JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

1907

NEGYVENKETTEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ

Dr FABINY FERENCZ

FELELŐS SZERKESZTŐ

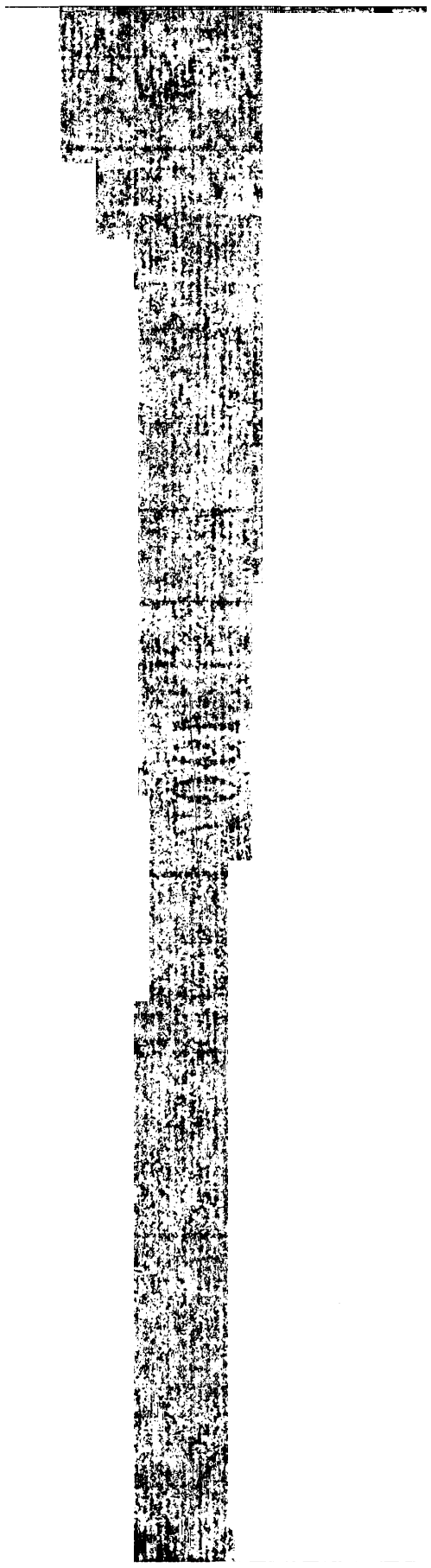
Dr BALOG ARNOLD

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1907.

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1907. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző czikke található.

Admeto Géza, budapesti ügyvéd. 359.
Alföldy Ede, nagybecskereki kir. járásbiró. 106, 271, 277, 286, 302, 311. 349.
Andorffy Károly, kir. járásbiró. 348.
Angyal Pál, pécsi jogakadémiai tanár. 160.
Balogh jenő, egyetemi tanár. 9, 127, 284, 366. 441.
Balog Arnold, budapesti ügyvéd. 10, 85, 95, 171, 291, 335,
Balog István, ügyvédjelölt.
Bán Zsigmond, makói ügyvéd. 423.
Besnyő Béla, budapesti ügyvéd. 103.
Bíró Vilmos, kir. táblai biró. 131.
Bleuer Samu, budapesti ügyvéd. 151.
Bohuniczky Ödön kalocsai törvényszéki elnök.
Boros Mór, ujpesti ügyvéd.
Böszörményi Oszkár, budapesti ügyvéd. 5.
Brachfeld Dezső, budapesti ügyvéd. 14, 255.
Bud János, miniszteri fogalmazó. 253, 261, 272, 278, 287.
Dárday Dezső, fiumei kormányzósági miniszteri titkár. 25, 84.
Dávid István, tasnádi kir. albiró. 264, 312, 431.
Dóczi Sámuel, budapesti ügyvéd. 175.
Domján Jenő, kunszentmártoni ügyvéd, 423.
Edvi Illés Károly, budapesti ügyvéd. 399.
Emmer Géza Károly, kir. törvényszéki aljegyző. 191.
Eördögh András, kir. táblai biró, 100, 113.
Ereky István, eperjesi jogtanár. 148.
Fabiny Ferencz, ny. kir. táblai elnök. 179, 188, 204, 213.
Fayer Gyula, budapesti ügyvéd. 187, 447.
Fekete Károly budapesti ügyvéd.
Felber Jenő, kir. közjegyző-helyettes. 269.
Fodor Ármin, kir. itélőtáblai biró. 28, 437.
Friedmann Ernő, 54, 104, 143, 228, 393, 403, 414.
Gaár Vilmos, kir. itélőtáblai biró. 347.
Gallia Béla, kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki biró. 68, 345.
Gárdos Félix, ügyvédjelölt. 395.
Gold Simon, budapesti ügyvéd, 4.
Gottl Ágost, curiai tanácselnök. 49, 355.
Guggenberger Gyula, bozovicsi kir. aljárásbiró. 382.
Gyöngyössy József, budapesti ügyvéd. 328.
Halasi Viktor, szombathelyi kir. alügyész. 339.
Hamvai Lajos, huszti ügyvéd. 58.
Hanuy Jenő, kir. törvényszéki jegyző. 231.
Hebelt Ede, budapesti ügyvéd. 199.
Hevesi Illés, budapesti ügyvéd. 452.
Hlatky Endre, nagyváradi ügyvédi kamarai elnök. 29, 164.
Holitscher Szigfrid, kir. közjegyző-helyettes. 66.
Horváth István. kir. albiró. 300.
Hunwald Izidor, fehérgyarmati ügyvéd. 192, 431.
Huszár Kálmán, kir. törvényszéki biró. 295.
Imling Konrád igazságügyministeri államtitkár. 436.
Kalmár Vilmos, kaposvári kir. törvényszéki jegyző. 311.
Katona Mór, egyetemi tanár. 42.
Kenedi Géza, budapesti ügyvéd. 159, 326, 438.
Kéri Miklós, komáromi kir. törvényszéki biró. 38, 91, 144, 423.
Királyfi Árpád, budapesti ügyvéd. 122, 172.
Kiss György, t.-löki albiró. 423.
Klein Mór, mezőkövesdi ügyvéd.
König Vilmos, budapesti ügyvéd. 181, 324.
Konrád Jenő, áll. elmegyógyintézeti igazgató. 317.
Kruk Elemér, budapesti ügyvéd. 207.
Láday István, kir. alügyész. 292,
Lányi Márton, kir. törvényszéki jegyző. 96, 238, 371.
László Pál, a m. kir. központi dij- és illetékkiszabási hivatal főnöke. 295.
Lázár Emil, kir. törvényszéki albiró. 21.
Lázár Kálmán gróf, dési kir. ügyész. 452.
Lengyel Vilmos, m. kir. állami számvevőszéki tanácsos. 135.
Levatich Kálmán, a pozsonyi járásbiróság vezetője. 430.
Liebmann Ernő, budapesti ügyvéd. 155, 222, 229, 415.
Lőw Loránt budapesti ügyvéd
Ludig István, aradi ügyvéd. 246.
Lukáts János, rétsági ügyvéd. 320.
Magyary Géza, egyetemi tanár. 77.
Majer József, kir. közjegyző-helyettes. 369.
Máriássy Béla, sárosvármegyei árvaszéki elnök. 59.
Márkus Dezső, a m. kir. curia kisegitő birája. 1, 12, 35, 275, 315, 337.
Marschalkó János, kir. törvényszéki biró. 86, 216.
Menyhárth Gáspár, kolozsvári egyet. m. tanár. 92.
Messinger Simon, budapesti ügyvéd. 259, 267.
Mikovich Lajos, kir. törvényszéki biró. 380.
Muntyán István, kir. járásbiró. 263.
Nádas László, budapesti ügyvéd. 139, 155.
Nagy Dezső, budapesti ügyvéd, 325.
Nagy Elek, miniszteri segédfogalmazó. 244.
Németh Béla, budapesti ügyvéd. 248.
Neumann Ármin, egyetemi rk. tanár. 211.
Nyári Jenő, budapesti ügyvéd, 11.
Ormós Ede budapesti ügyvéd. 423.
Papp József, budapesti ügyvédi kamarai titkár. 323.
Plósz Sándor, egyetemi tanár. 363, 375, 387, 411, 420, 427. 440, 448.
Pogány Imre, devecseri ügyvéd. 246.
Polgár Jenő, ügyvédjelölt. 132.
Popper Manó, mohácsi ügyvéd. 431.
Reichard Zsigmond kir. táblai biró. 443.
Reisinger Feremcz, aradi ügyvéd. 280.
Reitzer Béla, budapesti ügyvéd. 240.
Révész Ernő, a szabadkai ügyvédi kamara titkára. 327.
Rickl Gyula, igazságügyminiszteri tanácsos. 26.
Riedl Vilmos, budapesti ügyvéd. 43.
Rónai Zoltán, budapesti ügyvéd. 267.
Sándor Aladár, kir. aljárásbiró. 318.
Schiller Bódog, kir. törvényszéki jegyző. 145, 196. 336.
Schubert Ignácz, ügyvédjelölt.
Schwarz Gusztáv, egyetemi tanár. 81.
Schwarz Vilmos, budapesti ügyvéd. 190.
Sichermann Bernát, kassai ügyvéd. 19.
Staud Lajos, kir. közigazgatási biró. 61, 419.
Szécsi Ferencz, kir. közjegyző. 329.
Székely Miklós. rózsahegyi kir. törvényszéki biró. 116, 165, 260.
Szentimrei Lajos, ógyallai kir. albiró. 61.
Szentirmay Ödön, kassai kir. aljárásbiró. 301.
Szilágyi Arthur Károly, budapesti ügyvéd. 128, 309.
Szladits Károly, kir. törvényszéki biró. 2, 36, 52.
Tarnai János, curiai biró. 407.
Teller Mirsa, budapesti ügyvéd. 236.
Térfi Gyula, igazságügymin. osztálytanácsos. 344, 356, 368, 378, 390, 401.
Ternovszky Béla, kolozsvári kir. törvényszéki biró. 131.
Tóth László, kir. táblai tanácsjegyző.
Vályi Sándor, budapesti kir. törvényszéki biró. 111 120, 343.
Vámbéry Rusztem, egyetemi m.-tanár. 220. 346.
Vincenti Lajos kir. járásbiró.
Wittmann Ernő, budapesti ügyvéd. 107.
Wlassics Gyula, a kir. közigazgatási bíróság elnöke. 73.
Zsoldos Benő, zombori kir. törvényszéki jegyző 247.

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1907. évfolyamához.

Lap

Magánjog.

A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk. — Dr. Márkus Dezső 1, 12, 35, 315, 337
Kártérítési kérdések. — Dr. Szladits Károly 2, 36, 52
Aratórész lefoglalhatóságáról.— Dr. Kéri Miklós 38
A mai jelzálog-előjegyzésnek visszásságai. — Katona Mór 42
Az iparos özvegyének joga. — Dr. Máriássy Béla 59
A bánya-telekkönyvek. — Szentimrei Lajos 61
A polgári törvénykönyvről. — Dr. Schwarz Gusztáv 81
A tengerjogi igazságszolgáltatás kérdésének végleges rendezése. — Dr. Dárday Dezső 84
A vámterületi záradék haszonbérleti szerződésekben. — Dr. Kéri Miklós 91
A zálogjog előjegyzéséről. — Dr. Menyhárth Gáspár 92
Pár szó a névhez való jogról. — Dr. Lányi Márton 96
A házasságok felbontásáról szóló hágai egyezmény visszaható ereje. — Dr. Wittmann Ernő 107
A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat. — Anonymus 137
A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat. — Czétényi 152
A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat. — Anonymus 167
Az erdőletarolás joga és telekkönyvi biztositékai. — Dr. Nádas László 139, 155
Jogászi szempontok a gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslatban. — Dr. Balog Arnold 171
Adalék a gazdasági cselédek fölötti fegyelmi jog történetéhez 206
Az iparos által segédje részére adott előlegek visszanyerésének biztositása és a munkakönyv. — Dr. Kruk Elemér 207
Harmadik személyek szerepe a házassági perben. — Dr. Németh Béla 248

Kereskedelmi-, váltó- és csődjog.

Az «Istensegits» levelek joghatályáról. — Dr. Gold Simon 4
A kereskedelmi társaságok jogi személyisége illetékkiszabási szempontból. — Dr. Holitscher Szigfrid 66
A kereskedelmi delictumokra vonatkozó anyagi és alaki jogfejlődésünk abnormitásai. — Dr. Vályi Sándor 111, 120
Végrehajtás társasági vagyonra.— Dr. Liebmann Ernő 155
A cheque-enquête. — Fabiny Ferencz 179, 188, 204, 213
Két kérdés a cheque-jog köréből. — Dr. Kőnig Vilmos 181

Lap

Törvényjavaslat a chequeről 183
Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről. — Dr. Neumann Ármin 211
Egyéni czég elleni itélet végrehajtása a kereskedő magánvagyonára. — Dr. Brachfeld Dezső 255
A tisztességtelen üzleti versenyről. — Dr. Messinger Simon 259, 268
Könyvkövetelések átruházása. Dr. Reisinger Ferencz 280
A gazdagodási kereset viszonya az általános magánjoghoz. — Dr. Hevesi Illés 452

Polgári peres és peren kivüli eljárás.

A felfedező eskü. — Dr. Böszörményi Oszkár 5
A végrehajtási viszonosság kérdéséhez Ausztriával szemben. — Dr. Brachfeld Dezső 14
A kir. Curia tehermentesitése. — Dr. Magyary Géza 77
A kir. Curia tehermentesitése. — Dr. Balog Arnold 85
Adalék a külhonos részéről belföldi ellen kért kielégitési végrehajtás perjogi szabályaihoz.— Dr. Székely Miklós 116
Perujitás nem jogerős itélet ellen. — Dr. Székely Miklós 165
A felebbvitel ujabb korlátozása. — Dr. Schwarz Vilmos 190
Van-e felülvizsgálatnak helye a 40 koronán aluli összegre leszállitott sommás perben? — Emmer Géza Károly 191
A saját ténybe ütköző kifogás és birói gyakorlatunk. — Dr. Liebmann Ernő 222, 229
A végrehajtási törvény novellája. — Dr. Teller Miksa 236
A végrehajtási törvény revisiója. — Dr. Lányi Márton 238, 371
A végrehajtási törvény novellájához. — Dr. Pogány Imre 246
Megjegyzések a végrehajtási törvény novellajavaslatához. — Dr. Ludig István 246
A perbehivott marasztalhatóságának kérdése.— Dr. Muntyán István 263
A sommás visszahelyezés és a végrehajtási törvény 23. §-a. — Dr. Dávid István 264
Ténymegállapitás a birói itéletben. — Alföldy Ede 271, 277, 286, 302, 311
Értékhatár és perorvoslat a sommás visszahelyezési perekben. — Dr. Lukáts János 320
Az uj magyar polgári perrendtartás. — Gottl Ágost 355
A polgári perrendtartás uj javaslata. — Dr. Térfi Gyula 356
A perbeli beismerésről. — Dr. Plósz Sándor 363, 375, 387, 411, 420, 427, 440, 448
Javaslat a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. t.-cz. 156. §-ának módositása tárgyában.— Guggenberger Gyula 382
A végrehajtási törvény revisiója és az igényperek. — Dr. Liebmann Ernő 415
A járásbirósági értékhatár felemelése és a biróságok tehermentesitése. — I. Dr. Kéri Miklós. — II. Dr. Bán Zsigmond. — III. Kiss György. — IV. Dr. Domján Jenő 423
V. Dr. Levatich Kálmán. — VI. Dr. Dávid István. — VII. B. O. 430
VIII. Dr. Popper Manó. — IX. Dr. Hunwald Izidor 431
Visszaélés a végrehajtási törvény szabályaival.— Dr. Imling Konrád 436
A járásbiróság hatáskörének kiterjesztése. — Dr. Fodor Ármin 437
Perujitás és elévülés. — Dr. Reichard Zsigmond 443

Büntetőjog.

A büntető novella 1
A büntető-törvénykönyvek módositása és kiegészitése. — Dr. Balogh Jenő 9
Szaktanácskozmány a büntetőnovella tárgyában. — Dr. Balog Arnold 10
A feltételes elitéléshez: A clausula commissoria. — Dr. Nyári Jenő 11
A Btk. novellájához. — Lázár Emil 21
Hogyan kárpótoljuk szabad iparosainkat az országos letartóztatási intézetekben és cs. kir. birósági fogházakban előállitott munkatermékek elárusitása folytán elmaradt hasznukért? — Rickl Gyula 26
A büntetőnovella tervezetéről. — Dr. Wlassics Gyula 73
A feltételes elitélés a Magyar Jogászegyletben.— Dr. Balog Arnold 95
Gyermekvédelem 99
A rehabilitációról. — Dr. Szilágyi Arthur Károly 128
A Btk. 359-ik és a kereskedelmi törvény 95-ik §-a. — Biró Vilmos 131
Sajtójogi enquête. — Dr. Friedmann Ernő 143
Sajtójogi reform. — Dr. Kéri Miklós 144
A kezdő bünös kimélése, mint törvényhozási probléma. — Dr. Bleuer Samu 151
A sajtó-visszaélések. — Dr. Kenedi Géza 159
Adalékok a régi magyar büntető-igazságszolgáltatáshoz. — Dr. Angyal Pál 160
Binding és a kriminológia. — Dr. Vámbéry Rusztem 220
A büntető-novella.— Dr. Friedmann Ernő 228
Visszaesők és feltételes elitélés. — Dr. Nagy Elek 244
A büntető novella. — Spectator 252
Börtönügyi kérdések. — Dr. Bud János 253, 261 272, 278, 287
A dr. Hau eset. — Dr. Székely Miklós 260
A Btk. 340. §-ában foglalt fegyházbüntetési tételek merevségén a gyakorlat milyen magyarázati eszközök segélyével enyhitett és mit tehetne még a gyakorlat ezen irányban? — Dr. Felber Jenő 269
Az első rabsegélyezési kongresszus. — Dr. Balog Arnold 291
A rabsegélyző egyesületek kongresszusa. — Dr. Láday István 292
A gyermekvédelmi törvénytervezet 294

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Lap

Az egyéni munkaerő jelentősége a rabsegélyezés terén. — Dr. Szentirmay Ödön ... 301
Az első rabsegélyző kongresszus ... 307
A javító-intézeti növendékek patronage-a. — Dr. Szilágyi Arthur Károly ... 309
Létezik-e a Lombroso-féle született gonosztevő? Dr. Konrád Jenő ... 317
A Btk. novellájának javaslatához. — Halasi Viktor ... 339
A büntető novella javaslatához. — Dr. Mikovich Lajos ... 380
Büntetendő cselekmény és közveszélyesség. — Dr. Friedmann Ernő ... 393, 403, 414
Tanulmányok a sajtójog köréből. — Dr. Tarnai János ... 407
Külön bíróság ifjukori bünösök számára. — o. é. 423
A becsület védelme. — Dr. Kenedi Géza ... 438
A Btk. 87. §-ának értelmezése és a kir. Curia. — Dr. Balogh Jenő ... 441
A büntető-novella javaslatának 44. §. 2. pontjához. — Gróf Lázár Kálmán ... 452

Bünvádi perrendtartás.

Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban. — Dr. Riedl Vilmos ... 43
Észrevételek felsőbirósságaink joggyakorlatához. — Dr. Friedmann Ernő ... 54
A vádlott jelenléte a felebbviteli főtárgyaláson.— Eördögh András ... 100, 113
Ügyvédi kényszer a kir. Curián bünügyekben.— Dr. Kalmár Vilmos ... 311
A visszavethető esküdtek megosztása több vádló és vádlott között. Dr. Edvi Illés Károly ... 399
A legujabb keletü teljes-ülési döntvény ... 427

Bíróság, ügyvédség.

A birói kinevezési politika. — Egy biró ... 17
Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. — Dr. Sichermann Bernát ... 19
Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. — Hlatky Endre ... 29. 164
Birói előléptetések és az igazságügyi kormányzat. — Egy biró ... 34
A jogegység megóvása. — Gottl Agost ... 49
A Curia jogalkotása. — Y. ... 57
A Curia tehermentesitését czélzó javaslat egyik intézkedéséről. — Hamvai Lajos ... 58
A közigazgatási bíróság jogalkotása. — Y. ... 65
A közigazgatási bíróság jogalkotása. — Verus 93, 115, 101

Szabadabb szellem a birói gyakorlatban. — Alföldy Ede ... 106
A közigazgatási bíróság jogalkotásairól. — Dr. Lengyel Vilmos ... 135
Néhány szó az ügyvédi nyugdijintézet létesitéséhez. — Dr, Hunwald Izidor ... 192
A birói fizetésrendezés. — Egy biró ... 195
A birói fizetésrendezés ... 203
Szolgálati pragmatika. — Dr. Marschalkó János ... 216
A birósági szervezet reformja. — Iudex ... 219
Ki legyen biró? — Dr. Hanuy Jenő ... 231
A birák elégületlenségének okai. — r. ... 235
Birói status-rendezés. — r. ... 243
A biró-képzés reformja. — Zsoldos Benő ... 247
A birák szervezkedése. — sb. ... 283
A magyar biró anyagi helyzete. — Dr. Horváth István ... 300
Az V. országos ügyvédgyülés.— Dr. Pap József 323
Az országos ügyvédgyülés előtt. — Dr. Kőnig Vilmos ... 324
Az ügyvédi tekintély. — Dr. Nagy Dezső ... 325
A magyar ügyvédség. — Dr. Kenedi Géza ... 326
Széljegyzések az országos ügyvédgyülésről. — Dr. Révész Ernő ... 327
Országos ügyvédgyülés. — Dr. Gyöngyössy József ... 328
Egy programmpontról, ami nincs. — Dr. Szécsi Ferencz ... 329
Az ügyvéd kérdéshez ... 331
Az országos ügyvédgyülés után. — Dr. Balog Arnold ... 335
A birói kongresszus. — Dr. Vályi Sándor ... 343
A biróképzés. — Dr. Térfi Gyula ... 344
A biróképzés. — Dr. Gallia Béla ... 345
A büntető-biró — Dr. Vámbéry Rusztem ... 346
Az automatikus előlépés. — Dr. Gaár Vilmos 347
A birák fizetés-kérdésének megoldása az állam financziális megterheltetése nélkül. — Dr. Andorffy Károly ... 348
A kinevezési rendszer. — Alföldy Ede ... 349

Lap

Javaslatok a szegedi országos birógyüléshez ... 350
A nagy tévedés. — Dr. Admető Géza ... 359
A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat. — Dr. Térfi Gyula ... 368, 378, 390, 401
Hasznos-e az ügyvédségre nézve a közjegyzői novella alapján kifejlődött kinevezési rendszer? — Dr. Majer József ... 369
A hatásköri bíróságról ... 387
A birói és ügyészi fizetésrendezéshez ... 396
A biró és ügyészi fizetésrendezéshez ... 397

Államtudomány.

A bán hozzászólási joga Fiume törvénykezési ügyeihez. — Dr. Dárday Dezső ... 25
A képviselői mentelmi jog köréből. — Dr. Marschalkó János ... 86
Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása. — Dr. Királyfi Árpád ... 122
A királyi ház tagjainak állampolgári jogviszonyai. — Dr. Schiller Bódog ... 145, 196
A nők virilis jogáról. — Dr. Ereky István ... 148
Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása. — Dr. Királyfi Árrád ... 172
Egy közjogi viszásság. — Dr. Fayer Gyula 187
Nem-képviselők a Házban. — Dr. Fayer Gyula 447

Jogirodalom.

Magyar Magánjog mai érvényében I—III. kötet Irta: dr. Márkus Dezső a kir. Curiához beosztott kir. itélőtáblai biró. — Dr. Staud Lajos ... 61
Emlékkönyv Nagy Ferencz huszonötéves egyetemi tanárságának megünneplésére. — Dr. Gallia Béla ... 68
A jogi személy magyarázata. Irta: dr. Schwarz Gusztáv. Budapest, 1907. — Dr. Besnyő Béla 103
A csökkent beszámitó képességről. Irta: dr. Baumgarten Izidor, kir. koronaügyész-helyettes. — Dr. Friedmann Ernő ... 104
Magyar evangelikus egyházjog. Irta: dr. Mikler Károly eperjesi jogakadémiai dékán. — Dr. Hebelt Ede ... 199
A kiskoruak jogai és kötelezettségei. Irta: dr. Sándor Aladár, budapesti kir. albiró. — Dr. Reitzer Béla ... 240
A kiskoruak cselekvőképessége. (Válasz dr. Reitzer Bélának.) — Dr. Sándor Aladár ... 318
Dr. Baumgarten Izidor: Büntetőjogi tanulmányok (1882—1906). I. kötet. Budapest, 1907. (471. oldal). — Dr. Balogh Jenő ... 284

Vegyes tárgyu czikkek.

Miniszterválság ... 33
Miniszterválság ... 41
Fayer László emlékezete. — Dr. Balogh Jenő 81
A Curia elnökének szava. — Observator ... 119
Fayer László tudományos egyéniségének jellemzése. — Dr. Balogh Jenő ... 127
Néhány szó a birói munkaerő kiméléséről. — Dr. Ternovszky Béla ... 131
A biráskodás gyorsitásáról. — Dr. Polgár Jenő 132
Az igazságügyi javaslatok. — ln. ... 227
Az áll. munkásbiztositási hivatal szervezete. — X. 251
A dánosi eset. — Dr. Rónai Zoltán ... 267
Gruber Lajos ... 27
Törvények és rendeletek hivatalos kiadása. — Dr. Márkus Dezső ... 275
A kiegyezésről. — Dr. Huszár Kálmán ... 295
Vagyonátruházási ügyletek, ha mindkét fél vagy azok egyike illetékegyenérték kötelezett. — László Pál ... 295
Szünidő után ... 299
Jog és élet. — Dr. Dávid István ... 312
Werbőczy. — Dr. Schiller Bódog ... 336
Fayer László emlékezete. — Dr. Balogh Jenő 366
Szabó Miklós. — Dr. Staud Lajos ... 419
Igazságügyünk előhaladása ... 435

Külföldi jogélet.

Az osztrák törvényjavaslat a legfelsőbb bíróság tehermentesitéséről. — Dr. Fodor Ármin ... 28
Az ipari titok Ausztriában. — Dr. Dóczi Sámuel ... 175
A német ügyvédség. — Dr. Gárdos Félix ... 395
A német perrendtartás módositása ... 431

Lap

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

A számfeletti curiai birák. — Az energia védelméről szóló törvényszakasz. — Közigazgatási tisztviselőknek adott ajándékok. — Jogirodalom 7
Késedelmesség a kinevezések körül. — A B. P. 384. §. 9. pontjához. — Kegyelmezési statisztika. — A Curia ügyforgalma 1906. és 1905-ben. — Jogirodalom. — Budapesti ügyvédek statisztikája. — Fegyelmi bíróságnak nincs joga az ügyvédet pénzbirsággal igazolásra felszólitani. — Előzetes letartóztatást, vagy vizsgálati fogságot szenvedettek statisztikája. — Illeték lerovás, ha a pertárgy nem állapitható meg ... 15
A halálbüntetések statisztikája. — A feltételes elitélés tárgyalása a büntető novella szaktanácskozmánya előtt. — A gyakorlati birói vizsga statisztikája. — Az ügyvédi vizsga statisztikája. — Curiai ügyvédi tanács. — Szénszükség a járásbiróságoknál. — Pályázat jogtanári állásra. — Jogirodalom ... 22
Miniszterválság — Az igazságügyminiszter nyilatkozata a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékről. — A' Curia' könyvtára. — A L'Errore Iudiziario Fayer Lászlóról. — A hatályban levő igazságügyi irott jog forrásai. — Közigazgatási Döntvénytár. — Ügyvédjelölt ellen nem lehet az 1887 : XXVIII. t.-cz. rendelkezéseit alkalmazni. — Jogirodalom 30
A birák rendkivüli szabadságideje. — A Btk. novellája feletti vita a Jogászegyletben. — Lehet-e zaklatás a birói itélet? — Jogirodalom. — Az osztálysorsjáték-nyeremények elévülése. — Kisebb kötelességszegés megállapitására a választmány illetékes ... 38
A feltételes elitélés a Jogászegyletben. — A kir. Curia ügyforgalma. — Alaptalanul perlekedő ügyvédek. — A munkásbalesetbiztositási törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása az igazságügyi bizottság mellőzésével. — Jogirodalom. 46
A kir. Curia elvi határozatai. — A büntető novella tárgyalása a Jogászegylet büntetőjogi bizottsága előtt. — A Jogászegylet pályatételei. — Szénmizériák a bíróságnál. — Alaptalanul perlekedő ügyvédek. — Lassu kézbesités 54
Az igazságügyminiszter munkaterve. — A jogegység megóvása. — Szalacsy Zoltán halála. — Az esküdtek tájékoztatása. — Ügyvédjelöltek a felsőbiróságoknál. — A büntető novella a Jogászegylet büntetőjogi bizottsága előtt. — Előadás az ügyvédség inkompatibilitásáról. — Jogirodalom ... 62
A büntető novella a Jogászegyletben. — Az iparbiráskodás. — A budapesti ügyvédi kamara 1906. évi jelentése. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése Fayer Lászlóról. — Az iszákosság elleni küzdelem. — A Jogászegylet uj tagjai. — Dr. Moravcsik Ernő előadása a Jogászegyletben a tanuzási képességről. — Az erzsébetvárosi rabsegélyző egylet jelentése. — Jogirodalom ... 70
Sajtójogi garancziák. — A Jogászegylet könyvkiadó vállalata. — Jogirodalom ... 79
Fayer László emlékezete. — Ügyvédek letartóztatása. — Szabadalom és védjegybitorlási perek. — A büntető novella a Jogászegyletben. — A Jogászegylet pályatételei. — Jogirodalom ... 87
A kir. közigazgatási bíróság joggyakorlata. — Rabsegélyző egyletek. — A szabadalom és védjegybitorlási ügyek ... 97
A kir. közigazgatási bíróság veszélyes jogalkotása fiumei ügyekben. — Uj jog- és bélyegilletéki törvény. — Jogirodalom. — Az igazolás kérdéséhez. — Pályázat jogtanári állásra 109
A tömeges jegyzői előléptetésekhez. — Dr. Ágoston Péter előadása a Jogászegyletben a sztrájk jogalapjáról. — Az orvosi kaszinó pályatétele az orvosi titoktartásról. — Jogirodalom ... 117
Fayer László emlékezete a Jogászegyletben. — Vasuti sztrájk — vis major. — Vita a Jogászegyletben a sztrájk jogalapjáról. — Jogirodalom ... 124
Fayer László emlékezete a Jogászegyletben. — A központi járásbiróság. — Politika és igazságszolgáltatás. — Előadás az ügyvédképzés reformjáról ... 133

Lap

A Jogászegylet könyvkiadó vállalata. — Szakértekezlet a cheque-jog szabályozásáról. — Kerekes Géza halála. — Az ügyvédi kérdések sorozatos megvitatása az Ügyvédi Körben. — Jogirodalom. — A sztrájk jogalapja feletti vita folytatása a Jogászegyletben ... 140
A gyorsirás szerepe a polgári peres eljárásban.— Jogirodalom. — A sztrájk jogalapja feletti vita folytatása a Jogászegyletben ... 149
«Pro libertate». — A sztrájk jogalapja feletti vita folytatása a Jogászegyletben. — Elsőfoku itéletek kézbesitése a közvédőknek. ... 157
Automatikus előléptetés a vasuti hivatalnokok részére. — Az iparos özvegyének joga. — A képviselőház igazságügyi bizottsága.— Jogirodalom. — Vasárnapi munkaszünet az ügyvédi irodákban. — Gyorsaság. — A sztrájk jogalapja feletti vita folytatása. — A Jogtudományi Közlöny pályatétele ... 161
A sztrájk jogalapja feletti vita befejezése a Jogászegyletben. — Az orvosi vélemények szubjektivitásai. — Jogirodalom ... 175
Vasutasok elleni fegyelmi eljárás a vasuti szolgálati pragmatikáról szóló törvényjavaslatban. — Az országgyülési tárgyalások feljegyzésének hitelessége. — A gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslat. — Jogirodalom ... 18[illegible]
Uj bíróságok. — Jogirodalom. — A Jogtudományi Közlöny pályázatán megdicsért munka szerzője. — Hármas Mutató a magyar igazságügy irott jogforrásairól. — Az igazságügyi orvosi tanács munkálatainak második kötete.— A vasutasok pragmatikája és az ügyvédi képviselet ... 192
A gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslat.— Szövetkezeti mizériák. — Az 1907 : I. t.-cz. hiányossága. — Egy közjogi viszásság. — A közigazgatási bíróság joggyakorlatának hivatalos közlése. — Kérelem. — Jogirodalom ... 199
Törvényjavaslat az 1899 : XV. t.-cz. módositásáról. — A Magyar Jogászegylet igazgatóválasztmányának ülése. — Jogirodalom. — A törvénykezési szünidő. — Fayer László emlékbizottság kérelme ... 208
A Magyar Jogászegylet Fayer László pályadija. — A pestvidéki járásbiróság aktáiból. — Királyi kitüntetések. — Ügyvédi képviselet a gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslatban. — Jogirodalom. — Árverési hirdetmény a felek nevei nélkül. — Perbeli és perenkivüli költségek. — A német jog bizonyitása a perenkivüli kereskedelmi eljárásban ... 217
Hoffmann Pál halála. — A birói fizetésrendezés. — A fővárosi rendőrség 1906. évi statisztikája. — Ugyvédi képviselet a vasutasok fegyelmi bíróságai előtt. — Jogirodalom. — Gyermekek a rendőrség előtt. — Szövetkezeti alapszabályokban megszabott kötbér. — Rabsegélyző egyletek kongresszusa. — Rabsegélyző egyletek működése 1906-ban ... 224
A Curia ügyforgalma 1907 első felében. — A jegyzői kongresszus. — Reiner Zsigmond halála. — Jogirodalom. — Adalék a jegyzői magánmunkálatokhoz. — A tolonczház rejtelmeiből. — A fiatalkoruakkal való elbánás és a Btk. novellája. — Birói agitáczió magyar tisztviselői párt alakitása érdekében.— Bünjeláltalánosítás ... 232
A rabsegélyző kongresszus programmja. — Elnézés vagy helytelen jogi álláspont? — Furcsa számitás. — Jogirodalom ... 241
A birói fizetésrendezés kérdéséhez. — Jogirodalom. — Az alkohol a büncselekmény és baleset statisztikában ... 249
Börtönügyi kérdések. — A birói fizetésrendezés kérdéséhez. — Az Ügyvédjelöltek Országos Egyesületének ez évi munkássága. — Egy albiró évi budgetjéből. — Biztositási ügyletek és kötbér kikötése ... 256
A dánosi eset és a csendőri kinzások. — A belügyminiszter és a gyermekvédelem. — Egy közigazgatási döntvény. — Saltus in natura ... 265
Gruber Lajos halála. — A birói fizetésrendezés kérdéséhez. — A tanuk dijazásáról. ... 273
A birák fizetésrendezéséhez. — Jogirodalom. — Magáninditvány visszavonása ... 281
Törvények és rendeletek hivatalos kiadása. — Uj rend a czégügyekre vonatkozólag a kereskedelemügyi miniszteriumban. — A «ha Isten megsegit» clausula jogi jelentősége ... 288

Lap

A pécsi rabsegélyző kongresszus. — A kir. közjegyzői állások betöltése. — A jegyzői kar mozgalmához ... 297
A birói fizetésrendezés kérdéséhez. — A birák szabadságához. — A hadbirójelöltek mozgalma. — Jogirodalom ... 304
A birák fizetésrendezése. — A Jogászegylet Fayer László pályatétele. — Ügyvédellenes hangulat.— Az országos rabsegélyző kongreszszus ... 314
A birói fizetésrendezés. — Egyöntetü judikatura.— Az országos ügyvédgyülésre beérkezett vélemények. — Felebbezés az itélet feloldó része ellen. — Illetékesség megállapitása. — Ügyvédek figyelmébe ... 321
A polgári perrendtartás törvényjavaslata. — Az országos ügyvédgyülés vidéki tagjainak száma. — A községi jegyzők magánmunkálatai. — A kiegyezési tárgyalások és a jogászok. — Irodalmunk veszteségei. — Hivatalos Döntvénytár ... 33
A magyar jogalkotás feladatai. — Az országos ügyvédgyülés határozatai. — A jegyzői magánmunkálatok. — Jogirodalom. — Ügyvédjelöltek joggyakorlata. — A végrehajtási törvény novellája. — Közigazgatásunk lassusága 34
A birák országos gyülése. — A birói fizetésrendezés. — A birói állások betöltése és az ügyvédgyülés javaslata. — Kik maradtak ki a fizetésrendezésből? — A birói fizetésrendezés. — A bíróságok elhelyezése. — A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma. — Jogirodalom ... 351
Plósz Sándor és az uj polgári perrendtartás. — A birák és ügyvédek fizetésrendezése. — A Magyar Jogászegylet évi közgyülése. — A Jogászegylet titkári jelentése ... 361
Fayer László emlékezete. — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ülése. — Jogirodalom. — Az igazságügyi fizetésrendezés kérdéséhez. — Dr. Márkus Dezső előadása a Jogászegyletben a végrehajtási törvény novellájáról. — Közjegyzők és ügyvédek. — Táblabirói kinevezések. — A végrehajtás költsége. — Czéghirdetési dijak ... 373
A járásbirósági értékhatár felemelése. — Az országos birógyülés határozatai. — Az országos ügyvédgyülés határozatai. — A költségek megszüntetésének egy esete. — Ügygondnok. dijainak viselése ... 384
A nemzetközi büntetőjogi egyesület ülése. — A végrehajtási törvény novellája feletti vita a Jogászegyletben. — Jogirodalom ... 397
Csak egy napot. — Tóth Gerő nyugalomban. — A birói és ügyészi fizetésrendezés. — A budapesti birák és a kinevezési politika.— Az uzsoratörvény reformjához ... 404
A budapesti ügyvédi kör munkássága. — Memorandum a birói fizetésrendezésről. — A végrehajtási törvény novellája feletti vita befejezése a Jogászegyletben. — Jogirodalom. — Váltóeljárás a külföldön lakó ellen ... 417
Fayer László emlékezete. — A Magyar Jogászegylet könyvkiadó vállalata. — Dr. Boér Elek előadása a Jogászegyletben a törvényhatósági önkormányzat és a közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéséről. — Jogirodalom.— Rabsegélyző egyletek. — Gyorsaság. — Nyilt számlakövetelések leszámitolása. — Költségmegállapitás 40 koronán aluli ügyekben. — A Curia véleménye házassági perben a magyar és horvát-szlavon bíróság illetékességi összeütközése kérdésében. — A járásbirósági értékhatár felemelése és a bíróságok tehermentesitése ... 424
Az 1907. évi igazságügyi költségvetés. — A Btk. 87. §-a és a Curia legujabb döntvénye. — Jogirodalom. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának felolvasó ülése 432
A Btk. novellája. — A kisegitő birói intézmény. — A fiumei házassági perek és hivatalbóli felterjesztésük. — Ártatlanul elitéltek kártalanitása. — A birói fizetésrendezésről szóló törvényjavaslat. — A bíróságok kiadmányai. — Az uzsora törvényjavaslat. — A semmiségi panaszok el- és visszautasitásának gyakorlatához. — Nyilt kérdés. — Közokirat (?) — Váltóeljárásbeli gyorsaság. — A budapesti kir. törvényszék felülvizsgálati gyakorlatából ... 444

Lap

A birák fizetésrendezéséhez. — A munkás baleset-biztositási törvény eljárási szabályai. — A pestvidéki kir. törvényszék ujjáépitése. — Gruber Lajos emlékezete. — Érdemleges ügyvédi munka dijazása. — Kiskoru beleegyezése ajándékozáshoz. — Az uj polgári perrendtartás és az ügyvédjelöltek. — Jogirodalom ... 453

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

Ügyvédjelölt felelőssége ... 8
Az osztrák legfőbb bíróság tehermentesitése 23
Tilos tőzsdeügyletek. — Az automobil törvényjavaslat az osztrák képviselőház előtt. — Az osztrák ügyvédgyülés ... 32
Nyeremény elévülése ... 39
Az osztrák legfőbb bíróság bünügyi határozatainak gyüjteménye. — A feloszlatott osztrák parlament utolsó törvényhozási munkái. — Az ügyvédség reformja. — Mozgalom a currentiák dijszabása iránt. — A bécsi közjegyzők határozata ... 56
A jogi tanulmányi és vizsga rend reformja a bécsi egyetemen ... 72
Osztrák birák egyesülete ... 80
Osztrák joggyakornokok helyzete ... 98
Fiatalkoruak tanukénti kihallgatása ... 109
A tárgyalások vezetése. — Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara tagjainak statisztikája ... 134
Kollektiv szerződés kötelező ereje. — Épitési vállalkozó felelőssége ... 158
Szakértekezlet az uj osztrák Btk. tárgyában ... 170
Az osztrák Btk. tervezetének megvitatása. — Ügyvédek kinevezése az osztrák legfőbb bírósághoz ... 178
Steinbach Emil halála. — Az osztrák Btk. tervezetének megvitatása ... 185
Mikor ne itéljen a biró? ... 194
Az osztrák polgári törvénykönyv revisiója. — Osztrák birák az ügyvédek kinevezése ellen 202
A psychiaterek és a büntető jogszolgáltatás ... 210
Husz iv felesleges felülvizsgálati kérelem ... 234
A csalárd bukások erélyesebb üldözése ... 242
Törvényjavaslat a kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyairól. — Kávéháztulajdonos felelőssége vendégei ruhadarabjaiért. — Szabadságvesztésbüntetés végrehajtása fiatalkoruaknál ... 257
A férj felelőssége ... 274
A magyar törvények szerint kötött házasság érvénye Ausztriában ... 282
Az osztrák bünügyi statisztika 1904. évi adatai 321
Német és osztrák közjegyzők gyülése. — Osztrák ügyvédek jövedelme. — Nyugalmazott biró felvétele az ügyvédek jegyzékébe, — Ügyvédi czimtábla és a háztulajdonos ... 334
Egyetemi magántanár tanitási szabadsága. — Burckhardt Miksa munkája ... 342
Uj jogi folyóirat Bécsben ... 418
Ügyvéd felelőssége a felebbezési határidő elmulasztásáért ... 425
Kitüntetések a birói karban. — Csalás villamosvasuti jegyekkel. — A kártéritès fogalmához 433
Az osztrák általános polgári törvénykönyv módositása ... 454

Németország.

A német polgári törvénykönyv 254. §-ához. — Kereskedelmi szokások. — Uj kereskedelmi jogi folyóirat ... 8
A köpenicki kapitány. — A német polgári törvénykönyv 278. §-ához ... 16
A polgári elemek részvétele a biráskodásban.— A német birodalmi törvényszék joggyakorlatából. — Törvény és bünösség a büntetőjogban. — Az orvosegylet felelőssége a boykottért ... 23
Korlátolt felelősségü társaságok. — Jogirodalom. — Az apa joga gyermeke oktatási nyelvének megválasztásához. — A mesterséges abortus büntetlensége ... 32
Automobilozók felelőssége. — A porosz igazságügyminiszter rendelete ... 40
Berner halála. — Csődön kivüli kényszer-egyezség. — Birák szervezkedése. — Uj porosz tanácselnöki és birói állások szervezése. —

Lap

Birójelöltek kiképzése. — Orvos felelőssége műtéteknél. — A német birodalmi törvényszék gyakorlatából ... 47
A feltételes megkegyelmezés Poroszországban 56
Uj német Btk. — A lopás büntetésének enyhitése ... 64
Behrend, a birodalmi törvényszék birájának halála ... 72
A porosz igazságügyminiszter rendelete a gyámhatóságot gyakorló bíróságokhoz ... 80
A német birodalmi gyülés jogász tagjai. — Téves tanuvallomások ... 98
Kurzusok a jogi ismeretek népszerüsitésére 109
A feltételes elitélés. — A járásbirósági eljárás reformja ... 125
Vizsgarend és előkészitő szolgálat Németországban ... 142
Jelentés a feltételes megkegyelmezéssel tett kisérletekről ... 170
A jogi oktatás ügye Poroszországban. — A fenyegetés fogalmához ... 194
A becsületsértések és rágalmazások büntetésének emelése. — A bajor joggyakornokok ipari és kereskedelmi alkalmazása ... 210
A német kriminálstatisztika. — Házasságon kivüli terhesség ... 226
A Reichsgericht gyakorlatából ... 242
A Reichsgericht gyakorlatából ... 250
Német cheque-törvény. — II. nemzetközi gyermekvédelmi kongresszus ... 258
A Reichsgericht gyakorlatából ... 266
A Reichsgericht gyakorlatából ... 274
A háztulajdonos kártéritési kötelezettsége. — Ernst Emmánuel Bekker ... 289
A dr. Hau eset. — Uj jogi folyóirat. — A csalás fogalmához ... 298
A német bünvádi perrendtartás reformja. — Német automobiltörvény. — Munkabérharcok a német jogban. — Ihering levelezése. — A feltételes megkegyelmezés és a bajor igazságügyminiszter. — A vizsgálati fogság. — A san-franciscói földrengés és a német biztositó társaságok ... 305
Kereskedelmi társaság képviselete. — Királyok a szinpadon. — Eljegyzés felbontása. — Versenypályáról való kitiltás. — Bajor ipari és kereskedelmi biróságok. — Himlőoltási kötelezettség sanctiója ... 322
A mannheimi XVIII. ügyvédgyülés. — Ügyvédek, orvosok és a versenytilalom. — Birósági költségek ... 333
A feltételes elitélés és megkegyelmezés. — A német járásbirósági eljárás módositásáról szóló törvényjavaslat. — A német ügyvédgyülés. — Orvosi gyakorlat átruházása ... 342
A birák tehermentesitése. — A porosz birói fizetési törvény. — Német birói egyesületek. — A badeni assessor-paragrafus ... 353
Fordulat a Harden perben ... 386
A Moltke-Harden per. — A német ügyvédgyülés. — Az igazságügy és a német birodalmi gyülés ... 406
Dernburg Henrik halála. — Uj német jogi munkák ... 418
Német jogi munkák. — A Hau per ... 426
A német birodalmi polgári törvénykönyv forditásai. — A német országos ügyvédgyülés. — Német ügyvédek nyugdijintézete ... 433

Lap

A Reichsgericht gyakorlatából. — A bankár felelőssége. — A biztositó fizetési kötelezettsége. — Iskolai fogság és szabadságvesztésbüntetés ... 445

Franciaország.

Orvos felelőssége a dajka bujakóros fertőztetéséért 48
A szinlelés, illetve tévedés ... 56
Nyilvános ház bezárása ... 126
Dajkaságba adott lueses cseesemő által inficiált szoptatónak megitélt kártérités ... 194
Franczia birói tévedések ... 218
A vizsgálatokon elkövetett visszaélések büncselekmények ... 226
Érdekes középkori jogeset ... 234
Valódiság bizonyitása becsületsértési perben ... 406
Törvényjavaslat a halálbüntetés eltörléséről 418
A bizonyitványhoz való jog. — Örök időre szóló kötelem ... 426
A házassági jog reformja ... 434

Belgium.

Kutyák a rendőrség szolgálatában ... 110

Spanyolország.

A kriminalitás Spanyolországban ... 40
Kriminológiai laboratorium Madridban ... 64
Jogászkongresszus Lissabonban ... 88
Jótékony egyesület ügyvédek özvegyeinek és árváinak segélyezésére. — A halálbüntetés eltörlése ... 202
Spanyol igazságügyminiszteri rendelet a nyomozások és vizsgálatok határidejéről ... 322

Olaszország.

Olasz ügyvédek statisztikája ... 16
Intézet a fiatalkoruak kriminalitása elleni küzdelem szolgálatában ... 48
A tömeg ellen elkövetett büncselekmények ... 110
Bizottság a kiskoruak jogi érdekeinek megvédésére Veronában ... 142
Két büntetőjogi egyetemi tanár elhunyta 202
Mozgalom a kényszertartózkodás büntetés ellen 226
A rossz szuggesztiója ... 258

Angolország.

Biztositás pervesztés ellen. — Gyermekvédelem az angol gyarmatokban ... 56
Abolitionista esküdt ... 64
Az angol perköltségek. — Végrendeletek nyilvánossága ... 72
Angol vasuti joggyakorlat. — A kereskedelmi czégek actoratusának joggyakorlata ... 80
Ingyenes védelem Angliában ... 88
Az angol büntetési rendszer. — Feltételes szabadonbocsátás ... 110
A szerencsejáték kérdéséhez. — Angol felebbezési biróság. — Angol kriminal statisztika 118
Az «Ixl» sorsa. — Közvetlen észlelés. — A botbüntetés Angliában. — Adófizetők kártéritési kötelezettsége ... 126
Tiltott sorsjáték ... 134
Peticziós költségek ... 142

Lap

Adósok börtöne Angliában. — A Trade-union és a képviselőválasztás. — Az ügyészi vádelejtés kérdéséhez ... 150
A degeneráltak sterilizácziója ... 194
Angol birói tévedések ... 202
Az «in forma pauperis» perlés az angol peres eljárásban ... 218
Felebbezés az esküdtbiróság ténymegállapitása ellen.—A büntető igazságszolgáltatás Angliában 289
Az angol kártéritési judikaturából ... 306
Valódiság bizonyitása becsületsértési perekben 406
A birói létszám emelése. — A visszaesés elleni küzdelem ... 426
Perköltségek Angliában. — A vesztegetésről szóló 1906. évi törvény ... 434
Tüskés drótkerités által okozott kár. — A szinházi cenzura eltörlése. — A parókaviselet eltörlése. — A lex loci contractus és a lex loci solutionis összeütközése ... 446
Adósok börtöne. — Estharang-törvény ... 454

Schweiz.

Szegényjogon perlekedő ügyvédjének dijazása.— Az orvosszakértő szerepe a bünperben ... 298
Az ügyvédség Zürich kantonban ... 306

Svéd- és Norvégország.

A XI. nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszus ... 242

Görögország.

A görög kriminálstatisztikából ... 234

Törökország.

A török czenzura ... 234

Románia.

Román büntetőjog ... 56

Amerika.

Javitóintézet Clevelandban ... 8
Törvény a titkos proviziók ellen ... 72
Törvény az elmebajosok sexualizálásáról ... 110
Az egyén alkotmányszerü immunitása. — A büntetőjog tanszékének elosztása a recifei egyetemen ... 126
Részegség miatt elitéltek statisztikája ... 202
A Nemzetközi jogi egyesület konferenczája 226
Az északamerikai Egyesült-Államok jogi iskolái 446

Japán.

A tokiói börtön ... 142

India.

Uj fogház Montgomeryben ... 126

Ausztrália.

Eljárás visszaesőkkel szemben ... 142
A deportáltak ... 306

Előfizetési felhivás.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

heti szaklapra, kapcsolatban a

I. Magánjogi, II. Hiteljogi, III. Büntetőjogi, IV. Közigazgatási Döntvénytárakkal.

Főszerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Társszerkesztő: Dr. FABINY FERENCZ.

Felelős szerkesztő: Dr. BALOG ARNOLD.

A Jogtudományi Közlöny 42 évi fennállása óta a hazai jogirodalomnak oly lendületet adott, hogy jogosult önérzettel hivatkozhatunk eddigi müködésünk eredményeire. Feladata lesz ez után is, hogy a jogélet minden ágában tájékoztasson és állást foglaljon.

Jogrendszerünkben gyökeres ujitások váltak szükségessé. A jogélet minden ágában uj látóhatárok nyilnak; uj czélok felé törekszünk.

A magánjogi kodifikáczió befejezése a hazai jogfejlődés elsőrendü követelménye. Az anyagi büntetőjog terén a büntetőjogi reformtörekvések a fennálló jog alapelveit ingatták meg. Halaszthatatlanul foglalkozni kell a büntetőjogi kodifikáczió revíziójával.

Hogy a többi fontos feladatok közül csak a fontosabbakat emlitsük, a birói és ügyvédi szervezet, a polgári peres és perenkivüli eljárás, a kereskedelmi és csődtörvények gyökeres reformja el nem odázható.

Elsőrendü feladatnak tekintettük eddig is a bünvádi perrendtartás gyakorlati kialakulásának figyelemmel kisérését. A törvény alapján kifejlődő judikatura birálata kapcsán mutatunk rá a törvény fogyatkozásaira és hézagaira. Elég, ha utalunk a Bp. perorvoslati rendszerének beható kritikájára. Az anyagi büntetőjog terén e szaklap volt az, mely a törvény megalkotása óta állandóan képviselte a büntetőjogi reformtörekvéseket.

A magánjogi törvénykönyv tervezetével állandóan és rendszeresen foglalkoztunk már eddig is. A jegyzőkönyveket hat kötetben közöltük és máris számos biráló czikk jelent meg a tervezetről lapunkban.

A polgári perrendtartás tervezete is részletes és sokoldalu megvitatás tárgya volt.

A birói szervezet tökéletesitése, valamint a birák fizetésének rendezése mellett ép oly lelkesen szálltunk sikra, mint az ügyvédség reformja és minden irányban való függetlenségének előmozditása érdekében.

A jogtudományok elméleti müvelése mellett a gyakorlati irányt is szem előtt tartva, a törvénykezés minden ágát figyelemmel kisérjük. Az egyes itéletek kritikai megbeszélése kapcsán törekszünk a jogegység létesitésében közremunkálni.

Nagy sulyt fogunk helyezni a mind inkább gyarapodó hazai jogi irodalom beható birálatára.

E szaklap mindig beszámol a külföldi jogéletnek legfontosabb mozzanatairól és a külföldi jogi irodalom jelentősebb termékeiről. Ezentul még fokozottabb figyelmet fogunk a külföldi szakirodalom ösmertetésére forditani, hogy olvasóink a külföldi jogfejlődésnek mozgalmairól tájékozást szerezhessenek.

Lapunk mellékletét képező

DÖNTVÉNYTÁR

melynek **századik kötete** a mult évben jelent meg, a folyó évben gyökeresen átalakult és uj alapra fektetve tetemesen kibővült.

Döntvénytárunk ugyanis folyó év elejétől kezdve a következő négy önálló részre osztva csatoltatik lapunk külön mellékleteként:

I.

MAGÁNJOGI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti

GOTTL ÁGOST,

kir. curiai tanácselnök.

II.

HITELJOGI DÖNTVÉNYTÁR

(VÁLTÓ, CSŐD, KERESKEDELMI ÉS TŐZSDEI-ÜGYEKBEN).

Szerkeszti

Dr. FABINY FERENCZ,

ny. kir. itélőtáblai elnök.

III.

BÜNTETŐJOGI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti

Dr. BALOGH JENŐ,

egyetemi tanár.

IV.

KÖZIGAZGATÁSI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti

Dr. MARSCHALKO JÁNOS,

kir. törvényszéki biró.

Mindenik rész teljesen önálló egész, és külön-külön rendszeres és betürendes tárgymutatókkal szereltetik fel, úgy, hogy az év végével nem kevesebb, mint *négy kötetben száz ivnyi* terjedelmü határozatgyüjtemény áll olvasóink rendelkezésére. Ebben a négy kötetben a kir. Curia, a kir. táblák és a törvényszékek mint felebbezési biróságok határozatai mellett helyet foglalnak a közigazgatási bíróság, a minisztertanács és az egyes szakminiszteriumok elvi jelentőségü döntései.

Az egyes határozatok kapcsán rendszeresen utalunk az ugyanazon tárgyú előbbi közlésekre, egyszersmind feltüntetjük a határozatok közt felmerülő eltéréseket.

A* kiadóhivatal *részéről legyen szabad arra figyelmeztetni, hogy lapunk mellékleteinek külön beszerzésénél csak a négy* Döntvénytár *évenkint 16 koronába kerül, és igy a* Jogtudományi Közlöny *ezen mellékleteinek szolgáltatásával a legolcsóbb és e mellett a* legterjedelmesebb *jogi szaklap.

☞ ***A Jogtudományi Közlöny kiadóhivatala a felsőbiróságoknál függőben levő ügyekről az előfizetőket postafordultával* levelezőlap utján *dijtalanul értesiti, az elintézést figyelemmel kiséri*** és a tárgyalásra való kitüzésről, valamint az elintézés miként-jéről levelező-lapon ad értesitést.

Előfizetési feltételek: egész évre 12 frt = 24 kor., félévre 6 frt = 12 kor., negyedévre 3 frt = 6 kor.

Az előfizetési pénzek bérmentesen, a vidékről legczélszerübben ***posta-utalvány*** utján küldendők

Kiadótulajdonos: a **FRANKLIN-TÁRSULAT.**

a Jogtudományi Közlöny kiadóhivatalához

(Egyetem-utcza 4. sz.)

Negyvenkettedik évfolyam. 1. szám. Budapest, 1907 január 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A büntető novella. — A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — Kártéritési kérdések. *Dr. Szladits Károly* kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az «Istensegits» levelek joghatályáról. *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvédtől. — A felfedező eskü. *Dr. Böszörményi Oszkár* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntető novella.

A szaktanácskozmány ma kezdi tárgyalni a büntetőtörvény novelláját. A büntető novella törvénybeiktatásával a magyar jogászközönség régi óhaja menne teljesedésbe.

Büntetőtörvénykönyvünknek rég felismert fogyatkozásai és hézagai vannak. Ezek közt több olyan, mely az igazságszolgáltatás alapjait és sikerét veszélyezteti.

A minősitett lopásra kilátásba helyezett büntetés magas minimuma magával hozta az apró lopások aránytalanul magas büntetését és lehetetlenné tette a büntetésnek a bünösség fokához való arányositását, a modern büntetőjog legfőbb alapelvének: az individualisatiónak érvényesülését. Az utolsó években tömeges kegyelmezésekkel kellett a törvény szigorán enyhiteni, miáltal a kegyelmezés rendeltetésével jutottak ellentétbe. De igy is számos eset orvoslás nélkül maradt.

Az immár teljességgel türhetetlen helyzeten segitene a novella törvény tervezete, amely 100 K értékhatáron alul a minősitett lopások összes nemeire börtönbüntetést állapit meg, tehát lehetővé teszi, hogy a biró megfelelő esetekben akár egy napi fogházat is kiszabhasson a 92. §. alkalmazásával.

Az eddigi törvényes rendelkezések nem nyujtottak módot a fiatalkoru büntettesekkel való sikeres bánásmódra. Régi körükbe visszabocsátottak gyermekeket, kiknek állami felügyeletre és gondozásra lett volna szükségük, de másrészt a törvény egész szigorával sujtottak és megrögzött büntettesekkel csuktak össze olyanokat, kiket enyhe bánásmóddal meg lehetett volna menteni a tisztességes életnek.

A külföld példái megmutatták, hogy mennyivel czélra vezetőbb sok esetben a büntetés alkalmazásától eltekinteni és ennek feltételes felfüggesztése által a büntetés végrehajtásánál sokkal hatályosabb akadályozó motivumot teremteni ujabb büncselekmények elkövetése ellen.

Egyik legégetőbb hiánya büntető-törvénykönyvünknek, hogy nem nyujt védelmet a nőnek testével való üzérkedés ellen. Ezáltal az ország központja lett a nemzetközi leánykereskedelemnek, amint ezt Európaszerte hirdetik is.

A novella tervezete helyesen vonta meg a módositandó anyag körét, mikor büntető-kodexünknek ezeket a fogyatkozásait — addig is, mig sikerül egy uj kodex alapjait megvetni — pótolni igyekszik.

A tervezet az uj irányok több leszürődött eredményét értékesiti és összhangba hozza azokat büntetőjogi rendszerünk fennálló alapjaival.

Meghonositja a feltételes elitélést és a büntetés mellett vagy ahelyett számos eszközt ad a birónak a fiatal koru büntettesek elleni eljárásbkn. Módot ad a büntetés enyhitésére, mikor a könnyelmüség, vagy a nyomor hajtja az egyént a bünbe.

De szigoru büntetést statuál, mikor ez elkerülhetetlen a büncselekmények megakadályozására.

A részletekben lehetnek eltérések az egyes álláspontok között, de abban — azt hisszük — az egész jogászi közvélemény osztatlanul egy véleményen lesz, hogy a novella tervezetnek sikerült megtalálni, hogy melyek azok a reformok, melyeknek megvalósitása most már halasztást nem tür.

Mi különös örömmel és elégtétellel fogadjuk a novellát, mert lapunk a büntetőtörvény megalkotásától szüntelenül küzdött a most javaslatba hozott reformok megvalósitása érdekében.

A novella mielőbbi törvénynyé válása a magyar igazságügy fontos érdeke. Az uj törvény jogszolgáltatásunk számos félszegségét és baját fogja orvosolnl. Az által, hogy az uj irányok több reformkövetelménye nyert felvételt, a novella előkésziti és biztositja az átmenetet a büntetőjog ama korszakába. melyben a helyeseknek elismert uj eszmék és uj nézőpontok teljes uralomra jutnak.

De nem utolsó szempont az sem, hogy a novella több olyan reformintézményt ölel föl, melynek megvalósitásában Magyarország megelőzi és hivatva van irányt szabni a külföld országainak is.

A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk.

I.

A Magyar Jogászegyletnek 1898 febr. 24-én tartott teljes ülésében a házasságon kivül született gyermek jogáról tartott előadásomban (26. l.) hangsulyoztam, hogy «a magyar joggyakorlat, ugy mint az felsőbiróságaink itélkezésében visszatükröződik, eléggé emberségesen bánik el — az adott viszonyokhoz képest — a házasságon kivüli gyermek igényével». Ma, kilencz esztendővel előadásom megtartása után, ezt az állitásomat ismételhetem és igaz örömmel erősithetem meg a kir. Curia 79. sz. teljes ülési polg. döntvényére való utalással is, amely kimondja, hogy «*a végrendelet nélkül elhalt anya hagyatékára nézve a törvénytelen gyermeknek törvényes leszármazója létezése esetében is van törvényes örökösödési joga*».

A döntvény hozatalára inditó okul szolgált egyik curiai itélet megbeszélése kapcsán* már kifejtettem ebben a kérdésben álláspontomat, amely teljesen egyező a döntvény határozatával, hiszen igazságosság, méltányosság és az ezeket parancsoló emberies érzés nem dönthet más értelemben. S örömmel tapasztaltam, hogy igy gondolkodnak azok is, akik a döntvény határozatával nem értenek egyet; ellenkezésük, ugy látom, csakis azon a felfogáson sarkall, hogy a curia határozata az ideiglenes törvénykezési szabályok rendelkezéseivel

* L. *A házasságon kivül született gyermek öröklési joga anyja után* cz. czikkemet a Jogt. Közl. 1905. évi 44. számában.

lévén ellentétben, ezért tehát tisztán jogtechnikai okokból nem volt helyén e döntvény meghozatala.

Mivel fönnidézett czikkemben a kérdésről nézetemet már elmondtam, ismétlés helyett beérhetem az arra való utalással, annál inkább, mert a döntvény megokolása amugy is kellő világításba juttatja a kérdésnek hazánk szempontjából jogdogmatikai és jogtörténeti részét. De érdemesnek és érdekesnek tartom az ellenkező nézetet vallók érveivel foglalkozni és kutatni, alakilag volt-e a kir. Curiának jogköre a határozatában foglalt elv kinyilatkoztatására?

Nézetem szerint e jogkör nyilvánvaló és ahhoz semmiféle kétség nem férhet.

Igaz, — és ezt a döntvényt megokolása is kifejti — hogy az országbirói értekezlet egész folyamán a házasságon kivül született gyermek joga még közvetve sem került szóba, semmiféle vonatkozásban. Igaz az is, hogy az id. törv. szab. I. r. 9. §-a végrendelet nem létében csak a *törvényes* gyermekeket és ezeknek *törvényes* maradékait mondja az öröklésre első sorban jogosultaknak. S bár a 10. és 11. §-ok csak *leszármazókról* beszélnek, anélkül, hogy ezek törvényességét külön is hangsulyoznák, a Hk. I. r. 17. cz. 1 §-ára való tekintettel, kétségtelen, hogy az országbirói értekezlet «országunk régi és meggyökeresedett szokása szerint» örökösök alatt egyedül a *törvényes* leszármazókat (még pedig 1861-ig csakis a törvényes fiukat) értette. Mindezek alapján pedig kétségtelenül igazuk van azoknak, akik azt állitják, hogy a mai öröklési jogunk tételes alapját tevő ideiglenes törvénykezési szabályok nemcsak hogy nem rendelkeznek a házasságon kivül született gyermek öröklési jogáról, hanem ezt azzal a ténnyel, hogy kifejezetten csak a törvényes gyermekeket emlitik, egyenesen és tudatosan kizárják.

Eddig teljesen egyetértünk — a vélemények eltérése a tényállás szempontjából nem is lenne lehetséges. De nem érthetek egyet az ebből a tényállásból levont azzal a következtetéssel, hogy mivel «omnis ab intestato successio ex jure civili s. positivo repetenda est» (l. e tételről *Frank*ot is: Közigazs. törv. I. k. 481. l. *n)* jegyz.); mivel az id. törv. szab. törvényt pótló jogszabály; mivel végül ez a házasságon kivül született gyermek öröklési jogát meg nem állapitja, a Curia nem helyezheti magát a törvény fölé és nem dönthet mindennek ellenére ugy, hogy a törvényes gyermekekkel együtt, azok mellett is ad az anya után törvényes öröklési jogot a házasságon kivül született gyermeknek.

Ha ezt az érvelést egész ridegségében elfogadjuk, akkor abból egy még sokkal jelentősebb elvi álláspont lenne levonható. Az t. i., hogy a házasságon kivül született gyermeknek anyja után sohasem lehet törvényes öröklési joga, még ha anyjának törvényes gyermekei nincsenek is, mert hiszen sem a hármaskönyv, sem tételes törvény, sem az id. törv. szab. annak ellenkezőjét sehol ki nem mondják, épp oly kevéssé, amint hogy nem adnak viszonosan törvényes öröklési jogot az anyának sem házasságon kivül született gyermeke után, vagyis az id. törv. szab. szavai alapján minden olyan esetben, amikor a házasságon kivül született gyermek törvényes örökös vagy végrendelet hátrahagyása nélkül hal meg, az 1715: XXVI. tcz. és a törv. szab. I. r., 18. §-a értelmében, a szent korona öröklésének kellene helyt fognia. Ez lenne a teljesen következetes álláspont, amelyet *Kelemen* Imre is elfoglalt. (Institutiones juris privati hungarici, 1818, II. k., 371. l., 197. §. *β)*) és amelyben a kir. Curia is osztozott 1824-ben a kir. kincstárnak Katics Anna elleni ügyében (l. Fogarassy János: Magyar Közpolg. törvénytudomány elemei, Kövy Sándor után; 6. kiad., 1847., 168 l., 372. §.).

De vajjon akadna-e ma jogász, aki a házasságon kivül születettt gyermeknek és anyjának viszonos törvényes öröklési jogát akkor is kizárná, ha a házasságon kivül született gyermeknek vagy anyjának törvényes öröklésre jogosult utóda nincs? Akadna-e, aki azt állitaná, hogy a kir. Curiának ebben a kérdésben évtizedek óta állandóan követett bölcs, emberséges, igazságos gyakorlata törvénybe ütközik, mert az id. törvénykezési szabályok a házasságon kivül született gyermeknek és anyjának még *ilyen* öröklési jogáról sem emlékezik meg? Azt hiszem, hiába keresnénk jogászaink közt olyant, aki ma is még a Kelemen vagy 1824. évi curia felfogását vallaná, annál kevésbbé, mert a kételkedőt is megnyugtatja talán ebben a kérdésben az olyan kiváló jogásznak a tanitása, mint amilyen *Kövy* Sándor volt, aki «*Elementa jurisprudentiae Hungaricae*» czimü müvének (1823) 285. lapján ezeket mondja: «Proles naturales tantum patri non succedunt 62: 2-dae [1] ab intestato, matri vero *videntur succedere* in illis, de quibus disponere potiusset *et proles aliae non adsunt*, sensu contrario citatae legis, unice de patre sonantis, qui nunquam jure praesumitur, eo minus est certus; item 108. I-mae [2] quae lex proles illegitimas a successione utrorumque parentum arcendo, *supponit* adesse descendentes ligitimos vel collaterales et bona indisponibilia».[3]

(Folyt. köv.)

Dr. Márkus Dezső.

Kártéritési kérdések.

I.

Vétőképesség.

1. Jogellenes viselkedésért, vagyis valamely jogi parancs vagy tilalom megszegéséért észszerüen csak az vonható felelősségre, aki a parancsot vagy tilalmat megérteni és megfogadni képes, vagyis, akiben meg van a normális lelki motivatió képessége. Ez egyaránt áll a magán- és a büntetőjogra. Mégis a magánjogi beszámithatóság, másszóval a *vétőképesség* köre nem esik szükségképp egybe a büntetőjogi beszámitási képességgel, mert a büntetőjogi jogkövetkezmények oly sulyosak s az egyént legbecsesebb személyi javaiban oly mértékben érintik, hogy adott esetben méltán köthetők az egyéni felelősségérzet teljesebb kialakulásához, mint a vagyoni következmények viselése, amelyeknél különben is a szenvedett kár jóvátétele a tulnyomóbb érdek.

Az elmebetegek és azok, akik a kérdéses cselekmény elkövetésekor öntudatlan állapotban voltak, természetszerüleg fiziologiai alapon mentesek az egyéni felelősség alól s igy, amint büntetőjogi beszámitás alá nem esnek, magánjogi *vétőképességük* sincsen.[4]

Már az ugynevezett actio libera in causa esetén, amikor t. i. valaki szeszes italok vagy más hasonló szerek által helyezte magát mulólagos öntudatlan állapotba, a magánjogi beszámithatóság kétségtelenebb a büntetőjoginál. A büntetőjog az ily állapotban elkövetett cselekményeket tudvalevőleg csak akkor számitja be, ha a tettes előre láthatta, hogy öntudatlan állapotában büncselekményt fog elkövetni. Magánjogilag ellenben az önokozta öntudatlanságban elkövetett jogellenes cselekmény mindig vétkesnek számit.[5] Igy az osz-

[1] A. a. Hármaskönyv II. r., 62. cz.

[2] A. a. Hármaskönyv I. k., 108. cz.

[3] Magyarul: A csak természetes gyermekek atyjuk után nem örökölnek végrendelet nem létében (II. r., 62. cz.), de az anyjuk után, ugy látszik, örökölnek azokban a javakban, amelyekről az rendelkezhetett volna és ha, egyéb gyermekei nincsenek. Következik ez az idézett törvény ellenkezőjének értelméből, mivel az csakis az apáról szól, akit jogilag sohasem vélelmeznek és aki még kevésbé biztos; ugyanaz van az I. r. 108. cz., amely törvényhez akkor, amikor a törvénytelen gyermekeket mindkét szülő után eltiltván az örökléstől, fölteszi, hogy törvényes leszármazók vagy oldalrokonok és olyan javak maradtak, amelyekről nem rendelkezhettek szabadon.

[4] Ha a Curia mindazonáltal D. 3. f. 12/38. sz. a. kimondotta, hogy «az a körülmény, hogy valamely tiltott cselekményt akaratának szabad elhatározásával nem biró egyén követ el (elmebetegségben elkövetett emberölés), ez őt a cselekménytől eredő magánjogi felelősség terhe alól fel nem menti», ugy ez csupán az alább 2. a. emlitett *esetleges* vétlen felelősségre vonatkoztatható.

[5] «Filiativ közvetettség (causa causae est etiam causa causati)» Grosschmid Fejezetek I. 710. l.

trák polgári törvénykönyv 1307. §. és birói gyakorlatunk.[1] [2] A vétőképesség *korhatárának* kérdésében a jogrendszerek két csoportra oszlanak. Az egyik csoport, melyhez a római s ennek nyomán a franczia jog tartozik, egyáltalán nem állapit meg a magánjogi vétőképességre nézve alsó korhatárt, hanem a bíróra bizza, hogy a bár még oly zsenge korú gyermek felelősségét in concreto, értelmi fejlettsége szerint állapitsa meg.[3] A jogrendszerek másik csoportja azonban éppugy, mint az ügyletképességet, a vétőképességet is alsó korfokozattal határolja el, melyen alul a biró nem vizsgálhatja többé, hogy értelmileg elég fejlett-e a gyermek a magánjogi felelősségrevonás szempontjából. Ez a korhatár független a büntetőjogi beszámitás alsó korfokától s rendszerint azon alul maradva, a teljes ügyletképtelenség korhatárával esik egybe. Igy az osztr. polg. törvk., a Preussisches Landrecht és a német polgári törvénykönyv szerint a 7 éven aluli gyermekek a vétőképtelenek, holott a büntetőjogi beszámithatóság csak később kezdődik (osztrák Btk. 10 év, német 12 év). A vétőképesség ezen korhatárát ehhez képest az osztrák polgári törvénykönyv hazai hatályterületén érintetlenül hagyta Btk.-ünk is. A tekintetben, vajjon az alsó korhatáron felül a gyermek már feltétlenül vétőképes-e, vagy pedig a biró ezen a koron felül kutathatja-e a kellő belátás hiányát s kimondhatja-e ez alapon a vétőképtelenséget, az álláspontok eltérők.

Az osztrák birói gyakorlat szerint az osztrák polgári törvénykönyv 1310. §-a csak a törvény 21. §-a értelmében vett (7 éven aluli) gyermekekre alkalmazható és igy az ennél idősebb gyermek kártételéért magánjogilag *feltétlenül* felelős (Glaser-Unger Sammlung 8512., 12963. sz.).[4] Ellenben a porosz jogra nézve, amely e részben az osztrák polgári törvénykönyvvel teljesen azonos álláspontón áll, egyesek [5] azt vitatják, hogy a 7 éven felüli serdületlenek, sőt a serdületlen korhoz közel álló serdültek is feloldandók a *feltétlen* kártételi felelősség alól, ha hiányos belátásuknál fogva in concreto beszámithatatlanok. A német polgári törvénykönyv a 18. életévig terjeszti ki a vétőképesség tényleges fenforgásának szabad birói mérlegelését.[6]

Hogy mai jogunk szerint a törvényes koron (12 év) alul van-e a gyermeknek magánjogi vétőképessége vagy sem, megoldatlan kérdés. Régi jogunkban nincs erre nézve kifejezett tétel.[7] Mindazonáltal az a körülmény, hogy 12 éven alul a gyermek nemcsak hogy büntetőjogilag be nem számitható, de teljesen ügyletképtelen is, arra utal, hogy jogunk e koron alul a gyermek semmiféle cselekvését jogilag be nem számitja, s igy vétőképesnek sem ismeri el.[8] Baj ebből nem igen származhatik, mert adott esetben a biró a kártéritést objectiv alapon is megitélheti.

Kétségtelen azonban, hogy a 12 éves korhatár a magánjogi beszámithatlanság tekintetében tulságosan magas. Az életviszonyokhoz sokkal inkább simulhat hozzá a Tervezetnek (1087. §.) a római jogra visszatérő álláspontja, mely a gyermek vétőképességét 16. életévéig in concreto, birói mérlegelésre bizza.

2. A vétőképesség szabályai nemcsak az u. n. magánjogi tiltott cselekmények, hanem a *kötelemszegések* tekintetében is irányadók. A kötelem nem teljesitéséért való felelősség is, amennyiben az adós vétkességétől van feltételezve, az adós *vétőképességétől* függ. A kiskoru pl. adott esetben a kötelmet, korlátolt ügyletképességénél fogva, maga el nem vállalhatja, de a törvényes képviselője által vállalt kötelem teljesitésének vétkes meghiusitásával kártéritési kötelezettséget vonhat magára. Kifejezetten igy rendelkezik a német polgári törvénykönyv, melynek idevágó tétele (276. §. I.[2]) csak elvétésből maradt ki a Tervezet 1162. §-ából (pótlását helyezi kilátásba a Főelőadmány VI. k. 214. l. ad 1087. §. 2.).[1] De természetesen a kiskoru nem hivatkozhatnék vétőképtelenségére az oly ügyletekből eredő kötelmek tekintetében, melyeket saját maga törvényes képviselőjének hozzájárulása nélkül érvényesen köthet; mert a kötelezettség önkéntes elvállalására való képesség oly érettséget tételez fel, mely az ily kötelezettség betartásáért való felelősséget is maga után vonja. Ezért a kérdéses tétel ennyiben megszoritandó. Másrészt viszont kiterjesztendők lesznek a vétőképesség szabályai nemcsak a kötelemszegésre, hanem mindazokra az egyéb, a magánjogi rendszerben elszórt tényállásokra is, amelyekben valamely jogkövetkezmény az érdekelt személy *vétkes* viselkedésétől van függővé téve (pl. ahol a jog «*haladéktalan*» vagyis vétkes késedelem nélküli eljárást kiván).[2]

3. A vétőképes személy magánjogi tiltott cselekményeiért feltétlenül felelős. Ez a jog parancsának vagy tilalmának szükséges következménye, szankcziója, mely nélkül a parancs vagy tilalom főczélja, a jogellenes viselkedés hatályos megelőzése lehetetlen volna. Éppen azért e szankczió alkalmazása független az adott esetben az igazságosság vagy méltányosság követelményeitől.

Megforditva azonban a tétel nem áll szükségképpen. Az érdekösszeütközés a károsító és a kárvallott közt akkor is meg van, ha a kárt vétőképtelen ember okozta. A károsítónak az az (objektiv) érdeke, hogy vagyona sértetlenül megmaradjon, ütközik össze a kárvallott érdekével, hogy kárára fedezetet leljen, mely érdekének kielégitését az utóbbi, a megtorlás ösztönét követve, természetszerüleg a kártevő vagyona irányában keresi. Az igazságosság tehát, mint minden érdekösszeütközésnél, itt is azt kivánja, hogy a kisebb érdek a nagyobbnak engedjen. Hogy melyik ilyenkor a kisebb, melyik a nagyobb érdek, azt az adott esetben a két szemben álló fél viszonyainak összemérésével lehet megállapitani. Az igazságosság szerint azonban elvileg igenis lehetséges az, hogy a jog a vétőképtelen személy által másnak személyében vagy vagyonában tett kárt egészben vagy részben levegye a kárvallott válláról és a károsítóra háritsa át, amennyiben ez az eset körülményeinek mérlegelése mellett méltányosnak mutatkozik.

Egyfelől a római joggal szemben, mely egyedül a vét-

[1] Térfi II. 550. «aki magát önvétke által időleges elmezavarodási állapotba hozta, az ebben okozott kárért felelős;» az alperes a saját feltünő gondatlansága által előidézett muló elmezavar állapotában a laktanya ablakán kilőtt és felperesnek arra járó gyermekén testi sértést ejtett.

[2] Vajjon ily esetekben csak gondatlanság állapitható meg, vagy esetleg szándékosság is, ha a sértő annak előrelátása mellett fosztotta meg magát öntudatától, hogy ebben az állapotban egy bizonyos jogsértést el fog követni? Az osztrák polgári törvénykönyv 1307. §. és a Tervezet 1088. §-ának ez utóbbi lehetőséget is felölelik. (Indok. III. 276. l.); a német polgári törvénykönyv 827. §-ának szövege ezt kizárni látszik ugyan, de a kommentárok mégis belemagyarázzák (Plauck ad 827. §. 3. *a)*, Kipp Windscheidnél 101. §. 5.).

[3] Windscheid 101. §.[12] Fromageot De la Faute 61. l.

[4] Krainz 138. §. 43*a)*.

[5] Dernburg, Preuss. Privatr. 116. §. 5

[6] Angol jog szerint is a 7 éven aluli gyermek *doli incapax*, a 7—14 év közti gyermekre nézve pedig az a vélelem (præs. juris, rebuttable presumption, prima facie evidence), hogy nem volt a felelősségre vonáshoz szükséges kellő belátása; l. Schirrmeister, Bürg. R. Englands 2. §. 1.

[7] Frank I. 699. l. az «éretlen gyermeket» elvileg felelőtlennek tekinti, hogy azonban ezzel a törvényes korra czéloz-e, vagy a fizológiai akaratképességre, meg nem állapitható.

[8] Ezt tanitja Katona Mór is (Fodor, Magánjog III. k. 178. l.), mert az ily személyeknek «nincsen olyan akaratuk, a minőt a törvény kiván.»

[1] Ugyanez áll az osztrák polgári törvénykönyv körében is: arg. 1310. §. és 248. §. (melynek második mondata nem szoritkozik a 20 éven felüliekre, Sammlung 2106. sz.), l. Hasenöhrl Obligationenr. 85. §. 3. sz. Római jogra ugyanigy Windscheid 101., 265. §. Alig érthető Fromageot álláspontja (id. h. 202. l.), aki a franczia jog szempontjából azt állitja, hogy a kötelemszegésnél csak a dolus tekintetében elég az általános vétőképesség, mig culposus kötelemszegésből csak az illető kötelem ügyleti elvállalására képes személy válik felelőssé.

[2] Ily kiterjesztő értelemben magyarázza a német polgári törvénykönyv idézett tételét Planck is, I. k. 37. l.

★

kes felelősséggel, másfelől a régi germán joggal [1] szemben, mely a puszta okozati felelősséget (Erfolghaftung, imputatio externa) vallotta elvéül, az ujabb jogrendszerek egyre inkább az imént jelzett igazságossági elvet alkalmazzák a vétőképtelen személyek kártételeire. A sorozatot a porosz Landrecht (I. r. 6. cz. 41., 44. §.) nyitja meg, melyet az osztrák polgári törvények. (1309., 1310. §.[2]) követ. Ujabban a svájczi kötelmi jog (58. cz.) és a német polgári törvénykönyv (829. §.) is erre az álláspontra helyezkedett, mig a franczia jog a római jogi alapokon maradt meg. Unger (System II. 233. l.) tévesen itélte meg az osztrák polgári törvény 1310. §-ának fejlődésképességét, midőn azt oly kivételnek tekintette, mely a régi germán jogrendszer romjaként idegenszerüleg mered bele a modern jog épületébe.

A vétőképtelenek ellen érvényesithető kárigényt régi jogunk szerint *Frank* is elismeri (I. 699. l.): «Hogyan áll az igazság, midőn kárunkat *éretlen* gyermek vagy *eszefogyott* ember okozta és nincs, aki ellen akár gondatlanság, akár más hiba miatt panaszkodni lehetne? Személyes kötelezésről itt szó sem lehet. De ugy látszik, hogy aki javaiban kárt szenvedett maga hibája nélkül, már saját igazsága erejével is a kár helyreállitását kérheti, ha t. i. jószágot talál, melyhez magát tarthassa; illőbb is, hogy akárkinek és akárminő tette inkább magának ártson, mintsem másnak. Igaz ugyan, hogy *casus domino nocet;* de itt éppen az a kérdés, *cui domino?* miért nem *domino corporis nocentis?* Ha pedig a károsodó jószágát oltalmazhatta volna, de a személy kimélése miatt nem tette,[3] ilyen esetben semmi kétség; mert a dolog éppen ugy áll, mint mikor valaki más ügyében hasznos költséget tett.» Frank tanitása a régi osztrák doktrina felfogását tükrözteti vissza s a *casus* minősitése tekintetében annak tévedéseiben osztozik. Alaptétele azonban, a vétőképtelen személy *subsidiarius* objektiv felelőssége, mai birói gyakorlatunkban is él[4] (noha bizonyára inkább az osztrák polgári törvény nyomán, melynek idevágó tételeit reprodukálja pl. Katona, Fodor Mjog III. 179. l., magyar jogként).

A Tervezet 1778. §-a tehát a vétőképtelen személy objektiv felelőssége kérdésében lényegileg élő jogot kodifikál.

Közelebbről tekintve a kárvallottnak ezt a követelését: az *subsidiarius*, ugy az osztrák polgári törvénykönyv (1309. §.), mint birói gyakorlatunk s a Tervezet szerint, vagyis csak annyiban áll fenn, amennyiben a kár a felügyeletre köteles személytől a felügyelet elmulasztásáért való felelőssége alapján meg nem térül; és törvényileg is *korlátolt*, mert semmi esetre sem terterjedhet odáig, hogy a károsító létfentartását és törvényi tartáskötelezettségeinek kielégitését veszélyeztesse (ez a korlát mindenesetre benrejlik az osztr. polgári törvénykönyv 1310. §-ában [5] is, a két fél vagyoni viszonyaira való utalásban). A Tervezet annyiban szigorubb ugy az oszt. mint a német ptk. és birói gyakorlatunk álláspontjánál, amennyiben ezek a kárkövetelést egyébként is teljesen a biró méltányos mérlegelésére bizzák, mig a Tervezet az ölés, testisértés és dologrongálás esetén a kárkövetelést a fenti két korlátozáson tul a birói mérlegelés alól kivonva, feltétlenként ismeri el, ami tulzás és e felelőség alapelvével sem igazolható.

Ami a vétőképtelen személy objektiv kártételi felelősségének alanyi tényállását illeti: a felelősség csak akkor áll be, ha a kártevő viselkedése külső megjelenésében olyan volt hogy az vétőképes egyénnél vétkességnek lett volna tekintendő (ennek szép kifejtését l. Főelőadmány VII. k. CCVI. számu elvi kérdés)**; persze a vétőképtelen személy viselkedésének ilyetén, a vétőképes normális ember mértékével való mérése és minősitése, az öntudatlan cselekvésnek képzeletben öntudatossá való áttétele, adott esetben a birónak nagy nehézséget okozhat. Sőt ez a nehézség még fokozódik az olyan jogrendszerekben, amelyek — miként az osztr. és a magyar birói gyakorlat — a kártérités terjedelmét a vétkesség sulyosságához mérik és az elmaradt hasznot csak szándékosság és sulyos gondatlanság eseteiben itélik meg. A birónak tehát azt is kutatnia kell, hogy a vétőképtelen személy kártevő cselekvése olyan volt-e, hogy az, ha öntudatos embertől származik, sulyos gondatlanságnak volna-e beszámitandó. Mert semmi esetre sem szabad a méltányos kárelosztás czimén rosszabb helyzetbe hozni a vétőképtelen személyt, mint amely hasonló esetben a vétőképes személyre hárulna. Ha tehát a vétőképtelen személy cselekménye külső megjelenésében olyan volt, amely mellett a vétőképes személyt sem lehetne az elmaradt haszon megtéritésében marasztalni, akkor a vétőképtelen terhére sem lehet az elmaradt hasznot bármi csekély részben kiróni, bármily méltányosnak látszanék is ez különben, az adott eset körülményei között.

(Folyt. köv.) *Dr. Szladits Károly.*

[1] Stobbe Deutshes Privatr. 200. §.

[2] Az osztrák polgári törvény 1310. §-a ugyancsak gyermekekről és elmebetegekről szól, de értelmezésileg kiterjesztetik más öntudatlan állapotban levőkre is, Krainz 138. §. 44. *a).*

[3] «Kiméletből szenvedett kár» Grosschmid. Fejezetek I. 660. l.

[4] Igy jelesül D. 3. f. 9/217 (= Fabiny III. 469.): Jogszabály az, hogy az elmebetegek cselekményei beszámitás alá nem esnek és ebből folyólag a betegség folyamán másoknak okozott károkért rendszerint vagyoni felelősségre nem is vonhatók és a bíróság az elmebeteg vagyonát a kárnak megtéritésére csak annyiban fordittathatja, amennyiben ezt a károsító és kárositottnak személyes viszonyai, az elkövetett cselekmény körülményei és a méltányossági szempontok indokolják és egyszersmind a károsító és esetleg azok, kiket az eltartani köteles, az eltartásukhoz szükséges eszközöktől meg nem fosztatnak.

[5] Az osztrák polgári törvénykönyv 1310. §-ában emlitett további két mozzanat: hogy nem terheli-e a sértőt in concreto mégis valamelyes alanyi vétkesség és hogy a kárvallott nem kiméletből mellőzte-e a jogos védelmet, csak kiemelt elemei a birói mérlegelésnek, mely azonban ezek mellett az összes körülmények figyelembevételére terjed.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az «Istensegits» levelek joghatályáról.

Számos kereskedő, intézet és hitelegylet olykép tesz engedményt fizetésképtelen adósának, hogy aláirat vele nyilatkozatot avval a tartalommal, hogy meg fogja fizetni az elengedett összeget is, ha az Isten őt megsegiti, vagy ha viszonyai jobbrafordulnak. Évek multával nagyon gyakran megindul aztán a jogvita azon az alapon, hogy a hitelező állitja az Isten áldásának bekövetkezését és az adós viszonyainak megjavulását, az adós pedig azt, hogy az alku feltétlen volt, a kérdéses összeg neki megszoritás nélkül elengedtetett, mert a hitelező látta, hogy csőd esetében reá jóval kevesebb jutna, és a nyilatkozat adásának nem jogi, hanem csak erkölcsi kötelességnek vállalása volt a czélja. Aki szellemeskedni akar, még azt is hozzáteszi, hogy ő istentagadó, előtte tisztán áll, hogy Isten nem is létezik, az tehát őt meg sem segithette, és ennek folytán, ha a segitségnek bekövetkezése feltétel-számba megy, ugy ő lehetetlen feltételhez füzte kötelezettségének beálltát.

A döntés nem könnyü. Döntési alapul nem szolgálhat más, mint a feleknek kifejezésre jutott akarata (kereskedelmi törvény 265. §., tervezet 980. §.). A tervezetnek ezen szakasza még azt az értelmezési szabályt is tartalmazza, hogy kétség esetében a szerződésnek az az értelem tulajdonitandó, amely a jogviszony természetének és az élet felfogásának inkább felel meg. De vajjon nyertünk-e sokat ezekkel a szabályokkal? Alig, mert a nehézség éppen a felek egyező akaratának kinyomozhatásában rejlik, valamint annak megállapitásában, hogy ezen igéretnek melyik

* Osztom Almási és Meszlény kifogásait (Főelőadmány VII. kötet 467—468. l.), hogy a Tervezet 1778. §. ezt a gondolatot az 1077. §-ra való utalással kissé homályosan fejezi ki.

értelmezése felel meg, inkább a kérdéses jogviszony természetének és az élet felfogásának.

Mind a két megoldás mellett körülbelül egyenlő sulyu okokat lehet felhozni. A hitelezőnek álláspontja mellett azt, hogy a nyilatkozat vételének czélja bizonyára az volt, hogy ő pénzéhez jusson, ha adósa fizetésképessé válik. Az adós felfogását a nyilatkozatnak alakja támogatja; ha jogi kötelezettségnek vállalása volt a czél, ugy annak jogi formában kellett volna kifejezésre jutnia és oly feltételhez füződnie, amelynek bekövetkezése külsőleg felismerhető, ellenőrizhető és fogható.

Ez tehát igazán kathedrai kérdés, amelyet csak jogi parancscsal lehet megoldani. Ha a törvény, vagy valamely azt pótló jogszabály kinyilatkoztatja akár azt, hogy az ily nyilatkozat jogi kötelezettséget szül, akár pedig az ellenkezőt: ugy első esetben az adós, a másodikban a hitelező nem panaszkodhatik az eredmény miatt, mert jogügyletek létesitésénél a vonatkozó jogszabályoknak megismerése a kellő gondosság kifejtéséhez tartozik. Ily jogszabálynak nem létében a perbeli esély tisztán koczkajáték és a jogbiztosság helyébe a legnagyobb bizonytalanság lép.

Tényleg ez a mai helyzet, mert a joggyakorlat nem egyöntetüen birálja el ezt az esetet.

A Curia elé a következő esetek jutottak.

A hitelező adósának a következő nyilatkozatot adta: Felmenti őt 104.000 frtot tevő tartozásának fizetése alól, de elvárja, hogy az adós, ha netalán valamikor oly kedvező helyzetbe jönne, hogy ezen tartozását egészben vagy részben visszafizetheti, ezen visszafizetést becsületbeli kötelességének ismerje. A bíróság azt az értelmezést adta a felek közti jogviszonynak, hogy a hitelező nem engedte el az adósnak tartozását, hanem csak abba egyezett bele, hogy az adós azonnali fizetés helyett csak akkor fizesse vissza tartozását, ha anyagi helyzete javul és akkor se legyen köteles egész tartozását egyszerre lefizetni, hanem körülményeihez képest részletekben is fizethessen. (1883 máj. 22. 697. sz. Dtár V. 173.)

Az adós tartozásának kifizetését azon feltétel alatt igérte, ha üzletének jó menetele azt lehetővé fogja tenni. A Curia szerint itt a kérdés csak a teljesitési idő meghatározása körül forog, amely idő a biró által állapitandó meg akkor, amidőn valamely kötelezettség lehetőség szerint teljesitendő. Az adósnak azon előadása, hogy viszonyai a teljesitést ez idő szerint meg nem engedik, kifogás természetével birván, azt ő tartozik bizonyitani (1885 febr. 10. 722/84., Dtár XI. 240.). Nagyjában ugyanigy Curia 1885 máj. 27., 65. sz. a. (Dtár XII. 199.), amely esetben az adós azt igérte, hogy körülményeihez képest a lehetőség szerint fog fizetni.

Az adós a fizetést akkorra igérte, amikor majd üzleti tőkéjéből valamit nélkülözhet. A Curia elutasitotta a hitelező keresetét, mert a teljesités feltételéül nem valami tárgyilagos körülmény vagy tényleges állapot, mint például a vagyoni helyzet, melynek fenléte biróilag is megállapitható, hanem az adósnak tisztán subjectiv felfogáson alapuló elhatározása van felállitva, az ilynemü feltételhez kötött igéretnek teljesitése pedig bíróság előtt és per utján nem követelhető (1885 máj. 12., 26. sz., Dtár XII. 19.).

Két olyan eset fordult meg a Curia előtt, amelyben az adós arra az esetre igérte a fizetést, *ha őt az Isten megsegiti*. 1891 decz. 11-én 224. sz. a. (Márkus III. 68. l.) kimondatott, hogy az adós fizetni köteles, ha a hitelező bebizonyitja, hogy vagyoni viszonyai lényegesen javultak. Ellenben trencséni törvényszék: «tekintve, hogy alperesnek azon nyilatkozata, hogy az elengedett 650 frtot hálából meg fogja fizetni, ha az Isten megsegiti, mint teljesen egyoldalu igéret a fizetésre jogilag kötelezettséget nem képez, alperes tetszésétől függvén, igéretét teljesiteni vagy nem teljesiteni és igy szerződés vagy jogügylet nem keletkezett: felperes minden jogalapot nélkülöző keresetével feltétlenül elutasitandó.» A Curia helybenhagyta annyival inkább, mert az alperes által az időpontnak közelebbi meghatározása nélkül tettnek állitott feltételes igéret komoly és határozott fizetési szándékkal történtnek nem tekinthető, ily igéret tehát jogi kötelezettséget meg nem állapithat.»

Alperes azt igérte, hogy kifizeti nővére tartozását, ha abban a helyzetben lesz. A budapesti tábla II. G. 77/97. sz. alatt kimondta, hogy ez az igéret kötelezettség elvállalását fejezi ki, amelynek beállta azon adatok és viszonyok megállapitásától függ, emelyek alapján alperes vagyoni helyzete elbirálható. (Gyuris I. 237. sz.).

Ugyancsak a budapesti tábla kereskedelmi tanácsa elé került az az eset, amelyben az adós fizetést igért, ha anyagi viszonya és vagyoni helyzete megjavulnak és ő ebbeli kötelezettségének megerőltetés nélkül eleget tehet. Kimondatott, hogy ezen megállapodás nem bizza tisztán az adós tetszésére annak meghatározását, hogy mikor fizessen, hanem csak közelebbről határozza meg az anyagi viszonyok és a vagyoni helyzet javulásában kifejezett feltételt és irányt ad arra, hogy ez a feltétel minő subjectiv körülmények közt tekintessék bekövetkezettnek; a megállapodásban foglalt kikötés tehát nem tisztán alperesnek subjectiv felfogásától függő, hanem olyan feltétel, melynek bekövetkezte az adós anyagi viszonyaira és vagyoni helyzetére vonatkozó objectiv adatok alapján határozandó meg (II. G. 15/98. Gyuris I. 235. sz.).

A budapesti törvényszék felebbezési tanácsa fizetésre kötelezte az adóst, aki fizetni igért, ha őt Isten megsegiti, mert a hitelező bebizonyitotta, hogy viszonyai lényegesen javultak. (1905. III. D. 153. sz., 1905 május 4.)

Kitünik ezekből, hogy a joggyakorlat felette ingadozó és nagyon kivánatos, hogy minél előbb a Curiának kereskedelmi tanácsa elvi jelentőségünek kimondott határozattal döntse el a kérdést. Bármelyik megoldás üdvösebb a bizonytalanságnál.

Én helyesnek azt tartom, hogy az isten általi megsegéléshez füzött fizetési igéret nem szül jogi kötelezettséget. Az igéret tényének ugy alakja, mint a tartalma erre az elbirálásra visz. Komoly jogi kötelezettség elvállalásához az egész jogélet terén nem szoktuk a felsőbb hatalmat a jogalkotó tényezők körébe felvenni. Isten birodalma: a hité, esetleg az erkölcsé, de nem a reális jogé. Jogos a feltevés, hogy aki az elengedett összegnek megfizetésére csak az isten általi megsegitésre való utalással számit, az egyáltalán nem számit rá biztosan, hanem rábizza adósának lelkiismeretére és erkölcsi érzületére, hogy az okozott kárt esetleg még jóváteszi. Az igéret tartalma is ily elbirálásnak helyessége mellett vall, mert erős vallási érzület nélkül alig lehetne bármily kedvező eredményt is az isteni segitség egyenes folyományának betudni.

Dr. Gold Simon,
ügyvéd.

A felfedező eskü.

A felfedező eskü a bizonyitás fontos, gyakran nélkülözhetetlen eszköze. Bíróságaink mégis felette ritkán jutnak abba a helyzetbe, hogy alkalmazzák. Oka ennek az, hogy jogunk a felfedező eskü használatát nagyon megnehezíti és szük mederbe szoritja.

A felfedező esküről az 1868: LIV. tcz. 238. §-a intézkedik és átveszi ezen «bizonyitási módot» a sommás eljárási törvény (97. §), valamint a perrendtartási javaslat is (377. §), azon hatásában jelentős külömbséggel, hogy az esküt eskü alatti kihallgatással cseréli fel.

A perenkivüli eljárás széles mezején eddigelé csak a csődeljárásban van ezen intézménynek nyoma. A csődtörvény 87. §-ában teljesen célttévesztett módon szabályozott és a

gyakorlatban vagyontalansági eskünek elkeresztelt eskü is a felfedező eskünek egyik neme, mig ugyanezen törvény 118. §-a szerint a vagyonbukottól kivehető eskü a vagyoneltitkolás ellen akar védelmet nyujtani, akkor, amikor ennek veszélye legkevésbbé forog fenn.

A juramentum manifestationis kiterjesztésének szükségét a polgári törvénykönyv tervezete is elismeri és 1147. és 1148. §-aiban módot nyujt arra, hogy a vagyonkezelő, ki számadással tartozik vagy kimutatást adni köteles, felfedező eskü letételére szoríttassék.

Az alaki jognak is természetesen csak az lehet feladata, hogy az eskü kivételének módját és körülményeit állapitsa meg, ellenben az anyagi jog körébe tartozik annak meghatározása, hogy ki és mely okból kötelezhető felfedezésre. Ezen szétválasztás jelentőséggel bir azért, mert a felfedező eskü alkalmazásánál a magánjog és perjog érvényben levő szabályai egymással ellentmondásban állanak.

Sarkalatos perjogi elv és perrendtartásunkon vörös fonalként vonul végig az a jogszabály, hogy senki perbeli ellenfele jogának érvényesülését előmozditani, bizonyitékai beszerzésében segédkezet nyujtani nem köteles. Egyik fél sem tartozik például olyan okiratot közölni, melyet maga használni nem kiván (1868: LIV. tcz. 188. §). A törvény kimélete gyakran az igazság rovására — még messzebbre is terjed és a tanuságtétel alól a peres fél rokonságát és a vele titoktartás kötelezettségével járó viszonyban álló egyéneket is fölmenti. Eskü alatti meghallgatás czéljából való megjelenés perrendi eszközökkel ugyancsak nem kényszerithető ki, mert a meg nem jelenés nem jár feltétlenül perveszteséggel, a sommás eljárás (99. §) teljesen a bíróságra bizván a meg nem jelenésnek a tényállitások valóságára való befolyását mérlegelni. Ily körülmények között aztán gyakran előfordul, hogy a peres fél képtelen oly megtörtént és ellenfele által ismert tényeket a biró előtt napfényre hozni, melyeket csak sejt, de bizonyitani nem tud. Ellenfelét pedig azok előadására egyáltalán nem avagy legföljebb kerülő uton szorithatja.

Az anyagi jog viszont szükségszerüleg és gyakran elismeri azt az érdeket, hogy bizonyos létező jogviszonyok és megtörtént események mikéntje felderittessék. Ez a *megtudáshoz* való jog. A rendtartási szabályoknak azonban csak akkor áll módjában ezen jognak érvényesülést nyujtani, ha a magánjog kétséget kizáró módon megállapitotta azt, hogy kinek kivel szemben és mily körülmények között áll fenn ezen joga. Mig e kérdés teljesen tisztázva nincs, addig nem is lehet elbirálás tárgya, hogy a két egymással ellentétes jog között, melynek egyike (perrendtartási) az elhallgatáshoz, másika (magánjogi) a felfedezéshez segit, melyik érdemesebb a védelemre.

Pedig jogunkban az, hogy ki és mikor tartozik a felfedezésre, sehol megirva nincs és ennek eldöntésénél kiragadott törvényhelyekből levont következtetésekre és a néha nagyon is önkényes gyakorlatra vagyunk utalva. Ezen forráshelyek összehasonlitásával azon eredményre jutunk, hogy jogunk a felfedezés kényszerével csak azt terheli, ki idegen vagy mással közös tulajdont kezel vagy birtokol, persze csak az idegen vagyon tulajdonosával, tulajdonostársával és ennek jogutódaival szemben. Ellenben harmadik személy még *adósától sem követelheti, hogy értékeit vagy azok hollétét neki felfedezze.*

Joggyakorlatunk következetesen ezen álláspontón marad. Igy a Curia világosan kimondotta, hogy az adós vagyonát és az ahhoz tartozó értéket felfedezni nem tartozik, ily kötelezettség az adós személyét képviselő és igy kötelezettségeibe lépő örököst sem terheli (1887/920.). Ugyanezen gondolat, bár nem kellő preczizitással, jut kifejezésre a Curia azon határozatában, mely szerint felfedező esküt csak az kérhet, ki alapos aggodalmakat hoz fel az iránt, hogy az ő kárára valamely érték jogellenesen elrejtve tartatik.

A csődeljárásban már az adós köteles felfedezni vagyonát, de azért a fenti jogelvtől való eltérés csak látszólagos. Mert az adós ezen esküre már csak akkor kényszerithető, amikor vagyonbukottá vált, amikor tehát értékei feletti tulajdonjoga korlátozott, vagyis akkor, amikor a tulajdonjog már nem is őt, hanem a hitelezők összeségét illeti. A mig azonban az adós szabad rendelkezési joga megvan, felfedezésre nem köteles még a végrehajtási eljárás során sem.

De vajjon indokolt e a hitelezőt jogai érvényesitésének ezen eszközétől megfosztani és vajjon czélszerü-e jogpolitikai szempontból eme jogelvet, melyet a külföldi törvényhozások már régen sutba dobtak, nálunk fentartani?

Nézetem szerint a végrehajtató hitelezőnek jogos és támogatásra érdemes érdeke az, hogy adósának előtte nem ismert javai létezését és hollétüket azok végrehajtás alá vonása czéljából megtudhassa. Eredmény a vagyonát eltitkoló adóssal szemben gyakorta csak ugy érhető el, ha módunkban áll magát az adóst vagyonának felfedezésére eskü utján kényszeriteni.

Bizonyos, hogy az érdekelt fél esküje a legtökéletlenebb bizonyitási eszköz.

Minden uj perrendtartás azon van, hogy a fél esküjét amennyire csak lehet korlátozza és mint végső eszközt csak akkor és ott alkalmazza, amikor és ahol az elkerülhetetlen. Mert az érdekelt fél esküje feletébb megbizhatatlan és a lelkiismeretlen egyéneket a lelkiismeretesekkel szemben káros előnyhöz juttatja. A félnek megitélt perdöntő eskü számos esetben nem egyéb, mint felbujtás a hamis esküre és a csábitásnak sokan nem tudnak ellenállni. Ezek a tapasztalatok arra intenek, hogy uj eskük intézményszerü alkalmazásától lehetőleg tartózkodjunk. Amde a felfedező eskü egyéb, a bizonyitás czéljaira szolgáló eskütől abban különbözik, hogy mig a bizonyitási eskü elmult tények mikéntjére vonatkozik, addig a felfedező eskü tulajdonképeni tartalma *jelenlegi állapot* nyilvánosságra hozása. Amott az esküt tevő rendszerint régi események valódiságáról vagy valótlanságáról tesz tanuságot, mely alkalommal legjelentősebb segédeszköze emlékezőtehetsége, mely másként müködik a rosszhiszemü és másként a jóhiszemü fél esküje alkalmával; emitt azonban az esküttevő tudomása *most* létező viszonyai mikéntjéből áll és csak arról kell számot adnia, hogy vagyona miből áll és hol van. Erre nehéz rosszul emlékezni. És miután a válaszok helyességét az esküttevő maga ellenőrizheti, meg van annak lehetősége, hogy más által is ellenőriztessék, ami a legjobb óvószer a hamis eskükkel szemben.

A főok tehát, mely az eskük alkalmazásának visszaszoritását eredményezte, a felfedező eskünél elesik. Nincsen tehát semmi komoly és számbavehető indok arra, hogy egy oly intézmény használatát mellőzzük, mely az egyébként is nehézkes és költséges végrehajtási eljárás megkönnyitésére és eredményessé tételére alkalmas. Ha szemtanui vagyunk naponként annak, hogy nehezen kiküzdött birói itéletek rendelkezéseinek érvényrejuttatását egy kis leleményesség mily könnyen teszi illuzoriussá; ha megitélt követelések behajtását rosszhiszemüen alkalmazott igénykeresetekkel, előterjesztésekkel, felfolyamodásokkal, lakásváltoztatásokkal, kézbesitések meghiusitásával, fenn nem álló elsőbbségi igények bejelentésével megakasztani, sőt teljesen meggátolni is lehet, támogatnunk kell a végrehajtatót jogos igényének érvényesitése közben, még akkor is, amikor az adós véletlenül azon szerencsés helyzetben van, hogy hitelezője vagyonának miségét vagy hollétét nem ismeri.

A büntetőtörvény a vagyontárgyaknak a bekövetkező hatósági végrehajtás előli elrejtését és eltitkolását bünteti. Ha tehát törvényeink az elrejtés tilalmát megállapitják, ne álljunk meg a féluton, hanem adjunk a hitelezőnek a kezébe a felfedező eskü kikényszeritésével, oly civilis eszközt is, amelylyel a végrehajtás alá vehető vagyontárgyaknak már megtör-

tént elrejtését és eltüntetését hatálytalanná teheti. A gazdasági forgalom folytonos emelkedése, az ipar és kereskedelem fejlődése mellett ezen intézmény alkalmazásának szüksége mindinkább fokozódik. Az adós és hitelező közötti személyes és közvetlen viszony, mely a kezdetleges gazdasági élet jellegzetes vonása volt, teljesen meglazult. A gyáros vagy nagykereskedő, ki messze földről ezreknek is küldi portékáit, bizik vevői jóhiszemüségében és nincs sem alkalma, sem ideje arra, hogy adósa vagyoni viszonyait kellőképpen ellenőrizze és tevékenységét állandóan figyelemmel kisérje. De viszont nem szabad elzárnunk attól, hogy ha követelésének kényszerbehajtására kerül a sor, adósának végrehajtás alá vehető vagyonát fel is kutathassa és eszközt kell adnunk arra, hogy ne álljon tehetetlenül a vagyonát rejtegető rosszhiszemü adóssal szemben.

A véprehajtási szabályokat ugy kell megalkotni, hogy a végrehajtató rosszakaratának és zaklatásainak az adóst ki ne szolgáltassák. Védelemre szorul egyaránt mindkét fél jogos érdeke. De az adós védelmének határa meg van szabva és csak odáig terjed, hogy a végrehajtás által vagyoni existenciájában pusztán vexatorius és a hitelező érdekét sem támogató eljárásokkal megtámadható ne legyen. Ezen alapelvvel nem áll ellentétben az, hogy oly esetekben, midőn az adós a törvények által immunisnak nem tekintett vagyontárgyakkal tényleg rendelkezik is, az ezekhez való hozzáférhetés meg ne könnyittessék.

Ebből az következik, hogy a felfedező eskü kivitelére csak akkor kerülhet a sor, ha a megkisérelt végrehajtási eljárás eredménytelensége már nyilvánvalóvá vált. Ily esetben a hitelező kérelmére az adós elővezetés terhe mellett a bíróság elé volna idézendő, az eskü alatti kihallgatás formájában vallomástételre szoritandó arra: «*van-e és ha igen, hol van és miből áll* végrehajtás alá vonható vagyona». E kihallgatás kiterjeszthető annak megjelölésére, hogy a vallomástevőnek, kivel szemben állanak fenn követelései, a vallomástevő adósa hol lakik és miben állanak a követelés érvényesitéséhez szükséges bizonyitékok. Továbbá megadandók egyéb vagyontárgyai feltalálásához a bíróság által szükségesnek tekintett más felvilágositások is. A vallomás megerősitésére szolgáló eskünek tartalmaznia kell azon kijelentést, hogy az eskütevő az igazat vallotta és hogy legjobb tudomása szerint mindent felfedezett és semmit végrehajtás alá vehető vagyonából el nem titkolt.

Az eskü megtagadással szemben szabadságvesztés-büntetés volna alkalmazandó, mely azonban az eskütételre való készségnél hoszszabb időre nem terjedhet.

A végrehajtási eljárás reformja a törvényhozás közeli munkatervének egyik pontját képezi. A megalkotandó uj törvényben az eljárás hatályossá tétele céljából a felfedező eskünek helyet kell szoritani. *Dr. Böszörményi Oszkár.*

Különfélék.

— **Számfeletti curiai biró.** A minap a hivatalos lap 3 curiai biró kinevezését közölte olyképpen, hogy közülük kettő a kir. Curia rendes, egy pedig ennek számfeletti birájává lett kinevezve.

A kinevezésnek ez az alakja elég alkalmas arra, hogy a viszonyokkal nem ismerősökben azt a téves hitet keltse, mintha a számfeletti biró nem volna a Curiának rendes birája — pedig az. A dolog ugyanis igy áll: Az 1891 : XVII. tcz. 25. §-a a kir. Curia rendes biráinak létszámát 65-ben állapitotta meg; ezt a számot 66-ra emelte föl az 1895. évi XLIV. tcz. 3. §-a, midőn a budapesti kir. büntetőtörvényszék elnökét is a Curia rendes biráinak létszámába sorozta. Az 1893 : XXXII. tcz. szerint a kir. Curiához legfölebb 3, a kir. itélőtáblákhoz legfölebb 14 számfeletti biró nevezhető ki; «a számfeletti biró a legközelebbi üresedés esetén kinevezetése sorrendjében a rendes létszámu birák sorába lép». E számfeletti birói állások a szükség multán megüresedés esetén be nem töltetnek. Ezekből az intézkedésekből nyilvánvaló, hogy a számfeletti curiai biró épp ugy rendes birája a Curiának, mint az, akit a 66-os létszámon belül neveznek ki; az ő számfeletti jellege belső ügykezelési dolog, amihez a nyilvánosságnak semmi köze, aminek a kinevező okiratban sincs éppen ezért semmi keresni valója. Táblabirónál sohasem alkalmazzák a *rendes* és a *számfeletti* jelzőt, pedig az 1890 : XXV. tcz. 7. §-a a 245-ben állapitván meg a tábláknál alkalmazható itélő birák (elnökök, tanácselnökök, birák) rendes összes létszámát, az 1893 : XXXIII. tcz. alapján e megkülömböztetés ugyanilyen jogosult volna, ha egyáltalán helyén való és megokolt lenne.

De nem használják ezt a megkülömböztetést akkor sem, amikor az igazságügyminiszteriumban huzamosabb ideig tartó alkalmazásra behivott biró vagy ügyész helyére az illető birósághoz vagy ügyészséghez számfölötti birót vagy ügyészt neveznek ki — az 1906 : XI. tcz. által hatásában meghoszszabbitott 1899 : XLVIII. tcz. 4. §-a értelmében. Egyedül a kir. curia biráinál használják ok és czél nélkül ezt a megtévesztő megkülömböztetést.

— **Az energia védelméről szóló törvényszakaszhoz.** Az iparfejlesztésről szóló törvénybe a képviselőház a következő rendelkezést iktatta be: «Az előállitott villamos áram és technikai czélokra értékesithető minden egyéb erő (energia) ugyanazon büntetőjogi védelem alá helyeztetik, mely az ingó dolgokra nézve fennáll. Ennek megfelelőleg az emlitett erő bármily módon való jogtalan eltulajdonitása vagy megsemmisitése az 1878 : V. tcz., illetőleg a Horvát-Szlavon-Dalmátországokban az ott érvényben lévő büntető-törvénykönyvnek a lopásra, illetőleg az ingó vagyon megrongálására vonatkozó határozatai szerint büntettetik.

A képviselőház mellőzte e rendelkezésnek az igazságügyi bizottság elé való utalását és azt érdemleges megvitatás nélkül elfogadta.

A büntetőjogi novella tárgyalása alkalmából indokolt volna e büntetőjogi tartalmu rendelkezést tüzetes vizsgálat alá venni.

Az intézkedés szövegezése több aggályra ad okot és ellentétben áll a büntető-törvénykönyvnek idevonatkozó rendelkezéseivel. A törvény nyilván német minta után indulva az energia-elvonás eseteit a lopás, illetve a vagyonrongálás fogalma alá vonta. Az 1900. évi április 9-iki német törvény a következő tényálladékot állitja fel: Aki idegen elektromos erőt valamely villamos telepből vagy berendezésből olyan vezeték segélyével elvon, amely nem a villamos áram szokásos vezetésére van rendelve, ha cselekményét avval a czélzattal követte el, hogy az elektromos áramot jogtalanul eltulajdonitsa, fogházzal és 1500 M.-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik. Ha e cselekményt azzal a czélzattal követik el, hogy másnak jogtalanul kárt okozzanak, a büntetés 1000 M.-ig terjedhető pénzbüntetés vagy két évig terjedhető fogház.

A német törvény tényálladéka alá esik a lopás, a sikkasztás, ellenben csak nehezen vonható alá a villamos áramnak tévedésből vagy véletlenül történő elsajátitása. A német büntetőtörvénykönyv különben nem is ismeri a jogtalan elsajátitás tényálladékát, ennek esetei a lopás, illetve a sikkasztás tényálladékába esnek. A magyar specziális törvény tényálladékába bele esik a büntető-törvénykönyv 367. §-ában szabályozott jogtalan elsajátitás esete is, minthogy az energia *bármely módon való* jogtalan eltulajdonitása a lopásra vonatkozó határozatok szerint büntetendő. Ez által a büntető-törvénykönyv ide vonatkozó rendelkezései és e specziális törvény között ellenmondás támad. Mig ugyanis a *közönséges* ingó dolognak jogtalan eltulajdonitása a jogtalan elsajátitás vétségét állapitja meg, ha az véletlenségből vagy téve-

désből került valakinek birlalatába, addig a hasonló módon birlalatba jutott *energia* elsajátitása sulyosabban büntetendő cselekménynek tényálladékát állapitja meg.

Törvényszerkezeti hiba a jogtalan eltulajdonitást és a jogtalan megrongálást mint két külön tényálladéki elemet egymással szembe állitani. Az eltulajdonitás csak czélzata a cselekvésnek, de nem maga az elkövetési cselekedet. A cselekvés az elvonásban áll. Viszont a megsemmisitésnél hiányzik a czélzat kiemelése. Már a mondatszerkezetben is látszik a hiba, ahol erők megrongálásáról és megsemmisitéséről van szó.

Már más oldalról is felhozták, hogy ennek a speciális büntetőjogi rendelkezésnek nincs helye egy merőben más természetü törvényben. Akkor azzal indokolták a kormány részéről ezt a kivételt, hogy szükség van a technikai erők sürgős védelmére. Most, hogy a közel jövőben várható a büntetőtörvénykönyvnek módositása, talán helyén való volna a technikai erők elvonásának büntetendő tényálladékait határozottan és élesen körvonalozni. A fentebbi szakasz az esetek és tényálladékok egész sorozatát részesiti a lopással egyenlő elbánásban, anélkül, hogy az eseteket természetük és sulyosságukra való tekintettel egymástól elhatárolná.

A büntetőjogi novella kiküszöbölhetné azt az ellenmondást, amelybe az erők elvonására vonatkozó rendelkezés a büntetőtörvénykönyvvel az által jutott, hogy a jogtalan elsajátitás esetét a sokkal sulyosabb elbirálás alá eső lopással egyenlő elbirálásban részesiti. Ha tekintetbe vesszük, hogy a technikai erők elvonásának igen nagy százaléka a jogtalan elsajátitás tényálladéka alá esnék, akkor ennek az ellenmondásnak kiküszöbölését fontos feladatnak kell tekintenünk. *F. E.*

— **A fülemüle.** Biharmegye közigazgatási bizottsága kimondotta, hogy az a tisztviselő (főszolgabiró), aki ajándékot fogad el a felektől, nem szegi meg hivatalos kötelességét, mert *általános szokás* az, hogy a közigazgatási tisztviselők ajándékokat kapnak és fogadnak el.

Ki ne gondolna ennek a hirnek az olvasásánál Arany János remek szatirájára, *A fülemülére*, amely a rég letünt idők pátriarchális «ajándékozgatásait» és a tisztviselők hozzáférhetőségét oly pompásan jellemzi?

Mintha a bihari közigazgatási bizottság tagjai még ma is a «régi jó idők» alatt élnének és nem ismernék a «szokás» által hatályon kivül nem helyezhető büntetőtörvénynek 485. §-át, mely egy évig terjedhető fogházzal sujtja a közhivatalnokot, aki anélkül, hogy hivatali kötelességét megszegné, a hivatalánál fogva teljesitendő cselekményért ajándékot fogad el?

Mintha a bihari urak nem tudnák, hogy a főszolgabiró mint a közigazgatás egyik fontos szerve, sokszor homlokegyenest ellenkező érdekü *ügyfelek* dolgában itélkezik és igy minden jószándéka ellenére is, az ajándék elfogadása által érdekeltté és elfogulttá válik!

Szomoru világot vet a bihari eset adminisztrációnkra.

— **A választói jog problemáiról** ir közjogi tanulmányt dr. Oettevényi Nagy Olivér, eperjesi jogakadémiai tanár. Szerző czélja, hogy a készülő választójogi reform alkalmából az összehasonlitó államtudomány segitségével fejtegesse a parlamentáris választói joggal összefüggő problemákat. Szerző nem helyesli a theoriáknak megvalósitását és a külföldi törvényeknek átültetését, ha azok a hazai politikai és társadalmi viszonyokkal ellentétben állanak. Szerző egyedüli irányelve a magyar nemzet-állam eszméje. A választói jog problemáit is ebből a szempontból kiindulva kell vizsgálni. Az általános választói jog korlátja a nemzeti szempontok érvényesülése. Szerző a nyilt szavazás hivének vallja magát, mint a mely összhangban áll a magyar néplélek nyilt őszinteségével. Ezután foglalkozik még a többes szavazat, az érdekképviselet, a kisebbségi képviselet, az összeférhetetlenség és a referendumrendszer kérdéseivel.

— **Politikai olvasókönyv** czimen *Dr. Radó Sámuel* igen érdekes sorozatot tesz közzé egy kötetbe foglalva. Radó e tanulmányokkal azt czélozza, hogy az elvont tételeket a királyi hatalomról, a kabinet viszonyáról a többséghez és a koronához és más közjogi alapelveket a történelem példáival világitson meg. Azt az alapgondolatot viszi végig egyes tanulmányain, hogy az egyes korszakok nem okulnak a multak példáin és nem okulnak a történelem keserves tapasztalatain.

Foglalkozik még a szerző a demokráczia és a parlamentárizmus kérdéseivel. Szerző kritika alá veszi, hogy mennyiben váltak be ezek az eszmék a megvalósulás által. Keresi a hibákat, melyek a hatalom birtoklása és gyakorlata közben felszinre jutottak és igyekszik megjelölni az utat, melyen a hibák elkerülése után az alapelv megmaradása biztositható.

A nagy történeti tudással megirt, érdekes könyv jellegzetes irálya és élénk szinezése élvezetessé teszi a mű olvasását.

— **Dolgozatok a részvényjog köréből** czimen dr. Bender Béla ügyvéd 14 tanulmányt tesz közzé. E tanulmányok: A részvénytársaságok és szövetkezetek közgyülésének kötelező egybehivása. Szinleges részénytulajdonosok szereplése a részvénytársaságok közgyülésén. A kisebbség védelme a részvényjogban. A részvénytársaság alaptőkéjének felemelése és az uj kibocsátásu részvények megszerzésére való előjog. A részvénytársaság igazgatóságának müködési köréről. A részvények átruházása. A részvénytársaságok és szövetkezetek tartalékalapjai. A részvényösszeg első részleteinek befizetéséről. A részvényösszeg befizetése és elmulasztásának következményeiről. A részvénytársasági közgyülésen való részvétel és szavazás. A részvénytársaság felügyelőbizottsága. A részvénytársaság tagjainak, igazgatóinak és felügyelőinek minőségi kellékeiről. A részvénytársasági alaptőke leszállitásáról, különös tekintettel az elsőbbségi és törzsrészvényekre. Érdekeltség a részvénytársaság közgyülésén.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az ügyvédjelölt felelőssége.** Az osztrák legfőbb fegyelmi biróság egy konkrét esetben az ügyvédjelölt fegyelmi felelősségét megállapitotta azért, mert egy ingatlanra vonatkozó adásvételi szerződést felületesen, tudatlanul szerkesztett, a bekebelezési záradékot kifelejtette és ezzel a félnek kárt okozott. A fegyelmi biróság nem fogadta el vádlott abbeli védekezését, hogy a szerződést az ügyvéd is átnézte, mert a teljes gyakorlattal biró és közvetlenül az ügyédi gyakorlatra való bocsátás előtt álló ügyvédjelölt felületességét és tudatlanságát nem menti főnökének felületes revizióját, mert őneki revizió nélkül is teljesen korrekt munkát kell szolgáltatnia.

— **A német polgári törvénykönyv 254. §-ához.** Aki egy sötét lépcsőházban a lépcsőn lefelé menve nem vigyáz és a lábbal való tapogatódzás által nem szerez bizonyosságot afelől, hogy van-e még lépcső, hanem abban a feltevésében bizik, hogy több lépcső már nincs, épp ugy oka esésének, mint a szállodás, aki világitási kötelezettségének nem tett eleget. (1906 szeptember 17. Reichsgericht.)

— **Kereskedelmi szokások.** A boroszlói és berlini kereskedelmi kamarák rendszeresen kiadják a kereskedelmi szokások iránt adni szokott véleményeiket.

— **Uj kereskedelmi jogi folyóirat** jelenik meg Leipziger Zeitschrift czim alatt. Szerkesztik: Düringer és König, a birodalmi törvényszék birái és Jaeger lipcsei jogtanár.

— **Cleveland** város tanácsa, a várostól mintegy tiz km.-re 2000 m.²-nyi területen jótékonysági és javitó intézeteket állitott föl. Az előbbiekben főleg a börtönből kiszabadult *aggkoru*, az utóbbiakban pedig, a fiatalkoru büntetteseseket foglalkoztatja ipari és mezei munkával. A telepen és a város között lóvasut közvetiti a forgalmat.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 2. szám. Budapest, 1907 január 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A büntető-törvénykönyvek módósitása és kiegészitése. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — Szaktanácskozmány a büntető-novella tárgyában. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — A feltételes elitéléshez: A clausula commissoria. *Dr. Nyári Jenő* budapesti ügyvédtől. — A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — A végrehajtási viszonosság kérdéséhez Ausztriával szemben. *Dr. Brachfeld Dezső* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A büntető-törvénykönyvek módositása és kiegészitése.

1888 május hava óta, amidőn t. i. Fabiny Teofil igazságügyminiszter néhány legfőbb igazságügyi hatóságnak akkori vezetőjétől és két szakférfiutól a büntető-törvénykönyvek megváltoztatása, illetőleg pótlása kérdésében véleményt kért, nagyon sokat irtak és tanácskoztak a magyar Btk. revizijáról, illetőleg novellájáról vagy módositásáról és kiegészitéséről, melyet a különböző kormányok 16 év óta több izben programmjukba is fölvettek, sőt amelyről egy alkalommal a trónbeszéd is mint valami a közel jövőben megoldandó törvényhozási feladatról emlékezett meg.

Szilágyi Dezső igazságügyminiszter az első (Schedius-féle) tervezetet 1890-ben tétette közzé, ennek ujabb, gyökeresen átdolgozott és kiegészitett szövegezését pedig 1892 májusban az országgyülés képviselőháza elé is terjesztette.

Erdély Sándor igazságügyminiszter 1895-ben visszavonta az előbb emlitett törvényjavaslatot és a büntető-törvénykönyvek nagyérdemü és fáradhatlan kommentátorának, *Edvi Illés Károly* ügyvédnek adott megbizást ujabb törvénytervezet szerkesztésére.

Dr. Plósz Sándor igazságügyminiszter megbizásából 1903-ban e sorok irója mutatott be a Btk. általános részének módositását tartalmazó nagyobb munkálatot; később ugyanazon évben egyidejüleg kapott kormánymegbizás alapján dr. Finkey Ferencz sárospataki és dr. Angyal Pál pécsi jogtanárok, t. kartársaim készitettek ujabb, az előbbieknél jóval terjedelmesebb tervezeteket.

E tárgyban hivatalos szaktanácskozmányokat 1890-ben, 1898-ban, 1901-ben, 1903-ban és 1905-ben tartottak. Az 1898 óta szerkesztett törvénytervezeteket, valamint a tanácskozmányok jegyzőkönyveit ez ideig nem tették közzé.

A Magyar Jogász-Egyletnek 1901 november 16-án tartott ülésén dr. Reichard Zsigmond mutatott be egy nagyobb terjedelmü tervezetet, (Magyar Jogász-Egyleti értekezések, 196. füzet), melyre nézve dr. Várady Zsigmond (id. ért. 197. füzet) és mások észrevételeket tettek.

Ugyancsak a Magyar Jogász-Egyletben legutóbb a budapesti büntető-törvényszék kiváló elnökének, Zsitvay Leó urnak 1905 április 8-án tartott becses előadása kapcsán (Magyar Jogász-Egyleti ért. 248. f.) több figyelemre méltó felszólalás hangzott el.

Összegyüjtve, egész kis könyvtárra menne az a sok tanulmány, értekezés, czikk, amit az utolsó két évtizedben hazai szakférfiaink a Btk. novelláris módositása, illetőleg revizijója kérdésében, vagy egyes részeinek, különösen büntetési rendszerének tüzetesebb birálata végett akár önálló munkákban, akár a szaklapok hasábjain megirtak.

Sok mindenféle oka van annak, hogy mindez a törekvés, tanulmány és buzgó munka, nevezetesen Schedius, Edvi-Illés, Finkey és Angyal becses törvényelőkészitő munkálatai is mindeddig nem vezettek eredményre. Ilyen ok volt egyebek közt az, hogy más fontos, nagy terjedelmü, sőt részben korszakos törvényelőkészitő és életbeléptető munkálatok (igy a bünvádi perrendtartás, az esküdtbirósági törvény és életbeléptető törvények, továbbá a teljes polgári perrendtartás előkészitése és az előbbieknek hatályba léptetése) évek hosszu során át lekötötték a törvény előkészitésével megbizottak, valamint az igazságügyi kormányok munkásságát, a legutóbbi években pedig a közismert sajnos politikai viszonyok előre elvették a szakkörök többségének munkakedvét olyan munkától, amely czélját előreláthatólag amugy sem érhette volna el.

A Btk.-ek módositásának és kiegészitésének kérdése legutóbb ismét aktualissá vált.

Az igazságügyminiszteriumban f. é. január 4-én összeült szaktanácskozmány alkalmából ehelyütt egyelőre csak a legujabb törvénytervezet vezérgondolatáról és a legsürgősebb módositások és kiegészitések keretei tekintetében kivánom alábbi gondolataimat a szakkörök birálata alá bocsátani:

I. Novella vagy revisio?

Az eddigi előkészitő munkálatok és tárgyalások elhuzódásának egyik oka az, hogy tulságosan sokat vitatkoztunk afelett, vajjon minő keretekben és minő kérdésekre kellene kiterjedni a Btk. módositásának?

E részben álláspontom a következő:

Az 1878:V. tcz. egyike ugyan legjobb törvénykönyveinknek, mely egyes részletkérdésekben akkori előképeihez mérve, előbbre is vitte az európai törvényhozást, de mégsem uj utakat nyitó, sőt általánosságban véve nem is önálló alkotás.

Minden törvénykönykönyvnek egyedül megbizható birálója, a gyakorlati alkalmazás bebizonyitotta azt is, hogy Csemegi Károly, akinek rendkivüli jogi tudását és a jog dogmatika terén kifejtett mély és alapos, hazánkban sok irányban korszakalkotó munkásságát senki nálamnál jobban nem értékelheti, egyes fejezetek szövegezését, illetőleg egyesi intézmények (pl. a fiatalkoruakra vonatkozó rendelkezések, a magáninditvány) szabályozását teljesen elhibázta.

A Btk. a büntetési tételek és a mellékbüntetések megállapitásában szintén sok visszás rendelkezést és egymással összhangzásban nem álló szabályt tartalmaz. A birói gyakorlat 26 év alatt minden kétségen felül bebizonyitotta, hogy a Btk. a minősitett lopást és egy-két más büncselekményt tulszigoruan büntet, ellenben számos más, hazánkban — sajnos — nagyon elharapódzott üzelmeket, gazdasági és más visszaéléseket (pl. a traite des blanches név alatt

ismerteket egészen megtorolatlanul hagy vagy legalább azokkal szemben igazolatlanul enyhe.

Mindezeknél is nyomatékosabb a következő czélzatosan utóljára emlitett tény. Sem a Btk.-nek, sem nagytehetségü és nagyérdemü szerkesztőjének nem hibája, hanem csak szerencsétlenségük, hogy kodexünk oly időben készült, amidőn az *nem* is lehetett *uj utakat nyitó* törvényhozási alkotás, hanem évtizedekre kiterjedő hosszu törvényhozási fejlődésnek csak *utolsó terméke* gyanánt jelentkezhetett.

Valóban fátuma volt ennek a törvénykönyvnek, hogy épen abban az évben, mikor a tervezete elkészült, a büntetőjog terén fölléptek azok a radikális uj irányok, amelyek ezt a tudományágat az utolsó három évtized alatt a leghevesebb tudományos küzdelmek szinterévé tették, de egyuttal nagyobb arányokban előbbre vitték, mint a jogtudományok valamely más ágát. Csemegi értékesithette és legnagyobbrészben tényleg értékesitette is mindazt, amit a német, osztrák, franczia, olasz és belga jogtudomány és törvényhozás 1876-ig az anyagi büntetőjog terén felmutathatott, de nem volt olyan irányu tehetség, aki uttörő lángeszével törvényhozási téren egészen uj utakat vág.

Magának az egész büntetőjogtudománynak haladása, amely napjainkban nem is annyira egyes korszakos jelentőségü munkák megirására, mint inkább uj tudományágak kifejlődésére, uj kutatási módszerek alkalmazására, az egész müvelt világ valamennyi kiváló tudományos munkásának gyakran egymástól elszigetelt és mégis egymást kiegészitő működésére vezethető vissza, természetesen előre nem látható és messze tulszárnyalja a legnagyobb jogtudósnak vagy a legkiválóbb törvényhozónak munkáját és érdemeit is.

Az anyagi büntetőjog terén pedig ez a haladás az utolsó három évtizedben, tehát sajátszerü véletlen következtében épen azon idő óta, amióta Csemegi tervezetét elkészitette, tényleg bekövetkezett.

A közelmultban más helyütt* behatóbban ismertettem azon eltérő iskolákat, melyek 28 év óta a büntetőjognak legtöbb alapvető nagy kérdéseiről heves tudományos küzdelmet folytatnak. E tudományos kutatások és viták eredménye gyanánt a törvényhozási szabályozás czéljából már ma megállapithatunk annyit, hogy sokban igazságos az a szigoru birálat, melyben egyes kriminologusok, valamint a közvetitő büntetőjogi iskolák némely munkásai a tételes jogoknak számos fogyatkozását a társadalmi viszonyok vizsgálata alapján és uj segédtudományok felhasználása, illetőleg uj kutatási módszerek alkalmazása folytán kimutatták.

Részemről nagyon óvatos vagyok ugyan az uj törvényhozási kisérletek eredményeinek megitélésében, de örömömre szolgál az a tapasztalat, hogy az ujabb, a jövő fejlődés elé a jelenleginél igazságosabb és tökéletesebb utakat nyitó törvényhozási alkotások, pl. az ugynevezett feltételes elitélés intézménye vagy a fiatalkoruakra vonatkozó franczia, holland, északamerikai, német intézmények és jogszabályok nemcsak a magyar tételes joggal szemben határozott haladásnak tekintendők, de gyakorlati alkalmazhatóságukban is általában véve beváltak.

A fennebbiekből kitünik, hogy ez idő szerint már magam részéről is *szükségesnek tartom* büntetőtörvénykönyveinknek *oly keretekben* való módositását és kiegészitését, *amely meghaladja* valamely kis terjedelmü törvény, ahogy röviden a nyelvszokás megjelölni szokta, *a novella kereteit.* A revizióra (ahogy a gyökeres és szélesebb keretekben mozgó módositás és kiegészitést legtöbbször megjelölik), becses előmunkálataink is vannak készen *Edvi Illés Károly* ügyvéd ur, továbbá *Angyal Pál* és *Finkey Ferencz* kartársaim tervezeteiben. Mindamellett bizonyos, hogy a törvénytervezet szövegének végleges megállapitása, indokolással való ellátása, a szaktanácskozmányokon és az országgyülés képviselőházának és főrendiházának bizottságaiban, valamint a plenumban való tárgyalása természetszerüleg jóval több, mint nehány hónapra terjedő időt venne igénybe; bizonyos, hogy egy év alatt ilyen törvény nem volna megalkotható.

Már pedig büntető-törvénykönyveinknek vannak olyan hiányai, hézagai és helytelén rendelkezései, amelyek a *legsürgősebb* törvényhozási alkotást teszik kivánatossá.

II. *A legujabb törvénytervezet alapgondolata és keretei.*

Már maga a most emlitett tény indokolja, hogy abban a törvénytervezetben, melyet az igazságügyi kormánynak 1906 novemberben kapott megtisztelő felszólitására, a korábbi törvényelőkészitő munkálatok és különösen 1903. évi tervezetem idevágó részeinek felhasználásával szerkesztettem, arra kellett törekednem, hogy *lehetőleg szük* keretekben orvosoltassanak a büntető-törvénykönyvnek azon viszásságai, melyek kijavitását a gyakorlati jogélet tapasztalatai hosszabb idő óta *égetően sürgősnek* jelezték és melyeknek *mielőbbi* megszüntetését igazságszolgáltatási érdekek immár elodázhatlanul követelik. Egyuttal tervezetem, amennyire a szük keretek megengedik, megkisérli betölteni büntető-törvénykönyvünknek azokat a hézagait, melyeket a szakférfi azon az alapon kénytelen megállapitani, mert a büntetőjog tudománya és a törvényhozás harmincz év óta több irányban igen jelentékenyen haladt.

Az előbbi szempont alá esnek különösen *a fiatalkoruakra vonatkozó* jogszabályok megváltoztatása, a «*traite des blanches*» név alatt összefoglalt üzelmek megtorlása, valamint (ami napról-napra legégetőbben érezhető,) *a minősitett lopás büntetésének uj szabályozása.*

Az utóbbi szempontból igazoltnak tartom azt, hogy a büntetés feltételes felfüggesztésének, vagy amint (bár nem helyesen) nálunk széltében nevezik, a «feltételes elitélés»-nek intézménye törvényhozásunkba is bevétessék és mind az anyagi jog, mind a hatáskör és eljárás szempontjából hazai viszonyainknak és igazságügyi szervezetünknek megfelelően szabályoztassék.

Négy főtárgya van tehát a most elkészült törvénytervezetnek. Emellett azonban szintén kormánymegbizás alapján Edvi Illés Károly urral együtt továbbra is folytatni fogjuk azon *nagyobb terjedelmü* törvényelőkészitő munkálatokat, amelyek szükségesek avégből, hogy a Btk. mind általános, mind különös részének a részletekben való módositása és kiegészitése *mindazokban az irányokban*, amelyekben ez a gyakorlat tapasztalatai, valamint a tudomány és törvényhozás haladása folytán szükségesnek bizonyult, mihelyt arra *nagyobb terjedelmü* törvényalkotás keretében mód és idő lesz, a szükségnek megfelelő *revizionális törvény* alakjában is mielőbb megtörténhessék.

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

Szaktanácskozmány a büntetőnovella tárgyában.

Az igazságügyminisztériumban megtartott szaktanácskozmány két ülésében általánosságban tárgyalta a novella-tervezetet.

Legelsősorban az a kérdés került vita alá, hogy megfelelnek-e a novella tervezett keretei?

A novella tudvalevően négy tárgyat ölel fel: a feltételes elitélést, a fiatalkoruakkal való elbánásra vonatkozó szabályokat, a minősitett lopás büntetésének ujból való szabályozását és a keritésre vonatkozó szabályokat.

Az értekezleten felszólaltak valamennyien hangsulyozták, hogy a minősitett lopásokra vonatkozó módositások a legsürgősebbek. Erre a lapunkban évtizedek óta követelt reformra nézve az értekezleten véleményeltérés nem volt

* Budapesti Szemle, 1906. évfolyam okt.—decz. füz. 128. kötet 30—46., 221—237., 358. és köv. l.

Zsitvay Leo proponálta, hogy a lopás vétségének értékhatára az eddigi 100 K-ról 200 K-ra emeltessék. Kifejtette, hogy ezen alkalommal a különböző törvényekben szétszórt lopási intézkedéseket is összhangba kellene hozni egymással. Ezeket az inditványokat többen támogatták. E sorok irója ezen javaslat kapcsán a Kbtk. 126. § ának olyan kiterjesztését inditványozta, hogy a tulajdon elleni kihágás értékhatára 10 K-ra emeltessék és a Kbtk. 126. §-a kiterjesztessék ezen értékhatáron belül az élelmi és élvezeti czikkeken felül a ruházati czikkekre és fütőszerekre, valamint a lopáson kivül a sikkasztás, zártörés és a jogtalan elsajátitás eseteire is.

Bernáth Géza a biróságok által felmentett közveszélyes őrültekre nézve kér a novellában sürgős intézkedést.

Illés Károly többrendbeli módositás felvételét sürgette, többek közül a csalási inditvány visszavonhatóságának megszüntetését.

A miniszter az utóbbi kérdést megvitatás alá bocsájtotta, mig a többi javaslatra nézve azt az óhaját fejezte ki, hogy azok ezen novella keretébe ne vétessenek fel.

Általánosságban mindenki helyeselte a kerités elleni szabályokat, mig a kiskoruak büntethetőségének korhatára tekintetében némely felszólaló a jelenlegi jogállapot mellett nyilatkozott, mig mások a korhatár tervbe vett felemelését 12 évről, 14-re, illetőleg 16-ról 18-ra helyesnek mondották.

Ezen kérdések felől azonban behatóbb vita még nem igen fejlődött, mert a tárgyalások túlnyomó nagyrészét a feltételes elitélés intézménye foglalta le.

A javaslat ellenzői közül a legerősebb érveket vitték harczba *Bernáth Géza* a Curia másodelnöke és *Baumgarten Izidor* koronaügyészhelyettes, akik egyfelől a intézménynek külföldi sikereit vonták kétségbe, másfelől a magyar viszonyokra való alkalmazhatóságát tagadták. Mindketten kiemelték, hogy a repressio ma is enyhe és még további enyhitése a hazai viszonyok között nem kivánatos és hogy a nemzetiségi, vallási és politikai ellentétek mellett a biróságok meggyanusitására és a jogegyenlőségbe vetett hit megrenditésére vezethet az, ha egyik tettes szabadul a büntetés alul, mig a másik hasonló vagy hasonlónak látszó körülmények közt kénytelen büntetését elszenvedni. *Dr. Rósa Ferencz* beszédében a sulyt az intézmény külföldi sikereinek czáfolatára helyezte.

Ugyancsak aggodalmuknak adtak kifejezést az intézménynyel szemben *Tarnai János* és *Zsitvay Leó*, akik azonban nem zárkóztak el az elhangzott pártoló felszólalások és a jogi közvélemény tulnyomó nagy részének óhaja elől és nem ellenezték az intézmény törvénybe iktatását.

A feltételes elitélés hivei a felhozott érvek megczáfolására nagy apparátussal szálltak sikra. Elsősorban *Balogh Jenő*, mint a tervezet szerzője, védte lelkesen az intézményt. Az ő franczia, belga, olasz, amerikai, angol statisztikáját frappánsul egészitették ki *Günther* államtitkárnak a német feltételes megkegyelmezésre vonatkozó adatai, amelyek azt mutatják, hogy Németországban a feltételesen megkegyelmezettek közül 1898 ban 57%, 1899 ben 77%, 1900-ban 80%, 1901-ben 81% felelt meg az előirt szigoru követelményeknek.

Székely Ferencz koronaügyész szintén a leghatározottabban a feltételes elitélés hivének vallotta magát és kimutatta, hogy nem kell félni az intézmény hátrányaitól, mert előnyei tulnyomóak. Ma a börtönviselt ember ki van zárva a társadalomból, existentiája tönkretéve, mig a feltételek elitélés által legalább az először bünözőket megmentjük a szabadságvesztésbüntetés rossz hatásaitól.

Hérics-Tóth János hangsulyozta, hogy a magyar büntetőitélkezés sem nem enyhébb, sem nem szigorubb, mint amiként ezt a jogérzet parancsolja és a látszólagos enyhe itéletek magyarázata abban van, hogy a törvény minimumai magasak lévén, az enyhitő rendelkezéseket a biró kénytelen gyakrabban alkalmazni. Habár szóló nem tudja elnyomni azon aggályait, amelyek a nemzetiségi, faji és osztálykülönbségek által előállható nehézségekre vonatkoznak, mégis pártolja az intézményt, amelylyel nagyértékü javitás hozatik be büntetőtörvényünkbe és amely a büntetési rendszert uj eszközzel gyarapitja.

Visontai és Csizmazia orsz. képviselők a specziális magyar viszonyok mellett különösen ajánlják az intézmény behozatalát, mert az a nép fegyelmezésére fog vezetni és a birót is magasabb polczra emeli. Ha a vádlott tudja, hogy birájának joga van a kegyelmezésre, töredelmesen vallani fog és igy ebből a szempontból is helyes eredményeket szül ez az intézmény.

Finkey és *Angyal* jogtanárok is a leghatározottabban pártolták a feltételes elitélésnek a novellába való felvételét, a külföldi kitünő eredményekkel és a külföldön személyesen tett tapasztalataikkal is indokolva votumukat, *Megyery* főügyészhelyettes szintén sürgősnek tartja a feltételes elitélés megvalósitását, gyakorlati szempontokból is.

E sorok irója egyebek közt hangsulyozta, hogy a feltételes elitélés régi magyar jogintézmény és pedig nem kánonjogi, mint azt némelyek állitják, mert hiszen a legkülönbözőbb városok irattáraiban (Budapest, Miskolcz, Pozsony, Debreczen, stb.) százszámra találunk feltételes itéleteket. Hivatkozott *Fekete Odön*, *Széll Farkas*, *Tóth Lőrincz*, *Fayer László*, *Angyal Pál*, *Finkey Ferencz* és másoknak ezirányu dolgozataira.

A külföldi statisztikai adatok ellenében elég utalni a franczia, belga és olasz igazságügyi miniszteréknek idevonatkozó nyilatkozataira. Ha ezek a tapasztalataikkal a legteljesebb mértékben meg vannak elégedve és ha sem ezen államokban, valamint más államokban, ahol az intézmény meghonosult, nem merültek fel komoly panaszok, akkor vajmi kevés okunk lehet arra, hogy a statisztikai adatok helyességében kételkedjünk és az intézmény incorporatióját tovább halasszuk.

Az igazságügyminiszter a hallott érveket mérlegelve, kijelentette, hogy a maga részéről a feltételes elitélést hazai viszonyaink közt különösen alkalmasnak tartja és annak a novellába való felvétele mellett foglal állást. A miniszter többek közt konstatálta, hogy állam nem képes megfelelően végrehajtani a szabadságvesztésbüntetéseket, tehát szükség van arra, hogy az első bünözők ha nem elkerülhetetlen, ne kényszerittessenek a fogházakba, ahol csak megmételyezik őket. Sajnosan tapasztalta a miniszter, hogy a büntetéspénzek országos alapja teljesen ki van meritve, sőt deficitben van és igy a praeventio szervezésénél ezen pénzforrásra nem lehet számitani. Azon ellenvetésre, hogy a feltételesen elitéltek Amerikába vándorolnak és igy nem lehet rajtuk a büntetést végrehajtani, konstatálta a miniszter, hogy egyfelől a bünügyi nyilvántartás szervezete megvalósitásra készen áll, másrészt utlevelet bünvádi eljárás vagy itélet alatt állók nem kaphatnak.

A részletek megvitatása a következő ülésekre halasztatott. Az eddigi nagyszabásu, fontos viták eredménye tehát az, hogy ugy a lopási minimumok leszállitása, mint a feltételes elitélés biztositva van.

Fayer László negyedszázados küzdelme nem volt meddő!

Dr. Balog Arnold.

A feltételes elitéléshez: A clausula commissoria.

Az ige most testet ölt, habár legihletettebb prófétájának nem adatott meg, hogy legkedvesebb reformeszméje megvalósulását láthassa.

Nem is az elvi kérdé ekhez akarok hozzászólni, hisz *Vámbéry* Rusztem 1903-ban mondhatta, hogy «a feltételes elitélés kérdése már rég megszünt kérdés lenni.» *

* A német Btk. reviziója, 83. l.

★

A szaktanácskozmány elé terjesztett 41. *a)* és *b)* §-ok igazán szép konczepcziójával teljesen egyetértek, csupán a *kedvezmények elvesztésének* szabályozását kivánom megbeszélni.

A büntetés végrehajtásának felfüggesztését kimondó itélet jogerőre emelkedésétől három feddetlen évnek kell a novellatervezet szerint elmulnia, különben a büntetést végrehajtják.

Mi a feddetlenség kriterion-ja? *Kizárja* a kedvezményt a korábbi *jogerős* elitélés (41. §-a); *véglegessé* válik a kedvezmény, ha a kritikus idő alatt «nem *indittatott* oly eljárás, amely bárminő szabadságvesztésbüntetésre való *elitélését eredményezte*» (41. §. *b)* első bek.) *Elvész* a kedvezmény, ha «ez idő alatt szándékosan elkövetett büncselekmény miatt *indittatott* ellene eljárás vagy ily büncselekményért fogház-, börtön-, fegyház- vagy elzárásbüntetés hajtatott rajta végre (2. bek.)» Az eset körülményeihez képest *elvonhatja* a biró a kedvezményt, ha a kritikus idő alatt gondatlanságból elkövetett büncselekmény miatt fogház vagy elzárásbüntetésre *itéltetett* vagy ha rajta államfogházbüntetés hajtatott végre (III).

Culpa esetén «elitélés», custodia honesta esetén a büntetés «végrehajtása» alapján bizza a Tervezet a biróra a clausula commissoria alkalmazását, holott az alapgondolat e két csoportnál nyilván azonos, t. i., hogy a visszaeső nem feltétlenül szolgál rá a kedvezmény elvesztésére s igy azonos lehet a kriterion is és pedig az elitélés. De nemcsak szövegezési inelegantiával van dolgunk.

A 41. §. *b)* szerint utólag végrehajtandó a felfüggesztett büntetés, ha szándékos cselekmény miatt a kritikus időben *eljárás indittatott*, akárhogy végződik is. A sértett boszszankodik, hogy az elitéltet a biró a kedvezményben részesitette s ezért valami czimen feljelenti a rendőrségnél; ha a gyanusitott megidéztetik, ellene már «eljárást»* inditottak s s a kedvezményt elveszti. Vagy főmagánvádat emel a Btk. 418. §-a alapján, a clausula a Tervezet szerint beáll.

Miért essék el a kedvezménytől az, aki rászolgált, ha a kritikus időben ellene jelentéktelen gyanuokok alapján olyan eljárást inditottak, amely felmentéssel végződik?

A 41. §. *b)* pontjának 2. bekezdését tehát ugy kell szövegezni mint az elsőt. «Ha ez idő alatt inditott eljárás alapján szándékosan elkövetett büncselekmény miatt *jogerejüleg elzárás-, fogház-, börtön- v. fegyházbüntetésre itéltetett* vagy ily büntetés hajtatott rajta végre, a felfüggesztett büntetés külön végrehajtandó.»

Elvész még a kedvezmény, ha szándékosan elkövetett büncselekmény miatt fogház-, börtön-, fegyház- vagy elzárás (miért e sorrend) büntetés hajtatott rajta végre. Ez nyilván csak oly esetre talál, mikor a felfüggesztés kimondásakor más eljárás folyamatba van, de még nincs befejezve. Mert: ha a korábbi itélet jogerős, a felfüggesztésnek nincs helye,** ha pedig az eljárás a felfüggesztés után indul meg, nem ez, hanem az előbb tárgyalt eset forog fenn.

Nem volna helyesebb, ilyen esetben ugy rendelkezni, hogy ha egyesitésnek nincs helye és a kedvezmény alkalmazandónak «mutatkozik»*** a biró köteles legyen a másik eljárás eredményét bevárni s addig az eljárást felfüggeszteni, nehogy ex post helytelennek bizonyuló itéletet kelljen hoznia?

A következő szövegezést ajánlanám:

41. *a)* §. Ki van zárva a kedvezményből az, aki előzőleg fogházra, börtönre vagy fegyházra jogerősen el volt itélve.

Ha a kedvezmény alkalmazandónak mutatkozik s a terhelt ellen oly cselekmény miatt, mely az előbbi bekezdésben emlitett büntetést vonhatja maga után, eljárás folyik, amennyiben egyesitésnek helye nincs, a bíróság az eljárást a korábbi eljárás befejeztéig felfüggeszti.

41. *b)* §. Ha az itélet ellen a felfüggesztés ideje alatt nem indittatott oly eljárás, mely szabadságvesztésbüntetésre való elitélését eredményezte, a felfüggesztett büntetés végre nem hajtható.

Ha ez idő alatt inditott eljárás alapján szándékosan elkövetett büncselekmény miatt jogerejüleg elzárás-, fogház-, börtön- vagy fegyházbüntetésre itéltetett vagy ily büntetés végrehajtatott, a felfüggesztett büntetés külön végrehajtandó.

Ha az elitélt a büntetés felfüggesztésének ideje alatt gondatlanságból elkövetett büncselekmény miatt elzárásra vagy fogházra vagy ha államfogházra itéltetett, az eset körülményeihez a bíróság dönti el, vajjon ellene a felfüggesztett büntetés végrehajtandó-e vagy sem?

Dr. Nyári Jenő.

* BP. 94. §. 2. Balogh Jenő: M. bünv. eljárási jog I. k. 5. l.)

** Kivétel a Tervezet szerint, ha a király kegyelme elengedte. Ehez minden esetre szó fér.

*** Analogia: 1897: XXXIV. tcz. IV. pont 2. bek.

A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk.*

II.

Az 1848 előtti magyar magánjog legkiválóbb müvelőinek felfogását kérdésünkről azért idéztem, hogy a kérdésnek régóta vitás természetét annál jobban kidomboritsam. Joggyakorlatunk sem volt képes egyöntetü megállapodásra jutni ebben a kérdésben és a kir. Curia is negyedfél évtized óta majd az egyik, majd a másik irányban döntött, bár köteles tárgyiassággal el kell ismerni, hogy legfőbb bíróságunk itéleteinek többsége a 79. sz. döntvénynyel ellenkező értelemben határozott, az eddigiekben is már megokolt és idézett czikkemben is kifejtett nézetem szerint jogászilag meg nem állható érveléssel.

Ezeknek az itéleteknek megokolása ugyanis, csaknem egyértelmüen igy szól: «A *birói gyakorlat* a törvénytelen gyermekek öröklésére nézve csak azt állapitotta meg *jogszokásul*, hogy a házasságon kivül született törvénytelen gyermek örökösödik végrendelet nélkül elhunyt anyja vagyonában akkor, midőn az anya nem hagyott hátra házasságból származott törvényes gyermeket. Ezen a *jogfejlődés utján keletkezett gyakorlat* nem is ütközik az idézett törv. szab. 10—12. §-ába, amelyek leszármazók hiányában szabályozzák a felmenők és oldalágiak öröklését anélkül, hogy a leszármazók törvényességét hangsulyoznák s a törvénytelen gyermeket a felmenők s oldalágiakkal szemben kizárnák az anyai örökségből. De nem igy van ez az idézett szabályoknak a leszármazók öröklését szabályozó 9. §-ban, mely világosan rendeli, hogy végrendelet nem létében az örökhagyónak minden vagyona a tőle leszármazó törvényes gyermekekre szállt. Ezen rendeletével a törvény hangsulyozván a hagyaték összességét s a leszármazó törvényességét, kizárja a törvénytelen gyermeket a törvényes gyermek javára az anyai örökségből is és a fennálló tételes törvénynyel ellenkező gyakorlat s jogszokás nem keletkezik. (1884 január 9. 3941/1883. sz., azonos határozatok: 8964/93, 1474/98, 5937/98, 1980/900, 4650/900, 1208/901, 7472/901, 6267/903, 3698/903 stb.)**

* Az előbbi közl. lásd az 1. számban.

** *Zsögöd* Benő: *Törvénytervezet a törvényes örökösödésről* szóló és az 1885—1887. években a Magyar Igazságügyben megjelent ujabban a *Magánjogi tanulmányok* (1901.) II. k. is közzétett tanulmányában (215. l.), a kir. Curiának a házasságon kivül született gyermekek öröklési joga dolgában követett ingadozó gyakorlatát ismertetve, a fönn idézett határozatok egyikében foglalt álláspontról ezeket mondja: «S ez tekinthető csakugyan szokásjogul. Az indokolás ugyan, mely arra támaszkodik, hogy o. é. 9. «törvényes» maradékról szól, 10. pedig csak «leszármazók»-ról, igenis kapcziózus, tekintve, hogy a 10. szakasz «leszármazók hiányában» szavakkal ugyanazokat érti, kikről az előző szakasz szól, de hát mégis csak indokolás.» Azt hiszem azonban, hogy a kritika is levonja a fönti határozat álláspontjának helyességét.

Az idézett törv. szab. §-aiban előforduló *törvényes leszármazók* kifejezés jelentőségéről már elmondtam nézetemet, amely abban csúcsosodik ki, hogy mivel az országbirói értekezlet a házasságon kivül született gyermekkel egyáltalán nem foglalkozott, nem is akarhatott az egyik szakaszban kifejezetten csak a törvényes gyermekekről megemlékezni, ott pedig, ahol a *leszármazók* szó mellől a *törvényes* jelző hiányzik, a törvényes és a házasságon kivül született gyermek közt nem tenni különbséget. Éppen azért pusztán az idézett törv. szab. alapján lehetetlen megokolnia a fönnidézett álláspontot, amely szőrszálhasogató betümagyarázattal tulajdonit az id. törv. szab. 10—12. §-ainak olyan értelmet, amilyenre azoknak megalkotói egyáltalán nem gondoltak. És kénytelen vagyok ezzel a megokolással szemben ismételni, amit multkori czikkemben állitottam, hogy t. i. az idézett törv. szabályok alapján csakis arra a következtetésre juthatni, hogy ezek értelmében az anya és házasságon kivül született gyermeke közt viszonos törvényes öröklés sem létezik és végrendelet hiján — mivel erre az esetre nem adnak az idézett törv. szab. ama személyeknek öröklési jogot, nem kifejezetten, sem a szokásos törvénymagyarázat eredményeképpen — a kir. kincstár öröklésének esete áll be.

Ha azonban a kir. Curia idézett határozataiban, igen bölcsen, tartózkodott ezt a rideg következtetést levonni az id. törv. szab. 10—12, §-aiból és *a jogfejlődés utján keletkezett gyakorlat* alapján az emberséges és modern jogászi felfogást juttatta érvényre azokban az esetekben, amikor nem állott egymás mellett a törvényes és a házasságon kivül született gyermekek öröklési joga anyjuk után: miért ne keletkezhetnék ugyancsak további jogfejlődés utján egy emberségben és modern felfogásban valamivel előbbre haladó gyakorlat is, tehát az is, amelyet a 79. sz. döntvény fejez ki határozatában?!

Azok, akik a kir. Curiának ebben a döntvényében kifejezett álláspontját a tételes joggal szemben messzemenőnek találják, azon felül, hogy erről a kérdésről tételes törvény a magyar jogban nincs, figyelmen kivül hagyják az id. törv. szab. sajátos jellegét is és azt a körülményt, hogy e szabályok ereje még sem *azonos* a törvény erejével.

A döntvény megokolása igen helyesen utal arra, hogy mind a képviselőház, mind a főrendiház az id. törv. szabályokat csak «ideiglenes kisegitő és eligazitó módszerül szolgálhatókat» tekintették vonatkozó határozataikban. Hozzátehetjük, hogy a kir. Curia 1861 julius 23-án tartott teljes tanácsülésében, «vegyes ülésében» is azt mondotta ki, hogy ezeket a szabályokat addig, mig az alkotmányos törvényhozás máskép nem rendelkezik, azonnal mindennemü törvényes eljárásaiban *általános zsinórmértékül*, követendi» — persze csak azokban a kérdésekben, amelyeket szabályoznak és a melyekben utmutatást adnak.

Az id. törv. szab. ez a jellege tehát nemcsak, hogy nem zárja ki a Curia jogfejlesztő tevékenységét, hanem azt, nézetem szerint, egyenes kötelességévé teszi, amely kötelességet a kir. Curia teljesiti is. És amint a kir. Curia kimondhatta 63. sz. t. ü. döntvényében, hogy az u. n. holtkézi törvények a változott viszonyoknál fogva elavulván, nincsenek hatályban (oly felfogás, amelyben — amint ezt 1896. évi november hó 14-én tartott jogászegyleti előadásomban kifejtettem — nem osztozom); amint a kir. Curia legtöbb dologjogi, kötelmi és öröklési jogi teljes-ülési döntvénye nem is tételes törvény értelmezésén alapul, hanem ilyen törvényes rendelkezés hiányában, egyes-egyedül a jogtudományban leszürt általános jogelveken sarkalt; amint a kir. Curia mindennapi magánjogi itélkezése is — amennyiben nem az osztrák polgári törvénykönyv hazai jogterületéről van szó — igen kevés kivétellel, sajátképpen sokkal inkább jogot alkotó, mint jogot alkalmazó tevékenység, mert hiszen a legtöbb esetben nincs is tételes szabály, amelyet a biró alkalmazhatna: éppen ugy joga és kötelessége a kir. Curiának, hogy akkor, amikor az olyan nagyhorderejü elvi kérdés, mint amilyen az, amelyet a 79. sz. döntvény tárgyaz, vitássá válik, ezt a kérdést ne a távol mult ködében elvesző, a modern világnézettel homlokegyenest ellenkező felfogás alapján, egy ideiglenes kisegitőül elfogadott jogszabálynak erőltetett betümagyarázatával iparkodjék megoldani, hanem ugy, hogy döntése a jogtudomány és a müvelt államok törvényhozásának mai álláspontjával egyező legyen, mert hiszen ez az álláspont fejezi ki egyidőben a mai társadalom életfelfogását is. Ezzel pedig az ország legfőbb birósága nem juthat ellenkezésbe akkor, amikor ellenkező álláspontját nem alapithatja eltérést nem türő, magyarázatot is kizáró tételes, helyesebben törvényes jogi szabályra, hanem amikor tisztán jogászi nézetétől és emberbelátásától függ a kérdésnek eldöntése.*

A döntvény igen bölcsen utal arra a kiválóan fontos szempontra is, hogy az osztrák polgári törvénykönyv hazai jogterületén a döntvény harározatának megfelelő jogszabály érvényes. «Az anyára nézve, a házasságon kivüli gyermekek, a szabadon elörökithető vagyonbani örökösödést illetőleg, a törvényes gyermekekkel egyenlő jogokkal birnak», mondja a maholnap száz esztendős osztrák polgári törvénykönyv 754. §-a, amely az ország oly nagy részében hatályos. Lehet-e ezzel szemben, száz esztendő mulva a jogászi és az általános közvéleménynyel ellentétes álláspontra helyezkedni, ezzel is szaporitva hazánk területén a jogi ellentéteknek amugy is eléggé nagy számát?

Végre is, ha a kir. Curiának e sorok elején idézett itélete a jogfejlődés utján keletkezett gyakorlatra hivatkozik, amely jogfejlődés lényegében nem egyéb, mint az a communis opinio, amely valamely jogi kérdésben az arra hivatottak körében megnyilatkozik; akkor — a kir. Curiának a döntvénynyel egyező itélkezését nem is tekintve — nem szabad figyelmen kivül hagyni azt a magyar communis opiniot sem, amely ebben a kérdésben igen illetékes helyről már többször megnyilvánult. A döntvény utal ebben a tekintetben a magyar polgári törvénykönyv 1900. évi tervezetére (v. ö. annak 1804. §-át és az indokolás V. k. 26. l.), mint a magyar jogászi felfogás legutolsó és a legnagyobb figyelmet érdemlő emanatiójára. Legyen szabad azonban itt még arra is utalni, hogy bizonyára, az akkori magyar jogászi közvéleményt fejezte volt ki az öröklési jogról 1887-ben a képviselőház elé terjesztett törvényes javaslat is, amely legkiválóbb jogászaink hosszu éveken át folytatott beható tanácskozásának volt az eredménye, amely tehát a magyar jogfejlődés történetében figyelemre méltó alkotás. És ez a javaslat is, a 45. §-hoz való megokolásban ezeket mondja: «A házasságon kivül született gyermekek hagyatékában a törvényjavaslat 45. §-a szerint az atya és az atyai rokonok nem örökösödnek, hanem az örökösödési jogosultság a 17. §. rendelkezésénél fogva csak az anyát és anyai rokonokat, tehát a viszonosság elvének helyes alkalmazása mellett csak azokat illeti meg, akiknek hagyatékában a házasságon kivül született

* Az országbirói értekezletnek 1861 febr. 25-én tartott XIII ülésében az örökösödési törvények visszaállitásáról folyt vitában *Deák Ferencz* a következő általános jellegü kijelentést tette, amely az id. törv. szabályoknak a mi kérdésünk szempontjából értelmezése és alkalmazása tekintetében is eléggé érdekes: «Az alapeszme tehát régi törvényeinknek visszaállitása . . . . De a magánjogviszonyok méltányos és óvatos figyelembevételén felül van még egy elv, mit én magamra nézve szintugy kötelezőnek tartok, az t. i.: hogy semmi oly javaslatot ne tegyünk, mi az 1848-ik évi törvények demokratikus szellemét ismét fölforgatná . . . egy szóval, habár ideiglenesen is, menthetetlen visszalépést foglalna magában. s meghiusitaná a nemzetnek 1848-ban tettleg nyilvánitott azon törekvését, hogy a magyar nemzet a törvény előtti egyenlőség által is európai müvelt nemzetek szinvonalára emelkedjék. *Ne tegyünk ily javaslatot még akkor se, ha azt valamely részben régi törvényeink visszaállitása hozná magával.*» (*Könyi:* Deák Ferencz beszédei, 2. kiadás, 1903; II. k, 578. l.; *Ráth György:* Az országbirói értekezlet a törvénykezés tárgy., 1861.; II. k. 291. l.)

gyermek a törvényes házasságból született gyermekkel egyenlő örökösödési jogosultsággal bir. Ezt az elvet vallotta a javaslatnak az a szövege is, amelyet a képviselőház igazságügyi bizottsága 1889 február 9-én tartott üléséből terjesztett a Ház elé és amelynek 16. § a szerint «a törvényes örökösödési kapcsolat szempontjából a törvényes születés hatályával bir *a)* a vélt házasságból való születés; *b)* a házasságon kivül való születés az anyai oldalon való törvényes örökösödési kapcsolat tekintetében».

Látnivaló mindezekből, hogy a kir. Curia a 79. számu döntvényében igenis a magyar jogfejlődésnek a magyar jogászi közvélemény által jelzett ösvényén maradt és hogy e döntvény határozata a döntvényalkotás alaki jogi szempontjából sem kifogásolható, mert a kir. Curia ebben az esetben is csak azzal a jogával élt, amelyet az 1881 : LIX. tcz. 4. §-a reá ruházott, abban a keretben, amelyet e törvény megszab és amelyben az 1882 óta alkotott magánjogi döntvényeinek meghozatalánál mozgott.

Az a szellem azonban, amely a 79. sz. döntvényt átlengi, ugyszólván provokálja annak a beható vizsgálatát, vajjon bíróságainknak a házasságon kivül született gyermek jogát érintő egyéb kérdésekben követett gyakorlata összhangban van-e «a társadalom jogérzetével» és «a természet rendjén nyugvó szabályozás követelményeivel» és — kiegészitve a döntvény megokolásából kiragadott e szavakat — társadalmi és gazdasági életviszonyainkkal?

Vessünk tehát egy pillantást idevágó joggyakorlatunknak ezidőszerint vezető elveire. *Dr. Márkus Dezső.*

(Folyt. köv.)

A végrehajtási viszonosság kérdéséhez Ausztriával szemben.

A budapesti ügyvédi kamara egy az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében (Ügyvédi kamarai közlöny III. évf., 10. sz., 26. l.) panaszolja, hogy az osztrák bíróságok ismételve megsértik a kielégitési végrehajtás tekintetében fenálló viszonosságot. A konkrét eseteket nem ismerve ehelyütt nem bocsájtkozhatom annak vizsgálatába, hogy az előfordult esetekben történt-e tényleg nemzetközi jogsérelem, hanem csupán annak konstatálására szoritkozom, hogy a hivatkozott felterjesztésben körvonalazott jogelv a viszonosság tárgyában fenálló jogszabályok téves értelmezésén alapszik.

A végrehajtási viszonosságot az 1881. évi LX. tcz. 4. és 5. §-ai és a viszonosság tárgyában kibocsájtott 1897. évi deczember 22-iki 71,392. sz. igazságügyminiszteri rendelet szabályozzák. Ezek szerint az osztrák bíróságok a kielégitési végrehajtás elrendelését csak két esetben tagadhatják meg. Ide csak az első tartozik, t. i. «ha a teljesitmény, mely végrehajtás utján érvényesittetni szándékoltatik, ottani tiltó törvénybe ütközik».

A felterjesztés a fenti tételt akként értelmezi, hogy elegendő, ha csupán azon cselekmény, melyet végrehajtás utján ki akarunk kényszeriteni, nem ütközik tiltó törvénybe. Más szóval a vé rehajtás segélyével elérendő fizikai cselekményt vagy eredményt, mint ilyent abstrahálja a bíróilag érvényesitett igény minemüségétől. Ennek következtében tehát vételár fizetése önmagában véve nem lévén erkölcstelen cselekmény, tiltó törvénybe nem ütközik, az erre irányuló végrehajtás a felterjesztés szerint mindenkor elrendelendő.

A teljesitménynek az alapul fekvő jogügyleti causától való ilyetén elválasztása azonban merőben lehetetlen s a legképtelenebb következményekre vezet.

Midőn ugyanis a törvényhozás bizonyos jogügyleteket közgazdasági, közerkölcsiségi, közrendészeti, vagy végre — s ez a leggyakoribb — kamerális okokból elnyomni igyekszik s ezen szándéka elérése czéljából a perhorreskált ügyleteket a perelhetlenség enyhébb, az érvénytelenség szigorubb vagy a tiltottság legsulyosabb szankciójával stigmatizálja, sőt a maga souverein voltában végrehajtás utján szándékolt érvényesitésüket megakadályozza belföldön akkor is, ha azok külföldi birói itéletre támaszkodnak s ily módon azok létrejövetelét megelőzni kivánja, ezen czél elérése végett a jogügyletet már az ügyletkötés s nem csupán a teljesités stádiumában s ez által összes hatásaiban sujtja a megfelelő szankcióval. A jogügyletek teljesitése ma a pénzgazdaság korszakában egyik oldalon rendszerint pénzfizetésből áll, de ha nem is arra irányul, a hitelező a végrehajtást mindenkor vezetheti a szolgáltatás pénzbeli egyenértékére. (1881 : LX. tcz. 219. §.) A felterjesztés álláspontjából azonban a végrehajtás segélyével kikényszeritendő cselekmény önmagában, elválasztva a bíróilag érvényesitett igény minemüségétől lévén vizsgálandó, s amennyiben az önmagában véve nem tiltott cselekmény, a végrehajtás elrendelése nem tagadható meg: minden vételárkövetelés, sőt minden pénzfizetésre irányuló végrehajtás elrendelendő, mert a pénzfizetés önmagában nem tiltott cselekmény. Hogy mily képtelen eredményekre vezet ez, a következő példák mutatják. Tiltott ügylet nálunk pl. a török sorsjegy adásvétele. Ha magyar honos Ausztriában török sorsjegyeket ad el s ennek szállitására az ottani bíróság által elmarasztaltatik, ugy ezen itélet nálunk nem hajtható végre. Ez helyes. De a felterjesztés álláspontjából kifolyólag forditott esetben, ha t. i. magyar honos Ausztriában török sorsjegyet venne s az osztrák honos annak vételárát akarná nálunk végrehajtás utján behajtani, a végrehajtás elrendelendő volna, mert pénzfizetésre irányul. Sőt, ha az előbbi esetet ugy variáljuk, hogy az osztrák honos a szállitandó sorsjegy egyenértékét vagy a kereskedelmi törvény 353. §-a alapján nem teljesités miatti kártéritést követel, ugy a felterjesztés álláspontjától ennek sem állana semmi utjában. Hogy ez mennyire nem felelhet meg bármely törvényhozó akaratának, azt nem kell bővebben igazolni.

Kétségtelen tehát, hogy az 1881 : LX. tcz. 4. §-a és az id. igazságügyminiszteri rendelet, midőn tiltó törvénybe ütköző teljesitmény fogalmával operálnak, a teljesitmény tilalmazottsága alatt a jogügylet tiltott voltát értik. Nem szenved kétséget tehát, hogy mindkét állam bíróságai a bíróilag érvényesitett jogügylet tiltottsága szempontjából felülvizsgálat tárgyává tehetik egymás itéletét.

Panaszolt jogsérelmek egészen más okból erednek, t. i. hogy az osztrák bíróság a viszonosság megsértésével a magyar bíróságok itéleteit a semmiség és perelhetőség szempontjaiból is felülvizsgálják. A panasz tárgyát képező esetben az osztrák bíróság a végrehajtás foganatositását azért tagadta meg, mert az a részletügyletekről szóló 1896. évi április 27-iki osztrák törvényczikk rendelkezéseibe ütközik. Ezen törvény azonban nem tartalmaz oly jogszabályt, mely akár a részletügyeket általában, akár azok valamely perhorreskált alakulatát, akár a részletügylet keretében létrejött valamely törvényellenes megállapodást tilalmazna, csupán semmiségi szankciókkal operál. Az osztrák bíróság eljárása tehát *ez okból* sérelmes, nem lévén joga a magyar bíróságok itéletét az alapul fekvő jogügylet semmisége szempontjából revisió tárgyává tenni. A hiba onnan ered, hogy az osztrák bíróságok magyarországi végrehajtások esetében még mindig az osztrák végrehajtási törvény 86. §-át követik, holott ez a viszonosság tárgyában kiadott fentidézett miniszteri rendelettel (R. G. B. 285. sz.) hatályon kivül helyeztetett A 86. §. szerint ugyanis a magyar birósági itéletek és birói egyezségek alapján a végrehajtás elrendelése csak a 81. §. 2—4. alatt felsorolt megtagadási okok esetén tagadható meg. Ezek pedig: «2. wenn durch die Execution eine Handlung erzwungen werden soll, welche nach dem Rechte des Inlandes überhaupt unerlaubt oder nicht erzwingbar ist; 4. wenn vermittels der Execution oder der begehrten Executionshandlung ein Rechtsverhältniss zur Anerkennung oder ein Anspruch zur Verwirklichung gelangen soll, welchem durch das inländische Gesetz im Inlande aus Rücksichten der öffentlicher Ordnung oder der Sittlichkeit *die Giltigkeit oder Klagbarheit* versagt ist.» Látható tehát, hogy e törvényhely értelmében az osztrák bíróságok a magyar itéleteknek a bíróilag érvényesitett igény osztrák törvény szerinti érvényessége és perelhetősége szempontjából való felülvizsgálatára is fel vannak jogositva.

Az 1881. évi LX. tcz. 4. §. és az osztrák végrehajtási törvény id. §-a közti eltérést azonban megszüntették az idézett kormánynyilatkozatok. Az osztrák 285/1897. sz. igazságügyminiszteri rendelet kifejezetten utasitotta az osztrák bíróságokat, hogy a magyar bíróságok itéleteit és birói egyezségeket az 1881. évi LX. tcz. 4. §-ának rendelkezésével megegyező okból tagadhatják csak meg: «die inländischen Gerichte . . . das Ansuchen eines kgl. ung. Gerichtes im Anordnung der Execution nur ablehnen dürfen, wenn die Leistung, deren Erfüllung im Executionswege durchzusetzen beabsichtigt wird, mit einem inländischen verbietenden Gesetze collidirt.»

A sérelem tehát onnan ered, hogy az osztrák bíróságok ezen rendeletet figyelmen kivül hagyják s az osztrák végrehajtási törvény 86. §-át még mindig alkalmazzák.

Az igazságügyminiszter feladata tehát oda irányul, hogy az osztrák igazságügyi kormánynál eljárjon aziránt, hogy utóbbi bíróságai figyelmeztessenek miszerint az osztrák végrehajtási törvény 86. §-a a 285/1897. sz. igazságügyminiszteri rendelettel hatályon kivül van helyezve.

Dr. Brachfeld Dezső.

Különfélék.

— **Késedelmesség a kinevezések körül.** Az igazságügyi kinevezések késedelme gyakran az ügymenetnek valóságos megakadásával van összekötve. Egy-egy állás oly hosszu ideig hagyatik üresedésben, hogy mire az előléptetések által megüresedett összes állások betöltetnek, addig félesztendő is eltelik, holott sok esetben az összes kinevezések egyszerre is eszközölhetők volnának. A intercalare igen sok bonyodalmat, hátramaradást okoz a magar igazságszolgáltatásban. Utalunk erre nézve a marosvásárhelyi kir. tábla elnökének a budapesti ügyvédi kamarához intézett átiratára, amely konstatálja, hogy a szepsi-szentgyörgyi kir. járásbíróságnál 1906 junius hó 9-én és julius hó 8-án megüresedett állások csak 1906 október 21-én töltettek be, ami azt okozta, hogy sommás perekben négy havi első határidőket tüzött a járásbíróság.

— **A 384. §. 9. pontjához.** A kir. Curia megsemmisitette az alsófok itéletét a 384. §. 9. pontja alapján, mert a tanuk a BP. 221. §. 6. p. alapján nem bocsájtattak esküre A kir. Curia mérlegelte a bizonyitás anyagát annak megállapitása végett, hogy fenforog-e a 221. §. 6. p.-nak esete. Nagy örömmel konstatáljuk, hogy a Curia IV. tanácsának itélkezése ebben az irányban állandósul. Téves felfogás az, mely nem különböztet a közbenszóló végzésben és az itéletben megállapitott tények között és ez által a Curiát gépszerü formai felülvizsgálatra szoritja. A most közölt határozat örvendetes bizonysága azonban annak, hogy mindinkább tért hódit az az irányzat, mely legfelső bíróságunkat érdemlegesen itélő forumnak tekinti és igy itélkezése jelentőségének növelésére törekszik. Jelentős ez a határozat még más szempontból is. A Curia az itélet indokolásában erélyesen *védi az esküdtek hatáskörét* a bizonyitékok mérlegelése tárgyában *a szakbirói collegiummal szemben*, midőn kimondja, hogy az esküdtek dolga annak elbirálása, hogy melyik tanu vallomásának van nagyobb sulya. Az itélet indokolása helyesen tekinti jogosulatlan befolyásolásnak a szakbiróságnak amaz előzetes kijelentését, hogy egy tanunak vallomása már más tanu vallomásával megczáfoltatott, tehát az valótlan és a tanu megesketése ezért mellőzendő. — Az érdekes határozatot a Büntetőjogi Döntvénytár 11. száma alatt közöljük.

— **Kegyelmezési statisztika.** Az 1905. évben történt kegyelmezéseket a következő adatok világitják meg:

	Elengedett szabadságvesztésbüntetés		
	egészben	részben	pénzbüntetésre változtatva
Személy elleni cselekmények	3	7	1
Vagyon elleni «	123	1	3
Egyéb «	2	—	1
Összesen:	128	8	5

A vagyon elleni büncselekmények közt legnagyobb számmal szerepel a minősitett lopás miatt kiszabott hat havi börtönbüntetés elengedése. 1902. évtől 1906. év végéig nem kevesebb, mint 695 esetben tett az igazságügyminiszterium előterjesztést a megkegyelmezésre. Az elitéltek közül *400 fiatalkoru volt.*

Reméljük, hogy Plósz Sándor nemes intenczióju intézkedését a büntető-novella rövid idő alatt feleslegessé teszi.

— **A kir. Curiához** 1906. évben beérkezett 11,120 polgári, 1536 váltó, kereskedelmi és csőd, 89 urbéri, 816 felülvizsgálati, 11,610 büntető, 669 fegyelmi és 609 képviselőválasztási ügy. Az 1905. évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt: 18,639 polgári, 2761 kereskedelmi, váltó és csőd, 96 urbéri, 1144 felülvizsgálati, 13,195 büntető, 843 fegyelmi, 623 képviselőválasztási ügy. Elintéztetett összesen 26,639, hátralékban maradt 10,662 ügydarab. A hátralékok a következőkép oszlanak meg: polgári 77,707, kereskedelmi, váltó és csőd 1336, urbéri 10, felülvizsgálati 199, büntető 1314, fegyelmi 81, képviselőválasztási 15. (1905-iki ügy maradt hátralékban 1091 polgári, 61 váltó és kereskedelmi).

Az 1905. év eredményeivel összehasonlitva látjuk, hogy 1906-ban több ügy érkezett be: polgári 411-gyel, urbéri 7-tel, büntető 303-mal, fegyelmi 18-czal. Kevesebb váltó, kereskedelmi és csőd 98-czal, felülvizsgálati 3-mal, képviselőválasztási 1134-gyel. Az összes beérkezéseket számbavéve 496-tal kevesebb ügy jött fel 1906-ban a Curiához és az előző évi hátralékot is számitásba véve 886-tal több volt elintézendő, mint 1905-ben. Ennek ellenében az 1906. évben az elintézett ügyek száma szaporodott 1076-tal, ugy hogy végeredményben a hátralék apadt 190-nel.

— **Az ügyvédrendtartás tervezeteiről** dr. Wolf Vilmos, az *Ügyvédek Lapja* szerkesztője az Ügyvédi Körben tartott előadássorozatát külön füzetben adta ki. A 28 részletből álló nagyérdekü tanulmány előbb az ügyvédség mai helyzetéről szól, azután sorra veszi a két tervezet rendszerét és lényegesebb intézkedéseit. Foglalkozik a bifurkáczió, zugirászat, ügyvéd elleni panaszok, költségmegállapitás, ügyvédi eskü, az ügyvédi karba való felvétel, az inkompatibilitás, a kar tulzsufoltsága, az ügyvéd magánélete, a fegyelmi eljárás, a jogvédelem szabadsága, a joghallgatóknak az ügyvédi irodákban való foglalkoztatása, stb. kérdéseivel.

A füzetben a nagyfontosságu kérdéseket szerző éles boncz-kés alá veszi és széles alapokon tárgyalja. Hogy Wolf Vilmos előadásával milyen fontos missziót teljesitett, azt mutatja, hogy az általa felvetett kérdéseket az Ügyvédi Kör külön vitaestéken fogja tárgyalni. A folyó hó 10-én tartott első ilyen vitaestén dr. Darvai Fülöp tartott előadást az ügyvédi szervezetről.

— **Budapesti ügyvédek statisztikája.** A budapesti ügyvédi kamarának 1906 deczember 31-én összesen 1543 tagja volt. Ezek közt Budapesten müködött 1421, vidéken 122. Az ügyvédi kar fluctuatiója a következőképp alakult; 1893 ban 934, 1899-ben 1110, 1902-ben 1169, 1903-ban 1225, 1904-ben 1289, 1905-ben 1328, 1906-ban 1421 ügyvéd müködött Budapesten. A kamarához tartozó vidéki ügyvédek száma aránylag kis emelkedést mutat. 1893-ban 88, 1899-ben 98, 1902-ben 105, 1903-ban 110, 1904-ben 117, 1905-ben 121, 1906-ban 122 vidéki ügyvéd volt a budapesti kamaránál bejegyezve.

— **A bizonyitás a polgári perben** czimen Dr. Gaár Vilmos, törvényszéki biró érdekes monografiát irt (Budapest, Grill Károly kiadóvállalata, 1907. 242 l.) Szerző behatóan foglalkozik a bizonyitás fogalmával és fajaival, a bizonyitás terhének érdekes problemájával, a perbeli beismerés és a perbeli elismerés természetével és az egyes bizonyitási rendszerekkel. Azután elemzés alá veszi az egyes bizonyitási eszközöket. Gaár könyvét a hazai és külföldi irodalom alapos ismeretével és a judikatura beható elemzésével irta és kétségkivül nyeresége monografiai irodalmunknak. A könyvre még visszatérünk.

— **Az ügyvédi fegyelmi bíróságnak nincs joga az ügyvédet pénzbirság terhével igazolásra kényszeriteni.** *A marosvásárhelyi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága:* Miután dr. E. V. ügyvéd a 316/904. fegy. sz. meghagyásnak eleget nem tett, ellene az ezen határozatban irt 40 K pénzbirság ezennel kirovatik, egyuttal ujból felhivatik panaszlott ügyvéd, hogy igazoló nyilatkozatát 3 nap alatt külön fegyelmi eljárás terhe mellett adja be. (1905 február 23. 55/905. sz. a.)

A kir. Curia: A fegyelmi bíróság végzését megsemmisiti. *Indokok:* Az ügyvédi rendtartás 74. §-a rendelkezik ugyan arról, hogy a kamara választmánya az ügyvédet panaszok ellenében a maga igazolására birság terhe mellett kényszerittethesse, ez a rendelkezés azonban csupán a kamara «választmányának» mint ilyennek hatáskörébe tartozó s a fegyelmi eljárás keretén kivül eső panaszokra vonatkozik; ami kitünik egyrészt abból, hogy a védelem szabadságát korlátozná a törvénynek olyan értelmezése, amely szerint a vádlott fegyelmi ügyben akarata ellen is nyilatkozat tételre kötelezhető lenne, ami pedig a törvénynek czélja nem lehetett; de kitünik ez az id. tcz. 70. §-ából is, mert ahol már a fegyelmi eljárás elrendeléséről, tehát nem a választmány, hanem a «fegyelmi bíróság» intézkedéséről van szó, csak a meghallgatást teszi a törvény kötelezővé, de a nyilatkozat elmaradása esetén a 74. §-ban emlitett birságolást fel nem emliti. (1906 november 17. 813/906. K. fegy. sz. tanács.)

— **Jogirodalom.** *Dr. Fischer Gyula* ügyvédtől három füzet jelent meg Toldi Lajos kiadásában. 1. A kir. Curia és a kir. táblák teljes-ülési döntvényei tartalommutatókkal ellátva. Szerző csak a határozatokat közli indokolás nélkül. 2. Eljárás a gondnokság alá helyezési és hasonló ügyekben. 3. Bélyeg- és illetékügyi utmutató a polgári per és perenkivüli ügyekben. Mind a három füzet gyakorlati czélokat szolgál.

— **Előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot** a járásbiróságok előtt befejezett büntetőügyekben 1794 egyén szenvedett, kik közül 148 ellen elitélés nélkül ért végett az eljárás. Az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban volt egyének közül 1385-en lopás és jogtalan elsajátitás miatt jelentettek fel.

A kir. törvényszékek előtt befejezett büntetőügyekben 7873 egyén volt előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban. Büncselekmények szerint vizsgálva azt találjuk, hogy a lopás miatt feljelentettek sorából került ki a legtöbb egyén, számszerint 4474, akik előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot szenvedtek. Az ember élete elleni büntettekért és vétségekért feljelentettek közül 941-en, a testi sértésért feljelentettek közül pedig 820-an voltak előzetes letartóztatásban vagy viszgálati fogságban. Az összes előzetesen letartóztatott vagy vizsgálati fogságban volt egyének közül 1769 vagyis több mint egy ötödrész ellen ért véget az eljárás elitélés nélkül. Különösen gyakori volt ez az eljárás gyujtogatás, tüzvész és vizáradás okozásának gyanuja miatt letartóztatottaknál és vizsgálati fogságban lévőknél, ahol az előzetesen letartóztatott, illetve vizsgálati fogságban volt 174 egyén közül 89, vagyis 48·4% ellen elitélés nélkül ért véget az eljárás. Az ember élete elleni büncselekményeknél ez az arányszám 37·7% volt, a rablás és zsarolásnál 38·6% a csalásnál 32·4%, a lopásnál és jogtalan elsajátitásnál 16·8%, a testi sértésnél 16·3%.

— **Megtámadási perben a pertárgy értékéül, ha az érték meg nem állapitható, a felebbezés után legfeljebb 20 K illeték rovandó le.** A *kir. közigazgatási bíróság* a következő elvi jelentőségü határozatot hozta: A panasznak hely adatik s a panaszló terhére előirt 100 korona felemelt illeték törlését elrendeli. *Indokok:* A per tárgya 8400 korona és járulékai erejéig bejegyzett zálogjognak a csődhitelezőkkel szemben való hatálytalanitása volt. Ez a pertárgy meg nem becsülhető. Értékéül a zálogjogilag biztositott követelés már azért sem vehető, mert a követelést az itélet nem érinti és azt, hogy a feleknek a csakis a csődhitelezőkkel szemben hatálytalanitott zálogjoghoz füződő érdeke mily értéket képvisel, az ingatlan árverési vételárának felosztásáig előre meghatározni egyáltalán nem lehet. Ennélfogva a felebbezési illetéket az 1894. évi XXVI. t.-cz. 21. §-ának II. pontja szerint 20 koronában kellett megállapitani. (1906 julius 13. 14031/1905. szám.)

— **A kiskoru jogai és kötelezettségei** czim alatt Grill Károly kiadásában márczius hóban dr. Sándor Aladár budapesti kir. aljárásbirótól nagyobb munka jelenik meg. Szerző bemutatja a kiskoru cselekvőképességének történetét, megvilágitja a kiskoru jogainak és kötelezettségeinek minden fázisát s ugy elméleti, mint gyakorlati szempontból hű képét nyujtja a kiskoruak jogainak; kiterjeszkedik benne szerző a kiskoru cselekvőképtelenségére és ismerteti a korlátolt cselekvőképesség idején a kiskoruak cselekvési képességét, bevilágitva ennek minden mezejére. A könyv előfizetési ára 5 korona.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A köpenicki kapitány** esete kapcsán a Deutsche Juristen Zeitung a következő kérdéseket veti fel:

1. Helyes-e és szabad-e a büntetett előéletet vizsgálat tárgyává tenni? Fischer berlini biró szerint ennek csak akkor van helye, ha a visszaesés tényálladéki elem.

Minden egyéb esetben a büntetett előélet vizsgálatától el kellene tekinteni. Az előző büntett a büntetés által meg van torolva. Ha a feledés homályából a régi büntettet ismét felidézzük, a tettes ujból büntetést szenved érte. Oda konkludál, hogy az előző büntetések felemlitését meg kellene tiltani.

2. Szabad-e, a védőnek inditványozni, hogy védenczét sulyosabb büncselekményért vonják felelősségre, mint amilyet terhére róttak? Voigt védője azt inditványozta, hogy védencze sulyos okirathamisitás végett esküdtbiróság elé állittassék. Fischer szerint ez kötelességsértő cselekmény volt. Mert a védő nem sulyosbithatja a vádlott helyzetét és nem teheti ki annak a koczkázatnak, hogy az esküdtbiróság esetleg sulyosabb büncselekményben mondja ki bünösnek.

— **A német polgári törvénykönyv 278. §-ához.** Ha a város egy vállalkozó czég által tüzijátékot rendeztet és a látványosság megtekintésére szolgáló székekért jegyek kiadása ellenében belépődijat követel és ha egy ilyen belépőjegyet váltó személy a tüzijáték által megsérül, a vállalkozó mellett a község is felel. (Német Reichsgericht.)

— **Az olasz ügyvédek statisztikája.** Tudvalevő, hogy Olaszországban az ügyvédség bifurkálva van. Az ügyvédi és procurátori foglalkozást üzők száma az igazságügyminiszterium évkönyveiben kiadott adatok szerint:

Év	Az ügyvédek lajstromába bejegyezve		A prokurátorok lajstromába bejegyezve	
	Tényleges szám	Minden 100,000 lakosra	Tényleges szám	Minden 100,000 lakosra
1896	9,239	28·87	12,469	38·96
1906	10,914	30·60	19,897	46·23

Többen, akik az ügyvédek lajstromában be vannak jegyezve, be vannak jegyezve a prokurátorok lajstromában is, minthogy a két foglalkozás együttesen is gyakorolható.

A fenti számba nem foglalvák azok, akik törvény által a semmitőszékek előtt való képviseletre fel vannak hatalmazva anélkül, hogy a felebbviteli bíróságok és törvényszékek lajstromába bejegyezve lennének, ezek száma különben igen csekély.

— **Biztositási tanfolyam.** A budapesti kereskedelmi akadémiában szervezett biztositási tanfolyamon a második félévi beirások január hó 18—20-án lesznek. Ebben a félévben a tanfolyamon a következő előadások tartatnak: 1. Pénzügytan. Előadja ifj. dr. Wekerle Sándor orsz. képviselő. 2. Kereskedelmi ügyletek joga. Előadja dr. Baumgarten Nándor ügyvéd, egyet. magántanár. 3. Tengeri magánjog. Előadja dr. Fritz József ügyvéd. 4. Biztositási adminisztrácziő és könyvvitel. Előadja Gergely Tódor, az első magyar általános biztositó-társaság osztályfőnöke. 5. Kárbiztositás technikája. Előadja Poll Imre, ugyanott osztályfőnök. 6. Életbiztositási számitások. Előadja Bogyó Samu akadémiai tanár. 7. Rokkantság-biztositási számitások. Előadja ugyanaz. 8. Biztositási számitási praktikum. Tartja ugyanaz. 9. Kölcsönök törlesztése. Előadja ugyanaz.

Rendes hallgatók az összes előadásokat kötelesek hallgatni; rendkivüli hallgatók az előadások közül válogathatnak. Hogy biztositó-intézetek hivatalnokai, ügyvédek, juristák stb. az előadásokat látogathassák, azok nagy részben d. e. 8—9. és d. u. 5—7-ig tartatnak meg. A rendkivüli hallgatók leczkepénzül annyiszor 12 K-t fizetnek, ahány heti órát hallgatnak.

ÜGYVÉD, jelenleg önálló, fiatal, agilis, több évi teljes gyakorlattal, Budapesten vagy törvényszéki székhelyen nagyobb irodába társul, esetleg üzletvezetőül belépne. Ajánlatokat a kiadóhivatalba «Tiszta jellem» jélige alatt. 12001

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 3. szám. Budapest, 1907 január 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birói kinevezési politika. *Egy birótól.* — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Dr. Sichermann Bernát* kassai ügyvédtől. — A Btk. novellájához. *Lázár Emil* kir. törvényszéki albirótól. — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói kinevezési politika.

Az igazságügyi politikának kétség nélkül legfontosabb, de legkényesebb része is a birói kinevezések politikája. Legfontosabb része, mert hiszen az igazságszolgáltatás jósága, alapossága végeredményben az igazságügyi *kormányzattól* függ; minél rosszabb a kinevezési rendszer, minél kevésbbé tudja az igazságügyi kormányzat a birákat akár az alsó, akár a felső fokon megválogatni, annál rosszabb az itélkezés, elannyira, hogy hosszabb ideig tartó rossz igazságügyi politika egy ország igazságszolgáltatását teljesen tönkreteheti.

De legkényesebb része is a kinevezési rendszer az igazságügyi politikának, mert éppen ezen a ponton, ugyszólván teljesen lehetetlen a tárgyilagos kritika. Hiszen amikor a biráló valamelyik igazságügyminiszter kinevezési politikáját alapos vizsgálat alá akarja venni, kénytelen az egyes kinevezéseket megvizsgálni abból a szempontból: jól választott-e a miniszter, odavaló embert állitott-e a megüresedett helyre, stb. Szóval a kinevezettek *személyét* kénytelen bevonni a birálat körébe, amivel azután könnyen rászolgálhat a személyeskedés vádjára. Ezt kikerülni teljesen lehetetlen is, mert különben a birálat üres általánoságoknál egyebet nem mondhat.

A birói kinevezések ugyanis a papiroson a király által eszközöltetnek, még pedig oly módon, hogy a törvényszék és a kir. tábla megteszi a miniszternek a kijelölő javaslatot, a miniszter pedig a királynak teszi meg javaslatát. Csakhogy, mivel annak, hogy a miniszter a birósági főnökök és tanácsok candidatióját tekintetbe vegye, semmiféle biztositéka nincs, másrészt pedig azt a javaslatot, melyet a miniszter a királynak tesz, senki sem ellenőrizheti, *valóságban* ugy áll a dolog, hogy a miniszter azt nevezi, vagy ha tetszik, nevezteti ki biróvá, akit akar. Itt tehát a miniszter omnipotens. Vegyük ehhez még azt, hogy a miniszter kinevezési rendszerét az azzal válhatatlanul egybefüzött személyi szempontok miatt még csak szókimondó, nyilvános kritika tárgyává sem lehet tenni s világosan látjuk, hogy itt a miniszternek egy minden tekintetben nagyfontosságu kérdésben való absolut hatalmával állunk szemben, melynek semmi, még csak a közvéleményben gyökerező korlátja sincsen. Más absolut hatalmakkal szemben legalább nyitva áll a kritika utja, de ebben a kérdésben még erről is alig lehet szó s igy még a közvéleményt sem lehet felkelteni és figyelmeztetni, hogy annak erkölcsi ereje a hatalom gyakorlóját más irányba terelje.

Ha a legutóbbi idők kinevezési rendszerét vizsgálat tárgyává tesszük, lehetetlen nem látnunk azt a nagy változást, mely a korábbi időkhöz képest beállott.

Korábban a gyakorlat az volt, hogy a biráknak quasi kétféle rangsoruk állott fenn. Bizonyos időhatáron belül számbavétettek a kiválóbb erők s ezek magukban képeztek egy — bár nem hivatalos — rangsort, melyben sorrendben haladtak előre, megelőzve a kevésbbé kiválókat. Emellett fennállott az általános rangsor, melyből a kevésbbé kiválókat, de mégis használhatókat, másodsorban léptették elő. Nem állitjuk, nem is tudhatjuk, hogy volt-e csakugyan két ilyen rangsor összeállitva, de a kinevezések kétségtelenné tették, hogy a soronkivül való előléptetések is bizonyos sorrendben történnek, mert az emlitett párhuzamos előléptetést világosan fel lehetett ismerni.

Ma egészen más a helyzet. Vannak ugyan ma is soronkivül való előléptetések, de ezek rendkivül ritkák; a kinevezések szabály szerint a ranglista sorrendjében történnek. Igy pl. a mult év végén VII. fizetési osztályba történt kinevezéseknél kihagyás nélkül előléptették azokat, akik a VIII. fizetési osztályban a legöregebbek voltak. Nem ismerjük az illetőket és igy egyáltalán nem nyilatkozhatunk arról, hogy az előléptetésre mennyiben voltak érdemesek s nem kutathatjuk azt sem, hogy a korábbi kormányzat alatt miért mellőztettek, de ki kell emelnünk, hogy a rangsorának kizárólagos irányadását helyes kinevezési politikának el nem ismerhetjük. Sőt ez a gyakorlat egyenesen törvényben is ütközik. Az 1893: IV. tcz. világosan kimondja, hogy a magasabb fizetési osztályba való kinevezésnél nem csupán a rangsor, hanem emellett az érdemesség és alkalmazhatóság is irányadó. Az a rendszer tehát, amely az érdemességet és alkalmazhatóságot nem veszi tekintetbe s kizárólag a rangsorra van ügyelettel, sérti ezt a törvényes rendelkezést, melynek az volt a czélja, hogy a képzettség, szorgalom és reátermettség az államszolgálatban is megbecsültessék. Minden szolgálatban különbséget kell tenni a kiváló, közepes és silány emberek között, mert kölönben senki sem fog arra törekedni, hogy nagyobb képzettséget szerezzen, nagyobb szorgalmat fejtsen ki és társain felülemelkedjék.

De hogy álláspontunkat részletesen is megokoljuk, sorra fogjuk venni az egyes állásokat.

Elsősorban is nagy hibának tartjuk azt, hogy az aljegyzők és jegyzők sorából mindenki, aki a birói vagy ügyvédi vizsgát letette, kineveztetik albiróvá. Nézetünk szerint itt kellene a legfontosabb selectiót gyakorolni, mert csakugyan nincs semmi jogosultsága annak a kivánalomnak, hogy valaki csak azért, mert néhány éven keresztül jegyzőkönyveket vezetett és ismételt bukások után a birói vizsgán könyörületből átbocsáttatott, a birói hatalom gyakorlásában részesittessék és a közbátorság és jogrend végtelen kárára mások szabadsága, becsülete és vagyona felett való rendelkezésre feljogositassék. Addig, amig a magyar kulturállamot ki kellett épiteni, amig igen nehéz volt a megfelelő képzettséggel biró embereket megtalálni, nem lehetett kifogás az ellen, hogy onnan vették a birákat, ahonnan lehetett és kineveztek mindenkit, aki a formális képesitést kimutatta. De ma, amikor a birói pályát elözönlik a tehetséges és képzett ifjak, akiknek évekig kell várniok, mig egy szerény joggyakornoki állást megkaphatnak, sőt mivel ez nekik az esetek

legnagyobb részében nem sikerül, csak az ügyvédproletariátust szaporitják: ennek a gyakorlatnak semmi értelme sincs.

Nézetünk szerint azt, aki a birói tiszt önálló gyakorlására még nem képes vagy egyáltalán alkalmatlan, bármennyi idő óta jegyzősködik is, birává kinevezni nem szabad. Nem kell visszaretteni attól a gondolattól, hogy az ilyen örökre megreked a jegyzői pályán. Ez nem baj. A birói tisztség nem olyan, mint a kézmüvesség, melyet bizonyos időn át való gyakorlat után, ha gyengébben is, de el lehet sajátitani. A birói tiszt ellátásához a tanulás nem elég; szükségesek egyéb előfeltételek is. Higgadtság, megfontolás, átható és józan itélet, rendithetetlen charakter: mindezek nélkül hiábavaló minden képzettség és minden gyakorlat. Hátha még a képzettség is hiányzik és holmi kezelői routinenél egyéb nincsen! Az ilyen embert birói functio gyakorlására bocsátani bün a közérdek ellen; közveszélyes dolog. Ennél sokkal kisebb baj az, ha a birói pályára lépőknek akár fele is megreked pályáján. Az ilyeneket, ha kötelességeiket egyébiránt teljesitik, egészen a jegyzői állásig elő lehet léptetni, sőt az érdemesebbeket fel lehet használni a IX. fizetési osztályba sorozott curiai és táblai tanácsjegyzőkké is, de önálló birói gyakorlatra nem szabad őket bocsátani.

Minden törvényhozási intézkedés nélkül is életbe léptet hetne az igazságügyi kormány oly rendszert, hogy azokat az aljegyzőket, kik a birói vizsgálaton megbuktak, a kiegészitő vagy ismétlő vizsga letétele után is mellőzze a birói kinevezéseknél s csupán kivételes esetben, vagyis akkor nevezze ki, ha akár a birói vizsgáló bizottság, akár pedig az a bíróság, melynél az illető gyakorlaton van, indokolt és részletesen bizonyitott előterjesztésben kimutatja, hogy az illető, bárha a vizsgálaton megbukott is, utóbb teljes képzettségre tett szert vagy egyáltalán oly körülmények forognak fenn, melyek mellett az illető a birói titsztségre bizvást alkalmazható.

Hasonlólag kivánatos volna, hogy mindazok, akik jegyzői müködésük alatt kellő lelkiismeretességet, szorgalmat és megbizhatóságot nem tanusitottak s kikre vonatkozólag ez, talán az illetők meghallgatása után is, nyilvánvaló tényekkel megállapitást nyer, a birói kinevezéstől, fegyelmi vétség esetén kivül is, mindaddig elzárassanak, mig alkalmas voltukra nézve későbbi viselkedésük teljes garanciát nem szolgáltat.

Bizonyos, hogy ilyen kinevezési rendszer mellett a jegyzői karnak csak kiválóbbjai juthatnának a birói székekbe. Ezek azután sokkal gyorsabban haladhatnának előre s ennek következtében a bennük rejlő kiválóságot nagy szolgálatkedvvel párositanák és tehetségüket teljesen kifejtenék. Nem kedvetlenednének el; nem savanyodnának el, hanem teljes erővel érvényesitenék tehetségüket és tudásukat a köz javára.

Ha a kiválóságokban hiány támadna, ezt igen könnyen lehetne pótolni jeles fiatal ügyvédeknek a birói pályára való meghivása által. Ma a fiatal ügyvéd legtöbbnyire készséggel vállalkoznék ugyan albirói állásokra, még pedig nemcsak a fővárosban, de a vidéken is; ámde arról, hogy ma ügyvéd ily állásra kineveztessék, csak a legritkább esetben lehet szó; az igazságügyi kormány a legjelesebb fiatal ügyvédnek is elébe helyez egy alig hasznavehető öreg jegyzőt. Ez pedig nagyon nagy baj. Elsősorban az albirói kar megalkotásánál kell a szinvonalra vigyázni; itt kell megkülönböztetni a hivatottakat a hivatlanoktól. És mindenekfelett meg kell fontolni azt, hogy a birói qualitások nélkül semmiféle gyakorlat sem ér semmit és hogy éppugy mint a rossz költő nem költő, a rossz biró sem biró, de a rossz itélet sokkal nagyobb károkat okoz, mint a rossz vers.

Az albiráknak további előléptetését illetőleg csak ismételhetjük, hogy a rangsor kizárólagosságára alapitott kinevezési rendszer rendkivül kárhoztatandó. Mindenekelőtt megváltoztatandónak véljük azt a törvényes rendelkezést, mely szerint az albiró csak ideiglenesen alkalmazható a törvényszéknél s azután végleges székhelyére rendelendő ki. Nézetünk szerint a járásbirósági albiró sokkal fontosabb pozicziót tölt be, mint a törvényszéki előadó biró s ezért szükségesnek tartanánk oly rendelkezést, hogy azok az albirák, akik még a fent javasolt selectio mellett is a birói tiszt önálló gyakorlására kevésbbé alkalmasaknak bizonyulnának, a törvényszékekhez osztassanak be; az ilyenek azután mindaddig itt maradnának, mig egyes biráknak megnyugvással ki nem helyezhetők. Természetesen ennél a rendszernél ügyelni kell arra, hogy a törvényszék gyenge birákkal tul ne terheltessék s ezért az ily albirákat oly törvényszékekhez kellene elhelyezni, amelyeknél megfelelő számu képzettebb biró van. Az ily irányu reform természetesen a birói függetlenség némi gyengitésével járna, de figyelembe veendő, hogy a törvényszéktől a végleges székhelyre való kihelyezés joga, mely ma az igazságügyminisztert megilleti, az áthelyezhetetlenségen már ugyis csorbát ütött s ennek helyébe lépő javaslatunk csak kisebbitené ezt a csorbát, mert egyrészt ki volna mondható, hogy az áthelyezést az igazságügyminiszter csak akkor rendelheti el, ha azt ugy a törvényszék, mint a tábla elnöki tanácsa javaslatba hozza, továbbá az is ki volna mondható, hogy ily áthelyezés az illető albirót csak a kinevezés napjától számitott egy éven belül érheti. Ezzel kapcsolatban meg kellene változtatni azt is, hogy a törvényszéki albiró felebbezési tanácsban nem vehet részt, a minek egyébiránt semmi értelme sincs, mert hiszen ha meg lehet az albirót bizni azzal, hogy a sokkal nagyobb fontosságu pert referálja, a nélkül, hogy a tanács többi tagjai a perről valamit tudnának, feltétlenül reá lehet bizni azt is, hogy a sokkal csekélyebb fontossággal biró sommás perben, melynek szóbeli tárgyalásán a per egész anyagát a tanács összes tagjai megismerik, az itélkezésben részt vehessen. Még azt is meg lehetne engedni, hogy egy tanácsban két albiró legyen, ha ezt a bíróság elnöke, tekintettel a személyi szempontokra, indokoltnak tartja.

A további előléptetést illetőleg nézetünk szerint már az albirói karban nagy distinctiót kellene tenni. Elsősorban is külön kellene nyilvántartani azokat, akik képzettségük és tehetségük által társaik sorából magasan kiemelkednek és kiváló qualitásokat mutatnak. Az ilyeneket rendkivül gyorsan kellene előléptetni, hogy a felsőbirói fokot minél hamarabb elérhessék s kiváló tehetségüket a judikatura irányitására használhassák fel. A második csoportba azok volnának foglalandók, a kik kiváló adminisztrativ tulajdonságokat árulnak el, akik tehát vezető járásbirói, vagy törvényszéki elnöki állásokra nevelendők. A többieket illetőleg pedig fel kell állitani azt az elvet, hogy például három év alatt minden jobb albiró előlépjen s a jelesebb, de nem kiváló erőket külön rangsorba foglalni és sorrendben előléptetni, ugy hogy a gyengébbekre csak akkor kerüljön a sor, ha a megállapitott korhatáron belül (három év) a jelesebbek között nincsen senki. Igy aztán elérhetjük, hogy ugy a kiválóság, mint a rangsor kellő figyelembe vétetik.

A törvényszéki és járásbirák előléptetésénél ugyanezt a módszert ajánljuk. A kiválóak — tekintet nélkül a rangsorra s csupán a kellő birói tapasztalat megszerzésének feltétele alatt — lépjenek elő a táblabirói állásokra. Nyomon kövessék őket a jeles erők is, de a gyengébbeket felsőbirói állásokra előléptetni soha sem szabad. Ezek tehát a hetedik osztályba s a jobbak a VI.-ba (czim és jelleg) eljuthassanak, de ennél tovább nem.

Nincs kétségünk, hogy ha a birói állások betöltésénél az érdemesség minden egyes esetben alapos megfontolás tárgyává tétetik s különösen az albiróvá való kinevezések alkalmával számot vet az igazságügyi kormány azzal, hogy a birói állásra akárkit kinevezni nem szabad, a fent javasolt elvek szem előtt tartása mellett, egy évtized alatt a magyar birói kart teljesen regenerálni lehetne. *Egy biró.*

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.

I.

Ügyvédi körökben állitólag felháborodást keltett az igazságügyminiszter azon kijelentése, hogy «az ügyvédség reformja nem soros kérdés» s ezzel szemben országos ügyvédgyüléssel fenyegetődznek.

A felháborodás talán nem eléggé indokolt; mert ezen miniszteri kijelentésnek van egy érdeme s ez az, hogy őszinte és hogy — sajnos — a helyzetnek megfelel.

A jelenlegi politikai constellatio és az utolsó években a kormány s törvényhozás elé toluló nagy politikai kérdések mellett ugyanis nem lehet reményünk arra, hogy az ügyvédség kérdése is sorra kerüljön; azonfelül — ha rosszul esik is — de be kell vallanunk, hogy e reform, bárminő égető legyen is, még ma sem érett meg; mert az ügyvédség mikénti szervezése tekintetében magában az ügyédi karban sem alakult ki oly határozott közvélemény, mely az alapvető kérdésekben a kormánynak s a törvényhozásnak utmutatóul szolgálhatna.

Az 1901. évi ügyvédgyülés ugyan behatóan foglalkozott a «numerus clausus», illetve «szabad ügyvédség» kérdésével, de eltekintve attól, hogy azóta több mint öt esztendő folyt le anélkül, hogy az ügyvédek hivatalos önkormányzati testületeikben ezen kérdést tárgyalták, azt megvitatták s annak alapján véleményt nyilvánitottak volna, még ezen kérdés is az ügyvédi szervezet alapjainak ugyszólván csak a földből kiemelkedő részét alkotja; ha azonban tovább ásunk, azt találjuk, hogy az ügyvédi szervezet végső kérdése azon fordul meg: *arisztokratikus* vagy *demokratikus* szervezetet, illetve ügyvédséget óhajtunk-e; e kérdéssel pedig még nem foglalkoztak.

Hogy melyiket tartom én egyáltalán, különösen hazai viszonyaink között a közérdek s az ügyvédség saját érdeke szempontjából a legmegfelelőbbnek, azt itten kifejteni nem szándékozom; mert e kérdést tárgyilagosan — boncztanilag — præparálni óhajtanám, hogy minden oldalról szemlélhető legyen és következményeiben is tisztán álljon; hiszen mi, gyakorlati jogászok, tudjuk, hogy a helyes döntésnek első előfeltétele a kérdések tisztázása.

Látszólag ugyan e kérdésnek felvetése idejét multa; a demokrátia eszméi lassan, de biztosan győzedelmeskednek s igy a haladás korszakában ugy látszik kérdés tárgyát sem képezheti, hogy az állam s társadalom minden intézménye csak demokratikus irányban fejleszthető; azonban még sem zárkózhatunk el azon ténytől, hogy ezidőszerint még hosszas történeti fejlődés eredményeként, az európai kulturállamok ügyvédsége arisztokratikus alapokon nyugszik.

Arisztokratikus az elsősorban azon országokban, melyeknek ügyvédsége eszményként lebeg szemünk előtt, t. i. Angliában és Franciaországban.

Azon korszakban, melyben ezen országok ügyvédségének jelenlegi szervezete kialakult, az ipar (beleértve a kereskedelmet) s az iparszerüség a «nobility» fogalmával össze nem fért; az ügyvédség tehát az állam s társadalom vezető osztályai közé csak ugy küzdhette fel magát, ha foglalkozásából kiküszöbölt mindent, ami az iparra s iparszerüségre emlékeztet; lemondott tehát a sollicitor s avoué hatáskörébe utalt szerény, de biztos jövedelmü ügyködésről s visszavonult a barrister, az avocat magasfoku, csak a tanácsadás és plaidirozásra szoritkozó müködésére, melyet alakilag csak «nobile officium»-ként folytat, melyért dijazást nem követel, hanem csak a fél háladatossága jeléül elfogad, illetve magának adatni enged s azért nem is tűri, hogy müködése körében a gazdasági verseny jogositott eszközei alkalmaztassanak.

Nem elégszik meg azzal, hogy az ügyvédség gyakorlatának merőben tárgyi — minden állampolgár által teljesithető és bizonyos előképzettséget biztositó alapfeltételei állapittassanak meg — hanem követeli s gyakorlatilag érvényesiti, hogy ügyvédi gyakorlatot csak az folytathasson, kit a kar discretionális felfogása szerint magához illőnek vél és souverain határozatával kebelébe fogad, illetve abban megtűr.

Az angol ügyvédség azonfelül érezvén, hogy az angol arisztokratia fenállását s fényét elsősorban az biztositja, hogy egy-egy családból csak egy tag részesül a családi vagyon jövedelmében, a maga keblében is fejlődni engedett egy korlátolt számu — királyi kinevezés alá eső ugyszólván magasabb rangu ügyvédséget a «kings counsel»-ek személyében, akiknek a dolog természete szerint az országban előforduló összes nagy s igy jövedelmező ügy jut, akiknek fejedelmi jövedelemmel biztositott magas társadalmi állása f nyt áraszt az ügyvédség façade-jára, ugy hogy a nagy tömeg nem látja a façade mögött árnyékban maradt száz meg száz barrister nyomorát.

Ennek pendant-jaként fejlődik Franciaországban a semmitőszék s hasonrangu állami hatóságok előtt kizárólagos képviseleti és eljárási joggal felruházott, korlátolt számu és szintén kormánykinevezés alapján álló ügyvédi testület. Ezen szervezkedés corrollariumát képezi azon előkelő élet- s gondolkozásmód («vornehme Lebenshaltung» mondja a német), melyet a kar tagjaitól megkövetel.

De arisztokratikus alapon nyugszik a német, osztrák s a hazai ügyvédség szervezete is; igaz ugyan, hogy ezek nem birtak annyi önmegtagadással, hogy alsóbbrendü — de aránylag bőven s könnyen jövedelmező — functiókat maguktól eltaszitottak volna; azonban mégis alapelvül elfogadják, hogy «az ügyvéd saját vagy másnak nevében, közvetve vagy közvetlenül nem folytathat üzletszerűen bármi oly foglalkozást, mely ügyvédi hivatásával és állásának tekintélyével össze nem fér» (ü. rtts. 10. §., ezeknek megfelel a német ü. rtts 5. §-a).

Össze nem férőnek minősittetik pedig az ipar és kereskedelmi foglalkozás, ellenben összeférő a gazdálkodás minden ága — bármennyire vegye igénybe az illető ügyvéd idejét s erejét — sőt ez utóbbi foglalkozás magában véve bizonyos előkelőséget kölcsönöz még az ügyvédnek is.

Ehhez járul a kar becsületének fogalma, — mely felett nemcsak maga a kar, hanem az államhatalom is őrködik, — melynek megsértését maga az államhatalom is megtorolja, illetve annak megtorlásához segédkezet nyujt; — s kiegésziti mindezen arisztokratikus jellegü rendelkezéseket itten is a megfelelő élet- s gondolkodásmód követelése.

A német ügyvédségben bizonyos arisztokratikus jellegü további tagolást látunk, nemcsak abban, hogy az alsófoku bíróságnál müködő ügyvédek a felebbviteli bíróság előtt rendszerint nem járhatnak el (és vice versa), hanem különösen annak folytán, hogy a kormány — a numerus claususnak 1878-ban történt megszüntetése után is — a Justizrat és Geheimer Justizrat czimek adományozásával — Porosz- és Szászországban azonfelül egyes ügyvédeknek a közjegyzői hatáskörrel való felruházásával egy a dolog természete szerint a közönség szemében magasabb rangunak látszó ügyvédséget kreál, s hogy a törvényhozás a legfőbb birodalmi törvényszék előtt eljárni jogositott ügyvédségből egy — ezen törvényszék elnökségének kinevezésén alapuló — külön testületet alkotott.

Ezen arisztokratikus alapon való szervezkedésnek elsősorban az volt a czélja, hogy egy arisztokratikus módon tagolt társadalomban az ügyvédség is lehetőleg magas társadalmi rétegben találja s biztositsa helyét nemcsak a saját, hanem az általa képviselt felek hathatós védelme érdekében.

Ahol tehát a társadalomból az arisztokratikus tagolás hiányzott, ott az ügyvédség ily minőségü szervezkedése sem találhatott helyet; egy társadalomban, melyben a szabómesterség gyakorlása nem képez akadályt az államfői méltóság elnyerésében, nevetségesnek tünt volna fel, ha bármely tisz-

*

tes foglalkozás valamelyik hivatás gyakorlásával össze nemférőnek mondatott volna. Az észak-amerikai államok ügyvédsége tehát demokratikus környezetében maga is demokratikus alapon nyugszik; az állam és társadalom semmiféle irányban sem követel tőle többet, mint más foglalkozási ágtól, de nem is nyujt neki többet; az ügyvéd ugyanazon módszerrel érvényesitheti gazdasági erejét, küzdhet, mint bármely iparos vagy kereskedő és tetszése szerint bármely foglalkozást egyesithet a magáéval, de viszont nem igényelheti s nem is igényli, hogy az államhatalom őt akár erkölcsi akár anyagi eszközökkel nagyobb mértékben támogassa, mint akár a mérnököt, akár a szatócsot.

A demokratikus társadalomnak nincs szüksége arra, hogy az ügyvédség — a felek hathatós képviseltetése végett — nagyobb társadalmi sulylyal birjon, mint más foglalkozási ág s azért az ügyvédi állás magában véve az egyes ügyvédnek tekintélyét nem öregbiti — minden ügyvéd ott csak annyit nyom, amennyit saját egyénisége révén latba vetni képes.

Látjuk tehát, hogy Angliában, Franciaországban, de még Németországban is, akkor midőn az ügyvédi hivatást bizonyos előkelőség s kiválóságban fentartani óhajtják, egyuttal kiváltságos természetü erkölcsi és anyagi eszközökről is gondoskodnak, melyek alapján az ügyvédség vagy annak legalább egy része ezen előkelőséget és kiválóságot fentartani képes — mig ellenben az Unióban a minden téren érvényesülő demokratia kiváló, a többiek fölé emelkedő hivatást és foglalkozást nem ismer, ilyen megkülönböztetést nem tür s igy sem az ügyvédség, sem pedig annak valamelyik része számára kiváltságos rendelkezéseket nem is statuál.

Az «anglo-saxon» faj két ága tehát ügyvédségét ép ugy mint társadalmát teljesen ellentétes alapokon szervezte, — azonban a logika követelményeinek megfelelőleg; az angol arisztokratikus életmódot s társadalmi állást követel ügyvédségétől. De megadja legalább egy részének a módot részint a «kings counsel» intézményében, részint az által, hogy a legmagasabb társadalmi osztályba helyezett birói állásokat az ügyvédek köréből tölti be; — az amerikai mi kiváltságokat sem nyujt az ügyvédnek, de nem is követel tőle egyebet, mint bármely polgártól.

E logikát hiába keressük saját ügyvédi rendtartásunkban; ennek szellemében oly életmódot s oly pozicziót követelünk a magyar ügyvédtől, melyet a társadalmi felfogás annak idején a birtokos nemes osztályhoz illőnek tartott (mondom annak idején, mert most már érdemszámba megy, ha a gentry-nek valamely tagja az ipar vagy kereskedelem terére lép); azonban sem az ügyvédi rendtartásban, sem egyéb jogintézményeinkben, sem pedig a gyakorlatban nem találunk gondoskodást olyan eszközökről, melyek ezen életmód és pozicziő fentartását megkönnyitenék, (hacsak nem tekintjük ennek a Curia azon gyakorlatát, hogy a birói karból kitaszitott egyénekkel az ügyvédi kart tiszteli meg), sőt a közjegyzőség létesitésével, a közjegyzők munkakörének tágitásával az ügyvédség normális, bőven s aránylag könnyen jövedelmező keresetétől fosztatott meg. S igy odajutottunk, hogy a magyar ügyvédség azon életmódot s társadalmi pozicziót, melyet a törvény szelleme és a társadalmi felfogás tőle még most is megkövetel, normális eszközökkel többé fentartani nem képes.

Nem csoda tehát, hogy a magyar ügyvédség türelmetlenül várja az uj ügyvédi rendtartást; ugy érzi, hogy ez igy tovább nem mehet s az uj törvénytől elsősorban helyzetének javulását várja és reményli.

Azért a közzétett Tervezeteket is az ügyvédség zöme elsősorban azon szempontból vizsgálja, alkalmas-e ezen javulás előidézésére? ha igen, akkor s csak akkor érdeklődik annak egyéb rendelkezése iránt, ha nem, akkor e javaslatok akár meg sem jelentek volna!

Az első kérdés tehát, vajjon remélhető-e a közzétett Tervezetek valamelyikétől ügyvédségünk helyzetének javulása?

II.

A Nagy-féle Tervezet szervezeti ujitást nem tartalmaz; ezen szempontból nem egyéb, mint a jelenlegi ügyvédi rendtartásnak — az igaz javitott, — uj kiadása; mert az, hogy «a joggyakorlatról külön törvény intézkedik» (13. §.) az ügyvédség szervezetét érintő reformeszmének nem tekinthető, annál kevésbbé, mert tudjuk, hogy a szerző e részbeni javaslatának főpontja az öt évi gyakorlati idő.

A Tervezet 12. §-a szerint az ügyvéd továbbra sem «folytathat üzletszerüen oly foglalkozást, mely ügyvédi hivatásával vagy állásának tekintélyével össze nem fér.» Ugyanis a jelenleg divó felfogás mellett nem lehet kereskedő vagy iparos; e Tervezet szerint is (59. §.) az ügyvéd a szegényképviseletet dijtalanul ellátni köteles, fiók irodát nem tarthat (64. §.), a per tárgyát magához nem válthatja, az ügyvédi kar becsületét s az ügyvédi állás tekintélyét szem előtt kell tartania (87. §. *b*), a képviseletnek az ügyvédi méltóságot sértő módon való felajánlásától vagy elfogadásától tartózkodnia (88. §. *b*) kell, szóval a Tervezet az ügyvédkedést ezentul is nem üzletszerü foglalkozás, hanem előkelő élethivatásként óhajtja szervezni s fentartani.

Ha most már azt kérdjük, hogy a Tervezet mit nyujt ennek fejében az ügyvédnek, helyesebben, mivel biztositja az ügyvédséget, hogy ezen minden más szabad foglalkozási nemnél ismeretlen korlátok s terhek daczára a megfelelő szükséges jövedelmet — a nobile officiumnak megfelelő módon — megszerezhesse, akkor e kérdésre a Tervezetben választ nem találunk és ezzel e Tervezet a magyar ügyvédség zömére nézve megszünt érdekesnek lenni; mert a «lenni vagy nem lenni» kérdése mellett az ügyvédi kamarák beligazgatásának, a fegyelmi eljárás egyszerüsitésének, a Curia fegyelmi («vegyes») tanácsa mikénti szervezésének kérdése nagyon háttérbe szorul.

Sokkal nagyobb érdeklődést fog kelteni a Pollák-féle Tervezet — egy valóságos kodex (327 §.)! — mely minden részében csak ugy hemzseg (majd azt mondtam: sziporkázik) az uj eszméktől, melyek részben a gyakorlatban ugyan keresztül nem vihetők, de legnagyobb részükben kivánatosak, mindig azonban és kivétel nélkül — érdekesek.

A Tervezet (3. §. *z*), 64—68. §§.) szerint «az ügyvéd nem folytathat az ügyvédi állás szinvonalának meg nem felelő foglalkozást», — «nem lehet kereskedő, ügynök, vállalkozó» stb. Nem állhat összeköttetésben oly egyénekkel, kik felek részére hatóságoknál közbenjárnak vagy feleket gyüjtenek, az általa vezetett árveréseknél rendszerint maga nem árverelhet, más árverésen követeléseket rendszerint nem vásárolhat, felével nem intézkedhetik, neki követelésekre rendszerint előlegeket nem adhat; fiókirodát nem tarthat (73. §.), a szegényképviseletet kamarai kirendelésre ellátni tartozik (145. §.) vagyis még szabatosabban, mint a jelenlegi törvény mint a Nagy-féle Tervezet biztositani óhajtja az ügyvédi müködésnek s az ügyvédi állásnak azon jelleget, melyet szerző «előkelőség»-nek nevez.

A szerző azonban tudatában van annak, hogy egy és csakis egy foglalkozási ág számára az «előkelőség»-et dekretálni s tőle a megfelelő önmegtartóztatást követelni sem nem észszerü, sem nem jogos, sem nem praktikus, ha csak az ezen előkelőség fentartására szükségelt eszközök s módok meg nem adatnak s tudatában van annak is, hogy ez időszerint «az előkelőségi szabályok és a szabad megélési doktrinák között áthidalhatlan ür van», s azért módot keres arra, hogy ezen előkelőséget az ügyvédség legalább egyik részének mentse meg, nyilván ugy okoskodva, hogy az ezen kisebb résznek biztositott előkelőség «a maga fényéből reá-

vetett nehány sugárral bearanyozza» majd az ügyvédség másik részét.

Ezen módot a szerző megtalálni vélte abban, hogy az ügyvédséget «tagolja»; javasolja, hogy az ügyvéd gyakorlatának első tiz évében csak «alsóbirósági ügyvéd» lehessen, aki eljárhat járásbiróságok előtt (védjegy- s szabadalombitorlási ügyek kivételével), rendőrbiróság, pénzügyi hatóság előtt, közigazgatási, adó s illetékügyekben (a közigazgatási birószágot kivéve), községi biróság s a törvényszék, mint felebbviteli biróság előtt; (19. §.) a gyakorlat első tiz évének betöltése után — ha tetszik — beléphessen a «felsőbirósági ügyvédek» sorába, akik a társas biróságok, a kereskedelmi miniszterium védjegytanácsa, a közigazgatási biróság, a perrend alapján alakult (?) választott biróság előtt, valamint védjegy s szabadalombitorlási büntetőügyekben járhatnak el (20. §.) — mig a perenkivüli praxis közös terület maradna; (22. §.); — ha azonban az ügyvéd a «felsőbiróságok» között nem jól találná magát, az alsóbiróságiak közé bármikor visszaléphet.

«Ha ez a kontingentálás» mondja a szerző «nem is egyenletes felosztás, két nagy csoportnak megteremtése minden bizonynyal azonos a megélés kilátásainak 50% felemelésével (?!) és «a tervezett kettéosztás az egyes csoportokra *azonnal (!)* megteremti azt a megkönnyebbülést, melyet a numerus clausus még csak idők multán hozhatna».

Ez indokolás jellemzi a szerzőnek optimizmusát; «a megélés kilátásának» 50%-os felemelése és «azonnal» — be szép és kecsegtető és mennyire téves!

Téves a szerzőnek már a kiindulási pontja is; sőt azt hiszi, hogy a tekintélyt «adományozni», mesterségesen, «intézményszerüen valamely fokhoz hozzákötni lehet»; hogy tehát már a törvény azon rendelkezése, mely egy magasabb forum előtt eljárni jogosult, de másképen nyilt ügyvédi kart létesit, ennek máris megadja az előkelőséget; dehogy adja, dehogy adja!

A törvényhozás az összes dijnokoknak a méltóságos vagy akár a kegyelmes czimet is adományozhatja anélkül, hogy «előkelőség»-ük akár csak egy hajszállal is emelkednék, legfeljebb nevetségessé válnának.

Az igaz, hogy Francziaországban a semmitőszék, Németországban a Reichsgericht előtt eljárni jogosult ügyvédek s főleg Angliában az u. n. «kings counsel»-ek (kik különben bármely hatóság előtt járhatnak el) — igen nagy tekintélynek örvendenek, csakhogy ezek mind *korlátolt számban* s kinevezés utján jutnak — a dolog természete szerint — nagy s ugyszólván biztositott jövedelemmel járó állásukba és bizony elsősorban ezen körülménynek köszönhetik «előkelőségüket»!

A kérdés tehát mindig elsősorban az: biztosit-e ezen tervezett tagolás nagyobb jövedelmet az ügyvédségnek vagy legalább a «felsőbirósági»-aknak?

Hogy az ügyvédség összességének ezen módszer nagyobb — annál kevésbbé 50%-os — jövedelememelést nem hozhat, az bizonyos; ezt a mathezis nem engedi; mert hiszen a tervezett tagolás nem fokozná a megosztandó jövedelmet, hanem csak az osztozkodók közötti arányt befolyásolhatná.

Itten tehát csak arról lehet szó, hogy a felsőbirósági ügyvédség számára biztosittassék az a várva várt 50%-os emelés.

Ebből pedig következik, hogy a tervezett reform a járásbirósági székhelyeken levő ügyvédek (tehát az ország ügyvédsége talán felerészének) kereseti viszonyait nemcsak hogy nem javitaná, hanem jövedelemben és tekintélyben már a priori degradálná, mert hiszen ezekből in praxi felsőbirósági ügyvéd aligha kerülhet ki.

Viszont a társas biróságok, különösen a felebbviteli biróságok székhelyein — a be- és kilépés oly könnyü lévén — biztosra vehető, hogy a felsőbirósági ügyvédek száma mihelyt csak 5% jövedelem emelkedésre nyilik kilátás nem 5 hanem 10%-kal emelkedni fog; mert hiszen a gyakorló ügyvédek kétharmad része átlag 10 évnél hosszabb ideig van gyakorlaton s miután a perenkivüi eljárásnak területe közös maradna (köztudomásu, hogy a «jó» irodáknál a perenkivüli praxis a fontosabb), e «tagolás» csak azt eredményezné, hogy az ügyvédek *még nagyobb mérvben tolulnának* a városokba, különösen Budapestre és a táblai székhelyekre; a kilátásba helyezett 50% jövedelememelkedésből nem maradna meg semmi, mert a verseny verseny marad mindaddig, mig a versenyzők száma korlátolva nincsen.

A tervezett reform tehát degradálná ugyan az alsóbirósági, különösen a járásbirósági székhelyeken müködő ügyvédséget, de nem emelné és nem biztositaná a felsőbirósági ügyvédség jövedelmét; — csak a «Don Ranudo di Celebrados» előkelősége marad.

S azért a kettétagolás nálunk elfogadásra, megvalósulásra nem számithat,

Mégis nagy érdeme a Tervezetnek, hogy az eszmét felvetette; mert ezzel igazolva van, hogy a szabad verseny fentartása mellett a legélesebb elme a legjobb igyekezet mellett sem képes oly szervezetet tervezni s javasolni, mely az ügyvédség anyagi boldogulását «előkelőségi» vagy mondjuk aristokratikus alapon biztosithatná.

Hiába, a logikán erőszakot elkövetni nem lehet. Aki kivánja az ügyvédi «előkelőség» eszméjének fentartását s ily irányban óhajtja az ügyvédséget szervezni s fejleszteni, annak el kell ismernie, hogy ennek nélkülözhetlen előfeltétele a megfelelő jövedelem biztositása s hogy ezen biztositást az «előkelőség» korlátain belől csak a verseny korlátozása adhatja meg.

Aki pedig a numerus clausust bárminő okból elfogadhatónak nem tartja, az ne kivánjon az ügyvédségtől «előkelőség»-et; ne követeljen tőle semmi mást, mint amit más keresőtől is megkövetel. Ha azután az ügyvéd keresetében ép oly kevéssé lesz korlátolva, mint a kereskedő vagy iparos, akkor bizonyára nem fog az államtól maga részére kivételes intézkedéseket reklamálni; hanem fog küzdeni, mint más vállalkozó: szorgalommal, tehetséggel és — könyökkel, főleg azonban könyökkel.

Hogy ez azután igazságszolgáltatásunk, a közállapotaink hasznára lesz-e — az megint más kérdés.

Dr. Sichermann Bernát,
kassai ügyvéd.

A Btk. novellájához.

Az 1878. évi V ik törvényczikk alkotásakor a törvényhozó nem látta szükségesnek az «uton» elkövetett lopást, — melyet például a «Német birodalmi büntetőtörvénykönyv» a külön «minősitett lopási esetek» közé sorol, — ezek közé felvenni, s alig férhet kétség hozzá, hogy azért, mert hisz azon időben az ismeretlen személyekkel való társas utazás nálunk ugyszólván csak gyermekkorát élte még; a gyér vasuti vonalak, az akkori folyosó nélküli s a *be- és kiszállás után a kalauz által mindannyiszor bezárt* személykocsi szakaszok, a vasuti személyjegyek szerfelett magas ára, az utazó közönségnek az «új» találmánytól való félelemszerü tartózkodása, — a legritkább bünesetek közé sorolták a vasuton elkövetett lopást.

Amde a vasuti hálózatok folytonos szaporitásával s az téren való technikai vivmányokkal nem karöltve, hanem haladványszerüleg és a szó szoros értelmében ijesztően hódit tért egy modern büncselekmény, a vasuton elkövetett lopás. Ezt statistikai adatokkal illusztrálni ugyhiszem fölösleges.

Hiszen a folyosókkal ellátott nyitott személykocsik és kocsiszakaszok, az ugyanazon vonaton egyik kocsiból más kocsiba való kényelmes átjárás lehetősége, a személyjegyek olcsósága, a nagy személyforgalom, a sürü állomások, megállóhelyek, a személykocsikba való felszállásoknál ismeretes tolongás, dörzsölődés, a gyakorta elállott szük folyosók, a személypodgyászok elhelyezése, levétele, az alagutak, a vil-

lanylámpák bárki által lehető kioltása, elfüggönyzése stb. stb. mind megannyi kinálkozó alkalom s könnyü lehetőség a lopás elkövetésére, *de kétségtelen, hogy egyszersmind ugyanannyi nehézség a tulajdon gondos védelmében is.*

A Btk. 336. §-a 7. pontjában körülirt lopás minősitett voltának alapját — a szolgálati hüség megszegésén kivül, — az állandóbb együttléttel párhuzamos nehezebb magánvédelem, mig az ugyanezen §. 8-ik pontjában körülirt lopás minősitési alapját szintén, és kizárólag tulajdon megvédésének az együttlétből folyó nehézsége képezi.

Kiindulva e kétségtelenül helyes minősitési alapból, alig szorul bővebb megvitatásra, hogy ugyanezen minősitési alap a vasuton elkövetett lopásoknál is és annál inkább fennforog, mert e helyt az együttlétel nemcsak hogy állandóbb időtartamu, de sőt ezenfelül a szük kocsiszakaszok és ülőhelyek az együttlétel alatt a folytonos testi érintkezés elkerülését gyakran teljesen kizárják, s igy az utazás fáradalmai, kimerülés és elalvás lehetőségei között a tulajdon védelme még azon okból is, mert az utas ingóinak egy részét, bármilyen fontosak is azok reá nézve s bármilyen értékesek is azok, gyakorta térfogatánál fogva képtelen ruházatában elhelyezni s igy kénytelen azt személypodgyászként a megfelelő hálóban elhelyezni, a leghatványozottabb nehézségekbe ütközik.

Nem kivánok bővebben reflektálni azon eredményekre, a melyeket a károsult félre a vasuton elkövetett lopások létesithetnek, de kétségtelen, hogy a károsult fél állandó lakhelyétől mindenkor távol van, — *de kiemelni kivánom, hogy ez a tettes előtt mindenkor «a priori» ismeretes körülmény*, — és igy oly viszonyokba s helyzetekbe juthat, melyek jogaiban s kötelezettségeiben a legsulyosabb következményekkel érinthetik.

Minthogy azonban a szóban forgó büncselekmény minősitési alapja annak, a Btk. 336. §-a 7. és 8. pontjaiban körülirt esetek minősitési alapjával való egybehasonlitásából is kétségtelenül fenn forog; tekintettel, hogy e cselekmény már-már üzletszerü méreteket ölt — és mert a Btk. 336. §-nak tételein a törvényhozó novelláris intézkedéssel a közel jövőben amugy is változtatni kiván és még azért is, mert a szóban forgó közlekedési eszköz Magyarország földrajzi fekvéséből is folyóan a többi államokénál jóval nagyobb idegenforgalomra is szolgál, holott e mind gyakoribban ismétlődő büneset a belföldi jogbiztonságnak hiányára mutat, a minősitett lopásra vonatkozó §-ba indokolt a következő pont felvétele: (Tekintet nélkül a lopott dolog értékére — helyesebben talán «értékének nagyságára» — bünttetet képez a lopás,) ha az személyek szállitására szolgáló, uton levő vasuti kocsiban — ide nem értve a városok és községek belterületén közlekedőket, — követtetik el.

Lázár Emil
kir. törvényszéki albiró.

Különfélék.

— **A halálbüntetések statisztikája.** A Btk. életbeléptetése óta a halálbüntetési statisztika a következő képet mutatja:

Év	A Curia ill. rögtönbiróság által halálra itéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	1	—	—
1893	1	—	—	—
1894	1	1	—	—
1895	—	1	—	—
1896	—	—	—	—
1897	—	—	—	—
1898	—	—	—	—
1899	—	—	—	—
1900	1	1	—	—
1901	3	1	—	2
1902	3	1	—	2
1903	1	1	—	—
1904	5	—	—	5
1905	6	—	—	6
1906	1	—	—	1

A halálra itéltek összes száma 26 év alatt 109 volt, kivégeztetett 39, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 67; a halálra itélteknek tehát kétharmada kegyelmet nyert.

— **A büntetőtörvény novellája** tárgyában ülésező szaktanácskozmány megkezdette a feltételes elitélésről szóló 1. §. tárgyalását. E szakasz igy szól:

41. *a)* §. A biróság az elitéltre egy vagy több vétség, vagy ezzel halmazatban álló egy vagy több kihágás miatt kiszabott fogházbüntetésnek végrehajtását különös méltánylást érdemlő okokból az itélet jogerőre emelkedésétől számitott három év tartamára felfüggesztheti, ha az elitélés alapjául szolgált vétségre vagy vétségek legsulyosabbikára a törvényben egy éven tul nem terjedhető fogházbüntetés van megállapitva és az itéletben kiszabott fogházbüntetés 3 hónapot meg nem halad. Ilyen okok lehetnek különösen az az indok, amelyből, illetőleg azon körülmények, melyek közt a büncselekmény elkövettetett, a tettes vagy részes kora, eddigi életmódja, teljes és őszinte beismerése; az, hogy a sértettnek elégtételt vagy kártalanitást adott vagy legalább azt tehetsége szerint megkisérelte.

Ki van zárva a kedvezményből az, aki előzőleg fogházra, börtönre vagy fegyházra jogerősen el volt itélve, kivéve, ha ez a büntetése királyi kegyelem utján elengedtetett; 2. aki tettét aljas indokból követte el.

Két irány küzdött a szakértekezleten: az egyik, amely a javaslatot védte, de elejtendőnek tartotta azt a korlátozást, amely szerint csak a törvényben egy évi fogházzal büntetendőnek deklarált cselekmények részesüljenek a feltételes elitélés kedvezményében és azt kivánta, hogy a kedvezmény megadható legyen mindenkinek, aki 3 hónapot meg nem haladó fogházbüntetésre itéltetett.

Az ellenkező irány hivei még jobban korlátozni kivánták a feltételes elitélést. Egyik propozicziő szerint pénzbüntetésre itéltet ne lehessen feltételesen elitélni; a másik inditvány azt célozta, hogy ne legyen alkalmazható a kedvezmény arra, akinek nincs állandó lakása és foglalkozása, aki több vétséget követett el, aki a cselekmény elkövetését nem ismerte be, aki a sértettnek kárát nem téritette meg, valamint ha megtéritette is a kárt, de a sértett fél az itélet végrehajtásának felfüggesztéséhez nem járult hozzá.

Viszont több oldalról hangoztatták azt, hogy könnyen félreértésekre adhat okot, ha az *aljas indok* mint kizáró ok a törvénybe átmegy.

— **A gyakorlati birói vizsgák statisztikája.** 1905-ben birói vizsgát tett 221 jelölt. Ezek közül először tett vizsgát 185, akik közül képesittetett 155, egészen visszavettetett 10, pótvizsgára utasittatott 20 jelölt. Pótvizsgára jelentkezett 19, kik mindannyian képesittettek. Az ismétlő vizsgára jelentkezett 13 jelölt közül 2 pótvizsgára utasittatott. Miniszteri engedélylyel tett vizsgát 3 ismétlő, akiknek vizsgálata el is fogadtatott. Mindössze képesittetett 190, és pedig kitüntetéssel 6, egyhangulag 88, szótöbbséggel 96, visszavettetett 32, és pedig egészben 10, részben 22.

— **A budapesti ügyvédvizsgálóbizottság** ezidei alakuló ülésén *Székely Ferencz* kir. koronaügyész elnöki megnyitójában a többek közt a következő nagyérdekü adatokat közölte: 1906. évben vizsgára jelentkezett 505 jelölt; 86-tal több, mint az előző évben.

Ezek közül visszaélés miatt felfüggesztetett 2, visszaélés után a vizsgát abbanhagyta 1, a vizsga folyamán igazolt roszszullétük miatt visszalépett 18, összesen 21. Ekképen irásbeli és szóbeli vizsgát tett 484, (1905-ben 411). Ezek közül volt ügyvédjelölt 454, közjegyzőjelölt 4, birósági aljegyző vagy joggyakornok 22, egyéb 4, összesen 484. Közülük először tett vizsgát 412, (1905-ben 345), másodszor 72, (1905-ben 66.) Az először vizsgázó 412-ből képesittetett 324, 78·65%, nem képesittetett 88, 21·35%. A másodszor vizsgázó 72-ből képesittetett 70, 97·23%, nem képesittetett 2, 2·77%.

Ezek szerint az összes 494 vizsgázóból 394 képesittetett és 90 bukott meg; tehát a bukások száma 18·6%-ot tesz ki.

Az előző 1905. évben a vizsgázóknak 17·5%-a bukott meg. A két másodizben bukott hivatásszerü ügyvédjelölt volt.

Az irásbeli vizsgánál ez évben három visszaélés tapasztaltatott. Mindenik eset a jelöltnek illetékes fegyelmi bíróságához tétetett át megtorlás végett. A szóbeli vizsgára az iktatószámok sorrendjében bocsáttattak a jelöltek.

A mult évben is 34 jelölt ment át a mi területünkön végzett joggyakorlatból a marosvásárhelyi bizottság elé vizsgázni: ezek közül szintén 6, vagyis 20% bukott meg.

A budapesti ügyvédi vizsgáló bizottságtól a mult évben oklevelet nyertek 394-en. A marosvásárhelyi ügyvédi vizsgáló bizottságtól a mult évben oklevelet nyertek 76-an, összesen 470-en.

E szaporodással szemben az ügyvédek száma a mult évben fogyott: halál által 110, lemondás által 64, elmozditás által 5, kinevezés által 14, egyéb módon 3, összesen 196. *Tehát ismét 274 oklevéllel több adatott ki, mint amennyivel a létszám fogyott.*

— **A curiai ügyvédi tanács.** Az igazságügyminiszter által a Curia tehermentesitésével kapcsolatban az ügyvédi rendtartás módositása iránt beterjesztett törvényjavaslat a legfelső fokon az ügyvédi fegyelmi ügyekben vegyes tanácsot kreál négy curiai bíróval és három ügyvéddel. Ez az intézkedés nem volt bent sem az első miniszteri tervezetben, sem a budapesti ügyvédi kamara első véleményes jelentésében. Lapunk volt az, amely a Curia tehermentesitésével kapcsolatban ezen intézkedésnek a törvénybe való felvételét inditványozta, valamint amely a karba való felvétel kérdéséhez szintén az ügyvédi fegyelmi tanács elé utalását javasolta, amit a törvényjavaslat szintén tartalmaz. A törvényjavaslat kapcsán regisztráljuk a Deutsche Juristenzeitung legutóbbi számában megjelent közleményt, amely kifejezi azon kívánságot, hogy az ugyancsak birákból és ügyvédekből alakitott és negyedszázados multra visszatekintő Ehrengerichtshof helyébe most már tisztán ügyvédi tanács tétessék, mert l'ordre est maître de son tableau és az ügyvédi kar éppen a vegyes tanácsban való müködésében megmutatta, hogy a teljes önkormányzatra megérett.

— **Szénszükség a járásbiróságoknál.** Némely fővárosi járásbiróságnál a tárgyaló-teremben oly hideg van, hogy télikabátban is fázik az ember. Az is megtörtént, hogy emiatt a tárgyalásokat el kellett halasztani.

— **Pályázat jogtanári állásra.** Az eperjesi evang. egyházkerületi jogakadémián a *közjog, politika s nemzetközi jog* tanszékére 1907 január 31-iki lejárattal pályázat van hirdetve. A pályázati hirdetményt egész terjedelmében a «Budapesti Közlöny» január 11. és 15-iki száma közli.

— **Iparoskáté.** A jogtudás terjesztésének szempontjából megemlitésre méltó munka jelent meg e héten Politzer kiadásában. *Dr. Dóczi Sámuel* fővárosi ügyvéd *Iparoskáté* czimü 320 oldalas évkönyvében általános érdekü ipari kérdéseket dolgozott fel és müvének rendszerét aktuálisabb és népszerübb jogi témákkal is kiegészitette. Igy megvilágitja többek közt a munkavállaló-szerződéseket, azoknak a Tervezetben kontemplált helyzetét, a III. oszt. kereseti adó kérdését, a szolgálati viszonyból eredő kártéritést, a közigazgatási jog ipari részeit, valamint a védjegyek és minták jogát. A munka igy idővel a laikus elem jogi nevelése dolgában is hasznossá válhatik.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák legfőbb bíróság tehermentesitése.** Az osztrák felsőbb bíróságok és legfőbb bíróság (Oberlandesgerichte és Oberste Gerichts u. Kassationshof) tehermentesitése czéljából az osztrák igazságügyi miniszter törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé, a melyet ennek igazságügyi bizottsága lényegtelen módositásokkal már el is fogadott és a mely már a közel jövőben törvényerőre fog emelkedni.

A törvényjavaslat mindössze hat §-ból áll. Alapgondolata az, hogy a felsőbiróságok munkaképessége ne hatáskörük megszoritásával, hanem a birói személyzet czélirányosabb felhasználásával fokoztassék. Ennek elérésére tervbe van véve kisebb tanácsok alakitása és az ügyek egy részének egyesbirák által való elintézése.

Jelenleg a kilencz Oberlandesgericht mindig ötös tanácsokban határoz. A javaslat szerint polgári ügyekben felfolyamodások és előterjesztések fölött (Rekurse u. Beschwerden), nemkülönben ügyvédek és közjegyzők közigazgatási ügyeiben *hármas* tanácsokban fognak határozni; más ügyekben, ugy mint eddig, ezentul is *ötös* tanácsokban fognak itélkezni. A legfőbb bíróság jelenleg különböző tanácsokban itél. Polgári ügyekben rendesen *hetes* tanácsokban határoz, tekintet nélkül arra, vajjon első-, másod- vagy harmadfokon határoz-e és tekintet nélkül arra, vajjon felebbezésről vagy más jogorvoslásról van-e szó. Házassági ügyekben azonban előfordul *tizenegy* tagu tanács is. Fegyelmi ügyekben kilenczes és ötös, bünügyekben pedig hetes, jogegység kérdését illető perorvoslatban tizenegy tagu tanácsban határoz. Az igazságügyi bizottság által módositott javaslat szerint a legfőbb bíróság polgári ügyekben felfolyamodások és előterjesztések fölött *hármas*, minden más ügyben *ötös* tanácsokban fog határozni. Az ügyvédi kamarák határozatai ellen beadott felebbezések szintén *ötös*, minden más esetben az ügyvédek és közjegyzők közigazgatási ügyeiben *hármas* tanácsokban fog határozni. Bünügyekben a jogegység kérdésében benyujtott perorvoslat fölött a határozás *hetes* tanácsban fog történni.

Ezenfelül a javaslat felsorol bizonyos ügyeket, a melyeket az előadó fog elintézni a tanácselnök hozzájárulásával, a melyek csak akkor lesznek a tanács elé terjesztendők, ha az elnöknek az elintézés módja ellen aggályai vannak.

Az indokolás nyomatékosan kifejti, hogy a tulnagy számu tagokból álló tanácsok inkább *ártanak*, semmint használnak az ügy alapos elbirálásának.

A legfelsőbb bíróság a mult évben állott a két elnökön kivül öt tanácselnökből, 56 bíróból (Hofräte) és kilencz kisegitő referensből.

Ezt most, midőn a kir. Curia tehermentesitéséről van szó, némi tájékoztatásul közöltük. Mihelyt a törvényjavaslat megjelenik, a tehermentesités kérdését tüzetesebb birálat tárgyává fogjuk tenni. *Dr. M. G.*

— **A polgári elemnek a biráskodásban való részvételéről** a bünvádi perrendtartás tervezett reformja kapcsán a német irodalomban ismét erős polemia indult meg.

Esküdtbiróságok és «Schöffe» biróságok czimen Mittermaier és Liepmann egyetemi tanárok uj folyóiratot inditottak meg a birói szervezet kérdéseinek tanulmányozására. A folyóirat 1. számában Kahl, Liepmann és Delbrück irtak értekezéseket.

Kahl, berlini egyetemi tanár az esküdtbiróságok prozessuális reformjával foglalkozik. Ajánlja: az esküdtek helyesebb összeállitását, az esküdtek erősebb részvételét a bizonyitás felvételében. Helyesnek tartaná, hogy a kérdések végleges feltétele előtt azok az esküdteknek kiadassanak megvitatás végett. Szükségesnek tartja pótkérdések feltételét, hogy kiderüljön, hogy az esküdtek minő konkrét tényeket fogadtak el valóknak és hogy mely tényekre alapitották igazmondásukat. Szükségesnek tartja az esküdtek kitanitását már a bizonyitásfelvétel előtt is. A resumét ne az elnök tartsa, hanem egy ebből a czélból jelenlevő biró, aki azután az esküdtekkel együtt vonul vissza és azoknak jogi felvilágositásokra rendelkezésre áll. Kivánatosnak tartja Kahl, hogy az esküdtek a büntetés megállapitásában is részt vegyenek, továbbá azt, hogy az esküdtek röviden indokolják igazmondásukat.

Delbrück nem tartja sem keresztülvihetőnek, sem kivánatosnak, hogy Németországban a szakbiróságokat a Schöffebiróságokkal helyettesitsék. Keresztülvihetetlennek tartja, mert a Schöffebiróságok előtt a tárgyalások nagyon elhuzódnának, különösen a védő terjedelmesebb müködése következtében, de nem is tartja kivánatosnak, mert a laikus elem részvétele által az itéletek nem lennének jobbak. Delbrück mégis koncedálja, hogy a laikus elem részvétele a szakbiráskodás két nagy fogyatkozását küszöbölné ki: a megszokásból eredő elfásulást és a jogi okoskodások tulbecsülését az igazságszolgáltatás valódi czéljával szemben.

Liepmann kifogásolja, hogy a német bünvádi eljárás reformja alkalmából a kommissiók nem gyüjtöttek elegendő tapasztalati anyagot az esküdtbiróságok és a Schöffebiróságok müködéséről, holott a gyakorlati szakemberek véleménye a legislatorius munkásságnál sulyosan latba eső.

De Reim a leghatározottabban állást foglal a laikus elem részvételének kiterjesztése ellen (Berufs-richter oder Laienrichter und die Commission zur Reform der Strafprozessordnung, 1906) A szakbiróság ötös tanácsa de Reim szerint a biráskodás valódi ideálja. A legjobb biróságot akarják tehát eltörölni és a legrosszabbat, az esküdtbiróságot fentartani. A laikus elem szélesebb bevonása sulyos terheket róna a népre, ezenkivül jelentékeny összegeket igényelne. A mostani igazságszolgáltatás bajait ugy kellene orvosolni, hogy megszüntetnék azok egyedüli okát, a birák tulterhelését.

Oetker a Gerichtssaal 68. köt. 81. és köv. l. az esküdtbiróságok reformjáról értekezik. Oetker az esküdtbiróságot lekinti a biráskodás tökéletes formájának. Főelőnyét abban tátja, hogy az itélkezés független a tárgyalás vezetésétől és a főtárgyalási elnök dominálo befolyásától. Az esküdtbiróság főhibája mai formájában az, hogy az esküdtek között nincs egy jogászilag képzett egyén sem. Ezért egy esküdtet mindig a törvényszék birái közül kellene kisorsolni. Többi javaslatai lényegükben azonosak a Kahl által tett propoziciókkal.

Beseler a Gerichtssaal 68. köt. 108. és köv. l. aggályosnak tartja a laikus elem részvételét a biráskodásban és különösen az esküdtszék formájában, mert kétli, hogy az esküdtek képesek tisztán tárgyi alapokon itélni. Szerinte az egész biráskodást a szakjogászoknak kellene átengedni.

Mittermaier szükségesnek tartja, hogy a biráskodásba nem szakjogászok is bevonassanak, még pedig minden társadalmi osztályból. Helyesebbnek tartja az esküdtbirósági formát a Schöffebiróságinál. Állást foglal a birói kar helyzetének javitása és a védelem erősitése mellett. (Deutsche Revue 31. Jahrgang Heft 3.)

Meyer (Nur gebildete Laien als Strafrichter! 1906.) kizárólag laikusokra bizná a büntető biráskodást, két polgárral a kihágásoknál, 6 vagy 8 polgárral a vétségeknél és 12 polgárral a büntetteknél. Minden ilyen laikus-biróságban egy szakbiró is volna, a tárgyalást azonban egy laikus biró vezetné. A perorvoslati rendszer olykép alakulna, hogy felebbezés volna a kis laikus biróságtól a középhez, a közép laikus biróságtól a nagyhoz, ettől a Reichtsgerichthez. A laikus birákat Meyer szerint inkább mint eddig, intelligens elemekből kellene összeválogatni.

Schmittendorf a Recht 10. k. 337. és köv. l. ajánlja, hogy az esküdtek tanácskozásain legalább egy szakbiró vegyen részt, hogy ez megakadályozza, hogy az esküdtek a törvény korlátait áthágják.

Oppler a Deutsche Juristen Zeitung 11. köt. 698. és köv. l. reámutat az esküdtszéki itélkezés ama fogyatkozására, mely a terhelt kártalanitásának kérdésénél mutatkozik. Ha az esküdtek felmentik a vádlottat, a szakbiráknak kell az elszenvedett vizsgálati fogságért járó kártalanitás kérdésében dönteni, anélkül, hogy ismernék az indokot, melynek alapján az esküdtek felmentettek.

— **A német birodalmi törvényszék joggyakorlatából.** 1. *A kisipar fogalmához.* Annak a kérdésnek eldöntésénél, vajjon az üzlet a kisipar körét meghaladja-e, tekintettel kell lenni az üzlet nemére és terjedelmére. A bevásárlások és eladások quantitativ terjedelme egymagában nem döntő.

2. Ha a mérleget jóváhagyó közgyülési határozat sikerrel támadtatott meg: akkor a biróságnak itéletében nem kell csupán a határozat megsemmisitésére és hatálytalanná nyilvánitására szoritkoznia; hanem köteles a felperes inditványához képest a törvénynek megfelelő mérlegtételt megállapitani, amennyiben ez az eset körülményei szerint módjában áll.

3. A részvényesnek, aki egy mérleget jóváhagyó közgyülési határozatot megtámad, nem kell a per folyama alatt hozott minden következő mérleget jóváhagyó határozatot megtámadnia. Az ellenkező feltevés a részvényes megtámadási jogát rendkivül megnehezitené és megdrágitaná.

4. A német polgári törvénykönyv 116—118. §-aiban megállapitott kivételektől eltekintve, nem az a döntő, hogy a szerződő felek a szerződés megkötésekor ki nem mondottan mit gondoltak vagy akartak; hanem az, hogy szerződési akaratukat mikép nyilvánitották és hogy ezt az akaratnyilvánitást a forgalom felfogása szerint miképen kell tárgyilagosan felfogni. (Fentartva, természetesen a megtámadás jogát kényszer, tévedés vagy megtévesztés miatt.)

5. A küldemény tartalmának vagy a kocsirakomány sulyának helytelen bevallása vagy a feladó által megrakott kocsi tulterhelése miatt kiszabott fuvardijpótlékok kötbér természetével birnak; de ezáltal nem szünik meg fuvardij természetük az elévülési szabályok tekintetében és igy két év alatt elévülnek. Ü. Sz. 53. §.

6. A tulajdonjog fentartásával történt eladásnál az eladó nem fejezte be a teljesitést a dolog átadásával. Az adásvételi szerződésből folyó az a kötelezettsége, hogy a tulajdont a vevőre átruházza, mint teljesitetlen, fennáll a feltétel beálltáig (a vételár lefizetéséig.) Csak ebben az időpontban válik a tulajdonátruházás dologi szerződése perfektté.

7. Az elévülést a rosszhiszemü magatartás kizárja; de csak az olyan, mely egyenesen az elévülés megszakitásának megakadályozására irányul és egyebekben a polgári törvénykönyv 826. §-a kellékeinek megfelel.

8. Szerződési kikötés hiányában az örökösök a körülményekhez képest vallási és kegyeleti okokból megtagadhatják a biztositott hullájának bonczolás czéljából való exhumálását, anélkül, hogy ezáltal a biztositási szerződésből eredő jogaikat elvesztenék. Csak akkor volna kérdés tárgyává tehető, hogy ne tekintessenek-e a vonakodó féllel szemben a bonczolást kérő alperes állitásai valóknak, ha az örökösök vétkesen vagy dolosus szándékkal akadályozták volna meg a bonczolást, abból a czélból, hogy ebből hasznot huzzanak.

9. Annak a kérdésnek eldöntésénél, vajjon jogos-e a biztositott részéről, ha valamely narkózisban végrehajtandó orvosi mütétnek nem veti magát alá, tekintettel kell lenni a biztositottnak szubjektiv érzésére is.

10. Ha a tömmeggondnok a részvénytársaság igazgatóival szemben a szolgálati szerződést a csődrendtartás 28. §-a alapján felmondja, az igazgatók a szerződés alól szabadulnak, ugy, hogy a szerződésszerü felmondás esetére kikötött versenytilalom sem köti őket.

— **Törvény és bünösség a büntetőjogban.** Star tanár a büntetőjog alapvető általános tanait három kötetben kivánja megbeszélés tárgyává tenni, különös tekintettel a büntetőjog reformjára. A most megjelent első kötet a büntetőtörvény hatályára és a nemzetközi büntetőjogra vonatkozó kérdéseket tárgyalja.

— **Az orvosegylet felelőssége a boykottért.** Egy német orvosegylet tagjainak megtiltotta, hogy X. orvost helyettesitsék vagy hogy vele konzultáljanak. Az igy boykottált orvos keresetében kérte annak kimondását, hogy az orvosegylet ily határozat meghozatalára nem volt jogositva és egyuttal kérte kártérités megállapitását. A Reichsgericht a keresetet a következő indokolással utasitotta el: A polgári törvénykönyv 823. §-a nem alkalmazható, mert felperesnek sem iparjoga sértetett meg, sem valamely személyiségi joga, holott ez a §., midőn az életen, egészségen, szabadságon és tulajdonon kivül valamely más jog megsértéséről beszél, akkor az alatt nem érti korlátlanul a szabad keresetképesség jogát, hacsak nem valamely iparjoga sértetik meg. A törvény 826. §-a nem alkalmazható azért, mert az orvosegyletnek joga van az orvosok kari érdekeit megóvni és tisztességtelen egyéneket a kartársaktól távoltartani. A kari fegyelmi biróság határozatát szabályszerü eljárás alapján, a felperes orvos meghallgatása után hozta. Ily körülmények közt a megengedett czél elérésére használt eszköz csak az esetben esnék az ipari bér- és osztályharczban megállapitott alapelveknél fogva a 826. §. alá, ha vagy alkalmas volt a felperes existenciáját teljesen vagy csaknem teljesen megsemmisiteni, vagy ha a felperes magatartása nem állott méltányos arányban az alperes panaszolt eljárásával, ugy, hogy felperes eljárása nagy gyülölséget tüntet fel. Ennek a két körülménynek a fenforgása pedig a konkrét esetben nem állapittatott meg.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 4. szám. Budapest, 1907 január 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A bán hozzászólási joga Fiume törvénykezési ügyerhez. *Dr. Dárday Dezső* kormányzósági miniszteri titkártól. — Hogyan kárpótoljuk szabad iparosainkat az országos letartóztatási intézetekben és kir. birósági fogházakban előállitott munkatermékek elárnsitása folytán elmaradt hasznukért? *Rickl Gyula* igazságügyminiszteri tanácsostól. — Az osztrák törvényjavaslat a legfelsőbb bíróság tehermentesitéséről. *Dr. Fodor Armin* kir. táblai birótól. — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Hlatky Endre* nagyváradi ügyvédi kamarai elnöktől. — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bán hozzászólási joga Fiume törvénykezési ügyeihez.

Azon törvényjavaslat, melyet Polónyi igazságügyminiszter «Fiume városának és kerületének törvénykezési viszonyai tárgyában» tervbe vett, Fiumében egy kir. járásbiróságnak felállitását czélozza és életbe kivánja léptetni a végrehajtási eljárásról szóló 1881:LX. tcz., valamint az 1877:XXII. tcz.-ben a községi biráskodásra vonatkozó rendelkezéseket, nemkülönben a sommás eljárásról, a fizetési meghagyásokról és az örökösödési eljárásról szóló törvényeket és mindezzel egyidejüleg pedig czélba vette a magyar nyelvnek fakultativ behozatalát is.

A Tervezetnek nyilvánosságra jutása a fiumei érdekeltek részéről egy oly bizottsági határozat hozatalára vezetett, mely a magyar nyelv behozatala ellen főleg azon alapon foglalt állást, hogy a horvát bán hozzájárulása nélkül a fiumei törvénykezési ügyek nem szabályozhatók.

Az ezen kérdés körül tényleg fennálló zavaroknak okozója az 1871-iki magyar kormány volt, mely daczára annak, hogy a jelenlegi állapotok jogalapját képező Provisorium-Akta maga is ekként nyilatkozott: «Minthogy eszerint a fiumei birósságok hatásköréből ki vannak zárva oly ügyek, melyeket az 1868:XXX. tcz. Horvát-Szlavonországok autonom jogkörébe tett át: nem forog fenn semmi ok arra, hogy a birósságok szervezése s alakitására Horvát-Szlavonországok kormányainak befolyást kellene adni; s ennélfogva az érintett birósságok szervezése és alakitása iránt kizárólag a magyar központi kormány van feljogositva felségedhez felterjesztéseket tenni», — 1871-ben mégis Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánjával együttesen bocsátotta ki a 3870. számu szabályrendeletet «a fiumei kir. törvényszék felállitása és hatóságának ideiglenes szabályozása tárgyában».

Ezen ellentét mindaddig érthetetlennek látszik, mig figyelembe nem vesszük, hogy az 1868:XXX. tcz. 66. §-ában hajótörést szenvedett fiumei autonomiának kérdéséből kifejlődött *fiumei provisorium felállitásának ügye* — bár nem a dolog lényegéből folyólag, hanem pusztán eseményszerüleg — idő tekintetében összeesik az 1868:XXX. tcz. 48. §-ában közös ügyként szabályozott tengerjogi ügyek uj rendjének megfelelő *fiumei tengerészeti szakbiróság szervezésének kérdésével.*

Ugyanis annak behatása alatt, hogy az 1870. évi márczius hó 15-én kelt képviselőházi felhatalmazás a fiumei provisorium felállitásával egyidejüleg a «tengerészeti ügyek ellátását» is megsürgette, — az akkori kormány *egy rendeletben* vélte a két kérdésnek a törvénykezésre vonatkozó részét megoldhatni, annyival inkább, mert mindkét intézmény közös szinhelyét Fiume képezte.

A tengerészeti jog kiszolgáltatására vonatkozó kérdéseknek a fiumei törvényszék felállitásának ügyeibe való belevonása azonban szükségkép maga után vonta a Horvát-Szlavon kormánynak beleavatkozását is. Mert ámbár az 1868:XXX. tcz. 48. §-a a tengerészeti jog kiszolgáltatását kivette Horvát Szlavon-Dalmátországok autonom ügyei közül, ugy hogy a horvát-szlavon kormánynak szabály szerint ily ügyek intézésébe befolyás nem volna engedendő, mégis minthogy az 1868:XXX. tcz. 43. §-a mindazon ügyekre nézve, melyek a magyar horvát kiegyezési törvényekben közösöknek vannak megjelölve, a 48. §-ban emlitett «*kormányzat*»-*ból csupán a végrehajtó hatalmat* ruházta a Budapesten székelő központi kormányra, anélkül hogy a tengerészeti jog kiszolgáltatásához ezen felül még szükséges «*birói hatalom*»-nak az egyik félre való ruházásáról is gondoskodott volna, — ezzel oly magyar-horvát vegyes birósági intézményt létesitett, mely a horvát-szlavon kormánynak jogalapot teremtett arra, hogy az ezen ügyekben gyakorlandó birói hatalom kérdésének körén belül jogosan követelhet magának befolyást a tengerjogi hatáskörrel felruházott birósságok felállitásához.

Ez az oka annak, hogy a bán a fiumei törvényszék felállitásáról intézkedő 3870/71. sz. rendeletet szintén ellenjegyezte és annak egyes rendelkezéseiben érdemleges intézkedési jogát érvényesitette is. Ilyennek minősitendő mindenekelőtt a 14. §. 3. bekezdésében foglalt azon rendelkezés, mely a horvát-szlavonországi ügyvédeknek megadja azon jogot, hogy tengerjogi ügyekben Fiumében feltétlenül eljárhassanak; továbbá ilyen a 27. §-nak rendelkezése, mely tengerjogi ügyekben a horvát nyelvnek fakultativ használatát biztositja. Ámbár nemleges jellegüek, nem kevésbbé fontosak ezen szempontból a rendeletnek 5., 6., 7., 9. és 12 §§., amelyekben a horvát bán lemond: a birák és birói hivatalnokok áthelyezési, nyugdijazási és felelősségrevonási jogáról; az ezekre vonatkozó fegyelmi jogokról; a felügyeleti jogról; a birókuldési jogról és a birói ügyvitel szabályozásáról, illetve a birói hatalom mindezen jogositványait illetőleg az őt megillető közremüködési jogról.

Ezen joglemondások adják meg az igazi értelmét a rendelet azon bevezető szavainak is, melyek szerint: «Addig, mig Fiume szab. kir. város és kerülete törvényhozási és kormányzati viszonyai végleg rendeztetnének ... rendeltetik.» A bánnak ily értelmü szereplése a fiumei kir. törvényszék felállitásakor ugyanis a magyar és a horvát kormányok között egy oly ujabb *paktumnak* létrejöttét jelenti, mely azon végleges természetü viszonyt, mely a tengerészeti jog kiszolgáltatására nézve a magyar korona országai között az 1868:XXX. tcz. által teremtetett, a vonatkozó birói hatalom mikénti gyakorlása tekintetében a provisorium idejére ujabb *ideiglenes szabályozás tárgyává tette.*

Tehát ha ugy tetszik, a 3870/71. sz. rendeletben kétféle provisorium van: az egyik az 1868:XXX. tcz. 66. §-ából, illetőleg az 1868—69-iki regnikoláris bizottságok egyhangu megállapodásából, az 1870-iki parlamenti felhatalmazásokból és a Provisorium-Aktából vezethető le; a másiknak ellenben mindehhez semmi köze, hanem az, kiindulva az 1868:XXX. tcz. 48. és 43. §-ának rendelkezéseiből, létezését kizárólag a m. kir. miniszterelnök, a m. kir. igazságügyminiszter és a bán között 1871-ben kötött paktumnak köszönheti, melynek határozmányai a 3870. sz. szabályrendeletben vannak lefektetve.

Semmi kétség az iránt, hogy érdemben ezen paktum a magyar érdekekre csakis előnyösnek tekintendő, mert a jelzett báni joglemondások folytán ezen ügykörökben a magyar igazságügyi kormány a fiumei provizorium tartamára tulajdonképpen átruházott hatáskörben gyakorol ideiglenesen bizonyos, az 1868:XXX. tcz. szelleméből folyólag Horvát-Szlavon-Dalmátországoknak fentartott jogokat.

Amennyire előnyös azonban az érdemi rész, annyira elhibázottnak mondható azon alak, amelyben a megállapodás napvilágot látott; mert a *fiumei provizorium törvénykezési részének* és a *tengerjogi paktum*-nak egy közös rendeletben való egyesitése eredményezte azon szerencsétlen mai állapotot, hogy a 3870/71. sz. rendeletben egyrészt végleges természetü dolgok is oly szinben tünnek fel, mintha a fiumei provizorium alkatrészét képeznék, másrészt pedig oly dolgok, melyekhez a horvát bánnak hozzászólási joga nincsen, látszólag az ő hozzájárulásával vannak szabályozva.

Hogy ezen egybeolvasztás mennyire megneheziti a két ideiglenes rendelkezés különböző természetének felismerését, azt számos, időközben tisztázva lett félreértés bizonyitja legjobban, melyek a birói kinevezések, illetve a kandidálási jog körül, sőt még szervezeti kérdésekben is több izben merültek már fel a magyar és a horvát-szlavon kormányok között; holott ezen kétféle birósági hatáskör elkülönitése mellett önként érthetővé válik, hogy:

1. a fiumei provizorium körébe tartozó törvénykezési kérdésekben a magyar kormány a bán minden hozzájárulása nélkül teljesen önállóan rendelkezhetik, mert ezen kérdésekben sem az 1868:XXX. tcz. 66. §-a, sem az 1870-iki parlamenti felhatalmazások, sem a provizorium-akta a horvát bánnak semmi jogalapot sem nyujtanak a beavatkozásra;

2. a tengerjogi paktum körébe tartozó birósági kérdésekben ellenben oly kölcsönös megállapodás köti a magyar és horvát-szlavon kormányokat, melyet a provizorium tartama alatt egyoldalulag módositani vagy felbontani egyik félnek sem áll módjában, miután ez csak közös egyetértéssel eszközölhető.

A konkrét esetben tehát kétséget kizáró biztonsággal lehet megállapitani, hogy mig egyrészről a horvát bánnak nincsen beleszólása a tengeri jog kiszolgáltatását nem érintő fentebb felsorolt törvényeknek Fiuméban tervezett életbeléptetése ellen, addig a magyar nyelv fakultativ használatának kérdéséhez, a bánnak hozzászólási joga van abban az esetben, *ha ezen nyelvhasználat a tengerjogi ügyekre is kiterjesztetik*, mert a bíróságnál használt nyelvnek kérdése a biró gyakorlati müködésével természetszerüen annyira össze van forrva, hogy attól el nem választható.

Ezen esetre tehát a *tervezett reform a tengerjogi paktumot érinti;* a magyar nyelv a tengerjogi kérdésekben a bán ellenzése esetére be nem hozható; hozzájárulása esetén pedig a vonatkozó rendelkezés a bán által is aláirandó.

Azon esetben azonban, *hogy ha a magyar nyelvnek használata a tengerjogi ügyekre ki nem terjesztetik* — aminthogy gyakorlatilag arra ma még szükség nincsen — *akkor a reform a tengerjogi paktumot nem érinti* és a bánnak nincsen jogalapja arra, hogy a magyar nyelvnek behozatala ellen vétót mondjon, sem pedig arra, hogy aláirásával a vonatkozó rendelkezés társszerzőjeként szerepeljen.

Ezen két eshetőség bármelyike szerint oldassék is meg a felvetett kérdés, mindenesetre parancsoló szüksége érezhető annak, hogy a 3870/71. számu rendelet hatályon kivül helyezésével az abban egyesitett kétféle természetü alkatrész: t. i. egyrészt a fiumei provizoriumnak törvénykezési része és másrészt a tengerjogi paktum, két különálló kodifikatorius rendelkezés által egymástól különválasztassanak. Az első kérdés tárgyában kibocsájtandó rendelkezés, akár tartalmaz ujitásokat az 1871-iki állapotokhoz képest, akár nem — mindenképpen a bán hozzájárulása nélkül lenne kibocsájtandó, — a második kérdés tárgyában kibocsájtandó rendelkezés ellenben a bánnal együtt lesz kibocsájtandó még az esetben is, ha abba semmi egyéb sem vétetnék fel, mint azon rendelkezések, melyek a 3870/71. sz. szabályrendeletben már benfoglaltattak és a tengerészeti jog kiszolgáltatására is kiható jelentőséggel birnak, vagyis: a 3. §. *a)* pontja, mely a tengerjogi ügyeket a fiumei kir. törvényszék hatósága alá utalja, a 14. §. 3. bekezdésének és a 27. §-nak előbb tárgyalt rendelkezései, végül az 5., 6., 7., 9. és 12. §§-ban a birói hatalom egyes jogositványaira vonatkozólag foglalt báni joglemondások, mindazon pótlásokkal együtt, melyeket későbbi rendelkezések és megállapodások eszközöltek már időközben az alaprendelet kérdéses határozmányain.

Fiume városa és kerülete törvénykezési viszonyainak ilyetén rendezése nemcsak az igazságügyi és czélszerüségi indokoknak felelne meg, hanem egyuttal elejét venné a jövőben számos politikai jellegü oly mozgalmaknak is, melyektől a törvénykezési kérdéseket általában meg kell őrizni, különösen pedig Fiumében, hol a különféle politikai Brennusok habozás nélkül dobják kardjaikat Themis mérlegébe.

Dr. Dárday Dezső,
kormányzósági miniszteri titkár

Hogyan kárpótoljuk szabadiparosainkat az országos letartóztatási intézetekben és kir. birósági fogházakban előállitott munkatermékek elárusitása folytán elmaradt hasznukért?

Nemzetünknek a hazai ipar fejlesztésére irányuló százados vágya és törekvése, mely időnkint, mint hamu alatti parázs rejtezik, majd nemes hevülettel fel-fel lobban, napjainkban ujabban szinte elementáris erővel igyekezik utat törni a megvalósitás felé.

Mindnyájan tudjuk és fájlaljuk, hogy a külföldi iparczikkekért évenkint kiadott sok-sok millió korona gazdasági életünk ütőeréből foly állandóan idegenbe, gyengiti államháztartásunk egyensulyát és a tőkegyüjtés mérlegét.

Tiszta hazafiui felfogásból támad azért az óhaj, hogy szükségleteinket minél terjedtebb mérvben fedezhessük hazai forrásokból s eczélból a hazai ipar fellendülésére minden lehetőt észszerüen megtegyünk.

Nem feladatom az idetartozó részletekbe bocsátkozni, de a legutóbb szerzett tapasztalatok után talán nem felesleges hangsulyozni, hogy itt következetes, energikus és zajtalan munkálkodásra van szükség, bölcsességünknek lépést kell tartani hazafiságunkkal, az időszerütlenül s helytelenül alkalmazott agressiv irányzat könnyen meghiusithatja legnemesebb fáradozásainkat.

A bölcsesség vagy szakértelem nélkül serénykedő hazafiság bármily tiszta és önzetlen legyen, csak szálló röppentyü, melynek tüzkévéje széditően emelkedhetik és ropogással fényes csillagokat szórhat ugyan, de állandó fényt és éltető meleget nem nyujt soha.

Elengedhetlen kötelességünk maradván a hazai ipar fellendülése érdekében mindama akadályok lehető elháritása, melyek illetékes részről hangsulyozott állitás szerint iparunk fejlődésére gátlólag, illetve szabadiparosaink keresetére bénitólag hatnak, ezen feladat kapcsán alkalomszerünek véljük az

országos letartóztatási helyeken üzött ipar termékeiről szólni, melyeknek forgalombahozatala ellen állandóan annyi panasz hangzik el — hátha sikerülhetne az évekkel ezelőtt czikkiró által érdeklődő baráti körben előadott, de nyilvánosságra még nem hozott alább emlitendő egyszerü javaslattal legalább részben enyhiteni a szabadiparosok részéről ismételve megujuló panaszokat és némi összhangba hozni a hazai szabadipart a letartóztatási helyeken üzött, mellőzhetlennek mutatkozó munkáltatással.

Azon alaptételből kell kiindulnunk, hogy az 1878. évi V. tcz. 29., 37. és 40. §§. értelmében a fegyházra, börtönre és fogházra itéltek munkára köteleztetnek.

Ezen munkakényszer a hazánkban is fennálló progressiv javitó rendszernek elengedhetlen alkotó részét képezvén, az összes orsz. fegyintézetekben, kir. közvetitőintézetekben, kerületi börtönben, a budapesti orsz. gyüjtőfogházban, kir. javitóintézetekben kivétel nélkül, és a kir. törvényszéki fogházak nagyobb részénél, okszerüen választott munkanemek meghonositásával kapcsolatban alkalmaztatik is.

Ekként a javitórendszerrel elválaszthatlan egybefüggésben álló törvényes munkakényszer végrehajtatik ugyan s ez által az itt irányadó börtönügyi és gazdasági szempontoknak elég van téve, de a letartóztatottak produktiv munkájának termékei, az értékesités alkalmával a szabadiparosok köreiben mindinkább erősödő panaszokra szolgálnak okul és pedig azon indokolással, hogy a szabadiparos az olcsó munkabérrel s egyéb tekintetben is előnyös körülmények között termelő igazságügyi kormányzattal nem versenyezhetvén, a letartóztatottak által előállitott s a gyors és biztosabb forgalom elérhetése miatt is elég alacsony árban értékesitett termelvények áruba bocsátása folytán a szabadiparos jelentékenyen károsittatik, megélhetése s ezzel adóképessége is felette sulyosittatik, sőt némely esetben állitólag vagyoni tönkrejutásig sujtatik. Ismételve beigazoltatott már, hogy a most emlitett panaszok felettébb tulzottak. Kétségtelen azonban, hogy az esetben, ha a letartóztatottak munkatermékei forgalomba nem hozatnának, illetve nem értékesittetnének, a kérdéses termékek, amennyiben azok tényleg fennálló szükség fedezésére szolgálnak, a szabadiparosok készitményeiből, illetve munkájának igénybevételével szereztetnének be; a letartóztatottak munkatermékei tehát a szabadiparosok munkaerejének kihasználását és igy jövedelmét is bizonyos mértékben apasztják.

Ezen közgazdasági szempontból kifogásolhatónak vélt állapoton, bár arra külföldön is több irányu kisérlet tétetett, eddig — a munkanemek legóvatosabb és legczélirányosabb kiválasztása daczára — kellőképen, a szabadiparosok megnyugvására alkalmas módon segiteni nem sikerült.

Hazánkban a szabadiparosok e részben gyakran megujuló panaszainak közvetitői tudvalevőleg az ipartestületek és iparkamarák s maga a kir. kereskedelemügyi miniszterium, méltán elvárható tehát, hogy a szóban levő sérelem orvoslására irányuló törekvéseknél azok hathatós közremüködése és támogatása megnyerhető legyen.

Térjünk át tehát a kérdés megoldásának érdemleges részére.

Tekintetbe véve, hogy a letartóztatottak foglalkoztatásánál a szabadiparosokra háramló veszteség szembeszökőleg a letartóztatottak munka termékeinek *értékesitésénél* áll be, miért is a jelzett panaszok a körül forognak, hogy a szóban levő munkaterméket a termelés helyén vagy épp az ottani helyi piaczon és általában a szabadiparosok jövedelmének csorbitásával árusittatnak el, stb.: ennélfogva a baj szanálása főkép a letartóztatottak által előállitott iparczikkek értékesitésénél mutatkozik eszközlendőnek.

Ugyanazért az esetben, mikor a kész áruk az illető letartóztatási helyen nem háziszükségletre, vagy egyáltalán nem állami szükséglet fedezésére szolgálnak, és elsősorban oly letartóztatási helyeken, hol a letartóztatottak munkáltatása házilag eszközöltetik, a kész áruk nem egyes vevők részére volnának eladandók, hanem olykép értékesitendők, hogy az államkincstár az eddigi kulcs szerint megállapitott pénzérték, vagyis ár tulajdonába jusson, de oly módon, hogy ez a szabadiparosok vagyoni károsodása nélkül történjék.

Ez pedig talán elérhető, vagy legalább is megvalósitása megkisérlendő volna akként, hogy a sérelem eddigi főtárgyai a királyi fogházakban készült iparczikkek *azon ipartestületeknek adatnának át*, a jelenlegi kulcs szerint megállapitandó egységi árak mellett, amelyek területén a kérdéses iparczikkek előállittatnak, (az asztalos iparczikkek az asztalosipartestületnek, a kosárfonásiak a kosárfonó-ipartestületnek, stb.) Az ipartestületek továbbá a készárukat a szerint, amint ez a gyakorlatban kivihetőnek vagy előnyösebbnek mutatkozik, az eredeti árban adnák el, vagy bizományba adnák oly szabadiparosoknak, akik arra legméltóbbnak tünnek fel és akik a gyámolitásra leginkább rászorulnak. Az ilyen áruátvételi kedvezményben részesülő kisiparos a kapott árukat saját készitményeivel együtt tetszés szerinti — és bizonyára az átvételinél magasabb — áron értékesitené, mi által elérhető volna, hogy a kisiparosok a rabkészitmények folytán nemcsak, hogy károsodást nem szenvednének, de általuk még az átvételi és a saját eladási ár között mutatkozó külömbözetből álló állami segélyezéshez is jutnának.

Megvalósithatónak tünik fel továbbá a czélnak oly módozat mellett leendő megvalósitása is, hogy a rabiparczikkek az illető ipartestületeknek adatnának el, mely azok ujra való eladását közvetlenül eszközölné és az elérendő tiszta haszon lenne — esetleg az ipartestület javaslatának a meghallgatásával az illetékes kereskedelmi és iparkamara által — az ugyanoly nemü iparczikkeket termelő szabadiparosok között felosztandó.

Az igazságügyi kincstár részére az attól átvett czikkek árát azonnal kellene megtériteni. Hogy az mily forrásból történjék, az a tárgyalások során lenne megállapitandó.

A szükséges egyenértéket az áruátvétel alkalmával szolgáltathatnák maguk az ipartestületek, esetleg megfelelő pénzmüvelet utján.

Esetleg az illetékes kereskedelmi és iparkamarák fedezhetnék és ha ily módon a financirozás nehézségbe ütköznék, kormánytámogatás, vagyis a királyi kereskedelemügyi miniszterium által e czélra biztositandó alap, illetve előleg segélyével.

A javaslat annál is inkább kivihetőnek igérkezik, mert az egyes ipartestületek vagy kereskedelmi és iparkamarák területén levő törvényszéki fogházak iparüzletei oly mérsékelt terjedelemmel birnak, hogy azok termékei mondhatni csekély pénzértékűek. Megváltásuk tehát nagy befektetést nem igényel. Atvételük továbbá az alacsony eladási árt tekintve, vajmi csekély koczkázatot igényel, ami az esetben, ha az áruk egyes kisiparosok között osztatnának szét, külön-külön természetesen fölötte csekélynek mondható és igy igen szerény vagyoni viszonyok között élő iparosok által is átvállalhatónak tünik fel.

A fogházi ipar emelkedésének számbavételével sem fog továbbá a rabiparczikkek értéke oly magasra emelkedni, hogy az azok átvételére megkivántató összeg az illető ipartestületek és kamarák által nehézség nélkül fedezhető ne volna.

Az országos letartóztatási intézeteknél előállitott munkatermékek egy része állami szükséglet fedezésére szolgál, másik része pedig a szerződéses vállalkozó rendelkezése alá tartozik.

Ezekre nézve tehát a fentebbi tervezet nem volna alkalmazható.

★

Ellenben felette kivánatos, hogy a királyi javitó-intézetek fejlett és terjedelmes iparüzleti termékei jelzett módon értékesittessenek, ami azonban a kérdéses iparüzletek egy részének nagyobb értéket képviselő munkatermékeit tekintve, nagyobb befektetést igényelne a vevő részéről is, mint a birósági fogházak munkatermékeinek megváltása.

Hogy az emlitett alternativ kiviteli módozatok közül melyik s minő esetleges változtatással volna megállapitható, azt az illetékes körök tárgyalásai volnának hivatva eldönteni, maradjon azonban a lényeg, hogy az országos letartóztatási helyeken előállitott munkatermékek értékéből bizonyos rész azon szabadiparosok javára fordittassék, akiktől az eddig elvonatott.

Tegyünk erre kisérletet. *Rickl Gyula,*
igazságügyminiszteri tanácsos.

Az osztrák törvényjavaslat a legfelsőbb bíróság tehermentesitéséről.

A legfelsőbb bíróság tulterhelésének kérdése a legközelebbi jövőben egyaránt fogja foglalkoztatni a magyar és az osztrák törvényhozást. Ausztriában is legutóbb az igazságügyminiszter törvényjavaslatot nyujtott be a törvénykezésről a felsőbíróságoknál (Oberlandesgerichte) és a legfelsőbb bíróságnál, amelynek czélja a tulterhelés által okozott bajok megszüntetése.

Az orvoslás módjában azonban az osztrák javaslat lényegesen eltér a magyar javaslatoktól.

Mig a magyar javaslatok az orvoslást főkép azon az uton keresik, hogy az ügyek bizonyos részét elvonják a kir. Curiától, addig az osztrák javaslat czélja — annak indokolása szerint — az, hogy a legfelsőbb bíróságnál «a meglevő erők észszerü felhasználásával müködésüket fokozzuk és ezáltal a szükségletnek eleget tegyünk.» Ezt pedig a tanácstagok számának csökkentésével és egyes ügyeknek tanácsülésen kivül való elintézésével véli elérhetőnek. A felsőbíróságoknál (Oberlandesgerichte) és a legfelsőbb bíróságoknál polgári ügyekben * a felfolyamodásokat háromtagu tanácsokhoz utalja az osztrák javaslat. A legfelsőbb bíróságnál majdnem az összes ügyeket öttagu tanácsok intéznék el, a jogegység érdekében használt perorvoslatok kivételével, amelyeket a javaslat héttagu tanácsoknak tart fenn. Egyes csekélyebb jelentőségü igazgatási teendőket (levelezések, hiányzó iratok beszerzése stb.) a felsőbíróságoknál és a legfelsőbb bíróságnál az előadó lát el, aki azonban tervezetét jóváhagyás végett a tanácselnöknek bemutatja, és ha a tanácselnöknek az elintézés tekintetében aggodalmai vannak, az ügyet háromtagu tanács elé viheti.

Az ügyek egyes birói elintézését és a felfolyamodásoknál a hármas tanácsot nem tartom lényegesnek. Nálunk is az 1898 : X. tcz. (telekkönyvi ügyekben az 1887 : XXIX. tcz.) e nyomon halad. Talán nálunk is a felsőbíróságoknál egyik-másik intézkedést, mint például a felterjesztett iratoknál a hiánypótlás elrendelését, az előadóra lehetne bizni. Azonban számbavehető munka- és időmegtakaritást ettől az intézkedéstől alig lehet várni.

Az osztrák javaslat legfontosabb intézkedése az, hogy a legfelsőbb bíróságnál a tanácstagok számát hétről ötre szállitja le.

A tanácstagok számának leszállitása oly kérdés, amelynél a konkrét viszonyokat is figyelembe kell venni. Más helyen (Jogállam V. évfolyam 1. füzet 42. s köv. lap) kifejtettem azokat az érveket, amelyek a tanácstagok számának leszállitása mellett szólanak. A fejlődés folyama nézetem szerint minálunk is ide fog vezetni. Ha a polgári peres eljárást a szóbeliség alapján meg fogjuk alkotni, birósági szervezetünket állandó alapokra fogjuk fektetni és a jogegység biztositására a megfelelő intézkedéseket meg fogjuk tenni, a tanácstagok számát mi is veszély nélkül szállithatjuk majd le. Mai viszonyaink között ez a kisérlet aggályokat támaszt és azért nézetem szerint helyes az igazságügyi kormány által most benyujtott, a Curia tehermentesitését czélzó javaslatoknak az az álláspontja, hogy ezt a kérdést ma még érintetlenül hagyja.

Viszont az osztrák javaslat nem czélozza a legfelsőbb bíróság ügykörébe tartozó ügyek számának csökkentését, még pedig sem olykép, hogy a felebbvitelt korlátozná, sem olykép, hogy egyes ügyeket a legfelsőbb bíróság hatásköréből a felsőbíróságok hatáskörébe átutalná, a mint azt a kir. Curia tehermentesitését czélzó magyar javaslatok teszik.

Az osztrák javaslat e tekintetben hü marad az osztrák polgári perrendtartás által kijelölt irányhoz. Ausztriában az összes járásbirósági és törvényszéki polgári perekben a harmadfoku felülvizsgálati biráskodást a legfelsőbb itélőszék gyakorolja; csakis a bagatell-ügyek (100 K-án alul) nem kerülhetnek fel a legfelsőbb bírósághoz, miután azokban a felülvizsgálat ki van zárva.

Az osztrák polgári perrendtartás alkotója, Klein Ferencz, a jelenlegi osztrák igazságügyminiszter, mindig szivósan védelmezte azt a tételt, hogy a szegényebb néposztályra való tekintetet tiltja, hogy a kisebb ügyek elvonassanak a legfelsőbb bíróság hatásköréből. Az osztrák perrendtartás életbeléptét követő időben alkalmam volt vele erről a kérdésről behatóan beszélni. Elmondtam neki ellenkező véleményemet. Németországban már ekkor sokat tárgyalták a legfelsőbb bíróság tulterhelésének kérdését. Nálunk és Ausztriában is ez a kérdés már előrevetette árnyékát. Ő is elismerte ezt a bajt, de nem engedett elvi álláspontból. Elegendőnek vélte a baj elháritására, hogy a felülvizsgálatot zárt ülésben a felek kizárásával intézzék el, ami a gyors elintézést biztositja. «Nem szabad a legfelsőbb bíróság kapuit elzárni a szegény emberek előtt» — ez volt utolsó szava ebben a vitában. És rövid idővel rá Drezdában a polgári per irányeszméiről tartott előadásában ujból sikra szállt e felfogása mellett. «A franczia felebbviteli rendszer» — mondotta ebben az előadásában — «abból a resignatióból indul ki a felebbvitel szabályozásában, hogy sohasem lehet a jogot teljes tisztaságában felismerni és hogy ennélfogva a jogorvoslatok tulságos megengedése czéltalan. A mai német perben az ellenkező hangulat, az erőteljes, mindennel daczoló, győzelemre számitó bizalom, hogy az igazság győzni fog és győznie kell, hatja át a felebbviteli rendszert. Egyes perrendtartások a jogi és a gazdasági szempontot a felebbvitel kérdésében a következő kisegitő eszközzel kivánják megegyeztetni: a határozatok korlátlan megtámadhatósága és lehetőleg alapos felülbirálata a magasabb értékü perekben, ellenben a felebbvitel kizárása vagy legalább quantitativ és qualitativ korlátozása a kisebb értekü perekben, a melyekben a felebbvitel költsége erősen latba esik. De ez a kisegitő eszköz mindinkább tuléli magát, mert azok a néposztályok, amelyek rendszerint csak kisebb összegek miatt fordulnak a birósághoz, joggal kivánják, hogy pereik helyes elintézésére ugyanazokat a biztositékokat kapják, mint a többiek.» (Zeit und Geistesströmungen im Processe 27. és 28. lap.)

A fejlődés azóta is megczáfolta Klein Ferencz álláspontját. Németországban legutóbb a felülvizsgálati értékhatárt 2500 márkára emelték. Minálunk a viszonyok kényszere odavezetett, hogy az igazságügyi kormány a legutóbb benyujtott törvényjavaslatban azt javasolja, hogy a rendes perek csak 1000 K értéken felül, a sommás perek csak 2500 K értéken felül kerüljenek a kir. Curiához. Meg vagyok győződve, hogy a tanácstagok számának leszállitása Ausztriában sem lesz ele-

* Az osztrák javaslat az ügyvédi és közjegyzői közigazgatási ügyekről is intézkedik. Erre a részletre, amely nem lényeges, nem erjeszkedem ki.

gendő a legfelsőbb bíróság megmentésére és itt is kénytelenek lesznek idővel a legfelsőbb bíróság ügykörét megszoritani. A gyakorlati szükség elvégre legyőz minden balhitet; és ilyen balhitnek tartom én azt, hogy minden, még a legkisebb ügy előtt is meg kell nyitni a legfelsőbb bíróság kapuit. A szegény ember kis ügye nem birja el a költséget és hosszadalmasságot oly mértékben, mint a gazdag ember nagy ügye. Aki minden áron egyenlőséget akar statuálni az egyenlőtlenek közt, az sokszor nem az egyenlőséget mozditja elő, de épen a gyengébbet kárositja meg.

Dr. Fodor Ármin.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.*

Pollák Illés tervezetének 92. §-a olyan intézkedést tartalmaz, mely lehetetlen, hogy a gyakorlati életben megállhassa a helyét. Nem igazságos. Veszélyes. Visszaéléseknek tág kaput nyit. A pereknek alapját képezi. Az ügyvédnek oly jogot ad, amelyet nem igényelhet magának.

E szakasz szerint köteles az ügyvéd az ügy befejezésével a felének 15 nap alatt az elszámolást megküldeni. «*Ha a fél a kézhez vett elszámolás ellen 8 nap alatt kifogást nem tesz, ez a felszámitott munkadijak tekintetében elfogadottnak tekintendő.*» «Köteles azonban az ügyvéd az elszámolás végén olvasható irásban a felet a törvényes következményre figyelmeztetni.»

Ezen általános intézkedéseken enyhiteni kiván valamit a 93. §., mely szerint az elébb megállapitott következmény nem áll be: *a)* irni, olvasni nem tudónál, *b)* a müveltségnek alacsony fokán álló földmives, munkás és cseléd, *c)* özvegy nő ellenében, valamint általában akkor, ha a felszámitott tételek czimre nem valók, vagy nem megbizás folytán keletkeztek.

Maga a Tervezet is látja, hogy igen gyakran a legnagyobb visszaélésekre vezethetnek a 92. §. intézkedései. Ezért alkotja meg a 93. §-t. Ámde ez sem sokat segit. Hány irni és olvasni tudó ember van, akinek fogalma sem lesz arról, még figyelmeztetés daczára sem, hogy ha 8 nap alatt kifogást nem tesz, a felszámitás «elfogadottnak tekintendő».

Másrészt mily ingadozó megállapitás az, hogy a müveltségnek *alacsony* fokán álló. Hol végződik az alacsony fok és hol kezdődik a magasabb müveltség? — Aztán miért védi csak a müveltség alacsony fokán álló «*földmivest*», «*munkást*» és «*cselédet*»? miért nem védi meg a társadalom millióit, kik szintén alacsony fokán állhatnak a müveltségnek, de nem földmivesek, munkások, vagy cselédek? Ilyenek például a müveltség alacsony fokán álló iparosok, akár önnálló ipart üznek, akár például segédek, vagy gyárosok, vagy a háziipart üzők ezrei, ilyenek például a fuvarosok, szekeresek, targonczások, házalók, piaczi árusok, kofák stb. stb. Ezeket nem védi a 93. §.

Nem védi általában a nőket, csak az *özvegy* nőket Ezeket akkor is, ha még oly müveltek, más nőt, ha a müveltség alacsony fokán is áll, nem védelmez e szakasz.

Látható ebből, hogy a Tervezet jót akar, az ügyvédet akarja biztositani a leszámolás gyorsaságáról, de védeni akarja a gyengéket is. Azonban egyiket sem éri el. Az esetek nagy részében függőben marad az ügyvéd számadása, viszont számtalan gyenge ki lesz téve a visszaélésnek.

Ezeket az intézkedéseket tehát nem vélem elfogadhatóknak.

A 94. §. ismét felesleges megterhelést foglal magában az ügyvédekre. Minden év végén «a képviselt *ügyről kimutatást* és a befolytakról elszámolást köteles az ügyvéd adni még *akkor is, ha ellenkező* megállapodás léteznék a fél és ügyvéd közt». Mire jó ez? Miféle felesleges munka ez?

* Az előbbi közl. l. a mult évi 44., 46., 50. és 52. számban.

Ezeknek tetejébe aztán a 95. §. azt mondja, hogy «azok a dijigények, amelyek a 92. és 94. § ok szerinti elszámolásban a féllel nem közöltettek, utólag *nem érvényesithetők*». Ez meg az ügyvédre nézve felette sérelmes és igaztalan. Ha 15 nap alatt, az ügy befejezése után a munkadijakat fel nem számitja, akkor követelése örökre megszünik. Az ilyen szabályozást nem lehet helyeselni.

A jutalomdijakra nézve a javaslat több üdvös intézkedést foglal magában. Ezek nagyrészben kell is, hogy megoldassanak és törvényileg szabályozást nyerjenek. Kimondja a szabad egyezkedést, de külön okiratot követel; a felén tuli egyezkedést tiltja. És helyesen. Ha valakinek az ügy befejezésével tetszik annál is magasabban honorálni, ehhez joga van. Tiltja csak a készkiadások megtéritése mellett müködni. De az általános intézkedés mellett bizonyos megszoritásokat is állit fel. Ilyenek, ahol a fél maga sem jut a követeléséhez, mert az adóson nem lehet azt behajtani, ilyenek a kereskedőknek tömeges behajtási ügyeiben a perenkivüli eljárások dijainak fel nem számithatására vonatkozó szabályok.

Ha más bizonyos indokok a megszoritásokat megengedhetővé teszik is, mihez ugyan sok szó férhet, akkor nem állhat meg a 103. §., mely kimondja, hogy: a «felsőbirósági ügyvédnek nem szabad leszállitott dijakra szerződni». Az indokok ezekre nézve is ugyanazok, mint az alsóbiróságiakra, Nem volna helyes amazokat magasabb erkölcsi piedesztálra állitani s ezáltal az alsóbiróságiakat lekicsinyleni. Természetes, hogy ezen megjegyzésem csak azon esetre vonatkozik, ha az ügyvédek valóban kettéválasztatnának — szerintem ok nélkül, czéltalanul, az ügy kárára.

A zálog- és megtartási-jogot kimondja a javaslat. Helyes és igazságos. Régi jogos követelése ez az ügyvédi karnak.

Ezenkivül a 98—128. §. még számos intézkedést tartalmaz, melyeknek nagyrésze az ügyvédi kar és a nagyközönség érdekében fekszik s melyek jobbára helyesek és egy uj törvényben kell, hogy helyet foglaljanak.

A VII. fejezet az ügyvédkedés megszünése és szüneteléséve foglalkozik.

Az ügyvédkedés megszünésének esetei általában helyesek. Van azonban azok között egy, a 6. pont, t. i., «ha az ügyvéd ellen a csődeljárás jogerősen elrendeltetett». Ez esetben az ügyvédkedés megszünik. Jól tudom, hogy ez oly általános felfogás, hogy azzal szemben az én felfogásom talán egyedül áll. De azért mégis kimondom. Én nem tudom átlátni azt, hogy miért kell kivenni az ügyvéd kezéből a tollat, ha csőd alá kerül. Egy meggondolatlan pillanatban vállalt kezesség az ügyvédet azon eset elé állitja, hogy nem engedheti, hogy hitelezői közül egyik a másik elől a vagyont elvihesse, kénytelen csődöt kérni vagyonára. Éppen a legpuritánabb becsületesség készteti őt erre, a törvény intézkedésein kivül. Vagy családi csapások hajtják idáig. De dolgozni akar tovább, családját fentartani, de a hitelezője csődkérésekkel ostromolja, mert tudja, hogyha csőd alá kerül, kenyérkeresetét veszti.

Én ugy érzem, hogy ez általános felfogás tartja magát anélkül, hogy annak igazi alapja lenne. Ugyanezen felfogás kiterjed sok más foglalkozást üző egyénekre is, kiket a törvény hasonlóképpen megfoszt tevékenységüktől. Mig a csőd fennáll, nem ügyvédkedhetik az illető, mihelyt megszünt a csőd, ismét visszanyeri ügyvédi képességét. Érdemes lenne a kérdéssel külön behatóbban foglalkozni.

A 121. §. *c)* pontja kimondja, hogy a fegyelmi bíróság az ügyvédet a gyakorlattól felfüggeszti: ha *c)* a büntetőtörvényszék vagyonelleni büntett miatt jogerősen vád alá helyezte az ügyvédet. Igaz, hogy a legtöbb esetben az ügyvéd rászolgált ily esetben a felfüggesztésre, de tény, hogy fordulnak elő esetek — sajnos, nem is ritkán — mikor a bíróság, bár tudja, hogy az ügyvédre mily sulyos következményekkel jár a vád alá helyezés, még is vád alá helyez oly

ügyvédet is, ki előrelátható, hogy fel fog mentetni, vagy vád alá helyez oly cselekmények alapján, melyek nem is képeznek büntettet és ez már kitünik e határozat indokolásából is.

Tudok esetet, mikor egy tisztességes ügyvéd vád alá helyeztetett azért, mert a váltó lejáratát ügyfele előadása alapján beirta a váltó szövegébe. Az adós kifogást emelt azért, mert a lejárat korábbi időre lett kitöltve, mint ahogy ő és a váltóhitelező közt történt szóbeli megállapodás szerint kitölteni kellett volna. A váltóhitelezővel együtt az ügyvéd is a Btk. 401. §-a alapján vád alá lett helyezve. A kamara látta a képtelen határozatot, nem függesztette fel az ügyvédet, hanem kiadta azt ügyészi véleményre. Következett a végtárgyalás. Az ügyvéd fel lett mentve. Ki lett mondva, hogy cselekménye büntettet nem képez. Utána pár hét mulva egy hasonló ügyben a kir. Curia kimondta, hogy a váltónak megállapodás ellenére korábbi időre való kitöltése nem képez büntetendő cselekményt, hanem csak időelőttiségi kifogásra ad okot. Az ügyvéd meg lett mentve attól, hogy egész életére koldusbotra jusson. Ilyen esettel szolgálhatok többel is.

Ezért a kamarák belátására kellene bizni, hogy kivételesen ne legyenek kötelesek felfüggeszteni az ügyvédet. A 131. §. *c)* pontja különben azon hibában is szenved, hogy csak vagyon elleni büntettek esetén függesztheti fel a gyakorlatot, holott van a büntetőtörvénynek számos oly nem vagyon elleni büntette is, amelynek fenforgása esetén megérdemli az ügyvéd, hogy felfüggesztessék. Sőt vannak a fegyelmi cselekmények közt is olyanok, melyek fenforgása esetén megadnám a kamarának a jogot a felfüggesztésre. Ne legyen kénytelen a kar müködő tagjai közt oly egyént megtürni, ki csak szégyene a karnak s előreláthatólag a gyakorlattól való elmozditásra fog itéltetni.

Nem lenne helyes a 132. §-t megtürni, hogy t. i. a elsőbirósági lajstromból *fegyelmi* itélettel törölt ügyvéd a járásbirósági ügyvédek közé jegyzendő át.

A 141. §. szerinti leltározás hónapokat venne igénybe nagyobb ügyvédi irodánál.

A 142. §-ban «*érték*» alatt csak az eredeti okiratokat érti a Tervezet?

Elhalálozás esetén az elhalt ügyvéd jelzését egy évig is meghagyni felesleges.

A VIII. fejezet a *kamarai kirendelésekkel* foglalkozik. Általában helyes intézkedések, mely az ügyvédi rendtartásba okvetlen felveendők. Egy §-ban ajánlatos kimondani, hogy afelett, vajon van-e helye pártfogó ügyvéd kirendelésének, illetve a kirendelt ügyvéd felmentendő-e: a kamara választmánya dönt *minden* esetben.

A 155. §. második bekezdését, hogy: többre, mint két perre nem rendelhető ki pártfogó egy fél részére, mig ez a két per folyamatban van, kihagyandónak vélem, mert megeshetnék, hogy a szegény ember jogai érvényesitésétől esnék el.

A IX. fejezet a kamarai előljáróságot tárgyalja 158—190. §-aiban. Fontos ennél elsősorban, hogy a javaslat a kamarák eddigi számát 11-re szállitaná le. Annyi lenne, ahány a kir. Tábla. Elismerem, hogy a mai törvény mellett van egy-két nagyon is kis kamara, aminek meg van a maga árnyoldala, de viszont tizenegy kamara meg kevés lenne és ha a Táblák területeivel esnék össze a kamarák területe, akkor meg óriási aránytalanságok következnének be. Csak gondoljunk a budapesti ügyvédi kamarára, amely ma is másfélezer ügyvédet számlál kebelében, mennyi lenne annak a száma, ha a budapesti kir. Tábla területén létező összes ügyvédek egy kamarába kerülnének?!

A 173. §. felsorolja, hogy kik nem birnak cselekvő választási képességgel, bár müködő ügyvédek. Ezeket az osztályozásokat nem tartom czélszerünek.

A Tervezet ugy látszik, hogy a tagsági dijakat a III. oszt. adókivetés mintájára akarja megállapithatni. Ugy látszik, hogy a jövedelem aránya szerint. A tagsági dijak végre is nem oly óriási összeget képeznek, hogy méltó lenne ezért az ügyvédek közt különbségeket felállitani, eltekintve attól, hogy a vagyont, a jövedelmet amugy is nehéz kipuhatolni és igazságosnak lenni.

Régi kivánság, hogy a tagsági dijak közadók módjára hajthathassanak be.

A 183. §. azon intézkedése nem helyes, hogy a fegyelmi biróságnak elnöke az alelnök és nem az elnök. Ez esetben az elnök jogköre az adminisztrácziö vezetésére terjed ki csak, ellenben az ügyvédi kar erkölcsi niveaujára való örködés egyáltalán nem tartozik hatáskörébe. Ez a szétválasztás az elnöki állás kisebbitésére vezet és a kari érdekekkel sem fér össze.

Czélszerü intézkedés a kamarai értekezletek tartása, mert ez által a kamara összes tagjainak szélesebb befolyás biztositatik a felmerülő kérdések tárgyalásába, ami mindenesetre csak élénkiteni fogja a kari szellemet.

Hlatky Endre.

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszteri tárczában** beállott krizisnek csak egy momentumát emeljük ki: azt, hogy a magyar igazságügyminiszter nem akarta becsületbeli ügyének eldöntését sem a szakbiróságokra, sem az esküdtbiróságokra bizni. Különösen az utóbbitól huzódozott a miniszter, az esküdtek pártatlanságát, elfogulatlanságát vonván kétségbe. Ezzel szemben jól esett észlelnünk azt a bizalmat, amely az esküdtszéki intézmény iránt minden oldalról nyilvánult. Mondhatni: az egész közvélemény követelte, hogy az igazságügyminiszter vigye ügyét polgártársainak itélőszéke elé.

A miniszter végre is kénytelen volt a nyomásnak engedni, aminthogy ez nem is lehetett másként.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékről** az igazságügyminiszter a képviselőházban a következőképen emlékezett meg:

A budapesti keresk. és váltótörvényszéknél merültek fel sajnálatos panaszok és állapittatott meg egy meglehetősen komoly tény. Az egyik a felebbezések tekintetében, amennyiben rendkivüli hosszu határidőre voltak a felebbezések kitüzve; a másik a perlekedés terén, ahol a paszszív biztositási perek, amelyek a társaságok ellen intéztetnek, hosszu ideig hevertek a törvényszék előtt.

Én nagyon sürgősnek tartottam, hogy épen ezen a területen, ahol az ország legszegényebb lakossága szerencsétlenségbe jutva, mondjuk tüzkárt szenvedve, azzal jön, hogy neki a biztositási összeget meg kellene kapni, és miután rendszert látunk abban, hogy a perek hosszu elhuzásával a feleket egyezségre kényszeritették: szükségét láttam annak, hogy különösen ezen perek tekintetében azoknak azonnal való elintézését elrendeljem. És jelenthetem is a t. háznak, hogy ennek teljes eredménye volt, amennyiben január 15-én ilyen per összesen 17 maradt elintézetlenül a régebbi nagyszámu elintézetlen perrel szemben, amint az megállapittatott. Hasonlókép jelenthetem, hogy a váltótörvényszéknél ma az állapot annyiban javult, hogy azok a felebbezések, amelyeknek kitüzése azelőtt novemberre történt augusztusban, most január havában márcziusra tüzetnek már ki. Tehát lényeges haladás van. S a mig julius 25-én kitüzetett 465, augusztusban 454 ügy, addig most januárban kitüzve volt 684 ügy, kitüzetlen pedig egyetlen egy sem volt, ugy, hogy ezek az ügyek márczius havában mind el lesznek a váltótörvényszéknél intézve.

Ugyancsak a váltótörvényszéknél a czégjegyzések tekintetében megállapittatott ama szomoru jelenség, hogy ott a borravaló-rendszer divott. Ott találtatott 1906 augusztus havában 116 olyan czégjegyzési kérvény, amely 1906 januárban adatott be és 1906 augusztus havában még előadó birót nem látott, és vice versa találtattak olyan kérvények, amelyek augusztus havában ugyanazon napon adattak be s el is voltak intézve. Gyakorlott embernek nem szükséges bővebben magyaráznom, hogy ezt mi okozta. Tisztelettel jelentem, hogy a mai állapot szerint a váltótörvényszéknél minden sorrend szerint megy és 3—4 nap alatt minden czégjegyzési kérvény elintéztetik.

A f. hó 21-én tartott ülésen ezt a nyilatkozatát a miniszter következőképen rektifikálta:

Tegnapelőtti beszédem fonalán utaltam a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél a czégjegyzések körül divott borravaló-rendszerre. Azt hiszem, gyakorlott jogászok előtt nem lehetett kérdés tárgya, hogy ez a nyilatkozat nem a biróságra, hanem a kezelőszemélyzetre vonatkozik. Miután azonban mégis fenforog annak lehetősége, hogy nyilatkozatom másként is érthető, a t. háznak és az érdekelteknek megnyugtatására is köteles vagyok kijelenteni, hogy ott a biráknál semmiféle tekintetben sem fordult elő olyasmi, ami ilyen gyanura okot szolgáltat-

hatna. Sőt, mert annak a bíróságnak hosszu éveken át egy kiválóan tiszteletreméltó elnöke volt, akit mindenki tisztelt mint jogászt és embert, ki van zárva, hogy a birói körök bármelyike részéről bárki is ilyen dologban érdekelve volna.

Magának a nagy hátraléknak is nem a bíróság és annak volt vezetője volt annyira oka, mint inkább az a körülmény, hogy kevés volt a biró, ugy, hogy mikor a budapesti váltó és kereskedelmi törvényszék helyzetét megvizsgáltattam, legsürgősebb szükségnek tartottam azt, hogy három bíróval rögtön szaporitottam e bíróság létszámát; csak igy vált ezután lehetségessé, hogy már rendezettebb viszonyok közt van az a bíróság.

Szükségesnek tartjuk a vádat és helyreigazitását a jogászközönség előtt leszegezni, és az igazság érdekében még a következőket megjegyezni.

A passziv biztositási perek eddig az ügyviteli szabályok értelmében a többi perekkel egyenlő módon, a beérkezés sorrendjében intéztettek el; mert nem volt sem törvényen, sem rendeleten alapuló olyan intézkedés, mely e perek soronkivül való elintézését irta volna elő; enélkül pedig a biró nem részesitheti előnyben egyik pert a másik fölött. Nem lehet tehát azt állitani, hogy e perek szabályellenesen hevertek hosszu ideig vagy a bíróság azok elhuzása által a kárvallott feleket egyességre szoritotta volna. A mostani miniszter jogpolitikai okokból e perek soronkivüli elintézését rendelvén el, a passziv biztositási perek soronkivül intéztetnek el, ami a kárvallott közönség érdekében helyes intézkedés, noha a többi per elintézésének rovására megy. Természetes, hogy az elintézés gyorsasága ma is csak az előadás rendkivüliségét jelenti, de nem befolyásolja az elintézés alaposságát és szükséges bizonyitás vagy pótlások elrendelését.

A czégügyeket eddig egy biró és egy irodatiszt intézte: Most két biró, két irodatiszt és két jegyző foglalkozik elintézésükkel. Ez az oka, hogy a hátralék apadt. A czégügyek száma azonban ma is oly nagy, hogy arról szó sincs, mintha az összes beérkezett czégbejegyzési kérvények 3—4 nap alatt elintéztetnének.

A felebbezési ügyekre nézve maga a miniszter megadta a választ, midőn kijelentette, hogy a törvényszék által régen kért személyszaporitás szükségét ő maga is belátta.

— **A kir. Curia könyvtára.** A minap először volt alkalmunk a kir. Curia könyvtárát látni és örömmel tapasztaltuk, hogy legfőbb bíróságunk igen dusan és kiváló szakértelemmel felszerelt könyvtárral rendelkezik. Nagy csodálkozásunkra azonban arról is értesültünk, hogy e gazdag könyvtárnak nincsen nyomtatott katalogusa — ami azt csaknem használhatatlanná teszi, azonfelül nincs a könyvtárban sem légszesz-, sem villamvilágitás, ami egyébként a ragyogó igazságügyi palotának egyik általános fogyatkozása. Semmi kétségünk abban, hogy az igazságügyi kormány nem fog késni ezeknek szégyenletes állapotnak mihamarabb véget vetni.

— **A L'Errore Judiziario szerkesztősége** kegyeletesen emlékezik meg Fayer László elhunytáról. Fayer László arczképének közlése kapcsán többek között ezeket irja:

Fayer halála mélyen elszomoritó, mert nagy szivü ember volt, csodálatosan egyenes jellemü, nagy tudós, aki tudományos buvárkodásai mellett egész életén keresztül azoknak az eszméknek is szolgálatában állott, melyekért nálunk Olaszországban a L'Errore Judiziario harczol. Minden esetben, mikor megvolt győződve az elitélt ártatlanságáról, erős harczot inditott a per ujrafelvétele vagy az elitélt megkegyelmezése iránt. Megszámlálhatlan azoknak az elitélteknek száma, kik az ő agitatorius tevékenységének köszönhetik rehabilitáltatásukat.

Fayer tanár neve emlékezetes marad, mert egész életét a tudomány szolgálatának szentelte. Tudományos állásfoglalásában a klasszikus iskola elveit összhangba igyekezett hozni az uj irányok követelményeivel. Elmélete és tudományos meggyőződése a legnemesebb humanitárius érzületből fakadt.

Emlékét kegyeletesen fogják őrizni tanitványai és mindazok, kik előtt kedves a tudomány, bármely nemzet fiai legyenek is.

— **A hatályban levő igazságügyi irott jog forrásai** czimü, Polónyi igazságügyminiszter budget-beszédében emlitett forrásmunka egy tárgymutató lesz, melynek elkészitését a miniszter 1906 julius 12-én rendelte el s mely ma már tényleg sajtó alatt van. A tárgymutató kiterjed az igazságügyi vonatkozással biró összes törvényekre és rendeletekre, feldolgozza emellett azt a joganyagot is, mely a Werbőczy hármaskönyvében és az 1849-től 1867-ig terjedő korszak alatt kiadott nyilt parancsokban, udvari és miniszteri rendeletekben vagy más jogszabályokban az igazságügyre nézve található. Feldolgoztatnak abban a kir. Curia teljes-ülési döntvényei, valamint a kir. itélőtáblaknak a határozattárba felvett határozatai is. Mindezen joganyagból azonban csupán a ma hatályban levő szabályok szerepelnek a tárgymutatóban, amely három részből, a systematikus, a chronologikus és a és a betürendes részből fog állni. A munka első része, mely közelebb meg fog jelenni, a systematikus és chronologikus részt fogja magában foglalni.

— **A Közigazgatási Döntvénytár,** amelynek első füzete mai számunkhoz van mellékelve, dr. Marschalkó János, az igazságügyminisztériumban müködő kir. törvényszéki biró szerkesztésében, fel fogja ölelni a kir. közigazgatási bíróság *döntvényeit* és elvi jelentőségü határozatait, a hatásköri összeütközések tárgyában hozott fontosabb *miniszlertanácsi határozatokat* és az egyes minisztériumok igazgatási körébe tartozó kérdésekben hozott elvi fontossággal biró *rendelkezéseket.* A munka kitüzött czélja lévén a közigazgatásunkban ma fennálló gyakorlat ismertetése, a fentjelzett anyagból mindenkor a legujabb keletü határozatok fognak felvétetni s kivételt csupán a közig. bíróság döntvényei képeznek, amennyiben ezek a teljesség okából fokozatosan mind, tehát a régiebbek is, közöltetni fognak.

— **Ügyvédjelölt ellen nem lehet az 1887 : XXVIII. tcz. rendelkezéseit alkalmazni.** *A brassói ügyvédi kamara:* A brassói kir törvényszék vádtanácsa B. S. ügyvédjelöltet a Btk. 215. §-ába ütköző hamis tanuzás büntette miatt jogerősen vád alá helyezte. Minthogy pedig ily esetben az 1887. évi XXVIII. tcz. 4. §-ának *b)* pontja szerint az ügyvéd az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztendő, e rendelkezést a joghasonszerüség elvei alapján a kamara fegyelmi bírósága alkalmazza s B. S.-t az ügyvédjelölti joggyakorlattól felfüggeszti. (1906 junius 23. 90/906. f. sz.) *A m. kir. Curia fegyelmi tanácsa:* A kamara határozatát megsemmisiti. *Indokok:* Az ügyvédi rendtartás lényeges különbséget tesz ügyvédek és ügyvédjelöltek közt és az utóbbiak kötelességszegéséről és fegyelmi vétségeiről a 107. és 108. §§-ban külön intézkedik; mig az 1887 : XXVIII. tcz. az ügyvédjelöltekről nem intézkedik. Ez utóbbi törvény rendelkezéseit tehát nem lehet az ügyvédjelöltekre alkalmazni, hanem a vádtanács végzéséből és ennek indokaiból kivehető tényállás mellett is az ügyvédjelölt ellen csak az ügyvédi rendtartás 108. §-ában meghatározott eljárásnak lehet helye. Erre nézve azonban a kamara ügyészének előzetes meghallgatása szükséges. (1906 október 6. 449/906. sz. K. fegy. tanács.)

— **A kriminálanthropologia kézikönyve.** Angiolella Kajetán nápolyi egyetemi tanár elmegyógyintézeti főorvos ily czimü müvét *ár. Thót László* olaszból leforditotta. A nagyérdekü munka a következő tiz fejezetből áll. A degenerativ jelek és a degeneráczio. Morfologiai jelek. Eletmüködési jelenségek a büntetteknél. A büntettesek szocziologiája vagyis szerzett vonásai. A büntettesek hulláján észlelhető jellemvonások. Az öröklöttség, vérmérséklet és a faj, mint a büntettesség faktorai. A női büntettesek specziális jellemvonásai. A politikai büntettesek és a politikai büntettek. A kollektiv büntettek és a bünszövetség. A kiskoru büntettesek.

Tóth László kiválóan érdemes munkát végzett, mikor a kriminálanthropologia egyik rendszeres olasz müvét magyarba átültette. Ez az első magyar nyelven megjelent könyv, mely ezen fontos tárgyát rendszeresen ismerteti.

A müvet *Az Igazság* könyvtára adta ki (Szerk. dr. Pataj Sándor zombori ügyvéd; Budapesten, Kunossy, Szilágyi és Társa budapesti czég bizománya. Ára 1 K. 60. f.)

— **Egyesületi jog**, utmutatás az egyesületi ügyekben való eljárásra, gyakorlati példákkai, irta dr. Vita Emil székesfővárosi tanácsjegyző. Egyesületi jogunk zürzavaros anyagában biztos utmutatóul szolgál ez a nagy szorgalommal és tudással megirt monografia. Felöleli nemcsak a hazai joganyagot, hanem ismerteti a külföldit is és ezáltal lehetővé teszi a tanulságos összehasonlitást. Az egyesületi jog helyes codifikálása a jövő legsürgősebb feladatai közé tartozik. Ha helyesen fog megoldatni, érdeme lesz benne dr. Vitának is, aki könyvével a kérdés fejlődését hathatósan előbbre vitte.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Tilos tőzsdeügyletek.** Ausztriában a tőzsdei gabonahatáridőüzlet az 1903. évi január 4-én kelt törvény értelmében tudvalevőleg tilos. Legutóbb e tilalomnak Magyarországra való vonatkozása tekintetében határoztak az osztrák biróságok. Az eset az volt, hogy a peresfelek Bécsben a tőzsde helyiségein kivül puszta gabonahatáridőügyletet kötöttek, mely a budapesti áru- és értéktőzsdén, annak szokványai szerint volt lebonyolitandó. A vevő 600 K fedezetet adott, melyből a bizományos 592 K 60 fillért árkülönbözetként számolt el.

Felperes a fedezetéből visszatartott összeget követelte. A bécsi legfőbb törvényszék marasztalta alperest és kifejtette, hogy ez a törvény különbséget tesz *tőzsdei* és *tényleges* határidőügyletek között. Az előbbiek már a törvény értelmében tilosak, mig az utóbbiak eltiltása rendeleti uton történik. Nem az a döntő, hogy az ügyletek valamely tőzsdén vagy azon kivül köttettek-e; de mindenesetre a tőzsdei határidőügyletek fogalmi kelléke, hogy azok a tőzsdei határidőügyletekre valamely tőzsde vezetősége által megállapitott (és nem csupán tényleg gyakorlatban lévő) üzleti feltételek alapul vételével köttessenek és az ott ilynemü ügyletek lebonyolitására szolgáló intézmények felhasználásával, tehát a tőzsdén, melynek usance-ai alapul vétetettek, kerüljenek lebonyolitásra. Kitünik ez egyrészt a tőzsdei határidőügyleteknek a 12. §-ban körülirt tényleges határidőügyletekkel való ellentétéből; másrészt a 10. §-nak a 11 §-sal való összefüggéséből, mely szerint a tőzsdevezetőségeknek tilos gabonanemüekre és malomgyártmányokra vonatkozó tőzsdei határidőügyletek tekintetében üzleti feltételeket és azok lebonyolitására határozmányokat megállapitani, miáltal a 10. §. tilalma ellen való cselekvés lehetetlenné van téve. Ebből az látszanék, mintha ez a tilalom csak oly tőzsdei határidőügyletekre vonatkoznék, melyek valamely *belföldi* tőzsde szokványainak alapul vételével köttettek és lebonyolitási intézményeinek felhasználásával jutnak kivitelre. De ez ellen szól a 10. §. szószerinti értelme, mely ilyen korlátozást nem tartalmaz; továbbá annak megfontolása, hogy ilyen korlátozás elfogadása mellett, a törvény hézagos és megkerülhető volna. Mert nem volna arról az esetről gondoskodva, ha a belföldön vagy akár külföldön is a külföldi tőzsdevezetőség által megállapitott tőzsdei szokványok szerint a határidőügyletek köttetnek és belföldön érvényesittetnek: ami ellenkeznék a törvény szándékával, mely hatálya területén gabonanemüekben és malomgyártmányokban egyáltalán ki akarta zárni a határidőüzletet. Nem áll ezzel ellentétben az, hogy a törvény csak a tényleges határidőüzletre vonatkozó tilalom megszegése esetére tartalmaz különös magán- és büntetőjogi rendelkezéseket; mert ekkor (t. i. tőzsdei határidőügylet esetén) éppen az általános szabályok nyernek alkalmazást, melyek elégségesek arra, hogy azok alapján a tilos ügylet érvénytelennek nyilvánittassék és a jogalap nélküli fizetés visszatérittessék. Semmi esetre sem engedhető meg, hogy a gabonahatáridőüzlet tilalmának kényszeritő jogszabálya ellenére kötött ügyleteknek belföldön jogi hatályuk legyen.

— **Az automobil-törvényjavaslatot** az osztrák képviselőház igazságügyi bizottsága a ház elé terjesztette.

A javaslat szerint az automobil vezetője és tulajdonosa egyetemleg felelősek az okozott kárért. Megtéritendő a tárgyakban okozott valóságos kár. Testisértésnél a gyógyitási költség, a keresetcsökkenés és a körülményeknek megfelelő fájdalomdij. A kártéritési felelősség alól mentesül az egyébként kötelezett személy, ha igazolja, hogy a balesetet elhárithatlan véletlen vagy egy harmadik személynek vagy a károsultnak hibája okozta. Nem tekintetik mentesitő oknak ha a gépkocsi szerkezete, müködésének sajátossága vagy a müködés abbanmaradása idézte elő a kárt okozó eseményt. Ha a kár állatok megijedése, vagy nyilvános uton felügyelet nélkül kóborló állatok által idéztetett elő, akkor az elhárithatlan baleset kifogása emelhető, ha a kötelezett fél bizonyitja, hogy a gépkocsi elővigyázatos vezetése daczára sem volt a baleset elkerülhető. A törvény nem alkalmazható az olyan gépkocsikra, amelyeknek óránként nem halad meg 25 kilométert maximális sebessége.

— **Az osztrák ügyvédgyülés** tiz évi szünetelés után a folyó évben össze fog hivatni.

— **A korlátolt felelősségü társaságok** Németországban az 1892 iki törvénynyel honositottak meg. Baehr és Goldschmidt a leghatározottabban ellenezték ezen társasági formát, azonban az élet az ő jóslataikra ráczáfolt, amennyiben 1905-ben 6481 ily társaság müködött Németországban 1615 millió márka alaptőkével. Tudvalevő, hogy már Ausztriában is meghonosult e forma, mindkét államban jelentékeny irodalmat is produkálván.

— **Dernburg** német magánjogi kézikönyvének általános része harmadik kiadásban jelent meg.

— **Az apa joga gyermeke oktatási nyelvének megválasztásához.** A német polgári törvénykönyv 1666. §-a szerint, ha a gyermek testi vagy szellemi jólléte veszélyben forog az által, hogy az apa a gyermekről való gondoskodás jogával visszaél, a gyermeket elhanyagolja, vagy a gyermek becstelen vagy erkölcstelen magatartásában hibás, akkor a gyámhatóságnak joga van a veszély elháritására szükséges rendszabályokat foganatositani, esetleg a gyermeket egy alkalmas családhoz, vagy nevelő vagy javitóintézetbe adni. Ezen intézkedés alapján egy porosz-lengyelországi járásbiróság, mint gyámhatóság, egy gyermeket atyja gondozása alól kivett és nevelő-intézetbe adott, mert az atya fiának megtiltotta, hogy vallástanitás alatt németül feleljen. A törvényszék a járásbiróság határozatát helybenhagyta és most az ügy a Kammergericht előtt fekszik. Utóbbi biróság éppen az eléje került más lengyel ügyekben több izben az alsóbiróságokkal ellenkező álláspontot foglalt el, kifejezve, hogy a megfelelő korlátok közt a gyermek vallási és politikai nézeteire való befolyás az atya részéről nem kifogásolható.

— **Minő esetekben nem büntethető a mesterséges abortus.** A strassburgi orvosi és jogászegyletek együttes ülésén ez a kérdés tárgyaltatott. Van Calker és vele együtt a legtöbb jogász, hangsulyozták, hogy csak akkor szabad a beavatkozás, ha az anya élete veszélyben van, mig az orvosok mindenkor megengedendőnek vélték, amikor a terhesség további fennállása a nő egészségét sulyosan befolyásolná. Atekintetben is eltérés volt a két hivatás képviselői közt, hogy mig a jogászok veszély esetén megengednék az abortus előidézését nemcsak orvosoknak, de más szakértelemmel biró személyeknek is, pl. bábáknak, mig az orvosok ebben a kiterjesztésben nagy veszélyt látnak.

—

A Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya folyó hó 26-án (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (V., Szemere-utcza 10. sz. alatt) ülést tart.

A Magyar Jogászegylet büntetőjdgi bizottsága január hó 26 ikán. szombaton, d. u. 6 órakor az egyletnek V., Szemere utcza 10. sz. a. lévő helyiségében nyilvános ülést tart. Az ülés tárgya: A büntető novella tervezetének folytatólagos megvitatása. Felszólalók: dr. Magyar István, dr. Doleschall Alfréd, dr. Weisz Ödön, dr. Oberschall Pál, dr. ifj Dombováry Géza, dr. Reichard Zsigmond, dr. Kesserü Lajos, dr. Berger Miksa, dr. Besnyő Béla.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: Politzer Zsigmond és fia czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — INGYEN küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — RÉSZLETFIZETÉSRE szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Dr. Molnár Mór ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvben jártas ügyvédjelöltet keres. 12024

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Negyvenkettedik évfolyam. 5. szám. Budapest, 1907 február 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Miniszterválság. — Birói előléptetések és az igazságügyi kormányzat. *Egy birótól.* — A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — Vétőképesség. *Dr. Szladits Károly* kir. törvényszéki birótól. — Aratórész lefoglalhatóságáról. *Dr. Kéri Miklós* komáromi kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár VII. kötetéhez. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Miniszterválság.

E lap az igazságügyi kormányok szakbeli tevékenységét soha személyes vagy politikai szempontokból nem birálta.

Polónyi Géza igazságügyminiszteri müködésének kritikáját is elválasztjuk a miniszter személyiségétől és távozásának személyes és politikai előzményeitől.

*

Polónyi Géza gyakorló ügyvédből lett igazságügyminiszter. Addigi politikai és közéleti szereplése nem praedestinálta ugyan őt az igazságügyminiszteri állásra, de a politika teréről ismert erélye, párosulva az igazságügy helyzetének saját tapasztalataiból való ismeretével, remélni engedte, hogy az igazságügy terén is elérkezett az alkotások korszaka.

Müködésének első idejében Polónyi Géza állásfoglalásaiban és terveiben bizonyos habozást, mondhatni kapkodást láttunk. A közvéleménynyel megismertetett munkatervét folyton módositotta, mindig uj és uj eszméket kapott fel, a napisajtóban közreadott nyilatkozataiban a teendők irányán és sorrendjén untalan változtatott, mig végre a legutóbbi időben kialakult egy olyan programm, mely nagyban és egészben megfelelt ugyan a tényleges szükségleteknek, de több kérdésben a napi politika befolyása alatt állott.

A Curia tehermentesitése, az ügyvédi rendtartás módositása, a Btk. novellája az egész jogászvilág helyeslésével találkozott reformok és az is bizonyos, hogy ezeknek a valóban sürgős törvényhozási munkálatoknak a programm élére állitása gyakorlati érzékre, az élet szükségleteinek felismerésére vallott.

A telekkönyvi reform érdeméről a tervezet ismeretének hiján nem nyilatkozhatunk ugyan, de az idea maga általán helyesléssel találkozott.

A folyó év őszére igérte Polónyi a perrendtartás kodexét, valamint a birói szervezetnek és az ügyvédi rendtartásnak reformját, amely programmpontok szintén megnyerték a jogászvilág rokonszenvét.

Nem volt ily szerencsés a miniszter a sajtójog uj szabályozásának tervével. Nem mintha ez a reform nem volna szükséges, de mert nem lehet azt bizonyos egyoldalu politikai szempontokból és czélzatokból kiindulva tervezni. Már pedig a miniszter leplezetlenül elárulta, hogy őt eme terveinek megvalósitásánál ily czélzatok vezérlik.

A sajtójog tervezett reformjánál nem azt kifogásoljuk, hogy a magánbecsület a tisztességtelen sajtóval szemben az eddiginél hathatósabb védelemben részesüljön. Éppen a magánbecsületnek hatályosabb védelmétől várjuk, hogy az ellenszenv, mely a sajtójogi garanciák ellen bizonyos fokig kétségtelenül megvan, megszünjék. Csak akkor, ha a becsület meg van védve a nyereségvágyból és egyéb aljas motivumokból eredő támadás ellen, foghatunk a sajtójogi garanciák megerősitéséhez és kiszélesitéséhez. Azonban a leghatározottabban kellett állást foglalnunk Polónyinak azon terveivel szemben, melyeknek czélja a sajtószabadságnak az államraison szempontjából való megszoritása volt. A sajtószabadság egy és oszthatlan. Egyaránt szolgál minden álláspont, ugy az uralkodó, mint az ellenzéki, még forrongásban levő elvek védelmére, sőt az utóbbiakra még inkább, mert a sajtószabadság főként az ellenzék joga. Egy korlátja legyen csak a sajtószabadságnak: vissza kell szoritani és meg kell torolni azokat az üzérkedéseket, melyeket ezen legmagasabb szabadságjog leple alatt folytatnak.

Nagyjában felsoroltuk Polónyi törvényhozási terveit.

Nem rekriminálunk amiatt, mert a miniszter programmjából hiányzottak egyéb igen sürgős és fontos igazságügyi feladatok, mert ha csak a tervbe vett törvényhozási alkotásokat helyes irányban megalkotta volna, ezzel máris sokat segitett volna igazságügyünknek elhanyagolt állapotán.

A törvényhozás előkészitésével legalább is egyenlő fontosságu az igazságügyi kormányzatnak adminisztrativ tevékenysége, beleértve az igazságügy szerveinek gondozását.

Az adminisztrácziő helyessége és egyszerüsitése, a szelekczió javitása és a birójelöltek képzése tárgyában Polónyi semmit sem tett. A bíróságok fölötti felügyelet hatályosabbá tétele érdekében meghonositotta ugyan a főfelügyeleti értekezleteket, de másfelől az utolsó idők igazságügyminiszterei közt éppen ő volt az, aki a bíróságok vezetőinek véleményét a legkevésbbé respektálta.

Kinevezéseiben ötletszerüen járt el, igen gyakran mellőzve a bíróságok kandidácziőját. A birói állások betöltésénél a személyes, politikai és pártszempontok gyakran az igazságügy érdekeinek rovására befolyásolták és keresztültörték a rangidősbségnek a miniszter által felállitott, általunk soha nem helyeselt kereteit is.

A rangidősbség elvének általánosságban való felállitása kész veszedelme igazságügyünknek. Ha ez a vezérelv csupán a helyi előléptetéseknél vitetett volna keresztül, ez ellen alig lett volna kifogás tehető. Csakhogy ez az elv nem szoritkozott a helyi előléptetésekre, hanem sok felsőbirósági kinevezésben is érvényesült, ami következetesen keresztülvive az elöregedett biráknak és ezzel a megcsontosodott judikaturának veszélyét jelentette.

Ám a miniszter ezt a rendszert sem valósitotta meg következetesen, mert ahol más szempontoktól vezéreltetve, mást akart kinevezni, ott egyszerüen félretette az anciennitás elvét, de félretette a felsőbiróságok hivatalos kandidácziőit is, ugy, hogy bizony elég gyakran outsiderek kinevezése jelent meg a hivatalos lapban, legtöbbször nem az igazságügy előnyére.

Különösen nem volt szerencsés keze Polónyinak abban, hogy a megfelelő erőket az egyéniségüknek és szakbeli képességüknek megfelelő helyre állitsa, ami szintén a bíróságok kijelöléseinek mellőzésére vezethető vissza.

Emellett a kinevezések meglehetős lassusággal történtek, ugy, hogy egy-egy állás hónapokon át való vacantiája folytán némely bíróságnál az ügymenet fennakadást szenvedett.

A birói testület anyagi érdekeiért Polónyi Géza tett ugyan valamit, de ez vajmi kevés ahhoz képest, amit kellett volna tennie, hogy ebbe a testületbe bevonuljon a megnyugvás, ha nem is a teljes megelégedés. A megvalósitott reformok egy része: az első fizetési fokozatok betöltése nem speciális igazságügyi intézkedés, a többi pedig nem olyan, amely lehetetlenné tette volna az elsőfolyamodásu biráknak tiz éven át egy helyben és egy fizetési osztályban való meghagyását.

Az ügyvédi kar, mely Polónyitól, mint volt kartárstól, sokat várt, szintén vajmi keveset köszönhet neki. Az idő rövidsége okozhatta, hogy Polónyi az ügyvédi kérdések megoldására nem gondolhatott, de talán annak a körülménynek is része volt ebben, hogy Polónyi mint ügyvéd az ügyvédi közéletben nem igen vett részt, az ügyvédi kar egészének helyzetét nem ismerte és az ügyvédek kivánságairól tájékoztatva nem volt. Egyetlen ténye az ügyvédi kar érdekében az volt, hogy a Curia tehermentesitéséről szóló javaslatba felvette a curiai vegyes tanácsot és az ügyvédi vizsga többszöri ismétlésére vonatkozó intézkedést.

*

Ha mérleget készitünk Polónyi müködéséről, ugy sajnosan látjuk, hogy ez az exponált politikai szereplésü férfiu a magyar igazságügynek nem tett szolgálatokat, de távozásának körülményeivel mindenesetre bizonyos zavart okozott.

Már maga az, hogy ezen szakreszort vezetésében ily rövid időn belül változás áll be, zökkenéseket képez az igazságügy menetében okozni. Mindenik miniszter — különösen pedig a politikai életből jött miniszter — más irányokat követ mint előzője, más feladatok megoldását tartja sürgősnek, más rendszert valósit meg a kinevezések tekintetében.

Ezért volna szükséges az igazságügyi kormány élére olyan *szakminiszter*, aki nem visz prononszirozott politikai szerepet, akinek egyénisége nincs a politikai és személyes támadásoknak exponálva.

Nyugalomra és csendes zajtalan müködésre volna végre szükség az igazságügyben.

Birói előléptetések és igazságügyi kormányzat.

A birói karnak nem csupán a fizetésemelés, hanem az előlépésnek biztositottsága és gyorsasága is eminens érdeke. Ez utóbbit várná a törvényhozás azon intézkedésétől, hogy a magasabb fizetési osztályokba tartozók arányszáma felemeltessék s az előlépés a magasabb osztályokba automatice történjék. A törvényhozás azonban a birák sérelmeit nem ismeri fel s azokon segiteni nem akar, minthogy azt az aránylag nem nagy jelentőségü reformot, mely a legutóbb hatályba lépett törvényben foglaltatik, nem érdemes emliteni.

Ily körülmények között kettős fontos érdeke a birói karnak, hogy a birák előlépése gyorsittassék s minden üresedés haladék nélkül betöltessék. Fontos érdeke ez az igazságszolgáltatásnak is, mert a csökkent személyzettel megfelelően munkálkodni nem lehet s ha egy-egy állás hosszabb ideig van üresedésben, ezt az igazságszolgáltatásnak vagy alapossága, vagy gyorsasága, vagy mindkettő megsinli.

Ehelyett azonban az állások huzamos ideig betöltetlenül maradnak, ami átlag minden egyes birót legalább egy évvel mesterségesen hátraszorit az előlépésben. Vagyis: ha a kinevezések és előléptetések gyors egymásutánban következnének, a birák még a törvény mostohasága mellett is minden állásban legalább egy-egy évvel hamarabb haladnának előre.

Lássuk a tényeket.

I. Az Igazságügyi Közlöny 1906. évi *februári* száma szerint a szabadkai ügyész kineveztetett a zombori törvényszék elnökévé. Az igazságügyi kormány a szabadkai ügyészi állást négy hónapnál tovább üresedésben hagyta és csak *juniusban* nevezte ki a miskolczi alügyészt szabadkai ügyészszé. Akkor azután a miskolczi alügyészi állást hagyta üresen két hónapnál tovább és csak *augusztusban* nevezett ki egy homonnai jegyzőt miskolczi alügyészszé. De még ezt a szerény jegyző állást is két hónapig üresen hagyta s noha az arra hirdetett pályázat az Igazságügyi Közlöny 295. lapja szerint szeptember 7-én járt le, az állást csak *októberben* töltötte be. Amig tehát egy ügyészi állás, mely pedig csak a VIII. fizetési osztályba tartozik, valamint a lejebb eső állások betöltetnek, tiz hónapnál több idő telik el.

II. Még harmadéve, *deczemberben* kinevezték a szegedi táblai elnöki titkárt táblabiróvá. Helyére tavaly *februárban* neveztek ki egy szegedi törvényszéki birót. Ennek a helyére márcziusban neveztek ki egy táblai tanácsjegyző-albirót, ki helyett egy erdődi albiró rendeltetett be a táblára. Az erdődi albiró helyére *áprilisban* Szobránczról helyeztek át egy albirót, de ennek a helyét egészen *augusztusig*, több mint négy hónapon át, nem töltötték be.

III. Mult év *május* havában egy máramarosszigeti törvényszéki birót elnöki titkárrá neveztek ki. Helyét, melyre a pályázat már junius 2-án lejárt, csak *szeptemberben* töltötték be.

IV. Mult 1906. évi *április* havában egy gyulai törvényszéki biró táblabiróvá neveztetett ki. Helyére a pályázat már *május* 27-én lejárt, de a kinevezés csak a megüresedés után négy hónap mulva, 1906. évi *augusztus* havában következett be, amikor is egy gyulai alügyész lett kinevezve. Mondanunk sem kell, hogy ennek az alügyésznek a helyét is három hónapnál tovább üresen hagyták, amennyiben helyére csak *november* végén neveztek ki egy makói albirót. Az is természetes, hogy a makói albiró helye még betöltetlen, noha a pályázat az Igazságügyi Közlöny 11. száma szerint már *november* 20-án lejárt.

V. Mult évi *márczius* havában egy törvényszéki biróvá kinevezett curiai tanácsjegyző-albiró helyébe egy turóczszentmártoni albirót rendeltek be a Curiához. Helyét egészen *junius* végéig üresen hagyták, mikor is egy muraszombati albiró áthelyezése által töltötték be. Magától értetődik, hogy a muraszombati albiró helyét is megint üresen hagyták *három* teljes hónapig, mikor azután egy devecseri aljegyzőt kineveztek. Ennek a helye persze szintén csak *három* hónap mulva, vagyis mostanában töltetett be.

VI. Harmadéve, vagyis 1903. évi *deczember* havában kinevezték egyik pozsonyi táblai tanácselnököt táblai elnökké. Helyét majdnem teljes *félév mulva* töltötték be egy debreczeni táblabiróval, kinek helyére ismét *öt hónap* mulva helyeztek át egy szegedi táblabirót. Ez utóbbinak a helye a mult hónapban töltetett be a nagyszalontai járásbiróval. A mig tehát a megüresedett táblabirói állásra a valóságos előléptetés csak *egy emberre nézve* is bekövetkezett, fél esztendőnél jóval hosszabb idő telt el.

VII. Az Igazs. Közlöny *májusi* száma szerint a váczi fegyházi igazgató meghalt. Helyére ugyancsak májusban áthelyezték a soproni igazgatót, kinek állását azonban négy hónapig üresen hagyták, mig végre *szeptemberben* kineveztek helyére egy ellenőrt. Ennek az állása mind e mai napig nincs betöltve.

VIII. Harmadéve *deczemberben* meghalt Ny. L. curiai

biró. Helyére csak négy hónap mulva, 1906 *április* havában neveztek ki egy kassai táblabirót.

IX. Mult évi *augusztus* havában áthelyezték az adonyi járásbirót a budapesti keresk. és váltótörvényszékhez. Helyét csak *november* havában töltötték be egy székesfehérvári albiróval, kinek helye még betöltetlen.

X. Mult évi *julius* havában kinevezték a budapesti V. ker. járásbirót törvényszéki elnökké. Helyét négy hónap mulva, vagyis *novemberben* töltötték be.

Azt hisszük, egyelőre elég ennyi.

A példákat nem válogattuk, nem kerestük ki s eljárásunk csak arra szoritkozott, hogy az Igazságügyi Közlöny számaiban néhány egymás nyomába lépő kinevezést kikeresstünk. Teljesen mindegy volt, hogy melyik kinevezést vegyük alapul, mert csaknem minden egyes állásnál negyedévi, félévi, sőt hosszabb ideig tartó késedelemmel történik a betöltés.

A hátráltatás mérvét ki is lehet számitani.

Tegyük fel, hogy valamelyik, — mondjuk a VIII-ik — fizetési osztályból a tisztviselők tiz év alatt juthatnak a magasabb fizetési osztályba. Bár tudvalevő, hogy az üresedések nagyon változók és hullámzók, mégis tiz év alatt ez a hullámzás nagyon kiegyenlitődik s átlagszámitás tehető. Ha már most ezt az átlagot olykép számitjuk, hogy például minden félévben lép elő egy-egy tisztviselőcsoport a VIII-ik osztályból, ugy a tiz év alatt évenkint két, összesen tehát 20 csoport előlépését kell számitásba vennünk.

Ha már most minden csoportnál a kinevezés csak egy hónappal is késedelmet szenved, világos, hogy az előlépés ugyanazon csoportokra nézve, melyek különben 6—6 havonkint léptek volna elő, 7—7 havonkint történik és igy tiz év alatt nem 20, hanem csak 17 csoport lép elő, vagyis a 18 ik csoport már több mint félévet, a 19-ik csoport több, mint egy évet, a 20-ik csoport pedig több, mint másfél évet veszit az előlépésnél. Az előlépés tehát nem 10, hanem 11½ év alatt következik be. Minthogy pedig a csoportok folytonos körforgásban vannak s a késedelmes kinevezések rendszere állandó, kétséget sem szenved, hogy a tisztviselői kar mindegyik tagjának előlépésére reáhárul a másfél évi veszteség.

Egy biró.

A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk.*

III.

A házasságon kivül született gyermekre vonatkozó joggyakorlattal való foglalkozás különösen időszerü most, amikor a kir. Curia tehermentesitését czélzó törvényjavaslat ezeket a tartási pereket csaknem egészen kiveszi a kir. Curia hatásköréből és azokban az utolsó fokon való biráskodást a tizenegy kir. itélőtáblára bizza. Ezek közül pedig a marosvásárhelyi és — a korábban Zaránd megyéhez és Kővár vidékéhez tartozott néhány község kivételével — a kolozsvári tábla egészen, a temesvári tábla jó részben, a debreczeni és budapesti tábla pedig kis részben az osztrák polgári törvénykönyvnek rendelkezéseit köteles alkalmazni a házasságon kivül született gyermek jogviszonyait érintő perekben. Ebből pedig nyilvánvalóvá lesz annak a veszélye, hogy ezekben az ügyekben a kir. Curia felülvizsgálati biráskodása által nagy nehezen létesitett jogegység csakhamar felbomlik és maholnap ujból a legkülönbözőbb jogi felfogással találkozunk majd egy nagy fontosságu jogterületen.

Hogy ez az aggodalom nem túlzott, azt az a tapasztalat igazolja, hogy járásbiróságaink és törvényszékeink egy része, a kir. Curia által évek óta állandóan követett és minden képzelhető módon hozzáférhetővé tett gyakorlattal ellentétben, ugyszólván elemi kérdésekben is, más-más felfogást vall, (pl. abban az alapvető kérdésben: vajjon az apa vagy az anya köteles-e a házasságon kivül született gyermek eltartására?) ugy, hogy az ember nem egyszer csodálkozva, aggodalommal tünődik azon, hogy miképpen lehetne bizonyos jogi kérdésekben az elemi ismereteket czélhoz vezető módon terjeszteni? De igazságtalan lennék, ha csak egyes birákat vádolnék ilyen bántó nemtudással. Az ügyvédek periratai közt is akad akárhány, amilyent ügyvédnek honoris causa sem lenne szabad ellenjegyeznie, mert vannak kérdések, amelyeknek vitatása és felebbvitele elé az ügyvédet elsősorban kötelező impedimentum publicae honestatis gördül, amire egyébként a maga saját jól felfogott ügyvédi érdekében, ügyvédi hirnevének megóvása végett is eleve figyelemmel kellene tennie. Mert bármilyen kegyetlennek lássék is, nem egy esetben az az elv, hogy a jog nem tudásával senki sem védekezhetik; bármily méltányosságot követel ez a felfogás a birótól a konkrét esetekben: az ügyvéddel szemben, akit jórészt ennek az elvnek a következtében rendel a törvény kötelezően az ügyfél mellé, ezt az elvet a legridegebben kellene alkalmazni s én a magam részéről sohasem állapitanék meg dijazást az olyan ügyvédi munkáért, amely a tételes jog és az *állandó* (csakis ilyen) joggyakorlat elemi szabályainak egyszerü nem ismerésében leli inditó okát. Kiséreljen meg az ügyvéd a fele érdekében mindent, amit *jogos alapon* a siker legtávolabbi reményével megtehet, de ne próbálkozzék ügyfelének költségére és veszélyére olyan lépésekkel, amelyeknek sikertelenségével a jog elemi ismereteivel rendelkező is tisztában van.

Bocsánatot kérek a tárgyamtól való e kis elkalandozásért, amelyre sok boszantó és elszomoritó tapasztalat inditott, mert fölötte bántó, ha az ember napról-napra látja, hogy mennyi hiábavaló munkát és sok szegény embernek mennyi keserves pénzét pocsékolják el elemi tudatlanságukkal, egyes birák és egyes ügyvédek egyaránt, anélkül, hogy az ember ezeknek javára és mentségére egyetlen enyhitő körülményt tudhatna be.

Visszatérve már most tárgyamhoz, tételes jogunk és állandó joggyakorlatunk kapcsán akarom föltüntetni, hogy a házasságon kivül született gyermek jogviszonyai ma miképpen alakulnak; vizsgálni akarom, vajjon a jogi kérdéseknek ebben a körében felmerülő jogviták eldöntése jogi, társadalmi, gazdasági és — last, but not least — erkölcsi szempontból kielégitő-e és meg akarom kisérelni annak a kifejtését, hogy hol, miképpen és miért lenne kivánatos eltérni különösen felebbezési bíróságaink mai gyakorlatától azokban a kérdésekben, amelyek felülvizsgálatnak nem tárgyai.

Magától értetik, hogy a mai jogi felfogás keretében szándékozom maradni birálatommal és javaslataimmal, jól tudva, hogy a biró, bár sokat javithat és sokszor segithet az életnek elébe tárt bajain, nem lehet hivatva uj jogrend megteremtésére, még kevésbbé pedig az uralkodó társadalmi felfogásnak gyökeres átalakitására. A biró meggyőződése ellenére sem szüntetheti meg itélkezésében azt a különbséget, amelyet a müvelt világnak minden törvényhozása megszab a házasságban és a házasságon kivül született gyermek közt; nem küzdhet amaz embertelen felfogás ellen sem, mely a mai jogrendben diadalmaskodik, mikor az az ártatlan gyermeket bünteti szülőinek a szokásos társadalmi felfogás ellen tanusitott magaviseletéért; nem helyezkedhetik arra az álláspontra, hogy számos társadalmi intézményünk és gazdasági viszonyaink sok esetben együttesen provokálják férfinak és nőnek házasságon kivül nemi viszonyban való együttélését, amelyet csak a nagyon rövidlátó vagy valamely okból látni egyáltalán nem akaró fog *minden esetben* feltétlenül erkölcstelennek hirdetni. De nem hagyhatja figyelmen kivül a biró itélkezésekor a mindennap észlelt azt a tényt sem, hogy a társadalom a házasságon kivüli, hosszabb vagy rövidebb ideig tartó, sokszor futólagos nemi viszonyt számtalan esetben a legjobb társaságban is megengedettnek tartja vagy legalább is meg-

* Az előbbi közl. l. 1. és 2. számban.

*

türi s hogy erkölcsi felháborodása rendesen nem e viszony megtudásakor szokott megnyilvánulni, hanem csak akkor, amikor e viszonynak egyik alanya a másikkal szemben magától értetődő követelésekkel lép föl, nem a maga, hanem annak a harmadik embernek javára, aki kettejük viszonyának köszöni létét. Ezzel az ártatlan teremtéssel érezteti azután éltefogytáig a capitis diminutio minden kinját és minden szégyenét. Az apának legtöbbször egyáltalán nem rójja föl bünül, hogy mitsem törődik azzal az emberrel, aki az ő nemzésének köszöni eleve is a legnagyobb erkölcsi és anyagi nyomoruságra kárhoztatott életét; sokszor az anyának is megbocsátja «botlását» — életfogytiglan csak a gyermeket bünteti, mesterséges kegyetlenséggel fokozva a szülők gondozó szeretete nélkül felnövő és tengődő e szerencsétlen lénynek szégyenét és boldogtalanságát.

Ismétlem: a biró nem pótolhatja a törvényhozásnak e kérdésben elkövetett mulasztásait és nem forgathatja föl a társadalom szentesitette élő felfogást. Azonban a neki megadott keretben mégis mindent elkövethet, hogy itélkezése ne legyen embertelen; hogy az abban megnyilatkozó felfogás a társadalmi és gazdasági viszonyokkal ne jusson ellentétbe; szem előtt tarthatja, hogy a házasságon kivül született gyermek is olyan élőlény, amely ápolásra, gondozásra, kiméletre és szeretetre szorul és minderre vágyódik is; hogy az ember természete, érzelemvilága, értelme, szükséglete nem attól függ és nem aszerint alakul, vajjon az anyakönyvben törvényes vagy törvénytelen származásunak van-e bejegyezve; hogy nem szabad a tartásdij megállapitásával eleve is elvágni az utját annak a lehetőségnek, hogy a házasságon kivül született gyermekek százezreiből a társadalom hasznos, megelégedett, emberi értelemben boldoguló, munkás tagjai váljanak; s végül, hogy nem szabad az apa kötelezettségeinek tulenyhe megállapitásával, a gyermek pusztán hitelezői jellegének tulhajtásával, mintegy buzditani a férfiakat a házasságon kivül született gyermekek számának könnyelmü szaporitására, a meglevőkkel való nem törődésre.

Ezek a szempontok azok, amelyeket joggyakorlatunk birálatánál elsősorban szem előtt akarok tartani, mert hiszen ebben a kérdésben a szoros értelemben vett, éppenséggel nem bonyolult jogászi kérdések amugy is másodsorban lépnek csak előtérbe.

(Bef. köv.) *Dr. Márkus Dezső.*

Vétőképesség.[1]

4. Alkalmazható-e a vétőképtelen személy most körülirt objektiv felelőssége a kötelemszegés eseteire is? Az osztr. polg. törvénykönyv szerint elvileg igen; az osztr. polg. törvénykönyv II. rész 30. fejezetében foglalt kártéritési szabályok ugyanis minden kártéritési alapra, ugy a kötelemszegésre, mint a tiltott cselekményekre egyaránt kiterjednek (az 1295. §. kifejezetten is idevonja a szerződési kötelezettség megszegéséből eredő kártéritést). Természetesen fogalmilag ki van zárva a vétőképtelen személy objektiv kártéritési felelőssége magának a (természetileg lehetséges) szolgáltatásnak elmulasztásáért, mert hiszen a vétőképtelen, mint egyuttal ügyletképtelen személy, a teljesitést saját maga nem is eszközölheti, csakis törvényes képviselője által; és igy a a teljesités elmulasztása neki saját személyében semmiképpen fel nem róható. Igy pl. a vétőképtelen adós saját személyében (teszem, ha nincs törvényes képviselője), adóskésedelembe sohasem ejthető, sem fix lejárat, sem megintés utján, az osztr. polg. törvénykönyv 1310. § ának alkalmazhatóságának szempontjából sem. Annak azonban, hogy a természetben való szolgáltatás lehetetlenné tevéséből eredő kárra az osztr. polg. törvénykönyv 1310. §-a alkalmaztassék: semmi sem áll utjában (pl. az elmebeteg adós eladott, de még át nem adott lovát megöli). Ebben az esetben a hitelező választhat a között, hogy a teljesités vétlen lehetetlenüléséből eredő jogokkal kiván-e élni, vagy pedig (az 1310. §. korlátain belül) a szolgáltatásnak (quasi-vétkes) lehetetlenné tevése miatt kártéritésre perel-e. Bizonyára ezt kell tartanunk birói gyakorlatunk szerint is, mely e kérdésben, mint láttuk, az osztr. polg. törvénykönyv nyomán indul.

Olyan jogrendszerekben természetesen, amelyek csak a magánjogi tiltott cselekmények körére mondják ki kifejezetten a vétőképtelen személy esetleges objektiv felelősségét, ez a felelősség — kivételes természeténél fogva — kötelemszegés eseteire hasonszerüség utján át nem vihető. Ezt az eredményt kell elfogadniok a német polg. törvénykönyv szempontjából is mindazoknak, akik (velünk együtt) azt tartják, hogy a kötelemszegés különleges szabályai, amennyiben a törvény mást nem rendel, kiszoritják ebben a körben a tiltott cselekmények szabályainak alkalmazhatóságát. A Tervezet 1078. §-a értelmében ez az eredmény kétségtelen s nézetem szerint helyesebb is; mert az mégis csak tulhajtása a méltányosságnak, hogy a vétőképtelen személy magábanvéve megengedett, bár kihatásában a hitelező követelési jogát sértő, cselekményeiért is felelősségre legyen vonható, mikor a hitelezőt a vétlen lehetetlenülés szabályai is, annyira amennyire, oltalomban részesitik.

5. Vajjon a *részben önokozta kár* szabályainak alkalmazása körében figyelembe veendő-e a kárvallott magaviseletének megbirálásánál az ő *vétőképessége* is?

A részben önokozta kár[1] fogalma a jelenségek két csoportját fedi: az egyik csoportban a kárvallott saját ténye a kár *okozásához*, a másikban *fokozásához* járul hozzá.[2]

Az előbbi csoportba azok az esetek tartoznak, amelyekben a kárt eredményező okozatossági folyamatot a kárkötelezett és a kárvallott egyidejű cselekvősége inditotta meg, ugy hogy végül meg nem állapitható, hogy az okozat menynyiben tulajdonitható az összehatólag működő két ok közül az egyiké s mennyiben a másik hatásának. Pl. a főutczán tiltott sebességgel robogó kocsiba a mellékutczából vigyázatlanul kifordulo kocsi ütközik bele s amazt összetöri. Ez másszóval az u. n. *culpa-compensatio* esete.

Ezzel szemben a másik csoportba azok az esetek sorakoznak, amelyekben az okozatossági folyamatot egyedül a kárkötelezett terhére rótt tény inditotta ugyan meg, de e folyamat várható lefolyásába zavarólag ékelődött közbe a kárvallott ténye, ugy, hogy ennek folytán a kárkötelezett rovására megindult károsító folyamat a várhatónál nagyobb kárt eredményezett. Pl. a könnyen megsebesitett ember sebének elhanyagolása folytán meghal. Nevezhetjük ezeket a *kárfokozás* eseteinek.

A culpa-compensatio kérdését a jogrendszerek kétféleképpen oldják meg: vagy a tulnyomó vétkesség elve, vagy a vétekarányos kármegoszlás elve[3] szerint. Az előbbi elv, melyet a római jog vall magáénak, a kárvallott közrejátszó tulnyomó «vétkessége» esetén a kárigényt a maga egészében szünteti meg (hacsak nem volt szándékos a károkozás), különben pedig változatlanul hagyja meg a kárkötelezett terhére; az utóbbi elv, melyet — többek közt — az osztrák polgári törvénykönyv (1304. §.) is elfogadott, a kár viselését abban az arányban (s kétség esetében fele részben egyenlően) osztja meg a kártevő és a kárvallott között, amelyben kettejük «vétkessége» egymáshoz áll.

Ezt az elvet követi nagyjában birói joggyakorlatunk is,[4]

[1] Az előbbi közl. l. az 1. számban.

[1] Dogmatikáját l. Grosschmidnél, Fejezetek I. 69. §.

[2] E bifurkáczióra s általában e tan világos áttekintésére nézve l. *Labowsky* Eigenes Verschulden bei Schadenersatz-Ausprüchen.

[3] Grosschmid id. h. 69. §. 15—16. jegyz.

[4] L. ennek összeállitását Grosschmid id. h. 69. §. 16. jz. **) ezenkivül Grecsák *Dtár* VIII. 1719., 1720., 1728. sz.

csakhogy a birói mérlegelésnek az osztrák polgári törvénykönyv idézett szabályánál tágabb tért enged. Az osztrák gyakorlat is tulmegy az 1304. §. betüjén: a biró méltányosság szerint állapitja meg a kárviselés arányát, ha a kölcsönös vétkesség aránya nem is állapitható meg, tehát adott esetben a kárfelezéstől eltekint (Sammlung 358., 15,668. sz., Krainz 139. §. 14). A birói gyakorlat ezen irányát tartja meg a Tervezet 1141. §-a is (I. bek.), a német polgári törvénykönyv 254. §-a nyomán haladó szövegezésben, melynek elemzése tulterjed felvetett kérdésünk körén.

A másik csoportbeli esetek megoldására nézve meglehetős egyértelműség uralkodik a jogrendszerekben. A kártérítésre kötelező tény hatása ugyan rendszerint az általa megindított causalitás egész vonalán végig érezteti hatását s kiterjed minden kárra, mely abból támadt, hogy a megindult folyamatba véletlen esetek tolulnak bele további károkozó tényekül (vétkesen okozott véletlen; verschuldeter, gemischter Zufall).[1] «Repül a nehéz kő, ki tudja hol áll meg... s kit hogyan talál meg»: akinek rovására történt a károkozó ténynek az életviszonyok közé való belehajitása, annak rovására esik minden, amit röptében magával sodor. Nem igy azonban, ha a károkozó folyamatot a kárvallott saját «vétkes» cselekménye erősitette meg, akár positive az eredmény fokozásával, akár negative a fenyegető eredmény lehetséges elháritásának vagy enyhitésének elmulasztásával. (D. 4. f. 3/210. Terv. id. 1141. §. II. bek.).[2]

Mindkét esetcsoportban a kárvallott *önvétkéről* szokás beszélni.[2] Szigoru logika szerint ugyan ez az elnevezés nem állhat meg,[3] mert a jog senkit sem terhel gondossággal saját magával szemben.[4] De átvitt, sajátlan értelemben mégis találó ez a kitétel. A jog, bárha a károkozót a kár megtéritésére kötelezi is, de viszont a kárkötelezettség kimérésénél — az adós kimélésének és az egyéni szabad mozgás védelmének szempontjából — méltán abból a feltételezésből indul ki, hogy ki-ki megtartja az életben a saját javai megőrzésénél a gondosságnak azt a fokát, amelyet értelmes embertől általában elvárhatni.[5]

A kártevő is elvárhatja, hogy vétkes viselkedésének következményeit a kárvallott gondatlansága ne sulyosbitsa. Ha mégis megteszi, ennyiben a kárvallott is *vétkesnek* nevezhető, nem saját magával, hanem a károkozóval szemben, s e vétkességének következményei reá hárulnak vissza.

De hátha a kárvallott, akinek magaviselete a károsodás beálltához, vagy a kár fokozásához hozzájárult, *vétőképtelen*, vagyis nem képes cselekvése következményeinek tiszta megitélésére? Teszem azt az első fentirt példában, a sebes hajtás a kárvallott kocsis hirtelen elmezavarára vezethető vissza, vagy az 5—6 éves gyerek hirtelen elszökve anyja mellől, egyenesen beleszalad a tilos sebességgel vágtató lovak közé (culpa-compensatio); vagy a könnyen sérült elmebeteg leszaggatja a kötést s a sebhez vérmérgezés járul? (kárfokozás.)

Azokban a jogrendszerekben, amelyek nem ismerik a vétkesség *foka* és a kártéritési kötelezettség *terjedelme* közti arányosság elvét, hanem a vétkes kártevőt a károsult egész érdeksérelme terjedelmében feltétlenül felelőssé teszik: a vétkes kártevő felelősségére nézve — erre vonatkozó külön szabály hiányában — nem szolgálhat «kisodró», mentő körülményül az sem, ha a vétőképtelen kárvallott saját hátrányára avatkozott be a causalitás folyamatába.[1] Ha oly jogrendszerről van szó, amely kizárólag a vétőképes ember cselekményeit fogadja el a kártéritési kötelezettség alapjául, ez a megoldás lehet szigoru, lehet kiméletlen, de összhangban áll a jogrendszer alapelveivel. Mihelyt azonban a jog a vétőképtelen személy cselekményét elfogadja a kártéritési kötelezettség alapjául, vagyis jogalapitó tényül: ugy logikai szükségességgel elvileg — ugyanily terjedelemben — el kell fogadnia a vétőképtelen személy cselekményét jogszüntető, vagyis oly tényül is, amely az ily személynek a más vétkessége miatt támasztott kárkövetelését csökkenti vagy kizárja.

Mert ha a jog — a konkrét méltányosság keretei között — leveszi a kárvallott válláról azt a kárt, melyet ez vétőképtelen személy cselekménye folytán szenvedett, ugy másrészt vissza kell háritania — ugyanezen keretek között — a vétőképtelen kárvallottra azt a kártöbbletet, amelyet ez, ha vétőképes volna, nem hárithatna át a kártevőre.

A vétőképtelen személy felelőssége az általa okozott kárért jogpolitikailag abban a gondolatban leli végső igazolását, hogy annak következményeit, ha valakinek egyénisége a társadalmi együttlétben átlagosan szem előtt tartott ember egyéniségétől, a normaltypustól eltér, vagyis ezzel szembeállitva, bizonyos tekintetben abnormis: a jog az illetőre háritja vissza.[2] Hiszen az ugynevezett «vétkes felelősség» szabályai sincsenek tekintettel arra, hogy bizonyos általános kereteken belül, az egyes embernek megvan-e a kellő értelmi képessége ahhoz, hogy az adott esetben megkivánt gondosságot alkalmazni tudja. A magánjogi vétkességért való felelősségre vonásnál mindig csak arról van szó, vajjon tényleg kifejtette-e az illető azt a gondosságot, amelyet a biró az ilyen esetben a rendes embertől, a normáltypustól, elvár és soha sincsen szó arról, vajjon az illető, feltéve, hogy általános vétőképessége megvan, alanyilag ki birta volna-e fejteni a gondosságnak megkivántató fokát.[3] Enyyiben tehát a subjectiv magánjogi felelősség is csak in abstracto subjectiv, in concreto, ha a normáltypuson alul maradó egyénre alkalmazzuk, valójában szintén «objektiv», vétlen felelősség, vagyis ismétlése annak a fentemlitett elvnek, hogy: *ki-ki viseli a társadalomban a saját egyénisége koczkázatát.*

Ha tehát a jogrendszer a vétőképtelen személyre is kiterjeszti ezt a koczkázatot a saját maga által active okozott károk tekintetében, ugy szükségképpen meg kell ezt tennie az általa passive szenvedett károknak azon része tekintetében is, amely éppen ezen, a koczkázat viselését indokoló, abnormis egyéniségének folyományául jelentkezik.

Tervezetünk indokolása (III. k. 361. l.) erre a kérdésre nézve csak azt állapitja meg, hogy «ha a károsultnak az a cselekménye, mely a kár keletkezésére befolyással volt, neki hibául fel nem róható, pl. mert ezt öntudatlan állapotban követte el, a károsító felelőssége nem fog az 1141. §. alapján módosulni». Ennyivel semmi esetre sem szabad beérnünk; ha elfogadnók is az indokolásnak azt az elvét, akkor is határozottabb kifejezést kellene annak a szövegben adni, tekintettel különösen arra, hogy a károsult vétkessége voltaképpen nem vétkesség, tehát arra nem alkalmazandók szükségképpen a vétőképesség szabályai. Minden esetre okulnunk kell a német polgári törvénykönyv példáján, amelynek 254.

[1] Krainz 138. §. 19. Schoberlechner. Der Zufall (1897.) IV.; v. ö. osztrák polgári törvénykönyv 1311. §. 2. mondat.

[2] L. Grosschmid 1. h. 69. §. 10. jz. Az osztrák jogra nézve azt a tételt, hogy a kárvallott is köteles fáradozni kárának enyhitésén, kétségbe vonja Hasenöhrl Obligationrecht 19. §. 68.

[3] A kárvallott *önvétkének* fogalma a német irodalomban élénk eszmecsere tárgya, melyet áttekinthetőleg világit meg *Weyl* System d. Verschuldensbegriffe im B. G. B. (1905.) 68. §.

[4] Utal erre Grosschmid is, id. h. 69. §. 1. jz.

[5] «Senki károsodása keletkezését és folyását tétlenül nézni jogositva nincs, hanem mindazt, ami tehetségében áll, a kár megakasztása érdekében elkövetni tartozik.» D. 4. f. 3/210.

[1] Ilyenkor a biró vagy jogtudós legfeljebb a causalis lánczolat terjedelmét kurtitja meg erőszakosan, hogy nyilvánvalóan visszás eredményekre ne jusson; igy Hasenöhrl id. h. 19. §. 79. vonatkozással a Dig. 9. 2., l. 52. pr. helyére.

[2] Az eszme Strohaltól ered; lásd erre nézve M. Rümelin: Die Gründe der Schadenszurechnung (1896.) 67. l.

[3] Ezt a tételt az optk. 1297. §. (megdönthetetlen) vélelem alakjában fejezi ki. A gondolat szép kifejtését l. Rümelin l. id. h. 68—69. l.

§-a körül élénk vita fejlődött ki abban a kérdésben, vajjon alkalmazást nyernek-e e §. körében a vétőképességről szóló §-ok, jelesül a 827. és a 828. §.,* és ha igen, vajjon a vétőképesség elvének áttöréseként alkalmazható-e ebben a körben is a 829. §.? **

A fent mondottak szerint azonban helyesebbnek találnám, ha a Tervezet módot nyujtana a birónak arra, hogy az 1141. §. szabályait a vétőképtelen kárvallott cselekményeire annyiban alkalmazhassa, amennyiben az az eset körülményei szerint méltányosnak mutatkozik. Ebben a körben nem különböztetnék tiltott cselekmény és szerződésszegés közt sem, mert más dolog az, hogy a vétőképtelen személyt ne terheljük a kockázattal abban a körben, amely voltakép nem az ő dolga (szerződés-teljesités) és amelyben a jog a károsultnak már is bizonyos védelmet nyujt, és ismét más dolog, hogy a méltányosság rovására ne sulyosbitsuk a kárkötelezett felelősségét, s ne részesitsük előnyben a kárvallottat pusztán azért, mert vétőképtelen. *Dr. Szladits Károly.*

(Bef. köv.)

Aratórész lefoglalhatósága.

Ha igaz, hogy a helyes birói itélet a konkret esetre helyesen alkalmazott jogszabály, ugy igaznak kell lenni ama tételnek is, hogy helyes jogszabály csak az, melynek alapján a konkret esetben helyes itéletet lehet hozni. Minden jogszabálynak tüzpróbája e szerint maga az élet, problemáinak számtalan változataival s addig, mig e próbát valamely jogszabály ki nem állotta, nem is nyilatkozhatunk teljes megnyugvással annak helytállóságáról.

Szolgáljon ennek ujabb példája és megerősitése gyanánt egy oly törvényes dispositió, melynek alkalmazására a bíróságoknak vajmi ritkán nyilik alkalom.

A munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1898. évi II. tcz. 43. §-a szerint «a munkásnak a munkaszerződésből eredő követelései — ide értve biztositékát is — sem kincstári, sem magánkövetelés cimén végrehajtás alá nem vonhatók». A törvényhozás, amiként ez a törvény indokolásából és az idevágó országgyülési tárgyalásokból nyilvánvaló, ez uj beneficium competentiæ megalkotásával a mezőgazdasági munkások anyagi érdekeit kivánta megoltalmazni. A czél az volt, hogy a munkás részére az a bizonyos «betevő falat» minden eshetőségre biztositassék. Azaz talán még inkább azok részére, kiknek tartása reá nehezedik, vagyis felesége és gyermekei részére. Ha a törvényhozó szándékát a szociális érzék szemüvegén vizsgáljuk, ugy más eredményre nem is juthatunk.

Nos, ezt a megóvni kivánt érdeket az 1898. évi II. tcz. 43. §-a fent ismertetett, igen kategorikus, de kevéssé előrelátó szövegezéssel meg nem óvja.

Ime a bíróságok elé került eset.

Egy mezőgazdasági munkás elhagyta nejét és gyermekét s egy más nővel állott össze vadházasságra. Az elhagyott feleség a maga és gyermeke tartása iránt az illetékes bírósághoz fordult, és pedig ily körülmények közt sikerrel, mert a családját elhagyott munkás a megfelelő tartásdij viselésére kötelezve lett. Ámde rajta egyelőre behajtani mit sem lehetett, mert ágyasa házánál tétlenül töltötte a telet és a tavaszt s csakis nyáron szegődött el aratónak. Felesége akkor férjének aratórészére végrehajtast kért és foganatosittatott.

E stádiumban lépett müködésbe az 1898. évi II. tcz. 43. §-a.

A férj e szakaszra támaszkodva azzal érvelt, hogy a munkaszerződésből eredő követelése törvénynél fogva végrehajtás alá nem vonható.

A biró — sokszor fájó szivvel — a törvény rendelkezését tartozik alkalmazni, ut scripta est. Ez esetben tehát ugy az első, mint a felebbezési biró a férj igénykeresetének helyt adott s az elhagyott család az éhinségnek kitéve nézhette, hogyan szállitja a kötelességéről megfeledkezett családfentartó aratórészét ágyasa házához.

Persze kérdés, nem e lett volna alkalmazható a végrehajtási törvény 63. §-a, mely szerint az ugyane törvénynek 61. és 62. §-aiban foglalt korlátozó intézkedések a végrehajtást szenvedő feleségét etc. illető tartás miatt foganatositandó végrehajtások eseteire nem alkalmazandók.

Szorosan véve bizonyára nem; mert amire az 1881. évi törvényhozó igen is gondolt és amiről az 1898. évi törvényhozó megfeledkezett, az 1881. évi LX. tcz.-nek speczialiter megjelölt eseteire vonatkozik s igy nem terjeszthető ki a sokkal későbbi törvény dispositiójára. Ha a biró a strictum jus-t alkalmazta, ezért őt szemrehányás nem érheti, de jogosan illeti a törvényhozást, mely midőn a szóban forgó rendelkezést a munkás érdekének megóvása végett törvénybe iktatta, azt az előrelátásnak azzal a csekély mértékével tette, melyre a munkásérdek megóvását érdemesnek tartotta, alkalmazva az aristocraticus római jognak azt az elvét: de minimis non curat prætor. *Dr. Kéri Miklós,*

kir. tszéki biró.

Különfélék.

— **A birák rendkivüli szabadságáról** az igazságügyminiszter akképp emlékezett meg, mint valósággal elharapózott visszaélésről. Az tényleg nem járja, hogy — mint a miniszter mondta — szabadságot kérjenek és adjanak az alatt a czim alatt, hogy a birónak névnapot kell ülni, vagy hogy az édesatyjának elromlott a cséplőgépje, arra kell vigyáznia, stb. Hihetetlennek is tartjuk, hogy akadjon felügyeleti hatóság, amely ezeken a czimeken szabadságot engedélyezett. Azonban ezen kivételes esetekről nem szólva, óvnunk kell az illetékes köröket az általánositástól és attól, hogy komoly okok fenforgása esetén a rendkivüli szabadság igénybevételében kicsinyes akadékoskodással akadályozzanak meg olyan birákat, akiknek erre feltétlen szükségük van. Némely bíróságnál a munkatorlódás olyan jelentékeny és egy-egy birónak szellemi erőfeszitése oly intenziv, hogy nem csoda, ha a rendes nyári szabadságon felül kénytelen egészségének restaurálása czéljából külön rendkivüli szabadság engedélyezését kérelmezni. Ennek a rendkivüli szabadságnak a *teljesen hiteltérdemlő feltétlen szükség esetében* való megtagadása gyakran a munkaerő lényeges csökkenését okozza, mig az engedélyezett szabadság a biró nagyobb munkaképességét biztositja. Különösen nem indokolt a szükkeblüség a kir. Curia tagjaival szemben, akik korosabb emberek létükre olyan munkateher alatt görnyednek, amely a fiatal birák munkabirását is erősen próbára tenné!

Ezekből a szempontokból nem tartjuk helyesnek azt, hogy — mint a miniszter mondja — «a miniszterium engedélyezése alá tartozó rendkivüli szabadságolás csak ugy adható meg, ha azt *személyesen* kérik». *Személyesen* a beteg biró nem kérheti a szabadságot és igy érthetetlen előttünk ennek az intézkedésnek a rácziója. *Judex.*

— **A Magyar Jogászegyletben** tovább folyik a Btk. novellatervezetének megvitatása. Magyar István kir. ügyész hosszabb beszédben fejtegette a novellatervezetben felölelt kérdéseket. Baumgarten Izidor a feltételes elitélés elleni ismeretes álláspontját fejtette ki. A novellatervezet tárgyalása 31-én, csütörtökön folytattatik. Ezuttal felszólalnak: Doleschall Alfréd, Weiss Ödön, Oberschall Pál, ifj. Dombováry Géza, Richard Zsigmond, Kesserü Lajos, Berger Miksa, Besnyő Béla.

— **Birói itélet lehet-e zaklatás?** A képviselőház

* E máris nagy terjedelmü vitát összefoglalja Weyl id. h. 79. §. III. 2.; a birói gyakorlat megkivánja a vétőképességet.

** Az utóbbi kérdésre nézve l. Rümelin Archiv f. ziv. Praxis 1900. évf. 315. l.

a mult héten a mentelmi bizottság véleményével szemben kimondotta, hogy megtagadja egy képviselő kiadatását, mert a bíróság részéről zaklatást lát fenforogni. Az illető képviselőt a bíróság jogerősen elitélte és itéletének végrehajtása végett kérte az elitélt képviselő mentelmi jogának felfüggesztését. A képviselőházban az egyes szónokok mérlegelték a tanuk vallomásait és felülbirálták az itéletben megállapitott tényállást és ennek alapján jutottak arra a konkluzióra, hogy zaklatás esete forog fenn.

Azt hisszük, ez a mentelmi jognak olyan mérvü kiterjesztése, amelyet e kivételes jognak legmesszebb menő, legszélesebb interpretációja sem enged meg.

— **Dárday Igazságügyi Törvénytárának** hatodik kiadásából most jelent meg a VI. és VIII. rész. A VI. rész a bünvádi eljárást öleli fel. Ezt a 684 oldalnyi terjedelmü kötetet még néhai *Fayer László* szerkesztette és ő irta a kötet rövid előszavát is. Felöleli a bünvádi perrendtartásról, az esküdtbíróságokról és e két törvény életbeléptetéséről szóló törvényeket az összes életbeléptető rendeletekkel együtt, a nemzetközi jogsegélyre vonatkozó nemzetközi szerződéseket a büntető ügyviteli szabályokat, egy táblázatos kimutatást a büntettekről, vétségekről, kihágásokról és az ezekre nézve büntető hatáskörrel felruházott bíróságok illetőleg hatóságokról, végül a jövedéki büntető eljárásra vonatkozó jogszabályokat. Különösen nagyértékü e kötetben a judikatura teljes feldolgozása. A 830 oldalra terjedő VIII. rész a szervezetre vonatkozó jogszabályokat tartalmazza. A birói hatalom gyakorlására, a felügyeletre, a birói, ügyészi szervezetre, a kivételes bíróságokra (szabadalmi, katonai, főudvarnagyi, közigazgatási, konzuli biráskodás), tolmácsokra, igazságügyi orvosi tanácsra és müvegyészeti intézetre, birtokrendező mérnökökre, végrehajtókra és dijnokokra vonatkozó szabályok foglalják el a kötet első részét. A második rész a szolgálati viszonyokra, az alkalmazás előfeltételeire, az alkalmazásból folyó jogokra, a fegyelmi jogra, a végellátásra vonatkozó szabályokat öleli fel. A harmadik rész a közjegyzők és ügyvédek jogviszonyait tárgyazza, a függelékben a bíróságok és ügyészségek gazdasági ügyeire vonatkozó rendeletek közölvék. Ezen kötet dr. *Marschalkó János* kir. törvényszéki biró közremüködésével készült.

— **Az osztálysorsjáték-nyeremények elévülése** kérdésében, melyről lapunk mult évfolyamában több izben irtunk, a budapesti kir. tábla nagyfontosságu határozatot hozott. Az osztálysorsjegyeken levő kikötés szerint a sorjegyre eső nyeremény a *játékterv szerint* kifizettetik. A kormány által jóváhagyott játékterv szerint a huzástól számitott három hónap alatt be nem mutatott sorsjegyekre esett nyeremények nem igényelhetők. Az osztálysorsjáték-vállalat r.-t. az ellene inditott perben a játékterv ezen feltételére hivatkozott, mig a felperes azt allegálta, hogy ez a kikötés érvénytelen, de ha érvényes volna, akkor sincs a konkrét esetben helye, mert a sorsjegyen magán nincs rajta a kikötés. A budapesti kir. tábla II. felülvizsgálati tanácsa legutóbb hozott itéletében az utóbbi álláspontra helyezkedett. Kimondotta a kir. tábla, hogy nincs ugyan elvileg kizárva az, hogy az ügyletről szóló okiratban más okiratra történjék hivatkozás, de az osztálysorsjáték olyan széles körökben és olyan néprétegekben van elterjedve, amelyekről nem tehető fel, hogy az osztálysorsjegyek vevői meggyőződést szerezzenek az ilyen kikötésekről.

— **Kisebb kötelességszegés megállapitása a választmány hatáskörébe tartozik.** *A kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa:* Az ügyvédi rendtartás 73. §-a értelmében annak megbirálása, követett-e el a kamarának valamely tagja kisebb kötelességszegést, a választmány hatáskörébe tartozik. A kamara fegyelmi birósága tehát hatáskörét tullépte, midőn kimondván, hogy panaszlott ügyvéd ellen fegyelmi eljárásra ok fenn nem forog, egyben azt is megállapitotta, hogy kisebb kötelességszegés forog fenn, ahelyett, hogy ennek vizsgálatát az iratok áttétele mellett a választmánynak hagyta volna fenn. A neheztelt határozatnak ezt a részét tehát meg kellett semmisiteni. Egyebekben a felebbezést vissza kellett utasitani, mert az idézett §. szerint a megintés ellen sem lévén felebbvitelnek helye, még kevésbbé lehet helye felebbvitelnek az iratoknak a választmánynyal való közlését elrendelő határozat ellen. (1906 október 6. 453/906. sz. k. fegy. tan.)

— **László Pál** pénzügyigazgató, a m. kir. közp. dij- és illetékkiszabási hivatal főnöke előfizetést hirdet a bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata czimü kézikönyvének ötödik kiadására. Az ötödik kiadás az eddigi kiadások minden tekintetben bevált rendszere és beosztásának megtartása mellett megfelelő feldolgozásban, magyarázatok és példákkal kisérve tartalmazni fogja mindazokat a törvényeket, határozatokat és rendeleteket, amelyek a bélyeg és illetékekre vonatkozólag eddigelé hozattak. A munka mintegy 48 nyomott ivnyi terjedelemben körülbelül a f. 1907. év május havában fog megjelenni. A megrendelési, illetve előfizetési ára egyes füzött példánynak 6 K, diszes vászonkötetben 7 K.

— **«Joggyakorlatunk biztositási ügyekben»** czime alatt dr. Rósa Ferencz ügyvéd 1905. év végén megindult gyüjteményes időszaki müvének II. füzete jelent meg. E mü minden év végén megjelenve, bíróságainknak a lefolyt évben biztositási ügyekben kifejlődött joggyakorlatát — mondhatni az összes hozott elvi jelentőségü határozatok szószerinti szövegének közlése utján — ismerteti, a határozatokat kimeritő s a laikus által is könnyen kezelhető mutatóval látva el, az érdekelteknek könnyen hozzáférhetővé és áttekinthetővé teszi. A II. füzet az 1905—1906. években hozott biztositásjogi határozatokat tartalmazza. Az I. füzet 1906. év elején jelent meg és az 1902—1905. évi határozatokat tartalmazza. Mindegyik füzet ára 4 K. Megrendelhető a «Magyar Jogász-Ujság» kiadóhivatalában. (Budapest, V.. Csáky-utcza 5.)

— **A magyar büntetőjog olasznyelvü ismertetése.** *Il diritto penale ungherese* czim alatt dr. Thót László az Errore Giudiziario hasábjain ismertette a magyar büntetőjog történetét, a Btk. alapvető rendelkezéseit, a büntetési rendszert. A tanulmány most különlenyomatban jelent meg. Függelékül Fayer László arczképe és a nevezett lapnak róla irott megemlékezése van közölve.

— **Az ügyvédrendtartásról** Nagy Dezső és Pollák Illés által kidolgozott tervezeteket teszi birálat tárgyává dr. Strasser Lajosnak 160 oldalra terjedő füzete, mely az Igazság könyvtára sorozatában jelent meg.

— **Ausztriai általános magánjog.** Irta dr. Atzél Béla. E könyv az osztrák általános magánjog alaptanait rövidre foglalva adja és egyszersmind az osztrák polgári törvénykönyvnek még érvényben levő részeit is közli szószerinti szövegben, szakaszonkint jegyzetekkel ellátva. A hatályon kivül helyezett §-okat egyenkint jelzi s mindegyiknél utal azon törvényre, melynek rendelkezése által a törvénykönyv §-a hatályon kivül van helyezve vagy módositva. A munka a *Tudományos Zsebkönyvtár* 189—191. számaként jelent meg és ára 1 K 80 fillér.

— **Kereskedelmi vétségek.** Irta dr. Atzél Béla. 1907 január 1-től fogva az igazságügyi miniszter uj eljárást léptette életbe az ugynevezett kereskedelmi vétségek eseteire nézve. E könyvecskének czélja a kereskedelmi vétségek hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő uj eljárás szabályait a szükséges magyarázó jegyzetekkel és utalásokkal ellátva ismertetni. E kis munka a *Tudományos Zsebkönyvtárban* jelent meg. Ara 60 fillér.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Nyeremény elévülése.** Az osztálysorsjátéknál felmerült elévülési vita szempontjából nem érdektelen az osztrák birói gyakorlat a lottónyeremény elévülése tekintetében:

Felperes egy bécsi lottógyüjtőben prágai huzásra 3 számra 20 fillért tett; és a megtett számokra 350 K 80 fill. nyeremény esett. Felperes azonban elvesztette a gyüjtődétől kapott betéti-jegyet és annak megsemmisitését kérte. Miután a törvényes idő letelt és miután a betéti-jegy birlalója nem jelentkezett, a megsemmisités kimondatott. Ez alatt azonban a huzás napjától számitott, és a lottótörvény 23. §-ában a nyeremény felvételére megállapitott 3 hó eltelt. E határozat

alapján felperes a kir. kincstártól a nyeremény megfizetését kérte.

A bécsi II. belvárosi járásbiróság a keresetnek helyt adott, a bécsi cs. k. országos törvényszék elutasitotta felperest keresetével, és a legfőbb törvényszék felperes felülvizsgálati kérelmét elutasitotta; mert az 1813 márcz. 13-iki lottótörvény 23. §-a szerint a kincstár a lottónyereményekért csak a huzástól számitott 3 hónapig felelős és ezen idő alatt a betéti-jegyet magánál a lottójövedéki hivatalnál kell bemutatni; ezen határidő elteltével azon nyereményekre való igény, amelyek bármely okból — tehát bizonyára az eredeti betéti-jegy elvesztése miatt is — fel nem vétettek, elenyészik és a rájuk vonatkozó betéti-jegyek érvénytelenekké válnak. Az emlitett praeklusiv határidő tehát megsemmisités esetén sem hosszabbitható meg. A megsemmisitési eljárásnak tehát csak akkor lehetne jogi hatálya, ha az a lottópátens 23. §-ában megállapitott 3 havi idő eltelte előtt befejeztetnék. A legfőbb törvényszék hozzáfüzte, hogy a lottó betéti-jegy nem kötelezvény, hanem bizonyitás és legitimáló papir; tehát nem esik a megsemmisités tekintetében a kötelezvényekkel azonos elbánás alá. Nem lehet arra hivatkozni, hogy a kincstár nem gazdagodhatik a nyerő rovására, mert a pátens 16. §-a szerint még akkor is, ha a gyüjtő dolosusan tagadja meg a jogos nyeremény kifizetését, a nyerő csak a 23. §-ban peremptori cusan megállapitott 3 havi határidő alatt fordulhat sikerrel a lottójövedéki hivatalhoz, ezen határidő eltelte után pedig minden jogát elveszti; ennélfogva nem tekinthető jogosulatlannak 3 hó eltelte után a nyeremény kifizetésének megtagadása annak részére, ki a betéti-jegyét elvesztette, aki tehát kevésbbé volt gondos. (5079/1906.)

— **Automobilozók felelőssége.** A német birodalmi törvényszék gyakorlata szerint annak a veszélynek a fokával, melylyel valamely vállalat vagy üzem harmadik személyekre nézve jár, fokozódik az annál kifejtendő gondosság követelménye is. Az a rendkivüli nagy veszély, mely a nyilvános utakon való automobil forgalommal összefügg, a közönség biztonsága érdekében az automobilozónak egész különösen nagy figyelmét és elővigyázatát feltételezi.

Az erőmüvi járművekkel való közlekedésre kibocsátott rendőri szabályok csak támpontul szolgálnak az automobilozónak a ném. polg. tkv. 823. §. 1. pontjában megállapitott magánjogi felelőssége tekintetében, nevezetesen amennyiben a rendőri szabályokkal a gondosságnak legkisebb mértéke határoztatik meg, de ezek korántsem kizárólagos és kimeritő szabályozói az ezen különleges közlekedési eszköznél megkivánt fokozott gondosságnak.

— **A porosz igazságügyminiszternek** a biráknak a polgári és a bünügyi törvénykezésnél való elosztása tárgyában régebben kibocsátott rendelete még ma is aktuális, Poroszországban is, nálunk is. A rendelet tartalma a következő: Az elsőfoku törvényszékek elnökségei a birósági szervezetről szóló törvény értelmében a biróság tagjainak a polgári és a bünügyi osztályok közt való beosztásánál gyakran a bünügyekben való biráskodás kicsinyléséből látszanak kiindulni, amennyiben egyenesen a kiválóbb szakértelem elismerésének tekintetik, ha a birót a polgári törvénykezésnél alkalmazzák. Ezen felfogás ellen teljes határozottsággal fel kell lépni. Nem szükséges fejtegetni, hogy a bünügyekben való alapos itélethozatalnak nemcsak a büntető-igazságszolgáltatás által üldözött személyekre, hanem általában a közjólétre is nem csekélyebb jelentősége van, mint a polgári perekben való alapos itélethozatalnak; sőt a büntető-biró tévedései következményeikben többnyire sokkal sulyosabbak és nagyobb körökre kihatók, mint a polgári biróéi. A büntetőkamara határozataiban megeshető tévedések is, minthogy a bizonyitékok mérlegelése és az eset megitélése tekintetében az itélet meg nem támadható, rendszerint orvosolhatatlanok. Helytelen ennélfogva azon eljárás, hogy jó és gyors felfogásuk által kitünő tagok a polgári osztály részére vétetnek igénybe, és ezáltal a bünügyi törvénykezéstől elvonatnak. Helytelennek látszik továbbá az, hogy a törvényszékeknél müködő kisegitő birák kiválóan a bünügyi tanácsokhoz osztatnak be. A bünösség kérdésének helyes eldöntése számos és gyakran éppen a legfontosabb esetekben hosszabb tapasztalatot, mélyebb emberismeretet és az itélőképesség biztosságát tételezi fel, tehát éppen oly tulajdonságokat, melyeket a birói müködésök kezdetén álló fiatalabb biráktól méltányosan nem várhatni el hasonló mértékben mint az idősebbektől. Ennélfogva a kisegitő biráknak a bünügyi kamarákba való beosztásánál óvatosan kell eljárni, és legalább is elkerülendő az, hogy két kisegitő biró vegyen részt az itélethozatalban és a döntés esetleg ezektől függjön. Ajánlatos végül a tanácsoknak évenkint ujból történő megalakitásánál figyelemmel lenni a polgári és a bünügyi kamara tagjainak gyakoribb felváltására. Oly birák ugyanis, kik hosszu ideig kizárólag a bünügyi téren müködnek, a tapasztalat és a dolog természete szerint az egyoldaluság veszélyének vannak kitéve.

— **A kriminalitás Spanyolországban.** A spanyol kir. legfőbb itélőszék ügyésze a napokban bocsátotta közre a spanyol igazságügy 1906. évéről szóló jelentését, a melynek második része a kriminalitással és annak okaival foglalkozik.

A jelentés szerint a kriminalitás Spanyolországban — a lefolyt évben — észrevehető növekedést nem mutatott föl, amint az a beszerzett statisztikai adatokból kitünik, «holott a büntett produkciójára befolyással biró okok ugyanazok, mint amelyek az előző években csakugyan a kriminalitás növekedését idézték elő.»

E bevezetés után a jelentés a büntett *okaival* foglalkozik. Hangsulyozza, hogy a büntett «valódi társadalmi betegség», amely ellen az államhatalomnak elsősorban a praeventio, másodsorban pedig a repressio, illetve az orvoslás eszközeivel kell küzdenie. A spanyol kriminalitás okait a jelentés a büntettesek nevelési és oktatási hiányában, az alkoholizmusban, a fegyverszerzés könnyüségében, a kegyelmi jog sokszori alkalmazásában, a társadalmi viszonyokban, a tőke és a munka közötti harczban, a kiskoruak elhagyatottságában, az erkölcsi érzelmek sülyedésében és a vezető osztályoknak a társadalmi nevelés nagy munkája iránt tanusitott közönyösségében keresi.

Különösen sokallja a jelentés a hatóságok ellen elkövetett büncselekményeknek a számát, amit a társadalmi nevelés hiányosságából származtat, ami alkalmas arra, hogy az egyénekben tiszteletlenséget keltsen a hatóság iránt, «amelynek a kényszeritő hatalma hatástalan, ha annak a prestige-ét és erkölcsi erejét a társadalom minden tagjának a tisztelete nem szankczionálja.» Mindazonáltal azzal vigasztalódik a jelentés, hogy az emlitett büncselekmények rendesen nem maga a hatóság, hanem csupán annak közegei ellen irányulnak.

Szomorú képet tár elénk a jelentés a visszaesésről, amely évről-évre növekedik s amelynek okát a közvetitő-intézetek s a patronage-intézmény hiányában, illetve azon körülményben találja a jelentés, hogy «a fogház-élet megteremti a társadalomellenes cselekményeknek a szokásosságát» és hogy «a fogházból a szabadságrabocsátás minden átmenet, minden közvetités nélkül történik». Ez okból kivánja a jelentés érdemes irója a patronage-egyesületeknek minél nagyobb számmal való fölállitását. *Dr. Th. L.*

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzéket, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Dr. Molnár Mór ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvben jártas ügyvédjelöltet keres.

12024

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 6. szám. Budapest, 1907 február 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Miniszterválság. — A mai jelzálog-előjegyzésnek visszásságai. *Katona Mór* budapesti egyetemi tanártól. — Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban. *Dr. Riedl Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Miniszterválság.

Az uj igazságügyminiszter programmbeszédében az igazságügyi kormány müködésének irányáról egész általánosságban nyilatkozott.

Amit a jogszolgáltatás czéljáról hirdetett, az igen szép irányelv. «Jogot, nyilvánuljon meg az akár törvényben, akár kormányzati parancsban, akár adminisztrativ intézkedésekben, nem tudunk képzelni *igazság* nélkül.»

Ha a minisztert müködésében az *igazság*, *szabadság* és *erkölcs* vezérli és ha tetterős, expeditiv munkássággal tényleg meg is valósitja ezeket a jelszavakat: akkor kilátása van a magyar igazságügynek arra, hogy előre haladjon.

A miniszter a birói és ügyvédi karra nézve is egész általánosságban jelezte álláspontját. «A független magyar bíróságnak ki kell elégiteni anyagi és erkölcsi szükségeit.» «Az ügyvédi testületnek igaz érdekeit éppen kormányzati hivatásomnál fogva kötelességemnek tartom biztositani.»

Szép szavak, amelyek — reméljük — sok fontos és nagyszabásu tervet rejtenek magukban, mert a multak mulasztásainak sürgős pótlása után az igazságügyi kormány legelső feladatának tartjuk a birói és ügyvédi testületek érdekeivel való foglalkozást. Mielőtt ezek a nagyfontosságu kérdések általános megnyugvásra megoldva nincsenek, az előtt nem lehet nagyobb szabásu organizatorius vagy kodifikatorius *munkához fogni*. Elvárjuk az igazságügyi kormánytól, hogy a birói szervezetet alapos reformnak veti alá és a birák szánalmas helyzetének javitása végett a szükséges pénzeszközöket teljes energiával ki fogja küzdeni.

Várjuk tőle, hogy az ügyvédi rendtartás reformja által az értékesebb elem boldogulására és a silányak kiszoritására minden lehetőt el fog követni.

A multak mulasztásainak sürgős pótlásáról szóltunk fentebb, mert a halasztást nem türő, rendkivül sürgős teendők egész sora vár a miniszterre.

Elsősorban bizonyosra vesszük, hogy Günther Antal is magáévá fogja tenni az előző igazságügyi kormánynak azon törvényjavaslatait, amelyek legfőbb bíróságunk tehermentesitését czélozzák. Ezeknek a javaslatoknak törvénybeiktatását az egész jogászvilág türelmetlenül várja, mert ezek által évtizedes kórság megszüntetése válik lehetővé.

Második sürgős, immár halaszthatatlan feladat a büntetőtörvény módositása. Ez a törvénymü is elő van már készitve és bizton reméljük, hogy az igazságügyi kormány számol az élet szükségleteivel és nem engedi ismét «tanulmányozni» és «adatgyüjtésekbe» belefullasztani a nélkülözhetetlen reformokat. Mondanunk sem kell, hogy ebből a törvényből a feltételes elitélés nem hiányozhatik.

Ezek után a legközelebbi teendők után még igen sok, nem kevésbbé fontos feladat vár megvalósitásra.

Elvárjuk az igazságügyi kormánytól, hogy a polgári és büntető perjognak már türhetetlenné vált formalizmusát meg fogja szüntetni s az igazságos, gyors és méltányos itélkezés lehetőségét meg fogja nyitni. Ebből a czélból a kész polgári perjogi kodex és a bünvádi perrendtartás revizióját mielőbb a törvényhozás elé volna hozandó.

A magánjogi kodifikációt uj, egészséges alapokra kell fektetni s a kor szükségleteinek és a szocziális követelményeknek megfelelő irányba kell terelni.

Szükséges a telekkönyvek rendezése és a kereskedelmi és csődtörvények reformja által az üzleti és hitelforgalmat biztosabb alapokon felépiteni.

Nem soroljuk itt fel az összes szükséges jogreformokat, amelyeknek megvalósitását az uj igazságügyi kormánytó várjuk.

De két dologról nem szabad még megfeledkeznünk.

Reméljük és várjuk, hogy az uj miniszter a legutóbbi időben gyökerében megtámadott két nagy *alkotmánybiztositékot*, a sajtó szabadságát és a birák függetlenségét teljes erejével támogatni és erősiteni fogja. Felismeri, hogy sajtószabadság és birói függetlenség édes testvérek: a *jogállam* szülöttei. Midegyik értéktelen a másik nélkül; a sajtószabadság a birói függetlenség ellenőrzője, emez amannak a biztositéka. Aki hive az egyiknek, nem lehet ellensége a másiknak. És mind a kettő végtelenül fontos tényezője a haladásnak. Mind a kettőnek feltétlennek és korláttalannak kell lennie: bármily korlátozásuk is, sokkal pusztitóbb lehet hatásaiban, mint akár a korlátlan szabadsággal való legnagyobb visszaélés. Mert amig *ez* csak egyeseknek árthat s a társadalmi köröknek csak *már meglevő* válságát siettetheti, addig *amaz* nemzedékeket akaszthat meg a haladás munkájában.

Ma Magyarországnak sajtója nem szabad. A birói függetlenség pedig még ki sem épittetett.

Amazt megfosztotta szabadságától a 90-es évek reakczionárius törvényhozása és a folyó évtized reakczionárius közigazgatása, amely a repressio hiányosságait az előzetes censurával próbálta pótolni.

A gondokkal küzdő, szegény, csak nélkülözésekben gazdag birói kar, melynek előlépése kizárólag a candidationális jogot nem respektáló miniszteri kegytől függ; a központi hatalomnak alárendelt ügyészség: ime, ebből áll Magyarországon a birói függetlenség.

Végül még egyet:

Az utóbbi időben szomoruan tapasztaltuk, hogy a politikus igazságügyminiszterek az igazságügyet a napi politika ingoványos talajára vitték.

Reméljük, hogy uj igazságügyi kormányunk a multak tanulságain okulva, a politikai szempontokat kiküszöböli az igazságügy egész területéről és sem javaslataiban, sem intézkedéseiben, sem kinevezéseiben nem enged semmiféle politikai befolyásnak, hanem egyesegyedül az igazságszolgáltatás érdekeit tartja szem előtt.

A mai jelzálog-előjegyzésnek visszásságai.

Régen felismert hibája telekkönyvi rendtartásunknak, hogy a zálogjog előjegyzését a *szerteleneségig* megengedi.

Csak valami irásos bizonyitéka legyen valakinek, bármily gyenge alapon nyugvó követelésről, már agyonzaklathatja vele az adóst, mint jelzálogtárgy tulajdonását, előjegyzésekkel, melyeknek alig lehet véget vetni. Hogy ez a reálhitelnek mily óriási kárára van, azt nemcsak a jogászvilág, hanem a nagy közönség is fájósan érzi, mert számtalanszor kell tapasztalnia, hogy a minden szére-szóra biróságilag engedélyezett előjegyzések mennyire megnehezitik, elodázzák, sőt nem egyszer megakadályozzák az olcsó kamatláb mellett nyerhető, kivált törlesztéses kölcsönök kontrahálását.

Ezt a mizeriát a telekkönyvi rendelet 88. §-a zuditja ránk, mely megfoghatatlan könnyelmüséggel engedélyez zálogjog előjegyzéseket lejárt követelések, váltók alapján minden megszoritás nélkül, de sőt engedélyez ilyent még egyszerü könyvkivonat alapján is, ha ez hitelesitve van.

Lássuk közelebbről, hogy jutott ily rendelkezés bele a telekkönyvi rendeletbe, holott az nemcsak az osztrák polgári törvénykönyv szabványaival áll ellentétben, hanem a mi telekkönyvi rendeletünk alapelveibe is beleütközik.

Hogy honnan erednek telekkönyvi rendtartásunk eme elhibázott tételei, ezt világosan kimutatja Exner «Das österreichische Hypothekenrecht» czimü munkájában (28. és 29. §§.) Az 1855 deczember 15-iki telekkönyvi rendelet ugyanis egyszerüen kodifikálta Magyarország számára azt a lax birósági praxist, mely az örökös tartományokban addig az ideig kifejlődött, mindannak daczára, hogy az osztrák jogászok már régebben erős támadást intéztek ellene.

Tették ezt először pozitivjog alapján, amennyiben az osztrák polgári törvénykönyv 438. §-a a tulajdonjog előjegyzéséhez is megköveteli, hogy az okirat *hitelesen* igazolja a jog szerzését és csak a formai kellékek hiánya miatt engedélyezi az előjegyzést. Ugyanezen felfogásnak kell érvényesülni a jelzálogjog előjegyzésénél is, mely szintén telekkönyvi jogot nyujt. Kitünik ez abból is, hogy az osztrák polgári törvénykönyv 449. §-ában kijelenti, hogy a zálogjog mindig *érvényes* követelésre vonatkozik, de nem minden érvényes követelést illeti meg zálogjog, ehhez még külön jogczim is kell, mely — mint ismeretes — majd az adósfél engedélyezése lehet, majd birói itélet, majd a törvény egyenes engedélye. A törvény maga, — t. i. az osztrák polgári törvénykönyv — igen kevés esetben nyujt ilyen czimet a zálogjoghoz. Ahol pedig ez hiányzik, ahol a hitelezőnek egyáltalán nincs erre kifejezett jogczime, ott a bíróságnak nem szabadna az adós ellen előjegyzés alakjában sem jelzálogot engedélyezni.

Felhozzák az osztrák irók ellene: Schwere Beeinträchtigung des Realverkehrs, durch eine Einrichtung, welche einen exorbitanten und durch nichts rechtlich motivirten Eingriff in das Immobiliar-Vermögen des Schuldners zulässt, indem sie den Realcredit des Letztern zu Gunsten blos chirogranischer, illiquider, nicht fälliger, nach Inhalt und Umfang unbestimmter Forderungen ohne jede Beschränkung den Prætensionen eines vorgeblichen Gläubigers Preis gibt. (193. l. 13. jegyz.)

Ezen alapos támadások azonban eredményt nem szültek, az osztrák birósági gyakorlat haladt a régi mederben egész 1871-ig, midőn az uj telekkönyvi törvény (das allgemeine Grundbuchsgesetz von 25. Juli 1871) ezt a helytelen irányzatot elsöpörte. De nálunk ez fennmaradt, mint kodifikált jogszabály.

Az uj osztrák telekkönyvi rendtartás 36. §-a kijelenti, hogy az előjegyzés csak a követelés fennállásának *jogi igazolása* **és** *jogczim* alapján engedélyezhető. (Die Pfandrechtsprænotation wird nur bewilligt auf Grund rechtlicher Bescheinigung der Existenz einer Schuldforderung **und** eines Rechtstitels zum Pfandrecht.

Ha már most a mai osztrák jogi helyzettel összevetjük a magunkét, mely a hibás osztrák birói gyakorlat révén telekkönyvi rendtartásunk 88. §-ában mintegy törvénynyé rögzitve jelentkezik, — félszázadot meghaladó időszakon át — azt a szomoru eredményt kell konstatálnunk, hogy nálunk mindaddig, mig a mai törvényes rend meg nem változik — a *hitelezőnek merőben önkényétől függ*, ha követelése bármely gyenge, de irásos igazoláson nyugszik, *hogy számára jelzálogi biztositást szerezhessen — előjegyzés utján.*

Elérkezett az ideje, már régen kellett volna, hogy a reálhitelünkre ily káros, és a hitelező tetszésétől függő jelzálog-nyerésnek véget vessünk.

Vizsgáljuk most közelebbről, hogy telekkönyvi rendtartásunknak az előjegyzés kérdésében mi a főhibája. Kettő.

Első az, hogy a követelés érvényessége körül nem követeli meg szorosan ama materiális biztositékokat, melyek a bekebelezésnél előirvák. Pedig maga a telekkönyvi rendtartás előirja ott, hol a bekebelezés és előjegyzés közös kellékeit állapitja meg (69. §.), hogy az ügyletről szóló okiratnak *jogérvényesnek kell lenni.* És mégis ennek ellenére elégséges a telekkönyvi rendtartás 88. §. *b)* és *c)* pontja alapján, ha a követelés érvénye mellett kisebb-nagyobb valószinüség forog fenn. Mivel pedig a zálogjog-előjegyzés feltételes bekeblezés, provisorius jelleggel — az anyagi jog szempontjából nem szabadna kevesebbel beérni a követelés jogérvényessége iránt, mint amennyi a bekeblezéshez, mint végleges zálogjoghoz megkivántatik.

A bekebelezéshez az anyagi és alaki kellékek teljessége szükséges. Az ideiglenes vagy előzetes bekeblezés, vagyis előjegyzéshez csak a formai kellékek szempontjából van engedmény, mert a teljes formák betartása nehézségekkel jár, miért is méltányosságból indokoltnak látszik, hogy az anyagi kellékek fenforgása mellett a hitelező a zálogjog-nyerés előnyétől ne üttessék el, ha a formai kellékek nem is teljesek.

Ezt a formai kellék-hiányt — de csakis ezt — van hivatva a záros határidő alatt bekövetkező igazolás pótolni, mely ha bekövetkezik, az előzetes és provisorius jellegü zálognyerés-előjegyzés, a bekebelezés joghatályához jut, végleges lesz.

Mivel tehát az előzetesen szerzett zálogjog a végérvényessel lesz egyhatásu, természetes, hogy ehhez az előjegyzett záloghoz az anyagi jog kivánta érvényességi kellékek teljes mértékben megkövetelendők, miért indokolatlan, hogy oly irásos követelés alapján, mely nem nyujt a követelés érvényessége iránt teljes bizonyitékot — előjegyzési zálogjog nyerhető. Az előjegyzésnél az anyagi jog követelte kellékeknek már a 69. §-ból kifolyóan is teljesen azonosaknak kell lenni a bekebelezés kellékeivel.

Ez ellen vét a mi telekkönyvi rendtartásunk (88. §-ának *c)* p.), midőn oly irásos követelés alapján is engedélyez előjegyzést, minők a bejegyzett kereskedő hitelesitett számlakivonatai, melyekről a keresk. törvény maga kijelenti, hogy ezek *nem teljes* és csak eskü vagy más bizonyitási eszközök által kiegészithető bizonyitékokat képeznek. Hát mit szóljunk oly könyvkivonatokhoz, melyekben szabálytalanságok is fordulnak elő, mik a hitelesitésnél nem tünnek szembe?

Ide tartozik a telekkönyvi rendtartás 88. §. *b)* pontja alatt foglalt előjegyzési engedély is lejárt követelések és váltók javára, noha itt sem forognak fenn az anyagi jog kivánta érvényességi kellékek, mi csak később lesz napfényre hozva.

A másik nagy hibája előjegyzési intézményüknek az, hogy előjegyzést nyerhetni — causa nélkül, azaz zálogjogra való minden igény nélkül.

Itt kellő öntudatra kell emelnünk, hogy mit is nyujt voltaképpen az a zálogjog — habár csak előjegyzés formájában? Egyszerüen leköti a nyert zálogjog (akár bekebelezés akár előjegyzés utján) *az ingatlan értékének* a követelési ösz-

szeg erejéig terjedő részét, elvonja ezt az ingatlan tulajdonosának rendelkezése alól, a hitelező lefoglalja azt a maga javára. A hitelező tehát egyoldaluan, birói itélet nélkül és a mi a fő, minden jogczim nélkül, tehát teljesen önkényüleg foglalást, végez az adós ingatlanságán, pusztán egy helytelen törvényes intézkedés alapján.

Alig érti az ember, hogyan lehetett ily basáskodást a hitelező részéről eltürni, mikor az egyéb intézményeinkkel merő ellentétben van.

Végrehajtási törvényünk ismeri a biztositási végrehajtást, melynek előfeltételeit szigoruan megállapitja a 223. §-ban. Mily máskép hangzanak ezek! Először is keresetet kell beadni, melylyel egyidejüleg vagy a beadás után lehet csak biztositást kérni. Másodszor a készpénzbeli követelést közokirattal vagy *teljes bizonyerejü magánokirattal* vagy *törvényes kellékekkel ellátott és el nem évült váltóval* kell igazolni. Harmadszor felperesnek a *veszély valószinüségét* kell kimutatni.

Ha a kellékeket a biró konstatálja, elrendeli ingóknál a foglalást ingatlanoknál pedig a zálogjog előjegyzését.

Eme egyszerü párhuzamba helyezésből kitünik az óriási külömbség a végrehajtási törvény alapján nyerhető és a telekkönyvi rendelet nyomán önhatalmulag kieszközölhető *előjegyzés* előfeltételei közt. A telekkönyvi rendelet a fent elősorolt 3 feltétel egyikét se kivánja meg — pusztán csak irást valamely számszerü követelésről. Ebből természetszerüen az is következik, hogy a hitelező ott, hol az adósnak ingatlansága van, nem fogja a nehéz utat választani — az ingók ellen, hanem az igen könnyüt az ingatlan ellen. Innen ered a rendkivüli sok előjegyzés, melynek akadálya ugyszólván nincs. Egy további anomália ebből még az is, hogy az ingatlan ellen nyerhető biztositás — előjegyzés utján, mint nagyobb biztositékot nyujtó, telekkönyvi rendtartásunk szerint *sokkal könnyebben* érhető el, mint az ingókra intézett, gyengébb alapon nyugvó biztositék.

Be kell látni, hogy tarthatatlan állapotok ezek, melyek különösen nyomasztók a reálhitelre, mert ez van ugyszólván teljesen kiszolgáltatva a hitelező önkényü foglalásának egészen precarius alapon.

Tetézik eme abnorm állapotot még a következők: 1. Az előjegyzés igazolására inditandó pereket jó sokáig el lehet huzni halasztási kérelmekkel, amely huza-vona alatt az ingatlan értéke megmarad a lekötöttségben, mi a reálhitelre ujabb csapás. 2. Ha az igazolási kereset nem sikerül, az elutasitott fél, a hitelező, felfolyamodással élhet, melynek elintézéséig — mi hónapokig elhuzódhatik — az előjegyzésből származó lekötöttsége az ingatlannak megint továbbra nyulik. 3. Az igazolási perben csak a követelés valódisága, fennállása képezi a birói cognitió tárgyát, az pedig, hogy a hitelezőnek van-e jogczime a zálogjoghoz, bármily alapon (adós engedélye, birói itélet vagy törvény alapján) szóba se jön. 4. A mindennapi tapasztalat tanusitja, hogy a hitelező sokszor dubiosus követelése számára kért zálogjog előjegyzésénél nem éri be avval, hogy az adósnak csak *egy* jószágtestére korlátolná az önhatalmu foglalást, melyből egymagában is telnék a követelés számára fedezet, hanem egyetemleges zálogjogot kér az adós összes ingatlanaira, mi által az adós, mint ingatlan tulajdonos oly helyzetbe jut, mintha annyiszor volna tartozásban, ahány betétben vagy telekkönyvi testen a zálogjog appareálódik. Ez a jelenség akárhányszor teljesen aláköti az adós reálhitelét. Ez ellen sem nyujt a telekkönyvi rendtartás orvoslást, a bíróság elrendeli az egyetemleges zálogjogot, noha az osztrák polgári törvénykönyv 1374. § a, melynek érvényéhez nálunk nem fér kétség, lehetővé tenné a bíróra, hogy az egyetemlegesen kért zálogjogot vagy arányosan ossza szét az egyes telekkönyvi testeken, vagy pedig korlátolja azt az ugynevezett pupilláris biztositék határáig. Ez az uj telekkönyvi betétekben könnyen megvalósitható, mert ezek az ingatlan tiszta kat. jövedelmét feltárják, melyekből az ingatlan értéke megállapitható, a régi telekjegyzőkönyvekben mégis ezt nehezebb keresztül vinni. Végül 5. majdnem állandósitja a bajt telekkönyvi rendtartásunk 103. §-a, mely megengedi, hogy azon esetre, ha a hitelező az igazolási keresetet a törvényes idő alatt be nem nyujtja, vagy ha a halasztás iránti lépéseket elmulasztja és ennek folytán az előjegyzett zálogjog töröltetik a terhelt fél kérelmére, a hitelező ismételve kérhessen zálogjog-előjegyzést ugyanezen követelése számára. Ha eme ismételt előjegyzéssel nem szerzi is meg a hitelező az előbbinek a prioritását, de azért alkalmas az arra, hogy az adós reálhitelét tönkre tegye, mert ismeretes, hogy az aránylag olcsó kamatlábra kölcsönt nyujtó nagyobb intézetek az ily előjegyzéssel terhelt ingatlanra vagy egyáltalában nem szavaznak meg kölcsönt, mig az előjegyzés igazolása el nem dőlt, vagy ha adnak is kölcsönt, az előjegyzett követelés és járulékai erejéig az uj kölcsönből megfelelő fedezetet visszatartanak, még pedig kamat nélkül, mi szintén nagy hátrány-számba mehet.

Az igazságügyi kormánynak könnyü lett volna egy kis körültekintéssel ezt a bajt orvosolni akkor, midőn az 1886. évi XXIX. tcz. 76. §-ában felhatalmazást kért és nyert arra, hogy a telekkönyvi rendtartás egyes intézkedéseit rendeleti uton megváltoztassa, amik közé a telekkönyvi elbirtoklás idejének 3 évről 6 hóra való leszállitása is tartozott, ha ezt az engedélyt arra is kiterjeszti, hogy ezt a bosszantó ismétlését a nem igazolt előjegyzésnek szintén beszüntethesse, ugy, mint az Erdély számára megalkotott telekkönyvi rendeletben is történt, hogy a másodizben kért előjegyzés csak akkor rendelhető el, ha az előjegyzési kérvénynyel egyidejüleg az igazolási kereset is beadatik.

De ugyanekkor azt is bátran kérhette volna az igazságügyi kormány, ha tudatában van a mostani zálogjog előjegyzés tultengéséből származó káros állapotoknak, hogy ennek rendeleti uton való megszüntetésére szintén kiterjessze a meghatalmazását. Sok-sok visszaélésnek vette volna evvel elejét.

De ha eddig ez irányban nem történt semmi, biztosra veszszük, hogy az uj telekkönyvi tervezet, mely fölött mostanában tartatott szakértekezlet, ezt az igazi rákfenéjét telekkönyvi rendeletünknek gyökeresen ki fogja irtani.

Mivel eddig a telekkönyvi tervezet nem lett közzétéve, sem az enquête érdembeli megállapodásairól nem szivárgott ki hiteles hir, azért ma csak a reménykedésre vagyunk utalva.

Katona Mór.

Észrevételek a jogorvoslatok használatához a bünvádi eljárásban.

E lapok mult évi 51. és 52. számában Eördögh András kir. táblai biró ur avatott tollából ily czimen megjelent czikk a bünvádi eljárás perorvoslati részének gyakorlati alkalmazásában közértelmüleg fájdalommal észlelt visszásságokat ugyszólván 99%-ában a *védelem* szakközegei, vagyis az ügyvédek rovására irja. A hátralékos 1%-ot megosztja a törvény, az ügyészség és a bíróságok között, de ezt az osztályt is ugy eszközli, hogy e minimális részesedés ódiuma is végsősorban az ügyvédekre hárul.

Hogy a törvényhozás jogpolitikai inditó okai, mint czélok, melyeket a jogorvoslati eljárásnak teljesen uj rendszer alapján való konstruálásával elérni iparkodott, nem vágtak be egészen, az vitán kivül álló tény. Ez a sajnálatos tapasztalás egyaránt szól a tisztán alaki jogi szabályozásra, mint annak kizárólag jogfogalmi és kezeléstechnikai eredményeire.

De miért feleljen mindezért a sikertelenségért a *védelem?* És miért, hogy a törvényhozásnak a Curia tehermentesitését czélzó «üdvös szándéka» éppen a védelem magatartása miatt válik «végleg illusoriussá»?

Mi is tehát a panasz? Az, hogy «megdöbbetően» nagy a törvényszéki eljárásban (járásbirósági ügyek nélkül) a «hely-

*

telen, alaptalan s meddő jogorvoslatok használata», melyek tehát ugy a kir. táblák, de legkivált a kir. Curia munkaerejét a «polgárok valódi s igazságos érdekei» érzékeny megkárositásával tulságosan igénybe veszik.

A vitatkozás alapjául elfogadom e tételt, jóllehet érdembeni helyességét nem teszem magaméva. Kérdem azonban, vajjon e tarthatatlan helyzet egyedül abból a talajból fakad-e, hogy a «*perfelek* (védő, vádló) a BP. terminologiájával vagy nincsenek tisztában vagy azt semmibe se veszik»? Hát a biróságnak nem is «nagyon sok esetben», hanem *rendszerint* való «ráduplázásai» nem szorulnak-e elnöki «kioktatásra»? Avagy a törvénynek egyáltalán nem mindig «világos» rendelkezése nem szolgáltat-e bőséges anyagot ahhoz, hogy a «megértés nagyon sok oldalról még igen fogyatékos» legyen? És a legfőbb bíróság scholastikus betümagyarázatában, merev formalismusában nem fejlődött-e ki oly «eléggé nem ostorozható gyakorlat», mely ellen valóban «igen gyakran» kemény «panaszkifakadások» hangzottak már el?

Örömmel üdvözlöm czikkiró urat, hogy bátor kezdéssel tisztázni iparkodik azt a fogalomzavart, mely a semmiségi panaszoknak a törvényszéki eljárásban való hibás és téves érvényesitése körül közgyakorlattá csontosodott. Tökéletesen igaz, hogy a «törvényszéki tárgyaláson semmiségi panaszt még csak emliteni is tilos».

De vajjon ki tehet róla, hogy mégis «szinte dobálódznak» ilyenekkel? (hogy kik? azt az állitmány többes száma eléggé sejteti.)

Meggyőződésem szerint elsőhelyen a törvényt kell megróvnunk miatta, mert az bizony sem a 381. §., sem a 426. vagy 300. §§-okban, sem pedig a 384. §-ban, sem azok összevetésében egyáltalában nem teszi «nyilvánvalóvá», hogy az eddig (tévesen) semmiségi panaszok alakjában érvényesitett semmiségi okokat, milyen formában kelljen használni.

Kétségtelen ugyan, hogy a főtárgyaláson hozott közbenszóló végzés ellen a törvény helyes értelmezése szerint sem semmiségi panaszt (426. §.), sem felfolyamodást (300. §.), sem pedig felebbezést (381. §.) használni nem lehet, de az sem tagadható el, hogy a 384. §. utólsóelőtti bekezdése alaposan megnehezíti az igazság felismerését.

Az idézett törvényhely ugyanis jogvesztés terhe alatt kötelezi a felet, hogy perorvoslatát azonnal jelentse be. E szó: perorvoslat alatt e törvénytétel szigoru magyarázata szerint az összes, a XX. fejezetben szabályozott remediumok, tehát felfolyamodás, felebbezés, semmiségi panasz, a jogegység érdekében való perorvoslat, sőt a kijavitás is értendő. Miután pedig a 300. §. egészen határozottan kizárja a felfolyamodást, a dolog természete pedig a jogegység megóvására szolgáló módot és a kijavitást is, a választás már csak a felebbezésre és a semmiségi panaszra szoritkozik. Közel fekszik azonban az a gondolat, hogy a 381. §. intézkedésének megfelelőleg a felebbezés használata nem lesz tanácsos, miglen a semmiségi panasz már a nevek és alapok azonosságánál (semmiségi ok) fogva önként kinálkozik, s mint ilyen, annál szivesebben talált is népszerüségre, mert az utolsónak maradt jogeszköz ujdonságával és alkalmatosságával hamarosan tért hóditott és divatossá lett.

Tapasztaltuk a perrend csecsemőkorában, mennyi ingadozás, tapogatódzás után állapodott meg a gyakorlat ebben a felfogásban. Kitől s hol pattant ki e téves eszme, bajos volna hirtelenében megállapitani, de kétségtelenül nagyon sokan voltunk a védők között, kiknek kelletlenül esett e szükséges rossz, azonban a joghatóságot gyakorló faktorok jobb belátása s jóakaró támogatása hiján nem igen merészkedett valaki az uttörés nehéz s hálátlan fáradalmait magára vállalni, amikor a kisérletezés koczkázatát elsősorban védencze sinylette volna meg.

Nem lehet ma már a tévelygőket helyes mederbe visszaszoritani, mert a biróságok az alsófoktól a legfelsőig egyaránt görcsösen ragaszkodnak hozzá még ma is! Ugyan mit mondana ma egy tanácselnök, ha a védő olyaténképen, mint azt czikkiró ur ajánlja, emelne óvást a szerinte elszenvedett jogsérelem ellen?

Vajjon miért nem villant meg egyszer sem onnan felülről az a bátoritó s biztató világosság, melynek melengető fényében hamar egészségesebb palánták is megfogamzottak volna s miért hagyták oly hatalmasan lábra kapni a néhai való esetlegességnek a modern korba cseppent monstruosus posthumusát, a 428. §. 2-ik bekezdését?

De hisz csekélyke hiba az egész, lényegben sem nem árt, sem nem használ, akármilyen formában is jelentsük be jogvédő tiltakozásunkat. Czikkiró ur javaslata megközeliti ugyan a helyes megoldást, de nem oszthatom azon nézetét, hogy a «neheztelő perfél csak bejelentheti, hogy majdan az itélet ellen valamely sérelem miatt felebbezést fog használni,» mert a 384. §. ideszóló bekezdése a vonatkozó perorvoslatnak (?) azonnal való bejelentését, tehát névszerinti megjelölését követeli s főleg azért sem, mert ezen expedienssel csak ujabb s frissebb életerőt csepegtetnénk bele abba — a hál' Isten — rohamosan avasodó szokásba, mely konokul kapaszkodik a főtárgyalás során használt jogorvoslatok ujólagos s egyenkénti felelevenitéséhez. Pedig kár volna erőre kapatni azt, minek megszületnie sem kellett volna!

Hogy a bíróság a bejelentést szó nélkül tudomásul vegye, nagyon okos dolog volna, habár e korlátozás aggályos a bíróság pervezetési jogköre szempontjából.

A magam részéről untig elégségesnek tartanám, ha a perfelek egyszerü bejelentés alakjában megállapitanák, hogy a törvényszéknek ez vagy az az intézkedése, mulasztása, határozata a törvénynek ezen vagy azon helye szerinti semmiségi okot foglal magában, anélkül, hogy megjelölnék, amit helyesen ugy sem tudnának, hogy mily perorvoslatot akarnak igénybe venni. Ezt a módot támogatja épen a 428. §. 2-ik bekezdése, amely csak semmiségi oknak s nem perorvoslatnak felhozását követeli meg. Ezeket az ilyen módon konstatált semmiségi okokat azután a felebbezés bejelentésekor en bloc fentarthatja.

Mindennél azonban sokkalta komolyabb, mert az igazság elevenébe metsz, tehát fontosabb is a czikknek az a része, ahol irója ugy az alaki, mint anyagi semmiségi okoknak «ugyszólván felesleges» használata ellen érvel, oda lyukadván ki, hogy bizony «üdvösebb lenne, ha a felek ezekkel ritkábban, sőt elenyészően ritkán élnének»!

Az alakiak közül főként ama bizonyos 9-ik pontbeli semmiségi okok, melyek «a perfelek közremüködése nélkül nem érvényesülhetnek», okoznak sok kellemetlenséget, «mert alig kerül fel valamire való bünügy a kir. táblára, amelyben ez a semmiségi ok ne szerepelne.»

Processualiter mindezek használata azért «felesleges», mert a «puszta felebbezés a ténykérdésben már elegendő», hogy a kir. tábla felülvizsgálati körébe ezeket a sérelmeket is felvegye, érdemileg meg azért, mert a panaszok legtöbbje oly gravament igyekszik orvosoltatni (tanuk meghiteltetése, mellőzése), mely az «itéletre befolyást» ugy sem gyakorol.

Hogy ez az okoskodás helyt áll-e a perrend betüje szerint, arról talán eltérők lehetnek a vélemények, az igazságosság erkölcsi parancsa szerint azonban bizonyos, hogy amig felsőbirósságaink légkörében a mai szellem fog donimálni, addig «különösen a védelem» lelkiismereti kötelességből «előszeretettel fogja koptatni» azt az odiosus 9-ik pontot s nem fogja, mert nem szabad megkimélnie ez épenséggel nem felesleges munkától sem önmagát, sem a biróságot!

Kérdem, nem-e épen a bizonyitékok szabad mérlegelésének elve mellett köteles a védelem kettőzött éberséggel őrködni, hogy egy-egy elhamarkodott, téves vagy erőszakolt bizonyitás felvétel, meghiteltetés stb. a védelem terhére, az igazság hátrányára ne eszközöltessék, s ha mégis megtör-

ténik, hogy az igy nyert tényállás hitelét, jelentőségét lerontsa, vagy a valóság megközelithető fokáig leszállitsa.

S miként eszközölné ezen ellenőrző hivatását, ha nem a törvénynyujtotta jogeszközökkel, a semmiségi okok latba vetésénél? Hányszor megesett már, hogy a tanuk aggályosságát, bizonyitó képtelenségét s vallomásaik elvetését éppen a közbetett perorvoslat okozta, mert a felsőbiró figyelmét csakis ez az alakiság irányitotta rá a dolog behatóbb kutatására; hány esetben vált hasznára a védelemnek is kárára a vádnak, hogy az igy hitelvesztett bizonyiték mellőzése még enyhitő körülmények megállapitását is tette lehetővé, vagy épenséggel más minősitésre vezetett?

Miként az alsóbiró mérlegel szabadon, azonkép a felsőbiró sincs a bizonyitékok latolgatásában korlátozva. De honnan meritsen ezen erősen intellektuális tevékenységhez ujabb lendületet, ha nem tárjuk lelki szemei elé azt a bizonyitékot lehetőleg minden oldaláról? S talán a bióság argus szemü, hogy mindent magától meglát s ha látja is, hogy azt pontosan meg is nézze?

S a bizonyitás kiegészitésével talán máskép állunk? A legnagyobb körültekintés és szivós kitartás kell-e téren a védelem részéről. Mindent fel kell a forumra hordani, amit a védelem javára jónak lát, s a bizonyitásfelvétel rostájának müködésénél ugyancsak oda kell figyelnie, hogy a kirázott apróságok közül épen a legértékesebb érve el ne sikkadjon!

Czikkiró ur fejtegetései révén akár arra az eredményre is concludálhatott volna, hogy zárjuk ki egészen ezen oktalan perorvoslatok használhatását a törvényszéki eljárásban. Ez legalább határozott állásfoglalás volna, amely szerint el is igazodhatnék az ember. Minek az olyan jogorvoslat, amely előre láthatóan felesleges? Hogy utólag nagyon gyakran annak tapasztaljuk minősittetni, arra — fájdalom — bünügyi praxisunk eléggé keményen megtanit.

Nem tartom helyesnek a 393. és 402. §§-okra való hivatkozást sem, mert e helyütt is megfeledkezik czikkiró ur a már fentebb is emlitett 428. §. 2. bekezdéséről, amely intézkedés pedig hydraulikus nyomással kényszeriti a perfeleket minden nehézményének pontos fixirozására már az első bióságnál, nehogy később — fent a kir. Curián — ügyes kanyaritással kirántsák alóluk a gyékényt.

Hogy ez a legfőbb bióság kapujánál őrködő sphinx-szerü szörnyeteg ne öleljen halálra sok oly könnyelmü bizakodót, — az országos kivánság, de hogy jelenleg még egyre szedi áldozatait, kik rebusaira megfelelni nem tudnak, az kinos aktualitás. Azért ennek a szörnynek karjaiba hitegetni a reménykedő sorsüldözötteket, éppenséggel nem helyes cselekedet, s a védelmet attól elriasztani akarni, hogy nyáját még a tájékáról is elüzze, — hiu erőlködés.

Ami az anyagi semmiségi okokat, különösen pedig az 1. *a)* pontbelit illeti, azon csodálkozik czikkiró ur, hogy «törvényszéki itélet ellen miért szeret a védelem ezen semmiségi okhoz folyamodni, amikor a ténykérdés dolgában a puszta felebbezéssel is czélt érhetne?»

Sok oka van ennek, s ezek homlokterében áll a bióságok tulságos conservativismusa. Akárki initiálta ezt a szerintem is helytelen hivatkozást, a bióságoknak lett volna törvénylátó kötelessége, ezt a rossz kerékbevágásba zökkent szokást onnan kiemelni, vayy legalább e munkálatnál hathatósan segédkezni. Ám nem ezt tette s ma sem teszi, hanem ugyancsak visszautasitja a 389. §. értelmében a bejelentett felebbezést, ha csak pusztán a sérelmes intézkedést (390. §. és 382. §.) jelöli meg s nem határozza meg egyszersmind világosan mily semmiségi ok miatt használja azt. (390. §. 2. bek.)

A «törvény eléggé világosan van megszerkesztve» azon kérdésben, hogy a tényállásra nézve nincs anyagi semmiségi ok, de a védelem, csakugy mint a vád, egyformán ezt az alakját kénytelenek választani ebbeli panaszuk bejelentésénél, mert a bióságok legtöbbnyire fölényes mosolylyal «oktatnák ki» a felebbező felet, hogy: «tessék megjelölni a semmiségi okot is»!

Csodálatos jelenség, hogy, amit a járásbióságok majdnem kivétel nélkül helyes érzékkel teljesen kielégitőnek találnak, t. i. «az ártatlanság, nem bünösség» közbevetését és megokolását, és amit a törvényszék, mint felebbezési bióság is kifogás nélkül akczeptál, azt a naivitást a törvényszék, mint elsőfoku bióság és a többi társasbióságok már nagyobbára annyira etikettellenesnek találják, hogy legfeljebb kegyelemből s csak a laikustól fogadják el.

A védelem rendszerint nemcsak azt vitatja, hegy a vádlott ártatlan, vagyis, hogy semmit sem tett, (nulla pœna sine crimine), hanem az esetek 99%-ában már tisztán óvatos előrelátásból, amire éppen a törvény szükkeblüsége s a gyakorlat merevsége kényszeriti, azt is hangoztatja, hogy amit esetleg elkövetett, az «nem állapitja meg valamely büncselekmény tényálladékát» (385. §. 1. *a*), vagyis, hogy büntethetetlen, átvitt értelemben szintén ártatlan (nulla poene sine lege, Btk. 1. §.). Cumulálja jogsérelmeit, hogy sikere annál valószinübb legyen. Nagyon sokszor még a vádbeli tett tényleges megtörténtét is tagadja, (pl. gyilkosság, öngyilkosság, lopás, találás), tehát bifurcál a tett, mint objektiv valóság és az elkövetés, (bünösség) subjektiv előfeltétele között, amely kettő a gyakorlatban, elég hibásan, egészen összefolyik.

Vétek ez? Dehogy, sőt a védelem ethikai rendeltetéséből folyólag elsőrendü kötelesség! S azért itt meg sem áll, hanem összefüzi ezeket a panaszait avval is, hogy a tényállás helytelen, téves, (384. §. 9. p.).

Ebben a céltudatos együtthatásban pedig pompásan összevág mindegyik semmiségi oknak funkcziója. Mintegy a jogeset összes térbeli dimenziója felé helyezkedik el a védelem előreotlt erőtényezőivel s ebben a szerves összemüködésben helye van mindegyik őrszemnek és teljes sulyával jut érvényesülésre, miglen elszigetelten, esetleg egyedül, csak «elenyészően ritkán», vagy csak elégtelenül érhetne sikert.

Czikkiró ur csak az utóbbi guerilla védekezést veszi fejtegetéseinek alapjául és ennek tagadhatatlanul «czéltalan s indokolatlan», de szerencsére felette ritkán tapasztalható harczmodorából általánosságra következtet s lesujtó itéletet mond a védelemről, melynek a semmiségi okokkal való «viszszaélései» valóságos «rákfene» okozójává lettek, mely csak a felsőbirósságok munkatervét «oktalanul szaporitja»!

Mintha bizony a bióságok jurisdikcziója eszményi magaslaton állana s a törvény «megértésének» olyan mélységéről s alapossságáról tenne tanuságot, hogy a tévedés ki lenne zárva?!

A semmiségi panasz uralmi területén, a kir. Curián czikkiró ur szerint a 385. §. 1. *a)* pontja alapján használt jogorvoslatok — horribile dictu — kilencztized része alaptalan! Az adatok forrását nem tudom, de helyességükben alaposan kell kételkednem. A gondosabb összeszámolás után lényegesen redukált mennyiségből még mindig le kell vonni azokat a perorvoslatokat, amelyekben — és ez különösen a kir. Curiára nézve áll — a tényállás alaki semmiségi okokra alapitott panaszokkal is meg van támadva. Csak a kir. Curiának valóságosan fenkölt birói arravalóságán mulik azután, hogy gépies skatulyázás helyett igazán érdemleges munkát végezzen.

A restancziák feltorlódása keserves tapasztalás és aggodalmas jelenség, de országos csapásszámba megy az a kétségbeejtő valóság, hogy legfőbb bióságunk érdemi, azaz megváltoztató itélkezése rövid öt éven belől 16%-ról 4%-ra zsugorodott össze, amellett, hogy az elintézett ügyek száma is kevesbedett!

Vagy ezért is kizárólag a védelem felel?

Végezetül néhány szót még arról a javaslatról, melylyel

szerző ur ama bizonyos rákfenét akként véli jogszerint kipusztithatni vagy legalább is csökkenteni, hogy az ennek kategoriájába tartozó semmiségi panaszokat ab ovo a kir. itélőtábla utasitsa vissza a 432. §. alapján.

Radikális gyógymód, azt el kell ismernünk. Effajta megoldás ez, mint mikor a kádból vizestül kiöntjük a gyereket is. Medicina peior morbo!

Vajjon a 437. §. kivételt statuál-e a 428. §. engedélye alól?

A krizisnek ez a szellemes kidolgozása egy merész hatvágással kivégzi a 385. §. 1. *a)* pontbeli semmiségi okot irmagostul s legczélszerübb, sőt égető szükséggé vált, hogy ezt, mint nyomasztó ballasztot a törvénykönyvből egyszerüen dobjuk ki! Mire való is ott? A táblai eljárásban merőben felesleges, miután czikkiró ur szerint nagyon ritkák azok az esetek, amelyekben «akár a törvényszék, akár a tábla a büncselekmény felismerésében tévedne» és valamely büntetőjogilag közömbös, tehát ártatlan cselekményt büncselekménynek deklarálna»; a curiai szakaszban pedig éppenséggel veszedelem!

Nem elegyedem ehelyütt vitába a dolog felett, hisz tulajdonképp az e tekintetben egyedül irányadó 427. és 428. §§., nemkülönben a 384. §. 4. bekezdésének tekintetbe vételével a dolog egyáltalában nem is «vitatható», csupán egyet kérdek, vajjon mire való volt akkor ezt a pontot egyáltalán kreálni és ha már meg van, az igazság megismerésének emeltyüje gyanánt avagy a vádlottak tőrbeejtésére szolgál-e?

Dr. Riedl Vilmos,
ügyvéd.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** büntetőjogi bizottsága eddig három ülésen tárgyalta a büntető-novella tervezetét. A tárgyalások homlokterében eddig a feltételes elitélés állott.

Balás Elemér, kit a jogászegylet a javaslat ismertetésére felkért, kinek a feltételes elitélés behozatala ellen elfoglalt állásfoglalása éppen a jogászegyletben nehány évvel ezelőtt tartott előadásából ismeretes, ezuttal is az intézmény behozatala ellen nyilatkozott.

Az intézmény ellen a legerősebb fegyvereket vitték a harczba Baumgarten Izidor és Doleschall Alfréd. Magyar István is csak erős megszoritásokkal tartja kivánatosnak a javaslat álláspontjának érvényesülését. A feltételes elitélés mellett eddig egyedül Oberschall Pál foglalt egész határozottsággal állást. A feltételes elitélés hiveire most kerül a szólás sora.

Az intézmény ellenzőinek a vita során legerősebb érve az volt, hogy a feltételes elitélés osztálybiráskodáshoz vezet, vagy legalább is ennek a gyanunak teszi ki a bíróságokat. Sajátságos jelenség, hogy valahányszor Magyarországon kilátás van arra, hogy az uj eszmeirányok tért hóditsanak, mindig azzal állanak elő a meglevőhöz mereven ragaszkodók, hogy a magyar bíróságok nem elég érettek, nem birnak bánni azzal a nagyobb szabadsággal, melyet az uj irányok a birónak engednek. Még sajátságosabb, hogy éppen a birói és ügyészi kar kiváló tagjai azok, kik ezt az érvet felhasználják. Ezzel olyan térre viszik át a vitát, hol az objektiv érvek küzdelme megszünik.

Félnek a feltételes elitélés alkalmazását a szakbiróra ruházni. Nem tekintik, hogy a biró a szabad mérlegelési rendszer mellett a legnagyobb szabadsággal bir a bizonyitottság kérdésénél, hogy a 92. §. mellett a legszélesebb keretek között állapitja meg a büntetés mértékét és hogy emellett a jogi megállapitások is még próbára teszik szaktudását és pártatlanságát. Éppen csak a három hónapnál alacsonyabb szabadságbüntetés helyes elengedése haladná felül a biró képességeit? Éppen csak akkor félnek a birónak adott nagyobb szabadságtól, mikor az a vádlott javára szolgál? Az kétségtelen, hogy lesznek egyes, szórványosan előforduló esetek, mikor a feltételes elitélés alkalmazásánál osztályszempontok vagy az eset körülményeinek nem helyes értékelése fog dönteni. De nem igy lehet-e ez a büntető biráskodás minden részénél? És vajjon lehet-e mondani, hogy pld. a 92. §-t csak osztályszempontok szemelőtt tartásával alkalmazták?

Ami azt illeti, hogy a bíróságok a közvélemény előtt az osztályérdekek érvényesitésének gyanujába kerülnek, ez az ellenérv használható a büntetőjog és a bünvádi eljárás mindazon intézményei ellen, melyek a biró mérlegelésének nagyobb érvényesülést engednek. Ez az érv felhozatott a multban is, valahányszor az uj eszmeáramlatok érvényesülése ellen tiltakoztak és fel fog hozatni mindaddig, mig az ujitásnak és a haladásnak ellenesei lesznek.

A valódi ellentét a feltételes elitélés védői és ellenesei között sokkal mélyebben gyökeredzik. Két ellentétes világfelfogás áll itt egymással szemben. Nem — mint az ellenfelek hirdetni szeretik — a klasszikus és a modern büntetőjogi felfogás. E két álláspont ellentétei kiegyenlithetők kölcsönös bölcs mérséklettel és az időszerüség és keresztülvihetőség elvének szemelőtt tartásával.

Ellentétes világfelfogás csak azokat választja el egymástól, kik mereven ragaszkodnak a szélső álláspontokhoz. Azt, aki a meglevőt egészen leakarja rombolni és a másik végletként, aki a fennállóból egy talpalatnyi tért sem akar engedni.

A feltételes elitélés szükségességének elismerésében találkoznak mindazok, kik a büntettes egyéniségének, lelki világának, cselekménye rugóinak figyelembevételét, a tett individualizálását a büntető biráskodás egyik vezérlő szempontjának tartják.

Ellenesei csak azok lehetnek, akik ragaszkodnak a régi büntetőjognak ahhoz az alaptételéhez, hogy a büntetőjog és a büntető jogszolgáltatás a tett formális megitélésénél egyéb nem lehet.

A feltételes elitélés kérdésében állásfoglalókat az alapfelfogás külömbözősége osztja két táborba. Megvalósitásáért szállnak sikra azok, kik a modern felfogástól áthatva a lüktető életet és annak végtelen változatait veszik a megitélés alapjául, akik a büntetés hatályosságát egybe akarják kapcsolni az egyén legnemesebb javainak lehető kimélésével, a kik a cselekménynek minden irányban individualizálását az uj irányok legfőbb leszürődött esedményének tekintik. Ellenben irtóznak az intézmény behozatalától azok, kik a tettnek sajátos körülményeivel mit sem törődve a cselekmény jogi construálását tekintik a büntetőjog legfőbb feladatának, és a büntetésnek a bünösség fokához mért merev alkalmazását az igazságosság legmagasabb ideáljának.

Most, mikor az uj eszmeirányok nálunk is tért hóditottak, mikor már az igazságügyi kormány sem zárkózhatik el a fejlődés követelményei elől, a haladás minden lelkes hivének össze kell tartani a konzervativ ellenzők ellenállásának leküzdésére.

— **A kir. Curia által elintézett ügyek statisztikája.** Legfőbb bíróságunk polgári osztálya (beleértve a felülvizsgálati, keresk., váltó- és csődügy tanácsait) 1906. év folyamán összesen 12443 polgári ügyet intézett el (1905-ben 12425-öt), és pedig visszautasitással 497 (506), helybenhagyólag 8822 (8050), megváltoztatással 1335 (1217), megsemmisitéssel 70 (56), feloldólag 265 (237), más módon 1454 (2232). Tartatott öt tagu tanácsülés 233 (231), héttagu tanácsülés 1120 (932). Birságolás 1 történt.

A bünügyi osztály 1906-ban elintézett 11881 (1905-ben 11141) ügyet, és pedig elutasitással vagy visszautasitással 6410 (5724), helybenhagyással 2 (2), megváltoztatással 11 (17), megsemmisitéssel 461 (440), más módon 4868 (4783); a semmiségi panasz visszavonatott 129 esetben (1905-ben 175 esetben). Sajnos, a kir. Curia bünügyi osztályán még most sem

vezetnek az elutasitott és visszautasitott perorvoslatokról külön statisztikát és igy vajmi nehéz megállapitani, hogy hány esetben utasittatott vissza a perorvoslat a bejelentés formahibája miatt, de abból, hogy a megsemmisitő határozatok száma nem emelkedett lényegesen, mig az el- és visszautasitott ügyek száma majd 700-al nőtt, következtethető, hogy semmi számbavehető változás a visszautasitások arányszámában nem állott be.

A bünügyi osztály 1906-ban tartott 338 tanácsülést (1905-ben 346), 485 tárgyalást (486), 1 izben ült össze a kegyelmi tanács (3). A jogegység tárgyában a kir. koronaügyészség 47 perorvoslatot használt (67). Bíróküldés 130 kéretett (151). Helytadólag elintéztetett 37 (28). Kártalanitás iránt 45 (33) kérelem terjesztetett elő, amelyek közül 8 kérelemnek (7) adatott helyt.

— **Alaptalanul perlekedő ügyvédek.** Dr. Márkus Dezső curiai kisegitő-biró ur mult heti czikkében a következőket állitja:

Az ügyvédek periratai közt is akad akárhány, amilyent ügyvédnek honoris causa sem szabad ellenjegyezni. Sohasem állapitanék meg dijazást az olyan ügyvédi munkáért, amely a tételes jog és az *állandó* (csakis ilyen) joggyakorlat elemi szabályainak egyszerü nemismerésében leli indokát. Ne próbálkozzék az ügyvéd ügyfeleinek költségére és veszélyére olyan lépésekkel, melyeknek sikertelenségével a jog elemi ismereteivel rendelkező is tisztában van.

Nem szólnánk, ha dr. Márkus Dezső is csupán azon jogászi baklövésekről tenne emlitést, amelyek némely ügyvédi periratokban olvashatók és amelyek szomoruan illusztrálják a jogi oktatás sikertelenségét és a gyakorlati jogászi képzés, valamint a vizsgálatok szinvonalának alacsony voltát. Ilyen, hivatásukra teljesen képtelen, a jogban ugyszólván járatlan ügyvédek *(és tegyük hozzá birák)* mindaddig feles számmal lesznek, ameddig az egyetemre beiratkozni kell, de előadást hallgatni és tanulni éppen nem köteles a «hallgató», ameddig a vizsgákon csak *felelni* kell, *tudni* nem okvetlenül szükséges, és ameddig az első évtől kezdve végig az egész tanulmányi idő alatt a diák ügyvédi irodában vagy valamely közhivatalban töltheti el tanulmányi idejét.

Ámde Márkus biró ur nem csak ezektől a tudatlan ügyvédektől kikerült periratokról beszélt czikkében, hanem azt is szemére vetette az ügyvédi karnak, hogy akárhány perirat a tételes joggal és állandó birói gyakorlattal is szembe mer szállani és olyan lépésekkel próbálkozik, amelyeknek sikertelensége előre látható.

Bocsásson meg Márkus biró ur, akinek érdekes és igazán tartalmas czikkeit mindig nagy élvezettel olvasom, ha most éppen *A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk* czimü nagyérdekü czikksorozatával bizonyitom, hogy igenis szükség van arra, hogy mi ügyvédek az állandó birói gyakorlat ellenére is merészeljünk perorvoslattal élni. Vagy kérdezzük Márkus biró urtól, juthatott volna-e a kir. Curia abba a helyzetbe, hogy a törvénytelen gyermek örökjogát a most hozott teljes-ülési döntvényben elismerje, ha nem akadtak volna ügyvédek, akik — nem törődve az országbirói értekezlettel és a Curia eddigi határozataival — szivós kitartással perorvoslat utján érvényesitették az ő meggyőződésüket? Avagy a sommás végzések elleni perujitást, a munkaadó objektiv felelősségét, a csődön kivüli megtámadási, jogot, a Curia teljes-ülési döntvénye ellenében a középmérték mellőzését, a BP. 384. §. 9. pontjának szabadelvübb alkalmazását nem-e az ügyvédi karnak az állandó birói gyakorlattal való szembe helyezkedése vivta ki?

Az osztrák perrendtartás 49. §-a értelmében a perbeli meghatalmazottak — ideértve az ügyvédeket is — hivatalból elmarasztalhatók azon költségekben, amelyeket durva hibájuk (grobes Verschulden) által okoztak. Az osztrák biróságok megtették azt, hogy ha a felperes pervesztes lett, a biróság a 49. §. alapján marasztalta a felperesi ügyvédet az alperes javára megitélt költségben és saját ügyfele ellen sem állapitott meg sem kiadásokat, sem dijakat, mert az ügyvédnek nyilván tudnia kellett, hogy a felperes *nem lehet* pernyertes. Történt azután az, hogy a felsőbiró nemcsak a költségekben való marasztalást helyezte hatályon kivül, hanem — a felperesi ügyvédnek lehetetlen álláspontját téve magáévá, érdemben is megváltoztatta a csalhatatlan elsőbiró itéletét.

Ez a példa is mutatja, hogy mily helytelen az ügyvédnek szemére vetni azt, hogy neki előre tudnia kell a per kimenetelét és nem szabad perorvoslattal élnie az «állandó» gyakorlaton alapuló birói határozat ellen. *Advocatus.*

— **A munkásbalesetbiztositási törvényjavaslat** a képviselőházban tárgyalásra került, anélkül, hogy az igazságügyi bizottságnak alkalma lett volna ezzel a jogászi szempontból is fontos kodifikatorius munkával foglalkozni. Pedig ez a javaslat telve van olyan részletekkel, amelyek a jogász simitó keze nélkül kidolgozatlanok maradnak. A kártérito felelősség, a felállitott uj birói organumok szervezete, a hatáskörök megállapitása, az eljárás szabályozása feltétlenül megkivánták volna még az igazságügyi bizottság hozzászólását, Akkor talán nem maradt volna benn a javaslatban az iparhatósági hatáskör, valamint az állami munkásbiztositási hivatal eljárási és perorvoslati rendszerére vonatkozólag sem akkép rendelkezne a javaslat, hogy az eljárást és a jogorvoslatokat a kereskedelemügyi miniszter (!) rendelettel (!) állapitja meg, figyelemmel az iparügyekben az iparhatóságok által követendő eljárásra (!)

— **Az eladósodott Budapest** czim alatt érdekes könyv jelent meg. Szerzője, Pásztor Mihály ügyesen ismerteti a társadalmi viszonyokat, mert sok érdekes adatot dolgozott fel könyvében. Bennünket jogászokat a könyv azon részei érdekelnek, amelyek az ügyvédi pálya elözönlésével és a birói kar eladósodásával foglalkozik.

— **A Magyar Jogászegylet** tisztelettel kéri vidéki tagjait, sziveskedjenek az 1907. évre szóló hat K tagsági dijat a Jogászegylet pénztárnokának dr. Vámossy Károly, ügyvéd urnak (V., József-tér 5.) minél előbb beküldeni, hogy ezáltal a postai megbizás utján történő beszedés elkerülhető legyen.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Berner,** a német kriminalisták Nestora 89-ik életévében meghalt. Az öreg ur, aki a klasszikus iskola képviselője volt, éppen nem zárkózott el az ujabb irányok elől, aminek tanubizonysága 18 kiadásában megjelent kézikönyve is. 1843-ban jelent meg első müve: a büntetőjogi beszámitás alapvonalai. 1844-ben habilitálták a berlini egyetemen, ahol 1899-ben történt nyugalmaztatásáig tanitott. 1847-ben jelent meg a részességről szóló dolgozata; 1853-ban jött a Btk. időbeli, térbeli és személyek szerinti hatályáról szóló tanulmánya. 1861-ben a halálbüntetés eltörlése mellett foglalt állást. A német Btk. előkészitésében kritikai munkásságával vett részt (1869.). A porosz büntetőjog fejlődésének is szánt egy tanulmányt (1867.) A hetvenes és nyolczvanas években tankönyvének uj kiadásai foglalták el. Időközben megirta a német sajtójog tankönyvét. 1905-ben adta ki utolsó müvét a rehabilitátióról.

Berner kiváló érdeme, hogy távol tudta tartani a büntetőjog tanitásától a formalizmust és a tiszta fogalmi jogászatot.

— **Birák szervezkedése.** Ausztriában 1906. évi október havában alakult meg a birák országos egylete, november hóban létesült a bajor biróegyesület. A Deutsche Juristenzeitung az összes németországi birákat szervezkedésre hivja fel.

— **Csődön kivüli kényszeregyesség.** A német igazságügyi hivatal emlékiratot dolgozott ki, melynek czélja a tájékoztatás a külföld törvényhozásáról és tapasztalatairól a csőd elháritására szolgáló kényszeregyesség tárgyában. A német kereskedővilág, valamint a hannoveri ügyvédgyülés sürgette ennek az intézménynek törvényhozási behozatalát. Az emlékirat mellőzve a hollandi (1893. 1902), romániai (1902) és japán (1890) jog ismertetését, melyek csak kényszer-

halasztást engedélyeznek; 14 külföldi jogot ismertet három csoportban, t. i. 1. az angol (1883, 1890), 2. a franczia (1889) és 3. a belga rendszert (1883., 1887.) Az ujabb törvények nagyrésze a belga rendszert követi, nevezetesen a luxemburgi (1886), spanyol (1881., 1889), svájczi (1889), braziliai (1902), norvég (1899, 1906), portugal (1899), egyptomi (1900), olasz (1903), dán (1905) és az osztrák javaslat.

Az emlékirat felhozva az intézmény mellett és ellen szóló érveket, az intézmény ellen foglal állást. A Leipziger Zeitschrift für Handels-, Konkurs- und Versicherungsrecht cz. folyóiratban Jaeger lipcsei tanár, a csődjognak e kiváló commentatora, a csődön kivüli kényszeregyesség védelmére kel. A német csődök eredményeiről érdekes adatokat nyujt az emlékirat melléklete. A berlini 1905. évi kereskedőgyülés által nyujtott adatok szerint 50 czég igyekezett a csőd elkerülése végett egyességet kötni. Kényszereljárás hiján e törekvések egyes hitelezők önző ellenállása folytán hajójörést szenvedtek és valamennyi czég csődbe jutott. Az eredmény átlag 27% volt, a csődön kivül felajánlott 54%-al szemben. Az emlitett csődök fele kényszeregyességgel, másik fele végfelosztással fejeződött be. A berlini kereskedelmi kamara 1904-ben azt jelentette a birodalmi igazságügyi hivatalnak, hogy 193 csődön kivüli egyesség hiusult meg a hitelezők kisebbségének ellenállása miatt. A 193 csődből 138 végfelosztással, 55 kényszeregyességgel végződött, mig a csődön kivüli egyesség utján 50%-os quóta ajánltatott fel.

— **Az 1907-ik évi porosz igazságügyi költségvetés** 4 uj tanácselnöki és 20 birói állást szervez az Oberlandesgerichteknél, továbbá 9 uj törvényszéki elnöki és 117 uj elsőbirói állást vesz előirányzatba. A mult évre is 119 elsőfolyamodásu bíróval szaporittatott a létszám, amivel a kisegitő biráknak eddig divott intézménye megszüntetéséhez közeledik.

— **A birójelöltek kiképzésére** Németország nagy gondot fordit. Megszivlelhetik igazságügyi kormányunk vezetői azt az ujitást, hogy a porosz bíróság a berlini birójelölteknek előadást tartat a szabadalmi és védjegyjogból és ennek kapcsán nagyobb iparvállalatokba vezeti el a jelölteket, hogy a technika vivmányaival közvetlen-közelből ismerkedhessenek meg. Tudvalevő, hogy a porosz igazságügyi kormány évenként több birójelöltet nagyobb bankházaknál helyez el, hogy a világforgalmat megismerjék. Ugyancsak több jelöltet külföldre küld ki a kormány minden évben tanulmányutra.

— **Az orvosi felelősség műtéteknél** még arra is kiterjed, hogy ki adja a műtéthez az engedélyt, illetőleg beleegyezését. A darmstadti Oberlandesgericht most egy orvost marasztalt el azért, mert egy 18 éves leányon kancsalitás ellen műtétet végezvén, ez rosszul sikerült és a szem elpusztult. A marasztaló itélet legkivált arra támaszkodik, hogy az orvos a kiskoru beteg beleegyezése alapján végezte a műtétet, holott neki az atya beleegyezését kellett volna kikérnie. A leányt nem terheli felelősség, mert ő nem volt eléggé érett koru arra, hogy a mütétnek horderejét megértse.

— **A német birodalmi törvényszék gyakorlatából.** 1. A német kereskedelmi törvény 22. §-a szerint az, aki fennálló kereskedelmi üzletet élők közt vagy halál esetére megszerez, az üzlet eddigi tulajdonosának avagy jogutódainak beleegyezésével az üzletet az eddigi czég alatt, az utódlást kitüntető toldattal vagy anélkül folytathatja (egyező a magyar kereskedelmi törvény 12. §). E szakasz alkalmazásának nem előfeltétele a czégbejegyzés. (Eltekintve a 2., 3. §§-ok eseteitől.) Sem a beleegyezés hatályossága, sem a czég folytatásának joga nem függ a czégjegyzékbe való bevezetéstől. Az üzlet megszerzője azonban igénybe veheti az eladónak közreműködését a czég bejegyzésénél, ha az addig még nem volt bejegyezve.

2. Aki kereskedelmi üzletét a czéghasználat jogával együtt másnak eladta, utólag nem szüntetheti meg többé ezt a czéget az által, hogy a vevőre való átirás kieszközlése előtt azt a czégjegyzékből törölteti. Ilyen esetekben a czég a törlés daczára tovább is fennáll, mert a törlést kérő már nem volt abban a helyzetben, hogy a czéget megszüntesse; a czég fennállása pedig a 2. és 3. §§ ok eseteitől eltekintve a bejegyzéstől független.

— **Milanoban**, Martinazzoli tanár egy, kriminálpolitikai szempontból figyelmet érdemlő intézetet alapitott, amely minden szükséges erkölcsi és anyagi kellékkel ellátva, bizonyára egyik hatalmas fegyvere lesz a fiatalkoruak kriminalitása elleni küzdelemnek. Az intézet czélja: mindazon kiskoruaknak a fölkutatása és összegyüjtése, akik, szüleik gondatlansága, vagy hibája, avagy a rossz társaság, vagy végül a saját rossz hajlama folytán, csavargásra és büntettek elkövetésére adták magukat. Az intézet mindazon erkölcsi és gazdasági javaknak a nyujtására törekszik, amelyek a jónak gyakorlására szükségesek. Igy, azon igyekszik, hogy a kiskoruakban kifejleszsze a jóérzéseket, különösen pedig a vallásos, erkölcsi és polgári érzést, nemkülönben a személyi méltóság és felelősség érzetét is. Ily módon akarja — és bizonyára sikerrel fogja is — szolgálni az uj intézet a kriminalitás elleni harcz ügyét. *Dr. Th. L.*

— **Az orvos felelőssége a dajka bujakóros fertőztetéseért.** Párisban, egy az ottani szokás szerint dajkaságba adott csecsemő a dajkáló nőt és közvetve ennek gyermekét is luessel fertőztette. A nő kártéritési pört — 10,000 frank erejéig — inditott, amelyben a bíróságok a luetikus csecsemő anyjának és a házi orvosnak is felelősségét megállapitván, ezeket együttesen 8000 frank fizetésére marasztalta el. *(Gyógyászat.)*

Büntetőjogi kodifikáczió van folyamatban *Hawaii* szigetén és *Panama* köztársaságban; ez utóbbi államban jelenleg — ideiglenesen — a columbiai btk. van érvényben. *Hawaii* az 1830. évi btk.-et óhajtja fölcserélni modern szellemü uj törvénynyel Megemlitjük, hogy rajta kivül még két polinéziai államnak van modern szellemben kodifikált büntetőjoga, u. m. a *tongai* és a *szamoai* királyságnak *Tahiti* szigetén pedig, a franczia btk. van érvényben. — Uj büntetőtörvény van készülőben *Sziámban* is, ahol Stewart angol ügyvéd vezetése alatt, európai jogtudósokból álló kodifikálóbizottság müködik. — *Libéria*, nyugat-afrikai néger köztársaság első büntetőtörvénye 1891-ből való. Voltaképen az angol és amerikai büntetőjog recepciója, csakhogy maga a törvény szövege sokkal egyszerübb, mint pl. az amerikai államok törvényeié. — Uj btk. lépett életbe *Honduras* köztársaságban (1906-ban). *Dr. Th. L.*

A Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága folyó évi február hó 9-ikén, szombaton, d. u. hat órakor az egyletnek V., Szemere-utcza 10. sz. a. lévő helyiségében nyilvános ülést tart. — Vendégeket is szivesen látunk. — Az ülés tárgya: A büntető-novella tervezetének folytatólagos megvitatása. Felszólalók: dr. Doleschall Alfréd (folytatja), dr. Weisz Odön, dr. Berger Miksa, dr. Reichard Zsigmond, dr. Besnyő Béla, dr. Szilágyi Arthur, dr. Székely Aladár.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: Politzer Zsigmond és fia czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — INGYEN küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — RÉSZLETFIZETÉSRE szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Irodavezető kerestetik ügyvéd vagy ügyvédjelölt, perfekt német, kereskedelmi ügyekben teljes gyakorlattal. Csak állandó alkalmazást keresők küldjék ajánlataikat e lap kiadóhivatalához. 12062

Irnok, gyorsiró, ügyvédi irodai gyakorlattal kerestetik. Esetleg nőhivatalnok is felvétetik irodai gyakorlattal. Ajánlatok e lap kiadóhivatalába. 12063

Teljes vidéki gyakorlattal biró, német és román nyelvben is jártas ügyvédjelölt jó fizetéssel alkalmazást nyer törvényszékkel biró vármegyei székvárosban. Czim a kiadóhivatalban. 12061

Ügyvédjelölt, doctor iuris, három évi joggyakorlattal ügyvédi irodába ajánlkozik, hová azonnal belépne. Czim a kiadóhivatalban. 12054

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 7. szám. Budapest, 1907 február 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A jogegység megóvása. *Gottl Ágost* curiai tanácselnöktől. — Vétőképesség. *Dr. Szladits Károly* kir. törvényszéki birótól. — Észrevételek felsőbiróságaink joggyakorlatához. *F. E.* — Különfélék. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogegység megóvása.

Egy vállalkozó igaza érzetében, kénytelen lévén a hanyag vagy rosszakaratu épittető ellen pert inditani, ügyvédjéhez az informatio felvétele után ezt a három kérdést intézte: Biztos vagyok-e, hogy a pert megnyerem? mikor lesz annak vége? és mily költséggel jár a perlekedés? Az ügyvéd a kérdések egyikére sem volt képes határozott feleletet adni, amin a fél nagyon elcsodálkozott. Hiszen — mondja — ha engem valamely vállalattal megbiznak, ily kérdésre határozott és megnyugtató feleletet adok. Tudom, hogy az általam elvállalt mü sikerülni fog, egy napra számitom ki, mikor lesz a mü kész és egy fillérig megmondom, hogy az mennyibe kerül. Az ügyvéd felvilágositásul ekkép szólt: A per eredménye nem függ egyedül az én ügyességemtől és szorgalmamtól, hanem a biró felfogásától és törvényismeretétől. Ha sommás uton perelhetünk, 1½ éven belül nyerhetünk harmadfoku itéletet; ha rendes uton, egy évet a periratok váltására s a bizonyitásfelvételre számitva, egy éven belül elsőfoku, további félév után másodfoku, és további 2—3 év után harmadfoku itéletet, ha rendelvényileg vagy feloldással nem küldik vissza a pert, mert akkor ismét 2—3 évig várhatunk. Az, hogy mennyibe fog kerülni a per, kiszámithatatlan s ha épitőmestereket alkalmaznak mint szakértőket és a bíróság a költségeket kölcsönösen megszünteti, pernyertességnél is esetleg még reá fizethetünk.

Szokássá vált minálunk azt mondani, hogy pert inditani annyi, mint lutriba tenni!

Honnét van ez a bizonytalanság? Nem annyira és nem kizárólag ott rejlik a baj, hogy kodifikált magánjogi törvényünk nincs, hisz polgári törvénykönyv mellett is vannak perek és keletkezhetnek ellentétes határozatok és a per eredménye, ha nem is mindenkor, de a legtöbb esetben csak akkor lesz előrelátható, ha a legfőbb bíróság hasonló esetekben állandóan egyöntetü határozatokat hoz.

Mennyire teszi ingadozóvá az igazságszolgáltatást, ha a legfőbb bíróság hasonló esetekben majd igy, majd amugy határoz! Mennyire keseriti el a felet, amikor a pert elvesztette, ha azt találja a határozatok gyüjteményében, hogy a Curia egészen hasonló esetben kedvező itéletet hozott és később esetleg ismét az előbbi jogi álláspontra tért vissza! Mily kétségbeejtő állapot az, amikor a legfőbb bíróság ugyanabban a kérdésben éveken át felváltva majd pro, majd contra itél, vagy mindennap előforduló kérdésekben éveken át helytelenül járt el. Gondoljunk csak arra, hogy a Curia éveken át a kir. kincstár és a haszonbérlői között kötött, nyomtatott szövegü szerződések magyarázatánál a jövedelmi adót, pótadót stb. a kincstár terhének mondotta ki, később pedig uj perekben ugyanazon szövegü szerződések alapján a haszonbérlőt terheli ezekkel az adókkal; továbbá, amikor a Curia éveken át a biztositási ügynököt a biztositott fél megbizottjának tekintve, ezt a felet az ügynök ravaszságának áldozatává tette, mig végre az ügynököt a biztositó társaság megbizottjának mondotta ki. A legszomorubb eset pedig az, hogy a Curia éveken át az 1876: XVI. törvényczikket akkép magyarázta, hogy a végrendeleti tanuk által bizonyitandó tények nem a végrendelet szövegében, hanem külön záradékban tanusitandók s minekutána ez alapon több száz végrendeletet érvénytelennek kimondott, végre eddigi felfogásától eltérve megelégedett azzal, hogy a tanuk nyilatkozata magában a végrendeletben megtörtént. Mily kétségbeejtő dolog ez azokra nézve, kik az előbbi magyarázatnak áldozatául estek! És a vesztesség perujitással sem hozható helyre!

Igen egyszerünek tünik fel az ilyen bajok elleni orvoslás! Ugyanis uj törvény életbeléptetése esetében, vagy a jogéletben keletkező uj kérdések esetében az egész anyag beható tanulmányozás és megbeszélés tárgyává teendő és a tanácsban vagy több tanácsban az előző esettől eltérő jogi felfogás esetében a jogegység megóvása czéljából a kérdés a legszélesebb alapon megvitatandó és eldöntendő, ezentul pedig a döntés következetesen követendő.

Csakhogy ennek kivitele csaknem legyőzhetlen nehézségekbe ütközik és ezeken szenvedett hajótörést mindeddig minden törekvés.

A jogegység előmozditása és biztositása szempontjából az alsóbíróságoktól sokat nem lehet várni. A jelszó ott: csak gyorsan elintézni! mennél több befejezett ügyet, mennél több itéletet tud a biró kimutatni, annál jobb a minősitése, annál több kilátása van előléptetésre. Ezenfelül az ügy behatóbb tanulmányozására a törvény, a rendeletek, a judikatura felkutatására az alsó birónak kellő ideje nincs, néha a szükséges segédeszközök sem állnak rendelkezésére. Ez oly perekben, a melyekben jogorvoslat használható, még nem a legnagyobb hátrány, azonban az utolsó forumnál már pótolhatlan kárt okoz a félnek, ha itt is a hajsza elvek lábra kapnak, ha a legfőbb bíróság nem foglalkozik tüzetesebben a jogkérdéssel, ha nem törődve a felebbezésben felhozott alapos jogi fejtegetésekkel, az alsóbirósági itéletben előforduló helytelen felfogásokkal, és azt találva, hogy az alsóbirósági itélet rendelkező része különben helyes, az itéletet egyszerüen indokaiból helyben hagyja.

Az ilynemü határozat nem tanusitja azt, hogy a legfőbb biró az ügygyel behatóan foglalkozott, s hogy felkarolt mindent, ami a jogkérdés tisztába hozatalát elősegitené és nem nyugtatja meg a felet abban, hogy igazságtalanság nem történt, de az ilynemü határozat nem is méltó a legfőbb bírósághoz. Ezért rendeli a sommás eljárás (1893: XVIII. tcz. 203. §-a,) hogy a felülvizsgálati bíróság a felülvizsgálati, illetőleg csatlakozási kérelem indokolására felhozott jogszabály és ennek alkalmazhatósága iránt határozatának indokaiban nyilatkozni tartozik. Az ily nyilatkozatok, bár azt a régi perrendtartás külön nem is rendeli, rendes perekben is szükségesek.

A legfőbb birónak az egyes ügyek eldöntésénél kötelességében állana nemcsak saját tájékoztatása czéljából az eldöntendő ügyre vonatkozó törvényes intézkedéseket, a reá alkalmazható jogszabályokat és judikaturát felkeresni és fontolóra venni, hanem kutatásának eredményét a tanácskozás elősegitése czéljából a tanács rendelkezésére bocsátani, mert ki van zárva, hogy a szavazó biró mindezeket a segédeszközöket a tanácskozás rövid ideje alatt keresse fel. Ennek mellőzésével gyakran alapos és megnyugtató votum nem is adható.

Ami már most ezeket a segédeszközöket illeti, itt már csaknem legyőzhetetlen akadályokba ütközik a biró törekvése.

Ahol pozitiv törvény magyarázatáról van szó, ritkán áll a biró rendelkezésére a törvény indokolása, az anyaggyüjtemény; a judikaturát illetően pedig a 16 kötetből álló Márkus-féle gyüjteményben, a «Jogtudományi Közlöny» 100 kötetében vagy nem talál hasonló esetet, vagy ha talál, többnyire egymással ellentétben levő határozatokat. A legujabbi időben megjelent Grill és Pollitzer-féle gyüjtemények mellett sem mondhatni, hogy téves szerkesztés vagy ellentét ki van zárva.

A tanácskozás kellő előkészitése tehát az első lépés volna a jogegység biztositására.

Ha immár az előadó az előző hasonló eseteket felkereste és ezeket a tanácscsal ismertette, ellentétes határozatok már kikerülhetők. De mi történik, ha a judikaturában az ellentétes határozatok már megvannak?

Legtermészetesebb volna az ügyet teljes-ülésbe hozni. Azonban itt már legyőzhetetlen akadályok tornyosulnak fel. Egy-egy teljes-ülési határozat, a hitelesitést is ideszámitva, a szaktanácsoktól, a biráktól egy teljes napot von el, ami, tekintettel arra, hogy hetenkénti négy napi ülés mellett, a kiosztott perek tanulmányozására csak két köznap marad fenn, nagy idővesztességgel és hátráltatással jár. A teljes-ülésben, éppen azok, akiktől felvilágositás várható, hallgatnak. De vannak olyan birák is, kik abban a szakmában, amelybe a teljes-ülés kérdése vág, soha nem müködnek. (Például: kereskedelmi, felülvizsgálati, stb. ügyekben.) Ezek tehát csak szavaznak s igy megeshetik, hogy szavazatukkal helytelen döntést idéznek elő. Néha még a nagy terem rossz akusztikája és ebből származó félreértések is befolyásolhatják károsan a szavazás eredményét. Elég annak a meggyőződésemnek kifejezést adnom, hogy a Curiának némely teljes-ülési határozatai annak leggyöngébb határozatai.

A teljes-ülés nagy apparatusának igénybevételétől tehát az egyes tanácsok rendszerint tartózkodnak és nem törődve az előző saját határozataikkal, a határozatok gyüjteménye szerint más tanácsban követett gyakorlattal, a fenforgó esetet a szavazatok többsége alapján döntik el. Az ellentét fenmarad, az ellentétes határozatok száma egygyel szaporodik!

Ezenkivül a teljes-ülésekre vonatkozó szabályok is részben hézagosak, részben nem világosak; jelesül nincs tisztába hozva, hogy mi tartozik a teljes-ülés elé. Néha azért kivánja a tanács vagy tanácselnök az esetet a plenum elé hozni, mert a kérdés fontos vagy nehezen eldönthető; pedig nem ez az alapja és czélja a teljes-ülésnek, hanem az ellentétes határozatok felderitése, az ellentétes felfogások megszüntetése, a jogegység előállitása.

Mielőtt áttérnék a jelen soraim czéljára, a teljes ülések összeállitásának és a határozatok összegyüjtésének módjára vonatkozó nézeteim ismertetésére, szükségesnek tartom az e körül felmerülő nehézségekre és helytelenségekre még bővebben kiterjeszkedni.

A teljes-ülések tárgya törvényeink szerint kétféle. Az 1881 : LIX. tcz. 4. §-a szerint a Curián az igazságszolgáltatás egyöntetüségének megóvása végett valamely ügynek elintézése alkalmával felmerült elvi kérdés akkor terjesztendő a teljes-ülés elé, ha ezt a tanács többsége vagy a tanács elnöke szükségesnek találja, ezenfelül a Curia elnöke is köteles, ha ellentétes elvi alapokon nyugvó határozatokról nyer tudomást, a vitás elvi kérdés eldöntése végett a teljes-ülést egybehivni. A teljes-ülés elvi megállapodásai az ügyek elintézésénél «irányadók». Az 1890 : XXV. tcz. 13. §-a szerint a kir. táblák azokban az ügyekben, melyekben a törvény szerint, «mint utolsó foku» bíróságok járnak el, a felmerült vitás elvi jelentőségü jogkérdéseket teljes-ülésben döntik el. Ezeket a teljes ülési elvi megállapodásokat a kir. tábla tanácsai mindaddig «követni tartoznak», mig azokat ujabb teljes-ülési határozat meg nem változtatja. Ha akár az igazságügyminiszter, akár a kir. Curia elnöke arról győződnék meg, hogy az egyes kir. táblák ellentétes elvi jelentőségü megállapodásra jutottak, haladék nélkül intézkednek, hogy a jogegység megóvása végett a felmerült kérdés a kir. Curia teljes-ülése elé terjesztessék. A kir. Curia teljes-ülési megállapodását a kir. táblák mindaddig «követni tartoznak», mig azt a kir. Curia ujabb teljes-ülési megállapodással meg nem változtatja.

Eszerint az 1881 : LIX. tcz. 4. §-a alapján hozott curiai teljes-ülési döntvény elvi megállapodásai a Curia tanácsainál «irányadók», ellenben az 1890 : XXV. tcz. 13. §-a alapján hozott teljes-ülési határozatban foglaltakat mindegyik tábla «követni tartozik». Van tehát oly curiai teljes-ülési határozat, amely a táblára nézve kötelező erővel bir és olyan, amelyet a tábla követni nem tartozik, hanem a Curia tekintélyénél fogva belátása szerint csak követhet, a törvényszékek és járásbiróságok pedig felemlitve nem lévén, ezek a biróságok azokhoz kötve nincsenek.

Igaz ugyan, hogy némelyek felfogása szerint nem helyes a Curia teljes-ülési határozatainak joghatályát az alsóbiróságokra nézve is kötelezővé tenni, mert ezzel a biró jogi meggyőződésének nyilvánulása korlátoltatnék és nincs kizárva, hogy a biró, ha megmarad előző felfogása mellett, alkalmat szolgáltathat a felsőbiróságnak is a saját döntésének megváltoztatására; csakhogy másrészről mégis sajátságos, hogy némely esetben a tábla, tehát az alsóbiróság, a Curia felfogásához kötve van, az alsóbb biróságok pedig soha; a tábla pedig minden esetre alkalmasabb annak előidézésére, hogy a Curia térjen el előbbi megállapodásától, mint a törvényszék vagy a járásbiró. Helyesebbnek tartom kimondani, hogy a Curia teljes-ülési határozatai kivétel nélkül kötelezők legyenek az alsóbiróságokra is, mint azt, hogy a felsőbiróság az alsóbiróság ellentétes határozatait mindenkor megváltoztatni kénytelen legyen. Egyébiránt sommás ügyekben az alsóbiróság a sommás eljárási törvény 204. §-a értelmében a felülvizsgálati biróság jogi álláspontjához kötve lévén (és ez az uj perrendtartás tervezetének is megfelel), helyesebb általában kimondani, hogy az alsóbiróság nemcsak a konkrét esetben, hanem a teljes-ülési határozatokban lefektetett jogi álláspontot is mindenkor követni tartozik.

További nyilt kérdés az: van-e helye a curiai teljes-ülési döntvény hozatalának akkor, ha a tábla határozat-tárába felvétettek oly határozatok, amelyek nem keletkeztek oly ügyben, amelyben a tábla a törvény szerint mint utolsó foku bíróság jár el vagy eljár ugyan mint utolsófoku bíróság, de oly jogkérdést döntött el, melyben bizonyos értékhatáron tul a Curia is eljár mint utolsó foku bíróság?

Volt eset, hogy a Curia teljes-ülési döntvényt nem hozott azért, mivel a táblák az ellentétes határozatokat nem mint utolsó forumok hozták. Ennek következménye most az, hogy a táblák ellentétes határozatai eldöntetlenül maradnak mindaddig, mig az ellentétet a Curia elnöke vagy valamely curiai tanács, illetőleg elnöke észre nem veszi és valamely konkrét curiai ügyben a kérdést most már az 1881 : LIX. tcz. 4. §. alapján plenum elé nem viszi; de akkor is a táb-

lák a curiai döntvényhez nem lesznek kötve, hanem a Curia tekintélyénél fogva ahhoz csak alkalmazkodhatnak.

A fent emlitett második eset is fordult elő a Curiánál, amikor ugyanis bizonyos értékhatárhoz képest ugy a tábla, mint a Curia jár el mint utolsó forum. (Lásd az 1900 junius 15. XL. sz. a hozott curiai teljes-ülési döntvényt abban a kérdésben, hogy a tanuk és szakértők dijainak és költségeinek előlegezésére a fél ügyvédje kötelezhető-e?) Ennek következménye pedig az, hogy ezt a curiai teljes-ülési határozatot a táblák az 1890:XXV. tcz. 13. §. értelmében követni tartoznak; ellenben ha ezt a Curia az 1881:LIX. tcz. 4. §. alapján tartott teljes-ülésében mondotta volna ki saját ügyeiben, ez a határozat a táblákat nem kötelezné.

Ez a visszás helyzet minden esetre megszüntetendő lesz.

Az uj polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat első Tervezetében a teljes-ülési határozatokra vonatkozóan uj szabályozás volt felvéve. Az erre vonatkozó szakaszok azonban később mellőzve lettek, és az utolsó tervezetben az indokolás szerint: «a birói szervezetre vonatkozó javaslatnak további tárgya lesz a felsőbirósági döntvény alkotási jog szabályozása stb. Mindezeket a törvényjavaslatokat külön-külön szándékozik az igazságügyi kormány a törvényhozás elé terjeszteni olyképen, hogy ezek a törvények a polgári perrendtartással együtt lépjenek hatályba.»

Az emlitett törvényjavaslat a 29—36. §§-aiban a kir. Curia és a kir. itélőtáblák döntvényei körüli eljárást szabályozván, a 29. §. szerint mellőzi az 1881:LIX. tcz. 4. §-ának azt az intézkedését, mely szerint a tanács többsége vagy a tanács elnöke jogositva van a vitás elvi kérdést az ügy elintézése előtt a teljes ülés eldöntése elé terjeszteni és ezt csak akkor engedi meg, ha valamely tanács egy másik tanács elvi jelentőségi határozatától el akar térni vagy ha két tanács valamely jogkérdésben ellentétes elvi jelentőségü határozatot hozott. A 30. §. az itélőtáblák ellentétes elvi jelentőségü határozataira nézve, amikor ezek mint utolsófoku bíróságok járnak el, az eljárást ugy szabályozza, mint az 1890:XXV. tcz. 13. §-a, azonban a 31. §. szerint a jogegység megóvása végett a kir. Curia teljes-ülésében döntvényt hozhat akkor is, ha valamely itélőtábla az előbbi §. alá nem tartozó kérdésekben egy másik itélőtáblával vagy a Curiával ellentétes gyakorlatot folytat; tehát oly esetben, mikor a táblák nem mint utolsófoku bíróságok járnak el. A 34. §. szerint a Curia döntvényeit a Curia tanácsai, azokban az ügyekben, amelyekben a törvényszékek mint utolsófoku bíróságok járnak el, az alsóbíróságok; a tábla döntvényeit a tábla tanácsai, valamint a tábla területén levő alsóbíróságok, ha az ügyben a törvény szerint utolsó fokban járnak el, követni kötelesek. Eszerint a kötelező erő már az alsóbíróságokra is kiterjesztetett, ha az ügyben utolsó fokban járnak el. Csakhogy ebben a §-ban is helytelen a szabályozás, mert ha a Curia a 34. §. szerint oly ügyekben, amelyikben a tábla mint utolsó foku bíróság jár el, döntvényt hoz, ez a döntvény a táblákra nézve kötelező; ezzel azonban ellenmondásban van a 31. §., mely szerint a Curia a tábláknál előfordult ellentétes határozatok felett akkor is hozhat döntvényt, amikor a táblák, mint utolsó forum jártak el. Ez a döntvény tehát ne legyen kötelező a táblákra nézve? Hiszen nem ott fekszik a suly, hogy a Curia mily uton került abba a helyzetbe, hogy hozzon döntvényt és a 31. §. szerint közömbös is az, hogy az ellentétes határozat a táblák közt vagy a tábla és a Curia közt merült fel, ugy az is, hogy a tábla az ügyben utolsó fok-e?

Ugy hirlik, hogy az igazságügyi kormány az e napokban a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslataiban a büntetőbirósági határozatokra nézve egy harmadik szabályozást tervezett. Összhangzásban lesz-e ez a szabályozás az előző két törvény rendelkezéseivel, azt ma még nem lehet megállapitani.

Attérek most már tervezetemre. Már előzően reá mutattam arra, hogy a Curia előadójának kötelességében áll a tanácskozást akkép előkésziteni, hogy az eldöntésre kerülő ügyre vonatkozó jogszabályokat, különösen a Curiának addigi gyakorlatát felkeresse és az adatokat a tanács rendelkezésére bocsássa. Ha van előző határozat, vagy ha a jogkérdés nehéz az eldöntésre, jelesül ha a tanács tagjai a kérdésben további tanulmányozást kivánnak tenni, a határozat meghozatala elhalasztandó és a kérdés a tanácsnak az ügyben részt nem vett többi tagjaival is megbeszélendő, esetleg hasonló ügyekkel foglalkozó más tanács tagjainak véleménye is meghallgatandó. Természetes, hogy a szavazásban csak azok a birák vehetnek részt, akik az ügy előadásánál részt vettek. És ez az eljárás nem ütközik semmi törvényes intézkedésbe, mivel a biró jogi meggyőződésének megalkotására nemcsak kommentárokból, határozatok gyüjteményeiből, hanem bárhonnét szerezhet felvilágositást.

Ha a tanács a saját vagy más tanács előző határozatától el akar térni, a mostani rendszer mellett az ügyet mindenkor a teljes-ülés elé kellene hozni. Kimutattam, hogy ezt az apparatust, épen nehézkessége miatt nem igen lehet igénybe venni. Szerintem erre nincs is szükség; jelesül nincs szükség arra, hogy minden egyes biró szóljon a kérdéshez, hanem elég és megfelelőbb, ha a kérdés megvitatásában és eldöntésében csak azok vesznek részt, akik hasonló ügyekben biráskodnak. A Curiánál az ügyek elintézésében nagyobbára szaktanácsok, sőt szakelőadók járnak el. Nincs tehát szükség arra, hogy kereskedelmi-, örökösödési-, ingatlanok iránti-, házassági-, szabadalom bitorlási perekben, kisajátitási vagy a sommás eljárásra vonatkozó ügyekben olyanok is vegyenek részt, akik ily ügyekkel soha sem foglalkoznak és csak olyanok szólhatnak a kérdéshez, akiknek tanácsaiban az ellentétes határozatok előfordultak vagy előfordulhatnak. Ehez járul, hogy egyes tanácsok saját fontos határozataikat amugy is külön gyüjtik.

Ha tehát a tanács a saját vagy más tanács előző határozatától el akar térni, a jogegységet legbiztosabban érjük el, ha elvi vagy fontos kérdésben az illető egész tanács véleményét beszerezzük és ha a tanács egyetértésre jut, saját tanácsának előző határozatától egyszerüen eltérhet; ellenben ha ez el nem érhető, vagy más tanács határozatától kiván eltérni, a kérdés az illető szakmában alkalmazott birákból álló nagyobb tanács elé terjesztendő és ez hoz elvi jelentőségü döntvényt. Ebben a nagyobb tanácsban részt vennének a polgári, illetőleg a büntető szaktanácsokban müködő tanácselnökök is. Ily módon elkerülhető a teljes plenummal járó idő- és munkapazarlás. Az ugynevezett teljes-ülési határozatok ezzel alaposságban és megbizhatóságban csak nyernének és a Curia teljes-ülési határozataiban való bizalom nem gyengülne, ellenkezőleg a tisztán szakbirák által hozott nagyobb tanácsok határozatainak tekintélye csak emelkednék.

Emellett nem volna kizárva, hogy oly esetekben, amikor általános érdekü elvi kérdések döntendők el, pl. a perrendtartásra vonatkozóan, az eddigi teljes-ülés hozzon döntvényt.

A mostani teljes-ülésben, ha ezt szokásos ülési napon tartják, nem vehet részt a jelenlegi felülvizsgálati tanács, a melynek tárgyalásaira a felek már délelőtt 10 órára vannak idézve; tekintetbe veendő azonban, hogy az uj perrendtartás életbeléptetésével szokásos ülési napon más tanács tagjai sem lesznek meghivhatók teljes-ülésre és igy okvetlenül egy szabad napon, vagyis egy ötödik napon kellend a teljes-üléseket tartani; pedig az uj perrendtartás életbeléptetése esetében már kezdetben számos teljes-ülésre lesz szükség.

Meg vagyok győződve arról, hogy ha régibb időtől kezdve több sulyt fektettünk volna az ellentétes határozatok megszüntetésére, a jogegység szomoru helyzete már nem forogna fenn és elérhettünk volna oly állandó judikaturát, mely egy rendszeres polgári törvénykönyv hiányát, ha nem is tel-

*

jesen pótolna, mégis a jogviszonyokat tisztázta, a jogbiztonságot a lehetőségig emelte volna.

De fel kell hoznom e helyen még egy igen érezhető bajt, ami abból áll, hogy a szaklapokban és gyüjteményekben megjelenő jogi esetek közlésének módja sehogy sincs szabályozva. Bárki szerezhet és tehet közzé jogeseteket minden válogatás és ellenőrzés nélkül. Kiadják az ellentétes határozatokat, kiadnak oly határozatokat is, amelyek teljesen eltérnek az állandó gyakorlattól, amelyekre nézve tán a tanács maga sem kivánta volna a közzétételt, szerkesztik a kiemelendő jogszabályt az ügy teljes ismerete nélkül a felsőbiróság puszta indokolásának lenyomása mellett az első benyomásra, az eset finom módozatai nélkül. Az ilynemü gyüjtemények olvasása azt, aki az esetekből gyakorlatot vagy tanácsot kiván szerezni, csak zavarba hozza.

Szerintem csak oly esetek közzétételét kellene megengedni, amelyekre maga az illető tanács adja meg az engedélyt.

Egy előző határozattal ellentétben álló határozatnak közzététele mellőzendő volna mindaddig, mig az egész tanács többsége, vagy a nagyobb tanács (most teljes-ülés) megállapodásra nem jutott.

A jogegység megóvásának fontosságától áthatva és jelesül oly czélból, hogy a Curia az egyes tanácsokból esetleg kikerülő ellentétes határozatokról mielőbb tudomást szerezhessen, a Curia elnöke Oberschall Adolf azt a helyes rendszert léptette életbe, hogy minden egyes tanács vezet egy könyvet, melybe a tanács egyik birája a tanácsban előforduló elvi jelentőségü határozatokat beirja, amely gyüjteményhez egyuttal az illető határozatnak egy másolata csatoltatik. Egy éve, hogy a könyvek vezettetnek és most arra kerül a sor, hogy ezek a határozatok közzététessenek. Véleményem az, hogy ezeknek közzétételéhez való jog ne tétessék szabadalom tárgyává, hanem a határozatok hónapról-hónapra sokszorositva közöltessenek egy-egy példányban minden egyes szaktanácscsal (ami jelenleg részben már foganatba vétetett) és a jogi lapok szerkesztőségeivel, amivel elérhető az, hogy a konkrét esetek egyformán szerkesztve jelenjenek meg és hogy a jogkereső közönség is ezekről mielőbb és kifogástalan szövegben tudomást szerezhessen. Az egyik vagy másik lapnak feljogositása csak üzleti versenyt támogatna, ami a czélt sehogy sem mozditaná elő. De annak sem volna alapja, hogy a kir. Curia, vagy az igazságügyminiszterium saját költségén ellenérték mellett adja ki az ekkép gyüjtött határozatokat, mivel annak látszatja is kikerülendő, mintha ezeknek kötelező ereje volna, vagy mintha valami felsőbb hatósági ellenőrzésnek volnának alávetve, de különben is hátrányos következményekkel járhatna, ha a tanácsoknak, mondhatni privát szorgalma, vállalati czélokra felhasználtatnék.

Gottl Agost.

Vétőképesség.[1]

6. Az imént azt az esetet tárgyaltuk, midőn a vétőképtelen kárvallott önkárositó cselekménye vétkes kártévővel állott szemben; hátramarad még annak vizsgálata, hogy a vétőképtelen kárvallott cselekménye mennyiben zárja ki másnak vele szemben fennálló objektiv kárkötelezettségét? E kérdés megoldásánál a vasutak felelősségét kell elsősorban szemügyre vennünk, nemcsak azért, mert e tekintetben tételes törvényre támaszkodunk, hanem azért is, mert a felvetett kérdésnek ezen a téren van legsajnálatosabb aktualitása.

Az 1874 : XVIII. tcz. világosan a vétlen felelősség (obligatio ex lege) elvi alapján áll és ezt az alapgondolatot szerkezetileg helyesebben juttatja kifejezésre, mint a megfelelő osztrák törvény,[2] mely azt a vétségi elv formális fentartásával a megdönthetetlen vélelem alakjába bujtatja, mig a felelősséget kizáró körülményekkel szemben a vasut vétkességét egyszerü (ellenbizonyitással megdönthető) vélelem erejével ruházza fel.[3] Egyébként azonban a törvényi felelősséget megszüntető («kisodró») három tény körülirása a magyar és az osztrák törvényben csaknem szószerint egyezik, ami a judikaturák egybevetését tanulságossá teszi.

A magyar ugy, mint az osztrák törvény szerint a vasut az üzemi balesetért való felelősség alól csak akkor szabadul, ha bebizonyitja, hogy a balesetet vagy 1. elhárithatatlan esemény (unabwendbarer Zufall; mindkét törvény oda teszi: vis major, höhere Gewalt), vagy 2. harmadik személynek elhárithatatlan cselekménye (eine unabwendbare Handlung einer dritten Person)[4] vagy 3. a megholtnak, illetve a sérültnek saját hibája («Verschulden des Beschädigten») okozta.[5]

A vétőképtelen személy balesete már most vagy e három esetek egyike alá vonható és akkor a vasut objektiv kárkötelezettsége elesik, vagy ezen esetek egyike alá sem vonható és akkor negyedik törvényi lehetőségként a vasut feltétlen felelőssége áll elő. Constructive még egy ötödik eshetőség is képzelhető, ugyanis a casus-compensatio elvének alkalmazása a culpa-compensatio analogiájára; erre azonban az eddigi törvények támpontot nem nyujtanak.

Nos, az osztrák legfőbb törvényszék a törvény alapján lehető négy megoldásnak már mindegyikét magáévá tette; jeléül annak, hogy a joggyakorlat e kérdésekben nemcsak nálunk ingadozik, de egyuttal jeléül annak is, hogy mily homály uralkodik a vasut-üzemi felelősség elvi alapjára nézve most is, évtizedekkel a törvény meghozatala után.

Az 1899—1905. évek során 7 olyan esetet közöltek az osztrák legfőbb törvényszék gyakorlatából, amelyben 4 éves nél fiatalabb gyermeket gázolt el a vasut;[6] ehhez járul egy régibb eset 1894-ből.[7] Ezek közül 6 izben föloldották a vasutat a felelősség alól; és pedig egyszer azon az alapon, hogy a gyermeknek a sinen való megjelenése «elhárithatatlan véletlen» (vis major) volt a vasutra nézve; egyszer azért, mert a szülői felügyelet hiánya harmadik személy elhárithatatlan cselekményének tekintendő; 4 izben pedig azért, mert a balesetet a kis gyermeknek «saját hibája» okozta (az osztrák polgári törvénykönyv 1308., 1309. §. analogiája!). A fenmaradó 2 esetben a vasutat marasztalták, mert a biróság a mentesitő okok egyikét sem látta fenforgónak.

A magyar gyakorlat köréből ujabban közölt esetben (D. 4. f. 4. k. 14.) egy 3 éves gyermeknek a fővárosi villamos vasut által történt elgázolása alkalmából a biróság a vasutat a felelősség alól felmentette, és pedig a kir. tábla azért, mert a baleset a szülői felügyelet hiányából, tehát harmadik személy elhárithatatlan cselekményéből származott, a kir. Curia

[1] Befejező közl. Az előbbieket lásd az idei 1. és 4. számban.

[2] 1869. évi márczius 5-iki törvény (R. G. Bl. 27. szám); ezt nem gőzerejü vasutakra kiterjeszti az 1902. évi julius 12-iki törvény (R. G. Bl. 147. sz.)

[3] Ha a vasut ilyen «kisodró» tényt bizonyit: esetleges konkurrens culpáját többé nem lehet vélelmezni, hanem azt az általános szabályok szerint, a károsult tartozik bizonyitani.

[4] Az 1874 : XVIII. tcz. 1. §-a hozzáteszi: «melyet a vaspálya-társulai megakadályozni képes nem volt», ami az előbbi mondattal szemben tautologia. Az osztrák törvényben ehelyett ez áll: «deren Verschulden sie nicht zu vertreten hat», vonatkozással a törvény 1. §-ára, mely kimondja, hogy a vasut alkalmazottainak vétkességéért feltétlenül felelős.

[5] Az 1871. évi junius 7-iki német birodalmi «Reichshaftpflichtgesetz» csak két mentesitő körülményt emlit: «höhere Gewalt» és «eigenes Verschulden»; a «harmadik személy elhárithatlan cselekményét» a németek az előbbiben benrejlőnek tekintik.

[6] Ez esetek felsorolását és kritikai méltatását (név nélkül) l. Juristische Blätter 1905. évi 41. sz. L. egyuttal az egész kérdésre nézve az osztrák irodalomban: Tilsch Jur. Bl. 1900. évi 28., 29. sz. és Latka u. o. 1902. évi 34. sz. Részletes irodalmi utasitásokat ad Krainz II/1. 394. §. 24 jegyz.

[7] Röll. Eisenbahnrechtliche Entsch. 1894. évi 8. sz.

pedig azért, mert ez esetben elháríthatatlan eseményt (vis major-t) látott.

Vizsgálva ezeket a döntéseket, mindenekelőtt kizártnak kell tekintenünk azon felfogás helyességét, mely ilyenkor a kis gyermek «saját hibáját» tekinti a vasutra nézve mentesitő körülménynek, bárha ezt a felfogást nem kisebb tekintély, mint Unger-é fedezi,[1] kinek nézete szerint a balesettörvényben a «Verschulden» szó objectiv értelemben értendő, amelyben az egyszerüen a baleset okozását (Verursachen) jelentené, és igy a vonat elé futó kis gyermek «objectiv vétkességben» leledzik. A «hiba», «vétkesség» kitételek általában véve, mint fent láttuk (5.), az önokozta kár esetében is a vétőképességet tételezik fel s nincs arra támpont, hogy a törvény azt ezen a helyen más értelemben használta volna.[2] [3]

Elfogadhatóbb az a megoldás, mely a vétőképtelen személyt érő balesetet a köteles felügyeletnek az erre hivatott személy részéről való elmulasztására, vagyis harmadik személynek elháríthatatlan cselekményére vezeti vissza s a vasutat ez alapon mentesiti, feltéve, hogy ezt a mentességi okot a magyar és az osztrák törvényben nem tekintjük pusztán emberi vis majornak, amikor is a kérdés e szempontból is ez utóbbi fogalom alkalmazhatóságára redukálódik. Az a formális érvelés, hogy a cselekmény (Handlung) alatt nem lehetne puszta mulasztást érteni, helyt nem áll; helyesen utal ezzel szemben az egyik osztrák eset (Röll 1894/8.) az «Ommissionshandlung» fogalmára.

De hátha nem a köteles felügyelet elmulasztása okozta a balesetet, akár, mert nincs felügyeletre kötelezett személy, akár mert ezt mulasztás nem terheli? Ilyenkor a vis major kifogásával kell próbálkoznunk, és valóban, ez czélhoz is vezet.

Mert, ha a vis majort ma uralkodónak tekinthető Goldschmidt-féle meghatározását vesszük alapul,[4] mely szerint az az ugynevezett külső, az üzemi eszközökön és alkalmazottakon kivül eső azt a véletlent jelenti, amely a körülményekhez mért okszerü eszközökkel el nem hárítható: ugy valamely személynek a vasuti sinen való megjelenése, amely a vasuti üzemben alkalmazható okszerü óvatossági rendszabályokkal elhárítható nem volt,[5] minden esetre ily véletlennek lesz tekintendő. A szigorubb Exner-féle objektiv (absolut) vis major-elmélet alkalmazásától pedig[6] a magyar és az osztrák törvénynél a törvény szovege tilt el, mert abban «elháríthatatlan eseményről» van szó, ezt az elháríthatatlanságot pedig, szigoritó korlátozások hiányában csupán az üzem körében lehetséges észszerü elhárítási módokra lehet érteni és azok alkalmazása esetén a vasutat a felelősség alól fel kell mentenünk.[1]

Akárhogy forditsuk a dolgot, mai törvényünk szerint a vétőképtelen ember elgázoláza esetén a vasutat objektiv felelősség egyáltalán nem terheli; természetesen ha a vasuti vállalatra reá bizonyul, hogy a baleset okozásában vétkes, akkor a vétőképtelen károsultra nézve a fent 5. alatt tárgyalt eset áll elő és az ott mondottak szerint dől el az a kérdés, feltétlenül felelős-e a vasut a vétőképtelen által szenvedett egész kárért, vagy pedig leszállitható-e a kár mértéke a vasut javára azon a czimen, hogy a kárvallott is részben oka a balesetnek. A vasuti üzem rendkivüli veszélyességénél fogva a biró ilyenkor bizonyára rendszerint a vasut tulnyomó vétkességét fogja megállapitani.

A Tervezet 1785. §-a szerint a károsult az objektiv felelősség esetében általában nem követelhet kártéritést oly kárért, amely egyedül a saját vétkességéből keletkezett; ezt a rendelkezést nyilván szintén nem lehet alkalmazni a vétőképtelenre, noha (a károsult vétkességéről, tehát nem tulajképeni vétkességről lévén szó) az 5. alatt mondottak szerint ezt nem ártana itt sem külön kifejezni. Az 1783. §. szerint pedig a veszélyes iparból eredő üzemi felelősség, tehát a vasut felelőssége is, nem terjed ki az erőhatalom által okozott károkra. Az «erőhatalom» etymologiailag is bizonyára mást kiván kifejezni, mint a puszta elháríthatlan eseményt; ez a kitétel az Exner-féle objektiv vis major-elméletre utal. Furcsa is volna egy három éves gyermek gyenge tagocskáit a robogó vonat rettentő erejével szemben «erőhatalomnak» minősiteni. De ha a Tervezet biztositani akarja az erőhatalom fogalmának ilyetén értelmezését, ugy arra a bíróságnak eddigelé Európaszerte követett ellenkező gyakorlatával szemben kényszeritőbb irányitással kellene szolgálnia.

A Tervezet értelmében tehát a vétőképtelen személy által okozott baleset, a kárvallott vétkességének fel nem róható, és mint egyszerü véletlen, nem pedig erőhatalom, a vasut objektiv felelősségét meg nem szünteti. E megoldást jogpolitikailag helyesnek találom azon alapelv szem előtt tartásával, hogy a kár-eloszlás szabályozásánál a törvényhozónak lehetőleg arra a személyre kell a kárt áthárítania, amely gazdasági erejénél fogva egyrészt annak viselésére, másrészt további áthárítására a képesebb. A vasuti vállalatoknak az átlagos emberi viszonyokhoz mért gazdasági tulsulya egyrészt, a vasuti baleset-statisztikán alapuló valószinüségszámitás és az ezzel lehetővé tett olcsó szavatossági biztositás másrészt, végül a biztositási vagy kártéritési költségeknek az üzemköltségekhez való számithatása teljesen igazságosnak tüntetik fel, hogy a véletlen baleset következményeit akkor is, ha azt a kárvallott véletlenül maga okozta, a vasuti vállalat viselje.[2]

Ha azonban az óvatos törvényhozó ezt a megoldást nagyon is radikálisnak találná, akkor sem szabad a jövőre

[1] Handeln auf eigene Gefahr 57—58. l.

[2] Ugyanerre az eredményre jut a német törvény alapján a Reichsgericht judikaturája (Entscheidungen I. 101. és XIV. 19.), l. erre nézve Eger Reichshaftpflichtgesetz (VI. kiad.) 151. l.; valamint a svájczi bíróságok hasonló tárgyu szövetségi törvényük tekintetében: igy a Bundesgericht 1903. III/25. (Entsch. d. schweiz. Bundesger. XXIX. k.) és 1890. XI/27. (Zeitschr. d. Bern. Juristenvereins XXVII. k.), l. hozzá Guyer az 1905. évi svájczi balesettörvény commentárjában 71. l.

[3] Ittas ember elgázolása esetén a fent 1. sz. a. mondottak szerint a Curia helyesen állapitja meg a sérült önhibáját. (1899. 1566. sz. Röll Eisenbahnrl. Entscheidungen 1899. 98. sz.; D. 4. f. 1. k. 126.

[4] Zeitschrift f. d. ges. Handelsrecht III. 93. l., az irodalom állására nézve l. Eger id. h. 128—129. l.

[5] Reichsgericht 1888. III/20.: «hiebei kommen .... nur solche Mittel in Betracht, deren Anwendung überhaupt möglich ist, ohne den wirtschaftlichen Erfolg des Unternehmens vollständig auszuschliessen»; tehát nem követelhető, hogy a vasut a pályatestre jutást falak vagy sürü lánczolatban alkalmazott őrök által egyáltalán lehetetlenné tegye, l. Eger id. h. 130—131. l.

[6] Der Begriff der höheren Gewalt (1883.). Ezen elmélet szerint a vis major csak olyan eseményeket jelentene, amelyek tekintet nélkül az okszerü balesetelhárításra *objektive* oly módon és oly erővel csapnak le, hogy az életben rendszerint várható véletleneket sulyra nézve szembeszökőleg meghaladják.

[1] A német törvény tekintetében pedig a vis major kifogásának alkalmazhatóságára utal a törvénynek a törvényhozó kétségtelenül kiderithető szándékára alapitott értelmezése. Az 1838. évi porosz vasuti törvény szerint a vasutat a károsult vétkességén kivül csak azt mentesiti, «wenn der Schaden .. durch einen unabwendbaren äusseren Zufall bewirkt worden ist. Die gefährliche Unternehmung selbst ist als ein solcher, von dem Schadenersatz befreiender Zufall nicht zu betrachten.» Az 1871. évi német törvény tárgyalása alkalmával a «höhere Gewalt» szót a porosz törvény «unabwendbarer äusserer Zufall» kitételének æquivalense gyanánt helyezték bele a szövegbe. A porosz törvény formulázása ma is leghelyesebben fejezi ki az idézett törvények szellemét. A Reichsgericht ujabb gyakorlata ehhez képest adott esetben mentesiti is a vasutat, a vétőképtelen cselekménye folytán beállott vis major-ra való hivatkozással; l. Eger id. h. 141. l.

[2] Ezzel a materialis igazságossággal szemben nem találom meggyőzőknek Croissant-nek inkább jogszerkezeti jellegü érveit (Eigenes Verschulden u. Handlungsfähigkeit, 1893), amelyek alapján haragosan kel ki azon felfogás ellen, hogy a vasutat az önhibájukból elszerencsétlenült vétőképtelenekkel szemben felelőssé kellene tenni.

nézve megengednünk annak az egyszerüen brutális jogállapotnak a fentartását, hogy vasutaink, s kivált a közuti vasutak, amelyek hiányos védőkészülékeik mellett állandó veszedelemmel fenyegetik az utczai forgalmat, felelősség nélkül gázolhassanak keresztül magukkal tehetetlen gyermekeken vagy elmebetegeken, akiket végre is az élettől hermetice elzárni még sem lehetséges. Akkor is tehát, ha a Tervezetnek nézetem szerint egyedül igazságos megoldása elejtetnék, legalább a culpa-compensatiónak már fentebb emlitett analogiáját kellene az objektiv kártérités eseteire alkalmazni. A vasut (s ugyanugy a többi, objektiv felelősséggel terhelt, veszélyes vállalat) viseli üzeme veszélyességének koczkázatát; a vétőképtelen személy pedig viseli a saját egyénisége önveszélyességének koczkázatát. Ha már most ez a két koczkázat egy és ugyanazon balesetnél találkozik, s a törvényhozó sem a gyengét kiszolgáltatni, sem az erős ellen állást foglalni nem akar, a biró méltányos döntésére kell biznia, hogy az adott esetben a körülményekhez képest a felmerült kár megoszlásánál a két érdekelt ellenirányu koczkázata egymással szemben minő arányban érvényesüljön a leghelyesebben, vagyis hogy a kár mekkora részét viselje a kárvallott, s mennyit téritsen meg belőle a károkozó vállalat? Ez a casus-compensatió a legkevesebb, amivel baleseti törvényünknek itt tárgyalt hézagát kipótolnunk kell.

Dr. Szladits Károly.

Észrevételek felsőbiróságaink joggyakorlatához.

Büntetőjogi judikatura.

I. *A BP. 368. §-ához.* A Büntetőjogi Döntvénytár II. füzetében közölt 52. eset szerint a kir. Curia álláspontja az, hogy ha a jogos védelem külön kérdésbe foglaltatik, egyszerü szótöbbség dönt. A mult évben a budapesti esküdtbiróság ellenkező értelemben döntött. A szaksajtóban az akkori eset kapcsán vita indult meg; a vélemények majdnem kivétel nélkül eltérőek a Curia álláspontjától. Igy leginkább Fayer László világitotta meg elméletileg a kérdést (*Jogtud. Közl.* 1906. 16. sz.). Hasonló értelemben nyilatkoztak Gál Jenő (*Jogtud. Közl.* 1906. 15. sz.) és Justus (a Bjt. LII. k. 2. sz.).

Az egyedül irányadó szempont ebben a kérdésben az, hogy a vádlott helyzete a kérdés kettéosztása által nem rosszabbodhatik, ez a törvényhozó szándéka nem lehetett. Ha a jogos védelem fenforgásának kérdése belefoglaltatik a főkérdésbe, öt esküdt nemleges válasza elegendő a felmentésre. Ha a kérdés ketté osztatik, a Curia álláspontja szerint hét szavazat kell a vádlott felmentéséhez. Nem tekinti a Curia, hogy abban az esetben, mikor külön kérdés is feltétetett, a főkérdésre adott igenlő választ még nem oldja meg a bünösség kérdését. A bünösség kérdése csak akkor dől el, mikor az esküdtek a külön kérdésre is válaszoltak. A bünösség megállapitásához pedig nyolcz szavazat kell.

Ez áll nemcsak akkor, mikor a bünösség kérdését pozitiv irányban kell eldönteni, hanem akkor is, mikor az esküdtek a külön kérdésre adott válaszukkal a nem bünöst mondják ki. Nem állhat meg tehát a Curia állásfoglalása, hogy a jogos védelemre feltett külön kérdésnél az egyszerü szótöbbség dönt, hanem az a nézet látszik egyedül helyesnek, hogy már öt esküdt igenlő szavazata a vádlott felmentését eredményezi.

II. *Betöréses lopás kisérlete.* A kir. Curia a 47. sz. alatt közölt esetben betöréses lopás kisérletét állapitotta meg, mikor vádlottak egy aranybánya közelében nyilást ástak azzal a czélzattal, hogy azon behatolva, a bányában aranyat aknázzanak. Szándékukat tettenérés miatt meg nem valósithatták. Ebben az esetben nézetünk szerint a vádlottak még nem jutottak el a betöréses lopás kisérleti stádiumáig.

Vádlottak még nem is hatoltak be a bányába, de még azt az akadályt sem háritották el véglegesen, mely bejutásuknak utjában állott. A Curia u. f. XIII. 146. itéletében helyesen nem látta fenforogni a betöréses lopás kisérletét, mikor vádlott az ablakot beverte, azonban semmit sem találván, eltávozott. Itt már a behatolás akadálya is el volt háritva, mig a jelen esetben még az ut sem volt szabad. A betöréses lopás kisérletének területét ily szélesen megvonni nem lehet.

A sok érdekes kérdés közül, melyek ennek az esetnek kapcsán felmerülhetnek, most csak egyet ragadunk ki. A jelen esetben vádlottak azért akartak a bányába hatolni, hogy aranyat aknázzanak. A természarany ingatlan és csak a kiaknázás által válik ingóvá. Elfogadott nézet, hogy olyan dolgok elvétele, melyek csak az elválasztás után válnak ingókká, megállapitja a lopás tényálladékát. De kérdés az, hogy minő elbirálás alá essék ilyen esetekben a kisérlet, amikor ugyanis a dolog még ingatlan és az is marad. Érdemes e kérdést felvetni.

III. *A BP. 437. §. 5. pontjához.* A Büntetőjogi Döntvénytár 39. esete tartalmazza a Curia egy határozatát, melyben megsemmisit azért, mert az alsóbiróságok a jogos védelmet az anyagi jog szempontjából elbirálásuk körébe nem vonták és e tekintetben megfelelő tényeket nem állapitottak meg. Ez a döntés azért bir érdekkel, mert megszámlálhatatlan azoknak az eseteknek a száma, melyekben a Curia *nem* él cassatorius jogával, hanem a 437. §. 1. bekezdésére hivatkozva mereven ragaszkodik az alsófok által megállapitott tényekhez és ilyenek nem létében érintetlenül hagyja az alsófok itéletét azzal a minduntalanul visszatérő stereotyp kijelentéssel, hogy a kir. Curia köteles határozatát az alsófok által megállapitott tényekre alapitani. Holott ez csak arra az esetre vonatkozik, mikor a Curia érdemben változtatja meg az itéletet. Ez a szabály csak positiv, de nem negativ irányban köti a Curiát, sőt épen kötelezi a felsőbiróságot arra, hogy, ha tények nem állapittattak meg, az itéletet megsemmisitse és az alsófokot uj eljárásra utasitsa. Örvendetes, hogy a Curia legujabb praxisában mind gyakoribbá lesz az alsófok felülvizsgálata abban az irányban is, hogy az felismerte-e a büncselekményre vonatkozó lényeges körülményeket és az azokat bizonyitó tényeket.

IV. *A BP. 574. §-ához.* A 30. sz. a. esetben a Curia álláspontja az, hogy az időszaki lapban elkövetett büncselekmény esetén a közzétételre maga a lap, vagyis annak kiadója kötelezendő. Maga az 574. §. *nem* nyujt támpontot ennek a nézetnek támogatására, ellenkezőleg egészen világosan a vádlottra háritja a közzététel kötelezettségét. E szakasz igy szól: Ha a büntett, vagy vétség időszaki lapban volt elkövetve és a biróság a vádlott bünösségét megállapitotta, elrendelendő, hogy az itéletet ugyanannak a lapnak legközelebbi megjelenő számában közzétegye. Az itélet kétségkivül a sajtótörvény 35. §-ára alapitja álláspontját. E szakasz sajtórendőri kihágást állapit meg és 100 frt büntetés terhe alatt hagyja meg, hogy az időszaki lap tulajdonosai, vagy kiadói tartoznak az elmarasztaló itéletet lapjuk legközelebbi számában közzétenni. Nézetünk szerint e szakasz másról intézkedik, mint a BP. 574. §-a. E szakasz szerint az *elitélt* kötelezendő az itéletben az itélet közzétételére. A sajtótörvény 35. § a pedig az időszaki lap kiadójának kötelezettségét állapitja meg, hogy a közzétételnek helyt adni tartozik. A sajtótörvény 35. §-a a közlési kötelezettségének egy esete. Maga a curiai itélet is a közlési kötelezettséget mellékbüntetés természetével birónak tekinti, mint ilyen pedig helyesen csak az elitéltre haritható. *F. E.*

Különfélék.

— **A kir. Curia elvi határozatai.** A mult év tavasza óta a kir. Curia egyes tanácsai rendszeresen gyüjtik elvi jelentőségü határozataikat. Ezen határozatok legnagyobb részét eddig is közöltük, azonban teljesség okáért most az összes határozatok összefoglaló közlésére határoztuk el magunkat. Közöljük az egyes tanácsoknak minden, eddig elvinek kimondott határozatát. Azon határozatoknál, amelyek a Döntvénytár tavalyi folyamában már egyszer megjelentek, csak az elvi kijelentést hozzuk, utalva a Döntvénytár illető lapjára, ahol a határozat egész terjedelmében olvasható, mig a jelen évfolyamban közölt esetekre egyszerüen utalunk. A Hiteljogi Döntvénytár mai számában a Curia IV. tanácsának több elvi határozatát közöljük.

— **A Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága** Zsitvay Leó elnökletével e napokban ülést tartott, melyen dr. Doleschall Alfréd a büntető novella tervezetének a fiatalkoruakra vonatkozó határozmányait birálta. Helyes a büntetőjogi aktorátus kezdő korhatárának a 14-ik életévre feltolása. Éppen ugy helyes, hogy az állam a büntetőjogilag incapax egyénekkel szemben javitó nevelésük érdekében az eddigi

helyzettel szemben a positiv gondoskodás terére lép, ennek foganatosítása azonban mindig csak a gyámhatóságot illeti és kellő ellenőrzést igényel. Helyes az átmeneti kornak 14—18 évre felemelése is, de a mellett fentartandó a gyermek felismerési képességének megállapitásán sarkalló rendszer, a tervezetnek komplikált rendszere pedig keresztülvihetetlen, különösen a közigazgatási büntető eljárásban. Elfogadhatatlan a tervezetnek az a rendszere, mely egészen mellékes szempontként kezeli a bünösség megállapitásának vagy meg nem állapitásának kérdését, mert a követendő módszer tekintetében ez a kiindulási pont. Esküdtbirósági eljárásban ez a rendszer teljesen felmondja a szolgálatot. A gyermekeknek büntetés helyett állandó felügyelet alá helyeztetése külön szervezetet igényel, amelynek előfeltételei Magyarországon hiányoznak. A határozatlan időre bünösségnek megállapitása nélkül is javitó-nevelő intézetbe utalás csak akkor fogadható el, ha ezen czélból külön intézetek szerveztetnek az ez idő szerinti javitó intézetektől teljesen elütő jelleggel. Az ilyen javitó-nevelő intézetben való marasztalás tartama nem az igazságügyminiszterre, de az intézeti előljáróságra vagy a gyámhatóságra bizandó. A már fogházra itélt gyermekeknek büntetésük kiállása után javitóba utalása egyáltalán nem foglalhat helyet. A Tervezet megfeledkezett a gyermekek által elkövetett kihágások tárgyában rendelkezni, különösen amikor közigazgatási hatóság jár el. Pedig a gyermekbüntettesekkel szemben követendő politika terén a legégetőbb reform a közigazgatási büntető jurisdictiónak megszüntetése. Ugyanezen az ülésen kezdette meg felszólalását dr. Weisz Ödön ügyvéd is, ki eddigelé a feltételes elitélés behozatala mellett foglalt állást. A vitát 16-án folytatják.

— **A «Magyar Jogászegylet»** által kitüzött pályázatok határideje már legközelebb, márczius 1-én lejár. A 600—600 K-val jutalmazandó két pályakérdés a következő: 1. «Határoztassanak meg a telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határai, különös tekintettel a többszöri eladások eseteire és a törvényhozásnak e tekintetben való feladataira.» 2. «Alapul véve a hatályban lévő magyar birói szervezetet és hatáskört, valamint az elsőfoku eljárás és a felebbezés fennálló szabályozását: mily terjedelemben volna szervezendő de lege ferenda a semmiségi panasz?» *Pályázati feltételek.* 1. Kivántatik körülbelül 4 nyomatott iv terjedelmü magyar nyelvü értekezés, mely a kitüzött kérdés tárgyát behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb részeiben tárgyalja és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válik ki. A szakirodalom kimeritő idézése és közlése nem kivántatik. A pályázatban nem egyleti tagok is részt vehetnek. A pályadij csakis önálló irodalmi értékkel biró munkának adatik ki; a birálóbizottság a pályadij odaitélése nélkül is egyes pályamunkákat dicséretben részesithet. 2. A pályadijat a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya által kiküldött birálóbizottság itéli oda, s az bontja fel a pályadijnyertes munkák jeligés leveleit. Az esetleg megdicsért munkák jeligés levelei csak az igazolt szerző kivánságára bonthatók fel. 3. A pályamunkák legkésőbb 1907 márczius 1-ig az egyleti titkárság czimére (V., Szemere-u. 10.) postán ajánlva küldendők. Ezen határidőn tul semminemü ily munka el nem fogadtatik. 4. A pályamü idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvashatóan irva és lapszámozva legyen és boritékán megjelölendő, hogy a két kérdés közül melyikre pályázik. 5. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamü czimlapján. A lepecsételt levélben foglalt netáni kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. Több szerző közös munkával nem pályázhatik; álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a jutalom ki nem adatik. 6. A pályadijnyertes müvét a Magyar Jogászegylet kiadványai közt közzéteheti. 7. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai megfelelő igazolás ellenében a titkárságnál egy éven belül átvehetők.

— **Szénmizériák a bíróságnál.** Tisztelt szerkesztő ur! Multkori panaszomat a tárgyaló szobák fütetlen állapota tárgyában szivesek voltak b. lapjukban szóvá tenni — sajnos — eredménytelenül. Február 6-án délelőtt ugyanazon ügyem tárgyalása volt a VII. ker kir. járásbiróságnál kitüzve, amely 1907 január 10-én már egy izben hivatalból azon oknál fogva halasztatott el, mert a teremben nem volt fütve. *Ma ugyanez okból ismét elhalasztatott a tárgyalás hivatalból.* Kérdem, tekintetes szerkesztőség, szabad-e ilyen anarchiának lenni biróságainknál? Mint meggyőződtem, az összes birák sztrájkba léptek ma délelőtt a VII. ker. járásbiróságnál és elhagyták a fütetlen termeket. 1906 deczember 12-én volt az utolsó tárgyalás ügyemben, ma márczius 5. d. e. 9 órára halasztotta a biróság a tárgyalást. Nyomoruságos hitelviszonyaink nem birják el az ügyek több hónapi stagnálását, csupán ezért, mert nincs kellőképp gondoskodva arról, hogy a busásan megfizetett igazságszolgáltatási illetékek ellen teljék egy kis tüzifa vagy szén a járásbiróságok számára is, hol ügyfelek és ügyvédek fordulnak meg.

— **Alaptalanul perlekedő ügyvédek.** Dr. *Márkus Dezső* urtól *Advocatusnak* ily czim alatt megjelent mult heti megjegyzéseire a következő választ kaptuk: Igen tisztelt szerkesztő ur! Advocatus a maga ügyvédi érzékenységében, amely dicséretére válik, nem vett észre kettőt az én szerény czikkemnek a sok hiábavaló jogászi munkáért kesergő részében. Az egyik az, hogy én a gyönge birákról is ugyanolyan hangon és értelemben emlékeztem meg, mint a gyönge vagy patvarkodó ügyvédekről — ez pedig kizárja a nálam amugy is eleve lehetetlen azt a feltevést, hogy én az ügyvédi kart megbántani vagy fontosságát kicsinyelni akartam volna. A másik pedig, ami czikkemből kikerülte Advocatus figyelmét, az az óhajtásom, hogy «kiséreljen meg az ügyvéd a fele érdekében mindent, amit *jogos alapon*, a siker legtávolabbi reményével megtehet, de ne próbálkozzék ügyfelének költségére és veszélyére olyan lépésekkel, amelyeknek sikertelenségével a jog elemi ismereteivel rendelkező is tisztában van.»

Czikkemnek ez a tenorja, azt hiszem, más szinben tünteti föl megjegyzéseimet, mint amilyenben azokat Advocatus látta. Nem egyszer hangsulyoztam, mennyire át vagyok hatva az ügyvédi hivatás magasztosságától és mennyire nélkülözhetetlennek tartom az ügyvéd szerepét a jogvédelem minden képzelhető terén. De csakis a bárki által megtámadott vagy megtagadott *jog* védelme, oltalma vagy érvényesitése érdekében Ilyen esetben az ügyvédnek elemi kötelessége mindent elkövetni, hogy a jogot és az igazságot diadalra vigye, nem tekintve a bíróságnak állandó, de kétségtelenül téves joggyakorlatát sem. Hogy Advocatus ennek ellenkezőjét olvasta ki czikkemből, azt, ismétlem, csakis az ügyvédi érzékenységének, az esprit de corps-nak tudom be, mert ezt a felfogásomat még soraim közé sem lehetne másképpen bevinni.

Azt azonban föntartom, hogy sok ügyvéd igazán teljesen meddő és hiábavaló munkát végez abban a téves, bár a legtöbbször jó hiszemben, hogy az ügyvédnek kötelessége minden vitássá vált ügyet körömszakadtáig védelmezni, akkor is, ha minden józan érv amellett szól, hogy ügyfelének nincs és sohasem lehet igaza. A jogot és az igazságot mindig meg kell védeni, az igazságtalanság és jogtalanság ellen mindenképpen küzdeni kell; de minden *ügyet* nem lehet, nem szabad, nem kell megvédeni, mert vannak ügyek — ezt Advocatus sem fogja tagadni — amelyeknek ellátása (még ha nem is turpisak) nem méltó az ügyvédhez, amellett, hogy elvégzésükből senkire sem háramlik haszon, mert hiszen a végén mégis csak a fél fizet — ha tud, vagy az ügyvéd fizet rá, ha fele fizetni nem tud. Szóval: én nem is azt a bizonyára nagyon is óhajtandó eszményi állapotot gondolom egyszerre, máról holnapra, megvalósithatónak, amelyben az ügyvéd valóban csak a jogot és az igazságot védi (lehetetlent nem kivánhatván), hanem a mai szomoru viszonyok közepette is elérhető azt az állapotot, amelyben minden ügyvéd csakis olyan ügynek képviseletét vállalja el, amelynek vitele a tételes jog és a joggyakorlat *elemeibe* nem ütközik. Minden per kimenetelét előre tudni — az ilyen emberfeletti tudást igazán nem követeltem az ügyvédtől, de nem követelhetném józanul az ország egyetlen komoly jogászától sem. Ezt az óhajtást még kevésbbé lett volna szabad nekem tulajdonitani, mint azt a föltevést, hogy avval, hogy némely bajra és kinövésre mutatok rá, ami minden karban lehetséges, az ügyvédséget bántani akartam. Béke velünk hát, kedves Advocatus és fogadja ön is, a szerkesztő ur is, igaz nagyrabecsülésem kifejezését. *Dr. Márkus Dezső.*

— **Az ipolysági kir. törvényszék**, mint telekkönyvi hatóság előtt, 1906. évi deczember hó 10-én megtartott sorrendi tárgyalásra vonatkozó sorrendi végzés ma, azaz két hónap után sem közöltetett még a felekkel. *(Ugyvédi körökből.)*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák legfőbb bíróság bünügyi határozatait** a koronaügyészség adja ki. Általános a panasz amiatt, hogy a joggyakorlat nem közöltetik a maga teljességében, hanem a koronaügyészség bizonyos tendentia szerint válogatva közli a határozatokat. Igy pl. felmentő itéletek alig közöltetnek a gyüjteményben. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara közgyülése legutóbb az ellen tiltakozó határozati javaslatot fogadott el.

— **A feloszlatott osztrák parlament** utolsó törvényhozási munkái megakadtak az urakházánál. Ez a két munka: a tisztességtelen versenyről és az automobilok okozta károkról szóló törvényjavaslatok. Az utóbbi nem nyerte meg az automobilozó főrendek tetszését, mert az automobil-tulajdonosok felelősségét kiterjeszti.

— **Az ügyvédség reformja** tárgyában az Ügyvédi Körben tudvalevően nagyérdekü vita folyik. Ugyanezen időben a bécsi ügyvédi egylet is rendez ezen kérdésekről vitaestéket. Benedikt Odön, az ügyvédi kérdéseknek ismert előharczosa tiltakozott a numerus clausus és a bifurcatio ellen. Követeli az ügyvédi hatáskör kibővitését. Jogi képviselettel kizárólag ügyvéd legyen megbizható. Azonban az ügyvédi rendtartás revisiója sem fogja megoldani az ügyvédi kérdést, mert az sem szünteti meg a tulproductiót, ez sem teszi lehetetlenné, hogy Bécsben 1200 ügyvéd folytasson gyakorlatot.

Pollák törvényszéki biró fontosnak tartja, hogy a bureaukratia hatalma jómódu és nagyszámu ügyvédekkel ellensulyoztassék.

— **A currentiák dijszabásának** emelése iránt indult meg Ausztriában mozgalom. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara az igazságügyminiszteriummal ez iránt érintkezésbe lépett. A 200 K-n aluli ügyekre nézve nem terjed ki a kérelem, melynek főérve a folyton fokozódó drágaság és a dijszabás egyes tételeinek rendkivüli alacsonysága.

— **A bécsi közjegyzők** kollegiuma a következő határozatot hozta: Közjegyző részéről azon kötelezettség elvállalása, hogy váltók, vagy kereskedelmi utalványok bemutatása esetén a teljesitett fizetés elfogadásáért és kiadásáért a közjegyző dijat és költséget nem számit, illoyális konkurrentiát képez és mint a kart becsületének és tekintélyének megsértése fegyelmileg megtorlandó.

— **A feltételes megkegyelmezés** intézménye Poroszországban fokozatosan fejlődik: 1900-ban 4386, 1906-ban 11,166 egyénnel szemben alkalmaztatott.

— **Román büntetőjog.** *Notitze de Drept Penal* («A büntetőjog elemei») czim alatt a román büntetőjog anyagának egy részét tömören összefoglaló becses dolgozat jelent meg Dumitru Jonescu bukaresti kereskedelmi akadémiai jogtanártól. A 90 oldalra terjedő dolgozatban a szerző a román büntető törvénykönyv általános tanait ismerteti, a franczia és a német doktrina alapos figyelembevételével. E munka különösen azért érdemel nagy figyelmet, mert az első lépés egy rendszeres büntetőjogi kézikönyvhöz, amilyennel a román büntetőjogi irodalom eddig még nem rendelkezik.

Dr. Th. L.

— **Biztositás pervesztés ellen.** A londoni főtörvényszék egyik legközelebb mult felebbezési tárgyalásán bejelentetett a bíróságnak, hogy vannak biztositó társulatok, amelyek üzletfeleiket arra az eshetőségre biztositják, ha perbeli ellenfelük felebbezésével sikert érne el, sőt, hogy különböző dijakat szednek aszerint, hogy az ügy milyen biróhoz kerül. Ez az eset az angol jogéletben meglehetős port vert fel, mert egész uj szempontokat és lehetőségeket tárt fel a jogélet terén. Kétes perekben nem kellene egyéb, mint hogy a peres fél biztositási kötvényét kiváltsa pervesztessége esetére, sőt a fizetendő dij is különböző lenne az eljáró birák közismert szellemi tehetsége és jogi tudása szerint. Kétségtelen, hogy az ilyen biztositási vállalkozás a legnagyobb mértékben csökkentené a peres felek egyéni felelősségérzetét és végső eredményben a bíróságokat lehetetlen perek tömegével árasztaná el. A nagyobb biztositó-társaságok kijelentették, hogy tudomásuk szerint a pervesztesség elleni biztositás, mint rendszeres üzletág még kifejlődve nincs, azonban lehetséges, hogy magánfelek között köttetnek ily biztositási ügyletek. Ugyanilyen kijelentést tett a Lloyd biztositó-társaság titkára is, amely társaság keretén belül ugyanis a magánfelek közti biztositási ügyletek legnagyobb része köttetik, azonban kitünt, hogy ilyen ügyletek a Lloyd társaságban tényleg köttettek. *F. K.*

— **Gyermekvédelem az angol gyarmatokban.** Az angol gyarmatok törvényhozásai mindinkább foglalkoznak az elhagyott és elhanyagolt gyermekek hatósági védelmének rendszabályozásával. Legujabban Nova-Scotia hozott vonatkozó törvényt. Ezen törvény szerint a rendőrközegek jogositva vannak letartóztatni oly gyermekeket, kik kellő felügyelet nélkül vagy oly körülmények közt találtatnak, melyek lehetetlenné teszik, hogy egészséges polgárokká fejlődjenek. A hatóság az egyes eseteket a nyilvánosság kizárásával vizsgálja meg és különös gondot fordit arra, hogy a gyermek semmi kontaktusba ne jöhessen büntettesekkel vagy vádlottakkal. Amennyiben szükségesnek látja, a hatóság a gyermeket egy gyermekvédő-egyesület gondjaira bizza, 18 éves korának eléréséig. Ha pedig az illető egyesület szükségesnek tartja, ugy a gyermek addigi gondozója (törvényes képviselője) a gyermek feletti minden jogától megfosztatik. A szóban forgó gyermekvédő-egyesületek kizárólag elhagyott gyermekek védelmére és gondozására alakittatnak a gyarmat kormányzójának felügyelete alatt. *F. K.*

— **A magyar Btk. 245. §-ában jelzett szinlelés, illetve tévedés** egy igen érdekes középkori esetét olvassuk *Fra-Marinonak* «Logica de las pruebas en materia criminal» czimü munkájában (II. k. 131. l.). Az eset a következő: Guerra Márton franczia állampolgár 1539-ben, Artigues városkában, nőül vette Bols Berta ottani leányt. Néhány nap mulva azonban a férj eltünt és hosszu ideig semmit se hallatott magáról. Össze-vissza való bolyongása közben megismerkedett és összebarátkozott bizonyos Til nevü egyénnel, akit minden családi ügyébe beavatott s aki ugy az ily utonmódon szerzett tapasztalatait, mint Guerrához való nagy hasonlóságát s annak családjától való több évi távollétét gyümölcsöztetni óhajtván, egy szép napon az igazi férj képében betoppant a Guerra családhoz, amely fölismerni vélte benne az évekkel azelőtt eltünt férjet, testvért, illetve jóbarátot. Egy darabig igen jól ment a dolog; a család három gyermekkel szaporodott, mignem — mintegy három év mulva az asszony valamily módon rájött a tévedésre és följelentette az álférjet a rieuxi bíróságnál, amely erre folyamatba tette a bünvádi eljárást. A per folyamán negyven tanut hallgattak ki, *(köztük a Guerra két, vele együtt felnevelkedett testvérét és két régi barátját)*, akik eskü alatt vallották, hogy a vádlott valóban Guerra Márton, az eltünt férj s hogy a csalás ki van zárva. Időközben azonban előkerült az igazi férj, aki megerősitette neje vádját, mire a bíróság Tilt halálra itélte s ezt az itéletet végre is hajtották rajta, miután előzőleg bünbánóan beismerte bünét. *Dr. Th. L.*

A Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága folyó évi február hó 16-ikán, szombaton, d. u. hat órakor az egyletnek V., Szemere-utcza 10. sz. a. lévő helyiségében nyilvános ülést tart. — Vendégeket is szivesen látunk. — Az ülés tárgya: A büntető-novella tervezetének folytatólagos megvitatása. Felszólalók: dr. Weisz Odön (folytatja), dr. Reichard Zsigmond, dr. Berger Miksa, dr. Kenedi Géza, dr. Besnyő Béla, dr. Salgó Jakab, dr. Szilágyi Artur Károly, dr. Balog Arnold.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 8. szám. Budapest, 1907 február 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A Curia jogalkotása. *Y.* — A Curia tehermentesitését czélzó javaslat egyik intézkedéséről. *Dr. Hamvai Lajos* huszti ügyvédtől. — Az iparos özvegyének joga. *Dr. Máriássy Béla* sárosvármegyei árvaszéki elnöktől. — A bánya-telekkönyvek. *Szentimrei Lajos* ógyallai kir. albirótól. — *Jogirodalom:* Magyar Magánjog mai érvényében I—III. kötet. Irta: dr. Márkus Dezső a kir. Curiához beosztott kir. itélőtáblai biró. *Dr. Staud Lajos* kir. közigazgatási birótól. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia jogalkotása.

A birói jog keletkezése szempontjából rendkivül érdekes és tanulságos a Curiának 79. számu teljes-ülési polgári döntvénye, mely tudvalevőleg kimondotta, hogy a törvénytelen gyermeket akkor is megilleti a törvényes örökösödés anyja után, ha ennek törvényes leszármazója is maradt.

Magának a döntvénynek érdemi részére ezuttal nem terjeszkedünk ki, hanem a döntvényt csak az érintett szempontból veszszük szemügyre. Ebből a szempotból pedig nem a határozat, hanem annak indokolása érdekel bennünket.

Az indokolás mindenekelőtt megállapitja, hogy magyar jog szerint a törvénytelen gyermekeknek nincs helyük a törvényes öröklés rendjében. Bizonyitja ezt Werbőczyvel, Frankkal s kiemeli, hoyy a törvénytelen gyermekek öröklését az országbirói értekezlet sem hozta be. Megemliti — s ez különösen fontos és érdekes — hogy az ideiglenes törvénykezési szabályokban egyetlen oly rendelkezés sem található, melyre *bármely tág törvénymagyarázattal* is alapitani lehetne a törvénytelen gyermek öröklési jogát. Hozzáteszi ehhez, hogy öröklési igény *csak tételes jogszabályra alapitható.*

Következik erre annak kifejtése, hogy a törvénykezési gyakorlat annyiban módositotta az idézett törvénykezési szabályokat, hogy a törvénytelen gyermeknek anyja után a törvényes öröklési jogot törvényes gyermek nem létében megadta. Tehette ezt annál is inkább, mert a Curia nézete szerint az idézett törvényszabályok csak mint ideiglenes kisegitő szabályok *ajánltatnak*, minélfogva «*azoknak a korszellem által követelt módositása elől a jogszolgáltatás szervei el nem zárkózhatnak*».

Mindezek után a Curia kifejti, hogy a ma érvényes jogot, mely szerint a törvénytelen gyermeknek anyja után csak törvényes gyermek nemlétében van örökjoga, helytelennek itéli, mert 1. csak félmegoldás, 2. sérti a viszonosságot, tekintve, hogy az anyát törvénytelen gyermeke után feltétlenül illeti az örökjog, 3. igazságtalan az, hogy a törvénytelen gyermekek az öröklés szempontjából különböző elbánásban részesülnek. Ezért tehát a Curia, összhangzásban az osztrák polgári törvénykönyvvel és a magyar polgári törvénykönyv tervezetével, kimondja, hogy a törvénytelen gyermeket akkor is megilleti az örökjog anyja után, ha ez törvényes ivadékot is hagyott hátra.

*

Ami a döntvényben nevezetes, az az, hogy a Curia teljesen öntudatosan, sőt álláspontját erősen kiélezve, teremtett *uj jogszabályt.* Hangsulyozza, hogy a mai objektiv jog nem kielégitő, helytelen, igazságtalan, miért is uj jogszabályra van szükség, melyet mindjárt meg is alkot.

Annyit első tekintetre láthatunk, hogy a Curia a döntvényezési jog törvényes korlátait túllépte és döntvényt hozott akkor, amikor ezt a törvény értelmében nem volt szabad tennie. A törvény ugyanis ezt mondja: «Az igazságszolgáltatás *egyöntetüségének* megóvása végett a *vitás* elvi kérdések a Curia polgári tanácsainak teljes-ülésében döntetnek el.» Nyilvánvaló, hogy itt a törvény a döntvényezési jogot csak azokra az esetekre adta meg, amikor kétely van atekintetben, hogy az érvényben álló objektiv jogban valamely tényállásra mi a jogparancs; amikor tehát a biróságok különböző felfogásban vannak s tartani kell attól, hogy az igazságszolgáltatás nem lesz *egyöntetü.* Mindenesetre *vitás* kell, hogy legyen az: mily jogparancs füződik az illető tényálláshoz. Ilyenkor a Curia a döntvényben azt *deklarálja*, hogy mi az érvényben álló jogtétel.

A jelen esetben azonban nem ez történt. Maga a Curia konstatálja, hogy az adott tényállásra mai jogunkban az örökjogot megtagadó jogparancs áll fenn. Döntvényezési jogról tehát szó sem lehet, mivel nincs semmi kétség, nincs vitás elvi kérdés. Bizonyos ez a döntvény indokolásából. Máskülönben az indokolásnak igy kell vala szólnia: nincs rá szabály, vagy: a szabály kétes, tehát... Csakhogy a Curia ezt mondja: van szabály, de ez a szabály igazságtalan, helytelen, megváltoztatandó. Tehát megváltoztatom. Holott a törvény értelmében ezt kellett volna mondania: a szabály kétségtelen, vitának helye nincs, minélfogva döntvényre sincs szükség.

De ha ez igy van, honnan meritette a jogot a Curia a döntvényalkotásra?

A döntvény erről is beszámol.

Az indokolás szerint magánjogunk legfőbb forrása a szokásjog, azaz a nép jogi meggyőződésén alapuló kutfő. Minthogy pedig az ujabb szokás a régebbit megváltoztathatja (Werbőczy), a korábbi birói gyakorlat, amikor az id. törv. szabályokkal szemben a törvénytelen gyermeknek, törvényes nemlétében, anyja után az örökjogot megadta, csak az uj szokásjogi jogszabályt tette a régi helyébe s viszont most, mikor a döntvény törvénytelen gyermek örökjogát feltétlenül megadja, a változott közmeggyőződés alapján helyezi hatályon kivül az idejemult régi jogszokást és állitja helyébe az ujat. Hogy a közmeggyőződés változott, még pedig abban az irányban, hogy a törvénytelen gyermek «jogi tekintetben a törvényesekkel egyenlő elbánásban» részesittessék: ezt a Curia bizonyitja is egyrészt az osztrák polgári törvénykönyvvel, másrészt a polgári törvénykönyv tervezetével, mely utóbbi a már a közfelfogásban élő uj jogot kivánja kodifikálni.

Csakhogy ez a konstrukczió hibás.

A Curia ugyanis csak arra van feljogositva, hogy a létező jogszabályt *deklarálja* a döntvényben. Semmi kétség: ha valamely jogszokás megszünt s helyébe uj jogszokás lépett, a Curia ezt döntvényileg kijelentheti. Ámde a Curia

nem ezt teszi, hanem *egy uj jogszokást initiál.* Ezt pedig nem teheti. A szokásjogi jogszabály keletkezésének szükségképen való előfeltétele a jogszokás de facto: vagyis szükséges, hogy olyan tényleges jogi gyakorlat álljon fenn, melyből a jogi közmeggyőződés felismerhető; ilyenkor azután a bíróság kijelentheti a szokásjogi jogszabályt, mely nem egyéb, mint elvont alakban való formulázása annak a jogtételnek, mely a felismert jogi gyakorlatot irányitá s mely eleddig szövegezetlenül rejtőzött a közmeggyőződésben. Erről azonban szó sincs s a döntvény meg sem próbálkozik annak bizonyitásával, hogy ilyen jogi gyakorlat fennállana s például akár csak szórványosan is, előfordultak volna oly *itéletek*, melyek ily ujabb jogi meggyőződés alapján a törvénytelen gyermek örökjogát az adott tényállás mellett megállapitották volna. Amit a döntvény mond, csak annyi, hogy a törvénytelen gyermekkel szemben a mai közfelfogás enyhébb. Ebből pedig semmi sem következik. Hasonló indokolással a Curia bátran hatályon kivül helyezhetné a büntetőtörvénykönyvnek a betöréses lopásra vonatkozó barbár rendelkezéseit, ami pedig bizonyára nem jut eszébe. De ez a kijelentés, különösen a döntvény tág fogalmazásában («hogy a törvénytelen gyermekek a törvényesekkel egyenlő elbánásban részesittessenek») hasonló jogon arra is okul szolgálhatott volna, hogy a törvénytelen gyermeknek *apja* után is megnyittassék az örökjog, amit egyébiránt e sorok irója nagy lelkesedéssel üdvözölne, épugy, amiként a döntvény elvi kijelentését, (eltekintve létrejövetele módjától) szivvel-lélekkel magáévá teszi. A közfelfogásnak általános *iránya* még nem jogszokás Törvényhozási indokul szolgálhat, de mint jogtételt nem tartalmazó, jogi gyakorlatba át nem ment általánosság: csak a létező jog reformálására irányuló *közóhajtásnak* fogható fel. De ez a közóhajtás nem a Curiához, hanem a törvényhozóhoz van adresszálva.

Nem alapos az osztrák polgári törvénykönyvre és a polgári törvénykönyvi tervezetre való hivatkozás sem. Amaz, ha az orszb. ért. révén szokásjognak fogjuk is fel, legfeljebb partiális szokás; emez pedig, mint kormánytervezet, legfeljebb néhány, — megengedem, kiváló — hivatalnok és jogtudós vélekedését adja vissza.

Ha a Curia csakugyan oly jogtételt deklarált volna, mely már mint közmeggyőződésen alapuló jogi gyakorlat a népben élt: nem kellett volna, sőt nem is lett volna szabad az általa enunciált szabályt a «félmegoldás», a «viszonosság» és az «igazságosság» szempontjaival támogatnia. Hogy mi volna helyes, gyakorlati és igazságos: az *jogalkotási* szempont, melynek semmi összefüggése sincs azzal a kérdéssel, hogy mi a létező, az érvényben levő jogtétel, mely kötelez, akár helyes, akár helytelen.

Amikor a Curia beismerten uj és a célszerüséggel és igazságossággal is indokolt jogszabályt felállit, ezzel nem mond kevesebbet, mint azt, hogy a szokásjogi jogszabályt döntvénynyel (tehát nem ujabb szokásjogi jogszabálylyal, hanem egy teljesen uj jogtételt tartalmazó döntvénynyel) meg lehet változtatni, ha a korszellem ugy kivánja.* Igaz, hogy akkor, amikor ezt a szokásjog derogativ erejére vonatkozó tételekkel indokolja, vét a logika ellen. Igaza van ugyanis abban, hogy az ujabb jogszokás a régibbnek derogál. Csakhogy ennek az ujabb szokásnak meg kell lennie, s egy uj jogtétel, melyet a Curia enunciál, még nem jogszokás (csak az lesz majd) s igy nem is derogál.... Másrészt azonban tévedés volna azt hinni, hogy a Curiát ez a logikai tévedés vezette az uj jogtétel felállitására. E feltevés ellen maga a Curia tiltakozik, amidőn erősen kiemeli, hogy a helytelennek bizonyult mai jog helyébe czélszerübb és igazságosabb uj jogot akar állitani, sőt hangsulyozza, hogy az országbirói ért. szabályainak korszerü módositása elől a «jogszolgáltatás szervei» «el nem zárkózhatnak». Az uj jogszabályok felállitása tehát a Curiának egyenen *kötelessége!*

A Curiának az id. törv. szabályokkal szemben elfoglalt álláspontjából egyenesen az következik, hogy a Curia jogositva volna az id. törv. szabályokat revisio alá vonni s mindazon rendelkezéseket, melyek a «korszellemmel» meg nem egyeznek, döntvény utján megváltoztatni. (Mellékes, hogy a Curia az id. törv. szab. kutfői erejét tévesen itéli meg, amikor azt ma sem tekinti másnak, mint ideiglenes kisegitőnek, jóllehet rendelkezései ma már, mint országos szokásjogi tételek birnak érvénynyel.)

Jól tudjuk, hogy a Curia azt, amit ebben a döntvényben megtett, már számtalanszor megtette, sőt éppen ezzel épitette ki magánjogunk igen nagy részét. De eddigelé ez csendesen, törvénymagyarázat ürügye alatt, vagy más kerülő utakon folyt s csak ebben a döntvényben lép elénk világosan, takargatás nélkül. Ez az oka, hogy megjegyzéseinket éppen ebből az alkalomból tettük meg.

Magától értetődik, hogy mindezek nem azért iródtak, mintha a Curia döntését helytelenitenők. Sőt a legnagyobb örömmel üdvözöljük a határozatot, bármennyi kifogásunk legyen is formai szempotokból. *Y.*

* Grosschmied Béni Jogszabálytanában a közmeggyőződésre nézve a következő fejtegetéseket olvassuk: Magasabb és általánosabb szempontra emelkedve, a törvények kötelező és föltétlen uralma felől is áll az, hogy az nem czél, hanem eszköz. A czél az, hogy a tételes jog valódi hüséggel visszatükrözze és kövesse a helyes közmeggyőződést. Mert csak az a jog foglal valódi helyet a társas lét szervezetében, az tölti be valósággal hivatását, amely ezt az eleven kapcsolatot, ezt az érzületekben való gyökerezést nem nélkülözi, hanem kellő mértékben birja. Ezért nem szabad a gondolkozásnak sem magát merően kötni a kutfők egy bizonyos berendezkedéséhez. Kétségkivül a törvény a legkipróbáltabb és a legjobb eszköz a helyes és biztos jogállapotnak az elérhetésére. De feltétlenül ahhoz ragaszkodni, hogy csak a törvénynek legyen kutfői ereje, annyi volna, mint jobban akarni az eszközt, semmint a czélt. Balog Arnold a «Törvény és biró» czimü értekezésében a következőket irja: «Az elavult törvény félretételének főforrása a közmeggyőződés, az *általános jogérzet és már a törvény ellen való legelső döntés, amikor még szó sem lehet szokásról, éppen ebben a közmegyyőződésben találja magyarázatát s egyszersmind jogosultságát.*» Az egész döntvény nem egyéb, mint ennek, a véleményünk szerint helytelen nézetnek a gyakorlatba való átvitele. A Curia, Baloggal egyetértve, az uj jogszabály felállitásához elégnek tartja azt az általános meggyőződést, hogy az érvényben levő szabály rossz. Igaz, hogy a Curia ezt most még csak a szokásjogi jogszabályra mondta ki, mig Balog ezt az elvet a törvénynyel szemben is alkalmazhatónak találja. De ez nem különbség; még quantitativ különbség sem, mert az országos szokás a törvénynyel egyenrangu kutfő.

A Curia tehermentesitését czélzó javaslat egyik intézkedéséről.

A javaslat a sommás hatáskört az ingatlanokra és az örökösödési ügyekre 400 K helyett 1000 K értékhatárig terjeszti ki.

Ez, ha nem is nézzük a czélt, amelyet szolgálni kiván, általános igazságügyi szempontból is helyes. Ma az ingatlanokért való perek, — különösen a vidéken, — oly tömegesek, hogy állandó gyakorlatra hivatkozhatunk.

Eleinte a hatáskör kérdése okozott nehézséget és a joggyakorlat e részben habozó, ingadozó volt. Némely bíróságok megkivánták, hogy már a keresetnél legyen bizonyitva az, hogy az ingatlan értéke a 400 K-t meg nem haladja. Ezek figyelmen kivül hagyták azt, hogy az 1868. évi LIV. tcz. 53. §-ának 1. pontja, amely megszabja, hogy a telekkönyvi ügyekben eltérésnek a rendes birói illetőségtől helye nincs, a sommás eljárással módosulást szenvedett. Mihelyt ugyanis az ingatlan perek bizonyos értékhatárig a sommás eljárás alá kerültek, azokra nézve is megszünt a kizárólagos rendes birói hatáskör. A sommás bíróság tehát nem tartozik hivatalból nyomozni és nem is nyomozhatja az értéket, hanem tartozik elfogadni a keresetben a felperestől megadott értéket, mindaddig, amig azt az alperes az eljárás szemponjából vitássá nem teszi. (Sommás eljárás 4. §.) Tudtommal, ez a

jogelv most már általánosan el van ismerve, legalább a mi Táblánk területén igy van.

A gyakorlatban tehát ugy alakul a helyzet, hogy, — ha bizonyos egyetértő megállapodás van az ügyvédek között, (az ilyen perekben rendszeres az ügyvédi képviselet) akkor az ingatlan perek, feltünő eseteket kivéve, nyugodtan tárgyalhatók a járásbiróságnál. Ez a körülmény már is nagyban hozzájárult a rendes ingatlan perek apadásához és igy közvetve a Tábla és a Curia tehermentesitéséhez. A sommás ingatlan perek ugyanis a Tábla elé sem kerülhetnek felülvizsgálat czéljából, mert a sommás hatáskör alapja 400 K-t meg nem haladó érték, és igy a felülvizsgálat a törvény erejével ki van zárva.

Nézzük most, hová fejlődik a helyzet az uj javaslat következményeképpen. Ezentul már kétféle természetü ingatlanper lesz a járásbiróságnál: az egyik, ahol az érték a 400 K-t meg nem haladja, amelyben tehát felülvizsgálatnak helye nincs; a másik a 400 K-t meghaladó, de 1000 K-t meg nem haladó értékü perek, amelyekben felülvizsgálatnak helye van. Ehhez képest a járásbiróság a sommás eljárás 4. §. 3. bekezdése értelmében a felülvizsgálat megengedhetősége tekintetéből most már hivatalból lesz kénytelen az értéket megállapitani.

Ennek következtében nemcsak nehézkessé válik minden ingatlan per, hanem egy csomó kontroverzia fog felmerülni. Némely biróság ugyanis hivatalból fogja leszállitani az illetékességet, ha kiderül, hogy az ingatlan értéke 1000 K-t meghalad; más biróság — nem lévén pergátló kifogás — az ügyet érdemben is le fogja tárgyalni.

De maga az értékmegállapitás nagy nehézséggel és huzavonával fog járni. Az adóalapon való becslés ugyanis csak ott foghat helyt, ahol «valamely fél más bizonyitékot nem szolgáltat». (Sommás eljárás 3. §.). Ez alkalmat fog adni tendenciózus községi bizonyitványok produkálására, vagy zaklató helyszini becslésekre. Az ingatlanok értékének lelkiismeretes megállapitása szinte lehetetlen; mert semmi sincs olyan értékhullámzásnak alávetve, mint az ingatlan. A kodifikáló jogtudósoknak bizonyára fogalmuk sincs arról, hogy például itt Máramarosban nem egy helység van, ahol 2000 K-t adnak egy olyan hold földért, amely 10 esztendővel ezelőtt 100 K-t sem ért. Sok eset lesz tehát, amikor a járásbiróság 1 hold földről sem fog itélkezhetni, holott eddig kifogás hijában 10-ről is itélkezett.

Ha tehát a kérdéses javaslat mai formájában törvénynyé emelkedik, akkor először is kifejlődik egy zaklató hatásköri kérdés a járásbiróságnál és végeredményében szaporodni fognak a *rendes birtokperek* és igy még több ilyen per jut fel a Curiára, mint ma.

Ha a törvényhozó bizonyos czélt tüz maga elé, akkor tegye is meg mindama intézkedéseket, amelyek a czél elérésére szükségesek.

A javaslat kifejezett czélja a Curia tehermentesitése, amit részben a rendes perek apasztásával akar elérni. Ki akarja tehát terjeszteni a sommás birói hatáskört. Ha ezt akarja, akkor olyan intézkedéseket kell tennie, hogy a czélt valóban el is érje. E tekintetben a javaslat fölötte hiányos. Igyekezni fogok e hiányosságot az alábbiakban pótolni.

1. Felperes köteles az ingatlanokért való perekben az értéket a keresetben megjelölni és a biróság köteles ezen értéket elfogadni, ha az alperes azt pergátló kifogás alakjában vitássá nem teszi.

2. Pergátló kifogás esetén az érték földadó alá eső ingatlanoknál a kataszteri tiszta jövedelem huszszorosában, szőlőknél, házosztály- és házbéradó alá eső ingatlanoknál a legközelebb mult évi adó százszorosában állapitandó meg. Kataszteri tiszta jövedelemmel nem biró földbirtok értéke nem vétetik számba. Más értékmegállapitásnak helye nincs.

Az első ponttal elérjük azt, hogy a biróság értékmegállapitást kap és minden különösebb bizonyitó eljárás nélkül tisztában lesz vele, hogy az ügy kerülhet-e felülvizsgálat alá a Táblához, vagy sem.

A második ponttal elérnők azt, hogy az értékmegállapitásnál egy állandó és a felek vitáitól függetlenitett mérték szolgálna alapul.

A törvénynek eddigi intézkedését, amely szerint földbirtoknál a mult évi földadó vétetett alapul, nem tartom helyesnek. Mert vagy állandó ez a földadó: (most állandó a kataszteri tiszta jövedelem 25·5%-a), vagy változó.

Ha állandó, akkor mindegy, akármelyik évről szól az adó, de mindig állandóbb és biztosabb mérték a kataszteri tiszta jövedelem; vagy változó, akkor indokolatlan, hogy miért ne lehessen például január 1-én azért az ingatlanért sommás uton perelni, amelyért deczember 31-én még lehetett. A biztosabb és állandóbb alap a kataszteri tiszta jövedelem.

Ma az adót alapul véve valamivel kevesebb, mint huszonötszöröse a kataszteri tiszta jövedelemnek a hivatalos érték. Elégnek tartom a huszszorosát az érték megállapitásául venni, mert csak igy érhető el, hogy pergátló kifogás esetén is némileg értékesebb ingatlanért is lehessen a gyors és immár teljesen megbizható sommás eljárást igénybe venni. De meg sok apróbb ügytől a Tábla is megszabadul, mint felülvizsvizsgáló forum. A házosztályadó kétszázszorosát megokolatlannak tartom, mert egy 50 K értékü viskónak is minimális házosztályadója 1 K 16 fill., tehát hivatalos értéke 320 K. Szőlőkért igen kevés per folyik, hacsak nem örökösödéssel kapcsolatban; mert a biztosan megállapitott határok, a kétségtelen birtoklás nagy ritkasággá teszik a tulajdoni vagy birtokpereket. Ezért tehát már a százas szám alól sem tennék kivételt.

Ajánlom e szempontokat az illetékes körök szives figyelmébe; mert könnyen megtörténhetik, hogy a gyakorlatban meg fognak csappanni a sommás perek és megszaporodnak a rendes perek; holott éppen az ellenkező czélt akarják elérni.

Dr. Hamvai Lajos.

Az iparos özvegyének joga.

A «Belügyi Közlöny» 1906. évi 51. számában az 531. lapon a m. kir. belügyminiszternek 108,639/906. sz. T. vármegye alispánjához intézett következő rendelete jelent meg:

Másodfokban hozott véghatározatát, melylyel a v—i járás főszolgabirája által hozott véghatározat helybenhagyásával S. Jánosné b—i lakos néhai férje H. Ferencz volt kalaposmester után élvezett vásársorrendi jog épségben tartása és uj iparigazolvány váltásának kötelezettsége alóli felmentése iránti kérelmével elutasittatott s a vásári sorrend megállapitásának is alapul szolgáló uj iparigazolvány váltására köteleztetett, nevezett által irásban előterjesztett s részben felebbezésnek és részben felülvizsgálati kérelemnek tekintendő beadványa folytán a m. kir. kereskedelemügyi miniszter urral egyetértőleg felülvizsgálván, annak az uj iparigazolvány váltását elrendelő és a kereskedelemügyi miniszter ur felülbirálata alá tartozó részét *a nevezett miniszter ur nevében megváltoztatom* és S. Jánosné b—i lakost uj iparigazolvány váltásának kötelezettsége alól felmentem. A másodfoku határozatnak az árulási sorrendre vonatkozó részét pedig az annak alapjául szolgáló elsőfoku véghatározat vonatkozó részével együtt, az előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán az 1901 : XX. tcz. 3. §-a alapján törvényes jogalap hiánya miatt megsemmisitem s erre vonatkozólag uj eljárást rendelek el. A másodfoku véghatározatnak az uj iparigazolvány *váltását elrendelő részét a kereskedelemügyi miniszter ur azért változtatta meg*, mert az 1884 : XVII. tcz. 40. §-a értelmében az iparos özvegye uj iparigazolvány váltására nem kötelezhető, *az özvegyi jogon megkezdett iparüzés pedig szerzett jogot képez, melynek hatályát a törvény nem korlátozza az özvegyi jog tartamára és ennélfogva az ilyen módon szerzett iparüzési jog ujabb férjhezmenetel következtében sem szünik meg.* Az árulási sorrendre vonatkozó rész pedig megsemmisitendő és uj eljárás elrendelendő volt, *mert miután* az iparos özvegye a fentéritett törvényszakasz értelmében uj ipari igazolvány váltására nem kötelezhető, ennélfogva férje árulási helyére, azaz arra a helyre, amely a néhai férj iparigazolványának megfelel, igényt tarthat, feltéve, hogy férje iparát folytatja.

Ez a belügyminiszteri határozat ugy alaki, mint főként anyagi szempontból érdekes, illetve megvitatásra alkalmas.

Alaki szempontból érdekes azért, mert, bár belügyminiszteri szám alatt jelent meg, mégis az 1884 : XVII. tczikk 166. §-ának 3. pontja, illetve az 1889 : XVIII. tczikk 3. §-a

*

szerint a kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe tartozó iparigazolványváltási ügyben harmadfoku határozatot is tartalmaz.

Igaz, hogy ezt, mint az idézett határozat magát kifejezi: «a m. kir. kereskedelemügyi miniszter urral egyetértőleg» és «nevezett miniszter ur nevében» teszi s hogy annak indoka az egyszerüsités, mindannak daczára az kissé szokatlan. S ha már két miniszter egy ügyben az egyszerüsités és igy az ügy elintézése gyorsitásának — fölötte méltánylandó — érdekéből egyszerre határozott, akkor ezen együttes határozásnak külsőleg akként kellene kifejezést adni — mint az az együttesen kiadott rendeleteknél történik — hogy a rendelet mindkét miniszter iktató számát kapja és azt mindkét miniszter, illetve megbizottja aláirja. Igaz ugyan, hogy a kettős aláirás az eljárást ismét meghosszabbitaná, de ez az aránylag csekélyebb munkaszaporulat mégis megteendő volna, nehogy az a látszat merüljön fel, mintha — például jelen esetben — a kereskedelemügyi miniszter a törvény által az ő hatáskörébe utalt s igy más által nem gyakorolható jogkört a belügyminiszterre átruházta volna.

Ezen alaki észrevétel azonban csak mellékes s a határozatban kifejezett, a magánjogba vágó anyagi intézkedés mellett szinte lényegtelen.

A 108,639/906. számu *belügyminiszteri* határozat szerint a *kereskedelemügyi* miniszter az 1884 : XVII. tcz. 40. §-a alapján kimondotta, hogy: «az özvegyi jogon megkezdett iparüzés szerzett jogot képez, melynek hatályát a törvény nem korlátozza az özvegyi jog tartamára és ennélfogva az ilyen módon szerzett iparüzési jog ujabb férjhezmenetel következtében sem szünik meg.»

Ez az intézkedés már magában is ellentmondást tartalmaz. Mert amit özvegyi jogon kezd valaki, azt csak ugyanezen a jogon s csak addig birhatja, amig annak jogalapja, t. i. az özvegyi jog fennáll. Megszünvén — ujból való férjhezmenetel által — az özvegyi jog, meg kell szünnie az ezen jogalapon, vagyis az «özvegyi jogon megkezdett iparüzésnek is.»

Az, hogy «az özvegyi jogon megkezdett iparüzés szerzett jogot képez», kétségtelen, de nem éppen ugy szerzett jog-e a férj elhalálozása után az ő hagyatékának özvegyi jogon való haszonélvezése is? És mégis az özvegynek ujból való férjhezmenetele esetén megszünik ez a haszonélvezeti jog, mert megszünt az annak alapjául szolgáló indok (ratio juris), hogy neje tartásáról a férj köteles gondoskodni, nemcsak életében, de az özvegyi jog utján halála után is.

A másodszor férjhez ment nő tartásáról második férje köteles gondoskedni s igy ez alól első férje, illetve annak hagyatéka, jelen esetben iparosüzlete felszabadul, azaz az özvegyi jogon megkezdett iparüzési jogot az özvegy ujból való férjhezmenetel által elveszti.

Bizonyitja ezt azon tény is, hogy az ujabb magánjogi irók az 1884 : XVII. tcz. 40. §-a alapján az özvegy által folytatandó iparüzési jogot az özvegyi jog fejezetében tárgyalják (pl. dr. *Raffay* Ferencz. Magyar magánjog II. kiadás II. kötet 461. lap.) s az özvegyi jog irodalmának olyan alapos tudásu szaktekintélye, mint dr. *Jancsó* György «A magyar özvegyi jog» czimü müve 53. és következő lapjain ezt az iparüzési jogot szintén az özvegyi jogon alapulóként ismerteti.

De hiszen maga az 1884 : XVII. tcz. 40. §-a is igazolja állitásomat. «Az iparos elhalálozása esetében az üzletet *annak özvegye* ujabb bejelentés nélkül folytathatja». «Özvegy nem létében vagy ha ezen jogával élni nem akarna, az üzlet a kiskoru gyermekek vagy unokák javára folytatható.»

A törvénynek ez a szakasza tulajdonképpen nem tesz egyebet, mint hogy az elhalt iparos iparüzési jogára törvényi örököst nevez, «annak özvegye» személyében.

Mihelyt az özvegy nő ujból férjhez megy s felveszi a második férje nevét, megszünik özvegy lenni, minélfogva meg kell szünnie ezen a czimen birt jogának is. Azaz — miután az iparosnak többé nem özvegye — a törvény szerint «annak özvegye» által folytatható ipart tovább nem üzheti.

Nem egyeztethető össze a kereskedelmi miniszternek fentebb idézett felfogása sem az özvegyi jog, sem az 1884. évi XVII. tcz. 40. §-ának szellemével, sem az örökhagyóként szereplő iparos vélelmezhető akaratával.

Az özvegyi jog időbeli határát iróink egy része (Zlinszky, Raffay) az «özvegység tartamára», mások (Jancsó) «mig férje nevét viseli» kitétellel állapitják meg. Mindkét meghatározás pedig Werbőczy Hk. I. R. 68. cz. 2. §. és I. R. 98. cz. 1. §-án alapszik, ahol mindkét kitétel megtalálható együttesen. Mindezekből világos, de a Hk. I. R. 98. cz. 1. és 2. §-aiból is kétségtelen, hogy az özvegyi állapotból folyó jogokat az özvegyassszony ujabb férjhezmenetele által elveszti.

Az 1881—84. évi országgyülés elé terjesztett ipartörvény javaslatának indokolása, az 1884 : XVII. tcz. 40. §-ává vált intézkedésre ki nem terjeszkedik, mert az az 1872 : VIII. tcz. 23. §-ából van átvéve. Némi felvilágositást adnak azonban ugyanazon országgyülés Naplói. Ezek 16. kötetének 269. oldalán a 341. ülés jegyzőkönyvében olvassuk, hogy a tervezetnek 35., (a törvény 40.) §-ához Polónyi Géza képviselő által beadott korlátozó inditványnyal szemben Tisza Kálmán belügyminiszter felszólalt: «mert még némileg hivatalos állásomból folyó kötelességem is a családfőt vesztett család megélhetésének korlátozását ellenezni.» Mire Polonyi «nehogy szükkeblünek látszassék lenni az özvegyek iránt», módositványát, a szélsőbal helyeslése és derültsége közt visszavonta.

Szóval Tisza Kálmánnak ugyis mint legfőbb gyámhatóságot gyakorló belügyminiszternek és ugyis mint a miniszteriumot vezető miniszterelnöknek nézete szerint az 1884: XVII. tcz. 40. §-ának az a rendeltetése, hogy «a családfőt vesztett család megélhetését» biztositsa. Nem ipari, de családjogi érdek hozta tehát létre ezt a §-t.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez kiadott indokolás V. kötet 41. lapján, dr. *Schwarz* Gusztáv, az ági öröklés alapgondolatának igazolására, oly lelkesen mondja: «minden szülő gyermekeiért fárad és mig gyermekei közül csak egyik is él, nem másnak szánja a vagyonát».

A törvényi öröklés csak ott állván be, ahol az örökhagyó másként nem intézkedett, annak szabályai lehetőleg akképpen állapitandók meg, hogy azok az örökhagyók legnagyobb részének akaratával egyezzenek. Feltehető-e, hogy az elhalt férj azt óhajtaná, hogy haszonhajtó ipari joga volt neje révén ennek második férjének jusson és ne gyermekeire maradjon?

Mert ha az özvegyi jogon megkezdett iparüzést «a törvény nem korlátozza az özvegység tartamára» és igy a fent idézett miniszteri határozat szerint «az ilyen módon szerzett iparüzési jog ujabb férjhezmenetel következtében sem szünik meg», akkor megtörténhetik, hogy az iparos özvegye az iparüzési jogot második férjéhez viszi, mig az elhalt iparosnak esetleges előző házasságából származó gyermekei — bármily kicsinyek legyenek is — teljesen anyagi támasz nélkül maradnak.

Az 1884. évi XVII. tcz. 40. §-a ugyanis igen bölcsen, nemcsak törvényi örököst jelölt az iparüzési jogra, hanem még utóörököst is nevezett, a kiskoru gyermekek vagy unokák személyében, midőn az özvegyi jog megszüntével az iparüzési jogot azok javára folytatni engedi. Már amint az iparos özvegye férjhezment, nincs többé özvegye s ekkor a kiskoru gyermekek vagy unokák lépnek az ő helyébe.

Ugyanez olvasható ki Tisza Kálmán fentebb idézett s a képviselőház által helyeselt szavaiból, melyek szerint a 40. §. rendeltetése a «család megélhetésének biztositása.» Az özvegy, amint ujból férjhez megy, kilép volt férje családjából, az ő megélhetéséről második férje köteles gondoskodni. Igy

rendelkezik az 1894 : XXXI. tcz. 93. §-a is, midőn kimondja, hogy «a férj tartási kötelezettsége megszünik, ha a nő uj házasságot köt».

Az özvegy ujabb férjhezmenetele által kivált előbbi férje családjából, de ott marad az iparos családja — esetleges előbbi házasságából való kiskoru gyermekei — kiktől a megélhetésöket biztositó iparjogot a fent idézett miniszteri határozat szerint a volt özvegy elvinné. Ez se nem törvényes, se nem méltányos, de nem is igazságos.

Sőt mi több, a kereskedelmi miniszteriumnak a fent idézett határozatában kifejtett elvvel homlokegyenest ellenkező gyakorlata van. Igy a kereskedelemügyi miniszter 1894. évi 74,253. szám alatt kimondotta, hogy az 1884 : XVII. tczikk 40. §-a esetében: «maga a kiskoruak nevében üzött ipar tulajdonképpen folytatása lévén az elhalálozott iparos által gyakorolt iparnak, az általa kinyert iparigazolvány vagy iparengedély érvénye hasonló esetben mindaddig fenmarad, mig a kiskoruak nevében az illető ipar üzetik, avagy mig ezek *nagykoruságukat el nem érik, mikor természetesen a kiskoruakat illető ebbeli jogkedvezmény önmagától megszünik*». Teljesen analog az eset, ha az özvegy férjhez megy. Éppen ilyen félreérthetetlenül helyesen döntött a kereskedelemügyi miniszter 1905. évi 36,140. számu határozatában, mely szerint: «Az 1884 : XVII. tcz. 40. §-a a kivételes kedvezményt az engedélyesre való tekintettel adta és maga előre meg is jelölte a kedvezményezetteket s ezek kedvezményét az *özvegység, illetve kiskoruság tartamával, mint időhatárral korlátolta.*»

Az 1884 : XVII. tcz. 40. §-ában adott kedvezmény nem áll egyedül törvénytárunkban. Az 1888 : XXXV. tcz. 10. §-a csaknem szószerint ugyanazt mondja. Csak azt lehet sajnálni, hogy ez a most idézett két törvényhely az ugyanezen elvet magában foglaló, de azt sokkal szabatosabban kifejező 1876. évi XIV. tcz. 132. §-ának szövegétől eltért. Ez utóbbi §. azt mondja: «A gyógyszerész elhunytával a személyes gyógyszerészeti jogositvány haszonélvezete az özvegyre száll. Ha az özvegy gyermekei kiskorusága alatt ujra férjhez megy, vagy elhal, a jogositvány haszonélvezete a gyermekek nagykoruságáig ezekre száll.»

Az 1888 : XXXV. tcz. indokolását tartalmazó kilenczedik kötete az 1887. évi képviselőházi irományoknak, a 10. §-ról azt mondja: «A jelen szakasz azon intézkedése, mely a vállalkozó halála esetén az özvegynek az üzlet folytatását megkönnyiti, a gyámok nélkül maradt *család* könnyebb megélhetésére való alkalomadással van indokolva.» Az elhalt engedményes családjának fentartása tehát az indok itt is.

Mindezt egybefoglalva, kétségtelen tehát, hogy a családi és öröklési jog elvei, az özvegyi jog fogalma, a kiskoruak érdeke, a törvény szavai és szelleme, a törvényhozó akarata, a méltányosság és igazság megkivánják, hogy az 1884 : XVII. tcz. 40. §-ának értelmezése körül a kereskedelemügyi miniszter által eddig követett gyakorlat — mint egyedül helyes — továbbra is fenmaradjon s hogy a 108,639/906. sz. belügyminiszteri határozatban napvilágot látott kereskedelemügyi miniszteri döntés követők nélkül maradjon.

Dr. Máriássy Béla.

A bánya-telekkönyvek.

E lapnak mult évi 51. számában «Telekkönyvi reformok» czim alatt előkelő helyről és kézből olyan tudósitásszerü, tömör czikk jelent meg, melynek tartalma igazán kellemesen tölti el a telekkönyvi intézménynyel foglalkozó theoretikus és praktikus elméket.

Nem kevesebbről, mint arról van szó ugyanis, hogy az igazságügyi kormány a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéből quasi kikapcsolva «*elsősorban* tárgyalás alá bocsátotta azokat az elvi kérdéseket, melyek a telekkönyvi intézményre és a telekkönyvbe bejegyzendő jogokra vonatkoznak». Következésképpen, még az általános polgári törvénykönyv *elkészülte előtt* «ugy az anyagi, mint az alaki telekkönyvi jogunk törvényhozási uton, rendszeresen és kimeritő uton» szabályozva s «ezzel egy időben» telekkönyvi rendtartásunk is lesz. Ezzel kapcsolatban felmerül azonban az a kérdés, hogy vajon a telekkönyvi reformokban minő helyet foglalnak el és minő rendezést nyernek a bánya-telekkönyvek?

E kérdést illetőleg, főleg két körülmény vagy jelenség az, mely felhivja figyelmünket. Egyik: az általános polgári törvénykönyv tervezetének a dologi jogról szóló III. része, az erre vonatkozó elvi kérdések kidolgozása, a birálati anyag összegyüjtése és a szerkesztő-bizottság üléseiben felmerült megjegyzések, megoldások.

Ezekben — sajnosan tapasztalom — a bányászatra vonatkozó jogok nagyon sporadikusan, csak amugy odavetve s igy igen ritkán fordulnak elő.

Második: az Igazságügyi Közlönynek mult évi 12. száma a 480—485. oldalokon leközölvén az igazságügyi minisztériumnak uj ügybeosztását, sehol, még a sorok között sem talál az olvasó arra, hogy a bánya telekkönyvek melyik ügyosztályba tartoznak, hogy ezeknek sorsáról melyik ügyosztály gondoskodik?!

Távol van tőlem s nem is óhajtok elébe állni a várvavárt telekkönyvi reformoknak, melyek a czikk szerint főleg abban kulminálnak, hogy az eddigi «telekkönyvek fokozottabb erélylyel rendbeszedessenek é törvényszerü, a vagyonbiztosság követelményeinek megfelelő vezetésük lehetővé tétessék, hogy a rendbeszedett, kész telekkönyvek vezetésének és kezeléseinek ügyét is reformálja». De ebbe, a telekkönyvi reformokról eddig tudott keretbe talán bele lehetne illeszteni a bánya-telekkönyveket is, még pedig *elsősorban a bányászatnak* a törvény korlátai mellett leendő *szabaddá tételével.* Harczolok mindvégig azon elv mellett, hogy szabaddá kell tenni a bányászatot; mert évtizedek tanulmányai és szerzett tapasztalatok az ellenkezőről nem győznek meg. Nem találok, nem ismerek olyan álláspontot, még ha mérvadó, ha helyet foglaló is, olyan nyomósnak, olyan sulyosnak, hogy inkább ezeket ne adnám fel, mint a bányászat szabaddátételének elvét.

Támogatásomra szolgálnak, segitségemre jönnek a kereskedelmi, az ipari, a kisajátitási és iparfejlesztési törvények, a kor szelleme, a változott viszonyok és az az ár, melynek ellenében uszni nem lehet.

Ami a telekkönyvek rendbeszedését stb. illeti, ez éppen ugy ráillik a bánya-telekkönyvekre is, mint ahogy azt már fentebb idéztem; sőt a bánya-telekkönyveknek eddigi vezetése tarthatatlanná vált, kezel se pedig akrobatai izmokat követelt. Ezekután következnek *másodsorban* a bánya-telekkönyvekre is, az anyagi jog szabályozása. Ehhez is az általános törvénykönyv tervezetének III. része egészen, a IV. részből a kötelmi jog, továbbá az ipari, kereskedelmi törvények, a hazai bánya-statutumok, jogszokások igen becses anyagot szolgáltatnak; csak rendbeszedést igényelnek és éppen ugy a bánya-telekkönyvekre is alkalmazást nyerhetnek

Végül *harmadsorban* és egyidőben létesiteni kell az alaki jogot is. Ez s.m okozna a telekkönyvi reformok keretében nagy nehézséget, ha általánositanók a — nevezzük — közönséges telekkönyvvezetés és a bánya-telekkönyvek vezetése körüli szabályokat. Ha egyenlősitenők és egyöntetüvé tennők az egész vonalon az eljárást; kivételeket pedig csakis ott statuálnánk, ahol azokat a bánya-ügyek különös jogi természete hozná magával és vonná maga után.

Ebben a tekintetben is mindkét részen a már fennálló eljárási szabályokból azok, melyek a gyakorlati életben is teljesen beváltak, szintén bőséges adatokat tartalmaznak; s azt hiszem nem annyira nagyon-nagy fejtöréssel, mint inkább megfeszitett munkával, aranylag rövid idő alatt elkészülhetne a telekkönyvi rendtartás is.

Ezek azok az általános szempontok, melyek a «telekkönyvi reformok» olvasása után, az alamizsnáskodó bányászat érdekében megszólalni késztettek.

Addig is üdvözlöm s miőbb teljesen megismerni vágyom a — telekkönyvi reformokat. *Szentimrei Lajos.*

Jogirodalom.

Magyar magánjog mai érvényében I—III. köt. Irta: dr. Márkus Dezső a kir. Curiához beosztott kir. itélőtáblai biró.

Minden téren, tehát a jog müvelődésének a terén is minden uj nemzedékre uj feladatok megoldása vár, ahhoz képest, amint uj társadalmi és uj gazdasági szükségletek támadva kielégitést kövelnek. Az uj szükségletekkel uj

irányt vett fejlődés természetéhez képest az uj feladatok nagyon különbözők ugyan, megoldásuk tekintetében azonban az egymásra következő nemzedékek szinte törvényszerüen megegyeznek abban, hogy minden uj nemzedék elsősorban felkutatja, kibányássza, magáévá teszi az előbbi nemzedékek, az ősök szellemi kincseit, eszméit, munkája eredményét, fáradalma gyümölcseit, azután pedig mindezzel szembe helyezkedik, majd rombolásra adja magát, vagy legalább módosit a multak felfogásán, az öröklött intézményeken s ezek helyébe vagy kiegészitéskép — üzve a maga megörökitése vágyától — a maga énjéből meritve rak egy-egy téglát az emberi vagy a nemzeti tökéletesedés soha el nem készülő nagy épületébe. Ez a kétféle müködés rendszerint munkamegoszlással jár és csak kevés az a hivatott halandó, aki e müködés mindkét terén bevésheti nevét a jog müvelésének annaleseibe. A hirnév, a tisztelet és az áldásos eredmény szempontjából azonban az is elég, ha valaki csak az egyik téren küzdve, elérte az ormot s elragadta a pálmát.

Az uj jogásznemzedéknek ma-holnap bizony nem uj sarja: dr. Márkus Dezső a jog müvelésének ama terén müködik és tünik ki leginkább, amelyen a multak és a jelen eszmekincseinek összegyüjtése, rendszeresitése van folyamatban, feladatul tüzve. E müködéshez nagy önmegtagadást, fel nem becsülhető szorgalmat igénylő, testet-lelket kimeritő munka szükséges és az ilyen munka is csak ugy vezet sikerre, ha nagy képzettséggel, tájékozottsággal és éles biráló erővel párosul. Ilyen munka eredményével állunk szemben, amikor Márkus Dezső magánjogi müvére tekintünk. Nem illenék tisztelgés nélkül elhaladnunk e mü előtt, nehogy az élet, a fejlődési folyamatok ama felületes szemlélőjéhez hasonlitsunk, aki megfeledkezve azokról a gondokról, fáradalmakról, az emberi és a természeti viszonyokban rejlő nehézségekről, a kiadásokról, amelyekkel a föld megmunkálása, megtermékenyitése jár, a földmüves munkájáról csak akkor vesz tudomást, amikor az áldást aratja, betakaritja, élvezi, értékesiti a gazda.

Dr. Márkus Dezső munkája az előkészitésnek, a meglevő rendszeres összegyüjtésének az eredménye. Hasznos, nagyon hasznos eredmény, aminthogy Márkus Dezső is hasznos, igen hasznos ember. Minden munkája ezrek és ezrek munkájának a könnyitésére irányul. Gyüjtő, összefoglaló, rendszeresitő, gyakorlati munka. A teljes Corpus iuris ezer és ezer hasznos gyakorlati utbaigazitásával, a felsőbiróságok gyakorlatának, a magyar közjog, most pedig a magyar magánjog teljes anyagának rendszeres összegyüjtése hiteles, megbizható tartalommal; mindmegannyi mértföldjelzői az ő nagy tevékenységének, bámulatos munkabirásának, jogászi tájékozottságának és kiváló képzettségének. Hogy müködésétől az abszolut értékü hasznosságot emelem ki különösen, az oka az, hogy jólehet én is tartom azt, hogy az elméleti tudás a gyakorlat czéljaira szolgál s erre a czélra nélkülözhetetlen, vagy amint ami nagy professorunk mondja: tulajdonképpen az elméleti előkészültség foka az, ami voltaképpen valakinek a gyakorlati müködését annak elérhető mértéke és értéke tekintetében mintegy előre meghatározza és csak az elméleti készültség az, amely az esetekben és a jelenségekben rejlő tanulságokat felfogni s a továbbképzés szempontjából magába szivni képes, mindazonáltal hálás, nagyon hálás tudok lenni azért, hogy valaki a pozitiv anyag tömkelegében és a birói gyakorlat szövevényeiben utbaigazit s helyettem összeállitja, még pedig az alaptól kezdve a tetőzetig szakszerüen, hiven és lelkiismeretesen mindazt, amit az adott esetben szemmel kell tartanom.

Márkus Dezső müve az alkotandó magyar polgári törvénykönyv tervezetének a tudomány mai álláspontjával megegyező rendszerében, megtartva e kereten belül a fejezeti beosztást is, közli az összes magánjogi tételes anyagot a legrégibb idők s főleg a magyar jogélet dicsősége: a Hármaskönyv még életben, erőben levő rendelkezéseitől kezdve, majdnem a tegnapig; tartalmazza továbbá a vonatkozással biró jogtételeket és a királyi, miniszteri rendeleteket, végül az összes döntvénytárakat majdnem feleslegessé tevő módon közölt birói joggyakorlatot.* A gyakorlati jogász ezer és ezer összevissza szétszórt részletből lelkiismeretesen és nagy körültekintéssel alkotott, áttekinthető egészben megtalál e müben mindent, amire a mindennapi gyakorlatban rászorul. Sőt ennél többet is s ami már hiba, feleslegest is, mert a magánjogra vonatkozó anyaggyüjteménybe semmiképpen sem való, pl. a m. kir. szabadalmi hivatal kezelőszemélyzetének és szolgáinak, továbbá a szabadalmi ügyvivők fegyelmi ügyeiben követendő eljárás tárgyában hozott és több hasonló rendelet. A birói gyakorlat is itt-ott tultengő módon van közölve. Igaz, hogy a birói gyakorlatnak sok kérdésben mutatkozó ellentétessége miatt nehéz volt a szerző helyzete és szükséges volt az ellentétes határozatok közlése is, mindazonáltal a közlendő anyag szigoruabban lett volna megrostálandó. Ezen azonban rövid idő mulva, t. i. ha a kir. Curia nagyérdemü elnökének az elvi ellentétek megszüntetésére irányuló üdvös tevékenysége meghozza a maga áldásos gyümölcsét, segitve lesz.

A magyar magánjog forrásainak, kutfőinek eme teljes gyüjteményébe, nem ugyan a magyar jog kutfejéül — jólehet némely tekintetben és pedig helyesen, ilyenül is — de a magyar joggal párhuzamosan s együttesen felvette a szerző az osztrák polgári törvénykönyvnek — ennek jogterületén még hatályban levő rendelkezését is. Belátom, hogy sok jogkérdés és jogszabály keletkezésének feltüntetése végett ez a közlés hasznos sőt szükséges, de — főkép ilyen rendszerben — a vonal fölött mintegy uj dualismusként én mégsem tettem volna, még ama jogterület magyar jogászaira való tekintetből sem, amelyen az osztr. polg. törvk. van hatályban. Zavarólag hat s ezt tetézi még az is, hogy több fejezet, czim joganyaga az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezésének a közlésével kezdődik s mintegy ehhez füződik a magyar jellegü gyakorlat, aminek — jólehet nincs ugy és a szerző sem czélozta — az a szinezete van, mintha a gyakorlat az illető osztrák törvényszakaszra nézve keletkezett volna.

A hozzáértők előtt nem kétséges, hogy kifogásaim a mü nagy értékéből mitsem vonnak le. Hogy pedig a müvet szolid és reális alapon értékelem, hangosan szóló bizonyitékul felhozom, hogy a münek első izben 1902-ben megjelent első kötete most már a negyedik, 1905-ben megjelent második kötete most már a harmadik javitott kiadásban forog a közkézen s hogy mindezt annak az örvendetes felismerése szülte, hogy — aminek szerzőnk nagy és sikeres szószólója: az élő jogot csak közvetlenül a forrásokból lehet alaposan megismerni és hogy másfelől ez a mü nagy szükségletet elégit ki.

Nem szivesen teszem, és kicsinyesnek is látszhatik, de a munka kiállitása, a papiros, a nyomás olyan silány, hogy a münek tartalmához és ugy a szerzőhöz, mint a kiadóhoz méltóbb kiállitására vonatkozó kivánságomat nem tudom elfojtani. *Dr. Staud Lajos.*

* Erre ugyan magam is nagy sulyt fektetek, sietnem kell azonban — amit velem együtt Márkus is tart — kijelenteni, hogy attól is át vagyok hatva, hogy «a jognak legfőbb törvénye az igazság és nincsen siralmasabb, mint az, hogy ha a biró, midőn itélkeznie kell, ahelyett, hogy önmagától, mint a tételes jognak élő organumából meritené álláspontjait és ezzel az eldöntéseket, előveszi az ugynevezett döntvénytárakat és belőlük minden lélek nélkül összegyalulja az itéletet; az igazság felsőbb sugalom, amelynek nem a döntvénytárakban ravatalra kiteritve a helye, hanem elevenen kell élnie az élő biróban.» Grosschmid: Jogszabálytan 766. l.

Különfélék.

— **Az uj igazságügyminiszter** akként állapitotta meg munkatervének első feladatait, hogy a büntetőtörvénykönyv novellájáról szóló javaslat előmunkálatait haladék nélkül folytatni kivánja. Szándéka már legközelebb ujra összehivni a novella folytatólagos tárgyalása czéljából a szaktanácskozmányt. Megnyugtató, hogy az uj miniszter határozott hive a feltételes itéletek eszméjének. A kir. Curia tehermentesitését czélzó három törvényjavaslatot, melyek a képviselőház előtt vannak, a miniszter magáévá teszi; de fentartja magának egynémely módositás kezdeményezését az igazságügyi bizottság tárgyalása folyamán.

A képviselőválasztási biráskodásról szóló törvényjavaslatnak a képviselőházhoz való benyujtása a közelebbi jövőben várható.

— **A jogegység megóvása.** Gottl Ágost curiai tanácselnök urnak lapunk mult heti számában megjelent nagyérdekü czikke széles körökben élénk visszhangot keltett. A jogegység megóvására irányuló intézkedések annál szükségesebbek, mert a perjogi decentralisatió máris oly nagy, hogy kir. táblák, sőt bizonyos kérdésekben törvényszékek szerinti külön jogvidékek is alakulnak. A felsőbirósági teljes-ülések olyan nehézkes és sok tekintetben megbizhatatlan forumoknak bizonyultak, amelyeknek reformálása, esetleg más intéz-

ménynyel való pótlása elmaradhatatlan. Egyrészről apró-cseprő részletkérdések kerülnek teljes-ülés elé, másfelől 1—2 szótöbbséggel döntetnek el nagyfontosságu elvi kérdések, tisztán véletlentől függvén, hogy a szaktanácsot nem szavazza-e le más olyan tanácsok tagjaiból alakult többség, amely tanácsok előtt az eldöntés alá kerülő tárgy soha meg sem fordul.

Lesz még alkalmunk lapunkban a jogegység megóvásának nehéz problémájával foglalkozni, most csak a nagyérdemü czikkiró ur czikkének azon részére akarunk röviden reflektálni, amely a felsőbirói határozatok közlésére vonatkozik. Helyeseljük azt az álláspontot, hogy a határozatok közlése nem lehet monopolium tárgya. Hozzátesszük, hogy a hivatalos kiadás közrebocsátását is perhorreskáljuk, egyebek közt azért is, mert Németországban és Ausztriában is általános az elégedetlenség a hivatalos döntvénygyüjteményekkel. A német Reichsgericht határozatait a legfőbb bíróság, a koronaügyészség és a Reichsgericht mellett müködő ügyvédek adják ki. E gyüjtemény főhibája, hogy egyoldalu és elenyészően csekély számu határozatokat közöl, ugy hogy a teljes judikaturát nem tünteti fel.

Az osztrák gyüjtemény ellen is ugyanaz a panasz, de Ausztriában még általános a resensus amiatt is, mert különösen a bünügyi határozatok közlése tendenciózusan történik. A bünügyi határozattár szerkesztője, a koronaügyészség ugyanis a felmentő határozatokat alig veszi fel a gyüjteménybe, sőt az elvi fontosságu marasztaló itéletek közül is kihagyja azokat, amelyek nem felelnek meg a koronaügyészség álláspontjának.

Nem vagyunk egy nézeten Gottl tanácselnök urral a tekintetben, hogy csak azon határozatok legyenek közzétehetők, amelyeknek közlését a tanács megengedte és hogy valamely előző határozattal ellentétben álló határozatok mindaddig ne legyenek közölhetők, amig a tanács többsége vagy a nagyobb tanács (teljes-ülés) megállapodásra nem jutott.

Ez az inditvány keresztülvihetetlen, mert ugy a curiai, mint a táblai határozatok az alsóbíróságoknál is hozzáférhetők, az illető ügyekben érdekelt ügyvédektől is megszerezhetők, tehát az ily irányu intézkedés nem vihető keresztül. De egyenesen közérdek is, hogy minden jogerős birói itélet közzétehető legyen. A legteljesebb nyilvánosság a bíróságok tévedéseinek legjobb ellenszere. Az ellentétes határozatok közlése tájékoztatja a közönséget afelől, hogy nem számithat biztosan ügyének valamely irányu eldöntésére, másrészt módot ád a szakférfiaknak az illető elvi kérdésekben való állásfoglalásra és az ellenkező vélemény megdöntésére.

— **Dr. Szalacsy Zoltán** a Curiához beosztott kir. táblai biró meghalt. Az elhunyt előbb a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéknél, utóbb a kir. tábla és kir. Curia váltótanácsában müködött és ezeknek egyik legkiválóbb tagja volt. Erős judicium mélyreható elmével és tudással párosult nála; mintaképe volt az igazságérzettől áthatott, igazi magyar jogászi elménck és birói jellemnek. Halála nagy veszteség a magyar igazságszolgáltatásra.

— **Az esküdtek tájékoztatása** érdekében a következő levelet vettük:

Tekintetes Szerkesztő Ur!

Egy most befejezett érdekes esküdtszéki ülésszakon mint esküdt müködtem. E müködésem közben szomoruan tapasztaltam, hogy mennyire neheziti a tárgyalást az, hogy az esküdtek nem birnak tudomással az őket megillető jogokról. Ezen pedig igen könnyen lehetne segiteni.

Nem kellene egyebet tenni, mint arra az idézésre amelylyel az esküdt megidéztetik rá kellene nyomtattatni

az 1897 : XXXIII. tcz. 19. §. 4. bekezdésének,

az 1896 : XXXIII. tcz. 64. §. 1—4. pontjainak, a 343. §. 1—6. pontjainak, a 349. és 351. §-ainak, a 353. §. 4. bekezdésének, és a 361. §. és 363—370. §-ainak szövegét.

Ezzel lehetővé volna téve, hogy az esküdt ezeket odahaza szépen figyelmesen átolvashatná s igy jogainak ismeretével jelenhetne meg a tárgyaláson.

Ehhez sem törvényalkotás, sem rendelet nem volna szükséges, mindössze az idézéseket előállitó nyomdát kellene utasitani, hogy a fél vagy esetleg egész iven nyomandó idézések belső lapjára ezeket nyomja rá.

Ha tekintetes szerkesztő Ur e soraimnak becses lapjában helyet adna, talán ráterelődnék erre az igazságügyminiszter ur figyelme is, aki ezzel a végtelen csekélységgel, éppen a legfontosabb bünügyekben itélkező egyének müködését tetemesen megkönnyitené. Az, hogy az 1896:XXXIII. tcz. 364. §. rendelésének megfelelően az esküdtek tanácskozó termében a BP.-nak 351., 363—370. §-okat magában foglaló kivonata több példányban az esküdtek rendelkezésére áll, a jelzett czélra nem elegendő, hisz ott az esküdteknek a vádlott bünössége felett kell tanácskozni és határozni, nem pedig azt tanulmányozni, hogy az eljárás során mihez van joguk.

Kitünő tisztelettel, *egy jogász és volt esküdt.*

— **Ügyvédjelöltek a felsőbíróságoknál.** Az ügyvédjelölt az ügyvédet ugyan minden biróság és hatóság előtt helyettesitheti, de ügyvédjeink mégsem cselekszenek helyesen, mikor kezdő és ugy a tételes jogban, valamint az eljárási formákban járatlan ügyvédjelölteket küldenek a bíróságokhoz, különösen a felsőbíróságokhoz. A napokban a kir. táblán voltam tanuja egy ilyen friss sütetü jelölt vergődésének. A sértett fél képviseletében jelent meg és daczára, hogy a főügyész képviselte a vádat, mindenáron semmiségi panaszt akart bejelenteni és ezt a teljességgel meg nem engedett perorvoslatot oly szánalmas módon dadogva, hibás szakaszra alapitva jelentette be, hogy minden jelenlévő boszankodott, nem a jelöltre, akit utóvégre odaküldtek, hanem az ügyvédre, aki a kir. táblán való megjelenéssel kezdőt bizott meg. és még csak ki sem tanitotta. Ugyanazon délelőtt, ugyanott egy másik ügyvédjelölt pedig a pótmagánvádló kárának felszámitása és marasztalási kérelem előterjesztése helyett mindössze megjelenési költséget számitott fel, amit persze ily körülmények közt a kir. tábla nem állapitott meg.

Advocatus.

— **A Magyar Jogászegylet büntetőjogi bizottsága** *Zsitvay Leó* elnöklete alatt mult szombaton tartott nyilvános ülésében folytatta a *büntetőnovella* tervezetének megvitatását nagyszámu előkelő jogászközönség jelenlétében.

Dr. Weiss Odön a feltételes elitélés hive. Követeli ezt szerinte az osztó igazság. Az állam oly törvényt nem alkothat, mely minden egyes eset minden körülményeire kellő figyelemmel lehetne. Ezért a birónak valamikép módot kell adni, hogy a csak az általános esetre alkalmazható törvényt az egyes esetre megfelelően alkalmazhassa, a törvény szigorán enyhithessen, esetleg azt feltételesen el is engedje. Ha a bíróra rá lehet bizni a fegyházbüntetés kiszabását, bizvást meg lehet neki engedni a kis fogházbüntetés feltételes elengedését is. A birói megbizhatóság kérdése különben is nem büntetőjogi, de egyenesen az állami lét kérdése. A *kerités* büncselekményére vonatkozó törvény mielőbbi életbeléptetését sürgősen követeli. Erre nézve külön javaslatot terjeszt be.

Dr. Reichard Zsigmond táblai biró, ki már a nyolczvanas években irt tanulmányaiban a feltételes elitélés mellett szállott sikra, czáfolta azoknak érvelését, kik az intézmény meghonositása ellen foglaltak állást. Kifejtette, hogy tömegesen fordulnak elő a judikaturában esetek, melyekre a fogházbüntetés, mint a becsületérzést kiölő megtorlási eszköz, minőségénél és sulyosságánál fogva nem alkalmas; de nem alkalmazható ezekre minden esetben a Btk. 92. §-a segélyével kiszabható pénzbüntetés sem, mert az a legtöbbször behajthatlan, sokszor pedig épen túlenyhe. Az ily büncselekmények megfelelő büntetéseül ajánlott, a czivilizáczió élén járó nemzetek által régóta elfogadott, a kedvező eredményekre is vezetett feltételes elitélés nem nélkülözi a megtorlási charaktert, e mellett hatalmas visszatartó féket szolgáltat az ujból való bünözés ellenében, s mindenesetre, hacsak az elitélt érdemtelennek nem mutatkozik a kedvezményre, kikerüli annak a letartóztató-intézet kontagiumával való megmételyezését.

Dr. Berger Miksa ügyvéd szintén a feltételes elitélés mellett szólalt fel, s annak behozatalát lélektani s jogpoli-

tikai okokkal támogatta. Utalt arra, hogy a régi magyar jog is ösmerte már a föltételes itélkezést. A büntetőjogtudomány mai állása mellett ez az egyedüli eszköz a büncselekményt elkövetők között nélkülözhetetlen selectióra; a próbaidő leteltének mikéntje ismérvül mutatkozik annak megállapitására, vajjon alkalmi kriminalitás forog-e fenn, avagy energikusabb rendszabályokat igénylő állapotbünözés. A 92. §. nem elég tág az individualisatióra; ha pedig e §-t tovább bővitenénk a minimumok teljes eltörléséig, s egyidejüleg áttérnénk a parallel büntetésekre, a feltételes itélkezés állitólagos veszélyei hatványozva jelentkeznének. Nem látja megokoltnak a bíróság iránt némelyek által kifejezett bizalmatlanságot; az a hatóság, mely a bünösség s nembünösség felett dönt, és amely a büntetés mértéke kérdésében nagy latitudeben határoz, bizvást felruházható azzal a joggal is, hogy az apró bünesetekben feltételesen itélkezzék.

A bizottság a vitát legközelebb folytatja.

— **Az ügyvédség inkompatibilitásáról** az Ügyvédi Körben az ügyvédi rendtartásról folyó vita folyamán nagyérdekü előadást tartott dr. Nagy Dezső.

Az ügyvédi inkompatibilitás elsősorban nem is kari, hanem igazságszolgáltatási közérdek. Az eszményi állapot az volna, hogy az ügyvéd az ügyvédi hivatásán kivül semminemü más foglalkozást ne üzzön, hanem kizárólag eme nagy hivatásának éljen és összeférhetetlenségi rendszabályokkal éppen ugy körül legyen bástyázva, mint a biró.

Midőn azonban a dolog természetéből folyó eme összeférhetetlenségnek eszményét fölállitjuk, oly számos ellenköveteléssel kopogtatnak annak ajtaján, hogy azok elől kitérni nem lehet.

Itt van elsősorban a kenyérkérdés. Rideg tény az, hogy az ügyvédek jelentékeny része pusztán hivatásából megélni képtelen. Hogy mely mellékfoglalkozások egyeztethetők össze az ügyvédséggel, azt elvileg formulázni teljes lehetetlenség, itt mindenkor csak a fönforgó eset körülményeiből kell kiindulni. Még az ügyletek közvetitését sem lehet abszolut összeférhetetlennek nyilvánitani. Ugyanez az eset forog fönn ipari vállalatok és a pénzintézetek igazgatóságait illetőleg.

Összeférhetetlen az ügyvédséggel minden közhatósági joggal járó hivatal viselése. Különösen áll ez a községi jegyzőkre, akiknek ügyvédi müködését a felsőbb hatóságok nemcsak türik, hanem intézményes módon rendezték is, ami már közvetett törvényes elismerésben is részesült. Ennek a türhetetlen állapotnak mielőbb kérlelhetetlenül véget kell szakitani. A községi jegyzőket ne állásukkal össze nem férő mellékkeresetre tessék utalni, hanem megfelelő javadalmazással ellátni és ezzel közigazgatási átkos viszonyainknak forrását bedugni. Az ügyvédi hivatallal összefér a közjegyzőség. Nagyon kivánatos, hogy olyan helyeken, ahol közjegyző nincsen, egyes ügyvédek közjegyzői jogositványnyal ruháztassanak föl.

Az aktiv politika, az országgyülési képviselőség, az ügyvéd eszményi függetlensége szempontjából szintén összeférhetetlen az ügyvédséggel, mert a politikai szenvedélyes harczok mindig bizonyos pártszempontok szerint irányozzák annak minden harczosát, ami alól nem vonhatja ki magát.

De fenforog az a veszedelem is, hogy az egyének jogügyeinek és érdekeinek a képviselő ügyvéd által való képviseletében nem a puszta ügyvédi hivatás, hanem a törvényhozás tagját természet szerint megillető hatalmi suly érvényesül, ami amig egyrészt zavarólag hat az osztó igazság egyensulyára, másrészt az ügyvédi dijazásba illetéktelen anyagi hasznot visz be. Hogy hasonló visszaéléseknek gát vettessék, erről igen helyesen, kellő szigorral gondoskodik az országgyülési képviselők összeférhetetlenségét tárgyazó törvény. Kivánatos, hogy azt minél szigorubban kezeljék. Az ügyvéd ilyen garancziák mellett alig lenne kizárható a képviselőségből.

Végeredményképpen összegezhetjük azt, hogy a törvényben az ügyvédség inkompatibilitása csak a legnagyobb általánosságban szabályozható; az összeférhetetlenségi esetek fölsorolása soha sem kimeritő, de mindig veszedelmes. Minden egyes fölmerülő esetben az illetékes fórum bölcseségére kell bizni, hogy a föntebb vázolt elvek alapján döntsön ebben a kérdésben.

— **Jelzálogkölcsön-engedményezési ügylet a pénzintézetek gyakorlatában** czimen dr. Gara Zoltán budapesti ügyvéd tollából érdekes munka jelent meg; a szerző a jogélet kevésbbé járt területein keresett magának tárgyat s ott is egy részletkérdést vett feldolgozás alá. Hasonló eljárás általában javasolható volna, mert egyfelől az elmélet szempontjából fontos, hogy minden kis részlet megvizsgáltassék, ami csak igy lehetséges, másfelől pedig a gyakorlati élet követelményei is éppen a részletkérdéseknél lépnek fel legparancsolóbban s azok megoldására nem elegendőek az egész jogrendszert átfogni akaró általános elmefuttatások. A munkában tárgyalt matéria egyébként ugy nagy közgazdasági jelentőségénél fogva — a bevezetésben olvassuk, hogy csak egyetlen pénzintézetünk egy évben 20 millió K-nál többet folyósitott jelzálogkölcsön-engedményezés alapján, — mint a hozzáfüződő számos érdekes jogi kérdés miatt az önálló, részletes feldolgozásra különösen alkalmas. A szerző, aki főleg pénzintézetek számára ir, a fősulyt a jelzálogengedményezési ügylet gyakorlati oldalára helyezi, emellett azonban nagy gonddal és igen tanulságosan dolgozza fel a kérdés elméleti jogi vonatkozásait is, ami annál figyelemre méltóbb, mert irodalmunkban hasonló tárgyu munkát alig találhatunk.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Uj német Btk.** A német birodalmi *igazságügyi hivatalban* (Reichsjustizamt) szükkörü bizottság dolgozik egy uj büntetőtörvény tervezetén. A bizottság dr. *Lucacs* elnöklete alatt öt praktikus jogászból áll.

— **A lopás büntetésének enyhitése** Németországban is általános kivánság, pedig ott a minősitett lopás büntetésének minimuma *csak* három hónap. Egy szénlopásért már két izben büntetett szegény asszony 40 fill. értékü szén eltulajdonitása miatt itéltetett ezen aránylag horribilis büntetésre. A Deutsche Juristenzeitung méltán kérdi, hogy miért csak az élelmiszer részesült kiváltságban (mint nálunk) és miért nem a fütőszer is. (E lap szerkesztője a Btk. novellája tárgyában összehivott értekezleten a Kbtk. 126. §-ának olyan módositását inditványozta, hogy 10 K-án aluli élelmi, élvezeti, ruházati czikk, vagy fütőszer eltulajdonitása legyen kihágás.)

— **Madridban** «Kriminologiai laboratorium»-ot alapitott néhány tekintélyes spanyol büntetőjogász (Salillas, Quiros, Giner, stb). A laboratoriumnak kettős czélja van, valamely börtönügyi és kriminologiai fontos kérdésnek a tagok kollektiv müködése által való fejtegetése. A mult évben két thémát fejtegettek a laboratorium tagjai, u. m. a magánelzárás válságának és a kiskoruak bünözésének a problemáját. Az ezekre vonatkozó tanulmányokat a laboratorium külön kötetben adta ki. *Dr. Th. L.*

— **Abolitionista esküdt.** A londoni büntetőtörvényszéken mult hó 30-án, Kennedy biró előtt, mielőtt a soron lévő gyilkossági bünperben az esküdteket megeskették volna, az egyik esküdt a birói tiszttől való felmentését kérte azon az alapon, hogy a halálbüntetésnek elvi ellensége. Ámbár egy másik esküdt a birót figyelmeztette arra, hogy ugyanilyen megokolással majd sok esküdt akar kitérni kötelességének teljesitése alól, a biró a szóban forgó esküdtet tisztjétől felmentette és helyette a következő helyettes esküdtet hivta be, azzal a megokolással, hogy a verdict igazságosságára káros hatással volna, ha a jurynek valamely tagja meggyőződésből el akarná kerülni a halálbüntetés kimondhatását. *F. K.*

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Nagyobb forgalmu ügyvédi vagy közjegyzői iroda önálló vezetésére, esetleg társként is vállalkozik gyakorlatilag és elméletileg egyaránt képzett ügyvéd, volt közjegyzői helyettes. Czime a kiadóhivatalban. 12066

Ügyvédjelölt azonnal beléphet dr. Grünbaum Náthániel nagy-atádi ügyvéd irodájába. Fizetés 100 K. és kiküldetési dijak. 12065

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 9. szám. Budapest, 1907 márczius 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A közigazgatási bíróság jogalkotása. *V.* — A kereskedelmi társaságok jogi személyisége illetékszabási szempontból. *Dr. Holitscher Szigfrid* budapesti kir. közjegyző-helyettestől. — *Jogirodalom:* Emlékkönyv Nagy Ferencz huszonötéves egyetemi tanárságának megünneplésére. Dr. *Gallia Béla* kir. törvényszéki birótól. — Különfélék. *Melléklet:* Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közigazgatási bíróság jogalkotása.

Legutóbbi számunkban ugyanezen a helyen szóvá tettük a kir. Curia legutolsó teljes-ülési döntvényét, igyekezvén kimutatni, hogy a Curia *öntudatosan* gyakorolt jogalkotó hatalmat s változtatta meg döntvényével az érvényben levő jogszabályt.

Most egy közigazgatási birósági döntésről kell beszámolnunk, mely szintén túlteszi magát az érvényes jogszabályokon, még pedig szintén *öntudatosan*.

A közigazgatási bíróság az 1906. évi január hó 31-én 367. sz. a. kelt határozatát a lapunk 4. számához mellékelt Közigazgatási Döntvénytár 12. lapján a következő szövegü «elvi kijelentés» ékesiti: «Midőn a közkereseti társaság közös vagyonából a társaság valamelyik beltagja egy másik elhalálozott beltag ingatlan részét örökség utján akként szerzi meg, hogy az öröklött ingatlan továbbra is a közkereseti társaságnak képezi telekkönyvi tulajdonát: ily esetben halálesetí vagyonátruházás czimén nemcsak az örökösödési, hanem az ingatlan értékétől még az ill. dijj. 95. tétel *B)* pont 1. jegyzete alatt megszabott 1·5% s illetve 1·9% illeték is fizetendő.»

A határozatból kivehető tényállás szerint az örökhagyó tagja volt az «Első b—i gőzmalom R. Márton» czégü közkereseti társaságnak, melynek vagyonához a b—i 9749. sz. tjkvben foglalt s a társaság nevén álló ingatlan is tartozott. Az örökhagyó halála után, azon a czimen, hogy ő, mint társasági tag, a társaság tulajdonában levő ingatlannak is hányadtulajdonosa volt, fiát az ingatlanhányad értéke után az örökösödési illetékkel, valamint az ingatlan után külön járó százalékos illetékkel is megróttak. A fiu recurrált, előadván, hogy ő nem örökölte az ingatlant, hiszen az nem is volt az örökhagyóé, hanem a közkereseti társaságé; nem is tartozik a hagyatékba, azt ő reá át sem irják, mert hiszen továbbra is a társaság tulajdonában marad. Az ő örökhagyójának a hagyatéka csak az, ami a társaság vagyonából a felszámoláskor jut s igy örökösödési illetéket is csak azon érték után tartozik fizetni, amelyet az örökhagyó társaságbeli illetménye a hagyaték megnyiltakor képviselt.

A közigazgatási bíróság azonban más nézetben volt. Kimondotta, hogy «az örökös köteles az ingatlan öröklési százalékát megfizetni, mert ennek a kérdésnek eldöntésénél a kereskedelmi törvény nem irányadó, mivel *maguk az illetékszabályok* pozitiv rendelkezést tartalmaznak arra nézve, hogy az illeték szempontjából a keresk. társaságok egyszerü vagyonközösségnek minősülnek». Vagyonközösség esetén pedig mindegyik társ magának a dolognak résztulajdonosa lévén, ha meghal, örököse magát a dolgot örökli s az után fizet illetéket. Teljesen közömbös, hogy az örökhagyó nevén állt-e az ingatlan s hogy átirták-e azt az örökösre, mert «a bejegyzés ténye, vagy hiánya sem a jogügyleti, sem az örökösödési ingatlan vagyonátháramlási illetékre befolyással nincsen».

A döntés helytelensége nyilvánvaló. Minthogy azonban bennünket ez kevéssé érdekel, az érdemi elintézés birálatával csak annyiban fogunk foglalkozni, amennyiben ez a közigazgatási bíróság törvénymagyarázatának és törvénytiszteletének jellemzésére szükséges.

Az ügy eldöntésénél a kérdés ez: tulajdonosa volt-e az örökhagyó a b—i ingatlannak és igy ennek tulajdonjogát a fiu öröklés utján megszerezte-e?

A magánjog szerint az ingatlan tulajdonosa (nem szólva a kivételes esetektől, pl. elbirtoklás) az, akinek javára a tulajdonjog telekkönyvileg be van kebelezve.

A kereskedelmi törvény 63. §-a szerint pedig a közkereseti társaság saját czége alatt ingatlan javakra tulajdont szerezhet s az ily ingatlannal egyik társasági tag sem rendelkezhetik (kereskedelmi törvény 86. §.), hacsak nem a társaság nevében és részére (90. §.) s a tag magánhitelezői sem vehetik azt igénybe (95. §.), még a tag csődje esetében sem (csődtörvény 250. §.). Sőt, hacsak a többi tag bele nem egyezik (ami külön tulajdonátruházást jelent), teljesen ki van zárva, hogy a tag a társasági ingatlan tulajdonosa lehessen, mert ha meg akarja szüntetni a társaságot és felszámolást idéz elő, a 112. §. szerint a társaság ingatlan vagyonát el kell adni, készpénzzé tenni, a hitelezőket kifizetni s a fenmaradó készpénzvagyont kell a jogosultak között elosztani. Ha pedig nem történik felszámolás, hanem a tag egyszerüen kilép, a 106. §. szerint köteles illetményét készpénzben elfogadni s nem áll jogában a társasági ingatlanból aránylagos részt követelni.

De ezenfelül a kereskedelmi törvény még külön megmondja azt is, hogy mi történik akkor, ha a közkereseti társaság tagja meghal. Külön kimondja, hogy ilyenkor a társaság vagyonához tartozó dolgok sem egészben, sem aránylagos részben nem szállnak át a tag örököseire, hanem a társaság vagy feloszlik, vagy az örökössel folytattatik (98. §.). Az első esetben az idézett 112. §. alkalmaztatik, vagyis az örökös az örökhagyó illetményét *készpénzben* megkapja; a második esetben pedig az ingatlan a társaság tulajdona *marad*.

A kereskedelmi törvény tehát a szóban forgó kérdésre világosan megfelel, de rendelkezéseivel a közigazgatási bíróság nemcsak, hogy nem törődik, hanem egyenesen kijelenti, hogy a kereskedelmi törvény «nem irányadó», mert «*magukban*» az illetékszabályokban van rendelkezés. Ha a közigazgatási bíróság foglalkozott volna a kereskedelmi törvény rendelkezéseivel s fejtegetései során arra az eredményre jutott volna, hogy ezek szerint is átszáll a társasági ingatlan a tag örököseire: legfeljebb téves határozatot hozott volna, rosszul magyarázta volna a törvényt, de egyebet nem lehetett volna a szemére vetni. Igy azonban, amidőn az illeték-

szabályokat föléje helyezte a törvénynek s nyiltan kijelentette, hogy a törvény csak akkor jogforrás előtte, ha az illetékszabályok nem rendelkeznek: teljesen felforgatta a törvénynek *általánosan* kötelező voltára vonatkozó tanokat.

De ki kell emelnünk azt is, hogy a közigazgatási bíróság kétféle tulajdonjogot ismer. Szerinte az örökhagyó a kérdéses ingatlannak «*az illetékszabás szempontjából* részetulajdonosa volt». Eszerint a tulajdonjogra vonatkozó magánjogi szabályok nem általános érvényüek, hanem van még külön «illetékszabási tulajdonjog» is s a közigazgatási bíróságnak amazokhoz nincs köze.

Csak annyit akarunk még megjegyezni, hogy a közigazgatási bíróságnál a törvények ilyetén figyelmen kivül hagyása, ugy látszik, következetes gyakorlat. Igy például a pénzügyi osztály 28. számu *teljes-ülési* döntvénye, mely különben érdemi döntése szempontjából is kifogás alá esik, még ma sem szerzett arról tudomást, hogy a kereskedelmi törvény a kereskedelmi társaságokat mily nevek alatt ismeri. A döntvény ugyanis «részvényes vállalatok és más közkereseti társaságok»-ról beszél, mintha bizony e «részvényes vállalat» is közkereseti társaság volna. Megengedjük, hogy a helytelen kifejezésmód a pénzügyi törvényekben is előfordul, de ez nem lehet ok arra, hogy a teljes-ülési döntvények is hibás terminologiával készüljenek.

Már az itt tárgyalt eset is mutatja, hogy a közigazgatási bíróság pénzügyi osztályán követett joggyakorlat a magyar birói itélkezésben bizonyos separatum corpus. Egészen más elvek szerint folyik, mint ahogy a jogszolgáltatást a jogászi gyakorlat megkivánja. A törvénymagyarázat s ennek révén a birói jogalkotása a jogalkalmazás alapelveitől teljesen elütő principiumok szerint történik.

Tagadhatatlan, hogy a legutóbbi időben, Wlassics Gyula elnöklete alatt, lényegesen javult a közigazgatási bíróság jogszolgáltatása,* amit különösen a közigazgatási osztálynak valóban magas szinvonalu határozatai és mindkét osztálynak a legutóbbi időben hozott teljes-ülési döntvényei eklatánsan bizonyitanak. De — sajnos — a bíróság szervezete ma is nemcsak megengedi, hanem parancsolólag rendeli, hogy fontos jogi kérdésekben olyanok döntsenek, akik erre még csak a formai qualificatiót sem szerezték meg és akiknek *mindennél* fontosabb a kincstár érdeke. *V.*

A kereskedelmi társaságok jogi személyisége illetékszabási szempontból.

A m. kir. közigazgatási bíróság legujabban a társas cégek keletkezésével és megszünésével kapcsolatos illetékkérdésekben teljesen megváltoztatta eddigi álláspontját. Ez az elvi álláspont ugyanis eddig az volt, hogy a kereskedelmi társaságok jogképessége általában azonos a jogi személyek jogképességével; a társaságok czégük alatt tulajdont és egyéb jogokat szerezhetnek és ennélfogva a társaság keletkezésével a tagok kikötött vagyonbetéteire, megszünésével pedig a felosztott társasági vagyonra nézve vagyonátruházás jön létre a társaság és tagjai között, mely a rendes átruházási illetékek alá esik. Hivatkozás történt az illetéki dijjegyzék 89. tétel I. *B. b)* pontja mellett mindenkor a kereskedelmi törvény 63. §-ára, melylyel a kereskedelmi társaságok jogképességgel bíróknak nyilvánittatnak; 69. § ára, mely szerint nemcsak a készpénzbetét, hanem a bizonyos becsértékben behozott elhasználhatlan és nem helyettesithető dolgok (ingatlanok) is a társaság tulajdonába mennek át; valamint 106. és 118. §-aira, melyek szerint a tagok a társasági javakból nem aránylagos részt, hanem csak vagyonilletőségüknek érték szerint való megtéritését követelhetik. A kereskedelmi társaságok alakulásánál tehát a készpénz- és egyéb ingóbetétek után kiszabatott a II. fokozat és pedig a behozott ingó vagyonnak (például áruraktárnak) bruttó értékétől, tehát megterhelt részének értékétől is, mert «erre nézve visszterhes átruházás létesül, mely után tulajdonképp a III. fokozat volna előirandó, ha az illető dijjegyzék 89. t. *B. b)* nem állapitaná meg a II. fokozatot.»[1] Ha pedig a társaságba egy tagja ingatlant hozott, az ingatlanátruházási 4·3%-os illeték iratott elő az ingatlan teljes értéke után és ha a bevitel nem bizonyos becsértékben történt, az ingatlan a kereskedelmi törvény 69. §-a szerint a társaságnak csak használatába bocsátottnak lévén tekintendő, a haszonélvezet átruházásától járó, az ingatlan értékének fele után számitott 4·3%-os illeték iratott elő.[2] Ugyanez az álláspont érvényesült a társaság feloszlásánál is, azzal az eltéréssel, hogy — az illetékszabályok kifejezetten csak a társasági szerződésekről rendelkezvén és a kereskedelmi társaságok megszünését külön nem szabályozván — itt már kifejezetten a kereskedelmi társaságok jogi személyiségére alapittatott az illetékkiszabás és ebből konstruáltatott az a vagyonátruházás, mely a társaság feloszlásánál a társaság, mint önálló jogalany és tagjai között az egész társasági vagyonra nézve létre jön. Ennélfogva előirattak a rendes átruházási illetékek, vagyis a társasági vagyont képező készpénz és követelések után II. fokozat, ingók után III. fokozat és ingatlanok után 4·3% és pedig az aktivák bruttó értéke után, figyelem nélkül a passzivákra és figyelem nélkül arra is, hogy az egyes tagok a társasági vagyontárgyakból nem kisebb-nagyobb, hanem *illetőségüknek éppen csak megfelelő* hányadokat vettek át. Mert: «a társaságba vitt vagyon a társaságnak, mint tagjaitól különböző jogi személynek a tulajdona;» «a társaság vagyona akkor is tulajdonost cserél, ha azt a tagok szerzik meg»; «a vagyonátszállás ilyen esetben éppen ugy nem ingyenes;» «arra a vagyonra nézve is átruházás történik, melyet a társaság valamely tagja betéte fejében vesz át» és «ez a vagyonátruházás sem ingyenes, mert a társaság az átvevő tagnak vagyonilletőségi követelése fejében adja át a vagyont».[3]

Ezzel a gyakorlatba azóta teljesen átment állásponttal most szakitott a közigazgatási bíróság.[4] Kimondotta, hogy az illetékszabás szempontjából mellékes, vajon a kereskedelmi jog szerint a kereskedelmi társaságok jogi személyeknek tekintendők-e, ami különben is vitás, mert az illetékszabályok maguk positiv rendelkezést tartalmaznak arra nézve, hogy a kereskedelmi társaságok egyszerü vagyonközösségeknek minősülnek. Az ill. dijj. 65. tétele ugyanis «Közössége a tulajdonnak és egyéb jogoknak» vezérszó alatt azt rendeli, hogy szerződések, melyek által vagyonközösség eszközöltetik, a «Társasági szerződések» stb. czimek alatt; olyanok pedig, melyek a közösség megszüntetését szabályozzák, az «Elkülönitési okiratok» czim alatt felsorolt rendelkezések szerint vonandók illeték alá. «Társasági szerződések» czim alatt az ill. dijj. 89. t. I. B. b. kifejezetten a kereskedelmi társaságokat is szabályozza; az «Elkülönitési okiratok» cz. 30. dijtétel pedig a kereskedelmi társaságokra, külön megemlitésük nélkül is, kell hogy alkalmaztassák, mert ha az alakulásnál u. a. szabályok irányadók, miut más vagyonközösség létrejötténél, nincsen ok, hogy a feloszlásnál más szabályok alkalmaztassanak, mint más vagyonközösség szétbomlásánál, annyival kevésbbé, mert a kereskedelmi társaságok megszünése az ill. dijj. tételeiben külön szabályozva nincsen.

* A birált határozat még 1906. év elején hozatott.

[1] L. *László* közismert kézikönyvében IV. kiad. 590. l. elfoglalt álláspontját, melyet szemben a pénz. közig. bir. 13,178/92. sz. határozatával azóta a gyakorlat is magáévá tett.

[2] L. mindezekre nézve a 13,178/92., 5761/93., 13,731/95., 1334/98. számu elvi jelentőségü határozatokat, hivatalosan közzétéve 1845—93., 1884—93., 2164—96. és 129—98. sorsz. a.

[3] L. a 4905/84., 5078/95., 5818/98. sz. elvi jelentőségü határozatokat közzétéve 429—85., 2074—95. és 133—98. sorsz. a.

[4] L. a 8166/05. és 367/06. sz. a. hozott elvi jelentőségü határozatokat közzétéve 685—06 és 729—06. sorsz. a.

Ennélfogva a felmerült konkrét esetekben kimondatott, hogy:

1. Téves valamely kereskedelmi társaság feloszlásánál az egész társasági bruttóvagyonra nézve visszterhes vagyonátháramlást megállapitani és azt a vagyontárgyak minemüsége szerint II. és III. fok. alá vonni, mert az ill. dijj. 30. t. szerint csupán ha egyik fél a közös vagyon tárgyaiból saját illetőségén tul többet vesz át, jön létre ezen többletre nézve vagyonátruházás, és pedig visszterhes, visszterhernek lévén tekintendő az, amit a többi tagoknak kifizet, vagy amivel illetőségénél többet vállal át a társasági terhekből. Tehát csak ezen többlet, illetve a visszteher után lehet kiszabni a a többátvétel tárgyát képező vagyon minemüsége szerint megállapitandó illetéket.

2. Ha egy társas czég tulajdonát valamely ingatlan képezi, mely a telekkönyvben is a czég nevére van irva, a czég egyik tagjának elhalálozása esetében, nemcsak az örökösödési illetéket, hanem az ill. dijj. 95. t. B. 2. jegyzetében a hagyatéki ingatlanokra külön előirt 1·5, illetve 1·9%-os illetéket is ki kell szabni, mert a közkereseti társaság tagjai a társasági vagyontárgyak megfelelő hányadainak tulajdonosai és igy az egyik czégtag örököse tőle nem a czégnél levő vagyonilletősége értékét, hanem az ingatlanjutalékot természetben örökölte.

Ezen határozatok kiindulási pontjának helyességét elvitatni nem lehet.* A kereskedelmi jog szempontjából ugyan a kereskedelmi társaságok jogi személyisége, nem hisszük, hogy kétségbe vonható volna, de az illetékkiszabás elsősorban a bélyeg- és illetékszabályok positiv rendelkezéseire alapitandó, ezek pedig a kereskedelmi társaságok alakulását és feloszlását vagyonközösség létesitésének és megszüntetésének minősitik, tehát az erre és nem a jogi személyiségből konstruált vagyonátruházásokra előirt illetékeket kell kiszabni annyival inkább, mert ha a kereskedelmi törv. 69., 106 és 118. §-ai szerint a tagoknak a társaságba hozott és a társaságnak a tagok között felosztott vagyonára nézve jogilag létesül is, de *gazdaságilag* magában véve semmi esetre sem létesül vagyonátruházás, mely az államnak való adózás alapjául szolgálhatna. A magában véve tehát kétségtelenül helyes álláspontból levonandó következtetések tekintetében azonban, a közigazgatási bíróság idézett határozatai ellen több kifogás hozható fel.

I. 8166/95. p. sz. határozatában a közig. bir. a társasági vagyonból való visszterhes többátvételt állapit meg arra az esetre is, ha az átvevő tag a többátvétel kiegyenlitéseül viszont a társasági passivákból is saját illetőségénél többet vállalt át és visszterhernek épen ezen utóbbi többletet tekinti. Az ill. dijj. 30. t. azonban ezen értelmézésre alapot nem nyujt, mert «visszteher» alatt mást, mint a saját vagyonból teljesitett viszontszolgáltatást érteni nem lehet és igy az, hogy valaki «visszterherrel ... többet vesz át», mást nem jelenthet, minthogy az átvett többletért a többinek fizetést teljesit. Ámde a társasági passivák a társasági vagyonnak éppoly alkatrészei, mint az aktivák, tehát az aktivákból és passivákból egyaránt való többátvétel visszterhes vagyonátruházást éppoly kevéssé képez, mintha valaki az egyes aktivákból való többátvétel kiegyenlitéseül a többi aktivákból viszont kevesebbet kap. A közigazgatási bíróság magyarázata szerint ezen utóbbi esetben is meg kellene állapitani a vagyonátruházást és visszterhernek tekinteni azt, amivel az illető tag a többi aktivákból illetőségénél kevesebbet kapott, és pedig nemcsak abban az esetben, ha pl. az ingatlanból való többátvétel az ingókban vagy követelésekben való kisebb részesüléssel egyenlittetik ki, hanem akkor is, ha az egyes ingatlanokban, ingókban és követelésekben nem illetőségüknek megfelelő arányban részesülnek a tagok. Ezt a kétségtelenül téves eljárást azonban a vagyonelkülönitések megilletékezésénél eddig sohasem követték, nincsen tehát arra alap akkor sem, amikor a közigazgatási bíróság szerint most már szintén csak egyszerü elkülönitést képező társaságfeloszlásról van szó. A társasági passivákból való többátvállalás saját vagyonból való szolgáltatást, vagyis «visszterhet» éppoly kevéssé képez, mint az egyes társasági aktivákból való kevesebbátvétel, vagyonátruházás tehát csakis tényleges kifizetés esetében jön létre. A szintén csak vagyonelkülönitést képező örökösödési osztályoknál a 81. dijtétel alapján a hagyatéki terhek és hagyományok kifizetése fejében átvett idegen osztályrészek után a vételi illetéket sohasem szabták ki, pedig a 30. és 81. dijtételek közös elvi alapon állanak. Ez az elvi alap azonban, hogy t. i. az illetőségeknek megfelelő átvétel uj vagyonátruházást nem képez, a közigazgatási bíróság magyarázata mellett a kereskedelmi társaságok felszámolásánál csak a legritkább esetekben érvényesülne és igy praktikus eredménye a helyes elvi állásfoglalásnak alig volna.

II. A 8166/905. sz. határozat alapjául szolgált konkrét esetben társaság feloszlásáról volt szó és a társasági vagyonhoz ingatlan nem tartozott. Minthogy azonban az ill. dijj. 30. tétele ingó és ingatlan között való különböztetés nélkül mondja ki, hogy vagyonátruházás csak akkor forog fenn, ha valaki a közös vagyon tárgyaiból illetőségénél többet vesz át, ennélfogva megállapithatjuk, hogy a közigazgatási bíróság kijelentése az ingatlanokra is vonatkozik, tehát a 4·3% vételi illeték csak az ingatlanból való többátvétel esetében és csak a visszteher után szabható ki, természetesen, amennyiben utóbbi az ingatlanok «legkisebb értékének» megfelel. De tovább menve, ha a társaság feloszlása alkalval a tagok által átvett társaság ingatlan magában véve még nem képezi vagyonátruházás tárgyát, akkor természetszerüleg ugyanezen ingatlanra nézve a társaság keletkezésekor sem jöhetett létre vagyonátruházás, mert különben okvetlenül szükség volna a feloszláskor a visszaháramlásra. Ha A. és B. közkereseti társaságot alapitva, egy egyenlő arányban tulajdonukat képező ingatlant hoznak betétül, a társaságot vagyonközösségnek tekintve, ingatlanátruházásról nyilván nem lehet szó. De ha csupán A. is hoz be egy egyedüli tulajdonát képező ingatlant, akkor sem a társaság részéről és az egész ingatlanra, hanem legfeljebb B. részéről és az ingatlan fele részére nézve jön létre uj szerzés. Ingatlanbetét után tehát elsősorban csak a kikötött vagyonbetétekre általában előirt II. fokozat volna kiszabható a teljes 4·3%-os vételi illeték pedig semmiesetre sem, hanem legfeljebb a többi tagok illetőségeinek megfelelő hányad erejéig.

Ezt az álláspontot bővebben indokolni sem kellene, ha a közigazgatási bíróság egy legujabban hozott, még egész terjedelemben ugyan közzé nem tett határozatában kifejezetten ki nem mondotta volna, hogy a társaságba hozott ingatlanok után továbbra is a 4·3%-os teljes vételi illeték rovandó le. Ez a határozat a kifejtettek szerint, nyilván nem alapulhat elvi okokon, nevezetesen a társaság keletkezésével a behozott vagyonra okvetlen létesülő átruházás feltevésén és igy azt helyesnek csak az esetben ismerhetnők el, ha az illetékszabályok ily értelmü pozitiv rendelkezést tartalmaznának. A 89. dijtétel I. 3. jegyzete azonban, melyre aligha hivatkozás fog történni, csupán annyit mond, hogy «ha a társasági szerződés által valamely ingatlan ruháztatik át a társulatra, az illetéki dijjegyzék 95. t. D. pontja jön alkalmazásba.» Ámde ezen utóbbi dijtétel az illetékegyenérték megszabásáról szól és igy az arra való hivatkozás csak azzal a jelentőséggel birhat, hogy a társaságba betétül hozott ingatlanokra nézve is (amennyiben a 95. t. D. 1. jegyzet h. szerinti mentesség esete fenn nem forog) változatlanul fennáll az illetékegyenértékfizetési kötelezettség, aminek külön kimondása annyival inkább indokolt, mert éppen az illetékszabályok szerint a társaság a behozott ingatlanokra, mint

* *László* i. h. 592. l. szemben a gyakorlattal mindig ezen az állásponton volt.

*

tagjaitól különböző önálló jogalany tulajdont nem szerez és igy specziális rendelkezés nélkül ezen ingatlanokra nézve felmerülhetne oly vélemény is, hogy azok nem vonhatók illetékegyenérték alá. Az ingatlanátruházási és vételi 4·3%-os illetéket azonban nem az illetéki dijjegyzék 95. t. D. pontja, hanem 95. t. A. 2. és 1. t. B. pontjai irják elő és igy csak az ezekre való hivatkozást tekinthetnők olyértelmü pozitiv rendelkezésnek, hogy a társaságba hozott ingatlanok után a teljes vételi illeték rovandó le. Különben a 89. t. I. 3. jegyzete a 95. t. D. pontját csak azon esetre mondja alkalmazandónak, «ha» a társasági szerződéssel valamely ingatlan tulajdona a társulatra átruháztatik, ez azonban éppen a közigazgatási bíróság elvi kijelentése szerint egyszerü vagyonközösség létesitésénél rendszerint fenn nem forog, az ingatlan magával a bevitellel tulajdonost nem cserél és igy a vételi illeték alkalmazása legfeljebb azon esetre van kimondva, midőn valamely tag a társasági szerződésben a társaságnak egyuttal ingatlant elad és a vételár számoltatik el betéte javára.* Végül a 89. t. B. *b)* pontja minden különböztetés nélkül irja elő a vagyonbetétekre a II. fokozatot és igy, ha a 3. jegyzet tényleg a 4·3%-os teljes vételi illeték előirását jelentené az ingatlanok után, nem volna értelme, hogy miért nincs előirva a III. fokozat is az ingók után? Az az érv, melyet László az i. h. a teljes vételi illetéknek a vagyonnak a társaságba vitelekor való jogossága mellett felhoz, hogy t. i. a társaság tartama alatt a tagok váltakozhatnak és igy a társasági szerződés utján valóságos vétel esetében is az illeték el volna kerülhető, a társaság feloszlásának esetére és az itt követendő eljárásra is áll, mert ha egy ingatlanát eladni készülő társas czég a præsumtiv vevőt társul veszi és azután a társaság feloszlása vagy egyszerü kilépés mellett az uj tag illetősége fejében az ingatlant veszi át, a vételi illeték szintén el lett kerülve. De a más elbirálás alá eső visszaélések lehetősége nem lehet érv az illetéki szabályok által elő nem irt illetékek kiszabására.

Mint magától értetődőt még megemlithetjük, hogy ha a behozott ingatlan a tag nevéről a társaságra átiratik, az ill. dijj. 16. tétel *A) b)* pontjában előirt 1·9% bejegyzési illeték természetesen lerovandó, ép ugy mint a feloszláskor a társaságról a tagokra való átirás után is. Az 1·9% bejegyzési és nem a 4·3% vételi illeték iratott elő oly esetben is,** midőn az egyesülés folytán megszünt két részvénytársaság ingatlanai az uj részvénytársaságra irattak át, hasonló esetben pedig a 89. t. I. 3. jegyzetének alkalmazása és igy a 4·3% vételi illeték kiszabása csak azért mondatott ki,*** mert «a kereskedelmi törvény 201. §-a értelmében az előbb létezett két jogi személy elenyészett és egy uj jogi személy keletkezett» és igy «a vagyont is a két külön jogi személytől az uj jogi személy szerezte meg.» Tehát ahol ez az eset fenn nem forog, már pedig épen a közigazgatási bíróság szerint kereskedelmi társaság alakulásakor fenn nem forog, ott a 89. t. I. 3. jegyzete nem alkalmazható és a 4·3% ki nem szabható, hanem a 16. t. *A) b)* pontja szerint kiszabandó 1·9% illetéknek lehet csak helye telekkönyvi átirás esetében.

III. 367/1906. p. sz. határozatában a közigazgatási bíróság a kereskedelmi társaságnak vagyonközösséggé való minősitése alapján, valamely czégtag elhalálozása esetében az öröklés tárgyául a társasági ingatlanból való valóságos jutalékát állapitja meg és ennélfogva az örök. illetéken kivül a hagyatéki ingatlanoktól járó 1·5, illetve 1·9% illetéket is kiszabandónak tartja. Ezt az álláspontot azonban, melylyel a gyakorlatban teljesen uj eljárás honosulna meg, helyesnek el nem ismerhetjük. Az illetékszabályok a kereskedelmi társaságok keletkezésére és megszünésére előirják ugyan a vagyonközösség létesitésével és elkülönitésével járó illetékek alkalmazását, de ezen tul nem mennek és nevezetesen nincs olyan rendelkezés, melynek alapján a kereskedelmi társaságok jogviszonyai egyáltalában ezen speciális szabályok szerint volnának elbirálhatók. A bélyeg- és illetékszabályok 78. §-a szerint «az örökösödési illeték tárgyát... a megholtnak hagyatéka... képezi.» Miután pedig arra nézve, hogy a hagyatékot mi képezi, az illetékszabályok egyáltalán nem rendelkeznek, ez csak általános jogi szempontból határozható meg. A kereskedelmi törvény 69., 106. és 118. §-aiból pedig — akár eldöntöttnek tekintjük ezekkel a kereskedelmi társaságok jogi személyiségét, akár nem — annyi bizonyos, hogy, miután a jogutód más joggal mint elődje nem birhat, az öröklés tárgyát sem a társasági vagyontárgyak aránylagos részei természetben, hanem csakis a vagyoni illetőség értéke képezheti. Ennek megfelelően irja elő az örökösödési eljárásról szóló 1894 : XVI. tcz. végrehajtási tárgyában kibocsátott 43194. I. M. 1895. sz. min. rendelet 50. §-a, hogy: «ha az örökhagyó valamely kereskedelmi üzletnek egyedüli tulajdonosa volt ... az üzlet vagyona s az annak alkatrészét képező minden egyes dolog, követelés és tartozás részletezendő és megbecsülendő», ellenben, «ha az örökhagyó valamely közkereseti társaságnak tagja ... vagyonilletőségét .... az utolsó évi mérleg alapján kell a leltárban kitüntetni». Jogszabály tehát, hogy az egyéni czégnél a czégvagyon egyes tárgyai, a társas czégnél ellenben maga a vagyonilletőség képezi a hagyatékot, mely az örökösödési illeték tárgya. Emellett utóbbi a szabályszerüen felvett leltár alapján lévén kiszabandó, nincs is mód és törvényes alap az egyes vagyontárgyak kinyomozására.

De a közig. bíróság álláspontja kétszeres illetékezésre is vezetne. Mert az ill. dijj. 95. t. D. 3. pontja szerint a közkereseti társaságok elvileg évi $^2/_{10}$% illetékegyenérték fizetésére is kötelezvék. Az illetékegyenérték alapja pedig az, hogy mig a természetes személyek vagyona az emberi élet határaihoz képest időnként okvetlen az államnak való adózás alá kerül, addig a jogi személyeknél eleső ezen jövedelem pótlásáról állandó évi járulék kivetésével kell gondoskodni. Az illetékegyenérték iránti kötelezettségnek a kereskedelmi társaságokra való kiterjesztése tehát csakis annak megfontolásán alapulhat, hogy a tulajdonukban lévő ingatlanok maguk nem képezik öröklés tárgyát. De az ingatlanok öröklésétől járó illetéket és az annak pótlására hivatott illetékegyenértéket is beszedni, kettős megterhelést jelent. Különben az illetékegyenértékkel való megrovás általában a közkereseti társaságoknak jogi személylyé való minősitését jelenti, és igy nem áll, hogy az ill. szabályok szempontjából a kereskedelmi társaságok egyáltalán egyszerü vagyonközösségnek volnának tekintendők, hanem tényleg csak keletkezésükre és megszünésükre vannak előirva a vagyonközösségi illetékek, ellenben fennállásuk alatti jogviszonyaik általános jogi szempontból birálandók el.

Végül, amikor az ingatlan a telekkönyvben a czég nevére van és marad irva, az 1·5 és 1·9% illeték kiszabása már azért is méltánytalan, mert abban a gyakorlat mindig bejegyzési illetéket látott és ezt a felfogást az ill. dijj. 95. t. B. 4. jegyzete is megerősitette annak kimondásával, hogy ezen illeték elmarad, ha az ingatlant az örökösök átirás előtt eladják, pedig az öröklés tárgyát ez esetben is csak az ingatlan képezte. *Dr. Holitscher Szigfrid.*

* Ilyen eset szolgált példul a 13,731/95. (2164—96.) sz. elvi jelentőségü határozat alapjául.

** L. 9460/86. sz. elvi jel. határozatot (954—87.).

*** L. 10,280/86. sz. elvi jel. határozatot (919—1887.).

Jogirodalom.

Emlékkönyv Nagy Ferencz huszonötéves egyetemi tanárságának megünneplésere.

Nagy Ferencz negyedszázados egyetemi tanári jubilemát tanitványainak jelesei azzal ünnepelték meg, hogy erre az alkalomra irt tudományos müveikből emlékkönyvet állitottak

össze. Méltóbb megemlékezést nem is nyujthattak volna professzoruknak, mint látható eredményét annak, hogy tanitásai nem hullottak hálátlan talajra és müködésének folytatójaként egy képzett jogásznemzedék keletkezett.

Szebb jutalma és sikere a tanár munkásságának nem is lehet, mint tanitásainak hatása. És ha e hatást vizsgáljuk, Nagy Ferencz keze alatt nemcsak az a jeles gárda nőtt fel, mely most irodalmi munkásságával emléket állit számára, hanem tanári müködése rányomta bélyegét az ujabb magyar kereskedelmi jog egész irodalmára és gyakorlatára. Előbb a kolozsvári, utóbb a budapesti egyetemen hosszu ideig egyetlen tanára volt a kereskedelmi és váltójognak és tanitványainak nemcsak azokat lehet tekinteni, akiknek idő és alkalom megadta annak a lehetőségét, hogy szóbeli tanitásában részesüljenek, hanem tanitványa az egész jogászgeneráczió, mely könyveiből tanult és azokban keresett felvilágositást az elmélet és gyakorlat nehéz kérdéseiben.

Mióta Apáthy István meghalt és kereskedelmi jogi tankönyve az irodalom és a birói gyakorlat fejlődése folytán elavulni kezdett, Nagy Ferencz kereskedelmi jogi tankönyve volt sokáig az egyetlen magyar kézikönyv, melyet a jogtanuló ifjuság használhatott és amely az irodalommal és gyakorlattal állandóan lépést tartott. Hat kiadást ért és minden kiadása bővült tartalomban és tudományos mélységben; a birói gyakorlatot gondosan feldolgozta és birálta és felölelte a hazai és külföldi jogfejlődést egyaránt. Es emellett megadatott Nagy Ferencznek az előadás rendkivüli világossága, egyszerüsége; a tanitónak megbecsülhetetlen tulajdonságai. Innen van, hogy az ujabb jogásznemzedék az ő müvei alapján a kereskedelmi jogról tisztult fogalmakkal lépett az életbe és hogy a biró és ügyvéd mindig szivesen fordult tanácsért könyveihez. Az Akadémia által *Sztrokay* dijjal jutalmazott Váltójoga pedig Plósz klasszikus könyve mellé sorakozik.

De természetesen, még nagyobb volt befolyása azokra, kik az egyetemen is tanitványai voltak és ekként egyéniségének közvetlen hatása alatt állottak. Nagy Ferencz a szó hatalmával épp ugy rendelkezik, mint az irásával. Egyszerü, nyugodt, világos előadása az egyetem jogi fakultásának legjobb prælegálói közé sorozzák; emellett meleg szivvel viseltetik az ifjuság érdekei iránt. Ezek a qualitásai az ifjuság igazi tanitójává avatták, aki nemcsak megértetni, hanem megszerettetni is képes volt a tudományt hallgatóival.

A tanári munkásság mellett akadt még ideje a kodifikaczionális tevékenységre is. A szövetkezetekről készitett törvénytervezetet a magyar viszonyok helyes felismerése és széles látköre a törvényelőkészités legbecsesebb termékei közé emelik.

Nagy Ferencz tudományos hatását legjobban mutatja annak a kötetnek magas szinvonala, amelyet tiszteletére tanitványai töltöttek meg dolgozataikkal. Általánosságban a kutatás alaposságát és mélységét kell konstatálnunk e müvekben, melyek között több nagyobb monografia foglal helyet.

A dolgozatok két csoportra oszlanak: kereskedelmi jogi és egyéb tárgyu dolgozatokra. A jubiláns professzor nagy hatásáról tanuskodik, hogy szeretettel emlékeznek meg róla azok a tanitványai is, kiket tudományos vizsgálódásaik és élethivatásuk más irányokba tereltek.

Ágoston Péter nagyváradi jogakadémiai tanár *A zálogjog és tulajdonjog viszonyáról* értekezik, főleg a saját jelzálog szempontjából. Ismerteti a mecklenburgi telekkönyvi rendtartás, a porosz Landrecht, a német polgári törvénykönyv 889. §-ának és a magyar polgári törvénykönyv tervezete 891. §-ának rendelkezéseit és tudományos apparátussal irt fejtegetéseiben állást foglal a Tervezet azon intézkedése ellen, hogy az ingatlan tulajdonosa, ha a bekebelezett követelést törvény vagy engedmény utján megszerezte, a végrehajtási árverés során nem követelheti a követelésnek maga részére való sorozását. Kifejti, hogy a saját jelzálognak a Tervezet által perhorreskált intézménye az elmélet szempontjából nézve nem ellenkezik sem a tulajdonjog, sem a zálogjog, sem a kötelmi jogok természetével. Létesitésének kérdése tisztán jogpolitikai okok alapján eldöntendő czélszerüségi kérdés.

Dr. Fazekas Oszkár ügyvéd széleslátkörü fejtegetést irt «*A szellemi tulajdon jogbölcseletéhez*» czim alatt, hathatósabb jogvédelmet követelve, különösen a gazdasági jelentőségü szellemi produktumok minden terén. Szükséges, hogy a jogrend minden létező és keletkező eszmei terméket (viszonyt), amely a társadalmi gazdaság feladatai szempontjából értékkel bir, gondozása alá vegyen. A jelenlegi külön törvények — minthogy rendszerük nem ezen az elvi alapon épült fel — azokat az eszmei javakat sem képesek kellően felkarolni, melyeket a jogtudomány felismert és a törvényhozó istápolni törekszik. A jogtudománynak arra kell törekednie, hogy a jogrendben az eszmei javakat abszolut jogtárgyakká tegye; hogy a külön-törvényeket ily értelemben reformálja s hogy a külön törvények által fel nem ölelt értékek hatékonyná tételére uj jogtechnikai eszközöket találjon.

Dr. Helle Károly kassai jogakadémiai tanár értekezése «*Adalékok a római fideicommissumok tanához*» nagy tudományos készültséggel a római fideicommissumok tanának az irodalomban eddig kevéssé kidolgozott azt a két tételét fejti ki, hogy a fideicommissum nemcsak egyoldalu rendelkezés, hanem szerződés formájában is hátrahagyható volt; és hogy vele nemcsak azokat a személyeket lehetett megterhelni, akik mortis causa kaptak valamit, hanem megterhelhető volt, — annak hozzájárulásával — az adós is.

Dr. Illés József egyetemi magántanár, az Árpádkori magyar magánjog terén folytatott kutatásai alapján az akadémiai értekezések között «A törvényes öröklés rendje az Arpádok korában» czim alatt megjelent nagyobb tanulmányát egészíti ki e kötetben *Öröklés a női vagyonban az Árpádok korában* czimmel. Nagyérdekü jogtörténeti tanulmányában eredeti kutforrásokból, Árpádkorbeli okiratokból önálló kutatások eredményeképen állitja össze az örökösödési jogot a leánynegyed, hitbér, jegyajándék és hozomány, szóval a nő vagyonának minden kategóriája után.

Mintegy átmenet az általános magánjogi és kereskedelmi jogi tárgyu dolgozatok között *dr. Szladits Károly* törvényszéki birónak a kellékszavatosságról irt nagyszabásu monografiája: *Az eladó felelőssége az eladott dolog minőségéért.* Mindenekelőtt vizsgálat tárgyává teszi az intézmény alakulását azokban a jogrendszerekben, melyek a magyar jogéletre hatást gyakoroltak. «Összehasonlitó áttekintés» czim alatt alapos vizsgálata tárgyává teszi a római jogot és a német közönséges jogot; a német polgári törvénykönyvet, az osztrák polgári törvénykönyvet és végül függelékben a franczia és angol jogfejlődést. Ezután áttér a magyar jog ismertetésére.

Foglalkozik elsősorban a kellékszavatosság eseteivel, kizárásával; a hiánykifogással, mint a szavatosság további előfeltételével a kereskedelmi vételnél; a vevő szavatossági jogaival általában, majd különösen a vevő elállási és árleszállitási jogával; a szavatosság és késedelemmel; a szavatosság viszonyával a tévedés miatti megtámadáshoz; a bizonyitás terhével és a szavatossági követelések elévülésével. Mindenütt nemcsak az irodalom, hanem a judikatura is alapos feldolgozásban és birálatban részesül.

A magánjogi szabályoknak a kereskedelmi jogra való alkalmazását mutatja *be dr. Almási Antal* budapesti albiró tanulmánya *Kereskedelmi ügyletek magánjogi előfeltételei* czimmel. A cselekvőképesség, a tévedés, csalás, megtévesztés és kényszer általános magánjogi szabályait alkalmazza a kereskedelmi ügyletekre, különösen a czégvezető, kereskedelmi meghatalmazott ügyleteire, igen értékes kutatásokkal járulva a kereskedelmi jognak eddig alig müvelt ezen kérdéseihez.

Mélyreható fejtegetéseket tartalmaz *dr. Baumgarten*

Nándor egyetemi magántanár *Vétel és átvétel* czimü dolgozata. Fejtegetései tárgyilag a kereskedelmi törvény 345. §. 1. mondatához és a 347. §. 1. bekezdéséhez füződnek, és a vételi ügylet legkényesebb kérdéseit. Az átvétel elmulasztását a vevő oldaláról nézve nemcsak mint adósi, hanem mint hitelezői késedelmet is fogja fel. Körülirja a más helyről való küldéssel kapcsolatos és a helykülömbözeti vétel közti külömbséget és a vasuti vagy postai küldés folytán előálló sajátságos helyzetet, ahol a szolgáltatás fejében járó ellenszolgáltatás (Zug um Zug) viszonya eltolódik. A más helyről küldött és jogosan kifogásolt árura nézve a törvény a vevő eljárása iránt homályban hagy. Szerző a kereskedelmi törvény 320. §-ának alapul vételével a törvényhozási rendezés szempontjából azt javasolja, hogy a vevő csak akkor legyen köteles az átvételre, ha a joggal kifogásolt áru kellő fedezetet nyujt és az átvétel a vevő jogait nem veszélyezteti.

Az átvételnek a rendelkezésre bocsátáshoz való viszonyával foglalkozva, megkümbözteti a rendelkezésre bocsátásnak három faját, aszerint amint az *a)* az átvétel megtagadásával, *b)* a korporális átvétellel (birlalatba vétellel) *c)* vagy a jogi átvétel után történik. Rámutat arra az ellenmondásra hogy a kereskedelmi törvény 347. §. minden esetben kötelezően előirja a rendelkezésre bocsátást, mig a 348. §. szerint a vevő árleszállitást is követelhet az áru megtartása mellett, amely esetben a rendelkezésre bocsátás czélját tévesztené.

Nem ismeretlen kereskedelmi jogi iró *dr. Engel Aurél* budapesti ügyvéd sem, ki «A közgyülési határozatok megtámadásáról» és «A részvénytársaság alapszabályairól» irt monografikus részvényjogi munkáival méltó elismerést vivott ki magának. Ezuttal «*A részvénytársaság közgyülésének fentartott ügyek*» czim alatt a kereskedelmi törvény 179. §-ának joganyagát dolgozta fel ugyanazzal a tudományos készültséggel és gyakorlati érzékkel, mint amely korábbi müveit jellemzi. A külföldi és magyar birói gyakorlatot éles kritikával ismerteti. Ehelyütt különösen kiemelendőnek tartom zokat az érdekes fejtegetéseket, melyeket az igazgatóság és a felügyelő-bizottság felmentésének kérdésében a birói gyakorfathoz füz és azt az álláspontot képviseli, hogy a felmentés a lelmentett egyéneknek a kérdéses időszakban való teljes gestiójára vonatkozik és helytelennek tartja a Reichsgericht ama határozatát, mely szerint a felmentés csak az előterjesztésekből felismerhető ügyvitelre vonatkozik.

Dr. Lévy Béla budapesti ügyvéd *a részvénytársaság megalakulása előtt kötött ügyletek hatályáról* értekezik, alaposan és behatóan fejtegetve azoknak a személyeknek felelősségét, kik a részvénytársaság megalakulása előtt annak nevében eljártak és az általuk kötött ügyletek jogi hatályát. Az ügyletnek a részvénytársaság által történt jóváhagyása folytán a részvénytársaság szerez az ügyletből jogokat és kötelezettségeket; és pedig szerzőnek helyes gyakorlati érzékkel indokolt véleménye szerint telekkönyvi jogokat is.

Dr. Mártonffy Marczel nagyváradi jogakadémiai tanár *A kereskedelmi ügyletek teljesitésének helye és az ugynevezett pozitiv szerződésszegések* czimmel érdekes tanulmányt irt, sok önálló vizsgálódás becses eredményét hozva napvilágra. Elsősorban a kereskedelmi ügyletek teljesitési helyének szabályait fejti ki, majd a pozitiv szerződésszegések tanát, alkalmazva azt a kereskedelmi jog minden területére, végül pedig különösen a teljesitési hely be nem tartásával eszközölt teljesitések eseteire.

Végül *dr. Meszlény Artur* budapesti albiró, *Bíróságaink és a kartellkérdés* czim alatt feldolgozza és birálja a magyar bíróságoknak a kartellkérdésben kifejlődött judikaturáját. E fejtegetéseknek érdekességet ad az a körülmény, hogy szerzőnek és dr. Baumgarten Nándornak a kartellekről és trustökről irt nagy müve akadémiai pályadijban részesült.

Erős kritikát gyakorol a magyar bíróságoknak azon ujabban állandóvá vált praxisa fölött, mely a kartellszerződéseket kivétel nélkül a jó erkölcsökbe és a közrendbe ütközőknek tekinti. Szerinte a bíróságnak kutatnia kell az egyes esetben, vajjon közgazdaságilag igazolt, avagy visszaélésszerü kartellel van-e dolguk; első esetben azt érvényes szerződésként kell kezelnie, a második esetben minden rendelkezésre álló eszközzel üldöznie kell. Ez eszközök pedig az uzsora fogalmának tág alkalmazása, a tisztességtelen verseny elveinek kifejtése és csak utolsó sorban a magánjogi érvénytelenség kimondása.

E rövid és változatos ismertetésből is kitünik az Emlékkönyv gazdag tartalma és tudományos jelentősége.

Méltó a mesterhez, kinek tiszteletére iratott.

Dr. Gallia Béla.

Különfélék.

— **A Btk. novellája tárgyában tartott szakértekezlet** márczius 2-án folytatja tanácskozásait. A szakértekezleten a büntetés végrehajtásának felfüggesztésére nézve a következő uj szöveg fog előterjesztetni:

42. §. A bíróság egy vagy több vétség vagy ezzel halmazatban álló kihágás miatt kiszabott fogházbüntetés végrehajtását felfüggesztheti (42. *b)* §.), ha: 1. az elitélés alapjául szolgáló vétségre vagy vétségek legsulyosabbikára a törvényben fogházbüntetés van megállapitva s az itéletben kiszabott fogházbüntetés egy hónapot meg nem halad és 2. az elitélt tekintettel egyéniségére, korára, eddigi életmódjára, cselekményének indokára, az elkövetés körülményeire, őszinte beismerésére vagy arra, hogy az okozott sérelmet jóvá tette vagy a lehetőség szerint jóvá tenni igyekezett, vagy tekintettel egyéb különösen méltánylást érdemlő körülményre, méltónak mutatkozik e kedvezményre és a felfüggesztéstől az elitélt jövőbeli magaviseletére kedvezőbb hatás várható, mint a büntetés végrehajtásától.

Ki van zárva a kedvezményből az: 1. aki előzőleg fegyházra, börtönre, fogházra vagy egy hónapnál tovább tartó elzárásra jogerősen el volt itélve, akkor is, ha a büntetés rajta végre nem hajtatott, kivéve, ha az királyi kegyelem utján elengedtetett; 2. aki tettét aljas indokból követte el.

42. *a)* §. A fogházbüntetés felfüggesztésének hatálya a mellékbüntetésként kiszabott pénzbüntetésre is kiterjed; ellenben nem terjed ki az itélet egyéb intézkedéseire. Az 55., 56. és 60. § ban meghatározott mellékbüntetések hatálya ez esetben a felfüggesztő itélet jogerőre emelkedésének napjától kezdődik.

A felfüggesztő itéletben kiutasitás nem állapitható meg.

42. *b)* §. A fogházbüntetés felfüggesztésének hatálya az, hogy a kiszabott büntetést, a 42. *b)* §-ban meghatározott eseteket kivéve, végrehajtani nem lehet, ha az itélet jogerőre emelkedésétől számitott három év (próbaidő) alatt az elitél ellen ujabb bünvádi eljárást nem inditanak.

Ha a próbaidő alatt az elitélt ellen a 42. *c)* §-ban meghatározott esetekben ujabb bünvádi eljárást inditanak, az eljárás jogerős befejezéséig és a 42. *d)* §-ban meghatározott esetekben az összbüntetés megállapitásáig a büntetés végrehajtása a próbaidő után is függőben marad.

Ha a felfüggesztett büntetés végrehajtásának a 42. *c)* és 42. *d)* § okban meghatározott esetei közül egyik sem forog fenn, az ujabb eljárást a felfüggesztett büntetés szempontjából ugy kell tekinteni, mintha meg sem inditották volna.

42. *c)* §. Ha az elitéltre a próbaidő alatt inditott uj eljárás folyamán szándékos büncselekmény miatt fegyház, börtön, fogház vagy elzárásbüntetés állapittatik meg, a felfüggesztett büntetést is összbüntetés kiszabásának mellőzésével végre kell hajtani.

Ha az uj eljárás folyamán az elitéltre államfogház, pénzbüntetés vagy gondatlanságból elkövetett büncselekmény miatt fogház vagy elzárásbüntetés állapittatik meg, a bíróság az eset körülményeinek méltatásával határoz a felől, hogy a felfüggesztett büntetést is végre kell-e hajtani. Ugyanez áll, ha az uj eljárást a bíróság magáninditvány visszavonása vagy magánvád elejtése következtében felmentő itélettel vagy megszüntető határozattal fejezte be.

42. *d.* §. Ha a próbaidő alatt az elitélt ellen oly büncselekmény miatt inditanak bünvádi eljárást, amelyet még a felfüggesztő itélet jogerőre emelkedése előtt követett el, vagy ha az ellene ily büncselekmény miatt előbb inditott eljárás csak a felfüggesztő itélet jogerőre emelkedése után nyer be-

fejezést és az eljárásnak alapjául szolgáló büncselekményre szabadságvesztésbüntetés állapittatik meg: az elitélt ellen összbüntetést kell kiszabni. Összbüntetés kiszabásának van helye akkor is, ha a próbaidő alatt a bíróságnak az jut tudomására, hogy az elitélt ily büncselekmény miatt előzőleg szabadságvesztésbüntetésre volt elitélve és ez rajta még végre nem hajtatott. A bíróság a kiszabott összbüntetést a 42. §. korlátai közt felfüggesztheti.

Ha az elitéltre a felfüggesztő itélet jogerőre emelkedése előtt elkövetett büncselekmény miatt fegyház, börtön, fogház vagy egy hónapnál tovább tartó elzárásbüntetés volt megállapitva és erről a bíróság a próbaidő alatt csak akkor nyer tudomást, midőn ez a büntetés már végrehajtatott, vagy elévülés miatt többé végre nem hajtható: a bíróság a felfüggesztett büntetés végrehajtását rendeli el.

— **Az iparbiráskodásról** Szterényi államtitkár a képviselőházban a következő kijelentést tette: A kereskedelemügyi miniszter ur a munkásvédelmi törvények keretében az ipari és kereskedelmi bíróság intézményét, mint szakbíróságot akarja behozni, a paritásos képviselet elve alapján és ez teljesen helyettesiteni fogja az ipartörvény 176. §-a szerinti eljárást, teljesen modern alapra fektetve az eljárást.

— **A budapesti ügyvédi kamara 1906. évi jelentése.** A budapesti ügyvédi kamara márczius hó 3-án délelőtt 10 órakor fogja megtartani rendes évi közgyülését. Ma hagyta el a sajtót a budapesti ügyvédi kamara évkönyve az 1906. évi müködésről. Ezt a jelentést, amely egy vaskos 155 oldalból álló kötet, mely a jogélet minden ágával foglalkozik s aktuális kérdéseket tárgyal az ügyvédség köréből, jellemzi igazságügyi állapotainkat, méltatja a kormánynak kodifikaczionális munkálkodását és kiemeli ugy a polgári, mint a büntető törvénykezés főbb mozzanatait, aláirták *dr. Szivák Imre*, a kamara elnöke és *dr. Pap József* a kamara titkára. A jelentés *Günther Antal* igazságügyminiszterhez van intézve.

A bevezetésben az igazságügyi állapotokat vázolja. Huszonöt év óta a jogélet minden ágában pangás állott be. Az egyházpolitikai törvényektől és a bünvádi perrendtartástól eltekintve, ezen idő alatt egy nagyobbszerü jogi alkotás sem létesült. Most kellene a kamara nézete szerint a törvényhozásnak rendszeres nagyarányu munkásságot kifejteni, mert ugy a tudományban, mint az életben uj eszmék keletkeztek, mindenütt haladást látunk, a forgalmi élet nagy lendületet vett, a jogszolgáltatás czélja és eszközei felől pedig teljesen megváltoztak a nézetek. Kivánatos, hogy a birák az élettel lépést tartsanak, az anyagi igazságot keressék a formai jog helyett. A jelentés érdekesen fejtegeti, hogy birói szervezetünk ma sincs véglegesen megállapitva s kiépitve. legfontosabb feladatok közé tartozik az ügyvédi és ügyészi szervezet reformja.

Az ügyvédség erkölcsi és anyagi helyzetének javitása évtizedes mulasztásokat tüntet fel. Ijesztő módon nő az ügyvédek száma, a kereset pedig folyton fogy. A kamara tagjainak száma a lefolyt évben 93-al szaporodott, ugy hogy most 1546 ügyvéd van bejegyezve. A szaporulat növekedni fog, mert az ügyvédjelöltek száma az 1905. évi állapottal szemben 104-el növekedett.

Az év folyamán országos ügyvédgyülés lesz, amelynek tárgyát kizárólag ügyvédi kari érdekek fogják képezni. 5000 ügyvédnek szolidaritását akarja a kamara sorompóba állitani az ügyvédi kari kérdések érdekében.

A szegényvédelem terén a lefolyt évben kirendeltetett polgári ügyben pártfogó ügyvédül 696 ügyvéd, bünügyben pedig hivatalból védőként 1384; közvédői minőségben 278 ügyvéd müködött.

A kamara sürgeti, hogy minden kamara területén jogvédő egyesület létesittessék, hogy a szegény emberek perenkivüli ügyben is ingyen kaphassanak ügyvédi tanácsot.

Daczára annak, hogy az ügyvédek száma folytonosan nő s a kereset mindig kevesebb és kevesebb, a fegyelmi pereknek száma csökkent. Kiválóan érdekesek a jelentésnek azon részei, amelyek a birói függetlenséggel, a felállitandó hatásköri összeütközési bírósággal, a birák szolgálati viszonyaival és a birák szervezkedésének kérdésével foglalkoznak. Érdekes és igazságos kritikának veti alá a kamara a törvénykezést.

A kamara sürgeti ugy a közönség, mint az ügyvédek érdekében a létesitendő központi járásbíróságnak a Lipótvárosban, a jogügyi negyedben leendő felállitását.

— **Fayer Lászlóról** a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a következőkben emlékezik meg: «A mult év őszén meghalt Dr. Fayer László, a büntetőjognak professzora a budapesti egyetemen. Kartársunk volt a boldogult. A gyakorlat mezejéről lépett a tudományos buvárkodás terére. Nagy érdemei vannak ugyis mint jogtanárnak, de főkép mint a büntetőjog elméleti mivelőjének és szakirónak. A büntető elvek harczában mindig a humánus irányzat képviselője volt. Tudományos munkálatai sokban járultak ahhoz, hogy ma már a vád és védelem egyenjogusága felé törekszenek. Őszinte barátja volt a jogvédői karnak, kitől szivesen tanultunk, kinek utmutatásait mindig haszonnal követtük.»

— **Az iszákosság elleni küzdelemben** valósággal uttörő lépést tett Debreczen városa, mikor elhatározta, hogy vasárnap nem engedi a pálinkás boltokat kinyitni. Ha ezen hazai viszonyaink mellett szinte hihetetlen határozat valóban megvalósittatik, a kriminalitás elleni küzdelemben is nagyfontosságu actio bevezetése lesz a debreczeni határozat.

— **A Magyar Jogászegylet** müködése iránt mind szélesebb körökből nyilvánul az érdeklődés. Ennek jele az is, hogy a legutóbbi ülésen 40 uj tag felvételét jelentették be. Az uj tagok között 25 országos képviselő is van.

— **A Magyar Jogászegyletben** *dr. Moravcsik Ernő Emil* egyetemi tanár a *tanuzási képességről tartott előadást.* Előadó utalt arra, hogy a perrendtartási törvények egyik legfontosabb bizonyitó eszköz gyanánt a tanuvallomást jelölik meg s a birói gyakorlat hajlammal bir arra, hogy a tanuvallomásokat, főleg pedig több tanunak egybehangzó nyilatkozatát, mint további kritikát nem igénylő bizonyitékot tekintse. Pedig a tanuzási képesség nem mindenkinél egyforma. Tanuzni az képes, aki felfogni és emlékezni tud. A felfogás intenzitása és értéke észlelőkészségünktől, érzékenységünktől, figyelmünktől, kedélyhangulatunktól függ, s maga az észlelési müvelet rendkivül komplex. Bonyolult funkczió az öntudatba bevetitett képek visszaadása is. Ezen szempontból a kifejezési tökéletlenség, azután a meglevő képzett anyagnak associatio általi bővitése jönnek figyelembe, mint oly tényezők, melyek a történeti igazságot meghamisitják. Foglalkozott előadó az illuzió és hallucinatió, továbbá a kóros hazudozás és suggestiók jelenségeivel s utóbbinak keretében szólt a fogásos kérdezés hátrányairól. Beszámolt saját, továbbá *William Stern, Liszt, Sommer és Ranschburg* észleleteiről, amelyek azt mutatják, hogy intelligens egyének vallomásai is hibásak és tökéletlenek s objektiv figyelés és reprodukálás alig várható. A legjóhiszemübb tanuknak vallomásait is óvatos és aggódó birálattal kiséri a jó biró.

— **Az erzsébetvárosi rabsegélyző-egylet** a lefolyt évben a kir. ügyészség által ajánlott 12 szabaduló foglyot igazolt vagyontalanságukra és a büntetésük kiállása alatt tanusitott jó magaviseletükre való tekintettel összesen 48, mondd negyvennyolcz korona segélyben részesitett. Egyéb kiadása az egyletnek nem volt és egyéb müködést ezen egylet nem fejtett ki.

Az egylet vagyona összesen 3764 K 99 fillért tett ki. Ezek szerint az egylet vagyona a lefolyt évben 150 K 46 fillérrel gyarapodott.

Ha ezt a 150 K-t az egylet azon 12 szabaduló közt osztotta volna fel, akiknek nyomoruságos alamizsnát adott, de nem támogatást, akkor legalább ezen 12 egyénnel szemben teljesitette volna alapszabályszerü kötelességét. Felhivjuk a főfelügyeletet gyakorló miniszterium figyelmét ezen egyletre.

— **Döntvénytár.** A Jogtudományi Közlöny szerkesztőségének Döntvénytárából most jelent meg a negyedik folyam VI. (az egész gyüjtemény 101.) kötete, mely több mint 22 iven a magán-, kereskedelmi, váltójogi stb. judikaturát tartalmazza. A gazdag anyagu gyüjtemény a Franklin-Társulatnál jelent meg s egy kötet ára négy kor.

— **A Büntetőjogi Döntvénytárból,** mely az anyagi büntetőjog s a bünvádi perrendtartás körébe tartozó elvi jelentőségü határozatokat foglalja magában, most jelent meg a VII. kötet. Több mint 24 ivén 266 jogesetet tartalmaz, s a fontosabb esetek kapcsán utal a præcedensekre is. A kötet használhatóságát fokozza a rendszeres és betürendes tartalommutató. Ára füzve négy kor. Megjelent a Franklin-Társulatnál.

— **Az 1906. évi törvényczikkek.** A millenniumi Törvénytár (Corpus Juris) folytatását képező törvénygyüjteményben, melyet tudvalevőleg dr. Márkus Dezső, a kir. Curiához beosztott kir. itélőtáblai biró szerkeszt és a Franklin-Társulat ad ki, most jelentek meg az 1906. évi törvényczikkek. Szövege épp oly pontos és kiállitása épp oly diszes, mint a Corpus Juris előző 30 kötetéé. Függeléke, az előző évek példájára időrendben egybefoglalja mindazokat a módositásokat és kiegészitéseket, amelyeket 1907 elejéig az 1000—1906. évi törvényczikkeken az egyes kötetek kinyomatása óta keletkezett ujabb törvények ejtettek meg, valamint az időközben e törvényczikkekre nézve kiadott rendeleteket is. A kötet ára füzve 5 K, félbőrkötésben 7 K. Megrendelhető a Lampel Róbert-féle könyvkereskedésben és minden könyvkereskedésben.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A jogi tanulmányi és vizsgarend** reformja érdekében a bécsi egyetem jogi kara bizottságot küldött ki, mely vélemény-tervezetét most tette közzé. A memorandum kifejti, hogy megfontolás tárgyává teendő, vajjon a törvénybeiktatás helyett nem helyesebb volna-e a tanulmányi és vizsgarendet rendeleti uton szabályozni, mivel a törvényhozás utja igen nehézkes és a szükséges módositások ezen az uton igen sokáig késnek. A memorandum az átmeneti időre külön határozmányokat javasol. A végleges rendezés a következőkben volna szabályozandó:

Az első államvizsga a három első szemeszter után teendő le. Uj kötelező tantárgyakul behozandók az első és második félévben bevezető kollégiumok. A magánjogi szakok előadásai a negyedik félévben kezdődjenek. A jogtörténeti szakok a modern jog bevezetéseiképp adandók elő és a jogtörténeti szakok előadói a modern jogot megfelelő módon vegyék figyelembe. A tanári karok dolgozzanak ki utmutatást a hallgatók ré zére jogaik gyakorlására nézve; ezen utmutatásban különösen ajánlandó a hallgatóknak az, hogy a nyolczadik félévben kötelező kollégiumot ne hallgassanak. A bizottság többsége az első tanulmányi szakra nézve ragaszkodik a római joghoz, mint a tanitás alapjához. A nyolcz félév alatt hallgatandó minimális óraszám maradjon 152; ebből 120 hallgatandó a jogi, a többi pedig a bölcsészeti fakultáson. A kötelező kollegiumok rendszere maradjon meg a következő korlátozással: A jogbölcsészet története és a praktikus philosophia megszünik kötelező kollegium lenni. Ajánlandó, hogy a hallgatók a XIX. század legujabb európai és osztrák történetét hallgassák. Az osztrák jogtörténet helyét a kötelező kollegiumok közt a következő tárgy foglalja el: Alkotmány és közigazgatási történet 1526 óta.

A többi kötelező kollegiumok közül a következőknek óraszámai redukáltatnak: római jog 18, egyházi jog 5, németjog 8, osztrák jogtörténet (a fenti formában) 3, osztrák magánjog (óraszáma később határoztatik meg), bünvádi eljárás 4, polgári peres eljárás 8 órára.

Ezen itt vázolt reformok kapcsán kiváló jogtudósokból álló gyülés a bécsi egyetem jogi karához és a közoktatásügyi miniszterhez a következő határozatot terjesztette fel: «Amig az állam egyes hivatalok és hivatások (ügyvédség) részére nem mond le a kötelező doktorátusról és igy megakadályozza a gyakorlati és a tisztán tudományos jogi tanulmányok elkülönitését: addig a vizsgálatoknak államvizsgákra és szigorlatokra való kettéosztása nem foghat helyt. Ugyanazon tárgyból két izben való vizsgáztatás eltörlendő. A történeti tanulmánycsoport tárgyai, különösen pedig a német jogtörténet és az egyházjog a gyakorlat szempontjából hasonlithatlanul fontosabb jogi és államvizsgálati tanulmánycsoportok javára korlátozandók. Egy tárgyra való konczentrálhatás czéljából megengedendő a részvizsgák letétele. A tanpénz átalányban való fizetése által lehetővé kell tenni a hallgatandó előadások kiválasztása körül a nagyobb szabadságot. A tulhosszu husvéti szünetek megröviditése által a tanulmányi idő meghosszabbitható volna. Parallel előadások, szemináriumok és konzervatoriumok szaporitása által a tanárok és tanitványok közti érintkezés ápolandó, a tudományos tevékenység iránti érdeklődés megelevenitendő és az előadások valóságos hallgatásának lehetősége előmozditandó.

— **Dr. Behrend,** a német birodalmi törvényszék nyugalmazott birája 1907. évi január 7-én, életének 74-ik évében meghalt. Az egyetemi tanszékről lépett 1887-ben a legfőbb törvényszék tagjai közé és 1900 október 1-én történt nyugalomba vonulásáig az első polgári tanács nagyrabecsült tagja volt. Irodalmi müködése széles körökben ismeretes. «Lehrbuch des Handelsrecht» czimü könyvével sokban hozzájárult a német kereskedelmi jog kimélyitéséhez és továbbfejlesztéséhez.

— **Az angol perköltségek.** Az angol hivatalos statisztika 20 per költségeit közli. A 20 ügyben a költségek 40 és 153 angol font között mozogtak. A költségek 50%-át a solicitor, 29%-át a barrister munkadijai, 9%-át a birói illetékek, 11%-át a tanudijak tették, 1% más költségekre számittatik.

— **Végrendeletek nyilvánossága.** A napilapoknak az a szokása, hogy végrendeleteket egész tartalmuk szerint közölnek, erős ellenzésre talált az irországi jogi társaságban, mert azt tartják, hogy a végrendeletben érdekelt feleknek ez nagy sérelmére szolgál. A társaság az illetékes birói és pénzügyi hatóságokhoz fordult, amelyek a maguk hatáskörében intézkedtek azon gyakorlat megszüntetése iránt, hogy a hatóságok az ujságoknak bárminemü felvilágositással szolgáljanak. *F. K.*

— **A titkos provisiók** ellen Észak-Amerika Victoria állama 1905 ben törvényt hozott. Most ezen törvény szigoru végrehajtása tárgyában a kormány rendeletet bocsájtott ki, melyet a következő magyarázat kisér. A törvény által üldözött rendszer veszedelmesen hódit. Orvosok a gyógyszerészektől, ügyvédek bizonyos érdekeltektől, épitészek vállalkozóktól és kereskedőktől titkos jutalékot fogadnak el. Mindezen ügyekben persze a provisió tulajdonképpen az orvos, ügyvéd épitész, stb. megbizójának zsebére megy és olyanoknak jut, akikről fel kell tételeznie és el lehet várni a becsületes eljárást. Könyvszerüleg kimutatott, nyilvános és jogszerü czélokra forditott provisiók ellen nem lehet kifogást emelni, titkos jutalékoknál azonban az eset mindig megvizsgálandó. A törvény szerint a titkos jutalék igérete vagy követelése maga is büntetendő cselekmény. Aki pedig szándékosan hamis vagy téves számlákat vagy nyugtákat állit ki vagy aki a jutalékokat a megbizóval nem közli, két évig tartó fogházzal vagy kényszermunkával és 2000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, és ezenfelül a megbizó igényelheti a jutaléknak megfelelő összes megtéritését. Külön intézkedés van a kereskedősegédek, számvizsgálók, üzletvezetők és pénztárnokokra vonatkozolag. A tanuk a vallomást abban az esetben sem tagadhatják meg, ha büntetendő cselekménynyel vádolnák magukat, de a bíróság kimondhatja, hogy a tanu, aki az igazat megvallotta, e vallomása által a bünvádi eljárás alól menekül.

— **A hágai egyezménynek kommentárja** jelent meg Cantuzzi egyetemi tanár tollából. A munka megjelent első kötetében általános történeti bevezetés után az 1896. és 1897. évi egyezménynek a polgári perrendtartásra vonatkozó intézkedéseit teszi tanulmány tárgyává. Értékét a csatolt okmányok emelik, melyek a legujabb nemzetközi egyezményekről nyujtanak tájékoztatást.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Nagyobb forgalmu ügyvédi vagy közjegyzői iroda önálló vezetésére, esetleg társként is vállalkozik gyakorlatilag és elméletileg egyaránt képzett ügyvéd, volt közjegyzői helyettes. Czime a kiadóhivatalban. 12066

Királyi közjegyző-helyettes, a közjegyzői ügyforgalom minden ágára kiterjedő belterjes gyakorlattal, perfekt német, erről szóló jogositványnyal, nagyobb vidéki város közjegyzői irodájába helyettesnek ajánlkozik. Czim a kiadóhivatalban. 12081

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkettedik évfolyam. 10. szám. Budapest, 1907 márczius 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: *Wlassics Gyula* a büntető-novella tervezetéről. — A kir. Curia tehermentesitése. *Dr. Magyary Géza* budapesti egyetemi rk. tanártól. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Wlassics Gyula a büntetőnovella tervezetéről.

A Magyar Jogászegylet ama megtisztelő felkérésének, hogy nyilatkozzam a büntető-novella tervezetéről, elmulasztható kötelességemnek tartom megfelelni.

Egy korábbi tanulmányomban kifejtettem, hogy a Csemegi-kodex, mint a korabeli törvényhozások és büntetőjogi irodalom leggondosabb tanulmányozásának terméke, mily korszakos jelentőségü büntetőjogunk fejlődése történetében. De hangsulyoztam akkor azt is, hogy utolsó órája érkezett el annak, miként a büntető-törvénykönyv bizonyos égető hiányain novelláris uton segitsünk.

Ehhez már negyedszázadot meghaladó idő alatt szerzett tapasztalatok s elért tudományos haladásnak eredményei állanak segitségünkre.

Dolgozatomban és egyetemi előadásaimban egyik legsürgősebb teendő gyanánt a *feltételes elitélés* intézményének behozatalát jelöltem meg. Ugyanott arra is utaltam, hogy a *fiatalkoru bünösökkel* szemben fenálló büntetési rendszer tarthatatlan. Sürgettem egyebek közt a *csábitásnak* büntetőjogi szankczió alá helyezését. A minimumok általános aránytalan magasságát kiemelve, rámutattam arra is, hogy a vagyon elleni nagy és sulyos büncselekményeknél, de főleg a *lopásnál* a jelenlegi büntetési tétel alacsony.

Ugyanezeket a kérdéseket öleli fel a büntetőtörvények rendelkezéseinek módositásáról és kiegészitéséről készült törvénytervezet. Ez engem ugyan főleg terjedelme tekintetében nem mindenben elégit ki, de ha a legszükségesebbekre kell és szabad csak szoritkozni, akkor a tervezet talán még néhány intézkedéssel kibővitve a legelodázhatlanabb reform megvalósitására alkalmas leend.

Én ugyan ma már tágabb keretet állitanék fel, mint amely határt 10—15 évvel ezelőtt jelöltem meg és habár valóban nehéz a sok javitásra váró szakasznál a «megállj» határkövét letenni — mégis azt tartom, hogy a büntetőtörvény rendszerét nem érintő több szakasz reformjától nincs ok idegenkedni.

Azt sajnálom legélénkebben, hogy már most nem lehet a visszaesés általános szabályozásával tökéletesiteni a novelláris reformot.

A tudomány terén csaknem communis opinio keletkezett, hogy a megrögzött sokszoros visszaeső ellen az egész vonalon sokkal szigorubb és czélirányosabb eszközökkel kell dolgoznunk, mint azt a törvénykönyv alkotása idején hitték. Törvénykönyvünk e részben teljesen elhibázott vagy inkább elavult.

Azoknak az uttörő intézkedéseknek, melyeket a svájczi javaslat vagy a norvég büntetőtörvény ebben az irányban tartalmaz, szeretném már most törvénykönyvünket megnyitni, mert nagyon hiányos bünügyi nyilvántartásunk mellett is tudjuk, hogy hazánkban a törvényszékek által elitéltek 25%-a visszaeső. Törvénykönyvünk oly tarthatatlan intézkedéseket tartalmaz a visszaesésről, hogy csaknem könnyelmüség szinében tünik fel ezen intézkedéseket ki nem javitani, az első alkalommal, midőn a törvényhozás a kodex reformjához nyul. Mert ugyan mikor nyul ujra hozzá?

Magzatelhajtás, zsarolás, okirathamisitás stb. eseteiben a visszaesés nem minősitő körülmény. A legigazságtalanabb és legczélszerütlenebb, hogy csak néhány vagyon elleni cselekménynél szerepel a visszaesés minősitő körülményül.

E kérdésben messze lemaradt a kodex az 1843-iki javaslat mögött is. Ma az általános résznek kell már behatóan foglalkoznia a visszaeső büntetési rendszerével és a motivumok utmutatójához kell illeszkednie a visszaesés büntetési rendszerének.

Mennyi veszedelmet tudnánk megelőzni, ha ma már előkészitve lenne a talaj, melyen fölépithető volna a visszaesés modern büntetési rendszere és főleg annak végrehajtása. Gondolom Finkeynek tervezete (1903.) átalánosan szabályozza a visszaesést. Nem volna nehéz azon munkálatok után, melyeket e kérdésben Balogh Jenő, Bernolák, Vámbéry, Oberschall, Heil Fausztin és mások már nálunk is kidolgoztak, a helyes jogszabályokat felállitani. Ez azonban csak a papiron volna könnyü. Az élet való világában igen sokáig alig érnénk el gyakorlati eredményt. Egyrészről a megbizható «casier judiciaire», másrészről a megfelelő dologházak hiányát jelölöm meg kimagasló akadályokul.

Ezért bár végtelenül sajnálom, hogy a novellában, miután a kellő előfeltételek hiányoznak a visszaesés kérdését nem ölelhetjük fel. Mégis fel kellett emlitenem, mert bizony ez most a novellában megtörténhetett volna, ha az előfeltételek megteremtésében oly sok mulasztás nem terhelne bennünket. Ezen mulasztások tervszerü pótlására mindnyájunknak kötelessége az intéző körök figyelmét reáirányozni, az erre vonatkozó jó igyekezetet támogatni és a hanyagságot ostorozni, mert a modern kriminálpolitika vivmányait a büntett ellen folytatott küzdelem sikerét két pillér hordozza: egyik a fiatalkoru bünösökkel való elbánás és másik a visszaesés kérdéseinek okos, czélirányos gyakorlati megoldása. Azt természetesen teljesen helyeslem, hogy a novellatervezet, ha már a visszaesés szabályozásáról kénytelen volt gyakorlati okokból lemondani, legalább nem mondott le a fiatalkoru bünösökre vonatkozó reformról, habár itt is nagymérvü gyakorlati nehézségeket kell majd leküzdeni. Itt is a törvénykönyv papirjától az életig hosszu ut van. Az előfeltételek hiányának tátongó ürje szakad ebbe az útba.

A tervezet helyesen mellőzte egyébiránt egyes reform irányzatoknak kifejtetlen követeléseit.

A törvényszerkesztőnek forrongó tudományunk törvényhozási megvalósitásra *teljesen* megérett eszméit szabad csak felkarolnia.

Örömmel üdvözlöm a javaslatot abból a szempontból, hogy az elodázhatatlan reformot tartalmazó novella mellett

módja lesz az igazságügyi kormánynak és a szakköröknek a gyökeres reformot, talán egy teljesen uj kodexet jelentő kodifikatió nyugodt előkészitésére. Marad idő azoknak a társadalmi, erkölcsi, gazdasági és müvelődési bajoknak mélyen járó s zavartalan tanulmányozhatására is, melyekből hazánkban a kriminalitás táplálkozik.

I. A *feltételes elitélés* vagy mint a novella — rendszerének megfelelőleg — nevezi, a *büntetés feltételes elengedése* intézményének létjogosultsága ma már nem szorul igazolásra azok előtt, kik nem a szélsőségig vitt megtorlási elméleten alapuló dogmatikának egyoldalu müvelői és hivei, hanem annak a szellemi iránynak a követői, mely a büntett okainak, egyéni, társadalmi és biologiai jelenségeinek tisztázását és a kriminalitásnak e földeritett okok apasztásával való csökkentését vallja a büntetőjog elsőrendü feladatául.

Ezt az intézményt meghonositották jogrendszerünkben a polgárosodás élén járó államok. A módszer, melyet ezen intézmény meghonositásában alkalmaznak, különböző. De a lényegben az angol-amerikai rendszert követő törvények (Massachussets, Uj-Seeland, Anglia, Kanada, Nyugat-Ausztrália) találkoznak a belga-franczia rendszert követő törvények kel (Quensland, Dél-Ausztrália, Belgium, Victoria, Franczia-ország, Luxemburg, Portugál, Norvégia, New-South-Wales, Itália), sőt a büntetés feltételes elengedésének jegyét hirdetik a porosz, bajor, würtembergi, szászországi, schaumburg-lippei, hesseni, austriai rendeletek is. Lehet mondani, hogy a büntetőjogi kulturközösség tulajdona ez már. Elfogadják ez intézményt a legkülömbözőbb pártállásu elméleti és gyakorlati szakemberek. Azon államok között pedig, melyek azt büntetési rendszerükbe iktatták, egyet sem ismerek, mely eltörölte vagy csak korlátozta volna is. Reám nézve ez intézmény állása a kulturvilágban nem közönyös. És nemzeti sajátságaink épségben tartása mellett mindig nyereségnek tartom, ha minél több szál füz bennünket a világkultura közfelfogásához.

Ami pedig az intézménynek a kriminalitás állagára gyakorolt hatását illeti, elég legyen a franczia igazságügyminiszternek évi «Compte général»-jában előterjesztett, statisztikai adatokra vagy a belga miniszter által évente a parlament elé terjesztett «Rapport»-okban olvasható eredményekre, akár végül a Howard Association Reportjaiban közölt adatokra utalni. Ezeknek egybehangzó következtetései szerint a föltételes elitélés intézményében a visszaesés csökkentésére alkalmatos fékeszköz áll rendelkezésre, s mindazok a várakozások és remények, melyeket ez intézményhez füztek, teljes mértékben beváltak. Nincs terem sok adat felsorolására. Csak Prinsre hivatkozom, ki örömmel hirdeti könyvében, hogy Belgiumban a feltételesen elitélteknek 97%-kán nem kell végrehajtani a felfüggesztett itéletet.

A legutóbb nálunk is felhangzott észrevételekkel szemben pár szóval csupán azt a helyet óhajtom megjelölni, melyet a feltételes elitélés felfogásom szerint a büntetési rendszerben elfoglal.

A feltételes elitélés *valóságos büntetés*, mely nem adja fel a megtorlás elvét. Valóságos megtorlási eszköze az államhatalomnak, de olyan eszköze, melyet minden izében átjár a megelőzés elve. A felfüggesztési idő igen hatályos biztositó intézkedés a jogrend jövő zavartalansága érdekében. Ezért én a kriminalitás növekedésétől való félelmet alaposnak nem találom. Alkalmazási köre helyesen csak a csekélyebb sulyu büntetendő cselekményekre terjedhet ki és csak akkor, ha az adott körülmények között az azokra a törvényben előirt feltétlen büntetések nemüknél vagy sulyuknál fogva nem birnának az «adæquat» büntetés jellegével.

Büntető törvényeink csupán materialis büntetéseket ismernek (Btk. 20. §., Kbtk. 15. §.) Ezek egyes egyénekkel szemben nem mindig alkalmasak a büntetési czélok elérésére. Sőt közülük p. o. a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetések a legtöbb esetben egyenesen kárttevők, mert mételyező hatásuak. Némely törvényszegés természeténél, de főleg az egyénben rejlő viszonyoknál fogva erkölcsi büntetést igényel, sőt más büntetés egyenesen rombolólag hathat. A büntetési czélokat bizonyos adott esetben csak erkölcsi büntetés képes igazán a közérdekre előnyösen megvalósitani.

Egyébként a feltételes elitélés oly természetü erkölcsi büntetés, mely visszavonható jellegénél fogva azonnal sujtó materiális büntetéssé alakulhat át. Fékező, visszatartó — de materiális megtorló jelleget is egyesit magában.

Örömmel értesülök, hogy a Magyar Jogászegylet folyó vitájában még az intézménynek elvi ellenzői is érdeklődéssel fordulnak felszólalásaikban a tervezet *részletei* iránt. Ez csak dicséretükre válik, mert a tudományos módszer első követelményének az elfogulatlanságnak hódolnak, és mert fölismerték, hogy a részletkérdések megoldásán fordul meg az intézmény sikere.

A Magyar Jogászegylet — ugy emlékszem — már két izben (1890., 1902.) tárgyalta a feltételes elitélés kérdését. Mindkét alkalommal annak nagy többsége az intézmény mellett nyilatkozott, bár tiszteletre méltó helyről alapos aggályoknak is adtak kifejezést.

Megjegyzéseim a részlet kérdésekre a következők:

Nem helyeslem a tervezetnek azt az álláspontját, mely a kedvezményt az *egyévi fogházbüntetéssel* büntetendő vétségekre szoritja. Legalább is az volna kimondandó, hogy az összes vétségek részeltethetők a kedvezményben.

Sőt megfontolásra ajánlom vajon nem kellene-e a *korrektionalisált vétségek* eseteire is az intézményt kiterjeszteni? Bizonyos, hogy ekként az elvontan társadalmilag veszélyesebbnek tetsző büncselekmények büntetését is elengedheti a biró. De nem hagyhatom figyelmen kivül, hogy a Btk. rendszere a büntetendő cselekmények minősitésénél a *birólag kiszabott* büntetést veszi alapul. A deliktumok minőségének és sulyának mértékéül a kiszabott büntetést veti a mérlegbe.

Állandó birói gyakorlatunk szerint — hogy csak egyet emeljek ki — a bünvádi eljárás elévülésének szabályai is a birói büntetéshez igazodnak. De a következetesség szempontja is kivánja a korrektionalisationak tekintetbe vételét, mert a tervezet 53. *a)* §-a a pénzbüntetést minden esetben feltételesen elengedhetőnek nyilvánitja s nem tekint arra, hogy az a Btk. 92., 66., 72. §-ainak egybevetett alkalmazásával szabatott-e ki, avagy már eredetileg csupán pénzbüntetéssel volt a cselekmény büntetendő?

Mig ily irányban a tervezet keretét kiterjesztendőnek vélem, két irányban a *megszoritás* eszméjét ajánlom az illetékes körök figyelmébe.

Először: nem volna-e indokolt bizonyos deliktumfajokat «a priori» kizárni a kedvezményből? Ezt maga a tervezet is teszi, mikor az államfogházzal büntetendő deliktumoknál a büntetés elengedhetetlennek nyilvánitja.

Részemről, különösen, ha a korrektionalisált vétségekre is kiterjesztjük a feltételes itélkezést, a kodexnek főleg a politikai jellegü deliktumokról rendelkező fejezeteit e szempontból revideálandónak tartom s hol közvetlen államraison feltétlen megbüntetést parancsol, a kedvezmény alkalmazhatását imperativ szabálynak kellene kizárni.

Másodszor: Okulva a bünügyi statisztikának azon adatain, melyek szerint bíróságaink a büntetések kiszabása körül a minimumok megközelitésére, sőt éppen alkalmazására különös hajlandósággal birnak, kérdem, nem volna-e elég *egy hónapban* megállapitani a föltételesen elengedhető büntetést.

Tudom, hogy a külföldi törvények legtöbbje messzebb megy, de viszonyaink között a kezdeményezés idejében bizonyos óvatosságot tartok indokoltnak. Várjuk be az első idők tapasztalatait. Ezekhez képest aztán az intézményt tovább fejleszthetjük. Én a feltételesen elengedhető büntetés maxi-

mumának megállapitásánál arra az alapra térnék vissza, melyből az intézmény kisarjadt. A feltételes elitélés egyik vonatkozásában tudvalevően a rövid tartamu szabadságvesztés egyik pótszere. Szerintem egy hónapi szabadságvesztés büntetés — legalább egyelőre — kielégitő alkalmazási kört nyujtana. Statisztikánk az egy hónapig terjedő büntetéseket külön nem mutatja ki. Az elzárást 1, további 2—8, 8-nál több, a fogházat 1; továbbá 2—8, 9—15, 16 naptól 3 hóig stb. szóló csoportokban tünteti ki. Eltekintve a közigazgatási hatóságok által elitélt, fél milliót meghaladó egyéntől, ha csak a járásbiróságok által 15 napig elitéltek számát veszem, mely kitett az 1905-iki évről szóló kimutatás szerint 39,968 egyént, és ehhez hozzáadom azok számát, akiket a törvényszék itélt 15 napig terjedő büntetésre, kiknek száma 9164 egyén és akikre ugy a birói, mint a közigazgatási hatóságok főbüntetésül csak pénzbüntetést alkalmaztak, kiknek száma 57,339, már ez a rengeteg szám is mutatja, mily széles terület állana a feltételes elitélés rendelkezésére. Mennyit tesz ki a 16 naptól egy hóig elitéltek száma, nem tudom, de bizonyára ez is sokra megy.

A magyar biró egy hónál sulyosabb büntetést nem szab oly cselekményre, amelyre az angol törvény azt mondja, hogy jelentéktelen természetü (trivial nature), mely csak névleges büntetést (nominal punishment) érdemel.

Fölveendőnek tartom a tervezetben, mint már 1891-ben az intézmény lelkes hive, *Fayer László* javasolt, hogy a feltételes elitélés mindazokban az esetekben, melyekben ez vádlott vagyoni viszonyainál fogva lehetséges, *biztositékhoz* kötendő és hogy a biztositék összegét s a biztositás nyujtásának módját a bíróság állapitsa meg. Értékesitendőnek tartok ugyanis minden eszközt, mely az ujból való bünözéstől visszatartó tényezőül szerepelhet.

Helyeslem az alaptételt, hogy az előző *elitélés* kizárja a kedvezmény alkalmazását. Ennek csak első izben bünösökkel van helye.

A tervezet szerint a próbaidő zavartalan letelte azt eredményezi, hogy a büntetés végre nem hajtható.

Ezt a megoldást aggályosnak tartom. Még kevésbbé osztom az 1892-iki novella-javaslatnak s a norvég törvény álláspontját, mely szerint a büntetés ilyenkor kitöltöttnek tekintetik. Részemről a franczia és belga jognak azt a megállapitását fogadom el, mely szerint a próbaidő kedvező elteltének a hatálya legyen az, hogy az elitélés meg nem történtnek, (non avenue) tekintendő. Ugyanigy intézkedik az olasz törvény (1904. évi junius 26., 3. §.) és a svájczi javaslat.

Ha már fictióval dolgozunk, akkor e fictió az intézmény természetének megfelelő megbocsátás jegyében álljon. Ez a megoldás humánus összhangot teremtene egyéb törvényeinkkel is. A minősitő törvények, az országgyülési képviselőválasztói törvény, a perrendtartásoknak a tanuzási képességét meghatározó szabályai mind elitélésről szólnak.

Annak az intézménynek, melyet egy kiváló államférfiu a könyörület s bocsánat törvényének nevezett, az az álláspont felel meg, hogy a próbaidő kifogástalan lefolyásával mindennemü joghatása elenyészik az elitélésnek.

Nézetem szerint a feltételes elitélésben rejlő megelőző (præventiv) erő erősen fokozódik, ha a törvény a megbocsájtás elvét az első izben vétkezővel szemben minden kicsinyességet kerülve érvényesiti.

A mellékbüntetések jogi természete is követeli, hogy azok a főbüntetés sorsát osszák. Azok az ugynevezett örökre szóló jogkövetkezmények, melyekkel speciális törvényeink drákói szigorral semmisitenek meg gyakran existencziákat, nem érvényesülnének a feltételes elitélés esetében, ha az elitélés a próbaidő sikeres kiállása után meg nem történtnek volna tekintendő. A tervezet az ellenkezőt rendeli — de talán elfelejti, hogy sok esetben az, amit nem engedett el a feltételes elitéléssel t. i. a mellékbüntetés vagy még inkább a speczialis törvényekben megkivánt feddhetetlen előélet ierombolásával stb. egész életre tönkre teheti a feltételes elitélésre érdemesitett egyént.

Nem zárkózhatom el azon aggodalmak elől, vajon lehet-e a feltételes itélkezést megnyugvással bizni a közigazgatási hatóságokra, mint kihágási bíróságokra. E pontnál igen sokra nyomasztólag hatnak azok az ellenérvek, miket az intézmény ellenesei átalánosan szoktak hangoztatni, hogy az itélő hatóságnak a feltételes elitélés jogával való felruházása önkénykedésre ad alkalmat, osztálybiráskodást teremt, vagy legalább is annak gyanuját idézi föl és a törvény előtti egyenlőségbe vetett megnyugtató hitet megingatja.

Kizárni azonban a közigazgatási hatóság elé utalt kihágások tekintetében a büntetés feltételes elengedését nem lehet. Ez méltánytalan és czélszerütlen eljárás volna. Lehetetlen, hogy a nagyobb sulyu cselekményeknél helye legyen a feltételes elitélés intézményének — mert birói utra tartoznak; és a kisebb sulyuak megfosztassanak ezen kedvezménytől, mert azokban közigazgatási közegek járnak el. Ily diskrepentia a jogrend szerkezetében türhetetlen. Igy tehát meg kell engedni a közigazgatósági hatóságok hatáskörébe utalt kihágások esetében is a feltételes elitélés kedvezményét.

Bő alkalmam van birói székemből bepillantani az ország összes törvényhatóságainak közigazgatási életébe. Nem látok épen rózsásan, de nem is oly feketén, mint akik mindig Ázsiát emlegetik, ha a magyar közigazgatásról van szó. Több megyéről pedig elmondhatom — amennyiben ezt a kontenciózus közigazgatási ügyekben szerzett tapasztalatok alapján — állithatom, hogy teljes elismerést is érdemelnek közegei, oly szabatosan, törvény- és rendeletszerüen járnak el. Valamennyiről ezt nem állithatnám. Épen ezért nem vagyunk felmentve attól, hogy a kellő biztositékokról a közigazgatási kihágási eljárásban gondoskodjunk.

Olyan hatásköri reform sem remélhető, hogy az összes kihágási ügyek birói védelem alatt állanának.

Egyedüli módszer tehát csak az, hogy a közigazgatási hatóságok előtt folyó eljárás rendjét a törvényhozó lehetőleg ugyanazokkal a biztositékokkal lássa el, melyek a modern bünvádi pert övezik. De emellett is czélszerü lesz azzal az eszmével foglalkozni, hogy nem volna-e indokolt, ha a közigazgatási kihágási biró feltételes elitélést mond ki, a hivatalból való felülvizsgálatot és pedig olyképen szervezni, hogy a felülvizsgáló szerv mindenkor a közvádló hatóság közremüködésével döntsön.

Erre a királyi ügyészi bevonásra van már közigazgatási eljárásunkban analogia. (Erdei kihágási bíróság.)

Nem akarom részletezni a kérdést, de ezt lehet expeditive rendezni. Inkább azt óhajtom, hogy hatályos ellenőrzés alatt álljon a közigazgatási hatóság.

Azt fölösleges fejtegetnem, hogy a föltételes elitélés intézménye bünügyi nyilvántartásunk teljes ujjászervezését kivánja meg.

II. A fiatalkoruak ma érvényes büntetési rendszerének «a cselekmény bünössége felismerésére szükséges belátási képesség» a tengelye.

E fogalomnak hiányosságait már meggyőzőleg mutatta ki a tudomány. Miután a vizsgálódások leszürődött eredménye az, hogy a gyermeknek megkülönböztetési képessége inkább mechanikus valami, mely a mélyebb erkölcsi vonatkozások ismérveit nélkülözi, az a felfogás jutott a szakirodalomban előtérbe, hogy a gyermek beszámitó képességének alapja az akarati képességben keresendő. Mint Liszt mondja: «Nicht das Kennen, sondern das Können; .... die sittliche Widerstandskraft .... ist das Entscheidende.»

Nagy horderejü haladást látok abban, hogy a tervezet az erkölcsi érettség fogalmával váltotta fel a discernemente-ét s hogy a «testi és szellemi fejlettség» és «erkölcsiségi fok»

hangsulyozásával s a «gyökeres erkölcsi átalakulás»-nak, mint a fiatalkoru bünözők elleni rendszabályok czéljának kitüzésével arra a helyes utra lépett, hol a biró az előtte álló fiatalkoru vádlott egyéniségének egészét szemügyre veheti s annak szervezeti minőségét és életsorsát, melyektől az illetőnek jelleme függ, mérlegelése körébe vonhatja.

A tervezet, midőn nemcsak értelmi kellékre, de ezenkivül az akaratelhatározási képességre és az erkölcsi felelősségérzetre alapitja a beszámitási képességet: eleget tett annak a kivánságnak, melyet Fojnitzky inditványára a szentpétervári (1890) börtönügyi és a berlini (1890) nemzetközi büntetőjogi egyesületi kongresszusok elfogadtak. Magától értetődik, hogy az ifju bünös egyéniségének komoly megbirálhatása föltételeiről is gondoskodni kell. Itt legtöbb esetben az orvosszakértő közremüködése elkerülhetlen és az ifju egész előélete és életkörülményeinek földeritése mulhatlanul szükséges.

Szükségképi folyománya volt ezen alapfelfogásnak a feltétlen büntetlenségi korhatárnak a 14-ik évre, a viszonylagosnak pedig a 18-ikra való felemelése.

De abból az igazságból, hogy a gyermekkorban bünözők élettapasztalati és erkölcsi fejletlenségük okából nem vonhatók büntetőjogi felelősségre: a társadalmi rend fentartása érdekében azt a következtetést is le kellett vonni, hogy azokkal szemben oly elbánás szervezendő, amely fejleszti értelmüket, edzi itélőtehetségüket és erősiti erkölcsi képzeteiket.

A tervezet meg is jelöl sok módot, melyet a biró az eset körülményeihez képest alkalmazhat.

Kijelöli a 14 éven aluliakra a javitó-nevelést, a házi vagy iskolai megfenyitést.

A 14—18. éves korban levőkkel szemben *a)* intézkedhetik a biró, hogy a vádlott házi felügyelet alá kerüljön, illetőleg házi fenyitékben részesüljön, *b)* dorgálást alkalmazzon, *c)* a vádlottat próbára bocsáthatja, *d)* feltételesen elitélheti, *e)* javitó-intézetbe utalhatja a vádlottat, végül *f)* ha szigorubb megtorlás szükségét látja, a vádlottat 5 évig terjedhető fogházra, (esetleg államfogházra) itélheti ugy, hogy a szabadságvesztésbüntetést még javitóintézeti kényszer is követheti.

Hogy mindez sikerrel megvalósitható legyen, gondoskodni kell természetesen arról, miként a birónak a tervezetben részletezett eszközök az életben valósággal rendelkezésre álljanak. Csak papirtörvényeket ne hozzunk. Ilyen elég van már ebben az országban. Itt nem szabad a magyar államnak semmi áldozattól visszariadni.

Ez a leghasznosabb beruházás.

Itt a kriminalitás felbugyogó forrását zárhatja el okos áldozatkészséggel a kormány, a törvényhozás és a társadalom.

A fiatalkoruak gondozó rendszerének leglényegesebb része az ugynevezett patronage-ügy. Ennek számos irányban kiágazó kérdései semmi kétség, hogy legczélszerübben egy szerves és a hazai viszonyokat különösen mérlegelő gyermekvédelmi törvényben volnának megoldandók. Ily szerves alkotást minden alkalommal sürgetni elmulaszthatlan kötelességünk, mig csak tetté nem válik.

Csak érinteni kivánom még, hogy a fiatalkoruak ekként tervezett büntetési rendszere a perrendtartási törvények módositásának egész sorozatát, (hatáskör, védelem stb.) is követeli.

Egyuttal figyelmeztetnem kell arra is, hogy ha a büntetlenségi korhatárt — nézetem szerint igen helyesen — 14 évben állapitják meg: ugy természetesen a büntetőtörvénynek mindazon rendelkezései, amelyek eddig a 12 évhez füződtek, szorgosan átvizsgálandók és az uj korhatár értelemszerü alkalmazása biztositandó. A 18 éves korhatár szintén több törvényszakaszszal van összefüggésben, ezek mind értelemszerü összhangba hozandók. Csak futólagos áttekintés is arról győz meg, hogy több más szakasz módositandó, némelyike pedig törlendő is lesz. Ebből a czélból a legalaposabb áttanulmányozást és egybevetést és ennek ujra és ujra megismétlését a legmelegebben ajánlom. Valamely szerves törvény revíziójánál a legelszigeteltebbnek látszó uj intézkedés az egyensuly felbillentésére vezethet. Erre az egyensulyra nagyon vigyázni kell és át kell gondolni minden ujitásnál, hogy az minő következményekkel jár a törvénykönyv egyéb intézkedéseire.

III. A Btk. 340. §-a helyébe tervezett rendelkezések régi kivánalmai a szakköröknek.

Részemről a 338. §-t még azzal egésziteném ki, hogy az üzletszerü lopás is öt évig terjedő fegyházzal büntetendő. Az elkövetés közveszélyessége teszi ezt indokolttá. Midőn ezt inditványozom, érzem, hogy egyedül helyes az volna, ha az általános részben mondatnék ki az üzletszerüség általános minősitő vagy büntetést felemelő körülményül. Diskrepantia könnyen támad, ha csak elszigetelten rendelkezünk. Sok egyéb büntetendő cselekménynél «eadem legis ratio» van. De ahol a «többség» büntetése elegendő és ha a «mesterséges egységek» iránt kevesebb előszeretettel dolgozunk, sok cselekménynél elegendő megtorlás érhető el a többség büntetési tételével is. Az átvizsgálásnál ezt a szempontot sem szabad figyelmen kivül hagyni.

Meggondolandó volna a lopás büntett vagy vétség-jellegét megállapitó értékhatárának fölemelése. Amikor 50 frtban állapitották meg a vétség értékhatárát, akkor a pénznek más értéke volt, mint ma. Aki ma lop 200 K értéket, az körülbelül oly értéket lop, mely két évtized előttt 100 K-t ért.

De természetesen ily reform mellett az értékhatárokkal összefüggő többi szakaszok is módositandók volnának és különösen az élelmi vagy élvezeti czikkek értékhatára, még ha a lopás büntettet vagy vétséget alkotó értékhatárához nem is kivánna nyulni a törvényhozás, a tulajdon elleni kihágás tényálladékában tiz-tizenöt koronára fölemelendő volna.

IV. Igen sürüen találkoztunk azzal a kifogással, hogy a magyar büntetőtörvénykönyv az erkölcsi javakat nem részesiti kellő oltalomban.

Különösen hiányos a nő erkölcse ellen intézett támadások megtorlásának szabályozása. Itt a mi büntetőtörvényünk a védelmet csupán az erőszaknak flagrans eseteire szoritja. A jogtárgyat a maga egészében büntetési tétellel nem védi.

Ennek eredményeül állitják sokan azt, hogy a leánykereskedés néven ösmert üzelmeknek hazánk a góczpontja.

Mikor a tervezet ezeket a csábitási cselekményeket a büntetőtörvényhozás körébe vonja, az 1902-ben kötött párisi egyezményben elvállalt kötelezettségnek akar megfelelni.

A tervezet büntetendőnek nyilvánitja *a)* a nőnek csalárd vagy kényszeritő eszközzel erkölcstelen üzlet részére való megkeritését, vagy az erre való törekvést; kiskorunak keritése büntettet, nagykorué vétséget képez. Minősitett esetek: ha a kiskoru ellen ezt a cselekményt felügyelő, tanitó, vagy törvényes képviselő, nagykoru ellen pedig a férj követi el, vagy ha a tettes a keritést üzletszerüen folytatja, végül, ha a nő külföldre szállittatott; *b)* tisztességes kiskoru nőnek más számára való megkeritését, vagy az erre való törekvést.

E szabályozás irányára szembeötlő hatást gyakorolt az emlitett egyezmény tartalma. Ezt az egyezményt bizonyos irányban tökéletesiti is a tervezet, de másrészt talán nagyon is szorosan magyarázza. Ez utóbbinak tulajdonitom, hogy a 247. *a)* §. csupán a *más számára* való megkeritésről rendelkezik. Igaz, hogy az egyezmény is «les passions d'autrui»-ről beszél, de nem szabad elfeledni, hogy az egyezmény csupán a *minimumot* kivánta ezzel meghatározni, melyen *tul* az egyes törvényhozásoknak szabad kezük van.

A mi viszonyaink között hibának tartanám, ha tényálladéki kellékül állitanók fel a «nyereség vágyból» elkövetést.

Ezt a kelléket egyébiránt a nemzetközi egyezményben sem találom. Igen helyes ezt az elemet minősitő körülményül felhasználni, de tényálladéki elemül nem tenném. A Bérenger-törvény sem teszi ezt.

Mellőzhetlennek tartom a keritės fogalmának szabatosabb körülirását is. Igen veszedelmes, ha az elkövetési cselekedet lehető világosan nincs megállapitva.

Ugyancsak mellőzhetetlen, hogy a tervezetet a Btk. azon §-aival, melyek rokon természetü büncselekményeket állapitanak meg, összhangba hozzuk. Egyes rendelkezések feleslegesek. Mások ugyanazt a jogtárgyat a meglevő szabálylyal párhuzamosan védik.

A törvények összeütközésére vagy halmazatára meg vannak ugyan szabályaink, de tudják a szakemberek, hogy az itt felállitott formulák hányszor cserben hagynak. Elég a törvények halmazata vagy mint sokan nevezik, az alaki halmazat tövises területére pillantanunk, hogy a törvény e szövegezésében lehetőleg elejét venni törekedjünk a sok párhuzamosan futó törvényes intézkedésnek.

Nem tudok megbarátkozni azzal a gondolattal sem, hogy a fokozott védelem a magánjogi értelemben vett kiskorusághoz van kötve. Nálunk egyfelől a fejlődés gyorsabb, mint a nyugati és északi államokban, de másfelől a nagykoruság korhatára is legalább mai jogrendünkben távolabb áll, mint Franciaországban vagy a németeknél, hol a nagykoruság már a 21-ik életévvel bekövetkezik.

*

Ezekben mondtam el tisztán a gyakorlati czélhoz szabott keretben és módon véleményemet.

Ehhez csak annyit füzök, mit már föntebb is érintettem, hogy ma negyedszázadot meghaladó tapasztalatok után nem látom be, miért kell a novellának ily szük keretben maradnia. Hibának tartom azt, ha valamely revisiónál vagy novellánál — nevezzük a törvénymódositást akár hogyan, — valamely szerves büntetőtörvénynek oly rendelkezéseit változtatjuk meg, melyek az egész rendszert vagy a büntetendő cselekmények büntetési tételeinek egyensulyát megingatják. De ha vannak olyan fölismert égető hiányok, melyeken segithetünk anélkül, hogy maga a rendszer érzékeny ingást szenvedne, akkor ki kell használnunk a törvényhozási reform alkalmát, mert bizony mondom hosszu, nagyon hosszu idő fog eltelni, mig a törvényhozás e novella után ujra fog foglalkozni a büntetőtörvény gyökeres reformjával.

A legégetőbb hiányokra nézve jogirodalmunk, gyakorlatunk legkiválóbb férfiainak csaknem egybehangzó véleménye alakult már ki.

A szakemberek mind tudják, mely fejezeteknek mely rendelkezései volnának a gyakorlati élet szempontjából átdolgozandók.

Tudják, hogy a lopáson kivül az emberölés, a testisértés, párviadal, rablás és zsarolás, sikkasztás, csalás, okirathamisitás, a hatóság elleni erőszak, a hamis tanuzás fejezetében mik a gyakorlat által élénken érzett igazságtalanságok.

Ezeket az igazságtalanságokat tovább türni, nap-nap mellett a törvény nevében elkövetni nagyon rossz kriminálpolitika.

Miért hagyjuk ezeket orvosulatlanul?

Midőn még néhány év választott el bennünket a kodex életbeléptétől, indokolt volt a kis novella — ma az élet gazdag tapasztalata után nincs indokolva a tervezet szük kerete. De azért ha a nagyobb terjedelmü munkálat ismét azzal a eredménynyel járna, hogy eredménytelen huza-vona következnék be: akkor inkább váljon törvénynyé a tervezet szük keretében foglalt tartalom — mert ez is haladást jelent a mai állapottal szemben, mert ez is kiirt sok igazságtalanságot.

A kir. Curia tehermentesitése.

Az a három igazságszolgáltatási törvényjavaslat, amely a képviselőház asztalán fekszik, közös czél elérésére szolgál: nagy munkaterhétől akarja megszabaditani a kir. Curiát.

Rendelkezéseik e czél elérésére érdekében nemcsak alkalmasak, hanem helyesek is.

A sommás eljárás kiterjesztése a 400—1000 K-ig terjedő birtok és örökösödési perekre, nemkülönben azokra a telekkönyvi perekre, amelyek 400 K-án alol eddig is a sommás eljárás alá tartoztak, ujabb lépés azon régi kivánság megvalósitása felé, hogy az 1000 K-án aloli vagyonjogi perek általában a járásbiróság elé tartozzanak. Tartási perekben az egy évi értékhatár felemelése három évre, a perköltség kérdésében pedig a felebbvitel korlátozása a harmadbirósághoz, bizonyos aránytalanságokat fog megszüntetni a felebbviteli hatáskörök megoszlásában. És különösen üdvös eredményt várhatunk a Curiánál az ügyvédi tanács szervezésétől.

Ezeket, mint kétségen felül álló helyes ujitásokat, most nem is akarom bővebben vizsgálni.

Vannak azonban oly részeik is, s ezek valamennyi közt a legfontosabbak, amelyeknek helyességéhez sok szó fér. Ilyenek különösen az 1000 K-án aloli törvényszéki ügyekben a felebbvitel kizárása a harmadbirósághoz, sommás perekben a Curiához való felülvizsgát értékhatárának felemelése 2500 K-ra és a járásbirósági bünügyeknek kirekesztése a Curia hatásköréből. Ezek az ujitások mélyen belenyulnak a birósági szervezetbe. Különösen a két utóbbi, a lényegre nézve, arra megy ki: vajjon a kir. Curia járásbirósági ügyekben megszünjék-e legfőbb bíróság lenni és vajjon ezt a szerepét csupán a törvényszéki ügyekben hagyjuk-e meg neki? Mert hiszen nagyon kevés 2500 K-án felüli sommás per van, s igy a Curiának nagyon kevés sommás ügyben lesz módja a felülvizsgálatot gyakorolni, ennélfogva a reform a polgári perekben is majdnem egyértelmü azzal, hogy a Curia sommás perekben nem lesz többé legfőbb bíróság.

A járásbirósági ügyeknek kirekesztése a Curia hatásköréből nálunk már régóta lappangó kérdés, most pedig a törvényjavaslatok felszinre vetették. És minthogy egyuttal a legnehezebb kérdés, megfigyeléseimet leginkább erre irányitom.

Hogy a legfelsőbb bíróságnak mi legyen a szerepe az alsóbb, névszerint még az egyes-birósságokkal szemben is, e tekintetben nem lehet csupán egy szempont irányadó. Egyfelől áll az, hogy ennek a testületnek aránylag kevés tagból kell állania, másfelől pedig az, hogy módjában álljon a *jogegységet* fentartani. A jog egységének megóvása czéljából az volna a leghelyesebb megoldás, hogy az igazságszolgáltatás szálai minél inkább a legmagasabb bíróság kezében pontosuljanak össze, mert ez a bíróság kellő hatálylyal csak igy képes az alsóbb birósságok itélkezését irányitani. Ha ez a bíróság nem tartja kezében az alsóbb birósságok fölötti joghatóságot, akkor ne igen reméljük azt, hogy csupán tekintélyénél fogva valami nagy befolyást fog reájuk gyakorolni. Ebből az okból a legmagasabb birósságnak még az egyes bíróság fölött is meg kellene adni a joghatóságot. Ez nálunk, legalább jó nagy részben, jelenleg igy is van.

De teljesen tudom méltányolni azokat az okokat is, amelyek az eltérést ezen elvtől szükségessé teszik. Ha azonban a legfőbb bíróság terhének könnyitése czéljából mint elkerülhetetlen lépés áll előttünk, hogy az ügyek nagyobb számában tegyük utolsó fokká a középfoku birósságokat: akkor, hogy ennek az igazságszolgáltatás nagyobb kárát ne vallja, ujabb módokról kell gondoskodni a jogegység megóvására.

Különösen nekünk kellene erre reformjainkban nagy figyelmet forditani, mert a jogegység biráskodásunk leggyöngébb pontja. Sajátszerü és káros következményei miatt nagyon sajnálatos dolog, hogy nekünk, akik minden erőnket a nemzeti egys'g kiépitésére szeretjük forditani, ami kétségen kivül helyes is, az igazságszolgáltatásban a jogegységre alig van gondunk. És nem is annyira a büntető, mint inkább a polgári biráskodás terén áll rosszul nálunk a jogegység.

Az, aki ismeri birósági szervezetünket, bizonyára jól tudja, hogy nálunk a birósságok szervezése óta az igazságszolgáltatás és a közigazgatás elkülönitése visszafejlődik. Az 1869: IV. tcz. megalkotása óta, amely az elválasztást kimondja, folyton több és több ügyet vonnak el a birósságok elől s utalják őket a közigazgatási hatóságok elé. Lehetnek czélszerüségi szempontok, amelyek ezt a hatásköri eltolódást igazolják. De, hogy a legmagasabb szempont, a jogegység szempontja ez ellen erősen tiltakozik, ezt, ugy hiszem, nem nehéz belátni. Ma annyi különféle hatóság foglalkozik, a

jogegység szempontjából minden biztositék nélkül, a magánjog kiszolgáltatásával, tehát gyakorolja «a polgári biráskodást», hogy őket pontosan számon tartani is alig lehet.

Ez azonban a bajnak csak egyik és pedig kisebbik része. A nagyobbik az, hogy a birósági szervezeten belül a polgári biráskodás tulnyomó részét kitevő ügyekben, a sommás perekben, a felebbviteli fokok oly czélszerütlenül vannak szervezve, hogy a jogegység megóvásáról alig lehet szó.

A járásbiróságok a 40 K-án alóli ügyekben, amelyek rendszerint a községi biróságoktól kerülnek eléjök, utolsó forum gyanánt itélnek. Hasonlóképen itélnek a törvényszékek utolsó fokon a 400 K-án alóli ügyekben, pedig ezek teszik ki a sommás ügyeknek felénél jóval nagyobb részét. A legutolsó kimutatás szerint 1904-ben a 400 K-án alóli sommás perek az összes sommás pereknek 75·9%-át tették ki. És nincs semmi, de éppen semmi gondoskodás arról, hogy a 67 törvényszék itélkezésében mutatkozó ellentétek kiegyenlittessenek. Még csak a jogi szaklapok sem tartják számon a törvényszékeknek «utolsó fokon» hozott határozatait. A 400—1000 K-ig terjedő ügyekben, amelyek az itélőtáblák felülvizsgálata alá esnek, van ugyan némi gondoskodás a jogegység biztositásáról, de hogy ez mily keveset ér, arra nézve *Gottl*-nak nagy tárgyilagossággal megirt czikke mindenkit eléggé tájékoztathat.

És most a javaslat a kir. Curia felülvizsgálati hatáskörét még jobban akarja megszoritani, annyira, hogy ezentul elenyészően kevés sommás ügy fog felkerülni elbirálása alá. Tenni akarja ezt anélkül, — s a baj éppen ebben rejlik, — hogy azt az ujabb rést, amelyet igy a jogegységen tör, alkalmas módon kitöltené.

A minimális követelmény, amely mellett a tervezett reformot némileg lehetne elfogadhatóvá tenni, az volna, hogy a táblák közt a jogegység fentartására ujabb s az eddigieknél hatályosabb módról kellene gondoskodni. Ez pedig nem lehet más, mint a Curiának teljes-ülési döntvényjogát a táblákkal szemben a gyakorlatban hasznavehetőbbé tenni. Ha azonban a reformot enélkül visszük keresztül, az eredmény az lesz, hogy az itélő táblák nemcsak 400—1000 K-ig, hanem 2500 K-ig fognak itélni utolsó fokon, a Curiának csupán ama csekély egységesitő befolyása mellett, amelyet neki az 1890:XXV. tcz. biztosit, s igy kétségkivül a jogegységnek kevesebb lesz a biztositéka, mint jelenleg, midőn a Curia az 1000 K-án felüli ügyekben is itél. Ezen veszteség pótlására, mint minimumot, legalább azt kellene megtenni, hogy az egyes táblák közt a jogegység fentartására több biztositékról gondoskodjunk. Mert az, amit többen hangoztatnak, hogy az itélő táblák a maguk szélesebb hatáskörében a Curia által vágott csapásról nem fognak letérni, s igy az ujabb hatásköri megosztás az eddig fentartott jogegységre nem fog bomlasztóan hatni, inkább csak óhajtás, amelynek megvalósulása nagyon kétes. A Curiának meg van az őt megillető tekintélye a közönség és az alsóbb biróságok előtt, de jogi rendezésnél még sem indulhatunk ki abból a feltevésből, hogy itélkezését az alsóbb biróságok önként, megfelelő jogi kapcsolat nélkül is fogják követni.

Hozzáértők jól tudják, hogy az igazságszolgáltatás egyöntetüségének fokozása egyik legsürgősebb igazságügyi reformunk; a Curia tehermentesitése is nagy részben ettől függ. A magasabb birói körökben éppen legkiválóbb jogászaink nagyon sokat fáradnak megoldásán. A birói hatásköröket erre való tekintet nélkül lehetetlen kielégitő módon rendezni.

Meggyőződésem szerint azonban az igazságszolgáltatás egységének biztositására a szóban levő minimum nem elegendő, hanem szükséges volna azt a bajt is orvosolni, hogy a törvényszékek 400 K-án alól minden ellenőrzés nélkül itélnek. Ha már nem lehet elkerülni, hogy a járásbirósági ügyeknek vagy legalább tulnyomó részüknek az itélőtáblák legyenek a végső forumai: akkor legalább arra kell nekik módot adni, hogy a jogegységet a maguk területén fentartsák. Erre a czélra pedig okvetlenül szükséges, hogy az ő legfőbb biráskodásuk kisebb ügyekre is kiterjedjen, vagyis szükséges a 400 K-ás felülvizsgálati értékhatárnak leszállitása. Ebben a részben a követendő utat már a végleges perrend törvényjavaslata kijelölte. Ez a felülvizsgálati értékhatárt 400 K-ról 100 K-ra szállitotta le, anélkül, hogy a Curia felülvizsgálati értékhatárát a jelenleginél magasabbra felemelte volna. Az itélő tábláknak magas felülvizsgálati értékhatára már magábanvéve is nagy baj; de még sokkal károsabbnak fog bizonyulni, ha a Curia közvetlen felülvizsgálati itélkezését a törvényszékek fölött tetemesen megszoritjuk.

A küszöbön álló reform alkalmával tehát nagyobb bajok elkerülésére kettőről kellene gondoskodni: egységesebbé tenni az itélkezést a táblák *közt* és ugyancsak egységessé tenni azt a táblákon *belül*, vagyis minden egyes tábla területén.

Mindezeknél fogva, ha a Curia tehermentesitése czéljából már most szükséges a felülvizsgálati értékhatárt felemelni, akkor ezt nem volna szabad *elszigetelten* keresztülvinni, hanem kapcsolatban a felebbviteli hatáskörök rendezésével az egész vonalon. Minthogy azonban ilyen szélesebb körü reform ma, mikor a végleges perrend megalkotása már csakugyan nem késhetik sokáig, nem kivánatos: leghelyesebb volna a Curia felülvizsgálati hatáskörének érték szerinti megszoritását a végleges reformra halasztani. És ez annál inkább volna lehetséges, mert a többi tehermentesitő intézkedések mellett a sommás ügyek zömét is a Curiától elterelni nem is oly égetően szükséges. A javaslatok ujitásaival, esetleg még másokkal is, amelyek nem vágnak annyira a lényegbe, mint a felülvizsgálati értékhatár felemelése, bizonyára lehetne a Curiát a munkatehertől annyira megszabaditani, hogy a végleges perrend teljes munkaképességben találná.

De az elhalasztás azért is czélszerü volna, mert a végleges perrend megalkotásakor az egész felebbviteli rendszert amugy is revizió tárgyává kell tenni. A mai felülvizsgálatnak nincs sok barátja, s igy ujabb megfontolás tárgyává kell tenni, vajjon a könnyebb elbirálás és a nagyobb tehermentesités érdekében ne térjünk-e át a cassatorius felülvizsgálatra, vagy ne javitsuk-e meg valamiképpen a jelenlegi felülvizsgálatot, mint ezt a Plósz-féle törvényjavaslatban megkisérelték, vagy végül, ne térjünk-e vissza a közönséges felebbezésre? Aszerint, hogy melyiket fogadjuk el, más-más lesz a legfelsőbb bíróság elfoglaltsága, s igy ehhez kell majd mérni az érték szerinti hatásköri beosztást is. Ha azonban erre való tekintet nélkül, kiszakitva emeljük fel a felülvizsgálati értékhatárt, a czélt, hogy a Curiát a járásbirósági ügyektől megszabaditsuk, elérjük ugyan, de csak azon az áron, hogy az igazságszolgáltatás egységét ezekben az ügyekben még jobban meglazitjuk és, ami szintén igen fontos, hogy megnehezitjük a végleges rendezést. Az uj értékhatár álláspontfoglalás, amelylyel a törvényhozásnak a végleges perrend megalkotásakor számolnia kell és amelyhez bizonyára alkalmazkodni is fog, már csak azért, hogy rövid időközön belül a birói hatásköröket eltérően ne kelljen rendeznie, mert a hatásköri beosztásban a folytonos változtatás már magában véve is nagyon káros. Ekként a mostani reform esetleg utját vágja egy jobb megoldásnak. Mindig baj, nagy reformok küszöbén olyan törvényeket alkotni, amelyek azoknak præjudikálnak.

Nem éppen megnyugtató, de mint gyors munkalevezető eszköz, kevésbbé aggodalmas, az 1000 K-n alóli törvényszéki ügyeknek kirekesztése a Curia hatásköréből. És habár ebben, mint ezt az indokolás is kiemeli, bizonyos aránytalanság is van a sommás ügyek egy részével szemben, mert mig a 400—1000 K-s sommás ügyekben háromfoku, addig az ugyanilyen értékü törvényszéki ügyekben csak két foku biráskodás lesz, mégis inkább elfogadható, mint a 2500 K-s felülvizsgálati értékhatár a sommás ügyekben. A háromfoku biráskodás előnyét ugyanis, mely a sommás ügyeknek csak egy kisebb részére szoritkozik, bőségesen ellensulyozza az, hogy még a legcsekélyebb értékü törvényszéki ügyek is felkerülnek az itélőtáblákhoz, s igy itt a jogegység inkább van biztositva, mint a sommás ügyek tulnyomó részét kitevő 400 K-n aluli perekben, amelyekben a törvényszékek utolsó fokon itélnek. Itt a baj inkább abban rejlik, hogy most az értékhatár megállapitásának nehézségei a rendes perben is fokozódni fognak. És e nehézségek annál nagyobbak lesznek, mert a javaslat egyetlen egy szóval sem ad utasitást az értékhatár kiszámitására nézve, hacsak a 8. §. értelmében ezt, mint «átmeneti intézkedést» a rendeletben nem fogják megtenni.

Legkevésbbé aggodalmas a Curia hatáskörének megszoritása bünügyekben. A tervezett reform szerint az összes járásbirósági ügyek felmennek az itélő táblákhoz, s igy ezeknek sokkal inkább fog módjukban állani a bünügyekben a jogegység fölött őrködni, mint ezt a polgári perekben tehetik. Itt egyébként a jogegységi perorvoslat utján a Curia befolyása is elég hatályos marad. A polgári biráskodás módositásáról szóló javaslat legalább annyiban követhette volna a bünügyekben tervezett reformot, hogy a Curia biráskodásának megszoritása fejében a sommás ügyek nagyobb számát felengedte volna az itélőtáblákhoz.

A birói hatáskörök fogyatékos rendezéséhez járul még, hogy a bünvádi javaslatnak a jogegységre vonatkozó rendelkezései sem elégitenek ki. Ez a javaslat a teljes-ülési döntvények szabályozásával és egyéb elvi jelentőségü hatá-

rozatok hivatalos gyüjtésével a büntetőjog terén a jogegység ujabb és erősebb biztositékairól gondoskodik. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy ez a gondoskodás kifogástalan, hanem csak azt akarom kiemelni, hogy a jogegység gondozása tárgyában a büntető és polgári igazságszolgáltatás terén nem járnak el egyöntetüen. A bünvádi javaslat 2. §-a a büntető teljes-ülési döntvényekről, erősebb mint az 1881: LIX. tcz. 4. §-a, amelynek a teljes-ülési döntvényekről szóló rendelkezése csak a polgári biráskodásra vonatkozik. A javaslat szerint a büntető biráskodás körén belül, ha a kérdés nemcsak büntetőjogi, lehet provokálni *vegyes ülést* is, holott a polgári biráskodás terén, ha a magánjog körét tullépő kérdésről lesz szó, ez nem lesz lehetséges; itt ezentul is csak a polgári tanácsok teljes-ülése fogja a döntvényt meghozni. Továbbá kérdés merül fel, vajjon a vegyes ülésben hozott döntvény a polgári biráskodás terén is kötelező lesz-e? A dolog természete magától értetően emellett szólana, de a bünvádi javaslat mégis csak a büntető biráskodást illetően beszél kötelező erejéről. A kételyt, mely ebből az okból támad, el kellene oszlatni. Végül pedig a bünvádi javaslat 3. §-a ugyan általában beszél a kir. Curia *teljes-ülési és egyéb elvi határozatainak hivatalos gyüjteményéről*, de e §-t, tekintettel annak elhelyezésére és összefüggésére az előzőkkel, alig lehet vonatkoztatni másra, mint csupán a büntető biráskodásra. Ha az a czél, hogy az a polgári biráskodásra is vonatkozzék, akkor ezt világosan meg kell mondani és különösen szervi kapcsolatba kell hozni a polgári teljes-ülési döntvényekkel. A teljes-ülési döntvények hozatala és az elvi határozatok hivatalos gyüjtése a polgári és a büntető biráskodás terén egyöntetüen szabályozandó kérdések, mert a jogegység ott éppen olyan fontos mint itt. Általában arra kellene törekednünk, hogy ott, hol a polgári és büntető biráskodás közös kérdéseiről van szó, azok egyöntetüen szabályoztassanak.

A törvényjavaslatok azon mohó vágy következtében, amelylyel a Curiát terhétől megszabaditani akarják, rendelkezéseikben egyoldaluakká lettek. Erre nézve jellemző adat gyanánt felhozom még, bár nem akarok vele bővebben foglalkozni, az officialitás elvének erős megszoritását a status perekben. Az eddigi hivatalból való felterjesztés megszünik. Ez helyes. Abban sincs nagy baj, hogy a házasságvédő a másodbirósági határozat ellen nem felebbezhet. Nem megfelelő azonban az, hogy a kir. ügyész ezekben a perekben, amennyiben nem mint fél szerepel, a véghatározat ellen csak a *hatáskör* kérdésében fog felebbezéssel élhetni. Meg kellene engedni, hogy ezt máskor is tehesse, ha a közérdekből szükségesnek tartja. Nem kell félni attól, hogy a kir. ügyész a Curiát felebbezésekkel túl fogja terhelni. Inkább az ellenkező várható.

Végül még a következő megfigyelésemet sem hallgathatom el. A felebbvitel az igazságügyi kodifikáczió terén mindig a legnehezebb rész. A felebbviteli bíróságok számának nem szabad nagynak lennie, és az sem engedhető meg, hogy tulnépesek legyenek. Mindazonáltal mégis megkivánjuk tőlük, hogy az eléjük kerülő ügyeket, amelyek száma évről-évre növekszik, jól és gyorsan intézzék el. Oly kivánság, amelyet eljárási és szervezeti reformok nélkül lehetetlen teljesiteni. Innen az örökös munkatorlódás a felsőbb bíróságok előtt ugy külföldön mint minálunk. A bajnak igazi orvossága nem lehet egyedül a hatáskör folytonos korlátozása, hanem inkább a felsőbb bíróságok *munkaképességének* fokozása. Erre a czélra pedig két nagyon alkalmas eszköz van: az egyik a legfelsőbb bíróság előtti eljárás *egyszerüsitése*, ugy hogy a legfelsőbb bíróság egy ülésben minél több ügyet legyen képes elintézni; a másik *kevesebb tagból* álló tanácsok alakitása. Jól tudom, hogy ma ezek a módozatok, főleg pedig a második, kevés visszhangra fognak találni. És megengedem, hogy ma minden előkészület nélkül áttérni a kis tanácsokra, nehézségekkel járna. Idővel azonban mégis megvalósitható. A jogegységet egy és ugyanazon bíróság kebelén belül ez annyira sem veszélyeztetné, mint a jelenlegi állapot, ha nagyobb gondot forditunk a fontosabb birósági határozatok összegyüjtésére és a teljes-ülési döntvények helyesebb szabályozására. A belőle eredő haszon pedig szembeszökő lenne, mert a felsőbb bíróságokat képesitenők arra, hogy kevesebb munkaerővel, szélesebb hatáskörben birálhassák felül az alsóbb bíróságok itélkezését. Sőt még a Curiát is meglehetne hagyni mostani szélesebb hatáskörében, amelynek igy több módja lehetne teljesiteni legfőbb feladatát: ellenőrizni a jog egységes kiszolgáltatását.

Dr. Magyary Géza.

Különfélék.

— **A sajtójogi garancziák** tárgyában Günther Antal igazságügyminiszter nagyjelentőségü nyilatkozatot tett a képviselőházban. Kijelentette, hogy a sajtószabadságot a legerősebb alkotmánybiztositéknak és különösen a mi viszonyaink közt nélkülözhetetlennek tartja, hogy nemcsak nincs szándékában korlátokat állitani, hanem ellenkezőleg, azt uj törvényes garancziákkal akarja övezni. Ilyen uj törvényes garanczia volna az a törvényhozási intézkedés, mely szerint a sajtóvétségek a BP. 140. és 148. §§-nak hatálya alól kivétetnének.

A legerősebben kelt védelmére az igazságügyminiszter az esküdtbiráskodásnak, mint amely az alkotmánynak és a szabadságnak egyik legnagyobb palladiuma.

Sajtószabadságot esküdtbiráskodás nélkül képzelni sem lehet. Az esküdtbiráskodást az igazságügyminiszter nemcsak politikai szükségnek tartja, hanem igazságszolgáltatási követelménynek is. Az esküdtbiráskodás a kinevezett birák rendszerének nemcsak korrektivuma, hanem lényeges kiegészitő része is, mely annak az eszmének ad kifejezést, hogy a nemzeti társadalom maga gyakorolja a birói hatalmat. Günther a magyar társadalmat sokkal organizáltabbnak és erkölcsi erővel annyira felruházottnak tartja hogy ezen kötelességének és hivatásának meg tud felelni.

A panaszokat, melyek a sajtójogi biráskodás ellen felmerültek, az esküdtbiráskodás organismusának hibáira vezeti vissza. Ezeknek a hibáknak orvoslását tartja szükségesnek. A jövő törvényhozási intézkedéseknél a következő vezérelvek lesznek irányadók: Szükséges az eljárás gyorsitása. Szükséges a büntetések szigoritása. De szükséges emellett az esküdtbiróságok müködésének hatályosabbá tétele és e müködés függetlenségének minden befolyás ellen való biztositása. Végül elengedhetetlen feltétel, hogy a büntetés a valódi bünösöket érje; lehetetlenné kell tenni a strohmannokkal való operácziót; a büntetés a valódi bünösöket érje szabadságvesztés- és pénzbeli büntetésben.

Hogy ez elvek körében a részletek az illetékes faktorokkal való érintkezés és eszmecsere utján tisztázhatók legyenek, a miniszter e hó végén, vagy április közepén értekezletet kiván tartani, hogy a sajtó hivatott képviselőivel megbeszélhesse a sajtóreform terén szükségessé vált törvényhozási intézkedések egész komplexumát.

Őszinte örömmel kell üdvözölni a miniszternek kijelentéseit, mert kiviláglik belőlük a sajtó jelentőségének teljes megértése. Különösen jelentőségteljes az a kijelentése, hogy sajtószabadság esküdtbiráskodás nélkül el sem képzelhető.

Nem kisebb horderejü az az állásfoglalása, hogy a sajtóvétségeknél *praeventiv intézkedéseknek* nincs helye.

A repressio szigoritása ellen nem emelhető kifogás. De az anonymitáshoz való jog megszüntetése és a fokozatos felelősségi rendszer teljes eltörlése már aggályos következményekre vezethetne.

A sajtójog reformjának időszerüségére nézve azonban a miniszternek nagy örömmel üdvözölt kijelentései daczára is fentartjuk abbeli elvi álláspontunkat, hogy nem látjuk még elérkezettnek az időt és megérve az eszméket a sajtójog teljes reviziójára. Nem egyszer volt alkalmunk tapasztalni bizonyos kényes kérdések szabályozásánál és éppen a sajtójog terén is, hogy a legszebb vezérelvek szemelőtt tartásával is egyes részletintézkedéseknél becsusztak olyan rendelkezések, amelyek a vezéreszmével ellentétes érdekeknek tett engedménykép kerültek a törvénybe és amelyek utóbb a gyakorlatban éppen a törvény vezérelvével ellenkező hatásokat értek el.

— **A Magyar Jogászegylet** vezetősége elhatározta, hogy magyar jogi monografiák kiadásával kiván foglalkozni, sorozatos előfizetés alapján. A választmány e czélra dr. Nagy Ferencz vezetése alatt álló végrehajtó bizottságot küldött ki,

melynek tagjai: dr. Balogh Jenő, dr. Nagy Dezső, dr. Schwarz Gusztáv és az egylet tisztviselői közül Vámossy Károly pénztárnok, Baumgarten és Szladits titkárok és Meszlény könyvtáros.

A jogi irodalom pártolása, mely eddig az egylet czéljaként csak a nyomtatott alapszabályokban szerepelt, összeköttetésben az irodalomban mutatkozó hézagok pótlásával: ez az a czél, melyet az uj vállalkozás szolgálni kiván. Természetes, hogy az egyletnek nem hivatása oly müvek kiadásának lehetővé tétele, melyek a könyvkiadóknál is könnyen elhelyezhetők. Éppen ebben áll az uj vállalkozás főérdeme, hogy egyedül irányadó szempontként veheti figyelembe azt, ami a könyvkiadóra csak közvetve tartozik, tudniillik a magyar jogtudomány fejlesztését és egyáltalán nem kell tekintettel lennie arra, ami a kiadót elsősorban vezérli, tudniillik a jövedelmezőségre. A legtöbb tudományszaknak már megvan a maga organuma, melylyel irodalmában a tudományos szükségletek kielégitését irányozza. A Természettudományi Társulat, az Orvos-Egyesület, a Közgazdasági Társaság, a Társadalomtudományi Társaság és — last not least — a Tudományos Akadémia könyvkiadó vállalata rég müködő ily organumok.

Mint értesülünk, a kiküldött végrehajtó-bizottság abban állapodott meg, hogy mintegy 60 ivnyi terjedelmü jogi müvek — e tudományszak minden ágából — fognak majd kitenni egy-egy sorozatot, melyre az előfizetés összege egyleti tagok részére 12 K, az egyleten kivül állók számára pedig 15 K. Az első sorozat programmja legközelebb nyilvánosságra kerül és kizárólag elsőrangu jogtudományi irók monografikus müveit tartalmazza. E kiadványok kimeritő betürendes tárgymutatóval és az idézett jogszabályok jegyzékével is el lesznek látva. A programmba felvétetett oly kiváló külföldi müvek leforditása is, melyek a kulturállamokban felbukkanó uj eszmeáramlatoknak a magyar jogászvilág gondolatkörébe való bevezetésére alkalmasak; s mivel az ily irányu német nyelvü müvekhez a magyar olvasó különben is könnyen fér, főképp a más nyelvü ily müvek leforditása van tervbe véve. A nevezetesebb külföldi államok igazságügyi szervezetét és igazságszolgáltatását eredeti forrásmunkák után készült tanulmányok fogják ismertetni. Nem kétkedünk benne, hogy a magyar jogászvilág örömmel és lelkesedéssel fogja felkarolni ezt a vállalkozást és hogy különösen minél számosabb jelentkezés utján annak gyakorlati keresztülvitelét biztositani fogja. Jelentkezést a bizottság tisztviselő tagjai már most is elfogadnak. A sorozat első száma a folyó év szeptember havában fog megjelenni.

— **A magyar alkotmány történelmi fejlődése.** Ez a mü a Népszerü Főiskola Könyvtára legujabb, negyedik kötete. Szerzője: dr. Ferdinándy Géza egyetemi tanár, aki könyvét a Népszerü Főiskolán tartott előadásai nyomán irta. A munka nagy vonásokban, de azért szemléltetően vázolja azt az átalakulást, amelyen alkotmányunk Szent-Istvántól a mai időkig, a népképviseleti alkotmány koráig átment. A kötet előnye, hogy minden szakszerüsége mellett is közérthető és élvezetes. Kiadta a Franklin-Társulat: ára füzve két korona.

— **Jogirodalom.** «Uj erkölcsjavitó intézmények. Irta Campiann Tódor, Commendatore Bartolo Lango ügyvéd, a nagy olasz emberbarát és társadalomtudományi müvei és adatai alapján.»

A szerző munkájának talán megfelelőbb czimet adhatott volna, például: A praeventio és az elitéltek erkölcsi javitásának uj módszere. Vagy: A kriminalitás és a visszaesés csökkentésének uj módszere. Igy már a könyv czime elárulta volna, hogy az a büntető- és szocziálpolitikust érdekelheti. Az emlitett uj módszer szerzője, Bartolo Lango olasz ügyvéd, elsősorban gyakorlati szocziálpolitikus, de módszerének alapelveit tudományos alakban is kifejtette, Il triplice trionfo della Istituzione a pro dei figli dei carcerati. Valle di Pompei Scuolo tipografica Bartolo Lango pei figli dei carcerati 1899.» czimü munkájában, amelyre ő maga több nemzetközi börtönügyi kongresszusnak a figyelmét is fölhivta. Ebből meritett, mint kutfőből Campiann Tódor is, aki vállalkozott arra, hogy a magyar közönséggel is megismertesse azokat a bámulatos eredményeket, melyeket Bartolo Lango ügyvédnek a rabok gyermekeinek nevelése és ezek szüleinek az életfogytiglani vagy hosszu idejü szabadságvesztésbüntetésre elitélt fegyenczek erkölcsi megjavitása terén elérnie sikerült s megismertesse azt a módszert is, melyet Bartolo Lango követett és mindenkinek követni kell, aki hasonló fényes eredményeket akar elérni.

Campiann Tódor vállalkozása annál nagyobb figyelemre méltó, mert ezidőszerint ő maga is fegyencz lévén, az ő saját példája bizonyitja, milyen lelkesedést képes Bartolo Lango magasztos emberbaráti müködésének puszta hire is kiváltani a letartóztatási intézetek boldogtalan lakói lelkében!

Dr. B. K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Osztrák birák egyesülete.** Jelentőségteljes az a felhivás, melyet tizenöt elsőfolyamodásu biró és ügyész bocsájtott ki országos szervezkedés czéljából. A szervezkedés czéljait a felhivás a következőkben vázolja: A birói hatalomról szóló törvény elavult. A birói függetlenséget fejleszteni kell. A bíróképzés javitandó. A biráskodásnak a közigazgatástól való elválasztása teljesen végrehajtandó. A biráskodástól elválasztandó minden nem birói funkczió. Az alakulandó szervezet czélja lesz ezen feladatok megvalósitására való törekvésen kivül a tagok támogatása olyan ügyeikben, melyek az ő hivatásukban merülnek fel, valamint szegény kartársak és hozzátartozóik támogatása. Küzdeni fog az egyesület a mai rangosztály-rendszer és az értelem nélküli czimek eltörlése, valamint a fizetésemelkedésre alapitott fizetési fokozatok rendszerének megvalósitása érdekében. A birói fizetéseket a birói állásnak és a gazdasági helyzetnek megfelelőkép kell dijazni. A minősitési szabályokat is gyökeresen meg kell változtatni és pedig a kollegiális jelölés alapjára fektetve. A birákat törvény által ki kell zárni minden kitüntetésből. Végül küzdeni fog az egylet a bíróságoknak megfelelő helyiségekben való elhelyezése érdekében is.

— **A gyámhatóságot gyakorló bíróságokhoz** a porosz igazságügyminiszter rendeletet intézett. melyben figyelmezteti őket, hogy hatósági jogaik komoly gyakorlása által minő mély hatást gyakorolhatnak a népnevelés és gyermekvédelem ügyére. A biró tehát ne szoritkozzék az ügy formai, aktaszerüleg korrekt elintézésére, hanem minden egyes külön esetben mérlegelje az érdekelt kiskoru igényeit, szükségleteit és a közérdek tekinteteit. Ne csak külsőleg teljesitse a biró kötelességét, hanem abban az irányban hasson, melyet a jelenkor a szocziális bajok orvoslására hivatott minden tényezőtől megkiván.

— **Skótországban** kereskedelmi czégek actoratusára vonatkozólag különös joggyakorlat létezik, melyet hármasszabálynak (rule of the threc) neveznek. Ugyanis mig az oly czégek, melyek neve a czégtulajdonosok neveiből van összeállitva, egyedül is birnak actoratussal, a tárgyi czégek vagyis azok, melyekben a czégtulajdonos neve elő nem fordul, csakis a czégtulajdonosaik közül legalább hárommal együtt (ha ugyan vannak annyian) pertársaságban perelhetnek.

F. K.

— **Egyik angol vasuttársaság** egyik utasát, aki tévedésből rendeltetési állomásánál, ameddig jegye szólt, tovább utazott, majd tévedését észrevéve kiszállt és a következő vonattal visszautazott rendeltetési állomására, beperelte a rendeltetési állomástól tovább utazásának és oda-visszautazásának utidija megfizetésére. A bíróság felperest keresetével elutasitotta azon az alapon, hogy a tévedésből megtett utdarabra nézve bérleti szerződés consensus hiánya miatt létre nem jött — a visszautazásnál pedig tudta a társaság, hogy az utas, aki már kiszállásakor megtagadta a jegyére való ráfizetést — fizetni nem akar.

F. K.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Nagyobb forgalmu ügyvédi vagy közjegyzői iroda önálló vezetésére, esetleg társként is vállalkozik gyakorlatilag és elméletileg egyaránt képzett ügyvéd, volt közjegyzői helyettes. Czime a kiadóhivatalban. 12066

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 11. szám. Budapest, 1907 márczius 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Fayer László emlékezete. — A polgári törvénykönyvről. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — A tengerjogi igazságszolgáltatás kérdésének végleges rendezése. *Dr. Dárday Dezső* kormányzósági miniszteri titkártól. — A kir. Curia tehermentesitése. *B. A.* — A képviselői mentelmi jog köréből. *Dr. Marschalkó János* kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Fayer László emlékezete.

A kegyelet összegyüjtötte azokat a megemlékezéseket, melyek Fayer László elköltözését kisérték. Keretbe foglalva találjuk e könyvben a barátok, a tanitványok bucsuszavait.

Egymás mellé sorakoznak itt az alapvető tudományos problemák, melyekkel legszivesebben foglalkozott, azok a nagy eszmék, melyeknek diadala érdekében annyiszor szállott sikra. Az egyes megemlékezésekből mozaikszerüleg alakul ki az a nagyarányu munkásság, amelyet Fayer mint tudós, mint tanár, mint szervező és mint agitátor egy egész életen keresztül kifejtett. De a könyvnek sajátszerü varázsát nem ez adja meg. Ami megragadja az olvasót, az az érzelmek őszintesége és közvetlensége, mely annak minden sorából kiárad: a barát szeretete, a tanitvány tisztelete, az ellenfél hódolata. Nem a rendes, conventionális elparentáló hang ez; mélységes, igaz bánatról tanuskodik a megemlékezések mindegyike.

Aki Fayert nem ismerte, önkénytelenül kérdi: milyen lehetett az a férfiu, akit ilyen nagyon szerettek?

Tudós volt, ki előbbre vitte a tudományt. Tanár volt, ki a nemzet széles rétegeibe vitte be a tudomány iránti szeretetet. Szervező volt, ki a tudományos életet lüktetővé és termékenynyé tette. De mindez nem magyarázza meg a rajongásba menő szeretetet. Hiszen annyi jeles férfiu hal meg megsiratatlanul.

Egész ember volt.

Élete a munkának volt szentelve. Mindig dolgozott, de sohasem várta az elismerést. Testi szenvedései voltak, és ő mindig mások bajával törődött. Nem volt benne semmi keserüség. Derüs volt és telve szeretettel minden iránt.

Tudós volt bár, de nem tekintette az elméleti tanokat az élettől távol álló fogalmaknak. A legelvontabb fogalom is szint és életet nyert nála az érzelem hevétől.

Szerette a nagy eszméket, amelyekért küzdött és hitt bennük. De ép ugy szerette a legkisebb problemát is, melylyel éppen foglalkozott. Ha a jogalkotás vagy a jogalkalmazás kérdéseit elemezte, nemcsak a fogalmi constructióban lelte kedvét, hanem azoknak az embereknek a sorsa is érdekelte, kikről a problemában szó volt: mindig a gyönge ember, az elnyomott védelme lebegett szeme előtt.

Nemes tulajdonságai praedestinálták arra, hogy az ifjuság tanitója legyen. Az egyetemen a tanár tudásával, élete példájával, egyéniségének varázsával képes irányitani a nemzet ifjuságának fejlődését. E nagy hivatást kevesen teljesitették annyi meggyőződéssel és oly nagy hatással, mint Fayer László. Szeretetével közel hozta magához az ifjuság szivét; egyéniségének szeretetreméltóságán keresztül hóditotta meg az ifjakat a tudomány szeretetének.

S egyik generáczió ment, a másik jött: ő mindig egyforma szeretettel oktatott és buzditott, De nem tévesztette szem elől tanitványait akkor sem, mikor az egyetemet elhagyták: tanárt és tanitványt állandóan összefüzte a szeretet köteléke, amelynek első szálai a tanteremben szövődtek. Ebből a kapcsolatból egy nagy szervezet nőtt ki, melyben ő mindenkinek ki tudta jelölni a neki legjobban megfelelő helyet. Bele tudta vonni ennek a szervezetnek a munkájába azokat is, akik tudományos kérdésekben nem voltak vele egy nézeten, sőt ellenfeleket nevelt magának.

Felemelő látni egy életet, melynek minden mozzanatát besugározza a szeretet.

Ha mások lényük erőszakosságával — ő egyéniségének ritka szeretetreméltóságával szerzett hivőket tanainak.

Ilyennek ismerték őt életében, ilyennek tisztelik halála után. Aki olvassa az ő emlékének szentelt könyvet, az látja, hogy ki volt Fayer László. Megtudja ezt — nem müködésének leirásából, hanem az emlékezések mindegyikében megnyilatkozó szeretetből. Visszasugárzása ez annak a nagy szeretetnek, melylyel életében mindent magához ölelt.

Mindegyik megemlékezésben egyéniségének egy-egy jellegzetes vonása domborodik ki. Az egész emlékműből pedig csodálatos harmoniában emelkedik ki szellemi képmása, körülfonva a szeretettől, mely a legméltóbb relief Fayer érczalakja körül.

*

Az emlékkönyv, mely könyvárusi forgalomba nem kerül, száz oldalon tartalmazza a Jogtudományi Közlönyben, Ügyvédek Lapjában, Jogállamban Fayer László halála alkalmából megjelent czikkeket, továbbá a ravatalnál, valamint az egyetemen, a Jogászegyletben, a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesületben mondott búcsúszavakat.

A polgári törvénykönyvről.

Uj stádiumba jutott egy nehány hónap óta a polgári törvénykönyv ügye. A volt miniszter a mult év végső heteiben tanácsot hivott össze, amelyben kijelentette, hogy a polgári törvénykönyv tervezetét «egyelőre» nem a maga egészében kivánja elővenni, hanem a dologjog elvi kérdéseit kivánja tárgyaltatni. E tárgyalás alapján azután a dologjogi kódexet kivánja kidolgoztatni és egy munkálat alatt levő uj telekkönyvi rendelettel együtt terjeszteni a képviselőház elé. Az általános polgári törvénykönyv ezzel belátható időre ismét háttérbe szorult. Ismét a *parcziális törvényhozás* vizébe evezünk.

Ez a fordulat megint rávilágit arra, mit már évekkel ezelőtt * tettem szóvá e lapokban: a polgári törvénykönyv előkészitésének hiányos *organizáczióját*.

Mi lett az «állandó bizottságból», mely több mint 10 évvel ezelőtt Ő Felségének legfelsőbb elhatározása alapján

* L. Jogtudományi Közlöny 1903 decz. 18. számában «A polgári törvénykönyvről» irott czikkemet.

«a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének kidolgozása czéljából» alakult?

Az első miniszternek, ki életbe hivta és ki alatt aránylag rövid idő alatt elkészültek a szerkesztők részjavaslatai, négy utódja lett azóta. Az első egyetlen ülésre sem hivta össze az állandó bizottságot. A második ismét elő akarta venni a müvet, de tovább nem jutott, mint az ügyrend igen kérdéses értékü felforgatásáig. A harmadik kezében a polgári törvénykönyv nagy terve a «telekkönyvi reform» gondolatává zsugorodott össze. És hogy igazságügyünk jelen vezetője mit akar kezdeni mindezek után a sokat hányatott müvel, ez idő szerint még ismeretlen.

Szivesen csalódnám, de tartok tőle, hogy ily uton sohasem fog elkészülni a magyar polgári általános törvénykönyv. «Allandó bizottság» oly bizottság, amelynek állandók a tagjai, állandó a terve, állandó a munkássága és állandó a vezetése. Ez értelmek egyikében sem «állandó» a polgári törvénykönyvet előkészitő bizottság. Vezetője a mostani organizácziő szerint a mindenkori miniszter vagy államtitkár, a politika férfiai, kiket a nap árja hoz és visz; tagjai a mindenkori miniszter által kinevezhetők és elbocsájthatók; irányát és tervét egyik miniszter megcsinálja, a másik feldönti; és munkásságának állandóságára jellemző, hogy a bizottságot hat éven keresztül egyetlen ülésre sem hivták össze. Ez *organizáczión* kellene nézetem szerint változtatni első sorban. Az állandó bizottságnak a mindenkori minisztertől függetlenül kellene szervezkednie; saját maga alkotta terve szerint és saját felelőssége alatt kellene folytatnia a 6 év előtt ok nélkül megszakitott munkáját és csak ha elkészült vele, kellene azt átnyujtania az akkori kormánynak. Ez a munka kellő szervezés mellett 4—5 év alatt befejezhető. Ily előfeltételek mellett és ily szervezéssel végezte a maga munkáját a német törvénykönyvet előkészitő bizottság is; a magyar bizottság is ily előfeltételek mellett és ily szervezéssel fogja a magáét befejezni vagy pedig, ha az előfeltételek meg nem adatnak — *nem* fogja befejezni.

Szinte 30 esztendeje, hogy a polgári törvénykönyvvel kapcsolatban és vele versengve kisért a *parcziális törvényhozás* gondolata. A kishitüek, kik nem biztak egy teljes kodex létrehozásában, próbát akartak tenni legalább egyes részeivel, miket legsürgősebbeknek tartottak. Igy bukkant fel a 80-as években a *kötelmi jog* terve; a javaslat el is készült, megbeszélték, hibáztatták, félretették. A 90-es években az *örökjog* kodifikáczióját tértek. Teleszky javaslata a képviselőházi tárgyalás utolsó stádiumáig jutott; ekkor Szilágyi Dezső került kormányra és visszavonta. Szilágyi a *házassági törvényt* tartotta legsürgősebbnek és müvét diadalmasan czélhoz is vezette; egyebekben azonban a parcziális törvényhozás elvével szakitott és ismét egy egységes polgári törvénykönyv teremtését vette czélba. Utódja a terv valósitásához fogott; igy jött létre az «állandó bizottság» és közkézen forgó tervezete. Azóta ismét három miniszter jött és ment. És mi az eredmény? Polónyi miniszter ismét a parcziális törvényhozás gondolatára tért vissza, melyet több mint 12 év óta elejtettnek véltünk, azzal a változattal, hogy most már nem a kötelmi vagy az örökjog vagy a családjog, hanem a — dologi jog kodifikáczióját lett égető feladata a törvényhozásnak!

Látni való, szinte a véletlentől függ, mily irányba hajt egy emberöltő óta a törvényelőkészités szele. A kormányférfiak személyes előszeretete vagy szakszerü előképzettsége szerint hol egyik, hol másik része a polgári törvénykönyvnek üti fel fejét. Teleszky az örökjoggal foglalkozott: midőn államtitkár lett, az örökjog kodifikáczióját volt a legégetőbb. Plósz Sándor a perrendnek szentelte életét: midőn miniszter lett, a polgári törvénykönyv egyszerre pihenőre tért és a perrend reformja lett a jelszó. A mostani államtitkár a dologi javaslat érdemes szerzője: véletlen-e, hogy egyszerre a dologjog kodifikáczióját a legodázhatatlanabb feladat? És ha holnap más vezető kormányférfiu tanulmányai véletlenül a gyámság vagy a hireveszettség, vagy a tarifaszerződések terén mozognak, nem-e várhatjuk, hogy az általános polgári törvénykönyv helyét a gyámság, a hireveszettség, vagy a munkásszerződésnek rendezése fogja elfoglalni? Mindebben nincs gáncs azon kiváló férfiak ellen, kik igazságügyünk élén álltak vagy állanak. Csak természetes, hogy mindenki az iránt érdeklődik leginkább, amihez legjobban érteni vél. De az «állandó bizottságot» annak idejét éppen azért alkották, hogy a polgári törvénykönyv sorsát a változó férfiak változó irányai minduntalan ide-oda ne kergessék. És ezért elsősorban csakugyan «állandóvá» és függetlenné kell tenni e bizottságot, ha munkásságát legalább a jövőben ily esélyek ellen biztositani akarjuk.

Nem tudjuk, hogy igazságügyünk jelen vezetője átvenni hajlandó-e elődje hagyatékát a polgári törvénykönyv ügyében. Talán még nem késő, ha e hagyaték értékére reávilágitunk.

A dologi jog kodifikáczióját azzal indokolják, hogy előfeltétele a *telekkönyvi jog reformjának*. Kérdem: mióta kodifikálják az anyagi jogot az alaki jog szükségletei szerint? A természetes sorrend az, hogy az alaki jogot az anyagi jog követelményei szerint rendezik. Igy történt Németországban, ahol a polgári törvénykönyv bevégzése után fogtak hozzá a perrend és a csődtörvény novellájához, a telekkönyv, az ingatlan végrehajtás rendezéséhez stb. Lehetnek körülmények, amelyek javalják, hogy az alaki jog reformjához fogjanak még a polgári törvénykönyv elkészülte előtt, amint azt például a sommás törvénynyel tették, vagy amint Plósz Sándor miniszterségе alatt az egész polgári perrenddel tervezték. Ily esetben a *fennálló* anyagi jogból kell kiindulni és egy későbbi novellára kell bizni azt, hogy a törvényt a későbbi anyagi kodex ujitásaival összeegyeztessék. De helytelen eljárás egy alaki törvény ötletéből kitörni egyes köveket a magánjog épületének egészéből. A magánjog kérdései összefüggnek és helyesen és véglegesen csak összefüggésükben oldhatók meg. Ha külön rántjuk ki az egyes kérdéseket: vagy ezeket sem oldjuk meg igazán, vagy pedig az egésznek vagyunk kénytelenek præjudikálni. Az állandó bizottság müködése alatt is előfordult, hogy az akkori miniszter valami előkészités alatt levő formális törvény alkalmából azt követelte, hogy a bizottság a magánjog bizonyos részletkérdéseit külön vegye elő. Igy egyszer az elévülés fejezetét kellett elővenni, máskor az állathiány szavatosságáról kellett tanácskozni. A bizottság megfelelt ugyan ez utasitásnak, de mindig ragaszkodott az elvhez, hogy a törvény e részletei is csak az egész törvénykönyvvel együtt léphessenek életbe. Ez álláspont mellett kell maradnunk az ingatlan dologjog kérdésében is.

De nem is áll, hogy a telekkönyvi eljárás kodifikáczióját sürgősebb volna a polgári törvénykönyvnél. És ha állana is: el nem ismerhető, hogy a telekkönyvi eljárás reformjának éppen csak az ingatlan dologi jog kodifikáczióját lenne az előfeltétele.

Fennálló telekkönyvi eljárásunknak bizonyára megvannak a maga hiányai; azért egészben véve mégis aránylag jeles mü, melylyel, különösen, ha legégetőbb bajain egynehány novelláris szakaszszal is segitünk, bátran beérhetjük még egy pár esztendőig. Ha kérdjük, mi hiányosabb: telekkönyvi eljárásunk vagy anyagi magánjogunk? — a válasz nem lehet kétes.

Legujabb időig — az osztrák és a német uj telekkönyvi törvények teremtéséig — e tekintetben még ez országokkal szemben is előnyben voltunk; anyagi magánjogunk azonban ezer sebből vérzik, melyek kezelés és orvoslás után kiáltanak. Sürgősség dolgában tehát a magánjog kodexe a telekkönyvi eljárás törvényével össze sem hasonlitható. És ha mégis ez utóbbit akarjuk reformálni: csakugyan a dologi jog

és csakis a dologjog kodifikációja-e az, ami vele kapcsolatos? Bizonyos igaz, hogy a dologi jog *alapelvei* iránt — a dologi jogok fajtái és tartalma, egymáshoz való viszonya, szerzése, átruházása, megszünése iránt — tisztában kell lennünk, mielőtt a telekkönyvi eljárás rendezéséhez fogunk. De ez *alapelvek* tekintetében a mai jogállapot sem kétséges és ez alapelvek — a Tervezet és az eddigi tanácskozások tanusága szerint — a jövő kódexében sem fognak változni. Hogy mi a tulajdon, zálogjog, szolgalmak és dologi terhek tartalma, miben áll szerzésük, átruházásuk, elenyésztük és hasonló egyébb «elvi» előkérdései minden telekkönyvi eljárásnak: ezek ma sem vitásak, ezeknek az *alapelveknek* megállapitása czéljából tehát nincs szükség a dologjogi kódex elkészitésére. Ami pedig a *részletkérdéseket* illeti, amiknek tüskés a megállapitásuk, mert belebonyolódnak a magánjog százféle egyéb ága bogába: ezek a telekkönyvi eljárással nem függnek össze szorosabban, mint számos más részei az anyagi magánjognak. Mert szükségtelen mondanunk, hogy a telekkönyvi birónak nem csak a dologjog kérdéseivel van dolga. A természetes és a jogi személyek jog- és szerzőképessége, az egyletek és társaságok képviselőinek legitimációja, a kötelmi szerződés érvényessége, a családi vagyonjog kérdései, a gyámok és gondnokok hatásköre, az örökösök és a hagyományosok, az elő- és utóörökösök, a kötelesrészesek, a végrendeleti végrehajtók, a hagyatéki hitelezők jogviszonyai — mindezt és száz más kérdését a magánjog egész területének ismernie kell a telekkönyvi birónak, mielőtt egyetlen egy telekkönyvi bejegyzés elrendeléséhez vagy megitéléséhez foghatna. A telekkönyvi eljárás reformja tehát nem ok arra, hogy dologjogi kodexet csináljunk a polgári törvénykönyv helyett.

Politikai és nemzeti okokat is hangoztatnak a tervezett ujitás mellett. A telekkönyvi rendelet, valamint a vele kapcsolatban álló részei az osztrák polgári törvénykönyvnek, az abszolut korszak maradványai. Hazafias feladat, hogy véget vessünk mihamarább érvényüknek. Megvesztegető érvelés bizonyára; csak az a kérdés mi áron valósitjuk meg? Gondoljunk elsősorban a *technikai* akadályokra. Az ingatlan dologi jog ez idő szerint egységes a magyar korona egész területén: az osztrák polgári törvénykönyv van e tekintetben mindenütt hatályban, a legszükebb értelemben vett Magyarországon ugy, mint Erdélyben és Fiumében. Ha most uj dologjogi törvényre térünk, kétféle lehet az eljárás.

Vagy érintetlenül hagyjuk az állapotot Erdélyben és Fiumében és az uj törvényt csak a Királyhágón inneni Magyarországon léptetjük életbe. Ez esetben léket ütünk a jogegységen a birodalom legexponáltabb két részében — ez egyenesen vészes hiba volna jogi és politikai tekintetben. Vagy pedig kiterjesztjük az uj törvényt Erdélyre, Fiumére is: ez esetben meg kellene ott szüntetni az osztrák polgári törvénykönyv mindama rendelkezéseit, amelyekre nézve az uj törvénynek intézkedése van. Ezzel pedig uj nehézség állana elő. Szinte 50 esztendeje, hogy elmélet és gyakorlat vesződik a feladattal, hogy meghatározza, melyek az osztrák polgári törvénykönyvnek azon szakaszai, miket az országbirói értekezlet, mint «a telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állókat» *hatályban tartott?* A budapesti egyetem pár évvel ezelőtt pályázati dijat is tüzött e kérdés megfejtésére — pontosan a mai napig sem tudunk reá megfelelni. Ime ez a bokros kérdés forditott alakban ujulna meg most Erdélyben és Fiumében: melyek az osztrák polgári törvénykönyv azon szakaszai (igy szólna most a vitakérdés), miket az uj dologjogi törvény *hatályból léptetett?* Szinte megoldhatatlan feladatnak tartanám, ha az uj törvény e szakaszokat az átmeneti intézkedésekben taxative fel akarná sorolni — az ilyen felsorolás, bármi gondosan egyeztetné is a törvényhozás a két törvény szövegét, mulhatatlanul vagy sokat mondana vagy keveset. Bizonyára be fogja érni annak kijelentésével, hogy hatályukat vesztik az osztrák törvény mindazon rendelkezései, amelyek az uj törvényben rendezett kérdésekre vonatkoznak — igy vagy hasonlóan szólana bizonyára az átmeneti szakasz. Ezzel pedig nyomban ott terem a mi 50 éves controversiánk (csakhogy visszájáról nézve) a Királyhágón tul. Érdemes-e vajon egy *ideiglenes* törvény kedvéért — mert hiszen az egységes kodex az uj terv szerint is állitólag csak el van halasztva, de végkép el nincs ejtve — mondom: érdemes-e egy ideiglenes törvény kedvéért igy felgyujtani a jogi békét?

Még fontosabbak a *tartalmi aggályok*. Ki akarjuk irtani az idegen törvényt — csakugyan *magyar* törvény-e az, ami helyébe készül? A dologjogi tervezet bizonyára szorgalmas és lelkiismeretes munka. Egészben véve azért még sem egyéb, mint a német birodalmi törvénykönyv idevágó részének reprodukciója. Kérdem, vivmány-e csakugyan nemzeti szempontból: megszüntetni az *osztrák* törvényt, hogy helyébe tegyük a *németet?* És ha még csak a dologjogról magáról volna szó! Ám a német birodalmi polgári törvénykönyv mélyen átgondolt, egységes munka. Az efajta mü részei nincsenek csak külsőleg összeenyvezve; az ilyen münek eleven lelke van, mely oszthatatlanul kering minden porczikájában; nincs tétel benne, amely az összes többiekkel össze ne függne és éppen ezért: aki egy részét sajátitja el, e résszel menthetetlenül magáévá tette az egészet is. Már most, hogy a «telekkönyvi reform» ötletéből ily sulyos módon akarunk-e praejudikálni jövendő polgári törvénykönyvünk egész irányának: ezt tán csak mégis meg kellene gondolni.

Összefoglalok. A parcziális törvényhozás gondolatát elejtendőnek tartom. A polgári törvénykönyv munkáját szerintem fel kell venni ott, ahol hét év előtt megakadt: a szerkesztők résztervezeteiből (mert a közzétett «első szöveg» valójában csak e résztervezetek külső egymás mellé állitása, a tervezet jelen alakjában még a szerkesztőbizottság fórumán sem ment keresztül) a végleges javaslatot el kell készíteni. E czélra azonban még nagy munkára van szükség. A közzétett «első szöveg» (a következőkben lényegileg csak ismétlem azt, amit ugyan e helyen három év előtt kifejtettem) nagyjában nem egyéb, mint a német birodalmi kódex variánsa. Egyes részei merő forditások, mások az eredeti szöveg változatai, csak kicsi része mondható uj konczepcziónak. De még azokon a részeken is, amelyek a német mintától távolabb esnek, erősebben érzik meg a német példa nyomása mint ahogy az hazánk politikai és tudományos prestige-jével megférne. Ha 1867 óta kelt törvényeink érdemileg a német «Reichsgebiet» termékei: Magyarország polgári jogrendjének századokra szóló törvénykönyve nem lehet a német civilkodex mása. Hogy az első tervezet még a német járom alatt nyög, nem vethető neki szemre. A szerkesztőknek a munka első stádiumában még meg kellett birkozniok a német törvénykönyv imponáló anyagával, keresztüljutni rajta végképp még nem tudtak. Ezen a munkán át kellett egyszer esni, elhaladni mellette nem lehetett. De közepében megrekednünk sem szabad. Át kell mennünk a német kódexen keresztül, de tul is kell haladnunk rajta. És még ott is, ahol tartalmilag a német kódex megoldását követjük, legalább alakilag magunkévá kell azt speczifikálnunk. Ha a kis Svajcz képes volt megtalálni Huber javaslatában a maga saját utját az olyan imponáló két alkotás között, milyen egyfelől a franczia Code, másfelől a német polgári törvénykönyv, meg kell azt találnunk mineküuk is. Sőt a módszerre nézve is tanulhatunk az időközben megjelent svajczi mintából. Amint a svajczi javaslat szerzője tette, nekünk is arra kell törekednünk, hogy a viszonyainknak, gondolkodásunknak, hagyományainknak megfelelő egyszerübb technikával, egyszerübb nyelvvel fejezzük ki azt, amit a németek a törvényhozási nyelvnek eddig páratlanul abstrakt jargonjával kifejeztek. Arra a szinte mathematikai pontosságra, mit a német kódex minden szakaszban és minden szóban megvalósitott, nekünk törekednünk sem

*

kell. Ha ilyesmire törekszünk, akkor igazán nem fog más hátra maradni, mint hogy a német kódexet egyszerüen leirjuk, mert ezt a feladatot a németek oly pontossággal oldották meg, hogy mi velük nem versenyezhetünk.

De a mi feladatunk más. A magyar kodex kevésbbé mathematikus és kevésbbé abstrakt kell hogy legyen, mint a német. Ha kevésbbé pontosak lesznek is a mi meghatározásaink; ha nem is forditunk annyi furfangot arra, hogy a törvény betüje a szabályozott jogviszony minden képzelhető legritkább változatát is felölelje; ha olykor a német törvénykönyv legszőrszálnyibb distinctióival és contradistinctióival szemben az elv felállításával érjük is be és a többit a biró méltány-érzetére bizzuk, amint bizza a franczia, angol gyakorlat, de bizza százados hagyományszerü hazai jogunk is; ha ezáltal egyszerübb, érthetőbb, áttekinthetőbb lesz a mi törvénykönyvünk: a magunké lesz és magyar lesz. A csodálat mellett, melylyel a német törvénykönyv eddig páratlan technikája iránt adózunk, szükség lesz visszaemlékezni arra a naivitásra és egyszerüségre, amelyet jogéletünk az osztrák polgári törvénykönyvben megszokott. Amint Huber svajczi tanár a franczia Code és a német törvénykönyv közt ásta meg a maga munkája medrét, ugy meg kell azt ásnunk minekünk a német törvénykönyv és az osztrák kódex között: modernebbnek és technikailag pontosabbnak kell lennie ez utóbbinál, de egyszerübbnek amannál. Oly szakasznak pedig, mely merőben, forma szerint is csak a német kódex szakaszának forditása: egyetlenegynek sem szabad megmaradnia. Politikai becsület dolga az — hogy másról ne szóljak — hogy a magyar polgári jog ne a német törvény, hanem a saját maga nyelvén szóljon. Végtelenül sokat mulasztottunk és vétkeztünk e tekintetben, a modern állam első berendezésének sietős munkájában az utolsó 23 év alatt. Ideje, hogy ennek vége szakadjon. *Dr. Schwarz Gusztáv.*

A tengerjogi igazságszolgáltatás kérdésének végleges rendezése.

«A bán hozzászólási joga a fiumei törvénykezési ügyekhez» czimü közleményben már elő volt adva, hogy az 1868: XXX. tcz. 48. §-ának rendelkezése folytán a tengerészeti jog kiszolgáltatása a magyar korona összes országai között közös kormányzati ágat képez, melyben a végrehajtó hatalom az idézett törvény 43. §-a alapján véglegesen a Budapesten székelő központi kormányt illeti meg, mig az ezen felül szükséges birói hatalom mikénti gyakorlásának kérdésében a m. kir. miniszterelnök, a m. kir. igazságügyminiszter és Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánja által a fiumei kir. törvényszék felállitása és hatóságának ideiglenes szabályozása tárgyában 3870/71. szám alatt kibocsájtott szabályrendelet alakjában egy ideiglenes jellegü paktum szabályozza a mai állapotot, oly értelemben, hogy a horvát-szlavon kormány a fiumei provisorium tartamára a magyar kir. igazságügyminiszterrel szemben lemondott a kérdéses birói hatalom egyes jogositványainak gyakorlásáról.

Ezen ideiglenes állapot azonban előbb utóbb végleges rendezést fog igényelni, melyre annyival inkább kell elkészülve lennünk, mert az emlitett *tengerjogi paktum*-nak kérdése és a *fiumei provisorium*-nak kérdése — az ellenkező látszat daczára is — egymással szerves összefüggésben nincsenek és igy könnyen megtörténhetik az, hogy azok egymástól elkülönitve és különböző időpontokban fognak megoldatni.

Nincsen ugyanis közjogi akadálya annak, hogy a 3870/71. sz. szabályrendelet határozmányaiban lefektett ideiglenes tengerjogi igazságszolgáltatási paktum tartalmilag változtatlanul megujittassék, illetve meghoszszabbittassék abban az esetben is, ha az 1868: XXX. tcz. 66. §-ában megállapitott három faktor megegyzése folytán a fiumei provisoriumnak a törvénykezésre vonatkozó részei véglegesen rendeztetnének; másrészt pedig annak sincsen semminő közjogi akadálya, hogy a tengerészeti jog kiszolgáltatásának kérdése már a fiumei provisorium fennállásának tartama alatt is végleges rendezést nyerjen.

A bánnak a fiumei törvényszék felállitásánál történt szereplése ugyanis korántsem abban leli indokát, hogy éppen a fiumei törvényszék lett tengerjogi hatáskörrel felruházva, mert nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a fiumei kir. törvényszéknek tengerjogi hatáskörrel történt felruházása nem is folyik az 1868: XXX. tcz.-ből, hanem, hogy ezen rendelkezés kizárólag a Budapesten székelő központi kormánynak képezi egyoldalu ténykedését, melyben mint szervezeti, vagyis oly kérdésben, mely az 1868: XXX. tcz. 43. §-a szerint a közös végrehajtó hatalom körébe tartozik, teljesen függetlenül volt hivatva eljárni, olyannyira, hogy a kérdést tetszése szerint esetleg akár ugy is megoldhatta volna, hogy nem Fiumében, hanem a magyar korona országainak bármely más városában ruházta volna fel a kir. törvényszéket tengerjogi hatáskörrel, vagy esetleg felruházhatott volna ezen hatáskörrel egynél több törvényszéket is.

De bármely törvényszék ruháztatott is volna fel tengerjogi hatáskörrel, mindenképpen elkerülhetetlen lett volna a bán közremüködése, mert az 1868: XXX. tcz.-ben a tengerészeti jog kiszolgáltatására vonatkozó rendelkezéseknek gyakorlati alkalmazhatása előtt okvetlenül szükségessé vált hézagpótló kormányrendelettel intézkedni az iránt, hogy ezen közös igazságügyi kormányhatalmi ágban a birói hatalom miképpen legyen gyakorlandó, mivelhogy az 1868: XXX. tcz. elmulasztott e tekintetben intézkedést tenni. A 3870/71. sz. szabályrendeletben lefektetett ideiglenes tengerészeti igazságügyi paktumban feltalálható báni jogfenntartó nyilatkozatok, valamint a tengerészeti hatáskört gyakorolni hivatott birák kinevezése körüli gyakorlatban történt báni hozzászólások mindannyian ezen törvényhézagra vezetendők vissza, mert ezen hézag kipótlása ugy, mint a kipótlandó törvény maga is, természetesen csak a horvát tényezővel kötött egyezmény utján volt létrehozható.

Azon körülmény pedig, hogy ezen hézagpótló intézkedés 1871-ben csupán ideiglenes jellegü kormányrendelettel létesitett paktum utján eszközöltetett, adja meg egyuttal magyarázatát annak is, hogy miért ragaszkodtak mindenkor a horvát kormányok a törvény mai szövege által kizártnak nem tekinthető azon lehetőségnek kidomboritásához, hogy a tengerészeti jog kiszolgáltatásánál a birói hatalom a két nemzet által megosztva, azaz közvetlenül saját birái által legyen gyakorlandó. A mindenkori horvát kormányok ugyanis nem érezhették magukat feljogositva arra, hogy az 1868: XXX. tcz. 70. §-a által a horvát-szlavon törvényhozásnak fentartott rendelkezési jogot esetleg jogfosztó eljárásnak minősithető irányban gyakorolják olyképen, hogy a kérdéses birói hatalmat korlátlanul a magyar kir. igazságügy kormányra mint tengerjogi kérdésben közös szervre ruházzák át.

Ha tehát *de lege lata* a tengerjogi igazságszolgáltatásban a birói hatalomnak megosztva való gyakorlását a kérdéses hézag kipótlásának kérdésében egyik szempontul el is kell fogadnunk, *de lege ferenda, vagyis az 1868: XXX. tcz. 70. §-a szerint eszközlendő végleges rendezésnél* a törvény eddigi hézagai által teremtett ezen lehetőség megszünik irányadónak lenni és a törvényhozó előtt a hézag kipótlásánál a *legis ratio* és az *analogia legis* szempontjai foglalják el az első helyet.

Az 1868: XXX. tczikken végig vonuló egyik fő *legis ratiót* pedig éppen a két nemzetet megillető egyes hatásköröknek ügykörök és területek szerint megosztatlanul való szétválasztása képezi, mely alapelvvel merő ellentétben van a tengerészeti igazságszolgáltatásnak mindkét nemzet terü-

letén megosztva; azaz saját birák által való gyakorlása. Akár Fiumében azaz magyar területen, akár a magyar-horvát tengerpart valamely más városában, azaz Horvát-Szlavonországok területén állittassék fel egy tengerjogi hatáskörrel biró bíróság, ezen ügyeknek a két nemzet saját birái által közvetlenül való elintézése mindenkor azon hátránynyal járna, hogy egyrészt idegen birák is gyakorolnának birói hatáskört az illető nemzet igazságügyi autonomiájának csorbitásával; másrészt pedig mindegyik fél saját autonom területén kivül is kényszerülne gyakorolni az őt az 1868 : XXX. illetve a horvát-szlavon 1868 : I. tcz. szerint ott már meg nem illető jogokat.

Az *analogia legis* szempontjából pedig kétségtelen, hogy az 1868 : XXX. tcz. 3., 43., 47. és 48. §§-ain azon vezérelv vonul végig, hogy a kormányzat teljessége azon ügyekben biztositandó Horvát-Szlavon-Dalmátországoknak, amelyek ezen országoknak autonom ügyeit képezik, mig azon ügyekben, melyek a magyar korona országai között közösek, az államhatalom összes jogositványai, melyekhez a birói hatalom is tartozik, a Budapesten székelő központi kormánynak legyenek fentartva. Teljesen megegyezik ezen felfogás az 1868 : XXX. tcz. 48. §. azon kijelentésével, hogy Horvát-Szlavon-Dalmátországok önkormányzati joga kiterjed az igazságügyre, ide értve a törvénykezést is, «*a tengerészeti jog kiszolgáltatásán kivül*».

De ellenkezik végül a tengerjogi igazságszolgáltatásban a birói hatalomnak magyar és horvát-szlavon birák által megosztva való kiszolgáltatásának követelése magával a vegyes birósági intézménynek természetével is, annyiban, hogy ezen biráskodási módszer rendszerint semleges területü székhelyhez szokott kötve lenni.

Mindezen okokból következik, hogy a tengerészeti jog kiszolgáltatásának kérdése az 1868 : XXX. tcz. 70. §-a alapján mielőbb olykép volna véglegesen rendezendő, hogy az idézett törvény 48. §-a azon rendelkezéssel egészittessék ki, hogy ezen közös igazságügyi kormányhatalmi ágban a birói hatalom gyakorlásának vezénylete kifejezetten és kizárólag is a Budapesten székelő központi kormánynak, illetve a m. kir. igazságügyminiszternek mint ezen kormányhatalmi ág központi kormányzati organumának tartassék fenn.

Ezen megoldás mellett a tengerészeti igazságszolgáltatás nyelvének kérdése is az 1868 : XXX. tcz. 56. és 57. § ai által már eldöntött kérdést képezne, amennyiben a Horvát-Szlavon-Dalmátországok területén fekvő, illetve Dalmáczia tettleges visszacsatolásakor feltétlenül felállitandó tengerjogi hatáskörrel biró bíróságok törvénykezési nyelve ipso jure a horvát; a magyar területen fekvő fiumei m. kir. törvényszéknél ellenben a magyar volna.

A Horvát Szlavon-Dalmátországokban illetőséggel biró állampolgároknak, illetve biráknak a magyar korona országainak tengerjogi hatáskörrel felruházott bármely bíróságánál kellő számban leendő alkalmaztatásáról pedig ugyancsak gondoskodva volna az 1868 : XXX. tcz. 46. §-ának rendelkezése által, mely kellő biztositékot nyujt arra nézve, hogy a közös kormányzati ágakban ugy Horvát-Szlavon-Dalmátországok területén, mint az ország többi részeiben is — tekintettel a szükséges szakképzettségre — amennyire csak lehet horvát-szlavon-dalmát honfiak neveztessenek ki.

Az 1868 : XXX. tczikket ily értelemben kiegészitő novelláris rendelkezés tehát végleg megszüntetné a bánnak a fiumei törvénykezési ügyekhez való hozzászólási joga körüli összes kételyeket és zavarokat.

Dalmáczia visszacsatolásának kérdésében pedig ma egy óriás politikai lépéssel közelebb kerülvén a tettleges megoldás felé, — ezen szempontból is felette kivánatos, hogy a visszacsatolás feltételeinek az 1868 : XXX. tcz. 65. §-a szerint leendő megállapitásáig mindazon kérdések, melyek ma csak az idézett törvényhézagai és homályos rendelkezései következtében képezhetik vita tárgyát az akkor szőnyegre kerülő kérdés komplexumából még idejekorán kiküszöböltessenek, nehogy a jogrend rovására ismét félszeg politikai paktumok utvesztőjébe kerüljenek. *Dr. Dárday Dezső*,
kormányzósági miniszteri titkár.

A kir. Curia tehermentesitése.

A kir. Curia hatáskörének szabályozásáról szóló törvényjavaslatokat a képviselőház letárgyalta és igy alapos a kilátás, hogy legfőbb bíróságunknál egy-két éven belül helyre áll az egyensuly, megszünnek a másfél éves hátralékok és a biráknak ma már türhetetlen munkaterhe is kisebbedni fog.

A polgári peres eljárás módositásáról szóló törvényjavaslatnak vitája kapcsán igen fontos kijelentések hangzottak el.

Nagy Ferencz érdekes felszólalásában a birói munkaerőpazarlasával szemben foglalt állást és a kisebb tanácsok mellett érvelt.

A ötös tanácsokra nézve a polgári peres eljárás egyetemi tanárának *dr. Magyary Gézának* is ugyanez az álláspontja * és ha az elméletnek és gyakorlatnak vezető férfiai ezen meggyőződésüket minden alkalommal hirdetik: az általános perrendtartás törvénybeiktatásának remélhetőleg nem messze idejéig meggyőzetik a hetes tanácsokban rejlő erőpazarlásról a jogi közvéleménynek azon része is, mely ma még a régi szeptemvirális bíróság tradicziója nyomán a hetes szenátusokhoz ragaszkodik.

Günther Antal igazságügyminiszter szintén melegen felkarolta az ötös tanácsok intézményét, azonban az általános polgári perrendtartásra kivánta ezen szervezeti kérdés megoldását fenhagyni, mert «a berendelt kir. táblabiráknak oly száma mellett, amilyennel ma a kir. Curián találkozunk, az ötös tanácsok rendszerének behozatala olyan kisérlet volna, amelyet átmenetileg megvalósitani nem lehet.»

A magunk részéről nem hallgathatjuk el abbeli meggyőződésünket, hogy a kir. Curia tehermentesitésére irányuló akcióval egyidejüleg már most meg lehetett volna szüntetni a kisegitő birák intézményét és akkor mi akadálya sem lett volna az ötös tanácsok behozatalának, minthogy a miniszter is csupán a kisegitő birák nagy számát hozta fel a tanácsok birói létszámának azonnali kevesbitésével szemben.

A kisegitő birákra nézve egyébként az igazságügyminiszter szintén megnyugtató kijelentést tett, amennyiben azt mondotta, hogy «komolyan törekszik elérni, hogy az ország legfőbb bíróságánál a nem egyenrangu birák rendszere kiküszöböltessék.» Ha már a jelen alkalmat erre nem használtuk is fel, reméljük, hogy a perrendtartással kapcsolatban ezen az anomálián is segiteni fogunk.

Igen örvendetesek az igazságügyminiszter azon kijelentései, amelyekkel egyrészről kilátásba helyezte, hogy «a polgári peres eljárás javaslata a folyó év őszén tárgyalás alá kerül,» másrészről egy interpellácziára adott válaszában igérte, hogy «egyik legelső dolga lesz a végrehajtási törvény hézagait orvosló törvényjavaslattal lépni a törvényhozás elé».

Ebben a munkásságában az igazságügyi kormány az egész magyar jogászvilág egyöntetü támogatására számithat. Ugy tudjuk, hogy mindkét törvénymü előkészületi munkálatai a miniszteriumban sürgősen elővétettek.

Visszatérve a tehermentesitésről szóló törvényjavaslatnak tárgyalására, konstatálhatjuk, hogy a lapunkban dr. Magyary Géza egyetemi tanár ur által az 1000—2500 K közti értékü sommás pereknek a kir. táblákhoz való utalásával szemben kifejezett aggodalmak több oldalról nyertek a képviselőházban is kifejezést. A felszólalt képviselők is főképpen a jogegység

* L. lapunk mult heti számában közölt czikke.

szempontjából kifogásolták a javaslatnak ide vonatkozó rendelkezését. Dr. Magyary tanár ur is főleg azért ellenezte a hatáskör módositását, mert a javaslat azt az ujabb rést, amelyet igy a jogegységen tör, nem tölti ki megfelelő alkalmas módon.

Az a módozat, amelyet a bünvádi perrendtartás módositásáról szóló törvénytervezet a bünügyekre nézve javaslatba hozott, erre nemcsak nem volt alkalmas, hanem bizonyos irányokban — főképp a biró lelkiismereti szabadsága tekintetében — veszélyeket is rejtett magában. Ezen okból, valamint a dr. Magyary Géza által hangoztatott azon szempontból, hogy a polgári és büntető biráskodás ezen közös kérdéseit egyöntetüen kell szabályozni: az igazságügyi kormány is készségesen hozzájárult a jogegység biztositására nézve proponált rendelkezés elejtéséhez.

Sajnálattal láttuk a bünvádi perrendtartás módositásáról szóló javaslat vitájában, hogy a perorvoslatok bejelentésének formaszerüségei még csak szóba sem kerültek, annál kevésbbé iktattatott be a törvényjavaslatba oly rendelkezés, amely a mai rendkivüli visszásságokon segitett volna.

Az igazságügyi kormány igen helyes irányu munkásságot fejtene ki, ha a kodifikatorius alkotások erélyes előkészitése mellett nagy sulyt helyezne érvényben levő törvényeink hézagainak kitöltésére és égető hibáinak kijavitására. És ezek közt a kijavitandó és kiegészitendő törvények közt a legelsők sorában van a bünvádi perrendtartásról szóló törvény, mely a birói gyakorlat által kiélezett alakszerüségeivel, esetlegességi elvével, nehézkes eljárásával és felebbviteli rendszerével több irányban rászorult a sürgős reformra. *B. A.*

A képviselői mentelmi jog köréből.

Baloghy Ernő országgyülési képviselőtől jelent meg ily czim alatt egy igen temperamentumos értekezés. Könnyü stilusban és nehézkes idézetek nélkül olyan ez a füzet, mint valamely el nem mondhatott ex abrupto beszéd, mely elmondva bizonyára nem tévesztette volna el hatását. Alapját tulajdonképen az a «mentelmi eset» képezi, mely legutóbb nagy port vert fel és két tanunak egy országgyülési képviselő elleni előnyomozat során eskü alatti kihallgatásából állott oly időben, midőn a háztól utóbb kikért országgyülési képviselőnek mentelmi joga még nem volt felfüggesztve.

Ennek az esetnek az ötletéből az értekezés megérinti a mentelmi jognak csaknem minden kérdését és sok érdekes dolgot fejt ki, amelyek de lege ferenda megszivlelésre találhatnak. A fejtegetések magvát az a kérdés képezi, vajjon a háznak, ha egyszer kikért tagja mentelmi jogát felfüggesztette, van-e ingerencziája az eljárás folyamán bekövetkezhető letartóztatásra és a szabadságvesztést kimondó itélet végrehajtására?

Ehhez a kérdéshez akarok én is nehány megjegyzést füzni.

Mielőtt szerzőnek álláspontjára térnék át, a kérdés megvilágitására szolgáljon, hogy mint alább látni fogjuk, a magyar országgyülési mentelmi jogot az 1867 : XII. tcz.-nek a delegáczió tagjaira vonatkozó 47. § án alapuló gyakorlat fejlesztette ki, támaszkodva kétségtelenül az európai államok által jobbára recipiált 1875 julius 16-iki franczia törvény 13. és 14-ik §-ára is.

A most idézett szakaszok a felvetett kérdésben csak általánosságban rendelkeznek: Aucun membre de l'une ou l'autre chambre ne peut pendant la durée de la session être poursuivi ou arrêté en matière criminelle ou correctionelle qu'avec l'autorisation de la chambre, dont il fait partie, sauf le cas de flagrant delit; az azonban, hogy a már egyszer kiadott letartóztathatása iránt ujabb felfüggesztésnek volna helye, ebből a rendelkezésekből ki nem vehető.

Horváth Boldizsár igazságügyminiszter Miletics Szvetozár hiressé vált mentelmi ügyében 1870-ben e tárgyban ugy nyilatkozott, hogy «azontul, ha egyszer a törvényes bíróságnak engedély adatott arra, hogy a vizsgálatot teljesitse és annak eredményéhez képest a vádlott fölött itéletet hozzon: megszünik a képviselőháznak minden joga.» Németországban is a mentelmi jog felfüggesztésében benne foglaltnak vétetik az engedély a vizsgálati fogsághoz. L. Daruváry: A mentelmi jogról 48. lap. Később pedig: «Mihelyt a törvényhozás a per minden stádiumában, minden egyes kérdés fölött külön akarna itélni: a törvényes bíróságok feleslegessé válnának s a birói függetlenség eo ipso meg volna semmisitve.»*

Hasonló értelemben nyilatkozott 1883-ban Várady Gábor és Rohonczy Gedeon esetében Teleszky István: «ha egyszer egy képviselőnek a mentelmi joga a képviselőház által felfüggesztetett, akkor, ha a bíróság jogérvényes marasztaló itéletet hoz, már a mentelmi jog kimondott felfüggesztésének egyszerü következménye az, hogy a bíróság a mentelmi jognak ujabbi, másodszori felfüggesztése nélkül az itéletet végrehajtja.»** Ugyanezt az álláspontot foglalta el akkor Pauler igazságügyminiszter is.

Már most, ami a szabadságvesztést kimondó itélet végrehajtását illeti, a fentiekkel éppen ellenkező gyakorlat honosodott meg éppen Teleszky államtitkársága és Szilágyi Dezső minisztersége idejében. Ebből az időből származott ugyanis az igazságügyminiszternek a képviselőház elnökéhez intézett irata, mely a képviselőházi irományok 1888. évi 284. sz. a. van közzétéve, s melynek mindjárt első passusa ezeket mondja: «Az országgyülési képviselők mentelmi jogát szabályozó eddigi gyakorlat, a képviselőháznak a mentelmi bizottság javaslatai alapján a felmerült konkrét esetekben eddig hozott elvi jelentőségü határozatai, valamint az 1867 : XII. tcz. 47. §-a szerint a mentelmi jog az országgyülési képviselőket csak annyiban védi, hogy azok a képviselőháznak, vagy az illető bizottságnak, melynek tagjai, előleges jóváhagyása nélkül, mint gyanusitottak vagy vádlottak, büntetőügyekben a bíróság elé nem idézhetők, bünvádi eljárás alá nem vonhatók, a tettenérés esetét kivéve le nem tartóztathatók és *elitéltetésük esetében szabadságvesztésbüntetés ellenök végre nem hajtható.*»

Ettől kezdve (1888-tól) pedig kivétel nélkül az a szabály követtetik, hogy ha valamely országgyülési képviselő ellenében jogérvényesen megállapitott szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának szüksége merül fel, annak foganatositása előtt az országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztése mindenkor ujból kieszközlendő.

Ezt a felfogást osztja Jellinek Arthur is, bár a marasztaló itélettel szemben nem a mentelmi jog ujabb felfüggesztését hangoztatja, hanem annak szükségét, hogy a ház meggyőződhessék a közölt itéletből, hogy a kiadott képviselő az által a bíróság által itéltetett el, amely őt kikérte és azért a büncselekményért, amely miatt kikéretett, nehogy a kiadatási kérelemben foglalt tényálladék ürügyül szolgáljon a mentelmi jog kijátszására.***

Ha el is fogadjuk a Jellinek által felhozott azt az indokot (u. o. 217. l.), hogy az itélet végrehajtása már nem lévén birói, hanem közigazgatási functio, a fenti gyakorlat a birói függetlenséget nem érintheti, ezt az argumentumot semmiképen sem alkalmazhatjuk az eljárás folyamán szükségessé váló előzetes letartóztatás, vagy vizsgálati fogság elrendelésére, mert ez kétségkivül birói funkczió és erős bizalmatlanságot árul el bíróságainkkal szemben most, mikor pedig a büntetőtörvénykönyv a bünvádi perrendtartás és az esküdtbíróságokról szóló törvény a legapróbb részletekig menő rendelkezéseikkel ugyancsak körülbástyázzák a vádlottak jogait. Akkor, mikor — mint fentebb láttuk — Horváth Boldizsár, Pauler és Teleszky az egységes felfüggesztés mellett szóltak, se bünvádi perrend, se esküdtbiróság nem volt, akkor lett volna inkább indokolt a bizalmatlanság.

A letartóztatás kérdésében igen helyes érzékre vall Baloghy Ernő álláspontja, mely kategoriákat kiván felállitani a büncselekmények közt, körülbelül ugy, hogy a vagyon elleni és az ember élete elleni sulyosabb büncselekmények esetén az első alkalommal történt felfüggesztésben benne foglaltassék a letartóztatás és természetesen az itélet végrehajtásának engedélyezése is.

De lege ferenda ez ugy lenne formulázható, hogy enyhébbnek látszó esetekben a ház a mentelmi jog felfüggesztésének kimondásakor kiköthesse a letartóztatásra és a netán kiszabandó szabadságvesztésbüntetés végrehajtására való külön ingerencziáját.

Egyéb esetekben nézetem szerint a jogerős itélet alapján kért ujabb fölfüggesztés helyett teljesen elegendő lenne semmiségi okokként megjelölni a Jellinek által szem előtt tartott azt az esetet, ha az itélet nem egyezik meg a men-

* Napló XI. k. 13—14. l.
** 1881. évi IX. k. 18. l.
*** Jellinek: A mentelmi jog 339. lap. — Ellenkező nézetet vall Tomcsányi: A mentelmi jogról 72. lap.

telmi jog tartalmával, vagyis, ha az itéletet nem az a bíróság hozta, melylyel szemben a felfüggesztés történt, vagy ha vádlott nem azért a büncselekményért itéltetett el, amely miatt a háztól kikéretett.

Ily megoldás által elhárittatnék a bünper elnyujtásának veszélye is és érintetlen maradna a mentelmi jognál bizonyára nem csekélyebb fontosságu másik alkotmányjogi garanczia is: a birói függetlenség. *Dr. Marschalkó János.*

Különfélék.

— **Emléket Fayer Lászlónak!** Az egyetemi ifjuság köréből mozgalom indult ki, hogy a magyar jogtudomány elhunyt jelesének, Fayer Lászlónak a tudomány-egyetem épületében, a büntetőjogi szemináriumban emlék állittassék. A mozgalomhoz az elhunyt jogtudós számos tanitványa, barátja és tisztelője csatlakozott. A megalakult bizottság azzal a kéréssel fordul a magyar jogászközönséghez, hogy a kegyeletes czélt karolja fel és annak megvalósitását tegye lehetővé.

Adományokat a Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársaság (Budapest, IV., Kigyó-tér 1.) és a Jogtudományi Közlöny kiadóhivatala (Budapest, IV., Egyetem-utcza 4.) fogad el.

Wlassics Gyula
a kir. közigazgatási bíróság elnöke,
az emlék-bizottság tiszteletbeli elnöke.

Rickl Gyula
miniszteri tanácsos,
elnök.

Kmety Károly
a budapesti tud. egy. jog- és államt. karának dékánja,
alelnök.

Altorjai Sándor
Angyal Pál
Balog Arnold
Balogh Jenő
Barna Ignácz
Baumgarten Izidor
Baumgarten Nándor
Beck Hugó
Berczeli Antal
Berger Miksa
Bernolák Nándor
Besnyő Béla
Bleuer Samu
Bródy Ernő
Dárday Sándor
Dobi Imre
ifj. Dombováry Géza
Doroghi Ervin
Edvi Illés Károly
Erődi Tihamér
Fabiny Ferencz
Farkasházy Zsigmond
Fayer Gyula
Fenyvessy József
Finkey Ferencz
Fodor Armin
Friedmann Ernő
Gaár Vilmos
Gallia Béla
Glücklich Emil
Gold Simon
Gönczy Jenő
Gruber Lajos
Gyomai Zsigmond
Hérics-Tóth János
Hlatky Endre
Illés József
Imling Konrád
Jancsó György
Kemény Dezső
Kende Ernő
Kenedi Géza
Kerekes Géza
Kobler Ferencz
Koós Zoltán
Környey Ede
Kramer Emil
Láday István
Láng Lajos
Lányi Márton
Lengyel Aurél
Löw Lóránt
Lutter János
Magyary Géza
Mahler Lénárt
Márkus Dezső
Marschalko János
Mártonffy Marczell
Menyhárth Gáspár
Nagy Dezső
Nagy Ernő
Nagy Ferencz
Nyulászy János
Papp József
Peregriny János
Proszvimmer Béla
Reichard Zsigmond
Révai Lajos
Rónai Zoltán
Rósa Ferencz
Schiller Bódog
Schächter Miksa
Schwarz Gusztáv
Schwarz Bertalan
Simay Gyula
Smialovszky Tibor
Somogyi Miksa
Sömjén László
Staud Lajos
Stiller Mór
Stipl Károly
Székely Ferencz
Szilágyi Zoltán
Szladits Károly
Tarnai János
Térfy Gyula
Török Emil
Vavrik Béla
Vámbéry Rusztem
Vámossy Károly
Várady Zsigmond
Vécsey Tamás
Vikár Béla
Visontai Soma
Weiler Béla
Wolff Vilmos

— **Ügyvédek letartóztatása.** Ujabban nem egyszer megtörtént, hogy hivatásuk gyakorlatában eljáró ügyvédeket a közigazgatási hatóságok hivatásos kötelességük teljesitésében akadályoznak, valamely községből kiutasitanak, sőt le is tartóztatnak. Vannak, akik ezeket a jelenségeket meglehetős egyoldalusággal itélik meg. Amiképp a sajtó némely organumaival szemben némelyek megengedetteknek tartanak olyan jogeszközöket is, amelyeket más sajtóorganumokkal szemben perhorreskálnak: éppen ugy a védelem szabadságának megsértését is hajlandóak az elvi álláspont elhagyásával a jogitól eltérő szempontok szerint megitélni.

Minden jogásznak, különösen pedig minden magyar jogásznak féltve kell őriznie ugy a közszabadság, valamint az egyéni szabadság biztositékait és nem szabad a jog területén opportunisztikus szempontokat megtűrnie. Ami a védelem szabadságát illeti, különösen utalunk arra, hogy minden, még a legsulyosabb büntett védelmének szabadságát is a törvény garancziákkal bástyázza körül, sőt maga az állam gondoskodik a jogrend legsulyosabb megsértőinek hivatalból való védelméről. E tekintetben a büncselekmények közt semmiféle különböztetés nem tehető. Ami különösen a politikai természetü deliktumokat illeti, ezeknél a védelem szabadságának megsértése még a közönségesnél is hátrányosabb következményekkel járhat, amennyiben itt a preczedens, melyet az egyik iránynyal szemben teremtenek, csakhamar éppen a jogsértést favorizáló irány sérelmévé válhatik. Már ezért is a legféltékenyebben kell őrizni a szabadságjogokat és ezek közt a védelem szabadságát.

— **Szabadalom és védjegybitorlási perek.** Az igazságügyminiszter elrendelte, hogy a budapesti kir. büntetőjárásbiróság előtt a szabadalombitorlási perekben a közvádat mindig ugyanaz az ügyészségi megbizott lássa el. Kivánatos volna, hogy az iránt is rendelettel történjék intézkedés, hogy a járásbiróságnál állandóan ugyanazon biró tárgyalja e pereket. — *A Magyar Iparjogvédelmi Egyesület* igazgatósága Fazekas Oszkár dr. egyesületi titkár előterjesztésére elhatározta, hogy az igazságügyminiszterhez sürgős felterjesztést intéz avégből, hogy a BP. módositása iránt előterjesztett törvényjavaslatba vegyen fel oly értelmü rendelkezést, amely szerint a szavadalombitorlási és a védjegybitorlási ügyekben hozott törvényszéki itéletek ellen ezután semmiségi panasz legyen alkalmazható. Jelenleg ugyanis minden perorvoslat ki van zárva és igy az ország 64 törvényszéke hatvannégyféleképen biráskodik és ezekben a nagyfontosságu ügyekben a felsőbiróságok egyáltalán nem juthatnak szóhoz.

— **A Magyar Jogászegylet** büntetőjogi bizottsága legutóbb két ülés alatt folytatta és befejezte a *büntetőnovella tervezetének megvitatását. Keserü Lajos* kir. ügyész a feltételes elitélés ellen érvelt, mint amely a büntetlenség esélyeinek növelésével valósággal bünre csábitja a gyenge akaratuakat; ellenezte a büntetlenségi korhatárnak felemelését, sürgette a visszaesés sulyosabb represszióját, a csalás inditvány jellegének korlátozását s az esküvel meg nem erősitett tanuvallomásoknak büntetés alá helyezését. *Salgó Jakab* egyetemi magántanár helyesléssel fogadja a tervezetnek a fiatalkoru bünösökre vonatkozó határozmányait; szükségesnek tartja, hogy a fiatalkoru vádlott beszámitási képességének megállapitása mindenkor szakértő orvos közremüködésével történjék; felvetette azt a kérdést, nem kellene-e kihagyni a kódexből a homosexualitásra vonatkozó rendelkezést. *Besnyő Béla* ügyvéd Salgóval polemizál. Kimutatja, hogy nem uj orvostudományi vivmány a cselekvőképesség, illetve beszámithatóság kapcsolatba hozatala a nemi fejlettséggel, sőt annak esetenkénti megállapitása sem. Utal a proculeianusok és sabinianusok küzdelmére. A büntetőjogi korhatárokat egyenlősiteni akarja a magánjogiakkal. Tizenkét évig teljes büntetlenség, gyámhatósági intervencióval, 12—16 birói itélet javitó vagy javitó-büntető intézetbe utalással, 16—21 enyhitett büntetési skála.

A keritės szakaszait érdemben helyeseknek tartja. A keritės büntetendőségét a nyereségvágyban, főleg az üzletszerüségben találja; eliminálandónak tartja, hogy tisztességes és tisztességtelen nő közt különbség tétessék. A keritės nem a női becsület védelme, hanem az iparszerü erkölcstelenség megakadályozása. A lopás büntetésének sulyositása mellett van. A hat hónapos minimum aránytalanságán a tervezet nem segit. Ez csak a 92. §. kiterjesztésével a 66. §. analogiájára szanálható. Minősitett lopásnak kivánja kimondatni a zsebtolvajlásokat és az iparszerü tolvajok lopásait.

A feltételes elitélést veszedelmesnek tartja. Részletesen czáfolja az eddig elhangzott érveket. A törvény uniformis ugyan, amely nem illik minden esetre, de a biró ugyis adaptálhatja ezt a ruhát a törvényadta határok közt szabadon mozogva, a feltétes elitélés ellenben az uniformis teljes mellőzése, meztelenség egy többé-kevésbbé jó ruha helyett. A feltételes elitélés elitélésnek — felmentés, felmentésnek pedig tulszigoru elitélés. A feltételes elitélés alkalmazási esetei mind a 92. §.-t is involválják, s igy sohasem fogházat, hanem csak pénzbüntetést függesztene fel a biró. Viszont mig ma a biró lehetőleg még alkalmazza a 92. §-t, ezentul könnyebben ad fogházbüntetést s igy a praxis szigorubb lesz. *Szilágyi Artur Károly* nagyszabásu előadásban tárgyalta a tervezetnek a gyermekvédelemre vonatkozó javaslatait.

— **A Magyar Jogászegylet** által kitüzött pályázatok határideje márcz. 1-én lejárt. A magánjogi pályakérdés a következő volt: «Határoztassanak meg a telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határai, különös tekintettel a több-

szöri eladások eseteire és a törvényhozásnak e tekintetben való feladataira.» Erre három pályamunka érkezett a következő jeligék alatt: *1. Qui bene distinguit bene docet. 2 Brevitas. 3. Decipimur specie recti.* A büntetőjogi pályakérdésre, mely a semmiségi panaszra vonatkozott, nyilván az idő rövidsége folytán egy pályamunka sem érkezett. Valószinüleg az egylet *Fayer László* emlékére, aki ezt a pályakérdést kitüzésre ajánlotta, ujból fogja ezt a kérdést pályázatra kiirni. A beérkezett pályamüvek megbirálására a Jogászegylet választmánya legközelebb küld ki bizottságot.

— **A törvényi öröklési jog,** különös tekintettel az ági öröklésre. Csutorás László egri jogakadémiai tanár ily czim alatt 190 oldalra terjedő tanulmányt tett közzé. Szerző müvének első részében a magyar örökjog történetét vázolja, azután a Tervezet törvényi öröklési jogát ismerteti és birálja. Szerző a Tervezetben hiába kereste azon nemzeti sajátságokat, melyeket minden nemzet, de különösen a magyar nemzet öröklési jogában erőteljesen kidomboritva kell látnunk s kereste azoknak a mélyreható vitáknak és nagy elvi kérdéseknek megoldását, melyek az öröklési jog nagy kérdései körül nálunk oly élénken, sokszor szenvedélyesen folytak. A kodifikáló bizottság nem tudott határozott állást foglalni a nagy elvi kérdések egyike mellett sem, hanem mindenütt «az arany középutat» keresve féligazságokra, negyedigazságokra jutott s a nagy vitás kérdések valódi megoldása helyett nyujtott egy olyan megoldást, amely legkevésbbé alkalmas a magyar nemzet, a magyar nép valódi életszükségleteinek kielégitésére.

— **Utmutató.** «Az igazságügyminiszteri, curiai és itélőtáblai döntvények elvi jelentőségü határozatok, a minisztertanács a hatásköri összeütközés eseteiben, a m. kir. Curiának a jogegység érdekében hozott határozatai és az igazságügyminiszteri közleményeknek 1867. évtől 1906. évig terjedő gyüjteménye» czimü müvet adott ki dr. Szabó Alajos csikszentmártoni albiró.

Ezen munka különböző ügyszakok szerint 18 csoportra van felosztva, általáno betüsoros és ügyszakok szerinti külön mutatóval van ellátva. Ára 6 K 60 fill. Kapható a szerzőnél.

— **Telekkönyvi vizsgára készülők kézikönyve** czim alatt Nagy Zoltán, hajduszoboszlói kir. albiró egy szakmunkát irt, mely most hagyta el a sajtót. A kézikönyv ára 2 K. Terjedelme 6 iv.

— **A polgári perjog tankönyve.** (Magyar polgári törvénykezési rendtartás.) Irta: dr. Falcsik Dezső, pozsonyi kir. akadémiai jogtanár. E czim alatt jelent meg a napokban egy 23 ivre terjedő kötet, melyben szerző a ma érvényben lévő peres eljárásunkat nyujtja rendszeres, tudományos feldolgozásban. A szerző czélja a perrendtartási tankönyv hiányán segiteni; mert a létező kézikönyvek inkább kommentárok és szövegkiadások. A most megjelent sürü nyomásu kötet mindenekelőtt a perjogi alapfogalmakat fejtegeti (Bevezető rész), azután a birói szervezetet ismerteti (Perelőfeltételek), majd behatóan tárgyalja a rendes és sommás eljárást. Ez utóbbit nem a rendes eljárással párhuzamban, hanem külön ismerteti s teljes összefüggő képét nyujtja szóbeli peres eljárásunknak. A kivételes eljárásról (váltó, kereskedelmi perek, községi biráskodás stb.) szóló rész a szerző előszava szerint külön füzetben fog megjelenni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az ingyenes védelem Angliában.** Anglia a vagyontalan terheltek védelmét illetőleg messze elmaradt a kontinens államai mögött, és ezidőszerint az angol törvényhozás sem fog e kérdéssel foglalkozni, amint azt mult héten, az alsóházban, több interpelláczióra adott válaszában, Mr. Gladstone, a belügyi államtitkár kijelentette.

Csak csekély mérvben nyujt módot az ingyenes védelemre az egyetlen vonatkozó törvény, az 1903-ban hozott Poor Prisoners' Defence Act, ennek is azonban egy kirivó hibájával foglalkozik hetek óta az angol közvélemény.

Ezen törvény szerint ugyanis csak a főtárgyalásra és csakis akkor rendelendő ki a vagyontalan vizsgálati foglyok részére hivatalból védő, ha azok a vád alá helyezési tágyaláskor a maguk részéről olyan védelmet terjesztettek elő, melynek alapján a vád alá helyező bíróság az igazság érdekéből szükségesnek látja, hogy a védelmet jogtudó védő irányitsa. Már most a letartóztatottak nagy többsége vagy nem tud a törvény azon kivánalmáról, hogy a terhelt már a vádaláhelyezési eljáráskor kellő védelmét előterjessze, vagy védekezését jobbnak látja a főtárgyalásra fentartani és igy a vádaláhelyezési tárgyaláson vagy egyáltalán nem, vagy nem elégséges védelmet terjeszt elő, amikor is már a főtárgyalás bíróságának nincsen joga ahhoz, hogy részére védőt rendeljen ki és ennek megfelelően az itélőbiróságok a letartóztatott terhelteknek a főtárgyaláson tett azon kérelmét, hogy részükre védő rendeltessék ki, következetesen elutasitják.

Maguk egyes itélőbiróságok is több izben kifejezték a törvény ilyetén való szövegezésén aggodalmukat és a törvény ridegségén csak némileg enyhit a lordfőbirónak 1904 juliusában birói székből tett azon kijelentése, hogy a biróságok jogositva vannak tekintetbe venni a terheltnek nemcsak a vádaláhelyezési tárgyalás végén formálisan előterjesztett védőbeszédét, hanem a terheltnek a tárgyalás során tett bármely kijelentését, pl. a vád tanuihoz intézett kérdéseit, melyet kellő védelemnek lehet felfogni.

Az angol kormány legutóbbi kijelentése szerint a törvény kifejezetten nem akart olyan terhelteket védővel segiteni, akik a maguk részéről a védekezést elmulasztják és ezért ellenez minden, a törvénynek ezen rendelkezésére vonatkozó novelláris módositást.

A gyakorlatban felmerült igazságtalan elutasitások elkerülésére elegendőnek tartja a kormán azt az intézkedést, hogy a lordfőbirónak fenti kijelentését körlevélben tudatta az öszes angol biróságokkal, továbbá, hogy a törvény követelményeit egyszerü nyelven megmagyarázó hirdetményeket függesztetett ki a vizsgálati foglyok részére rendelt összes zárkákban és a vádaláhelyezésre illetékes összes biróságok tárgyaló-termeiben. *F. K.*

— **Lissabonban** jogászkongresszus lesz a jövő hóban, amelyen az európai, spanyol és portugál kriminalisták vesznek részt. Ez alkalomból nem lesz érdektelen, ha ideiktatjuk az utolsó (1899. évi) lissaboni kongresszus büntetőjogi megállapodásait. «A fölmenő és lemenő ágbeli rokonok által egymásközött elkövetett lopások büntethetők, illetve a sértettek által megbocsáthatók.» «Az államnak kártalanitania kell minden egyes vádlottat, akinek a föltétlen ártatlansága akár a nyomozás, akár a vizsgálat folyamán, akár a vádtanács előtt vagy a főtárgyaláson, avagy a revizió alkalmával, az illetékes birói fórum előtt bebizonyult, illetve ama fórum által kifejezetten elismertetett.» «Nem büntethetők börtönnel és magánelzárással: 1. azok, akik oly velük született anomáliákban szenvednek, amelyek őket a büntettre prædisponálják vagy determinálják; 2. a 60. éven felüli életkorban levő egyének; 3. a kizárólag politikai és vallási büncselekmények miatt elitéltek. A büntetőtörvénynek nem csupán a teljesen elmezavart, hanem azon egyénekkel is foglalkoznia kell, akik nincsenek értelmi képességeik teljes birtokában. A cselekményük miatt teljesen beszámithatatlan azon büntettesek, akiknek a szabadlábrahelyezése a társadalmat veszélyeztetné, bizonyos időre, valamely e czélra rendelt intézetbe zárandók, minden formális itélet nélkül, de csakis miután előbb beszámithatatlanságukat speczialisták megállapitották s miután előbb a kir. ügyészséget és a védőt a bíróság meghallgatta és az ügyet a felsőbiróság felülbirálta. «Az elmetehetségüktől nem teljesen megfosztott egyének, akik a büncselekményük miatt többé-kevésbbé felelősségre vonhatók, orvosi vizsgálat után szintén az emlitett intézetben eltöltendő szabadságvesztésbüntetésre itélendők.» *Dr. Th. L.*

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogdsz utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RESZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Dr. Lipp Perencz sztgotthárdi ügyvédnél ügyvédjelöl, ki a német nyelvet is szóban és irásban teljesen birja, azonnal alkalmazást nyerhet. Ajánlatok a fizetési igények megjelölésével közvetlenül hozzá intézendők. 12121

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 12. szám. Budapest, 1907 márczius 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A vámterületi záradék haszonbérleti szerződésekben. *Dr. Kéri Miklós* komáromi kir. törvényszéki birótól. — A zálogjog előjegyzéséről. *Dr. Menyhárth Gáspár* kolozsvári ügyvéd, egyet. m.-tanártól. — A közigazgatási bíróság jogalkotása. *Verustól.* — A feltételes elitélés a Magyar Jogászegyletben. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Pár szó a névhez való jogról. *Dr. Lányi Márton* kir. aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A vámterületi záradék haszonbérleti szerződésekben.

Gyakorlati jogászok és gazdák előtt közismert tény, hogy néhány év óta majdnem minden oly hosszabb lejáratu haszonbérleti szerződésben, melyet gondos előrelátással szerkesztettek, egy u. n. *vámterületi záradék* van befoglalva. E záradék czélja az, hogy a haszonbérlet ideje alatt beállható vámpolitikai helyzetváltozással szemben a szerződő felek jogviszonyait eleve szabályozza. Maga a szabályozásnak módja, s ezzel a záradék tartalma a szerződő felek megegyezéséhez képest különböző, de amint ezt a tapasztalat mutatja, különböző még a szerződés készitésének idejére és tartamára való tekintettel is.

Legyen szabad alábbi megjegyzéseimnek mintegy előszava gyanánt a következőkre emlékeztetni. Az 1867 : XVI. tcz.-be iktatott vám és kereskedelmi szövetség, — melynek alapvető intézkedése az «egy vám és kereskedelmi terület»-nek megalkotása volt, «melyet egy közös vámhatár vesz körül»: tiz évi érvényessége után még két izben lett megujitva, illetőleg 10—10 évi tartamra ujból megkötve, t. i. az 1878 : XV. tcz.-kel 1887. évi deczember hó 31-ik napjáig, és az 1887 : XXIV. tcz.-kel 1897. évi deczember 31-ig terjedő időtartamra. Tudvalevő dolog az is, hogy ez utóbbi szövetség 1896. évben felmondatott s a «szövetség megujitása iránti tárgyalások azonnal megkezdettek», — bizony törvénybe iktatható eredmény nélkül. Igy a szövetség 1897. évi deczember 31-én lejárt anélkül, hogy akár egy ujabb szövetség, akár más vámpolitikai rendezés törvénybe iktatható lett volna. E vámrendezetlenség kényszere alatt az 1898 : I. tcz. a status quo-t 1898. évi deczember 31-ig *a viszonossdg feltételével* hatályában fentartotta ugyan, de 3. §-ában kimondotta, hogy ez az ideiglenes rendezés 1898. évi deczember 31-ike előtt is hatályát veszti, ha a szövetség ujból megköttetik és törvényerőre emelkedik. Ámde közismert tény, hogy bár az erre irányuló alkudozások a két kormány közt az ugynevezett Széll-Körber-féle kiegyezésre vezettek, ez az ország politikai viszonyai miatt törvénynyé nem válhatott, s igy most már a status quo állandósitásához kellett folyamodni az 1899 : XXX. tcz.-kel, mely midőn megállapitotta, hogy az 1867 : XII. tcz. 61. §-a szerint a vám és kereskedelmi szövetség nem jött létre, törvényes declaratióba foglalta az «önálló vámterület jogállapotának előálltát», s e jogalapon a tényleges állapotokat, ugyancsak a viszonosság kikötésével 1907. évi deczember 31-ig megrögzitette.

E vámviszontagságok ismertetésének teljessége okából fel kell még emliteni azt, hogy 1906. évi márczius elsejével több külföldi állammal szemben uj vám- és kereskedelmi szerződések léptek életbe, mely ujabb tényleges állapotnak mintegy szükségszerü folyományául kell tekinteni, hogy a vámpolitikai status quo, — legalább az egy vámhatár kérdésében, — 1917. év végéig változást aligha fog szenvedni. Végül pedig figyelembe veendő fontos tény az is, hogy az osztrák-magyar bank szabadalma az 1899 : XXXVII. tcz. 1. §-a szerint 1910. évi deczember hó 31-ig lett meghosszabbitva, azonban a 8. §. szerint: «ha a vám- és kereskedelmi viszonyoknak az 1899 : XXX. tcz.-ben foglalt szabályozása 1907. évi deczember 31-én hatályát veszti anélkül, hogy a monarchia két államának törvényhozásai a közösséget a vámügyekben a határidőn tul legalább 1910. évi deczember 31-éig terjedő hatálylyal elhatározták volna, az osztrák-magyar banknak 1910 deczember 31-ig meghosszabbitott szabadalma *önmagától* megszünik».

Ily viszonyok közt mi természetesebb mint az, hogy gazdaközönségünk, különösen az 1899 : XXX. tcz. megalkotása óta, saját jól felfogott érdekében számolt azzal az eshetőséggel, hogy 1908. évi január hó 1-én az ország politikai határai annak vámhatáraivá válhatnak, s hogy az egyetemes hitelviszonyok forrásának, a jegybanknak helyzetében is mélyreható változások állhatnak elő. S mert ezek az eshetőségek az osztrák gazdaközönséget nem kisebb mértékben érdekelték, ugy innen, mint tul meghonosodtak a hosszu lejáratu haszonbérleti szerződéseknek u. n. *vámterületi záradékai* (Zollgebiets-Klausel).

E záradékok főleg két irányban provideáltak: vagy akként, hogy a külön vámterület életbe léptetése esetén a haszonbérleti szerződés megszünik vagy felmondható, vagy akként, hogy az életbeléptetés a haszonbér uj meghatározását vonja maga után.

A záradékok konkrét tartalma persze annyi, amennyi az ily záradékkal megkötött szerződés, — azonban innen és tul két fő alternativát tartottak szem előtt: vagy ugy látták, hogy a vámelkülönités előre nem látható részletei a birtokjövedelem megállapitásának oly számos esélyeit vethetik felszinre, hogy egy még oly részletes haszonbér-szabályozás sem meritheti ki azok összességét, s ezek a szerződő felek a haszonbérleti szerződés megszüntetésében vagy rövid felmondhatóságában állapodtak meg, vagy pedig megbiztak kölcsönös loyalitásukban, mely a változott viszonyokhoz alkalmazkodni fog, s ezek megelégedtek annak kikötésével, hogy az esetleges vámelkülönzés esetében a haszonbér uj meghatározása lesz eszközlendő.

Hogy eme főszempontok alapul vétele mellett a záradékok több-kevesebb gondossággal szerkesztettek, az természetes, valamint természetes az is, hogy minden eshetőséggel még a legpedánsabb szerkesztés sem számolhatott. Vajjon 1900-ban vagy 1901-ben ki terjeszkedett ki, például a közbenső fogyasztási vámvonal eshetőségére, etc?

A függőben lévő vámpolitikai kérdések a két kormány

közt a közvetlen tárgyalás stádiumába jutottak. E tárgyalások eredményét vagy eredménytelenségét ma előre látni nem lehet, de ha a jelek nem csalnak, ugy a vámterületi záradékokból eredő controversiák kora előtt állunk. Ezek gyérebbek lesznek, ha a jelenlegi tényleges állapot 1917. év végéig fentartatik, viszont gyakoriabbak, ha gyökeres vámrendszer-változás előtt állunk. Erre vonatkozólag legyen szabad egy példára hivatkozni, mely a helyzetet teljesen megvilágitja. Egy 8000 holdas nagybirtok haszonbérletére vonatkozó, 1900. évben 22 évi időtartamra megkötött haszonbérleti szerződésbe a következő záradék vétetett fel: «Ha a jelen szerződés tartama alatt a külön vámterület valósággal felállittatnék, mindkét szerződő félnek az a jog biztosittatik, hogy a haszonbérleti szerződést a következő gazdasági év végére felmondhassa. Hasonló jog illeti meg a haszonbérlőt az esetben, ha kétségtelenné válik, hogy a haszonbérlet tartama alatt az önálló vámterület életbe lép, vagy az önálló jegybank felállittatik.»

Ime a felmerülhető vitás kérdés. Tegyük fel, hogy a jelenlegi állapot fentartatik 1917-ig. De viszont az 1899. évi XXX. tcz. mintájára megalkotandó törvény kimondja, hogy 1918. évi január hó 1-én az ország vámhatárral vétetik körül. Tehát a szóban forgó haszonbérleti szerződés tartama alatt. Kétségtelenné válik-e ezzel az önálló vámterületnek a szerződés tartama alatti életbelépése már most s élhet-e a bérlő felmondási jogával? Nem-e hivatkozhatik a haszonbérbeadó arra, hogy 1917-ig a törvényhozás más törvényt is hozhat? Szóval, a képzelhető viták ezerféle változatait előrelátni és kimeriteni lehetetlen.

Ami már most bennünket jogászokat érdekel, az ama kérdés, hogy az igy felmerülhető fontos és præcedens nélküli kérdésekben egységes judikaturára van-e kilátás? Ugyanis a záradékok szövegezésének mikéntjétől függ, hogy az azokból származható perek a rendes vagy sommás eljárás szerint fognak e elbiráltatni. Mert nem alapnélküli az a feltevés, hogy a perek egy része az 1893 : XVIII. tcz. 1. §-ának 5. *f) h)* s esetleg *i)* pontjai alapján sommás utra, más része a rendes eljárás utjára terelődik. Az utóbbi esetben a Curia itélkezésének ugy a jog-, mint a ténykérdésben korlátlan tere volna. Másként a sommás uton tárgyalt hasonló pereknél. Igaz, hogy e perek is tulnyomó részben a per tárgyának értékénél fogva a felülvizsgálat perszakában a kir. Curiához kerülnének s oda kerülnének még a felülvizsgálati értékhatárnak a kir. Curia tehermentesitését czélzó törvényjavaslatban kontemplált 2500 K értékhatára mellett is. De tudjuk, hogy a felülvizsgálati eljárásban a felebbezési bíróság itéletében megállapitott tényállás irányadó. A vámterületi záradékból eredő perek pedig ama kérdéseken fognak megfordulni, hogy van-e külön vámsorompó, kétségtelen-e a külön vámterület életbelépése etc. Ezek bizonyára ténykérdések s igy felvetve, latszólag igen egyszerü ténykérdések, ámde könnyen bonyodalmasokká válhatnak, ha oly vámtechnikai kérdésekkel kerülnek összefüggésbe, melyeket a folyamatban lévő rendezés vethet felszinre. Vajjon az ily természetü perek ténymegállapitásai a kir. törvényszékek, mint felebbezési bíróságok mindegyikénél szakszerüek s megnyugtatók lesznek-e? S vajjon alsóbíróságaink az ily ténymegállapitásokhoz szükséges vámpolitikai és vámtechnikai kérdések komplexumával tisztában vannak-e?

Időelőtti volna ma, a problema minden részletének eldöntése előtt e tekintetben véleményt nyilvánitani és javaslatokat tenni. De talán nem felesleges figyelmünket a közel jövőre irányitani. Közgazdaságunkat velejében érintő kérdésekről lehet szó s igy már az is megnyugvást kelt, ha ezek nem meglepetésszerüen állanak elő.

Dr. Kéri Miklós,
kir. törvényszéki biró.

A zálogjog előjegyzéséről.

Mai jogunk a zálogjog előjegyzésének két nemét ismeri, a bekebelezési engedély szempontjából nézve a dolgot.

Egyik, amidőn az ingatlan tulajdonosa kifejezetten megengedi a zálogjog bejegyzését, de az okiratnak valami hibája van, amely miatt a bekeblezés nem foganatositható; a másik, amikor az okirat bekeblezési engedélyt nem tartalmaz, de a követelés biztositását valamely jogszabály megengedi. (Telekkönyvi rendtartás 87—92. §§.) Igy lejárt követelésekről szóló adóslevelek, kereskedelmi könyvkivonatok, lejárt, de el nem évült váltó, a kártérités jogalapját megállapitó itélet stb. alapján lehet a zálogjogot előjegyeztetni.

A polgári törvénykönyv Tervezete ezt a bifurkácziót elejti és 541. §-a szerint a zálogjog előjegyzését csak abban az esetben találja megengedhetőnek, ha valószinüvé tétetik az, hogy a tulajdonos a zálogjog bekeblezését pénzkövetelés biztositására megengedte.

Ebből a szembeállitásból önként előáll az a kérdés, hogy mi helyesebb: a Tervezet rendelkezése e vagy a mai jog álláspontja?

A kérdés valójában nem szigoru jogi kérdés. Magam részéről tisztán a czélszerüség szempontjából felfoghatónak tartom azt; s éppen ezért elméleti okoskodással ugy látom, nem is lehet eredményre jutni. Mert a zálogjog lényegén és természetén mit sem változtat az, hogy annak előjegyzését csak akkor engedjük meg, ha az ingatlan tulajdonosa megengedte a zálogjog bekeblezését, de az nincs teljes bizonyitéku okirattal bizonyitva, hanem csak valószinüsitve, avagy megengedjük az előjegyzést bizonyos feltételek alatt oly esetekben is, amidőn maga a tulajdonos a bejegyzésére engedélyt nem adott.

Éppen ennél fogva igazában arról nem is lehet beszélni, hogy melyik álláspont a helyesebb: a mai jogé avagy a Tervezeté, hanem csakis arról, hogy van-e szükség jövőre is a zálogjog előjegyzésének mai mérvében való fentartására, avagy, hogy elhagyjuk-e a mai jog álláspontját vagy nem?

Afelől mindenki tisztában van, hogy a zálogjog előjegyzésének mai esetei tulnyomó részben a lejárt követelések jelzálogi biztositását czélzó intézmény jellegével birnak. Ebből vonják le azt a következtetést, hogy a végrehajtási törvénybe tartozik, mert ez van hivatva gondoskodni arról, hogy oly esetben, amidőn maga az adós nem nyujtott jelzálog-biztositékot a követelés keletkezesekor, milyen föltételek mellett történhessék meg a követelés biztositása.

E következtetés helyessége fölött azonban már lehet vitatkozni: mert mintha volna abban különbség, hogy lejárt adóslevél alapján a zálogjogot az ingatlanokra előjegyzik, vagy hogy biztositási végrehajtást ingóra, ingatlanra elrendelnek és foganatositanak.

Van különbség a czélban és van a módban. A czélban, mert a zálogjog előjegyzése a lejárt követelés biztositását czélozza, a biztositási végrehajtás pedig a követelésnek gyors kényszerbehajtását. Még inkább a módban: mert a zálogjog előjegyzése csendben, zaj nélkül figyelmezteti az adóst, a biztositási végrehajtás pedig több forumon keresztül (elrendelés, foganatositás) nagy zajjal s a nagy nyilvánosság előtt pellengérezi mintegy az adóst az ingósági végrehajtás alakjában.

A biztositási végrehajtás esetében nem lehet különbséget tenni az adós ingó meg ingatlan vagyona között. Ezért helyes, ha biztositási végrehajtás elrendelése szigorubb előföltételekhez köttetik. Mig, amikor csak ingatlanokra előjegyeztetik a zálogjog, minthogy itt az ingó forgalom megakadásának veszélye nem forog fenn és a forgalmat ez nem is akasztja meg, ez kisebb szigor, kevésbbé szigoru föltételek mellett is helyet foghat.

Annyi bizonyos, hogy végrehajtási törvényünk megalko-

tásakor nem törölték el a telekkönyvi rendtartás 88. §-át. Ez már törvényhozói akarat, kijelentés amellett, hogy az előjegyzést mai alakjában fenn kivánta tartani és hogy a biztositási vegrehajtástól megkülönböztette a törvényhozó.

Ha most ugy az anyagi törvényből, mint a telekkönyvi rendtartásból kihagyjuk, az intézmény egészen kiesik jogunkból, mert a végrehajtási törvény, amelybe talán beilleszthető volna, nem kerül egyidejüleg revizió alá.

De hát van-e ok szakitani a mai állapottal? Amit erészben hallottam, az mindössze annyi, hogy a telekkönyvi rendtartás 88. §-a igazolatlanul és a jelzálogjog lényegének félreismerésével eltér az osztrák polgári törvénykönyv 449. §-ától, amely anyagi joga a telekkönyvi rendtartás idézett szakaszának; továbbá, hogy az a hitelező, akinek az adós jelzálogjogot nem engedett a követelés keletkezésekor, a biztositási végrehajtás előfeltételeinek kimutatása nélkül, birói határozat nélkül a biztositási végrehajtással egy hatályu jelzálogi bejegyzést nyer és végül, hogy nem helyes különbséget tenni az adósok között aszerint, amint nekik ingatlanuk van vagy nincs és sulyosabb, de mindenesetre más elbánásban részesiteni azt az adóst, akinek van ingatlana, mint azt, akinek nincs.

Azt elfogadhatjuk, hogy a telekkönyvi rendtartás 88. §-ának rendelkezése eltér az osztrák polgári törvénykönyv 449. § ától. De ez éppen azt mutatja, hogy szemben a törvénynyel, az élet későbbi szükséglete tette az eltérést indokolttá.

Azt azonban, hogy ez az eltérés a jelzálogjog lényegének félreismeréséből következett be, nem irnók alá; mert amint fennebb is jeleztük, a jelzálog lényegével semmi összefüggésben nem áll az, hogy az adós tulajdonos akarata ellen is szerezzen zálogjogot, aminthogy a birói zálogjog egész sora javarészben az adós akarata ellen nyer létet.

Különben is, minthogy az élet nem igazodik a logika szabályai szerint, kénytelenek vagyunk a törvényt szabni az élethez. S erészben ugy látjuk, hogy az élet az osztrák polgári törvénykönyv 449. § ától való elhajlást még ma is helyesnek tartja.

Ezt pedig abból következtetjük, hogy a gyakorlatban számbavehető panaszt a telekkönyvi rendtartás 88. §-a ellen nem hallottunk, mivel az előjegyzés alig érint fontos érdeket, veszélylyel pedig éppen nem jár. Már pedig egy intézmény szükségességének vagy időmultságának ez a fokmérője.

Az osztrák uj telekkönyvi rendtartás (1871-ből), amely szakitott a nálunk még érvényben lévő telekkönyvi rendelet 88. §-ával, szintén kénytelen volt concessiót tenni és elhajlani a merev álláspontól, amennyiben az osztrák polgári törvénykönyv 1422. §-a esetében, ha az adós helyett egy harmadik fizetett, ennek a harmadiknak a fizetett összeg erejéig zálogjogi előjegyzést enged az adós ingatlanára, hasonlóan a kincstárnak és más közalapoknak és közintézeteknek igényeik biztositására megadja a zálogjog előjegyzését.

Miért legyen sulyosabb helyzete a magánhitelezőnek, akinek lejárt adóslevél van a birtokában s aki már kénytelen azt tudni, hogy követelése lejáratkor nem fizettetett ki, amely tehát már alig mondható biztosnak?

Az a hitelező, aki személyi hitelt nyujtott s ebben megbizott, ha a lejáratkor nyujtana hitelt, amikor nyilvánvaló, hogy követelését nem fizették ki, kétségtelenül nem hitelezne jelzálogi biztositék nélkül.

Az előjegyzés igy a személyi hitelnek dologivá való átváltozását segiti elő, ami a változott helyzettel indokolva van.

A különbségre, amely az előjegyzés és a biztositási végrehajtás között nézetem szerint fennáll, már utaltam. Mindaz pedig amugy sem az intézmény szükségtelenségét indokolja. A kérdés pedig valójában ezen fordul.

A más és más elbánás pedig az adósokkal aszerint, mint nekik ingatlanuk van vagy nincs, más tereken és más vonatkozásokban is meg van s éppen abból következik egyfelől, hogy más az ingó és megint más az ingatlan, másfelől pedig abból, hogy akinek nincs ingatlana, azzal nem lehet ugy elbánni, mint akinek van.

A kereskedelmi könyvkivonatokra is megtartanám a zálogjog előjegyzését. Megtagadása érzékeny veszteséget jelentene a kereskedői osztályra, amely a hitelezés legtöbb esetében sem adóslevelekkel, sem váltóval nem dolgozhatik. Legfölebb azzal szigoritanám a feltételeket, hogy a bejegyzéstől számitott hat hó eltelte előtt nem volna az előjegyzés megengedett. Hat hó a szokásos lejárat, ennek eltelte beváradó volna.

Abban pedig némi ellenmondást látok, hogy a T. a tulajdonjog előjegyzését megengedi a vételi szerződés alapján, habár abban bekeblezési engedély nincs is, de nem engedi meg a zálogjog előjegyzését lejárt adóslevél alapján, amelyben nincs zálogjog engedés.

Ha a vevő tulajdonjoga biztositandó, a hitelező követelése szintén megérdemli ugyanezt.

Dr. Menyhárth Gáspár,
kolozsvári ügyvéd, egyetemi m. tanár.

A közigazgatási bíróság jogalkotása.

A közigazgatási bíróság itélkezéséről e közlöny f. évi 9-ik számában két közlemény is megjelent. Ezt örvendetes jelenségnek kell venni, mert a közigazgatási igazságszolgáltatás iránt eddig mélységes közöny uralkodott a jogi irodalomban. Tudományos alapon, jó indulattal nem foglalkoztak vele s igy történt, hogy nincs része abban a jótékony megtermékenyitésben, aminőben a kir. Curia itélkezése részesült mindenkor, itélkezésének tudományos birálattal, beható és meleg érdeklődéssel párosult megbeszélése utján. A jelzett érdeklődéshiány indokolatlan és veszélyes, mert ha igaz, amit alapos tudósok* régen hirdetnek, hogy közjog nélkül még magánjog sincsen s ha igaz, hogy az egyén a közjogi viszonyok áradatával, ha nem inkább, legalább oly mértékben van körülvéve, mint a magánjogi viszonyok folyton változó hullámaival, akkor kétszeresen is jobban kellene érdeklődni a közjogi viszonyokra vonatkozó itélkezés iránt. Ez itélkezés jelentőségének felismerését látom tehát abban, hogy e közlönyben egyszerre két közlemény is foglalkozik vele. Ezekhez a közleményekhez, ha tán más eredménynyel nem is, legalább az érdeklődés ébrentartása czéljából füzöm a következőket.

A két közlemény tartalmából elsősorban is azt a tapasztalatot szűröm le, hogy a közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának judikaturája erjed, sőt nézetem szerint tisztul és fejlődik. Erre mutat, hogy az ujabb keletü ellentétes határozatok, ha talán minden irányban nem is ütik meg a mértéket, de mégis azzal a megbecsülhetlen előnnyel birnak, hogy a legnagyobb részben a jog socialis, humánus haladása irányában keletkeznek s a gyöngének az erősebb ellen, az anyagi igazságnak a merev alakiság ellen való védelmén alapulnak. Nagy dolog ez akkor, amikor jól tudjuk, hogy a lelki funkcziók alaptörvénye szerint az emberi gondolkodás és érzület a már megszokott, inveterált mederben szeret lefolyni s hogy az erre vonatkozó önkéntelen nisus milyen nagy erő, milyen nagy, elannyira nagy lendület, hogy igen sokszor erős gátja a fejlődésnek is.

A két közleményben másodsorban és érdemben azt látjuk, hogy kavarodás van a közkereseti társaságok alakulásakor és feloszlásakor kiszabandó illeték körül. Azt hiszem, nem messze járok a valótól, ha e kavarodás okát a logika szerepének a jogtudományban és a birói tevékenységben érvényre jutó ama tulbecsülésében keresem, amely az igazság-

* Jelinek: «System der subj. öffentl. Rechte» S. 18.

szolgáltatás természetére vonatkozó téves nézeteket erősen táplálja s azzal a nagy hátránynyal jár, hogy a gyakorlati élet követelményeit a számtani gondolkodás miveletének adja áldozatul.[1] Az emlitett kavarodásnak közvetlen okát ugyanis az teszi, hogy a közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának jelentékeny része azt tartja, hogy a jelzett illeték megszabásánál a közkereseti társasággal, mint jogi személyiséggel feltétlenül kell operálni. Ez pedig nagy tévedés.

Jogi czél és jogi szükséglet nélkül a jogi személyiség kategoriajához folyamodni, azt felállitani nem szabad; már pedig annak, hogy a közkereseti társaság a társtagokkal szemben akkor, amidőn a társaság létesül vagy megszünik, (általában vagy csak relative) jogi személyiségnek tekintessék és mint ilyen a társtagok egymásközti viszonya fölé, mint valami önálló, helyeztessék, sem czélja, sem szüksége fenn nem forog. Amidőn ugyanis a társtagok a közkereseti társaság megállapitásakor betétjeiket, a társasági viszonynak bármi módon bekövetkezett megszüntetésekor pedig vagyonilletőségüket (melyhez a betét is tartozik) megállapitják; amikor a betétet, mint ilyet, bármi alakban is átadják, vagyonilletőségüket pedig akár ingóban, akár ingatlanban átveszik, a társtagok ugy a betétre, mint a vagyonilletőségre nézve nem mint harmadik személyek s nem a társasággal, mint «tisztán formális jogi kategoriával»[2] hanem egyedül és kizáróan csak mint a társaságot alakitó tagok, (a társasági viszony és szerződés alapján) közvetlenül és egyedül egymással állanak szemben. Minthogy pedig az állam illetékezési joga csakis arra a jogi tényre és arra a jogviszonyra terjed ki, amelyben a jogalanyok, a jogviszony megalkotói egymással állanak szemben, kétségtelen, hogy az emlitett esetben az illeték alapjául nem szolgálhat más viszony, mint az, amely a társtagok, mint ilyenek között forog fenn. Az állam tehát nem tekintheti ezt a jogviszonyt olyanul, mely egy valóságos, élő tag és egy formális jogi kategoria között, hanem csak olyanul, mely több valóságos élő társtag között létesült. A jelzett álláspont helyessége mellett szól, hogy még azok is, akik a közkereseti társaságot tagjaitól külön álló jogi személynek tartják, kénytelenek beismerni, hogy a társasági vagyon alapjában véve és gazdaságilag mégis csak a tagoké,[3] ha pedig ez igy van, akkor az illeték szempontjából a jogi személyiség formális kategoriáját az itélkezésbe belevinni egyáltalában szükségtelen. Hogy pedig e kategoriának a szóban forgó esetre vonatkozó felállitása s itélkezési alapul vétele mennyire káros és igazságtalan, fényesen illusztrálja a közigazgatási bíróságnak 12,544/906. számu itélete, amelynek hozatalánál nézetem szerint szem elől lett tévesztve, hogy «Es seien ja auch die Gesetze gegeben nicht wegen eines logischen Prinzips, sondern um den Interessen des menschlichen Verkehrs zu dienen».[4] Ezen itélet szerint ugyanis két testvér közkereseti társaságban állott s e társaság összes ingó és ingatlan vagyona a két testvér: Gyula és Lajos arány szerinti közös tulajdonát képezte. Utóbb a két testvér a közkereseti társaságot ugyanazzal a vagyonnal betéti társasággá alakitotta át, melybe Gyula mint beltag a megszünt közkereseti társaságból őt megillető egész vagyonával, Lajos pedig mint kültag a közkereseti társaság vagyonából őt megillető készpénzzel lépett be. Ez a betéti társaság ugyanazon előbbi czég alatt folyt és csak arra az időre alakult, amig Lajos a kültag a közkereseti társaságból származó, onnan tényleg meg nem kapott, s előbbi állapotban a betéti társaságba vitt vagyonbetétje kiegyenlitést nyer. Ez a metamorphosis a két testvérnek rém sokba került, mert vagyonátruházási illetéket (III. fok. és 4·3%) fizettek azért, mert a közkereseti társaságtól vagyonilletőséget kaptak, és fizettek azért, mert ugyanazt a vagyont a betéti társaságba vitték, holott maradt a vagyon ott és ugy, ahol, és amint előbb is volt. Ez a méltatlan illetékszabás meg nem történhetett volna, ha a bíróság előtt ott nem lebeg a formális jogi kategoria!

Ezt az álláspontját azonban a közigazgatási bíróság csakhamar feladta, mert 12,369/906. sz. itéletében a közkereseti társaság alakitásánál a vagyonátruházási illetéket nem állapitotta meg s ezzel a dr. Holitscher Szigfrid ur helyes álláspontja győzött. Ez itélet indokolása a következő:

> ... «Az ugyanis, hogy a közkereső tagok a közkereseti társaság czéljai eléréséhez a társaság alakulásakor vagyonbetéteikkel járulnak, a betétek tekintetében vagyonátruházást nem eredményez, nem pedig annál kevésbé, mert a kereskedelmi törvény 68. §-a értelmében a közkereseti társaságba a közkereső tagok által vitt vagyon nem feltétlenül, hanem csak a társtagok ellenkező rendelkezése hiányában megy át a társaságnak a tulajdonába; a közkereseti társaság jogi természetének tehát nem követelménye, hogy a jelzett vagyon a társtagok egymásközti viszonyára kihatólag a társaság tulajdonának tekintessék; és mert akkor is, amidőn ez a vagyon a törvény rendelkezésénél fogva mint a társaságnak a tulajdona jelentkezik, ez a tulajdon csak a vagyon természeti állagára, de az illetékkövetelés szempontjából egyedül irányadó tényezőre: a vagyon értékére nem vonatkozik és ki nem terjed, mert a kereskedelmi törvény összes — kivételt nem is türő — rendelkezései értelmében a közkereső társaknak az általuk bevitt vagyon értékéhez való igénye, — ép a vagyonra vonatkozó korábbi tulajdona alapján — hacsak későbbi jogszüntető tények fel nem merültek, a társtagokkal szemben el nem enyészik, sőt a maga idején, vagyis a társasági viszony bármi módon való megszüntekor kielégitendő is. Ha tehát a vagyonértékre vonatkozó igény a társtag javára minden körülmények között — saját jogszüntető tények hiányában — fenmarad, vagyonátruházásról szó nem lehet, mert ennek lényege ép abban áll, hogy nemcsak maga a dolog, hanem annak értéke is a másikra és pedig oly módon szálljon át, hogy a dologra vonatkozó minden korábbi igény teljesen megszünjék. Vagyonátruházásról tehát szó nem lehetvén, ennek következménye, hogy vagyonátruházási illetéket sem lehet jogosan követelni és pedig annál kevésbé, mert miként ez fentebb, egyéb vonatkozásban érintve lett, az illeték az érték után jár s az, hogy a vagyon ingó vagy ingatlan, csak az illeték mérvére van joghatással, de magát az illetékkövetelési jogot, illetve az erre vonatkozó igényt nem érinti, maga az érték pedig a fentebbiek szerint nincs átruházva.»

A közkereseti társaság létesitésére vonatkozó jogügylet illetékének egyedüli alapjául, amint láttuk, a társtagoknak, mint ilyeneknek egymásközötti és nem a tagtársak és az ezekből alakult jogi személy között létesült jogviszony szolgálván: az erre vonatkozó illeték sui generis illetéket képez s ebbeli önállóságánál fogva más ügyletekre szabott illetékekkel nem keverhető, mert szabály az, hogy egy és ugyanazon ügylet után csak egy, tehát egységes természetü illeték jár. Hogy pedig ez az illeték sui generis illeték, az arra vonatkozó rendelkezésnek az illetékszabályokban való elhelyezéséből és szövegezéséből is kitünik, mert ha a törvényes rendelkezés a közkereseti társaság alapitási ügyletének illetékét bármely tekintetben is a vagyonátruházási illeték alá kivánta volna vonni, ezt ez utóbbi illeték helyén s megfelelően juttatta volna kifejezésre. A dolog ilyen állásában jólehet a 12,369/906. sz. itéletnek közölt indokolása jogi alapját, rácziójáit teszi az illetéki dijjegyzék 89. tétel I. *B) b)* pontjában foglalt rendelkezésnek, mégis ez az indokolás — ha csak az alsó hatóságok vagy a panaszos jogi álláspontja miatt az ügynek ez oldalról való megvilágitását szükségessé nem tette — mellőzhető volt, mert tekintettel arra, hogy a tételes jogi rendelkezésnek indoka, alapoka magával a tételes rendelkezésnek világos tartalmával szemben irrelevans, a szóban forgó illeték kérdése az illetéki dijjegyzék 89. tétel alat

[1] Dr. Vavrik Béla jogászegyleti megnyitó beszéde 29—30. lap.
[2] Nagy Ferencz keresk. jog I. 214. l.
[3] U. o.
[4] Stammler: Das richtige Recht 522. l.

foglalt rendelkezésre alapitott indokkal lett volna eldöntendő. E rendelkezés szerint a vagyonbetét után a másodfok szerinti illeték jár, ennélfogva és mert e rendelkezésben a vagyonbetét minősége tekintetében különbség nincs téve s ahol azt a tételes rendelkezés nem teszi, a dolgok között különbséget a biró sem tehet: nyilvánvaló, hogy a vagyonbetét tekintetében, ennek ingatlan, ingó és készpénz minősége szerint különbséget tenni s a másodfok szerinti illetéket csakis a készpénzre szoritani, az ingó és ingatlanból álló betétet pedig a vagyonátruházási illeték alá vonni; jogilag megengedhetlen.

Nem gyöngitheti meg a kifejtett álláspontot a felhivott tételes rendelkezés harmadik jegyzetének a tartalma sem, mert az ebben foglalt további rendelkezés nem a társaságba vagyonbetétül vitt s ilyenül átadott, hanem arra az ingatlanra vonatkozik, amely a társasági szerződéssel magára a társaságra átruháztatott, már pedig ilyen átruházás átruházási czim (adásvétel, csere, ajándék stb.) nélkül nem eszközölhető, másfelől az ingatlan emlitett két minősége között lényeges a különbség, miután a vagyonbetét egymagában külön átruházási czim nélkül vagyonátruházást nem tartalmaz.

Mindezek és a 12,369/906. sz. itéletnek ezennel magamévá tett indokolása ugy hangzanak, mintha pusztán jogi konstrukczió utján kivánnám a kérdést eldönteni. Semmi sem áll tőlem távolabb. Az a felfogás, helyesebben annak átérzése, hogy az igazság csak az érdekek sociális mérlegelésével állapitható meg, szellemi, helyesebben erkölcsi világomban már régen tanyát ütött. Amikor azonban az elmondottak egészéből megállapitható az, hogy tisztán és kizáróan csak az anyagi igazságot kerestem, mint egyik eszközhöz, a konstrukczióhoz is folyamodhattam. Mutassa ki bárki is, szivesen veszem, hogy a feleknek vagy csak az államnak is szocziális állami érdekében áll vagyonátruházást megállapitani abban, ha a tagok ingatlant vagy ingót az átruházás más jogi czime nélkül, tehát pusztán betétül hoznak a közkereseti társaságba. Ez csak a merőben financziális vagy sic volo, sic iubeo alapon volna nézetem szerint kimondható, az állam azonban ezeken az elkorhadt, elmállott alapokon manap már nem állhat. *Verus.*

A feltételes elitélés a Magyar Jogászegyletben.

A Magyar Jogászegyletnek a Btk. novellatervezete fölött megindult vitája befejezést nyert. A vitát csaknem teljesen a feltételes elitélés kérdése dominálta.

Balázs Elemér kir. ügyész, a vitának érdemes előadója azt az álláspontot foglalta el, hogy még tanulmányozni kell a kérdést.

Ezzel szemben több felszólaló méltán hivatkozott a külföld példájára és a többi kultur államban tett tapasztalatokra.

Azonban a vita folyamán hiába konstatáltak, hogy eddig 22 állam hozta be a feltételes elitélést és egy sem törölte el: erre az intézmény elleneseinek legkimagaslóbb szószólója Baumgarten Izidor azzal válaszolt, hogy nálunk is száz számra van olyan teljesen elhibázott vagy elavult törvényes rendelkezés, amelynek megszüntetését mindenki követeli, de a törvényhozás nehézkességénél fogva évtizedek telnek el, mig a módositó törvény életbe léphet. Ezel szemben azonban hivatkozhatunk arra, hogy mindazon államok előkelő gyakorlati jogászai, amely államok behozták a feltételes elitélést, a leglelkesebben szólnak az elért eredményekről. Igaz ugyan, amint Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes ur mondotta, «hogy külföldön, még Francziaországban és Belgiumban, sőt Németországban és Ausztriában is olyan vezérférfiak szólaltak fel ez intézmény ellen, akiknek neve felér egy hadsereggel», azonban ne feledjük el, hogy ezek a kiváló elméleti és gyakorlati férfiak csak addig voltak az intézmény ellenesei, ameddig az a gyakorlat tüzpróbáját ki nem állotta, mig ma éppen azon országokban, amelyeket a koronaügyész-helyettes ur emlitett, az ellenzők tábora meglehetős csendes. Ennek oka az, hogy az elért tényleges eredmények minden várakozást felülmultak, annyira, hogy Francziaország még a katonai büntettekre nézve is kiterjesztette utólag a lois Bérenger hatályát, amit bizonyára nem tesz, ha oka van megbánni az alaptörvényben kodifikált kedvezményt.*

A külföldi eredmények puszta negácziója mellett specziális hazai viszonyainkkal is érvelnek a feltételes elitélés hazai ellenzői.

A magam részéről nagy sulyt helyezek annak fixirozására, hogy a feltételes elitélés hazánkban rendszeresen meghonosodott ősi jogintézmény, amely évszázadokon át az ország minden részén állandóan gyakoroltatott. Ezen állitással szemben kettős választ hallottunk. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes ur, a feltételes elitélés illusztris ellenese, kánonjogi intézménynek minősitette a feltételes elitélést, a következőket mondván: «ha vissza akarják állitani a kánoni jog uralmát, ám tessék, de akkor méltóztassék nyiltan beszélni és az évszázados gyakorlatra való hivatkozással talán a «treuga dei»-t, a kompozicziót vagy talán egyéb más kánonjogi intézményeket is visszahoznak a modern állami büntetőjog rendszerébe.»

Szerintünk még az sem kompromittálná a feltételes elitélés intézményét, ha az a kánoni jogból eredne. Az egyház finom érzékét látnám benne, amely megtalálta az intézményben azt a fegyelmező, visszatartó erőt, amelyet ebben a modern büntetőjog is keres. Azonban a kánonjogra való hivatkozás egyáltalában semmivel sincs bizonyitva, hacsak nem azzal, hogy — mint Széll Farkas kir. táblai tanácselnök, a magyar jogtörténet egyik legkiválóbb müvelője kimutatta — a kálvinista Róma: Debreczen város joga (épugy, mint Miskolcz, Pozsony, Kecskemét stb. városok és a legtöbb vármegye) ** évszázadokon keresztül elismerte és gyakorolta a feltételes elitélést a dorgálással és megkövetéssel együtt.

Ha tehát hazai viszonyaink között évszázadok előtt a mainál semmivel sem jobb müveltségi, társadalmi és nemzetiségi viszonyok között a feltételes elitéléssel hatást lehetett elérni, talán azok az aggályok, amelyeket ezekből a szempontokból emelnek az intézmény ellen, szintén nem annyira sulyosak, hogy ezek miatt elálljunk annak megvalósitásától.

A bíróságok iránti bizalmatlanság pedig, mely mint specziális hazai érv csodálatosképpen éppen a magistratura köréből hangzik el, nem uj, mert minden nagyobb igazságügyi reform előtt találkoztunk ilyen érvekkel. Hogy egyebet ne emlitsünk, Baumgarten koronaügyész-helyettes ur a biró büntetéskimérési jogáról tartott nagyérdekü előadásában a 92. §. ellen és a birónak adott nagy szabadság ellen szintén arra hivatkozik, hogy a biró kezében a túlnagy szabadság nem vezethet igazságos eredményekre. Ugyanazon előadásában arra is rámutatott, hogy a 92. §. alkalmazásában a biró bizonyos társadalmi megkülönböztetéseket tesz, amelyeket szerinte tenni nem szabad.

Természetesen éppen ugy, ahogy a feltételes elitélést ellenzi ezen szempontból, elakarja törölni a 92. §-t is, holott a feltételes elitélés ellen azt is felhozza, hogy ahol olyan enyhitési intézmény van, mint a 92. §., ott már azért sem kell feltételes elitélés, mert ez a szakasz egymaga pótolja az egész intézményt.***

Talán a legfontosabb érvük a feltételes elitélés ellenzőinek az, hogy a repressió a büncselekmények egész sorozatára nézve a büntetés elengedése által csaknem teljesen megszünik. Baumgarten koronaügyész-helyettes ur ezt ugy fejezi ki, hogy «az államnak csak kétféle eszköze van, amelyekkel a tömegekre hathat, az egyik a jutalmazás, a másik pedig a büntetés. Ha az államtól megtagadjuk a jogot, hogy bizonyos cselekményeket megbüntessen, akkor az állami szerkezet egyáltalában felmondja a szolgálatot.» «A megtorlási ösztön

* Néhány belga, franczia, olasz, norvég votumot l. a feltételes elitélésről szóló 1902. évi jogászegyleti vitában. (Értekezések 200. füzet.)

** A kecskeméti ügyvédi kamara folyó évi jelentésében a következőket irja: 1888. év óta, mikor büntető törvénykönyvünk módositása iránt az első lépések megtétettek, csekély kivétellel az egész jogász közvélemény sürgetően követelte büntetési rendszerünknek a feltételes elitélés intézményével való kibővitését. Mi már egy felterjesztésünkben utaltunk arra, hogy a feltételes elitélés behozatala nálunk nem uj intézmény meghonositását, hanem csak egy rég bevált büntetési nemnek uj életre való hivását jelentené. Kecskemét város levéltára bizonyitja, hogy régi büntetőjogi gyakorlatunk az erkölcsi büntetések egész sorozatát ösmerte és gyakorolta. A városi levéltárban számos itélet őriztetik, amelyekben a megdorgálás, a megkövetés, a perbenállás betudása, a feltételes itélet szerepel, mint büntetés. Fájdalom, büntető törvénykönyvünk szakitott a régi, humanus magyar büntetési rendszerrel és az erkölcsi büntetéseket teljesen kiküszöbölte.

*** Igen helyesen mutatott rá Reichard Zsigmond, hogy ez az érvelés mennyire helytelen és mennyire nem *adaequat* a 92. §. alapján kiszabott pénzbüntetés vagy pár napi fogházbünbüntetés a feltételes elitélés kedvezményére méltatlanná vált egyénre nézve.

egyik leghatalmasabb támasza az államnak, a jogi rendnek és a társadalomnak.»

A megtorlás azonban nem önczél, aminthogy törvényünk büntetési rendszerének fontos tényezői: a javító-intézet, a rabsegélyezés, a feltételes szabadlábra helyezés, mind nem csupán a megtorlás elvét szolgálják. Sőt merjük mondani, hogy a büntetőtörvénynek nem is a büntetés a kizárólagos tartalma és a vezérelve.

Számos példa eklatánsan bizonyitja, hogy törvényünket nem hatja át a minden áron, minden esetben való büntetés szelleme.

Az állam nem akar feltétlenül minden jogsértést megbüntetni. Az államnak egész büntető apparátusa azt a czélt szolgálja, hogy büntessen ott, ahol ez elkerülhetetlen, de minden eszközzel oda hasson, hogy a jogrendnek minél kevesebb sérelme álljon elő. Sokkal nagyobb eredményt ér el az az intézmény, amely a jogrend egyes kisebb megsértéseit bosszulatlanul hagyja, ha ezzel számos más jogsértő cselekménynek præveniál. Ez a feltételes elitélés alapeszméje és törvénybe iktatásának legfőbb indoka.

Az ellenkező nézet azt állitja, hogy ha nem minden, a jogrendbe ütköző cselekmény toroltatik meg, akkor a büntető-törvénykönyv elveszti a széles néprétegek részére *visszatartó erejét*. Már önmagában véve is — mondják, — az a tudat, hogy százan és százan bünöztek, anélkül, hogy elérte volna őket a büntetés, bünre csábit. Hozzájárul ehhez a spekuláczió, mely sarkalja az illetőt elkövetheted a cselekményt, ugyis valószinü, hogy nem kapsz büntetést.

Ámde, kérdjük, minő visszatartó ereje volt eddig az egész büntetési rendszernek? Minő visszatartó ereje volt a halálbüntetésnek abban az időben, amig pœna ordinaria volt? És vajjon hány szükségben szenvedett embert tartott vissza korunkban a tulszigoru hat havi börtön a lopástól? Hány impetusban, sőt premeditácziőban cselekvő ejtette ki kezéből a kést az emberölésre kiszabott szigoru büntetések gondolata folytán?

Az eddigi egész büntetési rendszernek visszatartó ereje bizony elég kevés, ellenben mételyező, bünt csiráztató hatása igen is jelentékeny volt.*

És ha most a legilletékesebb szakférfiak a szabadságvesztésbüntetési rendszernek ugyszólván csődjéről beszélnek: nem helyes-e, ha más visszatartó erőről gondoskodunk és ha a külföldi államokban tett rendkivül eredményes tapasztalatok után indulva, mi is meghonositjuk a hatályos visszatartó erőt magában foglaló feltételes elitélés intézményét?

Baumgarten koronaügyész helyettes ur szerint a feltételes elitélést csak mint a rövidtartamu szabadságvesztésbüntetés pótszerét hozták javaslatba.

Ennek bizonyitására már több izben hivatkozott Lisztnek e kérdésben elfoglalt álláspontjára. Nézzük azonban mit ir Liszt tankönyve legujabb kiadásában? «In besonders berücksichtigenswerthen Fällen soll dem Gelegenheitsverbrecher die Möglichkeit geboten werden, durch einwandfreies Verhalten den Vollzug der erkannten Strafe abzuwenden.»

Tehát a feltételes elitélést Liszt ugyanugy tárgyalja mint mi, a feltételes elitélés többi hivei, vagyis mint a büntetési rendszer oly kiegészitő részét, amely bizonyos esetekben hatásosabb, mint a büntetés végrehajtása, és pedig azokban az esetekben, ahol a külső körülmények hajtottak valakit a büncselekménybe. De feltéve, hogy Liszt tényleg izoláltan és csupán mint a rövid tartamu szabadságvesztés büntetésének pótszerét tekintené is az intézményt, vajjon ez elegendő ok-e arra, hogy mi, kik a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetés eltörlése ellen foglalunk állást, ezzel egyszersmind a feltételes elitélés mellőzését is kivánjuk?

A koronaügyész-helyettes ur kiemeli, hogy Norvégiában 21 nap a fogházbüntetés minimuma, tehát ott tényleg a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetés pótszereként hozatott be az intézmény.

Ám ott a feltételes elitélés éppen a 21 napot tulhaladó fogházbüntetésre terjed ki, tehát szó sem lehet arról, hogy a rövidtartamu szabadságvesztésbüntetés pótszere volna. Ami egyébként ezt a pótszer kérdést illeti, elég arra utalni, hogy a feltételes elitélést jóval azelőtt hozták be számos államban, mielőtt bárki is, mint a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetés pótszerét ajánlotta volna és hogy igen sok olyan elméleti és gyakorlati férfiu pártolja az intézményt, aki ezen tannal minden közösséget megtagad.

Végül néhány szót kell szólnom még arról a sokat vitatott kérdésről, hogy milyen viszonyban van a feltételes elitélés intézménye a törvénynek az enyhitő körülményekre vonatkozó rendelkezéseivel, különösen pedig a 92. §-sal. Bizonyos, hogy ahol a biró a 92. §. feltételeinek fenforgását nem állapithatja meg, ott csaknem ki lesz zárva a feltételes elitélés alkalmazása. De az is bizonyos, hogy nem minden esetben, mikor a 92. §-t alkalmazzák, fogják kimondani a feltételes elitélés kedvezményét, hanem a 92. §. alapján megitélt esetek közül a biró ki fogja válogatni azokat a különös méltánylást érdemlő eseteket, amelyekben sokkal nagyobb érdek a büntetés végrehajtásának időleges felfüggesztése és a próbaidő sikeres kiállása után a büntetés teljes elengedése, mintsem a büntetés végrehajtása. Mi ez egyéb, mint a cselekmények további individualizácziója, kiemelése azoknak az eseteknek, amelyeknél még fogházbüntetést sem kell végrehajtani, hogy a büncselekménytől való visszatartás czélja elérhető legyen. És ha kevesebbel, kisebb eszközökkel, elérhetjük ugyanazt az eredményt, akkor a lex minimi értelmében nem kell az erősebb eszközökhöz nyulni, nem csak erőmegtakaritás szempontjából, de azért sem, nehogy a szükségesnél erősebb eszközök káros eredményeket idézzenek elő.

A lex minimi elve nyilvánul meg a feltételes szabadlábrahelyezés intézményében is, amelynek a feltételes elitélés csupán további kiépitése. A 10 évi fegyházat a biró abban a meggyőződésben szabja ki, hogy ennyi volna szükséges a konkrét esetben. Felhatalmazza azonban a büntetést végrehajtó közegeket arra, hogy ha ugy látják, hogy a büntetés czélja előbb éretett el, akkor az előre meghatározott idő $^3/_4$ ének, illetőleg $^2/_3$-ának elteltével az elitéltet közvetitő intézetbe, majd szabadlábra helyezheti. A lex minimi hatja át mindkét intézményt és ez hat át bennünket is, ideálistáknak gunyolt hiveit az intézménynek, mikor a feltétes elitélés mellett sikra szállunk. Bizonyára ideálistáknak tartották hajdan azokat is, akik igazságtalannak deklarálták a talio elvének alkalmazását, a középkorban azokat, akik a halálbüntetésnek mint poena ordinariának alkalmazása ellen szólottak, később azokat, akik a határozott időig tartó szabadságvesztésbüntetésnek 50—60 éves maximumai ellen küzdöttek és ideálistáknak tartották azokat is, akik a 70-es években Magyarországon a progressiv rendszerért szállottak sikra.

Uj eszmeáramlatok harczosai az ideálizmust nem nélkülözhetik és ebben az értelemben vett ideálizmussal eltelve küzdünk mi a büncselekmények individualizácziójáért és ennek egyik leghatályosabb eszközéért: a feltételes elitélésért.

Az ideálizmus azonban nem jelenthet *utópiát*.

Mi a már tett positiv tapasztalatokra támaszkodva szállunk sikra a feltételes elitélésért. Elleneseink a szabadságvesztésbüntetéssel tett visszariasztó tapasztalataik daczára is ragaszkodnak a régihez.

Melyikünket ér jogosan az utópia vádja?

Dr. Balog Arnold.

* Magyar István kir. ügyésznek a Magyar Jogászegyletnek a feltételes elitélésről folytatott vitájában mondott beszéde a legközvetlenebb tapasztalatok nyomán érdekesen szól a szabadságvesztés-büntetés hatásáról.

Pár szó a névhez való jogról.

Kihágási büntetőtörvénykönyvünk 45. §-án; a kereskedelmi törvény 24. §-án, az 1890: II. tcz. 10. § án, az 1895: XLI. tcz. 9. §-án, az 1894: XXI. tcz. 94. §. és a XXXIII. tcz. 44. §-án kivül nincsen jogrendszerünkben a névhez való jog és ennek védelme elismerve. Igaz, hogy e jog elismerése és védelme csak az ujabb jogalkotásnak eredménye, s igy ezen mulasztás törvényhozásunk terhére be nem tudható. Fenti törvények csak büntető vagy közigazgatási szempontból foglalnak állást a kérdésben, magánjogi szabályozást nem tartalmaznak.

Már pedig a névhez való jog magánjogi védelme a személyiségi jogok absolut jellegének felismerésével illetve megállapitásával magánjogi codexünkben is kell hogy helyt fogjon, hogy ezáltal a külföldi törvényhozásnak e tekintetben már elért eredményei nálunk is alkalmazást nyerjenek. A német polgári törvénykönyv 12. §-a, a svájczi Tervezet 37. §-a már ezen elvet meg is valósitották.

A Tervezet a névhez való jog védelmét kettős irányban oldja meg és pedig ugy, hogy egyrészt a név viselésének és használásának joga birói itélettel megállapitható és az, aki ezt tagadja, a jog elismerésére kötelezhető, másrészt a bitorlás megszüntetése illetve az ujabbi bitorlástól való eltiltás követelhető.

Bármennyire foglal is magában a Tervezet ezen álláspontja örvendetes haladást, még is kérdésessé tehető, vajon kielégitő-e ezen szabályozás minden tekintetben. Mi csak pár szóban két kérdést érintünk.

A Tervezet álláspontját abban fejezhetjük ki legjobban, hogy az a magánjogi oltalommal a személyi javak biztositását czélozza és hogy a jogosultnak csak *jogos* érdekét védi.

Ámde a névhez való jog nem csak a vagyonjogi érdek «interesse», de bármely érdek — legyen az akár tisztán személyi, avagy akár ideális — esetében is megköveteli a védelmet. A gyakorlati életben számtalanszor fordulhat elő a jogvédelem szüksége, mely csak azért nem fog eredményre vezetni, mert nélkülözi a jogos magánérdek megsértésének ismérvét.

Érdekes komplikációkra vezethet a névhez való jog védelme az irodalmi termékeknél, a szépirodalmi müvekben, amint azt a német Professor Biedermann, vagy a franczia Zola ügy igazolja. Ugyszólván naponként fordulhat elő az, hogy valaki jogos érdekében érzi magát sértve az által, hogy neve alatt egy irodalmi typus nyer megörökitést. Már most a bíróság lesz hivatott dönteni abban, hogy ide vonható-e az ilyen sérelem a jogos érdek körébe. Bármint döntsön is a bíróság, világos, hogy a legtöbb esetben az itéletnek akademikus jellege lesz — a Tervezet 89. § a értelmében az állitólagos névbitorló a bitorlástól el lesz tiltva ugyan, de kérdéses, hogy mi előnye van ebből a panaszlónak a 92. §. értelmébeni kártérités szempontjából? Az a kár, mit szenved, ugyszólván kizárólagosan erkölcsi kár, hogy fogja tehát a biró a kártérités mennyiségét megállapitani, a szenvedett erkölcsi hátrányt kártérités alapjául szolgálható érdekké kompensálni, értékelni?

Habár a névhez való jog absolut védelmét tartjuk is kivánatosnak, nem késünk hangoztatni, hogy az csak *kétségtelen* érdeksérelem esetén alkalmazható, s az esetleges vonatkozásokat, az érdeksérelem *lehetőségének* fenforgását nem véljük elégségesnek a védelemre. Nincsen olyan irodalmi mü, amelyben szereplő személyek neveit az életben fel nem találhatnók. Ha már most mindezek, érdekükben állitólag sértettek a Tervezet 89. §-ára támaszkodva keresetet inditanának az elmemü szerzője ellen, ez az irodalmi szabadság és tevékenység olyan korlátozására vezetne, mely semmi esetre sem volna czélszerü és a jövő irodalom elevenségét, élethüségét nagyon is koczkáztatná, mert az irók igy középkori nevek és személyek használásával tudnának csak kiszabadulni az őket fenyegető veszedelemből. Természetesen az irói korlátlanság csak egy bizonyos mértékig terjedhet és nem jogosult egyes emberek név és tett szerinti olyképeni megörökitésére, mely már igenis tényleges kétségtelen érdekét sérti a panaszosnak. Mig az előbbi esetben feltétlenül mellőzendőnek tartjuk a Tervezet szabályainak alkalmazását, illetve azt ilyen esetre kiterjeszthetőnek nem gondoljuk, addig igenis az utóbbi esetben a név bitorlása tényleg fenforog és annak megszüntetése joggal követelhető.

A Tervezet álláspontja tehát oda volna módositandó, hogy a *névhez való jogában sértett minden de csak kétségtelen érdeke védelemben részesitendő*, vagyis kiterjesztendő az összes *érdekekre* és megszoritandó a *kétségtelen* érdekre, mely szabályozás a fenti komplikációknak is elejét venné.

Az ilykép szabályozott névhez való jog védelmét a Tervezet a 88. §. és 89. §-ban szabályozott keresettel véli elérhetőnek.

Kikerüli azonban a Tervezet figyelmét az, hogy a fenti szabályozás sok esetben nem lesz hatályos. A Tervezetbeni kereseteknek ugyszólván másodlagos kiegészitője a 92. §-ban biztositott vagyoni és nem vagyoni kár megtéritése kötelezettségének kimondása. Amde már előbb rámutattunk arra, hogy minden kár nem értékelkető és igy a Tervezetben biztositott védelem illuzoriussá lehet. Ha ugyanis a panaszlott a névbitorlás által tisztán csak erkölcsi, ethikai kárt szenved, ugy az meg sem térithető és igy a névbitorló annyiszor amennyiszer ismétli a névbitorlást, melynek eredménye csakugyan annyi eltiltó itélet lesz, melyeknek azonban nem lesz semmiféle sanctiójuk.

Hogy tehát a névhez való jog minden irányban kellő védelemben részesüljön, ahhoz csak az szükséges, hogy a *Tervezetben foglalt keresetek folytán hozott birói itéletek* egyszersmind pl. pénzbüntetést *tartalmazzanak*, vagy *bármely oly rendelkezést, mely az itéletek végrehajtását biztositja*, illetve a névbitorlás eltiltását valamely foganatositható eszközzel sanctionálja.

Dr. Lányi Márton.

Különfélék.

— **A kir. közigazgatási bíróság** joggyakorlatában az utóbbi időben a haladás kétségtelen. Legutóbb ezen bíróság osztályülése megváltoztatta a pénzügyi osztály 18. sz. döntvényét. Ez az első eset ezen bíróság életében, midőn a saját döntvényét megváltoztatja. Ez az ügyrend szerint csak két-harmad többséggel történhetik. Az uj döntvény messze fölötte áll a betümagyarázatnak. A kérdés lényege az, hogy a most meghozott uj döntvény szerint az 1881 : LXX. tcz. bélyeg és illetékkedvezménye kiterjesztetik azokra az esetekre is, melyekben jelzálogilag biztositott *váltókövetelés* vagy *biztositéki okirat alapján* bekeblezett zálogjoggal fedezett követelés tárgya az átváltoztatásnak, ha igazoltatik, hogy tényleg kölcsön vétetett fel, ha a konverzió idején a kamatláb meg volt határozva és ha kötelezvényen alapuló jelzálogkölcsönre történik az átváltoztatás. Ez messze meghaladja az eddig elfoglalt álláspont szük keretét.

Két egyszerü tanácsülési határozatra is utalhatunk, mint olyanokra, amelyek a betümagyarázat és a fiskális érdekek fölött állanak. Ezek az 57. és 58. szám alatt lapunk jelen számához mellékelt közigazgatási döntvénytári esetek, amelyek mindegyike a legkisebb állami alkalmazottaknak a dijnokoknak életébe erősen belevágó kérdést old meg az ő javukra.

— **Rabsegélyző egyletek.** A budapesti rabsegélyző-egylet 1906. évben 489 egyént 961 alkalommal 10,646 K segélyben részesitett. A legkisebb segély 1 K, a legnagyobb 240 K volt. Átlag egy főre 21 K 77 fillér jutott. A segélyezettek közt a letartóztatottak ártatlan családtagjai is jelentékeny összeggel szerepelnek, amennyiben 64 családot több izben, 41 családot pedig havi segélyben részesitett az egylet. A menedékház jótéteményében 134 szabadult részesült. Naponként átlag 24 ember ellátásáról kellett gondoskodni. A menedékház lakói házi és kerti munkán kivül szalmatok és szalmalábtörlő készitésével foglalkoztak. A 134 egyénnek munkajutalma 982 K volt, amiből átlag egy munkásra 7 K 33 fillér esett. A menedékház fentartása a befektetett 71,354 K tőke kamatain kivül tisztán 8630 K-ba került. Az egylet vagyona 235,800 K-t tesz ki.

A székesfehérvári és fejérmegyei rabsegélyző-egylet, mely most töltötte be müködésének huszadik esztendejét, 1906. évben 51 szabadulót segélyezett 221 K-val. A segélyek összege 1 és 12 K közt váltakozott. Ezenfelül segélyt nyert 12 letartóztatott családja, összesen 313 K összegben. Ezenfelül az egylet 160 letartóztatottat részesitett oktatásban, ami 200 K kiadást okozott. Az összes kiadások 889 K-t tettek ki, mig a bevételek összege 1430 K-ra ment és igy az egylet 541 K-t 5090 K-t tevő alaptőkéjéhez csatolt, ahelyett, hogy segélyezésre forditotta volna, holott az egy egy szabadultnak adott segélyek meglehetősen kicsinyek voltak. Husz év alatt az egylet 733 egyént segélyezett 5782 K-val, mig a rabiskola fentartására 3179 K-t forditott.

— **A szabadalom- és védjegybitorlási** ügyekben az előzetes biztositási intézkedéseknek az ezt elrendelő biró által leendő foganatositása tárgyában az iparjogvédelmi egylet azon felterjesztése folytán az igazságügyminiszter a következőképpen rendelkezett:

Annak előrebocsátásával, hogy miután a szabadalmi és védjegybitorlási ügyekben elrendelt biztositási intézkedések foganatositására alkalmazandó 1896 : XXXIII. tcz. 180. §-ának rendelkezése szerint a lefoglalás szükség esetében rendőri hatóságokkal is foganatositható és igy rendeleti uton a törvény azon intézkedése, hogy kivételes esetekben a biztositási intézkedéseket a csendőrség is foganatosithatja, nem korlátozható és miután annak megállapitása, hogy a törvény által megengedett kivételes «szükség» esete mikor forog fenn, birói hatáskörbe tartozik, értesitem a tekintetes Magyar Iparjogvédelmi Egyesületet arról, hogy a felügyeleti hatáskörömből kifolyólag csakis annyiban intézkedtem, hogy a biróságok figyelme felhivassék arra, miszerint a BP. 180. §-ának, valamint a szabadalmi és védjegybitorlási ügyek természetének az az eljárás felel meg, ha a biztosilási intézkedéseket rendszerint maguk a birák foganatositják és csakis a legkivételesebb esetekben veszik a rendőri hatóságot e czélból igénybe.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák joggyakornokok helyzete.** Ausztriában tudvalevően az ügyvédi pályára készülőknek is kell bizonyos ideig bíróságoknál, mint gyakornokoknak szolgálni. Ezeknek a Rechtspraktikantoknak dijazás nem jár. Ha kötelező előkészitő szolgálatukon tul is kivánnak a bíróságoknál szolgálatot teljesiteni és ezzel dokumentálják, hogy birói pályára készülnek, akkor a joggyakornokok kinevezhetők Auscultantokká. A dijas Auscultant állások korlátolt számban vannak, de vannak dijtalan Auscultánsok is. Az osztrák igazságügyminiszter legutóbb kibocsájtott rendelete szerint, a dijtalan Auscultansok egy évi, teljes megelégedést érdemlő szolgálat után 1000 K segélyben részesithetők. Azon joggyakornokoknak, akik még nem neveztettek ki Auscultansokká, ugyancsak egy évi szolgálat után 840 K ösztöndij adományozható. Az Oberlandesgericht elnöke köteles ezen segély és ösztöndijakat megvonni, ha a joggyakornoknak a három évi előkészitő szolgálat után a gyakorlat folytatása nem engedtetett meg, vagy ha a három évi előkészitő szolgálat letelte után négy hónappal a gyakornok a birói vizsgát le nem tette. *A szelekcziónak ezen módozatait ajánljuk a magyar igazságügyi kormány figyelmébe.*

— **A német birodalmi gyülésre** 35 biró és 33 ügyvéd és közjegyző választatott meg. A jogászok száma 12-vel nőtt, mert most összesen 68 jogász van, mig az előző ülésszakban 56-an voltak. Egyetlen egyetemi tanárnak sem sikerült a birodalmi gyülésbe bejutni, amit általánosan mint hiányt konstatálnak.

— **A téves tanuvallomások kérdéséhez.** Gyakorlati jogász előtt nem kell bizonyitani, hogy a tanuvallomásoknak milyen kétes az értéke. A tudatosan hamis vallomások mellett gyakran megbizhatatlanok a jóhiszemüen és valóság hitével tett vallomások is, mert a megfigyelés fogyatékossága gyakran más kéget kelt az emlékezetben, mint a valóság és mert bizonyos képzetek téves emlékezetet váltanak ki. Sommer, giesseni orvostanár a vallomásoknak módszeres psychologiai vizsgálatát követeli és a téves vallomásoknak tudományosan elkülönitett több csoportját különbözteti meg. A vizsgálat a téves vallomásokat részint a psychopathia, részint a közönséges psychologia körébe utalja.

Vizsgálatainak analytikus módszerét a következő megtörtént és lélektani szempontból érdekes eseten mutatja be:

B. czég F.-ben L. urtól O.-ban 28 márkát követel egy kalap ára fejében, melyet L.-né a B. czég f—i üzletében vásárolt. L.-nének nyugtázott számla van birtokában. A czég azt állitja, hogy L.-né 1904 május 28-án kalapot vásárolt, melyet kivánságához képest utánvéttel kellett volna O.-ba küldeni. Szokás szerint a 28 márkáról szóló nyugtázott számla a csomagba tétetett, de a sietségben elfelejtették ezt az összeget utánvenni. Ily módon jutott L.-né a nyugta birtokába, anélkül, hogy fizetett volna.

L.-né, — ki igen jó vagyoni viszonyok között élő hölgy, és aki kétségtelenül nem akarhatta B. czéget megkárositani, — határozottan kijelenti, hogy nem igaz, hogy a nyugtázott számla a csomagban feküdt. Határozottan tudja, hogy a számlát az üzletben a kalap vételekor fizette ki, és pedig nővére jelenlétében, ki a kalap kiválasztásában segitett neki, és aki a vételárat is kölcsönözte, mert ő, t. i. L.-né pénztárczáját otthon feledte. Nővére megerősiti ezeket az állitásokat. L.-né és nővére vallomásai nem közvetlenül tétettek, hanem L. ur utján. Ez utóbbi, valamint L.-né és nővére mindenkép tisztességes emberek. L.-né nem tett volna a kérdéses összeg miatt esküt és inkább mégegyszer megfizette a 28 márkát.

Nemsokára véletlenül megtalálták a postacsomag boritékát és a postán megejtett tudakozódás alapján megállapittatott, hogy egy az f—i B. czég által május 28-án feladott 28 márka utánvétellel terhelt és L.-nének czimzett csomag május 29-én O.-ba érkezett és ugyanazon napon az utánvett összeg bevonása mellett kézbesittetett a czimzettnek, a bevont összeg pedig ugyanazon a napon postautalványon elküldetett F.-be a B. czégnek.

L.-né és nővére állitása tehát, melyet esküvel is megerősithetőnek is hittek, a tények által megczáfoltatott. A tényállás ugyanis a következő volt. L.-né a B. czég üzletében kalapot vett 28 márkáért. B. czég ezt utánvéttel elküldte L.-né czimére, L.-né átvette a csomagot és kifizette az utánvételi összeget. A küldő B. czég megkapta ezt az összeget, de nyilvánvalóan nem könyvelte el.

Most kezdődik a lélektani bonyodalom. B. czég abból a tényből, hogy a fizetés nincs elkönyvelve, azt következteti, hogy nem is folyt be; és ezt azzal magyarázza, hogy a nyugta csatolása daczára nem utánvételezte az összeget. E hamis következtetés és hamis magyarázat alapján a B. czég azt állitja, hdgy a tétel nincs kifizetve, azzal a magábanvéve valószinünek látszó állitással, hogy szokás szerint nyugtázott számla volt a csomagban.

L.-né tudja, hogy fizetett, de nem emlékszik már arra, hogy ez az utánvett csomag átvételekor történt; az az elfelejtette a reá nézve relative mellékest és csak a fődolgot tartotta meg emlékezetében. Annak biztos tudatában, hogy fizetett, elhiszi B. czég határozott állitását, hogy nem utánvét utján fizetett, és a bevásárlással összekötött associatiókból önkéntelenül magyarázatot alkott arra nézve, hogy miképen történhetett a fizetés. Ekként a téves emlékezetek egész sora merül fel nála, melyek emlékezete hézagát betöltik és az erős meggyőződés erejével lépnek fel, minthogy magvuk t. i. az a gondolat, hogy csakugyan fizetett, tényleg helyes.

Azt állitja, hogy a kalapot a vétel alkalmával azonnal kifizette és tanukép nővérére hivatkozik. Vajon a nővér csakugyan jelen volt-e, ez nem állapitható meg. Ha csakugyan ott volt is, a részleteket L.-né önkéntelenül ugyan, de maga találta ki, hogy a fizetés tényét bizonyithassa, midőn azt állitja, hogy a pénzt nővére adta kölcsön, mert ő erszényét otthon felejtette. L.-né suggestiv befolyása alatt a nővér is megerősiti mindezt; és feltéve, hogy a vételnél jelen is volt, a pénzkölcsönzés a tárcza otthon feledése folytán képzelődésen és emlékezeti csalódáson nyugszik.

Sommer szerint ezen valóban megtörtént eset analysisénél a határozott psychologiai folyamatoknak egész sora lép fel, amelyek a vallomások experimentativ vizsgálatánál bizonyos érzéki ingerekkel való exponálás utján világosan izolálva előállithatók. A törvényszéki gyakorlatban a hamis vallomások gyüjtése igen érdekes anyag volna psychologiai analysis számára, a laboratoriumi kisérletek eredményeivel való összehasonlitás számára. Lassanként kialakulnak ekként a hamis vallomások különféle typusai, melyeknek ismerete ügyvédnek és birónak egyaránt hasznos segédeszköz a vallomások mérlegelésénél és azok megbizhatóságának ellenőrzésénél.

Királyi közjegyző-helyettes, a közjegyzői ügyforgalom minden ágára kiterjedő belterjes gyakorlattal, perfekt német, erről szóló jogositványnyal, nagyobb vidéki város közjegyzőjéhez helyettesül ajánlkozik. Czim a kiadóhivatalban. 12123

Irodámba gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. Az állás azonnal elfoglalandó. Dr. Berzsenyi Gerő, ügyvéd, Lengyeltóti. 12124

Fővárosi közjegyző- (esetleg ügyvéd-) jelölti állást keres önálló vezetésre képes, fiatal, szorgalmas ügyvédjelölt. Czim: Dr. L. D. József-körut 49. I. 7. 12130

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — RÉSZLETFIZETÉSRE szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Több éve fennálló Budapesten kéthetenként megjelenő **SZAKLAP** különösen ügyvédnek alkalmas, kedvező feltételekkel **átadó.** Érdeklődők czimei kéretnek SZAKLAP jelige alatt **BLOCKNER J. hirdető-irodájába, IV., Sütő-utcza 6. sz.** 12131

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 13. szam. Budapest, 1907 márczius 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Gyermekvédelem. — A vádlott jelenléte a felebbviteli főtárgyaláson. *Eördögh András* kir. táblai birótól. — A közigazgatási bíróság jogalkotása. *Verustól.* — *Jogirodalom:* A jogi személy magyarázata. Irta dr. Schwarz Gusztáv. Budapest 1907. *Dr. Besnyő Béla* budapesti ügyvédtől. — A csökkent beszámitó képességről. Irta dr. Baumgarten Izidor kir. koronaügyész-helyettes. *Dr. Friedmann Ernőtől.* — *Észrevételek felsőbiróságaink joggyakorlatához:* Szabadabb szellem a birói gyakorlatban. *Alföldy Ede* nagybecskereki kir. járásbirótól. — A házasságok felbontásáról szóló hágai egyezmény visszaható ereje. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Gyermekvédelem.

A szeretet gloriosus ünnepe előtt állunk s az ébredő természet uj élet fakadásával együtt ünnepel az ünneplő emberiséggel.

A tavaszi harmóniába csodálatosan meleg akkordként illeszkednek bele azok a hirek, amelyek mindenünnen arról érkeznek hozzánk, hogy a gyermekek érdekében meginditott mozgalom mind nagyobb és nagyobb méreteket ölt.

Kezdődő huszadik századunkat már ismételve nevezték a gyermek századának s joggal, mert e század gyermeke volt az első, amely előtt tisztán és világosan állott az a megismerés, hogy a jövő egyedüli biztositéka az, ha a serdülő uj generácziót megfelelő testi és szellemi nevelésben részesitjük.

Sajnos azonban ez a megismerés egyszersmind korunk egy mély sebére is élénk világot vetett. Megdöbbenve láttuk meg ugyanis, hogy az elhagyatottság, a nyomor, a züllés, a bün, a pusztulás sokkal nagyobb számban mint valaha, szedi áldozatait a gyermekek sorából s hogy e romboló munkával szemben elenyésző csekély az az eredmény, amit a nevelés, tanitás épitő munkája elérni képes.

Egy uj kötelesség háramlott a társadalomra: a mentés. És a társadalom ezen czél érdekében megmozdult, egyesületek, testületek, egymással versenyezve igyekeznek a munkából részüket kivenni.

De még ez mindig nem elég, a statisztika számaiból oly félelmes kép rajzolódik ki, amely további meggondolásra készt.

Tudjuk és tudtuk mindig, hogy a nyomornak és a kriminalitásnak megvannak a maga törvényei.

Megszüntetni azokat hasztalan kisérlet volna, csak gyógyitani lehet egyfelől a nyomor okozta sebeket a jótékonyság eszközeivel és másfelől büntettetni a törvény ellen vétőket a törvény szigorával.

De mikor a társadalmi rend átalakulásával, a gazdasági érdekek uj konfiguráczióval együtt azt a tünetet észleljük, hogy a jövője biztositékául rendelt ifjuság a büntettesek aránytalanul nagy százalékát szolgáltatja s hogy körében széles rendeket vág a nyomor és züllés pusztitó fegyvere, akkor lehetetlen, hogy a præventió eszméje ne lépjen fel parancsoló képzetként a gondolkodó elméjében.

Ezt a præventiv müködést feladatuk körébe vonták mindazon társadalmi egyesülések, amelyek az elhagyatott gyermekek ügyét eddig magukévá tették s az eredmények, amelyeket elértek, nem kicsinylendők.

Mégis ha meggondoljuk, hogy az elhagyott gyermekek pusztulása, a kiskoru büntettesek számának európaszerte ijesztő felszökkenése, s ami evvel mindig együttjár, a visszaeső büntettesek számának állandó emelkedése, nem oly muló bajok, amelyek a társadalom charitativ közbelépésével orvosolhatók volnának, hanem a társadalmi alakulatokból eredő, korunk sajátos osztályviszonyaiban rejlő mély sebek, amelyeknek továbbterjedése csak rendszeres, állandó és következetesen keresztülvitt intézmények által akadályozható meg: akkor felvetődik a kérdés, valjon nem kell-e itt az államnak a maga hatalmas organizáczióval közbelépnie és az irányitást kézbevéve a társadalmi aktiókat czéltudatosan és következetesen előre megállapitott terv szerint concentrálni.

Ezt a kérdést veti fel Klein, az osztrák igazságügyminiszter az első osztrák gyermekvédelmi congressus megnyitó ülésén, s azt felelet nélkül hagyván, megoldását a congressus egyik legfőbb feladatául jelölte ki.

Egyidejüleg azonban egész sorát adja azon törvényhozási intézkedéseknek, amelyeket kormánya a lehető legrövidebb idő alatt életbeléptetni szándékozik.

Bárhogy oldják is azonban meg a kérdést, akár a társadalom charitativ feladatai közé akár az állami közigazgatás kötelességei közé soroljuk az elhagyott gyermekek gondozását, nevelését s az ezzel összefüggő számos nagy és nehéz teendőt, kétségtelen, hogy korunk egyik legnagyobb és következményeiben legfontosabb feladata előtt állunk.

A mi törvényhozásunk a büntető-novellában rálépett arra az utra, amely a helyes irány felé vezet. Azonban ennek a problemának vannak a büntetőjog körén kivül megoldandó feladatai is.

Már az első büncselekmény elkövetését kell megakadályozni. Ha a büncselekmény egyszer elkövetett, ezzel a gyermek lelkén már folt esett.

Az országos gyermekvédő liga nálunk ebben az irányban elismerésre méltó eredményeket tud felmutatni már rövid fennállása óta.

Azonban a feladatoknak még széles láthatára tárul fel előttünk.

A természet rendje az, hogy minden sarjadéknak, állatnak, növénynek, mindaddig, mig önerejéből fenntarthatja magát, természetes védője van.

Az ember vakmerő kezekkel belenyulva a természet rendjébe, maga teremtette meg magának léte feltételeit s eközben oly rendet létesitett, amelyben a védelemre szorulók természetes védőiktől elszakadtak.

Ezen az állapoton, amely a társadalmi rend kialakulásának elkerülhetetlen eredménye, az állam és társadalom együttes munkájával lehet csak segiteni.

Hiszszük, hogy a magyar társadalom és törvényhozás vállvetett müködése a gyermekvédelem eddig kevéssé gondozott ügyét a megvalósitás felé viszi.

A vádlott jelenléte a felebbviteli főtárgyaláson.

Nem kevés bajt okoznak ugy a kir. táblának, mint a vádlottnak a BP. azon rendelkezései, melyek a vádlott megidézéséről s megjelenéséről intézkednek a felebbviteli főtárgyalásra.

E rendelkezések a következők:

A 413. §., mely igy szól: Ha a kir. tábla a vádlott közvetlen kihallgatását szükségesnek találja, őt a főtárgyalásra megidézi. A felebbviteli főtárgyalásra mindig megidézendő a vádlott, ha a kir. tábla a törvényszék felmentő itéletét a vádló felebbezése alapján vizsgálja felül.

A 414. §.: A főtárgyaláson a vádlott jelenléte mellőzhetetlen, ha a kir. tábla a felebbviteli főtárgyaláson bizonyitást vesz fel.

A 423. §. 4. és 5. bekezdése: Ha azonban a törvényszék felmentő itélete ellen a vádló felebbezett és a vádlott a felebbviteli főtárgyalásra nem jelent meg, a kir. tábla az elsőfoku itéletet a vádlott terhére nem változtathatja meg. Ha azt találja, hogy az az elmaradt vádlott terhére volna megváltoztatandó, köteles azt előbb kihallgatni s evégett a főtárgyalás félbeszakitása vagy elnapolása mellett megidéztetni. (Helyesebben elővezettetni, mert hiszen megidézésének már a 413. §. szerint megkellett történni.)

Ha a törvénynek eme most idézett rendelkezéseit és még a 409. §. rendelkezését, mely azt a legmindennapibb esetet szabályozza, amidőn a vádlottra a főtárgyaláson semmi szükség nem lévén, ő arra nem is idéztetik, hanem határnapjáról csak értesitést nyer, összevetjük ugy azt látjuk, hogy a vádlott megjelenésének az eshetősége a kir. tábla előtt a következőképen alakulhat:

1. Vádlott a főtárgyalás határnapjáról értesitést nyer, s azon megjelennie szabad, de nem szükséges (ez a leggyakoribb eset).

2. Ezzel szemben állnak a 413. és 414. §§. parancsoló rendelkezéseinek az esetei, amidőn a vádlottnak megjelennie okvetlenül kell, mert a kir. tábla őt kihallgatni kivánja, vagy mert bizonyitást vesz fel.

3. A 413. §. 2. bekezdése szerint, melyet vegyes esetnek lehetne nevezni, a felmentett vádlott megidézése, amidőn csak az esetre szükséges a vádlott megjelenése, ha a tábla őt elitélendőnek találja, holott ellenesetben idézés daczára a főtárgyalásról elmaradhat.

Már most ezen esetek közül figyelmen kivül hagyva a most nem érdeklő 1. pont alattit, teljesen világos, félreérthetetlen és semmi magyarázatra nem szoruló a 413. §. 1. bekezdésének az esete, amidőn a kir. tábla a vádlott közvetlen kihallgatását szükségesnek találta; ezt a szükségesnek talált közvetlen kihallgatást megejteni a vádlott jelenléte nélkül physikai lehetetlenség — még a telefon sem pótolván, minden egyebektől eltekintve — a perrend kivánta közvetlenséget. Ez a szabály tehát bővebb kifejtést, vagy hozzászólást nem igényel. Arra, vajjon mikor lássa a kir. tábla szükségét a vádlott közvetlen kihallgatásának, a perrend semmiféle directivát nem ad, de nem is adhat, az eltekintve a 423. §. 5. bekezdésében foglalt szabálytól, tisztán az ügy körülményeitől s a kir. tábla felfogásától függ. Egy azonban ebben az esetben is természetes és bizonyos, s ez az, hogy a vádlott kihallgatása egyedül a bizonyitás kérdésére, tehát ténykérdésre vonatkozhatik — amint az alább kifejtést is fog nyerni.

Nem ily, hogy ugy mondjam, physikai kényszerüségen alapszik a 414. §. azon rendelkezése, hogy a vádlott jelenléte a főtárgyaláson mellőzhetetlen, ha a kir. tábla azon bizonyitást vesz fel, mert hiszen ez a bizonyitás-felvétel végre is elképzelhető a vádlott személyes közremüködése nélkül is, s a törvény intézkedésének feltétlen szükségéhez kétely fér már azért is, mert az nincs összhangban a 406. §. intézkedéseivel.

A 406. §. is kapcsolatban a 402. és 403. §§-al bizonyitásfelvételről rendelkezik, és 3. bekezdésében szinte megparancsolja a felvételnél a felek, tehát köztük a legelsősorban érdekelt vádlott jelenlétét; s ez, ép ugy, mint a 414. §. intézkedése, természetes és helyes is, mert a bizonyitás-felvétel utján felmerült uj adatra, hogy az teljesen, minden irányban méltatható és értékesithető legyen az itélő biró által, be kell kivánni a vádlott észrevételeit; nyilvánvaló, hogy ezen szükségben leli a 414. §. létindokát. A törvény indokolása szerint pedig azért szükséges a vádlott jelenléte, hogy minden ellene felhozott bizonyitékról nyilatkozhassék, a változott ügyállásról védelmének előkészithetése végett értesitést nyerjen. Ezenkivül a törvény a vádlott személyes jelenlétével s kihallgatásával módot akar nyujtani a felebbviteli bíróságnak, hogy a vádlott személyiségét és fellépését közvetlen megfigyelhesse, ami különösen bonyolodottabb ügyben a biró meggyőződésének igen kivánatos támaszul szolgálhat. Miként történhetett tehát még is, hogy ellentétben a kivételt nem türő 414. §-al, a 406. §. 4. bekezdése azt mondja ki, hogy a megidézett perfél elmaradása a bizonyitás-felvételt nem akadályozza; mely engedékenységet a szakasz következő bekezdése még bizonyosabbá tesz s kibővit, amidőn a *megjelent* felekről intézkedvén ezzel számol, a lehetőségével annak, hogy a megidézett felek el is maradhatnak. A törvény tehát megelégszik a felek megidézésével, az idézési kötelezettséget pedig oly annyira komolyan és szigoruan veszi, hogy annak elmulasztása a 2. bekezdés szerint semmiségi ok (és pedig a 384. §. 5. pontjában megjelölt alaki); de már azt, ha a felek az idézésre nem reagálnak, semmibe sem veszi, sőt még a megidézés elmulasztása miatt is csak akkor van helye semmiségi panasznak a 384. §. 3. bekezdése értelmében, ha a perfélnek az idézés elmulasztásából eredő távolmaradása a bizonyitás-felvételi aktustól az itéletre befolyással volt; holott, ha a 414. §. ellenére a kir. tábla a felebbviteli főtárgyaláson a bizonyitást a vádlott jelenléte nélkül veszi fel, a 384. §. 6. pontbeli sokkal sulyosabb következményü semmiséget követte el, mely mindenkor hivatalból észlelendő s az eljárás megsemmisitését vonja maga után.

Már pedig mindent meggondolva, a vádlott jelenlétére nagyobb szükség van, amidőn a bizonyitást kiküldött biró, mint mikor a kir. tábla veszi fel. Nem kétséges ugyanis, miként arra már fenn rámutattam, hogy a bizonyitás-felvételnél a vádlott jelenléte avégből szükséges, hogy az uj adatokra kivett észrevételeiből az itélő biró bizonyos megnyugvást meritsen az uj adat értéke felől, mert a vádlott nyilatkozata az uj adatra alkalmat nyujt a birónak az uj adat lényegébe s értékébe jobban behatolni, azt a többi adatokkal szerves összefüggésbe hozni, esetleg azt még ujabb adattal kiegésziteni. Minthogy pedig a kir. tábla előadója s a tanácselnök az ügy állását s annak minden mozzanatát s részleteit az iratokból behatóan ismerik, a kiegészitéssel megbizott biró pedig nem ismeri, s nem is igen fog törekedni megismerésére, mert a kir. tábla utasitásában ugy is megtalálja, hogy mit s mily módon és irányban kelljen tisztába hoznia, de meg a reá nézve teljesen idegen ügy beható tanulmányozásában örömét nem is lelheti, az ugyszólván a betolakodó szerepét játsza az ő saját ügyei közé — nem lehet kétséges, hogy a megkeresett birónak sokkal nagyobb szüksége volna a felek közremüködésére a kiegészités teljesitésénél, mint a kir. táblának; s mégis, annak szabad, emennek pedig nem szabad arról a közremüködésről lemondani. (Magától értetődik, hogy az imént elmondottak, ami az ügy ismeretét illeti, nem vonatkoznak arra az esetre, amidőn a kir. tábla saját biráját küldi ki; ennek a kiküldése azonban elenyésző ritkán történik meg, rendszerint a kir. tábla az elsőfokban eljárt törvényszék valamelyik biráját vagy a legalkalmasabb járásbiróságot bizza meg a bizonyitás-felvétellel).

Talán a most vázolt anomaliának correctivumát kivánja

adni a 403. §. 3. bekezdésében a kir. táblának adott az a jogkör, hogy a kiküldött által már egyszer felvett bizonyitást, ha szükségesnek tartja, a főtárgyaláson ismételheti, vagy legalább is a 413. §. értelmében a vádlott közvetlen kihallgatását elrendelheti. Nincs adatom arra, vajjon ily ismétlés gyakran történt-e már a kir. tábláknál, de kötve hiszem; azonban a mégis csak előfordult ismétlések bizonyára olyan esetekben váltak szükségesekké, amidőn a vádlott a kiküldött biró előtt nem jelent meg.

Ez a correctivum bármelyik formájában azonban, mint minden correctivum, hatásában csak fogyatékos lehet, nemcsak mert a mi ugyis csigalépésben haladó bünvádi eljárásunkban még a csigalépést is megakasztja, de mert alkalmazása a már természeténél fogva is kétes értékü bizonyitási anyagot az ujabbi megrágás folytán értékében még lejebb szállitja, s végre, mert a vádlottat rendszerint a távoli táblai székhelyre való utazás zaklatásának, a kincstárt pedig hiába való költségnek teszi ki, melyektől ez is, amaz is megkimélődhetett volna, ha a vádlott megjelenését az első bizonyitás-felvételénél kilehetett volna kényszeriteni.

És itt felmerül a kérdés, vajjon lehet-e hát a vádlott megjelenését épp ugy kikényszeriteni a kiküldött biró, mint a kir. tábla előtt?

Sajnos, erre a kérdésre határozott feleletet a törvényben hiába keresünk, sőt a 406. §. vonatkozó rendelkezései alkalmasak arra, hogy ki-ki tetszése szerint arra vagy igennel vagy nemmel feleljen.

Ha azonban figyelembe vesszük a 130. §-ban az idézésnek tulajdonitott azt a jelentőséget, hogy annak figyelmen kivül hagyása a vádlott elővezetését vonja maga után, a 131. §. 2. pontjának azt a rendelkezését, hogy a szabályszerüen megidézett terhelt (tehát még inkább a vádlott), ha elmaradását ki nem mentette, *megjelenése pedig továbbra is szükséges*, elővezetendő, akkor nem lehet a kiküldött birótól elvitatni a jogot, hogy az idézésre meg nem jelent vádlottat, ha a bizonyitás felvétel sikeres foganatositása attól függ, elővezettetheti, daczára a 406. §. abbeli kijelentésének, hogy a szabályszerüen megidézett fél, tehát a vádlott elmaradása a bizonyitás felvételét nem akadályozza, mert ez a kijelentés mindenkor csak azzal a megszoritással érthető, hogy a szőnyegen levő bizonyitás körülményei nem olyanok, hogy a vádlott elmaradása folytán az egész bizonyitás felvétel meddővé válnék.

Ha már a bizonyitás-felvétel kérdésénél tartok a kiküldött biró által, nem mulaszthatom el megemliteni, hogy a kiküldött akárhányszor nem jön tudatára az ő teljes hatáskörének s a kir. tábla megbizó végzését minden irányban olyan békónak tekinti, melyből nem mer kibontakozni. Nem egy izben történt már a saját praxisomban s olykor módfelett kirivóan, hogy a kiküldött birót a védelem a bizonyitás tárgyát képező tényre még ujabbban megnevezett tanuk kihallgatása iránt kérte s ezt a kérelmet a biró azzal az érvvel tagadta meg, hogy neki a táblai végzésben megnevezett tanukon kivül más tanukat kihallgatni nem szabad; mely merőben téves és támpontot csakis a BP. 402. §. 2. pontjának nem éppen szerencsés szövegezésében találó felfogásnak az lőn nem egyszer a következménye, hogy a kir. tábla ismételten kénytelen volt az ujabban bejelentett s eleve kifogás alá nem vonható tanuk kihallgatása végett a bizonyitás-felvételt elrendelni. Az ilyképp tanusitott felfogás tévessége szembeszökő, mihelyt szem előtt tartjuk, hogy a bizonyitás-felvétel tulajdonképpen egy miniatür főtárgyalás, ami a 406. §. harmadik bekezdéséből is kiviláglik, mely egyenesen a főtárgyalás szabályaira utal, mely szabályok közül a 306. §. harmadik bekezdése kifejezetten megengedi uj bizonyitékok felvételét, tehát ujabb tanuk kihallgatását is.

A kir. tábla megbizása tehát nem ebben, hanem csak abban az irányban köti a kiküldött biró kezét, hogy más tényre, mint amelyre a kir. tábla a 402. §. 1. pontja szerint a felvételt végzésileg elrendelte, a bizonyitás-felvételt ki nem terjeszthetí; de a bizonyitásul kijelölt tény keretében aztán egészen szabadon mozoghat s midőn ujabb adatok beszerzése tárgyában határoz, egyedül a 393. §. 1., 2. és 3. pontjaiban megjelölt tilalmakat tekintse utmutatóknak.

És legyen szabad végül a bizonyitás-felvétel keretében még egy rövid megjegyzést tennem a tanuk, illetve szakértők megesketése kérdésében.

A bizonyitás-felvétel módozatát meghatározó 406. §. 6. bekezdése akként rendelkezik, hogy a kihallgatottak megesketése csak a 221., 222. és 229. §-okban meghatározott okokból mellőzhető.

Ez lényeges eltérés a 311. §. 2. bekezdésétől, mely vajjon helyesen-e vagy nem, most ide nem tartozik, mellőzendőnek rendeli a megesketést, ha azt a felek egyike sem kivánja s ez a szabály a kir. tábla előtt tartandó felebbviteli főtárgyalásra is szól, mert a 418. §. akként rendelkezik, hogy a B. P. XVIII. fejezetének a rendelkezései, tehát köztük az imént felhivott 311. §. is, megfelelően alkalmazandók. A kiküldött biró tehát köteles a megesketést foganatositani, habár a felek meg nem jelenvén, azt nem is kivánták. Erre az eltérő intézkedésre a törvényhozó azonban kényszeritve volt, mihelyt megengedte azt, hogy a felek a bizonyitás-felvételről elmaradjanak.

Ezzel ki is meritettem jelen czikkem bevezetésében 2. pont alatt összevont azt a két esetet, amidőn a vádlottnak a táblai főtárgyaláson jelen kell lennie s áttérek a 3. pont alatt jelzett arra az esetre, amidőn a kir. tábla az elsőfoku biró felmentő itéletét a vádló felebbezése alapján viszgálja felül (413. §. 2. bek.) E szabálynál elsőbben is felötlik a «vádló felebbezése alapján» szavakban rejlő közelebbi meghatározás. Erre a közelebbi meghatározásra szükség volt, mert hiszen a felmentő itéletet a vádlott maga, illetve a védője is megtámadhatja egyrészt a sérelmesnek tartott indokolás, (382. §.) másrészt a perköltségekre vonatkozó rendelkezés miatt, pl. a vádlott által a 483. §. alapján támasztott igény esetében. Nehogy tehát akadjon olyan felfogás is, mely szerint a vádlott akkor is idézendő, ha a felebbezés tőle ered, helyesen határolta a törvény ama szavak beiktatása által a vádlott megidézését arra a szükebb körre, midőn a felebbezés a vádlott terhére történt a felmentés miatt.

Az ekként felmentett vádlott megidézésére vonatkozó rendelkezések általában nehéz problema megoldása elé állitják a kir. táblát, a gyakorlatban pedig temérdek bajt okoznak neki, de nem ritkán még többet s érzékenyebbet a vádlottnak, ki igen sok esetben szivesebben vett s könnyebben elviselt volna egy csekély büntetéssel járó marasztalást, mint a nagy költekezéssel járó megjelenését maga után vonó felmentést.

Vegyesnek neveztem ezt az esetet, mert bár a megidézése a vádlottnak kivétel nélkül kötelező, de a megjelenéstől már eltekinthet a kir. tábla, ha a felmentő itéletet helybenhagyja, miután a 423. §. 4. s 5. bekezdése csak azon esetben nyilvánitja mellőzhetlennek a vádlott megjelenését kihallgatás végett, ha a kir. tábla az első birói itéletet a vádlott terhére megváltoztatandónak tartja. *Eördögh András.*

(Bef. köv.)

A közigazgatási bíróság jogalkotása.*

II. Az eddigiekből kiderült, hogy a közkereseti társaság jogi személyisége a társaság alapitási ügyletének megilletékezésénél az illeték minőségére nézve nem alkotó tényező. Ilyenül azonban a társasági viszony megszünésére vonatkozó ügyletnél sem tekinthető. Az illeték követelésére nézve ugyanis nem a képzeleti, hanem

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a valóságos jogügyletek szolgálnak alapul, már pedig fictio, hogy a közkereseti társaság tagja a társasági viszonynak bármi módon történt megszüntével magától a társaságtól, mint a társtagoktól különböző és önálló személytől kapná meg vagyonilletőségét, mert ezt ő valóságban társtagjaitól kapja meg. E részben vissza kell térni a 12369/906. sz. itélet már közölt indokolására. Ez indokolás értelmében ugyanis nyilvánvaló, hogy a közkereseti társaságba a közkereső tagok által bevitt vagyon a társaságnak tulajdonául csak annyiban jelentkezik, amennyiben ez a vagyon harmadik személyeknek — ami adott esetben a társtag is lehet — a társasággal mint ilyennel szemben fenálló viszonyára vonatkozik, vagyis amidőn az kifelé érvényesül; ellenben nem jelentkezik és nem jelentkezhetik ilyenül akkor, amidőn az egyedül a társtagoknak mint ilyeneknek egymásközötti viszonyában, vagyis csak befelé bir jogi jelentőséggel. Ez utóbbi viszonylatban ugyanis nemcsak czél és ok nem forog fenn arra, hogy a társaság vagyona, mint külön és önálló tulajdon tekintessék, hanem ez ugyszólván kizártnak is veendő, mert ebben a viszonylatban a társaságot alkotó tagok nem együttességükben, hanem egyénileg önállóan és külön-külön állván egymással szemben, az ily módon jogi egységüket vesztett egyes tagokra nézve a társaság vagyona is elveszti jogi egységét és ennek folytán az csak mint gazdasági egység és pedig egyedül a társtagokra nézve létezőként és a társaságnak, mint ilyennek a lételétől elszakitottan szerepel. Ilyen eset kétségtelenül és főleg akkor forog fenn, amikor a társasági viszony akár részlegesen, akár véglegesen bármi oknál fogva is megszünik s ily módon a betétre, illetve a vagyonilletőségre vonatkozó igény érvényesithetővé válik. Ezt az igényét a társtag a többi társtaggal szemben, (— akkor is igy, ha a többi társtag társasági viszonya fenmarad —) és pedig nem valamely uj, a feloszláskor létesült jogczimen, hanem a társaság alapitásában rejlő s a társaság alapitásakor létesült azon a jogon érvényesiti, amelyet a társaság alapitásakor a tagok egymás javára kikötöttek, vagy a melyet kikötés nem létében a törvény illetve a jog rendelkezései részükre biztositanak. Ezek szerint a társtag betétjét, illetve vagyonilletőségét kizáróan a maga, a társasági viszony megszünte előtt szerzett jogán érvényesitvén, betétje és vagyonilletősége czimén a vagyonból csak azt viszi el, illetve csak azt kapja meg, ami abból, mint össztulajdonból ugyis az övé volt. Betétjére és egyéb vagyonilletőségére tehát uj tulajdonjog ekkor és az emlitett czimeken nem létesülvén, sem a betét, sem a többi vagyonilletőség vagyonátruházás czimén kapottnak nem tekinthető és pedig annál kevésbé, mert vagyonátruházás ugy fogalmilag, mint tartalmilag csak akkor forog fenn, ha az, amit kap valaki, korábbi időből semmiféle alakban, tehát még értékben sem volt jogilag az övé. A dolog ez állásában betétét, illetve vagyonilletőségét is a társtag nem a más tulajdonának átruházása czimén, hanem saját jogán kapván meg a társasági vagyonból, ennek következményekép ő a vagyonátruházási illetékkel jogosan nem terhelhető, mert ez az illeték kizáróan csak a valóságos vagyonátruházás után jár. Helyes tehát ez okoknál fogva is, amikor a közigazgatási bíróság a társasági viszony megszüntére, a vagyonközösség megoszlására vonatkozó illetékszabályokat alkalmazza, aminthogy más positiv rendelkezés nem lévén, mást nem is alkalmazhat.

Az itt általánosságban mondottakkal szemben a részletkérdések nehézsége és fontossága főleg a betét és a vagyonilletőség kiadásának módja szempontjából merül fel. Erre nézve irányadóul a következők szolgálnak. A társasági vagyon a társtagokkal szemben csak mint gazdasági egység bir jelentőséggel s mint ilyen állhat *a)* abból a vagyonállagból, mely a társaság megalakulása előtt is az egyes tagnak egyéni külön tulajdonát képezte és nem társasági szerződés által, sem későbbi jogügylet folytán a társaságra átruházva nem lett s legfölebb a keresk. törv. 69. §-ában foglalt rendelkezésnél fogva jelentkezik a társaság tulajdonául és *b)* olyan vagyonállagból, amelyet akár a társasági szerződés által, akár más későbbi jogügylettel maga a társaság szerzett meg s igy az a társasági tagok közt is közös vagyonnak tekintetik. Vagyonilletősége erejéig a társtag az *a)* alatt jelzett természettel biró vagyonállagrészre a saját, el nem enyészett külön jogán, a *b)* alatt jelzett természetü vagyonállagrészre pedig a közösségből eredő jogon tarthat igényt, amit tehát vagyonilletősége fejében ezekből az állagrészekből kap, az az illeték tárgyát, sem alapját egyik társtagra nézve sem képezheti. A kielégitett társra nézve azért, mert ez a kifejtettek szerint csak azt a sajátját kapja meg, amit nem a kielégités alkalmával, hanem a társaság alapitásakor létesült jogon szerzett meg; a többi társtagra nézve pedig azért, mert ők a közösből csak azt adván ki, ami nem az övéké és csak azt tartván meg, ami ép olyan okoknál fogva az övéké, mint a kielégitett társé az, amit kielégités folytán kapott, nyilvánvaló, hogy rájuk nézve szerzés esete szintén fen nem forog. E részben nem birhat jelentőséggel, hogy a fentebb *b)* alatt jelölt természetü vagyon ingatlanból, ingókból vagy készpénzből áll-e és hogy ezek mindegyikéből a társtag milyen arányban, mennyit kap kielégitésül. Feltéve, hogy a neki kiadott vagyonérték nem haladja meg a társasági viszonyból őt megillető értéket, mindegy, hogy ezt ő a különböző vagyontárgyakból ezek megosztásával, vagy a különböző vagyontárgyak (ingatlan, ingó, készpénz) valamelyikéből kapja-e meg teljesen. A megosztás a maga egészében közös vagyonra vonatkozván a közösség egységénél fogva ez egységgel szemben a tagoknak jutó vagyonrész egyik tagra sem jelent vagyonszerzést, vagyongyarapodást, sem árucserét. Az a — nézetem szerint — tisztán finánczi, filisterfelfogás, amely szerint mindenik társ mindegyik társasági dologból csak az őt megillető hányadot kaphat s hogy ennélfogva ha az egyik vagyontárgyból többet kap, s ennélfogva a másiktól kevesebbet, akkor a többletre nézve az egyik fél részéről szerzés esete áll fen s ez vagyonátruházási illetéket tartozik fizetni, — jogilag sem helyes. A felosztás módja ugyanis elsősorban a felek és csak másodsorban, kisegitésképen áll a törvény dispozitiója alatt, az illetékszabályok pedig nem attól teszik függővé a közös vagyon felosztásának illetékmentességét, hogy a közös vagyon felosztása a felek megegyezése vagy a törvény rendelkezése alapján történik-e hanem attól, hogy a felosztás folytán a felosztandó vagyonértékből mint egészből a résztulajdonos illetőségénél nagyobb értéket ne kapjon. Az értéknek a természetes minősége, vagyis az a tárgy, amelyre az érték vonatkozik arra a jogkérdésre nézve, hogy jár-e illeték vagy sem, nem bir jelentőséggel, aminthogy ez rendszerint más ügyleteknél is igy van, miután a illetékszabályok rendelkezései és szelleme értelmében az érték természetes minősége (ingatlan ingó, készpénz) rendszerint csak az illeték magasságára van befolyással, az illeték jogossága pedig az ügyletnek a benső természetétől függ. A kifejtettek helyességén nem változtat, hogy egyik másik társra nézve az adott esetben a közösül bejegyzett ingatlanokból illetőségül nyert s ennek folytán az illető társtag kizárólagos tulajdonát tevő ingatlan kizárólagos tulajdonjogának bekebelezhetése végett okiratra lesz szükség; nem változtat pedig azért, mert ez egymagában vagyonszerzést meg nem állapit; hanem csak a közösségben gyökerező, tehát létező tulajdonjog megszerzésének alaki feltételeül jelentkezik; az adott esetben szükséges okirat alapján eszközölt telekkönyvi bejegyzés pedig nem egy uj jognak, hanem a már korábban, az alapitáskor megszerzett jognak a megvalósulásaként jelentkezik s mint ilyen az ill. dijj. 16. tételének rendelkezése alá esik.

Másként áll a dolog, ha valamely társtag vagyonilletőségénél többet vagy pedig olyan dolgot kap, illetve olyan

dolgokkal elégittetik ki, amelyre nézve közösség fenn nem forog, vagy amely a társasági közös vagyonban nincs meg. Ilyen eset pl., ha valamelyik társtag a másiknak fentebb *a)* alatt jelölt természettel biró vagyonával elégittetik ki, továbbá, ha a közösségben levő ingatlan helyett az egyik társ a másiktól vagy a többitől olyan ingóval vagy készpénzzel elégittetik ki, amely a társaság vagyonában nincs meg. Ez esetekben mindig vagyonátruházással állunk szemben. Az előbbi példában azért, mert a társ másnak a tulajdonát kapja a közös helyett, annak erejéig tehát árucsere forog fenn, a másik példában pedig azért, mert a kielégités nem a közösségben levő értékkel történvén, azokra nézve, a kik ez értéket adják, ennek erejéig vétel, mindkét esetben tehát vagyonátruházás létesült s nem lehet vagyonmegoszlásról szó, miután ennek lényege, hogy a közös vagyonra vonatkozzék s hogy a kielégités külön — közösségben nem levő — vagyonnal ne eszközöltessék.

Ami végül az egyes eseteknek a társaság adósságaival, ezek átvállalásával való komplikációkat illeti, azt hiszem, hogy helyes, amit e részben dr. Holitscher ur e közlöny 9. számában kifejtett. Ennek és a fentiekben kifejtett álláspontnak a figyelembe vétele mellett minden nehézség elbirálható s az ügyek igazságosan lesznek elbirálhatók, a közigazgatási bíróság pedig 12,544/906. számu korábbi fejtegetésünkben jelzett itéletéhez hasonló itélethozataltól tartózkodni fog. Ez nagyon is kivánatos! *Verus.*

Jogirodalom.

A jogi személy magyarázata. Irta: dr. Schwarz Gusztáv. Budapest 1907.

A skolasztika skatulyázza a tudományokat. Kategoriákat alkot és állit fel, folyton a rendszert tökéletesiti. Tudományos tételek megvitatása és megalkotása, a tudomány igazságainak kutatása és felfedezése helyett osztályok és alosztályok keresztülforszirozásával bibelődik. Ez a skolasztika talán egy tudományszakban sem garázdálkodott annyira és oly veszedelmesen, mint épen a jog- és különösen a magánjogi tudományban. Felépitette a rendszernek azt az épületét, amely a mai magánjogban annyira bámulatos, de amelynek tulzásai rögtön szembetünők mihelyt a magánjog alapfogalmait, alapkérdéseit akarjuk tisztázni. A skolasztika az a módszer, amely a rendszer következetes keresztülvitele kedvéért képletekkel, fikciókkal, feltevésekkel operál. Veszi pedig a maga képleteit, hasonlatait más, idegen tudományszakokból, legszivesebben azon tudományból, amely már agyon van rendszerezve, tönkre van skatulyázva, a nyelvtudományból, a nyelvészetből.

A középkortól kezdve, egészen a mult század közepéig a nyelvészet volt «*a*» tudomány, épen mert a skolasztika itt mutatta ki legtökéletesebben a maga müvészetét, itt érte el a legnagyobb eredményeket. A tudományos müködés szinte kimerül a nyelvészkedésben, és a legtudósabb az, aki a syntaxist egy uj kategoria feltalálásával gazdagitani tudja. Ez a nagy nyelvészuralom, amelyet még a Cæsar hatalmi szava sem tud megtörni (Cæsar non supra grammaticos), rányomta bélyegét a többi tanszakokra is, rányomta egyebek közt a magánjogra is. Amikor a skolasztikus jogászok a római jog eleven, lüktető anyagát skatulyákba szoritják, amikor megalkotják a kategoriákat, felépitik a megkövült, holt rendszert, kölcsönért a nyelvtudományhoz fordulnak, annak fogalmait plántálják át, a klasszikus juristák precziz fogalommeghatározásait és megjelöléseit a nyelvészektől ellesett képletekkel pótolják.

Igy keletkeznek a jog*alany*, a jog*tárgy* képletei, a skolasztikus jogtudomány rendszerének teljesen megkövült ezen alaposzlopai. A római remekjogászok előtt teljesen ismeretlen a subjektum és az objektum juris, előttük a jog*alanyiság* és az abból kifejlődött jogszemélyiség fogalma terra incognita, ezeket a megjelöléseket a középkori pandektisták használják először és honositják meg. És meghonositották oly tökéletesen, ezek a képletek oly mély gyökereket vertek, hogy mindmainapig a magánjogi rendszernek alapjai, főkategoriái.

A jogalanyiság, a jogszemélyiség képlete maga után vonta a jogi személy kategoriáját is, vele a pandektisták legkeményebb dióját. Ezt a diót igyekeztek feltörni, repedezett is a fala mindenfelől, de egyiknek sem sikerült a magját megtalálni.

Schwarz Gusztávé az érdem, hogy előttünk fekvő könyvében megadja a rejtély kulcsát, megoldja, hogy miért nem sikerült a jogi személy magját megtalálni. Egyszerüen azért, mert egyáltalában nincs magja.

Jogalany, személyiség, jogi személy oly kategoriák tanitja Schwarz, amelyek képleteknek is rosszak, a jogtudományban teljesen feleslegesek. Az alanyi jognak nem az alany a központja, hanem a védett érdek, a czél. A lényeg sohasem az, hogy *kié* a jog (a jogok összessége = a vagyon), hanem az, hogy milyen czélra szolgál, vagyis milyen czélra kezelendő. Akár ember (u. n. természeti személy), akár testület, alapitvány (u. n. jogi személy) jogáról van szó, mindig egy vagy több védett érdeknek, czélnak szolgáló jogról van szó, amelyet ember vagy emberek kezelnek, melyről ember vagy emberek rendelkeznek. Nem az ember, a testület, az alapitvány a jogosult és a kötelezett, hanem a vagyon, a jogösszesség, amely egy vagy több czélra szolgál, az gyarapodik és abból elégittetik ki a hitelező, az ellen fordul. És minden vagyonnak, akár az embernek számtalan, egyenként fel sem sorolható, meg nem állapitható érdekeit szolgálja, akár a testület, akár az alapitvány specziális czéljának szolgál, ember a kezelője, — ha ugy tetszik — a vagyonnak, még helyesebben a vagyon czéljának a képviselője. Amit eddig jogalanynak neveztünk, az csak czélalany, akire rá lehet ugyan bizva a czélvagyon kezelése, — az embereknél ez rendszerint igy is van, — de még az embernél is gyakori, hogy más a czélalany és mások a czélkezelők, a czélvagyon képviselői. Ime a kiskoru, az elmebeteg, a vagyonbukott vagyona, amelyet nem a czélalany (az eddigi jogalany, hanem az atya, a gyám, a tömeggondnok kezel. Ép igy, az ugynevezett testületnél, alapitványnál is bizonyos czélu vagyon van, és ember vagy emberek a kezelők, a rendelkezők.

Ugyanaz az ember többféle jogkörben is lehet érdekelve, pl. általános vagyona, hozománya, közkereseti társaságbeli vagyonilletősége stb. van, egy jogalany, és mégis e vagyonok, e czélok egymással szemben mint hitelező és adós állhatnak, mert a jogköröket nem az individualizálja, hogy ki van bennük érdekelve, hanem az, hogy milyen czélra szolgálnak. Ime a jogalanyiság fogalmának tarthatatlansága, helytelen volta. Ime az ember, a testület, alapitvány kategóriáinak megdöntése, ami annál is inkább helyes, mert hisz számos jelenség, pl. az állami községi vagyon, a hereditas iacens, az egyetem stb. ez eddigi kategóriákba be sem szorithatók.

Nyersen, ez a Schwarz theoriájának vezérmotivuma, amelylyel nemcsak a jogi személy magyarázatát adja, de megoldja a jogalanyiság és vele az egész alanyi jog problemáját is.

E sorok irója ennek a theoriájának teljesen igaz és helyes voltáról át van hatva, meg van győződve. Schwarz könyvének olvasása közben ugy érzem magam, mintha egy régen bennünk szunnyadó, lappangó melodiát kottába öntve látnánk. Kritikám csak annak konstatálása lehet, hogy ennek a melódiának müvész adott külső életet, müvész öntötte formába.

Vegyük sorjába. Ami magát a theoriát, hogy ugy mondjam materialiter illeti, nézetem szerint megdönthetetlen, megtámadhatatlan. Az eddigi elméletek az ember mintájára kon-

struálták meg a jogi személyt, Schwarz a jogi személy konstrukciójának (vagyon és vagyonkezelő) mintájára oldja meg az ember jogi pozicióját, a természetes személy jogalanyiságát is.

Ez látszólag forditott eljárás: a természeteset a mesterséges alakulatból megmagyarázni.

Ezzel fogják Schwarzot megtámadni. Nézetem szerint méltatlanul. Mert hiszen Schwarz könyvének egyik főérdeme épen az, hogy az eddig természetesnek és mesterségesnek tartott alakulatok egységét és mindkettőnek egyaránt természetes voltát állitja és bizonyitja, és az eddigi külön két alakulat helyébe egységes uj formációt teremt.

Egy kétely merülhet csak fel. Nem-e ars pro arte az egész elmélet? Nem-e csak szellemi torna, gyönyörü szellemi röppentyü az egész, amely gyönyörködtet ugyan, de semmiféle haszonnal nem jár. Schwarz erre is megadja a feleletet.

Ami ő e theoriája révén a jogositvány és a kötelem mivoltára, a testület és alapitvány válfajaira, a res extra commercium fogalmára, a kereskedelmi társaságok kereskedői minőségére, a hagyatéki, csőd stb. nehéz kérdéseire levon, az nem szójáték, hanem mind praktikus konklusiók, amelyek messze tulhaladják a magánjog határait és termékenyitőleg fognak hatni a jog minden terrenumán. Amit e tekintetben, t. i. elmélete gyakorlati alkalmazásában nyujt, arra nézve könyve csak kostoló, az egész munka akkor lesz befejezve, ha ennek alapján megirja a régen és tőle joggal várt teljes magánjogot, akár pandekta — akár magyar magánjog lesz is az.

Eddig azért vártuk tőle ezt a munkát, mert világosabban mint ő, kevés magyar jogász tud irni, tisztábban, mint ő, kevés tudja a magánjog problémáit beállitani és megoldásait velünk ismertetni. Most már azért is kötelessége, életének ezt a könyvét megirni, hogy uj theoriáját a praxisban is keresztülvigye, most már kötelessége önmagával szemben is és velünk szemben is. Hogy egyebet ne emlitsek, érdeklődéssel várjuk, hogy a képviselet tanát mikép fogja uj theoriája világitásában bemutatni, mert ezzel a témával könyvében adósunk maradt.

Néhány szót még a theoria történetéről. Schwarz plasztikusan levezeti a maga elméletét az eddigi theoriákból. Ihering tanitja meg őt a jog által védett érdek, a czél kidomboritására; Brinztől tanulja meg a czélvagyon fogalmát, de mig az előbbi a kidomboritásnál meg is áll és a jogalany fogalmát a destinatariusokkal, a czélalanyokkal azonositja és igy igyekszik a jogi személy jogalanyát megtalálni, a másik pedig csak a jogi személynél találja meg a czélvagyont, a természetes személynél nem, addig Schwarz levonja mindkét gondolat végkonklusióit, mindkét theoria igazi, Iheringtől, Brinztől nem látott eredményeit mutatja be. A gondolat e szerint talán nem eredeti, de eredeti az eredmény, a jogtudomány pedig csak ennek látja hasznát.

Ennyit a materiáról. A formáról szinte felesleges beszélni. Schwarz Ihering tanitványa, aki egyike a németek legjobb stilisztáinak. Nem tulozunk, ha Schwarzról, mint magyar iróról ugyanezt mondjuk.

Mestere a nyelvnek, mestere a tollnak.

A legnehezebb jogi kérdések a legkönnyedébb formában megoldva.

Végeredményünk tehát az, hogy Schwarz könyve nemcsak amolyan nyeresége jogi irodalmunknak, ahogy ezt szokás jóakarattal konstatálni, hanem valóságos esemény a magyar jogi litteraturában, ennek a magyar monografiának világirodalmi jelentősége van, külföldi irók épugy fogják idézni, mint a magyar jogtudósok. Mü, amelylyel a szerző nemcsak magának, de az egész magyar magánjogi litteraturának szerzett becsületet.

Dr. Besnyő Béla.

A csökkent beszámitó képességről. Irta: dr. Baumgarten Izidor kir. koronaügyész-helyettes.

Kevés kérdés nyert a legujabb irodalomban szélesebb megvitatást, mint a korlátozott beszámithatóság problemája. Állandóan szerepelt kongresszusok és egyesületek üléseinek napirendjén, monografiák és értekezések egész sorozata foglalkozott vele és mégis — ugy látszik — a kérdés még megoldva egyáltalán nincs. Ha egy látszólag kisebb jelentőségü kérdés megoldásán az irodalom legjobbjai fáradoznak, akkor a problemának bizonyára a kérdés keretein tulterjedő jelentősége van. És ha ilyenkor a tudósok egyesitett gondolatmunkájának sem sikerül a problema kielégitő megoldása, akkor ennek kétségkivül a kérdés nehézségeinél mélyebben fekvő okai vannak.

Az ellentétek, melyek az uj irányok feltünésével a régi és az uj büntetőjogi iskolákat szembe állitotta egymással, a beszámithatóság fogalmának mikénti megalkotásában élesedtek ki leginkább és éppen a korlátozott beszámithatóság problemájában ütköztek össze. A klasszikus iskola szerint a beszámithatóság az egyén képessége, hogy másképp cselekedhetett volna. Liszt iskolája szerint a fogékonyság a büntetés hatása, az akadályozó képzetek befogadása iránt. E két álláspont nagyobb nehézség nélkül találkozhatott a két szélső lelki állapot vizsgálatánál: a teljes szellemi egészség és a teljes lelki elsötétülés, a teljes beszámithatóság és a teljes beszámithatatlanság eseteiben. De az élet egészen uj alakulatokat hozott felszinre. A teljes szellemi egészség végtelen változatossággal fluktuál át a lélek teljes elsötétülésébe. Mig a két szélső lelki állapot vizsgálatánál mindkét álláspont egyenlő eredményre jutott — ez a teljes büntethetőség és a büntethetőség teljes hiánya — és igy a megoldás elméleti indokai is háttérbe szorultak, addig a közbenső átmeneti lelki állapotok vizsgálatánál a különböző álláspontón levők más elméleti alapból kiindulva és más czélt tartva szem előtt, különböző eredményre jutottak. Igy ennek a problemának tárgyalásából az elméletek és irányok harcza lett. Beleszóltak a küzdelembe a psychiaterek is, akik ezeket az átmeneti betegségi állapotokat a maguk terenumának tekintették és a saját alapelveik érvényesitéséért harczoltak. Könnyen elképzelhető, mennyire neheziti a kölcsönös megérthetést, mikor a vitatkozók mindegyike saját alapelveinek szem előtt tartásával alkotja meg a korlátozott beszámithatóság fogalmát és igy nemcsak más eredményre jut, de ezenkivül a fogalomba egészen más tartalmat önt és annak kereteit egészen különbözőképp szabja meg. Ezért e problema tárgyalásánál csak az a fejtegetés vezethet sikerre, melyben legélesebben domboritnak ki, az alapelvek, melyeken nyugszik és az ut, mely a megoldáshoz vezet.

A hazai irodalomban is e problema az utóbbi időben élénk megvitatásban részesült. Most legujabban *Baumgarten Izidor* értekezése foglalkozik vele. (A csökkent beszámitóképességről, 1907. Különlenyomat a Jogállamból.)

Baumgarten fejtegetései abból indulnak ki, hogy «a klinikai elmegyógyászat állandó kóros, vagy rendellenes állapotok fenforgásáról tanuskodik, melyek középhelyet foglalnak el a lelki épség és a tulajdonképpeni elmebaj között. és e kóros vagy rendellenes állapotnak befolyása van az akarati aktus létesitésére». (11. l.) Arra a kérdésre, hogy miképp érvényesüljön a büntetés nemének és mértékének meghatározásánál «az állandó jellegü és pathologikus rendellenességekben szenvedőknek kivételes helyzete, a válasz különbözőképp hangzik, amint a tettes egyéni bünösségét vagy társadalmi veszélyességét tartjuk mérvadó tényezőnek a büntetés meghatározásánál (13. l.). Kétségtelen, hogy a nem teljesen beszámitható egyén bünössége kisebb (21. l.) és igy kisebb büntetéssel kellene az ilyen egyént sujtani. De nem szabad megengedni, hogy az egyoldalu individual-ethikai szempont teljesen háttérbe szoritsa a social-ethikai szempon-

tot, hanem mindegyiket egyenrangu tényezőként kell elismerni a büntetés kiszabásánál (27. l.) «Az orvosi szaktekintélyek egyező véleménye szerint ezek büntethetők, mert a kérdéses egyének *tudomással birnak* cselekményeik büntetendő voltáról.» (27. l.) «Ezért az u. n. tökéletlent — bár nem szabad a társadalmi forgalomból hosszabb ideig kikapcsolni — mégis tekintettel természetszerü fogyatkozásából származó veszélyességére, a *rendesnél hosszabb ideig* fogva kell tartani. (28. l.) Az ethika és a jog utjai ebben az esetben elágaznak.» «Miért ütköznénk meg azonban az u. n. tökéletlenek elbánása esetében azon az eljáráson, melyet természetszerünek találunk, ha a szokásszerü bünössel szemben alkalmazzuk?» (29. l.)

A korlátozott beszámithatóság — a szerző szerint — a részleges beszámithatatlanság esete.

Ha a korlátozott beszámithatóság fogalmát meg akarjuk alkotni, meg kell vonnunk a fogalom határait, melyek elválasztják ugy a teljes beszámithatóságtól, mint a teljes beszámithatatlanságtól, meg kell találnunk azokat a sajátosságokat, melyek a fogalomnak individualitást kölcsönöznek. Baumgarten szerint a beszámithatóság a testi és lelki rendellenesség hiánya. E szempontból a nagyobb vagy kisebb eltérés a szabálytól mérlegelhető. Vannak lelki bajok, melyek a beszámitást kizárják és olyanok, melyek azt csak korlátozzák. A teljes beszámithatatlanság mellett a korlátozott beszámithatóság a részleges beszámithatatlanság esete. Nyilvánvaló, hogy a fogalom határai ezzel szabatosan körvonalozva nincsenek.

Érdekes jelenség, hogy a kérdés külföldi irodalmában is a probléma tárgyalásánál a legkisebb sulyt a fogalomnak szabatos körülhatárolására és a büntetőjog alaptanaival való összefüggésére fektetik. Holott a kérdés megoldását ez segitené elő leginkább.

A klasszikus iskola alaptana, hogy a beszámithatóság alapja a bünösségnek, a bünösség a büntetésnek. A bünösség igazodik a beszámithatóság, a büntetés a bünösség foka szerint. Az indeterminisztikus felfogás szerint a beszámithatóság az egyén képessége, hogy máskép cselekedhetett volna. Egyszersmind határvonal az egyén erkölcsi bünössége és büntetlensége között. Liszt, aki az uj irányokat a büntetőjog fennálló alapelveivel összhangba akarta hozni, a beszámithatóság számára olyan formulát keresett, melylyel kiküszöbölheti az indeterminisztikus és determinisztikus világfelfogás közti eltérést. Ezt abban a formulában vélte feltalálni, hogy a beszámithatóság, a fogékonyság, a büntetés általi motiválhatóság, az akadályozó képzetek teremtése iránt. Beszámitható az, akit büntetni lehet. Csakhogy igy felfogva a beszámithatóságot, az megszünt határvonal lenni a bünösség és a büntelenség között és a büntethetőség területe lett, az elválasztó vonal a büntetés hatályossága és hatálytalansága között. De még itt is szétágazók lehetnek az állásfoglalások. Képzelhető olyan álláspont, mely szerint beszámitható az, aki reagál és fogékony a büntetés *kilátásba helyezése* iránt, és egy másik, amely a büntetés *végrehajtása* iránti fogékonyságban látja a beszámithatóság kriteriumát.

Mikor tehát valaki a korlátozott beszámithatóság fogalmának taglalásához fog, világosan oda kell állitania, hogy a beszámithatóságnak minő felfogásából indul ki, mert csak igy nyerhet a fogalom önálló karaktert.

Baumgarten ugy látszik a beszámithatóságot a büntethetőség szempontjából vizsgálja és igy jut ahhoz az eredményhez, hogy a szóban levő pathologikus egyének tudomással birnak cselekményük büntetendő voltáról, tehát, más szóval — motiválhatók a büntetés *kilátásba helyezése* által. A büntetés kilátásba helyezése iránti fogékonyságuk azonban kisebb, kevésbé reagálnak a büntetésre, mint a normális emberek, ezért náluk *nagyobb* büntetésre van szükség, hogy ugyanazt a hatást lehessen elérni, mint a normális büntettesnél. Ezzel szemben az irodalomban számosan azt az állás-pontot képviselik, hogy ezek a pathologikus egyének már egyáltalán nem motiválhatók a büntetés kilátásba helyezése által.

Elképzelhető az az álláspont is, hogy a büntetés kilátásba helyezése által positiv irányban egyáltalán nem motiválhatók — bármekkora legyen is a büntetés. A betegesség ugyanis épen abban az irányban hat a motivációra, hogy megbontja a proporczionalitást, mely a pillanatnyilag elérendő jó és a jövőben ezért várható rossz nagysága között van; a pillanatnyi vágy szubjektiv megvilágitásában a jövőben várható rossz egészen elenyészik. Az elhatározás teljesen a pillanat hatása alatt áll.

Legfelebb a *büntetlenség* tudata képes impulsive hatni és létrehozna büncselekményt akkor is, mikor a betegesség és egyéb körülmények erre egymagukban képesek nem volnának. A büntetettség tudatának fentartásához, ahhoz a tudathoz, hogy a betegesség egymagában nem exkulpáló körülmény, pedig elegendő bármilyen — a rendesnél kisebb — büntetés is.

Különösen elfogadhatatlan eredményekre vezet a rendesnél hosszabb büntetés, mikor annak végrehajtására kerül a sor. A szabadságvesztésbüntetésnek az egész szervezetre gyakorolt hatása, a tiszta levegő és szabad mozgás hiánya, az erős fegyelem, a magánosság, mely felidézi a lelkifurdalás kinjait, az egészséges ember felett sem halad el nyom nélkül, annál fokozatosabb és rombolóbb a hatása olyan pathologikus egyéneknél, kiknek testi és lelki egyensulya ugy is megbomlott és akiknél azonfelül erős prædispositiót találunk az elmebetegségekhez. Ezek nemcsak a büntetésnek sulyosabb, de még rendes tartamát is alig birják el. A végrehajtási mód enyhitése ezen csak keveset segit. Különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a büntetésnek «malum»-nak kell maradnia és semmi esetre sem terjedhet az ilyen pathologikus egyének szervezeti gyógyitásáig. A gyógyitás követheti a büntetést, de annak alkateleme nem lehet.

Igy tehát a hosszabb büntetés még a generalpraeventio szempontjából sem látszik szükségesnek, mig a speczialpraeventio szempontjából határozottan szükségtelennek, sőt károsnak.

Különös érdekkel bir annak vizsgálata, amennyiben hozható összhangba a korlátozott beszámithatóság igy megalkotott fogalma a büntetőjog alapelveivel.

A beszámithatóság a klasszikus iskola szerint a tett és az egyén *erkölcsi* megitélésének alapja. Mihelyt a beszámithatóságot abból a szempontból vizsgáljuk, hogy mekkora büntetésre van a pathologikus büntettesnek szüksége, a beszámithatóság erkölcsi tartalma elenyészik és ekkor már csak az a jelentősége, hogy körülhatárolja a büntetés alkalmazhatóságának területét.

Jól tudták ezt mindazok, kik a beszámithatóságnak az uj irányoknak megfelelő tartalmat akartak adni, de emellett annak régi jelentőségét fentartani. Ezért igyekeztek egyeztető formulákkal a nehézségeket megkerülni. Igy állitotta fel Tarde a «similitude sociale» és az «identité de moi», Forel az «Anpassungsfähigkeit», Liszt a «normale Motivierbarkeit» criteriumát. Az ellentét azonban igy is ugyanaz marad. Az eredmény mindig különböző lesz aszerint, hogy a beszámithatóságot a multra, vagy a jövőre vonatkoztatjuk, aszerint, hogy a beszámithatóságot *a bünösség alapjának*, vagy a *büntethetőség következményének* tekintjük.

Baumgarten állásfoglalása szerint is megszünik minden kölcsönhatás a klasszikus iskola alapfogalmai, a beszámithatóság és bünösség, a bünösség és büntetés között.

De Baumgarten még ennél is messzebb megy. Fejtegetéseinek folyamán csak azokról a pathologikus egyénekről szól, kik *állandó* rendellenességekkel birnak és a korlátozott beszámithatóság fogalmának megalkotásánál is a pathologikus büntettesek ezen csoportját veszi alapul. A beszámitható-

ság megitélésének alapjául — a klasszikus büntetőjog tanai szerint — az az időpont szolgál, melyben az egyén magát a büntetendő cselekmény elkövetésére elhatározta. Ezt az időpontot véve alapul, nem lehet különbséget tenni az állandó és mulékony természetü pathologikus rendellenességek között: ugyanazokat az abnormitásokat idézi elő az elhatározás időpontjában a hosszantartó és a mulékony betegség egyforma intasitása. Ilyen mulékony rendellenességek a könnyü ittasság, a szülési aktus által előidézett állapot. Ezeket az állapotokat is a korlátozott beszámithatóság fogalma alá kell vonni. Az, aki a beszámithatóság klasszikus fogalmát tartja szem előtt, még a büntetés mértékének megállapitásánál sem tehet különbséget az állandó és a mulékony természetü bajok között, minthogy a tett elkövetésének időpontjában lelkiállapotuk egyforma volt. Baumgarten a muló természetü rendellenességeket nem is emliti. Az állandóan pathologikus egyéneket a büntettesek egészen külön csoportjának tekinti és a velük szemben alkalmazandó büntetés mértékének sulyositásához analogiaként hozza fel a visszaeső büntettesekkel szemben alkalmazott sulyosabb büntetést. Ezzel a *büncselekményből* kiinduló büntetőjog egészen háttérbe szorul. Mert még a visszaesőknél is a sulyositás alapja az egyénnek *több* büncselekmény elkövetésében megnyilatkozó nagyobb veszélyessége, mig a korlátozott beszámithatóságnál Baumgarten szerint a büntettesnek előbbi ténykedésétől független és teljesen annak egyéniségéhez tapadó állandó sajátossága.

Ez az állásfoglalás már csak kérdésben külömbözik az olasz kriminologusok beosztásától, akik a pathologikus büntetteseket szintén a büntettesek külön csoportjának tekintik. Ezeket az eredményeket nehéz összhangba hozni azzal az elvi alappal, melyen a szerző fejtegetései nyugosznak és amelyet ő maga ugy fejez ki ebben a munkájában, hogy logikai értelme csak a megtorló büntetésnek van.

Az ellenmondások, amelyek a szerző fejtegetéseiben felelhetők, a kérdés természetében rejlenek. Nem tudták azokat elkerülni a legjobbak sem, kik e problema megfejtésén fáradoztak. Ebben a kérdésben, ahol két ellentétes alapfelfogás küzd egymással, annak, aki közvetitő álláspontot akar elfoglalni, alig lehet elkerülni a kompromisszummal mindig együttjáró tudományos következetlenséget.

Baumgarten, kinek nagy érdeme, hogy már többször vette bonczkés alá a büntetőjog és a psychiatria nehéz határkérdéseit, ebben az értekezésében is a nála megszokott fordulatossággal és sok ötlettel tárgyalja a problemát.

Dr. Friedmann Ernő.

Észrevételek felsőbiróságaink joggyakorlatához.

Szabadabb szellem a birói gyakorlatban.

Habár a törvény betüjéhez való ragaszkodás a birói gyakorlatban még mindig divatozik és habár a taposott utak iránt birói körökben tulságosan nagy az előszeretet, mégis lehetetlen észre nem venni, hogy az az áramlat kezd fölülkerekedni, amely szabadabb szellemet és önálló gondolkozást igyekszik a biráskodásban meghonositani.

Azok az irányelvek, amelyek a jogtudomány feljődésének legujabb eredményei, nem suhantak el nyomtalanul birói gyakorlatunk fölött, de a hatás nem oszlik meg egyenlően a birói gyakorlatnak büntető és polgári ügyszakai között.

Aki ebből a szempontból a jogi szaklapoknak döntvénymellékleteit figyelemmel kiséri, arra a meglepő tapasztalatra jut, hogy a korszellem büntetőbiróságaink ajtaján rendszerint hasztalanul kopogtat. Ezuttal a szabadabb szellemi áramlatról lévén szó, az ellenkező irányzatra csak futólagos pillantást vethetünk. Elég például egy két havi határozatgyüjteményt megtekinteni annak a bizonyságául, hogy a büntetőbirósági gyakorlat közelebb áll a középkori fölfogáshoz, mint a ma uralkodó eszmékhez.

Akad ugyan olyan határozat is, amely a haladás jegyében születik, de ez, sajnos, a ritkaságok közé tartozik. Ilyenek például a Curiának azok a legujabb határozatai, amelyek a testi fenyitéknek az iskolákban való alkalmazása ellen irányulnak.

Büntetőtörvénykönyvünk sok tekintetben nem felel meg a mai kor igényeinek, de legtöbb intézkedése tág teret nyit olyan értelmezésre, amely a törvényt a jogtudomány fejlődésének szinvonalához közelébb hozza. A birói gyakorlat minden felelősséget a törvényhozásra hárit, holott a helytelen kezelés is oka annak, hogy a törvény egyáltalában nem halad a korral.

Hogy egyebet ne emlitsünk, a büncselekmények előidézésének okaira és a büntetés czéljára vonatkozó tudományos kutatásoknak tisztán leszürődött eredményei vannak, amelyek az igazság károsodása nélkül figyelmen kivül nem hagyhatók. Ezeknek a vivmányoknak az értékesitése a beszámitás kizáró és enyhitő okokra vonatkozó szabályok szabadabb értelmezése mellett nem egészen lehetetlen. Ily értelmezés hiánya okozza főképpen azt az egészségtelen állapotot, amely szerint a rendes birósági és az esküdtbirósági itélkezés között óriási ellentét létezik. Szabadabb értelmezés a tátongó ürt áthidalhatná.

A polgári biróságok döntvényei, ellentétben a büntetőbirósági határozatokkal, gyakrabban nyujtanak alkalmat arra, hogy a haladás barátai örvendhessenek.

A jog merev alkalmazásának fogynak a hivei és ma már gyakrabban lehet birói itéletekben azzal az elvvel találkozni, amelyet az igazságügyi miniszter is hangoztatott székfoglaló beszédében, hogy tudniillik az igazságot nem szabad a jog alá rendelni.

A joggal való visszaélés ellen a birói gyakorlat a legujabb időig nem nyujtott oltalmat és a biróságok még attól sem tagadták meg a segélyt, aki jogi érdek nélkül pusztán szeszélyből, bosszuból vagy egyébb rossz indulatból kivánta jogát, másnak megkárositása végett, érvényesiteni.

1906. évi október hó 5-én kelt 1920/1905. számu határozatában a Curia kimondotta: «abból, hogy valakit valamely jog megillet, még nem következik, hogy jogát ugy gyakorolhassa, hogy ezzel másnak a jog gyakorlása utján elérhető előnynyel arányban nem álló megkárositását idézze elő.»

A 79. számu teljesülési döntvény, amely a házasságon kivül nemzett gyermek öröklési jogát szabályozza, habár érthetetlen gyöngédtelenséggel a «törvénytelen gyermek» kifejezést használja, utat nyitott a humanizmus nagyobb foku érvényesülésére.

Az 1907. évi január hó 22 én 6798/905. szám alatt kelt határozatában a Curia az eddigi gyakorlattól eltérően kimondotta, hogy a törvénytelen (!) gyermek a tartásra vonatkozó igényét az elhalt apa jogutódai vagy más felelős személy ellen abban az esetben is érvényesitheti, ha a tartási kötelezettség a természetes apa ellen, ennek életében meg nem állapittatott.

A dogmákra ráfér a gyakori szellőztetés, mert különben káros előitéletek fészkévé válhatnak. A birói gyakorlat csak ujabban fogott hozzá alaposan az elavult jogi elvek kigyomlálásához.

A Curia 1906. évi deczember hó 29-én 5170/905. szám alatt kelt határozatában szakitott azzal az elavult rendszerrel, amely szerint a jogi elveket csak hit és nem birálat illeti. Az a jogi elv, amely szerint a kötelem a jognak és a kötelezettségnek egy személyben való egyesülése esetén megszünik, birói gyakorlatunkban eddig föltétlenül uralkodott. Most a Curia a jogtudomány mai álláspontjának megfelelően kimondotta, hogy a telekkönyvileg biztositott jogok és kötelezettségek egy személyben való egyesülés esetén is mind-

addig fönnállóknak tekintendők, amig a telekkönyvből ki nem törültetnek.

A kártéritési kérdésekben elfoglalt szükkeblü fölfogással is már több tekintetben szakitott a birói gyakorlat. A veszélyes üzemek körében keletkezett balesetek tárgyában a birói gyakorlat európai szinvonalon áll.

A nem vagyoni kár megtéritéséről nálunk eddig még álmodni sem lehetett. Számbavehető haladásról ezen a téren most sem lehet beszámolni, de némi reménysugárt nyujt a Curiának 1906. évi rzeptember hó 14-én 3384. szám alatt kelt határozata, amely azt a kijelentést tartálmazza, hogy anyagi kár kimutatása nélkül is lehet kártéritést követelni. A Curia ezt a kijelentést az emlitett itéletben csak mellékesen alkalmazza ugyan, de mégis följogosit arra a reményre, hogy haladunk.

Eljárási szabályaink sok olyan alakiságot irnak elő, amelynek csupán látszólag van értéke, de a valóságban csak akadályul szolgál és semmi haszonnal sem jár. Ezeknek az üres alakiságoknak a számát a birói gyakorlat még szaporitotta.

A Curiának az örökösök perbevonásáról szóló 42. számu teljesülési döntvénye például elenyészően kevés esetben eredményezhet gyakorlati értéket és ennélfogva az a törekvés volna helyén való, hogy a döntvény alkalmazása arra a kevés esetre szoritkozzék. Ilyen törekvés azonban csak nem régóta bontakozik ki a birói gyakorlatból, habár az örökösödési eljárásról szóló törvény kedvező alkélmat nyujtott a helyesebb irányban való fejlődésre.

A birói gyakorlat most már jó uton van. Erre példa a Curiának 1906. évi deczember he 6-án kelt 1371/1905. számu határozata is, amely szerint az ismeretlen örökösöknek ügygondnok utján való perbevonása nem szükséges, ha halálesetiölvétellel kimutattatott, hogy a végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt örökhagyónak a perbevont alperesek a törvényes leszármazói, mert ezzel alperesek kizárólagos örökösi minősége igazoltatott.

Ügygondnok kirendelésének legföljebb akkor lehet értelme, ha a halálesetfölvétel tartalma szerint nem ismeretesek az összes örökösök.

Hogy a hirlapi idézés komikus intézmény, azt fölösleges bizonyitani.

Ha figyelembe vesszük, hogy az idézett határozatok alig egy negyedévi időközből valók és ha azt sem hagyjuk figyelmen kivül, hogy a haladás eddig nagyon lassu volt, bátran állithatjuk, hogy a birói gyakorlat szinvonala az utolsó időben emelkedett.

A haladás lassuságát nem annyira a belső meggyőződés hiánya, mint inkább az okozza, hogy nincs mindig elég bátorság a meggyőződés nyilvánitására. Gyakrabban lehet olyan birói itéletekkel találkozni, amelyek indokolásában a helyes döntés valódi okait előrántott ürügyek helyettesitik.

Alföldy Ede.

A házasságok felbontásáról szóló hágai egyezmény visszaható ereje.

A nagy és áthidalhatatlan ellentétek, melyek hazai házassági jogunk liberálisabb intézkedései és az osztrák jog konzervativ határozatai között vannak, a két állam jogrendszere között számos és nehezen megoldható összeütközésre vezettek.

A hazai és az osztrák joggyakorlat egybevetéséből megállapitható, hogy a következő eset okozza a legtöbb nehézséget. A férj katholikus és osztrák állampolgár, aki az osztrák bíróság ágytól és asztaltól elválasztó itélete alapján nejétől külön válva él, megszerzi a magyar állampolgárságot. Az állampolgárság megszerzésének napján a magyar állampolgárrá lett férj felszólitja nejét, hogy Magyarországi lakhelyére kövesse és miután neje a felszólitásnak eleget nem tett, hat hónap mulva a házassági törvény 77. *a)* pontja alapján a házasság felbontását kéri. Ily körülmények között a magyar bíróság a házasságot felbontja, felbontó itéletét pedig azzal indokolja, hogy a magyar állampolgárságot nyert félre az állampolgárság megszerzésének napjától kezdve a magyar törvény alkalmazandó, miután pedig a magyar állampolgárság megszerzését követő időben beállottak mindazok a feltételek, melyek a házassági törvény 77. *a)* pontja alkalmazhatóságának lényeges kellékei, a házasság szükségszerüleg felbontandó volt. A magyar bíróság ezen bontó itéletének azonban semmi hatálya nincsen Ausztriában és az osztrák hatóságok ezen bontó itélet ellenére a házasságot tovább fennállónak, illetve ezen bontó itélet után kötött ujabb házasságot érvénytelennek tekintik. A magyar bíróságok álláspontja, mint láttuk az, hogy ha a házasfelek egyike a magyar állampolgárságot megszerezte, ugy reá nézve az állampolgárság megszerzése napjától a magyar törvény, azaz az 1894 : XXXI. tcz. alkalmazandó.[1] Ennek ellenében az osztrák bíróságnak az az álláspontja, hogy az osztrák házasfélre nézve csakis az osztrák törvény alkalmazandó.[2] Ezek az összeütközések az osztrák és magyar jog között megfognak szünni, a házasságok felbontásáról intézkedő hágai egyezménynek ugy hazánkban, mint Ausztriában való életbeléptetésével. A H. E. azt rendeli, hogy az a kérdés, hogy a házasság felbontható-e vagy sem, az a kérdés, hogy minő okból bontható fel a házasság és mely bíróság illetékes a házasság felbontására, a felek honi joga szerint itélendő meg,[3] ha pedig a felek nem ugyanannak az államnak polgárai, ugy honi joguknak utolsó közös államuk joga tekintendő.[4] A H. E. általában azon az alapon áll, hogy az a kérdés, vajjon a házasság felbontható-e vagy sem, valamint az a kérdés, hogy minő okból bontható fel a házasság és mely bíróság illetékes a házasság felbontására, a felek honi joga szerint itélendő meg, ha pedig a felek nem ugyanannak az államnak polgárai, ugy honi joguknak utolsó közös államuk joga tekintendő. Ha tehát egy osztrák katholikus férfi, ki nejétől ágytól és asztaltól el van választva, megszerzi a magyar állampolgárságot és neje továbbra is osztrák állampolgárnő marad, ugy az egyezmény értelmében a felek honi jogának az oszták jog tekintendő és az osztrák jog alapján birálandó el az, vajjon a magyar bíróság illetékes-e és az osztrák jog alapján birálandó el az, hogy a házasság felbontható-e ?

A H. E.-nyel tehát lényeges módosulás fog bekövetkezni hazai jogunkban. Az 1894 : XXXI. tcz. a házasság felbontására vonatkozó intézkedései, melyek a jelen gyakorlat szerint alkalmaztatnak, abban az esetben is, ha csak az egyik házasfél magyar állampolgár, a H. E. hatályba lépése után az egyezményhez csatlakozott államokkal szemben csak abban az esetben lesznek alkalmazhatók, ha mindkét házasfél magyar állampolgár, vagy mindkét félnek utolsó közös hazája Magyarország volt. De nem lesznek alkalmazhatók abban az esetben, ha csak az egyik fél magyar állampolgár, de mindkét fél utolsó közös hazája valamely az egyezményhez csatlakozott más állam volt. Mint a jogrendszer minden módosulásánál, ugy itt is felmerül az a kérdés, minő időponttól kezdve érvényes ezen uj jog és mennyiben terjednek ki ezen uj jog intézkedései a keletkezésekor már létező életviszonyokra. A H. E. 12. §-a meghatározza, hogy «Jelen egyezmény hatályba lép a 60-ik napon a megerősitési okiratok letételétől vagy a csatlakozások közlésének keltétől számitva». A H. E. tehát meghatározza naptárilag azt az időpontot, amelyben az egyezmény hatályba lép, azonban arra nézve, vajjon az egyezmény kiterjed-e azokra az egyénekre, kik már az egyezmény hatályba lépésekor a magyar állampolgárságot megszerezték és kiterjed-e azokra a perekre nézve, melyek hatályba lépte előtt az első bíróság által elintéztettek, nem intézkedik.

Visszaható erőt tulajdonitott a H. E.-nek a drezdai felsőtörvényszék. A perben arról volt szó, vajjon svájczi állampolgárok ügyében illetékes-e a német bíróság.[5]

[1] *Dtár* III. f. XV. k. 29. A franczia gyakorlat ellenkezik e kérdés tekintetében hazai joggyakorlatunkkal. V. ö. Jean Perroud «Des consequences d'une changement de la loi personelle» czimü tanulmányát (Journal du droit international — 1905., 292. L.) — és ott idézett határozatokat.

[2] Schwartz Collision zwischen österreichischem und ungarischem Eherecht. Zeitschrift für Intern. Privat Recht. XIV. 137. L.

[3] Igazságügyi javaslatok tára 1907. 97. és 400. L. és Tőry «A hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferenczia határozatairól» különösen. 57. L., 61. L. és stb.

[4] H. E. 8. §. ezen intézkedés történetéhez és Magyarországnak az intézkedés körüli szerepéhez v. ö. Kahn, die Hager Scheidungs-Konvention (Zeitschrift für Intern. Privatrecht XV. k. 245—264. l. és Vocuments relatifs à la III. conférence de la Haye 117. l. és actes de la III. conférence de la Haye 213. l.

[5] Zeitschrift für Intern. Privatrecht XVI. 293. l. ellenk. Cours d'Amiens 21 mars 1906 Journal du droit int. privé 1906 1138. l.

Az elsőbiróság, a drezdai törvényszék illetékesnek mondotta magát, de felperes keresetét érdemi okból elutasitotta, felebbezés folytán az ügy a drezdai O. L. G. elé került, ahol is a keresetet illetékesség hiánya folytán elutasitották. Figyelemre méltó az itélet következő kitétele: Minden esetre megjegyzendő, hogy a jogvita ma már nem azok a törvények szerint itélendő meg, amelyek mérvadók voltak a kereset beadása, illetve az elsőbiróság itéletének meghozatalakor. Az államtitkár közlése szerint ugyanis Svájczban hatályba lépett a H. E., melyet más államokon kivül Németország is aláirt és igy most a szóban forgó kérdést Németország és Svájcz között államszerződés szabályozza. Ezen egyezmény alkalmazandó a szóban forgó jogvitára. Az egyezmény ugyanis mint nemzetközi válási jog, illetve házassági perrend kodifikáczióját jelentkezik, mely részben perrendi, részben materiális jogi intézkedéseket tartalmaz. Ily kodifikácziók, melyek a törvények területi összeütközését szabályozzák, ugy foghatók fel, mint a birósághoz intézett utasitások azon kérdés tekintetében, hogy minő jogrendszer alapján birálja el az adott esetet. Ebből következik, hogy ezek a törvények ép ugy mint az uj perrendi törvények, minden hatályba lépésük idejében folyamatba levő perben alkalmazandók.

A drezdai felebbezési biróság érvelésének azon része, mely szerint nemzetközi magánjogi elvek visszahatnak, mert ezek az elvek a birósághoz irányitott utasitásokat tartalmaznak, nem meggyőző, mert hiszen minden jogelv felfogható mint birósághoz intézett utasitás, mely vonatkozik arra, hogy a biró az adott esetben miként döntsön.

Abban a véleményben vagyok, hogy a nemzetközi magánjogi elvekre általános szabályt, a visszahatás, illetve a visszanemhatás tekintetében felállitani nem lehet. Épen ugy, mint a magánjogi szabályoknál, melyektől különben ezek a nemzetközi jogi elvek csak külső alakjuk tekinteteben különböznek, ugy ezeknél az elveknél is mindegyik elvre különkülön állapitandó meg a hatály kérdése, illetve állapitandó meg az, hogy az illető elv visszaható erővel bir-e vagy sem.

Tegyük fel pl., hogy valamely állam joga szerint az idegen állampolgárnak belföldön kelt végrendelete érvényes, ha a végrendelet alakilag, vagy a végrendelkező honi törvényének, vagy a végrendelet alkotásának helyén érvényes törvényeknek megfelel és tegyük fel azt, hogy ebben az államban uj törvényt hoznak, amely uj törvény szerint idegen állampolgárok végrendeletének érvényessége a lex loci actus szerint birálandó el. Ha már most a végrendelet alakiságára vonatkozó nemzetközi magánjogi szabály hatályáról volna szó, ugy képzelhetetlennek tartom, hogy bárki is azt állitsa, miszerint ez az uj nemzetközi magánjogi elv visszahat és érvényüket vesztik mindazok a végrendeletek, melyeket idegenek belföldön saját honi törvényüknek megfelelőleg, tehát a régibb nemzetközi magánjogi szabályt követve alkottak. Képzelhetetlennek tartom a mondott esetben az uj nemzetközi magánjogi elvnek visszaható erővel való felruházását, mert az ilyetén eljárás egyértelmü volna jogok elkobzásával és pedig jogok olyatén elkobzásával, aminőt az állami közérdek egyáltalában nem igazol. Ha azonban feltesszük, hogy valamely államban, hol a locus regit actum elve szabályozza kizárólag a külföldiek végrendetének alaki kellékeit, uj törvényt hoznak, amelynek értelmében külföldiek belföldön tett végrendeletei érvényesek abban az esetben is, ha azok alaki kellékek tekintetében megfelelnek a végrendelkező honi törvényének, ugy igenis valószinünek tartom, hogy ezt az uj nemzetközi magánjogi elvet a törvényhozó, illetve a biróságok visszaható erővel fogják felruházni és érvényesnek fogják tekinteni azokat a végrendeleteket is, amelyeket külföldiek saját honi törvényük előirásának megfelelőleg belföldön az uj nemzetközi magánjogi szabály hatálybalépte előtt alkottak.

Az a megoldás, melyre a végrendelet alakiságát meghatározó nemzetközi magánjogi elv tekintetében jutottunk, nagyjában megfelel annak a megoldásnak, amelyet a törvényhozók, illetve biróságok követni szoktak abban az esetben, ha belföldön a végrendelet alakiságát szabályozó törvény módosul. A nemzetközi magánjogi szabály kiegészitő része a belföldi jogszabályoknak, kiegészitő része, amennyiben a belföldi jogelveknek területi kiterjedését meghatározza. Ha tehát az uj nemzetközi magánjogi szabály életbe lép, ugy lényegileg a belföldön érvényes jog alkalmazási területe módosul, azaz bizonyos tényállások, melyek ezideig a belföldi jog alá tartoztak, a belföldi jog uralma alól kivonatnak és a külföldi jog uralma alá helyeztetnek vagy megforditva, bizonyos tényállások, melyek ezideig a belföldi jog alá nem tartoztak, a belföldi jog uralma alá kerülnek. Szóval a nemzetközi magánjogi elv módosulása következtében módosul az egyes tényállásokat szabályozó jog és igy minden nemzetközi magánjogi szabály változása nem más, mint a tulajdonképeni magánjognak változása. Midőn tehát visszatérve a fenti példára, a törvényhozó kimondotta azt, hogy a locus regit actum szabálya ezentul csak facultativ érvénynyel bir, és a végrendelkező honi törvénye szerint készitett végrendelet is érvényes ugy kimondotta azt, hogy ezentul a beföldi magánjog nem szabályozza kizárólag az állam területén belül készitett végrendeletek alaki kellékeit, hanem érvényesek bizonyos esetekben azok a végrendeletek is, melyek a spanyol, az angol, a franczia stb. törvénynek az alakiságra vonatkozó szabályainak megfelelnek. A nemzetközi magánjog elvmódosulásának tehát ebben az esetben ugyanaz a következménye volt, mint a minő következménye lett volna egy belföldi törvénynek, mely a rendes végrendeleti formákon kivül uj kivételes végrendeleti formákat léptetett volna életbe.

Az időközi magánjog megállapitja azokat az elveket, melyek alkalmazandók abban az esetben, ha a magánjog keretén belül változások állanak elő. Miután pedig a nemzetközi magánjog minden módosulása valójában a magánjog módosulása, szükségszerüleg ugyanazok az elvek alkalmazandók a nemzetközi magánjogi szabályok módosulásánál, melyek alkalmaztatnak akkor, ha a magánjogi szabály változott volna meg, ugy mint a nemzetközi magánjogi szabály módosult. Ugyanerre az eredményre jutott — habár más okokból — a Reichsgericht a német polgári törvény életbelépésekor. Az a kérdés merült fel ugyanis, hogy az E. G. zum B. G. B.-nek nemzetközi magánjogi szabályai alkalmazást nyerhetnek-e oly esetekben, melyeknek tényállása vissza nyul a B. G. B. életbelépése előtti időbe? A R. G. ezekben az esetekben kivétel nélkül azt az álláspontot foglalta el, hogy az E. G. nemzetközi magánjogi intézkedéseinek hatálya az E. G. időközi jogi intézkedései szerint birálandó el, azaz minden jogviszonyra nézve első sorban az döntendő el, vajjon az E. G. intézkedései folytán az uj illetve a régi jog alá tartozik-e, ha pedig meg van állapitva a jogviszonyról, hogy a régi jog alá tartozik, ugy a régi jognak, ha pedig meg van állapitva, hogy az uj jog alá tartozik, ugy az uj jognak nemzetközi magánjogi intézkedései alkalmazandók.*

A hágai egyezmény hatályba léptének, mint kifejtettük, az a következménye lesz, hogy a magyar házassági törvénynek a házasság felbontására vonatkozó intézkedései csak akkor nyerhetnek alkalmazást, ha mindkét fél magyar állampolgár, vagy ha a két fél utolsó közös hazája Magyarország volt.

A H. E. ezen intézkedései következtében az 1894. évi XXXI. tcz.-nek a házasság felbontására vonatkozó szabályainak alkalmazási területe megszorult, mert azoknál a házasságoknál, melyeknél a két fél utolsó közös hazája nem Magyarország és csak az egyik fél szerezte meg a magyar állampolgárságot, nem többé a magyar törvény, hanem a H. E. által meghatározott külföldi jog alkalmazandó. A magyar jog alól a külföldi jog uralma alá helyezett tényállásokra tehát uj, a régitől gyakran eltérő házassági törvények lesznek alkalmazandók. A helyzet azonos azzal a helyzettel, midőn egy államterületen belül a házasság felbontására vonatkozó (ugy a perrend mint az anyagi jog) teljesen megváltozik; azonos azzal a helyzettel, mely előállott, midőn az 1894 : XXXI. tcz. életbe lépett. Szükségszerüleg tehát az időközi magánjog által házasságok felbontására vonatkozó törvények módosulása esetére meghatározott elvek alkalmazandók itt is.

Az időközi magánjogban — a jelenleg uralkodó álláspont szerint, melyet a legtöbb állam törvényhozása követett, a házasság felbontására vonatkozó törvények visszaható erővel birnak, és az uj törvény alkalmazandó mindazokban az esetekben, melyek hatályba lépte után a birói szék elé kerülnek. Ez az uralkodó álláspont helyes. A szóban forgó törvények a közerkölcsöket fejezik ki, a közerkölcsöket szabályozzák, vagyis olyan törvények, melyeket alkalmazásuk tekintetében minden időben kizárólagosnak tekintettek. A házasság felbontásáról szóló H. E. tehát a mondottak értelmében visszaható erővel bir és hatályba lépte után kizárólagosan lesz alkalmazandó.

Dr. Wittmann Ernő,
ügyvéd.

* Zeitschrift für Intern. Privatrecht XII. k. 454., 658. l. stb.

Különfélék.

— **A közigazgatási bíróság veszélyes jogalkotása fiumei ügyekben.** A m. kir. közigazgatási bíróság az 1907. évi márczius 20-án tartott osztályülésében XV. közigazgatási szám alatt döntvényt hozott, amelyben kimondotta, hogy a fiumei községi cselekvő választóképességnek kelléke az ottani községi illetőség, s e nélkül nem lehet választó az, akinek egyébként meg van az a minősitése, melyet Fiume szabad város és kerülete Statutumának 28. §-a a választói joghoz megkiván.

Ezen határozat indokolása a városi statutum 5., 29 és 30. §§-aira támaszkodva kapcsolatba hozza az aktiv választói joggal azon körülményt, vajjon a «község tagja»-e valaki vagy sem.

Tény, hogy a statutumnak «Választhatóság» czimü fejezetében és különösen a 30. §-ban ezen kellék előfeltételként van odaállitva, épp oly tény azonban, hogy a «Cselekvő választási jog,» valamint a «választási lajstromok» és «választók egybehivása» czimü fejezetekben, azaz a 35. és 38. §-okban nem a «község tagjai», hanem a «városnak aktiv választójoggal biró tagjai» ról tétetik emlités.

A «város tagja» kitétel azonban a «város lakosa» kitételnél egyebet nem jelenthet, mert a «város» vagy «falu» kitétel a népesség politikai tagozata szempontjából közjogilag elfogadott jelentőséggel nem bir, hanem csak földrajzilag jöhet számba, mert Fiuméről törvényeink értelmében politikailag csak mint községről vagy törvényhatóságról lehet szó.

Ezektől eltekintve feltünést kell hogy keltsen ezen határozatnak reakczionárius szelleme, ha meggondoljuk, hogy az a polgárok politikai jogainak megszoritását képezi, mert a törvényhatóságokról szóló 1886 : XXI. tcz. 31. §-a értelmében eddigelé Magyarországnak bármely községében illetékességgel biró országgyülési választója az ország akármelyik törvényhatóságában gyakorolhatta a választói jogot, amennyiben ottani lakos volt. Egyedüli kivétel ezentul csak épen Fiume lenne, ahol előbb még a községi illetőséget is meg kellene szereznie? És csak mint ezen határozatnak egyik akaratlan furcsaságát emlitem meg, hogy a fiumei illetőségü országgyülési választó ellenben esetleg továbbra is Magyarország bármely törvényhatóságának lehet választója, csak ugy mint eddigelé!

Mostanáig legalább módjában volt a fiumei magyarság védelmezőinek a választói névjegyzékek kiigazitása iránt intézkedni, mert minden választónak jogában áll a többiek helyett is felszólalni; — mások helyett községi illetőségért folyamodni azonban nem lehet, és igy a névjegyzékekből 200 magyar választó kiesik.

Nem kevésbbé meglepő végül ezen döntvény tendenciája a specziális fiumei politika szempontjából is. Magyar szempontból értendők ugyanis, ha valamely számottevő tényező a «provisorium» idejét arra kivánná felhasználni, hogy a fiumei autonomiát oly irányban fejlessze, mely azt Horvátországtól még inkább elválassza, de érthetlen marad előttünk, hogy egy utolsó fokban dönteni hivatott hazai fórum miképpen állithat fel mesterséges politikai sorompókat Magyarország fiumei és többi lakosai között az által, hogy horvát mintára egy valóságos «fiumei országos illetőség»-nek rakja le alapját!

Videant Consules! (Avagy talán birói fórumtól nem követelhető még azon parva sapientia sem, melyet a kormányzattól megkivánunk! Szerk.) *Dr. Dárday Dezső*, min. titkár.

— **Uj jog- és bélyegilletéki törvény.** A kir. közigazgatási bíróság legutóbbi értekezletén e bíróság elnöke annak a reményének adott kifejezést, hogy a jog- és bélyegilletéket rövid idő mulva uj törvény fogja szabályozni. Hisszük, hogy e kijelentésre alapos oka volt és hogy Wekerle Sándor pénzügyminiszter, aki abból az időből is, amikor a közigazgatási bíróságot vezette, a fennálló chaotikus állapotokról alaposan meggyőződhetett, sietni fog az uj törvényjavaslat beterjesztésével s a mostani illetékszabályokat, az osztrák abszolut uralomnak ezt a maradványát is el fogja söpörni. Nagyon is itt az ideje, hogy a mostani, nagy részben elavult, igaztalan, zavaros, homályos és rendszertelen, teljesen idegenszerü szabályokon és rendelkezéseken a kor szinvonalán álló, a gazdasági viszonyoknak is megfelelő egységes illetéktörvény segitsen. Wekerle Sándornak ez nem volna utolsó érdeme. Nincs is ok, hogy ezzel késedelmeskedjék, hacsak az nem, hogy a végleges polgári perrendtartás még nincs meg. Ez azonban csak amolyan ürügy a halogatásra, mert az illetéktörvényt meg lehet anélkül is csinálni; esetleg az uj perrendtartás folytán netán szükséges pótrendelkezéseket azután is meg lehetne tenni.

— **Ügynök és ügynöki jog** czimmel most jelent meg dr. Kemény Dezső budapesti kereskedelmi és iparkamarai fogalmazó tollából egy igen tartalmas és olvasásra méltó dolgozat.

Az ügynökökre vonatkozó jogi kérdéseket, melyeknek törvényi szabályozása még mindig késik, az idevágó hazai, német és angol irodalom alapos feldolgozásával s a hazai judikatura kimeritő ismertetésével tárgyalja s a nálunk jelenleg érvényben lévő jogszabályokat, melyeket eddig csak a számtalan és sokszor egymásnak is ellentmondó itéletek tömkelegéből lehetett kihámozni, tömören állitja össze és szemléltetően csoportositja. Sokat nyer a munka azáltal is, hogy szerző alaposan ismeri és bőven ismerteti a budapesti kereskedelmi és iparkamarának a bíróságok megkeresései folytán adott véleményekben megnyilatkozó gyakorlatát. Főérdeme azonban a dolgozatnak közgazdasági alapvetése, mely a *jogviszony* konstruálásával az alapul szolgáló *életviszony* megismeréséből indul ki s ezt a módszert fejtegetései során következetesen alkalmazza, ami által a szerzőnek sikerül a jogi konstrukciókba az eleven élet lüktetését belevonni.

Jogi munkáról lévén szó, világos, érthető nyelvezete és folyékony, élvezetes stilusa külön kiemelést érdemel.

— *szv.* —

— **Az igazolás kérdéséhez.** *A m. kir. Curia:* Az igazolásnak helyt nem ád. *Indokok:* Vádlottak a kir. tábla itélete ellen használható semmiségi panasz bejelentésének határidejét elmulasztván, igazolással élnek azon az alapon, mert ügyvédjük elkésett a semmiségi panasznak beadásával, illetve annak a törvényes időben való bejelentésével azért, mert a törvényszéki órák a városi óráktól eltérőleg öt perczczel siettek. Minthogy azonban a vádlottak által felhozott az a körülmény a BP. 463. §-ában felsorolt ama feltételek egyikének sem felel meg, amelyeknek fenforgása esetében a fél sikeresen élhet igazolással: a kérelem a BP. 466. §-ának értelmében megtagadandó volt. (1907 február 20. 645/907. sz. a. II. Bt.)

— **Pályázat jogtanári állásra.** Az eperjesi jogakadémián üresedésben levő közjog-politikai tanszékre pályázat van hirdetve. A részletes pályázati hirdetmény a «Budapesti Közlöny» márczius 26-iki számában olvasható.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A jogi ismeretek népszerüsitése érdekében** Berlinben egyesület alakult, amely kurzusokat tart e czélból. Az egylet, melynek élén a jogélet legkiválóbb férfiai állanak, a birodalom több fontosabb városában nyit fiókokat.

— **Fiatalkoruak tanukénti kihallgatása** tárgyában az osztrák igazságügymniiszter rendeletet bocsájtott ki. Az igazságügyminiszterium ugyanis azt a tapasztalatot tette, hogy számos fiatalkoru ellen folyik hamis tanuzás miatt bünvádi eljárás és csaknem mindig a vádlott javára követtetett el a hamis tanuzás. Kimutatható, hogy ezekben az esetekben mindig a hozzátartozók, szolgálatadók, barátok részéről gyakorolt befolyásnak tulajdonitható az, hogy a fiatalkoru magát

a hamis vallomásba belekeverte. Tapasztalatlanság, ellenálló erő hiánya, szánalom, a bíróság előtti tanuvallomás jelentőségének helytelen felfogása, okai a sulyos következményeket maga után vonó ballépésnek. Már egy izben figyelmeztette a miniszter az ügyészségeket, hogy minden ilyen esetben kinyomozandók azok, akik a fiatalkorut félrevezették. Most arra hivja fel a miniszter a bíróságok figyelmét, hogy a bizonyitás anyagát lehetőleg teljesen azelőtt szerezzék be, mielőtt a fiatalkorut kihallgatják. Sokszor a kihallgatás ezáltal máris feleslegessé válik. A fiatalkoru kihallgatásánál a biró ne szoritkozzék az igaz vallomástételre való sablonos figyelmeztetésre, hanem a tanu müveltségi és értelmi fokához képest érthető módon magyarázza meg a vallomástétel jelentőségét és a hamis vallomás következményeit. A tényállásra vonatkozó kérdések feltételénél a biró mindig utaljon a vallomással ellenkező és bizonyitottakként jelentkező tényekre és kérdezze ki a tanut, hogy miként szerezte tudomását a vallomás tárgyát képező ténykörülményről. Ha a vallomás hitetlenségére vagy valószinütlenségére a tanut figyelmeztetik, gyakran megváltoztatja előbbi vallomását.

— **Az angol büntetési rendszer** jellemzésére érdekes adatokat olvashatunk abban az alapos tanulmányban, melyet Thomas *Holmes* angol iró most tett közzé a londoni «Pall Mall Magazine» februári füzetében. Egy föltételesen szabadlábra helyezett delinquens történetét beszéli el ebben Holmes, egy oly emberét, aki körülbelől 35 évet töltött el fegyházban oly vagyon elleni delictumokért, melyeknél az érték együttvéve valószinüleg nem haladta meg a száz font sterlinget. Az angol jog jelen állapotában — ugy látszik — a vagyon elleni büncselekmény sokkal szigorubb beszámitás alá esik, mint a személy ellen elkövetett cselekmény. Ez a bünös mindazonáltal egyike a bünösök legjellemzőbb alakjának. Valóságos minta-fogoly, amig a czellájában van, de mihelyt szabadon érzi magát és tud magán segiteni: csakhamar visszaesik régi, megrögzött bünébe. Igy lett ő a «habitual criminal» igazi prototipusa.

Ez a szóban forgó delinquens a Holmes közlése szerint igy irja le életét szabadságvesztés-büntetésének legutolsó időszaka alatt, mely igen jellemző a mostani büntetési rendszerre:

«Mindennap tizenhat órát töltöttem a czellámban egyedül, kivéve a szombatokat és vasárnapokat, mikor az egyedüllét husz órát tett ki. Az egész hat és fél év alatt minden nap négyszer vizsgáltak meg s minden két hétben egyszer átkutatták a czellámat, hogy lássák, nem csempésztem-e be valami tiltott dolgot? Minden reggel 5 óra 15 perczkor keltem fel és kitisztogattam czellámat; 5 óra 45 perczkor reggeliztem, mely reggeli mindössze 10 uncia kenyérből és egy pint silány teából állott; minden reggel 7 órakor a kápolnába mentem imádkozni 10 perczre; ima után 10 percznyi séta következett. Mindig czellámban étkeztem; 11 óra 30 perczkor ebédeltem, 5 óra 30 perczkor teát kaptam és 6 óra 45 perczkor aludni mehettem. Ismertem czellámnak minden kis darabját, a padlónak minden repedését s minden legkisebb nyomot a falon. Néhány könyvünk volt olvasni, de a világitás rendkivül hitvány volt.»

Holmes aztán a továbbiakban azt a reformot sürgeti, hogy minden egyes szabadságvesztésbüntetésre itélt egyént bőven el kellene látni munkával, különösen ipari foglalkozással. Ő eltörölné a fe tételes szabadonbocsátást, ennek a helyébe jutalmazást ajánl a foglyok részére a tanusitott szorgalomért és jó magaviseletért. *Zs. B.*

— **Kutyák a rendőrség szolgálatában.** A Rómában megjelenő «Il Cane» («A kutya») czimü lap közlése szerint, Belgiumban már néhány év óta általánosan használja a kutyákat a rendőrség éjjeli szolgálatra. A kezdeményezés érdeme Van Welmaelé, a gandi rendőrség főnökéé, aki 1898-ban — midőn Gandban a lopások száma megnövekedett s mivel a tettesek nagy részét nem lehetett kipuhatolni s mivel a rendőrség létszámát pénzügyi okokból szaporitani nem lehetett — néhány kutyát éjjeli szolgálatra gyakoroltatott be. A gandi rendőrségnek ezidőszerint 50 betanitott juhászkutyája van, amelyek — mint az emlitett lap irja — valóságos réme i az ottani tolvajoknak. E kutyákat mindenekelőtt arra tanitják be, hogy a rendőri uniformist megismerjék s igy nem a személy, hanem a ruha megismerésére fektetik a fősulyt. Ez okból a betanitott kutyák csak a rendőröket követik és sipolásukra ugatással felelnek. A revolver vagy puskalövéstől nem ijednek meg, sőt ugy vannak betanitva, hogyha idegen ember lő, annak a fegyvert fogó kezére ugranak s lábuk körmét az illetőnek a kézfejébe mélyesztve, azt a fegyver elbocsátására kényszeritik. Ritkán harapnak s megelégszenek azzal, hogy szemmel tartsák az embereket. Érdekes, hogy a bicziklin menekülni próbáló tolvajoknak ebbeli igyekezetét is meghiusitják, mert vagy a biczikli előtt ugrálnak, vagy pedig fölboritják azt. *Dr. Th. L.*

— **Feltételes szabadonbocsátás.** Az 1898. évi angol börtöntörvény szerint a szabadságvesztésre itéltek jó magaviseletükkel elérhetik büntetésük egy részének elengedését. A kormány törvényjavaslatot terjesztett az alsóház elé, melylyel ezen intézményt Irországra is kiterjesztik. A javaslat első és leglényegesebb szakasza igy szól: «A fegyintézeti szabályok meghatározhatják, hogy valamely szabadságvesztésbüntetésre, akár egy itélettel, akár összbüntetés kiszabásával elitélt rab, a szabályok által meghatározott időtartam alatt, különös szorgalmával és jó magaviseletével, büntetése egy részének elengedését elnyerhesse és szabadlábrahelyezésével büntetése kitöltöttnek fog tekintetni.» *F. K.*

— «**I delitti contro la folla**» czim alatt igen érdekes tanulmányt irt Del Vasto milanói ügyvéd, a tömeg *ellen* elkövetett büncselekményekről. A bevezetésben a szerző rámutat azon módositó hatásnak a nagy fontosságára és különféleségére, amelyet a tömeg gyakorol a vele szemben álló egyénnek a lelkére. Ily esetben az egyén — a szerző szerint — mély átalakuláson megy keresztül, amely őt abnormis lelki állapotba juttatja s elméjét is megzavarja s ennek folytán az illető elveszti a szabad elhatározáshoz és a cselekményei megfontolásához, valamint a normális felelősség integrálásához szükséges komolyságot és higgadtságot. A szerző a tömeg ellen elkövetett büncselekményeket teszi tanulmánya tárgyává s főleg azt vizsgálja, hogy az ily büncselekmények mely határig ütköznek a törvénybe. E czélból különbséget tesz a csoportok és a tömegek erkölcsi épsége (rágalmazás és becsületsértés) és az élete és személyi épsége (ölési deliktumok és testi sértések) ellen irányuló büncselekmények között. Az előbb emlitett büncselekményeket (vagyis a rágalmazást és a becsületsértést) három csoportba osztja, aszerint, amint azok simultán, solidalis, vagy pedig kollektiv jellegüek s ezek mindegyikét külön-külön vizsgálja ugy a lélektani és a társadalmi, általános, mint az anyagi és különösen az alaki büntetőtörvények szempontjából. Munkája második részében a tömeg ellen elkövetett vérbüntetteket tárgyalja a szerző; kutatja azoknak az okát s hosszasan elemzi azoknak az abnormis lelki állapotát és büntetőjogi felelősségét, akiket akár a körülmények, akár a kötelességük kényszeritett arra, hogy valamely ellenséges indulatu s támadásra készülő tömeggel, erőszakos reakczió által, szembeszálljanak. *Dr. Th. L.*

— **Michigan** államban (a newyorki «Medico Legal Journal» jelentése szerint) *Edgar* szenátor törvényjavaslatot nyujtott be, amely szerint minden olyan egyén, aki elmebajban vagy epilepsiában szenved s valamely kórházban vagy elmegyógyintézetben van, végül mindazon egyének, akik harmadizben vannak büncselekmény miatt elitélve, tekintet nélkül arra, hogy előző két büntetésüket Michigan államban, vagy az Unió valamelyik más államában töltötték el, a kórházból, elmegyógyintézetből, illetve a fogházból való kimenetelük előtt, a sexualizáló mütétnek vetendők alá, hogy «nemzőképességüket elveszitsék». Az emlitett szaklap állitása szerint e javaslat *már törvénynyé is vált.* *Dr. Th. L.*

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: Politzer Zsigmond és fia czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — INGYEN küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — RÉSZLETFIZETÉSRE szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Ügyvédjelölt, ki telekkönyvi ügyekben és a tót nyelvben jártas, dr. Várady Jakab, ipolysági ügyvéd irodájában alkalmazást nyerhet. 12132

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 14. szám. Budapest, 1907 április 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A kereskedelmi delictumokra vonatkozó anyagi és alaki jogfejlődésünk abnormitásai. *Dr. Vályi Sándor* kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A vádlott jelenléte a felebbviteli főtárgyaláson. *Eördögh András* kir. táblai birótól. — A közigazgatási bíróság jogalkotása. *Verustól.* — Adalék a külhonos részéről belföldi ellen kért kielégitési végrehajtás perjogi szabályaihoz. *Dr. Székely Miklós* rózsahegyi kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kereskedelmi delictumokra vonatkozó anyagi és alaki jogfejlődésünk abnormitásai.

I. A magyar jogászegyletnek 1906. évi november 4-ikén megtartott diszülésén «Visszapillantás kereskedelmi és váltótörvényünk 30 esztendejére» czimü nagyérdekü előadásában *dr. Nagy Ferencz* egyetemi tanár meggyőző érvekkel mutatta ki, hogy kereskedelmi törvényünk a gyakorlatban kezdettől fogva nem váltotta be a hozzá füzött várakozásokat; mig annak számos intézkedése az életbelépés ideje óta letelt három évtized alatt már elavult.

Igen találó az illusztris előadónak az az észrevétele, hogy: «minél belterjesebben alakultak kereskedelmi és hitelviszonyaink, annál több *kinövés és visszaélés* keletkezett, anélkül, hogy azokat a kereskedelmi törvény megakadályozhatta, vagy orvoslást nyujthatott volna; sőt olyan *kórjelenségek* is merültek fel, melyek éppen a kereskedelmi törvény intézkedéseiben gyökereznek.»

És kereskedelmi jogszolgáltatási gyakorlatunkban tényleg bőven van alkalmunk a közönség félrevezetésére s a gyengébb társadalmi osztályok kizsákmányolására irányuló oly üzelmekkel találkozni, melyekkel szemben törvényeink sem *praeventiv* oltalmat nem nyujtanak, sem a kellő *gyors* és *szigoru megtorlás* lehetőségét nem biztositják.

Hogy csak példaszerüleg mutassunk reá néhány, következményeiben sulyos visszaélésre:

a) Külföldi részvénytársaságok, szövetkezetek és biztositási vállalatok a belföldi üzletük folytatására szánt tőkéjüket, biztositási alapjukat, dijtartalékukat, melyek az itteni ügyletkötő feleknek egyedüli reális fedezeti alapjául szolgálnak, minden joghátrány nélkül könnyü szerrel kivonhatják az országból. Mert az emlitett alapok feletti rendelkezési jog törvényileg megkötve és a czégbiróság hozzájárulásától függővé téve nincsen. Törvényeink olyan rendelkezést sem ismernek, mely szerint az ilyen fedezeti alapok szinleges kimutatásában, vagy a belföldről kivonása megvalósitásában közremüködő belföldi pénzintézeti közegek büntetéssel sujtandók és kártéritési felelősségre vonhatók volnának. A kereskedelmi törvény 219. §-ának 3. pontja értelmében felelős képviselők pedig legtöbb esetben külföldre távoznak s fel nem találhatók akkor, mire az országból kivonult társaság megrendszabályozására kerülne a sor.*

* Ilyen visszaélésnek kirivó példája egyik czégbiróságunknál utóbbi időben előfordult eset, melyben egy külföldi társaság a belföldi üzleteire szánt tőkéjét egy előkelő belföldi pénzintézet könyvkivonatával igazolta; tényleg azonban már a czégbejegyzés megtörténte és képviselőinek kirendelése előtt rendelkezett is tőkéje felett; oly módon, hogy annak tulnyomó részét a czégbiróság tudomása nélkül még müködésének megkezdése előtt kivonta az országból.

β) Szinte köztudomásu, hogy az egy idő óta gomba módra szaporodó apró részvénytársaságok strohmannok által jegyzett s a piaczon el nem helyezhető részvényeiket tárczájukban tartják és a hitelt igénybe vevő felekre a kölcsön nyujtás feltételeként reá tukmálják.

γ) A közgyülésen való részvétel körüli különböző visszaélések (hamis szavazójegyek kiállitása, használata, szavazatok megvásárlása, strohmann-szereplés, álképviseleti cselekmények stb.), valamint az igazgatóságnak a részvények kibocsátása körüli vétségei nálunk alig esnek hatályos megtorló törvényrendelkezések sulya alá.

δ) Nem ritkán tapasztaljuk, hogy szövetkezetek a czéljuknak és természetüknek (kereskedelmi törvény 223. §.) meg nem felelő és alapszabályszerü üzletkörükön is kivül eső üzletágakra (pld. burkolt életbiztositásokra) s nem tagokkal fentartott üzleti összeköttetésre büntetlenül terjesztik ki müködésüket.

Ha pedig keressük azokat az okokat, melyek miatt az ilyen mind sürübben felburjánzó *abususok* nálunk nem részesülnek a kellő megtorlásban, a következőkben találjuk meg:

A) Azok a cselekmények, és mulasztások, melyek miatt a részvénytársaságok, szövetkezetek és biztositási vállalatok alapitói, igazgatósági s felügyelő-bizottsági tagjai, felszámolói, végre a külföldi intézetek képviselői három hónapig terjedhető szabadságságvesztéssel vagy pedig pénzbüntetéssel sujtandók, az 1875: XXXVII. tcz. 218., 219., 221., 246. és 462. §-aiban, valamint az 1876: XXXVI. tcz. 32—34. §-ai és az 1897: XXXII. tcz. 21. §-ában *taxative* vannak felsorolva. *Ez a felsoroláš azonban nem teljes és nem* is eléggé *szabatos.* Mert egyrészt a kereskedelmi jogélet fejlődésével számos oly visszaélés került felszinre, melyre a kereskedelmi törvény életbe léptetésekor nem provideáltak. Másrészről tagadhatatlan, hogy a fentebb irt törvényhelyeken definiált kereskedelmi specialis delictumoknak fogalommeghatározása sem tökéletes, amennyiben a törvényben feállitott kriteriumok sok esetben igen hézagosak. És miután alig lehet kimeritőleg felsorolni mindazokat a tényeket és mulasztásokat, melyekből magukra a pénzintézetekre, valamint az azok érdekkörébe tartozó felekre jogsérelmek háromolhatnak, legmegfelelőbbnek találjuk a hatályban levő német kereskedelmi törvénynek amaz általános jellegü rendelkezését, mely a minősitett cselekményeken (313—318. §§.) felül büntetendőnek mondja ki az igazgatósági, felügyelő bizottsági tagoknak és a felszámolóknak minden oly tényét, mely által azok szándékosan a társaság rovására cselekszenek. (312. §.)

Ha nálunk az ilyen általános büntető jogszabály felállitása nem is találtatnék követésre alkalmasnak, arra nézve alig foroghat fenn nézeteltérés, hogy a taxative felsorolt eseteknek a modern jogfejlődéshez alkalmazott reviziója és ki-

egészitése szükséges volna és nem lenne elodázható addig, mig kereskedelmi törvényünk egészben revisió alá kerülhet.

B) A társaságok ügyvezetésének és vagyonkezelésének hatósági *ellenőrzése* nálunk igen *szük keretek közt érvényesül.* Kereskedelmi törvényünknek a czégbiróság felügyeletét szabályozó intézkedései majdnem csakis annak ellenőrzésére szoritkoznak, hogy a pénzintézetek bizonyos törvényileg előirt alakszerüségeknek megfelelnek-e? Pl.: hogy megtörténik-e a közgyülési jegyzőkönyveknek, mérlegeknek közzététele és bemutatása; a közgyülésre szóló meghivó alapszabályszerüleg van-e közzétéve; a határozatképesség feltételei fenforognak-e stb. Hogy azonban a vagyonkezelés alapjául szolgáló könyvvezetés és a zárószámadások összeállitása milyen alapelvek szerint történik s a birósághoz beterjesztett mérlegek adatai és eredménye mennyire valók és hitelt érdemlők, ennek időnkinti rendszeres megvizsgálása és ellenőrzése nem tartozik czégbiróságainknak, vagy más hatóságnak felügyeleti jogkörébe. Sőt be kell vallanunk, hogy a czégbiróságoknál nincs is olyan a kereskedelmi számvitelben jártas szervezet, mely a mérlegek helyes felállitásának felülbirálásához kellő szakértelemmel birna. Innen van, hogy a társasági közegek visszaélései az érdekeltek feljelentésének eseteitől eltekintve vagy felderittetlenül maradnak vagy pedig oly későn kerülnek napvilágra, mikor a megtorlás már lehetetlen vagy a magánjogi kártalanitási igények szempontjából teljesen értéktelen.

Mint külföldön mindenütt, hol a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok a *normativumok* rendszerének liberális ægise alatt alakulnak és müködnek, ugy nálunk is már belátják a jelenleginél szigorubb hatósági ellenőrzés szükségét. Sajnos azonban, hogy az a szervezeti reform, mely a jelen functiójukban államfelügyeleti hivatásuknak tökéletesen meg nem felelő és különben is tulterhelt czégbirói hatóságok helyébe megfelelőbb ellenőrző szerv felállitását tervezi, távol áll a megvalósulástól.

C) A kereskedelmi delictumok feletti biráskodásunknak azonban egyik legsarkalatosabb hibája *az anyagi jog alkalmazása körüli jogbizonytalanság.*

Ennek pedig az az oka, hogy a *kereskedelmi delictumok természetének* sokat vitatott kérdését megnyugtató megoldásra juttatni mindeddig nem sikerült és igy törvényes rendelkezés hiányában az is kérdéses, vajjon a büntető törvénykönyveink általános részének intézkedései alhalmazhatók-e? Hazai jogirodalmunkban eddig az a felfogás volt az uralkodó, hogy a kereskedelmi törvényben szabályozott specialis delictumok nem büntetőjogi természetü, hanem *rendbüntetés* alá eső *különleges cselekmények.* Dr. *Nagy Ferencz* azokat a következő figyelemre méltó észrevétel kiséretében definiálja: «E büntetések tisztán *rendbüntetések* természetével birnak, miért is *azoknak alkalmazása teljesen független azon feltételektől, amelyek a tulajdonképeni büntethetőséghez szükségesek.* Amennyiben a kereskedelmi törvény kivételt nem tesz, alkalmazhatók tekintet nélkül arra, vajjon az illető szabály mellőzése szándékosan vagy vétkes gondatlanságból történt-e, ugy hogy a felállitott szabálylyal ellentétes *cselekvény vagy mulasztás tárgyilagos ténye is elegendő.*» Ugyanezt a nézetet vallják *dr. Neumann Armin* és *dr. Reichard Zsigmond.** Utóbbnevezett a büntetőtörvénykönyvek életbeléptetéséről szóló törvény intézkedéseinek és indokolásának magyarázatára alapitott érveléssel arra a végső következtetésre jut, hogy — *de lege lata* — a kereskedelmi törvény 218. és köv. §-aiban tiltott cselekvények *kivül esnek a büntetőjog körén és rendszerén* és különösen az elévülésre vonatkozó büntetőjogi rendelkezések azokra nem alkalmazhatók.

Ez a felfogás megfelel a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék határozataiban* a *mentelmi jog* felfüggesztése és az *elévülés* alkalmazása kérdéseiben eddig következetesen elfoglalt annak az álláspontnak, hogy a büntetőtörvénykönyveinknek általános intézkedései a pusztán *rendbüntetés* jellegü kereskedelmi delictumokra ki nem terjeszthetők.

Erős rést ütött e nézeten a m. kir. Curiának *Grecsák Károly* által** helyeslő birálattal kisért két hasonló tárgyu határozata,*** amelyek indokolása szerint: «A kereskedelmi törvény 218. és köv. §-aiban foglalt rendelkezések *büntetőjogi természettel* birván, kétséget nem szenved, hogy az általános büntetőjognak elévülési rendelkezései *joghaszonszerüségnél fogva* az emlitett §-okon alapuló határozatoknál is figyelembe és alkalmazásba veendők.» Ebből az elvi alapból kiindulva a döntés alatt állott esetekben a *vétségeknél* irányadó három évi elévülési idő állapittatott meg az elkövetés napjától számitva.

Nem szándékozom ezen kérdés minden oldalának megvilágitására hosszasan kiterjeszkedni. Mégis ki kell fejeznem aggályaimat abban irányban, hogy «*de lege lata*» oldalról tekintve legfelsőbb bíróságunknak fentebbirt nagy jelentőségü döntése ugy elméleti, mint gyakorlati szempontból sok kifogás alá eshetik.

A m. kir. Curiának indokolása *jogtörténeti* vagy *dogmatikai* érvelés helyett egyszerüen analogiára hivatkozik, anélkül, hogy annak alapját és terjedelmét meghatározná. Nem mondja meg különösen, hogy a kereskedelmi delictumokat *vétségeknek*, vagy *kihágásoknak* minősiti-e és eszerint az 1878: V. tcz. vagy pedig az 1879: XL. tcz. általános részének határozatai nyerhetnek alkalmazást? Pedig — amint *Reichard* egyebek közt igen helyesen fejti ki — a büntetőjogi correctionalisatio elvének következetes alkalmazása esetén az 1880: XXXVII. tcz. 11. és 13. §-ai értelmében kiszabandó büntetések minősége szerint a 2 hónapnál alacsonyabb mértékü szabadságvesztéssel, vagy 300 frt.-nál kisebb pénzbirsággal büntetett kereskedelmi delictumokat *kihágásoknak* kellene minősiteni és csak a sulyosabb büntetésekkel sujtott cselekmények volnának *vétségekké* minősithetők. Aminek természetes folyományakép áll elő az anomalia, hogy a cselekmények kihágásokká minősitésük esetén hat havi, mint vétségek pedig három évi elévülés alá esnének. Sőt még az a visszásság is felmerülhetne, hogy azok a cselekvények, amelyek 300 frt.-on felüli pénzbirsággal volnának büntethetők, a három éves vétségi, mig a két hónapot meg nem haladó elzárással büntetett cselekmények a hat hónapos kihágási elévülés alá tartoznának.

A Curia határozata kétséget hagy fenn abban az irányban is, hogy a büntetőjog általános részének miért éppen csak az elévülésre vonatkozó rendelkezései nyerjenek kiterjesztést, holott az ugyanott szabályozott jogintézmények tulnyomó része (pl.: kisérlet, részesség, bünhalmazat, kegyelem utjáni elengedés) analogia utján a kereskedelmi delictumokra ki nem terjeszthető.

Gyakorlatilag a legfelső bíróságnak döntése, mely szerint az elévülés idejét az *elkövetés napjától* számitandónak mondotta ki, a kereskedelmi büncselekmények *büntethetőségét* legtöbb esetben *illusoriussá* teszi. Tudvalevő, hogy a szóban forgó visszaélések nagy része olyan, hogy azok csak az elkövetés után több, mint három év elteltével szoktak napfényre kerülni. Ha pl. a társaság alapitói, igazgatói a tervezetbe valótlan adatokat vesznek fel, az alaptőke befizetésére nézve valótlan előterjesztést tesznek, a mérleget törvényellenesen állitják fel, a külföldi társaságok tőkéjüket a belföldről kivonják stb., mindezeket a visszaéléseket azok elkövetői a dolog természete szerint leplezni igyekeznek és legtöbb eset-

* «A kereskedelmi törvény rendbüntetéseinek elévüléséről» czimü dolgozatában. (Jogállam 1905. évf. 1. sz.)

* Bp. K. V. T. 33,542/92., 34,593/904., 103,109/904.

** «A kereskedelemjogi delictumok» czimü czikkében. (Jogt. Közl. 1904. évf.)

*** 607/904., 976/905.

ben éveken át sikerrel leplezhetik. Igy azután a turpisságok rendszerint már olyankor derülnek ki, mikor a társaság válságos anyagi helyzetbe kerül és a bünösök az elévülés védőszárnyai alá menekülhetnek. Sőt egy nem rég előfordult esetben a kir. Curia a vétkes igazgatósági tagokkal szemben — szerintünk indokolatlanul — oly messze ment a méltányosság gyakorlásában, hogy a három évi elévülést félbeszakitó tényül csak a vizsgálatot rendelő végzés meghozatalát tekintette; mig a károsult kérelmére a kereskedelmi törvény 175. §-a értelmében a visszaélések kideritése czéljából foganatositott ügykezelési vizsgálat idejét az eljárás kezdő időpontjának meghatározásánál nem vette figyelembe.

A kir. Curia által a kereskedelmi delictumokra *törvénypótló* hatálylyal kiterjesztett elévülési szabály alkalmazásának ráczióját még csak megtalálhatjuk oly esetekben, mikor a cselekmények valamely véghezviteli ténynyel valósulnak meg. De vajjon honnan kezdődjék az elkövetés napjától számitandó elévülés a mulasztás pótlásáig folytonosan fenforgó kötelességmulasztásoknál vagy oly cselekményeknél, melyeknek hatásai éveken át folytatólagosan érvényesülnek?

Mindezekből azt látjuk, hogy a birói gyakorlatunkban eddig előfordult döntések nem vitték előbbre a kielégitőleg csakis törvényhozási uton megoldható azt a kérdést, hogy anyagi büntetőjogi szabályaink a kereskedelmi delictumokra alkalmazhatók-e és pedig azok közül, melyekre és minő eltérésekkel?

Az alaki jognak a legutóbbi időben rendelettel történt szabályozása a dolog természete szerint nem terjeszkedhetett ki az anyagi jogalkalmazás emlitett hiányainak orvoslására.

Hogy azonban ez a rendelet, mely a *kereskedelmi vétségek* esetében követendő eljárást szabályozza, a *vétségeknek* nevezett kereskedelmi delictumok természetének helyes felfogásából indult-e ki s az azok feletti itélkezés terén lényegesebb haladást fog-e eredményezni, erre vonatkozó nézetünket a következő közleményben kivánjuk előterjeszteni.

Dr. Vályi Sándor.
(Bef. köv.) kir. keresk. és váltótörvényszéki biró.

A vádlott jelenléte a felebbviteli főtárgyaláson.*

Behatóan vizsgálva a törvénynek a 413. §-ban lefektetett vonatkozó rendelkezését, először a következő kétely támad: Mi történjék, ha már az idézés is sikertelen maradt, mert a vádlott tartózkodása ismeretlenné vált?

Felmentetvén elsőfokulag a vádlott, szabad költözködésének mi sem állja utját s a törvényben járatlan létére megfelelő kitanitás nélkül a főtárgyalási elnök részéről nem is sejtheti, hogy reá még oly szorgos szükség is lehet, s minden rejtőző szándék nélkül vándorbotot vehetett a kezébe, ha megélhetése ugy kivánta. A megoldás kézen fekvő, ha a kir. tábla helybenhagyandónak tartja a felmentő itéletet, mert akkor a vádlottra szükség nem lévén, őt keresni felesleges. Ellenben, ha a kir. tábla őt elitélendőnek találja, nem marad más hátra, mint a BP. XXIII. fejezetének a rendelkezéseit alkalmazni s ellene büntett esetén nyomozó levelet kibocsátani, vétség esetén pedig személyleirását köröztetni s kézrekerültéig az eljárást megszüntetni.

Tekintve azonban, hogy a vádlottnak ily módon való előkeritése személyes szabadságának indokolatlan sulyos sérelmével járhat, aggódó figyelemmel köteles a kir. tábla megfontolás tárgyává tenni a hozandó itélet eshetőségét, s evégből a főtárgyalást az anyag legbehatóbb méltatásával mulhatlanul megtartani, mert nem az előadónak sommás ismertetése alapján, hanem egyedül a főtárgyalás contradictorius lefolyása után lehet a kir. tábla abban a helyzetben, hogy a vádlott kihallgatása nélkül is bizonyos foku megnyugvással prognostikálja az első birói itélet megváltoztatását. Igaz, hogy a főtárgyalás megtartása s azután elnapolása azzal a veszélylyel jár, hogy a vádlott már ebből megtudja, hogy elitéltetése küszöbön áll, s ez a tudat őt elrejtőzésre csábithatja. Ezt a veszélyt csak akként lehetne megelőzni, ha a felmentett vádlottat kivétel nélkül mindenkor előkeritenék, előkeritéséig pedig a főtárgyalásba egyáltalán bele sem mennének. Ugyde az ilyetén eljárás még visszásabb helyzetet alkalmas teremteni azzal, hogy a majdan mégis felmentendő vádlottat gyakran messze földről — gondoljunk csak a budapesti tábla területének zólyommegyei részeire s Fiumére — nagy költséggel való megjelenésre kényszeriti, sőt igen sok esetben, amidőn az utiköltséggel nem rendelkezik, előállitására vezet, és pedig tulnyomólag méltánytalanul, mert hiszen a felmentő itéletek helybenhagyása mégis csak az aránytalanul sokkal gyakoribb eset ugy annyira, hogy budapesti kir. tábla I. tanácsa által vezetett főtárgyalási napló átvizsgálásának az eredménye azt mutatja, hogy a felmentő első birói itéletek $^4/_5$ része helybenhagyatott. Hogy mennyire fokozódhatik a méltánytalanság a vádlottra, azt csak emlékezetből kikapott egy pár esettel kivánom illustrálni. Nem veszvén még ki teljesen a törvénytisztelet a köznépből, megtörtént s nem is egyszer, hogy a budapesti kir. tábla előtt zólyommegyei szegény tótok jelentek meg az idézésre gyalogszerrel, mert nem telt utiköltségre; a felmentő itélet helybenhagyatott s ekkor előállott a kényszerüség, hogy a kir. főügyész a rabsegélyző alapból adott utiköltséget a vádlottnak, mert az már gyalog hazamenni képtelen volt; egy másik esetben pedig kénytelen volt a költséggel nem rendelkező vádlott a rendőrséghez fordulni hazaszállitás végett.

Fiuméből, hol elég gyakori a felmentő itélet, vádlottat jószántából csak egy esetben lehetett a főtárgyalásra kapni, ekkor sem volt képes a saját emberségéből visszautazni; egy másik esetben karhatalommal előkellett a vádlottat állitatni, ez belekerült a kincstárnak valami 50 K-ba, s a vádlott bünösnek találtatván, egy minimális, ha jól emlékezem, talán csak pénzbüntetéssel menekült, de rádásul visszautazni nem tudott, s az őt ide kisért rendőrnek könyörgött, hogy vigye vissza őt, amit ez persze meg nem tehetett — vajjon mi történt vele, nem tudom. Csak a napokban olyan eset fordult elő — s ez egyszersmind azt is illustrálja, hogy az emberekben a felebaráti szeretet még mindég müködik — hogy egy 82 éves öreg ember volt kénytelen Hevesmegyéből a táblai főtárgyalásra egy 13 éves leányon elkövetett megfertőztetés vádjával terhelten megjelenni; eljött a leányka is, s kisérőjeként az atya, kinek mint pótmagánvádlónak a felebbezése folytán került az ügy a kir. tábla elé. Az egész uton s a főtárgyalás tartama alatt is a pótmagánvádló támogatta a magával tehetetlen s vánszorogni alig biró aggastyán vádlottat s az szállitotta őt vissza is — ez az ügy is a felmentő itélet helybenhagyásával végződött.

Ezek s hasonló visszáságok, melyek bizonyára nem egyedül a budapesti kir. táblára szoritkoznak, hanem a többi tábláknál is nagy számban s olykor talán még kirivóbb alakban fordulnak elő, s melyek bizony eléggé alkalmasak az igazságszolgáltatás ellen elkeseredést szülni, a BP. 413. §-ának parancsában lelik forrásukat; ezek tehát mindaddig, mig a 413. §. mostani kiterjedésében él, szintén élni fognak s meg nem szünhetnek és a kir. táblának nincs hatalmában, hogy az idézés korlátlan kibocsátásával járó kiméletlenséget enyhitse és csökkentse. Viszont annál inkább nyilik alkalma a törvény hasonló, sőt még nagyobb kiméletlenségének az enyhitésére, amidőn az ügy már nem az idézés, hanem az itélkezés stadiumába kerülvén, a 423. §-nak IV. s V. bekezdésében lefektetett szabálylyal kell operálni.

Ez a szabály azt rendeli, hogy az idézés daczára meg nem jelent vádlott terhére a felmentő itéletet nem szabad megváltoztatni, hanem előbb őt közvetlenül ki kell hallgatni s evégből előállittatni.

★

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a multheti számban.

Miről van tehát világosan s félreérthetlenül szó? Az itélet *megváltoztatásáról!* A vádlott kihallgatásának s evégből karhatalommal való előállitásának az elrendelhetése tehát a *megváltoztatás* szónak az értelmezésén fordul meg.

A megváltoztatás szónak thémánk szempontjából kétféle értelmet lehet tulajdonitani; az egyik a hétköznapi, a másik a perrendtechnikai. Az első értelemben megváltoztató volna, a minket érdeklő esetben az a táblai itélet, mely az elsőfokulag felmentett vádlottat bármely alapon bünösnek mondja ki. Ha a második, minden esetre szükebb értelmet kivánjuk meghatározni, behatóan végig kell haladnunk az egész 423. §. szövegén s különösen annak egyrészt I. s II., másrészt III., IV. s V. bekezdéseiben kifejtett szabályokat s meghatározásokat összevetni, mert ezekben vannak a főtárgyalás alapján hozandó birói határozatok minőségei s módozatai kijelölve.

Ennek a 423. §-nak az I. s II. bekezdése tárgyalja a semmiségi okok esetén az érdemleges határozathozatalt s kimondja, hogy a tábla a megtámadott itéletet megsemmisiti s alaki semmiség esetében megfelelő határozatot, illetve a 385. §. esetében mindenkor itéletet hoz. Most jön a III. bekezdés: Az érdemleges felülvizsgálat egyéb eseteiben — mely egyéb esetek alatt, tekintettel az előző I. s II. bekezdésre, nem lehet mást érteni, mint azt, hogy az itélet nem semmiségi ok, hanem a ténykérdés eldöntése miatt áll felebbezés és felülvizsgálat alatt — a kir. tábla az első birói itéletet vagy helybenhagyja, vagy *megváltoztatja.*

A három első bekezdésnek ilyetén összevetése adja meg tehát a megváltoztatás szó technikai értelmét, mely szerint az itélet megváltoztatása akkor következik be, ha — jelen esetünkben a vádló — a felebbezést nem valamely semmiségi ok miatt, hanem azért használta, mert a törvényszék felmentő itéletének alapul szolgáló ténybeli megállapitást tartotta tévesnek.

Már most én azt állitom s ez állitásomhoz a 423. §. szövegének figyelmes vizsgálatából jutok, hogy annak a IV. s V. bekezdésében hangsulyozott itéletmegváltoztatás, mint a vádlott kihallgatását kikényszeritő ok, nem abban az általános, mindennapi értelemben, hogy a tábla az elsőfoku itélettől általában eltérő itéletet fog hozni, hanem abban a technikai értelemben veendő, hogy a tábla az elsőfoku itéletet nem megsemmisiti, hanem expressis verbis «megváltoztatja», amit pedig csak akkor tehet, ha nem semmiségi ok a felebbezés alapja, hanem téves ténymegállapitás. Az első esetben a tábla itélete ekként hangzik: «A kir. tábla az első birói itéletet a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontja alapján megsemmisiti s vádlottat bünösnek mondja ki»; a második esetben pedig a táblai itélet ekként szól: «A kir. tábla az első birói itéletet megváltoztatja s vádlottat bünösnek mondja ki».

Kötelesség feltételezni mindaddig, mig az ellenkezőről meg nem győződünk, hogy a törvényhozó a törvény szavaival nem találomra dolgozik, hanem mindenik szónak szabatos értelme és értéke van s ugyanazon szóhoz mindvégig azonos jelentőség füződik.

Hogy a törvényben a *megváltoztatás* szó a ténykérdés felülvizsgálatával áll kapcsolatban, az kiviláglik abból, hogy az itélet megsemmisitése s megváltoztatása külön-külön bekezdésekben éles szembeállitást nyertek egymással s a megsemmisitésektől a felülvizsgálat egyéb esetei, tehát a bizonyitás esete is, a leghatározottabb alakban elválasztást nyertek.

Nagy megnyugvásomra szolgál, hogy állitásom megerősitésére a Balogh—Illés—Vargha-féle nagy kommentárra hivatkozhatom. A BP. 387. §-a ugyanis azt mondja, és pedig sajnálatos pongyolasággal, hogy «a felebbező vádlott javára szolgáló körülmény alapján, ha az más vádlottra nézve is fenforog, az itélet az utóbbi javára is megváltoztatandó, habár felebbezéssel nem is élt». E szabályra a kommentár a következően nyilatkozik: «A *megváltoztatás* itt nem technikai értelemben veendő, mert a BP. szerint csak akkor változtatja meg a másodbiróság az itéletet, ha bünösséget megállapitó itélettel szemben a bizonyitás szempontjából felment vagy megforditva, más esetekben semmiség okából megsemmisiti az elsőbirói itéletet s a törvénynek megfelelő itéletet hoz.» A kommentárnak ezen nyilatkozatából tehát az következik, hogy perrendi értelemben a megváltoztatás élesen elkülönül a megsemmisitéstől s mindenkor a bizonyitás kérdéséhez füződik s hogy máshelyütt a törvényhozó jól ügyelt, nehogy a lényegesen eltérő fogalmakat csupa pongyolaságból összekeverje; s azt hiszem, hogy a kidomboritása annak, hogy a megváltoztatás és megsemmisités teljesen elütő fogalmak, a 423. §. megszerkesztésében eléggé érvényre jut s a 423. §. mellé sorakozik a 379. §. is, mely a végzések megváltoztatását szinte megkülönbözteti a megsemmisitéstől.

A kifejtetteket a gyakorlatra alkalmazva, helyesen a kir. tábla tehát akkor fog eljárni, ha a szabályszerüen megidézett vádlott távolmaradásával mit sem törődik az esetben, ha a felebbezést semmiségi ok alapján használták s kihallgatása iránt csak akkor intézkedik a 423. §. V. bekezdése értelmében, ha a felebbezés a bizonyitás kérdésében történt.

Nem is lehet semmi értelme a vádlott kihallgatásának, ha nem tény-, hanem jogkérdésről van szó. Amidőn a jogkérdés helyes eldöntését maga a törvény oly nehéz feladatnak tekinti, hogy azt végleg még két forumra sem merte rábizni, hanem megengedendőnek tartotta a Curia döntésének a provokálását is, akkor, miután feltett témánk szerint a ténykérdés nem vitás, pusztán a jogkérdésre vonatkozóan ugyan miféle felvilágositást lehessen a laikus s igen gyakran az értelmiség nagyon alacsony fokán álló vádlottól várni? Hányszor voltunk tanui a kinos helyzetnek, midőn lehetetlen volt a vádlottal csak meg is értetni, hogy mi czélból kellett eljönnie s mire várna tőle a tábla valamelyes nyilatkozatot, holott, ha kihallgatása a ténykérdésre, a bizonyitás anyagára vonatkozik vala, vigan megadta volna a feleletet.

Hogy mi legyen a czélja a vádlott kihallgatásának, annak megvilágitásában a törvény indokolása fájdalom igen szükszavu, s csak ennyit mond: «Ennek az a czélja, hogy a másodbiróság a törvényszék itéletét csak a vádlott kihallgatásából nyerhető felvilágositás és a védelem álláspontjának kimeritő előterjesztése után változtathassa meg; nincs tehát szükség a vádlott kihallgatására, ha a kir. tábla a felmentő itéletet helybenhagyandónak találja». E felvilágositásnak a kihallgatás valódi czélja felől elég sovány, sőt semmitmondó, különösen, ha elhagyjuk belőle a védelem álláspontjának kimeritő előterjesztését hangoztató passzust, mely nyilván nem is a vádlottra, hanem inkább a jogtudós védőre vonatkozik; annyit azonban mégis megtudunk belőle, hogy a vádlott kihallgatásának a czélja a tőle nyerhető felvilogositás. Mármost felvilágositást tőle csak arra nyerhetni, amire adni tud, ez pedig sohasem lehet más, mint a történeti esemény, tehát a bizonyitás kérdése.

A törvénynek ilyetén értelmezése annak szembeszökőleg indokolatlan szigorát igen sok esetben jótékonyan fogja mérsékelni, igaz, hogy nem az idézés első stádiumában, amint az kivánatos volna, mert ennél a táblának kötött keze van, hanem a főtárgyalás megtartásának a stádiumában; de ezt is jótéteményként fogják érezni azok, a kikre a törvény téves magyarázata a megjelenés kötelezettségével nem ritkán még a büntetésnél is érezhetőbb terhet ró.

Elvagyok készülve, sőt magam is rá kivánok mutatni azon nagyon is kinálkozó ellenvetésre, hogy a vitattam értelmezése a 423. §-nak ellentétben van a 413. §-sal, mely azt rendeli, hogy a felmentett vádlott minden kiválogatás nélkül, vajjon felmentése a jogkérdés avagy ténykérdés eldöntésében gyökerezik-e, a felebbviteli főtárgyalásra megidézendő.

Ez az ellentét bizonyos; de ebből nem az következik, hogy az általam vitatott értelmezés téves, hanem csak

az, hogy a büntető perrendtartásnak többek közt a 413. §-a is módositásra szorul oly értelemben, hogy *idézésnek* legyen helye, ha a felmentés ténykérdésre, de csupán *értesitésnek* a 409. §. utmutatása szerint, ha az jogkérdésre van fektetve; továbbá az, hogy a módositás bekövetkeztéig is megszivlelendő a törvény csak az imént közölt indokolásának az a kijelentése, hogy nincs tehát szükség a vádlott kihallgatására, ha a kir. tábla a felmentő itéletet helybenhagyandónak találja és pedig azzal a variáczióval, hogy akkor sincs szükség a kihallgatásra, ha a felebbezés jogkérdésben történt.

Végül pedig szabadjon hivatkoznom egy törvényre, mely kifejezetten abban az értelemben rendelkezik, mint amelyet én tulajdonitok a 423. §-nak.

Ez a törvény szerves összefüggésben van a büntető perrendtartással és szól a BP. életbeléptetéséről.

Ezen életbeléptetési törvény 23.-§-a azt rendeli, hogy a felebbviteli főtárgyaláson a BP. 414. §. esetén kivül is köteles jelen lenni a vádlott, ha a kir. tábla oly elsőbirói itéletet vizsgál felül, mely életfogytig vagy tiz évnél hosszabb tartamu szabadságvesztést szabott, de csak akkor, ha a felebbezés az első birói itélet ellen *nem egyedül* semmiségi okra van alapitva.

Ezen esetre oly büntettek adhatnak okot, melyeknél összetalálkozik az a két körülmény, hogy a Btk. rájuk 10 évet meghaladó szabadságvesztést szab, s az életbeléptetési törvény nem utalja esküdtbiróság elé, ugy hogy másodfokban a kir. tábla kompetencziája alá tartoznak. Ezek a büntettek a következők: a Btk. 144. §. 2. és 7. pontja életfogytig tartó, a 146. §. I. bekezdése, 147. §. I. bekezdésének 10—15 évig tartó, a 237. §., a 242. §. életfogytig tartó s a 286. §. II. bekezdése 10—15 évig tartó fegyházbüntetéssel; továbbá alkalmat nyujthat 10 évi szabadságvesztésbüntetés kiszabására a törvényszéknek a bünhalmazat a Btk. 98. és 99. §§-ai értelmében pl. ha a 204. §. szerint 5—10 évig terjedhető fegyházzal büntethető pénzhamisitással konkurrál hasonló vagy másféle büntett, vagy akár vétség.

Az életbeléptetési törvény 23. §-a tehát — mely nyilván kiegészitése a büntető perrendnek s melynek alkotása azért vált szükségessé, mert elsőbben az volt kontemplálva, hogy az imént felsorolt büntettek is az esküdtbiróság elé tartozzanak, amidőn aztán azok a kir. tábla felülvizsgálata alá nem kerülhettek volna, — félreérthetlenül megmondja, hogy bár a legsulyosabb büncselekményekről van szó, még sincs semmi szükség a vádlott idézésére s kihallgatására, ha a kir. tábla egyedül semmiségi okból kifolyólag, tehát jogkérdésben vizsgálja felül az első birói itéletet — vagyis, ezt a szabályt megfelelően a felmentő itéletre alkalmazva, szükség a vádlott jelenlétére s kihallgatására csak akkor van, ha a felülvizsgálat a ténykérdésben történik.

Eördögh András
kir. táblai biró.

A közigazgatási bíróság jogalkotása.*

III. A kir. közigazgatási bíróság itélkezése szerint: ha valaki függő termését azok nélkül az ingatlanok nélkül adja el, amelyeken a termés függ, a bíróság ezt a termést ingónak tekintve, helyesen az ingókra vonatkozó, tehát az enyhébb illeték alá veti; ha azonban a függő termés az ingatlanokkal egyidejüleg adatik el, azt ingatlannak tekinti s az ingatlanokra vonatkozó, tehát sokkal magasabb illetékkel sujtja akkor is, ha a függő termés külön vételári összegben adatott el s a vételnek külön, nem az ingatlanokkal kapcsolatos tárgyként szerepelt. Két izben** a kir. közigazg. bíróság azt a felfogást juttatta érvényre, hogy a függő termést a fentebb jelzett utóbbi esetben is ingónak tekintette, ettől a felfogástól azonban ujólag eltért, eltért pedig azért, mert jogszabály, hogy a függő termés ingatlannak tekintendő. Tehát jogszabály miatt! Hiszen manapság mire nem lehetne találni jogszabályt? Annál ritkább azonban annak átérzett átértése, hogy minden jogszabálynak erkölcsi ereje a jogszabály alkalmazásánál érvényesitendő tárgyilagos igazságban rejlik és hogy a biró magasztos hivatásának csak akkor felel meg teljes mértékben, ha mint a nép jogi és erkölcsi meggyőződésének élő organuma a tárgyilagos igazságot érvényre juttatja, ha kell, a jogszabály ellenére is. A jogszabály ugyanis csakis az élet, a tárgyilagos igazság miatt van és nem ez van a jogszabály miatt. Ebből a szempontból tekintve a dolgot, a tárgyilagos igazság és a nép jogi, erkölcsi meggyőződése a függő termés minősitésének jelzett duplicitását, tapasztalatom és jogérzékem szerint meg nem türi, a jogász ember pedig az emlitett jogszabályt csak abban az esetben alkalmazza, amelyben a felek rendelkezése hiányában szükség van rá. Ámde nincs rá szükség, amikor a felek külön árban, az ingatlantól külön és önálló tárgyként adták, vették a függőtermést. Az élő jogérzet felháborodik azon, hogy az emlitett esetek között különbség tétessék s 10,000 K értékü függő termés után az egyik esetben 62 K 50 fillér, a másikban 430 K illeték fizettessék, felháborodik pedig jogosan, mert az élet valóságos és a jog igazságos felfogása szerint a függő termésnek mindkét esetben egy és ugyanaz a czélja és rendeltetése van, hogy t. i. annak idején, vagyis a gazdasági éven belül az ingatlantól elválasztassék, ingó legyen; és mert nem is függősége és ingatlannal való kapcsolata miatt, hanem emlitett czélja és rendeltetésénél fogva, tárgya a forgalomnak. Emellett sok eset van arra, hogy ami a vétel napján függő termés volt, a következő napon már nem az! Elég ok ez arra, hogyha valahol, ugy ezekben az esetekben a dolgok egyenlő elbirálásban részesüljenek és pedig akként, hogy a függő termés mind a két esetben az ingók jogilletéke alá vonassék. Nem is kell ehhez valami szemfényvesztő jogi müvelet csak szabadulni kell a jognak légies, röpke tételeitől s ehelyett az életből az eleven, az érző igazságból kell meriteni,* és pedig innét annyival inkább, mert a helyesen felfogott jogszabály ezekkel a forásokkal nem ellenkezik, vagy legalább kibékithető. Hogy a függő termésnek ellenkező álláspontról való megilletékezése hová vezet, kitünik abból, hogy az ellenkező felfogás szerint a függő termés után még bejegyzési illetéket is kell fizetni. Ha ugyanis a függő termés és ingatlan együttes tárgya az ajándékozásnak vagy öröklésnek és a függő termés a jelzett jogszabály miatt ingatlannak tekintetik, akkor a termés értéke után is fizetendő az a bizonyos 1·5, illetve 1·9% illeték, ami csak az ingatlanok átruházása esetében, nyilván a telekkönyvi átirás fejében jár a kincstárnak. Kérdem, kinek a jogérzéke nem szisszen fel, hogy az ajándéknál, az öröklésnél a függőtermés értéke az ingatlan értékéhez csatoltassék s azután az 1%, illetve más % illetéken felül még az 1·5, illetve 1·9% illeték is fizettessék ugy, mint az ingatlanok értéke után? Pedig igy áll ez az adásvételnél is. A 4·3% illetékben ugyanis, amely az ingatlanok értéke után jár a kincstárnak, a telekkönyvi bejegyzés illetéke is foglaltatik. Ezt az ellentábor tagadja de álláspontom valósága a pénzügyi jog elveiből, de a dijtételekből is — kiérezhető és bebizonyitható. Az állam ugyanis telekkönyvi bejegyzést ingyen nem teljesit, do ut des elvénél fogva kisebb jelentőségü

* Az előbbi közl. l. a 12. és 13. számban.

** Az idevágó itéletet l. a közig. bir. elvi határozatai közt 721. sz. a.

* Nem tudom magamat visszatartani, hogy e helyütt ne idézzem, aminek igaz voltát hosszu birói pályámon tapasztaltam: «A jog nem mesterség, hanem müveltség dolga, a jogot csak müvelődve tanulhatjuk meg. Ne jogot tanuljunk, hanem jogi müveltséget. Tanulni kell, nem azért, hogy tudjuk a jogtételeket, hanem hogy érezzük az igazságot s ezzel második énünkké tegyük azt, ami inter virtutes summum bonum, vagyis a iustitiat.» Grosschmied: Magánjogi előadások 7. és 11. l.

szolgáltatását is megfizetteti és nem is volna értelme, hogy a telekkönyvi intézményben rejlő előnyta magánfélnek ingyen nyujtaná. Az ill. dijj. 16. tétele szintén a do ut des elven nyugszik. Igaz, hogy e tétel *A) a)* pontja szerint a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzése illetékmentes, ha a bejegyzés alapjául szolgáló jogügylet, illetve a szerzési czim az élők közötti, vagy a haláleseti vagyonátruházásokra meghatározott illeték alá esik, ámde a fenti általános szabálynak és az illetéki dijjegyzék *A) b)* pont ama rendelkezésének figyelembe vételével, hogy a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésétől 1·9% illeték jár, ha az alapul szolgáló jogügylet, illetve szerzési czim az emlitett vagyonátruházási illeték alá nem esik, az illetéki dijjegyzék 16. *A) a)* pontja rendelkezésének csak az lehet a rációja, hogy a vagyonátruházási illetékben már a bejegyzési illeték is benfoglaltatik, ami egyik oka annak is, hogy az ingatlanok átruházása után járó illeték magasabb, mint az ingók illetéke. Az illetéki dijjegyzék 1. tétel *B)* pontjának szószerinti rendelkezése: «a jogügylettől ingatlan dolog adásvevéseért érték szerint 4·3% jár,» szerint a 4·3% a jogügylettől járónak van ugyan nevezve, ez azonban egyfelől nem magyarázza meg, hogy mért volna illetékmentes a tulajdonjognak a bejegyzése, másfelől nem zárja ki annak feltevését, hogy a bejegyzési illeték valamelyes, talán annál az oknál fogva benfoglaltatik a 4·3% illetékben, hogy az illetékek kezelése egyszerübb legyen, vagy hogy a felek a telekkönyvi intézmény igénybevételétől a bejegyzési illetéknek külön fizetése által el ne riasztassanak s igy a nyilvánosság telekkönyvi elve és czélja annál biztosabban megvalósuljon.

És végül ez utóbbi érveléstől eltekintve is, nem-e az a tárgyilagos igazság, hogy az ingatlanra szabott illeték csak maga a szoros értelemben vett ingatlan után, amelynek a rendeltetése is az, hogy ingatlan vagy ennek külön rendeltetésénél fogva állandó kiegészitő része maradjon és nem egyszersmind attól is követeltessék, ami csak más rendeltetésnél fogva és csak ideiglenesen, legföljebb egy évre került vele kapcsolatba és ebben épp az életben betöltendő rendeltetésénél fogva az átruházástól számitva legföljebb egy évig, de talán csak egy napig, egy óráig marad meg?

Lehet, hogy érveléseim sántitanak, tudom azonban, hogy csak álláspontomnak megfelelő itélet a helyes és egészséges s ez a fő, mert mint Kohler mondja, «Macht nur erst gute Urteile, die guten Gründe werden schon folgen. Das ist von jeher der Lauf der Welt gewesen.»

IV. A kir. Curia 32. számu döntvényében hozzá méltó magasságra emelkedve azt jelentette ki, hogy a formáknak az eljárás minden nemében az a rendeltetésük, hogy az anyagi jognak biztositékul szolgáljanak és hogy a törvénykezés egyedüli czélja: az anyagi igazság érvényesülése. Ez a nemcsak szép, hanem igaz elv a közigazgatási bíróság előtti törvénykezésben is követendő, itt talán inkább, mint bárhol másutt, mert itt a magánfél mindig a hatalommal áll szemben, a hatalom pedig már természeténél fogva is tulhajtásokra hajlandó, ennek ismét a gyöngébb félnek jogos érdeke, igazsága esik áldozatul.

A formák, az eljárás és ennek czélja tekintetében a közigazgatási bíróságnál ugy látom, hogy nem elég erős az arra irányuló nisus, hogy a félnek joga, anyagi igazsága az államhatalommmal szemben szabadabban, szükség esetében a lényegtelenebb formák megtörésével is érvényesüljön. Erről azonban majd később! *Verus.*

Adalék a külhonos részéről belföldi ellen kért kielégitési végrehajtás perjogi szabályaihoz.

A végrehajtható, de nem jogerős itélet birtokában levő ama külföldi, kinek államával viszonosság és államszerződés hiányában a marasztalt ellenfél nincs ama jogi helyzetben, hogy esetleges visszvégrehajtási jogát akadálytalanul érvényesithesse, jogszerüen megkövetelheti, hogy a végrehajtható közokirat birtokában levő külhonos, a kielégitési végrehajtás szorgalmazásával egyidejüleg a marasztalt netáni visszvégrehajtási jogának szabályszerü érvényesithetését megfelelően biztositsa.

Azt hisszük, hogy ennek az álláspontnak helyeségéhez szó nem férhet; a pozsonyi kir. itélő tábla egyébként egyik ujabb keletü határozatában (2477/906. P. sz. a.) elvi éllel, s az e részbeni birói gyakorlat állandónak való jelzésével ezt ki is mondotta.

Egy másik, — a gyakorlatban eléggé sürün ismétlődhető kérdést óhajtunk azonban, — a fentihez hasonló alapu végrehajtási kérelem ötletéből megbirálás tárgyává tenni.

Alperesi részről a végrehajthatóság ama korlátja, hogy a hitelező külhonos, kinek államával szemben sem viszonosság, sem megfelelő államszerződés a kölcsönös végrehajtást lehetővé nem teszi, — a per során kifogás alakjában nem érvényesittetvén, — a kötelezett marasztalása e körülménytől függetlenül mondatott ki.

A végrehajtható itélet alapján e szerint a teljesitési határidő lejártával — a jogositott, a kielégitési végrehajtás elrendelését *akadálytalanul* szorgalmazhatja.

Viszont a marasztalt kérelmére jogerősen meghozott ama további birói végzés értelmében, mely szerint a végrehajtható itéletben kötelezetett *nem köteles teljesiteni* mindaddig, mig visszvégrehajtási igénye megfelelően biztositva nincs, — a fenti ellenkezője van kimondva, vagyis az, hogy *akadálya* van a kényszer-teljesitésnek, t. i. a kielégitési végrehajtás elrendelésének mindaddig, mig a jogositott hitelező a visszvégrehajtási igényt az ellenfél javára nem biztositotta.

Már most eme tézis és antitézis jogi következménye mindjárt be fog állani.

A hitelező a végrehajtható itélet alapján végrehajtást kér, de a marasztalt is szemfüles, az még a végrehajtási kérelem elintézése előtt, a visszvégrehajtási igény tekintetében biztositékot kér, aminek megadása elrendeltetik és ami kellően le is tétetik.

Ámde két jogi kérdés merül fel:

1. Hogyan tudja meg a marasztalt adós, hogy már biztositotta a hitelező az adós visszvégrehajtási igényét és 2. ki viselje a hitelező által a végrehajtható itélet alapján perrendszerüen megkért, de azért tárgytalanná vált végrehajtási kérelemnek esetleg jelentékeny költségét, — mert a marasztalt abban a pillanatban, midőn a birósági iktatóban észlelte, hogy a hitelező a kivánt biztositékot letette, nyomban teljesitett és illetőleg az egész marasztalási összeget a jogositott és végrehajtást kért hitelezőnek haladéktalanul megfizette.

A két kérdés összefügg és a másodiknak mikénti eldöntése csak az első kérdés tekintetében elfogadandó jogszabály alkalmazásából fog állani.

Tehát: hogyan tudja meg a marasztalt adós, hogy a jogositott hitelező már megfelelt biróilag megállapitott biztositékadási kötelezettségének?

Vagy köteles a marasztalt a marasztalási összeggel a zsebében, — az illetékes bíróság iktatójában lesni, hogy mikor iktatják be a biztositékadásra kötelezett hitelező letéti kérvényét (föltéve, hogy a bíróság a kérelmet esetleg valamely előre nem látható okból vissza nem utasitja) és mihelyt meglátja, hogy a letéti kérvény beérkezett, azonnal fizetni, amely esetben természetesen még fenn fog maradni ama kérdés eldöntése, hogy a már megkért végrehajtás költségét ki fizesse.

Vagy pedig, ha — amit egyedül helyesnek vallunk, — nem statuálható olyan perjogi kötelezettség, hogy a marasztalt belhonos lesse, hogy mikor adott biztositékot a jogositott külhonos, — akkor szükségkép törvénykezési uton kell, hogy a marasztalt ama jogi helyzetbe hozassék, mely szerint immár tudomására hozatik, hogy a biztositék meg van és fizessen még pedig azt, aminek fizetését a végrehajtható és immár a kivételes korlát alól is ment birói itélet, fizetni rendel.

Teljesen téves tehát az az egy előfordult esetben kifejezésre jutott másodbirói álláspont, hogy abban a pillanatban, melyben a jogositott hitelező a kivánt biztositékot letette, a már előzetesen beadott végrehajtási kérelme minden további jogi lépés nélkül érdemileg elbirálandó, mert a kötelezettett olyan mulasztás következményével sujtja, *mely mulasztás fenn nem forgásának* jogi tényét maga a bíróság jogerősen, tehát a feleket kötő hatálylyal megállapitotta.

Ezt csak ugy lehetne megindokolni, ha a bíróság ama jogi álláspontra helyezkednék, hogy a végrehajtható okirat-

tal marasztalt belhonos, már addig is, mielőtt még a hitelező külhonos a biztositékot letette, teljesiteni, vagy legalább a marasztalási összeget birói letétbe letenni tartozik, ilyen jogi álláspont azonban nem inaugurálható, mert ha egyszer ki van mondva, hogy a kötelezett a biztositék adásig teljesiteni nem köteles, akkor az sem kivánható tőle, hogy fizetési részcselekményt (letét alakjában) teljesitsen, ilyet az alaki jog ily esetre nem is ismer és ez egyenes contradictio in adjecto volna.

Nézetünk szerint tehát, bármily idegenszerünek mutatkozzék is, az egyedüli megoldási mód, hogy törvényhozási uton oldassék meg a jogositás és kötelezés közötti processuális összeütközés, még pedig olykép, hogy a bíróság a marasztaltat a biztositék-letételről azzal értesiti, hogy amennyiben rövid záros határidő alatt hiteles alakban okirattal nem igazolja, hogy a marasztalási összeget immár lefizette, ellene a megkért és immár minden perjogi akadálytól ment kielégitési végrehajtás elrendeltetik s illetve a kérelem elbiráltatik.

Mint fentebb előre jeleztük, következménye ennek ama további jogi rendelkezés, hogy a marasztalt az idő előtti végrehajtási kérvény költségét viselni nem tartozik.

És most a kapcsolatosság okából még egy rövid kérdést, amelyre vonatkozóan, az egyidejüleg felmerült esetben, a másodbiróság ugyancsak az elsőbiróságival ellentétes irányban döntött.

A jogositott által, a kötelezett kérelmére eszközölt biztositék letétel költségei a marasztalt által viselendő költséget képeznek-e vagy nem?

A kir. itélőtábla ugy találja, hogy igen.

De miért? A rendes családapa gondosságát meg nem haladóan jár el talán az a belhonos, aki — pláne a mai végtelen gyors nemzetközi forgalomban — olyan külhonossal köt ügyletet, kivel saját állama viszonosságot és államszerződést nem tart fenn?

Ez a legszigorubb vaskalaposság mellett sem mondható; ellenkezőleg ép oly oksági és jogi indokon azt is állithatni, hogy te külföldi ügyletkötő vigyázz, mert ha igényed a belföldi biró elé kerül, hiába leszel nyertes, amig az esetleges visszvégrehajtási igény tekintetében biztositékot nem adsz, kielégitéshez nem juthatsz!

Ha tehát a belhonos adós az ügylet megkötése körül vagyonjogi következmények megállapitására alkalmas mulasztást nem követett el, akkor *miért viselje az adós* a hitelező biztositékletételi költségét? Azért, mert ama a *bíróilag is liquidált jogát gyakorolta*, hogy biztositékot kért? A jog gyakorlása mora, vagy calumnium, vagy kártéritési czim megállapitását vonhatná maga után?

Szerény nézetünk szerint tehát az ilyen kivételes költséget mindég és mindenik részről az a személy köteles viselni, kinek személyével összefüggésben az in konkreto fölmerült.

Dr. Székely Miklós,
rózsahegyi kir. tszéki biró

Különfélék.

— **A tömeges jegyzői előléptetésekhez.*** Meghozta tehát a hivatalos lap a birák helyi előléptetése után az aljegyzőknek annyira várt jelenlegi helyükön való jegyzői előléptetését is. S ezzel aztán vége hosszu időre minden ily jegyzői helyi előléptetésnek.

Az előlépettek száma a birói képesitéssel biró aljegyzők számához viszonyitva még mindig csepp a tengerben.

A többi birói képesitéssel biró aljegyző (ne mondjam joggyakornok) várhat. Majd vénen, eladósodva lesz ő is valamikor jegyző, s talán még albiró is. Akkor azonban azt hiszem, az igazságszolgáltatás nem igen fogja hasznát venni. Elkeseredett, eladósodott alakok az igazságszolgáltatásnak nem eszményképei.

Persze ezen előléptetéseknél is az anciennitás a rangsor dönt. A fiatalja hadd várjon, birja az évekkel.

Nem is olyan régen a biróságoknál az anciennitás a birói vizsga letételétől számitódott. Ezt az általánosan gyakorolt elvet szem előtt tartva, sok aljegyző hamar letette a birói vizsgát, s annak a biztos reményében, hogy a jegyzői kinevezés sem fog ezután késni, családot is alapitott.

Addig a vénebbje vigan élte napjait. Az uj elvek reménytfakasztó ébredése őt is felébresztette. Meggondolta a dolgot s letette a birói vizsgát.

Most jegyzővé lépett elő és megelőzte a családot alapitott 3—4 évvel ezelőtt vizsgázót.

Egyedüli érdeme, hogy régi ember. Ez pedig nem érdem. Magától jön, nem kell hozzá tudomány. Arról, hogy a régi aljegyző a jegyzővé leendő előléptetést meg nem érdemelné — szó sincs; kvalifikációjához mérten — ugyancsak megérdemli. Hanem arról, hogy a selectió elvét is kellene alkalmazni. S az a «volt» gyakorlat, hogy az előléptetésnél a birói képesités megszerzési ideje vétetett figyelembe — ennek az elvnek állott a szolgálatában. De nem is ezekről akarok én beszélni voltaképpen ezen tömeges előléptetéssel kapcsolatban. Hanem a birói vizsgát «kitünő» sikerrel letett aljegyzőkről. Ezelőtt az ilyen azonnal jegyzővé lépett elő. Mindenki természetesnek is tartotta. Ma? ő is szaporitja a gyorsan vizsgázó és elő nem lépő fiatal aljegyzők légióját. Különbség nincs.

Pedig a kitünően vizsgázottak soronkivüli előléptetésére kádenczia is van. Ezért tehát rosszat az igazságügyi kormányra senki sem foghatna. Az 1889. évi november 8-án 392. sz. I. M. E. rendelet a kitünő jogi készültségü ifjak nyilvántartása tárgyában kelt.

Szól pedig igy: «A közszolgálat érdeke kivánatossá teszi, hogy azon egyénekről, kik az ügyvédi vagy birói vizsgálatot kiváló képesség és kitünő készültség tanusitásával tették le, időnként tudomást szerezzek. Szándékom ezekre a hivatali állások betöltésénél különös figyelemmel lenni, hogy a birói és ügyészi kar szellemi fölényének fentartása ezáltal is biztositassék.»

Okos gondolatot tartalmaz ez a rendelet. Követésre érdemes volna, s ha figyelembe vesszük, hogy a hivatalos kimutatás szerint (Magyarország igazságügye 1905-ben) 1897-től—1905-ig, tehát 9 év alatt összesen csak 54 egyén tette le a birói vizsgát kitünő sikerrel, a soronkivüli előléptetés az igazságügyi tárcza valami nagy megterheltetésével nem is járna.

De alig hiszem, hogy még az 1903. évi kitünően vizsgázottak közül is volna még valaki aljegyzői rangban.

Tekintve már most, hogy 1904-ben 9, 1905-ben 12 vizsgázott kitünően, ezeket és az 1906. évben kitünően vizsgázott aljegyzőket (joggyakornokokat) soronkivül jegyzővé előléptetni nem lett volna talán méltánytalan.

Anonymus Notarius.

— **A Magyar Jogászegylet** utolsó ülésén *Dr. Ágoston Péter* nagyváradi jogtanár tartott előadást a sztrájk jogalapjáról. Beható kritika tárgyává tette az ipari munkabérszerződést és ennek alapfeltételeit, valamint hazai tételes törvényhozásunk idevágó intézkedéseit. Előadásának eredményeit a következőkben foglalta össze: A munkások tényleg sohasem köthetnek egyéni munkabérszerződést. A munkások minden társuk által kötött szerződés körül érdekelve vannak. A munkaszerződés kötésekor a munkás akaratának szabad elhatározási képességével nem bir. A munkás a munkabéri szerződéssel standard of life-jét akarja biztositani. A standard of life meghatározására és javitására jogosultak. A munkabéri szerződés mindig a clausula rebus sic stantibus hallgatólagos kikötése mellett köttetik. A sztrájk esetén, mikor az a munkafeltételek javitása iránt tört ki, szerződésszegés nem forog fenn. A munkabéri szerződés vagy kötésekor, vagy utóbb a viszonyok változása következtében uzsoraszerződéssé lehet, amiért a munkások ujabb feltételek megállapitását követelhetik. A sztrájk tehát, melylyel fenti czéljaik elérésére törekszenek, jogosult. A sztrájkoló munkásnak a fenti esetekben a munkába való visszalépés jogát biztositani kell. A munkásszervezetek a sztrájk

* A fenti közleményt a következő levél kiséretében kaptuk: Midőn a tömeges jegyzői előléptetésekről szóló észrevételeimet — esetleges közlés végett — beküldöm, bátorkodom a felszólalást nehány szóval indokolni. Én is egyike vagyok azoknak, akiket a pálya iránti szeretet vitt a bírósághoz. Gondoltam, — s mindenki bátoritott is — hogy igyekezettel, szorgalommal itt is lehet előre menni. Ma reményeim letörve. Vizsgáimat és a birói vizsgát is *kitünő* sikerrel tettem le, s ma családdal, gyermekkel kinlódom egyik napról a másikra, nyomorogva. Birói vizsga után házasodtam meg — mert mindenki azonnali előléptetéssel biztatott. Aki velem egy napon vizsgázott és azután egy év mulva volt *javító* vizsgán, az már 3—4 hónapja jegyző. Az, aki velem egy napon vizsgázott és a szó szoros értelmében kegyelemből ment át — ő is jegyző. Van olyan is, ki utánam vizsgázott kitünően. Rá egy hónapra jegyző, azután 1—2 hónapra albiró lett. Nekem a szorgalmamnál egyebem nincsen. Pedig alulról folyton ajánlottak. Csoda-e, ha kitör belőlem a keserüség?

esetén kártéritésre nem kötelezhetők. A sztrájk-agitátorok szintén nem kötelezhetők kártéritésre.

A jogászegylet legközelebbi, április 6-iki ülésében folytatni fogja e nagy horderejü és aktuális kérdés megvitatását, melyben a sztrájk jogi szabályozása is fog szerepelni.

— **A külföldi irodalomban** gyakran vitatott kérdés, meddig terjed az orvosi titoktartás kötelezettsége s megfelelők-e a meglevő törvények. Hazai irodalmunk ezt a kérdést nem méltatta érdeméhez mérten. Dicséret illeti a budapesti orvosi kaszinó elnökségét, hogy most 200 K pályadijat tüz ki a következő kérdés megoldására: «*Az orvosi titoktartásról, különös tekintettel a hazai törvényekre és rendeletekre.*»

A pályamunkák jeligés levéllel ellátva, folyó évi szeptember hó 30-ig a Budapesti Orvosi Kaszinó (VI., Terézkörut 24/b.) titkári hivatalába küldendő be, ahol a részletesebb pályázati feltételek is megtudhatók.

— **Büntetőjogi tanulmányok.** Irta: *Baumgarten Izidor.* Grill Károly könyvkiadóvállalata kiadásában nagyérdekü könyv hagyta el a sajtót. Huszonöt évi páratlan szorgalmu, nagy kvalitásu munkásság eredményét összegyüjtve adja közre a szerző. A megjelent első kötet szerző következő tanulmányait foglalja magában: A sajtójogi felelősség rendszere. Esküdtszéki tanulmányok. A bünhalmazat. A magánvád. A kettős házasság elévülésének kérdéséhez. Törvényhalmazat és bünhalmazat. A tett azonosságának kérdéséhez. Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság.

A könyv részletes méltatására viszszatérünk.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Szerencsejáték kérdéséhez.** A londoni főbiróság előtt érdekes per folyt le nemrégiben. Felperes egy algiri játékbank tulajdonosa, hol baccarat-t játszottak, az egyik játékosnak, alperesnek, azon czélból, hogy kártyaveszteségét kifizethesse és tovább játszhassék, 11,000 frankot kölcsönzött. Ellenértékül a kölcsönvevő egy londoni bankra 440 fontról szóló chequet állitott ki javára. A bank, az utalványozó utasitása folytán a chequet nem váltotta be. Felperes ugy a kölcsön, mint a cheque alapján kérte alperest fizetésre kötelezni. Alperes azzal védekezett, hogy angol törvények szerint a szerencsejáték folytatására adott kölcsönök nem érvényesithetők, mig felperes azt vitatta, hogy az angol hazárdjátéktörvények csak az angol területen játszott hazárdjátékokra vonatkoznak és amennyiben Algirban a baccarat nem tekintetik hazárdjátéknak és a cheque is ott állittatott ki, alperes kifogása elvetendő. A főbiróság helyt adott felperes keresetének, mig a felebbezési biróság elutasitotta azt, azonban az egyik lordfőbiró a kereset értelmében döntvén, megengedtetett felperesnek, hogy a lordok házához felebbezzen.

— **Angol felebbezési biróság.** Az angol lordok háza behatóan tárgyalja a lordkanczellár törvényjavaslatát, mely szerint a lordkanczellár engedelmével a londoni felebbezési biróság kettes tanácsban is itélkezhetik. A javaslat a felebbezési biróság felhalmozódott restancziáit akarja megszüntetni az által, hogy a biróság több tanácsot alakithasson. A javaslat, különösen a jogászvilágban heves ellenzésre talált, ellenzői félnek attól, hogy a felebbezési birósága helyezett közbizalom és a biróság tekintélye csökkenni fog. Utalnak arra, hogy előállhat az az eset, hogy a tanácsot alkotó két lordfőbiró ellenkező véleményen fog lenni (amint az a lordok házában megtörtént nemrégiben, hol a legfőbb biróság páros számu tagokból alakittatván, a szavazatok egyenlőn oszlottak meg, és az ügyet elbirálás végett uj tanácsülésbe kellett utasitani), és arra, hogy ámbár az 1899-i birói szervezeti törvény megengedi, hogy a felek beleegyezésével, a felebbezési biróság kettes tanácsban itélhessen, ilyen eset alig fordult elő, mert a peres felek nem akarták jogvitájukat gyöngült tanácsban eldöntetni. A kormány ellenben erőszakolja a javaslat elfogadását, mert a hátralékok elintézésére czélravezetőbb, de sokkal költségesebb módszerhez, a biróság tagjainak szaporitásához fináncziális szempontból nem akar fordulni, de attól ls tart, hogy a lordfőbirák számának szaporitásával állásuk tekintélye is csökkenne.

F. K.

— **Az angol kriminálstatisztika.** A «Howard Association» 1904. évről szóló jelentése szerint, Angliában és Walesben a sulyos büncselekmények száma — néhány év óta — állandóan növekszik. Igy a sulyos büncselekménynyel terheltek száma 1899-ben 50,499; 1904-ben 59,960 volt, tehát öt év alatt 9461-gyel több. 1905-ben 223,911 egyén volt letartóztatva s igy — a lakossághoz viszonyitva — 145 lakosra egy büntettes esett. A jelentés egyéb adataiból kiemeljük a következőket: A betörések és lopások száma 2492, vagyis 79-czel több volt, mint az előző évben. A büntettesek nagyobb része szokászszerü volt. Az enyhébb büncselekmények száma — ellentétben a sulyosakéval — erősen csökken s 1904-ben 747,179 volt. Iszákosság miatt 1903-ban 230,180 egyént itéltek el, mig 1904-ben több mint 3000-rel kevesebbet. A részegség miatt megbüntetett egyének száma 1904-ben 227,403 volt, ami az 1903. évi adatokhoz képest (230,180) lényeges csökkenést jelent. A csavargás és koldulás miatt elitélt egyének száma — mint a jelentés mondja: «mathemathikai pontossággal nő.» Igy az emlitett büncselekmények miatt — 1899 ben 3632, 1904-ben pedig már 7436 egyént itéltek el. A pénzbüntetés le nem fizetése miatt 107,625 egyén szenvedett el fogházbüntetést. A jelentésnek a kiskoruak kriminalitására vonatkozó adatai nem valami vigasztalók, amenyiben azok szerint a kiskoru büntettesek száma növekvőben van.

Dr. Th. L.

A Magyar Jogászegylet április 6-án (seombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljesülést tart, melynek tárgya: vita, dr. Ágoston Péter jogakadémiai tanárnak a strike jogalapjáról tartott előadása felett. Felszólalók: Dr. Márkus Dezső, dr. Pikler Gyula, dr. Szakolczai Árpád, dr. Pap Dávid, dr. Bródy Ernő, dr. Pap Dezső. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

A Triesti általános biztositó társaság (Assicurazioni Generali) f. é. márczius hó 21-én tartott 75-ik közgyülésén terjesztettek be az 1906. évi mérlegek. Abból az alkalomból, hogy az intézet ezuttal fennállásának 75 éves fordulóját ünnepli, a társaság központi igazgatósága sok ovátióban részesült. Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1906 deczember 31-én érvényben volt életbiztositási tőkeösszegek 849 570,242 52 k-t tettek ki és az év folyamán bevett dijak 38.862,847·74 k-ra rugtak. Az életbiztositási osztály dijtartaléka 23.637.486·07 k-val 232 734,149·05 k-ra emelkedett A tüzbiztositási ágban, beleértve a betöréses és tükörüveg biztositást, a dijbevétel 15 386,704.734 k biztositási összeg után 25.505,395·14 k volt, miből 9.306,044.45 k viszontbiztositásra fordittatott, ugy, hogy a tiszta dijbevétel 16.199,350 69 k-ra rugott, mely összegből 11.538,632·29 k, mint dijtartalék minden tehertől menten jövő évre vitetett át. A jövő években esedékessé váló dijkötelezvények összege 103.743,787·95 k. A szállitmánybiztositási ágban a dijbevétel kitett 3.916,243·47 k, mely a viszontbiztositások levonása után 1.676,243·96 k-ra rugott. Károkért a társaság 1906-ban 34.650,665·27 k-t folyósitott. Ehhez hozzáadva az előbbi években teljesitett kárfizetéseket, a társaság alapitása óta károk fejében 861.570,345 95 k-nyi igen tekintélyes összeget fizetett ki. A nyereség tartalékok közül, melyek összesen 25 014,452·75 k-ra rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabály szerinti nyereségtartalék, mely 5.250,000 k-t tesz ki, az értékpapirok árfolyamingadozására alakitott tartalék, mely a 3.729,624·17 k külön tartalékkal együtt 17.013,704·71 k-ra emelkedett, továbbá felemlitendő a 160,000 k-ra rugó kétes követelések tartaléka és az ingatlan tartalék, mely az idei átutalással 1.119,637·54 k-t tesz ki. Ezeken kivül fennáll még egy 1.471,110·50 k-t kitevő tartalék, melynek az a rendeltetése, hogy az életbiztositási osztályban a kamatláb esetleges csökkenését kiegyenlitse. A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek első rangu értékekben vannak elhelyezve, az idei átutalások folytán 270.052,078·64 k-ról 292.979,592·76 k-ra emelkedtek, melyek következőképen vannak elhelyezve: Ingatlanok és jelzálog követelések 51.530,990·71, életbiztositási kötvényekre adott kölcsönök 22.590,292·99 k, letéteményezett értékpapirokra adott kölcsönök 2.228,403·80 k, értékpapirok 201.268,234·28 k, tárcza váltók 664,481 84 k, a részvényesek biztositott adóslevelei 7.350,000 k, bankoknál levő rendelkezésre álló követelések készpénz és az intézet követelései a hitelezők követeléseinek levonásával 7.347,189·14 k, összesen 292.979,592·76 k. Ezen értékekből 60·5 millió k magyar értékekre esik.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 15. szám. Budapest, 1907 április 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendeléseket a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A Curia elnökének szava. *Observator.* — A kereskedelmi delictumokra vonatkozó anyagi és alaki jogfejlődésünk abnormitásai. *Dr. Vályi Sándor* kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása. *Dr. Királyfi Arpád* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia elnökének szava.

A hirlapok egyértelmü közlése szerint, amelyet a mi értesülésünk is megerősit, a kir. Curia elnöke legfőbb bíróságunk minapi teljes ülésében két fölötte érdekes kijelentést tett, amelyek nemcsak *Oberschall Adolf* kiváló egyéniségénél és vezető szerepénél, hanem tartalmuknál fogva is igen nagy horderejüek.

Adám Andrásnak, a magyar jog legjelesebb ismerői és alkalmazói egyikének, curiai tanácselnöki minőségében üdvözlése kapcsán, legkiválóbb érdeme gyanánt azt a tulajdonságot emelte ki, hogy itéletei nem sablonszerüek; hogy belemélyedve minden egyes jogesetnek sajátos természetébe, egyes-egyedül az igazságot keresve, döntötte el a legbonyolultabb kérdéseket, a jogászközönség és a jogkereső felek megnyugvására egyaránt.

E kevés szó rendkivül sulyos tartalmu. Velős rövidséggel, a mélyen gondolkozó és nagy tapasztalatu férfiut jellemző prægnans jellemzéssel fejti ki a jó biró kiváló tulajdonságait. Mindegyik jogesetnek külön individualitása van, ezt jelentik ezek a szavak, mert más-más emberek, más-más életviszonyok közt teremtik meg. A biró tehát ne azt keresse, hogy miképpen lehet az egyes eseteket uniformisakká tenni, ne kutasson mindenekelőtt és mindenekfölött præcedensek után, hogy azoknak Prokrusteságyába szoritsa az eldöntésre váró ügyet is, hanem birálja meg ennek legrejtettebb nuanceait, hogy ráakadjon a jóváteendő jogsérelemre. És csak akkor, amikor önállóan megkonstruálta a helyes tényállást, csak akkor, amikor jogérzete és igazságszeretete eldöntette vele a vitás ügyet, akkor tehát, amikor belső meggyőződésével már teljesitette a biró magasztos tisztét: akkor jusson eszébe a *jogegység* érdeke is.

Távol vagyunk attól, hogy a jogegység nagy jelentőségét pillanatra is kétségbe vonjuk és örömmel látjuk, hogy legfőbb bíróságunk mostani vezetői mily dicséretes gonddal törekednek véget vetni a joggyakorlat ingadozásának, amely korábban néha a humoros jelleget sem nélkülözte, amikor t. i. mindkét fél képes volt két legujabb, de egymással homlokegyenest ellenkező legfőbb birói döntést produkálni, mint prudentium auctoritast. Nagyon is értjük, ha a nálunk sokszorosan fontos jogegység megszilárditása nagybiráinknak állandó és gondos törekvése. Ámde a jogegység sohasem válhatik önczéllá oly értelemben, hogy annak kedvéért feláldozzuk az igazságot, nem törődve bizonyos esetekben az ügynek eltérő árnyalataival, annak sajátos természetével és részleteivel, amelyeknek az állandónak indult judikaturát föl kellene áldozni.

Ez a merev állhatatosság az egyszer vagy kétszer elfoglalt álláspont mellett, csakis a teljesen azonos esetekben lehet helyén. Minden más esetben inkább el kell térni — persze megfelelő megokolással — az analog döntés csábitó alkalmazásától, mert ezt a formai szépséghibát mindig ki lehet menteni az eset különbözőségével, de pusztán a jogegység kedvéért hozott bármily szép határozattal nem lehet jóvá tenni és meg nem történtté az egyes embernek okozott sérelmet, amely sokszor egy egész életre, néha családokra és nemzedékekre is kihat. A biró hivatása minden egyes esetben, annak sajátos körülményeihez képest, hogy ugy mondjuk, külön-külön *igazságot* szolgáltatni — ezt ne áldozza föl semmiféle előző eset, semmiféle elmélet kedvéért, sőt, ha csak teheti, még a perrendtartás kedvéért sem.

Mert a perrendtartások alakszerüségei — ezek az igazság diadalrajutásának sokszor valóságos akadályozói. Hiszen kétségtelen, hogy a bíróságok előtt való eljárást szükségképpen bizonyos formák közé kell szoritani és hogy az ebből a czélból alkotott törvényt meg is kell tartani. De viszont az is igaz — és erre a legelszomoritóbb példa bünvádi perrendtartásunk, — hogy az eljárásnak még sem szabad olyannak lenni, amely sok esetben *törvényesen* zárja ki az igazság érvényrejuttathatását.

A biró, természetesen, kényszerhelyzetben van a törvénybe iktatott perjogi szabálylyal szemben. Ámde azért mégis óriás hatalmat ad neki a törvény a *magyarázat* körül. Már pedig, ha az alaki szabály megtüri az értelmezést: akkor a biró sohasem az alaki, hanem az anyagi igazság javára magyarázza a kétes törvényhelyet, amit annál inkább tehet, mert a törvényhozóról nem tételezhető föl, hogy ő a perjogi szabályt az igazság rovására akarta megalkotni.

A kir. Curia elnökének szavai közt volt még egy fontos kijelentés: *a biró itélete legyen megnyugtató.* Valóban, rendkivül fontos kérdést ütött meg ez a megjegyzés is.

A vitás ügyben, magától értődik, csak az egyik félnek lehet *egészen* igaza, csak az egyik lehet egészen pernyertes. A vesztes fél, aki ugyancsak meg van győződve a maga igazáról, könnyen hajlik az igazságtalanság vádja felé a reá nézve kedvezőtlen itélettel szemben — hiszen a legkevesebb ember tárgyilagos és elfogulatlan a saját maga dolgában. A biró lelkiismeretességétől, emberies érzésétől és müvészi érzékétől is függ, hogy mennyiben tudja ennek a vádnak elejét venni, müvészi érzékétől, mondom, mert az itélkezés kétségtelenül müvészi feladat, amelyben az aesthetikának, a jóizlésnek, az egyénieshez való alkalmazkodásnak sokkal nagyobb szerepe jut, amint azt rendszerint gondolják.

A biró ugyanis ne érje be avval, hogy *elintézi* az elébe kerülő ügyet, még pedig — ami természetes — igazságosan. Ez csak a nyertes félre megnyugtató, mert ez ritkán törődik avval, hogy miért kedvező rá nézve a rendelkezés s ha törődik is, könnyen megbocsátja a határozat pongyolaságát, — bár pongyolán szerkesztett birói határozat, a legcsekélyebb ügyben is, ellenkezik az igazságszolgáltatás méltóságával és fen-

ségével. A vesztes felet, a szenvedő felet azonban a reá nézve kedvezőtlen döntés csakis ugy fogja legalább némiképpen megnyugtatni, ha annak megokolása meggyőzi őt arról, hogy a biró az ügy minden részletével behatóan foglalkozott, hogy azt minden oldalról gondosan tanulmányozta, hogy azt minden figyelembe vehető szempontból mérlegelte és hogy ennek ellenére sem tudott más eredményre jutni. Azért nem szabad beérni a jogkereső közönséggel szemben az olyan rövid megokolással, amely a hozzáértő jogásznak teljesen elegendő ugyan — hiszen a képzett jogász néha pár szóval kimeriti a legterjedelmesebb megokolást is — amely azonban sohasem kelti föl az elfogult és érdekében sokszor nagyon komolyan érintett félben azt a benyomást, hogy a biró ügyével valóban olyan lelkiismeretesen foglalkozott, amint azt ő remélte és elvárta. Nem akarjuk evvel azt mondani, hogy a biró minden ostoba és jelentéktelen érvvel is terjedelmesen foglalkozzék, hanem azt, hogy az itélet megokolása — bármily tömören — mindig foglalja egybe a felhozott összes bizonyitékokat és érveket, mindig hü képét adja a jogvitának és a felek által reájuk nézve sérelmeseknek és kedvezőknek mondott adatoknak s mindebből kifolyóan vonja le azután a biró azokat a jogi következtetéseket, amelyeknek az itélet rendelkező része ad kifejezést.

Áll ez különösen a kir. táblákra és a legfőbb bíróságra, amelyeknek csak valóban kivételes esetekben szabad valamely határozatot «indokaiból helybenhagyni» — oly formula, amely a pro foro interno történt leglelkiismeretesebb tanulmányozás ellenére is, nem egyszer azt a benyomást kelti, mintha a biró csak éppen el akarta volna intézni az ügyet, annak behatóbb méltatása nélkül.

Persze nem kell azért a másik szélsőségbe sem esni és nem kell, hogy *minden* itélet egy-egy jogi tanulmány vagy értekezés legyen, már csak azért sem, mert ennek minden sora végre mégis csak a konkrét esetben hozott birói döntés amely jogerőre emelkedik s amely egészen más szempontból birálható meg, mint ugyanannak a kérdésnek elméleti fejtegetése. Tudományos vitatételeket más alakban kell fejtegetni. Ez azonban mégsem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a konkrét esettel szorosan összefüggő kérdések egész komplexumáról a bíróság is — és itt ismét különösen a legfőbb bíróságra gondolunk — ne mondjon tanitó, irányitó véleményt, mert hiszen csakis igy válhatik a joggyakorlat a jogtudománynak is egyik forrásává.

Ime a benyomás, amelyet Oberschall Adolfnak rövid szavai keltettek bennünk és bizonyára az egész jogászságban is.

Tett azonban a Curia elnöke az emlitett alkalommal még egy kijelentést, amely szintén megérdemli a leszögezést. Annak az óhajának adott kifejezést, vajha a Curia összes kisegitő birái a Curia rendes biráinak sorába lépnének.

Fölösleges mondanunk, hogy evvel az óhajával mennyire egyetértünk — hiszen számtalanszor mutattunk reá arra, hogy a kisegitő birói intézmény legfőbb bíróságunknak szégyene, amelyet nem 30 évig, hanem 30 óráig sem lett volna szabad megtürni. Ha a Curia elnöke — főképpen, ha az olyan mindenképpen kiváló egyéniség, mint amilyen legfőbb bíróságunk mostani vezetője — nyiltan kifejezi azt az óhaját, hogy ez a türhetetlen állapot véget érjen: akkor szabad remélnünk, hogy ez csakhamar be is fog következni. Vannak ugyanis helyzetek, amelyeket meg kell szüntetni minden áron, nem várva be semmiféle biztatást, vagy feltételt, nem riadva vissza még áldozatoktól sem — azok a helyzetek, t. i. amelyek becsületbe vágók. Már pedig a legfőbb bíróságnál müködő összes biráknak teljes és feltétlen függetlensége ilyen becsületbe vágó életkérdés, amelynek biztositására nem szabad egyetlen lépést, egyetlen pillanatot sem elmulasztani.

Observator.

A kereskedelmi delictumokra vonatkozó anyagi és alaki jogfejlődésünk abnormitásai.*

II. Az uj bünvádi perrendtartás a kereskedelmi delictumokra vonatkozó eljárás szabályozására nem terjedt ki. Annak életbeléptetéséről szóló 1897 : XXXIV. tcz. 28. § a csakis felhatalmazást foglal magában arra nézve, hogy az igazságügyminiszer *a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek* eseteiben követendő eljárást ujból szabályozza.

Ennek megtörténtéig tehát az 1881. évi november 1-én 3269. sz. alatt kibocsátott kereskedelmi eljárás 30. és 50. §-ainak intézkedései** maradtak érvényben, melyek szerint a kereskedelmi törvény 218., 219. és 221. §-ainak sulya alá eső cselekvények és mulasztások eseteiben való itélkezés a perenkivüli kereskedelmi eljárás szabályai szerint a polgári bíróságok és pedig elsőfokban a törvényszékek, mint kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utaltatott. Ezen bíróságoknak az emlitett ügyekben követendő eljárásuk és ügyvitelük azonban a kereskedelmi eljárásról szóló rendeletben nem részesült tüzetes körülirásban. Különösen nem voltak meghatározva: a nyomozati cselekmények iránya, alapelvei és korlátai, a vizsgálóbiztos hatásköre és eljárása a bizonyitékok beszerzése közül.*** Legfőbb hiánya pedig az eddigi eljárásnak, hogy az érdekelt feleknek perrendi jogállásuk nem volt szabályozva.

Pedig a büntetés kiszabására nézve felállitott az a szigoru jogelv, hogy a sulyosabb beszámitás alá eső cselekmények (kereskedelmi törvény 218. és 219. §§.; 1876 : XXXVI. tcz. 32. §.) rendszerint szabadságvesztéssel sujtandók, mely csak enyhitő körülmények esetében változtatható át pénzbirságra, egymagában is eléggé indokolja annak szükségességét, hogy a panaszlottaknak és védőiknek a védelem kifejtése körüli jogaik és cselekvési szabadságuk intézményes biztositékokkal legyenek körülhatárolva.

Már ezekből is látjuk, hogy a kereskedelmi delictumok esetében követendő eljárás ujabb szabályozására szükség volt. Ennek felismerésével tehát *Polónyi* volt igazságügyminiszter helyesen cselekedett, mikor a bünvádi perrend életbelépéséről szóló törvényben adott felhatalmazással élve, az emlitett speciális eljárás megvalósitását igazságügyi programmjába felvette. Azt azonban sajnáljuk, hogy az e tárgyban 1906 november 29-én T. 215/6. sz. a. kibocsátott rendeletet a körülmények által nem indokolt tulzott sietséggel f. évi január 1-től fogva életbeléptette, anélkül, hogy előzőleg a tervezetet a nyilvánosság birálata alá bocsátotta s annak intézkedéseihez való hozzászólásra a kereskedői és jogász szakértőknek, valamint különösen a gyakorlati tapasztalatokkal biró czégbíróságoknak kellő időt és alkalmat adott volna.

A tervezet tárgyalására összehivott szaktanácskozmányon történt felszólalások eredményeképpen a tervezeten annak előnyére gyökeres változtatások történtek ugyan, mégis ugy vagyunk meggyőződve, hogy a kibocsátott rendelettel szabályozott eljárás nemcsakhogy nem tökéletes alkotás, hanem még szerencsés reform intézménynek sem nevezhető.

A már életbeléptetett rendelet részletes intézkedéseinek birálatát meghaladottnak tekintjük. Igy tehát csak nehány alapvető kérdésben fejtjük ki véleményünket oly irányban, ahol a tervezet alapelveivel nem értünk egyet.

A) *A hatáskör szabályozása.*

A rendelet a szaktanácskozmányon kifejtett érvek hatása

* Befejező közlemény. — Az előbbi közlemény a mult heti számban.

** Ezek változatlanul vétettek át a kereskedelmi törvény életbeléptetése tárgyában 1875. évi deczember 1-én 138. sz. alatt kibocsátott miniszteri rendeletből.

*** Pl.: semmiféle utasitás nem volt arra nézve, hogy a tanuk a vizsgálat folyamán vagy utóbb megesketendők-e; a tanuzás alól kik kérhetnek felmentést; a könyvvizsgálatot milyen terjedelemben és alakszerüségek mellett lehet foganatositani?

alatt helyes irányt követ abban a tekintetben, hogy az eljásásra nézve megkülönbözteti a rendszerint szabadságvesztésrel sujtandó sulyosabb természetü cselekményeket azoktól, melyek mint rendáthágások természetével biró tények és mulasztások csakis pénzbirsággal sujthatók.

Ennek a *bifurcatio*-nak eredete már a kereskedelmi törvény megalkotásának előzményére vezethető viszsza. Amennyiben az «*Értekezlet*»-en felmerült azzal a javaslattal szemben, hogy a vétkes cselekvények büntetése a fenyitő törvényre hagyassék, *Daruváry*-nak oly értelmü inditványa fogadtatott el, hogy: «az áthágások esetei osztassanak két kategoriába, olykép, hogy az első osztályba vétessenek fel azok, amelyekre fogság mondatik ki, esetleges enyhitő körülmények közbenjöttével pénzbirságra változtathatván át, a második osztályba pedig soroztassanak a kisebb horderejü áthágások, melyekre csakis pénzbirság szabatik.»

Ez értelemben azután ugy a kereskedelmi, mint a zálogleveleк és kötvények biztositásáról szóló törvényekben külön §-okba foglaltattak egyrészt a büntetőjogi beszámitás alá vonható *sulyosabb faktumok*, másrészt azok a *kötelességmulasztások*, melyek a czégjegyzékek nyilvánossága és a hatályos czégbirói felügyelet érdekében felállitott rendszabályok meg nem tartása folytán valósulnak meg.

A rendelet, amint emlitettük, ezekre nézve azt a megkülönböztetést teszi, hogy az előbbiek esetében mindenkor a 4—25. §-okban meghatározott különleges és a büntető perrendtartásból részben átvett *büntető eljárási* természetü rendelkezések alkalmazandók; mig az utóbbiak felmerülte esetén — a 27. §-ban felállitott kivételektől eltekintve — a nyilatkozatra való felhivással egybekötött *egyszerübb eljárást* kell követni.

Ám a rendelet a delictumok fentebb emlitett különbségének gyakorlati jelentőségét nem teljes mértékben ismerte fel; amennyiben nem szakitott azzal az elavult felfogással, mely a lényegileg büntető természetü cselekmények feletti biráskodást polgári birói hatáskörbe utalta.

Hibáztatják, hogy a kereskedelmi törvénykönyvek rendelkezéseibe ütköző delictumok általában *vétségek*nek * neveztetnek; holott, ha a sulyosabb beszámitás alá tartozók azokkal kétségtelenül rokontermészetüek is, az egyszerü rendáthágások természetükre nézve a büntetőjogi vétségek fogalmától teljesen eltérők.**

Már most attól tartunk, hogy ez a nem szabatos minősités is végeredményben az anyagi jog alkalmazása körüli jogbizonytalanságot fogja előmozditani.

Mindenképpen helyeseljük, hogy a czégbirói felügyelettel kapcsolatos rendszabályok megszegése eseteiben kiszabandó rendbüntetések alkalmazása körüli eljárás a kereskedelmi bíróságok hatáskörében hagyatott meg és e tekintetében a nyilatkozattételi eljárás is megfelelő.

Ellenben a szabadságveszéssel sujtandó cselekményekre nézve az az álláspontunk,*** hogy azok eseteire az általános alaki büntetőjog intézkedései lettek volna kiterjesztendők; különösen az azok feletti biráskodás egész vonalon a büntetőbíróságok hatáskörébe lett volna átutalandó.

A kereskedelmi törvénykön életbeléptetésekor még nem volt kodifikált anyagi és alaki büntetörvénykönyvünk; annak idején tehát a sui generis kereskedelmi delictumoknak kereskedelmi birói hatáskörbe utalása indokolva volt.

* Hogy a büntető perrendtartást életbeléptető törvény 28. §-a szintén *vétség* kitételt használ, annak nem tulajdonitunk jelentőséget; mert ezen csak felhatalmazás adásáról rendelkező §. a kereskedelmi *delictumok természetére nézve érdemi állásfoglalást nem tartalmaz.*

** Ismét Dr. *Nagy Ferenc*nek már előző közleményünkben bővebben idézett helyes definitiójára utalhatunk, mely szerint: «E büntetések tisztán *rendbüntetések* természetével birnak; miért is azoknak alkalmazása teljesen független azon feltételektől, melyek a tulajdonképeni büntethetőséghez szükségesek».

*** A német uj kereskedelmi törvény rendszerének is megfelel.

Ma azonban, mikor birói szervezetünk és biráskodásunk rendszerének az az alapelve, hogy *a büntető itélkezés a polgártól elkülönitve gyakoroltatik*, teljes mértékben meg van valósitva, nem látunk okot a kereskedelmi vétségeknél való kivételre.

Azzal az ellenvetéssel, hogy kereskedelmi bíróságaink a kereskedelmi életviszonyok terén szerzett széleskörübb ismeretüknél és tapasztalataiknál fogva a kereskedelmi delictumok criteriumainak megitélésében jártasabbak, szemben áll az a megfontolás, hogy büntető bíróságaink a büntetőtörvénykönyvben szabályozott más oly büncselekmények eseteiben is eljárnak, melyek a kereskedelmi viszonyok ismeretét hasonlóképpen megkivánják. (Pl. csalás, csalárd és vétkes bukás, kereskedelmi könyvek hamisitása eseteiben). Továbbá eljárnak más delicta sui generis eseteiben is. (Pl. a vadászatról és véderőről szóló törvények áthágásai esetén).

Sőt igen gyakori eset, hogy a kereskedelmi delictumok tényálladéka kapcsolatos a büntetőbirói hatáskörbe tartozó büncselekményekkel vagy ilyeneknek előző eldöntésétől függ. Ily esetekben mindenképpen gyorsabb és czélszerübb eljárás volna, ha a büntetőbiróság egyidejüleg döntene az összes kriminalitások felett.

Legsulyosabb elvi aggályunk mégis az, hogy a rendeletnek jogrendszerünkben példátlan intézkedése szerint *polgári bíróságaink büntetőjogi* beszámitás alá tartozó *cselekmények felett* és pedig *büntetőeljárási szabályok szerint*, részben a büntető perrendtartás intézkedéseinek közvetlen alkalmazásával fognak eljárni. Ez olyan anomalia, melynek igazságszolgáltatási szervezetünk komplexumából való kiküszöbölését a mai jogfejlődés niveau-ja is megkövetelte volna.

Minden szakember előtt, aki gyakorlati jogéletünk viszonyaival némileg ismerős, bővebb magyarázat nélkül is tisztán állanak azok a gyakorlati nehézségek, amelyek a büntető eljárás alkalmazásához nem szokott és a vizsgálati cselekmények foganatositásához, főtárgyalások megtartásához szükséges eszközökkel nem is rendelkező, más irányban tulterhelt kereskedelmi törvényszékeinkre hárulnak az uj büntető természetü eljárásnak alkalmazásbavétele folytán.

Végre a kereskedelmi vétségeknek büntetőbirói hatáskörbe utalása ellen az anyagi kereskedelmi jog tekintetében *Horvát-Szlavonországgal* szemben fenforgó *jogegység* fenntartásának szempontját sem lehet alapos ellenvetésképp felhozni. Mert a szorosan vett Magyarország területén főteleppel biró intézetek igazgatósága s többi közegei ugyis az itteni bíróságok jurisdictiója alá tartoznak; a horvát területen székelő társaságokra nézve pedig megfelelő autonom törvényrendelkezéseknek felállitása aligha ütköznék jelentékenyebb akadályokba.

B) *Az eljárás nehézkessége.*

Amennyiben a kereskedelmi vétségek feletti itélkezés a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utaltatott is, véleményünk szerint egyszerübb és gyorsabb eredményre vezető eljárás felelt volna meg ezen cselekmények természetének. A társaságok ügyvitelében napfényre jutó visszaélések esetében a közvelemény megnyugtatására legfőképen a megtorlásnak *gyors* bekövetkezése szolgál. Miután pedig tapasztalatunk szerint a kereskedelmi vétségek tényálladéka rendesen nem bonyolult természetü s az itélkezés többnyire a minősités kérdésein fordul meg, semmi káros következménye nem lett volna annak, ha az eljárás kevesebb alakszerüséghez köttetik. Ebből a nézőpontból feleslegesnek tartjuk a szóbeli tárgyalásnak a kir. itélőtáblákon való megismétlését vagy legalább is ezt csak szükség esetén a biróság belátása szerinti kivételes esetekben tartottuk volna elrendelendőnek. Kárhoztatjuk a rendelet 27. §-ának az ügy mesterséges elhuzására vezethető azt az intézkedését, hogy az egyszerü rendbüntetések alkalmazásával járó esetekben is a biróság, habár ennek szükségét nem is látja, a 4—25. §-okban meghatáro-

*

zott hosszadalmas, formalistikus eljárást tartozik elrendelni a panaszlott kérelmére vagy ha a panaszlott mentelmi jogot élvez.

C) *A kir. ügyészség ellenőrzése.*

A rendelet 6. §-ának az az enuntiációja, hogy a kir. ügyészség a vizsgálatot *ellenőrzi*, a birói függetlenség alapelveivel nem egyeztethető össze, de magával a rendelet szellemével is ellentétben áll. Mert a rendeletben az ügyészség részére biztositott az a jog, hogy az iratokba bármikor betekinthet, nem jelent még ellenőrzési jogkört. Különben is a kir. ügyészség, melynek az eljárásban inditványozási és jogorvoslatok igénybevételére terjedő joga van, perjogilag mint közvádló ügyfél gyakorol functiót, mely mint ilyen, a bíróság tagjainak eljárását *nem ellenőrizheti*. Az ellenőrzés gyakorlására hivatott organum gyanánt tehát magát a törvényszéket és annak vezetőjét, nem pedig az ügyészséget kell tekintenünk.

D) *A panaszlott nyilatkozási szabadsága.*

A rendelet 5. és 10. §-ainak az az intézkedése, hogy panaszlott a terhére rótt cselekmény vagy mulasztás tárgyában nyilatkozni nem tartozik, megfelel bünvádi perrendtartásunk alapelvének.

Minthogy azonban kereskedelmi vétségek esetében az eljárás nem szabatosan megjelölt és bizonyitékokkal felszerelt vád, hanem rendszerint a kereskedelmi törvény 22 §-ában emlitett hatóságok által közölt gyanu alapján teendő folyamatba, a tényállás kiderithetése érdekében a panaszlottnak kényszereszköz alkalmazásával való megidézhetését szükségesnek látnánk azzal a további intézkedéssel, hogy ha az igy megidézett panaszlott a felvilágositások megadását mégis megtagadná, a BP. 134. §-ában emlitett az a figyelmeztetés volna hozzá bíróilag intézendő, hogy viselkedése az eljárás folytatását nem akadályozza és hogy esetleg a védelem eszközeitől fosztja meg magát. Ez, ugy hiszem, rendszerint eredményre is vezetne.

E) *A pénzbüntetés átváltoztathatlansága.*

Mindaddig, mig hazánkban uralkodó állapotok szerint lehetséges, hogy pénzintézeteknek (különösen a szövetkezeteknek) vezetését személyi és anyagi garantiákkal nem biró elemek ragadhatják kezeikbe, nem helyeselhetjük, hogy az elitélt vagyontalansága miatt be nem hajtható pénzbüntetés szabadságvesztésre át nem változtatható. Mert igy éppen a legselejtesebb elemek visszaélései maradnak megtorlatlanul.

F) *A mentelmi jog kiterjesztése.*

A rendelet 30. §-ának az az intézkedése, mely a mentelmi jog szabályait a kereskedelmi vétségek eseteire általában, különösen tehát a rendbüntetési esetekre is kiterjesztette, a rendbüntetés alá eső cselekmények természetének teljes félreismerésén alapul. Amint a Nagy Ferencz többször idézett definitiójának értelméből is levezethető, a rendbüntetések czéljának és természetének megfelelőleg azok kiszabásának nem az az előfeltétele, hogy a panaszlott felek cselekményében vagy mulasztásában a büntethetőség minden alkotó eleme megtalálható legyen. Hanem mindazok a személyek rendbüntetéssel sujtandók, kik a társaságnál elfoglalt állásukból folyólag a czégjegyzékek nyilvánosságára vonatkozó rendszabályok megtartására kötelezve vannak és e kötelességüknek meg nem felelnek. Igy tehát a büntethetőséghez a rendszabályokba ütköző cselekvények vagy mulasztások *tárgyilagos ténye* elegendő anélkül, hogy az egyéni bünösség fennforogna.*

* Ebből a felfogásból kiindulva az eddigi birói gyakorlat a kereskedelmi törvény 221. §-ában meghatározott pénzbirságot az igazgatóság tagjai, felszámolók, külföldi pénzintézeti képviselők valamennyi tagja ellen szokta alkalmazni, (pl. ha a közgyülési jegyzőkönyv be nem terjesztetik, a mérleg és felügyelő-bizottsági jelentés közzé nem tétetik, stb.) tekintet nélkül arra, hogy az üzletvezetésben tényleg kik vettek részt. Mert az ily mulasztásokért való felelősség az ügyvitelben való részvételnek és az ezzel járó felügyeletnek elmulasztásából is megállapitható.

Hogy a rendelet pusztán rendfentartási tekintetekből felállitott és politikai vonatkozásoktól távol álló körülmények közt alkalmazandó minden egyes (többnyire csekély pénzbirságra szoritkozó) rendbüntetés kiszabását megelőzőleg a mentelmi jog felfüggesztését czélzó eljárást kötelezővé tette, ez a politikai felelősség alóli mentességnek olyan tulhajtása, mely indokolatlan és következményeiben feltétlenül káros.*

A rendelet mindezen tökéletlenségeinek tudatában teljesen egyetértünk dr. *Pap József*-fel ama kivánságára nézve,** vajha ez a speciális eljárás valamely mielőbb megalkotandó *általános* jogrendszerbe való beleillesztés folytán válnék feleslegessé.

Részünkről a kereskedelmi delictumokra vonatkozó itélkezés terén fenforgó fentebb ismertetett abnormitások gyökeres orvoslását az anyagi és alaki büntetőjogunk munkában levő reviziója során tartanánk legczélszerübben megoldhatónak.

Dr. Vályi Sándor,
bpesti kir. keresk. és váltótörvényszéki biró.

Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása.

Vasvármegye közigazgatási bizottságának márczius hó 14-én azon kérdésben kellett határoznia, hogy estei Mária Terézia főherczegnő, Lajos bajor királyi herczeg neje, gyakorolhatja-e Magyarországon a községi virilis jogot.

Az alsóbbfoku közigazgatási hatóságok a — belügyminisztertől előzetesen kért vélemény alapján — kimondották, hogy a főherczegnő idegen állampolgárral kötött házassága következtében magyar állampolgárságát elvesztette és igy a községi virilis jog őt meg nem illeti.

A közigazgatási bizottság ezzel szemben a főherczegnő virilis jogát megállapitotta, azon indokolással, hogy a herczegasszony e jogát 1868-ban történt férjhezmenetelétől 1879-ig, tehát az állampolgárságról szóló törvény életbeléptetése előtt is, háboritlanul gyakorolta és e törvény semminemü szerzett jogot meg nem szüntetett, minélfogva a főherczegnő mai nap is magyar királyi herczegnő és jogos birtokosa a virilis jognak.

A közigazgatási hatóságok eltérő állásfoglalása élénk világot vet arra a jogbizonytalanságra, mely az uralkodóház tagjainak állampolgári viszonyai tekintetében fennáll. Igaz, az idevágó kérdések a gyakorlatban szerfölött ritkán merülnek fel, de annál zavaróbban hatnak időnkénti felbukkanásuk alkalmával; elintézést pedig rendszerint azzal nyernek, hogy az eljáró hatóságok ugyszólván discrétionárius módon, bizonyos méltányossági szempontok hangoztatásával és a jogi elvek teljes mellőzésével gázolnak ki az eléjük kerülő kérdésből.

A vasvármegyei közigazgatási bizottság határozatának érdemét a magunk részéről elfogadjuk, a herczegasszony magyar állampolgárságát fennállónak s igy községi virilis jogát megállapitandónak tartjuk, a határozat indokolásával azonban nem érthetünk egyet.

És itt mindenekelőtt fel kell emelnünk szavunkat egy közjogi törvénynek olyatén értelmezése ellen, hogy az szerzett jogokat nem érinthet. A magánjogi és büntetőjogi törvényeknek nincsen visszaható erejük, a közjogi törvények azonban absolut erejüek; valamely jogcselekvény közjogi hatásának törvényes megállapitásával szemben a szerzett jogoknak is meg kell hajolniok. Amidőn a közjogi törvények az állam organikus intézményeit létesitik vagy változtatják, nem engedhetik meg, hogy azon magasabb állami érdekek, melyek szabályozást, kielégitést követelnek, a korábbi jog-

* Sajnálatra méltó, hogy a tervezetbe felvéve nem volt ez a nagyjelentőségü intézmény a rendeletbe utólag foglaltatott bele, anélkül, hogy az ellen a szaktanácskozmányon vagy a szaklapok utján előre felszólalni lehetett volna.

** L: a Keresk. Jog. 1907. évf. 1. számában irt czikkét.

rend folytán keletkezett egyéni jogok által korlátoztassanak. Igy például eminens közérdek, hogy bizonyos időben az állam összes polgárainak egyenlő alapokon nyugodjék az állampolgársága. Amint a törvény kimondja, hogy az idegen állampolpárral kötött házasság által a magyar állampolgárnő elveszti állampolgárságát, attólfogva mindazon magyar nők is, akik már a törvény életbeléptetésének időpontjában ide gen állampolgárral élnek házasságban, megszünnek magyar állampolgárok lenni.

Az állampolgári jogviszonyok teljes megzavarását eredményezné, ha mindazok, akiket 1879 előtt a kodifikált jog hijján ingadozó gyakorlat állampolgároknak tekintett, a törvény életbeléptetése után, annak ellenkező rendelkezései daczára is, régi jogosultságuk alapján a maguk számára vindikálnák az állampolgárságot.

Egyébként, hogy állampolgársági törvényünk mennyiben kiván a szerzett jogokra tekintettel lenni, azt maga határozza meg 48. §-ának 1. bekezdésében, midőn kimondja, hogy: «nem érintetik a jelen törvény által azok magyar állampolgársága, akik ezen törvény hatálybaléptéig honositási okiratot nyertek.» Következik ebből egyuttal az, hogy minden egyéb esetre a törvény rendelkezései absolut hatálylyal kiterjednek.

S igy az a körülmény, hogy valaki idegen állampolgárral kötött házassága daczára, az 1879 : L. tcz. életbeléptetése előtt 11 éven át gyakorolt egy, pusztán magyar állampolgárt megillető jogot, az az illető egyén állampolgári minőségének megitélésénél figyelembe nem jöhet.

Ha tehát a törvény alapján akarnók elbirálni Mária Terézia főherczegnő állampolgárságát, csakis arra az eredményre juthatnánk, amelyre a belügyminiszteri vélemény, meg az alispáni határozat, hogy t. i. a herczegnő magyar állampolgárságát megszüntnek kellene nyilvánitanunk.

Mi azonban fennállónak tartjuk a herczegasszony állampolgárságát, és pedig azért, — s ezt kivánjuk itt röviden megindokolni, — mivel trónörökösödési jogunknak és állampolgársági törvényünknek egybevetése folytán arra a conclusióra kell jutnunk, hogy — bármennyire is érezzük a királyi családra vonatkozó kivételes megitélésnek patrimoniális mellékizét, — az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállására a törvény rendelkezéseit nem alkalmazhatjuk.

A trónörökösödési törvények értelmében a trónöröklés joga mindkét nemü ausztriai főherczeget és azok leszármazóit megilleti.

Az ausztriai főherczegi minőség, mint trónörökösödési törvényeinkben és a hitlevelekben elfogadott megjelölés, egyuttal magyar közjogi fogalom erejét nyerte. Ez a minőség, mely a trónöröklési jog törvényes biztositása által alkotmányunk szerves intézményévé vált, állapitja meg az uralkodóház tagjainak a magyar állam kötelékébe való tartozását. A három jogositott nőághoz tartozó ausztriai főherczegek örökösödését a magyar trónon nem foghatjuk fel tehát másként, mint egy jogintézménynyé testesitett «magyar» uralkodóház örökösödését. A magyar trónöröklési jogosultság fogalmában, mint lényeges kriterium, bennrejlő alkotóelem tehát a magyar állami köteléki jelleg, az ausztriai főherczegeknek magyar állampolgári mivolta.

Az uralkodóház tagjainak magyar állampolgárságát eszerint már a trónörökösödésről szóló alaptörvényeink megállapitják. Miután pedig állampolgársági törvényünk ezeknek rendelkezéseit nem változtathatta meg, ennélfogva az uralkodóház tagjainak magyar állampolgárságát mindaddig fennállónak kell tekintenünk, mig trónörökösödési törvényeink értelmében trónörökösödési joguk, illetve uralkodóházi tagságuk fennáll.

Miután pedig e törvények az uralkodóház nőtagjaira az örökösödési jog fentartásának feltételéül az egyenrangu házasság feltételén kivül egyebet nem kivánnak meg, jelesül nem kivánják meg azt, hogy az uralkodóház nőtagjai ausztriai főherczegekhez menjenek nőül s igy a főherczegnőknek idegen állampolgárral kötött házassága trónutódlási igényüket semmi irányban sem befolyásolja, ennélfogva nyilvánvaló, hogy trónöröklési igényjogosultságukkal együtt fennállónak kell tekintenünk magyar állampolgárságukat is.

A főherczegnők által férjhezmenetelükkor kiállitott renuntiátiók is tulajdonképen nem egyebek, mint ünnepélyes elismerései a törvényekben megállapitott azon örökösödési rendnek, mely a fiág kihalása esetére a nők örökösödését biztositja. Ezek a renuntiátiók tehát, melyeket a közfelfogás a trónutódlási igényről való lemondásnak hajlandó tekinteni, nem lemondást, hanem ellenkezőleg jogfentartást akarnak jelenteni, fentartását az akár idegennel, akár ausztriai főherczeggel házasságra lépő főherczegnőkre netalán megnyiló trónörökösödési jognak.

A királyi hitlevelek pedig, midőn kimondják I. József és I. Lipót nőágának örökösödését, amely nőágakat I. József és I. Lipót leányainak idegen fejedelmekkel kötött házasságából leszármazó utódai képviselik, elismerik azt, hogy az uralkodóház nőtagjai trónöröklési jogukat, ausztriai főherczegi minőségüket, idegen állampolgárral kötött házasságuk következtében nemcsak, hogy el nem vesztik, de sőt ellenkezőleg még utódaikra is átruházzák.

Ha már most ezzel szemben elfogadnók a belügyminiszteri vélemény álláspontját, mely szerint s főherczegnők idegen állampolgárral kötött házasságuk által magyar állampolgárságukat elvesztik, akkor, miután az örökösödési törvények értelmében a magyar trón feltétlenül arra az ausztriai főherczegre száll, aki a megállapitott rend szerint sorra következik, de ~~ujra~~ bekövetkezhetnék a jövendőben az az eset, hogy az uralkodóház olyan nőtagjára kerülne a trónöröklés rendje, aki magyar állampolgárságát elvesztette.

Éppen igy vagyunk állampolgársági törvényünk azon rendelkezésével is, mely az állampolgárságnak tiz évi távollét által való elvesztését mondja ki. Ha a törvény ezen rendelkezését az uralkodóház tagjaira alkalmazni akarnók, akkor azok a főherczegeink, akik tiz éven át az ország határain kivül, pl. állandóan Ausztriában élnek — de nem a közös hadsereg kötelékében, mert a véderőhöz tartozók nem tekintetnek távollevőknek — elvesztenék magyar állampolgárságukat és az ezzel egybekötött jogokat, igy a főrendiházi tagságot is.

Szóval ez esetben is ahhoz a megdöbbentő végső jogi konzekvenciához jutnánk, hogy olyan ausztriai főherczegre kerülhetne a magyar trón öröklésének sora, aki magyar állampolgárságát tiz évi távollét által elvesztette, noha módjában állott volna azt egyszerü bejelentéssel fentartani.

Ha konczedálnók annak lehetőségét, hogy az örökösödésre hivatott főherczegek magyar állampolgárságukat az 1879 : L. tcz.-ben emlitett okoknál fogva elveszthetik, ezzel belelopnók jogunkba azt az elvet, hogy a magyar királynak nem is kell magyarnak, magyar állampolgárnak lennie; elegendő, ha mint ausztriai főherczeg a trónöröklésben sorra következik.

Éreznünk kell, hogy ezzel a magyar trónt egy idegen fejedelmi ház magánjogi öröksége tárgyává devalválnók. Talán hangsulyoznunk se kell, hogy a szent koronának ilyetén kiszolgáltatása egy idegen család örökölhető javává, menynyire rovására esnék a királyi állás tekintélyének és a nemzeti közszellemnek.

Azt hisszük, még azok, akik az állampolgársági törvénynek legextrémebb magyarázatára hajlandók, sem kivánnak a magyar trónra olyan személyt ültetni, akit előzőleg a magyar állampolgárságtól megfosztottak.

Alkotmányunk alapintézményeinek, trónöröklési jogunknak, az uralkodóház közösségén alapuló perszonális uniónak és egyuttal állami önállóságunknak sérelmét látjuk mi bármely kisérletben, mely az ausztriai főherczegi minőséget és a magyar királyi herczegi minőséget egymástól elválasztja és

eltérő megitélésnek veti alá. Már pedig a magyar állampolgárságnak elvétele egy ausztriai főherczegtől, akinek a magyar trónon való örökösödési jogosultságát továbbra is kénytelenek vagyunk elismerni, tulajdonképpen annyi, mint burkolt alakban kimondása annak, hogy az ausztriai főherczegség és a magyar királyi herczegi minőség nem egyenrangu fogalmak, illetve, hogy ez amannál alsóbbrendü, mivel elvesztése daczára a trónöröklési jog épségben marad.

Az ausztriai főherczegek magyar állampolgárságát, mint fentebb emlitettük, a magyar uralkodóházhoz való tartozásuk állapitja meg és ezen állampolgárságuk megszünését is természetesen csakis a magyar uralkodóházi tagságuk elvesztése vonhatja maga után. Ámde az ausztriai főherczegi és a magyar királyi herczegi minőség, bár jogilag önállóak, trónörökösödési törvényeink értelmében, létük, fennállásuk tekintetében egymástól elválaszthatatlanok és igy a magyar királyi herczegi minőség, illetve a főherczegek magyar állampolgársága az ausztriai főherczegségtől függetlenül el se veszthető, csakis ezzel egyidejüleg, ezzel együtt szünhetik meg.

Hogy az uralkodóházi tagság mely esetben szünik meg, erről egyedül az uralkodó család házi törvényei szólnak. Miután azonban a házi törvények nálunk kötelező jogforrás erejével nem birnak és törvényeink a trónöröklési jog elvesztéséről, illetve az ausztriai főherczegi minőség megszünéséről nem rendelkeznek, az 1879 : L. tcz. ben az állampolgárság elvesztését meghatározó okok pedig az uralkodóház tagjaira ki nem terjednek, ennélfogva jogunk szempontjából az uralkodóház tagjainak ebbeli minősége, illetve magyar állampolgársága tulajdonképpen character indelebilis.

Alkotmányos gyakorlatunk azonban a házi törvények által teremtett tényleges állapotot respektálni szokta, — amint pl. nemrég Lipót Ferdinánd főherczeg (Wölfling Lipót) esetében is láttuk, akinek magyar állampolgárságát szintén csak a házi törvények alapján tekinthetjük megszüntnek, — és igy kimondhatjuk, hogy az uralkodóház tagjaira az állampolgárság elvesztésének egészen különleges, az 1879 : L. tcz.-ben meghatározott okoktól eltérő okai vannak.

Hogy uralkodóházunk tagjaira állampolgársági törvényünk rendelkezései alól kivételt kell tenni, ennek klasszikus bizonyitékát látjuk végül e törvény 36. §-ában. E szerint ugyanis: «azon magyar állampolgár, aki egyszersmind más állam polgára, mindaddig magyar állampolgárnak tekintendő, mig magyar állampolgárságát a jelen törvény értelmében el nem vesztette.»

A 36. §. azt fejezi ki, hogy a törvény elismeri ugyan több állampolgárság halmozódásának lehetőségét egy magyar állampolgár személyében, ezt az állapotot azonban jogi figyelemben nem hajlandó részesiteni és az illetővel továbbra is épen ugy bánik el, mintha kizárólag magyar állampolgár volna. Vagyis a kettős állampolgárságot tényleges állapotként elismeri, de jogállapotként nem. Ami annyit jelent, hogy a magyar állampolgárság jogilag exclusiv.

Azon tényből, hogy törvényhozásunk ezt az elvet ilyen strict, mondhatnók tulmerész, a többi államok szuverenitását valósággal sértő formulázásban törvénybe iktatta, — amit az európai jogban egyedül nálunk találunk meg, — következik, hogy a jogi exclusivitásnak ilyen messzemenő deklarációját törvényünk sarkalatos elvének kell tekintenünk.

Ámde ezzel szemben azt látjuk, hogy trónörökösödési törvényeink, midőn a trónöröklés feltételeit megállapitották, első személyi kellékül az ausztriai főherczegi minőséget kötötték ki. Attól a magyar királyi herczegtől, aki a trónutódlásra hivatva van, megkövetelik tehát, hogy a «felséges osztrák ház országainak és tartományainak örököse», (1723 : I. tcz. 4. §.) vagyis, hogy osztrák állampolgár legyen. Itt tehát ellenkezőleg az 1879 : L. tcz. 36. §-ában kimondott elvvel, kénytelenek vagyunk egy személyben a kettős állampolgárságot, mint *jogállapotot* nemcsak elismerni, de sőt ezt a jogállapotot a trónöröklés sine qua non-jaként statuálni. Bármennyire kiáltó is az ellentét az állampolgárság kizárólagosságának elve és ezen jogállapot között, tartózkodnunk kell minden oly fictiótól, mely az állampolgárság kizárólagossága elvének megóvása végett netalán hajlandó volna az uralkodóház tagjainak állampolgárságát, mint egy közös, egységes, osztrák-magyar állampolgárságot konstruálni. Efféle fogalmaknak semmiképen sem szabad utat engedni jogunkba.

Ezekkel kivántuk igazolni azon tételünket, hogy a trónörökösödésre vonatkozó és törvényhozásunk által önállóan meg nem változtatható alaptörvényeink nagyobb erejükkel áttörik állampolgársági jogunk elveit és kizárják azt, hogy uralkodóházunk tagjait állampolgári viszonyaikban a többi állampolgárokkal egyképen itéljük meg.

Amikor tehát az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállását kell megbirálnunk, le kell szállanunk állampolgársági törvényünk alapjáról és a megitélés forrását másutt, különleges államjogi helyzetünkben kell keresnünk. Ennek alapján pedig uralkodóházunk tagjainak is különleges közjogi állást kell tulajdonitanunk. *Dr. Királyfi Árpád,*
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Fayer László emlékezete a Magyar Jogászegyletben.** A Magyar Jogászegylet e hó 14-én vasárnap d. e. 11 órakor az Ügyvédi kamara disztermében (V., Szemere-utcza 10. sz.) emlékünnepélyt rendez *dr. Fayer* László emlékezetére, melyen *dr. Balogh* Jenő egyetemi tanár fogja méltatni az elhunyt érdemeit. Az egylet mult évi közgyülésén, melyen *Vavrik* Béla elnök gyönyörü szavakban méltatta az elhunyt érdemeit, elhatározta az egylet, hogy *Fayer* László arczképét megfesteti és emlékezetére alapitványt létesit. A jövő vasárnapon tartandó emlékünnepet dr. *Balogh* Jenő előadása fogja kitölteni, aki mint a boldogult tanárnak kollégája a budapesti egyetemen, leghivatottabb arra, hogy ama kegyelet adóját lerója, melylyel az egylet Fayer emlékének tartozik. Fayer egész jogászgenerácziót nevelt fel és tanitványai közül számosan kiváló pozicziókat foglalnak el a birói s hivatalnoki karban és az ügyvédségben. Előreláthatólag valamennyien ott lesznek az emlékünnepélyen, melyen az egyetemi hallgatók is nagy számban fognak megjelenni. Meghivta az egyesület az ünnepélyre a Magyar Tudományos Akadémiát, a jogi kar tanárait, a büntetőjogi szemináriumot és az ifjusági egyesületeket is.

— **A vasuti sztrájk vis major.** A kir. Curia IV. tanácsa most intézte el azon pereket, amelyek az 1904. évi április hóban kiütött államvasuti sztrájk folytán az államvasutak ellen indittattak. Egyik feladó a szállitmánya késedelmes megérkezéséből eredő kárát, illetőleg vesztett hasznát követelte, többen az állatszállitmányokban esett káruk iránt pereltek. Mindezen perekben az elsőfokon itélkező budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék igen beható és teljesen eredeti indokolással kimondotta, hogy vis majornak tekintendő a munkaadó hibáján kivül beállott és olyan mérvü sztrájk, amely valamely területen vagy munkaágban bizonyos időre vagy egyáltalán, vagy az illető eset körülményeihez képest lehetetlené teszi, hogy a munkaadó a munka végzésére alkalmazottakat szerezhessen. A budapesti kir. tábla és a kir. Curia a törvényszék ezen határozatát indokolásánál fogva helybenhagyta. A határozatokat, valamint az előző præcedensekre való utalásokat a lapunk mai számához mellékelt Hiteljogi Döntvénytár 67. sz. a. közli.

— **A Magyar Jogászegylet** folytatta f. hó 6-án megtartott teljes ülésén a «sztrájk jogalapjáról» meginditott vitát.

Dr. *Szakolczai* Arpád a sztrájkjogot a munkás alkotmányának, azon hatalmi állapotnak tekinti, melyet az ipari munkásság fontos gazdasági pozicziójánál, fokozódó müvelt-

ségénél és szervezettségénél fogva magának kivivni képes volt. A jogalkotó tényezők tehát hiábavaló munkát végeznek, ha egy meglevő és vissza nem csinálható hatalmi faktort vissza akarnak csinálni. A törvényhozó feladata, hogy a munkások szervezettségét, a munkások bérharczát beállitsa a békés fejlődés folyamatába. Ez pedig semmiféle erőszakos intézkedés által el nem érhető. Megpróbálták ezt a külállamok, Anglia, Francziaország, Németország, de sikertelenül. Az erőszakos rendszabályok elmérgesitették a bérharczot, forradalmivá, rendszertelenné tették azokat és az ipart folytonos megrázkódtatásoknak tették ki. Csak midőn elismerték, támogatták a szakszervezetek békés fejlődését, állott be az ipari béke. A legjobb sztrájktörvény az, mely kiterjeszti a politikai jogokat az összes állampolgárokra, mely biztositja a szakszervezetek jogait, az egyesületi jogot, mely véget vet az adminisztrativ kiutasitási jognak, mely a kihágások feletti biráskodást a rendes bíróságokhoz utalja.

Dr. *Pap* Dávid reámutat a legujabb gazdasági törvényjavaslatra, melynek szakaszai a mezőgazdasági munkást igazságtalanul elnyomják, munkaszünetelését deliktumnak minősitik, szerződési kötelezettségeinek teljesitését pedig büntetésekkel akarják biztositani. Rátér tételes törvényhozásunkra és kimutatja, hogy a sztrájkot sem az ipartörvény, sem a büntetőtörvény nem tiltja. Előbbi pusztán érvénytelennek nyilvánitja az ily irányu összebeszéléseket, utóbbi pedig csak a magánosok elleni erőszakot bünteti. Az oly sztrájk tehát, amely a felmondási idő betartásával történik, a munkás szabad elhatározására tartozik. Ennek daczára belügyminiszteri rendeletek folytán gyülések feloszlatása, eltolonczolások és a szakszervezetek korlátozása folytán a gyakorlati megoldás számos repressiv intézkedést mutat, ami nem hogy megszüntetné, hanem csak elmérgesiti a bérharczot. A szakszervezetek mellett szabad szervezetek alakulnak, amelyek a sztrájkokat hatósági ellenőrzés nélkül vezetik és segélyezik. Rátér azután arra, hogy egyéni munkabérszerződés és szabad egyezkedés a mai bérviszonyok közt nem lehetséges és reámutat arra, hogy Angliában a kollektiv szerződés, a munkaadó és munkás szervezettsége folytán sikerült a békét helyreállitani és a sztrájkokat megszüntetni.

A vitát az egyesület e hó 20-án tartandó ülésén folytatja.

— **«A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa határozatainak gyüjteménye»** czimü mü XI. kötete jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában. A müvet a felülvizsgálati tanács elnöke, Gottl Ágost kir. curiai tanácselnök, nagy buzgalommal állitja össze. Az eddig megjelent 11 kötetben feldolgozott jogesetek nemcsak a sommás ügyekre vonatkozó eljárási, hanem a rendes perekben is alkalmazandó anyagi jogszabályokat tartalmazván, a gyüjtemény minden tekintetben megbizható, sőt nélkülözhetetlen tanácsadója a bíráknak és ügyvédeknek. Ahol a határozat könnyebb megérthetése végett szükségesnek mutatkozott, a jogszabály előrebocsátása után, nemcsak a curiai határozat, hanem a periratok alapján elkészitett rövid ügyállás is közöltetik. Az egyes kötetek kezelését elősegiti a «tartalommutató», melyben a feldolgozott esetekben kifejezésre jutott jogszabályok az anyag szerint csoportosittatnak, valamint a nagy gonddal készitett «betürendes tárgymutató». A XI. kötet a m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsának 1905. évi julius 4-től 1906. évi julius 1-ig terjedő időtartamon át hozott határozataiból 235 elvi jelentőségü esetet tárgyaz. A XI. kötet ára vászonkötésben 10 korona.

— **Magyar Jogi Lexikon.** Számos szakférfiu közreműködésével szerkeszti dr. *Márkus Dezső*, a m. kir. Curia kisegitő birája. VI. kötet (Pergátló kifogás—Zsupán). Nagy lex. 8°, 1180 l.; Budapest 1907. a Pallas kiadása. Egy valóban monumentális munka befejező kötete fekszik előttünk, rendkivül diszes kiállitásban. A nyolcz évvel ezelőtt megindult Magyar Jogi Lexikon VI. és utolsó kötetének megjelenése tulzás nélkül eseményszámba megy a magyar jogi irodalomban. Sokan voltak a kételkedők, akik nem hittek annak lehetőségében, hogy jogirodalmunk képes lesz ilyen nagy munkának megalkotására és most bizonyára még többen lesznek, akik örömmel vallják majd be, hogy kellemesen csalódtak. Igaz, hogy ennek az eredménynek eléréséhez szükség volt egyrészről a szerkesztő bámulatos szorgalmára, kitartására és körültekintésére, másrészről pedig nem kevesebb mint 165 kiváló jogásznak közremüködésére, akik vállvetve törekedtek az első magyar jogi lexikon megalkotására.

Amit már az előző kötetek megjelenésekor osztatlan dicsérettel emeltek ki a lexikon összes birálói, azt befejező kötetének a sajtó alól kikerülése alkalmából is örömmel ismételjük. Ez a lexikon minden izében eredeti magyar munka, amely anélkül, hogy elhanyagolná a külföldnek akár jelen, akár elmult intézményeit, sajátos hazai viszonyainkat tartja első sorban szem előtt és a hazai jog összes részleteit ismerteti, magától értetődően, kizárólag eredeti czikkekben. S aki összehasonlitja ezt a lexikont a hasonló (egyébként nagyon kis számu) külföldi munkákkal, kellemes meglepetéssel fogja bevallani, hogy e magyar lexikon mindazoknál sokkal teljesebb, sokkal kimeritőbb és az igazságügynek sokkal több ágára terjed ki, mint azok (igy pl. ez a munka először öleli föl az igazságügyi igazgatás minden egyes részletét, beleértve az igazságügyi helységnévtárt is).

Különös érdeme a lexikonnak, hogy Horvát-Szlavonországok jogviszonyait a legnagyobb részletességgel tárgyalja horvát jogtudósok eredeti czikkeiben; hasonlóképen nálunk először ismerteti Bosznia és Herczegovina jogviszonyait, Szalay László, a közös pénzügyminiszterium tanácsosa tollából. A dolgozótársak névsorában a hazai tanári, a birói, az ügyvédi és közjegyzői kar legjobb neveit látjuk, igy Wlassics Gyula, Dárday Sándor, Imling Konrád, Vavrik Béla, Tőry Gusztáv, Beck Hugó, Fodor Ármin, Térfi Gyula, Balogh Jenő, Vécsey Tamás, Schwarz Gusztáv, Katona Mór, Magyary Géza, Kiss Mór, Lukács Adolf, Farkas Lajos, Kolosváry Sándor, Nagy Ernő, Moravcsik Emil, Babarczi-Schwartzer, Doleschall, Finkey, Ágoston, Angyal, Balogh Artur, Jászi Viktor stb.

Ezek mellett azonban a külföld nagyságai közül is számosan irtak a jogi lexikonba, igy pl.: Bar Lajos göttingeni, Brusa Emil és Lombroso Cesare turini, Endemann Vilmos volt bonni, Prins Adolf brüsszeli egyetemi tanárok, Schischmánov Milán a sofiai semmitőszék elnöke stb.

Az egész munka, 12,000 nél több önálló czimszót ölel fel (a VI. kötetben egymagában 2272 önálló czimszó van feldolgozva).

Ismételjük: kiadó, szerkesztő és dolgozótársak (kik közt a szerkesztő is szerepel igen sok czikkével) nagy értékü önálló munkával ajándékozták meg jogi irodalmunkat és mindannyian joggal büszkék lehetnek fáradhatatlan szorgalmuk eredményére. Dr. Márkus Dezső pedig, aki ezzel a munkával ujabb bizonyságát adta egyszerüen mesés munkabirásának és sokoldalu tudásának (ez a kötet körülbelül a századik Márkus-kötet), elévülhetetlen hálára kötelezte le magának az egész magyar jogászságot, amelyet már eddigelé is annyi hasznos és oly nagy elterjedésnek örvendő munkával ajándékozott meg.

A lexikon hat kötetének ára diszes kötésben 120 K.

— **A magyar határvámigazgatás és vámkezelés** szabályait állitotta össze Márffy Ede. Ara 4 K.

— **A kir. közigazgatási bíróság** közigazgatási osztályának döntvényei, elvi jelentőségü határozatok betü- és számsoros tárgymutatóját adta ki Érdeky Boldizsár pénzügyi titkár. Hasznos e tárgymutató, mert az nem csupán egyszerü vezérszó alatt tünteti ki és foglalja magában az illető határozatokat és döntvényeket ugy, hogy azok csak a vonatkozó kötetek segitségével vehetők használatba, hanem a határozatok és döntvények teljes szövegét rövid kivonatban tartalmazza. (Bolti ára füzve 4 K.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A feltételes elitélés** ellenzőjéül vallja magát a hesseni igazságügyminiszter, mert éppen nem tartja ezen intézmény megvalósitását az igazságszolgáltatás előbbrevitelének. A *Deutsche Juristenzeitung* a miniszter álláspontját a következő kommentárral kiséri: Ez a felfogás szerencsére elszigetelten áll. Ellenségesen áll ez azon nagy kriminálpolitikai feladattal szemben, mely alkalmi büntevőknek, különösen pedig a fiatalkoruaknak a kriminális szabályozással szemben való védelmében áll. Egyébként a feltételes elitéléssel és a vele közel rokonságban álló feltételes megkegyelmezéssel tett tapasztalatok a miniszter elutasitó álláspontját legkevésbbé sem igazolják.

— **A járásbirósági eljárás** reformját tervezik Németországban. Egyrészről a járásbirósági hatáskörnek 1200—1500 márkára való kiterjesztését tervezik, másfelől az eljárás gyorsitására irányuló törvényhozási intézkedéseket hoznak javaslatba.

— **Az «Ixl» sorsa.** E szó «Ixl» (ejtsd: ájkszl) összevont, fonetikus formája ennek az angol kifejezésnek: «I excell», mely kiejtve körülbelül szintén ájkszl-nak hangzik és annyit jelent, hogy «én kitünő vagyok». Ezen az alapon az «Ixl» szónak bejegyzését, mint amely az áru minőségére tartalmaz utalást, a német szabadalmi hivatal mindkét fokon megtagadta és határozata jogerőre is emelkedett. Az «Ixl» vissza volt verve. Ezek után egy szivósabb kereskedő tett kisérletet, ki a Patentamtnak elutasitó határozatai ellen perorvoslattal élt a Reichsgerichthez és felebbezése — sikerre vezetett. A legfelsőbb bíróság ugy találta, hogy a széles körben meginditott nyomozás adatai nem igazolják, hogy az «I excell» kifejezésnek «Ixl»-ként való leirása oly mértékben általános szokás volna, hogy ezen kifejezést a forgalom, mint dicsérő minőségjelzőt fogná fel. Utal az indokolás arra, hogy ez megállapitható volt pl. ama szavak tekintetében, amelyekre az első fórum hivatkozik: mint a «Cantbendem», amely a «Can not bend them»-ből van fonetikusan összevonva és ezt jelenti: «nem hajlitható», (pl. merevitett drótból készült használati tárgyakra), vagy «Everedy», amely az «Ever ready» szavakból van összevonva és azt jelenti, hogy «mindig kész», (pl. villamos zseblámpásra.) *(Iparjogi Szemle.)*

A melun-i (Francziaország) polgármester a következő indokolással záratta be az ottani nyilvános házakat: «Tekintettel arra, hogy az ember személye mások által kereskedés tárgyává nem tehető; tekintve, hogy a nőnek joga van ahhoz, hogy tiltakozzék a prostituáltatása, kizsákmányoltatása és zárt házakban való tartása ellen; tekintettel továbbá arra, hogy a nyilvános házak a ragályos betegségeknek *és a kriminalitásnak* a melegágyai s végül tekintettel arra, hogy az ily házak intézménye *az egyéni szabadság* eszméjével össze nem fér: a meluni nyilvános házaknak adott engedélyek ezennel visszavonatnak.» *Dr. Th. L.*

— **Angliában** mind kevesebb esetben alkalmazzák a botbüntetést, de Kelet-Indiában annál sürübben szabják ki azt a bíróságok. Igy 1905-ben közel huszonötezer egyénen hajtották végre a botbüntetést, az Indiában honos kegyetlen módszerrel, amely abban áll, hogy az elitéltet egy háromszögletü deszkára fektetik és indiai, avagy bambusznáddal legfeljebb 30 ütést mérnek rá. Igen sok embernek a halálát okozza e büntetés, amely az angol-indiai börtönökben észlelt halálozási viszonyokra (2%) nagy befolyással van. *Dr. Th. L.*

— **Egyik angol bíróság előtt** egy magánfogat tulajdonosa pereltetett, amért egy kerékpározó nőt elgázolt. Mivel a biró a tanuvallomásokon eligazodni nem birt, elrendelte, hogy az elgázolási jelenet előtte az utczán megismételtessék. Tényleg a felperesnő kerékpárjával az utczasarkon állittatott fel és alperes fogatát közvetlen közelben elhajtotta mellette. Visszatérve a tárgyalóterembe, a biró kijelentette, hogy az eset megismétlése itéletének formálásában, melylyel felperesnőnek adott igazat, nagy segitségére volt. *F. K.*

— **Adófizetők kártéritési kötelezettsége Irországban.** Irországban törvény van, mely szerint az a személy, aki másnak szándékos cselekvéséből testi sértést szenvedett, kártéritést nyerhet az illető kerület adófizetőitől. Az angol miniszterelnök interpelláczióra válaszolva, kijelentette, hogy nem szándékozik hasonló szellemü törvényjavaslatot Angliára kihatólag előterjeszteni. *F. K.*

— **Az indiai** kormány hatalmas fogházat épittetett Montgomeryben. A kétezer foglyot befogadó óriási fogház valóságos kis város, amely kőfalaktól körülvett negyedekre oszlik. A foglyokkal igen jól bánnak e fogházban; élelmeztetésük is sokkal jobb, mint mikor szabadlábon vannak. Különös gondot fordit a kormány a foglyok egészségének a megóvására, valamint a munkáltatásukra is. A fogház legérdekesebb részei a munkatermek, amelyekben a foglyok szőnyegek és szövetek készitésével foglalkoznak. Mindegyik rabnak van patkány- és egérfogója. (Tudvalevőleg e két állat a terjesztője a sok ragálynak, különösen a pestisnek). Minden élve elfogott állatért 10 jegyet kapnak a foglyok s minden 25 jegy egy nappal röviditi meg az elitélt szabadságvesztésbüntetésének a tartamát. Mindezzel a fogház egészségi viszonyainak az épségbentartását czélozza a kormány. *Dr. Th. L.*

— **Az egyén alkotmányszerü immunitása az északamerikai Egyesült-Allamokban.** A bécsi jogászegyletben *Burges*, a newyorki Columbia-egyetem tanára ezen czim alatt tartott előadásából emeljük ki a következő részleteket:

Az Unio egyetlen állama sem hozhat visszaható erővel felruházott büntető jogszabályt; nem dekretálhatja a rabszolgaságot vagy az egyén akarata elleni szolgálati viszonyt. Egy állam törvénye sem definiálhatja a hazaárulást másképp, mint az Unio alkotmánya, mely szerint hazaárulás csak abban az egy esetben forog fenn, ha olyan polgár, aki az Uniónak hüséggel tartozik, háborut visel ellene. Ezen cselekmény tekintetében pedig az itélet más bizonyitékra nem alapitható, mint két tanu vallomására, vagy a vádlottnak nyilvános tárgyaláson tett beismerésére. Az Unió államainak törvényhozó testületei senkit életétől vagy szabadságától meg nem foszthatnak, csak a rendes bíróságoknak van erre joguk. Nem szabad a magántulajdont adóhatalom vagy kisajátitás utján, vagy más módon elvenni, csak az alkotmányszerü, rendes birói uton. Egy állam sem hozhat olyan törvényt, mely a szerződésileg elvállalt kötelezettség alól valakit felment. Egy állam sem alapithat állami egyházat és nem segélyezhet és nem ajánlhat egyetlen egyházat sem, valamint nem akadályozhat senkit vallásának szabad gyakorlatában. Az egyháznak viszont nem szabad az egyén jogi viszonyainak szabályozásába belebocsátkozni. Egy állam törvényhozása sem tilthatja meg polgárainak a békés gyülekezést, a kongresszusnál vagy az elnöknél való kérvényezést, vagy a fegyver viselését.

Természetes, hogy amit a törvényhozásoknak nem szabad tenni, az tiltva van a kormányoknak is.

Hogy pedig ezek az immunitások tényleges védelemben is részesüljenek, azt eléri az alkotmány azon rendelkezése, melyszerint a bíróságok vannak hivatva bármely polgár által meginditható perben itéletileg megállapitani, hogy sérti-e valamely törvény az alkotmányt. És a bíróságok elég gyakran meg is állapitják egyes államok törvényeinek érvénytelenségét.

— **A recifei** (Brazilia) egyetemen a büntetőjogi tanszéket három tanszékre osztották; az egyiknek a tanára a büntetőjogbölcseletet és a büntetőjog általános tanait, a másiké a büntetőjog különös részét, a harmadiké pedig a börtönügyet és a katonai büntetőjogot adja elő. A bünvádi eljárást a perjogi tanszéken müködő tanár adja elő, aki egyszersmind a polgári és a kereskedelmi perrendtartásnak, illetve eljárásnak is az előadó tanára. Ugy az anyagi, mint az alaki büntetőjogot, két éven át adják elő s mig az első éven kizárólag az elmélet tanait ismertetik, addig a második évi előadások tárgya kizárólag a gyakorlat köréből van véve. *Dr. Th. L.*

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Önállóan dolgozó ügyvédjelöltet keresek, jó fizetéssel. Tót és német nyelv birása szükséges. Dr. Ferdinándy Béla, ügyvéd, Tur.-Sz.-Mártonban. 12171

Alapos vidéki gyakorlattal biró és nagyobb forgalmu ügyvédi irodának teljesen önálló vezetésére képes jogtudor ügyvédjelölt azonnal, esetleg május 1-jére alkalmazást nyer. Fizetés havi 200 korona és a szokásos mellékjövedelem. Ajánlatok az eddigi müködésnek tüzetes megjelölésével dr. Ernst Lajos ügyvédhez Módosra (Torontálmegye) intézendők. 12177

Nyugalmazott kir. albiró közjegyző-helyettesnek ajánlkozik. Czim a kiadóhivatalban. 12172

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 16. szám. Budapest, 1907 április 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Fayer László tudományos egyéniségének jellemzése. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — A rehabilitációról. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvédtől. — A Btk. 359. §-a és a kereskedelmi törvény 95. §-a. *Biró Vilmos* szegedi kir. táblai birótól. — Néhány szó a birói munkaerő kiméléséről. *Dr. Tornovszky Béla* kolozskir. törvényszéki birótól. — A biráskodás gyorsitásáról *Dr. Polgár Jenőtől* — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Fayer László tudományos egyéniségének jellemzése.

— Részlet Balogh Jenő emlékbeszédéből. —

Minden tudós és minden tanár, ha egyáltalában számottevő egyén, kivéve azt az egy-két uttörőt, akikből több évszázadban csak egy-egy jelentkezik, tudományos munkásságában annak a korszaknak jellemző vonásait tünteti fel, amelynek irányelvei szellemében munkálkodott és tanitott.

A büntetőjog tudományos müvelésében három ilyen főkorszak van. Az első a XVIII. század második felében kezdődő és a XIX. század elején nyert törvényhozási megvalósitást. Ez az irány az egész büntető törvénykezést emberiesebbé és egyuttal igazságosabbá tette és sulyt helyezett az egyéni jogok elismerésére, a büntetőjog szoros alkotmányjogi vonatkozásainak hangsulyozására. A második főirány a büntetőjognak és perjognak mint jogi tanszakoknak dogmatikai müvelése. A harmadik csoportba azok a radikális uj irányok tartoznak, melyek a sociologia és a természettudományok kutatási módszerét vitték át a szóbanforgó tudományágak körébe. Mint az anyagi büntetőjog müvelője, Fayer a *tételes* büntető törvénykönyvek és az ugynevezett *klasszikus iskola* alapján áll, de azért *a közvetitő* irányoknak ama tagjai közé tartozott, akik tudományuknak folytonos haladását nemcsak előmozditani kivánták, hanem akik részére a szakadatlan fejlődés és a tételes jog birálata és átalakulásának előkészise valódi lelkiszükséglet is volt. A törvénykönyvek értelmezése mellett lelkiismeretesen megvizsgálta az uj irányok tanait és azokból sok használhatót elfogadott.

Még a merésznek látszó uj eszmék vizsgálatával is behatóan foglalkozott és csak érett megfontolás után vetette el azt, ami tudományos meggyőződésének alapeszméivel nem volt összeegyeztethető.

1. *Büntetőjogi világnézetének* két alaposzlopa volt, melyre müveinek rendszerét fektette: *az egyéni felelősség* és az *akaratszabadság*. Ezért feltétlenül visszautasitotta mind a Lombroso-féle determinisztikus bünügyi embertan alaptételeit, mind a büntető sociologiai iskoláknak az emlitett két alaptétellel össze nem egyeztethető tanitásait.

A részletkérdésekben felfogását két vezéreszme irányitotta. Az egyik volt *az egyéni szabadsági vonatkozásoknak* felismerése és a büntetőjog *alkotmányjogi* kapcsolatainak teljes érvényrejuttatása, a másik: *a szerencsétleneknek lehető megmentése és felemelése*, a büntettesekkel szemben alkalmazott társadalmi és állami megtorlásnak *enyhitése* és evvel kapcsolatban a bünösöknek, a bukottaknak *enyhe* megitélése.

Mindezen szempontokból Fayer valóban ujabb megtestesülése volt annak az eszmeáramlatnak, amely a XVIII. század második felében a társadalom-bölcselet és a büntetőjog ujabb irodalmában jelentkezett és törvénybe foglalni kivánta mindazt, ami a hatalom önkényével szemben biztositékokat nyujt az egyéni szabadságnak és a polgárok jogai javára. Emellett müveiben és tanári müködésében valóban az eszményi lelkesedéstől és emberbaráti érzésektől áthatott, *mindent megbocsátó* és egyben-másban tagadhatatlanul *optimista* XVIII. századbeli irók nemes szelleme nyilatkozott meg.

Azokban a végső következtetésekben, amelyekkel tudományának nagyobb problémáira nézve állást foglalt, alkotmányos meggyőződése és emberszerető szive egyformán irányitották. Ezek teszik érthetővé évtizedeken át folytatott nagy küzdelmeit és törekvéseit is. Ezekből az alapeszméiből természetszerüleg következett, hogy melyek voltak azok a problémák, melyekkel legszivesebben foglalkozott, amelyekre előadásaiban és kézi könyveiben a legnagyobb sulyt helyezte.

Tudományos meggyőződésének alaptételei megállapithatók az igazságügyi szervezet és a büntető perjog néhány főbb problémájára nézve elfoglalt álláspontjából, melyet időrend szerint korábban fejtett ki.

Az 1844. évi törvényjavaslatért vivott maradandó emlékü küzdelem óta senki Fayernél nem volt őszintébb, kitartóbb és lelkesebb hive *az esküdtszéknek*, melyben az igazságügyi szervezetnek alkotmányjogi és politikai vonatkozásai leginkább kidomborodnak és mely egyuttal a büntetések enyhitésére, illetőleg a felmentésre irányuló hajlandóságánál fogva rendszerint nem a szigoru megtorlásnak, hanem igen gyakran a megbocsátásnak, a kegyelem gyakorlásának egyik organuma.

Még mint a budapesti ügyvédi kamara tagja, e kamara választmányának megbizásából, 1884-ben szerkesztette Fayer «*Bünvádi eljárásunk reformjához*» czim alatt az esküdtszék mellett a meggyőződés hevétől áthatott azt az emlékiratát, amely a Csemegi-féle eljárási tervezetek ellen folytatott küzdelemnek némely más kiemelkedő dolgozatai, különösen *Dell'Adami* és mások felszólalásai mellett a legnagyobb hatást tette arra, hogy büntetőtörvénykezésünk törvényhozási szabályozásánál az esküdtbiróság hatáskörének jelentékeny kiterjesztése biztosittassék. Még életének utolsó évében is, sok előkészület alapján és egészségi állapotát tekintve nagy erőmegfeszitéssel, Fayer az esküdtbiróság ügyének ujabb áldozatot hozott. A nemzetközi börtönügyi bizottság felkérésére elvállalta az előadó tisztét a VII. nemzetközi börtönügyi kongressuson az esküdtbiróságra vonatkozólag napirendre tüzött kérdés tekintetében. Elsősorban az ő tekintélye, népszerüsége, jelenvolt nagyszámu volt tanitványainak szavazata voltak döntők az eredménynél, amely kedvező volt az esküdtbiróság ügyére nézve.

Az esküdtszék mellett nagy sulyt helyezett Fayer *a birói alkotmány intézményszerü biztositékainak* megállapitására és *az egyéni szabadság*, valamint a *polgári jogok* korlátozásának törvényhozási szabályozásánál *szabatos és* lehetőleg szük körre vont tételek megvonására.

Az eljárási szabályok tekintetében és a BP. birálata körül vezércsillaga volt *a perjogi szabadelvüség és az ügyfél-egyenlőségnek* lehető megvalósitása. Kiváló sulyt helyezett arra, hogy a *terheltnek és a védelemnek* tág hatáskör adasssék, sőt hogy a védelem a váddal szemben bizonyos kedvezményeket is kapjon.

Ellenben a *perjogi formalismussal* szemben sohasem titkolta határozott ellenszenvét. Heves harczot folytatott a *perorvoslatok kiterjesztése* érdekében és a Curiának a semmiségi panaszok bejelentésére vonatkozó judikaturája ellen.

Az *anyagi büntetőjogból* főbb nézeteinek feltüntetése végett rövidség okáért a következőkre kell szoritkoznom:

Ezen a téren is iparkodott háttérbe szoritani azt, amit «büntetőjogi formalismus»-nak nevezett.*

Nem a jogi dogmatika legnehezebb kérdései érdekelték, hanem inkább az *emberiességi szempontok, az alkotmányjogi vonatkozások, a büntetési rendszer*, a börtönügy egyes kérdései, stb.

Évtizedeken át hévvel küzdött a halálbüntetés *ellen*. Még utolsó évében is lelkesen csatlakozott ahhoz a nemzetközi abolitionista mozgalomhoz, mely az 1905. évi budapesti nemzetközi börtönügyi kongressus alkalmával indult meg.

A *büntetési rendszer* reformja tekintetében legtöbbnyire helyeselte mindazokat a követelményeket, amelyek a megtorlás *enyhitésére*, illetőleg lehető *mellőzésére* irányultak. Sürgette a *feltételes elitélés* behozását, melynek Magyarországon 1889-től fogva egyik kiváló és mindhaláláig kitartó előharczosa volt. Küzdött Btk.-ünk magas minimumai és a büntetési tételek magas középmértéke *ellen*. Egyik nagy érdeme, hogy évtizedeken át következetesen és lankadatlanul követelte a *minősitett lopásra* Btk.-ünkben megállapitott túlszigoru büntetési tételek *leszállitását*. A szegényebb néposztályok lehető kimélése végett sürgette a *pénzbüntetések* végrehajtásának *reformját*. Évtizedeken át különféle irányokban nagyon sokat tett a *fiatalkoruak érdekeinek* hathatósabb elismerése czéljából mind a megelőzés, mind a büntetési rendszer, mind a bünvádi eljárás terén.

Egyike volt az elsőknek, akik hazánkban a *gyermekvédelem* præventiv jelentőségére figyelmeztettek; évtizedeken át folyton kivánta a *javitó intézetek* számának és befogadási képességének szaporitását. Az 1899-ben Budapesten tartott nemzetközi gyermekvédő kongressuson terjesztette elő azt a becses előadmányt, amelyben a *fiatalkoruak bünügyeiben* létesitendő eljárási reformoknak egész sorozatát javasolta. Ez utóbbiakból törvényhozásunk remélhetőleg már a közel jövőben egy-kettőt meg fog valósitani.

Többször kifejtette, mennyire szükséges volna a *patronaget* hazánkban is az egész országra kiterjedőleg szervezni.

Nagy tévedés volna azonban azt hinni, hogy *egyedüli* törekvése a repressio *gyengitése* volt. Szintén Fayer figyelmeztetett bennünket arra, hogy törvényhozásunk *számos jogi érdeket nem kellőleg oltalmaz*, hogy a magyar Btk. több irányban nem védi eléggé az erkölcsi javakat, sem némely kegyeleti érdekeket, sem a női becsületet, stb.; valamint nem bünteti eléggé szigoruan a munkaadóknak azon sulyos mulasztásait, melyeket ő «*ipari culpa*» gyüjtő név alatt szeretett egybefoglalni. E felirás alatt azt értette, hogy a munkaadók vétkes könnyelmüségből, gyakran menthetlen vagyoni okokból meg nem felelő berendezés, munkaeszközök, ipari üzem utján a munkások életét és testi épségét sulyos veszélyeknek teszik ki.

2. A fennebbiekben vázolt tudományos meggyőződése több dolgot megmagyaráz. Mindenekelőtt azt, hogy elhunyt tanártársamat a *jogi dogmatikának* fényes technikája egészen *hidegen hagyta*.

A büntetőjog dogmatikája terén a XIX. századnak különösen második felében a franczia, a belga, az olasz, de mindenekfelett a német tudományos irodalom, a büntető perjogra nézve pedig különösen a német ujabb processualisták valóban óriási eredményeket mutathatnak fel.

Sokszoros személyes érintkezésből tudom, hogy Fayer tudomást vett ennek az iránynak kiválóbb termékeiről, de egészben véve azt nem értékelte, sőt kicsinyelte is, a büntető perjog terén pedig épen elhibázottnak tartotta. Amióta az utóbbi tudományág müvelése terén *Bülow, John, Kries* és más kiváló processualisták hatása alatt a dogmatikai irány mindinkább tért foglalt, Fayer az ellen többször kikelt, sőt ezt a tárgyalási módszert egyenesen helytelenitette is.* Annyiban igaza is volt, hogy egyik-másik német iró munkáiban épen ugy, mint az anyagi büntetőjog németországi nagy dogmatikusainál az alkotmányjogi, egyéni szabadsági, szabadelvüségi szempontoknak és a védelem érdekeinek jelentékeny elhanyagolását találhatjuk.

3. Élénk igazságérzete, nagy emberszeretete és a gyengék és szerencsétlenek iránt érzett szánalma, az a megbocsátás, amelyet még az elbukottaktól és a büntettesektől sem vont meg, együttesen vezették és lelkesitették azokban a nemes küzdelmekben is, melyeket *igazságszolgáltatási tévedések helyrehozásáért*, illetőleg egyes elitéltek büntetésének enyhitése czéljából folytatott.

Minek emlitsem névszerint? hisz' mindnyájan ismerjük azokat az eseteket, melyekért hónapokon, néha éveken át oly sok utánjárást, tudakozódást fejtett ki, melyekben előtte személy szerint ismeretlen egyének ártatlanságának kimutatására, a magyar büntető törvénykezés történetében valóban páratlanul álló önzetlenséggel, oly sok munkát forditott?!

Sokan, akik távolabb álltunk ez ügyek egyikétől-másikától, akár hivatalos adatokból, akár megbizható oldalról nyert felvilágositások utján néha kétségben voltunk egyik vagy másik elitélt bünössége vagy ártatlansága tekintetében, de Fayer valóban át volt hatva attól a meggyőződéstől, hogy az illetők, akiknek ügyét magáévá tette, teljesen ártatlanok. Ezért lelkesedett ügyük igazságáért és adott hazánkban is fényes példát arra, mikép kell igazságszolgáltatási tévedések ellen küzdeni.

A rehabilitácziő-ról.

A büntetőtörvény egyik sarkalatos alapintézkedése, hogy büntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint amelyet arra a törvény megállapitott. (Btk. 1. §.)

Ezen intézkedés szorosan összefügg az államhatalom azon érdekével, mely szerint minden bünösnek lakolnia kell az általa elkövetett büncselekményért, a büntetés a bünösség fokára befolyással biró sulyositó és enyhitő körülmények figyelembevételével szabatik ki, (Btk. 89. §.) a bünös tehát éppen annyi büntetést kap, mint amennyire rászolgált, de ezzel quitt! Sulyosabban nem lakolhat csak éppen annyira, amennyi büntetést a törvény ezen tettre megállapitott.

És mégis lépten-nyomon azt kell tapasztalnunk, hogy a bünös minden tetteért háromféleképpen lakol. El kell ugyanis szenvednie a törvényes büntetést, de ezenfölül bünteti őt a társadalom, mely élte fogytáig emlékezteti őt arra, hogy bünös! Végül bünteti maga a törvény is, midőn az egyszer elszenvedett büntetés puszta tényéhez sulyos következményeket füz.

Nem beszélek a büntetés társadalmi következményeiről. Eléggé ismeretes, hogy a büntetés társadalmi megbecstelenitő hatása ugyszólván sohasem marad el, a társadalom kebeléből a bünöst kiküszöböli, annak a tisztes megélhetés lehe-

* *A magyar büntetőjog kézikönyve* czimü munkája első kiadásában az előszót azzal kezdte, hogy könyvében «a fogalmi kultus helyébe a reális viszonyok kultusát helyezte».

* *A BP. vezérfonala* cz. munkájában (Előszó. VI. l.) e részben nagyon élesen nyilatkozott.

tősége elé temérdek gátat vet és bizony — valljuk be őszintén — még azt sem tesszük meg, mit e szerencsétlen embertársaink érdekében a patronage körében megtenni módunkban állana.

Rabsegélyző egyleteink eredményes közbenjárása ritkán vezet czélhoz.

Foglalkozni kivánok azon következményekkel, melyek a büntetés tényéből törvényszerüen folynak.

E következmények disqualifikáló hatása különbözőképpen nyilvánul. Az elitélés disqualifikál bizonyos állásokra, bizonyos cselekményekre, gátolja bizonyos engedélyek elnyerését, stb. Némely esetben bármely elitélés járhat ily következményekkel, más esetekben csupán valamely határozott büncselekmény miatti elitélésnek van ily sujtó hatása.

Anélkül, hogy az összes vonatkozó tételes rendelkezéseket kimeritően felsorolni akarnám, csoportositom a főbbeket:

1. A tanu megesketése mellőzendő, ha hamis tanuzásért, vagy hamis esküért jogerejüleg elitéltetett, a sommás eljárásban az 1893 : XVIII. tcz. 91. §-ának 3. pontja alapján, mely szakasz az idézett törvény 215. §-a szerint a rendes eljárásban is alkalmazandó. Bünügyben mellőzendő a tanu megesketése az 1896 : XXXIII. tcz. 221. §-ának 2. pontja alapján, ha hamis tanuzás vagy hamis eskü miatt el volt itélve, habár büntetését kiállotta.

Megjegyzem, hogy a sommás eljárásról szóló törvény idézett szakaszának képviselőházi tárgyalása során, 1893. évi május 13-án *Szilágyi Dezső* akkori igazságügyminiszterrel szemben *Polónyi Géza* mellőzni kivánta a kérdéses szakasz ezen rendelkezését, «középkori reminiscentiának mondta, hogy valaki örök életére diffamáltassék s hiteltérdemlőségében egyszer s mindenkoron lehetetlenné tétessék».

Az 1893 : XVIII. tcz. 98. §-a szerint hamis tanuzás vagy hamis eskü miatt a fél megesketése is mellőzendő.

Aki az emlitett büncselekmények (hamis tanuzás, vagy hamis eskü), vagy nyereségvágyból elkövetett valamely büntetendő cselekmény miatt bünösnek itéltetett, az az 1881 : LIX. tcz. 21. §-a alapján csupán főesküre s erre is csak akkor bocsátható, ha az neki ellenfele által kináltatott, vagy ellenfele által neki visszakináltatott.

A hamis eskü vagy nyereségvágyból elkövetett büntett képtelenit arra, hogy az illető irásbeli magánvégrendeletnél tanuskodhassék. (1876 : XVI. tcz. 2. §.)

A kérdésünket illetőleg sok helyütt előforduló törvényszerkesztési pongyolaság felől nem akarok feleslegesen beszélni, de itt mégis rámutatok egynémely különféleségre. Igy az 1893 : XVIII. és az 1896 : XXXIII. tcz. hamis tanuzás és hamis esküről beszélnek, az 1881 : LIX. tcz. ezeket és azonkivül a nyereségvágyból elkövetett büntetendő cselekményeket (tehát büntett, vétség, kihágás) emliti fel, mig az 1876 : XVI. tcz. mellőzi a hamis tanuzást és a nyereségvágyból elkövetett deliktumok közül csak a büntettekre terjeszkedik ki.

2. A legtöbb következmény a nyerészkedési szándékból elkövetett büntett vagy vétséghez füződik.

Aki ugyanis e büncselekmények miatt el volt itélve, az az 1883 : I. tcz. 1. §-ának *b)* pontja szerint állami vagy köztörvényhatósági tisztességre ki nem nevezhető, illetőleg arra meg nem választható, az 1886 : XXI. tcz. 23. §-ának *h)* pontja szerint nem lehet törvényhatósági bizottsági tag, az 1886 : XXII. tcz. 34. §-a szerint a községi képviselői névjegyzékbe fel nem vétethetik, az 1897 : XXXIII. tcz. 5. §-ának 1. pontja szerint az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel, bünügyben az illetőnek, mint tanunak megesketése az 1896 : XXXIII. tcz. 222. §-ának 3. pontja szerint mellőzhető.

Az, hogy «nyerészkedési szándék» alatt mi értendő, sehol kimondva nincs, adott esetben tehát a bíróság tartozik mérlegelni, hogy e szándék fenforgott-e vagy sem. A joggyakorlat és az irodalom szerint e szándék fenforog, ha a büncselekmény aljas vagyoni rugóra vezetendő vissza és ez viszont előfordulhat épp ugy a vagyon elleni, mint más büncselekményeknél is.

3. Minden büntettnek, továbbá a nyereségvágyból elkövetett és a közszemérmet sértő vétségnek az a következménye, hogy az, aki ily cselekmény miatt jogérvényesen elitéltetett, az 1889 : VI. tcz. 24. §-a alapján az önkéntesi kedvezményből ki van zárva.

4. Legmesszebb ment az 1874 : XXXV. tcz., melynek 2. §-a szerint közjegyző csak az lehet, aki fedhetlen jellemü, de már az e szakasz helyébe jött 1886 : VII. tcz. 1. §-ában csak azt kivánja meg, hogy az illető nyereségvágyból eredő büntett vagy vétség miatt elitélve nem volt.

Az ügyvédeket illetőleg az 1874 : XXXIV. tcz. 3. §-a szerint megtagadandó a felvétel, ha a kérvényező oly büntett vagy vétség miatt fenyittetett meg, mely miatt őt az idézett törvény 65. és 66. §-ai értelmében az ügyvédség gyakorlatától el kellene mozditani.

Az 1888 : XXXV. tcz. 5. §-a szerint italmérési engedély csak annak adható, aki fedhetlen előéletet igazol és az idézett törvény 10. §-a szerint az adott engedély megszünik, ha az engedélyes büntett vagy vétség miatt jogérvényesen elitéltetik.

5. A dohánygyártmányok eladására vonatkozó szabályok 4. §-a szerint dohányeladási engedély csak annak adható, aki büntény, vagy 1867 márczius 10. óta elkövetett dugáruság, vagy más jövedéki kihágás miatt el nem itéltetett.

6. Az 1885 : XI. tcz. 5. §-ának 4. pontja szerint sem maga, sem pedig özvegye vagy árvája részére állandó ellátásra vagy egyszersmindenkorra szóló részeltetésre igényt nem tarthat azon állami tisztviselő, altiszt, vagy szolga, aki valamely büntetendő cselekményért hivatalvesztésre itéltetett.

Ezen törvény 35. §-ának 5. pontja szerint állami tisztviselő, altiszt vagy szolga neje, illetve leánya sem érvényesitheti ellátási igényét, ha valamely büntetendő cselekményért hivatalvesztésre itéltetik, sőt azt, ha már állandó ellátásban részesül, elveszti.

7. Sulyos konzequenciának tekintendő, hogy az 1896 : XXXIII. tcz. 133. §-a alapján a terhelttől az első kihallgatás kezdetén megkérdezendő, volt-e már büntetve és ha igen, hol, mikor és mi miatt?

E törvény indokolása (275. l.) az emlitett kérdéseket a visszaesés, beszámitás, továbbá a terhelt azonosságának megállapitása czéljából tartja szükségeseknek.

8. Az 1874 : XXXIII. tcz. 13. §-ának azon rendelkezése, mely szerint az, aki gyilkosság, rablás, gyujtogatás, lopás, orgazdaság, okmányhamisitás, csalás, hamis bukás, hamis eskü miatt jogérvényes itélettel elmaraszttaltatott, országgyülési képviselővé nem választható, módosult a Btk. 56. §-ának 1. pontja által.

9. Az 1877 : XX. tcz. 43. §-ának *g)* pontja igy szólt Gyámságot és gondnokságot nem viselhetnek, akik hamis vagy vétkes bukás, vagy amennyiben a törvény ellenkezőt nem rendel, más büntett miatt elitéltettek, habár büntetésüket kiállották. Ezen szakasz az 1880 : XXXVII. tcz. 25. §-a alapján a Btk. értelmében alkalmazandó.

10. Utoljára hagytam az 1874 : XXXIV. tcz. 24. §-át, mely némi nyomát mutatja a rehabilitációnak. Ezen, a Btk.-vet életbeléptető törvény 22. §-a által érintetlenül hagyott szakasz szerint az ügyvédi kamarai választmány tagjává meg nem választható az, aki hivatali vagy egyéb büntett, illetve vétség miatt megfenyittetett. Azonban három év után ezen kizárási okok megszünnek, ha az illető ügyvéd ezen idő alatt ujabb büntetés alá nem esett.

Ezen szemelvények meggyőzhetnek a következőkről.

Hiába hozza be a Btkv. a hivatalvesztésnek és a politikai jogok gyakorlata ideiglenes felfüggesztésének mellékbüntetéseit. Hiába mondja a Btkv. 57. §-a, hogy a *mindent* gyógyitó idő e tekintetben is expiál, midőn a mellékbünte-

*

tés tartama vétség esetében három, büntett esetében tiz évnél tovább nem terjedhet. Hiába beszél a Btkv. elévülésről, midőn a 120. §. még a kiszabott büntetés végrehajtását is — 5—25 év elteltével — kizárja. Látjuk, hogy más törvények az idő ezen engesztelő hatását nem ismerik és örök időkre tartó, soha le nem mosható bélyeget sütnek azon szerencsétlen ember hátára, aki e mindenkorra rajt tapadó bélyeg nélkül is társadalmunk «morál»-tanai szerint vajmi keservesen akad «tisztes» kenyérre és ezért, de csak ezért szaporitja a visszaesők ijesztően nagy számát.

A külföldi törvények az elitélés tényéhez hasonló, sőt sulyosabb következményeket füztek, de Franciaország már 1791-ben szervesen kiépitette a rehabilitatio jogintézményét, melyet azóta számos ujabb törvényalkotással fejlesztett. A franczia példát nyomon követték először azon államok, melyek a Code pénal nyomán indultak, de utat tört e jogintézmény ma már a legtöbb európai, sőt számos Európán kivüli állam törvényhozásába is.

Elmaradt Németország, Ausztria és Magyarország.

A nemzetközi büntetőjogi egyesület 1905 szept. 14-én foglalkozott e kérdéssel és kivánatosnak jelezte, hogy ezen elv fogadtassék el azon államok törvényhozása részéről is, hol a rehabilitácziót még nem ismerik. Ajánlotta, hogy a rehabilitation gracieuse helyett a büntetlen előélet jogkedvezménye birói határozat utján adassék meg. A rehabilitáczió elvben a büntetés kitöltése, kegyelemből elengedése, illetőleg végrehajtás elévülése után a próbaidő alatti jó magaviselet esetében engedélyezendő. Visszaesőkkel szemben hosszabb próbaidő kötendő ki. A próbaidő alatt a bel- vagy külföldön tartózkodás egyenlő hatályunak tekintendő. A rehabilitáczió eltörli az elitélés hatályát és a jövőre elháritja azon jogkövetkezményeket, melyekkel ezen elitélés egybe volt kötve. A büntetések a rehabilitáczió után a nyilvántartási jegyzékekből törlendők. A biró kérdezési joga a terhelt és a tanu korábbi büntetéseire vonatkozólag aként korlátozandó, hogy ama jog gyakorlata a rehabilitáczió elvével össze ne ütközzék. A rehabilitáczió iránti kérvény és az arról szóló birói határozat közzététele mellőzendő.

Ausztria *dr. Bachrach* bécsi ügyvéd kezdeményezésére foglalkozik a kérdéssel. Az osztrák rabsegélyző egyesületek 1906 április 9-én megtartott első kongresszusán *dr. Bachrach* vetette fel a kérdést, előadása alapján a kongresszus kimondta, hogy e jogintézmény sürgős meghonositását kivánatosnak tartja és megbizta a linczi egyletet, hogy a jövő kongresszusra kész törvényjavaslatot dolgozzon ki. A linczi egylet e megbizásnak eleget tett, sőt két javaslatot is készitett, ezekből a bécsi egylet — az egyik linczi javaslat alapulvétele mellett — ujabb tervezetet állitott össze, melyet a f. évi márczius 20-án megtartott második kongresszus letárgyalt. E tárgyalás eredményeképen az alább szóhü másolatban közölt törvénytervezet jött létre.

Miután a bécsi tanácskozásokon ottani kartársaim meghivása folytán résztvettem, a budapesti ügyvédi körben f. é. április 4-én ismertettem az osztrák javaslatot. A kör választmánya április 11-iki ülésében foglalkozott a kérdéssel és megbizta *dr. Berger Miksa* kartársamat azzal, hogy a mi viszonyainknak megfelelő tervezet alapelveit dolgozza ki és terjessze a kör elé.

A legmelegebb érdeklődéssel várjuk immár *dr. Berger* előadói dolgozatát, hogy azután az ügyvédi kör a maga tekintélyének sulyával ezen nagy jelentőségü probléma előbbrevitele érdekében a megfelelő akcziót kifejthesse.

Az osztrák tervezet igy szól:

Törvénytervezet a rehabilitácziő felől.

1. §. Azon személyek, akik a birodalmi gyülésen képviselt királyságok és tartományok valamelyikében községi illetőséggel birnak, amennyiben valamely belföldi bíróság őket büntett, vétség vagy kihágás miatt elitélte, kérelmezhetik, hogy a jelen törvényben meghatározott feltételek mellett birói határozat alapján kimondassék, hogy ugy tekintendők, mintha büntetlen előéletüek lennének.

2. §. Az 1. §. alapján meghozott birói határozat következtében a korábbi büntetések jövőben többé tekintetbe nem vehetők és a nyilvántartási jegyzékekből törlendők. A határozat az illető bünügyi iratokban feljegyzendő és kivonatosan mindazon hatóságokkal közlendő, melyek annak idején az elitélés felől értesitve lettek.

3. §. Az 1. §-ban emlitett felételek a következők:

1. hogy a kiszabott büntetést az illető kiállotta, vagy az kegyelemből elengedtetett,

2. hogy a büntetés kiállása vagy elengedése óta az 1867 nov. 15. (R. G. Bl. Nr. 131.) törvény 6. §. meghatározott határidők büntett esetében legalább öt év, vétség vagy kihágás esetében legalább három év eltelt,

3. hogy az elitélt jó magaviseletet tanusit.

A rehabilitácziő megtagadható, ha az eset körülményei, valamint az elitélt és a sértett személyes viszonyai szerint a kár, bár megtéritése lehető volt, meg nem téritettett.

Büntett miatti több mint három izbeni elitélés, valamint az elitélés szokásszerüleg elkövetett büntett miatt az 1. §. alkalmazását kizárja.

4. §. A birói határozat jogot ad arra, hogy az illető magát mindenkivel szemben büntetlen előéletünek nyilvánitsa és az elszenvedett büntetések felől hatóságokkal szemben is minden felvilágositást megtagadjon. Az illető képessége, hogy mint végrendeleti vagy ügyleti tanu szerepeljen, hogy büntető vagy polgári perben mint tanu vagy fél kihallgattassék és megeskettessék, aként itélendő meg, mintha soha el nem itéltetett volna.

5. §. Ha az illető az elitélés által és annak következtében igényét valamely közalap vagy ahoz hasonló jellegü alapból leendő ellátásra elvesztette, az 1. §. szerinti határozat alapján ahhoz való igényét érvényesitheti, mi fölött az arra illetékes hatóság a büntetőbiróság részéről történt elitélésre való tekintet nélkül határoz.

6. §. A határozat nem ad igényt azon czimek, kitüntetések, méltóságok és hivatalokra, melyeket az illető az elitélés folytán elvesztett, de képesiti arra, hogy azokat tanulmányok, vizsgák vagy próbaszolgálatok ismétlése nélkül ujból elnyerhesse.

7. §. A határozat nem terjed ki a birói itélet alapján elvesztett nemesség visszanyerésére.

8. §. A határozat nem érinti azon jogkövetkezményeket, melyeket a büntetőbiróság itélete a polgári jog, különösen a házassági-, a család- és az öröklési jog szerint maga után von.

9. §. Az 1. §. szerinti kérelem tárgyalása és a határozathozatal kizárólagosan az elsőfolyamodásu törvényszékek hatáskörébe tartozik. Illetékes azon törvényszék, mely az utolsó itéletet hozta és ha ezt járásbiróság hozta, azon törvényszék, mely az illető járásbiróság felebbviteli bírósága.

10. §. Az eljárás során a kérvényező magát a védők jegyzékében szereplő védő által képviseltetni tartozik. A vagyontalan fél részére kivánatra szegényvédő rendelendő. (BP. 41. §. 3. p. 42. és 43. §§.) A törvényszék ezenfelül elrendelheti a kérvényező személyes megjelenését.

11. §. A törvényszék azon kérvényeket, melyeknél a 3. §. 1. és 2. p. szerinti feltételek nem forognak fenn — esetleg a vizsgálóbiró utján megejtett nyomozás után — tárgyalás nélkül elutasithatja. E határozat ellen 14 nap alatt panasz emelhető a főtörvényszék előtt.

12. §. Egyéb esetben a határozat oly tárgyaláson, melyen a nyilvánosság a határozat kihirdetésénél is ki van zárva, az esetleg szükséges bizonyitás felvétele, az államügyész és a kérvényező védőjének meghallgatása és a kérvényező esetleges meghallgatása után hozatik meg.

A tárgyalás menetére vonatkozólag a BP. illető szakaszai megfelelően alkalmazandók.

A tárgyalás előkészitése czéljából a törvényszék nyomozatot ejthet meg.

A kérvényező sem az előzetes eljárás, sem a tárgyalás során meg nem eskethető.

13. §. A törvényszék határozat alakjában dönt; a határozat csak arra szoritkozik, vajjon a kérvényező ugy tekintendő-e, mintha büntetlen előéletü lenne vagy sem.

A határozat szóval hirdetendő ki, ezenfölül indokaival együtt a kérvényező védője kezeihez kézbesitendő.

A törvényszéknek jogában áll, hogy a kérelmet, bár a

3. §-ban emlitett határidő el is telt, ez idő szerint elutasitsa, ha nézete szerint a kérvényező magaviselete további próbától függővé teendő; ily esetben azonban mindenkor megállapitandó, hogy a kérelem mely további időn belül nem ismételhető.

14. §. Az 1. §. szerinti engedélyező határozat ellen jogorvoslat nem használható.

A kérvényező minden más esetben panaszszal élhet a főtörvényszék előtt. A panasz a határozat kézbesitésétől számitott 14 nap alatt az elsőfolyamodásu törvényszéknél irásban nyujtandó be és a védő által ellenjegyzendő.

15. §. A főtörvényszék a panasz fölött nem nyilvános tárgyaláson a panasztevő és a főállamügyész meghallgatása után öttagu tanácsban határoz.

16. §. A tárgyalás adatainak nyilvános közzététele tilos, de kérvényező a határozatot neki tetsző módon egészben, vagy részben közzéteheti.

17. §. Ha az, ki az 1. §. szerinti határozatot kieszközölte, ujabb büncselekményt követ el, ugy korábbi büntetései az ujabb eset minősitésénél, valamint a büntetés kimérésénél tekinteten kivül hagyandók.

18. §. Az eljárás költségei olybá veendők, mint a büntető eljárás költségei, azokra tehát hasonlóképen a bünvádi perrendtartás szabályai alkalmazandók.

Dr. Szilágyi Arthur Károly.

A Btk. 359-ik és a kereskedelmi törvény 95-ik §-a.

Egyik biróság legközelebb felmentette a Btk. 359. §-ába ütköző sikkasztás büntette miatt vádolt egyént azzal az indokolással, hogy a birói végrehajtás, amelylyel az ingók lefoglaltattak, a kereskedelmi törvény 95-ik §-a értelmében hatálytalan, mert a közkereseti társaság egyik tagja (vádlott) ellen annak magánhitelezője javára (sértett) rendeltetvén és foganatositttatván a végrehajtás, az törvénybe ütköző, vádlott tehát a beigazoltan elidegenitett ingók elvonásával büntetendő cselekményt nem követett el.

Közbevetőleg felemlitem, hogy a szóban forgó végrehajtás előterjesztéssel, sem az azt elrendelő birói végzés perorvoslattal megtámadva nem volt és az, hogy vádlott bizonyos közkereseti társasági viszonyban állott egy harmadik személylyel, csak a bünper folyamán bizonyittatott.

Szerintem a vádlott bünössége megállapitandó volt volna, mert a Btk. 359. §-a csupán zár alá vételről, tehát biztositási vagy kielégitési végrehajtás, avagy zárlat utján eszközölt zár alá vételről szól és mig általános a gyakorlat arészben, hogy a lényeges alakszerüségek meg nem tartása esetén hatálytalan a zár alá vétel, addig az anyagilag sérelmes foglalás nem teszi hatálytalanná az ekképp szerzett és biztositott jogot.

A végrehajtási törvényben megvannak irva a foglalás szabályai, ezt előzően a végrehajtás elrendelhetésének feltételei és a lényeges alakszerüségek meg nem tartása, a végrehajtás alá nem vonható egyes ingóknak a törvény tilalma ellenére való lefoglalása is csak arra adnak jogot, hogy vagy hivatalból, vagy előterjesztés utján orvosoltassék a hiba, de ha lényeges alakszerüségek meg nem sértettek, vagy előterjesztéssel a fél nem él — volenti non fit injuria — jogérvényes marad a foglalás minden következményeiben, tehát büntetőjogi szempont alá eső vonatkozásaiban is.

Anyagilag valótlan követelés alapján hány esetben látunk végrehajtást és árverést effectuálni? s ha egy ily valótlan követelés érvényesitése alkalmából megtartott árverésen ingók adatnak el és vétetnek meg, ki gondolna arra, hogy az a birói árverés nem érvényes és az azon szerzett jogok nem érvényesen szereztettek; avagy például biztositási végrehajtás alkalmával lefoglalt nagyobb menyiségü romlandó áru kezelésénél vagy eladásánál a zárgondnok — habár utóbb a biztositási végrehajtás alapját tevő követelés meg nem itéltetett — nem törvényesen eljárónak tekintendő-e, holott maga a biztositási végrehajtás alapjával együtt hatályon kivül helyeztetik utóbb?

A keresk. törvény fenthivatkozott §-a anyagi törvény; abban a rendelkezésében, hogy «egyes társasági tagok magánhitelezői a társasági vagyonhoz tartozó dolgokat, követeléseket vagy az egyes tagok e tekintetbeni illetőségét sem biztositás, sem kielégités végett igénybe nem vehetik», általános kijelentés foglaltatik, amelylyel szemben a kir. Curiának több határozatával találkozunk, melyekben kimondatik, hogy a kereskedelmi törvény 95. §-ával szemben a végrehajtási törvény *ki nem zárja* az ily tárgyak lefoglalását; egy konkrét esetben pedig azt a kijelentést tette a Curia, hogy ily foglalás ellen az időközben csődbejutott közkereseti társaság nem felfolyamodás, hanem igényper utján orvosolja vélt sérelmét. Ez az utóbbi kijelentés, azt hiszem, legeklatánsabb elismerése annak, hogy az anyagi törvény tiltó rendelkezésével szemben igenis megáll a végrehajtás, ha annak egyéb feltételei megvannak s különösen a fenforgó esetben, mert a foglaltató nem birt tudomással arról, hogy a végrehajtást szenvedett egy alkalmi egyesületnek volt a tagja.

Mig egyrészt tehát látjuk, hogy a kereskedelmi törvény 95. §-ának rendelkezése ellenére történhetnek és történnek ilynemü foglalások, másrészt bizonyos, hogy azok jogérvényeseknek is elösmertettek s különösen nem vonható kétségbe jogérvényességük megtámadás hijában.

A fentemlitett felmentő itélet tehát a kereskedelmi törvény 95. §-ának nem helyes értelmezéséből ered. Mint látjuk, lehetnek esetek, hogy a foglaltató nem bir arról tudomással, hogy adósa, mondjuk, egy alkalmi egyesületnek a tagja; nem bir pedig tudomással erről azért, mert az adós ezt neki be nem vallotta, mikor vele üzletet kötött; továbbá azért, mert az ily alkalmi egyesületek feltétlenül czégbejegyzésre sem kötelezvék, másfajta nyilvántartás sem vezettetik róluk, legfelebb pénzügyi, adóssági szempontból; szerződési viszonyuk szabályozása sincs alakszerüséghez kötve, szóbeli szerződéssel is ellehetnek, vagy ha irásbeli szerződést kötnek, azt féltékenyen rejtegetik, csupán egymás iránt való jogaik s kötelezettségeik védelmére. Ennélfogva a jóhiszemü hitelező jogai nem játszhatók ki azzal, hogy foglalás esetében az adós egy a zsebében tartogatott szerződéssel lép fel s akkor tudatja, hogy a mije neki van, az le nem foglalható, mert az társasági vagyon. Szerintem, ha a hitelező nem tud a társasági viszonyról s e helyzetben vezeti a foglalást, ez a foglalás a kereskedelmi törvény 95. §-a ellenére törvényesen vezetettnek elösmerendő s az ekképp szerzett jogon a hitelező a felszámolás követelésére feljogositandó; büntetőjogi következményei pedig az ily zálogolásnak feltétlenül fennállanak.

Biró Vilmos,
kir. táblai biró.

Néhány szó a birói munkaerő kiméléséről.

A kir. Curia tehermentesitését czélzó javaslatok törvényerőre emelkedett.

A jogászi közvélemény egyetért abban, hogy ezek a törvények alkalmasak lesznek a kir. Curiánál létező nagymérvü hátralékok leapasztására; de rámutatott egyuttal arra az elvitathatlan körülményre is, hogy a czélba vett eredmények ára, viszont az alsóbiróságok munkaterhének szaporitása lesz.

Ha ehhez hozzávesszük még azt, hogy a közel jövőben törvényhozási tárgyalás alá kerülő polgári perrendtartás tervezete az alsóbirósági hatáskörök további kiterjesztését czélozza: nem lehet kétségünk aziránt, hogy az alsóbb biróságok munkaterhe a közel jövőben oly jelentékeny emelkedést fog feltüntetni, amelylyel a jelenlegi birói személyzet mai berendezése mellett nem fog megbirkózhatni s rövidesen személyszaporitást fog igényelni.

Ámde ugy a közelmultban, mint a jelenlegi költségvetési törvény tárgyalása alkalmával ismételten igen komoly és figyelmet érdemlő hangok emelkedtek abban a tekintetben,

hogy az állam személyi kiadásai már eddigelé is oly nagyok, hogy azok további emelése költségvetésünk féltve őrzött egyensulyának megbillentése nélkül nem lehetséges.

Sőt tekintettel arra, hogy a közelmultban foganatositott és a még ezután megvalósitásra váró fizetésrendezések a személyi kiadásokat előreláthatóan még mindig szaporitani fogják: nyilvánvaló, hogy az igazságügyi kormánynak is komolyan foglalkoznia kell azokkal a módokkal, amelyek mellett a birói létszám további rohamos emelkedését elkerülheti.

Erre a czélra különösen két eszköz kinálkozik. Egyik a birói szervezetnek a mi szükségleteinkhez és viszonyainkhoz való átalakitása; a másik pedig nehézkes és sok felesleges sallangot tartalmazó eljárási és ügyviteli szabályainknak egyszerüsitése.

Igazságügyminiszterünk kijelentései szerint a polgári perrendtartással egyidejüleg a birói szervezetről szóló törvényjavaslatot is beterjeszteni szándékozik s kétségkivül nyomon fogja azt követni a birói ügyvitel módositása is.

A birói szervezetről szóló törvényjavaslat — legalább az én tudomásom szerint — még nem készült el és igy nem is tudom, hogy az mily intézkedéseket fog tartalmazni; annyit azonban a jelenlegi igazságügyminiszter képviselőházi nyilatkozataiból meglehet állapitani, hogy az eddigi rendszerrel, amely méltán nevezhető a birói munka erőpazarlása rendszerének, az uj birói szervezeti törvényben szakitani kiván.

A kir. Curiánál a hetes tanácsokat meg akarja szüntetni és helyükbe kisebb számu tagokból álló tanácsokat tenni.

Ha ezzel kapcsolatban az elsőbiróságoknál az egyes birói rendszer is a lehető legszélesebb keretben megvalósulást fog nyerni: ugy bizonyára a birói munkaerő lényeges megtakaritására számithatunk.

Nézetem szerint azonban itt még nem volna szabad megállnunk; hanem még egy lépéssel tovább kell mennünk, ha a birói munkaerők pazarlásának komolyan véget akarunk vetni.

A gyakorlati igazságszolgáltatás terén müködők előtt köztudomásu ugyanis, hogy a birói elintézések egy nem csekély részét az ugynevezett blanquettáris munka teszi, amelynek helyes ellátása inkább bizonyos gyakorlottságot, mint elméleti tudást tételez fel.

Ezeket az ügyeket tehát véleményem szerint ki kellene vonni a birói ellátás alól és azokat a segédszemélyzet birói vizsgát tett tagjainak önálló, saját felelősségük mellett történő elintézésére bizni.

Egyszerüen tovább kellene épiteni azon az alapon, amelyet a csődtörvény megkezdett, midőn 93. §-ában kimondotta, hogy a csődbiztosi teendőkkel törvényszéki jegyző is megbizható. Ez az intézkedés eddigelé papiron maradt, mivel a csődtörvény életbeléptetésekor és azután is, jóformán a legutóbbi időkig nemcsak törvényszéki jegyző, de birói vizsgával biró aljegyző is aránylag csekélyebb számban akadt; ugy, hogy azok csakhamar albirákká léptek elő.

Néhány esztendő óta azonban minden elsőfolyamodásu bíróságnál annyi birói vizsgás aljegyző és jegyző van, hogy azok több évig kénytelenek várakozni, mig birói sorba kerülnek.

Sőt tekintettel arra, hogy legujabb időben az aljegyzői állások lényegesen szaporittattak: megfelelő intézkedéssel könnyen elérhető volna, hogy minden törvényszék és járásbiróság legalább egy birói vizsgás aljegyzővel vagy jegyzővel rendelkezzék.

A fentebb emlitett ügyek elintézését a birói vizsgás aljegyzők és jegyzők önálló hatáskörébe utalnám olyformán, mint azt a csődtörvény a csődbiztosi teendőkre nézve teszi.

Ezzel az intézkedessel az elsőfolyamodásu birák munkaterhén lényegesen könnyiteni lehetne, anélkül, hogy ez az ügyek helyes ellátását veszélyeztetné.

Az a fiatalember, akit az állam a birói tiszt önálló ellátásra képesitettnek nyilvánit, kétségkivül rendelkezik az elméleti és gyakorlati tudás ama mértékével, amely a fentebb érintett ügyek helyes elintézéséhez szükséges.

Elegendő, ha idevonatkozóan rámutatok arra a tapasztalatra, hogy ezeket az ügyeket ma is többnyire a segédszemélyzet intézi és pedig kifogástalanul; ma azonban a biró approbatiójára szorul.

Ennek az intézkedésnek nemcsak az az eredménye lenne, hogy a birákat — tulajdonképeni feladatuktól — az itélkezéstől nem vonná el, hanem megvolna az a további, eléggé meg nem becsülhető erkölcsi hatása is, hogy a segédszemélyzet tagjainak önérzetét, ambiczióját emelné.

A tapasztalat ugyanis igazolja, hogy az ember mindig gondosabban végzi azt a munkát, amelyért őt közvetlenül teszik felelőssé, mint amelyről azt tartja, hogy azt voltaképen másért és másnak teljesiti.

Ami már most magát a kérdést illeti, hogy t. i. mely ügyek volnának a birói vizsgás aljegyzők és jegyzők elintézési hatáskörébe sorolhatók? erre nézve természetesen nehéz lenne az egyes csoportokat egyszerüen gyüjtő nevén megjelölni; mert hiszen tudjuk, hogy nincs a törvénykezésnek oly egyszerü ága, amelyben itt-ott fogas kérdések ne merülnének fel.

Éppen ezért véleményem szerint a fentebb megnevezett segédek önálló hatáskörébe utalandó ügyekre nézve abban az esetben is, ha azok megjelölése gyüjtőnevek szerint történik, meg kellene adni a bíróság vezetőjének azt a jogot, hogy azok közül egyes ügyeket a czélszerüséghez képest birói elintézés alá bocsásson.

Ezzel a cautélával — nézetem szerint — a járásbirósági eljárásban a fizetési meghagyási ügyek, a hagyatéki ügyek jelentékeny része (a perre utasitások kivételével); a büntetőpanaszok felvétele; a törvényszéki eljárásban a sommás váltókeresetek, a czégjegyzési ügyek; a telekkönyvi hatósághoz tartozó ügyek közül pedig az egyszerü bejegyzési ügyek veszély nélkül rá volnának bizhatók az emlitett birói segédekre és pedig annál inkább, mivel ugyanazon ügyek másodfolyamodásu elbirálását a jövőben is meg lehet hagyni a mai forumoknál, s ekként végleg ezek az ügyek sem lennének kivonva a birói ellenőrzés alól.

Az a körülmény, hogy ilyformán lennének egyes ügyek, amelyek csak másodfolyamodásban kerülnének birói elintézés alá, lehet szokatlan, de elvi akadályokba nem ütközik és az igazságszolgáltatásnak hátrányára nem lenne.

Dr. Ternovszky Béla,
kolozsvári kir. törvényszéki biró.

A biráskodás gyorsitásáról.

A perek száma sokszor szaporodik, anélkül, hogy a birák száma ezzel arányban emelhető volna. Szükséges tehát a bíróságoknál oly ujabb technikai reformok behozatala, melyek az ügyvitelt tetemesen gyorsabbá tehetik. Nem lesz talán érdektelen, ha azon törekvésekre rámutatok, amelyek a külföldön észlelhetők az igazságszolgáltatás gyorsitása érdekében.

Igy a porosz igazságügyminiszter most egy rendeletet adott ki, melynek értelmében megbizta *Felle* titkos tanácsost, hogy a boroszlói törvényszék irodaszemélyzete részére gyorsirási tanfolyamot tartson. Ennek a czélja az, hogy a személyzet képes legyen a birák diktálása után a végzéseket, itéleteket és egyéb határozatokat gyorsirással felvenni és a stenogrammokat önállóan feldolgozni. Egyidejüleg azonban a *birák részére* is nyit nevezett igazságügyi tanácsos ily tanfolyamot. Amint a rendelet kiemeli, a biráknak azért ajánlatos a gyorsirás elsajátitása, mert egyrészt, ha netalán a jegyző vagy kezelő nem volna jelen, maguk is jogosultak gyorsirással megirni a határozataikat és áttétel végett később az irnoknak átadni. (A rendszer egységes lévén, természetesen egyik gyorsiró a másik kéziratát biztosan olvassa.) Másfelől a gyorsirásban jártas biró a lediktált stenogrammot mindjárt átolvashatja és kijavithatja. Az első tanfolyamon 23 biró és

19 kezelőszemély vett részt. A gyorsirás alkalmazása a bíróságnál tehát Poroszországban már nem «Zukunftsmusik». Épp igy nem az a badeni törvényszéknél. A badeni nagyherczegség igazságügyministeriuma 1906 augusztus 1-én kelt rendelete szerint a bíróságok, ügyészségek és közjegyzők irodaszemélyzete, továbbá a joggyakornokok jövőben a gyorsirásban való jártasságukat tartoznak pályázatok alkalmával kimutatni. Gyorsirótanfolyamok felállitására 3000 márka vétetett fel az igazságügyi tárcza keretében a budgetbe.

Nagyon kivánatos és üdvös volna nálunk is e külföldi példák követése. A jót utánozni nem szégyen! A mi járásbiráink rendkivüli tulhalmozottságuk folytán alig képesek eleget tenni az 1893 : XVIII. tcz. 120. §-a rendeletének, mely szerint a szóval kihirdetett itélet 3 nap alatt irásba foglalandó, mert fizikai lehetetlenség az összetorlódott számos itéletet sajátkezüleg leirniok. Ennek folytán fel-fel hangzik a panasz, hogy az itéletek csak a felebbezési határidő előtt 1—2 nappal tekinthetők meg, ami vagy a könnyelmü felebbezések számát szaporitja, vagy ellenkezőleg nem lévén idő alapos megfontolásra, az ügyvéd elmulaszt felebbezni és ügyfele érdeke szenved sérelmet. Ez a baj azonnal szanálva lenne, ha a biró gyorsirással fogalmazhatná meg az itéleteket (ez a rendes irásnál 3—5-szörte rövidebb ideig tart, a szerint, amint fokozottabb röviditéseket használ az illető) és azután a stenogrammot kiadná a gépirónak. Ezzel az ügyvitel 3—5-szörte gyorsabbá lenne. Épp igy hosszabb tanuvallomás alkalmával, melyet rendesen nem ir azonnal le a jegyzőkönybe a biró, hanem magának előbb vázlatot készit, ezentul előbb impurumban gyorsirással leirhatná a «slagwortokat» s arról gyorsan megfogalmazhatná a vallomás tisztázatát, ami jegyzőkönyvbe kerül. A terminusok hosszusága elleni panaszok is megszünnének igy, mert egy nap több ügyet letárgyalhatna a biró.

A jegyzőknek meg különösen könnyebbségére válik a gyorsirás tudása, és pedig főleg, ha az uj polgári perrendtartás életbelép, mert a Tervezet szerint a jegyző a tárgyaláson csak impurumot fog késziteni, azt átteszi és a bíróság 2—3 nap mulva a feleknek betekintés végett «feltárja».

Ami a tanfolyamok felállitásának praktikus keresztülvitelét illeti, ez nem ütköznék nagyobb nehézségekbe, mert jó gyorsirástanárok már az ország legtöbb birósági székhelyén vannak, a hol pedig nagyobb forgalmu birósági helyen még nem volnának, ott «vándor-gyorsirótanár» lenne 6 hétre alkalmazandó.

Ha mindezt igazságügyi kormányunk megvalósitja, akkor testté fog válni az ige, a mit e lapok felejthetetlen szerkesztője, néh. *Fayer* László tanár, volt országgyülési gyorsiró már 1870-ben kiadott röpiratában mint kivánalmat jelölt meg: «ha a törvénykezés a hosszadalmas irásbeli eljárást a gyorsabb szóbeli eljárással akarja felcserélni, akkor kell, hogy a hosszadalmas irás mellett szükség esetében oly irásmód is álljon rendelkezésre, mely az élőszót követni tudja».* Az uj polgári perrendtartás a legszélesebb mederben be fogja hozni a szóbeliséget, — reméljük, hogy már a «hosszadalmas irás» helyett gyorsirást tudó birói gárdát talál.

Dr. Polgár Jenő.

Különfélék.

— **Fayer László emlékezete a Magyar Jogászegyletben.** A «Magyar Jogászegylet» folyó hó 14-én *Fayer László* emlékezetének megünneplésére diszülést tartott az ügyvédi kamara disztermében, melyet ez alkalomból a boldogult jogtudós tanitványai, tisztelői és kartársai töltöttek meg. Ott láttuk jogi életünk elismert kitünőségeit, Fayer László volt tanitványait, a fiatalságot, a joghallgatók egyesületeinek és a Fayer-féle szemináriumnak képviselőit is. Az ülést *Vavrik Béla* curiai tanácselnök nyitotta meg, utalva azokra a nagy érdemekre, melyeket az elhunyt a Magyar Jogászegylet alapitása és felvirágoztatása körül szerzett. A legméltóbban ugy kivánta megünnepelni az egyesület az ő emlékét, hogy *dr. Balogh Jenőt*, kit Fayer Lászlóhoz baráti és kartársi kötelékek füztek, szólitotta fel az emlékbeszéd megtartására. *Dr. Balogh Jenő*, aki az Akadémiában és az egyetemen is méltatni fogja Fayer emlékezetét, legelőször a jogászegyletben szólott, hogy annak a nagy hálának kifejezést adjon, melylyel Fayer Lászlónak tartozik az egylet. Fayer László egész életének és müködésének méltatására kiterjedő beszédében utalt az ifju- és férfikornak nehéz küzdelmeire, amelyek daczára Fayer kitartó, szakadatlan, csendes munkájával, eszményi felfogásával, törhetetlen akaratával, nem szünő lelkesedésével egyedül önmaga vivta ki tanári pályáján, valamint irodalmi, szerkesztői és egyéb munkálkodásában azokat az eredményeket, elismerést és ragaszkodást, mely őt életének utolsó évtizedeiben körülvette és most halálával volt tanitványainak, egész jogásznemzedéknek hálás kegyeletévé nemesbbül. Büntetőtörvénykezésünknek nagy átalakulása és haladása, valamint az időközben fellépett uj irányok tanai különösen nehézzé tették a jogirodalom munkásának és a tanárnak helyzetét és igy Fayernek sokszoros érdeme, hogy feladatait minden téren kiváló sikerrel oldotta meg. Azután feltüntette az előadó Fayer tudományos egyéniségének vezérlő gondolatait és sorra vette azokat a tudományos problémákat, melyekkel korábban az igazságügyi szervezet és büntető perjog, később pedig az anyagi büntetőjog terén legszivesebben és legnagyobb hatással foglalkozott. A büntetési rendszer reformjának némely kérdéseire nézve hazánkban Fayer uttörő volt. Mint a jogirodalom munkása Fayer két nagy (anyagi büntetőjogi és büntetőperjogi) rendszeres müvével, amelyek több kiadást értek, továbbá sok becses tanulmányával, nehány nagyhatásu jogászegyleti előadással és megszámlálhatatlan sok értekezéssel biztositotta nevének fenmaradását jogirodalmunk történetében. A tanszéken 65 egyetemi féléven át müködött. Hatása nagy és nemzedékekre szóló volt. Ő kezdette meg egyetemünkön praktikumokat tartani. Érintkezése az ifjusággal gyakori és közvetlen volt; a fiatalság rendkivül szerette, mint igazságos és példaszerüen jóakaratu, lelkes és kötelességtudó tanárt. Nagy melegséggel részletezte ezután Fayer munkás, szerény, lelkiismeretes egyéniségének nemes vonásait. A Magyar Jogászegyletért, mint ügyvezető főtitkár, később alelnök, a két nagyérdemü elnök mellett Fayer tett legtöbbet. Emlékezetét az egylet tagjai el nem muló hálás kegyelettel fogják megőrizni. Azok az eszmék pedig, amelyekért Fayer harczolt, büntetőtörvénykönyvünk reformjával meg fognak valósulni és majd ő reá is alkalmazhatjuk Eötvös József mondását: «Eszméinek győzedelme lesz majd emlékjele.» A nagyhatásu emlékbeszéd minden mondatából kitünt az a tisztelet és kegyelet, amelylyel a szónok Fayer László iránt viseltetett.

Végül az elnök mondott meleg hangon köszönetet a nagyérdemü előadónak, a Fayer László emlékéhez méltó beszédeért.

— **Ismét a központi járásbiróság.** A központi járásbiróság felállitását a helyi érdekek huza-vonája eddig mindig meghiusitotta.

Igazságszolgáltatási érdekből közömbös, hogy miként hivják azt a kerületet, melyben a központi járásbiróság elhelyezést fog nyerni, csak az az egy nem közömbös, hogy a többi igazságügyi hatóságok közvetlen közelében legyen az ujonnan szervezendő biróság részére emelendő palota felépitve.

A helyi érdekek azonban nem nyugosznak. A napokban ismét deputáczió megy az igazságügyminiszterhez annak érdekében, hogy a központi járásbirócság egy a büntetőjárásbiróság, a törvényszékek, a kir. tábla, Curia, korona- és főügyészség- és igazságügyminiszteriumtól távol eső helyen helyeztessék el.

Az igazságügyi kormány nagy hálára kötelezné a jogszolgáltatás minden tényezőjét, ha ennek a huza-vonának és a lokalpatriotizmus sugalta küldöttségmenesztésnek véget vetve benyujtaná az igazságszolgáltatás érdekeinek egyedül megfelelő megoldást tartalmazó törvényjavaslatot.

— **Politika és igazságszolgáltatás.** A kassai törvényszék az esküdtek szolgálati lajstromát a f. é. február 18-ára tervezett cziklushoz kisorsolta, de azon évi lajstromból, amely

* Dr. Fayer László: «A szóbeliség és a gyorsirás». Bpest. 1870.

a Kassa városi bizottsági tagok részvételével selectió utján készittetett. Az Abaujtorna vármegyei kiküldött bizottsági tagok politikai okokból e selectióban nem vettek részt. A törvényszék által igy megállapitott szolgálati lajstromot az igazságügyminiszter megsemmisitette, mert a megyei bizottsági tagok az 1897 : XXXIII. tcz. 18. §-a ellenére nem jelentek meg a selectió eszközlése alkalmával. A február 18-ára tervezett esküdtszéki cziklus tehát emiatt nem volt megtartható és igy a nyolcz vádlott vizsgálati fogsága tisztán politikai okokból hónapokkal meghosszabbittatott.

Egyébként ez a politikai játék másodszor is megismétlődik, mert az esküdtek szolgálati lajstromának az áprilisi cziklusra való kisorsolása ugyancsak a megyei politikusok sztrájkolása folytán ismét kizárólag a Kassa városi esküdtekből összeállitott évi lajstromból volt eszközölhető.

A kassai ügyvédi kamara évi jelentésében rámutat erre a tarthatatlan helyzetre és rendeleti uton, esetleg törvényhozás utján való sürgős orvoslást kér. A budapesti ügyvédi körben *Enyiczkey Gábor* tette szóvá az ügyet. A választmány egyik közelebbi ülésén foglalkozik a kérdéssel.

— **Az ügyvédképzés reformjáról** dr. Proszvimmer Béla észrevételekben és érdekes reformjavaslatokban gazdag előadást tartott az Ügyvédjelöltek Országos Egyesületében. Az előadó az ügyvédség mai állapotának néhány nagy vonással való vázolása után rámutatott azokra a káros következményekre, amelyeket az ügyvédi rendtartásnak az ügyvédképzés szempontjából nagyon is hiányos rendelkezései előidéztek, majd külföldi példák kapcsán igyekezett kimutatni, hogy a mai, sok tekintetben kifogásolható állapotok miként volnának szanálhatók. Igy különösen ajánlotta a gyakorlati idő meghosszabbitása mellett annak kettéosztását: az első két évre terjedő idő az ügyvédi vizsgát megelőzné, s kizárólag a jelölt elméleti és gyakorlati kiképzésére volna forditandó; ehhez kellene alkalmazkodnia foglalkoztatása módjának s a foglalkoztatás idejének olyként, hogy ideje maradjon a vizsgára való készülésre; ezen időszakban az ügyvédi kamarák kiküldöttjeinek vezetése mellett gyakorlati összejövetelek volnának rendezendők s a franczia «colonne»-ok mintájára oktató értekezletek; különös suly volna forditandó a kari összetartás és kari etiquette kérdéseire is. A második, szintén két évre terjedő időszak az ügyvédi vizsga letétele után volna eltöltendő s ezen időszak alatt a jelöltnek az a rendeltetése, hogy főnökének segitségére legyen, már inkább volna kidomboritandó. Az előadó előadása folyamán a jogi oktatás, a vizsgarendszer kérdéseivel is foglalkozott és kitért a mai viszonyok számos ferdeségeire és azok okaira is. Mindezek orvoslására a képzés tökéletesitését ugyan nem tartja elegendőnek, de ezt a kérdést — ugy mint eddig történt — teljesen mellőzhetőnek nem szabad tekinteni.

Az előadáshoz hozzászólt *Polláck Illés*. A vita f. hó 23-án fog folytattatni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A tárgyalások vezetésére** nézve az osztrák igazságügyi miniszter a törvényszékek elnökeihez intézett rendeletében fontos irányelveket jelöl meg. A miniszter figyelmezteti az elnököket és általuk inti a birákat is, hogy a tárgyalások során tartózkodjanak az olyan megjegyzésektől, kérdésektől, amelyek nincsenek szoros kapcsolatban a szóban forgó ügygyel és amelyeknek nincsen egyéb létjogosultsága, mint az, hogy a birónak elménczkedő kedve van. A miniszter, hogy jobban rámutasson, mit ért ez alatt, idéz néhány utóbbi tárgyalás jegyzőkönyvéből, amelyekből kiderül, hogy a birák több-kevésbbé elmés megjegyzésekkel megkaczagtatták a teremnek hallgatóságát. Amikor a biró igy nem tudja elhallgatni ötletét, vagy talpraesett megjegyzését, az néha a vádlottnak, vagy tanunak rovására történik, de mindig leszállitja a tárgyalás komolyságát és az igazságszolgáltatás méltóságát. Akármilyen jól eső dolog is az, amikor az ember nyilvánosság előtt csillogtathatja meg ötletességét, a birák tartózkodjanak a dicsőségnek ettől a fajtájától és amikor kérdéseket intéznek a vádlottakhoz, ezekkel a kérdésekkel ne szenzációkat akarjanak napvilágra hozni, ellenben az igazsághoz próbáljanak közelebb férni. Óva inti a rendelet az elnököket attól is, hogy gunyos megjegyzésekkel zavarba ejtsék az előttük álló vádlottat, vagy hogy türelmüket veszitve, durván bánjanak azokkal, akikben ugy is az a fikczió él, hogy sorsuk abban a pillanatban nem a törvénytől függ, hanem annak jóakaratától, aki, vagy akik az ügyét tárgyalják.

Az osztrák miniszter rendeletéhez hasonló intelem bizony egy-egy tárgyalási elnökünknél szintén helyén való volna. Hozzá tennénk még azt is, hogy az ügyvédekkel való kicsinylő, kellemetlenkedő bánásmód mellőzésére is ki kellene tanitani némely tárgyalást vezető birót.

— **Az alsó-ausztriai ügyvédi kamarának** 1906. év végén 1221 tagja volt (előző évben 1222). Bécsben 1110 ügyvéd müködött, akik mellett 388 ügyvédjelölt volt bejegyezve. Fegyelmi eljárás utján 2 ügyvéd töröltetett a lajstromból, 4 ügyvéd 3—8 hónapi felfüggesztésre, 15 ügyvéd 600 K-ig terjedő pénzbüntetésre, 17 ügyvéd irásbeli rendreutasitásra, 1 ügyvédjelölt gyakorlati idejének 6 hónappal való meghosszabbitására itéltetett.

— **Tiltott sorsjáték.** Egy angol hetilap kiadói lapjuk terjesztése és a jövedelem szaporitása végett vállalatuk keretében nagy mennyiségü; aluminium-érmet osztogattak rendszeresen a közönségnek; mindegyik érem számozva volt és a lap czime mellett ezt a felirást viselte: Tartsa meg ezt, 100 fontot érhet. Az érmeket a kiadóhivatalban is osztogatták bárkinek, de külön alkalmazottak által nagy számban osztatták szét az utczákon és magánházakban is. Az érmekért soha ellenértéket nem kaptak, soha a lappal együtt nem osztották, nehogy még csak a látszatja is fenforogjon annak, hogy az érmek adása nem ingyenes. Hetenként az azon héten kiosztott érmek számaival a kiadóhivatalban sorshuzást rendeztek nagyszámu kisebb nyereménynyel és egy 100 fontos főnyereménynyel, a nyerőszámokat lapjukban közzétették, azonban ingyen is felvilágositást adtak bárkinek a huzás eredménye felől, a nyereményeket a nyerő éremtulajdonosnak kiadták anélkül, hogy annak lapjuknak egyetlen számát is meg kellett volna vennie. A kiadóknak ezen ingyenes sorsjáték hetenknt 200 fontjukba került, de lapjuk forgalma 20%-kal növekedett és természetesen sokkal több hirdetést is kaptak, mint azelőtt.

A kiadók ellen tiltott sorsjáték miatt eljárás indittatott, az elsőfoku hatóság azonban felmentette őket, kijelentvén, hogy mivel az érmeket teljesen ingyen osztogatták és igy az általuk kiosztott nyereményekért semmit sem kaptak, eljárásuk nem tekinthető a törvény szerint sorsjáték rendezésének és igy törvényhozási vagy kormányi engedélyhez kötve nincs.

Felebbezés folytán a londoni főtörvényszékhez került az ügy, mely a kiadókat tiltott sorsjáték rendezésében vétkeseknek mondotta ki, azon megokolással, hogy ámbár az individuális éremtulajdonos érméért mit sem fizetett, a lap nagyobbodott forgalma folytán előállott bevétel a kiadók részéről megszüntette a sorsjáték ingyenes voltát. *F. K.*

A Magyar Jogászegylet április 20-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes ülést tart, melynek tárgya: vita, dr. Ágoston Péter jogakadémiai tanárnak a sztrájk jogalapjáról tartott előadása felett. Felszólalók: Dr. Bródy Ernő, dr. Besnyő Béla, dr. Brasch Arnold, dr. Back Frigyes, dr. Ujlaki Géza, dr. Ferenczi Imre, dr. Kiss Géza, dr. Balog N. Imre, dr. Hevesi Illés, dr. Szende Pál. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Dr. Molnár Mór ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvben jártas, ügyvédjelöltet keres. 12181

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 17. szám. Budapest, 1907 április 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A közigazgatási bíróság jogalkotásairól. *Dr. Lengyel Vilmos* magy. kir. állami számvevőszéki tanácsostól. — A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat. *Anonymustól.* — Az erdőletarolás joga és telekkönyvi biztositékai. *Dr. Nádas László* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közigazgatási bíróság jogalkotásairól.

A Jogt. Közl. f. évi 9. számában két czikk is foglalkozott a közigazgatási bíróságnak döntvényeiben és elvi jelentőségü határozataiban megnyilatkozó azon öntudatos törekvéssel, amely e bíróságot tulajdonképeni hivatásának, vagyis a jog alkalmazásának teréről a jogalkotó hatalom gyakorlásának mezejére csábitja.

Ennek a megvilágositásához a magam részéről is hozzá akarok járulni, midőn ezen lap hasábjain e bíróság *közigazgatási osztályának* egy döntvényével foglalkozom, amely nem a pénzügyi érdekeket szolgálja ugyan, mint azt az idézett két czikk az általa tárgyalt esetekre nézve kimutatta, hanem épp ellenkezőleg, a törvény ellenére a kincstár jelentékeny megterhelését vonja következményeiben maga után.

A közigazgatási bíróság 1906. évi XII. sz. közigazgatási döntvénye rendelkező részének első bekezdésében kimondja, hogy «az öt évet meghaladó szolgálat után két évi fizetéssel végkielégitett állami alkalmazottak özvegyeit és gyermekeit az 1885:XI. tcz. 34. §-a alapján *állandó ellátás*, s ugyanezen törvény 53. § a értelmében *temetési járulék* illeti meg.»

Mielőtt ezen döntvény egyéb rendelkező részére nézve is kimutatnám azt, hogy a közigazgatási bíróság ezen döntvény meghozatalánál mennyire tullépte a tulajdonképeni hivatásával járó hatáskörét: szabad legyen egyelőre ezen döntvénynek csupán előbb idézett rendelkező részére vonatkozólag ezt bizonyitanom.

Hogy az öt évet meghaladó szolgálat után két évi fizetéssel végkielégitett állami alkalmazottak özvegyeit és gyermekeit *állandó ellátás* és *temetési járulék* illetné meg, ez nemcsak a döntvényben idézett törvényszakaszokban nincs kimondva, de nincs kimondva az 1885:XI. tcz. egyetlen szakaszában sem, sőt — eltekintve attól, hogy ellene szól annak a nyugdijtörvény életbelépte előtt követett állandó gyakorlat is — nem lehet összeegyeztetni azt «a nyugdijtörvény rendszeres (systematicus) magyarázati módszerén nyugvó azon érveléssel» sem, amelyet a döntvény indokolása megkisérlett.

De nem lehet præcedensként hivatkozni a döntvény indokolásában emlitett s a «Pénzügyi Közlöny» 1902. évi folyamának 15. számában közzétett, utóbb azonban az állami számvevőszék átirata alapján hatályára nézve felfüggesztett 24,177/1902 P. Ü. miniszteri számu körrendeletre sem, mert ezen körrendelet is *lényegében* nem azt tartalmazza, amit a döntvény kimond; mert — miként azt az ezen körrendelet alapján elintézett végellátási esetek is tanusitják — a pénzügyminiszteri rendelet sokkal tartózkodóbb volt a tekintetben hogy a jogszabályozás terére lépjen, és alig hihető, hogy a közigazgatási bíróság döntvényét jogalkotó forrásul elfogadva, annak alapján törvénybe ütköző ujabb rendelet kibocsátására indittassa magát.

A nyugdijtörvény sehol, egy szakaszában sem foglalkozik a már végkielégitett állami alkalmazottaknak végkielégitésük megtörténte után az állami szolgálatból származható jogviszonyaival, vagy azok halála után hátrahagyott hozzátartozóik ellátási igényeivel; pedig *ha a döntvény indokolásának értelmezése szerint* a törvényhozás a végkielégitést oly rendeltetésü ellátásnak tekintette volna, mint az ideiglenes nyugdijazást, akkor a nyugdijtörvény 22. §-ában nem rendelkezett volna kizárólag csak az ideiglenesen nyugdijazottak tekintetében; mert az talán még sem vélelmezhető, hogy a végkielégitéssel elbocsátott tisztviselők bármily fontos szolgálati érdekek szempontjából is előbbi tiszti minőségüknek megfelelő szolgálattételre berendelhetők volnának.

Már ebből is önként következik, hogy az állami alkalmazottak végkielégitését maga a törvényhozás is oly végelbánásnak tekintette, aminek megtörténtével mind az illető állami alkalmazottaknak, mind pedig hozzátartozóiknak mindennemü ellátási igényei megszünnek.

Ezt lehet méltánytalannak, lehet inhumánusnak tartani, sőt ennek folytán *de lege ferenda* orvosolni is, azonban *de lege lata* a bíróságnak ezen törvényes alapot kell elfogadnia, s nem helyezkedhetik itéleteiben — mint ezt a döntvény indokolása teszi — arra a lehetetlen álláspontra, *hogy ami iránt a nyugdijtörvény nem rendelkezik, vagy amit az nem tilt, az megengedve van;* mert ez esetben, — hogy a számtalan közül csak egy példát hozzak fel — az özvegy és gyermekek hátrahagyása nélkül elhunyt állami alkalmazott után is azok részére, akik eltemetéséről gondoskodni tartoznak, szabályszerü temetkezési járulék volna megállapható; mert ez iránt a nyugdijtörvény szintén nem rendelkezik és ezen temetési járulék megállapitását kifejezetten nem is tiltja.

Kinek jutna azonban eszébe ilyen — egyébként felettébb méltányos és humánus — elbánás jogszerüségét a nyugdijtörvénybe minden törvény-értelmezési szabály ellenére erőszakosan belemagyarázni?

Maga a kormányhatóság is czélszerübbnek látta az ilyen temetkezési költségekről «temetési segély» alakjában inkább a költségvetésben külön gondoskodni, sem mint ezen kiadásokat a *nyugdijtörvényen alapulóknak* elismerni, vagy épen ilyenekül kijelenteni.

Azt mondja a szóban forgó döntvény indokolásának első bekezdése, hogy az 1885:XI. tcz. 34. §-a szerint kétségtelen, hogy a nő, illetve a gyermekek a férjnek (atyának) már öt évi beszámitható szolgálata alapján állandó ellátásra szereznek igényt, mindamellett beismeri, aminthogy elvitázhatlan tény is, hogy az állami alkalmazottak hozzátartozóinak ellátási igénye *nem feltétlen jog formájában jelentkezik*, más szóval *nem közvetlenül és önállóan szereztetik meg*, hanem ellátási jogigényük eredetileg a *férjnek (atyának) állami szolgálata révén szerzett jogától van feltételezve*, vagyis azzal elválaszthatatlan kapcsolatban van.

Ezen elválaszthatatlan kapcsolat természetes következménye, hogy azon esetre, ha a férjnek (atyának) eredetileg szerzett joga s az a szolgálati jogviszony, mely közte és az állam között fennállott, már életében *egyszersmindenkorra történt végkielégitésével* megszünt: az *ahhoz füződő minden egyéb jog* s igy hozzátartozóinak *ellátási joga* is *ipso iure* megszünik.

A családtagoknak ekként megszünt ellátási joga tehát nem éledhet fel a végkielégitett férj (atya) halálával sem, és pedig az *állandó ellátás formájában* annál kevésbbé, mert *állandó ellátáshoz* — 10 évnél rövidebb idejü szolgálata folytán — magának az állami alkalmazottnak (a férjnek) sem volt joga, *a tulajdonképeni jogszerző után pedig senki sem igényelhet több jogot, mint amennyivel az eredeti jogszerző önmaga birt;* amit különben a nyugdijtörvény 46. §-a is kifejezetten elismer, midőn a férj (atya) családtagjainak maximális ellátási járandóságát a férj (atya) által élvezett nyugdij-összegében állapitja meg.

Mindez egyébiránt önként következik az állami alkalmazottak hozzátartozói ellátási jogának jellegzetes minőségéből is, mert ez a jog az érvényesülés feltételeinek beállása szempontjából a férj (atya) életében a *várományos* (virtualis) jog természetével bir (1885: XI. tcz. 49. §.), és érvényesithető joggá csak akkor válhatik, ha annak *a jogviszonynak folytonossága*, amelyhez az eredeténél fogva füződik, *ezen jog érvényesülhetésének beállta előtti időben meg nem szünik;* ami azonban a végkielégitett férj (atya) hozzátartozóinak ellátási jogára nézve annál kevésbbé állitható, mert a végkielégitett férj (atya) és az állam között az állami szolgálat révén fennállott jogviszony a végkielégités folytán még a férj (atya) életében *egyszersmindenkorra megszünt*

Sajátságosan bánik el különben ezen döntvény indokolása az általa önkényesen felállitott kérdéses jogtétel igazolásánál a nyugdijtörvény indokolásával is.

Ez az indokolás, mely csupán a tényleges szolgálatban elhalt állami alkalmazottak özvegyeit és gyermekeit emliti fel, mint olyanokat, akik már a férjnek (atyának) öt évi szolgálata után tarthatnak igényt állandó ellátásra, a döntvény szerint nem birhat döntő sulylyal, mert csupán *alanyi felfogást fejez ki*, de nem törvényhozási akaratot.

Ha azonban valaki a törvény szószerinti értelmét sem akarja követni, mint ezt a fentebb kifejtettek szerint a döntvény előidézett rendelkezése is cselekszi, de emellett a törvény indokolását sem fogadja el, hanem mindezektől eltérőleg egy külön jogtételt állit fel: vajon a maga részéről is *nem alanyi felfogást fejez-e ki*, s vajon, ha ezt egy bíróság teszi, ezzel nem avatkozik-e be illetéktelenül és önkényesen a törvényhozás *jogalkotó* hatalmi körébe?

Azonban a közigazgatási bíróság szóban forgó döntvényében nem elégszik meg annak, — miként fentebb kimutattam, teljesen önkényes — elvi kijelentésével, hogy az öt évet meghaladó szolgálat után két évi fizetéssel végkielégitett állami alkalmazottak özvegyeit és gyermekeit állandó ellátás és temetési járulék illeti meg, hanem ugyanazon lélekzetvétellel keresztül tör a nyugdijtörvény tételes szabályainak egész során s maga állit fel a maga belátása szerint *egy különleges szabályt* az ily végkielégitett állami alkalmazottak özvegyeinek és árváinak ellátási mérvére nézve is.

Az 1885: XI. tcz. leplével óhajtaná ugyan fedni ezen saját jogalkotásának szülöttét, de sehogy sem sikerül ez neki.

Kijelenti ugyanis első sorban, hogy az öt évet meghaladó szolgálat után végkielégitett állami alkalmazottak özvegyei és gyermekei ellátása az *1885: XI. tcz. rendelkezése szerint* szabandó meg.

De hát hogyan lehet egy tételes törvény szabályait oly esetre alkalmazni, *amelyre nézve a törvény nem is intézkedik*, s amely esetet, miként fentebb kimutattam, *a törvény nem is akarta szabályozni?*

Ezen a nehézségen azonban egész könnyüséggel siklik át a közigazgatási bíróság szóban forgó döntvényének további rendelkező része, midőn jogalkotói hatalommal egyszerüen elrendeli, hogy az 5 évi szolgálat után végkielégitett férj (atya) akkor, mikor halála után hozzátartozóinak ellátásáról van szó, ugy tekintendő, mintha 10 évig szolgált volna, a családtagok ellátási járandóságainak megállapitásánál pedig alapul kell venni a férj (atya) végkielégitésénél alapul szolgált évi javadalmazás összegét.

Érezte azonban a közigazgatási bíróság, hogy ezen rendelkezése egy oly fikció, amelylyel szemben legalább is alkalmazni kell a nyugdijtörvény 46. §-ának korlátozó intézkedését, amelynek értelmében *a döntvény szerint* az özvegy és gyermekek járandósága sem egyenkint, sem együttvéve nem lehet nagyobb azon nyugdijösszegnél, mely a férjet, illetve atyát *a végkielégités alapjául szolgált javadalmazása és 10 évi szolgálata után megillette volna* és ezzel azt hiszi, hogy a döntvényben felállitott szabály törvényszerüségének látszata meg van mentve.

Midőn a közigazgatási bíróság döntvényében azt jelenti ki, hogy az öt évet meghaladó szolgálat után végkielégitett férj (atya) hozzátartozóinak ellátása alkalmával ugy tekintendő, *mintha 10 évig szolgált volna*, nyilván az 1886: XXI. tcz. 59. §-ában kimondott rendelkezést tartotta szeme előtt, amely szerint a főispáni öt, illetőleg hat évi szolgálat a nyugdij szempontjából 10 évi szolgálatnak veendő.

Csakhogy, midőn a törvényhozás ezen fikciókhoz folyamodott, azt *jogalkotó hatalmából kifolyólag, jogszerü hatáskörében* tette, sőt ezt a szabályt a főispánokra nézve *törvénybe* is *iktatta*. A közigazgatási bíróság azonban ezt a végkielégitett állami alkalmazottakra nézve nem tartja szükségesnek, hanem önmaga alkotja meg e jogszabályt; sőt még egy lépéssel tovább haladva, a végkielégitett tisztviselőt olybá veszi, mintha ily kedvezmény mellett nyugdijaztatott volna és ezen fikció mellett alkalmazza az 1885: XI. tcz. 46. §-nak rendelkezését, mely *nem azt rendeli*, hogy az özvegy és gyermekek járandósága sem egyenkint, sem együttvéve nem lehet nagyobb azon nyugdijösszegnél, mely a férjet, illetőleg az atyát évi javadalmazása és 10 évi szolgálata után megillette volna, hanem ezzel ellenkezőleg azt, hogy az özvegy és szabályszerü korukat még el nem ért gyermekek járandósága sem egyenkint, sem együttvéve nem lehet nagyobb, mint az a nyugdij, melyet a férj (atya) *élvezett.*

Már pedig a végkielégitett férj (atya) nyugdijban a nyugdijtörvény szerint öt évi szolgálata után nem lévén részesithető: *nyugdijat nem is élvezhetett* s ennélfogva egy jogilag és tényleg nem létező alapon a család tagjainak járandóságát sem lehet a bíróságnak itéletileg megállapitania.

De a döntvény további rendelkezéseiben is, fikciót fikcióra halmoz.

Igy: a végkielégitett és utóbb elhalt állami alkalmazott után a temetési járulék megszabásánál is azt az eszmei — mert sem törvény szerint nem járó, sem tényleg nem létező, de a döntvény értelmében a nyugdijtörvény 46. §-a által állitólag mégis korlátozható — *azon nyugdijösszeget* rendeli alapul veendőnek, *amely a férjet (atyát) 10 évi szolgálata és végkielégitésének alapjaul szolgált évi javadalmazása után megillette volna.*

A döntvény az ilyen fikciók halmaza folytán végül a következetlenség utvesztőjébe kerül, amidőn ismét a nyugdijtörvénytől teljesen idegen szabály-elvet állit fel egy további rendelkezésében.

Kimondja ugyanis, hogy ha a végkielégitett férj (atya) tényleges szolgálata alól történt felmentésétől számitott két éven belül hal el, az özvegyi nyugdij és gyermeknevelési járulék *csak ennek a két évnek elteltével* folyósitandó, mert — mint a döntvény indokolása mondja — a férj (atya) két évi fizetéssel végkielégittetvén, az ennek megfelelő időre külön ellátás a hátrahagyottakat nem illeti meg.

Ámde ezen szabályelv kimondásánál megfeledkezett a bíróság arról, hogy döntvénye indokolásának megelőző passzusa szerint a végkielégités *csak az állami alkalmazott és nem egyszersmind hozzátartozói ellátási igényének kielégitésére szolgál*, s ennélfogva nem lehet a családtagok ellátási igényét a férj (atya) végkielégitésével kompenzálni.

Ha pedig a férj (atya) végkielégitésével a családtagok ellátási igénye kompenzálható, akkor ezt a kompenzációt csak mathematikai pontossággal lehet végrehajtani, nem pedig egyszerüen csak azt kimondani, hogy ha a végkielégitett férj (atya) felmentésétől számitandó két éven belül hal el, akkor az özvegyi nyugdij és gyermeknevelési járulék csak ennek a két évnek elteltével folyósitható.

Hiszen az öt évet meghaladó szolgálat után végkielégitett férj (atya) részére folyósitott végkielégitésnek *már egy évi fizetés után esedékes részlete is jóval több*, mint azon, a férj (atya) egy évi javadalmazásának 40%-ában megállapitott *évi nyudijösszeg*, amely a döntvény szerint a férjet eszmeileg megillethette volna, *s igy annál is több*, mint amennyi a nyugdijtörvény 46. §-ának korlátozása mellett maximális ellátási összegként az özvegyet és gyermekeket — ugyancsak a döntvény értelmében — e férj szolgálatából történt felmentése után két év elteltével évenként megillethetné.

A döntvénynek szóban forgó rendelkezése annál visszásabb, mert annak alapján a 10 évnél rövidebb idejü szolgálat után végkielégitett állami alkalmazottak és családtagjaik kedvezőbb ellátásban részesülnének, mint a *10 évi szolgálat után* nyugdijjal ellátott állami alkalmazottak és hozzátartozóik.

Ennek megvilágitásául szolgáljon a következő példa:

Valamely nős állami alkalmazott a tényleges szolgálati ideje alatt 1800 K évi javadalmazással birt.

Feltéve, hogy ezen állami alkalmazott öt évet meghaladó szolgálata után két évi javadalmazásának megfelelőleg 3600 K végkielégitést nyer, de szolgálatából történt felmentése után egy évre meghal: ez esetben özvegye ugyan nyugdijat a döntvény értelmében még egy évig nem kap, de férjével együtt megmaradt annak a 3600 K-nak élvezetében, melyet férje két évi javadalmazása után végkielégitésképen kapott, sőt férjének szolgálatától történt felmentése után a második év elteltével a döntvény értelmében még férje 1800 K javadalmazásának 40%-ban, vagyis 720 K-ban megállapitott özvegyi nyugdijban is részesül, vagyis ugyanannyi nyugdijban, mint amennyinél több őt a nyugdijtörvény 46. §-ának korlátozása mellett az esetre sem illete volna meg, *ha férje 10 évig szolgált* s ezen szolgálata után az őt törvényszerint megillető 720 K nyugdij élvezete mellett nyugdijazott állapotban halt volna meg.

Más szóval: ha ily állami alkalmazott 10 évi szolgálata után évi javadalmazásának 40%-val, vagyis a törvény értelmében 720 K nyugdijjal nyugalomba helyeztetett volna: ez esetben a felhozott példa szerint szolgálatától történt felmentése után haláláig, vagyis egy évig a nyugdijtörvény értelmében csak 720 K nyugdijat, a következő második év végeig pedig özvegye a nyugdijtörvény 46. §-ának korlátozása mellett ugyancsak a törvény értelmében szintén 720 K özvegyi nyugdijat s igy ezen két év alatt mindketten 1440 K nyugellátást vagyis *2160 K-val kevesebb ellátási járandóságot élveztek volna*, mint amennyit a férj 10 évet el nem érő, de öt évet meghaladó szolgálata után két évi javadalmazásának megfelelőleg 3600 K-val megállapitott *egyszersmindenkorra szóló részeltetése fejében* végkielégitése folytán kapott.

Nyilvánvaló mindezekből, hogy a közigazgatási biró-ág, midőn jogszolgáltatási hatásköréből a jogalkotó hatalom területére csapong, nem csupán illetéktelen hatáskört vindikál magának, hanem szembetünő tévedéseket is követ el, amiket még ott is kerülnie kellene, ahol saját megengedett hatáskörében jár el.

Dr. Lengyel Vilmos,
m. kir. állami számvevőszéki tanácsos.

A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat.

Gyakran találkozunk azzal a jelenséggel, hogy a nagy alkotmányjogi deklarációk közé a közszabadságokat veszélyeztető közigazgatási intézkedések egész hálózata fonódik.

A deklarációk elvi jelentőségüek és papiroson maradnak, ha a jogrendszer minden egyes intézkedésében nem jutnak érvényre.

Sőt a közigazgatási törvényekbe be lehet illeszteni egyes látszatra csak technikai jellegü kis intézkedéseket, és ezek a jelentékteleneknek látszó rendelkezések képesek a legszebb elveket alkalmazásukban az ellenkezőre forditani.

A törvény megalkotásakor még talán maguk a törvény megalkotói sincsenek tisztában azzal, hogy mivé válhatnak és minő hatásokat idézhetnek elő az egyes rendelkezések az alkalmazásban. Ezenfelül elméleti jogászok nem is foglalkoznak szivesen a közigazgatási kodifikációval, mert ezt inferioris területnek tekintik és nem veszik észre, hogy itt dől el, vajon van-e egy ország népének szabadsága, vagy nincs.

A gazdasági cselédek jogviszonyairól szóló törvényjavaslat fekszik most a parlament előtt.

E jogviszony szabályozásának mikéntje az egyéni szabadsággal és az egész jogrendszernek, a közjognak, magánjognak, büntetőjognak alapelveivel a legszorosabban kapcsolódik össze.

A javaslattal ezenfelül a gazdasági és társadalmi problemák egész lánczolata függ egybe.

Ezekkel foglalkozni nem akarunk. Csak annyit jegyzünk meg, hogy nagyon megfontolandó, vajjon alkalmas-e most az idő és érettek-e már annyira az eszmék, hogy a két társadalmi osztály egymáshoz való viszonyát a változott viszonyoknak és az uj eszmeáramlatoknak megfelelőleg a törvényhozás ma állapitsa meg. A törvényhozónak szinte megoldhatatlan a feladata. Ha a régi álláspontot tartja fenn, megcsontositja a jogviszonyt és utjában áll a szocziális haladásnak, mig ha uj szocziális álláspontra helyezkedik, kétséges, hogy rendelkezéseinek meg lesznek-e a társadalmi és szocziális előfeltételei.

A javaslat alapelvének helyességével sem akarunk bővebben foglalkozni. A javaslat alapelve, hogy a gazda és a cseléd a szerződés megkötésekor mint egyenrangu felek állanak egymással szemben, teljes rendelkezési szabadságuk birtokában vannak, maguk állapitják meg némely törvényes korláttól eltekintve a szerződés feltételeit. Ebből a teljes szerződési szabadságból következik a megkötött szerződés feltétlen érvénye. Ezért biztositja a javaslat a szerződés megtartását szigoru magánjogi, közigazgatási, sőt büntetőjogi védelemmel. Erre vonatkozólag csak annyit jegyzünk meg, hogy ez nem vezet arra az egyenjoguságra gazda és cseléd között, melyet a javaslat az indokolás szavai szerint elérni akar. Mert a szerződés kötésére adott szabad rendelkezési jog nem szolgál a cseléd előnyére, aki ugy müveltségben, mint ügyességben és a helyzetek kihasználásában a gazda mögött messze elmarad. Viszont a szerződés feltétlen, büntető rendszabályokkal biztositott fentartása, szintén inkább a gazda érdekében van. De ez alapelv birálata feladatunk körén kivül esik.

Mi csak azt vizsgáljuk — tisztán jogi szempontból — mennyiben sikerült a javaslatnak a szem előtt tartott alapelveket az egyes rendelkezéseken végig vezetni.

A gazdasági cseléddel kötött szerződés — a javaslat 7. §-a szerint — ha máskép a szerződésben nincs kikötve, egy évre szól. Ezen időn belül csak különös, a törvény 42., 43., 45., 46. §§-ban taxative felsorolt okokból lehet a szerződést felmondani. A 40. §. szerint az éves szerződést, ha két hónappal előbb egyik fél sem nyilatkoztatja ki azt, hogy nem akarja meghosszabbitani, ugyanazon fel-

tételekkel még egy évre meghosszabbitottnak kell tekinteni. E rendelkezések az egyéni szabadság követelményével nem egyeztethetők össze. A felmondás megnehezitése ez első évre vonatkozólag még gazdasági okokból indokolható, abból, hogy a viszonynak gazda és a gazdasági cseléd között bizonyos állandósággal kell birnia. A második évre azonban a viszonynak ezt a megrögzitését kiterjeszteni nem lehet.

Éppen ugy az egyéni szabadságba vág az az intézkedés, hogy annak, aki cselédül beszegődött, a szolgálati idő alatt, az elbocsájtó bizonyitvány kiadása előtt * a gazda beleegyezése nélkül utlevelet kiadni nem szabad (5. §.). Utlevél kiadását a mai jogállapot mellett csak közjogi akadályok miatt lehet megtagadni: ha valaki büncselekményt követett el, vagy ha védkötelezettségének még nem tett eleget. A kivándorlásról szóló 1903 : IV. tcz. képviselőházi tárgyalása alkalmából az igazságügyi bizottságban inditványt tettek, hogy az adóhátralék is felvétessék az utlevél megtagadásának okául. Az inditványt visszautasitották azzal a megokolással, hogy tisztán vagyonjogi természetü szolgáltatás elmulasztása nem lehet alapja az egyéni szabadság ily mérvü korlátozásának. Akkor a közjogi természetü szolgáltatást sem tekintették annyira stringensnek, ma pedig egy magánjogi szerződés létezését elegendőnek tartják az egyéni szabadság korlátozására.

Az egyéni szabadságba nyul bele a javaslatnak az a rendelkezése, hogy a cselédnek a gazda beleegyezése nélkül a megtakaritott tüzelőt eladni, elajándékozni, vagy elvinni tilos. (27. §.)

A modern jogelvekbe ütköznek a javaslatnak azon rendelkezései, melyek a gazda házi fegyelmi jogára vonatkoznak. A kiskoru cseléd 18 éves koráig teljesen a gazda házi fegyelme alatt áll (3. §.), a cselédet tehát testileg is megfenyitheti. A 18 éven felüli cselédet a gazda, ha kötelessége ellen vét, mint háznépének tagját megdorgálhatja; kifejezések, melyek a család és a háznép keretén kivül más személyek között sértőknek tekintethetnek, «a gazda irányában nem támasztják azt a vélelmet, hogy a cselédet becsületében érinteni szándékozott volna.» (33. §.) A gazda a cseléddel szemben rendbirságot is alkalmazhat, de a rendbirság esetenkint nem lehet több 1 K-nál. Egy év alatt összesen 10 K-nál többet levonni nem szabad. A cseléd, ha a rendbirságot igazságtalannak tartja, a hatóságnál három nap alatt panaszt tehet. (33. §.)

A rendbiróság kiszabására adott jog a biráskodás legelemibb szabályába ütközik, t. i. abba, hogy senki a saját ügyében biró nem lehet.

A megdorgálási jog megadásának törvénybe iktatása egyértelmü volna kétféle becsület statuálásával. Másrészt van igazság a gazdák abbeli állitásában is, hogy a cselédek mai müveltségi foka mellett ezt a jogot a gazdáktól teljesen megvonni nem lehet. Leghelyesebb volna a megoldást a törvényből kihagyni és azt minden egyes esetben a bíróságok cognitiójára bizni. Helyes volna a 18 éven aluli cselédekre vonatkozólag is a gazda házi fegyelmi jogát korlátolni.

A büntető határozatok vizsgálatánál legelőször a büntetések nagysága tünik szembe. Az elzárás maximuma 30 nap, a pénzbüntetésé 600 kor. Gazdára és cselédre egyforma a büntetések maximuma. A törvényjavaslat indokolása szerint ezzel is paritást akar a törvény létrehozni a gazda és a cseléd között. Ez a paritás azonban csak látszólagos. Mert egyrészt kétségtelen, hogy gazdát szabadságvesztésbüntetésre csak elenyésző csekély esetben fognak itélni, másrészt éppen annyira kétségtelen, hogy a cseléd a reá kiszabott pénzbüntetést csak a legritkább esetekben fogja lefizethetni. A gazdára és a cselédre a lényegesen különböző vagyoni viszonyok mellett a 600 K maximum nem jelent egyforma malumot. Ha még hozzávesszük, hogy a 61. §. szerint a jogerősen megállapitott pénzbüntetést 48 óra alatt meg kell fizetni, mert különben a helyébe megállapitott pénzbüntetés azonnal végrehajtható, akkor megállapithatjuk, hogy a javaslat mai álláspontja mellett a pénzbüntetés a cselédre nézve szabadságvesztésbüntetést jelent, a 600 kor. további hat havi elzárást. Helyes volna a javaslat álláspontját avval mértékelni, hogy a cselédre vonatkozólag a pénzbüntetés maximumát leszállitanák, talán — az 1876 : XIII. tcz. véve alapul — 40 K-ra. Ezenkivül haladékot kellene adni a pénzbüntetés lefizetésére, esetleg meg kellene engedni a részletben való fizetést. Csak igy lenne megközelitőleg aequiparálva a pénzbüntetés tekintetében a gazda és a cseléd, csak igy lehet remélni, hogy a cseléd is képes lesz könnyebb kötelességszegések esetén az elzárást elkerülni.

Látszólag humánus czélt akar szolgálni a javaslat 60. §-a. Eszerint a hatóság a megállapitott büntetés végrehajtását a szolgálati viszony megszüntéig elhalaszthatja. Ha pedig a szolgálati viszony ideje alatt a gazdát, illetőleg a cselédet ezen törvénybe ütköző ujabb kihágás miatt nem büntetik, a büntetés végrehajtását a hatóság indokolt esetben mellőzheti akkor, ha az a közérdekkel nem ellenkezik.

Abban az esetben, ha a gazda kész az 58. §. *c)* pontja szerint elitélt és a szerződés teljesitésére már hajlandó cselédet elfogadni, nemkülönben, ha a cseléd kész az 58. §. *c)* pontja alapján elitélt és a szerződés teljesitésére már hajlandó gazdának szolgálatába állani, a gazda és a cseléd együttes kérelmére a hatóság által a körülmények mérlegelésével a kihágási eljárás, illetve a büntetés végrehajtása felfüggesztendő.

Ha pedig a szolgálati viszony megszüntéig a gazdát, illetőleg a cselédet ezen törvény 58. §. *c)* pontjába ütköző ujabb kihágás miatt nem büntetik, a felfüggesztett eljárás megszüntetendő, illetőleg a megállapitott büntetés végrehajtása mellőzendő. Ez intézkedés már a mezőgazdasági munkásokról szóló 1898 : II. tcz.-ben is benn volt. Az annak alapján kifejlődött gyakorlat megmutatta, hogy ez intézkedés czélját tévesztette. A munkást kiszolgáltatta a gazda kegyének. E szakaszt a javaslatból törölni kellene, annál is inkább, mert a törvényhozási tárgyalás előtt álló büntetőjogi novella a feltételes elitélést az összes kihágásokra kiterjedőleg fogja meghonositani.

A büntető határozatok között találjuk a sztrájk szabályozását is. A javaslat 57. §. utolsó bekezdése szerint: ha akár a gazda, akár a cseléd a kihágást azért követte el, mert a gazdák vagy a cselédek megállapodtak abban, hogy a szerződés lejárta előtt a kötelesség teljesitését egyszerre, vagy egyenként abbanhagyják, a kihágást 30 napig terjedhető elzárással és 600 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel kell büntetni. Kihágást követ el és ugyanilyen büntetéssel büntetendő az, aki a gazdákat, vagy a cselédeket arra ösztönzi, hogy kötelességeik teljesitését a szerződés lejárta előtt egyszerre vagy egyenként fogadják meg. Nem akarunk foglalkozni a sztrájkkal kapcsolatos számos jogi és gazdasági problemával. Mindentől eltekintve valamely büntetési sanctio statuálásánál azt is kell vizsgálni, hogy az mennyiben hatályos és hogy várható-e, hogy a büntetés a kitüzött czélt megvalósitani képes lesz. Erre vonatkozólag pedig a külföld számos példája azt a tanulságot szolgáltatja, hogy a sztrájkmozgalmakat büntetési sanctiókkal elnyomni sehol sem sikerült, sőt a büntetések agitáczionális fegyvert adtak a munkásság kezébe.

Ha a javaslat technikáját tekintjük, feltünik, hogy sok a praeclusiv határidő, t. i. sok olyan határidő van, melynek elmulasztásához joghátrányok füződnek. Igy például a 40. §. szerint az éves szerződést 2 hónappal a lejárat előtt kell fel-

* A gazda elbocsájtó bizonyitványt köteles adni a cseléd kivánságára, ha a cseléd szolgálati idejéből már csak két hónap van hátra, valamint a jogos felmondás eseteiben.

bontani, külömben a szerződés egy évvel meghosszabbitottnak tekintetik. A 44. §. szerint a szerződéssel felmondással még a törvényben taxative meghatározott esetekben is csak akkor bontható fel, ha a felmondó fél e szándékáról a másik felet az ok közlésével, három nap alatt értesiti. Ha az értesitett fél a felbontást jogosnak nem tartja és emiatt panaszt akar tenni, panaszát az értesités vételétől számitott három nap alatt kell előterjesztenie. E határidőket a gazda nagyobb intelligenciája és törvénytudása mellett sokkal könnyebben tarthatja be, mint a cseléd. Mivel pedig ezen határidők be nem tartása sulyos jogkövetkezményekkel jár, azok a törvényből kiküszöbölendők volnának, vagy legalább az igazolásnak kellene széles keretben helyt adni.

A biráskodás a javaslat szerint a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik.

A közigazgatási hatóságok biráskodása ellen több szempontból lehetne kifogást emelni. Csakhogy ezek eléggé ismeretesek. Mindenesetre el kellene menni odáig, hogy a közigazgatási hatóságok határozata ellen megengedendő volna a felebbvitel a rendes bíróságokhoz, amint az az ipari és kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyainak elbirálásánál már meg van honositva.

Veszélyes felhatalmazást ad a javaslat 66. § ában a törvényhatóságoknak, mely szerint ezek a gazda és a cseléd közötti jogviszonyoknak a javaslatban nem érintett és a helyi viszonyoknál fogva fontos részeire a gazdasági egylet és a mezőgazdasági bizottság meghallgatásával szabályrendeletet alkothatnak. Ez törvényi felhatalmazás és igy a törvényhatóságok szabad kezet nyernének a köz szempontjából annyira fontos jogtételek statuálására. A magánjog terére a szabályrendeleti jogalkotást beengedni nem szabad. A törvényhozásnak a törvényhozói hatalmat kezéből kiadni hiba volna, de különösen nagy hibának tartanánk ezen kényes, nehéz kérdésekben azokra bizni ajogok megállapitását, akik csaknem az ország összes törvényhatóságainak a nagy többségét teszik: a gazdasági cselédek munkaadóira.

A javaslat vizsgálatából tehát azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a javaslat mai formájában a maga elé tüzött feladatot: a gazda és a cseléd szempontjainak egyenlő méltánylását nem valósitja meg. Különösen az a tendenczia észlelhető, hogy a jogviszonyt cseléd és gazda között minél állandóbbá tegye, ami különösen a cseléd szabad rendelkezési jogának nagy mérvü korlátozásával jár.

Nem érdektelen itt felemliteni, hogy a külföldön — különösen Angliában — a tendenczia inkább oda irányul, hogy a gazda szabad rendelkezését korlátolja a cseléd érdekében.

Még csak azt akarjuk megjegyezni éppen evvel a külföldi példával kapcsolatban, hogy sajnálatos, hogy a javaslat indokolása, a megfelelő helyeken mellőzi — ellentétben az általánosan követett szokással — a külföldi törvényhozás állásának ismertetését. Különösen azon országok törvényhozásának ismertetése birt volna érdekkel, melyeknek gazdasági strukturája a mi gazdasági beredezésünkkel rokon vonásokat mutat.

Anonymus.

Az erdőletarolás joga és telekkönyvi biztositékai.

Az erdőipar és fakereskedelem rendkivüli fellendülése az utóbbi években maga után vonta, hogy számos erdő került eladásra, számos erdőkihaszhasználási és letarolási szerződést kötöttek és ezzel kapcsolatban Magyarország különböző telekkönyveiben letarolási, irtási, erdőkihasználási, fakitermelési és ehhez hasonló jogok kebeleztettek be. Ezen jogok bekebelezésének czélja az, hogy a fatermelő, ki egy ingatlan tulajdonosától az ingatlanon fekvő erdőt tövön megvásárolja és jelentékeny, néha százezrekre, sőt milliókra menő befektetéseket eszközöl, fürésztelepeket, vasutakat, utakat és néha egész falvakat épit fel eddig járatlan és elhagyott vidékeken, az erdőségek kihasználhatása czéljából dologbani jogot nyerjen az erdőnek olyatén kihasználhatására, mint az az erdővételi vagy letarolási szerződésben megállapittatott. Ha t. i. az ingatlant eddigi tulajdonosa eladja vagy az ingatlan árverés alá kerül, akkor általános magánjogi szabályaink értelmében a telek uj tulajdonosát a letarolási szerződés nem kötelezi, feltéve, hogy a letarolási jog nincsen bekebelezve. A fatermelő az erdőbirtokot kénytelen elhagyni, esetleg egész vagyonát felölelő befektetései elvesznek és azon szállitási szerződésnek sem képes eleget tenni, melyeket éppen tekintettel a megvásárolt erdőkre vállalt el.

Tekintve a kérdés nagy fontosságát és azt, hogy az ilynemü szerződések százszámra köttetnek, nagyon csodálatraméltó, hogy a letarolási szerződések jogi megbirálása és a letarolási jog telekkönyvi bekebelezésének kérdésével sem közkeletü kézikönyveink, sem jogi irodalmunk mindeddig nem foglalkoztak, sőt ezen helyeken a letarolási és ehhez hasonló jogokról mindeddig tudomásunk szerint emlités sem tétetett és ugyanugy döntvénytárunkban sem foglaltatik eset, mely a letarolási jog kérdését felölelné.

Bár alig lehet feltenni, hogy Magyarországon telekkönyvi biró a letarolási vagy erdőkihasználási jog bekebelezését megtagadta volna, még sem lehet csodálkozni, ha a letarolási szerződések jogi megbirálása és a letarolási jog bekebelezhetésének kérdésében téves felfogások kerülnek forgalomba és oly nézet is kifejezést nyert már, hogy nincsen törvényes alap a letarolási jog bekebelezésére különösen azon esetben, ha a szerződés tarvágásra (Kahlhieb) irányul és hogy telekkönyvi rendtartásunkban a letarolási vagy irtási jog bekebelezése ismeretlen fogalom.*

Ezen téves felfogás indokolást onnan merit, hogy a letarolási szerződések csak két, a bekebelezhetőség attributumával birói jogügylet fogalma alá volnának sorozhatók, t. i. a haszonélvezet és a haszonbérlet fogalma alá. A haszonélvezet fogalmát ezen felfogás azért nem tartja alkalmazhatónak, mert az osztrák polgári törvénykönyv 511. §. szerint a haszonélvezőnek csak az «erdészetileg vágott fá»-ra van joga, a letarolási szerződések nagy része azonban tarvágásra irányul s igy a haszonélvezet fogalma alá nem sorozhatók, tekintve, hogy az osztrák polgári törvénykönyv 509. §-a szerint a haszonélvezetnek az állag kimélésével kell történnie, már pedig a teljes letarolás az állag kimélésének ellentéte. A haszonbérleti szerződések kategoriájába ezen felfogás azért nem sorozná a letarolási szerződéseket, mert a haszonbérlet az osztr. polg. törvénykönyv 1090. §-a értelmében csak elhasználhatatlan dologra vonatkozhatik, mit alkalmazni lehetne a megfelelő üzemterv szerinti tarolásra, melynél a dolog, t. i. az erdő el nem használtatik, ellenben nem lehet alkalmazni tarvágás esetében, midőn az egész erdő egy vagy több év alatt kiirtatik.**

Ezen felfogás tévességét azonban az ezen kérdésben irányadó osztrák polgári törvénykönyv egyes szakaszainak tüzetesebb megvizsgálása kétségtelenné teszi. Ami mindenekelőtt a letarolási jog és ehhez hasonló jogok bekebelezhetőségének kérdését illeti, határozott törvényes rendelkezést képez, hogy a letarolási jog bekebelezhető és igy a dologbani jog formáját veheti fel. Ha egy ingatlan tulajdonosa egy másik személylyel szerződést köt, melynek értelmében megengedi neki, illetve önmagát annak türésére kötelezi, hogy a másik szerződő fél az ő telkén fát vághasson, az erdő egyes részeit letarolhassa, vagy pedig tarvágást eszközöljön, ugy személyes szolgalmi jogot állapitott meg. Az osztrák polgári törvénykönyv, mely e tekintetben nálunk irányadó, a favágási szolgalmi jogot (osztrák polgári törvénykönyv 477. és 503. §§.) ugyan csak mint mezei szolgalmat emliti és mint ilyen csak egy telek és nem egy személy javára szolgálhat, azonban az osztrák polgári törvénykönyv 479. §-a határozottan mondja, hogy a telki szolgalmak a személynek is engedélyezhetők és ugyanezen szakasz megengedi, hogy a szolgalom természetétől a felek eltérően rendelkezhetnek, de, aki ezeket állitja, köteles azt bizonyitani. Ezen, ugynevezett álszolgalmak formájukra nézve telki szolgalmak, lényegükre nézve azonban személyes szolgalmak, melyek minden tekintetben a személyi szolgalmak jogi természetével birnak (servitutes irregulares). Az ingatlan tulajdonosa kötelezi magát, hogy türni fogja, hogy egy személy az ő ingatlanát a szerződés határai között egyes vonatkozásban használni vagy haszon-

* Igy dr. Engel Aurél a Pester Lloyd 1907 január 17-iki számában «Grundbücherliche Sicherstellung von Holzabstockungsrechten» cz. czikkében; az egyedüli czikk, mely tudomásunk szerint e kérdésről jogi irodalmunkban megjelent.

** U. o.

élvezni fogja; az igy létrejött álszolgalom (osztrák polgári törvénykönyv 479. §.) ezen esetekben semmi egyéb, mint usus vagy ususfructus, mely az ingatlan használatát vagy haszonélvezetét csak egy bizonyos vonatkozásban engedi meg.*

Személyes szolgalom ilyenképen számos van, kimerithetetlenül számos, annyi, ahány irányban valamely dolog csak használható, nem pedig csupán az a három, melyet az optk. emlit, t. i. a lakás, használat és haszonélvezet. Ha pedig ezen személyes szolgalom ingatlanra vonatkozik, dologbani jogot képez és telekkönyvi rendtartás 63. §-a értelmében bekebelezhető. Hogy csak a leggyakrabban előforduló személyes szolgalmakat emlitsem, melyek csaknem mindenütt bekebeleztettek, itt vannak a kőfejtési szolgalmak, makkszedési, makkoltatási, tobozszedési, marhalegeltetési, vizvezetéki, gázcsőlerakási, telefonhálózat-alkalmazási szolgalmak, melyeknél a gyakorlás mértékére nézve egyedül a szerződés irányadó és szerteszét Magyarország számos telekkönyvében vannak bekebelezve.**

Külön megemlitendő még a learatási és kaszálási személyes szolgalmak, melyeket helyesen szintén letarolási jogoknak lehetne nevezni, amikor pl. valaki májusban egy ingatlan álló gabona vagy fütermését fix árban megveszi és a maga javára a letarolási jogot bekebelezi, nehogy az ingatlan időközi eladása által a megvett terméstől elüthető legyen.

Ha azonban a letarolási jogot személyes szolgalomnak minősitjük, reá a haszonélvezet szabályai lesznek irányadók. Ekkor azonban beleütköznénk azon fennebb emlitett argumentációba, hogy az osztrák polgári törvénykönyv 511. § a szerint a haszonélvezet csak az erdőszerüleg vágott fára terjed ki, tehát tarvágásra nem alkalmazható. Hogy ezen felfogás milyen helytelen és hogy szerződésileg e tekintetben bármit, tehát tarvágást is lehet megállapitani, elég a már idézett 479. §-a hivatkozni, mely szerint bár a szolgalom természetétől eltérések nem vélelmeztetnek, de aki ezeket állitja, az köteles bizon itani, ami a felek dispositiv jogát biztositja. Még határozottabban mondja ezt az osztr. polg. törvénykönyv 504. § a, mely azt mondja: «A személyes szolgalmak gyakorlata, ha máskép nem volt az egyesség, következő elvek szerint határoztatik meg» stb., ami világos bizonyitja, hogy a feleknek joguk van a gyakorlat mértékében és módozataiban szerződésileg tetszésük szerint megegyezni. Amennyiben tehát a felek tarvágásban egyeztek volna meg, ugy ebben őket az 511. §. nem akadályozhatja, mert ezen szakasz csak szerződésszerü rendelkezés hiányában nyer alkalmazást.

Eddig a letarolási jog bekebelezhetéséről volt szó, de ennél nem kevésbbé fontos a letarolási és erdőkihasználási szerződések jogügyleti minemüségének megállapitása. Az, amit közönségesen letarolási szerződésnek (Abstockungsvertrag), erdőkihasználási szerződésnek, vagy erdővételnek nevez nek, lehet haszonélvezeti szolgalmi szerződés, lehet haszonbérleti szerződés, de lehet ezek közül egyik sem, hanem egy közönséges adásvételi szerződés, lehet álszolgalmat (servitus irreguralis) vagy mezei szolgalmat, sőt lehet telki terhet konstituáló szerződés is. Mindezen szerződések, melyek semmi egyebek, mint erdővételek, melyek czélja az erdő letarolása és a nyers fa feldolgozása, telekkönyvileg a jogügylet minemüségéhez képest biztosithatók a haszonélvezeti jog, kötbér megállapitása utján a zálogjog, a személyes szolgalmi jog vagyis a szorosan vett letarolási és erdőkihasználási jog, végül a telki teher telekkönyvi bekebelezése által.

Lássuk ezeket egyenként.

Ha A. B.-vel olyan szerződést köt, mely szerint egy bizonyos ellenérték fejében a csikszentmártoni 20. számu telekjegyzőkönyvben foglalt ingatlan haszonélvezetét reá ruházza, azzal, hogy az ingatlanon levő erdőt öt éven belül letarolhassa, a vadászati, halászati és tobozszedési jogot önmagának tartja fenn, ugy ez haszonélvezeti szerződés, mely a haszonélvezeti jog bekebelezése által biztositható. De ugyanezen szerződés alapjában véve semmi egyéb, mint egy letarolási személyes szolgalom (osztrák polgári törvény 479. és 504 §.), melylyel kapcsolatban a letarolási jog is bekebelezhető. E két jogügylet csak névleg különbözik egymástól, tényleg ugyanazon jogi hatásokat idézik elő és ugyanazon jogszabályok alá esnek.

Ha A. B.-vel szerződést köt tiz évre, melynek értelmében a csikszentmártoni telekjegyzőkönyvben foglalt szántót, legelőt és erdőt az utóbbinak bérbe adja és feljogositja, hogy az ezen ingatlanon foglalt erdőt ezen időn belül letarolhassa, ugy a haszonbérleti jog bekebelezése által a letarolási jog is biztositva van.

Ha A. B.-vel szerződést köt, mely szerint A. B.-nek a csikszentmártoni 20. számu telekjegyzőkönyben foglalt erdőségekből elad összesen 50,000 köbméter fenyőfát, akképpen, hogy a vevőnek joga van egymásra következő öt évben évenkint 10,000 m^3 fát dönteni és kihordani, akkor adásvételi szerződés forog fenn. Ez a leggyakoribb eset. Az erdővételi és letarolási szerződések tulnyomólag igy szólanak, még pedig vagy a vevő maga dönti a fát, vagy pedig az eladó dönti és adja át a vevőnek. Ezen adásvételi szerződések is biztosithatók a letarolási jog bekebelezése utján. Igen gyakori azonban, hogy a vevő köbméterenként kötbért kötött ki azon esetre, ha a szerződésileg biztositott famennyiség kihasználása neki lehetetlenné tétetnék és ennek erejéig a zálogjog bekebeleztetik.

Egy celluloze gyár szerződést köt egy várossal, melynek értelmében a város köteles saját erdejéből évenkint 2000 köbméter bizonyos minőségü fát a celluloze gyárnak szolgáltatni és ezen kötelezettség a város tulajdonát képező erdőre bekebeleztetik, ami aztán telki terhet képez. Ha a celluloze gyár mindenkori tulajdonosának szerződésileg joga van fát vágni a szomszédos erdőből saját szükségletére, telki szolgalommal állunk szemben.

Az erdővételek tulnyomó része azonban adásvételi szerződés formájában jön létre, aképpen, hogy a vevő bizonyos erdőből bizonyos mennyiségü köbméter fát vásárol, vagy pedig holdanként vásárolja az erdőt és az eladó garantál bizonyos minimális mennyiséget vagy egyszerüen megveszi az erdőt ugy ahogy áll, tekintet nélkül a területi kiterjedésre és a faállomány mennyiségére. Akár maga a fatermelő vállalkozó dönti a fát, akár pedig az ingatlan tulajdonosa, a fatermelő, hogy magát a birtok szabadkézből, vagy árverés utján való eladása esetére biztositsa vagy a letarolási jogot fogja bekebelezni vagy pedig érdekét kötbérben fogja konkretizálni. E kötbér összege a köbméterenként számitandó elvont haszon összege leend, avagy az erdővétel alkalmával már fizetett avagy fizetendő vételár összege, melynek erejéig a vevő a zálogjogot bekebelezi, ha pedig a kétszeres illetéket nem sajnálja, ugy, mind a kettőt teendi, vagyis ugy a letarolási jogot, mint pedig a zálogjogot befogja kebelezni.

A letarolási jog bekebelezésének az az előnye, hogy dologi jogot állapitván meg a fatermelőnek biztositja a fa kitermelését az ingatlan eladása esetére és a fatermelőnek dologi keresete van az őt háborgató későbbi tulajdonos ellen. Aki csak zálogjogot kebelez be, egy nagy hausse-konjunktura idején könnyen abba a helyzetbe kerülhet, hogy az ingatlan eladatván, a későbbi tulajdonos a zálogjogilag bekebelezett összeget kifizeti és minthogy ő a fatermelővel szemben jogviszonyban nincs, az erdő kihasználását maga veszi át és az eddigi kihasználót jogában áll eltávolitani.

(Bef. köv.) *Dr. Nádas László.*

* Ezt mondja az osztrák polgári törvénykönyvnek kétségkivül egyik leghivatottabb magyarázója Krainz (System des öst. allg. Privatrechtes 1889. II. köt. 80. l.: Sie (t. i. a servitus irregularis) ist weiter nichst, als Usus oder Ususfructus beschränkt auf einzelne Ausübungsarten u. Nutzungen. Charakter als dingliches Recht unzweifelhaft. . . Generalregel für die Personalservituten: Ihr Inhalt kann durch Verabredungen beliebig modificiert werden. (504. §.) Ezt mondja Imling (Fodor, Magyar Magánjog II. köt. 579. l.), midőn kijelenti, hogy nincsen kizárva, miszerint a mezei szolgalmak tekintet nélkül valamely ingatlanra, bizonyos személynek engedtessenek, mely esetben azok a személyi szolgalmak jogi természetével birnak. Az osztrák polgári törvénykönyv e részben a római jogra támaszkodván, még Windscheid-ot akarom idézni. (Lehrbuch, 1900. 202. §. 2. jegyz.), aki a servitus irregularisról szólva azt mondja: «das für Sie geltende Recht ist kein anderes als das für Niesbrauch u. Gebrauchsrecht geltende» és az ilyen álszolgalmakat a személyes szolgalmak közé sorozza és a gyakorlás mértékét egyedül a jogositott személy érdeke adja meg.

** Ezért mondja Imling, (Magyar Telekkönyvi jog 158. l.) hogy «a személyes szolgalmak közül emlitendők» stb., mert a személyi szolgalmak nem sorolhatók fel. lévén annyi személyes szolgalom, ahány irányban egy dolog gazdaságilag vagy kényelmileg használható.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet könyvkiadó vállalata.** Nálunk alig akad kiadó olyan jogi könyvekre, amelyek nem egyetemi tankönyvül szolgálnak, vagy amelyek nem törvények vagy birói határozatok gyüjteményes összeállitásai.

A Jogászegylet előadás sorozata ezen az általánosan érzett hiányon igen sokban segitett ugyan, ámde a nagyobb monografiák kiszorultak a füzetes kiadványok keretéből. Most ugyancsak a Jogászegylet valósitja meg a jogi könyvkiadóvállalat eszméjét is, ezzel olyan szolgálatot téve a magyar

jogirodalomnak, amely méltó a Jogászegyletnek a jogtudományok terén vitt vezető szerepéhez.

A vállalat elsősorban a jogi monografia-irodalom ápolását tüzi maga elé feladatul, oly irányban, hogy jogrendszerünk elhanyagolt részei beható tudományos feldolgozásban részesüljenek s hogy e müvek szigoru tudományosságuk mellett a gyakorlati jogász igényeinek is megfeleljenek. Emellett a vállalat gondoskodni kiván arról, hogy hazai jogi müveltségünk a külföldön felmerülő uj eszmeáramlatok által bővittessék. A vállalat ezért ki fog terjedni a külföldi s különösen a nehezebben hozzáférhető angol, franczia és olasz jogirodalom legjelesebb termékeinek átültetésére, valamint a vezető kulturállamok jogintézményeinek eredeti források alapján készült ismertetésére.

A vállalat három-három évfolyamból álló sorozatokban jelenik meg. Egy-egy évfolyam körülbelül 50 ivnyi terjedelemben 3—4 váltakozó tárgyu munkát ölel fel. Az előfizetők számának emelkedésével az évfolyamok terjedelme megfelelően nagyobbodik. Az előfizetési ár évfolyamonkint a Magyar Jogászegylet tagjai részére 12 K, mások részére 15 K.

A vállalat az első — három évfolyamból álló — sorozat részére a következő müvek kiadását biztositotta magának: Angyal Pál: Az önbiráskodás, Balogh Arthur: Közjogi tanulmányok, Balogh Jenő: Társadalom és büntetőjog, Baumgarten Izidor: A biró hatásköre a reformált büntetőjogban, Baumgarten Nándor: Vételi ügylet, Finkey Ferencz: Magyar katonai büntetőjog, Fodor Armin: A főbb európai államok igazságügyi szervezete, Gaár Vilmos: Magyar csődjog, Gottl Ágoston: Perjogi tanulmányok, Grosschmid Béni: Tanulmányok a magyar magánjog köréből, Katona Mór: Kártérítési jog, Kenedi Géza: Szerzői jog, Kunz Jenő: Jog- és államtudományi alapfogalmak, Magyary Géza: Perjogi monografia, Márkus Dezső: A delegácziók, Meszlény Artur: Bevezető az uj polgári perrendtartáshoz, Nagy Dezső: Az ügyvédség, Nagy Ernő: A felségjogokról, Nagy Ferencz: Tanulmányok a kereskedelmi jog köréből, Schwarz Gusztáv: Általános jogtan, Szladits Károly: A polgári törvénykönyv tervezetének alapelvei, Timon Ákos: A kongrua rendezése Magyarországon, Vargha Ferencz: Az anyagi igazság a büntetőjogban s a büntető igazságszolgáltatásban, Vámbéry Rusztem: Börtönügy, Wlassics Gyula: A közigazgatási biráskodásról. A külföldi irodalomból egyelőre Pollock, Geny, Saleilles, Tarde, Garofalo és Vivante egy-egy művének átültetése van tervben.

A legmelegebben ajánljuk a minden magyar jogász támogatására méltó vállalatot a jogászközönség figyelmébe.

— **A cheque-jog törvényhozási szabályozásáról** az igazságügyminisztériumban szakértekezlet folyik. Az értekezleten azon kérdéseket vitatják meg, amelyeket az igazságügyi kormány az enquête tagjainak előzetesen megküldött. Az értekezlet tárgyalásai felölelik a cheque-törvénynek csaknem összes alapvető kérdéseit és a leszürődött eredmények fognak a kidolgozandó törvénytervezet bázisául szolgálni. Az értekezlet eredményeiről egyik közelebbi számunkban fogunk megemlékezni.

— **Kerekes Géza**, Szentpéteri Sára buzgó védője meghalt. Azon bátorság, kitartás és önzetlen jogszeretet, melyet Kerekes Géza az igazság ezen küzdelmében tanusitott, valóban méltóvá tette őt arra, hogy a magyar ügyvédség legderekabb tagjai közé sorozza. Ez a per nagy próbára tette a Kerekes Géza kitartását. De ő megállotta helyét a próbán: csüggedetlenül, fáradhatlanul küzdött az igazságért. Fayer László temetésén láttuk őt utoljára, mikor betegen, kimerülten jött a nagy küzdelemben volt hű bajtársát és vezérét utolsó utjára elkisérni. Most, hogy maga is eltávozott, a Jogtudományi Közlöny elismeréssel és tisztelettel adózik emlékének.

— **A Budapesti Ügyvédi Kör** vezetősége kiválóan érdemes dolgot müvelt, mikor az összes fontosabb ügyvédi kérdéseket sorozatos előadásokban megvitatás tárgyává tette. Eddig három kérdés került napirendre. Az ügyvédség szervezetéről szóló vitát Darvai Fülöp előadói beszéde nyitotta meg, az ügyvédség inkompatibilitásáról Nagy Dezső, a kamarai biráskodásról Somogyi Miksa tartott előadást. Az előző két tárgyról szóló vita külön füzetben is megjelent, mig Somogyi Miksa előadása az Ügyvédek Lapjában tétetett közzé. Ugy tudjuk, hogy az ügyvédi kör vezetősége a megkezdett vitát az őszszel széles keretben fogja folytatni.

— **Büntetőjog és ethika.** A büntetőjogi és erkölcsi normák kapcsolatának induktiv megvilágitását czélozza Vámbéry Rusztem egyetemi magántanárnak most megjelent monografiája. Szerző csak prolegomenonnak tekinti e munkáját abban a kérdésben, hogy az egyes büntetendő cselekmények fogalommeghatározásai minő viszonyban állanak a kulturemberiség által követett társadalmi erkölcsnek tapasztalás utján megismerhető szabályaihoz. A jog és az ethika viszonyának meghatározása a társadalmi tudományoknak egyik legvitatottabb problemája. Különösen értékes igazságok megállapitására szolgálhat kiinduló pontul a büntett és a társadalmi «vétek» viszonyának vizsgálata, mert a büntetőjogot sokkal bensőbb kötelékek füzik az erkölcshöz, mint a jog egyéb ágait.

Szerző munkájának első fejezeteiben megkisérli azoknak a felfogásoknak a csoportositását, melyek a jogi irodalomból a viszony megjelölésére nézve leszürhetők. Szerző feladatát megnehezitette, hogy nincs jóformán két iró, aki ugyanazt értené akár a jog, akár az erkölcs fogalma alatt. De megneheziti e kapcsolat vizsgálatának feladatát még az is, hogy a jog és az ethika folytonosan mozgó és fejlődő párhuzamában nagyon bajos fix viszonylatokat megrögziteni. Vámbéry monografiájáról most általánosságban csak azt konstatáljuk, hogy e nagyérdekü problémát teljes irodalmi apparátussal, eredeti megvilágitásban tárgyalja. A könyv részletes ismertetésére legközelebb visszatérünk.

— **A Magyar Jogászegylet** e hó 20-iki ülésében nagy érdeklődéssel folytatta a sztrájk jogalapjáról megkezdett vitát. *Dr. Back Frigyes* a sztrájk megengedhetőségét kétségtelennek tekinti, de csak mint a bérharcz végső eszközét ismeri el jogosultnak. Foglalkozik azokkal a törekvésekkel, amelyek a sztrájktörvény megalkotását czélozzák. Különösen az országos iparegyesület felterjesztését birálja és oda konkludál, hogy a munkásszervezetek erősbitése és a kollektiv szerződésnek megkötése legbiztosabb ellenszere az indokolatlan sztrájkoknak. *Dr. Besnyő Béla* objektiv jogászi szempontból vitatja a kérdést és reámutat arra, hogy a vitákban felszólalók főkép a hatalmi kérdést állitották előtérbe. A római jogból vett idézetekkel igazolja, hogy a klasszikus jogszabályok sokkal méltányosabbak és emberségesebbek voltak, mint a modern munkástörvényhozás. A mi ipartörvényünk sem jobb a hirhedt gazdasági törvényeknél, mert hiszen a szerződésszegő munkás visszavezetését és megbüntetését is kimondja. Éppen ezért a munkaszerződés megtartása mindig kötelező, ennek megszegése pedig mindig jogtalan. A sztrájktörvényre irányuló törekvéseket felszólaló is czéltalannak tekinti, mert egyrészről ezek a sztrájkot megengedettnek nyilvánitják, másrészt pedig azt törvényes szabályok korlátai közé szoritják. Nem a sztrájkot kell tehát szabályozni, hanem a munkabérszerződést, amelynek szabályait a munkások érdekében kötelezőleg kell megállapitani, ugy, hogy attól a felek szerződésileg el se térhessenek. A munkabérszerződés helyes megoldása pedig a polgári törvénykönyv tervezetének megalkotására tartozik. *Dr. Ujlaki Géza* arról szól, hogy a kollektiv munkásszerződéseknek mai hazai jogunk szerint minő joghatályuk van. Az ipartörvény 163. §-a, valamint a munkásvédelmi (1893: XXVIII. tcz.) törvény 35. §-a szerint ezeket a munkaadó és munkás között kötött egyéni szerződés hiányában a rendes bíróságnak mint *tényleges* szokást kell alkalmaznia. Bizonyos iparágban, helyen és időre kiküzdött kollektiv szerződés megtartásáról ugy a munkaadók, mint munkások az «árszabályvédő-bizottságok» utján gondoskodnak. A kollektive szerződő felek között, vagyis a munkaadók és munkások *összesége* közötti viszonyban a kollektiv szerződés már államilag birói uton nem kikényszerithető.

Ugyanis, ha akár a munkaadók, akár a munkások nem akarják tovább azt követni, az már megszünt tényleges szokás lenni. Minél nagyobb tért és birói elismerést nyernek a kollektiv szerződések, annál inkább csökkenni fognak a sztrájkok.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Vizsgarendszer és előkészitő szolgálat Németországban.** Az ügyforgalom növekedésével és a birói létszám megfelelő emelésével a német államokban emelkedett a referendáriusok száma is. Egyedül Bajorország az, hol az 1894-től 1906-ig terjedő időben a referendáriusok száma 27%-al csökkent, noha a birói és ügyészi állások száma ugyanezen idő alatt 20%-kal emelkedett. Ez összefügg az államszolgálati viszonyok különbözőségével.

Badenben azok a fiatal jogászok, kik a második vizsgát letették, és igazságügyi szolgálatba akarnak lépni, azonnal alkalmazást nyernek 1200—1800 márka fizetéssel a társasbíróságok és az igazságügyminiszterium titkári hivatalában. Hessenben és Elsass-Lotharingiában a porosz rendszernek megfelelően szintén azonnal átveszik a fiatal jogászokat a második vizsga letétele után az igazságügyi szolgálatba. Württembergben és Szászországban ez csak a szükséglet és qualifikáczió szerint történik.

Bajorországban a vizsga szigorubb, és csak azok a jogászok vétetnek fel azonnal az igazságügyi szolgálatba, kik ezt a vizsgálatot «igen jó» jegygyel tették le. Az 1899. évi vizsgarend szerint Bajorországban igazságügyi és közigazgatási hivatalnokokra nézve közös vizsga van rendszeresitve, mely csak irásbeli és két részből áll; az első rész tárgyai: magánjog, perrendtartás, büntető jog és eljárás; a második része: közjog, egyházjog, közigazgatási jog, nemzetgazdaságtan és pénzügytan. Mindegyik részben öt napig tart a vizsga. Ez idő alatt a jelölt 9 feladatot kap, melyeket clausura és felügyelet alatt kell kidolgoznia.

A 9 feladat között egy-egy nagyobb gyakorlati eset van. Az egyes dolgozatok megbirálása és az összeredmény megállapitása meglehetősen bonyolult érdemjegy-rendszer alapján történik, I—IV. főjegyekkel, melyek mellett vannak még tört alaku közbeeső jegyek és azonkivül mellékjegyek a stilusra és előadásra. Bármilyen jegygyel állotta is ki valaki a vizsgálatot, ez nem ad jogot arra, hogy az illető joggyakornok gyanánt alkalmaztassék. Azok a joggyakornokok, kik a vizsgálatot igen jó kalkulussal — I—I$^{1}/_{3}$-ig — állották ki, rendszerint lehetőleg mielőbb alkalmazást nyernek és pedig az igazságügyminiszteriumban, vagy mint járásbirák, vagy III. államügyészek. Akik jó vagy középszerü jegyet nyernek, (I$^{1}/_{3}$—II$^{2}/_{3}$-ig) körülbelül 3 évig jegyzői szolgálatot teljesitenek, de azután beigazoltan elegendő qualifikáczió mellett rendszerint birákká neveztetnek ki. Akik a vizsgálatot rossz jegygyel állották ki, szabály szerint csak irnokok, a tehetségesebbek olykor jegyzőkké lehetnek; különös gyakorlati alkalmazhatóság esetén járásbirákká, esetleg vezető járásbirákká lehetnek, de jóval később, mint a többiek és alig jutnak a törvényszékhez.

— **Peticziós költségek Angliában.** Az angol parlament előtt fekvő jelentés beszámol arról, hogy az 1906/1907. évre a választás megtámadási perekre költségvetésileg előirányzott 3598 font sterling (86,352 K) hogyan használtatott fel. Egy peticzió. mely nem került tárgyalásra, 2 font 2 shillingbe (49 K 20 fillérbe) került. A többi költséget öt peticziós ügy emésztette fel, melyek közül a legtöbbe került a bodmini (1273 font), a legkevesebbe az attercliffei (340 font). Az egész összegből 52,324 K esett a birák és kiséretük utazási, fogadtatási és egyéb készkiadásaira, 18,384 K a gyorsirók dijaira, egy birónak napi költsége átlag 240 K volt. *F. K.*

— **Eljárás a visszaesőkkel szemben New-Zealandban.** New-Zealand, austráliai állam, hires radikális törvényhozásáról. Az 1906. évi VIII. tcz. a visszaesőkkel foglalkozik. Bizonyos számu és bizonyos nemü sulyosabb büncselekményben történt elitéltetése után az elitéltet a biró az utolsó büntetést kiszabó itéletben szokásos büntettesnek jelentheti ki. A hatóság pedig azt, aki bizonyos csekélyebb sulyu vétségek miatt már legalább hatszor elitéltetett, a bíróságnak adja át, mely az illetőt szokásos vétkezőnek jelenti ki. Ugy a szokásos büntettes, mint a szokásos vétkező egy külön berendezett, javitó jellegü letartóztató intézetbe kerül, hol a kormányzó tetszése szerinti ideig fogva marad. Az ily módon fogva levő egyének a legfőbb bírósághoz fordulhatnak, hogy az őket kellő megjavulásuk okából, vagy más fontos okokból a kormányzónál szabadonbocsátásra ajánlja, amikor is a kormányzó szabadon bocsáthatja, azonban még két esztendeig közigazgatási felügyelet alá helyezi őket. A törvény intézkedéseket tartalmaz az ujbóli visszaesés esetére és a letartóztatottaknak foglalkoztatására vonatkozólag is. *F. K.*

— **Veronában** a kiskoru perlekedők és büntettesek érdekeinek a megvédésére egy ügyvédekből álló bizottság alakult, amelynek a főczélja a kiskoruak jogi érdekeinek a megvédelmezésében s a rosszhajlamu kiskoruaknak alkalmas intézetekben való elhelyezésében áll. Az egyes kiskoru büntettesre nézve kirendelt pártfogó köteles «szigoruan bizalmas uton», információkat szerezni a kiskoru és családja, valamint egyes viszonyai felől s főleg azon okokat kell kutatnia, amelyek a kiskorut a bünre vitték és amelyek felelősségének a fokát megállapitják. Ezenkivül a pártfogó — ha szükségesnek találja — a bizottság kebeléből elmeorvost vehet maga mellé, aki a vádlottat megfigyeli. A bizottság különös gondot fordit arra, hogy az előzetesen letartóztatásban levő kiskoru egyén a fogházban a többi letartóztatott egyéntől el legyen különitve és *hogy a bünvádi eljárás a lehető legminimálisabb nyilvánosság mellett folyjék.* A bizottság befolyását — lehetőleg — a büntetés tartama alatt is gyakorolni igyekszik, hogy «enyhitse azt s hogy megröviditse annak következményeit»; a büntetés kitöltése utáni időben pedig a kiskoruról nagykoruságáig gondoskodik, amennyiben azt valamely intézetben vagy valamely tisztességes családnál elhelyezi mindannyiszor, valahányszor ugy találja, hogy a szülői ház befolyása a kiskoru megjavulását akadályozná. *Dr. Th. L.*

— **A tókiói** börtönt igy irja le egy angol jogi folyóirat: «A bemenetnél egy nagy boltiv van, amelyből hosszu oszlopok ágaznak ki, félköralakban és maszsziv vasból készitve. Az oszlopok fölött nyilnak a jól szellőző, tágas, tiszta és éjjel villammal világitott czellák, amelyek némelyikében több foglyot is őriznek. A padló, japán szokás szerint, gyékénnyel van bevonva. A czellában sem szék, sem asztal, sem ágy nincsen, mert Japánban mindenki a földön ül, ir és alszik. Egyik szegletben a takarók vannak összehalmozva izlésesen. A másik szegletben van a mosdó és a kiöntő. A szükséghely is a czellában van s egy, a padlóba nyiló csőből áll. A szükséges és a legszigorubb egészségügyi óvóintézkedések természetesen nem hiányzanak. Ha uj fogoly érkezik, teljesen dezinficziálják a ruháit, őt magát orvosi vizsgálatnak vetik alá s szakállát és haját is lenyirják. — A vizsgálati foglyok enyhébb bánásmódban részesülnek s bizonyos relativ szabadságot élveznek: leveleket irhatnak, könyveket fogadhatnak el és képes levelezőlapokat is küldhetnek el, mindezt az igazgatóság ellenőrzése mellett. Kivülről hozott ételeket elfogadhatnak de szeszes italokat nem. Félórai időtartamra, egy külön szobában és ellenőrzés mellett, látogatásokat is fogadhatnak. Időtartam meghatározása és ellenőrzés nélkül csakis a védőügyvédeikkel értekezhetnek. Munkára nincsenek kötelezve: de, aki akarja, kaphat munkát s ily esetben a nyereség hét tizedrésze az övé.» *Dr. Th. L.*

A Magyar Jogászegylet április 27-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: vita dr. Ágoston Péter jogakadémiai tanárnak a sztrájk jogalapjáról tartott előadása felett. Felszólalók: Dr. Ferenczi Imre, dr. Kiss Géza, dr. Brasch Arnold, dr. Hevesi Illés, dr. Szende Pál, dr. Bedő Mór. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Dr. Molnár Mór ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvben jártas, ügyvédjelöltet keres. 12181

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 18. szám. Budapest, 1907 május 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Sajtójogi enquête. *Dr. Friedmann Ernőtől.* — Sajtójogi reform. *Dr. Kéri Miklós* kir. törvényszéki birótól. — A királyi ház tagjainak állampolgári jogviszonyai. *Dr. Schiller Bódog* kir. törvényszéki aljegyzőtől. — A nők virilis jogáról. *Dr. Ereky István* eperjesi jogtanártól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a »Budapesti Közlöny«-ből.

Sajtójogi enquête.

A sajtójog teljes reformjának eszméje nálunk már többször felmerült. Szenvedélyes viták folytak az egyes kérdések felett, tervezet is készült már, mégis mindez ideig a sajtójog egész területére kiterjedő egységes codexunk nincs.

A sajtójogra vonatkozó rendelkezések alapja az 1848-iki sajtótörvényben van lerakva. Ennek intézkedései azonban többszörösen ki vannak egészitve és áttörve. A sajtójogra vonatkozó intézkedések szét vannak szórva a büntetőtörvénykönyvben, a bünvádi perrendtartásban, az ezeket életbeléptető törvényekben és külömböző közigazgatási törvényekben és rendeletekben.

Az egyes rendelkezések incidentaliter hozattak, a legtöbb esetben valamely nagyobb törvényhozási alkotással kapcsolatban, melynek körébe a sajtójog területének egy része is esett.

A sajtójogi kodifikáczió irányelvei azonban az egyes korszakokban változtak. Még az anyagi büntetőtörvénykönyv meghozatalakor a sajtójogi garanciákat megerősiteni, és a sajtó szabad mozgását biztositani igyekeztek. A bünvádi perrendtartás megalkotásának idejében a fejlődési irányban reákczió állt be. Az esküdtszéki hatáskört szükebbre szoritották. Általában az az irányzat lépett fel, hogy az 1848-iki törvényben foglalt garanciákat gyöngiteni kell, ha azt a hatályos repressio érdeke megköveteli.

A fejlődés irányának ez a megváltozása indokoltatik azokkal a visszaélésekkel, melyeket nálunk is — mint mindenütt — a sajtószabadság védelme alatt elkövettek.

A nyomtatott betü nemzetek fejlődésének uttörője.

De felhasználható annak varázsa olyan érdekek és czélok szolgálatára, melyek a sajtó rendeltetésével egyenesen ellenétben vannak.

Nálunk e szórványosan előforduló visszaélések ellenszenvet keltettek a sajtójogi garanciákkal szemben általában. Nem tekintették azt, hogy a sajtójogi garanciák a sajtó valódi rendeltetésének biztositására szolgálnak.

Ha a visszaélések ellen akarnak küzdeni, nem a garanciákat kell megszoritani, hanem alkalmas módokat kell találni, hogyan lehet a sajtóvétségek ezen csoportját a garanciák oltalma alól kivonni.

Az igazságügyminiszter nemrég nyilatkozott a parlamentben, hogy a sajtójog egész complexumát revizió alá kell venni. A revizió főirányelveiül megjelölte a büntetések szigoritását, a fokozatos felelősségi rendszer eltörlését, a sajtórendészet szabályozását, az eljárás gyorsitását. A kérdések megvitatására enquête-t hivott össze a magisztratusa és a sajtó képviselőiből. A meghivottak előtt fekszenek az igazságügyminiszter által megállapitott kérdések, amelyeknek megvitatása lesz az enquête feladata.

Ezek a kérdések mindjárt a részletekbe visznek bele, holott nem tartjuk elkerülhetőnek, hogy első- és főkérdésként az enquête előzőleg ezt vitassa meg, vajjon egyáltalában alkalmasnak tartja-e az időt, éretteknek-e az eszméket a sajtójog teljes reviziójára vagy pedig meg kellene-e elégedni ezidőszerint némely égető hiány orvoslásával.

Igaz ugyan, hogy a sajtójog egységes szabályozásának a mai jog részben hézagos, részben pleonastikus rendelkezéseivel szemben nagy előnyei volnának. De másrészt kérdés, hogy helyes-e a sajtójog gyökeres átalakitásához oly időben fogni, mikor mindkét irányban a szenvedélyek fel vannak keltve és az ellentétek kiélesedve.

Alig remélhető, hogy ily körülmények között megállapodás létrejöhessen és igy a reform elhalasztása lesz ajánlatos.

A sajtójog reformjánál — feltéve, hogy abba belefogni egyáltalában időszerü — legfontosabb irányelvnek kellene tekinteni a sajtójogi delictumok kettéosztását. Más elbirálás alá esnek a közérdek szolgálatában elkövetett sajtódelictumok és más elbánás alá a magánbecsületnek nyereségvágyból történt támadásai. Azokra nézve erősiteni kellene a garanciákat, ezeket ki kellene valami módon vonni védelmük alól. E szempontot nem szabadna figyelmen kivül hagyni az enquête elé terjesztett kérdések vizsgálatában.

Az első kérdésnél, hogy a sajtórendészeti szabályoknak mily irányu módositása lenne szükséges a sajtótermékek hatályos ellenőrzése és a sajtójogi felelősség érvényesitésének biztositása végett, szóbajönnek a kötelespéldányok beszolgáltatásának módjára és időpontjára, a sajtótermékek terjesztésére és az időszeki lapok alapitására vonatkozó kérdések; továbbá az a követelmény, hogy a felelős szerkesztőtől bizonyos kellékek követeltessenek-e meg; kell-e büntetni azt a kiadót, aki a szerkesztéssel tényleg nem foglalkozó egyént jelöl meg felelős szerkesztőként; statuáltassék-e a nyomdatulajdonos oly kötelessége, hogy csak felelős személy aláirásával ellátott kéziratot nyomasson ki, ezt bizonyos ideig megőrizze és bünvizsgálat esetén a vizsgálóbirónak kiadja; fenntartassék vagy eltöröltessék-e a lapbiztositék és eltörlése esetén minő eszközökkel kellene biztositani a pénzbüntetés és a kártérités behajtását.

A sajtórendészet szabályozásánál elsőrendü követelmény, hogy a sajtó szabad mozgásának gátat vetni nem szabad. Hogy csak egy kérdést ragadjunk ki: az anonymitáshoz való jog megvonása nagy mértékben gátolná a sajtót szabad mozgásában.

A második kérdés az, hogy fentartassék-e sajtótörvényünk felelősségi rendszere vagy pedig helyette a büntetőjog általános felelősségi rendszere, vagy a német törvényben foglalt gondatlansági elem fogadtassék-e el. Semmi okunk sincs feladni tradiczionális felelősségi rendszerünket, amely politikai zaklatások ellen véd. Magyarországnak ezredéves

alkotmánya mellett van rá jussa és válságos küzdelmei közepette szüksége is.

A harmadik kérdés az elévülés szabályozásával foglalkozik. A gyakorlatban ez a vitás kérdés kevés bajt okozott: inkább csak theoretikus elmefuttatásokra adott alkalmat.

A negyedik kérdés ez: nem kellene-e a törvényben ujabb sajtóvétségeket megállapitani és egyes sajtóvétségek büntetését szigoritani? E kérdés feltételénél, ugy látszik politikai s nem jogi szempontok voltak irányadók. A szigoritásnak szem előtt tartott czélja, hogy a magánbecsület eddig kellő védelemben nem részesült. A gyakorlat nizusa az, hogy éppen a magánbecsület megsértésére alacsony, a politikai deliktumokra magas büntetéseket szabnak. Nem annyira a a törvényes maximum alacsony voltában, mint inkább a birói gyakorlatban keresendő tehát az aránytalanság oka.

Az ötödik kérdés a sajtóvétségek által okozott anyagi és erkölcsi kár megtérítéséről és a helyreigazitás kötelezettségéről szól. A kérdés első része a magánjog általános szabályozásával megoldható; a helyreigazitás kötelezettségének törvénybe igtatása viszont nem bir nagy jelentőséggel, mert szerkesztői fentartás joga nélkül nem lehet megvalósitani, avval együtt pedig nincs foganatja. Mutatja ezt a német és az osztrák példa.

A hatodik kérdés: nem volna-e szükséges a sajtóügyekben az esküdtbiróság hatáskörére és illetékességére vonatkozó szabályokat módositani és sajtóügyekben magasabb esküdti czenzust felállitani? A tendenczia az, hogy a magánbecsületet és közszemérmet érintő ügyek elvonassanak az esküdtbiróság hatásköréből. Itt egyrészt utalunk azokra a szenvedélyes vitákra, amelyeket az életbeléptetési törvény 16. §-a provokált; másrészt helytelen ezeket az ügyeket éppen az eljárási garanciák alól kivonni. Mert hiszen a sajtóvétségek ezen csoportjának a priori elhatárolása csak ritkán lehetséges: a legtöbb esetben éppen az eljárás során derül ki, hogy a sajtó vétségnek minő nemével van dolgunk. Kivánatosnak jelezték főképp az eljárás gyorsitása és a bizonyitás megkönnyitése szempontjából, hogy sajtóbirósági jogkörrel nemcsak a kir. táblák székhelyén müködő, hanem minden esküdtbiróság felruháztassék és ezzel kapcsolatban azt, hogy a sajtóügyekkel itélkező esküdtektől az eddiginél magasabb minőség kivántassék meg. A deczentralizáczió szükségét ezek az érvek nem támogatják eléggé. Az eljárás gyorsitása, amely azt czélozza, hogy a cselekmény még oly időben biráltassék el, amikor az még az embereket foglalkoztatja, tulajdonképpen kétélü fegyver: az itélkezés objektivitását veszélyezteti.

Ugyanez szól az ellen is, hogy abba a helyi körbe vitessék bele az eljárás, amelyben a delictum elkövettetett.

A hetedik kérdés az előzetes lefoglalásra vonatkozó szabályok módositását veti fel. Az előleges czenzura bármily formája is perhoreskálandó. Ezért, ha az enquête a sajtójog revisióját elhatározná, az előzetes lefoglalás eltörlése nem maradhat el.

A lefoglalt sajtótermékekért nyujtandó kártalanitástól sem várunk sokat, hiszen láttuk, mivé lett a gyakorlatban az ártatlanul elitéltek kártalanitásának intézménye.

A sajtóeljárás gyorsitását — ez a nyolczadik kérdés tárgya — technikai eszközökkel meg lehet valósitani. A deczentralizáczióról már fentebb volt szó.

A kilenczedik kérdés egészen általános: milyen kérdésekre kellene még a sajtójog reformjának kiterjednie?

Ehelyütt csak egy eszmét akarunk felvetni, mely nézetünk szerint a magánbecsület megóvására hatályosnak bizonyulna és emellett semmi rendszerváltozással nem járna: a rágalmazási sajtóperekben a valódiság bizonyitása körüli eljárást kellene szabályozni. Különösen a sértett fél érdekei volnának hatályosabb védelemben részesitendők. E lapok hasábjain már kifejtést nyert, miként lesz a rágalmazási perben a valódiság bizonyitása alatt a sértett félből vádlott; s a favor defenzionis-ból favor accusationis.*

Láttuk: a rendszerbe vágó kérdésekben a status quo megváltoztatása nem égető szükség. A sajtójog teljes revizióját tehát nem indokolt.

És még csak egyet.

A sajtótörvény, mely a sajtószabadság nagy alkotmányjogi deklaráczióját tartalmazza, részleteiben már meghozatalakor sem volt túlradikális.

E törvényt azóta számos rendelkezéssel áttörték. De megmaradt az a nimbus, amelylyel a nemzeti ujjáébredés fénye sugározta körül.

Igy él a közvélemény tudatában: akkora ereje van, hogy még a későbbi törvényeket is ezzel magyarázzák és elég hivatkozni erre a szabadságtörvényre, hogy titokzatos ereje letörje későbbi változott szellemü rendelkezések erejét.

Ezt a nimbust nem pótolja egy tradiczió nélküli, bár technikailag még oly tökéletes törvény. S ha egyébért nem; már ezért se nyuljunk a 48-iki sajtótörvényhez.

Dr. Friedmann Ernő.

Sajtójogi reform.

«Szükséges az eljárásnak gyorsitása. Épugy szükséges a büntetések szigoritása. De szükséges e mellett az esküdtbiróságok müködésének hatályossá tétele, és e müködés függetlenségének minden befolyás ellen való biztositása. Végül elengedhetetlen feltétel az, hogy a büntetés a valódi bünösöket érje.»

E szavakban foglalta össze a képviselőháznak 1907. évi február hó 28-án tartott ülésében az igazságügyminiszter azt a programmot, melyet a kormány a sajtójog terén megvalósitani óhajt.

I. Minden bünvádi eljárásnak sarktétele az, hogy a büntetés a valódi bünöst érje. Ezt kell elérni a sajtóeljárás utján is.

De mig a büntető biráskodás minden más terén a priori kétségtelen, hogy bünös egyedül az, ki a büntetendő cselekményt elkövette, vagy annak részese, s a további teendő csak arra irányul, hogy a tettes vagy részes személyében minden tévedés kizárassék, addig a nyomtatvány utján elkövetett büntetendő cselekmények körében annak elkövetőjénél, mint tulajdonképeni valódi bünösnél meg nem állhatunk, ha csak a megtorlást merő játékká lesülyeszteni nem akarjuk. Gondoljunk csak arra a lázitóra, ki felforgató czikkeit a vele rokonszenvező külföld biztos menhelyéről küldi be a vele összejátszó kiadónak vagy szerkesztőnek, ki mit sem téve koczkára igy szórja a belföldre vészthozó tüzes csóváit.

Szabad-e ily esetekkel szemben a *valódi bünösnek* ama platonikus üldözésével beérni, melyet a távollévők elleni eljárás (BP. 469—473. §§.) ad rendelkezésünkre?

A sajtótörvényben lefektetett *fokozatos felelősség* elvétől tehát eltérni nem lehet, s igy csak azt tehetjük vizsgálat tárgyává, vajjon ez elvnek kiépitése nyujt-e biztositékot arra, hogy a valódi bünös büntetését el is vegye?

Sajtótörvényünk a fokozatos felelősségnek kétféle válfaját ismeri. Az egyik értelmében «sajtóvétségért büntettetik a szerző: ha ez nem tudatnék, a kiadó, ha ez sem tudatnék, a nyomda vagy metszde tulajdonosa.» (1848: XVIII. tcz. 13, §-a.); a fokozatos felelősségnek másik válfaja az időszaki lapokra vonatkozik, és pedig ugy, hogy minden czikkért: «ha a szerző felelősségre nem vonathatnék, a nyilatkozatban kijelölt felelős személyek is feleletteherrel tartoznak.» (33. §)

* Friedmann Ernő: A sértett fél helyzete exceptio veritatis esetén a rágalmazási és becsületsértési perben. Jogt. Közl. 1905. 199. l.

A sajtótörvény eme rendelkezései a büntető törvények életbeléptetéséről szóló 1880 : XXXVII. tcz. 7. §-a második bekezdése alapján büntető jogunk anyagi részének most is törvényerővel biró rendelkezései.

Igy tekintve a dolgot, tételes törvényünk szerint a nyomtatvány utján elkövetett büntetteknek és vétségeknek közvetlen tettese nem csak az, ki a jogsértő elmemünek szellemi atyja, hanem már ex nunc annak kiadója, sokszorositásának vállalkozója, s különösen időszaki lapnál az ugynevezett felelős szerkesztő is. Ez utóbbiaknak csak büntethetőségét szünteti meg, ha a szerző «tudatik» — értve ez alatt effectiv felelősségre vonhatóságát, — de magának a sajtóbüntettnek vagy vétségnek ők is valódi bünösei.

Már most a dolog ez állásában vajmi nehéz feladat tehetetlenné tenné a strohmann-okkal való operácziót az anyagi jognak a büntetőjogi felelősséget szabályozó terén. Mert a fokozatos felelősség elvével sem szakitani, sem azt fejleszteni nem lehet. Szakitani nem, mert ez egyenlő volna a sajtóvisszaélésekre kitüzött praemium-mal, s a névtelenségbe burkolt absentisták szabad szárnyra eresztésével. Fejleszteni pedig akkor, amikor a felelősek eddigi köre is alkalmat nyujt a sajtóstrohmannok sorompóba állitására, oly orvosság volna, mely a betegségnél is rosszabb. S igy önként felkinálkozik egy másik, hathatósabbnak igérkező módszer: elvenni a strohmannak kedvét attól, hogy valódi bünösök legyenek. És pedig, miként a kormány-nyilatkozat mondja, a büntetések szigoritásával s az eljárásnak hatályosabbá tételével.

II. A nyomtatvány utján elkövethető büntettek és vétségek tényálladékát és büntetési tételeit a Btk. 134., 149., 158., 171., 172., 173., 248., 259., 261., 456. és 479. §-ai ölelik fel. Végig tekintve eme büntetendő cselekmények sorozatán, lehetetlen észre nem venni azt, hogy a nagy közönség széles rétegeiben gyökeret vert annak tudata, hogy az alkotmány a törvény s a hatóságok elleni sajtó utján elkövetett izgatásra, valamint a sajtó utján elkövetett rágalmazásra és becsületsértésre alkalmazható büntetési tételek nem elég hatékonyak az e cselekmények által megtámadott közés magánérdekek sikeres megvédelmezésére. Különösen akkor, a midőn bizonyos az, hogy a magyar biró a büntetési tételek maximumát amugy sem szereti megközeliteni, s még nyomatékos sulyositó körülmények fenforgása esetén is legfeljebb a középmérték körül forog, rendszerint pedig a büntetési tételek legkisebb mértékében talál megnyugvást. Valamint az sem titok, — mellesleg mondva, nem is válik szégyenére, — hogy a magyar biró a Btk. 92. §-ának alkalmazásában épenséggel nem fukarkodik. Discussio tárgyává lehet tehát tenni azt, hogy a czélba vett büntetések szigoritásánál a cselekmények büntetéseinek minimális tételei nem-e volnának felemelhetők — okkal-móddal.

III. Őszintén szólva, a kormányprogramm megvalósitásának leghathatósabb eszköze a sajtóügyi eljárás terén kinálkozik. A kérdés magva talán épen a retorzió késedelmességében fekszik. Erre utalt Nagy Emil képviselő, amidőn felhozta, hogy egy közönséges becsületsértő czikk következtében is az esküdtszéki tárgyalás körülbelül két év mulva, néha három év mulva tartatik meg, amikor már tulajdonképen mindenki el is felejtette, hogy mi is volt hát az a kérdés, amiért ama 12 férfiunak ott kell ülni egész nap a tárgyalási teremben. Két év egy becsületsértési ügyben mégis kissé hosszu idő a büntetendő cselekmény megtorlására.

Az ily késedelmességek okát én abban látom, hogy a büncselekmények elbirálására, amennyiben esküdtbiróság elé utalvák (1897 : XXXIV. tcz. 16. §. második bekezdése) ugyane törvény 15. §. II. p. második bekezdése szerint a királyi itélőtábla székhelyén müködő esküdtbiróság hivatott. Eltekintve attól, hogy ez a nagyobb távolság már a vizsgálatot is hosszadalmassá teszi a vele járó megkeresésekkel, levelezésekkel stb., ugy a végleges döntést is nehezíti az ügyek ily mesterséges cumulatiója folytán. Egyébként ez illetékességi szabályozás a dolog érdemi részében is céltévesztett intézkedés. Ahhoz, hogy az esküdt itélhessen, benn kell élnie abban a milieuben, melyben az esemény lejátszódott.

Nem ismerve sem az egyéneket, sem az inditó okokat, nem az ügy valódi előzményeit és hátterét, s határozni időbelileg egy már aktualitását elvesztett ügyben: oly feladat, mely kielégitő eredményre nem vezethet.

Tudjuk, ismerjük azokat az okokat, melyek eme tágkörü illetékesség megállapitására inditottak. Nevezzük meg a gyermeket nevénél fogva: félelem a nemzetiségi vidékek esküdtszékeinek elfogultságától. Nem kutatom, jogos-e az aggodalom, de ha jogos is, ugy még nem ok egy oly illetékességi kivétel megteremtésére, mely száz más ügynek határozottan kerékkötője. Az aggályos esküdtbiróság kikapcsolására egyéb mód áll rendelkezésre; ám tessék a vád képviselőjének a BP. 29. §. 2. p. vagy végső bekezdése alapján a kir. Curiánál más biróság kiküldését inditványozni, de ne hárittassék az ügyek zöme a felektől távol eső forumhoz csak azért, hogy a kir. Curiát néhány ily delegácziótól mentesitsük.

Dr. Kéri Miklós,
kir. tszéki biró.

A királyi ház tagjainak állampolgári jogviszonyai.

Nincsen okom sajnálni, hogy annak a nevezetes közjogi matériának, amelyet e czikknek felirása jelez, tárgyalásában Királyfi Árpád megelőzött engem.* Az ő értekezését nem egyszerüen mint közjogi irodalmunknak tartalmas, lendületes, szép dolgozattal gyarapodását üdvözlöm; nekem különösen örülnöm lehet az ő állásfoglalásának, az ő véleményének, amelynek ujszerü — ha tetszik: merész — volta előkészitője, alapozása az én elvilegesebb, merészebb felfogásomnak.

Királyfi Árpádnak azt a fő tételét, hogy az állampolgárság szerzésének és elvesztésének közönséges szabályai az uralkodóház tagjaira ki nem terjednek, én nemcsak helyeslem, hanem egyszersmind helyettesitendőnek vélem azzal az általánosabb tétellel, amely annak egyuttal bizonyitása is: hogy az állampolgárság *közönséges* jogi fogalma a királyi ház tagjaira egyáltalán nem illik és eredményesen reájuk nem alkalmazható.

Azt hiszem, elég arra figyelmeztetnem, hogy akárhány elemét vizsgáljuk annak a jogi helyzetnek, amelyet közönségesen az állampolgárság összefoglaló elnevezésével szoktunk jelölni, azt a királyi család tagjainak jogállásában fel nem leljük; az állampolgárságból folyó bármely kötelezettséget, az állampolgárokra nézve felállitott akármely követelményt vegyünk szemügyre, azt a királyi ház tagjaival szemben nem érvényesithetjük. Nemcsak tényleg nem érvényesithetjük: minthogy az állami kényszer eszközei ellenük alig alkalmazhatók; hanem jogszerint sem: mivel nem állithatjuk fel azt az állami parancsot reájuk is vonatkozó jogszabály gyanánt. Tekintsük például a legsulyosabb és legkülönösebben állampolgári kötelességet, a védkötelezettséget, amely «minden védképes állampolgár által személyesen teljesitendő» (1889 : VI. tcz. 1. §.) A királyi ház tagjai teljesitenek és, semmi kétség, a hadsereg intézményével kapcsolatos dynastikus érdekeknél fogva mindig fognak teljesiteni katonai szolgálatot; de ha mégis megtörténnék, hogy egy főherczeg életének 21. évében még nem tartoznék a véderő kötelékébe, fogja-e valaki azt óhajtani, hogy ennek a főherczegnek védképessége sorozáson megállapittas-

* Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása Jogtud. Közl. 1907. évf. 15. sz. 122—124. l.

★

sék, és fogjuk-e a felmentés jogalapját a véderőtörvény 31. és következő §-aiban keresni? Vagy emlékezzünk a községi törvénynek arra az alapvető rendelkezésére, hogy «minden honpolgárnak valamely község kötelékébe kell tartoznia». (1886 : XXII. tcz. 5. §.). Beszélt valaha valaki egy főherczegnek vagy főherczegnőnek illetőségi községéről? Talán mondhatnók, hogy a királyi család tagjainak illetőségi községe Budapest, a család fejének, a magyar királynak székvárosa; de nem kell-e rögtön felvetnünk a kérdést, hogy ugyan mikor, mely viszonylatban válik gyakorlativá e megnyugtató felfedezés? Avagy jusson eszünkbe a házassági törvénynek 113. §-a, mely szerint «a magyar állampolgárnak külföldön kötendő házasságát Magyarországon is ki kell hirdetni». Az 1895. év október havának elseje óta hány nászt ültek a királyi családban, amelyet m. kir. anyakönyvvezető hirdetett ki?

Alig marad igy az állampolgárság fogalmának csak egykét explicatuma,* amely a királyi ház tagjaira vonatkozólag is tartalmaz valamit. Vagyis más szavakkal: a királyi ház tagjai nem állampolgárok a szónak közönséges értelmében, e jogi terminusnak általános tartalma szerint. Sietve megjegyzek két dolgot. Először azt, hogy én legkevésbbé sem akarom tagadni, hogy a királyi ház tagjai is magyar alattvalók, hogy alá vannak vetve a magyar törvény uralmának és ezért, amennyiben a magyar törvény reájuk nézve kivételt nem állapit meg, a magyar közönséges jog és a magyar államnak (valamint az állam elismerte önkormányzati szervezeteknek) rendes hatóságai alá tartoznak. Am — a magyar törvény éppen az állampolgárság gyüjtőfogalmában találkozó majd valamennyi jogszabály alól tesz kivételt reájuk nézve. És másodszor megjegyzem, sőt erősen hangsulyozom azt, hogy legkevésbbé sem akarok olyasmit állitani, hogy a magyar királyi ház tagjai a magyar államtól idegenek volnának, hogy nem tartoznának a magyar állam kötelékébe. A magyar állami kötelék reájuk annyival inkább terjed ki (ha szabad itt fokozást alkalmazni), amennyivel előkelőbb a király családja a magyar nemzethez tartozó minden más családnál. S az ellen sem lehet semmi kifogásom, hogy a királyi ház tagjainak ezt a magyar állam kötelékébe tartozását ugyanazzal az «állampolgárság» szóval jelöljük, amely ezt a köteléket közönségesen kifejezi. Ám kell, hogy világos tudatában legyünk annak, hogy a királyi ház tagjainak magyar állampolgársága mind tartalmára, mind feltételeire különbözik a közönséges, a rendesen ugynevezett állampolgárságtól.

Pozitive pedig igy szövegezhetem a tételemet: *a királyi ház tagjaira nézve a magyar állampolgárság fogalmát az ő családi tagságuk fogalma helyettesiti egész terjedelemben.* A magyar állam kötelékébe tartoznak és — amennyiben ez számukra netalán mégis gyakorlati jelentőségü — az állampolgárok jogaiban részesülnek, *minthogy* a királyi családnak tagjai. Az országgyülési és törvényhatósági választói jog is pl. megilleti a főherczegeket (feltéve, hogy nem állanak a véderő kötelékében), és megilleti a főherczegeket és főherczegnőket a községi virilis képviselői jog is, *minthogy* és *ameddig* a magyar királyi ház tagjai. Estei Mária Teréziát, Lajos bajor királyi herczeg nejét nem illeti meg ez a jog — Vasvármegye alispánjának határozata, illetőleg a belügyminiszternek véleménye érdemi részében helyes — minthogy férjhezmenetele óta nem tagja többé a magyar királyi családnak.

Királyfi Árpád döntésével tehát egyet nem értek: sem a döntés értelmével, sem az indokolásával. Habár a főtételét magában helyesnek vallom is, a főtétel megállapitásának előzményeül szolgáló tételeket el nem fogadhatom.

Királyfi szerint az uralkodóház tagjainak magyar állampolgársága csak akkor szünik meg, ha megszünik Magyarországon a trónöröklési igényük. Mert senki sem kiván «a magyar trónra olyan személyt ültetni, akit előzőleg a magyar állampolgárságtól megfosztott.» Királyfi e közvetlen érven kivül egy távolabbi megfontolással is támogatja állitását. «Alkotmányunk alapintézményeinek, trónöröklési jogunknak, az uralkodóház közösségén alapuló personalis uniónak és egyuttal állami önállóságunknak sérelmét» látja ő «bármely kisérletben, mely az ausztriai főherczegi minőséget és a magyar királyi herczegi minőséget egymástól elválasztja és eltérő megitélésnek veti alá,» vagyis «a magyar állampolgárságnak egy ausztriai főherczegtől, akinek a magyar trónon való örökösödési jogosultságát továbbra is kénytelenek vagyunk elismerni,» elvételében. Estei Mária Terézia herczegasszony esetére nézve pedig mindebből az következik, hogy megmaradt idegen állampolgárhoz férjhezmenetele daczára magyar állampolgárnak, mivel megtartotta ausztriai főherczegi minőségét, «uralkodóházi tagságát» és magyar trónöröklési jogosultsága változatlanul fennáll ma, ugy mint férjhezmenetele előtt.

Véleményem szerint e megokolásnak egyik része sem áll meg. Azt hiszem az első ténybelileg téves, a másik bizonyitó erő nélkül való. Mária Terézia férjhezmenetele óta nem tagja többé az osztrák uralkodó családnak, nem ausztriai főherczegnő abban az értelemben, amely megfelel a tárgyaljuk magyar királyi herczegi minőségnek. És az ő kétségtelen trónöröklési igénye nem jelent a magyar állam kötelékébe, a személyiség jogán a magyar törvény uralma alá tartozást.

Hogy kik az osztrák császári (uralkodó) háznak tagjai, azt tudvalevőleg a család házi törvényei határozzák meg. E házi törvényeknek jogalapja abban az autonomiában rejlik, amely a Habsburg családot mint a római szent birodalomhoz tartozó tartományok birtokosát, mint birodalmi rendiséggel felruházott, közvetlenül a császárnak s birodalomnak alávetett, főnemesi házat megillette, és amely utóbb a régi német birodalmi kapcsolat felbomlásával keletkezett absolut osztrák császárság és a jelenlegi alkotmányos osztrák állam intézményévé vált, ugy, hogy az autonom házi törvényhozás utján alkotott és a jövőben alkotandó jogszabályok az osztrák alkotmány kiegészitő részeinek tekintetnek. A házi törvények ez idő szerint érvényes codexe, az 1839 február 3-ikán kibocsájtott Házi Szabályzat szerint «a legfelső uralkodóház áll: a császárból, mint annak fejéből; ennek nejéből; az uralkodó elődjeinek esetleg életben levő özvegyeiből, a főherczeg urakból és a főherczegasszonyokból, akik egyenrangu és a mindenkori legmagasabb családfő által jóváhagyott házasságból férfiágon leszármaznak».*

A férjhez ment főherczegnő azonban megszünik «Prinzessin des kaiserlichen Hauses», az osztrák császári háznak tagja lenni (az atyjafiához, valamely osztrák főherczeghez nőül ment főherczegnő természetesen abban a pillanatban, amelyben elveszti, ujonnan megszerzi a családi tagságot). A házi törvénynek különös rendelkezésénél fogva ugyanis az a főherczegnő, aki idegen souverainhez megy nőül, továbbra is a császári ház herczegnőjének tekintetik és részesül a főherczegnőket, mint ilyeneket megillető jogokban, tiszteletben és előnyökben.** Tehát: a nem souverainhez férjhez ment főher-

* Néhány törvényünk külön mentességet állapit meg a királyi ház tagjaira, illetőleg ezek vagyonára nézve: igy az 1873 : XX. tcz. 1. §-a a lóavatás, az 1879 : XXXVI. tcz. 10. §-a a katonai beszállásolás, az 1890 : I. tcz. 99. §-a a vámfizetés kötelezettsége alól; az 1886 : XXII. tcz. 4. §-a a királyi udvarnak állandó vagy ideiglenes lakhelyéül szolgáló épületeket kiveszi a község hatósága alól. Ide rokonul a királyi ház tagjainak jogunkban kétségkivül elismert kiváltságos törvénykezési illetősége: a főudvarnagyi bíróság alá tartozásuk. De mind e különböző kötelezettség, illetve hatáskör, amely alól a királyi ház tagjai felmentetnek, illetve kivétetnek, nem kizárólag állampolgári kötelezettség, illetve az állampolgárságra alapitott hatóság, hanem az államnak területi felségéből folynak. És ezért a felsorolt és hasonló rendelkezések a királyi család tagjainak állampolgári jogviszonyai szempontjából teljesen közömbösek.

* Felolvasta Széll Kálmán miniszterelnök a képviselőház 1900. évi október 31-iki ülésében. Képviselőházi Napló (1896—1901) XXX. k. 202. l.

** «Nach einer ausdrücklichen Bestimmung des Hausstatuts gelten die an einen fremden Souverain verehelichten Frauen Erzherzoginnen

czegnő *nem* marad meg a császári ház herczegnőjének, az osztrák uralkodó ház tagjának. Szóval az (osztrák házon kivül férjhez ment) főherczegnők közül jelenleg egyedül XII. Alfonz spanyol király özvegye minősithető e kivételes rendelkezés értelmében az osztrák uralkodó ház tagjának. Estei Mária Terézia nem tekinthető annak, mivel az ő férje nem souverain. Ő férjhezmenetele óta nem ausztriai főherczegnő abban az értelemben, amilyen értelemben ausztriai főherczegnő volt férjhezmeneteléig, amilyen értelemben főherczegnők a főherczegek egyenjogu nejei.

Mária Terézia megmaradt ausztriai főherczegnőnek abban a *másik* értelemben, amely szerint ez a szó semmi egyebet nem jelöl, mint az Ausztriában és igy, amennyiben I. Lipót ivadékáról van szó, az 1723:I. és II. tcz. következtében Magyarországon is fenálló trónöröklési jogosultságot.

A Pragmatica Sanctióban (1723:II. tcz. 7. és 10. §§.), valamint a későbbi hitlevelekben alkalmazott «Austriæ archiduces», az 1867:II. tcz.-ben (felséges királyunk hitlevelében) is előforduló «ausztriai főherczegek» kitételnek kettős jelentéséről több mint négy évvel ezelőtt volt alkalmam ennek a folyóiratnak hasábjain* és a Magyar Jogászegylet ülésteremében értekezni.** Előadtam — halhatatlan Szilágyi Dezsőnk egy rövidke mondattal fejezte volt ki ugyanazt,*** amit én idézett helyen részletesen kifejtettem és bizonyitottam —, hogy az «Austriæ archiduces» kifejezésnek tágabb és szükebb értelme van. Jelenti elsősorban s általában az I. Lipóttal származó cognatusokat mind: III. Károly, I. József és I. Lipót összes leányági fiu- és leányivadékait, azaz minden egyes leánynak fiágát és a fiágakból kisarjadt leányágakat; de jelenti másodlagosan, különösen az öröklés rendje szerint, de præsenti jogosult, soron levő (leányági) fiágat, az agnatus uralkodó családot. Szóval *ma* «Austriæ archiduces» alatt értendő: szoros, szük értelemben egyes-egyedül felséges királyi házunk, a Mária Teréziától leszármazó Lotharingiai család; tágabb értelemben pedig ezen az agnatus (igazi) osztrák főherczegi családon kivül a bajor, szász, würtembergi királyi házaknak, a spanyol és olasz Bourbonoknak, majd a Windischgrätz, Salm-Salm, Lichtenstein herczegi családoknak és annyi más fejedelmi háznak számos-számos ága, amely ágak mind, fiágon vagy ujra leányágon, Mária Teréziának egy-egy leányivadékától, egy-egy (Habsburg)-Lotharingai házbeli osztrák főherczegnőtől erednek, nemkülönben a Mária Jozefától, I. József leányától leszármazó Wettinek és Wettin leányoktól leszármazó többi ágak, az I. Lipót leányától, Mária Annától leszármazó Braganzák és a Braganza leányoktól leszármazó családok stb stb. in infinitum... Annyiszor, amennyiszer immár a trónra jutott leányágon belől a fiágra tértek s ameddig a főherczegnői (illetve császárnői) és királynői férjről elnevezett ez az agnatus főherczegi család fennáll — concrete szólva: 1740 óta mindaddig, mig felséges királyi házunknak (fiágban, hisz agnatióról van szó) magva nem szakad, az «Austriae archidux» szónak szoros értelme irányadó. Ma — és reméljük, még hosszu időkig — semmi gyakorlati jelentősége nincsen annak, hogy az agnatus osztrák házon kivül álló egyéb «osztrák főherczegeket» ezzel a szóval jelöljük; hisz ezek az egyéb cognatus «osztrák főherczegek» in concreto bajor, szász, würtembergi, spanyol, portugál, esetleg angol, porosz, dán királyi herczegek vagy Bourbonok avagy Windischgrätz, Salm-Salm, Lichtenstein stb. prinzek!

Királyfi Árpád mindezt jól tudja: ő maga hivatkozik arra, hogy «a királyi hitlevelek is, midőn ujból és ujból fentartják I. József és I. Lipót nőágának örökösödését, amely nőágakat I. József és I. Lipót leányainak idegen fejedelmekkel kötött házasságából leszármazó utódai képviselik, elismerik azt, hogy az uralkodóház nőtagjai trónöröklési jogukat, ausztriai főherczegi minőségüket idegen állampolgárral kötött házasságuk következtében nemcsak hogy el nem vesztik, de sőt ellenkezőleg még utódaikra is átruházzák». És ezért Királyfi bizonynyal el fogja ismerni, hogy az agnatióból kilépett s idegen fejedelmi család sarjához férjhez ment főherczegnőnek ivadékait az ő trónöröklési jogosultságuknál fogva épp ugy «kell» magyar állampolgároknak és magyar királyi herczegeknek tekinteni, mint magát az anyát, az uralkodó család agnatiójából kilépett főherczegnőt. Kérdem immár: mi értelme van annak, hogy ezeket az idegen fejedelmi családok tagjait, ezeket a bajor, szász, württembergi, spanyol, portugál, belga, olasz s egyéb királyi herczegeket — alig van *egy* fejedelmi, vagy akár mediatizált család Európában, amelynek számos tagjában nem folyna I. Lipótnak valamely leányivadék által közvetitett vére — a magyar állam kötelékében állóknak nevezzük? Mit fejezne ki ma ezeknek a herczegeknek a magyar államhoz tartozása, akiknek ma semmi dolguk, semmi joguk, semmi kötelességük nincs Magyarországon, a magyar törvény uralma alá nem tartoznak, a magyar állam oltalma alatt nem állanak? És ha az idegen királyi s egyéb herczegek közül egyik-másik, oly módon, mint más külföldi ember, birtoklás vagy itt lakás révén mégis kapcsolatba jut a magyar földdel, a magyar nemzet életével, fogja-e Királyfi e cognatus ausztriai főherczeg magyar királyi herczegi minőségének és magyar állampolgárságának csak egy következését is elismerni?

Meg fogja-e adni p. o. estei Mária Terézia herczegasszony gyermekeinek és majdani örököseinek, a bajor királyi herczegeknek is a községi virilis jogot, megadja-e majd nekik az országgyülési és törvényhatósági választói jogot és választhatóságot? Megadná-e azt az egyéb feltételek (census) fenforgása esetén esetleg XIII. Alfonz spanyol királynak, megadná-e azt mindazoknak a pármai és nápolyi Bourbon herczegeknek, akiknek elődjei között osztrák főherczegnő szerepel? Avagy hibáztatja-e Királyfi, hogy a magyar főrendiház tagjainak sorában az «uralkodó háznak» ezeket a «főherczegeit« nem találjuk?

Egy szóval annak, hogy az agnatus osztrák uralkodó családon kivül álló cognatus «osztrák főherczegeket» a magyar állam kötelékébe tartozóknak tekintsük, sem tartalma, sem czélja nincsen. Királyfi ugy véli, hogy a Magyarországon trónörökiési joggal felruházott ausztriai főherczegek magyar állampolgárságának megtagadása «azt az elvet lopná be jogunkba, hogy a magyar királynak nem is kell magyarnak, magyar állampolgárnak lennie». Magyar állampolgár, magyar lesz az az idegen agnatióba tartozó cognatus archidux Austriæ, mihelyt a soron levő, közelebb jogosult leányági fiágnak — az addigi agnatus osztrák háznak — kihaltával az ő ága válik az uj agnatus osztrák főherczegi, császári családdá és egyuttal magyar királyi házzá. Osztrák állampolgár, tulajdonképpeni osztrák főherczeg is csak akkor lesz, nem korábban. És egyébként: az Anjouk sem voltak a trónralépés előtt magyarok, maguk a Habsburgok sem.

Magyar királyi családnak és igy a magyar állam kötelékébe tartozónak a nagy cognatus Austriaca domusban foglalt személyeknek csak azt a csoportját tekinthetjük, amely

als Prinzessinnen des kaiserlichen Hauses und nehmen daher auch in allen, ihnen als solchen gebürenden Rechten, Ehren und Vorzügen Anteil.» Hauke czikke Osterreichisches Staatswörterbuch II. k. 292. l. A Ferencz Ferdinánd főherczeg házasságkötési nyilatkozatának beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása alkalmával idézte Polónyi Géza 1900 nov. 5-iki beszédében. Képviselőházi Napló 237. l.

* A magyar trónörökösben megkivántató kellékekről. (Negyedik közlemény) 1902. évf. 52. sz. 440. sk. l.

** A Pragmatica Sanctió és a Házi törvények (Magyar Jogászegyleti Értekezések) 215. füzet 60. sk. l.

*** 1900 november 6-iki nagy beszédében: «Az archiduces utriusque sexus kifejezés két körét a személyeknek foglalja magában. Azokat, akik a családban benmaradtak, az agnatusokat, és a törvény világos rendelkezése szerint azokat is, és azok egyenrangu házasságból született leszármazóit, de csak abban az értelemben, amint mondtam, akik idegen családba átléptek.» Képviselőházi Napló 270. l.

oda át Ausztriában de præsenti az uralkodó családot alkotja: az agnatus osztrák főherczegi házat. Ezidőszerint a Lotharingiai dynastiát. Vita tárgya egyedül az lehet, vajjon a magyar közjog önállóan határozza-e meg, kiket tekint ebbe az agnatióba tartozóknak, a magyar királyi ház tagjainak; avagy egyszerüen elismeri-e az osztrák uralkodó család házi törvényének érvényét és a magyar királyi család tagjainak elfogadja-e mindazokat és csak azokat, akik a házi törvény értelmében tagjai az osztrák császári családnak. Azt hiszem, annak jogi lehetőségét, hogy a magyar jog önállóan, függetlenül állapitsa meg a magyar királyi ház fogalmát, nem kell hosszasan fejtegetnem; e lehetőség következik abból, hogy az osztrák uralkodó család autonomiája Ausztriának, illetőleg a régi német birodalom közjogi viszonyaiban gyökerezik; ellenben Magyarországon a királyi családot soha a szabályalkotás, a házi törvényhozás joga meg nem illette. És az önálló szabályozás lehetőségét nem rontja le az az érvelés sem, hogy az osztrák főherczegi és a magyar királyi herczegi minőségnek egymástól való elválasztása trónöröklési jogunknak, állami létünknek önállóságát veszélyeztetné, mivel a magyar királyi herczegi minőséget az osztrák főherczegi qualitással szemben alsóbbrendünek tenné meg annak folytán, hogy a trónöröklési jog az előbbinek elvesztése daczára épségben marad mindaddig, ameddig az utóbbi minőség fenmarad. Ennek a helyes és fontos érvnek itt sulya nincs, mivel az önálló szabályozás az osztrák főherczegi háznak azokra az agnatusaira nézve, akik a Pragmatica Sanctio értelmében trónöröklésre jogosultak, nem jelentene *eltérő* szabályozást; ezeket a főherczegeket (és főherczegnőket) ugyanis maga az irott törvényünk, a Pragmatica Sanctio jelöli meg a magyar királyi család kétségtelen tagjainak; holott a mi doktrinális szabályozásunk éppen az irott törvénynek a magyar királyi család tagjairól való «hallgatása» következtében az irott törvény hézagait van hivatva a jogunk általános elvei szellemében kitölteni. Az eltérő szabályozás igy nemcsak nem sértené meg államunk, jogrendünk függetlenségét, hanem ellenkezőleg: a legvilágosabban kitüntetné állami létünk, alkotmányunk önállóságát, minthogy a magyar jognak általános elveit, szellemét még a jogrend ezen magas régiójában is érvényre juttatja minden ponton, ahol a trónöröklési rend azonosságának, az Ausztriával való personális uniónak érdekében a magyar törvény a magyar jog érvényesülésének önként határt és korlátot nem szabott.

A kérdés tehát következőképpen formulázandó: mely trónöröklésre nem hivatott személyekre nézve, kiket a házi törvény agnatusoknak *nem*, vagy *már nem* tekint, követeli a magyar jog szelleme, hogy őket a magyar királyi család tagjainak és igy a magyar állam kötelékébe tartozóknak tekintsük; és megforditva: mely személyektől, kiket a házi törvény *még* agnatusoknak minősit, lehet és kell a magyar jog szelleme alapján a magyar királyi családi tagságot megtagadnunk?

Világos, hogy a férjhezment osztrák főherczegnőkre, mint magyar királyi herczegnőkre vonatkozólag — ez ujra estei Mária Terézia esete, ezért hadd nyilvánitsak ebben az ügyben véleményt — semmi okunk sincs, hogy a házi törvény rendelkezését elvessük, illetve tágitsuk, enyhitsük. Jogunk általános elve, amint ez az állampolgárságnak (1879: L. tcz. 34. §.), a községi illetőségnek (1886: XXII. tcz. 7. §.) azonos szabályozásából kitünik, hogy a nő férjhezmenetelével az eddigi családi s a család közvetitette egyéb kötelékekből kilép. Inkább vitatható az, hogy a házi törvénynek az idegen souverainhez nőül ment főherczegnőre vonatkozó kivételes rendelkezése a magyar jog elveivel ellentétes, és hogy tehát a királyi családi tagság és ezzel a magyar állami kötelékbe tartozás az ilyen főherczegnőre nézve is — e kérdés különösen még a Btk. 141. §-a szempontjából válhatik gyakorlativá — férjhezmenetele pillanatában elenyészett.

Kevésbbé világos a főherczegi rangjáról lemondott agnatusnak jogállása annálfogva, hogy a magyar jog a germánjogi Entsippung intézményét, amely a családi kötelékből való önkéntes kilépés jogában conserválódott, nem ismeri. És különösen nem világos, nem egyszerü a helyzet az osztrák főherczegnek nem egyenjogu nejére és a nem egyenjogu hitvestől született gyermekeire nézve. Ezek nem tagjai-e a magyar királyi családnak sem, amint kétségkivül nem tagjai az osztrák uralkodóháznak?

Talán lesz még alkalmam, hogy e kérdésekre visszatérjek.

Dr. Schiller Bódog.

A nők virilis jogáról.

A Jogtudományi Közlöny 1907 április 12-én megjelent számában Dr. Királyfi Árpád budapesti ügyvéd, az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállásáról értekezik abból az alkalomból, hogy Vasvármegye közigazgatási bizottsága *estei Mária Terézia főherczegnőnek, Lajos bajor királyi herczeg feleségének* községi virilis jogát megállapitotta.

Minthogy a hirlapok mult hó márczius 14-től fogva — ezzel a főherczegnő személytől eltekintve — *jelentéktelen kérdéssel* gyakran foglalkoztak, az alsóbbfoku közigazgatási hatóságok a főherczegnőtől a községi virilis jogot megtagadni csak a belügyminiszterium véleményének kikérése után merték, s a belügyminisztertől lefelé valamennyi közigazgatási hatóság szükségesnek tartotta a főherczegnő állampolgárságának kérdésében állást foglalni: nem lesz talán érdektelen, ha az imént emlitett hatóságoknak és részben a czikkiró urnak is *egy igen fontos sarkalatos tévedésére rámutatok.*

A czikkiró ur által előadott tényállás szerint az alsóbbfoku hatóságok megtagadták a főherczegnőtől a községi virilis jogot azon a czimen, «hogy a főherczegnő idegen állampolgárral *kötött házassága következtében magyar állampolgárságát elvesztette s igy a községi virilis jog őt meg nem illetheti.*»

Vasvármegye közigazgatási bizottsága ezzel szemben a főherczegnő községi virilis jogát megállapitotta azzal az indokolással, hogy a herczegasszony e jogát 1868-ban történt férjhezmenetelétől 1879-ig, tehát az *állampolgárságról szóló törvény életbeléptetése előtt is háboritatlanul gyakorolta és a törvény semminemü szerzett jogot meg nem szüntetett*, minélfogva a főherczegnő mai nap is magyar királyi herczegnő és jogos birtokosa a virilis jognak.»

Czikkiró ur — közölve a fentebb idézett határozatokat — szintén szükségesnek tartja a főherczegnő magyar állampolgárságának kérdésében állást foglalni s az ő érvelése szerint a főherczegnő magyar állampolgár.

Szerintem annak, hogy a főherczegnő magyar állampolgár-e vagy sem, ahhoz, hogy a főherczegnő Vasvármegye egyes községeiben lehet-e községi virilista, egy általában semmi köze sincsen. Mit mond ugyanis a törvény?

Az 1886: XXII. tcz. 32. §-ának 3. bekezdése szerint a községi képviselőtestület felerészben a legtöbb állami egyenes adót fizető községi *lakos*, vagy nagykoru *birtokosból*, illetőleg a község területén fekvő vagyonuk után legtöbb adót fizető *nagykoru hajadon, özegy, vagy törvényesen elvált nők s jogi személyek meghatalmazottjaiból*, kiskoruak gyámjaiból és gondnokság alatt állók gondnokaiból, hason felerészben pedig a választó közönség választottjaiból és az állásuknál fogva szavazati joggal biró előljárósági tagokból áll.

Minthogy Vasvármegye közigazgatási bizottsága a főherczegnőnek 1879 előtt szerzett virilis jogát is belevonja érvelésébe, a mai községi törvény idézett szakaszával hasonlitsuk össze a régi községi törvény 34. § át.

Eszerint a községi képviselőtestület «felerészben a választó

közönség választottjaiból, hason felerészben pedig a legtöbb egyenes államadót fizető községi lakos vagy birtokos nagykoru *honpolgárokból áll.*»

Minthogy a községi virilismus «nem politikai jog, hanem tisztán csak *egyéni és vagyoni képviselet*»,[1] a régi községi törvénynek kétségtelenül nagy fogyatkozása volt, hogy azok a külföldiek s azok a nők, kiskoruak és gondnokoltak, továbbá jogi személyek akik — mint legtöbb adófizetők — sokszor igen jelentékeny hányadát, felét esetleg kétharmadrészét viselték a községi közigazgatás költségeinek, — a községi képviselőtestületben — érdekeiket meg nem védelmezhették, a községi közigazgatás irányitásában részt nem vehettek.

Ezen a hiányon akart segiteni az 1886 : XXII. tcz. javaslata, midőn a régi községi törvény által a községi képviselőtestületből kizárt *nagykoru nők és az erkölcsi testületek meghatalmazottjainak s a kiskoruak és gondnokoltak gyámjainak és gondnokainak* is megadta azt a jogot, hogy a legtöbb adófizetés ténye alapján a községi képviselőtestület tagjai, vagyis *községi virilisták* lehessenek.[2] Előfeltételül mindössze egyet kötött ki a javaslat, azt, hogy a községben birt *fekvő vagyonuk után* fizessenek annyi adót, hogy a legtöbb adófizetők közzé jussanak, mert ebben az esetben a községi közigazgatás jósága és olcsósága oly *közelről érdekli őket*, hogy képviseltetésükről gondoskodni legalább is méltányos.[3]

A képviselőház közigazgatási bizottsága azonban a régi községi törvénynek ezt a reformját nem találta kielégitőnek. Hiszen ha a községi virilismus nem politikai jog, hanem «csak érdekképviselet» akkor nincs értelme annak, hogy *községi virilista csak magyar állampolgár lehessen.* Szükségesnek tartotta tehát, hogy községi virilisták külföldi «nem honositott birtokosok is lehessenek», «de azon megszoritással, hogy e jogukat ők is csak meghatalmazott honpolgár által gyakorolhassák.»[4]

A képviselőház az ily értelemben módositott 32. §-t el is fogadta. Az eddigiek szerint tehát virilista lehetett volna *minden nő aki csak nagykoru* tekintet nélkül arra, hogy magyar állampolgár-e az illető vagy sem. Ebben az esetben azonban előfordulhatott volna, hogy férj is, feleség is virilisták ugyanabban a községi képviselőtestületben. Azt, hogy a férj mellett a feleség meghatalmazottja is szavazhasson a képviselőtestületben s esetleg ép az ellenkezőjét akarja annak, amit a férj akar s igy az egymással ellentétes két szavazat folytán mindkettőjük virilis volta illusoriussá váljon. Horvát Lajos képviselő felszólalása után Tisza Kálmán akkori miniszterelnök is «különösnek találta s ép azért gr. Tisza Lajosnak abba a módositásába, ami törvénynyé is vált, hogy ne minden nagykoru nő, hanem közülük csakis a *hajadonok, az özvegyek s a törvényesen elváltak lehessenek virilisták*, a legnagyobb készséggel beleegyezett.[5]

Igy jött létre az 1886 : XXII. tcz.-nek fentebb idézett 32. § a, amelynek alapján a jelen kérdésben a következőket vagyok kénytelen megállapitani — feltéve, hogy a czikkiró ur a tényállást helyesen adta vissza.

Az 1886 : XXII. tcz. életbelépte előtt a külföldiek, a jogi személyek, a nők, a kiskoruak s a gondnokoltak illetve *meghatalmazottjaik, gyámjaik és gondnokaik községi virilisták nem lehettek.* Vasvármegye közigazgatási bizottságának az a határozata tehát, amely azért ismerte el fennállónak Mária Terézia főherczegnő virilis jogát, mert ez a joga a főherczegnőnek már 1879 előtt is meg volt s az 1879 : IV. tcz. tőle ezt a jogot el nem vehette, *téves*, a czikkiró urnak idevágó érvelése pedig helyes ugyan, de a virilismus kérdésének elbirálásánál *felesleges.*

Az 1886 : XXII. tcz. életbelépte előtt csak magyar honpolgár lehetett Magyarországban községi virilista, azóta azonban a honpolgárság a községi virilismusnak nem előfeltétele : községi virilista külföldi is lehet. Az tehát, hogy Mária Terézia főherczegnő magyar állampolgár-e, vagy sem, igen fontos és igen érdekes kérdés lehet, de annak eldöntésénél, hogy lehet e a főherczegnő községi virilista, *teljesen közömbös.*

Az 1886 : XXII. tcz. javaslata szerint minden nagykoru nő lehetett virilista, a törvény szerint csakis a nagykoru hajadon, özvegy, vagy törvényesen elvált nők lehetnek virilisták.

Mária Terézia főherczegnő tehát nem azért nem lehet községi virilista, mert nem magyar állampolgár, hanem azért nem, mert Lajos bajor királyi herczeg neje, vagyis férjes nő.

Dr. Ereky István,
eperjesi jogtanár.

[1] Dárdai Sándor előadó 1884. Képviselőházi napló XI. kötet 49. oldal.
[2] 1884. Képv. Irom. IX. 219.
[3] U. o. 277.
[4] 1884. Képv. Irom. X. 345. oldal.
[5] 1884. Képv. Napló XI. 125—127. oldal.

Különfélék.

— **A gyorsirás szerepe a polgári peres eljárásban.** Az országos magyar gyorsiró-egyesület memorandumot intézett az igazságügyi miniszterhez, melyben kéri, hogy a perrendtartásba intézkedés vétessék fel a szóbeli tárgyalásokon gyorsiró alkalmazása iránt. A gyorsirási felvételre külön szervezet behozatalát javasolja az egylet, oly módon, hogy minden törvényszékhez, valamint a nagyobb forgalmu járásbiróságokhoz hites gyorsirók neveztessenek ki. A Vikár Béla elnök, dr. Admeto Géza egyesületi ügyész és dr. Polgár Jenő előadó által szerkesztett emlékirat a javaslatokat részletes indokolással kiséri.

— **Értekezések az ipari jogvédelem köréből.** Az ily czim alatt megjelenő sorozatos kiadványnak harmadik füzete most jelent meg az Iparjogi Szemle kiadásában, dr. Fazekas Oszkár ügyvéd, a Magyar Iparjogvédelmi Egyesület titkárja szerkesztésében. A harmadik füzet három közleményt hoz összesen négy iv terjedelemben, amelyek közül a folyamatban levő kiegyezési tárgyalásokra való tekintettel elsősorban «Az osztrák kiegyezés és az ipari jogvédelem» czimü közlemény bir aktualitással. Kossuth legutóbbi rendeletére való tekintettel nagy érdeklődést fog kelteni az a tanulmány, amely az országos czimer kérdésével foglalkozik az udvari szállitók használati jogosultságával kapcsolatban s amely kimutatja, hogy az udvari szállitók, amennyiben e czimet 1883 óta nem a magyar kormány utján nyerték, az országos czimer használatára egyáltalán nincsenek jogositva, máskülönben pedig csakis czimtáblákon alkalmazhatják azt, de semmi esetre sem idegen származásu árukon. Az emlitett két czikken kivül ugyancsak a szerkesztő tollából még két közleményt tartalmaz a harmadik füzet és pedig: a «Semmiségi panasz bitorlási ügyekben», továbbá «A termelés immaterializálódása és a jogfejlődés» czimmel.

— **A Magyar Jogászegylet** 27-iki ülésében folytatta a sztrájk jogalapjáról folytatott vitát. *Kiss Géza*, nagyváradi jogakadámiai tanár ellentétbe helyezkedett *Agoston* előadó fejtegetéseivel. *Agoston* érveiből csupán az következik, hogy a formaliter szerződésszegésként jelentkező sztrájkok némely esetei nem azok, mert maga a szerződés nem érvényes, vagy pedig, mert törvényes visszalépési jog statuálható. Ámde *Agoston* azt a teljesen indokolatlan következtetést vonta le, hogy *egyetlen sztrájkeset* se lehet szerződésszegés, ami jogilag elfogadhatatlan. A szerződésszegő sztrájkok ellen a munkaadó megvédelmezendő. A kérdés büntetőjogi oldalával nem foglalkozik; a magánjogi felelősség bázisának kiterjesztésében látja a helyes megoldást, azaz a szerződésszegésre való reábirás kártéritési kötelezettségének megállapitásában, amit a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete is helyesen valósit meg. *Giesswein Sándor* országgyülési képviselő állást foglal azon felfogás ellen, mely minden sztrájkot, mint szerződésszegést helytelenit és a sztrájkok erőszakos elnyomására törekszik. Szociológiai szempontból kétségtelen, hogy a sztrájkok folytán a munkások gazdasági helyzete javult és a társadalmi igazságosság követelményeihez közeledtünk. A mai munkabérszerződés méltányosabb, mert a

kereslet és kinálat törvényei szerint alakul a munkabér és igy a munkás mindig kényszerhelyzetben van, midőn ily szerződést köt. A sztrájk pedig nem egyéb, mint e kényszerhelyzet megforditása, a munkaadó oly helyzetbe hozása, hogy ő kénytelen a munkások által neki előszabott feltételeket elfogadni. Eszerint tehát a sztrájk azt a normális helyzetet akarja javitani, mely a munkabérszerződés megkötésekor fennforog és ennek megvalósitására az ellenkező végletheznyul. Éppen azért a vélelem amellett szól, hogy a bérmozgalommal járó sztrájk a munkás károsodását akarja ellensulyozni. Ezért absurdumnak tekinti a sztrájktörvényeket, melyek ezenfelül még alkalmatlanok is e gazdasági mozgalmak megakadályozására. Feladatunk tehát az, hogy oly szerveket teremtsünk, melyek egyrészt a munkásokat támogassák a szerződés megkötésekor, másrészt pedig lehetővé teszik a differencziáknak bérharcz nélküli elintézését. Bár positiv javaslatot előadó nem tesz, egyetlen eszköz gyanánt a munkásszervezetek jogi személyiségének elismerését és munkáskamarák alakitását jelöli meg, melyek már a szerződés megkötésekor nyujtanak kellő védelmet a munkásoknak. A haladást tehát abban látja, ha a sztrájknak a munkások helyzetét javitó hatását megtudjuk valósitani azon károk nélkül, amelyek ezzel kapcsolatosak. *Dr. Hevesi Illés* Agoston előadó fejtegetéseit több oldalról helyteleniti és következtetéseit mint tulságosan általánosakat nem fogadja el. A munkás, aki kollektiv szerződés mellett munkába lép, magáévá teszi az ebben foglalt megállapitásokat. Nem támadhatja meg a munkabérszerződést a czél, valamint belső körülmények alapján, amennyiben ezek a szerződés feltétele gyanánt nem szerepelnek. A felmondási idő benemtartása mindig szerződésszegés. Viszont deliktumot a szerződésszegésből előadó nem vél konstruálhatni, s azért nem tartja a munkásszervezetek és a sztrájkagitátorok felelősségét megállapithatónak. Károsnak tartja a büntető repressiót is és mint idejét multat módositandónak az ipari törvénynek az összebeszélésekre vonatkozó szakaszait. Másrészt azonban nem biztositható a munkába való visszalépés joga sem a sztrájkolóknak, mert ez egyenest a sztrájknak egyoldalu kedvezményben való részesitését jelentené. Előadó szerint az osztályharczok kialakulása teremtheti csak meg az egyensulyt, s ezért csak a teljes szabadság s a minden beavatkozástól való tartózkodás az egyedüli helyes ut.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az adósok börtöne Angliában.** Az 1869-iki angol törvény «az adósság miatti bebörtönözés megszüntetéséről és a csalárd adósok megbüntetéséről» általánosságban megszüntette ugyan az adósok bebörtönözését, mégis hat esetre az adósok börtönét fentartotta. Az első öt eset ma már alig bir fontossággal, a hatodik alkalmazása azonban a gyakorlatban odavezetett, hogy ma Angliában több embert börtönöznek be adósság miatt, mint ennek a középkori intézménynek legvirágzóbb korában.

Az 1869-iki törvény szerint minden bíróság jogositva van hat hetet meg nem haladó időre, illetőleg a tartozás kifizetéséig bárkit börtönre itélni, aki az illetékes bíróság marasztaló itéletének ellenére bármely tartozását ki nem fizeti, feltéve, hogy a bíróság meggyőződött róla, hogy az adósnak módjában van, vagy a marasztaló itélet kelte óta módjában lett volna tartozását kifizetni és azt mégis szándékosan megtagadta, vagy hanyagul elmulasztotta.

Ámbár a törvényhozónak szándéka szerint ez az erős rendszabály csak azon konok adósok ellen lett volna alkalmazandó, akik tudnának de nem akarnak fizetni, mégis, különösen a megyei bíróságok judicaturája oda fejlődött, hogy a körülmények behatóbb vizsgálata nélkül börtönbe küldik a késedelmes adóst, és ez a gyakorlat annál veszedelmesebb, mert a törvény értékhatárt sem állitván fel, és a részletfizetéses ügyletekre is kiterjedvén, arra szolgál, hogy a szegény iparos osztálytól olyan tartozások megfizetését kierőszakolja, melyek az adósok börtönére alapitott káros hitelrendszer (részletügyletek) nélkül sohase keletkeztek volna.

A szükebb Anglia megyei bíróságai a hivatalos statisztika szerint, az 1905. évben 390305 eljárás keretében 146682 esetben szabtak ki adósság miatt börtönbüntetést és 11405 adós tényleg bebörtönöztetett, mig az 1905. évet megelőző 10 évben összesen 82590 adós ülte le tényleg adósság miatt börtönbüntetését.

A legutóbbi időben, a megyei bíróságok reformjának tárgyalásakor, az angol parlament mindkét házában szintén egyhangulag sürgették az adósság miatti börtönbüntetés teljes eltörlését és az alsóház egyhangulag elfogadott egy határozati javaslatot, hogy az korlátoztassék. A kormány ugyan nem volt abban a helyzetben, hogy a reformjavaslatba vonatkozó intézkedést beleillesszen, de legközelebb már ankétot hiv össze a kérdés megvitatására

A jogászkörök legalább is egy 40 shillinges értékhatár megállapitását sürgetik, amelyen alul maradó adósság esetében börtönbüntetés kiszabható nem volna. *F. K.*

— **A Trade-union és képviselőválasztás.** Egyik angol trade-unon alapszabályai szerint az egyesület czélját képezi a munkásság érdekeit előmozditó országgyülési képviselők megválasztatásának elősegitése is — különösen a választási költségekhez való hozzájárulás által — amely czélból a tagok járulékokat kötelesek fizetni. Az alapszabályok azonban nem szóltak arról, hogy ezen járulékok kivetése és beszedése mi módon történjék, amiért is egyik időközi közgyülésen állapittatott meg — szótöbbséggel — ezen járulékok mennyisége és behajtásának módja. Ezen közgyülési határozat értelmében a vezetőség a tagokra a járulékot kivetette.

Egyik egyleti tag kérte az egyesületet a járulékok kivetésének és behajtásának megszüntetésére kötelezni. Az ügy felebbezés folytán a londoni King's Bench (főtörvényszék) elé került, amely kimondotta, hogy a trade-unionak főczélja a munkások és a munkaadók közti viszony szabályozása lévén, ami legeredményesebben törvényi uton történhetik, a trade-uniok jogos czéljai közé tartozhatik, hogy munkáspárti képviselők választásaiban közremüködjenek. Mivel pedig a választási törvény alkotmányos választási költségeket ismer, az alapszabályoknak a választási költségekre vonatkozó része sem jogtalan, továbbá a szótöbbséggel hozott határozat érvényét nem rontja le, hogy az alapszabályok a járulékok mennyiségére és behajtásuk módjára nézve intézkedéseket nem tartalmaznak. *F. K.*

— **Az ügyészi vádelejtés kérdéséhez.** Érdekes kérdés merült fel egyik skót esküdtbiróság előtt, amely büntető perrendtartásunk hasonló szerkezeténél fogva nálunk is könnyen előfordulhat. Az ügyész gyilkosság miatt emelte volt vádját, a vádlott vád alá is helyeztetett, azonban a főtárgyaláson az ügyész az eljárás megszüntetését kérte azon az alapon, hogy a vádlott elmebeteg. A vádlott és védője hasztalan erősitgették, hogy a vádlott a gyilkosságban ártatlan és hogy igazságtalanság megfosztani őt a lehetőségtől, hogy a jogtalan vád alá helyezéssel szemben felmentő itéletben nyerjen rehabilitációt. A bíróság meggyőződvén arról, hogy vádlott a tárgyaláskor tényleg elmebeteg volt, ellenében az eljárást megszüntette és őt tébolydába internálta. Az angol jogi lapok szerint módot kellene találni arra, hogy ilyen esetekben a vádlott részvétele nélkül lefolytatatandó birói eljárással megállapittassék az igazi tényállás. *F. K.*

—

A Magyar Jogászegylet május 4-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes ülést tart, melynek tárgya a sztrájk jogalapjáról tartott vita folytatása, lehetőleg befejezése. Felszólalók: Dr. Ferenczi Imre, dr. Szende Pál, dr. Brasch Arnold, dr. Bedő Mór, dr. Ágoston Péter. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót, Ügyvédi vizsgai utmutatót,* melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 19. szám. Budapest, 1907 május 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A kezdőbünös kimélése mint törvényhozási probléma. *Dr. Bleuer Samu* b.-pesti ügyvédtől. — A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat. *Czétényi.* — Végrehajtás társasági vagyonra (A keresk. törv. 95. §-ához.) *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Az erdőletarolás joga és telekkönyvi biztositékai. *Dr. Nádas László* budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

«A kezdőbünös kimélése mint törvényhozási probléma.»

A feltételes elitélések kérdése, sajnos, nálunk még mindig törvényhozási kérdés. Mindazok a nemzetek, melyek a socziális jogalkotás terén vezető szerepet játszanak, Anglia, Francziaország, Belgium, az Egyesült-Allamok stb. stb., régóta *élő intézménynyé* tették és statisztikai adatokkal igazolták, hogy ezen intézmény a modern büntetőrendszer czélszerü és kipróbált alkatrésze.

Azok az államok, melyek a feltételes elitéléseket életbeléptették, az intézménynek mind más-más formát adtak, a saját igényeik és felfogásuk szerint. De maga az intézmény mindenütt bevált, ugy hogy ennek magyar ellenzői egy olyan példát sem mutathatnak, mely a törvényhozás szempontjából indokolt aggodalmakat ébreszthetne bennünk.

Tizenöt—husz éve, hogy Anglia, Belgium és Franczia-ország az első lépést megtették. Az intézmény hatását most már nemcsak feltevésekkel és combinatiókkal kell birálni, mert most már nemcsak casuistikus példák állanak előttünk, hanem előttünk áll egy az élet próbáin megvizsgált intézmény. Azt kérdem tehát: *bevált-e az intézmény?* Mutatkozik-e ellene olyan reactió, amely az eltévesztett vagy elsietett törvényhozási intézkedések ellen szokott a jogászok konzervativ közvéleményében keletkezni?

Abban a harczban, melyet az intézmény magyar ellenzői folytatnak, ilyen reactiónak egyetlen egy adata se soroztatott a támadó érvek közé. Nem hivatkoztak ellene sem politikai, sem jogi irodalomra, mely valahol a feltételes elitélések eltörlését vagy megszoritását követelte volna. *A forma imitt-amott vitás; maga az intézmény mindenütt népszerü.* Mindazon országokban, hol az intézmény él, a jogászok és a szociologusok egyetértenek a feltételes büntetések üdvös és czélszerü hatására nézve.

Dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes ur ezen intézmény ellenzőinek egyik legjelesebb szószólója. «A kezdőbünös kimélése, mint törvényhozási probléma» czimen érdekes és értékes tanulmányt tett közzé,* melyben collective vitatkozik a feltételes elitélések szószólóival. A magam részéről nem avatkozhatom e vitába. Sem *Reichard Zsigmond*-nak, sem *Magyar István*-nak, sem a «Jogtudományi Közlöny»-nek nincs szüksége az én védelmemre.

Ha most mégis hozzászólok a dologhoz, és megkoczkáztatom, hogy engem is a «Damokles kard lovagjának» nevezzen, s hogy «öntudatlan sejtelmeket, ötletszerü találgatásokat, homályos érzelmeket» vessen a szememre az erős meggyőződésü és erőstollu koronaügyész ur: azért cselekszem, mert engem is megkapott azon szavak bölcsesége, melyeket dr. Baumgarten ur Baconból idézett tanulmánya jelszavául: veritas ex errore emergit.

Dr. Baumgarten Izidor ur, a birói függetlenség belső garancziáit kapcsolta a feltételes elitélések kérdéséhez. Abból indul ki, hogy «a törvényhozásnak nem szabad alkalmat szolgáltatnia az *osztálybiráskodás* gyakorlására.»

Ez a szempont azonban nem ide való. Osztálybiráskodásról szó lehet politikai perekben, sajtóperekben, becsületsértési és rágalmazási perekben; szó lehet olyan esetekben, midőn a per az állam vagy valamely osztály vagy nemzetiség vagy felekezet ügye körül folyik. Szó lehet osztálybiráskodásról ezernyi esetben. De olyan esetekben, amilyenek számára a büntető-rendszer a feltételes elitéléseket kontemplája, osztálybiráskodásról alig lehet szó.

A feltételes elitélés a kezdő, kis törvényszegők büntetése. Azoké, akik nem valóságos gonosztevők, de akiket a rabság levegője és a tömlöczök társadalma gonosztevőkké nevelne mulhatatlanul. Olyan intézmény, mint az amerikai «probation», mint a gyermekvédelem, mint a *traitées des blanches* elleni küzdelem, mint az alkoholellenes intézkedések, vagy mint azok a rendszabályok, melyekkel a syphilis terjedésének törekszik határt szabni a társadalom. A megmenthető emberanyag determinatiója ez a romlott anyagtól. Ez nem osztálykérdés.

Mert ha ez osztálykérdéssé válhatnék valaha, ugy már rég osztálykérdés lett volna a büntetésenyhitési jog kérdése, a 92. §. alkalmazása s osztálykérdések volnának a birói függetlenség és a bizonyitási és mérlegelési szabadság mindazon elvei, melyeket nagy és fenkölt szellemek állitottak az igazságszolgáltatás rendszerébe. Akkor osztálykérdés a vádelv, az esküdtbiráskodás, s osztálykérdés az egész igazságszolgáltatás.

Mi ugy hisszük, hogy a feltételes büntetések intézménye nem egyéb, mint egy kis részlete annak a reformnak, melyet a XX. század fog megvalósitani s mely a társadalmi rendszernek fejlődésében éppen olyan nagy jelentőségü, s hatásában oly áldásos lesz, amilyen a mult évszázadban kiépült Beccaria-féle reform volt. Ezt a reformot, a büntetőjog második megujhodását lehet *késleltetni*, hanem *megállitani* nem lehet.

Nem, ez a kérdés nem osztályérdek. De ha egyik vagy másik esetben a feltételes elitélés alkalmazása osztályérdek volna is, ez a szempont a reformnak nem lehet akadálya. Mert hiszen a korrekczionalizáczió, a beszámitás, a végszükség, a jogos védelem kérdése is osztályérdek lehet valamely esetben.

Hol állana most a büntetőjog, ha a mult század törvényhozói az osztályérdekek hatásától való féltükben nem merték volna a független biró lelkiismeretére bizni a mostani büntetőjog sarkalatos szempontjait!? Hiszen ha a mult század törvényhozóit azok a szempontok vezették volna, melyekért ma

* «Jogállam» 1907. 5. füzet.

dr. Baumgarten ur lelkesedik, akkor ma nem független birák, hanem automatikus készülékek alkalmaznák a büntető törvényeket!

«Ha nem tudjuk a birót befelé is függetleniteni, azaz megoltalmazni őt a saját *öntudatlan* elfogultságával szemben, akkor csak a lelkiismeretlen birák ellen védekeztünk, de nem a lelkiismeretesek ellen is.» A koronaügyész ur szerint tehát a birót saját lelkiismerete ellen is védeni kell. Ez ugy történik helyesen: ha jól hátrakötjük kezeit, erős, elszakithatatlan paragrafusokkal, porosz rendszerü normálbüntetésekkel. Akkor azután nem a birói lelkiismeret lesz az igazság gyilkosa, hanem a törvény. A birói lelkiismeret itt oly védelemben részesül, ahogy a Constitutio Criminalis Carolina védte.

De hiszen, ha a biró a bizonyitékokat a maga lelkiismerete szerint szabadon mérlegelheti, ha a birói lelkiismeret feltétlen ura a tények birálatának, ha csak az a conviction intime dönti el a halálos büntetés kérdését is, mi állhatja utját annak, hogy szabad legyen a birónak .azt az esetet is felismerni, mikor a *bagatel deliktum büntetése többet árt, mint használ?*

A koronaügyész ur ugy gondolja, ad absurdum viszi a dolgot avval a kérdéssel, hogy csakis a biró függeszthesse fel a büntetést, ne tehesse meg a közigazgatás is, kihágások esetében? Nekünk a dolog nem látszik olyan képtelenségnek, amilyennek az illustris szerző látja. Tehesse meg, és tegye is meg a közigazgatási tisztviselő is, a rendőrbiró is, mindannyiszor, mikor az ő emberismerete és belátása jónak látja.

Mi a feltételes elitélés intézményében nem tudjuk a jogrend veszedelmét felismerni. Nem vagyunk képesek belátni, hogy egynehány kis büntetés végrehajtásának felfüggesztése akár az igazságszolgáltatás tekintélyének, akár a jogrend biztosságának ártalmára válhatik.

«Jaj annak az országnak — igy kiált fel dr. Baumgarten ur — melynek biráiról csak annyit lehet mondani, hogy tudva nem voltak igazságtalanok!» Már pedig, *ennél többet* semmiféle ország biráiról nem lehet mondani. Valameddig emberek itélnek, téves itéletek is lesznek. Ameddig birák lesznek, *birói hibák* is meg fognak esni.

Olyan országnak, melyben az öreg Ovid szerint... fidem rectumque colebant, Nec verba minacia fixo aere legebantur, Nec supplex turba timebat judicis ora sui.... nincsenek birái. Mert ahol biró van, ott birói tévedés is elő szokott fordulni. Az a birói tévedés azonban, mely a feltételes büntetés alkalmazása körében fenyegeti a jogrendet, korántsem olyan veszedelmes, amilyen például az ártatlan ember elitélése.

Azt az eshetőséget, hogy a törvénynek ezt az intézményét imitt-amott olyan vádlottra alkalmaznák, ki arra nem érdemes, valóban nem lehet kizárni. Az ilyen esetben az elitélt visszaesése után végre fogjuk hajtani a büntetést. Ennyi az egész.

Sokkal veszedelmesebb azonban a paragrafusok hajthatatlan merevsége. Fayer László 20—25 évig küzdött, irt, agitált, mig a büntetőtörvény 336. §-ának magas minimuma a tömeges kegyelmezésekkel orvosolható lett. Hány szerencsétlen elitéltet taszitott ez a paragrafus a börtön fenekére, olyat, akit börtönre vetni nem volt igazságos, és nem volt czélszerü?!

Huszonöt esztendő szomoru tapasztalatai kellettek hozzá, hogy a törvény enyhitése csak szóba is kerülhessen. Igaz, dr. Baumgarten Izidor ur mindig azok közé tartozott, akik kemény meggyőződéssel és kemény tollal érveltek az ujitás ellen.

Hanem azért a büntetőjog fejlődése nem áll meg. Nagy utat tett az meg már is, *Carpzowtól* idáig. Még nagyobbszerü haladását várjuk a jövendőben. Mint ezelőtt voltak, ezután is lesznek, kik fejlesztenek, alkotnak. Az én bizalmam azokat kiséri, akik *alkotnak*, s nem azokat akik *akadályoznak*.

Dr. Bleuer Samu.

A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat.*

A gazda és a gazdasági cseléd között az utóbbi évek folyamán számtalanszor bekövetkezett s a közigazgatási hatóságok által csak igen nehezen elsimitható surlódások arra a meggyőződésre vezették az illetékes köröket, hogy az 1876: XIII. tcz. rendelkezései a gazdasági és társadalmi fejlődés mai állapota mellett szükek s ha a gazda és cseléd közötti jogviszonyt ismét békésebbé, mindkét félre nézve méltányosabbá kivánjuk tenni, a régi cselédtörvény helyett ujat, modernebbet kell helyezni.

A javaslat, amelynek megalkotását az érvényben álló külföldi cselédrendtartások és törvények tüzetes tanulmányozása és az összes érdekelt körök véleményének ismételt meghallgatása előzte meg, immáron a Ház előtt fekszik s mig a legilletékesebb forum nem dönt sorsa felől, szabad tér nyilik a birálat számára. A «Jogtudományi Közlöny» f. évi 17. számában is kemény birálat jelent meg a törvényjavaslatról s minthogy komoly, tárgyilagos hangja inkább az aggódó magánjogászé, semmint a napi sajtó elfogult politikusáé: megérdemli, hogy aggodalmaival érdemileg foglalkozzunk.

Czikkiró elsősorban a közszabadságot látszik félteni a cselédtörvény intézkedéseitől, a közigazgatási kodifikáczió «inferioris területén» foganatositott ezen legujabb munkálattól. E tekintetben megnyugtatására szolgálhat, hogy a törvényjavaslat intézkedéseinek alapelvei azonosak az 1876: XIII. tcz.-évvel s ha a 30 éven keresztül tételes jogként szereplő törvény a közszabadságot alkotmányos életünk legváltságosabb pillanataiban sem veszélyeztette, nyugodtak lehetünk afelől, hogy a javaslat, majdan törvényerőre emelkedvén, nem fog a «közszabadságokat veszélyeztető közigazgatási intézkedések egész hálózatává fonódni».

Egyébként sajátos felfogása lehet czikkirónak a «közigazgatási kodifikáczióról», ha azt hiszi, hogy abba elméleti jogászok nem folynak be. Utóvégre is minden törvényjavaslat az összminiszterium tárgyalása után kerül a törvényhozás elé s ha az igazságügyi miniszterium kodifikáló osztálya előbb nem is vonatnék be az anyag feldolgozásába, ez alkalommal mindég felemelheti tiltakozó szavát a közszabadságokat veszélyeztető intézkedések ellen és kifogásolhatja ugy egészben, mint részleteiben a közjog, magánjog, büntetőjog alapelveivel ellentétes szabályokat.

A czikkiró birálatának kiinduló pontja gyanánt a javaslatnak a felek szerződési szabadságát proklamáló alapelvét választja ki. Kétségbe vonja a cseléd szerződési szabadságát biztositó egyenjoguságot, mondván, hogy «a szerződéskötésre adott szabad rendelkezési jog nem szolgál a cseléd előnyére, aki ugy müveltségben, mint ügyességben és a helyzetek kihasználásában a gazda mögött messze elmarad.» Csodálom, hogy éppen egy magánjogász emel ilyen kifogást. Hisz, ha a szerződő felek müveltségét, ügyességét minden jogügyletnél birálat tárgyává kellene tennünk, akkor rövidesen felbomlanék egész jogéletünk, akkor szerződéses viszonyra csak ugyanazon társadalmi osztály tagjai léphetnének egymással, sőt esetleg egy orvosnak egy ügyvéddel kötött bonyolultabb jogi természetü szerződését is meg lehetne támadni azon a czimen, hogy előbbi tájékozatlanabb a szerződés tárgyát képező ügyletekben. A törvény a felek inferioris helyzetének kihasználását eléggé megvédi az uzsora jogi fogalmának és büntethetőségének statuálása által, ezen tulmenőleg a szerződőfelek társadalmi helyzetét a szerződéskötésnél mérlegelés tárgyává tenni annyit jelent, mint az alsóbb társadalmi osztályok jogképességét korlátozni.

Egyébként, ha czikkiró álláspontját magunkévá téve a

* Az audiatur et altera pars elvénél fogva helyet adunk e válasznak. A tárgyra a bizottsági jelentések alapján még visszatérünk.

gazda és a cseléd jogi helyzetének egyenlőségét kutatjuk, akkor is szigoruan distingválnunk kell a szerződés megkötése és a szerződés teljesitése között.

A szerződéskötésnél a cseléd nincs olyan inferioris helyzetben a gazdával szemben, mint azt a «gazdasági problémákkal nem foglalkozó» czikkiró hiszi. A cseléd nagyon jól ismeri munkaerejének, képességének értékét s bár igényeit nem tulozza — mint az a 18—19 éves siheder kőmüves munkás, aki 200 tégla berakásáért egy 27—28 éves birósági aljegyző illetményeinek megfelelő napibért követel — munkáját tisztességes áron értékesiti. Aki valaha gazdasággal foglalkozott, tudja azt, hogy a gazdasági cseléd ugy fizetését, mint társadalmi állását tekintve, a mezőgazdasági munkásosztály elitjéhez tartozik, ha tehát valamely szabad munkás daczára a fővárosban s a vidéki czentrumokban kínálkozó kereseti alkalmaknak, cselédül szegődik, azt nem lehet tapasztalatlannak, tudatlannak, vagy éppen félrevezetettnek tekinteni. Amily mértékben a cseléd rá van utalva a gazda által nyujtott munkaalkalomra, épp oly mértékben van a gazda is reá utalva a kivándorlás és a városba tódulás folytán megcsappant munkáskézre. A felek egyenlőtlenségéről beszélni a szerződéskötésnél, a viszonyok nem ismerésére mutat.

A felek egyenlőtlen helyzete csak a szerződés teljesitése közben válhatik érezhetővé, ha t. i. valamelyik fél a vállalt kötelezettségeket nem teljesiti. A termelés rendje egészen más a mezőgazdaságban, mint az iparban. A mezőgazdasági munkánál ugyanis inkább meglevő s az emberi munkától többé-kevésbbé függetlenül létrejött vagyoni értékek gondozásáról, mint az emberi munka termelési erejének érvényesitéséről van szó: hiszen a főtermelési tényező maga a természet s ezzel szemben ugy a tőke, mint a munka termelési szerepe korlátolt. A cselédre bizott teendők elmulasztása is, akár szándékosan, akár gondatlanságból történjék, nemcsak a termelést akasztja meg, de magát a termelési eszközt is veszélyezteti. Ha például a cselédség két napig sztrájkol és nem eteti a jószágokat, ezáltal nem egyszerü munkabeszüntetést, hanem éppen olyan vagyonrongálást követ el, mintha a sztrájkoló ipari munkások a gépeket pusztitanák. A mezőgazdasági üzem egyébként is jobban hozzá van kötve az időhöz, mint az ipari és igy még azokban a vonatkozásaiban is, amelyek az időszaki gazdasági munkákkal közvetlen kapcsolatban nem állanak, szorosan igazodik azok időbeosztásához. A termelés ideje rendszerint egy év. A cselédszerződések tipusa szintén az éves szerződés. Ha már most a gazdát olyan időben hagyja ott szerződésszegő cselédje, amidőn a mezei munka égetően sürgős, ugy egyáltalán nem bir cselédet kapni, ha pedig más időben hagyja ott, az ujonnan szerződtetett cseléd kvalitása föltétlenül gyengébb lesz, mert a valamirevaló cseléd év elején leszerződik és évközben helyet egyáltalán nem változtat. Ha tehát a szerződésteljesités ideje alatt a két szerződő fél helyzetét vizsgáljuk, minden elfogulatlan embernek el kell ismernie, hogy a vállalt kötelezettségek be nem tartása esetén inferiorisabb helyzetben a gazda van, mert megfelelő munkaerőről gondoskodni nem tud, vagyona rongálódik, kártéritési igényét pedig a vagyontalan cseléddel szemben érvényesiteni nem képes. Ezért a törvényhozónak, aki nem doktrinär elvek szerint keresi az igazságot, de a gazdasági viszonyok szabályozásánál ezeket a körülményeket figyelembe veszi, a gazdát védenie kell a szerződésszegés következtében beálló, helyrehozhatatlan károsodás, illetve a mezőgazdasági termelés természete folytán a szerződésszegő cseléd részéről lehetséges zsarolási kisérletek ellen. Ez a védelem a szerződésszegésnek kihágás gyanánt való büntetésében, továbbá magán- és közigazgatási jogi rendszabályok (kártérités, elővezetés) felállitásában nyilatkozik. E rendszabályok a gazda helyzetének inferioritását kiegyenlitik.

De a szerződés teljesitésénél nem csak a gazda, hanem a cseléd is inferioris helyzetbe kerülhet, ha t. i. a gazda a részére biztositott védelemmel és fegyelmi hatalmával visszaél. A szolgálat ugyanis személyes és folytonos, a munkabér pedig nagyrészt naturáliákban szolgáltattatik ki. A müveltség magasabb fokán álló, de lelkiismeretlen gazda itt saját javára használhatja ki a cseléd tapasztalatlanságát, tudatlanságát. Hogy azonban ez meg ne történhessék, arról bőségesen gondoskodik a törvényjavaslat 21—32. §-a. Rendezi a bérfizetés, munkaszolgáltatás, éjjeli nyugalom, vasárnapi munkaszünet, élelmezés, terménybeli járandóságok kérdését; ingyen fuvart, szabad tüzelőt, családtagokra is kiterjesztett betegsegélyt, külön lakást, katonai szolgálat esetére bérlevonás nélküli helyettesitést, végül a cseléd gyermekeinek igyenes iskolázást biztosit. A külföld cselédtörvényeiből a cseléd érdekeinek ez a minucziózus védelme teljesen hiányzik, jóllehet ugy a Németbirodalom egyes országainak, valamint Ausztria egyes tartományainak cselédrendtartásai a gazdának a gazdasági helyzetből folyó inferioris helyzetét hasonló intézkedésekkel egyenlitik ki, mint az 1876 : XIII. tcz. és a javaslat. *A gazda és a cseléd jogegyenlőségét a javaslat nem nehány észjogi frázis deklarálásával biztositja, hanem az által, hogy egyenlően védi ugy a cselédet, mint a gazdát a másik fél szerződésellenes és jogosulatlan haszon kicsikarására irányuló törekvésével szemben.*

Ezek után áttérhetünk a javaslat egyes szakaszai ellen felhozott kifogások elbirálására. Czikkiró ugy látszik nem ismeri a német szocziálpolitikusok és szervezett munkások azon törekvését, hogy a kvalifikáltabb testi munkával foglalkozó munkások szerződéses viszonyát a felmondási idő meghosszabbitása és a hallgatólagos szerződéskötés lehetővé tétele által állandóbbá tegyék. A német és az angol szervezett munkásság ideálja az (s ezt egyes municzipális vállalatoknál sikerült is elérniök), hogy a munkások a bérszerződés felbonthatatlansága, vagy a hosszu felmondási idő biztositása által hivatalnoki jelleget nyerjenek. Nálunk is a földmivelési miniszter által a hosszabb időt egy helyben töltött cselédek számára alapitott jutalomra évenként több ezren pályáznak 15—20 sőt 30 évet egy gazdaságban szolgáló cselédek, ami azt bizonyitja, hogy a törvényjavaslatnak a szolgálati viszony állandósitására irányuló tendenciája nem csupán a gazdák, de a cselédek törekvéseivel is azonos. Egyébként minden magánjogi szerződés, hacsak meghatározott időre nem volt kötve, a felmondási idő lejártának elmulasztása által hallgatagon meghosszabbittatik. Minden lakó nagyot nézne, ha minden évnegyed elején ujból meg kellene kötnie háziurával a lakásbérleti szerződést. A fönt ismertetett viszonyok pedig nem teszik indokolttá, hogy a törvényjavaslat 40. §-a az általános jogi szabály alól épen a cseléd és a gazda közötti jogviszonynál statuáljon kivételt.

Az egyéni szabadság megsértését látja czikkiró az utlevél kiadására vonatkozó korlátozásban (5. §.) és a megtakaritott tüzelő eladására, elajándékozására vonatkozó tilalomban. (27. §.) Nézzük csak közelebbről ezt a két kérdést. Kétségtelen, hogy az utlevél kiadásának korlátozása az egyéni szabad rendelkezést korlátozza. De vajon nem korlátozza azt maga az utlevél is? Egyik is, másik is olyan közigazgatási rendelkezés, amely az egyéni szabadságot csak formailag érinti, mert hisz a szerződési viszony megszünte előtt két hónappal a cselédnek módjában áll utlevelet szerezni és akkor tetszése szerint kereshet magának más országot.

Az adóhátralékok és a szolgálati szerződés kérdése fennálló törvényeink szerint két, teljesen különböző elv szerint elbirálandó kérdés, azokat összehasonlitani, vagy egyiket a másik ellenében kijátszani szerencsétlen érv. Az adóhátralék meg nem fizetése kihágást nem képez, mig a szolgálati szerződés megszegése az 1876. évi XIII. törvényczikk 57. §. alapján büntetendő kihágás. Annak megszabása, hogy mely vagyonjogi szolgáltatást kiván védeni az állam s melyet nem, egyes egyedül a törvényhozásra tartozik, de ha egyszer a védelmet kimondja, hogy azt minden téren követke-

*

zetesen keresztülvigye és hogy rendszabályait az egyes felek ki ne játszhassák, ez már nem az egyéni szabadságnak, de az állam tekintélyének a kérdése.

A gazdasági és szocziális szempontok teljes figyelmen kivül hagyása leginkább megboszulja magát a 27. §-ban felfedezett jogsérelemnél. A javaslat megalkotója nagyon jól ismerte azt a közegészségre nézve fölötte káros állapotot, hogy a magyar paraszt az alföldi tüzelőszükség által erre kényszeritve, télire ablakait betapasztja, sőt az ajtót is csak a legszükségesebb esetben nyitja fel, nehogy a meleg kimenjen és sok tüzelő fogyjon. A házak alacsony épitésében is megnyilatkozó s már már természetté rögződött rossz szokás ellen kivánt küzdeni a javaslat 27. §-a, amidőn szabad tüzelőt biztositott a cselédnek. Ha a cseléd anyagilag nincs érdekelve a takarékosságban, többször fog szellőztetni, többet fog füteni, gyermekei a hidegtől és a fülledt levegőtől nem fognak annyit szenvedni. De bezzeg jön az egyéni szabadság doktrinär elve. Adjon a gazda a cselédnek elégséges tüzelőt, de a cselédet hatalmazza fel a törvény arra, hogy saját és családjának bőrére takarékoskodhasson a tüzelővel. A legüdvösebb szocziális védelmet szolgáltassuk ki az egyéni szabadság tógájába bujt kapzsiságnak!

A házi fegyelem, dorgálás és rendbirság elbirálásánál czikkiró ismét nem számol a szolgálati viszony természetével. A fegyelem emez eszközeinek alkalmazása mindenütt helyt talál ott, ahol folytonosabb és a kitüzött czél érdekében szilárdabban organizált szolgálatról van szó. E tekintetben elég legyen arra utalni, hogy nemcsak a katonaságnál, de a közhivatalokban is él ugy a rendbirság, mint a dorgálás joga. Ismeri azt majdnem korlátlan mértékben az 1876. évi XIII. törvényczikk is.

A javaslat rendelkezései a *gazda fegyelmi és dorgálási jogát tetemesen korlátozzák a mai állapottal szemben.* Ilyen korlátozás a házi fegyelemnek a 12—18 éves kiskoru cselédre való szoritása is, szemben a mai jogállapottal: most ugyanis a cseléddel szemben a gazda testi fenyitési jogát a korra való minden tekintet nélkül érvényesitheti. Hogy a javaslat a házi fegyelmet a kiskoruval szemben 18 éves korig miért tartotta fenn, azt a javaslat indokolása meggyőzően fejti ki, de ugy látszik ezt czikkiró nem olvasta el. «E rendelkezésre azért van szükség, mert a kiskoru a szolgálatbalépés által, ha jogilag nem is, de tényleg függetleniti magát a szülői ház fegyelme alól s igy ha a törvény nem gondoskodik a házifegyelem pótlásáról, könnyen bekövetkezhetik a veszély, hogy serdületlensége, tapasztalatlansága vagy a rosz társaság erkölcsi fejlődését helytelen irányba tereli, esetleg testi épségét is koczkáztatja.» Aki az iskolából kikerült, de a katonai szolgálat fegyelmező hatása alatt még nem állott sihederek virtuskodását ismeri, a javaslat e rendelkezését nemcsak természetesnek, de szükségesnek is fogja találni.

A való élet ismeretének teljes hiányára vall czikkirónak az a javaslata is, hogy a dorgálást esetről-esetre a bíróságok kognicziójára kell bizni. Nézzük csak, hogyan festene ez a való életben. Pl. a gazda látja, hogy bérese az ököristálló megett az ökröt a járomszöggel agyba-főbe veri s a szegény állat majd a páráját adja ki. Ha ahelyett, hogy jó magyarosan összeteremtézné, kénytelen befogatni és a gyakran két-három óra járásnyira fekvő bírósághoz hajtatni, hogy a biró czitálja be esetleg két hét mulva azt a bérest, és részesitse dorgálásban a brutális álatkinzásért, akkor ugyan jó éjszakát mondhatunk a gazdasági fegyelemnek. A rossz indulatu cseléd már csak azért is alkalmat fog adni a dorgálásra, hogy az ide-oda idézgetéssel egy-két munkanapot eltarisznyázzon.

A büntetések maximumát a földmivelésügyi és munkásügyi bizottság lényegesen (50 K-ra) redukálta s miután ehhez a földmivelésügyi miniszter is hozzájárult, czikkirónak a büntetések magasságához füzött következtetései maguktól tárgytalanokká válnak.

A feltételes elitélés surrogátumát képező azon, szerinte is humánus intézkedést, amelyet a javaslat 60. §-a az 1898 : II. tcz. 68. és 69. §-a nyomán vett át, hogy t. i. a hatóság a megállapitott büntetés végrehajtását elhalaszthatja és elengedheti, azon a jogczimen támadja, hogy az 1898 : II. tcz. alapján kifejlődött gyakorlat megmutatta, hogy ez intézkedés czélját tévesztette. Ezzel szemben elég legyen Darányi költségvetési beszédének következő passzusára hivatkozom: 1 millió aratómunkás közül 1906-ban 14,791 sztrájkolt. Ezek közül a hatósági beavatkozás előtt békésen felvette a munkát 10,632. Elitéltetett a 1898 : II. tcz. alapján 5094 munkás s ezek közül az itélet kihirdetése után 4159 felvette a munkát s igy az itélet 1 millió arató közül tényleg 935 emberen hajtatott végre. Ezen hivatalos adatok egyben megfelelnek arra az ellenvetésre is, hogy «a sztrájkmozgalmakat büntetési szankcziókkal elnyomni sehol sem sikerült.»

A határidők kérdésének elbirálásánál — a földmivelésügyi bizottság a miniszter hozzájárulásával a 3 napos határidőket 8 napra emelte föl — czikkiró figyelmen kivül hagyta, hogy a jogélet biztonsága követeli meg, hogy a cselekvésre jogosult fél a másik felet hosszabb időn keresztül bizonytalanságban ne hagyhassa afelől, ha vajjon jogával élni kiván-e vagy sem. Nagyon megköszönné az a cseléd a czikkiró védelmét, ha a szorgos munkaidő alatt elkövetett s a 45. §. alapján azonnali elbocsájtást involváló cselekedeteért télviz idején, amidőn a cselédtartás valóban ellenszolgáltatás nélküli teher a gazdára nézve, vonná utóbbi felelősségre. A határidő hibátlan elmulasztása esetén egyébként a hatóság kétségkivül helyet fog adni az igazolásnak.

Amit czikkiró végezetül a közigazgatási hatóságok birászkodása és a törvényhatóságok szabályalkotási joga ellen felhoz, arra vonatkozólag csak annyit jegyezhetünk meg, hogy mindkettő az 1876 : XIII. tcz. létrejötte előtti időkből datálódik s eddig még senkinek eszébe sem jutott részrehajlással vádolni az eljáró hatóságokat. A felebbezés nyitva áll a cseléd részére a földmivelésügyi minisztériumig, ahol a helyi érdekeltségtől függetlenül, de a gazdasági viszonyok nagyobb ismeretével mérlegelik és itélik meg a felfolyamodást, mint a rendes bíróságnál. Ugyanez áll a törvényhatóságok szabályalkotási jogát illetőleg is. Azon a szük területen, amelyet a törvényjavaslat a törvényhatóságoknak nyitva hagyott, a földmivelésügyi, belügyi és igazságügyi miniszterek jóváhagyásával alkotott szabályrendelet a pártatlanságnak csak több garancziájával fog rendelkezni, mint kodifikálatlan magánjogunk legfontosabb jogforrása: a helyi szokás.

Utóirat gyanánt még csak azt emlitem meg, hogy részemről nem hibájául, de érdeméül tudom be a javaslat indokolásának, hogy a külföldi törvényhozás állásának ismertetését mellőzi. Mert ha czikkiró kivánsága szerint «különösen azon országok törvényhozásának ismertetését, melyeknek gazdasági strukturája a mi gazdasági berendezésünkkel rokonvonásokat mutat», közölte volna, akkor kénytelen lett volna elsősorban az Ausztriában és Németországban érvényes intézkedéseket felsorolni, többek közt például: «az, aki olyan cselédet, akiről tudja, vagy a körülményekből gyanithatná, hogy szolgálatát jogtalanul elhagyta, szolgálatába fogad, vagy neki munkát vagy szállást, vagy tartózkodási helyet ád, megfelelően büntetendő és a gazdával szemben a cseléd szökése által okozott kár és más cseléd felfogadása által okozott többköltség megtéritésében a (szökött) cseléddel egyetemlegesen felelős».

Ha törvény lesz a ház előtt fekvő javaslatból, akkor lehet majd ismertetni a külföldi cselédrendtartásokat a nagy nyilvánosság előtt is annak bizonyitására, hogy mennyivel humánusabb, liberálisabb a mi törvényünk, mint a külföld megfelelő alkotásai, addig azonban épp a cselédek érdekében jó lesz ezt a kérdést nem bolygatni.

Czétényi.

Végrehajtás társasági vagyonra

(A keresk. törv. 95. §-ához.)

Biró Vilmos kir. táblabiró ur a *Jogt. Közl.* f. é. 16. számában «A Btk. 359. és a kereskedelmi törvény 95. §-a» czim alatt egy büntetőbirósági itélettel foglalkozik, melynek tényállása az volt, hogy a közkereseti társaság egyik tagjának magánhitelezője társasági ingókat vétetett zár alá, amelyeket a vádlott társtag elidegenitett. A biróság felmentette a vádlottat azon az alapon, hogy a foglalás a kereskedelmi törvény 95. §-a értelmében törvénybe ütköző s igy hatálytalan lévén, vádlott az ingók elvonásával büntetendő cselekményt nem követett el. A czikkiró ur helyteleniti az itéletet, mert a Btk. 359. §-a a büntethetőséget a zár alá vétel alaki tényéhez köti s igy a kellő alakszerüségek megtartása esetén a bár anyagilag sérelmes foglalás az ekképp szerzett jogot hatálytalanná nem teszi.

A czikk ezen büntetőjogi konkluziójához a magam részéről is hozzájárulnék; nem hagyhatom azonban szó nélkül azt az értelmezést, melyet a czikk alább a kereskedelmi törvény 95. §-ának általában tulajdonit. A t. czikkiró urnak ugyanis az az álláspontja, hogy a kereskedelmi törvény 95. §-ával szemben a végrehajtási törvény *ki nem zárja* az ily tárgyak (t. i. a társasági vagyonhoz tartozó dolgok) lefoglalását a magánhitelező javára. Következik ez szerinte abból is, hogy a kereskedelmi törvény 95. §-a ellenére történt foglalás a kir. Curia gyakorlata szerint igényper (és nem felfolyamodás, illetve előterjesztés) utján orvoslandó, hogy tehát «az anyagi törvény tiltó rendelkezésével szemben igenis megáll a végrehajtás, ha annak *egyéb feltételei* megvannak.»

Ezt a felfogást semmi tekintetben sem oszthatom. A kereskedelmi törvény 95. §-a világosan rendeli, hogy az egyes tagok magánhitelezői a társasági vagyonhoz tartozó dolgokat *sem biztosítás, sem kielégítés végett igénybe nem vehetik*. Ez a rendelkezés tehát szerintem az ily tárgyak lefoglalását igenis kizárja. Ha eszerint a végrehajtást szenvedő társtag a kiküldött előtt kellően igazolja, hogy a kijelölt ingók a társaság tulajdonát képezik, ugy a kiküldött ezen ingókat nézetem szerint zár alá sem veheti. Éppen ugy, mint ahogy nem foglalhatná le csupán a férj ellen vezetett végrehajtás alkalmából a házasfelek közös birlalásában levő ingókat, a végrehajtási törvény 49. §-ában felsorolt kivételektől eltekintve. A kereskedelmi törvény 95. §-a felfogásom szerint éppen oly *foglalási kivételt* képez, mint amilyent pl. a végrehajtási törvény 44. §-a vagy 66. §-a állapit meg.

Igy a Curia 193/77. sz. itélete is a közkereseti társaság vagyonához tartozó dolgok *lefoglalhatatlanság*-áról beszél a társasági tag magántartozása fejében (l. Grill Dtár Keresk. Jog 294. o.).

A Curia 6688/92. sz. itélete szerint alperest, mint a társaság egyik tagjának magánhitelezőjét csak a kereskedelmi törvény 101. §-ában biztositott jogok illetik, a közkereseti társaság vagyona azonban alperes részéről *kellő alap nélkül vonatott végrehajtás alá*. (Grill Keresk. Jog 296. o.)

A debreczeni tábla G. 128/98. sz. itélete szerint a közkereseti társaság üzletében és birtokában levő tárgyak az egyik társtag adósságáért *le nem foglalhatók* és amennyiben lefoglaltattak, a zár alól felszabadulok. (Grill Keresk. Jog 300. o.)

Ami a czikknek arra való érvelését illeti, hogy a kereskedelmi törvény 95. §-a ellenére történt *foglalás a kir. Curia egyik határozata szerint* igényper utján orvoslandó, ez csak arra az esetre áll, ha a társasági vagyonhoz tartozó dolog a tag birlalásából foglaltatott le. Ellenben, ha a dolog a társaság birlalásában volt s a társaság a foglalást ellenezte: előterjesztésnek és felfolyamodásnak van helye a végrehajtási törvény 48. §-a értelmében (l. Nagy Mártonnál Keresk. Jog I. 61. § és ott idézett több birói határozat).

De egyébként is abból, hogy a kir. Curia a foglalás által ejtett sérelem orvoslására egyik esetben az igényper utját irta elő; még nem következik a czikk azon álláspontja, hogy az anyagi törvény tiltó rendelkezésével szemben «*megáll* a végrehajtás». Az igényperre utasitás nem jelentheti azt, hogy az annak alapjául szolgált végrehajtás *erősebb* hatályu volna, mint az, amelyik előterjesztés utján orvoslandó. Már csak azért sem, mert a két jogeszköz számos esetben ugyanazon anyagi jog érvényesitését czélozza, t. i. a tulajdonjogét. Igy pl. a birlaló a végrehajtási törvény 48. §-a esetében előterjesztési joga mellett nem lehet elzárva attól, hogy jogát, ha ugy tetszik, igénykereset utján ne érvényesithesse. Ugyanez az eset, ha az iparüzlet, hol a foglalás történt, nem a végrehajtást szenvedőé.

A czikk disztinkcziját csak azon esetben fogadhatnám el, ha a szabálytalan foglalás ilyen esetekben *ipso iure semmis* volna, vagy legalább is, ha a biróság azokat *hivatalból* megsemmisithetné. Birói gyakorlatunk szerint azonban a biróság az ilyen szabálytalan foglalást nem semmisitheti meg hivatalból, hanem csakis a felek előterjesztése alapján (C. I. G. 252/99., BP. T. 5961/84) és igy, ha az előterjesztés elmulasztatott, a meg nem támadott végrehajtás épp oly hatálylyal bir, épp ugy *megáll*, mint amikor az ingók tulajdonosa igényperrel nem élt.

Ezért nem fogadhatom el helyesnek a czikk azon állitását, hogy a kereskedelmi törvény 95. §-a ellenére történt foglalások jogérvényeseknek elösmertettek; az természetes, hogy jogorvoslat hiján hivatalból megsemmisithetők nem voltak.

A továbbiakban azt vitatja a czikk, hogy az esetben, ha a végrehajtást szenvedett egy alkalmi egyesületnek tagja s a foglaltató erről tudomással nem bir: «ez a foglalás a *kereskedelmi törvény 95. §-a ellenére* törvényesen vezetettnek elösmerendő s az ekképp szerzett jogon a hitelező a felszámolás követelésére feljogositandó.»

Ezzel szemben az a megjegyzésem, hogy a kereskedelmi törvény 62. §-a szerint az alkalmi egyesülések «a jelen törvénynek a kereskedelmi társaságokról szóló határozatai alá nem esnek,» miért is ezen egyesülésekre vonatkozólag a kereskedelmi törvény 95. §-ának alkalmazásáról egyáltalán nem lehet szó.

A «társaság vagyonához» tartozó dolgokra vezetett végrehajtás tehát itt nézetem szerint csakis az általános magánjog szabályai szerint birálandó el. Az ilyen ingók képezhetnek ugyan közös tulajdont, de semmi esetre sem társasági vagyont oly értelemben, mint amilyenben arról a kereskedelmi társaságoknál beszélünk.

Ha tehát az alkalmi egyesülés egyik tagjának hitelezője a tagnál talált vagyonra végrehajtást vezet, a kérdés csakis az, hogy az ingók egyedül az ő tulajdonát, vagy pedig az alkalmi egyesülés tagjainak közös tulajdonát képezik-e. Ha ez utóbbi eset forog fenn, akkor ugy hiszem, a tulajdonostársakat nem lehet elzárni attól, hogy jogaikat a lefoglalt ingókra érvényesitsék.

E tekintetben teljesen közömbösnek kell tartanom a czikk által relevansnak jelzett azt a körülményt, hogy a foglaltató tud-e a társasági viszonyról, helyesen a tulajdonközösségről vagy nem. Birói gyakorlatunk a foglalás hatályát, ugy tudom, nem teszi függővé a végrehajtató tudomásától a tekintetben, hogy az ingók kinek a tulajdonát képezik. Hiszen ha a végrehajtatók ezen ideális korszaka bekövetkeznék, ugy nemcsak a hitvestársak, anyósok és sógornők, de még a tulajdont fentartók igénypereitől sem kellene tartanunk. Ma fájdalom, nem ez a helyzet. Nem a végrehajtató tudomása az irányadó, hanem legfeljebb az igénylőé akkor, amidőn a végrehajtást szenvedővel kötött (csalárd) átruházási ügylet alkalmából tudomással birt a foglaltató követelésének fennállásáról. A hitelező zálogjoga ma csakis az ilyen összejátszó természetü átruházás esetén részesül védelemben. És igy az alkalmi egyesülés esetében is nézetem szerint csak arról lehet szó, hogy ha az egyik tag ingóit *kijátszási szándékkal* a többi tagokra ruházza át s a tagok e szándékról, illetve a hitelező követeléséről tudnak, ugy a foglaltató az átruházás hatályosságát az igényperben megtámadhatja.

Ha azonban az ingók az alkalmi egyesülés közös tulajdonát képezik és kijátszási természetü átruházás nem bizonyitható, ugy a foglaltató hitelező bizonyára nem hivatkozhatik sikerrel arra, hogy neki a tagok közös tulajdonjogáról nem volt tudomása. *Dr. Liebmann Ernő.*

Az erdőletarolás joga és telekkönyvi biztositékai.*

Árverés esetén is előnyösebb azok helyzete, kiknek javára a letarolási jog van bekebelezve, mint azoké, kik csak zálogjogot kebeleztettek be. A legtöbb esetben t. i. az ingatlan a vhtv. 163. §-ának alkalmazása mellett a szolgalmi jog fenntartásával fog eladatni; és igy a fatermelő az erdő kihasználását szerződésszerüleg folytathatja, amennyiben azonban az ingatlan mégis a szolgalmi jog fentartása nélkül adatanék el, a szolgalomra jogosult az utána következő jelzálogos hite-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 17. számban.

lezők irányában szolgalmi jogának elvesztése fejében a végrehajtási törvény 191. és 197. §-ai értelmében jelzálogképen megfelelő kártéritési összeget számithat fel a vételár felosztásánál.

Ha valaki megszerezte a letarolási vagy haszonélvezeti jogot és szerződésileg megszerezte magának a jogot a létező utak használatára és uj utak nyitására, de ez utóbbi jogokat, ami gyakran megtörténik, telekkönyvileg nem tüntette ki, érvényesitheti-e az uthasználati jogot az uj tulajdonossal szemben is? Mi haszna van a fatermelőnek, ha az erdőt letarolhatja, de a letarolt fát, miután az uj tulajdonos nem engedi meg az utak használatát, nem viheti el az erdőből?

Az ilyen esetek több mint egyszer fordulnak és fordulhatnak elő, ha arra gondolunk, hogy egy kisebb fatermelő megvesz egy uradalomtól erdőt, egy nagyobb fatermelő megveszi az egész erdőbirtokot ingatlanostul és most versenytársának a fennállhatást lehetetlenné akarja tenni vagy pedig arra kényszeriteni, hogy erdejét neki potom áron eladja. Az esetet még neheziti, hogy a szolgalmat mindenkor civiliter kell magyarázni és igy nem lehet állitani, hogy a letarolási jog az uthasználati szolgalmat is magában foglalja. A nehézség azonban csak látszólagos. A letarolási jog kétségtelenül magába foglalja azon jogot, hogy a fatermelő és emberei a megvett erdőt letarolják. Mihelyt a fa le van döntve, akkor az már egyszersmind a fatermelő tulajdonát is képezi. Általános jogszabály pedig, hogy minden ingatlan tulajdonosa köteles az ő ingatlanán fekvő ingókat a tulajdonosnak kiadni, illetve eltürni, hogy azok a tulajdonos által elvitessenek.

Sokkal nehezebb a fatermelő helyzete az ingatlan eladása esetében az általa felállitott és berendezett fürész tekintetében.

Az ingatlan uj tulajdonosa azt fogja állitani, hogy ő az ingatlant összes tartozékaival vásárolta meg, érdeke is, hogy a fürészt megszerezze, mert a fürész a saját erdejéhez viszonyitva is a legalkalmasabb helyen fekszik és végül azért is ezt az álláspontot fogja elfoglalni, mert nyomást akar gyakorolni a kényszerhelyzetbe került kis fatermelőre, ki kellemetlenül ékelődött be birtokai közé. Van e joga egyáltalában a fürész tulajdonosának az ingatlan uj tulajdonosával szemben az illető helyen megmaradni és a saját költségén felépitett fürészt tovább használni, avagy visszakövetelheti-e az egész befektetett tőkét (impensæ necessariæ et utiles), vagy pedig legalább meg van-e a «ius tollendi» je a beépitett és az ingatlannal szilárd kapcsolatban került fürész alkatrészekre nézve?

E kérdés nem olyan, mint amely specialisan erdővételekkel kapcsolatosan lép fel, de erdővételeknél egyáltalában felléphető komplikatiókról lévén szó, ezen kérdés is egy pár szóval megvilágitandó. Erészben az osztrák polgári törvénykönyv 418. §-a, mely azt mondja, hogy «ha a földtulajdonos az épitkezés felől tudott és attól a jóhiszemü épitkezőt azonnal el nem tiltotta, csak a földnek közönséges értékét követelheti», irányadó nem lehet, mert ez az ingatlan tulajdonosának engedélye nélkül történt épitkezésről szól, mig a fürésztelep felépitése az ingatlan tulajdonosával való megegyezésen alapul és a felek szerződéskötő akarata által van kizárva, hogy az épitkező az ingatlant megszerezze. Jól mondja Zsögöd,** hogy téves azon curiai itélet,*** mely szerint «akinek jogelőde megengedte, hogy valamely telkén más házat épitsen, az utóbb nem követelheti a maga tulajdonjogának elismerését és az épület eltávolitását, hanem csak a telek értékének megtéritését». A felek szerződési akaratát kell minden egyes esetben vizsgálni. A felek szerződési akarata lehetett az is, hogy az épitkező dologbani jogot, igy felülépitményi jogot (Tervezet 785. §. szerint épületjogot), szerezzen, rendesen azonban egy egyszerü bérleti szerződés céloztatott, mely szerint az épitkezőnek joga van a letarolási szerződés lejárta után a fürészépületet elhordatni, vagy, hogy az ezen időpontban az ingatlan tulajdonosára száll át. Ily körülmények között a kérdést nem lehet másképen eldönteni, mint hogy az ilyen haszonbirtokos köteles a fürésztelepet elhagyni, de joga van a szükséges és hasznos beruházások erejéig visszkeresettel élni. Mi történik az ingatlanba beépitett gőzgépekkel és fürészkeretekkel? Ezekre nézve is a szükséges és hasznos kiadások erejéig viszontkeresettel élhet a fatermelő. Ám az ingatlan uj tulajdonosa ugy a fürészépületre, mint a gépalkatrészekre nézve azt veti ellen, hogy ő az ingatlant összes tartozékaival vásárolta meg, forduljon a fatermelő az ő előzője ellen, mert ő a telekkönyvi bekebelezés időpontjával tulajdonosává lett ezen dolgoknak, melyek az ingatlannal szilárd kapcsolatban vannak. Méltán hivatkozhatik a fatermelő ezzel szemben az osztrák polgári törvénykönyv 297. §-ára, mely szerint «az ingatlan dolgokhoz tartoznak azok is, melyek a földön oly czélból emeltetnek, hogy mindig rajta maradjanak, ugymint házak és más épületek, a felettük függvonalban levő légürrel együtt, továbbá nemcsak mindaz, ami földhöz vagy falhoz van megerősitve, vagy szegezve, ugymint serfőző üstök és pálinkakazánok s beékelt szekrények, hanem azon dolgok is, mik valamely egésznek állandó haszonvételére szánvák, pl. kutvedrek, kötelek, lánczok, oltó eszközök s effélék.» A fürészépület és a gépalkatrészek, egy esetleges iparvasut, melyet a fatermelő fel akar szedni, már most nem oly czélból emeltettek, «hogy mindig az ingatlanon maradjanak,» hanem azon czélból, hogy a letarolási szerződés tartama alatt a fatermelő czéljaira szolgáljanak és éppen ezért az osztrák polgári törvénykönyv 297. §-a szerint nem tartoznak az ingatlan dologhoz. Az ingatlan uj tulajdonosa erre nem válaszolhatja, hogy ő jóhiszemüleg vásárolta meg ezeket a dolgokat, mert vagy a telekkönyvbe be van kebelezve az erdőkihasználási vagy ehhez hasonló jog, vagy kötbér és igy jól tudta, hogy a fürészépitkezés ephemer jellegü és csak a fatermelő czéljaira szolgál, de ha ilyesmi nincs is bekebelezve, a joggyakorlat szerint már a tényleges birtoklási viszonyok megvizsgálásának elmulasztása involválja a rosszhiszemüséget.

Érdekes komplikácziók állhatnak be a fakereskedelmi üzletekben, a kereskedelmi törvény 74. §-án belül. A. és B. közkereseti társaságot alkotnak, melynek czélja fa kitermelésével és eladásával foglalkozni. Az A. és B. czég vesz is egy erdőt az ingatlan tulajdonjogának megszerzése nélkül és annak kitermelését megkezdi. B. a társasági szerződés tartama alatt vesz egy ingatlan birtokot és azt saját nevére iratja, melynek $^3/_4$-e erdő, $^1/_4$-e szántó és legelő. A. a kereskedelmi törvény 74. §-ára hivatkozva érvényesiteni akarja a kereskedelmi törvény 75. §-ában emlitett jogokat, mely szerint a B. által kötött vétel a társaság részére kötöttnek tekintendő és még kártéritést is követel, azt mondván, hogy a kérdéses birtok tulnyomólag erdőbirtok és igy A. a versenytilalmat megszegte. A biróság helyesen teendi, ha az igy konstruált keresetet azon indokolással utasitja el, hogy azzal, hogy B. vett egy ingatlant, melyen erdő is van, nincs még mondva, hogy az erdőt ki is fogja termelni. Közömbös e tekintetben, hogy az ingatlan $^3/_4$ vagy $^4/_5$ részben erdő-e. Hisz B. az ingatlant tovább eladhatja, vagy állni hagyhatja az erdőt a társasági szerződés lejártáig. Ezen cselekmény nem ok arra, hogy az ingatlan a társaság részére kötöttnek tekintessék; a társaságnak továbbá nincs is kára és A. a társasági szerződés felbontását sem kérheti, mert ingatlanok vásárlása a társaság üzletkörébe nem tartozik. Más az, ha B. fürészt állit fel és a fát kitermeli és eladja. Ez esetben sem követelheti ugyan A., hogy az ingatlan a társaság részére vásároltassék, hanem követelheti, hogy az egyes faeladási ügyletek a társaság javára kötötteknek tekintessenek és emellett joga van a társasági szerződés felbontását kérni. Hátha igenis benn volt a társasági szerződésben, hogy a társaság czélja erdőingatlanok vásárlása is? Nyerhet-e a kereskedelmi törvény 75. §-a alkalmazást, tekintve, hogy ingatlanok tárgyában kötött ügyletek kereskedelmi ügyletet nem képezhetnek és igy azok tekintetében kötött ügyletek a kereskedelmi törvény rendelkezései alá nem eshetnek? Per analogiam a kereskedelmi törvény 75. §-a igenis alkalmazást nyerhet, mert fenforgó esetben a felek szerződési akarata kétségtelenül az volt, hogy egymás nélkül egyiküknek se legyen joga erdőingatlant vásárolni, épen a verseny kizárása czéljából. Ha A.-nak nem is lesz joga követelni, hogy az ingatlan a czégre ruháztassék, de mindenesetre joga lesz követelni, hogy az ingatlan fele az ő nevére irassék át.

Rendkivül fontos érdekek füződnek azon fentebb emlitett kérdéshez, hogy az erdőtarolásra vonatkozó jogügylet milyen kategoriába soroztatik. Fontos ez pl. olyan alapvető kérdés eldöntésénél, vajjon aszerint, amint letarolási, haszonélvezeti vagy haszonbérleti jog kebeleztetik-e be a letarolási szerződéssel kapcsolatban, ezen jogokra ismét zálogjog bekebelezhető-e? Egyrészt t. i. az ingatlan tulajdonosa, ha megengedi a letarolási jog bekebelezését, az erdő vételárának hátraléka erejéig a letarolási jogra maga is zálogjogot kivánhat bekebelezni, viszont a letarolási jog megszerzője, aki gyakran óriási hitelre szorul, hogy elvállalt kötelezettségeinek pontosan tehessen eleget, a letarolási jogot a maga részéről is szeretné megterhelni. A haszonélvezeti jogra már

** Fejezetek I. 174. l.
*** Uj foly. XXIII. 91. 1889 junius 6. 9798. sz. a.

most az 1881 : LX. tcz. 208—210. §§. folytán kétségtelenül lehet jelzálogot szerezni és ez az állandó gyakorlat. Minthogy pedig a letarolási és ehhez hasonló jogok, mikép fentebb kimutattuk, a személyes szolgalom, jobban mondva a haszonélvezet szabályai alá esnek, a zálogjog ezekre épp ugy, mint a haszonélvezetre bekebelezhető. Amennyiben haszonbérleti jog kebeleztetett be, ugy tekintettel arra, hogy a haszonbérbe vevőnek, hacsak szerződésileg attól el nem tiltatott, az ingatlant albérletbe szabad adnia és minthogy ilyképpen oly joggal bir, mely átruházható, joga is van azt jelzáloggal terhelni. Ezt az e részben ingadozó magyar praxissal szemben annál is inkább kell állitani, mert hiszen tulajonképen a haszonbérleti jog végsősorban szintén nem egyéb, mint jelzálog, amennyiben az ingatlan elárvereztetése esetén a sorrend megállapitásánál ezen jog bizonyos kártéritési összegben konkretizáltatik és igy jelzálogot képez.* Ez utóbbi kérdésben azonban megállapodott joggyakorlat nem lévén, az erdővételi szerződések legritkább esetben fognak haszonbérleti szerződés formájában köttetni éppen financzirozási szempontok miatt, mert nincs meg a teljes biztosság arra nézve, lehet-e egy haszonbérleti szerződes formájában megvett erdőre a zálogjogot bekebelezni.

Ugyancsak az egyes letarolási szerződések minősitésén fog fordulni azon kérdés, hogy ezen jogok mennyiben engedményezhetők, illetve ruházhatók át másra az ingatlan tulajdonosának beleegyezésével vagy anélkül. Ettől fog függni az is, hogy az oly gyakori erdőégések következtében előálló tüzkár veszélyét ki viseli. Ezen kérdések azonban nem képeznek az erdőletarolási szerződések körében eldöntendő sajátosságot és elég az erészben kifejlődött joggyakorlatra utalni.

Mindezekből láthatjuk, hogy a fennálló magánjogi és telekkönyvi törvényeink keretén belül ugy az ingatlan tulajdonosa, mint a vállalkozó, mint pedig az esetleges hiteltnyujtó felek érdekeiknek biztositására elég szilárd konstrukcziók léteznek. Nem kell azonban csodálkozni azon, hogy azoknak alkalmazásánál bizonyos félénkség és bizonytalanság tapasztalható, mert nagy transakcziók csak a tapasztalat által kipróbált alapokon szoktak létesülni. A jogászi konstrukcziók t. i., bármennyire a törvényből fakadjanak is, egy későbbi időpontban tapasztalat szerint esetleg olyan konzekvenciákkal járhatnak, amelyek az azt megalkotó jogász látókörén kivül estek a megalkotás idején vagy legalább is a megkivántatott preczizitással előre kiszögelhetők nem voltak.

Az osztrák polgári törvénykönyv 479. és 504. §§. olyan latitudet tartalmaznak, amelyen belül, mikép fentebb kifejtettük, ingatlanokra vonatkozólag a legkülönbözőbb jogok szerezhetők és igy az osztrák polgári törvénykönyv az ő egyszerüségében megfelelt ama követelménynek, mely szerint a törvénykönyvek szakaszai ugy legyenek szerkesztve, hogy a gazdasági élet lendületét elasztikusan követhessék.

Dr. Nádas László.

* Az osztrák legfőbb bíróság legutóbb ezt a praxist követi, l. Entscheidung des Obersten Gerichtshofes vom 23. September 1896. Z. 5566. mely szerint a haszonbérleti jogra alzálogjogot lehet szerezni.

Különfélék.

«Pro libertate». Dr. Baumgarten Izidor koronaügyészhelyettes ur a Jogállam legutóbbi számában panaszkodik a Jogtudományi Közlönynek «az utóbbi időben követett harczmodora» miatt.

Ideigtatjuk czikkének erre vonatkozó részét:

«Ez alkalommal nem mellőzhetem hallgatással a «Jogtudományi Közlöny» részéről az utóbbi időben követett harczmodort. Bármily nehezemre essék, fel kell szólalnom, nem «pro domo», hanem «pro libertate». Nálunk, hol oly kevesen foglalkoznak tudományos kérdések irodalmi megvitatásával, semmi sem könnyebb, mint emberies gondolkodásmód és modern tudományos szellem hiányának reáfogásával minden önálló nézetnyilvánitást elnémitani és a terrorismus hatását, hivatkozással a jogászi közvéleményre, ünnepelni. Ami azonban a politikai agitációnál is csak türt dolog, egyenesen tilos a tudományos polémiánál. Ez utóbbinál nem azt kérdik: kinek van igaza, hanem hol van az igazság. Az ellenfél intenciójának gyanusitása, erkölcsi vagy intellectualis kisebbitése — ama tilos fegyverek közé tartozik, melyekhez rendszerint akkor nyulnak — midőn a tárgyilagos érvek készlete elfogyott. Már akkor, midőn a feltételes elitélés ellenzését elvi kapcsolatba hozta a bizonyitékok szabad mérlegelésének és a rendkivüli enyhitési jog megtámadásával, a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége egy irgalmatlan okoskodás szarvai közé került. Vagy nem ismeri a kettő közötti különbséget — ami határozottan culpa — vagy ismeri és mégis felhozza ezt az érvet és akkor kész a dolus. E két alternativa között azonban az egyik elesik, midőn velem szemben felhozza, hogy a Btk. 92. §-át el akarom törölni, ami pedig az ő szemében a legsulyosabb vád. «Természetesen éppen ugy, ahogy a feltételes elitélést ellenzi ezen szempontból, el akarja törölni a 92. §-t is, holott a feltételes elitélés ellen azt is felhozza, hogy ahol olyan enyhitési intézmény van, mint a 92. §., ott már azért sem kell feltételes elitélés, mert ez a szakasz egymaga pótolja az egész intézményt» (Jogt. Közl. f. é. 12. sz.). Erre a ráfogásra csak egy megjegyzésem van. Ha dr. Balog Arnold ur akármilyen dolgozatomból egy kijelentést idéz, mely félremagyarázható abban az értelemben, hogy el akarom törölni a 92. §-t: akkor megengedettnek fogom tekinteni az ő harczmodorát, de ha nem — nem.»

Mi Dr. Baumgarten Izidor urról és egész müködéséről mindig — idézett czikkeinkben is — igaz tisztelettel szóltunk, habár számos alapvető kérdés tekintetében a mienkkel homlokegyenest ellenkező irány jutott is az ő irodalmi müködésében kifejezésre.

Elismerjük, a kir. koronaügyész-helyettes ur sem változtatta meg a vitatkozás hangját. Látjuk ezt a *terrorizmus*, *gyanusitás*, *ráfogás*, *dolus* stb. kifejezések használatán kivül abból is, hogy miként régebben sentimentalismus, álhumanismus és más tetszetős jelszavakkal próbálta a vele ellenkező irányuakat discreditálni, most — persze «pro libertate» — a Damokles kard lovagjainak czimezi a feltételes elitélés hiveit és jelen dolgozatában is szerepel az érvek közt az, hogy a más véleményen levők «nincsenek tisztában» a kérdéssel, megkülönböztető képességük «fogyatékos», stb.

A koronaügyész-helyettes ur, mint czikkéből látjuk, különösen két kijelentést vett tőlünk zokon. Az egyik a lapunk 6. számának Különféle rovatában a feltételes elitélés mellett irott közlemény azon része, hogy «most, mikor már az igazságügyi kormány sem zárkózhatik el a fejlődés követelményei elől, a haladás minden hivének össze kell tartania a konzervativ ellenzők ellenállásának leküzdésére». Nem értjük, mi ebben a «gyanusitás», «erkölcsi és intellectuális kisebbités» vagy éppen a «terrorismus». Aki a feltételes elitélés reformeszméjét ma, amikor azt a külföld vezető államai elfogadták, ellenzi, csak nem mondható ebben az irányban reformernek? A konzervativ megjelölés pedig nem szolgálhat alapul valamely álláspont értékes vagy értéktelen, erkölcsös vagy erkölcstelen voltának megállapitására. A klasszikus iskola számos kitünő hive nem tiltakozik az ellen, ha őket a reformerekkel szemben konzervativeknek mondják.

A koronaügyész-helyettes ur rossz néven veszi lapunktól azt az állitásunkat is, mely szerint egyfelől a feltételes elitélés ellen azzal küzd, hogy nálunk ez az intézmény a 92. §. mellett felesleges, mig más oldalról el akarja törölni a 92. §-t. Dr. Baumgarten ur ezzel kapcsolatban azt a felhivást intézi hozzánk, idézzünk akármelyik dolgozatából olyan kijelentést, mely «*abban az értelemben félremagyarázható*,» hogy ő el akarja törölni a 92. §-t.

Dr. Baumgarten ur a büntetés kimérésének reformjáról tartott jogászegyleti előadásaiban a mai egész büntetési és büntetés kimérési rendszert alapjában kivánja reformálni. Ha a szerző ur propositiói megvalósittatnak, akkor marad a mai büntetés kimérési rendszerből valami épen. Ennek a rendszernek egyik fontos alkotórésze a 92. §. is, amelynek gyakorlati hatásait szerző ur igen szigoru birálatban részesitette. «Feltünő az ingadozás — ugymond többek közt — a 92. §. alkalmazása körül... A biró azt a hatalmat, amelylyel őt a törvény felruházta, arra használja, hogy nézetét a törvényes büntetési tételek helyessége felett kifejezésre juttassa. Bizonyos cselekményeknél rendszerint, másoknál igen ritkán szállunk le a törvényes büntetési tételek legkisebb mértéke alá.» (Jogászegyleti értekezések 241. füzet 11. lap.) «A birói mérlegelés tulságos szabadságának megszoritása feltétlenül szükséges». (37. lap.) «Ameddig a

tulszéles büntetési keretek aránytalanul nagy számu egységeket bocsátanak a biró rendelkezésére, az észszerü elhatározás a megfelelő büntetési tétel kiválasztásában mindig meg lesz nehezitve.» (61. lap.)

A Btk. 92. § ával a gyakorlatban tapasztalt visszásságok részletes ismertetése után szerző javasolja a fogházbüntetés legkisebb tartamának egy hétre felemelését, felső határának egy évre leszállitását és annak kimondását, hogy a büntetés csak hetekben legyen kiszabható. (63. lap.) Inditványozza a börtönbüntetés eltörlését. A fegyházbüntetés legkisebb mértéke egy év volna, a 92. §. esetén sem lehetne a büntettekre 3 havi fogháznál kisebb büntetést kiszabni. (71. lap.) Egyébként pedig normál büntetési tételeket szabna meg a normális esetek részére, de meghatározná a kereteket a sulyositó és enyhitő, a rendkivül sulyositó és rendkivül enyhitő körülmények mérlegelhetése végett.

Ha ehhez hozzávesszük, hogy dr. Baumgarten ur az enyhitő és sulyositó körülményeket is részletesen kodifikálni kivánja, minden elfogulatlan olvasó előtt világos, hogy az egész büntetési rendszernek, sőt a büntetés kiszabási módszernek, az enyhitő körülményekkel való operálás egész müveletének gyökeres átalakitása mellett nem maradhatna a maga helyén a 92. §. sem; illetőleg, hogy a dr. Baumgarten ur által proponált rendszerben az enyhitő szakasz egyáltalán nem azt jelentené és nem azt eredményezné, mint a 92. §. alapján gyakorolt mai rendkivüli enyhitési jog.

Ezek után a ráfogás, gyanusitás, dolus és meg nem engedett harczmodor vádja *bennünket* nem érhet.

— **A Magyar Jogászegylet** folytatta *a sztrájk jogalapjáról* szóló vitát. *Dr. Ferenczi Imre* azt fejtegette, hogy a jogászoknak nyomatékosan rá kell mutatniok a sztrájkok tulnyomó nagy részének, nem szerződésszegéses, törvényben gyökerező jogalapjára és annak megfelelő egyesülési, gyülekezési és agitationális közigazgatási gyakorlatot, illetve eme alapvető polgári jogoknak sürgős törvénybe iktatását kell kivánniok. Ott, ahol a munkásság a teljes szakszervezkedési jognak tényleges birtokában van, ott a szerződésszegések száma szükségkép csökken, mivel az egyéni munkás nem kénytelen többé olyan munkafeltételek mellett elszerződni, amelyek az egyéni bérszerződésre az uzsora bélyegét nyomják. Ott, ahol a munkásszervezet közbenjöttével tényleg szabad egyezkedés alapján létrejött kollektiv egyezmények állapitják meg a bizonyos hosszabb (1—5 év) időn belül kötendő egyéni bérszerződések lényeges tartalmát, ott is csak a magánjogi kártérités a szerződés méltányos sanctiója és ez a bérvisszatartás (dècomte) formájában valósitható meg. De ennél a jogi biztositéknál is fontosabb az, hogy immár maguk a munkásszervezetek őrködnek a szerződések betartása felett. A kollektiv egyezmény a munkabérviszonynak az egész világgazdaságban szükségképen és rohamosan tért foglaló modern formája, mivel csak az biztosithatja az ellentétes érdekek egyensulyát és ezzel a gazdasági békét annyira, amennyire az osztályok mai erőviszonyai mellett arról szó lehet. Nálunk a kollektiv egyezkedés térfoglalásának nagy akadálya az, hogy a megkötött egyezmények ma jogilag, (eltekintve az ipartörvény 140. §-ától, amely eddig alig lett alkalmazva), teljesen a levegőben lógnak. Az egyezmények betartására a felek egyénileg és kollektive *jogilag* már azért sem szorithatók ma, mivel az ipartörvény 162. §-a szerint az ide vonatkozó összebeszélések jogérvénynyel nem birnak. Felszólaló elvitatja a mostani osztályparlamenttől az erkölcsi jogosultságot, hogy a munkaviszony jogi szabályozásába bocsátkozzék; mivel, ahogy senki a maga ügyében biró nem lehet, azonképen a birtokos osztály nem hozhat törvényt oly kérdésben, melyben a törvényhozásból kizárt igen széles dolgos rétegek vele ellentétes érdekekkel birnak. A sztrájktörvény, melyet az osztályparlament hozna, semmi körülmények között nem keltene megnyugvást és igy nem szolgálná a békét. A jogtudományra hárul a feladat, hogy a munkabérviszony kollektivisztikus formájának bonyolult és nehéz kérdéseit tisztázza arra az időre, mikor már a magyar nemzet összes osztályait képviselő parlament teljes hivatottsága megalkothatja majd a modern, szocziális munkajogot. *Szende Pál* helyteleniti azok álláspontját, kik azt mondják, hogy a sztrájkkérdés mint par exellence gazdasági kérdés nem való a jogászegylet elébe. Minthogy a jog nem egyéb, mint a gazdasági élét függvénye, a törvény pedig az osztályuralom fokmérője, ennélfogva minden jogi kérdés egyuttal gazdasági kérdés. Helyteleniti azok eljárását, kik még a sztrájk-kérdésben is a római jogtól várnak utmutatást, pedig a haladás érdekeivel ellenkező törekvés egy letünt kor jogát a mai fejlett gazdasági viszonyokra alkalmazni. Foglalkozik a sztrájktörvény megalkotásának szükségességével, s kifejti a korszerütlen törvényhozásra vonatkozó álláspontját, mely szerint egy reakcziós sztrájktörvény azért lenne ma már korszerütlen, mert a munkások szervezettsége előrehaladt, egy liberális sztrájktörvény végrehajtását pedig a még tulsulyban levő uralkodó osztály gátolná meg, mely az egyesületi és gyülésezési jog szabályozását teljesen a kormánynak és közigazgatási hatóságok jogkörébe utalta át. Ezért nem a sztrájktörvény — bármily liberális is lenne az, — megalkotása fontos, hanem az egyesülési és gyülésezési jog törvénybe iktatása.

— **A közvédőknek** a szegedi kir. tábla elnöke a megtámadott elsőfoku itéletek másolatait kézbesitteti és e czélból az alsóbiróságok nem három, hanem négy másolatot tartoznak a táblához felküldeni. Ez a példa általános utánzásra méltó.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Kollektiv szerződés kötelező ereje.** Egy bécsi ékszerész felmondási idő kikötése nélkül alkalmazott segédét felmondás nélkül elbocsátotta. A segéd 14 napi felmondási időre járó fizetését követelte. A bécsi iparbiróság elutasitotta keresetével, mert a legutóbbi bérmozgalom alkalmával az ékszerészi szakma segédei és mesterei között kollektiv szerződés jött létre, melyben többek közt az a kikötés is foglaltatik, hogy az első 14 nap a bérmegállapitás czéljából próbaidőnek tekintendő. Ez a kollektiv szerződés a felperesre nézve is kötelező, akár közremüködött ő annak megkötésénél, akár nem. Ehhez járult, hogy felperes 1906 szeptember 19 én kifejezetten figyelmeztetve lett a kollektiv szerződés eme kikötésére és kijelentette, hogy ezen megállapodáshoz tartja magát. Felperes tehát 14 napig csak próbára volt munkában.

— **Épitési vállalkozó felelőssége.** Felperes a mázolómester segédeként dolgozott az alperes épitővállalkozó-czég által végzett épitkezésnél, midőn az állványmunkások által leejtett gerenda fejére esett, minek folytán testi sérülést szenvedett. A bécsi főtörvényszék és legfőbb törvényszék megállapitották az épitővállalkozó felelősségét az alkalmazottainak hibájából okozott károkért, mert a vállalat a munkát nem végezheti maga, hanem csak alkalmazottai és munkásai által való elvégzését vállalhatja el; miért is a felelősség szempontjából közte és alkalmazottai között nem lehet különbséget tenni. A vállalkozó felelős tehát az elvállalt munkák rendes keresztülviteléért és azért, hogy a munkát végző közegei kellő képességgel birnak és a munkához szükséges gondosságot fejtik ki; ő felel tehát a kárért is, melyet alkalmazottai vagy munkásai a munkájuk elvégzésénél kifejtendő megfelelő gondosság hiányával okoztak. A konkrét esetben azonban csak fájdalomdij itéltetett meg, (osztrák polgári törvénykönyv 1325. §.) mert a bíróság a balesetokozta munkaképtelenséget már a munkásbalesetbiztositó-intézet által nyujtott járadékkal kárpótoltnak találta.

—

A Magyar Jogászegylet május 11-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya a sztrájk jogalapjáról tartott vita befejezése. A vitában részt vesznek: Dr. Brasch Arnold, dr. Bedő Mór, dr. Ágoston Péter, előadó és dr. Székely Ferencz elnök. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 20. szám. Budapest, 1907 május 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A sajtó-visszaélések. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — Adalékok a régi magyar büntető-igazságszolgáltatáshoz. *Dr. Angyal Pál* egy. m.-tanár, pécsi jogtanártól. — Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról. *Hlatky Endre*, a nagyváradi ügyvédi kamara elnökétől. — Perujitás nem jogerős itélet ellen. *Dr. Székely Miklós* rózsahegyi kir. törvényszéki birótól. — A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat. *Anonymustól.* — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A sajtó-visszaélések.

Az igazságügyminiszter által összehivott sajtó-enquête tanácskozásai tükörképét adták annak, amit a gyakorlati életből mindnyájan tudunk. Vagyis hogy sok mindenféle baj van és azokról mindenki szanaszét gondolkozik.

Nemhogy a hirlapirók és a jogászok nem gondolkoznak még lényeges dolgokban sem együtt, de ezek is, azok is, még a maguk körében sem értenek egyet. Hirlapiró és hirlapkiadó vállalkozó közt éppen akkora ellentét van a fölfogásban, mint pl. ügyvéd és magisztratuális jogász között. De maguk az egyének is mind másképpen látják a bajokat; valamennyi másban és másban keresi azok orvosságát is. Alig tudunk szaktanácskozást, ahol nemcsak a jogeszközökről, de magukról e való tényekről is ennyiféleképpen gondolkoztak még a legbeavatottabb férfiak is.

Azonban kettő már eddig is világos. Először, hogy Günther Antal igazságügyminiszter helyesen tette, amikor egy ilyen vegyes enquête összehivását elrendelte. Másodszor pedig, hogy különösen a jogászok igen hézagosan ismerik a «sajtó-kérdés» vignettája alatt előforduló gyakorlati tények szövevényes komplexumát. Ugyanez áll jó részt az országgyülési képviselőkre is, akik jelszavakat hoztak magukkal a képviselőházból és ugyancsak meglepődtek, amikor a tanácskozásban a tények és az egymással küzdő rendezetlen érdekek nagy sokaságát észrevették. A budapesti ügyvédi kamara egyébiránt dicsérni való elsőséggel sietett a kérdéseket s azoknak szabatos megoldási módját memorendumában a miniszter és az enquête elé terjeszteni.

A fölszólalók általában két irányeszméből indulnak ki. A sajtószabadság megőrzésének föltétlen szükségességéből és a «sajtó-visszaélések» meggátlásának halaszthatatlanságából. A reform-kérdés *plus* és *minus* sarka. Ami közbe van, az volna a reform tartalma. A sajtószabadságot előre föltételezve, a legelső gyakorlati ténykérdés az volna, hogy mik azok a *sajtó-visszaélések* tulajdonképpen? Mert hiszen ezek dirigálják a széltében kivánt megszoritásokat.

A legnagyobb visszaélésnek különösen a parlamenti körökben a szocziáldemokrata és a nemzetiségi *izgatást* tartják. De már az intráda után is azt lehet megállapitani, hogy ezt akár a jogászok, akár a hirlapirók (még a legnemzetiebbek is) sorra ki akarják rekeszteni a visszaélések fogalmi köréből. A gondolat-közlés és terjesztés joga talán még 1848-ban sem talált olyan melegszivü szószólókra, mint ezen az enquêten, a magisztratuális büntető jogászokat is beleértve. Ugyanez van igen határozott módon és többször is kifejezve a budapesti ügyvédi kamara elaborátumában, mely éppen e politikai irányu büncselekményeknek külön fenyitékét vagy kivételes üldözését utasitja vissza leghatározottabban. Mi több az u. n. *arató-sztrájkra* való izgatás statáriumszerü üldözése (pedig ez volt az egyik punctum saliens) annyira ellenszenves az irodalmi és jogászi közvélemény előtt, hogy még eddig a nevét sem emlitették föl. Annál kevesebb volt pártfogója.

Büszkesége lehet a magyar jogászvilágnak, hogy annyi ellenkező áramlat puhitása alatt sem tágitott a sajtószabadság első intézményétől és hogy ma is éppen olyan ellenszenves előtte a progressziv «gondolatok» cenzúrás lefoglalásának, vagy bár utólagos drákói megfenyitésének a terve, mint amilyen volt a sajtószabadság születése idejében. Hogy mindezt nemcsak a nemzeti védelem folytonos szükségével de egyben a haladás, a fejlődés utjának szabadontartásáva is indokolják, csak fokozza a szabadságszeretet mélységét.

A «gondolat» szabad terjesztését tehát a közszellem jóformán kizárta már a *visszaélések* fogalmi köréből. Maradt azonban még három köre e visszaéléseknek, amelyek — úgy látszik — az enquête forgó pontjai. Ezek:

1. A zsarolások. 2. A szemérem-ellenes nyomtatványok. 3. A magánbecsület kevésbévétele.

Mindezek bizonyosan nem «gondolatok» vagy eszmék, hanem tények és a szabadsággal való visszaélések. Ilyenekül fogadták el az irodalom emberei is, a maguk óvó rendszabályainak hozzá toldásával.

Ami a zsarolást illeti, ez tulajdonképpen nem a sajtójog, hanem az általános büntetőjog kérdése. De annyiban mégis ide tartozik, hogy a zsarolók és fél-zsarolók nagy sokasága a sajtószabadság szent jogán élősködik. Annyi bizonyos, hogy ezeknek a száma — mint nálunk általában a mindenféle fraudulozus exisztencziáké, — nagyon fölszaporodott. Legnagyobb részük a «hirlapirói» nevet csak ugy veszi föl, ijesztés gyanánt.

A budapesti ügyvédi kamara inditványa szerint egy u. n. *fél-zsarolási*, kényszeritési esetet kellene konstruálni. Büntetés alá kellene vonni nemcsak a Btk. 351. §-ába ütköző világos eseteket, de azokat is, amikor valaki nem nyomtatványbeli rágalommal vagy becsületsértéssel fenyegetőzik ugyan, de «fenyegető vagy tolakodó magatartása utján hallgatása, helyreigazitása vagy dicsérete dija gyanánt pénzt kért vagy elfogadott.» E formulát megfontolás tárgyául el lehet fogadni, bár az igazat megvallva hatályos purifikácziót inkább dr. Farkasházy Zsigmond országgy. képviselő és Vargha Ferencz koronaügyész helyettesnek attól a gondolatától lehetne várni, hogy a hirlapirodalom külön autonom testületi szervezetet kapjon (hirlapirói kamara) és ez fegyelmi hatáskörrel ruháztassék föl. Ez majd végezne vele.

A *szemérem* elleni visszaélések kipusztitása is általános óhajtás. Ezek hihetetlenül elszaporodtak és oly utálatos mindennapi ocsmányságokká fajzottak, hogy a gondolatközlési szabadság köréből bátran kizárhatók. Voltaképpen ma is ki volnának zárva, mivel a Curia több itéletével rég lehetővé tette a Btk. 248. §. alapján az ilyen ocsmányságok *terjesztőinek* rendes uton való megfenyitését. Sőt egy 1907. évi

belügyminiszteri rendelet a kirakatbeli pornografiát külön kihágássá is tette. Ugy látszik, hogy e téren némi törvényes intézkedés mellett a hatósági kötelességtudás van purifikálásra hivatva, aminek eddig ugyancsak kevés nyomát találtuk.

Ami végül a *magánosok elleni rágalom és becsületsértést*, kivált pedig a női becsület és családi szentély hathatósabb védelmét illeti, ebben is egy a vélemény. Bár jól jegyezték meg sokan, hogy nálunk e magánbecsület kutyába-vétele nem is a sajtó külön vásottsága, hanem az *egész* társadalomé. Beleértetvén ebbe a parlamenti élet is.

Kitetszett, hogy az 1897 : XXXIV. tcz. 16. §-ában foglalt bifurkáczió segiteni semmin sem segitett, csak zavart és bosszuságot okozott a judikaturában. Ennélfogva többen az esküdtbirósági hatáskör további megszoritását, mások a megfelelő büntetések drákói sulyositását akarják (hiszen ha a biróságok a meglevőket is alkalmaznák!), ismét mások a magántermészetü sajtóperek hirlapi nyilvánosságának jelentékeny megszoritását és az eljárás gyorsitását inditványozzák.

Az utóbbi két korlátozás mutatkozik legközelebb esőnek. Igen, csakhogy az irodalom emberei joggal vetették föl azt a kérdést, hogy hol végződik a *közérdekü* és hol kezdődik a *magánérdekü* becsület? Igen sok eset van, amikor valamely mélyen begyökerezett társadalmi rákfenét (megvesztegetések, uzsorák, kizsákmányoló nepotizmusok, csalások, csalárd vállalkozások, panamák stb.) csakis ugy lehet kiirtani, hogy valamelyik bátor publiczista vagy hirlapiró magára veszi a becsület ellen való nyilt és egyenes támadás hálátlan, de olykor fölötte tiszteletreméltó és szükséges föladatát? Ha ezeket előre meg lehetne félemliteni, akkor az ország javai ki lennének szolgáltatva a merész zsebelőknek, akikben pedig soha sincsen hiány. «Patriotisme is the last refuge of the scoundrels.»

Látnivaló tehát, hogy a becsületsértés és rágalom eseteiben a *magánérdekü* és *közérdekü* támadásokat igen nagy aggodalommal kell egymástól elhatárolni. És alighanem vissza kell térni amaz, 1897-ben félrelökött tervhez, hogy a vádtanácsot *esküdtpolgárokkal* megerősitve, itt történjék a kétféle jellegü sajtóvétségek selectiója. Amely sértésben közérdek van, menjen az esküdtek elé, a többi rendes biró elé.

Ime, ez a vázlat jelzi a gyakorlatiasabb, lehetségesebb reform-eszmék nyomait. De ezek már magukban is mutatják, hogy még a részleteknél is mennyi homály van és hány nehezen megoldható kérdés! Hát még az olyan közszabadságokat érintő nagy kérdéseknél, amilyen a felelősségi rendszer, a lefoglalás intézménye, a colportage, a helyreigazitási kényszer, a kártérités joga stb.

Mind kivánatosabbá lesz, hogy az igazságügyminiszter, a földeritett anyagra ne alapitson valamely elhamarkodott részbeli foltozgatást, hanem folytassa az anyag föltárását és csináljon azután — nyugodtabb időben — egész munkát, vagyis gyökeres reviziót. *Dr. Kenedi Géza.*

Adalékok a régi magyar büntető-igazságszolgáltatáshoz.*

*Processus criminalis nobilis Ladislai Séllyei, qua venerabilis Archi capti Strigoniensis in inclyto dominio Szenyér fiscalis procuratoris** M et A *** contra et adversus invinculis adstantem Franciscum Fábos furem execrandi criminis homicidii manifestum reum i.** 9-a novembris 1762 levatus.*

Tényállás: 1762. év junius havának 20-ika körül (szent Iván nap előtt való vasárnap) Csordás József bojtár észreveszi, hogy gazdájának kamrájában levő, kulcscsal elzárt ládájából valaki ott tartott pénzét (31 frt 50 krt.) ellopta. Sértett több izben panaszolta pénzének ellopását, majd szent Iván napján délután a korcsmában vele együtt iddogáló Fábos Ferencz és Trabarics József előtt kijelentette, hogy javasasszonyhoz fordul a tolvaj kilétének megállapitása végett. Ettől az időtől fogva sértett eltünt, julius 20-án azonban megtalálták holttestét a plebánia kertben egy arasznyira elásva a földben; feje le volt vágva s minden jel arra mutatott, hogy sértettet ugy ölte meg valaki. A gyanu Fábos Ferenczre irányult, kit julius 20-án letartóztattak.

Vádlott vallomása: Recognosco praesentibus hocce benignum examen per me modalitate infra notata peractum esse, anno dieque infrascriptis. Kérdés: Kinek hivnak? Felelet: Fábos Ferencznek. K.: Hány esztendős vagy? F.: Circiter 21 esztendős lehetek. K.: Minemü hiten, vagy valláson vagy? F.: Római egy catholika hiten való vagyok, az ~~kiben~~ születtem. K.: Hol nevelkedtél, hol töltötted egész életedet? F.: Itt Tapsonyban, ezen T. N. Somogy vármegyei helségben születtettem e világra, itt is neveltettem az Atyám házánál Fábos Gergelnél, most harmadik esztendeje, hogy a T. Tapsonyi uraság juhászához Fábos Mihálhoz mentem béresnek szolgálni, azon üdőtől fogva ott szolgáltam, mig ezen fogságban nem estem. K.: Ki, mikor, mi okra való nézve fogattatál meg? F.: Tapsonyi tisztartó Végfalvai Mihál uram fogattatott megh a foló 1762. esztendőben, juliusban mult szent Margit napján a terebezdi pusztán,** a T. Tapsonyi uraság erdő pásztorai által a juhok mellett, azon okbul, mintha én loptam volna el az emlétett gazdám bojtárjának Jóska nevezetünek 31 forentyát és 50 pénzit ládájából, kit a kamarában tartott, másik oka raboskodásomnak, hogy rossz nyelvek reám beszéllették, mintha azon pénznek elvesztése után én öltem volna megh azon fölleb nevezett Jóska nevezetü juhász bojtárt. K.: Te loptad-e el pénzét, te ölted-e megh azon bojtárt, ki volt társad, hol, melly üdőben, mi okra nézve, minémü eszközzel, és melly okból? F.: Se pénzét nem loptam el, nemis öltem megh. K.: Ki lopta el pénzét, ki ölte meg? F.: Nem tudom. K.: Tudod-e, hogy ládája volt a kamarában, s pénzét abban tartotta, kulcsát pedig a tarisznyájához egy szijlánczal kötve hordozta? F.: Hogy a kulcsát a tarisznyájához lánczal kötve hordozta, tudtam, és sokszor kezében adván tarisznyáját tapasztaltam, ugy a kamarában levő ládáját is láttam, de hogy pénzét és mennyibül állótt tartott benne nem tudom. K.: Láttál-e az megh öletett bojtárnál valamikor pénzt, voltál-e véle vásárokra vagy korcsmákra? mivel egy pajtásságban, egy háznál szolgáltál véle? F.: A mult szent György nap előtt egyszer a tapsonyi vendégfogadóban, másodszor szent Iván napján voltam véle, mindenkor két icze bort ittunk megh, jelenlévén a Kukta Laczi juhásza Trabarics József, először azon bojtár fizette meg a bor árát, utóbb egyik iczét én, másikat a Kukta Laczi juhásza adta megh. Többször véle se vásárokra, se korcsmákra nem voltam. Szent György előtt ő hivott el engemet estve a vendégfogadóban egy kis erszénybül vette ki a két xrt*** a bor árát, több pénzét nem láttam. K.:

* Előző közlemény a Jogt. Közl. 1906. évf. 33. számában, 279—281. l.

** A vádat a megyei törvényszékek előtt rendszerint a tiszti ügyész (fiscalis magistratualis) képviselte; a nem nemesek ellen folyó irásbeli eljárás során azonban a vád képviselője, többnyire az uradalmi ügyvéd, ki egyszersmind a vizsgálatot is vezette; v. ö. *Balogh*, A büntető perjog tankönyve, Budapest, 1906; 93., 96. l. Jelen esetben Séllyei László, esztergomi káptalani (capti a. m. capituli) ügyvéd, illetve a somogymegyei szenyéri uradalom ügyésze ejtette meg a vizsgálatot s képviselte a vádat, ki azonban valószinüleg egyuttal Somogymegye tiszti ügyésze is volt; erre utal a következő M betü (magistratualis) s a periratok vonatkozó egyéb kifejezései.

*** A. a. m. actor, itt actoris; a büntető eljárásban vádlóként szereplő fél megjelölése; e müszó eredete visszanyulik a római jogba, v. ö. Dig. 48. k. 16. cz. 10.

* i. annyi mint in causam attractus vagy röviden incattus; a vádlott hivatalos neve; más összeköttetésben s többnyire nagy betüvel irva inclytus-nak olvasandó, mely tulajdonképen az inclutus = hires, messze ismert szónak ujkori alakja; I. Cottus = Inclytus Comitatus, a. m. tekintetes vármegye.

** A nem nemest az eljárás kezdetén azonnal elfogták; jelen esetben julius 20-án találták meg a sértett hulláját s az uradalmi tiszttartó mindjárt az nap letartóztatta gyanusitottat, ki ellen még azon év november havában meg is hozták a végitéletet.

*** Két krajczár kb. 7 fillérrel egyenlő, amennyiben a XVIII. században forgalomban levő krajczár az u. n. rhénes forinthoz viszonyitandó; egy rhénes forintban volt három huszas, tehát 60 krajczár, s egy rhénes forint körülbelül

Mikor veszett ell a pénze azon megh ölletett bojtárnak? F.: Sz. Iván nap előtt való vasárnap kereste kulcsát, meg nem találván föltörte a maga ládáját, magam is jelen lévén, akkor hallottam tőle fájdalmas beszédgyét: megh esett én nékem, ell lopták 31 foréntomat és 50 pénzemet. K.: Midőn Sz. Iván napján fejés előtt véle ittál a korcsmán, emlegette-é a veszett pénzét? mit beszéllett?, utolszor hol voltál véle? F.: Midőn véle ittam a Tapsonyi vendégfogadóban Sz. Iván napján délutányi fejés előtt, akkor is sajnálkodva emlegette ell lopott pénzét, mondván: igaz gyöngyöt veszek a Balistul, tüzben vetem, hogy a tolvajnak szeme kiessék,* azután én többször sohasem láttam. Sz. Iván nap után való első napra megh nem érkezvén, azon bojtár gazdám hajtotta ki a juhokat, oda jövén hol szántottam, akkor hallottam a gazdámtul, hogy szent Iván nap este beszéllette azon bojtár, hogy ell megyen Böhönyére a javashoz elveszett pénzének kinyilatkoztatása végett, az gazdám marasztotta, de ell ment. K.: Szent Iván napján a megh ölletett bojtártul társaddal: Trabarics Józseffel ell válván, a tapsonyi vendégfogadóban, hová mentél estve, hol voltál, s azon éczaka hol háltál? F.: Ell válván a tapsonyi vendégfogadóban az megh ölletett bojtártul s Trabarics Józseftül, ell menvén a Sári Ferencz házához, utóbb ugyanakkor tájban a Bátyámmal, Fábos Jánossal ell mentem az Atyám pinczéjéhez, ott cseresznyéztünk, utóbb ittunk, napnyugat tájban jöttem vissza a pinczétül, az emlétett Fábos János Bátyámmal befordultam az Atyám házához, azután mentem az gazdám házához, vacsorámat ell végezvén magam mentem ki az ökrök után éppen midőn az T. uraság guláját haza hajtották, megh ártván a bor és a cseresznye, a kis Gyótán tüzre akadtam ott lefeküttem és hajnalig ott aluttam, felkelvén az ökröket keresnyi mentem, reájuk akadván, a béresekkel hazahajtottam, és szántanyi mentem s egész nap szántottam, utóbb közel három hétig őröztem juhokat. K.: A Trabarics József juhásszal a bojtárnak megh ölettetése után hányszor voltál együtt, mit beszéllett? F.: Sokszor véle együtt is hajtottam ki, az erdőn is össze akadtam, sajnálkodott ell vesztésén, keresnyi is volt a Bodonyban. K.: Mivel az megh ölletett bojtárral társalkodtál, beszélled el, kire volt gyanosága pénzének ell veszése eránt? F.: Valamely Marinka nevezetü sánta asszonyra, ki az majorné szolgájánál lakik, úgy reám is gyanakodott a pénz ell lopása eránt, de én nem loptam ell. K.: Minemü rosszaságot, káromkodást és tolvajságot követtél ell életedben? F.: Olykor káromkodtam, ezelőtt circiter két esztendővel egy méhkast loptam ell mézzel edgyütt éczaka ifju Szabó Jánosnétul, kitudosodván Tapsonyi tisztartó uram megh csapatott s gazdám három vagy negyedfél foréntal a káros embert megelégétette fizetésembül. A mihe lopás előtt Godánban az Anyám Báttya fiai házában lévén, a padon láttam négy garast, azt is ell vittem, utánnam jövén az gazda, vissza adtam neki. Act. Tapsony Die 10 Aug. 1762. — Ladislaus Séllyei Fiscalis s. k.

Vádlott második kihallgatása: Anno 1762. die 13. mensis septembris in possessione praefata Tapsony rursum reexaminatus et praeclaratus Franciscus Fábos de crimine homicidii incusatus et baculo interempti opilionis reinvento, et reproducto sequentia respondit: Kérdés: Fejszét-e vagy puskát, avagy botot szokott magával hordozni azon megh ölletett juhász, midőn a juhokat kihajtotta vagy valahová ment? Felelet: Puskát nem, hanem vagy fejszét, vagy leghinkább botot hordozott magával. K.: Ismered-é ezen botot, melly neked mutattatik, ha azon megh ölletett juhászé volt-e? és minemü fából való? F.: Somfa Bottya volt neki, egész hasonló, melly nékem mutattatik, nem tudom ez-e az, gondolom annak lenni. K.: Tudod-e hol találtatott megh? F.: Nem tudom. K.: Midőn az kis Gyoltán háltál a tűznél magad, volt-é veled bot és minemű? F.: A magam barkóczás botom volt, és nem az ki nékem mutattatik. K.: Hol akattá regvel a béresekkel összve, veled volt-e a bot és haza hoztad-e? F.: Az Ingósnál akattam összve a béresekkel, midőn az ökröket haza hajtották, vélem volt az emlitett bot, és haza is hoztam. K.: Mit tettél a kis Ingósnál? F.: Az Ingósnál összve akadván az béresekkel, ott megmosdottam szokás szerént Szabó Jankó Sándorral. K.: Éppen azon kis Ingósi Diverticulumon* találtatott ezen bot, nyilván te vitted oda, és te ölted megh az juhászt kikkel? F.: Nem tudom hol találtatott, én Ingóshoz nem vittem sem a juhászt nem öltem, sem társam nem volt. K.: A megh ölletett juhász őrzötte-é Sz. Iván nap tájban a juhokat azon Ingós nevezetü Plágán?** F.: a vetés ott lévén, s rétek, azok miatt nem őrözhette ott, hacsak usztatni nem hajtotta oda a juhokat. K.: Usztatott-e megh ölettetése előtt való napokban azon Ingós helen? F.: Nem tudom. — Idem Ladislaus Séllyei Fiscalis sk.

Tanuvallomások: *** *Fábos Mihály:* Mivel tapsonyi fogságban raboskodó Fábos Ferencz Tapsonyban született, ottan nevelkedvén életének minden nemü részét ottan töltötte, de egyébberánt immár három esztendeje fordult, miutátul fogva a tanunak szegődött béres szolgája vala mindaddig, miglen a fogságba nem került, azért mint szolgáját jól ismervén, más rossz erkölcseit nem vette észre, hanem szolgálatyának első esztendejében Tapsonyban lakó Jutka Gyurka nevü asszonynak kertyébül egy kas méhéjét ell lopta, melyet is megtudván t. tisztartó ur, azonkivül, hogy keményen megcsapatta, fölül reá a kárvallott asszonynak három forénton egy kas méhet vetetett, akinek is az árát a tanu adta meg, mint szolgája helett. Jóllehet mind a meghalt Csordás Jóska, mind a vason nyomorkodó Fábos Ferencz béres szolgája valának, de az punctumokban foglalt circumstantiákból egyebet nem tud, hanem ezen előadott pálczát jól ismeri, tudgya is, hogy meghalt Csordás Jóska ezen pálczát hordozta a juhok után. — *Fábos Dávid:* Szent Iván éczaka több tapsonyi béresekkel Vése felé való erdőn Olláh nevezetü helen hállt a tanu a hol is Fábos Mihál hat ökre is a tapsonyi ökrökkel valának, de azon éczaka tapsonyi fogságban levő Fábos Ferencz ökrei után nem jött, nem is látta a tanu, hogy éczaka ökreit őrzötte volna, következendőképpen a tanuval nem hált. Mivel Sz. Iván nap után való regvel igen korán másodmagával, Fabos Istvánnal Tapsonyi ökrök közül kiválasztván maga ökreit előre el hajtotta, ezért Fábos Ferencz azon regvel hol akadott összve a tapsonyi béresekkel valóságosan nem tudgya, hanem hallotta, hogy az Ingosnál akadott összve a tapsonyi béresekkel Fábos Ferencz. — *Fábos István:* Pünkösdkor Homok Komáromban menvén tanu, meghalt Csordás Jóska pedig Fábos Mihál gazdájának juhait, amint a tapsonyi akasztófa helheztetve vagyon-, ott őrizvén emlitette tanunak, hogy a pénzit valaki ell lopta, de kicsoda nem nyilatkoztatta ki. *Bordás István:* Sz. Iván napja után való regvel, a midőn a tanu több tapsonyi béresekkel haza felé hajtotta volna ökreit, azok között Fábos Mihál ökrei is lévén, Uj Malmom alul. Ingó nevezetü helnél jött a tanu és véle levő pásztor társai eleiben Fábos Ferencz, de nem emlékezik a tanu, hogy valamelly fejsze vagy bot lett volna nála, vagy pedig nagyon meg vizesedett volna ruhája, hosszu szüre lévén rajta. — *Tótth József:* szinte reggel találkozott vádlottal: de minémü eszköz volt nála, arra nem emlékezik, az sem jut eszébe, ha ruházatyában vizes volt-e vagy sem, hosszu szüre lévén rajta; a Béres gyermekekkel beszélgetett ugyan, de miről nem emlékezhetik a tanu. — *Fábos János:* Sz. Iván napján tapsonyi fogságban levő eöcsétt szőlő hegyre kihitta és uzsonakorig atyja pinczéjénél mulatozván elanyira, hogy a borozás meg is ismérszett rajta akivel is faluba edgyütt menvén, a tanunak azt mondotta, hogy ő a gazdája házához mégyen, annak utánna pedig az ökrei után. — *Ács István:* Sz. Iván napján regvel Szakácsiba szent Mise hallgatására szándékozván a tanu menni, Tapsonyi uraság gulássa pitvarában egy pálczát találván, aztat kezébe vette és akképpen Szakácsibul midőn Tapsony felé kijőtt volna, Fábos Mihál juhásznak fia: Marczin meglátván a megirtt botot nála, kezeibül kivette, mondván: Ezen pálczát hol vetted, Juhász bojtárunknák Csordás Jóskának a pálczája, felelte a tanu: maga gazdája Gulás Gergölnek pitvarában vette a tanu s akkor megirtt pálczát el is vitte magával Fábos Marczin. — *Kovács János:* Szent Margit napján tapsonyi plébános ur szénáját tapsonyi szőlő hegyek mellett az árkon kivül az egész

2 korona 10 fillérrel egyenlő. Az ellopott 31 forént 50 pénz mai értékben 66 koronát és 15 fillért képvisel, mi nem jelentéktelen összeg egy bojtár kezében, ha meggondoljuk, hogy egy iccze bor ára 3 és fél fillér volt.

* Jellemző babona, melyben nemcsak a sértett, de mint ki fog tünni, a vádlott is erösen hitt; a következményektől való félelem vitte rá vádlottat, hogy sértettet megölje.

* a. m. deverticulum = mellékút, gyalogút.

** Tájék, környék.

*** A tanuk kilencz előre megszövegezett kérdőpontra lettek kihallgatva; ezek közül az első vádlott előéletére, a második a lopásra, a harmadik a korcsmai találkozásra, a többi az emberölés tényálladékára s a mellékkörülményekre vonatkoznak. Az egyes tanuk ismétlik s megerősitik a többinek előadását, igy csak azokat a részleteket közlöm, melyek a többi tanu vallomásában nem fordulnak elő. A részletes vallomástétel előtt megjegyeztetik a tanu neve, kora és lakóhelye; a jkv szélén fel van jegyezve, hogy a tanu megeskettetett-e vagy sem

Szenyéri faluval gyüjtetvén, egyszer a gyüjtők meghalt embernek fejére, annakutánna pedig az árokban a testére reá akadtak, oda menvén a tanu valójában tapasztalta, hogy holt embernek teste legyen, de mivel régen állott nem ismerhette meg, kinek teteme légyen, akkor mindgyárást mondották: Csordás Jóska teste légyen, s annak utánna ottan eltemettetett. — *Trabarics József:* Szent Iván napján, amint szokás szerént a juhokat haza szokták hajtanyi a juhászok annakutánna a tanu, Csordás Jóskával Tapsonyi uraság vendéfogadójába ell ment és a midőn az egy icze bort itta volna megirtt Csordás Jóskával a tanu, tapsonyi fogságban levő Fábos Ferencz is oda érkezvén, vélek edgyütt mulatozott, és egy icze bort megirtt Fábos Ferencz is hozatván, azon mulatozások alatt elől forditotta Csordás Jóska, hogy igaz gyöngyöt fog venni és aztat a tüzbe vetvén, a ki a pénzit ell lopta, annak a szemét ki fogja ugrattatnyi. Azt hallván Fábos Ferencz, biztatta Csordás Jóskát, bizvást megcselekedgye; ha ő neki pénzit valaki ell lopta volna, hasonlót követne; — annakutánna a tanu Csordás Jóskával ell menvén juhaikhoz, Fábos Ferencz pedig tőlük ell maradván, minekutánna kötelességek szerént mindketten kifejtek volna, és a legelőre kihajtották volna juhaikat, ottan ismét Csordás Jóskával összve került a tanu, és kérte, hogy véle Böhönyére javas asszonyhoz ell menne, a mint hogy ajánlotta is a tanu nekie magát, estve várta is a tanu Csordás Jóskát, de nem jött, hanem Szabó Sándor oda menvén a tanuhoz, kapu előtt lefeküttt, ellannyira elaludt Szabó Sándorral a tanu, hogy még a Szent Iván tüzéhez [1] sem mehetett. Csordás Jóska kivel ment Böhönyére, vagy ell ment-e, avagy sem, nem tudgya a tanu. — *Szabó Sándor:* semmi ujat sem vall. Josephus Deseő sk. I. Cottus Simighieinsis Supr. Judlium; [2] Franciscus Böröczffy sk. i. eiusdem cottus Jurassor.[3]

Vádirat: előterjeszti Séllyei László fiscális procurator, adeoque competens fiscalis magistratualis et actor: Antelatus fiscalis pror. M. et A. actionem sequentibus gravi cum querimonia proponeret: Miképpen ezen t. Törvényszék előtt vason álló káromkodó, engedetlen ragadozó, tolvaj és nyilvánvaló gyilkos rab személy, nem tudatik, minémü gonosz indulatoktul viseltetvén, de hihető már iffju korában is megrögzött gonosz erkölcsöktűl indittatván, ámbár ezelőtt két esztendővel Tapsoni iffju Szabó Jánosnétul ell lopott egy kas méhéért az Tekéntetes Uraságh tisztye által keményen megh csapattatott, s lopás által okozott kárt is negyed fél forénttal kéntelenéttetett megh fizetni, s ugy életének jobbéttása reménysége alatt el bocsáttatott, [4] tekéntetbe vétetvén ifjusága. Mégh is azzal nem gondolván, elvett büntetését előtte nem viselvén, naponként káromkodásokkal töltötte idejét, és Felebarátyait illy iffju korában botránkoztatta. Tovább a gonosz életére nézve Godánban az anyja bátyjának fia házátul, midőn attyafiságosan béfogatták, és tartották, enyihány garasokbul álló pénzt ujonan lopott. Ezenkivül Tapsonyban a folyó 1762-ik esztendőben megh sajdétván, hogy a tapsonyi Tés uraságh juhászánál bojtárképen szolgáló Jóska nevezetü legénnek ennyihány forénty volna ládájában kulcs alatt a gazdája Fábos Mihál kamarájában, már előbbeni ell követett lopásitul idesgettetvén, maga tudgya, kinek ingerlésibül, s kinek társaságában, azon szegény bojtárt véres verétékjével keresett csekél javaitul, úgy mint 31 forénty átul és 52 pénzétül megh fosztotta, károsétotta és ell költötte. Végezetre, midőn azon szegén káros Jóska nevezetü bojtár gyakorta emlegette kárvallását főképpen a foló 1762-ik esztendőben Sz. Iván napján délutáni fejés előtt a tapsonyi vendégfogadóban véle együtt lévén a rabszemély és Trabarics József juhász, s fenyegette volna a tolvaj személleket, hogy ha másként pénze elő nem akad, igaz gyöngyöt vett a tüzbe, és ki ugratya a szemét, akkor rá akad, ki lopta ell a pénzét, ezt megh hallván a rabszemély s hihető azon okbul ugyan szent Iván nap éczaka, midőn Beszégyei szerént estve Böhönyére indult a javashoz, a Terebezdi hegy mellett rajta rohanyván (maga tudgya kiknek segedelmével) agyonverte, életétől megh fosztotta, végezetre kardal vagy nagy fejszével már a levert és megh holt bojtárnak nyakát ell vágta, igy marczangolván, gonosz gyilkos kezeit az ártatlannak vérében fertőztette. Utóbb hogy azon bojtár elvesztésének hire támadott, és a szomszédságokban hol léte sörényen kerestetnék, gonoszságának titkolhatása végett a Plebánia kertyére által vitte a holt testett fejével edgyütt, egy araszszyira a földbe ásta, a hol harmadik hétre akattak a lakosok reája s akképpen ezen gonoszságokban keveredni nem irtózott. Kivánja azért a F. M. és A. Procurator, hogy ezen nyilvánvaló tolvaj, káromkodó, gyilkos rabszemély maga sok gonoszságinak és véle azokban közös társinak kinyilatkoztatására elsőben a hóhér által minden grádusokon megh csigáztassék, azután pedig juxta art. 84., 62., 59., Praxis Criminalis [1] cum exasperatione suplicii több összve gyült gonoszságira nézve magának megh érdemlet büntetésére, másoknak pedigh rettentő példájára Hóhér pallosa által az élők számábul ki törültessék Melly Magistratualis Actionak nagyobb világosságára producáltatik maga tulajdon szája vallása sub AA., ellene végben vitt Inquisitio sub BB.

Periratok: (beirva latinul a jegyzőkönyvbe) Pro M. et A. (pro magistratuali fisco et actore). *Az ügyész* csekély eltéréssel beirja a vádiratban foglaltakat, majd igy folytatja: Denique casu eodem hoc ipso quod invinculatus cum reliquis consociis non fuerit, sed nec domi suae noctum egerit, omni praesumptio in eundem derivatur, hinc petit eundem omnibus gradibus torturae adjudicari, ac tandem poenae actionali subjici. *Pro invinculato:* Ut quis torturae adjudicatur hic ad minimum semiplena gravari debet proba ex benigno vero examine prout ex testium fassionibus coram jure autenticatis tanto vero magis praesumptio iudici potest criminibus proinde actionabilus non probatis instat pro absolutione ac libera eundem dimissione.

Deliberatum est: Minek előtte végső sententiáját ell vegye ezen vasony álló rab személy Fábos Ferencz, az ellene tett vádlásokkal annyival is inkább nagyon terheltetik ez tolvajságrul és következett gyilkosságrul, mivel előbb két izben (részletes leirása régibb büncselekményeinek) ... megh is büntettetett, (a tényállás ismertetése a vádirat alapján) Mindezek és más környülálló dolgok és Társai kinyilatkoztatására Hóhér által hat grádusokon [2] megh csigáztassék.

A kinvallatásról felvett jegyzőkönyv: Anno 1762 die 9-a Mensis Novembris sub sede criminali in oppido Kaposvár celebrata invinculatus Franciscus Fábos ad sex gradus torturae adjudicatus die 12-a Mensis Novembris torturae subjectus est, circa horam decimam ante meridianam. Sub tortura talem fassionem elicuit: Sub primo gradu Torturae ostensione videlicet Instrumentorum [3] post seriam adhortationem fatetur: A megh holt juhásznak sógora Böhönyérül Tapsonyban vagy két hétig a torturált személynek gazdája házánál tartózkodott, négy vagy öt napig őrzötte a juhokat, úgy véle-

[1] Hazánkban számos helyütt szokásban van a nyári napfordulat ünnepén, keresztelő szent János (jun. 24-e) napján, hogy egyes falukban délután minden tüzet kioltanak s este a falu népe kivonul a mezőre, hol mulatozás közben meggyujtják szent Iván tüzét és pedig vagy ugy, hogy két száraz fadarabot addig dörzsönek, mig azok kiparazsasodnak, vagy kötelet fajitanak kétszeresen át egy hosszabb hengeralaku fán s a kötelet addig huzogatják, mig parazsat nyernek; a parázs segélyével meggyujtanak egy nagy máglyát, a tüzet átugrálják s közben az u. n. szentiváni éneket éneklik. Ebből a tüzből azután kiki parazsat visz haza. E népszokás — közvetlen tudomásom szerint — Bakonyának Somogymegye határához közel eső községek egyikében, másikában, még ma is divik. Tanu kétségtelenül e népszokásra céloz.

[2] Supr. Iudlium = supremus judex nobilium.

[3] Jurassor = juratus assessor.

[4] A vádirat egy — a *feltételes ítélethez* hasonló — előző rendelkezésre utal. A lopás büntetése ugyanis — a lopott dolog visszaadása, illetve a kár megtérítésén kivül — halál, testcsonkitás, testfenyités, utóbb szabadságvesztés volt; az «elbocsáttatott» kifejezésből arra lehet következtetni, hogy vádlottat a méhkas lopásért a «megcsapatáson» kivül csak *«életének jobbéttása reménysége alatt»* nem itélték annak idején szabadságvesztésre «tekéntetbe vétetvén ifjusága»; a méhkas lopás idején 19 éves volt.

[1] A Praxis Criminalis hivatkozott articulusai: art. 84. De furto; art. 62. De homicidio, vulneratione, et aliis; art. 59. De blasphemia. A vád tehát három büntetendő cselekményre irányul, ezek: gyilkosság, lopás, istenkáromlás s az inditvány első rendben tortura alá vettetést javasol. A következő két perirat is csak erre a kérdésre szoritkozik.

[2] A közbenszóló végzés, mely a kinvallatást elrendeli hat gradust emlit; négyről — miután ezek tényleg alkalmaztattak — tudomást szerzünk. V. ö. idevonatkozólag a gyakorlatban volt Praxis Criminalis 37. art. De tortura.

[3] Első gradus: a hóhér megmutatta a torturalis eszközöket komoly figyelmeztetés kapcsán.

kedik a torturált személy hogy netalántán azon Illés János lopta volna ell pénzit a megh holt juhász bojtárnak, következendőképpen halálát is eő okozta volna, ezt pedigh bizonyosan nem tudgya, csak vélekedésbül mondgya. Sub secundo gradu torturae oppressione Digitorum* fassus est: Nihil. Sub tertio gradu Torturae ocrearum Hispanicarum** fassus est: Nihil. Sub quarto gradu Torturae manuum funiculatione*** fatetur: Igenis megh vallá a Tortura alá vettetett személy, hogy megh holtt juhász bojtárnak Pénzit ő lopta ell Sz. Iván nap előtt, nem jut eszében hány héttel, a mint a juhász bojtár a tejház előtt feküttt, ott annak valamely móddal Ládájának kulcsa, a melyben tartotta pénzit, le szakadván Tariszнyájárul, arra reá akadván másodnapra kelvén, a midőn a gazdája egész cselédgyeivel edgyütt Házán kivül vala, a gazda asszony pedigh veteményes kertyében voltt, melly megh holt juhász pedigh kötelessége szerént juhokat őrzötte, bé ment a kamarában, és a ládát fölnyitván, egy Hólagban levő juhász pénzit ell vitte, annakutánna a ládát bécsukván, kulcsát magához vette, és mind a láda kulcsát, mind pedigh a pénzt juhakol födelében... a mint az juhoknak fejő hele vagyon, napkelettül a borjuk keréttése erányában... oda tette, és mostanságh is ottan vagyon, jóllehet a megh holt juhász kérdezte és kénszerétette pénzének kinyilatkoztatására a torturált személt, hogy ha tudni illik eő találta volna pénzit ell vinni, mondgya megh, de eő tagadta, és nemcsak a juhásznak, de senkinek másnak sem nyilatkoztatta ki azon pénzt a torturált személy. Halálát pedigh Csordás József Bujtárnak ekképpen beszélli és nyilatkoztattya ki Fábos Ferencz, hogy tudniillik Sz. Iván napján véle a megh holt juhásszal és Kuktának juhászával minekutánna két icze bort Tapsonyi vendégfogadóba megittak volna, azon közben megh holt Csordás Jóska elől fordétotta pénzinek ell veszését azt mondván, hogy Böhönyére ell megyen a javas asszonyhoz, és igaz gyöngyöt vészen a ki ell lopta pénzit, annak mind a két szemét ki fogja ugrattatni, annakutánna a két juhász juhaikhoz fejésekre ell menvén a tortura alá vettetett személy pedigh egy testvér Báttyával Anyjának pinczéjéhez menvén, ottannak jóformán meg borosodván, gazdájának házához ment, és gazda asszonyátul vacsorát kérvén oll szándékkal, hogy eő ökrei után megyen, amint hogy egy darabig, az Uj malomig ell is ment a torturállt személy, de onnét vissza fordult és a gazdájának házához ell menvén kertye és háznak kerülettye pázsázottya alá le feküdvén, mind addig ottan alutt, méglen estve megirtt Csordás József előtte járó juhait haza nem hajtotta, ottan megh látván a torturált személt Csordás József megszóllétotta mondván, itt vagy Eöcsém, avval juhait az akolban bé hajtván, ismét az torturált személhez vissza ment és kérdezte tőle, ha tudni illik Böhönyére véle a javas asszonyhoz ell fog-é menni av agy sem mire a torturáltt személy mindgyárást ajánlotta magát, hogy igenis ell mégyen egy nagy fejsze azonkivül is nála lévén, a mely fejszét gazdájának házátul Fábos Miháltul ell vett, a torturáltt személnél; onnan mindgyárást Böhönye felé ell ment megh holtt Csordás Józseffel a torturáltt személy, a hol megh találtatott teste, ottannak a bor ell érvén a torturáltt személyt, asztat midőn kiadta volna, addig Csordás József ell alutt és a torturált személy is melléje le feküdvén egyet alutt, annakutánna fölébredvén, Csordás József pedigh méllen ell aluván, a torturált személy véle levő nagy fejszéjének fokával úgy fejben ütötte, hogy azon aluvásában Csordás Józsefnek megh halni kölletett, s ekképpen életét ell vette, kinek is holtt tetemét az árokban belé fordétván, a mennyire az öreg fejszével lehetett földet reá vágván bé terétette és három vagy négy ágat reá vágván, Csordás József testét ottan hatta; ezen ell követett gyilkossága a torturáltt személnek Szent Iván nap estve elő álomkor történt, onnand ökrei után ell ment és amidőn a falun által ment volna, azon nála levő gyilkos fejszéjét ismét megirtt gazdájának házához vitte és le tette, és az Ingós nevezetü helnél lefeküvén egész regveli üdeig ott alutt... miglen tudni illik a tapsonyi ökröket ugyan a tapsonyi béresek oda nem hajtották. Ezen ell követett pénz lopásához és Csordás József fölül irtt mód szerént megh öléséhez senki társa nem volt a torturáltt személnek. Megh irtt juhásznak életét pedigh azért vette ell, félvén adtul, hogy kinyilatkoztatik és megh tudgyák. — Super cujus praescripti Francisci Fábos sub quarto gradu coram nobis elicita fassione praesentes fidelem eamque genuinam Inclytae sedis facimus relationem actum, anno, die, loco quibus supra. Adamus Szily sk. I. cottus Simighiensis Tabulae judiciariae assessor, — Josephus Deseő sk. I. cottus Simigh. Supr. Judlium, — Franciscus Böröczffy sk. I. cottus Simigh. Jurassor.

A jegyzőkönyv zárédaka: Ivinculatus post tempus respirii lege requisiti coram figura sedis restatus fassionem sub ostensione elicitam revocat, ceteroquin autem actionato crimine per eundem recognito.

Perıratok: Pro M. et A.: Comformitate præviæ sententiæ circumstantiis ita existentibus, torturali examine jam peracto ac post legalem quoque moram, secunda videlicet sub sequente die per inviculis adstantem I. rursus in præsentiam i. sedis adductum reexaminatum benevole confirmato existente, adeoque actionali facti videlicet et execrandi criminis homicidii casus satis evicto, cum propria confessio mille testibus æquipollet,* restat nihil aliud, quam ut finalis feratur sententia juris et facti vindicativa producit interea torturale examen sub CC. ad idemque subsecutam fassionem invinculis adstantis et cupit actionali postulato iudicialiter deferri. — *Pro I.:* Torturale examen fundamentum originarie pœnæ non præstat, quia dolore metu, et vi est collectum, et si sensu art. 13-mi 1687 ** in civilibus causibus tali modalitate exceptæ fassiones pro irritis et nullis declarantur, tanto evidentius in hac sanguinis causa similis violenta fassio pro non ente censetur nec attendi potest in jure, vitæ enim homini nihil est clarius et in criminali evidentiores, quam in civili causa requiruntur probæ, et quidem tales quæ luce meridiana clariores evadunt, quasi hic carcerum et dolorum perpessionis reflexione instat pro absolutione. — *Pro M. et A.:* Præmissi opponit torturalem fassionem et dein subsecutam confirmationem adeoque perseverantiam invinculati opponit denique leges patrias et praxim criminalim.

Itélet: *** Deliberatum est: Ámbár a vasony álló rabszemély (következik a tényállás rövid leirása)... általa véghezvitt gyilkosságot állandóan tagadta s az bizonyságok vallyásibul is mind a két rendbeli gonoszságnak valósága nyilván világosságra ki nem jöhetett, mindaz által a környülálló dolgoktul fölöttébb terhelhetik s az ő vétkének tennyi valójában láczatott, ugyanazért tortura alá itéltetvén, az alatt a negyedik graduson szivében szállván s gonosz cselekedetit megismervén minden környül álló dolgokat megh vallotta, kimagyarázta vakmerőképpen elkövetett vétkét: Hogy tudni illik: (következik vádlott tortura alatt tett vallomásának csaknem szóról szóra való leirása)... noha már előbb is bizonyos méhe kas lopása miatt megh csapatott s az kárt is megh fizette, mégis jobb életét nem fogatta, más alkalmatossággal pedig Godánban az Atyafiai házátal négy garast lopott, iffju voltát a ragadozó tolvajságokra, vége-

* Második gradus: hüvelykszoritó alkalmazása.

** Harmadik gradus: az u. n. spanyol csizma alkalmazása; vádlott egyik lábát két darab srófon járó szoritófa közé teszik; ha a vádlott a biró kérdésére nem vallott, a hóhér szoritott egyet a csizmán; néha ez az eszköz a lábszárcsontot teljesen összezúzta. A nürnbergi «Kulturhistorisch-kriminalistische Sammlungen» több ily eszközt tartalmaz.

*** Negyedik gradus: a kezek pörkölése.

* Jellemző felfogás, hogy a — bár kicsikart — önvallomás egyenértékü ezer tanuvallomással.

** A hivatkozott tcz. 1. §. szerint: «Secus adinstar invitarum, et coactarum fassionum, in judiciis ipso jure et facto pro nullis habendæ decernuntur.» A védelem érvelése általában igen érdekes.

*** Az itéletet hozó megyei törvényszék elnöke volt: vizeki Tallián János másodalispán, jegyzője: Csepreghy Mihály, tagjai: Bakó Ádám, Szily Ádám, Tallián László, Bakó Mihály, Wlassics Zsigmond, Botka Ferencz, Mérey Antal táblabirák, Deseő József, Gaál József, Csapodi József és Schatt József főbirák, Kovács István, Fonyó Miklós és Hunkár László szolgabirák, végezetül Fekete Gergely, Árvai József, Szentmiklóssy Miklós, Böröczffy Ferencz, Ányos Ignácz és Makay Zsigmond esküdtek. Szokatlan nagy szám; rendszerint még főbenjáró ügyekben is csak 12 bíróból alakult meg az alispán elnöklete alatt a törvényszék

zettre ez említett gyilkosságra fordétotta és a halálos sententiáját két rendbéli gonoszsággal fejére, életére kereste, szerzette. Azért is magának meg érdemlett büntetésére, másoknak pedig rettentő példájára, Hóhér pallósa alá itéltetik, s igy azon élők számábul kitörültetik, teste pedig kerékre tétetik.* Michael Csepreghy sk. ord. notar. sed.

Dr. Angyal Pál,
egyet. m.-tanár, pécsi jogtanár.

Törvénytervezetek az ügyvédi rendtartásról.**

A Pollák-féle tervezet X. fejezete 191—206. §-aiban a kamarai biráskodás elnevezés alatt rendkivüli fontos, eddigi eljárásunkban nem ismert intézkedéseket tartalmaz.

Nevezetesen: az *ügyvéd és felei közt felmerülő viták és peres kérdések a kamarai bíróság elé tartoznak.* Az indokolás még hozzá teszi, hogy «*minden*» ily kérdések és viták ide tartoznak.

Az ügyvéd és fele közt leggyakrabban előforduló birói döntést igénylő kérdések azok, melyek abból származnak, hogy a fél az ügyvédtől behajtott pénzét, vagy visszatartott iratait követeli. Vagy abból, hogy az ügyvéd kiérdemelt dijait követeli felén. Ritkább esetek, mikor a fél az ügyvéd által okozott kára megtérítését követeli.

A mai eljárás tarthatatlan.

Ha az ügyvéd a fél pénzét visszatartja, akkor a félnek a kir. Törvényszékhez kell fordulni panaszával. Ez tárgyalást tart. Bizonyitási eljárást folytat. Évek után itél s akkor a felebbezési forumok következnek. Évek telnek el, mig a fél ítéletet kap s pénzéhez jut. Vagy ha ekkor sem jut, csak ezután következik a fegyelmi vagy esetleg a bünvádi eljárás az ügyvéd ellen.

A felek maguk abban a hitben vannak, hogy ha már létezik ügyvédi kamara, akkor ez az eset, mely legtöbbnyire erős fegyelmi esetet is foglal magában, bizonyosan a kamarához tartozik. Ezt hiszik a közigazgatás közegei, főispán, alispán, szolgabiró, sőt gyakran járásbirák s törvényszéki birák is és a feleket utasitják a kamarákhoz, s csak azután tudják meg, hogy nem jó helyen kopogtattak. Némelykor a kamarák tudva, hogy a bíróságnál mi sors vár az ily ügyekre, hogy a fél sok idő mulva jut pénzéhez, belemennek a fegyelmi eljárásba csak azért, hogy a fél ily módon mielőbb pénzéhez jusson. Ez gyakran czélhoz is vezet. De fegyelmi büntetés esetén megtörténik, hogy a kir. ügyész felebbezésére a kir. Kuria az egész eljárást megsemmisiti és áttétetni rendeli a Törvényszékhez az ügyet.

Hozzájárul, hogy, a fél az ily ügyekben teljesen járatlan, ügyvédet pedig képviseletére csak igen ritkán kap és igy kapkod fühöz-fához, iránytalanul vergődik. Képviselet hiányában még jogokat is veszit.

A kamarák megtudják, hogy némely megfeledkező ügyvédnél kezd rendszerré válni a pénzek visszatartása, de semmit nem tehet, várni kénytelen évekig, mig hozzá kerülnek az ügyek már mint fegyelmi ügyek, s türni is kénytelen, hogy az ily tévedt ügyvéd az egész kar tekintélye alásására garázdálkodhassék.

Ugyanez a sors a ritkább eseteket képező iratvisszatartásnál is.

Ez igy tovább nem tarthat. Igen helyes az alapgondolat, hogy ezen kérdések az ügyvédi kamarákhoz tartozzanak. Az ügyvédnek is, a félnek is egyaránt érdeke. A félnek, mert sokkal gyorsabban fog jogos igényeihez jutni, sőt ezen rendszer jobban vissza is fog tartani némelyeket a jogtalan lépéstől. Nem tarthat attól, hogy a kamaránál igazságot nem kap. Garantiák erre maguk a kamarák, de még nagyobb garantiát nyujt a «Curia tanácsa», birósága, melyet a tervezet létesit.

Az ügyvédnek is érdeke, mert ma vannak felek, kik alaptalanul lépnek fel a bíróságnál csak azért, hogy az ügyvédet a bíróság előtt kompromittálják s esetleg oly fizetésekre is birják, mi őket nem illeti. A kamara előtt nincs a nagy nyilvánosság elé hurczolva az ügy.

Éppen ugy helyes, hogy az ügyvéd követelései a fél ellen a kamara birósága előtt nyerjenek eldöntést. Helyes az az intentió is, hogy az ügyek lehető gyors elintézésben részesüljenek, hogy a követelések biztositassanak s ha az ügyvéd nem fizet, a kamarai ügyész a felfüggesztés iránt is megtehesse a lépéseket.

Bármiként alkottatik is meg az ügyvédi rendtartás, ezen intézkedéseket beveendőknek vélem.

A XI. fejezet a «fegyelmi szabályzatokkal» foglalkozik.

A tervezetben egészen uj intézmény gyanánt szerepel az «*ünnepélyes megintés*» oly ügyvéddel szemben, a kinek viselkedése a kar jóhirét és közbizalmi állását veszélyezteti. Ez aztán az előljáróság teljes-ülésében történik.

Én ezen intézményt nem helyeslem, mert majdnem nagyobb büntetésnek tartom, mint a fegyelmi büntetések nagyobb részét. Megjelenni személyesen és egy dorgatoriumot végig hallgatni oly esetekben, a mely esetek fegyelmi eljárás alá nem is tartoznak — sok. Mert ha tartoznak, akkor ugyis fegyelmi eljárást kell inditani és fegyelmi büntetést kell alkalmazni, melynek következményei sulyosabbak.

Elegendőnek vélem én a fegyelmi büntetéseket.

A javaslat a fegyelmi büntetéseket nyolcz pontban részletezi. Itt szó férhetne ahoz, hogy vajjon helyes-e részletezni a fegyelmi eseteket, vagy csak általános intézkedésekkel fenhagyni a kör megállapitását a kamarák bíróságainak. Mert félni lehet attól, hogy a részletezés mellett több oly cselekmény kimaradhat, mely pedig fegyelmileg büntetendő. Azonban azt hiszem, ezen aggodalom alaptalan, mert a 210. §. *a) b) c) d) e) f)* pontjai maguk is oly általánosságok, hogy abba bizonyára bele lehet helyezni minden ügyvédi vétséget.

Helyes, hogy fegyelmi vétségül állapitattik meg a tagsági s egyéb dijak két éven át való megnemfizetése. Ehez érveket felhozni felesleges.

A fegyelmi büntetések közül a irásbeli feddés után a pénzbirságot elégnek vélem. Felesleges még a feddés után rosszalni is. Kihagynám a fegyelmi büntetések közül a «felsőbirósági ügyvédi jegyzékből való törlés»t is. Ha már különbségeket állitanánk fel ügyvéd és ügyvéd közt, akkor legalább nem engedném meg azt, hogy valaki fegyelmi büntetésből ne lehessen felsőbirósági ügyvéd, de ugyanaz az alsóbiróságiak közt helyt foglalhasson. Azt hiszem, hogy az ily intézkedés az alsóbirósági ügyvédek tekintélyének emelésére egyáltalán nem lenne alkalmas. Az ügyvédség gyakorlatától való felfüggesztést nem kötném egy havi minimumhoz, maximumát ellenben félévben állapitanám meg.

Az elévülés kezdetének megállapitása czélszerü.

A 216. §-t ugy értem, hogy ügyvéd ellen kártéritési pert nem is lehet inditani addig, mig a kártéritési kötelezettség a fegyelmi bíróság által ki nem mondatik. Igy van ez a bíróságnál is. Hogy nyilván alaptalan kártéritési perrel az ügyvéd megtámadható ne legyen. Ez helyes volna, de az esetben körvonalozni kell azt is, hogy a fegyelmi bíróság akkor is kimondhassa ezt, ha fegyelmi vétség nem is forog fenn, vagy azért, mert a fél maga büntetést nem kiván, vagy mert a büntethetőség elévült.

Nem találom helyesnek a 218. §. azon intézkedését, hogy a fegyelmi itélettel elmozditott ügyvéd 10 év elteltével *mint járásbirósági* ügyvéd jelentkezhetik.

Itt megint különbséget tesz a tervezet. A kit egyszer kicsapnak az ügyvédi karból, az felsőbirósági ügyvéd nem

* Az itélet végrehajtását illetően semmiféle feljegyzést sem találtam a periratokon, az elitélt azonban a legnagyobb valószinüség szerint kivégeztetett, mert «nem nemesek ügyeiben a törvényszék itélete ellen a felebbezés 1791-ig általában ki volt zárva,» v. ö. Balogh, i. m. 96. l.

** Az előbbi közl. l. a mult évi 44., 46. és 50. számbau.

lehet. Annak tisztának, szüznek és ennélfogva makula nélkül valónak kell lenni, de a járásbirósági ügyvédek közt helye lehet, — sőt ez áll azokra is, kik büntető itélet után lettek elmozditva; tehát fogház vagy börtönviselt emberek visszatérhetnek e karba, ha 10 év alatt oly erkölcsi viselkedést tanusitanak, mely a kar szinvonalának megfelel.

A humanismusnak feltétlen hive vagyok. De csak akkor, ha a humanismus minden vonalon egyenlő elvek alapján biráltatik el. Éppen az ügyvédi karnál kezdeni a humanismust és másutt fentartani a régi rendszert, inhumánus eljárás az ügyvédi karral szemben, ez ennek tekintélyét, tisztességét sérti, szinvonalát devalválja.

Mig az 1883:I. t.-cz. 1. §-a kimondja, hogy csak az nevezhető ki állami vagy köztörvényhatósági tisztségre s a kinevezés vagy választás csak azokra nézve tekinthető véglegesnek, aki nyereségvágyból eredő büntett vagy *vétség* miatt elitélve nem volt, tehát még irnok sem lehet, és pedig nem lehet soha életében, addig az ügyvédek sorába bejegyezhető.

Már etekintetben nem ismernék kivételt. Az ügyvéddel szemben éppen nem, a kar tekintélye, tisztessége, de a közönség érdekében is. Aki egyszer az ügyvédkedéstől elmozdittatott, az mindenesetre oly magaviseletet tanusitott, mely őt nem érdemesitheti, hogy abba a karba visszavétessék.

Hasonló álláspontot kellene elfoglalni az ügyvédjelöltekkel is.

Ha emelni akarjuk a kart, s megvédeni a közönséget, becstelenitő büncselekményekért elitélt és kicsapott embereket ki kell rekeszteni.

A tervezet XII. fejezete a fegyelmi eljárásról intézkedik. Még pedig sok üdvös intézkedéssel találkozunk abban. Van az én felfogásom szerint téves is. Téves az, hogy a kamara fegyelmi eljárásából az elnököt kizárja s az alelnököt teszi meg a fegyelmi bíróság elnökéül, a helyett, hogy fenhagyná az eddigi rendszert. Ez által az elnököt csak adminisztrativ közegnek teszi meg, holott a fegyelmiekben is magas hivatás vár az elnökre.

Ezen fejezetben egyik legfontosabb kérdés az, vajjon a kir. ügyésznek engedtessék-e befolyás a fegyelmi ügyekre, vagy nem. A tervezet 230. §-a négy esetben a kir. ügyészt feljogositja a kamarai ügyész által nem vállalt panasz átvállalására. Ezen esetek pedig az ügyvédi vétségeknek igen tág körét ölelik fel. Bizonyos, hogy a mai érvényben levő eljárással szemben a javaslat korlátozza a kir. ügyészi beavatkozást.

Én azon véleményben voltam és vagyok, hogy felesleges bizalmatlanság ez az ügyvédi karral szemben. A kar érdekeire felügyelni, ott van a kamarai ügyész, a magánfél panaszára megindult fegyelmi ügyekben pedig ott van a fél maga. A félnek megengedném a felebbezési jogot ügyvédi képviselet követelése nélkül is, mert tény az, hogy az ügyvédi kényszer mellett a felek nagy része azon helyzetben van, hogy rá nézve a felebbezési jog nem is létezik, mert nem fog kapni ügyvédet, ki arra vállalkoznék, hogy egy felebbezést szignáljon.

A kamarák elvégeznék fegyelmi ügyeiket maguk is kir. ügyész nélkül.

Nem helyeslem e tervezetben azt sem, hogy mint jelenleg is van, a vizsgálóbiztosnak nem adja meg a jogot, hogy a tanut megidézhesse, kihallgathassa, esetleg meg is eskesse (ha tanu betegsége, öregsége azt szükségessé teszi), hanem ezt csak a járásbirósági utján kérdő pontok utján tehesse. Az ügyet hosszadalmassá, nehézkessé teszi ez. Semmi sem teszi indokolttá. Végre is a tanuk ma is megidézhetők a fegyelmi végtárgyalásra s ott meg is eskethetők, nem látom át, hogy a vizsgálóbiztos közvetlen kihallgatási joggal miért nem lenne felruházható.

Helyes az is, hogy a magánpanaszos a fegyelmi eljárás költségeiben elmarasztalható sőt *nyilván alaptalan* és *rosszhiszemü* panasz esetén még pénzbirságban is marasztalható. Ez minden esetre elriasztólag fog hatni a könnyelmü vádaskodókkal szemben. Ma szabadon vádaskodik mindenki. Herczehurczálja az ügyvédet büntetlenül.

A «perorvoslatok» fejezetben a tervezet helyesen az igazolási eseteket kiterjeszti a felebbezés elmulasztása esetére is. Szabályozza az ujrafelvétel eseteit is.

A felebbezett ügyek felülbirálására a tervezet a kir. Curia «*ügyvédi tanácsát*» állitja fel, mely elnökből és 6 tagból áll.

A tanács ügyvédi tagjait az igazságügyminiszter nevezi ki három évi müködésre. Ha már a miniszternek kezébe tétetnék le a kinevezés joga, akkor legalább korlátoznám azzal, hogy a miniszter csak az ügyvédi kamarák által ajánlott ügyvédek közül nevezhet ki, és megállapitanám, hogy az ügyvédtagok fele a budapesti, fele a vidéki kamarák tagjai közül neveztessék ki.

Bár nem látom át azt sem, hogy miért nem lehetne az autonomikus jogokat odáig kiterjeszteni, hogy a felebbezési forum tagjai csak az ügyvédek sorából neveztetnének ki. Meg vagyok róla győződve, hogy az igy megállapitott bíróság megfelelne ugy az igazság követelményeinek, mint ahogy megfelel ma a kir. Curia.

Nem helyes az sem, hogy az előljáróság tagja ki nem nevezhető az ügyvédi tanács tagjává.

Általában ugyanazon észrevételek állanak a kir. táblai ügyvédi tanácsra.

A zúgirászatról szóló fejezethez kevés szólni való van.

A vegyes intézkedésekben ki van mondva, hogy az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a kir. Curia, kir. tábla, kir. törvényszék, és a kir. közigazgatási bíróság előtti ügyvédi képviseletet ünnepélyes talárhoz kösse. Én, részemről nem vagyok hive a talárnak, utánzásnak tartom, mely az ügyvédséget nem emeli, de ha szükség van a talárra, akkor mondja ki azt maga a törvény, nem pedig a miniszter hatalmaztassék fel.

Nagy kérdés a dijszabályzat kérdése is. Még nagyobb, hogy vajjon helyes-e az ily dijszabályzat megállapitását a miniszterre bizni, ki önkénye szerint változtatgathatja a dijakat, ujabb és ujabb rendeleteivel. Az ügyvédi kar érdekeit és sorsát egy ember felfogásának, szeszélyének, barátságának, gyülöleteinek, változó indulatainak ki nem szolgáltatnám. Vagy törvény által szabályoztatnám péld. 10 évről 10 évre, vagy inkább maradnék a régi — beismerem — igy is rossz állapotnál.

Eddig a Pollák Illés-féle javaslat. Rendkivül sok érdekes anyagot, intézkedést tartalmaz. És csak elismerést érdemel szerzője érte. De mint észrevételeim elején emlitettem, ezen tervezetet nem fogadnám el azért, mert alapeszméje az ügyvédség kétfelé osztása, mit nem tudok helyeselni.

Hlatky Endre,
a nagyváradi ügyvédi kamara elnöke

Perujitás nem jogerős itélet ellen.

Egyik kir. itélőtábla felülvizsgálati tanácsa — megváltoztatásával a felebbezési bíróság ellenkező értelmü határozatának — legutóbb kimondotta, hogy «*a perujitás jogorvoslatát szabályozó 1881: LIX. tcz. 69. §-a csak a perujitás határidejének végpontjait határozta meg, abban az irányban azonban, hogy a perujitási kereset az itélet jogerőre emelkedése előtt be nem volna adható, a hivatkozott törvényszakasz nem intézkedett. Téves tehát a felebbezési bíróságnak az 1881: LIX. tcz. 69. §-ára alapitott az a kijelentése, hogy törvényileg ki volna zárva az itéletet mindaddig, mig az ellen rendes jogorvoslat használható, perujitással megtámadni.*»

Amennyire módomban állott a magyar birói gyakorlatot erészben megvizsgálhatni — a Grecsák-, Grill- és Gottl-féle

gyüjteményekben — analog felsőbirósági kijelentést nem találtam, aminthogy a fentebbi elvi kijelentésben foglalt álláspont dogmatikailag is egészen elütő * az ismert és általános érvényü jogi felfogástól. Tudomásom szerint az uj osztrák perrendtartás 530. §-a tartalmaz oly rendelkezést, mely szerint az ujrafelvétel már az itélet meghozatala után is benyujtható és pedig szemben az 529. §-a rendelkezésével,** mely szerint a semmiségi kereset csakis az itélet jogerőre emelkedése után indítható.

A perrendtartási novella 69. §-ának 50. §-a második bekezdésének egyszerü egybevetéséből megállapitható, hogy a törvény az illető jogorvoslatok (perujitási és semmiségi kereset) beadhatása kezdőpontjának megállapitását illetően e szavakat: «50. §. . . . ezen kereset . . . *az itélet jogerőre emelkedésétől számitott* . . . és 69. §. Perujitásnak van helye: 1. az *itéletnek jogerőre emelkedésétől* számitott . . .» egyazon értelemben használja. Már pedig, hogy semmiségi keresetnek az itélet jogerőre emelkedése előtt is helye volna, azt az uj osztrák perrendtartás fentebb idézett szakasza sem mondja, nem is mondhatja, mert a semmiségi okok általában olyanok, hogy a jogsérelem rendszerint a végrehajtás alakjában válik az érdekelt fél előtt ismertté, a végrehajtás pedig legtöbbször jogerős itéletet tételez fel.

Támogatja ezt a novella 50. §-ának ama tartalma, mely szerint semmiségi keresetnek csupa oly esetekben (39. §. *g) i) k)* pontjai) van helye, midőn a sérelmet szenvedő fél rendszerint csak a végrehajtás során nyerhet tudomást a sérelmes *jogerős* határozatról.***

Ha tehát semmiségi kereset az itélet jogerőre emelkedése előtt az 50. §. alapján nem indítható, akkor jogosult a föltevés, hogy a 69. §. e kifejezést «. . . az itéletnek jogerőre *emelkedésétől* számitott . . .» csak ugy értette, hogy a perujitási kereset jogerős birói véghatározatot tételez fel.

Azonban a kir. itélőtábla ugy értelmezi a 69. §-t, hogy az *«csak a perujitás határidejének végpontjait határozta meg»*; ámde e szavak: *«az itéletnek jogerőre emelkedésétől számitott»* szerény nézetem szerint *kezdőpontot* is tartalmaznak, nevezetesen az itélet jogerőre emelkedését, mint kezdőpontot, mert hisz p. o. a perrendtartás 51. §-a azt mondja: «a felfolyamodás a végzés . . . kihirdetésétől számitott nyolcz nap alatt adandó be,» de azért e szakasznak se adható az az értelmezés, hogy ez által csakis a felfolyamodás véghatárideje volna megjelölve és a felfolyamodás a kihirdetés előtt is be volna adható.

A törvény ki akarta azt zárni, hogy kivételes jogorvoslatok összehalmozódjanak a rendes jogorvoslatokkal, amiért is p. o. a 143. §. előirja, hogy az alperes meg nem jelenése esetén «a pertárnok tartozik . . . a periratokat *az igazolási kérelem beadására kitüzött határidő eltelte után* a törvényszékhez bemutatni,» nehogy igazolás és felebbezés konkurráljanak.

A német birodalmi perrendtartás 578. §-a világosan kimondja, hogy ujrafölvételnek csakis az itélet jogerőre emelkedése *után* van helye és a perrendtartási javaslat 567. §-a hasonlóan csakis *jogerős* véghatározatok ellen engedi meg a perujitás jogorvoslatát és a szakaszon erészben az igazságügyi bizottság által változás nem eszközöltetett és evidens, hogy a perrendtartás érdemes alkotója az osztrák perrendtartásnak előtte ismert rendelkezését törvénykönyvünkbe áthozni szintén nem akarta.

Nyilvánvaló, hogy a kir. itélőtábla az itt birálat alá vett álláspontjával az anyagi igazságot (ha ugyan e kifejezés az alaki jog fogalmaira alkalmazható) kereste, mert a felülvizsgálati stádiumban már tudva volt, hogy a kérdéses itélet rendes jogorvoslattal (felebbezés) megtámadva nem lett s igy a jogorvoslattal élő költség-érdekei szempontjából czélszerübbnek tünt, hogy az idő előtt beadott perujitási kereset is a megengedhetőség kérdésében érdemi elbirálás alá vétethessék. Eme törekves méltányolható voltához szó nem is fér, de akkor ehhez nem volt szükség a 69. §. oly értelmezésére, mintha e szakasz a perujitási határidő kezdőpontját meg nem állapitotta volna, hanem megfelelőbb lett volna annak kijelentése, hogy időközben: — t. i. a perujitási kereset megengedhetőségének elbirálása időpontjában — a felebbezési határidő már ugyis eredménytelenül eltelvén, a perujitó ugy tekintendő, mint aki a felebbezési jogról itélet hozatala után lemondott s igy nincs perjogi akadálya az idő előtt beadott perujitási kereset vizsgálat alá vételének.

Szerény nézetünk szerint azonban az időelőtti perujitási kereset elfogadására vonatkozó elvi állásfoglalás abban az alakban, melyben az a szóban levő táblai határozatban megnyilvánul, perjogi bonyodalmak létesitésére is alkalmas.

Ugyanis a birói itélet ellen a pernyertes fél is akárhányszor felebbezéssel kiván élni, akár a költségek mennyisége, akár esetleg az itélet indokolásában foglalt és a nyertes félre hátrányos kijelentések miatt, nem lehet tehát a másik félnek quasi korlátokat támasztani a rendes jogorvoslat igénybevehetésére azért, mert valakinek, pláne ügyvéd által képviselt félnek, tetszik már a felebbezési határidőn belül perujitással élni. Még az a czélszerüségi indok is ellene szól, hogy a perujitás során a jogorvoslattal élő res judicatával áll szemben s igy az egész bizonyitási teher reá hárul s igy még czélszerübb volna az az álláspont, hogy a perujitási kereset téves elnevezésü beadványként felebbezésnek vétetnék s mint ilyen tétetnék a további peres eljárás tárgyává.

Mégis különös kissé, hogy pl. a sommás eljárási törvény 20. §-a értelmében a felek a törvénynapokon idézés nélkül is megjelenhetvén a bíróság előtt ügyük tárgyalása végett, a pervesztes fél ellenfelével a bíróság előtt megjelenhetik, perujitási keresetét is tárgyalás és határozathozatal alá bocsáthatja *az itélet jogerőre emelkedése előtt is* (t. i. a táblai álláspont szerint), azonban a bíróság érdemi határozatával (a kereset *érdemét* eldöntő határozattal) megelégedve nem lévén, a még nyitva álló felebbezési határidőn belül egyszerüen beadandja az alaphatározat ellen intézett felebbezését. A sommás ügyviteli szabályok 62. §-a értelmében az elsőbiróság e felebbezést vissza se utasithatná, sőt nézetünk szerint a felebbezési bíróság a sommás eljárási törvény 136. §-a alapján se utasithatná azt vissza, főleg, ha a perujitási véghatározat még jogerős se volna.

Ha egy ilyen perjogi galimathiász létrejönne, akkor ujabb fictióra volna szükség, arra t. i. hogy a perujitási kereset előadása által — előzetes lemondás nélkül is — a felebbezési jog lemondottnak és az alap-perbeli véghatározat jogerősnek tekintendő, mert e fictió nélkül a *felebbezés érdemét* kellene a felebbezési bíróságnak elbirálás alá venni, tekintet nélkül arra, hogy időközben már perujitási eljárás is folyamatban volt.

E példát különben nem azért hoztuk fel, mintha az valami nagyon gyakorlati volna, hanem azért, hogy egy elvi kijelentés gyenge oldalának a végkonzekvencziáit megvilágitsuk.

Sokkal több méltányossági tekintet szólna pl. a mellett, hogy az idő előtt beadott kielégitési végrehajtási kérelem, amennyiben t. i. az elintézés időpontjában az alapját képező határozat már jogerős, helyt adólag intéztessék el, pedig — tudomásom szerint — egyértelmü a gyakorlat abban, hogy az idő előtt megkért végrehajtás el nem rendelhető. Ám a végrehajtási törvény 23. §-a második bekezdésének s illetve

* Lásd az irodalmat illetően: Gaup-Stein, Comm. (6. és 7. kiad. II. 134.

** Civilprozessordnung §. 530. Ein durch Urteil geschlossenes Verfahren kann auf Antrag einer Partei wieder aufgenommen werden . . . stb. — §. 529. Eine rechtskräftige Entscheidung, durch welche eine Sache erledigt ist, kann durch die Nichtigkeitsklage angefochten werden . . . stb.

*** Hasonlóan az osztrák perrendtartás 529., mely az előbb felsorolt (39. §. *g), i), k)* eseteken kivül még csupán az eljárt biróra fenforgott kizárási okot semmiségi okká.

a Végr. törv. 1. §-a *b)* pontjának szintén az az értelem volna adható, hogy e szakaszok csakis a végrehajtási jog elenyésztének *zárhatáridejét* állapitván meg, az idő előtt beadott felebbezés *nem* utasitható vissza.

És még egyet: Ha a marasztalt idő előtt beadott perujitási keresete elfogadandó, jogot nyer-e ezáltal a jogositott a végrehajtás nyombani megkérésére?

Ennek kimondásához megint fictió volna szükséges!

dr. Székely Miklós,
rózsahegyi kir. tszéki biró.

A gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat.

A *Jogtud. Közl.* mult heti számában válasz jelent meg a gazdasági cselédtörvény javaslatát biráló czikkünkre. E válaszra kivánunk nehány megjegyzést tenni.

Mult czikkünkben felemlitettük, hogy a közigazgatási kodifikáczióval elméleti jogászaink nem foglalkoznak szivesen. Válaszában czikkiró a közigazgatási kodifikáczió mai módjával foglalkozik és a közszabadságok biztositására és a problemák alapos elméleti birálatára elegendő garancziát talál abban, hogy minden törvényjavaslat csak az összminiszterium tárgyalása után kerül a parlament elé. Alig érthető, hogy a czikkiró az összminiszteriumnak csak a legáltalánosabb szempontokat figyelemmel kisérő tárgyalásától várja a javaslatoknak a részletekbe menő birálatát. De különben is mi nem a javaslat hivatalos előkészitő munkálatairól, hanem a kodifikácziót rendszerint kisérő és azt irányitó irodalmi megvitatásról szólottunk.

Czikkünkben csak érintettük, hogy a javaslatnak a felek szerződési szabadságát proklamáló alapelve nem szolgál a cseléd előnyére, aki ugy müveltségben, mint ügyességben és a helyzetek kihasználásában a gazda mögött messze elmarad. Czikkiró ezt ugy értelmezi, hogy a mi felfogásunk szerint a szerződő felek müveltségét és ügyességét minden jogügyletnél birálat tárgyává kellene tenni, miáltal rövidesen felbomlanék egész jogéletünk. Ez egyszersmind az alsó társadalmi osztályok jogképességének korlátozására vezetne. Figyelmeztetnünk kell czikkirót, hogy a felek szerződéskötési szabadságának korlátozása ma már majdnem minden jogviszony szabályozásánál előfordul, ilyen korlátozások foglaltatnak az előttünk fekvő törvényjavaslatban is. Mindezeknek a korlátozásoknak az a czélja, hogy megakadályozza az egyik szerződő félnek a másik által való félrevezetését, az olyan megállapodásokat, melyeket a törvényhozó erkölcsteleneknek, vagy valamelyik fél érdekeit sulyosan sértőknek tart. Igy lehet a tapasztalatlanabb, kevésbé ügyes szerződő felet inferioris helyzetének kihasználása ellen megvédeni. Az uzsora jogi fogalmának és büntethetőségének statuálása — mint utólagos védelem — erre nem elegendő. A korlátlan szerződéskötési szabadságért ma már kevesen lelkesednek, még «egy magánjogász» sem feltétlenül.

Mindazonáltal — daczára, hogy maga a törvényjavaslat számol azzal és bizonyos irányban védelmet is nyujt — czikkiró szerint a felek egyenlőtlenségéről beszélni a szerződéskötésnél, a viszonyok nem ismerésére mutat. Szerinte ugyanis a cseléd nagyon jól ismeri munkaerejének, képességeinek értékét és bár igényeit nem tulozza, mukáját tisztességes áron értékesiti. Nem kutatom, honnét veszi czikkiró erre vonatkozó adatait, azt sem, hogy mi szerinte a munka tisztességes ára, csak utalunk gazdasági irók — Gaal Jenő, Brazovay, Ecsery — észrevételeire, kik szerint nálunk a gazdasági cseléd és munkás bére oly alacsony, hogy az egész munkás-osztály fenmaradását veszélyezteti.

Czikkiró a felek szerződéskötési szabadságából deriválja a megkötött szerződés feltétlen érvényét. Igazat adunk neki abban, hogy a jogrendnek védelmet kell nyujtani mindkét szerződő félnek a szerződésszegés következtében beállható károsodás ellen. Ellenben a védelem módjára vonatkozólag eltérhetnek az álláspontok. A szerződésszegés magánjogi joghatályainak, a kártéritésnek, stb. feltétlenül be kell állniok. A büntetőjogi védelem már nem olyan magától értetődő. A legtöbb magánjogi szerződés megszegése nem kihágás. Ezzel szemben utalnak arra, hogy éppen a mezőgazdasági munka és termelés természete kivánja meg a munkabér-szerződés megszegésének büntetőjogi következményeit, mert a cselédre bizott teendők elmulasztása által a gazda helyrehozhatatlan károsodást szenved. Ebbe a kérdésbe nem akarunk most mélyebben belebocsájtkozni, csak annyit emlitünk meg, hogy a mezőgazdasági termelés természete és érdeke a büntetőjogi sanctio szükségességét *egymagában* nem magyarázza. Ha nézzük a külföld törvényhozását, látjuk, hogy számos állam — a nagy kultur államok — a szerződésszegéshez büntetőjogi sanctiót nem füznek, hanem beérik a magánjogi joghátrányok beálltával. Igy van ez Angliában, Franciaországban, Olaszországban, sőt némely német partikuláris államban, Badenben, Würtembergben is. A mezőgazdasági termelés természete ez országokban sem más, mint nálunk.

Czikkiró ezután reátér az egyes részletek birálatára.

Mult czikkünkben kifogásoltuk, hogy a javaslat a viszonyt gazda és cseléd között megrögziteni akarja, különösen az automatikus szerződés-meghosszabbitás által. Itt czikkiró utal a német és angol példára, a hol a szervezett munkásoknak épen az a törekvése, hogy a kvalifikáltabb testi munkával foglalkozó munkások szerződéses viszonyát a felmondási idő meghosszabbitása és a hallgatólagos szerződéskötés lehetővé tétele által állandóbbá tegyék, és az az ideáljuk, hogy a bérszerződés felbonthatatlansága, vagy a hosszu felmondási idő biztositása által hivatalnoki jelleget nyerjenek. Itt csak egy körülményt hagy czikkiró figyelmen kivül: a szerződéses viszonynak ez az állandósitása Németországban és Angliában a cseléd érdekeit szolgálja a gazdával szemben. Mert a munkás-szervezetek és a collectiv bérszerződések alapján magának a munkásságnak van a kezében az egyes munkás elbocsájtásának joga. De másrészt az sem olyan kétségtelen — a mit czikkiró állit, — hogy már a magánjog általános elveiből is folyik a szerződés automatikus meghosszabbitása. Szászországban pl. éppen a mezőgazdasági munkásokra nem terjed ki a hallgatólagos szerződés-meghosszabbitás.

Multkori czikkünkben kifejtettük, miért tartjuk az utlevél megtagadásának jogát a szerződés tartama alatt az egyéni szabadság meg nem engedett korlátozásának. Itt csak ismételjük, hogy magánjogi szerződés megszegése — még ha az kihágást állapitana is meg — nem vonhatja maga után az egyéni szabadság ily mérvü korlátozását. Czikkiró szerint az állam tekintélye követeli ezt a rendszabályt. Az 1876. XIII. törvénybe iktatása óta harmincz év telt el. Ez idő alatt a jogállapot az volt, — a mint azt egy nehány hónap előtt kiadott belügyminiszteri rendelet is megerősiti — hogy a cseléd a szolgálat ideje alatt is kap utlevelet. Nem hisszük, hogy ennek a rendszabálynak a hiánya az állam tekintélyét bármiképpen is csorbitotta volna.

Kifogásoltuk a javaslatnak a gazda fegyelmi jogára vonatkozó intézkedéseit is. Czikkiró azt állitja, hogy nem számoltunk a szolgálati viszony természetével. Itt ismét egyszerüen külföldi példákra utalok. A német polgári törvénykönyvet életbeléptető törvény 95. §-a a gazdának fegyelmi jogát a bármily koru cseléddel szemben a német birodalom egész területére kiterjedőleg eltörli és kizárja. A becsületsértési védelemre vonatkozólag idézzük Bernewitznek, a szász közigazgatási biróság elnökének az 1898-iki szász cselédrendtartáshoz irt commentárjából a következőket:

> «Az 1835. január 10 iki cselédrendtartás 51. és 52. §-ait az utóbbi két évtizedben sokszor hamisan interpretálták, amennyiben a törvény világos értelme daczára azt álli-

tották, hogy a szász cselédrendtartás szerint a cseléd védetlen a gazda testi fenyitésével és szidásával szemben, holott e szakaszokban csak az van megállapitva, hogy az emberi gyengeség figyelembevételével büntetlen marad valamely törvényszegés, ha arra a sértett helytelen magaviselete szolgált okul. Ez a büntetlenség hasonló ahhoz, melyet a büntető törvény is ismer nyomban viszonzott becsületsértés, vagy könnyü testi sértés esetén. E szakaszok egyáltalán nem zárják ki a cselédnek elégtételre való jogát. Ennek bizonyitására elég utalni a szász főtörvényszéknek 1865. október 13-án hozott itéletére, melynek indokolása ezeket mondja: Egészen helytelen volna az a magyarázat, hogy a cselédrendtartás 52. §-a által a gazda akarata és szándéka cselédje becsületének megsértésére vélelem alapján kizáratnék. Egy törvényhozó sem akarná és nem tudná a cselédosztály becsületét a gazdák önkényének ily mértékben kiszolgáltatni. Az 1835-iki törvény keletkezési történetének vizsgálata mellett könnyen meg lehet győződni, hogy a törvényhozási faktoroktól akkor semmi sem állott távolabb, mint hogy a gazdának korlátlan fenyitési és meggyalázási jogot adjon cselédjével szemben. Az 1898. törvényjavaslat kidolgozásánál arra az álláspontra jutottak, hogy a büntetőtörvénynek a nyomban viszonzott becsületsértésre vonatkozó szakasza mellett a cselédrendtartás e szakaszaira szükség sincs ahhoz, hogy a gazda büntetlenségét oly esetre biztositsa, mikor cselédjének megelőző magatartása őt büntetendő cselekmény elkövetésére ragadtatta.»

Ezért az új szász cselédtörvényből a becsületsértésre vonatkozó szakasz kimaradt.

Ez annyit jelent, hogy a gazdának már az általános büntetőjogi tanok büntetlenséget biztositanak, ha tettének a cseléd megelőző magatartása volt az oka. Ezt fejeztem ki mult czikkemben oly módon, hogy a javaslatból a becsületsértésre vonatkozó szakaszt törölni kellene és minden egyes esetben a bíróságok cognitiójára bizni, hogy a gazda által elkövetett becsületsértés menthető-e. Ezt a megjegyzésemet a czikkiró — lehet, hogy homályosan fejeztem ki magam — egészen félreértette.

Czikkiró szerint a javaslat rendelkezései a gazda fegyelmi jogát a mai jogállapottal szemben lényegesen korlátolják. A mai jogállapot szerint ugyanis a gazda testi fenyitési jogát a cseléddel szemben a korra való tekintet nélkül érvényesitheti.

Ezzel szemben utalunk arra, hogy a m. kir. Curia a mult évben 8802/906. sz. itéletében kimondotta, hogy a gazdát a cseléddel szemben a testi fenyités joga fennálló törvényeink szerint nem illeti meg. Az 1876 : XIII. tcz. szerint ugyanis a cseléd a *háznép tagja;* a Btk. 313. §-a pedig csak annak biztosit mentessé- get testi sértés esetén, kinek házi *fegyelmi joga* van.

Czikkünkben kifogásoltuk a büntetési tételek szigorusákát. A bizottságok a miniszter hozzájárulásával 50 K-ra redukálták a rendes pénzbüntetési maximumot. Ha azonban ezt az összeget a külföldi büntetések nagyságával hasonlitjuk össze, akkor azt még mindig magasnak találjuk. Még az 1810-iki porosz törvény szerint is a pénzbüntetés maximuma 30 M., ily összegü a büntetés igen sok német partikuláris államban, Schleswigben csak 3 tallér. Badenben, Würtembergben, Elsassban egyáltalán nincs büntetési szankció. De ettől eltekintve megmaradt a javaslatnak az az intézkedése, hogy a pénzbüntetés 48 óra alatt lefizetendő, különben a helyébe lépő szabadságvesztésbüntetés azonnal végrehajtandó. És megmaradt az egyforma maximum a gazdára és a cselédre nézve, holott kétségtelen, hogy a köztük levő vagyonkülönbség mellett az nem jelent reájuk egyforma büntetést. A morva cselédrendtartásban például találjuk már ezt a megkülönböztetést: a gazda 25 frtig, a cseléd 5 frtig terjedő énzbüntetéssel büntetendő.

A büntetés elengedésének azt a módját, melyet a javaslat 60. §-a megállapit, czikkünkben kifogásoltuk, mert a gazdának kegyétől a büntetés elengedését függővé tenni és neki ezzel egy quasi kegyelmezési jogot biztositani nem indokolt. A feltételes elitélésnek csak az a módja felel meg a modern jogelveknek, amely a büntetés végrehajtását az elitélt jövőbeli magatartásától, korábbi büncselekményektől való tartózkodásától teszi függővé.

A sztrájkra szabott büntetések nagyságával és hatályosságával e helyen csak nagyon röviden akarunk foglalkozni. Czikkiró felhozza, hogy az 1898 : II. tcz.-ben statuált büntetési tételeknek meg volt a hatásuk. 1906-ban egy millió aratómunkás közül 14,791 sztrájkolt; ezek közül a hatósági beavatkozás előtt békésen felvette a munkát 10,632. Elitéltetett 5094 és ezek közül az itélet kihirdetése után 4159 felvette a munkát és igy az itélet 935 emberen hajtatott végre. Ebből czikkiró azt a következtetést vonta le, hogy a sztrájkmozgalmakat sikerült elnyomni. Nagyon csábitó volna itt vitatkozni afölött, hogy vajjon ezzel a sztrájkmozgalom egy és mindenkorra el van-e nyomva, vagy ellenkezőleg a büntetések fegyvert adnak a munkásság kezébe, a mind erősebb szervezkedésre. Továbbá afelett, hogy nincs-e a sztrájkoknak elnyomására hatályosabb eszköz. De ez belevinne abba a számos gazdasági problemába, mely a sztrájk kérdésével szorosan összefügg.

Ezzel azonban nem is foglalkoztunk. Csak utalunk itt gazdák és gazdasági irók állitásaira, akik szerint sok helyütt egész jelentéktelen munkabérjavitások megakadályozhatták volna a legelkeseredettebb mezőgazdasági sztrájkokat. Másrészt arra a körülményre, hogy az a munkás, aki a büntetés hatása alatt veszi fel ujból a munkát, elkeseredett és nincs más gondolatja, mint hogy a gazdának kárt okozzon. Végre a sztrájkok kevesbedése egészen más intézmények kifejlődésével vannak kapcsolatban, a munkásszervezetekkel, a kollektiv bérszerződésekkel, ugy, hogy legalább is tulzottnak kell tartanunk azt a felfogást, hogy büntetési szankciók a sztrájkok és a velük kapcsolatos gazdasági surlódások csökkentésére állandó és a termelési érdekeknek megfelelő hatást tudnának gyakorolni.

Azt az aggályunkat kell itt kifejeznünk, hogy nem értjük, vajjon hogy fogják a javaslat alapján kiszabandó büntetéseket végrehajtani. A törvény hatálya körülbelül 1½ millió cselédre fog kiterjedni. Utalunk itt Kecskeméthy Ferencznek a képviselőházban 1906 julius 13-án tartott beszédére, melyben utal arra visszás állapotra, hogy munkásokat más alkalmas hely hiján szérükben és ólakban zártak el. Ha a törvényhozás büntetési sanctiókat statuál, gondoskodnia kell annak egy jogállamhoz méltó végrehajtásáról.

Nem tartjuk szükségesnek bővebben indokolni a közigazgatási hatóságok biráskodása és a törvényhatóságok szabályalkotási joga elleni álláspontunkat. Az 1869 : IV. a közigazgatást a biráskodástól elválasztotta. A közigazgatási hatóságok — eltekintve azon kérdéstől hogy részrehajlók-e, vagy sem — a rendeltetésükkel és természetükkel egészen heterogen funkcziót, a biráskodást helyesen nem gyakorolhatják. Éppen igy kétségtelen, hogy magánjogok statuálására a törvényhatóságoknak carta biancát adni nem szabad. Különösen nem Magyarországon, ahol a kodifikáczió alapelve és a közjogászoknak annyiszor hangoztatott követelése, hogy a fontos joganyagokat csak törvény utján egységesen lehet rendezni. Egyébként a vármegyék erre nem is hivatottak, már csak azért sem, mert a gazdasági cselédek ott nincsenek képviselve.

Mult czikkemben felemlitettem, hogy a javaslat indokolásában ismertetni kellett volna a megfelelő helyeken a külföldi törvényhozás állását. Czikkiró ezzel szemben felhozza, hogy a cseléd érdekében történt a hallgatás. Ha a törvényjavaslat szerzője a cseléd érdekében keresett volna a javaslatánál kedvezőbb intézkedéseket, találhatott volna bőviben. Viszont a czikkirónak felhivhatom figyelmét, hogy vannak a külföldi törvényekben az ő példáján kivül még sokkal szigorubb intézkedések is, melyek a *cselédet* sujtják. Az ő

példája — ugy látszik elvétésből — a gazdára vonatkozó intézkedés.*

Válaszunkban nem akartuk túllépni azt a keretet, melyet első czikkünkben megvontunk. Felállitott problemánk az volt, hogy mennyiben ütköznek a javaslat rendelkezései jogi rendszerünk alapelveibe. Ezért a jogviszonyt nem ugyan egyoldaluan, de csak a szempontunkból fontos oldaláról vizsgáltuk. A szolgálati szerződésben a gazdának vagyoni, a cseléd nek személyes kötelezettségei vannak. A cseléd személyes kötelezettségeinek kikényszeritése összefügg az egyéni szabadsággal. Kutattuk, hogy a szolgálati szerződés érdekében az egyéni szabadság meddig korlátozható és arra az eredményre jutottunk, hogy a javaslat rendelkezései belevágnak a magyar jogrendszer alapvető elveibe. A probléma és megoldása elsősorban jogászi — vagy amint czikkiró mondja — «doktriner» természetü. Czikkiró minden megjegyzésünkre ellenveti a gyakorlati élet követelményeit. A doktrinerség vádjával illetik mindig a fennálló viszonyok hivei azokat, kik az igazi jog elveit keresik. *Anonymus.*

Különfélék.

— **Az automatikus előléptetés** a vasuti hivatalnokok részére a most beterjesztett törvényjavaslatban a IX—VII. fizetési osztályokban biztosittatik. Reméljük, hogy amiért az elsőfolyamodásu birák oly régen küzdenek, az automatikus előlépés rendszere most már nemsokára a birák testületében is megvalósittatik. Azt mondta a miniszterelnök, hogy a tisztviselők három kategóriájának vannak jogos igényei: a tanitóknak, vasutasoknak és biráknak. Most, hogy az első két kategória megkapta a fizetésrendezést, reméljük, a kormány nem fog késni a birák régi, jogos (az összes tisztviselők között legjogosabb) igényeinek kielégitésével.

— **Az iparos özvegyének joga** czim alatt lapunk 8. számában dr. Máriássy Bélától megjelent czikkre a belügyminiszteriumból a következő közleményt vesszük:

A *Jogt. Közl.* f. é. február hó 22-én megjelent 8. számában az iparos özvegyének joga czim alatt szóvá tétetett a Belügyi Közlöny 1906. évi 51. számában a m. kir. belügyminiszternek 108,639/906. szám alatt kelt rendelete.

A czikk érdembeli részében kifejtett jogi szempontok mellőzésével csak annyi jegyeztetik meg, hogy a kérdésben forgó rendeletnek az a része, melyre a szóvá tett magánjogi fejtegetések vonatkoznak, a kereskedelmi miniszter nevében adatott ki.

A rendeletnek a belügyminiszter részéről tett kiadatásához füzött megjegyzésekkel szemben az alábbiak szolgáljanak felvilágositásul.

Évtizedes gyakorlat az egyes miniszteriumok között, hogy ha valamely konkrét ügyben a döntés egyidejüleg több miniszteriumot is illet, az a miniszter, kihez a felterjesztés közvetlenül jut, az ügynek a maga hatáskörébe tartozó részére vonatkozó intézkedés megtételére is azt a minisztert kéri fel, kihez az ügyet annak egyéb vonatkozásai miatt áttennie kell.

Minthogy a jelen ügyben az ipartörvény alá tartozó és a kereskedelmi miniszter által elbirálandó kérdésen felül még ipar-, illetve vásárrendészeti, (vásári sorrend), vagyis a belügyminiszter által eldöntendő kérdés is fenforgott, a kereskedelmi miniszter az ügyet a vásári sorrend kérdésében illetékes elbirálás végett azzal a kéréssel küldötte át a belügyminiszterhez, hogy ezen kérdésben hozandó határozatába az iparigazolvány ügyére vonatkozó döntését is foglalja bele.

A kereskedelmi miniszter tehát annál kevésbbé utalta át az iparhatósági jogkört a belügyminiszterre, mert a döntés az iparigazolvány kérdésében azzal a világos kijelentéssel foglaltatott bele a belügyminiszteri rendeletbe, hogy ez a kereskedelmi miniszter nevében történik.

— **A képviselőház igazságügyi bizottsága** úgyszólván tétlenségre van kárhoztatva. A nem szorosan igazságügyi kérdéseket felölelő javaslatok nem utaltatnak e bizottságba akkor sem, ha jogi kérdések megoldásával is foglalkoznak. Igy nem volt módjában e bizottságnak a munkások baleset és betegség elleni biztositásáról szóló javaslatban foglalt számos jogi problemához hozzászólni, ami bizony a javaslatnak magánjogi és szervezeti vonatkozásu részeinél nagyon szükséges lett volna; ujabban pedig két olyan törvényjavaslat fogja elkerülni az igazságügyi bizottságot, mely szintén ugyancsak rászorulna a jogászok simitására: a gazdasági cselédekről és a gazdasági munkásházak épitésének állami támogatásáról szóló javaslatok. Hogy az első mennyi jogi kérdés megoldásával foglalkozik, azt a lapunkban e tárgyról megjelent czikkekből is láthatni, az utóbbinál pedig utalunk a javaslat 7. §-ában statuált elidegenitési, terhelési, bérbeadási, felosztási tilalomra és a tulajdonos halála esetén beállható eventualitásokra, amelyek bizony a javaslatban igen hiányos szabályozást nyertek.

— **Angyal Pál** pécsi jogakadémiai tanár *Büntetőjogi előadásainak* III. füzete jelent meg. E füzet a beszámitás kérdését tárgyalja a szerzőtől megszokott alapossággal, széles látókörrel és tudományossággal. A jogi oktatás szempontjából is nagyjelentőségü munka részletes ismertetésére az általános rész befejezése után visszatérünk.

— **Vasárnapi munkaszünet az ügyvédi irodákban.** A nyár közeledte alkalmából időszerü volna az ügyvédi irodák vasárnapi munkaszünetével foglalkozni. Bécsben tudvalevően az ügyvédi kamara közgyülése kimondotta, hogy kivánatosnak tartja a munkaszünetet és e határozat kapcsán az ügyvédek meg is valósitották e helyes eszmét.

Nálunk az Ügyvédi Körből kellene a kezdeményezésnek kiindulnia. Juliusban és augusztusban teljes vasárnapi munkaszünet lehetne, mig az év többi szakaiban délelőtt felváltva a személyzet egy-egy tagja egy órai inspectióval elintézhetné a sürgős ügyeket. Vidéken persze a helyi viszonyoknak megfelelően kellene a munkaszünetet berendezni.

— **Gyorsaság nem boszorkányság.** A bpesti V. ker. Járásbiróság 1907. Ö. 125/7. számu április hó 26-án kelt végzése a budapesti érdekelteknek május hó 15-én kézbesittetett!

— **A Magyar Jogászegylet** folytatta a sztrájk jogalapjáról folytatott vitát. Először *dr. Brasch Arnold* szólalt fel, ki a sztrájk-kérdésnek főleg gazdasági vonatkozásait tárgyalta, majd *dr. Proszwimmer Béla* felolvasta *dr. Bozóky Alajos* jogtanárnak irásban küldött véleményét. *Bozóky* értekezése polemizál *Ágoston Péter* előadónak fejtegetéseivel s azoknak konkluzióit pontról-pontra czáfolja; ő a haladás utját erélyes munkásvédő törvényhozásban látja, mely tekintetben az ujabb magyar törvényhozást gáncs nem érheti.

— **Pályázat.** A Jogtudományi Közlöny 100 K pályadijat tüzött ki annak kifejtésére, hogy «a Btk. 340. §-ában foglalt fegyházbüntetési tételek merevségén a gyakorlat milyen magyarázati eszközök segélyével enyhitett és mit tehetne még a gyakorlat ezen irányban.» A határidő lejártával két pályamunka érkezett be. Az egyiknek jeligéje «Minus», a másiknak jeligéje: «A föld hatalma égihez közelg, ha jogszigort kegy enyhit».

A szerkesztőség a pályamunkák megbirálására dr. Balogh Jenő, dr. Kenedi Géza és dr. Friedmann Ernő urakat kérte fel.

A biráló-bizottság véleményét a következőkben foglalta össze:

A szerkesztőség czélja a pályakérdés kiirásával kétségtelenül az volt, hogy felhivja a gyakorlat férfiainak figyelmét arra, hogy a Btk. 340. §-a alapján gyakran szabatik ki olyan tulszigoru büntetés, amelyet a törvény helyes értelmezése mellett el lehetett volna kerülni.

* «Az, aki olyan cselédet, akiről tudja, vagy a körülményekből gyanithatná, hogy szolgálatát jogtalanul elhagyta, szolgálatába fogad, vagy neki munkát vagy szállást, vagy tartózkodási helyet ád, megfelelően büntetendő és a gazdával szemben a cseléd szökése által okozott kár és más cseléd felfogadása által okozott többköltség megtéritésében a (szökött) cseléddel egyetemlegesen felelős».

Hogy ezen czél eléressék, ahhoz legelső sorban szükséges volt az eddigi birói gyakorlat összefoglalása és kritikai ismertetése. Ezen gyüjtő, összefoglaló munka eredményeként kellett azután az egyes tényálladékoknak olyan magyarázatát adni, mely alkalmas a törvény merevségének további enyhitésére.

A «Minus» jeligéjü 1. sz. munka 38 oldalon részletezi a gyakorlat eredményeit, szembe állitva egymással az ellentétes birói határozatokat. Propoziczióit a gyakorlat továbbfejlesztésére minden behatóbb indokolás nélkül alig két oldalon állitja fel. Elsősorban a joggyakorlat ingadozásával szemben teljes-ülési döntvényeket inditványoz. Azokra az esetekre pedig, amelyekben a joggyakorlat nem képes a törvény tulszigorán segiteni, addig is, mig novelláris intézkedés módositja a 340. §-t, a kegyelmi utat ajánlja. Buzditja a jogi szaklapokat, hogy irányitsák a bíróságok judikaturáját, megmutatván, hogy mik a 340. §. alkalmazásának helyes elvei. Ezeken kivül szerző azt javasolja, hogy a betörés és bemászás fogalmának megállapitásánál a bíróságok szorgosan vizsgálják, hogy a konkrét esetben megtörtént-e a megfelelő erőszak kifejtése illetőleg akadály legyőzése, vajjon a dolgok őrizetére szánt helyiség vagy készülék olyan volt-e, hogy a tettes a dologhoz csakis erőszak kifejtése által juthatott, hogy az őrzésre szolgáló készülék oly állapotban volt-e, mely a szükséges büntetést maga után vonó betörés vagy feltörés kimondását indokolja, végül vajjon a helyiség, tartály stb. tényleg az ellopott tárgyak őrizetére, vagy azoknak csak elhelyezésére szolgált-e?

A 2. számu pályamunka, mely Shakespeare mondását használja jeligéül, első részében a törvénymagyarázat elveiről és ezen elveknek a pályakérdésben foglalt törvényes rendelkezésekre való alkalmazásáról szól, második része 13 oldalon a judikatura kritikáját tartalmazza, mig a conclusiók 6 oldalt foglalnak el.

A munka irója elméleti éllel bonczolja a törvénymagyarázat tanait és arra az eredményre jut, hogy mindazt, amit eddig a gyakorlat a lopási szakaszok enyhitésére tett, a törvény megkerülésével tette, hogy ez az eljárás a birót a törvény fölé emelné és módot nyujtana a birónak arra, hogy a rossz törvényt korrigálja. Ez az elméleti álláspont magyarázza meg, hogy szerző nem ajánl uj törvénymagyarázati eszközöket a gyakorlat továbbfejlesztésére. Távoli eszköz a Btk. 126. §-ának liberálisabb alkalmazása olyan módon, hogy az élvezeti jószágok fogalma kiterjesztessék, miáltal a visszaesések száma csökkenne. Mindössze a lopott dolog értékének szorgos mérlegelését tartja megengedett és czélra vezető eszköznek a lopási szakaszok alkalmazása kapcsán felmerült aránytalanságok csökkentésére. Azon tárgyak t. i., melyek a tulajdonosra nézve nem birnak értekkel, nem részesülhetnek büntetőjogi védelemben. A birói gyakorlatot e munka nem ismerteti oly részletesen, mint az 1. számu pályamü, csak azokat a határozatokat emeli ki, melyekkel a törvény szigorán enyhiteni próbáltak.

Mindkét pályamunkának kétségtelenül megvannak a maga előnyei. Az 1. számunak a birói gyakorlat tüzetesebb ismertetése, a 2. számunak a törvénymagyarázati kérdések elméleti fejtegetése és irályának fordulatossága. E munka eredeti gondolkodásra vall és kétségtelenné teszi irójának elméleti képzettségét.

A biráló-bizottság ennek daczára sem javasolhatja a pályadij kiadását, mert a pályadij kitüzésénél gyakorlati szempontok voltak irányadók, a judikatura továbbfejlesztésére alkalmas konkrét javaslatok tétele volt a kitüzött czél. Már pedig ezt a feladatot egyik pályamunka sem oldotta meg. Az 1. számu pályamunka ugyanis általánosságban ismétli mindazt, ami ezen kérdésre nézve a jogi szaklapokban és a jogi tankönyvekben már megjelent. A minden tekintetben fölötte álló 2. számu dolgozat pedig már elméleti kiinduló pontjánál fogva sem juthatott pozitiv eredményre, de az általa javasolt megoldási módozatok sem ujak és emellett alkalmazásuk mikéntje részletes kifejtést nem is nyert.

Bármennyire méltányolja is a bizottság a 2. sz. pályamunkának jeles tulajdonságait, a pályázatot nem tartja czélra vezetettnek és a pályadij kiadását nem javasolhatja.

A szerkesztőség jelentkezésre kéri fel a 2. számu munka szerzőjét.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az uj osztrák Btk.** tárgyában Klein igazságügyminiszter elnöklete alatt szakértekezlet tartatik. A miniszter az értekezletet nagyobb beszéddel nyitotta meg, melyben többek közt a következőket mondotta: Nem fogunk minden futólagos büntetőjogi divat után birálat nélkül futni, de éppen oly kevéssé lehetne helyeselni, ha elzárkóznánk olyan ujitások elől, amelyeket a jog legjobb ismerői helyeseknek és czélszerüeknek találtak és amelyek a legtöbb uj törvényben sikerrel nyertek megvalósitást. Nem állunk olyannyira távol a világkultura árjától, hogy ami csaknem minden államban, minden büntetőjogi reform programmján áll, az minekünk nem volna megfelelő. És éppen igy óvakodnunk kell jelszavaktól való félelemből dacztörvényt csinálni, amely az uj büntetőtörvényhez füzött népszerü kivánalmak elől kitér.

A részletes tárgyalás során beható vita fejlődött ki azon kérdés felől, vajjon a hármas vagy kettős felosztás rendszere fogadtassék-e el. A többség a hármas felosztás mellett foglalt állást.

A tervezet börtönrendszere megkülönböztet fegyházat, fogházat és elzárást. Discussió tárgyát képezte, vajjon nem volna-e helyes csak két fajta szabadságvesztésbüntetéssel operálni, de a többség itt is a hármas rendszer mellett nyilatkozott.

A tervezet a politikai jogok felfüggesztését feltétlenül kimondandónak tartja a fegyházbüntetés esetén, mig a hat hónapon túli fogház kiszabása esetén a birónak joga legyen e mellékbüntetést kimondani, ha a cselekmény különös durvaságról, munkakerülésről, vastag haszonlesésről, vagy szemérmetlenségről tesz tanuságot. Többen a becsületbüntetések teljes törlését javasolták.

Ezzel kapcsolatban igen nyomatékosan utaltak több oldalról a rehabilitáczió jogintézményének szükséges voltára, legalább is fiatalkoruakra nézve.

A feltételes elitélésről is széleskörü vita indult meg. Az elnöklő igazságügyminiszter konstatálta, hogy az *értekezlet teljes egyhanguságggal amellett nyilatkozott, hogy a fiatalkoruakra nézve a feltételes elitélés behozassék*, mig a felnőttekre nézve ily egyhanguság nem volt konstatálható. Minden korlátozás nélkül mellette szóltak hatan, mig ketten a fiatalkoruakra kivánják szoritani, egy véleményező pedig a feltételes megkegyelmezés mellett nyilatkozott.

Megjegyezzük, hogy az osztrák tervezet a feltételes elitélést csak a fiatalkoruakra engedi meg, és pedig az esetben, ha a büntetési tétel nem haladja meg a hat havi szabadságvesztés-büntetést.

— **A feltételes megkegyelmezéssel** tett tapasztalatokról szól a német kormánynak a birodalmi gyülés elé terjesztett jelentése. Az intézményt három kis államon kivül az összes szövetséges államok behozták. 1900-ban 7177, 1906-ban 19,026 esetben gyakoroltatott a feltételes megkegyelmezés. Az utolsó hét évben elitélteknek átlag 80%-ánál teljesen bevált a próbaidő, Az utolsó években hosszabb tartamu büntetéseknél is mindnagyobb sikereket érnek el az intézménynyel. Hat hónapon túli büntetéseknél a javulás 72%-ot tesz. A tulnyomó nagy többség a fiatalkoru elitéltek közül került ki. (1906-ban 77%). 1909-ban a feltételes megkegyelmezésben az esetek 13%-ában kihágás, 64% vétség és 23% büntett miatt elitélt részesült.

—

A Magyar Jogászegylet május 18-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya a sztrájk jogalapjáról tartott vita befejezése. Felszólalnak: Dr. Ágoston Péter előadó és dr. Székely Ferencz elnök. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 21. szám. Budapest, 1907 május 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Jogászi szempontok a gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslatban. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása. *Dr. Királyfi Árpád* budapesti ügyvédtől. — Az ipari titok Ausztriában. *Dr. Dóczi Sámuel* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Jogászi szempontok a gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslatban.

A gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvényjavaslat ugy a gazdák mint a cselédek érdekeinek szempontjából alapos megvitatás tárgya volt és nem egy oldalról érdekesen fejtegették az ezen törvényjavaslattal kapcsolatos gazdasági kérdéseket. A képviselőháznak két bizottsága, valamint a szakkörök és pártok gyülései is alaposan tárgyalták a javaslatot és számos lényegbe vágó módositás mutatja azt az alaposságot és gondot, amelylyel e törvényjavaslatnak gazdasági szempontból való előkészitése történt. De minden gondosság és ügyszeretet mellett is csodálatosnak tartjuk, hogy e törvényjavaslat, amelyben a legfontosabb magánjogi kérdések nyernek szabályozást és amely a büntető rendelkezéseknek egész sorozatát foglalja magában: elkerülte a képviselőház igazságügyi bizottságát. A magunk részéről főkép a jogászi szempontok elhanyagolásának tulajdonitjuk a javaslatnak legfőbb hiányosságait és ugy vagyunk meggyőződve, hogy nem egy vitás kérdés megoldást nyert volna, ha a jogász simitó keze a javaslatot revizió alá vehette volna.*

Az alábbiakban igyekszünk a javaslatnak néhány jogászi szempontból fontos részletét megvilágitani, természetesen szigoruan tartózkodván a szorosan vett jogi kereteket tullépni.

A javaslat 12. §-a szerint «amennyiben ez a törvény vagy a törvényhatóságnak e törvény alapján alkotott szabályrendelete ellenkező rendelkezést nem tartalmaz, a felek jogai és kötelességei tekintetében a magánjogi szabályokat kell alkalmazni.» Ez a rendelkezés az általános magánjogot a törvényhatósági szabályrendeletek mellett ezen igen kényes kérdésekben subsidiárius jogforrássá degradálja. Eddig nem hallottunk érvet, amely csak távolról is indokolta volna a vármegyék szabályrendelet alkotási jogának ezen térre való kiterjesztését. Ellene szól pedig ennek az intézkedésnek, (a politikai szempontokról itt nem szólva) hogy egyebet ne emlitsünk, elsősorban a jogegység igen fontos szempontja. Évtizedek óta küzd a magyar jogászság az egységes általános magánjogért; örömmel üdvözöl minden lépést, amelyet a magyar állam a teljes jogegység felé tesz. A lépésről-lépésre való előtörés ezen nehéz munkája közben éri a jogászságot az a meglepetés, hogy a magánjog egyik legfontosabb részében a törvényhozás abdikálni készül a jogegységről s a törvényhozói hatalomról, — a törvényhatóságok javára.

Közjogi szempontból is hibának tartjuk a törvényhozói hatalom átruházását elsőrangu szocziális vonatkozásu magánjogi kérdésekben, amelyek tekintetében a törvényhozás irányitása a lokális érdekek fölött nélkülözhetetlen.*

A 12. §. mellett azzal is szoktak érvelni, hogy az 1876: XIII. tcz. szintén elismeri a törvényhatóságok szabályrendeletalkotási jogát. A két törvény párhuzamos rendelkezései azonban korántsem fedik egymást. Az 1876: XIII. tcz. 121. §-a szerint a törvényhatóságok felhatalmaztatnak, hogy a «cselédügynek a jelen törvény által nem érintett, az illető hely vagy vidék viszonyainál fogva fontossággal biró részei iránt külön szabályrendeletet alkothassanak». Miként az idézett szövegből látjuk, az 1876-os törvény nem is emliti a magánjogot, hanem általánosságban a cselédügyre vonatkozó egyes részeket jelöli meg szabályrendeletalkotási tér gyanánt. Ennek pedig azon törvényben meg van a maga jelentősége, mert az 1876: XIII. tcz. felölelte a cselédközvetités ügyét, valamint egyéb adminisztrativ jelentőségü részletkérdéseket is, amelyeknek a helyi viszonyok szerint való rendezése tényleg kivánatos.

Hasonló rendelkezést tartalmaz az 1898: II. tcz. is, amelynek 76. §-a a törvényhatóságokat felhatalmazta, «hogy a munkaadó és a gazdasági munkások közötti jogviszonyoknak a jelen törvény által nem érintett és a helyi viszonyoknál fogva fontossággal biró részei iránt a törvényhatósági területen müködő gazdasági egylet véleményének meghallgatásával külön szabályrendeletet alkothassanak.» Ez a törvény sem szól a magánjogról és nem engedi meg ennek terén a szabályrendeletekkel való operálást.

Szó sincs tehát arról, hogy e törvények megengedték volna a szabályrendeletek alkotását az általános magánjog területén, vagy éppen az általános magánjog ellenére.

Miként a törvényjavaslatnak az utóbb idézett két törvény szövegével való összevetéséből láthatjuk, a mostani javaslat olyan térfoglalást jelent a magánjog területéből, amelyet jogászok soha nem helyeselhetnek. Analog szempontok vezérelnek bennünket, amikor a közigazgatási hatóságok hatáskörének a magánjog területére való lényeges kiterjesztését ellenezzük. Az 1876: XIII. tcz. áttörte ugyan az 1869: IV. tczikkben lefektetett azon nagyjelentőségü elvet, hogy a közigazgatás a biráskodástól elválasztatik és a cselédügyekben való biráskodást a közigazgatási hatóságokra ruházta, azonban azóta ezen a téren is jóval tovább mentünk, mint az 1876-os törvény.

* Lapunk 19-ik számában Czétényi aláirással a javaslat védelmére megjelent czikk azt állitja, hogy az igazságügyi miniszterium kodifikáló osztálya «mindig felemelheti tiltakozó szavát és kifogásolhatja ugy egészben mint részleteiben a közjog, magánjog és büntetőjog alapelveivel ellentétes szabályokat». Nem tudjuk elhinni, hogy a javaslat beterjesztése előtt az igazságügyi miniszterium véleménye kikéretett és ha az előzetes kérdés megtétetett, hogy a responzumban foglalt észrevételek figyelembevételt találtak volna.

* A törvényjavaslat első szövegének indokolása nem fedi magát a javaslat szövegét. Az indokolás a következőket mondja: «A 12. §. szerint a cseléd és gazda között létrejött szerződés tekintetében, ha a törvény ellenkező rendelkezést nem tartalmaz, a magánjogi szabályok alkalmazandók». Ez a teljesen korrekt szöveg egyáltalában nem szól a törvényhatóságok szabályrendelet alkotási jogáról, vagyis a gazdasági cselédekről szóló törvényt jelenti ki elsődleges jogforrásul, amely után mint subsidiárius jogforrást az általános magánjogot jelöli meg.

Az 1876 : XIII. tcz. ismeri ugyan a cselédügyekben a közigazgatási hatóságok biráskodását, de a gazda és cseléd, mezei munkás vagy napszámos között a szolgálati szerződési viszonyból támadt kártérítési kérdéseket kivonta a közigazgatás jurisdictiója alól és azokat a rendes bíróságok elé utalta. Már az 1898 : II. tcz. 72. §-a nagy lépéssel ment tovább, mikor a 100 K-n alóli kárköveteléseket szintén a közigazgatási hatóságok jurisdictiója alá vonta. Ugyanazon nyomon indul az előttünk fekvő törvényjavaslat, melynek eredeti szövege (62. §.) a 300 K-t meg nem haladó, bizottsági szövege a 100 K-t meg nem haladó kárköveteléseket is a szolgabiró elé utalja. A különbség a két törvénymü közt az, hogy mig a mezőgazdasági munkásokról szóló 1898. évi II. tcz. 72. §-a vármegyékben a főszolgabirót, addig javaslatunk a főszolgabirót «illetőleg a szolgabirót» jelöli meg elsőfoku hatóságként; törvényhatósági joggal felruházott városokban az 1898. évi II. tcz. a tanács kijelölt tagját, rendezett tanácsu városokban a polgármestert, javaslatunk pedig mindkét kategoriáju városokban a rendőrkapitányt, «illetőleg helyettesét, ennek akadályoztatása esetén a tanács által e részben megbizott tisztviselőt» delegálja ezen fontos ügyekben a biráskodásra.

Amint látjuk, a garanciák folyton csökkennek, mert mig az 1898 : II. tcz. alapján a gazdasági *munkások* ügyeiben csak a főszolgabiró, illetőleg a polgármester és a városi tanács egy kijelölt tagja van jogositva biráskodni, addig a gazdasági *cselédek* ügyeiben biráskodhatik a szolgabiró, a rendőrkapitány, illetőleg ennek *bármely helyettese*, sőt biráskodhatik akármelyik ebből a czélból delegált irnok vagy irodatiszt is. A qualifikáczió folyton sülyed, a hatáskör folyton szélesbittetik, ugy hogy a komplikált büntetőjogi, magánjogi vagy éppen kártérítési kérdések oly egyének jurisdictiója alá kerülnek, akik soha joggal nem foglalkoztak, akik a jognak még elemeit sem ismerik.*

Ezen általános megjegyzések mellett legyen szabad még a javaslat egynémely törvényszerkesztési hibájára figyelmeztetni.

A képviselőház elé teresztett szöveg 57. §-a szerint «büntetendő az a gazda és az a cseléd, aki szolgálati viszonyából származó valamely kötelességét megszegi vagy egyébként ezen törvénynek bármely rendelkezése vagy tilalma ellen vét.» A bizottságilag módositott szöveg kihagyta a szolgálati viszonyból származó bármely kötelességszegés poenalizálását, azonban benmaradt a javaslatban az, hogy a törvény bármely rendelkezésének vagy tilalmának megszegése kihágásként büntetendő.

Nem ismerünk törvényt, amely ilyen nagy általánosságban mozgó módon határolná körül a büntetendő cselekmények tényálladékát. A törvényszerkesztési technika legelső szabálya, hogy magából a törvény szövegéből szabatosan kitünjék, hogy mi a büntetendő tényálladék. A törvényt nem a birák, hanem a nép számára hozták. A gazdasági cseléd hogyan állapithassa meg a fentidézett szövegből, hogy mikor mozog a magánjog határain belül és mikor lép bele a büntetőjog szövevényes hálózatába? Nem lehet kivánni senkitől, hogy végig kutassa az összes szakaszok és a rendkivül nagy számmal levő előreutalások labyrinthusait, abból a czélból, hogy meggyőződjék arról, minő jogai és minő kötelességei vannak, mit koczkáztat egy-egy lépésével és hogy a másik fél szerződésszegésével szemben minő jogeszközöket vehet igénybe!

Csak példaképpen hoztuk fel az itt emlitett törvényszer, kesztési hiányosságokat a sok közül, annak indokolásárahogy a javaslat jogi szempontból revizióra szorul.

Dr. Balog Arnold.

* Czétényinek fent idézett czikke védi a közigazgatási hatóságok biráskodását és azt állitja, hogy «eddig ezeket még senkinek sem jutott eszébe részrehajlással vádolni». Anélkül, hogy közigazgatásunk általánosan ismert bajaival kivánnék foglalkozni, csupán utalok, a szakértelem hiányán kivül is, a belügyminiszter azon rendeletére, amelylyel kénytelen volt állást foglalni azon «szokás» ellen, hogy nagyobb uradalmak a helybeli hatósági közegeknek naturáliákkal szoktak kedveskedni. Nem akarom ezzel a tudatos részrehajlás vádját emelni az illető tisztviselők ellen, de konstatálom, hogy a bíróságokra nézve bármily ajándék elfogadását törvény zárja ki, ami minden egyébtől eltekintve, már magában véve is nagyobb biztositék a helyes és pártatlan igazságszolgáltatás szempontjából.

Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása.

E czim alatt közölt fejtegetéseimhez * dr. Schiller Bódog a Jogt. Közl. 18. számában ** kiválóan érdekes megjegyzéseket füz, amelyek során azonban bizonyos elvi kérdésekben annyira eltér az én álláspontomtól, hogy tárgyunk tisztázása czéljából ezekre a vitás pontokra is ki kell terjeszkednem.

Magát az alaptételt, melyet az előző közleményben felállitottam, hogy t. i. az uralkodóház tagjaira az állampolgárságról szóló törvényünk rendelkezései ki nem terjednek, Schiller is elfogadja. Ebben tehát megegyezünk. Nagy az eltérés azonban kettőnk álláspontja között a tekintetben, hogy az ausztriai főherczegeknek mily körét kell a magyar uralkodóház tagjainak és mint ilyeneket, magyar állampolgároknak tekintenünk.

Schiller az uralkodóháznak a házi törvények szerint való jelentéséből indul ki, mig én a magyar állampolgárság kérdésének eldöntésénél az uralkodóháznak egyedül az 1723 : II. tcz.-ből levezethető, tehát a magyar közjog szerinti fogalmát tekintem irányadónak.

Schiller szerint a magyar állam kötelékéhez az ausztriai főherczegeknek pusztán azon csoportja tartozik, mely «odaát Ausztriában de præsenti az uralkodóházat alkotja,» a soronlevő leányágnak fiága, az agnatus főherczegi ház, a Mária Teréziától leszármazó Lotharingiai család. Az én álláspontom szerint a királyi ház köre sokkal tágabb, mivel magyar uralkodóház alatt mindazoknak összeségét kell értenünk, akiket az 1723 : II. tcz. 5., 6. és 7. §-ai alapján, mint az ausztriai ház megjelölt három nőágából leszármazókat és a magyar trón öröklésére jogosultakat, ezen törvény értelmében ausztriai főherczegeknek kell tekintenünk. S igy a magyar állam kötelékébe tartoznak a soron levő agnatus ágon kivül a cognatus ausztriai főherczegek is, valamint az agnatióból kilépett, idegen állampolgárokhoz férjhezment főherczegnők, tehát mindazok is, akiket Schiller együttesen a tágabb értelemben vett ausztriai főherczegek gyüjtő neve alá foglal.

Schiller az 1839-iki családi statutum alapján határozza meg, hogy az uralkodóházhoz kik tartoznak. Akit a házi törvények nem tekintenek az osztrák császári ház tagjának, illetve, aki megszünt a császári ház tagja lenni, mint például az idegenhez férjhezment főherczegnő, az szerinte megszünik egyszersmind magyar állampolgár lenni.

Minden államnak legsajátabb, legbensőbb közjogi ügye, meghatározni azt, hogy kit tekint kötelékéhez tartozónak. Ebben a kérdésben minden souverain állam önállóan, külső okok figyelembevétele nélkül, souverain módon, saját törvényei, saját joga alapján határoz. A magyar állampolgárság kérdésében, bárkiről legyen is szó, csakis magyar jogot alkalmazhatunk, idegen jogforrást még magyarázatképpen sem fogadhatunk el. S igy feltétlenül téves Schiller kiinduló pontja, mely idegen forrás alapján akar e kérdésben dönteni.

Amikor tehát az uralkodóház tagjainak állampolgárságát kell megállapitanunk, csakis az idevonatkozó hazai törvényekből, azaz vagy az 1723 : II. tcz.-ből, vagy 1879 : L. tcz.-ből lehet kiindulnunk, az 1839-iki házi szabályzat e szempontból nem létezőnek tekintendő. A multkori közleményben kimutattam s ezt Schiller is helyeselte és elfogadta, hogy az uralkodóház tagjaira az 1879 : L. tcz. rendelkezéseit nem alkalmazhatjuk s igy a helyzet tulajdonképpen ugyanaz, s

* Jogt. Közl. 1907. évf. 15. sz. 122—124. l.

** «A királyi ház tagjainak állampolgári jogviszonyai.», 145—148. l.

a kérdést ugyanugy kell eldönténünk ma is, mint ha teszem, 1839 előtt, a házi szabályzat kibocsájtása előtt vált volna kérdésessé a királyi ház valamely tagjának állampolgársága. Világos, hogy kiinduló pont egyedül az 1723 : II. tcz. lehet.

A magyar uralkodóház fogalmát csakis innen vezethetjük le; ezért alkalmaztam dolgozatom felirásául az «uralkodóház» kifejezést, — egyébként egyezően az 1867 : XII. tcz. és az 1900 : XXIV. tcz., valamint számos más törvényünk (1873 : XX. tcz. 1. §., 1879 : XXXVI. tcz. 10. §., 1883 : XXIII. tcz. 4. §., 1885 : VII. tcz. 2. §., 1885 : XI. tcz. 8. §., 1890 : I. tcz. 25., 99. §§., 1896 : XXXIII. 201. §.) kifejezésével, — hogy ezzel is rámutassak arra, hogy a magyar uralkodóházat nem pusztán azok alkotják, akiket a házi törvények értenek uralkodóház alatt, tehát nem egyedül az öröklés rendje szerint éppen soron levő főágból férfiágon leszármazók, hanem mindazok, akiket az 1723 : II. tcz. ausztriai főherczegeknek tekint és akikre, mint ilyenekre az «öröklési jogon való utódlást Magyarországban és koronájában» átruházza.

Gyakorlati jelentőségüvé válhatik e megkülönböztetés számos esetben, igy amidőn az uralkodóház tagjai Magyarországon bizonyos politikai jogokat kivánnak gyakorolni, vagy itt birtokolnak, adót fizetnek, itt teljesitik védkötelezettségüket, vagy amikor bizonyos különleges jogi elbánás szempontjából az uralkodóház tagjainak ebbeli minősége válik kérdésessé. Igy pl., hogy igénybe vehető-e az 1883. évi XXIII. tcz. 4. §-ában biztositott fegyveradó és vadászati adó alól való mentesség, vagy az 1890 : I. tcz. 99. §-ában biztositott vámdijmentesség, valamint más törvényekben nyujtott egyéb kedvezmények, vagy amikor a BP. 201. §-ában a lakásán való tanukénti kihallgatás kedvezményét igényli az uralkodóház valamelyik tagja, avagy ha a királyi ház valamelyik tagjának bántalmazásánál, vagy megsértésénél kérdésessé válik, hogy a Btk. 141. §-a alkalmazandó-e, vagy sem. Schiller szerint például már Ő Felsége leánya, Gizella főherczegnő, Lipót bajor herczeg neje, mint nem szuverén idegenhez férjhezment főherczegnő se volna a királyi ház tagjának tekinthető s ennélfogva nem tarthatna számot a Btk. 141. §-ának szigorubb szankciójában rejlő nagyobb védelemre.

Ahol a törvények az uralkodóház tagjaira bizonyos különleges rendelkezéseket statuálnak, ott szerintem e rendelkezések a magyar uralkodóház összes tagjaira kiterjednek. Egyetlen egy esetben látom indokoltnak a jelenleg uralmon levő főágnak ezen főági minőségét külön kiemelni és pedig anynyiban, hogy a főrendiházban csak a főág tagjainak adhatunk helyet, de nem azért, mintha a házi törvények értelmezését fogadnók el e tekintetben, hanem egyrészt, mivel nem volna méltányos a magyar törvényhozásban is részvételt nyujtani a távolabbi cognatusoknak, de meg tényleg fizikai képtelenség is volna a főrendiházat ausztriai főherczegekkel benépesiteni; hangsulyozzuk azonban, hogy abból, hogy e speciális szervezeti törvény rendelkezését kivételesen megszoritólag értelmezzük, természetesen éppen nem következik az, hogy a másik két ágnak a magyar állam kötelékébe tartozását kétségbe akarnók vonni.

Schiller a tárgyalt kérdés fejtegetésénél az Austriæ archidux minőség kettős jelentése, szorosabb és tágabb jelentése szerint való felosztást is belevonja érvelésébe. Legteljesebb mértékben méltányolom a felosztásnak értékes voltát, melyet éppen Schiller fejtett ki az ő nagy tudásával a trónöröklés kérdéseiről szóló ismert nagybecsü munkáiban: elismerem, hogy ez a megkülönböztetés szükséges a trónöröklés nemvitás kérdésének tisztázásához, pl. annak megállapitása végett, hogy az egyenjogu házasságból való származás követelménye csak a szorosabb értelemben vett agnatus osztrák uralkodó családra vonatkozik, továbbá, hogy a házi törvények az ausztriai főherczegek mily körére terjednek ki, sőt nem kicsinylem a házi törvényeknek, mint magyarázó segédeszköznek jelentőségét sem, például az éppen érintett kérdések megoldásánál; de ugy az emlitett felosztásnak, mint a házi törvényeknek az itt tárgyalt kérdés, az uralkodóház tagjainak állampolgársága szempontjából egyáltalában semminemü jelentőséget sem tulajdonithatok.

Az, hogy a gyakorlat bizonyos esetekben hajlandó a házi törvények által teremtett tényleges állapotot respektálni, a jogi megitélés szempontjából figyelembe nem jöhet. Egyébként éppen Mária Terézia főherczegnő esetében látjuk, hogy a házi törvények ellenkező rendelkezései daczára, a Vas vármegyei közigazgatási bizottságnak immár jogerős határozata szerint Mária Terézia főherczegnőt, Lajos bajor királyi herczeg nejét nálunk továbbra is magyar állampolgárnak tekintik.

Az 1723 : II. tcz. az agnatio és cognatio szerinti megkülönböztetést nem ismeri és ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere. Az 1723 : II. tcz. III. Károly nőágára a magyar állampolgárság tekintetében egyáltalában nem tartalmaz más kijelentést, mint a másik két ágra, mivel az öröklés sorrendjének megállapitása az állampolgárságra kihatással nem lehet, és igy III. Károly nőágának a magyar állampolgárság szempontjából való helyzetéből egyáltalában nem lehet más eredményre jutni, mint a másik két ágra vonatkozólag; ha tehát az 1723 : II. tcz. alapján ezen ágak egyikének magyar állampolgárságát elismerjük, el kell ismernünk azt a másik két ághoz tartozókra is.

A magyar állampolgárság szempontjából nem az lesz tehát döntő, hogy kik a szorosabb értetemben vett ausztriai főherczegek, hanem egyedül az, hogy kiket tekint egyedül az 1723 : II. tcz. azoknak. Azt pedig Schiller is elismeri, hogy a tágabb értelemben vett ausztriai főherczegek, a cognatusok, valamint az idegen állampolgárral házasságra lépett főherczegnők — is «megmaradnak ausztriai főherczegeknek abban az értelemben, mely szerint ez a szó semmi egyebet nem jelent, mint az Ausztriában és az 1723 : I. és II. tcz. következtében Magyarországon is fennálló trónöröklési jogosultságot.»

Az ausztriai főherczegi minőségnek éppen erre, a magyar törvény szerinti fogalmára — ami azonban lényegesen többet jelent, mint puszta trónöröklési jogosultságot — alapitom én az uralkodóház tagjainak magyar állampolgárságát.

Amikor ugyanis az 1723 : II. tcz. a magyar trónöröklési jogot az ausztriai főherczegeknek egy határozottan körülirt csoportjára ruházta, ezzel az ausztriai főherczegi minőséget magyar közjogi fogalommá, az e csoporthoz tartozókat magyar közjogi tényezőkké tette, — a trónöröklés rendjének megállapitása által pedig e csoportnak intézményszerü szervezetet adván, a jogositott három ágat, mint egységes magyar uralkodóházat alkotmányunkba beleillesztette. Ettől fogva a bekebelezett három ághoz tartozó ausztriai főherczegek ebbeli minősége a magyar királyi herczegi minőséggel egy. Az 1723-ban ilyképpen szervezett magyar uralkodóházat az ott nyert formájában, a maga egységében minden későbbi királyi hitlevél is fentartja és fentartandja. Világos, hogy akiket ez az ausztriai főherczegi minőség, mint immár magyar közjogi minőség megilletett, azokat, mint a magyar uralkodóház tagjait, a magyar állam kötelékébe tartozóknak kell tekintenünk, mert nincsen benne kétség, hogy *magyar törvény idegenek számára közjogi intézményt nem létesithet.*

A magyar törvényhozásnak azon tényéből, hogy az Austriaca Domus ezen három nőágát a törvényben megjelölt formában recipiálta, oly formában, hogy annak alapján az örökösödésre hivatottakat kategóriákba oszthatjuk és rendszerbe foglalhatjuk, ebből a tényből én mást kiolvasni nem vagyok képes, mint hogy a magyar törvényhozás ezzel magyar uralkodóházat akart teremteni. Akiknek javára a trónöröklési jogot alaptörvényünk utján előjegyeztük, azoknak tulajdonképpen a magyar állam kötelékébe való tartozását kodifikáltuk.

★

Mert hihető-e, hogy hazánkban, ahol az aranybulla óta századokon át a törvényeknek egész sora rendeli, hogy az egyházi és világi javadalmak, méltóságok és hivatalok «honfiaknak, de semmiképen se külföldieknek» (1659 : XXXVIII.) adományozandók, hogy amikor erről a Pragmatica Sanctio meghozatalának évében (1723 : CIV. tcz.) és röviddel a Pragmatica Sanctio meghozatala után (1741 : XV. tcz.) ismételten törvényt hoznak, — hogy tehát nálunk, ahol minden közhivatal viselésének mindenkor előfeltétele volt a magyar honosság és ahol még italmérési engedélyt is csak magyar honos kaphat, éppen a legfőbb köztisztségre, a királyi méltóságra akart volna a nemzet ezzel az alaptörvénynyel kivételt statuálni, és az idők bizonytalan távol határáig felfüggesztvén a nemzeti függetlenség egyik legbecsesebb biztositékát, a szabad királyválasztási jogot, lekötötte volna a magyar trónt egy idegen család javára, anélkül, hogy azt egyszersmind magyarrá fogadta volna.

Sőt ellenkezőleg én az indigénák tömeges honositásának is éppen abban látom egyik indokát és magyarázatát, hogy a karok és rendek a tényleges állapot és a törvények rendelése közötti nagy ellentmondást azzal akarták áthidalni, hogy azt a sok idegent, akik a Habsburgok uralma alatt nálunk a törvényes rendelkezések ellenére méltóságokat viseltek, ünnepélyesen honfiusitották.

Éppen igy, minekutána a nemzetben gyökerező dynastiára többé nem számithattak, magyarrá akarták tenni a tényleg uralkodó családot, melynek tagjai javára a magyar trónt biztositották.

Ezt igazolja különösen az 1723 : II. tcz. tartalmának az ünnepélyes honfiusitással való analogiája is. Ugy, amint a haza körül szerzett kiváló érdemek elismerése czimén annyi törvényünk megadta a honosságot az indigénáknak, ugy az 1723 : II. tcz. 1. §-a szerint a karok és rendek «megfontolva III. Károlynak, I. Józsefnek és I. Lipótnak a haza közjavának gyarapitására s hü polgárai örök boldogitására hadban és békében véghez vitt legdicsőségesebb tetteit» és különösen kiemelve a legutóbbi török háboru alkalmával szerzett kiváló érdemeiket, — átruházták az öröklési jogon való utódlást e három király nőágából leszármazókra és ezzel bekebelezték őket a magyar állam kötelékébe. Csupán a kifejezések voltak mások, mint a honositásokat beczikkelyező törvényeknek különben sem egyöntetü kifejezései, a lényeg azonban ugyanaz, sőt az ausztriai főherczegi minőségnek, mint magyar közjogi fogalomnak törvényes elismerésében és a «Magyarországban és koronájában öröklési jogon való utódlás átruházásának» kifejezésében, mint többben nézetem szerint a honosság megadása, mint kevesebb feltétlenül benfoglaltatik.

A családi kapcsolat folytonosságának a nőágak által való fentartása és mindkét nemü utódoknak és leszármazóiknak az öröklésben egyenlő jogosultsága, pedig analog régi jogunknak egy másik intézményével, a fiusitással, azzal a különbséggel, illetve azzal a továbbfejlesztéssel, hogy mig a fiusitott leány után is csak a fiutódok örökösödtek, addig itt a törvény egyuttal a fiusitott nőágból kisarjadó minden további nőágnak fiusitását is dekretálta.

Eszerint tehát az 1723 : II. tcz. nem egyedül a trónöröklés rendjének alaptörvénye, hanem egyuttal III. Károly, I. József és I. Lipót nőágából leszármazóknak — e nőágaknak és a belőlük kiágazó további nőágaknak fiusitásával kapcsolatos — ünnepélyes honositása.

Az 1723 : II. tcz., mint Magyarország és az uralkodóház között létrejött alapszerződés, más módon, mint ahogyan létrejött, meg nem másitható, a magyar törvényhozás azon egyoldaluan nem változtathat, és miután az mai nap is teljes hatályában fennáll, ennélfogva jelenleg *ez az uralkodóház tagjainak tulajdonképpeni állampolgársági törvénye.*

Mig az 1687 : II. tcz. csak I. Lipót fiutódait tette magyar uralkodóházzá, s igy annak alapján csak ezek voltak magyar állampolgárok, a Habsburg háznak összes többi ágaihoz tartozók pedig és igy I. Lipót nőágának tagjai akkor még a magyar állam kötelékén kivül állóknak voltak tekintendők, addig az 1723 : II. tcz. III. Károly és I. József nőága mellett, I. Lipót nőágát is a magyar állam kötelékéhez füzte, s igy jelenleg az Austriaca Domus-nak e törvény alapján most már csak azon tagjai nem tartoznak a magyar állam kötelékébe, akik nem az 1723 : II. tcz. értelmében vett ausztriai főherczegek, vagyis I. Lipót elődeinek nőágaiból leszármazottak.

Schiller azonban az állampolgárság szempontjából éppen ugy idegennek tekinti I. József és I. Lipót nőágát, mint az ausztriai háznak az 1723 : II. tcz.-ben nem emlitett összes többi ágait. E felfogás szerint tehát a következő ág csak akkor lesz magyarrá, ha az eddigi agnatus főherczegi háznak kihaltával megtörténik az átmenet a következő ágra, illetve amikor ebből az ágból származó jogosultat koronáznak. A koronázás tényének bekövetkeztéig azonban ez az ág és igy a megkoronázandó trónörökös is idegennek tekintendő. Ez a felfogás a trónutódlásnak határozott magánjogias felfogása; e szerint tehát nem a nemzet teremtette magyar királyi ház örököl, nem a magyar törvényhozás által intézménynyé tett magyar uralkodóház uralkodik, hanem örököl és uralkodik a család, melynek körét megállapitják a család házi törvényei.

Érvelésének további folyamán Schiller bizonyos subjectiv szempontokat sorakoztat azon álláspontjának támogatására, hogy a cognatus ausztriai főherczegeket nem tekinthetjük a magyar állam kötelékéhez tartozóknak. «Mit fejezne ki — kérdi Schiller — ezeknek a cognatus ausztriai főherczegeknek a magyar államhoz való tartozása, akiknek ma semmi dolguk, semmi joguk, semmi kötelességük nincsen Magyarországon?»

Eltekintve attól, hogy a trónöröklési jogosultságban rejlő virtuális jognak jogerejét, jogi hatályát egyáltalában nem vonhatjuk kétségbe, éppen nem mondhatjuk azt, hogy akinek a magyar koronához virtuális joga van, hogy annak semmi joga, semmi kötelessége nincsen Magyarországon. Mert igaz ugyan, ma, — amint Schiller maga helyesen tette hozzá ezt az egy szót, — ez a jog semmi reális tényben, eredményben nem nyilvánul és ugyszólván bizonyos, hogy a cognatusoknak várományi joga még időtlen időkig nem is fog reális joggá válni, de a jogi megitélésnél csakis abból indulhatunk ki, hogy még a legtávolabbi cognatus ausztriai főherczegre is bármely pillanatban reálissá válhatik ez a jog, mihelyt a fizikai események lánczolata következtében a trónöröklés sora reá kerül. Az ausztriai főherczegi minőség és az ezzel egybekapcsolt trónöröklési jog tehát de iure éppen ugy megilleti a legtávolabbi jogosultat, mint azt, akire a korona közvetlenül néz, a trónörököst.

Arra a körülményre, hogy az a szük kör, melyre 1723-ban az ausztriai főherczegi minőség kiterjedt, azóta rendkivül tág körré növekedett és hogy ennek folytán a jogosultak egy részére ennek a várományi jognak reálissá várása mérhetetlen távoli időpontra tólódott ki, a jogi megitélésnél egyáltalában nem lehetünk tekintettel.

Valószinü, hogy ha annak idején a karok és rendek előre látták volna a mai állapotot, a Lotharingiai háznak az idők során váratlan elszaporodását és szerteágazódását, és egyik-másik ágának idegen fejedelmi családokba való beleházasodása következtében tőlünk való nagy eltávolodását, ha sejtették volna azt, — amit bizonyára az ausztriai háznak legvérmesebb reményeket tápláló hivei sem vártak, — hogy Mária Teréziának 16 gyermeke lesz és igy a főág mindjárt elsőfokon 16 felé ágazik, akkor kétségkivül megelégedtek volna III. Károly nőágának magyar uralkodóházzá tételével, és aligha terjesztették volna ki az örökösödési

jogot a másik két ágra is, hiszen még nyolcz évvel a Pragmatica Sanctio megalkotása előttt törvénybe iktatták (1715 : III. tcz.) a szabad királyválasztás jogának fentartását, amit ez a nyolcz évvel később hozott törvény valószinüleg örök időkre illuzóriussá tett.

Sőt hiszem, hogy ha ez a három ág ma is olyan szük, kisebb kört alkotna, mint 200 évvel ezelőtt, akkor talán Schiller se vonná kétségbe az ezen ágakból származóknak, mint magyar uralkodóháznak, a magyar állam kötelékébe tartozását. Pedig az Austriaca Domus-nak ez a várakozáson felüli kiterjedése tulajdonképpen egy egyszerü physiologiai körülmény, mely a jogi állapotot természetesen meg nem változtathatta.

Tudjuk nagyon jól, hogy a cognatus ausztriai főherczegek magyar állampolgárságának rendszerint nagyon sovány a gyakorlati tartalma, de elvégre is a törvény nem az egyének állampolgári kvalitásai, hogy ugy mondjam, állampolgári fajsulya, vagy keménységi foka szerint teszi az egyént állampolgárrá, hanem minden szubjektiv momentumtól függetlenül, bizonyos objektiv tényekhez füzi az állampolgárság megszerzésének és elvesztésének bekövetkezését. Mihelyt e tények bekövetkeznek, minden további megfontolás nélkül érvényesül a törvény parancsa.

Ilyen okjektiv tény az uralkodóház tagjainak állampolgársága szempontjából az 1723 : II. tcz. 5. 6. és 7. §-aiban bekebelezett nőágak egyikéhez való tartozásuk. Mindazok, akik ebbe a három kategóriába, bármi távolról is bele tartoznak — bármi kevés közük legyen is tényleg a magyar államhoz, a magyar nemzethez, a magyar földhöz — a törvény erejénél fogva a magyar állam kötelékébe tartozóknak tekintendők.

A jognak minden terén találkozunk azzal a ténynyel, hogy bizonyos jogok a gyakorlatban nem mindig fedik azt az ethikai tartalmat, melyet lényegüknél fogva fedniök kellene. De különösen ott, ahol a szabályozott jogok tartalmának lényeges eleme bizonyos morális anyag, bizonyos ellenőrizhetetlen animus, mint az állampolgári kötelék szabályozásánál, ott eleve bele kell nyugodnunk abba, hogy az objektiv tényekre épitett jogrend bizony igen tökéletlen alkotás.

Egyébként azok a szubjektiv indokok, melyeket Schiller a cognatus ausztriai főherczegek állampolgárságának elismerése ellen felhoz, a Lotharingiai ház nem egy tagjánál, a közönséges állampolgároknak pedig ezreinél éppen ugy fenforognak. Vajjon a Lotharingiai ág azon tagjainak, akik Magyarországon még talán nem is jártak, de akiknek magyar állampolgárságát Schiller is elismeri, a magyar állam kötelékébe való tartozása többet fejez-e ki, mint pl. azé az I. Lipót ágából származó braganzai herczegé, aki itt Magyarországon letelepedik, itt birtokol, a magyar államnak fizeti adóját, itt teljesiti védkötelezettségét?

Vagy annak a Schwarzembergnek, sagani Lobkowitz herczegnek, Nostitznak, akik 1673-ban a magyar alkotmány eltörlését czélzó merényletnek tulajdonképpeni szerzői voltak, magyarrá fogadása, avagy annak a Hocher-nak és Abelenek, akik Zrinyi Péterre és társaira a halálos itéletet valósággal kierőszakolták és akiknek magyarrá fogadása törvényeinkbe beczikkelyeztetett, vagy Metternichnek az 1827 : XXXVIII. tcz.-be czikkelyezett honfiusitása, valamint a főrendiház tagjainak névsorába felvett indigénák magyar állampolgársága többet fejez-e ki, mint a cognatus ausztriai főherczegeknek a magyar állam kötelékébe tartozása, akik végre is a magyar szent koronához jutottak közelségbe.

Vagy tekintsünk az állampolgári jog más terére. Aki végleg kivándorol tőlünk s más államban honosittatja magát, anélkül, hogy a magyar állam kötelékéből elbocsájtást kért volna, azt törvényünk továbbra is magyar állampolgárnak tekinti, mindaddig, mig állampolgárságát a magyar törvény értelmében pl. tiz évi távollét által el nem vesztette. Ugyan mit fejez ki ennek a magyar állampolgársága, aki a legvilágosabban dokumentálta a hazájától való elszakadás szándékát, mikor idegen államban honosittatta magát.

Ha azután az ilyen utóbb ujra országunk területére lép, jogunk van követelni tőle védkötelezettsége teljesitését, akkor is, ha uj államában is teljesitette már védkötelezettségét. Tehát oly szolgáltatást követelünk tőle, mely ethikai lényegénél fogva egy állam irányában való teljes odaadást követel. Ugyan mi értelme lesz az ilyen állampolgári szolgáltatásnak?

Ha pedig aztán uj hazájában külföldi nőt vesz el és a tiz év letelte előtt gyermeke születik, kit ott, idegen nyelvben, idegen szellemben nevel fel, ez a gyermek magyar állampolgár lesz. Ugyan mit fejez ki ennek a gyermeknek a magyarsága?

Egyébként a királyi ház tagjait illető állampolgárságnak fogyatékosságai, pl. többes állampolgárságuk, valójában csekélyebb jelentőségüek, mint a közönséges állampolgárok állampolgársága körül felmerülő konfliktusok, mert — és ebben ismét teljesen egyetértek Schillerrel — a királyi ház tagjainak állampolgárságát nem is tekinthetjük a közönséges értelemben vett állampolgárságnak. A királyi ház tagjai nem oly módon vesznek részt az állampolgári jogokban és kötelességekben, mint a többi állampolgárok. S bár ők is alá vannak vetve a törvényeknek s jogviszonyaik a törvények értelmében rendeztetnek, az állampolgári hüség, engedelmesség őket is kötelezi, de maguk e törvények a jognak majd minden terén kivételeket statuálnak számukra. Igy pl. az egyik leglényegesebb állampolgári kötelezettség, a közteherviselés tekintetében is számos kivételes kedvezmény illeti őket: mentesség a községi közmunka-tartozás, a vadászati és fegyveradó, hid és rév vámdij, a beszállásolási és a lóállitási kötelezettség alól. Reájuk nézve tehát a törvényeknek való alávetettség, az alávetettségnek egy enyhébb neme; a polgári kötelezettségek teljesitését tőlük csak elfogadjuk, az azok behajtására szolgáló kényszereszközöket azonban velük szemben nem alkalmazzuk, szóval az állampolgárság tartalma náluk nem teljes, nem jelent az államhoz füző szoros jogi kapcsolatot, hanem inkább egy tiszteletbeli minőség, kifejezője a magyar szent koronához való relatiónak — nem valóságos, hanem *quasi állampolgárság.*

Ezt az ily értelemben vett állampolgárságot éppen ugy nem tagadhatjuk meg a cognatus ausztriai főherczegektől, mint ahogy nem tagadhatjuk meg azt az agnatusoktól, mert ugyanazon egy alapon illeti meg őket: az 1723 : II. tcz.-ben beczikkelyezett, honositott és fiusitott három nőágból való leszármazás alapján. *Dr. Királyfi Árpád.*

Az ipari titok Ausztriában.

Az ipari titok kérdése a legérdekesebb jogi témák közé sorolható, mivel a jogterületnek egészen uj tájékát tárja fel a tudós előtt. És mivel a gyakorlatban még nem eléggé erősödött meg ismerete és rendeltetése, általában ugy hatott, mint érdekes és uj dolog, másrészt, mert a tudomány és a jogvédelem emberei szivesen foglalkoztak vele, állandóan a közvélemény előterében állott.

Magyarországon már jó ideje hasztalanul sürgették az ipari titok rendszeres jogi védelmének törvénybe iktatását. A joggyakorlat olyan feltünő eseteket hozott felszinre, hogy ugy a publikum, mint a jogszolgáltatás emberei valósággal felháborodtak amiatt, hogy az állami jogrend teljesen tehetetlen a legnyilvánvalóbb jogsértésnek eme formájával szemben.

Most végre valahára komoly kilátásunk van arra, hogy az ipari titok védelme törvénybe lesz iktatva.

Köszönettel érette az osztrákoknak fogunk tartozni, kik törvénybe iktatják a tisztességtelen verseny korlátozásának szabályait. Az osztrák törvény meg fogja változtatni a kereskedelmi és ipari fogalom képét.

Az ipari titok dolgában igy intézkedik az osztrák törvénymü:

A 11. §. az okozott kár kereséséhez, a törvényellenes cselekvés vagy kiaknázás ismétlésének vagy folytatásának

megtiltásához való igényt ad valamely üzleti vállalkozás alkalmazottjával szemben, aki a vállalatnak szolgálata révén megtudott üzleti vagy üzemi titkát a szolgálati viszony idejében elárulja, vagy vétkes könnyelmüséggel közlés vagy szabadjára hagyás utján nyilvánosságra hozza, vagy főnöke beleegyezése nélkül a saját vagy más vállalkozásában kihasználja.

Alkalmazott az is, akit kiképzés vagy kipróbálás kedvéért foglalkoztatnak, bár fizetéstelenül, és az is, aki jogi személyek üzte vállalatoknál a vezetésre vagy az ellenőrizésre hivatott.

A felbujtó és a büntárs is tartozik kártéritéssel, ha a rábirás vagy a közremüködés szándékos volt. Ezekkel szemben igényt ad a törvény, a titok kiaknázásának és továbbadásának megtiltására.

A 12. §. ezt mondja: Ha valaki kilépése után előbbi főnökének az alkalmazása révén reá bizott vagy az alatt más megengedett módon megtudott üzemi vagy üzleti titkát nem a saját vagy a mindenkori főnöke vállalkozásának czéljára avagy a saját hivatásbeli boldogulása kedvéért történt közléssel, haszonlesésből vagy az előbbi főnőke megkárositása végett szándékosan elárulja, akkor az előbbi főnök a közlővel szemben kárát keresheti és a törvényellenes cselekvés ismétlését megtilthatja.

Azt, hogy a törvényben körülirt szolgálati hüségen túlmenő titoktartás vagy a titok felhasználásáról való lemondás dolgában főnök és alkalmazott közt létesült szerződésszerü megállapodások mennyiben érvényesek és megengedettek, az általános jogelvek és az idetartozó törvényesen igénybevehető szabályok szerint kell megitélni.

14. §. A kártérités követelésének és a törvényellenes cselekmény ismétlése vagy folytatása megtiltásának joga van azzal szemben is, aki mások üzleti vagy üzemi titkát azok beleegyezése nélkül saját vagy egy harmadiknak vállalkozásában felhasználja vagy pedig egy harmadikkal az üzleti verseny kedvéért közli, feltéve, hogy azzal a közléssel vagy kihasználással vétkes bizalomszegést követ el.

Ezt a szabályt azonban nem lehet alkalmazni az előbbi munkaadó üzleti vagy üzemi titkának a szolgálati viszony megszünte után történt közlésére vagy kihasználására, hogy ha az azt elkövető a szolgálati viszony tartama alatt nem jogszerütlen uton jutott annak tudomására.

15. §. Ezenkivül kártéritésre és a törvényellenes cselekmény folytatásának vagy ismétlésének abbanhagyására kötelezhető bárki, aki másnak üzleti vagy üzemi titkát annak beleegyezése nélkül a saját vagy egy harmadik vállalkozásában felhasználja, vagy üzleti verseny kedvéért egy harmadikkal közli, hogyha a titoknak birtokába az alábbiakban körülirt törvényellenes módon jutott: 1. törvénynyel ellenkező saját cselekménye utján, 2. olyan közlés utján, mely közlés a közlőnek előtte ismeretes törvényellenes cselekményből levezethető, 3. idegen üzleti vagy üzemi berendezéseknek személyesen vagy pedig az ő utasitására elkövetett kilesése vagy egyéb, a jó erkölcsökkel ellenkező cselekmény utján.

17. §. Akinek kártéritésre joga van, az elmaradt hasznát is követelheti. Követelheti ezenkivül a joga érvényesitésére szolgáló és a czélnak megfelelő minden olyan jogi lépésének költségét, mely a tényállás megállapitására irányul. Követelhet mindezenfelül a szenvedett személyes sérelmekből kifolyó egyéni kárpótlást, illetőleg fájdalomdijat. Jogi személyek is felelnek. Akik felelőséggel tartoznak, akkor is perelhetők, ha nem ugyan személyesen, de az ő meghagyásuk folytán követtetett el a sérelem. Az is felel, aki türte a jogellenes cselekmény elkövetését.

E jogok egy év alatt évülnek el attól az időtől számitva, amikor a jogositott az elkövetést és az elkövetőt megtudta. A kártéritési igény pedig a kár megtudásától számitott 3 év alatt, ha azonban valamely a törvényben tiltott cselekmény révén valamely berendezkedés ez időn tul is fönnállana, az annak az eltávolitására, illetve a cselekmény folytatásának vagy ismétlésének megtiltására való igény egyáltalán nem esik elévülés alá. Az eljárásra 1000 K-án felül dologi illetékességük alapján a törvényszékeknek van hatáskörük, 1000 K-án alól a járásbiróságoknak.

A javaslat végrehajtási jogot ad azoknak is, akik, bár nem szerepeltek a perben, de jogczimük volt vagy lett volna az alperes elleni hasonló eljárásra. Azonkivül az abbanhagyásra szóló itéletek a marasztaltaknak költségén nyilvánosságra hozhatók.

A javaslat külön fejezetben, egyenkint külön felsorolja a büntetendő cselekményeket és kimondja, hogy vétség miatt egy héttől hat hónapig terjedő elzárással, vagy 50 K-tól 2000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel sujtja azt: 1. aki szándékosan és azért, hogy annak az üzemi vállalkozásának, amelyben alkalmazva van vagy volt, vagyoni kárt vagy saját magának, vagy egy harmadiknak vagyoni hasznot okozzon, valamely az alkalmaztatása folytán megtudott üzleti vagy üzemi titkot a szolgálati viszony fennállása alatt, a vállalkozás tulajdonosának beleegyezése nélkül egy harmadikkal közöl, vagy pedig a saját vagy egy harmadiknak vállalkozásában kihasznál; 2. azt, aki szándékosan és azzal a czélzattal, hogy saját magának vagy egy harmadiknak vagyoni hasznot szerezzen, egy idegen üzleti vagy üzemi titkot a saját vagy egy harmadik vállalkozásában kihasznál, ha annak birtokában az előző pontban körülirt természetü közlésnek vagy pedig egy idegen üzleti vagy üzemi berendezéseknek kilesése utján jutott.

A büntető eljárás megindítására nézve csak a kárositott vállalkozás tulajdonosának van inditványozási joga.

Dr. Dóczi Sámuel.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** befejezte *a sztrájk jogalapjáról* szóló vitát. Ezen az ülésen *Ágoston Péter* előadó reflektált a felszólalók ellenvetéseire és biráló megjegyzéseire, melyekkel szemben fentartotta korábban előterjesztett konkluzióit. Ezután *dr. Székely Ferencz* koronaügyész, ki a hét ülést igénybe vett vitában elnökölt, a vitát berekesztette; nagyérdekü záróbeszédében az előadók és felszólalók tanulmányainak méltatása keretében kiterjeszkedett a problema érdemére is.

Beszédjéből kiemeljük a következőket:

Az egész vita Agoston Péter előadó urnak felolvasásához alkalmazkodott, az érvek és ellenérvek az ő okfejtéséhez füződtek. Azért összefoglalásomnál is azt tartom szem előtt.

Első alaptétele az előadó urnak, hogy «a munkás a munkabéri szerződést kényszer hatása alatt és nem akaratának szabad elhatározása alapján köti.» E tétel bizonyitásául hivatkozik arra, hogy a munkás szegény és kénytelen munkát vállalni avégből, hogy maga és családja megélhessen, hogy rendes életmódjukat biztosithassák. Ha el nem fogadja a hatalmas munkaadónak sanyaru feltételeit, különösen a szerződés kötésekor ismeretlen és bármikor sulyosbitható munkarendjét, akár éhen is veszhet. Ha pedig elfogadja is, akkor sem ér czélt, mert amint a munkásosztály sorsa mutatja, rendes életmódját, mondjuk tisztességes megélhetését, nem tudja biztositani.

A kényszer, a szabad akarati elhatározás hiánya tehát — szerinte — kétségtelen és ezért az egyéni munkaszerződés a munkásra nézve nem kötelező: és a munka felmondás nélkül bármikor felelősség nélkül abbanhagyható. Ezzel kapcsolatban az előadónak második alaptétele az, hogy a munkások együttes (kollektiv) munkabéri szerződése sem feltétlenül kötelező a munkásokra nézve, mert — habár az együttesen szerződők elhatározási képességének szabadságát nem vonja kétségbe — szerződésük mindig a clausula rebus sic stantibus hallgatólagos kikötése mellett jön létre.

A dolgok állapota pedig különféle okból megváltozhatik. Majd a felvállalt munka teljesitése válik nehezebbé, majd a munkabér értéke fogyatkozik meg, annyira, amint a szerződés kötésekor előre látható nem volt; aminélfogva a munkabér a munkásnak tisztességes megélhetését többé nem biztositja.

Minthogy pedig a munkásnak a tisztességes megélhetésre és helyzetének fokozatos javitására joga van, minden munkaszerződés azzal a hallgatólagos kikötéssel jön létre, hogy csak addig érvényes, mig e czélt biztositja: ennek megszüntével tehát a munkások szerződésüket joggal megszeghetik, a feltételek ujabb megállapitását követelhetik és e végből bármikor sztrájkba léphetnek.

Annak meghatározása, hogy mi a tisztességes megélhetés és mikor nem elég erre a megállapitott munkabér, az előadó szerint az egy ágban alkalmazott munkások többségétől függ. E többségre azonban a sztrájk elhatározásánál tényleg szükség nincsen, mert — ugymond — a sztrájk különös természete már most ugy fejlődött, hogy jóllehet, a sztrájkot nem a munkások többsége határozta el, és jóllehet a munka feltételeit sokan elfogadnák, a sztrájkon kivül állók még sem vállalnak munkát, miután a munkások már most elismerik egymás közt a sztrájkolóknak azt a jogát, hogy a sztrájk vé-

geztével visszatérhessenek helyükre. Az előadó tehát — ugylátszik — a sztrájkon kivül álló munkásoknak a munkába lépéstől való tartózkodását a sztrájkolókhoz való csatlakozásnak veszi, és ekképp a többséget utólag létrejöttnek tekinti.

Erre támaszkodva azután azt mondja, hogy a sztrájknak már van naturális jogi tartalma, és a sztrájkjog tulajdonképen már teljesen ki van fejlesztve.

Az előadó urnak ezt az okfejtését egész terjedelmében még azok a felszólalók sem fogadták el, akik egyébként a sztrájkot szükségesnek és más okokból igazolhatónak tartják. Még kevésbbé fogadták el azt az ellenfelek. És a vita folyamán mind a két részről igen erősen domborodott ki az a felfogás, hogy az előadó, több felhozott igazságából helytelen következtetést vont le.

Igy abból, hogy a munkás általában véve szegény és reá szorul a munkára, még nem következik, hogy a szerződés megkötésénél minden munkás oly kényszer alatt áll, mely akaratának szabad elhatározását kizárja, mert a munkaadó is reá szorul a munkásra, néha jobban mint a munkás ő reája, sőt nem is mindig olyan hatalmas a munkaadó, mint az előadó kivétel nélkül állitja, és igy a munkaszerződés megkötésénél rendszerint szabad megalkuvás esete forog fenn. Ha pedig kivételesen a munkaszerződés megkötésénél csakugyan ellenállhatlan kényszer forgott volna fenn, vagy az akkor ismeretlen munkarend váratlanul sulyos volna, avagy a szerződés folyamán a munkaadó egyoldaluan sulyosabbra akarná változtatni: a szerződést a munkás a polgári jog szerint is felbonthatja, illetőleg a sulyosabb uj feltételeket elfogadni nem köteles.

Ehhez tehát semmi különös uj magánjogi elmélet nem szükséges.

De nem támogatja az előadó álláspontját a büntetőjog teréről vett az a jogszabály sem, mely szerint az éhhalállal küzdő embernek élelmi szer lopását nem büntetjük; mert igaz ugyan, hogy ez a szabály a munkásra nézve is áll, ha valóban ily helyzetbe jut: ámde ez csak kivételes eset lehet és ezért nem általánositható; ha pedig a munkás csak elképzeli, hogy amennyiben szerződést nem köt, esetleg éhen is halhat, még nem is jutott a végszükség állapotába: annál kevésbbé, mert éppen a szerződés megkötésével és megtartásával kerüli el az éhhalált; helyzetének javitásáról pedig szerződésének lejártával lehet gondoskodnia.

Tehát a vita ezen ágának eredményeképen dr. Ferenczi Imre tagtársunkkal — az előadó urnak különben egyik legbuzgóbb hivével — egyetértőleg konstatálhatom, hogy az előadó urnak a szabad akarati elhatározás hiányára állapitott egész okoskodása csődöt mondott.

Hasonló ellentét fejlődött ki a vita folyamán a kollektiv munkabéri szerződések felbontására nézve is.

Azt a mai jogrendszer is elismeri, hogy ha a szerződés feltételei oly lényegesen megváltoznak, hogy azoknak teljesitése lehetetlen, vagy a szerződő felek bármelyikére az ellenszolgáltatással kellő arányban nem álló terhet ró, akkor a szerződés megszüntetendő vagy módositandó: ámde ebből — az előadónak több hive szerint — sem következik, hogy minden kollektiv szerződés a munkásokra nézve ilyennek vélelmezendő és ennélfogva akár csak a munkások többsége által is egyoldaluan rögtönösen felbontható. Még kevésbbé bontható fel a kollektiv szerződés, ha azt nem is a munkások többsége határozza el; mert a sztrájkon kivül álló munkásoknak a sztrájktöréstől való tartózkodása még csatlakozásnak nem minősithető, hanem — tapasztalat szerint — inkább a sztrájkolók kegyetlen boszujától való félelemnek tulajdonitandó. A tarthatatlan szerződés felbontását tehát — a felek méltányos megegyezésének hiányában — mindig csak a bíróság mondhatja ki.

Egyébként pedig a vita közben előtérbe lépett felfogás szerint a kollektiv munkaszerződést mind a két szerződő félnek, munkaadóknak ugy mint a munkásoknak, meg kell tartani, és igy a szerződés megszegésével eszközölt munkáskizárás éppen oly törvénytelen, mint a szerződés megszegésével rendezett sztrájk.

Ezek szerint a szerződésszegő sztrájknak jogalapja még távolról sincs megalkotva; és ily értelemben, mint az előadó ur tervezi, hogy t. i. a munkások szerződésüket akkor szüntethessék meg, amikor nekik — saját érdekükben — ugy tetszik, tán soha sem jön létre.

Maga az előadó ur mondja, hogy a sztrájk gazdasági harcz, és általános természetét a háboruval való összehasonlitás révén ismerhetjük fel a legkönnyebben. Ebben a felfogásban az előadónak elvtársai szintugy, mint ellenfelei osztoznak, azzal a különbséggel, hogy az előbbiek a törvényesség mázával akarják bevonni, mig az utóbbiak puszta törvénytelenségnek tüntetik fel.

Nézetem szerint is a szerződésszegő sztrájk nem jogterületen, hanem harcztéren mozog. A munkásoknak tilos erőpróbája ez, mely egyszer-másszor sikerre vezethet, és tartós békét biztosithat, de alapjában véve jogosnak el nem nem ismerhető.

Szó esett a vita folyamán arról is, hogy a munkabéri, mint magánjogi szerződésnek megszegése az általános jogelvek szerint büntetéssel sujtható-e?

Hogy e választ elfogulatlanul megadhassuk, a jog lényegéből kell kiindulnunk.

Az ember életét csak társas együttlétben tarthatja fenn, ebben használhatja ki leginkább a természetet, ebben fejlesztheti ki legjobban erkölcsi és szellemi tulajdonságait, és ezért kétségtelen, hogy mind a természeti szükség, mind az ész parancsa szerint a társas életre van utalva. Ámde az emberi vágyak és szenvedélyek természetünknél fogva féktelenek és szabadságunkat meghatározó szabályok nélkül társas együttlétünk előnyeit megsemmisitenék: minélfogva az is bizonyos, hogy a szabadságunkat korlátozó jogszabályoknak megalkotását az emberi természet szükségessé teszi.

A mondottakból következik, hogy mindaz jogos, ami általában alkalmazva az embernek mint szabad lénynek társ együttlétével nem ellenkezik.

A jogszabályoknak azonban szankczióra van szükségük. És ennek minőségére és mértékére nézve jogelvünkből az következik, hogy olyan és annyi alkalmaztassék, aminő és amennyi a fenforgó társadalmi viszonyok között a joguralmat biztositja.

Igen találóan fejezi ki ezt Ihering «Der Zweck im Recht» czimü munkájában, midőn azt mondja, hogy: «A jogtalan cselekménynek büntetendő volta ott kezdődik, ahol a büntetést a társadalom érdeke megköveteli: és ha a kölcsönös érintkezésben a hüség és becsületesség másképp fenn nem tarthatók, büntetésnek kell bekövetkeznie.»

Ezzel megkaptuk kérdésünkre a választ, hogy t. i. szükség esetén közérdekből a munkabéri szerződés megszegése is jogszerüen poenalizálható.

Jogi életünk más terén is megtaláljuk e jogelv alkalmazását. Hogy csak egy szembeszökő példát hozzak fel: a haderő részére eszközlendő szállitás iránt valamely hatósággal kötött szerződés megszegése, ha béke idején történik, csak magánjogi következményekkel jár, ellenben háboru idején a nagyobb szankczió szükségénél fogva a Btk. 457. §-a értelmében két évig terjedhető fogházzal és kétezer frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik.

Jogi szempontból tehát a büntetés alkalmazása ellen kifogást tenni nem lehet: és az csak attól függ, hogy az adott viszonyok között a jogállapot létesitésére és fentartására igazságügyi politikai szempontból czélszerünek mutatkozik-e, amely kérdést természetesen a törvényhozásnak kell eldöntenie.

Mulasztást követnék el, ha végül röviden fel nem emliteném azon életrevaló eszméket, melyeket a szónokok a sztrájk kérdés társadalmi oldalának megvilágitására és megoldására felhoztak; mert megvagyok győződve, hogy azoknak megvalósitása a sztrájkmozgalmaknak élét venné, a legritkább esetekre szoritaná és jogi szabályozását feleslegessé is tenné.

Ilyen a munkás könnyebb megélhetésének biztositása, olcsó munkáslakások épitése, a legszükségesebb élelmi czikkeknek olcsóbbá tétele, és nagyobb városokban a közlekedésnek megfelelő szabályozása által.

Továbbá a munkások szakszerü kiképzésének fokozása, mely czélra, ha az állami és községi intézetek nem elégségesek, a külföld példája szerint, szakszervezeti pénztárukat is igénybe vehetnék; miután ebből valószinüleg több hasznot meritenének, mintha pénzüket a sokszor teljesen eredménytelen sztrájkok rendezésére forditják.

E magasabb képzettség azután nemcsak jobb keresetet biztositana, hanem nagyobb higgadtságot és mélyebb belátást is kölcsönözne a munkásoknak, minek következtében érdekeiket jogsértés, erőszak és az ezekkel járó bajok nélkül is, békés megegyezéssel, esetleg pártatlan munkaügyi bíróságok döntésének igénybevételével, gyorsabban és a sztrájkkal járó nagy áldozatok nélkül elérhetnék, amint azt több ország példája mutatja.

Vajha minél előbb nálunk is a kölcsönös bizalom és

méltányosság szelleme foglalná el a lelkeket, hogy társadalmunk boldogságát a lehető legrövidebb idő alatt elérhetnők.

Ha a Magyar Jogászegylet nemcsak a jogi kérdés tisztázásához, hanem a bizalom és méltányosság szellemének kifejlődéséhez — amint szeretem hinni — hozzájárult: munkánk nem veszett kárba. Ugy legyen.

— **Az orvosi vélemények szubjektivitásai** czim alatt dr. Salgó Jakab egyetemi magántanár a «Gyógyászat» legutóbbi számában érdekes czikket közöl. Többek közt kifejti Salgó, hogy a birói itélet megformulázása nem lehet az orvosi vélemény föladata. Az orvosi szakértő csak az észleleti adatokat szolgáltassa, amelyeket a biró mérlegelni és értékesiteni tartozik.

Minél kétesebb valamely véleményezendő eset, annál kimeritőbb és pontosabb legyen az orvosi vizsgálat és a vizsgálat szolgáltatta anyag. Szolgáltassunk minél több észlelési adatok, magyarázzuk meg az egyes adatok tapasztalati jelentőségét és tárjuk fel orvostudományi értéküket, de ne formulázzuk végvéleménnyé, hanem engedjük át vizsgálatunk eredményét a birónak, hogy saját maga birálja meg az adatokat és saját maga vonja le azokból a maga véleményét, birói itéletét. Az ilyenképpen létrejött véleménynek is lesznek szubjektivitásai, mert a biró is csak személyes birálatának és tudásának alapján fogja levonni az orvosi vizsgálat szolgáltatta adatokból a végkövetkeztetést, de ez az ő müködésének természetéhez tartozik és ezért a felelősség csak őt illeti. Az orvosi müködéshez azonban nem tartozik a biró esetleges fogyatkozását fedezni és az ő felelősségét elvállalni olyan határozott jogi véleménynyel, melyre vizsgálatának adatai az orvosszakértőt sem nem képesitik, sem föl nem jogositják.

— **Hitelbiztositéki okiratok reformja** czim alatt Káplány Géza nyug. kir. táblai biró, jelenleg budapesti ügyvéd, a szerkesztésében megjelenő *Telekkönyv* czimü szaklapban nagyobb tanulmányt tett közzé, melyben azt fejtegeti, hogy a hitelbiztositéki okiratban érvényesen lehet kikötni, hogy a hitelbiztositéki jelzálogjog nemcsak az azt kiállitó akkori telekkönyvi tulajdonos, hanem az ő jogutóda által igénybe veendő hitel biztositására is szolgál. Ez a kikötés telekkönyvileg is feljegyezhető.

— **Tanulmányok az angol magánjog köréből** czimen dr. Wittmann Ernő ujabb dolgozatot tesz közzé. Ebben az angol jognak a kártéritési jogra vonatkozó elveit ismerteti a törvényeknek és a joggyakorlatnak érdekes bemutatásával és elemzésével. Meglehetősen visszamaradt kártéritési jogunkra bizonyára nem lesznek hatásnélküliek az angol jogra vonatkozó érdekes adatok, amelyeket szerző rendkivül vonzó előadásban dolgozott fel.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák büntető törvénytervezet** megvitatását e héten folytatták.

A visszaesésre nézve a tervezet azon rendelkezést tartalmazza, hogy akár egy, akár több visszaesés mindig sulyositó körülmény. Ugyanazon büncselekménybe vagy hasonló indokból elkövetett büncselekménybe való visszaesés a büntetési tétel emelését idézi elő. Ezen tárgynál az egyes felszólalók álláspontja közt csaknem áthidalhatatlan ellentétek merültek fel. Több oldalról sürgetik dologházaknak, valamint a javithatatlan bünösök részére külön intézeteknek felállitását. Ezen intézetekbe kellene állandóan vagy legalább is tartósan internálni a szokásszerü visszaeső bünösöket.

A *korlátozott beszámithatóság* a tervezet szerint csak enyhitő körülmény, mely a büntetés kimérésénél a rendes büntetési keretek korlátai között vétetik figyelembe.

Löffler, Makariewicz és még többen nem tartják kielégitőnek a tervezet álláspontját, mert ez nem számol a korlátozott beszámithatóság fogalma alá eső hosszantartó beteges állapottal. Ajánlják, hogy ilyen hosszantartó beteges lelki állapot esetén a büntetés után, vagy annak helyébe a büntettes elkülönitése (Verwahrung) alkalmaztassék. Lammasch a tervezet álláspontját védi és többek között felhozza, hogy bíróságok praeventiv rendszabályok alkalmazására biráskodási funkciójuk természeténél fogva nem alkalmasak. Löffler ezzel szemben utal arra a tapasztalati tényre, hogy a közigazgatási hatóságok ezideig tehetetlenek a közveszélyes korlátozott beszámithatóságu büntettesekkel szemben és hogy csak a bíróságoknak függetlensége és objektivitása nyujthat garanciát az egyéni szabadságba oly mélyen belevágó rendszabály alkalmazásánál, aminő az egyén sequestrációja. A bizottság többsége a tervezet álláspontját fogadta el.

Az igazságügyminiszter megfontolandónak tartja Lenz tanár javaslatát, hogy a fiatal jogászok a psychiatriában kiképeztessenek.

Az elmebeteg büntettesekre és az iszákosokra a tervezet álláspontja az, hogy a büntettesek, kik beszámithatatlanság miatt felmentettek, állami elmegyógyintézetbe utaltatnak, ha sulyosabb büncselekményt követtek el és tarthatni attól, hogy ujabb büncselekményt követnének el. Ide utalandók azok is, kik a büntetés végrehajtása közben lettek elmebetegek. Az elmebetegek az iszákosoktól külön tartandók. A beutalás és a kibocsájtás felett a bíróság határoz.

Élénk vitát provokált a *részességre* vonatkozó intézkedések megvitatásánál a beszámithatatlan egyén felbujtójának és a felbujtás kisérletének büntethetősége. A tervezet szerint büntettetik a felbujtó akkor is, mikor a tettes büntethetősége valamely okból, pld. beszámithatatlanság, gyermekkor, tévedés okából ki van zárva. A felbujtás kisérletét a tervezet szintén bünteti, de nem általában, hanem csak meghatározott büncselekmények esetén, mint delictum sui generist, még pedig enyhébb büntetéssel.

Löffler kifogásolja, hogy a tervezet a felbujtás kisérletét nem bünteti minden esetben. Hoegel a tervezet álláspontját védve kijelenti, hogy gyakorlati okokból korlátozták a felbujtás kisérletének büntethetőségét, mert a büntethetőség általánositása állandó zsarolások veszélyét vonná maga után. Amschl a felbujtás kisérletét csak abban az esetben büntetné, ha a felbujtás irásban, vagy vagyoni előny igérésével történt.

A *kisérlet* megvitattatásánál Gleispach és Makariewicz a törvényes definiczió mellőzését inditványozzák. Hoegel ellenzi az inditványt, mert a biró számára meg kell vonni a határt az előkészületi cselekmények és a kisérlet között. Löffler hiánynak tartja, hogy a tervezet nem foglalt állást, vajon a kisérletet a tett objectiv veszélyességére való tekintettel, vagy a tettesnek a tettben megnyilatkozó subjectiv veszélyességére való tekintettel bünteti-e. Löffler kivánatosnak tartaná a tervezet állásfoglalását az utóbbi irányban. E kapcsolatban megvitatták az alkalmatlan tárgyon és az alkalmatlan eszközzel elkövetett kisérletet.

A *jogos védelem* megvitatásánál a tervezettel szemben több módositást ajánlottak. Inditványozták, hogy különbséget kellene tenni a szándékos a gondatlan és a minden dolus nélküli támadás között. A két utóbbi esetben a védelem jogát korlátolni kellene. A méltányosság követelményének jelölték meg, hogy a jogos védelem jogát a hivatali kötelesség megsértésének azon eseteiben is megadják, melyek csak kihágást állapitanak meg (a tervezet csak azon hivatali viszszaélések ellen adja meg a védelem jogát, melyek büntettet vagy vétséget állapitanak meg).

A végszükség tárgyalásánál inditványozták, hogy az enyhitő körülmény legyen oly esetekben, mikor teljes büntetlenséget nem eredményez. Megvitatták a végszükségre vonatkozó rendelkezések kiterjesztését a becsület védelmére is.

— **Az osztrák legfőbb bírósághoz** a kormány több kiváló ügyvéd kinevezését tervezi. A kormány által hivatalosan bejelentett ezen terv birói körökben nem nagy rokonszenvvel fogadtatott, de Klein igazságügyminiszter ragaszkodik szándékához, melytől a judikatura felfrissülését várják.

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 22 szám. Budapest, 1907 május 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A cheque-enquête. — Két kérdés a cheque-jog köréből. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Törvényjavaslat a chequeről. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A cheque-enquête.

Günther Antal igazságügyminiszter állásának elfoglalásakor készen találta a cheque-törvényjavaslatnak dr. Halász Sándor miniszteri tanácsos által készitett előadói tervezetét s első tényeinek egyike volt ezen előadói tervezet alapján, a cheque-törvény alapelveinek megvitatása czéljából előzetes szakértekezletet összehivni. Ez által az uj igazságügyminiszter annak szolgáltatta tanujelét, hogy a jelenlegi kormány a cheque-nek törvényhozási szabályozását nem csak szükségesnek, de sürgősnek is tekinti.

A kontinentális államok tulnyomó részben hosszabb ideig bizonyos tartózkodást tanusitottak a cheque-jognak külön törvény utján leendő önálló szabályozása iránt. Az a felfogás látszott érvényesülni, hogy a cheque-re külön törvényt hozni csak akkor czélirányos, amikor már van oly számot tevő forgalma a cheque-nek amely annak jogi rendezésére megfelelő alapot szolgáltatni alkalmas, nehogy a még csak csirájában levő cheque-forgalomra bénitólag hathasson a törvényalkotásnak esetleg talán merevebb és a gyakorlati élettel nem számoló szabálya. Németországban még jelenleg sincs külön törvénye a cheque-nek, és az elkészült többféle javaslat még mindég a vita anyagát képezik. Ausztriában az elmult 1906. évben hozták meg a cheque-törvényt.

Minálunk a dr. Halász Sándor által elkészitett előadói tervezet az igazságügyi javaslatnak tára, mint az igazságügyi közlöny melléklapja 1903. évben megjelent első számában lett hivatalosan közzétéve, kimeritő, szakavatott indokolásával együtt.* Az indokolásban közölt és az óta is folytatólagosan összegyüjtött statisztikai adatok a cheque-forgalomnak hazánkban is már oly emelkedéséről tesznek tanuságot, hogy számottevő forgalomról számolhatunk be. A várva-várt valutarendezésnek kérdésével pedig elválaszthatlan kapcsolatban áll, sőt a valuta rendezésének mintegy előfeltételét képezi, a készpénzfizetést helyettesitő cheque-intézménynek fejlesztése. Ilyen körülmények között az érdekelt pénzügyi és gazdasági körök minálunk is mindinkább hangoztatják a szükségét a cheque-intézmény legislativ rendezésének, annak a jogi szabályozás biztos alapjára való helyezésének.

Örömmel kell tehát fogadni azt, hogy a cheque enquête egybehivásával az igazságügyminiszter egy lépést tett előre a gazdasági jelentőségére nézve annyira fontos cheque nek törvényalkotása érdekében.

A szakértekezlet folyó évi április hó 18-án kezdette meg tanácskozásait és három napon át részben magának az igazságügyminiszternek, részben Meskó László államtitkárnak elnöklete alatt ülésezett. Meg lettek hiva az értekezletre mindazok, akik a cheque törvényalkotásának elméleti és gyakorlati szempontjai felől hivatva lehetnek véleményt nyilvánitani. Részt vettek a jogászi elemből azok, akik főleg a hiteljogi szakkal mint birák, tanárok, vagy ügyvédek kiválóan foglalkoznak, továbbá a budapesti elsőrangu pénzintézetek képviselői.

A szakértekezleten tulajdonképpen nem a cheque előadói tervezete a maga egészében képezte tanácskozás tárgyát, hanem ugy, amiként az az osztrák javaslatnál is történt, a cheque-jognak fontos és vitás kérdései tétettek vita tárgyává. A kérdések 9 pontban lettek feltéve. Azt véljük, hogy a cheque-intézmény bővebb megismerése és általánositása érdekében teszünk szolgálatot azáltal, hogy a feltett kérdéseknek egyenként való közlésével, minden egyes kérdésre nézve, azok megvilágitására szolgáló magyarázatok és elvi álláspontok kapcsán, a szakértekezlet állásfoglalását közzé tesszük. A feltett és megvitatott kérdések a következők voltak:

I. Bárkire lehessen-e chequet intézni, vagy a passiv chequeképesség a személyek bizonyos kategoriáira (bankok, bankárok) korlátozandó-e?

Utalványozott a chequen az a személy, amelyet a kibocsátó a végből jelöl meg, hogy ez a cheque birtokosának a cheque ellenében, készpénzfizetést, vagy amennyiben a meghagyás elszámolásra irányul, a készpénzfizetés helyett, a jóváirást eszközölje.

A feltett kérdés annak a megoldását tárgyazza, hogy az utalványozottként a chequen kijelölendő személynek minősitése, abból a szempontból, hogy a cheque-törvény szabályai alá eső érvényes chequeről van-e szó, — a törvénynek kifejezett rendelkezésével korlátoztassék-e vagy sem?

A vélemények e kérdésben felette szétágazóak, s az egyes törvényhozások különféle rendszert követnek. A passiv chequeképességet korlátozza az Ausztriában 1906. évben hozott cheque-törvény, amelynek 1. §-a szerint, csakis a postatakarékpénztár, valamely nyilvános bank, vagy pénzeknek idegen számlára való átvételére alapszabály szerint jogosult más intézet és azok a bejegyzett czégek, amelyek iparszerüleg bankár ügyletet folytatnak, jelölhetők ki utalványozottként, s a más személyre történt utalványozásnál a chequetörvény rendelkezései már nem nyernek alkalmazást s az iratból esetleg fennálló jogviszonyra, az általános polgári vagy a kereskedelmi törvény rendelkezései irányadóak. A külföldi törvények közül korlátozzák a passiv cheque-képességet még az angol (a bankárokra és bankokra), az olasz, holland (hitelintézetekre, kereskedőkre) a portugál, és az északamerikai. Ellenben mellőznek bármely megszoritást az utalványozottként kijelölhető személy minősitésére nézve s ezt semmiféle feltételhez sem kötik, a franczia, belga, svájczi, spanyol, svéd és norvég, és a román törvények. Németországban, hol mindezideig chequetörvény hozva nem lett, az elkészitett törvényjavaslatok szintén nem állitanak fel korlátokat az utalványozott személyére nézve.

A mi cheque-törvényjavaslatunk előadói tervezetének 1. §. 2. pontja a chequen az utalványozott személyének puszta megjelölését kivánja, de ennek minősitésére nézve

* Ezen tervezetet l. lapunk jelen számában.

semmiféle feltételeket nem állit fel, s igy eltérőleg az osztrák törvénytől, a passiv chequeképesség szabadságának álláspontján áll. Csupán a bélyegmentesség tekintetében állit fel korlátokat, amennyiben a 22. §-a szerint a teljes bélyegmentességet csakis olyan chequere nézve adja meg, amely az alapszabályai értelmében pénznek folyószámlára való átvételére jogositott belföldi pénzintézetre (postatakarékpénztár, bank, takarékpénztár, szövetkezet) van utalványozva.

Az előadói tervezetnek indokolásából az a benyomás nyerhető, hogy a korlátozás nem annyira elvi okokból, mint inkább a feltételek megállapithatása iránt fennálló technikai nehézség miatt lett elejtve.

Előre bocsátja ugyanis az indokolás, hogy nem zárkózik el az elől a tény elől, hogy a cheque éppen azokban az államokban (Anglia, az északamerikai Egyesült-Államok) nyert legnagyobb elterjedést, ahol a törvény a passiv cheque képességet megszoritja, korlátozván azt a bankügyletekkel hivatásszerüen foglalkozó azokra a közegekre és intézményekre, amelyeknek közremüködésével biztositható kizárólag annak a czélnak az elérése, hogy a cheque lehetőleg mint beszámitási eszköz is juthasson érvényre. A cheque összes előnyét és erejét, csak a giro- és clearing-forgalommal kapcsolatosan fejtheti ki, a giro-forgalom létesitésére pedig kétségkivül a bankok a legalkalmasabb közegek. Mégis czélszerübbnek vélte, hogy az utalványozott személyére nézve törvényes korlátokat ne emeljen azért, mert, amint kifejti, azokat a jelentékeny gazdasági eredményeket, amelyekkel a cheque-forgalomnak a bankoknál való központositása jár, nem látja veszélyeztetve akkor sem, ha a passiv chequeképesség megszoritás alá nem esik, mivel több mint valószinü, hogy a gazdasági szükség folytán a cheque-forgalom minden kényszer nélkül is arra az utra irányittatik, ahol a legtöbb előnynyel találkozik. De — mondja továbbá az indokolás, — nem hagyható figyelmen kivül, hogy a chequet főleg a kibocsátóba helyezett bizalom folytán fogadják el, aki visszkereseti kötelezettség alatt áll, mig az utalványozott ellen, aki a kibocsátónak tulajdonképen csupán végrehajtó pénztári közege, a tervezet nem is ad a cheque-birtokosnak közvetlen kereseti jogot. (Az utalványozott elleni kereseti jog a V. kérdés alatt lesz tárgyalva.) Eszerint a cheque-intézménynyel való esetleges visszaélés lehetősége nem az utalványozott személyében keresendő. Másfelől az utalványozott külön minősitését jogi szempontból nehézségbe ütközőnek véli azért, mert feltételezné a bank és bankár fogalmának szabatos körülirását, amire nézve pedig törvényes meghatározásunk nincsen és a forgalom mentől gyorsabb lebonyolitásának érdeke aligha mozdittatnék elő, ha adott esetekben vita tárgyát képezhetné az, vajjon az utalványozott tarthat-e igényt a bank vagy bankár jellegére vagy sem? Ezekből az okokból a tervezet nem köti semmiféle feltételhez a passiv cheque-képességet. Hogy azonban a gazdasági czélt a maga részéről is előmozditsa, illetékjogi rendszabályt vett fel, (22. §.) mely azáltal, hogy a bankintézeteknek bizonyos körülmények között teljes bélyegmentességet biztosit, előreláthatólag hatásos eszköznek fog bizonyulni arra, hogy magát a forgalmat tulnyomó részben a bankintézetekhez terelje.

A hazai chequejog-irodalomban dr. Sichermann Bernát kassai ügyvéd, a cheque-törvényjavaslat előadói tervezetéről a magyar jogászegyletnek 1903. évi márczius 22-iki ülésében tartott felolvasásában állást foglalván a passiv cheque-képesség szabadsága mellett, nyomatékos érvet hozott fel a korlátozás ellen, reá mutatván arra, hogy a cheque irásbeli formálszerződés lévén, magából az okiratból mindenki által felismerhetőnek kell lenni a cheque érvényességi kellékének. Már pedig ha a passiv cheque-képesség a törvény által, mint ahogy azt az osztrák törvény rendeli, magának a cheque érvényének a rovására megszorittatik, az, aki egy okiratot cheque-képen megszerez, az igen sok esetben kétségben lesz a fölött, vajjon az okirat érvényes chequet képez-e, mivel az utalványozottnak a törvény által előirt különös minősége, hogy tudniillik bankár-e, vagy bank-e, magából a chequeből nem fog rendszerint előtünni. Ebből arra a következtetésre jut, hogy miután ennek a fontos körülménynek mindenkori kipuhatolása, a cheque ügyleteknek a modern forgalom igényelte gyors lebonyolitása mellett, nem lesz eszközölhető, a megszoritás a gyakorlatban azt eredményezné, hogy a cheque-utalványozotti képesség, csak egyes országosan ismert bank kiváltságos jogává válnék, amit pedig a javaslat és pedig helyesen, kerülni óhajt. Az angol gyakorlatra hivatkozás nem találó, mert az angol definitio szerint a cheque elsősorban látra szóló váltó, ha tehát in concreto ki is derülne, hogy az utalványozott nem bankház, akkor az angol jog szerint az illető okmány nem cheque ugyan, de még mindig váltó, minthogy pedig a kibocsátó és forgató felelőssége a váltó alapján is legalább ugyanoly szigoru, ezeknek bizonyára nem áll érdekükben azon kifogással előállani, hogy az utalványozott a chequen nem bankár.

Az *értekezleten* a passziv cheque-képesség korlátozásának kérdésére nézve megoszlottak a vélemények. A felszólalók közül 10-en a tervezet álláspontjának megfelelően az utalványozott minősitésének általánositása, 7-en a korlátozás mellett foglaltak állást. Az utóbbiak főleg az értekezletre meghivott jogászi elemből kerültek ki: Nagy Ferencz egyetemi tanár, a birói karból Décsey Zsigmond curiai tanácselnök, Beck Hugó curiai biró, Bubla Ferencz táblai tanácselnök, Baumgarten Károly táblai biró tartották szükségesnek a korlátozást. Ezekkel szemben éppen a fővárosi elsőrangu pénzintézeteknek képviselői tulnyomó számban, köztük az osztrák-magyar bank budapesti főnöke Elischer Gyula és a budapesti Giro- és Pénztári egylet rt. ügyvezető igazgatója Prager Gyula, amely körök ezidőszerint gyakorlatilag főképpen foglalkoznak a cheque-üzlettel, szólaltak fel a cheque-képesség szabadsága mellett, s ezeknek ily irányu állásfoglalása mindenesetre a kérdés megoldásánál objektivitásuknak szolgáltatja kétségtelen tanujelét, mivel talán a pénzintézeteknek sajátlagos érdeke a korlátozás volna, azért, hogy a korlátozás mellett lehetőleg az ő üzleti körükbe terelődjék a cheque-forgalom.

Azoknak, akik az utalványozotti minősitésnek törvényi korlátozása mellett nyilvánitottak véleményt, fő érvük az volt, hogy hazai közgazdasági viszonyaink között chequet ugy sem igen fognak utalványozni másokra, mint bankokra vagy bankházakra és igy a törvény az utalványozotti minősitésnek általánositásával egy nem létező állapotot szabályozna. De különben nem is tartják kivánatosnak, hogy korlátozás hiányában esetleg olyan mederbe tereltessék a chequeforgalom, hogy a visszaéléseknek tág tere legyen. Nem lehet nézetük szerint elzárkózni attól sem, hogy Ausztriában, ahol a közgazdasági viszonyok mindenesetre fejlettebbek s igy inkább megtehették volna, nem tartották czélszerünek az általános passziv cheque-képességet, az osztrák példa pedig minálunk is iránytadó lehet. A korlátozás mértékére nézve azonban ennek a rendszerének a hivei is eltérő véleményben voltak. Egyesek az osztrák mintának alapul vétele mellett szólaltak fel, mások még szükebb körre való szoritást tartottak szükségesnek és pedig, hogy csupán a bejegyzett czégek vagy a postatakarékpénztáron kivül csupán a nyilvános számadásra kötelezett pénzintézetek, de ezek is esetleg egy bizonyos nagyobb összegü alaptőkének befizetésétől feltételezetten szerepelhessenek a cheque-n utalványozottakként.

Az előadói tervezetnek az általános cheque-képesség álláspontján levők reá mutatnak azokra a nehézségekre, amelyekbe ütközik a qualifikáczió törvényes meghatározása és hogy a cheque forgalmát kártékonyan befolyásoló bizalmatlanság merülne fel a cheque ellen a cheque-vevők részéről, ha a cheque érvénye olyan anyagi kelléktől tétetnék

függővé, amely magából a cheque-ből nem tünik elő s igy sok esetben kétségessé volna tehető, hogy igazi chequeről van-e szó? A visszaélések lehetőségét illetőleg utaltak arra, hogy a korlátozás hivei a korlátozással a cheque-birtokosok érdekeit óhajtják megvédeni, olyan visszaélést azonban, amelynek a cheque-birtokos és igy közvetve a cheque-forgalom vallaná kárát, tulajdonképpen nem is a cheque utalványozottja, hanem ha egyáltalán felmerül, leginkább csakis a cheque kibocsátója követhetne el, mivel az utalványozott esetleges visszaélései rendszerint vissza fognak hárulni a cheque kibocsátójára, aki ellen a cheque birtokosa a cheque be nem váltása esetén azonnal fizetési visszkeresettel élhet. Magának a kibocsátónak képezi főérdekét az ő utalványozottja személyének a megválogatása és a cheque birtokosának, ha a kibocsátó jó, meglehetősen közönbös a kibocsátó által utalványozottként kijelölt annak a személynek a minősége, amelynél ő a kibocsátó utalványa alapján a fizetést keresi. De másfelől a cheque-szerződés, a kibocsátónak az utalványozott iránti bizalmán alapulván, a cheque-forgalom keretén belől, — ugy mint eddig is történt — önmagától fog kialakulni az utalványozotti kijelölésre alkalmas és bizalomra érdemes intézetek és személyek kategóriája, amelyeknek körében a cheque-forgalom összpontosulni fog. Amint tehát szerencsésen oldja meg a kérdést a tervezet és a cheque-forgalom előnyére tér el az osztrák törvénytől az által, hogy a passiv cheque-képességet egyfelől nem érinti, másfelől pedig a pénzintézetekre szóló chequeknek biztositja a bélyegmentességet, s igy nem állja utját annak, hogy a chequeforgalom a pénzintézetek körén kivül is fejlődhessék, de másrészt előmozditja annak a bankoknál és a pénzintézeteknél való összpontositását.

Az értekezleten a chequeképesség kérdésére vonatkozó vita befejeztével az elnöklő igazságügyminiszter ur kijelentette, hogy a mi közgazdasági viszonyaink között a maga részéről a korlátozást kivánatosnak véli. Anglia és Hollandia példájára hivatkozott, ahol éppen a korlátozás mellett a cheque-forgalom oly nagy mértékben ki van fejlődve. A Franciaországra való hivatkozás, ahol ami viszonyainktól annyira eltérő viszonyok állanak fen, a chequeképesség általánositása mellett nézete szerint nem lehet találó. A hazai viszonyaink mellett a korlátozás ellenzői által felhozott aggodalmaktól nem tart. A korlátozás mértékének a megállapitása czéljából azonban ujabb tárgyalást tart szükségesnek.

Két kérdés a cheque-jog köréből.

I.

A cheque-szabadságról.

Az iránt nem foroghat fenn kétség, hogy a cheque gazdasági rendeltetését csak akkor tölti be, ha bankra van intézvényezve. Ott, ahol az idegen pénzek konczentrációja a chequeforgalom által megvalósitandó czélok köréből kiesik, ahol a giróforgalom előnyei egyszerüen nem létezőknek tekintendők, ott oly minimumra redukálódnak az elérhető hasznok, hogy az emellett keletkező veszélyek majdnem egészen lerontják a cheque értékét. Ha csak arról van szó, hogy egy közönséges követelés behajtási módjáról gondoskodjunk, ugy a mai jogrendszer elégséges eszközöket nyujt és éppen nem lehet okunk egy uj abstract kötelem meghonositását elősegiteni.

Azt talán bizonyitani felesleges, hogy az alapul szolgáló jogviszony fölé emelkedő formális kötelem sok veszélylyel van egybekötve. És ha nem is követem azok nézetét, akik ezen kötelmekben a természetes jogfejlődés folyton elhatalmaskodó ellenségét látják, annyit mégis konczedálnunk kell, hogy minden formális obligáczió nélkülözhetetlenné teszi a legszolidabb mérleg felállitását arra nézve, hogy a veszélyek rovatával szemben a gazdasági előnyök minő egyenlege helyezkedik el. Szem előtt kell itt tartanunk, hogy a gazdasági élet parazitái a formális obligáczíókban találják legbiztosabb menedékhelyüket. Ha tehát a cheque nem irányul nagy gazdasági czélok megvalósitására, ugy nem is lehet okunk az abstract kötelem veszélyeit magunkra vállalni.

Már ez a körülmény is arra indit, hogy az ugynevezett cheque-szabadság követőivel szemben foglaljak állást. De megerősödik ebbeli álláspontom, ha a cheque immanens jogi viszonylataira is kiterjesztem figyelmemet.

Chequeszerződés nélkül nincs cheque. Az a szerződés, mely valakit feljogosit arra, hogy chequet bocsásson ki, typikus formákat ölt akkor, ha a kibocsátó bankkal áll szemben. Akár a fél a hitelező, akár a bank által nyujtott hitel alapja a cheque által való utalványozásnak, az ide irányuló jog mindig megállapitható lesz. Áttekinthetetlen bonyodalmak keletkeznek azonban, ha az ugynevezett chequeszabadság folytán bármely magánfél lehet az utalványozott. Itt a cheque-szerződés konstruálása rendkivüli nehézségekkel jár. Milyen módon állapittassék meg, hogy az épitőmester jogositva volt a háztulajdonosra chequet intézni? Ez a kérdés pedig számtalan pert fog provokálni. Hisz a Tervezet 12. §-a szerint a kibocsátó kártéritést is követelhet, ha az utalványozott a chequet nem honorálja. Folyton visszatérő és nehezen megoldható vitákat provokálunk, ha minden megkülönböztetés nélkül megengedjük, hogy bárki bárkire intézhessen chequet.

Egy másik szempont az, hogy minden lehető garanciát meg kell valósitanunk arra nézve, hogy a cheque a hitel bármely rövid lejáratu eszközévé ne váljék.* Magánfelek közt nagy a veszély, hogy a meggondolatlan kibocsátó könnyen ragadtatja el magát fedezetlen cheque kiállitására. És nagy a veszély, hogy a hitelezők bizonyos kategóriája csak azért fogja követelni annak kiállitását, hogy pressionális eszköz birtokába kerüljön. Ez által pedig nemcsak a káros hitelügyletek nyernének ujabb támaszt, hanem maga az egész institutió diskreditáltatnék. Azt fogja talán valaki mondani, hogy ez a veszély a chequeszabadság elve nélkül is fenforog. Lehet; de mindenesetre százszorta kisebb mérvben. Az, aki visszariad attól, hogy bankra intézzen fedezetlen chequet, bizva a hitelező titoktartási igéreteiben, hajlandó lesz ezt megtenni, ha magánféllel áll szemben. De ezenfelül egy a reputácziját féltő bank nem is fog oly összeköttetést fentartani, ahol valaki fedezetlen chequet bocsát ki.**

A chequejog körében nagy szerepet játszik a gondosság kérdése. Más mértéket kell azonban alkalmaznunk, ha az utalványozott bankár avagy talán nem is kereskedő. A feleket érhető veszély ellensulyozására szolgál és igy a chequeforgalom népszerüsitésére vezet, ha az utalványozottól a lehető legnagyobb gondosság betartását követeljük. De lehetetlent kivánunk, ha a gyakorlott bankárt, aki pontosan vezetett könyvekkel és az egész szükséges apparatussal rendelkezik, egy kategoriába helyezzük a magánféllel és mindkettővel szemben a gondosság egyenlő fokát alkalmazzuk. Észszerütlen volna és a chequejog egységes jellegét aláásná azonban az is, ha eltérő szabályok szerint járnánk el aszerint, amint az utalványozott bankár vagy nem. Ezekből látni lehet, hogy a chequeszabadság kérdése mélyen belenyul az egész itt tekintetbe jövő joganyagba. Ha erre figyelemmel akarunk lenni és az attól függő institutio normális fejlődését biztositani, ugy kénytelenek leszünk a cheque banküzyleti jellegét megvédeni.

* L. Kuhlenbeck: Der Check 155. l.

** Még Koch is, aki pedig a cheque-szabadság hive, kijelenti: «Es ist nicht zu leugnen, das der *legitime Gebrauch* des Cheks eine gewerbemässige Besorgungfremder Zahlungen durch den Bezogenen und die entsprechenden Zurüstungen voraussetzt.» (Über Bedürfniss und Inhalt eines Chequegesetzes 24. l.)

★

A tervezet álláspontja ezeken felül tarthatatlan jogi helyzetet is teremtene. Amig ugyanis, ha az utalványozott bankár, a kereskedelmi törvény 264. §-a értelmében e törvény második részében foglalt intézkedések lennének alkalmazandók, addig ott, ahol egyik fél sem kereskedő, a kereskedelmi törvény ki volna zárva. Egyik esetben tehát positiv törvény alkalmaztatnék, mig a másik esetben teljes tájékozatlanság uralkodnék. A chequeszerződés értelmezése, a cselekvények és mulasztások jelentőségének és joghatályának megitélése, a kártérités terjedelme, a folyószámla, a megbizás érvényessége stb. e szerint különböző jogi eredményekhez vezetne, amint az utalványozott kereskedő vagy nem kereskedő. Ez a bifurcatio a chequeforgalomra egyenesen végzetessé válhatnék.

A tervezet indokolása a chequeszabadság korlátozásának kérdésében hivatkozik arra, hogy a bank vagy bankár fogalmának szabatos körülirása nehézségbe ütközik. Abban a nézetben vagyunk, hogy ilyen körülirásra szükség sincs. A kereskedelmi törvény 259. §. szerint amennyiben iparszerüleg folytattatnak, kereskedelmi ügyleteknek tekintendők: a bank és pénzváltói ügyletek. Tehát már kész törvényes fogalommal rendelkezünk. Bankár az, aki iparszerüleg bank és pénzváltói ügyletekkel foglalkozik. Ama ritka esetekben, amikor bizonytalan határok lesznek megállapitandók, a döntést nyugodtan bizhatjuk a biróságra. Hisz a kereskedelmi törvény 259. §-ának esetében is birói kijelentés lesz szükséges. És hogy ez nem is képez leküzdhetetlen nehézséggel egybekötött feladatot, ez kitünik abból, hogy a R. O. H. (XXIV. K. 35. skl.) is a bankügyleteknek teljesen szabatos körülirását nyujtja. A bankári minőség megállapitásában rejlő nehézség tehát nem oly indok, mely a chequeszabadság kérdésében érvényesithető volna. De minden további aggály elo zlatása céljából a törvény rendeleti utra is fentarthatná annak megállapitását, hogy bizonyos iparszerü foglalkozásban a bank vagy bankár jellege benfoglaltatik-e vagy sem? Itt a gazdasági fejlődés szükségleteire is gondolok, melyekkel szemben idővel a törvény merevsége ártalmas akadálylyá válhatnék. Mindenesetre azonban óvakodjunk attól az iránytól, mely a passiv chequeképességet tisztán az alaki kellékek szempontja alá hajtja.

II.

A chequebirtokos kereseti joga az utalványozott ellenében.

Alig van kérdés, hol annyi hamis argumentum állja utját a helyes megoldásnak, mint itt. Oka pedig ennek az, hogy a jogászok már meglevő és ezek közt a legrégibb minták után szeretnek indulni, ha egy uj gazdaságjogi jelenség kerül láthatárunkba. Miért nem lehet a chequebirtokosnak közvetlen kereseti jogot adni az utalványozott ellenében? Erre azt felelik, hogy nem lehet, mert a váltóbirtokos sem léphet fel az intézvényezett ellenében és mert az utalványos sincs felruházva ily joggal a közönséges utalvány esetén. Ime tehát az őstypusok tiltakoznak. A törvényhozó tehát álljon félre. «Am Ende hängen wir doch ab von Kreaturen, die wir machten.»

De maradjunk e gondolatkörben és nézzük, vajjon a cheque nem-e erősen elkülönböződött a váltótól és a közönséges utalványtól. Az intézvényezett és az utalványozott nem kötöttek szerződést a kibocsátóval és az utalványozóval egy harmadik személy érdekében és ha kötöttek is ilyen szerződést, ez nem képezi a jogviszony lényegét. A chequeszerződésnek lényege pedig éppen abban nyer kifejezést, hogy a bankár arra vállalkozik, hogy a kibocsátó chequejeit a rendelkezésre álló összegek erejéig honorálni fogja. Éppen a harmadik személyre alapitja a bank az ő iparát és igy nem őszinte, ha később azt állitja, hogy eme ismeretlen harmadikkal jogviszonyban nem áll. Lényegesen eltérő tehát a helyzet a váltónál és a közönséges utalványnál.

Nézzünk más argumentumot. Azt mondják: a bankár a kibocsátó megbizottja, pénztárosa. És kérdezik: nem furcsa, hogy valaki az én pénztárosomat perelje, mert meghagyásomnak meg nem felelt? Qui plus probat, nihil probat. Honnét származik akkor a kibocsátó elleni visszkereset? Ugyan ki hallotta már, hogy valakit csak azon a formális czimen perelni lehessen, mert megbizottja nem engedelmeskedett! Honnan ered a bemutatási kötelezettség, a kártéritéshez való jog, ha a cheque által uj jog nem alkottatik?

A Tervezet indokolása arra hivatkozik, hogy az utalványozott elfogadási nyilatkozata ki lévén zárva, már ez is bizonyitja, hogy az utalványos és az utalványozott közt nem létezik közös jogi alap. Ez az argumentáczió is tarthatatlan. A cheque nem hitelpapir, rendeltetése az, hogy a legrövidebb idő alatt beváltassék és igy ebbeli természete zárja ki az elfogadás czélszerüségét avagy megengedhetőségét. Az utalványos és az utalványozott közt egyébként fennálló jogviszonyt azonban ez a körülmény nem érintheti.

Valójában tehát ugy áll a dolog, hogy a korábbi idegen körből szivárgott jogtételek itt csak zavarólag hatnak. Előbbre azonban a megoldást nem viszik. Azt kell néznünk, hogy mit akarunk a cheque által elérni és ennek a czélnak azután alá kell rendelni mindenféle jogtörténeti reminiscenciát és az összes konstrukczionális elméleteket. A cheque fizetési eszköz. Ennek a rendeltetésnek pedig csak ugy felelhet meg, ha minél nagyobb a garanczia az iránt, hogy a chequebirtokos fizetéshez is fog jutni. Egy pontot illetőleg a törvény nem segithet. Abban a tekintetban ugyanis, vajjon a cheque nem lett-e fedezet nélkül kibocsátva? Minden más irányban a törvény a chequebirtokos mellé állhat és azt támogathatja. Feltéve tehát, hogy a chequenek fedezete van, a törvény nyujtsa minden lehető módját annak, hogy az honoráltassék. Kétségtelenül erős védelmet nyujt a kibocsátó és az esetleges forgatók elleni visszkereset. De ez nem elég és nem is ezt keresi a chequebirtokos. Ő a banknál levő fedezetből fizetést vár és ehhez joga van még akkor is, ha a kibocsátó visszavonta rendelkezését, ha csődbe került, ha elvesztette rendelkezési képességét vagy meghalt. Szóval a chequebirtokos érdekében lehetetlenné kell tenni, hogy a kezei közt levő fizetési eszköz ebbeli jellegétől önkényesen vagy valamely más körülménynél fogva megfosztassék. Ez a czél szükségessé teszi most már azt is, hogy a chequebirtokos az utalványozottat kényszerithesse a kellő fedezettel biró cheque beváltására. Ha a cheque valóban fizetési eszköz, ugy az összes érdekelteknek a szerződés körén belül azt respektálniok is kell. Mit ér a visszavonhatlanság, ha ennek az utalványozottal szemben nincs sanctiója? Avagy mi befolyása lehet a csődnek azon fedezetre, melynek határozott rendeltetése, hogy a cheque fizetésére szolgáljon? Aki a chequeforgalmat szolid alapra akarja fektetni, annak a chequebirtokosnak az utalványozott elleni kereseti jogot is meg kell adnia.

A tervezet indokolása ez ellenében csak egy komolyabb szinezetü indokot hoz fel. Azt állitja, hogy az intézetek nagy sérelmére szolgálna, ha lépten-nyomon kitéve lennének annak, hogy harmadik személyek által pereltessenek. Bár nem állja ki a kritikát az az elv, hogy alaptalan perek veszélye miatt egy különben fundált igény nem létezőnek tekintessék, mégis hajlandók vagyunk a tervezetet erre az alapra is követni. Csakhogy kimutatható, hogy még a tervezet szerint is megvan adva az utalványozott elleni kereseti jog és hogy igy az utalványozott immunitása legkevésbbé sincs biztositva. A tervezet ugyanis megadja a chequebirtokosnak a visszkereseti jogot a kibocsátó ellenében. Ebből következik, hogy a chequebirtokos a kibocsátó ellen vezetett végrehajtás után kereseti jogot nyer az utalványozott ellen is.

Az intézet tehát éppen nincs megvédve a kereset ellenében. A tervezet egyetlen eredménye abból áll majd, hogy egy kereset helyett két per fog lefolytattatni. Beállhat az az

eredmény is, hogy a kibocsátó időközben elvonta a fedezetet és hogy igy a per sikertelen lesz. De a per kellemetlenségeitől az intézet épen nem lesz megkimélve.

Mindössze tehát arról van szó, hogy a kibocsátó elleni per és végrehajtás után bekövetkező második per tehát két kereset helyett egy egységes kereset adassék meg. Ez a kereseti jog a chequebirtokos nagy előnyére szolgál majd anélkül, hogy az utalványozott helyzetét bármiképpen is rosszabbitaná. És miután a chequebirtokos és ez utalványozott közti primaire jogviszonynyal foglalkoznunk sem kell, nem is látunk itt constructionális nehézségeket. Ki kell mondani, hogy a chequebirtokos visszkereseti jogainak érvényben tartása mellett a kibocsátónak az utalványozottal szemben fennálló jogaiba lép. Az utalványozott helyzete tehát érintetlen marad. Ugyanolyan marad a chequebirtokossal szemben, mint amilyen volt a kibocsátóval szemben.

Dr. König Vilmos.

Törvényjavaslat a chequeről.

1. §. A chequenek tartalmaznia kell: 1. a cheque elnevezést magában az okirat szövegében; 2. annak nevét, aki által a fizetés teljesitendő (utalványozott); 3. az utalványozotthoz intézett azon meghagyást, hogy határozott pénzösszeget fizessen; 4. a kiállitás helyének, évének, havának és napjának megjelölését; 5. a kibocsátónak (utalványozónak) név- vagy czégaláirását.

Oly okiratra, melyből ezen kellékek valamelyike hiányzik, a jelen törvény rendelkezései nem alkalmazhatók.

2. §. A cheque névre, rendeletre, vagy bemutatóra (birtokosra) állitható ki.

A kibocsátó a fizetés fölvevőjeként (utalványos) önmagát is megnevezheti.

Ha az utalványos neve mellett ezen szavak: «vagy a bemutatónk (birtokosnak)» fordulnak elő, a cheque bemutatóra szólónak tekintik. Ugyanez áll, ha a chequen utalványos megjelölve nincsen.

3. §. Az utalványozott neve mellett kitett hely, ha pedig ilyen kitéve nincsen, a kiállitási hely a cheque fizetési helyének és egyszersmind az utalványozott lakhelyének is tekintetik.

Más fizetési helynek kijelölése hatálytalan.

4. §. A cheque látra (bemutatásra) fizetendő még akkor is, ha a kibocsátó más fizetési időt tüzött ki.

5. §. A cheque, ha rendeletre szól, forgatmány utján átruházható.

A forgatmány által a chequeből eredő összes jog, különösen a továbbforgathatás joga is, a forgatmányosra átruháztatik.

Az utalványozottra szóló forgatmány nyugtának tekintetik, az utalványozott forgatmánya, valamint a cheque másolatára vezetett forgatmány hatálytalan.

6. §. A chequere vezetett elfogadó nyilatkozat nemlétezőnek tekintetik.

7. §. Belföldön kiállitott és fizetendő chequet kiállitásától számitandó nyolcz nap alatt kell fizetés végett bemutatni.

A külföldön kiállitott cheque kiállitásától számitandó öt nap alatt a belföldi fizetési helyre elküldendő és megérkezésétől számitandó három nap alatt fizetés végett bemutatandó. Az elküldés és a megérkezés időpontjának igazolására eleelegendő, ha a postai bélyegzővel ellátottt levélboriték fölmutattatik. Bizonyitható, hogy a fölmutatott levélboriték mást tartalmazott. Azonban a külföldön kiállitott cheque is kellő időben bemutatottnak tekintetik, ha a bemutatás a kiállitástól számitandó nyolcz nap alatt történt.

A kiállitás napja és a 2. bekezdés értelmében az érkezés napja is, valamint a vasárnap, vagy Gergely naptár szerinti valamely ünnepnap vagy nemzeti ünnepnap, a bemutatási határidőbe be nem számittatik.

A belföldön kiállitott és külföldön fizetendő cheque bemutatási határidejére nézve a fizetés helyén uralkodó jog irányadó. Ilyennek hiányában a jelen törvény szabálya alkalmazandó.

8. §. A fizetés végetti bemutatás kellő időben és helyen történtnek tekintetik, ha a cheque az előző szakaszban megállapitott határidőn belül a leszámolási forgalomban való kiegyenlités végett oly leszámoló helyen nyujtatott be, ahol az utalványozott képviselve van.

9. §. Az utalványozott csak a cheque kiszolgáltatása ellenében fizethet. Kivánatára a készpénzben beváltott cheque, ha nem bemutatóra szól, nyugtázandó.

A chequebirtokos részletfizetést elfogadni nem köteles.

10. §. A cheque kibocsátója és minden későbbi birtokosa a cheque előlapján a szövegen keresztül irt vagy nyomtatott ezen szavakkal: «csupán elszámolásra» vagy hasonértelmü más kifejezéssel megtilthatja, hogy a cheque készpénzben fizettessék. Az utalványozott ez esetben a chequet csupán jóváirás (elszámolás) utján válthatja be.

A tilalom vissza nem vonható s annak figyelmen kivül hagyásából eredő kárért az utalványozott felelős.

11. §. A chequenek valamely leszámoló hely leszámolási forgalmában történt kiegyenlitése fizetésnek, annak megtagadása a fizetés megtagadásának tekintetik.

Ugyanez áll az előző szakaszban körülirt módon keresztezett chequere nézve is, amennyiben jóváirás (elszámolás) utján beváltatott, illetve a jóváirás (elszámolás) megtagadtatott.

12. §. Az utalványozott a kellő fedezet alapján kibocsátott chequet, hacsak a kibocsátótól joghatályos ellenutasitást nem kapott (13. §.) a bemutatásra rendelt határidő lejárta után is beváltani köteles.

Ezen kötelezettség teljesitéseért az utalványozott a kibocsátónak felelős.

Fedezetnek azon érték tekintetik, melynek erejéig az utalványozott a reá intézett chequek beváltására a kibocsátóval szemben magát kötelezte.

13. §. A cheque hatálya nem szünik meg az által, hogy a kibocsátó meghal, vagy szerződő képességét elveszti.

A kibocsátó csődbe jutása esetében az utalványozott a cheque ellenében teljesitett fizetés erejéig kötelezettsége alól szabadul, ha arról, hogy a kibocsátó csődbe jutott, a fizetéskor tudomással nem birt.

A chequeben foglalt meghagyás visszavonása (ellenutasitás) az utalványozottal szemben csak a bemutatási határidő lejártával válik joghatályossá. Ha azonban a chequet maga a kibocsátó közvetlenül az utalványozottnál oly rendelkezéssel szolgáltatta be, hogy annak összegét az utalványozott az utalványos számára a kijelölt helyre eljuttassa, a kibocsátónak jogában áll még a bemutatási határidő lejárta előtt is ellenutasitással élni mindaddig, mig az utalványozott a chequeben foglalt meghagyást nem teljesitette.

14. §. A kibocsátó és a forgató a cheque beváltásáért a cheque tartalma szerint igazolt minden későbbi birtokosnak felelős.

Ha azonban a forgató forgatmányához ily megjegyzést: «szavatosság nélkül», vagy valamely hasonértelmü kikötést csatolt, a forgatmány alapján őt kötelezettség nem terheli.

A bemutatóra szóló cheque beváltásáért nemcsak a kibocsátó, hanem az is felelős, aki nevét vagy czégét az ily cheque hátlapjára irja. Az utalványozottra e szabály nem nyer alkalmazást.

15. §. A fizetés hiánya miatt a jelen törvény alapján érvényesithető visszkereset fentartására szükséges: 1. hogy a cheque a 7. §-ban előirt időn belül fizetés végett bemutattassék; 2. hogy a bemutatás és a fizetés nem teljesitése az utalványozottnak a chequere vezetett, a bemutatás keltével ellátott s általa aláirt nyilatkozatával igazoltassék. Ez utóbbi nyilatkozattal egyenlő hatályu valamely leszámoló helynek tanusitványa, mely szerint a cheque a bemutatási határidőn belül a leszámolási forgalomban való kiegyenlités végett benyujtatott és a kiegyenlités megtagadtatott.

Ha az előző bekezdésben emlitett nyilatkozat (tanusitvány) kieszközölhető nem volt, vagy ha a bemutatás keltezése megtagadtatik, a chequebirtokos a chequenek kellő időben történt bemutatását és a fizetés nem teljesitését óvással tartozik igazolni. Az óvásnak legkésőbb a bemutatási határidő lejártát követő első köznapon kell fölvétetnie.

16. §. Ha a visszkereseti igény az előző szakaszban körülirt cselekmények elmulasztása vagy elévülés (18. §.) folytán elenyészik, a chequebirtokosnak jogában áll közvetlen előzője és a kibocsátó ellen a cheque továbbadásának, illetve kibocsátásának alapjául szolgáló igényét a cheque visszaadása mellett érvényesiteni. Ez esetben követeléséből levonható azon veszteség, melyet az előző vagy a kibocsátó a chequenek elkésett bemutatása vagy a bemutatás elmulasztása folytán szenvedett.

Ha a chequebirtokost a kibocsátó ellen ily igény meg

nem illeti, a kibocsátó annyiban marad kötelezve, amennyiben a chequebirtokos kárával gazdagodnék.

17. §. A 10., 12. és 16. §-ok alapján érvényesithető igény a cheque bemutatására rendelt határidő lejártától számitandó három év alatt elévül.

18. §. A chequebirtokosnak visszkereseti igényei elenyésznek, ha a cheque Európában volt fizetendő, három hónap alatt, minden más esetben hat hónap alatt.

Az elévülés kezdődik a chequebirtokos ellen a bemutatásra rendelt határidő lejártától, a forgató ellen, ha előbb fizetett, mintsem ellene a kereset indittatott, a fizetés napjától, minden más esetben pedig a keresetlevél kézbesitése napjától.

19. §. Az elveszett vagy megsemmisült cheque tulajdonosa annak megsemmisitését a fizetési hely illetékes bíróságnál kérelmezheti.

A kérvényező kötelessége a cheque másolatát bemutatni vagy legalább annak lényeges tartalmát megjelölni és a cheque előbbi birtoklását kimutatni. Ha a bíróság a beterjesztett adatokat elégségeseknek találja, az utalványozottnál a fizetést, a kibocsátónál a cheque visszaváltását betiltja s hirdetményt bocsát ki, melyben a cheque birtokosát fölszólitja, hogy igényeit a cheque fölmutatása mellett 45 nap alatt bejelentse.

A 45 napi határidő a hirdetménynek a hivatalos hirlapban első megjelenését követő naptól számittatik.

20. §. A megsemmisitési eljárás folyamatba tétele után a chequetulajdonos, ha a 15. §-ban előirt föltételek fönforognak, visszkereseti igényét a kibocsátó ellen érvényesitheti. Biztositék adása esetében fizetést, biztositék adása nélkül pedig csak azt követelheti, hogy a kibocsátó a chequeösszeget birói kezekhez letegye.

Ha a kibocsátott hirdetmény folytán cheqebirtokosul senki sem jelentkezett, a cheque semmisnek nyilvánittatik. Ha a birtokos a chequet a kitüzött határidő alatt bemutatja, a megsemmisitési eljárás megszüntettetik és a kérvényező a részére elrendelt tilalom föloldása mellett, tulajdoni jogának a chequebirtokos elleni érvényesitésére a törvény rendes utjára utasittatik.

21. §. A chequere megfelelően alkalmazandó a váltótörvényről szóló 1876 : XXVII. tcz.-nek, 1. az összegadatok eltérésére vonatkozó 4. §-a; 2. a forgatmányok alakjára és joghatályára vonatkozó 10. §-a a másolatra nézve fennálló rendelkezés kivételével, továbbá 11. §-a, 13. §-a és 15. §-a; 3. a tulajdonosi minőség igazolására vonatkozó 36. §-a azon kiegészitéssel, hogy a bemutatóra szóló chequenél a tulajdonosi minőség a cheque birtoka által igazoltnak tekintetik; 4. a fizetendő pénznemre vonatkozó 37. §-a; 5. az előzők értesitésére vonatkozó 45. §-a azzal, hogy amennyiben a fizetés hiánya nem óvással igazoltatik, a cheque-birtokos közvetlen előzőjének értesitésére rendelt két nap a jelen törvény 15. § ában előirt nyilatkozat (tanusitvány) kieszközlésétől számittatik; továbbá 46. §-a és 47. §-a; 6. a beváltási jogra vonatkozó 48. §-a azon kiegészitéssel, hogy az óvást az utalványozottnak a chequere vezetett nyilatkozata, vagy valamely leszámoló hely tanusitványa pótolja, továbbá a visszkereseti jogra vonatkozó 49. §-a; 7. a visszkereseti igény nagyságára vonatkozó 50. §-a azzal, hogy a második bekezdésben emlitett lejárat alatt a bemutatás értendő, valamint az ötödik bekezdésben foglaltak kivételével; továbbá 51. §-a az elfogadóra nézve fennálló rendelkezés kivételével és 52. §-a; 8. a visszkeresett számára kiadandó okmányokra vonatkozó 54. §-a azon kiegészitéssel, hogy az óvást az utalványozottnak a chequere vezetett nyilatkozata, vagy valamely leszámoló hely tanusitványa pótolja; 9. a hátiratok kitörlését illető jogra vonatkozó 55. §-a; 10. a váltó kiadására vonatkozó 80. §-a; 11. a hamis és hamisitott váltókra vonatkozó 81. §-a és 82. §-a; 12. a visszkereseti igény elévülésére vonatkozó 87. §-a, 88. §-a és 89. §-a; 13. a hitelező jogaira vonatkozó 91. §-a az elfogadóra és a kezesre nézve fennálló rendelkezés kivételével, továbbá az adós kifogásaira vonatkozó 92. §-a és 93. §-a az elfogadásra vonatkozó rendelkezés kivételével; 14. a külfödi törvényhozásra vonatkozó 96. §-a és 97. §-a; 15. az óvásra vonatkozó 98. §-a, 99. §-a a 4. pont kivételével, továbbá 100. §-a és 101. §-a; 16. a bemutatás és egyéb cselekmények helyére és idejére vonatkozó 102. §-a az elfogadásra nézve fennálló rendelkezés kivételével, valamint 103. §-a azzal, hogy a lejárat alatt a bemutatás értendő, továbbá a második bekezdésben a másodlatok és másolatok kiállitására, az elfogadás iránti nyilatkozatra nézve fennálló rendelkezés kivételével; 17. a hiányos aláirásokra vonatkozó 104. §. és 105. §-a.

22. §. A cheque darabonként 10 fillér bélyegilleték alá esik.

Azon cheque, mely alapszabályai értelmében folyószámlára pénzátvételre jogositott valamely pénzintézetre (postatakarékpénztár, bank, takarékpénztár, hitelszövetkezet) szól, a bélyegkötelezettség alól fölmentetik azon esetre, ha az utalványozott részéről e czélra adott ürlapon van kiállitva, belföldön bocsáttatott ki és belföldön fizetendő.

A bélyegmentesség kedvezményében részesülnek a kibocsátónak valamely giróintézethez erre szolgáló ürlapon intézett azon megbizásai is, melyek valamely összegnek a kibocsátó számlájáról egy más számlára való átiratására, vagy értékpapiroknak a kibocsátó terhére leendő vásárlására, vagy letétjéből való kiszolgáltatására, illetve egy más számla javára leendő átruházására vonatkoznak. Egyébként ezen okmányokra a jelen törvény rendelkezései ki nem terjednek.

A chequere vezetett minden forgatmány és nyugta, valamint a 15. §-a 2. pontja értelmében kiállitott nyilatkozat és tanusitvány bélyegmentes.

A bélyegkötelezettség megszegése esetében az 1881. évi XXVI. tcz. 7. §-ának büntető határozatai alkalmazandók.

Az I-ső fokozat szerint számitott bélyegilleték ötszörös összegében marasztalandó el az, aki az általa kiállitott chequet nem keltezi vagy a valóságnál későbbi keletről állitja ki vagy ezen körülményt tudva, ilyen chequet elfogad, tovább ad, vagy kifizet.

Az 1881. évi XXVI. tcz. 29. §-a alapján kiadott illetéki dijjegyzék 59. tétel 2. pontjában, továbbá az 1883. évi VII. tcz. 8. §-ában a chequere vonatkozólag fölvett rendelkezés, ugyszintén az 1889 : XXXIV. tcz. 9. §-a hatályon kivül helyeztetik.

23. §. A jelen törvény életbeléptetése előtt kibocsátott chequekre ezen törvény rendelkezései nem alkalmazhatók.

24. §. A cheque-ügyekben követendő birói eljárás a váltókra nézve fennálló eljárás elvei szerint rendeleti uton szabályozandó.

25. §. Azt, hogy a jelen törvénynek megfelelően mi értendő leszámoló hely alatt, a kereskedelemügyi miniszter rendelete állapitja meg.

26. §. Jelen törvény végrehajtásával az igazságügyi, a kereskedelemügyi és a pénzügyi miniszter, Horvát és Szlavonországokra nézve pegig a törvénykezés tekintetében a horvát-szlavon-dalmátországi bán bizatik meg.

Különfélék.

— **A vasuti szolgálati pragmatikáról szóló törvényjavaslat** 39. §-a a vasutasok elleni fegyelmi eljárást a következőképpen szabályozza:

39. §. A fegyelmi bíróság az ügyet szóbelileg, a nyilvánosság kizárásával tárgyalja.

A vádat az az alkalmazott képviseli, akit a felsőbbség erre kijelöl. A vizsgáló-biztos a vádat nem képviselheti. A terhelt a tárgyalást megelőző 8 napon belül a fegyelmi iratokat megtekintheti, azokból jegyzeteket készithet és a tárgyalás határnapjáig védőiratot nyujthat be. A terhelt védelmét tényleges szolgálatban álló s a fegyelmi bíróság székhelyén beosztott vasuti alkalmazottra bizhatja. A védőt a védelem tekintetében a terhelttel egyenlő jogok illetik. A védő a terhelttől dijazást nem fogadhat el.

Ennek a rendelkezésnek megokolására az indokolás a következőket hozza fel:

A védő választása tekintetében a javaslat — mint már emlitettem — annyiban korlátozza a terheltet, hogy védőül csakis a fegyelmi bíróság székhelyén beosztott vasuti alkalmazottat nevezhet meg. Idegenek kizárása a fegyelmi eljárásban való részvételből azért indokolt, mert a fegyelmi eljárás a vasutnak oly belső szolgálati viszonyait tárja fel, amelyeknek idegenek utján nyilvánosságra jutása ellenkezik a szolgálat érdekeivel. A vasuti alkalmazottak különben sem támasztottak a védő választása tekintetében a javaslaton tulmenő követeléseket. *Az ügyvédi kar a javaslatnak ebben a rendelkezésében mellőzést azért sem láthat, mert hiszen a vasuti alkalmazottak fegyelmi bíróságai nem oly közhatóságok, amelyek előtt a felek ügyvédi képviseletének szabadsága az 1874. évi XXXIV. tcz. 38. §-ából levezethető volna.*

A képviselőház igazságügyi bizottságában Sághy Gyula kérte, hogy ügyvéd is lehessen védő a fegyelmi bíróság előtt. A kormány ezt azzal ellenezte, hogy akkor a horvát ügyvéd horvátul akar majd beszélni és igy ujból felmerül a nyelv-

kérdés problemája. Az igazságügyi bizottság ezen álláspontot magáévá tevén, megelégedett a jelentésében felveendő azon, meglehetősen platonikus elvi kijelentéssel, hogy ez nem érinti az ügyvédeknek azon jogát, mely szerint minden hatóság előtt szabadon képviselhetnek feleket.

Csodálkozással kell fogadnunk az igazságügyi bizottságnak ezen, a vasutasokra nézve veszedelmes, az ügyvédi karra nézve pedig sérelmes állásfoglalását. Azt hisszük, még a legtávolabbi lehetősége sincs meg annak, hogy az ügyvédi védelem megengedése mellett a nyelvkérdés bele legyen vonható a diskusszióba.

Az ügyvédi védelem megengedése egyáltalán nem jelentette volna azt, hogy a vasutasok közhivatalnokok vagy hogy fegyelmi bíróságuk közhivatalnok felett törvényülő fegyelmi bíróságot képez. Ügyvéd nem mindig hatóság előtt jár el, hanem igen gyakran képviseli a feleket magánfelek, társulatok és testületekkel szemben ugy, hogy abból, hogy ha az ügyvédi védelemnek lehetőségét a törvény nem zárja el, nem következik a legkevésbbé sem az, hogy az a személy, akinek érdekeit ügyvéd védi, közhivatalnok, sem az, hogy az a forum, mely előtt ügyvéd is megjelenhet, közhatóság.

Ami a nyelvkérdést illeti, az éppen ugy felmerülhet ügyvédi képviselet mellett, mint anélkül. A védőnek a bíróság tárgyalási nyelvén kell beszélnie, a bíróság tárgyalási nyelvének kérdése pedig nem függ attól, hogy van-e védő és ha igen, hogy kebelbeli kartárs-e a védő, vagy ügyvéd.

A vasutasokra nézve pedig igen fontos érdek az ügyvédi képviselet. A fegyelmi vizsgálat, melyet állandó vizsgálóbiztos vezet, nem nyilvános, a főtárgyalásról a nyilvánosság ki van zárva. Külön vádhatóság áll szemben a vádlottal, aki védelmét csak helybeni szolgálatban álló kollegájára bizhatja, akinek sem elegendő ideje nincs az előkészületre, sem szakértelme nincs hozzá. Nagyobb ügyet alig vállalhat ily szolgálatban levő vasutas, akinek a javaslat azt is megtiltja, hogy nem ritkán nagy fáradsággal járó munkájáért dijazást fogadjon el.

A javaslat fegyelmi eljárása veszedelmesen hasonlit a száz év előtti időből való katonai büntető eljáráshoz, amely épugy kizárja a nyilvánosságot, éppen ugy szervezi a vádhatóságot, és szakasztott ilyen módon korlátozza a védelmet. *Már az ujabb katonai perrendtartások megengedik az ügyvédi védelmet* és nem hihetjük, hogy e védelmet a fegyelmi eljárásban egy modern törvény kizárhatná.

Reméljük, hogy az ügyvédi kamaráknak és a budapesti ügyvédi körnek figyelmét nem kerüli el ezen botlás, amelyet az igazságügyi (!) bizottság egyhangu határozata is sanctionált, de amelyet a képviselőház plénumában még reperálni lehet.

— **Az országgyülési tárgyalások feljegyzésének hitelességével** foglalkozik dr. Fayer Gyulának az Országos Magyar Gyorsiró Egyesületben tartott felolvasása, mely azt a kérdést fejtegeti, hogy honnan veszi a gyorsiró a jogot arra, hogy a szónok beszédén változtatásokat tegyen; továbbá, hogy melyek e jognak határai és mennyiben kötelesség az egyszersmind. E kérdésekre két forrásban véli a választ megtalálhatónak. Az egyik a szónok megbizása, a másik a közszolgálati megbizatás. Jogászilag szólva, — ugymond — e részben a gyorsirót a szónok mandatáriusának lehet tekinteni. A megbizást természetesen csak ritka esetekben adja a szónok kifejezetten, formaszerüen; általában pedig fictio utján kell e viszonyt szónok és gyorsiró közt megállapitani. De ha formaszerü megbizásra közönségesen nem is hivatkozhatunk, kötelesség azt megszerezni a szónok részéről történő utólagos approbáltatással. Minden oly esetben, melyben a gyorsiró szükségét látja annak, hogy a szónok szellemében, az ő felismerhető intentiója szerint hozzányuljon az eredeti szöveghez, elengedhetetlen kötelességnek kell ismernie, hogy ehhez jóváhagyását megszerezze. Ugyanaz a jog ez egyébiránt a gyorsiró kezében, mint amely megilleti magát a szónokot a maga beszédjére nézve, midőn ezt átnézi. A szónok tehát a maga jogát erészben átruházza a gyorsiróra. Ez a megbizás és jogátruházás némely esetben kifejezetten is megtörténik. Másik forrása a gyorsiró szövegformálási jogának az ő közszolgálati megbizatásában található. A közérdek szempontjai a gyorsiróra nézve, hivatala kötelmeinek ellátásában csak ugy irányadók, mint bármely más közfunkcionáriusra nézve.

— **A gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslat** képviselőházi tárgyalásán a vármegyék szabályrendeletalkotási jogának a magánjog területére való kiterjesztése ellen is kifogás emeltetett. Két képviselő ezen irányu igen helyes felszólalásával szemben Bernáth István előadó a következőkkel védelmezte a javaslat álláspontját:

«Azok a nehézségek, amelyeket a felszólalt képviselő urak látnak e dologban és azok az aggodalmak, amelyeket táplálnak, a valóságban nem léteznek. Mert nekünk kodifikált magánjogunk abszolute nincs és ez az a tény, amelyre egyébiránt a Jogtudományi Közlönyből idézett rész is utal, hogy azért csak küzd és törekszik ma a jogászság, de elérni nem tudta. Ily körülmények közt kellő garanczia az, ha a belügyminiszter és a földmivelésügyi miniszter által felülvizsgált és jóváhagyott szabályrendeletek intézkednek bizonyos, talán a magánjogi köröket érintő viszonyokban is. Azt hiszem, a miniszterekben meg kell annyira bizni, hogy ily aránylag alárendelt jelentőségü kérdést ugy fognak elintézni, hogy a köznek abból kára nem lehet. Ennélfogva kérem a szakasz elfogadását.»

Tehát az előadó ur logikája szerint, ha ugy sincs jogegység, bátran megronthatjuk a mai általánosan visszásnak elismert állapotokat még jobban.

Ami pedig a miniszterekben való bizakodást illeti, természetes nizus az, hogy a végrehajtó hatalom hatásköre minél szükebb legyen és ne nyuljon bele a törvényhozás területére; ezzel az elvvel ellentétben a képviselőház a mindenkori miniszterekre (és pedig a bel- és földmivelésügyi miniszterekre!) ruházza át a törvényhozási jogot a magánjognak éppen nem «alárendelt» jelentőségü kérdéseiben. És ennek a képviselőháznak 130-nál több jogász tagja van!

— **A végrehajtási törvény magyarázata.** Irta: dr. Imling Konrád. Ötödik, javitott és bővitett kiadás. Dr. Imling Konrád igazságügyi államtitkár müve, a végrehajtási törvény, egyike a magyar jogi irodalom legkiválóbb és a praktikus élet használatára készült könyveinek, amit legjobban bizonyit, hogy most már ötödik, javitott és bővitett kiadást ért el. Az 1881: LX. tcz.-ken kivül alig van törvényünk, melyet ilyen minden izében perfekt magyarázatos kiadásban birnánk. Dr. Imling államtitkár magyarázatai nemcsak kvalitásaikban kitünőek, de részletezésükkel is tökéletesek és kiterjeszkednek mindenre, amire egy kommentátor provideálhat. Ez az ötödik kiadás természetszerüleg még jobb, mint az előzők, mert ebben a legujabb joggyakorlat is fel van dolgozva s ki van bővitve azokkal a felsőbirósági határozatokkal is, melyek az alig két évi időn át, mely a könyv negyedik kiadása óta elmult, meghozattak. A nagy oktáv alaku, majdnem hatszáz oldalra terjedő vaskos kötetet a Franklin-Társulat adta ki; ára 12 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Steinbach Emil,** az osztrák semmitőszék elnöke meghalt. Steinbach az osztrák magistratura és jogtudomány legérdekesebb egyéniségei közé tartozott. Kiváló és éleselméjü jogász, a jognak széles látkörü ismerője volt, ki mint kodifikátor is, nagy és eredményes munkát végzett. Azonban jelentősége tulterjedt azon munkakörön, melyből kiindult és amelyhez később ismét visszatért. Pályáját mint ügyvéd kezdte, majd az igazságügyminisztériumban müködött, hol nagy kodifikatorius tevékenységet fejtett ki, többek között részt vett a végrehajtási novellának, az ipartörvény novellájának, munkásbiztositásról szóló törvénynek megalkotásában. Csak az ő csodálatos alkalmazkodó képessége és sokoldalusága tette lehetővé, hogy később mint pénzügyminiszter, tárczájának

ügyeit teljesen uralta, sőt ezenfelül a legnehezebb technikai kérdésekben a valutareform alkalmából irányitó szerepet vitt. A valutatörvényt ő maga szövegezte és ő védte meg a parlamentben heves küzdelmek után. Az ő miniszteri regimeje alatt alkották meg a jövedelmi adóról szóló törvényt. A Taafe-kabinet bukása után Steinbach a semmitőszékhez neveztetett ki, melynek 1893-tól tanácselnöke, 1899-től másodelnöke, 1904-től haláláig elnöke volt. Ez idő alatt Steinbach számos nagyhatásu előadást tartott, melyek később könyvalakban megjelenve élénk tudományos megvitatásnak és számos gyakorlati akciónak kiindulópontjai voltak. Előadásaiban a vezérlő szempont az, hogy az állami organizmusnak lényeges szocziális átalakulásokon kell keresztülmennie, hogy czéljának tökéletesen megfelelhessen. Különösen nagy hatásu volt a birtok kötelességeiről tartott előadása, mely a mozgó tőke elleni irányzatot mutatott. Igen szép dolgozat a Treu und Glauben-ről irt monografiája.

— **Az osztrák büntetőtörvény-tervezet** megvitatását e héten folytatták és be is fejezték.

Az enquête a jogtárgyak proporczionalitását vette vizsgálat alá. Löffler szerint a tervezet nem értékeli helyesen az egyes jogtárgyak értékét, amennyiben a vagyon elleni deliktumokra általában sulyosabb büntetéseket statuál, mint a testi sértésekre és a nemi becsület elleni támadásokra. Lammasch ezzel szemben felhozza, hogy a büntetési szankcziók nagyságát nemcsak a megsértett jogtárgy értékétől, hanem a tettes bünösségétől és veszélyességének fokától is függővé kell tenni.

Storch felhozza, hogy a revizió alkalmából fel kellene használni a statisztikai adatokat a biróságok által kiszabott büntetések nagyságáról, melyekből meg volna állapitható, minő értéket tulajdonitanak ma az egyes jogtárgyaknak. Gleispach az erkölcsiséget és a testi épséget a tervezetnél hathatósabb védelemben részesitené. Viszont Lencz és Makariewicz a lopást büntetnék szigorubban.

Felvetették a kérdést, nem fogja-e az orvostudomány fejlődését tangálni a *tudományos kisérletek tilalma*, melyet a tervezet felállit. Benedikt, Lammasch, Gross és Gleispach felszólalásai után megállapodtak abban, hogy ez a tilalom csak azokra az esetekre vonatkozik, melyekben a kisérlet *tisztán* elméleti kutatás czéljából, vagy ha gyógyczélokra is történik, nem a kisérlet objektumának gyógyitására, hanem csak azért eszközöltetik, hogy a kisérlet közben szerzett tapasztalatok más egyének gyógyitására értékesittessenek. Ellenben büntetlenek maradnak azok a kisérletek, melyek valamely uj gyógymód alkalmazásából állanak és a kisérlet objektumának közvetlen hasznára szolgálnak.

Örömmel üdvözölték a tervezetnek azt az intézkedését, mely mindenkinek — némely kivételtől eltekintve — kötelességévé teszi bizonyitékok előterjesztését, melyek alkalmasak arra, hogy egy ártatlan egyén a büntetéstől megóvassék.

A tervezet *különös büntetési minimumokat* állit fel, a birónak azonban rendkivüli enyhitési jogot nem ad. Az enquête résztvevőinek többsége a rendkivüli enyhitési jog megadása *mellett* nyilatkozik.

A tervezet azt a kodifikáczionális módszert alkalmazza, hogy a különös részben a büntetési kereteket a sulyositó és enyhitő körülmények figyelembevételével egymástól elhatárolja.

Minden deliktumra egy alapbüntetési keretet állit fel, a sulyosabb és enyhébb esetek számára külön büntetési kereteket statuál. Felhozzák többen a tervezet ellen, hogy ezáltal tulságosan a részletekbe megy. Lammasch ebben a fejlődési tendenczia érvényesülését látja, mely mind finomabb differenciálódás felé vezet.

Kimeritő megvitatásban részesült az *értékhatárok* kérdése. A tervezet fix értékhatárokat állit fel. Gross helyesebbnek tartaná az érték általánosabb megjelölését — nagy, jelentéktelen stb. — ez azonban Hoegel szerint a biró szubjektivitásának tulságos tért engedne.

A tervezet a bünösség minden formáját a szándék és a gondatlanság tipusaira igyekszik visszavezetni. Löffler a bünösség három psychologiai typusát állitaná fel a javaslatban. A czélzat, a tudatosság és az öntudatlan gondatlanság fogalmait. Lammasch kérdésesnek tartja, hogy ezek a typusok találóak-e. Gertscher megjegyzi, hogy a praxis eddig igen jól kijött a szándék s a gondatlanság fogalmának alkalmazásával.

Az *eredmény beálltát* a tervezet oly deliktumoknál, melyeknél typikus, hogy az eredmény tulmegy a tettes szándékán, figyelembe veszi a büntetési tételek statuálásánál. Storch, Makariewicz, Löffler a tervezet álláspontja ellen érvel.

A vallás elleni büncselekményeknél Gleispach szükségesnek tartaná annak az elvnek következetesebb keresztülvitelét, hogy csak a vallásos érzés megsértése és a felekezeti béke megzavarása büntetendő.

Többen követelték büntető sanctio statuálását a női- és gyermekmunkával való visszaélés ellen. Gleispach büntetés alá helyezné a női és gyermekmunka kizsákmányolását, Lenz a munkaerő kizsákmányolását általában. Hoegel és Lammasch szerint ezek a reformok csak az iparjogi intézkedések megváltoztatása után valósithatók meg.

Az enquête behatóan megvitatta a kérdést, hogy az esküdtbiróságok helyettesitendők volnának-e a Schöffebiróságokkal és azt, hogy nem lehetne-e az esküdtbiróságok fentartásával bizonyos büncselekményekre a Schöffe-biróságokat szervezni.

Rosenblatt szerint a Schöffe-biróságnak az az előnye, hogy a közös tanácskozásnál a laikus biró és a szakbiró külömböző világfelfogása jótékonyan hat egymásra. Gross szerint a fejlődés oda irányul, hogy a laikus elem a biráskodásból kiküszöböltessék. Pattai szerint a laikus elem részvétele a biráskodásban nélkülözhetetlen. Csak a politikai természetü rágalmazásokat nem vinné esküdtszék elé, mert ezeknél már az esküdtszék összeállitásával eldől a bünösség kérdése.

Ruber és Lammasch a laikus elem kiküszöbölését rendkivül hátrányosnak tartaná. A szakbirónak nagy hátránya egyoldalusága, melyet hivatása, társadalmi állása okoz. Azonban az esküdtszéki biráskodásnak is nagy fogyatkozásai vannak. A főhiba a bonyolult kérdés feltételi-mód és az, hogy az esküdtek igazmondásukat nem indokolják. Kivánatosnak tartják, hogy a politikai és a legsulyosabb bünesetek esküdtszékek, a közép sulyosságuak Schöffebiróságok elé kerüljenek. Löffler is az esküdtszék mai formája ellen nyilatkozik. Az intézményt szerinte javitani lehetne az által, hogy az esküdtek mellé jogtudó titkárt adnak, továbbá az által, hogy a tárgyalás befejezte után az addig elkülönitett esküdti és szakbirói kollegium együttes tanácskozást folytat és együtt döntik el a bünösség és a büntetés kérdését.

Az igazságügyminiszter konstatálja, hogy az értekezlet tulnyomó többsége a laikus elem részvételét a biráskodásban feltétlenül kivánatosnak tartja, másrészt majdnem egyértelmü volt a nézet, hogy az esküdtszéki biráskodás mai formájának számos fogyatkozása van. Ennek megszüntetésére két módot ajánlottak. A felszólalók kisebbsége azt ajánlotta, hogy az esküdtszékek *helyébe* Schöffe-biróságok szerveztessenek. A többség azon a nézeten volt, hogy az esküdtbiróságok fentartása mellett szerveztessenek Schöffe-biróságok. A Schöffebiróságok hatáskörére nézve az értekezlet abban állapodott meg, hogy a közép sulyosságu ügyek tartozzanak eléje.

Evvel a kérdéssel az értekezlet napirendje kimerült. Az értekezletet az igazságügyminiszter összefoglaló beszéde zárta be, mely nagy és érdekes szempontokat tárt fel. Az értekezlet egyik legszebb eredményének tekinti, hogy a külömböző tudományos alapfelfogáson levők a tervezetet általánosságban elfogadták. Époly értékeseknek tartja a miniszter azokat az indokolt módositásokat, melyeket az értekezlet tagjai ajánlottak.

A törvény annál maradandóbb, mennél inkább sikerül belőle egy meghatározott doktrina egyoldaluságát kiküszöbölni, mennél inkább sikerül a törvényben egy intézmény létesitésénél a gondolkodás külömböző irányait harmonikus syntesisbe hozni.

Fiatal fővárosi ügyvéd, ügyvédi irodában keres délelőtti alkalmazást csekély dijazásért. Czim a kiadóhivatalban. 12247

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 23. szám. Budapest, 1907 junius 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Egy közjogi visszásság. *f.* — A cheque-enquête. — A felebbvitel ujabb korlátozása. *Dr. Schwarz Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Van-e felülvizsgálatnak helye a 40 koronán aluli összegre leszállitott sommás perben. *Emmer Géza Károly* kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Néhány szó az ügyvédi nyugdijintézet létesitéséről. *Dr. Hunwald Izidor* fehérgyarmati ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Egy közjogi visszásság.

A képviselőház kinevezett hivatalnokai a házszabályok 265. §-a értelmében az országgyülés feloszlása után a belügyminiszter rendelkezése és fegyelmi hatósága alatt állnak.

E határozmánynyal szemben főképen közjogi elvi okokból igen nyomós aggályok támaszthatók, bár nincs ok, hogy annak normális alkotmányos időkben különösebb gyakorlati jelentőséget tulajdonitsunk.

Mindenesetre visszásság van abban, hogy *a törvényhozó testület hivatali közegei bármily körülmények közt egy kormányhatóság rendelkezése alatt álljanak. És hogy azok a tisztviselők, kik a képviselőház elnökétől nyert kinevezés erejénél fogva töltenek be közhivatalt, egy más, teljesen idegen hatóságnak fegyelmi hatalma alá rendelvék.* Hogy a törvényhozó testület egyik háza elnökének vagy éppen mindakét ház elnökének kezébe letett kinevezési jogot végső vonalban semmissé tehesse egy adminisztrativ hatóság fegyelmi itélete; hogy ez a hatóság végső esetben állásától megfoszthassa azt a köztisztviselőt, ki hivatalát a népképviselet első méltóságának megbizásából tölti be; hogy tehát a képviselőház vagy országgyülés alkalmazottjának állása bizonyos körülmények közt teljesen egy más hatóságtól függjön.

Azt tartjuk, kétséget kizáróan megállapitható, hogy ebben a kinevező hatóság jogkörének csorbitása van.

Hol kereshetjük itt a kielégitő megoldást? Elindulva azon a nyomon, melyet törvénybeli és házszabálybeli előzmények jelölnek meg, lehet talán konstruálni oly fórumot, mely megfelel a közjog elvi követelményeinek és mellőzhetővé teszi a belügyminiszter emlitett jogkörének fentartását.

A házszabályok 280. §-a szerint ugyanis a háznagy hivatalos müködése felelősség mellett a szünetek ideje alatt és az országgyülés feloszlása, következőleg a háznagy képviselői minőségének megszünése után is tart s a háznagy a reá bizottakról az ismét összeülendő vagy az uj képviselőháznak számot adni tartozik.

A háznagy tehát oly közeg, ki a képviselőháztól képviselői minőségében nyert megbizását a maga hivatala körében az országgyülés feloszlása után is megtartja.

(Nem egészen hasonlatos a főrendiház házszabályainak az a rendelkezése, mely az országgyülés szünetelése alatt a háznagy müködéséről szól. A 80-ik §. ugyanis ezt mondja: A háznagy hivatalos müködését a belügyminiszteriummal érintkezve az ülésszakok között és az országgyülés feloszlása után is felelősség terhe alatt folytatja s eljárásáról a főrendiháznak minden uj ülésszak, illetőleg országgyülés kezdetén számot ad.

A főrendiház kinevezett tisztviselőinek az országgyülés szünetelése idején való jogállására nézve nincs határozott rendelkezés. A legujabban, 1907-ben készült szolgálati szabályzat idevágóan azt mondja, hogy az országgyülés feloszlatása után és a feloszlatás ideje alatt szabadságot a főrendiház hivatalnokainak két héten belül a háznagy engedélyezhet, ennél hosszabb szabadság iránti intézkedés pedig a belügyminiszterium hatásköréhez tartozik.)

Visszatérve most arra, hogy miképen lenne a képviselőházra nézve a belügyminiszter jogköre mellőzhető: ha a ház az országgyülés feloszlása utáni időre a háznagy mellé, aki állását tovább is megtartja, egy kollégiumot rendelne, a háznagyra és erre a kollegiális fórumra lenne ruházható az a jogkör, mely az országgyülés ideje alatt a kinevezett tisztviselőkkel szemben az elnököt és a fegyelmi tanácsot illeti meg. Az elnök jogkörének csupán egy eleme az, mely nem alkalmas arra, hogy azt ez a fórum gyakorolja, s ez: üresedések esetén uj kinevezések foganatositása.

Ezen kollégium tagjaiul pedig állásuknál és jogkörüknél fogva mint legalkalmasabbak kinálkoznak a ház jegyzői karának és gazdasági bizottságának tagjai, egy meghatározott számban.

Tudjuk, hogy a jegyzők bizonyos mértékig részt vesznek a ház adminisztrációjának felügyeletében, s a gazdasági bizottságot is mint az elnök mellé rendelt kollegiális tanácsot meghatározott jogok illetik meg a tisztviselők anyagi érdekei körül. Ezek a tagok tehát lényegileg a maguk jogkörében mozognának, midőn az országgyülés szünetelése alatt a háznagygyal együttesen a tisztviselőkre nézve rendelkezési joggal és fegyelmi hatósággal ruháztatnának fel. A képviselőház elnökét az állampénztárra megillető utalványozási jog is a háznagyra, illetőleg erre a tanácsra szállna át.

Arra nézve pedig, hogy hány tagból álljon ez a fórum, alapul szolgálhat az az analógia, hogy a házszabályok 265. §-a szerint a ház kinevezett tisztviselőinek fegyelmi ügyeiben öttagu tanács itél. Ez a fórum azután, ugy mint a háznagyra nézve a házszabályok rendelik, az ujra összeülő képviselőháznak a reá ruházott jogkörben való eljárásáról jelentést tenne, s egyszersmind *a háznagyra nézve is megszünnék a házszabályok 281. §-ának az a rendelkezése, hogy ő az országgyülés feloszlása után az ujnak összejöveteléig a belügyminiszter felügyelete alatt áll.*

Minthogy vitathatatlannak látszik az, hogy a törvényhozó testületen kivül álló hatóságra elvi okokból nem ruházható, illetőleg nem hagyható meg nála a képviselőház elnökét és fegyelmi tanácsát megillető jogkör: az itt megjelölt nyomon talán meg lehet találni és meg lehet konstruálni egy oly fórumot, melynek egybealkotása összhangzásban van a törvényhozó testületeket megillető, minden más állami szerv ellenében szükségképen megóvandó különállás követelményével.

Igaz, nagyon megfontolandó az, hogy midőn a képviselőház megbizása időhöz van kötve, a maga megbizása határidején tul terjedő időben egyes tagjaira bármely jogkört ráruházzon. De a háznagy példáján kivül éppen arra van

még két példánk, hogy az egyik esetben az országgyülés két háza, a másik esetben a képviselőház egy bizottságot az országgyülés feloszlása utáni időre megbizással lát el.

A függő adósságok ellenőrzéséről szóló 1868: XLVI. tcz. 3. §-ában kimondja, hogy a függő adósság ellenőrzésére mind a magyar korona országai, mind a birodalmi tanácsban képviselt országok és királyságok által külön-külön választandó, hat tagból és három póttagból álló bizottságok működésüket az országgyülés és a birodalmi tanács feloszlatása esetében is mindaddig folytatják, mig az ujolag egybegyült törvényhozó testületek uj választásokat tehetnek.

A képviselőház házszabályainak 305. §-a pedig kimondja, hogy a számvizsgáló-bizottság az országgyülés eloszlatásának esetében is teljesiti és bevégzi munkálkodását és annak eredményéről szóló jelentését egyelőre a belügyminiszternek adja be. A belügyminiszter pedig, aki ez esetben a ház pénztára és pénztári személyzete fölött is időközileg rendelkezik, az emlitett jelentést határozathozatal végett a közelebb egybegyülendő képviselőházhoz teszi át.

Ebben a két esetben tehát a szükség oly módozathoz vezetett, melynek nyomán, t. i. a megbizásnak az országgyülési időszakon tul terjedő kitolásával, a szóban levő kérdés is megoldható.

De érdemes talán megfontolásra egy más módozat is, melyet ezuttal pár szóval csak megjelölünk.

A képviselőház jegyzői karán kivül négy bizottság van, melyeket a maguk feladata a ház kinevezett tisztviselőivel érintkezésbe vagy valamely viszonyba hoz. Ezek: a gazdasági, könyvtári, naplóbiráló és számvizsgáló-bizottság. A jegyzői karból és ezen bizottságok mindegyikéből az elnök javaslatára megfelelő számarányban kijelölhetne a ház tagokat, akik a háznagy részvételével külön tanácscsá alakulnának az országgyülés feloszlása idejére. Erre a tanácsra vagy bizottságra ruháztatnék azután a számvizsgálat feladata is és igy nem lenne szükség arra, hogy a számvizsgáló-bizottság megbizása az országgyülési mandátum idején tul kiterjesztessék. Ugy hogy ilyen módon kikerülhető lenne még az is, hogy szaporittassék az országgyülési cziklus idején tul való megbizások száma. A számvizsgálat eredményéről szóló jelentését pedig a bizottság nem a belügyminiszterhez, hanem közvetlenül az állami számvevőszékhez juttatná el, ez pedig a legközelebb összeülő képviselőház elé terjesztené. Természetesen megszünnék egyszersmind a belügyminiszternek a házszabályok 305. §-ában megállapitott az a joga is, mely szerint ő a ház pénztára és pénztári személyzete fölött is időközileg rendelkezik.

Hasonló alapon lehetne a főrendiházra nézve is egy fórumot megalkotni az országgyülés feloszlása utáni időre.

Házszabálymódositás most nincs napirenden; de ha majd egyszer foglalkozik vele a képviselőház, talán be lesz abba vonható az itt tárgyalt közjogi visszásság kiküszöbölése.

f.

A cheque-enquête.

(Második közlemény.) *

II. A cheque látra (bemutatásra) legyen-e fizetendő akkor is, ha más fizetési idő van benne kitéve? vagy más fizetési idő (határozott nap stb.) kitétele érvénytelenné tegye-e a chequet?

A törvényjavaslat előadói tervezete szerint (4. §.) a cheque látra, bemutatásra fizetendő még akkor is, ha ez szövegében határozottan kifejezve nincs, de még az esetben is, ha a fizetésre nézve benne valamely határidő van kikötve. Ily kikötés azonban nem érvénytelenségi ok, hanem egyszerüen nem irottnak tekintetik.

* Az első közlemény mult heti számban.

Az indokolás szerint a cheque tulajdonképpeni rendeltetésének az felel meg, hogy látra, bemutatásra fizettessék. Ez a körülmény különbözteti meg a váltótól, amely jövendő fizetéseket közvetit, mig a cheque már kibocsátásakor esedékes fizetésre czéloz. Az ellenkező rendelkezés a chequet könnyen hitelpapirrá tenné. De nem volna azért indokolt a határidőhöz kötött chequet érvénytelennek tekinteni nem pedig a cheque-birtokos érdekében, akire nézve különben a visszkereseti jog veszendőbe menne. Az olyan cheque-birtokos azonban, aki a törvény rendelkezését nem ismerve, a chequeben kitett határidőhöz igazodva, a chequet olyan időben mutatja be, amikor a bemutatásra a törvény által előszabott határidő (l. a IV. kérdésnél) már lejárt, visszkereseti jogát elveszíti. Azon, aki ily mulasztást követ el, segiteni nem lehet, mivel a cheque-birtokosnak tudnia kell, hogy a bemutatásnál nem a chequeben kitett határidő, hanem a törvény által előrelátott időközhöz kell alkalmazkodnia. A törvény nem tudása pedig nem számithat védelemre.

A külföldi törvények közül a legtöbb a tervezettel egyetértően intézkedik. A holland, olasz, román és portugál törvények azonban megengedik, hogy a cheque a kiállitástól, illetve a bemutatástól számitott tiz napnál nem hosszabb lejáratra is kiállitható. A más fizetési időnek kijelölését csupán a német javaslatok tekintik érvénytelenségi oknak, a többi külföldi törvény az érvényesség kérdésére nézve a mi tervezetünk álláspontjára helyezkedik.

Az értekezleten az imént tárgyalt második kérdésre nézve a vélemények majdnem egyhanguan a tervezet álláspontját ismerték el helyesnek.

Ennek a kérdésnek tárgyalása alkalmával az értekezleten fel lett vetve az a kérdés, hogy miután a tervezet 12. §-a értelmében a kibocsátó a chequet kellő fedezet alapján bocsátja ki s igy a cheque beváltásának az előfeltétele a kibocsátónak az utalványozottnál rendelkezésre álló fedezete, nem volna-e kivánatos a chequenek a tervezet 1. §-ában felsorolt érvényességi kellékeit kiegésziteni azzal, hogy a chequen a kibocsátó az utalványozottnál levő fedezetre hivatkozni köteles?

Voltak ugyan egyes felszólalók, akik a chequen a fedezetre való hivatkozást a cheque érvényességi kellékének kivánták tekinteni és pedig az osztrák-magyar banknál ezidőszerint ilyen irányban fennálló szokásra is tekintettel, azonban egyfelől arra való tekintettel, hogy nem kivánatos a mindennapi forgalomra szánt chequenél az annak érvényességét befolyásoló kellékeket szaporitani, másfelől figyelemmel arra, hogy a fedezet kérdése kizárólag a kibocsátó és az utalványozott egymás közötti jogviszonyát érinti s a chequeforgalom által tanusitva van, hogy a hitelképes kibocsátó chequejét az iránta bizalommal viseltető utalványozott beváltja akkor is, ha akár a cheque kibocsátásakor, akár a beváltás idejében a fedezet még, vagy legalább is a kellő fedezet nem volt meg s a cheque birtokosára a beváltás esetén közömbös az, hogy van-e fedezet, vagy nincs: a többség nem tartotta czélszerünek a fedezetre való hivatkozást a chequen, annak érvényességi kellékének kimondani.

Egyesek másrészt, akik az érvényességi kellékeknek lehető megszoritása álláspontját képviselték, a «cheque» elnevezést az okirat szövegében, amiként hogy azt a tervezet 1. §-a kivánja, elejtentendőnek vélték. Az ilyen irányu nézet sem nyert az értekezleten többséget, mivel a cheque-záradék éppen az, amely által a kibocsátó külsőleg is kifejezésre juttatja, hogy az okiratot a cheque különleges jogszabályai szerint kivánja elbiráltatni, viszont a cheque vevője az ily elnevezésből azonnal láthatja, hogy minő jogi természetü papirral van dolga. A cheque elnevezés a nagyobb forgalom mellett épp ugy, mint a «váltó» szó, mihamarább általánosan ismertté fog válni és igy annak a cheque szövegében szükséges kitétele éppen a cheque-forgalom érdekében kivánatos.

III. A cheque törvénynél fogva legyen-e forgatható, vagy csak akkor, ha rendeletre szól?

A kérdésnek eldöntése attól függ, hogy a chequet olyan papirnak tekintjük-e, amely a váltó analogiája szerint forgatmány utján mindig átruházható, ha csak a kibocsátó a forgathatást kifejezetten ki nem zárta, vagy olyannak tekintsük, amelynél a kereskedelmi utalványok módjára csak akkor tulajdonitható hatály a forgatmánynak, ha a cheque már ab ovo rendeletre van kiállitva?

E tekintetben a külföldi legislatió különböző álláspontot képvisel, de azért általánosabb az a felfogás, hogy a chequenek forgathatóságára nézve a váltótörvény szabályai nyernek alkalmazást. Ettől eltérő álláspontot foglal el az osztrák törvény, aminek megfelelő a mi előadói tervezetünk álláspontja.

A tervezet 5. §-a csak a rendeletre kiállitott chequenek adja meg a forgathatóságot. A pusztán névre szóló (rekta), valamint a bemutatóra kiállitott cheque forgatmány utján át nem ruházható. A 14. §. végtétele szerint azonban a bemutatóra szóló cheque beváltásaért nem csak a kibocsátó, hanem az is felelős, aki nevét vagy czégét az ily cheque hátlapjára irta. A rendeletre kiállitott cheque forgatmányát a váltótörvénynek megfelelően szabályozza, de eltér annyiban, hogy az utalványozottra szóló forgatmány csupán nyugta hatályával bir s igy az utalványozott további forgatmányának hatályt nem tulajdonit.

Az indokolás a tervezet álláspontját a cheque tulajdonképeni s a váltótól épen lényegesen elütő jellegére alapitja. A váltó, mint forgalmi eszköz, a forgatmányozást feltétlenül megkivánja; kevésbbé áll ez a chequeről, mely elsősorban fizetési eszköz s inkább gyors beváltásra, mint kiterjedt circulatióra van szánva. A névre szóló chequeket a tervezet 2. §-a azért engedi meg, hogy gondoskodva legyen azokról az esetekről, amikor a kibocsátó a chequet az első vevő személyétől elválasztani nem akarja, de ezt a szándékot a forgatmány által nem lehet meghiusitani. A bemutatóra szóló chequenél a forgatmány fölösleges, mert az átruházás puszta átadással is történhetik. Ez azonban nem zárja ki, hogy, aki közbeeső birtokos létére az ily chequere nevét ráirta, szavatosságot ne vállalhasson (14. §. végtétele). Az utalványozottra szóló forgatmányt a tervezet megengedi ugyan, de korántsem azzal a hatálylylyal, mint a váltónál, hogy t. i. az utalványozott, mint forgatmányos, jogot nyer a továbbforgathatásra. Az utalványozottra szóló forgatmány lényegileg nem egyéb, mint a chequenek a fedezetből való beváltása s igy az, mint nyugta felel meg a tényállásnak s a továbbforgatásnak nincs czélja s igy nincs is hatálya.

Az értekezleten dr. Halász Sándor miniszteri tanácsos, mint előadó, az indokolásban felhozottakon felül felvilágositásul még előadta azt, hogy a névre szóló chequenél a forgathatóság kizárására fő indokul szolgált az is, hogy a postatakarékpénztáraknál ezidő szerint ilyen szabály és gyakorlat áll fenn, ahol is ezt a biztonság szempontjából fenn is kell tartani. Arra nézve pedig, hogy habár a bemutatóra szóló cheque sem forgatható, a tervezet 14. §-ának 3. bekezdésében mégis szabályozza annak felelősségét, aki ily cheque hátlapjára nevét ráirja, az a gyakorlati szempont szolgált irányadóul, hogy ha a bemutatóra szóló chequenek birtokosa tovább akarja adni a chequet, de ennek vevője a kibocsátó hitelképessége felől nincs tájékozva az által, hogy a cheque birtokosa, akit az uj vevő ismer s benne megbizik, névaláirásával szintén felelősséget vállal s belép a cheque-szerződésbe, az uj vevő irányában a chequenek nagyobb biztositék adatik.

A vélemények az értekezleten a harmadik kérdésre nézve megoszlottak. Egyik része a váltótörvénynek a forgathatóságra vonatkozóan fennálló szabályait véve alapul, a chequenél is a forgathatóság kérdését a váltótörvény analogiája szerint tartja szabályozandónak. A másik rész a tervezet álláspontját az indokolásban és ez előadó által felhozottakból elfogadta, hangsulyozván egyesek, hogy talán nem is kivánatos a chequenél, mint különleges természetü papirnál, mindenben a váltó analogiáját alkalmazni.

Az értekezleten azonban többen felszólaltak az ellen is, hogy a tervezet mig egyfelől a bemutatóra szóló cheque forgathatlanságának az álláspontjára helyezkedik, addig másfelől mégis a beváltásért felelőssé teszi azt, aki ily chequenek a hátlapját aláirásával ellátja (14. §. végtétele.)

Ily módon a tervezet alakilag üres forgatmányt létesit, holott tartalmilag az annak nem volna minősithető. Ebből kifolyólag egyesek a tervezet 14. §-a végtételének ide vonatkozó intézkedését elejtendőnek, mások pedig annak fentartása mellett szabatosabb olyan irányu szövegezését javasolták, hogy világos kifejezést nyerjen az, hogy a bemutatóra szóló cheque hátlapját aláiró kifejezetten «forgatóként» felelős a beváltásért.

IV. Mennyi idő alatt legyen a cheque fizetés végett bemutatandó?

Itt arról a záros határidőről van szó, amelynek betartásától függ a cheque alapján bizonyos jogoknak az érvényesitése, mivel tulajdonképpen a chequenek bemutatása, beváltás czéljából, bármikor, tehát az ugynevezett bemutatási határidőnek eltelte után is történhetik és tényleg beváltásra vezethet. A bemutatási határidőnek a fixirozása annyiban lényeges, mert annak a határidőnek betartásától van feltételezve a cheque birtokosának egyfelől visszkereseti joga, (tervezet 15. §.), másfelől a visszkereseti jog elévülése esetén magánjogi keresete a cheque alapján a kibocsátó és előzői ellen, továbbá, mert a cheque kibocsátójának esetleges ellenutasitása az utalványozottra nézve csakis a bemutatási határidő elteltével válik joghatályossá (tervezet 12. §.) és a kibocsátó a joghatályos ellenutasitás ellenére eljáró utalványozott irányában kártéritési igényt érvényesithet. (Ellenutasitást lásd a VI. kérdésnél).

A cheque bemutatási határidejének megfelelő módon való szabályozása a nehezebben megoldandó kérdések közé tartozik. Elmélet és gyakorlat megegyeznek abban, hogy a chequenek gazdasági természete, de mint fizetési eszköznek a rendeltetése is megkivánja azt, hogy mentől rövidebb idő alatt beváltásra s igy bemutatásra kerüljön. Másrészt közgazdasági szempontok azt tennék kivánatossá, hogy mentől több kötelezettség legyen megszüntethető készpénz fizetése nélkül a a chequenek beváltása által. Ezt a két szempontot kell összeegyeztetni a bemutatási határidőnek megállapitásánál.

A kontinentális törvények általában fix határidőket állapitanak meg háromtól nyolcz, egészen tiz napig terjedőleg a kibocsátás helyén, valamivel hosszabbat a más helyen fizetendő chequenél. Az angol törvény eltérő álláspontot foglal el, amennyiben a bemutatást «megfelelő időben» teljesitendőnek rendeli s igy az minden egyes chequebirtokosra nézve más napon telik le és külön birálandó el. Az osztrák törvény a belföldi chequeknél aszerint, hogy a kibocsátói helyen fizetendők-e, öt, hogy ha más helyen fizetendők, nyolcz napi bemutatási határidőt, a kiállitás napjától számitva, állit fel. A külföldön kiállitott, belföldön fizetendő chequekre nézve pedig akként intézkedik, hogy a kiállitástól öt nap alatt a belföldi fizetési helyre elküldendők, s itten megérkezésüktől számitva öt nap alatt bemutatandók.

Az előadói tervezet a belföldi chequekre nézve szintén fix bemutatási határidőt állapit meg, de nem tesz különbséget a helyi és helyközi chequek között, hanem a belföldi chequeknek bemutatási határidejét általában nyolcz napban határozza meg. A külföldieknél, amelyek külföldről a belföldre állittatnak ki, az osztrák törvénynyel azonos álláspontot foglal el, azzal a különbséggel, hogy megérkezésöktől számitva három nap alatt mutatandók be fizetés végett. Az elküldés és megérkezés időpontjának igazolására elegendő

*

a postai bélyegzővel ellátott levélboritéknak felmutatása. Kellő időben bemutatottnak tekintendő azonban a külföldi cheque, ha a bemutatás, tekintet nélkül az elküldésre és megérkezésre, nyolcz nap alatt megtörtént. A külföldről belföldre intézett chequenél a bemutatás határidejére nézve a fizetés helyén uralkodó jog irányadó, ilyennek hiányában a tervezet szabálya alkalmazandó (tervezet 7. §.).

Az értekezleten a belföldi chequekre nézve egy-két felszólaló kivételével általában véve helyesléssel találkozott a tervezetnek az az álláspontja, mely szerint eltérőleg az osztrák törvénytől, nincs különbség a bemutatási határidőre nézve, a kibocsátás helyén fizetendő helyi és más belföldi helyen fizetendő, helyközi chequek között. Általános volt a nézet a tekintetben is, hogy a bemutatási határidő a lehetőséghez képest a legszükebben határozandó meg, mivel a chequenek átadása már megkezdése a fizetésnek s a cheque tulajdonképpen nem circulatióra van berendezve, hanem beváltásra és pedig tekintet nélkül arra, hogy a birtokos az utalványozottnál készpénzt vesz-e fel, avagy a cheque-összeget a számlájának javára iratja-e? A tulnyomó többség elfogadta a tervezet nyolcz napi határidejét, sőt némelyek még ennél rövidebb időtartam meghatározását tartanák kivánatosnak.

A külföldről belföldre intézett chequek bemutatási határidejének szabályozása tárgyában azonban a tervezetnek lényegileg az osztrák mintát követő állásfoglalása, amely kifejezetten nem fixirozza az időpontot, hanem az elküldés és a fizetés helyén való megérkezésnek időpontját veszi alapul, a tulnyomó többség által kifogás alá vétetett. Az előadóként szereplő dr. Halász Sándor miniszteri tanácsos az értekezlet folyamán maga is elejtette tervezetének ide vonatkozó rendelkezését s azt akként javasolta módositandónak, hogy a bemutatási határidő a külföldi chequeknél is fix legyen akként, hogy az Európában kiállitott és fizetendő 14, a más világrészből való 30 nap alatt a kiállitás napjától legyen bemutatandó, tekintet nélkül az elküldés és érkezés idejére.

(Bef. köv.)

A felebbvitel ujabb korlátozása.

Jogászi körökben méltán feltünést keltett a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egyik tanácsának a felülvizsgálati ügyekben követett itélkezése. Ez a tanács ugyanis azokban a sommás perekben, amelyekben az elsőbiróság előtt a per folyama alatt a kereseti tőke 40 K-ra, vagy ezen aluli összegre szállott le, már készletben levő litografált, a felülvizsgálati kérelmet visszautasitó és a felülvizsgálati költségek megállapitását mellőző végzéseket hoz.

A határozat indokolása a következő:

A kereset tárgyául a sommás eljárási törvény 26. §-a alapján az tekintendő, amelyet a felperes akár az első, akár az ennek különben folytatását képező tárgyaláson élőszóval előad.

Minthogy pedig a felperes az első tárgyalásnak folytatását képező 9. alsz. tárgyalási jegyzőkönyv szerint időközi fizetés folytán keresetét 34 K 30 f. tőke és jár. erejéig leszállitotta, a leszállitott kereseti tárgynak értéke képezi a keresetnek és igy a felülvizsgálatnak is a határát.

Habár a sommás eljárási törvény 180. §-ának *c)* pontjában felhivott 126. §-a alapján felülvizsgálatnak van helye a kir. járásbiróság itélete ellen, ha a per tárgyának értéke a járulékok nélkül 100 K értéket meg nem haladja: azonban minthogy a sommás eljárási törvény 225. §-a értelmében az 1877: XXII. tcz.-nek a községi biráskodásra vonatkozó rendelkezései továbbra is érvényben maradnak és minthogy az 1877: XXII. tcz. 11. §. 1. pontja és 11. §-a alapján az esetben, ha a kereset tárgyának az értéke a 40 K-t meg nem haladja, az ügy a községi biráskodás elé tartozik, amely ügyben a sommás eljárási törvény 225. §. 4. pontja szerint a kir. járásbiróság itélete ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

A nyilván czéltalan és perrendellenes felülvizsgálati kérelemért és válaszért költség és dij a felek képviselői részére még a saját felük irányában sem volt megállapitható.

A váltótörvényszéknek most hivatkozott tanácsa bizonyos sommás perekben az egyfoku felebbezést is kizárja és hogy a maga határozatának hatályt és érvényt szerezzen, az ügyvédre ráhúzza a szégyen paragrafust, hogy alaptalan és czéltalan(tehát rosszhiszemü) beadványért, a költségeket még saját fele irányában sem állapitja meg.

Arról, hogy igaza van-e a határozatnak vagy nem, lehet vitatkozni; de a mód semmi esetre sem megfelelő.

A sommás eljárási törvény immár 12 éve van életben, annak alapján itélkezik az országban 66 törvényszék. Ha valamelyik törvényszék birái értekezletre gyülvén, megállapodnak abban, hogy szakitanak az eddigi gyakorlattal, mert arról győződtek meg, hogy ez nem helyes és mivel itt elméleti kérdésről van szó, kiviszik az ügyet a jogászközönség elé, hogy azt meggyőzzék álláspontjuk helyességéről: ez ellen szólani nem lehetne. De, hogy ugyanazon törvényszéknek négy tanácsa közül az egyik a felülvizsgálat megengedhetősége kérdésében külön álláspontot foglaljon el, az nem lehet jogállapot akkor, amidőn a szomszéd szobában és az egész országban ugyanezen kérdésben az igazságot máskép mérik. Az igazságszolgáltatásnak pedig nagy hátránya, hogy az ilyen felülvizsgálati ügyek a kir. tábla vagy kir. Curia elé nem kerülhetvén, nincs felső forum, mely a jogszolgáltatást irányitsa és igy ezen elsőrendü perjogi kérdésben, a különböző törvényszékek és ezeknek különböző tanácsai, különbözően járnak el; szóval aszerint nyeri vagy veszti a fél a perét, hogy az ügye az egyik vagy a másik tanácshoz kerül.

A hivatkozott végzés indokolása lényegileg a sommás eljárási törvény 26. §-án és ugy látszik a Curiának I. G. 410/98. sz. határozatán alapszik. Ezen határozatban a m. kir. Curia a következőket mondja:

«A kereset tárgyául a sommás eljárási törvény 26. §-a értelmében az tekintendő, amelyet felperes a tárgyaláskor szóval előad. Minthogy pedig az elsőbiróságnál megtartott első tárgyalás után következő tárgyalások az elsőnek a folytatásai, a kereset tárgya az, amelyre felperes keresetét a tárgyaláson az elsőbiróság itéletének meghozatala előtt fentartotta. Minthogy pedig a sommás eljárási törvény 181. §-a szerint, ha a kereset tárgyának az értéke járulékai nélkül a 200 frtot meg nem haladja, — felülvizsgálatnak nincs helye, alperesek felülvizsgálati kérelmét az emlitett törvény 193. §-a értelmében hivatalból vissza kellett utasitani.»

Amde a törvényszék határozatának éppen az a tévedése, hogy azt, amit a kir. Curia a már felebbezéssel eldöntött ügyekre alkalmazott, azt minden körültekintés nélkül követte. Hogy pedig a Curiának nem volt szándékában kisebb ügyekben az egyfoku felebbvitelt is kizárni, kitünik ugyancsak a m. kir. Curiának I. G. 277/1900. sz. határozatából, ahol a következőket mondja:

«Felperes keresetét már az elsőbiróság előtti tárgyaláson a perköltségre leszállitván, a per tárgya értékét csak a perköltség teszi; minthogy pedig az a 400 K-t meg nem haladja, abban a sommás eljárási törvény 181. §-a értelmében a felebbezési biróság itélete ellen felülvizsgálatnak helye nincs.»

Ezen határozatból világos tehát, hogy a m. kir. Curia oly ügyben, amelyben az elsőbiróság már csak perköltségek felett itélkezett, az egyfoku felebbvitelt helyénvalónak tartotta és a felülvizsgálatot csak azért zárta ki, mert a perköltségek az értékhatárt el nem érték. Hasonlókép itélkezett a kir. Curia I. G. 218/1900., a budapesti kir. tábla I. G. 236/1896. és I. G. 244/1899. sz. határozataiban; tehát a váltótörvényszék fenti határozata a felsőbiróságok gyakorlatának és intenciójának meg nem felel és azok határozatából a végzésbeli álláspont le nem vezethető.

A hivatkozott határozatnak a falsuma ott van, hogy a sommás eljárási törvény 26. §-át a bagatel törvény 11. §-ával kombinálja és arra a következtetésre jut, hogy a sommás eljárási törvény 225. §-a 4. pontja szerint a járásbiróság itélete ellen felebbezésnek helye nincs. A tévedés nyilvánvaló.

A sommás eljárási törvény 26. §-a szerint a 40 K-n aluli összegre leszállitott ügyekben a kereset tárgya kétségkivül a leszállitott összeg lesz, az eljárás módja a leszállitás által nem változik.

A bíróság a pert mint sommás pert kezdte tárgyalni és a per folyama alatt felmerült különféle fázisok az eljárás módját és az itélethozatalt nem befolyásolják. Az a per, amely a kereset szerint a 40 K-t meghaladta, a későbbi folyamatban bagatel-ügygyé nem változik. Ugyanazon bíróság, ugyanazon ügyben, két eljárási módot nem követhet. Holott a végzés szerint a biró attól a tárgyalástól kezdve, amikor a kereset tárgya 40 K-n aluli összegre szállott, az ügyet mint bagatel-pert kezelné és a hivatkozott 225. §. 3. pontja szerint a további tárgyalásokért az ügyvédeknek dijat meg nem állapitana és ekképp a felek előre nem látott költségviseléshez, azok az ügyvédek, kik soha bagatel-ügyeket el nem vállalnak, a véletlentől függő mennyiségben bagatel-perekhez jutnának.

A sommás eljárási törvényben egyáltalában sommás perekben az egyfoku felebbvitelnek kizárása nem foglaltatik és ez abból ki sem magyarázható. A 126. §. szerint nincs felebbezésnek helye, ha a per tárgyának értéke 100 K-t meg nem halad; a 180. §. *b)* pontja szerint pedig felülvizsgálatnak van helye akkor, mikor a 126. §. szerint a felebbezés ki van zárva. Ezek szerint tehát kétségtelen, hogy a sommás perben tekintet nélkül annak változásaira, egyfoku felebbvitelnek mindenesetre helye van. A sommás eljárási törvény 3 czimben tartalmazza a vegyes és ideiglenes intézkedéseket és ezekben foglaltatik a 225. §. is, ez pedig egész nyiltan kimondja, hogy ezen §. rendelkezései azon ügyekre vonatkoznak, amelyek az 1877 : XXII. tcz. 25. §-a értelmében a községi bíróságtól felebbezés utján vitettek a járásbíróság elé, tehát oly ügyekben nincs további felebbvitelnek helye, amelyeket maga a járásbíróság, mint felebbezési forum birál el. Ezekre mondja a 225. §. 4. pontja: «a járásbíróság itélete ellen felebbvitelnek helye nincs». A törvénynek ez az intézkedése különlegesen a községi ügyekre vonatkozik, minden sommás ügynél pedig a sommás eljárási törvény 180. §-ának *b)* pontja szerint a felülvizsgálat meg van engedve.

Hogy az ilyen korlátozási kisérlettel a felek mily kárt szenvedhetnek, mutatja a hivatkozott határozat. Ugyanis a hivatkozott perben az elsőbíróság a felperest keresetével elutasitotta és 62 K 50 fill. (tehát felülvizsgálati határt meghaladó) perköltségben marasztalta. A felülvizsgálat pedig arra volt alapitva, hogy az elsőbíróság egy oly német okirat figyelembevételét mellőzte, amelyben alperes a követelést elismerte és annak megfizetését igérte.

A felügyeleti hatóság a bíróság itélkezésébe be nem avatkozik ugyan, de ez egy fontos perkérdés, amely megoldandó. A magyar kereskedők eleget szenvednek azóta, amióta 40 K-n aluli kereskedelmi követeléseik behajthatatlanná lettek és számos nagykereskedő Ausztriában alapitott fiókot, hogy sok ezerre menő kisebb követeléseit behajthassa.

Meg kell tehát akadályozni, hogy a magyar kereskedői világot és a magyar jogszolgáltatást ujból hasonló károsodás érje. *Dr. Schwarz Vilmos.*

Van-e felülvizsgálatnak helye a 40 koronán aluli összegre leszállitott sommás perben?

Az «Ugyvédek Lapja» f. évi május 25-iki számában kommentár kisérerében a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsának egyik ily tárgyu határozata jelent meg, amelyhez szó férhet pro és contra is.

Az eset a következő: Felperes 311 K iránt inditott keresetét az első bíróság előtt 34 K-ra szállitotta le. Alperes a járásbíróság itélete ellen felülvizsgálati kérelemmel élt, ezt azonban a fentjelzett törvényszék visszautasitotta azzal az indokolással, hogy «minthogy a sommás eljárás 225. §-a értelmében az 1877 : XXII. tcz.-nek a községi biráskodásra vonatkozó rendelkezései továbbra is érvényben maradnak és minthogy az 1877 : XXII. tcz. 11. §-ának 1. pontja és 14. §-a alapján az esetben, ha a kereset tárgyának értéke 40 K-át meg nem halad, az ügy a községi biráskodás alá tartozik, amely ügyben a sommás eljárás 225. §-ának 4. pontja szerint a kir. járásbíróság itélete ellen felebbvitelnek helye nincs: ezért kétségtelen, hogy az esetben, ha a per tárgyának értéke a 40 K.-t meg nem haladja, felülvizsgálatnak sincs helye.»

Lehet, hogy ez a határozat a felebbvitel korlátozását czélzó 1907. évi XVII. és XVIII. t.-czikkek hatása alatt szülemlett, de bármi is legyen szülő oka, a hasonló ügyállásu perek nagy számánál fogva érdemes a határozatban kifejezésre jutott elvvel foglalkozni.

Sokan lesznek, kiket ez a határozat nem elégit ki, de ha közelebbről vizsgáljuk a dolgot, lehetetlen észre nem vennünk, hogy itt egy ujabb, tisztultabb felfogás öltött alakot. Ha nem tévedek, egyes vidéki törvényszékek több izben határoztak igy, de fővárosi törvényszéktől először halljuk, hogy ebben a kérdésben állást foglalt, ami egyébként nem más, mint a felsőbb bíróságok már megállapodott gyakorlatának hasonszerüség alapján való alkalmazása.

A sommás eljárás 181. §-át ma már az összes bíróságaink ugy értelmezik, hogy a felülvizsgálat szempontjából az értékhatárt az az összeg képezi, amely a felülvizsgálandó itélet hozatalakor a per tárgyát képezte, tekintet nélkül arra, hogy eredetileg mekkora összeg iránt indult meg a per. (A Márkus, Térfy, Fabinyi, Grecsák, Grill-féle gyüjtemények számos ilyen határozatot tartalmaznak). Ha tehát, mondjuk, 500 K. iránt inditott sommás perben felperes keresetét a járásbíróság előtt, vagy akár a felebbezési eljárás során 300 K.-ra leszállitotta, a harmadbíróság a törvényszéki itélet ellen beadott felülvizsgálati kérelmet okvetlenül visszautasitja azon a czimen, hogy a per tárgya a sommás eljárás 181. §-ában megszabott minimális értékhatárt meg nem haladja. Alig hiszem, hogy akadna jogász, ki a visszautasitás helyességét kétségbe vonná.

Nézzük már most, hogy miképen áll a dolog azokkal a perekkel, melyek értéküknél fogva a törvényszékek felülvizsgálati jogkörébe tartoznak.

A sommás eljárás 126. §-a és a 181. §. *b)* pontja értelmében a törvényszéket a 100 K értéket meg nem haladó perekben illeti meg a felülvizsgálat. Tehát mig a harmadbíróságra nézve minimális értékhatárt, a másodbíróságra nézve maximális felülvizsgálati értékhatárt állapit meg a töryény. A 100 K-án aluli perekre nézve a törvény nem tartalmaz kifejezetten lefelé a felülvizsgálatot kizáró rendelkezést és innen van, hogy a fentebb ismertetett határozat feltünést keltett.

Szerény véleményem szerint, ha nincs is a sommás eljárásban e tekintetben határozott rendelkezés, mégis van egy határ, melyen alul felülvizsgálatnak helye nem lehet s ez a községi bíróságok elé utalt ügyeknek értékhatára.

Igaz, hogy a fent felhozott esetben a per mindvégig sommás pernek maradt s a 34 K-ra való leszállitás nem tette a pert bagatell-ügygyé, mégis, mihelyt a per tárgya a keresetnek leszállitása folytán 40 K értéken alul maradt, a járásbíróság már oly pertárgy fölött itélkezett, amely a községi biráskodás hatáskörébe van utalva, következésképpen határozatának sem lehet más következménye, mint ha a per már eredetileg is 40 K-n aluli összeg iránt indult volna és abban a kir. járásbíróság a sommás eljárás 225. §-a alapján járt volna el.

A sommás eljárás 225. §-a azt mondja ugyan, hogy a sommás törvény szabályai az ott felsorolt eltérésekkel a községi bíróságtól felvitt ügyekben alkalmazandók, de hogy ennek a §-nak nincs valamely különleges szoros értelme, amely minden magyarázatot vagy hasonszerüséget kizárna, mutatja legjobban a fizetési meghagyásokról szóló 1893. évi XIX. törvényczikk 17. §-a, amely a különbeni per esetére a községi bíróság hatáskörébe tartozó ügyekben is — amennyiben ellenmondás folytán tárgyalás válik szükségessé — a sommás eljárási törvénynek alkalma-

zását rendeli el a 225. §. 3. és 4. pontjában foglalt eltérésekkel, vagyis ezekben az ügyekben a járásbiróság elsőfokulag éppen ugy jár el és határozatának ugyanazok a következményei, mint ha a per eredetileg a községi biróság előtt indult volna és a járásbiróság határozatát másodfokban hozta volna meg.

Visszatérve ismét a mi esetünkre, el kell ismerni, hogy semmi nehézségbe sem ütközik ennek az elvnek alkalmazása, mert itt is ugy áll a dolog, hogy a járásbiróság elsőfokulag döntött oly pertárgy fölött, mely — ha a kereset eredetileg is csak 30 K iránt támasztott volna — a községi biróság előtt lett volna érvényesitendő s a járásbirósághoz csak másodfoku elbirálás alá került volna, amikor is a sommás eljárás 225. §ának 4. pontja értelmében a járásbiróság határozata végérvényesnek lett volna tekintendő.

A keresetnek leszállitása tehát a felebbvitel tekintetében itt is ugyanazokkal a következményekkel kell hogy járjon, aminőket a nagyobb értékü perekben a 400 K-t meg nem haladó összegre való keresetleszállitástól ma már senki nem vitat s ezek szerint a felvetett esetben a járásbiróság itélete ellen felülvizsgálati kérelemnek a sommás eljárás 225. §. 4. pontjának joghasonlatossága alapján csakugyan nem volt helye.

Emmer Géza Károly.

Néhány szó az ügyvédi nyugdijintézet létesitéséhez.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya ujból megkereste azon három kamarát, mely a nyugdijtörvény tervezetét el nem fogadta, hogy ahoz utólag hozzájáruljon. Ugy látszik, az igazságügyminiszter a tervezetet csak azon esetben hajlandó elfogadni, ha minden kamara s ezek által az ügyvédek összesége hozzájárul e tervhez.

Az ügyvédség csak olyan nyugdijintézet felállitásával nyerne valamit, mely — az államhivatalnokok mintájára — bizonyos korhatárnál a megélhetést biztositó nyugdijat nyujtana. Nem kétlem, hogy ily nyugdijtervezetet örömmel fogadna az egész ügyvédi kar.

Az ügyvédi nyugdijintézetnek ily mérvben való felállitása ellen legfőbb érvül az szolgál, hogy az csak a tagdijakból, illetve befizetendő nyugdijjárulékokból táplálkozhatnék s ez által a járulékokat oly nagy összegben kellene megállapitani, melyet az ügyvédség nagyobb része meg nem bir.

Nem kivánok ez ellenvetés ellen érveket felhozni, e czikkem czélja csak az, hogy rámutassak, hogy az ügyvédségnek is vannak oly bevételei, melyek a nyugdijintézet részére hasznosithatók, annak alapjait lényegesen növelhetik.

A hozandó törvényben kimondandónak tartanám, hogy azon dijakból, melyeket az ügyvéd mint tömeggondnok, zárgondnok, ügygondnok, házasságvédő, s általában hatósági kirendelés folytán szerez, bizonyos százalékot (10—20%) az országos ügyvédi nyugdijintézet javára kiszolgáltatni köteles. E dijak összege évenként az egész országot számitásba véve legalább 1.000,000 K-ra tehető s igy a nyugdijintézet javára évente 100—200,000 K esnék.

A másik forrás, melyből a nyugdijintézet táplálkozhatnék, az állami hozzájárulás volna. Nem segélyt értek ezalatt, hanem az ügyvédség régi óhajának teljesitését oly formában, hogy az az összügyvédség javára essék. Az ügyvédek ugyanis — főként büntető ügyekben — rendkivül sok s gyakran igen terhes szolgálatot végeznek, minden dijazás s ellenérték nélkül. Össze kellene tehát állitani a pontos adatokat arra nézve, hány ügyet és tárgyalást láttak el az ügyvédek az utolsó három évben ellenérték nélkül, és az ennek megfelelő minimális dijazást (pl. tárgyalásonként 5—10 K, esküdtszéki ügyben 10—20 K) fizesse be az államkincstár a nyugdijintézetbe. Az állam köteles ellenszolgáltatást nyujtani az ügyvédeknek fáradozásukért, a jól kiérdemelt munkadijnak befizetését joggal követelheti az ügyvédi kar. Természetesen nehéz hozzávetőleg is kiszámitani az állami hozzájárulásnak ezen összegét; azonban ha csak annyit veszünk fel, hogy az ország 63 törvényszékénél átlag minden második napon van egy szegényvédelem büntető főtárgyaláson s hetenként egy esküdtszéki tárgyaláson, akkor is 14,640 tárgyalást látnak el ingyen az ügyvédek, amely fáradságért ha 100,000 K-t adna az állam az ügyvédeknek, tulzott követelésnek mondható nem volna.

Kizárólag az igazságügyi kormánynak van módjában kipuhatolni az általam érintett mindkét hozzájárulásnak valószinü értékét, de ha azt csak évi 300,000 K-ra teszszük, aminél okvetlenül több, önmagában oly összeg, mely a teljes nyugdijintézet létesitését lehetővé tenné, anélkül, hogy a fizetendő járulékok tulmagasak lennének.

Egy másik módja az intézet prosperálásának az volna, ha a törvényben kimondatnék, hogy a nyugdijintézetbe annak felállitásakor csak a 40 éven alóli ügyvédek kötelesek belépni, a 40 éven felüli korban levők azonban beléphetnek, de csak meghatározandó korváltsági összegnek befizetése mellett. Ezáltal lehetővé válnék, hogy az intézet megerősödjön s tőkét gyüjtsön akkorára, mikor a tagok nyugdijkötelezettsége beáll.

Nem tartom ugyan ez eszméket feltétlenül boldogitóknak, de mégis azt hiszem, hogy az anyagiak rendezése lényegesen előmozditaná az ügyvédekre annyira fontos nyugdijintézet felállitását.

Dr. Hunwald Izidor.

Különfélék.

— **Uj biróságok.** Az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség- és baleset esetére való biztositásáról szóló törvény két uj biróságot szervezett.

Az egyik választott biróság, mely elsőfokulag dönt azokban a vitás kérdésekben, melyek a biztositott személyek vagy hozzátartozóik és az országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztositó pénztár között az ez utóbbi által nyujtandó kártalanitások tekintetében keletkeznek. Ennek ülnökei a kerületi munkásbizositó pénztár közgyülése által saját kebeléből és pedig külön a munkaadók és külön a biztositott munkások által egyenlő számban három évre választatnak; elnökét, valamint helyettesét a választott biróság székhelyén itélő birák sorából az igazságügyminiszter nevezi ki. Megbizásuk három évre szól.

A másik biróság az állami munkásbiztositási hivatal birói osztálya, mely a törvény alapján nyujtandó segélyezések és kártalanitások tekintetében felmerülő vitás kérdésekben végső fokban itél. E birói osztály nem állandó birói tagjait felerészben a munkaadók és felerészben a munkások sorából az országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztositó-pénztár közgyülésének munkaadó és munkás tagjai saját kebelükből külön-külön három évre választják. Az állandó birói tagokat a király nevezi ki a kereskedelmi miniszter előterjesztésére. Felerészben müszaki képesitéssel, felerészben az 1869:IV. tcz. 7. §-a szerinti birói, vagy az 1883:I. tcz. 3. §-a szerinti közigazgatási képesitéssel kell birniok.

Ez az uj biróság az ipari balesetekből származó kártalanitási igények tekintélyes része fölött itél, melyek eddig a munkaadó ellen érvényesittettek és a polgári rendes biróságok hatáskörébe tartoztak. Fontos szocziális és igazságszolgáltatási feladatok hárulnak rá. Méltán elvárható volt tehát, hogy e nagy jelentőségü feladatok ellátására hivatott biróság oly garancziákkal bástyáztatik körül, melyek azt a polgári biróságokénál jobb jogszolgáltotásra képesitik, mert hiszen ez uj biróság szervezését és a baleset kártéritési ügyeknek a rendes biróságoktól való elvonását csak az okadatolhatta, hogy a baleset-ügyek szakszerü és igazságos elbirálására a rendes biróságoknál alkalmasabb biróság alkotását látták szükségesnek; mert magábanvéve az, hogy a kártalanitás a pénztárra hárittatott, uj biróság szervezését nem tette volna szükségessé Annál szembetünőbb, hogy e fontos igazságszolgáltatási és szocziális feladatok végső fokon való megoldása egészen kivonatott az igazságügy hatásköréből. A birák a kereskedelmi miniszter előterjesztésére neveztetnek ki és még czimük (osztálytanácsos-biró, titkár-biró,) is arra mutat, hogy e miniszterium tisztikarához tartozóknak tekintetnek.

Az az alternativ qualifikáczió, mely szerint a nem müszaki biráknál az államtudományi államvizsga és doktorátus egyértékünek tekintetik az 1869:IV. tcz.-ben megállapitott birói képesitéssel, lehetővé teszi, hogy a biráskodás a jogá-

szilag kiképzett elemek kizárásával is, egyedül technikusok és közigazgatási tisztviselők által gyakoroltassék. Az eddig kinevezett birák sorában egyetlenegy van, kinek képesitése az 1869 : IV. tcz.-ben előirt birói qualifikációnak megfelel.

Emellett e bíróság függetlensége sincs teljesen kiépitve. A hivatal birói tagjait a törvény áthelyezés, más állásra kinevezés és nyugdijazás ellen védi ugyan, de az 1869 : IV. tcz. egyéb garancziáit rájuk ki nem terjeszti. Nevezetesen nincs kimondva, hogy e bíróság a törvény alapján keletkezett és kihirdetett rendeletek s a törvényerejü szokás alapján tartozik eljárni és nincs részére biztositva az a jog, hogy a rendeletek törvényessége fölött az adott esetben döntsön. Nem kell bővebben indokolni, hogy mily megkötése ez a birói függetlenségnek, kivált oly hivatalnál, mely tulnyomólag a miniszterium kebeléből szerzi tagjait. De ennek nemcsak elméleti jelentősége van, mert a munkásbiztositó hivatal biráját, ki a kormányrendelet törvényességét kétségbe vonná, ezen törvény nem védi a fegyelmi uton való felelősségrevonástól.

A bíróság fegyelmi szabályzatát nem törvény állapitja meg, hanem rendelet, melynek nem lehet elegendő garancziája az a kötelezettség, hogy kibocsátása után az országgyülésnek bemutatandó. Ebből az következik, hogy miniszteri rendelettel állapittatnak meg nemcsak a fegyelmi eljárás rendje, hanem a fegyelmi vétségek és azok büntetései is. Szóval a fegyelmi jog tekintetében teljesen ki van szolgáltatva e bíróság a mindenkori kormánynak. A fegyelmi bíróság megalakitása is nélkülözi a birói fegyelmi eljárásnak garancziáit. Ugyanis az 1871 : VIII. tcz. 35. §-ában előirt legfőbb vegyes fegyelmi bíróság hatásköre csak az elnökre és másodelnökre terjed ki; mig a hivatal birói tagjai fölött a nagyobb fegyelmi tanács itél, mely a hivatal elnökén, illetve másodelnökén kivül a biztositási és a birói osztály két-két tagjából áll; tehát *a birói tagok felett felerészben nem is birák, hanem minden birói függetlenség nélkül való közigazgatási hivatalnokok itélkeznek.*

Nem gondoskodott a törvény a birói inkompatibilitás eseteiről sem. A munkásbiztositó hivatal biráit a törvény nem tiltja el a mellékfoglalkozásoktól és igy nincs kizárva, hogy a birák, pl. részvénytársaság igazgatósági tagja legyenek.

A törvény e részeiben sajnosan nélkülözzük az igazságügyminiszterium revizióját, vagy a mindenesetre felmerült komoly jogászi aggályoknak illetékes helyen való figyelembe vételét, valamint a képviselőház igazságügyi bizottságának a törvényalkotás körül való mellőzését. *X.*

— **Hárms Mutató a magyar igazságügy irott jogforrásairól.** Az igazságügyminiszterium hivatalos lapja, az Igazságügyi közlöny messze túlmegy azokon a szük határokon, amelyek egy hivatalos közlöny hivatását körülzárják. Már eddig is igen hasznos szolgálatokat tett nevezett lap szerkesztősége a lap 10, ujabban pedig 15 évfolyamának anyagát tartalmazó kimeritő mutatók kiadásával, a most megjelent hatalmas kötettel azonban, mely az Igazságügyi Közlönyben megjelent anyagon kivül, az összes igazságügyi törvényekre, törvényerejü egyéb jogforrásokra és a felsőbíróságok elvi döntéseire is utal, igazán hálára kötelezte az egész magyar jogászközönséget. Mert nem kis feladat eligazodni az 1867-ben kezdődött alkotmányos jogéletünk alatt hozott mintegy 2000 törvényünk között sem, nem is szólva az ezek kapcsán kiadott rendeletek tömegéről, hiszen az 1867. óta kiadott Magyarországi Rendeletek Tára egy kis könyvtárt képez már! De mindez anyaggal még megbirkózhatik a gyakorlatban müködő jogász, mert az ezekben szabályozott kérdések elég gyakran kerülnek gyakorlatában felszinre, — de csaknem egészen támpont nélkül áll, midőn az 1867. előtti joganyag alkalmazásáról van szó. Pedig egész jogterületek szabályozása az ebben a korszakban létrejött jogforrásokban leli alapját; itt van szabályozva pl. a postajog, a telekkönyvi jog, a jövedéki eljárási szabályok, a pénzügyi jog egy jelentékeny része stb. Ezeken kivül a Hármas Mutató tanusága szerint az 1849—1867. közti korszakból mintegy 150 különböző törvény, nyilt parancs és rendelet, 1849. előtti törvény és egyéb jogszabály körülbelül száz van még egészben vagy részben hatályban. Ha már most a gyakorlat a birót vagy ügyvédet a régmultban gyökerező ilyen kérdés elé állitja, még ha hellő jártasságot is szerzett a corpus juris ezeréves anyagában: más feladatot kell megoldania.

Először össze kell szednie a kérdést tárgyazó minden jogszabályt és ha nagy fáradsággal sikerül is a kérdéses anyagot kimeriteni, következik a feladat sulyosabb, *második része*, megbirálni azt, hogy az összehordott anyagból mi van hatályban, mit lehet abból a ma fennálló jogviszonyok között még alkalmazni. Ezt a kettős feladatot végezte el az Igazságügyi Közlöny szerkesztősége ebben a munkában az igazságügyi joganyagra vonatkozólag, biztos tájékoztatást nyujtva a gyakorlati jogásznak, hogy egy-egy jogi kérdés tekintetében mi tekinthető ma élő jogforrásnak. Remélhető, hogy e nagy fáradsággal megállapitott élő jogforrások gyüjteményét, melynek — ha róla mutatót készithettek — legalább is kéziratban, vagy jegyzetekben existálnia kell, az igazságügyminiszter szintén közre fogja bocsátani, annyival inkább, mert a most megjelent kötet is rámutat arra az abszurd állapotra, hogy akárhány szabály, bár ma is érvényben áll és követendő, közzétéve sohasem lett és ma már csak alig hozzáférhető gyüjteményekben található fel.

Hogy a felmerülő kérdések minden oldalról hozzáférhetők legyenek, vagyis hogy a kérdést szabályozó joganyag akkor is feltalálható legyen, ha abból csak egy dátum vagy egy vezérszó áll rendelkezésre, a Hármas Mutató, amint ez czimében is kifejezésre jut, három különböző szempontból utal a jogforrásokra: tartalmukhoz képest rendszerbe foglalva, keletök szerint időrendbe szedve és a zövegükben előforduló vezérszavak betürendjében.

A most megjelent vaskos kötet (893 oldal) a rendszeres és az időrend szerinti mutatót tartalmazza, mig a betürendes (III.) rész külön kötetben fog megjelenni.

— **A minősitett lopási rendelkezéseknek** a gyakorlat által adható helyesebb magyarázat tárgyában a Jogtudományi Közlöny szerkesztősége által kiirt pályázaton a biráló bizottság által kiváló dicsérettel kiemelt pályamunka szerzője: *Ferber Jenő* kir. közjegyzőjelölt.

— **A házi fegyelem jogáról** irt czikket «*A nő és a társadalom*» czimü folyóiratnak junius 1-én megjelent számában *dr. Márkus Dezső*, a legszigorubb tárgyilagossággal mutatva rá a házi fegyelmi jognak, különösen a Btk. 313. §-a értelmében való fentartásának lehetetlenségére és követelve annak, mint a jogegyenlőséggel és az emberi méltósággal egyaránt ellenkezőnek eltörlését. Czikkének végén a következő érdekes megjegyzést találjuk: «Azok, akik az elnyomás és a társadalmi rideg elkülönözés korszakából fenmaradt házi fegyelmi jogot külföldi példákkal védelmezték, figyelmen kivül hagyták, hogy — egyéb külföldi törvényekről nem szólva — az általuk oly kedvteléssel idézett porosz, szász, stb. «Gesindeordnung»-oknak a házi fegyelemre vonatkozó rendelkezései 1900. évi január elseje óta nincsenek már hatályban. A német polgári törvénykönyvet életbeléptető törvény 95. czikkének utolsó kikezdése ugyanis, az egész németbirodalomra kiterjedő hatálylyal rendeli, hogy: «Ein Züchtigungsrecht steht dem Dienstberechtigten dem Gesinde gegenüber nicht zu».

— **Hazai régi büntetések** czimen most került ki a sajtó alól Vajna Károly, a budapesti kir. orsz. gyüjtőfogház igazgatójának könyve. Büntető törvény nem sok maradt reánk a régi időből. Itélet maradt volna, de nincs összegyüjtve és kiadva. Avval pedig, hogy egykor miként hajtották végre nálunk a büntetést, éppen nem törődött az utókor. Irodalmunk ezen hiányának pótlására szolgál a «Hazai Régi Büntetések» czimet viselő könyv, amely tüzetesen ismerteti a

Mária Terézia uralkodása alatt Szempczen létesült, onnan előbb Tallósra, utóbb a szegedi várba áthelyezett országos fenyitőháznak a mai nemzedék előtt teljesen ismeretlen történetét és viszonyait és föleleveniti a zenggi fonóház feledésbe ment emlékezetét. Felöleli mindazon adatokat, melyek a halálos büntetés helyett József császár által rendszeresitett hajóvontatásról fönmaradtak; megemlékezik a csatorna-ásásról, mire a rabmunkaerőt fölhasználták; külön részt szentel a politikai foglyoknak, jelesen a XVII. században a gályarabságba hurczolt protestáns hitvallóknak, a szegedi várba deportált olasz foglyoknak és a függetlenségi harcz leverése után vár- és sánczfogságot szenvedett honfitársainknak. Kiterjed a katonai, valamint az iskolai büntetésekre; részletesen foglalkozik a megszégyenitő és megbecstelenitő büntetésekkel, ahova tartoznak a haj- és szakáll-lenyirás, megvesszőzés és kiseprüzés, a szalmakoszoru, paczalvetés, kaloda, pellengér, nyakvas, szégyenkő, kényszerü séta, szégyenketrecz, fa-ló, keresztrefeszités, nyelvlakat, önmeghazudtolás és eklézsiakövetés; kimeritően tárgyalja a kétféle halálos büntetésnek, ugymint az akasztásnak és kerékbetörésnek történetét és végrehajtása módját. Megismerteti a József császár idejében kivégzett emberevő czigányok bünpörét és végül adatokat szolgáltat a boszorkánypörökhöz is. Ez a mü tehát nemcsak a kriminálistára nézve tanulságos, hanem kulturtörténeti szempontból is becses. Legnagyobb részben eredeti képekből álló illusztráczióinak száma 181. Terjedelme 81 nyomtatott iv, 1377 lap és két testes kötetben jelent meg. Ára mind a két kötetnek füzve 20 K, angol vászonkötésben 24 K. Az összeg előleges beküldése esetében a müvet portómentesen, megrendelésre pedig utánvétellel küldi meg a szerző: Vajna Károly, a budapesti kir. orsz. gyüjtőfogház igazgatója. Budapest, Gyüjtőfogház 104. sz. posta.

— **Az igazságügyi orvosi tanács munkálatainak** második kötetét teszi most közzé az igazságügyminisztérium. A kötet két füzete 93 esetet tartalmaz. Az esetek mindegyike nagy érdekkel bir, nemcsak az orvosra, hanem a jogászra is. A jogász csak ez esetek tanulmányozása kapcsán nyerhet valódi képet az élet és a testi épség ellen elkövetett büncselekményekről. Csak igy ismeri meg a cselekmény és az eredmény közötti kapcsolatokat, melyek az élet és testi épség elleni büncselekmények helyes elbirálásánál annyira fontosak. Ez esetgyüjtemény tanulmányozása tehát ugyszólván nélkülözhetetlen mindazokra, kik a büncselekmények ezen csoportjával foglalkoznak és valóban nagy elismerés illeti a munkálatok szerkesztőit, kik nagy gonddal állitották össze a legtanulságosabb eseteket.

— **A vasutasok pragmatikája** tárgyában a képviselőház igazságügyi bizottsága által előterjesztett jelentés az ügyvédi képviseletre nézve a következőket tartalmazza:

«A 39. §-nál a bizottság változatlanul meghagyta a javaslatnak azon intézkedését, hogy a terhelt védelmét tényleges szolgálatban álló és a fegyelmi bíróság székhelyén beosztott vasuti alkalmazottra bizhatja... Az ügyvédi védelem alkalmazását pedig az ügyvédség részére az ügyvédi rendtartásban biztositott képviseleti jog minden sérelme nélkül azért kellett mellőzni, mert a bizottság ezáltal is kifejezni kivánta, hogy a javaslat szerint felállitandó fegyelmi bíróságok merőben kollégiális bíróságok, melyek a közhatósági jelleget nélkülözik...»

Ismételjük, amit már a multkor mondottunk, hogy ezen rendelkezés törvénybeiktatása az ügyvédi képviselet és egyszersmind a szabad védelem korlátozásának. Csodáljuk, hogy az ügyvédség az ilyen korlátozást szótlanul türi.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A jogi oktatás ügye** — miként nálunk — ugy Poroszországban is a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ressort-jába tartozik. Most Poroszországban e miniszterium tulságosan nagy hatáskörének megszoritását tervezik. Ezzel kapcsolatban a Deutsche Juristenzeitung azt az inditványt teszi, hogy a jogi képzésre vonatkozó összes ügyek az igazságügyminiszteriumba tétessenek át.

— **A fenyegetés fogalmához.** Egy schmichovi gyárban K. asztalossegéd azt mondta a gyárban alkalmazott mérnöknek, «figyelmeztetni akarja, hogy ha B. J. munkás jövő hétfőn munkába jön, az asztalos munkások veszik kabátjukat és elmennek.» Ennek oka iránt megkérdeztetvén, a segéd azt felelte, hogy B. szégyent hoz rájuk, adósságokat csinál, hitelezői a gyárba jönnek őt fizetésre inteni, hogy sztrájktörő és tisztességtelen ember, akit nem akarnak maguk között megtürni. A prágai törvényszék zsarolásban mondta ki bünösnek K.-t; mig a legfőbb törvényszék, mint semmitőszék, feloldotta az itéletet és annak vizsgálatát rendelte el, vajjon a vádlott nem-e csak mint a munkások és munkaadók közötti kölcsönösen elismert bizalmi férfiu közölte-e az utóbbival a munkások nyilatkozatát; és vajjon az, mit az elsőbiróság fenyegetésnek minősitett, nem csupán a fenyegetés fogalmát ki nem meritő óvás volt-e, mely a gyárost objektive figyelmeztette a közelgő veszélyre. A legfőbb biróság tehát kimondta, hogy nem minden óvás fenyegetés. A német Reichsgericht már 1895 junius 20-án kimondta, hogy oly rossztól való óvás, melynek előidézése nem áll a figyelmeztető hatalmában, nem tekinthető a megfélemlités eszközének.

— **A degeneráltak sterilizácziója.** Az angol közvélemény mind jobban foglalkozik a dr. Rentoul* által vagy három év előtt meginditott mozgalommal az elmében és physikumban degeneráltak szaporodásának megakadályozása iránt és az általa felvetett radikális eszme, a degeneráltaknak orvosilag (azonban nem lealázó módon) történendő sterilizácziója mindinkább tért hódit. Hivatalos statisztika szerint Angliában egy bizonyos napon 46,800 házas vagy özvegy elmebeteg és 18,900 házas vagy özvegy gyengeelméjü és idióta találtatott. Redkivüli veszedelmet rejt magában ezen degeneráltak megengedett szaporodása, annál is inkább, mert konstatált tény, hogy éppen a degeneráltak szaporodó képessége igen nagy, az államnak pedig a jövő nemzedékre való tekintettel, önfentartási ösztönből is óvórendszabályokkal kell élnie. A mai jog, nyilvánvaló elmebetegség esetén kivül, csak akkor lép közbe, ha vagyoni érdekekről van szó. Jellemző egyik angol biróság mult évi döntése, hogy a gyengeelméjü házasságra és önmaga rendbentartására képes, azonban képtelen vagyoni ügyei intézésére. Némi kedvezményezés észlelhető az 1899 iki angol iskola-törvényben, mely szerint a tökéletlen elméjü gyermekek az iskolában normális társaiktól elkülönitendők. A sterilizácziót ellenző irány szerint is az ilyen egyének az iskola elhagyásával valamely felügyelő hatóságnak vetendők alá, mely őket ipari vagy mezőgazdasági elkülönitett telepeken helyezné el, ott foglalkoztatná és ellátná őket, azonban szigoruan távoltartana tőlük minden alkalmat a szaporodásra. Ezen életfogytig tartó elkülönités azonban sokkal kegyetlenebb rendszabály, mint a dr. Rentoul által propagált sterilizáczió, mely a degeneráltakat a házasélet lehetőségétől sem fosztaná meg. *F. K.*

— **Dajkaságba adott lueses csecsemő inficiálta a szoptatóját.** A dajkának, ki férjes asszony volt, infekcziója után konstatálták a gyermek luesét. Minthogy a gyermek községi ápolásba vétetett és a község költségére adatott át a férjezett asszonynak, az asszony pert inditott a község ellen és a franczia biróság 12,000 frank kártéritésre itélte a községet, amely összeget az inficiált asszony meg is kapta.

— **A mohammedán-jog** szerint ne itéljen a biró, ha haragos, (akár boszuból, akár felháborodásból), ha éhes, szomjas, izgatott, szomoru, tulságosan vidám, vagy beteg. Az indus-jog is nagy sulyt helyez a biró nyugalmára és nyugodt, méltóságteljes magatartására. Ezeket az érdekes adalékokat egy Gajus czim alatt ujonnan megindult jogi folyóirat közli a tárgyalások vezetéséről kibocsájtott osztrák igazságügyminiszteri rendelet alkalmából.

* Dr. Robert Reid Rentoul könyve most ért uj kiadást, czime: Race Culture, or Race Suicide? (A Plea for the Unborn.)

Dr. Wiener József, zólyomi ügyvéd gyakorlott és a tót nyelvben jártas ügyvédjelöltet keres. 12262

Jogi könyvek a legolcsóbban és a legméltányosabb feltételek mellett kaphatók hazánk egyetlen speciális jogi könyvkereskedésében és antiquariumában: **Politzer Zsigmond és fia** czégnél, Budapesten, IV., Kecskeméti-utcza 4. — **INGYEN** küldi a czég kivánatra a budapesti és kolozsvári egyetemi *jogász utmutatót*, *Ügyvédi vizsgai utmutatót*, melyben a kir. Curia teljes-ülési határozatai benne vannak, továbbá az 1907. év elején megjelenő nagy antiquar-jegyzékét, melyre előjegyzéseket már most elfogad. — **RÉSZLETFIZETÉSRE** szállit uj jogi tan- és segédkönyveket, tudományos és szépirodalmi müveket stb. 11774

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 24. szám. Budapest, 1907 junius 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birói fizetésrendezés. *Egy birótól.* — A királyi ház tagjainak állampolgári jogviszonyai. *Dr. Schiller Bódog* kir. törvényszéki aljegyzőtől. — *Jogirodalom:* Magyar evangelikus egyházjog. Irta Mikler Károly eperjesi jogakadémiai dékán. *Dr. Hebelt Ede* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói fizetésrendezés.

A volt igazságügyminiszter az ország szine előtt azt a kötelező igéretet tette a birói karnak, hogy a fizetések végleges rendezésére negyedfél millió korona fog az 1908. évi költségvetésbe felvétetni.

Ezt a kijelentést megpecsételte a kormányelnök is, aki ugy ebben a minőségében, de mint pénzügyminiszter is, szintén az ország szine előtt hozta köztudomásra, hogy a tanitók és vasutasok fizetésrendezését a biráké nyomon fogja követni.

Hasonló kijelentések történtek a pénzügyi és igazságügyi bizottságokban is, még pedig a politikai életben igen nagy sulylyal biró férfiak részéről.

Ennyi biztositás egyelőre teljesen megnyugtatta a sérelmei miatt háborgó birói kart s a legélesebb küzdelem jelszavával folyó szervezkedési mozgalom, amely tulajdonképpen meginditotta az összes tisztviselők fizetésrendezését: a miniszterek megnyugtató kijelentéseire teljesen elült.

Azóta az ügyet homály boritja.

A birói kar nem bolygatta a kérdést, nyugodtan várakozott, teljes bizalommal az uj miniszter személye iránt.

Most azonban a döntés órája elkövetkezett.

Közismeretes, hogy az egyes tárczák költségvetését május és junius hónapokban szokták a miniszteriumok összeállitani és a pénzügyminiszterrel letárgyalni, hogy a teljes állami költségvetés az őszi ülésszakban a parlament elé vihető legyen.

Feltétlen bizonyossággal következtethetünk tehát arra, hogy az igazságügyminiszter és a pénzügyminiszter között most már folynak a tárgyalások avégből, hogy a birói fizetésrendezés költségeire a fedezet az 1908. év költségvetésébe felvétessék.

Voltaképpen tárgyalásokról nem is igen lehet szó, mert hiszen a pénzügyminiszter már nemcsak megadta, de nyilvánosan is kijelentette hozzájárulását a fizetésrendezéshez és kereteihez s ezenfelül nyilvánvaló az is, hogy a bármily bőkezüséggel végrehajtandó fizetésnek sem volna a parlamentben ellenzéke.

Igy tehát teljesen megnyugodhatunk abban, hogy a birói kar anyagi helyzetének méltányos és igazságos rendezése már az 1908. évi költségvetésben meg fog történni.

A volt igazságügyminiszter által emlitett összegből következtetés vonható a fizetésrendezés kereteire is.

Az 1907. évi költségvetés szerint a fizetési osztályokba való elhelyezkedés a következő:

Létszám	Állás	Fiz. oszt. és fokozat	Fizetés		Összesen
72	biró, ügyész	VII. 2.	5400 K	=	388,800 K
214	biró, ügyész	VII. 3.	4800 «	=	1.027,200 «
457	biró, ügyész	VIII. 2.	4000 «	=	1.828,000 «
569	biró, ügyész	VIII. 3.	3600 «	=	2.048,000 «
679	albiró, alügyész	IX. 2.	2900 «	=	1.969,100 «
390	albiró, alügyész	IX. 3.	2600 «	=	1.014,000 «
23	jegyző	X. 2.	2200 «	=	50,600 «
299	jegyző	X. 3.	2000 «	=	598,000 «
161	aljegyző	XI. 2.	1600 «	=	257,600 «
450	aljegyző	XI. 3.	1400 «	=	630,000 «
89	telekkönyvvezető	IX. 2.	2900 «	=	258,100 «
82	telekkönyvvezető	IX. 3.	2600 «	=	213,200 «
153	telekkönyvvezető	X. 2.	2200 «	=	336,600 «
182	telekkönyvvezető	X. 3.	2000 «	=	364,000 «
252	segédtelekkönyvvezető	XI. 2.	1600 «	=	403,200 «
28	segédtelekkönyvvezető	IX. 2.	2900 «	=	81,200 «
12	irodaigazgató	IX. 3.	2600 «	=	31,200 «
21	irodaigazgató	X. 2.	2200 «	=	46,200 «
6	irodaigazgató	X. 3.	2000 «	=	12,000 «
4139					11.557,400 K

Ha már most a birák és ügyészek közül azokat, akik jelenleg a VIII. osztályban vannak, a VII. osztályba, az albirákat és alügyészeket pedig a VIII. osztályba nevezik ki; ha továbbá a jegyzők a IX., az aljegyzők pedig a X. osztályba kerülnek; ha végül az összes telekkönyvvezetők és irodaigazgatók a IX., a segédtelekkönyvvezetők pedig a X. osztályba soroztatnak, a helyzet a következő lesz:

Létszám	Állás	Fiz. oszt. és fokozat	Fizetés		Összesen
72	biró, ügyész	VII. 2.	5400 K	=	388,800 K
1240	biró, ügyész	VII. 3.	4800 «	=	5.952,000 «
1069	biró, ügyész	VIII. 3.	3600 «	=	3.848,400 «
322	jegyző	IX. 3.	2600 «	=	837,200 «
611	aljegyző	X. 3.	2000 «	=	1.222,000 «
89	telekkönyvvezető	IX. 2.	2900 «	=	258,100 «
417	telekkönyvvezető	IX. 3.	2600 «	=	1.084,200 «
252	segédtelekkönyvvezető	X. 3.	2000 «	=	504,000 «
28	irodaigazgató	IX. 2.	2900 «	=	81,200 «
39	irodaigazgató	IX. 3.	2600 «	=	101,400 «
4139		összesen			14.277,300 K
		levonva a fenti			11.557,400 «
		többlet			2.719,900 K

Számitsuk még ehhez hozzá, hogy a változás következtében a mostani 146 helyett 253 biró és ügyész jut a VI. osztályba, mert a VI—VIII. osztályosok összes létszáma 2527 lesz s ebből 10% = 253. Eszerint a VII. osztályból 72 biró 1000 K-val és 35 biró 1600 K-val fog emelkedni; ez összesen 128,000 K. A fizetéstöbblet tehát 2.847,900 K lesz, a birák pedig igy fognak az osztályokban véglegesen megoszolni:

VI.	fizetési osztály	253
VII.	« «	1205
VIII.	« «	1069
	összesen	2527

A negyedfél millióból még hiányzó 650,000 K fele a lakbértöbbletekre számitható; a többiből esetleges egyéb javitások (irodatiszti állások szaporitása, talán a budapesti aránytalanul alacsony lakbérek emelése stb.) telnének ki.

Igy képzeljük a fizetésrendezés végleges képét. Lehetséges, hogy a kormánynak egészen más tervei vannak; nekünk e részben semmi értesülésünk nincsen. Az is lehetséges, hogy a birósági személyzetre teljesen önállóan, a fizetési osztályokon kivül fognak a fizetések megállapittatni.

Csak egyet nem tartunk lehetségesnek s ez a rendezés további halogatása. Nincs semmi okunk feltenni, hogy a teljes és végleges rendezés az 1908. évi költségvetésben végre ne hajtatnék s ezért — legalább ez idő szerint — nem látjuk megokoltnak azt a türelmetlenséget, mely az utóbbi időben birói részről némely oldalon mutatkozik. Addig, amig a költségvetés összeállitva nincs, az igazságügyi kormány nem tehet semmit s igy csak néhány hét mulva fog nyilvánosságra jutni, hogy a fizetésrendezés mily alakban és terjedelemben terveztetik. Ezt az időpontot teljes türelemmel kell megvárni s őrizkedni kell annak még csak a látszatától is, mintha a birói kar időelőtti szervezkedés és az ebben rejlő nyomás utján akarná sérelmeinek orvoslását kivivni. Meg kell nyugodnunk abban a meggyőződésben, hogy a kormány ennek a szervezkedésnek a fizetésrendezésnek még idejekorán való végrehajtásával elejét fogja venni.

Egy biró.

A királyi ház tagjainak állampolgári jogviszonyai.

Dr. Királyfi Árpád «Az uralkodóház tagjainak állampolgári jogállása» czimmel megjelent második czikkében* az én «megjegyzéseim» ellenében fentartja azt a tételt, hogy mindazok, akiket az 1723 : II. tcz. értelmében Magyarországon trónöröklési jog illet, a magyar állam kötelékébe tartoznak és a magyar uralkodóház tagjainak jogaiban részesülnek. Sőt e második, terjedelmesebb czikkben fejti ki igazán és szövegezi világosan ezt a tételét, amelynek téves voltáról én valóban azt hittem, hogy sikerült őt teljesen meggyőznöm.

Királyfi Árpádnak azzal az állitásával szemben, hogy estei Mária Terézia megmaradt magyar állampolgárnak, mivel idegenhez történt férjhezmenetelével el nem vesztette a Pragmatica Sanctió szerinti trónöröklési jogát, arra figyelmeztettem, hogy ez a cognatus osztrák főherczegek magyar állampolgárságát jelentené; utaltam arra, hogy e cognatus osztrák főherczegek valósággal bajor, szász, würtembergi, olasz, spanyol, portugál herczegek vagy Bourbonok, avagy Windischgrätz, Salm-Salm stb. prinzek, akikre nézve semmi czélja, semmi tartalma nincs annak, hogy őket a magyar állam kötelékébe tartozóknak nevezzük; és hangoztattam azt, hogy a magyar királyi család fogalma csak agnatiót jelöl, éppugy, amint az osztrák császári család korrespondeáló fogalma csupán agnatusokat foglal össze s hogy ilyképpen a magyar királyi herczeg minősége és az ehhez füződő magyar állampolgárság mindenkor a szükebb, agnatus osztrák főherczegi háznak ezidőszerint a Habsburg-Lotharingiai családnak körére vonatkozik.

Királyfi azt válaszolja, hogy ő ebben a vonatkozásban az agnatusok és cognatusok között külömbséget nem lát, hogy a magyar állampolgárságot «éppen ugy nem tagadhatjuk meg a cognatus ausztriai főherczegektől, mint ahogy nem tagadhatjuk meg azt az agnatusoktól, mert ugyanazon egy alapon illeti meg őket: az 1723 : I. tcz.-ben beczikkelyezett honositott és fiusitott három nőágból való leszármazás alapján».

Királyfi gondolatainak menetét az a vélemény irányitja, hogy «a magyar közjog idegenek számára közjogi intézményt nem létesithet», hogy «hazánkban, ahol az Arany Bulla óta a törvényeknek egész sora rendeli, hogy az egyházi és világi javadalmak, méltóságok és hivatalok honosoknak, de semmiképen sem külföldieknek adományozandók... és ahol még italmérési engedélyt is csak magyar honos kaphat», a nemzet nem akarhatott kivételt statuálni éppen a legfőbb köztisztségre, a királyi méltóságra nézve. Azt is felelhetném talán, hogy a legfőbb állami szerv különös jellege lehetővé tesz olyat, ami egyéb nyilvánjogi minőségek és jogositványok tekintetében meg nem engedhető; emlékeztethetnék arra, hogy II. József, aki pedig annál kevésbé feledkezhetett meg arról, hogy ő Magyarországnak örökös jogon királya, mivel mellőzhetőnek tartotta ennek az öröklött jogának a koronázás alkotmányos ténye által megszilárditását, az örökös főispánság intézményét a leghatározottabban kárhoztatta;* és megjegyezhetném, hogy a királyi méltóság hatalma és magában rejlő varázsa alkalmasint mindig véghez fogja vinni azt: hogy egészen magyarrá teszi a legelső magyar embert abban az első pillanatban, amelyben a jog reá száll, és létesiti mind azt a belső készséget és odaadást, amelyet azoknál, akiknek nem a magyar állam szuverénitásának képviselete, hanem a magyar állam ismerte jogoknak és hatalomnak valamelyes kis része jut, csak a magyar állammal régibb idő óta fennálló, huzamos kapcsolat alapján tételezhetünk fel. De én a tételes jog biztos talaján akarok megmaradni. És ezért egyszerüen ismétlem: az Anjouk sem voltak a trónralépés előtt magyarok, a Habsburgok sem. Az Arany Bullának és sok-sok későbbi törvénynek, amelyek megtiltják idegeneknek közhivatalokkal felruházását, meghozatala után is trónjára emelt a nemzet nem egy idegen családot, amelyet megelőzőleg nem fogadott volt törvénynyel magyarrá. És ami «hihető», mivel ilyképpen kétségtelen tény, nem válik hihetetlenné pusztán azért, mivel az a tény, idegen családnak a magyar királyi székbe ültetése nem akkor határoztatott el, amikor nyomban megvalósulhatott, hanem — talán évszázadokkal — előre.

Ámde Királyfi szerint az 1723 : II. tczikk ünnepélyesen honfiusitotta III. Károly, I. József és I. Lipót nőági leszármazóit.

Hogy a törvényczikkben nem foglaltatik kifejezett honositás, fölösleges kiemelnem. Királyfi a törvényhozásnak honositásra irányuló szándékát megállapitja abból, hogy a törvény éppen ugy a három királynak sikerekben és áldásos tettekben gazdag uralkodására hivatkozik, mint a trónöröklési jognak leányivadékaikra történt kiterjesztése inditó okára, amiként az indigenatust megadó törvények a honositottnak az ország körül szerzett érdemeit emlitik a honfiusitás jogczime gyanánt. Azt hiszem, a jogok engedélyezésének azonos inditó oka nem bizonyitja az engedélyezett jogok azonosságát. A jognak a büntetés mellett legtypikusabb eszköze, amelylyel czéljait megközelitheti, a jutalmazás.** Mily sokféle jogcselekmény tartozik ide: hányféle rendelkezése a joggal rendelkezőknek! Ha Királyfi Árpád egyszer kezébe veszi a Királyi Könyvek akármely kötetét, a közérdemeknek, a szent korona, a király és haza javára teljesitett szolgálatoknak ugyanezt a felsorolását fogja találni donationalisban és grófi diplomában és főispánságot konferáló oklevélben. Ama következtetése majdnem oly merész, mintha abból, hogy a honfiusitást be kell czikkelyezni és a három király nőágának trónöröklési jogát is törvénybe iktatták, azaz beczikkelyezték, következtetne — nem tudom hinni, hogy ő csakugyan ily hangsulyozottan használta czikkének befejező mondatában a «beczikkelyezett» szót — a honfiusitásnak az 1723 : II. tcz.-ben megtörténtére.

Királyfi még egyebet is felhoz annak bizonyitására, hogy e tczikk a Habsburgház trónöröklési joggal felruházott nőágának állampolgársági törvénye. A Pragmatica Sanktió, ugymond, fiusitotta a három király nőágát és az ezekből kisarjadó összes leányágakat; azzal tehát (Királyfi maga nem fejtette ki ennek az érvnek bizonyitó tartalmát), hogy a törvény fiukká tette az uj leányágakat megalapitó nőivadékokat, valahány leányágnak összes tagjait in infinitum, mint immár

* Jogtud. Közl. 1907. évf. 21. sz. 172—174. l.

* Hajnik: Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben 50. l.

** Pikler: A jog keletkezéséről és fejlődéséről, 62. l.

«fiu» honosoktól leszármazókat és «fiu» honosokat, az állampolgárság szerzésének és elvesztésének közönséges szabályaival is egyezőleg, megtartotta a magyar állam kötelékében.

Eszembe sem jut, hogy a nőágak trónöröklési jogosultságának a fiusitott leány öröklésével fennálló analogiáját tagadjam. Éppen én voltam az, aki a Pragmatica Sanktió és a házi törvények viszonyáról folyt vita során e lap hasábjain arra figyelmeztettem, «hogy a magyar jognak volt egy százados intézménye, hogy volt egy kész, kifejlett fogalom, amelynek képében szemlélhette a magyar ember az osztrák ház nőágának Ausztriában fennálló öröklési jogát és amelyet a trónöröklésnek Magyarországon a nőágra történt kiterjesztésére is applikálhatott: a fiusitás intézménye. A magyar törvény, ugy foghatták fel a dolgot, a magyar szent koronában fiusitotta az osztrák ház megjelölt nőágait.» És emlékeztettem arra, hogy «e felfogás kifejezésre is jutott a Pragmatica Sanktiónak országgyülési tárgyalása alkalmával: az egyetlen beszéd, amely akkor az alsó táblán elhangzott, Szluha Ferenczé, a Hármaskönyvnek a præfectióról szóló két czimét idézte.»** Azonban a trónöröklési törvénynek ilyetén felfogásából azoknak, akik nem a soron levő leányághoz tartoznak, azaz a cognatus osztrák főherczegeknek magyar állampolgárságát illetőleg semmi nem következik. Nincsen okom eltérni attól, amit ötödfél évvel ezelőtt ehelyütt mondottam. «A fiusitás tényleges hatályosulása kitolódott az elsősorban következő ágra nézve a fiág magvaszakadásának, a többi nőágakra nézve sorjában a megelőzőleg jogosult nőág kihalásának időpontjáig»; és ugyancsak a sorra került első nőágon belül — vagyis Mária Terézia ágában — a Habsburg-Lotharingiai házbeli főherczegnőktől leszármazó leányágaknak elsejére, a majdan legközelebb jogosult leányágra nézve kitolódott a Mária Teréziától leszármazó fiágnak, a mai agnatus osztrák háznak, a Habsburg-Lotharingiai családnak magvaszakadtáig, a másodsorban jogosult leányágra nézve az előtte levőnek kihaltáig és igy tovább. Amint ily módon a trónöröklést illetőleg a fiusitás a cognatus, nagy Austriaca domushoz tartozó egy-egy családra nézve csak abban a pillanatban válik hatályossá és valósággá, amikor az a család sorra kerül és az uj, szükebb agnatus osztrák házzá lesz, ugy a fiusitás tényével biztositott magyar állampolgárság is csak a soron levő, a mindenkori agnatus osztrák főherczegi házat illetheti.

Az 1723:II. tcz., szóval éppoly kevéssé «honositotta» a megjelölt nőágakat, amint az 1687:III. tcz. sem honfiusitotta II. Károly spanyol király ágát, amelynek trónöröklési jogát a Habsburg ház német ágának, I. Lipót fiutódjainak magvaszakadása esetére megállapitotta.** A három király nőágához tartozó egy-egy család mindaddig idegen (és én nem csupán I. József és I. Lipót nőágát tekintem idegennek, mint Királyfi állitja, hanem idegennek tekinteném ma III. Károly második leányának, Mária Annának ágát is, ha még léteznék, és idegennek tekintem a Habsburg-Lotharingiai családból kiágazott valamennyi, felette számos, leányágat), amig a soron volt, közelebb jogosult ágnak, az addigi agnatus osztrák háznak kihaltával maga nem válik tulajdonképpeni, agnatus osztrák házzá és egyuttal magyar királyi házzá. Királyfi ugy véli reprodukálhatónak, illetve kiegészitendőnek az én felfogásomat, hogy «a következő ág csak akkor lesz magyarrá, ha... megtörténik az átmenet a következő ágra, illetve, amikor ebből az ágból származó jogosultat koronáznak.» Én ezt nem állitottam, nem állithattam. Mert bárhogyan vélekedjünk is a koronázás elmulasztásának alkotmányjogi következéseiről, azt tagadni nem lehet, hogy Magyarország örökös monarchia, hogy a trónöröklésre jogosult az elődje halálának, illetőleg az egyéb okból beálló trónüresedésnek pillanatában szerzi meg a királyi méltóságot. Amint a királyi hatalom folytonos, ugy folytonos a királyi család is. Amely pillanatban kihal az addigi királyi család, királyi családdá válik az, amely az öröklés rendje szerint sorra kerül. A megkoronázandó már nem trónörökös, hanem király, és nem idegen többé, hanem magyar. Hogy pedig az én felfogásom miért «határozottan magánjogias felfogása a trónutódlásnak,» miért jelentené azt, hogy «nem a nemzet teremtette magyar királyi ház örököl, nem a magyar törvényhozás által intézménynyé tett magyar uralkodóház uralkodik, hanem örököl és uralkodik a család, melynek körét megállapitják a család házi törvényei,» azt én nem vagyok képes megérteni. Nem a Pragmatica Sanctióban megjelölt ágak örökölnek-e, nem a magyar törvény kijelölte személyek uralkodnak-e, pusztán azért, mert a törvény nem mondja, igazabban: mert a törvényt nem értelmezzük ugy, hogy a kijelölt családok magyarok már a trónöröklési joguk realizálódása előtt, magyarok már a keletkezésük időpontjától, illetőleg (a Pragmatica Sanctió meghozatalakor létezett családok) a törvény létrejöttének pillanatától fogva? Alig hiszem, hogy engem azzal lehetne vádolni, hogy érzéketlen vagyok «a nemzetek lelki életét mozgató imponderabilék»* iránt; azonban előttem az, vajjon a sok-sok cognatus osztrák főherczegi családot ma magyar családoknak nevezzük-e vagy sem, teljességgel közömbösnek látszik.

Valóban, amikor Királyfi azt állitja, hogy a trónöröklési jog elismerésében a honosság megadása, mint kevesebb, benfoglaltatik, és vitatja a cognatus főherczegeknek a magyar állam kötelékébe tartozását, ezzel nem is állit róluk oly tulajdonságot, amely a trónöröklési jogukon kivül, a trónöröklési qualitás mellett külön minőség gyanánt fenforogna, hanem egy másik szóval fejezi ki magát a trónöröklési jogukat, az osztrák főherczegi mivoltukat. Nem egy másik, különös tartalmu fogalommal kapcsolja össze a trónöröklési jog fogalmát, hanem ennek tartalmát jelzi a közvetlen jelentésü, közönséges megjelölésen kivül egy másik megjelöléssel. Éppen azért, mivel csak *szó* kérdése, tulajdonképpen senkinek semmi kifogása sem lehet az ellen, hogy Királyfi a cognatus osztrák főherczegeknek kétségtelenül fennálló trónöröklési igényét, «a magyar szent koronához való relatióját» a magyar állampolgárság nevével kivánja honorálni. Én csak az ellen foglaltam állást, hogy e szó mögött valamit keressünk, hogy ezeknek a cognatus osztrák főherczegeknek állampolgári minőségéhez jogi következmények füzessenek. Ezért mondottam, hogy nincs czélja, nincs tartalma annak, hogy ezeket a szász, bajor, würtembergi, spanyol, olasz s egyéb herczegeket magyar állampolgároknak nevezzük; és kérdeztem, mit fejezne ki ezeknek a magyar államhoz tartozása. Királyfi félreértette ezt a kérdésemet. Én nem az ethikai tartalomnak, amelyet az állampolgári jogviszony általában feltételez és érvényesit, a cognatus főherczegek esetében hiányát hangoztattam; hanem tagadtam a viszony jogi tartalmát, magát a *jog*viszonyt: világosan jogokról, kötelességekről, consequentiákról beszéltem és megállapitottam ilyeneknek nem létét.

Királyfi azonban a cognatus ausztriai főherczegeknek megadja nemcsak az állampolgárok közönséges jogait, hanem egyszersmind — egyébként egész következetesen, minthogy velem egyetért abban, hogy a királyi ház tagjaira nézve az állampolgárság fogalma beolvadt az ő királyi családi tagságuk fogalmába — a magyar királyi herczegek összes jogait: mindazokat a kiváltságokat és mentességeket, amelyeket én a királyi család tagjai jogállásának elemei gyanánt a czikkemben felemlitettem, s amelyeknek sorát Királyfi kiegészitette

* A magyar trónörökösben megkivántató kellékekről (Negyedik közlemény). Jogtud. Közl. 1902. évf. 52. szám. 440. l.

** «. . . extunc istiusmodi devolvendi et suscipiendi regiminis successio . . . redundet et transeat in serenissimi quoque Hispaniarum regis, domini Caroli Secundi pariformiter masculinum semen . . .»

* A magyar trónörökösben megkivántató kellékekről (Első közlemény) Jogt. Közl. 1902. évf. 48. sz. 405. l.

★

az uralkodóház tagjainak a vadászati és fegyveradó és a községi közmunka alóli mentességével és a tanukként lakásukon való kihallgattatás kedvezményével; én most hadd emlitsem még a királyi herczegeknek a házadó alóli mentességét (1868:XXII. tcz. 2. §.). Az «uralkodóház főherczegei» részére a magyar törvényben biztositott jogok közül csak egyetlen egyet tagad meg tőlük: a főrendiházi tagságot, meglepő és éppen nem meggyőző megokolással. Miért nem lenne «méltányos» a távolabbi cognatusoknak is résztvételt nyujtani a magyar törvényhozásban, nekik, a szent korona közelségébe jutottaknak? És a jogi megitélésnél lehetünk-e tekintettel arra, hogy «fizikai képtelenség lenne a főrendiházat ausztriai főherczegekkel benépesiteni» — ha valamikor jóformán az egész magyar föld örökös főrendi czimmel felruházott családok kezére kerülne és sok ezerre rugna a censusos mágnások száma, módunkban állana-e a törvény alapján közülök csak egyet is a főrendiházból kizárni?

E sajátságos megokolás inkább elárulja, sem mint leplezi annak a megkülönböztetésnek, annak az egy kivételnek s engedménynek, amelyet Királyfi a cognatus főherczegeknek az agnatus főherczegekkel egyenlő jogai tekintetében tesz, igazi okát. Ez nyilván az, hogy a főrendiházi tagságot a cognatusok számára hiába követelné. Ámde épp oly kevéssé teljesül az a követelése, hogy a cognatus főherczegek a magyar királyi herczegek egyéb jogaiban részesittessenek. Egynéhány példa kellőképpen megvilágositja ezt. Néhai Rudolf trónörökös özvegye, Stefánia belga királyi herczegnő, nemde, gróf Lónyay Elemérhez férjhezmenetele óta nem részesül többé a magyar királyi család tagjainak jogaiban? Pedig Királyfi szerint ő magyar királyi herczegnő ma is; mert a magyar uralkodóháznak tagja volt már az első házassága előtt is: az ő anyja, Mária, osztrák főherczegnő volt, József nádor leánya.[1] Avagy ki kételkedik abban, hogyha Schönburg-Waldenburg Frigyes herczeg elvált neje, Bourbon Alice herczegnő Magyarországon letelepednék, a palotája után, amelyben lakik, házadót fog fizetni? Pedig Királyfi szerint ő magyar királyi herczegnő; mert ugy atyja, mint anyja révén Habsburg-Lotharingiai házbeli főherczegnők ivadéka: atyja, Don Carlos, Mária Beatrixnak, modénai (estei) IV. Ferencz főherczeg leányának a fia;[2] anyja, pármai Bourbon Margit szépunokája Mária Karolina főherczegnőnek, Mária Terézia királynőnk leányának, aki I. Ferdinánd nápolyi királyhoz ment férjhez.[3] És ha az Isenburg-Birstein mediatizált családnak ezidőszerinti feje, Ferencz József herczeg hazánkban vadászterületet bérelne, a vadászjegye után vajjon nem fogja-e megfizetni az adót? Pedig Királyfi szerint ő a magyar uralkodóház tagja: az anyja, toszkánai Mária Lujza főherczegnő, II. Lipót királyunk dédunokája.[4] Avagy tegyük fel, hogy Orleánsi Fülöp herczeg meglátogatja fenséges sógorát ennek budavári palotájában és szemtanuja lesz egy a Szentgyörgytéren elkövetett büncselekménynek; vajjon a m. kir. Curia elnöke kell-e, hogy őt lakásán kihallgassa? Pedig Királyfi szerint az uralkodóház tagja; mert I. József királyunk nőágából való cognatus osztrák főherczeg: az ő anyja, Fülöp Lajos párisi gróf neje, Lujza leánya volt VII. Ferdinánd spanyol királynak, akinek anyai nagyatyja, Miksa szász herczeg unokája volt II. Frigyes Agost választófejedelemnek és Mária Jozefának, I. József leányának.[5] És ha Thurn-Taxis Károly Lajos herczegnek neje, Mária Terézia herczegasszony Bécsben tartózkodása alkalmával leránd Sopronba, a szülővárosába, a magyar vasuti vonalakon igénybe fogja-e vehetni az uralkodóház tagjainak a szállitási adó alóli (1887:XIV. tcz. 3. §.) mentességét? Pedig Királyfi szerint ő magyar királyi herczegnő, a harmadik főágból való: az atyja, Braganzai Miguel herczeg negyedik izen ivadéka V. János portugál királynak és Mária Annának, I. Lipót királyunk leányának.[1]

Nem szaporitom a példákat. A mondottakból is kitünik, hogy ha a tételes törvényeink a Pragmatica Sanctio szerint trónöröklésre jogosult összes cognatus osztrák főherczegeket tekintenék a felséges királyi ház tagjainak, az európai fejedelmi családok genealogiáját még a községi jegyzői vizsgálatnak is tárgyává kellene tenni és hogy minden járásbiróságot és főszolgabirói hivatalt is fel kellene szerelni a góthai udvari almanach összes évfolyamaival. És a példáimból kitünik az, hogy a gyakorlat, közel százhetven esztendőnek törvényes gyakorlata és jogszokása, nem «bizonyos esetekben», hanem egyöntetüleg, rendesen és kivétel nélkül, egyes-egyedül az agnatus osztrák főherczegi ház tagjait érti a magyar királyi család tagjai alatt, egyedül reájuk, a Habsburg-Lotharingiai családbeliekre alkalmazza a magyar királyi herczegekre vonatkozó jogszabályokat. És ne higyje Királyfi, hogy ez a jogalkalmazás ellentétben van a Pragmatica Sanctióval. Ez az alaptörvényünk nem «szervezte» «egységnek» a magyar uralkodóházat, — nem tudták volna a magyar törvényhozók 1722-ben, hogy az a nőági osztrák ház, amelyet ők trónöröklési joggal felruháztak, a portugál királynak, a szász és bajor választófejedelmeknek családjaiból áll? Az Austriae archiduces kitétel összefoglaló megjelölése számos, külön családnak, amelyek sorban, egymást követőleg öröklésre hivatottak, amelyeket a törvény ebben az egy tekintetben egyenlősitett, amint egyenlők voltak addig is a Habsburgok német tartományaira vonatkozó öröklési jog tekintetében, de amelyek közt egyéb kapcsolatot nem létesitett, amint azelőtt sem állott fenn közöttük egyéb közösség. Az az egységes megjelölés gyüjtőneve sok, sok háznak, amelyeket, ha éppen tetszik, együttesen lehet magyar uralkodóháznak is nevezni, mivel a Magyarország feletti uralomban egymás után következnek, de a melyek közül mindenkor igazán csak egy ház a magyar uralkodóház, az, amelyből való a mindenkori magyar király. A magyar királyi család agnatusok összesége, ép ugy mint agnatio a történelemelőtti idők gynaikokratikus társadalmának megszünése óta minden családi szervezet, és amint agnatio a fejedelmi család minden monarchikus államban. Sőt a német birodalmat alkotó államok közül egyikben-másikban az uralkodónak nem is valamennyi, vérségi jogon trónöröklésre jogosult agnatusa tagja az uralkodó családnak, hanem csak annak az ágnak agnatusai, amelynek az utolsó családi osztály alkalmával az a terület jutott. Igy van ez p. o. a szász királyságban és a számos thüringiai szász herczegségben, igy van az oldenburgi nagyherczegségben.[2]

Hogy a magyar királyi családot ma az ezidőszerinti szükebb osztrák háznak, a Habsburg-Lotharingiai családnak agnatusai alkotják, abban az állandó, egyöntetü jogszokásunkkal teljesen egyetért a közjogi tudományunk. Ezért valóban nem értem, miért rójja fel Királyfi hibául *nekem*, hogy idegen jogforrás, az uralkodóháznak családi törvénye alapján határozom meg a magyar királyi család tagjainak, magyar állampolgároknak körét. Nem értem annál kevésbbé, mivel egyetlen szóval sem alapitottam azt a tételemet, hogy a felséges királyi házunknak csakis a de praesenti soron levő osztrák ház agnatusai a tagjai, az 1839-iki házi statutumra vagy az ősi observancziára; és mivel ama házi statutumra egyedül annak igazolása végett hivatkoztam, hogy az osztrák

[1] Kamill v. Behr, Genealogie der in Europa regierenden Fürstenhäuser 150. l.

[2] Gothaischer Genealogischer Hofkalender 1907. évf. 13. l., Behr 113., 190. l.

[3] Behr 113., 189. l.

[4] Gothaischer Hofkalender 143. l., Behr 113. l.

[5] Gothaischer Hofkalender 18. l., Behr 143., 187., 190. l.

[1] Gothaischer Hofkalender 21., 225. l., Behr 203. l.

[2] V. ö. «Ebenbürtigkeit und Thronfolge» czimü tanulmányomat (Negyedik rész) a Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht 1907. évfolyamának I—III. füzetében 15. s. kk. ll.

császári családnak nem tagja, tehát nem osztrák főherczegnő többé a szónak szoros *osztrák* közjogi fogalma szerint, az a császári herczegnő, aki nem souverain idegenhez ment férjhez. És nem értem Királyfi hibáztató megjegyzését annál kevésbbé, mivel éppen én vetettem fel tudtommal elsőnek közjogunk irodalmában a kérdést: mennyiben állapithatja meg a magyar jog az osztrák császárság jogától, a házi törvénytől eltérőleg a királyi család agnatusainak körét.

*

Azon gondolkozom, el kellett-e mondanom mindezt. Hisz én sokkal rövidebben is kimutathatom Királyfi Árpád tételének tévességét.

Ha Királyfinak igazsága lenne, akkor ő nem irta volna meg azt a Jogtud. Közlöny 15. számában megjelent szép, hosszu czikket, hanem egyszerüen ennyit irt volna, legalább is mindenekelőtt ezt kellett volna irnia:

«Estei Mária Terézia 1868-ban történt férjhezmenetelével az állampolgárság szerzéséről és elvesztéséről szóló közönséges szabályok szerint sem vesztette el magyar állampolgárságát. Mert ő nem idegenhez ment férjhez, hanem magyar állampolgárhoz, a magyar uralkodóház tagjához. Az ő férje, Lajos bajor királyi herczeg ugyanis (cognatus) ausztriai főherczeg, minthogy az anyja, Luitpold bajor herczeg neje, Auguszta, osztrák főherczegnő volt, leánya (II.) Lipót toszkánai nagyherczegnek, II. Lipót királyunk unokájának.» *

Hogy az én tisztelt barátom nem tudta, hogy a saját álláspontján ezt kellett volna hangoztatnia, mindennél meggyőzőbben bizonyitja az ő álláspontjának helytelenségét.

Dr. Schiller Bódog.

Jogirodalom.

Magyar evangelikus egyházjog. Irta dr. Mikler Károly, eperjesi jogakadémiai dékán.

Hazai iróink közül dr. Reiner János fejtegette néhány év előtt egy igen érdekes essayében azt a kérdést, hogy a mai tisztultabb elméletek szempontjából is jognak tekinthető-e az u. n. egyházjog vagy sem? A kérdés összefügg azzal a tágabb kérdéssel, hogy vajjon az állami sanctió teszi-e joggá a szabályt — miként azt a «Fejezetekben» még Zsögöd tanitotta, (II. k. 847—848. old.) avagy egészen más tényezők, miként ezt a «Jogszabálytan»-ban (3. old.) Grosschmid Béni és legujabban a Jogállam f. évi februári számában — ellentétesen a Pandektákban előadottakkal — Schwarz Gusztáv is kifejti. Reiner János arra az eredményre jutott, hogy az egyházjog igenis jog, még pedig jog bármely szempontból tekintve is.

Mig azonban Reiner János erre az álláspontra a kath. egyházjog szempontjából jutott, addig Mikler Károlynak jelen hatalmas 750 oldalas müve, miként azt czime is mutatja, az evang. egyház szempontjából szintén ezen az álláspontón áll. Álláspontjuk közt azonban mégis van különbség. Reiner az egyházjogot jognak tekinti teljesen függetlenül az álllam jogától, jognak tekinti annak benső tulajdonságainál, annak természeténél fogva, teljesen függetlenül attól, vajjon az állam elismeri-e jogi voltát, kötelező erejét vagy sem. Mikler ellenben az evangelikus egyház jogát jognak tekinti azért, mert az államhatalom azt jognak elismeri. Szerinte az egyházjog a modern állam szempontjából az állami közigazgatási jognak egyik ága. Az egyház pedig annak alkotása és fejlesztése körül éppugy csak valamiféle autonomiával bir, minta törvényhatóságok és a többi autonom testületek.

Álláspontjának megfelelően teljesen precziz meghatározással az egyházat jogilag — vagyis állami jog szerint — szervezett egyesületnek defineálja és a vallásszabadság korlátain belül elismeri az államnak egyházi kérdésekre vonatkozó jogalkotási hatalmát is. Ezen nézete uj és az eddigi egyházjogi irók nézetével szemben — véleményem szerint — haladást jelent.

A munka maga különben két főrészre oszlik. Az első könyv az evang. egyház alkotmány- és jogtörténetét és az állam és egyház közötti viszonyt ismerteti, mig a második az egyházi alkotmányt és közigazgatást, az 1891—94. évi zsinati törvény («Egyházalkotmány») rendszerének alapul vétele mellett tárgyalja. A szerzőt mindenütt annak tudata vezérli, hogy munkája a gyakorlati téren régen érzett hiányt van hivatva pótolni, de azért az egyházjogi irodalom tudományos eredményeit is behatóan ismerteti és az egyházi élet minden jelenségét az elmélet segitségével is megvilágitja. Elméleti fejtegetései természetszerüleg sok vitára adhatnak alkalmat, hiszen éppen azon kérdések körül forognak, amelyek a jogtudomány legvitatottabb kérdései. Ilyeneknek tekintem pl. a szokásjog mivolta és kellékeire vonatkozó fejezetet, továbbá azon fejtegetését, mely a természetjogot is az egyházjog forrásai közt szerepelteti. Ide sorozom továbbá azon magyarázatát is, mely szerint az egyház természeténél fogva (sic!) nem rendelkezhetik karhatalmi eszközökkel és azért veszi igénybe a bracchium sæcularet. Mindezen és több más elméleti fejtegetése tekintetében nézeteim eltérők a szerző nézeteitől. Ezek azonban vitás kérdések. Szerzőnek mindenesetre érdeméül kell betudnunk azt, hogy a különféle elméleti kérdéseket oly átlátszó világossággal tárgyalja, hogy bárki is, aki az egyházjog theoriái iránt érdeklődik, azokat megértheti.

Müve az evang. theologiai akadémiák hallgatóinak épp ugy kiváló szolgálatot tehet, mint az evang. egyházjog iránt közelebbről érdeklődő jogászoknak. Az evang. egyház lelkészei és tisztviselői számára, akiket szerző — fentebb kifejtett álláspontjához hiven — nemcsak az állami organumok által alkotott jogparancsoknak, hanem az egyházi autonom jogforrások szabályainak végrehajtása tekintetében is közhivatalnokoknak — közigazgatási funkczionáriusoknak — tekint: a mü nélkülözhetetlen. De a világi jogászoknak: ügyvédeknek és biráknak is számos praktikus kérdés megoldásánál nyujt kitünő segédeszközt. És igy kétségtelen, hogy a művel, mely a ma érvényes evangelikus egyházjognak egyedüli rendszeres feldolgozása, szerző a magyar jogi irodalomnak szolgálatot tett.

Dr. Hebelt Ede.

Különfélék.

— **A gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslat** 64. §-ának első bekezdése arról rendelkezik, hogy «az ezen törvény szerint a közigazgatási hatóság elé tartozó ügyeket minden fokozatban mindenkor soronkivül kell tárgyalni és elintézni.» Ehhez a szakaszhoz a képviselőházi tárgyalás során Bizony Ákos a földmivelési miniszter által pártolt következő pótlást inditványozta: «A képviseltetés következtében felmerült költség az ellenfél terhére nem itélhető meg és az a jelen törvény alapján eljáró hatóságok utján, sem birói uton a megbizó irányában sem érvényesithető.»

Az inditványozó urnak első indoka az volt, hogy «ezek olyan kis perek, amelyek nem birják meg a képviselettel járó költségeket.» Hogy ha a 40 K-n aluli magánjogi perekre nézve a községi bíróságokról szóló törvény analogiája alapján mondotta volna ki a törvény, hogy a pervesztes féllel szemben költségek nem igényelhetők, ugy ez ellen senkinek szava nem volna. Ámde itt nem bagatell perekről van szó, hanem szó van 100 K-ig terjedhető kártéritési perekről, valamint a gyakran egész esztendőre szóló cselédbér iránti magánjogi követelésekről is, amelyek a dolog természeténél fogva több 100 K-ra is rughatnak. Ezenkivül hallgatással mellőzte az inditványozó ur, hogy ezen szakasz alá tartoznak főkép mindazon nagyszámban lévő kihágási ügyek is, amelyekben a törvény értelmében a közigazgatási hatóságok biráskodnak. Tehát sok esetben a szó szoros értelmében lehetetlenné teszi a törvény az ügyvédi védelmet a cselédnek, nemcsak azért, mert saját ügyvédjének sem itélhető meg dij, de azért is, mert az igazságtalanul vádaskodó gazda sem lesz a felmerült költségekben elmarasztalható.

Hogy nem az eljárás olcsóbbá tétele volt itt a döntő szempont, az kitünik az inditványozó képviselő ur érvelésének azon részéből is, amelyben ő kivánatosnak jelzi, hogy «a gazda és ügyvéd között mint közvetitő semmiféle harmadik személy ne álljon.» «Az ügyvédnek — ugymond — kötelessége, miszerint felének érdekét lehetőleg biztositsa s

* Behr 30. l.

azért felhasznál minden oly bizonyitási eszközt, amelyről gondolja, hogy talán ügyfele érdekében sulylyal fog birni, aminek aztán az a következménye, hogy az eljárás a szükségen tul meghosszabodik és az ügy elintézése akadályoztatik.» Sajnáljuk, hogy a tisztelt képviselő urral ellentétben még akkor is az anyagi igazság kideritését tartjuk minden ügyben, de főleg bünügyekben az igazságszolgáltatás egyedüli czéljának, hogy ha ez által az ügy végbefejezése elhuzódnék. Éppen azért szükséges az ügyvédi képviselet, hogy a nagyon is statáriális hajlandóságu szolgabirákkal szemben is biztositsa a szükséges bizonyitékok beszerzését és az ügynek alapos és igazságos elbirálását.

Csodálatosképen az inditványozó hivatkozott az ügyvédi kar áldozatkészségére is és azzal érvelt, hogy ahol szükséges, ott az ügyvéd ingyen is fogja teljesiteni kötelességét, tehát nem kell félni attól, hogy a szegény cselédek meg lesznek fosztva a jogvédelemtől.

Eltekintve attól, hogy ahol az ügyvédek vonakodnak az ingyen munkától, ott csakugyan meg lesz fosztva a cseléd a védelemtől, az még sem járja, hogy az ügyvédképviselők, — az inditványozó ur a *miskolczi ügyvédi kamara elnöke* — folyton az ügyvédi kar áldozatkészségére appellálnak és soha nem tesznek oly inditványokat a házban, amelyek az ügyvédi karnak emez unos-untalan apostrophált és igénybe vett áldozatkészségét más oldalon megfelelőképen méltányolnák, vagy éppen honorálnák. (Igy pl. tudtunkkal éppen Bizony Ákos ügyvédi kamarai elnök ur volt az, aki az ügyvédi nyugdijtörvény ellen szólalt fel.) Nincsen joga senkinek, legkevésbbé az államnak, olyan tömeg ingyen munkát elfogadni, amilyent az ügyvédi kar már eddig is teljesit, de ha már elfogadja, legalább a törvényhozás ügyvéd tagjai törekednének arra, hogy az ügyvédség rossz helyzetén a törvényhozás segitsen.

De a tisztelt képviselő ur érvelése itt azért sincs helyén, mert az esetek nagy részében ő ezen tilalommal tulajdonképpen a földesurat vette pártfogásába és nem a szegény cselédet. A képviselőház által elfogadott inditványa szerint ugyanis a földbirtokos sem tartozik ügyvédjét dijjazni, sőt nem tartozik megtériteni az ellenfél képviseltetési költségét sem, hogy ha az ellenfél vele szemben teljesen pernyertes lett is.

Igen sajnálatosnak tartjuk, hogy a képviselőház Bizony Ákosnak ezen előre nem jelzett és szinte meglepetésszerüen előterjesztett inditványát elfogadta és ezzel egyrészt az ügyvédi kar érdekeit csorbitotta, másfelől pedig a jogvédelemre szoruló gazdasági cselédektől számos esetben a védekezés lehetőségét megvonta.

— **Szövetkezeti mizériák.** Dr. Lányi Mór orsz. képviselő interpelláczióban ismertette a bácsmegyei kiházasitó szövetkezetek hihetetlen visszaéléseit. Nem terjeszkedünk ki a mérleggel és ezen szövetkezetek anyagi helyzetével kapcsolatos dolgokra, de nem mulaszthatjuk el, hogy ne reprodukáljuk az interpellácziót azon adatait, amelyek egyes alapszabályrendelkezéseket világitanak meg.

Igy egy alapszabály a következő rendelkezést tartalmazza:

Csak akkor fizet — t. i. a szövetkezet — ha erre a pénztárban mindenkor annyi pénz van, amennyi egy nászjutalék kifizetésére elegendő. Az egyes házasulók után járó dijakat azonban a tagok mindaddig kötelesek fizetni, mig a nászjutalékot kézhez nem vették. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy valaki biztositva van és már meg kellene kapnia a biztositott összeget, de nemcsak hogy azt nem kapja, hanem a biztositási dijat tovább kell fizetni mindaddig, mig a pénztárban annyi pénz nem lesz, hogy ő azután a biztositott összeget felvehesse.

«Minden kedvezményezett után járó nászjutalék csak akkor utalványozható ki, ha az illető kedvezményezett után járó összes dijak már beszedettek.» Ez azt jelenti, hogy ha valaki a szövetkezet tagjai közül nem fizet egy ilyen dijrészletet, akkor senkinek nincs joga a szövetkezettől fizetést követelni.

«Mivel a szövetkezet a folytatólagos befizetéseken alapul, tartozik minden tag kedvezményezettje megüresedett helyét azonnal betölteni, vagy más által betöltetni és ha az igazgatóság felszólitása daczára ezen kötelezettségének nyolcz nap mulva nem tesz eleget, nászjutalékban nem részesülhet és befizetett tőkéje 4%-os kamattal fizettetik vissza, de ez is csak a beszedéskor». Ennek meg az az értelme, hogy ha bárki a maga helyét be nem tölti egy uj áldozattal, akkor minden jogát elvesztette, legfeljebb a maga pénzét kapja majd vissza, de majd csak akkor, ha beszedték azt a pénzt.

«A szövetkezetből való kirekesztésnek helye van, ha valamely tag a kötelezett befizetéseket nem, vagy nem pontosan teljesiti, vagy alapszabályba ütköző és a szövetkezet érdekeire káros magaviseletet tanusit.» Mit jelent ez? Azt, hogy ha a szövetkezetnek valamely tagja, az alapszabály valamely rendelkezését nem tartja meg, vagy a szövetkezet érdekeire nézve káros magaviseletet tanusit, akkor kirekesztik s elveszti ennek folytán minden igényét és odavész 5—10 vagy 15,000 K-s befizetése is.

Egy alapszabály még egy más nagy inkvizitori paragrafust is tartalmaz, amely igy szól: «Aki a befizetéseket az igazgatóság irásbeli megintése után 14 napon belül sem teljesiti, a tagok sorából töröltetik, befizetett tőkéi a szövetkezet tőkéjéhez csatoltatnak, a 400 K házasulási dij azonban minden körülmény között befizetendő s bíróság által is behajtható a szövetkezet által.»

Az a szomoru, hogy mindez a szövetkezeti garázdálkodás a bíróságok passziv magatartása, elnézése mellett történhetik. A bíróságok az ily képtelen alapszabályokat bejegyzik, a czégbejegyzések ellenőrzésére hivatott miniszteri biztos pedig perorvoslattal nem élvén, az ilyen szövetkezetek kiaknázhatják tagjaikat tetszésük szerint és tagjaik vagyonát ugyszólván ellenőrzés nélkül konfiskálhatják.

— **Az 1907:I. tcz. egyik hiányossága.** A törvényhozás az 1907:I. tcz. megalkotásával tagadhatatlan, hogy sok éhező existenczának nyujtott kegyelemmorzsát, de a gyökeres orvoslás teréről lelépve következetlenségbe esett és ezzel az elégedetlenségnek és elkeseredettségnek nyujtott bőséges tápot, sőt arra alkalmas, hogy elkedvetlenitse és letörje a legnemesebb ambicziót.

Mert, hogy csak azt emlitsem fel, miképp akkor, midőn 11 táblabirót helyi előléptetéssel a curiai birák közé sorozni engedett s az itélőtáblai birói czim és jelleggel felruházott törvényszéki és járásbiráknak s a főügyészi czim és jelleggel alkalmazott kir. ügyészeknek lehetővé tette azt, hogy a magasabb fizetési fokozatokba jussanak, a VI. fizetési osztályba sorozott vidéki törvényszéki elnökökre vonatkozólag egyidejüleg okvetlenül intézkedés lett volna teendő oly irányban, hogy ezek általában, vagy közülök legalább azok, akik ugyanabban az állásban 15 év óta kifogástalanul szolgálnak, az V. fizetési osztályba neveztessnek ki.

Nincs a kerek világon egy szolgálati ág sem, ahol a hivatalfőnöknek csak éppen annyi, vagy pláne kevesebb fizetése volna, mint az alájarendelt közegeknek; hogy festene pl., ha a tanácsosnak nagyobb fizetése volna, mint a miniszterének; a táblabirónak, mint az itélőtáblai elnöknek; az árvaszéki ülnöknek, mint a főispánnak; a titkárnak, mint főnökének a pénzügyigazgatónak stb. Csakis a vidéki törvényszéki elnöknél történik meg az, hogy pl. kineveztetvén 6400 K fizetéssel, a vezetésére bizott törvényszéknél, vagy a felügyelete alatt álló járásbiróságnál szembetalálja magát 7200 vagy 8000 K fizetést élvező törvényszéki- vagy járásbiróval, akinek ő főnöke, illetőleg felügyeleti hatósága, pedig az a törvényszéki biró csak aktaszerü elintézést végez, a járásbiró csupán az ő szükebbkörü hivatalában dolgozik, a törvényszék elnökének azonban nemcsak az érdembeni munkában kell tevékeny részt venni, nemcsak óriási felelősség sulyával nehezedik vállaira a törvényszék vezetése és a járásbiróságok feletti felügyelet, hanem személyi, representationális és adminisztrativ stb. teendőkkel is agyon van gyö-

törve. Hogyan várható joggal az ilyen fizetési anomáliába helyezett elnöktől az, hogy szivvel-lélekkel és teljes ambitióval szentelje magát a rábizott nagy feladatoknak?

Csodálatosképen a törvényhozás éppen azokról a vidéki törvényszéki elnökökről felejtkezett meg, akiknek az előmenetele amugy is a legnyomoruságosabb, mert évek telnek el, amig a kedvezményes 10 curiai rangban levő állásban egy-egy üresedés áll be, s ekkor is sajnosan arra kell ébredniök, hogy közülök nem a rangidősebb, hanem valamely pártfogolt fiatatalabb kartárs lesz elébük ugratva.

A szenvedett sérelem sürgős orvoslást igényel. Az orvoslás pedig álljon abból, hogy addig is, amig a törvényhozásnak a jelzett hiányt pótolni s a szenvedett méltánytalanságot orvosolni módjában lesz, ugy amint a törvény a vezető ügyészeknek az administrativ teendők végzéséért a személyi pótlékot meghagyta, adassék meg e czimen azonnal a VI. fizetési osztályban levő törvényszéki elnököknek is az V. fizetési osztálybeliek járandósága, mert ezekre a megélhetés gondjain felül az állásukkal járó társadalmi kötelezettségek is sulyos, el nem mellőzhető terheket rónak.

Bohuniczky Ödön,
kalocsai kir. törvényszéki elnök.

— **Egy közjogi viszásság** czimü mult heti czikkünkre vonatkozóan a következő megjegyzéseket kaptuk:

Tökéletesen osztozom *f.* nagyérdekü czikkének tartalmában és okfejtésében. Mégis legyen szabad azt néhány szóval kiegészitenem.

Azokat a példákat, amelyeket *f.* annak bizonyitására hozott föl, hogy az országgyülés feloszlatása után is gyakorolhatnak az országgyülés egyes tagjai képviselői megbizásukból eredő jogokat, gyarapithatni az 1868 : XXX. tcz. 34. §-ának 2. bekezdésében foglalt avval a rendelkezéssel, hogy azon esetre, ha a horvát-szlavon-dalmát országgyülés időközben feloszlattatnék, Horvát-Szlavon- és Dalmátországok képviselői mindaddig tagjai maradnak a közös országgyülésnek, mig az ujólag egybehivott horvát-szlavon-dalmát országgyülés uj képviselőket választ.»

Ami már most azt a kérdést illeti, vajjon kiket illessen meg a képviselőház alkalmazottaival szemben a rendelkezés, ugyszintén a képviselőház épületére, pénztárára és tulajdonára való felügyelet joga: nézetem szerint ezt a jogot leghelyesebben az elnökre és az annak vezetése alatt müködő gazdasági bizottságra lehetne ruházni, amely az uj országgyülés által történendő intézkedésig lényegében megtartaná azt a hatáskörét, amelylyel a házszabályok felruházzák. Az elnök müködési idejének meghosszabbitása épp oly kevéssé ütközhetik valamelyes közjogi aggodalomba, mint a háznagyé (akinek tiszte azután megszünhetnék az országgyülés feloszlatásával egyidőben), mert magas közjogi méltóságát a képviselőház tulnyomó többségének bizalma ruházván reá, hivataloskodásának néhány hónappal meghosszabbitása nemcsak nem sértheti a parlamentarizmust, sőt sokkal jobban domboritaná ki ennek belső ügyeiben souverainitását, ha elnöke jogkörének időbeli hatályát az uj képviselőház összeüléséig kiterjeszti, nehogy a kormány rendelkezése alá kerüljön a népképviselet háza, tulajdona és személyzete. Az elnök helyettesitésével — annak el nem hárithatő hosszabb akadályoztatása (pl. sulyos betegség) vagy pedig halála esetében a gazdasági bizottság előadója lenne megbizható avégből, hogy a szóban forgó ügyeket legjobban ismerők kezében maradjon a rendelkezés joga. Ezt a jogot is meg lehetne szoritani olyképen, hogy pl. fegyelmi ügyekben hivatalvesztés kimondható ne legyen, a jövő országgyülést kötelező fontosabb rendelkezéseket ne tehessen, szóval, amennyire csak lehetséges, ideiglenes jellegü ügyvitellel megbizatásának körében mozogjon. Müködéséről az ilyképen megbizott elnök és bizottság az uj országgyülésnek tenne jelentést.

A főrendiháznál a dolog egyszerübb azért, mert tagjai, kevés kivétellel, életfogytiglan tagjai lévén a háznak, ennek képe a feloszlatás következtében alig változik és ezért semmiféle szempontból nem volna jogsértő, ha a király által kinevezett elnök és alelnökök tisztüket az országgyülés feloszlatása után is az uj elnökség kinevezéséig megtartanák.

M—s. D—ő.

— **A kir. közigazgatási bíróság joggyakorlatának hivatalos közlése** kétségtelenül azzal a czélzattal is történik, hogy a közölt joggyakorlat iránya és elvei az alsó hatóságok lelkületébe és gondolkozásába szivárogjanak. E czélzat szempontjából tehát igen fontos dolog, hogy a joggyakorlatból hivatalosan mi közöltessék, különösen akkor, amidőn ugyanazon esetekben ellenkező határozatok is vannak. Ebből a szempontból szavunk van a pénzügyi osztály elvi jelentőségü határozatai között a lapunk mai számához csatolt Közigazgatási Döntvénytárban 142. szám alatt közölt határozatot illetően. Ebben a határozatban ugyanis az a jogszabály érvényesül, hogy jóllehet a mostoha szülőről a mostoha gyermek javára ellenérték nélkül történt vagyonátruházás után csak 1·3 százalék illeték jár, mégis a forditott eset, vagyis a mostoha gyermekről a mostoha szülőre tett hasonló vagyonátruházás illetéke már 10%-ot tesz ki. E nevezetes jogtételnek indokolása azon nyugszik, hogy az előbbi esetre az ill. dijj. 95. tét. B. *b)* pontja (amely congruens az ill. dijj. 2. tét. B. I. pontjával) az 1·3% illetéket kifejezetten megállapitja, «nem rendeli azonban azt, hogy mostoha gyermek ről mostoha szülőkre történt vagyonátruházás is ugyanazon illeték alá esik.» Kétségtelen, hogy a formális jogászi logika szabályai szerint a jelzett rendelkezésből az emlitett következtetés levonható; a jogszolgáltatásban azonban az ilyen, merőben logikus, vagyis alaki következtetés csak abban az esetben és csak annyiban érvényesülhet, ha és amennyiben az a kiindulási pontul szolgáló tételes rendelkezésnek alapjával és vezérelvével, a rendelkezés felett álló általános jogelvvel s mindezek révén a dolog benső természetével s igy a jogérzéssel is összhangban áll. A jelzett döntésben ez az összhang nincs meg. A dijj. 95. tétele *B)* pontjában foglalt rendelkezésnek alapja és vezérelve szerint ugyanis az átruházási illetéknek mérve az örökhagyó és az örökös (épugy mint az ajándékozásnál az ajándékozó és a megajándékozott) között fennálló személyes viszony alapján, e viszony közelségéhez, illetve távolságához képest van meghatározva; az e rendelkezéseket uraló jogelvnek pedig az a követelménye, hogy az ugyanazonos természetü jogügylet tekintetében az ugyanazon viszonyban álló felek az állam részéről egyenlő elbánásban, vagyis a jogok és előnyök kölcsönösségében részesüljenek, mert ezt a viszonosságot a dolog benső természete s az ebből fakadó jogérzet követeli. Ha azonban igaz, hogy az öröklési és az ajándékozási illeték a felek egymáshozi viszonya alapján van szabályozva és ha igaz, hogy a mostoha szülő és a mostoha gyermek között fennálló viszonynak jogi természete ugy akkor, amidőn a mostoha szülő a mostoha gyermeknek, valamint akkor, amidőn ez amannak juttat ajándékot illetve örökséget, ugyanazonos és változatlan: a dolgok eme benső természetéből az következnék, hogy akár a mostoha szülőről a mostoha gyermekre, akár erről amarra száll át a vagyon, mindkét esetben, a szóbanforgó személyi viszony egységének és viszonosságának megfelelelően, egységes illeték alkalmaztassék. Ez a következmény tehát ellentétben áll a közig. bíróság által levont következménynyel, mert ez utóbbi szerint az ugyanazon családi viszonyban álló egyének között létesült azonos természetü jogügyletnek kétféle illetéke volna. Nem hiszem, hogy a jognak mélyebb átérzése a közigazgatási bíróság logikája mellett harczolna, következően, valamint abból az igazságból folyóan is, hogy a jog nem mechanizmus, hanem organismus: ebből az organismusból, vagyis a dolog benső viszonyából levont másik, a viszonosságnak is megfelelő következmény, vagyis az egységes 1·3% illeték lett volna az adott esetben alkalmazandó. Ezt maga a szóban forgó törvényes rendelkezés is lehetővé teszi, mert abban a kétféle illeték nincs kifejezetten rendelve, már pedig, miként azt már a régiek is tartották (lásd Modestinus l. 10 D. de iure fisci 49, 14) in dubio contra fiscum! (*Verus*).

— **Kérelem.** A rehabilitáczió felől «A Jogtudományi Közlöny» idei 16. számában egy czikkem jelent meg. Ezenkivül e tárgy felől a Budapesti Ügyvédi körben is tartottam egy rövid előadást, minek folytán a kör e témával több ülésben foglalkozott. Miután az őszszel az Ügyvédi körben a rehabilitáczió kérdése tárgyában szélesebb mozgalmat kivánunk inditani, felkérem a magyar jogászközönség minden ez ügy iránt érdeklődő tagját, hogy azon eseteket, melyek a rehabilitáczió intézményének törvényes megvalósitása hijján flagrans sérelmet képeznek, velem közölni sziveskedjék. *Dr. Szilágyi Arthur Károly*, Budapest, IV., Eskü-ut 5.

— **A beteg igazságügy** czimen Gál Lajos a magyar birói kar jogi és anyagi helyzetével foglalkozik. Szenvedélyes hangon vitatja, hogy a magyar biró ugy jogilag, mint anyagilag függő helyzetben van, mely függőség egyáltalán nem fér össze a biró magas hivatásával. A titkos minősités, a főnöki rendszer, a kinevezéseknél divó protekczió ellen küzd. Követeli a biró anyagi

helyzetének javitását, azt, hogy a biró tudományos müködésére nagyobb sulyt kell fektetni. Fejtegetéseiben van nem egy figyelemre méltó megfigyelés, különösen ott, hol a létező bajokat igyekszik feltárni. Hibája azonban, hogy nélkülözi a kellő tárgyilagosságot, tulzásokba esik, propoziciói pedig, melyekkel a bajok orvoslására törekszik, bár helyes intenciót mutatnak, minden gyakorlatiasság hijján vannak. Igy proponálja, hogy az illetéktelen befolyásolás (protekczió) hat hónaptól két évig terjedhető börtönnel büntetendő. Javasolja, hogy az, kit kifogástalan munkássága daczára ötször mellőztek, kártérités követelhet. Javasolja, hogy a biróságok főnökei a biróságok tagjai közül sorshuzás utján állapittassanak meg. Helyeselendők, bár a részletekben szintén tulzottak javaslatai, melyekkel a teljesen nyilvános minősitési rendszert akarja megvalósitani. Jogosult az a javaslata, hogy az albirói és alügyészi állások eltöröltessenek. Gál könyve tehát érdekes, de nem feltétlenül megbizható és eredményeiben nem mindig elfogadható anyagot nyujt azoknak, kik a birói szervezet és pragmatika nagyfontosságu kérdéseit tanulmányozzák.

— **A semlegesség elmélete.** Nemzetközi jogi tanulmány. Irta dr. Ferenczy Arpád sárospataki jogakadémiai tanár. Az e czimen a Franklin-Társulat kiadásában legutóbb megjelent tanulmányban szerző mindenekelőtt a semlegesség fogalmát fejti ki s állapitja meg, majd a semlegesség különböző fajaival foglalkozik. A háboru esetén semlegességi helyzetüket megőrző államok különböző jogait és kötelességeit egyenkint fejtegeti a szerző, először is a szárazföldi, majd a háboruban irányadó elveket és jogi tételeket tárgyalván, minők a terület s az alattvalók semlegességének a kérdései, a toborzás és hadi kölcsönök tilalma, a hadi dugáru szállitásának kérdése, a blokád, a zártörés, a hajóvizsgálat és a hajókiséret intézményei stb. A munka ára füzve 3 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák polgári törvénykönyv** reviziója czéljából 1904. évben Unger József elnöklete alatt alakult bizottság legutóbbi ülésében elkészült a polgári törvénykönyv novellájával és ez a birodalmi tanács legközelebbi ülésszaka elé fog terjesztetni.

— **Osztrák birák az ügyvédek kinevezése ellen.** Az osztrák birák egyesülete állást foglalt az igazságügyi kormány azon terve ellen, hogy a legfőbb birósághoz nagyobb számmal ügyvédeket nyerjen meg. A 23 aláirással ellátott kérvény kifejti, hogy közvetlenül felsőbiróságokhoz ügyvéd ne neveztessék ki. Általában minden ügyvédről saját kamarája és az illetékes törvényszék véleményt mondjon; ha egyik is ellenzi a kinevezést, annak el kell maradnia. Ügyvéd csak oly állásba nevezhető ki, amelyben a birák szolgálati idejének átlagos időtartama nem haladja meg az ő ügyvédi müködésének időtartalmát.

— **Madridban** jótékony egyesület alakult ügyvédek özvegyeinek és árváinak a állandó segitésére. A vonatkozó alapszabályok szerint, az egyesület müködése a megalakulástól (1906) számitott hat év mulva (1912) kezdődik, de csak azon esetben, ha a tagok száma elérte az ezret. Az egyesületnek tagja lehet minden ügyvéd, tekintet nélkül arra, hogy folytat-e praxist vagy sem. A tagok havonként öt pesetát (kb. 4 K 20 f.-t) fizetnek be s özvegyeik, illetve árváik évenként legkevesebb 2000 peseta (kb. 1680 K) járadékot kapnak, de csak azon esetben, ha a férj vagy az atya legalább öt évig volt tagja az egyesületnek s ha legfeljebb három havi befizetéssel maradt hátralékban. Az egyesület megalakulása oly élénk szükségletet elégitett ki, hogy — mint a «Revista de los Tribunales» czimü folyóiratban olvassuk — az alaptőke jelenleg 600,000 pesetára rug. *Dr. Th. L.*

— **Angol birói tévedések.** Az angol közvéleményt és a kormányt még ma is élénken foglalkoztatja bizonyos Beck nevü egyénnek az esete, amely méltán tekinthető korunk legnagyobb birói tévedései egyikének. Az eset a következő: Beck, aki különben talpig becsületes ember volt, szerencsétlenségére teljesen hasonlitott bizonyos Smith nevü kalandorhoz, akinek valóságos alterego-ja volt. Ez okozta vesztét. 1896-ban *Smith helyett*, csalás miatt, öt évi fegyházra itélték s csak miután a büntetésből már két évet kitöltött, akkor ismerte el a *Home Office* (belügyminisztérium) ártatlanságát, mire szabadon bocsátották. De most jön a java! 1904-ben ujra elfogták, ismét Smith helyett s lopás miatt elitélték; csak néhány hó mulva bocsátották szabadon, midőn a Home Office ismét rehabilitálta. A dolog természetesen nagy port vert föl s arra inditotta az angol kormányt, hogy a jövőben lehetetlenné tegye az ily esetek előfordulását. E czélból egy bizottságot nevezett ki, amelyet a kérdés tanulmányozásával bizott meg. A bizottság az 1878. évi Btk. javaslatának módositott alakban való elfogadását ajánlotta s egyuttal egy felebbezési biróságnak fölállitását hozta javaslatba, amely biróság teljesen szabad belátása szerint birálna el az esküdtbiróságok által eldöntött ügyekben továbbra is vitatott *jogkérdést*, természetesen a *ténykérdés* érintetlenül volna hagyandó. A bizottság javaslata jelenleg a parlament előtt van.

Dr. Th. L.

— **Az olasz jogászvilágot** érzékeny veszteség érte *Impallomeni* római és *Angiolella* nápolyi egyetemi tanárok elhunytával. Mindkettő a büntetőjog tanára volt: az előbbi a klasszikai-, illetve a «harmadik iskola», az utóbbi pedig a pozitiv iskola egyik hatalmas oszlopa volt. Impallomeni főleg a speculativ és a praktikus irány egybeolvasztásán fáradozott s a rationalis irányt hirdető pozitivizmus hive volt. Angiolella a kriminálanthropologiai iskola tanát vallotta; alapvető kézikönyve nem régen magyar forditásban is megjelent.

Dr. Th. L.

— **Spanyolországban** is foglalkoznak jelenleg a halálbüntetés eltörlésének kérdésével: Morote, liberális képviselő, javaslatott nyujtott be a kamarához, amelyben a halálbüntetés eltörlését, illetve életfogytiglani fegyházzal való helyettesitését inditványozza. Javaslatának indokolásában kiemeli, hogy a halálbüntetés ellenkezik a kereszténység eszméjével és illuzóriussá teszi ama legfőbb jogot, amelynek védelme éppen az állam kötelessége: az élethez való jogot.

Dr. Th. L.

— **Argentina** fővárosában Buenos-Airesben, (lakosság száma: 700,000) a mult évben 13,499 egyént büntettek meg részegség miatt; ezek közül 593-an kifizették a pénzbüntetés összegét, mig 12,906-an leülték a szabadságvesztésbüntetést. Az elitéltek között olasz volt: 4149 (4088 férfi és 61 nő); argentinai: 4087 (3790 férfi és 297 nő); spanyol: 1978 (1936 férfi, 42 nő); angol: 1129 (1026 férfi, 103 nő); franczia: 530 (463 férfi 64 nő). A szabadságvesztést kitöltött egyének legnagyobb része (10,518) a munkás-osztályhoz tartozott; 2094 egyén foglalkozás nélküli volt, 172 a hivatalnoki osztályhoz tartozott, 66 egyén szolga volt, 42 a kereskedő-, 7 az iparos osztályhoz tartozott, végül volt közöttük 6 szabadfoglalkozást üző és 1 *tőkepénzes* egyén, (!) aki valószinüleg maliciából nem fizette ki a pénzbüntetés összegét.

Dr. Th. L.

— **Hirdetmény.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél rendszeresitett egy állandó tót tolmácsi és egy állandó lengyel tolmácsi állás betöltése czéljából az 1873. évi 32,942. sz. igazságügyminiszteri rendelet 5. §-a értelmében a törvényszék elnöke pályázatot nyit. Felhivja mindazokat, akik a fent jelölt tolmácsi állás egyikét vagy mind a kettőt elnyerni óhajtják és a fent idézett rendelet 6. és 7. §§-ban meghatározott képesitéssel birnak és azonkivüi jogismeretet is tudnak kimutatni, hogy az emlitett rendelet 8. §-a szerint felszerelt és szabályszerüen felbélyegzett pályázati kérvényeiket a pályázati hirdetménynek a hivatalos lapban való harmadik megjelenéstől számitott 14 nap alatt a törvényszék elnökénél nyujtsák be.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya junius 15-én este 6 órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) ülést tart, melynek tárgyai: 1. A könyvkiadóbizottság jelentése. 2. Jelentés a Szilágyi Dezső siremlék tárgyában. 3 A Fayer-alapitvány. 4. Pályakérdések. 5. Folyó ügyek.

Dr. Wiener József, zólyomi ügyvéd gyakorlott és a tót nyelvben jártas ügyvédjelöltet keres. 12262

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 25. szám. Budapest, 1907 junius 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

PŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birói fizetésrendezés. — A cheque-enquête. — Adalék a gazdasági cselédek fölötti fegyelmi jog történetéhez. — Az iparos által segédje részére adott előlegek visszanyerésének biztositása és a munkakönyv. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A birói fizetésrendezés.

A dévai jegyzők körlevelében csak erősebb szavakban talált kifejezésre az, ami az összes birák és birósági hivatalnokok lelkében régóta él: a helyzetükkel való nagyfoku és valljuk meg, jogos elégedetlenség. Jogos azért, mert az 1893-iki és 1904-iki fizetésrendezések alkalmával mindig bizonyos bürokratikus ellenszenv mutatkozott a birákkal szemben, mely őket az összes állami tisztviselők egyenlősitésére irányzott törekvések áldozatául követelte. Igy történt, hogy a budapesti törvényszéki és járásbirák, valamint ügyészek kezdő törzsfizetése személyi pótlékjukkal együttvéve a kétszeri fizetésrendezés után még ma is 400 K-val kisebb az 1871. évi XXXII. tcz. 8. §-ában eredetileg megállapitott összegnél; hogy a törvényszéki birák és ügyészek az 1904. évi fizetésrendezés alkalmával 400 K-val kisebb fizetésemelésben részesültek, mint más állami tisztviselők; hogy ugyancsak ez a deklassifikálás érte a különben is képzettségüknek meg nem felelően alacsony fizetési osztályba sorozott birósági aljegyzőket; hogy a fokozatos előléptetési rendszer felfüggesztése által a biráknak, albiráknak, jegyzőknek és aljegyzőknek a fizetési fokozatokban való előlépése évekkel hátravettetett.

A szenvedett sérelmek annál igazságtalanabbul sujtották a birói kart, mert magas képzettséget, pártatlanságot és igazságérzetet feltételező felelősségteljes hivatását nehéz viszonyok között mindenkor komoly kötelességtudással és önfeláldozó buzgósággal töltötte be; és igy semmi ok sem volt arra, hogy e kar a többi tisztviselőkkel szemben háttérbe szorittassék. Az a hivatalos argumentum pedig, hogy a birák 1893 előtt jobb javadalmazásban részesültek, mint a velük egyrangu más állami tisztviselők, azért volt tarthatatlan, mert egyrészt a birák munkakörükkel és hivatásukkal arányban nem állóan alacsony fizetési osztályba vannak sorozva, másrészt pedig őket az 1869 : IV. tcz. szigoru inkompatibilitási szabályai más állami tisztviselőkre nézve megengedett minden mellékfoglalkozástól és keresettől eltiltván — ha vagyonuk nincs — egyetlen megélhetési forrásul fizetésükre vannak utalva. A sérelmek keserü érzéséhez járult az utóbbi években fellépett nagyfoku drágaság, mely a megélhetést még a teljesen rendezett viszonyok között lévő háztartásokban is lényegesen megnehezitette.

Szándékosan nem szóltunk azokról az általános szempontokról, melyek a birák tisztességes javadalmazását anyagi függetlenségüknek, gondnélküli megélhetésüknek és ezzel az igazságszolgáltatás jóságának érdekében parancsolólag követelik; mert ezektől a szempontoktól az igazságügyi kormány teljesen át van hatva; ugy, hogy azok hangoztatásával nyilt kaput döngetnénk.

Hiszen az utóbbi időben történtek is e részben lépések. Az albirói állások egy részének átrendszeresitése törvényszéki és járásbirói állásokra, a VII. és VI. osztályu birák létszámának emelése mind kisérletek voltak a legkiáltóbb bajok orvoslására. Ámde ezek a törvényhozási és kormányzati intézkedések magukban hordták minden foldozó munkának eredendő hibáját: nem hatoltak a baj gyökerére, sőt rontottak is. Mert midőn a birák 10%-át előléptetés utján fizetésjavitásban részesitették, ezzel csak fokozták az elkeseredést azokban, akik ebben a javadalomban nem részesültek, szóval olyan félrendszabályt létesitettek, mely egyeseknek előnyöket nyujtva, a birói kar tulnyomó nagyrészét nem érintette.

Be kellett ezt a kormánynak is látni, mert hiszen a kormányelnök nyilatkozata szerint a birói fizetésrendezés céljaira negyedfél millió korona lesz már az 1908. évi költségvetésbe felveendő. Ez az összeg pedig magábanvéve kizárja a további foldozást és előtérbe állitja a végleges birói fizetésrendezés parancsoló szükségét.

Milyen legyen ez a fizetésrendezés? Külün statusba helyeztessenek-e a birák, ami a birói függetlenség elvének jobban megfelelne, vagy az 1893 : IV. tcz. által megállapitott fizetési osztályokban egy-egygyel feljebb emelkedjenek, aminek könnyü keresztülvihetőségét e lapok hasábjain «*Egy biró*» oly meggyőzően kifejtette: az a gyakorlati kivitel kérdése. Bármiként történjék is azonban: egy bizonyos. A fizetésrendezésnek mindenesetre fizetésjavitásnak kell lennie és bármiféle előre kigondolt rendszer kedvéért ezt a szempontot feláldoznia nem lehet. A birák és velük együtt a birósági hivatalnokok helyzetét oly módon kell javitani, hogy a tisztességes megélhetés számukra biztositassék; másrészt senkit — sem egyént, sem állást — a rendezés ürügye alatt rosszabb helyzetbe hozni, eddig élvezett jogaitól megfosztani nem szabad.

Ezek szem előtt tartásával módjában áll az igazságügyi kormánynak az egész birói kart megnyugtató, áldásos reformot megvalósitani, mely lényegesen hozzá fog járulni az igazságszolgáltatás javitásához. Ennek szem elől tévesztésével pedig a nyugtalanság nem szünne meg és a reform czélját tévesztené.

De mindennél végzetesebb hiba volna a fizetésrendezés kérdésének elhalasztása. A kormányigéretek által ébren tartott jogos várakozás után a birói kar lelkében mélységes elkeseredést keltene, ha ujból csalódnia kellene. Elkeseredett, anyagi gondoktól nyomott, a saját igazaiban megbántott birói karral pedig nem lehet jó igazságszolgáltatást elképzelni.

Fontos igazságügyi politikai érdek tehát, hogy a birói kar lelkébe visszatérjen a régóta nélkülözött nyugalom; hogy a megélhetés gondjaitól felmentve, a fizetésrendezési kérdések izgalmaitól megszabadulva és igazságos igényeire nézve kielégitve teljes tárgyilagossággal és higgadtsággal kizárólag nehéz birói feladatai megoldásának szentelhesse magát.

Fontos érdek ez mindenkor, de különösen akkor, amidőn a kormány a teljes szóbeliség megvalósitását és a végleges perrend tető alá hozását küszöbön állónak jelezte, amidőn tehát az egész birói kar odaadó és lelkes támogatására lesz szükség, hogy e korszakalkotó reform minden zökkenés és nehézség nélkül életbe is léphessen.

A cheque-enquête.

(Harmadik közlemény.) *

V. Legyen-e a cheque birtokosának közvetlen kereseti joga az utalványozott ellen?

A cheque-ügyletben résztvevőknek egymás közötti jogviszonyára nézve, mindenekelőtt a cheque-szerződést kell irányadónak tekinteni. A cheque kibocsátásának alapjául szolgáló szerződés, a kibocsátó és utalványozott között jön létre az iránt, hogy ez utóbbi, a kibocsátó, cheque-jét ennek birtokosa irányában a cheque ellenében, a kibocsátónak nála levő fedezetéből, a meghagyásnak megfelelően beváltja. A chequenek a birtokosa a cheque-szerződésbe a chequenek átvételével lép be, de a chequenek birtokával még csak a kibocsátóval, illetve az ő előzőivel — ha ilyenek vannak — jutott jogviszonyba. A tulajdonképeni chequeszerződés szerint tehát a chequenek beváltásáért az utalványozott a kibocsátónak, a cheque birtokosának pedig a kibocsátó, illetve előzői felelősek, s igy kötelmi viszony is egyrészt a kibocsátó és az utalványozott, másrészt a kibocsátó és a cheque birtokosa között áll fenn. Az utalványozott és a cheque birtokosa a a chequeszerződés alapján egymással kötelmi viszonyban nincsenek.

Mégis a chequejogban a levitásabb kérdések egyike az, hogy nem-e szükséges a cheque biztonsága, annak hitele érdekében megadni a cheque alapján a cheque birtokosának a közvetlen kereseti jogot az utalványozott ellen a chequeösszeg erejéig, az utalványozottnak kezelése alatt álló kibocsátói fedezetre. E kérdés körül egész irodalom fejlődött ki. A törvényhozások eltérő irányt követnek.

Az angol törvény a chequet látra szóló váltónak tekintvén, az utalványozott által el nem fogadott cheque alapján az utóbbi ellen a cheque birtokosának nem ad közvetlen kereseti jogot. Kivételesen intézkedik azonban arra az esetre, ha az utalványozott csődbe esett, amikor is a cheque birtokosát a kibocsátó engedményesének tekinti az utalványozott csődtömegével szemben. Az osztrák törvény nem ismeri el a cheque birtokosának kereseti jogát az utalványozott ellen. Vitássá van téve ez a kérdés általában véve ott, ahol az az elv uralkodó, hogy a kibocsátó, a chequenek kibocsátásával már mintegy átruházza a cheque vevőjére az utalványozottnál levő fedezetét, illetve követelését, vagyis, hogy quasi cessio létesült.

Ez alapon megadja az utalványozott ellen a cheque birtokosának a közvetlen kereseti jogot a franczia, belga, holland törvény és a németországi javaslatok.

A mi előadói tervezetünk az osztrák törvénynek álláspontjára helyezkedik. Az utalványozottnak jogviszonyát egyedül a kibocsátóval szemben szabályozza. (12. §.) Kötelességévé teszi az utalványozottnak, hogy a kellő fedezet alapján kibocsátott chequet, ha csak a kibocsátótól joghatályos ellenutasitást nem kapott (az ellenutasitás kérdése a VI. pont alatt tárgyaltatik) beváltsa, ennek a kötelességnek nem teljesitése esetére azonban az utalványozottnak felelősségét kizárólag a kibocsátó irányában állitja fel. Ilyen módon tehát nemleges irányban dönti el a cheque birtokosa irányában a kérdést.

Az indokolás a kereseti jognak kizárását egyfelől jogi, másfelől gyakorlati érvekkel okadatolja. Szerinte már a miatt, hogy a tervezet nem ismeri el az utalványozottnak elfogadási nyilatkozatát a chequen, elesik az a jogalap, amelyre a chequenek a birtokosa mint utalványos az utalványozottal szemben igényét támaszthatná, mivel az általános jogelvek szerint az utalványozott az utalványoshoz csakis az elfogadás utján lép kötelmi viszonyba. Gyakorlati érvként felhozza, hogy azok az intézetek, amelyek a chequeforgalom ápolására vállalkoznak, méltán látnák érdekeiknek sérelmét abban, ha minduntalan ki lennének téve annak, hogy harmadik személyek által pereltessenek s ily módon kényszerittessenek arra, hogy ők a kibocsátó ügyfeleikkel fennálló üzleti összeköttetés részleteit föltárják. A közvetlen kereset rendszeresitése a közönségben könnyen azt a meggyőződést kelthetné, hogy a cheque vételekor nem annyira a kibocsátónak, mint inkább az utalványozottnak megbizhatóságára és hitelképességére kell a sulyt helyezni, ami pedig a chequeben rejlő fizetési igéret alapeszméjével ellenkeznék. De másféle magára a cheque birtokosára nézve is akinek pedig elsősorban áll érdekében az utalványozott elleni közvetlen kereseti jog felállitása, ezt a keresetet kétes értékünek kell tekinteni azért, mert a birtokos keresetét csakis a kibocsátó és utalványozott között fennálló előtte rendszerint ismeretlen cheque-szerződésre alapithatván, annak bizonyitása végett, hogy az utalványozott köteles lett volna a chequeket beváltani az utalványozott elleni perben is a kibocsátó közremüködését kellene igénybe vennie s igy előnyösebb a helyzete, ha az utalványozott ellen inditható rendes per helyett azonnal és közvetlenül fordul a kibocsátó ellen, őt megillető és a gyorsabban érvényesithető visszkeresetével. Különben is rendes körülmények között felesleges az utalványozott elleni kereseti jog statuálása azért, mert az utóbbi saját üzleti érdekéből óvakodni fog a chequet jogos ok hiányában dishonorálni.

Azoknak érveit, akik a cheque birtokosa részére az utalványozott ellen a közvetlen kereseti jog megadását szükségesnek vélik, a leghivebben tükrözi vissza dr. báró Canstein Raban gráczi egyetemi tanárnak «der Scheck nach dem österreichischer Gesetze» czimü munkája, amelyben szerző, az osztrák törvénynek ellenkező álláspontjával szemben erősen hangsulyozza a cheque gazdasági jelentősége szempontjából annak biztonsága és forgalmának fejlesztése érdekében a kereseti jog megadásának szükségét. Az ő érvelését dióhéjba foglalva egyuttal kellően ismertetjük a közvetlen kereseti jog hiveinek is álláspontját. Az osztrák törvény elleni polemiája találó a mi tervezetünk azonos intézkedéseire is.

Előre bocsátja Canstein, hogy az osztrák törvény szerint a chequebirtokosnak kivánni kell ugyan a cheque beváltását az utalványozottól, de a beváltás iránt perelni nincs joga. A főadós tehát az iratból hiányzik. Nem áll az, hogy azért nincs fontossága az utalványozott elleni kereseti jognak, mivel meg van a chequebirtokosnak a visszkeresete a kibocsátó ellen, mert mit használ ez a visszkereset, ha a kibocsátó a már kibocsátott chequet meg nem engedhető módon visszavonta, az utalványozott a nem joghatályos visszavonást figyelembe vette, a fedezetet a kibocsátónak kiadta s ez utóbbi megszökik és magával viszi azt az összeget, amely a chequebirtokosnak járna. Ha a chequebirtokosnak a kereseti jog megadatnék az utalványozott ellen, az utóbbi óvakodnék a nem joghatályos visszavonást figyelembe venni és ezért a birtokosnak a kereseti jog szükséges s igy nagy sulylyal is bir.

Nem áll az, hogy az utalványozott elleni kereseti jognak nincs a chequere vonatkozóan közgazdasági jelentősége, mivel a közgazdasági jelentősége éppen abban van, hogy a chequenek csakis ez a kereset adja meg a kellő biztonságot. A hitelezők a cheque ellenében készpénzfizetést várnak. Kétségtelen, hogy a törvény a chequebirtokosnak sok előnyt biztosit, de kérdéses, hogy ama veszélyek mellett, amelyek mégis fenforognak az utalványozottnál a beváltás esélyeire nézve, készpénzfizetés helyett elfogja-e mindenkor a hitelező fogadni a chequet, ha azt fogja tapasztalni, hogy az utalványozott vele szemben tulajdonképpen jogilag nincs kötelezve a kibocsátó fedezetéből fizetni. Mert az osztrák törvény rendelkezése szerint az utalványozott csak a kibocsátóval szemben felelős a tekintetben, hogy ennek hatályos ellenutasitá-

* Az előbbi közlemények a 22. és 23. számban.

sát figyelembe vegye, mig a chequebirtokossal szemben csak erkölcsi szempontokból van kötelezve a hatálytalan ellenutasitásnak figyelmen kivül hagyására, már pedig szerző nézete szerint, az üzleti életben, ahol valaminek teljesitésénél nem a jog, a kereset az, ami irányt szab, hanem csak erkölcsi kötelesség, ott a jogbiztonság már veszélyben van. Az aggodalom a tekintetben, hogy a bankok keresetekkel lesznek elhalmozva és zaklatásnak kitéve, ha a chequebirtokos kereseti jogot nyer az utalványozott ellen nem jogosult, amiként hogy azt a tapasztalat tanusitja Francziaországban, mert hiszen mindegyik bank vagy bankár éppen a perek elkerülése czéljából törekedni fog a törvény kivánalmainak eleget tenni, nehogy ellenkező magatartás miatt a chequebirtokos részéről perrel megtámadható legyen. A valutarendezés lényegileg összefügg a forgalomban levő banknoták csökkenésével a banknoták csökkentése pedig elérhető lesz a cheque forgalma által, ha mint Angolországban lehetővé tétetik, hogy a cheque általános fizetési eszközzé váljon. A birtokos kereseti joga az utalványozott ellen, a kibocsátó elleni visszkereseti joggal kapcsolatosan a lehető legnagyobb biztositékot adván meg a chequenek, a kereseti jog, nagy közgazdasági jelentősége a cheque biztonságában van. Perjogi akadálya sem lehet a kereseti jognak. A cheque birtokosának nem lehet közömbös az, hogy az utalványozott ellen keresettel és esetleg végrehajtással is ő léphet-e fel, vagy hogy ez a jog egyedül a kibocsátót illeti-e meg és a bizonyitás nehézségétől sem kell tartani, mert a birtokos azt, hogy a kibocsátónak van fedezete az utalványozottnál, a perben bizonyithatja az utalványozott könyveivel is, amelyeknek felmutatását a perjog szerint joga van kivánni. Eszerint a kibocsátó közbenjárására rendszerint nem lesz szükség a cheque-szerződésnek leglényegesebb, a fedezet megállapitása tekintetéből. Azok az aggodalmak sem lehetnek mérvadók, melyek magánjogi szempontból felhozatnak. Lényeges a különbség a váltónak intézményezettje és a chequenek utalványozottja között s igy a váltó jogszabályoknak analogiájára való hivatkozás nem okadatolt. A chequere nézve már eleve fennáll a kibocsátó és utalványozott között az a megállapodás, hogy az utalványozott be fogja váltani a chequet a kibocsátónak nála levő fedezetéből és az utalványozottat akkor, amikor a kibocsátónak a chequeknek kibocsátása czéljából a saját cheque ürlapjait átadja, semmi esetre sem lehet a chequeben hozzá intézett fizetési felszólitástól, amelyre támaszkodik a cheque birtokosa, annyira idegennek tekinteni, mint amilyennek tekinthető rendszerint az intézményezett a váltónál. A jogi tételt akként is fel lehet állitani, hogy a cheque birtokosa a cheque-ürlapokat, amelyeket a kibocsátótól kitöltve vett át, közvetve az utalványozottól kapta, ugy, hogy az utalványozott a cheque-ürlapoknak részéről történt átadásával már mintegy feltételes kötelezettséget vállalt a cheque jövendő birtokosa irányában a chequenek a fedezetből leendő beváltása iránt. Végül találóan jegyzi meg Canstein könyvében, hogy a törvényhozásnak nincs is szüksége a jogi konstrukczió helyességét keresni, ha jogot akar alkotni. A tudománynak a feladata a törvényhozó akaratából a jogi konstrukcziót levezetni. A törvényhozásnak csak azt kell vizsgálni, hogy egy bizonyos életviszony szükségképpen megkivánja-e a jogi védelmet és pedig kereset utján és hogy az ujonnan alkotandó jogszabály nem-e olyan, amely esetleg fennálló jogokat sért? Már pedig a cheque birtokosának a kereseti joga a cheque biztonsága és hitele érdekében feltétlenül szükséges, de bizonyos az is, hogy az senkinek jogát nem sérti, mert az egyedüli, aki azáltal magát veszélyeztetve láthatná, az utalványozott, ez azonban, ha kötelességét teljesiti, veszélynek, a kereseti jognak megadásával nem lehet kitéve.

Az *értekezleten* többen szólaltak fel a cheque birtokosa részére az utalványozott elleni közvetlen kereseti jog megadása mellett. A többség azonban, az előadói tervezetnek megfelelően, a kereseti jognak kizárása mellett foglalt állást. Ez utóbbiak között voltak, egyeseknek kivételével, a nagyobb pénzintézetek képviselői.

A kereseti jognak ellenzői a tervezet indokolásában is már felhozott okokra hivatkoztak és utaltak még arra, hogy miután annak a fedezetnek az értéke, amelynek erejére az utalványozott a cheque kiváltására a kibocsátóval szemben kötelezve van, a tervezet értelmében (12) nem csak készpénz vagy értékpapir, hanem az utalványozottnak a kibocsátó irányában fennálló követelése is lehet, complikátiókra adna okot az, ha a cheque birtokosa az utalványozottat a perben a fedezet tekintetéből perelhetné és igy a kibocsátó részéről a fedezet biztositásánál esetleg felmerülhető minden csekély mulasztásnak a hátrányos következménye az utalványozottra hárulnék, aminek a lehetősége különösen a pénzintézeteket vissza tartaná attól, hogy magukra chequet intéztessenek.

A kereseti jognak hivei lényegileg mindazokat az érveket felhozták álláspontjuknak igazolására, amelyek Caustein fentidézett munkájában is benfoglaltatnak. Hangsulyozták, hogy ez a kérdés legislativ szempontból csakis a chequeforgalom fejlesztése érdekében a szükségesség tekintetéből oldható meg.

Nem lehet kétséges az, hogy a cheque biztonságát annak hitelét hátrányosan befolyásolja az, hogy a cheque beváltása első sorban az utalványozott magatartásától függ, aki pedig a tervezet álláspontja szerint magatartásáért csakis a kibocsátónak felelős. A tervezet rendelkezései (12., 13. §§.) a kibocsátónak a bemutatási határidőn belül adott ellenutasitását hatálytalannak tekintik ugyan, de mit használ a cheque birtokosának az ellenutasitás hatálytalansága, ha az utalványozott az ellenutasitást mégis figyelembe veszi s nem honorálja a chequet. Az ellenutasitás hatálytalanságának a cheque birtokosa irányában csakis akkor van jogi hatálya, ha az utalványozottal szemben a kereseti jog meg is adja a sanctiot. Ezért szükséges tehát a cheque biztonsága érdekében a cheque birtokosának megadni a cheque alapján a közvetlen kereseti jogot az utalváuyozott ellenében is. Kifejtették, hogy a perektől való zaklatás iránti aggodalom tulzott. Itt nem lehet szó arról, hogy a cheque birtokosa a cheque alapján oly sommás eljárás alá eső keresetet indithasson az utalványozott ellen, mint a milyen contradictorius eljárás mellőzésével a fizetési meghagyás kieszközölhetésével megilleti a váltó birtokosát, vagy meg fogja illetni a cheque birtokosát is a kibocsátó és a forgatók ellen. Az utalványozott elleni perben a cheque maga, tulajdonképen csak a legitimationak lesz az alapja, s a kereseti jog anyagi feltételeit a chequebirtokos rendes peres eljárás alapján fogja érvényesithetni. A peres eljárás rendes szabályai alá eső kereset inditásánál tehát nem kell tartani az alaptalan perekkel való zaklatás veszélyétől, mivel pusztán a keresetnek megindítása zaklatásra, a dolog természete szerint, nem használható ki, az alaptalan perlésnek hátrányait pedig az utalványozottnak a per folyamán módjában lesz magától elháritani. Már az a körülmény egymagában véve, hogy a kereseseti jognak megadása esetére, az utalványozott tudatában van annak, hogy esetleges szabálytalan eljárásáért őt a chequenek birtokosa felelősségre vonhatja, ezt szabályos eljárásra fogja utalni s igy felette előnyös befolyást fog gyakorolni a cheque biztonságára, annak hitelére s igy közvetve a chequeforgalom fejlesztésére.

Nézetük szerint a pénzintézeteknek nem perhorreskálni, hanem a cheque forgalom fejlesztése érdekében elfogadni kellene a kereseti jogot, mert mi haszonnal járna a kereseti jog hiánya, ha éppen e miatt a nagyközönség nem látja biztositottnak a birtokosnak a chequehez füződő érdekét, s igy a cheque nem lesz oly általánosságban fizetési eszközként acceptálva, mint ahogy az kivánatos lenne.

(Bef. köv.)

★

Adalék a gazdasági cselédek fölötti fegyelmi jog történetéhez.

A gazdasági cselédek elei az 1848. előtti jobbágyok voltak. A jobbágyok összes jogviszonyainak törvényhozási rendezése alkalmából az 1832/6-iki országgyülésen több izben fölvetették azt a kérdést, vajjon a földesurnak van-e megtorló hatalma a jobbágy fölött? Akkoriban nem különböztettek a szorosan vett büntető- és fegyelmi jogkör között, mert a földbirtokos osztályt képviselő nemesség mindakét jogositványt vindikálta magának a jobbágyokkal szemben.

Ezen kérdés tárgyalásában mindenkor részt vett Deák Ferencz, akinek ezen tárgyról szóló két beszédét alább közöljük.

I.

Az urbéri munkálat VIII. törvényjavaslata «a jobbágyoknak személy és vagyonbeli bátorságáról» a következőképpen rendelkezett: «A jobbágyoknak urbéri állapota a feljebbiek által teljesen el lévén határozva, hogy azoknak sorsa egyéb polgári viszonyaikra nézve is biztositva legyen, rendeltetik: 1. §. Hogy a jobbágyok nem másképp, mint törvényesen rendelt biró által voltakép meghallgatva és a törvény rendelete szerint megitélve, háborgattassanak vagyonaikban vagy személyeikben, annál kevésbbé lehet őket (a törvény által meghatározott eseteken kivül) kihallgatás és megitélés nélkül befogatni vagy testi büntetéssel illetni. 2. §. Azon perlekedési lehetőség, mely az 1820:XX. tcz. erejénél fogva a jobbágyoknak szerződésbeli ügyeikre nézve már megadatott, azoknak egyéb pereire is oly móddal kiterjesztetik, hogy a jobbágyok minden követeléseiket és személyeik sértését akárki ellen tulajdon felperességök mellett kereshessék.»

Aczél Antal, Aradmegye követe a kerületi ülésen e javaslatot megtámadta, mert oly elveket lát benne elrejtve, melyekből alkotmányunknak s az egész nemesi karnak végromlása következnék.

Deák Ferencz a javaslat védelmére a következőket mondotta: A javaslott VIII. czikkely iránt nekem különös utasításom nincs; de mivel abban az emberiség legszebb jussai határoztatnak meg, pártolom azt szivem érzése szerint és pártolni csak akkor szünhetem meg, ha ettől küldőim egyenes rendelése eltilt. Van egy törvény, mely minden polgári törvények fölött örök és változhatatlan, melyet a világ kezdetétől ennyi századokon keresztül semmi álokoskodás sarkaiból ki nem forgatott, semmi hatalom és erőszak el nem nyomhatott; egy oly törvény, melynek legkisebb sértését keserü bosszuállás követte mindenkor, egy oly törvény, melyet az alkotó minden jobb ember szivébe vésett, mely nélkül polgári alkotmány erősen nem állhat, mely nélkül irott törvény igazságos és boldogitó nem lehet és az: a természetnek szeghetetlen szent törvénye. Ezen törvény parancsolja, hogy minden ember személye sérthetetlen legyen, ez öntött minden ember kebelébe önvédlési ösztönt és akaratot; ez adott neki hatalmat arra, hogy sértője ellen gátolva és boszszulva erőszakot használhasson. De polgári társaságban ezen hatalmat az irott törvény sok esetben kivette az egyes polgárok kezéből, mert a mindenkori önvédelem és bosszuállás a társaság czéljaival meg nem férhet; ugyanazon irott törvény kötelessége tehát a haza minden lakosának személybeli bátorságát oly lábra állitani, hogy törvényen kivül önkény szerint senki mást ne bánthasson. Hazánkban is gondoskodtak erről törvényeink, de csak a nemesekre nézve; meghatároztatott az, hogy a nemest itélet nélkül bántani nem lehet. De a szegény nemtelen jobbágy felejtve vala mindenkor; őt a földesur birósága alá adták törvényeink még ott is, hol a biró egyszersmind kereső fél vala; őt törvény nélkül, gyakran meg sem hallgatva, oly vétekért büntette indulatos felhevülésében az uradalmi tiszt, mely által önszemélyét vélte sértve lenni s ez akkor nem annyira büntető birónak, mint bosszuálló erőszakoskodónak tekinthetett volna. Igy eredtek a törvény hiányossága miatt visszaélések; igy gyakorlotta sok földesur azt, amit rendes társaságban gyakorolni senkinek nem szabad: önügyében a bíróságot, önszemélye sértése miatt a bosszut. De eltörölték már a RR. ezt az itélő hatalmat: ennek eltörlése után tehát a büntető hatalmat előbbi állapotában hagyni helytelen lenne. Nem lenne nehéz Veszprém vármegye követének azon állitását, hogy a magyar paraszt személybeli bátorsága eddig is elegendő vala, esetek felhozásával megczáfolnom. De hosszas volnék, ha elszámlálnám, hány ártatlant sértett az önkény, hány visszaélés maradott a törvény hiánya miatt büntetlenül. Nincs is szükségem efféle fejtegetésekre, mert vagynak bizonyitásaim melyektől a hitelt megtagadni senki sem fogja; bátran hivatkozom azokra, s ezek a RR. tapasztalásai. Tegyük kezünket szivünkre és feleljünk nyiltan, ha nálunk a jobbágynak személybeli bátorsága eddig az önkény ellen törvény által védve volt-e? Én is tisztelem a hazai konstitucziót, de a javaslott törvényczikkelyből azon káros következéseket származni nem látom, melyeket Veszprém követe jövendöl. Mivel a javaslott czikkely a jobbágyok személybeli bátorságát eszközli, a t. RR.-et annak elfogadására kérem. Nem ugy kérem ezt, mint kegyelmet vagy ajándékot, hanem ugy sürgetem mint igazságot, melyet az emberiség jussainak sértése nélkül meg sem lehet tagadni; nem uj engedményt kivánok, hanem azon just, mely a természet törvénye szerint jobbágyainkat is illeti, s melyet a földesurak gyakran visszaélésekkel sulyositva bitorlottak, kivánom én visszaállittatni; kivánom nyolcz százados konstitucziónknak nyolcz százados igazságtalanságát enyhiteni. A haza ügyének nevében óhajtom ezeket; mert a közboldogság ott általános nem lehet, a nemzet virágzása nem képzelhető, ahol még a személybeli bátorság is csak privilégium, s ahol azt a kisebb rész csak kizárólag gyakorolja.

A KK. és RR. országos ülésében is heves támadásban részesült a javaslat, mire Deák Ferencz itt is felszólalt, hosszabb beszédben kelve védelmére a javaslat intentióinak.*

II.

A KK. és RR. 1836 márczius 17-én tartott kerületi ülésökben tanácskoztak a főrendek 5. viszonüzenetéről a tisztviselők büntető hatóságáról szóló törvényjavaslat tárgyában. A főrendek nem fogadták el a törvényjavaslatot s a földesur büntető hatalmának támogatására azt hozták föl, hogy az «nemcsak hazánkban annak alkotása óta divatozó törvényeiben és szüntelen gyakorlatában, de mintegy magában a természet törvényében is gyökerezik s minden nemzetnél fönnáll ugy, mint az atyai és más egyéb ehhez hasonló hatalmak és hatóságok; azt tehát rögtön eltörölni nem tanácsos.»

Deák Ferencz ezen alkalommal a következő beszédet tartotta:

A főrendek okoskodásukat négy alapra épitik.

Első a törvény. Erre már megmondottuk, hogy nincs törvényünk, mely a földesurnak eme követelt hatalmát bizonyitaná s több izben fölszólitottuk a főrendeket, hogy nevezzék meg, ha tudják, a czikkelyt, mely állitásukat igazolhatná; de ők eleintén a kisebb hatalmaskodás (violentia) esetebeli impensióról szóló törvényt idézték, most pedig, midőn ennek e tárgyra nem alkalmazhatását megbizonyitottuk, csak általános puszta hivatkozással takaródznak, amire puszta tagadással szükség felelnünk.

Második a törvényes és általános gyakorlat. Hogy törvényes nem lehet, az már abból is elég világos, hogy nincs rá törvény; hogy általános lenne, azt itt több törvényhatóságok képviselői ünnepélyesen tagadják. Hogy itt-ott egyes esetekben divatozhatott, vagyis inkább némely uraknak tulnyomó hatalma által, a nép szolgai érzésénél s a köztisztviselők menthetetlen vigyázatlanságánál fogva bitoroltathatott, azt nem tagadjuk. Ilyes bitorlás azonban a törvényhozás intézkedéseiben vezérül nem szolgálhat. Divatozott a törvényszékeknél az angariális 40 bot is és divatozék örökös mozgásban az urbariális pálcza, a robotsupererogatumok s ezeknek volt is némi alapjuk a praxis kriminalisban, a régi urbariumban, azért mégis azt mondottuk: ily divat nem lesz ezentul s vége van a derék divatnak.

* Lásd Kónyi Manó Deák beszédei II. k. 10. s köv. és 32. és köv. lapjain.

Harmadszor, a természet törvénye. Ez valóban merész állitás. Sokat megfoghat az emberi ész, de hogyan lehet a földesur büntető hatalmát a természet törvényéből következtetni. ezt megfogni mégis nehéz. Én nem tudom, melyik kiadását birják a főrendek a természeti törvénynek, az ő kiadásukban ez is és még sok egyéb is irva lehet, amint ezt hosszu századok véres tapasztalásai borzasztón bizonyitgatják; de azon természeti törvényből, melyet Isten eltörölhetetlen örök betükkel vésett az ember szivébe, ama bitorlott hatalom bizonynyal nem következik. Már megérthették a főrendek üzeneteinkből, amit tudniok különben is lehetne, hogy a büntető hatalom, ezen legfőbb az életben, mely által a természettől egyenlőnek alkotott ember önszemélyét mások itéletének alája veté, csupán és egyedül csak társaságos egyesületből veszi eredetét s csak az összes status nevében s egyedül az által gyakorolható, kit evégre a status megbizott. Hogy pedig a magyar status büntető hatósággal ruházott volna fel egy egész néposztályt s ennek különbség nélkül minden jövendő ivadékait, kik között sok féleszü, sok dühös, sok kegyetlen, sok ostoba is lehet és van is; nemzetünk becsületére legyen mondva, ezen utálatos, képtelen mocsok hazánk törvényhozása évkönyveinek legsötétebb századait sem undokitja s roppantul csalatkoznak a főrendek, hacsak álmodni is képesek, hogy mi, a XIX. század férfiai, fogunk emlékezetünkre ily szennyet háritani.

De negyedszer, más nemzetek példájára s az atyai hatalom hasonlatára is támaszkodnak a főrendek. Hogy Ázsiában s tán Európa északán is találhatnak ily gyönyörü példákra, azt nem tagadom; de ha ugy hiszik, hogy a müvelt világ széles köréből csak egy nemzet példáját is képesek erre felállitani, valóban furcsa statisztikával kell ismeretségben lenniök. Én a statisztikának ezen kiadásáról életemben sem hallottam.

Ami az atyai hatalmat illeti, ebből a főrendek alkalmasint azon patriarchális hatóságot akarják következtetni, melyet világosan megemliteni, Istennek hála és hála a t. R. R.-nek, már mégis átallanak. Ha a nemzetek társaságos életének évkönyveit figyelmes szemmel vizsgáljuk, nyomról-nyomra lehet követnünk, hogy amely idomban fejlődött az értelem s vele az erkölcsi érzés, amint emelkedett a nép s benne az ember és emberiesség, s amiként közelitett a czélhoz, mely végett emberek társaságba gyültenek: oly mértékben szoritatott szükebb és szükebb körre az a magasztalt patriarchalis hatalom, mig végre egészen eltöröltették. Ezen haladás édes hazánk históriájában is nyilván kitünik. Azonban, ha csakugyan kellene még nálunk ilyes hatóságnak divatozni, mi volna rendesebb és megfoghatóbb: az-e, hogy a büntető hatalom, mely egyenesen csak a status nevében gyakoroltathatik, bizassék reá, vagy pedig az ur és a jobbágy közti kölcsönös viszony? Nem volna-e természetesebb azt mondani: mit adjon az ur jobbágyai élelmére s mit tartozzanak ezek uruknak adózni, szolgálni, azt mint atya és fiu intézzék el patriarchaliter egymás közt. No, minek alkották hát a R. R. az urbért, minek ragadtak ki az urbéri bot önkényét a földesur kezéből, minek rendelték el tartozásait szabályosan? Hiszen a kegyes atyai hatalom édes gyermekiről kedvezőbben gondoskodhaték. Igen bizony, megköszönné a jobbágy ezen atyaiságot. De lehet-e már nagyobb anomáliát képzelni annál, hogy az a törvényhozás, mely ur és jobbágy között minden viszonyokat határozottan elrendelt, egyedül a fenyités, a büntetés, a botozás szelid atyai hatalmát bizza az ur önkényére. Valóban, ha oly malitiosus lenne valaki, hogy a közönséges ujságlevelekben nyilvánossá tenné, hogy a magyar főrendek azt, hogy a földesuri osztály s annak a boldogtalan, eszes és eszelős, tudós és tudatlan, dühös és szelid, heves és hidegvérü, minden most élő s Isten kegyelméből születendő tagjai különbség nélkül büntető hatalmat gyakoroljanak az atyai hatalomból, a természet törvényéből következtetik s müvelt nemzetek példájára hivatkozással támogatják: minden bizonynyal akcziót kérnének ellene magok a főrendek, mint oly ember ellen, ki a magyar alkotmány egyik oszlopát, a haza nagyjait oly mocskos rágalommal illetni nem átallotta s a külföld is méltán megbotránkozva kérdené: a statisztikának melyik kiadása szerint ismeri a magyar a külföldet? Általában, a főrendek üzenete nem hogy kapaczitálna valakit, sőt ha olvastatni fog a hazában, remélem, nemes szégyenülést okozand azoknak is kebelében, kik eme bitorlott hatalmat ekkorig itt-ott szeliden gyakorolhatták. Nem kételkedem, el fognak attól önként állani s megfognak győződni, hogy a büntető hatóságot születésnél fogva különbség nélkül egy egész osztályra kiterjeszteni, nemcsak képtelenség, hanem borzasztón veszedelmes is. Itt hát hasznos szolgálatot tettek a főrendek üzenetjökkel. A t. R. R. pedig vivni fognak tovább is e törvényért férfiasan, s ha arra vagyunk kárhoztatva, hogy gondoskodásunk eme drágakövét haza nem vihetjük, én bizom törvényhatóságaink lelkességében: pótolni fogják a törvény hiányát a felsőbb normativ rendelésekkel különben is egyező statutumokkal.

Az iparos által segédje részére adott előlegek visszanyerésének biztositása és a munkakönyv.

A kisipari élet számtalan nehéz kérdéseinek egyik leglényegesebbike az, miként szerezhetne a kisiparos magának kellő biztositékot arra nézve, hogy segédjének adott előlegeit minden hosszadalmas, nehézkes s legtöbbnyire eredménytelen, (sőt nem egyszer lehetetlen) peres és végrehajtási eljárás nélkül visszakapja akkor is, ha a segéd tőle időközben megválván, más gazdát keresett, esetleg az ország másik felében.

Nem tudok róla, hogy e tekintetben megoldást talált volna valaki, de mint a «Budapest II. kerületi iparos kör» ügyésze, nagyon is tudom azt, hogy majdnem napról-napra fordulnak elő esetek, midőn az iparos a sepédjének adott előleget elveszti, mert az 1884: XVII. törvény vonatkozó rendelkezései olyannyira alkalmatlanok, hogy az iparos azokkal legfölebb egyszer kisérletezik s azután saját kárán okulva, tartózkodik attól, miszerint segédje ellen eljárjon, mert eljárásából reá legfelebb hiábavaló károk és költségek hárulnak.

Oly módszer feltalálása, mely lehetővé teszi, miszerint a munkaadó munkásának koczkázat nélkül adhasson bizonyos mérvü előleget: nagyon fontos kisipari érdek. Érdekében áll az elsősorban a segédnek, aki néha igen fontos és sürgős szükségletét képtelen másként kielégiteni, mint ha gazdájától e czélra előlegképpen bizonyos összeget kaphat, (már pedig ma az iparos előlegezésre nem nagyon hajlandó, nem lévén követelése biztositható) de hasónlóképpen érdekében áll a munkaadónak is, mert az előlegadás számos esetben elkerülhetetlen, mivel különösen régi, használható segédjétől nem igen tagadhatja azt meg a mester, ha nem akarja magát a felmondás-, vagy a segéd elkedvetlenedéséből üzletére származható hátrányok veszélyének kitenni.

Ma a mesterek az előleg visszatérítését igen gyakran a munkakönyv visszatartásával próbálják kikényszeriteni, mely kisérlet eredmény helyett kettős bajt szül, nevezetesen: a segédet akadályozza a munkakeresésben, és a mestert a kártérités veszélyének teszi ki anélkül, hogy a czél elérésére távolról is alkalmas volna.

Oly megoldásra van tehát szükségünk, mely a munkakönyvek visszatartásának vélt szükségét megszüntetné azáltal, hogy az előlegek visszatérülését önmagában biztositaná, mely továbbá a vitás kérdéseknek és a visszaéléseknek lehetőleg végét vetné s mely ellen sem a munkaadó sem a munkás kifogást nem emelhetne.

Részemről egyetlen egy ily megoldást tudok elképzelni és ez a következő: Minden munkakönyvhöz elválaszthatatlan alkatrész gyanánt egy füzetet erősitene (hitelesen) az ipar-

hatóság, mely füzet vizszintes vonalakkal sorokra és függő leges vonalakkal hét rovatra volna osztva. Ezen füzet a segéd által mindenkori főnökétől kapott előlegek bejegyzésére szolgálnak, de ugy, hogy annak első öt rovatába csakis maga a segéd, 6—7 rovatába pedig az iparhatóság volna jogosult bejegyzést tenni, ellenben a mester egyáltalán nem.

Minden előlegfelvételkor köteles volna a segéd a legelső sornak 1—5 rovatát kitölteni, még pedig az első rovatba a bejegyzés napját, a második rovatba az előleget adó munkaadó nevét s lakását, a harmadikba a fennálló előlegösszeget, a negyedikbe a segéd mindenkori heti (esetleg havi) bérét jegyezné be és az ötödik rovatot a bejegyzés valódiságának elismeréséül saját névaláirásával töltené ki.

Minden egyes bejegyzés csakis négy hétig — esetleg a törvény által meghatározott rövidebb elévülési időn át — volna hatályos s ezen elévülési határidő elteltével arra többé nem hivatkozhatnék a mester, hacsak időközben a hatodik rovatot ki nem töltette az iparhatósággal. Hatályát vesztené továbbá a bejegyzés az által is, ha időközben *ugyanazon mester javára* uj bejegyzés kerülne a könyv későbbi sorába. (Szóval egy mester javára csakis egy bejegyzés volna hatályos, még pedig a részére szóló legutolsó sorbeli.)

A bejegyzések ugy a segéddel, mint a munkaadóval szemben épp oly bizonyitó erővel birnának, mint például a váltó. (Miután a munkakönyvet a főnök őrzi és a bejegyzések csakis a segédtől származhatnak, közös akarat nélkül rendes körülmények közt semmi sem kerülhet abba.)

A bejegyzések czélja a következő volna:

1. Az első bejegyzés (datum) egyfelől az elévülési határidő kezdetét jelentené, de másfelől a törlesztési részletek és igy a törlesztési összeg megállapitásának alapja is volna (hetibéres munkások ügyeiben) az oly esetben, amidőn az utolsó bejegyezés nyolcz napnál régibb keletü. Ugyanis ha egy segéd, kinek heti bére a bejegyzés szerint husz korona, 1907. évi április hó 6-iki (szombat) datummal «X» munkaadótól hatvan korona előleget vett fel és a következő bérfizetés napján (1907. évi április hó 13-án) egész hetibérét kikéri, tehát semmit sem törleszt, köteles 1907 április 13-iki datummal a következő sorban a gazdája javára ismét kitüntetni az egész 60 K előleget; ha heti béréből csak 10 K-t kér ki, ellenben 10 K-t törlesztésre fordit, köteles április 13-iki datummal 50 K előleg- (hátralék) összeget kitüntetni; ha ellenben április 13-ikán semmit sem vesz fel béréből, ugy egyáltalán nem szükséges bejegyezni semmit, mert minden szombatnak (mint fizetési napnak) eltelte egy heti fizetéssel való törlesztést képvisel, ha eltérő tartalmu bejegyzés azt meg nem czáfolja. Tehát a törlesztések után fenmaradó előlegösszeget csak akkor kellene kitüntetni, ha az kisebb a hetibér összegénél, azt pedig, hogy a segéd az előlegből mitsem törleszt, feltétlenül ki kell tüntetni az egész hátraléknak ujbóli bejegyzésével, *mert a vélelem az volna, hogy a munkaadó az egész bért előlegtörlesztésül visszatartotta, hacsak maga a segéd nem bizonyitott bejegyzésével mást.*

2. A második rovat kitöltése azt czélozza, hogy a segédnek következő munkaadója tudhassa, kit kell értesitenie és kinek részére tegye iparhatósági letétbe a bejegyzett özszeget.

3. A harmadik és negyedik rovat (előlegösszeg és bérösszeg) a még fennálló előleg-mennyiségnek okmányszerü (quasi hiteles) megállapitása végett szükséges, az ötödik rovatbeli aláirás pedig hitelesitése a segéd részéről azon sorbeli 1—4 rovatokban foglaltaknak s czélja az, hogy (a segéd terhére) visszaélés elő ne fordulhasson.

4. A hatodik rovat czélja az, hogy ha a segéd oly időben távozott gazdájától, amidőn előlege a füzet adataiból kivehetőleg ledolgozva, avagy kiegyenlitve nincs, az előlegező mester a könyv bemutatása mellett a kilépést bejelenti s kivánatára ekkor az iparhatóság a 6-ik rovatba feljegyzi és hitelesiti az 1—5 rovatokkal bizonyitott előleghátralék összeget, arról a mesternek kivánatra külön bizonyitványt ad s azután a munkakönyvet visszaadja a mesternek, hogy az segédjének kiadja, vagy esetleg letétül fogadja el a segéd jelentkezéseig.

Ha mármost a segéd munkakönyvével bárkinél munkába áll az uj mester köteles mindenekelőtt az előlegek füzetének utolsó sorait megtekinteni és ha látja, hogy az teljesen üres, avagy az utolsó sorok hatodik rovata nincs iparhatóságilag kitöltve, akkor bátran kifizetheti uj segédjének első és következő heti béreit is, ellenben ha az előlegekről vezetett füzet utolsó sorának 6-ik rovatába bejegyzést lát, köteles azon korábbi mestert, esetleg mestereket, kiknek számára oly bejegyzések vannak, melyeknek csak 7-ik rovata üres, haladéktalanul értesiteni (esetleg az iparhatóság utján értesittetni) és a segéd által belépése után ledolgozott legelső munkabéreket a korábbi mesternek a 6-ik rovatban iparhatóságilag kitüntetett követelése törlesztése czéljából saját iparhatóságál letétbe helyezni.

Az iparhatóság a pénzletétet a 7-ik rovatban nyugtázza és amennyiben a segéd beleegyezik a letétösszeget megküldi a korábbi mesternek, ha pedig a segéd az ellen tiltakozik, a korábbi mestert a letétről azzal értesiti, hogy záros határidő alatt inditsa meg saját iparhatóságánál keresetét, melynek jogerős elintézéseig a pénz letétben marad. Ezen iparhatóság előtti eljárás megállapitandó költségeit köteles volna a mindenkori mester kivánatra a munkabérből levonva épen ugy iparhatósági letétbe helyezni a korábbi jogosult munkaadó javára, mint az előlegtartozás összegét magát.

Ha több mester javára mutatkoznék oly bejegyzés, melynek csak 7-ik rovata üres, (ez ugyan nehezen elképzelhető eset, mert oly munkakönyvvel munkát kapni lehetetlenség volna), ugy a kielégitésnek a bejegyzések sorrendjében kell történnie.

Ezen eljárással elérhető volna, hogy a munkaadó és segédje közelebb jutnának egymás bizalmához és lelkéhez. A segéd munkaeréje bizonyos mérvü hitelt nyerne anélkül, hogy e czélból olasz mintára külön bankokat kellene alapitani.

Nehogy azonban valaki uj munkakönyv váltásával kijátszhassa a törvényt, minden község köteles volna nyilvántartani, hogy a *területén születettek* közül kik kaptak munkakönyvet stb. E czélból minden iparhatóság köteles lenne a segéd születési helyének előljáróságát az adatok közlésével hivatalosan értesiteni, hogy «x—y» nála munkakönyvet eszközölt ki, mely értesülésekről a község jegyzéket vezetne s azonfelül az értesitvényeket is kötes volna megőrizni.

Munkakönyvet ezután csak az kérhetne, aki saját születési helyének előljárósági bizonylatával igazolná, hogy még munkakönyvet nem kapott.

Nézetem szerint ez volna a legegyszerübb s legbiztosabb megoldásnak rövid váza. *Dr. Kruk Elemér.*

Különfélék.

— **Az 1899. évi XV. tcz. módositásáról és hatályának meghosszabbitásáról** nyujtott be törvényjavaslatot a napokban az igazságügyminiszter. A javaslatot főleg az teszi sürgőssé, hogy az ugynevezett curiai biráskodást szabályozó törvény hatálya 1909 szeptember 10-én lejár. A javaslat az 1899 : XV. tcz. számos hibáját javitja, számos hiányát pótolja. Lényeges két ujitása, amelyet igaz örömmel üdvözlünk, egyfelől az, hogy megszünteti az eddigi törvénynek azt a visszás rendelkezését, hogy meghatalmazott minden nagykoru polgár lehet: a kötelező ügyvédi képviseletet léptetvén helyébe, elismerve ennek szükségességét és előnyeit; másfelől az, hogy a választói névjegyzék ellen való felszólalások fölött a döntést a kir. curia hatásköréből elvonva a kir. közigazgatási bíróság hatáskörébe teszi át, ahová ezek az ügyek természetüknél fogva valók, mert hiszen közigazgatási hatóságok határozatainak felülbirálásáról és javarészt adóügyi kérdések megoldásáról van itt szó. A mai állapotnak ebből a szempontból tarthatatlanságára és a fönti módon megvál-

toztatására lapunkban *s. ö.* már régebben rámutatott. Ezzel az intézkedéssel a kir. Curia tehermentesitése is jó lépéssel megy előre, mert évenként csaknem 2 hónapon át öt curiai birót vontak el a felszólalások sajátképpen való birói tevékenységüktől.

Nem helyeselhetjük azonban, hogy a kérvénynyel megtámadott képviselőválasztások érvényességének és törvényes eredményének megállapitását a javaslat egy, a kir. Curia és a kir. közigazgatási bíróság kebeléből alakitott külön bíróság, az «Országgyülési képviselőválasztási bíróság»-ra bizza, amely a nevezett két legfőbb bíróság két tanácselnökéből és 14 birájából alakulna, akik közül nyolcz rendes és hat póttag lenne. Mellőzve a bíróság szervezetének a napilapokból ismertetett részleteit, most csak az elvi kérdéssel foglalkozunk és kérdezzük: miért is van szükség erre a mixtum compositumra? A Curia tehermentesitése nem döntő ok, mert hiszen csak a fele munkateher menne le igy a válláról, ez pedig nem olyan nagyon számottevő, hogy a Curia el ne birná, amikor a tehermentesités egyéb módjait folyton szaporitják és amikor végre mégis csak ötévenként ismétlődő nagyobb munkateherről van szó; más okot pedig nem tudnak, mert hiszen a Curia itélkezése ezekben az ügyekben, egészben véve, mintaszerü és annak egyes fogyatkozásai inkább a mai törvény tartalmára, mint a legfőbb bíróságra magára vezethetők vissza. Nagyon kivánatos lenne tehát, ha a külön bíróságnak teljesen megokolatlan szervezésétől elállanának. Majd ha a hatásköri összeütközések számára állitanak fel külön bíróságot, akkor meg lehet fontolni, nem lenne-e czélszerü a képviselőválasztási ügyeket is arra a külön bíróságra bizni — addig kár volna változtatni a mai birói hatáskörön.

A javaslat tartalmát, a napilapok, mint emlitők már ismertetvén, addig, mig részleteinek birálatával behatóbban foglalkozhatunk, néhány észrevételünk van a törvény szerkesztés szempontjából.

«Nem választható a bíróság tagjává, aki a főrendiház tagja», mondja a javaslat 11. §-a, összhangban az 1899: XV. tcz. 15. §-ával. Mivel éppen csak a két legfőbb bíróság elnöke és másodelnöke tagja a főrendiháznak, nem lenne egyszerübb, világosan megmondani, hogy ezek nem választhatók?

A javaslat 46. §-a szerint: «a bíróság itéletét, hivatkozással a jelen törvény 2. §-ára, saját nevében hozza.» Értjük a javaslat szándékát, de ezt rosszul fejezi ki. Saját *nevében* nem lehet itéletet hozni, de hozható az valamely törvény *alapján.*

A javaslat 59. §-ának utolsó bekezdése fentartja, sőt kiterjeszti az 1868: LIV. tcz. 56. §-ára való hivatkozást, melyet az 1889: XV. tcz. 17. §-a is tartalmaz. Ez helytelen. Mert akkor, amikor az u. n. curiai biráskodás eljárási szabályai ugyanazok, amelyeket a bünvádi perrendtartás állapit meg (1899: XV. tcz. 43. §.), akkor semmiféle ok nem szól amellett, hogy a birónak érdekeltség okából kizárása ne a BP. 64. s kk. §-ait, hanem a polgári törvénykezési rendtartás szabályait alkalmazzák. Ehhez járul még az a szempont is, hogy az 1868: LIV. tcz. belátható időben hatályát fogja veszteni a perrendtartás ujjáalkotásával, minek tehát most perpetuálni annak valamelyik, könnyen pótolható rendelkezését? Tudjuk, hogy ez nem lényeges dolog, de éppen ezért kár efféle szépséghibát vinni a törvénybe.

A javaslat 60. §-ának az a rendelkezése, hogy a törvény hatályba lépte után az uj bíróság azonnal megalakitandó, az akkor már folyamatban levő ügyekben pedig a Curia az eljárást az 1899: XV. tcz. szerint folytatja és fejezi be, bár első tekintetre helyesnek látszik, több kis furcsaságot eredményezhet. Nevezetesen: A törvény hatálybaléptekor esetleg a most müködő mindkét tanács előtt folyhatnak ügyek. Ez a két tanács tehát tovább müködik addig, amig ezeket az ügyeket az 1899: XV. tcz. szerint el nem döntötte. Már most meg kell alakitani a kir. Curiánál az uj bíróságot. De kikből? Ha nem a már müködő tagokat választják titkos szavazás utján (javaslat 11. §.), hanem egészen ujakat, akkor a Curiának még 5, illetve 8 biráját vonják el esetleg a rendes munkától, ugy, hogy 3 tanács müködik majd egy ideig ezekben az ügyekben, ami nem éppen tehermentesitő hatásu a Curiára. Nem volna egyszerübb annak mondása, hogy mihelyt az uj bíróság megalakul, az ügyek átmennek az uj bíróságra, amely azt ott folytatja az 1899: XV. tcz. szerint, ahol a korábbi tanács abban hagyta? Ennek az is előnye lenne, hogy nem eshetnék meg, hogy az uj bíróság ugyanazon a napon esetleg ellentétes határozatot hozna a már működő két régi tanácsával, amelynek nincs joga részt venni a teljes ülési megállapodások alkotásában, amint azt a javaslat tervezi (14. §.). Az áttétel és átmenet részleteit a végrehajtási rendelet állapitaná meg.

Ezt a végrehajtási rendeletet pedig, amennyiben a közigazgatási bíróságot is érinti, az igazságügyminiszter nem a belügyminiszterrel együtt bocsáthatja ki, amint azt a javaslat 62. § a tervezi, hanem az összminisztérium. Indokolja ezt a közigazgatási bíróságról szóló 1896: XXVI. tcz. 155. §-a, amely szerint e bíróság ügyrendjét a minisztérium állapitja meg (v. ö. 24,300/1896. sz. M. E. rendelet és 1897 márczius 17. 4634. M. E. sz. összmin. rendelet) és 160. §-a, amely szerint a törvény végrehajtásával a minisztérium bizatik meg. Az igazságügyminiszter csak a kir. Curiát érintő rendelkezéseket teheti meg a végrehajtás keretében az 1871: VIII. tcz. 5. §-ában megállapitott felügyeleti jogánál fogva is. —*s—ö.*

— **A Magyar Jogászegylet** igazgató-választmánya legutóbb tartott ülésében tudomásul vette a könyvkiadó-bizottság jelentését, mely szerint az első sorozat évfolyama már a f. é. végén meg fog indulni, mivel a vállalatnak ugy anyagi mint szellemi része azon meleg érdeklődés folytán, melylyel jogászközönségünk ezt felkarolta, teljesen biztositva van. *Szilágyi* Dezső siremléke ügyében a gyüjtés folytatását határozta el a választmány, de egyuttal kisebb bizottságot küldött ki, mely a müvészi kérdés megoldásával foglalkozzék, ugy, hogy a választmány már legközelebbi ülésében végleges megbizást adhasson a siremlék elkészitésére. *Fayer* László arczképét a jogászegylet Endrey müvész által festette meg és elhatározta, hogy a Fayer-alapitvány kamatait külön hozzájárulással gyarapitva 600 koronás *Fayer* László pályadijat tüz ki a «titok büntetőjogi védelméről» irandó értekezésre. Az 1908 szeptember 1-én lejáró pályázatkérdés szövegét és a pályázati feltételeket az egylet legközelebb fogja közzétenni.

— **A magyar közigazgatási jog alapvonalai** czimen Jászi Viktor debreczeni jogakadémiai tanár közreadja rendszeres közigazgatási jogi tankönyvének első kötetét. Szerző tankönyvet akart irni és ezért a tételes joganyagot csak nagy önmérséklettel és a czélnak megfelelő formába öntve közölhette. Le kellett ezért mondania arról, hogy egy-egy jogi szabályozást kimeritően és részletesen taglaljon. Mert a tankönyvnek meg kell elégedni a fővonásokkal, amelyekből az egész konstrukciója megérthető és amely utmutatásul szolgál a részletek felkeresésére és értelmének beillesztésére. A memoria kimélése épugy, mint az áttekinthetőség és átértés fontos szempontjai követelték a tételes anyag redukálását. A tételes jog redukciójával szemben szerző a szabályozások elvi oldalait, a szétszórt rendelkezéseknek jogintézményekké való kialakulását igyekszik előtüntetni. Nem választja tehát szét a közigazgatásjog tudományát a közigazgatási jog ismétől, hanem kitüzött czéljához képest mindkettőt adja. A fősulyt mégis inkább a közigazgatási intézmények elméleti kifejtésére fekteti, mert szerző szerint ez biztositja az egész megértését, rendet hoz és áttekinthetőséget a külön szabályozások nagy tömkelegébe és képessé tesz uj joganyag helyes és önálló kezelésére. A tankönyv most megjelent részében Jászi a közigazgatással, a jog szerepével a közigazgatásban, a közigazgatás szervezetével és a közszolgálat jogával foglalkozik. Szerző szempontjai a jogi ismének és az elméletnek összeolvasztására vonatkozólag föltétlenül helyeslendők és ezért nagy érdeklődéssel várjuk, hogyan fogja ezt a szempontot a rendszer teljes kiépitésénél megvalósitani. Munkájának első része különben már önmagában is igen becses munka és széles látókörből világitja meg a közigazgatási jog általános kérdéseit.

— **A férj, feleség s a gyermek jogviszonyai** czimen Virágh Gyula budapesti ügyvéd családjogi tanulmányokat ad közre. Az egyes tanulmányok a házastársaknak egymás irányában való némely viszonyáról, a házastársaknak egymás irányában való némely kötelességéről értekezik. Foglalkozik a házastársak tartási kötelezettségével, a férjnek mint család-

főnek állásával, a házastársak és a gyermek közötti viszonynyal, a törvényes leszármazás kérdésével a polgári törvénykönyv tervezete szerint és az árvaszék ujjászervezésével. A polgári törvénykönyv tervezetének szemelőtt tartásával vizsgálja a rokonok közötti eltartás kötelezettségének és a gyermek törvényesitésének kérdéseit. Végül egy-egy tanulmány foglalkozik a házastárs visszahivásával a válóper folyama alatt és a megbocsátással a hütlen elhagyásos válóperekben. Virágh, ki már régebben is foglalkozott házasságjogi problemákkal, e kérdéseket érdekesen és tanulságosan tárgyalja. A könyv ára 2 K 40 fillér.

— **A kiskoru jogairól és kötelességeiről** irt monografiát Sándor Aladár, budapesti albiró. E munkában a kiskoru jogéletét az anyagi és alaki jog szempontjából találjuk feldolgozva. A szerző különösen azokat a jelenségeket emelte ki, melyeknél a kiskoru cselekvőképessége önmagában jelentkezik, amelyeknél tehát a kiskoru saját cselekvényével szerzett érvényes jogokkal bir. Szerző érdemes szolgálatot végzett azáltal, hogy a magánjognak ezen fontos területét összefoglalóan feldolgozta. A munka részletes ismertetésére legközelebb visszatérünk.

— **A tilos cselekmény a magánjogban.** Irta: *dr. Almási Antal*, budapesti kir. albiró. Kiadja: Grill K. könyvkiadó vállalata. A 300 oldalra terjedő munka foglalkozik a a tilos cselekmény tényállásával és annak előfeltételeivel, valamint ezeknek jogi hatásaival. Eddigelé a magánjog kizárólag mint a kártérités egyik esetét fogta fel a tilos cselekményeket. Szerző kimutatja, hogy egész jogi rendszerünk és igy a nem vagyoni jog is foglalkozik és szabályozza a tilos cselekmények joghatásait. Szerző fejtegetéseiben a büntetőjog és magánjog határvonalait világitja meg, kimutatván, hogy a büntetőjogi deliktumok minden esetben magánjogi következményekkel járnak, ha magánjogi érdekeket sértenek. *Lisztnek* ezirányu fejtegetéseit kritikailag továbbfüzve, kimutatja, hogy a magánjogban a kártérités a tiltott cselekménynek nem leküzdési és megtorló eszköze, hanem annak vagyoni reflex-eredménye, amelylyel a tiltott cselekmény által mozgásba került vagyoni jogosultságok visszanyerik előbbeni statikai momentumukat. Szerző következetesen keresztülviszi elméletét a részletekben is, miközben kiterjed az ügyletszegés esetére is, melyet intézményesitett tiltott cselekménynek tekint.

Szerző elméletét az egész magánjogi rendszeren következetesen keresztülviszi és ehhez képest tárgyalja a beszámithatóság, a vétkesség és okozatosságot; különösen a vétkesség szempontjából utal arra, hogy a kötelmi és dologi jogban már a gondatlanság is eredményezheti a tilos cselekmény összes joghatásait, mig a családjogban az összes hatások rendszerint csakis a szándékos cselekmények folytán állnak elő, az örökjog meg egyáltalán csakis szándékos tilos cselekményeket ismer. Összevetve a magánjogi tilos cselekmény megvalósitását a büntetőjogiéval, kimutatja, hogy a kisérlet, mint olyan, magánjogi következményekkel egyáltalán nem jár és több személy tilos cselekménye esetén a részesség szabályai közül pusztán a tettestársaságot alkalmazza, azaz valamenynyi sértőt egyféle felelősség alá vonja a magánjog. Ezen uj szempontok megvilágitásánál az egyes tételes intézkedések is beható birálat alá kerülnek és kifejtetnek azok a jogszabályok, amelyeket a birói gyakorlat részben öntudatosan, részben öntudatlanul e tárgyra vonatkozó döntéseiben kifejtett.

— **A törvénykezési szünidő.** Megalakitvák a szüneti tanácsok és a felebbviteli biróságok julius 7-én megkezdik nyári szünetüket, ugyanakkor pedig a szüneti tanácsok mükődésüket.

Az 1887:XXX. tcz. háromfele szüneti ügyet ismer. A 4. §-ban felsorolja azokat az ügyeket, amelyeket a szünidő hatálya alul kivesz, amelyeket tehát a szünidőben is okvetlenül el kell intézni; az 5. §-ban azokról az ügyekről szól, amelyek, ha jut rájuk idő, a szünidőben elintézendők; végül a 7. §. megengedi, hogy egyes esetekben, ha az elintézés a szünet utáni időre helyrehozhatlan kár vagy veszély nélkül el nem halasztható, az érdekelt fél indokolt kérelmére a szünidő alatt oly ügy is elintézhető, amely nem tartozik a taxative felsorolt szüneti tárgyak közé.

Ezt az utóbbi szakaszt kellene módositani olyképpen, hogy a szüneti tanács tagjai a szüneti tárgyak elintézése után, más ügyeket is jelenthessenek be elintézés végett, a szüneti tanács belátására bizva, vajjon az illető ügynek a szünidő alatt elintézésébe bocsátkozik-e vagy sem? Ennek a rendelkezésnek pedig az lenne az előnye, hogy olyankor, amikor a szüneti tárgyak nem foglalják el kellőképpen az egyes előadókat, ők egyéb ügyeiket is előadhassák, ilyenformán is csökkentve a szabadságuk után reájuk váró munkaterhet, egyidőben azonban gyorsitva a nekik kiosztott ügyek elintézését. Magától értetik azonban, hogy a szüneti tanács sajátos szervezetére tekintettel, csakis olyan ügydarabok elintézése lenne ilyenkor megengedhető, amelyek nem elvi jelentőségüek és az állandó gyakorlattól való eltérést szükségesekké nem teszik. Az is természetes, hogy ezeket az elintézéseket az előadóra nézve sem szabad kötelezőkké, hanem csak jogává tenni, olyan eshetőséggel is számolva, hogy aránytalanul kevés munkája akadna a szüneti tárgyakkal.

— **Az erdőletarolási jog telekkönyvi biztositásáról** Kaán Károly erdőmester irt czikket az Erdészeti Lapokban, mely különlenyomatban is megjelent. E kérdéssel lapunkban dr. Nádas László foglalkozott.

— **A Fayer Lászlónak** a budapesti tud. egyetemen állitandó emlék gyüjtőiveinek egy része még nem érkezett vissza. Az emlékbizottság azzal a kérelemmel fordul a gyüjtőkhöz, hogy gyüjtőiveiket f. évi julius hó 15-ig a Franklin-Társulathoz (Egyetem-u. 4.) eljuttatni sziveskedjenek.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A nicaraguai büntetőtörvény** általános rendelkezéseit dr. Tóth László német nyelvre forditotta. A forditást a Gerichtssaal közölte és az külön lenyomatban is kapható.

— **A psychiaterek és a büntető jogszolgáltatás.** Az osztrák psychiatriai egyletben Wagner v. Jauregg egyetemi tanár előadást tartott a beszámithatatlanságról és annak az uj büntetőtörvénykönyvben való szabályozásáról. Az előadó a moral insanityről szólt és utalt az e kérdésben a jogászok és psychiaterek között levő ellentétekre. A vita, szerinte, nem a psychiatriai megismerés fölött folyik, hanem ezen megismerésnek a jogszolgáltatásba való átvitele ellen irányul. Az általános jogérzet a moral insanity fogalmának felvétele ellen tiltakozik. Ezért az uj büntetőtörvénybe egy rendelkezést kellene felvenni, mely szerint a tett elkövetésére irányuló beteges hajlamok nem esnek egy beszámitás alá a szabad akaratelhatározás kizárásával.

— **A becsületsértésekre és rágalmazásokra statuált törvényes büntetések emelése** tárgyában a porosz urakházában Zieten-Schwerin gróf 39 főrend nevében inditványt tett. Követelte, hogy a büntetőtörvénynek kilátásba helyezett revizióját alkalmával a büntetések e deliktumokra szigorittassanak. Ez alkalommal a «Deutsche Juristen-Zeitung»-ban Lilienthal, heidelbergi tanár statisztikát közöl az 1904. évben rágalmazási és becsületsértési büncselekményekre kiszabott büntetésekről. Eszerint a 28 főtörvényszéki kerületben 60,083 egyént itéltek el becsületsértésért, közülük 10,579 egyént szabadságvesztésbüntetésre, beleszámitva az elzárást is, tehát 17·6%-ot. Rágalmazásért 805 esetben 390 egyént, tehát 48·45%-ot itéltek el szabadságvesztésbüntetésre. A kiszabott büntetések a legtöbb esetben nem haladták meg az egy hónapot.

— **Bajorországban a joggyakornokoknak** egy 1901. évi rendelet lehetővé tette, hogy nagyobb kereskedelmi és ipari vállalatoknál a gyakorlati élet szükségleteinek megismerése czéljából alkalmazást vállaljanak. Azonban a rendelethez füzött várakozások nem teljesedtek be. A bajor kormánynak egyáltalán nem jutottak tudomására olyan esetek, melyekben a gyakornokok csak továbbképzésük czéljából léptek volna ilyen vállalatok szolgálatába. Ennek okát abban keresik, hogy a gyakornokok azért nem folyamodtak alkalmazásért, mert féltek, hogy elutasitják őket. A közelmultban a minisztérium felkérte a kereskedelmi és iparkamarákat, állapitsák meg, hogy mely vállalatok hajlandók joggyakornokok felvételére. Ezek az állások az igazságügyi és pénzügyi miniszteri közlönyben közzé fognak tétetni.

Fiatal ügyvéd, ügyvédi iroda vezetését elvállalja, esetleg délelőtti alkalmazást is elfogad. Czim a kiadóhivatalban. 12278

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 26. szám. Budapest, 1907 junius 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

PŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről. *Dr. Neumann Armin* egyetemi rk. tanártól. — A chequeenquête. *Dr. F.* — Szolgálati pragmatika. *Dr. Marschalkó János* kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Törvényjavaslat a tisztességtelen verseny ellen való védekezésről.

A tisztességtelen verseny ellen törvényhozási uton való védekezés szükségessége és időszerüsége felett a legujabb időkig megoszlottak a vélemények. Azok a hangok, melyek különösen az idevonatkozó német törvény alkotása alkalmából a tisztességtelen verseny ellen irányuló törvényes védelem ellen, még pedig igen figyelemre méltó pártok és társadalmi körök részéről majd azon okból emeltettek, mert félő, hogy a törvény a gazdasági erők szabad kibontakozását és érvényesülését gátolni fogja majd azért, hogy egy ilyen törvény a folyton más és más alakban megjelenő visszaélésekkel szemben ugy is tehetetlen, azért, mert *azokat gyökereiben megtámadni képes nem lesz*, ma már elnémultak, vagy pedig ahol még felhangzanak, igen kevés hivőre akadnak. És valóban, aki ezt a Manschester doktrinát szerencsésen tulhaladottnak tekinti, hogy t. i. a *modern állam* polgárainak kereseti tevékenységével szemben teljes tétlenségre és semlegességre legyen kárhoztatva, aki ellenkezőleg a modern államnak azt a jogot, sőt kötelezettséget vindikálja, hogy a forgalmi életnek egyik nélkülözhetlen lételemét képező becsületet és bizalmat védő szárnyai alá vegye; hogy a gazdasági érdekellentétek körül kifejlődött harczban *a maga részéről majd egyenesen szabályozó*, majd közvetitő és engesztelő módon belenyuljon: az egyenesen követelni fogja, hogy a szabad iparnak több irányban nyilvánuló túltengését és a szabad verseny túlkapásait a maga hatalmi eszközeivel akadályozza és helyes irányokba terelje.

Aki az idők jeleit felfogni és megérteni képes, csakhamar be fogja látni, hogy a tisztán individualisztikus irány, mely a kasztszerü lekötöttség sötét korszakával szemben a franczia forradalom nagy vivmányaként elementáris erővel tört magának utat a nyilvános élet minden terén, ma már a társadalmi szervezet egységességének mind nagyobb engedményeket kénytelen tenni. Ami pedig a minket itt különösen érdeklő jog területét illeti, ott elég rámutatni arra, hogy a szerződési jog körében a felek autonom akarata lépten-nyomon szükitő korlátoknak lett alávetve; a munkásszerződésnél, a kölcsönügyletnél, a zálog- és végrehajtási jognál stb. az egyes akarat a közjóra való tekintetből szükitést szenvedett. A társadalom megteremti magának a maga törvénykönyvét, melynek magát az egyesek nolens volens alávetni tartoznak és melylyel ennélfogva a törvényhozónak is számolni kell.

Ezt a jelenséget látjuk a gazdasági verseny terén, melynél a tisztesség társadalmi postulatumát a törvényhozó a maga részéről szankczionálni kénytelen.

És valóban, éppen a német törvény alkotása óta Németországban szerzett tapasztalatok csak megerősitik az ily törvény üdvös és áldásos voltához füzött hitet. A német statisztikai adatok tanusága szerint a tisztességtelen verseny utján elkövetett szédelgések már a német törvény néhány évi fennállása után apadó félben voltak, olyannyira, hogy átlag csak minden 12,000 kereseti tevékenységgel foglalkozó egyénre esett egy idevonatkozó deliktum, emellett pedig éppen ezen törvény uralma alatt indult a német gazdasági élet rendkivüli nagy fejlődésnek s ma Németországban majdnem általános az óhaj, hogy a birói gyakorlat minél liberálisabb, illetve minél tágabb magyarázatnak vesse alá a törvényt s hogy különösen az általános német polgári törvény 826. §-ában foglalt azon intézkedésnek, hogy «az, aki a jó erkölcsök ellen vétő módon másnak kárt okoz, az a kár megtéritésére köteles,» szereztessék általános érvény a tisztességtelen verseny terén.

Franciaországban és ennek nyomán Angliában, Amerikában, Olaszországban és Svájczban a tisztességtelen verseny elleni védelem egészen más, sőt ellentétes irányban fejlődött ki, mint Németországban, Ausztriában és nálunk. Mig ugyanis Franciaországban a Code civil 1382. czikke, mely általánosságban mindenkit, aki másnak kárt okoz, annak megtéritésére kötelez, elégséges volt arra, hogy a franczia biróságok páratlan finomsággal és kiképzéssel a tisztességtelen verseny ellen a harczot felvegyék és azért külön törvény alkotására sem ott, sem az ezen praktikus irányt követő többi országban szükség fenn nem forgott, addig Németországban, Ausztriában és nálunk a birák, daczára annak, hogy ez országok magánjogi törvénykönyveiben vagy joggyakorlatában ily intézkedés szintén nem hiányzott, ezen clausula generalissal boldogulni nem birtak és azért itt külön törvény alkotásának szükségessége mind érezhetőbbé vált és mind jobban sürgettetik. Mi az oka e jelenségnek? Egyszerüen az, hogy Németországban, Ausztriában és nálunk a szabad versenyt a személyes szabadság folyományának és ennélfogva oly természetes jognak tekintették, melyhez különös korlátozó törvényes intézkedés nélkül hozzányulni vagy melyet ilyen törvény nélkül megszoritani nem szabad, holott a franczia felfogás szerint a szabad verseny az iparüző oly különös jogát képezi, melylyel csak annyiban élhet, amennyiben azzal másnak jogos érdekeit nem sérti, s ezzel az egyszerü felfogással jutott az idevonatkozó franczia irodalom egyik kitünősége *Allard* ahhoz a tételhez, hogy épp azok a korlátok, melyeket a concurrence déloyale intézménye a szabadságnak szab, tették csak igazán lehetővé az iparszabadság tiszta érvényesülését.

Nem kivánok ez alkalommal az itt jelzett irányok kritikai fejtegetésébe bocsátkozni, csak tényként emlitettem őket fel, hogy ezzel is kimutassam, hogy a német felfogás nyomán nálunk is lábra kapott gyakorlat folytán a tisztességtelen versenynyel szemben az általános magánjog hathatós védelmet nem nyujt, s hogy tehát külön törvény alkotásának szüksége fenforog. De itt mindjárt két fontos kérdés merül fel, melylyel az idevonatkozó törvény alkotásánál számolnunk kell és pedig először azzal, vajjon kövessük-e a

német törvényt abban a tekintetben, hogy megelégedve a tisztességtelen versenyre vonatkozó egyes leggyakrabban jelentkező, ugyszólván, typikus tényálladékok felállításával, egy idevonatkozó általános jogelv felállitásától eltekintsünk, vagy pedig szoritkozzunk csupán ily általános elv formulázására, vagy végre adjunk e helyt mindkettőnek a törvényben? A második kérdés pedig az, vajjon mily sanctió alá tereljük a törvényt, illetve adjunk-e helyt és mily terjedelemben büntetőjogi repressáliáknak is?

Amidőn e két kérdéssel röviden foglalkozom, egyuttal reátérek magára a törvényjavaslat érdemére is, előrebocsátva, hogy a javaslat minden részében teljesen átgondolt és consequens munkálatnak jelentkezik, oly munkálatnak, mely anélkül, hogy mindenáron való eredetiségre törekednék, ami már több szomszédos államhoz való gazdasági viszonyainkra való tekintettel is helytelen volna, más törvények gépies utánzásának sem tekinthető. Én a javaslat legnagyobb erősségét és előnyét abban látom, hogy bizonyos speciális tényálladékok mellett, melyeknek felállitására a magyar jogfejlődésre való tekintettel utalva volt, egyszersmind, még pedig eltérően a német törvénytől, suppletorikus módon egy általános szabálylyal is kiván a tisztességtelen versenynek azon nyilvánulásához hozzáférni, amelyeket a felsorolt különleges esetek Prokrustes-ágyába szoritani nem lehet és ezt a szabályt tisztán magánjogi abbanhagyási és kártéritési sanctióval bástyázza körül. Már ez az egy intézkedés megérdemli és kivánatossá teszi, hogy a javaslat mielőbb törvénynyé váljék, mert a tisztességtelen verseny megjelenési alakjai oly sokfélék, hogy azok ellen pusztán egyes tényálladékok kiemelésével sikeresen védekezni nem lehet.

Azok az ellenvetések, melyek ilyen suppletorikus intézkedés felvétele ellen, különösen az első osztrák javaslat indokaiban tétettek, tarthatatlanok. Ott ugyanis az állittatott, hogy a minden közvetités nélküli átmenet oly állapotból, a melyben a becsületet és bizalmat sértő legkirivóbb esetek megtorlás nélkül maradtak, oly törvényes állapotba, mely a birónak csak általános utmutatásokat nyujthat, már azért is nagy veszélyekkel van egybekötve, mert a birónak annak megállapitásánál, hogy mi tekintendő tisztességtelennek, nem annyira a jogi, mint inkább az erkölcsi térre kell lépnie, ez a talaj pedig igen ingatag. Ez az okoskodás azért tarthatatlan, mert mihelyt a tisztességtelenség magánjogi viszonyokat érint, kell hogy az birói cognitio tárgyát is képezze. Jogot és erkölcsöt nem lehet és nem szabad két egymástól különvált, hanem egymást érintő, sőt részben egymást fedő körnek tekinteni és éppen a versenytársat károsító tisztességellenes eljárás fekszik azon a mesgyén, ahol az erkölcstelenség és a jogtalanság egymást fedezik. A birónak a magánjog terén is lépten-nyomon kell a jó erkölcsök fogalmával operálni és nem okozhat neki nagy fejtörést annak megállapitása, hogy mi tekintendő, vagy nem tekintendő tisztességesnek. Azért a javaslat egyik nagy vivmányát abban látom, hogy mindjárt bevezető intézkedésében odaállitja lapidaris betükkel azt a tételt, hogy a tisztességtelen verseny már mint olyan — tekintet nélkül megjelenési alakjára — nem bir polgárjoggal és eltiltható, s hogy az ily módon versenyző ezen felül kártéritésre is kötelezhető. És teljesen osztom a javaslat ide vonatkozó intézkedéseiben nyilvánuló azt az eszmét, hogy ezen generális intézkedés elsősorban a tisztességes versenyező és csak közvetve a fogyasztó közönség érdekében állapittatik meg. Mert az itt szóban forgó cselekmények nem annyira a consumensek ellen, mint inkább a versenytársak ellen irányulnak és azokat veszélyeztetik, de magától értetik, hogy ezzel együtt a vevőközönség is részesül oltalomban.

Azonban a helyes és szerencsés gondolat nem egészen megfelelő szerkezetben lett a javaslat 1. §-ában kifejezésre juttatva.

Nézetem szerint a szakasz 1. kikezdése, amely oly eszközök vagy eljárások alkalmazását tiltja, amelyek közfelfogás szerint az üzleti tisztességgel össze nem egyeztethetők, mindenekelőtt nagyon tultengő és bizonyos circulus vitiosusban mozog, nem fejezi ki azt, amit kifejezni akar, mert arra a kérdésre, hogy mi tekintendő tisztességtelen versenynek idem per idemmel felel. A szakasz szerint ugyanis tisztességtelen a verseny akkor, ha a tisztességgel össze nem egyeztethető. Szükségtelen mondanom, hogy egy ilyen szövegezés a birónak utmutatást nyujtani alig fog, amellett oly fogalmakkal operál, melyek a jogi nomenklaturában ismeretlenek, mint minő pl. e kitétel: «közfelfogás» a törvényhozás egész birodalmában nem ismeretes és itt sincs szükség reá akkor, ha tisztességtelennek nevezzük egyszerüen azt a versenyt, amely az üzleti becsületnek és bizalomnak a köztudatban élő követelményeivel össze nem egyeztethető. A becsület és bizalom fogalmával a biró lépten-nyomon operál, mig az a talaj, melyre a javaslat szerint lépnie kellene, oly labilis, hogy azzal a tisztességtelen versenyt meg nem foghatná, különösen akkor, ha annak sanctiója elsősorban csak az abbanhagyásra terjeszkednék ki.

Itt rámutatni kivánok arra is, hogy a javaslat a kártéritésre vonatkozó intézkedéseibe uj momentumot visz, amelyet eddigi judikaturánkban sajnálattal nélkülöztünk, de melyet különösen az erkölcsi érdekeket sértő cselekmények ellen nem nélkülözhetünk, t. i. az erkölcsi kár momentumát. Szemben a külföldi, különösen a franczia és angol gyakorlattal, amely ezt a finom distinkcziót biztos kézzel belevitte a judikaturába, nálunk még mindig kizárólag az anyagi károsodás adja meg az elégtétel módját és mérvét, pedig az erkölcsi kár megitélésének repressáliája nélkül a tisztességtelen verseny számos jelensége megtorlás nélkül maradna, annyival is inkább, mert a cselekvés puszta abbanhagyásának szankcziója ezekben az esetekben az ismétlés ingerét fékezni alig fogja. Ezentúl a tisztességtelen verseny számos esetében az erkölcsi kár megtéritésének jótékony hatását ugyis mint prohibitiv, ugyis mint repressiv módszert többé nem fogjuk nélkülözni. És mihelyt ezt a fogalmat egyszer a magyar judikatura szertárába bevisszük, annak hóditó hadjáratát más hasonló esetekben semmi sem fogja többé feltartóztatni. Csakhogy a vonatkozó 5. §. szövegezése nem elég világos, mert az erkölcsi kár kétségtelen fenforgása *mellett* menti fel a birót az anyagi kár számszerü összegének pontos bizonyitásától, holott a javaslat intenciója az, hogy az erkölcsi kárért magáért is adjon anyagi kárpótlást is.

Az általános szabályt tartalmazó 1. §. jelenlegi elhelyezése és szövegezése kételyeket enged abban az irányban is, vajjon mint a törvény élére állitott, a tisztességtelen verseny fogalmát megállapitó általános szabály annyit jelent-e, hogy az abban foglalt ismérvek a II. fejezetben felsorolt specziális eseteket képező tényálladékoknak is szükségképpeni kellékeit képezik-e, vagy pedig ezek a II. fejezetben speczializált esetek akkor is fenforognak-e, ha az 1. §. első bekezdésében körülirt kriteriumokkal nem is birnak? Kétségtelen, hogy a javaslat ez utóbbi felfogásból indul ki, de ezt a helyes gondolatát nem fejezi ki elég világosan és azért ajánlatos volna az osztrák javaslat 16. §-a mintájára világosan kimondani, hogy a II. fejezetben emlitett eseteken kivül tisztességtelen a verseny akkor is, ha az 1. §-ban körülirt tényálladékok fenforognak. Az 1. §. 2. bekezdése ezt ki nem fejezi, mert ott csak a második fejezetben foglalt cselekmények jogkövetkezményeiről, de nem magukról a cselekményekről van szó.

Áttérve már most a másik fontos, elvi jelentőségü kérdésre, vagyis a büntető repressáliákra, látjuk, hogy a javaslat a német és osztrák törvénytől eltérve a tisztességtelen verseny egyetlenegy tényálladékát sem sujtja szabadságvesztési büntetéssel. Kifejezésre jut ez némileg már a törvény elnevezésében is, mert mig pl. a német törvény «Gesetz zur

Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes», addig a mi javaslatunk a tisztességtelen verseny ellen való «védekezésről» szól.

A javaslat védelmi álláspontjából kifolyólag az abbanhagyási és kártéritési szankciókkal operál mindenhol és csakis ott, ahol a cselekmény nem magán , hanem közérdeket érint, mint a II. fejezet 1., 2. és 3. czimében emlitett esetekben, (valótlan adatok és jelzések használata a végeladások és árverések körében folytatott tisztességtelen verseny, a hólabda, hydra-rendszer tilalma elleni vétés) ott kihágásokat is statuál, de ez esetben is, daczára annak, hogy a kihágási törvény erre módot nyujt, eltekint szabadságvesztési büntetésektől, hanem ehelyett a sulyosabb beszámitás alá eső eseteknél mintegy mementóként a büntető törvényre utal. A kérdés tehát az, vajjon lehet-e a szabadságvesztés intenziv retorzióját a tisztességtelen verseny egynémely eseténél, mint pl. különösen a denigrementnál és a titoksértésnél, amelyek a javaslat szerint azért, mert egyesek érdekeinek sérelméről van szó, még kihágást sem képeznek, a szabadságvesztésbüntetést nélkülözni?

Mindenesetre figyelmet érdemel az a törvényhozási eszme, hogy az üzleti tevékenység terén csak nagyon óvatosan lehet büntetőjogi repressáliákhoz hozzányulni, nehéz különösen a szóbanforgó anyagnál, hol a határvonalat a megengedett és meg nem engedett verseny között megvonni oly nehéz.

Már a büntető-eljárás megindítása, a tárgyalással kapcsolatos nyilvánosság magukban véve oly hátrányokkal járhatnak, melyeket egy felmentő itélet többé reparálni alig lesz képes. Emellett a hivatalbóli üldözés tág kaput nyithat denuntiátióknak, ugy hogy ezen felfogás szerint a büntetési sanctio, ahelyett, hogy áldásthozó volna, átokként fog a forgalmi életre nehezedni.

Mégis el nem fojthatom azt az aggodalmat, hogy ott, hol tisztességtelen verseny egyesek egész gazdasági existentiája ellen irányul, mint pl. valamely vállalat jóhirnevének, hitelének megrontása, vagy üzemi titok elárulása, amelyen a vállalat egész létele épül fel, hogy ott egyszerüen kártéritési repressáliákkal beérni nem lehet; legkevésbbé ott, hol a tisztességtelen versenyző vagyoni viszonyai folytán, a kártéritési igény megállapitásának semmiféle foganatja nem lesz.

De hiszen éppen azokban az esetekben a szabadságvesztési büntetés nem is volna novum, mert annak már több törvény egyengette utját. Utalok pl. a titoktartási kölelezettségre vonatkozó 327. §-ára a büntető törvénynek, amely azt, aki másnak valamely magánlevelét vagy távsürgönyét felbontja, tekintet nélkül annak tartalmára, nyolcz napi, sőt három havi büntetéssel sujtja vagy pedig a büntető törvénykönyv 328. §-ára, amely három hónapig terjedő fogházbüntetéssel sujtja azt az ügyvédet, orvost, sebészt, szülésznőt, aki bármely család vagy személy jóhirnevét veszélyeztető, s reá bizott titkokat elárul. Itt van a büntető törvénykönyv 361. §-ának analogiája a törvény itt azt, aki idegen vagyon kezelésével, gondozásával, vagy felügyeletével van megbizva és ezen minőségben, annak, kinek érdekeit előmozditani kötelessége, tudva és akarva kárt okoz, három évig terjedhető fogházzal bünteti.

De szálljunk le a büntető törvény magaslatairól a mi javaslatunkkal rokon törvényhozási alkotások terére. Itt van pl. a szabadalmi törvény 49. §-a, amely szerint nemcsak az, aki valamely már megadott szabadalom tárgyát állitja elő, forgalomba hozza, vagy tiltott módon használja, azonban akkor is, ha a szabadalom még nem volt szabadalmazva, hanem csakis ideiglenes oltalomban részesült, büntettetik esetleg 2 hónapig terjedhető elzárással. Nem képez-e ezzel szemben anomáliát, hogy amikor egy szabadalmazott találmányt ily büntetési szankczióval veszünk körül, egy nem szabadalmazott, hanem titokban tartott találmányt, mint a minőnek tekinthető a gyári- és üzemi titok, számos esetben ily védelem nélkül hagyjunk. Ily titokban tartott találmány, mint egy jeles német jogász találóan mondja, ugy viszonylik a szabadalmazott találmányhoz, mint a főtus a már megszületett emberhez; már pedig a törvény nemcsak ez utóbbit védi a gyilkosság ellen, hanem az embriót is az elhajtás ellen.

Itt van a védjegyek oltalmára, a megrendelések gyüjtésére vonatkozó és számos más törvény, mely szabadságvesztésbüntetést alkalmaz a forgalmi élet hasonló terein.

Igaz ugyan, hogy a javaslat a kihágási törvény kereteinek tágitásával a pénzbüntetéseket jóval az e törvényben maximumként megjelölt 600 K-n túl emelte. Csakhogy eltekintve attól, hogy nézetem szerint oly kardinális törvénynek, mint a minő a kihágási törvény általános része, alaptételeit ugy per incisum megbolygatni nem lehet, — legalább eddig nem ismerek reá esetet — mellőzve ezt, kétségtelen, hogy még oly nagy pénzbüntetés sem képezheti a még oly rövidre szabott szabadságvesztésbüntetés aequivalentumát.

Mindezen szankciók e javaslat keretében csak ugy volnának nélkülözhetők, ha a büntető törvény küszöbön álló módositása a fentérintett esetekre is kiterjedne.

Kétségtelen, hogy a javaslat némely szakasza szerkezeti szempontból, s fennálló törvényeinkkel való összhangzásba hozatal végett átdolgozást igényel. Ez azonban nem ront a javaslat értékén, melyet helyesnek s alkalmasnak tartok arra, hogy a forgalmi életben felburjánzó bizonyos elviselhetetlen kinövések kipusztitásával, az egészséges gazdasági verseny érvényesülésének oltalmat, és ezzel együtt a vállalkozási szellemnek ujabb tápot nyujtson. *Dr. Neumann Ármin.*

A cheque-enquête.

(Befejező közlemény.) *

VI. Megillesse-e a kibocsátót a bemutatási határidőnek lejárta előtt, az utalványozottal szemben a visszavonás (ellenutasitás) joga?

A kérdés az, hogy adhat e a kibocsátó az általa kibocsátott chequeben foglalt meghagyástól ellenkező utasitást az utalványozottnak, illetőleg ez utóbbi jogositva van-e a chequet a kibocsátó terhére beváltani, hogy ha megelőzően ettől azt az utasitást kapta, hogy ne váltsa be a chequet? A kérdés vitán kivül áll azokban az országokban, ahol a chequenek kiadása már az utalványozottnál levő kibocsátói fedezetnek a cheque vevőjére történt átruházásnak minősittetik. Ennek az elvi álláspontnak természetszerü következménye az, hogy a kibocsátó a fedezetnek a cheque alapján leendő felvételét ellenutasitással nem gátolhatja s igy a visszavonhatlanság szabálya áll fenn. Vitás a kérdés csak ottan, ahol a tradiczió elve nincs felállitva. Az angol jog kifejezetten megtiltja az utalványozottnál annak a chequenek a beváltását, amelynél a kibocsátó a fizetési meghagyást visszavonta s igy határozottan a cheque visszavonhatóságát emeli érvényre. Több külföldi törvényhozás a visszavonhatlanságot korlátoltan, különösen a bemutatási határidő lejártáig fogadja el. Ezt az álláspontot foglalja el az osztrák törvény egyezően a mi előadói tervezetünkkel.

Az előadói tervezet az utalványozottnak beváltási kötelezettségét a kellő fedezet alapján kibocsátott chequere nézve a kibocsátóval szemben attól a feltételtől függően állapitja meg, hogy az utalványozott ne kapott légyen a kibocsátótól joghatályos ellenutasitást (12. §.). Az ellenutasitásnak joghatályos voltát pedig két esetre állapitja meg (13. §. 3. bekezd.). Az egyik esetként felállitja azt a szabályt, hogy a chequeben foglalt meghagyás visszavonása (ellenutasitás) az utalványozottal szemben csak a bemutatási határidő lejártával válik

* Az előbbi közlemények a 22., 23. és 25. számban.

★

joghatályossá, ami akként értendő, hogy mindaddig, mig a bemutatási határidő le nem járt, nem tartozik az utalványozott a kibocsátónak ellenutasitását figyelembe venni, de a bemutatási határidő eltelte után nála bemutatott chequet nem válthatja be, ha a bemutatást megelőzően ellenutasitást kapott a kibocsátótól. Második esetként a postatakarékpénztáraknál az eddig is fennálló törvényes gyakorlatnak megfelelően szabályszerüen beadott chequeknél mondja ki a visszavonhatóságot, tekintet nélkül az időpontra. Ezektől a törvényes szabályoktól eltérő magatartásáért az utalványozottat a kibocsátó felelősségre vonhatja. (12. §. 2. bekezd.)

Az indokolás kifejti, hogy a cheque visszavonhatlanságának kérdését a tervezet a kibocsátó és a birtokos között keletkezett viszonytól függetlenül, tisztán a kibocsátó és az utalványozott közötti viszony szempontjából fogja fel és igyekszik megoldani.

Az a kérdés, hogy a kibocsátó hatálytalanithatja-e a birtokossal szemben a chequet, az ezek által egymás között különbözőképpen szabályozott szerződési viszonytól függvén, a cheque-törvény keretén belül nem oldható meg. Az indokolás szerint a tervezet a visszavonhatlanság elvi álláspontján van s érvként felhozza, hogy a chequenek, mint fizetési eszköznek lényén ejtetnék csorba, ha a kibocsátó a kibocsátás után mindjárt puszta akaratkijelentés által értéktelenné tehetné a chequet s ettől a chequeforgalom soliditása érdekében a cheque vevőjét meg kell óvni annál is inkább, mert a cheque esetleg már többeknek kezébe kerülhetett, akik a chequeből jogokat is szerezhettek s ellenértéket adtak.

A cheque visszavonhatóságának hivei az ellenutasitást czéltalannak tekintik, mivel a rosszhiszemü kibocsátónak mindenkoron módjában áll a chequebirtokost megelőzni s ujabb cheque kibocsátása által a fedezetet idejekorán elvonni. Az ellenutasitás megengedhetőségét a cheque vevője érdekében a cheque elveszése esetében a bonyodalmas és költséges megsemmisitési eljárás kikerülése czéljából tartják kivánatosnak.

Az *értekezleten* a visszavonhatlanságra vonatkozó VI. kérdés együttesen tárgyaltatott az V. kérdéssel, mivel e két kérdés megoldása annyiban szoros összefüggésben áll egymással, amennyiben a cheque birtokosa részére az utalványozott ellen a kereseti jog megadásának hivei a cheque visszavonhatlanságát a kereseti jog egyik alapfeltételéül tekintik. Nézetük szerint a cheque visszavonhatlansága elvének felállitása csak abban az esetben bir a cheque biztonsága érdekében gyakorlati jelentőséggel, ha az ilyen irányu törvényes rendelkezésnek az utalványozott részéről történt megszegése, nemcsak amiként azt a tervezet teszi, a kibocsátó irányában, hanem hogyha a cheque birtokosa érdekében is jogi szankcióval lesz ellátva, mivel a tervezetnek az az álláspontja, mely szerint az utalványozottat amiatt, hogy a kibocsátónak joghatálylyal nem biró ellenutasitásának figyelembevételével a cheque beváltását a birtokos irányában megtagadta, kizárólag és egyedül a kibocsátó vonhatja felelősségre, semmi létjogosultsággal sem bir, mert fel nem tehető, de ha előfordulna, meddő kisérlet lenne, hogy a kibocsátó magánjogi felelősségre vonja saját jogtalan tényének következményeért az utalványozottat. Ennek az elvi felfogásnak következményeképpen az értekezleten egyesek, a chequebirtokosnak az utalványozott elleni kereseti joga hiánya esetén, czéltalannak vélik a chequenek visszavonhatlanságát habár csak korlátoltan is kimondani. A tulnyomó többség azonban az értekezleten a tervezetnek a korlátoltan szabályozott visszavonhatlanság elvi álláspontjára helyezkedett, abból indulva ki, hogy az utalványozottként kijelölt pénzintézetek a chequeforgalomnak általuk jól felfogott biztonsága érdekében, bizonyára a törvényhez fogják tartani magukat s a hatálytalan ellenutasitását a cheque kibocsátójának nem fogják ok nélkül figyelembe venni.

VII. Minő kihatással legyen a kibocsátó csődbejutása a chequeügyletre?

A kérdés tulajdonképpen az, hogy az utalványozott a kibocsátónak csődbejutása esetén jogositva van-e a chequet a kibocsátónak nála levő fedezetéből beváltani? Ottan, ahol a chequejog a cheque kibocsátásában a fedezet tulajdonjogának a birtokosra történt átruházását látja, a csődnek a cheque beváltására nincs befolyása. Ezt az álláspontot foglalja el a hollandi, belga és franczia jog. Ahol azonban a tradiczió elve nincs elismerve, a kibocsátó ellen a csődnek megnyitása esetén a csődjognak általános szabályai nyernek alkalmazást s ezek szerint az utalványozottnál levő kibocsátói fedezet nem szolgálhatván a hitelezők külön kielégitésére, csődvagyont képez s az utalványozott részéről esetleg teljesitett fizetés a csődhitelezőkkel szemben hatálytalan, illetve hatálytalanitható, ha csak a cheque-törvény maga, a chequebirtokos érdekében, bizonyos irányban, a csődjog általános szabályaitól eltérő, különleges rendelkezéseket nem statuál.

A csődtörvény általános szabályai nyernek alkalmazást az olasz, portugál és a svájczi törvények szerint s ezen álláspontot képviselik a németországi javaslatok is.

Az osztrák törvénynyel egyezően a mi előadói tervezetünk, a csődtörvény általános rendelkezéseitől annyiban állit fel különleges szabályt, amennyiben a kibocsátó csődbejutása esetén, az utalványozott, a cheque ellenében általa teljesitett fizetés erejéig kötelezettsége alól szabadul, ha arról, hogy a kibocsátó csődbe jutott, a fizetéskor tudomással nem birt (13. §. 2. bekezd.).

Az indokolás szerint, miután a tervezet nem teszi magáévá a tradiczió elvét, nincs indokolva az, hogy a chequebirtokos a kibocsátónak csődtömegével szemben kivételes elbánásban, külön kielégitési jogban részesittessék és pedig annál kevésbé, mert az esetleges kedvezményezés a többi hitelezőket károsító visszaélésnek nyithatna tért. Az utalványozott biztonsága érdekében azonban a csődtörvény általános rendelkezésével szemben szükségesnek tartotta a tervezet kimondani azt, hogy nem a csődnyitásnak a napja az irányadó, hanem hogy az utalványozott a fedezet terhére mindaddig joghatálylyal beválthatja a chequet, amig a csőd nyitásáról tudomást nem szerzett. Ez a rendelkezés megfelel az ezidőszerint a postatakarékpénztárnál és az osztrák-magyar banknál fennálló statutárius jognak. A tervezet szerint tehát, az utalványozott részéről teljesitett cheque-beváltásnál, a kibocsátó csődtömegével szemben való joghatályosság kérdésére, az utalványozott tudomása a csődnyitásról a döntő. Az utalványozott, ha a csődnyitás tudomására jutott és pedig a tervezet álláspontja szerint bármi módon, a csődjog általános szabályai nyervén alkalmazást, a chequet, még ha az a csődnyitás előtt lett is kibocsátva, nem válthatja be többé.

Az *értekezleten* egyesek olyan irányban is felszólaltak ugyan, hogy a kibocsátó csődbejutása esetére nem szükséges semmiféle kivételes rendelkezést felvenni a chequetörvénybe, hanem történjék csak általában hivatkozás a csődtörvényre. Volt olyan felszólalás is, hogy a cheque birtokosa részére adassék meg a kibocsátó csődtömegével szemben az utalványozottnál levő fedezetre a külön kielégitési jog. A többség azonban a tervezetnek álláspontjára helyezkedett, de ezek közül is többen kifogásolták a tervezet idevonatkozó 13. §. 2. bekezdésének szövegezését. Felhozták, hogy a tervezetnek szövege szerint a bizonyitás terhe a tudomás szerzéséről, negativ irányban, az utalványozottra van háritva, holott a szövegezés akként volt tartandó, hogy az utalványozottal szemben kelljen igenleges alakban bizonyitani a tudomásszerzésnek tényét. Felhozatott az is, hogy nem lehet az utalványozottat azzal terhelni, hogy a kibocsátó fizetésképessége felől állandóan puhatolódzásokat és kutatásokat folytasson s igy helyesebb volna annak a törvényben való kimondása, hogy az utalványozott csak akkor ne legyen jogositva a cheque

beváltására, ha a kibocsátó csődjének elrendeléséről hivatalos, esetleg a tömeggondnok részéről értesitést kapott. Az utóbbi nézettel szemben ellen vetették azt, hogy az utalványozottnak értesitése mint időpont fel nem állitható, mivel értesitési kötelezettség senki irányában ki nem mondható, de gyakorlatilag kivihetetlen lenne, hogy esetleg a csődtömeggondnok feladatát képezze az előtte talán nem is ismert utalványozott értesitése. Legfeljebb a kibocsátó csődjének a hivatalos lapban történt közzététele volna a szükségképpeni tudomásnyerés időpontjának tekinthető.

VIII. Nem kellene-e a chequetörvényben megoldani azt a kérdést is, hogy a hamis vagy meghamisitott cheque beváltásából származó kárt a kibocsátó vagy az utalványozott köteles-e viselni?

A chequejogban a legnehezebben megoldandó kérdések egyikét képezi az, hogy hamis vagy meghamisitott chequenek beváltásánál a kárt a beváltást eszközlő utalványozott viselje-e, vagy visszahäruljon-e a kár a chequenek kibocsátójára?

A megoldás nehézsége miatt a törvényhozások többsége mellőzi e kérdésnek szabályozását s egyszerüen hivatkozik a váltótörvénynek a hamis vagy meghamisitott váltóra vonatkozó rendelkezéseire. A váltótörvény analogiájára való utalás azonban a kérdést nem oldja meg, mert a váltótörvény a kibocsátó és az utalványozott közötti anyagi jogviszonynyal nem foglalkozik, a chequetörvény pedig ezeknek egymás közötti jogviszonyára is kiterjeszkedik. Ha tehát a chequetörvény mellőzi a kárviselés kérdésének szabályozását, a konkrét esetben a döntés a biróság előtt mindenkor a magánjog általános szabályainak alkalmazásával történhetik.

A mi előadói tervezetünk azon az álláspontón áll, hogy annak eldöntése, ki viselje a kárt a hamis vagy hamisitott cheque beváltása esetében, szorosan véve nem tartozik a chequetörvény keretébe, minélfogva a kérdést nem oldja meg, hanem a kártéritést az adott esetekre az ezek konkrét alakulása szerint itélkező biró eldöntésére kivánja bizni. Felemliti az indokolás, hogy a biróság fogja megállapithatni, hogy a felek egyikét vagy másikát, esetleg mind a kettőt terheli e mulasztás vagyis gondatlanság? Megengedi, hogy előfordulhat — s a kérdés sulypontja szerinte is tulajdonképpen azon van — hogy mulasztás egyik félre sem lesz rábizonyitható. De ezt az esetet alapul véve sem tartja az indokolás opportunusnak, a felelősség kérdésének különös törvényes rendelkezéssel való szabályozását, mert akár a kibocsátóra, akár az utalványozottra háritaná a felelősséget, a chequeforgalom tulajdonképpeni érdekeinek aligha tenne szolgálatot. Ha a kibocsátót sujtja, ez a kibocsátói közönségben keltene nyugtalanitó érzést s az utalványozott bankok indokolatlan kedvezésének tekintetvén, sokan talán tartózkodnának az esetleges hamisitás veszélye tudatában a cheque kibocsátásától. Másrészt az ellenkező szabály következménye a bankokat riaszthatná el a chequeforgalom felkarolásától. Azon technikai formák mellett, amelyek között a modern chequeforgalom lebonyolódik, a forgalmi berendezések (nehezen hamisitható ürlapok, ellenőrzési számszelvények kötelező használata stb.) folytán a chequehamisitás különben is meg van nehezitve. A törvény azáltal, hogy általános kijelentéssel sem a kibocsátó, sem az utalványozott mellett nem foglal állást, az indokolás szerint mindkét felet sarkalni fogja arra, hogy a chequek kezelése és beváltása körül a lehető legnagyobb gondosságot fejtse ki, mig egyoldalu állásfoglalás vagy az egyik, vagy a másik diligentiáját fogná csökkenteni.

A mi előadói tervezetünkkel ellenkező álláspontot foglal el az osztrák törvény, amennyiben a hamisitásból eredő veszély kérdését kifejezetten szabályozza és pedig akként, hogy kimondja, hogy a hamis vagy hamisitott chequenek beváltásából eredő kár a kibocsátót csakis akkor sujtja, ha a cheque hamis kiállitása, illetve hamisitása tekintetében vagy őt terheli mulasztás, vagy ha a hamisitást a chequek kezelésénél foglalkoztatott alkalmazottjai követték el, minden egyéb esetben pedig a kárt az utalványozott tartozik viselni. Kimondja továbbá azt is, hogy ettől eltérő megállapodásnak nincs jogi hatálya.

Az elméletben is majdnem általánosságban az a felfogás érvényesül, hogy a hamisitás veszélye viselésének a kérdését a chequetörvényben kell megoldani, mert a kérdést éppen azokra az esetekre szükséges eldönteni, amikor sem a kibocsátót, sem az utalványozottat nem lehet mulasztással vagy gondatlansággal terhelni. Minthogy pedig annak eldöntése, különös törvényes intézkedés hiányában, mindenesetre kétséges, tartani kell attól, hogy vitás esetekben a birói gyakorlat ingadozó lenne, ami semmi esetre sem növelné a cheque iránti bizalmat, sőt a bizonytalanság a chequeintézmény fejlődésére rosz hatást gyakorolna. Nem lehet indok a kérdés megoldása ellen az, hogy akár milyen irányban intézkednék is a törvény, vagy az utalványozottként szereplő bankok, vagy másfelől a chequeszámlát tartó kibocsátók nyugtalankodnának, mert éppen ellenkezőleg, ilyen kétséges kérdéseknél kötelessége a törvényhozásnak valamilyen irányban állást foglalni, mert a legtöbbet árt éppen a bizonytalanság.

Azok között is azonban, akik a kérdésnek törvényhozás utján való megoldását kivánják, megoszlanak a nézetek a fölött, hogy a hamisitásnak veszélyét a kibocsátó vagy az utalványozott viselje-e?

Az osztrák cheque törvényjavaslat eredeti tervezete is, eltérően a törvény jelenlegi szövegétől, a kárt elvileg a kibocsátóra háritotta, és az utalványozottat csak annyiban tette felelőssé, amennyiben a beváltásnál, nem volt jó hiszemben, vagy nem a kellő gondosságot tanusitotta. Az osztrák tervezet felett tartott szakértekezleten azonban, a bankokra nézve előnyösnek tekinthető ilyen irányu felfogás ellen magok a pénzintézetek s ezek között elsősorban az osztrák-magyar bank és a bécsi giró- és pénztár-egylet képviselői szólaltak fel és ama aggodalmuknak adván kifejezést, hogy a javaslat álláspontja könnyen a cheque-intézmény elleni bizalmatlanságot fejlesztené a nagy közönség körében, azt javasolták, hogy a hamis vagy hamisitott chequenek az utalványozott részéről történt beváltása, ha a hamisitás körül a kibocsátót nem terheli mulasztás, tekintessék a pénztári kezelésnél felmerülő oly forgalmi illetve üzleti esélynek (Betriebsunfall), amelynek veszélye az utalványozottat, a bankot, mint akinek üzemében az előfordult, terhelje. A pénzintézetek ily állásfoglalásának volt az eredménye, hogy utóbb az osztrák törvénybe is elvileg az utalványozott szavatossága lett megállapitva, de meg lett védve az utalványozott nemcsak a kibocsátónak mulasztása, hanem a kibocsátónak a cheque kezelésével foglalkozó alkalmazottjainak visszaélései ellen is.

Az *értekezleten* a felszólalóknak tulnyomó többsége a hamis vagy hamisitott cheque beváltásából származott kár veszélyének kérdését a chequetörvényben szabályozandónak tartja, mivel a kérdésnek megoldását a concrét esetekben mindenkoron a bíróságra bizni nem tartják kivánatosnak. A többség nézete szerint magának a törvénynek kell az elméletben annyira vitás kérdésben elvi álláspontot foglalni. Önként értetődik, hogy ha vagy a kibocsátót vagy az utalványozottat mulasztás terheli, a mulasztó fél viseli a veszélyt s igy a kérdés szabályozása csak arra az esetre szükséges, ha egyik felet sem terheli mulasztás, vagy gondatlanság.
Arra nézve, hogy elvileg a szavatosság a kibocsátóra vagy — amiként az osztrák törvény teszi, — az utalványozottra háritassék-e, szintén megoszlottak a vélemények, a többség azonban az osztrák törvény álláspontjára helyezkedett s ennek a kérdést szabályozó intézkedéseinek a mi törvényünkbe

leendő átvételét tartotta kivánatosnak. A mi szakértekezletünkön is, az osztrák-magyar banknak és a budapesti giró- és pénztár-egyletnek képviselői, bécsi kollégáiknak az osztrák szakértekezleten tanusitott magatartásával egyezően, az utalványozott elvi szavatosságának felállitása mellett szólaltak fel. Inditványozva lett azonban, hogy azokon az eseteken kivül, amelyekben az osztrák törvény a kibocsátóra háritja a felelősséget, mindazoknál a chequeknél, ahol a kibocsátónak az aláirása az utalványozott által a kibocsátónak átadott cheque-ürlapon lett hamisitva, a hamisitás az ellenkezőnek bebizonyitásáig a kibocsátó mulasztásának tulajdonitassék azért, mert ott, ahol a cheque-ek az utalványozott ürlapjain állittatnak ki, a hamisitás lehetőségének sulypontja a kibocsátó kezében fekszik, annak lévén a kötelessége, hogy a neki átadott ürlapokat gondosan megőrizze. Továbbá, minthogy a cheque-kibocsátók egy része a nem kereskedők köréből fog kikerülni, inditványoztatott az is, hogy a nem kereskedő kibocsátóknak háznépe által elkövethető visszaélések a kereskedelmi alkalmazottak által elkövethetőkkel, a kár viselése szempontjából azonosan biráltassanak el. Megoszlottak a vélemények az értekezleten a tekintetben, hogy a felelősséget szabályozó törvényes rendelkezéstől eltérő megállapodás a veszély viselésére nézve érvényes legyen-e vagy sem, s a többség az osztrák törvénynek a veszély szerződésszerü elháritását tiltó álláspontját fogadta el.

IX. Nem kell-e büntető határozatokat felvenni arra az esetre, ha a kibocsátó kellő fedezet nélkül bocsát ki chequet, vagy ha a chequet nem keltezi vagy előre keltezi?

Két kérdés van feltéve, amelyek közül az első a chequenek kellő fedezet mellett való kibocsátásának, a második a cheque kibocsátása tényleges időpontjának megfelelő keltezésnek külön sanctió utján leendő biztositására irányul.

A kibocsátónak az utalványozottnál levő fedezete az, amely a chequenek beváltását, függetlenül a kibocsátó személyétől, anyagilag biztositja. E szerint tehát, főleg a fedezet által emelkedik érvényre a chequenek az a rendeltetése, hogy a készfizetésre eszközül szolgáljon. A fedezet eme nagy jelentőségénél fogva a legtöbb chequetörvény, a kibocsátó irányában büntető határozatokat állit fel arra az esetre, ha a chequenek beváltása a miatt nem vezetett eredményre, mivel a kibocsátó nem tartott fedezetet az utalványozottnál. Büntető határozatok vannak felvéve a franczia, belga, svájczi törvényben és a német javaslatokban. Az osztrák chequetörvény (23. §.) a nem fedezett chequeösszeg erejéig 3% rendbirságot rendel alkalmaztatni, amelyet a polgári biró szab ki. Az eljárás magáninditványra tétetik folyamatba, de hivatalból is 6 hónapi időtartamon belől akkor, ha a polgári biró az előtte lefolytatott perben nyer tudomást a fedezethiányról. Nincsenek felvéve büntető határozatok Angliában és Észak-Amerikában.

A mi előadói tervezetünk a fedezetlen chequere külön büntető határozatokat szintén nem állit fel. Az indokolás szerint nyomós érvek szólanak amellett, hogy magánjogi kérdésekben a büntető határozatok alkalmazásánál a törvény tul ne lépje a kellő határt. Már pedig Anglia példája szolgáltat tanuságot arra nézve, hogy a chequeforgalom kiterjedése és soliditása, a fedezetre vonatkozóan, a büntető rendszabályoknak hiányában is biztositható. Az élet mindennapi tapasztalata a chequeforgalomnál, különösen a fedezet tekintetében bizonyos óvatosságra vall. A bankforgalomban naponta állittatnak ki chequek hitelképes egyének vagy intézetek részéről a beváltás biztos várakozása mellett. Élénk pénz- és áruforgalomban a kibocsátó gyakran lehet tévedésben a fedezet számitásánál. Mindezekben az esetekben a cheque kibocsátása bona fide történt, nincs indokolva tehát, hogy a kihocsátó eljárása büntetés alá kerüljön. Csalás dolusa esetén pedig ugyis alkalmazható a büntető törvény.

Az *értekezleten* a felszólalóknak tulnyomó többsége a tervezet álláspontjával egyezően nem tartotta szükségesnek a fedezetlen chequekibocsátást büntetési sanctióval ellátni, hangsulyozván többen azt, hogy ilyen rendszabály a cheque igénybevételétől esetleg szélesebb köröket elidegenitene s igy éppen az ellenkező eredményre vezethetne, mint ami azzal elérni szándékoltatik.

Ami végül a cheque keltezésének kérdését illeti, a chequenek kelet nélkül való kibocsátása vagy a forgalomba hozatalnál későbbi kelettel való ellátása szoros összefüggésben áll a cheque bemutatási határidejével (IV. kérdés a 27. számban tárgyalva). A cheque jog rövid bemutatási határidőt szab meg azért, nehogy a cheque rendeltetésétől eltérően hitelpapirként használtassék fel. A rövid bemutatási határidőre vonatkozó törvényes rendelkezés azonban kijátszható azáltal, ha a cheque kelet nélkül bocsáttatik ki, vagy ha kelettel el van ugyan látva, de a keletet megelőző időben adatik ki a forgalomba, amikor is a kibocsátó oly chequet hoz forgalomba, amelynek fedezetéről elegendő a kibocsátás utáni időben gondoskodnia. Ennek a meggátlása végett, miután itten tényleg a chequenek a rövid bemutatási határidőtől feltételezetten megadott bélyegmentességgel vagy legalább is kedvezményes illetékkel való visszaélés esete forog fenn, több törvényhozás azt, aki chequet kelet nélkül vagy a forgalomba hozatal időpontjánál későbbi kelettel bocsátja ki és azt, aki tudva ilyen chequet elfogad, tovább ad, vagy kifizet, jövedéki büntetéssel sujt.

A mi előadói tervezetünk (22. §. 6. bekezdés) a franczia, olasz, belga és osztrák chequetörvényekkel egyezően ily szabálytalanságokra szintén jövedéki büntetést szab ki.

Az *értekezleten* általánosságban helyesnek tartották a tervezet álláspontját, mivel a birság alkalmazása nem befolyásolhatja hátrányosan a chequeforgalmat, másfelől pedig alkalmas annak a meggátlására, hogy a cheque, a keltezés körül felmerülő szabálytalan eljárással, hitelpapir gyanánt felhasználtassék. *dr. F.*

Szolgálati pragmatika.

Az a közjogi szerződés, amelyet az állam az állami funkcziók zavartalan ellátása czéljából tisztviselőivel köt, az ugynevezett államszolgálati pragmatikában jut kifejezésre. Minden szolgálati pragmatika ehhez képest magában kell hogy foglalja az összes szerződési pontokat, amelyek az emlitett szerződéses viszonyban felmerülhetnek: kezdve az egyes állásokra megkivánt előképzettség szabályozásától egészen a tisztviselő haláláig, sőt ezentul is a gondozása alá tartozók állami ellátásának rendezéséig. Természetes, hogy ugy, mint minden két oldalu szerződésben, itt is szabályozást nyernek a feleknek a szerződésből folyó jogai és kötelességei, az állam végrehajtó hatalmának vagy a közhatóság teendőinek pontos teljesitése egyrészről s a tisztviselő tiszteletjogai és vagyonjogi igényei mászrészről ebben a szerződésben kell, hogy biztositást nyerjenek. Ezek a biztositékok csak ugy, mint a többi közjogi biztositékok eltérően a folyton fejlődő és változásoknak alávetett életviszonyok szabályozásától az állandóság jellegét hordják magukon és csak akkor képezik szilárd alapját az államéletnek, hogyha világos és változatlan rendelkezései a köztudatba mentek át. Ezért helyes és jogos a követelés a tisztviselők részéről, hogy szolgálati szerződésük alapja törvénybe foglaltassék és ezért okos dolog az állam részéről is, ha az államélet konszolidácziója érdekében a tisztviselőkhöz való viszonyt törvényben szabályozza.

A német államok, melyek közjogi érzéke ezen a téren szinte tulteng, az államszolgálati pragmatika általános szabályait csaknem kivétel nélkül még a mult század közepe táján foglalták törvénybe,* ezek közt nem egy átérezve a

* L. Poroszország: Allg. Landesrecht II. 10. — Bajorország: Verfassungsurkunden V. 6. §. és IX .mellékl. — Szászország: 1835 márcz. 7. — Württemberg: 1876 jun. 28. — Baden: 1888 jul. 24. — Hessen: 1820 ápr. 12. edict. — Weimar: 1850 márcz. 8. — Koburg-Gotha: 1852 máj. 3. — Oldenburg: 1867 márcz. 28. — Rudolfstadt: 1850 máj. 1. —

kérdés fontosságát, a tisztviselők és ezek közt kivált a birák jogviszonyait lényegökben alkotmánytörvénykönyvekbe foglalták bele.

Az azóta elmult félszázad közgazdasági fejlődése az állami funkcziók keretét is jelentékenyen kitágitotta, nemcsak, de ezekkel a funkcziókkal egyenlő sorba emelt nem egy foglalkozási kategóriát (gyáripar, közlekedési szervezet), amely azelőtt szükös magánvállalkozások keretében látta el teendőit, mert kétségtelen, hogy ezek ma már fontos közérdeket szolgálnak. A posta, a távirda, a távbeszélő, a vasut, a tengeri és folyamhajózás ma már nem magánérdek szolgálatában állnak, mert alig szorul bizonyitásra, hogy a közérdek, a közigazgatási, az állam végrehajtó hatalmának gyakorlása sulyos fennakadást szenvedne az emlitett eszközök segédkezése nélkül, ugy, hogy ezeket ma már nem mint ipari vállalatokat vagy kényelmi berendezéseket, hanem mint az állami adminisztrácziónak fontos tényezőit kell megitélnünk és pedig tekintet nélkül arra, vajjon azokat valamely állami szervezetnek vagy magánvállalatnak közegei látják el.

Ez a körülmény tette szükségessé, hogy a vasuti szolgálati pragmatikáról szóló törvényjavaslatban a kormány a rendelkezések jelentékeny hányadát a «magyar szent korona országainak területén üzemben tartott közforgalmu vasutakra» tehát a magánvasutak alkalmazottaira is kiterjessze.

Ha pedig a közlekedési eszközök folytonos és szakadatlan müködését az állami adminisztrácziót egy immár nélkülözhetlen tényezőjeként ismertük fel, természetszerüleg gondoskodni kellett, hogy ezeknek folytonos teljesitése is büntetőjogi kényszereszközökkel kétségtelen módon biztositassanak. Mert mint az élő testben a vérkeringésnek, az állami életben az adminisztrácziónak szünetelnie nem szabad. Erre szolgál a javaslatnak két kardinális rendelkezése.

Az egyik az, hogy a vasuti tisztviselőket a büntetőjog szempontjából is köztisztviselőknek deklarálja, mihez képest rájok nézve a munka abbanhagyása sulyos és kétségtelen büntetőjogi következményekkel jár; a másik az, hogy ezenfölül az ugynevezett sztrájkvezetőkkel szemben a szolgálati szerződés ezen ténykedésök alapján önként megszüntnek tekintetvén, a szolgálatból minden eljárás nélkül elbocsáttatnak.

Szinte megdöbbentően szigoru rendelkezés, annyival inkább, mert egy sztrájkmozgalom izgalmaiban a tényállás kideritése nem könnyü dolog és ilyen alkalmakkor a higgadtság és az önuralom nem épen szokásos jelenségek.

De bármiképpen is gondolkozunk a sztrájknak, mint bérharcznak jogosultságáról, el kell ismernünk, hogy vannak egyes foglalkozási ágak és egyes alkalmak, midőn a közrend és közjólét érdekében minden egyébtől eltekintve, teljesen lehetetlenné kell tenni a sztrájkot. A tüzoltóknak az égő ház előtt nem szabad sztrájkba lépnie, ugy mint nem szabad a fenyegető árvizveszély ellen kirendelt földmunkásoknak, a börtönőröknek, a rendőröknek vagy katonáknak. Ezekben az esetekben a béremelés érdeke — bármily indokolt és méltányos legyen is egyébként — feltétlenül háttérbe kell hogy szoruljon a sulyosan fenyegetett közérdek mellett.

Amikor tehát a vasuti tisztviselők sztrájkjogát a törvény jelzett két intézkedésével egyszerüen konfiskálja, ezt a jogfosztást csakis annak az állami adminisztrácziónak végtelenül fontosnak felismert szerep indokolja, melyben a vasuti tisztviselőknek, kik minden pillanatban száz és száz emberélet és milliókra menő értékek fölöttt rendelkeznek, — nem szabad elfelejteniök, hogy sérelmeiket amelyeket ha kitartással hiven szolgálnak, jobban pártolja és segiti a sikerre, mint bármily «bérmozgalom». *Dr. Marschalkó János.*

stb. A német birodalmi ttsztviselők pragmatikáját pedig az 1873 márcz. 31-én alkotott birodalmi törvény állapitotta meg, mig a birodalmi birákra nézve az 1877 jan 27-iki Reichsverfassungsgesetz rendelkezik.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet** hatszáz koronás *Fayer László pályadijat* tüz ki a következő kérdésre:

«*Rendszeresen és kritikailag kifejtendő, miképpen szabályozza anyagi és alaki büntetőjogunk a titok védelmét?*»

Pályázati feltételek.

1. Kivántatik egy körülbelül négy nyomtatott iv terjedelmü magyar nyelvü értekezés, mely a kitüzött kérdés tárgyát behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb részeiben tárgyalja és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válik ki. A szakirodalom kimeritő idézése és közlése nem kivántatik. A pályázatban nem egyleti tagok is résztvehetnek. A pályadij csakis önálló irodalmi értékkel biró munkának adatik ki; a birálóbizottság a pályadij odaitélése nélkül is egyes pályamunkákat dicséretben részesithet.

2. A pályadijat a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya által kiküldött birálóbizottság itéli oda s az bontja fel a pályadijnyertes munkák jeligés leveleit. Az esetleg megdicsért munkák jeligés levelei csak az igazolt szerző kivánságára bonthatók fel.

3. A pályamunkák legkésőbb 1908 szeptember 30-ig az egyleti titkárság czimére (V., Szemere utcza 10. sz.) postán ajánlva küldendők. Ezen határidőn tul semminemü ily munka el nem fogadtatik.

4. A pályamü idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvashatóan irva és lapszámozva legyen és boritékán megjelölendő, hogy a *Fayer László* dijra pályázik.

5. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamü czimlapján. A lepecsételt levélben foglalt netáni kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. Több szerző közös munkával nem pályázhatik; álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a jutalom ki nem adatik.

6. A pályadijnyertes művet a «Magyar Jogászegylet» akár értekezései között, akár könyvkiadó vállalatában, külön tiszteletdij fizetés nélkül közzéteheti.

7. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai megfelelő igazolás ellenében a titkárságnál egy éven belül átvehetők.

— **A pestvidéki kir. járásbiróság aktáiból.** A pestvidéki járásbiróság egy budafoki bornagykereskedő sommás pereiben a *személyesen fellépő felperesnek* munkadijakat állapit meg. Igy egy 428 K iránt inditott, utóbb 378 K-ra leszállitott perben a keresetért és makacssági tárgyalásért 41 K költséget, a 378 K iránt benyujtott végrehajtási kérvényért 22 K költséget állapitott meg a biróság. Két alperesről lévén szó, a bélyegkiadások levonása után a keresetre és a tárgyalás munkadijára 30 K, a végrehajtási kérvény munkadijára 17 K esik.

Felhivjuk ezekre a sajátságos jelenségekre a felügyeleti hatóságok szives figyelmét.

— **A kir. közjegyzői és ügyvédi kar** egy-egy vezető egyénisége részesült a napokban királyi kitüntetésben. Ugy Zimányi Alajos, mind Brüll Ignácz tevékenysége a közelismerést régen kivivta magának. Brüll Ignácz, mint az ország első ügyvédi kamarájának elnökhelyettese, különösen mint a fegyelmi biróság elnöke szerzett valóban rendkivüli érdemeket. Az ő vezetése alatt a kari becsületbiróság müködése általános megbecsülésnek örvendett, nemcsak a kartársak körében, de a magistraturában is. Ennek tulajdonitható, hogy maga a kir. Curia elnöke volt az, aki elsőnek proponálta a curiai ügyvédi tanács szervezését, amely javaslat az összes jogászkörök egyhangu támogatása mellett törvénybe is iktattatott.

— **Az ügyvédi képviselet a gazdasági cselédekről szóló törvényjavaslat főrendiházi tárgyalásán** is szóba került. *Zselénszky* Róbert gróf szerint «az uj törvénynek egyik kifolyása lesz az, hogy sok gazdaságnak teremni fog egy gazdasági zugprókátora, aki belekapaszkodva a törvény homályos rendelkezéseibe, folytonos pereket fog zuditani a birtokosságra». *Darányi* miniszter erre a következőket válaszolta: «Azt méltóztatott mondani, hogy sok perlekedés lesz és a zugprókátoroknak nagy szerep jut. Ajánlom figyelmébe a javaslat 64. §-át, amely azt mondja, hogy semmiféle perköltségek e törvényjavaslat alapján nem járnak. Ugy vagyok értesülve, hogy a zugprókátorok költségek nélkül nem szoktak dolgozni. Ez az aggály tehát elesik». Gróf *Szapáry* László: «A 64. §-t a cselédségre nézve határozottan sérelmesnek tartom, elsősorban azért, mert majdnem minden nagyobb gazdá-

nak saját ügyvédje van, aki őt mindenkor képviselni tudja, bármiféle perről legyen szó, a cselédnek pedig egyáltalában nem szokott lenni fix ügyvédje, nagyon nehezen fog tehát akadni ebben az esetben ügyvéd, aki az ő ügyét képviselje. Azért — nem nyujtok be inditványt — hanem arra kérem a földmivelésügyi miniszter urat, hogy ezen kérdést majd a végrehajtási rendeletben különösen szabályozni kegyeskedjék. *Darányi* miniszter: Gróf Szapáry egy eszmét penditett meg, amely oda csucsosodik ki, hogy a perköltségek eltörültetvén, nem egyenlő helyzetben állanak egymással szemben a gazda és a cseléd, mert a cseléd jogvédelemről kevésbé tud gondoskodni. Megnyugtathatom ő exczellencziáját először a tekintetben, hogy ez ügyek harmadfokban a földmivelésügyi miniszterhez jönnek és a földmivelésügyi miniszter kötelességének fogja tartani hivatalból is őrködni a cselédek fölött. De éppen az én inditványomra a földmivelési költségvetésbe vétetett fel egy tétel a szegények jogvédelmére és ezen tételből szándékozom fedezni azon költségeket, amelyek ilyen esetekben felmerülnek.

— **A magyar országgyülés ujonczmegszavazási jogáról** irt közjogi tanulmányt dr. Tihanyi Lajos. Szerző érdekesen fejtegeti a magyar országgyülés ujonczmegszavazási jogának politikai jelentőségét. Ezután rátér a magyar országgyülés ujonczmegszavazási jogának történetére; tanulmányának második részében az országgyülés ujonczmegszavazási jogának jelen állásával foglalkozik és részletesen fejtegeti a védrendszer, a szolgálati idő és az ujonczlétszám megállapitásának kérdéseit, foglalkozik az ujonczállitás megszavazásával, az ujoncz megtagadás jogi hatályával és végül a magyar országgyülés ujonczmegszavazási jogával az Ausztriával való viszony szempontjából. E munkát a budapesti tud. egyetem az 1904. évben a Pauler dijjal jutalmazta. Jelen munka különlenyomat az «Athenæum»-ból.

— **A csaczai birósági** végrehajtó által 344/1907. szám alatt kibocsátott árverési hirdetményben sem a végrehajtást szenvedett, sem a végrehajtató nincs megnevezve. Hogyan tudják az érdekeltek, minő ügyben fog az árverés megtartatni? Ezen nem egyedül álló, jelenségre érdemes minden egyes esetben külön rámutatni.

— **Perenkivüli költségek a perbeli költségek közt meg nem itélhetők.** *A budapesti kir. tábla:* A kir. tábla az elsőbiróság végzésének egyedül megtámadott azt a részét, mely szerint a felperes ügyvédje által perenkivüli ténykedésekért felszámitott ügyvédi járandóság megállapitását mellőzte, helybenhagyja vonatkozó indoka alapján és azért, mert az 1868 : LIV. tcz. 152. §-ában előirt megállapitásnak csupán a perbeli költséghez számitható ügyvédi járandóság tekintetében lehet helye, a perbeli költségekhez pedig az ügyvédnek perenkivüli ténykedésért felszámitott járandósága nem tartozik. (1219/1907. sz. a. május 21.)

— **A német jog bizonyitása a perenkivüli kereskedelmi eljárásban.** *A budapesti kir. tábla:* Tekintettel arra, hogy folyamodó előadásához képest a fióktelep helyi képviselőjének kirendelése a német jog szerint a részvénytársaság igazgatóságának (Vorstand) hatáskörébe tartozik és igy az igazgatóság 1906 deczember hó 11 iki ülésén történt kirendelés a német jog értelmében hatályos, — de ez az előadás ellentétben állónak látszik azzal, hogy a folyamodónak 94793/1902. sz. a. beadott kérvényéhez csatolt 1902 szept. 12-én kelt jegyzőkönyv szerint az akkor kirendelt helyi képviselő nem az igazgatóság részéről, hanem az igazgatóság ajánlatára a felügyelő bizottság részéről rendeltetett ki, a kir. tábla az elsőbiróság végzését az 1881 : LIX. tcz. 58. §. 3-ik bekezdése értelmében feloldja és az elsőbiróságot utasitja, hogy hivja fel a folyamodót megfelelő határidő kitüzésével annak alkalmas módon (például német birodalmi birósági joggyakorlat, jogirodalom, jogvélemények utján) leendő kimutatására, hogy német jog szerint és tekintettel a folyamodó alapszabályára és különösen annak 15. és 16. §-aira, az 1906 deczember hó 11-iki igazgatósági ülésen a budapesti fiók helyi képviseletének G. I. tól való megvonása és B. D.-re való ruházása hatályos-e, illetve ez az intézkedés az igazgatóság vagy a felügyelőbizottság hatáskörébe tartozik-e? (1309/907. sz. a. 1907 május 22.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Franczia birói tévedések.** Szomoruan érdekes összejövetele volt a napokban Párisban négy elitélt egyénnek és védőiknek. Mind a négy kényszermunkára itélt egyén már kitöltötte szabadságvesztésbüntetésének egy részét, a midőn szabadságukat kegyelem utján visszanyerték. A négy elitélt neve: Chalès, Hawis, Gauthier és Gonzales; valamennyien ártatlanságukat hangoztatják. Jean Chalès, állitólag társai gyülöletének és irigységének áldozata. Egy nőnek a meggyilkolásával volt vádolva s az esküdtbiróság életfogytiglani fegyházra itélte, noha semmi bizonyiték sem forgott fönn ellene; egyedüli szerencsétlensége az volt, hogy szenvedélyes vadász létére a gyilkosság idején is vadászni volt s ruháján vérfoltokat találtak. A fegyházban igen jó magaviseletet tanusitott s tiz év mulva szabadon bocsátották. — Hawist szintén gyilkosság miatt itélték el huszonöt évi fegyházra. Évek mulva történt, hogy Noumeában egy fegyencz a saját büncselekményeinek elbeszélésével mulattatta a társait s többek közt elmondta azt is, hogy a Hawis terhére rótt gyilkosságot ő követte el. Minthogy ezen vallomását biróság előtt is megismételte, Hawist szabadon bocsátották, *de perujitási kérelmével elutasitották!* — Gauthiert szintén, gyilkosság miatt itélték tiz évi fegyházra; Gonzalest pedig azzal vádolták, hogy a gazdáját megölte. Egyetlen terhelő tanuja egy félvilági nő volt s noha egy másik tanu teljesen ellenkező vallomást tett, Gonzalest életfogytiglani fegyházra itélték. Ártatlansága csak tizenegy év mulva derült ki. Az egész dologban az a legszomorubb, hogy a franczia birósági vonakodnak rehabilitálni a négy elitéltet, akik most a «Société Humanitaire Francaise» segitségével mindent elkövetnek perük revideáltatására. *Dr. Th. L.*

— **Az angol peres eljárásban** az ugynevezett «*in forma pauperis*» perlést egy VII. Henrik-korabeli régi törvény s illetve az ezt felfrissitő és nagyrészt módositó 1883-ik évi *Statute Law Revision Act* szabályozza. A vonatkozó angol törvénykezési gyakorlat szerint az oly egyénnek, aki szegény jogon, azaz *in forma pauperis* akar perelni: ki kell mutatnia, hogy sem megfelelő kereseti forrása, sem pedig hitele nincs (l. a Lovekin—Edwards-pert, 1. Phill. 179.) és erre vonatkozó tényállitásainak és bizonyitékainak mindenekfölött *őszinteknek* kell lenniök (Walker-Walker per, 1837. 1. Curt. 561. és a Daintree-Haines per, 1848. 12. Jur. 594.). A Parkinson-Hambury perben (1853. 4. De G. M. et G. 508.) az in forma pauperis eljáró felperes részére a mi jogunk szerint ugynevezett «pártfogó ügyvéd» rendeltetett ki, később azonban egy felebbviteli tárgyaláson a felperes saját személyében jelent meg felebbezésének indokolására. A biróság akként döntött erre az esetre vonatkozólag, hogy az a szegény-jogon perlekedő fél, kinek részére ügyvédet rendeltek ki, a per folyamán személyesen egyáltalán nem járhat el s nem védekezhetik.

A Carson-Piclersgill perben (52. L. T. Rep. 950); a felperes részére meg volt adva az *in forma pauperis*-perlés joga. A perben az esküdtszék a felperes javára döntött. Erre a felperes jogi képviselője beterjesztette dijjegyzékét s kérte munkadijainak és költségeinek megállapitását alperes ellenében és pedig abban az arányban, amilyenben azok felmerülhettek volna akkor, ha felperes nem in forma pauperis perelt volna. Alperes természetesen tiltakozott a költségmegállapitás ilyetén módja ellen. A *Queen's Bench Division* aztán kimondotta, hogy az in forma pauperis-perlés esetén a szegény-jogon perlekedő fél ügyvédje csakis készkiadásainak megtéritését van jogositva követelni az ellenféltől. Ugyanily értelemben döntött az angol biróság a Dooly-Great Northern Railway Company perben is. *Zs. B.*

Gazdasági érdekképviselet irodájában jegyzői állás betöltendő. Megfelelő jogi és közgazdasági előképzettséggel rendelkezők tanulmányaikat, eddigi tevékenységüket és nyelvismereteiket igazoló folyamodványaikat küldjék a kiadóhivatal utján «A. L. 3600.» jelzéssel.

12282

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 27. szám. Budapest, 1907 julius 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

PŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birósági szervezet reformja. *Judex.* — Binding és a kriminologia. *Vámbéry Rusztem* egyet. m.-tanártól. — A saját ténybe ütköző kifogás és birói gyakorlatunk. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A birósági szervezet reformja.

A polgári perrendtartásnak az igazságügyminiszter részéről az év végére kilátásba helyezett reformja mindenesetre szükségessé teszi a birósági szervezet átalakitását is. Mint sok más jogintézményünk, birósági szervezetünk is évtizedek óta ideiglenes.

A végleges rendezés most már a végleges perrend megalkotásával tovább nem halasztható, de nem halasztható tovább azért sem, mert azok a feltétlenül jogos kivánságok, amelyek a birói fizetésrendezés kérdésében mind erősebben kifejezésre jutnak, helyesen és gyökeresen csak a végleges szervezéssel kapcsolatban elégithetők ki.

Az alábbiakban a birósági szervezet alapelveire óhajtunk röviden kiterjeszkedni, szólva először a biróképzésről, másodszor az első folyamodásu biróságok szervezetéről, harmadszor a felsőbiróságok és a felsőbirói állások szervezetéről.

A biróképzés tekintetében Plósz Sándor igazságügyminiszter ezelőtt pár évvel törvénytervezetet dolgozott ki, mely a jogtudori foknak mint qualificationalis kelléknek elejtésével az ügyvédi és birói minősitést egységesitette, mindkét igazságügyi müködésre egységes előkészitő szolgálatot és egységes gyakorlati vizsgálatot létesitett. Habár ez a tervezet az ujabban kilátásba helyezett igazságügyi reformok közt nem szerepel, mégis azt hiszszük, hogy más alapon nem lenne czélszerü a biróképzést berendezni. Nem szorul sok indokolásra, hogy a birónak nem szabad alacsonyabb képesitéssel birnia, mint az ügyvédnek és hogy a birói müködésnek csak előnyére válik az, ha a birói pályára készülő jogász ügyvédnél is szerzett gyakorlati jártasságot. Senkit sem szabadna addig a gyakorlati müködés terére a birósághoz bocsátani, mig az elméleti képzettségét teljesen meg nem szerezte. Az a joggyakornok, aki a hivatali munka terhe mellett egyetemi vizsgájára kénytelen készülni, sem az egyik, sem a másik munkáját nem végezheti el tökéletesen, mindkét téren csak félmunkát végez. Ezért csak akkor lenne joggyakornokká kinevezhető, ha már az elméleti képesitettsége megvan.

Minthogy az előkészitő szolgálat helyes berendezése szükségessé teszi, hogy mindenki, aki birói pályára akar lépni, legalább egy éven át az ügyvédi gyakorlattal is megismerkedjék és mindenki, aki ügyvéd akar lenni, legalább egy éven át a biróságnál is szerezzen jártasságot, a biróságnál szolgálatot teljesitő gyakornokok száma ennek következtében nagyon megszaporodik. Minthogy az állam mindazokat, akiknek az ügyvédi qualificatio megszerzése czéljából van birói gyakorlatra szüksége, nem dijazhatja, számolni kell azzal, hogy a biróságnál müködő joggyakornokok egy éve át dij nélkül kénytelenek szolgálni. Azt a kedvező helyzetet, hogy az egységes előképzés következtében a biróságnak nagy választék áll rendelkezésére, arra is fel kell használni, hogy a gyakorlatot folytatók közül a legalkalmasabb anyagot válaszszák ki és hogy az alkalmatlan anyagot a birói pályáról már idejekorán eltávolitsák. Ezért a hivatalfőnöknek kötelessége lenne a birósághoz belépőt éber figyelemmel kisérni és ha arról győződik meg, hogy akár képességének, akár szorgalmának hiánya miatt, vagy jellembeli fogyatkozás miatt a birói pályára nem alkalmas, őt a köteles egy évi szolgálat leteltével más pálya keresésére felhivni. Az előkészitő szolgálat idejét, mind az ügyvédjelöltet, mind a birósági joggyakornokot illetőleg a mostani három évről öt évre kellene felemelni. A birósági szolgálat minden ágában való gyakorlat szerzésére a mostani három év nem elégséges; gyakran tapasztaljuk a birói vizsgákon, hogy a vizsgára lépő aljegyzőknek vagy joggyakornokoknak mily kevés a gyakorlati jártasságuk. Az előkészitő szolgálatnak öt évre felemelése az azt teljesitőkre nem sérelmes, mert alig van ma is olyan albiró, aki birói állását három évi előkészitő szolgálat után nyerte volna el.

Az előkészitő szolgálatot teljesitőknek joggyakornokok- és aljegyzőkként való megkülönböztetése teljesen czéltalan és felesleges, ezt a megkülönböztetést tehát el kellene törölni és az előkészitő szolgálatot teljesitőket valamely egységes, pl. birójelölt elnevezéssel jelölni. Javadalmazásukat, minthogy egyetemi képzettségük van és jelentékeny munkát végeznek, a XI. fizetési osztálynak megfelelő összegekben lehetne megállapitani és azokat, akik kiváló tehetségükkel és a rendes kötelességteljesitést meghaladó fáradhatatlan szorgalmukkal rendkivüli érdemeket szereztek, három év mulva a X. fizetési osztálynak megfelelő javadalmazásba kellene előléptetni.

Az öt évi előkészitő szolgálat elteltével bocsáttatnék a birójelölt az egységes birói és ügyvédi vizsgára, melyet magas szinvonalra kell emelni és szigoruan kezelni. Ennek a vizsgának letételével hivatalból lépne a birójelölt a IX. fizetési osztályba és birói segéd czimet nyerhetne. Arról, hogy a birójelölt önálló munkakört töltsön be és esetleg a biró munkáján könnyitsen, szintén lehetne gondoskodni. A kiváló képességet és ernyedetlen szorgalmat azzal lehetne jutalmazni, ha kimondatnék, hogy azt a birói segédet, aki a gyakorlati vizsgát kitünő sikerrel tette le, a vizsga letételétől számitott egy éven belől biróvá ki kell nevezni. Hogy azonban a fent emlitett előlépés és ez a birói kinevezés ne függjön tisztán a vizsgálóbizottságtól, oly intézkedést lehetne tenni, hogy az előlépés, illetve birói kinevezés a megszabott határidőben a fegyelmi biróság határozata alapján meghatározott időre elhalaszthtató.

Az első folyamodásu biróságnál az idejét mult és czéltalan albirói elnevezést el kellene törölni. A birói állás tekintélyének, a birói munka terhességének, a birák jó anyagi helyzetéhez füződő nagy érdekeknek és az e részben felmerült jogos kivánságoknak véleményünk szerint a fizetésnek csak

oly rendezése felel meg, amely a birói fizetéseket a mostani VIII. fizetési osztálynak megfelelő összegekkel kezdi. Az összes első folyamodásu birákat egyenlő arányban a VIII. és a VII. fizetési osztályba kellene sorozni. És pedig aképpen, hogy mindegyik fizetési osztályban három fokozat legyen és a biró mindegyik fokozatban három évet töltsön. Az előlépés az egyik fokozatból a másikba és a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba automatice, kinevezés nélkül történjék és csak a fegyelmi bíróság határozata alapján legyen mellőzhető, vagy elhalasztható. Ezzel az automatikus előlépéssel természetesen a felügyelet szigoritása is együtt jár.

Minthogy a járásbiróságnál való müködés általában nehezebb, mint a törvényszéki tanácsban való müködés, azt is ki kellene mondani, hogy a biró a törvényszékhez neveztessék ki, szolgálatát csak ott kezdhesse meg és csak hosszabb pl. öt évi szolgálat után kerülhessen a járásbirósághoz. Esetleg olyan rendelkezést is lehetne tenni, hogy járásbiróságnál csak a VII. fizetési osztályba tartozó biró legyen alkalmazható és hogy a kiválóbb birák szivesen törekedjenek járásbirói müködésre, talán akként is lehetne rendelkezni, hogy a kiválóbb törvényszéki biró a köteles 9 évi időtartam eltelte előtt is kinevezhető legyen a VII. fizetési osztályba, de csak járásbirósághoz.

Emellett a rendszer mellett, feltéve, hogy a birói pályára lépő vizsgáit rendes időben leteszi és szolgálatát 21—22 éves korában kezdi, 26—28 éves korában biró lehet a VIII. fizetési osztálynak megfelelő illetményekkel, 35—37 éves korában pedig feltétlenül bejut a VII. fizetési osztályba.

A magasabb birói állásokba jutás egyetlen qualificationalis kelléke a kiválóság legyen, ugy hogy senki se számithasson arra, hogy közepes tehetség és közepes szorgalom mellett, pusztán a hosszu szolgálat alapján táblai biró, majd curiai biró legyen. Mind a táblához, mind pedig — és még inkább — a Curiához csak kitünő birákat legyen szabad kinevezni, tekintet nélkül a rangsorra és a hosszabb szolgálati időre. Csak annyit kellene mégis megkivánni, hogy a táblai biró legalább öt évig törvényszéki, vagy járásbiró vagy ügyvéd, a curiai biró pedig legalább öt évig táblai biró, vagy evvel hasonló rangu igazságügyi tisztviselő, vagy legalább 10 évig ügyvéd legyen. Ily módon 32—35 éves kitünő birákat lehetne a királyi táblához és 38—40 éves kitünő birákat a királyi Curiához kinevezni, akik kinevezésükben nemcsak addigi munkásságuk jutalmát, hanem jövőbeli kiváló munkásságra való ösztönző biztatást is látnának. A közszolgálatnak csak előnyére válhatnék az, ha a magas birói állásokat is már java férfi korukban nyerhetnék el a kitünő birák és nem akkor, amikor minden tiszteletre méltó tulajdonságuk mellett már koruknál fogva sem várható tőlük oly eredményes munkásság, mint attól, aki munkaerejének teljében van. Az elsőfolyamodásu birósághál továbbra is lehetne a VI. fizetési osztálynak megfelelő javadalmazásu birákat alkalmazni, azonban csak olyan munkakörben, amely különösebb képzettséget és alkalmatosságot kiván, ugy hogy ezekre az állásokra csak tanácselnököt, vagy járásbiróság vezetőjét, esetleg még vizsgálóbirót lehetne kinevezni.

Ezekben vázoltuk nagy vonásokban a jövő birósági szervezetét. Csak előnyére válnék az ügynek, ha minél több vélemény jutna nyilvánosságra, hogy a meginduló kodifikacionalis munka minél szélesebb körü anyagot használhasson fel.

Addig is azonban, mig ez a szervezés megtörténhetik, mulhatatlanul szükséges a birói fizetéseknek sürgős és méltányos rendezése akképpen, hogy már az 1908. évi költségvetésben megnyerje a birói kar azt a rendezést, amely ezt a legfontosabb állami müködést teljesitő testületet megilleti.

Judex.

Binding és a kriminologia.

Abban az elkeseredett csatában, mely a német Btk. erős vára körül Liszt és a konzervativismus képviselői: Birkmeyer, Wach, Kahl, Bar stb. között folyik, Binding ugyszólván passiv szerepet játszott. Duzzogó Achillesként vonult vissza a dogmatika sátorába és ha mesteri Grundriss-ének egy-egy jegyzetében le is sujtott a feltételes elitélésre vagy Liszt beszámithatósági tanára, ugy az odavetett szavak inkább az ellenfél megvetéséről, mintsem komoly harczi készségéről tettek tanuságot. A tudománynak nincs oka e félreállást sajnálnia, mert ennek köszönheti a jelenkori német büntetőjogi irodalom legnagyobb remekét: a három kötetes Lehrbuch-ot, melyben szerzője tanuságot tett arról, hogy az egyes delictumok tényálladékainak értelmezéséhez a társadalom életének ép annyira mély ismeretével fogott, mint amennyire nélkülözi a gyakorlati szempontokat a büntett általános fogalmának és a büntetés tanának elemzésében. Most a Grundriss hetedik kiadásának előszavában — az előszó önálló tanulmánynak is beillik — Binding lelép arról az elszigetelő zsámolyról, melyet a normaéletben önmagának állitott fel, belevegyül a küzdelembe s határozott állást foglal a «sajnálatos divatáramlatokkal» szemben, melyek korántsem törtek meg a «históriai hatalmak rocher de bronze»-án, miként a nagy lipcsei jogász vezérfonalának előző kiadásaiban (pl. 6. kiad. «Vorbemerkung») megjósolhatni vélte.

Hogy Binding még tulzásaiban és tévedéseiben is érdekes, azt sohasem lehetett tagadni s hogy biráló szavának nyomatéka van, azt felesleges bizonyitani. Teljesen jogosult mindenekelőtt Bindingnek buzgalma, melylyel a kriminalætiologiára alapitott megelőzés: a büntett elleni küzdelem beteges hajtásait nyesegeti és a büntettre irányuló általános hajlam leküzdését élesen szembeállitja az egyén által elkövetett büntett repressiójával. Bár olcsó és Bindinghez alig méltó guny, ha Ferri sostitutivi penali-ját, mely a papirpénz eltörlésében találja hamisitásának ellenszerét, a vámok és adók megszüntetésétől várja a jövedéki kihágások megszüntetését stb., az által viszi ad absurdum, hogy az ember «megszüntetése» általában véget vetne minden büntettnek, ugy e méltánytalan szatira mégis az igazság magvát rejti magában. Nem elég ugyan, ha a büntetőjogász, mint Binding ajánlja, «teljes rokonszenvvel kiséri a társadalmi politika törekvéseit», de másrészt praeventiv buzgalmában nem mehet annyira, hogy a szociálpolitikát büntetőjogi célokból kisajátitsa. Viszont bizonyos azonban, hogy a tervszerü társadalmi törvényhozás nem nélkülözheti a kriminalisták activ közremüködését, mert ha pl. az alkoholismus kérdését tekintjük, a kriminologia szava érdekeltségének mértékéhez képest legalább is olyan sulyu, mint a fiziologiáé vagy a közgazdaságtané. Az agyoncsépelt hasonlattal élve a büntetőjogásztól éppugy megkivánhatjuk, hogy tudományos és gyakorlati müködésének körében ügyet vessen a praeventióra, mint a hogy az orvosnak a prophylaxis nem kevésbbé előkelő hivatása a gyógyitásnál.

Ha a kriminologia most emlitett alapfeltételének czáfolatául Binding csak paradoxonokkal operál, ugy egy másik eredményének megdöntésében a sophismától sem retten vissza. Közhelylyé vált a büntetőjog u. n. ujabb irányainak az a követelménye, hogy a specialpraeventio érdekében nem a büntettet, hanem a büntettest kell büntetni, ne a cselekmény által okozott kár nagyságához, hanem a cselekvő egyén veszélyességéhez arányuljon a büntett jogkövetkezménye. Hogy ez vajmi felszines igazság, ezt a szakember előtt felesleges fejtegetni. De mit mond ezzel szemben Binding? «A büntetés felfedezése óta *elvből soha senki mást nem büntettek mint a büntettest.* És ezt nevezték el uj látóhatárnak! Uj csak annak a bizonyitása volna, hogyan lehetne végrevalahára a büntettet büntetni anélkül, hogy egyszersmind a

derék, minden nemes lélek szánalmára oly méltó büntettest is sujtsuk! Erre a nagy müvészetre az uj halhatatlanok közül még senki sem tanitott!»

Ime a hangnem, melyben Binding a kriminologiát, melyet egyébként előtte csak Ferri és Aschaffenburg képviselnek, letárgyalja. Elkeseredésében még jogtörténeti tudása is cserbenhagyja. Azt mondja Binding, hogy sohasem büntettek mást, mint a büntettest. Nos ez még, ha szószerint értjük is, a büntetőjog legrégibb korára aligha áll. Hosszu fejlődés eredménye, hogy a — Steinmetz szavával élve — «ungerichtete Rache» azon egyén felé fordult kire a cselekmény *mechanikus* causalitása visszavezethető volt, de még sokkal hosszabb fejlődésé, hogy a büntetés a «büntettest» sujtotta vagyis azt az egyént, akit *bünössége* miatt tettek cselekményeért felelőssé. Sulyosabb beszámitás alá esik azonban a sophisma, mely Binding fentebbi merész mondásában rejlik. Szó sincs róla: a kriminologia is elismeri, hogy mindig a büntettes volt az, akit a büntetés *sujtott*, sőt éppen ennek tudatában tette jogosan kifogás tárgyává, hogy a ma uralkodó büntetőjog a cselekmény objectiv sulya által vélt shylocki szabatossággal irányitott büntetés kiszabásában figyelmen kivül hagyja az *embert* a cselekményben resultáló akarati tény egyik componensét s nem vet ügyet az *emberre*, akinek egyénisége a kiszabott büntetés sulyát passzive befolyásolja. Nihil probat, qui nimium probat. Binding párthivei: Birkmeyer és Kahl, kik mindannyiszor a bünösség mélyitését sürgetik, aligha fogják örömüket találni Binding állitásában, hogy a bünösség fogalmában, amint az ma érvényesül, már bőven elég kriminologia rejlik.

A legfájdalmasabb pont, amelyen Bindinget a kriminologia érinti t. i. a *felelősség* kérdése, voltakép nincs is logikai kapcsolatban a kriminologiával. Hogy a kriminologia az embert szükségkép a *mechanikai* causalitás puszta láncszemének tekinti, azt maga Binding czáfolja meg azzal a satirikusnak *vélt* megjegyzésével, hogy az u. n. természettudományi felfogás szerint «ismeretlen erő (!) az inditó ok billiárdgolyóját a jellem pereme felé löki s előáll az eredmény: hol a gyilkosság, hol a megfertőzés alakjában, hol egy C-moll symphonia, a Faust, a német birodalom vagy egy elmekórtani munka formájában.» A tapasztalati lélektan nem pedig a kriminologia tétele, hogy a cselekvést mozgató akarat tényleg ily módon jön létre s azt a Kr. u. 1907-ik évben talán mégsem kell már bizonyitani, hogy a másként cselekedhetés lehetősége, a választási szabadság a büntetőjogi felelősségnek ép oly kevéssé feltétele, mint az erkölcsi megitélésnek. Csak a kifejezésben és nem a lényegben tér el egyébként Binding Liszttől, midőn azt mondja, hogy a cselekvőképesség elismerésében nyilvánuló egységes jogászi felfogást «a determinista és indeterminista alaphangulat különbözőségének nem *lenne* szabad veszélyeztetnie», aminthogy szerintünk nem is veszélyezteti.

Teljesen egyetérthetünk Bindinggel abban az éles birálatban, melyet a «*biztonsági*» büntetéssel szemben alkalmaz. Mig a büntetőjog egyáltalán élő része a jognak, addig a biztonsági rendszabályokat külön kell választani a büntetéstől, nem ugyan azért, mert a büntetés — mint Binding hirdeti — «magasabbrendü és nemesebb», mint a policiális intézkedés, hanem mert az egyéni szabadság biztositékait, melyek a jogszolgáltatáshoz füződnek, a közigazgatás nagyrészt még nélkülözi. Hogy a büntetés a *tett*, a nevelő vagy ártalmatlanná tevő rendszabály a tettes valamely *tulajdonsága* ellen irányul, az oly mélyreható külömbség, melyet sohasem volna szabad szem elől téveszteni. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a specialpraeventio a büntetésnek csak mellékes és esetleges eleme, főczélja pedig — mint Binding hirdeti — a törvény megrendült tekintélyének helyreállitása, hanem csak azt, hogy a hatalmak szétválasztását az állam a kriminalitás elleni védekezésében sem mellőzheti. Hogy a biztonsági rendszabályok teljes elvetése mire vezet, azt éppen Binding kétségbeesett javaslatainak példájából láthatjuk, melyek a halálbüntetés kiterjesztésében, a visszaesők életfogytig tartó börtönbüntetésében kulminálnak. Ez talán mégis tulnagy ár azért, hogy Binding kedvencz szavával élve «jogi nihilistáknak» ne bélyegeztessünk. Másrészt eléggé meg nem szivlelhető Binding vetoja, melyet a büntettesnek az elmebeteggel való divatos összevegyitése ellen hangoztat. Éppen a kriminologiának sajnálatos nem ismeréséről tesz tanuságot a védői székből oly gyakran elhangzó inditvány a vádlott elmeállapotának megfigyelésére. Olyan képtelenséget, hogy a büntettes általában elmebeteg vagy legalább is ugyanazon elbánás alá essék mint az elmebeteg, semmiféle kriminologus nem állitott s ha Binding ez ellen komolyan tiltakozik, ez csak azt bizonyitja, hogy nem lát tul Liszt hires müncheni előadásán.

Végül egy nagy meglepetéssel szolgál Binding. Azt mondja ugyanis, hogy amióta a büntetőszolgáltatás van, mindig kellett kriminologiával foglalkoznia. «Amenynyire a büntettes és cselekményeinek megértése végett szükségét éreztük annak, amit ujabban sociologiának neveznek, önállóan fejtettük ki a mi saját sociológiánkat, ami talán megmagyarázza, hogy én (t. i. Binding) a modern sociologiából a büntettes világ és tevékenységének megértéséhez semmit sem tanultam, amit már régóta ne tudtam volna.» E subjectiv vallomás legjobban felfedi a vitatott álláspont gyengéjét, hogy t. i. a büntetőjog mily kevéssé «érezte szükségét» a kriminologiának. Bizonyos, hogy a büntett és a büntettes tanulmányozásának rudimentumaival már Lombroso és Quetelet előtt is találkozunk, de épp oly bizonyos, hogy a büntetőjog sajátképeni functionariusai e kriminologiával épp oly kevéssé törődtek, mint a büntető kodexek szerkesztői. Arról meg éppen mit sem tudunk, hogy ez állitólag évezredek óta üzött «intuitiv kriminologia» eredményei valahol megrögzitettek volna. Aki a büntetőbirónak több-kevesebb élet és emberismeretétől függő futólagos megfigyeléseit kriminologiának tartja, az vagy nem ismeri vagy nem akarja elismerni a büntett oknyomozó kutatásainak nagy jelentőségét. Bindingre bizonyára az utóbbi talál.

Bindingnek a kriminologiáról szóló 19 oldalas értekezését többek közt az jellemzi, hogy nem kevesebb mint 67 felkiáltójelet találunk benne. De az egész birálat magában is egy nagy felkiáltójel minden tudományos törekvés ellen, mely nem a büntetőjog történeti hagyományából fakad. Hisz a jelen jogállapotát Binding a történeti traditio irányában kivánja «mélyiteni és továbbfejleszteni.»

Azt hiszem nem tévedek, ha a Binding felszólalásában megnyilatkozó «furor teutonicus» okát nemcsak abban látom, hogy a német tudomány a kriminologia terén édes-keveset teremtett. Egy Garofalo, Ferri, Colajanni, Ferriani, Sighele vagy egy Tarde, Lacassagne, Debierre, Corre, D'Allemagne, Grasserie, Perrier, Aymard stb. munkásságával Aschaffenburgnak, vagy Baernek compilatioit szembeállitani csak Lisztnek hazafias velleitása volt képes. Mégsem ez, hanem a kriminologia bizonyos praepotentiája és taktikai gyengéje a heves tiltakozás főoka, ha ugyan eltekintünk Bindingnek a nemzetközi büntetőjogi egyesület elleni személyes ellenszenvétől. Nálunk is szokásossá vált a kriminologiát a büntetőjog ujabb irányának tekinteni, mely az «ôte toi, que je m'y mette» követelésével lép fel, ami a vérbeli jogásznak méltán szemet szur. Különösen a kriminálanthropologusok nem elégedtek meg az óvatos inductioval, hanem a félig érett anyagból siettek a gyakorlati következményeket levonni. Már pedig a helyesen értelmezett kriminologia nem örököse, hanem segitőtársa a büntetőjognak. Ha a tárgy: a büntett és a büntetés közös is a két tudományban, a vizsgálódás kiindulópontja és módszere annál inkább külömböző. Attól a társadalomtudomány, melynek a kriminologia egyik erős

*

hajtása, még eléggé távol áll, hogy a büntetőjogot a maga egészében elnyelje s igy arra a heves védekezésre sem volt szükség, melyet Binding az egyébként jogászilag a tökéletesség legmagasabb fokára emelt Grundrissében kifejt.

Vámbéry Rusztem.

A saját ténybe ütköző kifogás és birói gyakorlatunk.

A saját tény ellenére emelt kifogással legtöbbnyire az érvénytelen jogügyletek körében találkozunk. Azonban a saját tény kérdése csupán az érvénytelenség eseteinek egy részében bir érdekkel, még pedig csakis azon esetekben, amelyekben a jogügylet alapjául szolgáló akarat-nyilvánitás mindkét fél részén teljesen szabad és beszámitható volt. Nem tartoznak tehát ide azok az esetek, amelyekben az érvénytelenség okát tévedés, megtévesztés, kényszer, vagy a cselekvőképesség hiánya képezte, mert a kifogást tevő saját tényéről nem lehet szó akkor, amikor az ügyletben nem a valóságos, hanem bárminő jogi fogyatkozásban szenvedő akarata jutott kifejezésre. Nem tartoznak ide a szinlelt ügyletek sem, mert ezeknél mindkét fél egyetértett abban, hogy az ügyletben tett szinlelt kijelentés valódi akaratukat nem tartalmazza; az a fél tehát, aki a teljesitést követelő fél ellenében azzal védekezik, hogy az ügylet közöttük létre nem jött: saját tényébe nem ütközik.

Ellenben ide tartoznak az alaki okból érvénytelen ügyletek, a tiltott ügyletek, a turpis causa esetei, s végül a játék- és fogadási ügyletek, mert mindezen esetekben maga az akarat semmiféle defectusban nem szenvedett. A kérdés, melylyel foglalkozni kivánok, az, hogy az érvénytelen ügyleteknek ezen utóbbi körében a kifogást tevő saját tényének van-e valami hatása az ügylet különbeni érvénytelenségére, nevezetesen, hogy a kifogást tevő saját ténye képezheti-e akadályát a kifogás sikerességének, s hogy végül birói gyakorlatunk ezen szempontokat mennyiben méltatja figyelemre. Az összefüggés kedvéért ide kell vonnom azokat az eseteket is, amidőn az érvénytelenités iránti ily természetü igény nem kifogás, hanem kereset alakjában lép fel; másrészt nem terjeszkedem ki ezuttal a játék- és fogadási ügyletekre, amennyiben azokkal e szempontból — bár más kérdés keretében — már egy korábbi alkalommal foglalkoztam.*

A kérdés maga oly természetü, hogy már annak puszta felvetése is igazolásra szorul. Itt ugyanis arról van szó, hogy előfordulhatnak-e esetek, amidőn a törvény akaratából rendszerint érvénytelen ügyletek erőt nyernek csupán azért, nehogy az egyik szerződő fél saját szabadon kinyilvánitott ügyleti akarata ellen támadhasson, saját szabad akaratkijelentésétől minden jogi hatást megvonhasson. Erre pedig joggal mondhatják némelyek, hogy amikor a törvény bizonyos ügyleteket semmiseknek declarál, szükségképen számolnia kellett már azzal, hogy ily módon oly fegyvert ád az egyik fél kezébe, amelylyel saját, bármennyire szabadon nyilvánitott akaratát semmivé teheti; ha tehát a törvény igy rendelkezik, ugy ezen rendelkezésében már arra nézve is nyilatkozott, hogy ilyen esetekben a kifogást tevő saját ténye előtte merőben közömbös. Vagyis közelebbről: amikor a jogszabályok igy rendelkeznek:

«Ha a törvény bizonyos esetekben meghatározott alakot ir elő, a nem ebben az alakban kötött szerződés semmis» (Tervezet 945. §.); továbbá, hogy a törvényes tilalomba ütköző szerződés (Tervezet 955. §.), az erkölcstelen tartalmu vagy a közrendbe ütköző szerződés (Tervezet 956. §.) semmis, akkor a törvény a saját tény elleni kifogásnak éppen ezen rendelkezéseivel adott létjogosultságot. S igy a törvény önmagát czáfolná meg, ha a kifogástétel jogát a saját tény czimén a legcsekélyebb mértékben is korlátozná.

* L. a Jogt. Közl. 1906. évi 9. és 10. számait.

Mindezzel szemben azonban nem lehet tagadni azt sem, hogy akkor, amikor a törvény az ilyenfajta kifogások elé semmi akadályt sem szab, bizonyos foku rosszhiszemű pártolást követ el. Egyszerüen azért, mert módot nyujt arra, hogy valaki bizonyos körü szerződéseket risico nélkül megszeghessen, hogy magát lekötelezhesse, anélkül, hogy teljesiteni tartoznék, annak daczára, hogy akaratát korlátozó körülményekről szó sem lehet. A kifogás tehát jogszerü ugyan, de a jó erkölcsökbe, a szerződési hüségbe ütközik. Ekként a törvény ugyanakkor, amikor például egy erkölcstelen causától megvonja a jogsegélyt, jogsegélyt nyujt egy másik, szerintem nem kevésbbé erkölcstelen magatartásnak. Már most, amikor hajszál jogkérdéseket akárhányszor csak azon egyetlenegy szempont szerint tudunk eldönteni, hogy a felek melyike tanusitott rosszhiszemü magatartást, vajjon meg kell-e nyugodnunk abban, hogy az esetek ezen körében a kifogás rosszhiszemüsége teljesen irrelevans maradjon?

Hogy a jog ezen szempont elől egészen nem zárkózott el, az kitünik egyéb rendelkezéseiből. Ugyanis egészen más a helyzet, mihelyt nem kifogással, hanem a már megtörtént teljesités visszakövetelésével állunk szemben. A semmisség logikai következménye végre itt is csak az volna, hogy miután kötelezettség egyáltalában nem létesült, az arra történt teljesités, mint jogalap nélküli, tartozatlan szolgáltatás visszakövetelhető. Ez a következmény azonban itt már csupán akkor áll be, ha a visszakövetelési igény a visszakövetelő saját tényébe nem ütközik. Mihelyt ő saját ténye ellenére követel («tudta, hogy nem tartozik»; Tervezet 1766. §.), mihelyt őt pl. turpis causa esetén «hasonló hiba» terheli (Tervezet 1769. §.) a törvény ezt azonnal ellenébe forditja és a szolgáltatás visszakövetelését elzárja.

Ami már most a birói gyakorlat általános irányát illeti a saját ténynyel szemben, a gyakorlat álláspontja is elsősorban attól függ, hogy a saját ténybe ütköző igény kifogás, vagy pedig visszakövetelés alakjában jelentkezik-e. Utóbbi esetben a visszakövetelő terhére saját tényének következményeit szigoruan levonja. Ellenben ott, ahol a fél a teljesitési igénynyel szemben érvénytelenségi kifogás alakjában támad saját ténye ellen, ott már a saját tény szempontja csak elvétve, mint lappangó indok érvényesül. Azért az ilyen befolyás jelentőségét sem szabad kicsinylenünk. Igaz, ahol a törvényben szorosan körülirt formakellékekről, kifejezett törvényes tilalmakról van szó, ilyen lappangó érvényesülésre nem igen nyilik alkalom. Azonban pl. a turpis causa eseteiben, ahol a bíróság a semmisség kimondása tekintetében szabadabban mozoghat, inkább előfordul, hogy egyik-másik itélet — nyilván az alperes saját tényének hatása alatt — tartózkodik a turpis causa megállapitásától, illetve a semmisség kimondásától, bárha arra volna is több-kevesebb alap. És már előre jelezhetem, hogy nézetem szerint a turpis causáju ügyletek köre az, amelyben a saját tény — mint erkölcsi momentum — jóval nagyobb szerepre volna hivatva, mint amilyent eddigi birói gyakorlatunknak *néha-néha* a háttérben müködő indokai juttattak néki.

Ezek után külön óhajtok foglalkozni az alaki érvénytelenség eseteivel, azután a tiltott ügyletekkel s végül a turpis causáju ügyletekkel és külön fogom megvizsgálni, hogy a saját tény szempontjának mindegyik körben minő szerep juthat. A birói gyakorlat ismertetése körül legtöbb figyelmet forditottam az utolsó években megjelent határozatokra.

I.

«Ha a törvény bizonyos esetekben meghatározott alakot ir elő, a nem ebben az alakban kötött szerződés semmis.» Szó sem férhet ahhoz, hogy a Tervezet ezen intézkedése ujat nem tartalmaz, hanem csupán a létező jogszabályt foglalja törvény alakjába. Ezen jogszabálylyal szemben pedig szó sem lehet arról, hogy az alaki érvénytelenséget vitató félnek rossz-

hiszemüsége bármi részben is érintené az ügylet érvénytelenségét. Bizonyos az is, hogy ez a terrenum a saját tény szempontjának érvényesitésére a legkevésbbé alkalmas. Mert amikor a jog bizonyos ügyletek érvényességét alaki feltételekhez köti, akkor ugy hiszem, minden egyéb szempontot ennek az egynek alárendelt; tehát alárendelte a saját tény erkölcsi szempontját is. Az idevágó ujabb határozatok közül felemlitem a kir. Curia 1635/905. sz. itéletét (Grill Dtár II. évf. 243. o.), amely érvénytelennek nyilvánitott egy malomberendezés szállitására irányuló szerződést, mert az nélkülözte a községi előljáróság hitelesitését, holott ezt a megrendelések gyüjtéséről szóló 1900 : XXV. tcz. végrehajtási rendelete a konkrét esetre, tekintve, hogy a megrendelő kisbirtokos volt, kötelezőleg előirja. Közömbösnek találta a bíróság azt a körülményt, hogy alperesek közül ketten egy későbbi, már a felperes czég telepén kelt, tehát a formakellék alá nem eső okiratban, beleegyeztek abba, hogy felperes teljesitse a szerződést, melyet jogelődje a fentiek szerint alperesekkel kötött, valamint közömbösnek találta azt is, hogy alperesek a vételárnak az ő ingatlanaikra leendő bekebelezésére maguk is segédkezet nyujtottak.

Kétségtelen, hogy az ily természetü esetekben a bíróság keze teljesen kötve van. Már ott, ahol például oly belső ügyleti kellékekről van szó, melyek irott jogszabályon *kívfejezetten* nem alapulnak, egészen más a helyzet és itt már sokkal hajlékonyabb felfogásokkal állunk szemben. Jellemző példát nyujt erre az a birói gyakorlat, amely a törvénytelen gyermek anyja és természetes apja között a gyermektartási dij tekintetében kötött egyezség érvényessége kérdésében kifejlődött. Számos korábbi határozat azt tartalmazza, hogy az ily tárgyu egyezség, a gyermek jogait érintvén, a gyámhatóság jóváhagyása nélkül *érvénytelen* a gyámi törvény 113. §-ának 11. pontja értelmében. Az anya tehát az általa kötött bárminő ily tárgyu megegyezés daczára a gyermektartási dijat továbbra is követelheti. (Curia I. G. 118/97, I. G. 89/98, 2370/87, 7089/900.). Ezzel a gyakorlattal a kir. Curia teljesen szakitott. Kezdetben ugyan még közvetitő indokolással, azon az alapon, hogy a tartásdij a gyermek törzsvagyonának nem tekinthető és igy az arról való intézkedés a gyámi törvény 113. §. 11. pontja alá nem esik, sőt azon az alapon is, hogy az egyezség a concrét esetben nem sérti a gyermek érdekeit (Curia 1922/97., I. G. 296/96.). — Más határozatok azonban már egészen világosan azzal utasitják el a tartásdiját perlő anyát, hogy «*az A. alatti egyezséget alperessel felperes maga kötötte, ezen saját tényét felperes megtámadni és ebből folyólag az emlitett okiratnak kötelező erejét kétségbe vonni nem jogosult.* (Curia I. G. 627/99; ugyanigy Curia I. G. 540/900.).

A Curia legujabb határozatai már az érvénytelenség kifejezését sem használják, hanem ennyire szoritkoznak:

«Kétségtelen ugyan, hogy az anyának lemondó nyilatkozata *a törvénytelen gyermeknek . . . igényét nem érintheti; azonban ezt az igényt a lemondó anya saját személyében nem érvényesitheti.* (I. G, 486/905.)

Végül a Curia I. G. 543/905. számu itélete expressis verbis azt mondja ki, hogy a *törvénytelen gyermek tartási dijának követelhetése az anya igényét képezvén, arról joghatályosan lemondhat, s ily lemondás esetén a maga személyében ezt az igényt nem érvényesitheti* (ami természetesen nem érinti a gyámhatóság megtámadási jogát).

Az egyezség abszolut érvénytelenségétől annak abszolut érvényességéig (már értve csupán a szerződő felek közti jogviszonyt) mindenesetre érdekes a fejlődés menete. Hogy annak során időnként miféle indokok szerepelnek az itéletekben: meglehetősen közömbösnek tartom. Hogy törzsvagyon-e a tartásdij, vagy nem, hogy az anya igénye-e vagy a gyermeké, hogy mennyiben biztositja a gyermek érdekeit: mindezen váltakozó és ideiglenes szempontok merőben eltörpülnek azon egyetlen dominálo motivum hatása alatt, hogy saját tényét felperes megtámadni nem jogosult. Egyedül ezt tekinthetem az összes indokok igazi indokának.

Visszatérve az alaki érvénytelenség eseteire, nem hagyhatom emlités nélkül, hogy a saját tény szempontja Zsögödnél mily meglepő erővel érvényesül (Fejezetek I.). Azon esetekről van itt szó, amidőn a házasfelek közt kötött adásvételi, vagy ajándékozási szerződések a közjegyzői formát nélkülözik és igy az 1886 : VII. tcz. 22. §-ának *b)* és *c)* pontjai alapján érvénytelenek volnának. Az egyik eset a következő:

A férj különélő feleségének «komoly irással» (de nem közjegyzői okiratban) uj esztendőre ajándékba kötelez egy bundát, s azt meg is adja. Az ügylet érvénytelen s igy a bunda visszajárna. Zsögöd a következő konstrukcióval üti el az érvénytelenséget. A férj «igen jól tudta», hogy a kötelezés semmis. Tehát nem azért adta, mert kötelezte, hanem mert most is akarta adni. Nem teljesitett, hanem készen ajándékozott (s igy az ügylet megáll a 22. §. *c)* pontja alapján). Csak akkor térne el e megoldástól, ha a férj jogi tévedésből teljesitett volna. (Opt. 1431.)

A konkrét esetben tehát Zsögöd szerint, ugy látszik, nem volna elég a visszakövetelő férjnek azt bizonyitania, hogy az ügylet alakilag érvénytelen, hanem még azt is, hogy tévedésből teljesitett. Holott ez a bizonyitási tehertöbblet az 1886 : VII. tcz. 22. §-ából nézetem szerint nem következik. De feltétlenül helyes azt a férjre háritani, ha tekintetbe vesszük, hogy ő itt kétszeresen is áll saját tényével szemben. Első saját ténye ugyanis a kötelező irás, a második pedig az önkéntes teljesités.

Még eklatánsabb a következő példa (u. ott 40. oldal): «A férj és feleség ingatlant vesznek közösen. Azaz, hogy a férj veszi, *ő is fizeti a vételárat*, az asszony csak formailag szerepel mint vevőtárs». «*A törvényt szorosan alkalmazva* — mondja Zsögöd — alig lehetne az elől kitérni, hogy ez, jelesül az *ingatlan felének a nő nevére juttatása érvénytelen*» (Közj. okirat hiján). És mégis Zsögöd szerint «a férjet feljogositani arra, hogy felkavarhassa a kérdést, kinek a pénzéből került ki az ingatlan ellenértéke, *amidőn saját tényén alapszanak a történtek* — kész halála volna éppen azon czélnak, mely a Közj. novella 22. §-ának intézkedéseit vezérelte». «*Mindegy hogyan ütjük el az eredményt.*» Akár a legis ratióra hivatkozva, akár ismét fikczió alapján — de a juttatás érvénytelenségéről Zsögöd szerint szó sem lehet. S majd utóbb maga elismeri, hogy az adott esetben «*kitérünk a törvény merev alkalmazása elől, nehogy a férj a saját véghez vitt akarata ellen feltámadhasson.*» Alaki kellékekről lévén szó, kissé furcsának tünhetik fel a törvény «merev» alkalmazásáról beszélni. S ugyhiszem, az a jogszabály, mely bizonyos ügylet alaki kellékeit irja elő, a legkevésbbé tartozik a hajlékony jogszabályok közé. Annál merészebbnek és annál igazságosabbnak találom Zsögöd megoldását, amely a materiális igazság kedvéért kész egyes esetekben feláldozni az alaki kellékek szigorát s ezen czél szolgálatában nem riad vissza olyan Marionette-szerü indokolástól sem, mint amilyent a jelen esetre a *sok közül* felajánl; «*például*», hogy a fenti ügylet nem ingatlan ajándék, hanem pénznek kész ajándékozása (mihez közj. okirat nem kell) «*stb.*» S amennyit szenved is esetleg Zsögöd ezen felfogása mellett a birói indokolások prestige-je, annyit nyer véle az anyagi igazság. Már pedig végső eredményben mégis csak erről van szó.

A tiltott ügyletek körében a saját tény szempontjának nagyjában ugyanaz a sorsa, mint az alaki érvénytelenség eseteiben. Ha a törvény bizonyos ügyleteket tilalom alá helyez, nem mehetünk odáig, hogy az ügyletet érvényesnek ismerjük el azért, mert a tilalomra hivatkozó, rosszhiszemü alperes saját ténye ellen támad. A tilalmak a közrend érdekén alapulnak s ezzel szemben a saját ténynek tulnyomóan er-

kölcsi szempontja háttérbe szorul. Ez járhat visszás eredményekkel, de a tilalmak rendészeti jellege más megoldást nem enged. És végül itt a rosszhiszemü szerződő fél ellenében védelmet nyujt a terhére beálló kártéritési kötelezettség (Tervezet 955. §.).

A gyéren előforduló idevágó esetek közül felemlitem a következőt:

Gyógyszerészek kötbér terhe alatt abban állapodtak meg, hogy a város közönségét évnegyedenként, váltakozó sorrendben fogják kiszolgálni. A gyógyszerészek egyike, feljelentés fenyegetése folytán eltért a megállapodástól. A kir. Curia az ellene támasztott kötbérkövetelést elutasitotta, mert a megállapodás a közegészségügyi törvény 93. §-a értelmében tilos ügylet volt (Döntvénytár IV. f. I. k. 148. o.). A kifogást tevő saját tényéről annál kevésbé lehetett szó a jelen esetben, mert mindenesetre bizonyos foku kényszer hatása alatt szegte meg a megállapodást.

Egy másik esetben felperes dohánytőzsde bérleti szerződésből támasztott igényeket a bérbeadó alperes ellen. A kir. Curia kimondta, hogy alperes a személyére nyert dohányelárusitási engedély gyakorlását az erre vonatkozó szabályok tilalma miatt bérbe nem adhatta, felperes azt bérbe nem vehette s igy a szerződés birói jogsegélyben nem részesülhet. (1901. I. G. 222.) A saját tény kérdését érdeklő momentum a tényállásban nem merült fel. *Dr. Liebmann Ernő.*

(Bef. köv.)

Különfélék.

— **Hoffmann Pál** budapesti nyug. egyetemi tanár meghalt. Hoffmann előbb 1864-ig a kassai, 1866-tól 1868-ig a pozsonyi jogakadémia, 1868-tól 1893-ig a budapesti egyetem ny. r. tanára volt. Önállóan megjelent müvei: A római magánjog rendszere mai érvényében, Pandekták 1868—1873; Justinianus császár institucziónak négy könyve; forditotta 1864. A jog lényege 1864. Akadémiai székfoglaló; A közönséges és magyar részszerü egyházjog alapvonalai 1865. A római jog külszerü történelme és a római perjog 1868—1872. Institucziók, 1875. Az igazságügyminiszter megbizásából ő készitette a 70-es évek elején a magánjogi törvénykönyv tervezetének általános részét. Foglalkozott a speczifikáczió problemáival és tanulmányt irt a birtoki jogtan kétségei czimen. Rendes tagja volt a magyar tudományos Akadémiának, élénk részt vett a magyar Jogászgyüléseken, elnöke volt a negyedik Jogászgyülésnek. 1871-ben szerkesztette a *Jogt. Közl.* mellékleteként megjelenő Jog- és Államtudományi folyóiratot.

Hoffmann szorgalmas munkása volt a római jog tudományos müvelésének és nagymértékben keltette fel a jogtanuló ifjuság érdeklődését a jog problemái iránt.

— **A birói fizetésrendezés** az érdekelt köröket érthető izgalomban tartja. Hiszen a birói és ügyészi szervezet némely rendelkezéseinek módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása kapcsán az igazságügyminiszter még a mult év őszén kiemelte, hogy a néptanitók és vasutasok fizetésének rendezése után a birák fizetése is rendeztetni fog. Sőt az akkori igazságügyminiszter ugyanezen alkalommal azt is megmondotta, hogy az elsőfolyamodásu birák fizetésének végleges megjavitására 1908. évtől kezdődőleg évenként 3.400,000 K fog a költségvetésbe beállittatni. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ezen tárcza tárgyalása alkalmával pedig azt a kijelentést tette, hogy «három kategóriája van a fizetésjavitást igénylőknek, akik különös figyelembe jönnek: a néptanitók, a vasutasok és a birák».

Most, hogy a néptanitók és vasutasok fizetése immár megoldottnak tekinthető, a birák izgalommal lesik, hogy az ő, amazokénál éppen nem méltánytalanabb igényeik sürgős méltánylásban fognak-e a kormányzat és törvényhozás részéről részesülni, hogy beváltatnak-e azok a pozitiv, minden kétely és félremagyarázást kizáró igéretek, amelyeknek hatása alatt a birói kar nagyarányu mozgalma megszüntettetett.

Ugy vagyunk meggyőződve, hogy a kormány a mult évben megigért 3.400,000 K évi költségvetési többletet már az 1908. évi költségvetésbe fel fogja venni és ezen 3.400,000 K-nak megfelelő felhasználásáról az őszi ülésszak elején benyujtandó törvényjavaslatban fog törvényhozási intézkedéseket javaslatba hozni.

— **A fővárosi rendőrségnél 1906. évben** eljárás alá került büncselekményekből volt: büntett 8619, vétség 13,093. Mig 1905-ben az összes büncselekményeknél csak 13,549 esetben volt a nyomozásnak teljes vagy részbeni eredménye, addig a mult évben ez a szám 14,399-re emelkedett. Százalékokban kifejezve sikeres volt a nyomozás az 1905. évben 63%, 1906. évben 66%.

A kinyomozott terheltek közt volt az elmult évben férfi 14,172 (78·5 %), nő 3914 (21·5 %), nőtlen vagy hajadon 1958 (80·2%), nős vagy férjes 432 (17·5%), özvegy 57 (2·3%.)

Magasabb müveltségü 131, önálló iparos 62, földmives 6, munkás 1147, cseléd 348, napszámos 753. A magasabb müveltségüek mindössze 5·3%-kal vannak képviselve. A munkás-, cseléd- és napszámos-osztály ellenben a letartóztatottaknak 51%-át teszi ki. 16 éven felüli volt 17,450 (97·7%), 16 éven aluli 412 (2·3%).

A letartóztatottak közt 16 éves 111 (4·5%), 16 éven aluli 99 (3%), 16—24 év között 1088 (44·4%), 25 éven felüli 1169 (48·1%).

A kinyomozott 21,712 terhelt közül letartóztatott a rendőrség 2447-et, tehát a kinyomozott terheltek 13·5%-át.

A letartóztatott terheltek közül 1107 volt rovott multu, azaz az összes letartóztatottaknak 45·2%-a. A rovott multu letartóztatottak között volt 24 éven aluli 556, 24 éven felüli 551. Itt a főkapitányi jelentés a következő megszivlelendő megjegyzéseket teszi: «A büntetésnek javitó hatása sokszor eltéveszti czélját, sőt a mi mai büntetőjogi és börtönügyi viszonyaink között épp az első büntetés az első lépcsője a további bünözésnek. A büntetésnek egyáltalán a mi társadalmunk felfogásának tükrében több jut a megtorlás tendencziájából, mint amennyi az az igazságszolgáltatás czéljával azonos lehet. Az egyszer lebüntetett — kivált, ha az ugynevezett jobb körökhöz tartozik — visszavonhatlanul küzd diffamált voltának következményeivel. A köz megtorolta a rajta elkövetett sérelmet, de a társadalom nem bocsát meg ... jő tehát elmaradhatatlanul a visszaesés. **A visszaesők nagy száma igy válik a feltételes elitélés mellett közvetlenül szóló dokumentummá.**»

Ime a rendőrség is elismeri a feltételes elitélés szükségességét és nagy visszatartó erejét! Ugyan mit szólnak ehhez azok, akik ez intézmény behozatala esetén a repressio gyengülésétől, és ezzel kapcsolatban a kriminalitás veszedelmes szaporodásától tartanak?!

— **Ügyvédi képviselet a vasutasok fegyelmi bíróságai előtt.** A vasuti pragmatikáról szóló egy szakaszos törvényjavaslat utasitja a kereskedelmi minisztert, hogy a rendeletileg kibocsájtandó szolgálati pragmatikában legyen benn az az intézkedés, hogy a vasutasok a fegyelmi bíróságok előtt ügyvédi képviseletet vehessenek igénybe. A törvényjavaslat kizárta ezen ügyekben az ügyvédi képviseletet. Erre a sérelemre először lapunk mutatott rá. A budapesti ügyvédi kamara magáévá tette az ügyet és az intézkedés ellen felirt az igazságügyminiszterhez. Elégtétellel konstatáljuk a jogászi álláspont győzelmét.

— **Jogirodalom.** Dr. Huszár Elemér «Egyházjogi dolgozatok» czim alatt összegyüjtötte az egyházjog körébe vágó dolgozatait. A munka 644 oldalra terjed s 16 dolgozatot tartalmaz. Bővebb ismertetésére még visszatérünk.

— **Gyermekek a rendőrség előtt.** A mult évben 412 16 esztendőn aluli gyermek ellen folyt bünvádi eljárás. A főkapitány évi jelentése ehhez az adathoz a következő meg-

jegyzést füzi: Alig van példa arra, hogy ezekből tisztességes s munkás emberek váljanak. A bün suggestiv ereje visszahuzza őket abba az erkölcsi posványba, melynek levegőjén nőttek fel, s melynek rosszra csábitó baczillusai már rég fertőzték meg a lelküket. Szinte kilátástalan törekvésnek látszik ezeknek javulására való igyekezet, de elvégre nem lehetetlen, s a rendőrség buzgón igyekszik utat egyengetni a jobb eshetőségnek. A gyermekvédelemre alakult egyesületekkel összeköttetésbe lép és módot keres azok utján, hogy a büntetőtörvénykönyv paragrafusai ellen vétő apró bünösök megjavulását és megtérülését elősegitse.

Sokkal nagyobb azonban azon elhagyatott és züllésnek induló gyermekeknek a száma, akiket a fogház és toloncház kénytelen magába fogadni. Az utczáról felszedett csavargó, vagy kolduláson ért gyermekek teszik a toloncház töltelékének gyermekrészét.

Az elmult évben 433 16 éven aluli gyermek került a fogházba és toloncházba, 35-tel több, mint az 1905-ik évben. Tehát emelkedés konstatálható, mely egyre tart, daczára annak, hogy a fogház és toloncház ügyosztálya minden egyes esetben, mikor a züllés okát a szülők részéről tapasztalt gondosságmulasztásban, vagy a kellő felügyelet hiányban látta, megkereste az illetékes kerületi kapitányságokat, hogy a szülők ellen az 1879 : XL. tcz. 64. §-a alapján járjanak el.

A fogházba internált gyermekek közül igy átadtak szülőiknek 118-at. Tolonczutra került 96. Kötött utlevelet kapott 22. Gondot fordit a rendőrség arra is, hogy az elhagyott gyermekeket az előljáróságok, továbbá a munkaközvetitő utján lehetőleg tanonczokként helyeztethesse el. Az eredmény azonban nem tulbiztató. Az iparos mesterember megbocsátható elfogultsággal nem veszi szivesen a toloncházból a maga tanonczát. Igy mindössze hármat sikerült elhelyezni a mult évben.

Ahol szükségesnek mutatkozott — a gyermek megrögzöttsége miatt — és lehetséges volt, ott javitó intézetben helyezte el a rendőrség a keze alá került züllő gyermekeket. A mult évben 22-től sikerült elhelyezni.

A teljesen árva züllő gyermekeket végül, a lehetőség szerint, a I/V. c. 903. B. M. körrendelet értelmében az állami gyermekmenhelyekbe helyezték el.

Mint kétségtelenül érdekes statisztikát, ideiktatjuk azt a kimutatást, mely a mult évben elzárt, züllésnek induló gyermekek «előéletét» tünteti fel. Első izben elzárva volt 126, másodizben 115, harmadizben 67, negyedizben 54, ötödizben 34, hatodizben 20, hetedizben 11, nyolczadizben 6.

— **Szövetkezeti alapszabályban megszabott kötbér.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék:* Felperest keresetével elutasitja.

Indokok: Az alapszab. 8. §-a értelmében a szövetkezeti tagok az 50 K üzletrészt 1 K-s heti részletekben kötelesek befizetni s a hátralékban maradt befizetés után hetenkint és üzletrészenkint 1 fillér késedelmi dij fizetendő. Az alapszabálynak ez a rendelkezése nem értelmezhető olyképpen, amint felperes vitatja, hogy t. i. minden üzletrész után minden hétre, amelyen a befizetés elmulasztatott, 1 fillér késedelmi dij fizetendő, hanem eme §. helyes értelme az, hogy minden a jegyzett üzletrészre befizetni elmulasztott K után a késedelem minden hetére 1 fillér késedelmi dij jár. Felperes három üzletrészszel lépett a szövetkezeti tagok sorába 1902 junius 9-én, mely időtől 1903 márczius 18-ig eltelt 40 hétre befizetést nem teljesitett. Az első hétre a három üzletrésznek megfelelő 3 K befizetést véve alapul, 3 fillér késedelmi dij jár, a második hétre 6, a harmadik hétre 9, a negyedik hétre 12 fillér késedelmi dij esik. A késedelmi dij tehát számtani haladványt képez, amelynél az első tag 3, a tagok közti különbözet szintén 3, a tagok száma — a fenti 40 hetet számitva — 40. Az első tagot a-nak, a tagok közti különbözetet d-nek, a tagok számát n-nek, az utolsó tagot Z-nek nevezve, az utolsó tag nagysága, vagyis a $Z = a + (n-i)\,d$; tehát $Z = 3 + (40-1)\,3 = 120$. A 40-ik hétre tehát 120 fillér késedelmi dij jár. A 40 hétre összesen fizetendő késedzlmi dijat a fenti számtani haladvány tagjainak összege adja, ezt pedig s-nek nevezve, ezt a következő képlet adja: $s = \left(\frac{a+Z}{2}\right)\cdot n$, vagyis $s = \frac{(3+100)\,40}{2} = 2460$. A 40 hétre fizetendő tehát késedelmi dij összesen 2460 fill. = 24 K 60 fill. 40 hét után 1903 márczius 18-án befizetett felperes három üzletrészre 18 K 40 fillért. E fizetéskor hátralékban volt a három üzletrészre $3 \times 40 = 120$ K-val, maradt tehát a fizetés után $120-18{\cdot}40 = 101$ K 60 fillér lejárt és befizetetlen üzletrész hátralék stb. stb. Az alapszabály szerint járt tehát alperesnek összesen 100 K 12 fillér késedelmi dij; ezzel szemben felperes fizetett 80 K 10 fillér késedelmi dijat, vagyis kevesebbet, mint amennyit tőle szedni alperes a fentiek szerint jogosult lett volna: ennélfogva felperes 84 K 96 fillér tartozatlan fizetés visszatéritésére irányuló keresetével elutasitandó volt. (1905 augusztus 21. 43,607/905.)

A budapesti kir. tábla: Az elsőbiróság itéletét helybenhagyja indokaiból és azért, mert a felek közt szerződést képező alapszab. 8. §-ában kitett késedelmi illeték, mely mint büntetésül szolgáló pénzösszeg a kötbér fogalma alá esik, arra az esetre köttetett ki, ha a szövetkezeti tag fizetési kötelezettségét pontosan nem teljesiti és mert felperes eme kötelezettségének meg nem felelvén, az alperes szövetkezet az alapszab. szerint jogositva volt felperestől mindannyiszor, ahányszor a befizetést elmulasztotta, azaz: hetenkint minden egyes elmaradt korona után a kikötött birságot követelni. (1906 január 11. 3015/905.)

A kir. Curia: A másodbiróság itéletét felhozott és felhivott indokaiból helybenhagyja. (1907 május 24. 439/906. IV. p. t.)

— **Rabsegélyző egyletek kongresszusa** f. é. szeptember hó 6-án és 7-én fog Pécsett megtartatni.

A kongresszus ügye iránt mindenfelől nagyon érdeklődnek. Legutóbb a debreczeni egylet választotta meg kiküldöttjeit: Csiky Lajos akadémiai tanár egyleti titkár, Galánffy János dr. kir. ügyész és Magass György dr., városi tiszti főügyész személyében.

Ennek kapcsán közöljük a budapesti előkészitő bizottság elnökének, Rickl Gyula min. tanácsosnak körleveléből a következőket:

«Az Országos Rabsegélyző Kongresszus Pécsi Előkészitő Bizottsága, a társegyesületektől nyert megbizásához képest folyó évi április hó 14-én tartott ülésében a kongresszus helyéül Pécset, időpontjául a folyó év szeptember havának 6. és 7. napját tüzte ki.

Előadóul az első kérdésnél a bizottság Angyal Pál dr. jogakadémiai tanár urat, a másodiknál Nagy Dezső dr. orsz. képviselő urat, a budapesti ügyvédi kör gyermekvédő bizottságának elnökét, a harmadiknál Finkey Ferencz dr. jogakadémiai tanár urat óhajtja felkérni.

Ezek az előadások s az azokhoz füződő vita kitöltené a kongresszus délelőttjeit, a délutáni órákban a külföldi patronage szervezetek ismertetése volna kivánatos. Erre az ismertetésre Finkey Ferencz dr., Angyal Pál dr., Bernolák Nándor dr. és Csiky Lajos dr. urakat óhajtja felkérni a bizottság, akik a szervezeteket — Csiky dr. kivételével — a helyszinén tanulmányozták.

A kongresszussal kapcsolatosan a tagok Pécs városát s az ott rendezett országos kiállitást is megtekinthetnék. Erre a czélra legalkalmasabb szeptember hó 8-ik napja volna.

E tervezetet s a kongresszusra kitüzött kérdéseket azzal a kérelemmel van szerencsém megküldeni, hogy a folyó év junius hó 5-ik napjáig velem közölni méltóztassék a tervezethez való hozzájárulását, a résztvevők nevét, azt, hogy ki mily kérdés megvitatásában kiván részt venni, valamint észrevételeit az esetben, ha a kitüzött kérdések, vagy programmtervezet módositását, vagy kiegészitését látná szükségesnek».

A beérkező vélemények s észrevételek alapján, a pécsi előkészitő bizottsággal egyetértőleg fogjuk megállapitani és még a jövő hó folyamán a választmánynyal közölni a kongresszus végleges napirendjét.

Az Országos Rabsegélyző Kongresszus napirendjére kitüzött kérdések a következők:

I. Mily alapon kellene hazánkban szervezni a rabsegélyző egyesületek központi és esetleg kerületi szervezetét?

E szervezésnek végleges keresztülviteléig kivánatos volna-e több, a patronage ügye iránt érdeklődő hazai szakférfiu részvételével ideiglenes központi szervezetet alakitani?

II. Hazai viszonyaink figyelembe vételével miként kellene a Gyermekvédő-Liga, az Ügyvédi Kör Gyermekvédő Bizottsága és a Gyermekvédő Egyesületek közremüködése mellett oly szervezetet létesiteni, amely a büntető biróságok elé kerülő, vagy javitó-intézetekből, illetőleg a fogházakból szabaduló fiatalkoruak érdekében a patronage tennivalóit legsikeresebben végezze?

III. Mily módon lehetne a rabsegélyző egyesületek tagjainak érdeklődését felkelteni avégből, hogy a müködő tagok a rövid időn belül szabaduló elitéltekkel már a letartoztató intézetekben érintkezzenek?

A Pécsi Előkészitő Bizottság junius 2-án tartott ülésében a fenti tervezethez hozzájárult s ezt a budapesti bizottságnak

bejelentette, azzal, hogy szeptember 6. és 7-én délután Angyal Pál jogtanár felolvasást fog még tartani: «A letartóztatottak családtagjainak támogatása, kapcsolatban a vonatkozó külföldi intézmények ismertetésével»; Buday Dezső dr. egyet. m. tanár árvaszéki ülnök: «A rabsegélyezés és a modern kriminologia» czimen és amennyiben az idő engedi, Varga Nagy István pécsi kir. táblai biró, a pécsi rabsegélyző egylet elnöke: «Mik voltak eddig rabsegélyügyünk fejlődésének akadályai és miként lehetne ezen akadályokat elháritani?» czimen. A budapesti bizottság junius 9-én tartott ülésében véglegesen megállapitotta a kongresszusi előadások és felolvasások programmját s a legközelebbi napokban fogja azt az egyletekkel közölni.

– **Rabsegélyző egyletek müködése 1906-ban.** Most jelentek meg a szekszárd-tolnamegyei, a Jász-Nagykun-Szolnokmegyei és a Dunántuli rabsegélyző egyletek jelentései.

A jelentésben a legérdekesebbek a számok, melyek a segélyezés összegéről szólnak. A szekszárd-tolnamegyei egylet rabok és hozzátartozóinak pénzbeli segélyezésére 594 K 50 fill.-t forditott. A segélyezésben 44 szabadult egyén és öt család részesült. A Jász-Nagykun-Szolnokmegyei egylet a segélyezés terén a következőkép müködött. Segélyben részesült öt rabnak szükölködő családja 135 K-val és 358 szabadult 1600 K-val. A Dunántuli egylet 112 esetben nyujtott pénzbeli segélyt részben kiszabadult raboknak, részben rabok szükölködő családjainak összesen 3214 K 40 fill. értékben.

Ha most kiszámitjuk az egyes alkalommal nyujtott pénzbeli segély átlagos összegét, akkor látjuk, hogy legkisebb számmal a Jász-Nagykun-Szolnokmegyei egylet szerepel, hol az átlagos segély öt K-t tesz ki körülbelül esetenként, a szekszárdi átlag 12 K-t adott esetenként, legtöbbet a Dunántuli egylet átlag 30 K-t. Ha a rabsegélyezés czélját és rendeltetését tartjuk szem előtt, akkor kétségtelennek találjuk, hogy pl. 5 K-nyi segélynek alig van nagy jelentősége. Aránylag szép eredményt mutat a Dunántuli egylet a 30 K-s átlaggal.

Kétségtelennek látszik tehát, hogy a mindenképen szükséges társadalmi agitáczió mellett az állami segélyezést kellene intensivebbé tenni. A Szekszárdi egylet eddig 800 K, a Jász-Nagykun-Szolnokmegyei 3000 K, a Dunántuli 6000 K állami segélyben részesült. De ezenfelül a rabsegélyző egyleteknek végre abba kellene hagyni azt a régtől követett módszert, hogy mindig a tőkegyüjtést tartják szem előtt. A Jász-Nagykun-Szolnokmegyei egylet ugyan ez évben nem szaporitotta tőkéjét, ellenben a Szekszárdi egylet vagyona körülbelül 400 K-val, a Dunántuli egyleté körülbelül 2500 K-val gyarapodott. A rabsegélyezésnél az egyedül követendő irányelv csak a segélyezésnek teljes mértékben való megvalósitása lehet.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A német kriminálstatisztika** legujabb kötete az 1904. évi állapotokat tárgyalja. Közöljük belőle a következő érdekes adatokat:

Az elitélések száma 1882—1904-ig folyton emelkedőben volt és 1904-ben érte el tetőpontját. Minden 100,000 polgári lakossághoz tartozó, büntetőjogilag beszámitható korban levő egyénre esett 1901-ben 1223, 1902-ben 1240, 1903-ban 1203, 1904-ben 1214 elitélés.

A büncselekmények között testi sértés 25·4%, lopás 19·1%, becsületsértés 11·8%, csalás, sikkasztás, orgazdaság, bünpártolás és okirathamisitás összesen 12·1%, magánlaksértés, vagyonrongálás, hatóság elleni erőszak, kényszerités és veszélyes fenyegetés összesen 14·7%, a szemérem elleni büncselekmények 2·6%, a véderő kötelezettség megsértése 2·3%, az ipari rendtartás 147. §-ába ütköző büncselekmények 2·8%. Az összes többi büncselekményre tehát egészben 9·2% esik.

Gondos vizsgálatot tettek a visszaesés terén. Itt kettős módszert követtek: Az egyik módszer szerint kiindulnak egy meghatározott évben elitéltek számából és vizsgálják, hogy hány esetben esnek vissza ezek az egyének a következő években (ez az előretekintő statisztikai módszer). A másik módszer szerint kiindulnak az egy meghatározott évben előfordult visszaesések számából és ezt kapcsolatba hozzák azon elitélések számával, melyekből visszaesés származhatott. A visszaesési statisztika legfontosabb eredményei ezek: 1894 elitélt közül a következő évtizedben ujból elitéltek 37·8%-ot. Az egyes években történt visszaesések száma annál nagyobb volt, mennél közelebb esett a kiindulási évhez: az első évben kitett 9·5%-ot, a tizedik évben 1·1%-ot. A másik szabály, mit a statisztikából le lehet vonni, az, hogy a visszaesés annál gyakoribban és gyorsabban állott be, minél jobban volt a tettes előélete kriminálisan terhelve. A visszaesés 26·6%-a lopásra és sikkasztásra esik, 24·7%-a testi sértésre, 10·5%-a a közrend elleni büncselekményekre.

Fiatalkorut összesen 50028-at itéltek el. Ebből 9497-et, tehát körülbelül 20%-ot testi sértésért (7637-et sulyos testi sértésért), 26,282-őt lopásért és sikkasztásért, tehát ezekre a büncselekményekre az elitélések körülbelül ¾ része esett. Szemérem elleni büncselekményekért 1430 fiatalkoru itéltetett el. A discernement hiánya miatti felmentések száma jelentékenyen növekedett: számuk kitett 1902-ben 1814-et, 1903-ban 2082-őt, 1904-ben 2156-ot. Az elitélések nagy része (25,911) fogházbüntetést állapit meg, majdnem kivétel nélkül egy éven alulit. Pénzbüntetésre 9622 esetben itéltek. Dorgálás 14,467 esetben mondatott ki; ennek a büntetési nemnek alkalmazása állandóan emelkedőben van.

— **Önhibán kivüli baleset-e a házasságon kivüli terhesség?** Ezen kérdést döntötte el a müncheni törvényszék. Egy irodai tisztviselőnő pörölte főnökét, mert ez április havi fizetését, 90 márkát visszatartotta, e hónapot a nő gyermekágyban töltvén. A pörölt czég a kereset elutasitását kérte, mivel a házasságon kivül eső terhesség, illetőleg gyermekágy nem tekinthető oly balesetnek, a minő a törvény értelmében a szolgálatadó fizetési kötelességét a betegség folytán mulasztott időre megállapithatná. A panaszos ügyvédje azt vetette ez ellen, hogy a panaszos négy és fél év óta van a czégnél alkalmazva, lebetegedése napján délelőtt még az irodában dolgozott, özvegy, de el van jegyezve. A bíróság marasztalta a szolgálatadót, mivel a házasságon kivüli nemi érintkezés sem a törvény szerint, sem a mai felfogás szerint nem vétek, ugy ennek következménye sem tekinthető annak.

— **Olaszországban** élénk reakczió támadt a kényszertartózkodás (domicilio catto) büntetés ellen. A mozgalom hivei ezen büntetési nemet az emberi méltóság megalázásának tartják. Legjobban jellemzi a mozgalom komolyságát ama tény, hogy Velencében az eltörlés megvalósitására már külön egyesület is alakult «Comitato veneziano per l'abolizione della pena di domicilio cattó» czim alatt. Ez egyesület illetve bizottság népies füzeteket is ad ki.

— **A franczia** törvényhozás büncselekménynek minősiti a vizsgálatokon szokásos visszaéléseket. A vonatkozó — 1901 decz. 23-iki — törvény rendelkezései szerint: minden, a nyilvános és valamely állami diploma, vagy állás elnyerése czéljából tartott vizsgálaton és versenyen elkövetett csalás (fraude), vétséget képez. E büncselekményt az követi el, aki a vizsga vagy verseny előtt azok tárgyát mással megbeszéli, vagy közli, avagy arra nézve mástól segitséget fogad el; továbbá az, aki valamely vizsgára, vagy versenyre hamis okiratokat mutat be, végül az, aki a valódi jelölt helyett a vizsgán, vagy versenyen résztvesz. A tettesek és a részesek büntetése egy hótól három évig terjedhető fogház és 10—10,000 frankig terjedhető pénzbüntetés. *Dr. Th. L.*

— **A Nemzetközi jogi egyesület** ez évi konferenczián az Egyesült-Államok Ugyvédi Kamarájának meghivása folytán augusztus hó 29., 30., és 31-én Portlanban tartja. A konferenczia napirendje a következő: 1. Nemzetközi békebiróságok: előadók Dr. Darby, London, és Schröder Zürich. 2. Nemzetközi jog és nemzetközi kereskedelem: előadó Balfour Browne királyi tanácsos London. 3. Házasságok felbontása: előadók J. Barrat ügyvéd New-York, Cassano herczeg Róma és Smith ügyvéd Philadelphia. 4. Kalózkodás: előadók Lord Kennedy felebbezési birósági biró London és Eliott biró Mineapolis. 5. Semlegesség: előadók Barlay báró Páris és Gaston de Leval ügyvéd Brüssel. 6. Kettős adóztatás: előadó Dr. Wittmann Ernő ügyvéd Budapest. 7. Idegen államok beavatkozási jogáról: előadó E. Baldwin a New Haveni legfelsőbb biróság elnöke. 8. Külföldi bizonyitékok: előadó Dr. Hindenburg Kopenhága. Az egyesület jövő évi conferencziáját Budapesten fogja megtartani.

Fiatal fővárosi ügyvéd, ügyvédi irodában keres alkalmazást délelőttre vagy egész napra. Leveleket «F» jel alatt a kiadóhivatalba kér. 12301

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 28. szám. Budapest, 1907 julius 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az igazságügyi javaslatok. *In.*-től. — A büntető-novella. *F. E.*-től. — A saját ténybe ütköző kifogás és birói gyakorlatunk. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Ki legyen biró? *Dr Hanuy Jenő* törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Az igazságügyi javaslatok.

Négy törvényjavaslatot terjesztett az igazságügyminiszter néhány nappal ezelőtt az országgyülés képviselőháza elé: egy kodifikatórius munkálatot és három novellát.

Nem kicsinyeljük az előbbinek fontosságát, amikor kiemeljük, hogy ezuttal a novellákon nyugszik a törvényalkotási munkálatok tulsulya, mert hiszen közöttük van a büntetőtörvénykönyv novellája is, melyet az egész ország közvéleménye a legsürgősebb törvényhozási feladatnak tart.

Az a harmadfél évtized, mely a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése óta eltelt, gyökeresen átalakitotta azt a szocziálethikai felfogást, mely a hetvenes évek végén Magyarországon uralkodott s amelyet az 1878: V. tcz. csodálatos hüséggel elénk tár.

A törvényalkotás müvészetének nagy mestere volt az, aki korának uralkodó eszméit, erkölcsi és értékitéletét ily tisztán felismerte és ennyi szabatossággal foglalta jogparancsokba. Nem a jogtudóst, nem az európai jogfejlődés, elmélet és gyakorlat nagy ismerőjét kell Csemegiben elsősorban bámulnunk, hanem a társadalmi filozófust, aki kora társadalmának a legintenzivebb védelmet kivánó nagy érdekeit meglátta s viszonylagos értékeiket is nagyban és egészben kifogástalanul megállapitotta.

Mai szemmel nézve, a büntetőtörvénykönyv természetesen egészen más képet mutat.

Nekünk, a ma embereinek, a törvény nem ritkán embertelennek látszik, nem ritkán pedig egyenesen gyülöletes szinben tünik fel. Más oldalon viszont enyhének s ismét más oldalon hiányosnak találjuk. Mi, akik, ha el is ismerjük a tulajdon szentségét, távol állunk már attól a felfogástól, mely a vagyon legkisebb darabját más emberek becsületének, szabadságának, sőt életének árán is megvédelmezendőnek tartja, igen könnyen hajlandók vagyunk ridegnek minősiteni a büntetőtörvénynek a lopásra vonatkozó rendelkezéseit, jóllehet ezek három évtizeddel ezelőtt, amikor Magyarországon a manchesterismus elvei uralkodtak, szoczialismusnak pedig hire-hamva sem volt, a társadalom közfelfogásának talán meg is feleltek. Ugyanez a helyzet azokban a vonatkozásokban, melyekben a törvény enyhének, vagy hiányosnak tünik fel. Legtöbb kérdésben nem a törvény volt rossz, hanem a társadalomerkölcsi felfogás változott; ez az oka annak, hogy a törvény számos irányban nem felel meg többé a mi ethikánknak.

Mihelyt azonban társadalmi ethika és büntetőjog összeütköznek, megszünik a büntető itélkezés igazságossága. A büntetőjog ismeretének feltételezése csak fictio; a törvény nem ismerésével való védekezés kizárása egyike korunk legnagyobb hazugságainak. Az emberek magatartását nem a törvények, hanem a gazdasági viszonyok s az ezekből kiépült ideologiák, nevezetesen az ethikai parancsok igazgatják s a büntetőtörvény akkor igazságos, ha mindenkit abban a mértékben von felelősségre, amely mértékben tette ez utóbbiaknak ellentmond. Mig tehát ez utóbbiakhoz teljesen hozzá nem simul, a törvény igazságtalan lesz. Emellett a gazdasági élet fejlődése a társadalmi érdekek fontosságát is növeli, vagy csökkenti; egyes érdekeket teljesen megszüntet s létrehoz egészen ujakat is. Ezzel párhuzamosan kell a büntetőtörvényben kimondott érdekvédelemnek is erősbülnie, gyengülnie, megszünnie, vagy megszületnie, mert különben ott is büntet, ahol nem kellene s nem büntet ott, ahol kellene, avagy tulszigoruan, vagy tulságos enyhén büntet s igy mindenképpen igazságtalanná válik.

Bármennyire mögötte álljunk is a Nyugatnak, tagadhatatlan, hogy a legutóbbi három évtized alatt társadalmunk aránytalanul nagyot fejlődött. Ma már a legtöbb társadalmi kérdésben más a felfogásunk, mint harmincz évvel ezelőtt. Az akkor létesült büntetőtörvény tehát minket többé ki nem elégithet s elérkezett az ideje büntetőjogunk gyökeres ujjáalakitásának. Nincs is kétségünk, hogy ez csakhamar bekövetkezik. Bármennyire becses legyen is a novella s bármily nagy örömmel üdvözöljük is azt, nem lehet tagadni, hogy egyáltalán nem simul a büntető kodex kereteihez. Nem is volna jó, ha ezekhez a keretekhez simulna, mert ez azt jelentené, hogy nem modern, nem a mi erkölcseinknek megfelelő, hanem mult idők kisértete. Igy azonban, amidőn büntető kodexünk büntetési rendszerét részben felforgatja, csak előhirnöke lehet egy nagyobb arányu büntetőjogi reformtörvényhozásnak.

Addig is, mig ez bekövetkezik, a legnagyobb örömmel fogadjuk az uttörő novellát. Hálánk és köszönetünk illesse a novella illusztris szerkesztőjét, valamint az igazságügyminisztert és a kodifikácziót vezető államtitkárt ezért a nagy jelentőségü munkálatért. Talán egy kissé illetékesek is vagyunk arra, hogy ezt a köszönetet kifejezzük, mert ennek a lapnak hasábjain évek hosszu sora óta küzdöttünk ezért az eredményért és Fayer László ebben a lapban fejtette ki reformeszméit, melyek közül nem egy belejutott a most benyujtott novella szövegébe. A novella benyujtásának az egész országra örvendetes napja egy kevéssé a mi ünnepünk is.

De különös örömmel tölt el bennünket a javaslatok benyujtása egyéb szempontból is. A büntető perrendtartás megalkotása, tehát több mint egy évtized óta, az igazságügyi törvényhozás teljes tespedésben van. Egy-két jelentéktelen törvényczikket leszámitva, a magyar törvényhozás egy évtized óta az igazságügy terén semmit sem alkotott, jóllehet annak minden ágában tömérdek még a tennivaló. Az igazságügyi kormány most előterjesztett javaslatait azonban annak biztos jeléül tekintjük, hogy az élettelennek látszó testben a vérkeringés ismét megindult s elkövetkezett a nagy, szerves alkotások kora.

Ez az, ami lelkesedésünket és reményeinket elsősorban fölkelti.

Meggyőződésünket nagyban erősiti az, hogy a benyujtott négy javaslat a jogéletnek különböző matériáira vonatkozik s igy biztositékot nyujt a tekintetben, hogy a kodifikatórius tevékenység minden irányban folyik.

Avagy talán mégsem minden irányban . . . Mi ugyanis felettébb hálásak vagyunk az igazságügyminiszter urnak azért a javaslatért is, amelyet *nem* nyujtott be. Értjük a sajtótörvényt. Hogy ezt most felemlitjük, a büntető novella az oka. A büntető novella ugyanis megnyugtat bennünket a tekintetben, hogy amig az igazságügy jelenlegi vezetése megmarad, sajtójogunk hátrafelé fejlesztésétől tartanunk nem kell.

Egyelőre aggódó gondossággal kisérjük a novella sorsát, megemlékezve arról, hogy volt már büntető novella tervezetünk, mely eddig a stádiumig, sőt tovább is eljutott, anélkül, hogy törvény lehetett volna belőle. Tudjuk, hogy most is nagyok az ellentétek. A szakértekezleteken tapasztalnunk kellett, hogy a gyakorlat férfiai közül többen többé-kevésbbé ellenezték a feltételes elitélést és a repressio gyengitését általában is. Másrészt a javaslatban meghonositott intézmények hiveinek is van a javaslat ellen egy és más lényeges kifogásuk. Mindamellett reményünk van arra, hogy ez alkalommal sikerülni fog az ellentétek elsimitása, mert a fiatalkoruak kriminalitásának leküzdésére ma már mindenesetre tenni kell valamit és ha más nem, ez a főfontosságu szempont – reméljük — diadalra fogja juttatni a feltételes elitélés intézményét is.

ln.

A büntető-novella.

A büntető novella immár a parlament előtt fekszik.

Nagy multja van e törvényjavaslatnak. Kevés törvényjavaslat beterjesztését előzte meg annyi küzdelem, kevés törvény megalkotásához füztek annyi reményt: akik a benne lefektetett elvekért küzdtek, nemcsak az érvek logikai erejét, hanem az ujitók agitátori hevületét és egész meggyőződésüket vitték a harczba.

A magyar büntetőtörvénykönyv megalkotásával egyidejüleg nyiltak meg uj látóhatárok a külföldön a büntetőjog terén. A mi kodexünk a régi iránynak tökéletes kifejezője. A tényálladékok felépitésében, dogmatikus distinctióiban nem marad külföldi mintaképei mögött, az alapelvek is, melyeken felépül, megalkotása korában a büntető kodifikáczió terén uralkodók voltak: védi az egyéni szabadságot a jogszabályok áthághatatlan hálózatával, védi a biró arbitriumával szemben. A tényálladékok szabatos és kimeritő felsorolásával akarja a törvény elérni, hogy a biró munkájának sulypontja az eset jogi subsumptióján nyugodjék. A kodex szerzőjének dicséretére válik, hogy a magyar törvény a fejlődés ezen fokán túlment és több oly intézkedést tartalmaz, melylyel megjelöli a további fejlődés utját. A magyar törvény strukturája daczára már tágabb teret nyit a biró arbitriumának és igy az eset individuális megitélésének, a külföldi korabeli törvényeknél és ezzel az uj fejlődés irányát jelöli.

A kodex megalkotásával egyidejüleg a külföldön forradalomszerüleg lépett fel egy irányzat, mely gyökerében támadta meg a büntetőjog uralkodó alapelveit. Az initiativa hevében, annak minden tulzásával a kinövések kiirtása helyett az egész rendszer megsemmisitésére tört.

Évtizedeken keresztül tartó szenvedélyes küzdelem kellett ahhoz, hogy az uj irányoknak kijegeczesedett, törvényhozásilag felhasználható eredményei legyenek láthatókká. Ma már az ellentétek lassankint elsimulnak a régi és uj irány között; találkoznak annak megismerésében, hogy a büntetőjog feladata nem merülhet ki az egyéni szabadság egyoldalu védelmében, a törvényhozóé a tényálladékok kimeritő felsorolásában és szabatos elhatárolásában, a biróé az eset jogi elbirálásában.

Egy uj nézőpont tört előre és követelt egyenrangu elismerést: az individualisatió, ez lép a jogi konstrukczió helyébe. Ennek az elvnek corollariuma a birónak szükségkép engedett nagyobb szabadság. Mert az esetek végtelen változatosságát, a tett lelki rugóit, a körülményeket, melyek a tettest bünbe vitték, a törvény a maga abstract általánositásában nem meritheti ki. A tett és a tettes individualitásának vizsgálata magával hozza a biró egyéniségének előtérbe jutását is: ez az, amitől a régi irány hivei mindig féltek. Akik magasabb szempontból tekintették e követelményt, az egyéni szabadságot és a jogegyenlőséget féltették. A gyakorlat emberei pedig konzervativ ragaszkodásból tiltakoztak az ujitás ellen, mert ez átformálná a büntetőbiró gondolkodási irányát.

Magyarországon az uj irányok egészen sajátos fejlődést mutatnak.

A reformtörekvések szélső irányai sohasem találtak nálunk visszhangra. Fayer László volt az első, aki a magyar büntetőtörvénykönyvet az uj irányok nézőpontjából támadni kezdte. Ő sohasem követte a külföldi ujitókat tulzásaikban, melyeket később azok maguk is visszavontak. Abban az időben már, amikor a külföldön az ellentétek között a leghevesebb harczok dultak és azok eredménye még egyáltalán nem alakult ki, Fayer már azt az álláspontot képviselte, amelyet ma az uj irányok leszürődött eredményének tekintenek. Ő nem támadta sohasem a jogi dogmatikát a maga egészében, hanem annak csak kinövései ellen küzdött. Követelte a tettes és tett individualitásának figyelembevételét, követelte a birónak engedett nagyobb szabadságot. De épp annyira érinthetlennek látszott előtte az egyéni szabadság védelme is.

Ennek a két szempontnak kiegyenlitése alkotja fő agitatorikus tevékenységét. A büntető kodexet sem támadta alapjában, hanem ellenkezőleg, oda igyekezett hatni, hogy a gyakorlatban teljes mértékben érvényre jussanak azok a rendelkezések, amelyek a formalisztikus megitélés helyébe a bűncselekmény szabadabb irányu elbirálását lehetővé teszik. A büntetőtörvénykönyv irányának továbbfejlesztését is olyan intézmények meghonositásában kereste, amelyek az egyéni szabadság és az individualizáczió szempontjait egyaránt kielégitik. Ellenfelei őt akkor, mikor a jogi konstrukczió tulhajtásai ellen és a biró egyéniségének előtérbe helyezése mellett küzdött, a tudománytalanság vádjával illették. És a fejlődés megmutatta, hogy ez az álláspont diadalmaskodott mindenütt.

A büntetőnovella legujabb tervezete is ezeket a szempontokat tartja szem előtt. A javaslat szerzőjének elévülhetetlen érdeme, hogy a törvényjavaslat kereteit akként vonta meg, hogy a meghonositandó intézmények uj irányt vannak hivatva inaugurálni a magyar büntetőtörvényhozásban.

A tervezet előkészitő tárgyalása alkalmából a régi ellenvetések hangzottak fel. Ismét féltették az egyéni szabadságot a birónak engedett nagyobb szabadságtól. Nem tekintették azt, hogy azoknál az intézményeknél, melyeket a tervezet tartalmaz, az egyéni szabadság nagy veszélynek nincs kitéve. Az ellenvetések eredmény nélkül hangzottak el.

A javaslat törvénynyé válásának saját kereteit tulhaladó fontossága van. Az uj intézmények maguk számos régen érzett hiányt fognak pótolni. De ezzel a törvény jelentősége nem merült ki. Annak a szabadabb szellemnek, mely a javaslatot áthatja, visszaható ereje is lesz. Hatni fog a gyakorlatra akkor is, mikor a birák a büntetőjog egészét alkalmazzák. Szelleme be fog hatolni a büntetőtörvényhozás egész területére, de megjelöli egyben az irányát annak is, hogy miként kell majd kiépiteni a büntetőjognak egészen uj épületét.

Ezért füz annyi reményt ennek a javaslatnak törvénynyé válásához a magyar jogászközönség. *F. E.*

A saját ténybe ütköző kifogás és birói gyakorlatunk.*

II.

Turpis causa és saját tény.

A turpis causáju ügyletek köre az, amelyben a saját tény szempontja a legélesebben érvényesithető. Amikor ugyanis az ügylet azért érvénytelen, mert a törvény által előirt alakot nélkülözi, vagy mert törvényes tilalomba ütközik: meg lehet és meg kell nyugodnunk abban, hogy a törvény ezen rendészeti jellegü szabályainak megtartását magasabb érdeknek itéli, mint azt az erkölcsi érdeket, hogy némely rosszhiszemü szerződő fél ki ne bujhassék szabadon vállalt kötelezettsége alól. A turpis causáju ügyleteknél azonban egészen más a helyzet. Ezek egyedül azért érvénytelenek, mert az ügylet alapjául szolgáló jogviszony, vagy a lekötelezés indoka a jó erkölcsökbe ütközik.

Tehát csak közvetve jogi, végeredményben ellenben tisztán erkölcsi szabályok tiltják az igény megállapitását. Már most, amikor ugy áll a dolog, hogy egyedül az ügylet alapján fellépő fél ténye ütközik a jó erkölcsökbe, ugy a kifogást tevő mellett az szól, hogy ő a maga részéről az ügylet megkötésével nem vétett a jó erkölcsök ellen, hanem az erkölcsi vétkesség egészben a másik felet terheli, s ez kellő alap arra, hogy ez utóbbi igényét elveszitse.

Az ilyen eset azonban ritka. Az esetek tulnyomó része olyan, hogy az ügylet megkötésével mindkét fél *egyaránt* vét a jó erkölcs ellen. Még idáig a mérleg legalább egyenlően áll. Amikor azonban perre kerül a dolog, a teljesitésre perelt fél eddigi és a felperesénél nem kevésbbé erkölcstelen magatartását megkétszerezi azzal a kifogásával, hogy ő teljesiteni azért nem köteles, mert az ügylet, amit ő kötött, a jó erkölcsökbe ütközik. A jogalap, melyre védekezését alapitja: a saját gazsága. Amikor tehát a bíróság a turpis causát megállapitja, nem tett egyebet, mint hogy két erkölcstelen fél közül nyilván az erkölcstelenebbiket jutalmazta. Azt, akit a közös turpis causán felül még a szerződési bona fides megszegése is terheli. Ennek a jutalmazásával tehát vajmi furcsa szolgálatot tettünk a jó erkölcs ügyének. Igaz ugyan, hogy a jog elvi álláspontja ezen esetekben a jogsegély teljes megtagadása a felek mindegyikétől. Ez a tétel azonban csak elméleti értékkel bir, mert a gyakorlatban odavezet, hogy a jogsegélyt tulajdonképen a kifogást tevő kapja meg egy jogi megállapitás alakjában, amelyből arra a meggyőződésre juthat, hogy a szerződések egy bizonyos körét minden risico nélkül szabad megszegnie. Ez az oka annak, hogy a birói non interventiot az ilyen esetek egy részében nem tarthatom megnyugtató megoldásnak. Hogy az esetek mely részében nem, arra a gyakorlat ismertetése után fogok rátérni.

Áttérve tehát az idevágó birói gyakorlatra, legegyszerübb és legtermészetesebb a non interventio álláspontja azon esetekben, amelyekben a kétoldalu turpis causáju ügyletre történt teljesités visszakövetteltetik.

A bíróság az ily tárgyu igényeket, az általános jogelvekhez képest, következetesen elutasitja.

«Quodsi turpis causa accipientis fuerit, etiamsi res secuta sit, repeti potest. Ubi autem et dantis, et accipientis turpitudo versatur, non posse repeti.»

E körben az itéletek szivesen emelik ki a visszakövetelő saját tényét az elutasitás indoka gyanánt:

«Már teljesedésbe ment szerződés, abból az okból, mert czélzatánál fogva a közerkölcsiségbe ütközik, a szerződés tárgyát átruházó által, *ki a szerződés fentebbi minőségének tudatában volt, s ezt azon erkölcstelen czélzat megvalósitása indokából teljesitette*, nem hatálytalanitható.» (Curia 2438/904., Grill Dtár 1905. évf. 309. o.)

Egy másik esetben felperes váltót adott egy bank igazgatósági tagjának, annak fejében, hogy az részére kölcsönt eszközölt ki, s a váltó összegét ki is fizette. Később azt turpis causa czimén visszakövetteli. A bíróság elutasitja, «mert az önként teljesitett fizetés akkor sem követelhető vissza, ha az ügylet, melyből folyólag a fizetés történt, tisztességtelen volt». (Győri tábla I. G. 38/904., Grill Dtár 1905. évf. 451.)

Áttérek most az esetek azon nagyobb körére, ahol teljesitési igénynyel szemben jelentkezik a turpis causa kifogása. Általánosságban mondható, hogy a birói gyakorlatot e téren leggyakrabban a következő esetek foglalkoztatják:

1. Nyilvános árverés eredményének csökkentésére irányuló megállapodások;

2. A szabad verseny korlátozására irányuló megállapodások;

3. Házasságon kivüli együttélésből származó igények.

Az 1. pont alatti megállapodásokat a birói határozatok egy része turpis causa czimén minősiti érvényteleneknek (Curia 6004/87., 895/98. I. G. 455/902., Márkus M. Magánjog III. 25., 26. o.). Megfelelőbbnek találnám azt a minősitést, mely ezen ügyleteket a tiltott ügyletek közé sorolja és egyedül e czimen érvényteleniti (igy Curia 1306/95., I. G. 443/900. Márkus III. ugyanott). Főkép azért, mert ezek a megállapodások kifejezett törvényes tilalomba ütköznek, büntető sanctio alatt állnak (1879 LX. tcz. 128. §.) és mint a közrendet sértő ügyletek a bíróság erkölcsi felfogására való tekintet nélkül érvénytelenek. Ilyen kifejezett törvényes tilalommal szemben a bíróságnak nem lehet és nem is szükséges külön mérlegelnie azt, hogy e megállapodások a jó erkölcsöket mennyiben sértik; annál kevésbbé, mert vitathatónak tartom azt az álláspontot is, hogy ezek a megállapodások egyáltalában nem tartalmaznak erkölcsi sérelmet, hanem csupán közrendi sérelmet. Hogy a kifogást tevő saját ténye ezen ügyletek körében nem vehető figyelembe, azt az egyenes törvénybeli tilalomra való tekintettel indokoltnak találom, ugy amint ezt már a tiltott ügyletek körében jeleztem.

2. Érvénytelennek tekinti birói gyakorlatunk a szabad verseny kizárását, s általában a gazdasági szabadság tulságos mérvü korlátozását czélzó megállapodásokat, egyetértően a Tervezet 959. §-ával.

A szabad verseny bizonyos mérvü korlátozásait a birói gyakorlat általában véve nem tekinti érvénytelennek, hanem a concret eset körülményei szerint itéli meg, hogy az illető megállapodás, akár a közérdek, akár a másik szerződő fél gazdasági szabadsága szempontjától sérelmes-e vagy nem.

A közérdek szempontjából érvénytelennek tekinti birói gyakorlatunk általában a kartell-természetü megállapodásokat (l. ezek részletes meghatározását a Curia 666/904. sz. itéletében; Márkus M. Magánjog III. 582. o.).

Főleg a másik fél gazdasági szabadsága szempontjából megállapitotta a bíróság az érvénytelenséget a következő esetekben:

«Alperes czégnek az a törekvése, hogy felperes az áruk szabad beszerzésében *minden ellenszolgáltatás nélkül* korlátoztassék .... a jó erkölcsökbe ütköző.» (Curia 1963/97. Márkus III. 27. o.)

«Az a kikötés, mely alperest a saját rendes foglalkozása utján való megélhetésétől *minden területi korlátozás nélkül* 2 évi időtartamra elzárná, a jó erkölcsökbe ütközik.» (Budapesti Tábla II. G. 51/905., Grill Dtár 1905. évf. 942. o.)

Ellenben:

Versenyvállalat nem létesitése iránti megállapodás *meghatározott ideig és meghatározott területre*, nem ütközik a jó erkölcsökbe. (Curia I. G. 123/99. Márkus Dtár):

Két üzletember *üzletkörük kölcsönös kimélése iránt* kötbér kikötése mellett érvényesen szerződhetik; (Curia 2249/98. Márkus Dtár.)

A szerződés az eladott üzlettel egyedül alperesnek *bizo-*

* Előbbi közl. l. a multheti számban.

nyos területen belül a felperessel való versenyzését tiltotta meg, s igy a szabad versenyt nem zárja ki. (Budapesti Tábla II. G. 32/905., Grill Dtár 1905. évf. 792.):

Feleknek azok a kikötései hogy *egyiknek sem szabad a kereskedésében olyan czikket tartani, mint aminőket a másik tart:* a szabad verseny korlátozására irányuló kikötéseknek nem minősithetők. (Curia 6630/98. Márkus III. 27.)

Alperes egy vendéglőt eladott és arra kötelezte magát, hogy *3 évig ugyanabban a városban vendéglői üzletet folytatni nem fog.* A kikötés érvényesnek vétetett. (Curia 4606/97. Márkus III. 27.)

A fentebb ismertetett gyakorlat irányának helyességéhez nézetem szerint szó nem férhet, s a határozatok elvi álláspontja lényegében megegyezik a Tervezet 959. §. 2. bekezdésének intézkedésével. Kérdés most az, hogy az ily természetü megállapodások érvénytelenségével szemben mennyiben jöhet figyelembe a magát lekötő fél saját ténye. Ugy hiszem, ez a terrenum sem alkalmas a saját tény érvényesülésére.

Először is azért nem, mert ezek a megállapodások, a fenti határozatok szerint is, nem csupán a magát lekötelező fél érdekében, hanem elvileg a szerződésben részt nem vett felek, vagyis a verseny szabadság révén érdekelt nagyközönség érdekében is érvénytelenek.

Ezen ügyleteknél is — miként a tiltott ügyleteknél — ugy találom, hogy a közrend és közérdek szempontja tulnyomó az erkölcsi momentummal szemben, miért is azt a visszásságot, amit a kifogás ilyen esetekben okozhat, közérdekből el kell türnünk. De ezenfelül az idevágó esetek jórészében a bíróság joggal indulhatott ki abból a feltevésből is, hogy a magát lekötelező fél az ügylet megkötésekor akaratának szabad nyilvánitásában bizonyos fokig korlátozva volt, bárha nem is oly mérvben, hogy jogi értelemben vett kényszerről szó lehetne. Gondoljunk pl. arra az esetre, amidőn a távozni készülő üzleti alkalmazott főnökével szemben vállal versenyét korlátozó kötelezettséget.

Meglehet, hogy más esetben a gazdaságilag gyengébb félnek a verseny jogáról való lemondása ellenérték gyanánt szerepel, a gazdaságilag erősebb fél valamely szolgáltatásával szemben. A két szolgáltatás közt pedig van olyfoku aránytalanság, mely az ügyletnek azt a bizonyos kizsákmányoló jelleget kölcsönzi (Tervezet 957. §.) és ez alapon eredményezi a semmisséget.

Már most, mihelyt valamely jogszabály egy gazdaságilag gyengébb felet vesz védelmébe a gazdaságilag erősebb féllel szemben, ugy hiszem szükségképpen abból kell kiindulnia, illetve azt a vélelmet kell felállitania, hogy az ilyen esetekben az ügyleti akaratoknak normális egyensulya nem volt meg, hanem a gyengébb fél akarat kijelentése fogyatékosságokban szenvedett. Azt hiszem, a szabad verseny korlátozása tárgyában hozott határozatok egy része ilyen hallgatólagos feltevéseken is alapul. Már most, amint valamely ügyletben oly momentumok játszanak közre, amelyek az akarat szabadságát bármi részben is alterálják: a saját tény szempontjának érvényesüléséről egyáltalában szó sem lehet.

Áttérve a turpis causáju ügyletek más körére, érdekes elvi ellentéteket provokált a következő eset: Közadós a csőd megnyitása előtt 45%-os egyezséget kötött hitelezőivel, melyhez szinleg felperes is hozzájárult, sőt a tényállás szerint főkép az ő hozzájárulása birta rá a többi hitelezőket az egyezség elfogadására. Négy nappal az egyezség után felperes az adóssal oly titkos megállapodásra lépett, hogy összes követelése *teljes* kiegyenlitést fog nyerni. Az ezen követelés iránt inditott valódisági perben a tömeggondnok ellene turpis causa kifogást emelt, s az elsőbiróság a keresetet e czimen el is utasitotta. A felsőbiróságok helyt adtak a keresetnek, «mert az adósnak oly kötelező igérete, hogy a hitelezővel a követelés egy részének elengedése iránt szinlegesen kötött egyezség daczára annak az egész követelését kifizetendi, *az ilyen igéretet tevő adósra nézve joghatályos,* mivel ily megállapodás . . . *a jó erkölcsökbe ütközőnek nem minősithető*». (A tömeggondnok megtámadási kifogása a csődtörvény 29. §-a értelmében szintén alaptalannak találtatott.) (Curia 1699/906. V. Grill Dtár 1906. évf. 508.)

Az itéletből ugy látszik, hogy a közadós saját ténye a biróságot oly erősen impressionálta, hogy az annak ellenére emelt kifogástól még a tömeggondnokot is elzárta. Az indokoláshoz *e részben* szó nem fér. Másrészt azonban bizonyos az is, hogy a hitelezőnek a fentiekből kitünő magatartása a jó erkölcsökkel vajmi nehezen egyeztethető össze és bizonyos az is, hogy ebből a szempontból az elsőbiróság felfogása sokkal inkább felel meg erkölcsi fogalmainknak. Miután nem akarom feltenni, hogy a kir. Curia döntésében lazább erkölcsi felfogást akart tanusitani, mint az elsőbiróság: az itéletnek csak azt a magyarázatot adhatom, hogy a concret esetben a kir. Curia a közadós és a felperes hitelező közötti szerződés megtartását a magasabbik erkölcsi érdeknek itélte.

Ha ez valóban igy van, akkor elvben el kell ismernünk olyan eseteket, amidőn fennforog bizonyos foku turpis causa és még sincsen turpis causa kifogás.

Hogy a biróság *külsőleg* igy nem indokol, azt nagyon is érthetőnek tartom; hogy azonban indokolásának ez a *belső* indoka, azt nem tartom kizártnak.

3. Az erkölcsi szempontok a házasságon kivüli együttélésből származó igények körében élesednek ki teljes erejükben. A gyakorlat álláspontja itt általában az, hogy miután a házasságon kivüli együttélés a jó erkölcsökbe ütközik: az ezen viszonyból származó igények biróilag nem érvényesithetők. Közelebbről: Nem származik kötelezettség azon vagyoni megállapodásokból, amelyekre a felek házasságon kivüli együttélése adott alkalmat, nevezetesen, amelyek az ilyen együttélésből származó vagyoni terhek viselése tárgyában jöttek létre, vagy pedig, (s ez az esetek tulnyomó része), amelyek az együttélés később beálló következményeinek vagyoni terheiről intézkednek, vagy végül amelyek az együttélés során tett házassági igéret be nem tartása miatt keletkezett kár megtérítésére vonatkoznak. Némelyike ezen határozatoknak annyira általános kijelentéseket tesz, mintha egészen elfelejtette volna, hogy a törvénytelen gyermekek tartása iránti igény is végső eredményben «vadházasságból», «tiltott szerelmi viszonyból» származik. Az esetek köréből megemlitem a következőket:

Alperes oly kötelező igéretet tett felperesnek, hogy ha tisztességes keresetével felhagy és kizárólag neki él, havi járulékot, illetve a viszony megszünte esetén bizonyos végkielégitést kap. Felperes teljesitette a szerződést. Amikor perre került a dolog, alperes erkölcsi érzését sértette, hogy a maga részéről is teljesitsen és turpis causa kifogást emel. A bíróság osztotta alperes erkölcsi felfogását. (Curia 5749/91. Márkus M. Magánjog III. 29.)

Alperes N. hajadont felpereshez adta lakás és ellátásra azért, hogy alperes (mint nős ember), a leányt zavartalanul látogathassa. Felperes a lakás és ellátás árát perli, alperes hivatkozik a viszony erkölcstelen voltára. A bíróság a turpis causát megállapitotta. (Curia 1162/95. Márkus ugyanott.)

Alperes házassági igérete folytán felperes kiskoru leánya alperehez ment lakni, aki vele együttélt, s a csatolt közjegyzői okirat szerint a leányt el is jegyezte. Minthogy utóbb házassági igéretét be nem váltotta, s a leány jövőjét tönkretette, felperes kárpótlás iránt perli alperest. Alperes itt is erkölcsi alapon védekezett, s a bíróság a keresetet elutasitotta, «mert a vadházasság a közerkölcsiségbe ütközvén, abból kifolyólag magánjogi igények nem érvényesithetők. (Curia 1787/97. Márkus ugyanott.)

A jó erkölcsökbe ütközőnek minősitette a kir. Curia azt a megállapodást, mely az apa és fiának szeretője közt jött

létre, s amelyben az apa az e viszonyból származott törvénytelen gyermek eltartására kötelezte magát arra az esetre, ha fia elhalna. (Jogt. Dtár IV. f. II. köt.)

Turpis causát állapitott meg a kir. Curia, midőn a házasságon kivüli együttélés alatt tett házassági igéret megszegése esetére kötelezett kárpótlási összeg követeltetett (880/89.) és általában, amidőn házassági igéret meg nem tartása miatt külön lekötelezés nélkül követeltetik kárpótlás. (5665/91., 1968/86.)

A gyakorlatnak ezt az irányát nem tartom megnyugtatónak és nem találom, hogy a bíróság ily módon a jó erkölcsöknek tenne szolgálatot. Először is rá kell mutatnom arra, hogy a bíróság helyzete a túrpis causa kérdéseiben egészen kivételes. Az a jogszabály ugyanis, amelyik azt mondja, hogy a jó erkölcsökbe ütköző szerződés semmis, teljesen nyitva hagyja azt a kérdést, hogy mi ütközik a jó erkölcsökbe, illetve ennek meghatározását teljesen a bíróságra bizza. A bíróság tehát akkor, amidőn megállapitja, hogy valamely ügylet a jó erkölcsökbe ütközik, nem csupán jogot alkalmaz, hanem ezt megelőzően valósággal jogot teremt, amennyiben bizonyos erkölcsi felfogásoknak jogszabály erőt kölcsönöz. Ilyen abnormis hatáskör már magábanvéve is korlátokra szorul. Az első természetes korlát az, hogy a turpis causa fogalma a legszorosabban magyarázandó és az erkölcsi felfogás eltérősége esetén szerintem mindig az ügylet érvényessége mellett kell dönteni. Ez a szempont kizárja, hogy a bíróság subjectiv erkölcsi felfogását vigye be az itélkezésbe akkor, amidőn az például nem egyeznék az általános erkölcsi felfogással.

Nézetem szerint ezenfelül a turpis causa megállapitásánál tekintetbe veendő az is, hogy a birói jogsegély a concret esetben valami erkölcstelen czélt valóban előmozditana, annak megvalósitását lehetővé tenné-e; vagy pedig, hogy csupán az igény végső forrása volt egy erkölcstelen viszony, amely azonban aktualitását már elvesztette és igy a jogsegély további erkölcstelen czélt nem szolgál.

Végül pedig, amikor bizonyos ügyletek érvényességét tisztán erkölcsi alapon döntjük el, ugy hiszem, éppen nem lehet közömbös előttünk a védekező fél erkölcstelensége sem. Amint azt előbb érintettem, az erkölcsi mérleg a védekező félre sokkal kedvezőtlenebb, mint a teljesitést perlő félre. Terheli őt ugyanis először az ügylet megkötésében ugyanoly foku erkölcstelenség, mint a másik felet; mint peres fél pedig, nyilván ő az erkölcstelenebb, ha ugyan elfogadjuk azt, hogy a rosszhiszemü szerződésszegés erkölcsileg épp ugy elitélendő, mint a vadházasság. Ugyhiszem, az ilyen esetekben a relativitás segélyével igazságosabb döntést kaphatunk, mint a birói be nem avatkozás elvének merev alkalmazásával. A relativitást pedig ugy képzelem, hogy a bíróság először is szakit a non interventio álláspontjával, a turpis causaju jogviszonyt épp oly érdemlegesen birálja meg, mint minden más jogviszonyt s a turpis causa alapján perlő felet *a körülményekhez képest* igenis részesiti jogsegélyben akkor, ha egyrészt a jogsegély megadása erkölcstelen czélt továbbra *nem mozdit elő*, s másrészt, ha azt találja, hogy a perlő fél a birói segélyre *relative* még mindig érdemesebb a másik félnél.

A Curia 1699/906. v. számu itéletében (l. 2. pont alatt) a relativitás nyomát véltem felfedezni, ahol fenforgott a turpis causa és mégsem adatott hely a turpis causa kifogásának.

Igy tehát nézetem szerint vannak esetek, amelyekben az alapul fekvő erkölcstelen viszony nem akadályozhatja a kereseti igény megitélését akkor, amidőn az alperest egyenlő foku erkölcstelenség s még hozzá a saját tényébe ütköző rosszhiszemüség terheli. Ilyenkor tartózkodnék alperes jutalmazásától, hogy minő *külső* indokolással, az itt valóban másodrendü kérdés. «Mindegy, hogyan ütjük el az eredményt, mely a törvénynek bizonyára nem szándéka» — hogy Zsögöd szavaival éljek.

Ami végül a fent idézett concret eseteket illeti, azok eldöntésével főképp azon speciális okból sem érthetek egyet, mert *általánosságban* nem fogadhatom el azt a tételt, hogy «a házasságon kivüli együttélésből származó igények» bíróilag nem érvényesithetők. A tétel maga ilyen alakban nem szabatos, mert eltekintve a törvénytelen gyermekek tartása iránti igényektől, birói gyakorlatunk csábitás esetén a törvénytelen anya részére a szülési és gyógyitási költségeket is megitéli, (Curia 551/89., 5905/89. és számos határozat) ezek pedig kétségkivül házasságon kivüli együttélésből származnak és semmiesetre sem képezik a gyermek igényét.

Turpis causát csakis azon esetekben állapitanék meg, amelyekben a vagyoni megállapodás a házasságon kivüli együttélés megalapitására, lehetővé tételére, «financirozására» szolgál. Csakis itt állhat az, hogy a megállapodás czélja a jó erkölcsöket sértő viszony *előmozditása*, ily czélra pedig a bíróság jogsegélyt nem nyujthat. A gyakorlatban azonban az ily természetü igények ritkák és a felmerülő követelések legnagyobb része — amint az a fenti példákból kitünik — nem az erkölcstelen czél előmozditására szolgálnak, hanem a már *megszünt* erkölcstelen viszony *következményeire* vannak alapitva. Jogalapjuk többnyire a másik fél megtévesztő magatartása, a követelés tárgya akárhányszor csakis kártéritési természetü. A jó erkölcsök megsértése az ilyen igények érvényesitése idejében régen befejeztetett, amin segiteni már nem lehet és nézetem szerint az ily természetü követelések megitélése további erkölcsi sérelemmel semmiesetre sem járhat. Mert akit a marasztalás érint, az arra magatartásával nagyobb mértékben szolgált reá, mint amily mértékben a követelő fél elutasitást érdemel. Az ilyen birói oltalomra nagyon is rászoruló igényeket *éppen a jó erkölcsök nevében* utasitani el: nem válhatik dicsőségére az igazságszolgáltatásnak.

*

A saját tény tana az eddigiekkel távolról sincs kimeritve; de annyi bizonyos, hogy a kérdés a semmis ügyletek körében válik legélesebbé, éppen mert a saját tény szempontjának itt kell a legnagyobb nehézségekkel megküzdenie. Láttuk, hogy az alaki érvénytelenség eseteiben, a tiltott ügyletek, valamint a közrendbe ütköző s ehhez hasonló természetü ügyletek körében az akadályok le sem küzdhetők, mivel erősebb érdekekkel állanak szemben. Mihelyt azonban átlépünk a tisztán erkölcsi térre, mihelyt erkölcsi beszámitás alá eső tényekhez jogi hatásokat fűzünk, nem hagyhatjuk figyelmen kivül azt az erkölcsi sérelmet, melyet a saját tény ellenére emelt kifogás előidéz. Ez a momentum — éppen az erkölcsöket érintő természeténél fogva — a vele szemben álló turpis causával, szerintem, egyenrangu tényező. Nem mondom, olyan erős, hogy a turpis causa megállapitásának minden esetben utját álja — erről szó sem lehet. De valahányszor a saját tényébe ütköző kifogás erkölcstelenebbnek mutatkozik, mint maga a turpis causa, amelylyel szemben áll: akkor, ugy hiszem, a bíróság, amely itt tisztán erkölcsi alapon dönti el a jogvitát és tulajdonképpeni jogi parancsokhoz kötve nincs, csak a jó erkölcsök védelmében jár el, ha a turpis causa megállapitásától tartózkodik. *Dr. Liebmann Ernő.*

Ki legyen biró?

A birósági jegyzők mozgalmának legfontosabb kérdése: ki legyen biró?

Erre a kérdésre a mozgalom folyamán három megoldás proponáltatott. Az első megoldás szerint biró legyen az, ki az aljegyzői (illetve jegyzői) rangsorban legelől áll, ha birói vizsgája van. A második megoldás szerint biró legyen az, ki legrégebben tette le a birói vizsgát. Végül a harmadik megoldás szerint biró legyen az, kinek leghosszabb előkészitő szolgálata van, ha birói vizsgája van.

Állami érdek, hogy az igazságszolgáltatás, mint az állam birói hatalmának gyakorlása arra képes egyénekre legyen

bizva. A birói állásra tehát csak az képesit, ami képessé teszi az egyént a birói hatalom gyakorlására. Ezek a tulajdonságok, melyek nélkül jó biró el sem képzelhető: a tehetség, szorgalom, szaktudás és judicium.

Kérdésünket ebben az értelemben egyik megoldási tervezet sem fejti meg.

Legkevésbbé fejti meg kérdésünket az első megoldási tervezet, mert köztudomásu, hogy a joggyakornok ugyanazt a munkát végzi, mint az aljegyző, s a jegyző. Méltánytalan tehát, hogy a joggyakornok s a rövid aljegyzői szolgálattal biró aljegyző, szemben hosszabb aljegyzői vagy jegyzői szolgálattal biró társaikkal, a birói kinevezésnél már a limine mellőztessenek, holott talán tehetség és szorgalom tekintetében érdemesebbek s talán előkészitő szolgálatuk hosszabb s igy a szaktudásra és judiciumra több biztositékot nyujtanak.

Már többet mond a második megoldási tervezet, mert kétségtelen, hogy a birói vizsga a szaktudás biztositéka. De kétségtelen az is, hogy a birói vizsga a szaktudásnak nem egyedüli s nem is fő biztositéka; a tehetségre és judiciumra pedig egyáltalán nem nyujt biztositékot. A birójelölt ugyanis, ha alapos munkát akar végezni, a törvénykönyvvel kezében dolgozik s a legcsekélyebb kétségnél előveszi a döntvénytárt, esetleg elméleti műveket is. A jó birójelölt tehát, kiből majdan a jó biró lesz, már foglalkozása körében annyi szaktudásra tesz szert, hogy részére a birói vizsga csak fárasztó szellemi tornát, de nem nagyobb szaktudást jelent.

A judiciumot tanulni nem lehet, ez kellő tehetség mellett a joggyakorlat folyamán és pedig lassan érlelődik. Erről tehát nem a birói oklevél, hanem csak az elnökök által vezetett minősitési táblázat tehet bizonyságot. Kell pedig a judicium megéréséhez legalább öt évi joggyakorlat s ekkor is csak az mondható el a birójelöltről, hogy a reá bizott érdekek veszélye nélkül *megkezdheti* a birói működést.

Méltánytalan tehát a birói vizsga korábbi letételében kétségtelenül megnyilvánuló szorgalomnak olyatén jutalmazása, hogy a birójelöltek a birói vizsga letételének időrendjében neveztessenek ki birákká. Méltánytalan pedig ez azért, mert ha egyszer két egyén a birói oklevelet megszerezte, az 1869: IV. tcz. 7. §. 2. *b)* pont utolsó tételében foglalt feltételt egyformán teljesitette, a szaktudásra nézve pedig közömbös, hogy az egyik a három év lejártával azonnal, a másik talán tiz év elteltével vizsgázott, sőt mondhatni, helyesebb is a későbbi, de nem tulkési, mondjuk öt év utáni vizsgázás, mert a birójelölt ekkor érettebb gondolkodással merül tanulmányaiba s fejlettebb judiciumával a tanultakat inkább értékesiteni képes.

Már most ha felmerül a kérdés, ki legyen előbb birává: az-e, ki a joggyakorlat lejártával azonnal vizsgázott és sietségében talán egyszer el is bukott, vagy az, ki munkával való tulterheltetés, betegség, családi és vagyoni körülmények folytán hibáján kivül, vagy ha saját hibájából is, később vizsgázott, önként jő a válasz: előbb legyen birává az, kinek egyforma tehetség és szorgalom mellett hosszabb előkészitő szolgálata van, ha később vizsgázott is, mert a hosszabb előkészitő szolgálat a nagyobb szaktudás és judicium biztositéka, ami közérdeket képez, holott az előbb történt vizsgázásban csak a szorgalom nyilvánul meg, mi kellő jutalmát nyeri, ha a vizsgázott birójelölt hivatalból jegyzővé lép elő.

Legközelebb jár a czélhoz a harmadik megoldási tervezet; de ennek is van két hiánya, tudniillik, hogy egyenlősiti a birójelöltek nivóját. midőn az előkészitő szolgálatot egymagában veszi alapul, s hogy ez a megoldási tervezet is előnyt ad annak, aki egyenlő előkészitő szolgálat mellett előbb vizsgázott. Állami érdek ugyanis, hogy a birói kar a szellem eliteje legyen, de semmiesetre se legyen a tehetetlenek szanatóriuma; lévén a birói állás elsősorban közérdeket szolgáló hivatás s csak másodsorban és csak azért megélhetési forrás, hogy a hivatott tehetség anyagi eszközök hiányában a birói állásból ki ne zárassék s a birói kar zárt renddé ne legyen.

Szerény megoldási tervezetem a következő volna:

1. a birói vizsga feltétele mellett elsősorban a *minősités* révényesüljön, mely persze ne puszta számokból álljon, hanem bár vázlatos, de hű képe legyen a birójelölt működésének, felölelve különösen mindazokat a körülményeket, melyekből a tehetségre, szorgalomra, szaktudásra és judiciumra következtetés vonható; mindez persze szükségessé tenné, hogy az elnökök minden birójelöltet alapos tanulmány tárgyává tegyenek s véleményüket az igazság szigorával irják be a birójelölt minősitésébe;

2. egyenlő minősités esetén döntsön az *előkészitő szolgálat hosszusága*, tekintet nélkül a birói vizsga letételének időrendjére.

Ez a megoldási tervezet szabaddá tenné a tehetség utját, a kevésbbé tehetséges, de alkalmas egyének közül pedig biztositaná a birói széket annak, aki egyenlő tehetség és szorgalom mellett, hosszabb előkészitő szolgálattal rendelkezvén, ha mindjárt tegnap lett is aljegyző, vagy ha mindjárt tegnap vizsgázott is, a szaktudásra és judiciumra több biztositékot nyujt s alaposabb a remény, hogy a birói széket méltóan betölti.

Ez a megoldási tervezet végül kizárná a birói székből a tehetetlen egyéneket, kik a birói székben a közérdek folytonos és kiszámithatlan veszélyére működnek.

Kérdésünkkel kapcsolatos az a kérdés, hogy számittassék-e be és mennyi számittassék be az ügyvédjelölti gyakorlatból az előkészitő szolgálatba.

Nézetem szerint, minthogy a két joggyakorlat a szaktudást és judiciumot egyforma tehetség és szorgalom mellett egyformán biztositja s igy az ügyvédjelölti gyakorlat a birói állásra épugy előkészit, mint a birósági joggyakorlat, méltányos, hogy az ügyvédjelölti gyakorlatból legalább az 1869: IV. tcz. 7. §-ának 2. *b)* pontja szerint ügyvédnél tölthető két év az előkészitő szolgálatba a birói kinevezésnél teljesen beszámittassék.

Nyilt kérdés marad, mi legyen azokkal, kik megoldási tervezetem szerint tehetség, szorgalom, szaktudás vagy judicium hiányában, a minősités gátján fennakadnak. Ezek a kivánatos három évi próbaszolgálat után közérdekből elbocsátandók, de ha már rendes szolgálatba kerültek, részükre bár birói vizsgájuk van, anélkül, hogy birói állásra kineveztetnének, ugyszintén a kezelők analogiája alapján a nem vizsgázottak részére is végállomásul a IX. fizetési osztályba való jutás biztosittassék. *Dr. Hanuy Jenő.*

Különfélék.

— **A kir. Curia ügyforgalma** a folyó év első felében a következőképpen alakult: Beérkezett 13664, az előző évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt 24326, elintéztetett 15770, hátralékban maradt 8597 ügy.

Igen érdekes az előző év megfelelő adataival való összehasonlitás, mert a folyó év május 1-én lépett életbe a Curia hatáskörét lényegesen megszoritó törvény, mely hatását máris éreztette. A beérkezések száma 1906. év első feléhez képest kevesbedett 1533-al. Igy a polgári ügyek száma 874-gyel, a felülvizsgálatiaké 78-czal, a bünügyeké 610-zel, a fegyelmieké 31-gyel, a képviselőválasztásiaké 42-vel. Ennek ellenében a váltóügyek 90, az urbéri ügyek 12 szaporulatot tüntetnek fel.

Az előző évi hátralékok számbavételével 1723-mal kevesebb volt f. é. junius 30-án az elintézendők száma, mint 1906-ban ugyanezen napon.

Elintéztetett 245-tel kevesebb ügy, mint a mult év első felében. Az elintézések száma legnagyobb volt a polgáriaknál (646-tal több, mint tavaly), mig a bünügyek 164-gyel, a fegyelmiek 103-mal mutatnak kisebb számokat.

A hátralékok száma természetesen általán fogyott (a polgáriaké 1332-vel, a felülvizsgálatiaké 235-tel, a bünügyeké 617-tel), de a váltóhátralékok száma 221-gyel, az urbérieké 20-szal szaporodott. 1906. évről van még 2228 polgári és 603 váltóügy hátralékban.

— **A jegyzői kongresszus** igen helyes mederben és a jegyzői kar képzettségét és intelligentiáját tanusitó módon folyt le. A jegyzők országos gyülésének a legteljesebb elismerést érdemlő lefolyása is azt mutatja, hogy elérkezett a birói (és ezzel együtt természetesen a jegyzői) kar fizetésrendezésének *legfőbb* ideje. Meg vagyunk róla győződve, hogy a törvényhozás meg fog felelni ezen testülettel szemben erkölcsi kötelezettségeinek.

A gyülésnek a pragmatikára, a titkos minősités eltörlésére, és az ügyvédi és birói vizsga egységessé tételére vonatkozó határozatain kivül a jegyzők országos kongresszusa a következő kivánságait fejezte ki:

1. A dijtalan szolgálat eltörlendő. 2. A joggyakornokok évi segélydija — szolgálati helyre és jogtudori képesitésre való tekintet nélkül — legyen 1600 K. 3. A törvényes képesitéssel biró joggyakornok az előkészitő szolgálat befejezése után szolgálati helyén aljegyzővé neveztessék ki. 4. Az aljegyző a X. fizetési osztályba soroztassék. 5. Az aljegyzők, illetőleg joggyakornokok a gyakorlati birói vizsga letétele után nyomban neveztessenek ki hivatalból szolgálati helyükön jegyzőkké. A jegyzők a IX. fizetési osztályba sorozandók. 6. A jegyzővé való kinevezésnél ne az aljegyzővé történt kinevezés napja, hanem a birói vizsga letételének napja legyen irányadó; az albirói kinevezések folytán szabaddá lett jegyzői állások pedig az albirói kinevezéssel egyidejüleg töltessenek be. 7. Az albirák és alügyészek a VIII., a birák és ügyészek a VII. és VI. fizetési osztályba soroztassanak. 8. A helyi müködési pótlékok hagyassanak meg. 9. A lakbérek az ujabb katonai lakbérosztályzatoknak megfelelően szabályoztassanak.

— **Dr Reiner Zsigmond** halála igen értékes, munkás életet zárt le. A kulturális élet legkülönbözőbb terein kifejtett buzgó és eredményes tevékenységtől eltekintve, itt csak jog- és államtudományi irodalmi müködéséről emlékezünk meg.

Reiner Zsigmond jelentékeny szolgálatot tett a magyar államjognak az által, hogy a Prágában megjelenő «Oesterreichischer Rechtslexikon» részére megirta azon közjogi tanulmányát, amelyben Magyarország közjogát ismerteti és dolgozza fel. 1904-ben jelent meg a «Választási jog reformja» czimü politikai s jogi tanulmánya, amelyben a napi áramlatoktól függetlenül a politika tudománya, a jog, az összehasonlitó történelem és statisztika eszközeivel, ethikai, gazdasági szempontok figyelembe vételével dolgozza fel ezen kérdést.

Tanulmányt tett közzé 1907-ben «A keleti vallásu magyar nemzeti egyház szervezése» czimen. Ezen kiváló jelentőséggel biró tanulmány szintén történelmi, egyházszervezeti jogi, gazdasági, nemzeti s nemzetiségpolitikai alapon ismerteti a szerzője által felvetett nagyjelentőségü gondolatot.

Az elhunytnak ezen, valamint egyéb tudományágak körében kifejtett jelentőségteljes irodalmi müködését akkor fogjuk egész terjedelmében méltathatni, ha — amint tervbe van véve — összes dolgozatai összegyüjtve fognak közrebocsájtatni.

— **A szent korona és a koronázás közjogi jelentősége** czim alatt *Timon Ákos* egyetemi tanár a koronázási jubileum alkalmából nagyérdekü tanulmányt adott ki. Szerző a szent korona tanát a jogtörténet és közjog kettős alapján ismerteti meg mindenki által igen könnyen érthető tárgyalási rendszerben. A szent korona tanát praegnansul kifejező gondolatmenetéből ime néhány részlet:

Az állami főhatalom, ellentétben a nyugati népek fölfogásával, nem a király személyéhez füződő hatalom, hanem a *szent korona hatalma*, az állami felségjogok nem királyi felségjogok, hanem a szent korona jogai, amelyek a szent koronát, mint eszmei személyt illetik meg és attól szállanak át a királyra. Az ország területe a szent korona területe, a királyi jövedelmek a szent korona jövedelmei és mindaddig, amig az ősiségi birtokrend fennállott, minden szabad birtokjog a szent koronától, mint gyökértől vette eredetét s arra szállott vissza.

Az egész magyar nemzet a szent koronát fején viselő királylyal egyetemben alkotja azt az egységes közjogi egészet, élő szervezetet, amit a középkori források a szent korona egész testének neveznek, napjainkban pedig államnak nevezünk.

A királyi hatalom a szent koronával a koronázás által száll át a királyra. A koronázás tényével két nagyfontosságu alkotmánybiztositék áll közvetlen kapcsolatban: a koronázási eskü és a hitlevél. Ugy a koronázási eskü, mint a hitlevél azt czélozza, hogy a szent koronát fején viselő király, mint a főhatalom alkotmányszerü birtokosa a magyar állam alkotmányos jogrendjét, nemzetközi függetlenségét, területi épségét, valamint az állampolgároknak törvényben biztositott jogait és szabadságát sértetlenül fentartsa és másokkal is megtartassa.

A szent koronában jut külső kifejezésre Szent István birodalmának közjogi egysége, egységes főhatalmi szervezete, amelybe a társországok is bele vannak foglalva, mert ők is tagjai a szent koronának. Valamint egy a korona, mint a főhatalom symboluma és személyesitve annak birtokosa; ugy egységes maga a királyi hatalom is.

— **Adalék a jegyzői magánmunkálatokhoz.** Az ujpesti főjegyzőnek most szellőztetett ügyével kapcsolatban a hivatalos iratokból nyilvánosságra került, hogy az ujpesti jegyző a magánmunkálatok megváltása czimén *4000 korona átalányt huzott.* A jegyzői magánmunkálatok indokolására azt szokták felhozni, hogy enélkül a jegyző nem élhetne meg. Szegény ujpesti jegyző!

— **A tolonczház rejtelmeiből.** A főkapitány évi jelentése szóról szóra a következőket tartalmazza:

«A férhelyek elégtelen volta miatt jelenleg a 26—28 ember befogadására készült fogdahelyiségben 50—60 ember, a tiz embernek megfelelő zárkában 15—20 ember nyer elhelyezést. E türhetetlen állapot megszüntetésére czélszerünek vélném a kórház kitelepitését.»

De mindennek daczára a főkapitány megelégedetten konstatálja, hogy «a börtönvizsgáló bizottság szokásos évi szemléje alkalmával semmi kifogásolni valót nem talált.» Csodálatosan alapos börtönvizsgálat!

Sajnálattal nélkülözzük a jelentésben annak kiemelését, hogy a fiatalkoruak el voltak-e különitve a felnőtt bünösöktől, az alkalmi, első tévedők, a megrögzött csavargóktól.

Ami a tolonczházba zártak munkáltatását illeti, erre nézve azt látjuk, hogy a nők egy részét a konyhában foglalkoztatták, a férfiakkal «az épület körül szükséges háziszolgai teendőket» (tüzelőfaapritás, stb.) végeztettek, mindkét nembelieket a fogház helyiségeinek tisztogatására használták, vagyis a fogház szolgai személyzetének pótlása, a fogházi költségek körüli takarékoskodás volt a letartóztatottak foglalkoztatása körül az egyedül irányadó szempont. Hogy azonben a letartóztatottak munkaerejüknek a kincstár érdekében való felhasználásáért valami csekély munkajutalomban részesittettek volna, arról a jelentés nem emlékezik meg.

— **A fiatalkoruakkal való elbánásról** a Btk. novellájával kapcsolatban Doleschall Alfréd a Pesti Naplóban a következőket irja:

A legmegfelelőbb és egyedül megnyugtató reform kétségtelenül az volna, ha a fiatalkoruak összes bünügyei társas bíróság azaz a törvényszékek hatáskörébe utaltatnának. A legkevesebb azonban, amit az anyagi büntetőjog terén a fiatalkoruak javára szervezendő reform hatályossága szempontjából meg kell követelni: hogy fiatalkoruak bünügyeiben a közigazgatási büntető biráskodást a birósági itélkezéssel helyettesitsék, hogy a fiatalok kihágásai tárgyában is a járásbirósági hatáskör foglaljon helyet. Ameddig a tolonczházi rendszer gyermekekre vonatkozólag is fesztelenül garázdálkodhatik: mindaddig a megelőző büntető politika sem eszményi, sem az összeség érdekszolgálatában önző czéljaiban életre nem kelhet.

— **Biró agitálhat-e magyar tisztviselői párt alakitása érdekében.** G. kir. albiró a Budapesti Napló 1906 decz. 25-iki számában «Magyarország tisztviselőihez» feliratu czikkben a birák, tisztviselők és tanitókhoz felhivást intézett egy «Magyar tisztviselői párt» szervezésére avégből, «hogy a biráknak, tisztviselőknek és tanitóknak hivatalos képviselete legyen az országházban, mert az ugynevezett nemzeti kormány s annak egyes megnevezett miniszterei semmibe se veszik a panaszokat, miért is a legközelebbi választásra való tekintettel már most kell tömörülniök, szervezkedniök, hogy soraikból 50—60 képviselőt behozhassanak az országgyülésbe.»

A kir. főügyész a fegyelmi eljárás megindítását inditványozta e czikk miatt, mert az 1869:IV. tcz. 11. § a értelmében a biró nem folyhat be politikai pártnak müködésébe, annál kevésbbé ily pártnak agitációt igénylő s ezért a birói állással még inkább összeférhetetlen szervezésébe, igy tehát

a nevezett albiró az 1869:IV. tcz. 11. §-ának tiltó intézkedéseit megszegte.

A pozsonyi kir. tábla a fegyelmi eljárást mellőzte, azonban a fenforogni látszó csekélyebb rendetlenség megtorlása végett az iratokat a törvényszék elnökéhez rendelte áttenni. A tábla itéletének indokolásából kiemeljük a következőket: Nevezett albiró nem valamely politikai kérdéssel foglalkozó párt szervezésére hivta fel a birákat, tisztviselőket és tanitókat, hanem a czikk szerint a szervezendő pártnak csak az volna a feladata, hogy a birák, tisztviselők és tanitók jogos érdekeit szivükön viselő képviselők jussanak be a képviselőházba, arról azonban, hogy az igy szervezendő pártnak politikai kérdések tekintetében bizonyos iránya legyen, az emlitett czikkben szó sincs. Minthogy pedig oly párt még nem tekinthető politikai pártnak, amely párt tagjainak — tekintet nélkül egyébként politikai meggyőződésükre — az legyen kötelességük, hogy a tisztviselők jogos érdekeinek szószólói legyenek, minthogy eszerint az emlitett czikkben nem valamely politikai pártnak a szervezésére való felhivás foglaltatik: az 1869:IV. tcz. 11. §-ának a megszegése nem állapitható meg. Minthogy azonban a panaszolt albiró a kérdéses czikkben általában véve és különösen a kormányra és a hivatal főnökökre vonatkozólag oly hangot és kifejezéseket használ, amelyek a birói állás komolyságával össze nem férőnek látszanak, ennek, mint csekélyebb rendetlenségnek saját felügyeleti hatáskörében leendő megtorlása végett az iratok a pozsonyi törvényszék elnökéhez voltak átteendők.

A kir. Curia: A vádlottnak felebbezését visszautasitja, a közvádló felebbezése folytán megvizsgált elsőfoku határozatot pedig helybenhagyja. *Indokok:* Az 1891:XVII. tcz. 60. §-ában foglalt szabályok természete folytán kizártnak kell tekinteni azt, hogy a csekélyebb rendetlenségek jelenségei miatt áttételt elrendelő fegyelmi birósági határozat ellen a vádlott felebbezést használhasson s ennélfogva a vádlottnak arra irányzott felebbezését, hogy a másodfoku fegyelmi bíróság mondja ki, hogy csekélyebb rendetlenség sem forog fenn, vissza kellett utasitani azért, mert a törvény az egész kérdést a felügyeleti hatóságokhoz utasitotta. A közvádló felebbezése alapján megvizsgált elsőfoku határozatot helyben kellett hagyni a fegyelmi eljárás elrendelésének mellőzésére vonatkozó indokainál fogva azért, mert a vádlottnak panasz tárgyává tett eljárása nem hordja magán azt a jelleget, melyet neki a közvádló az 1869:IV. tcz. 11. §-ában körülirt kötelességek megszegése czimén tulajdonit. (Budapest, 1907 junius 15. 220/K. fegy. 1907. sz. Kis fegy. tan.)

— **A bünjeláltalánositásról** a főkapitányság évi jelentése a következőket irja:

»Bizonyos tekintetben egy a törvény szavaiból mereven táplálkozó anomália volt eddig a bünügyi osztálynál, hogy a rendőrség által az eljárás során beszerzett vagy lefoglalt tárgyak és értékek a birósághoz minden különböztetés nélkül, mint bünjelek áttéttettek. A felekre ebből sok esetben jogi és anyagi hátrányok támadtak, amikor saját tulajdonukhoz nem tudtak hosszu időn át jutni, holott az igazságszolgáltatás érdekeinek erre feltétlenül nem volt szükségük. Az eddigi bünjeláltalánositás mellett sokszor megtörtént, hogy a törvény betüihez való szigoru ragaszkodás miatt a káros fél a tél elején ellopott, de még jókor megkerült egyetlen téli kabátját csak az eljárás befejeztével — hetek, sőt hónapok multán kapta vissza. Avagy lehet-e bosszantóbbat képzelni annál az esetnél, amikor egy lakodalomra készült ruhát, mely corpus delicti-vé vált, a bürokratikus eljárás rejtett fiókjából csak akkor adtak ki az utána futkározó károsnak, mikor a lakodalmon már rég tulesett?

Számtalan ilyen torzesetre lehet utalni.

Ezen segitendő, a bünügyi osztály a bíróság és ügyészséghez átteendő mindazokat az ügyeket, melyekhez valamely kezelés alatt álló tárgy vagy érték tartozik — ezek között a zálogba tett tárgyakat is — naponkint külön kontrol alá veszi és azokat a corpus delictiket, melyek a további eljáráshoz nem feltétlenül szükségesek, kiadja tulajdonosának.«

A magunk részéről a rendőrség eljárását a legteljesebb mértékben helyeseljük.

— **A magyar jog régi emlékeiről** dr. Dareste Rudolf a franczia Akadémia tagja nagyobb tanulmányt irt, melyet most dr. Thót László, aki a magyar hazai és külföldi irodalmi müködése által a külföldi jogéletnek hazánkban és a magyar jogi életnek a külföldön való ismertetése által jelentékeny szolgálatokat tett, olaszra forditott. A dolgozat a L'errore Giudiziario czimü olasz lapban jelenik meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Husz iv felesleges felülvizsgálati kérelem.** Egy perben, melyben felperes két fokon pervesztes lett, a felperesi képviselő 25 ivre terjedő felülvizsgálati kérelmet nyujtott be. Az osztrák legfőbb bíróság az ügyvéd költségeit csak öt ivért állapitotta meg és elmarasztalta a felperesi ügyvédet az alperes javára költségben, mert alperes kénytelen volt a teljesen felesleges husz ivet tanulmányozni. Az érdekes határozat indokolásában megállapitja a legfőbb bíróság, hogy felperes perirata teljesen értéktelen részeket tartalmaz. Hogy jóhiszemüen cselekedett-e a felperesi képviselő, az közömbös. A perrendtartás 76. §-a előirja, hogy a periratok röviden, áttekinthetően szerkesztendők. Ez a rendelkezés csak másodsorban szolgálja a peres felek érdekeit, mert főképpen a gyors igazságszolgáltatás szempontjából indul ki és igy közömbös, hogy az ügyfél a perirathoz hozzájárult vagy éppen ily perirat szerkesztését kivánta.

— **Érdekes** középkori jogesetet emlit a szicilioi «L'Errore Giudiziario» czimü jogi folyóirat. Eszerint a párisi és a montpellieri orvosi fakultás s a montpellieri parlament Gaulthier Jacquennet luçoni püspököt, 1775-ben, *két* atya *törvényes* fiának és örökösének ismerte el. A püspök anyja ugyanis, első férjének halála után, három hónap mulva ismét férjhez ment s gyermeke — a későbbi püspök — e második házasság megkötése után, *hét* hónapra született.

— **A görög kriminálstatisztikából.** A görög kir. igazságügyminiszteriumnak az 1906. évről szóló statisztikai évkönyve szerint, Görögország 20 fogházában a mult évben 115 volt a női elitéltek száma, mig a férfiaké jóval meghaladta az 5000-et. A női büntettesek legnagyobb része (77) személy elleni büncselekmény miatt volt elitélve, mig a tulajdon ellen elkövetett büncselekmények miatt már sokkal kevesebb (15) nő volt elitélve. Elenyésző csekély (10) volt a szemérem és (13) a hatóság ellen elkövetett büncselekmények miatt elitélt nőknek száma. A személy elleni büncselekmények számát a déli heves vérmérséklettel és boszuvágyban, a tulajdon elleni büncselekményekét pedig a néhány év óta tartó gazdasági válságban kell keresnünk. A büntettesek legnagyobb része háztartásbeli személy, illetve irástudatlan munkás volt s tulnyomó részük a 20—30 közötti életkorban volt.

— **A török czenzura.** E sorok irója, egykori tanárának, dr. Lombroso Cézárnak, tanári jubileuma alkalmából, Konstantinápolyban egy kis füzetet akart publikálni törökül, a Lombroso elméletéről. Azonban a török császári közoktatásügyi miniszterium, illetve a hivatalos czenzurát gyakorló «Endsümeni Danis» nevü tudóstársaság a «veszedelmes eszmékkel telt» dolgozat kinyomatását nem engedte meg. Csak kuriózumból emlitjük ezt meg, mert hiszen ehhez hasonló esetet is tudunk, amely nem máshol történt, mint — Ausztriában, ahol a bécsi egyetem jog- és államtudományi kara — a Brunnemeister és a Menger professzorok tiltakozása ellenére — sem engedte meg egy kriminálanthropologiai kurzus megtartását egy jeles egyetemi tanárnak.

Dr. Th. L.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulirt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz 1907 julius 6-tól 1907 szeptember 7-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetszerüen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1907 julius 6-án.

Németh Péter,
a «Büntető Jog Tára» szerkesztője.

Dr. Balog Arnold,
a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője.

Dr. Wolf Vilmos,
az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.

Dr. Stiller Mór és
Dr. Révai Lajos,
a «Jog» szerkesztői.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 29. szám. Budapest, 1907 julius 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birák elégületlenségének okai. *r.*— — A végrehajtási törvény novellája. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvédtől. — A végrehajtási törvény revíziója. *Dr. Lányi Márton* kir. aljegyzőtől. — *Jogirodalom:* A kiskoruak jogai és kötelezettségei. Irta dr. Sándor Aladár budapesti kir. albiró. *Dr. Reitzer Béla* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A birák elégületlenségének okai.

A közönség osztatlan bizalmára és becsülésére joggal csak az a birói testület számithat, melynek rendezett magánviszonyok között élő tagjai minden erejüket és tehetségüket igazságosztó hivatásuk betöltésének szentelik.

Nálunk különösen nagyjelentőségü állami érdek, hogy birói intézményünk tekintélye a birák elégedetlenségének már-már krónikussá vált betegsége pusztitó hatásaitól megóvassék. Hiszen a közelmult idők tapasztalatai megmutatták, hogy sajátos államjogi viszonyaink között a bíróság nálunk nemcsak a közvagyonnak és az egyéni szabadságnak őre és oltalmazója, hanem egyuttal egyik legnehezebben megközelithető *védőbástyája* biztositékokkal kevéssé körülsánczolt *alkotmányunknak*. Ezen intézményünknek erkölcsi integritását érő minden támadás tehát állami souverenitásunk létérdekeit is veszélyezteti.

Ezeket fontolóra véve, itt a végső ideje annak, hogy a birák elégületlenségének okaival végre egész komolyan foglalkozzanak és a birói s jegyzői karnak immár több, mint évtized óta hangoztatott sérelmeit mielőbb *gyökeresen* orvosolják.

Az 1903. évben Budapesten méltóságteljesen lefolyt országos birói kongresszusnak határozatai és az azok alapjául szolgált magasan szárnyaló előadói beszéd önérzetesen, de teljes tárgyilagossággal mutattak reá a birói kar elégedetlenségének legfőbb és eredendő okára. A bajnak forrását az 1893 : IV. tcz.-nek arra az intézkedésére kell visszavezetni, mely a birói státusnak alkotmányos *garanczialis jelentőségü különállását* a birói személyzetnek az általános fizetési osztályokba való beolvasztása által *megszüntette*. Elvileg sulyos hiba volt ez. Mert a birói státusnak a többi államszolgálati kategoriákkal történt egyesitése a hivatása gyakorlatában minden állampolgár fölé helyezett birói testületet akaratlanul is leszállitotta arról az erkölcsi magaslatról, melyre az 1869 : IV. és 1871 : XXXII. tczikkeknek rendelkezései a különleges jogokkal felruházott, de másrészről hatványozott büntető és fegyelmi felelősséggel, valamint sulyos kötelezettségekkel és összeférhetlenségi korlátozásokkal járó birói állást helyezték. Mert az ugyanazon fizetési osztályokba való sorozás egyuttal az illető állások jelentőségének és természetének æquivalentiájára engedett következtetést. Hiába utaltak a státus egyesités rendszerének védelmezői arra, hogy a közös fizetési osztályba tartozás tulajdonképpen csakis fizetésben való egyenlő részesedést, nem pedig rangsorozati egyenlőséget jelent; bizony nem vált a birói állás méltóságának öregbitésére, hogy a törvényszéki, járásbirák és ügyészek a lottohivatali, zálogházi ellenőrrel, kórházi és vámraktári gondnokkal, az albirák és alügyészek a rendőrségi oktatóval, dohánygyári gépésszel és tolonczügyi kezelőhelyettessel, végre a jegyzők és aljegyzők a minden qualifikáczió nélküli vámszedővel, mázsatiszttel és házfelügyelővel kerültek azonos kategóriákba. A birói állás tekintélyének ezen alacsonyabb rendü állásokkal való æquiparálására nem volt szüksége. A rangfokozati megkülönböztetés rendszere, magának a bíróságnak kebelében is némely irányban káros eredményre vezetett; mert a társas bíróságoknál ugyanazon tanácsokban müködő s különféle rangosztályokba tartozó birák között hierarchikus válaszfalakat emelt, melyek a kisebb rangu birák szabad véleménynyilvánitására nyomasztó befolyást gyakorolhatnak.

A fizetési osztályokba beolvasztás müvelete azonban gyakorlati következményeiben az egész elsőfolyamodásu birói és ügyészi testület niveaujának leszállitására vezetett. Ezen testület országos nagy létszámának a fizetési osztályok keretébe mesterséges beleerőszakolása ugyanis rövidlátó takarékoskodási tekintetekből akkép vitetett keresztül, hogy a birói fogalmazó személyzet a VI. osztálytól lefelé az addig elfoglalt positiója sulyának és tekintélyének megfelelő osztálynál *egész vonalon egygyel lejebb szállittatott.* Emellett a legutolsó fizetési osztály keretén tul a joggyakornoki intézmény is fentartatott, még pedig nem határozott időhöz kötött ideiglenesség jellegével, hanem oly módon, hogy az ezen állást betöltő, szárnyaszegett ifjuság 5—6 évet is megérhet a hierarchián kivüli állapotában.*

A tisztviselők általános fizetésrendezését czélzott Széllféle javaslat indokolása megható őszinteséggel konstatálta, hogy: «a javaslat az elsőfolyamodásu biráknak és ügyészeknek az eddigi törvényekben nyujtott különös kedvezményeket a rendszer keresztülvitele szempontjából több tekintetében megszünteti,» továbbá: «a fizetésrendezésnek az elsőfolyamodásu birákra és ügyészekre nézve részben ki nem *elégitő*, részben *hátrányos* eredménye lesz; Budapesten az uj fizetésrendezés a VIII. fizetési osztályba tartozó birákra és albirákra nézve tényleges *illetményeik részbeni csökkentésével* fog járni és ők a fizetésrendezés előnyeit csak *végellátásuk esetében* fogják élvezni».** Végre, hogy: «az aljegyzőknek a javaslat kevesebb előnyt nyujt, mint a XI. fizetési osztályba tartozó többi tisztviselők részére... reájuk a fizetésjavitás nem 400, hanem csak 200 K-t tesz ki... az eddig fokozatos előléptetés mellett átlagosan 2 év után bejutottak az első fizetési fokozatba, mig jövőre csak 4 év mulva lépnek a második fokozatba» stb.

* Valóban megdöbbentő az a hihetetlennek látszó, de való tény, hogy egy-egy budapesti aljegyzői állásra 35—36 évet megért, kiválóan minősitett ügyvédi vagy birói vizsgát tett gyakornokok is nem egyszer sikertelenül pályáznak. Mikor lehetnek ezekből birák?

** A valónak ugyan ez sem felel meg, mert az azóta életbelépett félrendszabályokkal behozott pótlékok daczára ma is elvitázhatlanul áll fenn az a helyzet, hogy mig az 1872. évben kinevezett budapesti birónak és ügyésznek végellátás alapjául szolgáló kezdőfizetése 4000 K, az albiráké és alügyészeké 3000 K volt, addig ezt a végellátás alapjául szolgáló javadalmazást a jelenleg kinevezettek csak 5 év mulva kinevezésük után érhetik el.

A Széll-féle javaslatnak azonban ezen bevallott sérelmes elvi állásfoglalása mellett is az elsőfolyamodásu birákra nézve értékes intézkedése volt, hogy a VII. és VIII. fizetési osztályba a biráknak tetemesen nagyobb százaléka lépett volna elő. Mikor az akkori politikai viszonyok a Széll-féle javaslatnak változatlan törvényerőre emelkedését meghiusitották, megint a birói kar lett a vesztes. Mert az azután következett kormány a javaslatnak éppen az elsőfoku birákra kedvező intézkedését látta jónak elejteni s a biráknak szánt összeget a politikai szolgálatokra praedestinált közigazgatási tisztviselőknek juttatta.

E sulyos méltánytalanság tudatára ébredt közvélemény nyomása alatt mult évben a végleges birói fizetésrendezés kérdése ismét napirendre került s ekkor a volt igazságügyminiszter azzal az igérettel állitotta meg a szervezkedést, hogy a birák *többet fognak kapni, mint amit kérnek.* S mi lett az eredmény? Az, hogy ismét más szolgálati ágak (tanitók és vasutasok) igényeinek kielégitése helyeztetett előtérbe; mig a birák várhatnak addig, mig az államháztartásnak tisztviselők fizetésére forditható erőforrásai végleg kimerülnek és a fizetésrendezés ügyének szövevényeiben járatlan közönség is a huzavonát megunva, elfordul a birák ügyétől.

Láthatjuk ezekből, hogy az a gyakran hangoztatott kijelentés, mely szerint *elsősorban a birák anyagi függetlensége biztositandó,* maig is csak *üres jelszó.*

De a birák elégületlenségének vannak még egyéb okai is.

Az elsőfolyamodásu birák hatáskörének kiterjesztésével párhuzamban az alsó állások létszáma aránytalanul szaporittatott. Mi természetesebb, minthogy az alsófokon történt ez a létszámemelés az előléptetési viszonyokat hihetetlenül kedvezőtlenekké tette. Ezenkivül az elsőfolyamodásu biróságokra háritott nagyobb feladatok és felelősség arányában megfelelő magasabb állások nem kreáltattak és igy a helyi előlépés esélyei sem váltak kedvezőbbekké.*

Az előléptetés rendszerében sincs megnyugtató következetesség. Különösen lehangolólag hatott a legutóbb letünt regime alatt tett az a tapasztalat, hogy a kijelölő bizottságok propositiója ellenére több esetben teljesen alkalmatlan vagy érdemetlen egyének részesültek magas birói állásokra való kinevezés és helyi előléptetés kedvezményében. Továbbá, mig felsőbirói állások betöltésénél sok esetben az anciennitás tekintetbe vétele tulhajtatott, addig kizárólag a hosszu szolgálat honorálására szánt fokozatos előlépésben egyesek soronkivül részesittettek.

Eddigelé irányadó helyen arra se igen helyeztek kellő sulyt, hogy a reájuk ruházott nagyobb feladatok arányában a bióságoknak tudományos és erkölcsi szinvonala is emeltessék. A birák irodalmi tevékenységének erkölcsi és anyagi támogatása és magasabb tudományos képzettségüknek honorálása nálunk csaknem ismeretlen fogalmak. A törvénytervezetek, kereskedelmi szerződések, szakbirói ügykörbe vágó javaslatok csaknem kivétel nélkül a bióságok véleményének kikérése nélkül készittetnek elő.**

És sajnálattal nélkülözzük, hogy a mindjobban tulterhelt ügyvédi és birói vizsgáló-bizottságok is az elsőfolyamodásu birói karnak a gyakorlatban kivált tagjaival az eddiginél fokozottabb mértékben frissittetnének fel.

A birói karnak tulterheltségéről, mint az elégületlenséget szintén fokozó bajról és orvoslásának módjáról a birói szervezet reformjára vonatkozó észrevételeinkkel kapcsolatban kivánunk megemlékezni. *r.*—

A végrehajtási törvény novellája.

A végrehajtási törvény egyike azon — sajnos — nagy számu törvényeinknek, melynek uj törvénynyel való pótlását vagy legalább novelláris módositását, javitását az egész jogászvilág évek hosszu sora óta egyhangulag sürgeti.

Az a javaslat azonban, melyet az igazságügyminiszter a végrehajtási eljárásról szóló 1881 : LX. tcz. módositása és kiegészitése tárgyában a ház asztalára letett, a jogászvilág várakozását kielégiteni nem fogja és minden érdekelt körben csalódást fog előidézni.

A végrehajtási törvény nagy hiányait ugyanis kétféle módon lehetne és kellene orvosolni. Vagy a törvény *összes* helytelen intézkedéseit, hézagait, homályos helyeit részletes, alapos novellával vagy egészen uj törvénynyel meg kellene szüntetni, vagy ha erre nem volt elég idő, successive kellene a törvény egyes nagyobb részeit (ingó végrehajtási eljárás, ingatlan végrehajtási eljárás, zárlat és ezzel kapcsolatos intézkedések stb.) novellákkal javitgatni.

A javaslat a harmadik és legrosszabb utat választotta. Huszonöt rövid paragrafussal akarja orvosolni a rossz törvény összes hiányait, amivel eléri azt, hogy a törvény hiányainak legnagyobb része továbbra is megmarad. A javaslat ezen legnagyobb negativ hibáján kivül kénytelen vagyok reá mutatni arra is,hogy a javaslat intézkedéseinek nagy része nem helyes és a javaslat mai szövegezése a végrehajtási eljárást még bizonytalanabbá, még rosszabbá tenné.

Az alábbiakban röviden, amennyire azt a czikk keretei megengedik, ismertetni fogjuk a javaslat intézkedéseit és reá fogunk mutatni a nagyobb hibákra.

I. A 2—14 §-ok a végrehajtás alól mentes tárgyakat sorolják fel és erősen kibővitik azoknak körét. A javaslat ezen része valószinüleg azon mozgalom hatása alatt készült, melyet Nagy Emil, Mérey Lajos, Baross János képviselők és társaik inditottak junius közepén a kisgazdák érdekében. Nevezetesen Mérey Lajos inditványában expressis verbis követelte a kisiparosok és gazdák fokozottabb mértékben való megoltalmazását a végrehajtásokkal szemben.

A javaslat le nem foglalhatónak mondja «a *szükséges* házi- és konyhabutort». Ez a körülirás oly határozatlan, hogy áldás helyett ujabb szenvedést fog hozni épp a kiméletre szorulókra. Mi az a «szükséges» házibutor, mennyi az? Ez lehet sok is és nagyon kevés! Ily fontos fundamentális kérdést nem szabad egy szóval elintézni. Nem szabad a judikaturára bizni a törvény ezen felette bőértelmü szavának interpretálását. Az ilyen sokféleképpen értelmezhető szabályozásnak épp a legszegényebb emberek fogják megadni az árát. Egyszerübb és áldásosabb volna, hogy egy szoba és konyha butorai és berendezési szükséges tárgyai feltétlenül kivonatnának a végrehajtás alól és több tagu családnál még 1—2 szoba *nélkülözhetetlen* butorai.

Ami általában a javaslat szociális tendentiáit illeti, nagyon kérdéses, megtalálta-e a javaslat szerzője a helyes utat.

A javaslat ugyanis annyira kibővitette a le nem foglalható ingók körét, hogy a kis vagyonu emberek, a javaslat törvényerőre emelkedése esetén minden hitel nélkül fognak szükölködni. A javaslat különben nem is állt meg a kisgazdák védelménél, hanem 14. §-ában ugy intézkedik, hogy mezei gazdálkodással foglalkozó ellen vezetett végrehajtás esetében az igavonó jószág és gazdasági eszköz márczius 15-től november 15-ig terjedő időben árverés alá egyáltalában nem bocsátható. Ezen intézkedésnek semmi korlátja nincs, tehát pld. a latifundiumokra is vonatkozik, amely intézke-

* Felette visszás, hogy a törvényszékeknél felebbezési tanácsok vezetése többnyire VII. és VIII. fizetési osztályba sorozott birákra van bizva. Sőt fővárosi polgári törvényszékeinknél is a tetemesen felemelt birói létszám mellett csak 1—2 táblabirói czim és jelleggel felruházott birót találunk; kevesebbet mint évekkel ezelőtt, mikor még felebbviteli hatáskör nélkül, kisebb létszámu szervezetük volt.

** Feltünő jelenség, hogy a kereskedelmi miniszterium által előkészitett specialis kereskedelmi javaslatokat tárgyazó enquêtekre mindenki hivatalos, csak éppen a kereskedelmi szakbirák véleményére nem kivánesiak.

déssel a javaslat egészen kétségtelenül tulságosan messzire ment a végrehajtást szenvedők védelme érdekében.

Ha elolvassuk, hogy a javaslat szerint mit nem lehet lefoglalni, akkor tisztában vagyunk azzal, hogy kisgazda, kisiparos, kishivatalnok stb. ellen a jövőben sikerrel egyáltalában nem lehet majd végrehajtást vezetni. Ez pedig a kisemberek hitelének ugyszólván teljes megszünését fogja maga után vonni.

A kisemberek hitelszükségleteik kielégitése végett a mainál is nagyobb mértékben a zálogházakra lesznek utalva, vagy kénytelenek lesznek le nem foglalható ingóikat eladni és igy önmagukat termelő eszközeiktől megfosztani.

A czikk keretén kivül esik annak a megvilágitása, hogy ez az eredmény épp a kisemberek érdekében kivánatos-e vagy sem. A kereskedők, iparosok, bankok és a hitelezők egyéb kategoriái mindenesetre erős harczot fognak inditani a javaslat ellen. Ezen harczban jogos lesz azon panaszuk, hogy mig a javaslat a le nem foglalható ingók körét erősen kiterjeszti, addig a hitelezőknek nem nyujtja legalább azt a recompenzációt, hogy a végrehajtás hatályát arra az esetre biztositja, ha a hitelező lefoglalható ingókat talált. Minden jogász és minden adós ismeri hazánkban az igényperekkel üzött hihetetlen visszaéléseket. És a javaslat még sem talált egy sort sem, mely megszüntetné e visszaéléseket vagy legalább korlátozná azokat.

Nagyon kérdéses különben is, hogy a végrehajtás alól kivett tárgyak körének erős kibővitése nem fogja-e épp ellenkezőjét eredményezni annak, amit a javaslat intentionál.

A javaslat ugyanis nem mondja, hogy a végrehajtás alól kivett tárgyakat ne lehetne lefoglalni az adós világos beleegyezésével. A jövőben tehát a kisember, ha mégis hitelt akar igénybe venni, kénytelen lesz előzőleg lefoglaltatni hitelezője által egyébként le nem foglalható ingóit, miáltal hitele megint csak drágulni fog. A hitelnyujtásnak ezt a módját egyes hitelezők elvétve eddig is gyakorolták, a jövőben majd sürübben fognak előfordulni, hacsak nem fogja a törvény imperative megállapitani, hogy az adós beleegyezésével sem lehet a kérdéses ingókat lefoglalni. Opportunus-e ily imperativ rendelkezés, szintén nagyon megfontolandó.

A le nem foglalható ingók körének kiterjesztése, a le nem foglalható fizetés határának felemelése és ezzel kapcsolatos intézkedések a javaslat több mint felét foglalják le. A többi intézkedés közül a legnagyobb meglepetést bizonyára a 21. §. fogja kelteni.

Ezen §-t szóról-szóra idézem: «Az 1881:LX. tcz. 171. §-a a következő rendelkezéssel egészittetik ki: *Házbér* alá eső ingatlan az árverési hirdetményben megállapitott *kikiáltási ár felénél, egyéb ingatlan a kikiáltási ár kétharmadánál* alacsonyabb áron az árverésen el nem adható. Ha a kikiáltási ár fokozatos leszállitása következtében a legalacsonyabb árt elérő igéret nem tétetik, a kiküldött az árverést felfüggeszti. A további eljárásra az 1881:LX. tcz. 176. és 177. §-ai irányadók».

E §. szerint tehát házat becsértékének felén alul, egyéb ingatlant becsértékének $^2/_3$-án alul nem lehetne árverésen eladni. Szinte bizonyos, hogy itt valami sajtóhiba csuszott be a javaslatba. Mi volna ennek az intézkedésnek rátiója? Érteném, ha a javaslat az *első árverésre* állitaná fel azt a tilalmat, de a következő árverésen minden korlátozás nélkül el volna adható az ingatlan. De a javaslat nem mondja, hogy a következő árverésnél ez a korlátozás megszünik. Itt vagy sajtóhiba csuszott be a javaslatba, vagy kimaradt egy §., mert, ha a javaslat ezen intézkedése mai szövegezésében megmaradna, akkor a végrehajtást szenvedett, különösen, minthogy az ingatlan becsértékének megállapitásába a végrehajtási törvény 149. és 160. §-ai alapján befolyhat, minden ingatlan árverést a legnagyobb mértékben hátráltathatja, sőt igen gyakran lehetetlenné teheti is azt.

II. Czikkünk eddigi részeiben a javaslat néhány intézkedését biráltuk, anélkül, hogy a javaslat összes hibáit kimeritettük volna. Jelen fejezetben reá fogunk mutatni a javaslat hézagaira, vagyis arra, hogy a javaslat még azokat a kérdéseket sem oldotta meg eléggé alaposan, amelyeknek szabályozásához hozzá nyult.

A végrehajtás alól kivont tárgyakra nézve a javaslat nem intézkedik arról, hogy a háztulajdonos a házbér erejéig lefoglalhatja-e a különben le nem foglalható tárgyakat. Mindenesetre furcsa volna, ha a háztulajdonos a butorokat stb., melyekre pedig a végrehajtási törvény 72. §-a értelmében törvényes zálogjoga van, le nem foglalhatná. A végrehajtási törvény 51. §-ának utolsó bekezdése szabályozta a le nem foglalható ingóknak a törvényes zálogjoghoz való viszonyát, a javaslat azonban az egész 51. §-t, tehát az utolsó bekezdést is hatályon kivül helyezi, és megfeledkezik arról, hogy az utolsó bekezdés helyébe valami uj intézkedést kell a javaslatba felvenni.

A javaslat 4. §-a ugy intézkedik, hogy 50 K-ig a végrehajtásokat hivatalból kell foganatositani.

Ezen §. helyesen csak ugy értelmezhető, hogy 50 K-ig ügyvédi költség ne terhelje a végrehajtást szenvedettet, de ez nem ok arra, hogy a végrehajtást ne lehessen a hitelező vagy meghatalmazottja közbenjöttével foganatositani.

A javaslat az ügyvédi költségektől megmenti ezen a módon az 50 K-n alul tartozó adósokat, de nem menti meg a végrehajtónak, becsüsnek költségeitől és bélyegeitől.

Ha már a javaslat, nagyon helyesen, a kis végrehajtásokat olcsóbbá akarja tenni, helyesebben tenné, ha a végrehajtási intézményt államositaná és 100 K-n aluli végrehajtásoknál a végrehajtást szenvedettek bizonyos kategoriáinak teljes bélyeg- és költségmentességet biztositana. A javaslat intézkedése csak félrendszabály, mert köztudomásu, hogy a kis végrehajtásokat nem az ügyvédi költség, hanem a végrehajtó dijai és költségei teszik méregdrágává.

A javaslat 16. és 19. §-ai elrendelik, hogy ingó árverés esetén a végrehajtást szenvedő nevét nem kell közzétenni, továbbá ingatlan árverés esetén 4000 K-n felüli becsérték esetén is csak egyszer kell a hirdetményt közzétenni. Ezen intézkedéseknél sokkal messzebbre kell majd a novellának elmennie. Nincs értelme mindenekelőtt, hogy a hivatalos lapban az egész hirdetményt közzé kell tenni, ami az árverési eljárást nagyon megdrágitja. A hirdetmény lényeges tartalma egy mondatban összefoglalható.

A hivatalos lap a legtöbb esetben nem is alkalmas a közhirré tételre és a hirdetés ezen drága formája helyett a közzététel olcsóbb és helyesebb módjáról kell gondoskodni.

A javaslat hibáinál és hézagainál még nagyobb baj az, hogy a végrehajtási törvény közismert nagy hiányait érintetlenül hagyja.

Az igényperekkel üzött visszaéléseket megemlitettük már. Ezekhez sorakozik a szinleges árverés, midőn a végrehajtást szenvedett maga tartatja meg az árverést, hogy ingóit valamely rokona utján visszavásárolja. A kijátszásnak ez a formája ma már annyira elterjedt, hogy a kereskedelmi üzlet átruházásáról szóló törvényjavaslat sem fog sokat érni, ha egyidejüleg ezeket a kijátszásokat nem teszik lehetetlenné.

Az ingatlan végrehajtási eljárás nehézkes, hosszadalmas és rendkivül költséges. A zárlat kérdése ugyszólván teljesen szabályozatlan. Az ingatlan árverések körül a visszaélések egész legiója honosodott meg. Tapasztalt adósok valósággal gunyt üznek a bíróságokkal és a legnagyobb könnyüséggel huzzák el évekig az ingatlan árverését. A nem komoly árverési vételek napirenden vannak és ezeket a bánatpénznek 10%-ról 20%-ra való felemelése sem fogja megszüntetni (javaslat 18. §-a).

A végrehajtási törvény homályos intézkedései és hézagai a kontroverziák lánczolatát idézték elő.

★

Ezeknek a bajoknak orvoslását vártuk és várjuk a végrehajtási törvény novellájától. A benyujtott javaslat a jogászvilág várakozását nem elégitheti ki és ha nehány apró kérdésben haladást jelent is és ha nehány szociális olajcsöppet tartalmaz is, nagyjában és egészében nem alkalmas arra, hogy a végrehajtási törvény régóta óhajtott, várva várt alapos revisióját pótolja, egyes kiemelt intézkedései pedig valósággal a mai türhetetlen helyzet további rosszabbodását vonnák maguk után az ingó és ingatlan végrehajtás terén.

Dr. Teller Miksa.

A végrehajtási törvény reviziója.

Régen hangzó panasz megszüntetését reméli az igazságügyi kormány az 1881 : LX. tcz. novellájának benyujtásával. Alig van törvény, melynek egyes intézkedéseit ennél keményebb birálat tárgyává tették volna s mondhatni, gazdasági gyarapodásunknak mintegy állandó akadályaként tüntették fel. A szegényebb és különösen a mezőgazdasággal foglalkozó néposztály vagyoni tönkremenésének és a folyton gyarapodó kivándorlás okának a végrehajtási törvény hibái is lettek megjelölve. Amidőn az államéletben ily fontos tényezők bekövetkezhető változásai egy törvény intézkedéseiben rejtőzhetnek, közelfekvő annak megállapitása, vajjon ezek az oly sokszor nyomós okként hangoztatott panaszok nem folyományai-e annak a tervszerüen felépitett rendszernek, melyen végrehajtási törvényünk nyugszik?

És ha igen — mint ahogyan az tényleg igy is van — ugy világos, hogy ezen eredendő rendszeri hiba megszüntetése nélkül bajosan képzelhető el eredményes orvoslás.

A végrehajtási törvény novellájának közrebocsátása felveti tehát okvetlenül azt a fontos kérdést, vajjon hogyan képzelhető el a helyzetnek a végleges sanálása, *törvénynyel-e vagy novelláal?* Nem késünk kifejezést adni abbeli véleményünknek, hogy a napról-napra változó társadalmi, gazdasági élet, a hitelviszonyokban beállott lényeges változások, az egész más alapokra fektetett létfentartási elvek csakis arra a feleletre vezethetnek, hogy a végrehajtási törvény modern alapon, modern elvekkel és rendszerben képzelhető csak el, hogy annak részbeni javitása csak pillanatnyi orvoslás, hogy igy uj törvényre van szükség.

Kétségtelen mindazonáltal az, hogy a novella számos fontos panaszt orvosol és ezért csak örömmel üdvözölheti mindenki.

Az államnak, a társadalomnak mindinkább előtérbe nyomuló altruistikus hajlama mindenkivel szemben, aki vagy a büntetőtörvénykönyv egyes szakaszaival jön összeütközésbe, vagy aki kényszer utján teljesiti itéletileg megállapitott kötelezettségét, abba az irányban fejlődik, hogy az állam ezen elvének keresztülvitele mellett kénytelen lesz számos más oly fontos tényező érdekeit megsérteni, illetve nem biztosithatni, akik érdekeinek védelme pedig nem kevésbbé fontos az állami érdekek szempontjából.

Bármennyire törekszünk is arra, hogy az adósnak lehetővé tegyük azt, hogy a lehető legkönnyebben teljesithesse kötelezettségeit, bajos lenne mégis egyedül az adós szempontjából elintézni ezt a kérdést. Nem szabad ugyanis feledünk azt, hogy a végrehajtási törvénynek az a czélja, hogy a hitelező itéletileg megállapitott követelését a másképpen nem teljesitő adóson kényszer utján hajtsa be.

A törvénynek jogot kell adni a hitelezőnek, követelésének a megengedett eszközök és formák közötti kiegyenlitését szorgalmazni, de egyszersmind meg kell az adósnak engedni azt, hogy bizonyos esetekben egyszerre a «megállj»-t odakiálltsa a hitelezőnek s azt további kielégitési jogának gyakorlásában megakadályozza.

Az érdekek ilyeteni összeütközése természetesen sok általános jellegü társadalmi és szociális kérdést bolygat meg.

Minél konsolidáltabbak valamely államban a megélhetési viszonyok, annál nagyobb mértékben nyomulhat előtérbe a végrehajtató érdeke mellett a végrehajtást szenvedőé is. Mindig nagyon örvendetes tehát az, ha valamely ország törvényes rendelkezései között sok olyan intézkedést találunk, melyek a végrehajtást szenvedők javára szóló jogot statuálnak. Biztos mutatója ez annak, hogy az illető államban a helyes gazdasági politika elvei érvényesülnek, hogy biztos alapon áll a nemzeti vagyonosodás, hogy a megfelelő tőkegazdaság mellett a hitelviszonyok a megvont korlátokkal egyenes arányban állanak.

Ez biztosithatja csak az egymással ellentétes érdekek megfelelő egyensulyát. Amint azonban ezt bármely vonatkozásban szem elől tévesztettük, ugy az okozott bajok orvoslása ugyszólván ki van zárva. Ha a végrehajtást szenvedő részére több jog van érvényben, vagyis, ha a végrehajtató követelése kiegyenlitésére irányuló akciójában számos olyan korlátba ütközik, melyek az adott viszonyok között az ország közgazdasági helyzetével és gazdagodásával forditott arányban állanak, ugy ennek várt, üdvös hatásai az ellenkező eredményt fogják a legrövidebb idő alatt előidézni, a forgalmi, üzleti élet teljes pangását, a hitelnek gyökeres megromlását, a kereskedelmi és ipari müveletek biztos csődjét. Amint magasabbra emeljük a létminimum összegét, amint a foglalás alól oly tömegét vesszük ki a tárgyaknak, melyek az adott viszonyok figyelembe vételével a szükségesség határait tullépve, a hitelviszonyok természetes állapotát megváltoztatni képesek, ezzel nyilván azt fogjuk elérni, hogy sokkal nagyobb mértékben megnehezitjük, hogy ne mondjuk, lehetetlenitjük a hitelnyujtást, amint ahogyan azt magunk is óhajtjuk, vagy talán még azt is megérjük, hogy a hitelnyujtás teljes szünetelése alól csak akkor fogunk kivételt találni, ha a hitelező az oly nagyfoku koczkázatra való tekintettel a koczkázat differenciális összegét hozzá fogja csapni (tőkésiti) a hitelösszeghez s ezzel az uzsora egy másik, még rettenetesebb alakjának árnyát vetjük fel.

A létminimum összegének helyes megállapitása hazánkban talán sokkal nehezebb, mint másutt. A mostoha gazdasági viszonyok, különösen a rossz gazdasági politika folytán előállott aránytalan drágaság oly lehetetlen viszonyban áll a szellemi és testi munka utján szerzett jövedelem csekélységével, hogy a helyes arány megállapitása vajmi nehéz. Annak konstatálása után, hogy a végrehajtási törvény meghozatalakor fennálló megélhetési viszonyok a mostani megélhetési viszonyokkal körülbelül oly arányban állanak, mint egy a kettőhöz, nem lehet kétséges, hogy a munka, de különösen a szellemi munka dijjazása sokkal csekélyebb arányt mutat. Amig a létminimum 1881-ben 1600 K-ban volt arányosan megállapitható, ez most csak 3000—3500 K összeggel volna egyenlősithető.

Ebből a szempontból felfogva a kérdést, a legnagyobb örömmel üdvözöljük a novellát, mely bár még sokkal kisebb arányban, de mégis erre az utra lépett s igy megmutatta azt az irányt, melyben törvényhozásunknak haladni kell. A novella tartózkodó álláspontját indokolni véljük talán azzal, hogy az állami tisztviselők sanyaru fizetési viszonyai mellett a javasolt létminimum megállapitása esetén, az oly végtelenül rosszul dijazott és eladósodott hivatalnokok hitelezőinek egy jó része esne el váratlanul a fedezettől. Ezzel szemben az egyetlen és pedig égetően sürgős orvosság nem lehet más, mint a tisztviselői fizetéseknek a mai megélhetési viszonyokkal való arányba hozása, vagyis a szellemi munka értékének elismerése és megbecsülése.

Nem találunk továbbá megfelelő indokot arra, hogy a nyilvános számadásokra kötelezett társulatoknál és egyébb, a novella 10. §-ában emlitett állásokban alkalmazott tisztviselők létminimumának és az állami tisztviselők lefoglalható fizetésének összege között miért állapitsunk meg különbséget,

különösen akkor, midőn a végrehajtási jog gyakorlása szempontjából a kettő között lényegesebb különbséget nem tehetünk, legkevésbé pedig azt az egyedül indokoltnak látszó, de a valóságban megczáfolt eltérést, mintha a magánhivatalok jövedelmezősége az állami hivatalok dijjazásánál csekélyebb lenne.

Nagyon sok visszaélésnek fogja elejét venni a novella azon intézkedése, hogy ha járandóság a foglalásmentes összegre vagy ez alá száll le, a végrehajtás hatálya szünetel és önmagától feléled, ha a járandóság a foglalásmentes összeget ismét tulhaladja. (Novella 9. §. 4. bek.)

Ha ezen intézkedés alkalmazást nyerne azokban az esetekben, midőn a több évre lefoglalt fizetésü magánhivatalnokot a főnöke állásából elbocsátja és vagy két hétre rá megállapodás szerint ujra alkalmazza, ugy az 1881 : LX. tczikk 124. §-a alapján megindult ügygondnoki behajtási perek iudikaturájában lényegesen helyeselhető változást fogunk találni és különösen megakadályozhatjuk a rosszhiszemü adósok azon szokásos eljárását, hogy az időközi elbocsátás alatt fiktiv rokon követelés elismerésével hitelezőit évekig kijátszhassa. De jelentősége lehet ennek a végrehajtási eljárás olcsóbbá tétele szempontjából is, mert az állandó folytatólagos végrehajtás utjáni ujbóli foglalást és illetve letiltást s igy a vele előálló tetemes költségszaporitást is feleslegessé fogja tenni.

A novella 5. §-ának 3. bekezdésében a kincstár javára biztositott elsőbbség a zálogjogi elméletek és szabályoknál fogva bajosan lesz a szerzett jogok sérelme nélkül keresztülvihető. Ellenben ki kell emelni, hogy a 8. és az 5. §-okban emlitett tisztviselők leszármazói tartására vonatkozó intézkedésével nagyon helyesen megszüntette az 1881 : LX. tczikk 58. §-ának azon helytelen intézkedését, mely különbséget tett a foglalás korlátolt vagy korlátlansága szempontjából a leszármazás tövényes vagy törvénytelensége között.

A jogszabály alkalmazásának egyenlősége és a végrehajtási jogelvek szempontjából kifogásolható a novella 12. §-ának azon intézkedése, hogy, ha a végrehajtást szenvedő több járandóságára vezetnek végrehajtást, a meghatározott mentességek őt mindegyik járandósága után külön illetik még, mint amely alkalmas arra, hogy a több állással biró eladósodott hivatalnok hitelezői rovására könnyebbséget élvezzen.

Érdekeket sért továbbá a novella azon intézkedése, mely az egész nyugdijat lefoglalhatónak mondja ki, mintha ezzel azt statuálná a javaslat, hogy csak a szolgálatban levő tisztviselőnek van joga létminimumhoz és hogy az állami érdek ennek is egyetlen alapja.

A modern törvényhozások azon nemes intenciója, hogy a kényszervégrehajtás alól mentességeket állapitson meg, a tisztviselői létminimumon kivül még különösen két irányban terjedhet ki és állhat vagy az ingóságoknak, vagy az ingatlanoknak mentesitésében.

A homestead intézmény tulajdonképpeni czélja a családnak és főleg az asszonynak és a kiskoru gyermekeknek az oltalma és nem a vagyontalan adóssal szemben való jótékonyság gyakorlása (to bestow charity upon impecunions debtors). Ebből nyilvánvaló az, hogy tulajdonképpen csakis a családfő, — legyen az nő vagy férfi — igényelheti ezen oltalmat az asszony és a kiskoru gyermekek érdekeire való tekintettel. Az ekképpen nyujtott oltalomnak egyformán ki kell terjedni ugy a legfényesebb, mint a legszerényebb viszonyok között élőkre, de mindkettőjüknek csak a hajlékbiztositásra van joguk.

A homestead fogalma bizonyos értéket vagy terjedelmet meg nem haladó fekvőségnek a kényszervégrehajtás alól való kivonásában kimerül. Az ingók mentesitése az ugynevezett mentességi szabályokban nyer szabályozást. (Exemptionlaw.) A novella ezen fentemlitett mentességeket csakis az ingóságokra nézve állapitja meg.

Nem győzzük eléggé hangsulyozni annak fontosságát, hogy a végrehajtási jog szempontjából is a foglalás alóli mentesitési javaslat mielőbb a törvényhozás elé terjesztessék. A kérdés iránti érdeklődés jelét mindazonáltal örömmel találjuk meg a novellatervezetben is, amidőn annak 18—23. §-aiban az ingatlan végrehajtási eljárás körül felmerült számos jelentékeny sérelem közül egy-kettőnek megjavitása, illetve megszüntetésére vonatkozó intézkedést tartalmaz.

Az ingó végrehajtás alóli mentesség sokkal szélesebb alapon nyert szabályozást, mint az az 1881 : LX. tcz. 51. §-ában foglaltatott. A gazdasági élet és socialis irányu fejlődés, a szellemi, ipari, mezőgazdasági munka szeretete és megbecsülésének alapkövei vannak letéve a javaslat e rendelkezéseiben.

Azt a benyomást varázsolja elénk a javaslat, mintha nálunk gazdasági megélhetési bajok, rossz hitelviszonyok nem volnának, hogy a tervezet 2. §-ában felsorolt számos, melegen pártolható ujitás nem arra fog szolgálni, hogy azzal a végrehajtást szenvedettek visszaéljenek, hanem, hogy megvessék a gazdag Magyarország jövendő nagyságát.

Sajnos azonban nem szabad nekünk a már előbb emlitett szempontokat, különösen a hitelnyerés szempotját szem elől tévesztenünk. Nagyon aggályosnak látszik azért a 2. §. 8. pontja, mely lehetővé teszi pl. azt, hogy gyógyintézetek (szanatoriumok) teljesen hitel és pedig fedezetlen hitel alapján épüljenek fel. Tulságosan könnyü szövegezésü a 2. §. 10. pontja, mely pedig éppen egyike a novella legfontosabb ujitásainak, biztositja a család társadalmi és hivatali állásának megfelelő teljes berendezés mentességét, azonban egyuttal módot ad arra, hogy a hitelező kielégitése nagyon is megnehezitessék pl. azáltal, hogy egy éppen a háztartáshoz szükséges házibutor lefoglalását lehetetlenné teszi akkor is, ha a butorok a család vagyoni viszonyaival a legkevésbbé arányban álló drágaságok, antik nagy becscsel biró butordarabok. Eltekintve attól az egészen gyakorlati, de szintén nagyfontosságu kérdéstől, hogy végtelenül meg fogja szaporitani a beadandó előterjesztéseket ezen intézkedés és esetleg a végrehajtói önkény és törvénymagyarázat elfajulását eredményezheti. A 2. §. 14—16. és 19. pontjainak, a 3. §. 4. bekezdésének azon intézkedése, mely bizonyos mennyiségü készpénz lefoglalását tiltja, nagyon alkalmasoknak látszanak arra, hogy a mindenkor található pénzösszeg nem külömböző, az egyes pontokban felsorolt szükségletek beszerzésére szolgáló pénzeknek minősittessenek. Amennyiben ezekre vonatkozólag vagy a törvényszöveg nem fog praecizebb formulázást adni, vagy a birói gyakorlat nem fog egy szigoru iudikaturát megvalósitani, azt hiszem nagyban fog korlátozodni a hitelnyujtás mostani könnyüsége, sőt azt sem tartjuk kizártnak, hogy az nagyon szük, a hitelforgalmi életet nagyban korlátozó, határok közé szorul. Indokolatlan a 76. §. 2. pontjának azon intézkedése, hogy a végrehajtást szenvedő neve az árverési hirdetménybe ne tétessék bele. Ez az árverési vételár csekélységét fogja fokozni, mert az adós társadalmi helyzete teljesen ismeretlen maradván a kereslet és kinálatban minden hullámzás meg fog szünni, de továbbá az adós fizetési készségére is hátrányosan fog hatni anélkül, hogy a pillanatnyi álszemérem kikerülésén kivül bármi előnye lenne, nem tekintve azon nagy hátrányt, hogy a hitelezőnél, továbbá a felülfoglaltatóknál az adós személyének meg nem jelölése nagy zavarokat fog okozni.

Nagyon helyes a 3. §. 1. pontja, mely a pactum reservati dominii jogczimü igénypereknek fog valószinüleg véget vetni.

Az ingatlanokra vonatkozólag a bánatpénz 20%-ra való felemelése korlátozólag fog mindenesetre hatni a fiktiv árvereltetőkkel szemben. Leghálásabbak lehetünk a javaslat 20. és 21. §-aival szemben, mely tényleg megakadályozza az ingatlanoknak becsáron alóli tulságos olcsón való eladását és másrészt a közös ingatlanok árverésénél divó eddigi hallatlan sérelmeket orvosolja.

Az utóajánlat szempontjából helyes a 22. §. 1. pontja, ellenben valószinüleg az utóajánlati intézmény megszüntét fogja eredményezni a 3. pont.

A végrehajtási eljárás gyorsitására vonatkozólag a novella nem tartalmaz intézkedést. Az eljárás folyamán felmerülő tömeges költségszaporodás ellenében helyeselhető ujitás a 4. §. rendelkezései, bár nem ártana a fennálló törvényekkeli összhangba hozatal végett a 4. §. rendelkezéseit a 40 K-t meg nem haladó ügyekre egyformán alkalmazni; hasonló intentióju a 19. §. is. Nem találunk a folytatólagos végr. kérvények folytán (1881:LX. tcz. 117. §.) előállható horribilis költségekre vonatkozólag intézkedést. Meg kell még jegyeznünk azt, hogy az eljárás tetemes olcsóbbá tételét eredményezte volna a végrehajtói mellékdijak leszállitása (kocsibér, igényfelhivás, stb.)

Az 1881:LX. tcz. 120. §-ának sokat vitatott kérdése sokkal helyesebb megoldást nyert volna, ha a kötelező zárfeloldást rendelte volna el a törvény, mert a javaslat 17. §-a alapján nem lehet a kérdést igy sem rendbe hozni és az ott felállitott praesumptiók csak annak teljes összezavarására fognak vezetni.

Természetesen számos helytelen rendelkezése van még az 1881:LX. tcz.-nek, melynek hibái a novellával nem lettek orvosolva. Sajnálni kell különösen azt, hogy az igényperek ismert visszaéléseire nézve nem történt semmifelé intézkedés.

A novella egyes intézkedéseire annak idején visszatérünk.

Reméljük, hogy a novella mielőbb törvény lesz. Az abban foglalt helyes és nemes intentiótól vezérelt eszmék meg fogják hozni az oly annyira várt javulást, ugy, hogy legalább addig is, mig a végrehajtási eljárásnak a polgári peres eljárás reformja alkalmáboli végleges rendezése be ne n fog következni, a legégetőbb hiányok orvosolva lesznek.

Dr. Lányi Márton.

Jogirodalom.

A kiskoruak jogai és kötelezettségei. Irta: dr. Sándor Aladár, budapesti kir. albiró.

A gyermekvédelem ügye a legutóbbi néhány esztendő alatt állam és társadalom részéről eddig soha sem tapasztalt érdeklődéssel és áldozatkészséggel karoltatott fel. Nagyszabásu intézmények alakultak, melyek czélul tüzték maguk elé a kiskoruak érdekeinek a legkülönfélébb irányokban való védelmezését. Megmenteni az állam és társadalom számára a fiatalkoruakat, kik e beavatkozás nélkül magukra hagyatva a bün lejtőjére tévedtek volna, ez volt a jelszó, melynek szolgálatában a legkülönbözőbb elemek vállvetve tömörültek.

Nem lehet csodálkozni, ha ily körülmények közt a szorosabb értelemben vett jogászi közönség figyelme is ráterelődött ezen meglehetősen elhanyagolt és mostohául kezelt problemára és mikor a magyar jogászegylet mult esztendőben a polgári törvénykönyv tervezetének a kiskoruak jogvédelmére vonatkozó szabályait vette tárgyalás alá, oly nagy érdeklődés nyilvánult meg a vitában, melyhez hasonlóval nálunk csak igen ritkán találkozunk. De jó alkalmunk nyilt ugyanakkor megfigyelni azt is, hogy de lege lata mily chaosban élünk nem egy igen jelentékeny kérdés tekintetében, másrészt meg, hogy minő nehézségek, ugyszólván megoldhatatlan nehézségek gördülnek a szabályozásnak oly mikéntje elé, mely a kiskoruak s az ezzel szembeszálló forgalom biztonsági érdekek kellő összeegyeztetésével a tapintatos megoldást megtalálja.

Látnivaló a mondottakból, hogy jobban alig választhatta volna meg megjelenési idejét ez a munka, mely az emlitett kérdéskomplexumok tömkelegében a kivezető utat keresi.

Mint minden — hogy ugy mondjuk — osztályjog, ugy a kiskoruak jogállaga is a joganyag legkülönbözőbb területére kihat. A család- és örökjogban csakugy visszatér, mint a vagyonjogban. Ily körülmények közt itt nem valamely egységes elvi alapon megoldandó feladatról van szó, hanem olyanról, melyet végigmenve a különféle jogterületeken, mindenütt külön-külön kell sorra venni s mindegyiken külön-külön megoldani a szabályozásra váró kérdéseket.

Ezt a rendszert követi dr. Sándor munkája is, miután előbb megjelöli kiindulási pontul az akaratelhatározási képességet, mint a jogi cselekvőképesség sine qua nonját. Végigvisz bennünket azután a megszokott rendszer szerint az intézménynek különböző jogrendszerekben kifejlődött történetén s azután fog bele a kiskoruaknak mai s jövendő joguk szerinti jogállásának tárgyalásába. Itt kezdődik tulajdonképpen a munka érdemleges része.

Hogy állunk azonban ezzel a többé-kevésbé elfogadott kiindulási ponttal? A jog a cselekvőképességhez nem minden esetben kivánja meg az akaratelhatározási képesség fenforgását s ennyiben csak cum grano salis beszélhetünk az akaratról, mint a cselekvőképesség *nélkülözhetetlen* kellékéről. Mert, mikor a jogrendszer általában érvényesnek ösmeri el — a részletekben ugyan több-kevesebb eltéréssel — azt, hogy a cselekvőképtelen (Tervezet) és az u. n. korlátoltan cselekvőképes érvényesen köthet ajándékozási, illetve ránézve jogi előnynyel járó ügyleteket, akkor nyilvánvalóan nem abból a feltevésből indul ki, hogy ennyiben a kiskoru is bir szabad elhatározási képességgel, vagy az érettségnek ily fokával, hanem egészen más szempontokból. Jól tudja azt minden törvényhozó, hogy az a kiskoru, aki az ajándékot kapja és elfogadja, éppugy képtelen akarat hiányában e jogügylet kötésére, vagy bármely jognyilatkozat tételére, mint amennyire képtelen pl. synallagmatikus szerződésekre. A jog azonban csak addig és annyiban tette a cselekvőképesség alkatelemévé az akaratot, ameddig és mennyiben ezt a kiskoruak gazdasági érdekeinek megvédelmezése kivánja. Ott, ahol az oltalomra többé nincs szükség, a jog elejtette az akarati teoriát, vagy nevezzük ezt bármi másnak s tultéve magát minden szigoru észszerüségi szemponton, egyszerüen a czélszerüség alapjára helyezkedett. Csak ily korrektivum mellett fogadható el az akarati szabadság a cselekvőképesség alapjául, mint azt a jelen munka teszi, mikor arra az eredményre jut, hogy a determinizmus elve a jogban kudarczot vallott.

Ha az akarati kiindulási pont ily megszoritással általában véve elfogadottnak mondható, nem lesz oly könnyü a szerző által csak mellékesen érintett, de elvi jelentőségü kérdés eldöntése: vajon az akaratelhatározási képesség a jogügyletek kötésénél egyáltalában elmaradhatatlan kellék-e, vagy pedig van-e jogoknak csak bizonyos csoportja, melyekre e szükségesség kiterjed. Szerző azon az állásponton van, hogy «a cselekvési képesség a jogok szerint (?) sohasem vonatkozik dologi jogokra». (41. l. 1. j.) Szerinte ebből a cselekvőképtelen egyén sincs kizárva s adott esetben birtokot is szerezhet. Ezek a tételek — azt hiszem — igy nem állhatnak meg. Igaz ugyan, hogy a dologi jogszerzést legtöbb esetben megelőzi a kötelmi ügylet, melyet a kiskoru nem köthet meg érvényesen s igy a felállitott tétel merőben problematikusnak látszik. De másrészt ezektől eltekintve sem áll az, mintha a közvetlen dologjogi szerzésre irányuló ügylethez nem volna szükség akaratkijelentésre s igy a cselekvőképtelen személy is tehetne erre irányuló érvényes jognyilatkozatot. A birtokszerzés is a jogszerző félnek bármely formában kifejezésre juttatott akaratnyilvánitása, hogyan képzelhető tehát, hogy a cselekvőképtelen személy ily akaratképesség hiányában is képes-e jogalapitó nyilatkozatra? A választ erre a kérdésre szerző müvében hiába keressük. Tér hiányában itt bele sem mehetünk e kérdés részletes vizsgálatába, csak inkább rámutatni akartunk a nehézségekre, melyeket ez odadobott tétel magában rejt.

A kiskoruak jogügyletkötési képességénél szerző szembeállitja a 12 éven alóli kiskoruakat az ezen korhatáron felülieekkel, és a különbséget ugy formulázza, hogy az előbbiek ügyletei semmisek, az utóbbiaké csak érvénytelenek.

A kérdés megoldása nézetem szerint csak valamely tételes törvény szempontjából lehetséges. Az, hogy a kiskoruak jogügyletei csak megtámadhatók, vagy semmisek-e, esetleg relative semmisek, mindig csak de lege lata, a konkrét joganyagban birálható el. Hisz minden ügyleti érvényesség vagy érvénytelenség csak annyit jelent, füz-e a jogszabály az ügylethez valamelyes jogkövetkezményeket, vagy sem és ha igen, minőket. Nem lehet tehát a nyers joganyag szempontjából, vagyis szervezeti tételként felállitani a kiskoruak jogügyletének érvényességét vagy érvénytelenségét. De ha ilyesmi lehetséges volna is, a kérdésnek oly formulázása, aminő a szerző munkájában foglaltatik, jogszerkezeti szempontból sem helyeselhető. Az érvényesség vagy semmiség ugyanis nem az ügylet egyik oldalán, hanem az ügylet egészében, mint egységen belül játszódik le. Azt pedig szerző sem állitja, hogy ily értelemben semmis volna a cselekvőképtelen jogügylete. Az érvénytelen ügylet egyik oldalon sem szülhet érvényes kötelezettséget s az oly ügylet, mely az egyik ügyletkötő oldalán érvényes, a másikon sem az, nem semmis, hanem bizonyos értelemben relative semmis.

De más szempontból sem helyes az *érvénytelen* és *semmis* ügyletek szembehelyezése. A semmiség maga sem egyéb, mint az érvénytelenség egy esete. A kettő viszonya genus és species. Az érvénytelen ügylet a genus, melybe a semmiség bele tartozik. Az igaz azután, hogy vannak érvénytelen és érvénytelenebb, vagy ha ugy tetszik érvénytelen és kevésbbé érvénytelen ügyletek. Ez azonban, miként Zsögöd tanitja, gradatio kérdése és a semmis ügylet csakugy érvénytelen bizonyos értelemben, mint pl. a megtámadható ügylet. Amikor tehát a szerző a 12 éven alóliak ügyleteit semmiseknek, az ezen korhatáron felülieket csak érvénytelennek mondja, ezzel a megkülönböztetéssel nem állitja azokat ugy szembe, amint azok az általa kifejtettek alapján szembeállitandók volnának, jelesül magával e megjelöléssel sem mondja meg, hogy ez utóbbi ügyletcsoport mily foku érvénytelenség.

A Tervezet álláspontjával szemben helyesen kivánja szerző a kiskoru által saját személyében érvényesen köthető ügyletek körét korlátozni.

Más alkalommal kifejtettük, hogy még a legtisztább ajándékügyletről sem áll az, mintha az az elfogadóra semmiféle kötelezettséget nem irhatna. Magával az ajándékozási szerződéssel ugyanis még nem zárultak le végleg az ügylet összes aktái, mert gyakran előfordul az, hogy az ajándékügylet visszafordul. Az ajándékozott törvényi felelőssége az ajándékozó bizonyos tartozásaiért, különösen az in fraudem creditorum végbement ajándékozások megtámadhatósága, továbbá a hálátlanság miatti visszakövetelhetés gyakran messzebb vezetnek és több veszélyt rejtenek magukban, amennyit többnyire látni szoktak. S ez mindenesetre kérdésessé teszi azt, hogy az ajándékelfogadás csakugyan oly koczkázat nélküli és veszélytelen ügylet-e az elfogadóra nézve, amint azt rendszerint feltüntetni szokták s nem volna-e czélszerübb ezt a szokásos ajándékokra korlátozni, ahol ezek a veszélyek nem kisértenek.

Az elfogadott ajándéknak a gondnok általi visszaadása kérdésében azonban szerzővel szemben határozottan a Tervezet mellett kell állást foglalnunk, mert való s igaz, hogy előfordulhat az az eset, hogy a kiskoru érdekei azt kivánják meg, hogy az ajándék visszaadassék. Lehetnek esetek, mikor más uton a kiskoruak érdekei meg nem védhetők, pl., mikor oly személytől kapott ajándékot, akitől jó hirneve veszélye nélkül el nem fogadhat. Nincs semmi jogszerkezeti alapja annak, mintha az érvényesen létrejött ajándékot ne lehetne visszacsinálni. Az ajándékvisszavonás pl. egy klasszikus példája ennek. A Tervezet jogpolitikai ndokai pedig feltétlenül találók.

Az önmagát fentartani képes 14 éven felüli kiskoru cselekvőképességére nézve szerző a jelenlegi álláspontok közt közvetitő álláspontot van. A korlátolt felelősségnek ezt az esetét szükebben interpretálja, mint ahogyan az a gyámtörvény 3. §-ában kifejezésre jut s mint ahogyan azt Zsögöd értelmezi. Másrészt meg jobban kiterjeszteni kivánja, mint ezt Schwarz Gusztáv teszi. A megoldás mellett kétségtelenül igen erős gyakorlati szempontok szólnak, ha az a törvénynek nem is teljesen megfelelő. Feltétlenül helyeselhető azonban, ha a szerző a korlátolt felelősségnek ezt az esetét cum viribus felelősségnek minősiti s ezzel oly szempontokat tart szem előtt, melyek az intézmény jogpolitikai czéljaival feltétlenül egybeesnek.

Amit szerző a kiskoruak perképességére vonatkozólag de lege ferenda előad, feltétlenül megszivlelendő, mert nem forog fenn számbavehető ok arra, hogy divergentiát létesitsünk az anyagi és a perjog közt.

Fölötte sok és irodalmunkban eddigelé fel nem vetett vagy meg nem oldott kérdésnek beható tárgyalását nyujtja szerző munkájában. Mindegyik kérdésre egy szük ösmertetés körében ki nem terjeszkedhetünk. Az itt inkább csak kikapott kérdések főleg a fontosabb elvi jelentőségü problemákat tartalmazzák. Kétségtelen annyi, hogy, aki a szerző munkáját felüti, valamennyi, a gyakorlatban előforduló kérdésre nézve értékes anyagot fog találni.

Dr. Reitzer Béla.

Különfélék.

— **A rabsegélyző egyletek kongresszusának programmja** véglegesen a következőkben állapittatott meg:

I A kongresszus *Bellyei Rickl Gyula* miniszteri tanácsos elnökletével szeptember hó 6-án, pénteken délelőtt 10 órakor nyilik meg és szeptember hó 7-én, szombaton déli 12 órakor zárja be tanácskozásait.

II. A kongresszus tárgyalására a következő kérdések vannak kitüzve:

1. Szeptember hó 6-án délelőtt, a megnyitás után:

Mily alapon kellene hazánkban szervezni a rabsegélyző egyesületek központi és esetleg kerületi szervezetét?

E szervezésnek végleges keresztülviteléig kivánatos volna-e több, a patronage ügye iránt érdeklődő hazai szakférfiu részvételével ideiglenes központi szervezetet alakitani? Előadó: *dr Finkey Ferencz* egyetemi magántanár, sárospataki jogakadémiai r. tanár.

2. Szeptember hó 7-én délelőtt 10 órakor:

Hazai viszonyaink figyelembevételével miként kellene a Gyermekvédő Liga, az Ügyvédi Kör gyermekvédő bizottsága és a gyermekvédő egyesületek közreműködése mellett oly szervezetet létesiteni, mely a büntető bíróságok elé kerülö vagy a javitó intézetekből, illetőleg a fegyházakból szabaduló fiatalkoruaknak érdekében a patronage tennivalóit a legsikeresebben végezze? Előadók: *Ruffy Pál* miniszteri tanácsos és *dr. Nagy Dezső* ügyvéd, országgyülési képviselő.

3. E kérdést követőleg:

A letartóztatottak családtagjainak támogatása, kapcsolatban a vonatkozó külföldi intézmények ismertetésével. Előadó: *dr. Angyal Pál* egyetemi magántanár, pécsi joglyceumi r. tanár.

III. E kérdések megvitatásán kivül a kongresszus tárgya leend:

1. Szeptember hó 6-án délelőtt, az idő rövidsége esetében pedig délután:

Dr. Szilágyi Arthur Károly ügyvéd előadása: A katonai letartóztatási intézetekből szabadult rabok segélyezése.

2. Szeptember hó 6-án délután 4 órakor:

Varga Nagy István pécsi kir. itélőtáblai biró előadása: Mik voltak eddigi rabsegélyügyünk akadályai és miként lehetne ezen akadályokat elháritani?

3. Szeptember hó 7-én, szombaton délután 4 órakor:

Csiky Lajosnak, a Debreczen városi és hajduvármegyei rabsegélyző-egyesület titkárának előadása: «A külföldi rabsegélyző egyletek szervezete.»

4. Ezt követőleg:

Dr. Buday Dezső baranyavármegyei árvaszéki ülnök előadása: A rabsegélyzés és a modern kriminologia.

A kongresszussal kapcsolatos ünnepségekről, a kiállitás megtekintéséről és a vasuti kedvezményekről a kongresszus tagjai később nyernek értesitést

A tagok elszállásolásáról a kongresszus pécsi előkészitő bizottsága gondoskodik, mely a szükséges felvilágositásokat is megadja. A jelentkezés határideje: 1907 augusztus hó 15.

— **Elnézés, vagy helytelen jogi álláspont?** *A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa:* Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozatát helybenhagyja. *Indokok:* A panaszlott biró igazoló nyilatkozatában azt állitja, hogy a Gy. I. és neje által a cs—i kir. járásbiróság mint telekkönyvi hatósághoz tulajdonjog bekebelezés iránt benyujtott kérvény elintézésekor észlelte ugyan, hogy az eladó a szerződés megkötésekor még kiskoru volt, de most is azt vitatja, hogy miután az eladó időközben bekövetkezett nagykorusága a kérvény mellett igazoltatott, arra való tekintettel, hogy a szerződést az eladó saját személyében kötötte, arra nézve sem a gyámhatóság jóváhagyásának, sem az eladó nagykoruságában történt hozzájárulásának kimutatását megkövetelnie nem kellett. Panaszlott birónak nyilatkozatából az tünik ki, hogy ő eleget tett a telekkönyvi rendtartás 127. §-ában előirt kötelezettségének és a neheztelt határozat nem elnézésnek, hanem saját jogi álláspontjának volt kifolyása. Ezek szerint pedig habár a panaszlott biró a kiskoruságban kötött szerződésekre vonatkozó anyagi jogszabályokat és ezekkel kapcsolatban a telekkönyvi rendtartás 69. §-t is tévesen értelmezte, az I. f. fegy. bíróság a fegyelmi eljárás elrendelését mégis helyesen mellőzte, mert valamely törvényes jogszabály vagy rendelet jóhiszemü, jogorvoslattal különben is kijavitható téves értelmezése egymagában az 1871 : VIII. tcz. 20. §-a alá vonható hivatali kötelességszegést nem képez: ugyanazért az elsőbiróság határozatát ezen okokból helybenhagyni kellett. (1907 junius 15. 256/907. kis. fegy. tan.

— **Furcsa számitás.** *A sátoraljaujhelyi kir. törvényszék:* A felfolyamodással élő miniszteri biztosnak az az álláspontja, hogy az 1875 : XXXVII. tcz. 178. §-a értelmében csak az alaptőke egytized részét képviselő részvényes vagy részvényeseknek adja meg azt a jogot, hogy rendkivüli közgyülést összehivhassanak, s ezért az alapszabályok 21-ik §-a, mely szerint az alaptőke egyötöd részét képviselő részvényes vagy részvényeseknek biztositja a rendkivüli közgyülés összehivásának jogát, módositandó volna, elfogadható nem volt, mert ugyanazon tcz. hivatkozott szakaszának második bekezdése világosan kimondja, hogy ha az alapszabályok a fentebb érintett jogot az *alaptőke kisebb* részének birtokához kötik, irányadóul az alapszabályok e részbeni határozatai szolgálnak.

A kassai kir. tábla azután kitanitotta a törvényszéket az iránt, hogy egyötöd több mint egytized, tehát meg nem engedhető az, hogy a közgyülés összehivásának joga a törvényben egytizedrészben megszabott kisebbség rovására az ennek kétszeresét képező egy ötödrész tulajdonához kötessék.

Ugyanezen végzésben a kassai kir. tábla a czégvalódiság elvére nézve a következő érdekes kijelentéseket tette:

A czégszöveg és az alapszabályok meghatározásához képest a folyamodó részvénytársaság kizáróan tokaji szőlők termelése s tokaji borok értékesitésére alakult, mig az alapszabályok 2. §-ának *c)* pontja rendelkezése szerint más bortermeléssel és értékesitéssel foglalkozó társaságokkal vagy czégekkel is egyesülhetvén a szerint a társasági czél már ezuttal arra is kiterjesztettnek tekintendő, hogy a részvénytársaság a tokaji bortermelők társasága czége alatt más vidéki borokat is forgalomba hozhasson. E szempontból tehát a bejegyzett szöveg a czégvalódiság kötelező elvének meg nem felel; másrészt pedig a nem tokaji boroknak a fentebb kiemelt forgalomba hozatalát illető lehetőségre való tekintettel az alapszabály a tokajvidéki többi bortermelők részére is biztositott törvényes oltalomnak az 1893 : XXIII. tcz.-ben meghatározott intézkedéseit sérti, amennyiben a folyamodó részvénytársaság czégének a bejegyzésével már most alkalom nyujtatnék arra, hogy a vevőközönség részére vonzó hatásu czég alatt nemcsak tokaji borokat is forgalomba hozzon.

— **Jogirodalom.** A Magyar Jogászegyleti Értekezések 274. és 275. füzete jelent meg. Az első a büntetőjogi bizottságnak a büntető novella tárgyában tartott szaktanácskozmány tárgyalásainak folytatását; a másik Moravcsik Ernő Emil egyetemi tanárnak a «A tanuzási képességről» czimen a jogászegyletben tartott előadását tartalmazza.

— **Strike és Büntetőjog** czimen Nagyiványi Fekete Gyula tanulmányt irt a Budapesti Szemlében. Ez most különlenyomatban jelent meg. Szerző érdekesen tárja elénk a strikehez hasonló mozgalmakat, melyek már az ókorban és középkorban előfordultak. Ezután reá tér a modern strike jellegének és hatásának vizsgálatára. Foglalkozik azokkal az intézményekkel, melyek a strike megakadályozására alkalmasak. Ezután részletesen fejtegeti a strike büntetőjogi joghatásait. Szerző tanulmányát a külföldi törvények és intézmények alapos ismeretével irta meg és ezeknek az olvasó elé tárásával sok tanulságot szolgáltat.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A csalárd bukások erélyesebb üldözése** érdekében az osztrák igazságügyminiszter a kereskedelmi kamarákhoz intézett leiratában azt a kérdést veti fel, hogy minő módokat javasolnak a felmerült panaszok orvoslása érdekében. A főpanasz az, hogy a bünügyi vizsgálatok az ily ügyekben minden kereskedői szakértelem nélkül vezettetnek és végtelenbe huzódnak.

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** 1. Az oly váltó, mely szövegében ezeket a szavakat tartalmazza: «fizessen ön *nekem*,» de amelyen két kibocsátói aláirás van, a rendelvényes határozatlan megjelölése miatt érvénytelen. Minthogy a váltó lényeges kellékeinek magából az okmányból kell kitünniök: ennélfogva nem lehet ezt a hiányt annak bizonyitása által sem pótolni, hogy a két kibocsátó közül melyik gondoltatott rendelvényesnek.

2. Akinek czége a kereskedelmi czégjegyzékbe be van vezetve, kereskedőnek tekintendő még akkor is, ha kereskedői minősége iparüzésének teljes beszüntetése következtében meg is szünt. Az általa szóbelileg vállalt kezesség jogérvényes, amennyiben nem bizonyitja, hogy a hitelező a kezességvállalás idejében az üzlet megszüntetéséről tudomással birt.

3. Ha a közkereseti társaság pert inditott, de a per folyama alatt feloszlott, ennek az a következménye, hogy a társtagok, akik eredetileg a czég alatt, mint összesség voltak peres felek, most már mint magánszemélyek perelnek és pedig mint szükségképpeni pertársak. Ha a korábbi társtagok valamelyike a társas czéget és e czég alatt a pert tovább folytatja, akkor ő a perben önmaga, mint magánszemély és volt társtagja mint pertárs érdekében jár el. Ez utóbbinak a perben tanuként való kihallgatása csak ugy lehetséges, ha ő mindkét fél beleegyezésével a perből kiválik.

— **A XI. nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszus** julius 28-ától augusztus 3-ig fog Stockholmban lefolyni. Az előadások közül kiemeljük a következőket: Alkohol és beszámithatóság. Előadó: Aschaffenburg tanár (Com.) Alkohol és elmebetegségek. Előadó: Gadelius tanár (Stockholm). Alkohol és büntettek. Előadó: Gadelius.

Telekkönyvi és járásbirósági ügyekben önálló munkára képes, német nyelvet teljesen beszélő ügyvédjelölt azonnali alkalmazást nyerhet. Fizetés megegyezés szerint. Ajánlatok eddigi gyakorlat és személyi adatok közlésével intézendők: dr. Sík Lajos ügyvéd, Németujvár, Vasmegye.

A német és tót nyelvet is biró, önálló munkára képes ügyvédjelöltet, és irnokot keresek szept. 1-re. Lakást is kaphatnak saját házamban. Dr. Ferdinandy Béla ügyvéd Turócz-Sz.-Mártonban. 12328

Vidéki teljes gyakorlattal biró doctor iuris irodát keres. Czim a kiadóhivatalban. 12329

Gazdasági érdekképviselet irodájában jegyzői állás betöltendő. Megfelelő jogi és közgazdasági előképzettséggel rendelkezők tanulmányaikat, eddigi tevékenységüket és nyelvismereteiket igazoló folyamodványaikat küldjék a kiadóhivatal utján «A. L. 3600.» jelzéssel.

12282

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 30. szám. Budapest, 1907 julius 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Birói státus-rendezés. *r.*— — Visszaesők és feltételes elitélés. *Dr. Nagy Elek* miniszteri segédfogalmazótól. — A végrehajtási törvény novellájához. *Dr. Pogány Imre* devecseri ügyvédtől. — Megjegyzések a végrehajtási törvény novella-javaslatához. *Dr. Ludig István* aradi ügyvédtől. — A biró-képzés reformja. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Harmadik személyek szerepe a házassági perben. *Dr. Németh Béla* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Birói státus-rendezés.

E lapok 27. számában «*A birósági szervezet reformja*» czim alatt igen figyelemre méltó czikk jelent meg. «*Judex*» név alá rejtőző szerzőjének nézeteit alapos tárgyismeret, eszmegazdagság és a birói érdekek iránti őszinte jóindulat jellemzik.

«Judex» szives felhivása értelmében kész örömmel szólunk hozzá a birói status-rendezés fontos kérdéseihez; főképpen azoknak az *alapelveknek* kiemelésére helyezvén sulyt, amelyeknek megvalósitását birói szervezetünk rekonstrukcziója érdekében leginkább látnánk szükségesnek.

I. «Judex» a birói állás szinvonalának emelése érdekében arra a helyes álláspontra helyezkedik, hogy magasabb állásokra, különösen a felsőbiróságokhoz csak kiváló birák lépjenek elő; azonban nem mondja meg, hogy a törzskarba való bejutásnak qualificationális kelléke: a kiválóság mi módon és ki által határoztassék meg?

Nyiltan kijelentjük, hogy a bíróság függetlenségének és tagjai kiválósága objektiv mérlegelésének érdekei szempontjából azt tartanánk ideális megoldásnak, ha a birák kinevezése iránti javaslat tételénél a felsőbiróságoknál szervezendő kijelölő bizottságoknak biztosittatnék döntő befolyás. A jelenlegi jogorvoslati és felügyeleti rendszer is elegendő módot nyujt arra, hogy a felsőbiróságok az alsóbb foku birák működéséről alapos tájékozást szerezzenek. A szóbeliség életbeléptetése után pedig a birák képességeinek és szorgalmának megnyilvánulására még több alkalom lesz. Mindenesetre azonban kautelákra volna szükség abban az irányban, hogy a nem bizalmi természetü birói állások kizárólag felsőbb felügyeleti kijelölés alapján töltessenek be és a miniszter a kijelölő bizottságok javaslatait következetesen ne mellőzhesse.*

Másrészről a birói kijelölő bizottságok szervezetét és ügyrendjét is oly módon kellene szabályozni, hogy a kijelölő bizottságok összeállitását ne pusztán rangsorozati tekintetek vezéreljék és a kandidáczió ne ötletszerüleg, a bizottsági tagok előkészülete nélkül ejtessék meg. Hanem a birói testület maga alakitsa meg a kijelölő-bizottságokat, szilárd jellemü, önzetlen, legérdemesebb tagjaiból, akiknek kellő idő és alkalom adassék arra, hogy azok a kijelölő ülést megelőzőleg a pályázati kérvények tanulmányozása és információk szerzése utján alaposan tájékozódjanak a pályázók viszonyairól és képességeiről. Hogy a partikuláris helyi érdekek befolyása tulsulyra ne emelkedjék, az e tekintetben szükséges garancziális óvó intézkedéseknek megtalálása már csak részletkérdés.

«Judex» az egyesitett ügyvédi és birói vizsgának kitünő sikerrel letételét kiváltságos előlépési igénnyel kivánná honorálni. Részünkről ennek az eddig is figyelembe vett és természetesen ezután sem mellőzhető momentumnak nem tulajdonitanánk direkt qualificationális jelentőséget, mert a vizsgálatoknak mindenkor számtalan esélytől függö és sokszor az emberi gyengeség tekintetei által is befolyásolt eredménye a vizsgázó qualitásainak s gyakorlati hasznavehetőségének nem feltétlenül megbizható mértéke;* másrészt a biró legértékesebb tulajdonságai: az *itélő képesség* és a *jellem-szilárdság* már csak a birói müködés folyamán jutnak igazán napvilágra. A minősités megbizhatóságának előmozditását inkább azzal vélnénk elérhetőnek, ha a vezető állások lehetőleg universalis képzettségü, kiváló judiciummal biró egyénekkel töltetnének be és maguk a birák is nagyobb érdeklődéssel, jó akarattal s feltétlen igazságszeretettel foglalkoznának az ifjabb generatio jogászi nevelésével s képességeinek megfigyelésével.

II. A birói intézmény épületén idők folyamán eszközölt tatarozások a bíróság szervezetét kivetkőztették eredeti egyszerüségéből és a czim- és rangkórság idővel ebbe a szervezetbe is beférkőzött.

Az 1891. évi XVII. tcz. alapjában véve igen okos eszmét kivánt megvalósitani annak kimondásával, hogy a kiváló birák az alsóbb bíróságoknál is magasabb fokozatokra emelkedhetnek. És amennyiben az 1907:I. tcz. ezt a rendszert a magasabb fizetési osztályok elérhetésének biztositásával tovább épitette, lényegileg csak helyeselhetjük.** Azt azonban elhibázottnak tartjuk, hogy az emlitett törvények a birói állások czimének forumok szerinti megkülönböztetését elejtették. Igy állott elő a mostani tarthatatlan összevisszaság, mely szerint a Curián nagy részben kisegitő táblabirák, a kir. táblákon curiai birák, a törvényszékeknél és járásbíróságoknál a birák és albirák mellett táblabirák itélkeznek és pedig a társas bíróságoknál ugyanazon tanácsokban, hol a hierarchikus különbségek tagadhatatlanul éreztetik káros hatásukat. Hát még micsoda hivatalos és társadalmi komplikácziók állhatnak elő abból, hogy törvényszéknél vagy járás-

* Konstatálnunk kell az igazság kedvéért, hogy a kinevezési jog korlátlanságának ily értelmezését eddig is csak elvétve tapaszaltuk. De az ily téves értelmezés gyakorlati érvényesülhetésének általában gátat kellene vetni.

* Igen kivánatos volna végre az elméleti és gyakorlati szakvizsgák Jelöltjei beajánlgatása abususának ellenszerét is megtalálni.

** Bárha ki is teszszük magunkat intentiónk sokoldalu félremagyarázásának, még sem hallgatjuk el abbeli meggyőződésünket, hogy az 1907. évi I. tcz. intézkedései a helyi alkalmazásban levő birák érdekeit a felsőbiróságoknál tényleges szolgálatot teljesitő birákkal szemben anyagi tekintetben is kissé tulbecsülték. Mert bármennyire is appreciáljuk a periferákon szolgálatot teljesitő, czim- és jelleggel felruházott birák hivatásának nagy jelentőségét, mégis munkakörüket, testi és szellemi megterheltetés tekintetében nem helyezhetjük a felsőbirákéval egy szinvonalra és életviszonyaik is aránylag sokkal kedvezőbbek a nagy emporiumokban lakó felső birákénál.

bíróságoknál hosszabb idő óta czim és jelleggel felruházott tábla biró rangban megelőzi a felügyeleti tekintetben felette álló birósági vezetőt, * az elnököt; vagy a táblán «curiai»-nak nevezett biró a rangban fiatalabb tanácselnököt.

Nem tudom átlátni, hogy erre a czimkórságra mi czélból volt szükség? Miért kell az ugy is nagy dekorumnak tekintett positióval biró törvényszéki elnöknek curiai birónak neveztetnie, mikor hivatalos minőségben soha a Curia felé sem volt és legtöbb esetben nem is lesz.

Valamint az egyszerü, de mindenkor nagyrabecsült törvényszéki és járásbirói czim magában véve is nem elegendő-e ahhoz, hogy azok, kiket sorsuk ebben az állásban hagy meg, ennek a czimnek is tekintélyt és közbecsülést szerezzenek. Vagy talán döntő volna az a szempont, hogy e birák is a «nagyságos» és «méltóságos» czimezésben tetszeleghessenek?

Javaslatom az, hogy térjünk vissza a régi egyszerüségre annak az elvnek érvényre emelkedésével, hogy *minden forumon együtt müködő birák a szolgálati idő szerint fokozódó fizetés mellett czim és elnevezés dolgában egyenlők legyenek.* Eszerint a Curián, a kisegitői intézmény megszüntetésével legyen csupa curiai, a táblákon táblai biró. A törvényszékeknél és járásbíróságoknál az albirói czim eltörlésével minden biró egyformán birónak neveztessék. A recompensatiot pedig a szervezetnek oly irányu fejlesztése adja meg, hogy ugy a felsőbíróságoknál, mint a törvényszékeknél az előléptetést biztositó helyes arányban tanácsvezetői állások szerveztessenek. Végre a járásbíróságok vezetői neveztessenek járásbirósági elnököknek.

III. A helyes szervezési elvek között kell kiemelnünk *a birák tulterheltségének megszüntetését is.*

El lehet ezt érnünk az államháztartás egyensulyának megbillentése és a birói létszám tetemes emelkedése nélkül is. Aminek első előfeltétele természetesen: a helyes jogorvoslati rendszer. Emellett a birói ügyvitelt is oly irányban kell reformálni, hogy a biró lehetőleg minden idejét itélkezési functiojára fordithassa. Eczélból az ugynevezett blanquettaris sablonszerü munkák (telekkönyvi, hagyatéki, perenkivüli formális elintézések) terhe alól az elsőfolyamodásu birákat is fel kellene szabaditani, oly módon, hogy ez a hatáskör az önálló fegyelmi és vagyoni felelősséggel felruházandó birói segédekre ruháztatnék. Kivánatos volna a lajstromrendszernek a törvényszékeknél is egész vonalon behozatala s a felesleges ügykezelési alakszerüségeknek eltörlése.**

IV. Legmegnyugtatóbbnak találnánk, ha a birói fizetésrendezés a státusrendezéssel kapcsolatosan önállóan, az általános fizetési osztályokból kikapcsolás mellett vitetnék keresztül.***

Ha ez mégsem történhetnék meg, arra az esetre «Judex»-nek szervezeti és fizetésrendezési reformeszméit legnagyobbrészt magunkévá tesszük, mégis a következő kiegészitésekkel:

a) A birójelöltek (joggyakornokok) ideiglenes alkalmazását és a birói szolgálatra alkalmatlanoknak mutatkozó vagy tehetségtelen elemeknek szigoru, de lelkiismeretes selectió utján való eltávolitását szükségesnek látjuk. De a próbaidőt legalább 2—3 évi időtartamban állapitanók meg és a szegényebb sorsu birójelöltekre tekintettel nem osztjuk azt a felfogást, hogy az egy évi kezdőszolgálatnak ingyenesnek kellene lennie.*

b) Az elsőfolyamodásu birák és azokkal egyenlő fizetéssel javadalmazandó ügyészek a VII. és VIII. fizetési osztályok minden fokozatába *automatice* lépjenek elő. Helyeseljük, hogy «Judex» a járásbíróságoknak kiváló birákkal megerősitését czélozza. Hogy azonban a járábíróságokhoz beosztott birák kiváltságos előlépés praemiumával a törvényszéki birák fölé emeltessenek, mint teljesen czélt tévesztett felfogást perhorreszkáljuk. A mai előadói rendszer mellett nem áll meg «Judexnek» az az érve, hogy a járásbíróságoknál való müködés nehezebb volna a törvényszéki tanácsokban való müködésnél; hiszen a törvényszéki ügyek tulnyomó része jelentékenyen bonyolultabb a sommás pereknél s az összekuszált periratokból való szabatos referálás nem könnyebb, de mindenesetre fárasztóbb a szóbeli tárgyaláson tisztázható ügyállás alapján való itélkezésnél. Jövőre pedig, mikor a szóbeliség életbelépésével az első birói és felebbezési itélkezés sulypontja és az irásbeliségről való átmenet nehézségei a törvényszékekre fognak hárulni: a törvényszéknél teljesitendő szolgálatnak háttérbe helyezését teljesen elhibázott lépésnek tartanánk.

c) «Judex» számitásai tul optimisztikusaknak látszanak. Mindjárt a kiindulási pontot képező az az adat, mely szerint az elméleti képesitést már megszerzett jelölt szolgálatát 21—22 éves korában kezdhetné meg, téves, mert gyakorlatilag kivihetetlen. Jól megfontolandó, hogy az évtizedekre szánt rendezés ne ilyen csalódásokra vezethető számadatokra legyen épitve.

Facta loquantur! *r.*—

* Szándékosan nem használjuk az ujabban szokásossá vált «birósági főnök» kifejezést, mely sajnos a törvényekbe is utat talált. Pedig a birósági collégiumot képező birákkal szemben a bíróság vezetője főnöki jurisdictiót nem gyakorol.

** El sem képzelhető, hogy a mai ügyvitel szerint az itélkezés gondjaival terhelt birótól némely positióban mily sok időt rabol el a tartalmilag mennyiségüknél fogva se ellenőrizhető kiadmányok, czégjegyzékkivonatok, czimpéldányok, másolathitelesitések idegölő aláirása.

*** Ha a külön tanári és tanitói, valamint vasutas-státusok megteremtettek, ugy ily irányu rendezésnek a birákra nézve se lehet elvi akadálya.

Visszaesők és feltételes elitélés.

Az ujabb évtizedek bünügyi statisztikájának adatai majd minden államban a visszaeső bünösök számának állandó növekedéséről tanuskodnak. Nem lehet tehát csodálni, hogy a büntető politikának ma egyik legfontosabb kérdése a visszaesés okainak kutatása és a visszaeső bünösökkel szemben követendő eljárás. A különböző államok nem is késlekedtek, hogy e kérdést törvényhozásuk utján szabályozzák és igy a visszaeső bünösök számát csökkentsék.

Az individualizázció a büntetőjogban mindinkább tért foglalván, megalkotta a született gonosztevő fogalmát s megkülönböztette a szokásos bünözőtől a körülmények vagy a véletlen folytán bünbe esőt, a javitható büntettest. Ehhez képest kellett tehát alakulnia a bünösök megbüntetésének is, s midőn a visszaesők szigorubb megbüntetése, a többszörös visszaesőknek a társadalomtól való elszigetelése a különböző államokban szabályozást nyert, ettől mindenütt a visszaesés statisztikájának kedvező alakulását remélték. Az ez irányban eszközölt feljegyzések azonban nem mutattak javulást s a kérdés megoldása még messze látszott lenni; csak midőn kétségtelenné válik, hogy a visszaesés oka legtöbbször a társadalomnak a bünössel szemben tanusitott elzárkózó magatartása, hogy a bünös, ha a börtönből szabadulva munkáért folyamodik s mint börtönviselt ember elutasittatván *kénytelen* fentartása érdekében uj bünt elkövetni, csak ekkor jut helyes irányba a visszaesés csökkentésének kérdése. Most már arról van szó, vajjon azt, kit csak nehéz körülményei késztetnek a bünre és ki visszaeső csak azért lesz, mert tisztességes munkát büntetett előélete miatt nem kap, s igy megélni nem tud, nem kellene-e a kimélet eszközeivel a jó utra téríteni, nem lehetne e a materiális büntetéstől eltekinteni, és

* Miért sujtja az állam ilyen hátránnyal éppen csak a jogászelemet, amelynek vizsgálati rendje és gyakorlati ideje leghosszabb. S miért lép a pályavégzett 22 éves tanár nyomban rendes fizetés élvezetébe, holott a 30 év utáni nyugdij képesség meg nem becsülhető kedvezményében is részesül.

megmentvén őt a büntetés megbélyegző hatásától visszaadni a társadalomnak?

Igy jutottak el a feltételes elitélés eszméjéhez, illetőleg helyesebben a büntetés feltételes felfüggesztéséhez. Az eszme mindenütt hivekre talált; sok más előnye is hozzájárult gyors megvalósitásához számos államban, s ma Magyarország is ott áll, hogy az igazságügyminiszter által erre vonatkozólag benyujtott törvényjavaslat felett határozhat és azt törvényerőre emelheti.

Ez alkalomból nem lesz érdektelen, ha egynehány európai államnak — melyekben a feltételes elitélés már alkalmazásba vétetett — bünügyi statisztikájába bepillantunk s megállapitjuk, mily hatással volt az a visszaesők számának csökkentésére.

Azt, hogy a feltételesen elitéltek közül a próbaidőn belül hány esett vissza a bünbe, sajnos, az adatok hiányossága miatt csak kis részben tehetjük vizsgálódásunk tárgyává. Minthogy azonban a feltételesen elitéltek közül visszaesők az összes visszaesők számára is okvetlen befolyással vannak, az igy nyert eredmények, ha nem is világitják meg teljesen a kérdést, mégis következtetést engednek vonni a feltételes elitélésnek a visszaesésre gyakorolt hatására.

Kezdjük vizsgálódásunkat *Francziaországgal*, mint ahol a feltételes elitélésnek hatása a legkedvezőbb volt, olyannyira, hogy azt a katonai biráskodásra is kiterjesztették. 1891-ben alkalmaztatott először. Volt pedig akkor 100 elitélt közt: 1886—90-ben 47 visszaeső, s a törvény hatásának tulajdonitható, hogy e szám a következő öt évi időszakban 46-ra szállt alá s 1896—900-ban is megmaradt 46-on. Teljességgel nem osztjuk tehát Baumgarten Izidor nézetét, ki a visszaesők számának e csökkenését a loi Bérenger egyik részét képező, a visszaesők büntetését szerfelett szigoritó rendelkezések hatásának akarja tulajdonitani. E feltevést könnyen megczáfolhatjuk, ha a visszaesők számának alakulását a következő években vizsgáljuk. 100 elitélt közül visszaeső volt:

1856—60	31
1861—65	34
1866—70	38
1871—75	42
1876—80	44
1881—85	44
1886—90	47

Az adatok a visszaesés állandó emelkedését mutatják, mely a 1880—85 éves időközben megállapodik s 1886—90-ben ismét erősen emelkedik. Minthogy pedig 1885-ben a «loi sur la recidive» szigoru intézkedésekkel torolta meg a visszaesést, azt hisszük, joggal következtethetünk arra, hogy éppen e szigoru büntetések emelték a visszaesők számát s igy 1891 után is nem a loi Bérenger szigoru intézkedései okoztak esést, illetőleg megállapodást a visszaesők számában, hanem egyedül a feltételes elitélés alkalmazásba vétele.

Németországban 1894—97 közt a feltételes elitélés a feltételes megkegyelmezés formájában rendeleti uton lett életbeléptetve. A visszaesés 100 elitéltre számitva itt a következőképp alakult:

1893 ban volt	35·2%	visszaeső
1894-ben «	36·9%	«
1895-ben «	37·9%	«
1896-ban «	38·8%	«
1897 ben «	39·6%	«
1898-ban «	40·1%	«
1899-ben «	40·8%	«
1900-ban «	41·2%	«

Ez adatok a visszaesés állandó emelkedését mutatják. Ha azonban az 1904-ben kiadott s az 1901. évre vonatkozó német kriminalstatisztikai kiadványba bepillantunk, a következő érdekes táblázatot találjuk.

A birodalmi törvényekbe ütköző büntett vagy vétség miatt elsőizben elitéltetett:

1894-ben	264,007
1895-ben	264,311
1896-ban	262,224
1897-ben	264,259
1898-ban	269,753

büntetlen előéletü személy, kiknek a feltételes megkegyelmezés kilátásba helyeztetett. A három évi próbaidőn belül ujra elitéltetett.

1894-ben	32,801	= 12·4%
1895-ben	33,709	= 12·8%
1896-ban	34,079	= 13·0%
1897-ben	35,241	= 13·3%
1898-ban	35,241	= 13·1%

Vagyis, ha azt látjuk, hogy a visszaesés azok közt, kiknek a feltételes megkegyelmezés kilátásba helyeztetett, ily csekély mértékü s ennek daczára az összes visszaesők száma mégis jelentékenyen emelkedik, ez a legerősebben bizonyit amellett, hogy a visszaesés azok közt a legnagyobb arányu, kik a feltételes elitélés kedvezményében nem részesültek.

Belgiumban 1888-ban alkalmazták először a feltételes elitélést s a visszaesőkről készitett statisztika nem látszott igazolni a feltételes elitéléstől várt kedvező hatást. Volt ugyanis 100 elitélt közül:

1881—85-ben	42	visszaeső
1886—90-ben	52	«
1889—901-ben	60	«

ami kedvezőtlen eredménynek látszik. Ennek okát azonban maga az igazságügyminiszterium által szerkesztett s az 1903. évre vonatkozó «Statistique Iudiciaire de la Belgique» czimü kriminalstatisztikai jelentés adja, midőn azt mondja, hogy a törvény czélját (undes resultats principaux qu'on s'est proposé d'obtenir par l'institution de la condémnation conditionnelle, c'est la diminuation de la rècidive) nem érheti el a bíróságoknak a belátásukra bizott jogukkal való visszaélése miatt.

Nézzünk most két olyan országot, melyekben a feltételes elitélés nincs meg, illetőleg oly annyira uj intézmény, hogy hatása még nem lehet. Ezek Németelföld és Olaszország.

Németalföldön a visszaesés aránya a következő számokat tünteti elénk. Volt 100 elitélt közül:

1896-ban	29·6%	visszaeső
1897-ben	33·0%	«
1898-ban	36·0%	«
1899-ben	38·9%	«
1900-ban	39·8%	«

Vagyis a visszesés emelkedése négy év alatt 34·5%, ami tekintettel a rövid időre igen kedvezőtlen eredmény.

Hasonlóan nem mutat kedvező eredményt *Olaszország* a feltételes elitélés (1904) alkalmazása előtt visszaeső bünöseinek számaránya sem. Volt ugyanis 100 az esküdtbiróság és 100 a vétségek felett itélő biróság előtt feljelentett, illetőleg terhelt közt visszaeső:

1880	21·5%		
1881	26·5		20·2%
1882	28·8		21·1%
1883	29·4		22·6%
1884	32·8		23·6%
1885	34·7		27·6%
1886	34·0		27·8%
1887	36·0		32·2%
1888	32·2		30·6%
1889	36·3		32·3%

Az emelkedés tehát 9 év alatt 68·8%, illetőleg 59·8%.

Vizsgálódásainkat ezzel bezárjuk. Eredményeink kétségenkivül bizonyságot tesznek a feltételes elitélésnak a visszaesésre gyakorolt kedvező befolyásáról és Magyarországon is szép reményt jósolhatunk ez intézménynek. Nálunk annál is inkább kivánatos annak alkalmazásbavétele, mert a mi intézkedéseink a visszaesés csökkentésére nem voltak kielégitők.

*

Természetes, hogy első teendőnk a visszaeső bünösök pontos nyilvántartása lesz a casier iudiciaire alapján, melyet már a bünvádi perrendtartás kilátásba helyezett s mely nélkül az intézmény hatásának kipuhatolása nem képzelhető.

Dr. Nagy Elek,
miniszteri segédfogalmazó.

A végrehajtási törvény novellájához.

Az 1881:LX. tcz. módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslat számos méltányos intézkedése mellett csalódást is hozott. A jogi körök ugyanis bizonyossággal várták, hogy a végrehajtási törvény legelső módositása az 1881. évi LX. tcz. 72. §-ának módositását is megfogja hozni. Ezen módositást azonban nem öleli fel a benyujtott törvényjavaslat. Már pedig a végrehajtási törvény idézett szakasza tételes jogunknak legigazságtalanabb és leghatározatlanabb rendelkezése. Ezen szakasz második bekezdése törvényes zálogjogot biztosit a bérbeadónak a kibérelt helyiségben levő ingóságokra, a haszonbérbeadónak pedig a haszonbérelt jószágokon levő vagy ahhoz tartozó terményekre, gazdasági felszerelvényekre és lábas jószágokra ... és pedig tekintet nélkül arra, hogy az ingóságok a bérlő vagy haszonbérlő tulajdonát képezik-e vagy nem.

Veszélyesen általános és igazságtalanul nagy terjedelmü jogot biztosit a törvény ezen rendelkezése. E §. alapján birói gyakorlatunk által is szentesitett jogot nyer a föld- vagy a háztulajdonos, hogy oly harmadik személyek rovására, akik vele még közvetett jogviszonyban sincsenek, elégitse ki bérkövetelését. Ha ingó dolgomat javitás vagy feldolgozás végett átadom egy iparosnak, ha ingó dolgom véletlenül vagy tévedésből másnak birlalatába kerül, habár ideiglenesen is, állandóan fenyeget a veszély, hogy az én tulajdonomat képező dolgok a háziur bérkövetelésének kielégitésére forditatnak, egyedül csak annak alapján, hogy a bérkövetelés behajtására foganatositott végrehajtás alkalmával az én ingóságaim bármi okból, lehet, hogy tudtom és akaratomon kivül a bérelt helyiségben találtattak.

Egyedül az az eset képez kivételt, amikor a bérlő vagy haszonbérlő birtokába a törvény által tiltott uton jutottak a tárgyak.

A törvényes zálogjog ily kiterjesztett alakban a ház- és a földtulajdonosnak modern pártjogává válik, melynél fogva bérköveteléseikre' kielégitést kereshetnek mindazon tárgyakból, melyeket a véletlen vagy tévedés birtokuk területére vet.

Nagy hiánya még az 1881:LX. tcz. 72. §-ának, hogy a bérbeadónak törvényes zálogjogát az albérlővel szemben nem szabályozza. A ház- és földtulajdonosnak biztositott korlátlan jog folytán az albérlő, aki pedig a bérösszeget az albérbeadónak pontosan megfizette, állandóan veszélyben forog, hogy a tulajdonos az ő ingóságaira fogja törvényes zálogjogát gyakorolni az albérbeadó bértartozása miatt, mely talán még oly időből is eredt, amikor még az albérlő a bérlemény területén nem is lakott. S növeli az igazságtalanság élét az a körülmény is, hogy a törvény ily óriási, mások tulajdonjogát sértő jogot a vagyonos embernek a szegényebb sorsuak kárára nyujtja legtöbb esetben.

Nem tartom szükségesnek, hogy ezen szakasznak sérelmes és igazságtalan voltát bővebben kifejtsem, mert hiszen az általános polgári törvénykönyv tervezete megszüntetni kivánja e szakaszból folyó anomáliákat. A Tervezet 1547. §-a szerint: «Ingatlan bérbeadóját lejárt s a legközelebbi félév alatt lejárandó bérkövetelésére nézve törvényes zálogjog illeti a bérlemény berendezéséhez és felszereléséhez tartozó azon ingó dolgokon, amelyeket a bérlő vagy vele együtt lakó neje, vagy gyermeke a bérlemény területére hozott. Végrehajtás alá nem vonható, és oly dolgokra, amelyek tiltott uton jutottak birtokosuk kezéhez, a zálogjog nem terjed ki.» Az 1587. §. szerint pedig: «Ingatlan haszonbérbeadóját lejárt s a legközelebbi évben lejárandó haszonbér követelésére nézve törvényes zálogjog illeti az ingatlan gyümölcsein és a bérlemény gazdasági vagy ipari felszereléséhez tartozó azokon az ingó dolgokon, amelyeket a haszonbérlő vagy vele együtt gazdálkodó neje vagy gyermeke a bérlemény területére hozott.»

Az 1552. §. a főbérbeadónak az albérlő ellen érvényesithető törvényes zálogjogát tárgyazza és ennek terjedelmét következő két intézkedésével irja körül: «Albérlet esetén a főbérbeadó törvényes zálogjoga a főbérlőnek, mint albérbeadónak az albérleti viszony alapján az albérlő ellen fennálló bérkövetelésére is kiterjed» ...

... «A főbérbeadó, aki az albérlőt a bérnek a főbérlő kezéhez fizetésétől eltiltotta, az utóbbinak az albérlő ellen fennálló törvényes zálogjogát (1547. §.) érvényesitheti.» A tervezetnek felhozott szakaszai a törvényes zálogjogot méltányosan és szabatosan irják körül, és valószinüleg csakis a tervezetre való tekintettel maradt ki a törvényjavaslatból az 1881: LX. tcz. 72. §-ának módositása.

Ez azonban helytelen volt, mert az emlitett szakasz annyira igazságtalan, hogy az első alkalmat fel kell használni kiküszöbölésére.

Nem szabad addig várni, amig a Tervezetből a távol jövőben törvény lesz, hanem annak 1547., 1552. és 1587. §-ait már most fel kell venni a végrehajtási törvényt módositó törvénybe.

II. A követelés behajtását sok esetben nagyon megneheziti, ugyszólván lehetetlenné teszi az a körülmény, hogy a végrehajtást szenvedett lakhelyét, esetleg foglalkozásának megfelelőleg, vagy más okból folyton változtatja és ezzel együtt folytonosan változik a végrehajtás foganatositására illetékes bíróság. Ebből azután többféle hátrány származhatik, amig ugyanis a végrehajtató kieszközli, hogy az azon idő szerint illetékes járásbiróság a végrehajtás foganatositására megkerestessék, addig már ez megszünt erre illetékes lenni, másrészről mindez az eljárás a végrehajtás költségeit eredmény nélkül növeli. Ezért helyes volna a végrehajtási törvény 19. §-át oda módositani, hogy ha a végrehajtató ugy kivánja, az összes végrehajtási példányok neki kézbesittetnek; melyekkel a kiküldötthöz vagy *bármely* a végrehajtás foganatositására illetékes hatósághoz közvetlenül fordulhat. A módositás tehát csakis annyiban állna, hogy eddig már a végrehajtást elrendelő végzésben megneveztetett a foganatositásra illetékes hatóság, addig ezen módositás szerint ez elmaradna és a végrehajtatónak jogában állna ott és akkor foganatositani a végrehajtást, ahol ép fedezetet talál. Ez az eljárást lényegesen egyszerüsitené és sok felesleges költségtől kimélné meg a feleket, veszedelmet pedig nem rejtene magában, mert a végrehajtató által megkeresett hatóság vizsgálná a foganatosításra való illetékességét, melyet, ha megállapit, foganatositja a végrehajtást és értesiti a végrehajtást elrendelő bíróságot.

Dr. Pogány Imre,
ügyvéd.

Megjegyzések a végrehajtási törvény novellajavaslatához.

A javaslat és maga a kor iránya védi az adóst, amenynyire lehet. Adós és adós között igen kis különbséget lát. A 3. §. már a vételár hitelezőjét védelemben részesiti, a családtagokról gondoskodott már a végrehajtási törvény is. De vajjon ezeken kivül nem érdemelne-e más hitelező ugyanolyan, vagy még kiterjedtebb privilegiumot?

Ha büncselekménnyel vált adóssá a végrehajtást szenvedő, érdemel-e oly nagy kiméletet, amilyen a törvényben van? Bizony akad tolvaj, rabló, akitől el lehetne venni azt az egy tehenet, amit a lopott, rablott pénzből vett vagy tart fenn.

A szabadságát a törvény nem kiméli, ne kimélje a vagyonát sem attól a hitelezőtől, akit akaratán kivül kárositottak meg.

A 21. §-t csak olyan jogász helyeselheti, aki ingatlan becsübizonylatot nem látott, vagy nem tudja mi az értékük. Előttem értéke nincs. A gyakorlat mutatja, hogy az ingatlan értékét sohasem közeliti meg. Nem az árverésen elért árról beszélek, hanem az értékről. Adjanak legalább módot a hitelezőnek arra, hogy kimutassa, hogy a becsübizonyitvány téves. Akár árverés előtt, akár azután, amint a peres eljárásnál lehet kisebb és nagyobb értéket bizonyitani. Ingatlant a 21. §. életbelépése után 1/10 annyit fognak elárverelni, mint ma. De a sok sikertelenül kért és tartott árverés költségével jobb helyzetbe jut az adós, mint eddig volt.

Ha a hitelező pénzt nem láthat, mert a házra vevő nincs, nem lenne jó gondoskodni a hitelezőről ugy, hogy végrehajtás utján az adóst is ki lehet a házból lakoltatni? Ha a házat eladnák, nem lakoltatnák-e őt ki? Azután bérbe adni a házat és végrehajtást szenvedő lakását is. Ahol házat vesznek, bérbe is lehet adni.

Nehány gyakorlati értékü megjegyzésem van a 2. §-hoz. De a törvényjavaslat megfelelő rendelkezésének sincs olyan nagy gyakorlati értéke.

1. ponthoz: Házi ájtatossághoz tartozó tárgy a vagyon többi részéhez viszonyitva oly kevés, hogy a végrehajtató eo ipso kimélni fogja, azért nem kell a javaslatnak félni, de az aranykeresztet sokkal jobban lehet eladni, mint a dohos butort. Az aranykereszt értékét árverésen is megadják. A temetéshez szükséges tárgyakat még hitelező le nem foglalt, minek a törvénybe betenni. Ha beleteszik, akkor hagyják ki, kinek a temetéséhez közvetlen szükséges tárgyak. Végrehajtást szenvedő csak a háznépét temeti el.

3. ponthoz: Hiányos. A javaslat azokat az érdempénzeket és diszjeleket érti, amelyeket a végrehajtást szenvedő nyert, nem pedig össszevásárolt.

4. ponthoz: Ha félti a javaslat a dohos irományanyagot a papirmoly hitelezőtől, mondja ki, hogy irományokat feljegyzési, gazdasági, üzleti és üzletvezetésre szükséges könyveket egyáltalán nem lehet lefoglalni. Én találtam magánszemélynél is csomó nyugtát, marhalevelet, birósági végzést kilogramm számra. Az iromány ugy sem vagyontárgy magánhivatalban sem, a végrehajtó össze nem irja, akár csak a hamut, amit odabent talál.

8. ponthoz: A gyógyszertárat, ha nem lehet lefoglalni, nem tudom, hogy lehet a végrehajtási eljárás utján zárgondnok kezelése alá adni? A végrehajtási törvény szerint személyjogu gyógyszertárat nem lehet. Jó lenne arról intézkedni.

Dr. Ludig István,
aradi ügyvéd.

A biró-képzés reformja.

— Aktuális megjegyzések. —

Általános a tapasztalat, hogy jogász ifjuságunk szakképzése már alapjában véve fogyatékos. Már jogi oktatásunk olyan nagy hiányosságokban szenved, hogy az élet nagy küzdőterére egyszerre kicseppent ifju, jogi tanulmányainak elvégzése után ugy érzi magát jó darabig, mint a járni tanuló gyerek, kit állandóan a szülők vezetgettek kezénél fogva s egyszerre csak leveszik róla a kezüket.

Az ugynevezett birói előkészitő gyakorlat, mely elég szerencsétlenül három évben van megállapitva: a legtöbb esetben nagyon is problematikus jelentőségü. Mint a tapasztalat mutatja, sehogysem felel meg a gyakorlatban az 1883. évi I. és az 1891. évi XVII. tcz.-ek alapján kibocsátott 4192/1891. sz. igazságügyminiszteri rendeletben lefektetett alapelveknek.

Nagyon kevés olyan törvényszékünk, még kevesebb árásbiróságunk van még ezidőszerint, melyeknél az ugynevezett segéd-személyzet birói előkészitő gyakorlati ideje a hivatkozott miniszteri rendelet intencióinak megfelelőleg lenne beosztva.

Azaz, hogyha be is van osztva, annak pontos keresztülvitele hiányzik. Hiszen csaknem mindennapi eset, hogy gyakorlati birói vizsgálatra jelentkeznek olyan aljegyzők, vagy ami manapság már nem tartozik a ritkaságok közé: joggyakornokok, kik soha életükben nem voltak törvényszéki s illetőleg járásbirósági joggyakorlaton s akárhányszor megtörténik, hogy egyik-másik «*jelölt*» közvetetlenül a birói vizsgálat előtt kénytelen azon tünődni, hogy ugyan miként is nézhet ki egy elsőbirósági itélet rendes polgári perben?

De vegyük azt az esetet, hogy a birói pályára készülő fiatal ember az előkészitő szolgálat ideje alatt szerencsésen valamennyi ügyszakba belekóstol. Az az egy pár rövidke hónap, mit a hivatalos beosztás szerint az illető ügyszakokban töltenie kell: ugyszólván a formaságokkal való vesződésben őrlődik el s mire egy kevés áttekintést nyerhetne a kérdéses ügyszak judikaturájában: vége szakad a dicsőségnek s kezdheti előlről az ismeretszerzést egy esetleg egészen ellentétes természetü reszortban. A «*gyakorlati kiképzés*» tehát ilyen esetben is utópia.

Természetes dolog, hogy az előkészitő gyakorlat érintett hiányosságai folytán vajmi kevés esetben lehet eleget tenni a hivatkozott miniszteri rendelet 29. §-ában körvonalozott ama kivánalomnak, mely szerint az előkészitő szolgálat idejének netalán még fenmaradó része arra forditandó, hogy az aljegyző vagy joggyakornok oly egyes ügyszakokban képezze magát, melyek hajlamainak és különleges tanulmányainak leginkább megfelelnek. Ez a tényleges gyakorlatban aligha van meg valahol, de a jelenlegi rendszer mellett nehezen is érvényesithető.

Az egész rendeletnek talán a legilluzóriusabb részlete a 25. §., mely igen helyesen azt a princzipiumot hangoztatja, hogy az előkészitő szolgálat vezetésével megbizottaknak általában *szem előtt kell tartaniok*, hogy az előkészitő szolgálat fő czélja: az aljegyzőknek és joggyakornokoknak az *igazságügy minden ágára kiterjedő kiképzésében áll* s hogy ebből folyólag *nincs helyén* az aljegyzők és joggyakornokok olynemü foglalkoztatása, mely ennek a czélnak figyelmen kivül hagyásával csupán a birák segélyére és teendőik megkönnyitésére szolgálna. Hányszor megtörtént már és megfelelő reform hiányában ezután is mily sokszor meg fog történni az az eset, hogy albirói kinevezést kap az oly fiatal ember, aki előkészitő szolgálatának egész idejét tárgyalási jegyzőkönyvek diktálás után való gépies vezetésével s az önálló gondolkozást egyáltalán nem fejlesztő blanketták kitöltögetésével volt kénytelen elfecserélni.

A biróképzés most körvonalazott állapotait a jelenlegi birói vizsgálat sem viheti előre egy szemernyivel sem. Mostani szervezetében magán viseli ez a vizsgálatok intézményének összes hátrányait, de már a nagyon is relative előnyökből vajmi keveset vesz át.

Az 1891: XVIII. tcz. alapján kibocsátott 45036/I. M. 1891. sz. igazságügyminiszteri rendelet 8. §-a előirja, hogy a vizsgáló-bizottság tagjainak a kijelölésénél kiváló figyelem forditandó arra, hogy minden egyes vizsgálati tárgyból az abban alaposan jártas szakférfiak vizsgáljanak. Készséggel elismerem, hogy ennek a fontos követelménynek jelenleg is minden tekintetben elég van téve: a bizottsági tagok egytől-egyig elismert tekintélyek a saját szakjukban. Ámde mint minden hasonló természetü vizsgáló-bizottságnál, ugy itt különösen vannak oly tagok, akik vizsgáztatni egyáltalán nem tudnak. Oly tulzott igényekkel lépnek fel a maguk 15—20 percze alatt a jobb sorsra érdemes jelölttel szemben, hogy az illető azoknak sokszor a legalaposabb készültség mellett is csak nagy nehezen vagy éppen nem tud eleget tenni. És kész a katasztrófa. mig az ugynevezett «*jó*» bizottsági tagok leg-

többjénél egy kis szerencsével sokszor a selejtes készültségü is megmenekül.

A rendelet 24. §-a szerint a szóbeli vizsgálat mindenik jelöltnél rendszerint két óráig tart. A gyakorlatban pedig ugy áll a dolog, hogy ez a két óra, — mely épen egyik biztositék akarna lenni a lóhalálában való kérdezés ellen, kivétel nélkül mindig *egy* órára olvad le, sőt nem egy eset van, mikor a vizsgázóval rövid háromnegyed óra alatt is végeznek. Ennyi idő alatt kell a bizottságnak meggyőződni arról, hogy a 26. §. előirása szerint «a jogszabályokat a jogesetek megbirálásánál helyesen alkalmazni tudja».

A birói vizsgáztatás tehát, mint általában az egész bíróképzés mai alakjaban tökéletlen és csaknem tarthatatlan. Gyökeres reformokra van szükség, ha számbavehető eredményeket akarunk felmutatni. Jelenlegi viszonyaink között már az egymagában véve is nagy reform lenne, ha az első szóban hivatkozott miniszteri rendelet 26. §-ában körvonalazott alapelvek a mainál szigorubb mértékben effektuáltatnának. Vagyis az önálló gondolkodás elve lenne az irányadó mindenek fölött. Elismerem, mert volt és van alkalmam elég sürüen tapasztalni, hogy a mai statisztikára dolgozó és ez okból a birói alapossagnak előnyére sehogy sem szolgáló birói munkálkodás zürzavarában egy-egy birónak nem sok ideje van a mellé beosztott jegyző gyakorlati kiképzésével bibelődni, de éppen azért a gyökeres reformálásnak már az is egyik tárgya kell, hogy legyen, hogy különösen az alsóbíróságok ne legyenek rászorulva a mostani lázas kapkodásra s a magyar jogszolgáltatás fejlődésének és alaposságanak ne legyen minduntalan kerékkötője a — statisztika.

Messze vagyunk mi attól, hogy bíróképzésünk még csak meg is közelitse az angolt vagy a francziát; azt sem fogjuk elérni soha, amit az angol tesz, kinél az elismert jogász is csak tiz évi feddhetetlen, becsületes ügyvédi munkálkodás után foglalhatja el a birói széket: de a tapasztalt hiányosságok előtt oly állhatatosan szemet hunynunk nem szabad.

Zsoldos Benő.

Harmadik személyek szerepe a házassági perben.

A judikaturában eddig nincs feljegyezve az alábbihoz hasonló eset, amely körül támadt vitát röviden előadom és egyszersmind kifejtem a felmerültekkel szemben nézetemet.

X-né férje ellen beadott válóperében bontó okok gyanánt a többi között előadta, hogy férje Y-néval és Z-néval házasságtörést követett el, illetve ezekkel a házastársi hüséget megszegte.

Y-né és Z-né a házassági kötelék felbontása iránt beadott keresetben foglaltak miatt a büntető járásbiróságnál rágalmazási pert tettek folyamatba X-né ellen.

A kir. járásbiróság X-nét a vád alól felmentette, amint azt dr. Székely Miksa balassagyarmati kir. aljárásbiró ur az Ügyvédek Lapjában megirta, azon okból, mert a Btk. 266. §-a értelmében rágalmazás miatt bünvádi eljárásnak nincs helye: ha a gyalázó kifejezés a hatóság előtt folyamatban levő ügyben ezen ügyre és az ügyekre vonatkozólag a tárgyalás alkalmával az ügyiratban használtatik.

Ki van fejtve e helyütt még, hogy X-nek, mint felperesnek elvitázhatlan joga válókeresetében kereseti igénye megállapitása czéljából alperes hütlenségét és házasságtörését igazolni, amivel meg van törve a Btk. 264. §-ának tiltó rendelkezése, a mely a valódiság bizonyitását a családi élet viszonyaira és a női becsületre vonatkozólag kizárja, sőt a házassági törvény 81. §-a értelmében a házasságtörés miatt vétkesnek nyilvánitott házastárs a felbontó itéletben el is tiltandó a házasságkötéstől azzal, kivel a házasságtörést elkövette.

Főmagánvádlók felebbezése folytán a kir. törvényszék az elsőbiróság itéletét helyben hagyta.

Ez esettel több czikkben foglalkozott a Balassagyarmaton megjelenő Nógrádi Hirlap «A házasélet és a női becsület decorumának védelméről» czim alatt. Az itt közölt fejtegetések abban csucsosodnak ki, hogy a büntető bíróságnak vizsgálnia kellene, vajjon a vád alapjául szolgáló állitások komolyak és alaposak-e?

Erről pedig a büntető bíróság ugy győződhetnék meg, hogy közbenszóló végzéssel kötelezi vádlottat annak bizonyitására, hogy mily momentumok alapján állitotta a bontó perben az inkriminált kifejezéseket, vagy pedig akként, hogy a bontó per befejeztéig felfüggesztené a büntető eljárást és itéletét a bontó per befejeztével hozná meg.

Az ilyen vád alapjául szolgáló állitások komolyságának elbirálása nélkül — amint az emlitett czikkek kifejtik — igen könnyü volna a házassági törvény vonatkozó intézkedéseivel való visszaélés és a házassági kötelék felbontásának álczája alatt a legtisztább női becsület is megtámadható volna.

Érvül felhozzák a Btk. 260. §-át, mely szerint: «rágalmazást követ el, aki mást valamely hatóság előtt büntetendő cselekmény elkövetésével vádol, ha vádja valótlannak bizonyul és a hamis vád büntette vagy vétsége fenn nem forog,» és hivatkoznak dr. Edvi Illés Károlynak a Btk.-höz irt magyarázataira, melyekből kiveszik, hogy vizsgálnia kell a bíróságnak a rosszhiszemüség vagy jóhiszemüség fenforgását, hogy vajjon X-né Y-néval és Z-néval szemben nem járt-e el könnyelmüen, nem vádolta-e a bontó perben Y-nét vagy Z-nét csupán felületes és jelentéktelen gyanu alapján?

Tévesnek mondják e czikkek azt a felfogást, hogy a Btk. 264. § a utjában állana a könnyelmüség bizonyitásának.

A Nógrádi Hirlap czikkeiben foglalt ezen nézetek meg nem állanak. A házassági törvény 76. §-a és 80. §-ának *a)* pontja szerint a házasság felbontását kérheti az a házasfél, kinek házastársa házasságtörést követ el, vagy a házastársi hüséget egyébként megszegi. Ez tehát kétségtelen törvényes jog. De a törvény és joggyakorlat megköveteli azt is, hogy a házasság felbontását kérő fél az ily bontó okokra vonatkozó összes ténykörülményeket pontosan előterjessze és bizonyitsa. Különösen azt is, kikkel követte el a házastárs a bontó okul szolgáló cselekményeket és, mint a fent emlitett itélet is hangsulyozza, a házassági törvény 85. §-a értelmében a házasságtörés okából vétkesnek nyilvánitott házastárs a felbontó itéletben eltiltandó a házasságtól azzal, kivel a házasságtörést elkövette; a házassági törvény 20. §-a egyenes házassági tilalmat állapit meg a házasságtörők között, a 124. §. végül az e tilalom ellen vétőt 3 hónapig terjedhető fogházzal a 1000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel sujtja.

Midőn tehát X-né férje ellen inditott házassági bontó perében törvényes jogot gyakorol, ezáltal nem követhet el büncselekményt. Az, hogy valaki egyfelől evidens jogot gyakoroljon, másfelől ezáltal büncselekményt kövessen el, merőben lehetetlen. Ennélfogva, ha a Btk. 266. §-a idevonatkozólag világos mentesitő rendelkezést nem tartalmazna is, X-né akkor sem lett volna jogosan vádolható.

Alaptalan az a feltevés, hogy könnyü a házassági törvény vonatkozó intézkedéseivel való visszaélés és a házassági kötelék felbontásának álczája alatt a női becsület megtámadása. Nem lehet feltételezni olyan esetet, hogy valaki csak azért, hogy harmadik személy becsületében gázolhasson, házastársával a házas együttélést megszakitsa, boldogságát és jövőjét koczkára tegye, házastársa ellen bontó pert inditson, esetleg fontos vagyoni érdekeket koczkáztasson, s mindezt egyedül és kizárólag azért, hogy valakit a becsületében megtámadjon. De visszatérek arra, hogy mikor valakinek valamely törvényes joga van, szükséges, hogy azt a jogot háboritatlanul gyakorolhassa is; ezen jog gyakorlása egyuttal törvény előtt üldözhető cselekményt nem képezhet.

Abban a pillanatban, mihelyt ez lehetségessé válnék, megsemmisülne egyszerre a jog is. A személyek joga pedig a személyek szabadsága.

Ha szólunk «a házasélet és a női becsület decorumának védelméről», akkor érteni kell az alatt elsősorban a perben félként szereplő nők becsületének védelmét. Ami pedig megvitatás tárgyát képezi, az inkább harmadik személyek szereplése. Ez a harmadik személy lehet épp ugy férfi, mint nő.

Női jogról és becsületről szólva, mindenekelőtt általánosságban kell szem előtt tartanunk a nők jogát, joguk érvényesitésének szabadságát, becsületét. Ahol nincs védve a női jog és szabadság, ott nincs védve a női becsület sem. Én a konkrét esetben hozott immár jogerős, Y. panaszát elutasitó, az élő törvényes szabályoknak mindenben teljesen megfelelő birói itéletek álláspontján állok.

Eszerint sem a jog és szabadság eszméje, sem a fennálló törvények nem engedik meg, hogy a jogát gyakorló házasfél büntető feljelentési törvényes jogának gyakorlásától elriasztható, hivatott polgári biróságától a büntető biróság elé vonható legyen.

Nem teheti ezt meg sem a házastárs, ki ellen a bontó per irányul, habár ugy látja, hogy a bizonyitandó bontó okok becsületének sérelmére szolgálnak, sem a harmadik személy, ki csak indirecte érdekli a bontó pert inditó házasfelet, amennyiben a bontó okul szolgáló cselekményeket házastársa vele követte el.

A házassági perben szereplő harmadik személyek joga, becsülete csak nem lehet nagyobb, nem lehet védettebb, mint a felek joga!

S ha mégis féltve a harmadik személyek becsületének érintését, a házassági perben mégis felvetjük a kérdést, miként nyerhetnénk esetleges sérelmek ellen orvoslást? erre a felelet egyszerü: nem kell a harmadik személyek jogát, becsületét jobban félteni, nem kell emiatt jobban aggódni, mint a felek joga és becsülete miatt; épp ugy, mint a házasfelek, harmadik személyek is bizvást megnyugodhatnak a házassági bontó per független bíróságának döntésében.

Véleményem szerint felette fonák helyzet volna, ha a házastárs jogát bátran nem érvényesithetné, ha rettegnie kellene attól, hogy ha házastársának a házasságot felduló, reá nézve azt erkölcsileg lehetetlenné tevő, bontó okul szolgáló tényeit a bíróság előtt szóvá tenni merészeli, és ha az, ki ellen directe nem is fordul, ki azonban éppen a házastárs tényének elkövetésénél mint reá nézve harmadik személy szerepel, jogositva lehetne őt a rágalmazás vagy becsületsértés vádjával üldözni. Ki vállalkoznék ilyformán jogának érvényesitésére, ha emiatt még büntető per is fenyegethetné?

A Btk. 260. §-a csak oly hatóságra vonatkozik, melynek büntető hatásköre van, illetőleg azon esetre, ha valaki más ellen egyenesen feljelentést tesz valamely büntető hatáskörrel rendelkező hatóság előtt és annak valamely büncselekményt ró fel terhére, az erre vonatkozó eljárás lefolytatása után pedig vádja alaptalannak bizonyul.

Hibásan hozza kapcsolatba a Nógrádi Hirlap Edvi Illés Károly e magyarázatát: Vizsgálnia kell a bíróságnak az állitás rosszhiszemüségét, vajjon azt a feljelentő felületes és jelentéktelen gyanu alapján tette-e, mert ezt a magyarázatot Edvi Illés csak a Btk. 260. §-ához, tehát büntető hatáskörrel rendelkező hatóság előtti rágalmazás esetéhez füzi. A Btk. 264. §-a, mely a családi élet viszonyaira és a női becsületre vonatkozó állitások valódiságának bizonyitását kizárja igenis utjában áll annak, hogy a büntető bíróság a bizonyitást rendelje el arra vonatkozólag, vajjon X-né alaposan vagy pedig csak felületes gyanu alapján állitotta-e, hogy férje Y-néval vagy Z-néval a házassági hüséget megszegte?

Mi egyéb volna ez a bizonyitás, mint az állitott tényre vonatkozó bizonyitás. Csak természetes. hogy ha egyszer az állitás valódiságának bizonyitását a törvény kizárja ugy, hogy a bizonyitás még a sértett fél kivánatára sem engedhető meg, a büntető bíróság nincs abban a helyzetben, hogy erre vonatkozólag bizonyitást rendeljen el.

De nincs a bíróság abban a helyzetben sem, hogy az eljárást a büntető per jogerős eldöntéséig felfüggessze és annak adatai szerint hozza meg itéletét; ugyanis a büntető bíróság a már korábban emlitett okokon kivül a bontó per jogerős elintézése után sem vizsgálhatja a polgári bíróság itéletének adatait, a valódiság és alaposság szempontjából.

Mert csak a büntető hatáskörrel biró hatóság előtt valamely büncselekmény miatt történt feljelentés esetén vizsgálja a bíróság az esetleges felületességet, alaptalan gyanut, máskülönben pedig a rágalmazás esetében a szándék kivételesen nem képez szükséges kritériumot, hanem elég az állitott tények sértő jellegének tudata.

Fontos szempont az is, hogy ugyanazon ügynek ugyanabban az időben csak egy birája lehet. (Non bis in idem.) Ha a büntető bíróság vizsgálhatná, vajjon X-né bontó keresetében a házasságtörésre és a házassági hüség megszegésére használt állitásai alaposak-e vagy sem, ugyanabban a tárgyban határozna, melyre nézve a házassági bontó per bírósága van hivatva dönteni. Világos tehát, hogy a büntető bíróság ilyformán elébe vághatna a polgári bíróság határozatának.

Az ellenvélemény szerint a Btk. 266. §-a az itt tárgyalt esetben nem volna alkalmazható, mert Y-né és Z-né a házassági bontó perben nem szerepelnek ügyfélként.

Ezzel szemben azonban kétségtelenül és félremagyarázhatlanul világos, hogy amit X-né bontó keresetében bontó okul férje viselkedése és cselekményei gyanánt előad, ez igenis azon ügyre, tudniillik szorosan a házassági bontó perre és az ügyfélre, tudniillik a férjére vonatkozik. Ezt tagadni nem lehet.

Az is kétségtelenül világos, hogy az a körülmény, mely szerint a házastárs, ki ellen a bontó kereset direkte irányul, az állitott cselekményt harmadik személlyel követte el: nem rontja le az állitásnak az ügyfélre, tehát a férjre való vonatkozását, nem befolyásolhatja a 266. §. szerinti mentséget, a jog érvényesitésének teljes szabadságát.

Ez annál kevésbbé lehetséges, mert amint a szóban forgó itéletek igen helyesen kiemelték, a házassági törvény nem elégszik meg azzal, hogy a bontó keresetet inditó házastársának cselekményeit harmadik személyre való tekintet nélkül adja elő és bizonyitsa, sőt közérdekből, az erkölcs és a családi élet tisztaságának érdekében a harmadik személyek magatartásához következményeket is füz.

A Btk. 266. §-a létesitésénél a törvényhozást a czélszerüség, észszerüség és közérdek szempontjai vezették.

Ezen §. indokolásában kidomborodik, mint vezető szempont, hogy a jog bátor és tartózkodás nélkül való érvényesitése, a szabad védelem egyik elsőrangu társadalmi érdek.

Olyan ez, mint az ügyvédnek szólásszabadsága és a képviselőnek mentelmi joga, mely jogok magasabb érdekből fentartandók még akkor is, ha netalán némelykor visszaélésre is adhatnak alkalmat.

Aki azt kivánja, hogy a házassági bontó pert inditó házasfeleket, azok miatt, miket keresetükben a házasság felbontása iránti jogos kérelmüknek támogatására felhoztak, bünper alá vonhassák, az vét a jog ellen, vét a szabadság ellen!

Pedig nekünk, jogászoknak, mindenek előtt védenünk kell a jogot és a szabadságot! Védelmeznünk kell a jog érvényesitésére szükséges szólásszabadságot és cselekvési szabadságot!

Dr. Németh Béla,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A birói fizetésrendezés kérdéséhez.** A *Jogt. Közl.* folyó évi junius 14-én megjelent 24-ik számában a birói fizetésrendezésről egy igen figyelemre méltó czikk jelent meg «Egy biró»-tól. Czikkiró oly módon véli a kérdést megoldhatónak, hogy azon birák és ügyészek, akik jelenleg a VIII-ik fizetési osztályban vannak, a VII-ik osztályba, az albirák és alügyészek pedig a VIII. fizetési osztályba neveztessenek ki. Ha csak a fizetések emelésére tekintünk, kétségtelenül ez jó módozat volna, a czikkiró azonban a költségtöbbletre vonatkozólag csak a második és leginkább a harmadik fizetési fokozatokra nézve tett számitásokat, ellenben teljesen figyelmen kivül hagyta, hogy ha majd az első fizetési fokozatok is betöltetnek, mennyi lesz akkor a költségemelkedés?

A birói fizetések megállapitásánál azonban figyelemmel kell lenni egyfelől az államháztartás egyensulyára, másfelől pedig arra, hogy a fizetések bizonyos idő elteltével fokozatosan emelkedjenek. Ezen szempontokból a czikkiró által ajánlatba hozott módozatot nem tartom elfogadhatónak, hanem sokkal helyesebbnek tartanám, hogy a fentebb jelzettekre való figyelemmel a birói fizetések teljesen önállóan külön törvénnyel állapittassanak meg.

Az uj törvényben kimondandó lenne, hogy a birói méltósággal meg nem egyező albirói és alügyészi elnevezés megszüntetése mellett az I-ső folyamodásu bíróságoknál alkalmazott birák és ügyészek fizetés tekintetében *négy fizetési osztályba* — mindenik osztályban három fizetési fokozattal — osztatnak be oly módon, hogy ezeknek összlétszámából 10% jusson a legmagasabb, vagyis az I-ső fizetési osztályba, 20% a II-ik, 30% a III-ik és 40% a IV-ik fizetési osztályba.

A legkisebb birói fizetés 3200 és a legmagasabb 8000 K-ban volna megállapitandó. Előmenetel tekintetében pedig a IV-ik fizetési osztályból a III-ikba automatice, a II-ik és I-ső fizetési osztályokba pedig kinevezés utján jusson a biró és ügyész. Az I-ső fizetési osztályba tartoznának a táblabirói, illetve főügyészi helyettesi czimmel és jelleggel felruházott birák és ügyészek. A várakozási idő a fizetési fokozatokban három, négy és öt évben volna megállapitandó.

Lássuk most már, hogy ezen módozat mellett a költségtöbblet mennyit tenne ki?

Az 1905. évi *összlétszámok* szerint a IX—VI-ik fizetési osztályokba sorozott birák és ügyészek összes száma 2483-at tesz ki.

A fentiek szerint tehát a helyzet a következő lenne:

Fizetési osztály		Fizetés K-ban	Létszám		Fizetés összesen koronákban	várakozási idő
I.	1.	8000	83	249 (10%)	664,000	5 év
	2.	7200	83		597,600	
	3.	6400	83		531,200	
II.	1.	6000	166	498 (20%)	996,000	4 év
	2.	5600	166		917,600	
	3.	5200	166		893,200	
III.	1.	4800	248	744 (30%)	1.190,400	4 év
	2.	4400	248		1.090,200	
	3.	4000	248		992,000	
IV.	1.	3600	331	992 (40%)	1.191,600	3 év
	2.	3400	331		1.126,400	
	3.	3200	330		1.056,000	
Összesen:			2483	2483	11.247,200	

Ezen táblázatból kitetszőleg fizetésemelésben tulajdonképen csak az alsóbb fizetési osztályokban levők részesülnének, az I. és II-ik fizetési osztály 1-ső fokozatában megmaradna a mostani fizetés, a helyzet javulna azonban az által, hogy több biró és ügyész jutna be az I. és II. fizetési osztályokba.

Ily módon a fizetésrendezés *mintegy 3 millió korona költségtöbbletet okozna*, ami tekintettel az ügy rendkivül nagy fontosságára, soknak éppen nem mondható.

A birói fizetések rendezésével kapcsolatosan az aljegyzők és jegyzők fizetése is megfelelően emelendő lenne, és pedig oly módon, hogy az aljegyzők 2000 és 2200, a jegypedig 2400 és 2600 K fizetést kapjanak.

A helyzet javitására egy további módozat az volna, hogy az uj törvényben mondassék ki az is, hogy a nagyobb forgalmu helyeken és pedig a törvényszéki és vármegyei székhelyeken elhelyezett járásbiróságok vezetői, akik az itélkezésen kivül még administrátió teendőkkel is el vannak halmozva s társadalmilag is igénybe véve, ha ilyen minőségben már 8—10 évig müködtek és magukat kitüntették, hivatalból az I. fizetési osztályba neveztessenek ki, vagyis táblabirói czim- és jelleggel ruháztassanak fel s ez az állapot a jövőre is fentartassék, vagyis üresedés esetén az emlitett bíróság vezetői a jövőben is a régibb és jelesebb birák sorából alkalmaztassanak és táblabirói czim- és jelleggel ruháztassanak fel.

A birói fizetések méltányos és igazságos rendezése azonban többé már el nem odázható. *Vincenti Lajos*, kir. járásbiró

— **A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsainak elvi jelentőségü határozatai.** Összegyüjtötte és összeállitotta Térfi Gyula igazságügyministeri osztálytanácsos. A most megjelent kötet a nagyértékü gyüjtemény tizedik kötete. Tartalmazza a kir. tábláknak 1905-ben és 1906-ban hozott elvi jelentőségü határozatait. E kötet 781 oldalra terjed és 855 esetet tartalmaz. A kötet elején pontos, rendszeres tárgymutató, végén a munka kezelhetőségét nagyon megkönnyitő rendkivül részletes betürendes mutató van.

— **A cheque törvényhozási szabályozása** tárgyában nagyérdekü véleményt tett közzé *Prager Gyula* a budapesti giró- és pénztáregylet r. t. ügyvezető igazgatója és *dr. Rusz Andor*, ugyanezen intézet czégvezető titkára. A hivatali állásuknál és a szakkörökben elfoglalt kiváló pozicziójuknál fogva is különösen hivatott szerzők a szakértekezlet elé terjesztett kérdésekre adott válaszok formájában tárgyalják a cheque törvényhozási szabályozásának különböző kérdéseit. A passiv chequeképességet a vélemény nem tartja korlátozandónak. A cheque forgathatóságát vélik szerzők kimondandónak, a cheque-birtokosnak nem adnának közvetlen kereseti jogot az utalványozott ellen. A hamisitott chequere nézve külön intézkedést kell felvenni a törvénybe és pedig az osztrák törvény mintájára. Ezen és több más, a miniszteri kérdőpontokban felvetett elvi jelentőségü kérdésen kivül a füzet függelékképp közli dr. Rusz Andornak a *Jogt. Közl.* 1906. évi 22. számában «A cselekvőképességről a cheque-jogban» czim alat megjelent czikkét.

— **Az alkohol a büncselekmény és baleset statisztikában.** Érdekes statisztikát közöl az antialkoholisták lapja «Az alkoholizmus» juliusi számában arról, hogy milyen szerepe volt az alkoholnak a junius hóban előfordult baleseteknél és büntetteknél. Eszerint a junius hóban előfordult sulyosabb természetü balesetek (a gyengébb természetüeket nem számitva) közt *19* volt olyan, amelyet alkohol idézett elő, vagy amelynek előidézésében az alkohol nagy szerepet játszott. A bünügyek közt *12* volt, amelynek alkohol volt az inditó oka.

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** 1. A felperes M. és Mr. közkereseti társaságba mint csendes társ lépett be. A személyesen felelős Mr. társtagnak a közkereseti társaságból való kilépése által a csendes társaság is megszünt. A csendes társ ezzel betétének visszafizetésére szerzett jogot, amennyiben az ez ideig az üzletben fel nem emésztetett vagy nem csökkent, és pedig érvényesitheti ezt az eddigi társtagok mindegyike ellen egyetemes felelősségük alapján. Ennek az igénynek, amely a kilépett társtag ellen érvényesittetik, nem feltétele az, hogy a kereskedelmi törvény 340. §-a értelmében a leszámolás megtörtént legyen egyrészt felperes és a társtagok között, másrészt maguk a közkereseti társasági tagok között. Aminthogy nem érinti ezt az Mr. alperes ellen támasztott igényt a felperes és a korábbi társtag M. között utóbb keletkezett jogviszony. Az alperes nem hivatkozhatik arra, hogy ezen későbbi idő alatt keletkezett üzleti veszteségek által a felperes betéte felemésztetett vagy csökkent.

2. A csendes társ a társaság feloszlásakor számadást követelhet a közkereseti társaság eddigi tagjaitól betétének állása felől. De arra is jogosult, hogy maga állitsa fel ezt a számadást. A csendes társ ezen számitásával szemben az alperes közkereseti társtagot terheli a betét elenyészésének vagy csökkenésének bizonyitása.

3. Habár a szerződéskötésnél az egyik fél *(A)* tudta, hogy a másik fél *(B)* rendszerint csak saját általános üzleti feltételei szerint szokott ügyleteket kötni, ezek az általános feltételek mégsem váltak a szerződés alkatrészévé, ha az ügylet tényleg ezen feltételek minden megemlitése nélkül köttetett meg, és ha azok az ellenfélnek *(A-nak)* korábban meg nem küldettek vagy más módon tudomására nem hozattak.

Dr. juris ügyvédjelölt, aki ugy Budapesten, mint vidéken praktizált, keres a fővárosban oly ügyvédi irodát, ahol gyakorlatát gyarapitani képes volna. Csak jobb irodára reflektálok és olyanra, ahol rajtam kivül más jelölt nem lenne. Megkereséseket kérem Blockner hirdető irodájába (Sütő-utcza 6.) «Praxis» jelige alatt czimezni. 12345

Nagy gyakorlattal biró és a német nyelvben is tökéletesen jártas vidéki ügyvéd, minthogy rossz hallása miatt a szóbeli tárgyalások ellátásában korlátozva van, de fogalmazási téren az ügyvédi és közjegyzői teendők minden ágában kellő szakavatottsággal bir, nagyobb fővárosi vagy vidéki ügyvédi esetleg közjegyzői irodában alkalmazást keres. Bővebbet szivességből Dr. König Gyula ügyvéd urnál (Budapest, Andrássy-ut 60. sz. a.) 12339

«Ügyvédjelölt, doctor juris, német nyelvben is teljesen jártas, vidéken, esetleg a fővárosban állandó alkalmazást keres.» **Czim a kiadóhivatalban.** 12340

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 31. szám. Budapest, 1907 augusztus 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az állami munkásbiztositási hivatal szervezete. *x.* — A büntető novella. *Spectator.* — Börtönügyi kérdések. *Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — Egyéni czég elleni itélet végrehajtása a kereskedő magánvagyonára. *Dr. Brachfeld Dezső* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Mellékl.: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az állami munkásbiztositási hivatal szervezete.

A munkásbetegsegélyezés reformja és ezzel kapcsolatban az ipari munkások baleset ellen való biztositásának kötelezővé tétele kétségtelenül nagy haladás szociális törvényhozásunk terén. Az életben azonban csak ugy várhatunk üdvös eredményt ettől a törvénytől, ha a munkásbiztositó szervezetnek betetőzése, az állami munkásbiztositási hivatal mindenkor a helyzet magaslatán lesz és müködése megfelel a támasztható követelményeknek, mert az egész munkásbiztositó szervezet irányitása és felügyelete e hivatalra hárul.

Legfontosabb tárgyi biztositéka a hivatal helyes értelemben való müködésének a czélnak és a viszonyoknak megfelelő szervezet.

Az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztositásáról szóló 1907 : XIX. tczikk a munkásbiztositási hivatal szervezete tekintetében is tartalmaz intézkedéseket, amennyiben a 169. §-ban körülirja a hivatal birói és biztositási osztályainak ügykörét és a következő §-okban a hivatal teendőinek egy részét részletezi is.

A törvény 179. §-a azt is megállapitja, hogy a hivatal birói osztálya hetes-tanácsban itél, azt a kérdést azonban, hogy a biztositási osztály miképpen müködik, ha talán nem is hagyja teljesen nyitva, de nem is oldja meg kifejezetten.

Ennek a kérdésnek megoldása a hivatal ügyviteli szabályzatának keretében várható, amelyet a törvény 170. §-ának megfelelően a kereskedelemügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg rendeleti uton állapit meg és amely a törvény szerint az országgyülésnek is bemutatandó lesz.

A napilapokban közzétett kommüniké szerint a munkásbiztositási hivatal julius 1-én megkezdte müködését, ugy, hogy az ügyviteli szabályzat kibocsátása már a legközelebbi jövőben várható. Ez a körülmény időszerüvé teszi annak a kérdésnek tárgyalását, hogy milyennek kell a hivatal szervezetének lennie.

A szervezet megállapitásánál elvi fontosságu kérdés, hogy a hivatal mint személyes vagy pedig mint kollegiális hatóság müködjön-e. A törvény, amint láttuk, csak a hivatal birói osztályának kollegiális hatósági jellegét állapitja meg. Ennek a gondolatnak harmonikus továbbfejlesztése volna és a törvény szellemének is legjobban megfelelne, ha az egész hivatal is kollegiális alapon szerveztetnék. Erre enged következtetni az is, hogy a törvény mindenütt a hivatal illetékességéről beszél és nincs egyetlen pontja sem, amelyből azt lehetne kiolvasni, hogy a hivatal feje, vagy ennek helyettese, illetőleg megbizottja intézkedik vagy dönt a munkásbiztositási szervezettel szemben.

Világosan mutatja a törvény erre vonatkozó intencióit, hogy ott, ahol az intézkedési jogot az elnökre ruházza, vagyis személyessé kivánja tenni, ezt expressis verbis ki is fejezi. Igy például a 170. §-ban, amidőn kimondja, hogy a kezelő tisztviselőket, valamint a segéd- és szolgaszemélyzetet a hivatal elnöke nevezi ki, illetve alkalmazza és hogy a nem végleges minőségben alkalmazott kezelő- és segédszemélyzet felett a fegyelmi hatóságot a hivatal elnöke, illetve másodelnöke gyakorolja.

Egybevetve ezt azzal, hogy amidőn a törvény a munkásbiztositási szervezet felebbviteli és felügyeleti hatóságáról szól, mindenkor a hivatalt és nem az elnököt vagy másodelnököt emliti, kétségtelennek kell tekintenünk, hogy a törvény helyes értelmezése mellett az egész állami munkásbiztositási hivatal csak kollegiális szervezetü hatóság lehet.

Ilyen a mintának választott német birodalmi biztositási hivatal is, amit annál inkább latba eső körülménynek kell tekinteni, mert a törvény balesetbiztositásra vonatkozó anyagi rendelkezései is jórészt a vonatkozó német birodalmi törvényből vétettek.

A másik megoldás, tudniillik a hivatalnak személyes hatóságképen való szervezése egyenesen veszélyeztethetné a jogbiztonságot és képtelen eredményeket szülhetne, mert még nálunk is ismeretlen, nagy, ugyszólván korlátlan teret nyitna a közigazgatási önkénynek. Az elnök, illetőleg másodelnök mint kinevezett, független, el nem mozditható és fegyelmi uton is csak óriási apparatus mozgósitása árán büntethető tisztviselő, a törvény által megállapitott hatáskörön belül kénye-kedve szerint intézkedhetnék. Hatalmát még az egyébb személyes hatóságoknál, mint pl. miniszternél, alispánnál, szolgabirónál fennálló felelősség sem korlátozná, amennyiben sem a bizalom megvonásától, sem pedig az ujra meg nem választatástól nem kellene tartania. Sulyosbitaná a helyzetet még az is, hogy intézkedései ellen semmiféle jogorvoslattal sem lehetne élni.

Szóval a munkásbiztositási hivatalnak személyes hatóságként való szervezése esetén a jogbiztonságnak minden intézményes biztositéka hiányoznék és a munkásbiztositási ügy *egy személy* helyes megválasztásától függne. Ha téves volt a választás, a hibát esetleg évtizedekig sem lehet jóvátenni. Fontos közügyet jogállamban ilyen eshetőségnek kitenni nem szabad.

A munkásbiztositási hivatalnak személyes hatóságként való szervezése esetén egyébként semmi elfogadható indoka sem lett volna a betegsegélyezési és balesetbiztositási ügyeknek a kereskedelemügyi miniszter ügyköréből való elvonásának sem, mert személyes hatóság helyébe megint személyes hatóság lépett és a viszonyok csak rosszabbakra változtak, mert a miniszter hatalmát legalább az országgyüléssel szemben fennálló felelőssége korlátozza.

Céltalan és indokolatlan lett volna ez esetben a hivatal nem birói tagjainak birói függetlenséggel való fölruházása is, amiről a törvény szintén gondoskodott.

Ennek az intézkedésnek inditó okát és czélját csak abban kereshetjük és találhatjuk, hogy az állami munkásbizto-

sitási hivatal egészében is mint kollegiális hatóság szerveszendő. Csakis igy van értelme a hivatal összes tagjai birói függetlenségének, mert a tagok függetlensége az ügyek kollegiális elbirálása esetén a tárgyilagosság egyik legfőbb garanciája és viszont csak ebben az esetben van szüksége a hivatal összes tagjainak birói függetlenségre. Utasitás szerint, nem önállóan dolgozó tisztviselőknél ez teljesen czéltalan és fölösleges.

Fontos a kollegiális szervezet még azért is, mert nemcsak az 1907:XIX. tcz. alapján nyujtandó segélyezések és kártalanitások tekintetében fölmerülő vitás kérdések eldöntésének van biráskodás jellege, hanem számos a hivatal hatáskörébe utalt egyébb ügynek, mint pl. az összes felebbezéseknek, pénztári tisztviselők fegyelmi ügyeinek, stb.

Ilyen körülmények között valóban csak kollegiális szervezetre alapitott ügyviteli szabályzatot várhatunk. *x.*

A büntető novella.

A Btk. novelláját a magunk részéről szivvel-lélekkel üdvözöljük. Azt is előre bocsájtjuk, hogy a mostani Tervezet mind kereteire, mind kivitelére nézve sokkal magasabb szinvonalon áll, mint elődei.

Az alábbi kritikai észrevételek egyáltalán nem azt jelentik, hogy irójuk a javaslat törvényerőre emelését nem tartaná helyesnek, sőt ellenkezőleg czélunk, hogy a minden részében kiváló javaslat minél tökéletesebbé tétessék.

I. *A büntetés feltételes elengedése.*

1. A javaslat a fogházbüntetés felfüggesztése feltételeinek megállapitásánál tulságosan óvatos, ellenben a végrehajtás elengedésénél tulságosan liberális. Nézetünk szerint a megforditott álláspont volna helyes: nyujtson módot a törvény arra, hogy a felfüggesztést a biró minél gyakrabban alkalmazhassa, de biztositsa azt, hogy a büntetés csak akkor maradjon végrehajtatlanul, ha a fölfüggesztéstől remélt kedvező hatás csakugyan beállott.

a) A javaslat a felfüggesztést az egy hónapot meghaladó tartamu fogházbüntetésre szoritja. Ez ugyan az oly bíróságoknál, melyek a felfüggesztést szivesen alkalmazzák, nem jelent semmit, mert előre látható, hogy a bíróságok a bünügyi esetek elbirálásánál mindenkor a felett fognak előbb dönteni, vajjon a kiszabandó büntetést felfüggesszék-e s ha ezt elhatározták, a büntetést egy havi, vagy rövidebb tartamban fogják kiszabni. Ellenben azoknál a bíróságoknál, amelyek a feltételes elitélés intézményét nem helyeslik — pedig ilyenek bőven fognak akadni — a javaslat korlátozása az itélkezést szigorubbá fogja tenni, mert ott, ahol eddig 2—3 heti fogházat alkalmaztak, egy hónapnál hosszabb tartamot fognak megállapitani.

Következik ebből, hogy a javaslat indokolásának az *eddigi* itélkezés statisztikájára alapitott abbeli adata, hogy egy hónapot meg nem haladó fogházbüntetést évenkint 40,000 esetben szabnak ki, nem alkalmas annak bizonyitására, hogy a feltételes elitélés igen nagy számu esetre fog kiterjedni. Pedig az emlitett korlátozásnak ez az egyetlen indoka.

Ellenben nem számolt a javaslat azzal a megfontolással, hogy — bár az igen sulyos cselekményeket nem szabad megtorlatlanul hagyni — minél nagyobb a felfüggesztett büntetés, annál erősebben ható motivuma lesz az ujabb delictumtól való tartózkodásnak. A javaslat tehát, amig egyrészt a visszaesés büntetésének szigoritására nem terjed ki, még azt is megakadályozza, hogy oly *birói gyakorlat* keletkezzék, mely a felfüggesztendő büntetés szigoru kimérése által igyekszik az elitéltet a visszaeséstől visszatartani.

b) Sokkal fontosabb a javaslat 2. §-ának ama rendelkezésében megnyilvánuló tulóvatosság, hogy a 92. §. alkalmazásával vétséggé lefokozott cselekményért kiszabott büntetést nem szabad felfüggeszteni.

Ez ellentmond az 1878: V. tcz. azon alapelvének, hogy a cselekmény nem a törvényben meghatározott, hanem az in concreto kiszabott büntetés szerint minősül. A 92. §. alkalmazása révén előálló vétség és a törvény különös részének tényállása szerint való vétség között a Btk. értelmében nincs különbség s igy a novella eme korláttal a törvény alapvető rendszerét forgatja fel.

Ellentmond az emlitett korlátozás a Btkvvel szemben kialakult, majdnem egységes közvéleménynek, mely a börtönbüntetés kiküszöbölését kivánta. Ennek az álláspontnak szükségszerü következménye, hogy a börtönös büntettek legenyhébb esetei a vétségekkel egyenlő elbánás alá essenek. A javaslat abbeli indoka, hogy a börtönös büntettek mélyen sértik a jogrendet, általánosságban sem áll meg. In concreto pedig számtalanszor sérti a vétség a jogrendet sulyosabban, mint a büntett. Sőt az is előfordul, hogy egy *szándékos* büntett sokkal kisebb sulyu, mint egy *gondatlanságból* elkövetett vétség. Vessünk csak össze egy jelentéktelen hatóság elleni erőszakot azzal, hogy az épitési vállalkozó könnyelmüségből, de nyereségvágyból is gyenge állványokat állitva fel, több ember halálát okozza. Ha már a javaslat indokolása a cselekmények tárgyi sulyával operál, az ily esetekről nem szabad megfeledkeznie. S mihelyt ily esetek előfordulhatnak, a korlátozásnak nincs helye.

c) Tulságosan liberális a javaslat a felfüggesztett büntetés végrehajtásának elengedésénél, a midőn ezt csak ahhoz a korláthoz köti, hogy a három évi próbaidő alatt bünvádi eljárást ne inditottak legyen. Ha már a javaslat a feltételes elitélés intézményét a visszaesés büntetésének egyidejü szigoritása nélkül hozza be, legalább a büntetés végleges elengedését kellett volna szigoru feltételekhez kötnie. E helyett a javaslat a próbaidőt három évben határozza meg, vagyis lényegesen rövidebb időtartamban, mint a franczia törvény, mely pedig a visszaesést szigorubban bünteti. Azonkivül a javaslat elengedi a büntetést olyankor is, amikor az elitélt a próbaidő alatt büntetendő cselekményt követ el, de az eljárást csak a próbaidő letelte után inditják meg. A javaslat ezt azzal okolja meg, hogy «a próbaidőnek szabatos határokat kell állitani» és hogy veszteség a közrendre, ha «az egyszer elitélt állandó bizonytalanságban kénytelen élni.»

Nem látjuk be sem az egyiket, sem a másikat. Miért kell a próbaidőnek szabatos határokat állitani? Talán azért, hogy az elitélt három év mulva nyugodtan követhessen el ujabb büntetendő cselekményt? És miért élne az elitélt «bizonytalanságban»? Hiszen ha a próbaidő alatt csakugyan nem követ el büntetendő cselekményt, nincs semmi oka bizonytalanul érezni magát. Ha csak attól nem tart, hogy tudtán kivül követett el valami delictumot. De ilyen okból mindannyian érezhetnénk bizonytalanságot egész életünkön át. Viszont, ha az elitélt a próbaidő alatt büntetendő cselekményt követett el, a «bizonytalanság» érzete miatt kár volna rajta sajnálkozni. Egyébiránt a javaslat-kivánta «szabatos határ» ilyenkor is megvan: a próbaidő alatt elkövetett delictum elévülési ideje.

A javaslat rendelkezése lényegesen csökkenti a büntetés felfüggesztésében rejlő fegyelmező erőt. Ha az elitélt tudja, hogy három évig nem szabad delictumot elkövetnie, mert különben *bármikor* derül is ki (elévülése előtt) cselekménye, a régi büntetést is végrehajtják: számos esetben tartózkodni fog a delictumtól a három éven át s valószinüleg, ha már addig megtette, azontul is. De a javaslat szerint csak attól kell tartania, hogy az ujabb delictum három év alatt ki ne derüljön; azontnl már kisebb baj. Világos tehát, hogy az elitélt könnyebben szánja rá magát az ujabb delictumra, reménykedve abban, amit a javaslatnak indokolása igen helye-

sen mond, hogy t. i. «néha csak évek mulva derül ki egy, a próbaidő alatt elkövetett büncselekmény.»

Ezek szerint azt tartanók helyesnek, ha a felfüggesztett büntetés elengedése attól tétetnék függővé, hogy az elitélt az itélet jogerejétől számitott *öt* év alatt büntettet, vagy szándékos vétséget el ne követett legyen. Ebben az esetben a javaslat 13. §-a elesnék.

d) Helyeseljük, hogy a felfüggesztett büntetés végrehajtása csak akkor legyen kötelező, ha az ujabb delictum büntett, vagy szándékos vétség. A vonatkozó 4. §. ellen azonban egyéb kifogásaink vannak:

α) Nem tartjuk megengedhetőnek, hogy a felfüggesztett büntetés végrehajtását a bíróság kihágás esetén is kimondhassa, amit pedig a 4. §. 2. bekezdése kifejezetten megenged. Ilykép az itéltnek a legjelentéktelenebb községi statutumba ütköző kihágás esetén is tartania kell attól, hogy a felfüggesztettt büntetést végrehajtják. (Más, bár alaptalan váddal kapcsolatban ilyen kihágásról is itélkezhetik a bíróság.)

β) A 4. §. utolsó bekezdését feltétlenül perhorreskáljuk. Egyrészt kötelességévé teszi a bíróságnak, hogy mérlegeljen olyan tényállást, melyet nem ismer (pl., ha a főtárgyalás kezdetén vonják vissza az inditványt), másrészt ellentmond mindazon indokoknak, melyekből a törvény az inditvány visszavonását megengedi.

γ) Mi történik akkor, ha a próbaidős fogházra itéltet hihágás miatt utóbb a közigazgatási hatóság itéli el? Értesiti-e ez utóbbi a bíróságot és a bíróság kimondhatja-e a felfüggesztett büntetés végrehajtását? A 4. §. ezt a — mindenesetre elvetendő — megoldást nem zárja ki.

δ) A 4. §. jelenleg való szövegezése mellett előállhatnak a következő esetek:

1., a feltételesen egy hónapi fogházra itéltet utóbb halálra itélik s mikor ez a büntetés végérvényesen megállapittatik, előbb végre kell rajta hajtani az egy hónapot (esetleg külön fogházban, nehogy elrontsák őt a többi foglyok) s azután kell felkötni;

2., ugyanily elitéltet utóbb életfogytig tartó fegyházra itélnek. Előbb végre kell hajtani az egy hónapot, azután az életfogytig tartó fegyházat. (Hacsak előbb nem hajtják végre az életfogytiglanit s ennek letelte után az egy hónapot.)

A javaslat világos, szép, magyaros, konciz szövegezése mellett kár volna ily elnézéseket bennehagyni.

3. Az elzárásbüntetés felfüggesztésének jogát a 8. §. csak a bíróságnak adja meg, de a 9. §. rendelkezik arról, hogy a közigazgatási hatóság ezt a jogot mi módon gyakorolja.

(Megjegyzendő, hogy a 9. §-ban «a fél kérelmére, vagy» szavak kihagyandók, mert természetes, hogy a mit a hatóság hivatalból megtehet, a fél kérelmére is megteheti.)

(Folyt. köv.) *Spectator.*

Börtönügyi kérdések.

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának beküldött ügyészségi és fegyházi szakvélemények feldolgozása.

I.

Mennyiben veszi-e használ az elitélt a kiszabadulás után annak a munkának, melyet a letartóztatási helyen elsajátitott, továbbá nyert-e a kiszabadulás után alkalmazást és milyet, és végül azonos-e a nyert foglalkozás azzal, melylyel a letartóztatási helyen foglalkozott.

Az első kérdésre 47 válasz érkezett. Nem feleltek e kérdésre a márianosztrai fegyintézet, a brassói, székelyudvarhelyi, rimaszombati és zilahi ügyészségek. A lőcsei ügyészség a büntetőjogi egyesület kérdéseire egyáltalán nem válaszolt, hanem utal arra, hogy ő ez irányban már adott véleményt dr. nagyiványi Fekete Gyula budapesti kir. törvényszéki bírónak, ki azokat a budapesti nemzetközi börtönügyi kongresszuson nagyrészt felhasználta. nem használható fel e kérdésben a nagykikindai ügyész véleménye.

A beérkezett vélemények közül elsőnek emlitendő Schneider soproni kir. ügyészé. Abból a szempontból indulva ki, hogy a letartóztatási intézeteknek egyrészt erkölcsnemesitő és javitó-intézeteknek kellene lenniök, másrészt oly intézményeknek, amelyek a letartóztatottaknak valamely keresetforrásra való kiképzés által megélhetési módot nyujtanak és igy teszik pozitivvá a javulás érvényesülését, élesen kikel a mai rendszer ellen, mely mind e magasabb szempontokat mellőzi s tisztán üzleti szellemnek hódol. Nem habozik kijelenteni nemcsak azt, hogy a kiszabadultak a letartóztatási intézetekben tanult munkának hasznát nem veszik, hanem szigoru meggyőződéseként hangoztatja, hogy «a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának országszerte divó módja ezzel a fontos kérdéssel, a kiképzéssel, mint a javulás leghathatósabb eszközével keveset törődik.»

Majd azt mondja: «Ha irányról beszélhetünk, ugy ma még az egyetlen, a letartóztatottak munkaerejének vállalati értékesitése. Ez az irány lehet pénzügyileg előnyös de távol áll attól, hogy a szabadulók keresetforrását növelvén, megélhetésüket előmozditsa, és igy őket a társadalom hasznos polgárainak biztositsa.» S hogy e tekintetben nem egy egyedül álló, hanem általános jelenséggel állunk szemben, fényesen igazolják Vajna Károly, budapesti kir. orsz. gyüjtőfogházi igazgató és dr. Virág nagyváradi kir. ügyész magas szinvonalon álló jelentései is. Mindketten hasonlóan Schneider soproni ügyészhez, utalnak arra, hogy a letartóztatási intézetekben elsajátitott munkának a kiszabadultak nem veszik hasznát és Vajna szerint: «üdvös eredményt ezen a téren mindaddig elérni nem lehet, mig a gyakorlatban a rabmunka jövedelmezősége elsőrendü és a rabmunkának a rabra nézve előnyös volta alárendelt fontosságu kérdésnek tekintetik.» Teljesen csatlakozik a véleményhez dr. Virág is.

De e kérdéssel foglalkozván, nem érdektelen annak kutatása sem, hogy mint nyilatkozik meg a letartóztatási intézetekben üzött munkáknál a vállalati, a tisztán üzleti szellem.

Természetesen erre nézve az előadott jelentéseken kivül másokat is felhasználunk, ami annál is indokoltabb, mert a jelentéseknek körülbelül 50%-a oda konkludál, hogy a kiszabadultak a letartóztatási intézetekben elsajátitott munkának hasznát nem látják s azt eredménnyel érvényesiteni nem képesek. Megkezdjük a véleményismertetést Schneider ügyészével és ugyancsak megjegyezzük egyidejüleg, hogy az egyes véleményeket, amennyiben alaposságuk és szakszerüségük indokolttá teszik, teljes terjedelmükben szószerint leközöljük.

A letartóztatási intézetekben eszközölt kiképzés Schneider szerint nem jár eredménnyel «azért, mert a vállalati munkáltatás részletmunkásokat képez ki. Ahol kefeipar van, az egyik rész állandóan szőrt s egyéb kefeanyagot tisztit és rendez, a másik csoport kiácsolja a kefefát, a harmadik, negyedik, ötödik állandóan csak gyalulja, csak furja vagy fényezi a kefefákat. Ugyanez áll fenn a czipőiparnál is.» Mindebből helyesen vonja le a következtetést, hogy «a letartóztatottak dolgoznak és keresnek, amig fogva vannak, de a szabad élet megélhetésének feltételei náluk alig gyarapszanak.» Még élesebben világitja meg a helyzetet a nagyváradi ügyész véleménye, aki annak kijelentése után, hogy «a fogházi munkanemek megválasztásánál nem az a szempont dönt, hogy ha kell, még áldozatok árán is, csak olyan munkával foglalkoztattassanak a letartóztatottak, amelyet kiszabadulásuk után a maguk javára értékesithetnek, hanem a hasznossági elv», megállapitja, hogy «akár házilag, akár bérlet utján használtatik ki a munkaerő, a fő az, hogy az év minél nagyobb haszonnal zárassék le», aminek azután természetszerü következménye, hogy csak «egy-két munkanemet s ugy folytatnak,

*

hogy tömegáru fejlődjék s a munkát ugy üzik, hogy egy-két vezérmunkás mellett, a többi csak nagyol ezeknek a kezére. Tanulásról, intenziv munkáról szó sincsen s a letartóztatottak legnagyobb része semmit sem tanul, vagy kontár lesz.» Osztja mind e véleményt érdekes fejtegetéseiben Grigár, az illavai fegyintézet igazgatója is, ki szerint «a gyárilag üzött munkának csak a legritkább esetekben veheti hasznát a kiszabadult, mert a munkafelosztás alkalmaztatván, a fegyenczmunkás valamely tárgy csak bizonyos részének elkészitésében nyer jártasságot, tehát az egy mesterséghez megkivántató egyetemes ismereteket meg nem szerezheti. A munka többnyire vállalkozók kezében lévén, a vállalkozó nem azt tartja szem előtt, hogy a fegyenczet mesteremberré kitanitsa, hanem azt, hogy a munka czélszerü elosztása által minél több hasznot huzzon.» Erősen ellene nyilatkozik a vállalatilag, illetve gyári módon üzött iparnak a bosznia-herczegovinai központi fegyintézet igazgatója Stahl is, kinek tanulságos és kimeritő jelentéséből idézzük a következőket: «Die Arbeit in der Strafanstalt hat in erster Linie als Erzeugungsmittel in Betracht zu kommen, der fiscalische Zweck braucht dabei nicht vernachlässigt zu werden, steht aber umbedingt erst an zweiter Stelle. Die Fabriksarbeit ist als Erziehungsmittel ungeeignet, die Fabriksarbeit bezweckt Massenerzeugung und unbedingt Arbeitsteilung. Bei der Fabriksarbeit wird dahin getrachtet, dem Sträflinge eine gewisse manuelle Fertigkeit in einzelnen Handhabungen beizubringen, deren Ausbeutung im fiscalischen Interesse dann forsirt wird. Herz und Geist des Sträflings bleiben bei dieser Arbeit vollkommen unberührt und unbeteiligt. Die Arbeitslust und Arbeitsfreude, deren Erweckung und Förderung gerade bei Sträflingen, von denen der grösste Teil aus Arbeitsscheu zum Verbrecher geworden ist, das Endziel der moralischen Einwirkung sein muss, wird in Folge der Eintönigkeit und Gleichförmigkeit der Fabrikarbeit und mangels jedweder geistiger Anregung bei derselben mit der Länge der Strafe immer geringer. Es sammelt sich in dem Sträflinge ein Widerwille gegen seine Arbeit und mit der Zeit gegen jede Arbeit überhaupt an.» Hasonló szellemben élénken ecseteli tovább is e munkának romboló hatását a letartóztatottakra, mely ezek akarati erélyét tönkre teszi, gépekké formálja s melynek folytán «der Sträfling fühlt sich als Arbeitstier, das in irgend einer mechanischen Handhabung eingedrillt und gedankenlos seine Arbeit tagwerkert.» Meggyőzően mutat rá arra, hogy az ily szerencsétlen talán munkálkodik, még az is megesik, hogy szorgalmasan dolgozik, de mindazt «a kényszer nyomása alatt», «megszokott passivitásból» és «elfojtott resignatióból» cselekszi, minden további érdeklődés és örömélvezet nélkül. Megkapóan irja le, hogy az ily módon folytatott munka a letartóztatottak szellemi szinvonalát is alászállitja a sablonos munkákra való utalás által.

Külön meg kell emlékeznünk e helyen Katona, fogháztisztviselő véleményéről, ki önként válaszolva a Büntetőjogi Egyesület feltett kérdéseire, nem egy tekintetben éles világitásban mutatja be letartóztatási intézeteink viszonyait.

Kategorice kijelentvén azt, hogy a letartóztatottak a letartóztatási intézetekben elsajátitott munkának semmi hasznát sem veszik, e ténynek magyarázatát abban keresi, «hogy büntetőpolitikánk czélt tévesztve, a letartóztatási intézeteket nyerészkedésre irányuló vállalatokká sülyesztette, melyek ennek következtében a fősulyt a nyers erő minél jobban leendő kiaknázására fektették és ennek alapján a letartóztatási intézeteinkben a gyári rendszert honositották meg, mely az egyes embert arra kényszeriti, hogy az egész letartóztatási ideje alatt csak egyfajta munkát végezzen, illetve állandóan egyes tárgyaknak csak bizonyos részeit készitse el. Például a szabóiparnál, mely őri, rab- és katonai ruhák összeillesztéséből, összevarrásából áll, a foglalkoztatás oly módon történik, hogy egyik rab csak férczel, másik csak gomblyukat vagy gombot varr s igy tovább. A szövőiparágnál a munkások egy része csak a szükséges anyagot fésüli vagy festi, mig a másik része állandóan a fonó- és szövőgépeket kezeli. Hasonló módon történik a foglalkoztatás majdnem valamennyi iparágnál, minek következtében a letartóztatottnak valamennyi munkanemben való tökéletes szakkiképeztetése teljesen lehetetlenné van téve.»

Kár, hogy a jelentések közül még azok, amelyek ugyancsak azon az álláspónton vannak, hogy a kiszabadultak nem veszik hasznát a letartóztatási intézetekben tanult munkának, ezt a nézetüket nem indokolják bővebben. Külön kell megemlitenünk a szegedi ker. börtön igazgatójának, az egri, marosvásárhelyi, nagykanizsai és pestvidéki kir. ügyészek jelentéseit, melyek a letartóztatási intézetekben valamely munkanem elsajátitását az idő rövidsége miatt tartják kivihetetlennek.

A jelentések egy része némi fényt vet a letartóztatási intézetekben üzött munkának rendszertelenségére, valamint arra a tényre is, hogy nem egy letartóztatási intézetünkben sok oly iparág és más munkanem van bevezetve, melyet a szabadult, ha meg is tanult, a szabad életbe való visszakerülése után legjobb akarata mellett sem folytathat. Hivatkozunk e tekintetben elsősorban a soproni kir. országos fegyintézet igazgatójára, Müllerre, ki az első kérdésre adott válaszát következőkép vezeti be: «Ezen kérdésre a felelet kedvezőtlen, mert a vezetésem alatt álló fegyintézetnél részben oly okszerütlen iparágak vannak meghonositva, amelyek a letartóztatottak jövőjére nézve kedvező alakulást nem biztositathatnak, tehát kiszabadulás után hasznát nem vehetik. Hol érvényesitheti a szabadulás után a fegyencz az itt üzött kaptafa, sámfa és hüvelykmérőpálczák, továbbá a szemüvegcsiszolás és közönséges szemüvegfoglalat készitésében szerzett ismereteit.» Vajna Károly is elismeri ezt, amidőn hivatkozik arra, hogy a budapesti országos gyüjtőfogházban kezdettől fogva meghonositott és az államkincstárra nézve jövedelmező iparágak (pl. szabóság, lámpagyártás) a rabmunkaerőt annyira igénybe veszik, hogy abból nem jut más, künn eredményesen folytatható iparra pl.: kosárkötésre, gyékényfonásra, kerekes mesterségre. Az aradi kir. ügyész is csatlakozik e nézethez, amidőn felemliti, hogy «a felügyelete alatt álló fogházban a seprünyél készitése lévén bevezetve az elitéltek foglalkozásaként, az elitélt kiszabadulása után abból nem igen tarthatja fenn magát.» Legélesebb birálatot gyakorol ezirányban letartóztatási intézeteink fölött Katona, ki szerint: «letartóztatási intézeteinkben nagyobbrészt oly iparágak üzetnek, melyeket a letartóztatottak szabadulásuk után — tekintettel, hogy tartózkodási helyükön nem üzetnek — nem is folytathatnak, minek következtében hosszu éveken át végzett fáradságos munkálkodásuknak a szabad életben semmi hasznát sem vehetik.» Majd felsorolja a letartóztatási intézetekben nagyobbrészt üzött iparágakat és arra az eredményre jut, hogy a fősuly tisztán bizonyos czikkek tömegtermelésére, különösen pedig félgyártmányok és részletmunkák elkészitésére, részint kisebb javitások elvégzésére fordittatik, amiért is «a letartóztatottak nagy részének, az örökös egyforma, kicsinyes foglalkoztatás következtében munkakedve csakhamar hanyatlásnak indul, mert egész fáradozásának a pár fillérből álló keresetén kivül semmi hasznát nem látja és igy a munka nemesitő hatása egy cseppet sem érvényesül.»

Áttérünk ezek után azoknak a jelentéseknek ismertetésére, amelyek azt a nézetet vallják, hogy a letartóztatási intézetekben tanult munkanemnek a szabadultak hasznát veszik. Mindenekelőtt e jelentéseket két csoportba kell soroznunk. Az elsőbe tartoznak azok, amelyek csak annyiban tulajdonitanak az egész dolognak jelentőséget, hogy a kiszabadultak házi szükségleteik fedezésénél alkalmazhatják a letartóztatási intézetekben tanult munkanemet. Igy az aradi kir. ügyész szerint a vezetése alatt álló fogházból szabadul-

tak a letartóztatási intézetben a seprünyél készitése közben elsajátitott gyalulási és faragási ügyességet butordarabok házi előállitásánál felhasználhatják s esetleg a mezőgazdasági napszámos ember téli hónapokban kisegitő foglalkozásként seprünyél előállitását eszközölheti. Ugyancsak hasonló véleményen van az egri ügyész, aki még kiemeli azt a tényt is, hogy egyes szabadultak a heti vásárokon tudomása szerint saját készitményü kosarakat és kocsikasokat árusitanak. Ezen csoportba tartoznak még a csikszeredai, dési, eperjesi és szolnoki ügyészek jelentései is. Bár tagadhatatlan, hogy az is eredmény, ha a szabadult saját háztartásában érvényesitheti a letartóztatási intézetben nyert kiképzését, mégis nyilvánvaló, hogy ezt határozott sikernek nem minősithetni, nem pediglen azon egyszerü okból, mert ezzel még nincs megadva neki a mód az életfentartásra. Épp azért most sorra vesszük azokat a jelentéseket, melyek pozitiv eredményekre utalnak e téren.

Mielőtt azonban ezt tennők, ki kell emelnünk egy pár oly jelentést, amelyek nem jelentik ki minden kétséget kizárólag, hogy a kiszabadultak nem veszik hasznát a letartóztatási intézetekben elsajátitott munkának, sőt inkább látszólag annak eredményességére céloznak, holott a valóság az, hogy felhozott eseteik pozitiv sikerről nem tesznek tanuságot. Igy a nyiregyházi ügyész jelentésében olvashatni, hogy a szabadultak, bár nem nagy mértékben, de mégis hasznát veszik a fogházban elsajátitott munkának, mert «*szórványosan*» odahaza fonott kosarakat árulnak. Vagy például a nagybecskereki ügyészség jelentésében utal arra, hogy tud esetet például arra, hogy olyan elitélt, aki a fogházban sajátitotta el a kosárfonást, kiszabadulása után állandóan folytatta ezt az iparágat.» Továbbá a fiumei ügyészség $^1/_{1000}$-re teszi azok arányát, akik a letartóztatási intézetekben elsajátitott iparágban alkalmazást kapnak. Végül a szabadkai ügyész mindössze egy esetről tud, amidőn a szabaduló elitélt a kosárkötést tovább is folytatni akarta, a hartai közvetitő-intézet igazgatója pedig kettő-háromra teszi évenként azok számát, akik hosszabb ideig lévén elitélve, valamely iparágban oly jártasságra tesznek szert, hogy azt, hazaérkezve, iparigazolványt váltanak s otthon is folytatják.

Bár számadatokkal nem támogatják, mégis a letartóztatási intézetekben nyert valamely munkanemben való kiképzésnek eredményességét hirdetik a következő jelentések: A beregszászi és sátoraljaujhelyi ügyészek irják, hogy a vezetésük alatt álló fogházban az elitéltek szőlőmunkával foglalkoznak, amelylyel azután mint napszámosok, kiszabadulásuk után könnyen keresik kenyeröket. E jelentések feltétlenül arra engednek következtetni, hogy a helyi viszonyok figyelembevétele nagyon irányadó a letartóztatottak kiképeztetését illetőleg jövőjükre nézve. Támogatják a feltevést a győri, kecskeméti, máramarosszigeti és nyitrai ügyészek jelentései is. A győri kir. törvényszéki fogházban ugyanis a kefekötészeti ipar van meghonositva, melyet egy győri seprügyáros bir vállalatba. A kiszabadultak e gyárban nyernek rendszerint állandó alkalmazást. Erre való tekintettel jegyzi meg dr. Simon kir. alügyész, hogy «a fogházakban csakis s esetleg több oly munkanemet kellene meghonositani, melyek az egyes elitéltek hajlamainak, müveltségi fokának és *egyes vidékek szükségletének* megfelelnek, mert csak igy érhető el a czél, hogy az elitélt a fegyházban elsajátitott munkát kiszabadulása után is gyakorolhatja és folytathatja.» A máramarosszigeti kir. törvényszéki fogházban az elitéltek kosárfonómunkával foglalkoznak. A vármegyében Kökényesen van egy kosárfonó-telep, ahol a kiszabadultak szakértelmüket kellően értékesithetik. A kecskeméti kir. törvényszéki fogházban szintén rendszeresen csak a kosárfonást üzik s a kiszabadultak közül igen sokan, különösen a tiszamenti községekben Alpár, Kécske, stb. lakók gyakorolják továbbra is ez iparágat s ennek révén jelentékeny bevételi forrásra tesznek szert. A nyitrai kir. ügyész felhozza, hogy a vezetése alatt álló fogházban, eltekintve az asztalos ipartól (kép- és tükörkeretek gyártása) szivarkahüvelyek és papirból való szivarszopókák készitése és kosárfonás van bevezetve s mig az előbbi munkanemet elsajátitó elitéltek kiszabadulás után a rabmunkát bérlő vállalkozónak (Helicz Ferencz és Pál czég) Nyitrán és Budapesten levő gyáraiban nyernek alkalmazást, addig a kosárfonással a vágujhelyi kosárfonó gyárban juthatni munkához. Futólag e helyen meg kell még emlitenünk az illavai fegyintézet igazgatójának azon megjegyzését, hogy a szóbanforgó fegyintézetekből szabadultak sok esetben a szabadulás után a letartóztatási intézetben tanult munkanemmel azonos foglalkozást üznek, aminek igazolására azt a körülményt hozza fel, hogy sok szabadult fegyencz kér a fegyintézetben elsajátitott iparágban szerzett ismereteiről bizonyitványt, hogy azzal magának iparigazolványt szerezhessen. Teljesen általánosságban mozog azonban a kaposvári ügyész jelentése, mely szerint a kiszabadultak és pedig 15%-a ezeknek csak a házi ipari munkának veszi hasznát, de nem jelöli meg világosan, mit ért ez alatt: speciálisan egyes házi iparágakat, vagy pedig csak azt, hogy házi szükségleteik fedezésénél értékesithetik a letartóztatási intézetben nyert képzettségüket. Ez utóbbira enged következtetni az a tény, hogy nevezett ügyész szerint a vezetése alatt álló fogházból szabadultak közül tiz év alatt mindössze egy egyén nyert munkavezetői alkalmazást a máramarosmegyei kosárfonó telepen s öt-hat egyén nyitott önálló kosárfonó iparüzletet és áruraktárt.

(Folyt. köv.) *Dr. Bud János.*

Egyéni czég elleni itélet végrehajtása a kereskedő magánvagyonára.*

Mig a kereskedelmi társaságok jogi személyisége el van ismerve és a kereskedelmi törvény 63. §-ában kifejezésre is jutott, addig az egyéni kereskedő üzleti vagyona (egyéni czégvagyon) teljesen homályos jogi fogalom. Bár bizonyos alaki önállóságot nem tagadhatni meg tőle, van neve: a czég, mely alatt felperesi és alperesi minőségben perben állhat (kereskedelmi eljárás 11. §.), tartalma azonban bizonytalan, a kereskedő magánvagyonába átfolyó és attól élesen el nem határolható, elannyira, hogy a jog mindeddig nem látta szükségesnek részére fictió utján uj személyiséget teremteni. Az egyéni czég tehát nem jogi személy, nem bir önálló jogszerzési és különösen ingatlanszerzési képességgel. Az üzletátruházásokról szóló törvénytervezet törvénnyé válása esetén a kérdés már aktuálissá fog válni, mert a tervezet rendelkezései folytán az alaki önállóság belső tartalmat is fog nyerni az üzleti passivák ex lege átszállása folytán. Az üzletátvevő által átveendő passivák megállapitása következtében a kereskedő üzleti vagyona polgári vagyonából élesen ki fog domborodni.

Az elmélet ezen hiányosságát, nevezetesen, hogy az egyéni czégvagyon precziz jogi konstruktióját nélkülözi, sinyli természetesen a birói gyakorlat. Birságaink felfogása esetről esetre változik, de legtöbbnyire hajlandó a kereskedelmi társaságok jogi személyiségét az egyéni czégre is kiterjeszteni. Ezen tévedés akkor teremt fonák helyzetet, ha a czég és a kereskedő polgári neve egymástól különbözik, ha pl. a kereskedő más czégét vette át, vagy czége külsőleg éppen társasczégként jelentkezik. Ily esetben az egyéni czég ellen hozott itélet alapján a legtöbb biróság a végrehajtást nem foganatositatja. Ha «Fekete és társa» czég ellen itéletem van, ugy hiába mutatom fel a végrehajtónak a hitelesitett czégkivonatot, melyből kitünik, hogy alperes egyéni czég és kizárólagos birtokosa Nagy Mihály, ez nem fogja utóbbi laká-

* L. ezen szám mellékletét képező Hiteljogi Döntvénytár. 138. esetét.

sán a zálogolást foganatositani (egyes előzékenységi esetektől eltekintve), a foganatositásra illetékes bíróság pedig nem fog helyt adni a birói kiküldött megtagadó intézkedése elleni előterjesztésemnek.

A birói gyakorlat ezen bizonytalansága ügyvédek körében azon óvatossági rendszabályt honositotta meg, hogy hasonló esetekben perlik, 1. a czéget quasi jogi személyt, 2. a czégbirtokost mint magánszemélyt, mintegy a czég adósságaiért tartozó egyetemleges felelőssége alapján. Ehez a jogi gallimathiashoz kell folyamodni, ha nem akarják a végrehajtás sikerét már eleve kétessé tenni. Mert ha az itélet csak a czég ellen szól és a végrehajtás során kitünik, hogy a czégvagyon nem nyujt kellő fedezetet, felperes a bíróságok formalisztikus felfogásába ütközve, kénytelen a kereskedő mint magánszemély ellen egy pótpert inditani, (melyben az alapper költségeit nem igényelheti) s ennek folyama alatt öszszetett kezekkel nézi, mint iratja át alperes ingatlanát nejére, lakását fiára stb. Hogy ez az egészséges hitelre és forgalomra mily káros következményekkel jár, azt talán fölösleges bővebben részletezni. Még hátrányosabb a hitelező helyzete, ha a kereskedő czégét időközben megszünteti, mely esetben itélete egyáltalán végrehajthatatlan marad, ha pedig a per folyamán másra ruházza át, ugy valósággal két szék között a földre esik, (még az üzletátruházásokról szóló törvény hatálya alatt is, ha nem tudja igazolni, hogy az átvevőnek az adósságról «tudnia kellett»).

Mindaddig, mig az egyéni czégvagyon jogi személyisége a tételes jog által elismerve nincsen, az egyéni czégnek sem szabad más jelentőséget tulajdonitani, mint amelyet a kereskedelmi törvény 10. §-a megállapit, mely szerint a czég nem egyébb, mint a kereskedő üzleti neve, mely alatt üzletét folytatja, kereskedelmi ügyleteket köt, de amelyek jogkövetkezményei az ő fizikai személyét közvetlenül érintik. Czége alatt kötött ügyletekből eredő jogok éppugy szaporithatják magánvagyonát és viszont az azokból származó kötelezettségek éppugy apasztják magánvagyonát, mint czégvagyonát. Az egyéni kereskedőnek tetszésére van bizva e két vagyon állagának egymás javára-terhére való változtatása, ez az ő magánjogi souverainitása alá tartozik. Hiányzik az egyéni czégvagyonnál a szervezet, mely a jogi személy főkelléke s amely a kereskedelmi társaságoknál megvan. Azért például a közkereseti társaságnál, bár a czégvagyon materialiter ott is a czégtagok vagyonalkatrésze, ezek fölötte még sem rendelkezhetnek szabadon s az a czégtársak adósságaiért végrehajtás alá nem vonható. Az egyéni czégbirtokos magánvagyona azonban igenis szavatol a czég kötelezettségeiért és viszont.

Igaz ugyan, hogy elméleti szempontból nem lehet kizártnak tekinteni oly jogfejlődést, mely az egyéni czégvagyont jogi személlyé emeli s a czégbirtokos magánszemélyenkénti felelősségét subsidiáriussá teszi, mai jogunk szerint, azonban ez még nem konstruálható, mert egyéni czégvagyon és magánvagyon jogi egységet képez. Ezen tételünk szükségképi folyománya a végrehajtás egységes volta, azaz hogy a czég elleni itélet a kereskedő magánvagyonára is hatályos és viszont.

Kivánatos volna, hogy bíróságaink ezen tételt következetesen alkalmaznák. Helyes e tekintetben a budapesti kir. tábla 5942/1907. polg. sz. határozata. Eszerint «a czég nem lévén egyéb, mint a kereskedő kereskedelmi neve, mely alatt üzletét folytatja, egyéni czég esetében, ha annak tulajdonosa valamely fizikai személy, ennek czége ellen hozott itélet az illető személy ellenében, nemcsak kereskedelmi nevére, hanem polgári nevére való tekintettel is hatályos s annak alapján kielégitési végrehajtásnak van helye polgári neve alatt található és végrehajtás alá vonható vagyonára is.»

Dr. Brachfeld Dezső.

Különfélék.

— **Börtönügyi kérdések.** A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának elnöke, Rickl Gyula miniszteri tanácsos mult év október havában körkérdéseket intézett a letartóztatási intézetek igazgatóihoz és a kir. ügyészekhez a büntetés végrehajtásának több jelentős kérdésében. A kérdésekre kevés kivétellel kimeritő válaszok érkeztek. Számos nagy terjedelmü becses tanulmány érkezett be.

A vélemények a legtöbb kérdésben egyöntetüséget mutatnak és halaszthatatlannak jelzik a büntetés végrehajtásának több irányu reformját. Különösen behatóan foglalkoznak a letartóztatási intézetben történő foglalkoztatás hiányaival, a mezőgazdasági foglalkoztatással, az oktatás reformjával és a patronage egyletek ügyének rendezésével. A nagyterjedelmü anyag feldolgozására az egylet dr. Bud János miniszteri segédfogalmazót kérte fel, aki elaborátumát már be is terjesztette. Ezen elaboratum alapján több elméleti és gyakorlati szakférfiu fogja az egyes kérdésekben véleményét előterjeszteni. Ez az egész anyag fog alapul szolgálni az egyesületnek ez év őszén, Budapesten tartandó kongresszusa tárgyalásainak. A kongresszuson az előadói tisztet dr. Bud János, dr. Láday István kir. alügyész és Vajna Károly fegyintézeti igazgató fogják betölteni. Lapunkban közzétesszük a börtönügyi kérdések feldolgozását.

— **A birói fizetésrendezés kérdéséhez.** Ily czim alatt Vincenti Lajos kir. járásbiró ur azt a kifogást támasztotta a *Jogt. Közl.* 24. számában közzétett vezérczikkem ellen, hogy «javaslatomban» nem tüntettem fel az idővel beállandó költségemelkedést. Ez alapon azután «javaslatomat» az állam pénzügyi helyzetével nem tartja összeegyeztethetőnek.

A kir. járásbiró ur azonban félreértette czikkemet, mert abban szó sem volt arról, mintha én egy megoldási módozatot akartam volna javaslatba hozni, hanem csupán azt a kérdést tárgyaltam, hogy *ha igaz az*, hogy a birói fizetésrendezésre negyedfél milliót szántak, még pedig olykép, hogy ez a jövő évi költségvetésbe beállittassék, akkor ebből az összegből a fizetésrendezésnek milyen mértékére lehet következtetni. Nem azt mondtam tehát, hogy mennyibe fog kerülni a biráknak egy-egy fizetési osztállyal való feljebbvitele, hanem csak arról beszéltem, hogy a közszájon forgó negyedfélmilliónyi összegből mi telnék ki. Onként értetődik tehát, hogy csak az 1908. évben szükségessé váló összegről lehetett szó, s az általam tárgyalt kérdésnek absolute semmi köze sincs ahhoz a kérdéshez, hogy mennyire fog emelkedni az 1908. évre felvett negyedfélmillió K többlet öt, vagy tiz év mulva.

Egyébiránt én ezt a kérdést már régen letárgyaltam. A *Jogt. Közl.* mult évi 42. és 48. számaiban mutattam ki részletes számitások alapján, hogy mennyibe kerülne a birói fizetéseknek oly rendezése, mely mellett az elsőfolyamodásu biráknak csaknem mindegyike magasabb fizetési osztályba lépne. Az volt az első czikk, mely ebben a kérdésben a költségvetés adataira fektetett számitásokra alapitva megjelent és ki volt mutatva, hogy a birói kar kivánságainak teljesitése két millió K-nál kevesebből kitelik s ki volt mutatva az is, hogy a többlet öt és tiz év után mennyire fog emelkedni.

Áttérve már most a kir. járásbiró ur javaslatára, legyen szabad megjegyeznem, hogy azt teljességgel kivihetetlennek találom. A javaslat ugyanis percentualis arányban osztaná be a birákat a fizetési osztályokba, de azért megtartja a korpótlékrendszert is. Ez azonban lehetetlenség. Először is az osztályokon belül nem fér össze az egyenlő megosztás elve a fix várakozási idővel, mert teljes képtelenség, hogy minden időben ugyanoly számban legyenek a három évesnél fiatalabbak, mint a három évesnél idősebbek és a hat évnél idősebbek. Ha valaki betölti a három évét, automatice elő kell léptetni a második fokozatba. Viszont azonban a második fokozatban mind a 331 állás be van töltve, anélkül, hogy valaki

elérte volna már a hat évet s igy belépne az elsőbe. Mi történik? Csődöt mond a számitás. De másodszor a javaslat a III. és IV. osztály közt automatikus előlépést kiván, holott ez lehetetlen, ha az osztályok létszáma fix, mert ez esetben csak akkor lehet előlépni, ha üres hely van.

A javaslat kivihetetlensége leginkább szembetünik, ha megpróbáljuk azt a mostani személyzetre alkalmazni. A javaslat szerint a két legalsó osztályba összesen 1736 biró volna sorozandó, vagyis valamivel kevesebb, mint a mai IX. és VIII. osztályosok együttvéve. A IV. osztályba még körülbelül egyformán be lehetne osztani a mai IX-esek közül 922 birót s a fennmaradó 77 legidősebb albiró kerülne a III. osztály utolsó fokozatába, ahova azonban még azokat a VIII-asokat is be kellene osztani, akik a négy évi várakozási időt még nem töltötték ki. Ilyen azonban ez idő szerint mintegy 420 van, minélfogva a III. osztály legalsó fokozatába nem 248, hanem 497 biró kerülne, mig a III. osztály második fokozatába 247 jutna; az elsőt pedig nem is lehetne betölteni, mert a 744 főnyi fix létszámot a két alsó fokozat kimeritené. A fennmaradó 207 VIII. fizetési osztályu biró tehát a II. osztály harmadik fizetési fokozatába kerülne s odajutna még az a mintegy 300 mai VII-es is, aki még a négy évi várakozási időt nem töltötte ki s mivel igy a II. osztály kontingense kimerült, ennek az osztálynak két legfelső fizetési fokozata üresen maradna. Végül az I. osztály legalsó fokozatába mintegy 180, második fokozatába mintegy 30 és a legfelső fokozatába mintegy 40 biró kerülne.

Ezek szerint a kir. járásbiró ur által tervezett fizetésrendezés után a fizetések összege körülbelül 10.750,000 K-t tenne ki. Minthogy pedig ugyanezen személyzet mai fizetése mintegy 10.300,000 K-ra rug, a kir. járásbiró ur javaslata mindössze 450,000 K-ból kitelik. Ennyit akar a kir. járásbiró ur a biráknak juttatni.

Még majd megérjük, hogy valami ravasz finánc visszaélt a kir. járásbiró ur tiszteletreméltó nevével... *Egy biró.*

— **Az Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete** ez évben is eredményes müködést fejtett ki. Több érdekes felolvasóülést tartott, melyekhez dr. Lányi Márton egyesületi alelnök rendezésével több sikerült vitaest füződött. Az egyes ülések tárgyai a következők voltak: 1906 szeptember: *dr. Besnyő Béla*, a sajtójogi alapfogalmak a sajtójog reformja szempontjából; 1906 október: *dr. Kétly Andor*, biztositási politika; 1906 november—deczember: *dr. Lányi Márton*, adalékok a polgári perrendtartás reformjához; 1907 január—február: *dr. Bernoláh Nándor*, az elhagyott gyermekek védelme; 1907 márczius—április: *dr. Proszvimmer Béla*, az ügyvédképzés reformjáról; 1907 május: *dr. Vajda Ákos*, a cheque jogi szabályozása; 1907 junius: *dr. Antony Béla*, a sztrájkjogról.

— **Egy albiró évi budgetjéből.** Egy budapesti albiró, ki fizetésére van utalva, a következőkben közli mult évi főbb kiadásai jegyzékét: Lakbér (3 szoba, a külső VII. kerületben) 1200 K; villamos a hivatalba és vissza 72 K; füszeres, mészáros és egyéb piaczi bevásárlások 1700 K; ruhaszámla törlesztése a férj részére 240 K, a nő részére 200 K; Gyermekruha és fehérnemü 80 K; a gyermek tápláléka (tej, liszt stb.) 200 K; fütés és világitás 240 K; orvos és gyógyszertár 100 K; cselédbér 240 K; mosás 86 K; fehérnemü, czipő és apróbb toilette-czikkek 200 K; szivar 70 K; könyvek, egy napilap és egy szaklap 60 K, egyéb háztartásbeli kiadások (berendezési tárgyak javitása, kisebb beszerzések stb.) 198 K; szinház és szórakozás 60 K. Összesen 4946 K. Ha tehát fizetéséből kell megélnie, évi 946 K deficzitje van. Persze ez a hiány évi adósságát s ezzel annak kamatát állandóan szaporitja. Vajjon megérjük-e a fizetésrendezést?

— **Biztositási ügyleteknél kötbér kikötése érvénytelen.** A biztositási szerződésnek egy teljes év bekövetkezte előtt való megszünése esetére a biztositási összeg $2^1/_2$%-a határoztatott meg a biztositó javára költségmegtérités czimén. Ez előzetesen köttetett ki, arra az esetre is, ha a biztositott a kötvényt be nem váltaná, amiért a szóban forgó «költségmegtérités» a kikötés lényegében kötbér természetével bir.

Anyagi jogszabály, hogy a törvénnyel ellenkező kikötés joghatállyal nem bir és minthogy a biztositási dijfizetés elmulasztásának a törvényben meghatározott következményein kivül egyéb következmények joghatályosan ki nem köthetők, a szóban forgó kikötés pedig lényegében arra irányul, hogy annak daczára, mikép a biztositási dijak negyedévenkint fizetendők és igy csak az első dijösszeg ($^1/_4$ év) érvényesithető feltétlenül, mégis a biztositott egy évre legyen lekötve, mert ellenesetben kötbért tartozik fizetni: nyilvánvaló, hogy a kikötés a törvénnyel ellentétes: ennélfogva az jogosan nem érvényesithető. (1907. II. E. 29. budapesti kir. törvényszék.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyairól** szóló törvényjavaslatot nyujtott be az osztrák kormány.

A törvény hatálya kiterjed első sorban azokra a személyekre, akik kereskedelmi üzletben kereskedelmi szolgálatok vagy más, habár nem kereskedelmi jellegü fontosabb szolgálatok teljesitése czéljából alkalmazvák. Kiterjed továbbá mindazon vállalatok alkalmazottaira, melyek az ipartörvény hatálya alatt állanak, ugyszintén a hitelintézetek, takarékpénztárak, előlegező-, kézizálog- kölcsön-, járadék- és biztositó intézetek, végül a lapkiadó hivatalok alkalmazottaira. Ellenben nem vonatkoznak a törvény határozmányai: a tanonczokra, a hajózási és vasuti vállalatokra, a mezőgazdaságra és erdészetre, tan- és nevelő intézetekre, végül köztisztviselőkre. A törvény határozmányai a munkaadókra nézve feltétlenül kötelezők, azaz az alkalmazottak hátrányára történő kölcsönös megegyezések hatálytalanok.

A próbaidőre való felvétel egy hónapnál tovább nem tarthat; a próbaidő alatt a szolgálati viszony egy heti felmondással bontható fel. A rendes felmondási határidő hat hét, mely szerződésileg egy hónapnál rövidebb időre le nem szállitható. Megbetegedés esetén az alkalmazott hat heti fizetésre tarthat igényt és ezen idő alatt betegség okából a főnök a felmondási joggal nem élhet. Azon alkalmazottak, kik legalább hat hónap óta ugyanazon helyen szolgálatban állanak, évenkint legalább tiz napi szabadságidőre tarthatnak igényt, melybe a betegség vagy hadgyakorlatra való behivás miatt beállott szünetelés be nem tudható.

Ha az alkalmazott felmondás nélkül jogtalanul lép ki, a főnök a felmondási időre járó fizetés erejéig kártérítést követelhet, ha pedig a főnök bocsájtja el jogosulatlanul az alkalmazottat, utóbbi a felmondási időre járó fizetésre tarthat igényt. Ha a munkaszerződés időelőtti megszüntetésében mindkét fél hibás, a bíróság dönti el, hogy a kártérítési kötelezettség melyiket terheli.

A törvényjavaslat bizonyos előfeltételek fenforgása esetén megengedi, hogy a szolgálati szerződésbe oly záradék vétessék fel, mely szerint az alkalmazott a szolgálati viszony megszünte után bizonyos ideig ugyanazon üzletágban önálló tevékenységet nem fog kifejteni. Az előfeltétel az, hogy az alkalmazott évi fizetése a 3000 koronát meghaladja és hogy a szerződés megkötésekor nagykoru legyen. A javaslat kimondja továbbá, hogy a versenyklauzula csak a szolgálati viszony megszüntétől számitott egy évig hatályos, hogy az csak a főnök által gyakorolt és szorosan körülirt üzlet önálló gyakorlásától való tilalomra terjedhet ki és oly kikötéseket, melyek az alkalmazott boldogulását méltánytalanul meggátolják, nem tartalmazhat.

— **Felelős-e a kávéháztulajdonos vendégei ruhadarabjainak elveszéséért?** Felperes alperesnek kávéházzal kapcsolatos czukrászdájába ment. A dohányzóban, ahol felperes meg akart telepedni, a ruhaállványon már nem volt hely felperes télikabátja számára és ezért a mellette levő folyosón, ahol egy fogas van, akasztotta föl azt. Amikor felperes el akart távozni, vette észre, hogy kabátja nincs meg. E miatt felperes az üzlettulajdonost kártérítésért perelte be.

Az osztrák birróságok a keresetet elutasitották. Az elsőbiróság itéletének indokolása kiemeli, hogy felperes a télikabátját az alperesi czég alkalmazottjának nem adta át, és hogy a felperes kabátját saját jószántából akasztotta fel a folyosón, a melyet ő ruhatári helyiségnek nézett. Megállapitotta továbbá, hogy magában a teremben, a melyben felperes helyet foglalt, ruhaállvány van, és hogy felperes nem kisérlette meg, hogy kabátját ezen felakassza, minden esetre azért, mert állitása szerint a kabátot a ruhaállványra már nem lehetett fölakasztani. Azt is megállapitotta, hogy alperes azt a helyiséget, melyben felperes kabátját fölakasztotta, semmivel sem jelölte meg ruhatárként.

Valószinü, de nincs megállapitva, hogy a télikabátot egyáltalán ellopták volna, különösen nincs megállapitva az, hogy az el nem zárt üvegajtón át, mely a ház bejáratába nyilik, lopták volna el. Még ha azonban feltehető volna, hogy az utczáról jött egyén lopta el a télikabátot, ezért alperes felelőssé tehető nem lenne. Minthogy felperes a télikabátot őrizetbe nem adta, nem szavatol letéti szerződésből folyólag.

Köztudomásu, hogy télikabátlopások a bécsi kávéházakban és vendéglőkben nem ritkák. Ha a vendég a kabát ellopása ellen védekezni akar, ugy kabátját magának kell szem előtt tartani és őrizni, vagy pedig az illető üzlettulajdonosnak legalább is tudomására kell juttatni, hogy őt mindennemü kárért felelőssé teszi. Ha a vendég ezen elővigyázatot elmulasztja, ugy, különösen, ha olyan helyre ül, ahonnan ruházatára személyesen nem ügyelhet, számolnia kell azzal, hogy ezt az alkalmat valaki felhasználja és igy kabátját elveszti. Az üzlettulajdonosra lehetetlen terheket róna, ha mindenkit, aki helyiségében letelepszik, vagy jár-kel, az irányban ellenőrizni volna kénytelen, vajjon a fölakasztott ruhadarabok közül a sajátja helyett jobbat és értékesebbet sajátit-e el. Ezt a vendégek a legtöbb esetben nem is türnék és az olyan eljárás, amilyent felperes követel, az üzlet folytatását egyenesen lehetetlenné tenné. Emellett felperes beismerte, hogy alperesnek azon kabátok részére, melyek alkalmazottainak átadatnak, külön helye van és ha a ruhadarabok ide kerülnek, ugy a vendégek nem maguk veszik kabátjukat, hanem a személyzet adja át. Alperes tehát gondoskodott arról, hogy előrelátó vendégei megvédessenek és ha felperes ezt később tudta meg, mert aziránt előzőleg nem tudakozódott, ugy ennek következményei őt terhelik.

A legfőbb biróság különösen azért utasitotta el felperes felülvizsgálati kérelmét, mert a ruhafogas fölállitása szavatosság elvállalását nem foglalja magában s a fölakasztás magában véve őrizetbevételnek nem tekinthető. A törvénynek vendégbefogadásról szóló rendelkezése csupán utazók befogadására vonatkozik, a kávéházi vendég pedig nem utazó.

— **Szabadságvesztésbüntetés végrehajtása fiatalkoruaknál.** A bécsi országos főtörvényszék elnöke rendeletet intézett a bécsi járásbiróságokhoz. Ebből közöljük a következőket:

Az elzárásbüntetés végrehajtására kiskoruakra és 14 éven felüli fiatalkoruakra vonatkozólag, kiknek büntetését kegyelmi uton változtatták át elzárásra, a következő rendelkezések alkalmazandók:

1. Az elhagyott gyermekek védelmére alakult bécsi egyesülettel megállapodás jött létre, hogy a bécsi biróságok által fiukra és leányokra kiszabott elzárásbüntetés az egyesület *javitó-intézeteiben* hajtandó végre, azon további feltételek alatt, hogy vagy az ilyen intézetekben már elhelyezett fiatalkoruakról, vagy olyan legfölebb 12 éves fiatalkoru elitéltről van szó, akikről a gyámhatósággal, illetőleg a törvényes képviselővel egyetértőleg megállapittatott, hogy a büntetés végrehajtásával kapcsolatban szükséges vagy kivánatos a fiatalkorunak az egyleti javitó-intézetben való tartása, mint nevelési rendszabály.

2. Minden egyéb esetben az elzárásbüntetés fiatalkoruakkal szemben a bécsi kerületi fogházban hajtandó végre.

— **Német cheque-törvény.** A német birodalmi kormány most tette közzé a cheque-törvény tervezetét. A passziv chequeképességet a javaslat bizonyos intézetekre szoritja Ezen intézetek az állami és községi pénzintézetek és áruszövetkezetek, olyan szövetkezetek, melyek alapszabályaik szerint idegen pénzek átvételével és fizetéseknek idegen számlára való átvételével foglalkoznak vagy banküzletet folytatnak. A cheque látra fizetendő; más időpont megjelölése a cheque-t érvénytelenné teszi. A cheque-t nem lehet elfogadni; az esetleges elfogadói nyilatkozat nem létezőnek tekintetik. A birodalom területén kiállitott és fizetendő cheque legkésőbb hét napon belül fizetés végett bemutatandó. Az utalványozott felelős a cheque birtokosának a cheque értékének erejéig, amennyiben a kiállitóval szemben a cheque beváltására van kötelezve. A kibocsátó halála vagy ügyletképtelenségének utólagos beállta, valamint a bemutatási határidő lejárta az utalványozott fizetési kötelezettségére nincs befolyással. A cheque-nek a kibocsátó részéről való visszavonása az utalványozottal szemben csak a bemutatási határidő lejárta után hatályos. A cheque birtokosa csakis a cheque előlapján keresztben irott vagy nyomtatott ezen kijelentéssel: «csak elszámolásra,» tilthatja meg azt, hogy a cheque készpénzzel váltassék be. Ez a tilalom vissza nem vonható. A kibocsátó és forgatók a chequebirtokosnak a cheque beváltásáért felelősek. A forgatók felelősségüket kizárhatják.

— **Scander Levi** a nemzetközi gyermekvédelmi kongresszusok alapitója meghivót bocsájtott ki a IV. nemzetközi gyermekvédelmi kongresszusra. A kongresszus Berlinben fog tartatni 1907 szeptember 30. és október 4-ike között. A kongresszuson való részvételért semmiféle dij nem szedetik. Csak azok fizetnek egy a kongresszuson megállapitandó összegü cotisatiót, kik a publikálandó jegyzőkönyveket óhajtják. Az első ilyen kongresszust Florenczben, a másodikat Budapesten, a harmadikat Londonban tartották.

— **A rossz szuggesztiója** (La suggestione del male) czimmel érdekes fölolvasást tartott Veronában *Alimena* modenai egyetemi tanár. Szerinte a valóság és az álom közötti kapcsot azon a ponton kell keresnünk, ahol az emberiség «a mysteriumok közepette jár s ahol az ész minden árnyékból ábrándot sző.» E bevezetés után rámutatott Alimena arra, hogy az erkölcsi világban éppen ugy van egyensuly, mint a fizikai világban és hogy ezen egyensulyt egyformán megtaláljuk az erős és a kevésbé erős öntudatoknál. Csakhogy ez utóbbiak másoknak a hatása alatt állanak, de minthogy a természetben nincs ugrás, hanem minden lassan, szinte észrevétlenül fejlődik: ugy a kevésbé erős öntudat is észrevétlenül jut el a rendes cselekményektől a rendkivüliekre. A szónok, aki a sokaságnak és a sokaság előtt beszél, a közönség szuggesztiója alatt áll. Az emberi lélek — folytatja tovább — három emeletből álló palota, amely emeletek mindegyikén egy-egy urnő lakik. Az elsőn az értelem, a másodikon az akarat, a harmadikon az erkölcsiség. Mindhárom — többékevésbé — betegségnek van alávetve. Az értelem az elmebajnak, az akarat a részleges paralysisnek, az erkölcsiség pedig az erkölcsi elmezavarnak. E három lakó között, amelyekben pszichologiai jellegü belső kapcsolat van, mert, ha azok közül valamelyik beteg, ugy a többi sincsen jól. Az értelem a legkevésbé szenvedheti a szuggeszcziót, amelynek — titkos utakon — voltaképpen az akaratra és az erkölcsiségre van befolyása. De milyen ereje van a szuggesztiónak? A nancy-i iskola azt állitja, hogy mindnyájan szuggerálhatók vagyunk, amig a párisi iskola azt hirdeti, hogy csak a hiszterikusok vannak alávetve a szuggeszcziónak. A kriminál-szuggesztiónak három esete érdemli meg figyelmünket. A régi büntettes erőszakosan támadt s rendithetetlenül várta az eredményt; a modern büntettes előkésziti a büntettet, gondol a védekezésre s ért a szakértők megtévesztéséhez. Végül a szuggesztió harmadik esete: a sokaság szuggesztiója. A kitörés nyelve könnyen beszél s hamar átmegy másoknak a lelkébe is. Ez az oka annak, hogy sok embert a kollektiv büncselekmény gondolata viszi bünre, mert az a büntetlenség gondolatát kelti benne. *Dr. Th. L.*

Dr. juris ügyvédjelölt, aki ugy Budapesten, mint vidéken praktizált, keres a fővárosban oly ügyvédi irodát, ahol gyakorlatát gyarapitani képes volna. Csak jobb irodára reflektálok és olyanra, ahol rajtam kivül más jelölt nem lenne. Megkereséseket kérem Blockner hirdető irodájába (Sütő-utcza 6.) «Praxis» jelige alatt czimezni. 12345

Dr. Fésüs György fiumei közjegyző olaszul, magyarul, németül tudó helyettest, esetleg olyan jelöltet keres, aki egy év mulva helyettessé válhatik. Ilyen hiányában esetleg olaszul nem tudó egyént is szerződtet, persze jelentékenyen csekélyebb dijazással mindaddig, amig az olasz nyelvet elsajátitja.

Dr. Müller Ferencz szekszárdi ügyvéd irodájában kezdő ügyvédjelölt f. é. szeptember 10. esetleg szeptember 1-től alkalmazást talál. Ajánlatok feltételek közlésével intézendők.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 32. szám. Budapest, 1907 augusztus 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

PÓSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A tisztességtelen üzleti versenyről. *Dr. Messinger Simon* budapesti ügyvédtől. — A dr. Hau eset. *Dr. Székely Miklós* rózsahegyi kir. törvényszéki birótól. — Börtönügyi kérdések. *Dr. Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — A perbehivott marasztalhatóságának kérdése. *Dr. Muntyán István* kir. járásbirótól. — A sommás visszahelyezés és a végrehajtási törvény 23. §-a. *Dr. Dávid István* tasnádi kir. albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A tisztességtelen üzleti versenyről.

Ugy szeretném kezdeni ezeket az igénytelen észrevételeket, mint *Spencer Herbert* az ő nagy hirü tanulmányát a kereskedelem erkölcséről — vagy erkölcs*ei*ről, miként jellemző többesben nevezi. Nem a hamisitásokról, nem is azokról a sulyos természetü cselekményekről van itten szó, melyeket a kihágástól kezdve a büntettig az üldöző törvény fenyitése sujt, hanem a becsületességnek kisebb foku megsértéséről. Az eszményi gondolkozás előtt ez a fokmérés különösnek tetszhetik, pedig igazságát épp ugy érezzük, mint teszem a testi fájdalom kisebb és nagyobb mértékét. Ha már nem teremthetünk egyenlőséget a gazdasági küzdelem osztályosai között, legalább legyen közöttük — fair play. És legyen mód a hamis játékos kiközösitésére, büntetésére vagy legalább a tilalmas módon okozott kár jóvátételére.

A szervezett foglalkozások megtalálták ennek a módját. Megvan a hivatalnokoknál, katonáknál, papoknál, meg a biráknál és ügyvédeknél a fegyelmi jog keretében. Nincs meg az orvosoknál, ahol ugyancsak elkelne, feledésbe ment és elveszett az ipar és kereskedelem terén, mióta a czéhrendszer merev formáit porrá zuzta a rohanó gőzkerék. De hijját érzik itt is: kell valami szabályozás, mely nem oly szoros és hajlithatatlan, hogy utját állja a fejlődésnek és haladásnak, de elég erős arra, hogy megakadályozzon oly üzelmeket, melyek az egyesnek pillanatnyilag ugyan hasznára válhatnak, de az összességnek aránytalanul nagyohb kárt okozhatnak.

Az összességnek védelme, a gazdasági forgalom egész szervezetének belső rendje, ama lázadók megfékezése, kik a köztisztesség kényelmetlen szabályain keresztül gázolnának, ezek lebegnek a törvényalkotó szemei előtt, midőn tisztességtelen üzleti verseny ellen való védekezéssel foglalkozik. Mihelyt ezeken tul megy, idegen területre téved, sőt olyanra, melyet már előtte többszörösen lefoglaltak. Ilyen tévedésből ered a vásárló (vagy eladó) közönség oltalmának a versenytársak oltalmával való összezavarása. A versenyharcz sorompóin kivül állót nem kell külön rendi szabályokkal megvédeni, őt megvédi már a mai büntető- és magánjog. Az ő tévedésbe ejtése, ha inditványjogával él és ravasz fondorlatot igazol kárán kivül, mint csalás büntetendő és megtámadhatóvá teszi a jogügyletet, még ha ravasz fondorlatot nem is tud igazolni. Sőt van a tisztességtelen gazdasági versenynek olyan fajtája (a «dumping», «underselling», az áron alul való fecsérlés), mely közvetlenül a vevőnek anyagi előnyére szolgál, mig a kevésbbé kitartó versenytársakat a romlás szélére viheti.

A törvénytervezet, melyet a kereskedelmi miniszter az 1901. évi nem sikerült kisérlet után most közrebocsátott és tág körü szaktanácskozmány elé terjesztett, az emlitett tévedésbe nem esik, ha egyes részletekben kivételesen el is veszti szem elől az alapelvet, ami a megfelelő helyen könnyen helyre igazitható. Ez a bölcs mérséklet, melyet a szakértekezleten hibául róttak fel neki, a tervezetnek egyik legfőbb erőssége.

A tisztességtelen versenyt minden lehető alakjában megfogni, a legnevezetesebb feladatok egyike. Mindennap uj és uj találmányok bukkannak fel ezen a terén is és változik a közfelfogás is. Ami tegnap még ügyesség számba ment, ma már gazságnak minősithető. A tisztességtelen verseny technikája egyre változik és tökéletesebb lesz: mit ér ezzel szemben oly törvény, mely csupán a már ismert esetek typusaival szemben nyujt oltalmat? Ilyen a német, 1896 május 27 ki törvény «Zur *Bekämpfung* des unlauteren Wettbewerbes», mely harczias czime daczára még teljes védelmet sem ad, mert taxative felsorolt tényállásokra szoritkozik. Ilyen volt az osztrák törvénytervezet első szövege is (1901 október 6. «betreffend den *Schutz* gegen unlauteren Wettbewerb.») De már a képviselőház az 1907 január 16-án harmadik olvasásban elfogadott végleges szövegbe a kereskedelmi és jogászi szakvélemények tulnyomó többségének nyomása alatt felvett egy u. n. *clausula suppletoriát* (16. §.), mely az előző szakaszokban külön-külön felsorolt és meghatározott elkövetési módokon kivül tisztességtelen versenynek minősiti mindazon, valamely üzleti vállalat üzemében elkövetett cselekményeket, melyek durván vétenek a jó erkölcs ellen és alkalmasak arra, hogy egy vagy több versenytárs üzleti forgalmát vagy egyébként üzemét kárositsák.

A mi tervezetünk még messzebb megy és mindjárt az első szakaszban, az általános határozatok elején, tehát mint valóságos *clausula generalist* állitja fel a nagy csapdát, melyben a tisztességtelen verseny minden esetét meg akarja fogni. Emellett meghatározza a tisztességtelen üzleti verseny legjellegzetesebb alakjait is, melyek kihágás tényálladékát alkotják, büntetés alá esnek és hivatalból üldözendők, mig a csak általánosságban megjelölt külső vagy közbeeső cselekmények csupán abbanhagyási és kártéritési, tehát mindig polgári keresetet vonnak maguk után. Szivesen láttuk volna az utóbbi elv érvényesülését az egész vonalon, kihágásaink rettenetes számának ujabb szaporitása helyett. Vigyázzon minden versenytárs és minden szakegyesület önmaga az illető üzletág érdekeire, a verseny tisztességének megóvásához nem kell hivatalos gyámkodás. Ugyis félő, hogy közigazgatási hatóságaink gyakorlatában kivált eleinte, mielőtt még az itéletek a legfelsőbb forum rostáján keresztül mentek volna, a tisztességtelen verseny rendszabályozásának árát gyakran a tisztességes kereskedő fogja megadni. A kihágási esetek a mi tervezetünkben sokkal nagyobb számban szerepelnek, mint a német törvényben és az osztrák javaslatban: ebben a tekintetben nem kell versenyeznünk a külföld törvényhozóival.

Helyes ugyan, ha általános rendelkezés *is* van a külön meghatározott tényállások mellett az általuk hagyott hézagok pótlására, de azt éppen ezen czéljánál fogva nem kellett volna első helyre tenni. Eltévesztettnek tartjuk alakját is, mert a mai törvényhozási technika nem alkalmaz már nehézkes fogalom-meghatározásokat, hanem könnyen érthető parancsokat, tilalmakat vagy kijelentéseket. De főképpen tévesnek tekintjük azt az álláspontját, mely szerint a *közfelfogást* fogadja el irányadóul annak megitélésére, vajjon valamely cselekmény az üzleti tisztességbe ütközik-e vagy sem. Ezen a téren *egységes* közfelfogás nem alakult ki, nem is fog kialakulni. Más elvek domborodnak ki a mezőgazdasági forgalomban, mások a gyári, mások a kézmüipar terén, mások a nagy- és mások a detailkereskedésben; e szinzavarba vegyülnek még az elmélet és irodalom, meg a fogyasztó közönség esetleg kirivóan elütő nézetei is. Melyek lesznek adott esetben a biró támaszai? A törvény czéljánál és alapgondolatánál fogva, nézetem szerint, a kellő irányt azok az elvek és csakis azok fogják megadni, melyeket a gazdasági forgalomnak illető ága magáévá tett és tisztességtelennek a versenynek csak az a módja tekintendő, mely az illető gazdasági körzet közmeggyőződésébe ütközik. Gondoskodni lehet amellett arról, hogy ezek az elvek, melyek az illető gazdasági kör tisztességes többségének gondolkozásában és szokásaiban meggyökereztek, ne legyenek összeférhetlenek a magánjog általános alapelveivel. E szempontoknak legjobban a következő szöveg felelne meg:

«Aki vállalatának körében gazdasági előny szerzése és versenytársainak megkárositása végett oly eszközöket vagy eljárást alkalmaz, melyek a gazdasági forgalom illető ágában elfogadott jogszerü elvek szerint az üzleti tisztességgel össze nem egyeztethetők: bármelyik versenytársának felhivására ezen cselekvését abbanhagyni és az okozott kárt megtériteni köteles.»

Dr. Messinger Simon,
budapesti ügyvéd.

(Folyt. köv.)

A dr. Hau eset.

A karlsruhei esküdtbiróság aktái egyelőre lezáródtak. Az esküdtszék megállapitotta dr. Hau bünösségét abban a ténykérdésben, hogy nevezett 1907. évi nov. hó 6-án Baden-Badenben anyósát Molitorné asszonyt előre megfontolt szándékkal, rejtekhelyről intézett revolverlövéssel megölte.

A cselekmény társadalom-ethikai részét nem kivánjuk érinteni. Nem pedig azért, mert a kritika első feltétele, az t. i. hogy a bünösség kétségtelen, — hiányzik.

És ez az épen, amihez megjegyzéseinket füzni kivánjuk.

Kétségtelen, hogy az eset, ismét abból a föltevésből kiindulva, bogy Hau a vádbeli tett elkövetésében bünös, kriminologiai szempontból is a kivételes és rendkivüli esetek közül is kiválik és a kriminologiai iskoláknak bőséges fejtörésre szolgáltathat anyagot, mert akár a Lombroso külön typusát keressük a magas intelligenciáju dr. Hauban, akár a kriminal-szocziologiai iskola fogalommeghatározásaiból indulunk is ki, segélyül hiván a Liszt- Prins-féle elméleteket is, a földeritett tényadatokból annak lélektani rajzát, hogy miért kellett dr. Haunak gyilkolni, megvetiteni nem tudjuk.

De a jogász birálatát elsősorban az eset, helyesebben az itélet alaki jogi része hivja ki, mely egyszersmind az esküdtszék-intézmény elleneseinek bőséges elégtételül is szolgálhat.

Hogyan állapithatta meg a karlsruhei, föltehetően magasabb intellectuális niveauju esküdtszék dr. Hau bünösségét?

Az ölés kiviteli cselekményére semmi közvetlen adat. Több tanu, ki vádlottat a gyilkosság napján a Molitor-villa közelében látta, bizonyitja, hogy a tett elkövetése alkalmával egy másik, idősebb, ősz, franczia szakállu embert is láttak, aki Molitornét és Olga leányát követte-e; ezt különben Molitor Olga, az elhalt leányának vallomása is megerősiti; Lenck, a dr. Hau fogolytársa, kinek pedig egész viselkedése az erkölcsi megbizhatóság jelentékeny mértékére enged következtetést s ki előtt Hau lelki felindultságának egyik pillanatában, midőn t. i. neje öngyilkosságának hirét vette, lélekvilágából és a tett részleteiből számos körülményt föltárt, azt állitja, hogy meggyőződése szerint Hau nem a tettes.

Igaz, hogy az is a logikai és lélektani lehetőségek sorába tartozik, hogy Hau fogolytársát, épen magas, rendkivül magas intelligenciájánál fogva suggerálta és pedig abból a föltevésből kiindulva, hogy Lenck majdani vallomása előnyére szolgálhat, de ez csak feltevés, melyre vonatkozóan, amennyire a bünügy részleteit figyelemmel kisértük, a vádhatóság a vádlott hátrányára következtetést föl nem épitett.

Rendkivüli kételyek füződnek a vádhatóság álláspontjának ama főrészéhez, mely szerint dr. Hau a vádbeli tettet nyerészkedési indokból, anyagi helyzetének rosszra fordulta által üzve, követte volna el, mert hisz a számitásba vehető örökség viszonlag csekély volt és Hau gazdag rokonainak vallomásával bizonyitva van, hogy a remélhető örökségnél sokkal nagyobb összeg miatt se hagyták volna elbukni, ha pénzsegély iránt hozzájuk fordult volna.

De még egy körülmény, melynek nyomát a védbeszédben egyébként nem látom.

A Hauéhoz hasonló intelligenciáju egyének ellenében, ha a lélektani causalitás legfinomabb részletei nincsenek egyszersmind földeritve, akkor a tett ugynevezett közvetett bizonyitékok alapján egyáltalán nem fogadható el bizonyitottként.

Minden tényálladékkal, mely emberi tevékenység eredménye, a külső társadalmi causalitás oly nagy változatossága hozható összefüggésbe, hogy azok alapján logikai következtetés nem vonható a prima causa movensre. A természeti világ ható okainak törvényszerüsége, meg az emberi tevés külső és belső okainak törvényszerüsége nem egy és ugyanazonos és a kettő közötti összefüggés és a kölcsönhatás törvényszerüségének systematicus kifejtése még a kutató tudomány feladata.

Abban a pillanatban, midőn annak jelensége merült fel, — pedig ez tény, hogy Hau és Molitor Olga között az érzéki vágyakra visszavezethető viszony létezett, — minden tekintet nélkül e viszony közelebbi tartalmára és természetére, — abban a pillanatban egy olyan lélektani rugó szerepe kezdődött meg és lépett közbe, mely egyenesen kizárja, hogy dr. Hau tettessége közvetett bizonyitékok alapján megállapittathassék. Hátha a golyó egészen más egyénnek is volt szánva? És egyáltalán lélektanilag hogyan fogadható el következetesnek az a föltevés, hogy dr. Hau ugyanannak a nőnek édes anyját előre megfontolt szándékkel megöli, amely nőnek leánya iránt megfékezhetlen szerelmi szenvedélyre lobbant! Hiszen a szerelem szenvedélye oly egyetemes és erőteljes minden személy és tárgygyal szemben, mely az őrülettel megszeretett személyre vonatkozik, hogy ez maga a biráló szempontjából lélektani ellentmondás, a tettes lélekvilágában ethikai fékező és a causalitást ennélfogva legalább is aggályossá tevő körülmény, mely fölött ugyan az esküdtnek sokszor nem eléggé fegyelmezett analysise elsikolhatik, de nem a folyton tárgyi alapokon dolgozó szakbiróé.

Semmiféle közvetett bizonyiték nem ér semmit, ha annak lélektani értékei nem helyettesithetők az itélőbiró számműveletében megfelelő physikális értékekkel; csak a tudományos kutatás terén van megengedve, mint nélkülözhetetlen kutatási segédeszköz, a hypothezis, ott minden következtetés egy problematikus értéktől, egy x-től függ, enélkül a tudomány egy lépést se tudna előrehaladni, de a birói itélkezés mechanismusában ezen x veszedelmes és jaj annak a bíróság infallibilitásának, mely a hypothezist is mint ismert, mint tudott, mint valóságos értéket vesz számi-

tásba: az egyenlet meg lesz oldva, de az épület, mely annak alapján felépittetik, az össze fog dőlni!

Semmi kétség sem fér ahhoz, hogy dr. Hau szerepe ebben a bünperben nem tiszta, a gyanus jelenségeknek oly nagy és csodálatoskép összevágó tömege kapaszkodik ellene egymásba, hogy az ellene emelt vád megcáfoltnak egyáltalán nem mondható, amidőn is az álszakál és a telephonbeli meghivás különösen terhelőleg nyomnak a latban, de ezektől a jelenségektől a gyilkosság tárgyi bizonyosságáig még egy egész világ terül el.

Megdöbbentő komolysággal merül fel előttünk az eset részleteinek és a hozott verdikt érdemének vizsgálatánál a kérdés, hogyan is volnánk voltakép az esküdtszéki intézmény czélszerüségének kérdésével, midőn nem indokolatlan fölmentés, hanem midőn tárgyilag nem indokolt bünösség megállapitással állunk szemben! A karlsruhei itélet ugyan még nem jogerős és épen az eset rendkivüli körülményei és az ugyszólván az egész müvelt világra kiterjedő érdeklődés bizonyosságot nyujt a tekintetben, hogy a felülvizsgálatot elintéző birróság az ügyet, ha lehet egyáltalán, még fokozottabb alapossággal fogja elbirálni. Azonban a gondolat, hogy valamelyes biztositék volna szükséges, hogy a Calas eset modern törvénykezési sablonok ünnepélyessége között ujból ne kisértsen, azt hiszszük ez nem lesz az érdeklődők napirendjéről leszoritható és valamelyes garanczia felállitása fog szükségessé válni a részben, hogy az esküdt is csak azt lássa és azt hallja, amit más közönséges érzékü ember lát és hall és hogy az esküdt is logikai következtetéseit látott és hallott jelenségekre épitse *és mindenek fölött tisztába legyen azzal, hogy a legindokolatlanabb fölmentés is értékesebb az itélkezés erkölcsi értékelése szempontjából, mint a legfinomabb lélektani elemezésre alapitott, de subjectiv módon kialakult és hypothezisre alapitott bünösség megállapitás.* *Dr. Székely Miklós.*

Börtönügyi kérdések.*

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának beküldött ügyészségi és fegyházi szakvélemények feldolgozása.

Érdekes statisztikát közöl a lipótvári fegyintézet igazgatója a vezetése alatt álló fegyintézetből szabadultakról. Ez összeállitás szerint az utolsó 10 év alatt nevezett letartóztatási intézetből 1104 fegyencz és fogoly bocsáttatott feltételes szabadságra, akik közül valamely iparágat megtanult az intézetben 160 fegyencz (14%), de tényleg csak 69 (6%) folytatta azt szabadulás után. Nem teljes, de mégis valami eredményt jelző számok.

Kimeritőbb statisztikát találunk e tekintetben Gedeon, váczi kir. orsz. fegyintézeti igazgató jelentésében, melyet a következőkben közlünk:

Év	Feltételes szabadságra bocsáttatott	A letartóztatás alatt tanult iparágat	A letartóztatás alatt nem tanult iparágat	Szabadulás után a tanult iparágat folytatta	Szabadulás után a tanult iparágat nem folytatta
1896	118	68	50	11	57
1897	131	85	46	16	69
1898	144	84	60	30	54
1899	149	93	56	17	76
1900	104	83	21	10	73
1901	102	79	26	15	61
1902	130	47	83	19	28
1903	59	42	17	3	39
1904	63	47	16	8	39
1905	61	20	41	5	15
Összesen	1061	645	416	134	511

Vagyis az utolsó 10 évben feltételesen szabadult 1061 fegyencz közül 645 (60%) tanult iparágat és ezek közül 134 (20·77%) folytatta azt a szabad életben. Megjegyzi azonban a jelentés, hogy a fenmaradt 416 fegyencz is tanult valamely iparágat, csakhogy azt az idő rövidsége miatt nem tudta kellőleg elsajátitani. Arra is utal a szóban forgó jelentésben Gedeon, hogy nem osztja «azt az általánosan elterjedt véleményt; hogy a letartóztatási intézetben elsajátitott ipart sokan nem folytatják azért, mert restellik, hogy a fegyházban tanulták.» Nézetét megokolja azzal a ténynyel, hogy «a szabadultak legnagyobb contingense az alkalmi büntettesekre esik, ilyen büntény pedig a parasztembernél nem nagy szégyen, hanem virtus számba megy.» Szerinte inkább az a nyitja a dolognak, hogy a szabadultak leginkább napszámos és földmives emberek, akik nem akarnak eltérni a megszokott munkanemtől.

Ez utóbbiaknak azonban 25—30%-a otthon, saját háztartásában értékesiti a letartóztatási intézetben nyert képzettségét. Kiemelendő végül Gedeon fegyintézeti igazgató jelentéséből annak a körülménynek szóvátétele, hogy a szabadultaknak nagy része azért nem jut munkához, mert a rendőrség tapintatlan viselkedése folytán raboskodásuk tudomásra kerül, s az ily egyéneket azután nem alkalmazzák. A társadalom előitéletét a letartóztatási intézetekből szabadultakkal szemben a lipótvári és szamosujvári fegyintézet igazgatói is felemlitik, valamint utal erre a váczi fegyintézet gör. kel. lelkésze is beküldött jelentésében.

Legrészletesebb statisztikát a szabadultak foglalkozását illetőleg a szeniczai fegyintézet igazgatójának jelentésében találunk. Két adatgyüjtést eszközöltek ez irányban, melyek közül az egyik ugyan 1896-ban történt, s igy az adatok elég régiek, de annak daczára megérdemlik a figyelmet. A letartóztatási intézet vezetősége 303 kérdőivet bocsátott ki a járási hatóságokhoz, hogy az oly szabadultakról adjanak felvilágositást, akik legalább egy évig nyertek valamely iparágban kiképzést.

Beérkezett kitöltötten 234 kérdőiv, mig 69 kérdőiv válasz nélkül maradt. A 234 szabadult közül 207 jó, 27 rossz erkölcsü volt. A letartóztatási intézetben tanult iparágat a szabad életben 67 folytatta, és pedig 9-en akadtak köztük olyanok, akik mint kézmüvesek segéddel, 44 olyan, ki segéd nélkül és 14 aki mint segéd dolgozott. A valamely iparágat folytató 67 egyén közül 14 czipész, 12 asztalos, ugyanannyi lakatos, 6 kádár, 6 kerékgyártó, 5 kötélverő, 4 szabó, 4 kőmüves, 2 könyvkötő és 2 mázoló volt. Hogy a többi 167 szabadult más foglalkozást üzött, annak 32 esetben szegénység, 3 esetben betegség, 7 esetben éppen kedvező anyagi viszonyok, 14 esetben munkától való irtózás és 111 esetben az iparágnak tökéletes el nem sajátitása volt az oka. Ez egyének közül is azonban 109 mezőgazdaságra, 37-en kereskedelemre adták magukat, 16-an inkább csavargásból éltek és 5 betegség folytán munkaképtelenné vált.

Hasonló felvétel eszközöltetett 1899-ben is, amely a következő eredményekkel járt: Kibocsáttatott 198 kérdőiv, visszaérkezett 162. Az intézetben tanult iparágat 54 szabadult üzte, 13 mint kádár, 8 mint czipész, 7 mint kötélverő, ugyanannyi mint kerékgyártó, 4 mint szabó, ugyanennyi mint kovács, 3—3 mint asztalos, illetve lakatos, s 2 mint kőmüves. 16 egyedül, 7 segéddel, 1 mint segéd és 30 mezőgazdasággal kapcsolatban folytatta iparát. Azok közül, kik más foglalkozást üztek, 12-en mezőgazdasággal foglalkoztak, ugyanannyian aggkor és betegség folytán, 17-en munkaeszközök hiányában 34-en kedvezőtlen helyi viszonyok miatt, 2-en kedvező anyagi viszonyok folytán, 7-en az iparág tökéletes el nem sajátitása miatt, 22-en munkafélelemből, 3-an más foglalkozás üzése miatt nem folytattak a letartóztatási intézetben elsajátitott iparággal azonos foglalkozást. Ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy a nevezett letartóztatási intézetben egyes mezőgazdasági ágak is üzetnek s az itt nyert ismereteket a szabadultak később haszonnal értékesithetik, megállapithatjuk, hogy a szabadultak legnagyobb részének jövője biztositva van.

Midőn még megemlitjük, hogy a rózsahegyi kir. törvény-

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban

széki fogházban semmiféle iparág sem üzetik, mert a letartóztatottak tulnyomó része kóbor czigány, kiket a fogházban favágással, házi és esetleg kerti munkával foglalkoztatnak és kiszabadulva ismét folytatják a csavargó és kóbor életet, továbbá, hogy a kassai kir. ügyész az első kérdésre pozitiv választ azért nem adhatott, mert a felügyelete alatt álló fogház jelenleg fiatalkoru elitéltek szabadságvesztésbüntetésének végrehajtására van berendezve s e minőségben csak igen rövid multra tekinthet vissza, helyénvalónak találjuk, hogy még röviden foglalkozzunk azokkal a jelentésekkel, amelyek bizonyos javaslatokkal állanak elő az elitéltek foglalkoztatását illetőleg.

Legbővebben foglalkozik e kérdéssel Schneider soproni ügyész: A mai rendszer első nagy hibájának mondja, hogy a letartóztatási intézet «iparost és földmivest, illetve azokat, akik véletlenül egy letartóztatási intézetben kerülnek össze, egyéni hajlamaik, eddigi keresetforrásaik figyelembevétele, tehát minden magasabb czél nélkül, éppen csak foglalkoztat.» Mily hátrányai vannak ennek, a következő példával ecseteli: «a lopásokért ismételten büntetett földmives kitanittatik lakatos mesterségre s miután mestersége még könnyebben juttatja vissza ismét valamely letartóztatási intézetbe, tovább szerzi magasabb képzettségét pénzhamisitásra vagy más egyébre.» Majd tovább folytatja s azt mondja: «ma a kir. törvényszéki fogházakban mindenütt csak annyi s az történik, amennyire egyik-másik kir. ügyésznek éppen kedve, alkalma s mondjuk ideje van», aminek okát abban látja, hogy «az uj perrendtartás sokkal terhesebbé tette az ügyészi szolgálatot», amit fokoz még az a körülmény, hogy «a személyzetben állandóan csak reductióra irányul a törekvés», aminek folyománya, hogy «az ügyészségek erejét — ugyszólván teljesen — leköti a perek vitele.» Mindebből pedig az következik, «hogy a fogházkezelés csakis az ellenőrzésre zsugorodik, a tulajdonképpeni kezelés pedig igazolványos altisztekből kinevezett olyan egyénekre van bizva, akiknek elég a könyvelés, számadás és fogházi rendtartás ismereteivel megküzdeni, s marad minden akként, hogy akit elitélnek, az be lesz zárva s ha vállalati munkáltatás nincs, ugy vágnak fát, söpörnek, törülgetnek s naphosszat malmoznak a zárkákban.» Mindezzel szemben ellenszerül a következőket inditványozza: «Első fontos irányváltozás volna a fogházfelügyelő intézményének a fogház kezelése szempontjából magasabb képzettségre való fektetése. A második, főügyészségenként a gyüjtőfogházak helyes eszméjének megvalósitása és pedig két szempontból, ugymint a fogházak romlott lakóinak egy erre kijelölt fogházba való szállitása szempontjából, továbbá a nevelés és javitást czélzó foglalkoztatások szempontjából.»

Erre nézve indokolásul felhozza, «hogy ma a fogházak legjobb elemeivel együtt vannak a visszaesők, akiket csak a Btk. 92. §-ának mérséklő intézkedése tart vissza a törvényszéki fogházakban.» Véleménye szerint «ezeket a métélyező elemeket, továbbá a kóborczigányokat el kell különiteni a törvényszéki fogházaknak azon letartóztatottaitól, akik mulatság közben verekszenek s akiket egyáltalán az indulat, részeg állapot, avagy nyomor sodor le egyszer-egyszer az élet tisztességes utjáról, s akiknek tettét — ugyszólván — nyomon követi az igazi megbánás. Ezeket kell megóvni a törvényszéki fogházaknak a métélyezéstől s támogatva adni vissza a szabad életnek.» Erre nézve leghathatósabb mód gyanánt ajánlja, hogy «ha főügyészségi területek szerint megtörténik a letartóztatottak selectiója s ezáltal egyrészről eleje vétetik minden káros contagiumnek, másrészt a letartóztatottak egyéniségéhez és élethivatásához alakul ezeknek foglalkoztatása. Vagyis olyan módon lesznek foglalkoztatva az egyes fogházak lakói, hogy azáltal nap-nap után hasznositható és keresetképességüket fokozó ismeretekben gyarapittassanak.» Hogy pediglen mindez eredménynyel járjon, ahhoz szükséges, hogy különbség tétessék az ipari városok s mezőgazdasági vidékek fogházai között. Ez utóbbiakban a letartóztatottak tulnyomó része 80—95% mezőgazdasággal foglalkozó egyén s a többi csaknem mind olyan, aki a kisipar körén tul a mezőgazdaság valamely ágát is üzi. Épp ezért a szőlő- és földmivelés, a kertgazdaság s ezekhez tartozó magasabb ismereteknek előadásban és gyakorlatban való terjesztése kapcsolatosan a téli foglalkozást nyujtó házi iparnak a vidékek szerinti változataival, felel meg legtöbb törvényszéki fogház foglalkoztatásának.

S az ilyetén foglalkoztatás az, amelynek legrövidebb idő alatt is már megvan a gyakorlati haszna. Egy-két nap alatt is tanul a maga javára hasznositható a letartóztatott, hosszabb idő alatt pedig már szakszerü képzettségre tesz szert, melynek a szabad életben nap-nap után hasznát veheti, s mely minden módon közre hathat, hogy megélhetését biztositván, őt a társadalom hasznos tagjává tegye.

Nevezett ügyész ez irányban a zalaegerszegi fogházban kisérleteket is tett, s arra az eredményre jutott, hogy «tetemes munkakeresmény, az államot illetőleg minden áldozat nélkül, sőt pénzbeli eredmény mellett vinczellérek, kertészek neveltettek s minden letartóztatottnak növeltettek földmivelési ismeretei.» Érdekes megfigyelésként emliti, hogy «a letartóztatottak nemcsak a gyakorlati, de a téli hat hónap alatt az ipari munkáltatás mellett egy óránként tartott elméleti oktatás iránt is, felismervén a javukat czélzó elbánást, odaadással érdeklődtek, s érdeklődésük ismereteikkel egyenlő arányban növekedett a büntetési idő folyamán.» Végül utal arra, hogy a Sopronban székelő dunántuli rabsegélyző-egylet támogatásával az ismertetett rendszert szándéka bevezetni a soproni kir. törvényszéki fogháznál.

Virág nagyváradi kir. ügyész pozitiv javaslatot nem tesz, tisztán arra hivatkozik, hogy ha a leta tóztatottak «a vidék specziális viszonyainak megfelelő s könnyen értékesithető munkát sajátitanának el, hasznát vennék annak s kiszabadulásuk után is nyernének alkalmazást, s kevesebb lenne a visszaeső.»

Érdekesek e tekintetben a szeniczai letartóztatási intézet igazgatójának észrevételei is. Ő mindenekelőtt sulyt helyez arra, hogy a letartóztatási intézetekben azon iparágak üzessenek, amelyek legnagyobb elterjedtségnek örvendenek a vidék területén, továbbá annyi iparág üzessék, hogy az elitélt a hajlamainak megfelelő munkakört választhasson. Minderre a czélra alkalmasnak csak a kézmüipart tartja.

Ezzel körülbelül ki van meritve a jelentéseknek az első kérdésre vonatkozó része. Befejezésül közlünk még egy összeállitást, amely számokban iparkodik bemutatni a jelentések állásfoglalását. Tisztán azt jegyezzük meg, hogy e táblázat alapjában véve nem csak arról ad számot, hogy a szabadultak hasznát vették-e a letartóztatási intézetekben elsajátitott munkának, hanem egyidejüleg arra nézve is felvilágositást ad, hogy az a foglalkozás, melyet az elitéltek szabadulásuk után üznek, azonos-e a fogházakban és egyébb letartóztatási intézetben elsajátitott munkanemmel. Ha hasznát veszik e munkának, természetes, hogy azonos a letartóztatási intézetben folytatott, szabadulás előtti és az után való foglalkozás, ha nem veszik hasznát, akkor más munka után kellett nézniök. A statisztikai összehasonlitás a következő:

A beérkezett jelentések összes száma	Ebből		Azon jelentések száma, melyek szerint			Azon jelentések száma, melyek az első kérdésre különleges okok folytán nem adta választ
	felelt	nem felelt	számottevőleg	kismérvben	nem	
	az első kérdésre		veszik hasznát a szabadultak a letartóztatási intézetben tanult munkának			
47	42	5	7	13	18	4*

(Folyt. köv.)

Dr. Bud János.

* Kassai, lőcsei, nagykanizsai és rózsahegyi ügyészségek.

A perbehivott marasztalhatóságának kérdése.

A perbehivott jogállása a törvény és az eddigi joggyakorlat alapján nem tekinthető tisztázottnak. A törvényből nevezetesen nem állapitható meg, hogy a perbehivott kinek felel az általa okozott költségekért és egyáltalában marasztalható-e a kereset értelmében, holott az nem ellene indittatott s a perben sem lett rá kiterjesztve.

A joggyakorlatban felsőbb bíróságainknak többször volt alkalma elvi jelentőségü nyilatkozatokra. Igy a pécsi tábla 1899 márczius 13-án G. 14 sz. a. ugy határozott, hogy «a perbehivott . . . a perbehivó társává nem lesz;» a Curia 1899 augusztus 29-én I. G. 211. és az ezzel azonos 1890. évi november 28-án k. 9673. sz. határozata szerint megint perbehivó és perbehivott között *egységes perjogi viszony* keletkezik. A budapesti tábla 1891 szeptember 2-án 20198 sz. a. kelt határozatában a pécsi tábla álláspontjához csatlakozott, 1898 junius 24-én II. G. 44. és 1899 április 20-án II. G. 31. sz. a. kelt határozataiban ellenben ismét annak adott kifejezést, hogy az alperes védelmét elvállalt perbehivó pertársává lett az alperesnek. A temesvári tábla végül 1906 deczember 31-én G. 118. sz. a kelt határozatában kimondotta, hogy «a szavatos, azáltal hogy a perbehivó védelmét elvállalja s ezzel a pert közösen folytatja, még nem lesz a felperes ellenfelévé.»

A kifejlődött «állandó» birói gyakorlat bokrétája tehát elég különböző virágokból áll és ha emellett még figyelembe vesszük, hogy az egymásnak ellentmondó kijelentések nem is a per főtárgyára, hanem csak a perköltségek kérdésére vonatkoznak, alábbiakban következő bővebb kifejtés talán indokolt.

A törvény csak annak ad ugyan jogot a perbehivásra, aki pervesztés esetére egy harmadik ellen «szavatossági igényt» kiván érvényesiteni, a gyakorlat azonban akként fejlődött, hogy e törvényes czimen nem csak azok élhetnek perbehivással, akiket valamely dolog birtokában szerzésük joghiányossága alapján támadtak meg, vagy akiken a továbbadott dolog kikötött vagy felteendő tulajdonságait keresték, hanem azok is, akik a dolgot más nevében birták, akiknél a követelést harmadik személyek igényelték, vagy akik mint kezesek, a főadós perbenállásától kedvező tényállást reméltek, sőt azok is, akik kártérítéstől tartottak.

A perbehivás intézménye e szerint erősen tulhabzott a szük edényen, hová régebb törvényelőkészitő praxisunk szövegező gondatlansága beszoritotta és a kifejlődött joggyakorlat ingadozásának főokát éppen abban kell keresnünk, hogy a perbehivásra alapul szolgálható jogviszonyok elvi különbözősége figyelmen kivül hagyatván, a perbehivás *általános joghatása* gyanánt deklaráltatik olyasmi, ami egy bizonyos konkrét eset folyománya lehet ugyan, de egyáltalában nem általános és a perbehivás intézményében nem is döntő jelenség.

A perbehivás általános hatása, az a jelenség, amely kivétel nélkül minden esetben kimutatható, nyilván abban áll, hogy e perjogi intézmény segélyével a valódi jogállásnak oly tényadatai is szerepelhetnek a per eldöntésénél, amelyek a per tárgyát képező jogot, harmadik személyhez való jogviszonyból világitják meg. Az, amit a peres eljárás a kereseti jogra nézve kiderit, nemcsak felperes és alperes jogvitájának, hanem a perbehivott közbenjárásának is eredménye, a vitás jog nemcsak a szoros értelemben vett peres felek közötti, hanem a perbehivott irányában fennálló vonatkozásaiban is tisztázva van: következőleg az itéletben *le kell vonni mindazon konzekvenciákat, amelyek ebből bármelyik fél jogaira nézve egyáltalában levonhatók.*

Ez az elvileg helyes álláspont és ezen volt a régi perrend is.

Tény, hogy ezzel szemben a mai perrend a perbehivó és perbehivott közötti jogviszonyt világosan kizárta a döntés köréből, ez azonban a perbehivott és a felperes közötti jogviszonyt egyrészt nem érinti, másrészt nem az elvi álláspont feladásával, hanem kizárólag gyakorlati szempontokból, annak mérlegelésével történt, hogy a perbehivott és perbehivó jogviszonyának eldöntése abban a perben, amely tulajdonképpen a felperes jogáért folyik, a felperesi jogérvényesités méltánytalan elhuzásával és megnehezitésével járhat.

Innen van, hogy a mai joggyakorlat sem talál abban semmi perjogellenességet, ha a keresetet a perbehivott, tehát annak a védekezése dönti meg, akit a felperes ellenfelének semmiképpen sem akar elismerni, már pedig, ha egyszer a perbehivás alapgondolatával összeegyeztethetőnek találtuk, hogy a keresetet a perbehivott döntse meg, holott felperes nem ellene lépett fel: ugy megforditva az intézmény lényegében kell gyökereznie annak is, hogy a követelés az ellen érvényesüljön, aki ellen az közvetlenül nem intéztetett ugyan, de anyagi jogi tartalma szerint valóban fennáll.

Elérkeztünk volna ekként a valódi jogállás és az ennek szolgálatára hivatott gyakorlati szempontokhoz s a perbehivott marasztalásának kérdését most már ezek keretében kell vizsgálnunk.

A szoros értelemben vett szavatos perbehivásánál felperes és a perbehivott között semmi anyagi jogi kapcsolat nincs; a pertárgyára nézve sohasem voltak egymással jogviszonyban és jogviszonyt a perbehivás ténye sem létesithet közöttük.

Ez esetben tehát a perbehivott marasztalása annál kevésbbé lenne helyén, mert a perbehivónak sem czélja, hogy az ellene perelt követelést más által teljesittesse; ő csak a tényállást akarja teljesen kideriteni, bizonyitékokat keresni, hangsulyozni a szavatos irányában érvényesithető jogait s a netán hibás pervezetés következményeit elháritani.

Másként alakul ellenben a helyzet az oly perbehivásoknál, amelyek lényegileg a pertárgy fölötti rendelkezésre tulajdonképpen hivatott személy kijelöléseként jelentkeznek.

Ez esetekben alperes világosan azért él perbehivással, hogy maga helyett a felperesnek anyagi jog szerint felelős személyt állitsa perbe. Amennyiben tehát a perbehivott ezt a felelősséget a védelem elvállalásával magára vette, felperes a csere ellen annál kevésbbé tehet kifogást, mert keresete csak a valódi jogállás korlátai között érvényesülhet, tehát csakis az ellen, aki ellen a követelés valóban fennáll.

Modern perjogok módot is nyujtanak a bíróságnak arra, hogy ily esetekben alperest a perből elbocsájthassa, még pedig a felperes hozzájárulásától függetlenül. Igy perrendtartásunk tervezetének 93. és 94. §-ai értelmében elbocsájthatja a bíróság azt az adóst, aki a követelést igénylő harmadikat hivta perbe, továbbá azt a birtokost, aki harmadik személy nevében birlal, vagy valamely dologi jogot harmadik személy nevében gyakorol.

A perbehivott marasztalhatósága ennélfogva attól függ, hogy a védelem elvállalása után minő jogállás kideritésével végződött a felek jogvitája. Ha tehát bebizonyult, hogy a valódi jogállás szerint nem felperes és alperes, hanem felperes és a perbehivott állanak egymással jogviszonyban: a törvénykezés praktikus czélja követeli, hogy a jogvitát is közöttük döntsük el, mig magától értetődőleg ellenkező esetben ugyanezen gyakorlati szempontnál fogva a marasztalás kérdése — legalább a per főtárgyára nézve — aktuálissá sem lesz.

Lássuk már most, mennyiben lesz a perbehivott a perbehivó pertársa, vagy ellenfele a felperesnek.

Ott, ahol a perbehivott közvetlen marasztalásának helye van, nincs miért pertársaságról beszélni. A perbehivó és perbehivott ugyszólván csak egy matematikai ponton vannak együtt a perben; mihelyt a perbehivott a perbehivó védelmét elvállalta, egyben már helyébe is lépett és a bíróság

által elbocsájtott — illetve mai perjogunk szempontjából a marasztalás körén kivül esőnek tekinthető — alperes helyett viseli a per összes következményeit, a per főtárgyára nézve és a perköltségekre egyaránt.

Ami ellenben azon eseteket illeti, amelyekben a kifejtettek szerint a perbehivott marasztalásának — legalább a per főtárgyára nézve — helye nem lehet: ez esetekben is gyakorlatilag ugy alakul a helyzet, hogy a perbehivott önállóan cselekszik, tényállást terjeszt elő, bizonyitékokra hivatkozik, az ellenfélt bizonyitásra kényszeriti, befolyást nyer a per időtartamára és költségeire s egyáltalában önállóan végzi mindazon percselekményeket, amelyek a per állása szerint egyáltalában megtehetők. A perbehivó ellenben inkább passivitásra szoritkozik s végül rendszerint egyszerüen percipiálja a perbehivott védekezésének gyümölcseit.

A perbehivottnak ez a nagy önállósága már most kizárja egyrészt azt a felfogást, amely szerint a perbehivott csak az informáló segitő szerepére szoritkoznék és az ő segélyével ugyan, de tulajdonképpen a perbehivó cselekednék, másrészt azonban azt is bizonyitja, hogy perbehivó és perbehivott között ez esetekben sincs valóságos együttmüködés: a perbehivottat a védelem elvállalására nem a perbehivó, hanem a saját érdeke birta, nem az alperesen akar segiteni, hanem azzal van tisztában, hogy ennek pervesztessége esetén felelősséggel tartozik.

A perbehivott és perbehivó eljárásában tehát az actio és alapgondolatának közössége egyformán hiányozván, közöttük pertársaság sem foroghat fenn.

Ami ellenben azt a kérdést illeti, hogy a perbehivott ellenfele-e a felperesnek, ezt a perbehivás valamennyi esetében igennel kell eldönteni. Az, akinek módot nyujt a bíróság arra, hogy jogaimat kétségbevonja, aki engem bizonyitásra kényszerithet, sőt elutasitásomat is kieszközölheti, az ugyancsak ellenfelem s ha legyőztem, a perbehivás jogintézményének helyes értelmezése szerint, legalább azon költségekért kell felelnie, amelyeket intervenciójával nekem okozott.

A perbehivott tehát marasztalható, bár nem pertársa az alperesnek s viszont az a körülmény, hogy mindig ellenfele a felperesnek, még nem vonja maga után a marasztalhatóságát.

A «pertárs» és az «ellenfél» fogalmak ennélfogva nem alkalmasok a perbehivott jogállásának megvilágitására. A joggyakorlat akkor, amikor a marasztalhatóság kérdésében e szempontok alapján döntött, a vitás perjogi intézménynek igen alsórendü, nem állandó és nem jellemző hatásaira támaszkodott s innen van, hogy számos megnyilatkozása sem hozhatott a kérdésben egységet és világosságot.

Ami végül a perköltségeket illeti, a joggyakorlat arra a felfogásra látszik hajlani, hogy a perbehivottnak csak a perbehivótól járhat költség és hogy ebben a kérdésben nem is lehet abban a perben határozni, amely a felperes jogáért folyik. Ez azonban teljesen indokolatlan kikapcsolása egy olyan kérdésnek, amelynek eldöntéséhez minden szükséges adata meg van a bíróságnak. Ha a perbehivott intervenciója nem eredményezhette a kereset elutasitását, felperesnek tőle kell megkapnia azon költségek megtéritését, amelyeket sikertelen közbelépésével felperesnek okozott, ellenkező esetben pedig a perbehivott költségeit legalább az alperes javára mégis csak meg kellene itélni, mert elvégre a perbehivás a védelem törvényes eszközeihez hozzátartozik. Sokkal észszerübb tehát a költségeket mindjárt az itéletben megkülönböztetni és megfizetésük iránt intézkedni, mint ezt a részletkérdést esetleg uj vita tárgyául az alperes és perbehivottra visszautalni.

A perrendtartás tervezetének 437. §-ában is (l. Indokolását e szakasznak), a kérdés akként van eldöntve, hogy a perbehivott cselekményeiből eredő költséget a pervesztes neki és ő a pernyertes ellenfélnek, tehát mindenkor a felperesnek és viszont megtériteni köteles. *Dr. Muntyán István.*

A sommás visszahelyezés és a végrehajtási törvény 23. §-a.

A végrehajtási törvény 23. §-ának 2. bekezdése szerint a végrehajtási jog, a követelés minőségére és jogczimére való tekintet nélkül az itélet jogerőre emelkedésétől, vagy más végrehajtható közokiratban foglalt teljesitési határidőtől számitott és semmi körülmény által félbe nem szakitható rendes magánjogi elévülési határidő alatt évül el. Az elévülési határidőn belül a végrehajtató kérelmére ujabban rendeltetik kiküldött.

A kérdés az, hogy a végrehajtási törvénynek ezen teljesen általánosan hangzó szabálya kiterjed e a sommás visszahelyezés iránt inditott perekben hozott itéletekben megitélt jogra?

Akár igent, akár nemet mondunk a kérdésre, első tekintetre mindkét álláspontot könnyen meg lehet indokolni. Az igent azzal, hogy az idézett törvényhely generális szabálya kivételt nem tür; a nemet pedig azzal, hogy a sommás visszahelyezési perek par exellence ideiglenes rendezésre irányuló természete nem türi azt, hogy az itélet hatálya a rendes elévülési idő tartamára fixiroztassék.

Ha azonban jobban a dolog mélyére nézünk és azt tapasztaljuk, hogy a végrehajtási törvény 23. §-ának általános voltára alapitott érvelés formai, vagy jobban mondva oly természetü érvelés, mely alapját nem a dolog lényegében, hanem a törvény hatalmi szavában találja, azt fogjuk látni, hogy a kérdés megérdemli, hogy alaposabban foglalkozzunk vele.

Előbb az első tekintetre szembeötlő érvekkel foglalkozva ugy találjuk, hogy a végrehajtási törvény általános rendelkezése mellett is lehet érveket felhozni.

Ha ugyanis ahhoz is bizonyos hosszu idő elteltét kivánja a törvény, hogy még egy jogvita tárgyát nem képezett és birói itélet tárgyává nem vált jog elenyészszék, annál inkább szükséges az, hogy amely jogositványt az állam birói hatalma létezőnek kimondott, az bizonyos időn belől az időmulás folytán való elenyészésnek ki ne tétessék. Hogy pedig ez a bizonyos idő minden megitélt jogra egyforma tartamu legyen, annak indoka az lehet, hogy az itélet rendelkezése a perbe vitt jogügylet causáját meghaladja, az elenyészik s helyébe a pernyertes fél jogositványának alapjául az itélet lép. Amint ugyanis a perbe vitt jogügylet helyét az obligatio iudicati foglalja el, mi sem természetesebb, hogy a perbeli kötelezettség esetleg rövidebb elévülési ideje is változást szenved; az obligatio iudicati csak egyféle, az állam birói hatalmán nyugvó parancs, annak elévülési ideje többféle nem lehet. És ebből a szempontból indokolt a végrehajtási törvény 23. §-ának általános volta.

Ha azonban mindezeket megfontoljuk is, a szóban forgó kérdés eldöntésénél azt is figyelembe kell venni, hogy a sommás visszahelyezési perben hozott itéletet a perjogi szabályok sem tekintik minden tekintetben végérvényesnek, sőt fentartatik ezen itéletek korrektivumaként a rendes birtokper és a tulajdoni per.

Mindez azonban nem segit, ha figyelembe nem vesszük a következőket:

1. Tegyük fel, hogy sommás visszahelyezési perben az alperes marasztaltatik, de a felperes az itéletet két évig nem hajtja végre és a feleknek az itélet hozatala előtti birtoklási állapota fenmarad; ekkor a felperes végrehajtást kér, azt elrendelik és foganatositják.

Az alperes azonban a végrehajtási törvény 30. §-a alapján pert indit a végrehajtás megszüntetése iránt, mert ő az itélet jogerőre emelkedése óta két évig békés birtokban volt s igy az itélet hozatala óta oly körülmény merült fel, melynek folytán a felperes végrehajtási joga elenyészett. És az alperesnek igaza van. Ha a sommás visszahelyezési per birájának elegendő még a vitiosus birtokos részéről is egy évi birtoklás ahhoz, hogy a birtokban hagyjon, vagy oda visszahelyezzen, a végrehajtásmegszüntetési perben miért ne adjon igazat az alperesnek, midőn a felperes birtokbahelyezéshez való joga azáltal, hogy a birtok most már az alperest illeti, elenyészett?

Ebből azonban az első pillanatra kitünik a végrehajtási törvény 23. § ának fogyatékossága. A 23. §. szerint a felperes végrehajtási joga nem szünt meg pusztán az időmulás miatt, mert *csak* 32 év elmulása szünteti meg, de az alperes a 30. §. alapján *csak* azért, mert egy év elmult, a végrehajtás megszüntetését kérheti. Világosabban kitünik ez az ellentét, ha ugy fejezem ki, hogy noha a végrehajtási törvény

23. §-a kivételt nem türő módon kimondja, hogy egy évi idő mulása a végrehajtási jogot nem szünteti meg, (mert csak 32 év elmulása szünteti meg), mégis a 30. §. — ha ezt az anyagi jog szabályaival kibővitjük — egy évi idő mulása által is megszüntnek tekinti a végrehajtási jogot.

Már ebből magából nyilvánvaló, hogy mivel az 1881. évi LX. tcz., mint pusztán alaki jogszabályok foglalata a jogunk egyik intézményeként szereplő sommás birtokbahelyezés lényegét nem érinti, a 20. §. merev rendelkezéséből kell engedni.

2. Van azonban egy főbb szempont, mely kizárja azt, hogy a sommás visszahelyezési perben hozott itéletek végrehajthatósága 32 évig fentartassék. Az itélettel szentesitett jog azon ereje, mely 32 éven belül változás alá semmi körülmények között sem kerül, az itélet jogerős voltán alapul és ha a kérdéses jog ujabb per tárgyává tétetik, azt ellene az exceptio rei judicatæ védi. Viszont azonban az exceptio rei judicatæ sem meriti másból erejét, mint abból, hogy az itélet hatálya még fennáll, amiért is önként merül fel az a kérdés, hogy vajjon az exceptio rei judicatæ a sommmás visszahelyezési perben hozott itélet alapján megtartja-e hatályát 32 évig eltekintve attól az esettől, ha az ujabb per tulajdoni, vagy rendes birtokper? Tegyük fel ismét, hogy a sommás visszahelyezési perben pernyertessé vált felperes 2—3 évig nem hajtja végre az itéletet, hanem ekkor bizonyos kedvező helyzetet felhasználva, önhatalmulag birtokba helyezi magát. Az alperes azonban most ellene fordul és visszahelyezést kér s ha a felperes — illetve most már alperes — semmi egyéb védekezést, mint az itélt dolog kifogását, fel nem hoz, ellenfelét bizonyára visszahelyezik a birtokba, pedig még 32 év nem mult el.

Kettős gyengéje van tehát azon állitásnak, hogy a végrehajtási törvény 23. §-a a sommás visszahelyezési perekben is alkalmazható. Egyik az, hogy a végrehajtást még a 32 év eltelte előtt megszüntetési keresettel lehet megtámadni, másik pedig az, hogy az itélet jogerejét az exceptio rei judicatæ nem védi 32 esztendeig.

Mindezekből pedig más következtetést levonni nem tudok, mint azt, hogy mivel a végrehajtási törvény 23. §-a csak egyike azon szakaszoknak, melyek a végrehajtási törvényben a végrehajtási jog fennállásának vagy megszüntének szabályozását adják, ezért nem ezektől elszakitva, hanem ezekkel együtt és összefüggésben alkalmazandó. Ha azonban ezt a §-t a 30. §. *a)* pontjával való összefüggésben alkalmazzuk, azonnal ki fog tünni, hogy a sommás visszahelyezési perekben nem alkalmazható.

A végrehajtási törvény reviziója alkalmával azonban a végrehajtási jog elévülés által való megszüntére vonatkozó szakasz mindenesetre körültekintőbben lesz szövegezendő.

Dr. Dávid István,
tasnádi kir. albiró.

Különfélék.

— **A dánosi eset** ujból felszinre vetette a csendőri kinzások kérdését. Immár kétségtelenné vált, hogy kulturánkra szégyent hozó ilyfajta visszaéléseknek, sőt még az ilyen atrocitásokkal való gyanusitásoknak is elejét kell venni. Tiltó miniszteri rendeletek hatástalansága nyilvánvaló, itt intézményes biztositékok kellenek. A közvéleményt a csendőri kinzások hire felháboritotta, de sokkal nagyobb felháborodást keltett a kegyetlen gyilkosság. Máskor ilyfajta rémes eseteknél elsősorban a halálbüntetésnek egyébként hallgató hivei hallatják szavukat, most nem régi barbár szabályok fentartását, hanem uj kegyetlen jogszabályok alkotását sürgetik. Sokan követelték az összes vándorczigányok élethossziglani kényszermunkára való befogását. Bármekkora is a dánosi gyilkosság felkeltette erkölcsi felháborodásunk, kénytelenek vagyunk az álhumanizmus vádjával daczolva hangoztatni, hogy az az állam, amelyik az állami rendet fenyegető minden veszedelemmel szemben rögtön eltér a törvényei alapját képező elvektől, nem érdemli meg a jogállam nevet. De nemcsak a modern jogi eszmékkel ellenkező, hanem czélszerütlen is a czigányokkal szemben statáriális állapotot teremteni. A multban a legbrutálisabb szabályok sem vezettek eredményre. A czigánykérdés békés megoldására pedig csak elszigetelt kisérletek történtek. A kérdésnek a modern jogállam elveinek szemmeltartásával való megoldása mindenesetre sürgős szükség. A dánosi gyilkosság hatása alatt felmerült igazságügyi problemák behatóbb megvitatására még visszatérünk.

— **Gyermekvédelem.** Büntetőjogi szempontból rendkivüli fontosságu a belügyminiszternek most megjelent körrendelete.

Nem fér kétség ahhoz, hogy a kriminalitás csökkentésénél, a gyermek helyes irányban való nevelésének rendkivül nagy és fontos szerep jut. A gyermeklélek első impressiói, gondolkodásának első irányitásai a gyermek nagy fogékonyságánál fogva maradandó, sőt gyakran egész életére kiható nyomokat hagynak gondolkodásában, és azokat a fogalmakat — amiket a jóról, hasznosról, megengedettről a gyermek magának megalkotott — sokszor egy hosszu szenvedésteljes férfikor sem tudja belőle kiirtani. Ha tehát a gyermeket kora ifjuságától fogva megóvjuk a contágium veszélyétől, amelynek eredeti környezetében ki van téve és felismerve a környezet káros hatását az eddigi környezetből kiragadjuk, a kriminalitás csökkentése érdekében sokkal többet tettünk, mintha szigoru büntetésekkel iparkodunk a már bünössé vált és környezetében bünösnek nevelt individiumot büncselekmények elkövetésétől elrettenteni.

Ezért nagy fontosságunak kell tekintenünk a belügyminiszter emlitett rendeletét, amelylyel a hatóságoknak meghagyja, hogy azokban az esetekben, midőn a 15. évet meg nem haladott kiskoru, ha büncselekményt nem is követett el, de egyébként züllésnek indult; avagy büncselekményt elkövetett ugyan, de 12-ik életévét meg nem haladta: a gyermeket a legközelebbi állami gyermekmenhelybe szállittatni kötelesek. Ez azokra az esetekre áll, amikor a jogi értelemben vett elhagyottság jelenségei fenforognak.

Ha azonban a jogi értelemben vett elhagyottság nem forog fenn, de a hatóság megállapitja, hogy a gyermek eddigi környezetében erkölcsi romlásnak van kitéve, avagy züllésnek indult, akkor a hatóság a gyámhatóságot értesiti és ha a gyermek érdekében halaszthatatlanul szükséges, ugy köteles a hatóság a gyermeket azokban az esetekben, amikor a 12 évet meg nem haladott gyermek büncselekményt követett el, avagy, ha büncselekményt nem követett el, de egyébként züllésnek indult, ideiglenesen a legközelebb eső menhelybe szállitani. Ha pedig 12—15 éves gyermek ellen közigazgatási hatóság, mint rendőri büntetőbiróság *kihágás* miatt indit meg eljárást, akkor elsősorban megállapitandó, hogy a gyermek e cselekmény elkövetése idejében a bünösség felismerésére szükséges belátással birt-e vagy sem? Ha a gyermek a bünösség felismerésére szükséges belátással nem birt, ugy a menhelybe való szállitás rendelendő el és pedig a jogi elhagyottság eseteiben véglegesen; azokban az esetekben pedig, amikor a jogi elhagyottság nem állapitható meg, ideiglenesen. Ha azonban a gyermek a bünösség felismerésére szükséges belátással birt, ugy csak a büntetés kitöltése után, illetve a pénzbüntetés kiszabása esetén az itélet meghozatala után szállitandó a menhelybe.

A rendelet szerint a gyámhatósági jogokkal nem biró hatóságok intézkedései ideiglenes jellegüek, a végleges intézkedés magát a gyámhatóságot illeti.

A belügyminiszter ezen körrendelettel egyidejüleg a gyermekmenhely igazgató főorvosaihoz és az árvaszékekhez is bocsátott ki hasonló rendeletet.

Az árvaszékekhez intézett rendeletből kiemelendőnek tartjuk a miniszter azon figyelmeztetését, melylyel az árvaszékeket az 1877. évi XX. tcz. 22., 37. és 57. szakaszaiban körülirt jogok tényleges és teljes szigorral való gyakorlására utasitja. Különösen a 22. szakasz rendelkezéseire való utalás bir nagy fontossággal, mert a gyámi törvény ezen szakaszának rendelkezése a gyakorlatban alkalmazása eddig nem igen talált. A gyámi törvény 22. szakasza ugyanis alkalmat nyujt az atyai hatalom megszüntetésére, ha az atya gyermeke tar-

tását és nevelését teljesen elhanyagolja, avagy *erkölcsiségét* vagy testi jólétét veszélyezteti.

Ennek a törvényhelynek a gyakorlatban való alkalmazása kapcsolatosan a miniszter méltatott rendeletével a gyermekvédelem egyik hatékony eszközének fog bizonyulni, és módot nyujt arra, hogy a környezetükben erkölcsi romlásnak vagy züllésnek indult gyermekeket eddigi környezetüktől elszakitva a társadalom megszabaduljon azoktól a károktól, melyeket a züllött gyermekekből fejlődő gonosztevők okoznak. *cs. a.*

— **A kir. közigazgatási bíróság** lapunk mai számának mellékletét tevő Közigazgatási Döntvénytárban 181. szám alatt közölt 8259/907. számu itéletében a magyar öröklési jog körébe vágó igen fontos elvi kérdésben döntött, illetve nyilatkozott. Erre a határozatra a magánjoggal foglalkozók figyelmét is felhivjuk, már csak azért is, mert ebben a kérdésben a kir. Curia ugyan több izben foglalt állást, azonban ilyen világosan és határozottan tudtunkkal még nem nyilatkozott, másfelől pedig azért, mert arra is kivánunk rámutatni, hogy a kir. közigazgatási bíróság miként kezeli a magánjogi normákat és jogelveket, amelyek itélkezése nagyrészének hátteréül szolgálnak.

— **Saltus in natura.*** A dánosi rablógyilkosság, amelynek főtetteseként egy 18 éven aluli egyén, Kolompár Balog Tutti áll gyanu alatt, alkalmas arra, hogy éles világitásba helyezze, mennyire hajlik a mi törvényhozásunk arra, hogy a jogfejlesztésben a fokozatos, szerves haladástól eltekintve, merész szökdeléssel hagyja hátra a jog szerves előzményeit. Feltéve, hogy a bizonyitási eljárás sikerre fog vezetni, a 18 éves vádlott abban a kétes szerencsében fog részesülni, hogy sarokkövül szolgálhat a jelen és jövő büntetőjogi rendje, illetőleg a már érvényben álló büntetőtörvény és a képviselőházhoz már benyujtott novella által contemplált jogrend közt. Kolompár Balog Tutti, e poetikus név tulajdonosa, a kitünő iskola példa, amelyen mindenkinek szeme láttára demonstrálni lehet azt az óriási ürt, mely egy igen fontos kérdésben és pedig a büntetési tétel kérdésében az esetnek a Btk. szerinti elbirálását elválasztja a közel jövőben hozandó uj törvény alapján előálló jogi helyzettől, amely ürön a törvényhozás mindenesetre csak egy kevéssé æsthetikus és kevéssé méltóságteljes ugrással vetheti magát keresztül. Ez az ellentét, ez az ür mutatkozik ugy a büntetési tétel maximumának, mint minimumának kérdésében.

Ott áll a 18 éves terhelt a gyilkosság és nemi erőszak vádjával terhelve. A létező jog 278. §. Damokles kardját függeszti feje fölé, amelynek halálos fenyegetését a 87. §. tekintettel arra, hogy terhelt a 20. életévét még be nem tölté és ennélfogva reá halálbüntetés vagy életfogytiglani fegyház ki nem szabható, csak 15 évi fegyházig enyhiti. *Tizenöt évi fegyház* ez az a maximalis büntetés, melyet a létező jog a terhelt fejére szab és ha az esküdtek verdiktje marasztaló lesz, ugy tekintettel arra az általános fölháborodásra. amelyet a tett keltett, lehet, hogy ezt a maximumot fogja a bíróság kiszabni.

Mit mond ezzel szemben az uj jog, a közel jövőnek zenéje?

A novella 16. és 17. szakaszaiban a fiatalkoruak redukált büntetési scálájának korhatárát 16. évről 18-ra emelvén fel 26. §-ában a 18. éven alóli büntettesekre bármily sulyos büncselekményért kiszabható legmagasabb büntetés gyanánt az *öt évig terjedhető fogházat* állapitja meg. Bármilyen nagy legyen tehát — mindig a bizonyitási eljárás sikerét feltételezve — Kolompár Balog Tuttinak a büne, bármily elvetemültnek lássék is ő a bíróság szemében, bármily nagy erkölcsi felháborodást támasszon is cselekedete a biró lelkében, mihelyt a novella életbe lép, egyáltalában nem lehet rá nagyobb büntetést kiszabni öt évi fogháznál.

Hol itt az arány? Hol az érintkezési pont jelen és jövő közt, hol a szerves összefüggés a fejlődés egyes phásisai közt? Mennyivel kedvezőbb helyzetben lesz a jövendő Kolompár Balog Tuttija a jelené fölött! Mennyire megváltozik a jelenlegi terheltnek a jogi helyzete is, ha sikerül bünperét addig elhuzni, mig a novella életbe lép!

Hasonlóan állunk a büntetési minimum kérdésében is A novella 26. §-a szerint a büntetés minimuma 15 nap fogház volna. A ma fennálló büntetőtörvény alkalmazásában a minimum kérdésében a 87. §-ra nézve a curiai gyakorlat két ellentétes irányt, két ellentétes döntést mutat föl.

A Grill-féle Dtár büntetőjogi kötetének 383. száma alatt közölt jogesetnél a Curia 1903 február 26-án azt mondotta ki, hogy ilyen esetekben halál helyett a 15, életfogytiglani fegyház helyett a 10 évi fegyház a végső minimum, mely alá a biró le nem szállhat.

A második döntés szerint a 87. §. esetében, a tiztizenöt évi fegyházas tétel rendkivüli enyhitő körülmények fenforgásakor a 92. §. alkalmazásával épp oly mérvben szállitható le, mint a törvény által némely büncselekményre már elsődlegesen és eredetileg megállapitott hasonló büntetési tétel, vagyis le lehet menni a tétel minimuma, a 10 év alá, sőt a legközelebbi büntetési nemre, a börtönre, illetve annak legkisebb mérvére (félév) is.

A második döntés helyesebbnek látszik, mert a 92. §. második bekezdése csak azt mondja ki, hogy «*halálbüntetés helyett*», illetve «*életfogytiglani fegyház helyett*» nem szabad kisebb büntetést kiszabni, mint 15, illetve 10 évi fegyházat; már pedig a husz éven alóli fiatalkorura nézve a 87. §. folytán a halálbüntetés, illetve az életfogytiglani fegyház egyáltalában nem büntetési tétel, hanem mint a törvény által világosan kizárt, egyáltalában számba sem jöhet. Nem lehet tehát azt mondani, hogy ha a bíróság a 91. vagy 92. §-t alkalmazza, akkor a «halálbüntetés vagy az életfogytiglani fegyház helyett» akar a husz éven aluli egyénre büntetést kiszabni. A másik döntés kegyetlen szigoruságán kivül — legalább a törvény ily halálbüntetéssel sujtott cselekmények eseteiben — teljesen megfosztja a birót az individualisatio és a cselekmény sulyának mérlegelése lehetőségétől, megfosztja a rendkivüli körülmények által oly gyakran indokolt enyhitési jogtól, lévén e döntés mellett a husz éven alulira nézve ily esetekben a büntetésnek ugy maximuma, mint minimuma egy és ugyanazon 15 évi fegyház.

Bármelyik curiai döntést fogadjuk is azonban el, mindenesetre a minimum tekintetében is nagy az ür a jelenlegi jogállapot és a novella közt, a büntetési maximum kérdésében pedig ez az ür egyenesen megdöbbentő és áthidalhatatlan.

Ennélfogva meg kellene fontolni, nem vetette-e el a novella a sulykot akkor, amidőn a 18 éven aluli egyén által elkövetett legsulyosabb, legszörnyübb cselekményre sem enged mással felelni, mint öt évi fogházzal? Vajjon nem volna-e czélszerübb a novella 26. §-ának és ezzel az öt évi fogháznak, mint maximumnak körét csak a 16 éven aluliakra szoritani, ellenben a 16—20 éves koruakra egy ujabb, kisebb fokban redukált büntetési scálát alkalmazni, mely az arányt, a rendszert helyreállitaná, jelen és jövő között az ürt áthidalná? *Dr. Hevesi Illés.*

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** 1. Alperes kötelezettséget vállalt, hogy netáni koksz-szükségletét felperestől szerzi be, ha ez épp oly kedvező ajánlatot tesz, mint a konkurrenczia. Ennek a kötelezettségnek vállalása által alperes nincs gátolva abban, hogy üzemén előnyösnek mutatkozó változásokat tegyen és ezáltal koksz-szükségletét csökkentse vagy megszüntesse. Más elbirálás alá esnék, ha az alperes csupán azzal a czélzattal eszközölte volna az üzemváltoztatást, hogy kötelezettségének teljesitését meghiusitsa és a felperestől az előnyt elvonja.

2. A fuvarozó, aki a szállitott árunak az átvételtől a kiszolgáltatásig terjedő időben keletkezett megsérüléseért elakarja háritani magáról a felelősséget, előadni és bizonyitani tartozik azokat a körülményeket, melyekből a kár oka és az is kitünik, hogy az nem az ő hibájából keletkezett. Ha a kár oka felderitetlen marad, felelős a fuvarozó; és csak akkor mentesül, ha semmi lehetséges ok tekintetében őt sem terheli hiba.

* Helyet adunk e közleménynek, bár felfogását a szerkesztőség nem osztja.

Ügyvédjelöltet vagy kezdő ügyvédet keresek budapesti irodámba azonnali alkalmazással érdemi ügyek elintézésére. (Telefonszám 62—58.) 12371

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 33. szám. Budapest, 1907 augusztus 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A dánosi eset. *x.* — A tisztességtelen üzleti versenyről. *Dr. Messinger Simon* budapesti ügyvédtől. — A Btk. 340. §-ában foglalt fegyházbüntetési tételek merevségén a gyakorlat milyen magyarázati eszközök segélyével enyhitett és mit tehetne még a gyakorlat ezen irányban? *Dr. Felber Jenő* kir. közjegyző-helyettestől. — Ténymegállapitás a birói itéletben. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbirótól. — Börtönügyi kérdések. *Dr. Bud János* miniszteri segédfogalmazótól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A dánosi eset.

A dánosi gyilkosság két régi igazságügyi problémát vetett felszinre: a csendőrkinzásoknak és a czigánykriminalitás ellen való védekezésnek kérdését.

A csendőrkinzásokkal nem egyszer foglalkoztunk már. A fogdij eltörlésében talán része volt annak a szivós küzdelemnek, amely e lap hasábjain folyt ezen barbár institució ellen. De a fogdijnak a magyar csendőrségre gyakorolt több évtizedes demoralizáló hatása nem szüntethető meg egykönynyen. A fogdij eltörlése után fellépő csendőrkinzások részben annak a nevelésnek az eredményei, amelyben csendőrségünket a fogdij intézménye részesitette. A csendőrkinzások számos ok müködésére vezethetők vissza. Ugy véljük, nem jelentéktelen szerepet játszik létrejöttüknél az a körülmény, hogy a csendőrség anyaga a katonaságból kerül ki és szervezete katonai. A katonaság semmi esetre sem iskolája a személyes szabadság fokozott tiszteletének. És a személyes szabadság megvédése feltétlenül jobban történnék meg a polgári hatóságok, mint a katonai biróság utján.

A folyton ismétlődő csendőrkinzások hire, még ha nem is felelne meg a valóságnak, megrenditi az igazságszolgáltatás biztonságába vetett hitet. Gondoskodnunk kell olyan eszközökről, amelyek a nyomozás alatt a terhelteknek beismerés czéljából való kinzását lehetetlenné teszik. Bünvádi perrendtartásunk nem csak a csucson, a curiai jogorvoslat kérdésében, hanem az alapzaton, az előkészitő eljárásnál is restaurációra szorul. Komolyan kell foglalkoznunk azzal a kérdéssel, hogy vajjon a nyomozást nem-e kell a rendőri hatóságok kezéből a mindenesetre nagyobb garanciát nyujtó ügyészség kezébe áttenni. Leghathatósabb biztositék lenne a bünvádi eljárásunkban még mindig lappangó inkvizicióval szemben az ügyfélnyilvánosság intézményének franczia mintára való mindszélesebb kiterjesztése. A csendőrkinzások nem igen eshetnének meg még abban az esetben sem, ha a bünvádi perrendtartás 132. §-ának második bekezdése gyakorlatunkban meggyökerezett volna. Mig a bünvádi perrendtartás reformja be nem következik, miniszteri rendelet irhatná elő, hogy a nyomozást teljesitő rendőri hatóság a BP. 132. §-a értelmében a terhelt kihallgatását mindig két birósági tanu jelenlétében teljesitse.

A csendőrkinzásokkal szemben való védekezés módjaira nézve nem igen hallottunk reformjavaslatokat. Annál több eszme merült fel a czigánykriminalitás meggátlása érdekében. Nemcsak a napilapok részéről, hanem szakjogászi részről is hangoztatták a czigányokkal szemben való legkiméletlenebb küzdelemnek, statáriális eljárásnak szükségességét. Különösen azt a kriminalpolitikai követelést hangsulyozták, hogy az összes kóbor czigányokat össze kell fogni és életfogytiglan kényszermunkában tartani.

Mikor a büntető törvényekben foglalt alkotmányjogi garanciák ilyen félretételéről van szó, mindenekelőtt vizsgálnunk kell, hogy vajjon egyáltalán fölmerül e valamely kivételes intézkedésnek szükségessége. Mindenesetre furcsa, hogy ilyen kivételes rendszabályokat éveken át nem követeltek és velük csak most lépnek fel. Maga ez az egy körülmény is valószinüsiti, hogy a czigánykriminalitás rémét egy pár büntett okozta ideges félelem festette csupán a falra. A büntető statisztika adatai szerint a czigányok büncselekményei a magyarországi kriminalitás tömegének igen kis részét teszik ki. A czigányok büncselekményei az emberi életet alig veszélyeztetik, elsősorban a vagyonbiztonság ellen irányulnak. Erőszakos, kegyetlen intézkedések tehát semmiesetre sem támaszkodhatnak az állami végszükség mentségére.

A javithatatlan csavargók, a lopást iparszerüen üző kisebb tolvajok életfogytiglan való internálásának eszméje nem nálunk merült fel először. Sarkalatos része ez az ujabb irányok egyik szárnya által vallott követeléseknek. De az a kivánság, hogy egy egész néposztályt büncselekmény rábizonyitása nélkül, a javithatatlanság kritériumának gondos birói megállapitása nélkül személyes szabadságától megfosszanak, a kriminalpolitikai követelések terén tudomásunk szerint egyes-egyedül áll.

A kóborczigányok kriminalitásában rejlő veszély megakadályozásának egyik leghathatósabb eszköze a rendőri munka pontossága és jósága. Bárkik is követték légyen el a legutóbbi idők tömeges büncselekményeit, azok közbiztonságunkra nem a legjobb fényt vetik. Európai szinvonalon álló bünügyi rendőrség lehetetlenné tenné az emberi élet ellen irányuló büncselekmények nálunk oly gyakori felléptét. Felesleges kegyetlenségeknél sokkal hathatósabb meggátolója a büncselekményeknek a modern készültségü, központositott állami bünügyi rendőrség.

Schwartner emliti a XVIII. század végén irott statisztikájában, hogy a legkegyetlenebb rendszabályokkal sem sikerült megakadályozni a czigányok csavargását. A mai büntetőjogtudománynak egyik alapvető tétele, hogy a büncselekmények ellen való küzdelemben nem a büntető intézkedéseké a főszerep. A közigazgatási és a szociális politika terén kell megtörténniök azoknak a reformoknak, amelyek kriminalitásunknak általában és igy a czigánykriminalitásnak is csökkenését fogják eredményezni. A czigánykérdés egyik legjobb ismerője, Herman Antal mondja, hogy e kérdés megoldásának kulcsa a gyermekek oktatásában, az iskolában rejlik. Amig a czigányok kevés kivétellel mind helyet foglalnak a magyarországi analfabéták nagy tömegében, addig kegyetlen megtorló intézkedéseknek sem értelme, sem jogosultsága nincsen.

x.

A tisztességtelen üzleti versenyről.*

Annak a gondolatnak következetes továbbfűzése, mely a tisztességtelen üzleti verseny megrendszabályozásának alapja, az alaki jog terén az autonom biráskodás követelményéhez vezet. Ha tényleg az állami beavatkozás e téren nem azt czélozta, hogy a már meglevő kihágási csoportok ijesztő számát ujabb gyüjteménynyel szaporitsuk, hanem a szándék helyesen a gazdasági forgalom fegyelmi jogának megalkotására irányult, akkor meg kell adni az alkalmas módot és eszközöket arra, hogy az illető körök, melyeknek erkölcsi rendje megsértetett, a megtorlást is, legyen az akár magánjogi, akár közrendészeti természetü, önkormányzati uton gyakorolhassák. Erre kétféle eljárás kinálkozik. Vagy a kereskedelmi- és iparkamarákat lehetne felruházni e biráskodás jogával vagy külön bíróságokat szervezni a laikus elemek bevonásával és döntő befolyásuk biztositásával. Az első módozat ellen az a körülmény szól, hogy tisztességtelen verseny nemcsak a kereskedelem és ipar terén, hanem más gazdasági ágakban is lehetséges és a törvényjavaslat igen helyesen ezekre is kiterjed. Már pedig az őstermelés tényezőinek még nincsenek gazdasági kamaráik és igy ezeknek képviseletéről másképpen kellene gondoskodni, esetleg szabad egyesületek közremüködésével. Viszont az a tény, hogy az ügyvédi kamarák a legjobb eredménynyel teljesitik feladatukat a fegyelmi biráskodás terén, nagyon kecsegtető arra, hogy a gazdasági kamarákat, értvén alattuk a létezőket és még létesitendőket, hasonló, sőt még kiterjedtebb hatáskörrel lehetne felruházni. A speciális bíróságok két laikusból és egy jogászbiróból állhatnának a német Schöffengerichtek mintájára. E szervezet előnye abban állna, hogy egyesitené a szakismeretet a jogi tudással és igy kettős biztositékot nyujtana az itélkezés helyességére. E bíróságok nem volnának kötve a kamarák területi beosztásához és igy több helyen lehetne ilyeneket szervezni. Nem lévén tulterhelve egyéb ügyek intézésével, az ilyen bíróság szóbeli és közvetlen eljárás mellett az eljárás gyorsaságát is biztositaná, már pedig ez a körülmény éppen ezen kérdéseknél a legfontosabbak egyike.

A törvényjavaslat sem az egyik, sem a másik módot nem fogadta el, hanem a magánjogi perekre azon bíróságokat jelöli ki, melyeknek ügykörébe a czégjegyzékek vezetése tartozik, tehát a szükebb értelemben vett Magyarországra a kir. törvényszékeket és a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéket, a kihágási ügyekre pedig az iparhatóságokat. Igaz, hogy ekként az első csoportra nézve a kereskedelmi ülnök jelenléte az eldöntendő kérdésekben az érintett gazdasági körök felfogásának érvényesülését némiképen lehetővé tenné, habár nem abban a mértékben, hogy az döntő sulylyal hathatna. De már a másik csoportban még e lehetőségnek sincs nyoma. Szolgabirák és előljárók nem rendelkeznek az üzleti élet viszonyainak és számtalan finom árnyalatának oly alapos ismeretével, hogy teljes megnyugvással lehetne hozzájuk utalni ezeket az ügyeket, melyek éppen ezeket az ismereteket okvetlenül megkivánják. Nem szabad feledni, hogy kétélü fegyver az, melyet a törvényjavaslat e hatóságokra biz; rosszul használva megsebezheti azt, aminek védelmére van hivatva szolgálni: a tisztességes forgalmat. Különösen a reklám eszközeire szoruló üzletek, melyeknek máris igen nagy százaléka napról-napra növekedik, állandóan az üldöztetés veszélye alatt fognak állni, ha nem a gazdasági forgalom terén teljesen otthonos elemek kezében lesz a törvényjavaslat számos kihágási szakaszának alkalmazása.

Feltétlen szükség volt-e egyáltalán erre a sok kihágási szakaszra? erre a kérdésre sem mernék igenlőleg válaszolni. Amit a törvényjavaslat uj kihágásnak minősit, még a kihágás mértékén is alul marad, holott más egyéb, amire nem szab büntetést, a kihágás sulyát meghaladja. Igy az előnyös üzleti kinálat látszatának felkeltése, ha valótlan vagy burkolt adatok hirdetésével történik is, talán még nem oly közveszélyes, hogy az abbanhagyási és kártéritési kereseten és az itéletnek a sajtóban való közzétételével elérhető nyilvánosságon felül még büntetéssel is kellene sujtani. Ha a törvényjavaslat ezen kényszereszköz nélkül lehetett el a versenyvállalat nevének jogosulatlan használatánál, a versenytárs hirnevének csorbitásánál, sőt az üzleti titok elárulásánál is, ugy bátran elmaradhatott volna itt is. Igaz ugyan, hogy ugy a német törvény, mint az osztrák törvényjavaslat még tovább mennek és nemcsak pénz-, hanem fogházbüntetést is megállapitanak, amit teljesen kirekesztendőnek tartok, de mindkettő sulyosabb feltételek fenforgásához köti a büntetés alkalmazását, mint a mi tervezetünk. Mindkettőben benne van a tudatosság és szándékosság követelménye és ezenfelül az osztrákban az, hogy az illető valótlan körülménynek olyannak kell lennie, melynek a vevők jelentőséget tulajdonitanak. De még ezen korlátozások mellett sem tekintem *ezirányban* követendő példának ezen, századok óta rendőri szellemben fejlődött államok törvényeit. Amig a kártéritéssel lehet boldogulni — és hogy lehet, mutatja a franczia példa — addig kár a sulyosabb és fejlődésének kezdetén álló kereskedelmünkre és iparunkra nézve különösen veszélyes fegyverekhez nyulni.

Viszont a versenyvállalat hirnevének vagy hitelének csorbitása és az üzleti vagy üzemi titok elárulása oly sulyos beszámitás alá eső cselekmények, melyekkel szemben a birság terhe alatt való eltiltás magábanvéve szinte tulenyhének látszik. Különösen megfontolandó, vajjon ez utóbbit nem kellene-e a büntetőtörvény körébe vonni, melynek a hütlen kezelésre vonatkozó szakaszát már eddig is megkisérelték — bár csekély eredménynyel — a gyakorlatban ezen cselekményekre is kiterjeszteni. Szinte szembeszökő, milyen mély árok választja el ezeket a jogellenességeket a többi kihágásnak minősitett ténytől, melyeket a javaslat felsorol s melyekre a kártéritést elegendőnek tartom, különösen, ha az a bírósággal (Busse) kapcsoltatik össze.

Ugy azonban, ahogy a javaslat a versenytárs jó hirének rontását értelmezi, az még csak kihágást sem képezhetne, sőt el sem tiltható és kártéritési igényre sem jogosithat. Mert magábanvéve az a körülmény, ha valaki versenytársáról, illetőleg ennek vállalatáról oly nyilatkozatokat tesz, melyeknek elterjedése az illető üzleti vállalat forgalmát vagy hitelét esetleg hátrányosan befolyásolni alkalmas, még nem lehet elegendő arra, hogy bármiféle jogi igény alapjául szolgálhasson. Ehhez mindenekelőtt az szükséges, hogy az illető állitások valótlanok legyenek, miként a német törvény is megkivánja, mig ellenben a mi javaslatunk a felhagyási igény érvényesitésével szemben a kifogásolt állitás valóságának bizonyitását kifejezetten kizárja. Ha pedig valótlan, akkor megérdemli a birság azonnali kiszabását is, mert a sértettnek gazdasági létét is meg kell védeni erkölcsellenes megtámadások ellen. A dénigrement nemcsak egyes vállalatok ellen irányulhat, hanem egy egész város vagy ország kereskedelme és ipara ellen is. Éppen a honi ipar az, melyet becsmérlő valótlanságok ellen védelem alá kell helyezni a kártérités és birság legmagasabb mértékeivel.

Az üzleti és üzemi titkok elárulásának kérdése a legnehezebbek egyike, mert két ellentétes és egyaránt jogos érdek ütközik össze benne. Az egyik a vállalat érdeke, mely alkalmazottaitól a feltétlen titoktartást kivánja meg, mely szolgálatának idején tulterjedve, soha meg nem szünő kötelesség. A másik az alkalmazott érdeke, kinek szolgálati viszonya megszünvén, minden tudását, tehát azon üzleti vagy üzemi titkok tudását is, melyet előbbi alkalmazásában szerzett, saját részére akár önálló vállalatában, akár uj alkalmazásában akarja érvényesiteni, mert hisz mindez növeli értékét, jövedelmét és megkönnyiti megélhetését.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

A német törvény az alkalmazott kezét csak a szolgálati viszony tartamára köti meg; az osztrák javaslat időhatár nélkül ennek megszünése után is; a mi tervezetünk még a megszünéstől számitott három esztendeig és pedig csak azokra az üzemi és üzleti titkokra nézve, melyeket főnöke kifejezetten, mint ilyeneket jelölt meg. Kétségtelen, hogy a szolgálati viszony tartama alatt az alkalmazott föltétlen titoktartásra köteles. Ha ezt a vállalat üzleti vagy üzemi titkaira nézve, akár ilyenekül jelöltettek ki, akár nem, alkalmazásának idejében megsérti, ugy nézetem szerint büntetést is érdemel, melylyel az is sujtandó, ki őt erre csábitotta, felbujtotta vagy tőle a titkot megszerezte. Ha a már szabadalmazott találmányt védjük, ugy védeni kell a szabadalmazásra még meg nem érett eljárást is. A mesterséges indigó készitésén évtizedekig dolgoztak különféle laboratoriumokban, számtalanszor megközelitve a megoldást, mig végre egynek sikerült. A legkisebb árulás évtizedes munka, nagy vagyonra rugó költekezés eredményét rabolhatja el a jogos szerzőtől, *elrabolja* a szó teljes értelmében. De ezt a büntetőtörvény reviziója alkalmával és ennek keretében sellene ebből a szempontból szabályozni, mert szinte kinő a tisztességtelen verseny elleni törvény keretéből. A verseny egyensulyának fentartása elsősorban a versenytárs felelősségre vonását kivánja meg, ki az ily üzleti vagy ipari titkokat akár valamely alkalmazott segélyével, akár bármi más meg nem engedett uton birtokába kerit. Az ő teljes anyagi felelősségének fenn kell állnia akkor is, ha a titkot a volt alkalmazottól szolgálatának megszünése után szerzi meg, még pedig tekintet nélkül arra, vajjon a volt szolgálatadó a titok megőrzését kifejezetten ráparancsolta-e alkalmazottjára vagy sem. Ez nem lehet kriterium sem positiv, sem negativ irányban, mert ha a munkaadó olyasminek titokban tartását követelte, ami nem minősithető üzleti titoknak, ugy ennek közléséért senkit sem lehet felelősségre vonni. Viszont ha valamely valóságos üzleti titok megőrzését a főnök nem kötötte ki kifejezetten, ennek tudatos és szándékos elárulása és megszerzése nem maradhat anyagi jóvátétel következménye nélkül. Mindig quaestio facti lesz, hogy mi tekintendő üzleti vagy üzemi titoknak és minő hátrányokat okozott a titok megszegése. Ezt a felelősséget azonban sem az alkalmazott, sem az, ki szolgálati viszonyának megszünése után őt alkalmazza, nem viselheti örök ideig. Ha a szabadalmazás utján biztositott ipari jogok tulajdona sem határtalan, ugy ennek a felelősségnek is időbeli határt kell szabni és ezért ebben a tekintetben a javaslat álláspontja helyeslést érdemel.

Nem terjeszkedve ki az ipartörvényből átvett intézkedésekre, valamint azon iparrendészeti rendelkezésekre, melyek az ipartörvény kiegészitéseképen vétettek fel a javaslatba (végeladások, hólabdarendszer stb.) még csak egyet kivánok röviden érinteni. Minthogy a kihágási eljárással e tervezet keretében nem értek egyet, elejtendőnek tartom a *hivatalból* való eljárás eszméjét is. A gazdasági élet minden terén az érdekcsoportok hol hatósági jelleggel felruházott testületekben, hol szabad egyesülésekben annyira szervezkedtek már, hogy az üzleti tevékenység minden ágának megvan a maga érdekképviselete, mely minden oly esetben, midőn a versenytársak összesége szenvedett sérelmet vagy az egyes versenyvállalat bármily oknál fogva nem akar fellépni, folyamatba teheti az eljárást, ha a törvény — ugy mint a tervezet a kihágási eljárásban óhajtja — a szakegyesületeknek és testületeknek a magánjogi kártérités és birságigény érvényesitése végett is megadja a sértett fél jogát. Ha a felperesség jog ezeket meg fogja illetni, ugy a hivatalból való eljárásról bátran lemondhatunk és viszont a legnagyobb valószinüséget szerezzük meg arra nézve, hogy a tisztességtelen verseny elleni védekezés nem fog a tisztességes üzleti tevékenység zaklatásává fajulni.

Dr. Messinger Simon,
budapesti ügyvéd.

A Btk. 340. §-ában foglalt fegyházbüntetési tételek merevségén a gyakorlat milyen magyarázati eszközök segélyével enyhitett és mit tehetne még a gyakorlat ezen irányban?*

A Btk. 340. §-a értelmében öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő a lopás büntette a Btk. 336. §-ának 3., 4., 5. és 6. pontjaiban meghatározott esetekben, vagyis akkor, ha: 3. épületben, bekeritett helyen vagy hajón követtetik el, hová a tolvaj vagy bemászás által jutott, vagy ha a lopás czéljából a zár vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készület feltöretett; 4. a felnyitásra a hamis vagy ellopott kulcs használtatik; 5. ha csata, tüzvész, vizáradás vagy más közveszély szinhelyén vagy közelében követtetik el; 6. ha elkövetésénél rabló- vagy tolvaj-szövetségnek két vagy több tagja müködött közre; ugyszintén a 338. §. esetében, akkor t. i. ha oly egyén követte el, aki rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás, vagy orgazdaság büntette vagy vétsége miatt már két izben meg volt büntetve.

Mindezekben az esetekben — a 336. §. többi pontjában körülirt eseteken kivül, amelyek börtönbüntetés alá esnek s azért itt nem érdekelnek — büntett a lopás az értékre való tekintet nélkül.

A büntetés legkisebb mértéke tehát a fegyházbüntetés általános minimuma, a két évi fegyház, a Btk. 92. §-ának alkalmazásával elérbető végső minimuma pedig a börtönbüntetés legkisebb mértéke, a hat havi börtön.

Közös — rendkivüli — minimuma ez sokfajta büncselekménynek. De emberhalál esik (279. §., 281. §., 287. §. harmadik bekezdése,) nők fosztatnak meg erényük virágától (232. §. 235. §. 236. §.), vagyonok pusztulnak, vagy tétetnek koczkára (422. §. 423. §.), nagy társadalmi érdekek vallanak kárt, s a büntetés, ugy lehet, nem több hat évi börtönnél. A legelemibb s azért legszentebb erkölcsi kötelességek sérelmével károsodhatnak meg fokozott védelemre számot tartó érdekek s a büntetés, ugy lehet, nem több hat havi börtönnél, vagy még ennél is enyhébb (362. §.). Ellenben a 336. §. 4. 3—6. pontjaiban és a 338. §-ban meghatározott lopás büntetése a tárgy értékén mért minimális érdekkárosodás mellett és a beszámithatóság legalsóbb véghatárán is, nem lehet kevesebb hat havi börtönnél.

Bőven termett és terem a példa. A beszámitás korhatárát alig valamivel tulhaladott gyermek azért, amiért otthon éppen hogy fülüket czibálták meg, amiért pl. torkoskodtak s ez most a szomszédéból esett meg, börtönnel rontatnak meg. Elhagyottságban sinylődő aggok, akik mindenféle utczai hulladékot a megélhetés forrásaiként tartanak becsben és nekik hasznavehetetlen tárgyak összeszedésével nyomorszülte beteges takarékossági hajlamukat elégitik ki, ha tüzesetnél a maguk számára mentenek meg valami ócskaságot, mely, ha fel nem szedik, a tüznek vagy az oltási munkának menthetetlenül martalékául esik: hat hónapig raboskodnak érte. Aki holmi vasdarabért mászik be az udvarra, mely különben ott enyészett volna rozsdává s gyerekei éhségét csillapitja az érte szerzett kenyérrel, vagy a maga, éhezéstől zsugorodott gyomrával hiteti el igy a jóllakottságot: hat hónapig ehetik azután rabkenyeret. Mert elég ügyetlen, restelkedő vagy jobb lelkiismeretü volt, nem azt utánozni, aki a vacsora után megkivánt gyümölcsöt egyenesen a gyümölcsös kofa állványáról vette el, (Kbtk. 126. §.). Szóval a lopás tárgya egy képtelen semmiség, vagy erkölcsi inditéka a legszánalmasabb inség, avagy, hogy a 338. §. is meg legyen példázva, abban áll a visszaesés, hogy egy valamiképen megérdemelten, kétszer elitélt ember, aki azóta megjavult (s aki a büntetés javitó czélját vallja s elérni törek-

* Részlet szerzőnek a Jogtudományi Közlöny pályázatán dicséretet nyert munkájából.

★

szik, nem lehet ebben szkeptikus), de bünösségének, elitéltetésének társadalmunkból kiirthatatlan, törvény erejével szinte meggátolhatatlan és nálunk valóban is akadályozatlan, becsületvevő, nyomorba döntő hatását sinyli, bünös uton segit magán.

Mondhatná valaki, hogy de hiszen ezek a legkiélezettebb, superlativusig vitt tényelemekbe öltöztetett esetek. Erre azt kell felelni, hogy épen ezekről van szó. Gyakoriságukat fölösleges bizonyitani.

Nem is elég azt nézni, hogy a — rendkivüli — legkisebb mérték tulmagas. Nemcsak az teszi rugalmatlanná e §-t, hogy a nyujtás távola — a spatium — csekély, de még nem is nyulik egyenletesen. A tulnyomó enyhitő körülmények hatását kimeritő 91. §. itt alig jelent valamit, * sőt a 92. §. első mondata ezekre nézve nem is létezik, mert a különös és általános minimum egy és ugyanaz. Mire az itélet ezekben az esetekben *elérkezhetik az enyhébb* büntetésnemhez, már temérdek enyhitő körülményt abszorbeált-hatástalanul. Vagyis nem egyedül a bejárható spatium rövid volta és nem egyedül a legalsó határ magassága okozza a bajt, hanem az is, hogy a különös és általános minimum összeesése következtében az enyhitő körülmények, mint büntetésleszállitó szerek segélyével az enyhébb büntetés felé megtehető ut nem egyenlékeny.

Igaz ugyan, hogy az igazságtalanság ott legszembetünőbb, ahol az ide tartozó bünesetek legcsekélyebbjeire esik a hat havi börtön. A minthogy mindent a végletekben lehet szemlélni s szemléltetni legjobban. De még ebből nem következik, hogy a minimum tulmagassága a baj oka egyedül. Nem ugy áll ugyanis a dolog, hogy öt évi fegyház és hat havi börtön közt van választás. A közbüleső utnak is vannak szakaszai. A 91. §. a 92. §. is köti a birót s nem csak elinditja őt az enyhéb büntetés felé vezető utra, de azon meg is állitja, az enyhitő körölmények sulyához, számához kötvén parancsát. Ezzel szemben csak annyi áll, hogy a mérlegelést a birói belátásra bizván, szubjektiv befolyásoknak a szokottnál bővebb tért enged. Hogyan válik ez fontossá kérdésünkre, mindjárt elválik.

A szóvá tett — rendkivüli — minimum okozta igazságtalanságok, mint a példázás mutatta, szembeötlőkké válnak attól, hogy vagy a tárgyi jogsértés vagy az alanyi beszámitás a semmihez közeledik, s a legkiáltóbbakká, ha mindkettővel igy van. Az eset mind kegyelmet szomjuhoz. Vagy igazságot inkább. De betölti a §. keretét. Ha ekkor az igazság folyásának egy meg nem dönthető torlasz szegül ellene — a kérlelhetetlen minimum — másutt csap ki medréből s rombolja a gyöngébb gátat, vagy ha ez is ellenállóképes, a torlasz előtt felgyülemlett, önsulyát növelő tömegével szétveti ezt.

Vagyis tehát vagy az történik, hogy az enyhitő körülmények növesztetnek meg annyira, hogy a 92. §. szerint megillető horderejükön tul beszámitást kizáró okokká — Btk. 76., 77., 80. §-ai — büntetés alól mentő körülményekké — Btk. 67. §. — tétetnek meg és tulajdonképeni büntetésleszállitó erejük érvényesitésében gátolva, a kemény ellenállás visszahatása következtében más, büntetés alól mentő erővé hatványozódnak; vagy az, hogy a 336., 338. §§. medrét szegélyező tényálladéki, minősitő elemek — bemászás, feltörés, közveszély, visszaesés stb. — vallanak kárt. Vagy abból indul ki az itélet, hogy olyan esetben kisebb baj a fölmentés, mint a hat havi börtön, s más választás nem lévén, ekképen közeliti meg legalább az igazságot, ha már elérni nem tudja, vagy több-kevesebb erőszakkal megcsinálja a harmadik lehetőséget s kitereli az értékre való tekintet nélkül büntettnek minősitett esetek közül. A megokolásban azután — mely az itélet megalkotását nemcsak külső kinyilvánitásában, hanem a hozzá vivő lelki folyamatban is követi és csupán értelmi téren megtámogatása annak, ami a szóbeliség s közvetlenség korában mindig érzelmi okoknak is eredménye — a leirt változatok egyikéhez-másikához képest vagy az enyhitő körülmények öltöztetnek fel a 76., 77., 78. §§., esetleg a 67. §. mezébe, vagy a 336. 338. §-ok tényálladéki elemei szükittetnek meg fogalmi terjedelmükben, mindez a törvény magyarázataképen, sokszor a legis ratio felhivásával.

Legis ratio-ul e §-okról el van fogadva az a tétel, hogy az elkövetőnek az ellenálló nagyobb akadályok leküzdésében, a tulajdon megőrzésében alkalmaztatni szokott s általán elegendőnek tartott elővigyázaton is hatalmat vevő ravaszságában, ügyességében, elszántságában és mindezzel járó nagyobb veszélyességében, vagy a lopásnak s laksértésnek a 336. §. 3., 4. pontjai által kiemelt, halmozott voltában rejlik a nagyobb szigor oka. Ezzel a tétellel mint a — mondjuk egyelőre — felszinre hozott legis ratióval képes a megokolás megszoritani a 336. §. 3—6. pontjainak és a 338. §-nak terjedelmét, átfogó körét.

Látni való lesz, hogy a legtöbb itélet ezt a tételt használja. Már amennyiben a birót a törvényalkalmazó kötelességéről táplált szigorubb felfogása oda nem viszi, hogy a tehetetlenségnek tudatában, vagy hitében, esetleg annak nyilt kifejezésével is («ámbár a bíróság is tulszigorunak találja») kimondja a hat havi börtönt.

Bizonyos, hogy az enyhitő körülmények hatásának az igazság megközelithetése érdekében tett megnagyobbitása a beszámitást, büntetéskizáró okból való felmentésig, veszedelmes a törvényre s mutatja, hogy egy rossz szabály a törvényben valóságos métely, mely a vele bár távolabbról érintkező részeket is megrontja. A tényálladéki elemek fogalmi megszükitése révén eszközölt csonkitása, nyesése a §. átfogta területnek pedig, bár a törvény magyarázatának s a legis ratio érvényesitésének czimén vagy ürügye alatt s e kettőnek valamelyes összezavarásával megy végbe, voltaképen szintén megsértése a törvénynek. A törvényt magyarázni ugyanis nem jelenthet mást, mint meghatározni, mit mond a törvény. A legis ratióval véghez vitt müveletnek pedig az a logikája, hogy nem minden, amit a törvény értelme szerint mond, akarata is egyuttal a — minek? a törvénynek? nem, a törvényhozónak! A törvényhozónak, mert ugyebár nem állithatni, hogy ha meg van határozva a törvény értelme, a törvénynek mégis más lehessen az akarata. A legis ratióval való bánás ekképen urrá tesz a törvényen, föléje emel valami mást, a törvényhozó — vélt — akaratát, vagyis annak szándékát vagy azokét, akik a törvényt megcsinálták. Pedig nem is nézve azt, hogy a mindig kétségtelen fölé valami nagyon kétségeset helyez, (ritka eset ugyanis, hogy a törvény megszerkesztésében s meghozatalában részesek a legis ratio felől egyetértenek, mert ritka eset, hogy az valamennyiökben egyformán tudatos) rosszul, helytelenül cselekszik a legis ratiót, tehát a törvényhozó szándékát kereső azért, mert a törvény, meghozatala s még nyilvánvalóbban kihirdetése után a létrehozásában részesek szándékától, vélekedésétől egészen független valami. Ha nem igy volna, a törvénykönyveknek az a kénytelen fictiója, hogy a törvényt mindenki tudja, következőleg nem tudása, téves felfogása, a beszámitást nem zárja ki (Btk. 85. §.) a mainál is kevesebb alappal birna, mert a törvény parancsa, tilalma csak a benne tudósok előtt lehetne ismeretes.

Ugy látszik tehát, meg kell maradni a mellett, hogy az olyan itélet, mely a 336—338. §-okat a legis ratio segélyül hivásával terjedelmükben megszükiti — ha csakugyan igy tesz — törvénysértő, csak ugy, mint az, amely a mondott módon tulozza az enyhitő körülményeket, hogy az igazságot közelebb érje.

Csakugyan az, ha ugy nézzük, hogy a törvény törvény

* Igaz, hogy ez az ötévi fegyháztételek közös végzete.

s változhatatlan, amig mást nem hoznak és ez tán kiválólag a büntetőtörvényről kellene, hogy álljon.

De azért van hatalom a törvény fölött is, a mindnyájunkban törvénytől egyéb emberi készitményektől függetlenül élő igazság megérzése. A rossz törvény kénytelen türni mellőztetését vagy megjavittatását az alkalmazástól.* Szó sincs róla, hogy ez valamilyen eleve megálló, kelendőbb, szóval apriorisztikus tétel volna. Hanem tény, tapasztalat. Mindenkor igy volt, lényegében ugyanaz a tapasztalati jelenség, mint az, hogy amely törvény hosszan marad érvényben s az alája eső viszonyok nagyot változnak, az a törvény is más értelemre fordul. Ez sem dogma. Hanem: a törvényből idővel csupán szavai azok, amik megmaradnak, értelme idővel változandó. Ennek az oka pedig sokszor nem is a világ változásában rejlik, hanem a világról, a változatlan maradt viszonyokról való felfogásunknak többnyire észrevétlen vagy legalább is kevesekben tudatos megváltozásában rejlik. Igy esik, hogy a jobb megismerés, a jobb belátás miként az avult törvénynek, ugy az eleve rossz törvénynek is átforditja az értelmét s szólni sem lehet ellene. A törvényhozás is számol vele** már. Kárát ugyan vallja a törvény formaszerinti ereje, de ez végre is nem önczél. Az igazság nem, mert a törvény önkényes elváltoztatásának ritka esetben marad el a korrekturája.

Dr. Felber Jenő.

Ténymegállapitás a birói itéletben.

A tény fogalma.

Aki a ténykérdésnek a jogkérdéstől való elhatárolására vonatkozó vitát a tény fogalmának meghatározásával akarná megoldani, az nem választana szerencsés módszert, mert még a legtökéletesebb fogalommeghatározás sem vezethez czélhoz. Nem az a vitás tulajdonképpen, hogy mi a tény, hanem az, hogy hol van a határ, melynél a ténymegállapitás már bevégződött, anélkül, hogy annak jogi megitélése és minősitése kezdetét vette volna.

A megoldás kulcsa tehát a tényeknek pőrére való vetköztetésében rejlik. Jogi szempontból nemcsak akkor lehet valamely tényt csupasznak tekinteni, ha azt a legelemibb tételre levezettük, hanem abban az esetben is, ha a tényt akként sikerült megállapitani, hogy abban jogi elem, mint alkotórész, nem szerepel. A szabályt ugy is lehet fölállitani, hogy valamely tény akkor tartható jogi elemtől mentnek, ha közönséges és általános értelemben jelentkezik. Itt az a további kérdés merül föl, hogy kimeriti-e ez a szabály mindazoknak az eseteknek a számát, amelyekben a tény a jogi köntöst teljesen nélkülözi?

Az általános és közönséges értelmezés határain tul a tény még több olyan alakban jelentkezhetik, amelynek jogi elemből álló alkotórésze nincs. Némely tény lényegének megismeréséhez és megitéléséhez a jog területén kivül is, különleges tudásra, ismeretre, tapasztalatra, tájékozottságra van szükség.

A tényeknek ilyen különleges öltöztetéséhez, az uralkodó fölfogás szerint, kevés köze van a jogkérdésnek. E fölfogás helyességéhez azonban szó fér.

Minthogy az a határ, amely a ténykérdést a jogkérdéstől elválasztja, nem mozdulatlan, hanem eltolható, ennélfogva a helyes határ megállapitása szempontjából nem szabad szem elől téveszteni azt a czélt, amelynek szolgálatában a ténykérdés és jogkérdés megkülönböztetése áll. Ez a czél a felülvizsgálat intézményében összpontosul, a felülvizsgálat intézménye pedig azon alapszik, hogy a jogvita eldöntésénél a közvetlenség elvének csak némely tekintetben kell okvetlenül érvényesülnie. A ténykérdés ott végződik és a jogkérdés annál a pontnál veszi kezdetét, ahol a közvetlenség mellőzhetővé válik.

Ezzel az iránytüvel a jogkérdés és ténykérdés elméletének megoldása körül talán könnyebben lehet czélhoz jutni.

Annak az eldöntésénél tehát, hogy jogkérdésről vagy ténykérdésről van-e szó, irányadónak kell tekinteni azt a mértéket is, amely mutatja, hogy a közvetlenséget illeti-e valami szerep vagy nem? Azon a területen, ahol a közvetlenségre semmi szükség nincsen, a ténykérdés is elvesztette létjogosultságát. Nem az a kérdés, hogy mit lehet a ténykérdés keretébe vonni, hanem az, hogy mit nem lehet a ténykérdéstől elválasztani.

Ha valamely körülménynek önálló és a jogélettől független létezése van, ebből még nem következik, hogy a jogi vonatkozásban se lehessen jogkérdés. Amig valamely ténybeli körülmény közönséges és általános értelemben jelentkezik és amig megállapitásánál a közvetlenségnek befolyása lehet, addig a ténykérdés határa átlépettnek nem tekinthető.

Ha a tény közönséges és általános értelemben jelentkezik, alkotórészei között jogi vagy más különleges ismeretbeli elem nem foglalhat helyet. Ennél a pontnál azonban az a kérdés merül fel, hogy miképpen áll a dolog akkor, ha a jogi vagy más különleges ismeret közkeletüvé válik?

A kölcsönről és adásvételről például a nagyközönség jól tudja, hogy miben áll és a közönséges felfogás annyira födi a jogi fogalmat, hogy a jogkérdésnek a ténykérdéstől való elválasztása a legtöbb esetben nem volna más, mint szőrszálhasogatás.

Tegyük föl azt az esetet, hogy csupán a tény vitás és a szemtanu azt vallja, hogy felperes az alperesnek pénzt kölcsönzött. Erre a vallomásra a tanut bátran meg lehet esketni és azon a czimen, hogy csak tényekre lehet esküt tenni, nem szükséges a kölcsönzés körülményeit elemeztetni, mert semmi kétség sincsen az iránt, hogy a tanu vallomása azt a tényt foglalja magában, hogy felperes pénzt adott alperesnek azzal a megállapodással, hogy alperes a pénzt használhatja és azután visszafizeti.

A birói itéletekben napirenden vannak az olyan ténymegállapitások, amelyek a közönséges jogügyletek speczializálásába nem bocsátkoznak és mégis kikerülik a megtámadást.

Nagyon tévedne azonban, aki ezekből a körülményekből arra a következtetésre jutna, hogy a tényeknek közkeletüvé vált jogi vagy egyéb különleges ismeretek szemüvegén át való megállapitása föltétlenül a ténykérdés keretébe tartoznék. Ilyen ténymegállapitás csak abban az esetben lehet érvényes, ha vitán fölül áll az, hogy alkotóelemei nem hamisak. De ha például kölcsönről van szó és azt vitatják,

* Magyarázat szinében legtöbbnyire. Példa kedvéért: ilyen egy megjavitása a bünvádi perrendtartás 539. §-ának a Curiának a jogegység érdekében tett perorvoslatra hozott 96. számu határozata által. Az 539. §. szerint «oly ügyben, amely hivatalból üldözendő vétség vagy kihágás miatt van inditva, a tárgyalást az ügyészségi megbizott jelenléte nélkül nem lehet megtartani.» A határozat pedig ez: «A BP. 539. §-nak az a rendelkezése, mely szerint a járásbiróság előtt folytatott eljárásban a tárgyalást ügyészségi megbizott jelenléte nélkül megtartani nem lehet, mindazon, habár csak a sértett fél inditványára üldözhető, büntetendő cselekmény eseteiben alkalmazandó, amelyek a BP. 41. §-ában felsorolva nincsenek.» Már most igaz, hogy a BP. 332. §., 412. §-a s a fellebbvitt járásbirósági ügyekre vonatkozólag az 552. §. mind csak főmagánvádló mellett engedik el a kir. ügyész, illetőleg ügyészi megbizott jelenlétét a tárgyaláson, hogy van ok feltenni azt, is hogy az 539. §. szerkesztési hiba s bizonyosnak látszik, hogy a határozat helyesebb a törvénynél. De bizonyos az is, hogy az a határozat nem törvénymagyarázat, hanem egyenes kijavitása a törvénynek. A szakasz rossz és rászolgál. De elkeseritő lehetett az alsóbiróságokra az ellentmondhatatlan tekintélyü helyről hallaniok, hogy megsértették a törvényt — már mint ők — az 539. §-t.

** Igy olvashatni a Magyar polgári törvénykönyv tervezetét előkészitő bizottság jegyzőkönyveiben (1897 május 1. ülés) «arra kell törekedni, hogy a tételek szövegezésében meg legyen az általánositásnak az a foka, amely a jogszabályoknak biztositja a kellő rugalmasságot és képessé teszi arra, hogy az élet fejlődésével lépést tartva, esetleg módosult életviszonyokhoz is alkalmazkodhassék.

hogy ami történt az nem alkalmas kötelem létesitésére, vagy hogy azzal nem kölcsönügylet, hanem ajándékozás keletkezett, ebben az esetben a ténymegállapitást akként kell elemezni, hogy abban minősitő körülmények vitásak ne legyenek.

Nemcsak jogi következtetések, hanem mindennemü értelmezés, továbbá a logikai és mathematikai müveletek is kivül esnek a ténykérdés keretén. Ahol jogi következtetés, értelmezés, logikai vagy mathematikai müvelet megy végbe, ott a jogkérdés létezését tagadni nem lehet.

Szorosan a ténykérdéshez azok a körülmények tartoznak, amelyeknek megállapitása kizárólag érzéki tapasztalatok és észleletek alapján történt. Ezek a körülmények szolgáltatnak alapot a jogi következtetéshez, az értelmezéshez, a logikai és mathematikai müveletekhez.

Ha azok az alkotórészek, amelyekből a jogi következtetés, az értelmezés, a logikai és mathematikai müveletek eredménye kétségtelenül előáll, nem vitásak, ebben az esetben közvetlenül az emlitett eredményre lehet a ténymegállapitást alapitani. Vitásnak természetesen csak akkor kell valamely körülményt tartani, ha kétségbevonása komolynak tekinthető. Nem szabad megengedni, hogy a biróságot nevetséges erőmutatványokba beugratni lehessen.

A magyar birói gyakorlatnak a ténykérdés tekintetében elfoglalt álláspontja némi kivánni valót hagy ugyan hátra, de mégis elég tért enged az anyagi igazság érvényesülésének.

Ami mindenekelőtt az értelmezést illeti, a birói gyakorlat sokáig ingadozott, és hol ténykérdésnek, hol meg jogkérdésnek minősitette az okiratok értelmezését. (Grill döntvénytár VI. k. 655—658. és 687. l.) A vita most már eldöntöttnek tekinthető, még pedig a helyes álláspont győzelmével. Az okiratok értelmezése megszünt ténykérdésként szerepelni. Fölösleges hangsulyozni, mert önként értetődik, hogy az értelmezés ürügye alatt nem szabad a bizonyitékok mérlegelésébe bocsátkozni, mert ez a ténykérdés kizárólagos területének a bitorlását jelentené.

Nagy hiba volna, ha a ténykérdés alakjában jelentkező jogkérdés is a valóságos jogkérdés sorsában részesülhetne. Ha a biróság például tanuvallomás vagy okirat alapján, az alkotórészek fölsorolása és megállapitása nélkül, közvetlenül azt állapitaná meg, hogy adásvétel történt, ebben az esetben a ténykérdést és jogkérdést elválasztatlanul döntötte el. Ez az összefoglalás csak abban az esetben nem okozhat sérelmet, ha sem az nem vitás, hogy milyen ténykörülményeket tartalmaz a tanuvallomás vagy az okirat, sem az, hogy az illető ténykörülményeknek mi a jogi hatásuk. *Alföldy Ede.*

(Folyt köv.)

Börtönügyi kérdések.*

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának beküldött ügyészségi és fegyházi szakvélemények feldolgozása.

II.

Megfelelő-e a magánelzárásnál *a)* a maximum, *b)* a fix határ, *c)* hogy minő hatását észlelhetni a magánelzárásnak a letartóztatottak egészségi állapotát illetőleg.

Az *a)* és *b)* pontot illetőleg 42, a *c)* pontra nézve 32 válasz érkezett. Teljesen figyelmen kivül hagyták a kérdést jelentéseikben a beregszászi, rimaszombati és zilahi ügyészek, azonkivül a soproni fegyintézet igazgatója. Érdemleges választ nem találunk az egri, pestvidéki, rózsahegyi ügyészek, a hartai közvetitő-intézet és a szegedi kerületi börtön igazgatójának jelentéseiben. Az egri, miskolczi és rózsahegyi ügyészek hivatkoznak arra, hogy a vezetésük alatt álló fogházak legfeljebb annyi magánzárkával rendelkeznek, amennyi a vizsgálati és fegyelmi büntetés alatt levő foglyok befogadására képesek. A pesti kir. ügyész indokul felhozza, hogy e kérdésekre nézve csak a kerületi börtönök és fegyházak vezetői adhatnak érdemleges választ, mert a magánelzárás csak ezekben hajtatik végre. A hartai közvetitő-intézet igazgatója utal arra, hogy közvetitő intézetben magánelzárás nincs gyakorlatban, végül a szegedi kerületi börtön igazgatójának eljárását teljesen igazolja az a körülmény, hogy a szóbanforgó letartóztatási intézetben a magánzárkák száma mindössze 70, holott a rablétszám 400 körül mozog, amiért is a legritkább esetben lehet a törvény által előirt magánelzárást végrehajtani. Igy tehát könnyen érthető, hogy e jelentések, adatok, s tapasztalatok hiányában mellőzni voltak kénytelenek e kérdésekre nézve az érdemleges válaszadást. Megemlitjük azonban, hogy a szegedi kerületi börtön igazgatója, ki előzőleg több fegyintézetnél is volt alkalmazva, itt szerzett tapasztalatait közli jelentésében, melyet kellő helyen majd szóvá teszünk. Itt kell utalnunk a dévai ügyész jelentésére is, mely a második kérdés *a)* és *b)* alpontjára nézve semmi észrevételt sem tartalmaz. Végül elütő specziális viszonyokra való tekintettel külön emlitendő meg a kassai kir. ügyészség jelentése. Ugyanis a fogház a fiatalkoru elitéltek szabadságvesztésbüntetésének végrehajtására lévén berendezve, «mellőzi a magánelzárásnak rendszeres alkalmazását. A fiatalkoru elitéltek kezdettől fogva közösen vannak elzárva s foglalkoztatásuk is közösen történik.» Kiemeli azonban a jelentés, hogy «nagyobb tömegü (20—30) elitéltnek együtt tartása... hamarosan a fegyelemnek alig fékezhető meglazulására vezet», mig kisebb számu (3—8) elitéltnek közös elzárása, ha ezek kor, jellem és társadalmi állapot szerint lehetően, mint homogen elemek kerülnek össze, előnyösebbnek mutatkozik a magánelzárásnál. Nem nyilatkozik határozottan e kérdésre nézve a lipótvári fegyintézet igazgatója sem jelentésében, tisztán utal arra, hogy a közveszélyes, romlott egyénekre még az egy évi magánelzárás sem mutatkozik elég hatályosnak és épp ez oknál czélszerünek vélné, «ha a törvény felhatalmazná a fegyintézeti igazgatóságokat, hogy az ilyen veszélyes egyéneket büntetésük feléig, esetleg annak egész tartamára magánelzárásban tarthassák.» A többi jelentések, hol a magánelzárás maximuma mellett, hol ellene foglalnak állást.

A magánelzárásnál sem a maximumot, sem a fix határt nem tartják helyesnek a debreczeni, győri, kaposvári, kecskeméti, nagykanizsai, nagyváradi, szegedi ügyészek és az illavai orsz. fegyintézet igazgatója. Dr. Virág nagyváradi ügyész azzal érvel ugy a maximum, mint a fix határ ellen, hogy «mindkettő gátja annak, hogy a büntetés individualizálható legyen.» Véleménye szerint «a szabadságvesztésbüntetés, ha mindenkire kötelezőleg meg van állapitva a magánelzárás, annak maximuma és fix-határa nem orvosság, csak kétes értékü kuruzsló-szer, sőt méreg». «Erre való tekintettel azt javasolja, hogy «a praescribálást és az adagolást rá kell bizni a házi tanácsra, amelyet szervezni kell, s akkor igy gyógyit s nem öl, mint gyakran most.» Hasonló alapból indul ki Grigár fegyintézeti igazgató is, ki szerint «a büntetés első stádiumát képező magánelzárásnak is individualisnak kell lenni, azt a letartóztatott személyiségéhez, annak javulásához kell alkalmazni, s alkalmazni kell addig, amig az általa kivánt czélt el nem érhetjük.» Az individualizálással kapcsolatban czélszerünek tartaná, ha a magánelzárás idejének megállapitása a büntetést végrehajtó közegekre lenne bizva, akik azt a házi tanácsban állapitanák meg. Végül azt a javaslatot teszi, hogy «a törvényben vétessék fel, hogy az először elitélteknél a magánelzárás 9 hónap, melyből a letartóztatott egyénisége szerint, javulásra való tekintettel 3 hónap elengedhető, de szükség esetén a 9 hónap még 3 hónappal meg is lenne toldható. Az ismételten elitélteknél a magánelzárás 1 év lenne, melyből szintén 3 hónap elengedhető, de 3 hóval meg is toldható lenne.» Körülbelül hasonló álláspont van

* Az előbbi közl. l. a 31. és 32. számban.

Galárffy debreczeni és Kulin kaposvári ügyész is, mig a nagykikindai ügyész egészségi szempontból tartván károsnak a magánelzárást, annak a minimumra való leszállitását és csakis a vizsgálat során, meg sulyos fegyelmi büntetés esetén való alkalmazását javasolja. A győri kir. ügyészség azért véli mellőzendőnek a magánelzárást, mert «kártékony hatással van a letartóztatottak kedélyére.» Dr. Szapár szegedi ügyész, eltekintve attól, hogy szerinte a magánelzárás a zárkák csekély száma miatt legtöbb esetben alig hajtható végre, azért van ellene, mert «a magánelzárásban levők a betegségekre mindenkor fogékonyabbak.» Dr. Kiss kecskeméti ügyész véleménye oda concludál, hogy «a magánelzárásra nézve most érvényben álló rendelkezések, midőn a büntetési idő első felén tul csak fegyelmi büntetés esetén lehet annak helye, sok esetben igazságtalanságot vonhatnak maguk után és éppen azt sujtják, aki ezt nem érdemli meg, mig az, akivel szemben ennek helye lenne, menekül alóla.» Mindennek bemutatására példákat hoz fel, hogy az a fegyházra itélt, aki a büncselekmény elkövetésére nézve azonnal beismerésben van, azt őszintén bánja, a kiszabott itéletben megnyugszik, az elkövetés után talán már egy hónap mulva fegyházban van és egy évig magánelzárásban tartatik, aki pedig furfanggal s a felebbezések minden fórumának lehető legteljesebb kimeritésével ügyének jogerős befejezését sikerül neki a legmesszebbmenőleg elódáznia, daczára annak, hogy fegyházra itéltetik el, a vizsgálati fogságban büntetése felét kitöltve, midőn a fegyintézetbe kerül, a magánelzárást elkerüli, a törvényszéki fogházban pedig a zárkák elégtelensége miatt szabadult attól. Ez levén a tényállás, sem a maximumot, sem a fixhatárt nem helyesli.

Mig a tárgyalt jelentések sem a maximumot, sem a fixhatárt nem helyeselték, addig a következő vélemények a maximum mellett csoportosulnak, de elvetik a fix határt. A maximum mellett, de a fix határ ellen nyilatkoznak a brassói, eperjesi, ipolysági, máramarosszigeti, miskolczi, nagybecskereki, nagykanizsai, nyitrai, székelyudvarhelyi, szolnoki és trencséni ügyészek, valamint a váczi és szeniczai letartóztatási intézetek igazgatói. Nevezett jelentések miért vélik czélszerünek a maximumot, nem indokolják, a fix-határt pedig a nagybecskereki ügyész kivételével, ki álláspontját nem okolja meg, az individualizálásra való tekintettel vetik el. Gedeon váczi fegyintézeti igazgató jelentésében azonkivül a Btk. módositásával kapcsolatban a következőket ajánlja: «Az 1878 : V. tcz. 30. §-ában megállapitott magánelzárás megrövidithető 3 évre, vagy annál hosszabb időre elitélteknél 1. első bünténynél egy egészen hat hónappal, 2. kihágás vagy vétségért már büntetett egyéneknél egy egészen négy hónappal, 3. büntettbe visszaesőknél egy egészen három hónappal.» Továbbá kimondani kivánja, hogy «három évnél rövidebb időre elitélteknél a magánelzárás fennebb emlitett első esetben hat, a második esetben hét s a harmadik esetben nyolcz hónapnál rövidebb nem lehet. Ha később kitünnék, hogy a zárkakedvezményben részesült érdemetlen volt az engedményre, az elengedett zárkaidő végrehajtandó, mégpedig életfogytiglan elitélteknél az első tiz évben, más esetekben a büntetési idő első felének lejártáig.» Javasolja továbbá a magánelzárásnak, mint fegyelmi büntetésnek alkalmazását s minden magánelzárás tartamát a házi tanács állapitsa meg, ezekről nyilvántartás készittessék, mely év végével az igazságügyminisztériumhoz volna felterjesztendő s a miniszteri biztos által a helyszinen is ellenőrizhető lenne. Stahl, a szeniczai letartóztatási intézet igazgatója egy évben kivánja megállapitani a maximumot. Itt kell megemlékeznünk Katona szegedi fogháztisztviselő jelentéséről, ki a magánelzárás tartamát a büncselekmények nemei és a visszaesésre való tekintettel véli helyesnek megállapitani meghatározott maximumon belül. Dr. Büben László a mária-nosztrai fegyintézet orvosa nem veti el a magánelzárást, nem nyilatkozik a maximumról, de jelentéséből kivehetőleg a fix határnak ellene van s kivánja három hónapban a minimumnak megállapitását. Végül megemlitjük, hogy dr. Lipcsey ipolysági főügyészhelyettes odanyilatkozik, hogy a rövid időtartamu büntetések fix határig mind magánelzárásban töltessenek, Fuhrmann eperjesi ügyész pedig a törvényben megállapitott maximumot sem szigoritandónak, sem enyhitendőnek nem tartja.

A fix határ mellett foglalnak állást a dési, fiumei, marosvásárhelyi, sátoraljaujhelyi, szabadkai ügyészek és a szamosujvári fegyintézet igazgatója, álláspontjaikat azonban nem okolják meg, tisztán a marosvásárhelyi ügyész koczkáztat meg annyi megjegyzést, hogy a meg nem határozott magánelzárási idő képmutatást idéz elő a letartóztatottakban.

A magánelzárást illetőleg ugy a maximumot, mint a fix határt helyénvalónak találják jelentéseikben az aradi, csikszeredai, nyiregyházai ügyészek és Kurjákor, a váczi fegyintézet gör. kel. lelkésze. Az aradi kir. ügyész mindössze azt a módositást inditványozza a maximummal szemben, hogy az 6—8 hónapra volna leszállitandó egészségügyi és az elzártak kedélyére ható indokokból. *Dr. Bud János.*

(Folyt. köv.)

Különfélék.

— **Gruber Lajos.** Büntető jogtudományunkat Gruber Lajos halálával nagy veszteség érte. A külföldi büntető jogtudomány eredményeinek a magyar jogászközönséggel való megismertetése aligha talált nála buzgóbb és fáradhatatlanabb munkást. Lapunkban is egy egész légiója jelent meg idevágó czikkeinek. Büntető jogunk modern szellemben való átalakitásának lelkes előharczosa volt. A feltételes elitélés intézményéért folytatott küzdelemben kiváló szerep illette meg Gruber Lajost. Szivós, kitartó harczot vivott a leánykereskedelem ellen. De nemcsak a külföld jogéletének a magyar közönséggel való megismertetése, hanem a magyar jogéletnek a külfölddel való megismertetése is kiváló érdeme Grubernek. A nemzetközi tudományos munka fontosságának felismerése és kitartó müvelése jellemezték Gruber tudományos egyéniségét. Nem csupán tudományos müködése, hanem a gyakorlati munkája is jelentős volt. Egyike volt azoknak az ügyészeknek, kik nemcsak a büntettest üldözték, hanem az ártatlant védték. Az anyagi igazság kutatása, a vád és a védelem ellentétes funkcióinak ritka harmoniája nyilvánult meg müködésében.

— **A birói fizetésrendezés kérdéséhez.** E czim alatt irt közleményemre a *Jogt. Közl.* 31. számában megjelent válaszra röviden csak a következőket kivánom megjegyezni: Az általam javasolt fizetésrendezés éppen nem kivihetetlen, csak ki kellene mondani az uj törvényben azt, hogy a törvény életbeléptetésekor az I-sső folyamodásu bíróságoknál alkalmazott birák és ügyészek *első beosztása* a tervezet értelmében történik és ez az állapot a jövőre is fentartatik oly módon, hogy — *a várakozási idő elejtésével* — a kinevezett biró és ügyész a II. fizetési osztály első fokozatát *ujabb kinevezés nélkül — automatice — éri el* s csakis az I. fizetési osztály eléréséhez kell ujabb kinevezés.

Ily módon a birák és ügyészek anyagi helyzete — a mostanihoz viszonyitva — lényegesen javulna.

Vincenti Lajos,
kir. járásbiró.

— **A tanuk dijazásáról.** A tanuk dijainak megállapitására nézve az egyes járásbiróságoknál eltérő a gyakorlat.

Némely biró a tanuk napi és fuvardijainak megállapitását egyszerüen mellőzi, részint azért, hogy a kezelése alatt álló bünvádi átalány ne csökkenjen, részint azért, hogy a tanuk dijainak megállapitásával és kifizetésével járó munkát — igy a tartozási kimutatás s költségjegyzék elkészitését, a kiadásnak a naplóban való bevezetését s az esetleges elszámolást — elmellőzze.

Hogy az ily eljárás törvénytelen és a BP. 223. és

224. §§-ban foglalt rendelkezéseket határozottan sérti, azt nem szükséges közelebbről indokolni.

Más biró megállapitja ugyan a tanuk járandóságát, de tévesen distingvál, amennyiben hivatalból üldözendő büncselekményeknél a bünvádi átalányból előlegezi ugyan a tanuk nap- és fuvardiját, de a magánvádra üldözendő büncselekményeknél nem. Ily esetben ugyanis, ha vádlott bünösnek mondatott ki, őt kötelezik arra, hogy a tanuk nap- és fuvardiját *közvetlen* a tanuknak téritse meg, ha pedig a vádlott a vád alól felmentetett, a magánvádló van kötelezve a tanuk járandóságának a megtérítésére. Vagyis magánvádra üldözendő büncselekményeknél a bíróság nem *előlegezi* a tanuk járandóságát.

A bíróságoknak ez a gyakorlata határozottan téves és sérti a BP. 479. §-ában foglalt rendelkezéseket.

A törvényhozó midőn kimondotta, hogy a bünügyi költségeket — s igy a tanuk dijait is — a kir. kincstár előlegezi, azon feltevésből indult ki, hogy a szegénysorsu magánvádló avagy vádlott — vagyontalansága miatt — nem képes a tanuk járandóságát megtériteni s igy a tanu kénytelen a költségeket a saját zsebéből fedezni.

Azt mondják ugyan egyesek, hogy a tanuskodás polgári kötelesség s ennek leple alatt elküldik a járandóságukat követelő tanukat és dijaikat ki nem fizetik.

El kell ismerni, hogy a tanuskodás polgári kötelesség, de e kötelesség csak a vallomásra és annak megerősitésére vonatkozik, de nem terjedhet odáig, hogy az esetleg nagy családdal biró, két keze munkája után élő tanu — mások ügyeiben — viselje az utazgatással és az ellátással járó költségeket.

Az ilyen eljárás számos viszálykodásra és kellemetlenségre szolgáltat okot, főleg most, nyár idején, midőn a tanunak az aratási és cséplési munkálatoknál helyettesről kell gondoskodnia.

Hogy az ilyen viszálykodás mennyiben csökkenti a bíróság tekintélyét, azt nem kutatom.

A BP. rendelkezéseinek megfelelőleg járnak el tehát azok a bíróságok, amelyek abban az esetben, ha vádlott bünösnek mondatott ki — arra való tekintet nélkül, hogy az eljárás hivatalból avagy magánvádra üldözendő büncselekmény miatt folyt — a tárgyalás befejezése után kifizetik a tanuk járandóságát és az itéletben vádlottat kötelezik arra, hogy az előlegezett költségeket a kir. kincstárnak téritse meg. De ott, hol a bíróság a BP. 223., 224. és 479—485. §-okban foglalt rendelkezéseknek megfelelőleg jár el, szintén fordulnak elő visszaélések.

Egyik járásbiróságunknál történt meg, hogy a referens a tanuk kihallgatása és megesketése után, őket minden járandóság előlegezése nélkül egyszerüen elküldötte. Midőn a törvényszéki elnök a szabálytalanságot megtudta, utasitotta a járásbirót, hogy a jövőben a törvény rendelkezéseinek megfelelőleg járjon el, minek folytán a referens a tanuk járandóságát «gavallérosan» állapitotta meg.

A járásbíróságok területén levő czigányok — midőn megtudták, hogy a tanuk dijait a bíróság kifizeti — léptennyomon jöttek a bírósághoz panaszaikkal, bejelentve a vád támogatására 5—6 tanut.

A tárgyalás folyamán kihallgatott tanuk a tényállásról mit sem tudtak, de azért dijaikat a BP. 479. §, második bekezdése értelmében megkapták. Ha esetleg a bíróság a vádlottat a vád alól felmentette, magánvádló a BP. 482., 483. §-ok alapján marasztaltatott ugyan a bünügyi költségekben, de azt megfizetni nem tudta.

Positiv adataim vannak reá, hogy a tanudijakon, a tanuk, vádlott s magánvádló testvériesen megosztoztak s igy a törvény rendelkezéseit czélzatosan kijátszották.

Minthogy az ily eljárás a bünvádi átalányt nagyon megterheli, esetleg ujabb eljárásra szolgáltat alapot, azért a BP. megfelelő §-ainak módositása, esetleg pótlása indokolt volna.

Dr. Décsy Kálmán,
somorjai járásbirósági aljegyző.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A férj felelőssége.** Az osztrák legfőbb törvényszék a másodbiróság elutasitó itéletével szemben a férjet fizetésre kötelezte a következő esetben.

A férj a szükséges élelmiszerek beszerzésére és a ruházati szükségletek fedezésére havonta egy bizonyos összeget adott át a feleségének, kinek a férjétől nyert összegen felül kosztosok tartásából külön jövedelme is volt. A legfőbb törvényszék itéletében kiemeli, hogy a jelen esetben a háztartásban szükséges élelmiczikkek vételárának megfizetéséről van szó. A felperes nem állitja, hogy a feleség az élelmiszerek megrendelésénél férje kifejezett meghatalmazása alapján járt volna el; s arra sem hivatkozhatik, ha mindkét házastársat perli, hogy a férj részéről hallgatólagos meghatalmazás forog fenn. Egyébként ilyen hallgatólagos meghatalmazásra, illetve a férjnek feleség részéről való képviseltetésére sem általában, sem a házigazdaság vezetése keretében a törvényből következtetni nem lehet. A felperes ezen felül arra alapitja keresetét, hogy másodrendü alperes mint az elsőrendünek férje, a polgári törvénykönyv alapján a peresitett összeg fizetésére egyetemlegesen kötelezve van. E tekintetben irányadó, hogy a férj a törvény értelmében családja eltartásáról gondoskodni tartozik, s igy az aki a család részére szükséges élelmiszert szállit, oly kiadást teljesit, melyért a férj, mint a család feje, felelős, ennek megtérítésére a férj minden esetre kötelezve van. Az, hogy a szállitott élelmiszerek a férj háztartásában felhasználtattak, meg van állapitva; azt pedig a másodrendü alperes, a férj, nem állitotta, hogy ezek az élelmiszerek mennyiségüknél vagy minőségüknél fogva az ő háztartásának nem felelnének meg. Az a körülmény, hogy a férj feleségének a gazdaság költségeinek fedezésére bizonyos átalányösszeget adott, lényegtelen abban az esetben, ha ez az összeg a család szükségleteinek fedezésére nem elegendő, vagy nem erre a czélra fordittatott. Már pedig ezen eset egyike vélelmezendő, mert különben a feleség által rendelt élelmiszerek ára kifizettetett volna. Ily körülmények között a másodbiróság itéletének megváltoztatásával a férjet a fizetésre kötelezni kellett.

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** 1. A Reichsgericht ismételten elismerte, hogy árkülönbözeti ügyleteket készpénz ügyletek formájában is lehet kötni. Ez azonban csak feltevés, amely feltételezi annak bizonyitását, hogy a készpénzügylet csak szinleg, a különbözeti ügylet palástolása végett létesült.

2. Az a kikötés, mely szerint a közkereseti társaság tagjai kötelezik magukat, hogy nézeteltéréseiket választott bíróság elé terjesztik, nem vonatkozik oly vitás kérdésekre, melyek csak a társaság feloszlása után az elszámoláskor keletkeztek.

3. Az ingatlan vételi szerződésben a vevők arra kötelezték magukat, hogy a megvett ingatlanon folytatott vendéglő számára szükséges sört a helyileg szokásos áron a legközelebbi tiz év alatt csak abból a sörfőzőből szerzik be, melyet az eladók vagy örököseik megjelölnek. E kikötés megszegése esetére hektoliterenként 5 márka kötbér köttetett ki. A Reichsgericht ezt a kikötést érvénytelennek mondta ki, mert a vevők iparszabadságát meg nem engedett módon korlátolja és ezért a jó erkölcsökbe ütközik. Több izben megengedettnek tekintetett a korcsmárosnak az a kötelezettsége, hogy ellenszolgáltatás fejében sörszükségletét bizonyos időre valamely meghatározott sörfőzőből szerzi be, és pedig azért, mert ily esetekben a kötelezés hordereje és az illető sörfőző teljesitési képessége áttekinthető volt. Itt azonban épp ellenkező eset forog fenn, mert alperesek magukat és jogutódaikat aránylag magas kötbér mellett aránylag hosszu időre arra kötelezték, hogy oly harmadik sörfőzőből vásárolnak, melyet az eladó és annak halála után örökösei tetszés szerint bármikor megjelölnek és bármikor megváltoztathatnak. Ekként alperesek iparüzletük lényeges része tekintetében kizárólag az eladó önkényének vannak kiszolgáltatva, és ekként erészben üzleti érdekeik megóvása ki van vonva saját elhatározási körükből. Ez pedig a jó erkölcsökbe ütközik és meg nem engedhető.

Egy nagyforgalmu vidéki irodának teljesen önálló vezetésére alapos gyakorlattal biró jogtudor ügyvédjelölt kerestetik. Fizetés havi 200 korona és a szokásos mellékjövedelem. Ajánlatok az eddigi müködésnek tüzetes megjelölésével dr. Ernst Lajos módosi (torontálmegyei) ügyvéd czimére küldendők. 12373

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 34. szám. Budapest, 1907 augusztus 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Gruber Lajos. — Törvények és rendeletek hivatalos kiadása. *Dr. Márkus Dezső*, a m. kir. Curia kisegitő birájától. — Ténymegállapitás a birói itéletben. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbirótól. — Börtönügyi kérdések. *Dr. Bud János* miniszteri fogalmazótól. — Könyvkövetelések átruházása. *Dr. Reisinger Ferencz* aradi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

GRUBER LAJOS

Gruber Lajos tudományos egyénisége az őszinte igazságkeresés volt. Hiuság és feltűnés vágya nélkül dolgozott abban az irányban, amely érdekelte. A tudomány továbbfejlődése iránti érzéke nem csökkent az évek multával és ő szerencsésen ment maradt az egyéni továbbfejlődés egyik gyakori akadályától, ami abban szokott nyilvánulni, hogy a tudomány bizonyos fokára eljutott egyén a saját tudásának rendszerét befejezettnek tartja és az ujabb irányokkal szemben hozzáférhetetlenné válik. Fayer Lászlóval tartós rokonérzés és barátság köteléke kötötte őt össze és egyszersmind a tudományos irány párhuzamossága és az a humánus érzés közössége, amely a bűnösben is meglátja a szánalom és az emberszeretet tárgyát. Még egyben rokon volt az ő iránya Fayeréval, t. i. a merőben jogi constructio és dogmatika iránti érdeklődés csekélyebb voltában. Érdeklődése nem abba az irányba vitte, hogy miként lehet jogtételeket dogmatice fejtegetni, hanem abba az irányba, hogy mi a törvénynek, vagy a joggyakorlatnak eredménye, az emberekre való behatása és hogy a törvény vagy a gyakorlat mily irányban szorul reformra. Széleskörü európai müveltsége különösen alkalmassá tette őt arra, hogy idegen nyelven és külföldi lapokban is müködést fejthessen ki.

Mint ember Gruber Lajos a jogászoknál gyakran előforduló szerencsés sokoldalúsággal rendelkezett. Nemcsak a saját szakában talált élvezetet, hanem — és pedig helyes érzékkel — egyéb tudományágakban és a müvészetben is. Az igazi jó ember, aki osztozik más örömében és bajában, egész egyéniségében épugy nyilvánult, mint tudományos müködésében.

Ötletességgel és humorral volt megáldva, ami az ő igazi és mély jóságával párosulva örömmé tette a vele való érintkezést azoknak, akik vele a lelki kapcsolatot meg tudták találni. Sokan nem voltak ilyenek, mert Gruber, amint tudományos müködésében a feltűnést mindig kerülte, hasonlókép mint ember sem nyitotta meg lelkületét válogatás nélkül mindenkivel szemben, és mint rendszerint azok, akik ebben a tekintetben válogatnak, ő is kis körére szorult azoknak, akiket barátainak nevezett.

Munkás életét nagyon is hamar zárta le megdöbbentően váratlanul jött halála.

Törvények és rendeletek hivatalos kiadása.

A jognak egyik alapvető elve, hogy a jogszabály nem tudásával vagy téves felfogásával senki sem mentheti magát.

A törvényhozás, amely ezt az elvet törvénybe iktatja, az állam, amely annak bíróságai utján érvényt szerez, nyilván abból a föltevésből indulnak ki, hogy mindenkinek módjában lévén tudomást szerezni a kellőképpen kihirdetett törvényről és rendeletről, állampolgári kötelesség avval meg is ismerkedni és azt megtartani.

Ezekben a sorokban nem akarom kérdés tárgyává tenni, hogy ennek az elvnek szigoru alkalmazása mindenkivel szemben igazságos és méltányos-e? Azt sem akarom kutatni, vajjon az állam gondoskodik-e arról, hogy lakósai valóban tudomást szerezzenek arról, hogy hazájuknak mi az érvényes joga, amelyet ismerniök kell és nevezetesen nem akarok rámutatni arra a meg nem bocsátható hibára, hogy elemi-, polgári- és középiskoláink tantervéből hiányzik a jogi ismeretek oktatása, mint kötelező tantárgyé. Amivel most (nem először) foglalkozni akarok, az egyesegyedül annak a kérdésnek a megvitatása, vajjon legalább arról gondoskodik-e az állam, hogy az általa megteremtett jogforrások az ország lakósaira nézve gyorsan, könnyen és olcsón hozzáférhetők legyenek?

A válasz erre a kérdésre távolról sem kielégitő. A magyar törvények és rendeletek kiadása nem történik igaz czéljának megfelelően, amellett aránytalanul drága. Mind e két állitásomat rögtön bizonyitani fogom.

A törvény, ha másként nem rendelkezik, tudvalevően a kihirdetéstől számitott 15. napon lép hatályba (1881 : LXVI. tcz. 4. §.), de némelyik törvény már kihirdetése napján lép életbe. A miniszteri rendeletek pedig, rendesen, közzétételük napján vagy azt követő néhány nap mulva lépnek hatályba. Ennek természetes következése az arról való gondoskodás lenne, hogy minden törvény és minden miniszteri rendelet kihirdetésével, illetőleg közzétételével egyidőben azonnal megszerezhető legyen, hogy az érdekelt vagy a pusztán érdeklődő fél tisztában legyen avval, hogy az ujonnan szabályozott kérdésben immár quid juris?

De nem igy történik.

A törvény, igaz, megjelenik az Országos Törvénytárban (Corpus Juris), ahol kihirdetik és ennek egyes füzetei azonnal meg is szerezhetők. Ez a kiadás azonban rendkivül kényelmetlen, negyedrétü nagy folio kiadás, amilyenhez fogható sehol a világon nincs, alakjánál fogva kellemetlen és nehezen kezelhető, könyvkereskedőnél alig kapható, mert nem is veszi senki külön-külön. Amellett igen drága is, mert például az 1899. évi törvények ebben a kiadásban 9 K-ba kerülnek, mig a másik hivatalos kiadásban (8°) csak 6 K-ba. Ez a most emlitett rendes könyvalaku kiadás azonban csak füzet alakjában jelenik meg, akkor, amikor már számos törvény együtt van (az idén pl. az I—XXI. törvényczikket tartalmazó füzet, melynek ára 4 K, április végén jelent meg), ugy, hogy az, akinek a törvényre már korábban szüksége van,

az otromba alaku corpus juris-kiadást kénytelen beszerezni. Mivel azonban ebben a kiadásban is néha több törvény egyszerre jelenik meg, egyes törvények külön-külön tehát csak kivételesen kaphatók: az is egy éppenséggel nem olcsó egész füzetet kénytelen beszerezni, akinek éppen csak egy kis terjedelmü törvényre van szüksége, amelynek ára reá nézve ilyképpen aránytalanul magas lesz.

Még rosszabbul vagyunk a miniszteri rendeletekkel. A Magyarországi Rendeletek Tára szintén füzetekben jelenik meg, de oly késedelmesen, hogy pl. mostanáig (junius 19-ig) csak a f. é. januári és februári rendeleteket tartalmazó I—II. (kettős) füzet jelent meg, amely 216 oldalon 34 rendeletet tartalmaz (ára: 3 K). A február óta közzétett rendeletekről már most a legtöbb ember nem igen szerezhet tudomást, mert a «Budapesti Közlöny»-t nem mindenki olvassa és bajos is nyilvántartani, hogy ott mikor jelent meg valamely rendelet? *

Mindezek figyelembevételével az Országos Törvénytár szerkesztőségének az lenne a legsürgősebb tenni valója, hogy minden egyes törvényt és miniszteri rendeletet, közzététele után, külön-külön kiadásban azonnal hozza forgalomba, ugy, amint az az egész világon mindenütt szokásos, még pedig a képzelhető legolcsóbb áron, hogy mennél többen szerezhessenek tudomást hazájuk jogszabályairól és hogy némiképpen enyhüljön a jog nem tudásával való védekezés lehetetlenségének szigora. Az eszményi állapot ezen a téren is persze az lenne, ami az oktatás terén általában: a jog ismereteinek teljesen ingyenes megszerezhetése a jogforrások dijtalan kiosztása utján. Mivel azonban erről egyelőre csak álmodozni lehet, az államnak önmagával szemben és legfontosabb érdekeinek megóvása szempontjából az a kötelessége, hogy törvényeit és rendeleteit a lehető legolcsóbb előállitási áron terjessze, amit ez idő szerint nem tesz meg. A mai rendszer, igaz, aránylag tetemes jövedelmet hajt az államnak — a törvények és rendeletek kiadásának személyi és dologi kiadásai összesen 59,600 K-t tesznek ki, ellenben a bevétel 129,200 K volt a mult esztendőben — ámde erről a jövedelemről le kell mondani ama óriás horderejü czél érdekében, hogy mennél többen és mennél gyorsabban ismerkedhessenek meg olcsó pénzen az őket kötelező jogszabályokkal. Elsősorban pedig le kell mondani erről a jövedelemről, avégből, hogy a kir. bíróságok minden egyes tagja hivatalból kapja meg az összes törvényeket és miniszteri rendeleteket — az ujakat azonnal közzétételük után — amelyek alapján eljárni és itélni tartozik (1869: IV. tcz. 19. §.) és amelyeket, természetszerüen, ismernie kell, «habár a törvényekre nem hivatkoztak is a felek» (1868: LIV. tcz. 245. §.).

Igaz, az Országos Törvénytár és a Rendeletek Tára hivatalból jár az összes bíróságoknak és ezek járatják a «Budapesti Közlöny»-t is. De a bíróság vezetőjének járó ezek a példányok teljesen elégtelenek, mert hiszen a jogszabálynak állandóan kéznél kell lennie és annak alapos megismeréséhez egyszeri átolvasás távolról sem elégséges. Az is igaz, hogy a birák és a birósági hivatalnokok az Országos Törvénytárt évi 2 K 80 fill., a Rendeletek Tárát évi 10 K kedvezményes előfizetési áron szerezhetik meg (1885 február 26-án 547. I. M. E. sz. igazs. min. rend.), de nem tekintve, hogy a kisfizetésü birósági tagra nézve ez is latba eső kiadás (hiszen egyéb könyveket is sajátjából kell beszereznie), nem tekintve azt sem, hogy elő nem fizetés esetén — tehát a korábbi évfolyamokra is — az a kedvezmény csak 25%-os engedményt tesz (ez is csak az 1884. évfolyamtól kezdve): az állam elemi kötelessége arról gondoskodni, hogy a jogot alkalmazó biráknak hivatalból adja kezükbe a jogforrásokat, csak ugy, amint az irószereket bocsátja rendelkezésükre (igaz: igen rossz minőségüeket, de ezeket legalább nagyon takarékosan).

* E sorok sajtó alá adása után, julius 9-én, kézbesitették nekem a Rendeletek Tárának III—IV. füzetét, amely a márcziusi és áprilisi rendeleteket tartalmazza (144 l. ára 1 K 20 f.)

Azt sem szabad ennél a kérdésnél figyelmen kivül hagyni, hogy a Törvénytár és a Rendeletek Tárának beszerzése még nem meriti ki az országos hatályu jogforrásoknak széditően áradó tömegét. Mindegyik miniszterium a maga rendeleteit és az illető kormányzati ágra vonatkozó egyéb fontos közléseit külön hivatalos lapban adja ki s a birónak, esetleg, ezeket is ismernie és alkalmaznia kell. Be kellene tehát szereznie még hét miniszterium hivatalos lapját, ez azonban nem hét hivatalos lap, hanem sokkal több, mert hiszen pl. a kereskedelemügyi miniszterium kebelében a Központi Értesitőn felül, a posta és távirda, a vasutak, a hajózás, a szabadalmi és védjegyügyek külön-külön hivatalos közleményei jelennek meg.

Ezeknek a külön hivatalos lapoknak a tartalmával vajjon miképpen ismerkedjék meg az a vidéki biró, aki ezeknek létezéséről is alig hallott, de aki a törvény alapján keletkezett és kihirdetett rendeletek alapján is tartozik eljárni és itélni? Nem kellene arról gondoskodni, hogy mindezek a hivatalos lapok legalább egy példányban hivatalból járjanak minden bíróságnak és ügyészségnek, nemcsak azért, hogy szükség esetére kéznél legyenek, hanem azért is, hogy e hatóságok tagjai az őket érdeklő egyes kérdések szabályozásával kellő időben megismerkedhessenek. Avagy ezeket is a maga kis fizetéséből szerezze meg az albiró?

Azt állitottam fönn, hogy a magyar törvények és rendeletek hivatalos kiadásának ára aránytalanul drága. Hadd bizonyitsam ezt néhány számszerü adattal.

A törvények 1836—1904. évfolyama (ami 1836., 1840., 1844., 1848. és 1867—1904. évfolyamot jelent) füzve összesen 161 K 50 fill.-be kerül (8° alakban); a Magyarországi Rendeletek Tárából az 1867—1905. évfolyam füzve 606 K 42 fill.-be, összesen tehát törvény és rendelet (1905-től nincs törvény) 767 K 92 fill.-be. Evvel szemben az osztrák Reichsgesetzblatt, amely nemcsak a birodalmi törvényeket, hanem a birodalmi hatályu rendeleteket is közli, 1849—1906. évi folyamait — melyekben nincs hézag — összesen 227 K 40 fill.-ért árusitja! Igaz, hogy ennek a Reichsgesetzblattnak évi előfizetési ára 6 K., mig nálunk a törvények és Rendeletek Tára még a birákra megszabott, fönn emlitett kedvezményes előfizetési áron is 13 K 20 fill.-be kerül! Még föltünőbb ez az árkülömbség az egyes évfolyamoknál. A magyar törvények 1892. évi gyüjteménye pl., amely igen sok nemzetközi szerződést tartalmaz és ezért a legterjedelmesebb kötet, nálunk 8° alakban 10 K., az ebből az évből való Rendeletek Tára 32 K. Evvel szemben az osztrák Reichsgesetzblatt 1892. évi folyama (törvény és rendelet együttvéve) 10 K., tehát 32 K-val olcsóbb!

Hasonló az árkülömbség a német birodalmi Reichsgesetzblatthoz viszonyitva. Nehogy azonban csak osztrák és német példákkal szolgáljak, álljon itt a franczia példa is. Itt van előttem, találomra, a *Bulletin des Lois de la République Française* 1897. évi folyama — négy hatalmas kötet, összesen 8925 oldalas tartalommal. Ennek évi előfizetési ára 14 franc. Tartalmazza az összes törvényeken felül, az összes miniszteri rendeleteket, azokat is, amelyeket nálunk az egyes miniszteriumok lapjai külön tartalmaznak, de azonfelül egyéb olyan adatokat, amelyekhez nálunk hozzáférni is alig lehet, milyen pl. az állampolgári kötelékbe fölvettek lajstromát, a nyugdijasok névsorát (név, kor, lakás, jogczim és törvényes jogalap, szolgálati idő, utolsó illetmény, nyugdij összege stb), a népszámlálás részletes adatait stb. Amellett az *Imprimerie Nationale* (nemzeti nyomda) külön kiadásokban és potom áron állandóan raktáron tartja az összes franczia jogszabályokat Capet Hugó idejétől kezdve, éppen ugy, amint Angliában, ugyancsak külön-külön hivatalos kiadásban, megszerezhető minden jogszabály, amelyet Hóditó Vilmos uralkodása óta alkottak.

A most ismertetett külföldi példák hasonlóságára kellene

átalakitani a mi törvényeink és rendeleteink kiadásának módját is. Fölösleges a törvények háromféle kiadása 4°, 8°, 16°-rét, elégséges lenne a nyolczadrétü, mint legkönnyebben kezelhető. Annak sincs helyes értelme, hogy más-más nyomda állitsa elő a hivatalos lapot, a törvények és rendeletek tárát, az egyes miniszteriumok külön hivatalos lapjait és az országgyülés nyomtatványait, mert igy ugyanazt a kiadványt többször kell kiszedetni, ami rendkivül fokozza a költséget. Igaz, hogy a hivatalos lap is 39,600 K költséggel szemben 276,200 K bevételt hajt, de megfelelő egyesitéssel ez a bevétel sem csökkenne tulságosan, ámbár a törvények és rendeletek terjesztéséből amugy sem kell okvetetlenül igen nagy nyereségre szert tenni. Az is tetemesen leszállitaná a költséget, ha a Rendeletek Tárát nyomdailag gazdaságosabban állitanák ki, ami különösen a papir mai áránál lényeges jelentőségü. Szóval: egy kis jóindulattal és körültekintéssel az állam nagyobbszerü megterhelése nélkül el lehetne érni azt a nagy horderejü czélt, hogy mindenki minden jogszabályhoz, azonnal, annak megjelenése után, a lehető legolcsóbb áron és könnyen hozzá jusson.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

Ténymegállapitás a birói itéletben.*

Érdekes a Curiának I. G. 416/897. számu határozata (Márkus IX. 424. l.), amely a tanuvallomás értelmezésének, mint ténykérdésnek a felülvizsgálását megtagadta.

A tanu vallomásának az érzékek világából meritett tartalmát a bizonyitékok szabad mérlegelése alapján kell megállapitani. Ez a mérlegelés és megállapitás kétségtelenül ténykérdés, de az érzéki észlelet körétől elvont értelmezés, amelynél a bizonyitékok mérlegelése már nem juthat szerephez, kivül esik a ténykérdés határán.

Ha a tanuvallomás tartalmának értelmezése nem volna jogkérdés, akkor az okiratok értelmezését sem lehetne felülvizsgálni, már pedig abban megállapodott a birói gyakorlat, hogy az okirat értelmezése jogkérdés.

Figyelemre méltó a debreczeni táblának következő határozata: «A szerződés magyarázata jogkérdés ugyan, de csak annyiban, amennyiben az magának a szerződés kötelmi minőségének a megállapitására, vagyis arra vonatkozik, hogy a szerződésben felhozott tények jogi kötelezettséget megállapitanak-e; annak magyarázat utján való megállapitása tehát, hogy a felek között létrejött szerződés az abban felhozott tények alapján vállalati szerződésnek, adásvételnek vagy munkaszerződésnek tekintendő-e, jogkérdés; de nem tekinthető jogkérdésnek az a kérdés, hogy a szerződésben felhozott tények megtörténtek-e. (G. 85/901. Márkus XIV k. 47. l.)

Ez a határozat nyilván arra czéloz, hogy a szerződés tartalmának a megállapitását nem szabad összetéveszteni annak jogi megitélésével, vagyis a bizonyitékok mérlegelését meg kell különböztetni a jogszabályok mérlegelésétől.

A felülvizsgálati bíróságoknak a jogkérdésre és ténykérdésre vonatkozó határozatait bajos volna rendszerbe foglalni, mert azok a határozatok sokszor csak ötletszerüek.

Abstract körülmények — nemcsak általánosak, hanem jogiak is — gyakran szerepelnek a birói itéletekben, még pedig a legkomolyabban, konkrét tények gyanánt. Igy a többi között akad birói itélet, amely ténykérdésnek nyilvánitja annak a megállapitását, hogy a jogügylet szinlelt; előlegezés, kölcsönzés vagy ajándékozás történt-e; az akarat mire irányult; az okirat aggályos; a szerződés létrejött; szükséglet, azonosság, kényszer összefüggés létezik; gondatlanság történt; mi volt a szándék; beszámitható állapotban volt-e valaki; tévedés történt; a fizetési igéret feltétlen volt; a fél jóhiszemüen vagy rosszhiszemüen járt el. (Grill döntvénytár VI. k. 682—688. l.)

Ugyanezeket a körülményeket majdnem kivétel nélkül más itéletben jogkérdéseknek minősitik. (Grill döntvénytár VI. k. 656—665. l.)

A birói gyakorlat ingadozását arra a körülményre lehet visszavezetni, hogy valahányszor a ténykérdés és jogkérdés összefoglalt alakban jelentkezik, a bíróság ezt a vegyüléket vagy jogkérdésnek vagy ténykérdésnek minősiti, ahelyett hogy döntés előtt a tényelemeket a jogiaktól különválasztaná.

A döntés is — ugy látszik — többnyire attól függ, hogy a felülvizsgálati kérelem a bizonyitékok mérlegelése vagy inkább a jogszabály alkalmazása ellen irányul-e?

Az elválasztatlanságnak az a következménye, hogy a jogkérdés sérelmének ürügye alatt tulajdonképpen ténykérdés felülvizsgálását szokták kérni.

Kizárólag jogkérdésként a következő körülmények szerepelnek: az elbirtoklás; az igényről vagy jogról való lemondás; a követelés fennállása vagy megszünte; jogfentartás; a nyilvánosság elvének mellőzése; a késedelem; a bizalommal való visszaélés; az üzleti érdek veszélyeztetése; ingó, ingatlan, tartozék; az elengedés. (Grill döntvénytár VI. k. 656—665. l.)

A jogkérdés megszoritó magyarázatát tartalmazza a következő curiai határozat: «Annak a megállapitása, hogy valamely fönforgó kényszer a körülmények szerint jogos volt-e, jogkérdés ugyan, de az, hogy a kényszer ténye fenforog és az egyes tényezők előidézték-e a kényszer helyzetét s hogy ezek, tekintettel az alkalmazott eszközök minőségére és a felek személyes viszonyaira, alkalmasak voltak-e a szerződő fél elhatározását akkép befolyásolni, hogy kötelezettséget vállaljon, vagy tegyen valamit amire jogilag kötelezve nem volt, mint a fenforgó bizonyitékok mérlegelésének eredménye, ténykérdés, éppugy mint a szerződés létrejöttének a kérdése.» (I. G. 415/900. Márkus XIV. k. 43. l.)

A kényszer megállapitása nem áll elő közvetlenül a bizonyitékok mérlegelésének eredményeképpen, hanem az érzéki észleletekre és tapasztalatokra vonatkozó bizonyitékok mérlegelése alapján megállapitott tényekből, a bizonyitékok mérlegelésének teljes mellőzésével, tisztán logikai müvelet utján származik. Akkor sem választottuk külön a ténykérdést a jogkérdéstől, ha sommásan azt állapitjuk meg, hogy «egyes tényezők a kényszer helyzetét előidézték», vagy hogy «a szerződés létrejött.»

Utmutatókul a jogkérdés meghatározására nézve a következő curiai határozatok szolgálhatnak: «Az elengedés nem tény-, hanem jogkérdés, mely a bíróság által az általa megállapitott tényekből jogilag következtethető». (I. G. 1/401. Márkus XIV. k. 43. l.)

«Az, hogy a fél a szerződést teljesitette és igy az is, hogy az eladó részéről az átadás joghatályosan megtörtént-e, tulajdonképpen jogkérdés, e tekintetben pedig ténykérdés az, hogy valósággal mik azok a tények, amelyeket az eladó megtett, az azonban, hogy ezek a tények olyanok-e, amelyek alapján az átadás megtörtént-e jogi értelemben megállapitható, jogkérdés.» (I. G. 610/900. Márkus XIV. k. 44. l.)

«Jogszabályt sértett a felebbezési bíróság azzal, hogy a szerződéstől való elállást tényként megállapitotta s nem tartotta szem előtt, hogy minő nyilatkozat vagy cselekmény eshetik oly jogi minősités alá, amelyből az elállás jogilag következtethető, sőt a tanuk vallomására is csak összesitve, általánosságban hivatkozik és nem jelöli meg, hogy mely tanunak minő vallomását veszi alapul meggyőződésének megalkotására. Annak megállapitása, hogy a felek bizonyos tényének van-e jogalkotó vagy jogszüntető hatálya vagyis, hogy a szerződés létrejött-e vagy megszünt-e, jogkérdés.» (I. G. 309/901. Márkus XIV. k. 451.)

Annak a megállapitását, hogy a szándék komoly volt-e, a Curia I. G. 556/901. számu határozatában ténykérdésnek minősitette. (Márkus XIV. k. 45. l.)

*

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Ez az álláspont csak abban az esetben lehetne helyes, ha a komolyság érzéki észlelet alapján közvetlenül volna megismerhető. Minthogy azonban közvetlenül érzéki észlelet alapján csak azok a tények ismerhetők fel, amelyekből a komolyságra következtetni lehet, ennélfogva a komolyság megállapitása nem ténykérdés.

A budapesti tábla ténykérdésnek minősitette annak a megállapitását, hogy a kiszolgáltatott áruczikkek mennyiségileg és minőségileg a kiskoru szükségletéhez tartoztak-e. (G. 162/901. Márkus XV. k. 492. l.)

Ez a kijelentés ilyen mereven meg nem állhat, mert a szükséglet nem állapitható meg közvetlenül észleletek és tapasztalatok utján, hanem észlelt és tapasztalt tényekből vont logikai müvelet segitségével lehet csak megállapitani. Legföljebb rövidség és egyszerüsités okából szabad a szükségletet ténynek minősiteni, még pedig csak abban az esetben, ha kétségen felül áll az, hogy mely tények alkotják a szükségletet és az sem vitás, hogy ezekkel a konkrét esetben foglalt tények azonosak.

Más esetben már helyes álláspontra helyezkedett a budapesti tábla, amidőn kimondotta, hogy annak a megállapitása, történt-e a kötelezettség teljesitése körül mulasztás, nem ténykérdés, hanem a konkrét tényekből következtetés utján levonandó jogkérdés. (G. 27/902. Márkus XV. k. 493. l.)

Az okirat valódiságának a megállapitása, a pozsonyi tábla G. 49/896. számu határozata szerint ténykérdés. (Grill döntvénytár VI. k. 657. l.)

Habár a valódiság kérdésének az eldöntéséhez valami különös jogi tudásra szükség nincsen, még sem lehet az idézett határozatot szó nélkül hagyni.

A felülvizsgálati bíróság legfeljebb azt mondhatta volna, hogy a kérdéses megállapitásban a ténykérdés nincs ugyan elválasztva a jogkérdéstől, de a felülvizsgálati kérelem kizárólag a ténykérdésre vonatkozó rész ellen irányul.

Ha nem bizonyos az, hogy a valódiság alkotórészeinek elemzése a valódiság megállapitására vonatkozó eredményt meg nem változtatná, ebben az esetben a felülvizsgálati bíróság sem a jogkérdés megállapitásába nem bocsátkozhatik, sem azon a czimen, hogy ténykérdésről van szó, a felülvizsgálást magától el nem hárithatja, hanem a ténykérdésnek a jogkérdéstől való elválasztása és külön megállapitása végett az ügyet a felebbezési birósághoz vissza kell utasitani.

A birói gyakorlatnak azt a már megszilárdult álláspontját sem lehet szó nélkül hagyni, amely szerint a kár, a dij, a költség mennyiségének a megállapitása ténykérdés, holott az külön választható jogkérdést is foglal magában.

Azoknak az adatoknak a megállapitása, amelyek a mennyiség eredményezéséhez szükségesek, kétségtelenül ténykérdés, de azt nem lehet elvitatni, hogy a jogkérdés keretébe tartozik annak a meghatározása, hogy általában milyen adatok szükségesek a kérdéses mennyiség eredményezéséhez és hogy azokkal a konkrét eset adatai összevágnak-e? Természetes, hogy a konkrét eset adatainak a megállapitása a ténykérdéshez tartozik.

Feltünő a budapesti tábla II. G. 10/898. számu határozata (Márkus XI. k. 265. l.), amely eltérően a megállapodott gyakorlattól, jogkérdésnek minősitette annak a megállapitását, hogy a kár kiszámitásához szükséges adatokból az eredmény helyesen vonatott-e le.

Ennek a határozatnak azt az álláspontját, amely szerint a mathematikai müvelet jogkérdés, nem lehet eléggé helyeselni. Furcsa volna, ha a felülvizsgálati bíróság például összeadási hibát ki nem javithatna. A ténykérdés keretébe csak azok az adatok tartoznak, amelyek a mathematikai müvelethez szükségesek, de magának a müveletnek annál kevésbbé van köze a ténykérdéshez, mert a közvetlenségre semmi szüksége nincsen. *Alföldy Ede.*

(Folyt köv.)

Börtönügyi kérdések.*

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának beküldött ügyészségi és fegyházi szakvélemények feldolgozása.

Habár előbb kellett volna megemlékeznünk Vajna Károly budapesti orsz. gyüjtőfogházi intézeti igazgató és Schneider soproni kir. ügyész jelentéséről, érdekességüknél fogva azonban e helyen közöljük véleményöket. A maximumra nézve «nem»-mel nyilatkozik, mit következőképp indokol: «A tapasztalat szerint a kisérleti magánelzárásnak a Btk. által mereven a büntetési idő $^1/_3$-ában és maximumként egy évben meghatározott tartama az illető rabnak, akire alkalmaztatik, egyéniségéhez képest hol hosszunak, hol rövidnek bizonyul. Ez okból — véleménye szerint — szükséges volna, hogy a kisérleti magánelzárás tartama a jelenleg kötelező időtartam $^1/_4$-ére legfelebb azonban egy hóra leszállitható és a büntetési idő feléig, legfelebb azonban három évig meghosszabbitható legyen és pedig a házi tanács által. A magánelzárásban való tartást a házi tanács hónapról-hónapra határozná el, vagyis a házi-tanács havi ülésében állapitaná meg, hogy kik azok a rabok, akik a következő hónapban további magánelzárásban tartandók. A magánelzárásból az elzárási idő maximumának letelte előtt kibocsátottak, ha ezen kedvezményre érdemetleneknek bizonyulnak, az elengedett időt pótolni lennének kötelesek.» Végül annak szabálylyá tételét kivánná, hogy a rabok büntetési idejük végén 2—6 hetet magánelzárásban töltsenek, mert «1. az erkölcsi oktatások, a szabad életben való magaviseletükre, életmódjukra vonatkozó jó tanácsok iránt akkor fogékonyak, és azon intelmek és tanácsok akkor aktuálisabbak, mint a büntetési idő kezdetén; 2. mert munkára a szabadulásukat megelőző időben izgatott kedélyállapotuk miatt heteken keresztül nem alkalmasak és a munkatermekben a többi raboknak hiányos, kedvetlenül végzett munkájuk által rossz példát szolgáltatnak és végre 3. mert a közfegyelemre is káros hatásuak, ingerlékenységük miatt engedetlenségre, ellenszegülésre nagyon hajlandók lévén. De különben is gyakori eset, hogy a jobb magaviseletü rab maga kéri, hogy büntetési idejének végét magánelzárásban tölthesse avégett, hogy az intézet selejtes elemeitől elkülönitve legyen.» Dr. Schneider szerint a magánelzárás a rövid tartamu büntetéseknél okvetlenül alkalmazandó, mert «különben ez a büntetés sokkal kevésbé sujt, semhogy a bünözéstől visszatartson. A rövid büntetésnek pedig más hatása nincs, mint a megtorlás és elrettentés, azt a czélt tehát hatályosabban kell a büntetések végrehajtásával szolgálni. A hosszabb tartamu büntetéseknél azonban a magánelzárásnak a büntetés $^1/_3$ részéig, illetve egy évig való következetes végrehajtása is már alig indokolt, fokozása tehát éppen nem kivánatos, mert itt a büntetés sujtó hatása a hosszabb tartamban eléggé meg van s itt már nem annyira a megtorlás és elrettentés a büntetésnek czélja, hanem a nevelés és javitás. Ezen czéloknak előmozditására pedig a magánelzárás alig szolgál.»

Végül azt az óhaját fejezi ki, hogy kivánatos volna, ha a magánelzárásnak a törvényben meghatározott hosszabb-rövidebb terjedelme a végrehajtásnál a letartóztatott egyéniségéhez alkalmaztatnék.

Ami a magánelzárásnak az elitéltek egészségi állapotára való hatását illeti, 22 jelentés oda nyilatkozik, hogy egyáltalán vagy csak nagyon ritka esetben van káros hatással, 10 jelentés pedig azon a véleményen van, hogy kártékony befolyással van részint az elzártak testi szervezetére, részint fogékonyabbá teszi őket a betegségek iránt, azonkivül rendkivül kártékonyan hat a kedélyre, ami sok esetben buskomorságra, megőrülésre vagy öngyilkosságra vezet, 15 jelentés pedig erre nézve nem tartalmaz adatot.

* Az előbbi közl. l. a 31., 32. és 33. számban.

Statisztikai szempontból a második kérdésre adott válaszokat a következő összeállitás tartalmazza:

A második kérdésre			Az érdemleges válaszok közül			
érdemlegesen	nem érdemlegesen	egyáltalán nem	a maximum és fixhatár ellen	a maximum	a fix határ	a maximum és fix határ
válaszolt			nyilatkozott			
				mellett		
34	8	4	9	15	6	4

A jelentések közül a magánelzárást az egészségre		
kedvezőtlennek	indifferensnek	való befolyását, illetőleg nem válaszolt
tartja		
10	22	15

III.

Helyes volna-e a szabadságvesztés szigoritása? *a)* Ha igen, csak rövid tartamu szabadságvesztésbüntetésre alkalmazná-e vagy hosszabra is? *b)* Csak a büntetés első szakában alkalmazná-e vagy később is? *c)* A szigoritásnak minő módjait tartaná megfelelőnek? (Keményfekhely, élelemelvonás, sötét zárka.) *d)* Megfelelőnek tartaná-e fiatalkoruaknál? *e)* Megfelelőknek tartaná-e visszaesőknél?

Megállapitjuk mindenekelőtt, hogy 44-en feleltek. E kérdést mindössze a zilahi ügyész és a soproni orsz. fegyintézet igazgatója nem méltatták figyelemre. A válaszok két főcsoportba oszthatók. Az elsőbe tartoznak azok, melyek a büntetés szigoritása ellen foglalnak állást és ezeknek száma 13, mig 30 a szigoritás mellett tör lándzsát. Külön emlitendő a csikszeredai ügyész jelentése, aki a szigoritás ellen nyilatkozik, mert az nézete szerint «csak árt», azonban jelentése további folyamán kivánja annak alkalmazását ugy rövid, mint hosszabb tartamu büntetéseknél, valamint a büntetés első és szükséghez képest utóbbi szakában, továbbá visszaesőknél és a szigoritás módozatai gyanánt ajánlja a keményfekhelyet és sulyosbitásnál a sötét zárkát.

A szigoritás nem volna helyes az ipolysági ügyész szerint azért, mert «a hosszabb időre elitélteknél a szabadságvesztésbüntetés szigoritás nélkül is megviseli a testi szervezetet, a rövidebb időre elitélteknél azért nem, mert viszás hatást gyakorolna, ha ezek szigorubb elbánásban részesülnének, mint a hosszabb időre elitéltek, a visszaesőkre nézve pedig nem volna javitó hatása.» A nagykanizsai ügyész a humanizmus nevében tiltakozik a szigoritás ellen, hasonlóan kinzónak és embertelennek tartaná a felvetett módozatokkal való szigoritását a szabadságvesztésbüntetésnek a nyiregyházai ügyész. A szolnoki ügyész azért ellenzi a szigoritást, mert «ez a letartóztatottak megjavulási hajlamára rossz hatást s ellenkező eredményt idézne elő.» A hartai közvetitő-intézet igazgatója pedig hivatkozik arra, hogy közvetitő-intézetben a büntetés foganatositása enyhébb bánásmódhoz van kötve és e helyen ő a szigoritást nem javasolja.

Az aradi, egri, nagyváradi és nyitrai ügyészek azzal indokolják a szigoritással szemben elfoglalt álláspontjukat, hogy a mai büntetésnemek kellőképp végrehajtva ugy is elég érzékenyek, ugy hogy további szigoritásra szükség nincsen. Idézzük erre nézve a nagyváradi ügyész jelentéséből a következő sorokat: «Mi, akik az elitéltekkel a fogházépületben lakván, együttélünk, őket rendszeresen megfigyeljük, látjuk, érezzük büntetési rendszerünk szigoruságát. Elrettent biz az s csak szórványos jelenség, hogy valaki a fogház kényelme miatt lesz visszaeső.» Ez ügyészek tisztán a fegyelmi büntetések szigoritását óhajtják.

A büntetés szigoritását perhorreskálják a brassói, az eperjesi, a győri ügyészek, a váczi és zeniczai fogházigazgatók jelentései is. Ezeket azért soroljuk fel külön, mert az esetben, ha a szigoritás fogadtatnék el kiinduló pontul, erre nézve is véleményt adnak. Igy a brassói ügyész szerint szigoritásnak csak a visszaesőkkel szemben volna helye, és pedig az esetben, ha «az ismételt büncselekmények sulyosabb és jelentősebb természetüek, vagy ha többszörös visszaesésről van szó.» Azonkivül javithatatlanokkal és nagyobb bünösökkel szemben is megengedettnek véli a szigoritást. Az eperjesi ügyész rövid tartamu büntetéseknél és pedig a szabadságvesztésbüntetés egész tartamára, és fiatalkoruaknál ajánlja a szigoritást. A győri ügyész a visszaesőknél, a váczi fegyintézet igazgatója csak romlottaknál, a zeniczai letartóztatási intézet igazgatója pedig fiatalkoruaknál tartaná czélszerünek a szigoritás alkalmazását.

Azon jelentések közül, amelyek a büntetés szigoritását czélozzák, kiemeljük elsősorban Vajna, budapesti orsz. gyüjtőfogházi igazgató és Schneider, soproni kir. ügyész jelentéseit. Vajna szerint a szigoritás szükségesnek mutatkozik «a rövid tartamu büntetésre itélteknél és a fiatalkoruaknál, de ezekre nézve csakis magánelzárás által, amely a büntetési idő kezdetén és végén lenne alkalmazandó.» Ugyancsak kivánatos szerinte a büntetés szigoritása a visszaesőknél is. Ezekre nézve szigoritás gyanánt a magánelzárás tartamának meghosszabbitását, valamint külön szigorubb házszabályok és nehezebb munka alkalmazását ajánlja. De, hogy mindez kellőleg keresztülvihető legyen, ehhez szükséges volna, véleménye szerint, hogy a büntetés végrehajtása a büntettesek különböző kategóriái szerint más-más intézetekben hajtassanak végre. Négy kategóriát állapit meg: visszaesők, élet és testi épség ellen, vagyon ellen vétők és életfogytiglan elitéltek. Ha ez az osztályozása a büntetteseknek véghezvitetik, a házszabályokat is lehet a letartóztatási intézetek különböző jellege szerint formálni. Schneider két szempontból indul ki, és pedig először abból, hogy a büntetések mai végrehajtása elég szigoru-e, másrészről, hogy eléggé szolgálja-e a javitás irányát. Vagyis a büntetéssel egyrészt mentesiteni kivánjuk a társadalmat a büntettesektől, másrészt a bünösöket visszaadni, mint megjavult egyéneket, a társadalomnak. A büntetésnek tehát ugy sujtónak, mint javitónak kell lenni. Épp ezért ma, amidőn a statisztika tanusága szerint a törpe büntetések száma rohamos növekedést mutat, ez a büntetés hatályossá ugy tehető, ha a rövidtartamu büntetés szigorittatik. A hosszabbtartamu büntetés már önmagában véve is elég érzékeny, tehát itt a szigoritás nem feltétlenül szükséges. Szigoritási mód gyanánt tisztán a magánelzárást ajánlja, mig az élelemelvonást kegyetlenségnek mondja, mivel a táplálkozás ugyis eléggé szükös a letartóztatási intézetekben. Fegyelmi büntetésként azonban a keményfekhely, élelemelvonás és sötétzárka mind alkalmasak.

A dési, fiumei, kaposvári, máramarosszigeti, marosvásárhelyi, nagybecskereki, rózsahegyi, székelyudvarhelyi és trencséni ügyészek mind hivei a szigoritásnak és pedig épp ugy rövid, mint hosszabb tartamu büntetéseknél, valamint a fiatalkoruakkal és visszaesőkkel szemben egyaránt. A fiumei, kaposvári, marosvásárhelyi és trencséni ügyészek ugy a büntetés első szakában, mint később is alkalmazandónak vélik a szigoritást; a többiek csak a büntetés első szakában. Ami a szigoritási módokat illeti, a kaposvári, marosvásárhelyi és trencséni ügyészek a keményfekhelyet, élelemelvonást és sötétzárkát egyaránt helyénvalónak találják, a székelyudvarhelyi ügyész ezenkivül a testi fenyiték alkalmazását is kivánja. A rózsahegyi ügyész csak a kemény fekhelyet, a dési csak a sötétzárkát, a máramarosszigeti a kemény fekhelyet és a magánélelmezés elvonását javasolja. A fiumei és rózsahegyi ügyészek pedig a keményfekhely és sötétzárka mellett foglalnak állást.

Hasonló álláspontot foglalnak el a szigoritást illetőleg, mint az eddig felsorolt ügyészek, a dévai, pestvidéki ügyész és a szamosujvári fegyintézet igazgatója azzal az eltéréssel azonban, hogy csak a visszaesőkkel szemben nyerjen alkalmazást. Szigoritás módjai volnának a dévai ügyész jelentése

szerint keményfekhely, élelemelvonás, magánelzárás, sötétzárka, a pestvidéki ügyész szerint csak kemény fekhely, a szamosujvári fegyintézet igazgatója szerint kemény fekhely és sötétzárka.

Épen ugy csak a visszaesőkkel szemben találják helyénvalónak a szigoritást a kecskeméti és miskolczi ügyészek, s csak abban térnek el felfogásukban az előbb emlitett két ügyésztől, s egy fegyintézeti igazgatótól, hogy mig azok rövidebb és hosszabb tartamu büntetésnél egyaránt kivánják a szigoritás alkalmazását, addig ők csak hosszabb büntetésnél tartják czélszerünek. Továbbá, mig a kecskeméti ügyész a keményfekhely és élelemelvonás mellett szól, addig a miskolczi ezenkivül a sötétzárkát is megemliti. A miskolczi ügyész jelentésében azonban lényeges ellenmondás van; amennyiben egész kifejezetten kinyilvánitja, hogy hive a szigoritásnak a visszaesőkkel és büntetést kiáltakkal szemben, de azután, amikor a módozatokat tárgyalja, arra az eredményre jut, hogy kizárólag csak mint fegyelmi büntetések volnának alkalmazhatók. Ami azonban a szigoritásnak mely időpontban való alkalmazását illeti, a kecskeméti és pestvidéki ügyészek a büntetés bármily szakában, mig a dévai, miskolczi ügyészek és a szamosujvári fegyintézet igazgatója csak a büntetés első szakában találják czélravezetőnek. Ide sorozhatók még a beregszászi, sátoraljaujhelyi, szegedi ügyészek, az illavai és lipótvári fegyintézeti igazgatók jelentései. A sátoraljaujhelyi, szegedi ügyészek és az illavai fegyintézeti igazgató arra nézve, hogy mily büntetésekkel szemben és a büntetés mely szakában érvényesittessék a szigoritás, nem nyilatkoznak; a beregszászi ügyész csak hosszabb tartamu büntetésnél és a büntetés első szakában élne a szigoritással, a lipótvári fegyintézet igazgatója pedig rövid és hosszabb tartamu büntetésnél és a büntetés első és későbbi szakában is alkalmazná a szigoritást.

A beregszászi ügyész csak élelemelvonást, a sátoraljaujhelyi keményfekhelyet és élelemelvonást, a szegedi ügyész csak keményfekhelyet, a lipótvári fegyintézet igazgatója sötétzárkát, keményfekhelyet, féladag élelmet, az illavai fegyintézet igazgatója pedig keményfekhelyet, élelemelvonást és sötétzárkát javasol szigoritási módozat gyanánt.

Még a következő jelentések is a szigoritás mellett vannak, azonban egyrészt csak általánosságban adnak választ a feltett kérdésekre, másrészt válaszaikat sem precizirozzák eléggé. Igy a debreczeni ügyész hive a szigoritásnak és pedig alkalmazás esetén a büntetés egész tartama alatt bizonyos időközökben ismétlődő bőjtnapokkal, azonban az alkalmazást a büncselekmény elkövetésének indokaitól, az elkövetés módjától és az elkövetés után való magatartástól teszi függővé. A rimaszombati ügyész helyén valónak találná a szigoritást «erkölcsi züllöttségben» felnőtt fiatalkoruaknál, kóborczigányoknál, csavargóknál és vagyoni büncselekmény elkövetésében visszaesőknél, de hogy mi módon, milyen büntetések esetén, mikor, erre nézve adós marad a válaszszal. Még nagyobb általánosságban mozog a szabadkai ügyész jelentése, mely azt mondja, hogy szükségesnek tartja a büntetés szigoritását és pedig élelem elvonásával. Különösen érvel a szigoritás mellett a szegedi kerületi börtön igazgatója, aki a szigoritást a verekedésért letartóztatott fiatalkoruakkal szemben ajánlja. Azonkivül szigoritandó volna véleménye szerint a vagyon elleni büncselekmények elkövetésében visszaesők büntetése is és szigoritásmód volna a magánelzárás. Végül a nagykikindai ügyész is helyesnek véli a szigoritást, de csak hosszabb tartamu büntetéseknél és módozat gyanánt talán legkevésbé helyesen a fegyházat ajánlja. Emellett mint fegyelmi büntetést alkalmazná a látogatások eltiltását, a levélirás megvonását és a nehezebbb munkát.

Egész külön kell felemlitenünk a letartóztatási intézet specialis jellegénél fogva a kassai ügyésznek, dr. Timkónak jelentését. Ő szintén helyesnek találja a szigoritást, és közli, hogy az ott letartóztatott fiatalkoruakkal szemben már is alkalmaztatik és pedig a keményfekhely, a büntetés végrehajtásának első és végső szakában is. Nem ajánlja a sötétzárkát és az élelemelvonást is csak mint fegyelmi büntetést tartja alkalmasnak.

Meg kell emlékeznünk továbbá Katona jelentéséről, aki a szigoritást már csak azért is szükségesnek tartja, mert akárhány egyén, ha kényelmes a fogházélet, különösen a rossz kereseti viszonyok között kivánkozik fogházba. Ő is, a budapesti gyüjtőfogház igazgatójához hasonlóan ajánlja a büntettesek osztályozását és a szigoritási módnak az élelem bizonyos részének elvonását. Dr. Büben László, a márianosztrai fegyintézet igazgatója szintén a szigoritás mellett van, különösen a vagyon elleni vétőkkel szemben, és pedig nem az elitélés tartama, hanem a javulási hajlam hiánya legyen a mérvadó az alkalmazásra, továbbá szigoritásmód volna a meg nem határozott bünhödési idő és keményfekhely. Végül Kurjakov, a váczi fegyintézet gör. kel. lelkésze szintén a szigoritás mellett érvel, de csak visszaesőkkel szemben, és pedig ugy rövid, mint hosszabb szabadságvesztésbüntetéseknél, a büntetés egész ideje alatt és csakis élelemelvonás alkalmazásával.

Befejezésül lássuk a kérdést, amennyire lehet számadatokkal megvilágitani:

Szigoritás ellen nyilatkozott	Szigoritás mellett nyilatkozott	Csak rövid büntetéseknél alkalmazni	Csak hosszu büntetéseknél alkalmazni	Rövid és hosszu alkalmazni	Egyéb esetben	A büntetés minden szakában helyes	Csak elején helyes
13*	31	3	4	14	4	12	9

Csak keményfekhelyet, élelemelvonást, sötétzárkát	Csak keményfekhelyet	Csak élelemelvonást	Csak sötétzárkát	Csak keményfekhelyet és élelemelvonást	Csak keményfekhelyet és sötétzárkát	Csak egyéb
szigoritási módozatot vél alkalmasnak						
8	4	4	1	2	4	5

Csak fiatalkoruakkal	Csak visszaesőkkel	Fiatalkoruakkal és visszaesőkkel	Egyéb büntettesekkel
szemben javasolják a szigoritást			
3	11	13	4

Megjegyezzük azonban, hogy e tábla adatai csak approximativek, mert teljes pozitiv bevezetése az egyes csoportokba a jelentéseknek teljes lehetetlenség. *Dr. Bud János.*

(Folyt. köv.)

* Ebből feltételesen mellette 5.

Könyvkövetelések átruházása.

A kereskedővilág hitelszervezeteinek kifejlődése a hitelezés sulypontját egyre jobban rátereli az igazi alapra, t. i. a könyvkövetelésekre, mint a modern kereskedői vagyon mind túlnyomóbb alkatelemeire. Akár csak a földbirtok mozgósitásának kérdése a mezőgazdasági hitel rendezésnél, oly fontos a kereskedelmi hiteléletre nézve ennek a vagyontömegnek a mozgósitása. A könyvkövetelések átruházását tárgyazó jogügyletek ezen egyre gyarapodó jelentőségével, sajnos, épen nem tart lépést a magyar birói gyakorlat, mert lenyügözi azt kereskedelmi törvényünk betüihez való tulságos ragaszkodása és a kereskedelmi jog szelleme, rendszeri elhelyezkedése kellő átértésének hiánya. Kereskedelmi törvényünk 304. §-a kimondja, hogy «kereskedelmi könyveken alapuló követeléseknél a zálogjog megszereztetik, ha az elzálogositási nyilatkozattal ellátott könyvkivonat a hitelezőnek átadatik s maga az elzálogositás a kereskedelmi könyvben a zálogba adott követelésnél feljegyeztetik.» Mi egyéb ez, mint visszhangja, kézzelfogható szemléltetése a 25. §-beli általános rendelkezésnek, hogy a *kereskedő* könyvei «*ügyleteit és vagyoni állapotát teljesen feltüntetik.*» Minden esetleges kétely kizárása céljából ismételi ez általános parancsot a 304. §. a könyvkövetelések tárgyában kötendő jogügyletekre. Hiszen «a kereskedelmi könyveken alapuló követelések zálogba adását ép oly kevéssé lehetne kizárni, mint azok átruházását; e tekintetben azonban szükséges, hogy a lehető visszaéléseknek eleje vétessék, mire nézve legcélszerübbnek mutatkozott azt követelni, hogy a történt zálogbaadás a kereskedelmi könyvben magánál a zálog-

baadott követelésnél feljegyeztessék.» (A Magyar Kereskedelmi Törvénykönyv tervezete dr. Apáthy Istvántól a magyar kereskedelmi miniszterium megbizásából 1873. Indokolás a III. rész 321. cikkéhez.)

Ha tehát a «lehető visszaélések» szempontjából szükségesnek tartotta a törvényhozás a könyvkövetelések elzálogositásának a kereskedő könyveiben (még a végrehajtási eljárásnál is l. végrehajtási törvény 81. §.) való feljegyzését, mennyivel mellőzhetetlenebbnek tekinthette ugyanezt olyankor, midőn a kereskedő könyvköveteléseit nem csupán ideiglenesen, illetve feltételesen bocsátja ki birtokából, hanem véglegesen, feltétlenül, ha nem csupán elzálogositja, hanem átengedményezi; ha könyvköveteléseiben rejlő jogait nemcsak részben, hanem egészben átruházza. Hiszen ezen rendelkezések nélkül a kereskedő könyveiben, mérlegeiben és leltáraiban évekig szerepelhetnének olyan aktivák, melyek régtől fogva kiestek az ő vagyonából, ennek már nem alkotó részei és igy a kereskedő vagyoni helyzetét, hitelt érdemlőségét merő képtelenség volna ellenőrizni, ügyleteit áttekinteni; arról pedig szó sem lehetne, hogy a Kereskedelmi Törvény 25. §-beli rendelkezéseknek, mely a kereskedő könyveiben ügyleteinek és vagyoni állásának «*teljes*» feltüntetését irja elő, csak legtávolabbról is elég tétetnek.

Nyilvánvaló tehát, hogy midőn a Kereskedelmi Törvény 304. §-nak a könyvkövetelések átruházásaira való alkalmazását sürgetem, a törvény dispositiójának nem analog kiterjesztését eszközlöm oly rokon esetekre, melyekre a törvényhozó nem gondolt, hanem csupán levetem a betümagyarázat bilincseit, kiterjesztvén a törvény szavait oly esetekre, melyekre maga is gondolt, de melyek megjelölésében az általa használt szavak szükeknek bizonyultak. Akár analogia, akár szövegkiterjesztő magyarázat azonban tételem, bizonyos az, hogy nemcsak a törvény fennidézett előkészitő munkálatai támogatják azt, hanem magának a törvénynek általános dispositioi is. Kétséget nem szenvedhet, hogy nem oly kivételes jellegü rendelkezésről van szó a Kereskedelmi Törvény emlitett 304. §-ban, mely csak szoros betüszerinti magyarázatot türne meg, hanem csupán az általános érvényü könyvvezetési kötelesség olyan concretisálásáról van itt szó, mely igenis megengedi az analogia, annál inkább a pusztán kiterjesztő törvénymagyarázat igénybevételét. Szembetünő igazság végül az is, hogy a kereskedelmi hitel szervezhetőségének, biztonságának egyik nélkülözhetetlen alapfeltétele ezen magából a magyar kereskedelmi törvényből levezetett jogtétel.

Ezeket az igazságokat a kir. Curia nem ismerte fel azokban a szórványos esetekben, midőn a jogkereső felek a felburjánzott betümagyarázat ellenében igazaikat erre a jogtételre helyezni itt-ott megkisérlették. Mutatja ezt a régi döntvénytári eset (XX. évfolyan II. rész 8. 998/1877. sz. a.), midőn, mint legfőbb itélőszék a kir. tábla helyes indokait, melyek szerint «a követelés átruházásának a Kereskedelmi Törvény 304. §-a szellemében elengedhetetlen feltételét képezi annak elkönyvelése» félretette és mutatja ezt ujabban 8897/904. sz. határozata is, mely röviden csak helybenhagyja az alsóbiróságoknak itéletét az általuk «felhozott (helytelen) indokokból». Az első bióság indoka t. i. az volt, hogy a Kereskedelmi Törvény 304. §-a a kereskedelmi könyveken alapuló követelés tulajdonjogainak (?) megszerzésére s igy az ilyen követelés engedményezésére nem alkalmazható, hanem erre nézve az általános magánjog szabályai irányadók. Szerencsére kereskedelmi jogunk néhány kiváló tudósának hatása alatt sok esetben feladta már a Curia ezt az ismertetett kényelmes álláspontot, a rideg betümagyarázat alapján az általános magánjogra való egyszerü visszahuzodást. A külön kereskedelmi jog mindaddig szerves egésszé nem válik, mig csak meg nem szünik kisérteni a joggyakorlatban a fentebb kifejtetthez hasonló szükkeblü felfogás, mely a Kereskedelmi Törvényben csupán lazán összefüggő és szorosan magyarázandó kivételes rendelkezéseket lát, különösen oly részleteknél, a hol, miként az itt ismertetett themánál nem járhat a német Kereskedelmi Törvény és a német kereskedelmi joggyakorlat járszalagján.

Dr. Reisinger Ferencz,
aradi ügyvéd.

Különfélék.

— **A birák fizetésrendezéséhez.** A birák és birósági tisztviselők helyzetéről közöl vezérczikket a Magyar Hirlap augusztus 14-iki száma *Moskovitz Iván* országgyülési képviselő tollából. Közöljük belőle a következő részt:

«Három fokozatu birói tevékenységet ismernek törvényeink, — az uj irányzat két fokozatot akar csupán megtartani, — a mai rendszer viszont a IX., VIII., VII., VI., V., IV., III. és II. fizetési osztályok között osztja meg az itélő birákat, nézetünk szerint a 8 fokozat közül 4-nek, legfölebb 5-nek megtartása teljesen elegendő volna még a háromfoku birósági szervezet fönmaradásának esetében is. A legalsóban volnának a mai elsőfolyamodásu birák, akik az albirói fizetéstől a mai czimzetes táblai biró illetményeig léphetnének elő, a következőben a táblai birók, a másodkövetkezőben a curiaiak. Ez még csak három osztály volna, amelyekbe — természetesen itt már külön kinevezéssel a törvényszéki elnökök és táblai tanácselnökök is el volnának helyezhetők. Még mindig fönmaradna két külön osztály a táblai elnökök és curiai tanácselnökök, valamint a curiai elnök részére.

A rendes birói karriér, még legkedvezőbb formájában is, a curiai birónál (táblai tanácselnöknél) végződik. Ez ma öt kinevezéstől függ, — a reform folytán három kinevezéssel volna elérhető. De a birák nagy többsége elsőfolyamodásu biró marad, — ezek a birák ma négy kinevezés után ugyanazt a funkcziót végzik, amelyre őket már az első kinevezés jogositotta fel, — a javasolt reform ezeket a szegény birákat három olyan kinos momentumtól mentené meg, amikor egész existenciájuk, a maguk és családjaik legfőbb érdekei, mindennemü tényezőknek grácziájától válnak függőkké. A jogszolgáltatásnak pediglen az egy funkczión belül való ismételt kinevezés nem áll érdekében, mert hiszen a czimzetes táblai biró és az albiró többnyire ugyanolyan természetü és fontosságu sommás perekben tesz igazságot.

Ugyanilyen formáju megoldás könnyitene a jegyzői kar helyzetén is, ha a mai, egészen fölösleges aljegyzői állás eltörlésével az előkészitő szolgálatot ugy szabályoznók, hogy a gyakornok a kvalifikáczió megszerzése (doktorátus, államvizsga) és az azt követő legfölebb egy évi próbaszolgálat után jegyzővé neveztessék ki megfelelő alapfizetéssel. Az igy kinevezett jegyző pediglen bizonyos szolgálati évszám eltelte (pl. 3 év, 4 év), avagy a birói vizsga letétele esetén a szolgálati évek számára való tekintet nélkül hivatalból személyi pótlékban részesüljön vagy ugyancsak hivatalból magasabb fizetési osztályba lépjen elő, amelyben már türhető dotáczióval várhatná meg birói kinevezését.»

— «**Széniuség és Bányajog**» czim alatt megjelent röpiratában *dr. Mandel Pál* a szénárak emelkedésének okaival fogalkozik, gazdasági és bányajogi szempontokból.

Ez utóbbi szempontból (szerző) kifejti a magyar bányajog történelméből, hogy a kőszén Magyarországban a bányaszabadság alól törvény szerint kivonva soha sem volt. 1788 ban az udvari kanczellária rendeletet adott ki, amely szerint a kőszén földesuri jognál fogva a nemesi birtok tartozékát képezi. Az 1854. évi általános bányatörvény pedig a bányaszabadságot a kőszénre ismét kiterjesztette. Már az ideiglenes törvénykezési szabályok intézkedései szerint azonban a földtulajdonos beleegyezése nélkül, másnak bányajogositvány nem adható. Az ideiglenes törvénykezési szabályok ezen intézkedése folytán hazánk a kőszén kihasználásának szempontjából két részre lett osztva. Az egyik rész területén érvényben maradt a teljes bányaszabadság, a másik rész területén a kőszénkihasználás joga a földbirtokosnak lett fentartva.

Az általános bányatörvény szerint a bányatelkek felkérése, a kihasználás kötelességével jár. A bányatelek elvonása azonban a kihasználás kötelességének elmulasztása czimén, annyira nehézkes eljárással van kapcsolatban, hogy gyakorlatban lévőnek alig mondható.

A földbirtokos kőszénkihasználási joga kihasználási kötelezettséggel egyáltalában nem is jár; sőt a földbirtokos a kőszénkihasználási jog gyakorlatára nézve korlátlanul szerződhet bárkivel és e jog gyakorlatát átruházhatja, e jogot a hiteltelekkönyvekben bekebeleztetheti.

Ezen jogi helyzetben egyes vállalkozók nagy szénterületeket szereztek össze, bányászati kihasználás szándéka nélkül, részint azért, hogy már létező saját vállalataikat a versenytől megóvják, részint pedig, hogy az összeszerzett területekkel spekuláljanak.

Nagyrészt ezen állapotoknak tulajdonitandó, hogy rendkivül sok széntelep Magyarországban meddőn hever, aminek természetes következménye az, hogy a bányavállalkozók a kőszénárak megállapitásánál önkényesen járhatnak el.

Szerző ezen állapotok elháritása czéljából a bányaszabadság visszaállitását sürgeti, a kihasználás kötelezettségének szigoru alkalmazása mellett. Javaslatai szerint a bányakapitányságok utasittassanak — haladék kizárása mellett — mindazon bányajogositványokat elvonni, amelyek a törvényszabta leg-

hosszabb idő alatt hasznositás alá nem vétettek; minden földbirtokos, aki a saját földén maga a kihasználás iránt törvényes határidőben nem intézkedik, köteles legyen türni, hogy az ő területére bárki magának bányatelek adományozását kieszközölhessen. Az ilyen adományozás alkalmával, harmadik személy részére, ha a felek maguk másként nem szerződnek, a bányahatóság termelési jutalékot állapitson meg a földbirtokos javára, legfeljebb azonban az évi pénzbeli összbevételnek 6%-nyi összegében.

A javaslatba hozott intézkedések könnyen beilleszthetők volnának érvényben lévő bányajogunkba és ugy bányajogi, mint közgazdasági szempontokból, a tervbe vett uj bányatörvény megalkotásáig is a létező állapotokon nagyot lendithetnének; csakhogy periculum in mora.

— **Ujabb törvényeink nemzeti jellege.** Dr. Diószegi Győző, borosjenői kir. aljárásbiró e czimen most megjelent füzetében rámutat a magyar törvényalkotás viszásságára, hogy 1867. év óta alig hoztunk önálló, az ország történeti multjából sarjadzó törvényt. A legtöbb törvény idegen törvények egészben vagy részben való átvétele. Ebben pedig rendkivüli veszedelem rejlik, mert a nemzetek leghatalmasabb fegyvere: a jogintézmények önállósága.

— **Magáninditvány visszavonása.** *A budapesti kir. tábla:* A kir. tábla a felfolyamodást a BP. 379. §-ának 4. bekezdése alapján elutasitja.

Indokok: A védő azért támadta meg felfolyamodással az alsófoku végzést, mert a kir. törvényszék a végzés 2—8. pontja alatt megnevezett sértettek panaszára meginditott, de J. V. B. szökése folytán terhelt előkerültéig felfüggesztett eljárást véglegesen meg nem szüntette, daczára annak, hogy a nevezett sértettek panaszaikat időközben visszavonták. Tekintve azonban, hogy ezek a sértettek panaszaikat csak akkor vonták vissza, amikor ugyanezen panaszok tárgyában a többi terheltekkel szemben már itélet hozatott, és tekintve, hogy a Btk. 116. §-a a magáninditvány visszavonását csak akkor jelenti ki hatályosnak, ha a visszavonás az itélethozatal előtt történt, ennélfogva a kir. törvényszék a magáninditvány oszthatatlanságára alapitott indokolással helyesen állapitotta meg, hogy az itéletnek a többi terheltekkel szemben való meghozatala, illetve kihirdetése után a magáninditvány J. V. B.-val szemben sem vonható vissza. A törvényszéknek ez az álláspontja helyes, mert a Btk. 115. és 116. §-ainak intenciója az, hogy magáninditványi büncselekmény esetében a cselekmény elkövetésében közremüködött összes terheltek egyenlő elbánásban részesüljenek. A törvény ezért rendeli, hogy a magáninditványnak egyik terhelttel szemben való megtétele maga után vonja az eljárásnak az összes közremüködők ellen való meginditását és ugyancsak ezért terjeszti ki az inditványnak egyes terheltekkel szemben való visszavonását az összes terheltekre. A magáninditvány megtételének, vagy visszavonásának tehát csak abban a kérdésben van jelentősége, vajjon egyáltalában üldözhető-e valamely magáninditványi büncselekmény; de mihelyt el van döntve ez a kérdés, a magáninditvány hatálya ugy az eljárás meginditása, mint annak megszüntetése tárgyában már a törvény erejénél fogva szükségképpen be kell, hogy következzék az összes terheltekkel szemben. A törvény ezen intenciója szempontjából kell elbirálni azt a kérdést is, vajjon a Btk. 116. §-ának az a rendelkezése, hogy a magáninditvány az itélet kihirdetése után vissza nem vonható, minő jelentőséggel bir az itélet alá nem vont terhelttel szemben abban az esetben, ha a többi terheltekkel szemben már itélet hozatott. Nem forogh fenn kétség az iránt, hogy az anyagi büntetőtörvény intenciója nem változhatik azon perjogi eshetőség folytán, hogy a terheltek nem voltak mind előállithatók a főtárgyalásra és hogy ennek folytán csak a főtárgyaláson jelen volt terheltek ellenében volt itélet hozható; az összes terheltekkel szemben való egyenlő eljárásnak tehát ebben az esetben is biztositva kell maradnia, azoknak sorsa tehát ebben az esetben sem tehető függővé a sértett fél akaratától. Ebből pedig következik, hogy a Btk. 116. §-ának azon rendelkezése, mely szerint az itélet kihirdetése után az inditvány vissza nem vonható, nem csak azokra a terheltekre vonatkozik, kikkel szemben itélet hozatott, henem a többi terheltekre is. Az «itélethirdetés» nyilván általánosságban és az egyes terhelteknek esetleg eltérő perjogi helyzetének megkülönböztetése nélkül azt az időpontot jelzi, melyben a büncselekmény üldözhetőségének kérdése véglegesen el van döntve, amidőn tehát a sértett fél az inditvány feletti rendelkezési jogát elvesztette. Az ellenkező felfogás a törvény intenciójának kijátszásával arra az eredményre vezetne, hogy mig a közremüködők egy része büntetés alá kerül, addig az, akinek mint a jelen esetben sikerült magát az itélethozatal alól elvonni, a büntetés alul szabadulna. Minthogy eszerint a kir. törvényszék helyesen állapitotta meg, hogy a többi terhelt-társak elitélése után a magáninditvány visszavonása J. V. B.-val szemben is hatálytalan, ezért a felfolyamodást el kellett utasitani. (1907. évi április 24. 2058/1907. B. sz.)

— **A magyar törvények szerint kötött házasság érvénye Ausztriában.** Római kath. házasfelek Ausztriában az osztrák törvények szerint elváltak. Majd a nő megszerezve a magyar állampolgárságot, itt házasságának végleges felbontását vitte keresztül. Ugyancsak egy római kath. osztrák állampolgár az elvált nővel való házasságra lépés czéljából örökbefogadás által megszerezte a magyar állampolgárságot. Mindketten csak rövid ideig tartózkodtak Magyarországon s ez idő alatt itt házasságra léptek. Ezután Ausztriában telepedtek le. Az asszony első férjének elhalálozása után házasságukat egyházilag akarták megerősiteni. De az egyházi hatóságok kijelentették, hogy az egyházi esketés mindaddig nem történhetik meg, a mig a Magyarországon kötött házasság érvényesitése bíróilag megállapitva nincs. A felek ennek megállapitása végett a bírósághoz fordultak. A két alsóbiróság a házasságot érvénytelennek mondotta ki. A legfőbb törvényszék, a két alsóbirósággal ellentétesen a házasságot *érvényesnek* mondotta ki, a következő érdekes indokolással. A szóban forgó házasság mint külföldinek külföldivel külföldön kötött házassága azon hely törvénye szerint birálandó el, ahol köttetett. Ennek folytán kétségtelen, hogy a házasság érvényes. Az alsóbiróságok két szempontot emeltek ki, amelyek következménye a házasság érvényessége lenne. Az egyik az, hogy a házassági akadály, mint közjogi és ethikai alapokon nyugvó, külföldiek házasságánál is figyelembe veendő, a másik pedig az, hogy a megállapitott tényállás szerint mindkét fél a magyar állampolgárságot azért szerezte meg, hogy az osztrák törvények megkerülésével házasságra léphessen. Az első szempont nem jöhet figyelembe, mert ily módon minden házasságot, melyet külföldiek külföldön kötnek, érvényesség szempontjából az osztrák törvények szerint vizsgálat tárgyává lehetne tenni, sőt a tiltó akadályok közjogi jellegénél fogva ezt feltétlenül meg kellene tenni, tekintet nélkül arra, hogy az osztrák törvény megkerüléséről szó lehet-e vagy sem? Ily módon a Hágában 1900-ban létrejött és a kormány által ez évben az országgyülés elé terjesztett nemzetközi egyezménynyel ellentétben állana és magával a nemzetközi joggal jutna ellentmondásba. Ép ugy nem találó a második szempont sem, amely az alsóbiróságokat az itélet hozatalánál vezette. A külföldi a külföldön véghezvitt cselekményeinél az osztrák törvényekhez nincs kötve. Teljesen közömbös az, hogy milyen indokból szerezte meg a külföldi honosságot. Ha valaki azért, hogy valamely meghatározott célt elérhessen a belföldi honossággal összekötött előnyökről lemondott, ugy nincs törvényes alapja annak, hogy birói határozathozatalnál cselekvésének okára és céljára visszamenjünk. Ezért a szóbanforgó házasságot érvényesnek kellett kimondani.

Azonnali belépésre keresek ügyvédjelöltet, ki remmingtonozni tud. Ajánlatok fizetési igények megjelölésével dr. Klein Ede szepsii ügyvédhez intézendők. 12385

Ügyvédjelölt tételes szigorlat és irodai gyakorlattal a veszprémi, egri, miskolczi és komáromi törvényszékek illetve azokhoz tartozó járásbiróságok területén — szeptember 15.-i belépéssel — irodát keres. Ajánlatokat továbbit a kiadóhivatal. 12387

Ügyvédi iroda önálló vezetésére teljes gyakorlattal biró dr. iuris ügyvédjelölt irodavezetői vagy ügyvédjelölti állást keres a fővárosban. Czime: Dr. Farkas, Ügyvédjelöltek országos egyesülete. Szemere-utcza 10. 12390

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 35. szám. Budapest, 1907 augusztus 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birák szervezkedése. *sb.* — *Jogirodalom:* Dr. Baumgarten Izidor: Büntetőjogi tanulmányok. (1882—1906.) I. kötet. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — Ténymegállapitás a birói itéletben. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbirótól. — Börtönügyi kérdések. *Dr. Bud János* miniszteri fogalmazótól. — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birák szervezkedése.

Nap-nap után vesszük a hireket, hogy a birói kar hol az egyik, hol a másik törvényszéknél mondotta ki a szervezkedés szükségét.

Tudjuk, hogy a szervezkedést annak idején a fizetésrendezési mozgalom inditotta meg s amikor a volt igazságügyminiszter a fizetésrendezésre nézve kielégitő igéreteket tett, a szervezkedési mozgalom is elült.

Azóta, ugy látszik, a birák ismét skeptikusakká váltak s ugy hiszik, hogy a fizetések felemelését csakis a szervezkedésben rejlő nyomás hatása alatt lehet elérni. Fokozza ebbeli hiedelmüket az, hogy bár különböző, jól és rosszul értesült forrásokból minduntalan oly hirek szivárognak ki, hogy a birák fizetésrendezése már az 1908. évi költségvetésben keresztül fog vitetni, maga a leghitelesebb kutfő, az igazságügyminiszterium ebben a kérdésben semmiféle nyilatkozatot nem tett. Bár, tehát ugy a korábbi igazságügyminiszter, mint beköszöntő beszédében a mostani, valamint maga a pénzügyminiszter-miniszterelnök is világos és félre nem érthető igéreteket tettek arra nézve, hogy a birói kar fizetésrendezése a legközelebbi jövőben be fog következni, nincsenek a birák tisztában azzal, vajjon ez a legközelebbi jövő elérkezett-e már az igazságügyminiszter felfogása szerint is. Ez teszi az általános idegességet könnyen megérthetővé.

Hozzájárul ehhez a folytonosan fokozódó drágaság is. A biró, de általában minden tisztviselő, aki csak fogyasztásra van utalva, nap-nap után kénytelen a maga és családja standard of lifeját alább szállitani. Ha adósságokba nem akar keveredni, kénytelen kisebb lakásban meghuzódni, szórakozásokról lemondani, könyvek vásárlásától tartózkodni, sőt a primær életszükségletek kielégitésében is csökkenteni igényeit. Hovatovább csak a fizikai lét legelemibb fentartási eszközeire szoritkozik s mindattól, ami az intellektuális élet tartozéka, le kell mondania. Mindazt, ami az életet széppé, kivánatossá teszi, ami felüditi a kedélyt, nemesiti a szivet, mélyiti az erkölcsi felfogást s növeli a tudást és életismeretet, meg kell vonnia magától, mert a rendelkezésére álló anyagi eszközök alig elegendők a puszta létfentartásra.

Minderről az ember nagyon nehezen mond le s ha a lemondásra magát mégis rákényszeriti, nem teheti ezt anélkül, hogy a vele történt igazságtalanság érzete az embergyülöletet és keserüséget fel ne keltse. Innen pedig már nincs messze az osztálygyülölet és a szocializmus álláspontjáig. Ez magyarázza meg, hogy sem nálunk, sem a külföldön nem volt még anyagi érdekeken sarkalló olyan szervezkedés, melyen a szocializsta jelszavak fel ne hangzottak volna s még azok is, kik ezeket a jelszavakat nem hangoztatták, jobbadán csak a hatalmasoktól való félelmükben hallgattak. A birák hangoztatták ugyan, hogy őket a szervezkedésben szocializista elvek nem vezérlik, de éppen az a jellemző, hogy ezt hangoztatniok kellett, mert szervezkedésük már a priori fölkeltette ezt a feltevést. Ami egyébiránt éppen nem csodálható, mert mihelyt egy osztály, mint osztály, szervezkedik, félláb bal már a szocializmus mezején áll. Nemcsak abban a tekintetben, hogy elfogadja a szocializmus legfontosabb és legjellemzőbb harcceszközét, hanem különösen abban a tekintetben, hogy, bár öntudatlanul, magáévá teszi a szocializmus alaptételét, az osztályharczot. Az osztály szerint való szervezkedés abban a feltevésben történik, hogy az illető karnak, mint osztálynak saját külön, tehát osztályérdekei vannak s ezek megvédése és támadás utján való érvényre juttatása az osztályalapon való szervezkedéssel nagyobb sikert igér. Ez pedig nem egyéb, mint az osztályharcz elvi alapjának elfogadása.

Igaz, hogy innen még hosszu ut vezet a szocializmus végczéljának, a termelő eszközök társadalmositásának gondolatáig. De aki a szocializistáktól elfogadta a taktikát és az elméleti megalapozás legfontosabb tételét, az már reálépett erre az utra.

Nem akarunk azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy menynyiben érdeke az igazságügyi kormányzatnak és a magyar polgári társadalomnak az, hogy a birákat ennek az utnak megkezdésétől visszatartsa. De rá akartunk mutatni arra, hogy mi milyen világitásban látjuk a szervezkedés ügyét. Nézetünk szerint a különben is felettébb heterogén magyar polgári társadalomnak csak kárára válhatik az, ha kebelében osztályos szervezkedés és ezzel bizonyos elzárkózás történik. Különösen a birói kart féltjük ettől, mert a biró is csak ember, telve emberi gyengeségekkel s különleges helyzetében nagyon sokat árthat azzal, ha osztályérdek szempontjaitól engedi magát vezéreltetni.

Másrészt be kell látnunk azt is, hogy szervezkedésüket számos ok teszi érthetővé. Ezek legfőbbje anyagi helyzetüknek felettébb problematikus volta.

Bármilyen módon igyekszik is a biró a tarthatatlan drágasággal szemben existentiáját biztositani: akár alább szállitja igényeit, akár pedig adósságokkal segit magán, árát a köz adja meg. Nem tudjuk eldönteni, melyik biró kevésbbé kivánatos: az-e, aki el van merülve az adósságok tengerében vagy az, aki az egyensuly fenntartása végett mindent, ami az intellektuális életre tartozik, megvon magától. Az előbbi igen könnyen juthat oly helyzetbe, hogy vagy az az inkorrektség, vagy az éhség között kell választania s bizony ilyenkor kevesen választják az utóbbit. . . . De a másik talán még rosszabb. Gondoljuk csak el: várható-e helyes, méltányos, emberszeretettől áthatott itélkezés attól a birótól, aki napról napra növekvő keserüséggel szemléli a maga és családja nyomorát s aki el van zárva attól, hogy kedélyét felüditse s tudását bővitse? Jó biró csak a müvelt biró lehet. A müveltség pedig folytonos haladást követel s a szegényesen élő, vagy éppen nyomorgó biró éppen ettől van elzárva.

A biróra fokozottan állanak azok a gyönyörü szavak, amelyeket Grosschmid a jogászról mond: «Nem a törvény, nem a jogtudomány az, ami az emberiségnek disze. Sőt ezek éppugy lehetnek átkai, mint áldásai. Ami e téren egyedüli disz: az a jog eszméjéért lelkesülő müvelt, igazságos ember. Ezért sohasem szabad felednünk, hogy a jog, bár különvált valami az erkölcstől, mindamellett csakis, mint egyszersmind ethikai institutio bir létjogosultsággal. S hogy tehát az oltár is, melynek áldozó papjává a jogtanulás kiképez, társa, édestestvére, de nem ellentéte azon másik oltárnak, melyet erkölcsnek nevezünk. Mihez még azonban hozzá kell tennem, hogy csak a hazáját igazán szerető, annak eszményképeiben élő és álmait álmodó ember lehet a szó valódi és nemesebb értelmében jogász. Mert a jog egyszersmind az államok fennállásának s a nemzetek szerzett jogainak törvénye s éppen ezért a hazafiság nélküli idealismus a jog terén olyan mint a hajó, amely a nagy Oczeánnak végtelen mélységeiben akarna horgonyt vetni.»

Müveltség, igazságosság, hazafiság, lelkesülés — mindmegannyi zátonyra jut az anyagi gondok, a nyomorral való küzdés közepette. Pedig ezt a hajótörést nem szabad megengednünk. Magyarország boldogulásának, kulturális haladásának állaná utját az, aki ezt meg nem akadályozná.

Videant consules. *sb.*

Jogirodalom.

Dr. Baumgarten Izidor: Büntetőjogi tanulmányok. (1882—1906) I. kötet. Budapest, 1907 (471. oldal).

Közvetlenül büntető törvénykönyveink életbelépte után három nagytehetségü, alapos tudásu és kivételes munkabirással megáldott fiatal iró sorakozott büntetőjogi irodalmunknak eddigi munkásai közé. Mind a hárman: *Wlassics* Gyula, *Baumgarten* Izidor és *Heil* Fausztin mindjárt első munkáikkal bebizonyitották, hogy bizton várhatjuk tőlük büntetőjogi irodalmunk gazdagodását, sőt szinvonalának emelkedését. Azóta több, mint negyedszázad telt el, de mind a három nevezett tudósunk, bár tudományáguknak egész rendszerét egyik sem dolgozta fel, ma is szakférfiaink legkiválóbbjai közé tartozik.

Közülök *Wlasics* Gyulát, aki *a tettesség és részesség*, valamint *a kisérlet* tanáról irt és a M. Tud. Akadémiától megkoszoruzott két kötetes, nagybecsü müvével egy csapásra legelső tudósaink közé emelkedett, később a politika és szélesebb hatáskörben reá várt hivatás egy évtizedre elvonta ugyan a behatóbb jogirodalmi munkásságtól, de ha az utóbbi években visszatér első kedvteléséhez, mindegyik ujabb dolgozata (pl. a budapesti nemzetközi börtönügyi kongresszuson tartott nagy hatásu előadása, valamint a folyó évben a büntető novella tervezetéről irt birálata) büntetőjogi irodalmunk legkiválóbb termékeinek számát szaporitja.

Heil Fausztin, közigazgatási biró ez évtizedek alatt fáradhatlan kitartással és nagy termékenységgel dolgozott tudományágának különböző terein és ujabban főleg a jogi dogmatika leggyakorlatibb kérdéseivel foglalkozott.

I. *Baumgarten* Izidor évtizedeket töltött a birói és ügyészi pályán és az igazságügyminiszteriumban, résztvett több jelentős szaktanácskozmányban, de nagy gyakorlati és hivatali elfoglaltsága, valamint törvényelőkészitő tevékenysége mellett időt szakitott arra is, hogy elméleti tudását folytonosan a roppant nagy uj irodalom szinvonalán tartsa és kiváló becsü irodalmi munkásságot is fejtsen ki.

Abból az alkalomból, hogy negyedszázad telt el azóta, amikor a *Magyar Igazságügy* XVIII. kötetében 1882-ben közzétette a sajtójog körébe vágó első nagyobb tanulmányát, *Baumgarten* most két kötetben összegyüjti az anyagi és alaki büntetőjog, valamint a kriminálpolitika körébe vágó azon dolgozatait, amelyek terjedelemre meghaladják az apróbb czikkek kereteit és melyek eddig még nem jelentek meg önálló kötet alakjában.

Az utóbbi okból nem található a gyüjteményben a szerzőnek a kisérlet tanáról irt becses monographiája.

Az összegyüjtött büntetőjogi tanulmányoknak a f. év tavaszán megjelent *első kötete* az időrend szerint *korábban* irt nyolcz monographiát tartalmazza, melyekből három az anyagi, négy az alaki büntetőjog, egy pedig a sajtójog körébe vág. Az első értekezés (1—60. l.) *a sajtójogi felelősség rendszerét* tárgyalja; a továbbiak tárgyai és terjedelme a következők: *esküdtszéki tanulmányok* (61—207. l.); a halmazat kérdése (*két* értekezésben, és pedig a «*bünhalmazat*» czim alatt, 208—231. l. és «*törvényhalmazat és bünhalmazat*» czimen, 307—332. l.); a *magánvád* (232—270. l.); *a kettős házasság elévülésének kérdéséhez* (271—306. l.); *a tettazonosság kérdéséhez* (333—412. l.); végre *az előzetes letartóztatás- és vizsgálati fogságról* (413—471. l.)

Mindezek a tanulmányok ujabb büntetőjogi irodalmunk legjavához tartoznak. Ez a tény egymagában is nemcsak igazolja egybegyüjtött kiadásukat, de egyuttal hálára kötelez a szerző iránt, aki több dolgozatát, amelyeket eddig csak több folyóirat, (különösen a — régóta megszünt — *Magyar Igazságügy)* szétszórt köteteiben találhattunk fel, ilykép könnyen hozzáférhetővé tette.

II. Sajnosan ismert tény, hogy *nincs* jogirodalmi tudományos kritikánk. Egyes szaklapjainkban olvashatunk ugyan ismertetéseket, amelyek rendszerint az elismerés különböző szavainak változatai, de mélyreható és tárgyilagos birálatot csak legritkább esetben van alkalmunk felfedezni.

Baumgarten könyvével szemben ilyen *igazi* birálatról eleve le kell mondanom. Erre csak az vállalkozhatnék, aki az általa tárgyalt kérdéseket oly alapossággal ismeri és oly szellemesen tárgyalni tudja, amint ezt a szerző teszi, és ez a birálat nem szaklapnak néhány hasábján, hanem ismét több száz oldalra terjedő könyvben volna csak megkisérelhető.

Azt pedig a kiváló szerző bizonyára *önmaga* venné tőlem zokon, leghevesebben önmaga tiltakoznék az ellen, ha összeszedném azoknak a magasztalásoknak változatait, amelyeket a szaksajtóban és bizonyos napilapok hasábjain jogtudományi irodalmunk *némely* termékeiről egyszer-másszor olvashatunk és *Baumgarten* dolgozatait is ily általánosságban tartott magasztalásokkal halmoznám el. Ezek a tanulmányok valóban *nem* szorulnak ilyen dicséretekre.

Az alábbi rövid czikkben tehát az emlitett czélok egyike sem lebegett előttem.

Anélkül, hogy e néhány sorban az egyes nagyérdekü kérdések mélyébe hatolhatnék, megkisérlem néhány szóval vázolni *Baumgarten* Izidor tudományos egyéniségének néhány jellemző vonását és aztán — habár ez utóbbi nem könnyü dolog — nehogy az egyoldalu magasztalás vádjával illessenek, két észrevételt, ha ugy tetszik *kifogást* fogok kifejteni.

III. *Baumgarten* Izidor büntetőjogi irodalmunknak egyik legnagyobb tehetségü és legszellemesebb munkása. Ritka mély tanultságu és alapos tudós. Adataiban és állitásaiban lelkiismeretes, megbizható. Minden részletében ismeri az általa vizsgált kérdések egész hazai és külföldi irodalmát, de nem egyszerüen azokat reprodukálja, hanem uj szempontokat visz a vitába. Erős meggyőződése van és különösen polemiákban ez néha elragadja és bizonyos irányban azokba az egyoldaluságokba viszi, melyeket alábbi első kifogásomban fel fogok emliteni. A kérdéseket érdekfeszitően tárgyalja. Irályából szinte kiérzem, hogy velünk együtt maga a szerző is gyönyörködött azokban a szellemes fordulatokban és ellentétekben, amikre csillogó espritje ragadta őt. Támadása heves, gunyja sokszor metsző.

Az *anyagi* büntetőjog szempontjából Baumgarten a klaszszikus iskola hive, aki alaposan ismeri ugyan az uj irányok tanait, de azok eredményeinek méltatásától, véleményem sze-

rint tulságosan is elzárkózik. Ellenben Baumgarten egyik legkiválóbb dogmatikusunk, akit főleg a jogtudomány legnehezebb kérdései érdekelnek. Ezért választja ki pl. a halmazat, a tettazonosság, a folytonos büncselekmény kérdéseit. A büntetési rendszer vagy a börtönügy kérdései kevésbé vonzzák őt és kevesebb sulyt helyez az alkotmányjogi és szabadelvüségi szempontokra, mint a tulajdonképeni *jog*tudományra. Azokkal, akik a megtorlás enyhitését sürgették, következetesen szembeszállt. Az optimista felfogásuak ellenében többször utal a büntető törvénykezésnek kedvezőtlen tapasztalataira.*

Az *igazságügyi szervezet* és a *büntető perjog* tekintetében Baumgarten inkább a konservativek közé tartozik. E részben tudományos meggyőződését találóan jellemzi, hogy az esküdtszéknek következetes ellenese.

IV. Áttérek *kifogásaim* kifejtésére.

Az egyik az, hogy a szerző bizonyos kérdéseknél a dolognak *csak egyik oldalát* látja vagy legalább *tulságosan is bizik a saját álláspontjának csalhatatlanságában* és egyedül helyes voltában. Jól tudom, hogy korunkban divatos dolog az ecclecticismust elvtelensége miatt gunyolni, de azért aki az igazságot keresi, (pedig Baumgarten könyvének első ivétől fogva az utolsóig bizonyitja, hogy ez a czél lebegett előtte), az kénytelen lesz beismerni, hogy az igazságügyi intézmények, valamint a törvényhozások által alapul vett vagy érvényre emelt elvek és jogszabályok, (mert ez a kötet ilyenekkel foglalkozik) *előnyökkel és fogyatkozásokkal* jelennek meg előttünk. A büntetőjog tételeiben többnyire *csak relativ* igazságok vannak és könnyen *egyoldaluvá* lesz az, aki csak a saját felfogásának érveit látja és az ellenkező álláspontuakat tájékozatlanoknak vagy ép korlátoltaknak véli.

Álláspontom megvilágitása végett az I. kötetnek nagybecsü tartalmából kiválasztom azt az *egy* tárgyat, melynek a büntető itélkezés terén még ez idő szerint is** kiváló jelentősége van; az igazságügyi szervezetnek alapvető problémáját, az *esküdtbiróság* kérdését.

Hazánkban *Baumgarten* az esküdtszéknek *Doleschall* és *Tarnai* urakkal együtt legtekintélyesebb ellenese. Az a 148 oldalra terjedő tanulmány, melyet erről a kérdésről még 1882-ben irt, megvilágitja a jurynek számos fogyatkozását és igen sok tanulságot tartalmaz az esküdtszék hivei számára is, akik közé magam is tartozom.

De ez a tanulmány nem magyaráz meg egy *tényt*, amelynek jelentősége szembetünő. Ha annyira fogyatékos a continentalis esküdtszék intézménye, akkor mi teszi érthetővé azt a diadalmas körutat, amelyet a jury 1791 óta (Hollandiát kivéve) majdnem minden jogállamban és pedig nemcsak egy világrészben, hanem Európában, Amerikában, az angol gyarmatokban, stb. tett? Akkor mi az oka annak, hogy ez intézménynek törvényhozási eredményei egyes államokban egészen megnyugtatóak és hogy nemcsak politikusok és az igazságügy érdekeit a politikai jelszavaknak gyakran feláldozó törvényhozások, hanem akkora jogászok és codificatorok, mint *Glaser* vagy csak a hazaiakat véve figyelembe, mint *Deák* Ferencz, *Szilágyi* Dezső, *Wlassics* Gyula, stb. a jury hivei közé sorakoztak.

Óhajtanám, hogy az, aki esküdtszékről ir, kifejtse azokat az előnyöket és fényoldalakat *is*, melyeket a jury elsősorban *büntető törvénykezési* tekintetben, de egyuttal *az alkotmányjog*, *a sajtószabadság*, *a védelem* szempontjából is feltüntet. A végből, hogy valaki az igazságügyi szervezet alapproblémáira nézve minden oldalu és teljes tájékozást szerezhessen, tudnia kell azt is, hogy azok a *vezérelvek*, melyeket korunkban a helyes és igazságos büntető itélkezésnek legnagyobb biztositékai gyanánt tekintünk, nevezetesen az eljárás tennivalóinak megoszlása a bünpernek különböző tényezői között, (t. i. a vádrendszernek sarktétele); továbbá a közvetlenség és szóbeliség, a nyilvánosság, a bizonyitékok szabad mérlegelése tisztábban, helyesebben, következetesebben vihetők keresztül az esküdtszéki itélkezésben, mint szakbiróság mellett.

E kötetnek egyik hivatott ismertetője: *Vargha* Ferencz, koronaügyész-helyettes, t. barátom* kivánatosnak jelezte, hogy «az igazságügyi kormány a bíróságoknak és az ügyészségeknek *megrendelné* Baumgarten tanulmányainak összegyüjtött köteteit.» Részemről is üdvösnek vélném ezt, de akkor mellékelni szeretnék mindegyik kötethez valami figyelmeztést arról, hogy a kötetben foglalt fejtegetések csak az *egyik álláspont* kifejtését tartalmazzák, több kérdésnek *másik* oldala is van, melyet ép a magyar olvasónak, (mert hisz nálunk a legtöbb biró és ügyész már hivatalos munkával való tulhalmozottsága mellett is *nagyon kevés* jogi munkát olvas) nem szabad figyelmen kivül hagynia.

Amily élvezettel és sok tanulsággal olvastam a tudós szerzőnek kiváló fejtegetéseit, épp oly őszintén kell kijelentenem, hogy *végső* következtetéseivel *nem mindenben értek egyet.* Különösen nem mindig akkor, ha polemizál. Pl. a Wlassics Gyulával lefolytatott polémiákban részemről *Wlassics nézetén vagyok.*

Másik kifogásomat arra a tényre kell alapitanom, hogy e becses dolgozatok megirása óta letelt évtizedek alatt a tudomány és a törvényhozások álláspontja bizonyos kérdésekben *nagyot változott.* Pl. az esküdtszéki fejezetben (111., 112. és köv l.) azt olvasom, hogy Francziaországban «az inquisitio még teljesen pompájában virágzik» (111. l.); továbbá, hogy *1883 ban* a vádlott védelme tekintetében még az 1808. évi Code, nem! az 1670. évi «ordonnance» álláspontján állanak.** *Ezek ma teljesen elavult tanitások!* Több mint egy évtized, különösen a «*loi sur l'instruction contradictoire*» megalkotása óta ezek az állitások *nem felelnek meg a törvényhozás álláspontjának.* Ellenkezőleg Francziaország tiz év előtt a védelemre nézve *uttörő*, *radikális* reformot vitt keresztül!

Baumgarten könyvének megérdemelt tekintélyénél fogva, bizonyára sok olvasója lesz. Ezek közül sokan lesznek, akik a könyvben tárgyalt kérdésekről nem szereznek más forrásból tudomást, csak ebből a könyvből. Ezért helyezek akkora sulyt arra, hogy a könyvnek minden tétele a tudomány és törvényhozás mai szinvonalának megfeleljen. Végből szükségesnek tartottam volna, ha a szerző (ami az ő nagy tudása és rendkivüli munkabirása mellett könnyen keresztülvihető lett volna) egyes helyeken rövid függelékben vagy esetleg csak eltérő betükkel nyomatott jegyzetekben legalább utalt, figyelmeztetett volna az ujabb törvényhozási alkotásokra vagy a tudománynak ujabb megállapitásaira. Ezek az ujabb megállapitások némely kérdésben megdöntik a szerzőnek végső következtetéseit.

V. E megjegyzések daczára természetesen az a meggyőződésem, hogy a kötetnek kiadása teljesen igazolt és hogy az abban összegyüjtött dolgozatokat ma is jogi irodalmunk maradandó becsü gazdagitásának kell tekinteni, melyekkel a szerző mindenkorra beirta nevét a magyar jogtudomány kiváló müvelői sorába.

Örömmel nézünk a II. kötet megjelenése elé.

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

* Ide vágó dolgozatai idő rendszerint *később* jelentek meg és a II. kötetbe tartoznak.

** Azért mondom, hogy *jelenleg is*, mert korunkban az esküdtbiróság hatáskörébe tartozó büntettek száma a legtöbb államban örvendetesen apad, s igy (eltekintve a politikai és a nyomtatvány utján elkövetett büncselekményektől) a jury csak az ügyeknek aránylag kis számában biráskodik.

* Az *Ügyvédek Lapjá*-nak 1907. évi 15. számában 6. l.

** Ez alaptételeknek a 111—118. lapokon foglalt bővebb kifejtésében Baumgarten még a következőket irja: «Egy *korlátlan* hatalmu vizsgálóbiró *titokban és minden ellenőrzés nélkül* alkalmazza a tortura eszközeit.» (111. l.) «A védelem *későn* érkezik.» (111. l.) «A vizsgálóbiró titokban ellenőrzés nélkül hallgatja ki a vádlottat.» (112. l.) Mindez egy évtized óta nem áll a franczia jogra nézve.

Ténymegállapitás a birói itéletben.*

A bizonyitékok mérlegelése.

Merészség volna azt állitani, hogy a törvénykezési szabályok a valóság megismerésére szolgáló eszközeink gyarlóságát csökkentik. A törvénykezési szabályok a meggyőződés szabad folyását korlátozzák és ezzel annak értékét még kétesebbé teszik.

Az itéletnek a biró meggyőződésénél — habár ez nem csalhatatlan — lényegesebb és becsesebb alkotórésze nem lehet. A birói meggyőződés pótolhatatlan és ennélfogva vétek minden korlátozás, amely a meggyőződés érvényesülésének utját állja. Korlátokat csak abban az irányban szabad fölállitani, hogy a biró itélete meggyőződésellenes ne lehessen.

A törvénykezési eljárás szabályai hiába intézkednének arra nézve, hogy a birónak nem szabad meggyőződés nélkül vagy ennek ellenére itélni. Ilyen szabálynak a végrehajtását csak a biró lelkiismerete volna képes ellenőrizni. A birónak egy pillanatig sem szabad arról megfeledkeznie, hogy nemcsak a meggyőződésellenes, hanem a meggyőződés nélkül való itélkezés is a lelkiismeretlenségek közé tartozik.

A birónak jól az emlékezetébe kell vésnie, hogy nemcsak másokat, hanem mindenekelőtt önmagát köteles meggyőzni. Nem abban rejlik az igazság legfőbb biztositéka, hogy a biró az itélet helyességét hihetővé teszi, hanem abban, hogy az itélkezésnél meggyőződését követi.

A kényelemszerető, a felületes, a lelkiismeretlen biró a könnyebb végét fogja a dolognak és nem sokat bajlódik azzal, hogy magának meggyőződést alkosson, vagy ha ilyenhez hozzájutott, hogy azt érvényre juttassa, hanem arra szoritkozik, hogy itéletét a hihetőség szinébe öltöztesse, vagyis amellett az álláspont mellett dönt, amely legkönnyebben megindokolható. Az ekként keletkezett itéletet a látszat olyan erővel támogatja, hogy csak avatott szem és ez is csak közvetlen közelből veszi észre gyöngeségét. Aki igy itél, könnyen tesz szert — hivatalos körökben — a jó biró hirnevére, mert itéleteit ritkán szokták megváltoztatni.

Ha a biró a bizonyitékul elfogadott okiratért, tanuvallomásért, szakértői véleményért semmiféle felelősséget nem vállal, ha még arról sem biztosit, hogy az alkalmazott bizonyitékot meggyőződésének a mértéke alá állitotta, ebben az esetben nem a biró, hanem egyedül a bizonyitékok itéltek és a biró csak közönséges közvetitőként szerepelt. Az ilyen itéletnél még a sorshuzás is megnyugtatóbb döntés.

Azt mindenki tapasztalhatta, hogy a valóságot könnyebb megismerni, mint ezt a megismerést mások előtt igazolni. A valóság megismerésére vonatkozó képességünk nagyobb, mint az, amely a megismerés átplántálására szolgál.

Az egyéni meggyőződés abban a tekintetben is legmegbizhatóbb fokmérő, hogy a megismerés lehetőségének a határain belül a bizonyosság hol kezdődik és hol végződik. A biró ne játssza a mindenttudó szerepét és ne akarjon mindenáron a vesékben olvasni, de másrészről a kételkedést, az óvatosságot, a bizalmatlanságot se vigye tulzásba, mert ebben az esetben sokkal kevesebbszer fogja az igazságot eltalálni, mint ha például puszta sejtelmek után indul.

A valószinüség és a bizonyosság határai annyira összefolynak, hogy a fölfogások eltérésére tág tér nyilik. A középutat nehéz eltalálni. A legtöbb biró abban a szélsőségben kalandozik, ahol a bizonyosság ritkaságszámba megy. Ilyen körülmények közt nem csoda, ha napirenden van az, hogy a biró ott is kételkedik, ahol azt szokás mondani, hogy csak a vak nem látja.

Semmi sem kelthet nagyobb bizalmatlanságot a birói intézmény iránt és semmi sem teheti nevetségessebbé a birót, mint az, ha a józan ész mértékét nem tudja vagy nem meri alkalmazni.

Ne felejtsük el, hogy föltétlen bizonyosság tulajdonképen nem létezik, s hogy ennélfogva annak, aki kevesebbel meg nem elégszik, csak ritkán vagy talán sohasem lesz szerencséje az igazsághoz.

Minthogy tehát föltétlen bizonyosságról nem lehet szó, meg kell elégednünk azzal az eredménnyel, hogy az esetek többségében eltaláljuk a valóságot.

Amennyire kivánatos, hogy a birónak teljes szabadsága legyen arra nézve, hogy az itéletbeli tény megállapitásánál meggyőződését követhesse, épen olyan mértékben szükséges a birót arra kötelezni, hogy elfogadhatóan és részletesen számot adjon arról, hogy milyen uton és módon győződött meg a megállapitott tények valóságáról, és hogy meggyőződésének megalkotásánál a per minden egyes körülményét alaposan meg kell hánynia—vetnie.

Polgári perrendtartásunk nem engedi meg, hogy a biró a bizonyitékokat egészen szabadon mérlegelje és bíróságaink még az engedélyezett szabadságot sem aknázzák ki, hanem gyakran alkalmazkodnak az elavult bizonyitási szabályokhoz.

Ami a számadás kötelességét illeti, a sommás eljárás 64. §-a «szorgos méltatást» rendel és a meggyőződés okainak «tüzetes» előadását kivánja, de a gyakorlat ebben a tekintetben is mögötte marad a törvénynek.

A szorgos méltatást a birói gyakorlat elég szigoruan követeli, de a meggyőződés okainak tüzetes előadása körül csak az általánosságok keretében mozog.

A curia I. G. 216/898 számu itéletében (Márkus XI. k. 261. l.) kimondotta, hogy «tanuvallomásra alapitott ténymegállapitás csak akkor van tüzetesen indokolva, ha a tanuk vallomásából részletesen megjelöltetnek azok a kijelentések, amelyek a megállapitott tényekre vonatkoznak.»

Ebből a határozatból arra kell következtetni, hogy a felebbezési bíróság elkerülte volna a szemrehányást, ha a tanuvallomásokat részletesen ismerteti, tekintet nélkül arra, hogy azután milyen eredményre jut.

A felülvizsgálati bíróságnak a tüzetes megokolásra vonatkozó ellenőrzése nem sokat érne, ha arra a kérdésre kellene szoritkoznia, hogy megtörtént-e a tényállás alapjául elfogadott bizonyitékok részletes ismertetése és ha nem volna beleszólása abba, hogy van-e okozati összefüggés a tényállás és a bizonyiték között.

A mérlegelés szabadsága följogositja ugyan a birót arra, hogy meggyőződésének megalkotásánál érzékeinek és értelmének sugallatát követhesse, de a szorgos méltatásra irányuló kötelességénél fogva csak akkor szabad magának meggyőződést alkotnia, ha a per egész anyagát és az összes bizonyitékokat alaposan meghányta—vetette, a tüzetes megokolás kötelességénél fogva pedig ki kell mutatni s elhihetővé tennie, hogy az a meggyőződése keletkezett, amelyet a tényállás alapjául elfogadott.

Megjegyzendő, hogy a tényállás megállapitásánál nem azt kell a birónak kimutatnia, hogy a tényállás objectiv szempontból helyes, hanem azt, hogy az ő meggyőződése szerint helyes. Arra nézve, hogy a tényállás objectiv értelemben megfelel a valóságnak, a biró subjectiv meggyőződésénél megbizhatóbb biztositék nem létezik. Ezen az igazságon alapszik a bizonyitékok mérlegelésének a szabadsága és ennek a szabadságnak nagyon kétes volna az értéke, ha a fölülvizsgálati bíróság objectiv mértéket alkalmazna az ellenőrzésnél. Másrészről azonban nem lehet elvitatni a fölülvizsgálati bíróságnak azt a jogát és kötelességét, hogy megállapitsa: nem légből kapottak-e a tényállás megállapitásánál előadott okok és alkalmasak-e ezek arra, hogy velük a tényállást megállapitó bíróság a megállapitott tényállás valóságáról meggyőződést szerezhessen. *Alföldy Ede.*

(Folyt. köv.)

* Az előbbi közl. l. a 33. és 34. számban.

Börtönügyi kérdések.*

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának beküldött ügyészségi és fegyházi szakvélemények feldolgozása.

IV.

Szükséges volna-e a letartóztatási intézetekben az oktatás módositása és ha igen, minő irányban?

A beérkezett 36 válasz közül 24 volt igenlő és 12 (dévai, egri, fiumei, ipolysági, kaposvári, kecskeméti, sátoraljaujhelyi, szabadkai, szegedi, szolnoki ügyészségek, illavai és lipótvári fegyintézetek jelentései) a mai rendszert, amelynek segélyével a letartóztatott irni, olvasni és számolni megtanul, teljesen elegendőnek találja és annak módositását nem óhajtja. A jelentések között van Schwarz tanitónak a véleménye is.

Schwarz tanitó szerint a mai rendszerrel szemben, midőn az irni, olvasni és számolni megtanuláson kivül egyes humaniorákhoz tartozó tárgyak vannak előnyben, mint történelem, földrajz, stb. oly módositást kiván, hogy «gyakorlati czélu realiákra, ad hoc a gazdasági oktatás sokoldalu apróbb részleteire, továbbá a rajzoktatás megfelelő részeire, valamint a kézügyesség tanitására helyeztessék nagyobb suly.» Cseh Lajos váczi fegyintézeti igazgató e kérdésre nézve vizsgálódásainak eredményeit következőképp csoportositja: 1. «Minden letartóztatási intézet, hol hosszabb időt töltenek el az elitéltek, láttassék el iskolával, 2. az iskolázás elsősorban népoktatási legyen s a 30 éven aluli elitéltek oktatására terjedjék, két évfolyamból álljon s ugyanazon ismeretek elsajátitását tartsa szem előtt, mint a rendes iskolák, 3. az iskola végzése után a fősuly a gazdasági ismeretek megszerzésére helyeztessék az elitélteknél s végül 4. a 30 éven felüli fegyenczek is részesüljenek ismeretterjesztő előadásokban.»

A többi vélemények közül a budapesti orsz. gyüjtőfogház igazgatója részletes tanterv megállapitását, a nagyváradi ügyész az összes elitéltek kötelező és pedig etikai alapon nyugvó oktatását óhajtja. A nagyváradi ügyészszel hasonló véleményen van a debreczeni ügyész is, ki nem az oktatás módositását, hanem elsősorban is behozatalát kivánja, mert az sok fogházban hiányzik. Hasonló eredményre jut, bár kifejezetten nem mondja, az aradi ügyész is. A rózsahegyi ügyész a fiatalkoruak szempontjából tartaná különösen módositandónak az oktatást és pedig abban az irányban, hogy ezek minden elemi ismeretet megszerezhessenek. Ugyanily véleményen van a pestvidéki kir. ügyész is, csakhogy ő ezenfelül az idősebb letartóztatottak valláserkölcsi oktatását is és pedig heti két órában szükségesnek tartja. A nagybecskereki ügyész csak annyiban hive a módositásnak, hogy az erkölcsi oktatáson kivül az analfabéták irás-, olvasásra és az idegen ajkuak magyar nyelvre oktattassanak.

A hartai közvetitő-intézet és a szamosujvári fegyintézet igazgatója, azonkivül a nagykikindai és a nyiregyházai ügyészek főként amellett érvelnek, hogy az oktatásnál a gazdasági ismeretekre és pedig az illető letartóztatási intézet vidéke foglalkozási viszonyainak tekintetbe vételével fektettessék a fősuly. Viszont az eperjesi, győri, miskolczi és trencséni ügyészek a vallási és erkölcsi oktatásnak adnak előnyt. A marosvásárhelyi ügyész szintén a vallási és erkölcsi oktatást tartja szükségesnek, de ugy azonban, hogy kellő idő maradjon a letartóztatott társadalmi kiképzésére is. A nagykanizsai ügyész az oktatás szemléltető voltát, a máramarosszigeti ügyész intenzivebbé tételét, a kassai ügyész pedig rendszeressé tételét óhajtja. Az oktatás módositása mellett nyilatkoznak a beregszászi és csikszeredai ügyészek is, de álláspontjukat nem indokolják meg. Végül a nyitrai ügyész oly irányban vélné módosithatónak az oktatást, hogy az elemi ismereteken kivül a letartóztatottak oktatást nyerjenek még külön az erkölcstanból, a magyar történelemből és közjogból; továbbá gond fordittassék arra, hogy az anarchizmus, ateismus és hamis szocializmus tévtanaival szemben a letartóztatottak lelkébe az erkölcsi nemesség, a hazaszeretet, az alkotmányhoz való hüség, a társadalom erőszak nélküli gazdasági fejlődésének helyes ismeretei csepegtettessenek belé, hogy igy a kiszabadult egyén felismervén a jót, azt kövesse, sőt terjessze is.

Ezzel e kérdésre érkezett válaszokat kimeritettük és teljesen szükségtelennek véljük, hogy statisztikai összeállitásban is bemutassuk az eredményeket, mert a kérdés ismertetésének elején közölt adatok teljes felvilágositással szolgálnak.

V.

Helyes volna-e, ha a szabadságvesztésbüntetés vége felé a patronage-egyletek részéről bejárnának a letartóztatási intézetekbe?

E kérdésre 34-en feleltek. A válaszok azonban csekély kivételtől eltekintve nem elég kimeritők s vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak nagyon odavetőleg indokolják meg e kérdésben elfoglalt álláspontjukat.

A patronage-egyletek részéről a letartóztatási helyekre való bejárás ellen nyilatkoznak 15-en, 5-en csak egyszerü nemmel felelnek a kérdésre. (Brassói, dési, kecskeméti, nagykikindai és nyiregyházai ügyészek). Nagyon gyengén indokolja meg véleményét a szegedi ker. börtön igazgatója, ki szerint «erre a mi viszonyaink nem elég érettek.» Annak fejtegetésébe azonban, hogy miért nem elég érettek erre a mi viszonyaink, nem bocsátkozik, hanem ehelyett megelégszik azzal, hogy egyszerüen kijelenti, hogy «sapienti sat.» A brassói ügyész is gyengén védelmezi meg állásfoglalását azzal, hogy szerinte «a patronage-egyletek a bejárás által nem érnék el a kivánt czélt s eljárásuk is téves lehet.» Oly állitások ezek, amelyek megérdemelték volna a bővebb fejtegetést. A többi jelentéseket illetőleg pedig megemlitjük, hogy a fiumei, máramarosszigeti és miskolczi ügyészek, valamint a szamosujvári fegyintézet igazgatója azért nem hivei a patronage-egyletek részéről a letartóztatási helyekre való bejárásnak, mert az zavarná a belső rendet; a rózsahegyi ügyész is hasonló véleményen van, csakhogy még hozzáteszi, hogy megbontaná a letartóztatottak közt az egyenlőséget is; az aradi ügyész szerint a patronage egyletek az intézetekbe való bejárás nélkül is teljesithetik kötelességeiket; ehhez a nézethez csatlakozik a székelyudvarhelyi ügyész is, aki különben azt is emliti jelentésében, hogy a szabadulás után jobban meg lehet állapitani, hogy mely szabadult érdemes a pártfogásra s végül a kaposvári ügyész azon a véleményen van, hogy a látogatások révén megfelelő tapasztalatok nem szerezhetők s ezért helyesebbnek találná, ha a patronage-egyletek a bejárás mellőzésével a házi-tanács informácziói alapján járnának el.

Azok közül a jelentések közül, amelyek a bejárás mellett foglalnák állást, erősen kiemelkedik Vajna Károly budapesti kir. orsz. gyüjtőfogházi igazgatónak a jelentése. Ő nemcsak helyesnek, de nagyon szükségesnek is találná, hogy a patronage-egyletek tagjai rendszeresen látogatnák a letartóztatási intézeteket, amint ő mondja, «a bünösök lelki nyomorának enyhitésére, azoknak a jó utra való visszatéritésére és ami fő, a jó uton szabadulásuk után való megtartására.» Fel is emliti, hogy a gyüjtőfogházban levő protestáns rabnők általában és a más vallásuak kifejezett kivánságukra részesülnek a «Lorántffy Zsuzsánna»-egyesület részéről ilyen lelki gondozásban és szabadulásuk után való gyámolitásban. Hangsulyozza azonban, hogy a «férfi rabok sorsa iránt azonban mindeddig nem sikerült az igazgatóságnak az arra hivatottaknak érdeklődését és tevékeny részvétét felkölteni.» Emlitésre méltó javaslata az is, melyet a patronage-egyletek ily irányu tevékenységének szervezésére ajánl.

Vajna szerint ugyanis «addig is, mig a kellő patronage létesitése érdekében széleskörü társadalmi mozgalmat sikerül

* Az előbbi közl. l. a 31., 32., 33. és 34. számban.

inditani mindenekelőtt Budapesten, ahol erre égető szükség van: a Budapesti rabsegélyző-egyesület a patronage rendkivül érezhető hiányán hivatva volna segiteni és a patronaget előkésziteni oly intézkedés által, ha megfelelő — talán 2400—2800 K — évi javadalmazással egy állást rendszeresitene kebelében, amelyre megválasztandó és arra minden tekintetben rátermett egyén hivatása az volna, hogy:

1. a két budapesti törvényszéki fogházban és a kir. orsz. gyüjtőfogházban levő rabokkal állandóan foglalkozzék;

2. azok családjának sorsát is szivén hordozván a meglazult, illetőleg megszakadt családi kötelékeket szorosabbra vonja, illetőleg összekapcsolja;

3. az arra érdemes és rászorult családtagok segélyezését kieszközölje, közvetitse;

4. a rabok szabadulásuk után való tisztességes megélhetésének utját egyengesse, folytonos összeköttetést tartván fönn ugy a foglalkoztatómühelyek és munkaközvetitő-intézetekkel, mint a városi és vidéki jótékony és emberbaráti egyesületekkel és védenczeit a szabad életben is nemcsak figyelemmel kisérvén, hanem fölöttük — a szükséghez képest — gyámkodván is és erre a gyámkodásra más humánus érzésü embereket is megnyervén.»

Majd a következőképp folytatja: «Égető szükség volna ilyen rabok gyámjára» vagy «rabpatronusra», főként Budapesten, nem is egyre, hanem többre is, mert itt a nagyszámu elitéltteknek több mint egyharmada iparos, kereskedő, magánhivatalnok, szóval olyan foglalkozásu és igényü ember, akin egy pár korona készpénzadománynyal segitve nincsen s aki tisztességesen megélni csak ugy képes, ha megfelelő munkát, alkalmazást más szerez neki, mivel az ilyen büntetett előéletü egyént különös pártfogás és garanczia nélkül senki sem hajlandó befogadni, mig a napszámosnak, gyári munkásnak a munkaadó nem kutatja a multját.»

Dr. Virág nagyváradi ügyész az intézeti oktatásból indul ki, amelynek csak ugy lesz — szerinte — eredménye, csak ugy talál az elitéltek lelkében termékeny talajra, ha érezni fogják, hogy még gondol rájuk, még magához számitja őket az a társadalom, amelyből büneik miatt egy időre ki vannak zárva, s hogy tagjai lesznek egykor megint, ha a bünhödés tisztitó tüzén át visszatérnek abba. Mert igy érdemes megjavulni. Ezt az összeköttetést volnának hivatva fenntartani a patronage-egyletek s a munkanélküli szabadulók elhelyezésével áthidalni a visszatérést.» Majd ezzel fejezi be véleménynyilvánitását: «Milyen nemes feladat! S a következményeiben milyen áldásos tevékenység! Lehet-e kétség annak a szükségessége iránt, hogy a patronage-egyletek részéről bejárjanak a letartóztatási helyekre? Mennél gyakrabban és mennél többen.»

Müller, a soproni kir. orsz. fegyintézet igazgatója a patronage-egyletek részéről a letartóztatási intézetekbe való bejárást egyrészt a bünösnek a társadalommal való kibékitése, másrészt szabadulása után a külvilággal való érintkezésre szoktatása miatt tartaná szükségesnek. Galánffy debreczeni ügyész abból a szempontból indul ki, hogy ez uton a szóbanforgó egyletek a kiszabaduló elitéltek lelki, müveltségi és társadalmi viszonyaival, képességeikkel, hajlandóságaikkal megismerkednének s ezek figyelembevételével a kiszabadulót uj élethivatás és foglalkozás szerzésében és gyakorlatában támogathatnák. Ugyancsak üdvösnek mondja a patronage-egyletek részéről a letartóztatási intézetekbe való bejárást a kassai ügyészség jelentése is, és pedig azon okból, «mert a büntetés végrehajtásával s annak közvetlen ellenőrzésével megbizott személyek egyéb hivatalos elfoglaltságuk miatt csak korlátozott mértékben foglalkozhatnak egyénenkint az elitéltekkel s az ilyen humánus forrásból fakadó individuális érdeklődés remélhetően jótékony hatással volna az elitéltek lelkületére.»

A többi jelentések közül a pestvidéki és szabadkai kir. ügyészségek jelentései a bejárást az elitéltek megismerése szempontjából tartják hasznosnak. Az egri, ezenkivül az elitéltek jövője szempontjából is sulyt helyez erre. Szintén a jövőre való előkészités miatt javasolja a bejárást a nyitrai kir. ügyész is. Az illavai fegyintézet igazgatója szerint a patronage-egyletek részéről való bejárás emeli az intézet nimbusát és a fegyenczekre is nagyon jól hat, ha tudják, hogy a külvilág is törődik velük és hogy szabadulásuk után nekik megfelelő munka biztositsatik. A hartai közvetitő-intézet igazgatója szerint a patronage-egyletek uj életre buzditanák a szabadulókat. A nagykanizsai ügyész a fiatalkoruak szempontjából, a lipótvári fegyintézet igazgatója csak segélyezési czélból tartja üdvösnek a bejárást. A sátoraljaujhelyi ügyész pedig azon a véleményen van, hogy ez intézkedésnek csak a fegyintézeteknél és ker. börtönöknél van czélja. Végül az ipolysági ügyész előbb a fegyintézetekben kisérlet eszközlését ajánlja ez irányban és a szerzett tapasztalatok alapján véli helyesnek megengedni vagy eltiltani a patronage-egyletek részéről a bejárást a letartóztatási intézetekbe.

Befejezésül még megemlitjük, hogy 9 jelentés (beregszászi, csikszeredai, dévai, eperjesi, győri, marosvásárhelyi, nagybecskereki, szolnoki ügyészségek és a váczi fegyintézet gör. kel. lelkésze) minden indokolás nélkül a bejárás mellett foglalnak állást.

Dr. Bud János,
miniszteri fogalmazó.

(Folyt köv.)

Különfélék.

— **Törvények és rendeletek hivatalos kiadása.** A következő sorokat vettük: «Tisztelt Szerkesztő ur! Törvények és rendeletek hivatalos kiadása czimü igen figyelemreméltó czikkében dr. Márkus Dezső ur azt állitja, hogy a birák és birósági hivatalnokok az Országos Törvénytárt évi 2 K 80 fill., a Rendeletek Tárát pedig évi 10 K kedvezményes áron szerezhetik meg. Éppen, mert dr. Márkus Dezső ur czikkét különben felette helyesnek tartom, ezt a ténybeli tévedését sietek helyreigazitani, hogy ezzel a helyreigazitással is czikkének hatását támogassam. Mert még az sem igaz, hogy a törvényeket és rendeleteket a birák ezen az áron megszerezhetik. A m. kir. igazságügyminiszternek idézett rendelete ugyanis (1885 február 26. 547. sz. Marschalko. I. 358.) csak azt közölte a birákkal és birósági hivatalnokokkal, hogy a Törvénygyüjtemény nyolczadrétü kiadását (nem az Országos Törvénytárt) az ivenkint öt krajczáros bolti ár helyett négy krajczárért, a Rendeletek Tárát pedig ivenkint hat krajczáros bolti ár helyett ugyancsak négy krajczárért rendelhetik meg. Az egyes kötetek ára tehát az ivek száma szerint változik s az engedmény csak egy, illetőleg két krajczár ivenkint, vagyis a Törvénytár nyolczadrétü kiadása bolti árának 20%-a s a Rendeletek Tára bolti árának 33%-a. A 2 K 80 fill.-ről és 10 K-ról pedig csak annyiban szól a rendelet, hogy a Törvénygyüjteményért 1 frt 40 kr.-t, a Rendeletek Táráért pedig 5 frtot már a megrendelés alkalmával előfizetésül kell beküldeni az Országos Törvénytár szerkesztőségének. Ekképp az 1892. évi törvényekért és rendeletekért, amelyeket Márkus dr. ur például emlit, a biró és birósági hivatalnok nem 12 K 80 fillért, hanem a 42 K bolti ár helyett engedményes árban is 29 K-t fizetett. *Dr. I. B.*»

— **Uj rend a kereskedelemügyi miniszteriumban.** Nem tudjuk megérteni, hogy mi szolgáltatott okot arra a legujabb rendelkezésre, hogy a kereskedelemügyi miniszterium az eddigi állandó gyakorlattal szakitva, czégügyekben a felvilágositásadást egyszerüen megtagadja. Ez a rendelkezés teljesen indokolatlan és a kereskedővilágra méltánytalanul ujabb terheket ró. Eddig a kereskedő, aki a vele üzleti összeköttetésben álló vidéki kereskedőczég jogviszonyáról tájékozást akart szerezni, a kereskedelemügyi miniszteriumban a felvilágositást dijtalanul megszerezhette. Az uj rend értelmében

ezt nem teheti meg, hanem kénytelen az illető vidéki törvényszék czéghivatalához fordulni, ami a kereskedőre nézve tetemes idő- és pénzveszteséget jelent. Reméljük, hogy a kereskedelemügyi miniszter ezen a méltánytalan helyzeten rövidesen változtat és visszaállitja a régi rendet. *cs. a.*

— **A «ha Isten megsegit»: clausula jogi jelentősége.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa:* Az elsőbiróság itéletét megváltoztatja, s felperest keresetével ezuttal elutasitja.

Iudokok: A kereskedelmi törvény 205. § a tiltja a betüszerinti értelmezést. Már pedig ennek a kifejezésnek, «ha Isten megsegit» olyan értelmezése, hogy a kijelentő ezzel a kijelentéssel jogilag nem akarta magát kötelezni, hanem csak az erkölcs, vagy hitszabályok alá eső nyilatkozatot akart tenni, igazán csak betüszerinti értelmezés volna.

Helyes értelmét a jelzett kifejezésnek tehát a kir. törvényszék abban látja, hogy az alperes ezzel egy feltételes kötelezettséget vállalt és ez a kötelezettség akkor áll be, ha az alperes vagyoni viszonyai jobbra fordulnak.

Azt kellett tehát vizsgálni, hogy az alperes vagyoni viszonyai 1904. évi április óta jobbra fordultak-e, stb. stb. (1906 D. 570. sz. a.)

A budapesti kir. tábla: Mindkét peres felet felülvizsgálati kérelmével elutasitja.

Indokok: Az *A)* a. okiratnak tulajdonitott azt az értelmezést, mely szerint alperes a kereseti összegnek kifizetését feltételesen arra az esetre vállalta el, ha vagyoni viszonyai az okirat kiállitásakor fennforgott helyzetéhez képest jobbra fordulnak s ennek következtében oly kedvezőbb helyzetben lesz, hogy a fizetési kötelezettségnek eleget tehet: a kir. tábla is helyesnek fogadta el a felebbezési bíróság által e részben felhozott indokokból és azért: mert a közhasználatban minden vallási szempontra való közelebbi vonatkozás nélkül előforduló ama, a kérdéses okiratban is használattal egyező szólásmódoknak, melyek az Isten segitségére mint feltételre való hivatkozással tett igéretet tartalmaznak, a közfelfogás, de az esetek többségében a joggyakorlat is, azt az értelmet tulajdonitja, hogy az igéret, ha az annak megtételekor szemelőtt tartott események menete oly kedvező lesz, hogy ahhoz képest az igéret teljesithető, akkor az teljesittetni is fog; és mert az emlitett szólásmód használata mellett tett fizetési igérettől, mely lényegileg az anyagi helyzet javulásában meghatározott feltételt foglal magában, a jogi hatályt megtagadni arra vonatkozó utalással, hogy a feltétel határozatlan és nem komoly, annálfogva nem lehet, mivel az anyagi helyzet javulása tárgyi ismérvek alapján kiderithető, tehát a feltétel beállása megállapitható és mivel a kereskedelmi élet számtalan példáját nyujtja a kedvezőtlen vagyoni helyzet nagyfoku javulásának, ennek az eshetőségnek a kötelezettség feltételéül való kikötése tehát a komolyság hiányában szenvedőnek nem tekinthető.

A szóban forgó értelmezés helyessége ellen a felülvizsgálati kérelemben felhozottak a kir. táblát nem tudták meggyőzni. A felperesnek az a felfogása, hogy a kérdéses feltétel nem azt fejezi ki, hogy az adós viszonyainak az okirat kiállitása alkalmával mutatkozott helyzethez képest kell jobbra fordulniok, hanem csupán általában azt, hogy az adós fizetésképes helyzetbe jusson: nem bir jelentőséggel, mert lényegileg a fentebbiek szerint helyesnek elfogadott értelmezéstől nem különbözik, amennyiben az adósnak az okirat kiállitása által tanusitott fizetésképtelenségével szemben, a fizetésképesség mindenesetre a helyzet jobbrafordulását vagyis ugyanazt jelenti, amiben a felebbezési bíróság a feltétel bekövetkezését látta s mert nem is képzelhető, hogy az adós fizetésképessége, amire a felperes az értelmezés szempontjából a sulyt helyezi, beállhasson a fizetésképtelen helyzet jobbrafordulása nélkül.

Viszont az alperesnek abbeli érvelései, hogy ha a felek azt akarták volna érteni, hogy alperes kötelezettsége anyagi helyzetének jobbrafordulásával beáll, ezt ennek a kifejezésével jelezhették volna s nem használták volna az okiratban olvasható, többféle magyarázatnak tért engedő kifejezést: azért nem fogadhatók el, mert megforditva, ha a felek akarata nem irányult volna törvényes uton érvényesithető kötelem megállapitására, hanem csupán az adós erkölcsi érzületére, amint az alperes magát kifejezi, illemérzetére alapitott kötelezettséget kivántak volna létesiteni; akkor semmi szükség nem lett volna a kötelezettségről okiratot kiállitaniok, mert hiszen az adósnak tisztán erkölcsi érzületére támaszkodni kivánó igény az adósnak szóbeli igéretében ép oly erős biztositékot talál, mint az irásbeli igéretben, s mert a kötelezettség irásba foglalása, az iratnak az adósság fennállásának elismerésére vonatkozó tartalma, mely minden külön fizetési igéret nélkül is a kötelezettségnek törvényes uton való érvényesithetése érdekéből alkalmas bizonyitékul szolgál, mutatják, hogy a felek akarata törvényes uton is érvényesithető kötelemnek megállapitására irányult ugyan, azonban akkép, hogy felperes a kötelezettség érvényesitésével várjon s bizonyos türelmet tanusitson Ezeknél fogva alaptalan mindkét peres félnek arra vonatkozó panasza, hogy a felebbezési bíróság az *A)* alatti okiratot tévesen értelmezte.

A felperes azt is vitatta, hogy még azon értelmezés mellett is, melyet a felebbezési bíróság az emlitett okiratnak tulajdonitott: a kereset jogosságára vonatkozó következtetést kellett volna levonni.

A felperes által e részben felhozottakat illetőleg igazat kellett a felperesnek adni abban, hogy az alperes vagyoni helyzetére vonatkozó adatoknak megállapitása a ténykérdés keretébe tartozik, de az a további kérdés, hogy az idevonatkozó ténybeli adatokból azt a következtetést kelljen-e levonni, hogy az alperes fizetési kötelezettsége jogi szempontból beállott, a jogi döntésnek, tehát a felülvizsgálatnak körébe tartozik; igazat kellett adni a felperesnek abban is, hogy a felebbezési bíróságnak az alperes vagyoni helyzetére vonatkozó megállapitásai közül az a megállapitás, mely szerint az alperes 1906. évi jövedelme 11,400 K-t tett, a vallomással, mely szerint a kérdéses jövedelem 12,100 K volt, ellenkezik és igy a bíróság részéről tévedés forghat fenn.

Azonban ennek daczára a kir. tábla a felebbezési bíróság itélete feloldásának helyét nem látta s a felebbezési bíróság döntését helyesnek találta.

Ugyanis még ha a felperes évi jövedelme 1906-ban 12,100 K volt is, tekintve, hogy a négygyermekes család fentartásának gondjaival küzdő alperesnek a meg nem támadott irányadó tényállás szerint ebből a jövedelemből a felperesénél régibb s bíróság előtt már érvényesitett tartozások törlesztésére és nyugdijalapra havi törlesztések utján 4900 K 80 fillért kellett s kell még ezentul is törlesztenie, ugy, hogy alperesnek 7199 K 20 filléren felül egyébb jövedelme nem maradt, a kir. tábla azt a jogi következtetést, hogy az alperes vagyoni helyzetének kedvezőbbre fordulásában meghatározott feltétel még be nem következett, helyesnek találta a felebbezési bíróság által felhozott vonatkozó indokokból és még azért, mert az *A)* alatti okirat értelmére nézve fentebb kifejtettek szerint felperes a követelés behajtásában alperessel szemben bizonyos várakozásra és türelemre lévén utalva, az alperestől, ki jövedelmének majdnem felét az alperessel szemben fennállónál régibb és terhesebb adósságok törlesztésére forditani kénytelen, a teljesitést egyelőre nem követelheti.

Ezek szerint felperesnek arra vonatkozó panasza is alaptalan, hogy az alperes vagyoni helyzetére vonatkozó ténymegállapitásokat tekintve, az alperes fizetési kötelezettsége már beállott. A kifejtettek alapján tehát mindkét peres felet felülvizsgálati kérelmével elutasitani kellett. (Budapesti kir. tábla 1907 julius 3. I. G. 225—4/907. sz. a.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A háztulajdonos kártéritési kötelezettségét** állapitotta meg a német Reichsgericht, mivel a házkapu közelében levő pincelejáratot nem kellően zárta el. A kártéritési igénynek azonban csak a felerészben adott helyt, mivel felperes maga is hibás volt.

— **Ernst Immánuel Bekker** 80-ik születésnapját ülte meg f. hó 16-án. A heidelbergi egyetem tudós tanára, ki több, mint 30 éven át tanitja Heidelbergben a római jogot és a modern magánjogot, széleskörü munkásságával az egész német jogászvilág elismerését érdemelte ki magának. Számos tanitványa, tisztelője ez alkalomból nagyszabásu ünnepélyre készült, azonban a tudós tanár kérelmére a nyilvános ünnepségek és ovácziók elmaradnak. Bekker typusa az igazi tudósnak, akinél a mély tudás hummanizmussal és itélőképességgel párosul.

— **Felebbezés az esküdtbiróság ténymegállapitása ellen Angliában.** A büntető felebbviteli bíróság felállitásáról szóló törvényjavaslatot *(Criminal Appeal Bill)* 102 szavazattal 28 ellenében *f. é. julius 30 án elfogadta az angol alsóház.* A kormány képviselője által nem pártolt módositásokat rendre mellőzte a kompakt többség.

A jogászközönség tekintélyes része abban bizakodik még, hogy a felsőházban szigorubb megrostáláson megy át a kormányjavaslat. Annyit ugyan sikerült már az alsóház-

ban elérni, hogy a tervezett felebbviteli bíróság tagjainak létszámát nyolczról, kilenczre emelték fel és igy lehetővé tették három tanács alakitását, mert alaposan tartanak attól, hogy horribilis számban fogják elözönleni a felebbviteli ügyek az uj fórumot. Kivételes jelentőségü jogkérdésben megengedték továbbá a lordok házához való felebbezést.

Az ellenzék azonban nagy aggodalommal fogadja a javaslat azon rendelkezését, mely nem elégszik meg a jury itélete ellenében a jogkérdés felülvizsgálatával, hanem a *verdict ténymegállapitását is megtámadhatóvá teszi és pedig pusztán az iratok alapján*, mert az ügynek ujabb tárgyalását felső fokon mindkét párt képtelenségnek tartja.

A javaslat ellenzői ennek folytán attól tartanak, hogy az esküdtek felelősségérzetét csökkenteni, az angol igazságszolgáltatásnak, az angol alkotmánynak ezen méltán csodált alapkövét aláásni fogja az uj jogintézmény. *A felsőház f. hó 5-én kezdte el a vitát*, melynek folyamán az emlitett aggályok már is kifejezést nyertek; kifogásolták a felszólalók az alsóházi tárgyalás során egy nem jogász képviselő inditványára elfogadott azon rendelkezést is, mely a *halálbüntetésre* itéltek javára kivétel nélkül minden esetben biztositja a felebbezés jogát.

Közli: *Dr. Reisinger Ferencz*,
aradi ügyvéd.

— **A büntető-igazságszolgáltatás Angliában.*** Azoknak az egyéneknek a száma, kiknek bünügyében az 1903. év folyamán az angol felsőbb büntetőbiróságok előtt *tárgyalás* tartatott: 11,882 volt. Összehasonlitva ezt az előző évre vonatkozó adataival: ez a szám 1902-ben, — miként azt a mult közleményünkben láttuk, — jóval kevesebbet mutat (11,393) s a legutóbbi öt év, vagyis 1899-től 1903. középszáma: 11,024, ugy, hogy az előbbi számmal, vagyis az 1903. évi eredménynyel egybehasonlitva, a növekedés: 490, az utóbbival, azaz a most jelzett öt éves cziklus vonatkozó kimutatásával szemben pedig a számarány 858-al növekedett. 1900-ban az esküdtbiróságok *(assizes)* és a negyedévi törvényszéki ülések *(quarter sessions)* elé állitott vádlottak száma, a közel negyven esztendei időszakban, csaknem állandóan, rendszeres apadást mutatva, elérte a minimumot, 1900 óta azonban a számadatok minden következő éven, ha nem is valami szembeszökő mértékben, de azért fokozatosan emelkednek.

A *High Court of Justice* előtt 1903 ban csupán négy izben tartottak tárgyalást bünvádi ügyben; a már fentebb emlitett összes számból (11,882-ből) a négy ügy levonása után maradó 11,878 ügyből 3583-at az esküdtbiróságok és 8295-öt a quarter sessions tárgyaltak le. Nem számitva ide a *Central Criminal Court*-ot, az esküdtbiróságok előtt tárgyalt ügyek száma: 2532.

Az esküdtbiróságok és quarter sessionok előtt lefolytatott bünvádi eljárások eredményeiről röviden a következőkben számolhatunk be.

Azon már fentebb is emlitett 11,882 egyén közül, kiknek ügyében a bünügyi tárgyalás kitüzetett, 302 vádlott ügye nem bocsáttatott tárgyalásra, tizenhat esetben a bünvádi eljárás meg lett szüntetve, 259 ügyben a grand jury kimondotta a «*no bill*»-t, minélfogva az eljárás befejeztetett; 27 esetben aztán a jury konstatálta a vádlott elmebetegségét. A többi 11,580 egyén ügye tényleg le lett tárgyalva; ezek közül 1891 vádlottat felmentett, 9642 egyént pedig elitélt a biróság, mig 44 vádlottal szemben kimondotta ugyan a bünösséget, azonban az insania fenforgását is megállapitották, három gyermek pedig, kik ellen büncselekmények elkövetése bebizonyult, birósági rendelet folytán ipariskolákban helyeztetett el.

Lássunk most egy kis statisztikát az angol büntető-biróságok által 1903. év folyamán kiszabott *büntetésekről*. Azon 9642 vádlottal szemben, kiket a biróság itélete bünösöknek mondott ki, a különböző büntetési nemek a következőleg oszlanak meg: *a)* halálra itéltetett 41; *b) penal servitude* (fegyház) büntetést kapott 1056; *c) imprisonment* (börtön) büntetésre itéltetett 7546; *d)* iszákosság (drunkeness) elleni javitó intézetbe szállittatott 92; *e)* javitó iskolába (reformatory school) utasittatott 33; *f)* pénzbüntetésre itéltetett 58; *g)* megvesszőzésre itéltett 9; *h)* biztositék mellett szabadlábon hagyatott 805, végül *i)* itélet nélkül szabadon bocsáttatott 2.

* Az 1906. évi 39. számban megjelent előző közleményünkben az angol büntető igazságszolgáltatás 1902. évi állapotaira vetettünk futólagos áttekintést. A következőkben folytassuk vizsgálódásainkat az 1903. év kriminál statisztikája nyomán.

A legujabb angol kriminálstatisztikának lényeges és legszámottevőbb részét képezik az ugynevezett *indictable offence*-ekre vonatkozó adatok felsorolása. Összehasonlitva az esküdtbiróságok és a quarter session-ok előtt tárgyalt indictable offence-ek számát: 6080 elsőfoku itélet hozatott. Ez esetek közül 3872-ben a törvényszék volt az elsőfoku biróság. Az elsőfokban elitélt egyének számaránya (63·04%) csaknem ugyanaz, mint 1902-ben (63·12%), de magasabb, mint az előző kilencz év bármelyikén. Az elsőfokban elitélt vádlottak száma fokozatosan növekedett, mely körülmény, az általános nézet szerint, legfőképpen a javitott azonositási módszerek (methods of identification) eredménye.

Ami az ugynevezett sommás hatáskörrel biró törvényszékek (courts of summary jurisdiction) előtt tárgyalt bünügyek számát illeti, az 1903-ban 791,814 volt; ezen ügyek vádlottai közül 46,562 indictable offence miatt, 745,252 pedig non-indictable offence miatt volt vád alá helyezve. A bünügyek száma mindkét irányban emelkedést mutat.

Az éjjeli betörés (burglary) és háztörés (house-breaking), valamint az orgazdaság és a pénzhamisitás büntetteit illetőleg, a vádlottak száma növekedőben van s ezek közt különösen szaporodik a szokásos bünözőké (habitual criminal), kik a büncselekményeknek különösen a most emlitett fajait szeretik elkövetni. De valószinü, hogy az éjjeli betörés és háztörés büncselekményeinek szaporodása bizonyos tekintetben inkább csak látszólagos, mint valódi. 1899 óta, midőn az a korhatár, ameddig az éjjeli betöréssel és háztöréssel vádolt egyének ügye sommásan tárgyalható, 12 évről 16-ra emeltetett: az igy lefolytatott ügyek száma 80-ról 522-re emelkedett; e tekintetben alapos okaink vannak feltételezni azt, hogy 1899 előtt sok hasonló büncselekmény, melyet most éjjeli betörésnek és háztörésnek minősitünk, sommásan, mint egyszerü lopás biráltatott el akkor, amikor az illető büncselekményt fiatalkoru bünös követte el.

Ami a *sommás* hatáskörrel felruházott törvényszékek által kiszabott itéleteket illeti: az ily hatáskörrel (summary jurisdiction) biró törvényszékek előtt feljelentett egyének teljes száma minden, ugy indictable, mint non-indictable büncselekményt illetőleg 791,814 volt, akik közül *a)* felmentetett: 129,765; *b)* különböző ipariskolákba küldetett 3728; *c)* elitéltetett 650,658 egyén. Az *a)* csoportba, vagyis a felmentő itéletek csoportjába tartozó ügyek közül a feljelentés visszavonatott 24,742 ügyben, a vád elejtetett 65,003 ügyben és azon ügyek száma, melyekben, ámbár a büncselekménynek az azzal terhelt egyén által való elkövetése tényleg beigazolást nyert, a törvényszék az 1879. évi *Summary Jurisdiction Act.* 16. §-ában biztositott jogát gyakorolta és a vádlottat itélet hozatala nélkül szabadon bocsátotta: 40,020. A *c)* csoportba tartozó ügyek sorában az elitélt egyénekre elsőbiróságilag kiszabott különböző büntetések a következő kimutatás alakjában oszlanak meg: *imprisonmentre* (börtönre itéltetett 78,882; részegség (drunkeness) elleni javitó-intézetbe küldetett 214; javitó-iskolákban helyeztetett el 1093; megvesszőztetett 2793; pénzbirságra itéltetett 551,174, ez utóbbiak közül a kiszabott pénzbirság le nem fizetése miatt 103,000 egyén sujtatott szabadságvesztésbüntetéssel, végül biztositék mellett szabadon bocsáttatott 14,969.

Ami aztán a nem szigoruan büntetőjogi jellegü, ugynevezett *quasi-criminal* eljárásokat illeti, a sommás hatáskörrel biró törvényszékek 15,140 esetben kötelezték megfelelő biztositéki összeg felajánlására a tetteseket, kötelezve őket azáltal a jövőben rendes életmódnak folytatására; 6243 ügyben határoztak a törvénytelen gyermekek tartása érdekében; 7962 határozatot hoztak a nőtartás kérdésében; 3699 végzést hoztak érdemben, a gyermekeknek javitó-intézetekben és ipariskolákban való elhelyezését és tartását illetően és 4656 esetben rendelték el a család-tartást a szegényügyi törvények alapján.

Ezen törvényszékek bérfizetés tárgyában 5243 esetben, a közegészségügyi törvények alapján, tisztátalanság miatt 3955 esetben, kisebb bérleti ügyeket illetőleg pedig 13,253 esetben hoztak határozatot.

Egyéb adatokra a következő alkalomal térünk rá.

Zs. B.

Fiatal ügyvéd, fővárosi ügyvédi irodában keres foglalkozást. Leveleket «Dr. F. B.» czimre a kiadóhivatalba kér. 12395

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 36. szám. Budapest, 1907 szeptember 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az első rabsegélyezési kongresszus. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — A rabsegélyező egyesületek kongresszusa. *Dr. Láday István* kir. alügyésztől. — A gyermekvédelmi törvénytervezet. *Tiburtiustól.* — A kiegyezésről. *Dr. Huszár Kálmán* kolozsvári kir. törvényszéki birótól. — Vagyonátruházási ügyletek, ha mindkét fél vagy azok egyike illetékegyenérték kötelezett. *László Pál* kir. tan., a m. kir központi dij- és illetékkiszabási hivatal főnökétől. — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az első rabsegélyezési kongresszus.

I.

Szivből üdvözöljük a magyar rabsegélyző egyletek első országos gyülését.

Arról tanácskozik e kongresszus, hogy milyen alapon kellene hazánkban a rabsegélyezés ügyét országosan szervezni, és miként lehetne eddigi rabsegély-ügyünk akadályait elháritani. Ezzel kapcsolatban tárgyalás alá kerül az a kérdés is, hogy a letartóztatási intézetekből szabaduló fiatalkoruak érdekében a patronage miként szerveztessék, valamint hogy a letartóztatottak családtagjainak támogatása milyen módon történjék.

Kiterjed a kongresszus figyelme a katonai letartóztatási intézetekből szabadult rabok segélyezésének kérdésére is, mert ezeknek visszatérése a társadalomba, szintén jelentékeny szocziális érdek. Ezen gazdag hazai anyagot kiegészíti a külföldi rabsegélyző egyletek szervezetének ismertetése, amely kiváló tanulságokat és utmutatásokat fog a rabsegélyezés ügyének uj életre keltése és szervezése érdekében nyujtani.

Ennek az ujjászervezésnek munkája egybeesik a magyar büntetőjogi törvényhozás renaissance-ával. Nem véletlen összetalálkozása az eseményeknek hozta időbelileg össze a Btk. novellatervezetének benyujtását az első országos rabsegélyző kongresszus összehivásával. Más irány, frissebb szellem hatja át az alapvető büntetőjogi és szocziális kérdésekben a tudományt, a törvényhozást, a társadalmat és az igazságügyi kormányzatot, mint az elmult 25 esztendő alatt. Végre keresztül hatol azoknak a szivós kitartással védelmezett iránya, akik a büncselekmény elleni küzdelem egyedüli eszközének nem a megtorlást, a letartóztató intézeteknek minél hosszabb időre elitéltekkel való benépesitését tartják, hanem akik az igazságügyi politika legelső feladatának tekintik a büncselekmények megelőzését.

A lelenczügy országos szervezése volt ebben az irányban az első lépés, mert tapasztalati tény, hogy a büncselekmények elkövetői között a fiatalkoruak az utóbbi időben folyton szaporodtak és hogy a törvénytelen gyermekek ezek közt igen tekintélyes számban voltak képviselve. A lelenczügy megoldása tehát nemcsak humanisztikus szempontból volt nagy tett, de egyszersmind a bünmegelőzés szempontjából is olyan hatalmas lépés, melyet késő évtizedek bünügyi statisztikája fog majdan fényesen igazolni.

Ezt követte az országos gyermekvédő ligának és az Ugyvédi Kör gyermekvédő bizottságának megalakitása, és ezzel kapcsolatban a belügyminiszternek a gyermekvédelem tekintetében a közigazgatósági hatóságokhoz legutóbb kibocsátott rendelete. Ezeket a társadalmi és kormányzati uton életre hivott nagyjelentőségü és a bünmegelőzés szempontjából eléggé nem is méltatható intézményeket és intézkedéseket betetőzni van hivatva a Btk. novellajavaslata, melynek a fiatalkoru bünösökre vonatkozó rendelkezései szakitanak a hatástalannak bizonyult régi sablonokkal és a társadalmi rend ellen vétkező éretlen eszü ifjakat elsősorban javitó eszközökkel iparkodnak a helyes utra téríteni.

Kiváló hatással lesz ezen irányban a feltételes elitélés intézményének törvénybe iktatása, mely megakadályozza azt, hogy a jogrendnek nem nagy veszélyességü megsértői mindjárt első alkalommal megbélyegeztessenek, vagy éppen existenciájukat fenyegető szabagságvesztésbüntetéssel büntettessenek, ami őket ujabb büncselekmények elkövetésére egyenesen ráutalná.

Ugyanezt a czélt, a bünmegelőzés czélját szolgálja a rabsegélyezés intézménye is, amelynek országos szervezését tüzte ki czéljául az első pécsi rabsegélyző-kongresszus, amely ezt a nemes ügyet hatalmas lépéssel van hivatva előbbre vinni.

II.

A rabsegélyezés nemes intencziójáť büntetőtörvénykönyvünknek 27. §-a három szóban felemlitette ugyan, azonban részletes szervezetét nem nyujtotta. *Fabiny Theofil* érdeme, hogy az eszmének megvalósitását kormányzati uton megkisérelte. 1886. évi 18,819. és 1888. évi 5367. sz. rendeleteiben ő sürgette legelőször a rabsegélyző-egyletek felállitását és a kir. törvényszékek és ügyészségek vezetőinek melegen ajánlotta, hogy müködjenek oda, hogy ily egyletek alapittassanak és helyes irányban vezettessenek. Legujabban 1905. évi 27,055. számu rendelettel megismételte az igazságügyminiszter e rendeletet, ismét hathatósan kérve az igazságügyi hatóságok fejeinek tevékeny közremüködését.

Ezen kezdeményezések folytán több egylet alakult is, azonban a rabsegélyezési ügy eddig nem érte el a fejlődésnek azon fokát, mint a nyugoteurópai államokban. A 80-as években megalakult egyleteken kivül aránylag kevés ujabb egylet alakult, és sem az igazságügyi kormányzat, sem a törvényhozás nem volt valami nagyon bőkezü a müködő egyletek támogatásában.

Évente több mint 67,000 egyén szabadul letartóztatási intézeteinkből, nem számitva ezekhez a katonai fogházakból és a közigazgatási fogházakból szabadulókat. Ezeknek és legalább is ugyanennyi lélekszámot tevő családtagjaiknak segélyezésére az a 60,000 K, mely a költségvetésbe ezen czélra fel van véve, még abban az esetben is kevés volna, ha egész összegében tényleg a szabadulók segélyezésére fordittatnék. Jól tudjuk azonban, hogy a rabsegélyző-egyletek némelyike annyit sem fordit a rabok segélyezésére, amennyit az államsegély összege kitesz, hanem a törvényhozás által megszavazott segélynek reá jutó részét rabok oktatására vagy vallá-

sos nevelésére adja ki, legtöbb egyletünk pedig az államsegélyből megtakaritásokat eszközöl és a megtakaritott összeget alaptőkéjének szaporitására forditja.

Az állam tevékenysége a rabsegélyezés terén a törvényhozás által megszavazott évi segélyösszegek kiosztásával jóformán ki is merül, a továbbiak a társadalomra maradván, amely viszont a rabsegélyző-egyletek tagsági dijának fizetése által teljesitettnek véli ezen irányban minden kötelezettségét.

Ilyen rabsegélyző egylet azonban koránt sincs még csak minden törvényszék, sőt minden kir. tábla székhelyén sem, annál kevésbbé müködik az összes járásbiróságok, vagy éppen a közigazgatási hatóságok fogházai mellett. A formaszerüen megalakult 22 rabsegélyző egylet közül is több olyan van, amely tulajdonképpen nem is müködik, mert 4—5 egyénnek évenként egy—öt K-s segélyekben való részesitése egyleti müködésnek éppen nem mondható.

Egyleteink a társadalom részvétlenségét sinylik, aminek oka az, hogy a legkülönbözőbb társadalmi jótékonyságban lekötött vezető egyéniségeink érdeklődése legelsősorban az ártatlanok, jobban mondva a büntetlenek felé fordul, és ebben ki is merül. Vajmi keveseknek van érzékük az iránt, hogy a rabsegélyezés tulajdonképpen önvédelem, mert megelőzése a további büncselekmények elkövetésének, vajmi kevesen értik meg azt, hogy nem minden elitélt javithatatlan gonosztevő, és hogy az első botlás után a legtöbb esetben csak azért következik a második és harmadik, mert a társadalom a megtévelyedőt kizárja, tisztességes megélhetését megnehezíti, sőt bizonyos körülmények között lehetetlenné teszi.

Azt a nagy és fontos feladatot, hogy a letartóztatási intézetekből szabadultaknak a megélhetését biztositsuk, valljuk meg, egyleteink eddig igen szük körben teljesitették. Előljár a müködés intenzitása tekintetében a budapesti egylet, mely menedékházával és a munkaközvetités szervezésével a kezdeményezés terén nagy lépést tett ugyan, ámde a czél tökéletes megvalósitásától már csak anyagi eszközeinek a feladathoz mért csekély volta és a társadalom érdeklődésének hiánya folytán is még igen messze van.

III.

Amint a fentiekből láthatjuk, rabsegélyezési ügyünk ma még mindég embrionális állapotban van és teljesen jogos és alkalomszerü annak a kérdésnek felvetése, hogy minő eszközök volnának alkalmasak a czél megközelitésére és a szervezet, valamint a müködés terén mutatkozó hiányok megjavitására.

1. Nézetem szerint az egész rabsegélyezési szervezet revizió alá volna veendő. Az igazságügyminiszter rendeleti uton utasithatná az összes törvényszéki elnököket és kir. ügyészeket arra, hogy kivétel nélkül minden törvényszék székhelyén az egész törvényszék területére kiterjedő müködési körrel rabsegélyző egyleteket alakitsanak.

2. Addig is, mig minden törvényszék területén a rabsegélyző-egylet megalakul, azon törvényszékek területén, amelyeken ily egylet még nem müködik, a megfelelő segélyösszeg a kir. ügyész rendelkezésére bocsáttassék, aki a kir. törvényszék elnökével egyetértően saját hatáskörében teljesitse a segélyek utalványozását.

3. A rabsegélyezés czéljából a költségvetésbe felvett összeg lényegesen felemeltessék és minden egylet részére a területén levő letartóztatási intézetek szabadulóinak átlagos számához mért évi segélyek utaltassanak ki.

Ezen segélyek azon kikötés mellett bocsáttassanak az egyleteknek rendelkezésére, hogy azok kizárólag szabadult letartóztatottaknak, illetőleg a letartóztatottak családtagjainak pénzbeli vagy természetben szolgáltatandó (munkaeszközök, élelmiszer stb.) segélyezésére, menházak fentartására forditassanak. Azon összegek, melyek nem ezen czélra forditattak, illetőleg, amelyek ezen czél kielégitése után fenmaradtak, sem az alaptőkéhez nem csatolhatók, sem pedig más (adminstrativ kiadások, rabiskola, stb.) czélra fel nem használhatók, hanem az igazságügyminiszteriumnak minden év végén visszatéritendők.

4. A letartóztatási intézetekben minden letartóztatott munkakeresménye külön kezelendő, és élelmezési költségének levonása után *egész összegében* a szabadulás alkalmával neki kiadandó. Az ilyen elegendő készpénzzel rendelkező szabadulónak természetesen a rabsegélyző-egylet külön segélyt nem nyujthatna.

5. Minden letartóztatási intézetben az állam maga gondoskodjék a letartóztatottak oktatásáról és fogházi könyvtárak felállitásáról, és igy a rabsegélyző-egyletek sem ezen czélra, sem pedig külön hitoktatók dijazására semmit se forditsanak.

6. A rabsegélyezés intézményének czélja elsősorban az lévén, hogy a szabadultak megfelelő keresethez jussanak, minden egylet munkaközvetitő bizottságot alakitson, mely a rokon társadalmi egyletek vezetőségével való érintkezés alapján a szabadultaknak megfelelő munkaalkalmakat keressen. Természetesen a munkaközvetitésnek a legóvatosabban kell történnie, nehogy megrögzött gonosztevőknek visszaesése a munkaközvetitő-intézményt kompromittálja.

7. A szabaduló rabok patronage-ja társadalmi uton szervezendő.* Ez a patronage már a letartóztatási intézetben vegye kezdetét és kisérje a szabadulót egészen addig, amig annak exisztencziája megszilárdult. E tekintetben az ország összes egyletei között viszonosság teremtendő meg.

Dr. Balog Arnold.

A rabsegélyező egyesületek kongresszusa.

A magyarországi rabsegélyező egyesületek a mai napon kezdik meg tanácskozásaikat a Pécsre egybehivott kongresszuson. Humánus szellemmel eltöltött, európai látókörü férfiu lesz a tanácskozások elnöke, aki mint az ország legnagyobb rabsegélyező egyesületének elnöke s egyszersmind az igazságügyminiszterium börtönügyi osztályának főnöke, nemcsak gazdag tapasztalataival támogathatja a tanácskozókat, hanem hivatali hatáskörében is sokat tehet arra, hogy a kongresszus határozatai érvényre jussanak. Ami pedig ez utóbbiakat illeti, az előadók és tanácskozók kiváló személyiségei biztositékot nyujtanak a tekintetben, hogy a kongresszus határozatai alkalmasak lesznek a rabsegélyezés ügyének fellenditésére.

Szükségtelennek tartjuk ezen a helyen a rabsegélyezés jogosultságának igazolásával foglalkozni, mert hiszen csak elcsépelt igazságokat kellene mondanunk. Mihelyest felismertük azt, hogy a rabsegélyezés alkalmas eszköz a kriminalitás csökkentésére, ezt pedig lehetetlen fel nem ismernünk, önként értetődik, hogy törekednünk kell ennek az eszköznek minél hatályosabbá való tételére. Helyes czélt tüzött ki tehát a kongresszus, amidőn a rabsegélyezés czélszerü reformját tüzte napirendre, mert hiszen el nem tagadható, hogy rabsegélyező egyesületeink ez idő szerint való müködése ki nem elégitő. Minthogy minden reform előfeltétele a létező helyzet pontos megállapitása, igen hasznos és derék munkát végzett a pécsi rabsegélyező egyesület érdemes elnöke, Varga Nagy István kir. itélőtáblai biró, amidőn a pécsi rabsegélyező egyesületnek 1906-ról szóló évkönyvében az egyesület egész történetét összeállitotta s igy módot nyujtott arra, hogy abból az összes hasonló egyesületek müködését következtetés utján megismerhessük.** Fokozza összeállitásának értékét az

* L. Angyal Pál ez irányu javaslatát a pécsi egylet jelentésében 115. lap.

** A pécsi rabsegélyző-egylet évkönyve 1906-ról. Kiadta az egylet igazgató választmánya. Pécs, 1907.

a kimutatás, mely a magyarországi összes egyesületek 1905. évi működését, vagyoni, segélyezési s egyéb viszonyait feltünteti.*

E szerint a kimutatás szerint Magyarországon, ahol 63 törvényszék és mintegy ötödfélszáz fogház s más letartóztatási intézet van, mindössze 22 rabsegélyező egyesület működik. Még kir. itélőtáblai székhely is öt van olyan, amelyen nincs rabsegélyező egyesület. Nincsen Szegeden, Magyarország legnagyobb vidéki városában; nincs Pozsonyban, hazánk legmüveltebb vidéki városában, a nyugati kultura határszélén; nincs Kassán, a Felvidék hazafias, domináló centrumában; nincs Kolozsvárott, az erdélyi részek fővárosában és nincs Marosvásárhelyt, a legrégibb vidéki itélőtábla székhelyén. De még a meglevő egyesületek között is sok olyan van, amelyet csak nagy jóakarattal lehet számításba venni. Ilyenek: a dési, mely 84 korona, az erzsébetvárosi, mely 35 korona, a lugosi, mely 104 korona, a nagyszebeni, mely 18 korona, a zilahi, mely 166 korona, a temesvári, mely 172 korona segélyt osztott ki. Marad tehát 16 egyesület, de ezek közül is három csak a mult évben alakult.

Épp ily szomoru a kép, ha azt vizsgáljuk, mennyi segélyt adtak az egyesületek az 1905. évben. Az összes egyesületek kerekszámban mindössze 36,000 korona segélyt osztottak ki 1350 szabadult rab között. Hogy ez mily csekély összeg, kitünik már abból is, hogy magában az állami költségvetésben majdnem kétekkora összeg, 62,000 korona van a rabok segélyezésére felvéve. Ha elhagyjuk a budapesti rabsegélyező egyesületre vonatkozó adatokat, azt látjuk, hogy az egész ország területén nem egészen 18,000 korona segélyt osztottak ki több, mint 1000 segélyezett között, ugy, hogy az egy rabnak jutó átlagos segély nem érte el a 18 koronát. Sőt a brassói egyesületnél a segélyösszeg *átlaga* 5, mondd *öt* koronát, a temesvárinál *hat* koronát, a szekszárdinál *hét* koronát, a győrinél *nyolcz* koronát tett ki. Bizonyára vannak esetek, amikor ekkora, vagy még kisebb összegü segély is indokolt, például ha a segélyezendő létfentartása illetőségi helyén biztositva van s csupán az odautazáshoz szükséges vasuti, vagy hajójegygyel kell őt segélyezni, de az esetek túlnyomó részében az ilyen kis összegü segély csak arra szolgál, hogy a rab a rég nélkülözött szeszes italokkal ismét közelebbi ismeretségbe juthasson. Menedékháza a budapestin kivül csak még a brassói egyesületnek van: ez utóbbiban 188 munkapot dolgoztak. A pécsi egylet most fárad menedékház felállitásán.

Már ezekből az adatokból is nyilvánvaló, hogy a rabsegélyező egyesületek igen csekély számmal vannak, jelentéktelen anyagi erővel dolgoznak és tulnyomó részüknél még a segélyezés módja is helytelen. A kongresszus tehát nem is gondolhat arra, hogy az eddigi nyomokon való továbbhaladást ajánlja, hanem azzal kell foglalkoznia, hogy mi módon volna a hatályos rabsegélyezés hazánkban *megteremthető*. Különösen az alábbi kérdéseket kell a kongresszusnak megoldania:

1. *Mi módon szaporittassanak a rabsegélyzést szolgáló anyagi eszközök?* Célttévesztettnek vélnők, ha a kongresszus olyasféle ideális határozatot hozna, hogy «igyekezni kell rabsegélyző egyesületeket alakitani», «fel kell kelteni a közönség érdeklődését» s több eféle. Az ilyen határozatok csak akkor érnek valamit, ha a czél elérésére alkalmas eszközök is tüzetesen megjelöltetnek. A majdnem teljesen szervezetlen, széthuzó, anyagiakban és müveltségben egyaránt szegény magyar társadalomtól nem lehet azt várni, hogy spontán felbuzdulásból áldozatokat hozzon a rabsegélyezés érdekében. Bármennyire kivánatos is, hogy a rabsegélyezést társadalmi tevékenység teremtse meg, ezt a mi viszonyaink között nehezen tudjuk elképzelni. Nézetünk szerint tehát a kezdeményezésnek a hivatalos körökből kell kiindulnia.* A miniszterek felkérésére bizonyára mindegyik itélőtáblai, vagy törvényszéki elnök, főispán, főügyész, pénzügyigazgató s valamennyi más vezető állásban levő főtisztviselő hajlandó lesz arra, hogy székhelyén rabsegélyző egyesületet szervezzen s evégből a körülményekhez képest személyesen vagy levélben mindazokat a polgárokat felkeresse, akikről feltehető, hogy az évi — mondjuk 10 K — tagdijat könnyen megfizethetik. Vajjon elképzelhető-e, hogy nálunk, ahol a hivatalnoknak oly nagy társadalmi tekintélye van, a polgárok nagy része ne sietne részt venni ebben az akcióban. Ezenkivül azokat, akik a rabsegélyezés ügyében különösen buzgólkodnak, czimekkel, rendjellel vagy más kitüntetéssel kellene ékesiteni. Egy rendjel többet tehet, mint száz felolvasás. Vegyük hozzá még ehhez azt is, hogy a hölgyek szintén bevonatnának a szervezésbe s meg lehetünk győződve arról, hogy egy év alatt több eredményt fogunk elérni, mint eddig évtizedek alatt.

Ezenfelül a már rendelkezésre álló anyagi eszközöket is fel kell használni. Az állami költségvetésben előirányzott 62,000 K-n kivül tetemes vagyon fekszik még a fegyenczek segélyalapjában, melynek jövedelméből ez idő szerint csak igen csekély összeg használtatik fel. Ki kellene továbbá a kormánytól eszközölni azt, hogy a letartóztatottak keresményéből nagyobb hányad adassék a segélyalapnak, hogy végül a szabaduló rabok közül azok, kiket erre a fegyházigazgató, vagy kir. ügyész (kir. járásbiró) érdemeseknek talál, kijelölt lakóhelyükre a fogházfőnök igazolványa alapján ingyenesen utazhassanak.

De nemcsak tagok gyüjtésével s nem csupán az érintett módokon lehetne a rabsegélyezésre szolgáló vagyoni eszközöket öregbiteni. Az a tekintélyes férfiu, aki egy-egy városban a rabsegélyezés ügyét meginditaná, könnyü szerrel elérhetné azt is, hogy az ottani pénzintézetek, egyesületek, körök, asztaltársaságok stb. évenkint lényegesebb összegeket juttassanak a rabsegélyező egyesületnek. Majdnem minden pénzintézet szokott a mérleg megállapitása alkalmával bizonyos összeget jótékony czélokra adni s nem volna nehéz elérni, hogy a listába a rabsegélyező egyesület is felvétessék.

Nem szabad az évi dijat sem meghagyni a mai alacsony összegben.** Mutatják az eddigi eredmények, hogy a minimális tagdij mellett sem lehetett nagyobb számmal tagokat toborozni. Ami egyébiránt egészen természetes is, mert azokat, akiknek érdeklődését maga az ügy iránt nem lehet felkelteni, a tagdij csekélysége sem fogja a belépésre csábitani. Nálunk, Magyarországon, számolni kell azzal, hogy minden ilyen akczió csak csekély számu emberre terjedhet ki s igy az egyesnek többet kell áldoznia, mint ott, ahol ily eszméknek nagy tömegek nyerhetők meg.

Számos egyéb módot fel lehetne még sorolni a rabsegélyezés anyagi eszközeinek gyarapitására s nincs kétségünk, hogy a kongresszus ki fogja jelölni a leginkább czélravezetőket.

2. *Kiket kell segélyezni?* E tekintetben a kongresszus tanácskozásaitól igen sokat várunk. Csak a gyakorlatban elért tapasztalatok mutathatják meg, hogy a mi viszonyaink között a büntetteseknek mely elemei azok, akiknél a segély indokolt. E részben minden ország viszonyai felettébb különbözők lévén, a külföldi tapasztalatok nálunk nem használhatók fel. Az elveket csak az országos tapasztalatok közlése után lehetne felállitani s bizonyos, hogy a kongresszus tárgyalásai ez irányban igen becses anyagot fognak nyujtani.

* Évkönyv 124., 125. ll.

* Ellenkező nézetben van Angyal Pál (Évkönyv 114. l.), aki azt ajánlja, hogy központi kiküldöttek menjenek az egyes városokba s ott «a társadalom vezető elemei» bevonásával előadásokkal és felolvasásokkal keltsék fel az érdeklődést s ne a hivatalos egyének játsszák a vezérszerepet. Csakhogy «a társadalom vezető elemei» nálunk majdnem mindenütt a «hivatalos egyének.»

** Ellenkező nézetben van Angyal Pál (id. h.)

★

3. *A segélyezésnek mely módjai a legajánlatosabbak?* A kongresszus tájékoztatni fog bennünket arról, hogy mily eredményeket értek el a készpénzzel vagy a munkaeszközökkel való segélyezéssel, továbbá a foglalkoztató mühelyekkel. Meg fogjuk tudni, mily módon történt a segély felhasználásának ellenőrzése s mily számban fordultak elő olyan esetek, hogy egyes szabadulók gazdákhoz, iparosokhoz s más munkaadókhoz helyeztettek el és mily eredményekkel. Mindez igen fontos kérdés, melynek tárgyalását nagy érdeklődéssel fogjuk kisérni.

Külön, fontos része lesz a tárgyalásoknak az, amely a fiatalkoruakkal foglalkozik. Bizonyos, hogy ennek eredményei fel lesznek használhatók a büntető novellánál is.

Dr. Láday István.

A gyermekvédelmi törvénytervezet.

A büntető-politika tudósait a fiatalkoruak kriminalitása elleni küzdelemre vezérlő eszmék és törekvések nem maradtak a tudomány teoretikus határkörén belül, hanem ki-kitörtek a gyakorlati megvalósitás terére. A szocziális feladatok napról-napra mind égetőbben sürgetik az államot és a törvényhozást a cselekvésre és a nép ezernyi züllésnek indult gyermekei sulyos gondot okoznak mindazoknak, kik az állam és a nemzet felvirágozását a szivükön hordják.

A belügyminiszternek nemrég kiadott kiválóan helyes intentióju rendelete előfutárja a kormány e téren életbe léptetendő intézkedéseinek. E kérdések czélravezető megoldása azonban csak a törvényhozás utján lehetséges.

A családi jogok korlátozása, a gyermek egyéni szabadságának elvonása szervezeti garancziák teremtése nélkül, a felmerülő költségek fedezése törvényhozási intézkedés nélkül lépten-nyomon nehézségekbe ütközhetnék.

Köztudomásu, hogy a büntető-novella, melyet julius elején terjesztett az igazságügyminiszter a képviselőház elé, a fiatalkoru büntettesekkel szemben egészen uj, Európaszerte eddig ismeretlen nagy reformot kiván megvalósitani.

E reform törvényhozási uton biztositja az állam részére azt a jogot, hogy a család jogkörébe behatolva, megmentse a gyermeket az őt fenyegető erkölcsi haláltól.

A büntetőtörvény természetéhez képest e reform a gyermeket csak abban a már nagyobb erkölcsi veszélyt jelentő hanyatlásban ragadja ugyan vissza a végső elzülléstől, mikor büncselekményt követ el: ámde a novella szerzője számolt azzal, hogy a gyermekvédelem nagy társadalom-politikai kérdését igy még korántsem oldotta meg s hogy a czélravezető büntető-politikának az erkölcsi züllést csirájában, már ott kell elfojtania, ahol először jelentkezik s hol még nem tör ki büncselekmény elkövetésében.

A novellát «a probléma egyéb vonatkozásaiban kiegészíteni annak a külön törvénynek áll majd feladatában, amely hivatva lesz a gyermekvédelem összes egyéb kérdéseit felölelni s amelynek az előkészitő munkálatai alapjául szolgáló tervezet már is elkészült.» (Novella indokolása 44. lap.)

Ezen tervezet keretébe vétettek fel a bünvádi eljárásnak a fiatalkoruak által elkövetett büncselekmények elbirálását módositó szabályai is.

Miután elismert igazság az, hogy a gyermekek feletti itélkezés sokkal nagyobb tapintatot, jóindulatot, a fiatalkoru életviszonyainak és az eset körülményeinek a tekintetbe vételét kivánja, ennélfogva ezt a teendőt egy erre a czélra kijelölt biróra ruházza a tervezet, akit a fiatalkoruak birájának nevez. Kimondja azt is, hogy a fiatalkoru terhelt ellen védő nélkül sem az előkészitő, sem a birói eljárás szakában eljárni nem lehet.

Az amerikai Children's Court fényes eredményekkel dicsekvő intézményét viszi be ezzel a tervezet jogéletünkbe, megelőzve vele az egész kontinenst.

A tervezet nagyobb részét azok az intézkedések teszik ki, melyek azon gyermekek megjavitására irányulnak, kiket az elhanyagolt nevelés, rossz és lelketlen bánásmód lóditott a züllés utjára.

A szegénysorsu gyermekek romlottságának fő inditó oka az, hogy a szülők az iskolai tanitás idején kivül is külső munkával vannak elfoglalva és igy gyermekeikkel nem törődhetnek; a tervezet ez esetre kimondja, hogy a községi gyermekvédő-bizottság elrendelheti, hogy az ilyen kiskoruak tanitó vagy lelkész felügyelete alatt zárt helyiségben, vagy szabad téren a tanitás idején tul is foglalkoztattassanak és onnét csak szülőik hazatérése után távozhassanak.

A társadalom tevékenységére joggal számit a tervezet, elvárja, hogy az ilyen gyermekek őrizetéből a községre háruló terhet átveheti az e czélból alakult társadalmi szervezet. Ha pedig ez a jótékonyság hiányzanék, a község az országos gyermekvédelmi alapból segélyben részesül.

Az olyan szülő mellé, aki botrányos életmódjával teszi lehetetlenné a gyermek helyes nevelését, gondnokot rendel a gyámhatóság. A gondnok tisztjét és kötelességeit, valamint azon esetet, ha a szülő a gyermek erkölcsiségét veszélyezteti és ezáltal vétséget követ el, a gyermeknek a családból való elvételét és végül az atyai hatalom megszüntetését akkor, ha gyermekét büncselekmény elkövetésére csábitotta és egyéb sulyosabb mulasztást követett el, bőven fejtegeti a tervezet. Különösen kiemeljük e rendelkezésekből, hogy a tervezet korántsem kontemplál rideg intézeti nevelést. A sulyt a becsületes családi nevelésre fekteti. Csak, ha a védelmet igénylő gyermek gyönge testalkata miatt a családi elhelyezésre nem alkalmas, vagy ha erkölcsi fogyatkozásai miatt másoknak erkölcsiségét veszélyeztetné, az esetre rendeli el a tervezet az intézeti nevelést. E nevelés a gyermekek egyéniségéhez képest menedékhelyen vagy állami javitóintézetekben történnék.

Ha azonban különösen a fővárosi gonosztevők társaságában felnőtt és különös erkölcsi fogyatkozásban szenvedő kiskoruink nagy tömegét tekintetbe vesszük, be kell látnunk, hogy ezekre a büncsemetékre megkülönböztetett egyéni bánásmódot kell alkalmaznunk, ami sem a családban, sem a külön gondnoknál, de még a rendes javitóintézetben sem érhető el teljesen; ezért kell majd a törvényhozásnak gondoskodnia arról, hogy az ilyen kiskoruak részére Budapest közelében külön intézet állittassék fel. Ebbe az intézetbe kell majd beutalni a javitóintézetben feltünő rossz viseletet tanusitó, valamint azokat a fiatalkoruakat, kiket majd az uj büntető törvényjavaslat törvényerőre emelkedése esetén feltételesen szabadon bocsátanak, de akik a kitüzött idő alatt erkölcstelen életet tanusitanak.

Még ha mindezt meg is fogja valósitani a hozandó uj törvény, akkor is csak ugy fog a baj gyökeréhez közelebb férkőzni, ha odatekint a nagy szociális bajokra és biztositani fogja a javitó nevelésből kikerült kiskoru megélhetését, ha elhelyezésükről megfelelőleg gondoskodik és ha az eddig felette gyámkodott hatóságok továbbra is felügyeletet fognak gyakorolni.

Ezt a feladatot a tervezet olykép kivánja megoldani, hogy a felállitandó gyermekvédelmi bizottságok és gyermekvédelmi felügyelők erőteljes közremüködését biztositja az intézetek igazgatóinak munkássága részére s mielőtt a gyermeket egészen szabaddá tenné, amikorra megélhetésének biztositásáról szintén gondoskodni kiván: előbb kisérletileg kihelyezi őt, ott lassanként hozzászoktatja a rendes, munkás élethez s csak ha a gyermek meggyökeresedett, becsületes lelkivilágról tesz tanuságot, adja vissza az élet szabadságának, de ott sem régi környezetébe, hol könnyen a visszaesés veszélye fenyegetné, hanem munkás, becsületes, tiszta millieube, ahol a társadalom hasznos tagjává, az állam munkás polgárává lesz.

Ugy tudjuk, hogy az igazságügyminiszteriumban a csavargás, koldulás, iszákosság meggátlására is javaslatot terveznek, melyet legkiválóbb jogászaink egyike készit elő s mely a most tárgyalt tervezettel együtt hozzásimulva a büntetőtörvénynek már elkészült novellájához és kilátásba helyezett nagy revíziójához, előreláthatólag rohamos lépésekkel fogja megközeliteni a modern kriminál szociologia ideálját.

Tiburtius.

A kiegyezésről.

Csodálkozással olvashatta a magyar jogászközönség, hogy a kiegyezési tárgyalásokban legutóbb dr. Tőry igazságügyminiszteri államtitkár is részt vett.

Ezen hir egyszerre egy nagy mulasztás felismerésére vezet, mely az igazságügyi kormánynak eddigi mellőzése által elkövettetett. Hogyan? Hát elképzelhető-e, hogy a kiegyezés nagy kérdésénél, mely egész jövőnket, ugy nemzetgazdasági, mint közjogi szempontból oly közel érinti, igazságügyi érdekeink szóba nem jönnének? Lehetséges-e ezeket a kereskedelem és ipar érdekeitől, melyeknek nemzetközi szabályozására a kiegyezés hivatva van, elkülöniteni?

És mégis azt kellett tapasztalnunk, hogy ezen szembetünő összefüggésre senki sem gondolt, mert bár mindenki, politikus, kereskedő, iparos kivette a maga részét a kérdések tárgyalásánál, a jogászközönség, mintha a kiegyezés jogászi szempontból nem is érdekelné, egy árva szóval abba bele nem avatkozott, sőt azon szerény szerepből, melyet a hir szerint a kormány dr. Tőrynek szánt, hogy t. i. a *szövegezésnél* közremüködjék, azt kell következtetnünk, hogy a kiegyezés *jogi* oldalának hordereje most sem talált kellő méltánylásra.

Pedig eltekintve az emlitett szoros összefüggéstől, mely a gazdasági és igazságügyi kérdések közt létezik, magában a *vám- és kereskedelmi szövetségről* szóló törvényben, melynek megujitásáról szó van, több oly kérdés foglaltatik, melyek nemcsak helyes jogászi szövegezést kivánnak, hanem anyagi, alaki és közjogi szempontból erősen kihivják a kritikát. Igy az eddigi törvényben mindenre nézve kikötött egyenlő szabályok (VI. czikk), elvek (VI., VIII. czikk), törvények (XI., XII., XIII., XIV. czikk) nemcsak szabad rendelkezési jogunkban akadályoznak, hanem a két ország törvényeinek különbözősége folytán a *reciprocitás* azon nemének elfogadására vezettek, mely gazdasági érdekeinket komolyan veszélyezteti és kárositja. Ez az ugynevezett *alaki* viszonosság, melynél fogva például az ipar és kereskedelem fejlődésére annyira fontos «részvénytársaságok, biztositó-társaságok, közkereseti és iparszövetkezetek kölcsönös bebocsátására és üzletük folytatására» nézve, részünkre Ausztriában nem a hazai törvényeink által nyujtott szabadság biztosittatik, hanem reánk az ott fennálló korlátok alkalmaztatnak, mig az osztrákok nálunk a saját törvényünk által biztositott teljes szabadságot élvezik. Pedig, ha egyáltalán gazdasági helyzetünk a viszonosságot elbirná, csak az *anyagi* viszonosság az, mely a jog szempontjának némileg megfelelhetne, amely számunkra Ausztriában is annyi jogot biztositana, amennyivel itthon birunk és amennyit mi a másik félnek is adunk. A viszonosságnak a szövetségben történt megállapitása pedig annál nagyobb veszedelmet jelent ránk nézve, mert mi ennek nyomán azt nemcsak vám- és kereskedelmi szövetségünkbe, hanem az ipar és kereskedelem fejlődésével elválaszthatatlanul összefüggő *kölcsönös jogsegély* iránti viszonyunkba is behoztuk, és pedig önként, szerződés és kényszeritő ok nélkül.

Vajjon megtörténhetett volna ezen végzetes hiba a viszonosság kikötésénél 1878-ban és a szövetség megujitásánál 1887-ben, ha igazságügyi kormányunk is részt vett volna a tárgyalásokban, és el fog-e most kerültetni a hiba és az *alaki* viszonosság helyett az *anyagi* viszonosság fog-e az uj szerződésben megállapittatni, ha igazságügyi kormányunknak képviselője, dr. Tőry, a nemzetközi jognak ezen kiváló müvelője, *csak a szövegezésnél* vesz részt a tárgyalásokban?

Nem hisszük. És azért azt óhajtjuk, hogy igazságügyi kormányunk inkább arra törekedjék a szeptemberben folytatandó tárgyalásoknál, hogy a viszonosság kérdése a szerződésből *kikapcsoltassék* és kereskedelmi törvényünkben, perrendtartásunkban és végrehajtási törvényeinkben, melyeknek reformját oly régóta várjuk, az eddigi elhibázott módtól eltérőleg, önállóan, állami souverenitásunknak megfelelőleg, melyet sehol oly kétségbevonhatatlan joggal nem érvényesithetünk, mint igazságszolgáltatásunkban — oly garanciákhoz köttessék, melyeket a nemzetközi jog általánosan elfogadott és melyek alkalmasak arra, hogy a hitelezéssel járó azon számtalan visszaéléseknek, melyeknek saját iparosaink és kereskedőink védtelen áldozatai — eleje vétessék.

Dr. Huszár Kálmán,
kir. törvényszéki biró.

Vagyonátruházási ügyletek, ha mindkét fél vagy azok egyike illetékegyenérték kötelezett.

Az illetéktörvények és szabályok gyakorlati alkalmazásánál sehol sem találkozunk oly mélyreható ellentétekre, mint azoknak a vagyonátruházási ügyleteknek megilletékezésénél, amelyeknél mindkét szerződő társ, vagy azok egyike illetékegyenérték kötelezett, vagy olyan mely idővel illetékegyenérték kötelezetté válhatik.

A kérdés világosabb áttekinthetése és az ellentétek forrásának felderithetése végett, szükséges az illetékegyenérték fizetésére kötelezett jogi személyeket két csoportra szétválasztani s a kérdést mindkettőre nézve az illetékegyenérték eredetétől kezdve végig levezetni.

Az első csoportban azokról az átruházásokról szólok, melyek az 1881:XXVI. tcz. 22. §-ának *a)* és *b)* pontja alatt felsorolt, a törzsvagyonban résszel nem biró illetékegyenérték-kötelezett felek közt vagy ezek és más személyek közt jönnek létre. Tekintetbe veendő itt mindenek előtt, hogy az illetékegyenérték alá tartozó személyeknek *az* általános szabályok szerint járó *átruházási illetékek alul* még soha egy törvény sem engedett kivételt vagy mentességet, de ily kivétel nem is volna indokolható, létjogosultsággal egyáltalán nem birna, mert ezek az illetékkötelezettség szempontjából nemcsak nem különböznek más magánszemélyektől, hanem ellenkezőleg az illetékegyenérték fizetése folytán kiterjedtebb kötelezettséggel birtak és birnak, amely kötelezettség azonban tulajdonkép az általuk birt (a forgalomból ugyszólván kivont) javakra terjedt és terjed ki. Egyes tárgyaknak az illetékegyenérték alól való mentesitése tehát tulajdonképp azt jelentette és jelenti, hogy azokra nézve a jogi és magán személyek közt különbség nincs, s hogy ezekre nézve a jog személyek visszahelyeztetettek a többi magán személyek közé s igy azokra nézve illetékegyenérték-kötelezetteknek nem is tekinthetők, nem is nevezhetők. Tekintetbe veendő másodsorban az illetékegyenérték történelmi fejlődése. Eredetileg az illetékegyenérték alá tartozó összes személyek összes szerzései és elidegenitései a rendes átruházási illeték alá tartoztak, de ha a szerzett vagyont 10 évnél tovább birták, beállott rájuk nézve az illetékegyenérték fizetésének kötelezettsége is, hacsak e tekintetben már az eredeti szabályokban is egyes vagyontárgyakra megállapitott illetékegyenértékmentességi esetek valamelyike fenn nem forgott. Az átruházások illetékezése tekintetében az 1881:XXVI. tcz. 26. §-a tette az első változtatást, melynek intencziói nem egyes kikapott mondataiból, hanem a maga egészéből és a vonatkozó törvényjavaslat indokolásából lehet megállapitani. A törvényjavaslatnak, a törvény idézett 26. §-ának alapjául szolgált s lényegében nem módositott 30. §-ához füzött indokolás sze-

rint a régi törvényen a módositást nem elvi, hanem kizárólag kezelési és czélszerüségi szempontból kivánta behozni, hogy az egyenértéknek 10 év elteltével való kivetése czéljából szükséges nyilvántartás elkerültessék. A szerzéskor nyomban kezdődő első 10 év alatt fizetett egyenérték tehát nyilván a vagyonátruházási illeték pótlása, mely pótlás hiányában *az átruházási illetékre* a követelési jog fenmaradt s *a korábbi kezelési eljárás szerint* érvényesitendő. Ha már most ezek szem előtt tartása mellett az ismételten idézett 26. §. egész tartalmát olvassuk, világossá válik előttünk, hogy ennek a szakasznak első bekezdése csak oly szerzésekről rendelkezik, ahol a szerző jogi személy «köteles az illetékegyenértéket fizetni és pedig a szerzés napjától» és csak oly átruházásokról, melyeknél «van előirt illetékegyenérték, mely az átruházás napjától számitva törültetik»; s ezt az értelmezést ugyanezen törvényszakasz kapcsolatos második bekezdésének az a kitétele, hogy az «ily» átruházások tekintetében követendő az az eljárás, mintha mentes és nem mentes felek közötti ügyletről volna szó, teljesen megerősiti. Ha tehát «nem ily» átruházásokról van szó, azokra ez a 26. §. nem is vonatkozik; mert e szakasz olyan kiterjesztő alkalmazását csak nem lehet kezelési és nyilvántartási kérdésnek tekinteni, amely által az illetékegyenérték alá nem eső javakra vonatkozó átruházásnál az átruházási illeték egészben vagy felerészben veszendőbe megy, s hogy ennek folytán a forgalomból kivont egyes javak azokban a ritka esetekben is elkerüljék az átruházási illetéket, amikor valóságosan átruházás alá kerülnek. Az 1887: XLV. tcz. e tekintetben az 1881: XXVI. tcz.-n lényegében mit sem változtatott, sőt az 1887: XLV. tcz. 6. §-ában foglalt azok az uj intézkedések, amelyek szerint az 1881: XXVI. tcz. 22. §-ának *c)* pontjában emlitett társaságok a rendes illeték fizetése által az egyenérték fizetése alul 10 évre menekülnek s hogy a többi jogi személyek ellenében, visszteher nélküli szerzés esetében, ha a szerzés után törvény alapján nem tartoznak rendes illetéket fizetni, az illetékegyenérték fizetése nem 10 év mulva, hanem azonnal kezdődik: csak mintegy következményei az eddig előadottaknak.

Nem lehet ezeknél fogva az 1887: XLV. tcz. végrehajtására vonatkozó 1887. évi 72927. sz. p. m. k. (P. K. 1147. R. T. 2513. l.) VI. pontjának törvényessége ellen kifogást tenni, amely abban az esetben, ha az adásvétel tárgyát képező ingatlanokra nézve a szerződő jogi személy illetékegyenérték fizetésére kötelezve nincs: nincs helye azon általános illetékszabályok alkalmazásának, melyek a mentes és nem mentes felek között előforduló vagyonátruházásoknál irányadók; hanem a szerződők terhére a teljes vagyonátruházási illeték szabandó ki, mert ily esetben a közönséges átruházási illeték egy része illetékegyenérték által fedezve nincs.

Az eddigiekben érvényesitett felfogással egyező volt a p. ü. közig. bíróságnak igen alaposan megindokolt 1825—92. sz. elvi jelentőségü határozata, amely szerint az 1881. évi XXVI. tcz. 22. §-ának *a)* vagy *b)* pontja alá eső két oly jogi személy közt létrejött adásvételi szerződés után, ahol sem az átruházó nem fizetett egyenértéket, sem a szerző nem fog fizetni, a teljes adásvételi illeték fizetendő; továbbá az 1840—93. sz. elvi jelentőségü határozata, amely szerint ugyanolyan jogi személy, adó- és igy illetékmentes ingatlanoknak árverésen történt vétele után szintén az egész átruházási illetéket köteles leróni; végül az 1975—94. sz. elvi jelentőségü határozata, amely szerint ugyanolyan jogi személynek magánféltől illetékegyénérték alá nem eső ingatlan szerzése után a teljes átruházási illeték jár.

Ellentétes az elsoroltakkal a 926—87 sz. elvi jelentőségü határozat, amely szerint ugyancsak az 1881. évi XXVI. tcz. 22. §-ának *a)* vagy *b)* pontja alá eső jogi személy által illetékegyenérték alá nem eső ingatlannak magánféltől való megszerzése után csak az eladó tartozik az átruházási illeték felét fizetni; továbbá a volt pénzügyi közigazgatási bíróságnak az ellentéteket megszüntetni akaró az 1895. évben 59. sz. a. hozott döntvénye, amely a föntebb ismertetett 1825—92. sz. elvi jelentőségü határozattal teljesen ellenkezőleg illetékmentesnek mondja az idézett *a)* vagy *b)* pont alá eső két jogi személy közt az oly ingatlan iránt létrejött adásvételi ügyletet, amely után sem az átruházó nem fizetett illetékegyenértéket, sem a szerző nem tartozik fizetni, nem vévén figyelembe e döntvény azt a körülményt, hogy az 1881: XXVI. tcz. 26. §-a szerint a jogügylet után járó illeték mellőzéséhez kapcsolatos követelmény az is, hogy az illetékegyenérték egyik jogi személyről a másikra átirassék; és kedvezmény nyujtására irányuló czélzatot tulajdonit a törvénynek, amelylyel pedig az a kezdetben elmondottak szerint egyáltalán nem bir. Ehhez a döntvényhez alkalmazkodik aztán az utóbb hozott 2104—95. sz. elvi jelentőségü határozata, amely szerint az 1881: XXVI. tcz. 22. §-ának *a)* és *b)* pontja alá eső jogi személyek által egyenértékmentes ingatlannak magánféltől való szerzése esetében az átruházási illetéknek csak fele jár; továbbá a közigazgatási bíróság 10—97. sz. elvi jelentőségü határozata, amely szerint ugyanaz alá az *a)* vagy *b)* pont alá tartozó jogi személy által illetékegyenérték alá nem eső ingatlannak birói árverésen történt megvétele után vagyonátruházási illeték egyáltalán nem jár; végül ugyancsak a k. b. 595—904. sz. elvi jelentőségü határozata, amely szerint ugyanezen jogi személyek és magánfelek közt illetékegyenérték alá nem tartozó ingatlannak akár szerzése, akár átruházására vonatkozólag kötött szerződés után a vagyonátruházási illetéknek csak fele jár, s a magánfél által viselendő.

Áttérve a második csoportra, vagyis az 1881: XXVI. tcz. *c)* pontja alatt felsorolt, a törzsvagyonban részszel biró részvényes vállalatok közt, vagy ezek és más személyek közt létrejött vagyonátruházásokra, előre bocsátandónak tartom, hogy ezekre a társaságokra is áll az első csoport alá tartozókra kiemelt az a körülmény, hogy ezek is csak tényleg *fizetendő* illetékegyenérték alá tartozó vagyon birlalása által és csak azokra nézve válnak illetékegyenérték alá tartozó személyekké, ha azonban azokká váltak, akkor a vagyonátruházási illeték tekintetében a többi illetékegyenérték-kötelezett jogi személyekkel hasonló elbánás alá is esnek; mert nemcsak az eredeti szabályok vették e részben ezeket is a többiekkel hasonló elbánás alá, hanem az alá vette az első lényeges módositást tartalmazó 1881. évi XXVI. tcz. 26. §-a is. Az 1881. évi XXVI. tcz. 26. §-át az 1887. évi XLV. tcz. tervezetének 6. §-a szintén valamennyi illetékegyenérték alá tartozó jogi személyre egységesen kivánta módositani és pedig nem kedvezmény, hanem az illetékjövedelem fokozása czéljából akként, hogy a visszteher nélkül való szerzés esetén az összes jogi személyek is fizessék meg a rendes illetéket, de ennek fejében az illetékegyenérték fizetése 10 évre halasztassék el, ha azonban a rendes illeték fizetésére nézve törvényes mentességük volna, akkor fizessék nyomban az illetékegyenértéket. A törvényjavaslat ezen szakaszán a pénzügyi bizottság csupán azt a változtatást inditványozta, hogy az 1881: XXVI. tcz. 22. §-ának *c)* pontjában emlitett társulatoknál akkor sem kezdődjék nyomban az egyenérték fizetése, ha visszteher mellett történik a szerzés, hanem a rendes illeték megfizetése folytán 10 év mulva, éppen ugy, mint a visszteher nélküli illetékköteles szerzésekre nézve terveztetett és csak «ennek megfelelően» módositotta a tervezet 6. szakaszát, amelyet aztán a törvényhozás az 1887. évi XLV. tcz. 6. §-aként el is fogadott. Ezek szerint tehát a 10 év eltelte, vagyis az illetékegyenérték fizetésének megkezdése után, az illetékegyenérték fizetésére kötelezett jogi személyek között különbséget tenni nem lehet.

A törvénynek ekként való értelmezésén alapszanak az 1832—93. és 291—900. sz. elvi jelentőségü határozatok, ame-

lyek szerint az 1881. évi XXVI. tcz. 22. §-ának *c)* pontja alá eső részvényes vállalat részéről a szerzést követő 10 éven belül magánfél részére történt ingatlaneladás után a teljes átruházási illeték fizetendő; — ezzel ellentétes a 623—904. sz. elvi jelentőségü határozata, amely szerint hasonló esetben, vagyis ha ugyane részvényes vállalat a szerzést követő 10 éven belül adja is el az ingatlant magánfélnek, az átruházási illeték csak fele részben jár; illetékegyenértékfizetés alá tartozónak minősitvén a vállalatot már akkor, mikor az illetékegyenérték alá tartozóság feltétele: a 10 év lefolyása még nem is következett be.

Mind a kétféle felfogástól eltér a közigazgatási bíróság 1906. évi 28. sz. döntvénye, amely az ily részvényes vállalatok által ingatlan vagyonuknak magánfélre történt átruházása után akkor is a teljes átruházási illetéket tartja fizetendőnek, ha a szerzéstől kezdve 10 év eltelt s igy az átruházó részvényes társaság már tényleg egyenértékfizetési kötelezettség alatt állott; mert e döntvény szerint az 1887. évi XLV. tcz. 6. §-a az 1881: XXVI. tcz. 22. §-ának *c)* pontja alá eső vállalatok iránt kifejezetten nem intézkedvén, ezekre nézve az 1881. évi XXVI. tcz. előtti állapot tekintendő visszaállitottnak. Ez az indokolás azonban a fentebb előadottakra való tekintettel meg nem állhat, mert az 1887: XLV. tcz. 6. §-a az 1881: XXVI. tcz. 22. §-át e tekintetben nemcsak kifejezetten, de még hallgatagon sem helyezte hatályon kivül.

Tekintve ezek után, hogy az 1887. évi XLV. tcz. végrehajtására vonatkozó 72,927—87. sz. p. m. k. VI. pontja a contrario vont következtetés szerint azt az eljárást, mintha mentes és nem mentes felek közötti átruházás forogna fenn, jogosnak tartja akkor, ha az átruházási illeték egy része az illetékegyenérték tényleges fizetése által fedezve van; azért a pénzügyi hatóságok és hivatalok erre a körrendeletre helyezkedve éppen az 1887. évi XLV. tcz. 6. §-ára való hivatkozással nyugodtan állapithatják meg az átruházási illetéknek csak fele részét akkor, ha az ismételten emlitett részvényes vállalatok, az eladás idejében az eladott ingatlantól illetékegyenértéket tényleg már fizettek.

László Pál,
kir. tan., a m. kir. közp. dij- és illetékkiszabási hiv. főnöke.

Különfélék.

— **A pécsi rabsegélyző kongresszus** Rickl Gyula miniszteri tanácsos vezetése mellett f. hó 6-án tartatik. Az országos ülés összehivását tudvalevően a pécsi rabsegélyző-egylet kezdeményezte. Ezen alkalomból a pécsi egylet 150 oldalra terjedő jelentést adott ki. Ez a Varga Nagy István kir. táblai biró, egyleti elnök által szerkesztett elaboratum felöleli az egész magyar rabsegélyző-ügy történetét, valamint külön a pécsi egylet történetét is. Közli továbbá a jelentés dr. Angyal Pál jogakadémiai tanárnak *A rabsegélyzés reformja* czimü tanulmányát, amely a külföldi anyag feldolgozásánál és a 12 pontba foglalt nagyfontosságu javaslatoknál fogva a kongresszus tárgyalásának alapját fogja képezni.

A pécsi egylet vezetőségéé az eléggé meg nem becsülhető érdem, hogy a közönyt megtörve, a nemes ügy iránt érdeklődőket országos gyülésre hivta össze és ezáltal a rabsegélyzési ügy fejlődésének uj lendületet adott.

A pécsi egylet 1906. évi jelentéséből kiemeljük a következő adatokat:

Az 1886-ban alakult egylet tagjainak jelenlegi létszáma 226, vagyona 21,440 K, évi államsegélye 1000 K. Segélyezésben részesült 78 szabadult 438 K és 18 letartóztatott családja 653 K értékben. Pénzbeli segélyben összesen 1093 K osztatott ki. A vidéki járásbiróságok közül mindössze kettő vette igénybe az egyletet 1—1 esetben. Az egylet továbbá 94 K-t adott ki a rabistentiszteletnél közremüködött orgonisták dijazására, továbbá a letartóztatottak rendelkezésére bocsájtotta népkönyvtárát. A munkaközvetitésre nem nyilt tere az egyletnek, mert ez iránt egy szabadult sem fordult hozzá. Az egylet most egy nemes füzvessző termelő-telep és ezzel kapcsolatos menház felállitásán fáradozik. Az igazságügyi kormány e czélból 5000 K-t bocsátott az egylet rendelkezésére és a földmivelésügyi kormány is tetemes segitséget adott.

Az egyletnek ezt a nagyfontosságu lépését külön ki kell emelnünk, mert ez mutatja meg az utat a helyes rabsegélyzés iránya felé.

— **A kir. kőzjegyzői állások betöltése.** A következő levelet kaptuk: Igen tisztelt Szerkesztő ur! Az egész közvéleményben kiválóan jó benyomást keltett annak a hire, hogy a belügyminiszter a gyógyszertári jogok adományozása tekintetében szakitott az eddigi rendszerrel és minden politikai és egyéb melléktekintetek mellőzésével kizárólag a szolgálati idő és a szakképzettség szempontját veszi a gyógyszertári jogok adományozásánál irányadóul.

Az igazságügy terén analog elbirálás alá esik a kir. közjegyzői állások betöltése, mint a gyógyszertári jogok adományozása. És e téren is éppen ugy, mint ezelőtt a gyógyszerészet terén, az a méltánytalan gyakorlat fejlődött ki, hogy kir. közjegyzőkké az esetek nagy részében nem az arra érdemes helyettesek, avagy a jogi irodalomban nagy érdemeket szerzett idősebb birák és ügyvédek neveztettek ki, hanem a jobb közjegyzői állások politikai érdemek jutalmazásául, nem egyszer teljesen érdemetlen egyénekkel töltettek be, a közérdek kárára és a közjegyzőhelyettesek jogos érdekeinek nagy sérelmére.

Nem akarunk itt konkrét eseteket felhozni, de rá mutathatnánk példákra, amelyekben csak azért lett képviselő közjegyzővé kinevezve, hogy megüresedő mandátuma egy bizonyos egyénnek jusson vagy mikor nyakig eladósodott és végrehajtásokkal agyon zaklatott fiatal ember jutott közjegyzői álláshoz csak azért, mert jelenlegi állásában helyzete már abszolute tarthatatlan volt. Legutóbb is kizárólag politikai szempontokból történtek bizonyos közjegyzői kinevezések, ugy, hogy igazán elérkezett az ideje annak, hogy ebben a tekintetben is szakitsunk a régi helytelen rendszerrel és elvként proklamáljuk azt, hogy a közjegyzői állások érdemes közjegyzőhelyettesekkel, illetőleg az *igazságszolgáltatás*, vagy a *jogirodalom* körül valóban kiváló érdemeket szerzett más szakférfiakkal töltessenek be a politikai és egyéb irányu protekczió teljes kizárásával. *Egy helyettes.*

— **A jegyzői kar mozgalmához** a következő sorokat vettük: Véleményem szerint a magyar közszolgálat legsanyarubb helyzetben levő tisztviselőinek, a birósági jegyzői karnak helyzetén a közvetlen lehetőség korlátai közt s amellett az általános reformig kielégitően a következőleg lehetne segiteni.

A joggyakornoki állást mai mivoltában el kellene törölni s valamennyi joggyakornoki állást aljegyzőivé átszervezni. Ezen aljegyzői állások számát azonban véglegesen meg kellene szabni. mert a joggyakornokok mai szerencsétlen helyzetének éppen egyik főoka a dijtalan s amellett tartósan dijtalan gyakornokok majdnem korlátlan kinevezése.

A joggyakornokság maradjon meg tényleg gyakorlatnak; ha ingyenesnek is, ez esetben azonban egyuttal csak meghatározott ideig tartónak is.

Mindenki, aki kellő képesitéssel joggyakorlatra jelentkezik, nyerjen alkalmat arra, hogy akár mint a jogi pályák más ágára készülő megismerkedhessék a birósági gyakorlattal is, akár pedig mint a birói pályára készülő meghatározott ideig, mondjuk egy évig kimutathassa, hogy alkalmas-e az általa ambicionált pályára.

Aki ezen év leteltével kijelenti, hogy a birói pályán kiván maradni, az minősittessék e pályára alkalmasnak vagy alkalmatlannak. Ha alkalmatlan, utasitsák el kérésével, ha pedig alkalmas, ugy soroltassék be egy nyitandó rangsorba, Már most, ha van üresedés és nincsenek a rangsorban előzői. ugy neveztessék ki nyomban aljegyzővé, ha pedig nincsen

üresedés, ugy utasittassék az illető ideiglenesen gyakorlatra a jogi pályák valamelyik másik ágára. E gyakorlatnak a jövendőbeli biró bizonyára nagy hasznát fogja venni s emellett a fiatal ember esetleg már ezen várakozási idő alatt is megkereshetné kenyerét. Az egymás után beálló üresedésekhez képest azután hivassék be az előbb már alkalmasnak talált jelölt — a megállapitott rangsor szerint, — birósági szolgálattételre, most azonban már mint aljegyző.

Az egységessé teendő ügyvédi és birói gyakorlati vizsga letétele után pedig legyen minden aljegyző hivatalból jegyző.

A ránk váró fontos állami feladatokhoz mérve már most, a fenti kivánságok oly szerénvek, hogy ezek gyors teljesitésében karunk nem is tud kételkedni.

Mert nem lehet, hogy midőn mindenki, akinek sztrájkjától vagy hangos jajszavától tartani lehetett, kielégitést nyert, akkor a közszolgálatnak éppen azon tisztviselői kérjenek hiában, akiknek egyenes hátgerinczében, önmegtagadó, szilárdan nyugodt méltóságérzetében az állam a jövőben alkotmányának legfőbb biztositékát akarja látni; nem lehet, hogy éppen csak ezek hajtsák meg kérelemre hiában fejüket és éppen csak azért, mert ezeknek saját boldogulásuk árán is szilárdan nyugodt méltóságérzetében megbizhatik a nemzet.

K. Gy

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A Hau-ügy** alkalmából dr. Dietz, az elitélt védője, nyilatkozatot tett közzé, melyben elismeri, hogy a főtárgyaláson nem fektetett sulyt arra, hogy a lövésnek közvetlen közelből kellett történnie, tehát a gyilkos nem lehetett Hau. Elmondja, hogy a tárgyalás utolsó napján ezen kérdésben kérte orvosszakértők meghallgatását, de a vádlott kifejezett kérelmére ezen kérdés feszegetésétől elállott. A vádlottnak pedig erre az volt az oka, mert nem akart Molitor Olga ellen bizonyitékot szolgáltatni, aki a lövés alkalmával egyedül volt anyja közvetlen közelében. A törvényszék által beidézett szakértők igy meghallgatás nélkül elbocsájtattak és ez a kérdés homályban maradt. Hozzáteszi a védő, hogy olyan védenczczel szemben, aki nem képes ezen mulasztás horderejét felfogni, nem engedett volna, de Hauval szemben kénytelen volt igy cselekedni, mert Hau az öt napi tárgyalás alatt nem egyszer mondta, hogy az ő feje van a hurokhoz közel és őt érinti a dolog egyedül.

Ez az okoskodás azonban éppen nem jogosult. A bünper nem magánjogi vita és a védő szerepe a bünperben nem azonositható a peres felek képviseletével a polgári perben. A bünügyi védő akkor is, ha nem hivatalos, hanem magánuton nyeri megbizatását, köteles mindent előadni, ami a vádlott védelmére szolgálhat, még akkor is, ha az a vádlottnak nem tetszik. Hogy egyébbre ne utaljunk, csak a beszámithatatlanság kérdését emlitjük itt. Szomoru volna, ha a védő nem kérné a vádlott elmeállapotának megvizsgálását csak azért, mert a vádlott ezt ellenezte. A védőnek nem szabad a vádlott esetleges öngyilkosságához segédkezet nyujtania és nem szabad tudatosan, sem cselekvés, sem mulasztás által a vádlott érdeke ellen eljárnia.

De nemcsak a védelem vitt ebben a perben igen furcsa szerepet, hanem a királyi ügyészség és a főtárgyalást vezető elnök is. A királyi ügyész éppugy hangulat keltésére dolgozott a tárgyaláson, valamint a napi sajtóban, mint a védő. Hirlapi polémiába is bocsátkozott, csakhogy a vádlott elitéltetését elérje, illetőleg elitéltetése után a revizió és ujrafölvétel megengedését lehetetlenné tegye. Azt, hogy a királyi ügyészség csak a védő érdekében fontos bizonyitékokra helyezett sulyt, mint általánosan tapasztalt helytelenséget, felesleges fel is emliteni, mert sajnos, a királyi ügyészség intézménye elvesztette tárgyilagosságát és egyoldalu perféllé degradálta magát a bünperben. De hogy a bíróság és a tárgyalást vezető elnök szintén bünüldöző közegekké qualifikálódnak, abba sem Németországban, sem másutt nem tud a jogászvilág belenyugodni.

Egyebektől eltekintve, ebben az ügyben a bíróságnak lett volna feladata a lövés körülményeit kideriteni, különösen pedig orvos- és fegyverszakértők meghallgatása által bizonyitás tárgyává tenni, hogy a seb és a ruhán észlelt pörkölésnyomok tényleg kizárták-e azt, hogy a lövés távolabb álló személytől ered.*

— **Törvény és biró** czim alatt Boroszlóban folyóirat jelenik meg a jogtudománynak népszerüvé tétele érdekében. A legutóbbi számban Kuhlenbeck tanár irt hosszabb czikket, sürgetve, hogy az alkotmánytan és a jog alaptanainak ismertetése minden iskolában kötelező legyen.

— **«Vissza, czimzett nem fogadja el.»** Egy galicziai járásbiróság a felsőbiróság által is jóváhagyott itéletével csalás miatt egynapi fogházra itélt el valakit, mert a neki czimzett levelező-lap czimoldalára azt irta rá, hogy czimzett nem fogadja el, mig a szöveg oldalán azt a megjegyzést tette: *nem vagyok adós.* Az indokolás szerint a vádlott a postakincstárt megtévesztette és egy levelezőlap értéke erejéig kárt okozott az által, hogy a levelezőlap feladójának a visszaküldött levelezőlap szövegrészén üzenetet küldött.

— **Zürich** kantonban az ügyvéd, aki szegényjogon perlekedő felet képvisel, a bíróság rendelkezésére álló átalányból dijaztatik. Aki igazolja, hogy nem keres annyit, amennyi a saját és hozzátartozóinak életszükségleteit fedezi, igényt tarthat pártfogó ügyvéd kirendelésére. A kirendelés turnus szerint történik.

— **Az orvosszakértő szerepe a bünperben.** Lausanneban (Schweiz) a franczia, belga és schweizi elmeorvosok gyülést tartottak, melyen a következő határozati javaslatot fogadták el: A franczia nyelvü országoknak Lausanneban kongresszusra gyült elmeorvosai és ideggyógyászai kimondják, hogy tekintettel a büntető-törvénykönyvre, amely csak arra az esetre intézkedik, ha a vádlott elmebeteg, de amely sehol egyetlen szóval sem emliti a beszámithatóság, vagy beszámithatatlanság kérdéseit, — tekintettel továbbá arra, hogy a beszámithatóság — a szónak ugy erkölcsi, mint társadalmi értelmében — tisztára metafizikai és jogi természetü, de sohasem orvosi természetü; tekintettel végül arra, hogy az orvosi tudomány és a psychiatria mai fejlettségi foka mellett csak az elmezavarokat tudja felismerni és azok kiterjedését, de nem tudja egyszersmind a beszámithatóság fokait is pontosan megállapitani; tekintettel mindezekre, a kongresszus tagjai tulnyomó többséggel kimondják, hogy nem tartják magukat kompetenseknek a beszámithatóság kérdéseinek eldöntésére, kimondják, hogy a birák a büntető-törvénykönyv paragrafusainak intézkedéséhez lévén kötve, az pedig beszámithatóságot nem ismer, nem fognak többet eleget tenni azoknak a birói meghagyásoknak, hogy a vádlottak beszámithatósága felől nyilatkozzanak.

* L. Dr. Székely Miklós törvényszéki birónak a Hau esetről lapunk 32. számában közölt érdekes fejtegetéseit.

Jogi könyvek Részletfizetésre legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.
szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket
Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.
Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Fiatal ügyvéd, fővárosi ügyvédi irodában keres foglalkozást. Leveleket «Dr. F. B.» czimre a kiadóhivatalba kér. 12409

Vidéki teljes gyakorlattal biró, önálló munkára képes ügyvédjelöltet keresek szeptember 1-ére. Ajánlatok Dr. Huppert Jakab ügyvédhez küldendők: Monorra (Pest m.) 12401

Gazdasági érdekképviselet irodájában megfelelően javadalmazott jegyzői állás betöltendő. Pályázni kivánók sziveskedjenek előképzettségüket, tanulmányaikat, nyelvismereteiket igazoló ajánlatukat «MDC 125» jelzéssel a kiadóhivatalhoz juttatni. 12410

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 37. szám. Budapest, 1907 szeptember 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Szünidő után. — A magyar biró anyagi helyzete. *Dr. Horváth István* kir. albirótól. — Az egyéni munkaerő jelentősége a rabsegélyezés terén. *Dr. Szentirmay Ödön* kassai kir. aljárásbirótól. — Ténymegállapitás a birói itéletben. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szünidő után.

A nyári szünidők elmultával a testet, lelket üditő pihenés után a jogászvilág is megkezdi mindennapi munkáját és a kenyérkereső élet tovább folyik a maga medrében.

De aki a jogászság munkájában nem a mesterséget, hanem a tökéletesedés felé törekvést látja, az a határkőnél, mely a munka megkezdését jelzi, gondolkodóba is esik a jövő munkarendje, céljai, törekvései fölött. Amint a saját müködési körében is előre elkésziti a jogász munkatervét, ugy joggal elvárhatja a munka küszöbén a tájékoztatást arról, hogy mit várhat az őszszel megujuló törvényhozási és kormányzati tevékenységtől. Minden őszszel nagy reményeket táplál a jogászvilág, és valami babonánál fogva a küszöbön álló munkaévtől várja igazságügyi bajaink orvoslását. Minden nyár eleje csalódásokat hoz, mert a legégetőbb kérdéseket még mindig megoldatlanul hagyja.

Nincs kormányzati ág, mely programmokban gazdagabb, eredményekben szegényebb lett volna, mint az igazságügy. Az 1881-ik évi perjogi novellától és végrehajtási törvénytől Szilágyi Dezsőig törvénytárunk nem mutat fel igazságügyi alkotást. Szilágyi Dezső alkotásai közül a királyi itélőtáblák deczentralizációja és szervezeti reformja a szóbeliség életbeléptetésének alapvető intézményei voltak; a házassági jogról és a sommás eljárásról szóló törvények pedig Corpus Jurisunk legértékesebb részei. Örök veszteség, hogy ezt a nagy férfiut megőrölte az áldatlan politika, mielőtt nagy concepcióju reformprogrammja többi részeit a törvénybe iktathatta vagy kellően előkészithette volna. Erdélyi alatt készült el a büntető perjog reformja, és egy gyakorlatilag fontos törvény, az 1898 : X. tcz. az egyes birói eljárásról a törvényszékek előtt. Ettől kezdve az 1907. évi perjogi, ügyvédi és birói szervezeti apróbb változtatásokig, mi sem jelzi törvénytárunkban az igazságügyi reformokat. Az igazságügyminiszteriumban állandó és rendszeres törvényelőkészitő munka folyt a meddőségnek ez évei alatt is, és ha a legégetőbb reformok sem tudták a törvényhozási tárgyalást megérni, ennek oka parlamentális életünknek sajátságos természetében rejlik, mely teljes közönyösséget tanusit minden olyan szakkérdés iránt, mely nem politikai vonatkozásu. De hibásak ebben a kormányok is, melyek az igazságügyet mindig mostoha gyermeknek tekintették, és a rá vonatkozó kérdések tárgyalását mindenkor háttérbe szoritották.

Igy történt ez a polgári perrendtartásnak bizottságilag is letárgyalt javaslatával az 1904. évben, midőn azt a politikai harczoknak időelőtti felidézésével hosszu időre le is szoritották a napirendről.

A mostani helyzet olyannak látszik, hogy az igazságügyi reformmunkákra talán juthat idő és alkalom. Jogos várakozása tehát a jogászközönségnek, hogy igazságügyi kormányunk sietni fog legalábbis azokon a kiáltó bajokon segiteni, melyekben igazságügyünk oly régóta sinylődik.

Értjük ez alatt nemcsak a már benyujtott javaslatokat, hanem mindazokat a részint kilátásba helyezett, részint égetően sürgős reformokat, melyek nélkül modern európai jogállamot elképzelni nem lehet.

A szóbeliségre alapitott perjog után epedve vágyakozik az egész jogászvilág, melylyel az 1893 : XVIII. tcz. a szóbeliség áldásait megismertette, és amely már a sommás perek szóbeliségében nevelkedett. Az igazság alaposabb kideritését, a perek gyorsabb elintézését, a biráskodásba friss élet behozatalát reméli és várja tőle mindenki.

A perjogi reform alapjaiban és részleteiben sem térhet el nagyban Plósz klasszikus törvényjavaslatától.

A perjogi reformmal kapcsolatosan szükséges lesz megalkotni a birói szervezet végleges szabályozását is. Ez a szervezeti törvény a birák helyzetének javitását, előmenetelük biztositását, az alkalmas erők selectióját tartsa szem előtt, de ne próbálkozzék meg azzal, hogy szervezeti reformok ürügye alatt a birói függetlenség intézményes biztositékait bármi irányban érintse. A parlament és a magyar jogászság közelmult története bizonyitja, hogy minden ilyen törekvésre a legerélyesebb «hands off» volt a felelet.

Aki nyitott szemmel látja az életet és figyelemmel kiséri az élet fentartásnak napról-napra való megdrágulását és folyton növekedő nehézségeit; és aki nem akarja, hogy az igazságszolgáltatás legfontosabb érdekeit veszélyeztesse a birói karnak anyagi romlása és rossz anyagi helyzetén való elkeseredése, szellemi szinvonalának csökkenése: az el nem halasztható és első sorban megoldandó feladatnak kell, hogy tartsa a birói fizetések végleges rendezését és a birák és birósági hivatalnokok anyagi helyzetének teljes megjavitását. Nem képzelhető, hogy akadna ma államférfiu, aki ezt a követelményt józanul visszautasithatná és annak következményeiért a felelősséget elvállalhatná; és nem képzelhető parlament, mely a biráktól a fizetésrendezés anyagi eszközei megtagadhatná. Meg vagyunk győződve, hogy erre nézve már a legközelebbi napok megnyugtató felvilágositásokat fognak hozni és lecsillapitják az izgatott kedélyeket.

A birák anyagi helyzetének javitása mellett az ügyvédi kérdés megoldása is sürgős szükség; valamint az ügyvédi kar és a birróságok szellemi nivójának emelése, a biróképzés helyes mederbe terelése, a succrescentia alapos selectiója szintén elodázhatatlan feladat. Ha az állam elegendő javadalmazást ad biráinak, meg is követelheti, hogy csak a legjobb erőkből válogathassa azokat. Czélszerü kormányzati intézkedésekkel rendkivül sokat lehetne ez irányban tenni.

A polgári perjog végleges reformja mellett évről évre sürgetjük a bünvádi perrendtartás némely bebizonyultan káros intézkedéseinek, különösen a semmiségi panasz formalisztikus merev rendszerének novelláris javitását.

Az anyagi jog terén óriási feladatok várnak törvényelőkészitésre és törvényhozásra.

A polgári törvénykönyv munkálatai annyira előhaladtak, hogy a törvényjavaslat végleges szövegezése, a vitás elvi kérdések eldöntése után a magánjognak ez a kodexe a törvényhozás elé volna terjeszthető. A szövetkezeti jog, biztositási jog, a váltóóvások reformja, a csődjognak oly szabályozása, mely megszüntetné a csődvagyon szétmorzsolódását és lehetővé tenné, hogy a hitelezőkre a csőd ne legyen illusorius; a csődön kivüli megtámadás és kényszeregyezség intézményeinek behozatala, a tisztességtelen verseny korlátozása rendkivül fontos tényezői volnának forgalmi és hitelviszonyaink megjavitásának és jóhiszemübbé tételének.

A büntetőjog terén kitörölhetetlen betükkel irná be tőrvénytárunkba és jogtörténetünkbe emlékét az a törvényhozás, mely a feltételes elitélésekről, a fiatalkoru büntettesekkel való bánásmódról, a lopási büntetések merev igazságtalanságainak enyhitéséről szóló, már a parlament előtt fekvő javaslatot törvénybe iktatná.

Sok egyéb kisebb és nagyobb hiány van még jogéletünkben, de csak a fontosabbakra mutattunk rá.

Szeretnénk remélni, hogy a most megnyiló munkaidő nem csatlakozik a többi meddő, sovány esztendő mellé, hanem az alkotások termékeny időszaka lesz.

A magyar biró anyagi helyzete.

Az állami alkalmazottak javadalmazásának megállapitásánál számba veendő egyfelől a munkakör fontossága és felelősségteljes volta, másfelől az előképzettség költséges, hosszas és fáradságos volta és végül a munkabér vagy dijazás nagysága, melyet hasonló munkával a polgári foglalkozások terén elérni lehet.

A magyar biró dotációjának mostoha megszabásánál e szempontok semmi mérlegelésben nem részesültek.

Hogy ezen állitás valósága szembeötlően beigazolást nyerjen: szerény összehasonlitást teszünk egyfelől a mult századbeli és a jelenlegi birói fizetések közt; továbbá a közigazgatási alkalmazottak és a birák javadalmazása közt, egy későbbi közleményre tartván fenn az összehasonlitásnak más irányokban való megejtését.

Lássuk a chronologikus párhuzamot számbeli adatai szerint:

Az 1871:XXXII. tcz. 8. §-a szerint a törvényszéki ülnök (biró) és a járásbiró járandósága Budapesten 2000 frt fizetés és 400 forint lakbér, vidéken pedig 1500 frt fizetés és 200 frt lakbér; az aljárásbiró fizetése Budapesten 1500 frt és 300 frt lakbér, mig vidéken 1000 frt és 200 frt lakbér; a törvényszéki I. oszt. jegyző fizetése Budapesten 1200 frt és 200 frt lakbér; a II. osztályué 1000 frt fizetés és 200 frt lakbér; a vidéken ellenben 900, illetve 800 forint fizetés és 150 forint lakbér.

Az 1886:XXXIV. tcz. 2. §-a szerint a táblai biró fizetését Budapesten az I. fokozatban 3000 frtban, a II. fokozatban 2500 frtban, a lakbért egyaránt 500 frtban állapitja meg; a marosvásárhelyi táblánál 2500 és 2000 frtban és 300 frt lakbérben. Emellett az 1871:XXXI. tcz. 11. § a életbelépteti a korpótlékot, mely a kinevezéstől számitott 10 évi folytonos szolgálat után a fizetés 10%-a, minden további 5 évi szolgálat után pedig annak 5%-ával emelkedik.

Erre következik az 1893:IV. tcz., mely a czime szerint ugyan az állami alkalmazottak javadalmazásának «*felemeléséről*» szól tényleg és valóságban pedig a birák fizetését nagyrészben leszállitja illetőleg a táblai birákét — változatlanul meghagyja. Igy a járásbiró és a törvényszéki biró fizetése Budapesten 2000 frtról 1600 frtra fejlődik vissza s a 400 forintnyi különbözet a gyülöletes pótlék formáját veszi fel.

Az albiró fizetése pedig Budapesten 1500-ról 1100 frtra száll le, megtoldva 300 frt pótlékkal. Hasonlóan a budapesti I. oszt. jegyző fizetése 1200-ról 1000 frtra zsugorodik össze, ugy hogy még a 150 frt pótlékkal együtt sem üti meg a régi mértéket. És ez mint fizetésemelés szerepelt. Nyilvánvaló, hogy a járásbiró és törvényszéki biró nem a VIII., hanem a VII. osztályba lett volna sorozandó; akkor tehát az történt, hogy az elsőfolyamodásu birákat *1 osztálylyal valóságban lefokozták.*

Mikor tehát a birák — tespedtségükből ébredezve — a jelenben helyzetük javitását óhajtják, nemcsak az élet drágulásának a javadalmazásban való ellensulyozását akarják elérni, hanem az emlitett jogfosztásnak, degradálásnak helyrehozatalát is czélozzák. Igaz, hogy az 1904.-ik fizetésrendezés alig észrevehetően emelte a birói fizetést is, de ez a 40 év előtti állapothoz képest szót sem érdemel, mert a törvényszéki birónál körülbelül 200 frt emelkedést jelent, ami a 100%-os életdrágulással szemben elenyészően csekély.

A főserelem azonban az 1893:IV. tcz.-ben foglalt jogfosztás, lefokozás, amely soron kivül, sürgősen megszüntetendő. Ezzel az általános fizetésrendezésig várni nem lehet, hanem azt, mint specziális sérelmet külön és önállóan kell helyrehozni, olyképpen, hogy az albirákat az őket jogosan megillető VIII. fizetési osztályba, a járás- és törvényszéki birákat pedig a VII. osztályba sorozzák. Ez volna a minimum. Ennél helyesebb s a birói különállásnak megfelelőbb megoldás volna, visszatérni az 1871:XXXI. és XXXII. tcz.-ben lefektetett rendszerre s a birákat a fizetési osztályokból kivéve, külön státusba osztani. Ebben a budapesti albirák — a pótlék elejtésével — 5000 K, a vidékiek 4000 K alapfizetést nyerjenek, a budapesti járás- és törvényszéki biró 6000, a vidéki pedig 5000 K kezdő fizetést kapjon, a táblai birák pedig 8000, illetve 7000 K-t. Lakbér legyen olyan, mint a katonatiszteké; az albiró kapjon századosi, a járásbiró őrnagyi, a táblai biró alezredesi lakbért a katonai lakbérosztály szerint.

Az elsőfolyamodásu birák 4—4 évenként, a többiek öt évenként 10%-nyi korpótlékban részesüljenek, ha magasabb állásba nem jutnak s fegyelmi vétség jogkövetkezményei alatt nem állnak.

A korpótlék maximális mértéke 50% lenne.

Ha már most a birói javadalmazást, illetve előmeneteli kilátásaikat más, közigazgatási szakmájuakéval összehasonlitjuk: az ellentét — a birák hátrányára — még sokal kirivóbb! Az 1890-ben jogot végzett iskolatársaim közül azok, kik közigazgatási — miniszteriumi — pályára léptek, ma hasonlithatlanul előnyösebb helyzetben vannak. Ők kivétel nélkül min. titkári, sőt többen osztálytanácsosi rangban vannak a VII., illetve VI. osztályban, mig a birói pályára lépettek közül — ugyanolyan képesség és szorgalom mellett csak három lett törvényszéki birává a VIII. osztályban. A különbség 2, illetve 3 fizetési osztály, a birák hátrányára. Pedig munkakörük a birákéhoz képest könnyebb és kevésbbé önálló.

Hogy miért van éppen a magasztos és felelősségteljes birói pálya ily hamupipőke-féle alárendelt szerepre kárhoztatva: arra véges elmémmel a választ megadni nem birom. Csak annyit tudok, hogy a birák ezen inferioritása a jogállam czéljaival és feladatával semmiképen össze nem egyeztethető.

E kérdés a kétségtelenül legrövidesebben összeülendő birói kongresszus alkalmából elsőrendü aktualitást nyer. Az eddigi aléltságából lassan-lassan ébredező birói kar jól felfogott érdekében gondoskodni fog arról, hogy e kérdés a napirendről többé le ne kerüljön mindaddig, mig a birói méltóságot kielégitő módon megoldást és pedig közeli megoldást nem nyer!

Dr. Horváth István,
kir. albiró.

Az egyéni munkaerő jelentősége a rabsegélyezés terén.

A rabsegélyezés intézménye — bár évtizedek óta foglalkoztatja a közvéleményt — csakis az igazságügyi kormánynak utóbbi években történt beható támogatása mellett jutott arra a fokra, ahol immár kétségtelen tanujelét szolgáltatja annak, hogy ez az intézmény a modern büntető igazságszolgáltatásnak állandó hézagpótló institutiója leszen.

Azon a ponton küzd a bünt létrehozó indokok ellen, ahol a bünöző akaratelhatározásnak a gyökere fakad; azon a ponton nyujt védelmet, ahol a bünöző megtisztult öntudata is anyagi s erkölcsi támogatás hiányában gyakran kénytelen a hivatásszerü gonosztevők erkölcsi romlottságtól mételyezett társaságába vegyülni. A rabsegélyezési intézmény szervezete megállapitásánál figyelemmel kell lennünk a bünözők idegrendszerére, lelkületére, érzésére és gondolkozására, az egyén érdekeit az állam és a társadalom érdekeivel összhangba kell hoznunk, ugy, hogy az individualis ethikai szempont az egyén szocialis értékének egyrangu tényezője legyen.

Itt is karöltve az orvostudomány fejlődésével és az ujabbi törvényhozása különbséget kell tennünk a kiskoruak és a büntetőjogi értelemben vett nagykoruak főosztálya mellett a beszámitható képességgel egyáltalán nem birók, valamint a teljes és a korlátolt beszámithatósági képességgel birók osztálya közt.

A következő fejtegetéseimben a kiskoruak, illetve a beszámithatósági képességgel nem birók osztályára nem terjeszkedem ki, mert az ezekre vonatkozó intézkedések a teljes és a korlátolt beszámithatósági képességüek osztályára vonatkozó intézkedésektől eltérő jellegüek és a vonatkozó jogi, társadalmi és orvosi szakirodalomban bő kidolgozást nyertek.

Igaz, hogy ezeknek a kategoriáknak a felállitása nehézségekbe ütközik, mert az osztályok felső, illetve alsó határvonalainak érintkezési pontjai észrevétlen jellegü különbségbe folynak át, — de szükséges, mert ez a kategoriabeli felosztás szolgál alapjául annak a classificatiónak, mely hivatva van megállapitani minden egyénnél azt az értéket, melylyel az egyén függetlenül a maga egyéni követelményeitől és subjectiv értékétől a társadalom és az állam szempontjából bir és amely társadalmi közértéknek realizálása a rabsegélyezési intézmény legfőbb czéljának a megvalósitását mozditja elő, mert ez a közértékbeli realizáczió a tettes rendes megélhetési módját biztositó kutforrássá alakul.

A tulzott gyámkodást, mint mindenütt, a rabsegélyezés terén is kerülni kell. Csak lehetőséget kell teremtenünk arra, hogy a büntevő megfelelő állásba juttatva, a benne rejlő szocziális érték kiaknázását és gyümölcsöztetését munkájával megvalósithassa anélkül, hogy pénzbeli segélyeknek tulmérvü igénybevételével — ami csakis a kivételes esetekre szoritandó — a rabsegélyző egyesületeknek ugyis igen nehezen gyüjthető könyöradományokból és a legnagyobb mérvben az évi államsegélyekből táplálkozó pénztárát indokolatlanul terhelné.

A munka kifejtésének terrenumaként jelentkező társadalmi szervezet szakszerü kötöttsége, a szorgos felügyeletet és pontos, lelkiismeretes és szabatos munkát megkövetelő rendszere a bünöző akaratelhatározási mechanizmusát átalakitja, azt a normalis mederbe tereli, a tettest állandó keresete utján a rendes életmódhoz szoktatja és kifejleszti benne az egyéni becsvágyat és az általános erkölcsi érzéket.

A munkában rejlő értékerő realizálása gyakorlatilag keresztülvihetőnek mutatkozik, ha érvényesitési terület gyanánt nem a kézmüipart, hanem a társadalmi és állami gazdasági termelés és forgalmi élet folyamatának azon határtalan nagy mennyiségben és ugyanoly sokféle alakulásokban megjelenő mozzanatait választjuk, ahol a modern technika, a gépek, mű- és erőeszközök felhasználásával, valamint a munkafelosztás érvényesitésével nem a munkás szellemi és erkölcsi tulajdonsága, és az initialó feltaláló képesség, hanem főként a fizikai értelemben vett testi munkaerő, a lelkiismeretes szorgalom jön figyelembe. Ennek a fizikai erőnek szabatos kifejtése előtanulmányt vagy egyáltalán nem, vagy csak oly kis mérvü előismereteket kiván, hogy figyelem mellett az egy pár óra, legfeljebb néhány nap alatt tökéletesen elsajátitható.

A kézmüipar elsajátitása a letartóztatási intézetekben habár lehetővé is van téve, de ez a kézmüipar a letartóztatási intézetek vezetőinek évtizedeken keresztül szerzett tapasztalatai szerint csak a legritkább esetekben vált a kiszabadult egyén rendes keresetszerzésévé, mert a tettesnek különben is gyönge akaratellenállási képessége a letartóztatási intézetből való kiszabadulása után ismét magára hagyatva munkafelügyelet és rendkényszer hiányában nélkülözi azt a fokozatos szoktató tevékenységet, ami az akarat mechanizmusát rendes életmód és rendszeres munkakedv kutforrásává fejleszti.

A jelenleg önállóan szórványosan minden kölcsönös kapcsolatot és összmüködést nélkülöző rabsegélyező egyesületeket szakszerü, egységes irányelvü eljárást biztositó magasabb szervezetekbe kell egyesiteni.

Nem nélkülözhető azoknak az ország nagyobb kerületeiben például minden kir. itélőtábla, illetve kir. főügyészség székhelyén szervezett központtal rendelkező rabsegélyző kerületekké és ezeknek a kerületeknek országos központi szervezetté való egyesitése, mert mig a létesitendő rabsegélyzőkerületek a rabsegélyezés eszméjét az ország különböző vidékeinek jellege, népszokása, földrajzi fekvése és közlekedési viszonyainak a figyelembevételével a magasabb irányitás szempontjából szolgálnák, addig a rabsegélyző egyesületeknek országos központi szervezete a rabsegélyző egyesületek és kerületek országos központi vezetését és irányitását mozditaná elő.

Ily egységes, azonban deczentralizált territoriális szervezet mellett lehetséges lesz megvalósitani azt a vezérgondolatot, amely a fent kifejtettek szerint a bünözők egyéni munkaerejének a társadalom és államgazdaság szempontjából való értékesitésére vezet.

Ily egységes szervezet mellett szoros kapcsolattá füzhető össze a rabsegegélyezés intézménye és a hazai iparvállalatok, gyárak és kereskedelmi intézetek közt fennforgó, jogi alakulatot és szervezeti kidolgozást még nélkülöző, a viszonyok belső jellegén alapuló kölcsönös viszony.

A bünöző individuális munkaerejének szocziális értékesitése szocziálpolitikai szempontból is előnyösnek jelentkezik, mert leköti a hazai viszonyaink következtében kivándorlásra erősen hajló népelemet, a letartóztatási intézetekben való előzetes felolvasások és kitanitások folytán igen széles körben egységes szellemben terjeszti a hazai iparra és kereskedelemre vonatkozó ismereteket éppen abban az időben, amidőn az ország iparpolitikája nagy átalakuláson megy keresztül és oly irányt vett, amely hivatva van szolgálni azt az eszmét, amely hazánkat a földmüvelői államok sorából az ipari államok sorába kivánja emelni.

A gyárak, ipartelepek, közlekedési, vasut-, hajó- és csatornaépitési vállalatok, bányatelepek, bányászati és kohászati üzemek, különösen pedig nyerstermények feldolgozására szolgáló — érczelőkészitő, fejtmények apritását és osztályozását szolgáló müvek mindmegannyi góczpontjai nemcsak a hazai iparnak, hanem a rabsegélyezés ügyének is.

Meg kell nyerni ezen intézmény közbiztonsági és emberiességi czéljának minél belterjesebb megvalósithatása czéljából az igazságügyi kormány támogatásán kivül a kereskedelemügyi, a pénzügyi, valamint a földmivelésügyi kormány figyelmét, mert ezeknek a kormányoknak erkölcsi támogatásával különös mérvben érvényt lehetne szerezni az egyéni munkaerő gyümölcsöztetésének és realizálásának azokban a köz-

*

szállitásokat és közmunkákat teljesitő ipartelepekben, iparvállalatokban és gyárakban, amelyek az 1881 : XLIV., az 1890 : XIII. és az 1899 : XLIX. tcz. rendelkezései értelmében állami kedvezményekben részesittettek és amelyek az 1907 : III. tcz. értelmében állami és pedig igen jelentékeny állami készpénzbeli segélyekben is részesittetnek.

Ezek lennének a részemről felhozott vezéreszme megvalósitásának uttörői és zászlóvivői addig az időpontig, amig a rabsegélyezés ügyének most emlitett módja esetleg a gyáriparosok, illetve kereskedők országos szövetségének közreműködésével a többi gyár, telep, vállalat és üzem érdeklődésére és felkarolására számithat.

Ily módon egy önmaga erején felépülő, egységes szervezet jön létre, amely amellett, hogy a büntetési rendszerünk intézményeinek és szervezeteinek hézagpótló institutiója lesz, hatalmas erőforrása lesz annak is, hogy a büntetőjogi értelemben nagykorunak vett bünözők teljes és korlátolt beszámitható képességgel biró osztálya társadalmi értéktelen tömegből annak hasznos, törekvő és a nép jólétét előmozditó munkásává alakuljon. *Dr. Szentirmay Ödön.*

Ténymegállapitás a birói itéletben.*

A felülvizsgálati biró nem tekintheti mérvadónak a saját fölfogását, hanem a tényállást megállapitó biró szempontjából kell kiindulnia.

Ezek a szabályok a sommás eljárás 64. és 197. §-ainak helyes értelmezéséből folynak és ennél fogva jogszabályt sért a bíróság, ha a tényállás megállapitásánál: 1. a perdöntő bizonyitékot vagy ennek valamely részét figyelmen kivül hagyta; 2. nem mutatta ki, hogy az alkalmazott bizonyitékok tartalma ezeknek az iratokban foglalt tartalmával megegyezik; 3. az alkalmazott bizonyitékok tartalma és ezeknek az iratokban foglalt tartalma közt mutatkozó ellenmondást nem oszlatta el; 4. a megállapitott tényállás és az alkalmazott bizonyitékok közt levő okozati összefüggést, a kiindulási ponttól a végső határig, pontról-pontra nem tette szemlélhetővé; 5. elmulasztotta azokat az akadályokat megdönteni és elháritani, a melyek akár általában, akár kifogás következtében a bizonyiték hitelképességét csökkenteni szokták.

Ezek a pontok egyenkint részletes megvilágitást igényelnek.

1. A biró nem szakithatja ki a per anyagából az álláspontjára nézve kedvező részeket, hanem ezekkel együtt azokat a körülményeket is latba kell vetnie, a melyek a biró meggyőződésének ellene szólnak.

2. Elemi jogszabályt sért a biró akkor, ha a bizonyiték tartalmát meghamisitja vagy saját álláspontjához önkényesen hozzáidomitja.

3. A bizonyitékok tartalma nem tükrözteti vissza mindig közvetlenül a tényállást, hanem ezt néha következtetés vagy értelmezés utján kell megállapitani. Ebben az esetben magyarázatát kell adni annak, hogy miképen állott elő a látszólag mást vagy kevesebbet tartalmazó bizonyitékokból a tényállás. Ha a bizonyiték tartalma szószerint fedezi a tényállást, ebben az esetben fölösleges ismétlések kikerülése végett a bizonyiték tartalmának ismertetését és a tényállás megállapitását egybe kell foglalni.

4. Annak a kimutatásánál, hogy a biró meggyőződése a bizonyitékból miképen alakult, a bizonyitékokat a tényállással aként kell összeilleszteni, hogy az összefüggés ne csak általánosságban és nagyjából, hanem pontonként különkülön is észrevehető legyen.

5. Legtöbbet vét a birói gyakorlat az ellen a szabály ellen, amely szerint a bizonyitékok megbizhatósága nem föltétlen, hanem a körülményeknek egész sokaságától függ és ennélfogva ezeket a körülményeket minden egyes esetben jól szemügyre kell venni, mert amig a bizonyitékok ezen a próbán át nem estek, addig alapos meggyőződésről nem lehet szó. A ténymegállapitás indokolásánál a birónak arról is számot kell adnia, hogy az emlitett müveletet lelkiismeretesen foganatositotta.

A tanuvallomás mérlegelésénél például nem elég az érdekeltséget, az elfogultságot és a tanuzási képességet latba vetni, hanem ezenkivül vizsgálatot kell tartani annak a tapasztalati ténynek a szempontjából is, amely szerint a valóság megismerésének eszközéül szolgáló emberi érzékek nem csalhatatlanok, s hogy az emlékezőtehetségben sem lehet föltétlenül megbizni. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a biró a bizalmatlanság álláspontjára helyezkedjék, hanem azt, hogy a biró nyugtassa meg a jogkeresőket arra nézve, hogy a bizonyitéknak minden zugába tőle telhetően, belevilágitott.

A gyakorlat, a tapasztalat megtanitja a birót arra, hogy mikor és mennyit higyjen a tanunak, ha ez elfogult vagy érdekelt, továbbá, hogy mikor és mennyiben tagadja meg a hitelt attól a tanutól, aki ellen semmi kifogás nem merült föl.

Perrendtartásunknak szószerint való értelmezése azt a következtetést vonja maga után, hogy a bíróság a megesketett tanu vallomását minden további indokolás nélkül valónak fogadhatja el és az érdekelt vagy elfogult tanut bővebb magyarázat mellőzésével figyelmen kivül hagyhatja. Ámde ilyen mérlegelés a törvény szelleme szempontjából nem tekinthető kielégitőnek.

Ha a törvény előirja, hogy valamely bizonyiték tartalma milyen körülmények közt fogadható el valónak, ebben az esetben a törvény áll jót azért, hogy az előirt módszer megbizható és a bíróság a törvény felelősségére nyilvánithatja a bizonyitékok tartalmát valónak, ha megállapitotta, hogy a törvényben előirt föltételek bekövetkeztek. Midőn azonban a törvény mérlegelési szabadságot adott a birónak, ezzel egyszersmind annak a gondját is reá háritotta, hogy a hitelesség vizsgálatánál nem állhat meg a külső alaknál, hanem a bizonyiték gyökeréig kell hatolnia.

A perrendtartás szabályozza ugyan a tanu kihallgatását és megesketését, de a tanuvallomás mérlegelésének a szabadságát semmi irányban sem korlátozza és ennek következtében a biró a meg nem esketett tanu vallomását is fölhasználhatja bizonyitékul, az esküvel megerősitett tanuvallomást pedig figyelmen kivül hagyhatja, köteles azonban meggyőződését hihetővé tenni.

Az érdekelt, az elfogult tanu vallomásának a mellőzésénél nem elég az érdekeltségre vagy elfogultságra hivatkozni, hanem külön meg kell indokolni, hogy az emlitett körülmények miképen okozták a mellőzést, mert az érdekeltség és elfogultság csak rendszerint de nem mindig eredményezi azt, hogy a tanu letér az igazmondás utjáról.

A tanu vallomásának elfogadása esetében az indokolással nemcsak azokat az akadályokat kell elháritani, amelyeket az érdekeltség és elfogultság gördit a tanu szavahihetősége elé, hanem abban a tekintetben is megnyugtatásra van szükség, hogy a tanu a valóságot megismerhette és közölni képes volt.

A Curiának G. 409/903. (Márkus XIV. k. 51. l.) számu itélete szerint az a körülmény, hogy a felebbezési bíróság a tanuk vallomását, holott 10 év előtt történt tényekre vonatkozik, bizonyitékul elfogadta, a bizonyitékok megengedettt mérlegelése keretébe tartozik.

Kétségtelen ugyan, hogy a tanuvallomást a bíróság szabadon mérlegelheti, de az is bizonyos, hogy 10 év előtt történt dolgok az emlékezetben rendszerint elmosódnak és ennélfogva jogszabályt sért a bíróság, ha nem adja elő tüzetesen azokat az okokat, amelyeknél fogva ily tanuvallomást valónak elfogadott.

Az okirat is, bármily szabályszerü legyen, csak akkor

* Az előbbi közl. l. a 33., 34. és 35. számban.

menti föl a birót a mélyebb vizsgálódástól, ha kötelező bizonyitási szabály kizárja a szabad mérlegelést.

Annak a kérdésnek az eldöntését, hogy mikor kelljen szakértőt meghallgatni, a törvény a biró belátására bizza és a szakértő véleményének bizonyitékként való mérlegelése körül is szabad kezet enged, de ezen a téren tapasztalható leginkább, hogy a biró a bizonyitékot nyers állapotban alkalmazza, ahelyett, hogy előbb meggyőződésén átszürné.

Némely biró kapva-kap a szakértői vélemény után, hogy az önálló véleményalkotással járó fáradalomtól és felelősségtől megszabaduljon. Ilyen esetekben a biró, anélkül, hogy ehhez joga volna, átruházza szerepét és hatalmát a szakértőre.

A biró csak valódi szükség esetében vagyis akkor forduljon szakértőhöz, ha a kérdés megoldásánál olyan szakismeretekre van szükség, amelyek az általános müveltségnek folyton szélesbedő körén kivül esnek vagy ha azokkal a biró véletlenül nem rendelkezik. Az egyes szaktudományok körében számtalan olyan ismeret létezik, amelylyel az, akinek általános müveltsége van, épen ugy rendelkezik, mint a szaktudós. A szakkérdés eldöntésénél a birónak épen ugy mint a szakértőnek a megállapitott tényt akként kell elemeznie. hogy a megállapitás helyessége pontról pontra ellenőrizhető legyen.

A bizonyitékok mérlegelésére vonatkozó curiai határozatok egytől-egyig azt az álláspontot képviselik, amely szerint a birónak az okok tüzetes előadására irányuló kötelessége csak külsőségekre szoritkozik és a meggyőződés belső igazságának nem kell visszatükröződnie.

I. G. 309/901. sz. határozatában (Márkus XIV. k. 45. l.) a Curia jogszabálysértést vet a felebbezési bíróság szemére amiatt, mert ez a tanuk vallomására csak összesitve, általánosságban hivatkozik és nem jelöli meg, hogy melyik tanu minő vallomását veszi alapul meggyőződésének a megalkotására.

Ez a körülmény lényegesen emeli ugyan a ténymegállapitás értékét, de nem meriti ki teljesen azokat a kellékeket amelyek együttvéve a meggyőződés okainak tüzetes előadását alkotják.

Ugyanez a kifogás illeti a következő curiai határozatot is: «Tanuvallomásra alapitott ténymegállapitás csak akkor van tüzetesen indokolva, ha a tanuk vallomásából részletesen megjelöltetnek azok a kijelentések, amelyek a megállapitott tényekre vonatkoznak.» (I. G. 216/898 Márkus XI. k. 261. l.)

Más határozatokban is követeli a Curia a bizonyitékok tartalmának részletes ismertetését és a meggyőződés okainak tüzetes előadását, de olyan határozatra nem lehet ráakadni, amely az ellenőrzést arra is kiterjesztené, hogy a meggyőződés igazolásául előadott okok nem tarthatatlanok-e?

Ilyen ellenőrzés pedig még távol áll a szabad mérlegelés jogába való beavatkozástól.

A biró magántudomása.

A bizonyitékok mérlegelése kapcsán az az érdekes kérdés merül föl, hogy kimeritik-e a perrendtartás szabályai a bizonyitás módjait, avagy a beismerésen, köztudomáson, hivatalos tudomáson, okiraton, tanukon, szemlén, szakértőn és eskün kivül más módon is lehet tényeket megállapitani?

Minthogy a perrendtartásban tárgyalt bizonyitási módok kizárólagosságáról sehol említés nem történik és minthogy bizonyitási rendszerünk általánosságban a szabad mérlegelés elvén alapszik, ennélfogva joga van a birónak a valóság vagy valótlanság megállapitásánál a perrendtartásban fölsorolt bizonyitási módokon kivül más eszközöket is fölhasználni, föltéve, hogy ilyenek léteznek és megbizhatóságuk kimutatható.

A birói gyakorlatban csak a valószinüség megállapitása körül tapasztalható, hogy a biró néha kissé letér a közönséges bizonyitás utjáról, de merészebb lépésnek nem lehet nyomára akadni.

Vannak körülmények, amelyek közt a félnek puszta előadása legalább is olyan hitelt érdemel, mint a legtökéletesebb közokirat, de a bíróságnak, habár meggyőződése erősebb mint bármikor, uttörés hiányában nincsen bátorsága ahhoz, hogy valónak nyilvánitsa azt, amit sablonszerü bizonyiték nem támogat.

A mérlegelés szabadságának lehető legszorosabb értelmezése következtében a biró magántudomásának a bizonyitékok sorában nem juthatott hely.

A német jogi irodalomban elég sok szó esik a biró magántudomásáról, de tévedne, aki ebből azt következtetné, hogy a biró magántudomása a német birói gyakorlatban jelentékeny szerephez jutott.

Az a vita, amely a német jogi irodalomban «a biró magántudomása» czim alatt folyik, tulajdonképen csak bitorolja ezt a czimet, mert nem annyira a biró magántudomásáról, mint inkább a köztudomásnak szükebb vagy tágabb értelmezéséről van szó.

A vita általánosságban két álláspont körül folyik. Az egyik szerint a birónak csak a jogi tudása előtt kell meghajolni, mert a birói képesités csak erre nézve kezeskedik, ellenben más tudományos vagy egyéb szakbeli kérdésekben a biró véleménye nem lehet mérvadó.

A másik álláspont tért hódit mindazoknak a tudományos vagy egyéb szakbeli ismereteknek a számára, amelyekre a biró az általános müveltség alapján vagy tapasztalatok utján szert tesz.

Ennek az iránynak a hivei büszkén emlegetik, hogy a Reichsgericht a legbonyolultabb technikai kérdéseket is, szakértők meghallgatása nélkül döntötte el.

Más álláspontnak és nevezetesen a szó szoros értelmében vett magántudomásnak nem igen akad szószólója. A jogtudósok veszedelmet látnak abban, ha a biró nemcsak általános tapasztalatait, hanem konkrét esetre vonatkozó észleletét is értékesithetné a perben.

Ha a valóság megismerésére szolgáló eszközöknek a bőviben volnánk és ha ezeknek az eszközöknek a megbizhatóságuk minden kétségen fölül állana, akkor talán lehetne beszélni arról, hogy a ténymegállapitásra vonatkozó müveletnél a biró tanuskodását ne vegyük igénybe, de minthogy hiteles bizonyitékok dolgában nagyon szegények vagyunk, bámulatos, hogy miért dobunk el magunktól olyan segédeszközt, amely értékre nézve nem mondható utolsónak.

A polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat is össze férhetetlenséget állapit meg a tanuskodás és biráskodás között, de nem bocsátkozik bővebb indokolásba, hanem egyszerüen a dogmára utal, amely olyan régi, hogy már a hármaskönyvben is kifejezésre jutott. Minél régibb azonban valamely szabály, annál valószinübb, hogy kártékony előitélet lappang mögötte és ennélfogva az alapos megmotozásnak nem szabad elmaradnia.

Miért ne lehessen abban a bíróban, aki az eldöntésre váró esetet saját szemeivel látta, legalább is épen ugy megbizni, mint abban a bíróban, akinek közvetett uton kell a valóságot megismernie, még pedig olyan közvetett uton, amely a rajta áthaladó valóságra nézve tele van halálos veszedelmekkel? Ha pl. a szem- és fültanuság bizonyos mértékben mindig elfogultságot idéz elő, mennyivel nagyobb fokban kell ennek a közönséges tanunál, akinek nem hivatása az igazságszolgáltatás, föllépnie, mint a birónál!

Ha az érdekelt tanu vallomása is bizonyitékul szolgálhat, miért ne lehessen az elfogulatlan és érdektelen birónak hinni?

Az elfogultság és érdekeltség egészen más lapra tartozik és ilyen állapotban természetesen itélkezésről szó sem lehet, de magában véve az a körülmény, hogy a biró valamely esetnek tanuja volt, nem vonja maga után sem az érdeltséget, sem az elfogultságot.

Az elfogulatlan és érdektelen biró tapasztalatainál, a ténymegállapitás szempontjából, becsesebb anyagot képzelni sem lehet. Annál a birónál, aki a peres feleket és viszonyaikat ismeri és aki talán a peressé vált ügy lefolyását is látta, a pert jobban eldönteni senki sem lesz képes. A feleket és viszonyaikat ismerő bíróval a legbölcsebb bölcs Salamon is alig versenyezhet. A biró mindennapi tapasztalatait értékesittetlenül hagyni, valóságos pazarlás-számba megy.

Eszményi állapot megteremtésére irányuló törekvésnél a tulbuzgalom ellenkező irányba juttat. Ilyen tulbuzgalomnak eredménye az a szabály, amely szerint a biró nem értékesitheti azt a tudomását, amelyre mint tanu tett szert.

Azt az aggodalmat, amely a biró magántudomásának korlátlan érvényesülését illeti, még meg lehet valahogy érteni, de hogy kellő mérséklettel miért ne lehetne a biró magántudomásának, a bizonyitékok sorában, illő helyet szoritani, az megfoghatatlan.

Joggyakorlatunkban a biró az általános müveltség köréből meritett ismereteit is csak csekély mértékben értékesitheti.

I. G. 75/896. számu határozatában (Márkus VII. k. 530. l.) a Curia kimondotta, hogy a különös szakismereteket föl nem tételező, nálunk általánosan ismert mezőgazdasági mozzanatokat, mint köztudomásu tényeket a bíróság szakértő meghallgatása nélkül, jogosult megállapitani.

Ez a határozat sejteti, hogy a Curia köztudomásunak csak azt a tényt tartja, amely a lehető legszélesebb népréteg előtt is ismeretes.

A budapesti tábla I. G. 359/900. számu határozatában (Márkus XII. k. 387. l.) kijelentette, hogy annak a megállapitása tárgyában, hogy a kehes ló betegségéből rendszerint ki nem gyógyul, a bíróság szakértő meghallgatása nélkül nem határozhat, mert ez nem köztudomásu tény.

Ez a határozat a szaktudást elérhetetlen magasságba helyezi és az általános müveltséget kegyetlenül lealacsonyitja.

A köztudomás megszoritó értelmezéséről tanuskodik a következő curiai határozat is:

«Valamely kereskedelmi üzlet tevékenysége, az üzlet körének terjedelme csak a különös észlelet körébe tartozó tényekből vont következtetés utján állapittathatván meg, a köztudomásu tények közé nem eshetik, ennélfogva a bíróságnak ezekre vonatkozó magántudomása, amennyiben az nem alapul hivatalos tudomáson, a bizonyitás kizárásának okát a sommás eljárás 62. §-a alapján nem képezheti.» (I. G. 187/897. Grill Döntvénytár VI. k. 521. l.)

Ilyen szükkeblü álláspont lévén uralkodó, valósággal föltünést kelthet a pozsonyi táblának G. 26/896. számu határozata, amely szerint köztudomásu, hogy a gőzmozdonyoknál fütőanyagul állandóan kőszenet használnak. (Grill Döntvénytár VI. k. 521. l.)

A budapesti tábla I. G. 66/897. számu határozatában (Grill Döntvénytár VI. k. 521. l.) azt az érdekes kérdést veti föl, hogy a köztudomás indokolásra szorul-e? Ez a határozat igy szól: «A felebbezési bíróság itéletében köztudomásu tényként ismeretesnek jelentette ki azt a körülményt, hogy helyi szokást képez, miképp az ügyvédjelöltet 15 napi fölmondás mellett alkalmazásától fölmenteni lehet. Jóllehet azt a körülményt, hogy mi képez köztudomásu tényt, a sommás eljárási törvény 62. §-a értelmében bizonyitani nem kell, tekintve mindamellett, hogy a kir. itélőtábla előtt ez a tény nem köztudomásu, a felebbezési bíróságnak a sommás eljárási törvény 64. §-a értelmében azokat az adatokat és körülményeket, amelyekre ezt a meggyőződést alapitja, itéletében tüzetesen előadni és felsorolni kellett volna, mivel azonban ezt nem tette, ez által lényeges eljárási szabályt mellőzött.»

A köztudomás bővebb indokolása csak akkor maradhat el, ha az illető ismeret olyan általános, hogy abban nemcsak az első- és felsőbb bíróságok, hanem a peres felek is otthonosak. Mihelyt azonban a köztudomás köre csak egyes területre vagy társadalmi osztályra szoritkozik és a bíróságok vagy ezeknek egy része azon a körön kivül esik, ebben az esetben jogi szempontból nem köztudomásról, hanem csak a biró magántudomásáról lehet szó és a birói meggyőződés okainak tüzetes kimutatása, valamint a forrás megjelölése és megbizhatóságának igazolása okvetlenül szükséges.

Nem tartozik a köztudomás lényeges alkotóelemei közé az, hogy a kérdéses tény élénk emlékezetben legyen. A tény akkor is köztudomásu lehet, ha puszta emlékezetből meg nem állapitható, hanem megállapitása segédeszközök fölhasználását teszi szükségessé. Csak az az elengedhetetlen kellék, hogy az emlitett segédeszközök általánosan ismeretesek és hozzáférhetők legyenek.

Valamely történelmi esemény köztudomásu voltán például semmit sem változtat az a körülmény, hogy történetirók könyvei utján kell az emlékezetbe visszaidézni. Amit az orvosi tudomány például a tuberkulozis gyógyithatlanságáról és a bujakór ragályosságáról megállapitott, ez azért köztudomásu, mert az orvosi tekintélyek erre vonatkozó kutatásainak eredményét minden müvelt ember pontosan megismerheti.

Alföldy Ede.

(Bef. köv.)

Különfélék.

— **A birói fizetésrendezés kérdéséhez.** A «Jogt. Közl.» folyó évi julius 26-án megjelent 30. számában e czim alatt egy közleményt irtam, amelyben a birói fizetések megállapitásáról egy táblázatot is közöltem.

Azóta megjelent az «Országos Törvénytár»-ban a m. kir. államvasutak alkalmazottai illetményeinek rendezéséről alkotott 1907:L. tcz., amely törvénynek kiegészitő részét képező *A). táblázatban* a vasuti tisztviselők illetményei megfelelő összegekben vannak megállapitva.

Minthogy pedig nézetem szerint a birói fizetések is megfelelően emelendők lesznek, a megállapitandó fizetések semmiképpen sem maradhatnak a vasuti tisztviselők javára már megállapitott illetmények mögött, minélfogva ha ennek alapul vétele mellett a czéltalan albirói és alügyészi elnevezés megszüntetésével az elsőfolyamodásu bíróságoknál alkalmazott, jelenleg a IX—VI fizetési osztályokba sorozott 2483 birót és ügyészt méltányos beosztás mellett *négy fizetési osztályba* sorozzuk oly módon, hogy ezeknek összlétszámából 10% jusson az I., 25% a II., 30% a III. és 35% a IV. fizetési osztályba, *a költségtöbblet* tekintetében a helyzet a következőleg alakulna:

Fizetési osztály		Fizetés koronákban	Létszám		Fizetés összesen koronákban
I.	1.	8400	83	248 (10%)	697,200
	2.	7800	83		647,400
	3.	7200	82		590,400
II.	1.	6600	207	620 (25%)	1.366,200
	2.	6000	207		1.243,000
	3.	5400	206		1.112,400
III.	1.	5000	248	744 (30%)	1.240,000
	2.	4600	248		1.140,800
	3.	4200	248		1.041,600
IV.	1.	3800	291	871 (35%)	1.105,800
	2.	3500	290		1.015,000
	3.	3200	290		928,000
Összesen:			2483	2483	12.127,800

Ezen táblázatból kitetszőleg a legkisebb birói fizetés 3200, a legnagyobb pedig 8400 K volna.

Miután azonban a legkissebb birói fizetés is oly összegben állapitandó meg, hogy az a teljesen vagyontalan birónak is tisztességes megélhetést biztositson, helyesebb lenne a legkisebb fizetést is legalább 3400 K-ban állapitani meg, ellenben a legmagasabb fizetést lehetne 8400 K helyett 8200 K-ra

tenni. Ezen módozat mellett a költségtöbblet nem lenne jelentékenyebb összeg nem egészen 40,000 K-nál.

Ha a birák és ügyészek fizetése ezen utóbbi módszer alapján rendeztetnék s az uj törvényben kimondatnék, hogy *az első beosztás* ezen módszer értelmében történik, továbbá ha kimondatnék az is, hogy előmenetel tekintetében a kinevezett biró és ügyész a II. fizetési osztály első fokozatát, *tehát a 6600 K fizetést, ujabb kinevezés nélkül automatice* éri el és csakis az I. fizetési osztály eléréséhez kell ujabb kinevezés, a birák és ügyészek helyzete lényegesen javulna. Végül tekintettel arra, hogy a birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló 1907:I. tcz. 7. §-a értelmében a vezető kir. ügyésznek müködési pótlék jár, méltányosnak tartanám, hogy ha pénzügyi szempontból nem is valamennyi, de legalább a nagyobb forgalmu járásbiróságok vezetői — mondjuk ahol a vezető járásbirón kivül még legalább 3 biró müködik — akik az itélkezésen kivül még adminisztrativ teendőkkel is el vannak halmozva, amennyiben táblai birói czim- és jelleggel felruházva még nem lennének, *annak elértéig* szintén *600 K müködési pótlékban* részesittessenek. *Vincenti Lajos*, kir. járásbiró.

— **A birák szabadságához.** Az őszszel megtartandó birói kongresszuson a tanácskozás rendjébe fel kellene venni a birák szabadságának a kérdését is.

Ma már a laikus emberek is meg vannak győződve arról, hogy a birák hat heti szabadságideje kevés. Nem volna az ugyan kevés, ha a felügyeleti hatóságok nem hajtanák a birákat annyira.

A mostani rendszer mellett azonban, amely a testet és lelket ölő állandó és folytonos munkásságot követeli, — hat hét a pihenésre kevés. Ha valakinek, — akkor éppen a birónak van szüksége a pihenésre abból a czélból, hogy a szabadság alatt testét és lelkét felüditse, szivét nemesitse és életismereteit gyarapitsa; szóval az ismét bekövetkező munkára magát teljesen restaurálja.

A hasonló képzettségü, de tagadhatatlanul könnyebb munkát végező tanárok összesen csaknem négy havi szabadságot élveznek. Milyen aránytalanság ez: nem is emlitve azt, hogy a tanár akármennyi szabadságot élvez, visszatérése után sohasem kap restantiát; a biró pedig szabadságáról való visszaérkezése után tele van hátralékkal.

Véleményem szerint a birónak legalább is két hónapi szabadságot kellene adni, és ezt is ugy konstruálni, hogy azt az év bármely szakában igénybe veheti, esetleg két részletben is, természetesen az ügymenetre való tekintettel; mert most már van olyan törvényszék is, melynek területén a szabadságot juniustól-szeptemberig lehet csakis igénybe venni.

A két hónapi szabadság megadása egyebek mellett szintén hozzájárulna a birák megelégedéséhez és ami fő, bizonyos, hogy nem volna annyi sok ideges és gyomorbajos biró.

Egy biró.

— **A hadbirójelöltek mozgalma.** A katonai bünvádi perrendtartás tervbe vett reformja folytán a közös hadügyminiszterium felhivására tömegesen jelentkeztek az ideiglenes jellegü hadbirójelölti állásra abban a reményben, hogy ez az ideiglenesség rövid ideig tart majd s az életbelépő uj katonai bünvádi perrendtartás folytán szükségessé váló hadbirói állások betöltésével tisztességes megélhetést biztosithatnak maguknak.

A tervbe vett reform megvalósitásáról nem hallunk semmit. S igy természetesen, a hadbiróvá való kinevezés a régi mederben folyik. Évente 10—12-őt neveznek ki hadbiróvá. Legjobb esetben tehát 5—6 évi gyakornokoskodás után kerül a kinevezésre sor.

S ez alatt az idő alatt a hadbirójelölt 1600 K évi «segélydij»-ból kénytelen magát fentartani.

Ez a méltánytalanság akkor válik igazán szembeötlővé, ha a hadbirójelölt helyzetét a csapattisztével hasonlitjuk össze.

A hadnagyi kinevezéshez a katonai iskolát végzett egyén 18—19 éves korában jut s qualificatiója az érettségivel egyenértékü. Ezzel szemben a hadbirójelölt qualificatiója a jogtudományi doktorátus vagy legalább is jogtudományi államvizsga. A hadbirójelölt tehát kineveztetésekor már 23—24-ik életévében van. A hadnagyi qualificatiónál aránytalanul magasabb képzettsége daczára csak *ideiglenes* állást nyer, melyből bármely pillanatban elmozditható, ami ismételten meg is történt már. Igy épp a mult hónapban is két évi szolgálat után bocsátott el a hadügyminiszterium egy hadbirójelöltet minden kárpótlás nélkül, 28 éves korában.

Ez az eset is bizonyitja, hogy mennyire tarthatatlan a jelenlegi állapot a hadbirójelöltekre nézve. Nemcsak hogy tisztességes megélhetésre elegendő fizetést nem kapnak, hanem még azonfelül ott áll mögöttük örökös rémként az «ideiglenesség.»

S a dolgok jelenlegi állása mellett helyzetük javulását a hadbirójelöltek nem is remélhetik. A hadügyminiszteriumban tervezett azt a megoldási módot, hogy 1908 január elsejétől kezdve a csekély segélydij kiegészitéseképp némi lakpénzt is kapjanak, nem helyeselhetjük. Tessék a hadbirói vizsga letételével véglegesiteni őket. A hadbirói vizsga letételéig eltöltött idő (18 hónap) is teljesen elegendő az ideiglenességre. Amikor pedig a hadbirói vizsgát letette, ugy méltányos, hogy ezen időponttól kezdve necsak hadnagyi rangba jussanak, de hadnagyi fizetést és illetményeket is kapjanak s csak ugyanolyan körülmények között legyenek elmozdithatók, mint a hadsereg tényleges állományu hadnagyai. Ez a minimum, amit a hadbirójelöltek — a katonai igazságügyi szervezet eme mostoha gyermekei — jogosan és méltányosan megkövetelhetnek. *cs. a.*

— **Jogirodalom.** Dr. Gara Zoltán budapesti ügyvéd «Jelzálogkölcsön engedményezési ügylet a pénzintézetek gyakorlatában» czimü munkája rövid idő alatt a második kiadásban jelent meg a Grill-féle könyvkiadóvállalat kiadásában.

A belügyminiszterium kiadásában megjelent a Belügyi Közlöny 1896—1906. évfolyamához való tájékoztató, mely magában foglalja ezen 11 év alatt a Belügyi Közlönyben megjelent egész joganyagot. A munka három részből áll. És pedig a számsoros tárgymutatóból, mely tartalmazza a törvényeket, az egyes szakminiszteriumok rendeleteit, a belügyminiszterium körrendeleteit, a minisztertanácsnak hatásköri összeütközési esetekben hozott határozatait, az elvi jelentőségü miniszteri határozatokat és végül a közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályának döntvényeit és elvi jelentőségü határozatait. A második részben az egész anyag szakonként van feldolgozva. Végül a harmadik rész a munka használatát nagy mértékben megkönnyitő betüsoros tárgymutatót tartalmaz. A 340 oldalas mü ára 2 K.

Kritikai észrevételek a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének néhány rendelkezéséhez czim alatt Bárdos Benő jogszigorló könyvalakban tette közzé a budapesti tud. egyetem jog- és államtudományi kara által a Schwartner alapból jutalmazott «A szavatosság tekintettel a Tervezet intézkedéseire» czimü müvének egy részletét.

— **Pessina Henrik** nápolyi egyetemi tanárnak *A kiengesztelési elmélet történeti fejlődéséről* irott nagyérdekü tanulmányát *dr. Thót László* magyarra forditotta le. A 44 oldalra terjedő füzet különlenyomat az *Athenaeum* czimü folyóiratból.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A német bünvádi perrendtartás reformjának** első tervezete elkészült. A tervezet az esküdtbiróságok mai szervezetét megtartja, azonban hatáskörüket ujból szabályozza. Kivonatnak az esküdtbiróságok hatásköréből az okirat hamisitásnak, a hivatali sikkasztásoknak, a csalárd bukásnak és az erőszakos nemi közösülésnek némely esetei. Ezen csekély eltérésektől eltekintve, az esküdtbiróságok hatásköre változatlan maradt.

— **Automobiltörvény** létrehozásán fáradozik a német törvényhozás. A törvényjavaslat az automobiltulajdonos felelősségét a vasutak kártéritési kötelezettségének analogiájára akarja szabályozni.

Kétségtelen dolog, hogy a sürü automobil-balesetek ellen valami módon védekezni kell. A német törvényhozás — ha a javaslat törvénnyé válik — radikálisan segit a bajon. Mert a javaslat rendelkezései értelmében a vélelem amellett szól majd, hogy a balesetet az automobil okozta s igy a balesetből támadó kárért rendszerint és elsősorban az automobiltulajdonost terheli a felelősség.

— **A munkabérharczok a német jogban.** A Reichsgericht egy 1904-ik évben hozott határozatában kimondta, hogy érvénytelen olyan szerződés, amelynek kötésénél a gazdaságilag erősebb a másik félnek rosszabb vagyoni helyzetét kiaknázta. 1906 január hó 8-án kelt itéletében ezen elvet a Reichsgericht a német államkincstárral szemben is alkalmazta, amennyiben kimondta a *Vilmos császár csatorna* munkarendjében foglalt azon pont érvénytelenségét, amely a kincstár mindennemü kártéritési kötelezettségét ki akarta zárni.

Az 1904 márczius 17-én kelt itélet kártéritésre kötelezte a gyárost, aki a munkaközvetitő intézetnek egy munkásról olyan jelentést tett, amelynek folytán ez a munkás nem kapott alkalmazást. Az indokolásban a Reichsgericht kijelenti, hogy az igazságosság és méltányosságnak kényszeritő parancsa az, hogy egy erős munkaadó-szövetség egyetlen munkás kizárását csak akkor mondhatja ki, ha a munkás a munkaviszonyban igen sulyos visszaéléseket követett el és ezen hibák minden kétséget kizárólag beigazolást nyertek.

Nem állapitotta meg a Reichsgericht a munkások kártéritési kötelezettségét azon péksegédek ellen, akik a közönséget nyomtatott röpivekben arra hivták fel, hogy az ott megnevezett péküzletekben ne vásároljon. (1906. julius 12.)

Épp igy nem találta a jó erkölcsökbe ütközőnek a Reichsgericht, hogy egy bértarifa azt a határozmányt tartalmazta, hogy a munkásoknak csakis a tarifához alkalmazkodó illetőleg a tarifát aláirással szankcionáló üzemekben szabad dolgozniok. (1907. jan.)

— **Ihering levelezése** került legutóbb nyilvánosságra. A könyv czime: Briefe und Erinnerungen. Herausgegeben von Johannes Biermann. (Berlin 1907. H. W. Müller kiadása.) A giesseni egyetem 300 éves jubileumának köszönhetjük ezt a könyvet, amely Iheringnek barátjához: Gerber Frigyeshez 1851 és 1858 között ntézett levelein kivül három értékes dolgozatát is tartalmazza. Iheringnek Frigyes nevü fia ir a nagy tudósnak a giesseni egyetemen való müködéséről. Kraft ügyvéd tanulói megemlékezést közöl a professorról és a 80 éves Becker tanár Iheringgel való első találkozásáról ir. Ihering levelei képet adnak arról a küzdelemről, melyet a nagy tudósnak tanártársaival kellett vivnia, szabad szellemben irott dolgozatai miatt. Ihering panaszkodik kollegái egy részének középszerü volta és szük látóköre miatt. Tanártársai között jellemtelen áskálódók is voltak, amit Iheringnek különösen főmüve a *Geist des römischen Rechts* megjelenésekor kellett kellemetlenül tapasztalnia.

— **A feltételes megkegyelmezés** tárgyában a bajor igazságügyminiszter rendeletet bocsátott ki. A rendelet szerint ezentul 18 éven felüliek is részesithetők a kedvezményben, még akkor is, ha megelőzőleg szabadságvesztésbüntetést állottak ki, feltéve, hogy az eset körülményei a kedvezményt nyomatékosan indokolják. Ha a próbaidő alatt elkövetett cselekmény egészen jelentéktelen, akkor el lehet tekinteni a feltételesen kiszabott büntetés végrehajtásától.

— **A vizsgálati fogság** tárgyában is bocsátott ki rendeletet a bajor igazságügyi kormány, figyelmébe ajánlva a bíróságoknak, hogy vizsgálati fogságot csak az okok igen szorgos mérlegelése mellett a valóságos szükség esetében rendeljék el.

— **A san-franciscoi földrengés** igen fontos biztositási és nemzetközjogi kérdéseket vetett fel. Több érdekelt német biztositó-társaság megtagadta a földrengés által okozott károk megtérítését, mert a biztositási kötvények kifejezetten kizárták ezen esetre a kártéritést. A san-franciscoi bíróságok azonban a biztositó-társaságokat a kártéritésre mégis kötelezték. Ámde ezen itéleteket nem lehetett Németországban végrehajtani, mert Kalifornia állam törvényhozása a német itéleteknek nem ad feltétlen végrehajtható erőt, tehát nem lévén meg a teljes viszonosság, a német bíróságok sem hajtották végre az amerikai itéleteket. Hogy e végrehajthatóságot elnyerjék, Kalifornia állam törvényhozása ez évi márciusban olyan törvényt hozott, hogy bármely külállamnak saját törvénye szerint illetékes bírósága által hozott jogerős határozata Kaliforniában végrehajtható. Laband, a Deutsche Juristen-Zeitung egyik utóbbi számában ezen kérdést tárgyalván, kifejti, hogy az uj törvény folytán a Kalifornia állam bíróságai részéről hozott itéletek végrehajtásának semmi sem áll utjában, mert a viszonosság az utólagosan alkotott törvény által teljesen helyreállittatott. Azonban mindazon perekben, melyek nem a kaliforniai bíróság, hanem az Unió bírósága előtt folytak, a viszonosságot az uj törvény nem állitotta helyre s azért ezen itéletek nem is hajthatók végre Németországban.

— **Az ügyvédség Zürich kantonban** 1874-ben teljesen szabad foglalkozássá tétetett. 1898-ban a sok visszaélés kényszeritette a Kantont ez elv feladására. Azóta minden schweizi polgár vagy polgárnő képviselhet a bíróságok és hatóságok előtt, ha a felsőbíróságnál letett vizsgálatot kiállotta. Az ügyvédek a kamara ellenőrzése alatt állnak. Ez a törvény még mindig szabadjára hagyta a bíróságon kivüli ügyvédkedést, tehát bárkinek szabad a consultatio, okiratok jelentése, az incasso, stb., amely teendőkkel többnyire ügynökök foglalkoznak. Ezek ma sem állnak hatósági felügyelet alatt.

— **Az uj-kaledoniai** deportátakról igen érdekes hireket olvasunk egyik olasz folyóiratban. Az Ausztrália ezen szigetére deportált egyének ugyanannyi időt töltenek el a szigeten, mint amily tartamu volt a főbüntetésük. Amint a foglyok Noumeába, a sziget fővárosába, megérkeznek, tiz napig pihennek a hosszu ut után. Ekkor negyvenes vagy ötvenes csoportokban, egy felügyelő vezetése alatt, mezei munkához látnak. Mikor már annyit kerestek, hogy egy kis földet szerezhetnek, a nősülésre is engedélyt kapnak. Érdekes, hogy e czélból a franczia kormány évenkint bizonyos számu nőt küld Uj-kaledoniába, akik annak egyik városában, egy apáczák felügyelete alatt levő intézetben laknak mindaddig, amig csak férjhez nem mennek. *Dr. Th. L.*

— **Az angol** bíróság 50 font sterling kártéritésre itélte a holloway-i fogház igazgatóját, amiért egy egyszerü fogházra itélt egyént tévedésből kényszermunkára szoritott.

Dr. Th. L.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Egy nagyforgalmu vidéki irodának teljesen önálló vezetésére alapos gyakorlattal biró jogtudor ügyvédjelölt kerestetik. Fizetés havi 200 korona és a szokásos mellékjövedelem. Ajánlatok az eddigi müködésnek tüzetes megjelölésével dr. Ernst Lajos módosi (torontálmegyei) ügyvéd czimére küldendők. 12373

Ügyvédjelölt tételes szigorlat és irodai gyakorlattal a veszprémi, egri, miskolczi és komáromi törvényszékek, illetve azokhoz tartozó járásbíróságok területén — azonnali belépéssel — irodát keres. Ajánlatokat továbbit a kiadóhivatal. 12387

NAGY IRÓASZTAL, szabadonálló, 180 centiméter hosszu, helyszüke miatt eladó. Megtekinthető: **Schwarz József hirdetési irodájában, Budapest, Andrássy-ut 7.** 12411

Egy a szerb és román nyelvben jártas, az iroda önnálló vezetésére képes, vagy legalább nagy gyakorlattal biró ügyvédjelölt azonnali belépésre kerestetik. 12414

Gazdasági érdekképviselet irodájában megfelelően javadalmazott jegyzői állás betöltendő. Pályázni kivánók sziveskedjenek előképzettségüket, tanulmányaikat, nyelvismereteiket igazoló ajánlatukat «MDC 125» jelzéssel a kiadóhivatalhoz juttatni. 12410

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 38. szám. Budapest, 1907 szeptember 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az első rabsegélyző kongresszus. — A javitó-intézeti növendékek patronageja. *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvédtől. — Ügyvédi kényszer a kir. Curián bünügyekben. *Dr. Kalmár Vilmos* kaposvári törvényszéki jegyzőtől. — Ténymegállapitás a birói itéletben. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbirótól. — Jog és élet. *Dr. Dávid István* tasnádi kir. albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az első rabsegélyző kongresszus.

I. Rickl Gyula megnyitó beszéde.

Hazánkban az országos letartóztatási intézetekben és birósági fogházakban fogva levők összlétszáma 14—15,000-re tehető. Közérdek követeli, hogy az állam büntető hatalmát érezzék, akik törvény szerint a jogrendet megsértették.

A jogrend és erkölcsi egyensuly helyreállitása szempontjából kirótt büntetés azonban a céltudatosabb alkalmazás mellett is gyakran túlterjed határában a kivánt mértéken.

Az okszerüen kiszabott büntetésnél, tudvalevőleg egyik legfőbb követelmény, hogy az lehetőleg egyéni és az elkövetett büncselekménynyel arányban álló legyen.

Ugyde a vagyontalan családfentartó szabadságvesztés büntetésének tartama alatt hány munkaképtelen házastárs és keresetképtelen gyermek van kitéve a nyomornak, sőt a pusztulásnak? A büntetés tehát sok esetben nem lehet teljesen egyéni és kegyetlen osztályrész jut abból az ártatlan családtagok sérelmére is.

A kiállott büntetés után az elitéltnek azonnal vissza kellene helyezkednie a kiengesztelt társadalomba, de a büntetést szenvedett egyén, mint megbélyegezett, előitélettel, bizalmatlansággal, gyakran rideg elutasitással és mellőzéssel találkozván, foglalkozást hosszu időn át sem kaphat és helyzete a szabadulás után még türhetetlenebbé válik, mint volt a fedelet, élelmet és ruházatot biztositó szabadságvesztésbüntetés alatt.

Ily esetekben nyilvánvaló, hogy a büntetés hatálya tulterjed a büncselekménynyel arányban álló mértéken, melyet a biró a tételes törvényekhez képest kirótt.

Az életfentartó munka nélkül maradt szabaduló rab — ha nem szokásos gonosztevő is — tudjuk, igen könnyen ujabb büncselekménybe sodortatik, az elzárt vagyontalan családfentartó hozzátartozói támogatás hiányában vagy ártatlanul szenvednek, vagy szintén a bünösök számát szaporitják.

A balsorsuk miatt érzett elkeseredés könnyen a társadalom engesztelhetetlen ellenségei táborába üzi az ily szerencsétleneket. Ennek megelőzése czéljából elodázhatatlanul előáll az időszerü beavatkozásnak, a könyörületesség okszerü gyakorlásának, vagyis a patronagenak szüksége. Ma is teljesen találó az ujonnan szervezett nemzetközi börtönügyi kongresszusok nagyérdemü megalapitójának az 1872. évi kongresszusra vonatkozó jelentésében foglalt ama nyilatkozata, hogy: hiába javitottuk meg a rab szivét és akaratát, hiába tettük őt tanitással és munkával keresetképessé, hiába érleltük meg benne a szándékot, hogy becsülettel tartsa fenn magát, hogy ha szabadulásakor fegyverben áll vele szemben a világ és senki sincs, aki barátsággal közeledne felé, senki, aki bizna benne, senki, aki kész lenne alkalmat szolgáltatni arra, hogy napi kenyerét becsületes módon szerezze meg.

Ezen nyilatkozat magában kellő világot vet ama körülményre, hogy az itt megkivántató gyámolitás oly természetü, melyet az állam nem szolgáltathat, továbbá, hogy annak rendszeres teljesitésére egyeseknek ereje még elégtelenebb. E gyámolitást megfelelő módon csak maga az érdekelt társadalom végezheti, egyesületi uton.

Az államnak e részbeni kötelessége és feladata tulajdonképen nem terjed tovább, mint a rab testi és lelki épségben tartására, szabadulás után pedig a legszükségesebb ruhával való ellátására és hazajutásának lehetővé tételére. Ott, hol az állam egyéb támogatás hiányában időlegesen kizárólag teljesitette a rabsegélyezést, ez rendszerint sikertelenségre vezetett.

A segélyezésnek társadalmilag, egyesület létesitésével való eszközlését már a nemes lelkü és bölcs belátásu philadelfiai polgár is üdvösnek találta, mikor a 18-ik század vége felé az ottani első rabsegitő egyesületet megalkotta. Az általa elvetett mag nemcsak az Amerikai Egyesült-Államok területén gyarapodott terebélyes fává, hanem az Európába átültetett nemes intézmény itt is mind jobban terjedt s különösen az utóbbi években fejlődött a kontinens messze szétágazó, gondosan szervezett áldásos emberbaráti intézményévé.

Hazánkban egyesek részéről a rabsegélyezésnek társadalmi fontossága felismertetvén, mintegy 3 évtized előtt létesült e célból az első egyesület, s ha itt-ott akadt is néhány lelkes egyén, ki azon idő óta az ügy horderejéhez méltó buzgalommal fáradozott ily egyesületek alapitásán és müködésének fentartásán: mély sajnálattal kell ezuttal is hangsulyoznunk, hogy a nagy közönség — melynek in ultima analysi, személy és vagyonbiztonságáról van itt szó — megdöbbentő közönnyel viselkedett és viselkedik jelenleg is a rabsegélyezés gyakorlásával szemben. Ami annál érthetetlenebb, mivel egyéb sajnos körülmények mellett az egy- és kétgyermekrendszer elharapódzása, másfelől pedig az eddig példátlan mérvben bekövetkezett kivándorlás ritkitja amugy is gyér sorainkat. Nemcsak társadalmi, hanem nemzeti szempontból is kiváló fontossággal bir tehát reánk nézve, hogy a rabsegélyezés és általában a patronage utján is minél több fiát visszahóditsuk és megmentsük a nemzetnek.

Kik a felhivásnak engedve itt egybegyültünk, teljesen át vagyunk hatva ama vágytól, hogy a hazai rabsegélyezés eddigi rendkivül szerény határain túl minél szélesebb mederbe vezettessék, ezen czélból a tárgyalások során megjelölendő módozatok elfogadtassanak és sikerrel életbeléptettessenek, egyebek között az eczélra létesült egyesületek száma jelentékenyen szaporittassék és müködésünk kiterjesztése és hatályosabbá tétele végett fennálló egyesületeink között összeköttetés létesittessék, az egyletek önállóságának épségben tartásával.

Ezen hő vágyunk azonban csak akkor valósitható meg,

ha a magyar társadalom széles rétegei felülemelkednek a sötét mult amaz embertelen felfogásán, mely szerint az elitéltet szabadulása után ki kell vetni a társadalomból és a büntetés alatt hozzátartozóit áldatlan sorsára bizni. Tárgyalásainknak egyik főczélja tehát, hogy a társadalmi és nemzeti szempontból elsőrendü fontosságu nemes ügynek lelkes közönségünket meghóditsuk. Ennek bekövetkeztével az üdvös siker elmaradhatlan lenne.

II. Varga Nagy István határozati javaslata.

1. Mondja ki a kongresszus, hogy a rabsegélyezést, amit a törvényhozás már az 1878. évi V. tcz. 27. §-ában imperative kimondott és amely czélra a pénzbüntetésekből befolyó összegeket is részben forditani rendelte, de amely segélyezés mindeddig nem lett teljesen keresztülvive, az egész ország területére kiterjeszteni és ujra szabályoztatni óhajtja.

2. Hogy az eszme ébren tartassék és terjesztessék, szükségesnek véli, hogy az országos közgyülések évenként másmás kir. tábla székhelyére összehivassanak.

3. Hogy addig is, mig a szervezés végre lesz hajtva, az igazságügyminiszteriumban egy «országos rabsegélyügyi tanács» állittasssék fel patronage kérdésével foglalkozó hivatalos személyek, az egyleti vezetőségek képviselői és a patronage ügye iránt érdeklődő szakférfiakból, amely tanács a további teendőkre, mint pl. egy általános egyleti szabályzat és ügyrend kidolgozására, a kibocsátandó rendeletekre és utasitásokra nézve véleményt adjon.

4. Hogy az országos segélyezéshez az anyagi eszközök megszereztessenek, intézzen felterjesztést az igazságügyi kormányhoz az iránt, hogy a büntetéspénzek országos alapját eredeti rendeltetésének szerezze vissza.

5. Mondja ki a kongresszus, hogy rabsegélyezés keresztülvitelét ott, ahol egyletek vannak, ezek utján, ahol pedig nincsenek, az 1880. évi utasitásban kijelölt módon a kir. ügyészek és a kir. járásbirák utján, a beszedett pénzbüntetésekből óhajtja eszközöltetni; de ennek sikeresebb keresztülvitele végett szükségesnek tartja, hogy:

a) A kir. ügyészek és járásbirák részére egy uj tüzetes utasitás bocsáttassék ki, amelybe felvétessék, hogy a letartóztatási intézetek felügyeletével megbizott hatóságok miként figyelmeztessék a letartóztatottakat arra, hogy segélyt és elhagyott családjuk gyámolitását kérhetik, hogy a kérelmezőkkel jegyzőkönyvet vétessenek fel, hogy a kérelem elutasitását is megindokolják stb;

b) hogy az oly törvényszéki székhelyeken, ahol rabsegélyző egylet nincs, a segélyezésnek a törvényszéki fogházáli ellátása és a nagyobb segélyeknek, mint például a rabcsaládok állandóbb segélyezésének intézésére a kir. törvényszéki elnök, a kir. ügyész, a kir. járásbirák, főszolgabirák, a városi főkapitány, a polgármester, az alispán, árvaszéki elnök és minden felekezet egy-egy lelkészéből «törvényszéki rabsegélyző bizottság» alakittassék, amely a rabsegélyző egyletek módjára müködjön és külön utasitással láttassék el;

c) hogy a járásbirósági és törvényszéki — fogházi, valamint az országos letartóztatási intézeteknél eszközlendő segélyezések ellenőrzése és felügyeletére és az első fokon elutasitott kérelmek felülvizsgálására addig is, amig az igazságügyi miniszteriumban egy «országos rabsegélyezési felügyelői» állás lesz rendszeresithető, a kir. táblai elnökök, két kir. táblai biró, a kir. főügyész és a patronage ügye iránt érdeklődő, a miniszter által kinevezendő egy-két tag bevonásával egy «táblai kerületi felügyelő tanács» szerveztessék;

d) hogy a kir. igazságügyi hatóságoknak kötelességévé tétessék az is, hogy a felügyeleti vizsgálatok alkalmával arról, hogy a vizsgált hivatalok vezetői a rabsegélyzés ügyét miként látják el, meggyőződést szerezzenek és tapasztalataik eredményét a hivatalvizsgálati jegyzőkönyvekbe felvegyék;

e) dolgoztasson ki egy általános egyleti szabályzatot az «országos rabsegélyügyi tanács» által, amely módot adjon arra, hogy az 5. *b)* pont alatt emlitett hivatalos személyek a rabsegélyző egyleteknek is hivatalbeli igazgató választmányi tagjai lehessenek.

6. Rendeletet kér kibocsátani a kir. ügyészekhez az iránt, hogy a rabsegélyző egyletek vezetőségének és kiküldöttjeinek a rabok meglátogatását ne csak megengedjék, hanem ebben kezükre járjanak.

7. Kéri, hasson oda az igazságügyi kormány a törvényhozásnál, vagy a belügyminiszternél, hogy a törvényhatósági börtönvizsgáló bizottságokban, amennyiben az illető helyen van rabsegélyző egylet, ennek a vezetősége is helyet kapon.*

III. Dr. Balogh Jenőnek és dr. Angyal Pálnak egyhangulag elfogadott egyesitett határozati javaslata.

I. A kongresszus felkéri a nm. igazságügyi Miniszter Urat: méltóztassék intézkedni az iránt, hogy a patronage czéljaira hivatalos központi szerv állittassék fel.

II. A kongresszus megalakitja a patronage egyesületek országos szövetségét.

A szövetség tagjai az összes rabsegélyző egyesületek, ugyszintén a patronage kérdéseivel foglalkozó más egyesületek, ha a szövetségbe belépni kivánnak.

A szövetséghez tartozás addig, mig az alakuló közgyülés részéről a felvétel iránt határozat nem hozatik, ideiglenesnek tekintendő.

III. A kongresszus szövetségi bizottságot küld ki.

E bizottság elkésziti az országos szövetség alapszabály tervezetét, melyet az 1908. évi szeptember havában tartandó szövetségi alakuló közgyülés hitelesit.

Addig is, mig a szervezés végleges rendezése bekövetkezik, mozditsa elő a szövetségi bizottság a rabsegély-ügy fejlődését, ugy a létező egyesületek együttmüködésének biztositása s többrendbeli irányelv nyujtása, mint uj egyesületek alapitásának elősegitése által.

IV. A központi igazgatás költségeinek fedezetére a kongresszus a kormánytól támogatást kér, a szövetséghez tartozó egyesületeket pedig a végleges rendezésig évi 15 kor. tagsági dij fizetésére hivja fel.

V. A legközelebbi patronage-kongresszus Budapesten 1909. évi szeptember havában lesz.

Ohaj.

(voeu du Congrès)

A kongresszus kivánatosnak tartja és a kiküldött bizottságnak figyelmébe ajánlja, hogy a II. orsz. rabsegélyző kongresszus napirendjére tüzessenek ki:

a) a Varga Nagy István kir. it. táblai biró urnak előadásában felvetett eszmék,

b) a következő kérdés: «Mikép kellene a jelenlegi rabsegélyző egyesületek czimét és alapszabályait megfelelően átalakitani abból a czélból, hogy ezek az egyesületek a patronage teendőit kiszélesbitett keretben is végezhessék.

Különösen szükséges lesz ezen egyesületek közremüködése az erkölcsi romlásnak kitett vagy züllésnek indult gyermekek és fiatal koruak megmentése érdekében.

IV. Dr. Szilágyi Arthur Károly egyhangulag elfogadott javaslata.

Mondja ki az első országos rabsegélyző kongresszus, hogy kivánatosnak tartja a katonai (honvéd) biróságok által elitélt egyéneknek a büntetés kitöltése utáni segélyezését.

Azon czélból, hogy az emlitettek segélyezésénél hajlamaik és képességeik lehetőleg figyelembe vétessenek és hogy

* E javaslatok az 1909. őszén tartandó második kongresszus napirendjére tüzettek ki, l. alább.

a segélyezés szabadulásukat nyomban követhesse, kivánatos, hogy a segélyezés az erre legalkalmasabb budapesti «rabsegélyző egylet» kezeibe központositassék.

Kivánatos, hogy a segélyezés kiterjedjen az állampolgárságra való tekintet nélkül bárkire, aki a hadsereg, a haditengerészet, a m. kir. honvédség, vagy a m. kir. csendőrség kötelékébe tartozott és a segélyezés czéljából a «budapesti rabsegélyző egylet» közbenjárását kérelmezi.

Kivánatos végül, hogy a budapesti rabsegélyző egylet a viszonosság érdekében és a kellő anyagi támogatás biztositása, továbbá az előző pontra való tekintettel a segélyezendők körének, valamint a részletkérdéseknek megállapitása czéljából a katonai miniszteriumokkal megfelelő tárgyalásokat folytasson.

V. Ruffy Pál egyhangulag elfogadott inditványa.

Jelentse ki a kongresszus, hogy:

1. A büntetőbiróságok elé kerülő, vagy a javitó-intézetből, illetőleg fogházakból szabaduló fiatalkoruak érdekében, ezek 15. életévének betöltéséig a patronage tennivalóinak legsikeresebb elvégzésére egyedül alkalmas szervezet az állami gyermekvédelem intézménye, mely a büntetőbiróságok elé állitott, vagy büntetésüket elszenvedett gyermekeknek patronageszerü gondozását ugy saját intézményeiben, mint a vele szerves érdekközösségbe lépett társadalmi gyermekvédő intézmények által ellátni képes.

2. A büntetőtörvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás kiegészitéséről és módositásáról szóló törvényjavaslatnak törvénnyé válása esetén — aminek sürgős megtörténte fölötte kivánatos — a törvény életbeléptetése tárgyában kiadott rendeletben nyomatékosan suly helyezendő arra, hogy a büntettes gyermeknek próbára bocsátása esetén a bíróság a 15. életévét még be nem töltött gyermeket az állami gyermekmenhelynek adja át, és csak kivételesen bizhassa e végből szervezett hivatalra, gyermekvédő egyesületre, vagy erre alkalmas egyénre.

3. Mivel a gyermek 15. életévének betöltése idejében értelmi erejének fejletlenségénél fogva az elzüllés veszélyének leginkább kitéve van, kivánatos, hogy a törvényhozás a gyermekvédelem joghatályát a gyermek 18. életévének betöltéséig kiterjessze.

4. Mivel a 7. éven felüli gyermekek után, ezeknek eltartási költségei a gyermekre illetékes község háztartását fölötte megterhelik, s ezáltal nemcsak a község anyagi helyzete rosszabbodik, de szenved a gyermek érdeke is, akit a község, hogy terhein enyhitsen, az állami gyermekvédelem kötelékéből, legtöbb esetben a gyermekvédelmi törvény kijátszásával elvonni törekszik, kivánatos, hogy a községek gyermektartási kötelezettsége a méltányosság követelményei szerint, az országos gyermekvédelmi alapnak nagyobb mértékben igénybevételével törvényhozásilag ujból szabályoztassék.

5. Mivel a züllött gyermekek legnagyobb kontingensét a magándajkaságba kiadott és felügyelet nélkül nevelt gyermekek szolgáltatják, kivánatos, hogy ezeknek rendszeres felügyeletével az állami gyermekmenhelyek megbizassanak.

6. Kivánatos, hogy a gyermekvédelmi szabályzat alapján szervezett gyermekmenhely-bizottságok ujból, olyképpen szerveztessenek, hogy ezek a büntetőbiróságok által a menhelyre utalt gyermekek nevelését és gondozását kellő szakértelemmel irányithassák.

7. Mivel az állam gyermekvédelem joghatálya a gyermeknek csakis 15. életéve betöltéséig terjed, a gyermekvédelem kötelékéből e kor betöltése által kilépő, vagy a gyermekvédelem kötelékében koruknál fogva nem állott gyermekek fölött a patronage teendőinek ellátásával az országos gyermekvédő-liga bizandó meg, melynek munkakörébe a budapesti ügyvédi kör gyermekvédő bizottsága s a vidéki városok ügyvédi körei által szervezendő gyermekvédő bizottságok munkássága bevonandó lesz.

VI. Dr. Angyal Pál egyhangulag elfogadott javaslata.

I. A letartóztatottak családtagjainak támogatása elmulaszthatatlan feladat.

II. A letartóztatottak kiskoru családtagjainak támogatása az állami gyermekvédelem feladata.

III. Az I. pontbeli feladat megoldása az állam, a politikai s egyházközségek valamint egyéb jótékony intézmények s egyesületek részéről kivánatos és kieszközlendő támogatás kapcsán első sorban a rabsegélyző egyesületek kötelessége.

IV. 1. A családtámogatás patronage tevékenységi körébe vonandók a letartóztatottnak mindazon hozzátartozói, kik mint leendő otthonának tagjai őt a társadalomba való visszatérés első állomásánál hivatvák várni, továbbá ugyan az elitéltnek azon családtagjai, kik benne fentartójukat vagy gondozójukat vesztve anyagi romlásnak s erkölcsi züllésnek vannak kitéve.

2. A letartóztatottak családtagjainak támogatása vegye kezdetét a letartóztatási intézetek vezetői részről a családfentartónak vagy gondozónak az intézetbe való felvételéről szóló értesitése alapján a beutalást követő időben lehetőleg azonnal s tartson addig, mig azt az erkölcsi vagy anyagi szempontok indokolttá és szükségessé teszik, tehát eshetőleg a letartóztatott szabadlábra helyezése után is.

3. A letartóztatottak családtagjainak támogatását megelőzően s ennek folyamata alatt maguk az egyesület tagjai és pedig lehetőleg nők, erősen egyénies jellegü nyomozó és ellenőrző tevékenységet fejtsenek ki; legyen minden segélyezett családnak külön pártfogója, ki ezzel állandó összeköttetést tartva fenn, mintegy kapcsot képez a család s az egyesület között.

4. A letartóztatottak családtagjai a körülmények szerint indokoltnak mutatkozó oly erkölcsi s anyagi támogatásban részesitendők, mely felől az elitélt békés visszatérését előkésziti, másfelől a családtagokat az anyagi romlás és erkölcsi züllés veszélyeitől megóvja.

A javitó-intézeti növendékek patronageja.

A javitó-intézeti elhelyezés sikere két tényezőtől függ. Az egyik, vajjon az intézet feladata magaslatán áll-e, és a másik, vajjon az intézetből kihelyezett növendék hova kerül.

Kétségtelen, hogy a mai javitó-intézeteink, melyekre elég bőkezüen áldoztunk, mintaszerüek. Sok másként lehetne, de azért különösen az ipari kiképeztetés ott divó rendszere a külföld elismerését is kivivta. Másként áll a kihelyezett növendékek patrongejának kérdése.

A javitó-intézeti alapszabályok azon helyes rendelkezést tartalmazzák, hogy a kihelyezett növendékek mellé erkölcsi védnök állitandó. E rendelkezés holt betü maradt.

Az alapszabályok egy másik szakasza arról intézkedik, hogy 5 éven át és pedig félévenként egyszer a javitó-intézet igazgatósága a rendőrkapitányi hivatal utján discret módon megtudakolja, hogy a növendék miként viselkedik. E czélból a rendőrség 56 kérdést tartalmazó kérdő ivet kap. A beszerzett feleleteket beküldi az igazgatóságnak, utóbbi azokat a miniszteriumhoz terjeszti fel és ez alapon készül a statisztikai anyag, mely a javitó-intézeti nevelés sikere tekintetében forrásmunkául szolgál. Az életben ezen rendelkezés természetesen nem válhat be, mert bármi discret (?) módon történik az érdeklődés a növendék életviszonya iránt, a növendék puszta érintkezése a rendőrrel ugyszólván lehetetlenné tette, hogy a fiu az illető mesternél, sőt az illető faluban vagy városban maradhasson.

Hiszen a rendőr puszta megjelenése valóságos mentő gyanánt szolgált a mesternek és növendéknek, ki a do-

logról tudott, hogy szabadult gonosztevővel van dolguk. Ezen mai rendszer gyökeres változáson megy át, amennyiben az Országos Gyermekvédő Liga és a Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi bizottságának együttes felterjesztésére az igazságügyminiszter a védnöki intézménynek a Liga utján leendő ujbóli meghonositása iránt rendeletileg intézkedett. Kilátás van arra is, hogy a rendőrkapitány megkeresése is beszüntettetik, amennyiben a növendék életviszonya felől a védnök utján a Liga fogja a miniszteriumot időközönként tájékoztatni.

A pécsi első országos rabsegélyző kongresszus kitüzte a következő témát:

«Hazai viszonyaink figyelembe vételével miként lehetne az Országos Gyermekvédő Liga, a Budapesti Ügyvédi Kör gyermekvédelmi bizottsága és a gyermekvédelmi egyesületek közremüködése mellett oly szervezetet létesiteni, mely a büntető bíróságok elé kerülő, vagy a javító-intézetekből, illetőleg a fogházakból szabadultak érdekében a patronage teendőit a legsikeresebben végezze.»

A hivatkozott igazságüminiszteri rendelet lehetővé tette, hogy a kongresszus, amennyiben javító-intézeti növendékekről van szó, nem kutat létesitendő szervezet iránt, hanem befejezett ténynyel találkozott és örömmel üdvözölhette a miniszterium nagyjelentőségü rendelkezéseit.

A Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi bizottságához intézett I. M. 33739/907. VII. számu miniszteri rendelet igy szól:

«Folyó évi julius hó 31-én 2435/907. sz. a. az Országos Gyermekvédelmi Ligá-val együttesen beadott kérvényében a kir. javító-intézetekből kihelyezett kiskoruak patronageja kérdésében tett előterjesztését annál nagyobb örömmel fogadtam, mert már magában a folyamodó két egyesület megalakulásának tényében a társadalomnak a fiatalkoruak kriminalitása ellen való küzdelem, illetve ezzel kapcsolatban a kiskoruak jogvédelme iránt tanusitott oly fokozott mérvü érdeklődésének bizonyságát látom, hogy attól a kir. javitóintézetek elé kitüzött célok minél sikeresebb elérésére hathatós támogatást reménylek.

Ugy az Országos Gyermekvédelmi Liga, mint a Budapesti Ugyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottságának eddig kifejtett eredményes tevékenységét is teljes mértékben méltányolván, a kir. javító-intézetekből kihelyezendő növendékek érdekében felajánlott közremüködést a legnagyobb köszönettel elfogadom s ehhez képest az aszódi, kassai, kolozsvári, székesfehérvári és rákospalotai kir. javító-intézetek igazgatóságaihoz egyidejüleg a */. alatt hivatalos másolatban idezárt rendeletet intéztem.

Annak kiemelése mellett, hogy a kihelyezett növendékek részére a kir. javító-intézeti igazgatóságok által eddigi hatáskörükben megnyert védnökökhöz intézni szokott «Szózat» hivatalos másolatát az Országos Gyermekvédő Ligának megküldöttem, teljes bizalommal elvárom, hogy az «Országos Gyermekvédő Liga», illetve «A Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottsága» a javító-intézetekből kihelyezett növendékek részére megnyerendő védnökök által vagy egyébként szerzendő tapasztalatok folytán a növendékek kihelyezése alkalmával netalán megvalósitandónak vélt gyakorlati szempontokról hozzám időnként ujabb előterjesztéseket teend.»

A rendeletben hivatkozott és a kir. javító intézetek igazgatóságaihoz czimzett másik rendelet a következő:

«Az 1906. évi április hó 9-én 7913/904. I. M. szám alatt kiadott rendelet alapján hozzám felterjesztett egyéni lapok 45-ik rovatában arról győződtem meg, hogy a kir. javitóintézetekből kisérletileg kihelyezett növendékek részére az 1887. évi november hó 6-án 37,247. I. M. szám alatt kelt szabályrendelet idevonatkozó határozott rendelkezése ellenére védnök nem kerestetik.

A javító-intézeti igazgatóságokhoz ezen mulasztás tárgyában intézett kérdésre azok némelyikétől azon felvilágositást nyertem, hogy miután már az alkalmas és lelkiismeretes munkaadók keresése is nagy nehézségekkel jár, az igazgatóságok ilyenek jelentkezése esetén a külön védnök felkérését czélzó további lépéseket már azért is mellőzhetni vélték, mert az intézettől távolabb fekvő vidékek társadalmi életéről való kellő tájékozódás s igy a védnöki tiszt betöltésére hivatott emberbarátok felismerése az ugyszólván egyedül rendelkezésre álló irásbeli uton majdnem leküzdhetetlen akadályokba ütközik.

Ha ezt a multra nézve mentségül el is fogadom, jövőre a védnök felkérésére vonatkozó fent idézett rendelkezés pontos betartását annál szigorubban megkivánom, mert az 1905 évi szeptember hóban Budapesten megtartott (VII.) nemzetközi börtönügyi kongresszus alkalmából a fiatalkoruak kriminalitása ellen való küzdelem, illetve ezzel kapcsolatban a kiskoruak jogvédelmének minél hatályosabbá tételére vonatkozólag Magyarországon is fokozott tevékenység indult meg ugy a hivatalos, mint a magánkörökben, s igy a védnöki tiszt betöltésére alkalmas érdeklődők száma is napról-napra növekszik.

Az 1906. évben e szempontból is különös jelentőségü mozzanata volt az «Országos Gyermekvédő Ligának» és a «Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottságának» megalakulása. E két társadalmi egyesület folyó évi augusztus hó 1-én hozzám benyujtott kérvényében a kir. javító-intézetekből kihelyezett növendékek patronageja czéljára önként felajánlotta közremüködését.

Az «Országos Gyermekvédő Liga» az egész ország területére kiterjedő szerves hálózata folytán, de azáltal is, hogy élethossziglan megválasztott elnöke, *gróf Edelsheim Gyulai Lipót*, a m. kir. belügyminiszter ur által a gyermekvédelem terén az állami és társadalmi tevékenység országos összeköttetésének czéljából megalakitandó gyermekvédő országos bizottság elnökévé is élethossziglan kineveztetett, különösen alkalmasnak látszik arra, hogy a kir. javító-intézetekből kihelyezendő növendékek részére alkalmas védnököket jelöljön ki.

Felhivom tehát az Igazgatóságot, hogy jelen rendeletem kézhezvételétől kezdve minden egyes esetben a kihelyezendő növendék egész élettörténetét feltüntető jellemrajz másolatának megküldése, valamint annak közlése mellett, hogy az intézetből távozó növendékek mily feltételek alatt, mikor, hova és kihez (szülő, rokon vagy munkaadó stb.) fog elbocsáttatni, védnök kijelölése iránt a jelen szabályrendeletemre való hivatkozással az «Országos Gyermekvédő Liga» igazgatóságát (Budapest, VI., Bulyovszky utcza 2.) keresse meg.

Annak hangsulyozása mellett, hogy a növendékek kihelyezésének az 1894. évi 13,964. I. M. szám alatt kelt rendelet 51. §-a értelmében való előkészitése továbbra is az intézeti igazgatóságok hatáskörében marad, a fentiek kapcsán egyben azt is elrendelem, hogy ezentul a növendékek tényleges kihelyezése csak az «Országos Gyermekvédő Liga» válaszának beérkezése után történhetik. A kijelölt védnök czime a kihelyezendővel oly utasitással közlendő, hogy a növendék a kihelyezés után a részére biztositott alkalmaztatási helyen leendő bemutatás czéljából elsősorban a Gyermekvédő Liga által részére kijelölt védnöknél tartozik jelentkezni.

Minthogy pedig szükségesnek nem tartom, sőt a növendék könnyebb boldogulása érdekében egyenesen kerülendőnek vélem, hogy a növendék javitóintézeti neveléséről a személyes használatra szolgáló okmányokban és értesitésekben említés tétessék, elrendelem, hogy a növendék kihelyezése után a hozzám intézendő, reája vonatkozó jelentések kivételével, minden alkalommal X. Y. «az Országos Gyermekvédő Liga védencze» (védnöke N. N. lakik: . . . . . .) nevezendő meg.

A növendékek tényleges kihelyezéséről és annak módozatairól a vezetésem alatt álló igazságügyminiszteriumhoz ezentul is teendő jelentésben jövőre mindenkor az is megemlitendő, hogy az «Országos Gyermekvédő Liga» a kihelyezett növendék részére védnökül kit rendelt ki.

Végül arra is felhivom az Igazgatóságot, hogy amennyiben ezentul valamely munkaadó oly munkaágra kiképezett növendékért fordul az igazgatósághoz, amely munkakör a vezetése alatt álló vagy a többi javitóintézetekben sem müveltetik, az ilyen megkereséseket haladéktalanul az «Országos Gyermekvédő Ligához» küldje meg, aminthogy a Liga viszont az olyan munkásokra vonatkozólag hozzá érkező megkereséseket, aminők a kir. javitóintézetekben nyernek kiképzést, az Igazgatóságokkal fogja közölni.

Ezen rendeletek alapján a nevezett két egyesület «Szózatot» fogalmazott meg, mely a kinevezendő védnökökhöz lesz intézendő és amelyben lelkére van kötve, hogy nemes missióját érezze át és azt lelkiismeretesen töltse be.

Az uj rendszer inaugurálva van. A legjobb sikert reméljük. *Dr. Szilágyi Arthur Károly.*

Ügyvédi kényszer a kir. Curián bünügyekben.

A kir. Curia «Planum tabulare»-jának egyik legujabb elvi jelentőségü határozatáról ép most adtak hirt a napilapok törvénykezési csarnokai, amely határozatban foglalt elvi kijelentés tekintetében a jogászi kritika aligha fog teljes összhangban szólani.

Arról van ugyanis szó, hogy a BP. 435. és 436. §§-ainak rendelkezéseit a kir. Curia ezen elvi határozata a legszorosabb törvénymagyarázattal akkép értelmezi, hogy a semmiségi panaszok folytán tárgyaláson elbirálandó bünügyekben a kir. Curia előtt a vádlott és magánvádló személyesen nem emelhetnek szót, hanem csak a vádlott védője és a magánvádló képviselője még akkor is, ha ezen felek valamelyike maga is ügyvéd.

Ezen elvi jelentőségü határozat részletes indokolását nem ismervén és nem lévén czélom a kérdésnek pro és kontra érvekkel való megvilágitásába hosszasabban bocsájtkozni — csak ugy odavetőleg óhajtottam rövid megjegyzést koczkáztatni — az ellentétes álláspont részéről.

Mert bármennyire elfogadhatónak tünnék is fel a kérdésnek a bünper speciális jellegéből folyólag a polgári pertől eltérőleg ily módon történt szabályozása, mégis ugy tetszik, hogy a hazai perjogban a kötelező ügyvédi képviselet szabálya alól az ügyvédi oklevéllel birók, a birák, ügyészek, jogtudorok stb. részére intézményszerüen tett kivételt és ezzel a jogintézmények következetes keresztülvitelét — csupán a kir. Curia előtti bünügyek tárgyalásánál mellőzni, mintha ez már abba bizonyos «saltus in natura» fogalmi körébe tartoznék?

Mindenesetre feltünő lesz az illető ügyvéd, biró, ügyész stb. feleknek, hogy mig az 1881 : LIX. tcz. 12. §-ában gyökerező joguknál fogva a legbonyolultabb és nagyfontosságu polgárjogi ügyeikben a kir. Curia előtt — a sommás felülvizsgálati eljárásban — személyesen is indokolhatják kérelmeiket, addig bünügyeikben ugyanott — bár talán egy kisebbszerü sajtó utján elkövetett becsületsértésről legyen is szó és az eljárás addigi szakában való személyes közremüködésük folytán az ügy minden ágazatát ők maguk legjobban ismerik — idegen képviseletre kénytelenek szoritkozni.

A bünügyben szereplő ügyvédnek, birónak, stb. önmagától, mint féltől való ezen merev jogi abstractiója ugyancsak disharmoniával fog találkozni. Jogéletünknek egy másik mezején — mely pedig a bünügyivel közvetlenül határos elannyira, hogy a m. kir. igazságügyminiszternek 1906. évi törvény 215/6. számu rendelete ezen ügyeket, tudniillik a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteit egészen a BP. mintájára szabályozta és legtöbb helyen egyenesen utal annak vonatkozó szakaszaira, sőt fejezeteire.

Ugyanis a kereskedelmi vétségek miatt folyamatba tett eljárás során a közbetett semmiségi panasz folytán tartandó tárgyaláson a kir. Curia előtt «a védő, vagy ha a panaszlottnak ügyvédi vagy birói képesitése van, vagy jogtudor, ő maga szólalhat fel.» Ezt kimondja az előbb idézett rendelet 22. §-a.

Igaz ugyan, hogy ezen rendelet 2. §-a szerint az ily vétségi ügyek nem a büntető, hanem a kereskedelmi, illetve polgári tanácsok elintézése alá kerülnek s igy a kir. Curia bünvádi gyakorlata épp ezért eltérőnek direkte nem mondható, mindazonáltal akkor, midőn ezen rendelet példája szerint jogalkotásunk egyik szerve a BP. élő mintájára szabott rendeletében szintén hódolt az emlitett quasi bünügyeket illetően azon jogelvnek, mely az ügyvédek birák, stb. önképviseleti jogára nézve a polgári törvénykezésben érvényi erővel bir — akkor ismétlem, a kir. Curia ismertetett álláspontját ezzel a jogelvvel annál nehezebb összeegyeztetni.

Dr. Kalmár Vilmos,
kaposvári tvszéki jegyző.

Ténymegállapitás a birói itéletben.*

A tényállás fölülvizsgálása.

A polgári perrendtartásra vonatkozó uj törvényjavaslat szerkesztőinek nagy gondot okozott a tényállás fölvizsgálásának a kérdése. Az 1893:XVIII. tcz. 197. §-ában foglalt szabály a gyakorlatban nem vált be, még pedig főképpen abból az okból, mert sok olyan kérdés kerüli ki a fölülvizsgálást, amelynek alsóbbfoku eldöntése távol áll attól, hogy megnyugvást kelthessen. Erre való tekintettel a képviselőház igazságügyi bizottsága a tényállás fölülvizsgálására vonatkozó szabály megfelelő kiegészitését vette czélba és a törvényjavaslat 538. §-ába a következő szabályt foglalta:

«A felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság itéletét az abban előadott tényállás alapján vizsgálja felül. A felebbezési bíróság itéletében előadott tényállás megtámadása csak akkor vehető figyelembe, ha a megtámadást a fél a felülvizsgálati kérelemben, illetőleg a válasziratban kifejezetten érvényesitette. Az itéletben előadott tényállással szemben bizonyitékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel. (406. §.) Valamely tényállitás valóságának vagy valótlanságának megállapitását csak azon az alapon lehet felülvizsgálni, hogy a megállapitás valamely jogszabály helytelen alkalmazásával vagy mellőzésével, vagy nyilván ténybeli következtetéssel történt, vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll. Tényállást az 539. és az 541. §. esetén kivül a felülvizsgálati bíróság a bizonyitás mérlegelése, vagy tárgyalás alapján meg nem állapithat.»

Az 1893:XVIII. tcz. 197. §-ának gyakorlati alkalmazása nyomán támadt bajok csak csekély részben tulajdonithatók a törvény fogyatékosságának, mert a felülvizsgálati rendszernek birói gyakorlatunkban tapasztalt hiányai a törvény szabadabb értelmezésével legnagyobbrészt elenyésznek.

Minthogy azonban a tapasztalat sajnosan arra tanit, hogy szabadabb értelmezésbe bizakodni nem lehet, ennélfogva nem marad más hátra, mint a törvényt akként megszerkeszteni, hogy az szabadabb értelmezésre ne szoruljon.

A törvényjavaslatnak a tényállás fölülvizsgálására vonatkozó szabálya nem felel meg teljesen a hozzáfüzött várakozásnak, mert egyrészről nem nyujt elég oltalmat a bizonyitékok önkényes mérlegelése ellen, másrészt pedig megnyirbálja a szabad mérlegelés jogát.

A ténybeli következtetés fölülvizsgálásának a törvényjavaslat értelmében való megengedése, a mérlegelés szabad-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 33., 34., 35. és 37. számban.

ságába való illetéktelen beavatkozást vonhatja maga után és az a körülmény, amely szerint a tényállás megállapitásánál jogszabálysértés vagy nyilván helytelen ténybeli következtetés nem történt és hogy a tényállás az iratok tartalmával nem áll ellentétben, magában véve még nem nyujt elég biztositékot arra nézve, hogy a tényállás helyes.

A kérdés megoldásánál a közvetlenség elvének kell kiindulási pontul szolgálnia. Azon a téren, ahol a közvetlenség a tény megállapitására befolyással lehet, a fölülvizsgálati bíróság az alsóbbfoku bírósággal nem versenyezhet és ennélfogva a felülvizsgálati eljárás szabalyozásánál a közvetlenség tiszteletbentartásáról kell gondoskodni.

A fölülvizsgálat további korlátozása csak az anyagi igazság rovására történhetik.

Abból a szempontból, hogy a közvetlenség elve sérelmet ne szenvedjen, a tények megállapitásánál határt kell vonni a tény megismerése és értelmezése között. A megismerés az érzéki észlelet visszatükrözéséből áll, az értelmezés pedig az ekként nyert nyers anyag földolgozását végzi. A megismerés munkájának a sikerét csak a közvetlenség biztosithatja, ellenben az értelmezés nem szorul a közvetlenségre.

Az értelmezés kivül esik a bizonyitékok mérlegelésének a keretén és ennélfogva arra nézve a fölülvizsgálatnak szabad folyást kell engedni. Habár a megismerés és értelmezés önálló fogalmak, egybeolvadásuk nem lehetetlen. A fölülvizsgálat szempontjából szükséges tehát a tény megállapitását az értelmezéstől különválasztani. A következtetés is csak értelmi és nem egyuttal érzékbeli müvelet és ennélfogva fölülvizsgálásához a közvetlenségre szükség nincsen, de azok a tények, amelyek a következtetés alapját szolgáltatják, csak közvetlen észlelés utján állapithatók meg pontosan.

Minthogy az érzéki észlelés körétől elkülönitett értelmezés és következtetés a felülvizsgálati bíróságra minden aggodalom nélkül rábizható, ennélfogva azt is meg kell engedni, hogy a felebbezési bíróság tényállást megállapithasson abban az esetben, ha a megállapitás a bizonyitékok mérlegelése nélkül, kizárólag következtetés vagy értelmezés utján történhetik. A tény megismerésére vonatkozó megállapitást a felülvizsgálati bíróság nem pótolhatja mással, hanem csak ellenőrizheti, és ha hibára akad, az itéletet feloldja. Az ellenőrzésnek mindenekelőtt arra kell kiterjednie, hogy a ténymegállapitás körül nem történt-e jogszabálysértés. A jogszabálysértés egyértelmü a jogszabály helyesen alkalmazásával és mellőzésével.

A birói önkénynek tág tere volna, ha a felülvizsgálati bíróság ellenőrzése nem terjedne ki arra, hogy a tényállás alapjául jelentkező bizonyiték légből kapott és a birói meggyőződés szinlelt ne lehessen. Arról, hogy a birói meggyőződés felületes ne legyen, a bizonyitékok mérlegelésére vonatkozó jogszabály kifejezetten gondoskodik és ennélfogva a felülvizsgálati bíróság a fölületes meggyőződés alapján hozott itéletet jogszabálysértés czimén oldhatja föl. Ha azonban a bizonyiték légből kapottnak vagy a birói meggyőződés szinleltnek mutatkozik, ebben az esetben a bizonyitékok mérlegelésére vonatkozó jogszabály nem nyujt módot az orvoslásra, mert a birói gyakorlat annak a jogszabálynak tulságosan szük értelmet tulajdonit.

A fölülvizsgálásról szóló jogszabályban tehát kifejezésre kell juttatni, hogy a ténymegállapitás azon az alapon is megtámadható, hogy az itéletben a ténymegállapitás alapjául előadott körülmények nem kelthették a bíróban azt a meggyőződést, hogy a tényállás megfelel a valóságnak; továbbá azon az alapon is helye van a tényállás megtámadásának, hogy ellentmondás van az itéletben alkalmazott bizonyitékok és ezeknek a periratokban foglalt tartalma között, a biró pedig az itéletben nem oszlatta el az ellentmondást.

A tényállás felülvizsgálását, a törvényjavaslat 538. §-ának módositásával, következően kellene szabályozni:

538. §. «A felülvizsgálati bíróság a felebbezési bíróság itéletét az abban megállapitott tényállás alapján vizsgálja felül.

A ténymegállapitás csak azon az alapon támadható meg, hogy 1. a ténymegállapitásnál jogszabálysértés történt; 2. az itéletben előadott okok nem győzhették meg a felebbezési bíróságot a megállapitott tény valóságáról; 3. a tény megállapitásául alkalmazott bizonyiték és ennek a periratokban foglalt tartalma között ellentmondás van és ezt a felebbezési bíróság az itélet indokolásában el nem oszlatta; 4. A felebbezési bíróság a megállapitott tényt helytelenül értelmezte, vagy a megállapitott tényből helytelen következtetéssel állapitott meg ujabb tényt.

A felülvizsgálati bíróság az 539. és az 541. §-a esetén kivül csak akkor bocsátkozik ténymegállapitásba, ha ez helyesen megállapitott más tény alapján, a bizonyitékok mérlegelése nélkül, kizárólag értelmezés vagy következtetés utján történhetik.»

Alföldy Ede,
nagybecskereki járásbiró.

Jog és élet.

A Deutsche Juristen-Zeitung 1907. évi 19. számában dr Rosenthal tollából «Nietzsche und die Reform des Strafrechts» czim alatt egy rövidke dolgozat jelent meg. Szerényen huzódik meg a német jogtudomány ezen elsőrangu lapjának hasábjain, de méltó arra, hogy minden figyelmes olvasó pihenőt tartson utána, és gondolkozóba essék.

A dolgozat Tolstoinak és Nitzschenek az emberbaráti szeretetről felállitott tételéből indulva ki, Nitzsche tanitásainak alapvonalaira támaszkodva keresi az elitéltekkel való bánásmódnak, s a büntetés kiszabásának alapelveit.* Természetesen, a felvetett kérdésre csupán általánosságban vet világot, s nem annyira tartalmának mivoltával, hanem hangjának szokatlan voltával vonja a figyelmet magára.

A hangnak ezt az ujságát abban látom, hogy dr. Rosenthal fel meri emelni szavát a tudomány divatjával szemben. Mert sajnos — és ezt főként a gyakorlat azon embereinek kell érezniök, akik a tudományos elméleteket adott esetben kellő értékre képesek leszállitani, akik előtt a jog nem holt anyag, melyet szoborként faragni lehet, hanem az élettel válhatlan összefüggésben és kölcsönhatásban álló valami — a tudománynak megvan a maga divatja, amint megvannak jelszavai. És amint a jelszavak lidérczként ülnek a tudományon, épp ugy, aki eszét nem jártatja tudomány divatja szerint, annak el kell maradnia a tudományos haute voléetól.

Nem lehetetlen, hogy az alábbiakat sokan félreértik s felidézem azt a többször hangoztatott panaszt, hogy a gyakorlat emberei idegenkednek az elmélettől, de minthogy meggyőződéssel állitom, hogy a gyakorlat embereinek az elméletektől való idegenkedése onnan ered, hogy az elmélet legtöbbször távol áll a gyakorlat terrenumától, az élettől, azt a bátorságot veszem, hogy az alábbiakban a tudománynak két élettelen tünetére reámutatok. És pedig abból az okból teszem ezt, mert e két tünet megczáfolni látszik azt a magától értetődő igazságot, hogy a jog terrenumain, ha valami iránt kétség merül fel, sohasem az elméletek, hanem az élet igazitanak el.

Az egyik, melyről szólni akarok, a jogszabályok s a biró egymáshoz való viszonyát tárgyazó elmélet.

Nálunk még nem esett erről nagyon sok szó, mert az elméletek nem azonnal teszik meg körutjokat, s lehet, hogy nálunk még csak ezután csörrennek össze intenzivebben a tudományos szablyák, de nem is régen Németországban Gnäus Flavius oly utra tévedt, mely a mesék országába vezet.

Azon kérdés körül forog ez az elmélet, hogy vannak-e oly esetek, és melyek azok, melyekben a biró az államilag statuált jogszabályokat félreteheti? — Az ember csodálkozva hallja ezt a kérdést. Az, aki abban a tudatban tanulta meg a tételes jog szabályait, hogy azok azért alkottattak,

* «Jetzt seien die beiden Pole: Tolstoi (la pitié doit être la souveraine du monde) und Nietzsches (la pitié est un élément de decadence)... so wird heute fast allgemein die Ansicht Nietzsches abgelehnt, und doch dürfte dieser Philosoph bei der Umgestaltung des Strafrechts nicht zu übersehen sein.» — D. Juristen Zeitung 1907. 19.

hogy az egyén cselekvési körét ugy a polgári-, mint a büntetőjog terén, előre — tehát még valamely ügylet kötése, illetve cselekvény elkövetése előtt — megszabják — csodálkozva kérdi, hogy lehetséges az, hogy a jogviszonyokat oly szabályok szerint birálják el, melyek azok létrejötte alkalmával még nem léteztek csak a jogalkalmazó fórum valamely tagjának lelke mélyén?

Természetesen nem kivánok ez irány birálatába bocsátkozni, mert a kérdés sokkal nagyobb terjedelmü, semhogy egy kisebb dolgozat keretében csak körvonalait is meg lehetne vonni, hanem csupán ezen irányzatnak egy nagyobb tévedésére kivánok rámutatni.

Az az elmélet, mely azt vitatja, hogy a birónak a törvényi jogtól többé vagy kevésbé függetlennek kell lennie, abból a feltevésből indul ki, hogy az a biró, aki elé bizonyos jogviszony eldöntés végett kerül, ugy a kérdéses életviszonyt, mint az erre vonatkozó jogszabályokat teljesen ismeri.

Én azt hiszem, hogy ezt minden egyes esetben feltételezni tévedés.

Ez a tévedés pedig egyenesen végzetessé válik akkor, ha abból az indokból, mert egy, vagy több esetben a jogszabályok alkalmazhatósága csütörtököt mond, autokratikus hatalmat adunk a biró kezébe a jogszabályok felett.

Nézetem szerint a jog — amint ezt az előttünk ismert néhány évezred tanulsága mutatja — annyira fejlődésképes, hogy az életviszonyok mögött sohasem maradhat s még a megalkotására nézve lassubb természetü törvényi jog is utánaballag az életnek, amiért is végtelenül ritka az oly életviszony, melynek jogi szabálya nincs. Ebből pedig — hacsak a biró által a jog által nem szabályozható ethikai, társadalmi, vagy egyébb szempontokat nem akarjuk a biró által figyelembe vétetni — napnál világosabb, hogy ott, hol az érvényben levő jog szabálya aikalmazhatlannak látszik, ott a jogszabály alkalmazásában, vagyis az életviszony helytelen minősitésében van a hiba.

Arról a pontról tehát, hogy némely életviszony a fennálló jog szerint megoldhatlannak látszik, csak nagyon kalandos utakon lehetett oda jutni, ahova a tudománynak már emlitett divatja eljutott; részemről ugyanazon pontról csak oda tudnék jutni, hogy garantirozni kell az államnak azt, hogy a jogalkalmazó forum minden tagja kivétel nélkül teljes jártassággal birjon a jogszabályokban, de ezeket ne csak in abstracto kezelje, hanem ismerje az életjog által szabályozott változatait.

Semmi sem bizonyitja ennek szükségét jobban, mint az, hogy Németországban, hol a törvény és biró viszonyáról az irodalomban ujabban is nagy vita foly, s ahol az élet minden változatát nyakra-főre kodifikálják, csaknem parallel hangzanak fel szavak a birák jogi képzettségének emelése s az élet alapos ismeretének garantirozása iránt.

Ugy látszik, hogy nálunk is tervbe vette az igazságügyi kormány a jogi oktatás és birósági szervezet alapos reformálását. Vajjon fog-e valakinek eszébe jutni, hogy amily fontos az elméleti oktatás, ép oly fontos az oktatás gyakorlatiasságának intenzivebbé tétele, és fog-e valakinek eszébe jutni az, hogy a biróságok mellé a gyakorlati ismeretek megszerzése végett beosztott aljegyzők, gyakornokok valóban erre szenteljék idejüket s munkaerejük ne egyébre használtassék fel? * Mindez a jövő kérdése, de annyit most is határozottan állithatunk, hogy egy jól képzett birói kar feleslegessé teszi a sok perjogi garanciát s ennek révén egyszerübbé s olcsóbbá tehető a ma még igen sok foku és ijesztő módon drága igazságszolgáltatás. Nézetem szerint csak ily alapon lehet felállitani azt a még messze levő, de egyedül helyes szervezetet, melyben csak egy ténymegállapitó és egy revizionális forum van.**

A másik, amiről szólni akarok, a büntetőjog körébe vág. E szót: büntetőjog, klasszikus értelemben veszem, mert e név ma annyi heterogen ismeretek foglalata, hogy közöttük a tulajdonképeni büntetőjog meglehetős alárendelt helyre jut. Mindent összevéve, ugy tetszik nekem, hogy ma a büntetőjog már nem az állami rend legerősebb szankcziója s nem az emberi ugynevezett szabadságjogok határának legmarkánsabb vonala, — hanem egy önczél. Önczél annyiban, mert a tudomány oly ideális rendszer, kodex megalkotásán fárad, ugy kontemplálja a praeventiv intézkedések, a végrehajtás szervezését, hogy az teljesen abstrahálva látszik az állam mai berendezésétől, elannyira, mintha az nem is emberek számára készülne.

Ismétlem, hogy csak igy általánosságban utalok azon elméletekre, melyeken az utolsó évtizedekben a büntetőjog terén elmélet épült, visszatérek Nietzschehez és bármily hatalmas érzet is az emberi irgalom, felebaráti szeretet, képmutatásnak tartok minden rendszert, legyen akár a büntetés kiszabásának, akár végrehajtásának rendszere, mely *elsősorban* ezen érzeteken alapul, s mely az eljárási szabályoknál is *elsősorban* ezeket engedi dominálni; az ezekre alapitott elmélet s a végletekig hajtott humanizmus elhomályositja a büntetőjog azon czélját, hogy ennek az állam érdekében hasznosnak kell lennie. Tovább menve, ugy az államra, mint az egyénre nézve veszélyesnek tartom a büntetőjogi felelősségnek a büntetőjog elveitől távol eső alapokon való oly megállapitását, mely a mai büntetőjogi felelősségtől, — melyet megszoktunk az állami alkotmány egy darabjának tekinteni — távol áll.

Nem az dönti el egy kodex jóságát, hogy pl. mily elméletet vallunk az elitéltek gyermekeinek segélyezésénél, a tuberkulotikus betegek elkülönitésénél, nem a divatos elméletek szerint konstruált, hanem az élet nyilvánulásait valódi értékük szerint méltató kodex képes az élet által felszinre vetett eseteket orvosolni. A magyar büntetőjog terén is az szerez nagyobb érdemeket, aki a Btk. 336. §-ának némely, az életet semmibevevő § át eltörli s nem az, aki a gyakorlati élet forgatagába veti egy-egy szintelen elmélet kérdését. Viszont azonban kétségtelen, hogy hiába való az élet, esetleg egy specziális nemzeti élet nyilvánulásainak megfigyelésére épitett kodex, ha a törvényalkalmazó forum e nyilvánulásoknak nem alapos ismerője.

Mindezek összegezéséül pedig állitom, hogy egyes kivételektől eltekintve nem reformokra van szükség, hanem arra, hogy a törvényi rendelkezések ne merő jogi képleteknek tekintessenek, hanem legyen az itélkezés tartalmasabb, s legyen az a jogszabályok s az élettapasztalatok összevetésének eredménye.

Hogy ez valaha elérhető lesz-e? Nagyon kétes. Tisztelet a kivételeknek, — de bármely elméleti és gyakorlati tudást is visz ma valaki a birói székbe, nem érvényesülhet az teljes mértékben amiatt, hogy habár nem titok az igazságügyi kormányzat vezetői előtt a biráknak — és pedig nem épen a szoros értelemben vett birói munka miatt való — tulterhelt volta, mégis nem átallják az igazságszolgáltatás jóságának ugyszólván egyetlen kriteriumául a gyorsaságot, helyesebben az ügyek gyors befejezését tekinteni. Ez a körülmény, karöltve a mindenható statisztikával, a birák munkájának szinvonalát, az igazságszolgáltatás benső értékét, a látszat szent nevében lassan-lassan sülyeszti. Elmondhatjuk, hogy lassan oda jutunk, hogy a biró az egyes jogeseteket csak ugy veheti vizsgálat alá, mint a gyorsvonati utas a mellette elszaladó tájakat. Lehet, hogy ez nem csak a mi igazságszolgáltatásunk kizárolagos sajátsága, de mégis, jól meggondolva a dolgot, — lehetetlennek tartjuk, hogy soksok fogyatkozáson nem segitettek volna már, ha az igazságszolgáltatás nem lett volna a kormányzatnak mostoha gyermeke, ha igen fontos hatásköri, szervezeti, perjogi kérdést nem ötletszerüen — risum teneatis — a felsőbiróság tehermentesitése czéljából oldanának meg.

A jelenlegi viszonyok között azonban nem kell éleslátás ahhoz, hogy a mesterségesen gyorsitott, a statisztika mértéke szerint dolgozó igazságszolgáltatás felnevel egy felületes birói generácziót, amely miatt aztán keményen fogja megkeserülni az igazságszolgáltatás a multak büneit.

Ha azonban egyszer eljön az idő, hogy az adminisztrativ szempontok nem fognak belejátszani az igazságszolgáltatás benső menetébe, ha a birák kivétel nélkül rendelkezni fognak alapos jogi ismeretekkel s az életviszonyok kellő ismeretével, és jogász mivoltuk daczára is nem csupán a jog magasztos fenségéből tekintik a konkrét esetet, hanem képesek leszállani az életnek a bünösök világát kitevő végtelen nyomoruságához: akkor be fognak hatolni elméletek nélkül is a jogeset lényegébe. És akkor jog és igazság nem lesz két különböző fogalom.

Dr. Dávid István.

* A 4192/91. I. M. rendelet 25. §-a a gyakorlatban egyáltalán nincs alkalmazásban.

** Részemről a szervezet szempontjából a ténymegállapitó fórumnál tartok nagyobb garanciákat szükségeseknek, de nem a birósági fokok s a társas biróságok tanácsainak szaporitása, hanem az elméleti és gyakorlati ismeretek intenzitásának emelése utján; csak igy lehet egyszer mellőzni azokat az alsóbiróság tudatlanságát törvénybe iktató szabályokat is, melyek két fórum mérlegelése alá helyezik a ténymegállapitást s mégis a revizionális biróság az itélet feloldásával az egész tényállást sutba dobhatja.

Különfélék.

— **A birák fizetésrendezése.** Az igazságügyminiszterium és pénzügyminiszterium közt a birák fizetésrendezése iránt folytatott tárgyalások értesülésünk szerint befejezést nyertek. Mint halljuk, a megoldás a következő lesz: Az aljegyzők jegyzőkké lépnek elő. Az albiráknak körülbelül négy ötöd része a VIII. fizetési osztályba, és a jelenleg VIII. osztályba sorozott biráknak mintegy három negyed része a VII. fizetési osztályba kerül. Ezenfelül a költségvetés a telekkönyvvezetők, irodatisztek és irnokok részére is jelentékeny javitásokat tartalmaz. Ez a megoldás sok jogos érdeket elégitene ki, és azt hisszük, csaknem minden oldalról megnyugvással fogadtatik.

— **A Magyar Jogászegylet** hatszáz koronás *Fayer László pályadijat* tüz ki a következő kérdésre:

«*Rendszeresen és kritikailag kifejtendő, miképpen szabályozza anyagi és alaki büntetőjogunk a titok védelmét?*»

Pályázati feltételek.

1. Kivántatik egy körülbelül négy nyomtatott iv terjedelmü magyar nyelvü értekezés, mely a kitüzött kérdés tárgyát behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb részeiben tárgyalja és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válik ki. A szakirodalom kimeritő idézése és közlése nem kivántatik. A pályázatban nem egyleti tagok is résztvehetnek. A pályadij csakis önálló irodalmi értékkel biró munkának adatik ki; a birálóbizottság a pályadij odaitélése nélkül is egyes pályamunkákat dicséretben részesithet.

2. A pályadijat a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya által kiküldött birálóbizottság itéli oda s az bontja fel a pályadijnyertes munkák jeligés leveleit. Az esetleg megdicsért munkák jeligés levelei csak az igazolt szerző kivánságára bonthatók fel.

3. A pályamunkák legkésőbb 1908 szeptember 30-ig az egyleti titkárság czimére (V., Szemere utcza 10. sz.) postán ajánlva küldendők. Ezen határidőn tul semminemü ily munka el nem fogadtatik.

4. A pályamü idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvashatóan irva és lapszámozva legyen és boritékán megjelölendő, hogy a *Fayer László* dijra pályázik.

5. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamü czimlapján. A lepecsételt levélben foglalt netáni kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. Több szerző közös munkával nem pályázhatik; álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a jutalom ki nem adatik.

6. A pályadijnyertes müvet a «Magyar Jogászegylet» akár értekezései között, akár könyvkiadó vállalatában, külön tiszteletdij fizetés nélkül közzéteheti.

7. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai megfelelő igazolás ellenében a titkárságnál egy éven belül átvehetők.

— **Ügyvédellenes hangulat.** Valahányszor az ügyvédi kar valamely tagjának fegyelmi botlása, vagy éppen bünc selekménye a nyilvánosságra kerül, a napi sajtó némely organuma általánosit, és ugy tünteti föl a dolgot, mintha az ügyvédek nagy része a nép tönkretételére törekvő, mindenre képes existencia volna.

A legujabb időben két budapesti ügyvéd különböző fegyelmi és büntetendő cselekmények elkövetése után megszökött. Ezen két szomoru eset kapcsán egyik napilap konstatálja, hogy az ügyvédek egyáltalán nem örvendenek népszerüségnek a nagy közönség előtt, és hozzáteszi: «Tisztelet a kivételnek, mert hiszen vannak olyan kiváló ügyvédek is, akik minden becsülést megérdemelnek.» «A szokottabb állapot az, hogy kliens és ügyvéd, mint galamb és vércse áll egymással szemben.» «A kárhány szegény ember egész életére arról koldul, hogy egyszer ügyvéd kezébe került, s különösen a megszorult szegény ember, a bajba jutott adós, szenved véghetetlen sokat az ügyvéd urak könyörtelen zaklatásától, akik az utolsó párnának sem kegyelmeznek.» «A szegény nép s a nyuzottak ezrei bizonyára örvendeznek, hogy csökken hivatalos zaklatóinak a száma, sajnos azonban még mindig maradnak elegen.»

Ez a teljességgel egyoldalu felfogása az ügyvédi kérdésnek valóban elszomoritó.

Ha más foglalkozásban botlások kerülnek nyilvánosságra, senkinek se jut eszébe csaknem minden, azon foglalkozást üzőt nyilvánosan megbélyegezni. A katonaszabaditó orvos, a sikkasztó vagy megvesztegethető közhivatalnok összes kartársaira nem vet árnyat.

Magyarország népessége meglehetősen el van adósodva, és amiképpen a jogrend ellen vétők szemében a kir. ügyészség intézménye nem valami népszerü, azonképpen az ügyvédség sem örvend az eladósodottak szemében különös szeretetnek, habár ügyész, ügyvéd egyaránt kötelességöket teljesitik a vád képviseletével, illetőleg a felperes jogos érdekeinek védelmével. Ámde ez a dolognak csak egyik oldala. Másrészt elfelejtik az illető czikkirók, hogy az ügyvédi kar hány ezer és ezer szegény ember ügyes-bajos dolgát látja el ingyen, és hány ártatlan embert ment meg a börtöntől, és hogy a társadalomban, a közéletben a magyar ügyvéd mily kiváló szerepet visz, és mennyi üdvös dolgot kezdeményez és hajt végre.

Es ha az ügyvédség tul van zsufolva, akkor nem az ügyvédek befeketitése a panacea, hanem a sajtó minden organumának arra kell törekednie, hogy az ügyvédi kar bajai minél előbb orvosoltassanak, és hogy a törvényhozás 30 éves teljes közömbösség után végre-valahára elhatározta magát az ügyvédi kérdés alapos megoldására.

Egyébként a látszólagos ügyvédi visszaélések nagy része rossz igazságügyi szervezetünknek, törvényeink hibás voltának, részben pedig a judikatura merevségeinek tulajdonitható, mert nemcsak az ügyvédség részesül a magyar törvényhozás részéről mostoha bánásmódban, hanem az egész igazságügy.

— **Az országos rabsegélyző kongresszus** élénk érdeklődés mellett folyt le. Az elnöki megnyitót a benyujtott és elfogadott határozati javaslatokkal együtt lapunk élén közöljük. Rendkivül örvendetes jelenség a hivatalos köröknek a patronage iránti meleg érdeklődése. Ugy vagyunk meggyőződve, hogy ezen nagyjelentőségü ügy iránti szeretetet társadalmunkban főkép a hivatalos körök propagálhatják.

Nagyon szivesen láttuk a kongresszuson a nők részvételét is. Az egyik hölgy, Dessewffy Emma urnő, a női patronage müködéséről és eredményeiről beszélt, melyeket a budapesti gyüjtő-fogházban elér. Számokkal igazolható, mint csökkent a visszaeső nők száma. Hetenkint 2—3 délutánt szentelnek ezen missiónak.

Anélkül, hogy az előadásokra és felszólalásokra ezuttal kiterjeszkednénk megemlitjük, hogy az elnökön kivül Dessewffy Emma, Farkas Edith, Balogh Jenő, Ruffy Pál, Varga Nagy István, Angyal Pál, Bosnyák Zoltán, Szigeti Henrik, Buday Dezső, Perjéssy Mihály, Bernolák Nándor, Szilágyi Artur Károly, Pap Kálmán (tábornok hadbiró) Fattinger Károly (ezredes hadbiró), vettek részt a kongresszus tárgyalásain.

Az országos gyülés első közvetlen eredménye az országos patronage szövetség megalakitása. A végből 15 tagu bizottság küldetett ki és az összes egyletek felhivattak, hogy mindegyik küldjön e bizottságba 2—2 tagot. A szövetségi szervezet alapszabályainak kidolgozására megbizást nyertek Rickl Gyula, Balogh Jenő, Varga Nagy István, Angyal Pál és Bernolák Nándor.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Egy nagyforgalmu vidéki irodának teljesen önálló vezetésére alapos gyakorlattal biró jogtudor ügyvédjelölt kerestetik. Fizetés havi 200 korona és a szokásos mellékjövedelem. Ajánlatok az eddigi müködésnek tüzetes megjelölésével dr. Ernst Lajos módosi (torontálmegyei) ügyvéd czimére küldendők. 12415

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 39. szám. Budapest, 1907 szeptember 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk. *Dr. Márkus Dezső* a m. kir. Curia kisegitő birájától. — Létezik-e a Lombroso-féle született gonosztevő? *Dr. Konrád Jenő* egy. m.-tanár, áll. elmegyógyintézeti igazgatótól. — A kiskoruak cselekvőképessége. *Dr. Sándor Aladár* kir. albirótól. — Értékhatár és perorvoslat a sommás visszahelyezési perben. *Dr. Lukáts János* ítélőtáblai ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk.

Ennek az esztendőnek az elején a kir. Curia 79. számu polgári teljes-ülési döntvényének ötletéből e lapok hasábjain általánosságban iparkodtam jellemezni bíróságaink joggyakorlatát a házasságon kivül született gyermek tartásának kérdésében.* A következőkben a kérdésnek egyes részleteire akarok rámutatni, olyanokra, amelyekben fölfogásom eltér állandó joggyakorlatunktól, avval a reménynyel, hogy sikerül azt is bebizonyitanom, hogy bíróságaink egy része ezekben a kérdésekben sem nem eléggé méltányos, sem pedig nem méltatja kellőképpen azoknak óriás emberi és társadalmi horderejét.

1. Egy csodálatos módon még mindig elég gyakori tévedés alsóbb bíróságaink némelyikének az a fölfogása, hogy a házasságon kivül született gyermek eltartásának kötelessége *elsősorban* az anyára hárul, ugyszintén az, hogy az apa és az anya *egyenlő mértékben* lévén kötelesek a gyermeket tartani, a tartásdij összegét ehhez a fölfogáshoz képest állapitják meg nevetségesen kis mennyiségben. Azért mondom, hogy csodálni való ez a fölfogás, mert elemi jogtételbe ütközik. A kir. Curia joggyakorlata is ebben a kérdésben évtizedek óta megállapodott, az osztrák polgári törvénykönyv 167. §-ának rendelkezése félre nem érthetően világos, azok a törvénykönyvek, amelyek a gyermeknek vagy anyjának kereseti jogot adnak a házasságon kivüli atyával szemben, ugyancsak az apát mondják elsősorban tartásra kötelesnek (pl. ném. polg. törvénykönyv 1709. §.) és a magyar polgári törvénykönyv 1900. évi tervezetének 348. §-a is ezeket javasolja törvénybe iktatni: «A törvénytelen gyermeket természetes atyja eltartani köteles. Kötelezettsége megelőzi az anyáét és az anyai ágbeli rokonét.»

Kivánatos lenne, ha alsóbb bíróságainknak az a — szerencsére kisebbik — része, amely evvel az elemi tétellel még mindig nem akar megbarátkozni, végre-valahára szakitson téves maradiságával annál is inkább, mert fölfogásuk még csak gyarapitja és állandósitja azokat a bünöket, amelyeket egyesek és közvetve a társadalom nagy része, a házasságon kivül született gyermekekkel, ez ártatlan áldozatokkal szemben elkövetnek.

2. Bíróságainknak egy másik nagy hibája — és ez már a legtöbbről áll — hogy olyan összegben állapitják meg a tartásdij összegét, amelyből még a csecsemőt sem lehet emberi módon eltartani. Találkoztam havi 5—6 K-s tartásdijakkal is, átlagos összegük pedig 10—12 K. Már pedig nyilvánvaló, hogy ebből a pénzből nem lehet a gyermeknek a szülője vagyonához mért «ápolást, nevelést és ellátást» adni, amit pedig a gyermek az osztrák polgári törvénykönyv 166. §-a szerint is követelhet; még kevésbé valósulhat meg Tervezetünk — tehát körülbelül a mostani jogászi közvélemény — álláspontja, amely szerint: «A gyermeket eltartás czimén mindaz megilleti, ami *illő megélhetéséhez* kell (nem pedig csak szükséges tartás), valamint az is, amibe *neveltetésének és kiképeztetésének* költsége kerül» (349. §.). Ideje lenne már, ha bíróságaink ebben a tekintetben jobban számolnának a valóságos életviszonyokkal és nem tekintenék az apa marasztalását szükséges rossznak, az apa tartási kötelességét kegyes leereszkedésnek, vagy egy-egy pásztoróra tulságosan drágán megfizetett árának. Nem is akarom evvel szembe állitani a gyermek anyjának helyzetét, akivel ugyanezt a pásztorórát a társadalom éltefogytáig tartó szégyennel, a «társaságból» kirekesztéssel és avval fizetteti meg, hogy a gyermek ápolásával, tartásával és nevelésével járó igazi anyagi gondokat, lelki küzdelmeket és erkölcsi szenvedéseket csakis ő reá háritja — csak arra utalok mindig, hogy olyan emberről van itt szó, aki mitsem tehet arról, hogy nemzése és születése körül törvényellenességek vannak, aki tehát ugyanannyi joggal követelhet apjától megfelelő gondozást, mintha annak házasságában született gyermeke volna. Ha ez az apákra nézve kellemetlen, kinos vagy káros: ne keressenek alkalmat gyermekeknek házasságon kivül nemzésére, és minden jó érzésü ember csak örülni fog ez önmegtartóztatás negativ eredményének.

Igaz, hogy az uralkodó jogi fölfogás szerint a házasságon kivül született gyermek tartását, a természetes atya vagyoni és kereseti viszonyai figyelembevételével, *az anya társadalmi állásához mérten* kell megszabni (igy joggyakorlatunk, továbbá a Tervezet 350. §., német polgári törvénykönyv 1708. §.), de ennek a fölfogásnak irányzatossága és egyoldalusága egyaránt szembeötlő. A házasságon kivül született gyermek anyja az esetek tulnyomó többségében a szegényebb társadalmi osztályokból kerülvén ki: a férfiakból alkotott törvényhozás a *férfi* érdekét védi, mikor a gyermek sorsát az anya társadalmi állásával kapcsolja össze. A cseléd gyermeke, lett légyen az apja bármilyen tekintélyes állásu ember is, ne is álmodozzék arról, hogy valaha jobb sorsra juthat. Eltartása, nevelése, kiképzése az anyja társadalmi állásához mérten történjék, ami azt jelenti, hogy eleve szegénységre, társadalmi nyomoruságra, müveletlenségre itélik el, csak azért, mert szülői házasságon kivül szeretkeztek. Ezt ugyan semmiféle jogszabály nem tiltja, szülőit nem is éri érte büntetés, de őt, az ártatlant, aki a társadalom erkölcsi törvényének nem vétett, aki csak azt a megbocsáthatatlan hibát követte el, hogy született, őt megfenyitik a legkegyetlenebb büntetéssel: éltefogytáig tartó testi, lelki, szellemi nyomorusággal és erkölcsi megbélyegzéssel. Az 1514. évi parasztlázadást megboszuló törvényeink közül az 1514: XLVII. tczikk

* L. a Jogtud. Közl. 1907. évi 1., 2. és 5. számait.

rendelkezése jut itt önkéntelenül eszembe, amely azoknak a parasztoknak a büntetéséről szól, akik különösen a nemes leányokon vagy asszonyokon erőszakot követtek el. «Azok a vakmerő és Isten meg emberek előtt utálatos rablók, valamennyien borzasztó halállal muljanak ki; és maradékaik, fiaik t. i. és leányaik meg apáról való atyafiaik is akképpen bünhődjenek, hogy az ő nemzetségükből senkit sem szabad más parasztok közé biróvá, esküdt polgárrá vagy elüljáróvá választani, és hogy soha senki se szolgálhasson közülük a fejedelem vagy a főurak és nemesek udvarán, és senki se jusson közülük valamely tisztségre, hanem mint átkozott nemzetségből valók, örökös szolgaság és parasztság járma alá vetve, viseljék bünök gyászos büntetését.»

A mi esetünkben is az ártatlan gyermek szenved az apa vétkes könnyelmüségéért, amelylyel neki életet adott, hogy azután nevetségesen kis pénzösszeg fizetésével minden gondját elvesse gyermekének — pedig már az 1405. évi első decretum VII. és IX. tcz. is rendelik, hogy az «ártatlanok a bünösökért ne lakoljanak» és hogy «nem méltányos, hogy az igaztalanokért az igaz bünhődjék és károsodjék vagyonában», a büntetőjognak pedig alapvető elve mind az, hogy «nulla poena sine crimine», mind pedig az, hogy «non poena, sed factum infamat.» A házasságon kivül született gyermek nemzésének és teljes elhanyagolásának ténye éppenséggel nem jár a férfi infámiájával, de az anyát és a gyermeket, számos egyéb hátrányon felül, igenis infamálja a házasságon kivül történt szülés, illetve születés!

Mindezekből az okokból igazságtalannak tartom, még a mai jogállapot mellett is, azt a szabályt, hogy a házasságon kivül született gyermek tartásdijának megszabásánál csakis az anya társadalmi állása legyen az irányadó, az atyáé nem. Elég büntetése a gyermeknek az, hogy nem viseli apja nevét, hogy ennek családjába nem lép be tagnak, hogy ő éppen csak hitelezője az apjának. Nem szabad ezt a fenyitéket avval is sulyosbitani, hogy eleve elzárjuk előle annak az utját, hogy az apja vagyonossága és társadalmi állása révén tisztességes megélhetéshez, a legalsóbbnál jobb neveléshez és kiképzéshez jusson, ami még távolról sem vetekedik annak az életnek a kellemességeivel és becsével, amely ugyanamaz apa házasságában született gyermekeinek jut esetleg osztályrészül.

A magyar birót semmiféle törvényes szabály nem gátolja abban, hogy ezt az emberies fölfogást vigye be joggyakorlatunkba. Sőt az a körülmény, hogy az ország oly nagy területén hatályos osztrák polgári törvénykönyv 166. §-ában azt rendeli, hogy a házasságon kivül született gyermek «*szüleitől*» követelhet «*vagyonukhoz mért*» ápolást, nevelést és ellátást, de az osztrák polgári törvénykönyvnek a házasságon kivül született gyermekre nézve fölötte emberies rendelkezéseinek szelleme általában, igen megkönnyiti a magyar biró álláspontját abban az irányban, hogy e szerencsétlen emberek sorsán annyit javitson, amennyire az a mai tisztultabb és ethikailag magasabb társadalmi fölfogás mellett lehetséges. Legfőbb bíróságunknak néhány itélete is tanusitja, hogy, ha nem is kifejezetten, de legalább közvetve, az atya társadalmi állásának figyelembe vétele is lehetséges a tartásdij megszabásánál, és kivánatos, hogy az amaz itéletekben kifejezésre jutó magas ethikai fölfogás birói gyakorlatunknak állandó vezető gondolatává legyen. (V. ö. pl. a kir. Curiának 1906. I. G. 293. sz. itéletet, ahol az atyát — vezérkari őrnagy — a házasságon kivül született gyermek 22 éves koráig a középiskolai stb. oktatása költségeinek viselésére is kötelezték; az anya egy haszonbérlő leánya volt.)

3. Rendkivül méltánytalanul szabják meg bíróságaink azt az időtartamot is, amelyen belül a házasságon kivül született gyermek atyja a tartásdij fizetésére köteles. A felülvizsgálat szempontjából ezt a kérdést éppen ugy, mint a tartásdij összegéét, ténykérdésnek tekinti judikaturánk, minek következtében a kir. Curia és a kir. táblák közel 13 év óta nem biráskodtak ezeknek a kérdéseknek az érdemében — mindegyik törvényszék tehát a maga belátása szerint dönti el azokat. Hozzátehetem, bámulatos egyértelmüséggel állapitják meg a felebbezési bíróságaink, hogy a házasságon kivül született leánygyermek 12, az ugyanilyen fiugyermek legfölebb 14 éves korában annyira keresőképes, hogy apjának tartásdijára már nem szorul, miért is ezen a korhatáron tul nem itélnek meg tartásdijat, (a kedvezőbb kivételek oly ritkák, hogy emlitésre csak ritkaságuk okából lennének méltók). Pedig alig hiszem, hogy akadna bíróság, vagy gyámhatóság, amely a házasságban született 12 vagy 14 éves gyermek apját fölmentené a tartás kötelezettsége alól, avval a megokolással, hogy az ilyen koru gyermek már önálló keresetre képes! Avagy éppen a rendszerint nyomoruságos anyagi és egyéb ugyanilyen jellegü életviszonyok közt tengődő házasságon kivül született gyermek kivételesen korán érik meg szellemileg és kivételesen korán fejlődik erős szervezetüvé, elannyira, hogy messze tulszárnyalja értelmi és testi képességben házasságban született kortársát? Nem gondolnám, hogy erre a kérdésre bárki komolyan igennel válaszolna.

Honnan hát bíróságaink sajátos életfölfogása, ha nem onnan, hogy — azt is mondhatnám: atavismusból, azt is, hogy ösztönszerü önvédelemből — a férfi mai erkölcsi életnézetéből birálják és döntik el ezt a kérdést, de sohasem a társadalom, és még sokkal kevésbé a házasságon kivül született gyermek szempontjából, akinek ugyanolyan emberi joga van az életre, a nevelésre, az ápolásra, a szellem kiképzésére és a test edzésére, mint a házasságban született gyermeknek. Végre is a birótól is megköveteljük, hogy határozatai a jogszabály alkalmazása mellett ne hagyják egészen figyelmen kivül az *emberi*, az erkölcsi és társadalmi szempontokat, különösen akkor, amikor határozatát nem kell olyan tételes szabályra alapitania, amely ezeket a szempontokat nem ismeri.

Már pedig a mi jogunkban nincs olyan tételes szabály, amelylyel a biró megokolhatná az olyan határozatát, amely a házasságon kivül született keresőképességének beálltát annak 12. vagy 14. életévére teszi — hiszen a házasságon kivül született gyermekek tartásáról apjuk részéről, az egyetlen tételes jogforrásunk az 1877 : XX. tcz. 11. §-ának mosolyra késztető az a rendelkezése, hogy «a törvénytelen gyermekek tartását és nevelését tárgyazó kötelezettségre nézve a fennálló jogszabályok érintetlenül hagyatnak, s e kötelezettség iránt, ha ez vitássá válik, a bíróságok határoznak.» Az osztrák polgári törvénykönyv hatályának magyar területén pedig szintén nincs jogszabály, amelylyel magyar biró a maga sajátos fölfogását valamely gyermek keresőképességéről megokolhatná, mert ez a törvénykönyv, mint már emlitém, aránylag a legemberiesebben szabályozza a házasságon kivül született gyermek jogviszonyait, és sehol sem tartalmaz rendelkezést arról, hogy mely időpontban szünik meg az apa tartási kötelessége. Az osztrák birósági gyakorlat is évtizedek óta azon az állásponton van, hogy a tartás megszabásánál inkább a gyermek, mint az apa érdeke lévén figyelembe veendő (osztrák legfőbb törvényszék 1860 deczember 18. 10,927. sz., Unger-Glaser gyüjt. 1248.), kimondotta, hogy a gyermek serdültségének bekövetkezése nem szünteti meg a tartási kötelességet (pl. u. a. 1884 szeptember 11. 10,264. sz., u. a. 1891 január 25. 13,799. sz., gyüjt. 10,155. és 13,587. sz.), hanem a nevelés befejezése után beáll az ellátás követelésének joga avégből, hogy a gyermek ment maradjon az anyagi fentartás gondjaitól (u. a. 1871 deczember 21. 11,137. sz., gyüjt. 4373.), noha ez az ellátás nem terjedhet ki annyira, hogy az élet minden eshetőségétől megóvja (u. a. 1900 november 14. 14,843. sz.), de azért pl. valamely mesterségre való tanittatás nem meriti ki az ellátás kötelességét (u. a. 1884 julius 3. 7461. sz., gyüjt. 10,100 sz.). Az osztrák gyakorlat ugyanis az osztrák polgári törvénykönyv 166. §-ának emberséges szabályából indul ki, amely a gyermekkor, a serdületlenség és a

kiskoruság három korbeli fokozatát tartja szem előtt, amikor azt rendeli, hogy «a természeti gyermeknek is van joga szüleitől vagyonukhoz mért *ápolást, nevelést és ellátást* követelni» (v. ö. u. a. 1863 november 19. 8087. sz., 1880 november 4. 9337. sz., gyüjt. 1832. és 8160. sz.) — és ezt az álláspontot kell elfoglalnia a magyar gyakorlatnak is, amikor az osztrák polgári törvénykönyvet kell alkalmaznia.

De bátran alkalmazhatja gyakorlatunk ezt a fölfogást — persze az osztrák polgári törvénykönyvre hivatkozás nélkül — a magyar jog területén is, hiszen a házasságon kivül született gyermekre is ráfér az «ápolás, nevelés, és ellátás.» Ha pedig akadna biró, aki nem merné az ilyen bátor ujitást a maga felelősségére megkezdeni, nem érve be avval a megokolással, hogy a mindennapi élet tapasztalata bizonyitja, hogy a 12 vagy a 14 éves gyermek nem keresőképes és nem nélkülözheti a tartást apja részéről; hogy a mai gyakorlat oka jórészt annak, hogy a korán züllő gyermekek és ifjukoru bünösök tömege a házasságon kivül születettekből kerül ki: akkor utaljon határozatának megokolásában, a jog hasonlóságának érvével, a nyugdijtörvény (1885 : XI. tcz.) 41. §-ára, amely szerint «állami tisztviselők figyermekei 20 éves, leánygyermekei 18 éves, altisztek és szolgák figyermekei 16 éves, leánygyermekei pedig 14 éves koruk betöltéséig részesülnek a nevelési járulékban.» Ugyanennek a törvénynek a 42. §-a pedig azt rendeli, hogy «azon gyermekek nevelési járulékát, kik hazai intézetekben iskolába járnak, vagy képzőművészetet tanulnak, az illető miniszter a szabályszerü kor betöltése után s — tanulmányaik befejeztéig — legfeljebb azonban 24 éves koruk betöltéseig, meghagyhatja, ha előhaladásukat igazolják.» Igaz, a nyugdijtörvény csak házasságban született gyermekekre gondol. De az a korhatár, amelyet ez a különben fölötte szükkeblü törvény a nevelési járulék meghagyására megállapit, mégis annak igazolására is szolgálhat, hogy valamely gyermek legalább is mily időpontig szorul támogatásra, és hogy mily időpontban tekinthető a legridegebb fölfogással is keresőképesnek.

Hogy a 12. vagy 14. életévet még a mi törvényeink sem tekintik az önálló keresőképesség korbeli határának, azt a gyámsági törvény (1877 : XX. tcz.) is tanusitja. Ennek 26. §-a szerint: «Az atyai hatalom alatt álló kiskoruak, ha 16-ik életévüket meghaladják és az életpálya választásánál atyjokkal egyet nem értenek, előterjesztést tehetnek a gyámhatóságnál....» Ugyanigy a 91. §. a gyámság alatt álló kiskoruakról. A 138. §. szerint: «Gyámság alatt álló kiskoru 14-ik éve beteltével személyi és vagyoni fontosabb ügyének rendezésénél meghallgatandó, nyilatkozata azonban döntő sulylyal nem bir», aminek oka nyilván az, hogy nem elég érett és önálló e kérdések okos megfontolására. A 4., 5. §-ok szerint 18 éven aluli kiskoru nem teljeskorusitható, aminek oka nem lehet más, mint az a tapasztalat, hogy az eme kornál fiatalabb, nem képes ügyeinek önálló ellátására. A Btk. 84. §-a szerint a 13—16 éven aluli csak akkor büntethető, ha a cselekménye bünösségének felismerésére szükséges belátása van, 113. §-a szerint az inditványozásra csak a 16. évét betöltött sértett fél jogosult. Közjegyzői ügyletnél 16 éven aluli nem lehet tanu: 1874 : XXXV. tcz. 72. §., házasságkötésnél sem: 1894 : XXXI. tcz. 40. §. Az 1901 : XXI. tcz. szerint az elhagyott gyermek 15 éves koráig marad az állami gyermekmenhelyben stb.

A magyar polgári törvénykönyv tervezetének 350. §-a, amely egyezik a német polgári törvénykönyv 1708. §-ával, a gyermek 16 éves koráig nyujtja az apai tartást. «Amennyiben azonban a gyermek még e kor elértével is rászorulna, az atya kötelezettsége a gyermek teljeskoruvá váltáig tart, ha csak a gyermek korábban szert nem tesz arra, hogy a maga erejéből megélhessen.» Ebben a javasolt rendelkezésben is (amely az én álláspontommal ugyan nem fér össze) utmutatást találhat a biró arra, hogy mily időhatárig állapitsa meg a házasságon kivül született gyermek apjának tartási kötelességét. Azt az egyet azonban mindenesetre levonhatni következtetésül az eddigiekből, hogy a közfelfogás a 12—14 éves, bár házasságon kivül született gyermeket nem teszi keresőképessé, s hogy a mi joggyakorlatunk a legkevésbé méltányos ebben a kérdésben.

Dr. Márkus Dezső,
(Bef. köv.) a m. kir. Curia kisegitő birája.

Létezik-e a Lombroso-féle született gonosztevő?*

A született gonosztevő problemája abban a kérdésben összpontosul: hogy valamely embernek abban a világban, melyben élnie kell, *szükségképpen* gonosztevővé kell-e válnia vagy sem. Kisértsük meg erre feleletet adni.

Központi idegrendszerünk ugy van alkotva, hogy az minden ingerre valami visszahatással felel. Ez a legalsó fejlettségi fokon, embernél és állatnál egyaránt, bizonyos határozott jellegü mozgásokban nyilvánul, melyeknek irányát az önfentartás ösztöne szabja meg. Ha az inger kellemes, az egyéni szervezetnek jó, tehát birtoklása kivánatos, akkor a mozgás agressziv jellegü vagyis oly mozgás, mely az akarást, a birtokbavételt czélozza. Ha az inger kellemetlen, akkor a mozgás repulsiv, védekező és elutasitó, a nem akarást jelező. Ezen veleszületett reflexmechanizmus a szellemi fejlődés során mindinkább módosul, mert az átélt érzésekből és mozgásokból az emlékezés segélyével fejlődött képzetek és gondolatok ékelődnek be az inger és visszahatás közé. Most már nem az inger által okozott érzés váltja ki nyomban és öntudatlanul a mozgást, hanem a psychikus elemek — képzetek és gondolatok — beleszólnak abba, hogy milyen legyen a mozgás, vagyis a reflex-mozgás tudatos cselekvéssé alakul át. A cselekvés minősége pedig függ az ingerre felmerülő képzetek minőségétől, nevezetesen attól, hogy minő érzések kisérik és «hangolják» a képzeteket. A reflex-mozgás egyszerü törvényszerüsége a tudatos cselekvésnél már nem érvényesül feltétlenül, mert a reakczió lehet ellentétes is, az egyén például az általában véve kellemes, kivánatos ingerre nem agresszióval, hanem elutasitással felel, aszerint, amint ezt az egyéniséget alkotó képzetek minősége és az adott konstellácziók megkövetelik. A szabad választásnak ez a látszata kelti fel bennünk az akaratszabadság illuzióját.

Ha a természettudományi, az empirikus lélektan alapján kutatjuk a kriminális egyéniség cselekvését, például egy lopás elkövetésénél, akkor az a következőleg folyik le. Tegyük fel egy nyitott pénzszekrény esetét, melyhez egy u. n. ösztönszerü gonosztevő véletlenül hozzáfér. A pénz látása, mint kellemes inger a pénz birtoklásának a kellemes képzetét váltja ki, több gondolkozás nincsen, belenyul a szekrénybe és elillan. Ez a folyamat szellemi müvelet ugyan, mert képzetek váltották ki a támadást, a cselekvés tudatos, mert a képzetek világosak, de a cselekvés karaktere a szük körre korlátozott és ellenőrizetlen képzetek miatt alacsony foku és inkább ösztönszerü. A lélektani motivum itt semmi más, mint megszerezni azt, ami neki kellemes, minden egyéb tekintet nélkül, és esetleg anélkül, hogy a cselekedetre bárminemü szükség hajtaná.

A tett elkövetését gátló erkölcsi ellenképzetek nem merülnek fel, vagy azért, mert nincsenek, vagy — magasabb intelligencia mellett — azért, mert ezek a képzetek inkább csak policziális fogalmak, melyek mellől az ethikai érzés hiányzik. A lopás elkövetésétől más körülmények között legfeljebb a tettenérés veszedelme tartaná vissza. A tolvaj tisztességes, jómódu szülők gyermeke, családjában a felmenő ágban ideg- és elmebajok fordultak elő, ő maga már gyermekkorában gonosz hajlamokat árult el, szeretett másokat

* Részlet a magyar orvosok és természetvizsgálók pozsonyi XXXIV. vándorgyülésén tartott előadásból.

*

kinozni, hazudozott, olykor lopott is; néhány középiskolai osztályt valahogyan elvégzett, de azontul semmiféle rendszeres foglalkozásra birható nem volt. A szülőitől kapott pénz sohasem volt elég a sokszor esztelen költekezéseire és mulatozásaira; közben néhány izben lopáson tetten érték, de atyjának sikerült fiát a bajtól megmenteni. Tekintve az egyén örökségileg terhelt voltát, szellemi fejlődésének hiányosságát, a testi szervezetében is mutatkozó elfajulási jeleket és a kedvező életviszonyokat, melyek között nevelkedett: nyilvánvaló, hogy ez az egyéniség egy fejlődésileg rendellenes produktum.

A megrögzött gonosztevőnél a lopás psychikus folyamata hasonló körülmények között azt a különbséget mutatja, hogy motivumokban némileg gazdagabb. A pénz birtoklásának kedvrederitő képzetéhez a szükség, a megélhetés előmozditásának a képzetei társulnak s ezek oly intenzive hangolvák és oly megszokott idegpályákon mozognak, hogy a cselekvést még akkor is kiváltanák, ha a morális érzésnek némi nyomai ellensulyozást kisérelnének meg. A lélektani motivum itt sem más, mint tekintet nélkül kielégiteni az egoizmust, és ezen törekvést nem gátolják meg erkölcsi képzetek, vagy azért, mert nincsenek, vagy azért, mert ha vannak is ily képzetek, ezek nélkülözik a megfelelő hangoltságot. Ez a tolvaj részeges, durva lelkületü és hirtelen haragu apától és fiatal korában kétes erkölcsü anyától származik, kedvezőtlen életkörülmények között nevelkedett, gyermekkorában az iskolát kerülgette és csibészkedései miatt a javitóintézetben helyeztetett el, onnan kikerülve többnyire dologtalan életet folytatott és gyakori lopásai börtönből-börtönbe juttatták. Eszerint a szüleitől örökölt ideganyagban rejtett kedvezőtlen dispoziciókat a nevelkedési körülmények nemcsak, hogy nem javitották, hanem még élesztették és igy ezen egyéniséget is egy fejlődésileg rendellenes produktumnak kell tekinteni.

A született gonosztevő fogalmának tehát elsősorban és feltétlenül megfelel az u. n. erkölcsi elmezavar betege, mert ennek a morális defektusát a kedvező életkörülmények és a legjobb nevelés sem korrigálják, ennek tehát a mi világunkban szükségképpen gonosztevővé kell válnia. Másodsorban és feltételesen megközeliti a reo nato-t az u. n. megrögzött, javithatlan büntettes; feltételesen azért, mert ennél a biologiai faktoron kivül szociális tényezők is szerepelnek és itt még bizonyitandó lenne az, hogy a kriminális hajlamok *kellő időben* alkalmazott jó nevelés mellett a későbbi fejlődésben érvényesültek volna-e. Ebből folyólag állitható, *hogy a született gonosztevő tényleg létezik, de nem mint természetrajzi species épületi* (physiologikus) *értelemben, hanem mint elfajulás, elkorcsosodás.*

Jelen viszonyaink között a született gonosztevők ellen követett eljárások egészen helytelen mederben mozognak, mert sem a börtön, sem a tébolyda nem az a hely, mely természetüknek megfelelő. Börtönbe nem valók, mert javulásuk ott el nem érhető, a büntetés tehát velük szemben éppoly czéltalan, mint igazságtalan. Elmegyógyintézetbe nem valók, kivéve azon, többnyire átmeneti zavarok idejét, midőn külső- vagy belső okok folytán az elmebetegség nyilvánvaló tüneteit mutatják; de rendesen és tartósan lucid állapotban vannak s akkor ők szolgáltatják azon felbujtó elemet, mely az elmebetegeket izgatja és az intézet belbékéjét megzavarja. Az elmegyógyintézet nem arra való, hogy kriminális hajlamu pathologikus karaktereket őrizzen, a szabadabb kezelésből pedig csakhamar megszöknek és megint rászabadulnak a társadalomra, éppugy, mint mikor hozzátartozóik házi gondozásra az intézetből kiveszik.

Az egyetlen helyes eljárás ezen antiszociális lényekkel szemben *a társadalomból való kiközösités*, nem bosszuból, ahogyan már Galenus és Seneca megmondta, hanem a társadalom védelme szempontjából. Ennek a czélnak megfelelne egy, a távolban, alkalmas territoriumon létesitendő oly lakótelep, mely czélszerü módon alkalmazott munkakényszerrel, föld- és ipari munkák révén önmagát tartaná fenn. Megfelelő organizációval és helyes disciplinával a tulajdon elleni vétségek csaknem kizárhatók és a megszökések minimális mértékre lennének szorithatók. A testi épség ellen itt intézett merényletekre pedig a kiközösitésnek egy radikálisabb módjával kellene felelni. Ezen teleppel kapcsolatban felállithatók lennének azon megfigyelési stációk is fiatalkoru büntettesek számára, amelyekről a VII. nemzetközi börtönügyi kongresszuson referáltam. De ezek részletkérdések, melyek már nem tartoznak ezen előadás keretébe.

Dr. Konrád Jenő,
egyetemi m. tanár.
áll. elmegyógyintézeti igazgató.

A kiskoruak cselekvőképessége.

(Válasz dr. Reitzer Bélának a *Jogt. Közl.* folyó évi 29. számában megjelent czikkére.)

A hivatkozott czikk nemrég a könyvpiaczon megjelent «A kiskoru jogai és kötelezettségei» czimü munkámat ismerteti és birálja. Távol legyen tőlem, hogy a kiváló czikkel szemben oly dolgokról akarnék irni, melyek a kritika jogát érintenék; csak czikkirónak néhány felvetett eszméjére, megjegyzésére akarok reflektálni.

Dr. Reitzer ur kifogásolja, hogy kiindulási pontul az akaratelhatározási képességet, mint a jogi cselekvőképesség sine qua nonját jelölöm meg.

Jogbölcseleti alaptétel, hogy csak azon cselekmények számithatók be jogilag az egyénnek, amelyeket *tudva és szándékosan akarva követett el.* E tételt fogadja el a német jogbölcselők nyomán Pulszky, Pauer,* s e tételből indulok ki én is. *Tehát cselekvőképes az akaratképes egyén.* A Tervezet is a cselekvőképességet és akaratképességet azonositja, amikor azt mondja, hogy a jogügylet érvényességét illetőleg az a döntő, birt-e a gyermek a szerződéskötéshez szükséges *akaratképességgel* és belátással (Indokolás III. k. 13. l.) Czikkirónak azon felhozott példája, hogy a jogrendszer általában érvényesnek ismeri el azt, hogy a cselekvőképtelen és a korlátoltan cselekvőképes érvényesen köthet reá nézve jogi előnynyel járó ügyleteket (ajándékozási ügylet), nem dönti meg azon tételt, hogy jogi cselekvőképesség nincs akaratelhatározási képesség nélkül.

A tervezet 916. §-a szerint cselekvőképtelen szerződést nem köthet, sem egyéb jognyilatkozatot nem tehet; s ugyancsak e 916. §. megjelöli mindjárt, hogy cselekvőképtelen egyén, aki öntudatlan állapotban van, vagy az akaratelhatározást kizáró elmebajban szenved, tehát *akinek akaratképessége egyáltalán nincs.*

Ugy a Tervezet, mint a gyámsági törvény azzal, hogy az elmebetegség miatt gyámság (gondnokság) alá helyezettnek a reá nézve jogelőnynyel járó ügyletkötési képességét, általában korlátolt cselekvőképességét elismeri, nem szolgáltat érvet czikkirónak. Ugy a gyámsági törvény, mint a Tervezet álláspontja nagyon helyesen az, hogy az elmebetegség miatti gondnokság alá helyezés még nem teszi a gondnokság alá helyezettet cselekvőképtelenné. «Figyelembe veendő — mondja az indokolás (III. k. 11. l.), hogy nem minden elmebaj fosztja meg a beteget *öntudatától és akaratképességétől*»; a cselekvőképességnek ezen természetes előfeltételei benne is meglehetnek.

Azon körülmény sem szolgálhat érvül Reitzer álláspontja mellett, hogy a 12 éven felüli kiskoru (korlátoltan cselekvőképes) érvényesen köthet reá nézve jogi előnynyel járó ügyleteket.

* Pulszky: A jog- és állambölcsészet alaptanai 251—252. l. Pauer: Az ethikai determinizmus elmélete 127. l.

Mint könyvemben kifejtettem, érvényben levő jogunk szerint a 12 éven alóli gyermek éppen azért cselekvésre képtelen, mert az akaratképesség teljes hiányában van, és a 12 éven felüli gyermek éppen azon oknál fogva korlátoltan cselekvőképes, mert már az akaratképesség kezdő pházisai jelentkeznek nála.

Ha a korlátoltan cselekvőképesnek abbeli cselekvőképessége, hogy reá nézve jogi előnynyel járó ügyleteket érvényesen köthet, az akaratelhatározási képességtől független volna, ha a jog ez ügyletek terén elejtette volna az akarati teoriát, egyáltalán mi jogosultsága sem lenne annak, hogy ez ügyletekre vonatkozó képességtől a 12 éven alóli kiskorut megfosztja.

Ha a jogelőnynyel járó ügyleteket illetőleg a jog tényleg tultette volna magát — mint czikkiró mondja — a szigoru észszerüségi szemponton, s egyszerüen a czélszerüség alapjára helyezkedett, a 12 éves korra, mint választó vonalra igazán mi szüksége sem lett volna, a 12 éven alólinak ez ügyletekre vonatkozó képességet épp ugy megadta volna, mint a 12 éven felülinek. E megkülönböztetés szükségét nem érezte volna.

Azonban éppen itt van a czikkiró ur tévedése. Ő a korlátoltan cselekvőképest akarat hiányában levőnek véli, holott ez már bir akarattal.

Könyvem első fejezetében azon bölcseleti tételre épitem teóriámat, hogy már a 7 éven alóli gyermek is akarattal bir, amennyiben már ez is *czélzatosan, valami czél elérésére cselekedhetik;* azonban ennek akarata még nem *öntudatos*, már pedig a jogi életben szereplő akarathoz *öntudat* is kivántatik.

Öntudatossá az akarat az élet folyamán válik, amikor már az egyén cselekedetének sulyát, egész mivoltát következményeivel együtt mérlegelni, birálni, megfontolni s a következményeket előre látni képes; tehát gondolkodni tud és gondolkodik.

Az ily öntudatos akaratot 12 éven alóli gyermeknél egyáltalán nem létezőnek tekinti a mi jogunk, s azt hirdeti, hogy a 12 éven felüli gyermeknél már jelentkezni kezd az öntudat. Ha nem jelentkeznék, a korlátoltan cselekvőképes cselekményeinek a törvényes képviselő ratihabitiója nem alkatelemét képezné, hanem a törvényes képviselő beleegyezése önmagában alkotná meg a jogügyletet. A korlátoltan cselekvőképest éppen akaratképességének jelentkezése teszi korlátoltan cselekvőképessé, ha nem igy volna ez, a gyermeket 24 éves koráig egyformán cselekvőképtelennek kellene nyilvánitani.

A korlátoltan cselekvőképes egyén azért köthet a törvényes képviselő és gyámhatóság jóváhagyása nélkül reá nézve jogi előnynyel járó ügyleteket, mert ezen ügyleteknél csak jogokat szerezvén, ezek természetüknél fogva egyszerübbek, könnyebben megérthetők más ügyleteknél.

Ez ügyletek könnyebben mérlegelhetők, birálhatók s következményeik inkább előreláthatók, mint a visszterhes ügyleteké. Az akaratképesség az ügyletek szempontjából már fenforog.

Épp ez indok vezérelt, midőn könyvemben (47. l.) nem osztom a Tervezet azon álláspontját, hogy a jogi előnyt tágabb értelemben veszi, s ezt csak a legszükebb térre kivánjuk korlátozni.

Messzire vezetne e kérdés korábbi bolygatása, s itt még csak annyit, hogy a Tervezet azon álláspontjánál, hogy a fix-korhatárt, melyen alól a kiskoru cselekvőképtelen, félrelöki, lehet szó arról, hogy a cselekvőképességnek az akaratképesség nem sine qua nonja. Azonban itt is csak a 12 éven alóli kiskoruak jogi előnynyel járó jogügyleteiről lehet szó, mert a Tervezet indokolásában kiemeli már, hogy a visszterhes ügyleteket illetőleg a gyermek személyisége és az ügylet minősége szerint in concreto nehézség nélkül dönthető el, hogy a gyermek birt-e a szerződéskötéshez *szükséges akaratképességgel és belátással.* (III. k. 13. l.)

Én ugyan a Tervezet ezen álláspontját, mint könyvemben kifejtettem (17. l. 5. jegyzet), más okból nem helyeslem, de mindenesetre az irányban megnyugtat, hogy a cselekvőképességet az akaratképességhez köti s ennek az egész vonalon keresztülvitele szempontjából az előnyös jogi ügylet joghatályosságát a Tervezetben annak konkrét eldöntéséhez kell kötni, hogy birt-e a gyermek a szerződéskötéshez szükséges akaratképességgel.

E kérdést illetőleg még csak annyit kivánok megjegyezni, hogy a könyvemben kifejtett álláspontom szerint (17. l. 5. jegyzet) nem ismervén el a civilis biró azon jogát, hogy ez in konkreto a gyermek személyiségét s az ügyek minőségét vizsgálja az akaratképesség szempontjából, az akaratképességet illetőleg kellő garanciának tartom, hogy a kiskoru jogügyletének érvényességéhez a törvényes képviselő s esetleg a gyámhatóság jóváhagyása szükséges; a jogi előnynyel járó jogügyleteket illetőleg a gyermek 12 éves koráig esetleg szintén a törvényes képviselő jóváhagyását irnák elő.

Nem értem czikkiró urnak azon megjegyzését, hogy én csak mellékesen érintem azon elvi jelentőségü kérdés eldöntését, vajjon az akaratelhatározási képesség a jogügyletek kötésénél egyáltalán elmaradhatatlan kellék-e. Ily elemi kérdések felett csak nem vitatkozunk. Természetes, hogy az akaratelhatározási képesség a jogügyletek kötésének elmaradhatatlan kelléke, hisz maga a jogügyiet nem más, mint ügyleti akaratkijelentés; a személy ügyleti cselekvése, akaratkijelentése veti meg alapját a jogügyletnek. Ugy látszik czikkirót könyvem egyik fel is hivott kitétele: (41. l. 1. jegyzet) «a cselekvési képesség a jogok szerint sohasem vonatkozik dologi jogokra, stb.» — vezette e megjegyzésekre.

Könyvemben a kiskorunak a cselekvőképesség szempontjábóli külön jogállását fejtegetvén, tárgyam keretén kivül esőnek találtam annak bővebb taglalásába bocsátkozni ez alkalommal, hogy tulajdonképen mit értettem az alatt, hogy a cselekvési képesség nem vonatkozik dologi jogokra.

Megvontam könyvem körvonalát ennek előszavában is; a kiskoru jogának megirását a többi jogok, s igy különösen a dologi jog szempontjából külön munkára tartottam fenn.

Most csak röviden a következőket akarom erre vonatkozólag megjegyezni:

A jog nem zárja ki az akarat nélküli birtokszerzést, elfogadja a cselekvőképtelen egyén birtokszerzési képességét is.

Az ujabb jogtudomány a dologi jogból az akaratot mindinkább kiküszöbölni igyekszik; a birtokakaratot mint a birtok egyik kellékét már-már figyelmen kivül hagyja, nem kivánja meg.

Ez álláspont legerősebb harczosa Ihering.

Amig a német polgári törvénykönyv első tervezete még a birtokakarat mellett foglal állást, addig a német polgári törvénykönyv az akarat feltételét már eliminálja.

Ez elvet követi tervezetünk is, mely helyesen emeli ki, hogy a birtokakarat szigoru fentartásával az akaratképtelen személyek (gyermekek, elmebetegek) jogilag védett birtok szerzésére egyáltalán képtelenekké válnának. (Ind. II. kötet 69. lapján.)

A Tervezet már nem minősiti a tényleges hatalom megszerzésére irányzott akaratot (birtokszerzési akarat) a birtokszerzés feltételének.

Az örökhagyó birtoka átszáll az örökösre (Terv. 514. §.) birtokszerzés nélkül is, s az örökös megszerzi az örökhagyó birtokát birtokakarat nélkül is. Az örökhagyó halálával megnyilván az örökség, ez, ha vissza nem utasitja, az öröklésre hivatott személyé lesz.

Az osztrák polgári törvénykönyv is, mely a birtokakaratot még megkivánja (309. §.: «Der Wille, die Sache als die

seinige zu behalten») a serdületlennek (7 éven felüli és 14 éven alóli), kit egyéb rendelkezései szerint korlátolt cselekvőképesnek tart s csak a legszükebb mértékben ruház fel cselekvőképességgel, már teljes birtokszerzési képességet ad. (310. §.)

A birtokakarat szigoru fentartásával a kiskoru 12 éven felüli gyermek sem szerzi meg a tulajdont pl. elsajátitás czimén, holott véleményünk szerint az ily kiskoru is már megszerzi a tulajdont, ha a gazdátlan ingó dolgot sajátjául veszi birtokába.

Mindez indokok vezettek azon kijelentésre, hogy a cselekvési képesség nem vonatkozik dologi jogra; a cselekvőképtelen sincs ezekből kizárva: ez is szerezhet adott esetekben birtokot. A korlátolt cselekvőképesnek pedig ebbeli mindenkori képessége a birtokakarat mellett is az osztrák polgári törvénykönyvre támaszkodva áll meg.

Azt mondja czikkiró ur, hogy a kiskoru jogügyleti képességénél szembeállitom a 12 éven alóli kiskorut az ezen korhatáron felülivel, amennyiben az előbbiek ügyletei semmisek, az utóbbiéi csak érvénytelenek. Én nem szembe, hanem *egymás mellé állitom* ezeket; a semmis jogügyletnek az érvénytelennel szembehelyezését magam sem tartom helyesnek. Az egymással szembehelyezésnél ellentétes tulajdonságokkal kellene birniok ez ügyleteknek; már pedig a semmis és érvénytelen ügyleteknél ezt hiába keresnők.

Nem osztom azonban czikkiró nézetét, amikor azt mondja, hogy a semmiség nem egyéb, mint az érvénytelenség egy esete; a kettő viszonya genus és species; az érvénytelen ügylet a genus. amelybe a semmiség beletartozik. Nem fogadom ezt el, mert a semmis ügyletnek több fogyatkozása van, mint az érvénytelennek; amellett hogy *érvénytelen*, *semmis* is, tehát negativ irányban tágabb körü, mint az érvénytelen ügylet, s igy annak keretébe be nem állitható.

A semmis ügylet teljes defektusban szenved, a hiány, amely ügyleti voltától megfosztja, nem pótolható, mig a kiskoruságnál fogva csak érvénytelen (12 éven felüli kiskoru ügylete) ügylet hiánya pótolható, kiegészithető.

A német polgári törvénykönyv éppugy, mint mai jogunk, a cselekvőképtelen (7 illetve 15 éven alóli) akaratnyilvánitását, jogügyletét *semmisnek*, mig a korlátoltan cselekvőképes jogügyletet általában a törvényes képviselő jóváhagyása hiányában *érvénytelennek* (hatálytalannak) mondja s igy egyáltalán nem hibáztatható, amikor a mai uralkodó jogot ismertetve, a 12 éven alóli kiskoru jogügyletét semmisnek, a 12 éven felüliét pedig érvénytelennek mondtam.

Az ügyletnek ebbeli érvénytelensége nem oly érvénytelenség, mint amit általában ügyleti érvénytelenség alatt értünk, amely egyáltalán nem pótolható, helyre nem hozható (természetesen nem sorozván ide az érvénytelenség kisebb fokát, a megtámadhatóságot.).

Kolosváry (A magyar magánjog tankönyve II. kötet I. füzet 118. l.) a törvényes képviselő beleegyezésétől függő ügyletet hatálytalan, illetve oly hatálytalanságban szenvedő ügyletnek mondja, amelynél az ügylet teljes joghatálya egy még bizonytalan körülmény bekövetkezésétől függ s ily körülmények között szintén érvénytelen ügyletnek tekinti.

Zsögöd szerint is a 12 éven felüli kiskoru jogügyletét illetőleg az érvénytelenség és hatálytalanság között nincs különbség, mert — mint mondja — az érvénytelenség ép azt jelenti, hogy az illető aktus a czélzott jogi hatást nem szüli (Fejezetek I. K. 328. l.), már pedig a kiskoru jogügyletének érvénytelensége ezt jelenti.

Ily körülmények között magam is csak a mai jogfelfogást osztom, amikor a 12 éven alóli ügyletét semmisnek, a 12 éven felüliét pedig annyiban érvénytelennek, hatálytalannak mondom, hogy ennek hatályossága a törvényes képviselő beleegyezésétől függ.

Azt mondja czikkiró, nem mondom meg, hogy a 12 éven felüli kiskoru ügyletcsoportja mily foku érvénytelenség; hogyne mondanám meg, kifejtem, hogy annyiban érvénytelen, hatálytalan, amennyiben érvényessége a törv. képviselő beleegyezésétől függ, tehát hogy az ügyleteknél a hatályosság egy döntő körülmény bekövetkezésétől függ.

Magam is osztom czikkiró ur nézetét, hogy e kérdés megoldása csak a *tételes jog* (nem pedig, mint ugy látszik, tévedésből mondja: a *tételes törvény)* szempontjából lehetséges, s hogy e kérdés csak a konkrét joganyagban birálható el, azonban hangsulyoznom kell, hogy amikor az ügyleteket semmiseknek, illetve érvényteleneknek mondtam, a tételes jogra figyelemmel, a konkrét joganyagot birálva el, mondtam ezt.

Dr. Sándor Aladár,
kir. albiró,

Értékhatár és perorvoslat a sommás visszahelyezési perekben.

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. szerint az érték megállapitása 3 okból szükséges: 1. a járásbiróság hatáskörének megállapitása (1—2. §§.). 2. a járásbiróság itélete ellen használt perorvoslat meghatározásának és mikénti elbirálásának meghatározása (126. §.), és végül: 3. a kir. törvényszék, mint felebbviteli biróság által mellékkérdésben hozott végzések ellen beadott felfolyamodások, mely biróság, t. i. kir. tábla vagy Curia által történendő elintézhetésének czéljából. (214. §.)

Sommás visszahelyezési pereknél az 1. és 3. pont alatt emlitett czélból az érték megállapitása felesleges, mert az 1. pontra vonatkozólag a Sommás törvény 1. §-ának 5. pontja minden sommás visszahelyezési pert «a per tárgyának értékére való tekintet nélkül» sommás eljárás alá és a kir. járásbiróságok hatáskörébe utal.

A 3. pontra nézve pedig a királyi Curia 1896. évi május hó 26-án az 1890: XXV. tcz. 15. §-a értelmében hozott III. számu teljes-ülési polgári határozatában kimondotta, hogy azokban a sommás perekben, melyekben a felebbezési biróság itélete ellen felülvizsgálatnak helye nincsen, a felebbezési biróságnak végzései ellen a peres felek felfolyamodással nem élhetnek.» A 182. §. szerint az 1. §-nak 5. *m)* pontja esetében nincs helye felülvizsgálatnak, tehát a végzés ellen nincsen semmi jogorvoslat — ebből a szempontból az értékmegállapitás szintén felesleges.

Marad a 2. pont alatt irt eset. Kérdés már most, hogy szükséges-e sommás visszahelyezési perekben az érték megállapitás abból a szempontból, hogy a járásbiróság itélete ellen felebbezésnek vagy felülvizsgálatnak van-e helye a szerint, amint a kereset tárgyának értéke járulékok nélkül 100 K-n alul vagy fölül van?

Ezt a kérdést csak ugy lehet elbirálni, ha eldöntöttük azt a kérdést is, hogy a sommás visszahelyezési per milyen természetü, t. i. személyes vagy dologi kereset, mert e szerint igazodik a használható perorvoslat is, t. i. ha a sommás visszahelyezési per birtokper, akkor a sommás törvény 126. §-a szerint éppen ugy, mint ezen törvény 1. §-ának 2. pontjában irt birtokperekben, értékre való tekintet nélkül felebbezésnek van helye, — ha pedig személyes kereset, — akkor a 100 K-ás értékhatár szerint felülvizsgálatnak vagy felebbezésnek van helye.

A sommás visszahelyezési perek természetét nem czimük, hanem tartalmuk szerint birálhatjuk el csak alaposan. A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint is csak kétféle sommás visszahelyezési per van, u. m. 1. a tulajdonképeni sommás visszahelyezési per, mely a megszünt eddigi birtok visszahelyezését czélozza, 2. a birtokháboritás miatti visszahelyezési kereset, mely a háboritás megszüntét és ez által az előbbi birtokállapot visszaállitását czélozza. Tehát mindkét természetü sommás visszahelyezési per czélja a tényleges állapot, vagyis a birtok ideiglenes védelme; inditható mindaz ellen, aki tilos önhatalommal ezen bizonyos személy és dolog közt mutatkozó külső uralmat megzavarja. A Curia szerint: «birtokháboritást az követ el, aki önhatalmu cselekmény által másnak birtokát elfoglalja, vagy mást birtokjogainak gyakorlatában tényleg meggátol». (1890. évi 4516.)

A Curia szerint ez a per az ellen inditható, aki vagy birtokot elfoglal, vagy birtokjogot háborit, tehát birtok iránti per, s mint ilyen a sommás törvény 1. §-ának 2. pontjában irt birtokperekkel egy jogi sorsban részesül, vagyis a járás-

bíróság itélete ellen a 126. §. rendelkezéséhez képest értékre való tekintet nélkül felebbezésnek van helye. Az értékmegállapitás ezek szerint a fent irt 2. pont esetén is teljesen felesleges, s igy ki volna mondható, hogy sommás visszahelyezési perekben értékmegállapitás teljesen felesleges, s hogy a járásbiróság itélete ellen, mint a többi birtokperben nem felülvizsgálatnak, hanem felebbezésnek van helye.

Helytelen tehát a balassagyarmati kir. törvényszék által állandóan követett az a gyakorlat, hogy sommás visszahelyezési perekben értékmegállapitás hiányában ennek megállapitása végett megkeresi az eljárt járásbiróságot.

A győri kir. tábla szintén osztja e nézetet, legalább a 2. számu teljesülési polgári határozatának indokolásából ez olvasható ki: «Visszásnak tünik fel, hogy az értékmegállapitás végett külön eljárást kelljen folytatni avégből, hogy megállapitható legyen, hogy valamely mellékkérdésben beadott felfolyamodás felett a kir. Curia vagy a kir. tábla határozzon-e? olyan perekben, amelyben a per érdemében itélő bíróságoknak a pertárgy értékének ismeretére szükségük nincs. (1893. évi XVIII. tcz. 182.) §.»

De nemcsak a mellékkérdésben beadott felfolyamodás elintézése tekintetében nincs szükségük az érték ismeretére, hanem egyáltalán, tehát a perorvoslat meghatározása szempontjából sem.

Eltekintve a törvényhozó akaratától, mely a szóbeliségre és ennek alapján a tényállás revideálására helyezte a fősulyt, még igen praktikus okok szólnak amellett, hogy sommás visszahelyezési perben a per értéket ne keresse a biró. Ilyen pl. az, hogy az érték néha egyáltalán meg sem állapitható, pl. szelelőlukra vert tábla eltávolitása, jogtalanul lezárt közös használatra szolgáló ajtó kinyitása, leemelt közös veder visszahelyezése stb. iránt inditott perekben, ahol értéket nagyon bajos meghatározni.

Másrészt a prætium affectionis felszámitásának tág tere nyilik, s a felszámitott horribilis perértéket a biró egyszerüen tudomásul veszi, hiszen az illetékesség megállapitása czéljából nem kell neki esetleg hivatalból (tanuk, szemle stb.) a per értéket keresni.

Minthogy ekként ugy a helyes törvénymagyarázat, mint a doctrina és praxis egyaránt azt mutatja, hogy perértékre szükség nincsen, sommás visszahelyezési perekben az első fokban eljárt járásbiróság itélete ellen csak egy perorvoslat van, s ez a felebbezés.

Dr. Lukáts János,
rétsági ügyvéd.

Különfélék.

— **A birói fizetésrendezés** a legközelebb a képviselőház elé terjesztendő 1908-iki költségvetés keretében fog végrehajtást nyerni.

Itt közöljük hozzávetőleg a fizetésrendezésre vonatkozó adatokat.

A IX. fizetési osztályban mindössze alig marad 400 albiró és alügyész, mert körülbelül 650 albiró a VIII. osztályba lép elő. A VIII. osztályból viszont 600 biró és ügyész neveztetik ki a VII. osztályba, ugy, hogy a VIII. és VII. osztályokban ezentul körülbelül 1000—1000 lesz a létszám. A VI. osztálynak jelenlegi létszáma megmarad, itt tehát szaporitás nem várható.

Az előléptetések nem automatice történnek, hanem kinevezés utján.

— **Egyöntetü judikatura.** Tekintetes Szerkesztő Ur! Az 1902. év tavaszán X. és Y. czég egyik budapesti járásbiróságnál beperelt. Megidéztek. Tudtam, hogy nem tartozom. Felmentem. Felperes a pert letette. Az elsőbiróság a költségeimet megállapitotta. Felperes felfolyamodta. A másodbiróság a végzést helybenhagyta.

1907 február 25-én egy másik czég beperelt egyik budapesti kir. járásbiróságnál 92 K s néhány fillér erejéig. Megidéztek. Felutaztam. Felperes a pert letette. Az elsőbiróság költségeimet megállapitotta. Felperes a végzést felfolyamodta. A felebbezési biróság ugy határozott, hogy az én felmenetelem költségei fejében felperes csak 16 K 40 fillért köteles nekem fizetni, mert ügyvédet kellett volna megbiznom, s ha ügyvédet bizok meg, ennek sem állapit meg többet 16 K 40 fillérnél.

A tetejébe még engemet elmarasztalt a felebbezési biróság a felperes részére 10 K 60 fillér felfolyamodási költségben, maradt tehát nekem a biróság jóvoltából az Erdélyből Budapestig és vissza megtett utra és budapesti költségeimre 5 K 80 fillér.

Szükségesnek tartom ezt közölni, hogy az illető felsőbb biróság jogi álláspontjával kollegáink tisztában legyenek.

Tisztelettel: *M. K.* albiró.

— **Az országos ügyvédgyülésre,** mely okt. 7. és köv. napjain tartatik, eddig a következő nyomtatásban is megjelent vélemények érkeztek be: 1. A kamarai biráskodás tárgyában, dr. Reiniger Jakab, Szeged. 2. A kincstári, közalapitványi, vasuti ügyészségek megszüntetése tárgyában dr. Alföldi Dávid, Eger. 3. A szegényvédelem országos szervezéséről, dr. Pisztor Egon, Szeged, dr. Révész Ernő, Szabadka, dr. Schütz Henrik, Arad, dr. Szücs Géza, Debreczen, dr. Teller Miksa, Budapest. 4. Az összeférhetetlenségről, dr. Papp József, Kolozsvár, dr. Pető Béla, Trencsén.

— **Felebbezés az itélet feloldó része ellen.** A másodbiróság az elsőbiróság itéletét részben helybenhagyta, részben feloldotta. A csupán a feloldás ellen beadott felebbezés visszautasittatott. A budapesti kir. tábla ezt a végzést helybenhagyta, mert a perrendtartás 108. §-a azáltal, hogy az ott meghatározott esetben feljogositja a másodbiróságot az elsőbirósági itélet feloldására és további kiegészitő eljárás elrendelésére, az állandó birói gyakorlat értelmében egyenesen kizárja a jogorvoslatot a másodbiróság ily határozata ellen. Ez a szabály nem szenved változást akkor sem, ha a másodbiróság részben érdemileg itél és itéletében az elsőbiróság itéletét részben fel is oldja, mert ebben az esetben is a másodbirósági itéletnek csak érdemleges része támadható meg jogorvoslattal, és nem egyuttal annak feloldó része is; mert sem a perrendtartásnak, sem az 1881 : LIX. tcz.-nek nincs oly szakasza, mely a másodbiróság feloldó határozata ellen jogorvoslatot engedne akkor, ha az nem végzésben, hanem az ügy egy részének elintézése miatt itéletben foglaltatik. (2331/1907. v. sz.)

— **Illetékesség megállapitásánál irányadó tényállás.** Felperes azt állitotta, hogy a szerződés Budapesten jött létre, alperes pedig azt vitatta, hogy itt csak kötelezés nélküli megbeszélés történt köztük. A budapesti kir. tábla a szerződés nem teljesitése miatt inditott kártéritési perben a budapesti biróság illetékességét állapitotta meg, mert az a megbeszélés, melyre, mint létrejött szerződésre a felperes keresetét alapitotta, Budapesten történt; az a kérdés pedig, hogy az ügylet alperest kötelezi-e, a per érdemére tartozik, s igy az elsőbiróság a perrendtartás 35. §-ának első pontja értelmében a kereset elbirálására illetékes. (2447/1907. v. sz.)

— **Ügyvédek figyelmébe.** Régóta hallható az a jogos panasz az ügyvédek részéről, hogy a gyors- és gépirásban jártas joghallgatókhoz nem tudnak jutni, miután nincs olyan állásközvetitő hely, amely teljesen megbizható egyéneket ajánlana. A Budapesti Egyetemi Gyorsiró Egylet dijtalanul ajánl jó gyors- és gépiró joghallgatókat ugy a fővárosban, mint a vidékre. Megkeresések *Bárdos* György elnök czimére (IV., Egyetem-tér 5.) intézendők.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák bünügyi statisztika adatai** 1904. évből most tétettek közzé:

1901-ben	652,404
1902-ben	616,861
1903-ban	615,194
1904-ben	602,648

egyén itéltetett el.

A legsulyosabb cselekmények, a büntettek stagnációt mutatnak:

1903-ban	33,940
1904-ben	34,202

A 11 és 14 év köztiek büncselekményeinek száma volt:

1903-ban	1,130
1904-ben	1,059

A 14 és 20 év köztieké emelkedett:

1903-ban	6,578
1904-ben	6,900

Szomoru adat, hogy 1904-ben 100 elitélt közül 23·3% fiatalkoru volt, tehát hogy az elitélteknek csaknem negyedrésze husz éven aluli volt.

A visszaesés arányszáma szintén nem mutat változást. (1903 ban 25·2%, 1904-ben 25·1% a férfiaknál, és 17·5%,

illetőleg 18·1% a nőknél.) A büntetlen előéletüek aránya volt 1904-ben a férfiaknál 41·4%, a nőknél 57·8%.

Halálbüntetés 1904-ben *ötven* mondatott ki, de egy se hajtatott végre. Halálbüntetés helyett csak 15 esetben tett a királyi kegyelem életfogytig tartó fegyházat, mig 35 esetben 10-től 20 évig terjedő fegyházra változtatta a királyi kegyelem a legsulyosabb büntetést.

A vizsgálati fogság, ugylátszik, Ausztriában is nagyon gyakran ok nélkül rendeltetik el. 41,111 esetből 20,713-ban (50·4%) vád sem emeltetett, ami igen nagy arányszám, ha meggondoljuk, hogy azon 20,398 eset közül, amelyben vád emeltetett, szintén legalább 10%-ban felmentő itélet hozatott.

— **A kereskedelmi társaság képviselete a perben, ha az egyik társ meghal.** A czég az a név, amely alatt a kereskedő a kereskedelmi életben üzletét folytatja, amely alatt aláirását leadja, nem mint egyes személy, hanem mint a társaság czége alatt egybefoglalt összesség (Gesamtheit).

Ha a közkereseti társaság a per folyama alatt feloszlik, kivéve a liquidatió esetét, a kereskedelmi társaság helyébe az addigi társasági tagok, illetőleg az egyik tag halála esetén, az életben maradt társak s a meghaltnak örökösei lépnek, mint egyes személyek, mint pertársak, még pedig akkor is, ha egyike a volt társaknak az üzletet a régi czég alatt tovább folytatja; kivétel az az eset, midőn a felek a másik társ, illetőleg örököseinek kiválásába beleegyeznek. (Reichsgericht 1907 junius 24.)

— **Királyok a szinpadon.** Németországban most megbeszélés tárgyát képezi az a kérdés, vajjon korlátlanul meg van-e engedve, élő vagy nem régen elhunyt fejedelmi személyeknek a szinpadra való vitele. Eltekintve a büntetőjogi határozmányoktól, amelyek csupán becsületsértés és rágalmazás esetén alkalmazhatók, a magánjog oltalmát is igénybe lehet venni élő fejedelmi személyeknek a szinpadra való vitele esetén, mert mint senki más, ugy a fejedelmi személyiségek sem tartoznak türni, hogy személyük tetszés szerinti drámai cselekvény központjává tétessék. Dr. Opet kieli egyetemi magántanár azt a joghasonlatosságot hozza fel, hogy senki sem tartozik türni arczképének kirakatba állitását, avagy terjesztését, tehát nem tartozik türni személyiségének szinpadra vitelét sem. Ami az elhunyt fejedelmi személyiségeknek szinpadra vitelét illeti, ez csak abban az esetben tiltható meg az elhunyt hozzátartozói részéről, ha a szinpadra vitel a halott személyét bántó módon történt. (Megjegyzendő, hogy némely német államban speciális közigazgatási szabályok alapján el lehet tiltani fejedelmi személyeknek szinpadon való szerepeltetését.)

— **Eljegyzés felbontása.** Egy kereskedő jegyet váltott egy divatáruüzlet tulajdonosnőjével, és a házasság reményében elhagyta jól jövedelmező czégvezetői állását. Menyasszonya ezután felbontotta az eljegyzést azzal a megokolással, hogy vőlegényével nem összeillő, ellenszenvet érez iránta, hogy a vőlegény kedélye nem elég mély, és hogy ő ideges baja miatt különben sem mehet férjhez. A vőlegény kártérítést követelt, és a Reichsgericht marasztalta a menyasszonyt, mert arra nincs ténybeli alap, hogy a jegyesek nem összeillők, és mert sem az ellenszenv, sem az idegbaj — tekintettel arra, hogy ez utóbbi nem volt állandó, és az életközösséget veszélyeztető baj — nem elegendő ok arra, hogy az eljegyzés felbontassék, anélkül, hogy a felbontás vagyonjogi következményei beállanának. Ha tehát az egyik fél az eljegyzéstől visszalép, tartozik a másiknak azokat a kiadásait megtériteni, melyeket ez a házasság reményében tett.

— **Versenypályáról való kitiltás.** A berlini Kammergericht két itélete foglalkozik a versenypályáról való kitiltás kérdésével.

Az első esetben a felperest az Union Klub Németország összes versenypályáiról kitiltotta, mert a jockeyk részére fogadásokat közvetitett és jockeyknek ajándékokat adott. A felperes tagadta ezt a vádat és az Union Klubot arra kérte kötelezni, hogy engedje meg neki a belépést versenypályáira. Keresetét részben az általános szerződési kényszerre alapitotta, melynek az Union Klub, mint nyilvános és az államtól támogatott versenyek rendezője alá van vetve, részben pedig a tiltott és jó erkölcsökbe ütköző cselekmények miatti kártérités elveire fektette. A Landgericht elutasitotta felperest, mert az Union Klub saját pályáinak tulajdonosa és ura és ott tetszése szerint rendelkezhetik. A Kammergericht megváltoztatta az itéletet, és miután a felperes esküt tett arra, hogy a jockeyknek sem ajándékokat nem adott, sem részükre fogadásokat nem közvetitett, az Union Klub a versenypályákra való belépés megengedésére kötelezteteti. Eldöntetlenül hagyva a szerződési kényszer kérdését, a biróság itéletét az általános polgári törvénykönyv 826. §-ára alapitotta; mert a felperesnek a versenypályákról való kizárását magában véve nem lehet ugyan a jó erkölcsökbe ütközőnek tekinteni, mert alperes nyomozásai alapján azt hitte, hogy felperes az ő szabályaiba ütköző cselekedetet követett el; de a jó erkölcsökbe ütköznék e kizárás fentartása, ha az utólagos nyomozások kideritenék, hogy a felperes a terhére rótt cselekményt nem követte el. Minthogy pedig ez a felperes esküjével bizonyitva van: az alperest a Kammergericht elmarasztalta.

Egész másképpen döntött ugyancsak a Kammergericht a másik esetben, hol felperes azért tiltatott ki a versenypályáról, mert gyanusnak találtatott abban, hogy bookmakereskedik. Felperes tagadta ezt, sőt az ellenkező bizonyitására tanukra hivatkozott, de a versenypálya látogatásának megengedésére irányuló keresetével elutasittatott.

A Kammergericht szerint szerződési kényszer alá nem esnek azok a vállalatok és intézetek, melyek anélkül, hogy monopoliumot élveznének, valamely szolgáltatást nyujtanak; különösen, ha azok nem szolgálnak közczélokra. A kártérítési igény jogosult volna, ha az alperesnek megtérítésre kötelező károsító cselekménye fenforogna. Ez azonban nem forog fenn.

Ugyanis az 1905 julius 4-iki birodalmi törvény szerint a totalisatör fentartására vonatkozó engedély feltételektől tehető függővé és bármikor visszavonható. A földmivelési és belügyminiszterek csak oly feltétellel helyezték kilátásba a lóversenyek állami támogatását és a totalisatör megengedését ha a versenyegyesületek a rendőri hatóságokat a könyvre fogadás elleni küzdelemben hathatósan támogatják, és egyuttal követelték, hogy a könyvrefogadásért megbüntetett és ebben a rendőrség által gyanusaknak jelzett egyéneket az egyletek a versenypályákról tiltsák ki. Az egyesület tehát jogos érdekeit óvta, midőn a rendőrség által gyanusnak jelzett felperest kitiltotta; különben az állami támogatás és a totalisatör-engedély megvonatott volna tőle. A saját jogos érdekei által parancsolt cselekmény azonban csak különös körülmények között tekinthető a jó erkölcsökbe ütközőnek; ilyen körülmények azonban fenn nem forognak. Közömbös, hogy a felperes tényleg bookmakereskedett-e; mert a rendőrség őt alperes előtt mint bookmakerségben gyanust jelölte meg.

— **Bajor ipari és kereskedelmi bíróságok.** A müncheni ipari biróság az 1906. évben 2750 keresetet intézett el, nem számitva az iroda által azonnal elintézett 1100 ügyet; egyességgel elintéztetett az ügyek 63%-a. A müncheni kereskedői biróság ugyanezen évben 792 ügyet intézett el, és pedig azok 60%-át egyességgel.

— **Himlőoltási kötelezettség sanctiója.** A kölni Oberlandesgericht kimondta, hogy habár valaki az oltási kötelezettség megszegésének kihágásáért megbüntettetett, ujból is megbüntethető, ha a büntetés kiállása után az oltási kötelezettség teljesitésére ujból felhivatott és e felhivásnak nem tett eleget. Mert a himlőoltási törvénynek az a czélja, hogy a gyermekek közérdekből himlő ellen beoltassanak, és mert a törvény oltási kényszerről szól; mindezzel pedig össze nem egyeztethető, hogy az, aki megbüntetése után is figyelmen kivül hagyja azt az ujabb hatósági felhivást, hogy gyermekeit oltassa be, minden további büntetés alól szabaduljon.

— **A spanyol** igazságügyminiszter rendeletet bocsátott ki az ügyészségekhez és bíróságokhoz a bünvádi ügyek nyomozásainak, illetve vizsgálatainak a határidejét illetőleg. Eszerint tettenérés esetén nyolcz nap alatt kell befejezni a nyomozást, illetve a vizsgálatot. Minden más esetben két hó alatt mulhatatlanul be kell fejezni az ügyet. *Dr. Th. L.*

Jogi könyvek Részletfizetésre legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.
szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket
Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.
Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold. Mérleg-utcza 1.**

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik evfolyam. 40. szám. Budapest, 1907 október 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ:
DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A
DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ:
FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az V. országos ügyvédgyülés. *Dr. Pap József* budapesti egyetemi ny. rk. tanár, a budapesti ügyvédi kamara titkárától. — Az országos ügyvédgyülés előtt. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Az ügyvédi tekintély. *Dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvéd, országgyülési képviselőtől. — A magyar ügyvédség. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — Széljegyzések az országos ügyvédgyülésről. *Dr. Révész Ernő* a szabadkai ügyvédi kamara titkárától. — Országos ügyvédgyülés. *Dr. Gyöngyössy József* budapesti ügyvédtől. — Egy programmpontról, ami nincs. *Dr. Szécsi Ferencz* hatvani kir. közjegyzőtől. — Az ügyvéd kérdéshez. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az V. országos ügyvédgyülés.

Minden korszaknak megvan a maga jellegzetes tulajdonsága, igy a XVII. század a természettudományok uralmának, a XVIII. század a politikai és egyházi gyámkodás alól való felszabadulásnak, a XIX. század a technika terén elért óriási átalakulások és vivmányok, a XX. század pedig a szociálfilosofia érvényesülésének korszaka.

Az ügyvédi kar tisztában van azzal, hogy minden társadalmi filosofia alapja az egyén viszonyainak helyes szabályozása a társadalommal, állammal, szóval a közülettel szemben. Ezen fejlődési folyamatban egyrészt az egyén souverain módon kiván érvényesülni; másrészt azonban megvan mindenikben a vágy, az akarat, hogy a közület keretében bizonyos jogokat szerezzen meg a maga részére.

Állandó és szakadatlan tehát a harcz ugy az ember-, mint az emberiség jogaiért. Törvény és intézmények akkor bölcsek, ha itt teljes összhangot tudnak teremteni.

Ezen elvek hatása alatt kell az ügyvédi kart ujjá szervezni, az ügyvédnek és a karnak jogait biztositani.

A XX. század kezdetén 1901-ben megtartottuk a IV. országos ügyvédgyülést.

Végleges eredménye ezen országos kongresszusnak azonban nem volt, az ügyvédség szervezetének nagy kérdése eldöntetlen maradt, az uj perrendtartásnak ügyvédellenes intézkedéseit az igazságügyi bizottság bizonyos tekintetben igaz ugyan, hogy orvosolta de a törvényjavaslat még ma sincs benyujtva, végleges szövegezését nem ismerjük, még mindig fenyeget tehát ugyanazon veszély, amely miatt az ügyvédi közvélemény akkor tömörült.

A munkát ott kell folytatnunk, ahol 1901-ben elhagytuk.

Nem azért jöttünk össze, hogy régi, elcsépelt, ha még oly jogos panaszainkat felujitsuk. Czéljaink magasabbak, hivatásunk nemesebb. A kibontakozás szálait keressük.

A háttér igaz, hogy sötét.

Az ügyvédség közviszonyai évtizedek óta csak mindig szomorubb és siralmasabb állapotba jutnak.

Az ügyvédi érdekek jogpolitikai ápolása terén semmi haladás sincs. A kar mint ilyen nem nyujtja sem a tekintély, sem a tisztelet azon mértékét, amely kivánatos, s amelyhez a karnak századokon át kifejtett munkásságánál és a köréből kivált egyéneknek a nemzet körül szerzett érdemeinél fogva feltétlen igénye van.

Az állam teljesen magunkra hagy, nemcsak, hogy segitőleg nem nyul bele ügyeink orvoslásába, de igazságügyi politikájával akadályokat gördit elénk, s lehetetlenné teszi boldogulásunkat.

A kereseti források napról-napra kevesbednek.

A törvényhozás és az illetékes intéző körök az ügyvédséget és annak érdekeit még mindig mostoha gyermeknek, felesleges és türt intézménynek tekintik.

Az ügyvédség válságos helyzetének okául azt hozzák fel rendszerint, hogy nagy az ügyvédek száma. Ezen ok kétségtelenül fenforog Magyarországon általában, s főleg itt Budapesten. Azonban ugyanazon jelenség mutatkozik a többi szellemi foglalkozásoknál is, s még sem tapasztaljuk, hogy az állam harczot folytatna ellenük, s létezésüknek előfeltételeit tőlük el akarná vonni.

A túlzsufoltság nem alkalmi okra vezetendő vissza, s épp azért nem átmeneti jellegü, idült bajjal állunk szemben, melynek gyökerei mélyen belenyulnak társadalmi viszonyainkba.

Az ifjuság tömegesen tódul a szellemi pályákra. Annyi hivatal nincs, hogy az állam mindenkit eltartson és azok, akik nem rendelkeznek szétágazó családi összeköttetésekkel, akarva, nem akarva kénytelenek az ügyvédi pályára lépni, sokszor minden hivatottság és tehetség nélkül.

Mig társadalmi felfogásaink meg nem változnak, mig a közéletben az intézményeket nem hatja át az igazi liberalismus és democratia szelleme, mig az állások és kinevezések betöltésénél szerepet játszanak a felekezeti szempontok, a származás, mig a társadalom nemcsak szólamokban, de tényleg nem fogja ledönteni azon válaszfalakat, amelyek még ma is egyeseket és egész foglalkozási ágakat egymástól elkülönitenek és távol tartanak; mig a családi összeköttetések, a nepotismus, a pajtáskodás, a protectio ezer és ezer válfaja fogja vinni a kinevezéseknél a főszerepet, — addig bármit is teszünk: az ügyvédi pálya tulzsufoltságán nem fogunk segiteni.

Az ujabb törvényeknek az iránya kétségtelenül az, hogy a jogkereső közönséget közelebbi érintkezésbe akarja hozni a bíróságokkal. Szükiti a kötelező ügyvédi képviselet körét és tágitja a felek önképviseleti jogát. Ennek következménye, hogy a peres eljárás nem adhatja már meg a karnak a szükséges kenyeret.

Nagy hibába esnék a kar, ha a mai nyomasztó viszonyok behatásának engedve, elveszitené erejét, lelkesedését és munkakedvét.

Nem elég rámutatni a tátongó sebekre.

Az ügyvédi kar ujjászervezését kell keresztül vinni. Ez oly autonom joga testületünknek, amely elsősorban éppen magát ezt a kart illeti meg. S épp azért, habár vannak ma más aktuális igazságszolgáltatási és közjogi kérdések is, melyekkel az ügyvédség tudna és hajlandó is volna és később bizonyára fog is foglalkozni, az ügyvédgyülés állandó választmánya mégis azt határozta, hogy mindaddig, mig saját érdekeit s óhajait az országos ügyvédgyülés utján kifejezésre nem juttatja, más kérdésekkel foglalkozni ezuttal nem kiván-

Az országos ügyvédgyülésnek főtárgyát a *Nagy Dezső és Pollák Illés-féle ügyvédi rendtartás javaslatai és az azok köré csoportosítható elvek és eszmék fogják képezni.*

Állást kell foglalni az ország összügyvédségének az ügyvédség szervezete kérdésében, véleményét nyilvánitani a kamarai biráskodásról, meg kell állapitani, hogyan szabályoztassék igazságosan és czélszerüen az ügyvéd és ügyfele közti viszony. Az uj ügyvédi rendtartás megalkotása előtt tisztában kell lennie az igazságügyi kormánynak azzal, hogyan akarja Magyarország közel 6000 ügyvédje megoldani a kari érdekeket, szükséges-e az u. n. közügyvédségeket, kincstári, közalapitványi, vasuti stb. ügyészségeket megszüntetni, s teendőiket magánügyvédekre bizni; hogyan szerveztessék országosan, s az állam erejének közbevonásával a szegényvédelem; mily mérvben frissittessék fel ügyvédekkel a birói kar; mennyiben ruháztassanak át a közjegyzői jogositványok ügyvédekre és miképp szabályoztassék az összeférhetetlenség igen fontos kérdése?

Az ország ügyvédségének egyeteme ezenfelül nyomatékos enunciatio alakjában sürgetni kivánja *az ügyvédi nyugdijintézmény megalkotását*, s mielőbbi életbeléptetését, mely már évek óta a kar leghőbb vágya. Erős a reményünk, hogy a kérdést mai előkészitett állapotában a megvalósitás stádiumába juttathatjuk.

Az igazságügyi kormány által közzétett *polgári perrendtartás törvénytervezete*, amely már évek előtt az összes retortákon végig ment, s az igazságügyi bizottság által is 1903-ban letárgyaltatott, amint értesültünk, a mostani igazságügyi miniszter által az ősz folyamán a Ház asztalára fog — némileg változott alapokon — letétetni. Legyünk éberek! ez a törvényjavaslat az egész vonalon érinti az ügyvédi hivatás gyakorlatát, az ügyvédség mindennapos müködését.

Az országos ügyvédgyülésnek önmaga és a nagyközönség iránti kötelessége odahatni, hogy a perrendtartási törvényjavaslat azon intézkedései, melyek ellenkeznek a helyes pervezetés alapelveivel és sértik az ügyvéd jogait, ugy a pervezetés, mint az ügyvéd életfentartása tekintetében: megváltoztattassanak.

Az ügyvédi sérelmek orvoslása a perrendtartásban a közérdekeket, a közjót is előmozditja.

Bárhova tekintsünk, azt tapasztaljuk, hogy az egy kenyéren élők, hason foglalkozást üzők országosan szervezkednek, országos kongresszusokat tartanak, ezt teszik a hivatalnokok, birák, orvosok, kereskedők, iparosok stb. Egyesülnünk és szervezkednünk kell nekünk, Magyarország mintegy 6000 ügyvédjének is, hogy közös jóvoltunk föltételeit egyesült erővel küzdjük ki.

Midőn a szociologia az emberi társadalmat is pozitiv tudomány tárgyává teszi, midőn egységes szempontból vizsgálja a társas együttélést, a társadalmi összefüggések és a társadalmi fejlődés összes alakjait, midőn a jogi, a politikai és gazdasági tudományok a társadalmi tudományok állandó ellenőrzése alatt állanak, hogy bennök a szigoru törvényesség érvényesüljön: lehetetlen, hogy a magyar ügyvédi kar, amely a magyar intelligentia legjelentékenyebb és leghasznosabb elemeit egyesiti magában, fel ne tárja az ország előtt a maga erkölcsi, anyagi és szocziális bajait, és javitásukon ne munkálkodjék.

Nagy sikert várhatunk az önsegély intézményeitől, ha az állam ez irányban hathatósan fog bennünket támogatni. Ha a munkások százezrei megalkothatták országszerte különféle jóléti intézményeiket, miért ne érhetne el nagy eredményeket saját jóléte emelésére az ügyvédi kar is?

Mi az ügyvédi kérdést nem osztályérdek szempontjából fogjuk fel, hanem felöleljük egész szocziális jelentőségében.

Nagy méretü reformokra van szükség közgazdaságunk, forgalmi viszonyaink, termelésünk körében, hogy a közjólét általában emelkedhessék, a kinálat lépést tartson a keresletel, hogy egészséges gazdasági élet fejlődjék, amely a létszükségletek fedezéséről gondoskodhatik.

Az ügyvédi kongresszusnak feladata lesz odairányitani az igazságügyi kormánynak és a törvényhozásnak a figyelmét, hogy az ügyvédség részére uj müködési terek biztositandók. Nem inditunk hóditó hadjáratot szerzett jogok elkobzására, de fejleszteni akarjuk a létező s kinálkozó irányzatokat.

A mások részére meg nem engedetten lefoglalt munkaköröket vissza kell hóditani az ügyvédek részére. Az államnak jogi képviselete, mely ma a bürokratikus légkörben felnevelkedett hivatalnoki karra van bizva, a szabad független ügyvédségre ruházandó.

Jóllehet ily nagy és tömeges feladatokkal állunk szemben, hat évig kellett várni, hogy az V. országos ügyvédgyülést összehivhassuk.

A közelmultban a politikai viszonyok és a közélet megnyilvánulásai nem voltak alkalmasak kongresszusok nyugodt lefolyására és sikert igérő munkálkodásra. Most, hogy a viharfelhők elvonultak, nyugodtabb és a közszabadságokra biztos idők álltak be, s igy Magyarország ügyvédei remélhetik, hogy testületi megnyilatkozásaiknak meg lesz a kellő eredményük, s azok mindenfelé rokonérzéseket fognak kiváltani.

Bizalommal vagyunk a mostani kormány iránt, amely az 1907. évi XXIV. tcz. által megmutatta, hogy szivesen segit az ügyvédek bajain.

Az 1907. évi ügyvédi novella egyrészt jutalmat akar nyujtani a karnak az igazságszolgáltatás érdekében kifejtett önzetlen és önfeláldozó munkálkodásáért, másrészt pedig igéret és biztatás a jövőre.

Az ügyvédi kar Magyarországon az utolsó évtizedekben nemcsak jogi, de társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális téren rendkivüli nagy munkát fejtett ki. Méltóvá tette magát arra, hogy ereje, tekintélye fejlesztessék és neki a jövő nemzeti harczban elsőrangu szerep biztosittassék.

Hitünk az, ha a jelek nem csalnak, hogy a kormány végre meghallgatja a kamarák segélykiáltásait.

Az ügyvédséget erősebb erkölcsi és anyagi alapra kell helyezni, mint amelyen ma áll.

Nagy a különbség a végeredmény szempontjából, hogy oly időben alkotjuk-e meg az ügyvédi reformokat, amidőn az igazságügyi kormánynál és a törvényhozásnál hasonló felfogás uralkodik, mint amely az 1907. évi novellát hozta létre, avagy oly felfogás, amelynek szüleménye az 1874. évi ügyvédi rendtartás volt.

Ha 32 éves küzdelmeinknek, ambitiónknak és akaratunknak nem volt is más eredménye, mint az, hogy nem engedtük elszunnyadni a karban az életerőket, a kormányt pedig igazságos, kedvező és méltányos felfogásra hangoltuk a nagy reformok előestélyén, ugy e kar és e karnak szervei a kamarák és az országos ügyvédgyülések nem éltek hiába.

Az V-ik országos ügyvédgyülést Werbőczy jegyében tartjuk meg.

Werbőczy szelleme lengje át e kongresszus minden tagját, az igazságügyi kormányt s mindenkit, kinek ügyeinkbe beleszólása van.

Ez a szellem, a magyar nemzeti jogfejlesztésbe vetett hit és bizalom fogja az erős és hatalmas ügyvédségnek előfeltételeit Magyarországon megteremteni.

Dr. Pap József,
egyetemi ny. rk. tanár.
a budapesti ügyvédi kamara titkára.

Az országos ügyvédgyülés előtt.

Az ügyvédi kar visszafejlődése rémes méreteket öltött. Amikor tehát most az országos ügyvédgyülés majdnem hat évi pihenő után ismét megkezdi tanácskozásait, érthető, hogy a vezetőség kizárólag az ügyvédi kar érdekeit érintő kérdé-

seket helyezett napirendre. De azért a kitüzött kérdések, ha első sorban a kar létfeltételeibe belekapcsolvák is, természetszerüleg organikus jelentőséggel birnak egész igazságügyünkre.

Éppen ennek a szempontnak az elhanyagolása idézte elő azt a káros igazságügyi politikát, mely az ügyvédi kart az örvény széléig juttatta. Igazságügyünk eddigi vezetői azt hitték, hogy az ügyvédi kar óhajainak megvalósitása exclusiv osztályérdekeket szolgálna. Szándékosan hagyták zülleni a kart, mely felfogásuk szerint igazságszolgáltatásunkra befolyást ugy sem gyakorolhat. E rövidlátó politikának végzetes és téves volta immár nyilvánvalóvá vált. Egész igazságügyünket katasztrófa fenyegeti, ha nem sikerül az ügyvédi kar további hanyatlását megállitani. Igazságügyi gépezetünk egy pillanatig sem müködhetik, ha jól fegyelmezett ügyvédek közremüködésére már nem számithat. Pedig az ügyvédi kar ez órában ahhoz a ponthoz jutott, ahol a fegyelem korlátai már meg nem védhetők.

A kar helyzete mindazonáltal nem reménytelen.

A bajok óriási dimensiókat öltöttek, gyors segitségre van szükségünk. Messze menő programmok, nagy konceptióju tervek megvalósitására már nincs időnk. Ha az igazságügyi kormány támogatását akarjuk, ugy reális alapon nyugvó anyagot kell nyujtanunk. Oly anyagot, mely törvénybe önthető tanulmányok, deliberatiók és szakértekezletek nélkül. A kar egy része utopisztikus törekvések által már nem egyszer szolgáltatott ürügyet a reform elodázására. Ne kérjünk semmit, ami mai igazságügyi szervezetünk körén kivül esik. És ne követeljünk a kar részére semmit, ami valamely közérdekkel collidáló kiváltság jellegével birna.

Fokozott óvatosságot igényel az ügyvédi szervezet tárgyalása. Ha nem akarjuk koczkára tenni a kar jövőjét, ugy dobjuk félre a numerus clausus és a bifurcatió jelszavait. Sem az egyik, sem a másik nem hozható szerves összefüggésbe mai igazságügyünkkel. Ugy az egyik, mint a másik elven alapuló irányzat alkalmatlan gyors törvényhozási actióra. Ne keressük e szervezetek előnyeit vagy hátrányait és ne elevenitsük fel az évtizedes viták meddő reminiscentiáit.

Meggyőződésünk, hogy az ügyvédség számára a mai szervezet keretén belől jobb jövőt teremthetünk. Harmincz éves tapasztalat feltárta legfőbb bajaink forrását. Ezek: a túltömöttség, a munka aránytalan megosztása és a kar helytelen elhelyezkedése.

A túltömöttség ellen csak egy remediumot ismerünk. És ez a selectio elvének következetes és szigoru alkalmazása. Az egyetemi tanitás és a vizsgálatok niveaujának emelése, valamint a gyakorlati éveknek a gyakorlat számára való lekötése által elérhetjük, hogy csakis igazán képzett, arra hivatott egyének kerülhessenek be az ügyvédi karba. Ez uton nemcsak hogy orvosolhatjuk a tultömöttség baját, de kikerülhetjük a prohibitiv intézkedések ama nagy hátrányát, hogy egyaránt sujtják a tehetségest és a tehetség nélkülit. A túltömöttség elleni küzdelmet ugy kell irányitani, hogy a kar az alkalmatlan elemektől szabaduljon.

Arra kell továbbá törekednünk, hogy az ügyvédi munka helyes és méltányos felosztását elérjük. A munkát individualizálni kell. Mint az orvosnál, előtérbe kell lépnie a személyes tevékenységnek. Azon kell lennünk, hogy mindenki olyan ügykörbe kerüljön, mely tehetségének megfelel. A munka koncentrátiója nagy irodákban ugy sem fér össze a szóbeliség követelményeivel.

Itt radikális reformra van szükségünk, melyet minden sentimentalismus nélkül végre kell hajtani. Szakitsunk azzal az esztelen rendszerrel, mely megengedi, hogy ügyvédjelöltek a birróságok előtt feleket képviselhessenek. Qualifikált, rátermett ügyvédek munka nélkül szükölködnek és a római jogból vizsgázott az életet alig ismerő fiatalembereket felruházzuk a képviseleti joggal. Megengedjük ezt pedig a felek érdekeinek feláldozásával, mert a jelölt tekintély és készültség tekintetében eltörpül, ha ügyvéddel áll szemben. Bíróság előtt tehát csak ügyvéd képviselhessen feleket, az ügyvédjelölteknek pedig a bíróságoknál és az ügyvédek oldalán nyujtsunk alkalmat a tanulásra és a gyakorlati élet megfigyelésére.

Állást kell foglalnunk azzal a jelenséggel szemben is, hogy a kezdő ügyvédek tömegesen a centrum és a kir. táblai székhelyek felé tódulnak. E visszásság ellensulyozására szolgálna oly intézkedés, mely a kezdő ügyvédet mondjuk 5 éven át csakis az elsőfolyamodásu bíróságok előtti képviseleti joggal ruházná fel. Aki csak járásbíróság és törvényszék előtt képviselhet, nem megy táblai székhelyre, ahol alsóbb statusba kerül. Ilyképen irányitani és szabályozni lehetne az ügyvédségnek megfelelőbb elhelyezését. A centrumokban érezhetők legerősebben a tultömöttség bajai és igy elsősorban arról kell gondoskodnunk, hogy ezektől az ujabb tódulás távol tartassék.

Azt hisszük, hogy ezek a reformok nem érintik a mai szervezet alapköveit. Nem ütköznek bele igazságszolgáltatásunk menetébe és igy annak megrázkódtatása nélkül gyorsan megvalósithatók volnának. Végül is a fődolog az, hogy megindítsuk a reformactiót. Mindent egyszerre elérni nem lehet. Elégedjünk meg azzal, hogy a kór további terjedését meggátoljuk.

Dr. König Vilmos.

Az ügyvédi tekintély.

Az ügyvédi rendtartás tárgyalás alatt levő tervezetei, a küszöbön levő országos ügyvédgyülés tárgysorozata, maga az egész ügyvédi reform végelemzésében az ügyvédi *tekintély* megteremtésére, növelésére és megóvására tör. Az ugynevezett «kenyérkérdés», az ügyvédi kar anyagi helyzetének emelése is körülbelől fedi az «ügyvédi tekintély» problemáját.

S különböztessünk itt világosan. Nem az «ügyvédség» (ügyvédi kar) tekintélyéről beszélek, amely tényleg megvan annál a természetes sulynál fogva, amelyet egy ötezer tagból álló, az egész országot áthálózó nagy, intelligens testület a társadalmi, községi, törvényhatósági élet terén és a politikában képvisel. Az ügyvédség, mint ilyen, kétségtelenül nagy tényező, amelylyel a kormánynak, törvényhozásnak és közhatóságoknak számolniok kell. Nem beszélek az egyes ügyvéd egyéni tekintélyéről, amely minden szabad foglalkozás, a legalsóbb foktól, a tekintély motivumától kezdve a legmagasabb fokig végtelen változatosságban és finom árnyalatokban érvényesül. Szemeim előtt az *ügyvédségnek, mint élethivatásnak a tekintélye* lebeg. S ezen a ponton a sülyedés valóban megdöbbentő.

Az ügyvédi hivatás javarészt gúny és szánakozás tárgya. Egy-egy ügyvéd nyilvánosságra jutott visszaélése, az ötezer tagot számláló testület egy némely tagjának elzüllése, nem az egyesre és annak gyengeségére, gyarlóságára vezettetik vissza, hanem az esetet rögtön visszaháritják — nem is az ügyvédi karra, hanem az ügyédi hivatásra, amin nem változtat az, hogy kegyesen «tiszteletre méltó kivételekről» beszélnek, de sőt éppen ebben rejlik a támadás fullánkja. Megengedik, hogy egy némely ember tudja és gyakorolja is e hivatást, az erkölcsi követelményeknek megfelelően, talán nemesen is, de a többség, az általánosság, mondjuk ki bátran: *a hivatás* a közvélekedés szerint oly téren mozog, amely csak kárhozatos a társadalomra, az államra, a gazdasági életre és az egyének boldogulására. Az egész ügyvédi kar és annak minden egyes tagja ez alatt a lidércznyomás alatt áll s rendszerint a napi sajtó sem marad el az egyes ügyvédi katasztrófák alkalmából, hogy ne éreztesse a karral, hogy a sajtó által még jobban kiélezett közvélemény mit tart róla.

S mig bennünket ez a fagyos, dermesztő levegő övez s annak hatása alatt sorvadunk, és sorvad maga a hivatás, mi magunk a szaksajtóban, ügyvédgyüléseinken, kamarai üléseinken

áradozunk az ügyvédi hivatás nemes voltának magasztalásától.

Mikor toll van kezünkben, midőn tömegben vagyunk együtt, neki bátorodunk, nem tudunk hova lenni attól a duzzadó öntudattól, hogy ez a legmagasabb szellemi képzettséget és törvényes minősitést igénylő hivatás, követeljük, hogy okvetlenül becsülje meg azt a kormány, a törvényhozás, a társadalom, bíróság, szóval mindenki.

Mikor azután letesszük a tollat, feloszlik a gyülés, egyénekre oldódik fel a tömeg, jön a reakczió. Szivesen, de sőt sokszor követelőleg feledjük és feledtetjük ügyvéd voltunkat. Az országos képviselői minőség háttérbe szoritja az ügyvédet. A törvényhatósági bizottsági tagság, a földbirtokosi minőség stb. mind megelőzik az ügyvédi hivatás társadalmi pozicziját.

Kevesen vannak, akik a társaságban büszkén vallják be hivatásukat. Az ügyvéd egyénenként kezére jár az ügyvédi hivatásról táplált balfelfogásnak: amit a kamarai és országos gyülésen épitünk, a másik órában saját kezünkkel romboljuk le.

S ennek egyszer tudatára kell ébrednünk. A most összeülő országos ügyvédgyülés alkalmából nem kivántam a szokásos általános szólamok terén maradni.

Veszedelmes dolog öntömjénezést folytatni. Ne csak szavakkal emeljük magunkat, hanem tettekkel, következetesen magatartásunkkal. Ne legyen az egyén olyan gyenge, hogy meghátrál a társadalom elfogult vélekedése elől, hanem bátran nézzen szemébe annak. Ötezer ember tántorithatlan egyéni munkája egyenértékü a tömeges akaratnyilvánulás erejével. Ezt teszi ma még a proletár is, amely bármely fórum előtt büszkén vallja magát szervezett munkásnak.

Meg vagyok győződve, hogy a most összeülő országos ügyvédgyülés vitái magas szinvonalon fognak mozogni, hogy enunciációi sok tekintetben irányitók lesznek az igazságügyi politika folyamatára, a felmerülendő eszmék termékenyitőleg fognak hatni minden irányban, haszna lesz belőlük a közügynek. De vajjon viszünk-e mi belőle haza valami értékeset magunkra nézve, el fogjuk-e majdan mondhatni, hogy a mai országos ügyvédgyülés egy «étape» volt az ügyvédi hivatás emelésében azon pozicziő felé, amely azt a dolog természete szerint megilleti? Igenis, vihetünk haza, de csak azon feltétel alatt, ha tagjainak ügyvédi önérzete megfelelő táplálékot nyer. Erre is legyen jó ügyvédgyülésünk, amelyet ebben a reményben örömmel üdvözlök. *Dr. Nagy Dezső.*

A magyar ügyvédség.

Szerencsés intuitiónak kell tartani, hogy a küszöbön álló országos ügyvédi kongresszust a budapesti kamara diszközgyüléssel és Werbőczy István emlékének megörökitésével nyitja meg. E bevezetéssel — amelyet Günther Antal igazságügyminiszter emlékbeszéde sulyában csak fokozni fog — a magyar nemzeti jogfejlődés legnagyobb történeti jelképe kerül az összesereglett magyar ügyvédi kar elé. Mindenki számára helyén való figyelmeztetés egy oly korban, mely a külföldi jogrendszerek mértéktelen csodálatával van eltelve, és heves osztálymozgalmainak vezérelveit egészen a nyugati nemzetektől vette át. E nyomasztó szellemi légkörben nem ok nélkül való annak jelképes megismétlése, hogy önálló nemzeti jogunk maradványait a jogért való modern küzdelmekbe belefullasztani nem szabad.

Máskülönben a kongresszus összehivó levele nem mond üres szólamot, amikor a tért hóditó *szocziális irányzatot* s egyáltalán az *uj irányt* emliti föl az ügyvédi törekvések verbum regense gyanánt. Akármilyen befejezetlen jelentése is van még e szónak, mégis kétségtelen, hogy a fejlődési törekvéseknek nagy mértékben változott utját jelzi, és messze eltér, még a gyakorlati jogéletben, sőt a judikaturában is, attól az eszmekörtől, amelyben az elmék eddig mozogtak. Es ha az ügyvédi kar, a jogélet e szabad és független tényezője is átveszi az ujabbkori osztálymozgalmak harczrendjét: valóban nem történik semmi meglepő. Ha utat tudtak találni az osztály-érvényesülés szocziális formái még a birói karba is, akkor azt lehet mondani, hogy a magyar ügyvédi kar inkább későn, mint korán lép be abba a reális osztályküzdelembe, mely társadalmunknak már szinte minden rétegét a maga védelmére és életföltételeinek erélyes kiküzdésére szervezte.

Az ügyvédi kongresszus elé tüzött vezérelv a kongresszus programmjában mindenesetre érvényesült. A vita és határozat alá kerülő pontok közt valóban egy sincs, amelynek a czélja tisztán elvszerü, vagy elméleti kijelentés volna. A közérdekért való küzdelem ósdi ragyogtatása is hiányzik közülök. Kivéve egyet — a szegényvédelem országos szervezésének ügyét — a régi, közjogi természetü altruizmus nincs sehol czégérnek kitüzve. De ez az egy is világosan a szocziális eszmekörbe tartozik és alighanem reálisabb közérdeknek szolgál, mint azok a korábbi szólamok, amelyekkel e sulyosan megpróbált kar mentegette vajmi szerény kivánságait. Bizonyos, hogy az ügyvédi kart is kijózanitotta a jobbért való eredménytelen törekvés és a létért való kollektiv küzdelem sikereinek látványa a régi frazeologiából. És erre a kijózanodásra a magyar ügyvédi karnak bizonyosan volt annyi igaz oka, mint pl. maguknak a biráknak is, nem is beszélvén a többiekről.

A szükség, a nélkülözés, itt-ott a kar számos, jobbra érdemes tagjának megdöbbentő nyomora a közhangulatnak talán nagyobb átcsapását, a hevesebb panaszokat, és a radikálisabb reformpontokat is indokolta volna. Végre is valóban nagy igazságtalanságok, elkeseritő mellőzések és hátratételek történtek ezzel a karral. Az utolsó 30 év törvényczikkeiben, kivéve az idei néhány rendelkezést — és ezeknek is csak plátói értékük van — nincs egyetlen egy sem, ami e karnak jogos panaszait orvosolná. A kormány és törvényhozás vagy indok nélkül, vagy azzal az ürügygyel tért ki mindig a kar sürgetései elől, hogy «előbb az ügyvédek értsenek egyet abban, hogy mit akarnak?» Ez természetesen lehetetlenség volt ott, ahol országos szervezet nincsen és kamarák szerint van széttagolva a kar egész közélete.

Világos igazságtalanság, ennél is több, a nagy nemzeti közérdekekbe ütköző oktalan ellenszenv volt az, hogy a szervezés eredeti hibáiban fuldokló kart sem ujjászervezni nem akarták, sem pedig azokat a könnyebbitéseket nem adták meg neki, amelyekkel életföltételeit az epedett szervezeti reformig valamelyest tengethette volna. Sőt a törvényhozás minden alkalmat fölhasznált arra, hogy csorbitsa az ügyvédi kar keresetforrásait és tekintélyét. Hogy ez az ellenszenves hangulat ezután szétáradt, és a jogszolgáltatásnak e legszabadabb és legintelligensebb tényezőjét már az ág is huzta: ez bizony szomoru valóság, amiért a magára hagyott kart lehet legkevésbbé felelőssé tenni.

Ebben az áldatlan helyzetben mindenesetre szerénynek és tartózkodónak lehet mondani a kongresszus programmját. Nem mintha a fölvett kérdések nem volnának elég sulyosak. A kamarai biráskodás, az u. n. közügyvédi intézmények eltörlése, a közjegyzői jogositványok uj intézménye, a nyugdijintézet, az ügyvédi összeférhetlenség, a szegényvédelem rendezése és a birói karnak egy bizonyos részben az ügyvédi karból való kiegészitése, megannyi fontos, de egyáltalán nem radikális reformkérdés. Mi több, a kérdéseknek éppen fele az ügyvédi kar belső, fegyelmi, vagy humánus természetü bajaira vonatkozik és azok senki mást nem feszélyeznek. Látnivaló tehát, hogy e kar közhangulata még ma is elég tartózkodó, és éppenséggel nem érvényesiti azt a hatalmas «osztályöntudatot», ami fölfegyverezve bizonyosan más követelésekkel sorakoznék a harczoló osztályok közé.

Mindazáltal előre lehet látni, és természetes is, hogy a karnak nagyobb stilü panaszai is rést fognak keresni a kongresszuson. És ez az *ügyvédrendtartás* vitájánál fog történni, ahol a szervezeti kérdésekben érvényesülnek az egyetemes karbeli és közérdekbeli szempontok is.

A legnagyobb szervezeti kérdést: az u. n. szabad ügyvédség, továbbá a numerus clausus, és a bifurcatió kérdéseit a korábbi ügyvédi kongresszus, nagyon leolvadt állapotban eldöntötte ugyan a *mostani* rendszer javára, de az is bizonyos, hogy a túlnépesedésnek azóta is beállott méretei a kongresszusra ezt a kérdést valamely formában visszahozzák. Annál is inkább, mivel a Nagy Dezső- és Pollák Illés-féle tervezet maga is ellentétes. Ugy ismerjük a kar hangulatát, hogy a többség a mostani «szabad» rendszer megtartását kivánja még most is. A dolog érdemébe azonban nem szólunk bele, bár mindenki érezheti, hogy ennek a kérdésnek az eldöntésétől függ a kar további fejlődésének iránya, szinte egész jövője. Ha az ügyvédi kar továbbra is egészen *nyilt* testület marad, reformérdekei is mások, mint az ellenkező esetben.

Egy azonban a kitüzött irányelvek mellett föltétlenül szükségesnek mutatkozik, és ugy tudjuk, hogy a közhangulatot is általánosan foglalkoztatja. Ez a magyar ügyvédség *állandó jellegü országos érdekszervezete.* Az egyetlen mód, ami a kamarai széttagoltság mellett a hatalmas kar öntudatát kiképezni és az ügyvédséget együttes cselekvésre összefoglalni képes. Közelfekvő, minden nap szemlélhető módja a kollektiv küzdelemnek, amelylyel maguk a birák is éltek.

Hogy ez az országos szervezés az ügyvédrendtartás törvényes kereteiben megoldható, sőt helyesen ott is volna megoldandó, azt a kar kebelében nagyon sokan vallják. De az is bizonyos, hogy uj korlátozások és kautélák kőfalai közé szoritott, vagy éppen bürokratikus izü országos szervezés értéktelen lenne ama nagy érdekképviseletre, és a kari öntudat ama nagystilü kimunkálására, amelyre e karnak — kivált ha a mostani «szabad» rendszer megmarad — kétségtelen szüksége lesz.

Semmiben sem lehet a kongresszusnak nagyobb sikert kivánni, mint ebben. Egész társadalmunk uj kollektiv formák szerint rendezi most be életét. Érezzük, hogy az a bizonyos uj «szocziális irány», főképpen az individuális élet bekorlátozásaiból és a kollektiv élet erejének, harczképességének fölfokozásából áll. A maga jóvoltáért küzködő egyén küzdő-társainak erős, megbizható védelmét keresi mindenütt, mintha ismeretlen veszedelmek rejtelmét erősen érezné. Az ügyvédi kar nem kerülheti ki a nagy szervezkedés szocziális kényszerét, vagy ha kitér előle, leromlását kikerülni nem fogja.

A megoldást rá lehet bizni e népes, és fölötte intelligens kar bölcsességére. De hazaszeretetére is. Azok, akik Werbőczy emlékezetével kezdik el a reformok tárgyalását, a nemzeti élet szilárd talajáról letévedni bizonyosan nem fognak.

Dr. Kenedi Géza.

Széljegyzések az országos ügyvédgyülésről.

Az idei ügyvédgyülés egyetlenegy tárgy kivételével a magunk érdekének van szentelve.

Eddig jobbadán bizonyos szemérmetességgel kezeltük azokat a kérdéseket, amelyek az ügyvédség anyagi viszonyait érintették; de immár — a tizenkettedik óra után — rájöttünk, hogy foglalkozni kell magunkkal, mint ahogy Pulszky Ferencz mondta egyszer az ujságiróknak: Szeressétek egymást fiuk, mert más ugyan, az ördög se szeret benneteket!

Csakhogy — sajnos — megkéstünk. Ez a generáció aligha éri meg a kar sötét állapotának derüsebbé váltát. Mink, vénebbek, az eljövendő jobb idők hajnalpirkadását se fogjuk meglátni.

Folyton a törvényhozást okoltuk. Lehet is benne igazunk. Tulajdonképp a 74-es törvény is bizalmatlankodva adta, amit nyujtott; azóta meg tökéletesen módosult a magyar ügyvédség. A strukturája, a fajsulya, a természetrajza, a társadalomban való helye — minden megváltozott.

Ma már nem feszegetjük idelent mi, dii minorum gentium, a nagy kérdéseket. *Meg szeretnénk élni. Ez az alfája és omegája a fészkelődésünknek.*

Diszre, tekintélyre ügyet se vetünk. Mint ahogy az ember, akinek ég a háza, nem törődik vele, vajjon csinosra van-e a bajusza kipödörve.

Csak egyet, egyetlenegy tünetet kapok ki a sok közül. A bünvádi perrendtartás 299. §-a mód nélkül sértően distingvál az ügyvéd és a kir. ügyész között. Az első bekezdés indicativusban beszél róla, hogy mi legyen, ha az ügyvéd rendzavarást «követ» el.

Ellenben a második bekezdés csak távoleső fantazmagoriának képzeli el, hogy a kir. ügyész is ludas lehet. Ha «terhelné» őt gáncs!

Ha az ügyvéd rendzavarást követ el (a rendzavarásnak nincs a törvényben jelzője), az elnök őt első intrádára rendreutasithatja.

Ha a kir. ügyészt sulyosabb rendzavarás terhelné (ez az a bizonyos conjunctivus) az elnök figyelmeztetheti őt.

Amannak a sulytalan botlásáért rendreutasitás jár ki, emennek a sulyosért is csak figyelmeztetés. «Sulytalan» rendzavarásért az elnöknek nincs jussa a kir. ügyészre rászólni.

Ehhez az «ügyfélegyenlőség»-hez nem volt szava a kamaráknak, a tervezet-birálóknak, az országgyülés ügyvédtagjainak. A 308. §. képesnek tartja a magánvádlót, a vádlottat, az ügyvédet, hogy tiltott kérdést intézzen a tanuhoz, az ügyészt meg sem emliti.

Apró dolognak látszik első pillantásra, pedig az is, hogy a hivatalos világ igy vitte a javaslatot a törvényhozás elé, az is, hogy szó nélkül igy lett törvény a javaslatból, hogy a kelleténél többet ne mondjak: az idők jele.

Mi lett Zanardelli ügyvédjéből, aki «a törvény lovagja»!

Ámde én nem a tekintélyt siratom. Ez az idő nem kedvez a tekintélyeknek. A törvény megparancsolja, hogy a biró előtt a fél az ildomosság határai közt maradjon. Ennek megvan a maga czélszerü oka. A disputa szertelenné ott ne váljék, mert a tényállás megállapitásában gátló akadály lenne. Azt is tanitják azonban, hogy a biró személye körül gloriolának kell sugároznia, mert az állam hatalomszava igy éri el a respektust abban a félben is, akinek nem kedvez az itélet.

Megnyugszik benne, ha az itéletmondó személyt a tekintély dicsfénye övezi.

Végre ez az álláspont régóta álláspont. A nemzetek állami szervezetének az épületében a tekintély a malter.

De az adózó nép között egyre szaporodik azoknak a száma, akik nem borulnak le vakon a tekintély előtt, amely csak ugy rájuk van parancsolva, hanem itélettel kutatja a a belső értéket. Ha ráakad: eszébe sem jut, hogy kötelessége a tiszteletadás, önkéntelenül adózik vele, ha a hiját érzi, ütteti a kővel a törvény parancsát.

A biróval szemközt mégis csak a zsebben mutathatja a fél a fügét, mert tart tőle, hogy kárát vallja, ha magára haragitja. Ezért a korlátolt s a megvesztegethető biró sincs hijával a tisztelet külső megnyilvánulásának. De az ügyvéd csak a tudásával, a nemességével, a hatóságokkal szemközt való bátor szókimondásával, a hire-nevének mocsoktalanságával tehet szert tekintélyre.

A tudás dolgában bátorságosan megmérkőzhetik a magyar ügyvédség a magyar birói karral..

Hogy a magyar biróság munkával jól meg van terhelve és hogy ezért az önképzésre kevés idő és aprócska kedv jut: az magyarázat; de én most a ténynél tartok. Az ügyvédet a hivatásának a természete utalja a tanulásra, mert a

megélhetéséhez van szüksége rá. A képzettsége, még a mi pocsék szigorlati rendszerünkkel is számolva, mélyebb szántásu talajból fakad; különben is átlag véve a jogásznemzedék nagyobb fajsulyu része tólul a szabad pályára.

Ez a pálya azonban — konstatálom, ha eddig történetesen még nem méltóztatott hallani — túlzsufolt s a kenyérharcz kikergeti az emberből azokat a finomabb érzéseket, amelyeket a vásári tülekedésben éppen oly kevéssé lehet megőrizni, mint ahogy a futó ember nem lehet méltósággal való. Ebben a tekintetben a zárt számu bíróság jobb helyen ül. Ez elszaporodottság, a megélhetésért való aggodalom hajlékonyabbá tette az ügyvédségünk gerinczét.

Az átlagról beszélek. Csudát követelnénk a *szegény* ügyvédtől azt kivánva, hogy a hetykeségre született biróval szemközt soha meg ne hunyászkodjék, holott az a biró állapitja meg a járandóságát.

De hát beszéljek-e olyan közhelyről, hogy az ügyvédnek bátornak, szókimondónak, a fele igaza, a saját meggyőződése kiküzdésében hajthatatlannak kell lenni? Hogy az ügyvéd függetlensége a szabad sajtó mellett a legdrágább közérdek?

Megint a zsufolt pálya átkát kell fölmelegitenem. A konczlesés a gerincztelenség testvérbátyja. Az ügyvédnek szegénységet kell fogadnia, ha biróval, hatósággal, közönséggel szemben független akar maradni. De a szörnyen nagy függetlenségtől föl is kopik az álla.

Megint az idők jelébe botlom.

Nem a legkisebb tanuságot rejti magában a fegyelmi judikaturánk. Az ügyfélfogdosás, a tisztességtelen verseny, az ügyvédi hivatás természetével meg nem férő foglalkozás esetei szaporodnak. És jellemző, hogy a kar régibb tagjaiban épebb az érzék a retorzióra, holott a fiatalabb nemzedék vállat von a szubtitilisebb kivánalmakra. Innét van a hirlapok kirakatában való üldögélés, a sippal, dobbal, nádi hegedüvel való reklámozás.

De a kartársi tekintetek istápolásában is meglazult a régebben közkeletü felfogás. A megszorult felekkel való humánus elbánás is jobbadán inkább a régibb gárda erénye.

Nem akarok könnyelmüen általánositani, és egyáltalán nem vonom kétségbe, hogy a kar fiatalabb tagjai közt is vannak nagy számmal a hivatás tisztessége és a kari szolidaritás iránt ép érzéket tápláló ügyvédek, de a potiori fit denominatio. Az autonomiánkkal együtt járó munkához való kedv s a szegényvédelem komoly ellátása szintén lohadóban van.

De hát — szentségek, egek! — mi jusson panaszkodunk az ügyvédség «erkölcsi tekintélye és a függetlensége biztositékainak» a vesztén?

Hogy kikergetnek bennünket, amikor a válakozó házasfeleket békéltetik. Hogy a dijmegállapitások alamizsnaszámba mennek. Hogy a perrend törvényjavaslata az ügyvédet és a meghatalmazottat egy zsákba hányja. Hogy az ügyvédek jogainak a határát szükebbre szabja, a birságolások keretét pedig tágitja. Hogy a pénzt kiutaló végzéseket az ügyvéd megkerülésével a félnek kézbesitik. Hogy a gondnokságok osztogatásába befolyásunk nincs. Hogy a birósági székhelyeken kivül foganatositott végrehajtásokra ráfizetünk. Hogy a főtárgyalások elnökei sportot üznek a védőügyvédek lepocskondiázásából.

Az a társadalmi életünk és a közgazdasági állapotunk mélységeibe vágó kérdés, hogy a magyar ügyvédi kar annyira megsokasodott, és hogy a törvényhozás — az alperesek klasszikus parlamentje — 30 éve irtó háborut visel ellenünk. Ám a közönség nem lehet el szakértelemmel rendelkező jogvédő nélkül, s mentül mélyebbre sülyedt a magyar ügyvédség erkölcsi és anyagi szinvonala, annál erősebb lesz a reakcziója ennek a közre kárhozatos állapotnak.

Mert ez kérlelhetetlen törvény.

Dr. Révész Ernő,
a szabadkai ügyvédi kamara titkára.

Országos ügyvédgyülés.

A Budapesten október hó 7., 8. és 9. napján tartandó negyedik — az 1892. győri, és 1893. szegedi országos értekezleteket számitásba véve hatodik — országos ügyvédgyülés az ügyvédi kar rendkivüli érdeklődése mellett kezdi meg nagyfontosságu tanácskozásait.

Közéletünk mai állapota kedvezőtlen a kar dolgaival való foglalkozásra. Az ország élén átmeneti kormányzat, a monarchia másik államával gazdasági harcz, a társországokkal viszálykodás, bizonytalan politikai helyzet, és rendkivüli gazdasági depressio tartják békóban a lelkeket, és teszik apatikussá minden kevésbé általános érdekü mozgalommal szemben. Emellett egymást követik a különböző élethivatást és foglalkozást üzők kongresszusai, amelyek mindegyike tele van panaszszal, és orvoslást kér. Alig zajlott le a mult héten az állami tisztviselők országos kongresszusa, máris előkészületben van a birák országos gyülése.

Az általános elégedetlenség közepette az ügyvédi kar panaszait keletkezésük idejét tekintve az elsőbbség joga illeti.

Az 1874. évi ügyvédi rendtartás megalkotása után csakhamar általános lett a panasz intézkedéseinek meg nem felelő volta miatt és azóta állandóan felszinen maradt. Az ügyvédi kar törekvése a már megalkotása idejében hiányos ügyvédi rendtartás megváltoztatása iránt sohasem szünetelt és mig minden egyéb hasontermészetü mozgalom legalább részben javulást eredményezett, addig az ügyvédi karnak feljajdulásai orvoslást nem nyertek.

Az igazságügyi kormánynak ama intézkedése, hogy a Nagy Dezső és Pollák Illés által az előző igazságügyi kormányok megbizásából készitett ügyvédi rendtartási tervezeteket közreadta: alkalmat adott egy ujabb országos ügyvédgyülés egybehivására, amely ezuttal az eddigi szokástól eltérőleg kizárólag és egyedül az ügyvédség dolgaival fog foglalkozni.

Az országos ügyvédgyülés napirendjére tulajdonképen az ügyvédi rendtartási tervezetek és ezeknek keretében minden az ügyvédség szervezetére, jogaira és kötelezettségeire vonatkozó kérdés tüzetett ki, hozzávéve még a szóbeli polgári perrendtartás behozatalának sürgetését és a régi javaslat eddig orvoslást nem nyert sérelmeinek hangsulyozását, és amelyeknek kifejtése az 1901-ki országos ügyvédgyülés első tárgyát képezte.

Az érdeklődés központja bizonyára az ügyvédség szervezete körüli vita lesz. Az 1890-es évek elején a magyar jogászegyletben került először az ügyvédség szervezete napirendre és a budapesti ügyvédi körben a folyó év tavaszán folytatott vitáig állandó megbeszélés tárgyát képezte ugy az irodalomban, mint a különböző jogászi gyülekezeteken. Több országos ügyvédgyülés is foglalkozott az ügyvédség szervezetével, illetve e jelszó alatt a numerus clausus behozatalával. Pollák Illés tervezete egy uj eszmét — az ügyvédségnek bifurkatióját veti ugyan fel — de előrelátható, hogy az ütközet nem e körül, hanem a numerus clausus körül fog megvivatni. Az eddigi összes vitákban és közöttük az 1901. orsz. ügyvédgyülés rendkivül tartalmas és magas szinvonalu vitájában a szabad ügyvédség eszméje diadalmaskodott. Sajnos, a viszonyok állandóan rosszabbodtak. 1901. év óta a Budapesten megtartott ügyvédi vizsgák száma 230-ról közel 600-ra emelkedett és mindinkább szaporodnak a radikális megoldásnak, a szabad ügyvédségről a kötött czéhrendszerre áttérésnek, mint egyedüli panaceának hivei.

A baj oka nézetünk szerint sokkal mélyebben rejlik. Abban, hogy ez az ország nem tud elegendő tért nyujtani az értelmiséggel foglalkozók nagy tömegének, ellenben minden korlát és minden válogatás nélkül még magának a tanitás érdekeinek megsértésével is lehetővé teszi az egyetemekre, de különösen a jogi pályára tódulást.

A zsákutczába jutott ügyvédség csak a baját látja és abban a hiszemben és abban a meggyőződésben, hogy csak a radikális szer segithet: minden eszközt jónak vél, amely radikális. Már pedig a numerus claususnak ezt a természetét elvitatni nem lehet. Ha csak a megoldás keresztülvitelének módozatai szóba nem kerülnek és annak nézetünk szerint leküzdhetlen nehézségei nem kelnek a szabad ügyvédség hiveinek segitségére: ugy alig lehet ma bizonyossággal megjósolni, mi lesz az országos ügyvédgyülés megállapodása?

A kamarai biráskodás, vagyis az ügyfél és ügyvéd közötti magánjogi kérdéseknek az ügyvédi kamara választmányából alakitandó bíróság hatáskörébe utalása általános pártolásra talál. Érdeke az ugy az ügyvédi karnak, mint az ügyfélnek, hogy a felek intencziójáit és viszonyait saját tapasztalatából ismerő hatóság, lehető gyors eljárással döntsön ezekben a kérdésekben. A vita előreláthatólag csak a körül fog forogni, vajjon a kamarai biráskodás kötelező legyen-e? avagy csakis akkor fogjon helyt, ha az ügyfél kezdeményezi, illetve ha az ügyfél a peres kérdés felmerülése után fogadta el a döntésnek ezt a módját.

A napirend következő pontja: az ügyvéd és az ügyfelek közötti viszony, rendkivül sok részletkérdés megbeszélésére ad alkalmat. Remélhetőleg az országos ügyvédgyülés tartózkodni fog aprólékos és csakis az érdeklődést kimerítő, másrészt azonban időpazarló részletekkel való foglalkozástól és egyedül a fontosabb elvi kérdéseket teszi tanácskozása tárgyává. Ezek között minden esetre elsőrangu fontosságu — éppen az ügyvédi kar jelenlegi nyomasztó helyzetére tekintettel — az ugynevezett készkiadásos megállapodások kérdése. Nagy Dezső tervezete nem emlékezik meg ennek a viszonynak a szabályozásáról, mig Pollák Illés a kereskedelem és ipar érdekeire tekintettel megengedi az ilynemü megállapodásokat és korlátok felállitásával kisérti meg az ily megállapodásoknak nézete szerint elfogadhatóbb alapra helyezését.

Az ügyvédség helyzetének könnyebbitését czélozzák azok a javaslatok, amelyek egyrészt az ügyvédi kar müködési terének kiterjesztését tárgyazzák, mint a kincstári, közalapitványi és vasuti ügyészségek megszüntetésével azok teendőinek magánügyvédek által ellátása és az ügyvédek egy részének közjegyzői jogositványnyal felruházása, másrészt pedig az ügyvédek számának csökkentését azáltal, hogy a birói állások bizonyos százaléka ügyvédekből kinevezendő birákkal töltessék be.

Ezek az intézkedések tárgyilag helyesek. Az államnak szintugy, mint a magánfélnek nagyobb fontosságu ügyeiben ki kellene választania azt az egyént, akihez ügyének ellátása czéljából bizalma van, aki e téren tapasztalatokat gyüjtött, és arravalóságának bizonyitékát is adta, ahelyett, hogy jogvédelmét és peres ügyekben képviseletét bürokratikus módon intézze el. Különösen szükségessé fogja ezt tenni a szóbeli eljárásnak a per egész vonalán behozatala, amely a szónoki képességnek és általában az egyéni tehetségnek kifejtését fogja szükségessé tenni. Ugyancsak köztekintetek javalják a közjegyzői ténykedésnek a közönség részére hozzáférhetőbbé tételét a közjegyzők számának szaporitásával, különösen ügyvédeknek közjegyzői müködésre feljogositása által oly kisebb városokban és községekben, ahol önálló közjegyzői állás nem rendszeresithető. Végül a közérdek kivánja meg, hogy birákul mindenkor a legmagasabb intelligenciáju és legkiválóbb egyének választassanak ki és nem szenvedhet kétséget, hogy az élet forgatagában müködő ügyvédi kar kipróbált kiváló erőket bocsáthat rendelkezésre.

Más kérdés azonban, hogy mindezek az intézkedések — ha megvalósittatnának — segitenének-e az ügyvédség baján. Hiszen amig a müködési kör és azoknak a személyeknek a száma, akik a kérdéses müködési körben kifejtett munkásságuk révén keresik a megélhetés eszközeit, nem változik: addig nem javulhatnak a megélhetési viszonyok. Legfeljebb egyes személyekre vonatkozólag lehet a kereseti viszonyok eltolódásáról szó, mig a nagy egész szempontjából közönbös, akár az ügyvédet jogositják fel közjegyzői müködésre, akár a közjegyzőnek engednék meg az ügyvédkedést, ami ellen az ügyvédi kar bizonyára teljes erővel tiltakoznék. Teljesen mindegy, a kár az ügyvéd végzi a kincstári ügyész funkcziójáit, akár a kincstári ügyész lesz feljogositva magánügyködést folytatni és végül nem segit a bajon, ha az ügyvédekből lesz biró, de a kinevezését avagy előléptetését hiába váró birósági személyekből lesz ügyvéd.

A szegényvédelem országos szervezését követőleg sorra kerülő összeférhetlenség vitájában számos kényes kérdés kerülhet napirendre. Előreláthatólag szóba fog kerülni az ügyvédnek a közélet terén szereplése.

Az ügyvédi nyugdijintézet sürgetése természetesen elmaradhatlan része minden országos ügyvédgyülés tárgysorozatának. Három kamarát — a miskolczit, balassagyarmatit és szombathelyit kivéve — az ország egész ügyvédi kara egyértelmüen óhajtja a nyugdijintézet megteremtését. A multak tapasztalatai alapján bizvást remélhető, hogy az országos ügyvédgyülés ezuttal is egyértelmüen a nyugdijintézet mellett foglal állást és ez a megnyilatkozása az eddig vonakodó kamarákat is az intézmény mellé sorakoztatja. Fontos ez azért, mert az igazságügyminiszter állásfoglalását ismételten az ügyvédi kar egyöntetü akaratnyilvánitásához kötötte.

A régebbi igazságügyi kormányok tradicziója volt, hogy minden országos ügyvédgyülés után az ügyvédi kar egy kiváló tagjának megbizás adatott uj ügyvédi rendtartási tervezet készitésére. Igy keletkezett az 1885-iki ügyvédgyülés után a Dell' Adami Rezső tervezete, 1896 után a Nagy Dezsőé, 1901 után a Pollák Illésé. A tervezetek elkészitésével a további munka megszünt, maguk a tervezetek átadattak az örök nyugalomnak. Az igazságügy mai vezetője az ügyvédi karból került ki, ismeri saját tapasztalásából az ügyvédség helyzetét, panaszainak jogos és alapos voltát, és igy bizvást reméli az ügyvédi kar, hogy végre ő is meghallgatást talál, és az országos ügyvédgyülést nemcsak egy ujabb tervezet, hanem az ügyvédi kar válságos viszonyainak jóindulatu szabályozása fogja követni. Jam proximus ardet...

Dr. Gyöngyössy József.

Egy programmpontról, ami nincs.

— Az orsz. ügyvédgyülés tárgysorához. —

Mindenképpen feltünő dolog, hogy a legközelebb összeülő országos ügyvédgyülés tárgysorából — a különböző panacéák közül, melyek az «ügyvédkérdés» anyagi oldalának a megoldására lennének hivatva — épp azt a legközelebb eső reformtervet hagyták ki, mely azoknál a javaslatoknál aránytalanul alkalmasabb arra, hogy a mondott kérdés rendezését hathatósan, sőt döntően elősegitve.

Holmi, a legjobb esetben is csak csekély segitséget jelentő, szinte kicsinyes elhóditásokra induló intézkedésektől várnak számbavehető eredményeket; olyanoktól, mint a közalapitványi, vasuti stb. ügyészségek «magánositása,» a birói állások bizonyos százalékának ügyvédekkel való betöltése és az ügyvédek egy részének közjegyzői jogosultsággal való felruházása, ahelyett, hogy azon a köztudomásu téren keresnék az igazi bajt, melyre évtizedek óta számtalanszor mutatott rá a panaszos diagnózis és melynél leginkább sürgős, kézenfekvő s szinte önként értetődő a gyógyitás.

Vagy talán nem halljuk már hosszu évek óta állandóan az ügyvédi panaszt, hogy *a községi jegyzők magánmunkálati ügyköre* tulajdonképpen az, mely a magyar ügyvédség létkérdését legközelebbről érinti? Hogyan van az, hogy az ügyvédek országos kongresszusa most egyszerre minden képzelhető, vagy inkább képzelhetetlen remediumot készül meg-

vitatni, csak éppen azt az egyet *nem*, amelytől az ügyvédi kar eddig első sorban várta a boldogulását? Hogyan van az, hogy az ügyvédi kar, mely eddig szóval és irásban hirdette, hogy a községi jegyzők magánügyködése «nem egyéb, mint hatóságilag megtürt és protegált zugirászkodás», és mely eddig a legerélyesebben sürgette annak a zugirászkodásnak a végleges beszüntetését, épp most, a kongresszus legilletékesebb alkalmából, egyszerre mélyen hallgat arról a régi tervéről, hogy az az abuziv, a közérdek és az ügyvédség érdekei szempontjából egyaránt káros és veszedelmes intézmény végre-valahára eltörültessék?

Vagy tán változott, javult a helyzet ezen a téren, hogy a régi sürgető panaszok hirtelen tárgytalanokká lettek?

Vessünk csak egy futó pillantást erre a kérdésre.

Akik a magyar jogállam fokozatos kiépitését szivükön viselik, mindig csak ideiglenesnek, csak átmenetileg megtürtnek tekintették a községi jegyzők magánmunkálati hatáskörét. Csalódtak. Mert politika és párttaktika, mely sajnos, nálunk mindent dominál, megteremtette az 1904:XI. tcz.-t és ezzel valóságos törvényes biztositékkal vette körül azt a magánmunkálati ügykört, valósággal szentesitette azt a közigazgatás mesgyéjén túl az igazságügyek terére való félszeg, káros és veszedelmes tulkapást, és ezért az állami közigazgatásnak és jogszolgáltatásnak szerves intézményévé állandósitott egy olyan alkotmányjogi abszurdumot, melyet már rég ki kellett volna küszöbölni.

Igy dobta sutba maga a törvényhozás az 1869:IV. tcz.-nek azt az alapvető rendelkezését, mely az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való különválasztását mint minden jogállamban megvalósitásra elfogadott alapelvet, kimondotta. Igy történt, hogy az okiratszerkesztés és a perenkivüli képviselet csaknem egész terjedelmében, de mindenképen illetéktelenül a jegyzői kar kezébe került, melynek tagjai — amint azt a kir. közjegyzők második országos értekezletének előadója annak idején helyesen megjegyezte — a perenkivüli jogszolgáltatásnak ugyan megfelelő szakképzettség és felelősség, tehát hivatottság nélküli, de mégis hivatásszerü közegei.

«Arra még egyetlenegy államban sem volt soha példa — mondotta dr. Balog Arnold, ügyvéd-kartársunk, a községi jegyzők magánmunkálatairól tartott előadásában — hogy közhivatalnokoknak, a közigazgatás legfontosabb szerveinek megengedtetett volna, hogy hatóságok és birróságok előtt üzletszerüleg, dijért magánfeleket képviseljenek és hogy, ugyancsak dijazás ellenében, okiratokat szerkesszenek.»

A községi jegyzők kereseti törekvéseinek a kezükben összpontosuló közigazgatási hatalom olyan nyomatékot ad, melylyel magánemberek, akár ügyvédek, akár közjegyzők, nem versenyezhetnek. Igy állott elő az a helyzet, hogy Magyarországon ezidőszerint a perenkivüli jogszolgáltatás a községi jegyzők irodáiban összpontosul, hogy az okiratok legnagyobb részét a jegyzők gyártják és hogy az egész telekkönyvi ügyforgalomnak az országban helyenként 75%-a, de a legtöbb helyen 90—95%-a, sőt egyes helyeken még ennél is több a jegyzők beadványain bonyolul le.

Közismert tény, hogy a legtöbb telekkönyvi hatósághoz sokszorta több jegyzői beadvány érkezik, mint ügyvédi és közjegyzői összevéve; akárhány községi jegyző több telekkönyvi beadványt nyujt be egymaga, mint az összes, a járásbiróság területén lakó ügyvédek. Akárhány olyan községi jegyző van, aki átlag 100 telekkönyvi beadványt készit egy hónapban. (Jellemző, hogy van egy, a főváros tőszomszédságában fekvő község, mely jegyzőjétől évi 4000 K-ért megváltotta a magánmunkálatok jövedelmét; ennek a saját regieben dolgozó községnek a költségvetésében a magánmunkálatokból várható jövedelem 7000 K-ban van felvéve. A községben 13 ügyvéd székel.)

Megközelitő, köztapasztalás alapján arányitott számitás alapján, tulzás nélkül lehet állitani, hogy hazánkban a községi jegyzők legalábbis 200,000—230,000 vagyonátruházási szerződést, 180,000—200,000 kötelezvényt és 2.000,000—2.200,000 telekkönyvi beadványt készitenek évenként. (Az 1902. év hivatalos adatai szerint az összes birtokváltozásoknak körülbelül 6%-a ment a kir. közjegyző kezén keresztül; a kötelezvényeknek körülbelül 4%-át vették fel és a telekkönyvi beadványoknak alig 1%-át nyujtották be a kir. közjegyzők.)

Nincs olyan közszempont vagy bármily egyéb tekintet, mely a községi jegyzők magánmunkálati hatáskörének, ennek a visszás és igazságügyileg tarthatatlan állapotnak végleges fentartását bármiképpen is indokolná. Sőt a jogbiztonság és a közszolgálat érdekei egyaránt sürgősen szükségessé teszik annak a mielőbb való megszüntetését. A közszolgálat kizárólagossága szempontjából lehetetlen állapot, hogy a községi jegyzők kezében két, természet és czélzatok szerint egymástól egészen elütő hatáskör összpontosul és ütközik össze: a jogszolgáltatási keretü *magánképviselet* és az igazgatási hatalmak gyakorlásában jelentkező *állami képviselet*. Ezt az összeütközést rendszerint ugy oldják meg a községi jegyzők a gyakorlatban, hogy a külön jövedelmet jelentő magánképviseletet tekintik főfoglalkozásnak, melynek a rovására másodsorba helyezik a hivatalos teendőiket, amelyek ellátásáért amugyis fizeti őket a község, meg az állam. Igy aztán nem csoda, ha a közigazgatás teendői majd mindenütt az elhanyagoltság szánalmas képét mutatják.

A mondottak után csak nagyon természetes és érthető, ha a magánmunkálatokkal elhalmozott községi jegyzők hangosan panaszolják, hogy nem győzik annak az óriási, mindinkább fokozódó munkahalmaznak kellő ellátását, melyet a községi és állami közigazgatás reájuk ró.

Igaz, hogy a községi ügyvitelről szóló 126,000/902. sz. belügyminiszteri rendelet csak annyiban engedi meg a jegyzőknek a magánügyködést, amennyiben az őket «hivatalos kötelességük teljesitésében nem akadályozza,» de a községi jegyző urak ezt többnyire ugy magyarázzák, hogy a közigazgatási teendőket csak annyiban látják el, amennyiben erre a magánmunkálatoktól ráérnek és a «tulterheltség» folytonos panaszával minduntalan segéderőket követelnek.*

Érdekes emellett az, hogy a 38196/903. sz. belügyminiszteri rendelet a *többi* megyei tisztviselőnek épp azért tiltja meg a magánügyködést, mert ez a tilalom «a *közszolgálat* természetéből és az elkövethető *visszaélések* megelőzésének szükszükségességéből következik.» Mintha ez a községi jegyzőkre még fokozottabb mértékben nem vonatkoznék!

Hogy pedig a szaktudás és felelősség nélkül végzett jegyzői magánmunkálatok a jogrendet és jogbiztonságot is mennyire veszélyeztetik, ezt a községi jegyzői irodákból kikerülő fölösleges és érvénytelen okiratok tömege, valamint telekkönyveink botrányosan elhanyagolt s a tényleges birtoklással semmiképen sem egyező állapota legjobban bizonyitja.

A jegyzők magánmunkálati hatásköre fentartásának a szükségességét, sajnos, még u. n. illetékes helyeken is azzal iparkodnak megokolni, hogy a szakszerü jogsegély drágább és távolabbeső, semhogy azt a falusi nép elbirná, illetve igénybe vehetné. Egyik sem áll. Az első állitást megczáfolja akárhány megyei szabályrendelet, mely a jegyzői magánmunkálatok dijait megállapitja. A második állitás is vajmi gyönge argumeutum a mai fejlett közlekedési viszonyok mellett, amikor a köznép — melynél a jogsegély igénybevétele amugy is aránylag ritka eset — legtöbb helyen könnyen és olcsón jut el a nagyobb czentrumokba melyeket,

* Csak legutóbb panaszkodik a vasvármegyei jegyzői egylet a túlterheltség miatt, ugy kiáltván fel: «Egy ember csak erejéhez képest terheltessék meg, s ne legyen kénytelen két-három emberre való munkát végezni».

tapasztalás szerint, nem egy szerződés készittetése, hanem egy kasza vagy kendő bevásárlása végett is akárhányszor felkeres, és melyekben — az ügyvéden és a közjegyzőn, kivül — ott van a telekkönyv, aminek betekintése végett elvégre a községi jegyzőnek is be kell, vagy legalább be kellene jönnie. De ettől eltekintve, hogyan egyezik meg a «könnyebb hozzáférhetőség» argumentumával az, hogy a községi jegyzők magánmunkálati ügyködése *az ügyvédi és közjegyzői székhelyeken is* dominál?

Ámde nemcsak a közigazgatás és jogszolgáltatás terén szünnének meg a fentvázolt viszás állapotok, hanem az épp mondott érvek is teljesen és végképen megdőlnének, ha — természetesen a községi jegyzők megfelelő kártalanitása mellett, akik különben is a *közigazgatási* természetü magánmunkálatok dijainak élvezetében maradnának: 1. a községi jegyzők magánmunkálati hatásköre megszüntettetik, vagy legalább is tetemesen korlátoztatik; 2. ha a szakszerü jogsegély számára, az ez által nyujtott garanciáknak s felelősségnek megfelelő nagyobb érvényesülés biztosittatik; és 3. ha az ügyvédségnek az előbbi intézkedések által lehetővé tett váratlanul kedvező eredményekre kilátást nyujtó *decentralizációja* czéltudatosan keresztülvitetik.

Ez körülbelül az a programmpont, mely az orsz. ügyvédgyülés tárgysorából, érthetetlen módon, kimaradt, holott, nézetem szerint, a kongresszusnak épp azt kellett volna, mint az «ügyvédkérdés» megoldásának legsürgősebb, leglegalkalmasabb és legkönnyebben megvalósitható módját, legelső sorban megvitatnia.

Dr. Szécsi Ferencz,
kir. közjegyző.

Az ügyvéd kérdéshez.

Tagadhatatlan, hogy az ügyvédség sulyos bajokban szenved. Baja kizárólag gazdasági — nem tud megélni. A másik baj, a tulproductió, s ami ennek nyomában jár, erkölcsi tekintélyének aláhanyatlása, ennek az oknak részint oka, részint okozata. Aki anyagi gondokkal küzd, akár egyén, akár testület legyen, nem tudja azt a magas erkölcsi niveaut fenntartani, mint aki ezektől menten minden erejével erkölcsi javak után is igyekezhetik, és ahol kis darab kenyérre sokan vannak, ott egyre-egyre alig jut valami. Pedig ezen osztály kenyere napról napra drágább és kisebb, ez az osztály pedig napról-napra számosabb és elégedetlenebb lesz.

Aki tehát ennek a társadalmi osztálynak nehéz bajain segiteni akar, annak kettős irányban kell a gyógyitáshoz látni. 1. Meg kell a tulproductiót akadályozni. 2. A kar megélhetési módjait fokozni kell.

Az egészségtelen szaporodás megakadályozására nálunk már több módot javasoltak. A legfeltünőbb az volt, hogy hogy a tudori szigorlatok eltörlésével meg kell könnyiteni a pályára való tódulást. És az a fiatalember, aki ma mégis három szigorlat, ha nem is valami nagy akadályát küzdi le, azontul csak egy államvizsgával küzdene meg. Sehogy sem tudom belátni, hogy segithetne ez a kétségtelen könnyités a tömeges tódulásról. Azt gondolom, hogy ellenkezőleg meg kell neheziteni a pályára való jutást. Kettős czél volna elérve, hogy a kar a túltömöttségtől óvatnék meg és mert a nehezebb küzdelem az erőket mindig fokozza, a tudás, s ami azzal jár, az erkölcsi niveau és tekintély beláthatlanul gyarapodnék. Egymagában ez a czél megéri a nagyobb küzdelmet, egészen eltekintve attól, hogy a tekintély fokozódásával a kar anyagi forrásai is egyenes arányban állanak.

Másik irányban tágitani kell a kar müködési területét Kell is, lehet is. Ott van nálunk a nagy közigazgatási terület, amely eddig a kar szempontjából ugyszólván parlagon hever, annak daczára, hogy nemcsak a kar, de a közszolgálat fontos érdekei is sürgősen megkövetelik, hogy a legképzettebb osztály foglalja el mielőbb a helyeket, amelyek számára szinte prædestinálva vannak. A közigazgatásnak egyetlenegy ága sincs, ahol nem foglalkoznak jurisdiktióval, és pedig foglalkoznak túlnyomó részben olyanok, akiket előképzettségük arra nem minősit olyan mérvben, mint azt mások jogai felett itélkezőktől mindenütt meg kell követelni. És ha — amit őszintén óhajtunk — az alsó- vagy középfoku közigazgatási biróságok előbb-utóbb mégis szerveztetvén, a jogkereső közönséggel a közigazgatósági hatóságok nagy része is közvetlen nyilvános és szóbeli érintkezésbe kerül, akkor meg éppen mellőzhetlen lesz, hogy akinek a kezébe a közönség egyaránt fontos érdeke le van téve, megfelelő tapasztalattal és képzettséggl az ezen eljárással együttjáró gyors és biztos iudiciumot egyesitse.

A közigazgatásnak akármelyik mezejére nézek, mindenütt kiválóan fontos szerepet látok az ügyvédség számára. Kezdem a községi vagy körjegyzőségnél. Ez a legfontosabbak egyike, talán a legfontosabb, mert az összes hatóságok rendeletei nála futnak össze. Neki kell valamennyit gyorsan és jól foganatositani. Azonfelül, — és ez talán még fontosabb, — ő a nép közvetlen jogi nevelője, tanácsadója, akinek óvnia kell káros következményektől, orvosolnia kell a bajait, útmutatást kell adni a köz- és magánélet minden viszonyára. Ennek kell tehát lennie a legtöbb oldalról képzett, tapasztalt jogásznak. Ma nem ilyenek töltik be a hivatalt. Derék, sokszor önfeláldozó polgáraink ma is, — de mégsem adhatnak, — amiből maguknak sincs. Ha ezt a kart, a mi karunk tanult, gyakorlott emberei fogják felváltani, a magyar társadalom nemcsak legképzettebb osztálya tekintélyes számának adott tisztes kenyeret, hanem magán is nagyott segitett, ugyanannyi müvelt, szakképzett közeget helyezvén el éppen ott, ahol arra a legnagyobb szükség van. Mennyivel gyorsabban és jobban müködnék az a közigazgatási gépezet, melynek végrehajtó közege nemcsak betüit érti, de szellemében is él; mennyi viszály, mennyi baj előztetik meg, orvosoltatik, mennyi eltékozolt vagyon marad meg az államgazdaságnak, csak az tudja, aki a tudás jótékony visszahatását az eleven életre közvetlen közelből csodálta. Persze a karban szakitani kell a koldus büszkeséggel, amelynek ma talán a falusi jegyzőség derogál.

Miért? Van ez olyan fontos, van ez olyan tisztes hatáskör mint — a pénzbehajtás. Biztosit annyi tekintélyt, amennyit az egyén megérdemel. Biztosit annyi jövedelmet, mennyi az adott viszonyok közötti megélhetéshez, családalapitáshoz, gyermek-neveléshez szükséges. Az ügyvédségről ma nem mindig lehet ezt elmondani; és ha igy megy tovább, mindinkább nem.

De meg nem is ugy képzelem én ezt a dolgot, hogy valaki beleül valami falu jegyzőségébe s most már okvetetlenül ott reked. Azért ügyvéd, hogy mehessen ahova akar. Ha megunta, bemegy a városba, ott is meg fog élni, ha életre-való, hiszen eddigi müködési köre képességeit, megbizhatóságát föltárta, — odabenn sem lesz utolsó ember, — mert ami tapasztalatot odakünn szerzett, odabenn sem lesz kárára. Mert a közigazgatás az igazságszolgáltatástól el van ugyan választva — papiron, az életben nincs. Aki csak a hiteltörvényekben, vagy a büntetőtörvénykönyvben jártas, éppen olyan egyoldalu, mint aki az adószervezetben, a gyámság dolgaiban, az örökbefogadás, a honositás, az utlevélkivándorlás és a közigazgatás más millió dolgában járatlan. És ha az én ügyvédem ezen az iskolán fog keresztül menni, sohasem fog megeshetni vele, ami némely városi ügyvédnél megesik most, hogy azt sem tudja, mi fán terem egy legelő-elkülönités, vagy egy faizási jog. És igy tovább — mennél magasabbra megyünk a közigazgatás gépezetén, annál több tér vár ránk: a szolgabiró, a főbiró, a főjegyző, az alispán, a főispán, a polgármester, a rendőrkapitány, az árvaszéki elnök és ülnök, pénzügyigazgatóság jurisdictiót gyakorló közegei, a miniszteriumok referensei miért ne birjanak szük-

ségkép ügyvédi qualificatióval, holott az egész nemzet fontos érdekei tölük várnak igazságos elintézést, amelyet igen nagy részben garantál a képzettség, nehezen lehet belátni.

A pénzügyi igazgatást illetően tudjuk jól, hogy az ma siralmas állapotban van.

Ami érdek a pénzügyigazgatás elé kerül, ki van lökve a véletlen veszélyes habjaira. Akinek egy fontos illeték kérdése van, alig várja ma igazának érvényesülését a pénzügyigazgatóságtól, főleg ha az állam érdekével ellentétben van. Miért? Mert a nagyobb illetékek elsőfoku kiszabását ugyanaz a pénzügyigazgatóság ellenőrzi, amelynél jogorvoslatot kell keresni; és mert a pénzügyi fogalmazó vagy titkár csak félénken tervez, — határozat csak abból lesz, amit approbálnak. És ki approbál? Megint valaki, aki csak fináncz, pedig az illeték helyes eldöntése, mindenféle jogügylet bonczolása és elemeinek felismerése egész jogászt kiván. Ha ott is önálló itélettel biró befejezett jogász gyakorolja a biráskodást, nem lehetnek a maiakhoz hasonló állapotok.

A rendőrségi büntető biráskodásról pedig jobb nem is beszélni. Ázsiai állapotok, amikor a fogalmazó tárgyal, de nem mond itéletet, — a rendőrtanácsos vagy kapitány pedig nem tárgyal de itéletet mond emberek szabadságáról, vagyonáról s becsületéről, akiket nem is látott.

Ha itt is a mi karunk fog müködni, humanizmus és igazság fog bevonulni.

A másik czélt a pálya niveaujának emelésével vélem elérni.

Persze nehezebb lesz ügyvédnek lenni, de nem fog kárba veszni a munkatöbblet, mert az én ügyvédem a mai fölött olyan magasságban fog állani, mint a tekintélynek örvendő jómódu ember a koldus felett. Gondolataimat e részben a következő tervezet tartalmazza.

1. Joggyakornok lehet az a magyar honos, aki hazai egyetemen vagy jogakadémián négy évfolyamot hallgatott, évente sikerrel vizsgát tett és végbizonyitványt nyert.

2. Ügyvédjelölt lehet az a jogyakornok, aki bíróságnál vagy közigazgatási hatóságnál két évi joggyakorlaton volt, és valamely hazai egyetemen a tudori fok elérésére előirt összes szigorlatokat letette.

3. Tudori értekezletre, — amely szóbeli és nyilvános, — bocsájtható az az ügyvédjelölt, aki joggyakornoki minőségben eltöltött két esztendei gyakorlatát is beleszámitva, legalább két esztendőt közigazgatási hatóságnál és legalább két esztendőt ügyvédnél töltött gyakorlaton.

4. Ügyvédi vizsgálatra, az a jogtudor ügyvédjelölt bocsájtható, aki a jogtudori fok elérésétől számitott legalább egy évet ügyvédhelyettes minőségben ügyvédi irodában töltött.

5. Joggyakornok, ügyvédjelölt és ügyvédhelyettes gyakorlata csak ügyvédi kamarai bizonyitvánnyal igazolható. Az ügyvédi kamara köteles a helyszinére kiküldött biztosok utján évenként legalább kétszer megvizsgáltatni, hogy a nála bejegyzett joggyakornokok, ügyvédjelöltek és ügyvédhelyettesek gyakorlata tényleges és kizárólagos-e.

6. A közigazgatósági hatóságnál töltött gyakorlatból hat hónapot községi vagy körjegyzőnél, három hónapot királyi pénzügyigazgatóságnál, vagy a központi illeték és -dijszabási hivatalnál vagy kir. adóhivatalnál kell eltölteni.

7. Alispánná, főjegyzővé, főszolgabirává, szolgabiróvá, községi vagy körjegyzővé, anyakönyvvezetővé, kir. közjegyzővé, pénzügyi titkárrá, pénzügyi tanácsossá, miniszteri titkárrá, osztálytanácsossá, miniszteri tanácsossá, polgármesterré, rendőrkapitánnyá, rendőrtanácsossá, rendőrbiróvá, árvaszéki elnökké vagy ülnökké, békebiróvá meg nem választható illetve ki nem nevezhető, akinek ügyvédi oklevele nincsen.

Vidéki.

Különfélék.

— **A polgári peres eljárás** törvényjavaslatát az igazságügyminiszter a képviselőházhoz még október hónapban be fogja terjeszteni. Az életbeléptető törvény szintén munkában van, valamint a végrehajtási eljárásnak teljesen uj törvénye is. Az eljárási törvényeket ki fogja egészíteni a birói szervezet reformjáról szóló törvény, mely a szóbeli eljárás által megkivánt szervezeti változtatásokat viszi mindhárom fokon keresztül.

Csak az uj ügyvédrendtartásról és az ügyvéd és bíróképzés reformjáról nem hallatszik semmi. Vajjon megéri-e a mai ügyvédi generácziő azt, hogy amikor a törvényhozás a legkülönbözőbb élethivatást folytatók erkölcsi és anyagi érdekeit gondoskodás tárgyává teszi: akkor még ha legutolsó sorban az ügyvédi kar is sorra kerül.

Pedig *125 gyakorló ügyvéd ül a parlamentben*, akik, ha komolyan akarnák az ügyvédi reformokat, akkor bizony nem sok idő alatt meg is lehetne valósitani sok egészséges eszmét.

— **Az ügyvédgyülésre 900 vidéki ügyvéd jelentkezett,** ugy hogy a budapesti ügyvédekkel együtt körülbelül 1300—1400 résztvevőre lehet számitani. Ezen, a küföldi ügyvédgyüléseken is páratlan frequentia azt mutatja, hogy az ügyvédek tudatára ébredtek annak, hogy csak tömör fellépéssel lehet a kar szomoru helyzetén segiteni.

A községi jegyzők magánmunkálatai. A községi és körjegyzők országos központi egyletének minap tartott közgyülése elé az elnökség hosszabb jelentést terjesztett, amelynek gerincze az ügyvédi kar elleni éles támadás. Ennek a közéletben és irodalomban meg nem türhető hangon irt támadásnak egy-két részletét itt közöljük:

Nem szivesen foglalkozom azokkal a vádakkal, amelyekkel némely ügyvédi kamara a jegyzői kart illette; a vádaskodásnak a motivuma az, hogy plauzibilissé tegyék a kormány és a közvélemény előtt az ügyvédi kényszernek a telekkönyvi beadványokra való behozatalát.

... Az igen tisztelt ügyvédi kamarák csak tisztogassanak a maguk háza előtt; van ott tisztogatni való elég. Hiszen nem rég történt, hogy egy ügyvédképviselő nyilvánosan merte állitani, hogy az ügyvédi foglalkozást egyes, de igen számos ügyvédnek méltatlan, megbélyegzett praxisa a legalacsonyabb professziók sorába sülyesztette...

A legtöbb telekkönyvezésre szolgáló okirat, melyben az érdekeltek kerülik a nyilvánosságot, nem a jegyzői, hanem az ügyvédi irodából kerül ki. Elég gyakran találkoznak olyan ügyvédek is, akik jó pénzért zugirászoknak eladják nevüket, s ezek a zugirászok ügyvédi ellenjegyzéssel követik el azokat a rettenetes telekkönyvi eseteket.

A közérdek tisztes köpenyegébe bujtatott rut kenyéririgység az ügyvédi karnak ellenünk inditott mozgalma; és mivel tudják azt az ügyvéd urak, hogy az ellenünk szórt rágalmak egyedül nem biztosithatják önző czéljaik elérését, oly nagy fontosságunak állitják a telekkönyvi beadványok elkészitésének módját, melyre a jegyző, elméleti képességénél fogva, teljesen képtelen.

Szunyogot elefánttá még nem fujtak föl akkora müvészettel, mint ahogy az ügyvéd urak felfujták a telekkönyvi ügyek fontosságát. Hiszen, ha a telekkönyvi ügyek intézése csakugyan olyan szörnyü bonyodalmas és rettenetes fontos volna amilyennek azt ők állitják, akkor a telekkönyvi beadványok készitésével nem a tuczat-fiskálisok, hanem a legkiválóbb ügyvédek foglalkoznának; holott a dolog megforditva van.

... A birtokrészleteket és az egymással telekkönyvi ügyletet kötő feleket a falu jegyzőjénél senki jobban nem ismeri; rendelkezésére áll a kataszter; ismeri faluja határának minden részét s a faluban lakó minden embert. A jegyző előtt létesült telekkönyvi ügyletek sohasem eredményezhetik azt, hogy ne az eladott földrész jusson a vevő tulajdonába, vagy hogy ne a ténylegesen lekötött birtok legyen zálogjoggal megterhelve. Ezekből pedig nem az következik, hogy a jegyzők ténykedése a telekkönyvezésre szolgáló okiratok kiállitása körül közérdekellenes, hanem inkább az, hogy a közérdek szempontjából csakis a községi és körjegyzőket lenne szabad a telekkönyvezésre szolgáló okiratok és beadványok készitésére fölhatalmazni.

A telekkönyvi perek legnagyobb százaléka onnan ered, hogy vagy nem az eladott birtokrész kebeleztetik a vevő tulajdonául, vagy nem a tényleg lekötött birtok terheltetik meg zálogjoggal. Akad olyan is, hogy a telekkönyvi és a zálogtulajdonos helyett más emberek jelentkeznek az okirat kiállitója előtt. Az eféle esetek legtöbbje ügyvédek előtt fordul elő, akik nem ismerik sem a feleket, sem a szóban forgó birtokrészleteket.

Tévedhet, hibázhat a községi jegyző is; de hibájáért anyagilag és erkölcsileg felelnie kell fegyelmi hatósága előtt. Igaz, hogy az ügy-

védeket is föl lehet jelenteni az elkövetett visszaélésekért; azonban az ügyvédi kamarák nem tudnak vagy nem akarnak fegyelmi joghatóságukkal eredményesen élni s előkelő jogászkörökből származik az a vélemény, hogy az ügyvédek testületi autonómiájának a mai viszonyok között kevés értelme van és legokosabb volna besorozni az ügyvédek fegyelmi ügyét a királyi bíróságok hatáskörébe, az ügyvédi tultengés ellen pedig behozni a numerus clausust.

A községi és körjegyzők magánügyködési jogát ma komoly veszedelem nem fenyegeti. Az igazságügyminiszter ur előttem kijelentette, hogy ez a kérdés nem aktuális. Megnyugodhatunk az igazságügyminiszter ur eme kijelentésében, hiszen ma nagyobb és fontosabb kérdések uralják a politikai helyzetet, semhogy a törvényhozás a «blanketta-fiskálisok» kenyéririgységének kielégítésével foglalkozhatnék; de nem biztos a jövő és a közérdeket véljük szolgálni, ha az ügyvédek és a jegyzők között több mint 30 év óta folyó per végleges eldöntésére a következő javaslatot teszszük: «a belügyminiszter ur kötelezze a községi és körjegyzőket az általuk szerkesztendő telekkönyvi beadványok ellenjegyzésére; az igazságügyminiszter ur pedig kötelezze a telekkönyvi hatóságokat egy éven át olyan statisztika vezetésére, amely számszerüleg tüntesse föl a hibás beadványokat és azt, hogy a hibás beadványokból hányat készitett ügyvéd és hányat községi jegyző. A statisztikai adatokat közöljék egy bizottsággal, mely álljon az igazságügyminiszter elnöklete alatt az orsz. jegyzőegyesület és az ügyvédi kamarák kiküldöttjeiből, akiknek engedtessék meg a telekkönyvi hatóságok statisztikai adatainak felülvizsgálata.» Ha a statisztikai adatok az ügyvédi karnak adnak igazat, levonjuk belőle a konzekvenciát és békével türjük, ami azután történik; de ha mellettünk bizonyitanak, okuljon belőle az ügyvédi kar is, és hagyjon fel folytonos rágalmazásaival.

Nem célunk ezuttal a községi jegyzők egyesületével polemiába bocsátkozni. Ez a kérdés teljesen tisztázva van.* Meg vagyunk róla győződve, hogy az ügyvédi és közjegyzői kar együttes actiójának mégis csak sikerül a magyar közigazgatás rákfenéjét: a községi jegyzők magánmunkálatait kipusztitani.

És e tekintetben nem téveszthet meg senkit a jegyzői egyesület elnökségének az az előadása, mely szerint az igazságügyminiszter olyan kijelentést tett volna, amely a jegyzők megnyugtatására alkalmas.

Az igazságügyi kormányok, tudomásunk szerint, számos izben, hivatalosan állást foglaltak a belügyminiszterrel szemben is a községi jegyzők zugirászkodása ellenében és nincs okunk azt hinni, hogy éppen a jelenlegi igazságügyminiszter helyezkedett volna szembe az előző igazságügyi kormányok álláspontjával.

— **A kiegyezési tárgyalásokkal** kapcsolatban dr. Huszár Kálmán törvényszéki biró ur felvetette azt az eszmét, hogy a nagyjelentőségü nemzetközi szerződések szerkesztésénél a jogászi közremüködés nem nélkülözhető. Engedtessék meg nekem, hogy ezt az igen helyes megjegyzést tovább vigyem.

Minden kereskedő, ha nagyobb szerződést köt, annak szövegezését jogi képviselőjére bizza. Az ismeri a használt kifejezések értelmét, ő gondol a megállapodások esetleges hiányaira, a felmerülhető mellékkérdésekre, az egyes intézkedések távoli hatásaira, stb.

Természetesen csak igazán képzett, de emellett nagy gyakorlattal biró jogász készithet szabatos, jó szerződést, aki maga is jól ismeri a szabályozandó jogviszonyokat, és e mellett nagy életismerete is van.

A legfontosabb államjogi szerződéseket pedig nem ily gyakorlati jogászok szerkesztik, hanem hivatalnokok, akiknek hiányzik nemcsak a gyakorlati jártasságuk ily funkciókban, hanem absolute nincs is meg az arra való jogi képzettségük sem. Nagyon jól tudjuk, hogy a jogvégzettség nem képesit nagyszabásu jogi munkálatok végzésére, még akkor sem, ha ahhoz államtudományi doktorátus, vagy éppen államvizsga járult. A kiegyezési szerződésekben az államjogi kérdéseken kivül egész tömeg szorosan magánjogi, kereskedelmi jogi, szabadalomjogi és perjogi kérdést kell megoldani. Erre a munkára pedig nem alkalmas a hivatalnoki, bármily kiváló elme, ehhez széleskörü elméleti képzettséggel biró, de emellett sok tapasztalattal felruházott gyakorlati jogász közremüködése nélkülözhetetlen. *Iudex.*

* L. lapunk mai számában dr. Szécsi Ferencz kir. közjegyző czikkét.

— **Irodalmunk veszteségei.** A magyar jogirodalom két érdemes munkását vesztette el. Esterházy Sándor és Raffay Ferencz, előbbi a jogbölcsészet, utóbbi a magánjog müvelése körül, mindketten a jogi oktatás terén kiváló érdemeket szereztek. Mindkét jogtanárt élete delén veszitettük el, munkásságuk teljében.

— **Büntetőjogi Határozatok Tára.** A kir. Curia hivatalos kiadványa gyanánt közzéteszi a m. kir. igazságügyminiszter.

A jogászvilágra nagy jelentőségü mozzanatról kell számot adnunk. *Hivatalos Döntvénytár* kiadása indult meg s egyszerre két kötete jelent meg a könyvpiaczon. A közzétételre kerülő határozatokat a Curia büntetőjogászainak legjobbjaiból: a büntető szakosztály és büntető tanácsok vezetőiből, valamint a koronaügyészből vagy helyetteséből álló bizottság választja meg. Nem lehet tehát kétség, hogy a Büntetőjogi Határozatok Tára a Curiának állandóan követett elveit tartalmazó határozatok gyüjteménye s ekkép hü tükre lesz a Curia irányadó büntető joggyakorlatának, amelyre sikerrel hivatkozhatik az ügyvéd és megnyugvással támaszkodhatik a biró.

A sajtó alól kikerült első két kötet a Curiának eddig hozott összes büntető teljes-ülési határozataiból a még hatályban levőket és a jogegység érdekében eddig hozott összes határozatokból az elvi jelentőségüeket teljes szöveggel tartalmazza. A határozatok szövegét ötféle mutató előzi meg, amelyek kapcsolatban a nyomdatechnikának is alapos kihasználásával, a munka áttekinthetőségét teljesen biztositják.

A hivatalos gyüjtemény folytatása a Curia büntetőjogi bizottsága által időről-időre kiválasztott anyag mennyiségéhez képest kötetenkint vagy füzetenkint jelenik meg.

A Büntetőjogi Határozatok Tára I. kötetének ára 4 K 40 fill., II. kötetének ára pedig 3 K 52 fill. Megrendelhető a *Franklin-Társulatnál* Budapesten, IV., Egyetem-utcza 4. szám alatt.

NEMZETKOZI SZEMLE.

— **A mannheimi XVIII. ügyvédgyülés,** mely szeptember 11. és 12-én folyt le, rendkivül látogatott volt. A körülbelül 1000 ügyvéd és 50 biró első sorban a birói szervezet, polgári perrendtartás, és az ügyvédi költségszabályzat megváltoztatásának kérdését vitatta meg.

Dr. Hachenburg mannheimi ügyvéd előadása alapján a következő határozatokat hozták:

1. A polgári perrendtartásnak, birói szervezetnek és ügyvédi költségszabályzatnak reformja csakis egyidejüleg és egységesen oldható meg.

2. A költségszabályzat reformjánál a költségek igazságosabb megosztására kell törekedni. Ennélfogva főleg a munkaszerződésekből folyó perek, valamint a makacssági eljárás költségei csökkentendők. Viszont más ügyekben, melyek a nagyobb költségeket megbirják, a dijtételek emelendők.

3. Az eljárás gyors lefolytatására kell törekedni, ami az itélkezés alaposságának és jóságának veszélyeztetése nélkül történjék. A járásbirósági és törvényszéki eljárások ugyanazon elvek szerint szabályoztassanak. Az osztrák törvény azon rendelkezései, amelyek minden perben teljesen kizárták a felek dispositióját, mellőzendők.

4. A birói szervezet reformjánál a társas birróságok mai rendszere fenntartandó.

Az a rendszer, mely a járásbirósági hatáskört főképp a perérték emelése által terjeszti ki, mellőzendő. Ellenben ajánlatos a járásbiróságokhoz speciálisan erre alkalmas ügyeket utasitani, mint tartási és munkaviszonyból eredő pereket.

5. Az ügyvédi rendtartás módositása és az ügyvédi költségek szabályozása szükséges, főleg azért, hogy az ügyvéd gazdaságilag és társadalmilag oly helyzetbe jusson, hogy mint az igazságszolgáltatás tényezője jogi és erkölcsi tekintetben feladatának megfelelhessen. A feleknek nem ügyvédek által a bíróság előtti képviseltetése kizárandó.

6. Az ügyvédeknek a felsőbiróságokhoz való kinevezése nagyobb mértékben történjék.

7. A laikus elemnek a polgári perekbe való bevonása (Zivilschöffen) megfontolandó, különös tekintettel a kereskedelmi és iparbiróságok ujjászervezésére.

Második tárgya volt az ügyvédgyülésnek a nyugdijintézet megalapitása, mit tulnyomó többséggel kimondtak.

Napirenden volt még az a kérdés, hogy ajánlatos-e az ügyvéd és ügyfél közti jogviszony törvényhozási szabályozása? Ezen kérdés tárgyalását azonban az idő előrehaladta folytán a legközelebbi gyülésre kellett halasztani.

— **Német és osztrák közjegyzők** Bécsben tartották ülésüket. Ezen kiválóan látogatott gyülésen a következő határozatokat hozták:

1. Közokiratokat csak közjegyző vehessen fel. Közjegyzői tisztség semmi más tisztséggel, mint főhivatással össze ne legyen köthető. A közjegyzőtől ugyanazon qualificatió kivántassék meg, mint a birótól és ügyvédtől.

2. A nemzetközi forgalom megkivánja az okirati formalitások egyszerüsitését, a közjegyzői hatáskör kibővitését és ujabb okirati formák megállapitását. (Brevetakte és Eschatokolle).

3. A német és osztrák közjegyzők által kiállitott okiratok kölcsönösen nem szorulnak semmi más hitelesitésre. Végrehajtható közjegyzői okiratok a másik államban is minden külön eljárás nélkül végrehajthatók legyenek.

— **Osztrák ügyvédek jövedelme.** Ausztriában, ahol az adótörvények értelmében a jövedelembevallás kötelező, az 1898. évi statisztikai kimutatás szerint a müködő 4910 ügyvéd és közjegyző jövedelme a következőleg oszlott meg: 56 ügyvéd és közjegyző jövedelme a legalsó osztályban 1200 és 1300 K közt mozgott, 1300 volt olyan, aki 1300 és 3600 K közti jövedelmet vallott be, 1932 kinek jövedelme 3600 K-tól 7200 K-ig rugott; 971 volt olyan, kinek jövedelme 7200 és 12000 K között váltakozott; 12000 K-át 946-nak jövedelme haladta tul.

— **Nyugalmazott biró felvétele az ügyvédek jegyzékébe Ausztriában.** A bécsi legfőbb törvényszék azt az elvi kérdést döntötte el, hogy megtagadható-e a nyugalmazott birónak az ügyvédek jegyzékébe való felvétele az illetőre biró korában kiszabott fegyelmi büntetések miatt. A fenforgó esetben a nyugalmazott törvényszéki biró magas kora daczára letette a jogi szigorlatokat, megszerezte a doktorátust és azután három évig gyakornokoskodott ügyvédi irodában. Az ügyvédi kamara megtagadta felvételét a biró korában kiállott fegyelmi büntetések és ügyvédjelölti magaviselete miatt. A bécsi legfőbb törvényszék ezt a határozatot helybenhagyta. Elsősorban kimondta, hogy a felvételt *nem lehetett jogosan megtagadni* a folyamodóra jegyző, járásbiró, törvényszéki biró és járásbirósági főnök korában kiszabott fegyelmi és rendbüntetések miatt, mert a folyamodónak biró korában tanusitott magaviselete nem vezetett a birói szolgálatból való elbocsátására, hanem saját kérelmére nyugdijaztatott, és igy nem lehetett azt állitani, hogy folyamodónál hiányoztak a kellékek a törvénykezési gyakorlat megkezdésére, és az ügyvédjelöltek lajstromába való bevezetésre. A legfőbb bíróság ellenben abban látott az ügyvédi rendtartás értelmében okot az ügyvédek jegyzékébe való bevezetés megtagadására, hogy a folyamodó a büntetőbirósághoz megidézett felektől megbizást kért bünügyben való képviseltetésükre akként, hogy körözvényt küldött nekik, melyben tudomásukra hozta, hogy *ügyvédi irodáját* egyelőre bünügyi védelmek számára megnyitotta. Nincs kétség az iránt, hogy az «ügyvéd» és «ügyvédi iroda» megjelöléseknek a közönség megtévesztésére szolgáló jogosulatlan használata minden tisztességnek durva megsértését és a folyamodónak sulyos erkölcsi hibáját tünteti fel. Az 1853. évi május 3-iki császári patens 2. §-a szerint senki sem bocsátható törvénykezési szolgálatra, kinek kifogástalan erkölcsi viselkedése nem áll kétségen felül. Ami az ügyvédjelöltek jegyzékébe való bevezetésről áll, annak állania kell az ügyvédek jegyzékébe való felvételre is. A kamara választmánya tehát, mely az ügyvédi rendtartás 23. §-a értelmében köteles az ügyvédi kar becsülete és tekintélye felett őrködni, teljesen jogosan utasitotta el a folyamodót, kinek bizonyitottan oly cselekmények esnek terhére, melyek erkölcsi magaviseletét bemocskoltnak mutatják.

— **Ügyvédi czimtábla és a háztulajdonos.** Egy bécsi ügyvéd annak a háznak külső falára, melyben kifejezetten irodai célokra bérelt lakást, irodáját jelző czimtáblát akart alkalmazni. A háztulajdonos ezt nem engedte meg, mire az ügyvéd őt annak türésére kérte kötelezni. Mindhárom bíróság elutasitotta az ügyvédet keresetével, mert a bérlő csak a lakásnak szerződésszerü használatára nyer jogot. A ház többi részeit (pl. lépcsőjét, kapuját stb.) a bérlő csak annyiban használhatja, amennyiben ez a lakás szerződésszerü használatához szükséges. Az ügyvédi iroda folytatása azonban nem vonja maga után általában és feltétlenül azt, hogy a ház külső falán czimtábla alkalmaztassék, mert hiszen Bécsben nem minden ügyvédi iroda alkalmaz ilyen utczai czimtáblát. Ennélfogva, külön kifejezett kikötés hiányában az ilyen czimtábla alkalmazása nem folyik a lakás használatának jogából, még akkor sem, ha a bérlő tudta, hogy a bérlemény ügyvédi iroda czéljaira fog használtatni.

— **Ügyvédek, orvosok és fogorvosokra nézve nem lehet versenytilalmat kikötni.** X. egy fogorvos assistense és helyettese volt egy kisebb német városban. A szerződésben kiköttetett, hogy a segédnek nincs joga a szerződési határidő lejárta után a városban vagy 12 kilométeren belül annak határaitól számitva, segédi állást elfoglalni, vagy fogorvosi gyakorlatot üzni. Mivel X. e kötelezettségét megszegte, volt főnöke 10,000 K kötbér iránt megperelte őt. A Reichsgericht a keresetet elutasitotta. Az orvosi gyakorlat — eltekintve a kivételektől — nem ipari foglalkozás. Az orvosi kamarai becsületbiróság (fegyelmi biróság) éppen ugy, mint az ügyvédek fegyelmi birósága tiltja a reklámozást, a tisztességtelen versenyt és az orvosi gyakorlatnak adásvétel tárgyává való tételét a kari becsületbe ütközőnek minősiti. Orvos és ügyvéd hivatását közérdekből különös felelősség mellett állami engedély mellett üzi. A magánorvos is megsérti a kari becsületet, ha sürgős életveszély esetén megtagadja a segélyt. Az is sérti a közérdeket, ha orvosok és ügyvédek részére bárminő magánmonopol teremtetik. Ezen szempontoknál fogva tilos köztük a konkurrenczia tilalmának kikötése, és pedig még a fogorvosokra nézve is. A fogorvosok teljesen ugyanazon szempont alá esnek, mint más orvosok, és sem jogok, sem kötelességek tekintetében köztük megkülönböztetések nem tehetők, és igy ők sem köthetik ki a konkurrenczia-klauzulát.

— **A birósági költségeket Németországban** az 1871. évi Gerichtskostengesetz rendelkezései szerint nem bélyegekben, hanem készpénzben fizetik le. A kereset beadása, vagy az eljárás megindítása után a bíróság a törvény alapján meghatározza, s a féllel közli azon összeget, amelyet előlegképpen a bíróság pénztárába be kell fizetnie. Ha a fél a fizetést nem teljesiti, felszólitják, s ha ez is sikertelen, végrehajtás utján hajtják be. A per befejezése után a hátralékos költség behajtása a fizetésre kötelezettől ugyanily módon történik. Az ügyvédnek a birósági költségekkel semmi gondja nincs. A lelet ismeretlen.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Ügyvédjelölt, németnyelvben teljesen jártas, önálló munkára képes, azonnal alkalmazást nyerhet. Ajánlatok személyi adatok és eddigi gyakorlat közlésével intézendők Dr. Sik Lajos ügyvéd, Németujvár (Vas m.). 12463

Társul vagy részesül ajánlkozik ügyvédi irodába fiatal munkabiró ügyvéd, hosszu gyakorlattal. Perfekt német és franczia. Meghivást «Megfelelő képesség» alatt a kiadóba. 12462

Dr. Molnár Mór, ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvben jártas ügyvédjelöltet keres. 12464

Dr. Krausz Samu, berettyóujfalui ügyvéd, ügyvédjelöltet keres havi 120 korona fizetéssel és kiszállásoknál külön napidijjal. 12465

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 41. szám. Budapest, 1907 október 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az országos ügyvédgyülés után. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Werbőczy. *Dr. Schiller Bódog* kir. törvényszéki aljegyzőtől. — A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk. *Dr. Márkus Dezső* a m. kir. kisegitő birájától. — A Btk. novellájának javaslatához. *Halasi Viktor* szombathelyi kir. alügyésztől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az országos ügyvédgyülés után.

A most lezajlott ügyvédgyülés kiválóan jelentőségteljes pozitiv eredményre mutathat vissza: a nyugdijkérdés ügyének a megvalósitáshoz való közelebbvitelére.

Igaz ugyan, hogy az ügyvédi kar már több mint másfél évtizede sürgeti az ügyvédi nyugdij megvalósitását: de azt hisszük, sohasem voltunk oly közel e kérdés megoldásához, mint most, amikor az igazságügyminiszter maga is lelkes hive az eszmének.

Mindazok, akik az eszme zászlóvivői voltak, nem sok idő multán elégtétellel tekinthetnek vissza önzetlen munkásságuk nemes gyümölcseire.

Ezen a fontos tárgyon kivül a legtöbb időt töltöttek el az ország minden részeiből szokatlanul nagy számban összesereglett ügyvédek annak a kérdésnek megvitatásával, hogy a megalkotandó ügyvédi rendtartás a szabad ügyvédség avagy a numerus clausus alapeszméjén nyugodjék e?

Az 1901. évi ügyvédgyülés nagy többséggel vetette el a numerus clausus elvét, de azért az ügyvédi reform még mindig csak a nem hivatalos tervezgetések stádiumában van.

Az ügyvédség helyzete azonban azóta minden tekintetben még rosszabbá vált. A kar tagjainak száma rohamosan szaporodik, az inkább apadást, mint növekvést mutató jövedelem mind többek és többek közt oszlik meg, a községi jegyzők versenye a vidéki ügyvédség egy részét végső pusztulással fenyegeti.

Nem csoda, ha ily körülmények között a zárt számnak tetszetős jelszava a legutóbbi ügyvédgyülés óta sokakat hóditott meg

Pedig a numerus clausus intézményétől a mostani ügyvéd-generáczió aligha várhatná sorsának jobbrafordulását. Évtizedeknek kellene eltelni, amig a létszám mesterséges korlátozásának hatásai észrevehetők volnának. Ezek a hatások pedig éppen nem kizárólag kedvező irányban mutatkoznának.

Amely kulturállamokban a numerus clausus fennállott, mindenütt éppen az ügyvédség volt az, amely annak eltörlését a legélénkebben követelte. Ez a rendszer a bennülő beati possidentes *egy részének* kedvez ugyan, de amig az illetők bekerülnek a karba, évtizedes nyomoruság gyötrelmeit kénytelenek elviselni, anélkül, hogy minden ügyvédnek vagy csak a nagy többségnek is biztositaná az évtizedes nélkülözések után a biztos létminimumot. A jogkereső közönség is csak kárát látja a szabad verseny hiányának, nem csak azért, mert az igazságszolgáltatás megdrágul, de azért is, mert az ügyvédi kar megbizhatósága csökken.

Numerus clausus mellett óhatatlan a kormánykinevezés, vagy legalább a kormány-befolyás elkerülése. Akárhogy kivánják is e rendszer hivei az autonomikus vagy automatikus kiegészitést, a vége az volna, hogy ha a törvényhozás elfogadná az alapelvet, a részletek törvénybe iktatása alkalmával becsempésztetnék a kinevezési rendszer, és vagy teljesen, vagy jórészben a kormányra bizatnék a megüresedő ügyvédi helyek betöltése. Hogy pedig ez mit jelent, azt a numerus clausus hivei megtanulhatják a közjegyzői kinevezésekből és a gyógyszertári jogok adományozásából, amelyeknél a politikai szempontok és a lokális érdekek protekcziója igen gyakran elnyomja az igazságügyi, illetőleg egészségügyi közérdekeket de a jogos magánérdekeket is.

Azok, akik az ügyvédség bajainak orvosszerét a létszám korlátozásában találják, elfelejtik, hogy az ügyvédség nem valami elszigetelt és elszigetelhető testület, amelynek a társadalommal és az igazságügyi szervezettel semminemü összefüggése nincs. Az ügyvédség bajai nem csupán ennek a karnak bajai és a bajokat előidéző okok nem tisztán ügyvédi jelenségek.

Jól tudjuk, hogy a fiatalemberek pályaválasztását a legkülönbözőbb körülmények irányitják. Különösen két szempontot emelünk ezek közül ki. Egyrészről nagy sulylyal bir a pályaválasztás tekintetében a pályavégzésig eltelő idő és az arra szükséges anyagi eszközök nagysága, másrészről latba esnek a választott pályán kecsegtető pozitióra és az ott elérhető anyagi előnyökre való kilátások.

Nézzük, hogyan érvényesülnek ezen szempontok az ügyvédi pálya választásánál. A mennyire hátra van Magyarország a nagy néptömegek elemi oktatása tekintetében, annyira nagy haladást mutat a középfoku müveltség elsajátitására való törekvésben. Minden középiskolánk kevés az odatódulók számához képest, de különösen a gymnáziumok vannak tulságosan elárasztva a diplomás pályákra készülőktől. Ennek a főoka az, hogy a kereskedelmi és ipari pályák tőkét kivánnak és emellett ma még hazánkban vajmi kevés sikerrel kecsegtetnek, ugy, hogy a fiatalság előszeretettel a diplomás pályák felé fordul és különösen a gymnáziumokat keresi föl.

Ha pedig később a gymnáziumi tanulmányok befejeztével a végleges pályaválasztásra kerül a sor, akkor a legkecsegtetőbb a jogi pálya, mert ezen ugyszólván minden anyagi áldozat nélkül és a többihez viszonyitva kevés tanulással elérheti mindenki a diplomát.

Mig az orvosi és tekhnikai szakon hetenként 35—40 kötelező óra nyomja a fiatal embert, addig a jogi karon a kötelező kollegiumok óraszáma hetenként átlag 20 és amig minden más fakultáson lehetetlen a boldogulás az előadások tényleges hallgatása nélkül, addig a jogi szakon megtüri az állam azt a képtelen állapotot, hogy a joghallgatók háromnegyed része előadást soha nem hallgat, hanem ügyvédi irodákban és állami és községi hivatalokban tölti el a törvény által az előadási termekben töltendőnek rendelt, u. n. «szorgalmi» időt.

Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy a három évi ügyvéd-

jelölti gyakorlat ugyszólván játszva, a létfentartás gondjától szintén mentesen telik el: akkor nagyon érthetőnek találhatja mindenki, hogy a jogi pályák zsufolva vannak és különösen, hogy minden év ujabb néhány száz ügyvédjelöltet hoz, akik természetesen rövid 3 esztendő után ismét az ügyvédség létszámát szaporitják.

A többi hivatásokhoz képest példátlan könnyüséggel, minden különösebb anyagi áldozatok és szellemi megerőltetés nélkül érhető el Magyarországon az ügyvédi oklevél, sőt ha megérjük a tervezett államvizsgálati reformot, a kötelező doktorátusnak kilátásba helyezett eltörlése mellett a felekezeti jogakadémiák ægise és a helyi érdekek protektorátusa alatt az ügyvédi pályára való léphetés még a mostaninál is sokkal könnyebb és olcsóbb leszen.

Ennek a nagy ügyvédtömegnek elhelyezkedése szintén egészségtelenül történik. Ha tekintetbe vesszük a falusi élet kulturális elmaradottságát, akkor könnyen megérthetjük, hogy a nagyvárosi életet megszokott fiatal emberek tulnyomó nagy része a központok felé törekszik, hogy tehát a törvényszéki székhelyek azok, amelyeket leginkább eláraszt az ügyvédi tulprodukczió. Ebben az utóbbi irányban derekasan közremüködnek községi jegyzőink is, akiknek tisztességtelen versenye a periferiákon jóformán lehetetlenné teszi az ügyvédek letelepülését.

Ime, ezen kérdések megvitatása sokkal termékenyebbekké tette volna az ügyvédgyülés tárgyalásait, mint a numerus clausus feletti ujból felmelegitett vita.

Igenis, az ügyvédi létszám kevesbitésére minden possibilis eszközt fel kell használni és ezen irányban orvosszereket keresni méltó feladat egy ily kiválóan inteligens testülethez.

Kovács József, a nagy sebész mondotta gyakran, hogy hasznára válnék az orvosi hivatásnak és a szenvedő emberiségnek, ha kétharmaddal apadna orvosaink száma, azokkal, kiknek tudásában nem érvényesül a természet ismerete.

Mi is azt mondjuk: kevesebb ügyvéd legyen, de ezeket ne a véletlen, vagy szamárlétra, vagy hatalmi kedvezés vezérelje közénk, hanem komoly selectio biztositsa, hogy csak a kiválóak, a rátermettek kerüljenek be a testületbe.

Az ügyvédségre vár a feladat, hogy egyrészről szabatos propozicziókkal készitse elő az ügyvédi rendtartás *ilyen irányu* reformját, másrészről megvédje a jog területét a kalózkodók bitorló foglalásaitól.

Meg vagyunk róla győződve, hogy az ügyvédség sokkal termékenyitőbb munkát végez, ha a részletes javaslatok kidolgozásához szivós kitartással hozzáfog, mint ha látszatra tetszetős jelszavak után indulva, olyan reform megalkotását sürgeti, amelynek részletei még ködös homályban vannak és amelynek megvalósitása előreláthatóan elhárithatlan akadályokba ütközik.

Az országos ügyvédgyülés állandó választmánya, addig is, amig a hivatalos ügyvédszövetség megalakul, vállalja magára az ügyvédi reform érdekében való erélyes és kitartó közremüködést és miként az osztrák állandó ügyvédi «delegáczió», álljon folytonos érintkezésben a törvényhozási és kormánykörökkel az ügyvédség megfelelő reformjának mielőbbi megvalósitása érdekében.

Dr. Balog Arnold.

Werbőczy.*

A magyar magánjog kodifikácziója, amelyet Werbőczy a XVI. század elején véghezvitt, hatalmas kulturmunka volt. Büszke öntudattal, amiként derék ember örül a tettének, ő maga hirdette ezt müvének a királyhoz intézett ajánlásában. Senki sem fejezte ki előtte oly élénk szavakkal a magyar népnek sok százados történeti küldetését, hogy védősáncza legyen a keresztény nyugatnak a pogány kelet ellenében, senki nem hangoztatta előtte azt, ami a modern kor panasza: hogy iparüzés és kereskedés nem fejlődhettek ki nemesi foglalkozások gyanánt. Werbőczy nagyszerüen oldotta meg azt a feladatot, amelynek teljesitését ő előtte hasztalanul sürgette egy fél évszázad. Müve mind rendszerére, mind a tárgyalt anyagnak teljességére, mind az egyes fejtegetéseknek teljességére és kerekdedségére, — nem utolsó sorban korának előrehaladottabb humanistikus müveltségénél fogva — toronymagasságban ragyog a középkori jogirodalomnak ide rokonuló legnevezetesebb emlékei, Repkowi Eike Szász Tükre, Beaumanoir Coutumesjei fölött, kiváltképpen pedig ama nyomoruságos Summa legum fölött, amely állitólag — ezt az osztrák Tomaschek értekezéséből egyre kiirják — egyik főforrása volt! Hogy az a jog, amelyet Werbőczy kodifikált, utána még századokig állott fenn, tovább, mintsem az ország gazdasági és kulturális haladása szempontjából kivánatos volt, hogy az a jog még Széchenyi István sulyos támadásait hivhatta ki s ki kellett hivnia: ezért józan ember nem fogja Werbőczyt felelőssé tenni. Hisz hasonlóképpen külső, jóformán véletlen körülmények okozták azt, hogy a Hármaskönyv jelentősége a Werbőczy után következett századokban oly annyira növekedett: egyfelől a király és a nemzet közötti gyászos egyenetlenség, amely ez utóbbit nyomatékosan arra utalta, hogy az «irott» jogot, különösen a csekély számmal jobbadára mellékesen közbevetett közjogi megállapitásokat buzgón és féltékenyen megőrizze és tisztelje; másfelől az országnak szétdaraboltsága, amelynek tartama alatt egyesegyedül a magánjognak egysége és annak közös forrása, a Hármaskönyv juttatta kifejezésre a magyar birodalomnak előbbi egységét, a szent korona összes területének együvé tartozandóságát.

... Werbőczy, ha *sub specie aeternitatis* nézzük a törekvéseit, nem akart mást, mint amit a mai radikálisok; ő mindenkor a demokráczia előharczosa volt. Bármily hihetetlennek hangozzék is a radikálisok előtt: a régi Magyarország sok százezernyi nemességével a nyugati államokhoz képest demokratikus állam volt. Werbőczy ezt teljes nyomatékkal hangoztatta; ami alkalmasint oka volt annak, hogy az arisztokratikus párt meghiusitotta a már szentesitett jogkönyvnek törvényként leendő kihirdetését. Müvének élére helyezte a magyar nemesség jogi egységéről és teljes jogegyenlőségéről szóló tételt, — pedig akkor már létezett egy magasabb osztálya a nemességnek, amely a királyi tanácsban való önjogu, tényleg örökletes megjelenés jogánál fogva a köznemesség fölé emelkedett és amelynek, hogy örökös főrendiséggé váljék, csupán teljesen elkülönülnie kellett lefelé, az örökös czimek révén.

Amde ő nemcsak csorbitatlanul fenn akarta tartani a magyar állam régi demokratikus alapjait; ő egyszersmind arra törekedett, hogy a demokráczia politikai sulyát gyarapitsa, azaz hogy a birtokaristokráczia tulságos hatalmát megtörje és a köznemességnek az állami ügyek intézésére állandó és döntő befolyást juttasson. Ez volt a vezérlő eszméje annak a nevezetes fejlődésnek, amely II. Ulászló és II. Lajos királyok idejében a tulajdonképpeni királyi tanácsot az egyszerü közigazgatási szervek sorából felemelte az alkotmányjog sphérájába.

E fejlődés legfontosabb mozzanatainak és az ő pályafutása főétappejainak teljes egybevágása nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy Werbőczy volt a lelke ennek a mozgalomnak. A fejlődés az állandó tulajdonképpeni királyi tanácsnak a királyi törvényszékkel való szervezeti összefüggéséhez kapcsolódott, amely utóbbinak ülnökeit az interregnum óta ismételten választotta volt meg az országgyülés, még pedig nagyobb részüket az egyszerü nemesek közül. Most tehát arra kötelezték a királyt, hogy e választott ülnököket állandóan a tanácsába vegye; és kimondatott, hogy a királynak a tanács tudtán kivül kibocsájtott intézkedései érvény-

* Részlet szerzőnek nagyobb terjedelmü czikkéből.

telenek. Azonban a birtokarisztokráczia túlsulyát mindez le nem rontotta. Az összes főbb ügyeket továbbra is, miként addig, a nagyobb tanácsával, az uraknak időnkint ismétlődő összejövetelein intézte el a király: és habár most a választott tanácsosok is helyet foglaltak az előkelő nagybirtokosoknak eme gyülekezeteiben, szavuknak a gazdag nagy urak szava ellenében nyomatéka alig volt. A hatvani országgyülés, amely Werbőczyt nádorrá választotta, végre kifejezetten és egyenesen kizárólag az országgyülés által választott tanácsosoknak javaslatához és hozzájárulásához kötötte a királyt. Ez nem sokkal kevesebb, mint a modern parlamentáris kormányzat gondolata. Európa alkotmánytörténetében Werbőczy előtt senki nem közelitette meg ennyire ezt a gondolatot.

Ma van felelős parlamentáris kormányunk. Ám a Werbőczy problemája: hogy a nemzetnek, és pedig a nép széles rétegeinek az állami hatalom gyakorlásában részvétel biztositassék, még ma sincs megoldva egészen. Ha ő ma közöttünk élne, a legelső sorban küzdene ujabb alkotmánybiztositékokért és az általános választói jogért. És elől járna minden kulturmunkában, — bizonyára fáradoznék azon, hogy végre létrejöjjön a magyar általános polgári törvénykönyv.

Dr. Schiller Bódog.

A házasságon kivül született gyermek és joggyakorlatunk.

4. Sok méltánytalanság van abban a fölfogásban is, amely a multra nézve csak akkor állapitja meg a tartás díját, ha az anyát tőle nem függő körülmények gátolták a keresetnek kellő időben megindításában. Ennek az álláspontnak legfőbb inditó oka az, hogy az atyát az évek multán egy összegben követelt dijak vagyonilag tönkre tehetik.

Kétségtelen, hogy ez az inditó ok figyelemre méltó, és jól tudom, hogy azt valóban a méltányosság szülte, nem pedig a házasságon kivül született gyermek érdekének figyelmen kivül hagyása. De mindenesetre érdekes jelenség, hogy joggyakorlatunk csakis ebben az esetben (és az ideiglenes nőtartásért inditott perekben) foglalja el ezt a méltányos álláspontot. Hiszen más követelésnél is fölmerülhet az az emberies szempont, hogy annak egyszerre megfizetése anyagi romlását okozza majd annak az adósnak, aki részletekben most vagy korábban is nagyobb nehézség hiján fizethette volna meg tartozását, ha a hitelező követelte volna rajta. Jogszabály és gyakorlat azonban nem enyhit a sorsán. Harminczkét esztendőn át engedheti a hitelező fölgyülemleni a maga régen lejárt követeléseit és késlekedésének legfölebb az lesz a büntetése, hogy kamatokat nem fog követelhetni 29 esztendőre. Ezt is kikerülheti, ha követelését beperli, de az itéletet nem hajtja végre, hiszen a 62. és 65. sz. curiai polgári teljes-ülési döntvények csak a biróilag meg nem itélt szerződéses kamatra mondják alkalmazhatónak az 1883 : XXV. tcz. 19. §-ában megszabott három éves elévülési időt.

Sietek kijelenteni, hogy én a hosszu elévülési időnek nem vagyok hive, bármiféle jellegü követelésről van szó. Ha négyszáz esztendővel ezelőtt, a Hármaskönyv megalkotása idejében, 32 esztendő látszott méltányos elévülési időnek, ugy a mai forgalmi eszközök mellett annak negyedrésze is elég. Semmi kifogásom sem lenne tehát az ellen, ha a házasságon kivül született gyermek tartásdijának követelhetését is valamely törvény rövidebb időre szoritaná, aminthogy szivesen látnám, ha az uj perrendtartás lehetővé tenné, hogy a biró hivatalból adja meg a módját a tartozásnak részletekben törlesztésére minden olyan esetben, amikor annak egyszerre fizetése az adósnak nyilvánvaló anyagi romlását okozná.** De addig, ameddig ilyen törvény nincs és ameddig gyakorlatunk az emlitettem és különben nagyon dicséretes emberies szempontot sem általánositja: addig ugy találom, nem méltányos ezt éppen a társadalomnak oly szerencsétlen tagjaival szemben érvényesiteni, mint amilyenek a házasságon kivül született gyermekek.

Joggyakorlatunkat ebben a kérdésben, ugy vélem, két jogszabály vezette félre. Az egyik a sommás eljárásról szóló törvény 1 § 5. *c)* pontjának az a rendelkezése, mely szerint «sommás eljárás alá tartoznak, a per tárgyának értékére való tekintet nélkül: *három évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és élelmezési kötelezettségek iránti keresetek*, ha a főkötelezettség a törvényen vagy az *a)* pontban emlitett minőségü okiraton alapszik»; a másik az osztrák polgári törvénykönyv 1480. §-ának az a szabálya, hogy «évenkénti adók, kamatok, járadékok vagy szolgálattételekből hátralevő követelések három év alatt enyésznek el. . .»

Mindkét föltevés azonban, nézetem szerint, téves.

Ami nevezetesen a sommás eljárás idézett szabályát illeti, az természetesen, csakis a sommás peres ut igénybevehetése és nem a kereset elévülése szempontjából állapitja meg a három esztendőt, bár a *kamatoknak* az 1883 : XXV. tcz.-ben megszabott három éves elévülési idejére tekintettel is szabta meg a képviselőház igazságügyi bizottsága ezt a határidőt, ama két év helyett, amelyet a miniszteri javaslat vett volt tervbe, összhangban az 1868 : LIV. tcz. 93. és az 1881 : LIX. tcz. 13. §-ának a sommás hatáskört korábban meghatározó rendelkezéseivel. De ezt nem is tekintve: a sommás eljárás 1. §. 5. *c)* pontja nem is vonatkozik a házasságon kivül született gyermek tartásdijára, mert egy külön rendelkezés, a sommás eljárás 1. §. 5. *b)* pontja, minden megszoritás nélkül utalja a sommás eljárás alá «a házasságon kivüli nemzésből származó igények iránti kereseteket, ideértve a törvénytelen gyermek tartása iránti kereseteket is.»

Ami pedig az osztrák polgári törvénykönyv 1480. §-ának hasonlóságára alapitott gyakorlatot illeti, ez több okból téves álláspontból indul ki. Az 1480. §. ugyanis csakis olyan járadékokra és tartási összegekre vonatkozik, amelyeket szerződés vagy itélet már meghatározott, de nem terjed ki az ex lege járó, de még meg nem szabott tartásra, sem pedig arra a keresetre, amelyet valaki a más helyett nyujtott tartás megtéritése iránt az osztrák polgári törvénykönyv 1042. §-a alapján indit. Mindezek a keresetek, beleértve a házasságon kivül született gyermek tartása iránt indithatókat is, az osztrák elmélet és joggyakorlat szerint nem az 1480. §-ban meghatározott rövidebb elévülési időben évülnek el, hanem az 1479. §-ban meghatározott 30 éves elévülési időben (v. ö. *Stubenrauch:* Commentar 8. kiad., 1903., II. k. 944. l.; *Schey:* Das a. b. Gb., 1902., az id. §-okhoz és a 167. §-hoz füzött joggyakorlattal). Ez az elévülés is azonban csak az anya és harmadik személy által inditható, a tartás megtéritésére irányuló keresetekre vonatkozik, mert a házasságon kivül született gyermeknek apjával szemben fennálló személyjogi követelése, az osztr. polg. törvénykönyv 1481. §-a értelmében, «el nem évithető.» (V. ö. még német polgári törvénykönyv 194. §.; magyar polgári törvénykönyv tervezet 1327. §-a).

Mindezekhez járul még az a szempont is, hogy a kir. Curia 65. sz. polgári teljes-ülési döntvényének megokolásá-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 39. számban.

** A franczia Code de procédure civil 122. sz. megengedi, hogy a biró itéletének végrehajtására magában az itéletben, kellő megokolással, halasztást adjon. A magyar polgári perrendtartás 1902. évi javaslata 401. §-ában rendeli, hogy a bíróság a felperes kérelmére meghosszabbithatja a teljesitési határidőt, esetleg a felperes hozzájárulásával a kötelezettségnek részletekben teljesitésére külön-külön határidőket szabhat. Ezt a kétségtelenül méltányos ujitást fejleszteni kellene olyképpen, hogy a biró különös méltánylást érdemlő és kellő mértékben valószinüsitett esetekben az adós kérelmére, felperes ellenzésére tekintet nélkül, adjon hosszabb teljesitési határidőt vagy megfelelő részletfizető kedvezményt, nehogy az egyszerre teljesités kényszerüsége az adós vagyoni romlását eredményezze, amit sociális érdekek meg nem türhetnek.

ban kifejti, hogy a kamatok három évi elévülésének csak a szerződéses kamatra megszoritása s nem egyidőben a késedelmi s minden egyéb törvényes kamatra kiterjesztése, tudatosan, az osztr. polg. törvk. 1480. §-ában foglalt szabálylyal ellentétesen történt, nem törődve avval, hogy ilyképpen az országban ujból megnagyobbodott a külön jogterület térfogata. Az 1480. §. elévülési szabályát tehát, amely, ismétlem, amugy is csak a szerződéssel vagy törvényben meghatározott tartásdij vagy ennek valamelyik részletének hátralevő részére vonatkozik, a kir. Curiának fönti álláspontjához képest, joghasonlóság okából sem szabad kiterjeszteni más jogviszonyra.

És legyen szabad a magam fölfogása mellett még egy érvet fölhoznom. A magyar polg. törvénykönyv tervezetének 1328. §-a szerint három év alatt évülnek el: «10. bárminő jogalapon járó kamatok és visszatérő időszakokban teljesitendő egyéb szolgáltatások, jelesül járadék- és nyugdijrészletek, tartásdijak, kikötmények részletei s a kamathoz hozzászámitott tőketörlesztési részletek iránti követelések;» e szakasz megokolása pedig (Indokolás III k. 699. s kk. ll.) világossá teszi, hogy itt már meghatározott részletekről, járadék- és tartásdijösszegekről van szó, nem pedig olyanokról, amelyeket a biró a meginditott perben még csak azután fog megszabni. Még jobban megerősiti ezt az álláspontot a Tervezet 358. §-a, amely három évi elévülést állapit meg azokra a követelésekre is, amelyeket az anya — a gyermek tartásától függetlenül — a szülés költségei, a szülést követő hat hétre életfentartásának költsége, esetleg a terhesség és szülés következtében felmerült egyéb kiadásai, nemkülönben az ebből eredő kárának megtéritése iránt indithat az ellen, aki teherbe ejtette. Ellenben — korlát nélkül — megszabja a Tervezet 351. §-a, hogy a tartás a multra is követelhető, «ezzel a tartási követelés kötelmi járadékkövetelés természetét ölti magára» mondja a megokolás (I. k. 499. l.), kifejezetten eltérvén a szülő és gyermek viszonos tartását szabályozó rendelkezések közül a 266. §-tól, amely szerint az eltartáshoz való jogot a multra nézve a jogosult csak attól az időponttól érvényesitheti, amelyben a kötelezettet az eltartási kötelezettség teljesitésére felszólitotta. (A Tervezet egyezik ebben a tekintetben a német polgári törvénykönyv 1711. §-ával, szemben ennek 1613. §-ával.) Kimondja továbbá a Tervezet 352. §-a — ugyancsak megszoritás nélkül — hogy «arra az időre, mialatt az atya helyett a gyermeket más tartotta el, a gyermeknek szolgáltatott tartást az atyától az követelheti, aki a gyermeket addig eltartotta. Ha az anya lép fel ily czimen: a vélelem az, hogy a gyermeket addig ő tartotta.» (A megokolás szerint, u. o. 500. l., «tapasztalati tény, hogy a gyermeket rendszerint anyja tartja el, ha a természetes atya eltartási kötelezettsége még megállapitást sem nyert»). A Tervezet, helyesen, nem éri be, ugymint az osztrák gyakorlat, a megbizás nélkül való ügyvitel általános elveire utalással, (osztrák polgári törvénykönyv 1042. §.), hanem kifejezetten megszabja a házasságon kivül született gyermeknek más, mint az arra köteles atya által nyujtott tartás megtéritésére való kötelességet.

Mindezekből azt az elvi álláspontot vonom le következtetésképpen, hogy a tartásdijat a multra nézve is meg kell állapitani. Mivel pedig éppenséggel nem akarom, hogy ez az álláspont tulsok visszaélésre adjon okot — *minden* visszaélésnek semmiféle szabályozás sem veszi elejét — meg kell engedni az *apának* annak a bizonyitását, hogy a gyermek anyjának módjában lett volna ellene a keresetet már korábban és olyan időben meginditani (ez a lényeges), amikor ő fizetőképes volt. Evvel az apával szemben minden méltánytalanságot ki lehet kerülni.

Tulságos méltányosságot azonban az ilyen későn beperelt apa nem érdemel. Mert az eseteknek 99%-ában jól tudja ő, hogy gyermeke született, a gyermek anyja akkor is értesiti erről, amikor nem követel tőle tartásdijat. Emberi kötelessége volna tehát gondoskodni a gyermekről és támogatni a gyermekágyban az anyát, aki vajmi ritkán gazdag leány és aki csak nagyritkán fedezheti a maga anyagi romlása nélkül a szüléssel járó kiadást, illetőleg jövedelemcsökkenést. S mig az apával szemben sulyos méltánytalanságnak látszik, hogy pl. öt évre egyszerre kell meg fizetnie a hátralékos tartásdijat, amelyet jószántából nem akart idejében megfizetni, addig joggyakorlatunk méltányosnak tartja, hogy erre az időre csak a szegény cselédleány keservesen megszolgált béréből fedezze gyermeke tartásának összes költségeit, méltányosnak tartja, hogy a szülés költségét (a terhesség és szülés okozta egyéb kiadásokról és jövedelmi veszteségről nem is szólva) egyedül a leány viselje, akinek — a terhességgel és szüléssel járó bajokat sem tekintve — elég teher az, hogy a gyermek ama koron tul, amelynek betöltéséig a tartásdijat ma megszabják, az ő kizárólagos gondja, s hogy azonfelül még a világ becsülését is elvesztette! Nem is tudom, hogy joggyakorlatunk miért itéli meg a szülés költségét csak csábitás vagy erőszak esetében. Az osztrák gyakorlat sem ismeri ezt a megszoritást, amelynek semmi méltányos inditó oka nincs; Tervezetünk — bizonyára a német polgári törvénykönyv 1715. §-ának azonos szabálya nyomán — 356. §-ában azt javasolja: «Az atya köteles az anyának a szülés költségét és a szülést követő hat hétre életfentartásának költségét, esetleg a terhesség és szülés következtében felmerült kiadásait megtériteni. Az anya a rendesnél nem nagyobb, ilynemü költségeket követelheti, tekintet nélkül arra, hogy volt-e és mennyi volt a tényleges kiadása.» A 358. §. szerint pedig az anya ezeket a követeléseket, 3 éven belül, akkor is érvényesitheti, ha a gyermek halva született, vagy a gyermek születése előtt az atya meghalt. Kivánatos lenne, hogy joggyakorlatunk ezen a nyomon induljon a szülési költség megszabásánál.

Lehet, hogy tulságosan drágának fogják némelyek találni azt a nemi élvezetet, amelynek következményeit ily bőségesen kell megfizetni. De ezek megfeledkeznek arról, hogy itt nem a nemi élvezet áráról van szó, hanem arról, hogy az egy olyan embernek adott életet, aki a társadalom megbélyegzett páriája. Ha el kellene fogadni a férfiak többségének fölfogását ama kötelességekről, amelyekkel ők a házasságon kivül született gyermeknek tartoznak, akkor — ha következetesek akarnának lenni — avval egy időben el kellene törölni a gondatlanság összes magán- és büntetőjogi következéseit is. Itt sem akarja a gondatlanul cselekvő vagy a mulasztó a bekövetkezett eredményt, sőt sokszor tudtán kivül is következett az be — miért vonják mégis felelősségre elannyira, hogy vagyonát és becsületét kell érte föláldoznia? S csodálatos az is, hogy miképpen becsülik meg a törvényhozások az ember életét. A legsulyosabb büncselekmények azok, amelyek az ember élete ellen irányulnak: igen sulyosan büntetik az ember sanyargatását és kinzását is (Btk. 323., 325. §§.); a testi sértést szenvedettnek kivánságára és részére a megfelelő kártéritést is meg kell itélni, mely tartós betegség vagy munkaképtelenség esetében a megsértettnek személyi és családi viszonyaihoz képest: egyszersmindenkorra megállapitandó tőke vagy évi járadék lehet (Btk. 311. §.) És most tartsuk szem előtt, hogy valaki a házasságon kivül született gyermek nemzésével tettestárs egy nő társadalmi helyzetének, becsületének, jellemének és jövőjének tönkretételében (a másik tettestárs a nő maga, akit lehet menteni, akinek nagyon is gyakran meg lehet bocsátani, de aki végre is, éppen ugy közremüködött a gyermek társadalmi hátrányainak előidézésében, mint a férfi). Tartsuk szem előtt, hogy az igy született gyermek egész élete (kevés kivétellel) telitve van testi, lelki és erkölcsi nyomorusággal, amely messze meghaladja annak a testi sanyargatásnak, sőt annak a testi sértésnek is fokát, amelyet a Btk., okosan, oly szigoruan büntet. A lelki bajokat és szenvedéseket okozó cselekményeket azon-

ban a büntetőjog (nemcsak a mienk, más nemzeté sem) nem tartja büntetendőknek — nyilván azért, mert az emberek a testi életnek mindig nagyobb fontosságot tulajdonitottak, mint a lelkinek, — állam és társadalom is természetesnek találják, hogy a testi betegségek gyógyitására közkórházakat alkossanak, ahol a szegényeket is ingyen orvosolják. De kinek jutott eszébe olyan kórházakat vagy üdülőtelepeket létesiteni, ahol a lelki betegek (akik alatt sem ideg-, sem elmebetegeket nem értek) kereshessenek egyéniségüknek megfelelő gyógyulást, esetleg közköltségen? Pedig alig szorul bizonyitásra, hogy a lélek bánata gyakorta mennyivel sulyosabb igen sok testi bajnál, amelyet aggódó gonddal iparkodik kiirtani a beteg és környezete.

Félek azonban, hogy ezeknek az ötleteknek föltevésével kissé messzire térek el sajátos tárgyamtól. Mégis szükségesnek véltem ennek kapcsán is rámutatni arra, hogy az emberek mily kevésre becsülik azt a sok lelki szenvedést, amelyet a házasságon kivül született gyermek mai helyzete okoz, azt a sok keserüséget, amelyet ez eredményez, azt a sokféle szomoruságot, amely nyomában jár, azt az ezerféle igazságtalanságot, amelyet uton-utfélen szül. S ha a biró nem is teheti jóvá a társadalom és a törvényhozás bünös mulasztásait ezen a téren: mégis gyakran módjában van azoknak hatását enyhiteni anélkül, hogy hajszálnyira is el kellene térnie a törvényesség és igazságosság utjáról, melyen egyedül szabad haladnia. Csak a méltányosságot kell más, érdemesebb irányban gyakorolnia, mint amilyenben eddig tette.

5. Végezetül joggyakorlatunknak még egy, nézetem szerint czélszerütlen álláspontjára akarok rá mutatni.

Immár állandó gyakorlattá lett, hogy az anya által házasságon kivül szült gyermekének atyja ellen a tartásdij iránt inditott perben a gyámhatóság jóváhagyása nélkül kötött egyezség, amennyiben a gyermek érdekét sérti, megtámadható ugyan a gyámhatóság által, mert ennek jóváhagyása nélkül ilyen egyezség hatálytalan (1877 : XX. tcz. 113., 114. §§.), de mindaddig, ameddig a gyámhatóság megtámadó jogával nem él, az anya kötötte egyezség hatályos.

Ez a gyakorlat, bár éppen a tartási pereknek a gyermek érdekében való egyszerüsitését és sima lefolyásának biztositását czélozza, a gyermek érdeke szempontjából sok viszszásságra, sőt visszaélésre ad alkalmat. Igen sok anyát ugyanis, különösen a szegényebbek közül valókat, könnyen elkápráztatja az a rendes 200—400 K-ás összeg, amelyet az apa egyezségileg fölajánl — hiszen alig látott életében ennyi pénzt, amelynek igaz értékéről nincs is helyes fogalma. Csak 1—2 év mulva jő rá, hogy sajátképpen egy tál lencséért mondott le az apa tartási kötelességéről, a gyermek pedig kizáróan az ő gondja maradt.

Más anyát könnyelmüsége birja rá az egyezség megkötésére és a kapott pénznek mihamarább nyakára hág — a gyermek pedig nyomorog. Nem mindig akad olyan ember, aki az anyát fölvilágositja arról a jogáról, hogy a gyermek érdekében igénybe veheti a gyámhatóságot, ugy, hogy mind az anya, mind a gyermek bánja az elhamarkodott vagy könnyelmü egyezséget, amelylyel *esetleg* csak az atya járt jól, aki olcsó pénzen szabadult kötelességétől. Azért mondom *esetleg*, mert hiszen az egyezség hatálya fölött állandóan a gyámhatóság megtámadó jogának Damokles kardja függ, ugy, hogy még az apa sem lehet teljes bizonyosságban arról, vajjon az egyezségi összeg lefizetésének ellenére nem fogják-e néhány esztendő mulva uj perrel zaklatni azon a czimen, hogy az egyezség hatálytalan és hogy az anya, elköltvén a pénzt, nem gondoskodik a gyermekéről, akinek részére a pénzt kapta. A tapasztalat arra tanit, hogy a legtöbb ilyen egyezség még egy pörnek a csirája, egy perből tehát kettő lesz.

Nézetem szerint ezeken a viszásságokon, amelyeknek hatását leginkább a gyermek sinyli meg, de amelyek sokszor a fizetni kész apákat is fölösleges és kellemetlen herczehurczának teszik ki, a visszaélések megakadályozása végett is, érdemes lenne segiteni. Ezt a segitést pedig olyannak vélem, hogy minden esetben, amikor a házasságon kivül született gyermek szülői bíróság előtt egyezséget akarnak kötni (a bíróságon kivüliekről itt nem eshetik most szó), a bíróság idézze meg a gyámhatóságot is, hogy ennek képviselője azután — föltéve, hogy az egyezséghez hozzájárul — megtehesse a szükséges intézkedéseket nemcsak a végből, hogy a gyámhatóság a gyermek érdekében üdvösnek vélt egyezséget jóváhagyja, hanem a végett is, hogy az atya által fizetendő összeg a gyámhatóság kezelése vagy legalább ellenőrzése alá kerüljön, ugy mint más kiskorunak a készpénze (v. ö. 1877 : XX. tcz. 17., 19., 35., 39. §§). Ilyen módon, igaz, ritkább lesz az egyezség, de nem is lesz jogi bizonytalanság nem lesz két per egy helyett, az anyát sem csábitja majd a reá nézve igen nagy pénzösszeg a költekezésre, az apa nem fog mód fölött olcsón szabadulni kötelezettsége alól, a gyermek pedig, aki ugyan sohasem a tertius gaudens inter duos litigantes parentes, nem fog nyomorogni. A gyámhatóság szükség esetén, bele fog egyezni a nem tulságosan nagy vagyonösszeg állagának csonkitásába is, ha a kiskoru érdeke ezt megköveteli (1877 : XX. tcz. 26., 265. §§.) mindenesetre azonban a mainál több biztositékot kapunk, majd abban az irányban, hogy az anya ne költse el a maga czéljaira a gyermekének nevelésére és tartására szánt pénzt, és hogy a gyermek érdekeit mindenképpen jobban fogják megóvni.

Egyáltalán kivánatos lenne, ha a gyámhatóságoknak eszükbe jutna, amiről néhány tiszteletreméltó kivétellel, ugy látszik, megfeledkeztek a gyámsági törvény hatályának harminczesztendős tartama alatt, hogy t. i. az 1877 : XX. tcz.-nek 90—97., 112., 263. és 264. §-ai, amelyek a gyámoltak és gondnokoltak szellemi és anyagi érdekeinek megóvását és előmozditását teszik a gyámhatóságok legfőbb feladatává, az anyjuk természetes és törvényes gyámsága alatt álló házasságon kivül született gyermekekre is vonatkoznak (persze azokra is, akiknek anyja saját kiskorusága miatt, a 39. §. utolsó bekezdése értelmében, nem lehet a gyámjuk). Jól tudom, hogy igen nehéz föladatról van itt szó és hogy egymaga a nyilvántartás is sok bajjal jár. De végre is a gyámhatóság nemcsak a vagyonos gyámoltak anyagi érdekeinek gondozására van hivatva, hanem legalább is egyenlő jelentőséggel ama százezer szegény gyermek összes érdekeinek gyámolitására is, akik az árvaszékek fölügyelete alatt állnak vagy állhatnának. Nemcsak a házasságon kivül, de a házasságban született gyermekek közt is akad ezer meg ezer, akinek érdekét a gyámhatóság — a mai hiányos törvény alapján is — az eddiginél jobban oltalmazhatná, persze nem annyira bureaukratikus intézkedésekkel, mint annak a hiánynak lehető pótlásával, ami az ő közbenjöttét megokolttá, kivánatossá, szükségessé teszi: szeretettel — a hivatalok e ritka requisitumával, mely azonban egymaga fölöslegesekké teszi a paragrafusok ezreit, a jogászok szőrszállhasogató fejtegetéseit, az irásmunkák tömegét, a tisztviselők seregét s amelynek hatásával nem vetélkedhetik semmiféle emberi intézkedésnek eredményessége. A törvényhozás csaknem minden mulasztását jóváteheti egyelőre a házasságon kivül született gyermekek ügyeinek szeretettel, igaz emberies érzéssel gondozása az arra hivatottak részéről és föleg ez az, amire bíróságainkat és gyámhatóságainkat e sorok buzditani óhajtották.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

A Btk. novellájának javaslatához.

A büntetőtörvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás kiegészitéséről és módositásáról szóló s a képviselőház előtt fekvő törvényjavaslat 4. §-ának mai szövege, ha törvénynyé válik, a gyakorlatban sok esetben lehetetlenné fogja tenni

azt, hogy a felfüggesztett büntetés a próbaidő alatt elkövetett büntett esetén végrehajtható legyen, amit a javaslat aligha akar.

A törvényjavaslat 4. §-a ugyanis a következőket mondja:

«Ha a próbaidő eltelte előtt az elitélt ellen uj bünvádi eljárást inditanak a próbaidő alatt elkövetett cselekmény miatt és az uj eljárás folyamán őt a bíróság büntett miatt itéli el vagy szándékos vétség miatt ellene fogházbüntetést állapit meg, a felfüggesztett büntetést is összbüntetés kiszabásának mellőzésével végre kell hajtani.»

«Az elitélés egyéb eseteiben a bíróság az eset körülményeinek méltatásával határoz afelől, hogy a felfüggesztett büntetést is végre kell e hajtani. Hasonlóképen határoz a bíróság felmentés esetében, ha arra a magáninditvány visszavonása szolgált okul.»

A javaslat indokolása még ki is emeli, hogy: «a BP. 326. §. 3. (talán 4.?) pontja szerint felmentő itéletet és nem megszüntető végzést hoz a bíróság, ha a tárgyaláson látja a magáninditvány hiányát; megszüntető határozatot rendszerint akkor hoz, ha nem tartott még tárgyalást.»

Ez tévedés. Felmentő itélet ugyanis csak akkor hozható, ha a magáninditvány hiánya daczára a közvádló vádat emel, mert a BP. 325. §-a szerint a bíróság semmiség terhe alatt nem tehet itélete tárgyává oly tettet, mely miatt a vádló vádat nem emelt. Olyan eset pedig, hogy magáninditványra üldözendő cselekmény esetén magáninditvány hiányában a közvádló mégis vádat emel, a gyakorlatban igen ritkán s legfeljebb akkor fordulhat elő, ha az vitás, hogy a cselekmény inditványra üldözendő e avagy hivatalból? Ez a kivételes eset általános szabályként fel nem állitható. Az általános szabály az, hogy a magáninditványra jogosult a tárgyaláson inditványát visszavonja, ennek folytán a közvádló a vádat elejti s a bíróság vád hiányában az eljárást megszünteti. Végzéssel és nem felmentő itélettel.

Ha tehát a javaslat mai alakjában törvényerőre emelkedik, ugy a gyakorlatban jóformán teljesen ki lesz zárva, hogy a bíróság az eset körülményeinek méltatásával határozhasson afelől, hogy a felfüggesztett büntetést is végre kell-e hajtani abban az esetben, ha a feltételesen elitélt a próbaidő alatt magáninditványra üldözendő büncselekményt követett el s a magáninditványra jogosult inditványát visszavonta, mert ily esetekben a bíróság nem felmenti az illetőt, hanem a bünvádi eljárást megszünteti. Megszüntetés esetére pedig a javaslat (az indokolás szerint kifejezetten) kizárja, hogy a korábbi büncselekményére feltételesen kiszabott büntetés végrehajtása csak szóba is jöhessen.

Már pedig a javaslat ezt aligha czélozza.

Vegyünk egy példát, olyat, mely a gyakorlatban majd a legsürübben előfordul a fentiekkel való vonatkozásban.

Nagy Jánost, mondjuk lopás vétségeért egy hónapi fogházra itélik, de a büntetés végrehajtását a javaslat 1. §-a alapján felfüggesztik. Nagy János egy hónap mulva meglopja a gazdáját, be is ismeri ezt a főtárgyaláson, de a gazda inditványát visszavonja s az ügyész is ebből folyólag kénytelen elejteni a vádat. A törvényszék nem felmentő itéletet, hanem megszüntető végzést hoz. Nagy János aztán második, harmadik stb. gazdához kerül, mindegyiket meglopja, de mindegyik gazda visszavonja inditványát, az ügyész elejti a vádat s a markába nevető Nagy Jánoson nem lehet végrehajtani a hivatalból üldözendő első lopásért kiszabott, de felfüggesztett büntetést sem.

De tovább megyek. A családi és cselédlopások legtöbb esetében az ügy egyáltalán nem is kerül bíróság elé. A lopás miatt való felháborodásában az az apa vagy gazda megteszi a feljelentést, előterjeszti inditványát, de a nyomozás vagy vizsgálat során visszavonja s az ügyészség a BP. 101. §-ának 2. pontja alapján megszünteti a nyomozást, a vizsgálóbiró megszünteti a vizsgálatot s az ügy irattárba kerül.

Mivel indokolható, hogy az ilyen ember, aki a próbaidő alatt egyszer, kétszer, tizszer lopott, s azt a hatóság előtt pl. be is ismerte, ne legyen megbüntethető az első lopásért sem, csupán azért, mert a bíróság ujabb határozata nem felmentő itélet, hanem megszüntető végzés (vagy esetleg ügyészi megszüntető határozat)?

Ez semmivel sem indokolható. Az ugyanis nem indok, amit a javaslat mond, hogy t. i.: «a vádlott egyéniségéről, életviszonyairól csak a tárgyaláson szerezhetett volna a bíróság tiszta képet stb.»

Nem indok ez egyrészt azért, mert mint fentebb emlitettem, megszüntető végzéssel és nem felmentő itélettel fejeztetik be a legtöbb ilyen ügy akkor is, ha a bíróság az ügyet már teljesen letárgyalta s igy a vádlott egyéniségéről, életviszonyairól a bíróság közvetlen érintkezés utján is tiszta képet szerezhetett; nem indok ez másrészt azért, mert semmi sem állja utját annak, hogy ha az ügy a tárgyalás előtt fejeztetett be, akár ügyészi, akár birósági megszüntető végzéssel, a vádlott jelenlétében tárgyalás tartassék avégett, hogy a bíróság az eset körülményeinek méltatásával határozhasson afelől, hogy a felfüggesztett büntetés végrehajtassék-e vagy sem.

Alig hiszem, hogy volna gyakorlati büntetőjogász, aki nem ért egyet velem. S hogy a javaslat 4. §-a mégis ugy szövegeztetett, amint van, annak oka a BP. 326. §. 3., illetőleg 4. pontjának téves értelmezése lehet, mert hogy a javaslat éppen arra az igen ritka esetre akarta volna szoritani annak a lehetőségét is, hogy a bíróság a felfüggesztett büntetés végrehajtása vagy végre nem hajtása tárgyában határozhasson, mikor a magáninditvány visszavonása daczára a közvádló fentartja a vádat, azt lehetetlennek tartom.

Szerény véleményem szerint a javaslat 4. §-ának második bekezdése a következőképpen volna ujra szövegezendő:

«Az elitélés egyéb eseteiben, valamint akkor, ha a felmentésre vagy a nyomozás, vizsgálat, illetőleg általában a bünvádi eljárás megszüntetésére (BP. 101. §. 2. p., 128. §. 264. §. 4. 5. p. 323. §.) a magáninditvány visszavonása szolgált okul, a bíróság az eset körülményeinek méltatásával határoz afelől, hogy a felfüggesztett büntetést is végre kell-e hajtani.»

Halasi Viktor,
szombathelyi kir. alügyész.

Különfélék.

— **A magyar jogalkotás feladatairól** Günther Antal igazságügyiminiszter Werbőczyről tartott nagyszabásu emlékbeszédében a következőket mondotta:

Amikor itt az ő emlékét ünnepeljük, akkor emlékezzünk meg arról is, hogy mi ennek a nemzetnek faladata a jogélet és hogy tüzetesebben szóljak, a jogalkotás terén.

Amit jognak nevezünk, az nem a jogiskolákban, nem is kormányhivatalokban, sőt még nem is a nemzeti képviseletekben, legyenek azok bármily szoros és közvetlen összeköttetésben a nemzettel szervezve, ugy véletlenül születik meg; egyszóval nem esetleg valamely elvont gondolatból terem. Amely népnek kulturája és története van, az fejlődése folyamán maga alkotja meg jogéletét, maga szervezi jogintézményeit, melyek a nemzet erkölcsi világában, az ő lelkében gyökereznek s onnan elemi erővel kitörve, keresnek érvényesülést. Az a kor minden müvelt nemzetnél lejárt, mikor ilyen kiváló elmék még azt hitték, hogy akár kormányzati czélszerüségi, vagy éppen hatalmi czélok érdekében idegen jogrendszereket és intézményeket lehet az állami élet talajába beültetni, azzal a reménynyel, hogy azok ott meghozzák az áldásos gyümölcsöket. Ma minden életre való nemzet érzi a szükségét annak, mert ez az állami szervezeteknek élettörvénye, hogy a saját történelmi erejéből, saját szükségeinek megfelelőleg, nemzeti intézményeinek a lelkeket betöltő hatalmával fejlessze és szabályozza jogát.

Igy lesznek és csak igy lehetnek erősek és hatalmasok a nemzetek. Sőt tovább megyek. Csak igy tölthetik be azt a hivatást, mely az államok rendjében osztályrészükül jutott. Mert ha ezt a maguk becsületével nem tudják betölteni, el kell pusztulniok. És éppen azért a jogász és törvényhozó, aki nemzetét akarja szolgálni, annak történeti tradicióit kell, hogy átérezze és átértse, hogy ugy mondjam, nemzete szivverésén kell tartania kezét. Amint a világrendszerben az anyag nem pusztul el, hanem csak átalakul uj rendeltetése szerint, ugy a multnak tradicióiból kell kiépiteni és továbbfejleszteni az uj feladatok és uj czélok szolgálatában a nemzet jogéletét. A követelmény az, hogy ez a jogalkotás az államok versenyében a tudomány, erkölcs és a kultura erejével megállani tudja helyét.

Vannak kétségtelenül a jog terén is feladatok, melyeket a nemzetközi érintkezés és forgalom követelményeinek

megfelelően összhangzólag, sőt ugyanugy kell megoldani. De ez nem érinti azt a sokkal nagyobb területet, melyen nemzeti jogintézményeket a maguk sajátlagos jellegével kell megteremteni, hogy ezek az alkotások megértsék ezt a nemzetet és a nemzet megértse és felismerje az ő husából keletkezett ezeket az alkotásokat.

— **Az országos ügyvédgyülés** számos irányban nagyfontosságu határozatokat hozott. Kiemeljük a szervezet és nyugdijügy nagyfontosságu kérdésein kivül az ügyvéd képviseleti joga, a kamarai biráskodás, az ügyfél és ügyvéd közti viszony, az állam és vállalatainak képviselete, a szegényvédelem, az ügyvédeknek birákul való kinevezése és az ügyvédi összeférhetetlenség tárgyában hozott határozatokat.

Jelentős a dr. Kenedi Géza inditványára kimondott azon határozat is, mely állandó ügyvédi szövetség megalkotását tárgyazza.

A nagybuzgalmu előadókon és felszólalókon kivül kiváló elismeréssel kell felemlitenünk az állandó választmány tagjait, akik a kongresszus előkészitése körül sokat fáradtak, különösen pedig a gyülés vezéreit, Szivák Imre elnököt, Pap József titkárt, valamint Nagy Dezsőt, a nyugdijügynek évtizedek óta ugyszólván mozgatóját és az ügyvédi szervezetnek nagyhatásu szónokát: Pollák Illést, a bifurcatio eszméjének brilliáns képviselőjét; Darvai Fülöpöt a numerus clausus eszme hiveinek vezérét.

— **A jegyzői magánmunkálatok** tárgyában a következő levelet vettük:

Nem annyira az ügyvédi kar, mint inkább a nagy közönség érdekében valónak tartanám, ha az összes ügyvédi kamarák felhivnák tagjaikat, hogy rövid vázlatban közöljék a botrányosabb magánmunkálatokat. Csináljon ebből valamennyi kamara egy kis gyüjteményt és ezt tegye közzé, vagy jogi szaklapokban, vagy akár önálló füzetben.

Az ilyen magánmunkálatok dus forrásai évekig huzódó pereknek. A nagy közönségnek érdeke, hogy ne kerüljön kontárok karmai közé, ahol talán a silány munkáért *többet* fizet, mintha egyenesen szakértőhöz fordult volna.

Ha minden kamara egyöntetüen járna el: jövő év őszére az anyag együtt lehetne. *A dvocatus.*

— **A magyar szinházi jog mai érvényben.** Erről a tárgyról igazán uttörő munkát adott ki Révai Lajos ügyvéd, a «Jog» szerkesztője, amelylyel hálára kötelezte az egész hazai szinész világot, jogászainknak pedig érdekes monografiát nyujt, bevilágitva jogi életünknek egy oly rejtekébe, mely eddig még a tájékozattabbak előtt is meglehetős ismeretlen volt. A szinházi jog csak kisebb részében alapszik tételes törvényeken; egy sajátságosan kialakult szokásjog az, olykor drákói intézkedésekkel, amint azokat a szükség teremtette meg. A szerző dicséretes buzgalommal böngészte össze mindazt, ami nálunk ezen a téren hatályban van, rendszerbe szedte, és mindenütt megjelölte, ha ezek az intézkedések tételes törvényeinkbe ütköznek. Akárhányszor rámutat egyes fonákságokra és avitikus rendelkezésekre, amelyek a mai jogéletben már meg nem állhatnak. De szerző nem éri be a puszta kritikával, hanem a mai tarthatatlan helyzet orvoslását czélzó tervezettel is áll elő, mely az érdekeltek sorában bizonyára élénk visszhangra és mielőbbi megvalósulásra fog vezetni. A külföldi szinházi élet és jogi intézmények is megfelelő figyelemben részesülnek és a német Bühnenverein szerződéseinek, a Bühnengenossenschaft választott bíróságának ismertetése nagy köszönettel fog vétetni azok részéről, akik itt nálunk hason intézmények meghonositásával foglalkoznak. Ügyvédek és birák az idevágó perekben, szinigazgatók és szinészek előforduló surlódásoknál ezt a könyvet nem fogják nélkülözhetni. A testes kötet ára 6 K. Megjelent Benkő Gyula Grill-féle udvari könyvkereskedésében Budapesten.

— **A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok magyarázata.** László Pál pénzügyigazgató, a központi dij- és illetékkiszabási hivatal főnökének ily czimü könyve ötödik átdolgozott és bővitett kiadásban jelent meg. Ebben a kiadásban az előző kiadásnak két év előtt történt megjelenése óta az illetékügyek terén felmerült minden változtatás, nézet- és gyakorlatváltozás a legszabadelvübb részrehajlatlansággal van ismertetve. Tartalmazza ez az ötödik kiadás az értékpapir-forgalmi adótörvényt, ugy a vonatkozó utasitás, mint a gyakorlatból meritett magyarázatokkal. A pénzügyi szakirodalomban ritkán előforduló az a körülmény, hogy a kézikönyv ötödik kiadásban jelenhetett meg, feleslegessé teszi a könyv külön ajánlását. (Megrendelhető szerzőnél. Ára füzve 8 K, kötve 9 K.

— **Délelőtti gyakorlat elegendő e az ügyvédjelölti bejegyzésre?** Egy fővárosi ügyvéd kérvényt intézett a budapesti ügyvédi kamarához, amelyben bejelentette, hogy az irodájában 11 év óta praktizáló ügyvédjelölt az ügyvédi vizsgát akarja letenni, ezért csak a délelőtti órákban fog az irodába bejárni, a délutánt tanulásra használja. A budapesti ügyvédi kamara az illető ügyvédjelöltet az ügyvédjelöltek lajstromából hivatalból törölte, mivel idejét csak a délelőtti szokásos órákban szenteli joggyakorlatnak. Ezen határozat ellen az ügyvédjelölt felebbezéssel élt, amely felebbezést a kamara visszautasitotta, kimondván, hogy határozata ellen jogorvoslatnak nincs helye.

A m. kir. Curia következőkép határozott: A kir. Curia az ügyvédi kamara választmányának 1444/1905. számu végzését megváltoztatja, az ezen szám alatt 1905. évi május hó 12-én beadott felebbezését 1088/1905. számu végzést vizsgálat tárgyává tévén, azt a végzést megsemmisiti. *Indokok:* Az 1088/1905. számá végzéssel *X. Y.* az ügyvédjelöltek lajstromából hivatalból töröltetett. Ez ellen a határozat ellen az ügyvédi rendtartás 11. §-a értelmében az ügyvédjelöltekre is alkalmazandó 33. §. utolsó bekezdése szerint felebbezésnek van helye, az ama határozat ellen 1905. évi május hó 12-én kellő időben beadott felebbezés tehát visszautasitható nem volt; ezért az 1444/1905. számu végzését meg kellett változtatni és az emlitett felebbezést el kellett fogadni. Az ennek következtében vizsgálat alá vett 1088/1905. számu végzést pedig meg kellett semmisiteni; mert az ügyvédi kamara választmánya az ügyvédi rendtartás 35. §-a értelmében az ügyvédet s illetve ügyvédjelöltet csakis az ezen rendtartás 34. §-ának eseteiben törölheti a lajstromból hivatalból; a 1088/905. számu határozatban a törlés okául felhozott körülmény azonban a fennebb idézett törvényszakaszban felsorolt esetek alá sem vonható.

— **A végrehajtási törvény novellája.** A novella czélja a behajtást gyorsabbá, olcsóbbá tenni, az adóst lehetőleg kimélni.

Evégből szükségesnek tartjuk, hogy pótlólag belevétessék, miképp a végrehajtó az iratokat 3 hónappal a legutolsó szorgalmazási naptól számitva visszaterjeszti, de végrehajtató jelentkezése esetén rövid uton kiveszi az irattárból. Ezzel gyorsabb, olcsóbb lesz az eljárás, a bíróság pedig igazán hiábavaló munkától szabadul. (L. Budapesti Hirlap 1907 szeptember 15.)

Ha a végrehajtás csupán adósnak bármely közpénztárból járó illetményeire foganatositandó, ez a 83. §. szerint végrehajtó nélkül meghagyással eszközlendő. De legalább is a nyilvános számadásra kötelezett vállalatoktól járó illetményekre ki kellene terjeszteni ezen egyszerü eljárást. Ez kivált a járásbirósági székhelyen kivül lakó adóst tetemes, sokszor a behajtandó összeggel arányban nem álló foglalási költségtől megkimélné, a hitelezőt pedig gyorsabban juttatná pénzéhez.

Intézkedni kell a novellának arról is, hogy a végrehajtó a behajtott pénzt postautalványon direkt a hitelezőnek, illetve ügyvédjének 24 óra alatt küldje be, és a feladóvevényt mutassa be a járásbiróságnál. Igy hetekkel előbb jut a hitelező követeléséhez, a bíróság és a kir. adóhivatalok tömérdek hiábavaló és nagyon pontos munkát igénylő aktától szabadulnának. Kivételképp letétbe helyezendő a behajtott összeg, ha adós a fizetéskor ezt kivánja azért, mert váltón vagy okiraton alapul tartozása.

A novella 18. §-a túllő a czélon, többet árt, mint használ. Visszaéléses árverési vétel aránylag ritka. Ellenben igen gyakran nem jelentkeznék elég sok vevő, ha a bánatpénz nem 3, 5, vagy 10%, hanem 20% volna.

A kivánt czél elérhető, ha árverési vevő csupán a kikiáltási ár 20%-ának, vagy esetleg felének lefizetése után lép birtokba. *Dr. K. K.*

— **Jogirodalom.** A Magyar Jogászegyleti Értekezések 276. számu füzete jelent meg, amely Ágoston Péter nagyváradi jogakadémiai tanárnak «A sztrájk jogalapja» czimen a jogászegyletben tartott előadása kapcsán folytatott vita anyagát tartalmazza.

— **Közigazgatásunk lassusága.** Az Igazságügyi Közlöny f. é. 9. számában közli a minisztertanácsnak 1907 április 18.-án kelt határozatát egy 1901-ben megindult ügyben. Egy tanitó 24 K készpénzilletményét és tüzifajárandóságát kereste, mire T. vármegye közigazgatási bizottsága 1901 deczember havában a főszolgabirót arra való intézkedésre utasitotta (!), hogy a k—i gör. kel. hitközség, mint iskolafentartó a tanitó illetményeit szolgáltassa ki. Hogy a közigazgatási bizottságnak ez a határozata hol hevert évekig, az nem tünik ki a közleményből. Tény azonban, hogy a vallas- és közoktatásügyi miniszter *1905 november* havában az ügyet magánjogi utra terelte. A tanitó a pert 1906 február 2-án inditotta meg, a járásbiróság 1906 deczember hoban marasztaló itéletet is hozott, a törvényszék felebbezési tanácsa azonban az ügyet 1907 január hóban közigazgatási utra tartozónak mondotta ki, a minisztertanács 1907 április hó 18.-i határozatával a biroi utat jelölte meg illetékesnek.

A mi hihetetlen közigazgatási állapotaink mellett tehát annak a szegény tanitónak öt és fél évet kellett eltöltenie és egy kis vagyont elköltenie, amig ügye a rendes kerékvágásba jutott!

Reméljük, a minisztertanácsi határozat meghozatalánál gondjuk volt az illetékes tényezőknek arra, hogy akit hiba terhel, elvegye méltó büntetését.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Az egyetemi magántanár tanitási szabadsága.** Dr. Szvoboda Hermann, a bécsi egyetem bölcsészeti karán a lélektan és annak történetéből habilitált magántanár az 1906/907. tanév téli időszakára a «Psichopatologia» czimen kollegiumot hirdetett. A közoktatásügyi miniszterium azonban e kollegium megtartását megtiltotta, mivel a psichopatologia az orvosi fakultás körébe tartozik. Ezen intézkedés ellen Dr. Szvoboda panasszal élt a közigazgatási bírósághoz. A tárgyaláson panaszos kifejtette, hogy a psichologia több tudományszak keretében mozog és hogy a psichopatologia nem egyéb, mint alkalmazott lélektan és a közoktatásügyi miniszterium nem volt jogositva őt — mielőtt szakemberek véleményét meghallgatta volna — hirdetett előadásaitól eltiltani.

A közoktatásügyi miniszterium képviselője viszont annak hangsulyozása mellett, hogy a közoktatásügyi miniszter, mint a legfelsőbb felügyeleti hatóság, jogositva van felügyeleti jogának gyakorlása közben, a kollegiumok programmját szabadon mérlegelni s esetleg azok előadását betiltani, kérte a panasz elutasitását, mivel ilyen ügyben jogorvoslatnak helye nincs. A közigazgatási biróság a közoktatásügyi miniszterium határozatát megsemmisiti. Az itélet indokaiban kiemelte a biróság, hogy a szóban forgó ügy nem a legfelsőbb tanügyi hatóság szabad mérlegelésének kérdése, s ennélfogva a közigazgatási biróság illetékessége fennáll. A közoktatásügyi miniszterium felügyeleti jogának gyakorlása közben jogositva van ugyan vizsgálni azt, hogy a hirdetett kollegium valamely tanerőnek annak idején adott előadási jogosultsággal összhangban van-e, és hogy a miniszterium azon kollegium megtartását megakadályozhatja, amely ellen törvényes akadály merül fel, még azon esetben is, ha az illetékes kar a kollegium megtartása ellen kifogást nem emelt. A konkrét esetben azonban a miniszteriumnak — mielőtt a kollegiumot a katalogusból törölte volna — érintkezésbe kellett volna lépnie panaszossal a kollegiumnak más rokontudomány és azon tudományszak elhatárolására vonatkozólag, melyre előadási jogosultságát nyerte; meg kellett volna e kérdésre vonatkozólag azonkivül a bölcseleti és orvosi kar véleményét is szerezni. Miután azonban a miniszterium ezt nem cselekedte, eljárása lényeges hibában szenved, s ennek alapján a közoktatásügyi miniszterium megtámadott határozata megsemmisitendő volt.

— **Burckhard Miksa** bécsi iró érdekes kötetet adott ki *Quer durch Juristerei und Leben* czim alatt. A gyüjteményes kiadó magában foglalja szerző több czikkét és előadását a jog teréről is. Igy szerző igen fontos fejtegetéseket nyujt a u. n. magyar házasságokról, amelyek tudvalevően az osztrák katholikusok mentő eszközeik az ottani elavult házassági jogi rendszerük nyomasztó járma alól. A közigazgatási biróság előbbi eljárásról, a bureaukratizmusról, a szinházi jogról, a szinházi czenzura jogáról, az orvos felelősségéről, és egyéb tárgyakról is sok érdekes olvasni valót foglal a kötet magában.

— **A feltételes elitélésről** a Deutsche Juristenzeitung, Németország vezető jogi lapja a következőket irja: A feltételes megkegyelmezés intézménye utját egyengeti a feltételes elitélésnek. Ez utóbbi sokkal helyesebb, mert a feltételes megkegyelmezés nélkülöz minden jogalapot. A büntetést meg nem semmiti, megmarad a végzetes folt: a büntetett előélet. Másképp áll a feltételes elitélés intézménye minden tekintetben. Ha a törvényes előfeltételek beállanak, akkor a büntető itélet visszavonatik. Ez intézménynek áldásos hatásai különösen az elitélt megjavitása tekintetében csak ily alakban következnek be.

— **A német igazságügyminiszterium** most tette közzé a járásbirósági eljárás módositásáról szóló törvénytervezetet a német hivatalos lapban. A tervezet a felsőbb birróságok tehermentesitését és az eljárás gyorsitását czélozza. Az utóbbit azzal akarja elérni, hogy a birónak a pervezetésben nagyobb hatalmat ad. Az előbbit egyrészt azzal, hogy a felebbezést csak ott engedi meg, ahol annak tárgya 50 márkán felüli összeg; másrészt, hogy a járásbiróság hatáskörét 300-ról 800 M-ra emeli. Ez utóbbi intézkedéssel e perekben megszüntetné a kötelező ügyvédi képviseletet s igy elsősorban az ügyvédek ellen irányul, az ő érdeküket mélyen sérti s ezért valószinü, hogy a javaslat heves ellenállásra fog találni.

— **A német ügyvédgyülés** alkalmából a német ügyvédegyesület hivatalos lapja kivánatosnak mondja, hogy az ügyvédgyülés jobban készittessék elő, hogy a tagok az egyes kérdésekről és határozati javaslatokról előzetesen értesittesenek és a rendelkezésre álló idő jobban kihasználtassék. Megjegyzi az idézett közlemény, hogy a tárgysorozat utolsó pontjának tárgyalása elmaradt, mivel a közel 1000 résztvevőből csak 50 volt jelen.

— **Orvosi gyakorlat átruházása.** X. orvos eladta prakszisát egy kollegájának az évi bruttó bevételek négyszereséért. A vételárat vevőnek havonkinti részletekben kellett volna fizetnie. Kiköttetett, hogy hat részlet fizetése után vevő az üzlettől elállhat, de ez esetben nincs joga azon városban orvosi gyakorlatot folytatnia. Vevő átvette ugyan az eladó orvos prakszisát, azonban pert inditott annak kimondása iránt, hogy a szóban forgó ügylet semmis. A német Reichsgericht a kereseti kérelemnek helyt adott a következő indokolással: Az orvosnak gyakorlatát nem szabad mint tisztán keresetet üznie, hanem egyszersmind törekednie kell a közjó előmozditására. Az orvosi gyakorlat nem tehető adásvétel tárgyává, mert ez tisztán az orvos magánhasznát szolgálná a közjóval szemben. Tisztán üzleti alapon kötött ily átruházásnál a vevő orvost kizárólag az üzleti szempont vezeti minden köztekintet mellőzésével, tehát egyedüli czélja az, hogy a vételár fedezhetése végett minél nagyobb bevételeket érjen el. Az eladó viszont az ügylet megkötésénél nem tekint a vevőnek sem tudományos, sem erkölcsi kvalitására, csak a kinált vételárra, és a vevőt mégis a legmelegebben ajánlja páczienseinek. A Reichsgericht nem bocsátkozik azon kérdés vitatásába, hogy a kizárólagos fogorvosi gyakorlat ellenérték mellett való átruházása más szempont alá esik.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Dr. Molnár Mór, ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvben jártas ügyvédjelöltet keres.

12464

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 42. szám. Budapest, 1907 október 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

PŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birói kongresszus. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A bíróképzés. *Dr. Térfi Gyula* miniszteri osztálytanácsostól. — A bíróképzés. *Dr. Gallia Béla* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A büntetőbiró. *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m.-tanártól. — Az automatikus előlépés. *Dr. Gaár Vilmos* kir. táblai birótól. — A birák fizetés-kérdésének megoldása az állam financziális megterheltetése nélkül. *Andorffy Károly* budapesti V. ker. járásbirótól. — A kinevezési rendszer. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbirótól. — Javaslatok a szegedi országos birói nagygyüléshez. *Dr. Szász Béla* pestvidéki kir. törvényszéki birótól. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A birói kongresszus.

Hazánk elsőfolyamodásu birói kara ugyszólván egyértelmüleg foglalt állást a Szegedre összehitt országos nagygyülés megtartása mellett. Az e tárgyban megnyilvánult impozáns *akarategység* arra a már régibb keletü mozgalomra vezethető vissza, mely a *birói függetlenség erkölcsi és anyagi biztositékainak kiépitését* s a jelenlegi állapothoz képest szélesebb mederben megvalósitását tüzte ki czéljául.

Hogy e mozgalomnak ethikai sulyát és a sikeresség tekintetében jogosultságát megitélhessük, ismernünk kell annak eredetét és inditó okait.

A kir. bíróságoknak 1871. évben történt szervezése óta az elsőfolyamodásu birák legelőször 1903. évben gyültek össze tanácskozásra, abból az alkalomból, midőn a tisztviselők általános fizetésrendezéséről szóló törvényjavaslat az elsőfolyamodásu birákat és a segédszemélyzetet javadalmazásuk szabályozása terén a többi állami tisztviselővel szemben *egyenlőtlen* és *méltánytalan* elbánásban részesitette. E tanácskozás eredményeképp egyhangulag elfogadott elvi magaslaton épült emlékirat a birói kart ért gravaminák sarkpontjául az 1893. évi IV. tcz.-nek azt az intézkedését jelölte meg, mely a birói státusnak *alkotmányos garancziális jelentőségü* prærogativumokkal biztositott *különállását* a biráknak az általános fizetési osztályokba beillesztése által megszüntette.

Jól tudjuk, hogy ennek a jelentőségében kiszámithatlan aberratiónak müvelete gyakorlatilag akképp vitetett keresztül, hogy a birói fogalmazó-személyzet a VI. fizetési osztálytól lefelé addig elfoglalt positiója sulyának és tekintélyének megfelelő osztálynál egész vonalon egygyel lejebb szállittatott.

A budapesti első birói nagygyülésnek határozott és önérzetes állásfoglalása, valamint a bajok orvoslására nézve tett javaslatai nem részesültek a megérdemelt figyelemben. Mert nemcsak hogy a birói státuselkülönités elve mindezideig nem jutott közelebb a reaktiváláshoz, hanem még az ugynevezett Széll-féle javaslatnak az elsőfoku birákra nézve előnyös intézkedései is politikai érdekekből eliminálttattak; köztudomásu az a sajnálatos tény, hogy a birói javadalmazás javitására szánt összegnek jelentékeny része annak idején a közigazgatási tisztviselőknek jutott, politikai természetü viszontszolgálataik reményében.

Az alkotmányos nemzeti küzdelemmel járt sulyos megpróbáltatások napjaiban, mikor az igazságszolgáltatás megközelithetlensége és függetlensége, mint a közszabadság utolsó védőbástyája tünt előtérbe, ismét felmerült az a jelszó, hogy a birói függetlenség egyéb alkotmányos garancziáinak megerősitése mellett a birák anyagi függetlenségét kell *elsősorban* biztositani. S a zivataros felhők elvonulása után ismét csalódás várt az élet nehéz küzdelmei között önzetlenül müködő birói karra: a közvélemény által sürgetett birói fizetésrendezés helyett más szolgálati ágak (vasutasok és tanitótestület) igényeinek kielégitése helyeztetett elsősorba.

Legujabban kedvező fordulatot jelentő hirek keltek szárnyra. E lapok utóbbi számaiban megjelent örvendetes közlemény szerint — ha ismét csalódásra nem ébredünk — jelenlegi igazságügyi kormányunk az elsőfoku bíróságok fizetésrendezését az 1908. évi költségvetés keretében kivánja végrehajtani; és pedig állitólag oly módon, hogy az aljegyzők jegyzőkké, az albirák tulnyomó részben birákká, a biráknak jelentékeny része pedig a VII. fizetési osztályu javadalmazásba lépnének elő.

Hogy ez a rendezés mennyiben elégitené ki a jogos igényeket s következményeiben az előlépést a távolabbi jövőben is kedvezőleg fogja-e befolyásolni, erre nézve a nagygyülés lesz hivatva állást foglalni. Annyi azonban kétségtelen, hogy a kormánynak emlitett szándéka éppen a jelenlegi körülmények között teljes méltánylást érdemel, s a nagygyülés hangulatára csak kedvező hatással birhat. Felette örvendetes eredmény egymagában az — ha a fizetésrendezés kérdése a szegedi kongresszus tárgysorozatából ki nem kapcsoltatik is — hogy a fentebb regisztrált hireknek hitelessége esetén a kongresszus tanácskozását többé *nem a kenyérkérdés* fogja dominálni.

Most már a nagygyülés igazán *felemelkedhetik feladatainak és hivatásának magaslatára!*

A birói nagygyülés összehivásának a fizetésrendezés kérdésénél vannak egyéb mélyreható inditó okai is.

Nyiltan kimondjuk — ami különben igazságügyünk minden alapos ismerője előtt eléggé ismeretes — hogy a birói intézmény 1869. év óta nem részesült a többi államhatalmi tényezőkkel arányos és jelentőségéhez mért intenziv fejlesztésben. Az igazságügy állami életünknek mindenkori mostoha gyermeke volt; az igazságszolgáltatás szervei (birák és ügyvédek egyaránt) az állami és társadalmi életben nem részesülnek a tekintély és megbecsülés jeleiben és nyilvánulataiban oly mértékben, amennyire a közügy érdekében kifejtett tevékenységüknek magas intellektuális becse azt megkivánná; sőt szomoruan kell konstatálnunk, hogy az önálló birói véleménynyilvánitás respektálása és a megingathatlan birói meggyőződés helyébe sok helyütt *bürokratikus felfogás* és a magasabb rangu birói vélemény elvárt és elismert præponderantiája lépett. Végre nem tagadható, hogy a közigazgatási hatalom a bíróinak rovására nemcsak hogy túlsulyra tett szert, de az 1869: IV. tcz.-ben kimondott kardinális elv ellenére az itélkezés terén is tért hóditott.

A birói nagygyülésnek nézetünk szerint legfőbb feladata

azokat az okokat tanácskozás tárgyává tenni, melyek a *birói hatalom és tekintély degeneratióját* előidézték; valamint kutatni és megtalálni módját, hogy a birói hatalom a többi államhatalmi faktorral egyenrangu poziczióját visszanyerje. Ezzel kapcsolatban meg kell határozni a birói szervezet és pragmatika még le nem fektetett *alapelveit* és gyakorlati megoldásának módozatait.

A nagygyülés állásfoglalásának irányadó helyen és a közvélemény előtt sulyt és tekintélyt az adhat, ha a kongresszus a birói függetlenség biztositékául szolgáló *sarkalatos elvek* megállapitásának álláspontjára helyezkedik s az eddigi traditiókhoz hiven kitart amaz irányzat mellett, amelynek mindenkori vezérlő eszméje a birói állás ethikai tartalmának és fensőbbségének megóvása volt.

E tekintetben elegendőnek tartjuk a megvalósitandó *kardinális principiumoknak* meghatározását és a megvalósitásuk iránti kivánalom *erőteljes kifejezésre juttatását.*

Ellenben elkerülendőnek véljük divergens részletkérdések és aprólékos aspirácziók elérését czélzó inditványok sekélyessé válható megvitatását; valamint formális határozatok és törvénytervezetek enunciálását sem tekintjük a kongresszus hivatása körébe tartozónak.

Végre határozottan a nagygyülés méltóságán alul állana, tulhajtott, vagy a magánérdekeket előtérbe léptető postulatumoknak hangoztatása.

Nem kételkedünk abban, hogy a szegedi birói kongresszus a magyar birói kar magas erkölcsi és társadalmi szinvonalához méltóan fog lefolyni. Annak állásfoglalása minden izében dokumentálja a birói kar nemes felfogását. Szolgáljon meggyőző bizonyitékául annak, hogy hazánk birói karát akkor is *altruizmus* és *közérdek* eszménye vezérli, mikor *függetlensége* megteremtésének és erősbitésének *intézményes biztositékait és anyagi eszközeit keresi és követeli.*

Suprema lex: salus rei publicae.

Dr. Vályi Sándor,
budapesti kir. keresk. és vtszéki biró.

A biróképzés.

Az első birói nagygyülés az igazságszolgáltatás teljes függetlenitésével is foglalkozik. E czélra a birói állások betöltése mai rendszerének megváltoztatását is szóba hozzák. Némelyek a betöltés körül a biróságok autonomiájának tág tért nyitva, azt óhajtják, hogy a miniszter a biróság részéről tett jelöléshez kötve legyen, ugy, hogy mást, mint akit a biróság jelölt, a királynak kinevezésre elő ne terjeszthessen; mások a birói állásoknak automatikus előlépéssel betöltését kivánják biztositani. Az automatikus előlépésnek mindenesetre meg van a jogosultsága; vannak hátrányai, vannak előnyei is; de csak az elsőfolyamodásu biróságoknál és csak a VII. fizetési osztályig lehet jogosult; felsőbirói, törvényszéki elnöki, szóval olyan állásokat, melyek helyes betöltéséhez különleges egyéni tulajdonságok szükségesek, automatikus előlépés utján betölteni nem lenne helyes.

Az automatikus előlépés az emlitett szükebb körben is csak ugy lenne megvalósitható, ha egyuttal az alapos és gyors birói munka megfelelő biztositékairól is gondoskodunk. Ilyen biztositéknak vélem a felügyelet hatályosabb gyakorlásán felül a biróképzés czélszerü átalakitását.

Ha az automatikus előlépés rendszerének elfogadásával nincs már alkalom a magasabb állásba jutó biró megválogatására, akkor már az elsőbirói kinevezéskor, sőt még előbb, a birósági első alkalmazáskor: a birósági szolgálat megkezdésekor kell a birói pályára bocsátott jogásznemzedéket a legnagyobb szigoruséggal és körültekintéssel megválogatni. Erre a megválogatásra alkalmas módot nyujt a birói s az ügyvédi képzés egyesitése. Hogy ez egyéb okokból is szükséges, az ma már nem szorul indokolásra. Egységes elméleti vizsga, egységes előkészitő szolgálat, egységes gyakorlati vizsga.

Sok szó esett a doktori foknak, mint képesitési kelléknek eltörléséről, de ha ez a reform a közel jövőben nem valósul meg, akkor a birótól is meg kell azt kivánni. Nem szabad eltürni azt, hogy a birónak alacsonyabb tudományos képesitettsége legyen, mint az ügyvédnek.

Az előkészitő szolgálatnak mind a birói, mind az ügyvédi pályát illetőleg nem szabadna előbb megkezdődnie, mint az egyetemi vizsgák letételével: az elméleti képesitettség teljes megszerzésével. Aki fél képesitettséggel kezdi meg szolgálatát, akinek tehát egyszerre két feladattal kell megküzdenie, egyiket sem végezheti kellően; két urnak egyszerre szolgálni nem lehet. Nem végezheti kellő kitartással elméleti tanulmányait, mert hivatalát kell ellátnia és nem szentelheti magát egészen hivatali munkájának, mert tanulnia kell és sem a birósági munka, sem az ügyvédi iroda nem engedi meg a huzamos távolmaradást. Ha a birói vagy ügyvédi pályára lépő jogász már pályájának kezdetén elvonatik hivatásának teljes erejével való gyakorlásától, nagyon nehezen fogja azt később megszokni. Joggyakornokul vagy ügyvédjelöltül tehát csak olyant legyen szabad alkalmazni, aki a jogi tanfolyam bevégeztével a jogtudori fokot elnyerte, vagy az esetleg ennek helyébe lépő egységes államvizsgát letette.

A birói és ügyvédi minősités egységéből következik továbbá, hogy a birói pályára készülő minden egyénnek bizonyos minimális időt ügyvédnél és az ügyvédi pályára készülő minden egyénnek bizonyos minimális időt a biróságnál kell gyakorlaton töltenie. Ha eszerint mindenkinek, aki ügyvéd akar lenni, birósági gyakorlatra is kell mennie, oly nagy anyag áll a biróságnak rendelkezésére, hogy abból a biró magas hivatására legalkalmasabb elemnek kiválasztása czéltudatos buzgalommal könnyen sikerülhet. A hivatali főnök: törvényszéki elnök, járásbiró, kisérje a belépő fiatal jogászt éber figyelemmel, tanultságára, gyakorlati alkalmazhatóságára, a birói pályán megkivántató jellembeli tulajdonságokra kiterjedő gonddal, és ha beválik, tartsa őt meg a biróságnak, ha nem válik be, már idejekorán, pl. egy év mulva, távolitsa el őt a nem neki való hivatás küszöbéről.

Az előkészitő szolgálatnak mai három évi időtartama rövid a szükséges gyakorlati jártasság megszerzésére. A birói munkának mindegyik ágában kell müködnie a jövendő birónak. A járásbiróságoknál a sommás perek, a hagyatéki, a telekkönyvi ügykör, a büntető perek, a törvényszéknél a polgári perek, a felebbviteli eljárás, a büntető végtárgyalások, a bünvizsgálatok, a kereskedelmi, váltó- és csődügyek, a házassági, gondnoksági stb. eljárás, oly sokféle ügykör, hogy mindegyikre alig jut a három esztendőből pár hónap; ezenfelül a kezelési munkával is meg kell ismerkedni.

A miniszteri rendelet (4192/91. sz. I. M. E. rend. 28. §.) szerint legalább tiz hónapot a polgári, öt hónapot a telekkönyvi, öt hónapot a kereskedelmi, váltó- és csődügyekben, tiz hónapot a büntető ügyekben és a 33. §. szerint legalább egy évet társas biróságnál, legalább nyolcz hónapot pedig egyes biróságnál kell tölteni. Ez a beosztás nem is vihető mindig keresztül. Budapesten pl. kevés egyént lehet egyidőben a telekkönyvi szakban foglalkoztatni, ugy hogy igen sokan nem tudnak telekkönyvi gyakorlatot szerezni; a kereskedelmi és váltógyakorlat megszerzése is sok helyütt nehéz. E mellett a rendelet szabályait nem is tartják mindenütt meg; megesett pl., hogy a birói vizsgán a sommás eljárásból teljesen tájékozatlannak bizonyult jelölt (birósági aljegyző) kijelentette, hogy ő sommás pert sohasem látott.

Nézetem szerint öt évre kellene felemelni az előkészitő szolgálat időtartamát. Legczélszerübb lenne, ha a szolgálatot ügyvédnél kezdenék meg; az ügyvédi irodában látja a kezdő jogász az ügyek kialakulásának procedurájat, megismerkedik a legkülönfélébb jogi tennivalókkal és ami szintén fontos,

agilitáshoz, gyors munkálkodáshoz szokik. Egy évi ügyvédi irodai munka után a birósághoz kerülve, pár héten át a kezelési munkával ismerkednék meg, azután kezdődnék ügyszakokba beosztása. A fősulyt a járásbirósági és pedig a sommás perbeli gyakorlatra kellene helyezni. A birósági gyakorlat négy évi idejéből legalább két és fél évet a járásbiróságnál és legalább ugyanannyi időt a sommás perekben kellene tölteni.

Az előkészitő szolgálatnak öt évre felemelése az előmenetelre sem lehet hátrányos: ma sem igen neveznek ki valakit birónak öt évnél rövidebb szolgálattal.

A munkának mai minősége sem biztositja a gyakorlati kiképzés alaposságát. Az előkészitő szolgálatot teljesitők és pedig joggyakornokok, aljegyzők és jegyzők egyaránt rendszerint a biró tollbamondására tárgyalási, tanuvallomási, eskütételi, szemléről szóló és vizsgálati jegyzőkönyvet vezetnek, szóval másolnak, tanácsjegyzőkönyveket vezetnek, a folyó, apró ügyeket intézik, vidéken főkép hagyatéki, telekkönyvi ügyekben foglalatoskodnak, a törvényszéknél pertárnokoskodnak, a budapesti járásbiróságoknál egész müködésük jóformán a «kurrenczia» elintézésében merül ki. A valóságos birói munkát és itélkezést, az ügyeknek előadásra előkészitését, itéletek szerkesztését alig ismerik meg. Ezzel csak akkor kezdenek kisérletezni, amikor már birák lesznek, csakhogy ilyenkor a rosszul sikerült kisérletet a jogkereső közönség érzi meg.

A kiválóbb elméleti készültségü, szorgalmasabb és törekvő segédeket hosszabb gyakorlat után nagyon jól fel lehetne használni az itéletek irásbafoglalására, törvényszéki perek előadására és itéleti tervezetek elkészitésére. Az ez irányban tett kisérletek igen szép eredménynyel jártak. Egyik törvényszéki elnök a gyakornokoknak és jegyzőknek ilyféle foglalkoztatásával kiváló birói nemzedéket tudott nevelni; a törvényszéki büntető itéleteket régebben általában a jegyzők foglalták irásba és az itéletek minősége kevés kifogásra adott okot; a táblán egyes kiválóbb tanácsjegyzők pereket készitettek elő és referáltak az ülésben, sőt egyik kir. itélőtáblán a felülvizsgálati határozatokat ma is rendszerint a tanácsjegyzők szövegezik (igaz, hogy nagy részük biró).

Az ilyen foglalkoztatás legjobban előkésziti az illetőt a birói szolgálatra és önállóságra is szoktatja. Lehetővé teszi, az elméleti tanulmányok gyakorlati érvényesülését, hézagaiknak kipótlását, a judikatura alapos megismerését, e mellett egy-két jól sikerült nagyobb feladat felébreszti a munkának a szeretetét és fokozza a törekvést. Meg lenne ennek a rendszernek az a nem utolsó előnye is, hogy a bevált munkatárs közremüködése a birák munkáját csökkentené és ezzel képessé tenné a tanácsot vagy egyes birót alaposabbul nagyobb munkának a kifejtésére.

Önkényt értetik, hogy a segéd ezt a munkáját a biró állandó felügyelete és felelőssége mellett végezné, és hogy a segéd ily foglalkoztatása csak ugy lehet eredményes, ha azt a biró jóindulata türelmes gondoskodással vezeti. Viszont azonban a segédek munkájának köréből el kellene vonni azt a tennivalót, amit ügyes kezelő hivatalnok is jól elvégezhet, pl. a tollbamondás utáni jegyzőkönyvirást s a pertárnoki munkát, stb.

Ha azután a gondosan kiválasztott jogász az ekként berendezett előkészitő szolgálat teljesitése után gyakorlati jártasságáról a szintén egységessé teendő birói és ügyvédi gyakorlati vizsgának szigoruan rostáló bizottsága előtt is sikerrel számot ad: akkor aggálytalanul kinevezhető biróvá és mehet automatice előre. Czélszerü is lenne annak törvényi biztositása, hogy a gyakorlati vizsgát kitünően letett jegyzőt bizonyos rövid időn belül ki kell birónak nevezni.

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tanácsos.

A biróképzés.

Abban a hatalmas mozgalomban, mely a magyar biróságok kebelében erkölcsi és anyagi helyzetük emelése és orvoslása czéljából megindult: mind nagyobb erővel domborodik ki az a törekvés, hogy a birói függetlenség minden rendelkezésre álló erkölcsi suly és anyagi erő nyujtásával biztositassék. A fizetésjavitás kétségkivül égető és elhalaszthatatlan kérdésének megoldása azonban korántsem kizárólagos orvosszer és egymagában nem elégiti ki a biráknak és velük együtt a közszabadság barátainak és a jogkeresők millióinak jogos várakozásait.

Mert kétségtelenül nagy baj, ha a biró kis javadalmazásából nem tud megélni és az egyre növekedő drágaság és ezer anyagi gond nyomása alatt görnyedezve meghasonlott lélekkel képtelen teljes erejét a birói hivatásnak szentelni és óriási küzdelmébe kerül részrehajlatlanságának megőrzése.

Ámde az anyagi helyzet megjavitása minden fontossága mellett is egymagában nem elegendő. A birónak oly erkölcsi sulyt kell biztositani, mely szavának nem csak azért ad tekintélyt, mert az állam birói hatalmának gyakorlásaképpen ejti ki, hanem kell, hogy itélete annak belső meggyőző erejénél, az itélkező szellemi sulyánál és erkölcsi integritásánál fogva keltse az igazság benyomását és a megnyugvás érzését.

Ennek külső biztositékául körül kell bástyázni a birót a felfelé és lefelé való függetlenség minden attributumával; belső biztositéka gyanánt pedig jellemben, tudásban és itélőképességben egyaránt kiváló birákat kell alkalmazni.

Mert örökké igaz Bacon mondása, hogy a tudomány hatalom.

A tudás képesit a helyes észlelésre, megismerésre és itéletre. A tudás a legbiztosabb eszköze az igazság kutatásának és feltalálásának. Ha tehát ama jellembeli tulajdonságokkal — melyekre a magyar birói kar önérzettel hivatkozik — a szaktudáson, általános müveltségen és élettapasztalatokon átszürődő itélőképesség párosul: akkor a birói kar bizton számithat arra az önmagából kisugárzó erkölcsi tekintélyre, melynek nincs szüksége sem a megjelenés külső fényére, sem czimekre és kitüntetésekre, hogy tiszteletet keltsen mindenütt.

Magának a biróságnak is eminens érdeke az, hogy minden tagja fel legyen vértezve az elméleti és gyakorlati tudás minden fegyverével, és hogy főleg a jövő birói nemzedék ilyen alapokon neveltessék. Ezért nagyfontosságu igazságügyi feladat a biróképzés. Mert a birói succrescentiának nevelése dönti el, minő lesz a jövő Magyarország birói kara, és ennélfogva minő lesz a jövő igazságszolgáltatása?

A biróképzést csak az előkészitő szolgálat szabályozása biztositja. Ez az intézkedés előirja ugyan, hogy a joggyakornok és aljegyző minden ügyszakban töltsön bizonyos időt, de ez még nem nyujt garanciát arra, hogy az előkészitő szolgálat ideje alatt tényleg mit sajátit el az illető ügyszakban. Voltak egyes kiváló hivatalfőnökök, kik maguk vették kezükbe a jegyzői kar nevelését, kiképzését, és sikert is értek el vele; de a jegyző igen gyakran az előkészitő szolgálat beosztása daczára is ugy került a birói székbe, hogy jegyzői pályáját blanketta kitöltéssel, jegyzőkönyvvezetéssel és «kurrencia» elintézéssel töltötte el, és nem tulnyomó azok száma, kik érdemleges jogi kérdésekkel, perek feldolgozásával készitették elő magukat a nehéz és felelősségteljes birói pályára.

Gyakori a panasz, hogy a birákban nagy a bürokratizmus, hiányzik az élet viszonyainak és gyakorlati szükségleteinek ismerete; az a szélesebb látkör, mely képessé tenné őket az emberismeretre és az emberi lélek bonyodalmas problémáinak megoldására, a tanuvallomások valóságának mérlegelésére; a szokások, a forgalmi élet követelményeinek megitélésére.

Az ügyvédjelölti gyakorlat már közelebb hozza a fiatal embert az élethez, és ezért feltünő is, hogy az ügyvédi gyakorlaton volt joggyakornokokban, jegyzőkben és birákban több a gyakorlati érzék, mint azokban, kik a hivatalszobában kezdték jogi pályafutásukat.

A nagyon elfoglalt, munkával agyonterhelt jegyzőnek és birónak alig van ideje a joggyakorlattal és jogi irodalommal lépést tartani, ismereteit bőviteni; nem is szólva arról, hogy általános müveltségét tanulmányok által fejleszthetné.

Mi volna a módja ezen bajok elháritásának és a helyes biróképzésnek?

Nézetem szerint gyökeresen át kellene alakitani a birói előkészitő szolgálat belső tartalmát és az egész biróképzést.

Elsősorban csak az elméleti vizsgák — doktorátus vagy államvizsga, vagy az ennek helyébe lépő egységes vizsga — kiállása után kezdődnék a joggyakorlat, hogy a birói pályára lépő ifju már az összes szükséges elméleti ismeretekkel felruházva kezdje meg gyakorlati müködését.

A birói pályán is feltétlenül megkövetelendő volna, hogy a joggyakorlatnak legalább fele ügyvédnél töltessék, és pedig szintén a vizsgák letétele után.

Megkivánandó volna, hogy a joggyakorlat előtt vagy közben kereskedelmi, gyári, bank, biztositási üzleteket, szabadalmi hivatalt megismerje a jelölt, amire Németországban már van is példa.

Joggyakornokul csak az volna kinevezhető, ki a gyorsirásban jártas.

Ilyen előkészültség mellett a joggyakorlat könnyebben volna berendezhető valódi czélja, a biróképzés sikeres elérésére.

A joggyakornok és jegyző kevesebb blanketta kitöltéssel és több érdemleges munkával volna foglalkoztatandó. Ennek előfeltétele természetesen az ügyvitel egyszerüsitése és az osztrák Formularienbuch-hoz hasonló nyomtatványgyüjtemény rendszeresitése volna, melynek kitöltése az irodára volna bizható. A jegyzőkönyveket a gyorsirást tudó joggyakornok és jegyző stenografice venné fel és az iroda tenné át. Mindezek kevesbitenék gépies munkáját és több időt juttatnának az érdemleges munkára, perek tanulmányozására, itéletek tervezeteinek előkészitésére. A szóbeliség mellett ekként lehetővé tétetnék a birójelöltnek, hogy felmentve a blankettáris munka tömege alól, a tárgyalásokat figyelemmel kisérje és itéletek irásba foglalását megkisértse. A mechanikus munka alól szintén tehermentesitendő birónak pedig mindenkor foglalkoznia kellene a hozzá beosztott jegyzővel, meg kellene beszélnie vele az érdekesebb jogeseteket és rávezetni arra, hogy önállóan alkossa és okolja meg véleményét az eldöntendő kérdésekben; ügyelnie kellene arra, hogy a jegyző érdemleges munkái kellő jogászi szabatossággal készüljenek: egyszóval a birónak, tanácselnöknek az ifju generáció gyakorlati oktatójává kellene válnia.

Emellett ösztönözni kellene a birójelölteket arra, hogy elméleti ismereteiket a szakirodalom tanulmányozása által bővitsék és a felsőbirói gyakorlatot figyelemmel kisérjék. Valamelyik képzettebb biró előadásokat is tarthatna nekik a jogirodalom és törvényhozás ujabb fejleményeiről és figyelmeztethetné őket a joggyakorlat állására. Ezenkivül bizonyos, kisebb jelentőségü, nem ügydöntő elintézések önálló végzését ugyancsak ezen birójelöltekre lehetne bizni, ami lényegesen emelné felelősségérzetüket és rászoktatná őket az önálló munkásságra.

De ezzel csak a lehetőség volna megadva a jó biróképzésre. Még fontosabb dolog azonban a birói állásra alkalmas elemek helyes selectiója. Irányadó elv gyanánt kellene kitüzni, hogy csak minden tekintetben arra való elemek kerülhessenek a birói karba. E végből kérlelhetetlen szigorral kellene eljárni, és a joggyakorlat első évében el kellene bocsátani mindazokat a joggyakornokokat, kik képesség, felfogás vagy magaviselet tekintetében a birói állás betöltésére alkalmasoknak nem mutatkoznak.

Másrészt azonban az alkalmas elemeket azzal kellene a birói pályán megtartani, hogy a mostani joggyakornoki állás csak rövid, átmeneti időnek tekintessék, amelyből az előirandó, mondjuk egy évi idő után feltétlenül rendes fizetéses és pedig tisztességesen javadalmazott jegyzői állásba kerülnének.

Ily módon sikerülne biztositani a jövő számára egy minden tekintetben erős és kiváló birói kart, melyre megnyugvással bizhatnók igazságszolgáltatásunk jövőjét.

Gallia Béla.

A büntető-biró.

Büntetőtörvénykönyvünknek immár a törvényjavaslati fokozatig előrehaladott módositása kétségkivül mind nagyobb igényeket támaszt a büntetőjogszolgáltatás tényezőivel szemben. Ugy a feltételes elitélés, mint a fiatalkoru gonosztevőkre nézve tervbe vett «bánásmódok» elkerülhetlenné teszik, hogy a biró nagyobb és mélyrehatóbb figyelmet szenteljen a terhelt egyéniségének, mint eddig történt.

Aki egyébként czivilisztikus elfogultság nélkül szemlélte a büntető-biró müködését, az a mai jogállapotot tekintve is kénytelen elismerni, hogy *a büntető-biróra egész más természetü feladatok hárulnak, mint a polgári perben* itélkezőre. Mig a civilis biró ma is a «si paret condemna, si non paret absolve» fogalomkörében mozog, addig a büntetőbirónak véleményem szerint legnagyobb és legnehezebb, bár sajnos, nem mindig méltányolt feladata a büntetés kiszabásával kezdődik. Bár igen lélekemelő hivatás lehet annak megállapitása, hogy a cselekményt lopás vagy sikkasztás vétségének kell-e minősiteni, mégis sokkal inkább az elevenbe vág, hogy az elitéltnek három napot vagy három hónapot kell-e ezért elszenvednie. Mégis kétségtelen, hogy a büntető igazságszolgáltatás szervei sokkal több elmeélt pazarolnak az előbbi, mint az utóbbi kérdés megoldására. Ennek az alig tagadható ténynek több oka van. Mindenekelőtt büntetőtörvénykönyvünknek a büntetés kimérésében lépten-nyomon összeütközésekre vezető felemás alapelve. Az «igazságos» büntetés megállapitása rendszerint az *usus fori* szerint megy végbe, igy keletkeznek a sablonos büntetési tételek, melyek ugyan birónkint különbözők, de ugyanannál a bíróságnál annál állandóbbak. E büntetéskimérési szokásjog ugyan alig fér össze az adott eset és az adott terhelt egyéni sajátosságainak mérlegelésével, de addig, amig a büntett és a büntetés közös értékmérőjének felállitásával a büntetés igazságosságát nem vagyunk képesek biztosabb alapokra helyezni, szükséges rossz, mely felmenti a birót az alól, hogy a büntetés mértékén tulságosan törje a fejét. Csakhogy a birónak választására bizott néha sok ezer büntetési egység közül nemcsak azt kellene kiválasztania, mely az «igazságos» megtorlást foglalja magában, hanem egyszersmind azt, mely az eset egyediségéhez képest czélszerü. A czélszerüség nem jelenthet egyebet, mint hogy a büntetés tényleges hatása lehetőleg egybevágjon a büntetés hatásainak képzetével. Ehhez azonban hiányzik két feltétel: egyrészt nem ismeri a biró az előtte álló embert, másrészt nem ismeri a büntetés végrehajtását, melyben az általa alkalmazott individualisatio érvényre jutna. Valljuk meg őszintén, hogy az itélő-biró ma nincs abban a helyzetben, hogy individualisáljon: sem a bünvádi per, sem a büntető-biró előkészitése nem biztositja az emlitettem feltételek fenforgását. A bünvádi per előkészitése — sajnos — nem nyujt módot az eset és a terhelt kriminologiai felderitésére a BP. 83. és 102. §§., melyek a nyomozás tárgyát és a vizsgálat czélját határozzák meg, a delictum ténymegállapitása körül forognak, az e fokon elmulasztottak pedig a főtárgyaláson alig pótolhatók. Azonban «a törvény holt betü, de a biró

élő ember, ami kétségkivül előnye előbbi felett» (A. France). Csakhogy ritkán él ezzel az előnynyel, mert a kiképzés mai rendje erre meg nem tanitja. Maga a büntetőjog ugy az egyetemi oktatásban, mint az előkészitő szolgálatban a hamupipőke szerepét játsza: *sem a kötelező öt órás büntetőjogi kollegium, sem a tizhónapos büntetőbirósági gyakorlat nem elegendő arra, hogy a kezdő jogászból oly büntetőbirót faragjon, aki a büntetőjog fejlődésével reá háramló feladatoknak megfelelni képes.*

Eddig csak az itélőbiróról szóltam. Mindezek s még egyébb hiányok észlelhetők a vizsgálóbiró és a nyomozást irányitó kir. ügyész kiképzésében. A *kriminalisztika* tudományának létéről, bár nap-nap után gyakorolja, a vizsgálóbirónak és a kir. ügyésznek rendszerint halvány sejtelme sincs. Bár a BP. a tényállás felderitésében a paragrafusok szövevényes hálójával köti meg az emlitettek kezét s bár a régi időknek erőszakkal, furfanggal és csellel dolgozó vizsgálóbiráját sikerült kiölnie, azért mégsem látta szükségesnek, hogy a büntettek mindinkább tökéletesedő technikájával szemben a nyomozás és vizsgálat szellemi vezetőit tökéletesebb fegyverekkel lássa el. A tanuvallomások megbizhatatlanságának felismerése a bünügyi lélektannak egész külön ágát fejlesztette ki, mely a tényállás lélektani kutatásával (V. ö. *Gross* Alfréd: Kriminalpsychologische Tatbestandsforschung Halle 1907.) kapcsolatban egészen uj látóhatárokat nyit meg a vizsgálóbiró előtt. Korántsem kivánom lebecsülni a vizsgálóbirói intuitiót és genialitást, hisz elméletek és rendszerek a józan észt sohasem lesznek képesek pótolni, de mig egyrészt az, kinek kezében a per anyagának felderitése nyugszik, sajnos nem mindig bővelkedik a hasznos qualitásokban, addig másrészt a bünügyi taktika ismerete a legagyafurtabb vizsgálóbirónak is megkönnyiti feladatát. A kriminologia, mely a gonosztevők lélektanának, szokásainak, egész etnografiájának felderitését tüzte czélul, a gyakorlott vizsgálóbirónak is hasznos utbaigazitással szolgálhat, de még inkább a kezdőnek, aki ma teljesen az önképzés lassu és bizonytalan módszerére van utalva.

A nemzetközi büntetőegyesület felismervén azt, hogy a büntetőjog ujabb fejleményei mellőzhetetlen következményekkel járnak a büntetőbiró kiképzésére nézve, két izben foglalkozott a kérdéssel: először a linzi kongresszuson, másodszor a német csoportnak 1898-iki müncheni ülésén. (Mitteilungen VII. 129—142; 217—237.). E rövid czikkben nem terjeszkedhetem ki a tárgyalások ismertetésére, annyit azonban meg kell állapitanom, hogy a gyülés az előkészitő szolgálatot teljesitők büntetőjogi továbbképzését egyhangulag szükségesnek találta. Azóta az eszmét Németországban gyakorlatilag is megvalósitották. Hogy az egyetemi oktatásban mi volna a teendő, arra Liszt utalt berlini megnyitó előadásában (Zeitschrift XX. 164—174.), az előkészitő szolgálatban szervezendő elméleti és gyakorlati kiképzéssel behatóan foglalkozott Wulffen (Gross-féle Archiv. XVII. 107—150.) és Mittermaier giesseni tanár (Jur. psych. Grenzfragen V. 6. f. 1907.) Tényleg szerveztek is elméleti tanfolyamokat Badenben (*Jagemann*: Monatschrift f. Krim. psych. I. 374—384.), hol már az első évben 1902-ben 74 önkéntes jelentkező vett részt a kurzuson, Bajorországban 1901 óta (az első évben 139 önkéntes résztvevővel,) és 1905 óta Berlinben. Ezenfelül egyes egyetemeken (Giessen, Göttingen stb.) fennálló Forensisch-psychiatrische Vereinigung-ok foglalkoznak a büntetőigazságszolgáltatás kezdő alkalmazottainak továbbképzésével. A tanfolyamokon, melyek közös hibája a túlrövid tartam (2 hét) a fősulyt a bünügyi lélektanra, kriminologiára, börtönügyre, psychiatriára, szóval a büntetőjog u. n. melléktudományaira helyezték. Hasonló gondolatkörben mozgott az a nemzetközi tanfolyam, melyet Sommer professor kezdeményezésére ez év április havában tartottak Giessenben, ha a jelentéseknek (Zeitschrift XXVII. 934., Monatschrift IV. 183.) hihetünk, igen nagy sikerrel.

Korántsem óhajtanám a német tanfolyamokat mintának ajánlani, de mint az idők jelei, figyelemreméltók. Alig van az állami igazgatásnak tere, melyen a *men not measures* elve gyakorlatibb jelentőségü volna, mint a büntető jogszolgáltatásban. Aki csak kissé átgondolta a büntető-biró müködésének lényegét és jelentőségét, az tisztában van azzal, hogy a functio nem merül ki a *da mihi factum, dabo tibi jus* által körülhatárolt tevékenységben. A büntető-biró az igazságot nem az által szolgálja és szolgáltatja, ha mindenkinek megadja a magáét, hanem ha bánni és a törvény keretében elbánni tud azzal az egyénnel, kit társadalomellenes tevékenysége elébe sodort. Ehhez pedig jóval több szükséges, mint a büntetőjog ismerete: mindenekelőtt emberismeret, élettapasztalat, okosság, nagy általános müveltség — mind oly tulajdonságok, melyeket szakszerü kiképzés utján alig lehet megszerezni. De szüksége van szakismeretekre is, melyeket az egyetem egységes jogi oktatása megadni nem tud.

Ezért minden büntetőjogi reform elengedhetetlen előfeltételének tartom a *büntető biró sajátos kiképzését, az előkészitő szolgálat idejében.* A kiképzés tárgyai közt elengedhetetlenek: a bünügyi lélektan és psychiatria, az elméleti és gyakorlati börtönügy, a kriminalisztika és a kriminalaetiologia vázlata. Gyakorlati szempontból pedig ép oly lényegesnek tartom, hogy a büntető igazságszolgáltatás adeptusa a rendőrségi szolgálattól kezdve a börtönügyi szolgálatig alapos activ részt vegyen a kriminális szak minden egyes functiojában. Ily teljes áttekintés nélkül jó büntető biró el sem képzelhető. Hogy ez elméleti és gyakorlati szakképzés az előkészitő szolgálatba miként illeszthető be, azt mint a kivitel kérdését ezuttal nem hivatásom tárgyalni. Egy feltételét a terv megvalósitásának ezuttal nem hallgathatom el. Sajnosan tapasztaltuk — különösen az elmult évtizedben, — hogy ha egy kitünő qualitásu büntető-biró vagy ügyészségi tag akadt, az administratio sietett őt előléptetni vagy áthelyezni a polgári szakba. Ennek meg kell szünnie. Szakitani kell azzal a babonával, hogy a büntető-biró interiorisabb jogi lény, mint a polgári biró. Sőt ellenkezőleg tudásban és értelmi tehetségben felül kell mulnia a polgári birót, ha nem is itél nagy vagyoni érdekek, hanem rendszerint *csak* a társadalom alsóbb rétegeinek szabadsága és élete felett.

És azt hiszem e magasabb minősitést maguknak a birá knakkellene követelnie: a suly, melyet a társadalom szervezetében elfoglalnak, egyenes arányban nő azzal a tökéletességgel, melylyel hivatásukat betöltik. Ma a birák kivételes közjogi helyzetükre hivatkozva követelik — joggal — anyagi helyzetük javitását. A magasabb minősités, melyet a büntető-birótól megkivánunk, erre egy ujabb jogczimet biztosit.

Vámbéry Rusztem.

Az automatikus előlépés.

A birói függetlenségnek egyik legerősebb biztositéka, hogy a birót csak saját akaratával lehet székhelyéről más birósághoz vagy más hivatalba áttenni vagy előléptetni. A birói elmozdithatlanságnak ezt az alkotmányjogi garancziáját nálunk az 1848:XXIX. és az 1869:IV. t.-czikkek iktatták be a törvénytárba.

A birói elmozdithatlanság azért egyik legerősebb biztositéka a birói függetlenségnek, mert hatalmas eszköze a pártatlan itélkezésnek. Az a biró, aki tudja, hogy ha a törvények értelmében és lelkiismerete szerint itél, nem lesz kénytelen akarata ellenére birói székhelyét egy másikkal felcserélni, bizonyára inkább van abban a helyzetben, hogy elfogulatlanul, kedvezést és kedvkeresést, félelmet és gyülöletet félretéve, részrehajlatlanul itélkezzék, mint az a biró, aki magán vagy másokon tapasztalja, hogy a birói tisztségnek pártatlan betöltése egyes esetekben az áthelyezést eredményezi. Bizonyos az, hogy a biró, akit akarata ellenére

nem lehet még előléptetéssel sem áthelyezni, aki tehát megszokott helyét, őseinek fészkét vagy családi körét nem kénytelen elhagyni, ha nem akarja, pártatlanabb és elfogulatlanabb lesz, mint az a biró, akinek feje felett az áthelyezhetőség Damokles kardja függ.

A birói elmozdithatlanság azonban egymagában véve nem alkotja a birói függetlenség teljes mértékü biztositékát. Az erkölcsi függetlenség mellé az anyagi függetlenség is megkivántatik; mivel különben a birói elmozdithatlanság csak a törvénytárban marad, a gyakorlatban pedig a biró mihamarabb mozdulni kiván helyéről, mert csak igy juthat az előléptetéssel kapcsolatos nagyobb javadalmazáshoz. S a birói javadalmazás mai rendszerének az a legfőbb hibája, hogy az elsőfolyamodásu birákat mintegy kényszeriti arra, hogy törekedjenek elmozdulni birói székhelyükről, ha nagyobb javadalmazásra akarnak szert tenni, mivel különben elmaradnak s oly veszteséget szenvednek a rangsor tekintetében, amelyet egyáltalában nem, vagy nagyon nehezen tudnak csak kiheverni.

A mai kinevezési és javadalmazási rendszer értelmében a biró magasabb fizetési osztályba csak kinevezés utján juthat. A rendszerint a IX. fizetési osztályba kinevezett albiró helyben csak a járásbiróságoknál léphet elő a VIII. fizetési osztályba, de ebben az esetben sem mindegyik albiró, mert végre is a járásbiróság valamennyi birája még az 1891: XVII. tcz. 34. §-a alapján sem lehet járásbiró. Az albiró tehát csak ugy remélhet előléptetést, ha bárhol előálló üresedés esetén pályázik. S a legtöbb pályázik is az ország minden tájába, s keres mindenfelé összeköttetést, hogy pártfogókra találjon, hogy igy mihamarabb előlépjen a VIII. fizetési osztályba, mert ebben az osztályban szerzett rangsor az irányadó a VII. osztályba való előléptetésnél és az esetleges táblabirói kinevezésnél. Az elmozdithatlanság elve tehát nem nagyon szolgál ily körülmények közt a birói függetlenség biztositékául, ellenben akadályozza a birót az érdemleges munkában, mert aki előléptetés után jár, az nem tudja összes erőit hivatása teljesitésére forditani. A helyzet mostanában valamennyire javult, mert az 1906. és 1907. évi költségvetésekben tett intézkedések folytán igen sok biró a IX. fizetési osztályból a VIII. osztályba és illetőleg a VIII. osztályból a VII. osztályba jutott helyi előléptetés utján. Ámde ez csak időleges és személyekhez kötött javulás. Akik szerencsések voltak ebben a korszakban oly hosszu szolgálati idővel rendelkezni, hogy végre helyi előléptetés utján magasabb fizetési osztályba juthattak, azok megmenekültek attól, hogy ide is, oda is pályázni kénytelenek legyenek a magasabb fizetési osztály elnyerése végett; de végre az utánuk következő birói nemzedék mégis csak kénytelen bevárni, mig a szerencse mostani kiválasztottjai az aktiv birói szolgálatból kidőlnek, illetőleg a hivatottabbak a felsőbb biróságok sorai közé felemelkednek. S ha erre nem akarnak várni, nem marad nekik más hátra, mint pályázni a székhelyükön kivüli állásokra, hogy magasabb fizetési osztályba előléphessenek. De különben a helyi előléptetés sem olyan bizonyos. Nincs törvényes szabály, mely az igazságügyi kormányt kötelezné, hogy a rangsor szerint következőket tartozik a magasabb fizetési osztályba kinevezni, abban az esetben, ha a helyi előléptettek sorában következik be az üresedés. Rendszerint ugyan megtartja a rangsort ily kinevezéseknél az igazságügyi kormány, de a közel mult is bizonyitja, hogy történtek átugrások. S ez nem szolgál a birói függetlenség erősitésére.

A helyes szabályozás az volna, ha az elsőfolyamodásu biróságoknál a rendszerint IX. fizetési osztályba kinevezett biró (az albirói czim eltörlendő) betöltvén a IX. osztály fizetési fokozatait, kinevezés nélkül a szolgálati évek betöltésével jusson a VIII. és innen a VII. fizetési osztályba és automatice e fizetési osztályok minden fokozatába. S ez igazságos is volna. Az a biró, aki manapság albirónak kineveztetik, az évek során át gyarapodik ismeretekben és tapasztalatokban. Ez a gyarapodás itélkezését jobbá és gyorsabbá teszi. Amit kezdő biró korában sok gondolkodás után hosszabb idő alatt dönt el, azt tapasztaltabb korában gyorsan áttekinti és nyomban elintézi. Ezt az ismeretekben és tapasztalásokban való gyarapodást honorálni kell. Ha a biró tudja, hogy utánjárás és támogatók felkeresése nélkül is eljut a magasabb fizetési osztályba, akkor több időt fordithat és fordit valóban az önmüvelődésre és az ügyek elintézésére. S igy egyszersmind függetlenebb is lesz és pártatlansága is inkább van biztositva.

Az automatikus előlépés ellen azt lehetne ellenvetni, hogy az érdemnek soron kivül való jutalmazása elől az igazságügyi kormány elzárva volna. Ámde ez az ellenvetés nem alapos. A törvényszékeknél rendszeresitve lehetnének VIII. fizetési osztályu birói állások és járásbiróságok vezető állásai is VII. fizetési osztályu birákkal volnának betöltendők. Ily állások megüresedésénél a IX. fizetési osztályban levő birák sorából, tekintet nélkül s rangsorra és szolgálati időre, a kiválóbbak volnának kinevezendők. S az automatikus előlépés rendszere mellett igazán el lehetne tekinteni a rangsortól s az érdemet és képességet fokozottabban lehetne jutalmazni, ami ismét a képesebbek munkaerejét és jogi müvelődését fokozná.

Ilykép egyrészről az, aki valamely birói székhelyen önszántából birói állást elfoglalna, tudná azt és ez a tudat nagyban emelné erkölcsi függetlenségét, hogy az évek bizonyos során át eljut a VII. fizetési osztályba; másrészről a különleges képességü birónak is nyilnék tér a küzdésre, hogy ne automatice, hanem kiváló érdemeinek megfelelően soron kivül emelkedjék.

Az elsőfolyamodásu birák előléptetésének ilyetén szervezete azután a birák elmozdithatlanságának transcendentális elvét valóságos intézményes biztositékká változtatná át.

Üdvös dolog lenne, ha a szegedi kongresszus ebben az irányban is tevékenykednék s meggyőzni tudná az igazságügyi kormányt, hogy az elsőfolyamodásu birák előléptetésének ily módon való rendezése a közügynek és a biráknak egyaránt eminens érdeke.

Dr. Gaár Vilmos,
kir. itélőtáblai biró.

A birák fizetés-kérdésének megoldása az állam financziális megterheltetése nélkül.

A szegedi birói kongresszus a figyelmet ismét a birói kar, vagyis az igazságszolgáltatás bajaira tereli. Az alkalomnak ez a kivételes volta szolgáljon mentségül, ha ezt a sokszorosan letárgyalt thémát ezuttal ismét fejtegetés tárgyává teszem.

Nem lehet ma már vitás, hogy a magyar bíróság függetlensége hiányos, és javadalmazása elégtelen. Ma már csak arról kell beszélni, hogy mi az oka annak, hogy ez a két kérdés, mely voltaképpen egy és ugyanaz, még mindig megoldásra vár és hogy miképp lenne megoldható.

Rosszul fizetett birói kartól nem lehet jó igazságszolgáltatást várni. A jó igazságszolgáltatás a kultur-államnak egyik elengedhetetlen kelléke. Ha nyugatról keletre haladunk, a birák csökkenő fizetésével párhuzamosan csökken az igazságszolgáltatás megbizhatósága, és vele együtt az államnak kulturális szinvonala is. Ezt mindenki tudja; következésképp tudják a törvényhozás tagjai és a bármily néven nevezett illetékes tényezők is.

Mi tehát mégis az oka annak, hogy e nyilvánvaló és kétségbe sem vont baj alapos és tökéletes orvoslása még mindig késik?

Ezt az okot kizárólagosan csakis a financziális nehézségben látom.

Az állam talán győzné a közigazgatás egyik vagy másik ágazatának alkalmazottait a szükséges fizetésfölemelésben részesiteni; de az egész közigazgatás, a tanitói és tanári testület, az állami segitséget igénylő papság, a katonaság és még mindezekhez a birói kar, az igazságszolgáltatás tisztviselőivel együtt, az állam által eltartott személyek oly nagy hadseregét teszi ki, hogy mindezeknek megfelelő javadalmazása — megengedem — nem könnyen megoldható financziális nehézséget okoz.

Igaz, hogy ezzel szemben arra lehetne utalni, hogy az államnak nyilvánvaló kötelessége minden alkalmazottját tisztességesen megfizetni és pedig sua sponte már csak azért is, mert az állam alkalmazottja kötött kezekkel áll szemben munkaadójával és nem veheti igénybe azokat az eszközöket, melyek a szabad pályán müködő munkást kedvezőbb és az életviszonyoknak megfelelő föltételeknek kiküzdésére képessé teszik.

De hiába, számot kell vetni azzal a ténynyel, hogy a financziális nehézség az a fal, amely e kérdésben az előbbrejutást megakadályozza.

Megkisértem tehát rámutatni, hogy miképp lehetne ezt az akadályt megkerülni, azaz: miképp lehetne megoldani a birák megfelelő javadalmazásának kérdését anélkül, hogy ez az államháztartás egyensulyát megzavarná, avagy az adózókra ujabb terheket róna.

A megoldást az I. folyamodásu birák létszámának tetemes leszállitásában és az ennek folytán fölszabadult financziális erőnek az egész birói kar megfelelő javadalmazására forditásában látom.

Ez a létszámapasztás nem csak lehetséges, hanem szükséges is.

Lehetséges nem azért, mintha az I. folyamodásu birák jelenleg nem volnának kellőleg elfoglalva, sőt éppen ellenkezőleg merem állitani, hogy *ebben a tekintetben* kiálljuk a versenyt a sokszor hivatkozott «müvelt nyugat» bármely államával; hanem azért lehetséges a létszámapasztás, mert a biráknak és különösen az I. folyamodásu biráknak munkaereje és munkaideje igen nagy mértékben olyan természetü tevékenységben fecsérlődik el, amely vagy egészen fölösleges, vagy olyan munkából áll, amely nem birói teendő.

Mivel csakis szakemberek olvassák e czikket, fölmentve érzem magam az alól, hogy e közismeretü tényt kimeritő részletességgel fejtegessem, csak nagyjából emelem ki, hogy a tárgyaló egyes birák annyit kénytelenek firkálni, hogy emellett a másodrangu, de teljesen kifárasztó munkálkodás mellett voltaképpeni hivatásukra, az itéletmondásra már csak elfáradt, megcsökkent munkaképesség jut.

Nem kellene hozzá valami nagy fáradság vagy tulmerész elhatározás, hogy az irásbeliségnek ezt a fölösleges terhét a bíróról levegyük, vagy legalább is az igazán szükséges mértékre redukáljuk.

Egészen indokolatlan fényüzés az ugynevezett kurrenczia elintézéséhez birót igénybe venni, holott egészen nyilvánvaló, hogy az ilyen alárendelt jelentőségü aktaelintézés egész megnyugvással volna a kellőleg minősitett segédszemélyzetre bizható.

A biráskodás minden ágazatában egész sorozatát lehetne összeállitani a nem bíróra tartozó és mégis a bíróra bizott teendőknek.

Az I. folyamodásu birák nagy része naponkint majdnem egy órai időt tölt el nevének gépies aláirásával, még pedig nagyobbára kiadmányok aláirásával. Ez a munkafecsérlés evidens példája.

Ha ezt a sok hiábavaló és a birót hivatásától elvonó munkát «az igazságszolgáltatás egyszerüsitése» czimén összeirnák és megszüntetnék, az I. folyamodásu birák teendője, ha felére nem, kétharmadára mindenesetre redukálható lenne; és pedig nem az igazságszolgáltatás kárára, hanem nyilvánvaló hasznára, már csak azért is, mert a fenmaradó érdemleges teendők gyorsabban és alaposabban volnának elláthatók és a létszám tetemesen apasztható lenne.

De szükséges is ez az apasztás. Nyiltan ki merem mondani, hogy Magyarország nem bir annyi igazán birónak való embert produkálni, mint amennyit a mai létszám igényel.

Ennek igazolásául utalok arra a nem leplezhető tényre, hogy a birói kar nagyobb számban tartalmaz gyönge elemeket, mintsem az az alapos és gyors itélkezés kivánalmát szem előtt tartva, megengedhető volna. Ezen pedig nem segithetne az sem, ha teszem, az ügyvédi karból kivánnók fölfrissiteni a bíróságot, mert ugyan hány jeles ügyvéd fog beállani I. folyamodásu birónak, ha mindjárt megjavitott fizetési viszonyok közt is. Aki kellene, nem jön, aki jönne, többnyire nem kell. Ezen a bajon tehát csakis a munka- és létszámapasztás segit.

Ennek a létszámapasztásnak azután további és jelentékeny haszna volna még az is, hogy az alsóbb foku birói kategóriák kisebb száma mellett az előmeneteli viszonyok megjavulnának s e körülmény is támogatná a javadalmazások emelésére irányzott törekvéseket.

Nem lehet czélom ezen egy czikk keretében a fönt vázoltaknak részletes tervét kidolgozni, de különben sem tartozik ez rám. Czélom csak az volt, az érdeklődőknek és érdekelteknek figyelmét egy olyan megoldási módra terelni, amely egyfelől alkalmas volna a magyar igazságszolgáltatást tetemesen megjavitani, a birói függetlenség alapját: a birák megfelelő javadalmazását financziális megterheltetés nélkül biztositani s ekként valahára megszüntetni azt az enyhén szólva, disztelen állapotot, hogy ez az odiózus kérdés évtizedeken át nyilt sebe maradjon a magyar közéletnek. A szegedi birói kongresszus talán közelebb hozza a kérdést a megoldáshoz. Igen kivánatos volna, hogy ez a megoldás, bárminő legyen, most már soká ne késsék.

Andorffy Károly,
budapesti V. ker. járásbiró.

A kinevezési rendszer.

A birói függetlenség biztositékainak kiépitésénél nem közönséges gondot okoz az a körülmény, amely szerint a függetlenités némely módja kártékony befolyással van a szellemi szinvonalra, holott ennek emelése nélkül a függetlenség nem sokat ér.

Az is bonyolitja a kérdést, hogy nincs annyi birónak való ember, mint amennyi bíróra a mai rendszer és szervezet mellett szükség van. Számot kell tehát vetni azzal a fonák helyzettel is, hogy bíróval végeztetünk sok olyan munkát, mint amilyen a per eldöntésének az előkészitése és a többrendbeli perenkivüli eljárás, amelynek ellátása fegfőljebb birói képzettséget, de nem egyuttal a ritkaságok közé tartozó birói képességet igényel. Szó sincs róla, hogy ennek a munkának nem volna becse, de az is bizonyos, hogy ilynemü munkának kitünő ellátásához is fölösleges számban lehet munkaerőt találni, vagyis jó hivatalnok akárhány van, de jó biró nincs minden bokorban. Annak a munkának, amit ma birák végeznek, több mint a fele olyan, hogy azt minden jó hivatalnok kifogástalanul elláthatja.

Azok, akik csak ilyen munkával foglalkoznak — vagyis a birói karnak legalább fele része — nem tarthatnak jogos igényt arra, hogy az állam közigazgatási tisztviselőinél különb elbánásban részesüljenek.

Az automatikus előlépéssel tehát a birónak szánt előnyök legnagyobb részét, a mai viszonyok között olyan hivatalnokok élveznék, akiknek csak a nevük biró, de sem birói képességgel nem rendelkeznek, sem tulajdonképen való birói föladatokat nem teljesitenek, a valóban hivatottak pedig háttérbe szorulnának.

Az automatikus előlépési rendszer csak akkor válhatna

be, ha a birói kar csupa arra való elemből állana. A biró munkaköréből mindazt, ami nem szorosan vett birói föladat, ki kellene küszöbölni és vagy a közigazgatás hatáskörébe, vagy birósági hivatalnokok munkakörébe átutalni. Igy lehetővé válnék a birói létszám alapos leszállitása, de biztositékok kellenének arra, hogy a birói karba oda nem való elemek be ne juthassanak és abban bent ne maradhassanak. Ily megfelelő biztositékok volnának egyfelől szigoru fegyelmi törvény és szabadelvü nyugdijszabályzat, másfelől pedig a biró megválasztásánál a birói testületeknek döntő befolyás engedélyezése.

A kinevezési rendszer abban az alakjában, amely ma érvényes, tarthatatlan és csak a biróságok befolyásának növelésétől lehet javulást várni.

Az érvényben levő kinevezési rendszer egyik kirivó tökéletlensége az, hogy a politikai pártok küzdelme a birói kinevezések terére is átcsap és ha ott pusztitást visz végbe, azon nem lehet csodálkozni. Ezenkivül a miniszteri személyváltozások is a kinevezések körül mindannyiszor rendszerváltozást vonnak maguk után és ezek a rendszerváltozások megakadályozzák azt, hogy az előléptetési viszonyok szilárd alapot nyerjenek és természetes mederben maradhassanak.

Példaképpen elég arra a sajátságos jelenségre rámutatni, amely szerint felsőbb birói kinevezéseknél hosszabb ideig az erős válogatás rendszere divott, aminek következtében a táblabirói kar többnyire fiatal emberekből került ki és ezek 5—6 év alatt curiai kisegitő birák lettek, később azonban átmenet nélkül majdnem kizárólagosan a szolgálati időtartam vált irányadóvá, ugy hogy ha ez a rendszer folytatódnék, ennek az volna az eredménye, hogy az öregapák a tábláknál biráskodnának, az unokák pedig ugyanekkor a Curiánál szolgáltatnának igazságot.

Sérelmes továbbá, hogy a kinevezések nem történnek egységes mérték szerint, hanem táblánkint más és más viszonyok vannak. Némely táblának sikerül magát elszigetelnie, a másiknál pedig az teszi kedvezőtlenekké az előléptetési viszonyokat, hogy a beözönlés napirenden van.

A kinevezési rendszer megjavitása céljából mindenekelőtt az illetéktelen befolyások kiküszöbölésére kell törekedni. Ezenkivül biztositékokra van szükség abban a tekintetben, hogy az előléptetési viszonyok szilárd alapot nyerjenek s hogy a hivatottak előtt a haladás utja mindenütt szabad legyen. Végül arra is módot kell találni, hogy a munka értéke és a javadalmazás között az aránytalanságok kikerültessenek. A birói kart három osztályba kellene sorozni. Az elsőbe a kiválóak tartoznának, akiknek előléptetése soronkivül történnék és a felsőbb birói állásokat ezeknek a sorából kellene betölteni. A középosztálybeliek csak első foku biróságoknál müködnének, de a hatodik fizetési fokozat is nyitva maradna előttük, a hova automatice lépnének elő és előléptetésüket csak fegyelmi büntetés akaszthatná meg. A harmadik osztályba azok kerülnek, akikre nézve megállapitható, hogy a középmértéket sem ütik meg. Ezeknek nyugdijazással vagy végkielégitéssel idejekorán lehetővé kell tenni, hogy más pályán keressék boldogulásukat.

Az osztályozást táblánként a tábla elnöki tanácsa teljesitené, még pedig évenkint a következő adatok igénybevételével: 1. A fölügyeleti hatóságok minősitése, amely természetesen nem lehet titkos. 2. Az ügyforgalmi kimutatások. 3. Az ügyviteli vizsgálatok jegyzőkönyvei és a felsőbb fölügyeleti hatóságoknak arra hozott határozatai. 4. Az illető bírónak minden fölebbvitt munkáját a fölebbviteli bíróság esetről-esetre tanácsülésben minősiti és ezek a minősitések az év végével az elnöki tanács elé terjesztendők. 5. A biró az elnöki tanácshoz intézett beadványban megjelölheti azokat az adatokat, amelyeknek figyelembevételét kivánja. 6. Az elnöki tanács külön vizsgálatot is tarthat és a biró meghallgatása mellett egyéb adatok fölhasználásával is dönthet.

Hogy fáradtságos munkáról van szó, az bizonyos, de az is kétségtelen, hogy a kitüzött czél sem tartozik az utolsók közé.

A megállapitás csak az első és harmadik osztály tekintetében szükséges, mert akikre nézve meg nem állapitható, hogy az első vagy a harmadik osztályba valók-e, azok alkotják a középosztályt. Ebbe az osztályba való tartozás tehát még nem jelenti a kiválóság hiányát, hanem csak azt, hogy nem merült föl adat a kiválóság megállapitására.

Az osztályozás fölülbirálására a Curia elnöki tanácsa volna hivatva, de a fölülbirálás eseteinek a legszükségesebbekre kellene szoritkozniok. Ily esetek volnának a harmadik osztályba való sorozás és az első osztálybeliek lefokozása.

Az osztályozás alapján országos összlétszám és rangsor készülne külön az első és külön a második osztálybeliekről. A harmadik osztályba tartozókat nem kellene külön nyilvántartani, hanem a nyugdijazásig vagy végkielégitésig a második osztálybeliek sorában maradnának.

A kinevezéseknél az elnöki tanácsok hármas kijelölése szolgáljon alapul és a hármas kijelölésektől ne legyen eltérésnek helye. A kijelöléseknél az országos rangsorhoz kell alkalmazkodni és eltérésnek csak akkor van helye, ha a sorosak nem aspirálnak a betöltendő állásra vagy ha az illető állás betöltéséhez különleges képességre van szükség. Ilyen például a vezetői állás.

A kijelöltek közül bármelyik kinevezhető, de akit már harmadszor jelöltek első helyen, az nem mellőzhető.

A helyi előléptetések időközeit akként kellene arányosan meghatározni, hogy az elsőfoku biró akkor, amidőn az előirt szolgálati időt teljesen kitöltötte, már a hatodik fizetési osztály első fokozatában legyen.

Az első osztálybeli birák létszámát korlátozni kell, főképen abból a czélból, hogy a legszigorubb válogatás biztositassék.

Az a kérdés is szabályozásra szorul, hogy a birói állások közül hányat kell ügyvédekkel betölteni. Az ügyvédek kinevezésénél az ügyvédi kamarákat illetné a kijelölés joga. Mellőzhetlen föltétel volna, hogy az illető ügyvédnek annyi gyakorlattal kell birnia, mint amennyi szolgálat után a biró szokott megfelelő előléptetésben részesülni.

Ezek volnának főbb vonásokban azok a szabályok, amelyek mellett a kinevezési rendszer és az automatikus előléptetés előnyei, mind a két rendszer hátrányainak kiküszöbölésével, együttesen értékesithetők. *Alföldy Ede.*

Javaslatok a szegedi országos birógyüléshez.

Dr. Szász Béla pestvidéki kir. törvényszéki biró a szegedi országos birógyülés elé nagyobb memorandumot terjesztett, melynek főbb conclusiói a következők:

A birákat az igazságügyi miniszter ellenjegyzése mellett a király nevezi ki. A miniszter oly időben köteles a kinevezés iránt előterjesztést tenni, hogy az, az állás megüresedésétől számitott 30 nap alatt megtörténhessék. Üresedés esetén saját kérelemre történő áthelyezésnél ugyanez a szabály alkalmazandó. Kölcsönös vagy hivatalból való áthelyezésnél az érdekelt bíróságoknak előzetesen meghallgatandó teljes ülése a jelenlevők absolut többségének szavazatával vétójogot gyakorolhat. Hivatalból való áthelyezésnél az illető biró három bíróságot jelölhet meg, de ha mindahárom a vétó-joggal él, az illető biró nyugdijazandó ideiglenesen, amig uj kinevezés utján állást nem nyer.

A jelölést gyakorolja: a kir. járásbíróságok itélő biráira és vezetőire, valamint a kir. törvényszékek itélőbiráira, tanácselnökeire és elnökeire nézve elsőfokulag az illető törvényszék, másodfokulag az illető kir. tábla, harmadfokulag a kir. Curia 3—3 egyén jelölésével; a kir. itélőtáblák biráira, tanácselnökeire és elnökeire nézve elsőfokulag az illető itélőtábla, másodfokulag a m. kir. Curia 4—4 egyén jelölésével; a m. kir. Curia biráira, tanácselnökeire és elnökeire nézve a m. kir. Curia 5 egyén jelölésével és pedig mindenik teljes-

ülésben, relativ szótöbbséggel, pályázat alapján és csakis a pályázók közül. A megjelölteknél kevesebb személy csak akkor jelölhető, ha nincsen annyi képesitett pályázó. A második és harmadfoku jelölés akár ugyanazon, akár más személyekre történhetik. A jelölésnek oly időben kell történnie, hogy minden állás a megüresedéstől számitott 30 nap alatt betölthető legyen. A pályázati határidő 8—15 nap.

Hogy a biró csak saját kérelmére nevezhető ki és léptethető elő és hogy a birói szervezet változásainak vagy kizáró viszonyok esetének kivételével csak saját kérelmére helyezhető át, hogy saját kérelme nélkül csak fegyelmi uton nyugdijazható, végül hogy csak fegyelmi uton vagy hivatalvesztést kimondó jogerős itélet alapján mozditható el — ez a lex lata. A lex ferenda szempontjából azonban javaslatba hozandó lenne, hogy: a biró fegyelmi határozat alapján is áthelyezhető, ha a fegyelmi bíróság ugy itéli, hogy eddigi helyén magát nem tarthatja és fegyelmi határozattal nyugdijazható is, ha a fegyelmi bíróság ugy itéli, hogy — bár testi vagy szellemi gátló okok fenn nem forognak — activ birói állást be nem tölthet, végül, hogy: hivatalból való nyugdijazásnak helye legyen, ha a biró életének 60., vagy szolgálatának 35. évét betöltötte, hacsak az illető bíróság — járásbíróságoknál az illető törvényszék — teljes ülésének véleménye alapján arra, hogy tovább szolgáljon, az igazságügyi miniszter által fel nem szólittatik és tovább szolgálni hajlandó. Ez utóbbi elvnek folyománya, hogy a birák szolgálati ideje 35 évre szállitandó le.

A két hónapi törvénykezési szünet visszaállittatik. Szünet alatt az illető bíróság biráinak legalább $^1/_7$-e szüneti birónak marad, kiket szintén 2 havi szabadság illet meg. A beosztás kérdésében megállapodás hiányában, a választási jog a birákat rang, illetve anciennitás szerint illeti.

A birákon kivül a járásbirósági és törvényszéki birák összlétszámának $^1/_{20}$—$^1/_{10}$ része erejéig a kir. táblák közt megosztott jelölések alapján — az igazságügyi miniszter ellenjegyzése mellett, a király *kisegitő birákat* nevez ki, akiket az igazságügyi miniszter az illető törvényszékek indokolt előterjesztésére azon járásbíróságokhoz vagy törvényszékekhez küld ki, ahol valamely birónak előre látható hosszabb akadályoztatása vagy különös okok által előidézett munkatorlódás miatt arra szükség van. A visszahivás a kiküldés okának megszünésével eszközlendő. Ezen kisegitő birák látják el továbbá a betétszerkesztést és amennyiben egyébként rájok szükség nincsen, az igazságügyi miniszteriumban vagy mint tanácsjegyzők a felsőbb bíróságoknál is alkalmazhatók, évi két havi szabadság időt élveznek, a járásbirák és törvényszéki birák fizetésével birnak (VII. csoport) és egyébként a rendes birákra vonatkozó szabályok reájok is alkalmazandók. Kirendelésök ideje alatt külön dijazásra igényök nincsen és a rendes birák létszámába csak külön kinevezés utján juthatnak. Más birák az igazságügyi miniszteriumba vagy a felsőbb bíróságokhoz tanácsjegyzőkül (elnöki titkárokul) be nem rendelhetők. A bíróságoknál pót- vagy egyéb kisegitő birák alkalmazása vagy berendelése nincs megengedve.

Mindenik bíróság a saját főnökének vezetése és közvetlen felügyelete alatt áll. Ezen felül a másodfoku felügyeletet gyakorolja: a kir. járásbíróságok felett az illető kir. törvényszéknek, a kir. törvényszékek felett az illető kir. táblának s a kir. táblák felett a kir. Curiának elnöke. Ezen felügyeleti jogból kifolyólag az azt gyakorló főnök személyesen vagy az alája tartozó bíróságok magasabb rangu tagja által: őrködik az ügyvitel szabályszerüsége, az alkalmazottak hivatalos működése és magaviseletöknek hivatalos állásukkal megegyező volta felett; megvizsgálja a mondott irányokban hozzá tett panaszokat, intézkedik a nevezett vonatkozásokban fenforgó hibák megszüntetése iránt; e végett a felügyelete alatt állókat nyilatkozatra s az iratok és adatok előterjesztésére kötelezheti, az ügyvitelt megvizsgálhatja (sőt bizonyos időközökben hivatalos vizsgálatot tartani köteles), inthet, utasithat és 2—100 K-ig terjedő rendbirságot alkalmazhat. A járásbíróság vezetőjének, a törvényszéki elnöknek és a táblai elnöknek határozata ellen egy foku felfolyamodásnak van helye mind a panaszló, mind a panaszlott részéről a törvényszéki illetve táblai, illetve curiai elnökhöz, a másodfoku, illetve véghatározattal meg nem elégedő fél pedig az ügyet fegyelmi utra terelheti, mely esetben a fegyelmi bíróság csak a felett dönt, hogy a felügyeleti jogot gyakorló főnök rendelkezése fentartandó-evagy sem.

Ezen kivül a felebbviteli bíróságok minden egyes esetben arra is ügyelnek, hogy az alsóbb bíróságok megtartják-e pontosan az eljárási és ügyviteli szabályokat, és ha szabálytalanságot vagy késedelmet észlelnek, a közvetlen felügyeleti hatóságot erről további eljárás végett értesitik, vagy pedig sulyosabb de nem fegyelmi esetben a mulasztó ellen 2—100 K-ig terjedő rendbirságot szabnak ki, mely esetben, kivéve, ha a határozatot a Curia hozta, egyfoku felfolyamodásnak van helye minden további jogorvoslat kizárásával, ha pedig a határozatot a Curia hozta, az elmarasztalt az ügyet fegyelmi utra terelheti. Végül a felebbviteli bíróság a feleknek nyilvánvaló vétségből költséget okozó birót azok megtérítésében hivatalból is elmarasztalhatja. Az ily határozat ellen csak a rendes felebbviteli utnak van helye" (1893: XVIII. tcz. 115. §.)

Panaszt bárki adhat be az illetékes felügyeleti hatóságnál, mely a felett indokolt határozatot hozni köteles, a panaszlott ellen szóló határozat azonban csak annak meghallgatása után hozható.

Az igazságügyi miniszter maga, vagy megbizottja által szintén élhet panaszszal a felügyeleti hatóságnál, azonkivül az illetékes fegyelmi bíróság előtt kérheti a fegyelmi eljárás elrendelését (1871: VIII. tcz. 39. §.), valamint a kir. ügyészséget a fegyelmi, esetleg a bünvádi eljárás megindítása iránti lépések megtételére utasithatja.

Az általános birói ügyviteli szabályok szintén törvényhozási uton állapitandók meg. Az igy megállapitandó ügyviteli szabályokban minden esetre kimondandó lenne, hogy: a birákra nézve hivatalos óra előirásának helye nincsen; az ügybeosztást a főnök állapitja meg, tehát a vizsgáló birót és helyettesét is ő rendeli ki, az a biró azonban, aki már két éven át egy szakban müködött, más szakba áthelyezését kérheti, mely esetben a másodfoku felügyeleti jogot gyakorló elnök dönt; rendkivüli szabadságot bizonyos mérvig a közvetlen főnök, azon alul a másodfoku felügyeleti jogot gyakorló elnök ad, de ennek legvégső határa fegfelebb fél év; a titkos minősités intézménye eltöröltetik, ahelyett a közvetlen főnök a minősitést minden évben, kivánatra egyébkor is, az illetővel közli, aki az ellen a másodfoku felügyeletet gyakorló elnökhöz felfolyamodhatik; a bíróságok attól, hogy a két évnél régibb perekről az igazságügyminiszterhez jelentést tegyenek, felmentetnek; a birósági főnökök a gazdasági ügyek vezetésétől és a pénzkezelés alól felmentetnek, ezeket a kezelőszemélyzet, esetleg az avégett létesitendő uj szervek látják el, mindazonáltal fentartatván a birósági főnökök szükséges utalványozási joga.

Különfélék.

— **A birák országos gyülése.** Igaz rokonszenvvel üdvözöljük a birák szegedi kongresszusát.

Az igazságszolgáltatás buzgó munkásai feltárják a karnak régi sebeit és tanácskoznak azok orvoslásának módjai felett.

Volt idő, mikor az a felfogás volt uralkodó, hogy nem fér össze a birói állás méltóságával, ha anyagi helyzetéről tanácskozik. Minden kisérletre, melylyel a birák anyagi érdekükben szavukat emelték, bár mily mérséklettel és tapintattal történt is, a «bérharcz» bélyegét sütötték.

Kétségtelen, hogy az államnak első kötelessége arról gondoskodnia, hogy a fizetés elégséges legyen a biró állásának és müveltségének megfelelő tisztességes megélhetésre, mentesitse a birót és családját az anyagi gondok alól, és ezzel biztositsa anyagi és erkölcsi függetlenségét: a jó igazságszolgáltatásnak emez oszlopait.

Nem lehet tehát bérharcznak becsmérelni azt a mozgalmat, melynek czéljában és törekvéseiben a közérdek és a birói kar érdeke találkozik és fedi egymást.

Hogy pedig e mozgalom nem volt kiáltó szó a pusztában, azt mutatják az első budapesti kongresszus óta lefolyt események.

A Széll-féle fizetésrendezési terv a birákat kevésbbé előnyös elbánásban részesitette, mint a többi tisztviselőt, de javitotta előlépési viszonyaikat. A Tisza-féle fizetésrendezés ettől a csekély előnytől is elütötte őket. Azóta mind elemibb erővel tört utat a közvéleményben az a tudat, hogy a birói fizetések mai állapota tarthatatlan és javitásra

szorul. A meg nem czáfolt hirek szerint az igazságügyminiszter már az 1908. évi költségvetés keretében jelentékeny fizetésrendezést szándékozik keresztül vinni, és ha a megoldás még nem is tekinthető véglegesnek és minden várakozást teljesen kielégitőnek: már ez a hir mutatja, hogy a birák eddigi csendes méltóságteljes küzdelme nem volt szükségtelen és hiába való.

De az anyagi helyzet megjavitása csak egyik része és eszköze a kongresszus programmjának: a birói függetlenség biztositásának.

Az a törekvés, hogy a birák a többi állami tisztviselővel egyenlősittessenek, több izben nemcsak a fizetési viszonyok kedvezőtlenebbé tételére, hanem a birói állás degradálására és ezzel tekintélyének sülyesztésére is vezetett. Az előlépés és fizetésben való emelkedés, a magasabb állásra való kinevezés a mindenkori kormány kezében van, és ez hatalmával vissza is élhet érdemesek mellőzésével, érdemtelenek előléptetésével, anélkül, hogy ez ellen akár a közérdek, akár a sértett hivatalnoki érdekek szempontjából bárminő jogorvoslatnak helye volna.

Mindezek a veszélyek arra birták a birói kart, hogy teljes függetlenségének kiépitését és alkotmányos biztositását irja zászlajára. Nehéz feladat, melyet minden jogos érdek megóvásával, minden jogkör tiszteletben tartásával, komoly megfontolással és bölcs mérséklettel kell megoldani. Meg vagyunk győződve, hogy higgadt tanácskozásai alapján meg fogja találni a kongresszus a megoldás helyes utját, mely egyrészt biztositja a feddhetetlen és szorgalomban eltöltött birói pályának az automatikus előlépést, nagyobb befolyást enged a kinevezésekre azoknak, kik a biró munkásságát ismerik és megitélni képesek; másrészt biztositja az igazságszolgáltatás érdekeit is a helyes selectio tekintetében.

Ezekkel a gondolatokkal köszöntjük a birói kongresszust, és várakozva nézünk méltóságteljes, komoly tanácskozásai és határozatai elé.

— **A birói fizetésrendezés.** Megerősithetjük azt a közleményt, mely néhány héttel ezelőtt lapunkban megjelent s mely szerint az uj fizetésrendezés következtében a létszám ugy a VII., mint a VIII. fizetési osztályban 1000—1000 lesz. Helyes volt az az értesülésünk is, hogy a VI. fizetési osztály létszáma változatlanul megmarad.

Kiszámithatjuk most már ezen adatok alapján azt is, hogy ez a rendezés mily mértékü előléptetéssel fog járni.

Minthogy ugyanis az 1907. évi költségvetés szerint a megoszlás a következő volt:

VI.	osztály	146
VII.	«	286
VIII.	«	1027
IX.	«	1069

s ez a megoszlás az 1907. év folyamán akként változott, hogy a VII. fizetési osztály létszáma 20%-ról 30%-ra emeltetett, vagyis a létszám ujabb alakulása a következő lett:

VI.	osztály	146
VII.	«	432
VIII.	«	881
IX.	«	1069

nyilván látható, hogy az uj rendezés következtében a VII. osztályt még 568 fővel kell a VIII. osztályból kiegésziteni s igy ezen utóbbi osztályból 568 biró és ügyész fog a VII. osztályba előlépni. Marad eszerint a VIII. osztályban 881—568 = 313.

A VIII. osztályban megmaradó 313 főt 687 fővel kell 1000 főre kiegésziteni s igy a IX. osztályból 687 albiró és alügyész fog előlépni.

Olvasóink emlékezni fognak, hogy mintegy háromnegyedévvel ezelőtt lapunk hasábjain «Egy biró» közzétett egy fizetésrendezési javaslatot, mely általános helyesléssel találkozott. Érdekesnek tartjuk javaslatát a mostani rendezéssel egybevetni.

		Mostani rendezés	Egy biró javaslata	
VI.	osztály	146	253	10%
VII.	«	1000	1011	40%
VIII.	«	1000	1011	40%
IX.	«	382	253	10%

«Egy biró» javaslata tehát csak annyiban nem teljesült, amennyiben a VI. osztály létszáma nem emeltetett; ennek eredménye a IX. osztálynál látható különbözet. Egyebekben a javaslat nemcsak elveiben, hanem számszerüségében is megvalósittatott a mostani rendezésben.

— **A birói állások betöltésére** nézve dr. Nagy Dezsőnek az ügyvédgyülés által egyhangulag elfogadott javaslata igy hangzik:

Mondja ki az országos ügyvédgyülés:

1. Az igazságszolgáltatás érdekében elengedhetetlenül szükséges, hogy ugy az alsó-, mint felsőbbfoku bióságokhoz a gyakorló ügyvédek sorából rendszeresen neveztessenek ki birák. Kivánatos, hogy a kir. táblák és a kir. Curia birói állásai felerészben az ügyvédi kar jeleseivel töltessenek be.

2. E követelmény keresztülvitele czéljából a következő előfeltételek valósitandók meg: *a)* az ügyvédi és birói minősités és az ezt megelőző gyakorlat egységesitése; *b)* a birói hivatásnak az irodai és kezelési teendőktől való megszabaditása; *c)* a birósági gyakornoki és jegyzői állásoknak mai alakjukban való eltörlése; *d)* az alsóbb fokra kinevezett biráknak a kir. táblai birói rangig és fizetésig való, bizonyos időszakokban feltétlenül bekövetkező, ugynevezett automatikus (helyi) előléptetése; *e)* a bióvá kinevezett ügyvédet illetőleg, a gyakorlati ügyvédség terén töltött időnek az állami nyugdijigény megállapitásánál való beszámitása.

3. Addig is, mig ezek a feltételek megvalósittatnának, az igazságügyi kormány kellő figyelmet forditson arra, hogy ügyvédek birói állásokra kineveztessenek.

— **Kik maradtak ki a fizetésrendezésből?** A birói fizetésrendezés tervbe vett megoldásának közös hibája az eddigi tervekkel, hogy minden nagyszabásu volta daczára is csak részleges reform. Mikor az a panasz, hogy a birák javadalmazásai emelésre szorulnak: akkor a tervezet még mindig talál több száz birót, akinek fizetését elegendőnek tartja. Ez pedig a csalódás érzését kelti fel a bióságnak éppen munkabióbb, mert fiatalabb részében.

Nem szabad azt sem szem elől téveszteni, hogy a VIII. és VII. osztályokban az automatikus előlépés nélkül az előlépési viszonyok ezentul még a mainál is rosszabbak lesznek, ugy, hogy azok, akik a tervbe vett fizetésrendezés után a IX., illetőleg a VIII. osztályokban maradnak, nem igen számithatnak valami nagyon gyors előlépésre, tehát vigasztalásukra aligha szolgál az, hogy néhány év mulva — ha az eddiginél rövidebb idő mulva is — ők is részesülni fognak a mostani rendezés előnyeiben. A fizetésrendezést mindig ugy képzeltük, hogy törvényhozás és kormány adjon meg egyszerre mindent a birói karnak, ami ezen testület összes jogos és méltányos igényeit kielégiti és ami a teljes nyugalmat és a megelégedett munkálkodást évtizedekre biztositja. Bármily szép eredményeket mutat is fel a mostani reform, félünk tőle, hogy teljes, főképpen pedig tartós nyugalmat nem eredményez.

Tudjuk jól, hogy az igazságügyi kormány a teljes fizetésrendezés érdekében mindent megtett és hogy nem rajta mulott az, hogy a birák méltányos kivánságai az egész vonalon nem adattak meg. Nem adjuk fel a reményt, hogy a törvényhozás minden jogos igényt ki fog elégiteni.

A birói kar nagy részébe a mostani reform meghozta a megnyugvás érzését. Kivánatos, hogy ez a nyugalom általános és állandó legyen és az igazságszolgáltatás zavartalan és zajtalan müködését biztositsa.

— **A birói fizetésrendezéshez.** Igaz hálával fogadja a birói kar a törvényhozás abbeli gondoskodását, hogy a birák anyagi érdekei is végre sorra kerülnek, habár az összes állami tisztviselők között a legutolsó sorban.

De nem hallgathatunk el néhány megjegyzést a tervbe vett rendezéssel szemben. Egyrészről attól félünk, hogy ezentul a VII. és VIII. osztályok telve lesznek fiatal emberekkel és igy az automatikus előléptetés nélkül 3—4 év mulva ismét nagy lesz a megrekedés.

Másrészről az idősebb birák vajmi keveset — sokan absolute semmit sem — nyernek a mostani egész nagy fizetésrendezési akczió által.

Az a VIII. osztályu biró ugyanis, aki a VII. osztályba való előlépés tekintetében már ma is soron van, vagy akit csak rövid idő (½—1 esztendő) választ el attól, alig nyer valamit az által, ha ő a VII. osztály legalsó fokozatába jut, és pedig ugyanazon kinevezési dátummal, mint a három esztendős biró.

Akkor volna a fizetésrendezés méltányosan keresztülvive, ha a biró eddigi fizetési fokozatban eltöltött ideje számitásba vétetnék az előléptetésnél és a magasabb fizetési fokozat azon osztályába soroztatnék, amely őt szolgálati idejénél fogva is már megilleti. Tehát az a biró, aki ma a VIII. osztály 2. fokozatában van, ne a VII. osztály legalsó, fokozatába, hanem ezen osztály második fokozatába lépjen elő.

Ez a méltányos intézkedés nem okozna nagy költségtöbbletet és számos idősebb birónak határozottan jogos igényét elégitené ki.

— **A bíróságok elhelyezése** is jogos panaszát képezi a birói karnak. Némely vidéki városban olyan helyiségekben itélkezik a biró, amelyet mint közegészségellenest, nem volna szabad megtürni. Alacsony, nedves, piszkos parasztházakban van némely helyütt elhelyezve a járásbiróság.

De mit beszélünk a vidékről, mikor a pestvidéki törvényszék és budapesti járásbiróságok botrányosan rossz és szük tárgyaló «termei» és birói szobái oly közel esnek az igazságügyi kormányhoz, és mégis évtizedek óta deliberálnak afölött, hogy hova helyezzék el azokat?

Szóljunk-e a biróságok világitásáról? Azt hisszük, ebben a részben eleget mondunk, ha konstatáljuk, hogy a kir. Curia, a budapesti kir. tábla, a budapesti kir. törvényszék, a budapesti büntető törvényszék, a kereskedelmi és váltótörvényszék, valamint a pestvidéki kir. törvényszék birói szobáiba, valamint a törvényszéki pertárakba sem a gáz, sem a villanyvilágitás nincs bevezetve, holott a folyosókon és tárgyaló termekben már még se gyertyával világitanak.

Nagy dolgot müvelne az az igazságügyminiszter, aki ezt az egy-két ezer koronányi befektetést igénylő «reformot» az ország első biróságainál megvalósitaná.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék** ügyforgalma a folyó évben rohamos szaporodást mutat. 1906. évi szeptember 30-ig beérkezett 86172 ügyszám, 1907. évi szeptember 30-áig 103299, tehát 17127-tel több a tavalyinál. Hogy ez az irányzat egyre emelkedik, mutatja az, hogy mig a mult évi október 11-ig 90128 beadvány érkezett, addig az idén ugyanezen időpontig beérkezett 108548 ügydarab, azaz az idei ügyforgalom 18330 beadványnyal haladja meg a mult évit.

Az ügyforgalom emelkedése szoros összefüggésben áll a pénz- és hitelviszonyok megrosszabbodásával, ami kitünik abból is, hogy a szaporulat főkontingensét a váltóügyek és az azokból kifolyó végrehajtások teszik ki. Naponként 3—400 sürgős sommás váltókereset és végrehajtási kérvény nyer elintézést.

Tekintélyes számot szolgáltatnak ezekből a hitelszövetkezetek, melyek a rájuk nézve válságos pénzviszonyok között adósaiknak hitelhosszabbitást nem engedélyeznek, hanem a lejárt váltókat peresitik.

Ezek a szövetkezeti váltóügyek szomoru képét tárják fel a hivatalnokok eladósodásának. És akik azt állitják, hogy a fizetésjavitási küzdelmek jogosulatlanok, vessenek csak néhány pillantást biróságaink iktató és veszélykönyveibe, és meg fogják látni, hogy a hivatalnoki kar anyagi helyzetének gyökeres orvoslása többé el nem halasztható.

— **Jogirodalom.** Dr. Kiss Géza nagyváradi jogakadémiai tanárnak «A pozitiv szerződésszegések a német polgári törvénykönyv és a tervezet alapján» czimen a jogászegyletben tartott előadása a magyar jogászegyleti értekezések közt mint a 277. füzet jelent meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A birák tehermentesitése.** A bajor igazságügyminiszter f. évi szeptember 9-én nagyfontosságu rendeletet bocsátott ki, melynek czélja az, hogy a birákat felszabaditsa az irásbeli munka alól.

Ez az által történik, hogy az irodai személyzet és az irnokok végzések, intézkedések tervezetének elkészitésére alkalmaztatnak, ha az illető munkák oly egyszerüek és gyakoriak, hogy az irodai személyzet az ily tervezetek elkészitését könnyen és folyékonyan elláthatja. Ez a szabály általánosságban van kimondva, a rendelet csak példaképen hoz fel néhány esetet, melyek között feltünő, hogy a polgári perekben való bizonyitást rendelő végzés is fel van sorolva. Az iroda végezheti már meglévő iratok tartalmának birói határozatokba való beiktatását is.

De legfontosabb rendelkezés az, hogy polgári és büntető ügyekben terjedelmesebb határozatok szerkesztésénél meg van engedve, hogy a biró közönséges irással, vagy *gyorsirással* röviditések és utalások alkalmazása mellett, tintával vagy ironnal készitse a tervezetet, melyet az után az iroda tartozik letisztázni.

Ez a rendelkezés tényleg lényegesen felszabaditja a birót sok irásmunka nyügétől, és kivánatos volna, hogy hasonló rendelkezések, különösen a gyorsirásnak minél nagyobb térfoglalásával, nálunk is könnyitenének az irásmunkával amugy is elhalmozott birónak munkaterhén.

— **A porosz birói fizetési törvény.** A birói fizetések Poroszországban 1897 április 1. óta akként voltak szabályozva, hogy a birák az egész királyságra kiterjedő összlétszámba foglaltattak, melyben 7 fizetési fokozat volt, 3000 márka kezdő és 6000 márka legmagasabb fizetéssel. A rangsort az assessorrá kinevezés sorrendje, a magasabb fizetési osztályba való előlépést az üresedés állapitotta meg.

Ezt a sokat támadott fokozatos előléptetési rendszert megszünteti az 1907. évi május 29-én kihirdetett birói fizetési törvény, mely 1908. évi április 1-én lép életbe. Maga a törvény csak az elveket állapitja meg, melyek alapján a szolgálati idő és fizetési osztály meg fog állapittatni; a törvény végrehajtásaként létesitendő fizetési osztályok és fokozatok később fognak meghatároztatni a törvényjavaslathoz füzött emlékirat szerint.

A birák részére 8 fizetési fokozat állittatott fel 3000 márkától 7200 márkáig terjedő fizetésekkel, oly módon, hogy a fizetés 3 évenként 600 márkával emelkedik (tehát 3000, 3600, 4200, 4800, 5400, 6000, 6600, 7200 márka.) Tekintettel arra, hogy az igy megállapitott legmagasabb elsőbirói fizetés az Oberlandesgerichtek biráinak és a törvényszéki elnököknek fizetésével egyenlővé válik, abból a czélból, hogy ezen állásokba való előlé-pés anyagi előnyökkel köttessék össze, ezen utóbb emlitett birák legkisebb fizetése 5400 márkáról 6000-re emeltetik, ugy, hogy ez állásokban csak 3 fokozat lesz 6000, 6600és 7200 márka fizetéssel.

A fizetés megállapitásánál irányadó a szolgálati idő (Besoldungsdienstalter), mely attól a naptól számittatik, melyen a biró valamely fizetési osztályba tartozó birói állásnak statusába először kineveztetett.

Az igazságügyminiszterium, ügyészség és a börtönügyi szolgálat magasabb rangu hivatalnokainak a birói karba való átlépésénél az a fikczió irányadó, mintha ők már előző alkalmaztatásuk idején birói szolgálatban állottak volna.

Előléptetéseknél a birónak eddigi fizetése akként biztositatik, hogy ha uj fizetési osztályában legalább az előbbi fizetésnek megfelelő fizetési fokozat nincs akkor a legközelebbi magasabb fokozatba lép. Ez esetben a fizetés kimérésének alapját képező szolgálati idő is akként állapittatik meg, hogy a magasabb fokozatba való lépés ugyanabban az időben történhetik, amelyben előléptetés nél-

kül a korábbi fizetési osztályban ugyanazt a fizetést magasabb fokozatba lépés folytán elnyerte volna. Azonkivül 1908 április 1-ére revizio alá lesz veendő, hogy nem kellett volna-e a fizetés kimérésének alapját képező szolgálati idő kezdetét korábbi napra tenni, ha a törvény az 1908 április 1-én felállitott fizetési osztályokkal már a megelőző kinevezés idején érvényben lett volna.

A törvény életbelépése idején már alkalmazásban lévő törvényszéki és járásbirákra nézve a fizetés megállapitásának alapját képező szolgálati idő akként állapittatik meg, hogy a birói szolgálatoknak egy állásban eltöltött 4 évi időt meghaladó része beszámittatik, anélkül, hogy a beszámitandó szolgálati idő maximum tekintetében korlátozva volna.

— **Német birói egyesületek.** Németországban több országos birói egyesület müködik, nevezetesen Bajorországban, Hessenben és Badenben, továbbá ilyen a Rheinpreussischer Amtsrichterverein. A bajor egyesületnek 1612 tagja van, és magában foglalja majdnem az egész bajor birói kart. A bajor igazságügyminiszter az egyesület törekvéseit teljesen jogosultaknak ismeri el, és megigérte, hogy az egyesülettel együttmüködve a bajor birák helyzetének javitásáért sikra fog szállani. Az egyesület a miniszterium és országgyülés részére emlékiratot készit, melyben behatóan ismerteti a birói kar helyzetét. A járásbiróságok hatáskörének tervbe vett kiterjesztésével szemben az egyesület azt a határozatot hozta, hogy a hatáskör megállapitásánál irányadó értékhatár felemelését sem szükségesnek, sem az igazságszolgáltatás érdekében kivánatosnak nem tartja és a kormányt kéri, hogy e terv ellen szólaljon fel. Az egyesület a jövőben is megvitatás tárgyává kivánja tenni a jogélet fontos kérdéseit és különösen állást kiván foglalni a birói karra nézve jelentőséggel biró törvényeken tervbe vett változtatások kérdésében. A badeni birói egyesület csak a folyó év junius 30-án alakult, de már 200 tagot számlál, vagyis az összlétszám háromnegyed része csatlakozott már hozzá. Czélja a badeni birói kar szellemi és gazdasági érdekeinek megóvása és előmozditása. Az alakuló közgyülésen hangsulyoztatott, hogy az egyesület tevékenysége számára bő teret talál majd a jogélet és igazságszolgáltatás küszöbön álló nagy reformkérdéseinek körében. Alapszabályaiban kimondja, hogy az egyes országos birói egyesületeknek az egész német birodalmat felölelő kötelékké való egyesülése kivánatos.

— **A badeni assessor-paragrafus.** Badenben eddig mindazok a joggyakornokok (referendarius), kik a második jogi vizsgálat kiállása után az államszolgálatban való alkalmaztatást kértek és személyi okok elutasitásukra fenn nem forogtak, felvétettek az államszolgálatba. Ezen az állapoton változtat az 1907. évi május 15-én kibocsátott rendelet, amely szerint a joggyakornokok, kik a második jogi vizsgálatot kiállották, assessorokká neveztetnek ki és erről okiratot nyernek, amelyben esetleg a vizsgán nyert jobb osztályzatuk: «jeles» vagy «jó» is megjegyeztetik. Két héten belül kérheti az assessor az igazságügyi vagy közigazgatási állami alkalmaztatását az igazságügyi vagy belügyi mtniszteriumnál. Az alkalmazás a szükséglet mérvéhez képest történik. Jogában áll a miniszteriumoknak, hogy az év vége előtt megállapitsák az előre látható szükségletet és azt közzé is tehetik. Az alkalmazásnál előnyben részesitendők a jobb osztályzatot nyert assessorok. Aki két hét alatt nem kéri felvételét vagy nem vétetik fel: az nem lép be a magasabb igazságügyi vagy közigazgatási szolgálatba és elveszti az őt, mint joggyakornokot eddig megillető nem statusszerü államhivatalnoki minőségét, de megtartja az «assessor» elnevezést. A felvett assessorokat ellenben kinevezik törvényszéki, illetőleg kormányassessorokká. Államhatóságoknál való, esetleg ingyenes alkalmaztatásukról és más állásokban, pl. községi hatóságoknál, ügyvédeknél leendő foglalkozás czéljából történt szabadságolásukról a rendelet részletesen intézkedik. Az assessor czimet megtartja az a törvényszéki vagy kormányassessor is, aki később önként lép ki vagy bocsáttatik el az állami szolgálatból, amennyiben teljes czimének használatára nem nyer kivételes engedélyt.

A Magyar Jogászegylet 1907. évi október hó 20-án (vasárnap) délelőtt 11 órakor az Ügyvédi Kamara disztermében (V., Szemere-utcza 10. sz.) tartja évnyitó rendes közgyülését. A megnyitó előadást Dr. Balogh Jenő egyetemi tanár tartja a következő czim alatt: Gyermekvédelem és büntetőjogi reformjaink. A közgyülés többi tárgya: 1. Az igazgató-választmány évi jelentése. 2. Pénztári jelentés a lefolyt egyleti év számadásairól és a legközelebbi év költségének megállapitása. 3. Számvizsgálók választása. 4. Esetleges inditványok. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Társul vagy részesül ajánlkozik ügyvédi irodába fiatal munkabiró ügyvéd, hosszu gyakorlattal. Perfekt német és franczia. Meghivást «Megfelelő képesség» alatt a kiadóba. 12462

Doctor juris ügyvédjelölt, ki már két év óta előkelő vidéki irodát önállóan vezet, a német nyelvben jártassággal bir, fővárosi irodát keres. Czim a kiadóhivatalban. 12499

Dr. Bonczy Sándor németujvári ügyvéd, kinek két évi közjegyzői és 20 évi ügyvédi gyakorlata van, kir. közjegyzőnél vagy ügyvédnél alkalmazást keres. Nyelvismerete magyar és német. 12500

Ügyvédeknek, biráknak
NÉLKÜLÖZHETETLEN
ujdonságok.

A POLGÁRI TÖRVÉNYKEZÉSI RENDTARTÁS MAI ÉRVÉNYÉBEN.

A perrendtartási törvények (1868: LIV., 1881: LIX. és 1893: XVIII. törvényczikkek) összefoglalása. *Az 1907: XVII. tczikk ezen uj kiadásban a fenti törv.-czikkekkel már szerves kapcsolatban hozatott.*

Rendes és sommás eljárás. Eljárás a fizetési meghagyásoknál. Kereskedelmi, váltó, lakbérfelmondási és lakáskiüritési eljárás.

Egybeállitotta és felvilágositó jegyzetekkel ellátta
Dr. FRANK SALA.
Harmadik bővitett kiadás. **Ára 3 K.**

TÖRVÉNYTERVEZETEK AZ ÜGYVÉDI RENDTARTÁSRÓL.

I. Készitette
Szilágyi Dezső volt igazságügyminiszter megbizásából
Dr. Nagy Dezső.

II. Készitette
Dr. Plósz Sándor volt igazságügyminiszter megbizásából
Pollák Illés.

KÖZZÉTESZI A M. KIR. IGAZSÁGÜGYMINISZTERIUM.
Ára 2 K 40 f.

BÜNTETŐJOGI HATÁROZATOK TÁRA.
A kir. Curia hivatalos kiadványa.
Közzéteszi a **magyar királyi igazságügyminiszter.**
I. kötet. **Ára 4 K 40 f.** II. kötet. **Ára 3 K 52 f.**

Megrendelhető a **Franklin-Társulatnál** Budapest, Egyetem-utcza 4. **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fia r.-t.-nál Budapest, IV., Andrássy-ut 21., valamint minden könyvkereskedésben.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 43. szám. Budapest, 1907 október 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az uj magyar polgári perrendtartás. *Gottl Agost* kir. curiai tanácselnöktől. — A polgári perrendtartás uj javaslata. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — A nagy tévedés. *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az uj magyar polgári perrendtartás.

Az igazságügyminiszter a magyar polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslatot f. hó 17-én a képviselőház asztalára letette.

A törvényjavaslatnak dr. Plósz Sándor által 1893-ban készitett tervezete s ennek indokolása 1901-ben átdolgozva még 1902-ben volt a képviselőház elé terjesztve és az igazságügyi bizottságban letárgyalva. Ennek 1905-ben megjelent szövegét és indokolását a jelenlegi igazságügyi kormány ismét birálat tárgyává téve, a képviselőház igazságügyi bizottsága most ujra fog foglalkozni a törvényjavaslattal.

A legujabbi törvényjavaslatban tett változtatások és módositások nem tartalmaznak rendszerváltoztatást, hanem a rendszer helyes keresztülvitele szempontjából folyó kiigazitásokon felül szervezeti helyesbitéseket.

A kir. Curia tulterheltségének megszüntetését célozta már az 1907 : XVII. tczikk, melynek lényeges rendelkezése abban áll, hogy járásbirósági perekben a kir. Curia csak akkor bir hatáskörrel, ha a per tárgyának értéke 2500 K-t meghalad, hogy a 2500 K értéken alóli rendes perekben a kir. tábla itélete ellen a további felebbezés ki van zárva, hogy kizárólag a perköltség viselése vagy mennyisége tárgyában további felebbvitelnek nincs helye, és præoccupálva az uj perrendtartás rendelkezését, a házassági pereknek a kir. Curiához hivatalból való felterjesztése megszüntettetett.

A törvény jótékony hatása már érezhető. A kir. Curiának felszaporodott és másfél évre visszaterjedő hátralékai apadnak, és nem csak arra van kilátás, hogy a folyó év végével az előző évből hátralék nem marad fenn, hanem arra is, hogy legmagasabb biróságunknál a rendes perek is a lehetőségig a legrövidebb idő alatt elintézést nyernek.

De ujabb veszély fenyegetné nem csak a kir. Curiát, hanem a kir. táblákat is, ha az uj perrendtartásban az eddigi értékhatár fentartatnék akképp, hogy az 1000 K-t meghaladó perek a kir. törvényszék, mint elsőfoku bíróság, a második fokban a kir. tábla, és a harmadik fokban a kir. Curia hatáskörébe legyenek utalva, mert a pereknek szóbeli tárgyaláson való elintézése aránytalanul több időt vesz igénybe, mint azoknak eddig gyakorolt nyilvános előadása.

Mig az előbbi rendszer mellett a kir. Curia rendes perekből egy-egy tanácsban egy napon képes volt átlag 6—8 pert elintézni, addig az uj rendszer mellett szóbeli tárgyalás utján — számitvá arra, hogy az ügyvédek megjelennek és felszólalnak — naponta csak 2—3 ügy lesz elintézhető. Fokozottabban lesznek megterhelve a kir. táblák, ahol a felebbezési tanácsban nem csak tárgyalásnak, hanem gyakran bizonyitásfelvételnek is lesz helye.

Ezeket szem előtt tartva, az uj törvényjavaslat az 1907. évi XVII. tcz. nyomán haladva, az értékhatárt 2500 K-ra emelte fel, ugy, hogy ezen értékhatáron belül a kir. járásbiróság, mint elsőbiróság, a kir. törvényszék mint felebbezési biróság, ez értéken tul pedig a kir. törvényszék, mint elsőbiróság, és a kir. tábla mint felebbezési biróság fog eljárni, fenmaradván a kir. Curia hatásköre a 2500 K-t meghaladó perekben.

De a törvényjavaslat még ennél tovább ment és kiindulva abból, hogy abban a kérdésben, vajjon az itélő-tanács hány bíróból álljon, nem a tanácsban alkalmazott birák száma, hanem minősége az irányadó és hogy a gyenge biró nem segiti elő a helyes határozat hozatalát, esetleg még hátráltatja: az itélő-tanácsokat az azokban részt vevő birák számára nézve is leszállitotta az 55. §. szerint akképp, hogy a kir. tábla felebbezési tanácsa az elnökön kivül nem négy, hanem két bíróból, a felülvizsgálati tanács pedig, akár a kir. táblánál, akár a kir. Curiánál, mindig csak négy bíróból (azelőtt rendes perekben a Curiánál hat biró helyett) fog állani.

Ily szervezés és beosztás mellett remélhető, hogy ugy a kir. Curia, mint a kir. táblák feladatuknak képesek lesznek megfelelni.

E tekintetben tájékoztatásul szolgáljon még, hogy a Curia az évente 6—9000 rendes perből, évi 44 munkahét alatt, 8 tanácsban hetenként 154—169 pert volt képes elintézni, ha pedig mindennap csak 3 per tárgyaltatik le, a hetenkénti eredmény 96 perre száll le. Ha már most a tanács csak öt bíróból fog állani és a mostani polgári létszám tizenegy tanácsra feloszthatő, nem számitva a sommás pereket, a Curia hetenként négy napi ülés mellett, naponta 3 pert tárgyalva, hetenként 132, vagyis 44 munkahét alatt évente összesen 5808 pert lesz képes elintézni, tehát még mindig kevesebbet, mint az előző rendszer alatt.

Minthogy az uj perrendtartás szerint most már minden járásbirósági perben helye lesz felebbezésnek és kivéve a 100 K értéket meg nem haladó pereket, felülvizsgálatnak, akkor a kir. tábla, mint felülvizsgálati biróság terhén akkép is lesz segitve, hogy az 545. §. szerint az 500 K-t meg nem haladó perekben a felülvizsgálat csak nyilvános előadás mellett lesz eldöntendő, ami szintén a kir. táblák előnyére szolgál.

A tanácsban résztvevő birák számának leszállitása csak azzal a hátránynyal fog járni, hogy nehéz annyi tanács számára annyi arra alkalmas elnököt találni s hogy a jogegység kevésbbé lesz biztositva. Csakhogy e bajon a határozatoknak lelkiismeretes gyüjtésével, az ellentétes határozatoknak mielőbbi felderitésével és tisztázásával lehet segiteni, amint ezt egy előző czikkben kimutattam.*

Egy további módositása az uj törvényjavaslatnak az, hogy az 1. §. 2. *b)* p. szerint immár tekintet nélkül a pertárgy értékére, nemcsak a bérleti, hanem kivétel nélkül az összes haszonbérleti perek tartoznak a járásbiróság hatáskörébe, mert a legnehezebb haszonbérleti perek eddigelé már amugy is tartoz-

* Lásd Jogt. Közl. 1907. évf. 7. szám.

tak sommás eljárás alá. Egy évnél régibb haszonbérkövetelés iránti per ritkán tétetik folyamatba, rendes peruton alig fordult elő ilynemü per, a sommás eljárás 1. §. 5. *i)* pontnak arra a megkülönböztetésére pedig, mely szerint a haszonbérleti szerződés megszüntetése iránti keresetek csak akkor tartoztak sommás utra, ha az illető kikötés teljesitése vagy megszegése esetére a megszüntetés irásbeli szerződésben kiköttetett, sem a felek, sem a bíróság sulyt nem fektettek és igy a haszonbéri viszonyból származó perek, amelyek különben is gyors elintézést igényelnek, eddigelé és csaknem kivétel nélkül sommás uton nyertek elintézést.

A 96. §. szerint az ügyvédi kényszer kiterjesztetett annyiban, hogy a törvényszék előtt a félnek ügyvéddel kell magát képviseltetnie.

Már régen észleltetett, hogy sem a felek jogos érdekével, sem a felsőbíróságok tekintélyével nem egyeztethető össze, ha a magasabb forumoknál ügyvédjelöltek, kik erre rendszerint sem a kellő jogi képzettséggel, sem elég gyakorlattal nem birnak, a felek legfontosabb ügyeiben tárgyalnak, ezzel gyakran pótolhatlan kárt okoznak, a legmagasabb bíróságot pedig néha éretlen fejtegetésekkel kitanitják és drága idejét csonkitják.

Ezekhez képest az idézett §. azt is tartalmazza, hogy a törvényszék, a kir. tábla és a kir. Curia előtti tárgyalásokon az ügyvédjelölt nem lehet az ügyvéd helyettese.

Ennek a rendelkezésnek egyébiránt az az üdvös következménye is lesz, hogy a fiatalabb ügyvédek, mielőtt önálló irodát nyitnak, inkább valamely nagyobb forgalmu iroda részére helyettesekként fognak müködni és nagyobb gyakorlatot szerezni.

Fentartva az 1907 : XVII. tcz. rendelkezését, az 521. §. szerint a másodfoku határozat ellen a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében felülvizsgálatnak csak akkor van helye, ha a felülvizsgálat egyuttal a határozatnak egyéb része ellen is irányul, azonban a csatlakozás erre a kérdésre is szoritkozhatik.

Beillesztetett továbbá a holtnaknyilvánitási eljárásról szóló fejezetbe a holttányilvánitás feltételeire vonatkozó, — különben magánjogi — szabályozás és külön fejezetekbe az okiratok megsemmisitése iránti eljárás és a községi biráskodás, ami ezelőtt az életbeléptetési törvénybe volt felvéve.

Dr. Plósz Sándor a polgári perrendtartás törvényjavaslatának szerkesztésénél felhasználta az e tárgyra vonatkozó bőséges anyagot, különös figyelmet forditott az 1877. január 31-iki német polgári perrentartásra és ennek 1898 május 17. kelt novellájára, az 1895 augusztus 1. életbeléptetett osztrák polgári perrendtartásra, az ezek alapján keletkezett kritikára, gyakorlatra és vivmányokra, hasznositotta az 1894 november 1. életbeléptetett sommás eljárási törvényünk alapján szerzett tapasztalatokat, müvét pedig nem a külföldi törvények utánzásával, hanem saját tudományával és magyar szellemével alkotta meg. Büszkén mondhatjuk, hogy sikerült oly perendtartást szereznünk, amely nemcsak a tudomány legmagasabb szinvonalán áll, hanem ugy mint elődе: a sommás eljárási törvény, életszükségleteinknek mindenben megfelel.

A képviselőház jogügyi bizottsága az 1901. évi tervezetet, amelynek éppen a jelenlegi igazságügyminiszter volt az előadója, annak idején alaposan vette birálat alá, azon hasznos módositásokat is tett, ugy hogy most már a legujabbi tervezetből csak azok a részek szorulnak megbirálásra, amelyek a fentemlitett módositásokról szólnak. Az ujabbi tárgyalás tehát 1—2 hétnél alig igényel több időt; a képviselőház pedig az igazságügyi bizottság dolgozata alapján nehány nap alatt elfogadhatná az annyi retortán átment törvényjavaslatot és előreláthatólag csak a kereskedelmi külön ügybiróság vagy az ügyvédi külön kivánalmak képezhetnék tüzetesebb feiszólalások tárgyát. Az életbeléptetési törvény készen áll, az ügyviteli szabályok és kisebb rendeletek átdolgozása rövid idő alatt eszközölhető; birósági szaporitásra, uj tárgyaló helyiségekről való gondoskodásra, tekintettel arra is, hogy a törvénynek fokozatos életbeléptetése van terbe véve,* nem lesz szükség s igy rövid idő alatt lehet oly polgári perrendtartásunk, amely a jogkereső közönség és a jogászvilág várakozásának megfelel.

A sommás eljárási törvény (1893 : XVIII. tcz.) megalkotásánál kilátásba volt helyezve, hogy a rendes perekre is kiterjedő általános polgári perrendtartás nem sokára meg lesz alkotva; ezóta 14 év telt le; pedig anomália, hogy Magyarországon a perek a pertárgy értékétől függően, egymással ellentétes elveken alapuló kétléle eljárási szabályok szerint nyernek elintézést. Ideje már, hogy az egész vonalon érvényesüljön a közvetlenség és szóbeliség elve s hogy a szabad mérlegelés felszabaditva a folyton utját álló eshetőség, a fő-, pót- és becslőeskü békója alól, a maga teljességében és tisztaságában érvényre jusson.

Alapos reményünk, hogy kormány és képviselőház nehány napot fog találni arra, hogy a várva várt polgári perrendtartást letárgyalja, mert ideje már, hogy az igazságszolgáltatás terén mi is haladjunk, a nép égető szükségén segitsünk.

Nagy hálára kötelezné le dr. Günther Antal igazságügyminiszter a jogkereső feleket és a jogászvilágot és hervadhatlan babérkoszorut szerezne magának, ha kieszközölné régen várt nagy polgári perrendtartás életbeléptetését.

Gottl Agost.

A polgári perrendtartás uj javaslata.

Günther Antal igazságügyminiszter a képviselőháznak 1907. évi október hó 17-én tartott ülésében benyujtotta a polgári perrendtartás uj javaslatát.

A jogászvilágnak ezt a nagy eseményét lapunk más helyén méltatva, az alábbiakban a javaslat tartalmát ismertetjük.

A miniszter, amint ezt a javaslat indokolásának bevezetésében fel is emliti, a dr. Plósz Sándor részéről kidolgozott és 1902. évben a képviselőház elé terjesztett javaslatot és pedig annak a képviselőház akkori igazságügyi bizottságában az ő előadói közremüködésével megállapitott szövegét vette javaslatának alapjául, e javaslaton azonban több, különösen igazságügyi politikai szempontból mélyebbre ható módositást tett.

* Az uj törvény nem akkép lép életbe, hogy egy bizonyos naptól kezdve az uj törvény az egész vonalon nyer alkalmazást, a régi eljárás teljes hatályon kivül helyezésével, hanem a régi eljárás alapján már meginditott perek a régi eljárás szerint folytatandók és döntendők el. Ennek az indokolása az, hogy különben az életbeléptetés napján folyamatban lévő pereket az uj rendszernek megfelelően át kellene dolgozni, ami óriási nehézségekbe ütköznék, például szabályozandó volna, hogy a hallgatag beismerésnek, a kinált főeskü elfogadása iránti nyilatkozat elmulasztásának mi a következménye, az ügyfél eskü alatti kihallgatása hogy alkalmazandó a már befejezett, de még el nem döntött régi perekben, a váltott perbeszédek előkészitő iratokként használtassanak-e fel stb., aminek szabályozása csaknem egy «átmeneti perrendtartás» alkotását tenné szükségessé. A tervezett életbeléptetési törvény annak a rendelkezésének, hogy az életbeléptetés napján folyamatban levő régi perek a régi eljárás szerint lesznek folytatandók, immár az lesz a következménye, hogy ugy a törvényszék mint a tábla és Curiánál addig, mig a régi perek feldolgozva nincsenek, a rendes perek részben a régi és részben az uj eljárás szerint nyernek eldöntést, és minthogy e szerint az uj eljárás alapján tárgyalandó perek a felsőbíróságokhoz is nem egyszere tömegesen, hanem csak időről időre, mindig nagyobb mennyiségben fognak érkezni, a tábla és a Curia is csak a szükséghez képest egymásután fog oly tanácsokat alakitani, amelyek mint felebbezési (tárgyaló) és mint felülvizsgálati tanácsok járnak el, pl. kezdetben a Curia egy II-ik, később egy III-ik felülvizsgálati tanácsot fog összeállitani stb. Messze vezetne annak a fejtegetése, hogy ezen, általam «fokozatosnak» nevezett életbeléptetés minő előnyökkel fog járni.

A Plósz-féle javaslatban megállapitott eljárási alapelveket, a javaslat rendszerét, beosztását és szerkezetét az uj javaslat is megtartotta, tartalmát azonban két uj czimmel bővitette, amennyiben a községi biráskodást és az okiratok megsemmisitése iránti eljárást is szabályozza, amelyek az előbbi javaslatból hiányoztak. Ennek következtében, habár több rövidités is van a javaslatban, terjedelme mégis megnőtt: 16 czimről 18 czimre, 775 §-ról 791 §-ra bővült.

Az első, nagyjelentőségü módositás *a kir. járásbiróságok hatáskörének jelentékeny kiterjesztése.* A javaslat a járásbirósági hatáskört két irányban terjeszti ki, u. m.: 1. vagyonjogi perekben a járásbirósági perek értékhatárát a mai *1000 K-ról 25000 K-ra* emeli fel, 2. a per tárgyának értékére tekintet nélkül járásbirósági hatáskörbe utal olyan pereket is, amelyek eddig csak értékre tekintettel, vagyis csak akkor tartoztak járásbirósági hatáskörbe, ha tárgyuk értéke 1000 K-t nem haladott meg.

Az 1881 : LIX. tcz. 13. §-ának 1. pontjában megállapitott 1000 K értékhatár felemelését az 1902. évi javaslat — az azóta változott gazdasági viszonyok és a pénzértékek csökkenése daczára — mellőzte és ezt azzal indokolta, hogy gazdasági viszonyaink között az 1000 K érték már nagyobb vagyoni érdeket képvisel és az eljárás nagyobb biztositékait elbirja és megköveteli, továbbá hogy az értékhatár emelésével alig maradna vagyoni per a törvényszéki eljárás alatt.

Az uj javaslat ezeket az érveket nem tekinti döntőknek. Bizonyos az, hogy a vagyonjogi perekben előforduló jogviszonyok általában nem függnek a per tárgyának értékétől; jobbára ugyanazokat a jogviszonyokat kell a nagyobb értékü perekben megbirálni, amelyek a kisebb értékü vagyoni perekben is előfordulnak. E szempontból tehát nem merülhet fel alapos aggodalom az értékhatár felemelése ellen. De szükséges az azért, mert a szóbeliségnek a törvényszékek elsőbirósági és az itélőtáblák másodbirósági eljárásába behozatala ezeknek a bíróságoknak a munkáját jelentékenyen növelni fogja; a munkaterhet tehát ezzel az intézkedéssel kell csökkenteni. Könnyiteni fog az értékhatár felemelése a kir. Curia munkaterhén is, mert e pereknek a törvényszéki hatáskörből járásbirósági hatáskörbe utalása — kapcsolatban a felülvizsgálati értékhatárnak 2500 K-ra felemelésével — ezeket a pereket a Curia elintézési köréből kivonva, az itélőtáblák harmadfoku biráskodása alá helyezi, mig a törvényszéki hatáskör fentartása esetében harmadfokban a Curia elé kellene ezeknek kerülniök.

Az 1902. évi Plósz-féle javaslat a bérleti viszonyból származó összes pereket, a haszonbérleti viszonyból származó perek közül azonban csak a perek egyes nemeit utalta a járásbiróságok hatáskörébe értékre tekintet nélkül, követve ebben az 1893 : XVIII. tcz. rendszerét. A mostani javaslat az *összes haszonbérleti pereket* járásbirósági hatáskörbe utalja. A legnehezebb és leggyakrabban előforduló haszonbérleti perek eddig is a járásbiróság hatáskörébe tartoztak; nincs ok tehát arra, hogy a könnyebb és ritkább perek a nehézkesebb és költségesebb törvényszéki eljárásban maradjanak. Másfelől pedig az 1902. évi javaslatnak és a mai sommás törvénynek (1893 : XVIII. tcz. 1. §-ának 5. *e), f), g), h), i), k)* pontjában) részletező felsorolása és aprólékos meghatározásai sok bonyodalomra, az ügy gyors elintézését gátló hatásköri vitákra adnak alkalmat. Különösen zavaró e hatásköri casuistika olyankor, amikor a járásbirósági hatáskör a szerződés alakjától függ, pl. az 1893 : XVIII. tcz. 1. §-ának *i)* pontja esetében, ha a nem teljesitett kikötés irásbeli szerződésben volt téve, a nem teljesités miatt sommás uton lehet követelni a haszonbérleti szerződés megszüntetését, ha nem irásban kötötték ki a felek, csak rendes uton; ha már most részben irásban, részben nem irásban kikötött teljesités elmulasztása miatt kérnek megszüntetést, egyik alapon megbirálhatja az ügyet a sommás biró, más alapon rendes utra kell azt utasitania. Hogy a javaslat minden haszonbérleti pert járásbiróság elé utasit, ezzel az egyszerüsitő módositással a törvény hatásköri szabályainak áttekinthetősége és gyakorlati kezelhetősége csak nyerni fog.

Értékre tekintet nélkül járásbirósági hatáskörbe utasitja továbbá a javaslat a *szolgálati szerződésből a munkaadó és a munkavállaló között*, továbbá *az állat hibájából eredő szavatosságon alapuló pereket.* Mindakét nemü pernek lehető leggyorsabb elintézése a feleknek elsőrendü érdeke. Nagyobb gyakorlati jelentősége azonban nincs ennek a rendelkezésnek, igen kevés állatszavatossági és szolgálati viszonyból származó per van olyan, amelynek értéke a járásbirósági rendszerinti érték határt, a 2500 K-t meghaladja.

Bizonyos, hogy a javaslat a járásbirósági hatáskörnek ezzel a nagymérvü kiterjesztésével nagy lépést tesz az egyes birói rendszernek az első fokon általánossá tétele felé. Nincsenek ugyan statisztikai adatok rendelkezésünkre, de valószinünek tarthatjuk, hogy a vagyonjogi pereknek igen csekély, talán csak 3—5%-a marad meg a törvényszék elsőfolyamodásu hatáskörében. A törvényszékek müködésének sulypontja a felebbviteli biráskodásra helyeződik, az alsófoku biráskodás sulya a járásbiróságokra száll át.

Minthogy a reform következtében a járásbirósági müködés jóval jelentőségesebb lesz, mint eddig, a reform életbelépésével a járásbirósági eljárás jóságának biztositékairól is mindenesetre kell gondoskodni. Ezért hozza be a javaslat a járásbirósági eljárásba is, azokban a perekben, amelyek tárgyának értéke 1000 K-t meghalad, a kötelező ügyvédi képviseletet és utal arra, hogy az eljárás helyességét szervezeti intézkedésekkel is biztositani kell.

A szervezeti intézkedések körében arra kell törekedni, hogy járásbiróságainknál csak nagy gyakorlati jártassággal biró, kiváló birák lássák el a sommás pereket. Ma ugyanis a biró rendszerint a járásbiróságnál kezdi meg birói pályáját és habár vidéken sok helyütt a járásbiróság vezetője a sommás perek birája, tulnyomóan albirák járnak ily perekben el. Már pedig a birónak sommás perbeli müködése talán a legnehezebb birói müködés; gyors felfogást, biztos tájékozottságot, önállóságot követel az nagy munkabirás mellett. A biró járatlansága a feleknek is — a biztositási végrehajtásra is figyelemmel — sok kárt, a felebbviteli bíróságoknak sok munkát okoz. Ezt a feladatot — egyes kitünőségeket nem tekintve — csak olyan birák teljesithetik sikeresen, akik arravalóságuknak hosszabb birói vagy ügyvédi müködésükkel már tanujelét adták. A járásbirósági hatáskör nagy kiterjesztése tehát indokolttá teszi, hogy járásbiróságnál sommás perben csak járásbiró járjon el, albiró nem. Sőt, hogy a kiváló törvényszéki birák a sokszor anyagilag kevésbé előnyös vidéki kisebb járásbirósági székhelyre szivesen törekedjenek, az is megfontolandó, nem lenne e czélszerü járásbiróságnál sommás perbeli müködésre csakis VII. fizetési osztályu birákat alkalmazni. Ha a járásbíróságok kellően megerősödnek és az uj perrendtartás életbeléptével a rájuk háruló munkát minőség és mennyiség tekintetében sikeresen teljesitik, a perrendtartásnak a magánjogi törvénykönyv elérkezésekor amugy is szükséges reviziója alkalmával meg lehet fontolni, hogy az összes vagyonjogi perek járásbirósághoz utasittassanak; a fejlődés iránya határozottan az egyes birósági rendszer felé vezet.

A *pertárgy értékéről* szóló rendelkezések közé felvette a javaslat a mai sommás eljárás 4. §-ának azt a szabályát, hogy azokban az ügyekben, amelyek a per tárgyának értékére tekintettel tartoznak járásbirósági hatáskörbe, a per tárgyának értéke a felebbviteli eljárásban sem tehető a járásbirósági értékhatárnál magasabbra, kivéve, ha a felebbviteli bíróságnak azt a kérdést kell eldöntenie, hogy az ügy a járásbiróság hatáskörébe tartozik-e. Ez a rendelkezés a gyakorlatban helyesnek bizonyult. Kihagyása tehát nem indokolt.

*

A *bíróságok belső szervezetét* tekintve, az igazságügyi bizottság 1903. évi szövegét követve, az uj javaslat sem tartja fenn a kereskedelmi hatáskört és a kereskedelmi ülnöki intézményt.

Igen fontos módositást tartalmaz a javaslat 55. §-a, mely a *tanácstagok számát a Curia tanácsára nézve hét helyett ötben, az itélő tábla felebbezési tanácsára nézve pedig öt helyett három tagban állapitja meg.*

A javaslat ezt a leszállitást az egész reform sikerének és a jó igazságszolgáltatás megvalósitásának érdekében szükségesnek tartja. A kir. Curia hátralékainak a tizezret meghaladó óriási száma, a perek befejezésének évekre elhuzódása igazságszolgáltatásunknak általánosan ismeretes állandó sulyos baja. A közel multnak a Curia tehermentesitésére irányuló törvényhozási alkotásai (1907 : XVII., XVIII. és XXIV. tcz.) a bajt csökkentik ugyan, de nem szüntetik meg. Orvoslást a kir. Curia birói létszámának emelésében nem kereshetünk. Ma már — ismételt szaporitás után — e létszám nagyobb, mint a külföldi nagy államok legfőbb bíróságainál. Az eljárási és szervezeti szabályok módositásával kell itt segiteni. A processuális téren a járásbirósági hatáskör kiterjesztésével és a Curia felülvizsgálati értékhatárának felemelésével segit a javaslat, a szervezet körében pedig azt a nagy fontosságu rendelkezést teszi, hogy a tanácstagok számát a Curián hétről ötre, a kir. táblán, mint felebbezési bíróságnál ötről háromra szállitja le.

A felsőbirósági tanácsok tagjai létszámának megállapitása azon a hagyományos elven alapul, hogy a felsőbirósági tanács mindig két taggal erősebb legyen, mint az alsóbirósági. A tanácstagok számának leszállitása nem uj eszme; már többször felmerült szaktanácskozmányokon, a törvényhozó testület körében, a szaksajtóban. Igen tekintélyes hangok nyilatkoztak ellene. Ujabban azonban fordulat állott be. A képviselőház folyó évi tárgyalásai folyamán az eszmének tekintélyes szószólói akadtak, a jogászközvéleményben is kisebb az ellenzés, mint előbb, a külföld is erre az utra lép.

Csak örömmel üdvözölhetjük a javaslatot, hogy szakitva a hagyományokkal, megteszi a merész ujitást. De kényszeritve is van rá; bizonyos, hogy a mai állapot nem maradhat meg és hogy azon máskép segiteni nem lehet. Nagy előnye lesz a reformnak, hogy a kisegitő birák intézménye megszünik; erre a mindenki részéről óhajtva és sürgetve várt eredményre másként nem lenne kilátás. Másik nagyfontosságu következménye lesz az is, hogy a kir. Curia biráinak mai tulterhelésén is segit a tanácstagok számának leszállitása. Nem lehet hivatása a Curiának az, hogy az ügyeket minél nagyobb számban, ugyszólván gyári termeléssel igyekezzék elintézni. Ha a kir. Curia birája hetenkint négy napot ülésben tölt, heti négy-öt nagy pert áttanulmányoz, kidolgoz és előad, vajjon marad-e neki ideje arra, hogy a jogtudomány haladásával lépést tartson és az igazságszolgáltatásnak azon a magaslatán maradjon, amelyet legfőbb bíróságtól megvárhatunk? És ha erre a nagy szellemi képességgel, páratlan kötelességérzettel és munkabirással megáldott biráknak marad idejük, marad-e idejük a pihenésre, testi és lelki egészségük fentartására?

Az ötös tanácsok behozatala, midőn az egyesek munkaterhét csökkenti, az itélkezés jóságát biztositja és lehetővé teszi, hogy a Curia minden egyes határozata az alapos biráskodásnak és a jogi tudásnak valóságos példányképe legyen.

Az az aggodalom, hogy a tanácstagok számának leszállitása az itélkezés alaposságát veszélyeztetné, éppen nem alapos. Nem a birák *száma* biztositja a jó itélkezést; kisebb számu tanácsokban inkább lehet a kiválóbb birói erőknek túlsulyt biztositani, mint nagyobb számu tanácsokban. Hogy a tanácstagok kisebb száma nem jár az itélkezés szinvonalának csökkenésével, világos példa erre a Curia felülvizsgálati tanácsa, mely öt taggal kifogástalanul müködik. A közigazgatási bíróság is öttagu tanácsokban határoz. (1896. évi XXVI. tcz. 12. §.)

Ami a kir. itélőtáblákat illeti, ezeknél a felebbezési tanácstagok leszállitását azért sem lehet mellőzni, mert különben a kir. itélőtáblák a felebbezés szóbeli tárgyalásával reájuk nehezedő munkatöblettel tetemes személyzetszaporitás mellett is alig lennének képesek megbirkózni. Számolnunk kell azzal, hogy a táblákon a felebbezési tárgyalások tetemesen megszaporitják a munkát; egy-egy tanács egy tárgyalási napon három-négy ügynél többet aligha fog végezni. A birák számának szaporitásától itt is tartózkodni kell, a hármas felebbezési tanács behozatalát nem lehet mellőzni. Mint felülvizsgálati bíróság, tehát utolsó fórum, a tábla jövőre is öttagu tanácsban fog határozni.

Eszerint az itélőbirák száma a javaslat értelmében igy alakul: járásbirósági ügyben első fokon egy, másodfokon három, harmadfokon öt biró, törvényszéki ügyben első fokon három, másodfokon három, harmadfokon öt biró határoz.

Önként értetik, hogy a jogegység megóvását az eddiginél hatályosabb módon kell majd biztositani.

A javaslat a járásbirósági eljárásra tartozó ügyek egy részére is ügyvédi kényszert hoz be. A járásbirósági hatáskör értékhatárának 2500 K-ra felemelése hozza magával, hogy a javaslat a járásbirósági hatáskörbe ilyképen átutalt perekre fentartja a helyes eljárás egyik biztositékát: *a kötelező ügyvédi képviseletet*, amelyet egyuttal a járásbirósági hatáskörbe értékre tekintet nélkül tartozó azokra a perekre is kiterjeszt, amelyek tárgyának értéke ezer koronát meghalad, csakhogy *a járásbiróság előtt folyó minden perben, melyben a per tárgyának értéke 1000 K-át meghalad, kötelező ügyvédi képviseletnek lesz helye.* (94. §.) Ezzel a javaslat az ügyvédi köröknek régi óhajtását teljesiti. Nagyobb értékü pert ma is ritkán folytatnak ügyvéd nélkül. Az ily per az ügyvédi képviselet költségét meg is birja.

A *váltóperekben* még tovább megy a javaslat és ezekre a perekre már akkor is ügyvédi kötelező képviseletet állapit meg, ha a per tárgyának értéke 200 K-át meghalad, mig az előbbi javaslat csak a felperesre állitott fel ily perekben ügyvédi kényszert. A váltóperekben való eljáráshoz, de már a váltónak helyes kiállitásához is különleges váltójogi szakismeret szükséges, amelyet a laikus félben nem lehet feltenni. Aki váltóval dolgozik, az viselheti az ügyvédi képviselet költségét; különben sem lehet törvényhozási érdek a váltó használatán könnyiteni és ekként a váltóval való élést az alsóbb osztályokban előmozditani. Az ügyvédi kötelező képviselet szabálya alól a 617. §. a váltókifogásokra nézve a mai joggal egyezően kivételt állit fel.

A helyes igazságszolgáltatásnak az ügyvédi kar érdekével egyező követelményét elégiti ki a 96. §. is, mely kimondja, hogy *a Curián, a táblán, sőt már a törvényszéken is ügyvédjelölt nem lehet az ügyvéd helyettese, hanem csak ügyvéd.* Nem fér össze a felsőbiróságok tekintélyével és az ügynek sem válik előnyére, hogy a felsőbb biróságok előtt kezdő jogászok tartanak előadásokat, akiknek sem megfelelő elméleti képesitettségük, sem kellő gyakorlati jártasságuk nincs.

A felülvizsgálati eljárásban, ahol jogkérdést döntenek el és a ténybeli előadás ki van zárva, a fél személyes megjelenésének és felszólalásának nincsen helye. Ezért a javaslat 99. §-a *a félnek az ügyvédjével való megjelenési és felszólalási jogát csak az első és a felebbezési birósági eljárásra szoritja*, szemben az előbbi javaslattal, mely a fél megjelenését és felszólalását a felülvizsgálati biróság előtt is megengedte.

Utóbbi időben feltünő sokszor történik *a peres követelésnek átengedményezése.* Gyakori visszaélés az, hogy a követelést vagyontalan egyénre engedményezik és ezzel pereltetik, hogy szegénységi jogot nyervén, költség nélkül vihessék a pert. Ennek a megakadályozását célozza a 112. §. utolsó bekez-

désébe felvett kiegészités, mely szerint nem szabad szegénységi jogban részesiteni azt a felet, aki mint engedményes lép fel, kivéve, ha valószinünek mutatkozik, hogy az engedményezés nem csupán a szegénységi jogon való perelhetés végett történt.

A *kézbesités* foganatositásának részleteire vonatkozó szabályokat a korábbi javaslat a perrendtartásba vette fel, az uj javaslat ezeket az ügyviteli szabályokra tartja fenn és e javaslatból kihagyja.

A javaslat (244. §.) szerint épugy, mint a Plósz-féle javaslat szerint is, a tárgyalást a felek közmegegyezése alapján nem lehet elhalasztani. Ezt a tilalmat azonban könnyen megkerülhetik a felek akként, hogy a tárgyaláson egyikük sem jelenik meg, *a pert szüneteltetik* és nyomban uj határnap kitüzését kérik. A gyakorlatban ily szüneteltetés és ujrafelvétel sokszor elő is fordul. Hogy a közös halasztásnak az eljárás gyorsitása érdekében szükséges tilalma ekként czéltalanná ne váljék, oly rendelkezést vett föl a javaslat (450. §.,) hogy ily esetben *három hó előtt nem lehet ujabb határnapot kérni*, kivéve, ha a mulasztás véletlen volt.

A törvényszék előtti felebbezési eljárásba is behozta a javaslat a kötelező ügyvédi képviseletet. A gyakorlatban többször okozott nehézséget az, hogy a fél a felebbezési tárgyaláson személyesen jelent meg. A törvényszék előtt általában nehézkesebb, ünnepélyesebb, több alakisághoz kötött az eljárás, mint a járásbiróság előtt, ezért ott a fél jogi szakértő nélkül alig láthatja el jól az ügyét. Ezt tekintve elejti a javaslat a félnek a felebbezési eljárásban való személyes felléphetését, a törvényszék előtt folyó felebbezési eljárásra kötelező ügyvédi képviseletet állapit meg, ugyanugy, mint a törvényszék előtti elsőfoku eljárásban. Az a körülmény, hogy ma, amikor a felebbezési eljárásban a fél személyes fellépése meg van engedve, a felek ezzel a jogukkal igen ritkán élnek, (a budapesti törvényszék egyik felebbezési tanácsa előtt négy éven át, mintegy 3000 ügyben csak 2—3 esetben jelent meg a fél személyesen) azt mutatja, hogy nincs rá gyakorlati szükség és ez abban a tekintetben is megnyugvást kelt, hogy a javasolt módositás a felekre általában nagyobb költségteherrel nem fog járni.

Áttérve a felülvizsgálati eljárásra, a javaslat is fentartja e felülvizsgálat alapjának azt a tágitását, amelyet az 1903-iki igazságügyi bizottsági szöveg az előbbi miniszteri javaslaton tett. Fentartja az 1907 : XVII. tcz.-nek azt a rendelkezését is, mely szerint a *perköltség* kérdésében önálló felebbvitelnek a másodbiróság itélete ellen nincs helye, (525. §.) de ezt oly rendelkezéssel egésziti ki (253. §.), hogy csatlakozás utján a perköltség kérdésében is lehet felebbvitelt használni, mert ilyenkor a költségre irányuló felülvizsgálat elintézése a biróságnak nem ad külön munkát. Megfelel ez a Curia legujabbi gyakorlatának is.

A felülvizsgálati bíróságnak az 1907 : XVII. tcz.-ben foglalt azt a meghatározását, mely szerint a 2500 K-át meghaladó értékü perekben a kir. Curia, minden más esetben a kir. itélőtábla a felülvizsgálati biróság, a javaslat is fentartja. 529. §.)

Fontos ujitás az egyezségnek perujitással megtámadása. A gyakorlatban általánosan érzett szükség az, hogy a birói egyezség ellen sem szabad a perujitást kizárni. Mivel pedig a mai törvény (1881 : LIX. tcz. 71. §.) *a birói egyezség ellen perujitást* nem enged, a birói gyakorlat azzal elégiti ki a szükségletet, hogy a birói egyezségnek — a törvény és a perjog elvei ellenére — uj keresettel megtámadását engedi meg. Az 1902. évi javaslat megengedte ugyan a birói egyezség elleni perujitást, de oly szük keretben, hogy az a méltányos követelményeknek nem felel meg.

Az uj javaslat abból indul ki, hogy a peregyezség az itéletet kivánja helyettesiteni, annak hatályával bir és ennélfogva nem vonható a magánjogi egyezség szabályai alá. Erre mutat az is, hogy az egyezségben nem egyezkednek a felek, nem engednek kölcsönösen egymásnak, hanem az alperes elismervén a felperes jogát, teljesitésre kötelezi magát. A peregyezség sok tekintetben hasonló az elismerésen vagy joglemondáson alapuló itélettel.

A javaslat erre figyelemmel egyformán szabályozza az *elismerés vagy lemondás alapján hozott itélet és a birói egyezség elleni perujitást* (567. §.) és pedig akképen, hogy perujitásnak — a bizonyiték helytelen mellőzésének itt közömbös esetét (567. §. 12 p.) kivéve — minden oly ok alapján helyt ad, amely ok alapján különben perujitással lehet élni, az uj bizonyitékra (567. §. 11. p.) vonatkozó azzal a megszoritással mégis, hogy az uj bizonyitéknak olyannak kell lennie, amelyet a fél az alapperben nem használhatott.

A házassági eljárásban az 1902. évi javaslat (673. §.) szerint a tényeket és bizonyitékokat a biróság a házassági perek közül a semmiségi perben feltétlenül, a többi házassági perben pedig csak a házasság fentartása érdekében veszi hivatalból figyelembe. Az 1902. évi javaslat 674. §-a ezzel a helyes szabálylyal ellentétben azt mondta ki, hogy a nyilatkozatok elmulasztásának, a beismerésnek és elismerésnek következményeit megállapitó szabályok semmiféle házassági perben sem alkalmazhatók. Ezt a mivel sem indokolható ellentétet egyenliti ki az uj javaslatnak a 673. és 674. §-on tett módositása, amely szerint semmiségi perben a tények és bizonyitékok mindig hivatalból veendők figyelembe és a nyilatkozat elmulasztásának, az elismerésnek, joglemondásnak vagy beismerésnek következményeit megállapitó szabályok egyáltalában nem alkalmazhatók, megtámadó, bontó és válóperben pedig a most részletezett összes rendelkezések csak a házasság fentartása érdekében alkalmazandók.

A *gondnoksági eljáráson* az előbbivel szemben azt a módositást teszi a javaslat, hogy a gyöngeelméjüség és tékozlás miatti gondnokság alá helyezést (1885 : VI. tcz. 4. §.) az árvaszéki ügyész ne csak a község terhelésének veszélye esetében, hanem bármikor kérhesse. A gondnokság alá helyezés a gondnokság alá helyezendőnek védelmét szolgálja ; a rokonok nem mindig e védelem szempontját tekintik döntőnek, némely embernek fellépésre jogosult rokonai nincsenek is, maga pedig ügyeivel nem törődik ; ezeknek szükségük van a gyámhatóság védelmére, melyet a mai törvény mellett csak korlátoltan nyerhetnek. A javaslat tehát ezen kiván segiteni.

Az 1902. évi javaslat a *holttányilvánitás* eseteit, az *elveszett okiratok megsemmisitésére* irányuló eljárást és a *községi biráskodást* az életbeléptetési javaslatra tartotta fenn. A jelen javaslat ezt az anyagot magában a perrendtartásban szabályozza és pedig általában akként, amint azt a Plósz Sándor részéről kidolgozott és az Igazságügyi Közlöny 1904. évi folyamában közzétett életbeléptetési javaslat szabályozta.

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tanácsos.

A nagy tévedés.

Az országos ügyvédgyülés egy nagy tévedésből indult ki. A felelősség ezért elsősorban az állandó választmányt terheli. Az ügyvédgyülés napirendjére detailkérdések tüzettek ki. De ezek nem meritették ki mindama reformokat, melyek foganatba veendők, hogy az ügyvédi kérdés maradandóan megoldassék. A napirendre kitüzött kérdések mintegy ötletszerüen, minden rendszer és egységes megoldási gondolat nélkül vannak felvetve.

A nagy és az ügyvédségre végzetes tévedés abban a felfogásban van, hogy az ügyvédi kérdés egy javitott vagy uj ügyvédi rendtartással megoldható, és hogy irányadó helyen még mindig nem képesek belátni, hogy az ügyvédi kérdés csakis nagy konczepcziók alapján és az igazságszolgáltatás egész vidékére kiterjedő átalakitás révén oldható meg sikeresen. Ebbe a nagy tévedésbe esett a legutóbb lezajlott országos ügyvédgyülés is. Az uj ügyvédi rendtartás talán ideig-

óráig segiteni fog valamit, de csakhamar vissza fog sülyedni az ügyvédség a mai állapotba.

Az ügyvédi kérdés egész komplexuma maradandóan és kielégitően csupán egy nagy konczepczióju, egységes és jól átgondolt rendezés alapján oldható meg, mely nemcsak az ügyvédi szervezet, hanem az egész igazságszolgáltatási szervezet és gépezet megváltoztatásával kell, hogy járjon.

Az ügyvédi kérdés egyéni vonatkozásaiban, az egyes ügyvédek szempontjából szocziális kérdés, az intézmény szempontjából igazságszolgáltatási kérdés. Az ügyvédi kérdés e két oldala korrelativ. Ha az ügyvédség intézményét az egész igazságszolgáltatási szervezettel modern alapon megreformáljuk, akkor birtokába jut az ország egy modern és független igazságszolgáltatásnak, az egyes ügyvéd szocziális érdeke pedig kielégitést nyer. Viszont az egyes ügyvéd szocziális érdeke csak akkor fog kielégitést nyerni, ha az egész igazságszolgáltatási szervezet modern alapra helyeztetik. Az egyik a másikat feltételezi, amiért is a czélt el nem érjük, ha az igazságszolgáltatás gépezetének csak egy kerékfogát igazitjuk meg.

Az országos ügyvédgyülés állandó választmánya akkor állott volna feladata magaslatán, ha az ügyvédgyülés napirendjére egyetlenegy kérdést tüzött volna ki; e kérdés lett volna: «*az ügyvédi kérdés megoldása*.» A tanácskozás alapjául pedig kidolgozott volna egy nagy konczepczióju, jól átgondolt, az egész igazságszolgáltatási szervezet reformját magában foglaló tervezetet.

E sorok irója kimeritően kifejtette, miként kell és lehet csak az ügyvédi kérdést maradandóan és a közre is kielégitően megoldani.* E megoldás főbb elvei a következők:

Az ügyvédség ketté osztandó (bifurcatio). De objektiv alapon, az ellátandó jogügyek különböző természete szerint, nem pedig subjektiv alapon, az anciennitás, a kor alapján, mint a Pollák-féle tervezet teszi, mert ez nem bifurkáczió, hanem hierarchia. Az ügyvivő előkésziti a pereket és látja el a sablonos és inkább gyakorlatot, mint nagyobb jogi tudást igénylő ügyeket. Az ügyvéd müködési körébe tartoznék a jog védelme és érvényesitése, valamint a jogi tanácsadás.

A jogi ügyvivők numerus claususba foglalandók, az ügyvédség szabad lenne. A jogi ügyvivő minősitése alsóbbrendü jogi és különösen gyakorlati lenne, az ügyvédtől a legmagasabb jogi és filozofiai képesités követeltetnék. Az ügyvédi testületbe való felvételre nem volna elegendő az alaki minősités, a jelentkezőre nézve nemcsak jogi képzettségére, hanem jellemére, előéletére, felfogására is kiterjedő alapos kutatás volna megejtendő az ügyvédi testület által. Ugy a felvétel tekintetében, mint egyébként is az ügyvédi testület teljes autonomiával ruházandó fel.

A biróságok és kir. ügyészségek tagjai minden fokon kizárólag az ügyvédi testület tagjaiból nevezletnének ki.

Az ügyvédképzés is teljesen átalakitandó. Az ügyvédképzésnek hármas irányban kell történnie: elméletileg, gyakorlatilag és jellemileg. Az elsőről az egyetem gondoskodnék, a két utóbbiról maga az ügyvédi testület. A jogi oktatás megreformálandó, de a doktorátus kötelező maradna, csak máskép szervezendő; az ügyvédi vizsga, különösen mai alakjában eltörlendő. Fő elv volna, hogy az ügyvédjelölt sohase mehetne az ügyvéd helyett, annak helyetteseként tárgyalni. A jogi ügyvivő jelölt nevelése és képzése körülbelül olyan volna, mint a mai ügyvédjelölt nevelése s képzése.

További követelmény a szóbeliség és közvetlenség behozatala az egész vonalon. Ez, valamint az a rendelkezés, hogy az ügyvédnek személyesen kellene tárgyalnia és maga helyett nem küldhetné el az ügyvédjelöltet, egyrészt az ügyvédi jövedelem arányos és igazságos megosztását eredményezné, másrészt ez a rendelkezés feltétlenül a jogkereső közönség javára válnék, mivel nem volna kitéve annak, hogy ügye az ügyvédjelölt kisérleti nyulacskája lesz.

Az állam, törvényhatóság, község vagy ezen közjogi testületek valamely magánvállalata magánjogainak megvédésével vagy érvényesitésével az ügyvédi testület tagjai bizandók meg. Ennélfogva a kincstári jogügyek igazgatósága, a m. á. v. jogügyi osztálya stb. megszünnének.

Az összeférhetetlenség a legszigorubban kezelendő. A t. ügyész, banküygyész, jogtanácsos és mindazon ügyvédek, kik állandó fizetés mellett mintegy szolgálati viszonyban állanak valamely természetes vagy jogi személylyel, a magángyakorlat folytatásától eltiltandók.

* Lásd szerző: «Széljegyzetek a modern ügyvédséghez és a magyar ügyvédi kérdéshez» czimü munkáját.

A fentjelzett birói szervezeti reform következménye volna, hogy a birósági jegyzői kar külön státust képezne és összefüggésbe volna hozandó az igazságügyminiszteri tisztviselői állásokkal olykép, hogy fokozatos előléptetés folytán a magasabb igazságügyminiszteri állásokba is eljuthatna a birósági jegyző, aki azonban biróvá sohasem volna kinevezhető.

Egy távolabbi követelmény volna a közigazgatási reform és a közigazgatási biróságok felállitása. Akár a peres eljáráshoz hasonlóan fog szerveztetni a közigazgatási eljárás, akár pedig legalább a perenkivüli birói eljárás kautéláival fog elláttatni a jövendő közigazgatási eljárás, a közigazgatási biróságok felállitásával az ügyvédség részére egy nagy müködési tér fog megnyittatni.

Végül az ügyvédi testület országosan szervezendő és teljes önkormányzati joggal ruházandó fel.

Mindezekhez pedig még szükséges, hogy az uj ügyvédi testületet és minden egyes tagját más szellem és felfogás hassa át. Féltékenyen őrizze méltóságát és tekintélyét, aggódó körültekintéssel óvja meg függetlenségét és egyöntetü eljárás és összetartás által biztositsa magának anyagi feltételeit.

E nehány vonásban jeleztem az ügyvédi kérdés megoldásának főbb irányelveit. Az egyes rendelkezések indokolásától, és sok detail kérdés tárgyalásától el kellett állnom, mivel egy czikk szük keretében mindez el nem végezhető.

E javaslatokról pedig ne mondja senki hogy azok ideálisak és ép azért keresztül nem vihetők. Mert aki ellogulatlanul birálja a javasolt megoldási módozatokat a maguk egységes s összefüggő voltukban és aki őszintén és becsületesen meg akarja oldani az ügyvédi kérdést, annak el kell ismernie, hogy e javaslatok nem ideálisak oly értelemben, hogy azok keresztülvihetők nem volnának. Vagy igaz az, hogy nálunk nem *az ügyvédséget, az intézményt, a hivatást gyülölik*, hanem csak *az ügyvédeket*, mivel általánositási hajlamnál fogva egyes ügyvédek részéről tapasztalt visszaéleseket átviszik az összes ügyvédekre, — akkor kormány és törvényhozás egyik legsürgösebb feladatának fogja tartani és kell is, hogy tartsa, hogy az ügyvédi kérdést az igazságszolgáltatási szervezet modern átalakitásával megoldja, mivel akkor az ország egy modern, igazán független, megbizható igazságszolgáltatást kap. Akkor pedig az én javaslataim nem ideálisak. Vagy pedig igaz az, amitől félek, hogy nálunk *az ügyvédséget, az intézményt, a hivatást gyülölik* és akkor az én javaslataim csakugyan ideálisak és keresztülvihetetlenek. Ez esetben azonban ne tartsunk soha többé ügyvédi kongresszust, hanem viseljük sorsunkat megadással.

Az ügyvédségnek erről az oldalról kell megfognia a kérdést, mivel igazán lealázó, látni, mint könyörög, kér, iparkodik és törekedik 30 hosszú esztendőn át e kiválóan intelligens kar sorsán javitani, mint kisérletezik kilátástalanul, hogy az őt megillető jogaiba helyeztessék. És 30 hosszu esztendőn át nem történt érte semmi, de ellene mindig, amikor arra alkalom volt. Mindenféle országos ügyvédgyülésnek, állandó választmányának és ügyvédi csoportnak arra kell törekednie, hogy rá kényszeritse a kormányt, törvényhozást és a társadalmat, hogy nyilatkozzék: kell-e neki ügyvédség vagy sem. Mert az a fokozodó ügyvédellenes irányzat, mely az utóbbi években valóságos ügyvédgyülöletté fajult és melynek leglármásabb kifejezője a napi sajtó, — teljesen indokolja ez irányú megnyilatkozásnak kikényszeritését, kell-e ez országnak ügyvédség vagy nem. Mert ha rossz az ügyvédség, értem, hogy ostorozzák, de akkor sürgősen követeljék a reformot, a javitást és csinálják meg, de csak az ostorozni, gáncsolni és a javitást nem követelni, az ügyvédség felemelése, megreformálása érdekében hosszu 30 éven át és semmitse tenni — legalább is politikai éretlenség.

Ha igy fogjuk fel gyakorlati szempontból a magyar ügyvédség szomoru sorsát, akkor nem fog az országos ügyvédgyülésen egy szenvedélyes, fékevesztett vita keletkezni afelett, vajon numerus clausus legyen-e vagy bifurcatio. Mert akkor minden ügyvéd be fogja látni, hogy ez részletkérdés — eltekintve attól, hogy a numerus clausus ugyis halva született gyerek, a bifurcatio pedig egymagában nem segit, ha a többi reform nem járul hozzá és például az ügyvédi kar tulnépesedése ellen nem biztosittatik a természetes lefolyás. És akkor nem fog végződni egy ügyvédi kongresszus, — mint a most lezajlott, — avval a silány eredménynyel, mit az ügyvédgyülés elnöke az igazságügyminiszterhez intézett beszédében avval fejezett ki, hogy az igazságügyminiszter alkossa meg az ügyvédi nyugdijtörvényt, a többi reform keresztülvitelével még vár az ügyvédség. Kitünt tehát, hogy az ügyvédgyülés napirendjére kitüzött kérdések és azok tárgyában hozott

határozatok nemcsak ötletszerüek, minden rendszer és egységes megoldási gondolat nélküliek voltak, hanem hogy nem is voltak komolyak, — ezek tehát csupa pia desideria voltak.

Ha az elnyomott és meggyülölt magyar ügyvédség 30 esztendő után is igy küzd a maga elvitathatatlan jogaiért, a maga erkölcsi és anyagi felemeléséért, a maga léteért — ugy azt hiszem, czélját nem sokára el is fogja érni. Mindenkinek olyan sorsa van, amilyet megérdemelt. *Dr. Admeto Géza,*
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Plósz Sándor.** Amióta a sommás eljárásról szóló törvény életben van, friss szellem lengi át a peres eljárás tulnyomó nagy részét, és ez a friss szellem behatolt még elavult, korhadt, rossz irásbeli eljárásunkba is. A sommás törvény készitette elő az általános perjog reformját, ez oszlatta el a szóbeliséggel és a bizonyitékok szabad mérlegelésével szemben sok oldalról kifejezett bizalmatlanságot és aggodalmakat. Ma, a sommás törvény életbe léptének tizenharmadik évfordulójakor már nincs a kétkedők közt sem senki, aki nem várva várná az ugyanezen alapokra felépitett általános nagy perjogi reform megvalósitását.

A sommás eljárásról szóló törvény egyik nem legutolsó érdemének kell betudni azt is, hogy a bíróságokat, valamint az ügyvédi kart előkészitette a teljes szóbeliségre.

A birák a közvetlenség hatása alatt megismerték a való életet és a peranyag feldolgozásában tevékeny részt vevén, az anyagi igazság megvalósitására való törekvésük sokkal intensivebb, mint az irásbeli eljárás alatt, amelynek kényelmes formalismusa és kötött bizonyitási rendszere mellett a bíróság perelintéző gép nem igazságosztó biró.

Most, amikor a sommás törvény életbe léptének évfordulója összeesik a teljes perjogi törvénykönyv javaslatának benyujtásával, igaz tisztelettel emlékezünk meg arról a férfiuról, akinek óriási tudása és mélyen szántó jogászi elmeéle a törvényszerkesztési technika tökéletességével párosulva ezt a két hatalmas törvénymüvet megalkotta.

Plósz Sándor, mint a tudomány munkása a budapesti egyetem tanára tovább müveli az igazi tudományt, belé ojtva tanitványaiba az igazság és a tudomány iránti szeretet és tovább folytatva nagybecsü irodalmi munkásságát.

— **A birák és ügyvédek fizetésrendezéséről** a miniszterelnök budgetbeszédében a következőket mondotta: «3.760,000 K-val emelkednek az igazságügyi tárcza rendes kiadásai. Ebből 67,000 K a központi igazgatásra, 51,000 K a Curiára, 14,000 K a kir. táblákra és 3.155,000 K az elsőfolyamodásu kir. törvényszékekre, járásbíróságokra és kir. ügyészségekre esik, 28,305 K pedig a fegyintézetekre és letartóztatási intézetekre. Itt rendeztük egyuttal a büntetéspénzek országos alapjának tartozását, amennyiben 440,000 K állami előleget adtunk, amely részletekben fog törlesztetni.

Az igazságügyi tárczánál előforduló adminisztrativ reformok legnagyobb része, illetőleg e reformok majdnem kizárólag odairányulnak, hogy a birói személyzet és segédszemélyzet illetményeit javitsuk. Az a szempont vezérelt bennünket, hogy a birói pályán müködők akkor, amikor koruk előhaladtával személyi és családi szükségleteik növekednek, olyan állapotba helyeztessenek, hogy ezeket a szükségleteket kielégiteni képesek is legyenek.

S az a másik szempont vezetett bennünket, hogy felhagyjanak azzal a törekvéssel, hogy magasabb birósághoz vágyódjanak a magasabb illetmények miatt, hanem, hogy az alsóbíróságoknál is elérhessék azt az illetményemelkedést, amelyre komoly pályájuknál fogva méltán számot tarthatnak. Ezért az állásokat rendeztük, még pedig felvettünk 150-et a VI., ezret a VII., ezret a VIII. fizetési osztályba és csak háromszáznyolczvanat hagytunk meg a IX. fizetési osztályban, ezt is csak ideiglenesen, ugy hogy, merem mondani, elmentünk a méltányos kielégités okszerü határáig. Csak azok a legutóbb kinevezett aljárásbirák és alügyészek maradtak a IX. fizetési osztályban, akik talán szolgálati idejük, illetőleg birói müködésük rövidebb tartamánál fogva más tisztviselőkhöz képest még nem is támaszthatnak nagyobb előmenetelre, előléptetésre igényt; és ezeket is csak ideiglenesen tartjuk itt, mert az a reményünk, hogy a perrendtartás életbeléptetése után a birói létszám ezek számával apasztható lesz.

Ugyancsak itt kell megemlékeznem a birói segédszemélyzet illetményjavitásáról. A jegyzőkre nézve megszüntettük azt a türhetetlen állapotot, amely — egyedül az igazságügy körében — sajnos, még fennáll, hogy a magasabb kvalifikáczióval biró egyének a XI. fizetési osztályban alkalmaztatnak, mig minden más tárczánál az akadémiai képzettséggel birók egyenesen a X. fiztési osztályban nyernek alkalmazást. Valamennyi aljegyző, jegyzővé tétetvén, a X. fizetési osztályba soroztatott; ezenkivül a most már alkalmazott jegyzőknek 400 K évi pótlékot engedélyeztünk, kimondván azt az elvet, hogy a később alkalmazandó jegyzők is az esetben, ha a birói gyakorlati vizsgát leteszik, kineveztetésüktől számitandó két év alatt ezen pótlékra tarthatnak igényt.

Megszüntettük a segédtelekkönyvvezetőket és a telekkönyvi biztonság és a kezelés tisztasága érdekében azokat valamennyit telekkönyvezetőkké tettük. Azonkivül megfelelő előléptetést biztositottunk egyuttal a telekkönyvvezetőknek és az irodai személyzetnek is.»

— **A Magyar Jogászegylet** folyó hó 20-án tartotta évi rendes közgyülését.

A közgyülést megnyitotta dr. Balogh Jenő egyetemi tanárnak «Gyermekvédelem és büntetőjogi reformjaink» czimü nagyszabásu előadása. Az előadás iránt a szakkörökön kivül is rendkivüli érdeklődés nyilvánult. A különböző egyesületeken kivül a m. kir. belügyminiszterium is képviseltette magát a közgyülésen. A belügyminiszterium érdeklődése nem lep meg bennünket. Ezen forum a gyermekvédelem és a gyermekkriminalitás csökkentése, illetőleg megelőzése körül oly intenziv müködést fejt ki, hogy komoly kilátás van az eziránu minden oldalu akczió sikerére.

Balogh Jenő, aki a patronage-ügynek egyik legkiválóbb zászlóvivője, és akinek köszönhetjük a Btk. novellájának a gyermekbünözés tekintetében oly nyomatékos és sikerrel biztató számos intézkedését, előadása elején egybevetette a régi embertelen és okszerütlen jogszabályokat (pl. még a XIX. század harmadik évtizedében 12 éven alóli büntettes gyermekre is lopás miatt halálbüntetést alkalmaztak) a kriminológia és pœnológia reformeszméivel és kimutatta az utóbbiak fölényét.

Vizsgálván a fiatalkoruak kriminalitásának okait, az előadó kimutatta azt, hogy büntetőtörvényünknek éppugy, mint a legtöbb jelenkori jogrendszernek idevágó szabályai (a fiatalkoru büntettesekkel szemben alkalmazott rövidtartamu fogház, elzárás és toloncházba való elhelyezés) nemcsak hatástalanok és czélszerütlenek, hanem igen gyakran egyenesen ártalmasak is.

A büntetőjog uj irányai e növekedő társadalmi veszély leküzdésére az eddigieknél hathatósabb eszközöket szolgáltatnak. Ki kell indulni az osztályozás és egyéniesités elvéből és a fiatalkoruak különböző csoportjaival szemben más-más elbánást és intézkedéseket kell megállapitani. A csupán elhagyatott gyermekeket megmenti a præventiv gyermekvédelem, amely hazánkban jelenleg több mint 33,000 gyermekre terjed ki és mely téren Magyarország a belügyminiszterium nagyarányu szocziálpolitikai munkássága és az országos felügyelő hivatottsága és buzgalma folytán Európa minden állama közt első helyen áll. Még a züllésnek induló és a büntettes fiatalkoruakkal szemben is a megelőzésnek sokkal nagyobb jelentősége, sikeresebb és biztosabb hatása van, mint a megtor-

lásnak. A fiatalkorut rendszerint nem büntetni kell, hanem erkölcsi átalakitását és munkára szoktatását kell megkisérleni. Ez irányban uttörő ujitásokkal mutatnak példát az Egyesült-Államok, melyeknek az utolsó évtizedben kifejlődött intézményeit (fiatalkoruak bíróságai, Probation, határozatlan tartamban való javitó nevelés) előadó ismertette.

Csupán az abnormális és a fékezhetetlen fiatalkoruak esnek más szempont alá. Az előbbieknek (gyengeelméjüek, degeneráltak, stb.) külön gyógypædagógiai intézetekben, az utóbbiaknak szigorubb berendezésü állami intézetekben van helyük.

Hazánkban a helyes reformok utját a megelőzés terén a belügyminiszteriumnak 60,000. számu nagyfontosságu rendelete; a büntetőjog terén a büntetőtörvénykönyvnek módositásáról szóló és a képviselőház előtt fekvő törvényjavaslat második fejezetének szabályai (15—34. §-ok), jogrendszerünk egyéb ágaiban pedig a mellőzhetetlenül szükséges külön gyermekvédelmi törvénybe felveendő uj szabályok jelölik meg.

— **A Magyar Jogászegylet** közgyülésén a megnyitó előadás után Szladics Károly titkár terjesztette elő az igazgatóválasztmány évi jelentését. A jelentés kegyeletes szavakkal emlékezik meg az egylet halottairól: Fayer László alelnökről és Gruber Lajos választmányi tagról. Fayer László arczképét az egylet megfesttette és azt a felolvasó teremben a megboldogult megszokott helye fölé helyezte el. Az arczképre begyült összegből fenmaradt 1220 K-t, mint Fayer-alapot külön kezeli és kamatait megfelelően kiegészitve büntetőjogi pályamunkák jutalmazására forditja.

Az egyesület mult évi müködését Nagy Ferencz előadása nyitotta meg a kereskedelmi és váltótörvények 30 éves multjáról. Az évi müködés nagyobb részét két nagyszabásu vitacziklus töltötte be. Az egyik a Btk. novellájáról szóló, az egylet büntetőjogi bizottságában hét ülésben folyt le. A kérdéshez 14-en szóltak hozzá. Irásbeli véleményt adtak Wlassics Gyula, Angyal Pál, Finkey Ferencz és Kármán Elemér. A sztrájk jogalapjáról szóló vita szintén hét estén foglalkoztatta az egyesületet. Ezen vitában 12-en vettek részt, mig Bozóky Alajos irásbeli véleményt adott. A vita eredményeit Székely Ferencz elnök hosszabb beszédben foglalta össze.

E két nagy vitacziklusón kivül még négy, a jogtudomány különböző részéből vett előadás egészitette ki munkaprogrammunkat; és pedig: Kiss Géza a pozitiv szerződésszegésekről a német polgári törvénykönyv és a Tervezet alapján; Hevesi Illés: a jogalkotó judikatura és a felek; Fazekas Oszkár sürgős iparjogvédelmi reformok; végül Moravcsik Ernő Emil professor a tanuzási képességről tartottak előadást.

Mindezt egybefoglalva az egylet a lefolyt munkaévben 2 ünnepi ülést és 18 felolvasó- és vita estét tartott. A mult évi egyleti előadások és viták (a még szétküldetlen egy füzet beszámitásával) közel 50 ivnyi terjedelemben már mind nyomtatásban is megjelentek.

Az egyesület taglétszáma megnyugtató stabilitást mutat, amennyiben az egyletnek 836 budapesti és 591 vidéki, összesen tehát 1427 tagja van.

Az egyesület még az 1906. év tavaszán elhatározta, hogy egyik alapszabályszerü czéljának megvalósitásaképpen *pályadijakat* fog kitüzni tudományos és az igazságügyi törvényhozás körébe vágó munkálatokra. E határozatának végrehajtásául két 600—600 koronás pályadijat tüzött ki, egy büntetőjogi és egy magánjogi kérdésre. Az első büntetőjogi pályázatunk, melynek tárgya a semmisségi panasznak de lege ferenda való szervezése volt, meddő maradt. Ehelyett az egylet folyó évi junius havában uj büntetőjogi pályakérdést tüzött ki s a pályanyertes müvet a 600 koronás Fayer László dijjal fogja jutalmazni. Az uj pályakérdés, melynek lejárata 1908. évi szeptember hó 30. napjára van kitüzve, a következő: «Rendszeresen és kritikailag kifejtendő, miképpen szabályozza anyagi és alaki büntetőjogunk a titok védelmét.»

A magánjogi pályázatunk azonban mindjárt az első alkalommal örvendetes sikerrel járt. A kitüzött kérdés a következő volt: «Határoztassanak meg a telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határai, különös tekintettel a többszöri eladások esetére és a törvényhozásnak e tekintetben való feladataira.» Szabályszerü időn belül három pályamű érkezett.

A pályázati feltételek értelmében a választmány a müvek megbirálása és a pályadij odaitélése czéljából három tagu biráló bizottságot küldött ki, mely Vécsey Tamás elnöklete alatt, Dévai Ignácz és Katona Mór urakból állott. A biráló bizottságnak behatóan indokolt, egybehangzó véleménye szerint a 3. számu «Decipimur specie recti» jeligéjü mü önálló értékü, a felvetett kérdés megfejtését lényegesen előmozditó és jogi irodalmunkra nézve nyereséget tevő alkotás, miért is a bizottság a pályázati feltételek 2. pontja szerint a pályadijat ennek a munkának egyhangulag odaitélte. A pályakoszorus münek szerzője Dr. Reitzer Béla. A pályadijnyertes mü a Jogászegylet kiadványai közt meg fog jelenni.

Az alapszabályainkban felsorolt egyleti czélok közül mindeddig még egy lényeges pont maradt megvalósitatlanul s ez *jogtudományi könyvkiadó vállalat* létesitése. Az igazgató-választmány ez év folyamán elhatározta ennek, a hazai jogirodalmunkra nagy jelentőségü vállalatnak megvalósitását s e végből *Nagy Ferencz* elnöklete alatt könyvkiadó-bizottságot küldött ki. Ez a bizottság a vállalat előmunkálatait mind szellemi, mind anyagi téren odáig érlelte, s tagtársaink már eddig is oly számban siettek a vállalat támogatására, hogy a tervbe vett első sorozat kötetei előreláthatólag immár a jövő év elején meg fognak jelenhetni. Reméljük, hogy tagtársaink a vállalatra még nagyobb számban fognak előfizetni, tekintettel arra, hogy a kiadandó értékes müvek bolti ára a csekély előfizetési árnál tetemesen magasabb lesz.

Hasonlókép a megvalósulás előhaladott stádiumába lépett az egyesület által Márkus Dezső inditványára kezdeményezett Szilágyi Dezső siremlék is, melynek előkészitése körül a Székely Ferencz elnökletével kiküldött bizottság buzgólkodik. — Az egyesület kebelében folytatott gyüjtés egyrészről, a Szilágyi Dezső emlék javára megtartott juristabálnak Wekerle Sándor miniszterelnök kezdeményezésére e czélra átengedett tiszta jövedelme másrészről, végre a Günther Antal igazságügyminiszter által rendelkezésre bocsátott nagyobb tőke és a képviselőház részéről kilátásba helyezett tekintélyes összeg az emlékmü költségeinek oly tulnyomó részét fedezik, hogy a fenmaradó aránylag csekély összeg az egylet tagjainak áldozatkészségéből kétségtelenül mihamarabb egybe fog gyülni. A fedezet tulnyomó részének biztositott volta folytán az igazgató-választmány utolsó ülésében már meg is adhatta Strobl Alajos szobrász müvésznek a megbizást a siremlék kivitelére. Az igazgató-választmány ezen az uton is felkéri az egyesület tagjait, akik a gyüjtéshez eddigelé még hozzá nem járultak, hogy az emlékmüre szánt adományaikat a Magyar Általános Takarékpénztárhoz (Budapest, V. József-tér 14) beküldeni sziveskedjenek.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Dr. juris ügyvédjelölt praxissal, Budapesten azonnali belépésre irodát keres. Czim: Dr. Szabó Ferencz, Debreczen, Honvéd u. 24. 12503

Önálló munkára képes ügyvédjelölt, nagy telekkönyvi gyakorlattal, német és franczia nyelvet tökéletesen birja, alkalmazást keres. — Czim: Dr. Babochay Géza, Kaposvár. 12502

Német ügyvéd dr. juris, Levetzow B., ügyvéd Berlinben ezennel köztudomásra hozza, hogy irodái jelenleg Berlin, S. W. 19, Kommandantenstr. 84. II. vannak, (ezelőtt Dorotheenstr. 20. II.) 12509

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik evfolyam. 44. szám. Budapest, 1907 november 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. -- A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — Fayer László emlékezete. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — Hasznos-e az ügyvédségre nézve a közjegyzői novella alapján kifejlődött kinevezési rendszer? *Dr. Majer József* kir. közjegyző-helyettestől. — A végrehajtási törvény revíziója. *Dr. Lányi Márton* kir, aljegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A perbeli beismerésről.

Annak az igazságnak az öntudatos felismerése, hogy a per egy közjogi viszony, amely végképpen különbözik a perbevitt magánjogtól,[1] helyesebben magánjog állitástól, a mult század második felében uj nézőpontokat nyitott meg a perjog tudományának és uj utakra terelte a kutatást. Kérdések uralkodnak, amelyek az előtt ismeretlenek voltak és kérdések ujultak fel, amelyek már végleg megoldottaknak látszottak. Egyike ezeknek a megujult kérdéseknek a bíróság előtti vagy perbeli beismerés jogi természetének kérdése is.

Különös érdeket kölcsönöz a vitának, amely e kérdés körül folyik, hogy abba a perjog alap kérdéseit is bele lehet vonni és tényleg bele is vonják.

Nem kevesebbről van szó, mint a felek perbeli cselekményeinek jogi természetéről és a felek perbeli állásáról általban. Kérdés nevezetesen, hogy a perbeli beismerés jogügylet, rendelkezés és általában akaratnyilvánitás-e, avagy igazmondás, tudomáskijelentés, vagy éppenséggel tanuság, és hogy mit kell e részben a többi perbeli cselekményről tartanunk. Kérdés továbbá, hogy a perbeli beismerés és általában a felek cselekményei az ellenfél irányában is, vagy csak a bíróság irányában történnek-e és ezzel kapcsolatosan, hogy a felek egymás irányában is, vagy csak a bíróság irányában vannak-e perbeli viszonyban avagy, legalább ami a tényállás szolgáltatását illeti, csak mint objectumok szerepelnek-e az igazság kideritésének érdekében? Mindez azután kapcsolatba hozható a bíróság perbeli állásával is, nevezetesen a birói itélet jogi természetével is. Ha pedig a kérdést kiterjesztjük a perbeli elismerésre, azaz a kereseti követelésnek beismerésére is, akkor a vizsgálódás körébe a peralapitásnak, sőt magának a per fogalmának kérdését is belevonhatjuk.

Ebben a kiterjedésben, ezzel a nagy háttérrel foglalkozik a perbeli beismeréssel Magyary Gézának «A perbeli beismerés» czimü, 1906-ban megjelent 255 sz. 8 r. lapra terjedő munkája is.

Magyary elméletét a perbeli beismerésről a következőkben lehet összefoglalni.

A perbeli beismerés nem jogügylet (123. és 124. l.), nem rendelkezés, nem is akaratkijelentés, hanem tudomáskijelentés, beszámolás a fél tudomásáról (102. és köv. l.), tanuskodás, mely a bíróság meggyőződését alakitja ki a multra nézve és mint ilyen a bizonyitás körébe tartozik; a beismerő fél mint bizonyitási eszköz szerepel, aki a multban valamely eseményt megfigyelt és aki erről emlékezik és közlést tesz, tapasztalásáról beszámol, épp ugy mint a tanu a szó közönséges értelmében. A beismerő fél igazmondása vélelmeztetik és a biró törvényes bizonyitási szabály által kötve van, hogy a beismerésből a multra visszakövetkeztessen (122., 128., 129. és 143. és köv. l.).

A perbeli beismerés csak egyik faja a fél tudomáskijelentésének. A felek perbeli cselekményeinek két nagy osztálya van, u. m. 1. beszámolások a multban történtekről, vagyis tudomáskijelentések és 2. akaratkijelentések. Az utóbbiak, akár rendelkezés, akár inditvány a tartalmuk, mindig kérelmek, mert azokkal a fél a bíróságot valamely cselekvésre vagy valamely cselekvés abbanhagyására kivánja inditani. A tudomáskijelentéshez tartozik nemcsak a beismerés, hanem a tagadás és a kifogás, valamint a félnek az a kijelentése is, hogy az állitott tényről tudomása nincs (104. l.). Utóbb pedig (129. l.) szerző a tanuknak következő osztályait különbözteti meg: 1. a peres felektől különböző személyek; 2. a peresfelek. Ez utóbbiakat ismét a következő szerepekben: *a)* a fél, a mennyiben beismer; *b)* a fél, amennyiben mulaszt, aminek következtében t. i. az állitó fél nyilatkozata felszabadul amaz akadály alól, hogy azt a bíróság valónak vegye (184. l.); *c)* a fél amennyiben esküt tesz illetőleg eskü alatt kihallgattatik; és *d)* általában mindegyik fél, miután a a bíróság előadásának valódiságát a szabad bizonyitási rendszer szerint szabadon mérlegeli.

Magyary szerint végül a perbeli beismerés és az elismerés között nincs elvi különbség. A kereseti követelésnek beismerése (elismerés) és általában a jogbeismerés lényegileg szintén ténybeismerés; annak csak megerősitett alakja, amennyiben t. i. az elismerő fél a jogi következtetést is beismeri. (202. és köv. l.)

Mellőzőm itt annak tüzetes megvilágitását, hogy minő állást foglal el Magyary elmélete az eddig felszinre került elméletek között. Aki erre nézve tájékozást óhajt nyerni, megkapja azt Magyary munkájának 29—64 lapjain, ahol a különböző felfogások elég kimeritően ismertetve vannak. Annyi bizonyos, hogy Magyary elmélete a leghatározottabb ellentétben áll az uralkodó felfogással, amely szerint a perbeli beismerés nem bizonyit, hanem feleslegessé teszi a bizonyitást, nem a bíróság meggyőződésére hat, hanem megköti a bíróságot és ezt az erejét nem a beismerő fél tudomásából, hanem annak akaratából meriti. Az is bizonyos, hogy az uralkodó felfogásban mutatkozó eltérések egészen háttérbe szorulnak Magyarynak radikális ellennézetével szemben. Nem egyezik meg Magyary elmélete Bülow-nak Das Geständnissrecht czimü 1899-ben megjelent nagyérdekü munkájában kifejtett elméletével sem, amelylyel még foglalkozni fogunk. Bülow a perbeli beismerést igazmondásnak, helye-

[1] Ezt az igazságot, amelyet ugyan már korábban mások is kimondottak, kétségbevonhatatlanul először Bülow mutatta ki és alapitotta meg, 1868-ban, «Die Lehre von den Processeinreden und die Processvoraussetzungen» czimü munkájában, amivel elévülhetetlen érdemet szerzett magának a perjog tudománya körül.

sebben igaznak kijelentésnek (Wahrheitserklärung) tekinti és ugyan szintén határozottan és erős érveléssel állást foglal az ellen, hogy a beismerés rendelkezés, vagy jogügylet volna és hogy ereje általában a fél akaratából volna származtatható, azonban éppen oly határozottan és szerintem meggyőzően kifejti azt is, hogy a perbeli beismerés nem bizonyit. Ujnak azonban mégsem mondhatjuk Magyary elméletét. Csirája megvan már abban a régibb, a mi 1868-iki perrendtartásunkban is elfogadott nézetben, amely a perbeli beismerést bizonyitásnak tekinti és a perenkivüli beismeréssel közös fogalom alá vonja. E nézet követőinek, ha következetesek akarnak lenni, a perbeli beismerésben szintén tanuságot kell látniok és ha ez a felfogás náluk csak elvétve jut kifejezésre és kellően kidomboritva és kifejtve nincsen, ugy ennek okát részint a bizonyitás, részint pedig a birságon kivüli beismerés lényegéről való homályos felfogásukban kell találnunk.[2] Csak Pollak kisérelte meg ujabban «Gerichtliches Geständniss im Civilprocesse» czimü 1893-ban megjelent munkájában azt az elméletet behatóbban megalapitani, hogy a perbeli beismerés, tudomáskijelentés, tanuság, igazmondás, amely bizonyit. Magyary maga is elismeri (35. l.), hogy a lényeget tekintve Pollak fölfogását teszi magáévá, de hozzáteszi, hogy ez Pollak munkájában nincs részletesen kifejtve. Kétségtelen, hogy ezt a fölfogást még senki sem fejtette ki oly következetesen és részletesen és senki sem kisérlette meg azt a perjog egész rendszerébe ugy beleilleszteni mint Magyary és nem is mentei még senki sem odáig, hogy a beismerést nem csak tanuságnak, hanem tanuvallomásnak és a beismerő felet tanunak minősitse, valamint hogy az elismerésben is csak tanuságot lásson.

Magyary munkája mindenesetre ritkaság számba megy monografiákban szegény perjogi irodalmunkban, nem csak nagy terjedelménél, hanem annál a mélységnél fogva is, amelyre szerzője vizsgálódásaiban törekszik. Az elismerésnek, amelylyel ezért szerzőnek tartozunk, azt hiszem azzal adunk leginkább kifejezést, ha az általa felállitott elmélettel behatóan foglalkozunk és ez alkalommal magának a kérdésnek megoldását is előbbre vinni törekszünk.

Valami a módszerről.

Pollak nézetem szerint igen könnyen bánik el a kérdéssel. Miután az uralkodó tannak azt a felfogását, hogy a perbeli beismerés megállapitási cselekmény, vagy rendelkezés, illetőleg általában akaratnyilvánitás, véleménye szerint megczáfolta, azt mondja, hogy ezek után nem marad más hátra, mint hogy a perbeli beismerést tanuságként fogjuk fel (112 l.). Nyilvánvaló, hogy ennek az érvelésnek még akkor sem volna ereje, ha Pollaknak csakugyan sikerült volna kimutatni, hogy a perbeli beismerés nem megállapitási cselekmény, nem akaratnyilvánitás. Mert hiszen abból, hogy A nem B, egymagában még nem következik, hogy $A = C$-vel.

Nem erősebb Pollaknak pozitiv bizonyitása sem. Szerinte a beismert tény rendszerint igaz, már csak azért is, mert a beismerőre nézve rendszerint hátrányos. A beismerésnek rendszerinti oka, ugymond az, hogy az illető tény a siker kilátásával nem tagadható, mert hiszen igaz. Ha tehát a beismerés tudomáskijelentés, akkor bizonyitó ereje, tanuságtermészete nem szorul további magyarázatra. Hogy azután miért van minden perbeli beismerésnek ilyen hatálya, tehát annak is, amely kivételesen nem az igazságot tartalmazza, azaz más szavakkal, hogy miért szolgáltat a perbeli beismerés nem csupán egyszerüen bizonyitékot, hanem formális bizonyitékot, ez Pollak szerint a polgári per természetéből következik. A polgári perben ugyanis a fél saját felelősségére cselekszik és az állam a polgári perben takarékosabb mint a bünvádi eljárásban. Ez az oka annak, hogy az állam a birót egyszer s mindenkorra, tehát a kivételes esetekben is felmenti annak vizsgálata alól, hogy a beismerés megfelel-e az igazságnak. Ez a három szó: igazság, önfelelősség és perökonomia (Wahrheit, Selbstverantwortlichkeit, Processökonomie) igazolja azt, hogy a perbeli beismerés mint formális bizonyiték szerepel. Ahol az valóban beismerés, azaz tanuság, ott hatálya meggyőző erején nyugszik, ahol pedig csak a beismerés látszatát hordja magán, ott az önfelelősség és perökonomia elveiből meriti hatályát (112—115. l.).

Ennek az épitménynek nézetem szerint az a legnagyobb gyöngesége, amit Pollak egyik erősségének tart, hogy t. i. az — szerinte correct módon — a szabályra, az igaz beismerésre és nem a kivételre, a nem igaz beismerésre is, van alapozva (115. l.).

Ha a törvényhozó valamely szabályt akar felállitani, akkor nem csak lehetséges, hanem igen gyakran helyes is, hogy az esetek tulnyomó többségét, azt, ami rendszerint történni szokott, tartsa szem előtt és szabályát ehhez alkalmazza. Bővebben kifejtette és megvilágitotta ezt a gondolatot Ihering[3] hivatkozva arra is, hogy azt lényegileg már a római jogászok helyesen felismerték és kimondották. Nam ad ea potius debet aptari jus — mondja nevezetesen Celsus — quae et frequenter et facile, quam quae perraro eveniunt».[4] Ihering különösen reámutat arra, hogy a törvényhozó gyakran azért kénytelen megelégedni azzal, hogy eszméjét csak az esetek többségében és csak megközelitőleg, approximative, vigye keresztül, hogy a nem practicabilis szabályt, practicabilissal, a kézzel foghatósággal helyettesitse, surrogálja. Ezért Ihering a törvényhozási technikának ezt az eljárását approximativ módszernek, illetőleg az utóbbi irányzatban surrogativ módszernek nevezi. Igy pl. a törvényhozó a teljes cselekvő képességet bizonyos értelmi és erkölcsi érettséghez akarja kapcsolni, de mivel ennek egy adott esetben való megállapitása felette nagy nehézségbe ütköznék, e helyett bizonyos korhoz köti a teljes cselekvőképességet, a melyben ugyan a törvényhozó által szem előtt tartott érettség csak rendszerint, de nem mindig van meg, amely azonban felette practicabilis, kézzel fogható kriteriumot szolgáltat. Vagy, hogy még egy másik példával éljünk, a törvényhozó, aki a tulajdonosnak gyors és sikeres védelmet akar nyujtani, ugy okoskodik, hogy a dolgok az esetek tulnyomó többségében a tulajdonos tényleges birtokában szoktak lenni, megadja tehát azt a védelmet, amelyet a tulajdonosnak (általában a jogosultnak) szánt, már a birtokosnak.

Ihering az approximativ módszert a törvényhozási technika egyik fundamentális operatiojának nevezi. Kiegészitem ezt azzal, hogy e módszer nem egy elv, amelyet feltétlenül követni kell. Csak «potius debet aptari jus» amint Celsus mondja Vannak más módszerek is. Lehet egyebek közt, hogy a törvényhozónak éppen az ellenkező irányban kell haladni, hogy czélját elérhesse. Különösen a védendő érdek nagyfontossága és a sérelem nagysága, amelyet abban a kivételes esetek okozhatnak, arra indithatja a törvényhozót, hogy a szabályt ne az esetek többségéhez, hanem ellenkezően a kivételes, a ritkább esetekhez alkalmazza. Igy pl. a mérgek szabad elárusitásából néha baj származik, a törvényhozó tehát a mérgek elárusitását általában bizonyos korlátokhoz köti. Néha egészségtelen hust is kimérnek, a törvényhozó ennek meggátlására általában elrendeli, hogy a hus csak előleges egészségügyi vizsgálat után legyen kimérhető. A ritka esetekhez alkalmazkodik a jog akkor is, amidőn a házasfelek között kötött ügyletek érvényességéhez közjegyzői okiratot kiván.

Ismét más eljárást fog a törvényhozó akkor követni,

[2] V. ö. pl. Weber, Verbindlichkeit zur Beweisführung 31. és köv. l., főleg 34. l. és 41. és köv. l.

[3] Der Besitzwille 149. és köv. l.

[4] L. 5. D. 1. 3., hasonlag Pomponius l. 3. eod. tit. l. Ihering az i. h. 149. l. 1. j.

midőn az általa szem előtt tartott érdekek fontosságánál fogva a szabály sem az általános tényállásban foglalt, talán tulnyomó többségi esetekhez, sem pedig a kisebbségi esetekhez nem alkalmazható, emellett azonban az eseteknek előre nem látható nagy változatosságánál fogva sem a szabály, sem pedig a kivétel tényálladéka szabatosan körül nem irható. Ilyenkor a törvényhozó esetleg egészen vagy legalább bizonyos fentartásokkal lemond arról, hogy az eseteket minőségükhöz képest szabályozza, hanem az összes eseteket vagy azok bizonyos körét magában foglaló tényállásra nézve felhatalmazza a bíróságot, hogy az eset minőségéhez képest ő válassza meg a megfelelő szabályt. Mig az approximativ módszernél a törvényhozó a rendszerinti esetek kedvéért, addig itt az összes esetek kedvéért tér át egy általános tényállásra, amelyhez azután a — felhatalmazási — szabályt köti. Igy pl. a törvényhozó bizonyára tudja azt, hogy a bíróság előtti beismerés a bünvádi eljárásban is rendszerint megfelel az igazságnak és csak nagyon kivételes esetekben nem igaz, mégis — igaz, hogy csak ujabban — nem az esetek tulnyomó többségéhez alkalmazza a szabályt, hanem — mivel az igaz és a nem igaz beismerés tényálladékát nem tudja szabatosan elkülöniteni, — a bíróságra bizza annak megállapitását, hogy mily esetben és mennyiben fogadható el a terhelt beismerése igazság gyanánt. Ide tartoznak általában a bizonyitékok szabad mérlegelésére vonatkozó szabályok, a büntető jogban a büntetés mértékének kiszabására felhatalmazó szabályok, stb.

Nem czélom, hogy a törvényhozási technikának eljárásait itt kimeritőn ismertetni megkiséreljem.[5] Csak reá akartam mutatni arra, hogy minő eszmekörbe tartozik az u. n. approximativ módszer, hogy az nem egyéb, mint egyike azoknak az eljárásoknak, amelyeket a törvényhozó, bár különböző okokból, a tényállás megválasztásánál követhet.

Midőn a törvényhozó az esetek többségéhez alkalmazza a szabályt, épp ugy, mint akkor, amidőn a kisebbségi esetek után indul, egy más tényállásra tér át, mint amely megvalósitani kivánt eszméjének közvetlenül megfelel.[6] Ez a tényállás magában foglalja az eszményi eseteket, de magában foglal más eseteket is, és már csak azért sem lehet az eszményi tényállással azonos, hanem attól különböző, más tényállás. Ha $a + c = b$-vel, akkor a nem lehet egyenlő b-vel. A törvényhozó, aki ekként jár el, nem csinál a kisebbségi esetekből többségieket vagy forditva. Nem végez valamely büvészi mutatványt, hanem egyszerüen azt a tényállást szabályozza, melyet szabályozni legczélszerübbnek mutatkozik és szabályozza ugy, amint azt czélszerünek látja.

Az öntudatosan eljáró törvényhozó mindezt tudja és éppen azért nem is fogja a 24 éves életkort az értelmi és erkölcsi érettséggel, a birtokot a tulajdonnal, a házasfelek bizonyos nemü ügyleteit a rosszhiszemü vagy könnyelmü ügyletekkel azonosaknak tekinteni, és nem is fogja a birótól és általában senkitől sem megkivánni, hogy azokat azonosaknak tekintse. Minek is tenné ezt? Hiszen nem szorul reá, hogy ő önmagát vagy másokat ámitson. Ő gyakorlati szabályt akar felállitani és evégből körülirja a tényállást, amelyre szabályát alkalmaztatni és amelybe tartozó eseteket ugyanabban az elbánásban kivánja részesiteni. De ezen tul nem is mehet a törvényhozó. Hiába rendelné el, hogy a-t b-nek kell tekinteni. Ezért a-ból nem lenne b, és a törvényhozó ilyen rendelkezése senkit sem gátolhatna meg abban, hogy az igazságot felismerje.

Hogy egyébiránt a törvényhozó maga is tudja, hogy ő különböző, eredeti eszményének meg nem felelő eseteket is foglalt az egységes tényállás alá, és hogy az összefoglalt esetek nem mindenben egyenlők, ez különösen kitünik akkor, amidőn a törvényhozó — ha szükségét látja — az egyforma elbánást rendelő általános szabály mellett, más irányban mégis érvényre juttatja az esetek különbözőségét és eredeti eszméjét. Igy pl. amidőn megengedi, hogy a kiskorúság meghosszabbittassék, vagy forditva, hogy valaki a korhatár elérése előtt teljeskorunak nyilvánittassék, avagy, amidőn a birtokost ugyan egyelőre a tulajdonos ellen is megvédi, de mégis lehetővé teszi a tulajdonosnak, hogy jogát más uton érvényre juttassa.

Mindezekkel nem akarom azt mondani, hogy a törvényhozó nem tévedhet, és nem alkothat magának valamely tényállásról a többségi esetek alapján helytelen itéletet.[7] Lehetséges pl., hogy a törvényhozó maga is elhiszi, hogy a beismerés mindig hiteles tanuság, mindig igaz és mindig bizonyit. A tortura természetes következménye volt e felfogásnak.[8]

Igy állunk a törvényhozóval. És mi a tudomány feladata? Talán az, hogy a valódi tényállást ő hamisitsa meg? Hogy reá fogja A-ra hogy az B? Hogy logikailag meg nem engedett módon itéletet mondjon a többség alapján az egészről? Fogalmat alkosson, amely alól kivételt kell tenni és amely nem fogja mind azt körül, amire vonatkoztatják? És ez a lehetetlen eljárás, amelyet az öntudatos törvényhozó sem követ, elég jó legyen a jogtudomány számára?

A tudomány feladata az, hogy a valóságot felderitse. Fel kell deriteni nemcsak a törvényhozó illetőleg a törvény gondolatmenetét, hanem meg kell állapitania a törvény által szabályozott tényállás valódi jellegét és fogalmát, fel kell deritenie, hogy mennyit engedett és általában változtatott a törvényhozó eredeti eszméjén, amidőn erre a tényállásra áttért, és hogy mi most már a törvény valódi alapgondolata, amely az ehhez a tényálláshoz kapcsolt szabálynak megfelel. A tudománynak pl. ki kell mutatnia, hogy a törvény a vélelmezett tulajdonról és a tulajdonvédelemről áttért a birtokra és a birtokvédelemre és fel kell állitania és meg kell határoznia a birtok fogalmát és természetét.

A tudomány hasonló feladat előtt áll itt, mint a fictióval szemben, amelyet még nem nagyon régen komolyan vettek és elhitték, hogy a törvény egyik tényállásból egy másikat tud csinálni, sőt ebben nemcsak megnyugodtak, hanem ezt az engedélyt még a tudomány részére is kihasználhatónak tartották és doctrinalis fictiókat is állitottak fel. Ujabban[9] ezen már tul vagyunk, és nagyon jól tudjuk, hogy a törvényi fictió nem egyéb, mint egy különös kifejezési módja valamely jogszabálynak. A törvény ahelyett, hogy valamely tényállásra a szándékolt szabályt egyenesen kimondaná, azt mondja ki, hogy ezt a tényállást egy másik tényállással, amelyre nézve a szándékolt szabály már ki van mondva, azonosnak kell tekinteni, azaz, hogy ugy kell vele bánni, mint ama másik

5 Egy más módszer pl. még a tényállásnak a szabály és kivétel közötti megosztása. Ezt a megosztást, amidőn az a bizonyitási teher megosztása szempontjából történik, Ihering is kiemeli, 151. l., mint a practicabilitás érvényesitésének egyik módját. A megosztásnak azonban más oka is lehet, pl. csupán a szövegezés egyszerüsitése, vagy a többségi tényállás korlátozása.

6 Lényegileg akkor is az eszményi tényállástól különböző tényállásra tér át a törvényhozó, midőn a kiválasztást a bíróra bizza. A felhatalmazási szabályt egy tágabb általános tényálláshoz kapcsolja.

7 Különbözik ettől az az eset, amidőn a törvényhozó nem helyes eszmét akar megvalósitani. Ilyenkor a szabályozott tényállás teljesen megfelelhet az eszménynek, habár az a helyes eszme szempontjából különböző eseteket foglal magában. A régi jogok számos példát szolgáltatnak erre (a szemet szemért, az «uti legassit» eszméje stb.). Ujabban pl. a korlátlan kamatvételi szabadság is helytelen eszmének bizonyult és az élet az eszme és a tényállás módositását tette szükségessé.

8 Ezzel természetesen nem akarom a tortura történetét kimeriteni, de mindenesetre igaz az, hogy mint Glaser mondja: «Die Überschätzung des Geständnisses führte dazu, dass zu seiner Erlangung Mittel angewendet wurden, die es völlig entwertheten.» (Beiträge zur Lehre vom Beweis im Strafprozess, 264. l.)

9 Savigny, Demelius, Ihering és a perjogra nézve Bülow óta (Civilprozessualische Fictionen und Wahrheiten, Archiv f. die civ. Praxis LXII. 1.). Egészen félreérti még a fictio lényegét nálunk Pollák Illés Erősek és Gyengék czimü munkájában, aki ez ellen az egészen ártatlan jogi forma ellen, mint a hazugság államositása ellen, egy egész fejezetben harczol.

tényállással. Sőt még nem is mindenben ugy bánik el vele, legalább nem mindig. [10] Azt is nagyon jól tudjuk már, hogy ha a törvényhozónak meg is bocsáthatjuk, hogy némelykor a fictió mankójával könnyit magán, a tudománynak fel kell ismerni a fictióban rejlő valóságot és legkevésbbé sem szabad magának is ilyen mankót használni. A többségi esetek alapján való szabályozás lényegét azonban még nem ismertük fel teljesen. És ez a körülmény talán kimenti azt is, hogy itt e kérdéssel bővebben foglalkoztunk.

Alkalmazzuk ezután a most kifejtetteket a beismerésre.

Tegyük fel, hogy a törvényhozó valóban ugy okoskodik, hogy amit a fél a perben beismer, az az esetek tulnyomó többségében igaz és ennélfogva elrendeli, hogy a beismeréssel mindig, a kivételes esetekre való tekintet nélkül, ugy kell bánni, mintha az az igazságot tartalmazná. Hogy a törvényhozó valóban mennyiben okoskodik ilyes formán, majd alább fogjuk látni. Vagy tegyük fel, ámbár ezt még feltételesen is, nehezebben engedhetem meg, hogy a törvényhozó valóban abból indulna ki, hogy a perbeli beismerés rendszerint hiteles tanusitás. Azonban ám legyen, fogadjuk el ezt is egyelőre. Azt kérdjük, hogy mi következik ebből? Az-e, hogy a törvény most már minden beismerést igazmondásnak, vagy hiteles tanuságnak tekint. Vagy pedig csak legfeljebb az, hogy minden beismeréssel ugy bánik el, mint az igazmondással vagy a tanusággal. És ha ugy bánik el vele, szabad-e azt mondanunk, hogy ezért igazmondás vagy tanuság? Szabad-e továbbá azt mondanunk, hogy ezért minden perbeli beismerés bizonyit. Eltekintek egyelőre attól, hogy abból, hogy a beismerés igazmondás volna, még nem következik, hogy annak a bizonyitó erővel kell birnia. Erről még alább lesz szó. De hogyan bizonyitson az a beismerés, amelyről a törvény tudja, hogy az sem nem igazmondás, sem nem tanuság. Mihez kapcsolja a törvény a törvényes bizonyitási szabályt akkor, amidőn nincs bizonyitó ok, bizonyitó ok jellegével biró tényállás.

És végül mit tartsunk az egész érvelésről akkor, ha nem is igaz, hogy a törvény a perbeli beismeréssel ugy bánik el, mint az igazmondással vagy a tanusággal. Egyelőre csak annyit jegyzek meg erre nézve, hogy Pollak meg sem kisérli ennek bizonyitását. Alább meg fogjuk kisérelni az ellenkező bizonyitását.

Azt lehetne ugyan mondani, hogy hiszen Pollak maga is elismeri, hogy a beismerés nem mindig tanuság és igazmondás.

Igaz, csak hogy ezt csak annak a tételének kifejtésében, megokolásában teszi, hogy a beismerés tanuság, és igy ezzel mindenekelőtt ellentmondásba jön önmagával és azt a logikai hibát, hogy a fogalmat a többségi esetek alapján állitja fel, amelyet különben mint láttuk ő maga elmélete előnyeként hangsulyoz, még inkább előtérbe helyezi. Ha pedig azt az általános tételét, hogy a beismerés nem megállapitási cselekmény, hanem tanuság, a további kifejtéssel lerontottnak tekintjük, akkor az a kérdés merül fel, hogy mi tehát a beismerés általában, és mi különösen akkor, amikor nem tanuság. Az önfelelősség és a perökonomia, Pollak szerint is csak a törvényes bizonyitási szabályt indokolja, de nem határozza meg a tanuságon kivül eső beismerés fogalmát és lényegét.

Dr. Plósz Sámdor.

[10] Igy pl. az a fictio, hogy a törvényt mindenki ismeri, nem azt jelenti, hogy azzal, aki a törvényt nem ismeri, mindenben ugy kell bánni, mint aki azt ismeri. A büntetőjog terén pl. a magánjog nem ismerése mentesit. Alább látni fogjuk, hogy az u. n. hallgatag beismerés általában nem azonositható a kifejezett beismeréssel, hanem hogy a törvény azzal csak egy irányban, t. i. abban, hogy a bizonyitást az is feleslegessé teszi, bánik el ugy mint a kifejezett beismeréssel. A fictio ezek szerint nem — legalább nem mindig — tényállás megállapitási módszer. A fictióval kifejezett szabálynak egészen más ratiója lehet, mint annak, amely az eredeti tényállásra nézve áll. A fictio ebben is különbözik az u. n. præsumtio juris et de jure-tól, amely az eredeti tényállást kibőviti egy további uj tényállással, amely uj tényállásban az eredeti tényállás esetei, mint többségi esetek szerepelnek. A præsumtio juris et de jure a practicabilitás szempontjából állittatik fel, abba a bizonyitás megkönnyitése is belejátszik (l. Ihering is az i. h. 149. l.), mig a fictiónak semmi köze a bizonyitáshoz.

Fayer László emlékezete.

— Részletek Balogh Jenő akadémiai emlékbeszédéből. —

Az anyagi büntetőjog müvelésének nehézségei korunkban.

Két évvel azután, hogy Fayer László magántanári müködését megkezdte, először Olaszországban, azután futótüzként gyorsan tovaterjedve más nemzetek irodalmában is felléptek a büntetőjognak uj iskolái és azok a radikális irányok, melyek a nagytehetségü, de tulheves Ferri, volt római tanárnak, ezidőszerint az olasz szocziálista párt egyik vezérének jelszavával büszkén hirdették, hogy a büntető törvénykezésnek uj látóköröket, nouvi orizzonti, fognak nyitni.

Ezek az uj irányok a leghevesebben támadták a tételes büntető jogoknak és a megszokott törvénykezésnek alaptételeit és kezdetben ugy látszott, hogy az akkor hatályban volt jogrendszereknek és a régi tudományos irányok tanainak egy részét meg is fogják dönteni.

Ha az ujitóknak merész feltevései igazoltaknak bizonyultak volna, önmagától összeomlik a tételes jogrendszereknek ama fényes sora, melynek felépitésén a jogtudósok és a törvényhozások évszázadokon át vállvetve dolgoztak és jelentőségüket vesztett könyvhalmazzá változtak volna azok a hatalmas könyvtárak, melyeket a büntetőjog tudományos müvelésének megkezdésétől fogva, különösen a XIX. század folyamán oly sok nemzetnek legkiválóbb jogtudósai kidolgoztak.

Minthogy Fayer egész életében kiválóan érdeklődött szakmájának reformkérdései iránt, sőt maga is több irányban az elsők közt sürgette a magyar büntetőjog reformját, ennélfogva állást kellett foglalnia azon védelemre nézve is, melyet a tételes jogok müvelői, ahogy ma szoktuk nevezni: a «klasszikus büntetőjogászok» az uj irányokkal szemben kifejtettek. Ez a védelem nemsokára az ujitók elleni heves támadásba ment át és a pozitiv irányok feltevéseinek legsebezhetőbb részeit csakhamar ki is deritette.

Ennek folytán az a három évtized, amire Fayernak tanári müködése kiterjedt, a büntetőjogi irodalom terén részben a leghevesebb tudományos küzdelmek, részben pedig a lassu, forrongó átmenet időszaka, amely két, tulajdonkép egymástól egészen különböző tndományágnak más-más kutatási módszerrel folytatott harczát tünteti fel.

A klasszikus büntetőjog, amely tételes törvényeken alapszik vagy bölcsészeti általánosságokban mozgott és metafizikai alapon oldotta meg a büntetőjognak legnehezebb sarkkérdéseit, vagy kizárólag a jogi dogmatikára helyez sulyt.

Ellenben az «uj irányok», amelyek szeretik magukat pozitiv tudománynak nevezni, részben a szocziologia, részben a természettudományok kutatási módszerével kisérleteznek, de egyes uttörőknek merész tulzása és sokaknak tudományos tévedései következtében, részben pedig a kutatás tökéletlensége miatt is még nagyon kevés pozitiv eredményt mutathatnak fel. A közvetitő iskolák munkásai megkisérlik átmenetet létesiteni e két ellentétes tudományos irány közt. Ezek érzik a tételes jogoknak bizonyos fogyatkozásait és hézagait, sőt el is fogadják az uj irányoknak némely tételeit. Ezeknek csoportjai többfélék és az egyes csoportok közt az árnyalatok nagyon különbözők. A közvetitő iskoláknak legjelesebb müvelői pl. a belga Prins, a franczia Tarde, a hollandi Van-Hamel vagy a közülök legagilisebb Liszt, a berlini professzor, mind eltérő alapon kisérlik meg kiegyeztetni a tételes jogok és az uj iskolák némely alaptételeit.

Az a tudományos küzdelem, amely egyrészt a dogmatikus büntetőjog, mint jogtudomány munkásai, másrészt a büntettes-

ről és büncselekményekről szociologiai alapon folytatott kutatások végzői közt folyik, mindmáig befejezetlen és a XX. század tudományos munkásságának egyik érdekes tárgya lesz.

Ilyen nagy ellentétek és heves küzdelmek idejében éppen a büntetőjog sarkalatos kérdéseire nézve tagadhatatlanul nehéz mindenben következetes elvi álláspontot elfoglalni, különösen oly irónak, aki ment akar maradni az uj irányok merész tulzásaitól és nem akar ugy járni, mint a radikális ujitók vagy a heves temperamentumu reformerek, akik kétszer-háromszor is kénytelenek voltak alaptételeiket visszavonni, mert azokat alaposabb kutatóknak lelkiismeretesebb vizsgálódása vagy a haladó tudományok megbizhatóbb megállapitásai teljesen megczáfoltak.

Fayer László álláspontja a büntetőjogi positiv iskolák tanaival szemben.

A büntetőjogi naturalismus ellen Fayer László több irányban erős birálatot gyakorolt, másrészt azonban némely uj tanoknak első magyarországi hirdetője volt.

Abból a czélból, hogy e részben álláspontját feltüntethessem és tudományos érdemeit vázolhassam, néhány mondatban össze kell foglalnom a positiv iskoláknak némely alapvető tanait.

1. 1876-ban a nagytehetségü, bámulatosan szorgalmas, de idegesen heves torinói orvostanár, Lombroso, egy merész feltevést dobott világgá.

Tana nem volt egészen uj és nem is pattant ki Lombroso agyából, hanem elsősorban a materialista világfelfogás tanitásainak volt változata, más irányban pedig felhasználta a szociologia kutatásait az embertan, az elmekórtan, a bünügyi statisztika, ethnologia és némely más uj tudományok egyes tételeit. Ezenfelül *Lombroso* egyrészt *Comte*, *Darwin* és *Spencer* némely tanait, másrészt *Lavater* és *Gall* feltevéseit, valamint számos külföldi orvos kutatásait vette alapul.

De uj, meglepő és nagyhatásu volt az a határozottság, amelylyel Lombroso egyenesen hirdette, hogy a büntettes vagy legalább a büntettesek egy része, a született büntettes, delinquente nato, az emberi nemnek egy külön faja: t. i. büntettes ember (Uomo delinquente), amelyet külön testi és élettani szabálytalanságok jellemeznek, amelynek testi és erkölcsi jellege, szokásai és gondolatai különlegesek, amelynek külső testi ismérveit orvosi alapon meg lehet határozni.

Ezen feltevés szerint az ilyen ember büntettesnek születik és büncselekményeinek főoka az ő testi és lelki szervezete. A született büntettesben éppen ugy, mint valamely állatban vagy növényben, természetes szükség szerint fellépő természeti erők müködnek, az ő szabad akaratáról nem is lehet szó, vele szemben a büntetés teljesen hatálytalan.

Ha Lombroso feltevése beigazoltatott volna, csakugyan már vége lenne a büntető itélkezésnek.

A bíróságoknak nem kellene megitélni azt, vajjon követett-e el valaki büncselekményt és minő az. Nem volna szükséges megállapitani és nem volna értelme annak, hogy a büntetést kiszabják. Az orvosszakértők egyszerüen megállapitanák a testi ismérvekből azt, hogy valaki született büntettes és őt kórházba vagy tébolydába utalnák, esetleg az illetékes hatóság intézkednék az iránt, hogy az ilyen egyén mint a jogrendre és a társadalomra veszélyes, ártalmatlanná tétel czéljából állandó őrizet alatt tartassék.

Eltekintve Lombroso tanaitól, számos orvos, különösen elmeorvosok a büncselekmények elkövetését élettani alapon és pedig a büntettesnek általános degeneráltságából, illetőleg ideg- vagy elmebajokból iparkodott megmagyarázni.

Ezenfelül a bünügyi statisztikusok kezdve a nagy uttörőtől Quetelettől *, a büncselekmények elkövetésében társadalmi törvényszerüséget hirdettek.

* E nagy tehetségü kiváló tudósnak, aki azonban általános szólamokban gyakran elvetette a sulykot, alapvető munkája: *Az emberről és tehetségei fejlődéséről*, a társadalmi természettan kisérlete, 1836-ban jelent meg.

A bünügyi szociologia müvelői ráutaltak arra, hogy a büncselekmények nem egyszerüen a büntettes szabad akaratából erednek, hanem hogy a kriminalitásnak egyéni társadalmi, fizikai és égövi tényezői vannak és az államhatalomnak, valamint a társadalomnak módjában van megfelelő eszközökkel küzdeni a tényezők némelyike ellen és ezáltal előidézni a kriminalitás csökkenését.

Különösen a franczia iskola, amelyet Lacassague lyoni orvostanár és követői alapitottak és melyet a környezet iskolája czimén is megjelölnek szemben Lombrosonak merész feltevéseivel, kifejtette azt, hogy a büncselekmények elkövetésére elsősorban nem a tettesnek egyéni tulajdonságai hatnak, hanem főleg a büntettesnek környezete és ennek a környezetnek az életviszonyai.

Az utóbbi iskolának csak változata a szociáldemokrata kriminologusoknak az az álláspontja, hogy a büncselekményeket főleg korunknak gazdasági rendje, különösen a magántulajdonnak jelenlegi rendszere idézi elő.

Az uj irányok némely tanai, különösen Lombrosonak feltevései, továbbá a bünügyi statisztikusok és elmeorvosok állitásai megtámadták a tételes jogoknak azokat a hatályban levő alapköveit is, amelyekre Fayer László legnagyobb sulyt helyezett: az emberiségi irányt, az egyéni jogok tiszteletét, a büntetőtörvénykezésnek alkotmányjogi vonatkozásait.

Ezért ezek a tanitások Fayer lelkében valóban tudományos fájdalmat okoztak, különösen azért is, mert az uj tanokat számos jogtudományi iró szintén elfogadta és felhasználta.

Fayer szintén nem volt megelégedve a tételes büntetőjognak több alaptételével és maga is gyökeres reformokat kivánt.* Összegyüjtött tanulmányaiban egész élesen kijelentette: a büntetőjog megérdemli az elitélő kritikát, amelyben ujabban jogászok és nem jogászok részesitik. Tudománya megmerevedett. (Id. gy. 100. l.). De az uj irányok követeléseit Fayer még sokkal veszedelmesebbeknek tartotta, mint a tételes jogoknak általa is kifogásolt alaptételeit és ezért különösen Lombrosoval határozottan szembe is állt.

A büntetőjog sarkkérdéseire nézve Fayer abban a fennebb emlitett tanulmányban foglalt állást, amelyet *Determinismus a büntetőjogban* cz. alatt tett közzé. Ebből kitünik, hogy Fayer a mai individualisztikus büntetőjog alapján áll. A meglevőből kiindulva kivánja a reformot keresztül vinni (128. l.). Az akaratelmélet hive. Azt elfogadja ugyan, hogy motivumok vezetnek bennünket, de a motivum sulyát az ember állapitja meg; ebben áll az embernek relativ szabadsága (118. l.). A determinismust Fayer szerint azért sem szabad elfogadni, mert az elriasztja az embert attól, hogy küzdjön a büncselekményre csábitó vágyak, szenvedélyek stb. ellen. Fayer kiemeli, hogy hiba volna a büntetőjoggal a fatalismust és a quietismust még jobban nevelnünk (106. l.).

Határozottan visszautasitja Fayer mind a természettudományok, különösen az embertan, élettan és az elmekórtan, mind a szociologia reformköveteléseit, valamint a bünügyi statisztikának számos tételét is. Az idegen tudományok anyagát a jog mint egyszerüen átvett igazságokat szerinte nem használhatja (101. l.). A szociologia a nagy tömegeket vizsgálja, a büntetőjog ellenben a tömegben az egyes embert. A szociologia az átlagos embert iparkodik szem elé állitani, aki azonban tényleg alig létezik (103. l.).

A büntetőjog tudománya Fayer szerint nem alapitható elsősorban természettudományi tételekre, hanem igen is az embernek behatóbb megismerésére és ennyiben a bölcsészetre és a szoros értelemben vett nevelés tudományára (106. l.).

* Fayernek büntetőjogi reformeszméiről alább a IV. fej.-ben a törvényelőkészités körüli érdemeinek tárgyalásánál, illetőleg *Büntetési rendszerünk reformjáról* cz. dolgozatának ismertetésénél fogok szólani.

Különösen hangsulyozza Fayer, hogy az uj irányok a mai alkotmányos államnak gyökerei ellen vannak irányozva (113. l.), hogy a jogot elárasztaná az adminisztrativ önkény (111. l.) és a bünvádi eljárás tisztán a rendőrségi czélzatu eljárássá zsugorodnék össze (115. l.).

Élesen elitéli Fayer a bünügyi embertanban a kriminalitásnak hygienikus kezelését és azt egyenesen az oroszországi adminisztrativ igazságszolgáltatással hasonlitja össze (126—127. l.).

A statisztikai törvényre nézve, amely elnevezés alatt, bár nyiltan nem mondja, bizonyára a *Quetelet*-féle «budget des crimes»-re gondol, Fayer azt hozza fel, hogy az e törvényre alapitott determinismust a büntetőjogban előbb akklimatisálni kell és csak azután lesz az annak különleges czéljaira megfelelően felhasználható.

Nem hallgathatom el, hogy ezekben a kérdésekben részemről több tekintetben radikálisabb vagyok és az uj irányok némely tanait a büntetőjog reformjánál elfogadhatóknak és felhasználhatóknak tartom. De nagyon helyén volt abban az időben, amikor Lombroso tanai akkora hatást tettek, mikor a bünügyi embertannak merész feltevései, hazánkban is egyeseket egészen elkábitottak, az az éles visszautasitás, amelyet Fayer dolgozatából olvashatunk. *Lombrosonak* nem voltak ugyan nagyobb számban magyarországi hivei (mintahogy ilyenek akadtak Olasz-, Spanyol- és Oroszországban) de egyes magyar irók mégis elfogadták egyik-másik tételét, vagy a büntettesek egy részére nézve helyesnek találták annak kiinduló pontját. Fayer érdeme, hogy ezekkel szemben már akkor óvó, figyelmeztető nyilatkozatokat tett, mikor külföldön még a természettudományi szakférfiaknak egész nagy csoportja, pl. az 1885-ben Rómában tartott nemzetközi bünügyi-embertani kongresszuson, igazságként fogadták el a bünügyi embertan megalapitójának képtelen vagy tulzott feltevéseit.

Fayer ugyan nem természettudományi, hanem tisztán bölcsészeti és alkotmányjogi alapon utasitotta vissza ezeket a tanokat és igy a természettudósokat fejtegetésével bizonyára nem győzte volna meg, de *uttörő érdeme, hogy megelőzte* azoknak az embertani és elmekórtani szakférfiaknak birálatát, akik rövid idő alatt a természettudományi módszer felhasználásával is a született büntettesről szóló tételeket egybehangzólag a legtöbb nyugat-európai államban teljesen elfogadhatlanoknak mutatták ki.

A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat.

Az államhatalom megoszlásából következik, hogy az egyes ügyek különböző hatalmi ágnak az ügykörébe tartoznak, amely hatalmi ágakon belül az ügyek minősége s egyéb szempontok szerint különböző hatóságok vannak az ügy elintézésére hivatva.

Habár a hatóságok hatáskörét meghatározó szabályoknak egyszerüeknek és világosaknak kell lenniök, mégis sokszor merül fel kétség a felől, hogy melyik hatóságot illeti ez ügyben való eljárás. A hatásköri szabály igen sok, itt-ott tulságosan casuistikus, nem is mindig szabatos szövegezésü; minek következtében elég gyakran merül fel oly eset, hogy ugyanarra az ügyre vonatkozó hatáskör kérdésében több hatóság ellentétes álláspontot foglal el; ez a hatásköri összeütközés esete. Ily eset kétféleképpen fordulhat elő; vagy ugy, hogy a több hatóság közül egyik sem tartja az ügyet hatáskörébe tartozónak, vagy pedig ugy, hogy az ügyet több hatóság a maga hatáskörébe tartozónak vitatja: az első a negativ, a második a positiv összeütközés esete.

Ha az összeütközés ugyanannak a hatalmi ágnak a körébe tartozó hatóságok között merül fel, akkor abban a hatalmi ágban nyerhet az elintézést; pl. a rendes bíróságok közt felmerült összeütközéseket ma a kir. Curia (1881: LIX. tcz. 7. §-a), a közigazgatás egyes ágaiban felmerült összeütközéseket az illető miniszter dönti el. De ha két különböző hatalmi ág kerül egymással összeütközésbe, akkor már a dolog természete is azt hozza magával, hogy ne az érdekelt forumok egyike vagy másika, hanem azoktól különálló harmadik forum döntse el a vitát. Az e részben fennálló különböző jogrendszereket alább ismertetve, e helyütt csak annak a kiemelésére szoritkozunk, hogy a legtöbb államban független birói testület a birói eljárás biztositékaival vértezetten őrködik a felett, hogy se a birói hatalom ne ragadja magához a közigazgatás körébe tartozó ügyeket, se a végrehajtó hatalom ne törjön be a birói területre. Habár az államhatalom kellő egyensulyának és a közszabadságnak érdekében a mi alkotmányunk is nagy sulyt helyez arra, hogy egyik hatalmi ág a másiknak önnálló hatáskörébe ne avatkozzék, s a birói alaptörvény, az 1869: IV. tcz. 1. §-a ki is mondja, hogy sem a közigazgatási, sem a birói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak: az e fölött való őrködést mégis politikai testületre, a kormányhatalom legfőbb szervére, a minisztertanácsra bizta.

Az 1869. évi IV. tcz. ugyanis, midőn az igazságszolgáltatást a közigazgatástól elválasztotta, 25. §-ában kimondta, hogy a birói és közigazgatási hatóságok közt felmerült illetőségi (helyesen hatásköri) összeütközések elintézésére a törvényhozás további intézkedéseig a miniszterium hatalmaztatik fel. Mint javaslatunk indokolása kiemeli, már 1869-ben is érett volt az a gondolat, hogy ez csak ideiglenes rendezés. Jelentékeny államférfiak már akkor is pártatlan birói forumot követeltek. Az ily legfelsőbb bíróság szervezetének nehézségei, a felállitandó államtanács eszméje, de főkép az indokolta az ideiglenes rendezést, mert az akkor vezető politikai párt minden törekvése az volt, hogy a főreformot: a birói hatalom elválasztását a közigazgatástól vigye sikerre.

A törvényhozásnak az idézett törvényczikkben kilátásba helyezett intézkedése akkor elmaradt, sőt az ideiglenes hatáskör állandósult. Az 1879. évi XXXI. tcz. (erdőtörvény) 134. §-a az előbb idézett §-ra hivatkozva, kimondotta, hogy a rendes bíróság és az erdei kihágási bíróság közötti ily összeütközés esetében a határozat a miniszteriumot illeti. A volt pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló 1883. évi XLIII. tcz. 26. §-a szintén a minisztertanácsra bizta az egyfelől a pénzügyi közigazgatási bíróság, másfelől a közigazgatási hatóságok vagy a rendes bíróságok között fölmerült összeütközések elintézését — amint a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentéséből kitünik — szintén ideiglenesen «addig, mig az ilyen összeütközések eldöntésére hivatott államtanács vagy más megfelelő legfelsőbb forum fel nem állittatik».

A mult század kilenczvenes éveinek elején megindult közigazgatási reformirányzat a hatásköri összeütközések elintézésére hivatott bíróság felállitását is tervbe vette és *Hieronymi* Károly akkori belügyminiszter megbizásából erről a tárgyról dr. *Wlassics* Gyula előadói tervezetet is készitett.

A közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. tcz. már arra az álláspontra helyezkedett, hogy a hatásköri összeütközések elintézésére külön bíróság fog felállittatni, mert 131. §-ának utolsó bekezdésében a fölmerült összeütközési esetnek a hatásköri összeütközések elintézésére hivatott bíróság elé terjesztéséről rendelkezik. Minthogy azonban ezt a bíróságot nem alkották meg, a hézag áthidalásáról e törvény 159. §-a átmenetileg akként gondoskodott, hogy az ily összeütközéseket a hatásköri összeütközések fölött dönteni hivatott bíróság felállitásáig a minisztertanács intézi el.

A *Plósz*-féle perrendtartási javaslatnak igazságügyi bizottsági tárgyalása alkalmával 1902 deczember 12-én *Szivák Imre* felszólalására kijelentette *Plósz Sándor*, akkori igazságügyminiszter, hogy nem ellenzi a bizottsági jelentésben annak a kiemelését, hogy a bizottság óhajtandónak tartja, miképp a minisztertanácsnak törvényeinkben is ideiglenesnek jelzett

hatásköre megszünjék és a hatásköri összeütközések elintézésére hivatott bíróság létesitéséről történjék gondoskodás. A bizottság a perrendtartási javaslat 51. §-a kapcsán ki is fejezte azt az óhajtását, hogy a szóban levő hatásköri összeütközések elintézése törvényhozási uton véglegesen szabályoztassék. Az 1903. évi müködéséről a miniszterhez tett jelentésében a budapesti ügyvédi kamara is sürgette, hogy mielőbb létesittessék törvény, mely a hatásköri összeütközések bíróságának szervezetét megállapitja s az eljárást szabályozza.

Plósz Sándor igazságügyminiszter az 1904. év nyarán tervbe is vette a hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat elkészitését; erre megbizást adott, a munkálat meg is indult, a közbejött politikai események következtében azonban abbanmaradt és maradt továbbra is az ideiglenes állapot: a minisztertanácsi elintézés.

Immár négy évtized óta tart tehát ez az eredetileg ideiglenesnek tervezett állapot és alkotmányunk egyik legnagyobb biztositéka a kormányhatalom kezében van letéve. Az összeütközési eseteket az igazságügyminiszternek az érdekelt miniszterrel történt előzetes tárgyalás után tett előterjesztésére a minisztertanács intézi el. Minthogy sok esetben a miniszter emeli a hatásköri panaszt és követeli a minisztertanácsi döntést, (1896: XXXVI. tcz. 131. §-a): a kormány egy személyben fél is, meg biró is, mert a határozathozatalban ugyanaz a miniszter is részt vesz a minisztertanácsban, aki a hatásköri panaszt emelte. Az eljárás semmiképpen sem lévén szabályozva, a miniszterium minden eljárási biztositék nélkül, teljesen szabad belátása szerint jár el ezekben az ügyekben.

Hogy ez az ideiglenes rendezés a miniszteriumra ruházott rendkivül tág felhatalmazással és a miniszteri felelősség biztositékát kivéve, minden alkotmányos biztositék nélkül oly hosszu időn keresztül fennállhatott és hogy a közjogi kérdések iránt egyébként nagyon érzékeny közvéleményünk a legutóbbi időkig nem érezte annak hátrányos oldalát: ennek — mint a javaslat indokolása hangsulyozza — egyedüli magyarázata az, hogy a miniszterium ezt a rája ruházott legfőbb birói hatalmat mindig a legtárgyilagosabban érvényesitette; a miniszterium sohasem tett mást, mint a hatáskörre vonatkozó törvényes szabályokat szigoru objectivitással alkalmazta, amint erről a hatásköri összeütközések tárgyában hozott minisztertanácsi határozatoknak közzétett nagy száma világosan tanuskodik.

Igaz, hogy a minisztertanács elé kerülő ily ügyek tulnyomó nagy része egészen jelentéktelen apróság: cselédbér, mezei kár, apró erdei, vadászati, mezőrendőri kihágás, szóval tisztán a feleket érdeklő magánjogi és kihágási ügy, amelynek elintézésére befolyást gyakorolni a kormányhatalomnak éppen nincs érdekében, de szórványosan előfordulhatnak olyan ügyek is, amelyek az állam érdekét és a kormány hatalmi körét illetik, különösen azok között az ügyek között, amelyekben miniszteri intézkedést támadnak meg a közigazgatási bíróság előtt panaszszal. Ily esetekben elő is fordult, hogy a minisztertanács az ügyet a birói hatáskörből elvonta, ami egyértelmü a miniszteri intézkedés végérvényesitésével, de ezekben az ügyekben is — amint erről a vonatkozó határozatokból bárki meggyőződhetik — szigoruan objective alkalmazta a minisztertanács a hatásköri szabályokat. (Ilyen pl. az állami italmérési jövedék jövedelméből a várost megillető részesedés iránt inditott nagyértékü és nagy kihatásu ügyben 1905 május 4 én hozott határozat (Igazs. Közl. XIV. 287.), továbbá azok a határozatok, amelyekkel a minisztertanács állandóan elvonja a közigazgatási bíróság hatásköréből a hivatalnok nyugdijazása jogosságának a felülvizsgálatát.

Habár ez kétségen kivül áll és minden valószinüség szerint parlamentáris magyar kormány alig élne vissza ezzel a nagy hatalommal: intézményes biztositéknak nem tekinthető, sőt egyenesen kiri a magyar alkotmány keretéből az, hogy a legfőbb birói hatalmat a politikát vezető kormányhatalom: a miniszterium minden eljárási biztositék nélkül gyakorolja. Elméletileg is vitathatlan annak az álláspontnak a helyessége, hogy erre a biráskodásra nem a kormány, hanem független bíróság van hivatva, és ha a miniszterium belátásától függ az, hogy bármely ügyet egyszerü hatalomszóval a birói utról elvonhasson, a visszaélés veszélye nincs kizárva.

A minisztertanács eddigi müködése alatt csak egyszer jutott volna abba a helyzetbe, hogy a politikába vágó kérdésben kellett volna állást foglalnia, amikor 1905-ben a vármegyei hivatalnokok visszatartott fizetésének kiadására irányuló panaszokra megállapitotta a közigazgatási bíróság a maga hatáskörét és a belügyminiszter ez ellen hatásköri kifogást tett, de a bekövetkezett kormányváltozás után ezek az ügyek tárgytalanokká válván, nem kerültek minisztertanácsi elintézésre.

Ha már eddig is indokolt volt a hatásköri összeütközések elintézése czéljából külön birói forumnak felállitása, ezt most, a közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéséről szóló uj törvény következtében nem lehet mellőzni, mert nincs kizárva, hogy a törvényhatóságok autonomiájának védelmére irányuló panasz elintézését az arra okot adó kormány a birói hatáskörből elvonni és saját czéljainak megfelelően elintézni igyekszik.

Alkotmányunknak jelentékeny biztositékát tartalmazza tehát ez a javaslat, amely a négy évtized óta tartó ideiglenes állapotnak véget vet, a minisztertanácsnak a hatásköri összeütközések elintézésére vonatkozó hatóságát megszünteti, erre a czélra önálló és független birói forumot állit fel és a forum szervezetét és eljárását tüzetesen meghatározza.

A javaslat 30 §-ból áll és három fejezetre oszlik: az első fejezet (1—6. §§.) a bíróság szervezetét, a második (7—26. §§). az eljárást, a harmadik (27—30. §§.) az életbeléptető és átmeneti rendelkezéseket szabályozza.

(Folyt. köv.)

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tanácsos.

Hasznos-e az ügyvédségre nézve a közjegyzői novella alapján kifejlődött kinevezési rendszer?

A magyarországi közjegyzők egyletének tagjai, mint a napi lapokból ismeretes, október 20-án Budapesten rendkivüli közgyülést tartottak, amelyen állást foglaltak az — ugyancsak október hóban megtartott — országos ügyvédgyülés tárgysorozatán szerepelt (a közjegyzőséget is érdeklő) azokkal az inditványokkal szemben, amelyek szerint egyfelől olyan helyeken, ahol közjegyző nem székel, ügyvédek lennének közjegyzői teendők végzésére feljogositandók, másfelől a közjegyzői intézmény mai formájában egyáltalán eltörlendő lenne s a közjegyzők hatáskörébe utalt teendők ellátásával ügyvédek lennének — megfelelő tárgyi és erkölcsi biztositékok nyujtása mellett — megbizandók.

A közjegyzők egylete tagjainak közgyülése kimutatta és czáfolhatatlan adatokkal bizonyitotta, hogy az ügyvédség anyagi helyzetének feljavitását és létszámának apasztását sem az egyik, sem a másik javaslat elfogadása és törvény erejére emelése nem eredményezhetné, ellenben az első inditvány megvalósitása elvonná a vidéki közjegyzőktől a megélhetés anyagi eszközeit, a második pedig eltörölné ugyan a mai közjegyzői intézményt, helyébe azonban mindjárt állitana egy másikat, amely az ügyvédség részéről hozzáfüzött várakozást: az ügyvédség anyagi helyzetének feljavitását, szintén nem lenne képes kielégiteni.

A közgyülés lefolyásával és határozatával nem kivánok e helyen foglalkozni, nem pedig egyrészt azért, mivel ez a feltett kérdéstől nagyon messzevezetne, másrészt mivel az érdeklődők a közgyülés lefolyásáról és határozatáról más-

honnan (különösen a közjegyzők lapjából) bőséges felvilágositást nyerhetnek.

Én csupán annak a kérdésnek taglalására szoritkozom ezuttal, vajjon a gyakorló (ezt a jelzőt azért emelem ki, mivel elvégre a közjegyzők és helyettesek tulnyomó részben maguk is ügyvédek!) ügyvédeknek közjegyzőkké való kinevezése, ugy amint ez a közjegyzői novella alapján kifejlődött, szolgálja-e egyáltalán s ha igen, mennyiben, az összügyvédség érdekeit?

Erre a kérdésre közvetve (közvetlenül ugyanis ez a kérdés nem szerepelt a közgyülés napirendjén) szintén megadta a feleletet a közjegyzők egylete tagjainak közgyülése az által, hogy kimutatta, hogy a közjegyzői ügykör nagyobb részének — vagy akár az egész közjegyzői intézménynek is — az ügyvédség számára való kisajátitása egyáltalán nem lenne alkalmas arra, hogy az ügyvédség vagyoni viszonyait feljavitsa s létszámát apaszsza. Ha ugyanis ez igaz (amit pedig a közgyülésen felhozott érvek mellett kétségbevonni alig lehet), akkor — magától értetődőleg — még kevésbbé alkalmas erre a közjegyzői novella alapján kifejlődött az a kinevezési rendszer, mely szerint a közjegyzői állások jelentékeny része (s bátran hozzátehetem: a legjövedelmezőbbek) gyakorló ügyvédekkel töltetnek be.

Mi haszna van vagy lehet ugyanis abból a gyakorló ügyvédek összegének, ha évente 8—10 gyakorló ügyvéd közjegyzővé kineveztetik, ellenben ugyanannyi nem gyakorló ügyvéd, aki a közjegyzői pályán kereste boldogulását, erről ezen kinevezések által leszorittatván, gyakorló ügyvéddé lesz? Bizonyára semmi! Amikor több mint 5000 gyakorló ügyvéd küzd a megélhetésért, akkor a ki nem elégitett 4990-nek vajmi sovány vigasztalás lehet az, hogy 8—10 kartársuknak sikerült magát közjegyzővé kineveztetni. Ez az ügyvédi kar összeségére legfelebb csak erkölcsi jelentőséggel birhat, a közjegyzői pályán müködők soraiban ellenben olyan pusztitást végez, amely ma-holnap a közjegyzői intézmény fennállhatását teszi kérdésessé.

A közjegyzői novella alapján kifejlődött kinevezési rendszer ugyanis a közjegyzői pályán müködőkre nézve több tekintetben határozottan sérelmes.

Először sérelmes azért, mert évente 8—10 állást (amely szám a közjegyzői állások összlétszámához, mely a 300 on alul van, viszonyitva igen tekintélyes) elvon azok elől, akik évek (sőt akárhányan évtizedek) óta a közjegyzői pályán várják boldogulásukat, másodszor sérelmes azért, mert — mint mindnyájunk előtt ismeretes — éppen a jövedelmezőbb közjegyzőségek szoktak gyakorló ügyvédekkel betöltetni (a silányabbakra ugyanis gyakorló ügyvédek nem igen pályáznak, ezeket átengedik a közjegyzői pályán müködő, nem gyakorló ügyvédeknek), harmadszor sérelmes azért, mert nem respektálja a szerzett jogokat.

Ami az első sérelmet illeti, ez főleg a közjegyző-helyetteseket és jelölteket sujtja, mivel nagy részökre nézve teljesen lehetetlenné teszi annak a maguk elé tüzött czélnak elérését, hogy a közjegyzői pályán való rövidebb hosszabb (de legtöbbnyire hosszabb) müködésük révén, valamikor közjegyzői álláshoz jussanak. Ez az oka, hogy ismételten előfordul, hogy olyan helyettesek is, akik 10—15 évi, kifogástalanul eltöltött közjegyzői gyakorlatot tudnak kimutatni, leszorulnak a közjegyzői pályáról. Ez az oka továbbá annak is, hogy a közjegyzői pályára lépő jelöltek ma már csaknem kivétel nélkül átmeneti állapotnak tekintik a közjegyzőjelöltséget, amelyből t. i. magukat addig, mig valamely ügyvédi irodában álláshoz jutnak, fentarthatják.

E sorok irója erészben igen elszomoritó statisztikával szolgálhatna, de nem teszi ezt, mivel nem akar felszólalásának hivatalos szinezetet adni, sem pedig azt a látszatot kelteni, mintha felszólalásával egyesek érdekeit akarná szolgálni.

Az a körülmény, mely szerint a kipróbált helyettesek egymás után kénytelenek odahagyni a közjegyzői pályát, jelöltek pedig vagy egyáltalán nem akadnak vagy — ha akadnak is — hamarosan búcsut mondanak a közjegyzői pályának: ma-holnap az egész közjegyzői intézmény fennállhatását kérdésessé teszi. Ügyvédek előtt ugyanis, akik a közjegyzői irodákkal a legsűrűbb érintkezésben vannak, felesleges bővebben fejtegetni, hová jutnának a nagyobb forgalmu közjegyzői irodák helyettesek és jelöltek nélkül, mikor a közjegyzőnek félnapokat (vidéken pláne akárhányszor egész napokat is) irodáján kivül kell — pl. hagyatéki tárgyalásokkal vagy váltók bemutatásával — töltenie.

Nem kevésbbé pusztitó kihatásában a második sérelem is, mely szerint többnyire a jövedelmezőbb közjegyzői állások szoktak gyakorló ügyvédekkel betöltetni. Ez a körülmény ugyanis amellett, hogy elsősorban szintén a közjegyzői pálya elnéptelenedését s a fogalmazói szaknak — qualifikált egyének jelentkezésének hiányában — irnokokkal való betöltését eredményezi, a kevésbbé jövedelmező állásokban müködő kir. közjegyzők munkakedvét a minimumra szállitja alá, ami felett — tekintettel a mai ugyancsak sulyos megélhetési viszonyokra — egyáltalán nem lehet csodálkozni.

Ha párhuzamot vonunk a közjegyzői pályán és a rokon birói pályán levő állások jövedelmezősége között, arra az eredményre jutunk, hogy a birói pályán mutatkozó jövedelmezőbb (táblai és curiai) birói állásoknak, a közjegyzői pályán a városokban levő vagy több járásbiróság területére kiterjedő közjegyzőségek felelnek meg. A közjegyzői pálya a rajta müködőkre nézve exclusiv pálya lévén, a kevésbbé jövedelmező (sőt bátran hozzátehetném: a tisztességes megélhetést nem biztositó) közjegyzői állásokban müködő közjegyzőket egyedül az a remény serkentheti a létért való szakadatlan küzdelem daczára teendőiknek pontos és lelkiismeretes ellátására, hogy évek multán jövedelmezőbb közjegyzői állásba jutván, sikerülend nekik a nélkülözések között eltöltött évek mulasztásaiért némi kárpótlást szerezhetniök.

S ezzel már át is tértem a harmadik sérelemre, amely abban áll, hogy a közjegyzői novella alapján kifejlődött kinevezési rendszer sérti a közjegyzői pályán müködők szerzett jogait, már pedig ha valakitől egyáltalán, akkor elsősorban éppen az ügyvédektől, akik maguk is fontos tényezői az igazságszolgáltatásnak, elvárható, hogy mások szerzett jogait respektálják és ne tegyék lehetetlenné a velök teljesen egyenlő qualifikáczióval biró kartársaknak (mert hiszen, mint fennebb hangsulyoztam, a közjegyzők és helyettesek maguk is tulnyomó részben az ügyvédi oklevéllel birók sorából kerülnek ki) előmenetelét.

S visszatérve a birói pályával vont párhuzamhoz, legyen szabad kérdenem: mit szólna a birói kar ahhoz, ha a jövedelmezőbb birói állások egyáltalán vagy csak nagy részben is gyakorló ügyvédekkel töltetnének be?

Ettől azonban a birói pályán müködőknek nem kell tartaniok, mivel az ő szerzett jogaik felett minden igazságügyi kormány minden időben féltve őrködött (s bizonyára a jövőben is őrködni fog), amit igazol az a körülmény, hogy gyakorló ügyvédeknek (különösen magasabb) birói állásokra való kinevezése a lehető legnagyobb ritkaságok közé tartozott és bizonyára fog is tartozni. S a szerzett jogoknak ez a respektálása kétségkivül igen tiszteletreméltó jelenség.

Ezzel azonban korántsem akarom azt mondani, hogy gyakorló ügyvédeknek birói állásokra (köztük magasabbakra is) való kinevezése egyáltalán nem lenne helyén való, hanem csupán azt, hogy ezeknek a kinevezéseknek nem lenne helyes olyan nagy arányokat ölteniök, hogy ezáltal a birói pályán müködők előmenetele lényeges csorbát szenvedjen.

S ami áll a birói karra, ugyanaz áll a közjegyzői karra is, azzal a különbséggel, hogy az utóbbi — tekintettel arra, hogy ennek létszáma s ehhez képest befogadó képessége ugy aránylik a birói kar létszámához és ennek befogadó-

képességéhez, mint 1 : 8-hoz, még kevesebb más pályán müködőt képes magába fogadni a szerzett jogok sérelme nélkül, mint a birói kar.

A közjegyzői novella alapján kifejlődött az a kinevezési rendszer tehát, mely szerint a közjegyzői állásoknak egy tekintélyes része gyakorló ügyvédekkel töltetik be, amellett, hogy a közjegyzői pályán müködőkre a lehető legsérelmesebb s a közjegyzői intézmény fennállását is veszélyezteti: a gyakorló ügyvédek összeségére nézve semmi néven nevezendő vagyoni jelentőséggel nem bir, minek folytán a gyakorló ügyvédek összességének egyáltalán nem is lehet komoly érdeke a közjegyzői novella alapján kifejlődött kinevezési rendszer fentartása, vagyis hogy soraiból évente 8—10 ügyvéd közjegyzővé kineveztessék, mivel ez a szám az ügyvédség összlétszámának oly elenyészően csekély apasztását jelenti, amelyet az évi szaporulat ötvenszeresen felülmul s a melyet a hivatkozott kinevezési rendszer által a közjegyzői pályáról évente az ügyvédi pályára tereltek száma is jelentékenyen meghalad.

Szerény nézetem szerint a gyakorló ügyvédek összességének saját jól felfogott érdekében éppen arra kellene minden erejével törekednie, hogy a közjegyzői pálya lehetőleg exclusivvé tétessék (amilyen az előtt volt s amilyen ma is pl. Ausztriában), amikor is 2—300 ügyvédjelölt és fiatal ügyvéd teljes megnyugvással léphetne arra, mivel megtalálhatná rajta — amit ma hiába keres — előmenetelét.

Ezen az uton az ügyvédi kar évente igen tekintélyes rajt bocsáthatna ki magából s emellett nem kellene attól tartania, hogy az egyszer kibocsájtott raj (mint a méhraj, ha az uj kaptárból a fajfentartást biztositó anyaméh künrekedt) visszaszáll.

Ne igyekezzék tehát az ügyvédség a közte és a közjegyzőség között emelt — s az ügyvédségnek is hasznára való — válaszfalakat ledönteni, mivel ezen az uton (mint azt dr. Gyöngyössy József is e lapok október 4-iki számában concedálja) csupán «egyes személyekre vonatkozólag a kereseti viszonyok eltolódását» vagyis azt érheti el, hogy csupán a szereplő személyekben áll be változás, amennyiben a gyakorló ügyvédek közjegyzőkké, a közjegyzői pályán müködők pedig gyakorló ügyvédekké lesznek, maga a létért való küzdelem ellenben szerepet cserélt szereplőkkel (mint az örökké változatlan «Ember tragédiája» uj szerepbeosztással) folyik tovább. Sokkal többet használna az összügyvédségnek a közjegyzői novella alapján kifejlődött kinevezési rendszer fentartásánál s kereteinek az ügyvédek javára való tágitásánál vagy akár az összes közjegyzőségeknek gyakorló ügyvédekkel való betöltésénél is, ha az ügyvédség a közjegyzőkkel karöltve egy másik — ugy az ügyvédségre, mint a közjegyzőségre nézve egyaránt — felette veszedelmes ellenségnek, a törvényileg szabadalmazott diplomátlan ügyvédeknek: a községi jegyzőknek sánczaira vetné magát és kivivná, hogy a községi jegyzők — az őket sehol másutt meg nem illető — magánmunkálatoktól végre-valahára eltiltassanak.

Ennek keresztülvitele egymagában több millió korona keresethez juttatná évente az ügyvédséget, amely keresetből csaknem minden egyes ügyvédnek jutna egy bizonyos mennyiség, holott abból, hogy évente 8—10 gyakorló ügyvéd közjegyzővé kineveztetik, csupán ennek a 8—10 ügyvédnek van haszna, az összügyvédségnek s a közjegyzőségnek ellenben — mint fennebb kimutattam — csak kára van.

Dr. Majer József.

A végrehajtási törvény reviziója.*

A végrehajtási novella közzététele, illetve a parlament elé terjesztése óta azt tapasztalhatjuk, hogy majdnem mindannyian, kik a kérdéssel foglalkoztak, elégedetlenek annak nagyon sok intézkedésével. Kétségtelen, hogy a novella tényleg csak keztyüs, mondjuk dupla keztyüs kézzel nyúl a végrehajtási bajok darázsfészkéhez, de nem lehet tagadni, hogy már mégis sok tekintetben szabadabb levegőt vitt be az eddigi elzárt légkörbe, s hogy azok az oly kevésre becsült szocziális olajcseppek végre is csak olajcseppek s gyógyitó hatásukat eltagadni nem lehet.

Ez az elégedetlenség egyik oka megint csak a szabad foglalkozás alapján álló egyének véleményének erős eltérésére, a kötött foglalkozásban lévőktől és a mezőgazdasági érdekeknek az ipari érdekekkel való összeütközésére vezethetők vissza.

Kétségtelen, hogy az állandó alkalmazásban lévő tisztviselők fizetése éppen meghatározottságánál és nyilvános jellegénél fogva sokkal alkalmasabb talajnak mutatkozik a végrehajtási eljárás során a kielégitésre, mint egy bármely fényesen is menő foglalkozást üző, szabad pályán lévő jövedelme. És ebből a szempontból kiindulva nyilvánvaló, hogy az előzők részéről a visszaélés ezekben a dolgokban ugyszólván ki van zárva, éppen ellentétben az utóbbiakkal, ahol tényleg már egy alapos behajtási technika segélyével tudunk csak némileg türhető sikereket elérni. Nem szabad természetesen ezzel szemben egy pillanatra sem szem elől téveszteni megint azt az óriási előnyt, melyben mondjuk, a hivatalnokok vannak éppen csak ezekkel szemben. Amig ugyanis bizonyos az, hogy annak a tisztviselőnek feltétlen foglalásmentes marad a létminimumra szolgáló fizetésrészlete, addig ezen védő korlátozás hiánya nagyon is érezhető a szabad pályán (ügyvéd, orvos) lévőknél, kiknek minden künn fekvő követelése lefoglalható, és igy egy nagyon szemfüles hitelező bizony ki nem fejezhető kinos, semmi esetre sem humánus helyzetbe hozhatja őket.

Ugyanezen szempontok veendők figyelembe a mezőgazdasági és az ipari foglalkozásban lévőknél is. A mezőgazdasági érdekek védelme sokkal intensivebben eszközölhető, mint az ipariaké s ugyancsak a hitelező helyzete is kedvezőbb azoknál, mint emezeknél.

A két különböző és legfontosabb érdek megfelelő védelméről való gondoskodás méltán foglalhat helyt a végrehajtási novellában, sőt azt hiszem, éppen akkor kellene panaszkodnunk, ha erről megfeledkeztek volna. Természetesen az egész kérdés azon fordul meg, vajjon megtalálták-e azokat a határokat és köröket, melyekben ezen reformnak mozogni szabad és kell? Ennek bármely irányban való áthágása, vagy a nálunk uralkodó viszonyok nem kellő figyelembevételével való megoldás egészen ferde irányba terelheti a reformot. Midőn ezen szempontokat domboritom ki nem merném állitani, hogy a novellában foglalt mezőgazdasági, vagy ipari érdekek védelmére vonatkozó intézkedések a képviselőházban megindult mozgalomra vezethetők vissza. Már multkor világosan rámutattam arra, hogy a novella azon intézkedései, melyekkel a végrehajtásmentes dolgok körét olyannyira kiterjeszti, a hitelnyujtás megszüntetésére fognak vezetni. Ámde ennek daczára nem találom azt, hogy tulságos védelmet nyujtana a kezdődő ipari, kereskedelmi, vagy mezőgazdasági érdekeknek, hanem inkább azt állapitanám meg, hogy a mi szerencsétlen gazdasági viszonyainkkal nincsen arányban a nyujtott védelem és hogy éppen ezen aránytalanságnál fogva találjuk tulságosnak a mezőgazdasági érdekek védelmét, itt jutván eszünkbe tulajdonképpen az, hogy a szintén gyatra mezőgazdasági viszonyaink mögött mennyire hátramaradnak ipari és kereskedelmi politikánk fonalai. Ennélfogva abba a zsákutczába jutunk, hogy még éppen az annyira hangoztatott szocziális szempontok figyelembevétele mellett sem tudjuk a novellában érvényesülő haladást kellően értékelni, mert jogosan vetjük oda másik oldalról a hitelezőnek éppen olyan mértékben kimélendő, sőt érvényesitendő jogát, mely bizony nagyon gyatrán van csak biztositva. Mindezen hitelkijátszási és hitelmegszoritási müveleteknek sokkal jobban elejét tudnánk venni akkor, ha a fentiek különböző szempontból felfogható intézkedéseinek támadása nélkül az igényperekre vonatkozó szigoru rendelkezések felvételét követeljük.

A foglalásmentes tárgyakra már megtett megjegyzésekhez hozzá füzhetjük még azt, hogy a novella 2. §. 4. pontjában a magánhivatalokra vonatkozó intézkedés azt jelenti, hogy ha pl. egy 8 szobás lakásban berendezett mérnöki magánhivatal van, akkor az le ne legyen foglalható, mint «a magánhivatalokhoz tartozó más felszerelések», vagy ha a 7. pont értelmében a tudományos hivatással foglalkozó egyénnek 2000 kötetből álló könyvtára, mint föltétlenül vagy kissé szabadabb törvénymagyarázattal valószinüleg «tudomá-

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt l. a 29. számban.

nyos hivatásuk gyakorlásához tartozó könyvek», — le nem foglalhatók, — ugy csak a már általam jelzett eredmény fog mihamarabb bekövetkezni.

A 15—19. §-ok helyes megoldása erős mathematikai számitást fog mindig igénybe venni, amint egy oly eset merül fel, amelynél az összes szakaszok alkalmazása válik szükségessé; és emellett soha igazságos eredményt nem fog elérni, eltekintve attól, hogy a végrehajtató és végrehajtást szenvedett teljesen a végrehajtó önkényének lesznek kitéve. Sőt a végrehajtató a végrehajtást szenvedő becsületességére lesz egyenesen ráutalva, mert ennek oly esetben, midőn a foglalás alkalmával nézeteltérés merül fel a lefoglalható összeg mennyiségére nézve, mindig módjában fog állani arról gondoskodni, hogy a beadott előterjesztés folytán hozott birói döntéssel meghatározott pénzösszeg lefoglalása alkalmával, már az ne legyen kéznél. Mindenesetre érdekes komplikáczió állana be akkor, ha a 2. §. 14. pontjában emlitett kisiparos, akinek 150 K értékü *anyagkészlete* mentes a foglalástól, abba a helyzetbe kerülne, hogy ellene az vezet végrehajtást, akinek tartására a törvénynél, vagy törvényes gyakorlatnál fogva köteles (3. §. 4. p.); akkor ez a kisiparos teljesen kiesik abból a szocziális védelemből, melyet részére a novella nyujtani akar, mert hisz ily esetben «a 2. §. 15., 16., 17., 18. és 19. pontjaiban emlitett készpénzösszeg (vagy a speczifikusan mentesitett dolog, vagy az ennek megfelelő készpénz — épp ugy mint bármely készpénz) — lefoglalható.

A 4. §. 3. pontjában emlitett felhivásnak nem tudunk semmi jelentőséget tulajdonitani, s aki a végrehajtási eljárás lefolyását a gyakorlatból ismeri, azonnal tisztában lesz annak teljes eredménytelenségével. A 4. §. 4. pontja pedig határozottan felesleges, mert az 1881 : LX. tcz. 116. §. első bekezdésében foglalt intézkedés feltétlenül helyesebb, czélravezetőbb, költség és időkimélés szempontjából alkalmasabb.

A novella költségkimélési tendenciájának egyik megnyilvánulása a becsüsi intézmény szabályozása. Sajnos, nem szerencsés módon. A mostani gyakorlat szerint a bíróságnál állandóan alkalmazott becsüsök eszközlik ugyszólván minden foglalásnál a becslést, ha pedig különös szakértelemre van szükség, akkor jön elő a külön szakértelemmel biró becsüs, — talán inkább szakértő, — miután a bíróságnál alkalmazott rendes becsüsök csak az ugynevezett átlagos becslést (például ripszgarnitura 6 székkel, kredenz márványlappal 2 fiókkal stb.) értik. A novella ezzel szemben meghagyja *az állandó* becsüsök intézményét, de egyszersmind ugy intézkedik, hogy «becsüst a kiküldött csak abban az esetben visz magával a helyszinére, ha a lefoglalandó ingóságok becslése *különös* szakértelmet igényel». És ki legyen ez a becsüs, aki különös szakértelemmel bir? A novella szerint «a bíróságnál *állandóan* alkalmazott becsüsök egyike» — vagyis az, aki különös szakértelemmel nem bir.

Már szinte bizonyos félelemmel gondolunk az ingatlan végrehajtási eljárásra, annyira panaszolták azt a sok sérelmet és visszaélést, melyre az 1881 : LX. tcz. vonatkozó szakaszai alapot nyujtanak.

A telekkönyvi hatóságok előtt ismeretesek azok a tengeri kigyók, melyek egyes ingatlanok elárvereztetése nyomán keletkeztek. Az ingatlan elárvereltetésének oly minden sok akadálya fedezhető fel a végrehajtási törvényben, hogy mondhatjuk csodaszámba megy az az árverési hirdetmény, melybe az 1881 : LX. tcz. valamelyik szakasza alapján bele ne lehetne kötni, ritka az az ingatlan, melyet az első árverési hirdetmény alapján adnak el és ha végül mégis sikerül az árverés, akkor jön csak a mindenféle akadály, melyeknek rendbehozatala azután éveket is igénybe vesz. Hogy micsoda aktahalmaz jön a végén össze, arra nézve a legegyszerübb a telekkönyvi irattárakra utalni. És mindezen sok huza-vonára alkalmat nyujtó intézkedések daczára nem egyszer találjuk azt, hogy az ingatlan tulajdonosa éppen a törvényben foglalt intézkedéseknél fogva a legrövidebb idő alatt kiesik az ingatlan birtokából és a legnagyobb visszaélések mellett fosztják meg a társtulajdonosokon esett hihetetlen sérelmek közepette utolsó jószágától.

Ezeknek ellensulyozása a javaslatban a bánatpénznek 20%-ra való felemelése, az egyik tulajdonostárs adóssága miatt az egész ingatlan elárvereztetésének megszüntetése és az ingatlan vételára minimumának megállapitása. Már kiemeltük, hogy mindezen intézkedéseket a legnagyobb örömmel üdvözöljük és várjuk, hogy nem fogják üdvös hatásukat eltéveszteni. Mindazonáltal nem lesznek elégségesek a visszaélések megszüntetésére, bár kétségtelen, hogy a bánatpénznek 10%-kal való felemelése határozott haladást jelent. Nem szabad figyelmen kivül hagyni ezen kérdésnél azt, hogy az adóalapon megállapitása a kikiáltási árnak a legkevésbbé sem fedi az ingatlan reális értékét, feltétlenül meg kellene tehát engedni azt, hogy a végrehajtás szenvedett vagy a végrehajtató a költségek letétele mellett minden egyes esetben kérhesse az árverési hirdetmény kibocsátása után is az elárverezendő ingatlannak megbecslését, ami eltekintve a fentiektől, még abból a szempontból is nagyon lényeges, mert, mint tudjuk, a kikiáltási ár 10, illetve 20%-a a bánatpénz. Már pedig éppen a bánatpénznek megfelelő nagysága az, mely megakadályozza az ingatlan vételhumbugot, a hitelező kijátszását. Az ingatlan elárvereztetése alkalmával egyformán szomoru az az eset, ha az ingatlan alacsony árban adatik el és igy ugy a hitelező, mint az adós egyformán elesik az ingatlan értékének megfelelő összegtől, s az egész dologban csak a vevő a nyertes, mint mikor az ingatlan tulságos magas áron kel ugyan el, de e vételár a vevőn be nem hajtható. Az első visszaélés megakadályozására mindenesetre elegendő a novella azon intézkedése, hogy az ingatlan a kikiáltási ár felénél illetve kétharmadánál olcsóbban el nem adható, természetesen azzal a korrektivummal, hogy az ingatlan kikiáltási árának megállapitása megfeleljen az ingatlan valódi értékének. A másik visszaélés azonban igy nem lesz elháritható, az ily esetekben ugyanis a megajánlott vételár éppen ellenkezően oly tulságosan magas, hogy az ingatlan értékét meghaladja, ámde éppen ebben van a ravaszság.

A vevő ugyanis nem tesz eleget az árverési feltételeknek és amikor a különböző forumokon keresztül menve végre is megtartják a visszárverést, annyi idő tellett el, amennyi éppen az adósnak elegendő volt. Ezen systema annál veszedelmesebb, mert az árverési vevő illetve a végrehajtást szenvedő akinek éppen strohmannja az árverési vevő, legrosszabb esetben csak az oly csekély bánatpénzt veszti el, mert mást rajta bevasalni ugy sem lehet, — ha ugyan ezt is elveszti, mert legtöbb esetben az ingatlan időközi jövedelme, amit mint birtokba lépő az árverési vevő, vagy ha még birtokba nem lépett a végrehajtást szenvedett felvesz, sokszor sokkal többet tesz ki, mint a koczkáztatott bánatpénz. Ezen visszaélés tisztán ugy volna orvosolható, ha a bánatpénz még magasabb összegben állapittatnék meg, vagy ha a magasabb bánatpénzen felül pœnalénak az ingatlan reális értékének egy bizonyos mennyisége letétbe lenne helyezendő. Az igy előállitható kamatdifferenczia az által szüntethető meg, ha a készpénz helyett értékpapir kerül letétbe, mely nem érzi meg azt a kamatkülönbséget, mely az állami vagy a pénzintézetek kamatlába között van.

Az eddigi gyakorlattól eltérést mutat fel az utóajánlat szabályozása, azonban ugylátszik nem éppen biztató irányban. Amig ugyanis eddig a vevő a megajánlott $^1/_{10}$-del magasabb vételáron felül az ujabb arverésköltséget csak előlegezni tartozott, addig most a 22. §. 7. pontja szerint «a vevő az ujabb árverés költségeit az igért vételáron felül köteles fizetni.» Ami nem csekély előleg, mert egy közepes ingatlannak tisztán eladása körül vagy 3—400 K költség merül fel, ami még sokkal nagyobb összegekre mehet fel, ha a sorrendi, vételárfelosztási költségeket is hozzászámitjuk, melyek szintén az «ujabb árverés» folytán merültek fel. Nem kell tulságosan pesszimistának lennünk, ha azt állapitjuk meg, hogy az utóajánlatok száma a minimumra fog redukálódni.

Kétségtelen, hogy a mai helyzettel szemben már a novella tényleg jobb állapotokat igér és ha azt megfelelően kiegészitjük, mindenesetre oly javitásokat sikerül a végrehajtási törvény keretein belül eszközölni, melyek lehetővé teszik, hogy a végleges ujabb törvény megalkotásáig, a mi a perrendi átalakulásokkal egyidejüleg lesz megoldandó, türelemmel legyünk. *Dr. Lányi Márton.*

Különfélék.

— **Fayer László emlékezete.** Egy esztendeje annak, hogy lapunknak mindenki által tisztelt és szeretett szerkesztője kezéből a toll kiesett.

Halálának évfordulóján igaz meghatottsággal és a mély gyász közepette is jól eső érzéssel tölt el bennünket az a tudat, hogy Fayer László emléke nem ment feledésbe. A Magyar Jogászegylet képmását megörökitette és az elhunyt érdemeihez méltó módon rendkivüli közgyülésen emlékezett meg róla. Tanitványai az egyetemen állitanak emléket igaz

ragaszkodásuk és szeretetük jeléül, mig a Tudományos Akadémiában az elhunytnak tanártársa dr. Balogh Jenő méltatta nagyszabásu emlékbeszédben Fayer László tudományos müködését és a jogtanitás és jogirodalom körüli tevékenységének maradandó hatásait.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja** folyó évi november hó 8-án, pénteken délután 6 órakor a M. Tud. Akadémia kis dísztermében ülést tart, melynek napirendje a következő: 1. Dr. Wlassics Gyula, a m. kir. közigazgatási bíróság elnökének, mint tiszteletbeli elnöknek megnyitó beszéde. 2. Rickl Gyula ig. min. tan. elnöki bevezetője. 3. Az N. B. E. 1908-ban Amsterdamban tartandó congressusán tárgyalandó következő kérdés megvitatása: «Hogyan lehetne a büntettesek bizonyos csoportjaira nézve az eddig majdnem kizárólag alkalmazott büntetendő cselekmény fogalma helyébe a közveszélyesség fogalmát tenni?» Előadó dr. Friedmann Ernő.

A magyar csoport, amely a mult évben ujjáalakult s ez ideig a magyar börtönügy reformjára vonatkozó szakvélemények feldolgozásával foglalkozott, ezuttal első felolvasó ülését tartja. Fontos lépés ez az egyesület czéljai megvalósításában. A nemzetközi congressus napirendjére tüzött kérdések tárgyalásának előkészitésével az egyesület a magyar tudományos életet bevonja a nemzetközi tudományos élet kötelékébe.

— **Zsebben hordozható kis törvénytár.** A tárgyalásokra járó ügyvédek részére igen gyakorlati alakban oldotta meg az *Athenaeum* az összes hazai törvényeknek kényelmesen kezelhető gyüjteményes kiadását: «*Repertorium Dárday Sándor igazságügyi törvénytárából*» czimen egy könnyen kezelhető kis kötetben, mesteri nyomdai kiállitásban közrebocsátotta mindazokat az igazságügyi törvényeket, melyek gyakorlati jogéletünkben leginkább tekintetbe jöhetnek, és ez a könyv tetszetős külalakban került most könyvpiaczra. Külföldön sincs törvénykiadás, amely ennyire megfelelő és kezelhető alakban ily óriási anyagot ölelne fel. A közel 1000 lapot magában foglaló kötet teljes szövegben tartalmazza a polgári törvénykezési rendtartást, a sommás eljárásról, a fizetési meghagyásokról, a kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról, a végrehajtási eljárásról, az örökösödési eljárásról, a végrendeletek stb. alaki kellékeiről szóló törvényeket, a telekkönyvi rendtartást, a gyámügyről, a házassági jogról szóló törvényeket, a váltótörvényt, a csődtörvényt, a kereskedelmi törvényt, az áru- és értéktőzsdére vonatkozó összes szabályokat, a büntetőtörvényt, az uzsoratörvényt, a sajtótörvényt, a bünvádi perrendtartást, az esküdtbíróságokról szóló törvényt, stb., stb., függelékben pedig a teljes osztrák polgári törvénykönyv szövegét. A könyv betüi tiszták és élesek, ugy, hogy általában igen jól olvasható. A könyvhöz mindazonáltal még nagyitó üveg is van csatolva, gyengébb szemüek számára. Ez a Kis Törvénygyüjtemény természetesen Dárday Nagy Törvénytárát nem teszi feleslegessé, mert csakis a törvények szövegét közli, de annak a czélnak, amelyre készült, kitünően megfelel. A táska alaku bőrkötésü könyv ára 14 korona.

— **Az igazságügyi fizetésrendezés kérdéséhez.** A Széll-féle javaslat — mint köztudomásu — kimondotta azt, hogy mindazon *aljegyzők*, kik 1903. évi deczember 31. napját megelőzőleg birói képesitést nyernek *hivatalból jegyzőkké* lépnek elő. Az uj fizetésrendezés szerint pedig a már most alkalmazott *jegyzők* évi 400 K-ás birói képesitési pótlékban fognak részesülni.

Igaz ugyan, hogy időközben mindazon aljegyzők, kik 1903. évi deczember 31. napját megelőzőleg birói oklevelet nyertek, ma már legnagyobb részt jegyzők és albirák — még mindig van azonban néhány olyan aljegyző, kik még ma is aljegyzők. Ezekről ugy látszik, megint megfeledkeztek.

Az uj fizetésrendezés szerint ugyanis, aki csak pl. 1907. évi deczember hó 31. napján fog aljegyzővé kineveztetni és csak 1910. évi január hó 1-én lesz birói oklevele, teljesen egy vonalba fog kerülni azokkal. akiket ezen jövőbeli aljegyző kedvéért az albirói állás betöltésénél esetleg könnyen mellőzhetnek; de másrészt elő fog állani az az anomália, hogy azok az aljegyzők, kik csak *1903 deczember 31-ike után* nyertek — ugy a hogy — birói oklevelet és a sors kedvezése folytán ma már jegyzők — a 400 K-ás birói képesitési pótlékban részesülni fognak, mig ugyanezen 400 K-s birói képesitési pótléktól elesnének — illetőleg ennek élvezetébe csak két év letelte után jutnának azok a jelenlegi még mindig aljegyzők, kik a birói oklevelet már *1903. évi deczember hó 31-ét megelőzőleg* — elnyerték.

Ezen aránytalanság megszüntetésére azt javasolnám, hogy mindazon nehány — *tizre sem rugó — még mindig aljegyző ki a gyakorlati birói vizsgát 1903 deczember hó 31. napját megelőzőleg jó eredménynyel letette, kinek eddigi müködése ellen kifogás fel nem merült és fegyelmi eljárás alatt sem állott — jegyzővé nevezendő ki*, nehogy a 400 K-ás birói képesitési pótléktól is elessék, mert már az által is, hogy a későbbi birói vizsgás jelenlegi jegyzőnél — a rangsorban hátrább kerül, méltánytalan mellőzésben részesült. Az igazságügyi minisztérium a költségvetés *egy fillérnyi megterhelése nélkül elérheti* és a sérelmet olyképp reparálhatja, ha a most üresedésben levő mintegy 40 jegyzői állás betöltésénél elsősorban ezeket nevezi ki.

Egy aljegyző.

— **A Magyar Jogászegylet** mult szombati ülésében *Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő biró a «*végrehajtási törvény novellájáról*» tartott előadást. Kiemeli, hogy a novella czélja hármas: 1. költségek kimélése, az eljárás olcsóbbá tétele; 2. végrehajtási mentességek kitágitása, az adós existenciájának biztositása végett; 3. az ingatlanok elkótyavetyélésének meggátlása. — Ezek a sürgős reformok, melyeknek mielőbbi megvalósitása érdekében nem kivánatos a novella kereteinek tágitása, noha a végrehajtási törvény számos más hiányt is tüntet fel, de ezek orvoslása halogatná az immár elodázhatatlan novellát. Helyesli az eljárás olcsóbbá tételére irányuló intézkedéseket, noha ez irányban tovább kellene menni, igy pl. az 50 K-án aluli követeléseknél az árverési költségek apasztása volna szükséges, az árverési hirdetmények közzététele ilyenkor felesleges. A költségkimélés czéljából általában eltörölné a végrehajtási kérvényt, mely teljesen czéltalan és a bíróság által a végrehajtható közokiratra rávezetendő végrehajtási záradékkal volna pótolható, sürgősen szükségesnek tartja a végrehajtói állásoknak állandó birósági tisztviselői állásokká való átszervezését, mert e nélkül a végretásnak kellő módon való olcsóbbá tétele nem lehetséges. A végrehajtási mentességek terén hangsulyozza, hogy közérdekből a hitelező jogainak biztositása mellett a lehetőségig kimélni kell az adósnak és családjának megélhetését, nehogy az állam terhére essenek. A mentességek kiterjesztését egyébként elvileg helyesli. A foglalástól mentes nyugdijilletmény összegét felemelné. Nagy hibája a javaslatnak, hogy a magántisztviselők létminimumát nem biztositja oly mértékben mint a köztisztviselőkét. Gondoskodni kellene arról, hogy a végrehajtási zálogjog hatálya egy bizonyos rövid időn (3 éven) belül szünjék meg. Részben hiányosak az ingatlanok elkótyavetyélésének megakadályozására irányuló intézkedések is, melyeket egyébként elvileg nagy örömmel üdvözöl. A 20%-os bánatpénz nem elégséges: joggal megkövetelhetjük, hogy a vételárnak egy jelentékeny részét mindjárt fizesse le a vevő. Az árverési vételár arányosságát biztositó legkisebb ajánlat szabályozása igen örvendetes; noha előadó hive a fedezeti elvnek, helyesli, hogy erre ma még nem térünk rá, mert ez a végrehajtási rendszer egész átalakitását vonná maga után. Kivánatos volna az ingók potom áron való eladásának meggátlása is; itt is kellene alsó határt vonni a vételárra nézve, és lehetővé kellene tenni a felek részére a conjuncturák jobb kihasználását (szabad kézből, árverési csarnokban való eladás.) Helyteleniti, hogy a közigazgatási végrehajtás továbbra is külön szabályoknak marad alávetve; ezen a téren is a végrehajtás foganatositásának a birósági végrehajtás szabályai szerint kellene történnie; sőt ugyanazon közegek által is. A végrehajtói közegek szétválasztása teljesen felesleges, ezek egységes szervezetbe foglalandók össze.

Az előadás a gyakorlati eszmék hosszu sorozatát vetette fel és bő anyagot nyujtott a meginduló vita részére, melyet az egylet a november 9-iki ülés napirendjére tüzött ki.

— **Közjegyzők és ügyvédek.** A *Jogt. Közl.* 40 számában, «Egy programmpontról, ami nincs» czim alatt megjelent czikkel teljesen egyetértek abban, hogy csakugyan kár volt az orsz. ügyvédgyülés jelentős alkalmát elszalasztani és mindent el nem követni, hogy a községi jegyzőknek a jogszolgáltatásra s a közigazgatásra nézve egyaránt káros

és veszélyes magánügyködése végre-valahára megszüntettessék.

Az erre irányuló akcziónak mindenesetre több értelme lett volna, mint az ügyvédkérdés megoldását holmi utopisztikus, a rokon igazságügyi karok érdekeivel szemben elhódítóan agressziv tervekben keresni.

Az ügyvédi karnak a közjegyzői karral *együttmüködve* kellene a közös ellenség ellen erélyesen és czéltudatosan fellépni. Ebben az esetben bizonyára hamarosan előállana a kivánt eredmény. Ellenben a két kar sajnálatos egyenetlenkedéséből csak a tertius gaudens huz hasznot.

Nemcsak önmaguk iránt tartozó sürgős kötelességet teljesitenének, hanem az igazságügyi közérdeknek is fontos szolgálatot tennének az *ügyvédi kamarák*, ha a *közjegyzői kamarákkal karöltve* inditanák meg, *mielőbb* a közös akcziót arra nézve, hogy az a világszerte unikumként álló, épp oly veszélyes és káros, mint felesleges jogszolgáltatási anomália: a közigazgatási hivatalnokok államilag szabadalmazott zugirászkodása jogrendszerünkből végre-valahára kiküszöböltessék. *Vidéki ügyvéd.*

— **Táblabirói kinevezések.** Feltünést keltett, hogy az amugy is ritkán üresedésbe jövő táblabirói állások kizárólag vidéki birákkal töltetnek be, és a hosszu idő óta szolgáló minden tekintetben érdemes budapesti törvényszéki birák e kinevezéseknél mellőztetnek. Ha számba vesszük a budapesti, lassubb előlépési viszonyokat, és a budapesti élet drágaságát valamint azt, hogy éppen a budapesti elsőfolyamodásu bíróságoknál van a legtöbb munka az egész országban, nem méltányos és igazságos, hogy e nehéz viszonyok között szolgáló fővárosi birák a kinevezéseknél is háttérbe szoruljanak. *Judex.*

— **A végrehajtás költsége.** A kielégitési végrehajtás 32 kor. 14 fillér tőkére és 273 kor. 65 fillér költségre rendeltetett el; a végrehajtási kérvényért a tőke és költség összeszámitása alapján 19 kor. 90 fillér költség állapittatott meg. A budapesti kir. tábla ezt helybenhagyta, mert a végrehajtató ugy a megitélt tőkére, valamint a megitélt perköltségre jogosult kielégitési végrehajtást kérelmezni, amiből következik, hogy a végrehajtás kérelmezésével felmerült költség megállapitásánál nemcsak a tőke, hanem a perköltség összege is tekintetbe veendő; ennek az adott esetben való tekintetbe vételével pedig az e czimen megállapitott 19 kor. 90 fill. nem tul magas. (2777/1907.)

— **A polgári törvénykezési rendtartás mai érvényében.** Rövid időn belül harmadik kiadásban jelenik meg immár Frank Sala dr. ily czimü munkája, bizonyitékot nyujtva ezzel gyakorlati hasznavehetőségéről. Uj kiadása már feldolgozza a legujabb perrendtartási novellát, az 1907. évi XVII. törvényczikket is, mely tudvalevőleg rövidsége daczára mélyreható intézkedéseket tartalmaz. E legujabb törvény rendelkezései Frank munkájában a perrendtartási törvényekkel szerves kapcsolatba vannak hozva, az egyes intézkedések a megfelelő helyeken be vannak illesztve, vagy beleszőve, ugy, hogy a jogászközönség e legujabb novellával szervesen kiegészitett teljes perrendtartást kap kezébe. Ezenfelül a novella önálló egészként is benne van a könyvben. A közkézen forgó könyv hasznosságát a szerző az uj kiadásban azzal is emelte, hogy a kuriai gyakorlat legjavát, azokat a határozatokat, melyek jogi tételszerü tartalommal birnak, a törvény illető szakaszainál felsorolta s utal az illető számra, mely alatt a határozat megtalálható. Az uj kiadásba fel vannak még véve a kereskedelmi-, váltó-, lakbérfelmondás- és lakáskiüritési iránti eljárások is. A czéljához képest kiállitott, majdnem husz ives kötet a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg; ára 3 kor.

— **Czéghirdetési dijak.** A megtörtént czégbejegyzésnek a «Központi Értesitő»-ben való közzétételéért tudvalevőleg czéghirdetési dijakat kell fizetni. A czégbiróság kötelessége, hogy ezeknek az 1 K-tól 20 K-ig terjedő dijaknak befizetésére az érdekelteket felhivja, a hátralékokat nyilvántartsa, behajtsa, a befolyt dijakat kezelje, azokról jegyzéket készitsen és végül a dijakat jegyzék kiséretében negyedévenként az állampénztárba (adóhivatalba) beszállitsa. Ez az éppen nem birósági funkczió vidéki törvényszékek területén gyakran komikus, mert negyedévenként 30—35 K-ért jön ez a nagy apparatus mozgásba; de nagy kereskedelmi központokban, mint pl. a fővárosban, óriási munkaterhet ró rá a biróságra és birósági személyzetre a pénzkezelés és nyilvántartás. Például a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél vastag kötetre menő kimutatást kell negyedévenként készitteni és letisztázni, ami a személyzetnek sok idejét vonja el a czégügyek elintézésétől.

Sokkal egyszerübb volna, ha a czéghirdetési dijakat bélyegben lehetne leróni, melyeket — minthogy e dijak a kereskedelmi tárcza javára számolandók el — a kereskedelmi miniszterium bocsáthatna ki. A fővárosi anyakönyvi hivatalokban a kivonatok kiállitásáért járó dij már régóta ilyen módon szedetik be.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Önálló munkára képes ügyvédjelölt, nagy telekkönyvi gyakorlattal, német és franczia nyelvet tökéletesen birja, alkalmazást keres. — Czim: Dr. Babochay Géza, Kaposvár. 12502

Ügyvédjelölt minden téren a legelterjedtebb gyakorlattal oly idősebb koru ügyvédnél keres irodavezetői állást, akinek irodáját fél év mulva átvehetné. Czim a kiadóhivatalban.

Ügyvédeknek, biráknak
NÉLKÜLÖZHETETLEN
ujdonságok.

A POLGÁRI TÖRVÉNYKEZÉSI RENDTARTÁS MAI ÉRVÉNYÉBEN.

A perrendtartási törvények (1868: LIV., 1881: LIX. és 1893: XVIII. törvényczikkek) összefoglalása. *Az 1907: XVII. tczikk ezen uj kiadásban a fenti törv.-czikkekkel már szerves kapcsolatban hozatott.*

Rendes és sommás eljárás. Eljárás a fizetési meghagyásoknál. Kereskedelmi, váltó, lakbérfelmondási és lakáskiüritési eljárás.

Egybeállitotta és felvilágositó jegyzetekkel ellátta
Dr. FRANK SALA.
Harmadik bővitett kiadás. **Ára 3 K.**

TÖRVÉNYTERVEZETEK AZ ÜGYVÉDI RENDTARTÁSRÓL.

I. Készitette
Szilágyi Dezső volt igazságügyminiszter megbizásából
Dr. Nagy Dezső.

II. Készitette
Dr. Plósz Sándor volt igazságügyminiszter megbizásából
Pollák Illés.

KÖZZÉTESZI A M. KIR. IGAZSÁGÜGYMINISZTERIUM.
Ára 2 K 40 f.

BÜNTETŐJOGI HATÁROZATOK TÁRA.
A kir. Curia hivatalos kiadványa.
Közzéteszi a **magyar királyi igazságügyminiszter.**
I. kötet. **Ára 4 K 40 f.** II. kötet. **Ára 3 K 52 f.**

Megrendelhető a **Franklin-Társulatnál** Budapest, Egyetem-utcza 4. **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fia r.-t.-nál Budapest, IV., Andrássy-ut 21., valamint minden könyvkereskedésben.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 45. szam. Budapest, 1907 november 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — A büntető novella javaslatához. *Dr. Mikovich Lajos* kir. törvényszéki birótól. — Javaslat a végrehajtási eljárásról szóló 1881 : LX. tcz. 156. §-ának módositása tárgyában. *Guggenberger Gyula* bozovicsi kir. aljárásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A perbeli beismerésről.*

A tanuság és a perbeli beismerés.

Ha tisztába akarunk jönni azzal a kérdéssel, hogy a perbeli beismerés a tanuvallomással és a beismerő fél a tanuval közös fogalom alá tartozik-e, mindenekelőtt szabatosan meg kell állapitanunk azt, hogy mi a tanubizonyitás lényege.

Pollak a kérdésnek ezt az ágát egészen mellőzi. Ellenben nem tér ki előle Magyary, aki elméletét a bizonyitás egész rendszerével összhangba igyekszik hozni.

A bizonyitás Magyary szerint mindig visszakövetkeztetés egy a biró által jelenben észlelhető tényből, egy mult tényre. A bíróság érzéki megfigyelése alá eső tény okozata egy másik ténynek. A bizonyitásnál tehát az okozatból történik a visszakövetkeztetés az okra. Ezt a tényt, amelyből a következtetés történik, Magyary, 126. l., eltérőleg az uralkodó felfogástól nem is nevezi bizonyitó oknak, hanem bizonyitó ténynek. A jelenben észlelhető tények azonban sohasem észlelhetők magukban véve, hanem csak bizonyos physicumokon, mint azokon az elmult tény által okozott állapotváltozások. «Ezek a physicumok, amelyek a mult tény által előidézett állapotváltozást magukban hordják: a bizonyitó eszközök. Lényegileg kétfélék: tanuk és szemletárgyak. Az előbbiek bizonyos szellemi, az utóbbiak pedig közönséges physicai állapotváltozásokat testesitenek meg.

Ha valaki a multban egy bizonyos eseménynek megtörténtét érzékeivel megfigyelte, ez bizonyos nyomokat hagy az ő szellemi világában, az ő szellemében bizonyos állapotváltozás áll be, amely abban jut kifejezésre, hogy az illető tény megtörténtére emlékszik. Ha ő valakinek a jelenben erről közléseket tesz, ez csak annak a következménye, hogy ő azokat megfigyelte. Szóval az emlékezés és az arról való közlés csak okozata a megfigyelésnek, mely bizonyos mult tényre irányult. Ennek következtében az, aki ebből a közlésből értesül a mult tényről, okozati következtetés utján vesz róla tudomást. A biró is ilyen okozati következtetést végez, mikor a perben egyes személyeknek előadásából bizonyos multban történt tényre következtet. Ezek a személyek mind tanuk, mert a közös fogalmi kellék, hogy az ő előadásukból történik a visszakövetkeztetés, valamennyinél megvan» (127. és köv. l.).

Nem foglalkozom egyelőre Magyary bizonyitási elméletével általában. Most csak a tanuról van szó és pedig a tanuról a szó közönséges értelmében, azaz a tanuról mint bizonyitó eszközről.

Nem szükséges, hogy itt a tanunak fogalmát minden irányban megvizsgáljuk. Minket itt csak az a tétel érdekel, hogy a tanunak közvetlen észlelésén alapuló tudomását, érzéki benyomásának eredményét kell a bíróval közölni. Lényegileg ezt a tételt fogadja el Magyary is kiindulási alapul, csakhogy ő realisticusabban fogja fel azt, mint közönségesen szokás. Részemről nem idegenkedem ettől a felfogástól, mely a tanubizonyitás lényegét élesen kidomboritja. A tanu annál fogva bizonyitó eszköz, mert a biró rajta bizonyos bizonyitó okot, tényt észlelhet. Közös jellege ez a tanunak a szemletárgygyal, ideértve az okiratot is.[11] Egy kis eltérés azonban mégis van közöttünk, melyet nem hallgathatok el. Szerintem ugyanis a tanuban a bizonyitó okot nem mint állapotváltozást, hanem általánosabban mint állapotot, vagy mint a tanunak azt a minőségét kell felfogni, amely annak az eredménye, hogy ő valamely tény meg, vagy meg nem történtét észlelte. Az is észlelés, ha valaki azt észlelte, hogy valamely tény nem történt meg.[12]

Ez az eltérés azonban nem érinti a mi kérdésünk lényegét, és ezért ha Magyary kiindulási alapjánál megállana, mindjárt megtehetnénk az összehasonlitást a tanuság és a beismerés között. Magyary azonban érvelése további folyamában mind tovább és tovább távolodik el alapjától, amig nem oda jut, hogy a tanu közlése, előadása az, amiből a visszakövetkeztetés történik; a közlés a lényeges, a fogalmi kellék amelylyel szemben háttérbe szorul az érzéki benyomás.

Ez a további kifejtés kétségkivül alkalmas arra, hogy

* Az előbbi közl. l. a multheti számban.

[11] Annak a nézetemnek, hogy a tanu lényegileg szemletárgy, már 1880-ban kifejezést adtam Beiträge zur Theorie des Klagrechts czimü munkámban, 102. l. 68. j. Ezt a — nézetem szerint — nagy horderejü és eddig kellően nem méltányolt tételt, a szövegben alább következő vonatkozástól eltekintve, ezuttal nem fejthetem ki.

[12] Magyary szerint (126. és 127. l.) bizonyos tények meg nem történtét mindig csak oly tények bizonyitásával lehet kideriteni, amelyek megtörténte kizárta ama bizonyos tények megtörténtét. Az az Magyary szerint a negativum csak indirecte bizonyitható (a másodlagos kizáró következtetés azonban szerinte nem is bizonyitás). A tanuval tehát e szerint soha sem lehetne azt bizonyitani, hogy valami, mondjuk bizonyos helyen és időben, nem történt meg pl. hogy valakit nem lőttek agyon, hogy gázrobbanás nem történt, hanem csak azt, hogy ott és akkor más történt, és ha a tanu erre a másra nem emlékezik, akkor vallomása értéktelen volna. Mellesleg, ha ez áll, akkor a fél a negativumot, pl. hogy a pénzt a kötelezvény ellenében nem olvasta le, a bíróság előtt hatályosan be sem ismerhetné és az esküt sem lehetne directe a negativumra szövegezni. És ha igen, ez már egymagában megdöntené az egész elméletet a beismerés tanuság természetéről. Azonban nem fektetek erre sulyt, mert nézetem szerint a helyes bizonyitási elmélet és Magyary bizonyitási elmélete sem kényszerit arra a feltevésre, hogy a negativumot directe nem lehet bizonyitani. Az a körülmény, hogy a tanuban nincs meg valamely esemény látásképe vagy hallásképe, holott annak, ha az esemény megtörtént, ott kellene lennie, elegendő következtetési alapul szolgál a birónak, éppen ugy, mint ahogy pl. a maximalis hőmérő változatlan állása eléggé bizonyitja, hogy hőemelkedés nem történt. Amint a szemletárgygyal, ugy a tanuval is lehet valamely negativumot bizonyitani. Arra, hogy a negativum és a pozitivum között, hol legyen a határ nem is akarok kiterjeszkedni.

közelebb hozza a perbeli beismerést a tanusághoz, de nem felel meg a tanubizonyitás lényegének. Ezzel szemben kénytelen vagyok az alaptételt védeni.

Igaz, hogy nem elég, ha a tanuban a közvetlen észlelés eredménye benne van, a tanunak nem csak tudni, hanem tudomását közölni is kell. Valamint az okirat és általában a szemletárgy nem bizonyit, ha azon a bizonyitó ok nem szemlélhető, ugy a tanu is értéktelen, ha a benne rejlő bizonyitó ok fel nem ismerhető, ha a tudomást nem lehet belőle kiolvasni. A tanu közlése és a szemletárgy közlése között nincs lényeges, fogalmi különbség. A biró megszemléli a tanut és a szemletárgyat is, mindeniket a maga módja szerint. A szemlélésnek ez a módja a szemletárgynál igen különböző, mig a tanunál a szemlélésnek egy bizonyos módja kiválóan és elsősorban alkalmas, amely mód ezért itt különösen előtérbe lép. A legtökéletesebb módja volna a tanu megszemlélésének, ha valamely módon közvetlenül ki lehetne olvasni a tanuból az érzéki benyomást. Mivel azonban ez nem lehetséges, egyéb eszközökhöz folyamodunk. Nem tudjuk kinyitni az edényt, nem bonthatjuk le a falat, tehát megkopogtatjuk és igy megállapitjuk, hogy üres-e vagy teli. Kikérdezzük, és (rendszerint) szóbeli nyilatkozatra, közlésre, vallomásra kényszeritjük a tanut, akaratának az eskületétellel és a hamis eskü következményeivel való befolyásával. Mindazonáltal a kihallgatás nem az egyedüli módja a tanu megszemlélésének. A biró még ott is, ahol a törvény megköti őt a tanubizonyiték mérlegelésére nézve, nemcsak a tanuvallomását és annak a törvényben megszabott kellékeit szemléli, hanem meg kell szemlélnie a tanut egészben, meg kell állapitania annak tulajdonságait, amelyek a vallomás hitelességét befolyásolják. Még inkább előtérbe lépnek a szemlélés, illetőleg a közlés egyéb módjai, ott, ahol a biró a bizonyitékot szabadon mérlegeli. Itt a biró reá van utalva arra, hogy a tanuban olvasson. Figyelembe kell vennie a tanu egész viselkedését, szóval a tanu tudása vagy nem tudása minden nyilvánulását. Ismeretes, hogy a szemlélés, illetőleg a közlés eme egyéb modjaiból kiderülhet, hogy a leghatározottabb vallomás nem a tanu tudásának, érzéki benyomásának nyilvánulása, mig viszont a biró ezen az uton a gyarló előadás ellenére is megállapithatja a tanu tudását. Ennek megfelelően a szabad mérlegelés alapján álló perjogok arra törekszenek, hogy a tanu megszemlélését minél tökéletesebbé tegyék, nevezetesen a közvetlenség, a felek kérdezési jogának kifejlesztése és a tanuk szembesitésének megengedése utján. Ennek megfelelőleg továbbá háttérbe szorulnak azután a tanubizonyitásnak némely garancziái is. A bíróság még gyermekeket, gyenge vagy fejletlen értelmüeket és hamis esküvőket is kihallgathat és pedig eskü nélkül, és bizonyitó erőt tulajdonithat nekik, ha sikerült neki a bennük rejlő érzéki benyomást megállapitani.

Viszont a kihallgatás nemcsak nem egyedüli módja a tanu megszemlélésének, hanem nem is kizárólagos módja abban az értelemben, hogy az a szemletárgy megszemlélésénél lényegileg alkalmazható nem volna. Az elmebetegség megállapitása végett is kérdéseket intézhetnek a megszemlélt — szemletárgyul szolgáló — egyénhez, és pedig emlékező tehetségének kideritése végett, arra nézve is, hogy valamely elmult eseményre emlékszik-e. Hasonlag előfordulhat a kikérdezés, amidőn valakinek munkaképességét, ismereteit, képességeit kell megállapitani.

A tanunak közlése ezek szerint lényegileg nem különbözik attól a közléstől, amely minden bizonyitó eszköznek sajátsága. Éppen azért a közlés magában véve nem lehet elég a tanu fogalmához. Aki az ellenkezőt állitja, annak vagy azt kell mondani, hogy a bizonyitó eszköz fogalmához nem szükséges, hogy az bizonyitó okot vagy tényt tartalmazzon és közöljön, vagy pedig azt, hogy a tanu nem bizonyitó eszköz.

A tanunak tehát bizonyitó okot kell közölni és ez a bizonyitó ok a tanu közvetlen észlelésének, érzéki benyomásának eredménye, vagy mint közönségesen mondják, a tanu közvetlen észlelésén alapuló tudomása. Ez általában el van ismerve. Közmondásszámba megy, hogy a tanunak tudni kell és nem hinni. Elismerik és feltételezik ezt törvényeink is. És pedig nem csak az 1868-iki perrendtartás kivánta meg 190. §-ában, hogy a tanuk vallomásai «közvetlen tudomásukon alapulók legyenek», hanem ugyanezen az álláspontón áll a bünvádi perrendtartás [13] és a sommás eljárásról szóló törvény is, melynek idevonatkozó rendelkezései a rendes eljárásra is kiterjednek. Nevezetesen az utóbbi törvény 89. §-a szerint a tanunak azt kell előadni, amit tud és hozzá kérdést kell intézni, különösen annak megállapitása végett, hogy tudomását honnan meritette. A 93. §. továbbá fentartja a 68-iki perrendtartásnak azt a bizonyitási szabályát, hogy a tanut vallomására meg kell esketni, és pedig a perrendtartás 204. §-a szerint, azaz tudomására. A bíróság tehát a tanunak — a 91. §. kivételes eseteitől eltekintve — nem tulajdonithat hitelt, ha a tanu az esküt tudomására le nem teszi. Nyilvánvaló, hogy a törvény feltételezi, hogy a bíróság a 91. §-ban felsorolt esetekben is csak akkor használhatja fel a tanu vallomását bizonyitékul, ha megállapithatja, hogy a vallomás a tanu tudomásán alapul. Ellenkező esetben el kellene fogadnunk azt a képtelenséget, hogy amig a kifogástalan tanunak vallomása csak akkor szolgálhat bizonyitékul, ha a tanu letett esküje szerint tudomásán alapul, addig a 14 éven alóli gyermekeknek, a fejletlen vagy gyenge értelmüeknek, valamint a hamis esküért vagy tanuságért már jogerejüleg elitélteknek puszta hite, véleménye, általában egyszerü kimondása már bizonyitékul felhasználható. Világos továbbá, hogy a törvény 91. §-a azt a tanut, aki elmebeli vagy testi fogyatkozásánál fogva a valóságot meg nem tudhatta, nemcsak megesketni nem engedi, hanem kimondásának bizonyitó erőt sem akar tulajdonittatni.

Azonban nem csak általában el van ismerve, hogy a tanu csak annyiban bizonyit, amennyiben közvetlen észlelésén alapuló tudomását közli a bíróval, hanem ez a mai bizonyitás természetéből is szükségképpen következik. Ma ugyanis a bizonyitás abban áll, hogy a biró okszerü következtetés utján meggyőzetik valamely tényállitás valóságáról vagy valótlanságáról. Ez a következtetés ma a birónak feladata, aki erről — ha csak nem mint esküdt itél — számot is köteles adni, azaz meggyőződését indokolnia is kell. Ma tehát a tanunak, hogy bizonyitó eszköznek legyen tekinthető, alapot kell szolgáltatnia a birónak, amelyből ez következtethessen és meggyőződését alkothassa. És ha a tanu nem érzéki benyomásának eredményét közölné a bíróval az abból való következtetés végett, hanem saját következtetése utján nyert meggyőződését, véleményét vagy általában (bárhonnan szerzett) tudását szolgáltatná a birónak elfogadás végett és a biró ezt magáévá tenné, akkor a tanu nem mint bizonyitó eszköz, hanem mint biró, mint a birói tevékenység osztályosa szerepelne, hasonlóan, mint ahogy bíróként szerepel az esküdt.

Más volt a tanunak szerepe a régi német és a magyar perben is, mint ma.[14] Összefügg ez azzal, hogy ott a bizonyitás nem az állitás valóságának tárgyi megállapitása, hanem az állitás formális megerősitése által történik.[15] E meg-

[13] 192. §. első bekezdés: «Tanuk gyanánt .... megidézendők mind azok, akikről fel lehet tenni, hogy a ..... fontossággal biró ténykörül ményről, közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.» V. ö. még a 192. §. második bekezdését, a 210., 211. és a 217. §-t is.

[14] L. Plank, Das deutsche Gerichtsverfahren im Mittelalter nach dem Sachsenspiegel und verwandten Rechtsquellen II. köt. 104—107. §., Brunner, Entstehung der Schwurgerichte 49—58. l. A régi magyar jogra nézve l. Hajnik, A perdöntő eskü és az előzetes tanubizonyitás a középkori magyar perjogban czimü akadémiai értekezését 1881-ből, és A magyar birósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt czimü munkáját, 276—311. l.

[15] Siegel, Geschichte des deutschen Gerichtsverfahrens, 162. l. Planck az i. h. 2—12. l.

erősités módjaként szerepel a tanuk esküje is, amelyhez a bizonyitó fél esküje járul. Maga az állitás, amelyet megerősitenek (a bizonyitási tétel) nem, vagy legalább nem mindig tiszta tényállitás, hanem jogilag minősitett tényállitás, sőt jogállitás is.[16] A tény- és a jogállitás éles elkülönitése ismeretlen. A tanuk nem tudomásuk okát tárják fel a biró előtt avégből, hogy az ebből következtessen, hanem esküjökkel maguk itélnek.[17] A tanu tudomása vagy tudomásának lehetősége csak mint a tanunak formális kelléke szerepel, csak legitimatio az eskühöz való bocsátásra nézve és azt csak mint ilyent hozzák tisztába.[18] Az esküt a tanu nem vallomására és nem arra teszi le, ami tészlelt, hanem a félnek állitására, amelyet esküjében ismétel.[19] A pert a tanuk és a fél[20] esküje dönti el és a biróságnak ezt a döntést, ha az szabályszerü alakban történt, el kell fogadnia, minden mérlegelés nélkül. Habár az inquisitio utján való tanukihallgatásnál a tanuzás formája más és a tanu esküje helyett vallomása lép előtérbe, az az alapgondolat, hogy a tanu lényegileg itél, továbbra is fenmarad. A tanu nemcsak közvetlen észlelésén alapuló tudásáról (testis de scientia), hanem hitéről, a köztudatról is (testis de credentia) tesz vallomást, mond verdictet.[21] A régi német perben tehát a tanu tulajdonképpen a mai értelemben vett birói functiót végzett és igy csak természetes volt, hogy az ilyen tanukból utóbb birói jellegük tovább fejlesztésével valóságos birák váltak, amint ezt az esküdtszék keletkezésének története mutatja.[22] Ezzel szemben a régi tanuból, a testis de scientia különválása utján fejlődik ki a mai tanu, aki birói jellegéből kivetköztetve, mint tiszta bizonyitó eszköz szerepel.

Minden félreértés elkerülése végett ki kell itt még emelnem, hogy a mai tanu közvetlen észleletén alapuló tudomása alatt nem csupán az érzéki benyomást, a látásképet, a hallásképet, stb. kell érteni. Magyary ugy látszik csak erre gondol, amidőn azt mondja, hogy a tanu érzéki megfigyelésének nyomai abban jutnak kifejezésre, hogy ő az illető tény megtörténtére emlékszik. Ujabban jóformán általában elismerik, hogy a tanu mindig itéletét vagy legalább itéletét is közli a bíróval.[23] Nem szükséges, hogy itt e kérdésbe mélyebben belebocsátkozzunk és különösen megvizsgáljuk azt, hogy a tanu, ki egy általa nem értett szóra emlékszik, valamely az észlelés előtt még soha nem látott embert vagy tárgyat, vagy nem hallott hangot a kihallgatáskor felismer stb. mennyiben itél, és különösen hogy az észlelésről annak megtörténtekor alkotott itéletét közli-e a bíróval. Mindenesetre kétségtelen, hogy a tanu, aki azt vallja, hogy valamely ló sárga, valamely tárgy kicsiny vagy nagy, könnyü vagy sulyos volt, avagy hogy valamely esemény távol vagy közel és milyen távolságban történt, itéletet mond. Hasonlag itél a szakértő tanu is, amidőn pl. azt vallja, hogy ő egy lősebet gyógyitott, vagyis, hogy a seben azokat a sajátságokat ismerte fel, amelyek a lősebet jellemzik. Még inkább előtérbe lép az itélés akkor, amidőn a tanu magát az érzéki benyomást már nem tudja emlékébe visszaidézni, hanem csak az arról alkotott itéletet. Glaser[24] mint egy különös esetét emliti fel a tanuvallomás határozatlanságának, midőn a vallomás egy concret individualis ténykörülmény helyett azt az itéletet tartalmazza, amelyet a tanu magának különböző időben tett észleletek alapján alkotott. Példaként felemliti azokat az eseteket, amidőn valakinek élet- vagy üzleti szokásairól, két személynek egymáshoz való viszonyáról stb. van szó. Ilyenkor szerinte az egyes concret eseményeket kell ugyan kutatni, amelyeket a tanu észlelt, de az, hogy a tanu nem tudja magának minden egyes eseményt hely, idő és egyéb körülmények szerint emlékébe visszaidézni — gyakran az ellenkező volna feltünő — nem foszthatja meg a vallomást hitelességétől.

Glaser esete azonban nem egy elszigetelt eset. A tanu pl. aki nem emlékszik már arra, hogy a felek minő szavakat mondottak, de arra emlékszik, hogy a felek tárgyalásának eredménye az volt, hogy a felperes megvette az alperestől ennek szürke lovát 200 K ért, szintén csak itéletet közöl és vallomása mégis hiteles lehet.

Mindez még közvetlen észlelésen alapuló tudomás számba megy, mert nem egyéb, mint az észlelés, az érzéki benyomás eredménye. Hogy az észlelés többé vagy kevésbbé feldolgozott alakban jut-e a bíróság tudomására, még nem döntő a tanuság fogalmára nézve. Hiszen az észlelés feldolgozás nélkül jóformán nem is juthat a biró tudomására. Az erősebb feldolgozás legfeljebb azt a feladatot rójja a bíróra, hogy most már a feldolgozás helyességét is megvizsgálja, különösen a tanunak arra való képességét, értelmességét, gyakorlati ismereteit, szakértelmét.

Ezzel azonban elérkeztünk a tanuság határához. Mihelyt a tanu nem az általa észlelt tényről mond itéletet és nem csupán tapasztalati tétel alá subsummálja az észleltet, hanem tovább következtet, megszünik tanu lenni. A tanu, aki pl. főnöke könyveinek tartalmából következtet arra, hogy főnöke egy harmadiknak kölcsönt adott, nem lesz tanu a kölcsönadás tényére nézve. A hallomásbóli tanu, amint ismeretes, csak arra a tényre nézve tanu, hogy mástól valamit hallott, de nem arra nézve, hogy az, amiről hallott, valóban megtörtént.

Magától érthető ezek után az is, hogy aki a bíróság előtt valamely akaratkijelentést tesz, habár az a bíróságra nézve irányadó is, nem tanu. Igy pl. nem tanu az engedményező, aki közli a bírósággal, hogy az engedményes által beperesitett követelést valóban engedményezte, feltéve hogy nem az a döntő, hogy mikor történt az engedményezés.[25] Nem tanu a fél, aki a bírósággal közli, hogy ügyvédjét meghatalmazza, az auctor, aki a pert elvállalja stb.

Dr. Plósz Sándor.

(Folyt. köv.)

[16] Planck, 3. és köv. l. és 76. és köv. l., Brunner, 47., 48. l. Igy pl. a bizonyitási tétel, amelyet a tanu esküjével erősitett, az volt, hogy a fél az igaz örökös, hogy a fél a lovat fiatal korától fogva felnevelte és hogy az az övé, stb.

[17] Planck, 76. l.

[18] Igy pl. az ügyleti tanunál ezt a körülményt, a fél nemzetségéhez tartozóságot stb. l. Brunner 541., Planck 104. §. Siegel, 232. l.

[19] L. a tanuk esküjének különböző alakjára nézve Planck, 81. és köv. l. Planck szerint a tanu nemcsak a bizonyitási tételre, hanem arra is letehette az esküt, hogy a fél esküje tiszta és nem hamis (rein und unmein.) Planck szerint ugyanis (73. l.) a Sachsenspiegel és az ahhoz csatlakozó jogforrások értelmében a tanu és az együttesküvő között nincs éles ellentét. Mig mások szerint ez a forma az együttesküvő esküjének formája és a tanu mindig csak a bizonyitási tételre, a fél állitására tette le az esküt (igy Brunner is 54, l., l. még Siegel, 162., 194. és köv. l. és a régi lex-ek eltérő felfogására 264. és köv. l.). Nálunk az Árpádkorban a tanu esküje «tartalmára nézve a fél esküjével megegyezett, ahhoz egyszerüen csatlakozott. Az Árpádkori tanubizonyitásnál tehát a bizonyitó erő abban az esküben rejlett, amelylyel a tanuk a fél esküjének erejét fokozták, nem pedig vallomásukban.» stb. L. Hajnik, perjog, 282. l.

[20] A Sachsenspiegel joga szerint a tanuk esküje mellett (előtt, között vagy után) a fél esküje is szükséges volt, l. Planck, 81. és köv. l. L. más jogokra l. Brunner, 54—57. l. Nálunk a tanukkal rendszerint a fél is esküdött, l. Hajnik perjog, 281, l. a 321. jegyzetnél.

[21] L. Brunner, pl. a frank inquisitióra nézve 124. l., a normannra nézve 177. l. Érdekes, hogy a normann jogforrások, az egyes bizonyitási módokat és nevezetesen az inquisitiót is, leges-eknek nevezik, amelyek eldöntik a bizonyitás kérdését, per quas contentiones singule deciduntur.

[22] L. erre nézve Brunner-nek többször idézett munkáját, amely az esküdtszékek eredetét minden kétséget kizáróan felderitette.

[23] L. Planck, Lehrbuch des d. Civilprocessrechts, II. köt 197. l., Stein das private Wissen des Richters 9. l.

[24] Beiträge zur Lehre vom Beweis im Strafprocess 261. l.

[25] A polg. perrendtartás törvényjavaslata 312. §-ának utolsó előtti bekezdése az ilyen személyeket legalább annyiban világosan megkülönbözteti a tanuktól, hogy azokat, amennyiben nyilatkozatuk hatálya az esküvel való megerősitéstől nem függ, eskü nélkül rendeli kihallgattatni.

A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat.*

A hatásköri bíróság szervezete.

A hatásköri bíróság szervezetét meghatározó külföldi szabályok általában négy csoportra oszlanak. Némelyek az állam legfőbb szervére, az uralkodóra vagy a törvényhozó hatalomra ruházzák az összeütközések elintézését, mint pl. régebben Francziaország és Olaszország vagy most némely svájczi kanton; más szabályok szerint a hatásköri összeütközések felett a rendes folyamodási fokokban rendes bíróságok döntenek, ugy hogy a kérdést tulajdonképpen souverain módon a bíróság dönti el; igy pl. az 1877 április 7-iki olasz törvény szerint a római semmitőszék. Egy harmadik rendszer az államtanácsra, a negyedik rendszer pedig külön forumra ruházza a döntés jogát.

A javaslat ez utóbbi rendszer alapján áll és a hatásköri összeütközések elintézésére külön erre a czélra szolgáló önálló, független bíróságot létesit. Az összeütközési eset természetének ez felel meg legjobban; ha az elintézést a legfőbb rendes bíróságra biznók, akkor az a hatalmi ág lenne az összeütközés birája, amelynek körébe tartozó forum ezt előidézte, sőt ha a Curia idézi fel az összeütközést, akkor maga az összeütközést előidéző forum lenne annak egyszersmind a birája is. Habár ez az eldöntés helyességét semmiképen sem befolyásolná, mégis czélszerübb erre külön bíróságot szervezni.

A javaslat 1. §-a tüzetesen meghatározza, hogy a hatásköri bíróság a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság vagy a közigazgatási hatóság, ugyszintén a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült hatásköri összeütközések elintézésére szolgál. Kizárja tehát a hatásköri bíróság elintézési köréből a birói hatóságoknak egymás között, valamint a közigazgatási hatóságoknak egymás között felmerülő összeütközésének elintézését; kizárja továbbá a hatásköri bíróság elintézési köréből azokat az összeütközési eseteket is, amelyek a katonai büntető bírósággal szemben merülnek fel. Ezekre nézve a mostani szabályok érintetlenül maradnak és az ezek irányában felmerülő összeütközési esetek elintézéséről másutt kell gondoskodni. Természetes, hogy a katonai hatósággal nem büntető ügyben felmerült összeütközés elintézése ez elé a bíróság elé fog tartozni, mert a katonai hatóság ebből a szempontból a közigazgatási hatóságok közé tartozik. A minisztertanácsnak ide vonatkozó hatásköre előfordult esetben eddig sem volt kétség tárgya.

A javaslat az egyes birói és közigazgatási hatóságokat nem részletezi. Az, hogy valamely hatóság birói vagy közigazgatási hatóságnak tekintendő-e, rendszerint kétség tárgya sem lehet; csak olyan esetben lehet ez kétséges, amikor a közigazgatási hatóság nem igazgatási ügyben, hanem magánjogi vagy büntető ügyben vagyis olyan ügyben jár el, amely tulajdonképpen a birói hatáskörbe tartozik és csak czélszerüségi okokból van közigazgatási utra utasitva. Habár a közigazgatási hatóság ez ügyekben átvitt hatáskörben birói munkát végez és törvénykezési ügyet intéz is el: mégis közigazgatási hatóságnak kell azt tekinteni a hatásköri összeütközések szempontjából, mert elvi határvonal nem lévén arra nézve hogy valamely ügy objektiv jellegénél fogva adminisztrativ vitás ügy vagy pedig törvénykezési vitás ügy-e, az objektiv felosztás alapján bonyodalmak állhatnak elő, amelyek a subjektiv felosztás alapul vételével elkerülhetők. A minisztertanács eddigi gyakorlata is pl. a cselédbérügyekben eljáró szolgabirót, a kihágási ügyben itélő közigazgatási hatóságot, a magánjogi követelés felől itélő községi bíróságot nem birói, hanem közigazgatási hatóságnak tekintette. A javaslatnak is ez az álláspontja, amelyet kifejezetten azért nem tart szükségesnek kijelenteni, mert az e szempontból bíróságnak tekintendő hatóságot a rendes bíróság szó eléggé kifejezi; a közigazgatási hatóság, ha birói müködést végez is, rendes bíróságnak semmi esetre sem tekinthető. Ugyanennek a figyelemben tartása azt a kérdést is megoldja, hogy a szabadalmi hivatal birói osztálya (1895 : XXXVII. tcz. 25. §.), a szabadalmi tanács (1895 : XXXVII. tcz. 26. §.), az állami munkásbiztositó hivatal birói osztálya (1907 : XIX. tcz. 169. §.) e szempontból közigazgatási hatóságoknak tekintendők; semmiesetre sem rendes bíróságok ezek és a rendes bírósággal felmerülő összeütközési esetüket nem a Curia, hanem a hatásköri bíróság lesz hivatva elintézni. A fegyelmi bíróságok a szerint, amint a rendes bíróság vagy közigazgatási hatóság kebelében alakulnak, a rendes bíróság vagy a közigazgatási hatóság fogalma alá esnek; pl. a birói fegyelmi bíróságot (1871 : VIII. tcz.) rendes bíróságnak, az államvasuti hivatalnokok stb. fegyelmi hatóságát közigazgatási hatóságnak kell tekinteni.

A 2. és 3. §-ok szólnak a bíróság szervezetéről. Mint már fentebb emlitettük, a javaslat is ugy, mint a legtöbb külföldi törvényhozás, külön hatásköri bíróságot állit fel és azt vegyes bíróság alakjában szervezi.

A német birodalmi Gerichtsverfassungsgesetz a hatásköri bíróság szervezését a birodalom egyes országai külön törvényhozásának hagyja fenn, kimondja azonban, hogy a bíróság felének vagy a Reichsgericht vagy az Oberstes Landesgericht vagy az Oberlandesgericht tagjaiból kell lennie.

Poroszországban a hatásköri bíróság a király által kinevezett 11 tagból áll, akik közül 6 a berlini főtörvényszék tagja, 5 pedig magasabb közigazgatási szolgálatra vagy birói állásra képesitett egyének közül nevezendő ki. A bajor hatásköri bíróság 11 tagja közül az elnököt és 5 tagot a legfőbb törvényszék vagy főtörvényszék biráiból, 5-öt pedig a közigazgatási törvényszék biráiból nevez ki a király. Württembergben a bíróság elnökből és 6 tagból áll, akik közül 4 a főtörvényszék tagja, a többi magasabb közigazgatási tisztviselő vagy ilyen állást viselt egyén. Szászországban a bíróság 11 tagja közül 6-ot a főtörvényszék biráiból, a többit a felsőbb közigazgatási hivatalnokokból kell kinevezni. Badenben a bíróságnak 13 tagja van, akik közül 8 a főtörvényszék birája, 5 pedig felsőbb közigazgatási hivatalnok vagy közigazgatási biró. Látjuk tehát, hogy ezekben az országokban mindenütt a birói elem a tulnyomó. Sőt ott is, ahol a tagok nagy részére a magasabb közigazgatási hivatalra való képesités van megszabva, tényleg inkább a közigazgatási bíróság tagjait nevezik ki.

Ausztriában az 1867. évi deczember 21-én kelt törvény a hatásköri összeütközések eldöntését a Reichsgericht hatáskörébe utalja. A Reichsgericht azonban tulajdonképpen nem áll az osztrák rendes bíróságok élén, hanem inkább közigazgatási bíróság az, az alkotmányszerüen biztositott politikai jogok számára. A Reichsgericht a császár által kinevezett elnökből és alelnökből, továbbá 12 tagból és 4 póttagból áll, akiket a császár felében az urak házának, felében a képviselőháznak javaslatára életfogytig nevez ki. Ha a Reichsgericht és a közigazgatási bíróság között merül fel hatásköri összeütközés, azt az 1875. évi október 22-iki törvény értelmében e két bíróságnak az illető elnök által esetről-esetre kijelölt négy-négy tagjából alakult tanács dönti el, amelyben a legfőbb bíróság elnöke elnököl.

Az 1872. évi május 24-iki franczia törvény alapján felállitott hatásköri bíróság az igazságügyminiszter elnöklete alatt az államtanács által saját tagjai közül választott három államtanácsosból, a semmitőszék által saját tagjaiból választott három tagból, továbbá az ezek által választott két bíróból és helyettesből áll. Az alelnököt saját kebelükből titkos szavazással választják. Az elnöki tennivalót rendszerint az alelnök végezi, ugy, hogy az ügyek tényleges elintézésébe az igazságügyminiszter nem foly be.

* Az előbbi közl. l. mult heti számban.

A belga alkotmány 106. czikke szerint a birói és közigazgatási hatóság között támadt hatásköri összeütközési ügyekben a semmitőszék a törvényben meghatározott eljárás szerint határoz.

A legtöbb állam sulyt helyez tehát arra, hogy a hatásköri összeütközések bíróságát az itélkezés függetlenségének, pártatlanságának és teljes szabadságának megóvása végett birói elemekből szervezze. Erre az álláspontra helyezkedik a javaslat is, midőn a hatásköri bíróságot tisztán birói elemekből alkotja meg és abból a közigazgatási hivatalnoki elemet kizárja. Nézetünk szerint a közigazgatási elemnek a bevonása nem válnék a bíróság hátrányára. Mivel a bíróság közigazgatási ügyekben is határoz, abban a közigazgatási szempontoknak és az azt képviselő közigazgatási hivatalnoki elemnek is helyt kellene juttatni. A közigazgatási bíróság ebben a minőségében nem a közigazgatási, hanem a birói szempontot fogja érvényre juttatni, már pedig nem czélszerü, hogy különösen akkor, amikor a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság közötti összeütközésről van szó, a közigazgatási szempont a bíróságban ne juthasson szóhoz. A közigazgatási hivatalnoki elem bevonása a bíróság pártatlanságát és függetlenségét semmiképp sem veszélyezteti; az ügyek legnagyobbrészt egyesek magánügyei lévén, a közigazgatási hivatalnok hivatali állása ezek elintézésében egészen figyelmen kivül marad, az államot érdeklő ügyekben pedig szintén elejét vehetjük minden aggodalomnak akkor, ha az igazságügyminiszter képviselőjének adunk helyet, amely kormányzati ágban alig merül föl összeütközésre alkalmat adó intézkedés. Másfelől ez az elem a bírósággal szemben se lenne semmiképp feszélyezve. Ha eddig nem adott okot panaszra a minisztertanácsi elintézés, egy miniszteri tisztviselőtől nem lehet tartani, mert a héttagu tanácsban mindig kisebbségben lesz. A javaslat azonban a döntő sulyt a függetlenség és a pártatlanság intézményes biztositékára helyezi és a közigazgatási bíróság közremüködésében is biztositva látja a közigazgatási szakértelmet.

Az 1905. évi javaslat szerint a bíróság maga választja elnökét. Az uj javaslat a bíróság tekintélyének érdekében czélszerübbnek véli annak a kimondását, hogy a hatásköri bíróság elnöke a kir. Curiának és a kir. közigazgatási bíróságnak az elnöke legyen, akik az elnöki tisztet három évenkint váltakozva viselik. A helyes adminisztráczió érdekében fekszik a javaslatnak az a rendelkezése, hogy e bíróság elnökét a hatásköri birósági elnöki tisztében is az helyettesitse, aki rendes munkakörében az ő helyettese, t. i. a másodelnök, ennek akadályoztatása esetében a rangsor szerint következő tag. A helyettes természetesen mindig annak a bíróságnak a tagja, amely bíróságból való a hatásköri bíróság azidőszerinti elnöke.

A hatásköri bíróságot tehát a javaslat a kir. Curiának és a kir. közigazgatási bíróságnak itélőbiráiból állitja össze, itélőbiró alatt értvén a tanácselnököket is. Az összeállitásban a két bíróságot illetőleg a teljes paritást tartja szem előtt a javaslat és ezt abban valósitja meg, hogy mind a Curiából, mind a közigazgatási bíróságból egyenlő számu, t. i. 8—8 tagot vesz a hatásköri bíróságba és hogy az elnöki tisztet mind a két bíróság elnöke váltakozva viseli.

Ez megfelel ugyan a paritás elvének, de kifogásolható abból a szempontból, hogy tért nyit esetleg a judikatura ingadozásának. Az elnök váltakozásával ugyanis vele jár az, hogy az egyik három évben a Curia elnökével a Curia birái, a másik három évben pedig a közigazgatási bíróság elnökével a közigazgatási bíróság birái lesznek minden egyes tanácsban többségben. Ha a rendes birói elemnek nem biztosittatnék túlsuly, megfontolandó volna, vajon nem volna-e czélszerü a többségnek ezt a váltakozását azzal elkerülni, hogy a tagok száma mind a két bíróságra nézve megmaradna háromban, az elnök pedig indifferens helyről vétetnék, pl. a hatásköri bíróság elnökének tiszte a főrendiház elnökére ruháztatnék.

A birói pártatlanságot és függetlenséget kivánja azzal biztositani a javaslat, hogy a tagok nem kinevezés, hanem választás utján lesznek a hatásköri bíróság tagjaivá. Czélszerüség okából mindakét bíróságnak mindakét osztályából kell tagokat választani, hogy igy bármelyik osztályból tartozó ügyből merült is fel az összeütközési eset, a szakszerü elintézés biztositva legyen.

A hatásköri bíróság megalakulását nem teszi a javaslat egyes tagok tetszésétől függővé; hanem a megválasztást kötelezővé teszi és a hatásköri birósági tagságról való lemondást nem engedi meg. Az a szabály, hogy a megválasztott a három éven belül, amely időre választása szól, rendszerint addig marad tagja a hatásköri bíróságnak, mint ameddig tagja a Curiának vagy a közigazgatási bíróságnak, egyrészt a judikatura állandóságának érdekében, másrészt pedig abban találja indokát, hogy a Curiából illetőleg a közigazgatási bíróságból, pl. nyugdijazás következtében kivált itélőbiró a birósági törvénykezés fejlődésével alig tarthatna lépést és ezért tőle eredményes müködés ezen a téren aligha volna várható. Minthogy azonban a hatásköri birósági tagság a három év letelte előtt halál vagy nyugalomba lépés következtében megszünhetik, vagy pedig a biró anélkül, hogy az őt megválasztó bíróságnak tagja lenni megszünnék, a hatásköri birósági müködésben huzamosabb időn át pl. betegség okából akadályozva lehet, azt is kimondja a javaslat, hogy ily esetben a három év hátralevő tartamára uj tagot kell választani, mert különben a hatásköri bíróság müködését nem folytathatná.

Minthogy a javaslat ellenkezően nem rendelkezik, önként értetik, hogy a hatásköri bíróság tagjai külön javadalmazást nem kapnak. A kir. Curia és a közigazgatási bíróság tagjaiból alakult egyéb bíróságok tagjai sem részesülnek külön javadalmazásban; egyébként is havonkint legfeljebb egy-két ülésben el fogja ez a bíróság a munkáját végezni.

A javaslat 4. §-a az egyes ügyekben az itélő tanács összeállitásáról rendelkezvén, hetes tanácsot hoz javaslatba, mert több tag az alapos megitélés szempontjából sem szükséges, kevesebb pedig azért nem ajánlatos, mert czélszerübb, hogy ez a bíróság ne kevesebb tagu tanácsban határozzon, mint a hány tag a Curián vagy a közigazgatási bíróságnál felülvizsgált ügyben részt vett.

A javaslat sulyt helyez arra, hogy az egyes ügyek elintézésénél is ahhoz a bírósághoz tartozó tag legyen a tanács elnöke, amely bíróságból való abban az időszakban az elnök; a két bíróság egyenlőségét a tanács összeállitásában is három-három taggal biztositja. A javaslat nem állit fel kötelező szabályt arra, hogy az egyes ügyekben eljáró tanácsot akként kell megalakitani, hogy abban a kir. Curiának, illetőleg a közigazgatási bíróságnak az az osztálya képviselve legyen, amely osztályba tartozó ügyből az összeütközés felmerült. Az elnök a tanács összeálllitásában ugyis ügyelni fog arra, hogy büntetőügyben büntetőbiró, polgári ügyben polgári biró, pénzügyi ügyben a pénzügyi osztálynak, általános közigazgatási ügyben az általános közigazgatási osztálynak a birája vegyen részt a tanácsban. De mivel nincs kizárva az az eset, hogy betegség vagy más ok miatt előforduló akadályoztatás esetében az illető szak képviseletét nem lehetne biztositani, erre nézve kötelező szabály felállitása csak nehezitené a tanácsok összeállitását.

Minthogy a hatásköri bíróság az alkotmányjog szempontjából is fontos birói müködést is teljesit, reá és tagjaira a bíróságokra fennálló garantiális rendelkezéseket kiterjeszti a javaslat lényegileg ugy, amint azokat az 1896:XXVI. tcz. a közigazgatási bíróságra nézve megállapitja.

A ügyrend megállapitását a javaslat a hatásköri bíróságra bizza, és arra a miniszterium jóváhagyását tartja fenn.

Minthogy az ügyrend általános érvényü rendelkezéseket tartalmaz, módositásához akkor is biztositja a javaslat a Curia és a közigazgatási bíróság elnökének a hozzászólását, amikor a hatásköri bíróságnak nem ő az elnöke.

A jegyzői és a kezelési munka végzéséről való gondoskodást a javaslat az elnökre bizza. Nem rendelkezik a helyiségről sem, mert mindezek a kérdések adminisztrativ intézkedésekkel czélszerübben oldhatók meg.

(Folyt. köv.)

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tanácsos.

A büntető novella javaslatához.

(Észrevételek és ellenvetések.)

I. A birónak az a feladata, hogy az eléje vitt ügyekben a törvény alapján határozatot hozzon. A büntető biró elé a vád hozza az ügyet; mihelyt a vád alakilag megszünik: a biró munkája csak arra szoritkozik, hogy a vádló hiányát konstatálja s ezzel együtt kimondja eredményül, hogy a vádra jogosult faktorok visszalépése következtében nincs itélkezési feladata, tehát az ügyben nem fogja büntető birói tisztét teljesithetni.

Ez a vádelv gerincze.

Folyik ebből, hogy viszont tartozik a biró a vádat ki is meriteni; ami vádba hozatott, mindaz elbirálandó. A vádnak elbirálása pedig csak két irányban történhetik: felmentés vagy elitélés lehet csak eredménye.

Ha felmentési okok vannak, nem szabad elitélni; ha elitélési okok vannak, nem szabad felmenteni.

A jó törvénynek az a feladata, hogy mentől világosabbá tegye az utat a biró eme két irányu elhatározásához és pedig ugy tüzetes anyagi, mint szintén tüzetes alaki jogszabályok felállitásával.

A jó törvény egyszersmind alkalmasakká tesz arra: a legjobb birák itélkezésének belső helyességét is minél megközelitőbben ellenőrizni.

Nem ad libitum előkapott ötleten, hanem pragmatikus eszmemeneten alapuló itéletek hozását kikényszeriteni áll érdekében a köznek s ezt iparkodnak elérni a jó törvények.

Szükségesnek véltük ez általános elvek felhozását a btk. és bp. novella tervezetének praktikus megbirálásánál is; mert bizony a tervezet ezeket az elveket ugyan sokszor elfelejti.

II. A 4. §. utolsó mondata s kivált az ahhoz adott indokolás 1. pontjának utolsó három bekezdése összekeverése annak a különbségnek, hogy «lis» esetén a bp. 326. §. 3. pontja szerinti *itélet* dönti meg a vádat a jogtalanul érvényesülni kivánó magáninditvány ellenében, szemben azzal, amikor nincs «lis» a magáninditvány megszünése felett, amikor is a bp. 323. §. szerint a szoros értelemben már nem is birói müködést teljesitő bíróság perjogi okból *végzéssel* fejezi be az ügyet.

S ily elhibázott alapon felfedezett különbségre sulyos kihatásu megkülönböztetést akar a tervezet épiteni; holott az indokolásbeli amaz aggály alapossága esetén, hogy «megszüntető végzés esetén a bíróság nincs abban a helyzetben, hogy reá lehetne ruházni a szabad mérlegelési jogot»: a 4. §. utolsó mondata szerinti kedvezmény-megvonás teljesen lehetetlenné válik.

De egyébként is nehéz volna ennek kivitele a bp. 16. § a miatt.

A tervezet ugyanis csak azt az esetet veszi fel, amikor a visszaeső ugyanaz elé a bíróság elé kerül, ahol előbb felfüggesztették a büntetését. Ha azonban a rózsahegyi bíróság által felfüggesztő itéletben részesitett egyén Nagybecskereken követ el — mondjuk — cselédlopást: hogyan fogja ez a nagybecskereki bíróság elbirálni a cselédlopás vádjának megszünte alkalmakor azt, hogy a rózsahegyi felfüggesztés hatályban tartassék-e, avagy a rózsahegyi bíróság alaposabban mondhatna véleményt a becskereki ügyről?

Minthogy pedig nem csak ebben az esetben, hanem a felfüggesztés hatálytalanná nyilvánitásának minden esetében csak véletlenül állhat elő, hogy mindkét ügy egyazon bíróság elé kerül: módot kell találni arra, esetleg a bp. 16. §-ának módositásával, hogy a bíróságoknak alkalmuk legyen a két ügy egybevető mérlegelésére; mert a 4. §. szavaiból kivehetően a második ügy elbirálásakor egyidejüleg kell határozni az előbbi felfüggesztett büntetés további sorsáról is: ami pedig természetszerüen nem kerülhet ki két idegen kézből.

Vagy legalább is meg kell jelölni, hogy a felfüggesztés sorsáról melyik bíróság fog hát dönteni.

III. A felfüggesztés kimondása a 9. §. értelmében vagy a fél kérelmére vagy hivatalból történhetik.

A bp. 13. §. szerint ugyan a vádló is fél; de a tervezet szövege mégis inkább csak a vádlottat sejteti a «fél» kifejezés alatt.

Kérheti-e hát azt a közvádló is?

Am ha a kérelem elő nem terjesztetik: a biró egyszerü mellőzéssel átsikolhatik a felfüggesztés kérdésbe vétele fölött. Megtörténhetik tehát, hogy a büntetőjog tudásfáját már gyakorlati tapasztalatból ismerő vádlott fel fogja vetni e kérdést; a kedvezményre érdemesebb, de tapasztalat nélküli első bűnözőnél ellenben még csak árnyként sem fog az kisérteni.

Éppen a kényelemszerető birót kell hát szinvallásra kényszeriteni, hisz a büntető parancs példája megmutatta, hogy az ujitásnak kevés a barátja.

Egyszerüen ki kell mondani a törvényben és pedig az 1 §-ban, hogy: «Egy hónapi fogháznál nem nagyobb büntetés kiszabásakor köteles a biró itéletében azt is kimondani, hogy a büntetés végrehajtását felfüggeszti-e vagy nem;» — s felvenni a 9. §-ba is azt, hogy ily itéletekben ugy a felfüggesztés kimondását, mint annak mellőzését indokolni tartozik.

Épp ugy mint a jelenlegi foglyos ügyek itéleteinél a fogvatartás vagy annak megszüntetése felett is elkerülhetlenül kell a birónak dönteni.

(Itt emlitjük meg, hogy a 8. §-nak az a kifejezése, hogy a bíróság a kihágási büntetést «egy évi próbaidőre» felfüggesztheti, esetleges félreértéssel akként magyarázható, hogy a próbaidőt kisebb időre is teheti a biró. Itt is a 3. §. tüzetesebb kifejezése volna használandó.)

IV. A 15. §. első mondata pleonazmussal fejezi ki, hogy 12 éven aluli gyermek ellen «sem vád nem emelhető, sem bünvádi eljárás nem inditható;» — ajánljuk ehelyett:» bünvádi eljárásnak nincsen helye.»

S most ismét elő kell vennünk az itélet és végzés alkalmazása közti különbséget.

A 18 éven aluli egyén csak akkor büntethető, ha értelmi és erkölcsi fejlettséggel bir.

Ki állapithatja ezt meg? Perben csakis egyedül a biró.

Mert hiszen, ha a vádló azt látja, hogy a vádlott fejletlen: el fogja ejteni a vádat s igy a vádelv alapján vád hiján meritum nélküli megszüntető végzés fejezi be az ügyet.

A fejlettség kérdése tehát csak vád esetén lesz birói cognitio tárgya: a vádló és vádlott érdekének összeütközése esetén.

Természetes tehát, hogy a fejlettség ténymegállapitás kérdésévé lesz.

Kell tehát erre való adat mérlegelése; mivel pedig ez éppen a vádbeli cselekménynyel viszonylagos valami: — kell a per lefolytatása. Csak ebből merithet a biró s ha indokolnia kell: csak ebből indokolhat.

Vagyis a biró összegezi a tényeket s legelsőben is azt dönti el, hogy a vádlott elkövette-e a vád tárgyát; másodsorban aztán a büntethetőség kérdése végett s főleg a cse-

lekmény elkövetésénél tanusitott ténykedéséből a vádlottnak fogja a fejlettségét mérlegelni. Hiszen forditott dolog is volna a fejletlenség okán megmenteni a vádlottat a cselekmény elkövetésének vádja ellen akkor, ha annak általa történt elkövetése sincs bizonyitva.

Világos tehát, hogy a fejlettség vagy fejletlenség az ügy érdemi részével együtt döntendő el; amint ezt az esküdtbirói eljárásban a 33. §. intézkedése is elismeri.

Téves tehát a 16. §. 2. bekezdése, mely végzésbeli intézkedést, megszüntetést, akar előirni.

V. Épp ebből a szempontból kell vizsgálnunk a 21. §. próbára bocsátását is s a 23. §. utolsó bekezdése szerinti megszüntető végzést.

A 17. §. szerint ugyanis a fejlettnek büntetései között ez a második fokot képezi s a 21. §. indokolása szerint az első foku dorgálás büntetésnél «sulyosabb esetekre» szóló büntetés. (Itt emlitjük meg, hogy a 17. §.-beli intézkedések a Btk. 120. §. szempontjából is bizonyára büntetések s e §. utolsó bekezdése szerinti elévülési idő alá esnek.)

A fejlettség megállapitásával együttes intézkedésként alkalmazza ezt a biró.

Tehát akkor, amikor megállapitja *a)* hogy a vádlott elkövette a cselekményt, *b)* hogy a vádlott feleletre vonható fejlett, *c)* hogy vádlott ellen feleletre vonásként intézkedés szükséges.

Ez az intézkedés lesz; 1. dorgálás; 2. próbára bocsátás; 3. javitó nevelés; 4. fogház.

A 1. 3. és 4. alattiakra helyesen irja elő a tervezet, hogy vádlott tehát itéletben kimondatik bünösnek s az itéletben egyik fenti büntetés állapittatik meg reá.

Hogyan lehet mégis az, hogy az 1. dorgálásnál sulyosabb, 2. próbára bocsátás ezen helyes elven rést üthetne s itélet helyett végzést kivánna? Hiszen itt is éppugy megállapittatik az *a) b)* és *c)* fenforgása; tehát itt is érdemben határoz a biró és pedig a megállapitott bünösség folyományaként.

Tények leszögezése, azokból megállapitások eszközlése pedig nem lehetnek végzés tárgyai.

Azt is fel lehet hoznunk, hogy a sértett igényei felett is kell intézkedni; a kártérités szempontjából is kell tehát tényállás. Büntető végzésben erre nincs mód. (Akkor annak a végzésnek már csak a neve végzés.)

A 21. §. tehát ellenkezően akkép szövegezendő, hogy a próbára bocsátás is itéletben mondandó ki és pedig a bünösség megállapitásával kapcsolatban.

Nem jó viselet tanusitása esetére pedig a 23. §. aként szövegezendő át, hogy akkor a próbára bocsátás helyett az itélet ez a rendelkezése pótitéletben hatályon kivül helyezendő és felcserélendő lesz a 3. vagy 4. alatti büntetésekkel; mig ha a vádlott jól viselte magát, *x* megszabott idő sikeres letelte után éppen a 13. §. analogiájára hozandó meg a 23. §. utolsó bekezdése szerinti végzés.

(Itt vetjük fel azt is, hogy mily büntetést kap a 18 éves kora előtti cselekményeért a szökésben 3 év előtt, de olyankor elfogott vádlott, aki már 21 éves kora után jut itélet alá? avagy mikép hajtatik végre az előbb megkezdett, de a 21 évi életkoron tul tartó fogházbüntetés? — Ezek nem maradhatnak a 27. §. szerint a fiatalkoruak külön fogházaiban. Mindenesetre tüzetes intézkedés kell az ezekkel való elbánásra.)

VI. Szorosan ide tartozik még egy kérdes felvetése: a fiatal koruakra áll-e a tervezet 1—14. §. felfüggesztő kedvezménye?

Azt hisszük, hogy erre feltétlenül igennel kellene felelnünk. S mégsem felelhetünk igennel. Pedig a fiatalkoru is kaphat egy havinál kisebb fogház vagy elzárás büntetést.

A tervezetnek ezen a hiányán okvetlenül segiteni kell s a 26. §. utolsó bekezdéseül fel kell venni, hogy az 1—14. §. alkalmazását a jelen §. ki nem zárja.

VII. A fiatalkoruakra a 28. §. a felügyelő bizottság előterjesztésére utólagos itélet hozatalát is megengedi. Ez azonban már nem a büntetendő elbirált cselekmény következménye s idegen észleletre lenne alapitva. Ilyenbe a bíróság nem mehet bele. Hiszen, ha az elitélt oly nagyon rossz: bizonyára valami olyan külsőleg felismerhetőt is tesz, ami mint vétség vagy kihágás birálandó el s akkor ugyis intézkedik majd a biró. — Ha azonban ennél kisebbszerü a viselkedése, nem hozható ő ujból a bíróság elé a régi cselekmény miatt.

Ez a kérdés egyébiránt máskép is megoldható.

A 24. §. második bekezdése szerint a 3. javitónevelés 21 évig tart.

A 26. §-ba tehát csak egyszerüen az veendő még fel, hogy a fogházra itélésnek is megvan ugyanez a hatálya s hogy a fogházbüntetés kiállása után a 24. §. második bekezdése veendő alkalmazásba s az elitélt akkor a javitóintézetbe szállitandó.

A fogházra itéltnél ugyanis még szükségesebb a 21 életévig való intenziv fegyelmezés, mint a kisebbfoku bünös javitóintézetbe helyezettnél. — Elbocsátását pedig a 25. §. ugyis szabályozza.

VIII. Elhibázottnak kell tartanunk a 18. §. második bekezdése szerinti azt a rendelkezést, hogy a bünösnek és fejlettnek talált fiatalkorut a biró büntetésnélkül is elereszthetni, ha az «nem mutatkozik kivánatosnak». — Miért?

Ha elkövette a cselekményt s ha azt bünösségi tudattal követte el: hát legalább csak egy kis 1. dorgálást megérdemel; de sőt a 2. próbára bocsátás is beválhat?

Osztály-igazság veszélyét látjuk ebben Oberschall Pállal együtt. S mit csinál majd az esküdtbiróság, amikor a 33. §. értelmében már bünösségi verdikt is van? Kijátssza ezt eleresztéssel?

IX. A 19. §. 1. pontja nem engedi meg a dorgálás kiszabását, ha a cselekményre egy hónapot meghaladó büntetés volna kiszabandó.

Bizony nem! de hiszen logice az 1. dorgálás már akkor sem foghat helyt, ha csak 15 napi büntetés látszik is szükségesnek; mert hisz az 1. dorgálás a 17. §. szerinti oly legkisebb valami, ami a 4. fogháztól még két közbeneső intézkedés lehetőségével van egymástól távol helyezve! Vagyis már akkor sem alkalmazható az 1. dorgálás, ha a 21. §. indokolása szerinti «sulyosabb esetekre» szóló 2. próbára bocsátás és 3. javitónevelés s kivált a 4. bármily kis fogház alkalmazása az indokolt.

A 19. §. 1. feltétele tehát ellentétben áll a tervezet szellemével s igy törlendő. De hogyan is lehetne ezt alkalmazásban látni? Az esetnek az a próbája, hogy a biró alkalmazza a dorgálást; ezzel kimondta, hogy ezt látja elégnek és alkalmasnak, nem azt mondta-e ki azzal, hogy ő nem akar egy hónapot kiszabni, épp azért szabott ki csak dorgálást! Ellenpróbája az esetnek: a felsőbiró megváltoztatja a dorgálás kiszabását; de ezt akkor is megváltoztathatja, ha mindjárt nem is egy hónapot szab ki helyette; hanem bármit, ami sulyosabb az 1. dorgálásnál.

X. Meghaladja czikkünk keretét a fiatalkoruak fogházbüntetésével (26. §.) való foglalkozás.

Cak össze kell vetni a Btk. 84., 85. §-aival s a kih. törv. 32. §-ával. Igaz, hogy a 12—16 korév kedvezménye kitolódik a 18 évre; de mily sulyossá lesz!

Az eddigi fiatalkoru büntetése büntett esetén is kicsiny lehetett, de kivált az volt vétség esetén: legföljebb fele tartamu elzárás mint a törvény fogházbüntetése.

Most a törvény büntető tételei megszünnek s mindenre egyformán 15 naptól 5 évig terjedő fogház szabható ki: könnyü testi sértésért, vagyon rongálásért, talált dolog megtartásáért, rágalmazásért, sőt párviadalra kihivásért is; holott pl. az utóbbiért a 18. születésnap után csak nehány napi államfogházat kapna!

S mi lesz a perorvoslattal?

A BP. 385. §. 3. pontja semmiségi okul jelöli meg 92. §. nem alkalmazását.

Hol kezdődik a fiatalkoruaknál a 92. §.? — Vagy ezeknél a BP. 383. §. 3. pontja kutba esett?

Ne feledjük el továbbá a Btk. 385. §. 1. pontját: az eddigi fiatalkorunak 5 évi börtön volt a legnagyobbb büntetése. A tervezet 26. §. a halálbüntetés helyett beszünteti ezt az öt évi börtönt; most tehát a 12 éven felüli fiatalkoru oda emeltetik föl, ahol eddig a 16—20 éves volt s a Btk. 87. §. alapján ily gyermek is kaphat 15 évi fegyházat. Pedig ezen alul minden cselekménye vétség.

Remélnünk kellene, hogy ez elnézésből történt; de megdől ez az indokolás 26. §. második bekezdésének utolsó mondata olvasásakor, ahol egyenesen felhivatik a Btk. 87. §. megmaradó kedvezménye.

Bármint legyen is: kifejezett intézkedés kell és pedig expressis verbis; mert ha az életfogytig tartó fegyház helyett csak legföllebb 5 évi fogház szabható ki, nem lehet átmenet nélküli a halálbüntetés helyett kiszabható büntetés 15 évig terjedő fegyháza.

XI. A bünjelekről intézkedő 36. §. mellett az is kimondandó volna, hogy minden eszközül szolgált bünjel az elévülési időn belül megőrzendő. Szükséges ez azért, mert oly ujrafelvétel esetén, mely más tettest állit az ártatlanul elitéltnek mondott helyébe, mindig nagy akadályul szolgált az alapügy itéletével elrendelt bünjel-megsemmisités.

Épp ebből az okból az is felveendő volna, hogy felmentés vagy megszüntetés esetén az eszköz bünjel az elévülési határidő alatt megőrzendő. S végül az is, hogy az elkobozni rendelt nyomtatatványok egy (igen sokszor solo) példánya az iratoknál megőrzendő. Szükséges ez az utánnyomás vagy folytatólagos elkobzás végetti összehasonlitás eszközöltetése végett.

XII. A keritésbüncselekményénél a 42. §-ba veendő fel, hogy inditványi s hogy ez nem vonható vissza.

Ennek a 38. §-ba való mostani felvétele azt a téves benyomást kelti, hogy csak a 20 éven aluli nő keritése inditványi, az öregebb nő erkölcsei azonban féltettebbek: azokra hivatalból féltékeny az államügyész.

XIII. A lopásra a 44. §. 3. pontja 10 évig tartó fegyházat állapit meg az esetben, ha a tolvaj a lopással üzletszerüleg foglalkozik. Tekintve, hogy annak mégis csak a visszaesés a külső megjelenitése, helyesebb volna itt a Btk. 338. §-hoz viszonyitva azt is hozzátenni, hogy: 3. a Btk. 338. §-nak nem első alkalmazásakor stb.

A 338. §. ugyanis minősit, ujra alkalmazása tehát még jobban sulyositó is lehet. Ha ellenben csak az üzletszerüséget vesszük fel, ez az első büntetés kiszabásakor is előállhat, pl. az esetek nagy tömegénél fogva. Mégis az a méltányos, hogy 10 év csak a negyedik esetnél mondassék ki, ha egyébként a 44. §-beli más sulyositó esetnél fogva nem járna már érte ugyis 10 évi fegyház.

XIV. A 45. §. a tulajdon elleni kihágás értékét kibőviti s a használati czikkekre is kiterjeszti, «amennyiben büntetté minősitő más körülmény nem forog fenn.»

Két más lopás vagy két sikkasztás után a szénlopás a Btk. 338. §. alá esik-e? Ha a törvényhozás ezt csak kihágásnak akarja minősiteni, kifejezendő volna a törvényben, hogy a Btk. 338. §. nem jő s mily irányban nem jő minősitőként figyelembe. Ez esetben azonban a visszaesés e kihágásból sulyosabb büntetési tétellel látandó el s tán az inditványi kedvezménytől is meg volna fosztandó. Ahoz is kétség fér, hogy nem elfogyasztás, hanem üzletszerü eladás czéljából történő ily lopása vagy tüzelő szernek nyáron halomra lopása kihágás maradhat-e; s kivált ahoz, hogy ily esetek a Btk. 335. §. alá vonhatóan cumulálódnak-e s különösen nagyobb időközü elkövetések eseteinél?

Dr. Mikovich Lajos.

Javaslat a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. tcz. 156. §-ának módositása tárgyában.

Nincsen egyetlen egy oly szakasza a végrehajtási törvénynek, amely mélyrehatóbb és ellentétesebb érdekeket érintene és sürgősebb módositást igényelne, mint annak a 156. §-a, amely a hitelezők érdekében a velük kötelmi viszonyban nem álló harmadik személyek ingatlan jutalékát bizonyos értékhatáron belül kényszereladás tárgyává teszi és pedig nem azért, mintha az ezeknek jutalékára eső vételárhányadból a hitelezők kielégitést nyerhetnének, hanem csupán azért, hogy az adósnak ingatlanjutaléka a kényszereladásnál értékvagyis vételárcsökkenést ne szenvedjen; viszont nincsen egyetlen oly szakasza sem a végrehajtási törvénynek, amelynek módositása nagyobb körültekintést és minden oldalra terjedő méltányosságot igényelne, mint a 156. §., amennyiben ennek rendelkezései a hitelviszonyok megrendülésének veszélye nélkül egyszerüen hatályon kivül nem helyezhetők.

Nincsen vidéke az országnak, amelyen a 156. §. nagyobb pusztitást vitt volna véghez, mint a *polgárositott magyar határőrvidéken*, amint arra már 1902. évben egy hivatalos felterjesztésemben, nemkülönben a határőrvidék különleges telekkönyvi és vagyonjogi viszonyait tárgyazó munkámban* is reá mutattam; de viszont sehol a hitelviszonyok megrendülését és a gazdasági romlást ennek a szakasznak egyszerü eltörlése fel nem idézné oly mértékben, mint éppen a *polgárositott magyar határőrvidéken.*

Ezeknek a hátrányoknak megszüntetése tehát ugy az adósok, mint a hitelezők, nemkülönben az ezekkel kötelmi viszonyban nem álló társtulajdonosok érdekeinek komoly figyelembevételével és gondos megegyeztetése mellett lesz csak kellően eszközölhető.

Mindezek figyelembevételével arra a megyőződésre jutottam, hogy maga a 156. §. változatlanul fentartandó ugyan, de más szakaszok módositásával ennek a szakasznak hátrányai megszüntetendők, minélfogva a következő módositásokat hozom javaslatba:

136. §. utolsó bekezdés:

A megkeresett telekkönyvi hatóság, amennyiben telekkönyvi akadály fenn nem forog, a végrehajtási zálogjog bekebelezését, vagy az előjegyzett zálogjog igazolásának bejegyzését, illetőleg a végrehajtási jog feljegyzését elrendelni «és erről a végrehajtató és végrehajtást szenvedőkön felül abban az esetben, ha valamely ingatlanra vonatkozóan több tulajdonostárs közül csak egynek vagy többeknek, de nem valamennyinek jutalékára rendeltetett el a végrehajtás, a végrehajtás alá nem vont hányadrészek tulajdonosait is értesiteni» köteles «és pedig az utóbbiakat azzal a figyelmeztetéssel, hogy jogukban áll az egész ingatlan becsértékének megállapitását a 149. és 160. §-ok értelmében a telekkönyvi hatóságnál kérelmezni.»

149. §. utolsóelőtti bekezdés után:

«Érdekeltek alatt a végrehajtás alá nem vont hányadok tulajdonosai is értendők, amennyiben az adószerinti becsérték a 156. §-ban megszabott értékhatárt meg nem haladja.»

158. §. első bekezdés után folytatólag:

«Vagy pedig az árveres jogerőre emelkedése és az utóajánlati árveréskérési határidő eredménytelen leteltétől, illetve amennyiben utóajánlati kérvény adatott be, az ujabbi árverés jogerőre emelkedésétől számitandó 8 nap alatt a telekkönyvi hatósághoz intézett hitelesitett beadványban csupán a végrehajtás alatt álló társtulajdonosok jutalékára eső részét az árverésen elért vételárnak ezeknek a jutalékoknak megváltására az árverési feltételekben meghatározott módozatok mellett fizetendően kötelezőleg felajánlani. A telekkönyvi hatóság az ajánlat folytán az előbbi árverést hatálytalannak, az ajánlatot tevő tulajdonostársat pedig a végrehajtási árverési vétel hatályával vevőnek nyilvánitja, de csakis a végrehajtás alatt álló hányadokra vonatkozóan; a végrehajtás alatt nem állott hányadok pedig az árverés hatálya alól teljesen felszabadulnak. A megváltási jog a 157. §. esetében is megilleti a végrehajtás alatt nem álló társtulajdonosokat.»

* A határőrvidéki házközösségekre és a határőrvidéki ingatlanokra vonatkozó törvények és rendeletek jogesetekkel és magyarázatokkal ellátva Guggenberger Gyula bozovicsi kir. aljárásbiró, 300-ik oldal 3. és következő bekezdések. (Budapest, 1904. Országos Központi Községi Nyomda kiadása.)

160. §. A végrehajtást szenvedőnek «és illetve a 156. §. esetében a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársak bármelyikének is.»

180. §. Ha az árverés napjától számitott 8 nap alatt előterjesztés, «15 nap alatt utóajánlati beadvány (187. §.) vagy a 156. §. értelmében elrendelt árverés jogerőre emelkedésétől számitott 8 nap alatt vételi ajánlat (158. §.)» nem adatik be, stb.

185. §. első bekezdés után:

«Vevőnek tekintetik a 158. §. értelmében vételi ajánlatot tett társtulajdonos is.»

187. §. utolsó bekezdés.

A jelen szakasz értelmében megtartott ujabb árverés után «*a 158. §. értelmébeni vételi ajánlat esetét kivéve*» további utóajánlatnak helye nincsen stb.

Indokolás:

Az 1881:LX. t.-cz. javaslatának indokolása a 156. §. tekintetében kifejti, hogy a jelentéktelen vagy a természetben meg nem osztható és a 156. §-ban megszabott értékhatárt meg nem haladó ingatlanoknál abban az esetben, ha azok többeknek képezik közös osztatlan tulajdonát és nem az összes tulajdonostársak ellen vezettetik végrehajtás, a végrehajtás alá került hányadrész vagy hányadrészek kényszereladásánál azoknak megfelelő értékét nem fogja eredményezni az árverés, mert legfeljebb a hitelező és a tulajdonostársak fognak árverelni. Ebből kifolyóan arra a következtetésre jut, hogy a gyakorlati élet jól felfogott érdeke követeli, hogy az egész ingatlan, tehát a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársak hányadrészei is vonassanak árverés alá. A hitelezővel kötelmi viszonyban nem álló tulajdonostársakat a zőket váratlanul, minden előzetes értesités nélkül sujtó árverés hátrányaiért csupán azzal igyekszik megnyugtatni, hogy senki sem kötelezhető a közösség folytatására és hogy az adós hányadának elárverezése esetén az árverési vevő is megteheti, hogy a közösséget megszünteti, ez pedig legtöbbnyire amugy is csak az egész ingatlan elárverezésével fog eszközöltetni.

Kétségtelen, hogy az árverés czélja az, hogy az elárverezendő ingatlannak teljes értékét érje el, vagy legalább is közelitse meg a kielégitési alapul szolgálandó vételár; kétségtelen az is, hogy valamely ingatlan hányadrészének elárverezése esetén a tényleges értéknek az elérendő vételár rendszerint távolról sem felel meg; kétségtelen az is, hogy a gyakorlati élet jól felfogott érdeke követelte és követeli, hogy valamely értékhatáron belül a csekélyebb értékü ingatlanok hányadrésze teljes forgalmi értékének elérhetése czéljából a törvény meghatározott esetekben az egész ingatlant tegye kivételes intézkedéssel kényszereladás tárgyává; de viszont kétségtelen az is, hogy a gyakorlati élet jól felfogott érdeke azt is megköveteli, hogy ily kivételes intézkedések harmadik személyeknek érdekeit szükségtelenül ne sértsék és hogy az elérendő czél érdekében sértett vagy legalább is veszélyeztetett érdekeik ugyancsak kivételes intézkedések utján kellő orvoslásban és védelemben részesüljenek.

Ebben az irányban pedig nem intézkedett az 1881:LX. t.-cz., amennyiben a végrehajtás alatt nem álló társtulajdonosoknak nem adta meg a módot arra, hogy az árverés bekövetkezhetéséről előre tudomást szerezve annak bekövetkezhetése esetére szükséges intézkedéseiket akár pénzszerzés, akár az adós tulajdonostárs hitelezőjével való egyezkedés szempontjából kellő időben megtehessék, ugy hogy megfelelő értéknek bizonyitásával az egész ingatlan elárverezését megakadályozhassák, hanem az árverési hirdetmény kézbesittetése által az árverés — mint kész tény — elé állitotta őket minden előzetes értesités nélkül és ez által szorultabb helyzetbe hozhatta, mint magát a végrehajtást szenvedettet, a ki legalább a végrehajtási zálogjog bekebelezéséről stb. való értesités folytán az árverés bekövetkezhetéséről már előzetesen tudomást szerzett.

Szükséges tehát, — a 156. §. intézkedéseinek fentartása mellett — hogy a tulajdonostársak a telekkönyvi hatóságnak a 136. §. második bekezdése értelmébeni intézkedéséről szabályszerü végzés kiadása által értesitést kapjanak. A végrehajtást elrendelő végzés részükre ki nem adandó, miután a 140. §. értelmébeni felfolyamodás joga őket nem illetheti. A javasolt értesités által abba a helyzetbe kerülnek a társtulajdonosok, hogy az árverés alá kerülő ingatlanoknak az adó szerinti becsértékénél valószinü magasabb értékét kimutathassák és az összes hányadok elárverezését megakadályozhassák, továbbá, hogy a tulajdonközösség megszüntetése iránti pert az adós ellen a hitelező perbevonásával folyamatba tehessék és kellő időben lefolytathassák és a végrehajtás alatt álló tulajdonostárs jutalékát — kültelki ingatlanoknál rendszerint árverés nélkül — természetben kihasithassák. Ez a közösségmegszüntetés lényegesen különbözik a fent hivatkozott törv. jav.-indokolás szerinti, árverés általi megszüntetéstől, mert utóbbinál az érdekeltek többségének hozzájárulása és meghallgatása nélkül rendeltetik el az árverés a nélkül, hogy az optk. 843. § ának esete fenforogna.

Szükséges továbbá az is, hogy a végrehajtató hitelezővel kötelmi jogviszonyban nem álló társtulajdonosok abba a helyzetbe is hozassanak, hogy a végrehajtás alatt álló tulajdonostárs jutalékát — amennyiben a becslést igénybevenni czélszerünek nem tartanák — a nyilvános árverésen megállapitott forgalmi értéken megvehessék s a közösséget vele szemben ily módon is megszüntethessék, a nélkül, hogy maguk is árverelni kénytelenek és annak kitéve legyenek, hogy saját jutalékaik megmentésének kényszerüségénél fogva az ingatlant a forgalmi értéken felüli árban felverni kénytelenek legyenek. Ez azonban csak ugy érhető el, hogy az ingatlanok tekintetében közvetlenül nem érdekelt árverelők mellett elért és a forgalmi értéknek leginkább megfelelő, vagy azt leginkább megközelitő vételárról a végrehajtás alatt álló tulajdonostárs vagy társak hányadaira eső résznek záros határidőn belül való megajánlása és az árverési feltételekben meghatározott részletekben való lefizetése által ezeket a hányadokat végrehajtási árverés hatályával megválthassák. Az ily megváltás több biztositékot nyujt a hitelezőnek is, mert a dolog természeténél fogva már komolyabb az érdekelt tulajdonostárs megváltási ajánlata, mint sok esetben az árverésen tett ajánlat és az ajánlott vételár befizetése is valószinübb, miután az ajánlatot tevő csak tulajdonostárs lehet s igy már eo ipso nem teljesen vagyontalan.

A javasolt kivételes intézkedés nem áll ellentétben a végrehajtási törvénynek a felsőbirósági gyakorlattal is megállapitott szellemével. Az árverés czélja ugyanis nem az, hogy az árverési vevő feltétlenül ingatlan tulajdonához jusson, hanem az, hogy a forgalmi értéket leginkább megközelitő vételár eredményeztessék, a melyből a hitelező követelése lehetőség szerint kielégitést nyerhessen. Bizonyitja ezt maga a 187. §., mely az utóajánlatot a jogerős árveréssel szemben megengedi, továbbá a m. kir. Curia II. sz. t. ü. határozata, mely bizonyos esetben a végrehajtást szenvedő érdekében az utóajánlatot tevő fél beleegyezése nélkül is megszüntetendőnek mondja ki az utóajánlat folytán kitüzött ujabbi árverést. Még inkább méltányos tehát, hogy a javasolt kivételes intézkedés a nem adós és csupán czélszerüségi szempontból árverést szenvedett tulajdonostársak javára megállapittassék.

A hitelezők részére ez által egy fillérrel sem jut kevesebb, mint amennyi az egész ingatlan elárverezésének hatályban fentartása mellett jutna, a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársak pedig a lehető legméltányosabb elégtételt nyernék az őket hibájuk nélkül ért árverésért az által, hogy az árverést okozott tulajdonostárs jutalékát meghatározott áron, verseny kizárásával megszerezhetik és annak részéről ujabb árverés ellen magukat ez által biztosithatják, a mi ebben a végrehajtató követelésének a 158. §. első bekezdése értelmébeni megváltása esetén biztositva nem voltak. A jutalékát adósságokkal terhelő tulajdonostárs által okozható zaklatások ellen a megváltási jog a 157. §. esetében is megadandó volna a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársaknak, hogy közösségükbe idegen társat befogadni, vagy maguk értéken felül ennek megakadályozása czéljából árverelni kénytelenek ne legyenek.

A 156. §. intézkedéseinek teljes eltörlése esetén sem a hitelezők, sem az adós, sem pedig a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársak érdekei kellően megóva nem volnának, mert a fenti szakaszban meghatározott értékhatáron belül, midőn az egyes hányadrészek tulajdonképeni önálló értéket alig képviselnek, a legnagyobb valószinüség a mellett szól, hogy abban az esetben, ha maga a hitelező nem árverel, az egész ingatlan forgalmi értékének az elárverezendő hányadra eső részét a magában elárvezett hányadrésznek elérendő árverési vételára felényire sem fogja megközeliteni; mert továbbá abban az esetben, ha maga a hitelező vagy megbizottja és a tulajdonostársak árverelnek s a hitelező a követelésének és járulékainak teljes összege kielégitésére szükséges összegig felhajtja, vagy felhajtatja a vételárat, akkor a tulajdonostársak abba a nehéz kényszerhelyzetbe jutnak, hogy vagy az

értéket jóval meghaladó áron vegyék meg a hányadrészt s igy nyilvánvalóan károsodjanak, vagy pedig kénytelenek kitenni magukat annak az eshetőségnek, hogy közösségükbe belekerül egy idegen társ, rendszerint a hitelező vagy megbizottja, aki a közös birtoklás arányából mesterségesen felidézett vitás kérdésekből folyó, ezután pedig a közösség megszüntetését czélzó perekkel zaklatva arra kényszeritse őket, hogy az idegen kézre került hányadot az uj társnak tetsző áron károsodásuk mellett is megvásárolják, vagy pedig kénytelen ahhoz a tisztességtelen és káros, de már nem szokatlan módszerhez folyamodni, hogy a tényleges értéket megközelitő árig árverelnek, tovább nem, ha más is válik vevővé, nem bánják, de egy teljesen vagyontalan egyénnel utóajánlatot adatnak be, aki nem fizet, a visszárverésen pedig ők olcsón jutnak vételhez, a megtéritendő különbözet azonban az utóajánlatot tevővel szemben behajthatatlan marad.

Mélyrehatóbb hátránya a 156. §. teljes eltörlésének különösen a polgárositott magyar határőrvidéken jelentkezik.

A polgárositott magyar határőrvidéknek abban a részében, amelyben a betétszerkesztési munkálatok még el nem készültek és a telekkönyvek az 1794. évi Landtafelpatent szerint vezettetnek, minden egyes ingatlanrészlet önálló jószágtestet képez, a földadó pedig az ingatlanoknak alacsony kataszteri osztályozásán felül a szorosan vett Magyarország földadó tételénél 30%-kal alacsonyabb, az 1872. évi junius hó 9-én kelt királyi leirat 20. §-a értelmében pedig a határőrvidéki ingatlanokat földtehermentesitési pótlék és semmiféle váltságösszeg nem terheli, minélfogva alig akad ingatlan, a melynek adó szerinti becsértéke a 156. §-ban megszabott értékhatárt elérné.

Miután pedig a polgárositott magyar határőrvidéken volt és részben még jelenleg is létező határőrházközösségek felbontásánál vagy tényleges osztálylyal vagyis a házközösségi családágak — nem egyesek — közötti természetbeni megosztással, vagy pedig tulajdoni arány megállapitásával szüntetik meg a házközösségi köteléket, ami által $^1/_2$—$^1/_{10}$ sőt $^1/_{20}$ részbeni hányadokkal tulajdonközösségek származnak, a fennebb érintett alacsony adószerinti becsérték mellett a 156. §. ugyszólván minden egyes ingatlan árverésnél alkalmazandó.

A házközösségi kötelék alól felszabadult és felszabaduló ingatlanok a szabad forgalom tárgyaivá válva az azelőtt mindenféle korlátozás és hatósági gyámkodáshoz szokva volt határőrnép kezében csakhamar felidézték azt a hitelszükségletet, amelynek kielégitésére szükségszerüleg helyi takarékpénztárak alakultak s a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva egyes jutalékokra is nyujtottak óvadékbekeblezés vagy kezesség, vagy mindkettő mellett — rendszerint váltó — hitelt, miután az összes társtulajdonosok csak ritkán voltak közös kötelezettség vállalására kaphatók, részben ellentétes érdekek, részben egyik vagy másik tulajdonostárs elhalálozása, távolléte vagy kiskorusága, vagy 1898. év előtti időben az 1885 : XXIV. tcz. 25. és 28. §§-ai értelmébeni korlátozás folytán. Idegen, vagyis nem határőrvidéki pénzintézetek az egyes jutalékokra nem igen voltak hajlandók hitelt nyujtani, s igy a helyi pénzintézeteknek ügykezelése és iránya szükségszerüen összeforrt a különleges telekkönyvi és vagyonjogi viszonyokkal, amelyekben lényeges szerepe volt a 156. §-nak, miután ez tette hitelképessé a jutalékokat. Számtalan egész ingatlan került idegen kézre a jutalékos hitelnyujtás következtében a 156. §. rendelkezései alapján, amelynek nyomában haladt a szegényedés, a szenvedés. Ezen nemcsak hogy nem segit a 156. §. eltörlése, hanem csak ujabb szenvedésnek, mélyreható károsodásnak és a hitel- és gazdasági viszonyok sulyos megrendülésének válna kutforrásává.

A különleges telekkönyvi és vagyonjogi viszonyok között, az ezekből származó és az ezekhez mért hiteligények kielégitésére alakult pénzintézeteket az eddigi alapjában, irányában és ügykezelésében meg kell renditenie a 156. §. teljes eltörlésének, miután azok a vagyonrészek, a melyek a 156. §. fennállása alatt tényleges értéket képviseltek és legnagyobb részben a nyujtott hitelnek alapját képezték, megszünnek tényleges értéket képviselő vagyonrészszé lenni és mint önálló vagyontárgyak a tényleges érték tulnyomó részét elvesztik, vagyis a hitel alapjaként létezett fedezet magának a fedezet tárgyának önállósitása mellett a fedezet alapját képezett értéket elveszti.

Ennek az eredménye a gyakorlati élet jól felfogott érdeke szempontjából csak az lehet, hogy az érdekelt hitelintézetek a régi alapon nyujtott hitel biztositására ujabb megfelelő fedezetet fognak követelni, miután pedig éppen a jutalékok tetemes értékcsökkenése mellett megfelelőt csak ritkán fognak kapni, kénytelenek lesznek a kellően nem fedezett hitelt felmondani és követeléseiket a kezesek bevonása mellett is sürgősen behajtani. Az igy árverés alá kerülő hányadok vételára csak ugy fog fedezetet nyujthatni, — illetve a fedezet jövő reményét — ha a hitelintézet maga is árverel és maga veszi meg az adós jutalékát, miután a társtulajdonosok a vételre — éppen a jutalékoknak hitelképtelenné válása folytán — kellő anyagi eszközöket előreláthatólag rendszerint nem fogják megszerezhetni. A hitelintézet pedig a sok vétel kényszerüségéből kifolyóan önmagától át fog alakulni *ingatlanok forgalmi intézetévé* arra az időre, a mig a jelenlegi tulajdonközösségek romjain fel nem emelkedik az uj — nem hányadrészes — kis- és esetleg középbirtokos osztály, amelynek felsegélésére már veszteség veszélye nélkül ismét hitelintézetté alakulhat.

Hogy ez az átalakulás nem fog a hitelintézetek vesztesége és érzékeny károsodása és a régi házközösségek jogutódait képező kisbirtokos osztály jó részének teljes tönkremenése nélkül végbemehetni, az előrelátható.

Közel az idő, amelyben az illetékes körök dönteni lesznek hivatva a végrehajtási törvény módositása tárgyában, időszerünek tartottam a fenti életbevágó kérdést figyelmükbe ajánlani.

Guggenberger Gyula,
bozovicsi kir. aljárásbiró.

Különfélék.

— **A járásbirósági értékhatár felemelése.** A polgári peres eljárás nagy kodex javaslata az összes 2500 K értékhatárt meg nem haladó vagyonjogi pereket a járásbiróságok hatáskörébe utalja. Ez igen fontos ujitás, mert hiszen igy a vagyonjogi pereknek alig öt százaléka marad meg a törvényszéki hatáskörben.

Felkérjük olvasóinkat, hogy velünk rövid indokolás kiséretében (hosszabb fejtegetések mellőzését kérjük) *közöljék, vajon helyeslik-e a járásbirósági hatáskör kiterjesztését és ha igen, ugy minő összegben vélik megállapitani az értékhatárt?*

Ezzel kapcsolatban felkérjük olvasóinkat arra is, hogy az iránt tegyenek ugyancsak rövid terjedelmü konkrét javaslatokat, hogy a biróságokat minő módon lehetne tehermentesiteni a nem birói munkáktól. Nem általánosságokban tartott fejtegetéseket kérünk, hanem szabatos, rövid propoziciókat.

— **Az országos birógyülés** a következő határozatokat hozta: I. Hivatali állások. Megszüntetendők: 1. a kir. aljegyzői, 2. a kir. albirói, 3. a kir. alügyészi és 4. a kir. itélőtáblai titkári állások.

Birák tanácsjegyzői minőségben a felsőbb biróságokhoz, valamint kisegitő minőségben a kir. curiához berendelhetők ne legyenek. Királyi itélőtáblai elnöki titkárok teendői, állásuk czimének és jellegének meghagyása mellett oly birák által látandók el, akik e minőségben legalább 12 évet töltöttek el. Alsóbbfoku biróságnál müködő birónak magasabb foku birói czim és jelleggel való felruházása mellőzendő. A kir. törvényszéknél tanácselnöki, azonfelül minden biróságnál a gazdászati, pénzkezelési és ezekre vonatkozó könyvvezetési teendőknek saját felelősségük mellett való ellátására külön állások szervezendők. A birósági segédszemélyzet: 1-ször ideiglenes, 2 szor végleges joggyakornokokból és 3-szor birósági jegyzőkből alakitandó. Az ideiglenes joggyakornoki alkalmazás egy évig tartson. Egy évi ideiglenes szolgálat után a joggyakornok, ha szolgálata kifogástalan volt, véglegesitendő, ellenkező esetben állása alól felmentendő. A birói, vagy ügyvédi képesités elnyerése után a joggyakornok a képesités elnyerésének napjától számitandó hatálylyal hivatalból birósági jegyzővé nevezendő ki. Birói és ügyvédi képesités egységesitendő. Azok, akik birói oklevelet szereztek, az ügyvédi gyakorlat folytatására feljogositassanak.

II. Előlépések. A kir. járásbirák, kir. törvényszéki birák és ügyészek előlépése ez állásuk keretén belül a birói fizetés maximumáig automatikusan történjék. A fegyelmi büntetés hatálya alatt eltöltött szolgálati idő azonban az automatikus előlépés alapjául megszabott szolgálati időbe be nem számitható.

III. Kir. ügyészek. A kir. ügyészi megbizás csak a fegyelmi biróságnak ezt külön kimondó itélete alapján legyen

megvonható. Ugyszintén a kir. ügyészek áthelyezése is csak fegyelmi bíróságnak itélete alapján legyen foganatositható.

IV. Kijelölés. A kijelölési jogot kir. járásbirói és kir. törvényszéki birói állásra a kir. törvényszék és kir. itélőtábla teljes tanácsülése; kir. itélőtáblai birói állásra a kir. itélőtábla teljes tanácsülése; kir. curiai birói állásra pedig a kir. curia teljes tanácsülése nyilt szavazás utján gyakorolja. E teljes ülésre az illető bíróságnak szolgálatot teljesitő összes birái meghivandók.

V, Minősités. Az első minősités mindenkor, a későbbi minősités az érdekeltekkel akkor közlendők, ha az előző minősités változott. A minősités ellen egyfoku jogorvoslatnak legyen helye.

VI. Vizsgálóbiró kirendelése. A kir. törvényszéki vizsgálóbirót és annak helyettesét a kir. törvényszék szolgálatot teljesitő összes biráinak teljes tanácsülése rendelje ki. Ez a kirendelés csak a teljes tanácsülés által legyen visszavonható.

VII. Fegyelmi törvény. A fegyelmi törvény akként módositandó, hogy a fegyelmi vétségek az elkövetésektől számitott három év alatt elévülnek. Az elévülésre egyébként a büntető törvénykönyvnek vonatkozó szabályai megfelelőleg alkalmazandók. Ha azonban valamely cselekmény büntettnek avagy nyereségvágyból elkövetett vétségnek tényálladékát állapitja meg, emiatt a fegyelmi eljárás mindig és még akkor is meginditható lehessen, ha e cselekmény a btkv. megfelelő rendelkezései folytán bünvádi eljárás tárgyát többé már nem is képezheti. A fegyelmi vétség a már megszerzett nyugdijigényre befolyással ne lehessen. A fegyelmi büntetés hatályának megszüntéből a fegyelmileg büntetett egyénnek személyi táblázata a hatályát vesztett fegyelmi büntetésre vonatkozó feljegyzés kihagyásával ujra szerkesztendő, erről az illető érdekelt értesitendő. Az elnöki megintésekre vonatkozólag egyébként az 1891 : XVII. tcz. 60. szakaszában meghatározott rendelkezéseknek fentartása mellett visszaállitandó az 1871 : VIII. tcz. 29. szakaszának az az intézkedése, hogy az ellen a fegyelmi bíróságnál orvoslás kereshető. Az elnöki megintések a személyi táblázatba való bevezetés tárgyát ne képezzék. Terjesztessék ki a fegyelmi bíróságnak hatásköre a közvádló inditványára, azonban fegyelmi vétség nélkül is, az ügyészi megbizás megvonására, valamint az adott esetben valamely ügyészségi tag áthelyezhetőségének kimondására.

VIII. Bíróküldés. A Bp. 29. szakaszának a bíróküldésre vonatkozó intézkedése a polgári ügyekre is megfelelő módon kiterjesztendő.

A fizetésrendezés kérdésében a határozat igy szól:

1. A birák és ügyészek, továbbá a birósági és ügyészi segédek a többi állami tisztviselőktől külön státusba veendők.

2. A birák, ügyészek, továbbá a birósági és ügyészségi segédek javadalmazása kizárólag az évi fizetésből álljon.

3. Megszüntetendők az eddigi müködési, helyi, ügyészi, tanácsjegyzői, vizsgálóbirói és egyéb pótlékok.

4. Birósági és ügyészségi segédek: a joggyakornokok és a jegyzők. Az alügyészi, albirói és aljegyzői állások megszüntetendők. Az ideiglenes joggyakornokok fizetése 1000 K, véglegesités alkalmával 2000 K. A birói képesités megszerzése után a joggyakornokok nyomban jegyzővé neveztessenek ki s ebben az esetben fizetésük 3000 K, amely három év elteltével 500 K val emelkedik.

5. A birák kezdő fizetése 4000 K (ebben a fönnebbiek szerint a lakbér is benfoglaltatik), amely 8000 K eléréséig 4—4 évenkint emelkedik.

6. Az itélőtáblai birák s az azokkal egy rangban levő más birák fizetése 10,000 K, öt év elteltével 12,000 K.

7. A királyi Curia biráinak évi fizetése 16,000 K, öt év elteltével 18,000 K.

8. A királyi Curia tanácselnökei és a velük egy rangban levő más birák fizetése 24,000 K.

9. A királyi Curia másodelnökének fizetése 28,000 K.

10. A királyi Curia elnökének fizetése 32,000 K.

— **Az V. országos ügyvédgyülés határozatai.** I. Az országos ügyvédgyülés mély sajnálattal tapasztalja, hogy az 1901. évi országos ügyvédgyülésnek az országos gyám- és nyugdijintézetnek sürgős létesitése tárgyában hozott egyhangu határozatának a váltakozó igazságügyi kormányok mindeddig érvényt nem szereztek. Az országos ügyvédgyülés az ügyvédség mai küzdelmes helyzetében a nyugdijintézet mielőbbi megvalósitását, mint az ügyvédi kar egyik létfeltételét minden további halasztást kizáró szükségnek tekinti és azt várja az igazságügyi kormány jelenlegi vezetőjétől, ki csak nem régen, mint ügyvéd, a sajtó terén is lándzsát tört az ügyvédi nyugdijintézet sürgős felállitása mellett, hogy hiven multjához, a most megnyiló ülésszak kezdetével a budapesti ügyvédi kamara nyugdijbizottsága által még 1906. évi május hó 19-én indokolással együtt felterjesztett törvényjavaslatot a képviselőházhoz benyujtani és mielőbb letárgyaltatni fogja. A kongresszus elhatározza, hogy a nyugdijintézet kérdésében meghozott manifestátiót a kongresszusból kiküldendő s a kongresszus elnöke által vezetendő monstreküldöttség utját az igazságügyminiszter tudomására hozza.

II. Az ügyvédgyülés a numerus clausus behozatalára vonatkozó inditványt el nem fogadja. Az ügyvédgyülés az ügyvédi szervezetet a szabad ügyvédség alapján kivánja reformálni. Az ügyvédgyülés a reform alapjául elfogadja a Nagy Dezső-féle Tervezetet. Az ügyvédgyülés egész terjedelmében fentartja az 1901-ik évi országos ügyvédgyülésnek e tárgyban hozott azon határozatát, amely az ügyvédi elméleti és gyakorlati kiképzés elveit állapitja meg.

III. Bíróságok és hatóságok előtt hivatásszerüen avagy dijazásért csakis ügyvéd képviselhet feleket s csakis ügyvéd készithet beadványokat és nyilvánkönyvi bekebelezés alapjául szolgáló magánokiratokat. A hatóságok kötelesek a tudomásukra jutott zugirászati eseteket nemcsak az illetékes hatóságnak, hanem az illetékes ügyvédi kamarának is bejelenteni. A zugirászok elleni eljárásban a kamara ügyészét vádlói jog illeti meg. Az ügyvéd is köteles a tudomására jutott zugirászati eseteket a kamara ügyészének bejelenteni.

IV. A kamarai biráskodás kiterjed: 1. Az ügyvédek elleni azon panaszokra, amelyeknek tárgya pénz- és iratvisszatartás, valamint az előlegek elszámolásának elmulasztása; 2. Az ügyvéd és ügyvédjelöltje között a joggyakorlatból származó összes vitás kérdésekre; 3. az ügyvédeknek egymás közötti helyettesitésből származó vitás kérdésekre és 4. amennyiben az ügyvéd megbizója kivánja, az ügyvéd és megbizója közt a megbizásból származó peres kérdésekre.

V. Ügyvédek és ügyfelek közötti viszony: 1. Ügyvédi megbizási viszony létesitéséhez alakszerüség nem szükséges. Az ügyvéd jogositva és kötelezve van megbizása körében az ügygyel járó és abból rendszerint folyó összes teendők elvégzésére. Bíróságok előtti képviselethez az ügyvéd részére irott meghatalmazás állitandó ki, mely őt harmadik személyekkel és a bírósággal szemben a per tárgyával való korlátlan rendelkezésre jogositja fel. Ügyfelével szemben az ügyvéd a meghatalmazás által a reá ruházott jogokat csakis megbizásának korlátai között gyakorolhatja. 2. Az ügyvéd felelős azért a kárért, melyet ügyfelének szándékosan, vétkes gondatlansággal avagy a tételes törvények világos intézkedésével ellentétes eljárása által okozott. Ha az ügyvéd a székhelyén kivül végzendő cselekményekre helyettes ügyvédet rendel: a helyettes által okozott kárért csakis akkor felel, ha az ügyfél meghatározta, hogy ki legyen a helyettes, s az ügyvéd ennek daczára mást bizott meg a helyettesitéssel. A felelősség megszünik, ha az ügyfél a képviseleti viszony megszünése avagy az ügy befejezésének tudomására jutásától számitott egy éven belül jogait nem érvényesiti. 3. Az ügyvéd és ügyfél közötti érintkezésnél a kötelező irásbeliség mellőzendő. 4. A dijmegállapodások tekintetében a szabad egyezkedés elve fentartandó. Az ügyvédi dijakról való előzetes lemondás tilos és érvénytelen. Kivéve *a)* egyes ügyekre vonatkozó kivételes megállapodás esetét, *b)*, ha az ügyvéd előrelátható munkájával arányos évi tiszteletdijban részesül. 5. Az ügyvéd az ügyfél iratait az ügy befejezésétől számitott öt évig köteles megőrizni. Szabadul e kötelezettség alól, ha az ügyfél az eziránti felhivástól számitott három hónap alatt iratait át nem veszi. 6. A perbeli ellenfél ellen megitélt költségek közvetlenül a képviselő ügyvédet illetik. Az ügyvédet bíróilag megállapitott és megállapitás tárgyát képező ugyszintén irásban kötelezett dijai és költségei erejéig megilleti: *a)* megtartási jog a nála az általa képviselt ügyből kifolyólag határozott rendelkezés nélkül befolyó értékekre, *b)* törvényes külön kielégitési jog, ha ezek az értékek közvetlenül az ügyfélnél vagy harmadik személynél folynak be. A megtartási jog gyakorlása esetében a befolyt értékek — a fél beleegyezését kivéve — birói kézhez teendők le. Szükséges a közönséges és általánosan mérlegelhető ügyvédi teendők dijazására vonatkozó szabályzatnak törvény utján való olyan megállapitása, hogy ezen szabályzat az érdemleges munkadijak meghatározásánál is minimumul szolgáljon, továbbá, hogy a bélyegilletékek közvetlenül a felek ellen rovassanak ki. Evégből felirat intézendő az országgyülés képviselőházához és az igazságügyminiszterhez.

VI. Nem forog fenn indok arra, hogy az állam a saját vagy valamely vállalatának magánjogi képviseletét s magán-

jogainak peres vagy perenkivüli érvényesitését s védelmét bürokratikus szervezetbe szoritott kinevezett hivatalnokokra ruházza, hanem az ügyvédi hivatás körébe eső teendők az ügyvédi hivatás természetének megfelelően czélszerübben a független ügyvédi kar tagjaira bizhatók. Az országos ügyvédgyülés nem tartja megengedhetőnek, hogy az állami, törvényhatósági és városi szolgálatban álló ügyészek magángyakorlatot folytassanak.

VII. A szegényvédelem ugy polgári peres és perenkivüli jogi és közigazgatási ügyekben, valamint bünvádi ügyekben minden egyes kamara területén az illető kamara által az állam és a társadalom erkölcsi és anyagi támogatása mellett szervezendő. A szegényvédelemért az ügyvédek az állam vagy egyéb hatóság utján dijazandók. A részletek megállapitása végett a kérdés az állandó választmányhoz utasittatik azzal, hogy a beérkezett vélemények és inditványok anyagának felhasználásával részletesen kidolgozandó tervezetet a legközelebbi ügyvédgyülés elé terjeszsze, szükség esetén pedig közvetlen tegyen e tárgyban részletes előterjesztést a kormánynak.

VIII. A birói állások bizonyos százalékának ügyvédekből kinevezendő birákkal való betöltése tekintetében az országos ügyvédgyülés következőleg határozott: 1. Az igazságszolgáltatás érdekében eléngedhetetlenül szükséges, hogy ugy az alsó, mint felsőbbfoku bíróságokhoz a gyakorló ügyvédek sorából rendszeresen neveztessenek ki birák. 2. E követelmény keresztülvitele czéljából a következő előfeltételek valósitandók meg: *a)* az ügyvéd és birói minősités és az ezt megelőző gyakorlat egységesitése; *b)* a birói hivatásnak az irodai és kezelési teendőktől való megszabaditása; *c)* a bírósági gyakornoki és jegyzői állásoknak mai alakjukban való eltörlése; *d)* az alsóbb fokra kinevezett biráknak a kir. táblai birói rangig és fizetésig való, bizonyos időszakokban feltétlenül bekövetkező, ugynevezett automatikus (helyi) előléptetése; *e)* a bírává kinevezett ügyvédet illetőleg, a gyakorlati ügyvédség terén töltött időnek az állami nyugdijigény megállapitásánál való beszámitása. 3. Addig is, mig ezek a feltételek megvalósittatnának, az igazságügyi kormány kellő figyelmet forditson arra, hogy ügyvédek birói állásokra kineveztessenek.

IX. Az ügyvédi gyakorlattal összeférhetetlen minden dijazott állás, köz- és magánhivatal vagy foglalkozás, mely akár az ügyvédi kar szinvonalának vagy függetlenségének meg nem felel, akár pedig, mely az ügyvédet hivatásától állandóan elvonja, avagy annak gyakorlásában akadályozza.

X. Az országos ügyvédgyülés alapul elfogadja az 1901. évi országos ügyvédgyülésnek a polgári perrendtartás tárgyában hozott határozatait és a budapesti ügyvédi kamarának a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatáról 1902 szeptember 24 én készitett véleményes jelentését és kivánja, hogy mielőbb terjesztessék be a Házhoz a szóbeliség, közvetlenségen és szabad bizonyitási rendszeren alapuló polgári perrendtartási törvényjavaslat, amelylyel polgári perünk a maga egészében egységesen szerves összefüggő törvény által lesz szabályozva. A beterjesztendő törvényjavaslatban érvény szerzendő az ügyvédi jogoknak, ehhez képest felveendők tehát az igazságügyi bizottságnak az ügyvédi kar érdekében tett összes módositásai és kiküszöbölendők az ugynevezett «ügyvédi sérelmek», vagyis azon intézkedések, amelyek az ügyvédi kar közjogi állását, tekintélyét, az ügyvédi hivatás függetlenségét sértik és az ügyvédi létérdeket megtámadják. Az országos ügyvédgyülés e czélból a képviselőházhoz és az igazságügyminiszterhez feliratot intéz.

— **A költségek megszüntetésének egy esete.** Zs. Mór felperes keresetet inditott a temesvári kir. járásbiróság előtt Sch. Győző alperes ellen 103 K tőke és járulékai iránt. A járásbiróság a bizonyitási eljárás eredményéhez képest felperest keresetével elutasitotta és költségben marasztalta. Ezen itélet ellen felperes felebbezéssel élt, szóbeli tárgyalás kitüzését és a tárgyaláson előterjesztendő bizonyitékai alapján alperes marasztalását kérte. Alperes a felebbezés folytán előkészitő iratot adott és csatlakozási kérelmet terjesztett elő azért, mert a járásbiróság felperessel szemben kevés perköltséget állapitott meg alperes részére. A temesvári kir. törvényszék, mint polgári felebbezési biróság 1907. D. 496 szám alatt szóbeli tárgyalást tüzött ki 1907. évi október hó 10. napjára. A tárgyaláson felperes előterjesztette felebbezési kérelmét, de ujabb bizonyitékot nem terjesztett elő; alperes a felebbezés elutasitását, a járásbiróság által felperessel szemben megállapitott költségeknek a csatlakozási kérelem alapján való felemelését és felperesnek a felebbezési költségekben való marasztalását is kérte; alperesi ügyvéd kérelmének indokait elő nem terjesztette, mert a referens biró azt a kèrdést intézte hozzá, hogy van-e valami külön előadni valója, mire alperesi ügyvéd kijelentette, hogy csupán azt kivánja előadni, amit előkészitő iratában már részletesen előadott, ellenben felperesi ügyvéd egyetlen szóval sem indokolta egyébként is indokok nélkül beadott felebbezését. A felebbviteli biróság erre visszavonult és rövid tanácskozás után kihirdette itéletét, mely szerint az elsőbiróság itéletét indokainál fogva helybenhagyja, de a felebbezési költségeket kölcsönösen megszüntette azzal az indokolással, hogy alperes csatlakozási kérelmet adván be, lehetetlenné tette, hogy felperes felebbezését esetleg visszavonhassa (amire különben semmi hajlandóságot sem mutatott felperes) és ezáltal alperes adott okot a felebbezési tárgyalásra. — Ennek ez itéletnek a tarthatatlanságához nem kell kommentár s csak az a baj, hogy ezen itélet ellen semmiféle jogorvoslat sem használható. *X. Y*

— **Ügygondnok dijainak viselése.** A végrehajtási törvény nem tartalmaz oly intézkedést, melynek értelmében a végrehajtató a végrehajtást szenvedő részére kinevezett ügygondnok dijait és kiadásait akár előlegezni, akár megfizetni köteles volna; és a dolog természetéből sem folyik, hogy a végrehajtást szenvedő érdekeinek megvédése, illetőleg annak képviselése végett kinevezett ügygondnok járandóságainak kifizetésére a végrehajtató, mint ellenfél legyen kötelezhető. Az ügygondnok részére megállapitott járandóság tehát egyedül az általa képviselt végrehajtást szenvedőt terheli. (Budapesti kir. tábla 2583/1907. v. sz.)

— **A Harden-perben** az a fordulat állott be, hogy a Schöffen-birósági tárgyalás befejezte után az államügyész átvette a vád képviseletét. Ennek a magában véve nem ritka eseménynek azután azt a hatást tulajdonitja — előttünk érthetetlen módon — a német judikatura, hogy az eljárás most átterelődik a törvényszékhez, amely első fokon ujból tárgyalja az ügyet, mintha a Schöffen-biróság előtt az eljárás meg sem indult volna. A törvény értelmében ugyanis egyrészről az ügyészség az eljárás bármely szakában átveheti a vád képviseletét, másrészről ha az ügyészség magáévá teszi a vádat, ez a hatáskörön annyiban változtat, hogy mig a magánvád a Schöffen-birósághoz tartozik, addig a közvádra üldözendő becsületsértés illetékes birósága a törvényszék. Az irodalom persze ezt ugy magyarázza, hogy az eljárás megindításának időpontja döntő a hatáskörre és hogy a meghozott itéletet semmiféle taktikával és ügyészi beavatkozással hatályon kivül helyezni nem lehet. A birói gyakorlat azonban ezt nem zárja ki.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jóáron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Ügyvédjelölt minden téren a legelterjedtebb gyakorlattal oly idősebb koru ügyvédnél keres irodavezetői állást, akinek irodáját fél év mulva átvehetné. Czim a kiadóhivatalban. 12518

Nagyforgalmu ügyvédi irodának teljesen önálló vezetésére képes ur, aki az egyik irodában 16 évig a jelenlegiben 12 év óta vezető minőségben müködik, a német és román nyelvet szóban és irásban birja, családi körülményei miatt fővárosi ügyvédi irodát keres. — Szives ajánlatok «Önálló vezető» jelige alatt e lap kiadóhivatalába kéretnek. 12519

Gyakorlott ügyvédjelölt, dr. juris, ki a német nyelvet is birja, január 1.-ére törvényszéki székhelyen, nagyforgalmu irodában alkalmazást keres. Ajánlatokat a fizetés megjelölésével a kiadóhivatalba kérek. 12527

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik evfolyam. 46. szám. Budapest, 1907 nov[ember]

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A hatásköri bíróságról. — A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — Büntetendő cselekmény és közveszélyesség. *Dr. Friedmann Ernőtől.* — A német ügyvédség. *Dr. Gárdos Félixtől.* — A birói és ügyészi fizetésrendezéshez. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A hatásköri bíróságról.

Uj intézmények létesitésénél bizonyára elsőrangu fontossága van annak a kérdésnek, hogy kinek a gondjaira bizzuk. Nem elég, hogy a jogszolgáltatás jó, teljes sikeréhez az is szükséges, hogy bizalom is legyen iránta. Kipróbált kezekben a jó eredmény majdnem bizonyos; de ha az uj intézmény uj organum kezébe kerül, kettős nehézség áll elő; előbb be kell válnia a birónak, azután az intézménynek. A korreláczió világos. A jó biró a hiányos törvényt is türhetően fogja kezelni, de a legjobb törvény is kudarczot vall, ha nem oly biró alkalmazza, aki arra való és — akiben a közönség megbizik. Ezt a bizalmat, igaz, kivivja magának a jó justitia, de hosszu évek, emberöltők kellenek hozzá. Ez egyszerüen a hitel kérdése, nem lehet azt senkire ráparancsolni.

Ebből az következik, hogy a törvényhozás mindenekelőtt a létező szervezet keretében iparkodjék elhelyezni az uj intézményt. Uj organumot csak akkor teremtsen, ha a meglevőket használhatóknak nem tartja.

A hatásköri döntések számára ma két testület áll rendelkezésünkre: a Curia és a Közigazgatási Bíróság. E kettő között kellene tehát választanunk. És mit látunk? A javaslat a hatásköri törvénykezést nem bizza sem az egyikre, sem a másikra, hanem ketté töri mind a két keretet és roncsaikat egy harmadik bírósággá forrasztja össze, mely se nem régi, se nem uj. Papir szerkezet az egész, melynek eredménye, félünk, papiron fog maradni.

Nézetünk szerint a hatásköri kérdéseket nem volna szabad a rendes bíróságtól elvonni. Annak a kérdésnek, hogy valamely ügy jogügy-e vagy közigazgatási, egyedüli természetes megitélője a rendes biró. Ez persze arra a conclusióra vezet, hogy Magyarországon a hatásköri összeütközések a Curia elé volnának utalandók. És mi nem ijedünk meg ettől a következtetéstől. A Curiának — ezt senki sem fogja kétségbe vonni — ma az országban nagyobb a hitele és tekintélye. Hagyományaival több biztositékot nyujtana arra, hogy az uj jogrend valóban *jogi* szellemben fog kezeltetni, erkölcsi sulya pedig magát az uj jogot is könnyebben meg fogná szilárditani. Ezzel szemben nem lehet arra hivatkozni, hogy a Curia nem birja el a további megterheltetést; mert ebből csak az következnék, hogy a másik legfelső bíróságot kellene a dologgal megbizni, de nem az, hogy egy harmadik legfelső forumot kell alkotni, mely nem egyéb, mint bizalmatlanság mindakét legfelső bíróság iránt.

De kérdem, szabad e az uj alkotásnál a restantiáknak csupán adminisztrativ tekintetéből kiindulni? Ha harmadik bíróságra van szükség, akkor legyen az valóban harmadik, és ne a kettő két felének composituma. Azt mondják, hogy az önálló bíróságnak nem volna elég dolga. Credat Judæus Apella! Láttunk-e már Magyarországon jogorvoslatot atrophiában kimulni?

Meg vagyok győződve, hogy a két töredék sohasem fog ugy összeforradni, hogy abból oly collegium álljon elő, amilyennek birói testületnek lenni kell. Ezt meg fogják akadályozni a tagokban élő — hogy is mondjam? — birói lelkület alaptulajdonságai. A birói függetlenségnek *alakí* biztositékai nem egyenlithetik ki e különbségeket. Felruházhatjátok a közigazgatási tisztviselőt a függetlenség minden kellékeivel, azért nem fog ő birói szellemben ügyködni, döntéseiből mindig ki fog rini az utilitarius gondolkozás. A jogszabály iránti feltétlen tiszteletet csak a folytonos birói gyakorlatban lehet elsajátitani. A közigazgatás embere, ha közigazgatási biró lesz belőle, nem lehet máról holnapra birói vérmérsékletüvé. Pedig a közigazgatási bíróság felerészben ilyen elemekből áll.

Hogy ez milyen eredményekre fog vezetni, azt könnyü előre látni. A két felfogás — mondhatnám világnézet — állandó küzdelemben lesz egymással. Szerencse volna, ha a birói gondolkozás meghóditaná a másik tábort. De ez valószinüleg nem igy lesz. Az esetek tulnyomó többségében a szavazatok a fent jellemzett kategóriák szerint fognak megoszlani; tömeges elnöki döntésekre lesz tehát szükség. Ez pedig baj. Allandóságra, benső tekintélyre csak az olyan birósági gyakorlat számithat, melyet a kollegium túlnyomó többsége helyesnek ismer. A votum Minervae nem szabad, hogy rendszerré váljék. A heterogén alkatu testületben pedig, félünk, ez lesz a helyzet.

A perbeli beismerésről.*

Ezek után vonjuk le a következményeket.

A mai értelemben vett tanuságnak fogalmához, lényegéhez tartozik a közvetlen észlelésen alapuló tudomás, a beismerésnél ez nem lényeges.

A fél a polgári perben — másként mint a bünvádi eljárásban [26] teljes hatálylyal beismerhet olyan tényeket is, amelyeket soha sem észlelt, sőt nem is észlelhetett. Az örökös, akit az örökhagyó valamely ügylete alapján perelnek, beismerheti az ügylet létrejöttét, habár az még születése előtt történt. A fél beismerheti még a nálánál idősebb ellenfél törvényes születését is, általában leszármazását. A vak, a süket beismerhet tényeket, amelyeket csak látással vagy hallással lehet észlelni. Egészen mindennapos dolog továbbá, hogy a fél az üzletében, gazdaságában, háztartásában stb. előfordult olyan tényeket ismer be, amelyeket maga nem észlelt. Mindezek a példák nem kivételes esetek hanem a

* Az előbbi közl. l. a 44. és 45. számban.

[26] Ez a főkülönbség a polgári és bünvádi eljárás beismerése között, és nem csupán az, hogy mint Pollak, 114. l. véli, az állam a polgári perben takarékosabb és ezért minden beismeréssel, akár igaz, akár nem, egyformán bánik el.

beismerésnek rendszerinti állományához tartoznak. Ezeket az eseteket tehát nem lehet, már ebből az okból sem, azzal a különben is semmitmondó érveléssel agyonütni, hogy a fogalmat a rendszerinti esetek alapján kell megalkotni.

Nem szorulunk ezek után reá, hogy azokra a valóban ritkább esetekre is hivatkozzunk, amelyeket egyedül szokás felemliteni,[27] amidőn t. i. a fél meggyőződése nélkül vagy éppen annak ellenére ismeri be az ellenfél tényállításának valóságát. Ide tartozik pl. az az eset, amidőn a fél azt hiszi, hogy az ellenfél tényállításán nem fekszik suly és nem akarja ellentmondásával a per tartamát és költségeit szaporitani, továbbá amidőn a fél a valódi tényállást szégyenérzetből vagy más okból titokban kivánja tartani, avagy a beismeréssel az ellenfél javára saját hitelezőit akarja megkárositani vagy amidőn a fél tévedésben van. Az is előfordul, hogy a beismerés kölcsönös megegyezés tárgya; az egyik fél hajlandó bizonyos tényeket beismerni, ha a másik fél is beismer bizonyos tényeket.

Az általános felfogás szerint a beismerésnek ezekben az esetekben is teljes hatálya van és pedig még akkor is, ha a fél tudomásának hiánya, vagy éppen ellenkező tudomása a beismerésben kifejezésre is jut. Ez a döntés a rendelkezési elméletből önként következik és ha igaz, annak legerősebb támasza.[28] Nehezebben boldogul vele a tanuság elmélete. Mindazonáltal magát a döntés helyességét elfogadja Magyary is. Szerinte a félnek az a kijelentése, hogy ő beismerésével nem akar igazat mondani, hanem csak ki akarja jelölni azokat a határokat, amelyek között a biró mozogjon, midőn itéletet hoz, nem olyan rendelkezés, amelynek valami jelentősége volna. A birónak, ugymond, a törvény szerint a beismerés alapján itéletet kell hoznia, azaz a multra kell vissza következtetni; ennek következtében, ha a fél beismerését ilyen rendelkező indokolással el is látja, az a biró szemében még sem lehet egyéb, mint a mult megismerésének forrása.[29] Azzal a kérdéssel, hogy a birónak a beismerés esetében mennyiben kell itéletet hozni, és hogy vissza kell-e követtetnie a multra, alább fogunk foglalkozni. Itt Magyary érvelésével szemben elég arra reá mutatnunk, hogy az ilyen beismerésben tulajdonképpen nem az a rendelkezés, hogy az ellenfél tényállitása nem igaz, hanem az, hogy a fél azt ennek ellenére beismeri. Magyary érvelése inkább arra az esetre illenék, amidőn a fél kijelenti, hogy az ellnfél állitása igaz, de azért azt mégis tagadja. Ha a beismerésben valami lehet tanuság, ez nyilvánvalóan csak annak a kijelentése lehet, hogy a tény valóban megtörtént, hogy az állitás igaz, és ha a bíróság a beismerés esetén valamiből egyáltalában vissza következtethet a multra, ez csak az lehet, hogy a beismerésben benne foglaltatik a tény megtörténtének, kijelentése.[30]

Azonban ismételem, nem szorulunk reá, hogy ezekre a valóban ritkább esetekre hivatkozzunk, bár az igazság kedvéért nem hallgathatjuk el, hogy a beismerés fogalmának megalkotásánál, lényegének megállapitásánál, ezeket a kivételes eseteket sem szabad figyelmen kivül hagyni.

Mi arra a döntő kérdésre fektetjük a sulyt, hogy hogyan lehetséges az, hogy a törvény tanuságnak tekintse a perbeli beismerést, amidőn a beismerésnél arra, ami a tanuságnak lényege, sehol sem fektet semmi sulyt. A tanuság ereje positive azon alapul, hogy a vallomás a tanu közvetlen észleletének eredményét közli és a vallomás ereje azonnal megsemmisül, mihelyt kiderül, hogy a tanu a tényt, amelyről vall, közvetlenül nem észlelte. Ellenben a perbeli beismerésnél a fél közvetlen észlelése egészen közönbös. A törvény hatályosnak tekinti azt a beismerést is, amelyből a közvetlen észlelés lehetetlensége nyilvánvalóan kitünik, sőt a közvetlen észlelés hiánya okából még a beismerés visszavonását sem engedi meg. Hiszen a törvényhozó, aki csakugyan tanuságnak tekintené a perbeli beismerést, és mégis igy rendelkeznék, abban a pillanatban tagadná meg rendelkezésének alapgondolatát, amikor gyakorlati jelentősége volna, amikor kenyértörésre kerül a dolog.

Kétségtelen, hogy ezt a nagy ellentmondást nem oszlathatja el az a magában véve is téves feltevés, hogy a törvény törvényes bizonyitási szabálylyal mondja ki a beismerés bizonyitó erejét.[31] A törvényes bizonyitási szabály felállitása ugyanis még nem hozza magával azt, hogy a törvény azokat a feltételeket, amelyektől a beismerés bizonyitó ereje függ, ne szabályozza és nevezetesen, hogy — ha a beismerést tanuságnak tekinti — a fél közvetlen észlelésén alapuló tudomását akár positive mint megalapitó körülményt, akár legalább negative, mint hiányában a bizonyitó erőt kizáró körülményt meg ne állapitsa. Hiszen a midőn a törvény a tanukra nézve állitott fel bizonyitási szabályt, szintén megkivánta, hogy a vallomás a tanu közvetlen tudomásán alapuljon.

Az az általános tapasztalati tétel, amelyre Magyary hivatkozik, (129. l.) hogy t. i. a fél önmaga ellen valótlan állitásokat nem szokott valóknak elfogadni, indokolhatja ugyan azt, hogy a törvény a beismerésnél eltekintsen azoktól a garanciáktól, amelyekkel a közönséges tanu vallomását körülveszi, de nem indokolhatja azt is, hogy a törvény — feltéve, hogy a beismerést egyáltalában tanuságnak tekinti — a tanuság fogalmi kellékét, bizonyitó erejének alapját teljesen figyelmen kivül hagyja. Hiszen a biróságon kivüli beismerésnél is a fél önmaga ellen tesz hátrányos nyilatkozatot, és amennyiben az mint tanuság szerepel, bizonyitó erejét mégis kétségtelenül lerontja az a körülmény, hogy a beismerő a beismert tény nem észlelte. Egészen el is tekintünk egyelőre attól, hogy a perbeli beismerés fogalmához másként, mint a perenkivüli beismeréséhez nem szükséges a nyilatkozat hátrányossága abban az értelemben, hogy azt a beismerő maga is tudja, holott a hátrányosság csakis ebben az értelemben fokozhatja a nyilatkozat hitelességét.

Egyébiránt sem Pollak, sem Magyary nem tekintik a beismerés bizonyitó erejét megállapitó törvényes szabályt olyan merevnek, hogy az megszoritásokat ne türne meg. Nem fektetünk sulyt arra a magában véve is helyes megszoritásra, hogy a köztudomással, vagy a biró hivatalos tudomásával ellenkező beismerés, valamint a lehetetlennek beismerése, a mely szintén ellenkezik a birónak hivatalból figyelembe veendő tudomásával, nem hatályos. Ezt a korlátozást eléggé indokolja az a körülmény, hogy ezekben az esetekben nincs bizonyitásra szükség. De nincs ilyenkor a bizonyitás megkimélésének szabályozására sem szükség, sőt ez a megszoritás még a rendelkezés elméletével is összhangba hozható, mert azt lehet mondani, hogy a lehetetlenről nem lehet rendelkezni, és hogy ott, ahol a biró kötelessége a fél jogával jut összeütközésbe, az előbbi erősebb. Azonban mind Pollak mind főleg Magyary azt is megyeztethetőnek tartják a törvényes bizonyitási sza-

[27] L. pl. Pollak, 110. l.; Bülow, Geständnissrecht, 34. l.; Wach, Geständniss, Archiv für Civil. Praxis 64. k. 247. l.

[28] Igy Wach is az előbbi jegyzetben idézett helyen, 247. 248. l. Wach szerint egyébiránt az, hogy a fél csupán csak az eljárás egyszerüsitése végett ismer be, igen gyakran fordul elő.

[29] Magyary 170. és 171. l. L. még 108. és 110. l. is.

[30] Nem vonja kétségbe a tudva valótlan beismerés hatályát Bülow sem, csak azt nem fogadja el, hogy azért a beismerést a bizonyitásról való lemondásnak kelljen tekinteni. Szerinte, Geständnissrecht 35—37. l, az emlitett kivételes esetekben tényleg közel fekszik az a gondolat, hogy a beismerő fél lemond valamiről. Ezt a lemondást azonban szerinte nem lehet a beismerés alkatrészévé tenni, hanem az a beismerést csak kisérheti, mert ez a lemondás csak a nem igaz beismerésnek adná meg erejét, ellenben az a beismerés, amely igaz, nem volna a lemondásra alapitható és amennyiben a lemondás a beismerés lényegét képezné, nem is volna beismerés. A nem igaz beismerés tehát erősebb volna, mint az igaz. Ez az érvelés különben, amely csak a lemondási elmélet czáfolata kiván lenni, nem is érinti azt a kérdést hogy a kifejezetten nem igaz beismerés is hatályos-e?

[31] L. Magyary, 138. és 144. l.

bálylyal, hogy a beismerés viszavonható legyen ha kiderül, hogy a beismerés nem igaz, vagyis ha a birót meggyőzzük a beismerés ellenkezőjéről.[32] Megjegyzem, hogy ahhoz, hogy valaki ezt a nézetet helyeselje, nem szükséges, hogy a tanuság elméletének hive legyen. Vannak mások is, akik ezt a megoldást, arra való tekintettel hogy a perjogi törvény legfőbb elve az igazság kideritése, kivánatosnak tartják.[33] Sőt a tanuság elméletének hivei nem is következetesek, amidőn ezt a megoldást tartják megfelelőnek. Ha a beismerés tanuság, bizonyitás, akkor az ellenbizonyitás annak erejét, visszavonás nélkül is le kell, hogy rontsa.[34] Hisz a bizonyitás lerontásához elég az ellenbizonyitás, minden visszavonás nélkül is. Például elég az ellenbizonyitás magában véve a bíróságon kivüli beismerés erejének lerontásához is. De most nem erre fektetem a fősulyt, hanem azt kérdem, hogy ha már a törvényes bizonyitási szabály megtüri az ellenkező bizonyitását, akár visszavonással, akár anélkül, miért nem türi meg az észlelés hiányának bizonyitását is, akár visszavonással, akár a nélkül.[35] Ha törvény, amelynek a legfőbb elve az igazság kideritése, azon az alapon teszi meg a beismerést az igazság kideritésének eszközévé, hogy az tanuság, akkor talán csak mégis figyelembe kellene vennie azt az esetet, amidőn nyilvánvalóan kiderül, hogy a beismerés mint tanuság nem szolgálhatja az igazság kideritését.

Aki elfogulatlanul itél, lehetetlen hogy reá ne jöjjön arra, hogy a törvény nem tekinti és nem tekintheti a perbeli beismerést komolyan tanuságnak, hanem valamely más alapgondolatból kell kiindulnia.

Ambár ma általában elismerik, hogy a beismerés hatályossága nem függ a félnek tudomásától,[36] mégis nem tartom feleslegesnek, hogy ez alkalommal megvizsgáljuk azt, hogy mennyiben felel meg e tan a törvény rendelkezésének. Nem törődünk azzal, hogy a bizonyitás tulajdonképpen nem a mi feladatunk.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy nem szabad ugy érvelni, hogy mivel minden nyilatkozat, amely nem tagadás, feleslegessé teszi a bizonyitást, azaz a beismerés hatályával bir, ennélfogva minden nyilatkozat, amely nem tekinthető tagadásnak, beismerés számba megy.

Abban a tekintettben ugyanis, hogy az állitás bizonyitása feleslegessé válik, a nem nyilatkozásnak is ugyanaz a hatálya van, mint a beismerésnek. Abból tehát, hogy az állitást valamely nyilatkozat után nem kell bizonyitani, még nem következik, hogy ama nyilatkozat beismerés, — mert az is lehetséges, hogy az a nyilatkozat nem tagadás ugyan, de nem is beismerés, hanem hatálytalan nyilatkozat, azaz jogilag nem nyilatkozás.

Már pedig a nem nyilatkozás nem azonos a beismeréssel.[37] Az ugynevezett hallgatag beismerés nem beismerés és nem volt beismerés nevezetesen az 1868-iki pt rts szerint sem, ámbár ez 159. §-ában a nem tagadást kifejezetten beismerésnek tekinti és hallgatag beismerésről is beszél. A törvény itt egyszerüen fictió alakjában fejezi ki szabályát. A helyett, hogy azt mondaná, az az állitás, amelyet az ellenfél nem tagad, nem szorul bizonyitásra, azt mondja, hogy a nem tagadás esetében a bizonyitás feleslegességére nézve a beismerés szabályát kell alkalmazni, vagy még rövidebben — bár nem szabatosan — hogy a nem tagadást beismerésnek kell tekinteni. Hogy az u. n. hallgatag beismerés nem beismerés a törvény szerint sem, azonnal szembeötlik, ha a visszavonhatóság kérdésére gondolunk. A nem nyilatkozás minden visszavonás nélkül — a visszavonás tulajdonképpen nem is lehetséges — egyszerüen pótolható tagadással. Igaz, hogy ott, ahol az eshetőségi elv uralkodik, tehát nálunk a rendes eljárásban, a pótlás nem lehetséges, kivéve ha a fél a határnap elmulasztása miatt igazolással él.

Ez a pótolhatatlanság azonban, amely más mulasztásokra nézve is áll, nem a tagadás elmulasztásának beismerési jellegéből, hanem az eshetőségi elvből következik. Mellesleg ebből az a furcsaság származik, hogy mig, legalább a törvény értelmében, a tagadás elmulasztása éppen ugy, mint valamely állitás elmulasztása, a perujitástól eltekintve nem orvosolható, addig a beismerés bizonyos feltételek mellett magában a perben visszavonható.

Attól a felfogástól tehát, hogy a kifejezetten tudomás nélkül, vagy tudomás ellenére történt beismerés azért beismerés, mert nem tagadás, szabadulnunk kell, és ennek érvelésünkben semmi befolyást sem szabad engednünk.

Megengedhetőnek tartom azonban a következő érvelést.

A S. E. 61. §-ának második bekezdése, amely a rendes eljárásra is ki van terjesztve, azt mondja ki, hogy a bíróság a körülmények szorgos méltatása alapján belátása szerint itéli meg azt, hogy a félnek olyan nyilatkozata, mely szerint az ellenfél tényállitásának valóságáról nincs tudomása vagy arra nem emlékszik, tagadásnak tekinthető-e?

Magyary a nem tudással vagy nem emlékezéssel való nyilatkozást, mint a beismeréssel és tagadással egyenrangu harmadik nyilatkozatot emliti fel.[38] Szerinte ez is a tudomás kijelentések közé tartozik. Alperes tudja, hogy a kereseti tények megtörténtek (beismer), tudja, hogy nem történtek meg (tagad), vagy nem tudja, hogy megtörténtek-e? Valóban azonban a dolog ugy áll, hogy mig a beismerés és a tagadás érdemleges nyilatkozat az ellenfél tényállitására, addig a nem tudással való nyilatkozat kitérés az érdemleges nyilatkozás elől, annak kijelentése, hogy a fél érdemlegesen nem nyilatkozik; csakhogy nem egyszerü kijelentése, hanem indokolt kijelentése, vagyis a nem nyilatkozás indokolásának kijelentése. A törvény a tényállitásra érdemleges nyilatkozatot kiván, azaz olyant, amely az állitást akár positive, akár negative fedi, de nem akarja a lelkiismeretes felet arra kényszeriteni, hogy meggyőződés nélkül nyilatkozzék és esetleg valótlanságot legyen kénytelen mondani, és ezért felmenti őt a nyilatkozás terhe alól, ha feltételezhető, hogy nincs tu-

[32] Pollak, 117., 166. l.; Magyary 215., 222. l. Igy egyébiránt a régibb irók közül már Danz is, Grundsätze des ord. Processes, 5. kiad. 1821., 299. §.

[33] Igy Demelius, Confessio 385. és köv. l.; Schmidt, Handbuch des deutsch. Civilprocessrechtes, 455. l.; l. Hellwig is, Lehrbuch d. deutsch. Civilprocessrechts II. köt. 45. l. 20. jegyzetben.

[34] Elég óvatosan, de nem elég világosan nyilatkozik e részben Pollak, 165. l., midőn azt mondja, hogy ha a beismerés visszavonása egyáltalán lehetséges, ez csak az ellenbizonyitás, a czáfolat alakjában történhetik.

[35] Midőn Pollak, 117. l. a beismerés visszavonását tudomás hiba (Wissensmängel) miatt megengedi, ugy látszik erre az álláspontra helyezkedik, ezt a gondolatot azonban nem fejti ki tovább, sőt a 166. lapon már világosan az igazi ellenbizonyitást, azaz a beismerés ellenkezőjének bebizonyitását kivánja meg. Csak a beismerés mint bizonyitó eszköz ellen, azaz amenyiben az nem csupán megállapitási cselekmény, hanem tanuság is, engedi meg Wach, az i. h. 252. l., a tudás forrása elégtelenségének felderitését, mint bizonyitéki kifogást.

[36] A régibb iróknál előfordul az ellenkező nézet is. Igy Kelemen Institutiones Juris Hungarici III. 151. l. megkivánja, hogy a perbeli beismerés «de facto confitentis proprio» szóljon; hasonlag Frank, a közigazság törvénye, II. 155. l., aki szintén szükségesnek véli, hogy a valló «maga ellen és maga tettéről nyilatkozzon.» Ugyanez a nézet található Danznak fentebb a 31. jegyzetben idézett könyvében 292. §. «Ein Geständniss ist eine überlegte Erklärung, durch welche einer der streitenden Theile die Wahrheit einer eigenen Thathandlung .... einräumt. (L. ez ellen már Gönner, Handbuch des d. gem. Processes, 2. kiad. 1804-ből, 371. l. 4. §.) Sajátságos, hogy Frank e mellett a beismerés erejét nem arra alapitja, «mintha amit valaki önként elismert, soha valótlan nem lehetne,» hanem (helyesen) arra, hogy «amiben a perlekedők megegyeznek, azt a biró tovább nem vizsgálja» (154. l.).

[37] Igy Magyary is, 115. l.

[38] 80. és 81. l. Illetőleg Magyary szerint négy nyilatkozat volna, mert ő a kifogást is ide sorolja, 230. és 231. l. is. Szerinte a kifogásban is van beismerő elem (qui excipit non fatetur). Ebbe a kérdésbe nem bocsátkozom bele.

domása a tényről vagy nem emlékszik arra.[39] Ennek a felmentésnek következménye már most az, hogy a nem nyilatkozás következményei nem állanak be, hanem az állitás a nem nyilatkozás daczára mint kétes bizonyitandó, más szavakkal, fictióval kifejezve, a következmény ugyanaz mint a tagadásé.[40]

Ami ebben a rendelkezésben minket itt különösen érdekel, ez az, hogy a törvény a fél részére csak mentességet, kedvezményt állapit meg, amelyet azonban a félnek nem kell igénybe vennie. A fél, aki nem tudja ugyan, hogy hogyan történt a dolog, de nem tartja valószinünek, hogy felperes állitása igaz legyen, nem hisz felperesnek, vagy általában nem akarja érdekének megóvását a bíróság belátására bizni, kétségkivül jogositva van a mentesség igénybevétele nélkül egyszerüen tagadni, és pedig teheti ezt akként is, hogy emellett nemtudását is kifejezésre juttatja. Minthogy pedig a törvény nem csupán a tagadás, hanem általában a nyilatkozás terhe alóli mentességet állapit meg, kétségtelen, hogy a fél, aki nem tudja ugyan a tényt, és ezt ki is jelenti, de hisz a felperesnek, vagy különben jónak látja, beismerést is tehet.

Már itt megemlitem, hogy részemről azt sem tartom képtelenségnek, hogy a fél a nem tudás kijelentése mellett tényállitást tegyen. Mindennapos dolog, hogy a fél olyan tényeket állit, amelyekről közvetlen észleletén alapuló tudomása nincs, sőt nem is lehet. És hogy ezt a törvény is megengedettnek tekinti, kitünik a perrendtartás 225. §-ának az esküre vonatkozó rendelkezéséből is.[41] Bizonyos az is, hogy ha már nem kivánunk öntudomást, bajos volna meghatározni a tudomás fokát, amely az állitáshoz szükséges legyen. A végén oda kell jutnunk, hogy elég a vélekedésnek az a foka, amely abban jut kifejezésre, hogy a fél a tényt egyáltalán állitja. És ez helyesen is van igy. Lehetnek esetek, amidőn a fél nem tudja és nem tudhatja meg a valót, és mégis nem volna méltányos őt jogának érvényesitésétől elzárni. Ha rosszul állitott, majd tagadni fogja az ellenfél, és a bizonyitási eljárásban majd kiderül a valóság. Ezt a bizonyitási eljárást nem csak avégből szabad a félnek igénybe vennie, hogy saját tudomásáról a birót meggyőzze, hanem avégből is, hogy objektive megállapittassa a tényállást. Erre gyakorlati szüksége is lehet a félnek. Lehetséges ugyanis, hogy kétségtelen joga van, de a tényt, amely jogát megalapitja, nem tudja határozottan előadni. Például a félnek kárt okoztak. A kártételt csak három egyén követhette el. Ezt tudja a fél. De azt, hogy valóban mind a három egyén részt vett a kártételben, vagy csak kettő, avagy csak egy, nincs módjában megtudni. Abban a kérdésben, hogy a több együttes kártevő közül ki mennyiben okozta a kárt, a magánjog segitségére jön a fél tudomása hiányának, midőn az együttes kártevőket egyetemlegesen teszi felelőssé az okozott kárért. Ellenben abban a kérdésben, hogy együttes kártétel forog-e fenn, csak a perjog segithet a fél tudatlanságán. Nincs ok reá, hogy miért ne tegye ezt, és nincs ok különösen arra, hogy miért ne tegye ezt a lelkiismeretes féllel szemben is, aki meg is mondja, hogy azt, amit állit és amit állitani kénytelen, maga sem tudja biztosan.

[39] A német prts 138. §-a már akkor, de csakis akkor menti fel a felett az érdemleges nyilatkozás alul, ha a tény a félnek nem saját ténye, vagy azt közvetlenül nem észlelte. A magyar törvény kevésbbé merev és méltányosabb. Méltánytalan pl. valakit arra kényszeriteni, hogy számtalan ingóságai bármelyikének megszerzésére vonatkozó tényre nyilatkozzék. Egyébiránt a mi kérdésünkre nézve az eltérés nem lényeges. Bizonyos, hogy a fél a német törvény szerint oly tényt is beismerhet, amelyet közvetlenül nem észlelt.

[40] Hogy a törvény itt a fictióval él, kiemeli Magyary is, 89. és 90. l. Nem oszthatom azonban sem azt, hogy ez a szólásforma törvényben nagy hiba volna, sem pedig azt, hogy a törvény e §-a a beismerés fictióját is felállitaná.

[41] «Ténykörülmények iránt, melyeket nem maga a perben álló fél, hanem csak egy harmadik . . . ismer öntudomásából stb.

Egy másik érv amellett, hogy a törvény a beismerés hatályosságához nem kivánja meg a fél tudomását, a törvénynek a beismerés visszavonására vonatkozó rendelkezéséből merithető. A német perrendtartás 290. §-a szerint a beismerés csak akkor vonható vissza, ha a fél bebizonyitja, hogy a beismerés nem felel meg a valóságnak, és hogy azt tévedés okozta. Ez a törvény tehát nem hagy fenn semmi kétséget arra nézve, hogy a beismerés csupán csak a fél tudomásának hiánya miatt vissza nem vonható. A mi sommás eljárási törvényünk szerint a bíróság a körülmények szorgos méltatása alapján itéli meg, hogy a beismerés visszavonás által menynyiben veszti erejét. Lényegileg hasonlóan rendelkezik az osztrák perrendtartás 266. §-a is. Ezek a törvények már nem döntik el oly világosan a kérdést, mint a német perrendtartás. Mindenesetre azonban nem mondják ki azt, hogy a tudomás hiánya esetén a beismerés visszavonható, ami pedig igen közel feküdt volna, ha különben a beismerést tanuságnak tekintenék. És e törvények előzményei sem nyujtanak alapot arra, hogy minden beismerés már annálfogva megerőtlenithető legyen, mert a fél a tényt nem észlelhette vagy nem észlelte.

Szándékosan nem szólottunk itt arról az esetről, amidőn a fél kifejezetten tudomása ellen ismeri be az ellenfél tényállitását. Arra nézve, hogy az ilyen beismerés érvényes-e vagy érvénytelen-e, a törvény rendelkezéseiben nem találunk közvetlen támpontot. Ezt a kérdést csak a beismerés helyes elméletéből oldhatjuk meg. Egyelőre csak azt jegyzem meg, hogy az ilyen tagadás, tudom hogy igaz, de azért mégis tagadom, vagy az ilyen állitás, tudom hogy nem igaz, de azért mégis állitom, mindenesetre képtelenség volna.

Összefoglalva az eddigieket, azt hiszem megállapithatjuk, hogy a beismerés és a mai tanuság között mélyreható, a fogalom lényegét illető különbség áll fenn.

(Folyt. köv) *Dr. Plósz Sándor.*

A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat.*

Az eljárás.

A javaslat második fejezete (7—26. §-ai) szabályozza a hatásköri összeütközések esetében követendő eljárást. Gróf *Andrássy* javaslatának ez a része nem követi a külföldi mintákat; mint alább tüzetesen ki fogjuk mutatni, egészen uj, eredeti elveken épül fel és azokat a külföldi törvényhozásoktól eltérő rendezéssel, következetesen, egyszerüen, világosan viszi keresztül. Az eljárásról szóló fejezet meghatározza a hatásköri összeütközések felmerültének eseteit (7. §.) és a hatóságoknak ily összeütközés esetére vonatkozó tennivalóit (8., 9. §-ok), valamint az összeütközésnek a főügy folyamára és a végrehajtásra befolyását (10. §.); szabályozza az összeütközési eset elintézésének előkészitését a hatásköri bíróság (11. §.) és a felek részéről (12—13. §-ok), a hatásköri bíróság előtti tárgyalást (14—17. §-ok), e bíróság határozatát (18—21. §-ok), és az eljárás költségét (22—24. §-ok); szól végül az összeütközési esetnek közvetlenül a hatásköri bíróságnál bejelentéséről (25. §.) és az összeütközés elintézésének elmaradásáról (26. §.).

A hatásköri összeütközés felmerülte.

A javaslat itt mindenekelőtt azt az elvi kérdést oldja meg, hogy milyen természetü ügyekben merül föl a javaslat értelmében elintézendő hatásköri összeütközés. Azzal, hogy e tekintetben semmiféle megszoritást sem tartalmaz, azt fejezi ki, hogy a rendes bíróság, a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között a jog bármely területén előfordulható hatásköri összeütközésekben a hatásköri bíróság dönt. Némely külföldi jog, például a porosz-jog, a hatásköri panaszt

* Az előbbi közl. l. mult heti számban.

a polgári peres ügy (bürgerlicher Rechtsstreit) körére szoritja, a franczia jog például a büntetőjog területén csak bizonyos korlátozással enged hatásköri panaszt. A javaslat ezzel szemben a legtöbb külföldi törvényhozás, valamint a miniszteriumi eddigi gyakorlata által is elfogadott azt az elvet követi, hogy akár a peres és perenkivüli, akár a magánjogi és a büntetőjogi, a fegyelmi, szóval bármely ügyben merül fel a fentemlitett hatóságok között hatásköri összeütközés, azt a jelen törvény értelmében eldöntendő összeütközésnek kell tekinteni. A kérdésnek az a lényege, hogy a jogforrások mely hatóságra bizzák a jognak akár egyik, akár másik területén az eljárást, és ha a hatóságok között a hatáskör tekintetében összeütközés támad, teljesen közömbös az, hogy a jognak melyik ágában történt az összeütközés. Midőn tehát a javaslat egyes ügyeknek felsorolásába nem bocsátkozik, ezzel azt fejezi ki, hogy a hatásköri összeütközéseknek e javaslat szerinti elintézését nem kivánja kizárólag csak a jognak egyik vagy másik ágára korlátozni.

Hatásköri összeütközés általában két irányban merül fel; egyik irányban ugy, hogy az ügyben egyik hatóság sem akar eljárni; például a bíróság a közigazgatási hatóságot, a közigazgatási hatóság pedig a bíróságot tartja az ügyben való eljárásra hivatottnak, ilyen esetben az ügynek nincsen foruma, és a felek nem találnak ügyük elintézésére hatóságot; ez az ugynevezett negativ hatásköri összeütközés esete; a gyakorlatban legtöbbször ilyen összeütközés fordul elő. Másik irányban pedig ugy merül fel hatásköri összeütközés, hogy az ügynek elintézését több hatóság a maga hatáskörébe akarja vonni: mind a közigazgatási hatóság, mind a bíróság el akar járni az ügyben; ilyenkor az ügynek több foruma van, amely forumok több és esetleg ellentétes határozatot hoznak; ez az ugynevezett pozitiv hatásköri összeütközés esete; ilyen összeütközés igen ritka.

Annak, hogy hatásköri összeütközés esete bármely irányban felmerülhessen, a javaslat szerint mindig feltétele az ügynek azonossága és a hatósági határozat.

Ha az az ügy, amelyben az ellenérdekü hatóságok el akarnak járni, vagy az eljárást megtagadják, nem ugyanaz, vagy annak az ügynek nem ugyanaz a kérdése, ilyenkor hatásköri összeütközésről nem szólhatunk, mert a két hatóság eljárása vagy határozata egymás mellett megállhat, egymást nem zárja ki.

Másik feltétele a hatásköri összeütközés felmerülésének az, hogy az ellenérdekü hatóságok ugyanabban az ügyben határozatot hozzanak, határozat alatt értve a hatósági eljárást, intézkedést stb. is. A javaslat értelmében nem elég tehát a hatásköri összeütközés felmerültéhez az, hogy az ügy a hatóság elé vitessék, hanem szükséges az is, hogy a hatóság abban az ügyben határozatot hozzon, és pedig vagy a hatáskör kérdésében hozzon határozatot, vagy az ügy érdemében határozzon, eljárjon vagy intézkedjék, amiből a hatáskör kérdésében való állásfoglalása kitünjék. A javaslat, mint általánosabb megjelölést, a határozatot emliti, mert a hatósági eljárásnak vagy intézkedésnek is hatósági határozat az alapja. Mindaddig, mig a hatóság az ügyben nem határoz, nem merült fel hatásköri összeütközés esete, mert lehetséges, hogy a hatóság nem fog a másik hatósággal ellentétes álláspontra helyezkedni és igy nem merülvén fel ellentét és meg lévén az ügynek e foruma, az ellentét kiegyenlitésére és a forumnak a hatásköri bíróság által való kijelölésére nem lesz szükség.

A javaslat már itt lényegesen eltér a külföldi jogrendszerektől. Ezek szerint positiv összeütközés esetében hatásköri panaszt már akkor lehet emelni, ha az ügy a bíróság előtt folyamatba tétetett, sem azt nem kell bevárni, hogy a bíróság a hatáskör kérdésében határozzon, mert elég, ha a fél ügyét a bíróság előtt megindította, keresetét, kérvényét, feljelentését stb. benyujtotta, sem az nem szükséges, hogy az ügy közigazgatási uton folyamatba tétessék, mert a közigazgatási hatóság, ha ugy van meggyőződve, hogy az ügy az ő hatáskörébe tartozik, a fél minden fellépése és minden hatósági határozat nélkül már érvényesithet hatásköri panaszt. A javaslat rendszere jobban megfelel a hatósági eljárás általános elveinek, egyszerübb és igen sok hatásköri panasznak elejét veszi.

A javaslat öt pontban tüzetesen meghatározza a hatásköri összeütközés eseteit.

Az 1. pont az ugynevezett negativ összeütközésről szól, amely akkor fordul elő, ha mind a rendes bíróság, mind a közigazgatási bíróság vagy közigazgatási hatóság, ugyszintén ha mind a közigazgatási bíróság, mind a közigazgatási hatóság, melyek közül az egyiknek hatáskörébe tartozik az eljárás, ugyanazt az ügyet jogerősen hatáskörükhöz nem tartozónak nyilvánitották.

Sokszor megtörténik, hogy nemcsak két hatóság, hanem több hatóság között is kétséges lehet az, hogy melyiknek hatáskörébe tartozik az eljárás; kétséges lehet például, hogy a szolgálati viszonyból felmerülő követelést, mint magánjogi követelést, a bíróságnak vagy mint cselédbérkövetelést a cselédügyi hatóságnak, vagy pedig mint iparossegédi követelést az iparhatóságnak kell-e megbirálnia. Ily esetben nem kivánja meg ugyan a javaslat, hogy a fél minden hatóságot felkeressen panaszával, amelyhez való tartozóságáról az ügynek szó lehet, hanem azt megkivánja, hogy az a hatóság, amelyhez az ügy helyesen tartozik, a fél részéről megkeresetve, az ügyet magától elutasitotta légyen. Ha az ügyben csak olyan hatóságok hoztak az eljárást megtagadó határozatot, amelyeknek hatáskörébe nem is tartozik az eljárás, akkor a hatásköri összeütközés felvetése mindenesetre korai, mert valószinü, hogy ha a fél ahhoz a hatósághoz fordul, amelyhez fordulnia kell, ez a hatóság az ügyet nem fogja magától elutasitani.

A hatóságok az ügyet hatáskörükhöz nem tartozónak negativ összeütközés esetében mindig oly határozattal nyilvánitják, amely csakis a hatáskör kérdésére szoritkozik. A javaslat megkivánja, hogy az eljárást megtagadó ez a határozat jogerőre emelkedjék. Addig, mig jogerős határozattal nincs kizárva mind a birói, mind az administrativ ut, negativ összeütközésről nincs szó, mert még mind a két uton van felső hatóság, mely az ügyet meg nem vizsgálta. de a peres vagy peren kivüli eljárás vagy a közigazgatási eljárás szerint megvizsgálhatja. Nincs kizárva, hogy a felsőbb hatóság az alsó hatósági hrtározatot megváltoztatja és ezzel az alsó hatósági határozatok következtében előállott hatásköri ellentétet megszüntetvén, a hatásköri bíróság által való elintézést elkerülhetővé teszi. Önként értetik, hogy a felek nincsenek kényszeritve az alsó hatósági határozat ellen jogorvoslattal élni és a felsőbb hatósági megvizsgálást provokálni; a hatáskört megtagadó alsó hatósági határozat tehát akkor is jogerős, ha az ellen a felek a megszabott idő alatt felebbvitellel nem élnek, vagy ha az ellen a felebbvitel az eljárási szabályok szerint ki van zárva.

Felhozták a javaslat ez álláspontja ellen azt, hogy lehetővé teszi az összeütközési eset eldöntésének elhuzását. Megtörténhetik, hogy az első forum elutasitja magától az ügyet s ez ellen éppen a kereső fél ellenfele felebbez egészen a negyedik forumig (közigazgatási ügyben lehet négy forum is), tudva, hogy addig, mig ez uton a kérdés eldöntve nincs, a kereső fél nem fordulhat a hatásköri bírósághoz s ez által hosszu időre lehetetlenné teszi a kereső fél igényének érvényesitését. Kivánatos tehát az eljárás megröviditése akként, hogy már az első forum ellentétes határozatai megalapitsák az összeütközés felmerültét. Nézetünk szerint az esetek legnagyobb részében alaptalan ez az aggodalom. Negativ összeütközés esetében a kereső fél ellenfelének alig van módjában felebbvitelekkel huzni az ügyet, mert a keresetlevelet

visszautasitó végzésről tudomást sem szerez, az ő kifogására hozott megszüntető végzés pedig reá nem sérelmes; a teljesen alaptalan, rosszhiszemü felfolyamodás birság alá esik (1881 : LIX. tcz. 60. §.), attól pedig nem kell tartani, hogy a kereső fél huzza el a visszautasitó határozat elleni felebbvitellel az ügy végelintézését.

Alapos lehet az aggodalom akkor, amikor a hatóság érdembe bocsátkozás nélkül hatáskörét megállapitja, vagyis a 7. §. 2. p.-nak esetében; ilyenkor csakugyan elhuzhatná az ellenfél az ügyet, (bár az utóbbi 7—8 év alatt elintézett összeütközési esetekben erre nem volt példa), de mivel a positiv összeütközésnek ily esete felette ritka, mivel hatáskört megállapitó külön végzést a közigazgatási eljárásban szabály szerint nem hoznak, a sommás eljárásban ily végzés ellen külön felebbvitelnek nincs helye (1893 : XVIII. tcz. 28. §, 2. bekezdés): azért az egy-két esetért, amikor ily elhuzási szándék sikerrel hátráltathatná az elintézést, nem lenne czélszerü minden ügyre akként rendelkezni, hogy már a hatáskör kérdésében hozott alsófoku határozatok megalapitsák az összeütközést és hogy a határozatok elleni felebbvitel kizárásával utját vágjuk annak, hogy a felsőbb hatóság az alsó hatóság tévedését gyorsan és könnyen kiigazitva, a hatásköri bíróság több időbe és költségbe kerülő eljárását nélkülözhetővé tegye.

A negativ összeütközésre vonatkozó 1. pont, mind a rendes bíróság, mind a közigazgatási bíróság, mind pedig a közigazgatási hatósággal szemben felmerült hatásköri összeütközések esetére vonatkozik.

A 7. §. 2., 3., 4. és 5. pontja az ugynevezett pozitia hatásköri összeütközési eseteit szabályozzák. És pedig az egyes esetek különféleségéhez képest különféle módon.

A 2., a 3., a 4. és az 5. pont csak a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság, továbbá a rendes bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült pozitiv összeütközési eteteket szabályozza, mert a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült pozitiv összeütközési esetekre vonatkozó eljárás tekintetében, amire alább visszatérünk, a közigazgatási bíróságról szóló 1896 : XXVI. tcz. rendelkezéseit a javaslat érintetlenül hagyja, a 3. pont a közigazgatási hatóságról, a 4. pont pedig a közigazgatási bíróságról nem is rendelkezik.

A 2. pont értelmében rendes bíróság és a közigazgatási bíróság vagy a közigazgatási hatóság között pozitiv hatásköri összeütközés esete akkor merül fel, ha a hatóságok ugyanazt az ügyet jogerősen hatáskörükhöz tartozónak nyilvánitották. E pont alapján a hatásköri összeütközést a két hatóságnak olyan jogerős határozata idézi elő, amely kizárólag a hatáskör kérdésére szoritkozik.

Ezzel szemben a 3. és 4. pont azokról a pozitiv hatásköri összeütközési esetekről szól, amelyeket a hatóságok érdemi határozata idéz elő. Minthogy ugyanis megtörténik, hogy a hatóság a hatáskör kérdésében külön nem hoz határozatot, mert lehet, hogy a felek hatásköri kifogást nem tesznek, a bíróság pedig a hatáskör hiányát hivatalból nem észleli, figyelmét ez elkerüli; minthogy az is lehetséges, hogy az eljárási szabályok szerint a hatóság abban az esetben, ha az ügyet hatáskörébe tartozónak tekinti, nem is köteles a hatáskör kérdésében határozni, hanem mindjárt az ügy érdemébe bocsátkozhatik (amely eset például a közigazgatási eljárásban fordul elő): ezért szükséges rendelkezni azokról az esetekről is, amelyekben a hatóság nem határoz külön a hatáskör kérdésében, hanem azzal nyilvánitja az ügyet hatáskörébe tartozónak, hogy az ügy érdemében határoz (eljár vagy intézkedik.) De szükséges ezekről az esetekről gondoskodni annál fogva is, mert a sommás eljárásban a birósági hatáskört megállapitó határozat ellen külön felebbvitelnek nincsen helye (1893 : XVIII. tcz. 28. §. második bekezdés), a felebbezési eljárásban pedig hatásköri kifogás alapján a felebbezés érdemének tárgyalása meg nem tagadható (1893 : XVIII. tcz. 153. §. második bekezdés). A hatáskört megállapitó határozat ellen tehát a sommás eljárásban csak az érdemi határozat elleni jogorvoslat keretében lehet orvoslást keresni, ugy, hogy ilyen esetbeen a hatásköri kérdést eldöntő határozat az ügy érdemében hozott határozattal együtt emelkedik jogerőre.

A 3. pont értelmében már most pozitiv hatásköri összeütközés esete akkor merül fel, ha a rendes bíróság és a közigazgatási bíróság ugyanannak az ügynek érdemében határozott. És pedig ez az összeütközés — eltérően az 1. és 2. pont eseteitől — már felmerül akkor is, ha a rendes bíróságnak érdemi határozata még nem jogerős. Ha az összeütközést csak a hatáskör kérdésére szoritkozó határozat provokálja (1., 2. pont), akkor — mint fentebb kifejtettük — e határozat jogerejének megkivánása sem a hatóságoknak, sem a feleknek hátrányukra nem válik, mert a hatásköri kérdésekre szoritkozó jogorvoslatok elintézése gyorsan, könnyen és kevés költséggel történhetik, de ha az összeütközést érdemi határozat provokálta, akkor a javaslat nem követeli meg, hogy a felsőbb bíróságok is határozzanak érdemben, mert ezeknek a jogorvoslatoknak az elintézése már sok időbe és sok költségbe is kerülhet, helyesebb tehát ily esetben a vitás hatásköri kérdést a hatásköri birósággal nyomban eldönteni, amely döntés esetleg az ügy érdemében való hosszadalmas és költséges eljárást feleslegessé teszi.

E pont értelmében tehát az összeütközés már az első fokon beáll; mindig már az elsőfoku bíróság fogja felterjeszteni az ügyet a hatásköri birósághoz, ha olyan ügyben hozott érdemi határozatot, a melyben a közigazgatási bíróság is érdemben határozott; de mivel nincs kizárva, hogy csak a rendes bíróság határozatának jogerőre emelkedése után tünik ki az, hogy ugyanabban az ügyben már a közigazgatási biróságnak is van érdemi határozata; szükséges volt a 3. pontban azt is kifejezni, hogy a hatásköri összeütközés elintézését ily esetben a rendes birósági határozat jogerőre emelkedése sem akadályozza. Ezt nem tekinthetjük aggályosnak, mert a közigazgatási bíróság is birói hatóság és nincs ok arra, hogy a rendes biróságnak a közigazgatási bíróság fölött tulsulyt biztositsunk. A közigazgatási bíróság határozatának jogerejét e pontban azért nem volt szükséges külön kiemelni, mert a közigazgatási bíróság végső fokban határoz, határozata tehát mindig jogerős.

A 4. pont a rendes bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült oly pozitiv hatásköri összeütközésről szól, a melyet a bíróság vagy a közigazgatási hatóság érdemi határozata idézett elő. Az összeütközést megalapitja a két hatóság érdemi határozata már akkor is, ha nem emelkedett jogerőre; a már fentebb előadott oknál fogva itt sem czélszerü az érdemi határozat jogerejét bevárni és az ezzel felmerülő sok munkának és költségnek kárbavesztét koczkáztatni. Onként értetik, hogy a 3. és a 4. p. alá esik az olyan birói határozat is, amely az érdemmel együtt a hatáskört is eldöntötte.

A hatásköri összeütközésnek elintézését az, hogy a közigazgatási hatósági határozat jogerőre emelkedett, nem zárja ki, a mit a 4. pont szövege világosan kifejez. Ellenben a birói határozat, t. i. a birói érdemi határozat jogerőre emelkedése a közigazgatási hatósággal szemben felmerült hatásköri összeütközés felmerültét már kizárja. Ha a bíróság az ügyet már érdemben eldöntötte és ez a birói határozat jogerőre emelkedett, a res judicata érinthetetlensége oly nagy igazságszolgáltatási követelmény, hogy azt már nem szabad többé megbolygatni azon a czimen sem, hogy az ügy tulajdonképen nem birói, hanem közigazgatási hatáskörbe tartozik.

A régebbi porosz jog még a jogerőre emelkedett birói itélet után is megengedte a hatásköri összeütközés provokálhatását; a mi ministertanácsi gyakorlatunk is hatályon kivül

helyez néha jogerős birói itéletet, ha azt közigazgatási hatáskörbe tartozó ügyben hozták. Kiindul ez a felfogás abból az álláspontból, hogy a bíróság csakugyan illetéktelenül avatkozott a közigazgatási jogkörbe és igy az állam közjogát sértette meg. Politikai tekintetek és a franczia jog befolyása, mely már a semmitőszék előtt megfordult ügyben, sőt a felebbviteli forumon is csak korlátozva engedi meg a hatásköri összeütközési vitának felvetését, arra inditották Poroszországot, hogy már 1847-ben elhagyta régi álláspontját. Az ausztriai törvény szerint sem lehet a birói itélet jogerőre emelkedése után a hatásköri kérdést felvetni. Nálunk a minisztertanács is igen ritkán helyezte hatályon kivül a jogerős birói itéletet, csak olyan esetekben, amikor egészen nyilvánvaló volt, hogy a bíróság a hatásköri szabályok nyilt megsértésével avatkozott közigazgatási hatáskörbe.

A legtermészetesebb és a hatáskörök kellő védelmének érdekében a leggyakorlatibb megoldást követi a javaslat, midőn az érdemben hozott birói határozat jogerőre emelkedését jelöli meg a hatásköri vita felvethetésének véghatárául, kimondván, hogy a rendes bíróság érdemi határozatának jogerőre emelkedése után azon az alapon, hogy az ügy a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, eljárásnak már nem lehet helye és hogy a rendes bíróság jogerős érdemi határozata a közigazgatási hatósággal szemben irányadó. Az eset hasonlóságánál fogva ezt a közigazgatási bíróság határozatára nézve is kifejezetten kimondja a javaslat.

A közigazgatási bíróság és a rendes bíróság közötti összeütközés elintézését azonban a rendes birói itélet jogereje nem zárja ki. Ezt a javaslat 3. pontjának szövege is kifejezi. Ilyenkor tulajdonképen két bíróság közötti összeütközésről van szó; a közigazgatási bíróság is birói jogvédelmet nyujt, a rendes birói jogerős itélet hatályon kivül helyezése tehát nem jár oly fontos következménynyel, mint a közig. hatósággal szemben.

Önként értetik, hogy a hatásköri összeütközés felmerüléhez nem szükséges, hogy mind a két hatóságnak a 7. §. ugyanazon pontjában megjelölt határozata idézze elő az összeütközést. Ehez képest pl. felmerül az összeütközés akkor is, ha a bíróság érdembe bocsátkozás nélkül csak hatáskörét állapitotta meg (2. p.) a közigazgatási hatóság ellenben érdemi határozatot hozott (4. p.). Ezt a magától értetődő dolgot a ministeri javaslat nem vette fel, de az igazságügyi bizottság az összeütközési esetek pontjai közé minden félreértés kikerülése végett felveendőnek találta (5. p.).

A közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. t.-cz. 131. §-a tüzetesen szabályozza a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság között felmerült pozitiv hatásköri összeütközés elintézésére vonatkozó eljárást. Minthogy ez az eljárás már tüzetesen szabályozva van, a közigazgatási bíróságról szóló törvény egyéb rendelkezéseivel szorosan összefügg, a gyakorlatban panaszra nem adott okot és ez eljárás elvei a közigazgatási ügyekben szem előtt tartandó követelményeknek megfelelnek: a javaslat ezeket a szabályokat érintetlenül hagyja és ezt a 7. §. utolsó bekezdésében világosan kijelenti. A jelen javaslat 7—10. §-ai tehát csak a közigazgatási bíróság és a rendes bíróság közötti pozitiv összeütközések, valamint a közigazgatási bíróság és a rendes bíróság, továbbá a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság közötti negativ összeütközés esetére nyer alkalmazást, ellenben a javaslat többi rendelkezései és különösen az a rendelkezése, hogy a hatásköri összeütközés elintézése a most szervezendő hatásköri bíróság elé tartozik (a 29. §-ban emlitett kivételt nem tekintve) a közigazgatási bírósággal szemben felmerült minden összeütközési esetre is, tehát a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóság közötti pozitiv összeütközési esetre is alkalmazást fog nyerni.

A 7. §. azt a kérdést is megoldja, hogy mely időpontban merül fel a hatásköri összeütközés. Az összeütközés a hatáskörre szoritkozó határozat esetében (1., 2. p.) akkor merül föl, amikor az utoljára eljáró hatóság határozata jogerőre emelkedik. Érdemi határozat esetében (3., 4. p.) pedig felmerül az összeütközés már akkor, amikor az utóbb eljáró bíróság vagy közigazgatási hatóság érdemben — ha nem is jogerősen — határozott, illetőleg a közigazgatási bíróság határozatát meghozta.

(Folyt. köv.)

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tanácsos

Büntetendő cselekmény és közveszélyesség.*

A porosz igazságügyminiszter nemrég rendeletet adott ki, hogy a törvényszéki paloták előcsarnokaiban Themis istenasszony szobrát ezentul ne ábrázolják bekötött szemmel. Az indokolásban kifejti, hogy ez a szokás félreértésen alapszik, egy középkori satyrikus iratból ered, ahol nem is a pártatlanságot. hanem a vakságot jelképezte. E szokás mintegy symboluma a régi és az uj büntetőjogi irányok küzdelmének. Régebben az igazságszolgáltatástól megkövetelték, hogy hunyja be szemét, hogy csak a tettet vizsgálja, hogy egészen elvonatkoztasson attól, ki azt elkövette. Ma megkivánják az igazságszolgáltatástól, hogy lásson, hogy lássa azt az embert, aki előtte áll. Ami tegnap pártatlanság jele és követendő ideál, az ma már vakság és a gunynak játéka....

I.

A nemzetek jogéletében koronként váltakozva dominálnak a problémák bizonyos csoportjai. Azokban a korokban, amikor valamely, a jogélet egy nagy területére kiterjedő törvénymüvet alkottak, a tudósok szellemi munkássága összpontosul abban a feladatban, hogy a törvényben lefektetett elveket a legtökéletesebben kifejleszszék és igy azokat a gyakorlatba és a köztudatba átvigyék. Ezekben a korokban a jogélet munkásai gondolaterejük legjavát a *jogdogmatikai* kérdések megvitatásába fektetik. Azokban a korszakokban ellenben, amikor a kodexben lefektetett eszmék halványodni kezdenek, mikor a köztudatban a viszonyok változása és fejlődése következtében még öntudatra sem ébredt sejtésképpen uj érzések, uj szükségletek támadnak, a gondolkodók érdeklődése elterelődik a pusztán dogmatikai kérdésekről és kényszerüséggel *jogpolitikai* problémák felé fordul.

Negyedévszázadnál hosszabb idő telt el a magyar büntetőtörvénykönyv életbe lépte óta, a magyar büntetőjogtudománynak az a korszaka, mely dogmatikai fogalmak kiépitésében és elhatárolásában, a kodexben lefektetett elvek tudományos kifejlesztésében épp oly szükséges, mint jelentékeny és maradandó becsü munkát végzett.

A most letünt század alkonyán azonban hatalmas áramlat indult meg a nemzetek életének minden megnyilvánulásában. A képzőmüvészetek minden ágában épp ugy változás észlelhelő, mint az irodalomban. A jogtudomány terén épp ugy, mint a tudomány bármely ágában. A jog terén legnagyobb erővel a büntetőjogban lépett fel, mint amely a legmélyebben függ össze a viszonyok és a világnézletek változásával. A magyar jogélet sem vonhatta ki magát ez eszmeáramlat hatása alól és fokozott figyelemmel fordult jogpolitikai problémák felé. Külföldön már lángoltak az ellentétek a régi és uj eszmeáramlat között, akkor mikor Magyarországon még alig sikerült a most letünőben levő eszmeáramlatot a köztudatba belevinni. Külföldön a jogpolitikai kérdések domináltak, mikor a magyar büntetőjogtudomány biztos nyu-

* Előadás, tartatott a *Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának* 1907. évi november 8-án tartott ülésén, a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület 1908-ik évi amsterdami kongresszusán tárgyalandó következő kérdésről: *Hogyan lehetne a büntettesek bizonyos csoportjaira nézve a közveszélyesség fogalmát tenni az eddig kizárólag alkalmazott büntetendő cselekmény fogalma helyébe?*

galommal haladt a dogmatikus kutatások mezején. Az 1889. évben alakult Nemzetközi büntetőjogi egyesület, mely feladatául a jogpolitikai kérdések megvitatását tüzte, megalakulásakor Magyarországon alig talált visszhangra.

Azóta majd husz év mult el. Az eszmék áramlása Magyarországon is kezdetét vette. Nem véletlen az, hogy a magyar csoport a közel multban kezdte meg munkásságát. Büntetőjogi iróink legkiválóbbjait már régóta foglalkoztatják a kriminálpolitika problémái. Rendszeressé azonban a kutatások csak a magyar csoport ujjáalkotása által lehettek. Nem jelenti a magyar csoport megalkotása azt, hogy a jogélet faktorai a büntetőjogi uj irányokról egyazon véleményen vannak: állást foglalhat azokhoz mindenki bármely irányban — de annyi kétségtelen, hogy ezek a problémák évek hosszu során át megvitatás középpontjában lesznek. De az ujjáalakulás még egy bizonyságot szolgáltat, azt, hogy a magyar állami és társadalmi életben is forrongani kezdenek ellentétek, a köztudatban már homályos sejtések élnek és fel-feltör a vágy uj eszmék, uj intézmények iránt. Igaz, ma még Magyarországon a fönálló intézmények erejébe vetett hit erősebbnek látszik, mint valaha, de ki tudja, nem-e az eszmék hanyatlásának jele ez már. A nap tüze is akkor a legégetőbb, mikor lemenőben van . . .

Az előttünk fekvő kérdés, a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület 1908-iki amsterdami kongresszusának napirendjén szerepel. Már maga a kérdés szövegezésében ellentétek harczát, világnézletek küzdelmét sejteti. Megoldásának mikéntje a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület reformküzdelmében elvi jelentőségü. Megoldásától függ, hogy lehetséges lesz-e a reformkövetelményeket organikusan beleilleszteni a fennálló büntetőjog keretébe, hogy lehetséges-e a büntetőjog alapelveit a viszonyok és érzések változása daczára fentartani. A megoldás vonja meg a határt a bünösség és közveszélyesség, a büntetés és a biztositó rendszabályok, a büntetőjog és közigazgatási jog között.

Most, mikor a magyar csoport azelőtt áll, hogy e kérdésben állást foglaljon, egy fontos szempontot nem téveszthet szem elől. E kérdés megoldása szorosan összefügg a társadalmi viszonyok állásával, az eszmeáramlatok hullámzásával, az állami és társadalmi berendezés egészével. Ezért jut kifejezésre és kell, hogy kifejezésre jusson a megoldásban a különböző államoknak sajátossága és fejlődési fokának különbözősége. Ezért a kérdés megvitatásánál vissza kell majd térnünk olyan elvi kérdésekre, amelyeket talán a nemzetközi kongresszuson már eldöntöttnek tekintenek, mert feladatunk éppen az, hogy a magyar társadalmi és állami élet fejlődésébe illesszük bele a reformkorszak uj követelményeit.

II.

Az előttünk fekvő kérdés tulajdonképpen nem egyéb a régi és az uj büntetőjogi irány szembeállitásánál: a régi iránynak, mely a büntetendő cselekmény fogalmát tartja szem előtt és az uj iránynak, mely a tettes közveszélyességéből indul ki. A megoldás tehát tulajdonképpen összeesik a két eszmeáramlat közötti küzdelem eredményeinek megállapitásával.

A XIX. század alkonyán fellépő eszmeáramlat a büntetőjog terén sok hasonló vonást mutat azzal, mely a XVIII. század alkonyának verőfénye volt. Mindkét korszakban az ujitás lázával párosult a meglevő állapot iránti elégedetlenség, a fennálló intézmények pessimistikus megitélésével a remélt reformok optimistikus felfogása. Uj módokat ajánlanak mindkét korszakban a büntettesek elleni küzdelemben és azt hiszik, hogy a büntető jogszolgáltatás terén soha nem sejtett eredmények korszaka fog bekövetkezni. A megtorlás eszméjében látják mindkét korszakban az összes tévedések és az eredménytelenség fó okát. Mindkét korszakban a czélszerüség eszméjét állitják szembe a megtorlással és a czélszerüség gondolatától várják az uj korszak bekövetkeztét. Beccariának éppen ugy, mint a pozitiv iskolának alapelve, hogy a büntetés alapja a közjólét fentartásának szüksége.

A XVIII. század reformmozgalma odairányult, hogy a büntetőjogot szétválaszsza a vele akkor szorosan összefüggő *vallási* képzetektől. A büntetőjog profanizálása az utolsó száz év történetének fontos lapja. Az isteni parancs helyébe azonban a XIX. században a német filozofiai iskola, Kant, Hegel és Fichte hatása alatt az egyesek akarata fölött álló más tényezők kerültek. Ilyen felsőbb hatalmak a kategorikus imperativus, az objektiv ész, a népakarat, a népmeggyőződés. Amig régebben az isteni akaratban találták a megtorlás lényegét, addig a XIX. században az egyesek érdekeitől független erkölcsi parancs fogalmát füzték hozzá. A XIX. század végén fellépő reformmozgalom a megtorlásnak *ezen* fogalma ellen inditott harczot.

Az elméletek küzdelmében mindig nehéz a megértethetés. Jelszavak körül forog a küzdelem, melyek elhomályositják a valódi ellentéteket. A megtorló büntetéssel a czélbüntetést, a védelmi büntetést helyezték szembe és ezzel az uj irány azt akarta jelezni, hogy a megtorlás fogalmából a czélszerüség eszméje teljesen hiányzik. Csak néhány nagy vonásban rajzolhatom meg ez ellentétet.

A nép ethikai érzése, vagy — ahogy nevezhetjük — igazságérzete minden korban két tényezőből alakul. Az egyesek épugy érzik a társadalom védelmének szükségét a fenyegető támadással szemben, mint az egyéni érték megbecsülésének szükségét.

A jogrend kialakulásánál is különböző tényezők küzdenek egymással: a társadalom törekvése, hogy az ellene irányuló támadásokat elháritsa és az egyén törekvése, hogy czéljait a társadalommal szemben is érvényesitse, a társadalom törekvése, hogy létező formáját kényszerrel is fentartsa és a társadalom továbbfejlődésének szükségessége, a társadalmi omnipotenczia és az egyéni szabadság.

E tényezők közül majd az egyik, majd a másik jut tulsulyra, de olyan kor, melyben csak e tényezők egyike létezznék, nincs.

A XIX. század bölcsészete az egyén érdekeit emelte ki és védte az összességgel szemben. A XX. század az összesség érdekeit helyezi előtérbe. A XIX. század bölcsészete az államnak és közegeinek megkötöttségét hirdeti az egyesekkel szemben, a XX. század bölcselete az állam főfeladatának tekinti, hogy az összesség érdekében belenyuljon a társadalmi viszonyok alakulatába. Beccaria szerint a büntetések annál igazságosabbak, minél szentebb és sérthetetlenebb mellettük a személyi biztonság, minél nagyobb szabadságot enged a fejedelem alattvalóinak. Liszt szerint annál igazságosabb, minél inkább alkalmas az összesség védelmére.

A XIX. században győzedelmeskedett azaz irány, mely a polgárok életének és szabadságának megbecsülését tekintette a jogrend legfőbb biztositékának. A XX. század büntetőjogi reform iskolája egyedül a büntettesek elleni czéltudatos küzdelemmel látja a jogrend fenntartását biztositva. A klasszikus iskola, mely a XIX. század filozofiájának alapelveire támaszkodik, azt a társadalmi kárt tartja szem előtt, melyet a büntettesek javak szétrombolásával okoznak. Az uj irányok azt a veszélyességet, amelyet a büntettes a társadalomra nézve magában rejt. A klasszikus iskola a megsértett vagy megtámadott jogtárgy érdekéhez méri a büntetést; az uj irányok a tettes társadalmi veszélyességéhez.

Korunkban eddig a tettes társadalmi veszélyességén alapuló elmélet nem győzedelmeskedett. Nem tudta lerombolni a büntetőjog alapfalait. Nem tudta megsemmisiteni a büntetés fogalmát, mert annak gyökere, mint ellenhatás a kár okozója ellen, mélyen az emberi ösztönökbe nyul. De másrészt nem lehetett a büntetést elválasztani a büntetendő cselekménytől és annak objektiv sulyától sem. A mai kor jogérzete az igazságos megtorlás alatt a büntetésnek a tett objektiv sulyához

való alkalmazkodását érti és ezért a megtorlásnak fenn kell maradnia, ha már azt nem is tekintjük többé absolut erkölcsi parancsnak.

A jelszavak a küzdelem hatása alatt sajátságos változáson mentek keresztül. A klasszikus iskola hivei a megtorló büntetést nem tekintették többé pallosnak, melyet emberfeletti hatalom tart kezében és amely isteni parancson alapszik. Nem tekintették többé az objektiv ész abszolut követelményének, hanem egyszerüen az egyéni érdekek, a tapasztalatok és a társadalomellenes cselekmények értékelése leszürödésének. Az állami megtorlás szerintük a jogrend fentartását czélozza és mértéke abban a viszonyban rejlik, melyben az antiszocziális cselekmények a jogrendhez állanak. De másrészt az uj irányok hiveinél is hiába keressük már a büntetést, mint korlátlan fegyvert a büntettesek elleni brutális küzdelemben. Csak utópiaként hangzik azok tanitása, akik a büntetést egy letünt barbár kor örökének tekintik, melyet végre el kell tüntetni a világból, vagy muzeumokba bálványképek és kinzóeszközök mellé helyezni.

Ugy fejezhetnénk ki talán az eredményeket, hogy erkölcsi világnézet tekintetében az uj irányok győztek, amennyiben sikerült az abszolut elméletek helyébe a czélszerüség eszméjét tenni, de kénytelen volt az uj iskola alkotmányjogi tekintetek elől meghátrálni. Ma már megtorlási és czélbüntetés egybeolvadnak abban, hogy mindegyiknek czélja a jogrend fentartása és annak megismerésében, hogy sem a büntettesek elleni czéltudatos küzdelem, sem az egyén életének és szabadságának tiszteletben tartása, egymagában a jogrend fentartásának egyedüli eszköze nem lehet.

A régi jelszavak azonban megmaradtak. Mindegyik táborban még a régi jelszó kisért. A régi zászlót viszik harczba, mikor lelkesitenek, a régi zászlót veszik czélba, mikor támadnak. Néha saját magukat is megköti a régi jelszó. Azok, akik a tett objektiv sulyát tartják szem előtt egy kategoriába kerülnek azokkal, kik a büntetést absolut isteni, vagy erkölcsi parancsnak tekintik. Éppen ugy azok, akik a tettes egyéniségének figyelembe vételét követelik, azokkal, akik a büntetés helyébe az egyén gyógykezeltetését léptetnék. Bernert és Birkmeyert épp ugy egybevetik Merkellel és Liepmannal, mint Ferrit és az olasz iskolát Liszt revideált álláspontjával.

De nemcsak egymás ellen játszák ki a jelszavakat, hanem a saját látásukat is elhomályositják azok.

Még azoknál az iróknál is, akik pusztán czélszerüségi okokból hivei a megtorló büntetésnek ott van az absolut erkölcsi parancs kisértete. Viszont azoknál, akik czélszerüségi okokból megalkusznak a nép ethikai és jogi értékitéletével, vonakodnak álláspontjukból levonni a következtetéseket a büntetőjog alapfogalmaira. Igy érthetjük csak meg Van Hamelnek az 1905-iki hamburgi kongresszuson tett kijelentését, hogy csak három fogalom akadálya a büntetőjog terén minden helyes megoldásunk: a büncselekmény, a beszámithatóság és a büntetés fogalma. Ha a büntetőjog ettől a három fogalomtól megszabadul, akkor minden rendben lesz.

Ha nem tudnánk azt, hogy nagy küzdelmekben mindig a *vélt* ellentétek körül csoportosulnak az ellenfelek, igazán csodálkoznunk kellene, hogy annyi nagy elme ilyen hiábavaló szellemi munkára fecsérelte ereje legjavát.

(Folyt. köv.) *Dr. Friedmann Ernő.*

A német ügyvédség.

Talán érdekelni fogja a magyar jogászokat s különösen ügyvédeket külföldi kartársaiknak helyzete, viszonyai. E föltevésből kiindulva, jelen czikkben lehetőleg rövid leirását akarom adni azoknak a megfigyeléseknek, amelyeket részben Berlin utczáin, részben egy berlini ügyvédi irodában a német ügyvédségről általában, az ügyvédi iroda szervezetéről, berendezéséről és az ügykezelésről nyertem, összegyüjtögettem.

Megfigyelésünket kezdjük az utczán. Az ügyvédek czimtábláit figyelemmel kisérve azt fogjuk látni, hogy e táblák a kapuk mellett feltünő helyen vannak elhelyezve, s hogy sarokházaknál külön tábla tudatja az érdeklődőkkel, hogy az ügyvédekhez a feljárat a sarkon tul van.

A czimtábla szövege igen változatos. Az ügyvéd neve és az ügyvéd megjelölésen kivül gyakran lehet olvasni a közjegyző (Notar) szót is, ami azt jelenti, hogy a közjegyző egyuttal ügyvédi gyakorlatot is folytathat, illetőleg megforditva, hogy az illető ügyvéd közjegyzői tevékenységet is fejthet ki.

Az ügyvédek egy része doktor, más része nem. A tudorság letétele nem kötelező, egyszer divatos annak megszerzése, máskor nem.

A táblák némelyikén az igazságügyi tanácsos (Justizrath) czimet olvashatjuk. Ez korjelző. Husz évi kifogástalan gyakorlat után minden ügyvéd megkapja. Van néhány változata, amelyek azonban már kitüntetések, igy titkos igazságügyi tanácsos és titkos főigazságügyi tanácsos. Ez utóbbi két czimet ügyvédnek ritkán, főképpen a magasabb rangu biráknak adományozzák.

A legkevésbbé érti meg magyar jogász sok tábla azon szavait: bei den Landgerichten I, II und III.

A német ügyvédek nem léphetnek fel bármely bíróságnál, hanem csak annál, amelynél az ügyvédek névjegyzékébe föl vannak véve.

Németországban a birói és ügyvédi vizsga egységes, valamint az azt megelőző gyakorlat is. A jogász elvégezvén az egyetemen az előirt hat semestert — melyből rendesen nyolcztiz lesz — irásbeli és szóbeli vizsgát tesz. Ennek sikeres letétele után a tábla (Oberlandesgericht, Kammergericht) elnökétől, valamely járásbirósághoz leendő beosztását kéri gyakorlat czéljából. Ennek megtörténtével a jogászból Referendar lesz s mint ilyen négy éven át a különböző bíróságoknál, az ügyészségnél, közben hat hónapig ügyvédnél is, kell gyakorlatot folytatnia.

A négy évi gyakorlat után ujból vizsgát kell tennie, az ugynevezett nagy államvizsgát, vagy másképpen assessori vizsgát. Ennek sikeres letétele után vagy továbbra is államszolgálatban marad és az Assessor nevet veszi fel, igy például a bíróságnál Gerichtsassessor lesz, vagy mint ügyvéd telepedik le.

Az egész gyakorlat ingyenes, azért sem a bíróságnál, *sem az ügyvédnél* fizetés nem jár. Legfeljebb az ügyvédnél tehet szert a jelölt (referendar) jövedelemre abban az esetben, ha az ügyvédet távolléte alatt, például nyáron helyettesiti.

Ha az ügyvéd valamely helyen letelepedik, az ottani járásbiróságnál inditványozhatja a bíróságnál vezetett ügyvédi lajstromba leendő fölvételét, amit a járásbiróság nem tagadhat meg. Egyuttal joga van a járásbiróság felett álló törvényszékhez is ily inditványt benyujtani s a törvényszék is köteles fölvenni az emlitett lajstromba. Mielőtt először végez ügyvédi tevékenységet, a bíróság teljes ülésén esküt kell tennie. Más bíróságnál nem léphet fel az ügyvéd, csak annál, amelyiknél be van jegyezve (zugelassen), kivéve, mint látni fogjuk a járásbíróságokat. Mégis a bejegyzett ügyvéd helyettesitő meghatalmazásával a szóbeli tárgyalást és a tanuhallgatást elláthatja. A Reichsgerichtnél bejegyzett ügyvédek azonban csak a Reichsgerichtnél léphetnek fel.

Berlinben három törvényszék van, Landgericht I, II és III. Azok az ügyvédek, akik a perrendtartás módositásáról szóló törvény életbelépte (1904 január hó 1.) előtt e törvényszékek egyikénél be voltak az emlitett időpontig jegyezve, kérésükre mind a három törvényszéknél bevezettettek az ügyvédek lajstromába s ezek mind a három berlini törvényszéknél folytathatnak ügyvédi gyakorlatot. Ezt jelenti a bei den Landgerichten I, II und III. Az előbb emlitett idő óta csak egy törvényszéknél jegyeztetnek be, még pedig annál, amelynek területén laknak.

Az itt elmondottak csak polgári ügyekre vonatkoznak. Büntető ügyekben bárhol felléphetnek.

Hogy az általános dolgokkal végezzek, itt emlitem meg, hogy az egy tábla (Oberlandesgericht, Kammergericht területén belül fekvő bíróságoknál bejegyzett ügyvédek egy ügyvédi kamarát képeznek. A kamara székhelye a tábla székhelyén van; nincs külön épülete vagy helyisége, hanem a kamarai ügyeket a kamarai elnök irodájában intézik el. A kamarai gyüléseket rendesen a tábla egy tanácskozó termében tartják.

A kamara legfőbb feladata az ügyvédek feletti fegyelmi

hatalomnak első fokon való gyakorlása. A fegyelmi ügyek a becsületbiróság (Ehrengericht) hatáskörébe tartoznak, amely a kamara elnökéből és a választmány három tagjából áll. Határozatai ellen a «becsületbirósági törvényszékhez» (Ehrengerichtshof) lehet felebbezni, mely a Reichsgericht székhelyén, Leipzigben tartja üléseit. E fegyelmi hatóság a Reichsgericht három birájából és a legfelsőbb törvényszéknél bejegyzett három ügyvédből áll, elnöke a Reichsgericht elnöke.

A német ügyvédeknek körülbelül husz év óta van segitő egyesületük, amelybe azonban nem kötelező a belépés. Tudvalevő, hogy az idei manheimi ügyvédkongresszuson a nyugdijegyletet is megalapitották.

Az ügyvédi irodákban az irodai órák d. e. 8½—1-ig, d. u. 3½—7-ig tartanak, a fogadó órák — vagyis amikor az ügyvédekkel beszélni lehet (Sprechstunden) — d. u. 4½—6½-ig. (Szombaton d. u. 3-tól.) *Vasárnap nincsenek irodai órák.* Ez a beosztás többé-kevésbbé minden ügyvédnél egyenlő.

Az irodába belépve, az első, ami szemünkbe ötlik, a rekeszekbe osztott ügyirat-állvány, mely különböző szinü, az ügyiratokból kilógó szallagoktól tarka.

Az ügyiratok kezelése teljesen elüt a nálunk használt kezelési módtól. Az iratboriték olyan, mint amilyent nálunk a biróságoknál használnak, csakhogy kemény papirosból van. A fedelén nagy betükkel áll, hogy Hand-akten. Efelett hely van hagyva a tárgyalások határidejének feljegyzésére. Alatta az ügyvéd neve és lakása, amire azért van szükség, mert mint alább látni fogjuk, az igen gyakori helyettesitéseknél az iratokat a boritékkal együtt kénytelenek a helyetteshez elküldeni, a felek neve és lakása, a per tárgya, az ellenfél neve, az ügyfél, illetőleg annak a megnevezése, akihez a levelek intézendők, és az ügy birósági száma. A fedél belső lapjára vászonból vagy erős papirosból szallagot ragasztanak, ugy, hogy az a boriték első végén kilóg. E szallagra, — mely aszerint, hogy az ügy, járásbirósági vagy törvényszéki, vagy büntető ügy, más és más szinü — ráirják a felek neveit.

Az előbb emlitett ügyirat-állvány minden egyes rekesze az *a b c* egy-egy betüjét kapja s az ügydarabok felperes — esetleg alperes — nevének kezdőbetüje szerint helyeztetnek el az egyes rekeszekben. Ha egy ügyre szükség van, a kilógó czédulák vagy szalagok segélyével hamarosan megtalálják. Olyan mutatót, mint a mi irodáinkban, nem vezetnek, annak nem is volna czélja, csupán Prozess Repertoriumot vezetnek, amelyekbe — külön a járásbirósági, törvényszéki és bűntető ügyekről — az ügyeket s azon adatokat, amelyeket az ügyirat boritékán is láttunk, a beadás sorrendjében bevezetik s folyószámmal látják el.

A periratok, a jegyzőkönyvek másolatai, a levelek kronologikus sorrendben vannak elhelyezve a boritékokban. Az ügydarabok nem lazán fekszenek e boritékokban, hanem bele vannak varrva.

Az iratboritékokból minden kitünik, ami az ügyben történt, mert nemcsak a periratok és a levelek — rendesen azok boritékjai is — vannak ott bevarrva, hanem, mint már emlitettük, a birósági jegyzőkönyvek másolatai is, amelyeket a biróság a felek kérésére azoknak megküld, ennek költségei — oldalanként 10 pf. — a végleges költségekhez számittatnak.

Az iroda tagja kivételesen egy már ügyvédi irodában gyakorlaton levő referendar. Jogásznak nem illő irodában dolgozni, tehát az ügyvédi pályára csak épp oly nehéz menni, mint az orvosi vagy tanári pályára. Ebben leli magyarázatát az is, hogy Nagy-Berlinben három és fél millió lakosa ellenére is alig 1500 ügyvéd van.

A zugirászat ismeretlen, vagy ha ugy tetszik, megengedett. Számos ugynevezett jogi iroda van, sokszor ügyvédi vezetés alatt, amelyek jogi kérdésekben felvilágositással szolgálnak, eljárásokat végeznek, kereseteket készitenek.

Az iroda élén az irodavezető áll, ki a hosszabb gyakorlat alatt már némi jogi tudásra is tett szert.

Tizenhat-tizennyolcz éves korukban kezdik az irnokoskodást, mint tanonczok — Schreibergehilfe. Majd irnok lesz, idővel felviheti irodavezetőségig. Van az irodának egy tagja, aki a költségek kiszámitásában speciálista. A német ügyvédeknek a költségtörvényben elő van irva, hogy az egyes ügyekben mennyi költséget számithatnak. Az itéletben a biróság nem állapitja meg az ügyvédi költségeket, hanem az ügyvéd maga számitja fel. Ha a fél soknak találja, kivánhatja, hogy a biróság állapitsa meg.

Főkönyvet nem vezetnek, csupán strazzát, amelybe a bevételeket és kiadásokat vezetik be. A költségjegyzéket az ügyiratokból állitják össze, amelyben minden kiadás a megfelelő helyen föl van jegyezve.

A már emlitett könyveken kivül még tárgyalási naplót és előjegyzési könyvet vezetnek, mely utóbbiban minden folyamatban levő ügy valamely napra elő van jegyezve.

Eljárásai csak az ügyvédnek vannak: a tárgyalások ellátása. Más dolog az irodán kivül alig van, minden posta utján történik. A beadványokat postán küldik, a jegyzőkönyvek másolatait a biróságtól, mint portóköteles darabot ugyancsak a posta utján megkapják. Ha pedig valamit a biróságtól megakarnak tudni, egy féliv papiroson az ügy rövid megjelölése mellett megkérdezik, s a biróság a beadványon adja meg a választ, amelyet ugyancsak mint portóköteles darabot posta utján juttat vissza az ügyvédhez. A válasz és illetőleg a beadvány teljesen költségmentes.

Végül befejezőül megemlitem a berlini ügyvédeknek egy sajátságos és érdekes intézményét.

Mint már emlitettem, az ügyvédjelöltek intézménye abban a formában, mint nálunk, Németországban ismeretlen. Már pedig Berlinben sok a biróság — Nagy-Berlinről van itt szó — s azok még messzebb fekszenek egymástól, mint a budapestiek, ugy, hogy egy napon a legjobb esetben is csak két birósághoz mehet egy ügyvéd.

Minden járásbiróságnál felléphet minden ügyvéd, még ha nincs is fölvéve az ott vezetett ügyvédi lajstromba. Ennek az a magyarázata, hogy a német perrendtartás 79. §-a szerint a peresfelek képviseletükkel ott, ahol nincs ügyvédkényszer, vagyis a járásbirósági eljárásban, bármely perképes egyént megbizhatnak, sőt a 90. §. szerint a tárgyaláson perképes egyén kiséretében jelenhetnek meg — Beistand — aki helyettök tárgyalhat, s amit ez előad, olyannak vétetik, mintha a fél maga mondta volna.

Igy tehát a járásbiróságok mindegyikénél felléphet minden berlini ügyvéd. Egy napra azonban a legkülönbözőbb helyeken lehetnek tárgyalások kitüzve. Hogy segitenek magukon? Nagyon gyakori a társas iroda; nemcsak két, hanem sokszor három ügyvédnek van közös irodája.

Azok az ügyvédek, akik nem tartanak fönn közös irodát, sőt ezek egy része is, termin-kartellt kötött. E kartellnek van központi irodája, amely a kartell tagjait három-négy hónapra előre az összes biróságok között felosztja, vagyis kijelöli, hogy az egyes napokon az egyes biróságoknál ki fogja ellátni a kartellügyeket. Erről táblázatos kimutatást készit, azt a tagoknak megküldi, ugy, hogy minden egyes tag tudja, hogy mikor és mely biróságnál kell ő neki az ügyeket ellátnia és hogy mindennap az egyes biróságoknál mely ügyvéd látja el a kartell-ügyeket. Az ügyeket, melyeket nem láthat el maga, rövid informáczió kiséretében a központi irodába, vagy esetleg közvetlenül a kijelölt ügyvédnek küldi, kinek kötelessége az ügyeket letárgyalni s az eredményről rövid értesitést küldeni. *Dr. Gárdos Félix.*

A birói és ügyészi fizetésrendezéshez.

I.

A birói és ügyészi szervezet módositásáról benyujtott törvényjavaslat, melynek kifejezett czélja voltaképpen a fizetésrendezés, amilyen előnyös egyesekre, olyan hátrányos másokra. Szinte fölösleges volt hangsulyozni, hogy ez is ideiglenes rendezés, mert a javaslat törvényerőre emelkedése után igen rövid idő mulva olyan állapot fog bekövetkezni, hogy ujabb rendezés elől kitérni csaknem lehetetlen lesz.

Nézzük meg ugyanis, hogy a javaslat folytán kik kapnak több fizetést, kik nem kapnak semmit, s kiknek lesz a javadalmazása kevesebb, mint eddig volt? Mert sajnos, ilyenek is vannak, illetőleg lesznek.

Jól járnak a mai körülbelől 3 éves és ezeknél idősebb albirák és a 3 éves és ezeknél idősebb törvényszéki és járásbirák és ügyészek.

A 3—4 éves albirák ugyanis a IX. fizetési osztályból a VIII. osztályba kerülvén, a lakbérkülönbözeten kivül 1000 K fizetésemelést kapnak. A 4—8 éves albirák 700 K, a 8 évnél idősebb albirák 400 K fizetésfelemelésben részesülnek.

A 3—5 éves törvényszéki és járásbirák és ügyészek a VIII. fizetési osztályból a VII. osztályba jutván, a lakbérkülönbözeten kivül fizetésben kapnak (s ezek járnak a legjobban) 1200 K-val többet, mint eddig, az 5—10 éves birák és ügyészek pedig 800 K-val többet.

Ezek tehát mind kapnak valamit s kapnak valamicskét a mai 3—4 éves alügyészek is, de ezek már csak 400 K-t, mert a VIII. fizetési osztályba kerülvén, elvesztik a 600 K ügyészi pótlékot.

Nem kapnak semmit azok a birák és ügyészek, akik már belejutottak VII. fizetési osztályba. Nem kapnak semmit azok a birák és ügyészek, akik körülbelől 3 éven belül kerültek be a VIII. fizetési osztályba, s most nem jutnak be a VII. fizetési osztályba. Nem kapnak semmit azok az albirák és alügyészek, akik most nem kerülnek be a VIII. fizetési osztályba. Nem kapnak végül semmit a 4—8 éves alügyészek, akiknek a fizetése 700 K-val szintén emelkedik ugyan, éppen ugy, mint az ilyen idő óta szolgáló albiráké, ámde ezek az alügyészek a VIII. fizetési osztályba jutván, elvesztik a 600 K ügyészi pótlékot s igy önjavadalmazásuk papiroson *100* K-val emelkedik ugyan, de tényleg, legalább az első évben, kevesebbet kapnak, mint eddig, mert a 700 K fizetéstöbbletnek $^1/_3$-át, 233 K 33 fillért szolgálati dij fejében levonják.

De legfurcsábban járnak a 8 évnél idősebb alügyészek. Ezeknek a fizetése ma 3200 K, ügyészi pótléka 600 K = 3800 K. A rendezés folytán a VIII. fizetési osztályba jutnak s elvesztvén a 600 K ügyészi pótlékot, lesz a fizetésük 3600 K, tehát *a javadalmazásuk 200 K-val kevesebb lesz, mint eddig volt* s ezenfelül az első évben szolgálati dij fejében levonják $^1/_3$-át annak a 400 K-nak is, amivel fizetésük *emelkedett (?!)*

Elégedetlenül nézhetik és nézik ezt a fizetésrendezést mindazok, akiket itt felsoroltam.

Nem valami felemelő és megnyugtató érzés az sem, hogy az a 2 éves törvényszéki biró, aki 7—10 esztendei albirói szolgálat után jutott be a VIII. fizetési osztályba, s abban most is benmarad, ugyanegy fizetési osztályban és fokozatban lesz azzal, aki 3 év óta albiró. Aki pedig 10—12 évi törvényszéki birói szolgálat után végre 1—4 évvel ezelőtt bejutott a VII. fizetési osztályba, egy fizetési osztályban és fokozatban lesz azzal, aki még csak 3 év előtt került be a VIII fizetési osztályba.

Azoknak, akik ezuttal nem kerülnek be a IX. fizetési osztályból a VIII.-ba és a VIII. fizetési osztályból a VII.-be, igen sovány vigasztalás az, hogy 1000 a létszám a VII.-ben, 1000 a VIII.-ban és csak 380 a IX.-ben. Mert a VII. fizetési osztályba oly sok aránylag fiatal biró kerül, hogy azok, akik most a VIII. fizetési osztályban maradnak vagy oda bekerülnek, előreláthatólag igen hosszu ideig nem számithatnak a VII. fizetési osztályba való bemenetelre, mert a VII. fizetési osztályban csak elhalálozás, nyugdijazás és a VI. fizetési osztályba való bejutás folytán lesz üres hely, vagyis évenkint talán 20—30 sem!

Igaz, hogy nehéz minden igényt kielégiteni, s nehéz fizetést ugy rendezni, hogy méltánytalanság ne történjék valakivel. De az a megoldás lett volna a birói fizetésrendezésnél ezuttal mindenkit kielégitő, ha a IX. és VIII. fizetési osztályban levők ezen fizetési osztályokban eltöltött szolgálati idejüknek megfelelőleg a következő magasabb fizetési osztálynak a szolgálati idő szerinti fokozatába, a VII. fizetési osztályban levők valamennyien a VII. fizetési osztálynak I. fokozatába (mintha ezen osztályban már 10 évet szolgáltak volna) soroztattak volna, az ügyészek pótléka pedig, tekintet nélkül a IX., VIII. vagy VII. fizetési osztályra, fentartatott volna. Igy mindenki kapott volna, illetőleg kapna valamit.

De az ilyen, habár ideiglenes rendezés, mikor egyesek 1200 K fizetési többletet kapnak, mások semmit, egyeseknek javadalmazása pedig, mint az idősebb alügyészeké, kevesebb lesz, mint eddig volt, egyáltalán nem alkalmas arra, hogy a birói és ügyészi karban ideig óráig is megnyugvást keltsen.

Az ügyészi pótlékkal való bánásmód pedig — vagy minek nevezzem, — egyenesen nevetséges. Mert vagy van szükség arra, hogy az ügyészek pótlékot kapjanak vagy nincs. Ha van rá szükség, adják meg minden ügyésznek, ha nincs rá szükség, vegyék el mindegyiktől. De hogy az alügyész és a vezető ügyész kapjon pótlékot, a többi ügyész pedig ne kapjon, illetőleg az addig pótlékot kapott alügyészektől, akik most a «rendezés» folytán ügyészek lesznek, ez a pótlék elvétessék, annak nincs értelme, annak elfogadható indokát adni lehetetlen. *x.*

II.

A javaslat benyujtása után az idősebb birák körében jogos aggodalom merült fel.

Az 1904 : I. tcz. 1. §. 2. bekezdésének rendelkezése alapján u. i. a fokozatos előléptetés rendszerét a kormány az 1904. évi 530. M. E. számu rendelettel a törvényhozás további rendelkezéséig felfüggesztette.

A most benyujtott törvényjavaslat pedig az 1893. évi IV. tcz. 5. § ában szabályozott fokozatos előléptetést illetőleg s a tekintetben, hogy az egyes fizetési osztályok között a fokozatok a rangsor szerint egyenlően osztandók meg, — semmiféle rendelkezést nem tartalmazván, látszólag a jelen állapot változatlanul fenmarad.

Ámde ennek az volna a folyománya, hogy a VII. fizetési osztályba sorozandó 1000 biró csaknem teljes számban ezen fizetési osztály 3. fokozatába soroztatnék.

Igy tehát a régebbi birák, akik már benne vannak a VII. fizetési osztályban, fizetés javitásban éppen nem, a többiek pedig náluknál sokkal fiatalabb társaikkal egyenlő mértékben részesülnének.

Egy példával illusztrálva a dolgot: egy olyan biró, aki már 1894. évben elérte a törvényszéki birói állást s a folyó évben a VII. fizetési osztályba jutott, a 10 évvel később, vagyis 1904. évben kinevezett biróval ugyanazon fizetési osztálynak ugyanabba a fokozatába kerülne s a mostani ugynevezett pótlék törvény s illetve rendelethez képest 5—5 év mulva együtt lépne ez a két biró elő a magasabb fizetési fokozatba.

Ily szembeötlő igazságtalanságnak a statuálása nem lehetett a kir. kormány szándékában, s igy alapos a remény, hogy ennek a visszásságnak oly módon fogja elejét venni, hogy az 1904. évi I. tcz. 1. § ának illetőleg az ebben nyert felhatalmazás alapján kiadott s fentebb idézett 530/1904. M. E. rendelet 19. §. rendelkezésének a birákat illetőleg hatályon kivül helyezésével a VII. és VIII. fizetési osztályba sorozottak egyenlő arányban lesznek beosztva az ezen fizetési osztályok egyes fokozataiba. *y.*

Különfélék.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** magyar csoportjának első ülését *Wlassics* Gyula *a kriminálpolitikai föladatokról* szóló nagyszabásu tanulmánynyal nyitotta meg. Az egyesületnek — ugymond — a reform, a haladás élénk érzete adott létet. Nekünk sohasem szabad az ósdi maradiság, a jogtipró reakczió, a sötét eszmeáramlatok ügyét szolgálni, mert akkor megtagadjuk az evoluczio szellemét, azt a szellemet, mely az egyesületnek létet adott. De nem lehet megelégedni az uj eszmék fölvetésével; a reformok életbeléptének kitartó sürgetése nem méltatlanabb föladat az előbbinél. Az eddigi tapasztalatokon okulva, lehetőleg oly kérdésekkel kellene foglalkozni, melyekre az egyesület határozott tanácscsal tud szolgálni a törvényhozásnak. A nemzetközi egyesület eddigi müködésének beható és részletes méltatása és kritikája nyomán Wlassics részletesen foglalkozott a visszaesési statisztika kérdésével, a fiatalkoruak nagyjelentőségü kérdésével, a büntetés föltételes fölfüggesztésének intézményével, a koldulás és csavargás ügyének jogi rendezésével és a patronage kérdésével. Ónajtja, hogy a folytonos haladás jegyében álló munkánk minél becsesebb tartalommal gazdagitsa a hazai jogkulturát és ezzel minél inkább fokozzuk a magyar nemzet föntartó erejét.

Rickl Gyula a magyar csoport elnökének megnyitójából kiemeljük a következőket:

A tudományok müvelésénél jelentkezett az az áramlat, melynek az exakt megfigyelésekre alapitott gyakorlati tudományok felvirágzása volt eredménye, még a mult század folyamán átterjedt a büntetőjog terére is.

Az ujabb felfogás szerint megkivántató büntetőjogi reformok szükségének tudományos megvitatására és megállapitására alakult, immár közel két évtizeddel ezelőtt, az ismert lelkes tanári triumviratus buzditására és első sorban Liszt Ferencz, rendithetlen kitartással s kiváló elmeéllel gyakorolt támogatása mellett a «Nemzetközi büntetőjogi egyesület».

Ezen, kezdetben szük körre szoritkozott egyesület azon alapvető tételből indulva ki, hogy ugy a büncselekmények, mint az azok leküzdésére szükséges eszközök nemcsak jogászi, hanem embertani és társadalomtani szempontból is tekintendők, a büncselekményeknek, ezek okainak és a leküzdé-

sükre szolgáló eszközöknek a jelzett szempontokból való tudományos vizsgálatára irányzott tevékenységével csakhamar számos követőt és munkatársat hóditott.

A magyar fajnak és nemzetnek hagyományos, kifejlett jogi érzéke és a jogtudomány mivelése iránt tanusitott előszeretete és fogékonysága önmagában véve is elegendő magyarázatául szolgál annak, hogy hazánkból, már kezdetben jeles szakférfiak léptek be az egyesületbe, kik itt annak magyar csoportját is megalakitották.

Bár e magyar csoport tagjai közül egyesek irodalmi téren is elismerésre méltó sikerekre hivatkozhattak, maga a csoport, mint ilyen müködést nem fejtett ki.

Mignem illetékes egyének legujabban indokoltnak találták, hogy a nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportja uj életre keltessék. Ez óhaj néhány hóval ezelőtt megvalósult.

Részemről is ugy vélem, hogy a tudománynak a müvelt világrészekre kiterjedő tágas templomában, a kialakulóban levő nagy horderejü büntetőjogi reformok megvitatására vállalkozó magyarságnak is kellett külön oltárt állitani, melyhez áldozni olykor azok is eljárjanak, akik eddig kizárólag más egyesületnek szentelték szakismereteiket és tapasztalataikat.

Tekintettel az 1908-iki amsterdami nemzetközi kongresszusra, a magyar csoport tevékenységét a kongresszusra kitüzött első kérdés tárgyalásával kezdi meg. E kérdés igy szól: Hogyan lehetne a büntettesek bizonyos csoportjaira nézve az eddig majdnem kizárólag alkalmazott büntetendő cselekmény fogalma helyébe a közveszélyesség fogalmát tenni? (Ezen kérdés előadójának dr. Friedmann Ernőnek előadását lapunk más helyén közöljük.)

— **A Magyar Jogászegylet** szombati ülésén *dr. Székely Ferencz* koronaügyész elnöklése alatt folytatta a végrehajtási novella megvitatását *dr. Márkus Dezső* curiai kisegitő biró előadása alapján. Az első felszólaló *dr. Teller Miksa* abból indul ki, hogy a novella tulságosan szük keretek között mozog. Az ingatlan végrehajtás reformjánál reámutat arra, hogy a novella által e téren kontemplált két fontos ujitásnak üdvös eredménye nem lesz. Egyik ujitás a bánatpénznek a kikiáltási ár 20%-ában való kötelező megállapitása, mely czélját az esetek tulnyomó többségében nem fogja elérni, mert az adóalapon megállapitott kikiáltási ár oly csekély, hogy annak 20%-a a valóságos értéknek 2—4%-ánál rendszerint nem nagyobb. Viszont a házbéradó alá eső ingatlanoknál a 20% igen sulyos lesz, mert a házak kikiáltási ára nemcsak eléri, de gyakran meg is haladja a forgalmi értéket. Ugyanezen okokból nem tartja felszólaló helyesnek az ugynevezett legalacsonyabb ár intézményét sem. A novella szerint ugyanis a házbéradó alá eső ingatlanok a kikiáltási ár felénél, egyéb ingatlanok a kikiáltási ár $^2/_3$-ánál olcsóbban nem volnának eladhatók. Ez az intézkedés a legtöbb esetben czéltalan lesz ugyanazon okból, mint a bánatpénznek 20%-ra való felemelése, viszont igen gyakran az árverések megtartását rendkivül meg fogja neheziteni, sőt lehetetlenné fogja tenni, különösen olyan esetekben, midőn a törvény az ingatlan tartozékainak és függő termésének megbecslését megengedi. Az osztrák végrehajtási törvény ismertetése után felszólaló reámutat arra, hogy helyesebb a német ugynevezett fedezeti elv, melynek lényege abból áll, hogy az árverési vételt a törvény csak az esetben engedi meg, ha a vételár legalább is az árverést kérő hitelező előtt bekebelezett összes követeléseket fedezi. A fedezeti elv abból a helyes álláspontból indul ki, hogy az árverés nem áll különben sem a hitelezők, sem az adós érdekében. Ezek után felszólaló reámutat a végrehajtási törvény azon sürgősen orvoslandó hiányaira, amelyekkel a novella egyáltalában nem foglalkozik, különösen az ingatlan végrehajtás késedelmes, komplikált és költséges voltára, azon kijátszásokra, amelyekkel végrehajtást szenvedettek az árverések megtartását gyakran évekig lehetetlenné teszik és a zárlat foganatositása körüli számos visszaélésekre.

Dr. Lányi Márton szivesebben látta volna a novella helyett a szerves uj törvényt, mert a mai végrehajtási eljárás annyi hibát mutat, hogy ezeken novellával nem lehet segithetni. Szól az ingómentesség kiterjesztésének hátrányáról; sürgeti az ingatlan mentességét; s az árverések körül való visszaéléseknek orvoslását.

A vita f. hó 16-ik napján fog folytattatni.

— **A büntető-novella javaslatához** *dr. Lengyel Aurél* 45 oldalra terjedő, kiválóan becses megjegyzéseket tesz közzé. Elvileg helyesli a novella kereteit, amelyeket még bőviteni szeretne az uzsora, tömegcsalás és élelmiszerhamisitásra vonatkozó uj intézkedésekkel, az inditványi joggal üzött visszaélések megszüntetésével, a hatóság elleni erőszak és egyéb cselekmények büntetési tételének leszállitásával, stb. A feltételes elitélés intézményének *ezidőszerinti* behozatalát ellenzi, mivel a «represszio rendbontó gyengülésére és a büntető hatalom végzetes enerválására vezethet», mert «aki mesterkélten csökkenti a büntetés bekövetkezésének valószinüségét, anélkül, hogy egyidejüleg a törvényszerü életre determináló tényezőket erősitené: annak eljárása legalább is impolitikus». Ezért követeli szerző *előbb* a patronage szervezését, a fiatalkoruakkal való elbánás reformját és — a rövidtartamu szabadságvesztés-büntetés eltörlését. Nem akarunk a sokszorosan felhozott érvek czáfolatába ismételten belebocsátkozni, de felhivjuk a kiváló bonczoló elmével dolgozó szerző figyelmét, arra a körülményre, hogy éppen a feltételes elitélés intézménye a leghatékonyabb eszköz a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetéseknek a legritkább esetekre való szoritása érdekében.

A feltételes elitélés szabályozásának részleteivel is foglalkozik szerző, majd meghajtja zászlóját a fiatalkoruakkal való elbánásra vonatkozó, «humánus szellemtől ihletett grandiózus conceptióju» szabályozás előtt. Általán helyesli a keritésre és a leánykereskedésre, valamint a lopásra vonatkozó intézkedéseket. Figyelemreméltó szerző azon javaslata, mely szerint a lopási értékhatár felemelésével együtt a vétség büntetésének maximuma is emelendő volna két, halmazat esetén három évi fogházra. A Kbtk. 126. §-ának kiterjesztése alkalmával esetleg megszivlelendő volna szerző azon észrevétele is, hogy a büntetési tétel maximuma nyolcz napról egy hónapra volna felemelendő és hogy az orgazda és bünpártoló is ugyanezen büntetéssel volna sujtandó.

A Magyar Jogászegylet november hó 15-én (pénteken) este 6 órakor az ügyvédi kör helyiségében (V., Szemere-utcza 10. sz. félemelet), november hó 16-án (szombaton) este 6 órahor pedig az ügyvédi kamara termében (ugyanott, I. emelet) folytatja és befejezi a végrehajtási törvény novelljának tárgyalását. Felszólalnak: Dr. Doroghi Ervin, Dr. Éber Antal, Dr. Nagy Emil, Dr. Fráter Béla. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Nagyforgalmu ügyvédi irodának teljesen önálló vezetésére képes ur, aki az egyik irodában 16 évig, a jelenlegiben 12 év óta vezető minőségben müködik, a német és román nyelvet szóban és irásban birja, családi körülményei miatt fővárosi ügyvédi irodát keres. — Szives ajánlatok «Önálló vezető» jelige alatt e lap kiadóhivatalába kéretnek. 12519

Gyakorlott ügyvédjelölt, dr. juris, ki a német nyelvet is birja, január 1.-ére törvényszéki székhelyen, nagyforgalmu irodában alkalmazást keres. Ajánlatokat a fizetés megjelölésével a kiadóhivatalba kérek. 12527

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 47. szám. Budapest, 1907 november 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A visszavethető esküdtek megosztása több vádló és vádlott között. *Dr. Edvi Illés Károly* budapesti ügyvédtől. — A hatásköri bíróságról szóló törvényjavaslat. *Dr. Térfi Gyula* igazságügyminiszteri osztálytanácsostól. — Büntetendő cselekmény és közveszélyesség. *Dr. Friedmann Ernőtől.* — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A visszavethető esküdtek megosztása több vádló és vádlott között.

(BP. 344. §.)

Gyakran halljuk a panaszt amiatt, hogy a bünvádi perrendtartás tulságosan megköti a kir. Curia kezét a hozzá fölkerült ügyek elbirálásában. A panasz legtöbb esetben alapos, mert a perrendtartás tényleg gyakran juttatja oly helyzetbe a Curiát, amelyben jobb meggyőződése ellenére kénytelen elutasitani a semmiségi panaszt, habár látja, hogy ezzel az anyagi igazságon sérelmet ejt.

A törvény e hiányossága folytán előálló helytelenségek és igazságtalanságok azonban nem érintik a kir. Curia tekintélyét és nem csökkentik a biráskodása iránti bizalmat, — amig kétségtelen, hogy határozata tényleg a törvényen alapul s hogy amennyiben ez sérti is az anyagi igazságot: ezt az eredményt is csak a törvény kényszeritő hatalma idézi elő. Ebben, mindaddig, mig a törvény fönnáll, meg lehet és meg kell nyugodnunk, mert a jogbiztonság legnélkülözhetetlenebb föltétele elsősorban az a tudat, hogy a biró megtartja a törvényt. A bizonytalanság és nyugtalanság ott kezdődik, mikor a biró önkényesen tulteszi magát a törvényen, azt fölületességből vagy kényelemszeretetből akként magyarázza, amint az eset körülményei által felköltött hangulatának az leginkább megfelel.

Sajnos, hogy a kir. Curia gyakorlatával szemben e tekintetben is mind sürübben hangzanak föl a jogosult panaszok. A semmiségi panaszok elbirálásánál általában az a törekvés észlelhető, hogy amennyire csak lehetséges, változatlanul föntartassék az alsófoku bíróság itélete. E törekvés gyakran okozza azt, hogy a Curia a törvény valamely rendelkezését, melyet függetlenül ez esettől talán helyesen értelmezne, a konkret eset alkalmából elcsavarja vagy megkerüli, nehogy törvénysértőnek tünvén föl az elsőfoku bíróság eljárása: annak megsemmisitésével az ügy ujra visszakerüljön a kir. Curiához.

E törekvésnek s az ebből folyó helytelen törvénymagyarázatnak egy kirivó példáját tünteti föl a kir. Curia I. büntető tanácsának ez évi október havában 30/907. sz. a. hozott határozata, melylyel a győri esküdtbiróság itélete ellen érvényesitett semmiségi panaszt elutasitotta.

A tényállás röviden a következő:

B. J. lapszerkesztő a «D. H.» több számában megtámadta Sz. városi tanácsost amiatt, mert ez a város közérdekét gyakran alárendelte saját magánérdekének. Sz. tanácsos a támadást egy másik hirlapban B. J. ellen irt sértő czikkel viszonozta, egyszersmind pedig felhatalmazást adott a kir. ügyésznek, hogy B. J. ellen rágalmazás miatt vádat emeljen. A kir. ügyész elvállalta a vád képviseletét s beadta vádiratát B. J. ellen; ez utóbbi azonban viszonvádat emelt Sz. ellen s mint fömagánvádló adott be vádiratot. Az esküdtbiróság egyesitette s együtt tárgyalta a két ügyet. Az eredmény az lett, hogy B. J.-t rágalmazás és becsületsértés miatt két hónapi fogházra és 600 K pénzbüntetésre, Sz. tanácsost pedig becsületsértésért 50 K pénzbüntetésre itélte. B. J. mint fömagánvádló megnyugodott az itéletben, mint vádlott azonban semmiségi panaszt jelentett be, egyebek közt a BP. 427. §. 1. pontja alapján — amiatt, mert az esküdtszék szabálytalanul volt alakitva. A Curia e semmiségi panaszt elutasitotta.

B. J. szerkesztő a következő tényállásra alapitotta semmiségi panaszát.

A tárgyaláson megjelent 29 esküdt.

Ezek közül, minthogy az elnök a 12 rendes esküdt mellé 2 póteskü dtet rendelt, a felek 15 esküdtet vethettek vissza. — Ügyfelek voltak: mint vádlók a kir. ügyész, ki a tanácsos panasza tárgyában képviselte a vádat és B. J. fömagánvádló, — mint vádlottak B. J. és Sz. tanácsos. Tehát két vádló és két vádlott volt. Az esküdtbiróság elnöke már most e felek közt, tekintettel arra, hogy a 15 esküdt közül 7 a vádlóra, 8 a vádlottra esik, igy osztotta meg a visszavetés jogát: 1. a kir. ügyész visszavethet 7 esküdtet; 2. Sz. tanácsos 4, B. J. szerkesztő szintén 4 esküdtet vethet vissza. A tanácsosra tehát, számitásba véve a kir. ügyész által az ő érdekében gyakorolt visszavetési jogot: összesen 11, a szerkesztőre csak 4 esküdt visszavethetése esett.

Az egyenlőtlenség itt első pillanatra szembetünő. B. J. tehát a kir. Curiánál keresett orvoslást azzal a sérelemmel szemben, amely őt törvényszerü jogainak elkobzása folytán azáltal érte, hogy az esküdtszék tulnyomóan ellenfele érdekeinek megfelelően alakittatott meg. Ha ő teljes mértékben gyakorolhatta volna visszavetési jogát: nagy kérdés, hogy megállapitotta volna-e bünösségét az esküdtszék, holott állitásainak legnagyobb részét valószinüsitette, támadását közérdekből intézte s ellenfele a sértéseket kiméletlenül viszonozta. A sérelem tehát nyilvánvaló, ha tényleg több esküdt visszavetésének joga illette meg, mint amennyit részére a biróság megengedett. Ámde ez, tekintve a törvény rendelkezését és intentióját, nem lehet kétséges.

A törvény azt mondja, hogy amennyiben több vádlott van: ezek a visszavetés jogát együttesen vagy váltakozva gyakorolják (BP. 344. §.); továbbá azt rendeli, hogy a magánvádló a vád képviselete körül általában a kir. ügyészségnek jogait gyakorolja, kivéve a kir. ügyészségnek közhatósági jellegéből folyó jogait (BP. 43. §.). E két rendelkezés adja meg a feleletet arra a kérdésre, hogy miként volt megosztandó az esküdtek visszavetési joga a fennforgó esetben, midőn két vádlott volt, a vádat pedig a kir. ügyész és a fömagánvádló képviselték.

Mit jelent a vádlottakat illetőleg az, hogy a visszavetés jogát együttesen vagy váltakozva gyakorolják? Együttesen járnak el azok, akik megegyeznek abban, hogy közülük a

visszavetés jogát ki gyakorolja. Ebben már kétségkivül benne van az az eszme, hogy mindegyik vádlottat a vádlottak által visszavethető valamennyi esküdttel szemben megilleti a visszavetés joga, — mert ha ez nem igy volna, hanem mindegyik vádlott csak bizonyos számu esküdtet vethetne vissza: akkor el sem képzelhető, hogy mikép gyakorolhatnák e jogot együttesen.

Ha azonban ez igy van: akkor ugyanez eszmének kell érvényesülnie az esetben is, ha a vádlottak megegyezés hiányában a visszavetés jogát váltakozva gyakorolják. Ez sem jelentheti azt, hogy a visszavethető esküdteket számszerüleg meg kell osztani a vádlottak között, hogy tehát pl. 8 esküdt közül az egyik vádlott csak 4-et, a másik szintén csak 4-et vethet vissza.

Ez már a gyakorlati kivihetőség szempontjából is ki van zárva. Mert, hogy lehet ily módon megosztani az esküdteket pl. akkor, ha több a vádlott, mint a visszavethető esküdt? Az inkriminált czikket pl. 9-en aláirták, akik mint szerzőtársak mindnyájan vádlottak. Visszavethető esküdt azonban csak 8 van. Hány esküdtet vethet vissza ez esetben mindegyik vádlott, holott még akkor is, ha mindegyikre csak egyet számitunk, marad még egy olyan vádlott, akire egy sem esik, és pedig még akkor sem, ha a vádlottak egyrésze, akik sorban előbbre vannak, a visszavetés jogáról lemondott.

A megosztás e módját tehát már a számtani lehetetlenség is kizárja. Eszerint a törvény ama rendelkezésének, hogy megegyezés hiányában a vádlottak váltakozva gyakorolják a visszavetés jogát, szintén csak az az értelme lehet, hogy ily esetben is mindegyik vádlottnak joga van a vádlottakra eső valamennyi esküdt visszavetéséhez, de ezt a jogot azok, akik igénybe akarják venni, csak bizonyos sorrendben gyakorolhatják. Ez ugy történik, hogy midőn a vádló elfogadta azt az esküdtet, kinek nevét az urnából kihuzták, a a vádlottak közt első helyen levő nyilatkozik aziránt, hogy elfogadja-e vagy visszaveti, s ha ez is elfogadta: akkor nyilatkozik a 2. s ha többen vannak azután pedig a többi vádlott, mig egyikük visssza nem utasitja. Ugyanez történik a következő esküdttel is, azzal a különbséggel, hogy erre vonatkozólag már nem az első, hanem a második vádlottat illeti meg a nyilatkozat elsősége. És ez igy folyik tovább mindaddig, amig visszavethető esküdtek vannak s ezek közül a vádlottak a reájuk eső részt vissza nem vetették.

E felfogást tartja helyesnek Vargha Ferencz is, a büntetőperrendtartás egyik hivatott magyarázója, midőn a BP. 344. §-ának megvilágitásául ezeket mondja: «Mindegyik esküdtre mindegyik vádlott nyilatkozik; s e szerint a sorban utolsó vádlottnak van legerősebb joga, mert visszautasithatja azt, akit az előtte nyilatkozó vádló és vádlottak nem utasitottak vissza.» (BP. zsebkönyve 255. l.)

Nyilvánvaló ebből, hogy a BP. 344. §-ának az a rendelkezése, mely szerint az elnök kimondja, hogy a felek hány esküdtet és mily sorban utasithatnak vissza, csak azt jelentheti, hogy az elnök egyrészt a vádló, másrészt a vádlott illetőleg vádlottak által visszavethető esküdtek számát s a mennyiben az utóbbiak a visszavetést váltakozva gyakorolják, a nyilatkozás sorrendjét meghatározza. E szerint az esküdtbiróság elnöke törvény ellenére korlátozta B. J. szerkesztő jogát, midőn a vádlottak között is felosztván a visszavethető esküdteket B. J.-nek csak 4—4 esküdt visszavetését engedte meg.

Még fokozottabban törvénysértő, ha ugyan itt lehetséges a fokozás, a bíróságnak az az eljárása, hogy B. J. szerkesztőt, mint főmagánvádlót, teljesen kizárta a visszavetés jogából. Nem világosan rendeli-e a törvény, hogy a vád képviselete tekintetében a magánvádlót és a kir. ügyészt ugyanazok a jogok illetik meg? És vajjon kétséges-e, hogy az esküdtek visszavetésének joga a vád képviseletéből folyó jogok közé tartozik? Miként történhetett tehát mégis, hogy a vád részéről csak a kir. ügyésznek engedték meg a visszavetést? Ennek nincs megfejtése. Csak a tényt látjuk magunk előtt,— a jogelkobzás tényét.

Pedig a törvény helyes alkalmazása e ponton helyes nyomra vezette volna a bíróságot a vádlottak visszavetési jogának megosztása tekintetében is. A vádló u. i. hét esküdtet volt jogositva visszavetni. Ha már most a biróság e jog gyakorlatában a magánvádlót is részesiti: ugy a vádlottaknál alkalmazott megosztásnak utját állta volna az a körülmény, hogy hét esküdtet nem lehet két egyenlő részre osztani. Ámde a törvény szerint két egyenjogu vádlottról lévén szó, az sem lett volna lehetséges, hogy pl. a kir. ügyész négy, a magánvádló három esküdtet utasithasson vissza. Tehát okvetetlenül rá kellett volna térni a lehetséges, egyszersmind pedig a törvényszerü megoldásra, hogy t. i. mindegyik vádló mindegyik esküdtre nyilatkozhatik, e nyilatkozás jogát azonban váltakozva gyakorolják. A vádlóknál előálló ez a kényszerü megoldás azután reá kényszeritette volna a bíróságot arra, hogy a vádlottaknál is ugyanazt az eljárást alkalmazza; mert hiszen nem lehet kétféle mértékkel mérni a visszavetés jogát ahhoz képest, amint az a vádlókat, meg a vádlottakat illeti meg.

Az esküdtbiróság nem ismerte föl a törvény világos rendelkezéseiből folyó ez egyszerü megoldást. E helyett önkényesen a jogelkobzás terére lépett. Teljesen elkobozta a magánvádló visszavetési jogát és csak részben adta meg ugyanannak, mint vádlottnak, ezt a jogot. Az eredmény, mint láttuk, az lett, hogy az esküdtszék B. J. vádlott bünösségét az egész vonalon megállapitotta, a biróság pedig őt sulyos büntetésre itélte.

E kemény itélet ellen méltán jajdult föl a jogaitól törvényellenesen megfosztott ujságiró. A *Curiánál* keresett orvoslást a törvény ama rendelkezése alapján, hogy megsemmisitendő az esküdtbiróság itélete, ha az esküdtszék szabálytalanul volt megalakitva. Kell-e nagyobb szabálytalanság, mint az egyik fél visszavetési jogának elkobzása? A Curia mégis elutasitotta a semmiségi panaszt.*

És vajon miért? A megokolás e részben kevés fölvilágositást ád. Részben elfogadja az elsőfoku biróság magyarázatát, — a mennyiben pedig ezt megtoldja: ezzel még tetézi a törvénytelenséget.

A Curia kijelentette, hogy B. J. mint magánvádló azért nem élhetett a visszavetés jogával, mert ugyanő vádlott is volt. A Curia szerint az esküdtek elfogadása vagy visszavetése bizalom kérdése lévén, — minthogy a bizalom oszthatatlan, gyakorlatilag kivihetetlen az, hogy ugyanaz a személy mint vádló és mint vádlott éljen e joggal. Neki tehát csak egyféle minőségben lehetett megadni e jogot és pedig abban, mely reá nézve kedvezőbb. Igy juthatott ahhoz a szerencséhez, hogy — miután a vádlottakra nyolcz esküdt esett, a vád részére pedig csak hét — vádlotti minőségében kapta meg esküdt visszavetésének jogát, mert vádlói minőségében csak három és fél esküdtet vethetett volna vissza.

A Curia bölcsessége azonban itt kátyuba került. Mert ugyan, hogy segitené ki ez a bölcsesség pl. akkor, ha mindkét részen 8—8 esküdtet lehet visszavetni? Vajon a vádlói, vagy a vádlotti minőségben gyakorolható visszavetési jog volna-e ez esetben az illetőre kedvezőbb? Azt kell mondanunk, hogy a vádlói, mert hiszen kedvezőbb dolog vádlónak lenni, mint vádlottnak. A Curia bölcsessége szerint megeshetnék tehát az, hogy valaki mint vádlott egyáltalában nem gyakorolhatná a visszavetés jogát. Azonban lehetséges ez?

De menjünk tovább a Curia bölcsességének fonalán. Azzal a ténynyel szemben, hogy itt B. J. nemcsak vádlott, hanem magánvádló is volt: állitsuk oda azt a lehetőséget, hogy B. J. ez esetben csak vádlott volt. Az utóbbinak oka vagy az lehetett, hogy őt nem illette sértéssel az, a kit ő

* L. a Curia határozatát a lapunk mult számához csatolt Büntető-jogi Döntvénytárban a 251. esetet.

megtámadott, — vagy az, hogy a viszonzott sértés daczára nem lépett fel viszonváddal. Most lássuk, hogy minő helyzete lett volna ez esetben B. J. vádlottnak.

Bizonyos, hogy a mennyiben B. J. viszonvádat nem emel, mint egyedüli vádlott nyolcz esküdtet vethetett volna vissza. Ha már most felteszszük, hogy B. J. azért nem emelt viszonvádat, mert ellenfele őt nem sértette meg: ekkor kétségkivül nagyobb a bünössége, mint abban az esetben, ha ellenfele a sértést már nyilvánosan megtorolta. És mégis: az előbbi esetben nyolcz, az utóbbiban, ha viszonvádat emel, csak négy esküdt visszavetéséhez van joga.

A másik lehetőség az, hogy B. J. ellenfele viszonozta a sértést, de B. J. még sem él a viszonvád jogával. Ekkor is nyolcz esküdt visszavetési joga illeti meg, mig abban az esetben, ha jogát gyakorolta, csak négy. A Curia bölcsessége szerint tehát az a körülmény, hogy valaki törvényadta jogát gyakorolta, az esküdtek visszavetése tekintetében kedvezőtlenebb helyzetbe juttatja az illetőt, mint a minőben különben volna. Vajon nem ujjmutatás e ez mindazoknak, a kik viszonsérelmet szenvedtek, hogy az általuk ejtett sérelemért esküdtbiróság elé állittatván, az őket megillető jogot igénybe ne vegyék? Ha u. i. ehhez tartják magukat: ugy jutalmuk az, hogy a vádlott által visszavethető valamennyi esküdtet visszavethetik, — ha azonban jogukkal éltek: ekkor büntetésül az esküdteknek csak a fele részét van joguk visszavetni. Ide vezet a kir. Curia bölcsessége. Ki ne látná meg azt a nagy veszedelmet, amit az ily eljárás méhében rejt.

Ha már ebben a közfeltünést keltett és védő közbejöttével letárgyalt ügyben is félreismerhetetlenül az a törekvés nyilatkozik meg a Curia eljárásában, hogy az alsófoku biróság itélete lehetőleg érvényben maradjon, nehogy az ügy még egyszer dolgot adjon a hátralékkal különben is elhalmozott birósságnak: ugy elképzelhetjük, hogy minő mértékben alkalmazza a kir. Curia ezt a kényelmi elvet a közönség ellenőrzéséből kizárt ügyek nagy tömegében. Elképzelhetjük, sőt régen tudjuk is, hogy hány jogos érdek szenved sérelmet e rendszer kezében.

Sajtóügyekben ezenfelül a sajtószabadságot is veszélyezteti ez az eljárás. Ha valaki közérdekből szóvá teszi a sajtóban a közpályán müködő egyén visszaéléseit: az most már, ha a Curia fölfogása átmegy a birói gyakorlatba, két dologra legyen elkészülve. Egyik az, hogy a megtámadott durva hirlapi sértéssel viszonozza a támadást s ezenfelül még sajtópört is indit, — a másik az, hogy amennyiben a sértés viszonzása miatt viszonvádat emel: az elsősorban ellene sorompóba állitott esküdtszék alakitásában része lesz, hogy ennek folytán ez az esküdtszék tulnyomóan az ellenfél érdekeinek megfelelően lesz alakitva. Ezek a kilátások sokkal inkább képesek megbénitani a sajtó ellenőrző hivatását, mint a legreactionáriusabb sajtótörvény.

Tehát résen kell állnunk, nehogy a kir. Curia kerülő uton a sajtóperbe vont egyéneket megillető jogok elkobzásával, oly ponton vessen gáncsot a sajtószabadságnak, melyen azt a törvény leginkább akarta biztositani.

Ez kétségkivül bekövetkeznék, ha a kiválasztó bizottság ezt az elvi jelentőségü határozatot méltónak találná arra, hogy a büntetőjogi határozatok hivatalos tárába fölvétessék. A törvény integritása érdekében reméljük, hogy ez nem fog megtörténni. *Dr. Edvi Illés Károly.*

A hatásköri biróságról szóló törvényjavaslat.*

Abban a kérdésben, hogy miként kerüljön az összeütközés esete a hatásköri biróság elé, a javaslat eltér a külföldi törvényhozások és a régebbi magyar javaslat rendszerétől is és teljesen eredeti álláspontot foglal el.

* Az előbbi közl. l. a 44., 45. és 46. számban.

A külföldi törvényhozások szerint ugyanis a hatásköri biróság csak hatásköri panasz alapján határoz, abban a kérdésben azonban, hogy ki legyen jogositva hatásköri panaszt emelni, másként szabályozzák a negativ és másként a positiv összeütközési eseteket.

A negativ hatásköri összeütközések esetében általában csak akkor van helye e törvényhozások szerint az összeütközések elintézésének, ha az ügyben érdekelt fél hatásköri panaszt emel és ezen az uton kijelenti, hogy az összeütközés elintézését kivánja. Igy rendelkezik pl. a porosz, a franczia és az osztrák jog, valamint az 1895-ik évi magyar tervezet is. Ha a felek megnyugosznak abban, hogy ügyüknek nem akad hatósága, ugy e felfogás mellett semmi tekintet sem követeli azt, hogy az állam a felekre hivatalból oktroyáljon hatóságot, amely előtt esetleg az eljárást nem is folytatják.

A positiv összeütközés esetében ellenben a külföldi törvényhozások általában és az 1905. évi tervezetünk is csak hatósági panaszra engedi meg az összeütközés provokálását, ebben az esetben a félnek panasz emelési jogot nem adnak. Ezek a törvények, illetőleg az emlitett tervezet csak a közigazgatási hatóságoknak adják meg a panaszemelés jogát és nem is mindegyik közigazgatási hatóságnak. Franciaországban a préfet, Poroszországban a miniszterek és a tartományi közigazgatási főhatóságok, Bajorországban a Kreisregierung, a miniszterek és bizonyos esetben a közigazgatási biróság mellett müködő államügyész, Szászországban csak a magasabb közigazgatási hatóságok, Badenben, Hessenben csak a központi kormányhatóságok, Württembergben ugyanezek, és a rendes birósággal szemben a közigazgatási biróság, Ausztriában pedig az országos vagy az ennél magasabb kormányhatóságok emelhetnek hatásköri panaszt; általában tehát azt a tételt fogadják el, hogy pozitiv hatásköri összeütközések esetében csak vagy a miniszter, vagy a felsőbb közigazgatási hatóság van jogositva hatásköri panaszt érvényesiteni. Az 1905. évi tervezetünk a főispánt (a fő- és székváros polgármesterét), az alispánt (törvényhatósági város polgármesterét), a pénzügyigazgatót, és az illető minisztert jogositja fel a hatásköri panasz benyujtására, kijelentvén azt is, hogy a panasz bejelentési vagy visszavonási jog a felelős miniszter hatósága és ellenőrzése alatt áll, a panaszt emelhetik akkor is, ha náluk az ügy nincs is folyamatban. Lényegileg ugyanezt a rendszert fogadja el a közigazgatási hatóságok között felmerült positiv összeütközések elintézésére nézve a közigazgatási biróságról szóló 1896. évi XXVI. tcz. 131. §-a is.

A külföldi törvényhozások és az 1905. évi tervezet a rendes biróságot a hatásköri panasz emelésének jogával nem ruházzák fel. Kiindulva abból az alapelvből, hogy a biróság csak a fél kérelmére vagy a vádlott inditványára jár el és igy addig, mig folyamatban nincs előtte az ügy, nincs is hivatva a törvényesen megállapitott hatáskörök érdekében hivatalból lépéseket tenni, a hatásköri panasz jogát csakis a közigazgatási hatóságnak biztositják. A biróságnak erre szüksége sincs, mert ha folyamatba teszik előtte az eljárást, az ügyet a közigazgatási hatóság elé csak vagy saját határozata vagy a hatásköri összeütközések birósága utalhatja. A birói hatalmi körön szerintünk azzal, hogy a biróságnak panaszemelési joga nincs, sérelem nem esik és ezt gyakorlati okok sem követelik.

Andrássy gr. javaslata a most ismertetett felfogástól eltér és a hatásköri összeütközést akár negativ, akár positiv irányban merüljön az fel, mindig hivatalból intézteti el. Ugyanarra az álláspontra helyezkedik tehát a javaslat, melyet a «Jogtudományi Közlöny» 1906. évi 51. számában elfoglaltunk.

A hatásköri per közjogi természetü, a jogvita nem magánfelek, hanem a hatóságok között folyik, a magánfelek közremüködése tehát nem lényeges és pedig nem csak positiv, hanem negativ összeütközés esetében sem. Nem indo-

*

kolt ehhez képest a magánfelek közreműködését szükségképpenivé tenni oly értelemben, hogy a negativ összeütközés a magánfél panasza nélkül el ne intéztessék. Annak, hogy hatásköri összeütközés felmerült, vagy a hatáskört meghatározó jogszabályok homályossága vagy hézagossága vagy a jogszabályt alkalmazó közegek járatlansága az oka. Ha a hatásköri szabály félreérthetlenül világos és ha a szabályt alkalmazó közeg azt ismeri és helyesen alkalmazza: hatásköri összeütküzés esete nem merülhet fel. A félnek abban, hogy ily összeütközés felmerült, semmi része sincs. A fél eleget tesz a jog által reá rótt kötelezettségnek akkor, ha jogának érvényesitése végett az eljárásra hivatottnak vélt hatósághoz fordul és ha ettől elutasitva, az ez által eljárásra hivatottnak tartott másik hatóságot keresi fel. Teljesen indokolatlan az összeütközésben mindenképpen vétlen felet még azzal is terhelni, hogy egy harmadik forumot keressen fel azért, hogy a hatóságok között felmerült összeütközés elintézésével ügyének illetékes forumát megnyerje. A zavar az állam közjogi rendjében az állam törvényének vagy az állam közegének a hibája következtében állott elő, azt tehát a félnek minden közreműködése nélkül magának az államnak hivatalból kell rendbe hozni.

De méltánytalan is volna a felet a hatásköri panaszra szoritással, utánjárással és költséggel terhelni.

A negativ hatásköri összeütközési esetek tulnyomó nagy része alsóbbrendű szegény embereknek, cselédeknek, mezei munkásoknak, iparos segédeknek csekély értékü ügyében merül fel; pár korona összegü cselédbér, segédi követelés s mezei munkabér, mezei vagy erdei kár adja ez összeütközési eseteknek az anyagát. Ezeknek a kis embereknek már az is kárt okoz, hogy ügyük érvényesitése végett két hatósághoz kellett hiába fordulniok, nagyon sulyosan nehezednék rájuk az, ha a forum megnyerése végett még egy harmadik hatósághoz is kellene folyamodniok, és ebből a czélból, ha személyesen járnak el, egy munkanapot veszitenök, ha pedig meghatalmazott utján, meghatalmazottat keresniök, és a meghatalmazás költségét viselniök. Ehhez járul még az is, hogy a hatásköri bíróság előtti eljárásra és a hatásköri panasz benyujtására is jól megfontolt okokból ügyvédi kényszert kell felállitani, az a költség tehát, amibe az ügyvédi képviselet a félnek kerül, legtöbbször a per tárgyának csekély értékét is felülmulná. Szegényvédő ügyvéd kirendelését sem nyerhetné könnyen el a szegény fél, mert még abban a kérdésben is hatásköri vita állhat elő, hogy melyik hatóság intézkedjék a szegényvédő kirendelése iránt. Nyilvánvaló tehát, hogy a hatásköri összeütközésnek hivatalból való elintézése a fél érdekében előnyösebb. Az utánjárás nehézkessége és költségessége sokszor arra vinné a felet, hogy inkább lemond jogának érvényesitéséről, mint hogy az azzal járó nehézségeknek kitegye magát.

A hivatalból való elintézés ellenesei a most felhozott indokokat csak arra nézve fogadják el, hogy az eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztése a lehető legcsekélyebb alakisághoz legyen kötve, egyébként azonban tulhajtott gyámkodásnak tekintik a hivatalból elintézést, mert nincs ok hivatalból elintézni oly ügyeket, melyekről a fél disponál. Ezzel szemben mindenesetre igaz az, hogy bármily egyszerüvé tesszük is a kérelem alakját, mégis indokolatlan terhet rovunk a félre. Ha személyesen, szóval adhatja elő kérelmét, egy munkanapot veszit, az irás költségébe kerül; ha nem kivánunk ügyvédi kényszert, kiszolgáltatjuk a felet zugirászoknak és rászabaditjuk a hatásköri bíróságra a querulansokat. Az a fél, aki már két hatósághoz fordult, bizonyára akar ügyében fórumot, nem tehetjük fel róla azt, hogy nem kivánja az eljárást, de még ebben az ügyben sem felesleges a hatásköri bíróság döntése, mert elejét veheti ujabb összeütközésnek.

Egyébként a felek rendelkezési jogát a javaslat is figyelembe veszi, mert abban az esetben, ha a felek kijelentik, hogy nem kivánják az elintézését, a javaslat szerint (25. §.) sem intézik el az összeütközést.

Nem alapos az az aggodalom sem, hogy a hivatalból való elintézés tulterheli a hatásköri bíróságot. Ugyane rendszer mellett a minisztertanács elé 1904. évben 94, 1905. évben 79, 1906. évben 105 hatásköri összeütközési eset került; valószinü, hogy az évi átlag: 100 ügy a törvény első évében emelkedni fog, a tárgyalás, az elintézés és az előkészités több munkát okoz, de ha évi 200-ra vagyis kétszeresre tesszük is az ügyek számát, a 16 biró közül egyre évenkint 12—13 ügy, és havi két ülést számitva, egy ülésre 10 ügy jut, az ügyek nagy részében a felek nem fognak megjelenni s azokból sok lesz egy ülésben elintézhető.

Nem szabad itt azt sem figyelmen kivül hagyni, hogy olyan ügyek is vannak, amelyekben magánfél nincs; tehát a hivatalból való elintézés egyáltalában mellőzhetetlen. A közigazgatási eljárás hatáskörébe tartozó kihágási eljárásban a közvád képviseletéről nincs gondoskodva, a hivatalból üldözendő idetartozó kihágások esetében tehát nincs fél, aki hatásköri panaszt emelne. Távollevő, de gondnokság alá nem helyezett, ismeretlen helyen tartózkodó felet illető pénzösszeg letéti őrzése körül is többször merült fel gyámhatóság és bíróság között hatásköri összeütközés; ha ily esetben hivatalból nem történnék meg annak az elintézése, az összeütközés elintézetlenül maradna, mert az érdekelt fél az ügyről nem tud semmit, és igy hatásköri panaszt nem is emelhet.

A hatásköri per jogi természetére előadott indokok még erősebben szólnak a mellett, hogy a positiv összeütközési esetek is hivatalból intéztessenek el.

Különösen aggályos az a rendszer, hogy a közigazgatási hatóságok, a miniszterek, bármely birósági eljárást a közigazgatási hatáskör sérelme czimén akár polgári, akár büntető ügyben megakaszthassanak és pedig minden hatósági határozat nélkül egyszerü megkereséssel még akkor is, ha a fél az ügyet a közigazgatási uton nem tette folyamatba.

A birói eljárás garanciáinak és a birói jogvédelem biztonságának erős sérelmével járhat az, a mit különösen a javaslat alkotmánybiztositó rendeltetésével alig lehetne összeegyeztetni.

Nem áll meg az az érvelés sem, hogy a birói hatalmi körön azzal, hogy a bíróságnak panaszemelési joga nincs, sérelem nem esik, és ezt gyakorlati okok sem követelik. Sulyos sérelem esik a birói eljárásban rejlő alkotmányos biztositékokon akkor, ha törvény szerint birói utra tartozó ügyet közigazgatási uton intéznek el.

Az az érv, hogy a bíróság csak a fél kérelmére jár el, nem indokolja a hatásköri panasznak csak a közigazgatási hatóságra szoritását. A közigazgatási hatóságok hatáskörébe is számtalan olyan magánjogi és büntetőjogi ügy tartozik, a melyekben a közigazgatási hatóság is csak a fél kérelmére járhat el; ezeket az ügyeket tekintve, a közigazgatási és birói hatóságok között e részben semmi különbség sincs, már pedig a hatásköri összeütközések tulnyomó nagy részében éppen ezek az ügyek adják az összeütközés anyagát.

A külföldi törvényhozások példáját nem tartja irányadónak a javaslat; a hatásköri összeütközési eseteknek az anyaga a legtöbb államban különbözik a mienktől: talán sehol sincs annyi magánjogi, tehát tulajdonképen birói utra tartozó ügy közigazgatási utra utasitva, mint nálunk. A hatásköri összeütközések bíróságának elintézési köréből több helyütt a büntető és a perenkivüli ügyek ki vannak zárva, szóval a külföldi viszonyok a mienktől sok tekintetben eltérnek, következésképp a külföldi minta követése éppen nem indokolt.

Ellenben nyomós érvet merit a hivatalból történő elintézés mellett a javaslat abból a körülményből, hogy a bíróságok között felmerült hatásköri összeütközési eseteket mind

ma, mind pedig az uj polgári perrendtartási javaslat szerint hivatalból kell elintézni és hogy a hatásköri összeütközések minisztertanácsi elintézése is már négy évtized óta hivatalból történik, ennek helyességét az eddigi gyakorlat eléggé bizonyitja s az elintézés e módja ellen soha panasz nem merült föl.

A hivatalból való elintézés elfogadása a panaszemelésre jogositottak körének meghatározását és több aprólékos szabályt feleslegessé tesz, és igy nemcsak a törvény szerkezetét teszi egyszerübbé és világosabbá, hanem annak gyakorlati alkalmazását is megkönnyiti, gyorsitja és olcsóbbitja.

A javaslat kötelességévé teszi a hatóságnak, hogy amint a hatásköri összeütközés felmerültét észleli, az összes iratokat haladéktalanul terjessze fel a hatásköri bírósághoz. A felterjesztő hatóság rendszerint az ügyben utoljára eljáró hatóság lesz, mert ennek az előbb eljáró hatósággal ellentétes határozata fogja az összeütközést előidézni.

Minthogy a hatóság hivatalból köteles az ügyet a hatásköri bírósághoz felterjeszteni, az is önként értetik, hogy a fél sincs elzárva attól, hogy az ügyében felmerült összeütközést a hatóságnak tudomására juttassa és hogy a hatóság ily esetben is köteles a tudomására jutott esetre vonatkozó iratokat felterjeszteni.

Az a hatóság, amelynél az összeütközés felmerült, nyomban köteles az ügyben eljárt másik hatóságot értesiteni és az illető miniszternek erről az összeütközésről jelentést tenni. A másik hatóság értesitése az ennél netán folyamatba levő eljárás és végrehajtás felfüggesztése végett, a miniszterhez való jelentés pedig a felügyeleti jog szempontján kivül azért szükséges, hogy a miniszter, aki a hatásköri bíróság tárgyalásán kiküldöttje utján részt vehet, az ügyről minél hamarább tájékozást nyerhessen és a tárgyalásra elkészülhessen.

A hatásköri összeütközés felmerültéhez a javaslat azt a következményt füzi, hogy a további eljárás mind a két hatóságnál, amennyiben egyáltalában akkor még helye van, megakad és az érdemi határozat végrehajtása a biztositó intézkedések foganatositásán tul nem terjedhet. Ez az összeütközés felmerülésének logikai következménye és azért mellőzhetetlen, mert különben annak a hatóságnak. amelynek hatáskörét a hatásköri bíróság nem fogja megállapitani, egész eljárása hatályát vesztené, nemcsak sok munka és költség veszne kárba, hanem a felekre is jogsérelem származhatnék.

Az alól a szabály alól, hogy a végrehajtás a biztositó intézkedések foganatositásán tul nem terjedhet, kivételt tesz a javaslat arra az esetre, ha a végrehajtás elhalasztásából helyrehozhatatlan kár származnék; ha pl. el nem tartható ingók elárverezéséről van szó.

Dr. Térfi Gyula,
igazs. min. oszt. tanácsos.

Büntetendő cselekmény és közveszélyesség.*

III.

Gyakorlati szempontok terelték a tudósok érdeklődését a büntetőjog alapproblémái felé. Orvosok és fegyház igazgatók véleményei, a bünügyi statisztika adatai a büntetés végrehajtásának hatálytalansága mellett tanuskodnak. Különösen egy jelenség volt az, amely mellett nem lehetett megállás nélkül elhaladni: a visszaesés jelensége, mely a jogélet tényezőit gondolkodóba ejtette. Kezdték annak okát kutatni, hogy vannak büntettesek, a kik, alig hogy elhagyják a börtön falait, ujabb büncselekményt követnek el. Némelyek e büntettesek egyéniségében, beteges hajlamaiban keresték a bünözés állandó forrását, mások a társadalmi viszonyok állandóan nyomasztó és minduntalan bünbeejtő hatásában. Végre voltak olyanok, a kik a mai büntetési rendszert tették minden baj okozójává. Mindannyian azonban egyetértenek abban, hogy az ilyen büntettesekkel szemben a társadalmat hathatósabb védelemben kell részesiteni. Ezzel azonban nem elégednek meg. Egy egészen uj tudományos rendszert akarnak kiépiteni és ezért, noha a büntetteseknek csak egy bizonyos csoportja volt az, mely őket a büntetőjog alapfogalmainak vizsgálatára késztette, elveiket mégis a büntetőjog egész területére kiterjedőleg akarják módositani. Lombroso szerint, noha a «született gonosztevő» fogalma alá szerinte is a büntetendő cselekményeket elkövető egyéneknek csak bizonyos csoportja tartozik, az egész büntetőjogot akarja lerombolni és helyébe az egyén kezelését léptetni. Szintugy általánositják a tételt azok a psychiaterek, a kik szerint minden büntettes pathologikus. Ferri a büntetőjog helyébe a társadalmi hygiénát akarja tenni. És még Liszt is elméletben és fenntartott alapelveihez képest a büntetést minden esetben egyedül alkalmazásának szükségéhez mérné. Az iskolák mindezen árnyalatai egy közös hibában szenvednek, abban, hogy a büntetésnek csak *egy* hatását vizsgálják, holott a büntetés hatását és alkalmazásának szükségességét számos, részben egymást kiegészitő, részben egymás ellen küzdő tényező adja.

Az igaz, hogy a kriminalitás Európaszerte nagy változáson ment keresztül. A mai kor kriminalitásának két jellegzetes sajátsága van. A nagy ipari termelés fejlődése, a nagyvárosi proletariatus kifejlődését vonta maga után. Ebből nőttek ki a társadalom parazitái, azok, a kik büntetendő cselekmények elkövetéséből élnek. Igy alakult ki az iparszerü büntettesek csoportja. Korunk második jellegzetes sajátossága: a neurasténikusok büntetendő cselekményeinek nagy számában található. A megélhetésért való küzdelem ma az egyének idegerejét hasonlithatlanul nagyobb mértékben veszi igénybe, mint régebben. Hányszor tapasztalhattuk, hogy épen a legkiválóbbak, hányszor, hogy ezeknek utódai követnek el sulyos büntetendő cselekményeket. A neurasténikusok, aepileptikusok, az alkoholisták alkotják a mai kriminalitás másik jellegzetes csoportját. A szenvedélyek és ösztönök hatása alatt elkövetett büntetendő cselekmények az ő területük.

Ha ezzel szemben egy pillantást vetünk a büntetés kiszabásának és végrehajtásának mai módjára, megállapithatjuk, hogy ez még nem igazodott a kriminalitás ezen uj formáihoz.

Az európai régebbi törvényekben csak a büntetés mértékére vonatkozólag találunk ezen csoportokra vonatkozólag elszórt intézkedéseket; a büntetés neménél és végrehajtásánál egyáltalán nem szerepelnek. Az uj irányok maradandó érdeme, hogy figyelmeztetett ezekre a szempontokra. De az inicziativa hevében tulmentek a czélon. A mint régebben nem is gondoltak arra, hogy a büntetés mértékének és nemének megállapitásánál tekintettel kell lenni az egyén sajátosságára és annak társadalmi veszélyességére, addig az uj irányok a büntetés hatását *csak* az egyén szocziális fogyatkozásai szempontjából vizsgálják, ellenben egészen figyelmen kivül hagyják a büntetésnek azt a hatását, hogy az ellenhatás a büntetendő cselekmény által felidézett hatás ellen. Nem tekintik, hogy a büntetés által lehet csak ellensulyozni azt a felindulást, a melyet valamely büntetendő cselekmény a sértettben és hozzátartozóiban felidéz, a mely nagyobb büncselekmények alkalmából az egész közvéleményt vibrálásba hozza. Nem tekintik, hogy a büntetés adja meg egyben a mértéket a cselekmények társadalmi értékeléséhez is.

Az uj irányok hivei eleinte ugy formulázták követeléseiket, hogy azok, a kikre a büntetés nincs hatással, a kiknél nincs remény, hogy a büntetés végrehajtása őket ujabb büncselekmények elkövetésétől visszatartja, ne büntettessenek, a mennyiben azonban közveszélyesek, addig fogva tartandók, a mig a társadalomra nézve veszélyt rejtenek magukban.

A küzdelem hatása alatt az uj irányok hivei módositották álláspontjukat, engedményeket tettek a nép erkölcsi és

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

jogi értékitéleteinek. Ennek következménye lett, hogy az uj irányok hivei között az elvek gyakorlati megvalósitására nézve messze szétágaznak a vélemények.

Az ellentétek legutoljára az 1905. évi hamburgi kongresszuson ütköztek össze anélkül, hogy azokat kiegyenliteni lehetett volna. E kongresszuson a visszaesés kérdését és a korlátozott beszámithatóság problémáját külön-külön kérdésben tárgyalták. A visszaesés kérdésében egyáltalán nem jutottak megállapodásra, a korlátozott beszámithatóság kérdésében hoztak ugyan határozatot, ez azonban csak compromissuális jelentőségü. Eszerint a korlátozott beszámithatóságu egyének, ha közveszélyesek, akár elkövettek büntetendő cselekményt, akár nem, bizonyos rendszabályoknak vetendők alá, viszont a korlátozott beszámithatóságu büntettesek, akár közveszélyesek, akár nem, specziális büntetést kapjanak, vagy külön elbánásban részesüljenek. A kérdés tárgyalásánál Liszt és utána Liepmann azt ajánlották, hogy az ilyen pathologikus egyéneknél külön választandó egyrészt a bünrehajtó hajlam, amely a büntetendő cselekményben testesedik meg, másrészt az az állapot, melyben a tettes van és amely a társadalomra nézve veszélyt rejt magában. A tettes személyében rejlő ez a kettős állapot, kettős ellenhatást kiván: a büntetendő cselekmény a büntetést, a közveszélyes állapot a praeventiv rendszabályokat. Ezzel szemben Van Hamel, Prins, Torp és a psychiaterek közül Aschaffenburg czéltalannak találták ezt a kettéválasztást, és azt ajánlották, hogy az ilyen egyének azonnal egy megfelelő intézetbe, akár dologházba, akár javitóházba, akár gyógyintézetbe helyeztessenek. Van Hamel mondta, hogy nem kell törődni az elméleti aggályokkal, csak legyen meg egyszer az az intézet, az emberek, akik belekerüljenek, majd már maguktól jönnek. A határozat nem oldja meg, csak elodázza a megoldást, amennyiben azt fejezi ki, hogy az ilyen patologikus egyének, *vagy* specziális büntetést kapjanak, *vagy* bizonyos elbánásban részesüljenek.

A visszaesésnél az ellentéteket egyáltalán nem lehetett áthidalni. Nem tudtak megállapodni afelett, hogy azok, akiknek közveszélyessége valamely büntetendő cselekmény elbirálásánál kiderül, csak akkor szolgáltasson-e alapot a büntetés mértékének és nemének megváltoztatására, ha az illető megelőzőleg több büntetendő cselekményért már büntetve volt, vagy pedig akkor is, ha közveszélyessége a bíróság előtt fekvő első cselekmény alkalmából derül ki. Gondolhatunk itt arra, hogy valaki gyilkosságot követ el a legveszélyesebb kisérő jelenségek között, melyekből közveszélyessége kétségtelenül megállapitható. Vagy gondolhatunk itt büntetendő cselekmények iparszerü elkövetésére, pl. uzsorára, mikor az illető már évek hosszu során keresztül követ el büntetendő cselekményeket, anélkül azonban, hogy emiatt bíróság elé kerülne. És akkor egyszer hosszu évek multán, mint büntetlen előéletü egyén kerül a bíróság elé. Kérdezték a kongresszuson, vajjon az ilyen esetekben is várni kell azzal, hogy a társadalmat az ilyen egyénekkel szemben biztositsák.

De nem tudtak megállapodni abban sem, hogy mi történjék az ilyen közveszélyes egyénekkel, büntetést kapjanak-e vagy elkülönitsék-e őket? Ha büntetést, annak mértékét változtassák-e meg, vagy a büntetési nemet? Hogy határozatlan legyen e a büntetés, vagy előre megállapitott tartamu? Mindezeknél az ellentéteknél az volt az irányitó és csoportositó szempont, hogy minő jelentőséget tulajdonitottak a büntetendő cselekménynek és minő jelentőséget a közveszélyes állapotnak. Még inkább az, hogy a büntetésnek minő hatását tartották szem előtt.

A kérdést az 1908-iki kongresszusra ujból kitüzték. Most már általánositva, egybe foglalják a visszaesésnek és a korlátozott beszámithatóságnak problémáját és egész általánosan azt kérdezik: hogy hogyan kell védekezni a büntetteseknek bizonyos közveszélyes csoportjaival szemben?

Ebben a kérdésben vár a nemzetközi kongresszus az egyes országos csoportoktól állásfoglalást.

Azt hiszem, ha két elvet szem előtt tartunk, nem lesz nehéz megoldásra jutnunk. Az egyik az, hogy a büntetésnek más czélja, mint a jogrend fentartása, nem lehet. A másik az, hogy a büntetésnek összes hatásait kell figyelembe vennünk.

A jogrend fentartásának — mint fentebb emlitettük — két eszköze van: a társadalomnak büntettesekkel szemben való megvédése és az egyéni érték és biztonság megbecsülése. A büntetésnek két irányban van hatása: egyrészt küzd a tettes szocziális fogyatkozásai ellen, másrészt ellensulyozza a büncselekménynek a sértettre és a közvéleményre gyakorolt káros hatásait.

A viszonyok és az ezt követő eszmeáramlatok változásával a jogrend fentartásának egyik eszköze, vagy a büntetésnek valamelyik hatása előtérbe nyomulhat. És igy, ha megállapitható, hogy a kriminalitásnak uj, közveszélyes formái fejlődtek, semmi elméleti akadálya nincs annak, hogy a társadalom védelmének gondolata egyrészt, a büntetésnek az egyén társadalmi fogyatkozására gyakorolt befolyása másrészt, előtérbe ne nyomuljon. Semmi elméleti akadálya nincs annak sem, hogy a büntetés mellett, ahol még arra szükség van, egyébb preventiv jellegü rendszabályok is lépjenek. De viszont nem tünhetik el egészen az az egyéni szabadság szempontja sem, épp oly kevéssé, mint a büntetésnek a sértettre és a közvéleményre gyakorolt hatása.

(Bef. köv.) *Dr. Friedmann Ernő.*

Különfélék.

— **Csak egy napot.** Az igazságügyminiszter benyujtotta a birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló javaslatát, mely a fizetésrendezésnek az 1908. évi költségvetés kereteibe beállitott módját szabályozza.

De a birói kar aggódva gondol arra, hogy az események előre nem látható bonyodalmai ismét visszavethetik reménységeit a megvalósulás küszöbéről. Már maga az a körülmény, hogy a jövő évre 6 havi indemnitás szavaztatott meg, mutatja, hogy a költségvetés megszavazása csak hosszu idő mulva várható. A képviselőház előtt fekvő nagyfontosságu javaslatok pedig a jelenlegi viszonyok között hosszu vitákat provokálhatnak, és előre nem látható, mikor kerül a fizetésrendezési javaslat napirendre. A javaslat szerint a fizetésrendezésnek már 1908 január 1-én kellene életbe lépnie, amitől pedig csak néhány hét választ el.

Méltányos volna, ha a fizetésrendezési javaslatot már most letárgyalná az igazságügyi bizottság és a bizottsági tárgyalás után napirendre tüzné a képviselőház. A javaslatnak képviselőházi tárgyalása legfelebb egy napot vesz igénybe, és igazságügyi javaslatról lévén szó, horvát obstrukczió annak tárgyalása elé akadályokat nem gördithetne. Igy a javaslat még ez év folyamán törvénynyé válhatna, és az indemnitási törvényben az időközben hozott külön törvények értelmében eszközlendő kiadásokra vonatkozó felhatalmazás alapján már 1908. évi január 1-én életbe léphetne.

A kormány és országgyülés — melyek ezuttal oly sok jóakaratot tanusitottak a bíróságok iránt — bizonyára nem fogják megtagadni a biráktól ezt *az egy napot*, melylyel a sokszor csalódott és éppen ezért a bizonytalanságban aggódó kedélyeket megnyugtathatnák.

— **Tóth Gerő.** A magyar igazságszolgáltatásnak markans alakja vonult nyugalomba. Tóth Gerőt kiváló judicium, nagy elmeél és mély emberismeret jellemzi. A néplélek ösmerete nagyban segitette őt ugy a vizsgálatok vezetésében, mint az itélkezésben. És ha egy és más irányban az ő vizsgálóbirói módszere és pessimismus felé hajló itélkezése ellen kifogásunk volt is, el kell ismernünk, hogy az ő hajthatatlan jelle-

mét, bonczoló elméjét a magyar igazságszolgáltatás igen nehezen fogja nélkülözni. Irodalmi müködéséből kiemeljük a koronaügyész állásáról és hatásköréről irott, lapunkban megjelent tanulmányát, mely a törvényismeret és logika fegyvereinek bámulatosan virtuóz felhasználása mellett a koronaügyész pozicióját lapunk álláspontjával megegyezően fejtette ki.

— **A birói és ügyészi fizetésrendezés.** A birák és ügyészek fizetésének javitását szükségesnek ismeri fel az igazságügyi kormány, mégis 308 birót és ügyészt bent hagy továbbra is a VIII. fiz. osztályban az eddigi tarthatatlannak bizonyult anyagi sinylődésben és nyomoruságban; semmi más indokból, csupán csak azért, hogy a tervbe vett «1000» kalkulus kikerüljön!

És most mi sors vár ezekre a javarészt őszülő és kopaszodó családos birákra? 15—30 évi állami szolgálati idő után épen ott lesznek, ahol 6—7 évi szolgálati időt felmutatható kinevezendő 692 fiatal kollégájuk.

Az 1906. és 1907. évi «Igazságügyi Közlöny»-ből meg lehet győződni arról, hogy «*két*» év lefolyása alatt összesen 27-en lettek (a VII. és VIII. fiz. osztályba tartozó birákból és ügyészekből) elnökökké, táblabirákká illetve főügyész-helyettesekké kinevezve a VI. osztályba; 26 an nyugdijba vonultak és 12-en átengedték fáradt csontjaikat az anyaföldnek; tehát összesen 65-en engedtek helyet az utódoknak. Ebből következik, — hogy legjobb esetben körülbelül 30—35 hely fog *évente* megüresedni az 1000 főből állandó VII. fiz. osztályban; amiből viszont az következik, hogy a javaslat szerint jelenleg mellőzendő 308 biróból és ügyészből 1909 jan. 1-én 30—35 biró, illetve ügyész fog a VII. osztályba előrelépni, mig 278—273 továbbra is a VIII.-ban marad 1910-ig, amikor ismét 30—35 előreléphet; amely kézzelfogható és érthető számitásból megérthetik a folyó évi julius illetve augusztus hónapokban kinevezett birák, hogy teljes 10 esztendeig várhatnak még a VIII. fiz. osztályban, sőt esetleg tovább is, mert hiszen az előlépés ismét kinevezéstől fogván függni, nincsen kizárva, hogy üresedés esetén őket egy más miniszter egyszerüen mellőzni fogja, holott ugyanolyan képzettségü és talán kevésbbé ügybuzgó kollégáik, akik 1905. évi augusztus előtt lettek kinevezve, már 2—2½ évi szolgálattal jutnak be a VII. osztályba! *Egy biró a 108 Fabius közül.*

— **A budapesti birák és a kinevezési politika.** A következő sorokat kaptuk: A «Jogtudományi Közlöny» 1907. évi 44-ik számában «Judex» aláirással egy panaszos felszólalás jelent meg a «Különfélék» rovatában, amely arról szól, hogy a kir. itélőtáblai birói állások kizárólag vidéki birákkal töltetnek be és a hosszu idő óta szolgáló, minden tekintetben érdemes budapesti törvényszéki birák a kinevezéseknél mellőztetnek.

Nehogy ez a panasz — ellenkező véleménynyilvánitás hiányából — bármi részről is alaposnak tekintessék, azt az igazság kedvéért, valódi értékére kell leszállitani.

Eltekintve ugyanis attól, hogy a birói létszámhoz viszonyitva, az első folyamodásu bíróságoknál a vidéken is éppen olyan sok munka van, mint a budapesti első folyamodásu bíróságoknál, s ekként jogosan nem lehet azt mondani, hogy ez utóbbiaknál van a legtöbb munka az egész országban, — hogy továbbá az általános drágasági viszonyoknál fogva ezidőszerint a megélhetés a vidéken is épp oly nehéz, mint Budapesten, — még tárgyi tekintetben sincs igaza a panasznak.

1902 év elejétől mostanáig ugyanis a budapesti kir. itélőtáblához 38 biró neveztetett ki. Ezek között volt budapesti törvényszéki és járásbiró 18, budapesti főügyészi helyettes 2, budapesti kir. itélőtáblai elnöki titkár 2, curiai tanácsjegyző biró 1, az igazságügyminisztériumhoz beosztott betétszerkesztő biró 1, miniszteri titkár 1, tehát összesen 25.

Ezzel szemben a kir. itélőtábla területéről kineveztetett vidéki biró 6, más tábla területéről törvényszéki elnök 3, biró ugyancsak 3, s végül egy ügyvéd országgyülési képviselő, — vagyis összesen 13.

Hol van tehát az előny a vidéki birák javára a budapestiekkel szemben? *Justus.*

Ezen válaszra *Judex* a következő viszonválaszt irta:

A felszólalásra az a megjegyzésünk, hogy a statisztika csak akkor megbizható, ha az ugyanazon körülmények hatása alatt beállott tényekről szól. 1902 óta három kormányzati rendszer váltotta fel egymást; mindegyik más elveket alkalmazott. Ténykedéseiket egybefoglalva, nem lehet a mai viszonyokról tiszta képünk. A panasz az volt, hogy a jelenlegi rendszer alatt a budapesti elsőfolyamodásu birák háttérbe szorulnak a táblabirói kinevezéseknél.

A jelenlegi rendszer kezdőpontjául pedig 1906 április hónapot kell tekinteni, amikor a mostani kormány vette át az ügyek elintézését.

Bizonyitják ezt az állitást a következő adatok: Vidéki táblabirói állás betöltetett 1906 áprilistól maig: 24, és pedig vidéki törvényszéki bíróval 18, táblai elnöki titkárral 5, főügyészi helyettessel 1. Ugyanezen idő alatt a budapesti kir. táblánál 14 állás töltetett be, megjegyeztetvén, hogy ezek közül 3 állás az igazságügyminiszterium kebelében van rendszeresitve. Ezekre az állásokra kineveztetett *3 budapesti törvényszéki és járásbiró*, 2 vidéki törvényszéki biró, 1 betétszerkesztő biró (miniszteriumi előléptetés) 1 curiai tanácsjegyző, 1 elnöki titkár, 1 főügyészi helyettes, 1 miniszteri titkár (miniszteriumi előléptetés), 2 vidéki törvényszéki elnök, 1 ügyvéd, (miniszteriumban alkalmazva) 1 pedig áthelyezéssel töltetett be. Ebből látható, hogy mig a vidéki táblabirói állások 75%-a vidéki birákkal töltetett be, addig a budapesti táblabirói állásoknak csak 21·42%-a, és ha a három miniszteriumi szolgálatra való kinevezéstől eltekintünk, 28%-a töltetett be budapesti birákkal.

— **Az uzsoratörvény reformjához.** Az 1887: VIII. törvényczikk szerint közjegyző nem vehet fel közokiratot, amelyben 8%-nál magasabb kamat köttetett ki. Ennél magasabb kamatot a biró sem itélhet meg és a 8%-nál magasabb kamatot biztositó zálogjog telekkönyvi bejegyzés tárgyát sem képezheti. Az 1883: V. tcz. 4. §-a pedig a 8%-nál magasabb kamat kikötését uzsora vétségének minősiti.

A pénzpiacz mai helyzete azonban, amely mellett éppenséggel nem tekinthető elvileg kizártnak az, hogy jegybankunk kamatlába ma vagy holnap a 8%-ot nemcsak hogy eléri, de azt meg is haladhatja: könnyen az elé a helyzet elé állithatja az országot, hogy a hitelforgalom egyáltalán meg fog szünni. Mert hiszen nem tételezhető fel pénzintézeteinkről az, hogy kölcsönt nyujtsanak oly okiratok alapján, amelyek nem csak hogy birói elismerésre nem számithatnak, de amelyek a hitelezőt még a büntetőtörvénynyel is könnyen collisióba hozhatják.

A helyzetnek ezen kiélesedése rikitó fényt vet azon téves felfogásra, amely az idéztem törvényes intézkedéseknek alapjául szolgált. Az ugynevezett uzsoratörvényeknek az volt ugyanis a tulajdonképeni czéljuk, hogy a kis embert megvédjék azon gazdasági hátrányok ellen, amelyek abból háramlanak reája, hogy a gazdasága folytatásához szükséges kölcsöntőke használatáért magasabb járadékot kell fizetnie, mint amennyit a kölcsön vett pénz czélszerü felhasználása mellett egyáltalán hozhat. Ami természetszerüen az adósnak gazdasági tönkjére kell, hogy vezessen.

Bámulatos rövidlátásának adta tehát tanujelét a törvényhozás akkor, amidőn egy fix számjegyü kamatláb megállapitásával e bajnak elejét venni remélte. Mert hiszen evidens dolog az, hogy mint minden életviszony, ugy a gazdasági élet sem egyéb a hatások és ellenhatások összefüggő és önmagába visszatérő lánczolatánál, ahol az egyedet érintő bármely változás csak az egészhez való viszonylatában fogható fel helyesen. Ép ezért az adósra nézve valamely kölcsön előnye vagy hátránya sem attól függ, hogy érte magasabb vagy alacsonyabb kamatot kell-e hitelezőjének fizetnie, hanem attól, hogy mennyiben tér el az általa fizetett kamat attól a kamatlábtól, amely a teherátháritás automatikus törvénye alapján az éppen akkor uralkodó gazdasági viszonyok közt általánosan szokásban lévőnek tekintendő? S igy, mig egyfelől bizonyos dolog az, hogy aránytalan terhet visel s igy a konkurenczában való hatályos részvételből már eleve kizártnak tekintendő az, aki 8% kamatot fizet akkor, amikor a jegybank 4% mellett escomptál; addig másrészt a 9—10%-os kamat is előnyös lehet oly időben, mikor a jegybank maga is 7—8%-ot szed.

A gazdaságilag gyengének a gazdaságilag erősebb ellen való megvédésére ennélfogva csupán az olyan törvényes intézkedést lehet alkalmasnak tekinteni, amely a maximális kamatlábat nem egy fix számjegygyel, hanem a jegybanknak, mint a pénzforgalom legilletékesebb fokmérőjének az ügylet létrejötte idején elfogadott kamatlábjához viszonyló arányszámban állapitja meg.

Nézetem szerint most van a legalkalmasabb ideje annak, hogy a törvényhozó az uzsora törvényeknek ezen alkalmatlannak bizonyult intézkedéseit a gazdasági élet követelményeinek megfelelő módon sürgősen megváltoztassa.

Dr. Boros Mór.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A Moltke—Harden per** ama meglepetésszerü fejleménye, hogy a vád képviseletét az államügyészség vállalta el, és ezzel az ügyben egészen uj eljárás indult meg, élénk irodalmi vitát idézett fel. Liszt, Kahl, Hamm és más kiváló büntetőjogászok egyértelmüleg lehetetlennek mondják az uj eljárást. Liszt e tekintetben hivatkozik Glaser, Birkmeyer, Rosenfeld, Kries és mások irodalmi votumaira is.

Az kétségtelen, hogy az ügyészség egyszerüen a Reichsgericht gyakorlatának álláspontján állott inditványában.

A legfőbb bíróságnak három praecedens határozata ismeretes.

Az első esetben a következő volt a tényállás: A sértett magánvádat emelt becsületsértés és magánlaksértés miatt a Schöffenbíróságnál. A bíróság a vádiratot közölte az ügyészséggel, a mely a vád képviseletét átvette. A Schöffenbíróság a vádlottat mindkét cselekményben bünösnek találta és elitélte. A vádlott felebbezett. A törvényszék a büntetőperrendtartás 369. §. alapján, mivel a Schöffenbíróság ez ügyben hatáskörrel nem birt, mint elsőbíróság járt el s megtartott tárgyalás után csak a magánlaksértésben találta bünösnek s itélte el. A Schöffenbíróságnál felmerült költségeket egészben, valamint a másodbíróságnál felmerült költségek felének viselését az államra háritotta. Az ügyészség felebbezett azon az alapon, hogy a becsületsértés kérdésében joga volt a Schöffenbíróságnak itéletet hozni.

Az eset nem vág a szóban forgóval, de a Reichsgericht kimondja határozatában: A törvény nem a vád tárgya, hanem a vádemelő személye szerint határozza meg a hatáskörrel biró bíróságot, (magánvád = Schöffenbíróság: közvád = törvényszék). Ha az ügyészség a magánvád emelése után veszi át a vád képviseletét, ezzel a *Schöffenbíróság hatásköre megszünik.*

II. A másik eset a következő:

Egy apa fia bántalmazása miatt magánvádat emelt a Schöffenbíróságnál. A bíróság a vádlottat pénzbüntetésre itélte (büntetőperrendtartás 417. §.) Az ügyészség az itélet után átvette a vád képviseletét és egyuttal a vádlott érdekében felebbezéssel élt. A törvényszék ötös tanácsban főtárgyalást tartott, a melynek folyamán a Schöffenbíróság határozatát, mert az hatáskörét tullépte, hatályon kivül helyezte és mint elsőbíróság járt el s a vádlottat kisebb pénzbüntetésre itélte.

A Reichsgericht a törvényszék eljárását helytelennek mondotta és megsemmisitette, mert a büntetőperrendtartás 429. §-a szerint csupán az itélet hatályon kivül helyezése állott volna jogában s a további eljárást az ügyészségre kellett volna biznia.

Az itélet többek között azt mondja, hogy a törvény *nyilván azon az álláspontou van, hogy a magánvád folytán megindult eljárás nem képez kellő alapot a rendes eljárás részére* s ez esetben a közvád emelésével *uj* eljárást kell inditani.

III. A harmadik ügyben a Schöffenbíróság itéletet hozott. Ezután az ügyészség átvette a vád képviseletét s a törvényszéknél, mint az elsőbíróságnál, egészen függetlenül a már hozott itélettől, vádat emelt. A törvényszék az eljárást megszüntette, mert ugymond, az ügyészségnek nem állott jogában az elsőbíróság itéletét hatályon kivül helyezni és egészen uj eljárást inditani.

A Reichsgericht az ügyészség álláspontját fogadja el s még hozzá teszi, hogy a törvényszék itélete nem foghat helyet már csak azért sem, mert az ügyészség által inditott uj eljárás folyamán ki van zárva a lehetősége annak, hogy a törvényszék az előbbi eljárás folyamán hozott határozat helyességét vizsgálja.

— **A német ügyvédgyülés** november 23-án ismét összegyül. A folyó év szeptemberében tartatott meg a rendes gyülés és most a perrendtartás javaslatának benyujtása után máris egy rendkivüli ülést hivtak össze Lipcsébe. Egyetlen tárgy: állásfoglalás a javaslattal szemben.

A fő kérdése az ügyvédségnek a járásbirósági hatáskör kiterjesztése. Most 300 márka értékhatáron belül tartoznak az ügyek a járásbirósághoz, a javaslat ezen értékhatárt 800 márkára emelte fel. Ez ellen nagy az opoziczió az ügyvédség egy része körében.

De nemcsak ügyvédek: mások is aggályosnak tartják az értékhatár felemelését, anélkül, hogy a járásbíróságok megfelelőkép megerősittetnének. «A járásbirósági hatáskör mechanikus kiterjesztése — ugymond Adickes, az egyes birósági rendszer apostola — anélkül, hogy jó birákat nevezzünk ki, és a birói állást emeljük: az igazságszolgáltatás gyengitését jelentené».

Ebből folyó további kérdés: vajon helyes-e a részleges perjogi reform, anélkül, hogy a hatáskörök az egész vonalon revideáltassanak és anélkül, hogy a birói szervezet is reformáltassék?

Végül igen lényeges az eltérés a tekintetben is, hogy a birónak az anyagi igazság kideritése érdekében minő hatalom engedélyeztessék, nevezetesen, mily mértékben engedtessék hely az inquisitorius rendszernek a polgári perben?

— **A valódiság bizonyitása becsületsértési perekben.** A Moltke-Harden perrel kapcsolatosan az egész világ sajtójában élénk megbeszélés tárgyát képezi az a kérdés, vajjon a magánélet intimitásait minő határokon belül részesitse a büntetőjog védelemben. Különösen, hogy minden igaz dolgot szabad legyen-e megirni?

A franczia jog a valódiság bizonyitását csak a hatóságok és a közhivatalnokokkal szemben engedi meg, és pedig csakis a hivatali tevékenységet érintő ügyekben. Tehát megbüntettetik becsületsértés miatt az, aki másról azt állitja, hogy csaló, még ha magánpanaszos csalás miatt el is itéltetett.

Az angol jog az egyik végletből a másikba esett. 1843 előtt a valódiság bizonyitása ki volt zárva, mig a mai jog szerint meg van engedve, ha a vádlott bizonyitja, hogy közérdekből járt el. Angliában egyébként a magánbecsület büntetőjogi védelmét kiegészíti a kártéritési jog szigoru kezelése. Jellemző eset volt e tekintetben Parnell ir politikus pere. Parnell egy elvtársának feleségével viszonyt kezdett. A férj őt meglepte, és Parnell a férj elől menekülve az erkélyről leugrott. Az esetet megirta a *Times*. Parnell, akinek politikai pályája ezzel befejeződött, a Times ellen kártéritési pert inditott, és a bíróság a Times-t 50,000 font (kb. 1.200,000 K) kártérités megfizetésére kötelezte.

— **Az igazságügy** dominálja a német birodalmi gyülés legközelebb megnyitandó ülésszakát. Elintézés alá kerülnek többek közt a biztositási szerződésről, a felségsértésről, az épitési követelésekről szóló, már régebben benyujtott javaslatok. Most nyujtatnak be a tőzsdei törvény novellája és a váltóóvás egyszerüsitése tárgyában kidolgozott tervezetek. Előkészités alatt áll, és még ezen ülésszakban be fog terjesztetni több fontos matérián kivül a polgári peres eljárás és a birói szervezet reformjáról szóló két javaslat.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Nagyforgalmu ügyvédi irodának teljesen önálló vezetésére képes ur, aki az egyik irodában 16 évig, a jelenlegiben 12 év óta vezető minőségben müködik, a német és román nyelvet szóban és irásban birja, családi körülményei miatt fővárosi ügyvédi irodát keres. — Szives ajánlatok «Önálló vezető» jelige alatt e lap kiadóhivatalába kéretnek. 12519

Vagyonos fiatal ügyvéd, megállapodott — biztos — clienteláju és jövedelmü irodába társul ajánlkozik; hajlandó fix fizetés mellett müködni, azután az irodát átvenné. Szives ajánlatokat a kiadóhivatalban megtudható czimére kér. 12552

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 48. szám. Budapest, 1907 november 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Tanulmányok a sajtójog köréből. *Tarnai János* curiai birótól. — A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — Büntetendő cselekmény és közveszélyesség. *Dr. Friedmann Ernőtől.* — A végrehajtási törvény reviziója és az igényperek. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtöl. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Tanulmányok a sajtójog köréből.

I. A felelősségi rendszer.

A sajtófelelősség problémájának legegyszerübb megoldása az, hogy a sajtódeliktumot, mivel az nem egyéb, mint sajátságos eszközzel elkövetett közönséges büncselekmény, az általános büntetőjog szabályai alá kell vonni. De ha a sajtó és kivált a hirlapirodalom különös viszonyait figyelembe veszszük; ha a sajtó utján elkövetett jogsértések sulyát (intenzivitását, nagy és maradandó hatását) nézzük: akkor nem fogunk elzárkózhatni ama gondolattól, hogy itt az elkövetés eszköze lényeges befolyással van a cselekmény egész alkatára s hogy a két deliktum közötti nagy különbség mellett a sajtóbüntetőjognak más alapokon kell felépülnie.

A becsületsértés persze becsületsértés marad, akár tollal irták le, akár nyomtatványban tették közzé. De az irásban elkövetett becsületsértés rendszerint csak igen korlátolt körnek juthat tudomására, az irat megsemmisitésével pedig a minimumra szállithatni le azt a hátrányt, melyet a cselekmény «politikai» sulyának szokták nevezni. Ellenben a nyomtatvány, legyen az bár egy röpke lap, világgá ereszti, megörökiti s ennélfogva ezerszerte mélyebben érezteti a becsületsértést.

E körülmények nevezetes *fajsulyi* különbséget hoznak létre a két deliktum között, oly különbséget, melyet más cselekmények faji eltéréseihez még csak hasonlitani sem lehet. Hisz az irásbeli injuria is sulyosabb, mint a szóbeli. Már a rómaiaknál fokozott büntetési szigor alá esett az irott sértés, a libellus famosus; angol jog szerint pedig lehetséges, hogy a magában véve nem büntetendő nyilatkozat büntetendő cselekmény (libel) lesz pusztán azért, mert irásba foglaltatik. De még sokkalta nagyobb e faji különbség az irott szó és a nyomtatvány között. A nyomtatott szó ereje a végtelenségig hatványozódik.

A sajtódeliktum sulyának emelkedését a törvényhozó tárgyilag azzal méltatja, hogy az u. n. minősitett esetek közé sorozza és sulyosabb büntetési nemet vagy mértéket alkalmaz reá. Ez által kellően számol a cselekmény intenzivebb természetével, amit büntetőtörvényünk tudvalevőleg meg is tett. A sajtóvétség objektiv részének mérlegelésénél tehát nem merül fel nehézség: megmaradhatunk a büntetőjog általános elvei mellett.

Másként van ez a sajtódeliktumok alanyi oldalánál. Az a cselekvőség, mely a bünösséget foglalja magában (az elkövetés, reábirás, előmozditás, könnyités) relativ tartalmu fogalom s a tett konkrét minősége szerint módosul. A sajtó utján elkövetett cselekménynél is a tettben való közremüködés minősége irányitja a cselekvők felelősségét. Itt tehát a sajtótermék előállitásának módja lesz figyelembe veendő; de az sem közömbös, hogy az ezen technikai folyamatban tevékeny, néha csak minimalis részvétel a közfelfogás szerint mennyiben tartalmaz a jogrendet sértő elemeket. A sajtójog rendezésénél tehát a törvényhozó a tett subjectiv részében és mindenek előtt a részesség kérdésében fog nehézségekkel találkozni.

Ha próbát tesz a Btk. 69. §-ának szabályaival, azt fogja látni, hogy ezeknek alkalmazása mellett oly személyeket kell büntetőjogi felelősségre vonnia, akik a sajtódeliktum megvalósitásában bizonyos alárendelt cselekvéssel közremüködnek ugyan, de akiknek tevékenysége a cselekmény egészéhez viszonyitva jelentéktelen. A közönség jogérzete ellentmond, annak hogy pl. egy ujságközlemény jogsértő tartalmáért a szerzőn, esetleg a szerkesztőn kivül a nyomdász és annak személyzete is kérdőre vonassék. Még a közönséges becsületsértésért sem fogjuk felelőssé tenni azt, aki az injuriosus levél irásához tollat, tintát szolgáltatott; ennek a megbüntetésében maga a sértet fél sem találna elégtételt, mert a közönséges észjárás is ugy gondolkozik, hogy a szellemi tartalmu tettben csak alárendelt, mechanikus része volt. Hisz a részesség megállapitásánál a közönséges kriminalitás terén is bizonyos józan határokat kell tartanunk, mert különben a tisztán physikai okozatosság végtelen tengerére tévedünk. Igy áll ez a sajtó utján való cselekvésnél is. Az egész német közvélemény feljajdult, midőn néhány évvel ezelőtt a Reichsgericht részesként büntette a bevádolt lap szedőjét, mert a czikk kefelevonatát korrigálta.[1]

Erősen belejátszik e kérdés törvényhozási megoldásába az irodalomnak, különösen a hirlapirodalomnak jogos érdeke, mely természetesen eminens közérdek is. Szabad állam nem nélkülözheti a gondolat szabad nyilvánulását s annak mai rendes eszközét: a szabad sajtót. La presse est une nécessité sociale. A sajtótermék előállitásának mestersége immár oly természetü, hogy a productiónál való közremüködés végtelenül megoszlik s az egyes apró cselekvőségeknek az eredménnyel való összefüggése igen laza. A büntetőjogi felelősség általános szabályai mellett a sajtó nem mozoghatna ugy, amint azt rendeltetése kivánja. E szabályok következetes alkalmazása mellett megtörténhetnék, hogy a nyomtatványnak különösen a hirlapnak előállitásánál tevékeny egész fogalmazó és technikus személyzet folyton bünperben vagy büntetés alatt állana. Élő példa erre még ma is a franczia jog. Az 1882 augusztus 2-án és 1898 márczius 16-án kelt törvények az erkölcstelen iratokat kivették a sajtótörvény hatálya alól. E rendszabályt magában véve bizonyára helyeselni fogja mindenki, aki az e téren tapasztalható visszaéléseket ismeri. De az e fajta nyomtatványok sorsán, mintegy in corpore vili, észlelhetjük a köztörvényen alapuló sajtófelelősségi rendszer eredményeit. A franczia itélkezés szerint a lapkiadó, ha a trágár rajzot a közzététel előtt látta, nemcsak mint kiadó felel, hanem mint a szerző részese is; a terjesztőnek részese az, aki a trágár lappéldányokat a terjesztő kezéhez juttatja;

[1] *Klöppel*, Das Reichspreszrecht, 1894, 382. l.

a lap összeállításával megbizott személy mint részes felel, ha az erkölcstelen hirdetést a nyomdába leadta; a fényképért az előállitón kivül felel a retoucheur is; a rajzolón és a nyomdászon kivül büntetik azt a nyomdászt is, ki a szétküldésre használt boritékot készitette.[1] A köztörvényi felelősség rendszere (az angol jog területét kivéve, mely egészen sajátszerü) mindig a politikai reactio eszköze volt. De czélt nem érhetett vele. Az a törekvése, hogy a «tettes» vonassék felelősségre, még jobban meghiusult, mint a fokozatos rendszer mellett. Németalföldön, hol különös szigorral alkalmazták s hol forradalomra és Belgium elszakadására vezetett, olyan stróman-gazdálkodásra kényszeritette a sajtót, amilyennek párját alig találni. Egy ottani lap, a «Courrier des Pays-Bas» kiadója 12 frank napibér mellett fogadott fel valakit, hogy a felelősséget elvállalja és vagy száz ember kötelezte magát irásbelileg arra, hogy mint tettesek vagy részesek helyt állanak mindenért, ami a lapban megjelenni fog (responsabilité par souscription).[2]

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy ezt az állapotot a tisztességes sajtó nem viselhetné el s hogy annak elkerülése alkotmányos életkérdés. Pedig a köztörvényi felelősség mellett ez volna a hirlapirodalomnak állandó helyzete. Az ujság tevékenységét nem meriti ki, miként a könyvét, az egyszeri cselekvőség. Czélja a propaganda, müködése folytonos és folytatólagos, mindig ismétlődő. Ha immár az államhatalom, mely alkotmányos országban pártkormány kezében van, valamely lapnak napról-napra megujuló tevékenységét a büntetőtörvénybe ütközőnek találja, ebből folytonos perek és elitélések következhetnek. Ez magában véve nem is baj, sőt szigoru jogi követelmény is lehet, mely ment lehet minden irányzatosságtól. A törvénybe ütköző magatartást annyiszor amennyiszer a biró elé kell vinni. De ha ezzel az ujság egész személyzete, nem csak azok, akik közfelfogás szerint bünösök, hanem azok is, kik mechanikus vagy alárendelt szellemi tevékenységük által «előmozditják vagy könnyitik» a közlést, folytonos zaklatásoknak vannak kitéve: ugy ez eredményében nem egyéb, mint a lap megakasztása. S ha egy lépéssel tovább megyünk és irányzatos üldözésre gondolunk egy társadalmi vagy politikai párt egész sajtójával vagy befolyásosabb részével szemben: akkor ott vagyunk az ellenvélemény teljes elfojtásának veszélyénél.

Az időszaki sajtó e különleges helyzetének nagy része volt abban, hogy a sajtójogi felelősségnek a közönségestől eltérő rendezése vált szükségessé. Maga a specziális sajtótörvényhozás nem uj, bár az eredetileg nem a most kifejtett szempontokat uralta. Történetileg nem a szabadság, hanem a korlátozás volt a sajtótörvények tendentiája. Volt idő, mikor a nyomtatás utján való gondolatközlést, mint az eszmék hirtelen terjedésének módját, már magában véve veszélyesnek tartották. A Sorbonne 1533-ban azon nézeten volt, hogy a nyomtatás «ördöngös találmány, mely naponta végtelen mennyiségben hozza létre a veszedelmes könyveket,»[3] és még 1793-ban is azzal magasztalta egy hollandi kormánytanácsos egy régibb törvény hasznavehetőségét, hogy biztos módot nyujt a sajtószabadság és a könyvárulás feszélyezésére (gêner), valahányszor ez alkalomszerünek és időszerint kivánatosnak találtatik.[1] A régi rendszabályok tehát legnagyobbrészt præventivek voltak: ipari korlátozások, előzetes könyvvizsgálat.

Az ujabb jogfejlődés ellenkező felfogásból indul ki. Neki a sajtó nem veszély, hanem culturalis és politikai szükség, életfeltétele pedig a szabad mozgás. A megelőző rendszabályolyokat tehát a legszükségesebb mértékre szállitja le, ami pedig a repressiót illeti, ugy azt *tárgyilag* a sajtó utján elkövetett büncselekmények nagyobb politikai sulyához, *alanyilag* az elkövetési mód sajátszerüségeihez méri.

Az ilyképpen kialakuló sajtójog legnevezetesebb intézkedése az, hogy a közönséges büntetőjog felelősségi rendszere helyébe oly constructiót léptet, mely a részesség általános szabályait mellőzve, a sajtóközlemény létrehozásánál tevékeny személyek közül csak egyet von felelősségre. Végből a közlés körül foglalatoskodókat, hatáskörük fontossága szerint, eleve bizonyos fokozatban helyezi el s e sorrendben imputálja nekik a cselekményt olykép, hogy a magasabb fokozaton álló személy feleletre vonása kizárja az eljárást az utána következők ellen.

A rendszer rátiója — amint röviden már érintettük — az, hogy a sajtótermék előállitásánál nagy mértékben megoszló tevékenység a bünrészességnek is jelentékeny megoszlását vonja maga után. Azon személy mellett, kit a szellemi tartalmu factumnál «tettes»-nek tekinthetünk (szerző, szerkesztő), közremüködnek a deliktum megvalósitásában olyanok is, kik többé-kevésbbé gépi tevékenységet fejtenek ki (nyomdász, szedő, gépész, vagy mint puszta terjesztők, (árusitók, kihordók) még alárendeltebb munkát végeznek. A közönséges jog szerint ezek, ha «tudva és akarva» cselekedtek, mindannyian felelni tartoznának. Minthogy azonban ez a fentebb vázolt képtelen és veszélyes eredményekre vezetne, a törvényhozó beéri a részleges elégtélellel; amit a belgák ugy jellemeznek, hogy mig a közönséges jognak *legalább* egy áldozat kell, a fokozatos rendszer beéri *legfölebb* egy áldozattal.[2] Ezen alapszik a fokozatos felelősség rendszere (responsabilité par cascades).

Könnyü belátni, hogy ez a rendszer a büntetőjog általános elvei szempontjából nyomós kifogások alá esik,[3] de nem is állitja senki, hogy a fokozatos felelősség ezekkel összhangban áll. Jogosultsága egyes-egyedül a fent érintett jogpolitikai érdeken alapszik, de ez — azt hisszük — teljesen igazolja is. Az elvektől való ilyen eltérés különben nem példanélküli a törvényhozásban. Éppen a részesség körében is van reá eset, hogy a közönséges jog elhagyja az általános szabályt. Teszi ezt olyankor, mikor a tettest kitudni nem lehet, a technikai értelemben vett részesség pedig szintén nem bizonyitható. Ilyen a Btk. 308. §-ának esete, melyben a «résztvevők» nem mint «részesek» büntettetnek, hanem a törvénynek a közremüködésről alkotott egy fictiója alapján, mely sem tettességnek, sem részességnek nem tekinthető. Igy tesz törvényünk más esetekben is, pl. mikor a csoport «tagjait» teszi a cselekmény alanyaivá.

Felhozzák azt a kifogást is, hogy a rendszer a tettesség fictióján és a bünösség vélelmén alapszik, ami szintén a büntetőjog sarkalatos elveibe ütközik. Az intézményt — igy érvelnek — csak ugy lehet igazolni, ha a törvényhozó lemond a valódi bünös üldözéséről és megelégszik azon fictiv megtorlással, hogy a sajtóvétségért lakol *valaki*; hogy ez igazán és egyedül bünös-e, azzal a rendszer nem törődik.[4]

Igaz, hogy e rendszer mellett nem mindig a büntetőjogi

[1] *Fabreguettes*, Traité des délits politiques et des infractions par la parole, l'écriture et la presse. 2. kiad. I. k. 291. l.

[2] *Schuermans*, Code de la presse, 2. kiad. I. k. 55. l., II. k. 208. l. A belga alkotmány tárgyalása alkalmával igy nyilatkozott egy kiváló államférfi (Devaux): «A bukott kormány elleni legnagyobb panaszok egyike és a forradalom egyik főoka a sajtójogi részesség volt». És a jelenlegi belga büntetőtörvény tárgyalásakor e szavakhoz a következő megjegyzést füzte Guillery: «Tudjuk, hogy ez volt minden zsarnokság eszköze. A jogi kérdések örve alatt minden zsarnoki kormányzat a sajtójogi complicitást valósitotta meg. Lehet ott szó társszerzőkről, de nem részesekről.» (U. o. I. k. 218. l.) A nyomdászra, de csakis erre nézve némileg más nézeten van *Laurent*, Études sur les délits de presse. 1871., 68. s k. ll.

[3] *Fabreguettes*, i. m. I. k. XXXV. l.

[1] *Schuermans*, i. m. I. k. 36. l.

[2] *Schuermans*, i. m. I. k. 74. l.

[3] V. ö. *Schwarze-Appelius*, Reichspreszgesetz 4. kiad. 124. s. k. ll. *Baumgarten*, Büntetőjogi tanulmányok, I. k. 25. l. *Liszt*, Reichspresz-recht, 173. l. *Jaques*, Grundlagen der Preszgesetzgebung 70. s. k. l.

[4] *Fayer*, M. büntetőjog kézikönyve, 2. kiad. I. k. 418. l.

értelemben vett «tettes» vagyis a büncselekmény tényálladékának megvalósitója felel, hanem egy előre meghatározott személy, s ez sem mindig azért, mert a tettet (a közzétételt) ő követte el, hanem azért, mert a bünvádi üldözés őt egy bizonyos sajtóügyi helyzetben találja. De az imént emlitők, hogy a Btk. 308. §-ának esete lényegileg ugyanaz; a «résztvevők» bünössége ott is azon alapszik, hogy az elkövető nincs tudva, a vádlott pedig az elkövetés helyén jelen volt.[1] A 308. §. esete csak azért kevésbbé feltünő, mert ez a tényállás az életben mégis csak kivételes dolog, holott a sajtódeliktumoknál, különösen az időszaki sajtó terén, a büntetőjogi tettesség meg nem állapithatása a rendes eset. És ez ismét a sajtótermék előállitásának technikai körülményeivel függ össze. Itt a legnehezebb megoldásu kérdések egyike az, hogy ki a közlés megvalósitója: a közzétevő. A dolog rendes menete az, hogy az iratot más irja, más adja ki, más nyomtatja, más szedi, más terjeszti. Melyiküknek rójjuk terhére a közzétételt? Azt lehetne felelni, hogy ez ténykérdés. Igen, de a most felsorolt cselekvőségek valamennyien a legközelibb kapcsolatban állanak a közzététellel vagyis az elkövetési cselekedettel, annak integrans részei, anélkül hogy azt valamelyikük teljesen kimeritené. A közremüködők *együttesen* létesitik a közzététel tényálladékát; egyik cselekvőség sem pusztán előmozditó vagy könnyitő közremüködés, mert mindegyike szükséges és bármelyiknek hiánya meghiusitaná a tett létrejövetelét. Ez a deliktumban való közremüködés szolidaritását szüli, mely együttesen kötelezi a közremüködőket a büntetőjogi igényre jogosulttal szemben. Az egyedül logikus megoldás tehát az együttes felelősség volna, ami a fentiek szerint jogpolitikailag elfogadhatatlan.

De a szolidaritás eszméjében feltalálhatjuk a fokozatos felelősség rendszerének alapját is. A szolidaritás nem gátolja a jogosultat abban, hogy a kötelezetteknek csak egyike vagy másikától követeljen kielégitést. *Miért ne válogathatna közöttük? Miért ne jelenthetné ki már eleve, hogy megelégszik az egyiknek praestatiójával?*

Ebből az alapból indulván ki, a törvényhozó fölmenti a jogszolgáltatást a tettesnek igen gyakran sikertelen kutatása alól s a közzététel rendes menetét tartva szem előtt, első sorban azt tekinti tettesnek, aki a gondolatot a sajtó utján való közlésre alkalmas alakba önti. Ez a közlemény fogalmazója, a szerző, feltéve, hogy a közzététel czélzatával cselekedett. Azt hiszem, ez megegyezik a közfelfogással. A szerzőt mindenki az auctor principalisnak tekinti; nélküle a közlés folyamata meg sem indulhatna; a közönséges szóhasználat elsősorban róla mondja, hogy «közli» az elmemüvet s a nonum prematur in annum bölcs szabálya neki szól, nem a nyomdásznak vagy a könyvárusnak.

Ha tehát elsősorban őt tekintjük a tett megvalósitójának, ez az esetek tulnyomó többségében meg fog felelni a valóságnak. L' auteur et les coauteurs du délit une fois atteints, la justice peut se déclaler satisfaite.[2]

Mindazonáltal némelyek a kiadót (szerkesztőt) tartják az erkölcsileg elsősorban felelős személynek. Ez felfogás dolga, melynek, kivált időszaki nyomtatványoknál, meg is van a maga jogosultsága. A lap szerkesztőjét ugyanis lehet az egész lap szerzőjének tekinteni.[3] De ez gyakorlatilag csak azzal a következménynyel jár, hogy a felelősségi fokozatban első helyre nem a szerző, hanem a kiadó (szerkesztő) tétetnék, ami a rendszer érdemét nem érinti. A kettő közötti választás azonban alárendelt kérdés; a fődolog az, hogy mind a kettőt, s esetleg még más személyeket, együttesen felelőssé tenni nem lehet.

A fokozatos rendszer, különösen annak belga mintára készült alakjai ellen, sokan a következetlenség vádját is érvényesitik. Azt hozzák fel ellene, hogy még saját fictiójához sem hü, mert a fokozaton alantabb álló személy csak ugy menekül, ha az általa megnevezett előzőt a biró el is érheti (magyar törvény 13., 33. §§.)

E ponton is igaz, hogy a jogi felelősség oly körülményre alapittatik, mely egymagában a bünösséget nem alkotja meg. Tetézi ezt a magyar bünvádi perrendtartás 572. §-a azzal, hogy az előző megnevezését csak bizonyos határidőig (legkésőbb a kifogásokban) engedi meg. De az intézkedés a fokozatos rendszer szükséges korolláriuma, használhatóságának feltétele. A felelős személy menekülését bizonyos minimális feltételekhez kell kötnünk. Ezeknek elseje az, hogy az előző valóban előző legyen; a másika a most szóban levő: a feleletre vonás objektiv lehetősége. Máskülönben a furfangos huza-vona végtelen esélyeinek teszszük ki a jogszolgáltatást a sajtó terén. A hazug bemondásoknak tág tere nyilnék, ha például a kiadó találomra nevezhetne meg szerzőt, sőt egymásután szerzőket is. Az elhalt, a meg nem idézhető, a felelősségre nem vonható (pl. külföldi) személyre való korlátlan hivatkozással pedig az egész megtorlás meghiusulna. Mindenki tudja, hogy a jog más vidékein is vannak hasonló præventivák. A bizonyitékok használata is az anyagi igazság követelménye; de lehet-e kifogás az ellen, hogy az eljárási törvény pl. a tanukkal való bizonyitást észszerü korlátokhoz köti? Az intézkedés különben sokat veszit visszásságából, ha a felelősek szolidaritásának elvéből indulunk ki. Ily esetben a kötelezettek egyikének a másikkal való helyettesitését következetlenség nélkül köthetjük azon feltételhez, hogy a substitutus az igény megvalósitására alkalmas legyen.

A törvényhozási előzmények is az intézkedés mellett szólanak. A német törvény (21. §. 2. bek.) még a gondatlansági esetekben is szükségesnek tartja, és *Schwarze* meghatározása szerint a megnevezésnek olyannak kell lennie, hogy «a megnevezettnek valamely német bíróság elé állitása teljesithető legyen.[1]» Ez a feltétel a fokozatos felelősségi rendszernek oly természetes folyománya, hogy aligha alapos *Baumgartennek* ép e miatti keserü panasza.[2] A szerkesztő azzal a törvényes injunctióval szerkeszti a lapot és közli a czikket, hogy azért esetleg helyt kell állania s a rendszernek éppen az a főelőnye, hogy minden körülmények között van valaki, még pedig olyan személy, ki a közlésben többékevésbé részes, a kin a sértett jogért elégtételt vehetünk. Azért mi sulyosságot sem látok abban, ha a szerző halála vagy a büntető eljárás előli szökése esetén a tettében közremüködőket vonjuk felelősségre, azokat, *a kik a köztörvény felelősségi rendszere mellett mindenkép vele együtt felelnének.* Különben a fokozatosság az utózók előnyére is szolgálhat, pl. ha külföldön elkövetett jogsértés szerzője az üldözés idején belföldön lakik.[3]

Az a meggyőződés, hogy a sajtótörvényhozás terén a közönséges felelősségi elméletet pur et simple alkalmazni nem lehet, arra vezetett, hogy egyes törvényhozások a köztörvényi felelősséget a fokozatossal kombinálták (u. n. vegyes rendszer), nézetem szerint nem igen szerencsésen.

Az 1881 julius 29-én kelt franczia törvény 42. és köv. czikkei a felelősséget következőkép szabályozzák:

[1] *Baumgarten*, Büntetőjogi tanulmányok (I. k. 22. l.) abban a nézetben van, hogy a Btk. 308. §-ának szabálya ellenkezője a fokozatos felelősségi rendszernek. Ez igaz annyiban, hogy a 308. §. esetében nem egyes személy, hanem valamennyi «résztvevő» lakol, s igy az ellenkező irányu fictió érvenyesül. De nem ez a kérdés érdeme. Csak arról van szó, hogy van-e büntető törvényhozásunkban előzmény a részesség általános tanaitól való eltérésre? Hogy pedig ez a «résztvevés» se nem társtettesség, se nem részesség, hanem *vélelmezett bünösség*, kétséget nem szenvedhet.

[2] *Laurent*, i. m. 76. l.

[3] E nézeten volt a német birodalmi gyülés bizottsága; jelentését ismerteti Schwarze, i. m. 131.

[1] I. m. 190. l.

[2] I. m, 26. l.

[3] Igy *Schuermans*, i. m. II. k. 448. l.

Sajtó utján elkövetett büntett vagy vétségért mint főbünszerzők (auteurs principaux) fokozatosan felelnek: 1. a lap vagy könyv kiadója (gérant—éditeur), 2. a szerző, 3. a nyomdász, 4, az elárusitó, kiosztó vagy kifüggesztő. Ha a gérant vagy az éditeur áll perben, a szerző mint bünsegéd (!) felel. Ezenfelül a köztörvény (Code pénal 60. czikke) szerint mint részes (complice) büntethető a felbujtó és a bünsegéd, azzal a kivétellel, hogy ha a nyomdász mint főbünszerző vonatik felelőségre, nem büntethető segédként a nyomtatás miatt, kivéve ismét azon esetet, ha a nyomtatvány fegyveres csoportosulásra hivott fel.

A franczia törvény tehát kombinálja a fokozatos felelősséget a köztörvényivel s igy természetesen mind a kettőben következetlen. Egyazon cselekvőségért az egyik cselekvő, pl. a kiadó, mint auctor principalis a sajtótörvény alatt áll, a másik, pl. a szerkesztő, mint részes, a köztörvény alatt.[1] Ez a rendszer gyakorlatilag a közönséges jog szerinti felelősségre megy ki.

Nem szerencsésebb, az 1874 május 7-iki német sajtótörvény rendszere.

Itt általános szabályul az van felállitva, hogy a sajtódeliktumért való felelősség a közönséges büntetőtörvény szerint itélendő meg (20. §,) tehát a *tettes* felel. De az időszaki nyomtatványokra nézve már ott van a kivétel: a tettest *vélelmezi* a felelős szerkesztő személyében[2] azon további kivétellel, hogy «különös körülmények» megczáfolhatják a szerkesztő tettességét. De a törvény még tovább megy a constructio mesterkéltségében: a tettesi minőségben vádolható személyek közül a felelős szerkesztőre, kiadóra (Verleger), a nyomdászra és a terjesztőre nézve ujabb, gondatlansági vélelmet alkot az esetre, ha ezek az ügy körülményeinél fogva mint tettesek vagy részesek nem büntethetők. Ez a gondatlansági felelősség azután fokozatos s az üldözhetőség megszünik, ha a perbe vont személy előzőt nevez meg, és pedig időszaki nyomtatványoknál a szerzőt vagy beküldőt, más nyomtatványoknál a fenti sorozat szerinti előzőt. Mindez — mint már fentebb emlitők — még azon feltételhez is kötve van, hogy a megnevezett előzőhöz a német biróságok hozzáférhessenek. Kivételes intézkedést tesz végül a törvény a külföldi nyomtatvány terjesztőjéről, mert ez mentesül, ha a nyomtatvány könyvárusi uton jutott hozzá.

E bonyolódott rendszer a következő eredményekre vezet:

Közönséges nyomtatványokra a fentebbiekben jellemzett általános felelősség áll fönn vagyis mint tettes vagy részes felel a szerzőtől kezdve a kihordóig mindenki, a ki a közzétételbe szellemileg vagy testileg befolyt. Minthogy azonban a törvényhozó belátta, hogy ez, legalább a hirlapokra nézve, képtelenség: az ujságért való egész felelősséget egy merész csapással a szerkesztőre rótta, azaz szigoruan véve nem is a szerkesztőre, hanem arra, a ki a lapon ilyenül van megnevezve. Tudván azonban, hogy ez éppoly kevéssé biztositja a valódi szerkesztő elérését, mint például a mi rendszerünk nem, lemond a valódi szerkesztő kutatásáról és kettős ujabb vélelemhez folyamodik: gondatlanságnak kereszteli azt a cselekvőséget, mely vagy szándékos vagy irrelevans; de még ennek a cselekvésnek sem keresi a tettesét, hanem előre megjelöli azon felelőseket, kiknek a szerkesztő bujkálásában éppen semmi részük sincs. Midőn, tehát a német törvény a dolus vélelmezéséről lemond, egy másik, büntetőjogilag époly kevéssé megengedhető vélelmet állit fel: a culpa vélelmét, és a fokozatos felelősséget még sem kerüli el.[1]

Ezeket az eredményeket tekintve, nincs okunk az 1848: XVIII. tcz. felelősségi rendszerének akár a köztörvényi, akár a «vegyes» rendszerrel való fölcserélését óhajtani. De van még egy fontos tekintet, mely nem közvetlenül a jogi szempont alá esik ugyan, de a mely a legislatio eme terén, hol az általános politikai tekintetek mindig nagy szerepet játszanak, különös méltánylást érdemel. Értem az anonymitás kérdését.

Ha a szabad sajtó egyik nélkülözhetetlen kelléke a szabad államnak, viszont a szabad sajtónak egyik lényeges feltétele az *anonymitás joga*. Nem szabad ezt a sajtó privilégiuma gyanánt felfogni. Szükség van reá, nemcsak az alkotmányos kormányzat biztositása végett, hanem a mindennapi igazgatás szempontjából is, ha azt a jogállam szellemében akarjuk kezelni. Az administratiónak tudomással kell birnia a létező hiányokról és hibákról. A jogállam szemében minden egyes polgár érdeke jogi érdek, a rajta esett sérelem a jogon ejtett sérelem, mely lehetőleg minden egyes esetben orvoslandó. Ennek első feltétele az, hogy a jogsértés az administratio tudomására jusson, a mi csak korlátlan panaszjog mellett fog megtörténni.

Tapasztalati tény immár, hogy az, a ki sérelmet szenved vagy a kinek mások sérelméről tudomása van, nincs mindig abban a helyzetben, hogy nyiltan felszólalhasson. Gyakran már a nyilvános szerepléstől való idegenkedés is akadályozza ezt, de még gyakrabban azok a kényelmetlenségek, sőt veszélyek, melyek a panaszkodással járhatnak. A feljelentésnek a legtöbb esetben személyes éle is van, mert a sérelmekben rendesen részük van az államigazgatás közegeinek. A panaszos itt az administratiónak úgyszólván egész létszámával áll szemben, azokkal, a kiknek érdeke a mellett szól, hogy intézkedéseik ne csak jóhiszemüeknek bizonyuljanak, hanem szükségeseknek, czélszerüeknek és mindenesetre törvényeseknek ismertessenek el.

Ettől a küzdelemtől a legtöbb ember elriad: senki sem szereti a quaerulans szerepét elvállalni. Rendesen csak a legmélyebben érzett személyes bántalmak késztetik az embereket a vádolásra; idegen érdeket csak a legmagasabb rendü kötelességtudás fog felkarolni. Milliónyi ama kisebb-nagyobb sérelmek száma, melyeket az ember «lenyel», csak is azért, mert az orvoslás utja csak ujabb vesződséget, sőt veszedelmet hozhat.

A jó törvényhozás tehát lehetőleg előmozditani fogja a sérelmek tisztességes megnyilatkozását, minek ma természetes tere a sajtó; meg fogja szivlelni a Chateaubriand mondását: «L'état peut être troublé per ce que peuvent dire les journaux, mais il peut périr par ce qu'ils ne disent pas.» De ily közhasznu feljelentéseket csak úgy várhatunk a kivánatos mértékben, ha az sulyosabb személyes hátrányok nélkül lehetséges, vagyis a legtöbb ember csak ugy fog az ujságokban felszólalni, ha *névtelenül* teheti. Ezt pedig csak a fokozatos felelősségi rendszer teszi lehetővé. E rendszer mellett a közleménynek mindig van gazdája: a lap készitői (a potiori most csak az időszaki sajtóról beszélek), kiknek hivatása a közérdekü felszólalások közlése és az azokért való helytállás. Ne mondjuk, hogy ezek ártatlan áldozatok; hisz a nyomtatvány előállitásának a fentebbiekben jellemzett módja mellett ők is büntársak. Igy tehát a vindicta publica minden körülmények között megkapja elégtételét. Csakhogy a rendszer szükséges folyománya, hogy a fokozatosan felelős személyek, mint esetleg maguk is terheltek, a szerzőségről tanukként vallani nem tartoznak. Tanuskodási kötelességük megdöntené az egész épületet és meghiusitaná a czélt.

[1] A szerkesztőt a franczia törvény nem emliti; cselekvősége tehát a köztörvény szerint itéltetik meg. *Barbier*, Code expliqué de la presse, No. 822. és Complément No. 882 bis. — *Fabreguettes*, Traité des délits politiques et des infractions par la parole, l'écriture et la presse, I. k. 310. l, — *Jeanvrot*, Code pratique de la presse, No. 515.

[2] A felelős szerkesztő a német törvény szerint az, a ki a nyomtatványon ilyennek van megnevezve.

[1] Az osztrák sajtótörvény hasonló gyengejéről l. *Liszt*, Lehrb. d. österr. Preszrechts, 221. s. k. ll.

A köztörvényi vagy a vegyes felelősségi rendszer mellett az anonymitás joga biztositva nincs. Azok a tettest keresik, s ha egyszer kitünt vagy a «különös körülmények» kétségtelenné teszik, hogy ez nem a szerkesztő, nagyon természetes, hogy a vádhatóság elsősorban a szerkesztő értékes tanuságtételére fog számitani. A német gyakorlat körében nem is kétséges, hogy a szerkesztő tanuskodni tartozik, hacsak a büntető perrendtartás 54. §-ának (körülbelül a magyar BP. 208. §-ának megfelelő) mentességi okára nem hivatkozhatik. A birodalmi gyülés bizottságának a szerkesztő, a kiadó és a nyomdász mentességét ajánló módositványát a kormány annyira ellenezte, hogy annak mellőzésétől tette függővé a törvény sorsát.[1]

Azért az alkotmányos érzékü törvényhozás respektáln fogja a névtelenség jogát. Az a fellengző érvelés, hogy minden embernek legyen bátorsága helyt állani véleményéért a nagy jogpolitikai feladat megoldásánál figyelembe nem jöhet. A józan törvényhozó nem a hősi tulajdonságokra alapitja rendeleteit, hanem az átlagos emberi tulajdonságokkal számol. Deák Ferencz elég bátor ember volt, de azért névtelenül adta ki a husvéti czikket, oly vigyázatosan, hogy nem is az ő kézirata ment a nyomdába, hanem Salamon Ferenczé, kinek a czikket tollba mondotta.[2]

Különben az anonymitás a szabadon irásnak általános gyakorlati követelménye. Számtalan irodalmi mü, a tehetséges poéta első zengeményeitől a Junius-levelekig, nem látott volna napvilágot, ha a szerző kénytelen lett volna megnevezni magát. «Egész közéletünknek és politikai nevelésünknek meg kellene változni, hogy a sajtó e jogát nélkülözhessük.»[3] Pedig az anonymitás csak a fokozatos rendszerben lehet biztositva.

Azért a Baumgarten[4] javasolta rendszert már csak a most kifejtetteknél fogva sem tartom elfogadhatónak. Ez a rendszer egyenesen az anonymitás jogának eltörlését eredményezné. E terv szerint «a kézirat csak akkor nyomatható, ha a szerző sajátkezü aláirását a kiadó vagy — időszaki lapoknál — a szerkesztő láttamozásával feltünteti. Ezen kézirat a sajtóvétségi elévülési határidőig megőrzendő.» Tehát ismernie kell a szerzőt nemcsak a szerkesztőnek vagy kiadónak, hanem a nyomdásznak is, pedig az utóbbi a Baumgarten javaslata szerint a sajtótermékért büntetőjogi felelősség alá sohasem esnék, hanem csak sajtórendőri felelősséggel tartoznék.

Baumgarten ur intézkedésének kifejezett czélja: a szerző kilétének biztos megállapithatása. Én azonban kétségesnek tartom, hogy az ő rendszere mellett is mindig kézre fog kerülni az igazi bünös, mert a kéziratot a strómann is aláirhatja szerzőként. De nem is szólva erről: kit talál a jogszolgáltatás, ha a nyomdász aláiratta ugyan a kéziratot, de az valamelyes okból — amely vétlen is lehet — még sem kerithető meg, a nyomdász pedig vonakodik a szerzőt megnevezni? Ily esetben büntethetjük őt mint engedetlen tanut, talán mint bünpártolót is, de nem büntethetjük még sajtórendőrileg sem, mert hiszen a törvénynek eleget tett. Ha pedig nem tett eleget, akkor büntethetjük sajtórendőrileg — amint ezt szerzőnk javasolja is — de megoldottuk ezzel a sajtófelelősség kérdését? Jól jegyzi meg egy osztrák iró, Lentner,[5] hogy a szerző megnevezésének kényszere gyakorlatilag már ezért is meddő, mert csak az *ujságczikkekre* nézve vihető keresztül, de nem alkalmazható a jegyzetekre, hirekre, apróságokra stb., pedig ezek is kedvelt terei a büntetendő cselekményeknek. Szóval, Baumgarten javaslata policialis természetü és emlékeztet József császárnak 1782 április 18-án kiadott udvari rendeletére: «So haben sich die Buchdrucker auf das sorgfältigste um den wahren Namen und Stand des Verfassers künftighin zu erkundigen, *damit die Zensur nicht hintergangen werden kann.*»[1] Baumgarten eszméjét csak *egy* módon lehet hatályositani: ha az aláirt kéziratot kinyomatása előtt a hatóságnál kell letenni. De ezt a módot bizonyára perhorreskálja Baumgarten ur is, mert nyomatékkal hirdeti azt az igaz tételt, hogy «az állam policialis befolyását a sajtóügygyel szemben a minimumra kell redukálnunk.»[2]

Tarnai János.

[1] *Schwarze-Appelius*, id. m. 194. l. — *Klöppel*, id. m. 45. l.
[2] *Kónyi*, Deák Ferencz beszédei, III. k. 396. l.
[3] *Liszt*, Lehrb. des österr. Preszrechts. 349. l.
[4] Id. m. 46. l.
[5] Die Grundlagen des Pressstrafrechts, 68. l.

A perbeli beismerésről.[3]

Tudomáskijelentés es igazmondás.

Mind Pollak mind Magyary szerint a perbeli beismerés nemcsak tanuság, hanem tudomás kijelentés (Wissenserklärung) és igazmondás is.[42] Hogy mit kelljen tudomáskijelentés és igazmondás alatt érteni ezt nem fejtik ki. E fogalmak náluk a tanusággal összefolynak és ugy látszik, hogy azokat ezzel egyenértéküeknek veszik. Sőt Pollak még egymásból is következteti azokat. Jellemző erre nézve a fentebb már idézett következő gondolatmenete: a beismerés rendszerinti oka, hogy a tény a siker valamely kilátásával nem tagadható, mert hiszen igaz; ha tehát az ilyen beismerés tudomáskijelentés, akkor annak tanuságtermészete nem szorul már magyarázatra.

Nem tartom feleslegesnek ezeket az ujabban divatos fogalmakat kissé közelebbről megtekinteni. Tudtommal általában nincsenek kellően tisztázva.[43]

Tudomás vagy tudás (Wissen) alatt, objectiv értelemben véve e szót, az én felfogásom szerint, a valóságnak megfelelő elmebeli képzetet kell érteni. A tudomáskijelentésnél azonban nem lehet az objectiv értelemben vett tudásról szó, hanem csak arról a tudásról, amelyet valaki saját tudásaként ad elő. Ebben a subjectiv értelemben a tudás olyan képzet a valóságról, amelyet semmiféle kétely, azaz semmiféle más képzet nem zavar. A kétely hiánya, a teljes biztosság jellemzi a tudást nevezetesen a többi kevésbbé erős vélekedéssel szemben.[44] Hogy a subjectiv értelemben vett tudás csakugyan megfeleljen a valóságnak, nem szükséges annak fogalmához. Igen sokat tudtak a régiek századokon keresztül, amiről utóbb kiderült, hogy az nem felel meg a valóságnak és a tudományok haladása ma is folytonosan változtatja tudásunk állományát. Még gyengébb lábon áll az egyesek tudása, amelynek értéke nagy mértékben az illető egyéniségétől is függ. Szóval a tudásnak kijelentése és az igazságnak kijelentése nem esik mindig össze.

Nem tartozik továbbá a tudás fogalmához, és pedig az objectiv tudáséhoz sem, hogy tudásunkat hogyan szereztük.

[1] Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph II. ergangenen Verordnungen und Gesetze, Wien, 1785. I. k. 532. l.
[2] Id. m. 46. l.
[3] Az előbbi közl. l. a 44., 45. és 46. számban.
[42] Pollak, 112. és köv. l.; Magyary, 103. és 108—113. l., továbbá 80. és 81. l.
[43] Igy pl. Planck, aki nagy sulyt helyez a beismerésnek, mint akaratkijelentésnek és mint tudomáskijelentésnek megkülönböztetésére, amely két főosztályba szerinte mind a bíróság előtti, mind pedig a bíróságon kivüli beismerés tartozhatik, a beismerést mint tudomáskijelentést vagylagosan Auskunftsertheilung-nak is nevezi, és e kijelentés tartalmát abban állapitja meg, hogy valamely a nyilatkozóra hátrányos körülmény igaz, és emellett a fél tudomáskijelentését nemcsak a tanu, hanem a szakértő tudomáskijelentésével is összeállitja. (V. ö. Lehrbuch, 61. és 64. §.)
[44] Stein, Das private Wissen des Richters, 28., 29. és 171. l., ugy látszik a biztosságot nem tartja a tudás lényegéhez tartozónak. Ha azonban ennek igazolásául arra hivatkozik, hogy a tapasztalati tételek nem egyformán biztosak, akkor nézetem szerint összecseréli a tudást és annak tárgyát. Én azt is tudhatom, és biztos lehetek benne, hogy valami bizonytalan, pl. tudom, hogy a legpontosabb észlelés sem nyujt absolut biztosságot a valóságra nézve. Az emberi tudás az objectiv tudáshoz mérve persze gyakran vagy éppen mindig bizonytalan. Egyébiránt Stein a tudást és a meggyőződést sem különiti el élesen egymástól.

Van tudásunk, amely saját észlelésünkön alapul. Lehet, hogy tudásunk következtetés eredménye. Sokat másoktól tudunk, az iskolából hoztunk magunkkal, könyvekből tanultunk stb. Gyakran pedig tudásunk okát nem is tudjuk megmondani.[45]

Látjuk tehát, hogy a tudomáskijelentés és a tanuság nem azonos fogalmak. Legfeljebb azt mondhatjuk, hogy a tanuság egy különös faja a tudomáskijelentéseknek. Ámbár, ha nagyon élesen és helyesen akarunk distingválni, azt kell mondanunk, hogy a tanuság lényege nem is a tudomáskijelentés, hanem tudomás okának feltárása. A biró abból következtet, hogy a tanu látta, észlelte a tényt és nem abból, hogy tudja. Semmi esetre sem mondhatjuk azonban azt, hogy minden tudomáskijelentés tanuság, valamint azt sem mondhatjuk, hogy a tanuság nem egyéb mint tudomáskijelentés általában.

A tanuság elméletének követői részére ugyan kellemes és kivánatos lehet, hogy a tanuság fogalma lehetőleg kitágittassék, hogy igy azután a beismerés fogalmát mégis csak inkább el lehessen helyezni a tanuság fogalma alá. Azonban a beismerés tanuság elméletének ezek a tágitási kisérletek sem használnak. Aki a beismerést tágabb értelemben vett tudomáskijelentésnek tekinti, az már megtagadta azt, hogy a beismerés tanuság. De a beismerés nem is tudomáskijelentés.

Bülow szerint[46] a beismerés mindenekelőtt azért nem tudomáskijelentés, mert a beismerő, és pedig a bíróság előtti és a bíróságon kivüli beismerésben egyaránt, csak azt jelenti ki, hogy valami igaz, nem pedig azt, hogy tudja, hogy igaz. Részemről erre nem fektetek sulyt, mert hiszen ha a tudás hiányában a beismerés hatálytalan volna, akkor mégis csak tudomáskijelentésről lehetne szólani, legalább is hasonló joggal, mint a hogy akaratkijelentésekről beszélünk ott is, ahol a fél nem használja ezt a kitételt: akarom. A bíróságon kivüli beismerésnél Bülow is fontosnak tartja, hogy a beismerő az igazságról meg legyen győződve.[47]

Nem lehet azonban a perbeli beismerést azért tudomáskijelentésnek tekinteni, mert a beismerés ereje, amint már fentebb kifejtettük, nem függ a beismerő tudomásától. A kifejezetten a tudomás hiányában tett beismerés, sőt az általános felfogás szerint még a kifejezetten a tudomás ellenére történt beismerés is hatályos. A beismerő tudása a jog szerint szóba nem jön és nem is vizsgálható.[48] A perenkivüli beismerés lényege pedig nem a tudomáskijelentés, hanem a tanuság.

De a tudomáskijelentés fogalma nem azért nincs meghatározva, hogy azon szükségből tágitani ne lehessen. Tényleg meg is teszik. Pollak már azt is tudásnak tekinti, ha valamely tény a siker kilátásával nem tagadható. Magyary pedig a tudást többször a meggyőződéssel helyettesiti. Megteszik ezt különben mások is.[49] A meggyőződés és a tudás azonban nem azonos fogalmak. A tudást — subjectiv értelemben — a kétely hiánya jellemzi, mig a meggyőződésnél ez nem szükséges, elég, ha a kétely le van győzve. Ellenben mig a meggyőződés mindig valamely ok vagy okok eredményeként jelentkezik, addig a tudásnál a tudás okának nem kell szerepet játszania.

A meggyőződésnek fokozatai vannak. Erős meggyőződést kivánunk meg a birónál ahhoz, hogy valamely tényt valónak tekinthessen. Ha ennek a meggyőződésnek a fokára nézve objectiv kriteriumot keresünk, ezt talán abban találhatjuk, hogy az ellenkezőnek felvétele már ne legyen többé észszerü. De lejebb is mehetünk a meggyőződés fokozatain. Az óvatos ember gyakran meggyőződését is csak véleménynek nevezi, a kevésbbé óvatos ellenben igen hamar elkészül meggyőződésével. Mentül lejebb megyünk a meggyőződés fokozatain, annál több fér el a perbeli beismerésből a tudomáskijelentésnek nevezett meggyőződés kijelentés fogalma alatt. Az egész azonban sehogyan sem fér el, mert a törvény a beismeréshez sem tudomást, sem meggyőződést nem kiván meg. Egyikre sem fektet sulyt.

A perbeli beismerést egyébiránt nemcsak azért nem helyes tudomáskijelentésnek nevezni, mert lényegileg nem az, hanem azért sem, mert a perben a szó szoros értelmében vett tudással és annak kijelentésével is találkozunk.[50] Ilyen tudása van a bíróságnak köztudomás esetében, amelyet itéletében ki is jelenthet. Ugyancsak tudás a bíróság hivatalos tudomása is. Tág tere van továbbá a biró tudásának jogszabályok és a tapasztalati tételek körében. Szintén tudomás- vagy meggyőződés-kijelentést tesz a szakértő a tapasztalati tételekre nézve, valamint a tanu is, amidőn arról van szó, hogy az észleletéről alkotott itéletéhez szükséges tapasztalati tételt vagy fogalmat ismeri-e. Mindezekben az itt csak érintett esetekben igazi tudásról és tudomás kijelentésről van szó, amelynél nevezetesen, eltekintve a hivatalos tudomástól, a tudomás oka közömbös és nem lép előtérbe.[51]

Attérünk az igazmondás kérdésére.

Pollak és Magyary is abban az értelemben tekintik a beismerést igazmondásnak, hogy az, amit a beismerő mond, igaz, azaz, hogy a beismerés tartalma megfelel a valóságnak, legalább rendszerint. Pollak elméletének ez az alapja, a kiindulási pontja, amelyből ő a beismerés bizonyitó erejét elsősorban származtatja. Magyarynál ellenben az igazmondás elméletének inkább kisegitő szerepe van, de ő is felhasználja azt a beismerés bizonyitó erejének megalapitására.

Első pillanatra ugy látszik, hogy Bülow is az igazmondás elméletének hivei közé volna számitható. Bülow azonban a perbeli beismerést tulajdonképpen nem igazmondásnak, hanem igaznak kijelentésnek tekinti (Wahrheitsbestätigung, Wahrheitserklärung). Szerinte a beismerés fogalma abban foglalható össze, hogy az a félnek a perbiróság előtt tett nyilatkozata, hogy valamely az ellenfél részéről állitott és a félnek joghátrányára szolgáló tény igaz.[52]

Bülow ezt a fogalommeghatározást különösen Planck ellen állitja fel, aki szerint a bizonyitást kizáró perbeli beismerés, akaratnyilvánitás, amelynek tartalma lemondás arról a perbeli jogról, hogy az ellenfél támadásának megalapitása ellen egyszerü tagadással védekezzék. Ezzel szemben Bülow a beismerő nyilatkozat valódi tartalmát kivánja előtérbe helyezni. Fogalommeghatározása tulajdonképpen nem egyéb, mint a beismerés tartalmának körülirása. És ebben az értelemben nagyjában elfogadható. Mondhatjuk, hogy a perbeli beismerés annak kijelentése, hogy az ellenfél tényállitása igaz. Éppen olyan joggal, mint ahogy azt is mondhatjuk, hogy a tagadás annak kijelentése, hogy az ellenfél tényállitása nem igaz. Tökéletesnek azonban nem mondhatjuk ezt a körülirást, mint olyant sem, mert az magában véve nem fedi a beismerésnek és illetőleg a tagadásnak minden alakját. Még kifejtésre, kiterjesztő magyarázatra szorul, hogy megálljon. Igy pl. a tagadás ilyen meghatározása nem fedi azt a tagadást, amely állitással történik (negatio per positionem alterius) és általában az u. n. indirekt tagadást, ideértve az

[45] Ezt Stein is kiemeli pl. a szakértőre nézve az 54. lapon.

[46] Geständnissrecht, 185. l.

[47] Az i. h. 179. l.

[48] Igy Bülow is az i. h. 179., 180. l.

[49] Igy pl. Bülow, 179. l.; Wach, Geständniss, 252. l.

[50] L. általában a biró tudásának szerepére a perben Steinnek többször idézett érdemes munkáját.

[51] Igy pl. a tanu azt vallja, hogy A. B.-nek két métermázsa X faju árpát adott kölcsön. Hogy ez a vallomás bizonyitson, annak a tanu saját észleletén kell alapulnia. Kérdés támadhat azonban, hogy a tanu ismeri-e az X fajtáju árpát, továbbá tudja-e, hogy a mérleg mikor mutat két métermázsát. A biró tehát valamely módon megbizonyosodik a tanu ebbeli tudásáról. Hogy honnan ismeri a tanu az X fajtáju árpát és honnan szerezte meg a mérés eredményének megitélése körüli ismereteit, egészen közömbös. Elég, hogy meg van a tudása.

[52] Geständnissrecht, 44. l.

u. n. korlátolt beismerésnek ama eseteit is, amelyek tagadásszámba mennek. Alább látni fogjuk, hogy a beismerés, amely az állitást megelőzi, külsőleg is mint egyszerü tényállitás jelentkezik. A tagadásra nézve én azért már régen azt a fogalommeghatározást tanitom, hogy az az ellenfél tényállitásának valóságával össze nem egyeztethető nyilatkozat, vagy amint most helyesebbnek vélem, ténybeli előadás.

Bülow fogalommeghatározása egyébiránt a beismerés jogi természetét nem érinti. Innen van, hogy az ő körülirását a végén más elmélet követői is elfogadhatják, aminthogy azt pl. Magyary is magáévá teszi (164. l.).

Hogy azonban az igaznak kijelentés és az igazmondás között igen nagy különbség van, ez azonnal nyilvánvaló lesz előttünk, ha arra gondolunk, hogy az is igaznak jelent ki valamit, aki hazudik, de természetesen nem mond igazat. Maga Bülow is világosan kimondja, hogy az, vajjon a fél a valót akarta-e mondani, és hogy a beismert tény valóságáról meg volt-e győződve, a bíróság előtti beismerés hatályára nézve teljesen közömbös, és ő a beismerésnek a bizonyitást kizáró hatását, amint alább látni fogjuk, egyáltalában nem abból származtatja, hogy a beismerés igazmondás volna.

Mindazonáltal Bülow fogalommeghatározása némileg utat nyit annak a félreértésnek, mintha ő a beismerést igazmondásnak tekintené. Sőt maga Bülow sem ment ettől a félreértéstől, amidőn a perbeli beismerést a perenkivüli beismeréssel közös fogalom alá vonja, és azután mind a kettőt más — szerinte szintén — igaznak tekintett kijelentések mellé, nevezetesen az állitások, a tanuságok és a fél eskütételei mellé helyezi, amely utóbbiaktól szerinte a beismerések alapjukban véve csak abban különböznek, hogy a beismerőre nézve hátrányos tényre irányulnak.[53] Menthető ezek után, ha Magyary Bülow-t az igazmondás elméletének hivei közé számitja. (63. és 147. l.)

Visszatérve a tulajdonképpeni igazmondásra, mindenekelőtt megállapithatjuk azt, hogy az igazmondás és a tanuság fogalmai nem azonosak.

A tanuság lényege az érzéki benyomás, illetőleg az érzéki benyomás eredményének közlése és nem az igazságnak közlése. Az igazság a tanuságnak csak következménye. De csak rendszerinti és nem szükségképpeni következménye. Lehet, hogy a tanu hiven közli érzéki benyomásának eredményét, és az, amit közöl, mégsem igaz.

Feltünő példája az észlelési hibának a szinvakság esetében fordul elő. A szinvak tanu hiven közölheti azt az érzéki benyomást, amelyet benne az észlelés előidézett és vallomása még sem felel meg a valóságnak. Hogy azután ebből a vallomásból és az ismert észlelési hibából együttvéve a biró esetleg mégis megállapithatja az igazságot, ez csak annak fényes bizonyitéka, hogy az érzéki benyomás az igazság megállapitásánál csak következtetési alapul szolgálhat. Nagyot tévedne a biró, aki például a szinvak tanut egyszerüen mellőzné.

Azonban ne vegyük ilyen szigoruan a dolgot, ámbár nem látom be, hogy minek operáljunk hamis fogalmakkal, különösen akkor, midőn arról van szó, hogy a fogalomból messze terjedő következtetéseket vonjunk le.

Ha a lényeget a következménynyel helyettesitjük, ami a közönséges életben gyakran előfordul, akkor mondhatjuk, hogy a tanuság lehet igazmondás, de akkor sem mondhatjuk, hogy minden tanuság igazmondás.

Még kevésbbé mondhatjuk azt, hogy minden igazmondás tanuság. Azért, mert valami igazmondás még nem tanuság. Igazat különféle alapon lehet mondani, még véletlenül, öntudatlanul is. Ami különösen minket érdekel, lehet igazat mondani következtetés alapján is. Igazat mond nevezetesen — rendszerint — a biró is itéletében, pedig nem tanu.

A tanuságelmélet védőinek tehát nincs igazuk abban, hogy a beismerést felváltva tanuságnak, és igazmondásnak tekintik, és e két fogalmat azonositják, vagy éppenséggel, mint Pollak, a beismerés tanuság természetét az igazmondásból származtatják.

De az sem igaz, hogy a beismerés igazmondás volna. Gyakran, megengedem, hogy az esetek tulnyomó többségében igazmondás, elég gyakran tanuság, még gyakrabban tudomáskijelentés, különösen ha a meggyőződést is tudomásnak tekintjük, néha a hit kifejezése, néha pedig éppen csak a beismerő akaratát tartalmazza. És a jog mégis mindig egyformán bánik el a beismeréssel, legalább egyelőre. Jele, hogy a beismerésnek egyik természetére sem fektet sulyt, egyiket sem valósitja meg.

Mindenesetre nem valósitja meg a törvényhozó azt a gondolatot, hogy a beismerés igazmondás. Nem ugy bánik el a perbeli beismeréssel, mint a hogyan el kellene vele bánnia akkor, ha a beismerés az igazságot tartalmazná. Nevezetesen az egyik perben történt beismerés a másik perben már csak mint bíróságon kivüli beismerés vehető figyelembe. A másik perben tehát már nem a beismerés puszta ténye az irányadó, hanem a beismerés bizonyitó ereje más feltételektől is függ. Kérdjük miért? Az igazság mindenütt igazság. Ennek ez érvnek a sulyát Magyary is érzi, de azzal igyekszik alóla szabadulni, hogy habár a beismerés megtörténte a másik perben is közokirattal megállapitható, de világosságának és határozottságának könnyü ellenőrzése, a másik per bírósága részéről mégsem lehetséges, (188. l.) Hogyan? Tehát csak a tanusitás tökéletlenségén mulik a dolog? A törvényhozó, aki a perbeli beismerés megitélését reá bizza a bíróra, nem bizik meg abban, hogy az a beismerés hatályának lényeges feltételeit hitelesen tanusitsa? És azután, hogy állunk az irásbeli perben, a periratban történt beismeréssel? Az talán csak nem lényeges, hogy melyik biró olvassa a periratot? És azután az ilyen perbeli beismerés: nem tudom, hogy igaz-e az, amit az ellenfél állit, de beismerem, vagy éppenséggel tudom, hogy nem igaz, de beismerem, csakis azért nem bizonyitana a másik perben, mert világossága és határozottsága könnyen ellen nem őrizhető, mig ellenben abban a perben, melyben a beismerés történt, mindez könnyen ellenőrizhető és ezért az ilyen beismerés ott bizonyit.

Szintén nem ugy bánik el továbbá a törvényhozó a beismeréssel, mint az igazmondással, a midőn megengedi, hogy a fél azt esetleg visszavonhassa, vagy legalább perujitás esetén megerőtlenithesse, korlátlanul, mint az 1881-iki novella óta, vagy csak a különösen ki nem vett esetekben, mint az 1868-iki perrendtartás 317. §-ának *c)* pontja szerint. Menynyivel másként bánik el a törvény a letett esküvel.

Reá kell itt még mutatnom arra, hogy sem a tudomás- vagy meggyőződés-kijelentés, sem pedig az igazmondás elmélete nem fér meg jól a perbeli beismerés bizonyitó erejével, a melyet annak mind Pollak, mind Magyary tulajdonitanak.

Már fentebb, a tanuság kapcsán emlitettük, hogy a mai perben valamely tény valóságáról meggyőződni birói feladat. És ugyanez áll a tudásra nézve is. Ha tehát a törvény elrendeli, hogy a biró a beismerést annálfogva, mert a fél meggyőződésének vagy tudomásának kijelentése itéletében irányadónak tekintse és teszi ezt ugy, hogy nemcsak nem kivánja meg a birótól, hogy a fél tudomásának vagy meggyőződésének okait figyelembe vegye, hanem ez ok vizsgálatától és figyelembe vételétől a birót el is tiltja, — akkor a törvény nem bizonyitást szabályoz, hanem a félre bizta a birói funkciót és a birónak csak a fél döntésének elfogadását hagyta meg. Nem változtat ezen még az sem, ha a törvényhozó maga is azt hiszi, hogy ő törvényes bizonyitási szabályt álli-

[53] Az i. h. 44. és 194. és köv. l. Félreértésre ad különben okot már az a vagylagosan használt elnevezés is, Wahrheitsbestätigung, a 178. lapon meg éppen Wahrheitsbekundung.

tott fel, sőt ha ezt az elméleti álláspontját kifejezetten ki is mondja. A törvényhozó a valóságban ilyenkor a bizonyitás gondolatáról már áttért arra a gondolatra, hogy a biró meggyőződését a fél meggyőződésével helyettesitse. Az a körülmény, hogy a nyilatkozat a beismerőre hátrányos, emellett mint erős ok szerepelhet arra nézve, hogy a törvényhozó a döntést megnyugvással a félre bizza.

Még világosabban ellenkezik a beismerés állitólagos bizonyitó természetével az igazmondási elmélet. Ha ugyanis tudjuk, hogy az, a mit a beismerő kijelent, igaz, akkor minek kivánjunk még bizonyitást. Hiszen az eredmény, amelyet a bizonyitás létesithetne, már készen ott fekszik előttünk, az igazmondást, a verdictet a birónak csak el kell fogadni és ki kell mondani. A törvényhozó tehát, a ki a beismerést az igazság kijelentésének tekinti, az igazság megállapitását már reá bizta a félre és a birónak csak e verdikt elfogadását hagyhatja meg. *Dr. Plósz Sándor.*

(Folyt. köv.)

Büntetendő cselekmény és közveszélyesség.*

IV.

Ezzel eljutottunk ahhoz a további kérdéshez, hogy a közveszélyesség minő korlátok között érvényesülhet.

A közveszélyesség nem esik össze a visszaesés fogalmával, épp oly kevéssé, mint a korlátozott beszámithatóság fogalmával sem.

A közveszélyesség az egyénnek az az állapota, melyben a jogrendet mindig ujabb büncselekmények elkövetésével fenyegeti.

Ez az állapot fenforoghat és megállapitható lehet akkor, mikor valaki először kerül a biróság elé, viszont hiányozhatik, mikor valaki már több büntetendő cselekmény miatt el volt itélve.

A korlátozott beszámithatóság fogalma szintén az egyének különböző csoportját foglalja magában. Vannak olyanok, kik muló pathologikus állapotban követnek el büncselekményt. Ezek egyáltalában nem közveszélyesek. Vannak mások, akik állandó beteges ösztönök és szenvedélyek hatása alatt állanak. Ezeknél a büntetendő cselekmények elkövetésének veszélye mindig fennáll.

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület képviselőinek az az igyekezete, hogy ezekre a közveszélyes egyénekre vonatkozólag a büntetést és a hozzáfüződő rendszabályokat elválasszák a büntetendő cselekmény jelentőségétől és a megsértett jogtárgy értékétől. Az igazságszolgáltatás czélja szerintük az ilyen egyénekkel szemben csak az ártalmatlannátétel lehet.

Két irányban mennek tul a czélon.

Először, hogy a közveszélyesség legsulyosabb alakjait tartva szem előtt, nem találják meg a kellő arányosságot a társadalom különböző érdekei között. Liszt felállitja az iparszerüség fogalmát és ekkor a nagy nemzetközi tolvaj és csaló szövetségeket, a vasuti rablónak, a kasszafurónak, az ékszertolvajnak hirhedt alakjait állitja elénk, akik a technika minden vivmányának felhasználásával követnek el büncselekményeket, akik hamisitott pénzeikkel a leggyakorlottabb bankember szemét is megtévesztik, akik régiségek mesteri utánzásával a legóvatosabb műértők gyüjteményébe is behatolnak, akik ma Pétervárott, holnap Berlinben tünnek fel, kiknek egész Európában elszórtan orgazdáik vannak, akik igy a törvény szigorát mindig kikerülik.

És valóban, Liszt nem mulaszt el egy alkalmat sem, mikor a közvélemény figyelme valamely zseniális büncselekmény alkalmából e büntettes typus felé fordul, a köpenicki kapitány, a Strassnow esetének kapcsán, mindig felemeli intő szavát, hogy az iparszerü büntettesek egész csoportjával végre le kell számolni. Liszt azonban elfelejti, hogy a nemzetközi kriminalitás eme ragyogó fényü csillagai mellett a névtelen hősök, a kis csalók és a kis tolvajok egész légiója van, akik nem mesteri tökélylyel, nem zsenialitásból követnek el büncselekményeket, hanem ellenkezőleg, szervezetük inferioritása folytán, talán mert elbuktak a létért való küzdelemben, talán munkahiányból, vagy a nyomor hatása alatt.

* Az előbbi közl. l. a 46. és 47. számban.

A Liszt-féle definiczió szerint a büntettesek ezen két csoportja között semmi különbség nincs: az elkövetés iparszerüsége és jövőbeli büntetendő cselekmények elkövetésének lehetősége mindegyiknél egyformán fenforog. A büntetendő cselekmény jelentősége és a jogtárgy értéke pedig ezekben az esetekben Liszt szerint irrelevans. Iparszerü büntetteknél Liszt fegyházat állapitana meg, első esetben 5 évi, második esetben 10 évi minimummal. Sőt elvben az életfogytiglani ártalmatlanná tételt tartaná leghelyesebbnek. A társadalom értékeinek és a jogrend fentartása eszközeinek teljes félreismerése az, hogy egy jelentéktelen értékü jogtárgynak bár állandó veszélyeztetését egy sorba helyezzünk egy bár alacsonyrendü embernek életével és szabadságával.

A másik irányban tulmennek a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület képviselői, mikor nem különböztetnek eléggé büntetés és præventiv rendszabályok között. A korlátozott beszámithatóságra általában megteszik, és különbséget tesznek büntetés — legtöbb esetben enyhébb büntetés — és azt követő rendszabályok között. Ezen az állásponton van Liszt, a norvég törvény és a svájczi javaslat. Az iparszerü büntettesekre vonatkozólag azonban nem tesznek különbséget. Követelik az ártalmatlanná tételt és nem törődnek, hogy büntetés nek, vagy biztonsági fogságnak nevezik-e azt.

Az emberiség őskorától kezdve, mikor a Furiák, a korlátlan, véres bosszu istennői voltak a társadalom őrei, egészen a mai korig, mikor Justiczia őrzi a jogrendet, a büntetésnek az a hatása, hogy a büncselekmény által a közvéleményben okozott káros hatásokat ellensulyozza, nem enyészett el. Nem enyészett el — bár átfinomodott — a büntetés charactere, hogy az a büntettesnek okozott malum legyen. Ez a szempont pedig követeli, hogy sulyt fektessünk a büntetés és præventiv rendszabály közötti megkülönböztetésre. Ez nem jelenti azt, hogy rendkivül sulyos esetekben nem szabad eltekinteni a büntetés korlátaitól és a tettest a rendesnél nagyobb malummal sujtani. Ez nem jelenti azt, hogy a malumtól, ha a közvélemény és a sértett az elégtételt nem is óhajtja, ne lehessen teljesen eltekinteni. Ez nem jelenti a másik irányban azt sem, hogy ne lehessen végső esetben, mikor a büntetés már teljesen csődöt mondott, helyette a tettes isolálásához fordulni. Mindezeknek elméleti akadálya nincs. De *szabályként* nem szabad felállitani, hogy büntetés és præventiv rendszabály között különbség nincs.

Ha már most válaszolni akarunk a fölvetett kérdésre, elvben három tételt állithatunk fel:

1. A tettes közveszélyes állapota mellett figyelemmel kell lennünk az általa veszélyeztetett jogtárgy értékére is.
2. A társadalom védelmének szempontja mellett ügyelnünk kell az egyéni érték megbecsülésére is.
3. A büntetés és közigazgatási rendszabály között a határvonalat csak a végső esetben szabad elejteni.

V.

E szempontok keresztülvitelét a részletkérdésekben már csak jelezhetem, inkább csak felvetve, mint megoldva a problémákat.

Először: meg kellene állapitani, hogy a közveszélyesség mikor vehető tekintetbe. A korlátozott beszámithatóságnál már első elitélés alkalmából akarják figyelembe venni, ugy azonban, hogy előbb büntetést kapjon a tettes és csak azután kerüljön gyógyintézetbe. Præcedens erre minden ország törvényozásában található abban, hogy a közveszélyes elmebetegeket elmegyógyintézetbe utalják.

Nehezebb a kérdés a nem pathologikus egyéneknél. Vajjon lehet-e ezeknél is már első alkalommal a közveszélyességet figyelembe venni. Figyelemre méltó intézkedést találunk ebben az irányban a svájczi javaslatban. Ennek egy rendelkezése szerint olyan egyént, akinek büntetendő cselekménye munkakerülésre vagy könnyelmüségre vezethető vissza, már első alkalommal a büntetés helyett, vagy mellett egytől három évig terjedhető időre dologházba lehet utalni. Azonban itt is helyesebbnek látszik a büntetést a dologház mellett minden esetben fentartani.

Egyébként ragaszkodnunk kell ahhoz az elvhez, hogy a közveszélyesség csak már megelőző elitélés után lehessen megkülönböztetett eljárás alapja. Különösen nagy nehézséggel jár annak megállapitása, hogy hány megelőző büntetés és minő sulyosságu büntetések kivántassanak meg a büntetés mértékének és nemének megváltoztatásához.

A legtöbb modern törvény és javaslat már a második elitélésnél megengedi a büntetés mértékének emelését. Ellen-

ben nem provideál arról, hogy olyankor a büntetés neme megváltoztatható legyen. Holott a büntetés tartamának meghosszabbitásától igen kevés hatás várható. Mig éppen a büntetés nemét kellene azonnal a tettes egyéniségéhez alkalmazni, mikor kiderül, hogy az a büntetés rendes végrehajtására nem reagál.

A legnagyobb fontossággal azonban a sokszorosan visszaesők izolálásának kérdése bir. Már több modern törvény és javaslat próbálkozott meg ennek szabályozásával, de — ugy látszik — mindezideig siker nélkül.

Franciaországban a relegatio intézménye szolgálja az izolálás czélját. Azonban éppen az Union franczia csoportjának 1905-iki kongresszusán minden oldalról a legélesebben támadták ezt az intézményt.

Felhozták, hogy a biróságok vonakodnak a relegatio kimondásától és inkább enyhébb büntetést szabnak ki, csakhogy ne kelljen azt alkalmazni.

Norvégiában a sokszorosan visszaesőkre 35 évi maximális tartammal biztonsági elzárást lehet alkalmazni büntetés helyett. Jellemző azonban, hogy az intézkedést a törvény három évi fennállása óta eddig egyszer sem alkalmazták.

A svájczi javaslat is ismeri a biztonsági elzárást tiz évi minimummal és 20 évi maximummal. Alkalmazásának előfeltétele *sok* szabadságvesztés-büntetés. Az előző büntetendő cselekményeknek csak a jogtárgy szerinti csoportjai vannak meghatározva, de nem sulyosságuk. Ezzel szemben is fel kell hoznunk azt az aggályt, hogy tekintettel kell lenni az állandóan veszélyeztetett jogtárgy értékére is.

Tekintettel kell lennünk továbbá, hogy még abban az esetben is, mikor megvan annak veszélye, hogy a tettes ujból visszaeső lesz, más eszközöket is lehet találni, mint a tettes biztonsági elzárását. Lesznek esetek, mikor olyan egyénekről van szó, kiknek lelki egyensulya megingott, — kik, ha nem őrködnek fölöttük. — a börtönből való távozásuk után ujból visszaesők lesznek. Ha ellenben létfeltételeiket megkönnyitik, — nem ugy mint ma, mikor még jogi eszközökkel megnehezitik, — ha esetleg egy család őrizete alá helyezik, nem fogják többé a társadalmat veszélyeztetni. Vannak számos intézmények, melyekkel előbb meg kell próbálkoznunk, : a fiatalkoruakkal való elbánás, a patronage, a rehabilitáczió, az egész büntetési rendszernek fejlesztése, nem is emlitve a szocziálpolitika terén felmerülő feladatoknak egész beláthatatlan területét — ha minderre figyelmet forditunk : akkor mindezeknek keretén belül helyet foglalhat az egyén izolálása is, de csak a legsulyosabb esetben, mint — ultima ratio.

De ezzel kezdeni a reformokat, ezt az eljárást a büntettesek egész csoportjára rendszeresiteni, rendszeresiteni akkor, mikor az egész láncz, melynek ez az intézkedés csak utolsó szeme, még kiépitve sincs, játszani a javithatatlanság jelszavával, mikor a javithatóság összes előfeltételei hiányoznak, mikor ez az intézkedés legmélyebben az egyéni szabadságba vág — ezt az álláspontot a nemzetközi kongresszus előtt a magyar csoport nem képviselheti.

VI.

A magyar büntetőtörvénykönyvben a közveszélyesség elleni védelemre vajmi kevés intézkedést találunk. Nem lehet elvitatni, bogy ebben az irányban is még a feladatok egész sorozata vár a magyar jogélet munkásaira.

A reformmunka Magyarországra elméleti aggályokba alig fog ütközni. Nálunk a büntetőjog soha sem volt ily sürün a transcendentalis elméletek ködébe burkolva, mint Németországban. Sohasem vert mély gyökeret sem a tudósoknál, sem a köztudatban az az elmélet, hogy a büntetés emberfeletti hatalom kezében van. Nincs is szükség tehát arra az elkeseredett küzdelemre, melyet külföldön a büntetőjognak a transcendentalis fogalmak alóli felszabaditásáért vivtak. Nálunk hosszas elméleti küzdelmek nélkül azonnal a termékeny alkotások terére lehet lépni. Csak egy szempontot nem szabad sohasem szem elől téveszteni, azt az eszmét, mely nemzeti jogfejlődésünknek eddig minden intézményében megtestesedett: ez az egyéni szabadság, az egyéni érték megbecsülése.

Remélhetjük, hogy most már csak rövid idő választ el a magyar Btk. novellájának törvénynyéválásától. Benne találunk intézkedéseket, melyek a leghatályosabb reformintézményeket vannak hivatva megvalósitani. A feltételes elitélés és a fiatalkoruakkal való bánásmód hatalmas ellenszere lesz a kriminalitás szaporodásának. A fent ismertetett intézményekből azonban egyet sem találunk benne. Azt hiszem, ezzel a novella csak a helyes sorrendet tartotta meg a feladatok között, csak beleilleszkedett a magyar jogfejlődés irányába, mikor a büntetőjogi reformintézmények közül előbb azokat valósitja meg, melyek az egyéni érték megbecsülésével összhangban vannak.

Az igaz, hogy a fejlődés iránya ma általánosan a társadalom fokozottabb védelme felé halad, még az egyéni érték jelentékeny háttérbeszoritásának rovására is. De azért a magyar jogfejlődésnek nem kell mindenben követnie ezt az irányzatot.

Göthe beszéli egy helyen, hogy a régi népek, mikor valamely területen berendezkedni akartak, először a legmagasabb hegyre mentek föl, hogy onnan kifürkészszék a folyók járását. Én azt hiszem, hogy csak az a nép alkotja meg helyesen intézményeit, amely először fel tud emelkedni a legfelsőbb elvi magaslatokig, a honnét beletekinthet a saját fejlődésének irányaiba. *Dr. Friedmann Ernő.*

A végrehajtási törvény reviziója és az igényperek.

A végrehajtási törvény módositásáról szóló törvényjavaslat ellen eddig felmerült ellenvetések ugyszólván egyhangulag megegyeznek abban, hogy ez a javaslat a maga egyoldalúságában, a hitelezőknek védelemre épp oly sürgősen reászoruló érdekeit kellő figyelemben nem részesiti. A Magyar Jogászegylet legutóbbi ülésein ez a szempont éles kifejezést nyert az ingatlanokra vezetett végrehajtások körében felmerült visszaélések tárgyalása alkalmából. Kevesebb figyelemben részesült e szempontból az ingó végrehajtások kérdése, holott a helyzet itt nem kevésbbé türhetetlen.

Köztudomásu, sőt az érdekelteknek már-már bizonyos rezignáczijával fogadott tény az, hogy nálunk és főképen a fővárosban, az ingókra vezetett végrehajtásoknak aránytalanul nagy része eredménytelen. És itt távolról sem értem azon eseteket, ahol a talált fedezet csekély, mert ez a kérdés bizonyára nem a végrehajtási jog körében oldandó meg, hanem csupán azokat, ahol fedezet van, de az a hitelező elől elvonatik. És itt ismét nem érintem azon kevéssé óvatos adósok ténykedéseit, akik egészen a Btk. 386. §-ának alkalmazhatóságáig tévednek el, hanem csakis az oly természetü ügyleteket, amelyek a bünügyi terminologia szerint «a polgári per utjára» tartoznak. Minálunk és főképen a fővárosban az a különös jogállapot uralkodik, hogy az embereknek igen jelentékeny rétege egyáltalán nem fektet sulyt arra, hogy az általa használt ingók tulajdonosa is legyen ; az ingók tulajdonosai pedig számtalanszor megelégszenek ezen jognak pusztán eszmei tartalmával.

Már most elég szomoru az is, amikor a hitelezők kijátszását czélzó berendezések oly mértékben mentek át az emberek vérébe, mint minálunk ; de a legszomorubb az, amikor a birósságok valósággal beletörődtek az abnormis viszonyokba és ahelyett, hogy minden erejükből ellenük dolgoztak volna, eltürték, hogy ezek az állapotok egyenesen intézménynyé fejlődhessenek. Vajjon az igényperek nagy tömege törte-e meg a fővárosi birósságok ellenálló képességét, vagy pedig a biróság apathiája szaporitotta el annyira az igénypereket : azt ma már megállapitani nem lehet. De ma épen nem tulzás az az ügyvédi körökből származó megjegyzés, hogy legjobb volna az igénykeresetekre sommás végzést kibocsátani, mely szerint az ingók a zár alól feloldatnak, ha a végrehajtató kifogásait 3 nap alatt be nem adja. És tény az is, hogy a fővárosi igényperekben a védekező végrehajtót ma alig veszik komolyan, holmi kijátszási kifogását pedig, melyet a kir. Curia régebbi gyakorlata oly öntudatosan fejlesztett ki, egyenesen megmosolyogják. Köztudomásu az is, hogy a fővárosi igénypereknek alig egy-két százaléka végződik elutasitó itélettel — s vajjon hiszi-e valaki, hogy száz igényper közül ma 98-nak komoly a jogalapja ?

Ez a gyakorlat 1. demoralizálja az adósokat, mert lehetővé teszi nekik, hogy aránylag csekély áldozatok árán hitelezőiktől egyszer s mindenkorra megszabaduljanak ; 2. mondhatnám, «tenyészti» valósággal a hamis — vagy mondjuk, könnyelmü — tanu egész nemzedékét, mert köztudomásu az is, hogy sehol sem fordul elő annyi aggályos tanuvallomás, mint éppen az igényperekben ; 3. koczkára teszi a hitelezőknek a birói behajtásba vetett egész bizalmát.

A novella indirecte beismerte, hogy a mai igényperek tömege tarthatatlan állapot. De ezen nem ugy segit, hogy a kijátszások ellen keres orvosszert, hanem ugy, hogy azok-

nak az ingóknak legnagyobbb részét, amelyekre a mai igényperek irányulni szoktak: egyszerüen mentesiti a foglalás alól. A behajtások bajain ugy segit, hogy jóformán lehetetlenné teszi a behajtást! Tudjuk jól, hogy jelzálogilag nem biztositott követeléseink legnagyobb részének nincs más fedezete, mint a butor. Értékpapirt, ékszert, ezüstöt a rendes alperesi gondossággal eljáró adós jogerő után nem fog a hitelező rendelkezésére tartani, a követelések foglalásáról jobb nem is beszélni.

A javaslat abból indul ki, hogy az adóst szükséges butorától megfosztani nem humánus dolog. Tudjuk jól, hogy tényleges megfosztásra a legritkább esetben kerül a sor. A mai «kielégitési» végrehajtásnak legnagyobb és jóformán *egyedüli* ereje azon fenyegetésben rejlik, amely nyilvánul 1. abban a kellemetlen lehetőségben, hogy jogerő után eljöhetnek összeirni a butoromat; 2. az összeirás után abban, hogy kitüzik, közzéteszik, sőt *talán* még meg is tartják az árverést. Ez a mai behajtás lényege, nem pedig az, hogy valóságos kielégitést is várunk a lefoglalt ingókból. Mindenki tudja, hogy ingó végrehajtásunknak csupán psychikai ereje van, mert materialis erejét, t. i. az ingók értékéből való kielégités lehetőségét, elveszik az árverési hyénák és a házbérelsőbbség. Ha a novella most még a végrehajtás psychikai erejét is elveszi, akkor merem állitani, hogy *a ma még* — árverés nélkül — *behajtható követelések 80—90% a behajthatatlanná válik.* Mig ellenben az, hogy a mai végrehajtás során az adós a szükséges butorától tényleg megfosztatik, az esetek igen kis töredékében fordul elő. Ha tehát a fenti két érdeket szembeállitjuk egymással, *akár a tiszta jogszerüség, akár a sérelem valószinüségi aránya*, lehetőségi foka szempontjából: ugy csak arra a conclusióra juthatunk hogy a végrehajtási törvény 51. §. *h)* pontjának módositása százszorta annyi hitelezőt kárositana meg, mint ahány adóst mentene meg a bekövetkezhető nélkülözéstől.

Csak mellesleg emlitem, hogy alig létezik külföldi törvény, mely az e tárgyu mentességek tekintetében oly messzire menne, mint a novella, pláne ha még azt a magyarázatot teszszük magunkévá, amely a Jogászegyletben a novella e pontjához authentikus oldalról füzetett.

Az osztrák végrehajtási törvény 251. §. 1. pontja szerint a foglalás alól mentesek: az öltözetek, *ágyak*, fehérnemü, háztartási és konyhaeszközök és kályhák, amennyiben e tárgyak a kötelezettre vagy vele háztartásban élő családtagjaira vagy cselédeire nézve nélkülözhetetlenek.

A német polgári perrendtartás 811. §-ának 1. pontja lényegileg ugyanigy rendelkezik és a butorok közül szintén csupán az ágyakat mentesiti a foglalás alól. Az olasz törvény is, amint hallottuk, egyedül ezek mentességét ismeri, s a franczia törvény még a fentieknél is szigorubb. Megjegyzem egyébként, ha mindezen törvények a legtágabb mentességeket tartalmaznák is, akkor sem tartanám azokat a mi adósainkra alkalmazandóknak; de amennyiben külföldi példa után indulunk, akkor legfeljebb az ágyak- mentesség lehet indokolt.

II. Arra azonban, hogy a mai állapoton segithessünk, még nem elég a novella káros intézkedéseinek elháritása. A behajtások komolysága feltétlenül megkivánja, hogy az igénypereket mindenáron visszaszoritsuk. Először is konstatálhatjuk, hogy e perek tulnyomó részét a házastársak inditják azon az alapon, hogy az ingókat saját pénzükön vették, hozományképen hozták, ajándékba kapták stb stb. Mai jogunk több követelés tekintetében a házasfelek egyetemleges felelősségét állapitja meg. Igy az 1883. évi XLIV. tcz. a kereseti adó, tőkekamat és járadékadó tekintetében, ha a házasfelek a kivetés évében közös háztartásban éltek.

A budapesti lakbérszabályok 27. §-a szerint lakásoknál a bér és járulékai megfizetésének kötelezettsége a bérlőt és közös háztartásban élő hitestársát egyetemleges kötelezettséggel terheli. — Nem mennék el ugyan odáig, hogy ezt az egyetemleges felelősséget más jogczimü követelésekre is kiterjeszteném, ami különben sem tartozhatik a végrehajtási jog körébe. De annyi tény, hogy ha valahol, ugy a lakásberendezést képező ingóknál áll az, hogy — legalább is normális életviszonyok közt — a házastársak együttélésének tartama alatt, nem szokás distingválni oly tekintetben, hogy egy-egy butordarab a férjé-e vagy a feleségé, hanem az élet felfogásához legközelebb áll az, hogy ezek a közös használatra szolgáló tárgyak az együttélő házasfelek közös tulajdonát képezik. Ezt a természetszerü jogi minősitést semmiféle ellenkező jogi kategoriák — mint a férj főszerzősége melletti vélelem egyrészt, vagy a nőnek a hozományi ingókon való tulajdonjoga másrészt — le nem ronthatják.

Nagyon helyénvalónak tartanék tehát oly törvényes intézkedést, mely szerint *a házastársak együttélésének tartama alatt, a közös háztartás folytatására szolgáló ingók* (igy főkép a lakás berendezését képező butorok) *rendszerint bármelyik házasfél tartozása miatt végrehajtás alá vonhatók.* Kivételt csak oly esetekben állapitanék meg, amidőn a házasfelek már a *közjegyzői okiratba foglalt házassági szerződés megkötése alkalmával* másként állapodtak meg az ingók tulajdonjoga tekintetében. A fenti szabályt más szóval tisztán oly végrehajtási jogi vélelemnek tekinteném, amelylyel szemben csak a törvényes alaki kellékekkel biró házassági szerződéssel lehetne ellenkező bizonyitásnak helye. Ez a vélelem anyagi jogunkkal jól megférne, az igényperek nagy részét pedig azoknak szégyenletes tanu apparatusával együtt kiirtaná.

B) 1. Azon esetekben, amidőn az igény jogalapját a végrehajtást szenvedő részéről történt átruházás képezi, a kir. Curiának e részben követett gyakorlata szigoruan volna alkalmazandó. Nézetem szerint ez a gyakorlat is egy ponton tulkedvező az igénylőre nézve, akkor t. i., midőn a végrehajtatótól nemcsak annak bizonyitását kivánja, hogy 1. követelése az átruházáskor fennállt; 2. hogy a fedezet előle elvonatott; 3. hogy az igénylő, mint szerző fél tudott az átruházó kijátszási szándékáról — hanem hozzá még azt is bizonyitania kell a végrehajtatónak, hogy az igénylő tudott az ő, (végrehajtató) *concret* követelésének fennállásáról. (Curia 1897 I. G. 270. s több más határozat). Ugy hiszem, a szerző fél rosszhiszeme perfect, mihelyt általánosságban annyit tud, hogy az átruházó az átruházással a hitelezői elől valamely fedezetet elvon: hogy tud-e éppen arról, melyik hitelező melyik követelése elől vonatott el a fedezet, szerintem a rosszhiszem kérdésében nem lényeges. Másrészt a végrehajtatóra nézve épen a legnehezebb feladat, az igénylőnek a concret követelésről való tudomását bizonyitani.

Fontos kérdés a végrehajtást szenvedő birtoklási jogczimének bizonyitása. Fővárosi gyakorlatunk rendszerint megelégszik avval, hogy az igénylő szerzési jogczimét bizonyitsa, s kevés sulyt helyez külön annak bizonyitására, hogy az ingókat a végrehajtást szenvedő mi czimen birtokolja, vagy legalább is az e részbeni bizonyitással nem az igénylőt terheli. (L. a kir. Curia 1896. I. G. 429. számu itéletét.)

Nézetem szerint az igénylő minden esetben tartozik a végrehajtást szenvedő birtoklási jogczimét is külön bizonyitani. Mert az általános magánjogi szabály szerint «a vélelem amellett szól, hogy aki az ingó dolog birtokosa, az egyuttal tulajdonosa is.» (Terv. 660. §.) Semmi okunk arra, hogy e vélelemtől éppen az igényperekben térjünk el. Éppen a birtoklási jogczim bizonyitása vezethet legkönnyebben a kijátszás ismérveire, a használatba adás komoly vagy nem komoly indokaira. A budapesti tábla 1899. I. G. 224. és 288. sz. határozatai (Grill végreh. törv. 103. o.) az igénylőtől a birtoklási jogczim bizonyitását határozottan megkivánják, sőt a kir. Curia 9591/93. sz. itélete (Grill végreh. törv. 56. o.) még az árverési vevőtől is. Ez utóbbi itélet — fájdalom — meglehetősen elszigetelt.

3. Az igénylő árverési vevő jogczimét fővárosi gyakorlatunk valóságos szent és sérthetetlen jogczimnek tekinti. A kir. Curia nem mindig. A kir. Cutia elutasitja az árverési vevő igénykeresetét, ha az igénylő szinleg szerepel vevőként, illetve ha ő és a végrehajtást szenvedő az árverést a hitelező kijátszására rendezték. Helyt ad a végrehajtató megtámadási kifogásának, ha az árverés koholt követelés iránt foganatositatott, vagy ha az árverési vevő a végrehajtást szenvedő pénzén vásárolta az igényelt ingókat. (1898. I. G. 55. Grill végreh. törv. 106. o.) Még tovább megy a Curia 9541/91 sz. itélete. Az igénylő árverési vevő itt bizonyitotta, hogy az ingókat árverésen vette. Az itélet szerint azonban bizonyitani tartozott volna azt is, hogy az ingókat végrehajtást szenvedettnek csak használatba engedte át és hogy *azok tulajdonjogát fentartotta*, mert a vélelem — amint látjuk, *még árverési vétel esetén is* — a végrehajtást szenvedő tulajdonjoga mellett szól. A bizonyitás utóbbi része nem sikerülvén, a kereset elutasittatott, de még azért is, mert az ily átruházások, «tekintettel az igénylő és a végrehajtást szenvedő közti rokoni viszonyra: csak a jóhiszemü hitelezők kijátszására irányuló ügyletnek tekintendők», *(még árverési vétel esetén is!)* Milyen távol áll mai fővárosi gyakorlatunk ettől az itélettől!

Igen nagy kár, hogy ez utóbbi részben a kir. Curia gyakorlata is megváltozott, amennyiben árverési vétel jogczime esetén a kijátszási kifogást rokonnal szemben is ki-

zárja. (1896. I. G. 155. Grill végreh. törv. 109. o.) Tekintettel az e téren virágzó visszaélésekre, a magam részéről nem zárnám ki a kijátszási kifogást, valahányszor az árverés *rokon végrehajtató* követelése miatt foganatosittatott, még pedig akkor sem, ha nem bizonyitható, hogy a követelés koholt. Ugyancsak nem zárnám ki a kijátszási kifogást, *rokon árverési vevővel* szemben sem. Többek közt, ha bizonyitható, hogy a végrehajtást szenvedő magát az árverési vevővel szemben az árverési vételár visszatéritésére kötelezte: az igénykeresetet elutasitanám. Ha a rokon ajándékozó szándékkal vásárol az árverésen, ez ellen kifogás nem tehető; de ha visszaigértette magának az árverési vételárat, egyszerüen a hitelező kijátszására müködött közre. Természetesen még inkább áll ez, ha már a végrehajtást szenvedő pénzén vásárolt.

Meg vagyok győződve, hogy öntudatos és szigoru elsőbirósági igény praxis, amely azután a végrehajtatóknak e perekben való erélyesebb védekezését is maga után vonná, a jelenlegi behajtás bajait nagyrészben orvosolni tudná.

4. Az árverés eredményének emelése és a visszaélések megnehezitése céljából szükségesnek tartanám, ha az osztrák végrehajtási törvény 277. §-ának mintájára az ingókra nézve is kimondatnék, hogy a becsérték $^1/_3$-át el nem érő ajánlatok az árverésen figyelembe nem vehetők.

5. A házbér elsőbbségét a befolyt árverési vételárnak fele részére szoritanám (hitelezői létminimum). A házbér elsőbbsége ma minden ingó árverési vételárat felemészt, ami egy különben indokolt kedvezménynek tulzott érvényesülése.

6. Az árverési csarnokok kérdése ma — fájdalom — nem valami aktuális; mert ha a novella törvénynyé válik, e csarnokok csak mint luxus-intézmény szerepelnének, oda ugy sem lesz mit beszállitani. *Dr. Liebmann Ernő.*

Különfélék.

— **A budapesti ügyvédi kör** évi jelentése tanuságot tesz ezen egyesület rendkivül intenziv müködéséről. Az ügyvédi kérdéseket több estén tárgyalta a kör, élénk részt vett az országos ügyvédgyülés rendezésében és kiválóan sikeres tevékenységet fejtett ki a gyermekvédelem érdekében. A kör gyermekvédelmi bizottsága a folyó év első kilencz havában 238 ügyben járt el. Az esetek tulnyomó nagy részében a patronage-szerü védelem sikerrel járt. A bizottságot a legteljesebb mértékben támogatják az összes hatóságok, ezek közt elsősorban a belügyminiszter, az igazságügyminiszter, a rendőrség, az ügyészség, büntetőtörvényszék és büntető járásbiróság. Legujabban a bizottság kezdeményezőleg lépett fel abban az irányban, hogy dr. Balogh Jenő egyetemi tanár szemináriumának hallgatói a védői bizottság müködésével szorosabb kapcsolatba hozassanak és mintegy a probation officer szerepét töltsék be. A közbenjárásra felkért védőügyvéd a környezettanulmány és a patronage kérdéseiben a gyermekvédelem és általán a patronage ügyét oly kiválóan felkaroló kitünő tanár lelkes tanitványaiban bizonyára igen hathatós támaszt fog találni.

— **A szatmárnémetii kir. törvényszék** birói kara a fizetésrendezés dolgában memorandumot dolgozott ki, melyben kimutatja, hogy a benyujtott törvényjavaslat szerint csak 1256 azon birák száma, kiknek helyzetén javitva lesz, mig 1271 biró és ügyész semmi anyagi javadalomban nem részesül. Erre való tekintettel a következő javaslatokat teszi a törvényszék:

1. A kir. törvényszéki elnökök már most kir. curiai birói czimmel és jelleggel ruháztassanak föl valamennyien, vagy legalább azok, kik nagyobb törvényszékek élén állnak, de mindenesetre az eddiginél nagyobb százalékban.

2. A VI-ik fizetési osztályban levő első folyamodásu birák és ügyészek jelenlegi összlétszáma 150-nel szaporittassék.

3. Az uj törvényjavaslat folytán a VII-ik fizetési osztályban majd helyet foglaló 1000 biró és ügyész ezen fizetési osztály három fokozatában szolgálati idejökre tekintettel egyenlő arányban osztassanak be.

4. A VIII-ik fizetési osztályba sorozottakra nézve is a hármas fokozatba való beosztás keresztülvitessék.

— **A Magyar Jogászegylet** legutóbbi két ülésén befejezte a végrehajtási törvény novellájának megvitatását.

Dr. Doroghi Ervin a javaslatot időszerütlennek tartja. A végrehajtási törvény hibái általánosabbak, semhogy részleges novella azokon segithetne; minélfogva a perrendtartás ujjáalkotásával kapcsolatosan volna uj végrehajtási törvény alkotandó. E törvényben, melynek irányitó elve a meghozott birói itélet mennél tökéletesebb végrehajtása kell, hogy legyen, a szocziálpolitikai elv csak annyiban érvényesülhet, hogy az igényérvényesités lehetőleg ugy viendő keresztül, hogy felesleges módon ne okozza az adós vagyoni existentiájának tönkretételét. A két elv, a magánjogi és a szocziálpolitikai olyképp lesz összeegyeztethető, hogy a kielégitési alap biztositásáig az első lesz a vezető szempont, mig az utóbbi a kielégitési alap értékesitésénél jöhet figyelembe, s az eset individualisatióját, az adós szorult helyzetének az áralakulásra hátrányos befolyásától való elvonást s az általános áralakulási tényezők érvényesitését igényli. Ez elvekkel a javaslat kifejezett czélja, az adós helyzetének javitása a mentességek tágitásával ellentétben áll. E mentességek indokolatlanul vonnak el jelentékeny aktivumokat a hitelező elől.

Dr. Fráter Béla a novellának 14. §-a ellen foglal állást: e §. a 12 holdon felüli gazdáknak azt a kedvezményt nyujtja, hogy gazdasági felszereléseik bár lefoglalhatók, de márczius hó 15-től november 15-ig terjedő időben árverés alá bocsájthatók ne legyenek. Szerinte ez igen mélyen érinti a forgalmi hitelviszonyokat. Ez a kedvezmény nem is áll érdekében azon földtulajdonosoknak, akik ingatlanaikat bérlet utján jövedelmeztetik, sőt ezekre nézve káros is lenne, mert nagyon megkötné a tulajdonos kezét a bérlővel szemben. Ne ott kivánjanak a gazdák kivételes rendelkezéseket, ahol a minden embert egyformán terhelő magánjogi kötelezettségek teljesitéséről van szó, hanem igenis, helye van a gazdák jogos törekvésének, a közhitel, a termelési, értékesitési és forgalmi viszonyok berendezésénél és alakitásánál. Helyesli előadó a javaslat indokolását arrra nézve, hogy az ingatlanok elárverezése tekintetében nem állapitott meg kiméleti időt, mert ez a jelzáloghitelre csakis káros befolyással lehetne. Az ingatlanok értéken alól eladásának megakadályozására felvetette azt az eszmét, hogy a kincstár képviselőjének részvétele és közremüködése nélkül ne lehessen megtartani ingatlan árverést; és a kincstár képviselője köteleztessék az ingatlanok forgalmi értékének megfelelő hányadáig vételi igéretet tenni. Ha igy az ingatlanok egy része az állam kezébe jutna, el lehetne kérni az állami támogatás melletti parczellázás létesitését is, és ezzel a kisemberek földéhsége részben kielégithető lenne.

Fodor Armin kir. táblabiró reflektált azokra az ellenvetésekre, melyek a javaslat ellen felhangzanak. Arról ő is meg van győződve, hogy minden bajt a javaslat nem orvosol, de az nem ok arra, hogy az egész javaslat felett pálczát törjünk. A felszólalók többségével szemben szóló abban a nézetben van, hogy a mai végrehajtási eljárás az *adóssal* szemben könyörtelen. Ha igaz volna, hogy a hitelező helyzete siralmas, nem fejlődött volna a hitel negyedszázad alatt mai fokára. A kultura fejlődése az adós helyzetének jobbitására vezet. Ami a felvetett egyes eszméket illeti, mint pl. a végrehajási kérvény megszüntetése, a végrehajtói állás államositása, a singuláris s az univerzális végrehajtásnak egymáshoz közelebb vitele, a distinctió a marasztalási causa szerint, stb., ezeket *elvileg* ő is helyesli, de mind e problémák megoldása nem foghat helyt a legégetőbb bajok megszüntetésére irányuló novelláris módositás alkalmával.

Dr. Márkus Dezső előadó is elébe helyezi a kodexet a novellának, de minthogy a javaslat által enyhiteni czélzott bajok türhetetlenek, időlegesen a novellával is megelégszik. Annak azonban nem látja akadályát, hogy a végrehajtói állás már most államosittassék, hogy a közigazgatási végrehajtás a birói végrehajtással egyenlősittessék, s hogy a személyi végrehajtás megengedtessék.

— **«A közigazgatási bíróság adóügyi határozatainak rendszeres gyüjteménye»** czim alatt hézagpótló szakmunka jelent meg a napokban, melyet Benedek Sándor a közigazgatási bíróság itélő birája szerkesztett. Szerző rendszerbe foglalta az összes ma is érvényben álló adóügyi határozatokat s kiegészitette azokat amaz elvi kijelentésekkel, melyeket 11 évi birói pályája alatt gyüjtött. Hü tükre a mai adóügyi jogszolgáltatásnak s biztos vezérfonal az adótörvények és szabályok tekervényeiben, melyet az adóügyi hatóságok, az adófelszólamlási és adókivető bizottságok, az ügyvédek, a községi előljárók, sőt maguk az adózok is sikerrel használhatnak. A mü 1100 elvi határozatot foglal magában. Jelezve van minden határozatnál az a törvényhely, melyre a határozat vonatkozik. Emellett a munkát nagy gonddal szer-

kesztett törvényhely szerinti és betüsoros tárgymutató egészíti ki. Ara füzve 4 korona, vászonkötésben 5 korona. Megrendelhető a «Magyar Közigazgatás» szerkesztőségénél (IV., Ferenciek-tere 7. sz.)

— **Váltóeljárás külföldön lakó ellen.** A magyar váltóbiróság a Belgrádban lakó osztrák-magyar követségi attasé és neje ellen tévesen sommás végzést bocsátott ki és azt posta utján kézbesittette. Ezt a végrehajtási kérvény elintézésénél észlelve, a végrehajtási kérelmet elutasitotta és a sommás végzést hatályon kivül helyezte, mert a kereset az osztrák-magyar monarchia területén kivül kézbesitendő és mert a postai kézbesités szabálytalan. A budapesti kir. tábla a végzést helybenhagyta indokaiból és azért, mert a váltóeljárás 14. §-ában foglalt rendelkezésnek, t. i., hogy az osztrák-magyar monarchia területén kivül kézbesitett sommás végzés hatályát veszti, az a czélja, hogy a marasztalt fél a nagy távolság miatt a gyors elintézést igénylő és rövid határidős sommás váltóeljárásban képtelen ügyének kellő viteléről gondoskodni; a «terület» alatt tehát nem a jogi értelemben vett belföldet, hanem a földrajzi tényleges fekvést kell érteni, alperesek pedig ily értelemben tényleg a monarchia területén kivül laknak; és mert ha igaz is, hogy a területenkivüliséget élvezők a belföldi törvény hatálya alatt állanak, részükre a postai kézbesités a perrendtartás 272. §-ára tekintettel mégsem engedhető meg. (2764/1907. v. sz.)

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Das Forum** czim alatt dr. *Morgenstern Gusztáv*, bécsi ügyvéd, az ügyvédség érdekeit szolgáló havi folyóiratot inditott meg. A rendkivül eleven tollal megirt és változatosan szerkesztett lap bennünket magyarokat is közelről érdeklő tárgyakat fejteget, sőt a magyar ügyvédgyülésről is beszámol. A lap, mely a hivatalos körökkel, sőt a hivatalos ügyvédi körökkel szemben is erős kritikát fejt ki, minden hó 15-én jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 6 K.

— **Dernburg Henrik** halála a magánjogi tudománynak rendkivüli vesztesége. Dernburg 22 éves korától egészen 78 éves korában bekövetkezett haláláig az egyetemi tanszéken terjesztette a jogtudományt. Előbb Heidelbergben, azután Zürichben, Halleben, majd 1873 óta Berlinben töltötte be a római és porosz magánjog tanszékeit. 1851-ben megalapitotta Heidelbergben a Kritische Zeitschrift für die gesamte Rechtswissenschaft czimü folyóiratot. 1864-ben jelent meg a római zálogjogról szóló kétkötetes alapvető munkája. A hetvenes években irta a porosz magánjogról szóló tankönyvét. De leginkább elterjedtek és legnagyobb olvasottságnak örvendtek a Pandekták könyvei, amelyeket lucidus, könnyen felfogható előadási módjuk Windscheid nagy müve mellett a legkedveltebb magánjogi tankönyvvé avatott. Dernburg legujabb müve: A német birodalom és Poroszország polgári joga a polgári törvénykönyv alapján fejti ki a magánjog rendszerét. Ezt a müvet is az ő finom distingváló képessége, rendkivül világos előadása jellemzi.

— **Bureaukraták és lordok** czim alatt dr. *Viezens* a Kammergericht tagja védelmébe veszi a porosz birákat azok ellen, akik az angol igazságügyi szervezetet állitják követendő mintául.

— **A hegyi vezetővel kötött szerződésről** szól Martiusnak (Berlin, Struppe és Winkler) 101 oldalra terjedő dolgozata. Erről a kérdésről Rümelin is irt hosszabb tanulmányt.

— **Liszt** büntetőjogi tankönyvének legközelebb jelenik meg a 17. átdolgozott kiadása.

— **Shakespeare mint jogász.** Erről a kérdésről, melyet oly szépen fejtegetett Ihering és Kohler, most Strasser I. tollából jelent meg hosszabb dolgozat. Természetesen főképp a Velenczei Kalmárral foglalkozik.

— **Guillotine és a czella-rendszer.** Soleilland ismeretes megkegyelmezése ismét aktuálissá tette a halálbüntetés kérdését, Guyot-Dessaigne, a franczia igazságügyminiszter törvényjavaslatot készittetett a halálbüntetés kiküszöböléséről. A halálbüntetés pótlásául a javaslat 3. §-a elrendeli, hogy az elitéltek büntetési idejük első hat esztendejét magánzárkában töltsék el, és ha ujabb büntetendő cselekményt követnek el, élethossziglani magánzárka a büntetés. Egy franczia szakférfiu nyiltan kimondott véleménye szerint a hatesztendős magánzárka a halálbüntetés sulyositása. A hatesztendei magánzárka végét nehezen érik el az elitéltek. Garçon, a büntetőjog professora a párisi egyetemen oda nyilatkozott, hogy évente 80—100 kivégzésnek kellene történni, ha a halálbüntetésnek tulajdonitott elrettentő hatást akarnák elérni. Viszont ily nagyszámu kivégzések ellen a közvélemény hamarosan fellázadna. Különben is halálbüntetést sok országban minden hátrányos következmény nélkül eltörölték. Manouvrier, a párisi anthropologiai főiskola igazgatója élesen ellenzi a halálbüntetés eltörlését, az életért életet elve hangoztatásával. Azt mondja, hogy egy élet ára csak a másik élet lehet, hogy ez árat szigoruan be kell hajtani, és hogy a halálbüntetés eltörlése megnöveszti a büntettek számát. Régi erejüket vesztett érvek.

— **Az angol szerződési jog** alapelveit tartalmazza William R. Ausornak németre átültetett könyve. (Franz Vahlen kiadása, 12 M.)

A Magyar Jogászegylet november hó 30-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10 szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya Dr. Boér Elek tb. vármegyei főjegyző, egyetemi magántanár ily czimü előadása: Törvényhatósági önkormányzatunk és közigazgatási birságunk hatáskörének kiterjesztése. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Vagyonos fiatal ügyvéd, megállapodott — biztos — clienteláju és jövedelmü irodába társul ajánlkozik; hajlandó fix fizetés mellett müködni, azután az irodát átvenné. Szives ajánlatokat a kiadóhivatalban megtudható czimére kér. 12552

Dr. Goldner Fülöp esztergomi ügyvéd azonnali belépésre némi gyakorlattal biró ügyvédjelöltet keres. A tót, német nyelvben jártasak előnyben részesülnek. 12560

Ügyvédjelölt gyakorlattal, ki a tót, és német nyelvben is jártas, Dr. Müller Bertalan eperjesi ügyvéd irodájában irodavezetőül azonnal felvétetik. 12561

Ügyvédjelölt, dr. utr. juris, közel 3 évig nagyobb vidéki irodákban irodavezető volt, nagyobb fővárosi irodában lehetőleg irodavezetői állást keres deczember 1-ére vagy 15-ére. Beszél magyarul, németül, tótul és francziául. Leveleket «Dr» jelige alatt a kiadóhivatalba kér. 1256

Kir. közjegyzőhelyettes, nagy gyakorlattal, január elsejére Budapesten vagy nagyobb vidéki városban állást keres. Czim a kiadóhivatalban. 12569

Ügyvédjelölt, dr. juris, teljes gyakorlattal, nagyobb vidéki irodában alkalmazást keres. Nyelvismeretei: magyar, német, és franczia. Szives levelek a lap kiadóhivatalába kéretnek: Dr. F. K. alatt. 12574

Ügyvédjelölt, doctor juris, perfect német, egy évi fővárosi praxissal, deczember 1-ére állást keres. Czim: Dr. Steiner, VII., Erzsébet-körut 24. földsz. 4. 12570

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 49. szám. Budapest, 1907 deczember 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Szabó Miklós. *Dr. Staud Lajos* kir. közigazgatási birótól. — A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — A járásbirósági értékhatár felemelése és a bíróságok tehermentesitése. I. *Dr. Kéri Miklós* komáromi kir. törvényszéki birótól. — II. *Dr. Bán Zsigmond* makói ügyvédtől. — III. *Kiss György* t.-löki albirótól. — IV. *Dr. Domján Jenő* kunszentmártoni ügyvédtől. — Külön bíróság ifjukori bünösök számára. *o. é.* — Különfélék.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

SZABÓ MIKLÓS.

«Mea virtute me involvo».

Az erő és az anyag örökkévalóságának tanával és tudásával szemben az emberi szivnek sejtése, sugalma — vagy talán az emberi agy megtévesztő hiusága? — kedvteléssel állitja fel a lélek, az eszme halhatatlanságának és az erkölcsi értékek örökkévalóságának boldogitó hitét. Amaz, vagyis az erő és anyag örökkévalósága, az a nagy rendithetetlen, kitérést nem türő valóság; emez?.... meg-meg remeg a szivünk, amidőn az erkölcsi értékek, és ezek értékelésének maradandóságára gondolunk. És mégis! ezeket sem tarthatjuk álomnak, képzelődésnek.

Nem; néhai Szabó Miklós, a kir. Curia volt elnökének erkölcsi értéke, szellemi nagysága, müködésének áldásos eredménye sem lehet tünő álom, nem lehet tartalmatlan képzelődés! Biztosan nem az előttünk és nekünk, akik őt ismertük, és közelében, vezetése alatt müködni szerencsénk volt; de izzó a hitem, hogy nem lesz az azok előtt az utódok előtt sem, akik majdan az igazságszolgáltatás és a jogalkalmazás dokumentumai között, és talán e közlöny hasábjain is fogják keresni az elmult idők uralgó szellemét.

Igazság a szóban, igazság az érzésben és a tettben, igazság mindenben, ez volt az ő alkut nem türő vezérelve, tiszta és szilárd jellemének alapvonása.

A jogszolgáltatás, a jogalkalmazás czélját is az igazság szolgálatában kereste és tüzte ki. Nem a summum ius, hanem az æquum és a iustum igazságában. Mint minden nagy jurista, és mondjuk ki a valót teljesen: mint minden nagy lélek, nem a betü, hanem a lényeg, a szellem, az igazság szavára és sugallatára hallgatott, és pedig mindig az emberi érdekek, bajok iránt élénken érzett meleg érdeklődéssel. Ezért volt az, hogy ő a törvényben nem egy sötét fátumot, amely könyörtelenül és vakon sujt, hanem inkább egy jótékony hatalmat látott, amely a méltányos kiegyenlitést, az igazságos jogot kivánja azok között a szük határok között is győzelemre juttatni, amelyeket az emberi gyarlóság szabott az igazság teljes érvényesülhetésének, s amelyeket, vergődjék a szivünk, eszünk bármennyire is, csak alig-alig tudunk kitolni. És ezért volt az, hogy jóllehet mindig szem előtt tartotta, hogy nem kell felforgatni azt, ami bölcs meggondolás eredménye volt, mégis, amidőn a viszonyok változásával más jogi szükségletek merültek fel, nem félt az ujitás terére lépni. Igy pl. elég gyorsan járult ahhoz, hogy a kártérités jogelveinek alkalmazásánál az objektiv felelősségnek elve a gyakorlatba is átvitessék s ebben elég tágan alkalmaztassék. Ebben azonban mértéket kivánt tartani, s főleg azzal az áramlattal szemben foglalt állást, amely az egyéni felelősségnek majdnem semmivé zsugoritásával érzelgősségbe átcsapni volt hajlandó. Pedig a szocziális felfogás iránt nem volt érzéketlen, s érezte ő is a munkásnak nemcsak gazdasági, hanem ama hátrányát is, amely őt sok esetben még a géppel szemben is inferioritásba helyezi. Ahol alkalma volt, e hátrányokból eredő bajokon szivesen akart segiteni; amit azonban nem akart megérteni, az az volt, hogy e hátrányok már magukban is elégségeseknek vétessenek arra, hogy a munkás eljárásában és tevékenységében az egyéni felelősség sulya alul majdnem teljesen felmentessék. Az egészséges, az erős érzések barátja volt, s az érzelgősséget, ezt a halványitó, betegitő vonást akkor sem szerette, ha annak hátterében az u. n. szocziális felfogás settenkedett. Ilyenkor résen volt, hogy az æquum a másik fél sérelméhez ne vezessen. Nagy tapasztalata, az anyagi szellemi és érzésvilágnak bő ismerete rendesen a helyes megoldást találta meg, s ami e tekintetben s általában itélkezésénél a bámulatot felkeltette, az volt, hogy magas korában szellemi körültekintése távlataiban nem vesztett, éleslátása és iudiciuma meg nem fogyatkozott. A jog, az ember, és a viszonyok természetének megfigyelésénél mélyen tekintett, s ezeknek főleg ama részeit tudta és szerette kiemelni, amelyek változásnak nincsenek és nem lehetnek alávetve. Ilyen módon nemcsak hivatalánál, hanem birói qualitásainál fogva is sikerrel, bölcsen vezette az ország nagy biráit az igazságszolgáltatás rögös mezőin.

A nagy birói qualitások közt a nagy tudás, az igazság eleven érzése s a jellem tisztasága mellett a meggyőződés szilárdsága és bátorsága az, amely az elsőbbségért versenyez. A kir. Curia most elhunyt volt elnöke a birói jellemet tartotta legmagasabbra, mert ő is a viszonyok, az érdekek mély megfontolásán alapuló meggyőződés rendithetlen követője volt. Hogy azonban az alapos tudás dolgában is nagy igényeket támasztott, bőven tapasztaltuk. De nem számitotta a tudáshoz és nem is szerette a ködös, a még ki nem forrt, meg nem tisztult elméleteket. Ennél többre becsülte az élet, a viszonyok tudását, a lélek, az igazság és a becsületesség zátonyainak ismeretét és azt a müvészetet, amely elkerüli, hogy e zátonyokon törést, léket, vagy csak rázkódást is szenvedjen az igazságon alapuló jogalkalmazás hajója.

Az utolsó években elhatalmasodott politikai gyülölködések magasra csapó lángjaitól irtózott, mert attól tartott, hogy e lángokban az, amit az ország alapkövének vélt: a Justitia is fog kárt és csak nehezen, későn orvosolható sebet szenvedni. Jóllehet a magas korával indokolt és már régen benyujtott lemondási kérvénye épp akkor lett elfogadva, amikor az emlitett lángok a legkárositóbb módon pusztitottak, Őt, ezt a puritán nagy jellemet, mindig feltétlen tiszteletet keltő és

parancsoló alakot, e lángok meg nem perzselhették. Aki integer vitæ, scelerisque purus volt, ahhoz nem férkőzhetett más, mint amit a megtisztult emberi lélek nagynak és szépnek minősit.

Az erényeiben kiváló, érzelmeiben nemes, munkájában nagy Szabó Miklós szelleme ott fog időzni, ahol a második otthona volt: a szivéhez forrt kir. Curián, amelyben ravatalát állittatta fel az elismerés, a kegyelet, a szeretet és a kartársi hódolat bánatba borult érzése. Ez az érzés az Ő emlékezetét áldva adta át a jók, az igazságotszeretők hüőrizetébe.

Dr. Staud Lajos.

A perbeli beismerésről.[3]

A perbeli beismerés nem bizonyit.

Az az álláspont, hogy a perbeli beismerés mint olyan bizonyit, nézetem szerint már az eddigi fejtegetésekkel legalább is meg van gyöngitve. Sőt ha Magyaryval abból indulunk ki, hogy bizonyitani csak bizonyitó eszközzel, nevezetesen pedig tanuval és szemletárgygyal, illetőleg okirattal lehet, akkor a beismerésnek tanuság természetével együtt annak bizonyitó természete is meg van czáfolva.

Azonban nem zárkózhatunk el annak a tapasztalati tételnek igazsága elől, hogy az, amit valaki tudva saját hátrányára komolyan kijelent, többnyire megfelel a valóságnak és hogy ennélfogva az ilyen kijelentés tartalmának valósága mellett bizonyos valószinüség harczol, vagyis, hogy az ilyen kijelentés többé-kevésbé erős indiciumul szolgálhat. A végén tehát lehetséges volna, hogy a törvényhozó ezt a valószinüséget, bizonyos czélszerüségi okokból törvényes bizonyitási szabálylyal teljes bizonyitó erőre emelje. Van ugyan aggályom arra nézve, hogy a törvényhozó, aki állitólag abból indul ki, hogy a perben az itéletnek csak igaz tényállitások fektethetők alapul, hogyan elégedhetik meg az ilyen valószinüséggel és hogyan privilegiálhatja azt annyira, mint a mennyire tényleg teszi, de ez az aggály egymagában nem volna döntő. Eltekintek attól is, hogy a törvény, amint látni fogjuk, még arra sem fektet sulyt, hogy a beismerő tudja-e előadásának hátrányosságát, holott a beismerésben rejlő indicium erejére ennek a körülménynek lényeges befolyása volna.

Magyary a perbeli beismerés bizonyitó természetét a bizonyitás lényegével is igazolni akarja. Követnünk kell őt ezen az uton is, hogy a kérdést alaposan elintézzük, meg azért is, mert Magyary idevonatkozó fejtegetéseiben olyan tételeket állit fel, amelyek a megbeszélést magukban véve is meg kivánják.

Magyary szerint a bíróság a perbeli beismerésből visszakövetkeztet valamely elmult tényre és mivel a visszakövetkeztetés valamely elmult tényre bizonyitás, a perbeli beismerés is bizonyit. Ez a gondolat Magyarynál uralkodik a felett a másik gondolat felett is, hogy a perbeli beismerés tanuság. A beismerésnek azért keli tanuságnak lenni, mert a beismerő közléséből épp ugy visszakövetkeztetés történik, mint a tanu vallomásából (129. l.). E miatt a felfogás miatt háttérbe kell szorulniok a tanuság fogalmi ismérveinek is. Az állam Magyary szerint kijelölheti birájának azokat a forrásokat, amelyekből a multra visszakövetkeztessen, s igy hatalmában áll elrendelni azt is, hogy minden más forrás mellőzésével és esetleg ellenére is, csupán a beismerésből következtessen a multra (138. és köv. l.).

Nehogy beleegyezőnek látszassam, mindenek előtt meg kell jegyeznem, hogy nem osztom azt a nézetet, mintha a bizonyitás mindig visszakövetkeztetés volna. Nemcsak a multat, hanem a jelent, sőt a jövőt is lehet bizonyitani. Lehet pl. a jelenlegi birtokot, a jelenlegi életet, a jelenlegi tartózkodást, a jelenlegi munkaképtelenséget vagy elmebetegséget, sőt a jövőbeli munkaképtelenséget, az elmebetegségnek gyógyithatatlanságát, vagyis az egyén haláláig való fennállását is, tényekből vont okozatos következtetés utján megállapitani, azaz bizonyitani. Minthogy mindezeket a tényeket be is lehet ismerni, a közöttünk fennálló eltérésen a perbeli beismerés jogi természetének eldöntése szempontjából nem fekszik suly. Legfeljebb, ha valaki ragaszkodnék ahhoz, hogy a bizonyitás mindig a multra vonatkozik és a jelenre vagy a jövőre való következtetést a bizonyitástól különböző fajtáju ténybeli következtetésnek tekintené, akkor akként lehetne ellene érvelni, hogy mivel a beismerés a jelenre és a jövőre is vonatkozhatik, a beismerés nem, vagy legalább nem mindig tartozik az ő bizonyitás fogalma alá. Én ezt az érvelést, amelynek alaptételét nem fogadom el, természetesen nem használhatom fel.

Magyarynak arra nézve, hogy a beismerésből kényszer következtetés történik, két fő érve van. Az egyik az, hogy a fél azon az alapon kap az államtól jogvédelmet, hogy azok a tények, amelyek alapján azt kéri, valóban megtörténtek. Szerinte az egész peres eljárásnak az az alapgondolata, hogy bizonyos, a jogvédelemnek alapját képező tényeknek a multban meg, vagy meg nem történte kiderittessék. A másik főérve pedig az, hogy a beismerés a törvény szerint nem teszi feleslegessé az itéletet. Ő ellentmondást lát abban, hogy a sommás eljárásról szóló törvény, amelynek 58. §-a szerint a perben beismert tényállitásokat bizonyitani nem szükséges, a beismerés alapján mégis itéletet kiván.

Nézetem szerint egyik érv sem áll meg.

A pernek nem az az alapgondolata, hogy bizonyos, a jogvédelemnek alapját képező tényeknek meg, vagy meg nem történte kiderittessék. A pernek czélja és vezérlő gondolata első sorban az, hogy a felperes jogállitásának valósága vagy valótlansága, állitott jogának létezése vagy nem létezése[54] eldöntessék. Ennek az eldöntésnek czéljából szükséges lehet, hogy elmult (jelenlegi vagy jövőbeli) tények megtörténte kiderittessék, de esetleg nem is szükséges. Lehetséges nevezetesen, hogy a jog megalapitására felhozott tényeknek meg, vagy meg nem történte szóba sem jön és felperes keresetével mégis érdemileg elutasittatik, mert a felhozott tények nem elegendők felperes jogának megalapitására. Igy pl. ha a felperes olyan jogügyletből perel, amelynek érvényességéhez az 1886: VII. tcz. 22—24. §-ai értelmében közjegyzői okirat szükséges, a nélkül, hogy a közjegyzői okirat kiállitását állitaná, a bíróság már akkor kénytelen lesz a felperes keresetét érdemileg elutasitani, ha az alperes csak a kereseti jogállitást tagadja, vagy meg sem jelenik, vagy nem nyilatkozik. Ilyen esetben a biró csak akkor marasztalhat, ha az alperes a felperes jogát kifejezetten elismeri. Az is lehetséges továbbá, hogy a felperes jogának megalapitására tényeket nem is hoz fel és a bíróság a pert mégis érdemileg köteles eldönteni, akár a felperes akár pedig az alperes javára. Felteszem a következő esetet. Felperes tulajdoni keresetet indit, a nélkül, hogy a tulajdonjogát megalapitó tényeket állitaná. Alperes beismeri a felperes tulajdonjogát, de kifogásként felhozza, hogy a dol-

[3] Az előbbi közl. l. a 44., 45., 46. és 48. számban.

[54] Nem érinti ezt a tételt az a körülmény, hogy nemcsak megállapitást, hanem marasztalást és jogváltoztatást czélzó kereset is van. A jog létezésének megállapitása mindenütt czélja a pernek. Minden kétséget kizár erre nézve az a körülmény, hogy az elutasitó itélet minden esetben a jognak nem létezését állapitja meg, illetőleg nem érvényesitését, azaz a jognak mint jelenben, a fenforgó körülmények között érvényesithetőnek nem létezését. Messze vezetne, ha itt belebocsátkoznánk abba a kérdésbe, hogy a különböző kereseteknek alapul fekvő jogállitás között van-e különbség és milyen. Azt a kérdést is mellőzhetjük, hogy a megállapitási kereset nem czéloz-e csupán ténymegállapitást, legalább bizonyos esetekben, különösen ha az okirat valódiságának vagy valótlanságának megállapitásáról van szó. Még ha a jog egyes esetekben ki is terjesztené a perczélt a jogok létezésének előfeltételét képező egyes tényeknek önálló megállapitására (a valóságban nem terjeszti ki), ez a körülmény itt nem érdekel bennünket. Nekünk az is elég, hogy van igen sok per, amely elsősorban a jog létezésének vagy nem létezésének eldöntését czélozza.

gon neki zálogjoga, megtartási joga stb. van, vagy beismeri ugyan, hogy a dolog tulajdonát a felperes megszerezte, de kifogásként előadja, hogy a felperes neki a dolgot eladta, elajándékozta stb. Ha az alperes ezekben az esetekben kifogását a felperes tagadása ellenében nem tudja bebizonyitani, a felperes pernyertes lesz, mig ha a felperes a kifogást beismeri, vagy az alperes azt bebizonyitja, az alperes nyeri meg a pert. Ezekben az esetekben valóságos per és valóságos itélet van, a nélkül, hogy a felperes jogának megalapitására szolgáló tényeknek a multban való megtörténte, vagy meg nem történte egyáltalában szóba is jönne. De még tovább megyek. Az is lehetséges, hogy az alperes a felperes tulajdonjogának megalapitására felhozott tényeket mind tagadja, de a felperes tulajdonjogát mégis beismeri, mert pl. tudja, hogy a dolog más alapon mégis csak a felperes tulajdona és mert nincs is érdekében, hogy a felperes tulajdonjogát kétségbe vonja, mert ő a kifogásként felhozott zálogjogát, vagy más jogát maga is a felperestől származtatja. Nyilvánvaló, hogy a biró ebben az esetben sem fog törődni a tulajdonjog megalapitására szolgáló tények meg, vagy meg nem történtével, hanem ezek kideritése nélkül hoz érdemleges itéletet.

A dolog valóban ugy áll, hogy a pernek tárgya jogállitás és nem tényállitás és nem is a tényállitásból levonható valamely következtetés. A per czélja az, hogy a bíróság a jogállitás felett hozzon itéletet. [55] Ennek megfelelően a keresetnek, mint olyannak mulhatatlan kelléke is csak a jogállitás. Ha a keresetből nem tünik ki, hogy a felperes egy meghatározott, individualizált jogot akar érvényesiteni, ha ilyen jog a keresetben valamely módon nincs megjelölve, akkor a pert nemcsak megnyerni, hanem érdemben elvesziteni sem lehet, mert enélkül nincs ami felett a biró itéljen, és nincs, ami felett az itélet jogerőre emelkedjék.[56] Ilyen esetben a per létre sem jöhet és azt a per tárgyának hiánya miatt be kell szüntetni.[57] Ellenben a jogvédelem alapját képező tényeknek, azaz azoknak a tényeknek előadása, amelyek a jog létrejöttét igazolják, a keresetnek mint olyannak nem kelléke.[58] Ezeknek a tényeknek az előadása (amennyiben a jog individualizálásához nem szükségesek) az érdemleges tárgyalás körébe tartozik. És habár az érdemleges tárgyalásnak ezt a részét, ott, a hol az eshetőségi elv uralkodik, tehát nálunk is a rendes eljárásban, már a keresetben előlegezni kell, ennek az előlegezésnek a hiánya egészen más következménynyel jár, mint a jog előadásának hiánya. A jogot igazoló tények előadásának hiánya ugyanis nem a per megszüntetését, hanem a felperes érdemleges elutasitását vonja maga után, éppen ugy, mint e tények szükséges bizonyitásának hiánya. Ahol azonban az eshetőségi elv nem szabályozza az eljárást, ott a keresetet megalapitotta tények a tárgyalás egész folyamán, esetleg még a felebbezési eljárásban is előadhatók, mint nevezetesen nálunk is a sommás eljárásban.[59]

Ha Magyary a jogvédelem okát képező tényeknek előadását mulhatatlanul szükségesnek és a jogállitást anélkül, hogy «habár csak nagyon általánosan» tények is állittassanak lehetetlennek találja (78. és 79. l.), ugy őt is bizonyára az a körülmény vezette félre, hogy a jog megjelölése ma rendszerint tények előadása által történik. Azonban el is tekintve attól, hogy a rómaiak évszázadokon át gyakorolták azt a «lehetetlenséget», hogy in jus concepta actiókkal pereltek és egyebek között a condictiókat dare oportere-vel jelölték meg, kétségtelen, hogy individuális jogokat ma is meg lehet teljes határozottsággal jelölni anélkül, hogy azok keletkezési okát és az azokat létrehozó tényeket is meg kellene emliteni.[60] Igy nevezetesen a dologi jogok tárgyuk, tartalmuk és a személyek előadása által kellően individualizálva vannak. Ellenben, különösen a kötelmi jogok individualizálásához a causa előadása is szükséges. Csakhogy itt is meg kell különböztetni az individualizáláshoz és a jog létrejöttéhez szükséges tényt. A kettő nem mindig esik össze. Igy pl. a jog megjelöléséhez elég, ha a felperes feleség előadja, hogy X házat férje neki ajándékozta, mig ellenben a jog létrejöttének igazolása végett azt is elő kell adnia, hogy az ajándékozás közjegyzői okiratba foglalt szerződéssel történt. A jog megjelölésének hiányában a per létre nem jöhet, az igazolás hiányában pedig, ha arra szükség van, felperes a pert érdemileg elveszti.

Mindezek felette fontos igazságok, amelyek nemcsak sokkal mélyebb belátást engednek a kereset lényegébe, hanem sokkal gyakorlatiabbak is, mint az a felületes elmélet, amely a Jüngster Reichsabschied által meghonositott kereseti kellékekben, és tulajdonképpen e törvénynek is félreértésével látja a bölcsesség netovábbját és esküszik a kereset hármas beosztására. A kérdés bővebb kifejtésére itt nincs alkalom és idő.

Nekünk itt elég annak a megállapitása, hogy a bíróság a per érdemében is hozhat itéletet, anélkül, hogy a tényeknek meg, vagy meg nem történte felől meggyőződést kelljen magának alkotnia. Nem lehetetlen dolog az, hogy az állam meghagyja a bíróságnak, hogy a jog felett, azaz annak fennállása és érvényesithetése felett hozzon itéletet, a nélkül, hogy a tények valóságával foglalkozzék.[61] Amint láttuk, legalább is a jogbeismerés esetében, kétségtelenül meghagyja ezt a bíróságnak.

Igaz, hogy Magyary szerint a jogbeismerés nem egyéb mint a ténybeismerés megerősitett alakja, azaz a tényeken felül beismerése a jogi következtetésnek is, illetőleg közvetlenül az utóbbinak és bennrejlőleg az alapul szolgáló tények beismerése. De ez lehetetlenség. Hiszen tényeket, amelyeket nemcsak nem is állitottak, hanem amelyekről sem a beismerő fél, sem a bíróság nem is tudja, hogy melyek legyenek azok, csak nem lehet beismerni és nem lehet bebizonyitottaknak tekinteni. Avagy kérdjük, ha felperes egyszerüen azt állitja, hogy valamely dolog az ő tulajdona, és alperes ezt beismeri, mely tényeket ismert be alperes, melyekre nézve tett tudomáskijelentést? Arra-e, hogy a felperes a a dolgot annak korábbi tulajdonosától (a korábbi tulajdonos tulajdonát megalapitó tények ismét különbözők lehetnek) megvette vagy cserébe, fizetés fejébe, vagy ajándékba kapta

[55] Mellesleg: az itélet, amint ismeretes, csak a jogállitás felett emelkedik jogerőre és nem egyuttal az azt megalapitó tényállitások felett is.

[56] Nincs «eadem res», a mely az itélet jogerejének terjedelmét meghatározza. Az ilyen itélet egyetlen egy kereset megitélését sem akadályozza meg, a mely ugyanazon tárgy iránt egyáltalán inditható. Más kérdés, hogy a nem individualizált jogállitás alapján (per abusum) maraszta1ó itélet, ha a szolgáltatás különben megengedett, mégis végrehajtható. A végén a felett a kérdés felett is a bíróság dönt, hogy a jog kellően individualizálva volt-e, és illetőleg, hogy az valóban jog volt-e, vagy nem. A második perben azonban alperes mindenesetre csak akkor védekezhetnék az exceptio rei judicatæ-vel, ha ki tudja mutatni, hogy ebben ugyanarról a jogról van szó, mint az elsőben.

[57] Igy a perrendtartás 8. §-a is, a mely kétségkivül nemcsak arról az esetről rendelkezik, midőn az ügy más hatóság eljárása alá tartozik, hanem arról is, midőn az ügy egyáltalában semmiféle hatóság eljárásának nem tárgya. A polgári bíróság mindenesetre nem azért szünteti meg az eljárást, mert az ügy máshová tartozik, hanem azért, mert ő hozzá nem tartozik.

[58] L. erre nézve már a keresetjogról irt értekezésemet, «Magyar Igazságügy» 1876. évf. V. k. 244. és köv. l. és Beiträge zur Theorie des Klagerechts 26. és köv. l.

[59] L. a törv. 32. §-át, 31. §. 1 pontját, 152. és 148. §-át. Nem áll ellent a 15. §., amely a keresetnek előkészitő tartalmát szabályozza.

[60] L. már a keresetjogról irt ért. 245. l. az i. h. és Beiträge 27. l. A különböző jogok individualizálásának kellékeire l. különösen Hellwig, Lehrbuch I. 37. §. A jog individualizálásának kérdését egyébiránt rendszerint csak az itélet jogerejének objectiv terjedelmével kapcsolatosan szokták tárgyalni, l. egyebek helyett Ungar Syst. II. 652. és köv. l.

[61] Ez nemcsak a beismerés és a nem tagadás esetében fordul elő. A felülvizsgálati bíróság is itéletet hoz a jog felett, anélkül, hogy a tények valóságát megvizsgálná. Ide tartozik az esküdtek verdictje alapján hozott itélet is.

★

stb. és azt neki tulajdonul át is adták, avagy arra nézve, hogy a felperes árverésen, vagy kereskedőtől üzlete körében visszterhes szerződéssel szerezte meg a dolgot, avagy hogy elbirtokolta, specificálta azt stb. És a bíróság e tények közül melyikre következtessen, a beismerésből, melyikről legyen a törvény parancsa szerint meggyőződve? Vagy talán valamennyiről, ámbár azok egymással ellenkeznek, ámbár valamennyi egyszerre nem is lehet igaz? És az egésznek betetőzéseül a biró az ismeretlen tényekből levont jogi következtetést is kénytelen legyen valónak elfogadni? Mellesleg kérdjük, a jogi következtetés beismerése is tudomáskijelentés-e, amelyből a biró annak valóságára következtet? Ugy látszik annak kell lennie, mert hiszen Magyary szerint a beismerés nem teszi feleslegessé a beismerés tárgya felett az itéletet, mint a birói meggyőződés alkotását. A bíróságnak tehát esetleg igy kellene okoskodnia. Alperes beismerte a kereseti tényeket. Ezeket tehát valóknak, bebizonyitottaknak tekintem. A törvény szerint ezekből ugyan nem következik a felperes által levont jogi következmény. De alperes beismerte a jogi következményt is. A perjogi törvény parancsa alapján tehát meg vagyok győződve arról is, hogy a kereseti tényekből levont — törvényellenes — következtetés az adott esetben helyes, törvényes.

Magyary másik érve amellett, hogy a beismerés bizonyit, az, hogy a beismerés nem teszi feleslegessé az itéletet.

Hogy a ténybeismerés esetében még itéletre szükség van, ez már a fentiekből eléggé kitünik. A bíróság feladata nem merül ki a tények meg, vagy meg nem történtének megitélésében. A bíróságnak itélni kell a jogi következmények felől is. Sőt, ha az ellenfél a jogállitást is beismeri, a bíróságnak még mindig itélnie kell a jog érvényesithetése felől, ha ez a kérdés vitás. A sommás eljárásról szóló törvény tehát semmi esetre sem mond ellent önmagának, amidőn egyrészről kimondja, hogy a perben beismert tényállitásokat bizonyitani nem szükséges, másrészről pedig beismerés esetében is itéletet kiván. A tény és a jogbeismerésre nézve nincs ellentmondás.

Igaz, hogy a törvény szerint a birónak akkor is itéletet kell hoznia, a midőn az alperes a kereseti követelést, ugy, a mint azt a felperes érvényesiteni kivánja, beismeri (elismerés). Nincs-e ebben ellentmondás? Attól függ, hogy milyen értelemben vesszük az itéletet. Aki az itélet alatt a bíróságnak a jog létezése, vagy nem létezése, felől következtetés utján, habár esetleg csak a jogkérdésre korlátolt következtetés utján alkotott véleményét, meggyőződését, illetőleg ennek kinyilvánitását érti, az vagy kénytelen azt mondani, hogy elismerés esetében nincs tulajdonképeni itélet, mert a bíróságnak nincs megitélni valója, vagy pedig kénytelen a bíróságnak elismerés esetében is logikai gondolatmenetet imputálni. Az előbbi nézetben van az uralkodó tan, amely az elismerésre hozott itéletet csak formalis, declaratorius itéletnek tekinti. Ezt a nézetet vallom én is már régóta.[62] Szerintem itt nincs tulajdonképpeni itélet, nem a bíróság, hanem a fél itél, és a bíróság csak elfogadja a fél itéletét és a birói itélet következményeivel ruházza fel azt. A törvény az egyöntetüség és minden kétely elkerülése végett czélszerünek találja, hogy a per elismerés esetében is formailag itélettel fejeztessék be. A törvényhozó tehetné azt is, hogy a birónak meghagyja, hogy az elismerést végzéssel vegye tudomásul és ezt a bíróság által tudomásul vett elismerést ruházná fel az itélet hatályával. Az elismerés szabályszerüsége, általában az u. n. formaliák végzéssel is megállapithatók volnának és a teljesitési határidő is kitüzhető volna a végzéssel is.[63] Tényleg vannak ma is ilyen alakzatok. Perletétel esetében a bíróság csak végzést hoz és a perletétel mégis «a per elvesztésével egyenlő hatálylyal bir, mi ellen csak perujitásnak van helye» (polg. trvkrts. 70. §.) Nincs helye itéletnek a törvény szerint egyezség esetében sem, amely pedig szintén «itélet erejével bir.» Belső okok mindenesetre nem kivánják az elismerés és a joglemondás esetében sem, hogy a törvény ezekkel másként bánjék el, mint a perletétellel, és az egyezséggel. Az utóbbiak éppen ugy perbeli cselekmények, mint az előbbiek. Különösen az egyezség, ha valóban a magánjogban megszabott tartalommal is kellene birnia nem volna egyéb, mint az elismerés és joglemondás combinatiója.[64]

Magyary elismerés esetében is logikai gondolatfolyamat eredményének tekinti az itéletet (157. l.). A biró szerinte az ilyen itéletben is visszakövetkeztet a multra, tényeket derit ki. Láttuk, hogy ez lehetetlen. A bíróság nem tekinthet tényeket valóknak, amelyeket nem is állitottak és amelyekről azt sem tudja, hogy melyek legyenek azok. Magyaryt egyébiránt az itéletről való felfogása nem kényszeriti ennek a lehetetlenségnek a feltételezésére. Ő ugyanis az itélet lényegét és fogalmi ismérvét abban találja, hogy az birói parancs (157. és köv. l.), amely nem is alapszik mindig a multra való visszakövetkeztetésen. «Nevezetesen, ha az alperes a kereseti tényeket tagadja» (t. i. ha a felperest a kereseti tények bebizonyitásának hiánya miatt utasitják el) «vagy ha a felperes keresetét a perbebocsátkozás után egyoldalulag visszavonja» (helyesebben, ha a felperes jogáról a perben bármikor lemond), «a bíróság elutasitó itéletet hoz, anélkül, hogy valamely következtetés a multra történnék» (162. l.).

Meg kell itt még jegyeznem, hogy az uralkodó felfogástól eltérő eredményre kell jutnia annak, aki az itélet fogalmát akként construálja, hogy ez az elismerés vagy joglemondás esetében hozott itéletet is fedje. Az itéletnek ilyen fogalmából kiindulva természetesen nem szükséges formalis vagy declaratorius itéletről szólani. Ezen az alapon vitatja ujabban nevezetesen Degenkolb,[65] hogy az elismerés esetében hozott itélet más itéletekkel egyenrangu itélet. Ő ugyanis a birói itélet lényegét a kifelé való köztekintélyü megállapitásban (Feststellung) találja. Elismerés esetében szerinte itéleti alapul (Urteilsgrund) az elismerés, mint kizárólag perbeli cselekmény (és nem magánjogi jogügylet) szolgál, melynek lényege az igenlő perbebocsátkozás a kereseti igényre mint olyanra (azaz nem a tényekre) Degenkolb ezek szerint nem állitja és nem is állithatja, hogy az elismerés bizonyit. Szerinte az elismerés éppen ugy itéleti alap mint a beismerés, amelylyel ő az elismerést össze is hasonlitja, és amelyre nézve lényegileg Bülow nézetéhez csatlakozik, magától értethetőnek találván azt, hogy az feleslegessé teszi a bizonyitást.[66]

Nem akarok itt az itélet lényegének vizsgálatába bocsátkozni, amelyet rövidesen nem lehetne megejteni. A mi czélunkra elég az, hogy az a felfogás, amely az itélet lényegét csakis a köztekintélyü megállapitásban találja a legkevésbbé sem kedvez az elismerés bizonyitó természetének.

(Folyt. köv.) *Dr. Plósz Sándor.*

[62] Beiträge, 30. l.

[63] A 40-iki váltóeljárás 118. §-a szerint a bíróság elismerés esetében végzést hozott. Persze nem csak elismerés, hanem ténybeismerés, sőt erőtlen kifogás esetén is.

[64] L. különben a peregyezség perjogi, azaz közjogi természetére nézve Paul, Der Vergleich im Civilprozess czimü 1868-ban megjelent értekezését. A semmiségi kereset szempontjából elismerte az egyezségnek perjogi természetét az 1881-iki novella 50. §-a is, a perujitás szempontjából pedig a polgári perrendtartás javaslatának §-a 7. 56 (az igazságügyi bizottság szövege szerint idézve) és még közelebb hozza azt az itélethez, különösen az elismerés és joglemondás alapján hozott itélethez az 1907. évi jav. 563. §-a.

[65] Beiträge zum Zivilprozess (1905) 111—158 l. Das Anerkenntniss urteil (lenyomata az e czimen 1902-ben megjelent decanatusi programnak.

[66] L. főleg 117. l. és u. o. a 3. jegyzetet, továbbá a 152. lapot.

A járásbirósági értékhatár felemelése és a bíróságok tehermentesitése.

I.

Az értékhatár felemelését nemcsak hogy indokoltnak tartom, de a magam részéről még tovább mennék, s a vagyonjogi pereket értékhatár nélkül a kir. járásbiróság hatáskörébe utalnám.

1. A vagyonjogi per sorsa nem tárgyának értékétől, hanem az alapjául szolgáló tény- és jogkérdés helyes felismerésétől függ; a jogkérdés helyes eldöntése szempontjából pedig teljesen mindegy, hogy 1000 K-ról vagy 2500 K-ról van pl. kiállitva az a váltó, melynek elbirálását per esetén a kir. járásbiróságra bizzuk, de mindegy akkor is, ha a váltó 2600 K vagy 26000 K-ra van kiállitva.

2. A 2500 K értéken felüli törvényszéki perek számát az ország összes törvényszékei már közölték az igazságügyminiszterrel; nagyon valószinü, hogy azok az összes perek 5%-át sem teszik. E csekély hányadért szervezeti okból is kár az elsőfoku biráskodást bifurkálni.

3. Ugyancsak a birói szervezet érdeke, hogy a kir. törvényszékek tisztán felebbezési, a kir. táblák és a kir. Curia tisztán felülvizsgálati hatáskörben járjanak el.

4. A nagyobb értékü per nem a kir. járásbiróságnál nyer végső befejezést; s a perrendi javaslat által kontemplált felülvizsgálati rendszer mellett a 2500 K-n felüli per ezentul is a kir. Curiánál dől el harmadfokon, éppugy mintha elsőfokon a kir. törvényszéknél nyert volna elintézést. A perjogi garantiák szempontjából tehát az értékhatár elejtése sérelemmel nem jár.

5. A per az első biróságnál alakul ki, ott válik itéletre éretté; az e czél elérésére szükséges birói müködést (bizonyitás felvétele stb.) az egyes biró könnyebben és gyorsabban eszközölheti, mint a hármas tanács, mely ily müködésre végeredményében maga is egyik tagjának kiküldésére kénytelen.

6. Nagyobb értékről szóló jogügyletek — az esetek tulnyomó részében — nagyobb cautelák mellett kötnetnek, mint a kis emberek össze-vissza bogozott jogügyletei. Tapasztalati tény, hogy a törpe perek elintézése sokkal több fáradtsággal jár, mint a nagy pereké.

7. Közgazdasági viszonyaink fejlődése a pénz vételi erejének folytonos csökkenését mutatja. Az 1868: LIV. tcz. a «sommás» sommát még 600 K-ban, az 1881: LIX. és 1893: XVIII. tcz. 1000 K-ban, a perrendi javaslat már 2500 K-ban látja. Előre látható, hogy ez az összeg nem az utolsó a «sommásság» megállapitásában nem volna jobb vele mint elavulttal szakitani?

Dr. Kéri Miklós,
törvényszéki biró.

II.

1. Nem tartom helyesnek a járásbirósági hatáskör olyan kiterjesztését, hogy 2500 K értékig az összes vagyonjogi perek oda utaltassanak, mert a legritkább kezdő birónak van olyan széleskörü jártassága a dologi, kötelmi és örökösödési jogban, különösen pedig a váltó, kereskedelmi és telekkönyvi ügyekben, hogy bármelyik csoporthoz tartozó pert egyaránt helyesen és alaposan tudjon elbirálni; megnyugvással legfeljebb 1000 K érték erejéig lehetne a hatáskört megállapitani, de csak közönséges kötelmi perekben, ellenben váltó-, kereskedelmi, örökösödési és birtokperekben elégnek tartanám a 400—500 K értékhatárt, de megengedném, hogy szerződési megállapodás esetén — az ügybiróságok elé tartozó perek kivételével — az összes vagyonjogi perek a járásbiróság hatáskörébe utalhatók legyenek azonban csak kötelező ügyvédi képviselettel.

2. Ami azt illeti, hogy a nem birói munkáktól miként lehetne a birákat megszabaditani, ezt egészen egyszerü módon gondolom elérni az által, hogy az összes kiadványokat a kezelő irja alá s lássa el a biróság pecsétjével; továbbá az itélet meghozatala utáni összes intézkedéseket jegyzők végezzék; még gyökeresebb módon pedig az által, ha a telekkönyvi és a hagyatéki ügyek a biróság hatásköréből elvonassanak, s mint nem birói teendők a közigazgatási utra tereltessenek.

Dr. Bán Zsigmond,
makói ügyvéd.

III.

1. A járásbiróság hatáskörének kiterjesztése helyes, — legyen a hatáskör korlátlan.

A ma kinevezett albiró a járásbiróságnál száz-, kétszázezer koronás bérleti, haszonbérleti perben itélkezhet, s itélete jogorvoslatra való tekintet nélkül végrehajtható, egyéb perekben sincs tehát a korlátozásnak nagy gyakorlati jelentősége. Ha a törvényszék vagyonjogi perekben kizárólag felsőbb fórum, s amely ügyeket eddig hármas tanács látott el, most első fokban egyes biró látná el: ezáltal tetemes létszámapasztás lenne elérhető. Ezt keresztül lehetne vinni az előkészitő szolgálat idejének uj szervezeti törvény által legalább 6 évre felemelésével és a kinevezendő birák alapos megválogatásával.

2. A bíróságok tehermentesitése érdekében szükséges lenne az, hogy:

a) A hagyaték átadása legyen a közjegyző feladata, a biróság hatáskörébe csak az előkészitő eljárás és a perreutasitás tartozzék.

A hagyatéki ügyeknél alig van valami birói funkció. A leglényegesebb része az eljárásnak, — a felek nyilatkozatainak kivétele, — a közjegyző kezében van. Nincs semmi magyarázata annak, hogy ha önjogu örökösök a közjegyző előtt megegyeznek, miért kelljen ezt az egyezséget még a bíróságnak külön határozatba foglalni? Az egyezség megkötése után várja be a közjegyző az illeték lefizetésének igazolására kiszabott időt, mutassa be az egyezség hiteles másolatát a telekkönyvi hatósághoz, s a telekkönyvi határozat vétele után terjessze be az összes iratokat a bírósághoz, irattárba helyezés végett. Ha kiskoru van érdekelve, kérje ki előbb a gyámhatóság jóváhagyását. Ingó hagyatéknál esetleg ossza fel nyomban a hagyatékhoz tartozó készpénzt is. Ha pedig egyezség nem jön létre, csak ekkor a perreutasitás kérdésében legyen a bíróságnak teendője. A javaslat részletes kidolgozása sok munkamegtakaritásra vonatkozó eszmét hozna felszinre.

b) Joggyakornokok, jegyzők, és vizsgázott jegyzők kisebb jelentőségü ügyek önálló elintézésével bizassanak meg.

Sok olyan sablonos munka van a járásbiróságnál, amelyet ugyan legtöbb helyen nagyjában a segéd és kezelő személyzet tagjai végeznek el, de a biró irja alá. Csinálja ezen kisebb jelentőségü ügyeket önállóan a jegyző. A vizsgázott jegyző pedig végezze önállóan.

Ide soroznám az ingó és telekkönyvi sorrendeket, kiutalásokat, fizetési meghagyásokat, anyakönyvi ügyeket stb.

c) Sommás perekben is a biró mindig jegyzőkönyvvezetővel tárgyaljon.

Táblaelnöki rendeletünk van, hogy a sommás biró kezelőket ne alkalmazzon jegyzőkönyvvezetésre. Tehát ahol gyakornok nincsen, vagy jegyző nincsen, ott a biró nap mint nap körmöljön maga. Ha elakarja végezni a tárgyalásait, meggémberedik az ujja, amellett, hogy szellemileg dolgozik. Ettől a fizikai munkától pedig a biró megkimélendő lenne.

Kiss György.
t.-löki kir. albiró.

IV.

1. A járásbirósági hatáskör kiterjesztését nem helyeslem.

A járásbíróságok ezidőszerint tul vannak terhelve és — sajnos — idejük legnagyobb részét a szorosan nem birói teendők kötik le. Már pedig sokat is, meg jól is nem lehet dolgozni.

Nem helyeslem a járásbirósági hatáskör értékhatárának kiterjesztését azért sem, mert előbb bíróságainknak gyökeres átalakitáson kell átesni. A közigazgatás biráskodásával szemben a rendes biráskodás ideálisan jó, de valóban jó biráskodáshoz viszonyitva elmondhatjuk, hogy bizony jobb is lehetne és kellene is lenni.

A törvényszékek polgári felebbezésének tanácsai sem képesek munka tulterheltség miatt alaposan itélkezni. Hogy lehessen hat sommás perben 9—12 óráig, tehát három óra alatt jól átgondolt itéletet hozni, mikor a felek előadása a a biróság ideges sietése miatt semmivé törpül, a 3 biró közül meg csak egy, az elnök ismeri előzőleg az ügyet.

2. A bíróságokat a nem birói munkától a birói és ügyvédi képesités egyesitésével lehetne felmenteni. Ne legyen az egyesitett gyakorlati ügyvédi és birói vizsga nélkül senki a birósági fogalmazói szakban alkalmazható. Az egyesitett gyakorlati jogi vizsgát megelőző 3, vagy 5 évi gyakorlat fele ügyvédi, fele birósági legyen. Az ekként kiképzett jegyzői karra bátran rá lehetne bizni minden szorosan nem birói teendőt, de ekkor is birói felügyelet mellett.

Minden elintézés az akták áttanulmányozásából, adatok feljegyzéséből és az elintézés irásba foglalásából áll.

A birói felügyelet akként volna gyakorolandó, hogy a biró — megkérdezésre — elvi (nem az egyes ügyre vonat-

kozó) felvilágositást adna. Az elintézett ügyeket a jegyző egyenkint elreferálná törvényszéknél a tanácsban — esetleg, ha egyes biró elé utalt ügyről van szó, ennek —, járásbiróságnál az előadó birónak.

Itt a dolog veleje az, hogy a biró megszabadul az akta áttanulmányozás és az elintézés irásbafoglalás terhétől. És járásbiróságnál az ily, szorosan nem birói teendőket a biróság oly tagjára lehetne bizni, ki nem perbiró (hagyatéki, telekkönyvi biró). *Dr. Domján Jenő.*
ügyvéd.

Külön biróság ifjukori bünösök számára.

Ezt az intézményt, amelynek angol neve «Juvenile Court», egy fiatal amerikai biró, *Lindtey* honositotta meg Denoerben, Colorado állam egyik városában s Északamerika több helyén követték már az okos példát.

Lindtey egy amerikai lapban leirja, hogy milyen epizódok rázták őt fel közönséges birói müködéséből s ösztönözték arra, hogy az itéletgyártás helyett az emberi szeretet müvéhez forduljon. Azzal az őszinte vallomással kezdi, hogy akarata ellenére került a birói pályára, amelyen már huszonkilencz éves korában a törvényszéki elnökségig haladt. Egy napon már eléggé kifárasztották a tárgyalások, éhes is volt; de még egy ügyet el kellett intéznie.

Fiatal, gyerekember volt a vádlott. Lopott. Nem is tagadta. A törvény szerint két havi javitóintézeti letartóztatást kellett rá kimondani. Az itélet kihirdetését egy velőtrázó női sikoly követte. A hivatalszolga már ki akarta vezetni a *csendzavarót*, egy züllött asszonyt, aki haját, ruháját tépte és fejét a falba verte.

Ez az asszony az elitélt gyermek anyja volt.

Eddig a sikoltásig, mondja Lindtey, csak jogász voltam, aki a jog és törvény szerint elintézi az eseteket. Ez az anyai sikoltás ujra emberré tett.

Az az asszony már a tárgyalás folyamán magára vonta figyelmemet. Összekuporodva ült egy hátulsó padban, és leritt egész lényéről, a pinczelakó typusa

Jól szemügyre vettem a fiatal «bünös»-t. Olasz gyerkőcz volt. Naplopónak, de tolvajnak, megrögzött gonosztevőnek igazán nem látszott.

Az anyát és fiut magam elé hivtam. Beszédbe ereszkedtem velök. Együtt laktak egy pincze szobában. De mégis volt otthonuk — és hogy szeretik egymást, az látszott minden mozdulatukból, tekintetükből. A gondolat, hogy a gyermeket az anyjától elszakitsam megrémitett. *Megsemmisitettem saját itéletemet*, semhogy a fiut idős, romlott bünösök közé dobjam. Elhivtam aztán az anyját magamhoz s vele együtt fáradoztam, hogy embert faragjunk a fiuból. Ez nem is volt nehéz dolog s a fiuból pompás, derék szorgalmas ifju lett, aki már öt éve jó állásban van.

A másik eset, amely a fiatal birót az iparszerü igazságszolgáltatás kóros álmából fölrázta, szintén egy lopás volt. Fiatal csavargók szervezett bandája egy farmer galambházából galambokat lopott. Kettőt nagynehezen elfogtak közülök. A vád rablásra irányult, mivel a lopást betörés utján követték el. A károsult fél ismerősnek tünt föl a biró előtt. Az öreg arczot alig nézte egy kissé hosszasabban, eszébe jutott, hogy fiatal korában ő is lopott ettől az embertől galambot. Rajtacsipték ugyan, de nem jelentették föl, mert ő gazdag szülők gyermeke volt, és most félévi fogházra vesse ezeket a gyerkőczöket, mert a szüleik szegény ördögök?! Egy mellékszobában elővette a két fiut s beszélt velök azon a hangon, mintha ő is olyan fiatal lenne, mint amikor még ő is galambot lopott. Ez a hang, amelynek azonban a komoly értelem volt az alapja, megnyerte a fiuk bizalmát annyira, hogy mindent bevallottak s megigérték, hogy másnapra előhozzák a többi ötven suhanczot is, akik velök együtt tagjai voltak a galamblopó bandának. Másnap ez meg is történt s Lindtey javaslatára *utczaseprésből* hamarosan kifizették a galambok árát. Sokan a kis galambászok közül még ma is leveleznek az akkor még fiatal bíróval, akinek köszönhették, hogy jóravaló emberekké váltak.

Lindtey csakhamar létrehozta a fiatalkoru bünösök bíróságát Módszere igen egyszerü. A jó és bátor ember módszere ez, aki a száraz törvénybe életet és emberiességet hozott. Nézete szerint a fiatalkoru bünösök a legrafináltabb hazugok, azért elve ez: «Ne engedd soha, hogy egy gyermek lelkében hazugsággal távozzék el tőled. Ha ettől a tehertől megkönnyebbült és a szive tiszta, a csata félig nyerve van.»

Ezer és ezer ifjukori bünöst téritett ő a jó utra — és az ő *Juvenile Court* ja, amely az első ilynemü bíróság fiatalkoru bünösök számára, utánzásra talált már Északamerika számos államában.

Most, hogy dr. Balogh Jenő egyetemi tanár a Magyar Jogászegylet közgyülésén a gyermekvédelem és büntetőjogi reform kérdésével foglalkozott, érdemes e fontos reform egyik kimagasló részletére rámutatni. Megjegyezzük még azt, hogy az ismertetés anyagát a bécsi «Arbeiter-Zeitung» 1907. okt. 8-iki tárczájából (G. R—y.: Ein Richter und Mensch) vettük.
o. e.

Különfélék.

— **Fayer László emlékezete.** Balogh Jenő egyetemi tanárnak Fayer László fölött tartott emlékbeszéde az Akadémia kiadásában megjelent. Ez az emlékbeszéd messze tulhaladja a megszokott megemlékezések kereteit. A három ivre terjedő füzet öt részből áll. I. Fayer László tudományos egyéniségének jellemzése. II. Az igazságügyi szervezet és a büntető perjog körébe eső munkák. III. Anyagi büntetőjogi dolgozatok. IV. Fayer László érdemei a törvényelőkészités körül. V. Zárszó. Függelékképp van közölve Fayer László kisebb dolgozatainak jegyzéke.

Az elhunyt iránti meleg szeretettől és őszinte kegyelettől áthatott szép tanulmány nemes vonásokkal rajzolja meg Fayer Lászlo tudományos munkásságának irányát és müködésének maradandó hatásait.

— **«A Magyar Jogászegylet könyvkiadó vállalata.»** A «*Magyar Jogászegylet*» mult szombaton tartott választmányi ülésében végleg elhatározta a tervezett *könyvkiadóvállalat* megindítását. A vállalat három három évfolyamból álló sorozatokban jelenik meg. Egy-egy évfolyam körülbelül 50 ivnyi terjedelemben 3—4 vállakozó tárgyu munkát ölel fel. Az előfizetők számának emelkedésével az évfolyamok terjedelme megfelelően nagyobbodik. Az előfizetési ár évfolyamonkint a «Magyar Jogászegylet» tagjai részére 12 K, mások részére 15. K. A vállalat előfizetői ily módon nemcsak hogy más kiadóhivatalokénál tetemesen előnyösebb feltételek mellett becses könyvtár birtokába juthatnak, mely a hazai és külföldi jogtudomány vezető eszméiről állandóan tájékoztat és számos gyakorlati kérdésben is felvilágositást nyujt, hanem a magyar jogirodalom támogatásával egyuttal fontos kulturális feladatot mozditanak elő. Az első kötetek január havában fognak megjelenni és legkiválóbb jogi iróink közremüködése biztositva van. A «Magyar Jogászegylet» választmánya elhatározta, hogy a vállalat terjesztését az Athenæumra bizza, melylyel e czélra szerződést kötött. Ennek következtében az első kötetnek megjelenése után e kiadványok jóval magasabb bolti áron kerülnek forgalomba és a jogászegylet csak azok részére tarthatja fenn a fenti kedvezményes előfizetési árakat, akik deczember hó végéig a jogászegylet könyvkiadóvállalatánál (V. Nagykorona utcza 18.) jelentkeznek. A könyvkiadó-vállalat megindításával a jogászegylet jogirodalmunk pártolását és fejlesztését nagy lépéssel vitte előbbre.

— **A magyar jogászegylet** f. évi november hó 30-án tartott teljes ülésén *Dr. Boér Elek* vármegyei t. főjegyző, egyetemi magántanár tartott előadást, *törvényhatósági önkormányzatunk és közigazgatási bíróságunk hatáskörének kiterjesztéséről.*

Előadó a következő konkluziókra jut: Igaz, hogy a közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéréről szóló javaslat nem pótolja teljesen az 1896:XXVI. tcz.-nek a hatáskör tekintetében fönnálló fogyatkozásait, mert csak egyetlen jogkörre, a törvényhatóság jogainak védelmére terjed ki. El kell azonban ismerni a javaslatnak azt a rendkivül nagy érdemét, hogy a törvényhatóságokat felszabaditja a kormány az egyes miniszterek és ezek közegeinek önkényes gyámkodása alól, s a miniszterek diskrecziónárius hatalmát közigazgatási bíróságunk hatáskörének elvi kijelentéssel való megállapitása segitségével a *legmesszebbre menő jogi kontrollnak veti alá.* Másfelől pedig megszüntette a magyar közigazgatási

jognak azon ugy kormányzati, mint közigazgatási jogi szempontból teljesen tarthatatlan rendelkezéseit, hogy amig egyrészt magának a törvényhatóságnak elsődleges megitélésére volt bizva valamely kormány-, vagy miniszteri rendelet törvényességének kérdése, másrészt pedig ezen vita fölött maga az érdekelt miniszter döntött végérvényesen, addig most már a «törvényesség» kérdése nem lesz többé a közigazgatási szervezet funktionáriusainak hatalmi vagy éppen pártpolitikai szempontok által befolyásoltan eldöntött kérdése, hanem tisztán jogi kérdés, mely fölött a független közigazgatási bíróság objektiv birói meggyőződés és a jogszabályoknak a közjogi biráskodás czélja és szelleme által megkivánt alkalmazásával dönt. Annálfogva pedig, hogy eltörölte a főispánnak, illetve a főpolgármesternek kivételes jogát, a törvényhatósági önkormányzatot önállóbbá, erősebbé tette és a *törvényhatóságnak a törvénybe ütköző rendelet, határozat vagy intézkedéssel szemben való ellentállásra alkotmányjogi alapot adott.*

Az előadást a Jogászegylet ki fogja nyomatni s a kérdés felett vitát fog rendezni, melyben *Némethy Károly* miniszteri tanácsos is fel fog szólalni.

— **Jogirodalom.** A magyar jogászegyleti értekezések sorában két füzet jelent meg. A 278. szám dr. Fazekas Oszkár budapesti ügyvédnek a jogászegyletben sürgős iparjogvédelmi reformok czimen tartott előadását tartalmazza. A 279. szám a jogászegylet büntetőjogi bizottságának a novella tárgyában tartott tanácskozásainak IV. füzete. Tartalmazza dr. Lengyel Aurél értekezését.

— **Rabsegélyző-egylet** nincs Szegeden, Kassán, Pozsony, Kolozsvártt, Marosvásárhelytt! Érthetetlen ezen kulturális czentrumok közönye az ügy iránt. Vagy talán nem is a közönség közömbös az eszmével szemben, hanem a vezető körök nem tesznek kezdeményező lépést? Aradon most van az egylet megalakulóban.

— **A budapesti VI. kerületi kir. járásbiróság** a november *7-én* kért *biztositási* végrehajtást november *12 én* rendelte el és november *26-án* kézbesitette.

— **A nyilt számlakövetelések leszámitolásánál** igen gyakran előfordul az engedményező kereskedőknek az a csalárd manipulácziója, hogy ugyanazon követeléseket kétszer, sőt többször is engedményezik, ilymódon szerezve meg a busás utiköltséget Amerikába. Segitene a bajon és lehetetlenné tenné az ilyen visszaéléseket, ha de lege ferenda a a könyvkövetelések engedményezésénél érvényességi kellékül kivánnák meg azt, hogy az engedmény a *könyvekben feljegyeztessék.* Analog intézkedést már ma is tartalmaz jogunk a könyvkövetelések elzálogositásánál. (Kereskedelmi törvény 304. §.). *h. i.*

— **Van-e költségmegállapitásnak helye 40 K-án alóli ügyekben?** Egy mezőkövesdi nyomdatulajdonos 5 K 40 f. erejéig megperelte S. J. nagykállói könyvkötőt, fizetési meghagyást bocsáttatván ki ellene. Alperes ellentmondott. A járásbiróság az ügy tárgyalására határnapot tüzött. A tárgyaláshoz alperes megjelenvén, azt adta elő, hogy ő a peresitett összeget utánvét mellett kifizette, ő tehát mivel sem tartozik és felperessel szemben költség czimén 76 K számit fel. Felperes meggyőződvén arról, hogy alperes tényleg az 5 K 40 f.-t vagyis a peresitett összeget megfizette, a pert letette. Erre a járásbiróság a pert megszüntette és alperes részére 37 K 93 f. állapitott meg költség czimén. Ezt a megállapitást a miskolczi kir. törvényszék mint felebbezési biróság szintén meghagyta, miután a beadott felfolyamodást azon az alapon, hogy 40 K-án alóli ügyekben további felebbvitelnek helye nincsen, hivatalból viszautasitotta.

Ekképen felperes 5 K 40 f. beperesitett tőke után 37 K 93 f. perköltség viselésére lett kötelezve.

E költségmegállapitás törvényellenes.

Az 1893:XIX. tcz. 22. §-a világosan rendeli: hogy a fizetési meghagyás során a félnek a bélyeg és posta költségen kivül más költség meg nem állapitható. Ugyancsak nem tartalmaz az 1877:XXII. tcz. oly rendelkezést, mely ily kisebb polgári peres ügyekben felmerült költségmegállapitást megengedne. Ezen tcz. 35., 36. § aiból világosan kimagyarázható, hogy ily pertárgyu ügyekben csak akkor és abban az esetben lehet költségeket megállapitani, ha a fel ügyvédvallásra lett utasitva, egyéb esetekben a fél részére semmi néven nevezendő költség meg nem állapitható. Nem is állapitanak meg tudtommal a bíróságok ily természetü ügyekben a fél részére költségeket és különösen nem oly költségtöbbleteket, amelyek ügyvédi képviselet igénybe vétele esetén teljesen feleslegessé válnak. Minthogy pedig eddig a hazai bíróságok ily ügyekben más más gyakorlatot folytatnak, mert egyes bíróságok megállapitanak a fél részére készkiadásokat, mások hivatkozva a fenti tcz.-re mi költséget sem állapitanak meg és minthogy erre nézve felsőbb birósági határozatunk nincsen, czélirányosnak találtam ezen kérdés felvetését.

Dr. Klein Mór,
mezőkövesdi ügyvéd.

— **A «Tőzsde Almanach»** 1908-iki évfolyama megjelent. Szerkeszti és kiadja Nyáry József tőzsdetitkár. A «Tőzsde Almanach» tartalmazza az összes tőzsdei szokásokat, szabályokat és a tőzsdebiróságra vonatkozó törvényes rendelkezéseket, figyelemmel az utolsó időkig előfordult változásokra. A könyvben feltalálhatók a tőzsdebiróság gyakorlatát feltüntető jogesetek ugy a perrendtartás, mint a tőzsdei szokások vonatkozó szakaszainál feldolgozva, valamint lexikonszerüleg. alfabetikus sorrendben összeállitva. Szerző ezzel a gyakorlati jogászoknak igen nagy szolgálatot tett. A könyv elején elhelyezett általános tájékoztató és gondosan szerkesztett betürendes mutató segélyével könnyen feltalálhatják a tőzsde intézményét érintő vagy a tőzsdei ügyletekre vonatkozó rendelkezéseket. A terjedelmes anyag kiválóan czélszerüen van feldolgozva. (Ára zsebalaku puha angol vászonkötésben 7 K s a szerkesztőnél kapható.)

— **A Telekkönyv** czimü, Káplány Géza ny. kir. táblai biró által szerkesztett, havonként megjelenő hézagpótló jeles folyóiratot a telekkönyvvezetők országos egyesülete hivatalos lapjának választotta meg és az egylet minden tagjának dijtalanul küldi meg. A lap legutóbbi számában Káplány Géza tollából közli a végrehajtási törvény novella-tervezetének 70 oldalra terjedő, igen figyelemreméltó birálatát.

— **A Horvát-Szlavon országokban lakó,** a szükebb értelemben vett magyarországi községi illetőségü állampolgárok házassági pereiben egy magyar és egy horvát-szlavon bíróság közt illetékességi összeütközés merülvén fel, a kir. Curia polgári szakosztályának teljes ülése e kérdésben igen érdekes véleményt adott, melyet magánjogi Döntvénytárunk e heti számában közlünk.

— **A 2500 K-ás járásbirósági értékhatár** és a bíróságok tehermentesitése kérdésében számos válasz érkezett hozzánk. A válaszok közlését lapunk jelen számában kezdjük meg. Mivel pedig legtöbben a két kérdést együtt tárgyalják, a válaszokat mi is egyesitve közöljük.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Ügyvéd felelőssége a felebbezési határidő elmulasztásáért.** A bécsi országos törvényszék előtt egy technikus beperelte egy kiskorunak gyámját házitanitói fizetéséért. A kiskorut C. ügyvéd képviselte. A törvényszék elmarasztalta a kiskorut. Az itélet a vétiv szerint dr. C. ügyvédnek 1905 október 7 én kézbesittetett. Az október 23-án postára adott felebbezés, mint elkésett, visszautasittatott. A visszautasitás ellen használt felfolyamodás és igazolás sikerre nem vezetett. A kiskoru gyámja ez alapon kártérités követelt C. ügyvédtől, mert ez mulasztása által megfosztotta őt annak lehetőségétől, hogy jogorvoslat utján a marasztaló itélet megváltoztattassék, noha az itélet megváltoztatását a gyám igen valószinünek tartotta, aminek bizonyitására a visszautasitott felebbezés tartalmára hivatkozott. C. ügyvéd azzal védekezett, hogy október 7 én, szombati napon irodájával uj helyiségbe költözött, hétfőn október 9 én a postán érkezett darabok között találta a szóban forgó itéletet, melyet néhány nap mulva átadott a gyámnak, hogy ez határozza el, vajjon adjanak-e be ellene felebbezést; egyuttal megállapodtak, hogy a gyám tudja meg a kézbesitésnek — előttük nem biztos — időpontját. Október 17-én a gyám levélben értesitette C. ügyvédet, hogy felebbezni kiván, és hogy a kézbesités napja október 9. Néhány nap mulva C. ügyvéd ujból megkérte a gyámot, nézze meg még egyszer a bíróságnál a kézbesités idejét, mert tévedés nincs kizárva. A gyám ujra utánna nézett és ujból jelentette, hogy a kézbesités, ugy mint első izben konstatálta, október 9-én történt. C. ügyvéd ennek daczára irodájának egyik alkalmazottját küldte a bírósághoz a kézbesités időpontjának megállapitása végett, és ez is október 9-ét jelentette a kézbesités napjául. Alperes ezek alapján adta be október 23 án a felebbezést, holott az itélet október 7-én kézbesittetett. Vitatta még alperes, hogy a mulasztás és kár között nincs okozati összefüggés, mert a pert ugy sem lehetett volna megnyerni.

Mind a három fok elutasitotta a kártéritési keresetet. A törvényszék azért, mert bár a vétkesség a gyám és az ügyvéd között megoszlik, az okozati összefüggés a mulasztás és kár között meg nem állapitható, mert az elsőbiróság nincs hivatva korábbi elsőfoku itélet felülvizsgálására, és emberileg nem lehet megállapitani, vajjon a felebbezés sikerre vezetett volna-e?

Az Oberlandesgericht megállapitotta, hogy a felebbezési határidő elmulasztása egyedül a gyám vétkességére vezethető vissza, aki felületesen nézte meg a kézbesités napját és arról helytelenül értesitette az ügyvédet. A gyám, mint a kiskoru ügyfél képviselője, vállalkozott az utánanézésre, miért is a mulasztást ugy kell tekinteni, hogy azt maga az ügyfél követte el. Az alperest nem érheti szemrehányás, hogy a gyám ajánlkozását ez irányban elfogadta, mert kétségtelen, hogy a gyám, aki nyugalmazott sorhajóhadnagy, birt azzal a képességgel, hogy a neki felmutatott és a czimzett által keltezett postai vétivből megtudja állapitani a kézbesités napját.

A legfőbb törvényszék szerint ez a jogi álláspont téves; mert az alperes ügyvédi minőségében az ügyvédi rendtartás 9. és 11. §-ai értelmében köteles az elvállalt képviseletet a törvénynek megfelelően vinni. De nem egyezik meg az osztrák polgári törvénykönyv 1009. §-ával sem, mely szerint a meghatalmazott köteles az ügyletet ellátni, hogy jogi ismereteket és tapasztalatokat feltételező ilyen kutatást harmadik személyre bizzon, kinél a szükséges értelem és szakismeret hiányzik. A fenforgó esetben e czélra először a felperesi gyámot használta fel a kézbesités napjának megtudására, akiben, mint volt tengerésztisztben, hiányzott erre a szükséges képesség, azután egy szintén alkalmatlan irodai alkalmazottat bizott meg ezzel.

Ezt az ausztriai általános polgári törvénykönyv 1010. §-a értelmében saját veszélyére tette és ezért, valamint a kézbesités napjának az előjegyzési naplóba való eredetileg téves bevezetéséért felelős. De az alperesnek ez a vétkessége nem elégséges kártéritési kötelezettségének megállapitására; mert téves az a panasz, hogy az alperes már azért köteles a kártéritésre, mert mulasztása által az alapperbeli itélet megváltoztatásának lehetősége elenyészett és ez által felperesnek jogi java megsemmisittetett; mert kárigény megállapitásához szükséges lett volna az elmulasztott jogorvoslat anyagi eredményének strikt bizonyitása. De a felebbező felperes nem bizonyitotta, hogy az elsőbiróság helytelenül döntötte el a korábbi pert. A két felső forum az előző per és felebbezés anyagának vizsgálatába belebocsátkozott és azt állapitotta meg, hogy a felebbezés nem vezetett volna sikerre.

— **Az erkölcs elleni büncselekményekről. A becsület elleni büncselekményekről. Az ember személyisége elleni büncselekményekről.** Ezen hármas czim alatt jelent meg Mittermaier, Liebmann, Lilienthal és Kohlrausch tollából egy nagy kötet. Ez a mü része a birodalmi igazságügyi hivatal kezdésére megjelenő nagy vállalatnak, melynek czélja a német és a külföldi büntetőjog összehasonlitó ismertetése a német büntetőjog reformja szempontjából. (Otto Liebmann kiadása. Ára 13 M 65 f.)

— **A törvény és annak indokolása, valamint az előkészités anyaga.** Ily czim alatt irt Maxmilian Saxl 150 oldalra terjedő tanulmányt. Csak a törvény szavának tulajdonit szerző sulyt, mig az indokolásnak szerinte nincs a törvény magyarázata körül jelentősége.

— **Franczia befolyások Poroszország állami és jogi fejlődésére a XIX. században.** Ily czim alatt dr. Meier Ernő főkormánytanácsos három kötetre terjedő müvet irt. A munka első kötete már megjelent.

— **A Hau-pör** egyelőre befejeztetett. A Haura kiszabott halálbüntetést a badeni nagyherczeg kegyelme életfogytig tartó fegyházra változtatta át. Ezen pernek egy mellékkiágazásaként folyik az a rágalmazási per, melyet Hau sógornője Molitor Olga folytat Lindau Pál, a kiváló német iró ellen, a «Neue Freie Presse»-ben közölt tárczaczikkeiben foglalt gyanusitások miatt. Lindau t. i. azt irta meg, hogy egyáltalán nem tartja kizártnak, hogy Molitor Olga ölte meg édesanyját erős felindulásában, vagy talán véletlenül. Ebben a perben a karlsruhei törvényszék vizsgálóbirája Berlinben, Lindau Pál lakásán házkutatást is foganatositott, és Lindau magánlevelezését átvizsgálta, ami a sajtóban élénk vitára adott okot.

— **A bizonyitványhoz való jog.** Egy franczia biróság kimondotta, hogy a munkás, aki a munkabérszerződést jogtalanul megszegte és szolgálatát elhagyta, a már kitöltött időről bizonyitványt követelhet.

— **Örök időkre szóló kötelem.** A párisi chambre civil legutóbb azt a kérdést döntötte el, hogy egy teljesitésre vonatkozó kötelem (obligation de faire, obligatio uti facias) szólhat-e örök időkre? A felelet igenlő volt. Az eset tárgya egy korháznak az az igérete volt, hogy ágyainak egy részét klinikai tanitási czélokra átengedi.

— **A birói létszám emelését** már az annyira konzervativ Angliában is követelik. A legfőbb itélőszék (Court of Appell) biráinak (Lords Justices of Appell) számát, amely ma az elnökkel együtt hat, még három taggal kivánja a szakirodalom emelni. Egy ily biró évi fizetése 6000 font sterling, vagyis kereken 150,000 K. Ugyancsak létszámemelést tartanak szükségesnek a polgári ügyek országos birósságánál. (Queen's Bench Division).

— **A visszaesés elleni küzdelem.** Angliában 1908 elejétől kezdve minden birósságnál egy állami tisztviselő fog müködni, akinek feladata az első izben bünözők ügyeit figyelemmel kisérni, őket a visszaeséstől visszatartani. E functiót eddig társadalmi intézmények teljesitették.

A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja f. 1907. évi deczember hó 10 én (kedden) és f. 1907. évi deczember hó 17-én (kedden) mindkét alkalommal délutáni 6 órakor a Magyar Tudományos Akadémia kis dísztermében ülést tart. Az ülés tárgya dr. Babarczi Schwartzer Ottó főrendiházi tag előadása a korlátolt beszámithatóságról.

Jogi könyvek Részletfizetésre legmélt. feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám. szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket **Magyarországi Rendeletek tára** teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.
Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Vagyonos fiatal ügyvéd, megállapodott — biztos — clientelája és jövedelmü irodába társul ajánlkozik; hajlandó fix fizetés mellett müködni, azután az irodát átvenné. Szives ajánlatokat a kiadóhivatalban megtudható czimére kér. 12552

Ügyvédjelölt, dr. utr. juris, közel 3 évig nagyobb vidéki irodákban irodavezető volt, nagyobb fővárosi irodában lehetőleg irodavezetői állást keres deczember 1-ére vagy 15-ére. Beszél magyarul, németül, tótul és francziául. Leveleket «Dr» jelige alatt a kiadóhivatalba kér. 1256

Kir. közjegyzőhelyettes, nagy gyakorlattal, január elsejére Budapesten vagy nagyobb vidéki városban állást keres. Czim a kiadóhivatalban. 12569

Gyakorlott ügyvédjelölt, dr. juris, ki a német nyelvet is birja, január 1.-ére törvényszéki székhelyen, nagyforgalmu irodában alkalmazást keres. Ajánlatokat a fizetés megjelölésével a kiadóhivatalba kérek. 12527

Gyakorlott ügyvédjelöltet keresek, ki a tót nyelvet is birja. Ajánlatok az igény megjelölésével Dr. Spitzer Gyula ügyvédhez Nagy-Tapolcsány (Nyitra-megye) czimzendők. 1260[5]

Vagyonos ügyvéd nagyobb irodával biró fővárosi ügyvéddel társulna esetleg ily irodát átvenne. Nem anonym ajánlatok Mosse Rudolfhoz Budapest Ferencziek tere 3. kéretnek «T. U. 100» jelige alatt. 12604

Ügyvéd, két évi gyakorlattal, német és tót nyelvismerettel, szerény feltételek mellett fővárosi irodában alkalmaztatni óhajt. — Czim: Elovics Jakab Budapest VI. Petőfi-utcza 9 sz. 1. 4. 12611

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 50. szám. Budapest, 1907 deczember 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A legujabb keletü teljes-ülési döntvény. — A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — A járásbirósági értékhatár felemelése és a biróságok tehermentesitése. V. *Dr. Levatich Kálmán* kir. itélő táblai biró, a pozsonyi kir. járásbiróság vezetőjétől. — VI. *Dr. Dávid István* tasnádi kir. albirótól. — VII. *Dr. B. O.-tól.* — VIII. *Dr. Popper Manó* mohácsi ügyvédtől. — IX. *Dr. Hunwald Izidor* fehérgyarmati ügyvédtől. — A német perrendtartás módositása. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A legujabb keletü teljes-ülési döntvény.

Törvényt készülünk alkotni a fiatal koruakkal való individuális elbánásról, a feltételes elitélésről és egyéb, az osztó igazság elvét szolgáló intézményekről. És éppen e törvényjavaslat tárgyalása közben hozza meg a kir. Curia legujabb keletü döntvényét, mely homlokegyenest ellenkezik a tervezett törvényhozási intézkedések alapelveivel, de ellentétben van tételes törvényünk egész büntetési rendszerével is.

Ez a teljes-ülési döntvény a törvény életbe léptének 27-ik esztendejében éppen a fiatalkoruakra vonatkozólag kodifikálja az abszolut büntetési tételt, kimondván, hogy «a Btk. 87. szakasza esetén a 92. §. alkalmazásával sem szabható ki 15, illetve 10 évi fegyháznál enyhébb büntetés.»

Ime az egyetlenegy eset, amikor a kir. Curia szerint a törvény különös részében megállapitott büntetést a legtulnyomóbb enyhitő körülmények esetén sem lehet leszállitani, tehát a cselekményt nem lehet individualizálni, ami egyuttal azt is jelenti, hogy nem lehet a cselekmény sulyának megfelelő *igazságos* itéletet hozni.

Igaz, hogy törvényünk ezen kérdésben bizonyos hézagot látszik felmutatni. A törvény 87. §-a ugyanis csak egy maximális határt állapit meg, anélkül, hogy a 16 és 20 év köztiekre vonatkozólag a büntetési keret egész tartalmát kifejezetten meghatározná. Minthogy a törvényhozó a 87. §-ban kifejezést ad azon intenciójának, hogy a 16 és 20 év köztiek a 20 éven felülieknél enyhébb elbánásban részesüljenek: a kir. Curiának a kérdést csakis akként lehetett és kellett volna eldöntenie, hogy a törvényhozó helyébe magát bele téve, a törvény rendszerének és szellemének és az igazságosság elvének megfelelő kereteket állitson fel.

Ehelyett a Curia teljes-ülési döntvényével a hézagot akképp töltötte ki, hogy ellentétben a törvény rendszerével, a 15, illetve 10 évi fegyházat egy betümagyarázat alapján a szó szoros értelmében megrögzitette. A törvény rendszere kizárja az abszolut büntetést, kizárja azt, hogy az enyhitő körülmények figyelembe vétele bármely cselekménynél is lehetetlenné tétessék. De különösen kizárja a törvény rendszere ezt a fiatalkoruaknál, akiket a többieknél enyhébb elbánásban kiván részesiteni. A törvény rendszere és szelleme nem tűri meg azt a képtelenséget, hogy ha a vádlott idősebb, a biróság figyelembe vehesse az enyhitő körülményeket, de ha a vádlott 16 és 20 év közt van, az enyhitő körülmények alkalmazása abszolute ki legyen zárva.

«A 87. §. nem egyéb, mint továbbfejlesztése azon gondolatnak, mely a 85. § ban jut kifejezésre. A korhatárt 4 évvel felemelvén, a büntetések területét és a reductiót kisebbre vonja. A 85. §-ban a törvény az 5 éven felüli minden büntetést kizárja, a 87. §-ban csak a két legsulyosabb büntetésnemet. Sajnálatos, hogy mig az előbbiben megmondja, mi jön a kizárt büntetések helyébe, a másodikban hallgat s ezzel a biróra bizza, hogy maga számára a kodex rendszere alapján a keret határait megvonja.»

«Hogy pedig a 87. §. valóban korhatár, az abból következik, hogy e §. is, mint a 85., *az elkövetés idejét* tekinti irányadónak. Ha csak a büntetési nemek végrehajtásának korlátozásával volna dolgunk, az itélet meghozatalának ideje vétetnék alapul a törvényben.»

«A német Btk.-ből is hiányzik ezen második korhatár; de ott kevésbbé is van szükség rá, mivel azon kodexban nem 16, hanem 18 év az általános korhatár. Azonban elvégre ott sem volna helyénkivüli a mi 87. §-unknak megfelelő határozmány, mert a 18—20 évesek sem teljesen érett gondolkozásuak s ennélfogva felelősségük sem lehet egyenlő a meglett koruakéval. Tudva van, hogy a jelenlegi kodifikáczió a korhatárt mindinkább közelebb hozza a 20. évhez; s ugy a német, mint a magyar Btk. a javitó intézetben való tarthatás tekintetében a 20. évet, mint korhatárt máris elfogadta.»

«Ez az utóbbi határozmány veti a legtöbb világot azon intenczióra, mely a törvényhozót a 87. §. szerkesztésénél vezette. Hogy a javitóintézeti felső korhatár meghaladja a halálbüntetési alsó korhatárt, azt nem látta összeegyeztethetőnek. A kettőt akarta egymástól külön tartani.»

Igy fejti ki a 87. §. jelentőségét Fayer László e lapok 1903. évfolyamának 22. számában.* Mikor egy évvel később egy az ő felfogásának megfelelő curiai határozat hozatott, azt irta Fayer (Jogt. Közl. 1904. évf. 4. sz.): «sivár formalisztikus judikaturánkban oázisként jelentkezik e döntés.»

A Curia legujabb teljes-ülési döntvénye alkalmából aligha irna ugyanezenképpen.

A perbeli beismerésről.**

Az eddigiekben azt hiszem, kimutattuk, hogy a perbeli beismerés bizonyitó erejét a mellette felhozott okok nem igazolják. Azt a tételt azonban, hogy a perbeli beismerés nem bizonyit és nem is bizonyithat, ezzel még nem tettük kétségtelenné.

Az uralkodó tan szerint a perbeli beismerés nem bizonyit, hanem feleslegessé teszi a bizonyitást. Ennek a tételnek a legegyszerübb és ismeretes indokolása az, hogy bizonyitani csak vitás tényeket kell, amit pedig a biróság előtt beismernek, az nem vitás. Igy magában felállitva a tételt, az ellen azt lehet felhozni, hogy éppen az a kérdés, vajjon a beisme-

* L. e kérdésről Fayer Büntetőjog I. r. 363. l. Jogt. Közlöny 1903. évf. 181. 233. 1904. évf. 64. l. Angyal Pál u. ott 1903. évf. 257. l. Fayer nézetéhez csatlakozik. Ellenkező álláspontón van Baumgarten Izidor Büntetőjog Tára 46. k. 6. 17.

** Az előbbi közl. l. a 44., 45., 46., 48. és 49. számban.

rés vitatlanná teszi-e a tényt vagy pedig bebizonyitja. Hogy a két lehetőség milyen közel fekszik egymáshoz, mutatja az is, hogy az uralkodó tan hivei is, némelykor azzal a kifejezéssel élnek, hogy a perbeli beismerés megállapitja a beismert tény valóságát, bizonyossá teszi azt, formális valóságot, vagy a valóságra nézve fictiót létesit, avagy, hogy a bíróság a beismert tényt valónak köteles tekinteni.[67] A beismerés hatásának ilyen formulázása ellen ujabban Bülow szólalt fel. Szerinte a törvény nem hagyja meg a bíróságnak, hogy a beismerés alapján valamit valónak, bebizonyitottnak tekintsen. Nem rendeli el, hogy a bíróság következtessen, gondolatmüveletet végezzen. Minderre nincs szükség. A dolog egyszerüen ugy áll, hogy az állam meghagyja a bíróságnak, hogy csak ott avatkozzék bele a felek magánügyeibe, ahol vita van közöttük, a vitatlan tényeket ellenben egyszerüen fektesse itéletének alapjául, minden bizonyitás, az igazságnak minden vizsgálata nélkül. A jogrend a béke rendje akar lenni és az állam a jogi békét csak zavarná, ha tulbuzgóan ott is beleavatkoznék a magánügyekbe, ahol a felek között nyugalom és béke uralkodik. Az államnak a magánügyekkel szemben való magatartására nézve is a legjobb, az egyedüli helyes politika a «quieta non movere».[68]

Bármennyire meggyőző legyen is ez az érvelés, ez is csak azt mutatja ki, hogy a perbeli beismerésnek mint olyannak bizonyitó erőt tulajdonitani sem nem szükséges, sem nem czélszerü. A végén azonban még mindig igaza lehet Magyarynak, amidőn annak támogatására, hogy az állam a beismerésnek bizonyitó erőt tulajdonit, arra hivatkozik, hogy az állam a biró gondolkozását a perben szabályozhatja, mert a biró a perben nem a maga számára, hanem az állam részére, az ő megbizásából és ő helyette gondolkozik s igy az államnak kétségtelenül szava van hozzá, — nem ugy mintha csupán a biró privát meggyőződéséről volna szó, — hogy a biró miképpen gondolkozzék. Az állam, ugymond Magyary, akkor is kényszert gyakorol a biró gondolkozására, amidőn neki Bülow szellemében megparancsolja, hogy a beismert tényállás valóságával ne törődjék (147. és 148. l.)

Nehogy valamely mulasztással vádoltathassam, meg kell tt még jegyeznem, hogy Magyary álláspontjának helyességét, azokon felül, amelyeket már fentebb megczáfolni megkisérlettem, még egy további érvvel is támogatni akarja, különösen a S. E. 58. §-ával szemben, amely a perbeli beismerést a bizonyitás köréből kizárja.

Magyary szerint a sommás eljárásról szóló törvénynek, amely beismerés esetében is itéletet kiván, következetlensége még szembetünöbb, ha a törvénynek a beismerés körül elfoglalt álláspontját összevetjük a teljes bizonyitó erejü közés magánokiratokkal szemben elfoglalt álláspontjával, amelyeket a birói következtetés megkötése daczára is a bizonyitás körébe utal. «A teljes bizonyitó erejü köz- és magánokiratoknál a birói mérlegelés semmivel sem érvényesül jobban mint a beismerésnél. Ennélfogva vagy mind a kettő a bizonyitás körébe tartozik, vagy egyik sem». (149. l.)

Ez az érv, azt hiszem, lényegileg nem egyéb, mint ismétlése annak a tételnek, hogy a perbeli beismerés esetében visszakövetkeztetés történik a multra. Azt, ami döntő volna, hogy t. i. a beismerés esetében a visszakövetkeztetés éppen ugy megtörténik, mint a törvényes bizonyitó erővel felruházott okiratoknál, ez a hasonlat nem bizonyitja. Abból, hogy a törvény itt is, ott is köti a birót, még semmi sem következik arra nézve, hogy itt is ott is visszakövetkeztetést rendelne. Elvégre minden törvény köti a birót és még sem lehet azt mondani, hogy minden törvény bizonyitó szabályt állit fel. A perben a biró egyebek között kötve van a felek kérelmeihez, állitásaihoz, tagadásaihoz is, és hogy még közelebb fekvő példákkal éljünk, a biró kötve van a felek között keletkezett jogerejü itéletekhez, a biró kötelezve van arra, hogy bizonyos tényelőadásokat (pl. azt, hogy a gyermek élve született, vagy, hogy a közokirat valódi) bármelyik félnek szolgáljanak is azok javára, egyelőre valóknak tekintsen, kötve van abban az irányban, hogy hivatalos tudomását figyelembe vegye, és mégis mindezekben az esetekben nem szólhatunk törvényes bizonyitási szabályról. Szóval a törvényes bizonyitási szabály lényege nem csak abban áll, hogy köti a birót, hanem abban is, hogy a következtetés tekintetében köti a birót.[69]

Teljesen osztom egyébiránt Magyarynak azt a felfogását, hogy a bizonyitás fogalmára nézve nem a biró szabad mérlegelése irányadó, hanem a következtetés. Amig egyrészről nem beszélhetünk mindenütt bizonyitásról, ahol a törvény valamit a biró szabad mérlegelésére biz, (pl., hogy halasztást adjon-e vagy nem, hogy milyen büntetést szabjon ki), addig más részről bizonyitásról kell szólanunk ott is, ahol a törvény a birót a bizonyitó ok erejének mérlegelésében, az abból való következtetésben megköti. A felső tétel, amely alá a birónak a bizonyitó okot subsummálni kell, lehet nemcsak valamely tapasztalati tétel, hanem lehet valamely törvényes szabály is.[70] Azt lehetne ugyan első pillanatra mondani, hogy akkor, ha a felső tétel valamely törvény, a bizonyitó ok megszünik bizonyitó ok lenni és átváltozik egyszerü tényállássá. Pl. igy: a törvényhozó meghagyja a birónak, hogy marasztaljon: 1. ha meggyőződik arról, hogy alperes kölcsönvett, vagy 2. ha meggyőződik arról, hogy alperes közjegyzői okiratban beismerte, hogy kölcsön vett. Nem vonom kétségbe, hogy lehetséges, hogy a törvény a bizonyitó okot tényállássá lépteti elő. Ilyen az eset a præsumtio juris et de jure esetében. Itt a törvény egészen eltér az eredeti gondolatától, a bizonyitás megkönnyitésétől és tényleg uj tényállást állapit meg (l. fent a 10. jegyzetet). Azonban már az egyszerü præsumtio juris-nál nem teszi ezt, hanem a következtetés, azaz szerintem a bizonyitás körében marad, annak daczára, hogy a többségi esetek alapján állapitja meg a bizonyitó tényállást. Hogy a törvény a törvényes bizonyitási szabály esetében is lényegileg bizonyitást, azaz következtetést szabályoz, ezt kétségtelenné teszi az ellenbizonyitás, azaz az ellenkövetkeztetés megengedése, valamint az olyan bizonyitási szabály, amely nem teljes bizonyitó erőt állapit meg, vagy a mérlegelést nem minden irányban zárja ki. Mindez nem fér bele más gondolatba, mint a bizonyitás gondolatába.

Hogy a törvényes bizonyitó erővel felruházott okiratokból következtetés történik a bizonyitási tételre, ez legalább szerintem kétségtelen, hogy azonban a perbeli beismerésből is következtetés történik, ez nincs bebizonyitva.

Megkisérlem kimutatni, hogy a perbeli beismerés hatályát lehetetlen annak bizonyitó erejéből magyarázni. E végből meg kell állapitanunk, 1. hogy a perben a bizonyitás tárgya nem a tény maga, hanem a tényállitás (vagy tagadás) és 2. hogy a perbeli beismerés lényegileg nem egyéb, mint tényállitás és hogy annak a bizonyitást megkimélő hatása már ehhez a minőségéhez van kapcsolva.

Heusler a bizonyitási jog alapjairól irt értekezésében,[71]

[67] Bülow Geständnissrecht, 223. l. 1. j., ahol az illető irók és idevonatkozó kifejezéseik idézve vannak, sőt amint Bülow is (22.. l) megjegyzi, még ő maga is az egy évvel korábban megjelent értekezésében, Über den Begriff des Geständnisses, Archiv für die civ. Praxis 88. köt. (1898) állandóan a beismerés megállapitó és megbizonyositó erejéről beszél.

[68] Bülow az i. h. 225. és köv. l. és 243. és 244. l.

[69] Ezt félreismeri Pollak is, midőn (109. l.) azt állitja, hogy a kötelező hatásban a bíróság előtti beismerés osztozik némely okirattal, az esküvel és az eskü megtagadásával. E tekintetben azt, hogy a két utóbbi tekintetében nincs-e igaza, nem akarom itt eldönteni.

[70] L. Stein, das private Wissen d. Richters, 47. és köv. l.

[71] Die Grundlagen des Beweisrechtes. Archiv f. d. c. Praxis 62. k. (1879.) 209—319. l. L. idevonatkozólag a 217. és köv. lapot.

amely nagy tekintélynek örvend,[72] azt állitja, hogy csupán a kifejezés szabatosságának hiánya, ha azt mondják, hogy a bizonyitás állitásokra irányul. Ez alatt ugymond, mégis nem az állitást magában véve, hanem annak tartalmát és tárgyát értik, amely azután vagy valamely tény, vagy valamely tétel.

Az u. n. tétel bizonyitása[73] minket itt nem érdekel. Nem foglalkozom továbbá itt a jogállitás, azaz valamely meghatározott alanyi jog létezésének vagy nem létezésének bizonyitásával sem, hanem csakis a perbeli értelemben vett bizonyitásra, azaz az u. n. ténybizonyitásra szoritkozom.[74] Erre nézve Heuslerrel szemben azt állitom, hogy nem a tény a tárgya a bizonyitásnak, hanem ellenkezőleg a tényállitás, vagy még általánosabban az itélet helyessége a tény volt vagy jelenlegi vagy leendő létezéséről.

A bizonyitásnál mind a perben, mind a közönséges életben, mind pedig a tudományban arról van szó, hogy a tény megtörténtéről stb. alkotott itéletünk helyes-e, hogy megvagyunk e győződve arról, hogy az a valósággnak megfelel-e? Magát a tényt a bizonyitás nem érinti, az meg van, meg volt, vagy meg lesz, illetőleg nincs meg, nem volt és nem lesz meg, akár sikerül a bizonyitás, akár nem. Ellenben valamely itélet helyessége a bizonyitás eredményéhez képest, vagy bizonyos lesz előttünk, vagy nem. Sőt a meggyőződés valamely itélet helyességéről lehet teljes vagy nem teljes, mig a tény megtörténte soha sem lehet nem teljes. A bizonyitás emberi dolog, emberi czélnak szolgál, ember részére történik, és arra van hivatva, hogy hatása az ember agyában, gondolatvilágában játszódjék le, és ott létesitsen bizonyos eredményt, ott tegyen bizonyossá valamit, t. i. az itéletet valamiről.[75] Maga a bizonyitás következtetés utján történik, és pedig akként, hogy valamely okot, szintén tényt illetőleg az arról alkotott itéletünket egy felső tétel alá subsummálva kapcsolatba hozunk, nem a ténynyel, ez lehetetlenség volna, hanem a tényről való itélet helyességével vagyis az itélettel az itéletről.

Álljon itt néhány példa.

Séta közben meglátom, hogy X. utczában egy három emeletes ház van. Ez kétségkivül nem bizonyitás, ámbár észlelésem alapján itéletet alkotok magamnak. Azonban bizonyitássá alakul át a dolog, ha ezt az itéletemet mással közlöm, és azt, — mondjuk, mert itéletem helyességét kétségbe vonja — itéletem helyességéről meg akarom győzni és evégből megmutatom neki a házat. Ha ott van a háromemeletes ház, akkor az én itéletem helyesnek bizonyult, azaz, amint a közönséges életben mondjuk, nekem igazam van, mig ha az X. utczában nincs háromemeletes ház, akkor közölt itéletem, vagyis állitásom helyességének bizonyitása nem sikerült.

A tudós, aki kisérleti uton valamely természeti tényt talál, vagy kutatások alapján valamely történelmi tényt derit ki, nem bizonyitást végez. Ha azonban a tényről alkotott itéletét kimondja és annak helyességéről másokat meg akar győzni, ugyanannak a kisérletnek ismétlésével, vagy a kutatás adatainak közlésével bizonyitani fog.

Valamely levél tartalma, valakinek közlése, hogy valamely eseménynél jelen volt, csak az által válik bizonyitó okká, ha azt valamely állitás helyességének támogatására hozzák fel.

A polgári perben az itélet, amelynek helyessége esetleg bebizonyitandó, rendszerint mint állitás (esetleg tagadás) szerepel. A per tényállitások körül forog. Előfordulnak ugyan a perben tények is, mint a perinditás ténye, a kérelmek és állitások előterjesztésének ténye, a bizonyitás felvétel, a bióság megalakulása stb., de ezek a tények addig, amig mint tények szerepelnek, nem szorulnak bizonyitásra. Amidőn pedig esetleg bizonyitásra szorulnak, már nem mint tények, hanem mint reájuk vonatkozó itéletek (állitások, tagadások) jelentkeznek. Igy pl., ha kétség merül fel arra nézve, hogy a fél valamely kérelmet előterjesztett-e, valamit állitott, vagy tagadott-e? stb.[76]

Kétségtelen, hogy a polgári perben is előfordulhat olyan bizonyitás, amelynek tárgya nem a félnek valamely állitása. Ide tartozik nemcsak az az eset, midőn a bióság hivatalból vet fel valamely kérdést — pl. a törvényes képviselő vagy a meghatalmazott igazolásának kérdését — és kiván vagy szerez be arra nézve bizonyitékot, hanem ilyen eset az is, amidőn a biró a perben nem állitott tényt állapit meg a bizonyitásfelvétel alapján. Pl. a tanu, akit valamely tényállitásnak, mondjuk a fizetés állitásának bizonyitására neveztek meg, nem ezt a tényt, hanem egy más, a fél részéről nem is állitott tényt, pl. a fizetés biróságon kivüli beismerését, vagy valamely a fizetésre vonatkozó indiciumot vall, illetőleg bizonyit, amelyből a bizonyitandó tényállitás helyességére következtetni lehet. Hogy a bióság ilyen esetben ezeket a bizonyitó tényeket annak ellenére is figyelembe veheti, hogy azok állitva nem voltak, ma a polgári perben sem szenvedhet kétséget. Kérdés, hogy ebben az esetben nem magáról a tényről győződik-e meg a bióság? Nézetem szerint nem. A biró a tanu vallomását a fenti példában is nem a beismeréssel vagy az indiciummal magával, hanem az annak megtörténtéről alkotott itéletének helyességével hozza kapcsolatba. Világosan kitünik ez akkor, ha a bióság meggyőződéséről számot ad, azaz a bizonyitás által gondolatvilágában előidézett folyamatot kimeritően leirja.

A bizonyitás tárgyának kérdése a bizonyitási jog egyik alapkérdése. Ennek a kérdésnek mikénti megoldásától függ nevezetesen annak a kérdésnek eldöntése is, vajjon a szemletárgy, amely magát a vitás tényt tartalmazza és azt teszi a birónak szemlélhetővé, bizonyitó eszköz-e? Aki azt állitja, mint Heusler, hogy a bizonyitás tárgya maga a tény, az a szemletárgyat legalább ebben az esetben nem tekintheti bizonyitó eszköznek, mert magát a tényt magával a ténynyel (idem per idem) nem lehet bizonyitani. Tényleg Heusler le is vonja ezt a következményt.[77] Nézetem szerint már magában ez az

[72] Schmidt, Lehrbuch 254. l., a bizonyitás tanának legujabb fejlődésére epochalisnak nevezi Heusler értekezését.

[73] Heusler a 218. lapon tantétel-bizonyitásnak is nevezi.

[74] Tény alatt értem mindazt, ami hat, amit hatásában észlelhetünk, vagy legalább észlelhetnénk, habár hely vagy időkülönbség miatt (vagy — aminek a perben alig van jelentősége — érzékeink tökéletlensége miatt) nem is tudjuk észlelni. Tény ebben az értelemben az állapot is. Egyformán tény a villámcsapás és az, hogy valamely tárgy csak bizonyos szinü fénysugarakat (hullámokat) ver vissza. Heusler (217. l. 2. j.) tény alatt mindazt érti, ami valóban létezik vagy létezett. Azt hiszem, ez a kriterium nem elég határozott. Mindenesetre nincs indokolva, hogy a bizonyitandó tények sorából miért maradjanak ki a jövőbeli tények. Igaz, hogy ezek csak indiciumokból következtethetők, ez a következtetés pedig szerinte nem bizonyitás, hanem csak kritikai deductio (230. l.).

[75] Iudici fit probatio. Hogy egyébiránt a bizonyitás más részére történjék, és hogy kifelé demonstráltassék, mint Heusler, 216. l. véli, szerintem általánosságban véve nem tartozik annak fogalmához. Önmagam részére is bizonyithatok, pl. megcsinálom a számmiveletnek próbáját a magam számára.

[76] V. ö. a S. E. 197. §-ának második bekezdését, és hozzá a gyakorlatot Térfinél, polg. perrendtartás 4. kiadás. A tárgyalási jegyzőkönyv, amely az illető tárgyaló bíróra nézve informationalis segédeszköz, a felülvizsgálati bióságnál mint (kizárólagos) bizonyitó eszköz szerepel.

[77] Heusler szerint (l. különösen 238. l.) a bizonyitás feladata a polgári perben az, hogy a biró részére pótolja, a (most már) nem lehetséges érzéki észlelést. Az érzéki észlelés, amely teljes bizonyosságot létesit, a bizonyitást szerinte feleslegessé teszi. Ha valaki ugymond, a saját szemével győződik meg arról, hogy szomszédja beomlott falának törmelékei kertjét elboritják, ezt a közönséges életben senki sem fogja bizonyitásnak tekinteni. Igy odaállitva az esetet, és annak részére aki a tényt tekinti a bizonyitás tárgyának, megengedem, hogy nem. De ha valakinek elmondom a látottakat és azután őt állitásom valóságáról a közvetlen szemlélet utján meg akarom győzni, ebben a közönséges életben bizonyára mindenki bizonyitást fog látni. Heusler szerint egyébiránt a szemletárgy azért sem bizonyit, mert azt a biró hivatalból is megszemléli, vagyis mert nincs bizonyitó fél. Ha ez állana, akkor ott, ahol hiva-

*

egy következmény, amely szerint az u. n. kézzel fogható bizonyitás, az ad oculos demonstrare ki volna zárva a bizonyitás köréből, elegendő volna arra nézve, hogy azt a felfogást, mintha a bizonyitás tárgya maga a tény volna, visszautasitsuk. De Heusler felfogása még tovább visz. Ha a szemletárgy, amely magát a tényt tünteti fel, nem bizonyit, akkor hogyan bizonyitson az okirat, amely magát a jogalkotó stb. tényt tartalmazza, mint pl. a végrendelet vagy a váltó.[78]

Reánk nézve a bizonyitás tárgyának kérdése azért főfontosságu, mert ha igaz, hogy a bizonyitás tárgya az állitás, akkor bizonyos, hogy magával az állitással, sem az állitást, sem annak helyességét nem lehet bizonyitani. Ahhoz, hogy az állitásból annak helyességére következtetni lehessen, okvetlenül szükséges, hogy azt annak tartalmán kivül még valami kisérje. Ha tehát megállapithatjuk, hogy a beismerés lényegileg nem egyéb, mint tényállitás, és hogy az már önmagában, csupán csak objectiv tartalmánál fogva feleslegessé teszi a bizonyitást, akkor bizonyos, hogy lehetetlenség, hogy a perbeli beismerés mint olyan bizonyitson.

Ezt a kimutatást a perbeli beismerés valódi természetének kifejtésével kapcsolatban fogom megkisérelni.

(Folyt. köv.) *Dr. Plósz Sándor.*

A járásbirósági értékhatár felemelése és a bíróságok tehermentesitése.

V.

A Jogtudományi Közl. 45. számában foglalt fölhiváshoz képest legyen szabad az uj perrend közeli életbe léptetése alkalmából a kir. járásbiróságok birái munkaterhének megkönnyitése czéljából véleményemet a következőkben közölni:

1. Járásbiróságoknál oly birák volnának csak alkalmazandók, kik törvényszékeknél legalább két éven át polgári peres ügyekben szereztek közvetlen gyakorlatot.

2. A végrehajtási kérvények egy példányban a bir. végrehajtónál volnának benyujtandók, vagy a hét egy meghatározott napján ott szóval előadandók, ki azokat elintézné; amennyiben végrehajtásnak a bir. végrehajtó helyt nem adhatna, a bir. végrehajtó az akadálynak a kérvényre való rájegyzésével a kérvényt a birósághoz utalná, esetleg a végrehajtást a bíróság föltételesen (nem fizetés esetén) már az itéletben elrendelhetné (mint volt a megszüntetett bagatell eljárásban); a végrehajtás alapjául szolgáló okiratot pedig a járásbiróságnak jegyzője hitelesitené, ki a szóbeli panaszokat, fizetési meghagyásokat, a végrehajtási ügyekből a nem szorosan vett birói intézkedést igénylő ügyeket, és a hagyatéki ügyekben a hagyatéki tárgyalást előkészitő ügyeket, végre a megkeresések folytán teljesitendő kihallgatásokat egészen önállóan végezhetné.

Ezen ügyek egész megnyugvással bizathatnának a birói képesitéssel biró birósági jegyzőkre.

3. A hagyatéki tárgyaláson a felek közmegegyezésével elintézett ügyekben a hagyatéknak átadása is a kir. közjegyzőre volna bizható, ki ezen munkásságáért meghatározott csekély munkadijat számithatna. Az iratok a birósághoz csak a hagyatéki átadási végzés jogerőre emelkedése után volnának bemutatandók.

4. Minden járásbirósági biró mellé jogvégzett segéd volna beosztandó, ki a jegyzőkönyvet vezetné.

Ez az államnak kiadást nem okozna, mert az ügyvédi képesitésnek egyik kelléke volna az ügyvédjelölti gyakorlatból legalább egy évet minden ellenérték nélkül a bíróságnál és ezen egy évből nyolcz hónapot a járásbiróságnál tölteni.

5. Suly volna helyezendő jó kezelők kiképzésére és ily állások betöltésénél a hivatalfőnöknek ajánlata csak a legritkább esetekben volna figyelmen kivül hagyandó.

6. Végre a járásbiróságoknál megfelelő egészséges, tágas tárgyaló szobákról kellene gondoskodni, oly helyekről, hol a biró minden második napon a bizonyitásfölvételeket teljesitené és a tömeges napokat tarthatná. Ha birónak tárgyaló szobája nincsen, ugy tárgyalási napon a tárgyalásnak megkezdése előtt komoly munkát nem végezhet.

7. A járásbirósági hatáskört illetőleg az általános perrendtartási javaslat álláspontját a magam részéről helyeslem.

Dr. Levatich Kálmán,
kir. táblai biró.
a pozsonyi kir. jbiróság vezetője.

VI.

A német Bundesrath elé törvénytervezet fog nemsokára terjesztetni, mely a birósági szervezeti törvény 23. §-át akként módositja, hogy az Amtsgericht előtti eljárásban a 300 márka értékhatárt 800 márkára emeli.

A tervezet indokolása kiemeli, hogy már 1876-ban, midőn az 1879-ben életbe lépett perrendtartás képezte tanácskozás tárgyát, jelentős szavak emelkedtek fel aziránt, hogy az Amtsgericht előtti eljárás értékhatára 600 márkára emeltessék; kiemeli továbbá, hogy a gazdasági viszonyok azóta oly annyira változtak, hogy ezen értékhatárral sem lehet megelégedni, végül kiemeli, hogy a tervezet, törvénynyé válta esetén a Landesgerichtek és Oberlandesgerichtek válláról a munka tetemes perczentjét leveszi.*

Alig tétetett közzé ez a tervezet, Németországban egész kis irodalom indult meg a felett, hogy helyes-e a törvénytervezetnek emlitett módositása és a napokban lezajlott ügyvédgyülést november 26-ára ujból összehivták Lipcsébe abból a czélból, hogy a perjogi javaslatokat illetőleg állást foglaljon. (L. Különféle rovatunkat.)

Es ez a joggal összefüggő nagy kérdések iránti érzékenység az, mely azt a gondolatot ébreszti, hogy az alábbiakat irjam.

Nálunk másként van a dolog. — Az 1907 : XVII. tcz. az ingatlanok iránti és örökösödési perek 400 koronás értékhatárát 600 K-val emelte, s a szegényesen megjelent kritikai dolgozatok általános hozsannájában *elveszett az a kérdés*, hogy vajjon helyes-e mindez, vagy nem?

Félreértés kikerülése végett sietek kijelenteni, hogy az értékhatár ezen felemelését helyesnek tartottam; nem látom át ugyanis, hogy az átlagos ingatlanperek az átlagos készpénzkövetelések iránti pereknél mi okból nehezebbek és miért kiván elbirálásuk több garanczíát, és ezért a járásbirósági értékhatár egyenlősitését csak egy régi hiba korrigálásának tekinthetem.

Másról van itt azonban szó. A törvénynek az a rendelkezése, mely szerint a vagyonjogi pereknek bizonyos részét csak értékre való tekintet mellett utalta a járásbiróság hatáskörébe, — bármint is resteljük — bizalom kérdése volt. A járásbiróság előtt való egyes birói eljárás s az egyes biró jogismerete a törvényből kitetszőleg nem hordott magában annyi garanczíát, hogy a magasabb értékhatár is elébe lett volna utalható.

Most már, ha azt látjuk, hogy az igazságügyi kormány által benyujtott perjogi javaslat a vagyonjogi perek egy tekintélyes részét értékre való tekintet nélkül, többi részét pedig 2500 koronás értékhatár mellett kivánja a járásbiróságok hatáskörébe utalni, sőt kilátásba van helyezve az összes perek odautalása, — önként felmerül az a kérdés, hogy hát miként nőhetett meg szinte észrevétlen a járásbiróságok előtti eljárásban található garanczia?

Erre a kérdésre nem tud felelni senki. A jogtudományt ugy a magánjog mint büntetőjog terén átszövő gazdasági és szocziális kérdések, a tudomány detaillirozó irányzata, a napról-napra felvetődő és sokszor hosszu ideig nyiltan álló kérdések, sőt a birót a törvény fölé emelő irányzat, mindmind azt magyarázzák, hogy most épen legkevésbé élünk oly napokat, midőn az igazságszolgáltatás garanczíájából engedni lehet, és a mai járásbirósági értékhatár további szélesitését mással, mint azzal a fiskális érdekkel, hogy az összes vagyonjogi perek egyes birók által intéztessenek, magyarázni nem lehet.

Az ideális igazságszolgáltatás nézetem szerint két forumból áll. Az első kollegiális szervezettel tényeket állapit meg,

talból történik a bizonyitás, igy pl. egyebek között a bünvádi eljárásban, általában nem lehetne bizonyitásról beszélni. L. egyébiránt Heusler ellen Wach is, Vorträge I. kiad. 149. és köv. l.

[78] Egyébiránt Heuslernek az a felfogása, hogy a bíróságon kivüli beismerés és az indiciumok tulajdonképen nem bizonyitanak, szintén összefügg a bizonyitás tárgyáról való helytelen nézetével. Belejátszik különben ez a nézet Magyarynak fentebb már ismertetett bizonyitási elméletébe is, habár ő utóbb (246 l.) a bíróságon kivüli beismerésben a közvetett bizonyitásnak egy fontos esetét látja. Valamint belejátszik az Magyarynak abba a felfogásába is, hogy a negativum nem bizonyitható. (l. fent a 12. jegyzetet).

* L. a javaslat indokolását.

s ezek alapján itél, a másik, szintén kollegiális szervezettel csak mint revizionális forum jár el.

Tudom, hogy ennek megvalósitása nálunk, — a mai szervezet folytán — utópia, de szinte megdöbbent annak elgondolása, hogy egyszer — amint kilátásba van helyezve — az összes vagyonjogi pereket a kir. járásbiróságok fogják első fokban elbirálni s az általam egyedül helyesnek tartott kollegiális szervezettel szemben, a tényeket első fokban az egész soron egy biró fogja megállapitani, holott nem lehet kétséges, hogy a ténymegállapitó bíróságnak, amely nemcsak a jogilag fontos tényeket válogatja össze, hanem elsősorban ő subsumálja a vonatkozó jogszabályok alá is a tényállást, — sokkal nehezebb szerepe van mint a revizionális forumoknak.

Ettől eltekintve azonban a járásbirósági értékhatár ilynemü kiterjesztése azt is magával hozza, hogy háromféle felebbviteli forum lesz, ami a joggyakorlat három felé szakitását jelenti, s hogy ez az igazságszolgáltatás jóságának emelésére alkalmas nem lesz, — azt bizonyitani felesleges.

Nem késlekedem ezek alapján kimondani, hogy a járásbirósági értékhatárnak a jelenleginél tovább emelését a jelenlegi szervezet mellett és ujabb szervezeti garanciák nélkül helyesnek nem tarthatom.

És most visszatérek oda, ahol e sorokat kezdettem és felvetem a kérdést, hogy ha Németországban sokkal kisebb horderejü javaslat felett az országos ügyvédgyülést összehivták s a javaslatot a szaklapokban széltében-hosszában vitatják, nálunk ezt a fontos szervezeti ujitást a jogászvilág nem tartja érdemesnek bővebb vita tárgyává tenni?

Dr. Dávid István
tasnádi kir. albiró.

VII.

A Jogtudományi Közlöny igen elismerésre méltó törekvést fejt ki a birói munka egyszerüsitésére és könnyitésére.

Felhivására hogy ez irányban javaslatokat terjeszszenek elő az érdeklődők, talán legközelebb részletes inditványokkal válaszolok, most csak egy kérdéssel, a járásbirósági nyomtatványokkal óhajtok röviden foglalkozni.

Ezeknek a nyomtatványoknak az a czéljuk, hogy az irásos munkát kevesbitsék azzal, hogy egyes határozatoknak szövegéből a mindig egyformán ismétlődő részt nyomtatásban bocsájtják a bíróság rendelkezésére.

Ezt a czélt a nyomtatványok természetesen csak akkor szolgálhatják, ha a nyomtatott szöveg a fennálló törvényes rendelkezéseknek megfelelő, ugy, hogy minden ellenőrzés és javitás nélkül használható. Mert, ha folytonos javitásokra van szükség, akkor a munkát alig csökkentik, sokszor nehezitik.

A járásbirósági nyomtatványok ilyen javitás nélkül nem használhatók, és igy a birói munkát alig könnyitik. Oka annak, hogy e nyomtatványok ilyen folytonos javitásra szorulnak, az, hogy a sommás eljárásról szóló törvény életbeléptetése idején kibocsátott sommás ügyviteli szabályokhoz készültek és hogy utóbb nem módositották e nyomtatványokat az 1898. évi május 1-én életbe lépett járásbirósági ügyvitel szabályainak megfelelően. Ugy hogy ma, amikor ezek a szabályok már közel tiz éve érvényesek, a járásbíróságoknak még mindig a régi nyomtatványok alkalmazásával kell megbirkózni.

Hogy a nyomtatvány kérdés mily mostohagyermeke az igazságügyi közigazgatásnak, legjobban jellemezhetem egy más, az ügyviteli szabályok panaszolt kérdésétől független példával.

Az 1895 : XXXV. és XXXVI. tcz., amely a törvényes kamatot 5%-ban állapitja meg, már 1895. julius 1-én hatályba lépett és a járásbíróságok még ma is oly nyomtatványokat kapnak a biztositási végrehajtást elrendelő végzésekhez, amelyekben 6% szerepel.

Talán ez a néhány sor alkalmul szolgál arra, hogy az igazságügyi administrácziő némi figyelmet forditson e nyomtatványokra és igy addig is, amig az ügyvitel nagyobb módositásával történhetik, ezzel a kis correcturával könnyitsen a szegény sommás birák sorsán. *Dr. B. O.*

VIII.

A járásbirósági hatáskör kiterjesztését csak helyeselni lehet. Ami az értékhatárt illeti, bátran 5000 K-ban lehetne megállapitani. A gyakorlat emberei előtt nem ismeretlen az, hogy néha egy 100 K-ás perben élesebb judiciumra és nagyobb tapasztaltságra van szükség, mint olyik több ezer koronás perben. Ha már hatáskörkiterjesztésről van szó, ne haladjunk csigalépésben abba az irányba, melybe előbb-utóbb tovább haladnunk kellene. Köztudomásu az is, hogy a járásbiróságok számos esetben döntenek a kikötés alapján odakerült több ezer koronás perekben. Ha ilyen esetekben megáll a hatáskör s a biró tudománya csütörtököt nem mond (kivételek a törvényszéknél is lehetnek), miért ne tehessük rendszerré a kivételt? Hogy az 5000 K-ás hatáskör mellett, a törvényszéki perek százaléka esetleg még alább szállna, ez nem volna baj és semmi különös sincs abban, hogy *a törvényszék jobbára felebbezési fórummá alakulnak.* Hanem azután tessék a járásbiróságokat megfelelően «megerősiteni.»

Dr. Popper Manó,
mohácsi ügyvéd.

IX.

1. A járásbirósági értékhatár felemelését s a hatáskör kiterjesztését feltétlenül helyeslem, valamint a 2500 K értékhatárt is megfelelőnek tartom; mert 1881 év óta a pénz vásárló ereje lényegesen csökkent, ugy hogy a mai viszonyok között 1000 K igen csekély összegnek mondható. Ingatlanok tulajdona vagy szolgalmi perekben az ingatlanok értékének mai magas árfolyama mellett 1000 K kevesebb, mint 1893-ban 400 K volt. Az ország keleti részeiben ugyanis az ingatlanok forgalmi értéke ez idő alatt megháromszorozódott.

Helyeslem a törvényjavaslat intentióit azért is, mert a nagyobb perérték távolról sem jelenti a jogkérdés bonyolultságát, sőt tapasztalatom az, hogy éppen a kisebb értékü ügyekben kuszáltabb a tényállás s nehezebb a jogkérdés, mert azok létesültekor a felek — az érték csekélysége miatt — kevesebb körültekintéssel jártak el.

Egyedüli aggályom a váltóügyekre nézve van; attól tartok, hogy a szabadabb megitéléshez szokott sommás biró a váltótörvény alakiságaiba beleszokni nem fog.

2. A járásbíróságok tehermentesitésére vonatkozóan a következőket javasolom: *a)* Jegyzőkönyvek vezetésére kizárólag dijnok, kisegitően irnok vagy joggyakornok alkalmazható. *b)* Hagyatéki ügyek (a perre utasitó végzés kivételével), fizetési meghagyások, végrehajtást rendelő végzések, a birósági jegyző által intézendők el. *c)* telekkönyvi kérvények elintézése (az árverési ügyek kivételével) a telekkönyvvezető hatáskörébe tartozzék.

Dr. Hunwald Izidor,
fehérgyarmati ügyvéd.

A német perrendtartás módositása.

A német birodalmi perrendtartás novelláris reformjáról szóló törvényjavaslat legközelebb a szövetségi tanács elé fog terjesztetni. A javaslat kiterjed a birósági szervezetről, a perrendtartásról, a törvénykezési költségekről és az ügyvédi dijakról szóló törvények módositására. E két utóbbi törvényre vonatkozó módositásokat, mint amelyek a mi viszonyainktól eltérő törvényekre vonatkoznak, mellőzve, e helyütt csak a szervezeti és perjogi reformot ismertetjük.

A javaslat sulypontja a járásbirósági hatáskör kiterjesztésében fekszik. Mig ugyanis eddig a járásbiróság (Amtsgericht) hatáskörébe azok a vagyonjogi keresetek tartoztak, melyeknél a per tárgyának értéke 300 márkát meg nem halad, addig a javaslat ezt az értékhatárt 800 márkára emeli fel. Ez az intézkedés a javaslat indokolása szerint a törvényszékek és Oberlandesgerichtek tehermentesitése érdekében történik. Ugyanis 1881-től 1905-ig a járásbiróságok előtt inditott perek száma 99·4%-kal, a törvényszékek előtt folyamatba tett perek száma pedig 104·9%-kal emelkedett, mig az évenkint hozott végitéletek száma ugyanezen idő alatt a járásbiróságoknál csak 10·3%-kal, a törvényszékeknél 88·9 százalékkal szaporodott. Még nagyobb a munkaszaporulat az Oberlandesgerichteknél, hol ugyanezen idő alatt a perek évi száma 149·1%-kal, a végitéletek száma pedig 134·8%-kal emelkedett. Megközelitő számitások szerint a reform keresztülvitele után a törvényszékek polgári osztályánál első fokon elintézendő ügyeknek mintegy 48%-a, a kereskedelmi biróságok hatáskörébe tartozó pereknek pedig 57—58%-a fog ezentul járásbirósági hatáskörbe tartozni, mig az Oberlandesgerichteknél 33—34%-nyi tehermentesités várható.

Az átmenettel járó nehézségek elháritására megengedi a javaslat, hogy — amire a törvényszéki székhelyeken lehet szükség, — a törvényszéki birák egyuttal a törvényszék székhelyén járásbirákká is neveztessenek ki és mindkét állásban alkalmaztassanak.

Ezen kivül számos módositást tartalmaz a javaslat, melyek czélja az eljárás egyszerüsitése és gyorsitása Igy a tör-

vénykezési szünet alatt is elintézendő ügyek körét kiterjeszti, amennyiben az oly ügyek, melyek a kereskedői vagy ipari bíróság előtt is indithatók, — amely eljárásra a törvény kezési szünetnek nincs befolyása, — ha a rendes bíróság előtt indittatnak, ezentul a szünet alatt is elintézendők lesznek. Hasonlóképen szüneti ügyek a javaslat szerint a kereskedő és segéde vagy tanoncza között folyó perek, miután a gazda és cseléd, munkaadó és munkás között folyó perek már az 1898. évi novellában a szüneti ügyek közé soroztattak.

A járásbirósági eljárásban lényeges tehermentesitést tartalmaz a javaslat, amenyiben az ellenfél által megtéritendő perköltség megállapitásától a birót felmenti és annak megállapitását a Gerichtsschreiberre bizza. Ennek intézkedése ellen előterjesztésnek van helye a járásbirósághoz, melynek határozatát felfolyamodással lehet megtámadni.

A felet személyes meghallgatásra idéző határozat eddig csak kihirdettetett és a fél erről külön nem értesittetett. A javaslat elrendeli, hogy az idézés még akkor is magának a félnek kézbesitendő, ha perbeli képviselője van.

A zugirászat ellen a perrendtartás 157. §-a azt az intézkedést tartalmazza, hogy a bíróság visszautasithatja az oly meghatalmazottakat, kik a bíróság előtti szóbeli tárgyalást üzletszerüleg üzik. Ezt kijátszották eddig a követelés engedményezése által. A javaslat megengedi, hogy a bíróság az engedményesként megjelenő felet is eltiltsa a tárgyalástól, ha a szóbeli tárgyalást üzletszerüen folytatja és a bíróság meggyőződése szerint a követelés csak a visszautasitás elkerülése végett ruháztatott reá. Nem utasithatók vissza azok a személyek, kiknek a bíróság előtti tárgyalás az igazságügyi kormány rendeletével megengedtetett. A javaslat azonban kimondja, hogy a kormány oly bíróságoknál nem adhat ilyen engedélyt, ahol legalább két ügyvéd folytat gyakorlatot.

A kézbesitéseket a novella a kereset benyujtásától itélethozatalig hivatalból eszközlendőnek mondja ki, holott eddig ez a felek által eszközöltetett. Az itéletek kézbesitése azonban ezentul is a felek kérelmére történik. Az ügyvitel egyszerüsitése szempontjából a fél ellenkező kérelme hiányában az itélet a tényállás és indokolás elhagyásával joghatályosan kézbesithető.

Ha a kézbesités által valamely határidő fentartása vagy elévülés megszakitása czéloztatik, ennek hatása már az inditvány benyujtásának megtételével kezdődik, amennyiben a kézbesités két héten belül, a megkeresés vagy hirdetés utján eszközölt kézbesités pedig 6 hó alatt megtörténik.

A per előkészitése szempontjából fontos ujitás, hogy a bíróság a kereset vagy előkészitő iratok alapján szükségesnek mutatkozó rendelkezéseket már a szóbeli tárgyalás előtt is megteheti. Nevezetesen kötelezheti a feleket az általuk hivatkozott okiratoknak felmutatására, családfák, tervek, vázlatok vagy egyéb rajzok bemutatására, megkereshet hatóságokat vagy közhivatalnokokat okiratok közlésére, melyekre valamelyik fél hivatkozott; hivatalos tudakozódásokat eszközölhet hatóságoknál; elrendelheti a felek személyes megjelenését; végül megidézhet a szóbeli tárgyalásra tanukat és szakértőket és elrendelheti a birói szemlét és szakértők meghallgatását; de ez a tanu és a szakértői bizonyitás szóbeli tárgyalás előtt csak akkor rendelhető el, ha az alperes előkészitő iratában a kereseti inditványnak ellent mondott és ha az elrendelés nem okoz a feleknek különös költséget, vagy lényeges hátrányok elkerülésére kivánatos, vagy ha azt mindkét fél kéri.

Ezzel kapcsolatban a per gyors lefolytatása érdekében kimondja a javaslat (509. §.), hogy bizonyitásnak a szóbeli tárgyaláson való elrendelése esetén a bizonyitás, ha ez lehetséges, azonnal felveendő, különösen azonnal kihallgatandók a tanuk és a szakértők, ha jelen vannak, vagy azonnal előállithatók.

A perrendtartás 503. §-a szerint a birónak oda kellett hatni, hogy a felek minden döntő tényről kimeritően nyilatkozzanak és az ügynek érdekében álló inditványokat tegyenek. A novella kötelességévé teszi a birónak, hogy a felekkel tárgyalja és hozza tisztába a tényállást és a vitás jogviszonyt.

Az eddigi jog szerint a járásbiróság illetékesség hiányából csak akkor tehette át az ügyet jogorvoslattal meg nem támadható végzéssel a törvényszékhez, ha a per folyamán viszonkeresettel vagy a kereseti kérelem kiterjesztésével a törvényszék hatáskörébe tartozó igény támasztatott, és ebben az esetben a határozat kihirdetésével a per már a törvényszék előtt folyamatban lévőnek tekintendő (506. §.). Ha ellenben a járásbiróság már eredetileg is akár helyileg, akár tárgyilag illetéktelen volt, ezt itléettel kellett kimondani, és ha a biróság helyileg illetéktelen, felperesnek az illetékes járásbiróság előtt uj keresetet kellett inditani; ha pedig tárgyilag nem volt a járásbiróság illetékes: a felperes kérelmére az ügy a törvényszékhez átteendő ugyan, de csak a járásbiróság itéletének jogerőre emelkedésével tekintetett a per ott folyamatban levőnek. Az eljárást lényegesen egyszerüsiti a javaslat annak kimondásával, hogy a per a fél kérelmére ily esetekben is jogorvoslattal meg nem támadható végzéssel az illetékes birósághoz átteendő; feltéve, hogy az illetékes biróság további kutatás nélkül megállapitható.

A novella 510. *b)* §-a kiegésziti az eddigi rendelkezéseket, hogy ha alperes valamely cselekmény teljesitésére kötelezteteti, őt a felperes inditványára, a cselekmény nem teljesitése esetére a biróság szabad belátása szerint megállapitandó kártérités fizetésére kell kötelezni.

A novella a felebbezést is korlátozza, mert mig eddig az elsőfoku végitéletek ellen korlátlanul volt felebbezésnek helye, addig az 511. *a)* §. a felebbezést csak akkor engedi meg, ha a *jogorvoslat tárgyának értéke* 50 márkát meghalad. Ellenben nincs helye felebbezésnek, ha az itéletnek jogorvoslattal megtámadni kivánt része 50 márkánál kisebb értékről intézkedik. Ily esetekben más korlátoltabb körü jogorvoslatot, pl. felülvizsgálatot sem enged a javaslat. Azokban az ügyekben azonban, melyek a per tárgyának értékére való tekintet nélkül törvényszéki hatáskörbe tartoznak, helye van felebbezésnek, tekintet nélkül a jogorvoslat tárgyának értékére.

Ezenkivül egyszerüsiti a javaslat a fizetési meghagyásos eljárást, és az annak alapján elrendelendő végrehajtást. Igy pl. a fizetési meghagyás végrehajthatóságának kimondását a Gerichtsschreiberre bizza.

Különfélék.

— **Az 1908. évi igazságügyi költségvetés** rendes kiadásokra 4.000,597 K-val, átmeneti kiadásokra 159,000 K-val többet, beruházásokra 168,700 K-val kevesebbet irányzott elő az 1907. évre megszavazott összegeknél. Igy az összes kiadási többlet 2.472,597 K-t tesz ki. Bevételekre 1.918,421 K-val kevesebbet irányoz elő a mult évi költségvetésnél, ugy, hogy ezek figyelembevételével az igazságügyi tárcza 1908. évi költségelőirányzata az 1907. évi költségvetéssel szemben 4.391,018 K-val emelkedik. A személyi kiadások közül kiemeljük a következőket. Az igazságügyminiszteriumban egy uj börtönügyi és telekkönyvi osztály állittatott föl; és igy jelenleg kilencz főosztály van. A miniszteri tanácsosok eddigi létszáma (6) egygyel szaporittatott. Egy segédtitkári és két fogalmazói állás megszünik, mert ezen állások a berendelt birósági személyzet köréből pótolhatók. A bíróságoknál a kiadástöbblet egy részét az 1904 : I. és 1906 : IX. tczikkek alapján igényelhető pótléktöbbletek teszik ki. A budapesti kir. tábla elnöki titkára részére 800 K müködési pótlék van előirányozva. A kir. törvényszékek és járásbíróságok rendes kiadásai a «birói és ügyészi szervezet módositásáról» szóló törvényjavaslat szerint a birák és ügyészek, ugyszintén albirák és alügyészek együttes létszámába a birák következőképpen osztatnak be:

A VI. fiz. oszt. 140, a VII-be 939, a VIII-ba 934 és a IX-be 301 biró és albiró jut. Viszont az ügyészségek létszámából, 10 a VI-dik, 61 a VII-dik, 66 a VIII-dik és 79 a IX. osztályba soroztatik. Eszerint előlép a birák közül a VI-dik osztályba 2 (többletköltség 1360 K), a VII-dik osztályba 527 (többletköltség 566,000 K), a VIII-dik fizetési osztályba 632 (többletköltség, 533,700 K). Az ügyészi karból pedig a VI. osztályba előlép 2 (többletköltség 1520 K), VII. osztályba 40 ügyész (többletköltség 42,080 K), a VIII. osztályba előlép 60 ügyész (többletköltség 50,730 K). Az aljegyzői állásoknak megszünése folytán 611 uj jegyzői állás rendszeresittetik, ami 360,770 K többlettel jár, és 322 jegyzőnek 400 K képesitési pótlékára 128,800 K irányittatott elő. *Az első folyamodásu birák, ügyészek, albirák és alügyészek, jegyzők és aljegyzők fizetésrendezése tehát a költségvetés szerint*

1.684,960 K kiadási többletet okoz. Az elsőfolyamodásu bíróságoknál ezen fölül a kezelő személyzet helyzetének javitása is tervbe van véve.

— **A legujabb keletü teljes-ülési döntvény** alkalmából elkerülhetetlenné válik a Btk. novellájába olyan intézkedés felvétele, mely a döntvény és a Btk., különösen pedig a novella azon szabályait, amelyek a fiatalkoruakra vonatkoznak, összhangba hozza.

— **Dr. Baumgarten Izidor** koronaügyész-helyettes büntetőjogi tanulmányainak most jelent meg a második és utolsó kötete. Ez a kötet is az érdekes és aktuális büntetőjogi értekezések egész sorozatát tartalmazza, melyek hü képet nyujtanak szerzőnek 1882-től egész 1906-ig folytatott irodalmi müködéséről. A most megjelent kötetben tárgyalja szerző a feltételes elitélést, majd az előzetes eljárás reformját. A büntetőper szerkezetével foglalkozik a vádhatározatot és a felebbvitelt tárgyazó két értekezés. Ezeken kivül az alaki jog köréből az esküdtbirósági kérdések szerkesztésével és a magán-inditványnyal üzött visszaélésekkel foglalkozik. Az uj kötetben legtöbb hely jut a kriminálpolitikai mozgalom ismertetésének és önálló birálatának.

A jogi és orvosi tudomány határterületéből meriti szerző két értekezésének tárgyát, melyek a csökkent beszámitóképességről és a nemi perverzitásról szólnak.

A «törvény és bíróság» viszonyáról szóló értekezése nagyfontosságu problemát tárgyal. A kodifikáczió nehéz kérdéseit tárgyalja szerző «A kodifikált büntetőjog és a külön törvények» czimü értekezésében, a magyar büntetőtörvénykönyv 25 éves jubileumának alkalmából tartott ünnepi beszédében és a törvényhozás müvészetéről irt essay-ben. Három vádbeszéd abból az időből, mikor szerző még a budapesti kir. büntetőtörvényszéknél, mint közvádló müködött, oly perek emlékét eleveniti fel, melyek tárgyalásuk idején — ilyen volt elsősorban ifj. Gárdos Lajos mérgezési pöre — országszerte lekötötték a közönség figyelmét.

A kötet tartalmának méltatására még visszatérünk.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület** magyar csoportja kedden, Rickl Gyula igazságügyminiszteri tanácsos elnöklete alatt a m. Tud. Akadémia kis disztermében ülést tartott; ezen Babarczi Schwartzer Ottó főrendiházi tag kezdte meg előadását a korlátozott beszámithatóságról nagy és előkelő közönség jelenlétében. Az előadást a közönség mindvégig élénk érdeklődéssel kisérte, és nagy tetszéssel fogadta. Az előadó jövő kedden, deczember 17-én folytatja előadását, melynek részletes ismertetésére befejezése után fogunk visszatérni.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Kitüntetések a birói karban.** Ausztriában az utóbbi hetekben feltünően sok biró kapott kitüntetést, rendjelet és czimeket. Érdekes, hogy az osztrák birák egyesülete programmjában a kitüntetéseket a birói függetlenséggel össze nem egyeztethetőnek mondotta.

— **Csalás villamosvasuti jegyekkel.** Bécsben az utóbbi időben igen gyakran előfordul, hogy eldobott villamos vasuti jegyeket, melyeket az, aki megváltotta, nem használt ki teljesen (amennyiben azok más vonalra való átszállásra is jogositanak), fölszednek és azokkal ingyen utaznak. A járásbíróságok némely esetben *csalásnak* minősitették ezt az eljárást, több egyetemi tanár viszont az ily itélkezést nyilvánitotta a jogi tévedés legeklatánsabb példájának. A Juristische Blätter 48. számában hosszabb czikk foglalkozik a kérdéssel, és a járásbíróságoknak ad igazat, mert a károkozó szándékot fönforogni látja. Szerinte a ravasz fondorlat is kétségtelenül megvan. Pedig az, hogy a jegyet hallgatólag ugy tüntetem fel, mintha magam váltottam volna, még csak egyszerü hazugság.

— **Kárterités gyanánt megitélhető-e a beteg gyermek meglátogatásának költsége?** Egy kis leányt elgázolt a vonat és rajta sulyos sérüléseket ejtett. Az ausztriai bíróságok megállapitották a vasut kártéritési kötelezettségét. A gyermek atyja többek között 120 koronát követelt azon költségei megtéritése fejében, melyek a gyermeknek a kórházban való meglátogatásakor merültek fel. Az elsőbiróság ezzel a követelésével elutasitotta, mert megitélésére hiányzik a jogalap; az Oberlandesgericht azonban a vasutat ennek fizetésére is kötelezte; mert az ált. polgári törvénykönyv 139. §-a értelmében az atyának nemcsak természetes szülői érzéseken alapuló, hanem a törvény által is előirt kötelessége volt, hogy sulyosan megsérült, élet és halál között lebegő gyermekének életbentartásáról és egészsége helyreállitásáról gondoskodjék; erre pedig, — ha már személyesen egyebet nem tehetett, — alkalmas volt az, hogy utána nézzen, hogyan van a gyermek és látogatása által felderitse kedélyét, ami a gyógyulási folyamat támogatója. Az ezáltal felmerült költségek ha nem is közvetlen, de közvetett okozati összefüggésben állanak az alperes által okozott testi sértés gyógyitásával, és ezért alperes által megtéritendők.

A legfőbb törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek nem adott helyt, a másodbiróság okaihoz még azt adva hozzá, hogy habár sulyos betegek meglátogatása a betegnek ezzel járó izgalmai miatt rendszerint nem segiti elő a gyógyulást, ez az aggodalom tapasztalás szerint kis gyermekeknél nem döntő, mert a teljesen idegen környezet folytán előidézett izgalom, — amelyhez képest a szülők megjelenése által feltételezett izgalom egyenesen megnyugtatólag hat a kedélyre,— mindenesetre nagyobb, és a gyermek egészségi állapotára hátrányosabb hatásu; ugy, hogy az ily beteglátogatások joggal sorozhatók a szülőknek az ált. polgári törvénykönyv 139. §-ában szabályozott ama kötelességei közé, hogy gyermekeik életéről és egészségéről gondoskodni tartoznak.

— **A német birodalmi polgári törvénykönyvből** eddig négy franczia, egy spanyol, egy olasz egy angol és két japán forditás jelent meg. Egy kinai forditás készülőfélben van.

— **A német országos ügyvédgyülés.** A német birodalom ügyvédei rendkivüli országos ülést tartottak november 23-án Lipcsében. Az ülés főtárgya a birodalmi kormány által benyujtott, a birói szervezet, perrendtartás és ügyvédi dijszabás módositásáról, főleg pedig az egyesbiróságok, (Amtsgerichtek) hatáskörének kiterjesztéséről szóló törvénytervezet megvitatása volt. Az ügynek szokatlan érdekességet és pikantériát az a körülmény kölcsönzött, hogy — Németországban az ügyvédi kar bifurkácziója meg lévén valósitva — a javaslat természetszerüleg az Amstgerichtek mellett müködő ügyvédek érdekeinek kedvezett, mig a felsőbirósági ügyvédek érdekeivel ellentétes volt és igy attól lehetett tartani, hogy az országos ügyvédgyülés tagjai is ez érdekellentét kapcsán fognak a két táborba oszolni. Nem igy történt. Általános jogpolitikai indokok fölhozásával, a törvénykezés feladatára és a *nép érdekeire* való hivatkozással az ügyvédgyülés tulnyomó óriási többsége — *ezerkétszáz* kilencz szó ellen — a javaslat ellen foglalt állást. Főleg azt hibáztatták, hogy a javaslat nem annyira a jogszolgáltatás, mint inkább a kincstár érdekét ápolja. Olcsóbbá akarja tenni a jogszolgáltatást, de nem a nép, hanem az állam számára, az által, hogy az ügyek egy tetemes részét az eddigi három és öt biró helyett egy, illetve három bióra bizza. A javaslatnak azt az intézkedését, hogy a kisebb pertárgyaknál a felebbezést kizárja, valamint a 300 és 800 márka közti perekben az ügyvédi kényszert megszünteti, egyenesen középosztályellenesnek deklarálták, mert ezáltal éppen a középosztály perei lesznek kiszolgáltatva az egyes birák jóvátehetetlen tévedéseinek; az ügyvédi kényszer hiánya nem a nagy vállalatoknak fog ártani, amelyek kényszer nélkül is ügyvédre fogják bizni ügyeik ellátását, hanem a kis embereknek, akiktől nem szabad e tekintetben az állam jóindulatu gyámkodását megvonni. Viszont a javaslat dijszabási rendszeréről azt hangoztatták, hogy az éppen az ügyvédi *középosztály* helyzetét rosszabbitja és a nagy *pergyárak* malmára hajtják a vizet.

Több szónok kiemelte azt a szempontot is, hogy egyáltalában nem lehet az Amtsgerichtek hatáskörének kiszélesitéséről beszélni akkor, ha nem terjesztenek egyidejüleg pontos statisztikát elő az Amtsgerichtek müködésének eredményéről, vagyis itéleteiknek további sorsáról a felebbezési eljárásban. Hangsulyozták azt is, hogy a hatáskör kiterjesztésének mérvét csak a pénz értékének a régi törvény óta beállott csökkenése szabhatja meg, az pedig nem oly nagy, hogy ily nagymérvü hatáskör eltolódást indokolna.

A vita során a tervezettel szemben több izben történt hivatkozás az osztrák peres eljárásra, melyet a tervezet fölött állónak mondottak.

Erősen támadták még különösen a «*perügynökök*»-nek a javaslat által kontemplált intézményét, valamint az ügyvéddel képviselt fél személyes beidézését, amit többen az ügyvédi kart sértő bizalmatlanságnak nyilvánitottak. Heves szemrehányásban részesült a birodalmi igazságügyi kormány azért is, mert ily fontos és az ügyvédi hivatást oly közelről érintő kérdésben fölöslegesnek tartotta a tervezet megszerkesztése előtt a német ügyvédség véleményét is megtudakolni, sőt még az országos gyülésen sem képviseltette magát. Ellenben jelen volt az országos ügyvédgyülésen a német birodalom legelső birája, a legfőbb birodalmi törvényszék elnöke és képviseltette magát a bajor igazságügyi kormány is.

h—i.

— **A német ügyvédek nyugdijintézete.** A német ügyvédek nyugdij-, özvegyi és árvapénztára a magánbiztositó intézetek császári felügyeleti hatóságának november 11-én kelt határozata értelmében, mint ugynevezett «kis-egylet» kormányhatóságilag elismertetett. Magát a pénztári üzemet azonban az alapszabályok értelmében csak akkor lehet megkezdeni, ha az egyletnek már 700 tagja lesz. Minthogy a tagok száma most csak kevéssel mulja fölül az 500 at, az egylet vezetősége sürgősen felhivta a német ügyvédeket a belépésre. Remélik, hogy a pénztár ujesztendőre müködését megfogja kezdhetni. *Mikor lesz a magyar ügyvédeknek ilyen uj esztendejük?*

— **A házassági jog reformja Franciaországban.** Az 1907 jun. 21-iki törvény lényegesen egyszerüsitette a házasságkötés föltételeit A kétszeri élőszóval való kihirdetés helyébe a kifüggesztés lépett; a kihirdetés alól többé nem az államfő, hanem az illető kerület államügyésze ad fölmentést. A polgári tisztviselő illetékességét többé nem a házasfelek hat havi, hanem csak egy havi ottlakása szabja meg. A szülők beleegyezése csak a 21 éven aluliaknál szükséges, holott eddig a Code 148. §-a szerint a fiuknál 25 éves korig kivántatott ez meg. A beleegyezés joga elsősorban az apát illeti ma is; ha apa nincs, az anyát. A parlamenti vita alkalmával felmerült a feminista álláspont is *Gourju* javaslatában, mely szerint, ha az apa megtagadja beleegyezését, az anyának jogában álljon őt az első folyamodásu bíróság elé idézni, mely a kérdésben a nyilvánosság előtt és felebbezés kizárásával dönt. A javaslatot elvetették, de némi közeledés történt a nő jogainak elismerése felé, annyiban, hogy elvált, vagy ágytól és asztaltól elválasztott szülők közül a beleegyezési jogot az gyakorolja, a kinek gondviselésére a gyermek bizatott és aki azonfelül nem lett vétkesnek nyilvánitva. (A magyar házassági törvény 9. §-ának második bekezdése jóval liberálisabb.) Ha ez a két feltétel egyik szülőben sem egyesül, akkor az a szülő, aki a másikkal szemben beleegyezik a házasságba, a Gourju-féle javaslatban kontemplált birói utra térhet.

Az uj törvény még egy házassági akadályt is — legalább részben — eltörölt. Ez az oldalági sógorság akadálya, mely most már elesik mindazon esetekben, midőn az előző — a sógorságot megállapitó — házasság az egyik házasfél halála által ért véget, ellenben fenmarad a házasság birói fölbontása esetében. Az utóbbi rendelkezés rációja az indokolás szerint megakadályozni azt, hogy egy sógor a sógornőjét elcsábitsa, válásra birja és azután összeházasodjon vele, ami nem egészen komoly érv az akadály eme részleges föntartása mellett.

h—i

— **Perköltségek Angliában.** Angolországban tudvalevőleg igen drága a perlekedés. Azok a keresetek, melyeknek tárgya 50 font sterling értéket meg nem halad, a grófsági bírósághoz, az 50 fontot meghaladó perek pedig rendszerint a londoni High Court hatáskörébe tartoznak. Csekély kivételtől eltekintve, nincs a perköltségre skála és igy közömbös, hogy mekkora a per tárgyának értéke.

A következő négy eset mutatja a költségek nagyságát:

I. A grófsági bíróság előtt folyó per tárgya 20 és 50 £ közötti érték, a kérdés oly egyszerü, hogy barristerre nincs szükség. A szóbeli tárgyalás előtt kölcsönösen felmutattatnak az okiratok, a szóbeli tárgyaláson két tanu hallgattatik ki. A költségek következőképpen alakulnak: *a)* a sollicitor költségei; 1. az adóshoz intézett felszólitó levél, kereset benyujtása, kézbesitése, kereset szerkesztése: 1 £ 10 s. 6 d.; 2. a szóbeli tárgyalást megelőző bizonyitás felvétel költsége 2 £ 18 s. 10 d.; 3. a főtárgyaláson való képviselet dija 1 £ 1 s.; 4. a költségmegállapitás dija 14 s.; *b)* törvénykezési költségek 3 £ 12 s.; *c)* tanudij és posta 1 £, összesen 12 £ 16 s. 4. d., vagyis 500—1250 K értékü egyszerü perben a költség körülbelül 319 K 60 fill.

II. Ugyanolyan értékü a per tárgya, de a jogvita bonyolultabb természetü, ugy hogy barrister bevonása is szükséges. Terjedelmes előkészitő bizonyitás folyik, amennyiben megengedtetik tényekre vonatkozó irásbeli kérdések intézése (interrogatories) és az ellenfél felhivatik minden jelentőséggel biró okirat felmutatására. (discovery.) A költségek a következők: *a)* a sollicitor költségei: 1. Felszólitó levél, kereset szerkesztése, beadása, kézbesitése 7£ 19 s. 2 d.; 2. a szóbeli tárgyalást megelőző bizonyitásfelvétel költsége: 10 £ 16 s. 8. d.; 3. a szóbeli tárgyalásra vonatkozó tevékenységének dija 5 £ 7 s. 4 d.; 4. a költségmegállapitás dija 14 s., *b)* törvénykezési költségek 6 £ 18 s. 6 d.; *c)* a barrister dija 11 £ 10 s.; *d)* tanudijak 15 s., összesen 44 £ 8 d. vagyis körülbelül 1100 K 80 fill.

III. A per tárgya 50 fontot meghalad; a londoni High Court King's-Bench Division-ja illetékes. A jogvita nem különösen nehéz, ugy hogy csak egy barristerre van szükség. A bizonyitás iratok kölcsönös felmutatásából és két tanu kihallgatásából áll. A költségek: *a)* a sollicitor dijai 23 £ 2 s. 6 d.; *b)* a barrister dijai 10 £ 1 s. 6 d.; *c)* törvénykezési költségek 6 £ 5 s. 6 d., *d)* tanudij 4 £ 4 s., összesen 43 £ 13 s. 6 d., azaz körülbelül 1091 K 20 fill.

IV. Ugyanolyan értékü a per tárgya, de a jogkérdés bonyolultabb, két barrister müködése vétetik igénybe. Szélesebb körü előkészitő bizonyitó eljárás folytattatik le interrogatories és discovery utján két tanu hallgattatik ki. A szóbeli tárgyalás három napig tart. A költségek: *a)* a sollicitor dijai 55 £ 11 s. 10 d.; *b)* a barristerek dijai 70 £ 14 s.; *c)* a törvénykezési költségek 8 £ 18 s. 8 d.; *d)* a tanudij 10 £ 19 s., összesen 146 £ 3 s. 6. d., vagyis mintegy 3654 K 20 fill

Hogy ezek az összegek nem szokatlanok, mutatja a hivatalos statistika a King's Bench előtt lefolyt 20 perről, melyek költsége 40—600 font között ingadozik, egy perre tehát átlag 153 £ esik.

Még költségesebb az eljárás a felsőbb fokokon. Az 1904. évi statisztikában közölve van a lordok háza előtt lefolyt 58 pernek költségjegyzéke, melyek közül 7 esetben meghaladja a költség az 1000 £-ot, azaz 2500 K-t; mig az átlagos költség 363 £-ot, azaz 9075 K-t tesz ki.

— **Angliában a vesztegetésről szóló 1906. évi törvény** (Prevention of Corruption Act) szerint minden alkalmazott, aki elfogad oly ajándékot, melynek czélja őt főnöke üzletével összefüggésben más személynek bármely kedvezésben való részesitésére ösztönözni, büntettet (misdemeanor) követ el. A szakirodalom (Sir Eduard Fry a Timesban) ezt a szabályt a kereskedők által üzletfeleik alkalmazottjainak küldött karácsonyi ajándékokra is vonatkoztatja. Csak azt az esetet veszik ki, ha az ajándék elfogadásába a főnök beleegyezett.

—

A Magyar Jogászegylet deczember hó 14-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Schiller Bódog előadása a Hármaskönyv egyik állitólagos főforrásáról. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Kir. közjegyzőhelyettes, nagy gyakorlattal, január elsejére Budapesten vagy nagyobb vidéki városban állást keres. Czim a kiadóhivatalban. 12569

Több évi gyakorlattal biró ügyvéd a fővárosban vagy nagyobb vidéki városban ügyvédi vagy közjegyzői irodába lépne. — Czim a kiadóban. 13629

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenkettedik évfolyam. 51. szám. Budapest, 1907 deczember 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Igazságügyünk előrehaladása. — Visszaélés a végrehajtási törvény szabályaival. *Dr. Imling Konrád* igazságügyminiszteri államtitkártól. — A járásbiróság hatáskörének kiterjesztése a polgári perrendtartás törvényjavaslatában. *Dr. Fodor Ármin* budapesti kir. táblai birótól. — A becsület védelme. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A Btk. 87. §-ának értelmezése és a kir. Curia. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanáról. — Perujitás és elévülés. *Dr. Reichard Zsigmond* budapesti kir. táblai birótól. — Különfélék. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságügyünk előrehaladása.

Nemcsak megszokásból akarjuk elkésziteni a záruló évnek igazságügyi mérlegét. Végre is egy esztendő oly rövid idő a fejlődés történetében, hogy annak eseményeiből egymagukból bajos következtetést vonni egy nemzet belső életének igaz értékére. És mégis: abból, amit egy ország minden egyes évben a kultura mindegyik terén alkot és abból a módból, ahogyan uj alkotásait végrehajtja, lehet következtetni arra, hogy az ország közéletét minő szellem lengi át.

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk hazánk igazságügyi történetének utolsó éveit és köztük a most véget érőt is: igen vegyes érzésekkel fogadjuk majd vizsgálatunk eredményeit. Tiz esztendő óta képtelenek voltunk egyetlen igazságügyi alkotásra, sőt még egy tervszerü javitó vagy kiegészitő novellára is, és egész kodifikatorius képességünk kimerült abban a három törvényben, amelyek a kir. Curiának tehermentesitése érdekében készültek és amelyek — ezt kötelességünk azonnal elismerni — ezt a czélt jórészt el is érik. De alig hisszük, hogy a komolyan biráló azt a meggyőződést vallaná, hogy a jogorvoslatok bizonyos hányadának a kir. Curiáról a kir. táblákra háritása magasabb igazságügyi szempontokat szolgáló eszme volna, amelyet örömmel kellene üdvözölnünk, mint perjogunk reformjának nagy jelentőségü előfutárát.

Ámde még az is, aki beéri e két uj perjogi törvény kedvező hatásával — a harmadik, az ügyvédi fegyelmi eljárást egyszerüsitő részében csak január elsején lép hatályba — bizonyára nem lesz megelégedve igazságügyi törvényhozásunk emez eredményeivel. Fejcsóválva fogja megállapitani, hogy mig pl. az u. n. alkotmánybiztositékok néhány óra alatt mentek keresztül az országgyülési tárgyalás összes retortáin, addig az olyan javaslat, amilyen a büntetőnovella, amely annyi kegyetlen és embertelen igazságtalanságnak akarja végét vetni, és amely a fiatalkoru büntettesekkel való uj elbánással évenként az emberek ezreit akarja megmenteni a becsületes társadalomnak, félév óta hiába várja tárgyalását; hogy hasonló a sorsa a végrehajtási novellának és az üzletátruházási javaslatnak, amely még az igazságügyi bizottság tárgyalásán sem ment át, valamint az erdélyi birtokrendezési javaslatnak, amely sürgősség dolgában talán a vasutasok szolgálati rendtartásával is vetélkedik.

Csodálatos módon az országgyülésen egyetlen hang sem szólal föl e törvényalkotások fontossága és sürgőssége érdekében. Arról, hogy napi sajtónk törődjék igazságügyi kérdésekkel, már régóta leszoktunk, ami azért nem vád, mert a napi sajtó végre is, társadalmunk közvéleményét tükrözteti vissza, ugy, hogy a vád inkább az utóbbit éri. De csodálni való az, hogy a képviselőház igazságügyi bizottsága, amely tulterhelésről alig panaszkodhatik, még a hónapokkal ezelőtt hozzá utasitott javaslatokat sem tárgyalta le, hogy legalább a Ház elé terjesztett jelentésekkel iparkodjék jelét adni a maga mükődésének és annak, hogy az igazságügy is bebocsáttatást kér magának a törvényhozás tanácskozó termébe és onnan a törvénytárba! Ilyen körülmények közt elgondolni is bajos, hogy a Ház plenumában a polgári perrendtartás javaslatára mikor kerül sor, nem is szólva azokról a reformokról, amelyeket az igazságügyminiszter a költségvetés tárgyalása kapcsán a pénzügyi bizottságban kilátásba helyezett. Hogy ez a tárgyalás uj eszméket nem hozott felszinre, haném az utolsó évtized összes költségvetési tárgyalásainak volt csak gyönge ismétlése: az természetes, hiszen minden a régiben maradt, pedig köztudomásu, hogy az igazságügyminiszterium a javaslatok egész halmazatát készitette el és terjesztheti az országgyülés elé tárgyalás végett.

Hol marad emellett az igazságügy egész szervezetére kiterjedő, öntudatos, egységes és gyökeres reform? Ki merne ma beszélni a jogi oktatás javitásáról, a joggyakorlati idő, az előkészitő szolgálat intenzivebbé tételéről, a birói és ügyvédi képesités reviziójáról, a minősitési törvények észszerü megváltoztatásáról, a birói szervezet uj alapokra fektetéséről, a harmincz év óta folyton égető és mindinkább rosszabbodó ügyvédi kérdés megoldásáról?

Külföldön a nagy kérdések dominálnak. Franciaországban nagyjelentőségü igazságügyi reformok készülnek, a német birodalmi országgyülés munkaprogrammjának élén állanak az igazságügyi alkotások, sőt még a politikai és nemzetiségi viszályoktól zaklatott Ausztria parlamentje is talál időt fontos jogi problémák megoldására. Csak a mi országgyülésünknek nem jut ideje még a legégetőbb, legsürgősebb bajok orvoslására sem, nem is szólva a szerves alkotásokról, igazságügyünk gyökeres regenerációjáról.

Ennek a meddőségnek igaz okát közviszonyainkban kell keresnünk. A közérdeklődést teljesen lefoglaló napi pártpolitika nyügözi le a lelkeket annyira, hogy igazi kulturális munkára nem jut még a gondolkozásból sem, jogászi közvéleményünket pedig, birákat, ügyvédeket egyaránt értve alatta, az anyagi kérdések sokkal jobban foglalkoztatják, mint a nagy jogászi eszmék és eszmények. S noha a legnagyobb foku dőreség lenne az anyagi kérdéseknek jelentőségét kicsinyelni; noha a magunk részéről ezeknek a kérdéseknek haladéktalan és kedvező megoldását valósággal életkérdésnek tartjuk, és ugy tartjuk, hogy e megoldást sem volna szabad semmiféle uj szervezés kedvéért halogatni: mindezeknek az igazságoknak teljes elismerése mellett sem bocsáthatjuk meg az érdeklődésnek azt az eltompulását és elsekélyesedését,

amelyet jogászaink többségének körében fájdalmasan észlelünk és amely a maga kihatásában az ország közvéleményére is felette károsan nehezedik.

Képviselőházunk harmadrésze hivatásos jogászokból áll. Azt hinné az ember, hogy ezek a jognak olyan hatalmas uralmát honositják meg, hogy avval szemben közéletünkben semmiféle más szempont nem érvényesülhet, ami persze nem azt jelenti, hogy egyéb gazdasági és kulturális igények teljes kielégitést ne nyerjenek. A tények pedig arra tanitanak, hogy a jogásznemzet képviselői előtt semmi sem közömbösebb, mint az, ami igazságügyünkre és jogunk javitására vagy kiépitésére vonatkozik. Egy-egy többé-kevésbbé alapos költségvetési beszéden kivül alig hallunk az igazságügy nagy kérdéseiről emlitést, hacsak valamely gazdasági tárgyu törvényjavaslat tárgyalása alkalmából a birói hatáskör csonkitását, a védelem szabadságának megnehezitését tárgyazó inditványokat nem tekintjük az igazságügy érdekében való komoly munkának.

Ügyvédi kamaráink jórészében is inkább a politika és a személyi tekintetek uralkodók, semhogy tőlük azt a minden irányban és mindenkivel szemben egyaránt erélyes és elfogulatlan állásfoglalást várhatnánk, amelyre annyi okból oly sürgős szükségünk lenne; jogászaink egyéb egyesülései pedig ugy látszik, szervezetüknél fogva arra sem alkalmasak, hogy észre vegyék, hogy ami körülöttük történik, az a jogérzék és a törvénytisztelet halálos veszedelme, a férfias önérzet csökkenésének kóros tünete, amely maholnap a bíróságok függetlenségét sem fogja megkimélni.

Ennek jelenségeit is volt alkalmunk tapasztalni és minden igazi jogász megdöbbenésére kénytelenek voltunk azt látni, mint férkőzött be a politika az igazságügybe, mint domináltak bizonyos kérdések felfogásában a politikai opportunizmus szempontjai, mint befolyásolta az egyes kinevezéseket a pártállás.

Csak nemrég hallottuk parlamenti körökből hangoztatni, hogy az igazságügyi kinevezéseknél a képviselői és pártbefolyásnak több teret kell engedni, hogy a kormány a párt kitartó hiveinek kivánataival számolni tartozik.

Amig a törvényhozás iránya nem változik, amig a törvényhozók felfogása az igazságügyről a jogeszme magaslatára nem emelkedik, addig nem remélhetjük igazságügyünk gyökeres reformját és nem remélhetjük biráink és ügyvédeink müködésének méltánylását és érdekeik felkarolását.

Ha megujul az igazságügy iránti érzék, ha eljő az az idő, amikor a jog területét nem folytonosan csorbitani, hanem ahol csak lehet, kiterjeszteni törekszik a törvényhozás: akkor az annak jele lesz, hogy a jogrend megszilárdulóban van.

Az 1907-ik évben ezen irányban, sajnos, jóformán semmi sem történt.

Visszaélés a végrehajtási törvény szabályaival.

Abban a harczban, a mely a hitelező és az adós között valamely vitás jog vagy igény megitélése tárgyában folyik, a perrendtartás, abban pedig, a melyet a megitélt jog vagy igény tényleges érvényesitésének kikényszeritése végett vivnak, a végrehajtási eljárás szolgáltatja ugy a támadásra szükséges fegyvereket, mint a védelemre alkalmas eszközöket.

Ha a harcz nem ritkán elég heves már a per stádiumában is, rendesen még elkeseredettebb, a mikor kényszervégrehajtásra kerül a sor, a mikor arról van szó, hogy a biró döntésének érvény szereztessék az anyagi téren, hogy a perben vesztes fél most már tényleg is veszitse azt a jogot, megváljék attól a vagyontárgytól vagy egész vagyontól, a melynek eddig élvezetében volt, a mikor néha nem csupán a további megélhetés könnyebb vagy nehezebb volta, nem csupán a jólét, hanem a lét általában forog kérdésben.

Ilyenkor valóban nem szabad csudálkoznunk, ha az existenciájában megtámadott fél «más módon el nem háritható, közvetlen veszélytől való megmentése végett» a rendelkezésére álló legális védelmi eszközöket illegális módon is, oly czélra használja, a melyre azokat a törvény legkevésbbé sem szánta.

Másrészt a jogrend létesitésére és fentartására hivatott törvény feladata ugyan, hogy bárkinek megélhetését még az ellene fennálló és meg is itélt követelés meghiusulásának árán is megvédje, tehát hogy a végrehajtás aluli mentességeket az életviszonyokhoz képest kijelölt legszélsőbb határokig kiterjeszsze; de nem engedheti meg a törvény, hogy rendelkezéseit és szabályait bárki — ha mindjárt emberileg kimenthetően — kijátssza és oly czélra használja fel, a mely azok felállitásakor legkevésbbé sem lebegett a törvényhozó szeme előtt. A törvény tiszteletét aláásó ily kijátszásoknak okvetlenül elejét kell venni, erre alkalmas uj jogszabályok felállitása által.

Hogy miért mondtam el ezeket az éppen nem uj dolgokat? Elmondtam a következők bevezetéseül és indokolásául.

Az 1881:LX. tcz. 172. §-a akként rendelkezik, hogy: ha egyazon határnapon több telekkönyvi jószágtest vagy egy jószágtest több részlete külön (155. §.) árverelendő, a végrehajtást szenvedőnek áll jogában meghatározni azt a sorrendet, a melyben az ingatlanokat árverés alá bocsátani kivánja. Ha azután a több jószágtestnek vagy több birtokrészletnek egy része az árverésen oly áron adatott el, hogy a végrehajtató követelése járulékaival együtt a már elárverezett ingatlanok vételárából kielégithetőnek mutatkozik, a további árverés felfüggesztendő.

A rendelkezés nyilván a végrehajtást szenvedő azon méltányos érdekének kielégitésére szolgál, hogy az az ingatlan bocsátassék első sorban árverés alá, a melyet ő saját existentiájának szempontjából legkönnyebben nélkülözhetőnek tart és hogy több ingatlannak a tulajdonától el ne essék, mint amennyinek eladása a végrehajtató követelésének kielégitésére szükséges.

A végrehajtást szenvedők azonban a törvény e rendelkezését jobb feladatra méltó furfangossággal ujabban arra használják fel, hogy a végrehajtás czéljának elérését, a hitelezők kielégitését egyenesen lehetetlenné tegyék.

Az árverés sorrendjét t. i. akként állapitják meg, hogy első sorban a legértéktelenebb jószágtest vagy birtokrészlet eladását kérik. (Ennek előkészitéseül persze még azt is megtehetik, hogy a jelzálogilag terhelt egységes jószágtestből a tkvi rend. 56. §-a *c)* pontjának alkalmazásával valami csekély parczellát a terhek egyetemleges átvitelével lejegyeztetnek.)

Az árverésen azután a csekély értékü ingatlanért az ugyancsak megfelelően csekély bánatpénz letétele mellett valamely «strohmann» által oly árt igértetnek, a mely a végrehajtató követelésének és összes járulékainak, sőt a mely talán valamennyi többi jelzálogos hitelező követeléseinek fedezésére is elegendő volna, ha t. i. megfizettetnék.

A fizetés azonban eszeágában sincs a «strohmannak». Következik tehát ujabb árverés a végr. törv. 185. §-a alapján, a mikor ismétlődik az előbbi komédia, ujabb strohmann felléptetésével. Sőt következhetik a harmadik és negyedik ily árverés; változatosság kedveért a végrehajtató inscenirozhat még egy-két utóajánlatot is, és igy aztán évek mulhatnak, a nélkül, hogy a hitelezők a végrehajtás lejáratásában egy lépésnyire is haladhattak volna. A végrehajtást szenvedő pedig benmarad a talán milliót érő ingatlannak a birtokában pár száz korona árán, a melyet a többszöri elvesztett bánatpénzre, no meg talán a strohmann illő honorálására forditott.

Megtörtént ilyformán, hogy 80 K bánatpénz letétele nellett a 600—800 K-át érő, első helyen árverés alá bocsátott ingatlanért 1,350.000 K-át igértek, erre még utóajánlatot is tettek és a jelzálogilag terhelt többi ingatlanok elárverezését ez által kiszámithatlan időre lehetetlenné tették!

Az ilyen és hasonló visszaélések meggátlására tekintélyes helyről az az inditvány tétetett, hogy vétessék fel a végrehajtási törvény készülőben levő novellájába oly rendelkezés, mely szerint a 172. §. harmadik bekezdésének esetében a további árverés csak a végrehajtató beleegyeztével függeszthető fel; ennek hiányában pedig a többi jószágtestre (többi birtokrészletre) elrendelt árverés is megtartandó, mely árverés azonban csak ugy hatályos, ha a már elárverezett ingatlanok vételára az árverési feltételekben megállapitott időn belül tényleg nem fizettetik be.

Véleményem szerint ez az inditvány el nem fogadható; mert sokkal többet ártana az egyik oldalon, mint a mennyit a másikon használ.

Az inditványozott rendelkezés hatásainak megitélésénél abból kell kiindulnunk, hogy a 172. §. szabályának alkalmazásánál mégis csak túlnyomólag tisztességes törekvéssel, olyannal van dolgunk, a melyet a törvényhozás a végrehajtást szenvedő javára elősegiteni akart és csupán itt-ott, elvétve a törvény kijátszásával. Azokban a tulnyomó esetekben pedig, a mikor annak a vételárnak magasságából, a melyet az első helyen árverés alá bocsátott ingatlanért igértek, az igéret szinleges voltát biztosan következtetni nem lehet, a feltételes hatálylyal árverés alá bocsátott többi ingatlanért éppen a hatály feltételessége és az evvel járó eshetőségek és anyagi károk tekintetbe vétele mellett a valóságos értékkel arányban nem álló csekély vételárt igérnének.

Példával bizonyitok:

Árverés alá kerül egyetemleges jelzálogjoggal terhelt három ingatlan vagy telekkönyvi jószágtest. Az elsőnek a kikiáltási ára 50.000 K, a másodiké 100.000 K, a harmadiké 300.000; az előnyös tételeknek és a végrehajtató összes követelésének s járulékainak fedezésére 60.000 K szükséges és az első ingatlanért 70.000 K legmagasabb igéretet tettek. Már most a második ingatlan elárverezésének joghatálya attól függne, hogy az elsőnek a vevője a vételárt a megállapitott határidőkben meg nem fizeti; sőt a harmadik ingatlan elárverezésének joghatálya attól, hogy sem az elsőnek, sem a másodiknak megvevője nem teljesiti fizetési kötelezettségét. Ha teljesiti — a mi csak hónapok, sőt néha év multán fog elválni — a további árverések olyanok, mint ha meg sem történtek volna, a bánatpénz az egész időn át olcsó letéti kamat mellett hevert; és a mi a fő, a vevő, a kinek lehet, hogy ingatlanra talán sürgős szüksége van, többszörte elmulasztotta az alkalmat, hogy más ingatlant szerezhessen vagy legalább üzletében, gazdasági terveiben időt vesztett s ez által érzékenyen megkárosodott.

Én el nem tudom képzelni, hogy a joghatály ily bizonytalansága mellett akadna, a ki a második és a harmadik ingatlanért megközelitőleg is komolyan igérne annyit, a mennyit azok valóban érnek. Sőt azt hiszem, hogy az ily árverés oly adósnak is teljes tönkretételével járna, a kit helyesen és czélszerűen vezetett végrehajtás utján még meg lehetett volna menteni.

Hozzájárul még — és ezt ne feledjük — hogy a proponált eljárás, a mely a *ki*játszást meg akarja akadályozni, az *össze*játszást megkönnyitené.

Tegyük fel a fentebbi példa folytatásául, hogy a második ingatlanért 80 000 K-át igértek. Kétségtelen, hogy az ezután még a harmadik ingatlanra megtartott árverést alig fogná valaki olyannak tekinteni, a mely joghatályosnak igérkezik, és hogy ha mégis akad árverelő, ez potom ár, mondjuk 150.000 K igérése által is elfogja érni azt, hogy vevőnek, — igaz hogy egyelőre csak feltételes vevőnek — kijelentessék. Hát ha az első és a második ingatlan vevői az ő strohmannjai voltak, a kiknek eszök ágában sincs a vételár megfizetése akkor, miután ezeken ugyan semmi árkülönbözetet sem lehet megvenni, csupán a két bánatpénz (10%-kal számitva 5 és 10 ezer K) elvesztésének árán a harmadik ingatlan megvételénél 135.000 K nyereségre tett szert.

Szerintem a végr. törv. 172. § ával üzött visszaélés ellen, sőt részben az ellen is, a melyet a vétel szándéka nélküli árverelésekkel üznek az ingatlan minél tovább való birtokban tartása végett, hathatós és e mellett jogsérelemmel senkire nézve sem járó eszköz a törvény oly kijelentése volna, hogy:

A ki az árverésen oly legmagasabb igéretet tett, a mely a kikiáltási árt meghaladja, az köteles nyomban, mielőtt az ingatlan általa megvettnek kijelentetnék *a kikiáltási ár százalékában megállapitott bánatpénzt az igért ár megfelelő százalékára kiegésziteni.* Ha nem teszi, igérete hatálytalan és ő a további árverésben részt nem vehet.

Ily törvényes rendelkezés mellett az, a ki 800 K értékű ingatlanért egy milliónál többet igért, czélját bizonyára el nem érte volna. *Dr. Imling Konrád.*

A járásbiróság hatáskörének kiterjesztése a polgári perrendtartás törvényjavaslatában.

A polgári perrendtartás most beterjesztett törvényjavaslatának egyik legfontosabb eltérése az előbbi javaslattól az, hogy a járásbiróság hatáskörébe tartozó ügyek értékhatárát 1000 K-ról 2500 K-ra emeli fel.

A javaslat e részben követi az európai törvényhozások irányát. Az egyesbiróság térfoglalása szükségszerü következménye annak, hogy az eljárást minél inkább egyszerübbé és olcsóbbá kell tenni. A nagyon is megnövekedett birói személyzetet sehol sem akarják már nagyobb mértékben szaporitani; még pedig nemcsak pénzügyi szempontból, hanem azért is, mert a birák mennyisége rendszerint forditott arányban áll azok minőségével. Ha választani kell a között, hogy sok, de rossz biró, vagy kevés, dej ó biró legyen-e, a választás nem lehet nehéz. Ezért tágitják mindenütt az egyesbiró hatáskörét. Francziaországban csak nem régen, az 1905. évi julius 21-diki törvénynyel felemelték a békebiró hatáskörébe tartozó ügyek értékhatárát 300 francról 600 francra, még pedig 300 franc-ig (az eddigi 100 franc helyett) a felebbezés kizárásával; és egyuttal rendkivül szaporitották azoknak az ügyeknek számát, a melyek részben 1500 franc-ig, részben értékre való tekintet nélkül tartoznak a békebiró hatáskörébe. Németországban ép most terjesztett a kormány a törvényhozás elé javaslatot, hogy az Amtsgericht hatáskörének értékhatára 300 márkáról 800 márkára emeltessék és 50 márka értéket meg nem haladó vagyonjogi perekben felebbezésnek ne legyen helye. És mi magunk is 1881-ben már megindultunk ebben az irányban, a mikor a járásbirósági hatáskör értékhatárát 300 frtról 500 frtra emeltük fel. Ezóta több mint egy negyed század mult el, és igy a most beterjesztett polgári perrendtartás törvényjavaslata ebben a kérdésben nem állhatott meg az 1881-ben megállapitott értékhatárnál, hanem tovább kellett haladnia abban az irányban, a melyet törvényhozásunk 1881-ben már magáévá tett.

De több oldalról hallom az ellenvetést: a javaslat messze tulmegy azokon a határokon, a meddig a külföldön e tekintetben el mertek menni. Ha Francziaországban megálltak 600 francnál, ha Németországban a kormány nem mer nagyobb értékhatárt javasolni, mint 800 márkát, azt találják némelyek, hogy minálunk, a hol ugyanahhoz az összeghez nagyobb érdek fűződik, mint a gazdagabb országokban, nem indokolt az ennél jóval nagyobb értékhatár.

Első pillanatra a megjelölt adatok azt a látszatot keltik, hogy a perrendtartás javaslata tényleg kevesebb bizto-

sitékot ad a 2500 koronán aluli ügyekben, mint a külföldi törvények. Ez azonban csak látszat. Ha a polgári perrendtartás javaslatának a felebbvitelre vonatkozó rendelkezéseit összevetjük a külföldi törvények rendelkezéseivel, azt látjuk, hogy ugyanoly értékü ügynek eldöntésére a polgári perrendtartás javaslata szerint a bíróságoknak több fokozata van hivatva, a biztositékok száma tehát nagyobb, mint az idézett külföldi törvények szerint.

A franczia törvény szerint 300 franc értéken alul a járásbiróság itélete ellen felebbezésnek nincs helye. Hogy ez ellen az itélet ellen hatáskör tullépése (excès de pouvoir) miatt semmisségi panaszszal lehet élni a semmitőszékhez, az alig jöhet figyelembe. Több évi statisztikai adatok közt egyetlenegy ilyen semmisségi panaszt sem találtam. A fent idézett német javaslat is 50 márkán aluli ügyekben az Amtsgericht itélete ellen kizárja a felebbvitelt. Mindezekkel szemben a magyar perrendtartási javaslat minden, még a legkisebb ügyben is a járásbiróság itélete ellen felebbezést ad és ilykép megadja a lehetőséget, hogy az egyes biró itélkezésével meg nem elégedő fél a társas biróság itélkezését igénybe vegye.

A 300 frankot meghaladó ügyekben a franczia jog megadja ugyan a felebbezést a békebiró itélete ellen a törvényszékhez, azonban a törvényszék minden itélete ellen, amelyben a per tárgyának értéke 1500 frankot meg nem halad, még ha a kir. törvényszék azt első fokban hozta is, felebbezést nem ad. Igaz ugyan, hogy elméletben a törvényszék utolsó fokban hozott itélete ellen semmisségi panasznak van helye a semmitőszékhez. De ha figyelembe veszszük, hogy minden elutasitott semmisségi panasz a félre 300 franc pénzbüntetést von maga után, amelynek felét a semmisségi panasz beadásakor birói letétbe kell helyezni, ha továbbá figyelembe veszszük, hogy a semmitőszéki ügyvédnek több száz franc tiszteletdiját szintén előre kell lefizetni, mert azt az ügyvéd utólag nem követelheti, és hogy a fél ezeken kivül is a semmisségi panasz benyujtásával az ellenfélnek fizetendő nagyobb összegü költséget és kártéritési összeget koczkáztat, könnyen beláthatjuk, hogy a fél csak nagyobb értékü perekben fordulhat a semmitőszékhez. Innen magyarázható meg a franczia semmitőszék ügyeinek csekély száma. A tényleges állapot tehát az, hogy 1500 francot meg nem haladó perekben (Belgiumban ezt az összeget is már 2500 francra emelték) a fél rendszerint kénytelen megelégedni a törvényszék itéletével. És Németországban az Amtsgericht itélete ellen csakis egyfoku felebbvitel van a törvényszékhez; a törvényszék itélete ellen pedig, ha a peres tárgy értéke 2500 márkát meghalad, szintén csak egy foku felebbezés van a főtörvényszékhez, mivel az 1905. évi junius 5-iki törvény a főtörvényszéknek itélete ellen, abban az esetben, ha a per tárgyának értéke 2500 K-át meg nem halad, kizárta a felülvizsgálatot. Ha tehát Németországban az a javaslat, hogy a járásbirósági értékhatár 300 márkáról 800 márkára emeltessék, némely oldalról ellenzésre talál, ennek egyik oka az, hogy a német jog szerint a járásbiróság hatáskörének minden kiterjesztése egyuttal a főtörvényszék fellebbviteli hatásköréből kivonja ezeket az ügyeket és a törvényszéket jelentékeny értékkel biró perekben is utolsó fokban itélkező bíróságokká teszi.

Ha ezekkel a rendelkezésekkel összehasonlitjuk a magyar perrendtartás javaslatát, azt találjuk, hogy az még a 400 K értéket is, melynek esetében ma a törvényszék a sommás eljárás szerint utolsó fokban itél, 100 K-ra szállitja le (521. §.). Eltekintve tehát a 100 K értéket meg nem haladó csekély perektől, a javaslat az összes járásbirósági ügyekben, és értékre tekintet nélkül az összes törvényszéki ügyekben három foku biráskodást ad. Ilykép a 2500 K-át meg nem haladó perekben, amennyiben járásbirósági hatáskörbe tartoznak, első fokban a járásbiróság, másod fokban a törvényszék, 100 K-án felül pedig harmadfokon a kir. tábla fognak itélkezni, holott Németországban a 2500 márkán aluli törvényszéki ügyekben a törvényszék mint első foku és a főtörvényszék mint utolsó foku biróság jár el, tehát ugy a birósági fokozatok, mint a perben résztvevő birák száma egygyel kisebb. Ha pedig az ügy Németországban járásbirósági, miután a főtörvényszékhez nem kerülhet fel, a felső biróság egy egész tanácsa elesik, tehát öt felső bíróval kevesebb foglalkozik az ügygyel, mint amennyi azzal a magyar javaslat szerint foglalkozhatik. Hogy a német jog szerint 2500 márkát meg nem haladó törvényszéki perekben a főtörvényszék mint felebbezési biróság jár el, holott a magyar javaslat szerint a 2500 K-át meg nem haladó járásbirósági perek a kir. táblához csak mint felülvizsgálati bírósághoz juthatnak, annál kevésbbé változtat e dolgon, mert a javaslat a felülvizsgálat körét a mai sommás eljárással és német joggal szemben kibőviti.

A járásbirósági hatáskör bárminő tetemes kiterjesztése vagyonjogi perekben nem támaszthat aggodalmat, ha bármely legkisebb ügy ujra, az ügy minden részletére kiterjedő megbirálás végett a törvényszék elé vihető, és harmadfokban a kir. tábla, vagy a kir. Curia döntését is fel lehet hivni.

Végül még két dologra akarok rámutatni.

A járásbiróság hatáskörének kiterjesztése ellen rendszerint azt hozzák fel, hogy ez járásbiróságaink mai szervezete mellett aggályos abból a szempontból, mert kezdő albirák önállóan döntenek első fokban fontos vagyoni érdekek felett. Ez az ellenvetés nem teljesen indokolatlan. De ha a törvényhozás előtt levő rövid javaslat a birói szervezet módositásáról törvényerőre válik és azzal az albirák száma az elsőfoku birák létszámához viszonyitva a lehető legcsekélyebbre csökken, mi sem állja utját annak, hogy ezek a kezdő albirák csakis törvényszékekhez neveztessenek ki, ahol az itélő tanácsban a tanácsvezető és a másik tanácstag elég biztositékot képeznek esetleges tévedések ellen. A járásbiróságokhoz pedig mint önállóan müködő egyes birák csak azok az idősebb birák neveztetnének ki, akik a törvényszéknél elég tapasztalatot és készültséget szereztek, és egyébként is képeseknek mutatkoztak arra, hogy önállóan biráskodjanak.

Az ügyvédi képviselet kérdése szintén nem hagyható figyelmen kivül. Németországban az Amtsgericht hatáskörét kiterjesztő javaslat ellen különösen az ügyvédi körök foglaltak állást. Ennek egyik oka kétségtelenül az ügyvédi kar anyagi érdeke is, de másrészről tagadhatatlan az is, hogy az ügyvédi képviselet a pernek oly biztositéka, amely közérdekből is a legnagyobb figyelmet érdemli meg. A magyar perrendtartás javaslata semmit sem vesz el ebből biztositékból, sőt a kötelező ügyvédi képviseletet még némileg ki is terjeszti, amikor a járásbirósági eljárásban is kötelezővé teszi az ügyvédi képviseletet, ha a per tárgyának értéke 1000 K-át meghalad (94. §.). Azok a kifogások tehát, amelyeket ebből a szempontból külföldön az egyesbirók hatáskörének kiterjesztése ellen felhoztak, a magyar perrendtartási javaslattal szemben tárgytalanok. *Dr. Fodor Armin.*

A becsület védelme.

Ha egyáltalán lehet népszerü büncselekményekről beszélni, akkor a mi viszonyaink között a rágalmazás és becsületsértés kétségtelenül népszerübb a hatóság elleni erőszaknál is, ami pedig ugyszólván vérében van a paraszt rendnek, sőt bizony az uri rendnek is.

A biróság elé természetesen a becsület ellen elkövetett vétségeknek csak egy töredéke kerül, mivel az ilyeneket az életben többnyire kibéküléssel, majd késeléssel és gyujtogatással, majd pedig párbajjal intézik el. A mely utóbbi a mi életviszonyaink között határozottan még mindig jogintézmény ellegével bir, sőt sok tekintetben jobban és gyorsabban is

orvosolja az életben keletkezett becsületzavarokat, mint a felette bonyolódott, meglehetősen drága és olykor végnélkül hosszu birói eljárásunk. Meg lehet állapitani azt is, némi tapasztalattal, hogy a becsületnek e népies és uri védelmi formáit a társadalom hatályosabbnak is tartja, sőt erősebb praeventiónak is, mint amit a törvény a becsületnek nyujthat. Kivált amióta átment a köztudatba, hogy a bíróságok a büntetőtörvénykönyvben foglalt, magukban véve elég nyomatékos büntetéseket legtöbbnyire igazán nevetséges minimumokban alkalmazzák.

Ilyképpen tehát a rágalmazásoknak és becsületsértéseknek jobbára csak azok az esetei kerülnek bíróságaink elé, amelyekben a sértett fél együgyüségénél, vagy tapasztalatlanságánál fogva hatályos birói elégtételt vár. Vagy ahol valamely közérdekü gyalázatos tett ráfogásának ódiuma alól az exponált egyén a valódiság tisztitó tüzének kiállásával akar menekülni. Ami, hogy egyes esetekben milyen hosszu ideig, olykor évekig tartó kinszenvedést jelent a sértett félre nézve, azt az ujságközleményekből szinte minden nap lehet tapasztalni. Innen az a müvelt körökben már nagyon közkeletü felfogás is, hogy a párbaj taktikailag is sokkal alkalmasabb a becsület reparációjára és az élet nyugalmára nézve is, mivel annak némi kis koczkázattal 24 óra alatt vége van, ellenben a rágalmazási per, *Jove favente*, 2—3 esztendőn át is dulja és pusztitja a sértett és családja nyugalmát. És persze a sértőét is.

Ez a felfogás jutott igen éles kifejezésre a dr. Günther Antal igazságügyminiszter elnöklete alatt 1907. évi junius havában tartott népes sajtótanácskozmányon is. A felszólalóknak nem csak számra, de tudásra és tekintélyre is ponderáns része, a sajtóreform egyik vezető gondolata gyanánt a rágalmazási és becsületsértési pereknek gyorsitását jelölte meg. Nevezetesen pedig a vizsgálati és vádtanácsi eljárás kiküszöbölését, amely utóbbiban egyébiránt nem volt egyező vélemény. Ellenben szinte kivétel nélkül megegyeztek a felszólalók abban, hogy a sajtójogi judikaturában észlelt, szinte türhetetlen hátrányok legnagyobb része megszünne és igy a sajtószabadság további korlátozása is elkerülhetővé lenne, ha a becsületsértési és sajtópereknek rövid lefolyását lehetne biztositani. Hogy ez az érv mily erős, mutatja a budapesti esküdtbiróságnál előkészités alatt levő rágalmazási és becsületsértési pereknek már majdnem leküzdhetetlen sokasága. Valósággal a sajtótörvény fennállása óta még soha sem volt ennyi sajtóper összetömörülve.

A konkluzió, amit mindezekből a tapasztalatokból a büntetőtörvénykönyv XVII. fejezetének és a vele összefüggő büntetőperrendtartási szabályoknak összevetéséből le lehet vonni, abból áll, hogy *a becsület védelmére szolgáló minden* anyagi és alaki jogszabály már régen rászolgált a gyökeres reformra.

Hibás és egyoldalu intézkedés lenne, ha erészben csakis a sajtójogi eljárási szabályokat tennék szigoruabbakká, és gyorsabb folyásuakká. Nem azért, mintha erre is nem lenne szükség, hanem azért, mivel kezdettől fogva bonyolult, és a judikatura által még mindig nem egészen tisztázott kodexbeli jogszabályaink a becsület védelmére *általában véve* nagyon kevéssé alkalmasak. Tehát a judikatura egész területén meg vannak ugyanazok a bajok, melyek a sajtójogi judikaturában oly jogos és indokolt panaszokat ébresztettek. Gyülöletes dolog volna és semmiképpen sem beleillő a kor szellemébe, ha a kormány és a törvényhozás a közérdekü gondolatközlési szabadság területén léptetne életbe valamely statáriumhoz hasonló eljárási szigort, ellenben a perek óriási többségének, magának a népnek becsületvédelmét továbbra is egy oly összebonyolitott, nehézkes és annyi perjogi balesettel sulyositott jog védelme terhe alatt hagyná, mint amilyent a büntetőtörvénykönyv XVII. fejezetében bizonyos titkos félelemmel tisztelnek még a beavatott jogászok is.

A visszásságok gyökerei minden esetre magának az anyagi kodexnek eme fejezetében érezhetők teljesen. Hogy a büntetőtörvénykönyv 258—262. §-aiban foglalt büntetések, kivéve talán a becsületsértés büntetését, a maximumokban elég hatályosak, az a jogászvilág előtt alig kétséges. Erészben tehát valami drákói büntetésemelésekre nincs szükség, ha csak a bíróságok el tudnák magukat határozni arra, hogy legalább a középmértéket alkalmazzák ott, ahol kell. Másképpen áll azonban a dolog a magán és közvád bonyolódott kérdéseivel és az exceptió veritatis intézkedéseivel. E két utóbbi okozta a legtöbb jogos panaszt a közvéleményben is.

Ami az elsőt illeti, nevezetesen a köz- és magánvád elosztásának, valamint a felhatalmazásra és kivánatra üldözendő sértések kategorizálásának bonyolódott szerkezete végtelen sok jogbizonytalanságra ad okot, amit még fokozott a BP. 41. §-ában és az életbeléptetési törvény 17. §-ában foglalt további vádbeli és hatásköri komplikáczió. A kir. Curia 22. és 67., számu régebbi büntetődöntvényeivel és ujabbi megállapitásaival is iparkodott a komplikációkat megszüntetni, de azért még mindig sürün fordul elő befejezett eljárásoknak jobbára alaki okból való megsemmisitése. Jele annak, hogy maguk a bíróságok sem tudnak a vádjogban tisztán eligazodni. Hogy lehetne tehát magánfelektől megkivánni, e hihetetlenül bonyolult vádrendszerben a biztos tájékozódást. Hogy egyébbre ne terjeszkedjünk ki, kész jogi atrocitás jellegével bir az, ha egy közhivatalnokot hivatali kötelességeire vonatkozó rágalmazó állitással megvádolnak s helyette a Btk. 270. §. 2. pontjára támaszkodva felettes hatósága felhatalmazása alapján a kir. ügyész közvádat indit arágalmazó ellen. De ha a vádat elejti, a megrágalmazott közhivatalnok többé még a pótmagánvád remediumában sem részesülhet; röviden a közvádló által becsületvesztésre itélhető.

Egy másik jelképes eset az, hogyha ugyancsak egy közhivatalnok a hivatalára vonatkozó becsületsértő állitás miatt a Btk. 262. § a alapján keres magának orvoslást. Ezt a BP. 41. §-ához képest csak a közvádló közvádjával teheti, de ha a kir. ügyész közvádat nem indit, maga léphet helyére pótmagánvádló gyanánt. Ami az életben azt jelenti, hogy az aránytalanul nagyobb sérelmekért esetleg semmi remediuma sincsen, a kisebbekért pedig maga is keresheti a törvényes elégtételt. Ami kész absurdum. Mindez természetesen csak mutatvány a vádrendszer százféle permutatiójából.

Ugyanigy vagyunk a Btk. 263., 264. §-ában szabályozott exceptio veritatis intézményével is. Ez az intézmény eredetileg is nagyon széles és süppedékes talajra volt épitve. Magának a törvényhozásnak sulyos tévedése különösen a Btk. 264. §-ának 2. pontja esetében tetszett ki több izben, amikor a nyilvánvaló csaló a károsulttal kiegyezett és becsületét sikerrel kereste azokon az ártatlanokon, akik őt csalása elkövetése után csalónak irták vagy nevezték. A törvény u. i. ebben az esetben a valódiság bizonyitását eltiltja.

Fokozta a kodifikált igazságtalanságokat a 263. §. 5. pontja alapján kifejlődött hibás judikatura, mely «közérdek» szine alatt derüre borura megengedte a valódiság bizonyitását és azzal a sértett fél sárba rántását. E pont alapján a magyar bíróságoknak nyitva állott az ut arra, amit az angol biráskodás követ, hogy t. i. a vádlottnak ne engedje meg a bizonyitást akkor, ha nem tudja előbb kimutatni azt, hogy az elkövetett sértést és annak minőségét is megkövetelte tőle a közjó, vagy az üldözött magánemberek védelme. Ehelyett azonban egy olyan laza judikatura támadt, ahol a becsülete védelmét kereső vádló rosszabb helyzetbe sodortatik, mintha vádlott lenne és sok esetben csakugyan bambaság kell hozzá, ha valaki a megbecstelenités ekkora koczkázatával keresi a becsületét.

Mindezek csak röptében érintő futólagos bizonyitékai annak, hogy a becsület védelme tárgyában ugy anyagi, mint alaki jogunk veleszületett nyomorékságokban szenved és hogy annak gyökeres reformját már akár az igazság, akár a technika szempontjából elhalasztani lehetetlen. Azaz, hogy el-

halasztani tulajdonképpen mindent lehet, csak éppen az a kérdés, hogy milyen károkat szenved miatta az egész társadalom.

Büntetőtörvénykönyvünknek most már félig megérett novelláris reformjából azonban a XVII. fejezet reformja egészen hiányzik, noha ezzel párhuzamosan a sajtótörvény reformja is előkészités alatt van. Hogy ezek befejezése után és a XVII. fejezet reformja nélkül uj komplikációk, ujabb bajok és panaszok és a társadalomnak a birósági forumtól való még nagyobb elidegenedései fognak bekövetkezni, körülbelül előre megjósolható. Ugyanazért, mivel még mindig nem késő, helyesen tenné a kormány és a képviselőház igazságügyi bizottsága, ha a novelláris törvényjavaslat tárgyalását feltartaná mindaddig, amig a büntetőtörvénykönyv XVII. fejezetének és az azzal összefüggő eljárási szakaszoknak reformtervét a kormány el nem készittette. E csekély késedelemmel csakugyan orvosolható lenne végre az a felette jogos panasz, amivel a törvényt és a judikaturát e részben nem csak a jogászok illetik, hanem igazán az egész társadalom.

Dr. Kenedi Géza.

A perbeli beismerésről.*

A perbeli beismerés jogi természete.

Éppenséggel nem ismeretlen dolog, hogy a bíróság előtti beismerés perbeli cselekmény. Ezt senki sem hagyhatja figyelmen kivül, aki a bíróság előtti beismeréssel foglalkozik. A tételnek valódi értelmét és jelentőségét azonban már nem szokták felismerni. Sokan, különösen a régiebbek, annak, hogy a bíróság előtti beismerés perbeli cselekmény, nem tulajdonitanak más jelentőséget, mint hogy a bíróság előtti beismerés alakja a perbeli cselekményé, nevezetesen, hogy annak a bíróság előtt a perben és pedig az illető perben a perbeli cselekményekre nézve megszabott alakban kell történnie. Ez az alak volna az, ami a bíróság előtti beismerést a bíróságon kivüli beismeréstől megkülönbözteti és csak ennek az alaki különbségnek a folyománya az is, hogy a bíróság előtti beismerés eltérőleg a bíróságon kivülitől, a perbeli képviselő utján is történhetik, továbbá, hogy nem szorul bizonyitásra és hogy komolysága (az animus confitendi) vélelmeztetik.[79] Ez az álláspont egészen összeillik azzal a sekélyes és teljesen hasznavehetetlen elméleti felfogással, hogy a per nem egyéb, mint a jogérvényesités alakja, hogy annak lényege az alakiság, a perjog pedig alakijog, amelynek feladata az alakot szabályozni. Ez a téves elméleti felfogás, amely a perjog doctrinájában különben is sok bajt és az ezt követő törvényhozás utján sok gyakorlati visszásságot okozott,[80] nézetem szerint, a perbeli beismerés valódi természetének félreértésében is nem kis mértékben bünös.

Nagy haladás ezzel szemben, ha az uralkodó tan a perbeli beismerésnek a perenkivüli beismerésétől a lényegben eltérő természetét hangsulyozza és a két beismerés között éles határvonalat igyekszik megállapitani. Mindazonáltal az uralkodó tan sem hangsulyozza eléggé a perbeli beismerésnek perbeli természetét, vagyis azt, hogy az magában véve nem egyéb, mint perbeli cselekmény. Nem hiányzik ugyan erre nézve minden utalás. Hiszen már régen megjegyezték azt, hogy a perbeli beismerés ereje a tárgyalási elven alapul.[81] De el is tekintve attól, hogy a tárgyalási elv lényegét nem ismerik fel tisztán és azt a rendelkezési jogtól élesen nem különböztetik meg, nem hangsulyozzák és nem fejtik ki eléggé, hogy a perbeli beismerés hatása csakis a tárgyalási elven alapul és éppen ugy azon alapul, mint a többi tényelőadásé, nevezetesen a tényállitásé és a tagadásé és hogy ezek mind egy közös fogalom alá tartoznak.

E helyett a fősulyt arra fektetik, hogy a perbeli beismerést a perenkivülitől elkülönitsék és e közben átrándulnak a magánjog terére és a perbeli beismerés jogi természetét annak valamely magánjogi kategoriába való elhelyezésével igyekeznek megmagyarázni. Ide sorolandók azok az elméletek, amelyek a perbeli beismerést rendelkezésnek, jogügyleti megállapitásnak vagy joglemondásnak tekintik. Hogy mennyire a magánjogi felfogás befolyása alatt állanak ezek az elméletek, ezt eléggé mutatja többeknek az a tanitása, amely szerint a perbeli beismerés hatálya perenkivüli jogügylettel is elérhető volna.[82]

Az uralkodó felfogásnál erősebben hangsulyozza Bülow azt, hogy a perbeli beismerés perbeli cselekmény. Különösen kimondja azt, hogy a perbeli beismerésnek a bizonyitást megkimélő hatása csakis szükségképpen és kizárólag annak ehhez a minőségéhez van kötve, nem pedig a lemondási vagy megállapitási akarathoz és hogy ez a bizonyitást megkimélő hatás perenkivüli cselekménynyel el nem érhető.[83] Amidőn azonban Bülow azt is hangsulyozza, hogy a perbeli beismerés a perenkivüli beismeréssel közös fogalom alá tartozik, amelytől nem tartalmára, hanem csak alakjára nézve különbözik,[84] nézetem szerint ismét elhomályositja a perbeli beismerés igazi természetét, és nem jelöli ki annak igazi helyét a perjog rendszerében. Nem hozza közelebb Bülow álláspontját az én nézetemhez, — melynek kialakulásában egyébiránt az ő fejtegetéseinek igen sokat köszönök — az sem, hogy ő a beismerést — egyébiránt mind a két beismerést — az állitásuk mellé sorolja, mert ezt csak abból a szempontból teszi, hogy mindezek igaznak bizonyult kijelentések; egyébként azonban Bülow a perbeli állitást a perbeli beismeréssel éles ellentétbe helyezi,[85] a perbeli beismerésnek a tagadáshoz való rokonságáról és a két fogalomnak egymáshoz való viszonyáról pedig meg sem emlékszik.

Annak a tételemnek az igazolásául, hogy a perbeli ténybeismerés magában véve lényegileg nem egyéb, mint a tényállitás,[86] mindenekelőtt arra hivatkozom, hogy a beismerés is éppen ugy, amint a tényállitás, nem egyéb, mint tényelőadás.

A beismérés mindenekelőtt tényelőadás annak szokásos alakjában is. Az a kifejezés: igaz, vagy beismerem, csak azzal nyeri meg értelmét, ha abba a megfelelő tényelőadás fel van véve, vagy legalább, ha ezt abba beleinterpretáljuk. Egyrészről tehát tényelőadás nélkül nem lehet beismerésről beszélni. Másrészről azonban a beismerés kifejezése, illetőleg az igaznak kijelentése nélkül a beismerés teljesen megállhat. Senki sem fog kételkedni azon, hogy ha a felperes azt állitja, hogy ő az alperesnek ezer koronát kölcsön adott, és erre az alperes minden hozzáadás nélkül azt mondja, hogy a felperestől ezer koronát kölcsönképpen felvett, hogy ez az előadás teljes értékü beismerés. Az igaznak kijelentése tehát nem tartozik a beismerés lényegéhez, a tényelőadás ellenben igen. Egyszerüen csak mint tényelőadás jelentkezik, nevezetesen a beismerés az u. n. előzetes, azaz a tényállitást megelőző be-

* Az előbbi közl. l. a 44., 45., 46., 48., 49. és 50. számban.

79 Ezt az elméleti feltogást tükrözi vissza a mi 1868-iki perrendtartásunk is, különösen 160. §-ának szövegezésében.

80 Elég e részben arra a szerencsétlen kisérletre utalni, amelyet 1868-iki perjogunk a semmiségi panaszszal tett.

81 L, már Bethmann-Hollweg, Versuche (1827) 309. l.

82 Különösen határozottan kidomborul ez a felfogás Planknál, Lehrbuch 63. §., l. fent is a 43. jegyzetet. Hasonlag Windscheid, Pandekten 4'2. a. §. Nem tartja a bíróságon kivüli ténymegállapitást, mint olyant megengedhetőnek Wach, Geständniss, 229. és köv. l.

83 Geständnissrechts 179. és 183. l.

84 Az i. h. 45. l.

85 Az i. h. 194., 195. l., továbbá 286. és köv. l.

86 Ujabban a beismerést a tényállitással kapcsolatba igyekszik hozni Schneider is, Über richterliche Ermittelung u. Feststellung d. Sachverhalts (1888.) 46. és köv. l. Homályos fejtegetései, amelyek abban foglalhatók össze, hogy a biró a felet a tárgyalási elv alapján állitásához is odakötheti, hogy az állitást az ellenfél is értékesitheti és hogy nem szükséges, hogy az állitás a félre nézve valami hátrányosat tartalmazzon, a kérdést nézetem szerint nem oldják meg.

ismerés esetében. Pl. a felperes előadja, hogy ő az alperesnek ezret kölcsön adott, ebből azonban az alperes már ötszázat visszafizetett, tehát még ötszázzal tartozik. Kétségtelen, hogy ebben az esetben az ötszáz visszafizetésének előadása beismeréssé válik, ha az alperes a tárgyaláson a megfelelő állitást megteszi, mert habár a törvény az ellenfél tényállitásának beismeréséről beszél (S. E. 58. §., prtrts. 158. §), a két előadásnak egymáshoz való időbeli viszonyát nem teszi a beismerés hatályának feltételévé.[87]

Az előzetes beismerés esete azonban nem csak annyiban érdekes, hogy az nem csupán tartalma szerint, hanem alakja szerint is tényelőadás. Az előzetes beismerés annyiban is felette érdekes, hogy az önállóan, elsősorban szolgáltat tényalapot. Ennyiben az a tényállitásnak rendszerinti szerepében osztozik. De az előzetes beismerés esete azt is megmutatja, hogy a tényállitásnak nem jellemző, lényeges tulajdonsága az, hogy a perbe uj tényalapot szolgáltasson, uj tényalapot vigyen be. Az előzetes beismerésre következő tényállitás ugyanis, amely az előzetes beismerést teljes hatályu beismeréssé teszi, mint utólagos tényelőadás jelentkezik, azaz a beismerés közönséges, rendszerinti szerepében osztozik.

Az előzetes beismerés természetének kérdése még nincs eléggé tisztázva. Némelyek szerint tényállitásá és beismeréssé csak az ellenfélnek megfelelő állitása által, és az által válik, hogy a beismerő fel beismerését az utólagos állitás után is fentartja, legalább hallgatag, az által, hogy ezt visszavonja. Mások szerint az már magában véve beismerés, habár egyelőre még nem tökéletes beismerés. Beismerés annyiban, hogy a bizonyitást feleslegessé teszi, nem tökéletes beismerés annyiban, hogy az ellenfélnek megfelelő állitása előtt még visszavonható.[88]

Ismét más nézetben van Bülow. Az ő fogalommeghatározása szerint a beismerés igaznak kijelentése, amelynek két jellemző sajátsága van, az egyik, hogy az ellenfél tényállitására vonatkozik, a másik, hogy a beismerőre nézve joghátrányos. Az előzetes beismerésre, addig, amig azt a megfelelő tényállitással ki nem egészitették, ez a fogalommeghatározás nem illik. Azonban Bülow tényállitásnak sem tekintheti az előzetes beismerést, mert hiszen erősen hangsulyozza, hogy a beismerést az állitástól, amely szintén igaznak kijelentése, a nyilatkozat joghátrányossága különbözteti meg. Ez az utóbbi szempont — ugy látszik — döntő volt arra nézve, hogy Bülow az előzetes beismerést mégis csak beismerésnek tekintse. Minthogy azonban Bülow a beismerésnek a bizonyitást megkimélő hatását arra alapitja, hogy ott, ahol a felek megegyeznek, a bíróságnak nem feladata közbelépni, ő az előzetes beismerésnek azt a kétségtelen hatását, amely szerint azt a bíróság minden bizonyitás nélkül itéletének alapul fekteti, még sem alapithatja annak beismerési természetére, hanem áttér egy más gondolatra. Szerinte ugyanis az előzetes beismerés a puszta igaznak kijelentésén kivül még valami mást is tartalmaz, t. i. a beismert tény előadását (Anführung). Ebben a minőségében az hozzájárul a tárgyalási anyag tartalmának, a megitélendő tényalapnak szolgáltatásához, és ennek a minőségének következtében azt a beismerési functiótól idegen, attól független és teljesen önálló perjogi hatás illeti meg.[89] Ez a hatás, röviden abban jelentkezik, hogy a bíróság a kérelem jogosultságát az előterjesztett tényalap szerint itéli meg, és a kérelmet, ha az már eszerint a tényalap szerint meg nem áll, elutasitja.

Az előzetes beismerésnek a bizonyitást megkimélő hatásával még alább bővebben fogunk foglalkozni. Minthogy nézetem szerint az előzetes és a megfelelő állitással kiegészitett beismerésnek a bizonyitást megkimélő hatása egy és ugyanazon az alapon nyugszik, részemről az előzetes beismerést ebből a szempontból bátran nevezhetem beismerésnek is. Ámbár az egész kérdés ebből a szempontból, szerintem csakis az elnevezés kérdése. A beismerés másik hatása, t. i. a visszavonhatatlanság, illetőleg a visszavonhatóság korlátozása szempontjából azonban az előzetes beismerés nem beismerés. És mivel a törvény a beismerés fogalmát mind a két hatás szempontjából együttesen állapitja meg, azt is lehet mondani, hogy a törvény értelmében az előzetes beismerés még nem beismerés, hanem (joghátrányos) állitás. Egyébiránt, hogy a törvény értelmében az előzetes beismerést legalább addig, amig az ellenfél a megfelelelő állitást meg nem tette, korlátlanul visszavonni és módositani lehet, ez kitünik már abból, hogy a sommás eljárás 31. §-ának 1. pontja megengedi, hogy felperes a keresettel érvényesitett jog megváltoztatása nélkül, annak megalapitására ujabb tényeket hozhat fel, és a felhozottakat kiigazithatja. Kétségkivül a maga előnyére is. Teheti ezt a rendes eljárásban is, amennyiben az eshetőségi elvvel nem jut összeütközésbe. Nevezetesen az ellenbeszéd előterjesztése előtt kiigazithatja azt a kereseti állitását is, hogy alperes a kereseti követelésre már részletfizetést tett. De a válaszban is elejtheti a keresetben tett kedvezőtlen állitását, ha azt mással pótolni nem kivánja. Elejtheti, ha az alperes elleniratában szaván nem fogta őt, és minden esetre elejtheti akkor, ha az alperes elég becsületes volt, hogy a felperesnek reá nézve kedvező állitását tagadta. Pl. a felperes keresetében előadta, hogy az alperes az ügylet kötésekor kiskoru volt ugyan, de a kölcsön az ő életfentartására fordittatott. Az alperes az elleniratban kijelenti, hogy nem volt kiskoru, amire a felperes visszavonja ezt a kereseti előadását. Egyébiránt arra nézve, hogy az előzetes beismerés az állitás megtétele előtt visszavonható, ma tudtommal egyetértés uralkodik.

(Folyt. köv.) *Dr. Plósz Sándor.*

[87] L. erre nézve Bülow, az i. h. 280. és köv. l.

[88] L. a kérdés állására Bülow, az i. h., 201. és köv. l., és 274. és köv. l.

[89] Az i. h. 286. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Btk. 87. §-ának értelmezése és a kir. Curia.

A kir. Curiának büntető tanácsai f. hó 6-án meghozták és a f. hó 13-án tartott teljes ülésben hitelesitették a következő szövegü teljes-ülési határozatot:

«A Btk. 87. §-a esetén nem szabható ki a Btk. 92. §-ában emlitett 15, illetőleg 10 évi fegyháznál enyhébb büntetés.»

Azon őszinte nagyrabecsülés, melylyel legfelsőbb bíróságunk és a teljes ülési határozat álláspontján állóknak személye iránt viseltetem, nem tarthat vissza ama jogászi kötelességem teljesitésétől, hogy ellenkező álláspontomat jelezzem.

A kir. Curia régebben büntetőjogunk és büntető perjogunk terén a birósági gyakorlatnak uj alapokra fektetése és továbbfejlesztése, később pedig két nagy törvénykönyvnek az életbe átvitele körül jogtörténeti jelentőségü, elévülhetlen érdemeket szerzett. Teljes-ülési határozatainak hozásában azonban Curiánk *gyakran nem volt szerencsés.* Abban az időben, midőn a büntető tanácsok teljes ülését a nagytudományu és halhatatlan érdemü *Csemegi Károly* hatása irányitotta, keletkezett néhány olyan teljes-ülési határozat is, amelyek felfogásom szerint nem csak helytelenek, de a törvénynyel is ellenkeznek.*

A legutóbb hozott, szóbanforgó határozatra nézve, (ha legudvariasabb akarok lenni), annak a véleményemnek kell kifejezést adnom, hogy a Curia nem helyes és nem szerencsés teljes-ülési határozatainak száma *egygyel szaporodott.*

I. A szóbanforgó teljes ülési határozat magyarázza a Btk. 87. §-át, amelynek értelme a birósági gyakorlatban évtizedek óta vitás volt.

* Csak egy-két példát. Ilyen volt az 1886 jan. 22-én hozott 52. számu, a mely a sértett fél inditványának és a főmagánvádnak teljesen elütő jogintézményeit összezavarta és birósági gyakorlatunkban sok visszásságnak és igazságtalanságnak volt kútforrása. Ezt a teljes-ülési határozatot a BP.-nak csak 14 év mulva életbelépett ellenkező szabálya helyezte hatályon kivül. Törvénynyel meg nem egyezőnek tartom pl. a 25. és 37. sz. teljes-ülési határozatokat is.

Erre a döntésre tehát régtől fogva szükség lett volna. Btk.-ünk hatályba lépte óta tudtommal a *Döntvénytár* és a jogi szaklapok *körülbelül* húsz olyan curiai határozatot közöltek, amelyek a 87. §-t értelmezték. A Curia gyakorlata 1880-tól fogva mostanig *nagyon ingadozó* volt. Mindezen határozatoknak egyenkint való vizsgálata messze tulhaladná czikkem kereteit és nem is járna nagyobb tanulságokkal.*

Több határozat jut ugyanazon eredményekhez, melyekre az alábbiakban konkludálni fogok, de *még több az ellenkező*, sőt néhány végletes álláspontokon van.

Minthogy törvénymagyarázatról van szó, nézetem kifejtésénél alkalmazni fogom azokat az elveket, amelyeket évek előtt megjelent munkáimban,** mint a kútfők értelmezésére nézve uralkodó nézetet a most eldöntendő kérdésre való minden vonatkozás nélkül, *elvi általánosságban* helyeseknek ismertem fel.

II. Btk.-ünk 87. §-a csak *negativ* szabályt tartalmaz. Csupán annyit rendel, hogy «aki a büntett elkövetésének idején életkorának huszadik évét még nem haladta túl, halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem itélhető».

Positiv irányban a kérdést törvényünk nem oldja meg. Mitsem mond arról, hogyha olyan egyén, aki életének 16 évét már tulhaladta, de 20 évét még be nem töltötte, olyan büntettet követ el, amelyre a törvény rendes büntetési tétel gyanánt halált vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést állapit meg, akkor minő büntetést kell kiszabni?

Világos, hogy a törvénykönyvben *hézag van.*

A Btk. ugyanis véget vetett a birói bölcs belátás sokak által, szerintem helytelenül magasztalt aranykorának. Törvénykönyvünk *minden büncselekményre megállapitja a büntetést.* A 85. §. külön büntetési tételeket állit fel azokra a fiatalkoruakra nézve, akik a büntetendő cselekmény elkövetésének időpontjában 12—16 évesek voltak és a cselekmény bünösségének felismerésére szükséges belátással *birtak.* A 66. §. szabályozza a kisérlet és a 72. §. a bünsegély büntetését. A 89—92. §-ok a büntetés kimérésének szabályait tartalmazzák.

Kétségtelen, hogy a *törvénykönyvnek positiv irányban szintén el kellett volna döntenie a szóban forgó kérdést is.* A törvényhozás gondolt is a gyakorlatban azután tényleg többször felmerült esetre. Felállitotta a *negativ* szabályt. De a továbbiakat *elfelejtette szabályozni*, holott hasonló esetekben, (pl. a 85. vagy a 93. §§. esetén) nem csak azt mondta ki, minő büntetést *nem* szabad a birónak alkalmazni, hanem azt is, hogy a rendes büntetési tétel helyett *minő más büntetést és* pedig *minő tartamban kell* kiszabni.

A törvénykönyveknek ilyes *hézagai* nem példa nélküliek. Aki a jogrendszerek értelmezésével foglalkozni szokott, tudja, hogy hasonló hézagok a törvényhozásnak teljes vagy részleges feledékenysége következtében előfordulnak hazai és külföldi törvényekben egyaránt. Világos, hogy a törvénynek ilyen *hézagát* a törvény alkalmazására hivatott hatóságnak illetőleg az irodalomnak *be kell tölteni.* Ha a gyakorlati élet felvet olyan esetet, amelyről a törvénykönyvben hiába keresünk jogszabályt, akkor ezt abban az esetben is meg kell oldani, ha a törvényhozás feledékeny volt vagy mulasztást követett el.

A büntető törvénykezés terén ez a feladat a nehezebbek egyike.

Megoldásához sikeresen csak a következő elv alapján lehet hozzáfogni: *Ki kell indulni magának a törvénykönyvnek egészéből*, a jogrendszer illető ágának (büntetőjog, büntető perjog) *alapelveiből és* ezekre fektetve kell felállitani olyan jogszabályokat, amelyeket a törvényhozás elfeledett ugyan kimondani, de amelyekre a gyakorlati életben mégis szükség van.

Minden törvénykönyv, mihelyt szentesitették és kihirdették, önálló jogi létet nyert. Nem az a lényeg többé, hogy mit akart vagy mit felejtett el szabályozni valamely törvényelőkészitő. Sohasem téveszthetjük szemünk elől, hogy minden kodifikátor (mégha oly nagy érdemü is, mint *Csemegi* Károly volt) csak ember és minden ember gyarló, tévedéseknek alávetett, feledékeny *lehet* vagy mulasztást *követhet el.* A különbség köztük csak abban van, hogy egyik többet, másik kevesebbet szokott tévedni, de mindnyájan *tévedhetünk* és tévedünk is.

Ha tehát a bíróság a törvényben ilyen hézagot talált, annak kitöltése végett alapul kell vennie azt, hogy a törvényhozás, ha kifejezetten rendelkezett volna, *csak okszerüen rendelkezhetett volna és* csak *olyan jogszabályokat állithatott volna fel, amelyek a törvénykönyvnek alapelveivel összhangzásban állanak.*

Ezen az alapon kiséreljük meg pótolni a Btk.-nek most szóbanforgó hézagát. Joga van rá az elmélet szerény munkásának épugy, mint az igazságügyi hatóságoknak, mert kutfő értelmezéséről van szó. Ez a feladat pedig éppen ugy vár a jogirodalomra, mint a bíróságra, ügyészségre vagy az ügyvédi karra.

III. Mindenekelőtt meg kell jelölnöm azt *a vezérlő gondolatot*, amelyből kiindulva a 87. §. hézagát betölthetőnek tartom.

A régi büntető törvényhozások évszázadokon át absolut büntetéseket szabtak ki. Lassankint léptek ezek helyébe azok a büntetési tételek, amelyeket *relative határozottaknak* nevez a tudomány. Lényegük az, hogy a törvényhozás meghatározza az alkalmazandó büntetésnek nemét és mértékét és jogot ad a birónak arra, hogy az enyhitő és sulyositó körülmények mérlegelése alapján a büntetésnek legkisebb és legmagasabb mértéke *közt* szabja ki az adott esetben a büntetést.*

Btk.-ünknek elemi szabálya, *alapvető tétele, hogy csak relative határozott büntetési tételeket ismer.*

A halálbüntetés és az életfogytig tartó fegyház, melyek több más, külföldi jogrendszerben absolut büntetések, a magyar jogban *nem alkalmazandók feltétlenül.* Halálbüntetés helyett a 91. §. alapján életfogytig tartó fegyházat *kell* kiszabni, a 92. §. alapján pedig 15 évi fegyház *állapitható meg.* Az életfogytig tartó fegyház helyet a 91. §. alapján 15 évi fegyház *alkalmazandó*, a 92. §. alapján pedig 10—15 évi fegyház *állapitható meg.*

Olyan büntetés, amit a törvény a sulyositó és enyhitő körülményekre való tekintet *nélkül, mindig* alkalmaztatni rendelne, *az egész törvénykönyvben nincs. Sehol és semmiféle vonatkozásban sincs.* Vannak általános és különleges minimumok, *de olyan büntetési tétel, amely egyszerre legyen a büntetésnek legkisebb és legmagasabb mértéke, nem található.*

A teljes-ülési határozat alapján állóknak** nem sikerült bizonyitaniok azt, hogy a 87. §. esetén, abban a *positiv* irányban, amelyben a törvénykönyv *semmiféle* jogszabályt nem tartalmaz, amely irányban hézag van, a törvényhozás olyan szabályt *akart volna* felállitani, amely a *legélesebb* ellentétben van a törvénykönyvnek egészével és egyik alapelvével, a relative határozott büntetések rendszerével.

IV. Legkevésbbé fogadható el a teljesülési határozatnak az a kijelentése, hogy a Btk. 87. §-a esetében halálbüntetés helyett 15 évi fegyházat olykép kellene kiszabni, hogy ez a büntetési tétel *feltétlenül absolut legyen, minden sulyositó és minden enyhitő körülmény alkalmazását feltétlenül kizárja.*

A Btk. 89. §-a kötelezőleg parancsolja a sulyositó és enyhitő körülmények figyelembe vételét. A BP. 328. §-ának második bekezdése előirja, hogy elitélés esetében meg kell jelölni a sulyositó és enyhitő körülményeket. Nem tartom meggyőzőnek azt az érvelést, hogy mikor a törvényhozás ellenkező akaratát egyáltalán *nem* nyilvánitotta, sőt mikor positiv irányban *elfelejtett* rendelkezni, mégis képzelhető volna olyan eset, hogy a bíróság akár sulyositó, akár enyhitő körülmények vannak, ezt sohase vehesse figyelembe, hanem mindig csak 15 évet legyen *köteles* kiszabni.

V. A 15 év annál kevésbbé szerepelhet ilyen büntetés gyanánt, mert *olyan büntetési tétel, amelynek a 15 év egyszerre legkisebb és egyuttal a legmagasabb mértéke* egyformán volna, *sehol a törvényben másutt, egy esetben sem szerepel.*

VI. Ezek a leglényegeseb érveim arra nézve, hogy a teljesülési határozatot *elhibázottnak* tekintem.

Álláspontom támogatására a kisebb jelentőségü érvek egész sorozatát lehetne még felhoznom. E czikk keretében nincs most erre terem.

* Csak a legutóbbi években hozott és közzétett néhány határozatot óhajtom példa gyanánt érinteni. A Curia 1900 augusztusban a 16—20 éves vádlottra gyilkosság miatt 9 évi fegyházat szabott, (B. Dtár, I. köt. 20—22. l.); ellenben 1903 februárban a *mostani* teljesülési határozat álláspontját foglalta el, (u. o. III. köt. 325—6. l.); 1904 májusban *ismét ellenkezőleg* döntött, (u. o. IV. köt. 360—2. l.); 1905 februárban a Curia azt jelentette ki, hogy a kérdéses esetben 2—15 évi fegyházbüntetés állapitandó meg rendes büntetési tétel gyanánt, (u. o. VI. köt. 71—74. l.).

** Magyar bünvádi eljárási jog I. rész, Budapest, 1901. 438—441; A büntető perjog tankönyve, Budapest, 1906. 133—137. o.

* A határozatlan tartamra szóló elitélésnek uj, amerikai eszméje nálunk még a jövő zenéjéhez tartozik.

** Ezek közül érveit legkimeritőbben dr. Baumgarten Izidor koronaügyész-helyettes ur fejtette ki nagy tehetségével és tudásával, éles elméjével és fényes dialektikával. B. J. Tára, XLVI. köt. (1903), 81—84 és 177—181 l.

Nem is tartom szükségesnek a kisebb jelentőségü érveket ismételni vagy uj változatban feltárni. Bold. *Fayer László* tanártársam; továbbá *Edvi Illés Károly* ur, valamint dr. *Finkey Ferencz* és *Angyal Pál* kartársaim ezeket már előadták.*

Nem kivánok arra sem utalni, *mily éles ellentétben áll* a teljes-ülési határozat álláspontja a «büntető novellá»-nak 15—30 §-aiban lefektetett azon uj elvekkel, amelyeket a képviselőház igazságügyi bizottsága legutóbb *behatóan* tárgyalt és *több lényeges*, egyuttal nézetem szerint is *nagyon helyes* módositással el is fogadott.

VII. A nehézségek ott kezdődnek, hogy a törvényben nem szabályozott kérdést mily irányban kell positive eldönteni?

Nagy tévedésben van azonban, aki azt hiszi, hogy a legujabb teljesülési határozat nem állapit meg *uj büntetési tételt. Igenis megállapit* és pedig olyant, amely *sehol másutt a törvényben elő nem fordul*, t. i. halálbüntetés helyett minimum és maximum gyanánt mindig 15 évi fegyházat.

Világos az is, hogyha a törvényhozás elfelejtette a 87. §. esetében a büntetést igenleges irányban megszabni és az e szakasz alá tartozó büntett mégis elkövettetett, *a bíróság* részére nincs más mód, minthogy törvény hiányában *ő állapitson meg uj büntetési tételt.*

Btk.-ünknek a halál és életfogytig tartó fegyház után következő büntetési tétele *a 10—15 évi fegyház.* Halálbüntetést a törvény két büntettre, életfogytig tartó fegyházat tizennégy szakaszában, 10—15 évig terjedő fegyházat pedig 19 büntettre állapit meg.

Ha a törvény *kifejezetten kizárta* a halált és az életfogytig tartó fegyházat, helyes törvénymagyarázat szerint *csak relative határozott büntetési tételt* és pedig az előbbiek után a sorban következő 10—15 évi fegyházbüntetést lehet alkalmazni.

E felfogás érvényre emelése esetén elesik minden olyan ellenvetés, amit a Curia által *néha* alkalmazott *2—15. évi* büntetési tétellel szemben felhoztak. Ez utóbbi ellenvetéseket részemről is alaposaknak tartom, mert a törvénykönyv másutt sem állapit meg 2—15 évi fegyházbüntetést, tehát ilyen büntetési tétel *tisztán fiktiv* volna.

A 10—15 évi rendes büntetési tétel legkisebb mértékét a Btk. 92. §-ának alkalmazásával, illetőleg a kisérlet és a bünsegély esetére természetesen *leszállithatónak* vélem.

VIII. Az igazságügyi kormány a f. év julius havában, midőn a «*büntető novella*» törvényjavaslatát a képviselőház elé terjesztette, egyuttal a hivatalos indokolásban kijelentette azt, hogy lehető rövid idő alatt törekedni fog közzétenni *a revisionális törvényjavaslatot is.*

A revisio előmunkálatai azóta is *állandóan folynak.* Azt hiszem, a legujabb teljes ülési határozat mindazokat, akik a revizio körül munkálkodunk, megerősitett abban a törekvésünkben, hogy munkánkat, (amennyire ezt egyéb kötelességeink megengedik) tőlünk telhető *gyorsasággal* mielőbb be kell fejeznünk. Egészen bizonyosnak tartom, hogy a Btk. reviziója keretében a törvényhozás a 87. §. jelenlegi hézagának pótlására nem azt az elvet fogja törvénynyé emelni, amit a Curia büntető tanácsainak többsége ezuttal elfogadott.

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

* L. Fayer László Jogtud. Közl. 1903. évf. 181—182., 233—234; 1904. évf. 69; 1905. évf. XI. sz. A magyar büntetőjog kézikönyve, 3. kiad. I. 236. Edvi Illés Károly: A Btk. magyarázata, 2. kiad., I. köt. 324—325 l.; Finkey Ferencz: A büntetőjog tankönyve, 2. kiad. 515—516 l; Angyal Pál, Jogtud. Közl. 1903. évf. 257—259 l.

Perujitás és elévülés.

A váltóeljárás 44. §-a értelmében ki van zárva a perujitás és a semmiségi per, ha az, aki ellen az ujitás, illetve a semmiségi per irányulna, váltói követelését valamely harmadik személylyel szemben elévülés folytán időközben elvesztette.

Hasonló szabály van a váltóperekre nézve az osztrák perrendtartás 556. §-ában, mig ellenben a német perrendtartás és a mi perrendi javaslatunk ily szabályt nem tartalmaz.

A mi kereskedelmi eljárásunk 28. §-ának hasonló szabálya sem az osztrák, sem a német perrendtartásban, sem a mi perrendi javaslatunkban nem foglaltatik.

A mi váltóeljárásunk és az osztrák perrendtartás szabálya oly esetet tart szem előtt, amikor a váltóbirtokos eléggé biztositottnak látja követelését avval, hogy a sommás végzés (vagy itélet) az egyik váltókötelezett ellen jogerőssé vált, és ebben bizva nem inditja meg, vagy nem folytatja az eljárást egy másik váltókötelezett ellen, akivel szemben ennélfogva a követelés elévül. Mivel az elévülés ily esetben helyrehozhatatlanul megszünteti a váltóbirtokos jogát a nem perelt váltókötelezettel szemben, ennélfogva a törvényhozó a váltóbirtokos érdekét akarván védeni, a jogerősen kötelezett alperestől egyáltalán megvonja a semmiségi per és a perujitás lehetőségét. A kiinduló pont itt nyilván az, hogy a jóhiszemü váltóbirtokos helyzete ne rosszabbodhassék amiatt, hogy a jogerősen kötelezett adós nem kellő időben teszi meg a joglépéseket, ez az adós pedig a saját mulasztásának vagy késlekedésének tulajdonitsa, ha a perujitástól vagy a semmiségi pertől elesett.

De az ily megfontolás nem minden esetre talál. Lehetnek esetek, amikor a perujitás és a semmiségi per a marasztalt fél hibája nélkül késik három hónapig, három hónap pedig elégséges arra, hogy a váltóbirtokos joga más váltókötelezettel szemben elévüljön. Ily esetben az, aki jogerősen köteleztetett a fizetésre, nem kevésbbé érdemli meg a kiméletet, mint a váltóbirtokos, és ily esetben a váltóeljárás szabálya az egyik fél érdekét igazolatlanul áldozza fel a másik fél nem nagyobb és kiméletre nem érdemesebb érdekének.

Emellett a mi váltóeljárásunk és kereskedelmi eljárásunk szabálya nincs kellő öszhangban sem egymással, sem perrendtartásunk általános intézkedéseivel. A váltóeljárás 44. §-a szerint az a körülmény zárja ki a perujitást és a semmiségi pert, hogy a felperes váltói joga mással szemben elévült. Ennek analogiája az volna, hogy a kereskedelmi eljárásban ki legyen zárva a perujitás és a semmiségi per, ha a felperes joga más egyetemleges adóssal szemben elévült. De a kereskedelmi eljárás 38. §-ának szabálya azt tartalmazza, hogy a perujitás és a semmiségi per akkor van kizárva, ha felperes *visszkereseti* vagy *visszkövetelési* joga valakivel szemben elévült, ami szükebb köre az eseteknek, mint amikor felperes követelése más *egyetemleges* adóssal szemben évül el. Aztán meg a váltó- és kereskedelmi eljárás körén kivül eső magánjogi ügyekben is vannak esetek, amikor felperes követelése a nem perelt egyetemleges adóssal szemben elévül, vagy amikor felperes visszkeresete vagy visszkövetelése évül el, ily esetekben pedig a perrendtartás általános szabályai értelmében sem a perujitás, sem a semmiségi per nincs kizárva. Nincs kellően okadatolva, hogy a polgári, a kereskedelmi és a váltóügyek közt oly különbség tétessék, hogy az a körülmény, amely az egyik esetben kizárja a perujitást és a semmiségi pert, a másik esetben senmi hatással ne legyen ugyanily perek indithatására.

Nézetem szerint helyesebb a mi váltó- és kereskedelmi eljárásunk szabályánál az az álláspont, hogy a kérdést a perrendtartásban egyáltalán nem kell szabályozni. Ha nincs szabály akkor nyilván azon az alapon fog a biró dönteni, hogy az adott eset körülményei szerint melyik fél eljárása volt okszerü, illetve késlekedő, a felperesé-e abban, hogy egyik adósa ellen nem inditotta meg, illetve nem folytatta az eljárást, vagy az alperesé abban, hogy a perujitás vagy a semmiségi per folyamatba tételét ok nélkül halogatta. Ily döntés pedig mindenesetre helyesebb, mint a mi váltóeljárásunk merev és az esetek különféleségéhez nem alkalmazkodó szabálya.*

De a kérdés megnyugtató megoldása ezen az uton sem érhető el, mert nyilvánvalólag vannak esetek, amelyekben egyik fél sem késlekedett, és a biró mégis vagy egyik fél érdekét kénytelen a másiknak feláldozni, vagy, ha a kár egyenlő megosztását választja, a kár felét mindegyik félre ráróni. Ily esetben a visszásság annak a merevségnek a következménye, amelylyel az elévülés intézménye a magánjogban szabályozva van. Az ily esetekben, épugy mint sok más esetben a magánjogban, az igazolás perjogi intézményéhez hasonló szabályra volna szükség, mely lehetővé tenné, hogy méltánylást érdemlő körülmények közt az elévülés bevégződése után az előbbi állapotba való visszahelyezés megadassék a hitelezőnek.

Ily szabály sok esetben jótékonyan enyhitené az elévülés mostani tulmerev szabálya által okozott visszásságokat. Ha a magánjog e szabályt ismerné, akkor az oly esetekben, amilyenekről most szó van, alperes megujithatná a pert, ha nem indokolatlanul késlekedett az ujitással, felperes pedig megkaphatná az előbbi állapotba való visszahelyezést avval

* Lásd a Polgári törvénykezés LV. kötetének 52. lapján közölt jogesetet, amelyben a felsőbiróságok még a mi váltóeljárásunk merev szabályának alkalmazásánál is belebocsátkoztak annak vizsgálatába, hogy melyik fél volt a késlekedő.

az adóssal szemben, akivel szemben követelése elévült, ha az elévülés az ő hibáján kivül állt be.

Hasonlitsuk össze annak a három embernek a helyzetét, akikről ily esetben szó lehet.

Egyik, aki ellen például sommás végzés kibocsáttatott egy hamis aláirás alapján és aki hibáján kivül nem adott be három nap alatt kifogást és az ujitással is hibáján kivül késett három hónapig. A másik, a váltóbirtokos, aki hibáján kivül bizott abban, hogy az előbbitől fogja megkapni követelését, és ezért nem perelte azt a másik váltókötelezettet, akinek aláirása valódi. A harmadik az az utóbbi, aki ellen a per három hónap alatt meg nem indittatott és aki igy elévülés czimén csak azért szabadul a kötelezettség alól, mert a hitelező azt hitte, hogy felesleges ellene fordulnia.

Ha e három ember helyzetét egymással összehasonlitjuk, akkor *de lege ferenda* alig térhetünk ki ama következtetés elől, hogy a helyes jogszabályozás szerint inkább annak a kötelezettségét kellene feléleszteni, aki csak az elévülés miatt szabadulna, mint hatályban tartani azét, aki hamis aláirás alapján van kötelezve, vagy megszüntetni annak jogát, aki nem tudott az aláirás hamisságáról, és ezért nem perelte azt, aki a váltót valóban aláirta.

Egy korábbi alkalommal rá mutattam már, hogy a rövid tartamu elévülés a reá vonatkozó magánjogi szabályok merevsége miatt a gyakorlatban méltánytalan jogvesztést vonhat maga után.* A most tárgyalt esetek ugyanezt mutatják.

A magánjognak az elévülésre vonatkozó szabályai a római jogi hagyományon alapulnak és a hosszu tartamu elévülésre való tekintettel fejlődtek ki. Ha harmincz vagy harminczkét év az elévülés időtartama, akkor csak kevéssé mutatkoznak oly bajok, mint aminőkre a fentemlitett korábbi czikkben és ezuttal utaltam, mert harmincz év oly hosszu idő, hogy az alatt egyrészről lebonyolódhatnak valamely ügylet kapcsán felmerülő összes viszonyok, és másrészről az az ügyletek annyira feledésbe mennek, hogy csak a legkivételesebb esetekben lehet reájuk vissza nyulni. De a rövid tartamu elévülésnél egyik sincs meg e feltevések közül. Az ügylet nem ment még feledésbe, a bizonyitékok nem enyésztek el, és könnyen fordulhatnak elő esetek, amelyekben az ügylet nyomán keletkező viszonyok még nem tisztázódtak annyira, hogy a per szükségesnek vagy czélszerünek mutatkoznék. A váltóval, szállitmányozással, fuvarozással járó bonyolult jogviszonyok, amelyek ma époly mindennapiak, mint a római jogban idegenek voltak, számos példát mutatnak erre. Sőt, mint a fentemlitett korábbi czikkben kimutatni igyekeztem, lehetnek a gyakorlatban oly esetek is, amikor a rövidtartamu elévülés alatt még csak módja sincs a hitelezőnek a pert megindítani, és hibáján kivül kerül oly helyzetbe, hogy követelése előbb elévül, mintsem hogy azt a gyakorlatban érvényesithette volna. Mindez arra mutat, hogy amikor az elévülés hagyományos szabályait teljes merevségükben alkalmazzuk a rövid tartamu elévülésre, akkor oly szabályokat alkalmazunk, amelyek más viszonyok alapul vételével fejlődtek ki, és a mai valóságos viszonyoknak már nem felelnek meg.

Reichard Zsigmond.

Különfélék.

— **A büntetőtörvény novellája** évtizedek óta késik és ez alatt ezrével hozatnak a Btk. 336 és 338. §-ai alapján a már jól ismert séma szerint a kegyetlen és igazságtalan itéletek. Minden ujabb sürgetés helyett egyszerüen ideiktatunk a birói gyakorlatból ismét néhány esetet:

A kassai törvényszék hat havi börtönre itélt egy K. J. nevü, büntetlen előéletü napszámos asszonyt, aki hét gyermek anyja. Mivel nem tudott keresetre szert tenni, egy ablakon bemászott és nyolcz korona értékü tárgyakat elvitt.

A karánsebesi törvényszék ugyanezen büntetést szabta ki Sz. J. 18 éves büntetlen előéletü napszámosra, aki egy darab szalonnát betörés utján a padlásról elvitt.

A komáromi törvényszék F. Gy., kezére, lábára nyomorék, büntetlen előéletü napszámost ugyanigy büntetett azért, mert éhségtől hajtva egy tyúkól deszkáját kifeszitette és onnan egy kakast lopott.

Ugyanezt a büntetést szabta ki a szatmárnémetii törvényszék M. Gy. büntetlen előéletü munkásra, aki a hideg télben kiéhezve, egy présház ablakán bemászott és onnan 20 forint értékü szalonnát vitt el.

A brassói törvényszék szintén kiszabta a hat havi börtönt K. G. és K. J. szabóinasokra, akik egy czukrászboltot álkulcscsal felnyitottak és onnan süteménytörmelékeket loptak.

— **A kisegitő birói intézmény.** Értesülésünk szerint 1908 január 1-től fogva nem rendelnek be több kisegitő birót a kir. Curiához. Ilyképpen lassanként önmagától ki fog mulni ez a senkitől sem siratott intézmény, amely nem tartozik igazságügyünk fénypontjai közé.

— **Fiumei házassági perben van-e hivatalból való felterjesztésnek helye.** A Curia tehermentesitését tárgyazó 1897: XVII. tcz. nem intézkedik kifejezetten arról, hogy e törvény hatálya kiterjed-e Fiumére. Konkrét esetek kapcsán kétely támadván afelől, vajjon az uj törvény alkalmazható-e Fiumében is, a kir. Curia akként döntött, hogy a törvény kifejezett intézkedés hiányában is kiterjed Fiumére, és igy a fiumei házassági perekben hozott itéletek, amennyiben azok perorvoslattal meg nem támadtatnak, a felsőbirósághoz hivatalból fel nem terjesztendők.

— **Az ártatlanul elitéltek kártalanitására** eredetileg felvett 20,000 K-t az utóbbi két év költségvetése 10,000 K-ra szállitotta le, de még ez is soknak bizonyult, mert jóval kisebb az az összeg, amely kártalanitásként tényleg kifizettetik.

Ha a kártalanitási kérdésekben kifejlődött közismeretü curiai gyakorlat nem bizonyitaná, ezen adat is teljesen elegendő annak igazolására, hogy ez a nemes jogintézmény nálunk szükkeblüen kezeltetik és hogy az igazságügyi kormányzat a kártalanitási összegek megállapitásában tulságosan takarékoskodik.

A birói fizetésrendezésről szóló törvényjavaslat teljesen változatlanul ment át az igazságügyi bizottságon, pedig egy és más irányban helyes lett volna a birói karnak egyáltalán nem szerénytelen óhajtásait figyelembe venni. Igy különösen a biráknak az egyes fizetési fokozatokba való beosztása tekintetében kellett volna a törvényben intézkedni a különböző méltánytalanságok elkerülése végett.

Ezzel kapcsolatosan rá kell mutatnunk arra a feltünő aránytalanságra, mely a jegyzői és albirói állások létszáma közt mutatkozik. Mig ugyanis körülbelül 1300 joggyakornoki és jegyzői állás van a költségvetésbe felvéve, addig albiró mindössze 380 ugy hogy az előmenetel az eddiginél is jóval rosszabb lesz.

Csak helyesléssel fogadhatjuk a miniszter azon kijelentéseit, melyek arra vonatkoznak, hogy külön birói státus megállapitása terveztetik, valamint hogy arra törekszik, hogy járásbiróságokhoz csak VIII. osztályu birák kerüljenek. Nagy érdeklődéssel várjuk a birói szervezetnek kilátásba helyezett reformját is és csak azt kivánjuk, hogy bár mihamarabb hozzálátna a törvényhozás az olyan régen várt igazságügyi reformokhoz.

— **A biróságok kiadmányai.** Nem először szólalunk föl ebben a kérdésben. A kiadmányok jó része a lehető legrosszabb papiroson, sokszor alig olvasható irással, szürke és nem fekete litografiával kerül az érdekeltek kezébe. Valóságos botránynyszámba megy egy-egy itélet, amely annyi évtizeden át a jogoknak egyedüli forrása és bizonyitéka, amely nem egyszer pótolhatatlan vagyoni értéket képvisel. Azt hisszük, hogy a birósági vezetők mulasztása, ha a kiadmányok nem olyanok, amilyeneknek fontosságuknál és az azokat kiadó birói hatóságok méltóságánál fogva lenniök kellene. A jogkereső közönség megkövetelheti, hogy könnyen olvasható birói határozatokat közöljenek vele, sőt azt is, hogy azok aláiróinak nevét is könnyebben megfejthesse, mint a legnehezebb rejtvény értelmét.

* Jogt. Közl. 1905. évf. 52. sz.

Ezek csak látszólag apróságok, valósággal azonban jellemzők abból a szempontból, hogy mily gonddal ápolják a jogkereső közönség jogos érdekét, amely végre is a legelső az igazság kiszolgáltatóira nézve.

— **Az uzsora törvényjavaslat**, amely a képviselőházhoz legutóbb benyujtatott, lényegében azonos a Plósz Sándor minisztersége alatt kidolgozott tervezettel; csupán az 1. §-ban van szerkezeti változtatás.

— **A semmiségi panaszok el- és visszautasításának gyakorlatához.** Jogászi körökben eddig csak az keltett méltó feltünést, hogy a bejelentett semmiségi panaszokat a felülvizsgáló felsőbiróság ritka következetességgel hol elutasitotta, hol visszautasitotta. Legujabban olyan gyakorlat kapott lábra, hogy már az alsóbíróságok végzik ezt a teendőt, mintegy meg akarván kimélni a felsőbíróságokat ettől a sulyos tehertől. Igy a budapesti kir. büntetőtörvényszék felebbezési tanácsa a hatóság előtti rágalmazás vétségében vétkesnek kimondott vádlott érdekében a védő által a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontja alapján oly megokolással bejelentett semmiségi panaszt, hogy büncselekmény nem forog fenn, «a BP. 557. §-ában felhivott 432. §-a értelmében az 556. §-a alapján visszautasitotta, mert a védő által bejelentett semmiségi panasz a bizonyitás kérdésére, tehát ténybeli megállapitásra vonatkozik, ténybeli megállapitásokkal szemben pedig a hivatkozott törvényszakasz értelmében semmiségi panasznak helye nincs és a védő egyéb oly okot, melyre semmiségi panasz volna alapitható, nem érvényesitett.» A védő felfolyamodása folytán a budapesti kir. tábla kitanitotta a törvényszéket, hogy «a kir. törvényszék felfogása, mintha a bejelentett semmiségi panasz a bizonyitás kérdésére, tehát az alsó fokok ténybeli megállapitásaira vonatkoznék, téves, mert az a kérdés, hogy az alsó fokok által végérvényesen megállapitott tényekből helyesen volt-e levonható az a következtetés, hogy a vádlott vádja alaptalannak bizonyult, nem tény-, hanem jogkérdés, s igy annak eldöntése semmiségi panaszszal perrendszerüen megtámadható. A védő az érvényesiteni kivánt semmiségi panaszát tehát megfelelő semmiségi okra fektette.» Csupán az volna most már kivánatos, hogy ha a kir. tábla ezen szerencsésen inaugurált kezdeményezést a semmiségi panaszok érdemének elintézésénél folytatná.

— **Nyilt kérdés.** Az egyik fővárosi kir. járásbiróság előtt folyamatba tett sommás perben alperes annak rendje és módja szerint megidéztetett. Alperes védekezett és a kereseti állitásokat tagadta. Felperes kérte, hogy állitásainak czéljából alperes eskü alatt kihallgattassék s ez el is rendeltetett. A megkeresett bíróságtól az iratok azzal jöttek vissza, hogy alperes Amerikába vándorolt ki. A járásbiróság alperes ügyvédjének ügyfele lakásának kipuhatolására hosszabb halasztást adott, de az ügyvéd puhatolózásai eredményre nem vezettek. Ezt kijelentvén, alperesi ügyvéd elutasitó itéletet kért s a járásbiróság igy is döntött, kimondván, hogy felperesnek nem sikerült állitásai valóságát beigazolni. Felperes felebbezése folytán a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa akként határozott, hogy alperes eskü alatti kihallgatása elrendeltetik s az ügy mindaddig szünetelőnek mondatik ki, mig a felek valamelyike alperes lakását be nem jelenti. Kiemelendő, hogy felperes a vitatott körülményekre eskü alatt ki nem hallgatható. Kérdés, vajjon a fenforgó körülmények között a felebbezési biróság határozata megfelelő-e?

— **Közokirat.** (?). A d—i kir. törvényszék előtt felek egyezséget kötöttek, mely szerint alperes kötelezte magát, hogy 60 K naponkénti kötbér fizetésének kötelezettsége mellett bizonyos, közelebbről meghatározott munkálatot 40 munkanap alatt befejez. Felperes a kötbér erejéig kielégitési végrehajtást kért s kérvényéhez a h—i polgármester bizonyitványát csatolta, melyben ez «eskü» alatt kihallgatott tanuk bemondása alapján igazolja, hogy alperes a munkálatot el nem készitette. A kir. törvényszék a kielégitési végrehajtást elrendelte, mert felperes közhatóság által kiállitott bizonyitványnyal s igy közokirattal igazolta, hogy alperes a birói egyezségnek kellő időben eleget nem tett. Nem lett volna sokkal czélravezetőbb, ha a törvényszék a végrehajtási törvény 10. §-a alapján a végrehajtási kérelem érdemleges elintézése előtt a feleket jegyzőkönyvi tárgyalás utján meghallgatta volna?

— **Váltóeljárásbeli gyorsaság.** Egyik fővárosi ügyvéd egy külföldi ügyfele képviseletében sommás váltókeresetet adott be a brassói kir. törvényszékhez s miután a követelés veszélyeztetve volt, egyuttal a biztositási végrehajtást is megkérte. Két hétre e beadványok elküldése után visszakapta azokat azzal, hogy a váltókereset azért utasittatik vissza, mert a váltó német nyelvü, az ügy tehát addig el nem birálható, mig a váltónak hiteles magyar forditása nem csatoltatik, a biztositási végrehajtás pedig az előbbiek folytán el nem volt rendelhető. Tudvalévő, hogy ugy a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék, mint vidéki törvényszékek a német nyelvü váltó alapján mindenkor akadálytalanul kibocsájtották s kibocsájtják a sommás végzést. Az ügyvéd nem akart ügyfele kárára kötekedni s a kézbesitést követő napon visszamutatta beadványait a váltó hiteles forditásával pótolva. Az elintézésről szóló értesités ezután is teljes két hétig késett.

— **A budapesti kir. törvényszék felülvizsgálati gyakorlatából.** X. gazdálkodónak egy 13 ölnyi szalmakazal maradéka volt. Ebből ajándékozott 1 ölnyit Y-nak, 12 ölnyit pedig eladott Z-nek. Y. a neki ajándékozott 1 ölnyi szalmát csak akkor vitette volt el, mikor a többi szalmát Z. már megvette volt. Z. ennek folytán a n—i kir. járásbiróság előtt beperelte Y-t, hogy a szalma 1 ölnyi árának kétszeresében felszámitott kárát megfizesse. Ezen perben szakértő hallgattatott ki, aki megállapitotta, hogy a szalma annyit ér, amennyit Z. érte felszámitott. Z. pervesztes lett itt, mert a tanuképpen kihallgatott X. vallotta, hogy ő az eladást megelőzőleg Y-nak az 1 ölnyi szalmát ajándékozta. Z. most már X ellen fordult a budapesti IV. ker. kir. járásbiróságnál. A biróság X-et el is marasztalta a kapott árnak kétszeresében, daczára annak, hogy alperes a kár összegét is tagadta. Felülvizsgálat folytán a budapesti kir. törvényszék következőleg határozott: «A felülvizsgálati kérelem elutasittatik; mert az a panasz, hogy az elsőbiróság tévesen állapitotta meg, hogy alperesnek 12 öl buzaszalmája volt, alaptalan, mivel alperes a tárgyalási jegyzőkönyvben foglalt nyilatkozata szerint előadta, hogy felperesnek ily mennyiségü szalmát adott el. Minthogy pedig a megállapitott tényállás szerint az eladás előtt egy öl szalmát elajándékozott, mit a jogositott az eladás után el is vitetett, az elsőbiróság helyesen kötelezte alperest ezen szalma értékének megfizetésére, mert az előzőleg tett ajándékozás folytán alperes ezen mennyiséget utóbb eladni jogositva nem volt. Alperesnek azon panasza pedig, hogy az elsőbiróság az érték megállapitásánál a felperes által Z. ellen a n—i kir. járásbiróság előtt lefolytatott perben meghallgatott szakértő véleményét fogadta el, ki ezen perben kihallgatva nem lett, tekintetbe vehető nem volt, mert a tárgyalási jegyzőkönyv adatai szerint felperes kérte ezen periratok beszerzését, előadva, hogy ezen perben az érték is bizonyitva lett.» Ehhez commentár nem kell.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** *A vevő fizetőképességében való tévedés* hitelre való vásárlásnál a kereskedelmi forgalomban az ügylet megtámadására mint a személy lényeges tulajdonságában való tévedés (Polg. Törvénykönyv 119. §. 2. bek.) elegendő alap. (1907 okt. 18. 194/07—02.)

Boycottra való nyilvános fölhivás kártéritésre kötelez akkor, ha benne a boycott okául szolgáló tények az igazsághoz hiven elő nem adatnak; *a jó erkölcsökbe ütköző cselekmény* általános, a dolog megvizsgálását lehetővé nem tevő nagyhangzásu kifejezésekkel a munkások solidaritási érzésének kihasználásával őket a munkaadó ellen fölizgatni. (1907 okt. 14. 508/06—VI.).

Valakinek saját beleegyezésével való megölése esetén az a beleegyezés nem zárja ki a hozzátartozókkal szemben a tettes kártéritési kötelességét. (1907 szept. 16. 20/07—VI.)

A kiméleti időre vonatkozó szabályoknak a bérlő által megszegése esetére engedett törvényes fölmondási jogról való általános és a jövőre szóló lemondás, mint a jó erkölcsökbe ütköző *érvénytelen.* (1907 okt. 1. 512/06—VII.)

A gyártelepen levő anyagtartalék, mely a gyári épület alkatrészeinek kijavitására szolgál és mint ilyen az üzemképességnek föltétele, nem alkatrész, hanem *tartozék.* (1907 okt. 5. 67/07—V.)

A hathónapi felmondási idő bérleti szerződéseknél megrövidül, ha kezdete ünnepnapra esik. Az ünnep után nyomban történő felmondás jogérvényes. (1907 okt. 8. 355/07—III.)

Jövőbeli követelések engedményezhetők, ha a követelést kellően meghatározzák és individualizálják. (1907 okt. 1. — 524/06—VII.).

— **A bankár felelőssége.** Egy bankár, aki egy utazó alkalmazottja által szokta vidéki üzletfeleit fölkeresni, ez

uton egy vidéki vevőjének 500 darab paraguayi kölcsön-részjegyet adott el az árfolyam 27½%-ért oly időpontban, amidőn annak legmagasabb árfolyama Londonban 23% volt. A vevő később a különbözetet per utján követelte vissza. A bankár azzal védekezett, hogy az ő alkalmazottja sohasem állitotta az ügylet megkötése alkalmával, hogy a tőzsdei árfolyam 27½%. A vevő a kért árt elfogadta, miért is semmi joga sincs abból utólag visszakövetelni.

A hamburgi Oberlandesgericht helyt adott a keresetnek a következő indokolás alapján:

A tőzsdén jegyzett érték-papirok vételára az egyes ügyleteknél nem a papir esélyeinek subjectiv mérlegelése szerint, hanem a tőzsdei árfolyam alapján alakul. A bankár, aki idegen tőzsdén vásárolt papirokat ad el oly magán-üzletfelekeknek, kiket alkalmazottjaik által felkeres, megfelelő nyereségre igényt tarthat. Ezt tulhaladó áron értékpapirt eladni annyit tesz, mint a vevő tudatlanságán spekulálni, ami a jó erkölcsökbe ütközik és kártéritésre, illetve a különbözet visszatérítésére kötelez. (1905 márczius 8).

Egy másik esetben kimondotta a Reichsgericht, hogy a bankház iparához tartozik a közönségnek, mely tőkéit elhelyezni kivánja, kamatozó értékpapirokat eladni. Emellett a kereskedelmi szokás, hogy a bankár, mint szakértő, laikus ügyfelének a papirok jóságának megitélése tekintetében tanácsot ad. Tehát a vételi ügylet itt a szolgálati szerződéssel vegyül. E szolgálatok a visszterhes ügylet részét képezik és ezért a bankár idevágó gondatlanságért felel. (1898 szeptember 24). *h—i*

— **A biztositó fizetési kötelessége, ha az eseményt, melyre a biztositás köttetett, maga a biztositott idézte elő, de erkölcsi kötelesség gyakorlatában.** Egy gyári főmérnök 1905 julius 13-án az által lelte halálát, hogy több, gázkiömlés folytán szerencsétlenül járt munkásnak segitségére akart sietni, és amint e czélból a szerencsétlenség helyére — a gázfuvó gép alatti gödörbe — lépett, maga is elkábult és tehetetlenül fekve maradt. Özvegye keresete ellen a biztositó társaság azzal védekezett, uogy az elhunyt maga okozta halálát. Az alsófoku biróságok azzal az indokolással adtak helyt a felperesnő keresetének, hogy a szerencsétlenséget és igy a főmérnök halálát is a gépszerelő gondatlansága okozta, és az okozati összefüggést nem szüntette meg az, hogy a főmérnök erkölcsi kötelességnek engedve, a munkások megmentésére kisérletet tett. Az adott helyzetben az őt fenyegető életveszély gondolatának teljesen vissza kellett lépnie, és nem terheli gondatlanság, még ha a mentési munkálat érdekében saját biztonságától teljesen el is tekintett. A Reichsgericht helyt adott ugyan a keresetnek, de aggályosnak mondotta igy általánosságban ezt az elvet, mert mások életének megmentése okából nem szabad a kárpótlásért felelős üzemtulajdonos veszélyére, minden óvatosság és meggondolás s a siker minden kilátása nélkül cselekedni. Aki mások megmentése végett életét veszélyezteti, csak akkor jár el vétlenül, ha jogosan remélhette a sikert, és csak ily esetben lehet szó erkölcsi kötelességről.

Az iskolai fogság tekinthető e a Btk. értelmében vett szabadságvesztésbüntetésnek? Ez a kérdés merült fel legutóbb Németországban. A Reichsgericht felmentette a fogolyszöktetés vádja alól a szülőt, aki gyermekét az iskolai fogságból kiszabaditotta.

— **Tüskés drótkeritès által személyeknek vagy állatoknak okozott károkért** egy angol bíróság (Redhill County Court) döntése szerint az ingatlantulajdonos nem felel, mert mindenkinek joga van oly kerité-t alkalmazni, amilyet jónak lát és bármely személy vagy állat csak *kihágás utján* jöhet a más földjének keritésével érintkezésbe. Ez a döntés az angol jogi sajtóban erős kritika alá vétetett.

— **A szinházi czenzura** eltörlését kiváló drámairók küldöttsége fogja még e hó folyamán az angol miniszterelnöknél kérelmezni. A czenzura joga ma a miniszterelnököt (Lord Chamberlain) illeti meg. Régebben a királyi fővadászmester gyakorolta, kinek ez a joga abból fejlődött ki, hogy ő rendezte az udvari mulatságokat és ilyenkor utasitásokat adott a szinészeknek és felügyelt a darabokra. Később ez a hatásköre odafejlődött, hogy minden szinielőadás felett ellenőrzést gyakorolt és játszási engedélyeket osztogatott. Az engedély nélkül játszó vándorszinészeket ebben a korban csavargóknak tekintették és első izben nyilvános megvesszőzéssel büntették, mig a másodizben, «javithatatlan gaznak és csavargónak» nyilvánitották és megfelelő szigoru büntetéssel sujtották. Az ilyen előadásoknak még a hallgatói is pénzbirsággal bünhődtek. Anna királynő korában minden szinészt, még az engedélylyel birókat is, csavargóknak tekintették. A lord Chamberlain először 1727-ben gyakorolta a czenzura jogát, melyet legutoljára az 1843-iki Theatres Act szabályozott. *h—i.*

— **A parókaviselet** eltörlésére nagy mozgalom indult meg Nagy-Brittanniában. Ez alkalommal fölelevenitik, hogy a paróka eredetileg nem volt kiegészitő része a birói ornátusnak, csak a forradalom után terjedt el, mikor az előkelőbb osztályok parókát kezdtek viselni a lovagi hosszu haj helyett. Később e szokás annyira meggyökeresedett, hogy a lordkanczellár még a magánviseletben is köteles volt a parókát viselni. Lord Eldor felesége hiába kérelmezte III. György királynál, hogy férjét legalább a magánéletben felmentse e kötelesség alól. Az afrikai és indiai gyarmatokon valószinüleg a klimára való tekintettel nem visel a biróság parókát. Londonban az első ünnepély, melyen a birák paróka nélkül jelentek meg, az idei Guildhall-bankett volt.

— **A lex loci contractus és a lex loci solutionis összeütközése** fölött kellett döntenie a minap egy angol biróságnak, (Dover county court), A felperes egy ugynevezett «suroló asszony» volt (charwoman) aki lakásokba szokott járni surolni és tisztogatni; az alperes egy Calais és Dover között közlekedő gőzhajó élelmezési osztályának vezetője, aki naponkint délután érkezik meg Doverbe és ottani lakásán marad mindaddig, amig az éjjeli gőzössel Calais-i házába visszatérhet. Felperes hetenkint egyszer surolni és tisztogatni szokott az alperesnek doveri lakásán, azonkivül kétszer Calaisba is magával vitte ez őt hasonló czélból, egyszer áprilisban és egyszer augusztusban. Az előbbi látogatás az 1906. évi munkás kártéritési törvény (Workmen's Compensation Act) életbe lépte előtt, az utóbbi ez időpont után történt. Ez utóbbi alkalkalommal ablaktisztogatás közben leesett és könnyebb sérülést szenvedett a felperes, minek folytán a fentirt törvény alapján keresetet inditott. A biró a franczia törvényt (Lex loci solutionis) vette irányadónak és ez alapon a keresetet elutasitotta. Döntésében hangsulyozta azt az elvet, hogy a jogok területi összeütközése esetén a lex loci contractus és lex loci solutionis egyképen fontos és hogy melyiket kelljen alkalmazni, az attól függ, hogy a körülmények szerint melyik felé irányulhatott inkább a felek akarata. Ha ez meg nem állapitható, akkor irányadó annak az országnak a törvénye, amelylyel maga az ügylet a legreálisabb összefüggésben van.

— **Az északamerikai Egyesült-Államok** jogi iskoláit nagyon dicsérik, mert nemcsak elméleti, hanem konkrét esetek tárgyalása kapcsán gyakorlati oktatást is nyujtanak. Külföldi jogokkal is alaposan foglalkoznak. Igy Yale Universityn a német bir. polg. törvénykönyv rendes kollegium tárgya.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Több évi gyakorlattal biró ügyvéd a fővárosban vagy nagyobb vidéki városban ügyvédi vagy közjegyzői irodába lépne. — Czim a kiadóban. 13629

Ügyvédjelölt, doctor utriusque, féléves praxissal, németben perfect, fizetés nélkül ajánlkozik fővárosi ügyvédhez, hol jó praxist szerezhetne. Czim a kiadóhivatalban. 12639

Elméletileg képzett ügyvédjelöltet keresek azonnali belépésre. Gyakorlat és román nyelv birása előny. Havi járandóság 100 K. Dr. Kaba Tihamér ügyvéd, Szinyérváralja. 12650

Lapkia ó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenkettedik évfolyam. 52. szám. Budapest, 1907 deczember 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Nem-képviselők a Házban. *Dr. Fayer Gyula* budapesti ügyvédtől. — A perbeli beismerésről. *Dr. Plósz Sándor* egyetemi tanártól. — A büntető-novella javaslatának 44. §. 2. pontjához. *Gróf Lázár Kálmán* dési kir. ügyésztől. — A gazdagodási kereset viszonya az általános magánjoghoz. *Dr. Hevesi Illés* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Nem-képviselők a Házban.

Kétféle elem van, mely az országgyülés tagjain kivül a Ház ülésén jelen lehet. Az egyik a nem-képviselő miniszter vagy megbizottja, a másik a nyilvánosságot jelentő elem. Szóba jöhet itt még egy, ugy lehetne mondani, vegyes elem: az olyan miniszter, aki a Háznak tagja.

Mindezek jelenlétének jogi alapja közjog; alanyi értelemben vett közjog, vagyis közérdekü jogositvány; a miniszterre nézve egyszersmind közjogi követelmény.

E fejtegetés feladata tisztázni azt, hogy mi szabályozza ezeknek ottani maguktartását, mik a rend fentartásának velök szemben alkalmazható eszközei és micsoda általános jogi alapja van ezen eszközök alkalmazásának.

Külön kell itt szólni azokról, akik, jóllehet nem képviselők, részt vehetnek a tanácskozásban. Ilyen lehet a miniszter vagy megbizottja.

A miniszter nálunk rendszerint tagja a képviselőháznak. De ha nem is tagja, a törvény értelmében megilleti őt a szó; mindenik esetben pedig megbizottat rendelhet.

Helyes és tiszta parlamenti felfogás szerint az elnöknek a tanácskozás vezetése, a rend és illedelem, az elnöki tekintélynek és a Ház tagjainak sértéstől való megvédése körüli joga érvényesithető mindenkivel szemben, ki a tanácskozásban részt venni jogosult, akár képviselő, akár nem. E részben a mi házszabályaink alapján csak az a korlátozás van, hogy bizonyos fegyelmi eszközök tisztán csak a képviselői minőségre vonatkoznak s ennélfogva másra mint képviselőre nem alkalmazhatók.

Hogy miniszter rendreutasitásban részesülhet, ahhoz nem fér kétség. Nehezebben eldönthető kérdés az, hogy megvonható-e a szó a minisztertől. A házszabálynak az a szakasza, mely a tanácskozási rend fentartására rendszabályokat ad az elnök kezébe, mindig csak a «szólót» emliti, nem téve különbséget képviselő és nem-képviselő közt. E rendszabályok: figyelmeztetés, szómegvonás, jegyzőkönyvi megrovás. (221. §.) De a szómegvonással szemben áll a negyvennyolczadiki törvény, mely szerint a miniszterek «nyilatkozni kivánván, meghallgatandók», és szemben áll a házszabály, mely azt mondja, hogy «bármikor felszólalhatnak».

De vajjon az esetben, ha a szómegvonást mint rendbüntetést fogjuk fel, nem pedig csak mint arra czélzó rendszabályt, hogy a szóló ujra ne térjen el a tárgytól, nem alkalmazható-e a szómegvonás a miniszterre is? Ennek fejtegetése azonban nagyon is eltéritene a tárgytól.

Az emlitett többi fegyelmi rendszabályra nézve (221. §.) nincs kétség, hogy azok nálunk minden szólóval szemben alkalmazhatók.

A fegyelmi és büntető rendszabályoknak egy másik csoportja (255. §.) «a Háznak valamely tagjáról» szól. Szigoru értelmezéssel tehát e rendszabályok miniszterre csak az esetben alkalmazhatók, ha a Háznak tagja, miniszteri megbizottra pedig éppen nem. A fegyelmi eszközök itt: a Ház ünnepélyes megkövetése, a jegyzőkönyvi megrovásnak a hivatalos lapban és a képviselő választókerületében falragaszon való közzététele, egy időre szóló kizárás.

Mindezen rendszabályok alkalmazásának mi sem áll utjában miniszterrel szemben is, ha a Háznak tagja. A parlamenti elv teljességének megóvása érdekében azt kell mondani, hogy még a kizárást is kimondhatja a Ház a miniszterrel szemben, ha képviselő, de csak képviselői minőségére nézve. Ez gyakorlatilag olyformán érvényesithető, hogy a miniszter a kizárás idejére nem élhet azokkal a jogositványokkal, melyek őt mint képviselőt illetik meg, pl. nem vehet részt a szavazásban és választásban. Csupán miniszteri minősége az, melyben nem lehet őt a 255. §. alapján a Házból kizárni és szólási jogától megfosztani.

Az elnököt és a Házat a nem-képviselővel szemben megillető jog, mikor az a szólás jogával visszaél, e szerint korlátoltabb lenne, mint a Ház tagjával szemben való jog. Hogy tehát a Ház velük szemben se maradjon védtelen, erre az eszközöket más téren kell keresni.

És e részben a rend fentartásának eszközei a Házban bármi jogon jelenlévő nem-képviselőre nézve — ugy arra aki részt vehet a tanácskozásban, mint arra aki nem vehet részt — közös forrásban találhatók, még pedig ugy általános maguktartására, mint arra a külön jogosultságukra vonatkozólag, hogy egy részöket a szó is megilleti. Természetes, hogy itt a nem-képviselő miniszternek még külön közjogi helyzetét is tekintetbe kell venni. Reá nézve egyébként politikai téren is, ugy mint a miniszteri megbizottra nézve hivatali fegyelmi téren érvényesithető a megtorlás.

Itt jutunk el ahhoz a kérdéshez: mi e részben az ujságtudósitók és a hallgatóság helyzete.

Ezek a parlamenti nyilvánosság jogán és szolgálatában vannak a Házban.

A gyorsirók és a Napló szerkesztője, kiknek a házszabály szerint szintén külön helyet kell rendelni, ez irányban más megitélés alá esnek. Mert ők a Ház hivatalnokai, és fegyelmi jog szempontjából külön hatóság alatt állnak. Ott pedig ahol — mint az angol parlamentben — nincs hivatali minőségük, gyorsiró és ujságtudósitó ugyanaz.

Sem az angol parlamenti élet, minden idevágó kérdésnek ősforrása, sem az angol irodalom nem nyujt analogiát e kérdés általános elvi megitélésére. Mert ott mindenki, aki nem tagja a Háznak, «idegen», aki csak azért lehet jelen, mert nem akarják észrevenni, hogy ott van. De ha «észreveszik», a Ház rögtön helyreállithatja tanácskozásai titkosságának állapotát, melyet az «idegenek» jelenléte megsértett.

Nálunk erre nézve a tételes rendelkezések a negyven-

nyolczadiki törvényben és a házszabályban vannak. Mindkét jogforrás egybehangzóan az elnök kezébe adja a tanácskozáson a csend és rend fentartásának feladatát.

De hogyan áll ez a kérdés elméletileg?

Helyes jogi terminológia szerint fegyelmi jogról itt nem lehet szó. Mert fegyelmi hatóság alatt csak valamely állandó kötelékben levő testület vagy egyesülés köréhez tartozó egyének állhatnak, s aki e kötelékhez nem tartozik, azzal szemben más téren kell a rend fentartásának eszközeihez a jogi alapot keresni s a tételes rendelkezéseknek is más a jogi jellemző vonása.

Az irodalom erre nézve többféle elméletet ismer. Egy oldalról az elnöknek policziális hatóságot tulajdonitanak, más oldalról a házjogból meritik a jogot a jelenlevők kifogásolható magatartása esetén a szükséges rendszabályok alkalmazására. Ezenkivül azt tartják, hogy a miniszterre nézve, ott ahol nem képviselő, a parlament az államfőhöz, a kormány megbizottjára nézve pedig a miniszterhez intézhet panaszt és kérheti a megbizás visszavonását.

A rendészeti hatóságból merithető jogok nem fedezik az itt szóba jövő rendszabályok egész körét.

A panasz pedig nem állapitja meg annak a jognak, mely a rendszabály alkalmazására alapul szolgálna, a forrását; az csak kisegitő eszköz; de nem kielégitő azért sem, mert az országgyülésnek a maga autonom jogkörében kell közeggel és eszközzel rendelkeznie arra, hogy a háza területén és tanácskozásaiban szükséges rendet fentartsa.

A házjog elmélete tetszetős, de jogilag nem állhat meg, mert csupán magánember otthonára alkalmazható.

Ezzel mint jogi fogalommal korrespondeál a vendégjog mint társadalmi konvenczió fogalma. A vendégjog is bizonyos kötelmekkel jár vendéglátóra és vendégre egyaránt, azzal a különbséggel, hogy e kötelmek nem jogi, hanem mindkét részre nézve, mint mondani szokás, erkölcsi kötelmek.

Bizonyosan elfogadhatóbb megoldás ugy állitani fel a tételt, hogy mivel a tanácskozáson jelenlevők magatartására a közérdekből adott jogositvány czéljának kell határozónak lenni: e jogositványnyal való visszaélésben található meg a tételes rendelkezéseknek s ott ahol ezek hiányoznak vagy nem kielégitők, a pótlásukra szolgáló rendszabályoknak általános jogi alapja arra, hogy az elnök a hibás egyénnel szemben a czél és szükség által meghatározott eszközöket alkalmazhassa.

A tanácskozás nyilvánossága a parlamenti alkotmányos életnek alapkövetelménye. A negyvennyolczadiki törvény feltétlen rendelkezésképen mondja ki, hogy mindkét tábla ülései nyilvánosak. Ha a Ház egy bizonyos ügyben a hallgatóság kizárásával folytatna tanácskozást vagy hozna határozatot, ezt ugy kellene tekinteni, mintha meg sem történt volna. A nyilvánossághoz pedig megkivánja a házszabály, hogy a sajtó számára, hogy a gyorsirók és a Napló szerkesztője számára és hogy a hallgatóság számára helyet kell rendelni.

A nyilvánosságnak tehát nálunk három eleme van. Ezek közül az ujságtudósitók és a gyorsirók a nyilvánosságnak, lehet mondani, szervezett közegei. A gyorsirók felelősségét maguktartásáért hivatali állásuk szabályozza; az ujságtudósitók szindikátusuk, továbbá szerkesztőségük és társadalmi egyesületük irányában is felelősek. Külön szabályok csakis a hallgatóság magatartásáról és a vele szemben alkalmazható eszközökről szólnak. A hallgatóság jelenléte különben is csak fiktive, csak eszmeileg jelent nyilvánosságot, t. i. azon a gondolaton sarkall, hogy mindenki jelen lehet a tanácskozáson. Hogy ez az elv a való életben csak eltörpülő kis mértékben érvényesülhet, az magától értődik.

A törvény rendelte alkotmányos nyilvánosságot tehát csak egységesen lehet felfogni s az csak akkor van meg, ha közönség, sajtó, gyorsirók és a Napló szerkesztője jelen vannak, illetőleg jelenlétük lehetősége biztositva van.

Az a jog, melynek alapján nem-képviselő a Ház tanácskozásán jelen lehet vagy abban részt is vehet, egyfelől az alkotmányosság követelte közérdekü jog, másfelől törvény rendelése. Ha az általánosan megadott jognak valamely részese visszaél jogával: a visszaélés adja meg az elnöknek a jogalapot és a mértéket a nem-képviselő miniszter, miniszteri megbizott, ujságtudósító és hallgatóság irányában, a maguk jogállása, feladata és jelenléte sajátosságának megfelelő rendszabály alkalmazására. A tételes rendelkezések általánosságban a csend és rend fentartásáról szólnak. Csakis a hallgatósággal szemben alkalmazható eszközök azok, melyeket a törvény külön körülir. *Dr. Fayer Gyula.*

A perbeli beismerésről.*

A beismerést az általános felfogás szerint az állitástól nem csak az a körülmény különbözteti meg, hogy az valamely állitást egészit ki, hanem az is, hogy az a beismerőre nézve joghátrányos nyilatkozat. Az utóbbi kriterium ellen nincs észrevételem, feltéve, ha megegyezünk abban, hogy minő értelemben vegyük a hátrányosságot. Ennek a kérdésnek felvilágositásául álljon itt nehány példa.

A. keresetében előadja, hogy ő B.-nek eladott 1000 métermázsa buzát, métermázsáját 20 koronáért és követeli a 20000 korona vételárat. B. beismeri a vételi szerződésnek állitott megkötését, azonban maga részéről exceptio non adimpleti contractussal él. A. kereseti állitása ennek a kifogásnak szempontjából kétségkivül beismerés, mig viszont B. beismerése a kifogás szempontjából állitás. Itt tehát két oly beismeréssel van dolgunk, amelyet mindegyik fél saját előnyére adott elő.

Még szembeszökőbb a példa, ha B. nem kifogással, hanem viszontkeresettel él az 1000 métermázsa buza átadása iránt és a maga részéről egyuttal a vételár kifizetését állitja és mondjuk, be is bizonyitja. Ekkor a felperesnek előadása, amely eredetileg állitás volt, egészen ellene fordul és beismeréssé változik, amelyet szivesen visszavonna. A ki változatosságot akar a példákban, gondoljon arra is, hogy a per folyamán a buza ára 20 koronáról 26 koronára szökhetett fel.

Egy más példa. Felperes azt állitja, hogy X., akinek örököse, az alperesnek 1000 K-át adott kölcsön. Az alperes beismeri azt, hogy a felperes X.-nek örököse és most már ezen az alapon a maga részéről a felperes ellen beszámitási kifogással él vagy pedig viszontkeresetet indit.

Ismét más példa. A. bejegyzett kereskedő azt állitja, hogy ő B. bejegyzett kereskedőnek 1000 koronát adott kölcsön és szóbelileg 12% kamatban állapodtak meg. Az a tényelőadás, hogy a kamatkikötés szóbeli uton történt, ebben az esetben kétségtelenül állitás. Ellenben ha A. a kamat kikötésre nézve ugyanazt az állitást B. nem kereskedővel szemben teszi meg, ez az állitása már mint előzetes beismerés is szerepel.

Látjuk ezekből, hogy a beismerés fogalmához nem szükséges az, hogy a beismerő nyilatkozatát a hátrányosság tudatában tegye meg.[9] Nem csak jogtudatlanságból fordulhat elő az, hogy valaki abban a hiszemben ad elő valamely tényt, hogy az reá nézve előnyös, holott az valóban hátrányos, hanem az is lehetséges, hogy a tényelőadás, akkor a mikor azt tette valóban előnyös volt reá nézve, utóbb azonban a perbeli helyzetnek változásával hátrányossá válik. Ugyanaz a tényelőadás ugyanabban a perben tényállitás is és beismerés is lehet, sőt ugyanaz a tényelőadás puszta tényállitásból puszta beismeréssé változhatik át. Mellesleg a perbeli beismerés bizonyitó erejét tehát nem lehet azzal a tétellel támogatni, hogy senki sem szokott a maga hátrányára vala-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 44., 45., 46., 48., 49., 50. és 51. számban.

[9] Ezt élesen kiemeli Bülow, az i. h. 165. és köv. l. és 198. és köv. l.

mit kijelenteni, ha csak annak valóságáról nincs meggyőződve.

Látjuk továbbá, hogy a perbeli beismerésnek ez a minősége nem magából az előadásból, hanem csakis az arra alkalmazandó jogszabályból vagyis az előadásnak az ügyben alkalmazandó jogszabályhoz való viszonyából ismerhető fel.

Ez az utóbbi tétel a perbeli beismerés testvére és ellenlábasa, a tagadás tekintetében már régen ismeretes. Valóban csodálkoznunk kell azon, hogy azok, akik a perbeli beismeréssel foglalkoznak, annyira mellőzik annak a tagadással való összehasonlitását. Hiszen ez is, az is perbeli cselekmény és ez is, az is egy közös czélnak, a megitélendő tényállás előterjesztésének és megállapitásának szolgál. Persze hogy ennek a felismeréséhez mindenekelőtt az volna szükséges, hogy a perbeli beismerést, mint olyant, perbeli cselekménynek tekintsük és semmi egyébnek ne tekintsük.

A mi már most a tagadást illeti, ismeretes, hogy az nem csak tagadólagos, hanem állitólagos alakban is történhetik. Ismeretes, hogy ugyanaz az előadás az egyik perben mint állitás, a másikban ellenben mint tagadás szerepelhet. A kölcsön le nem olvasása, a kölcsönperben tagadás, a condictio indebiti esetében állitás. Ismeretes az is, hogy mily nehéz sokszor a tagadást a kifogástól, azaz állitástól megkülönböztetni. Ez a kérdés a bizonyitási teher tanának egyik legnehezebb kérdése. Azt is tudjuk, hogy ez a kérdés lényegileg a magánjogba tartozik. A bizonyitási teher kérdése az alkalmazandó magánjogi szabályon fordul meg, és a magánjogi törvényhozások már előre törekszenek arra, hogy e kérdés megoldását a törvény megfelelő szövegezésével előmozditsák.

Kevésbbé ismeretes, hogy a tagadás lényegileg szintén nem egyéb, mint tényelőadás. Nem csak akkor, a midőn állitólagos alakban történik, hanem akkor is, amidőn a tagadó fél u. n. negativumot terjeszt elő. Az az előadás, hogy valamely tény nem történt meg, szintén tényelőadás. Ha a félnek csak annyiban áll érdekében a maga részéről a tényállást előterjeszteni, hogy valamely tény nem történt meg, akkor bátran arra szoritkozhatik, hogy csupán azt adja elő. És mivel a jogi hatás rendszerint valaminek megtörténtéhez van kötve, rendszerint elég is lesz, hogy a jogi hatás be nem következését vitató fél erre a negativ ténybeli előterjesztésre szoritkozzék. Előfordul azonban az is, hogy a jogi hatás valamely negativumhoz, t. i. ahhoz van kötve, hogy valamely tény nem történt meg; ekkor azután annak, aki ez ellen a hatás ellen védekezik, az eltérő tényállást positiv alakban (esetleg kettős negatióval) kell előadnia, pl. a condictio indebiti esetében a kölcsön le nem olvasásának állitásával szemben, a kölcsön leolvasását vagy felperes ellen, aki örökösödési jogát a gyermek halvaszületésére alapitja, a gyermek élveszületését kell állitani.

Az épp felhozott példák kapcsán meg kell itt még emlitenem, hogy a tagadásnál is előfordulhat az, hasonlóan mint a beismerésnél, hogy ugyanaz a tényelőadás egyszerre tényállitásként és tagadásként is szerepel. Aki a kölcsönkeresettel szemben a kölcsön le nem olvasásával védekezik, az tagad. Ha azonban azt állitja, hogy a kölcsönt különben tévedésből vissza is fizette, és viszontkeresetileg condictio indebitit támaszt, tagadása egyben állitássá is átváltozik. Sőt az sem lehetetlen, hogy ugyanaz a tényelőadás ugyanabban a perben mint tagadás és mint beismerés is szerepeljen. Pl. az alperes a felperesnek tőke és kamatkövetelés iránt inditott perében a kamatoknak félévenkint pontos fizetését állitja. A felperes tagadja, hogy az alperes az egész idő alatt egyáltalán kamatokat fizetett volna, esetleg azzal az indokolással, hogy a fizetések egy másik tartozásra történtek. Erre az alperes, esetleg tévedésének kijelentésével visszavonja korábbi állitását és csatlakozva a felperes tagadásához, a maga részéről is azt állitja, hogy kamatokat nem fizetett, egyben azonban megteszi az elévülés kifogását a tőke vagy esetleg csak a kamatköveteléssel szemben, amely kifogásra nézve most már meg van állapitva, hogy azt a kamatfizetés meg nem szakitotta.

Sajátságos e példában még az is, hogy az elévülésnek megszakitását állitani, tulajdonképpen a felperes érdeke és feladata volna, mig ellenben az alperes érdeke volna a megszakadást, tehát a fizetést tagadni, holott a példában a felperes tagadja az őtet illető állitást és az alperes hozzájárul az állitás tagadásához. Az eredeti alperesi állitás visszavonása után tehát a perben nincs állitás, amelyet a beismerés kiegészitene, hanem csak két megegyező tagadás. Mindazonáltal bizonyos, hogy a megegyező tagadások, illetőleg a felperesi tagadás a tényállást megállapitja és itéleti alappá teszi, valamint hogy a két tagadás közül a felperesi, mint beismerés többé korlátlanul vissza nem vonható.

Önkénytelenül is azt kell kérdeznünk, hogy ha az itt emlitett eseteket átnézzük, melyik tényelőadás legyen az igaznak kijelentés, és melyik legyen a tanuság?

Azt hiszem, hogy már ezekkel is kimutattam azt, hogy az állitás, beismerés és tagadás lényegileg egy kategoriába, a tényelőadások kategoriájába tartozik. Egyformán perbeli cselekmények mind és magukban véve semmi egyebek. A különbséget közöttük csak a reájuk alkalmazandó magánjogi szabály segélyével lehet megállapitani, többnyire könnyen, néha nehezen és pedig biztossággal csak az itélethozatal stádiumában. A beismerésben foglalt tényelőadás jelentőségét, éppen ugy mint az állitásban és a tagadásban foglalt tényelőadás jelentőségét a magánjog adja meg. A kérdés ebben az irányban végeredményében magánjogi kérdés, éppen ugy mint a bizonyitási teher kérdése, amelylyel e kérdés azonos alapon áll. Kétségtelenül ki fog ez tünni még a beismerés bizonyitást kimélő hatásának perjogi megokolásából is.

A perbeli beismerés hatásának oka.

Az előzetes beismerésből indulunk ki.

Az előzetes beismerés már magában véve, azaz már akkor is, amikor még a megfelelő állitással ki nem egészitették, feleslegessé teszi a bizonyitást. Ez a hatás azon alapul, hogy a félnek kérelme már az annak megalapitására felhozott tényállás szerint meg nem áll. Ebben teljesen egyetértek Bülow-val.

Ha pl. a felperes azon az alapon kéri az alperest 1000 koronában elmarasztaltatni, mert ő az alperesnek 1000-et adott kölcsön, amelyet az alperes neki már visszafizetett, akkor a biróság ezt a keresetet már magában véve el fogja utasitani.[91] El fogja nevezetesen utasitani akkor is, ha az alperes a tárgyalásra kitüzött határnapon meg sem jelent és a felperes a kereseti előadás alapján itéletet kér.

Igaza van Bülownak,[92] ha a most emlitett esetet, egészen hasonlónak mondja ahhoz az esethez, amidőn a felperes keresetét hiányosan alapitja meg. Ha a felperes tulajdoni keresetében nem mondja meg, hogy a megvett dolgot neki tulajdonul át is adták, keresete éppen olyan kevéssé van megalapitva, mintha keresetében azt adja elő, hogy aki a dolgot neki eladta és a dolog tulajdonát reá átruházta, kiskoru volt. Ha a biró az előadott tényállásra a jogszabályt alkalmazza, ugy az egyik, mint a másik esetben azt kell kimondania, hogy a dolog nem a felperes tulajdona. Ha pedig netalán nem mondaná ki, az alperes még abban az esetben is, ha az első érdemleges tárgyalást elmulasztotta volna, az

[91] Az ilyen eset nem olyan képtelenség, amint ez talán első pillanatra látszik. Előfordulhat ilyenféle eset nem csak jogtudatlanságból, hanem azért is, mert a felperes az előlegezett kifogást, mindjárt előlegezett replikával is hatálytalanitani akarja, pl. az előlegesen beismert kiskoruságot a gyámi jóváhagyással ellensulyozza, ezt azonban az alperes tagadásával szemben nem tudja bebizonyitani.

[92] Az i. h. 288. és köv. l.

★

itélet ellen a S. E. 128. §-ának 3. pontja szerint felebbezéssel élhet az alapon, hogy valamely anyagi jogszabály éppen nem vagy nem helyesen volt alkalmazva.

Egészen azonos megitélés alá esik továbbá azzal az esettel, ha a felperes például nem adja elő azt, hogy a dolgot neki tulajdonul át is adták, az az eset, ha keresetében kifejezetten előadja, hogy a dolgot neki tulajdonul át nem adták.

Nem állunk másként az alperessel szemben sem.

Ha az alperes a kellően megalapitott kereset tényállításait beismeri vagy nem tagadja és uj tényként csak azt adja elő, hogy ő tartozását az akkorában még kiskoru felperes kezéhez kifizette, a birónak még akkor is el kell őt marasztalnia, ha a felperes a tárgyaláson jelen sem volt. El kell továbbá marasztalni az alperest, tekintet nélkül arra, hogy ő csupán elmulasztotta azt felhozni, hogy a fizetés a kiskoru felperes gyámjának hozzájárulásával történt, vagy pedig hogy ha kifejezetten meg is mondja, hogy ez a gyámi jóváhagyás hiányzott.[93]

Megállapithatjuk itt mindenekelőtt azt, hogy az előzetes beismerés nem bizonyit.

Kétségtelen ugyanis, hogy a hiányzó tényállitás esetében nem lehet bizonyitásról beszélni. Hiszen csak nem fogja valaki azt mondani, hogy abból, hogy a fél nem hozott valamit fel, vissza kell következtetni arra, hogy az, amit fel nem hozott, nem történt meg. Különben, hogy ilyen esetben nincs visszakövetkeztetésről szó, ezt közvetve Magyary is elismeri. Abban az esetben ugyanis, ha az alperes a kereseti tényeket tagadja és a felperes be nem bizonyitja, a felperest szerinte is visszakövetkeztetés nélkül fogják elutasitani. (162. l.) Az elutasitás oka ez esetben Magyary szerint is nyilván csak az lehet, hogy a tagadott és nem bizonyitott tényt a biró figyelmen kivül hagyja. Teljesen ugyanez történik akkor is, ha a felperes valamely szükséges tényt fel nem hozott. A bíróság ilyenkor is a fel nem hozott tény figyelmen kivül hagyásával alkalmazza az esetre a jogszabályt. Ha azonban ez igy van, akkor a biró abban az esetben is minden bizonyitás nélkül alkalmazza a jogszabályt a felhozott tényállásra, ha a felperes maga adja elő a jogának létrejövetelét kizáró, vagy a jogát megszüntető tényt. A kérdés itt is, ott is csak az lehet, hogy az, amit a fél előadott, megalapitja-e a jogszabály szerint a kérelmet. Az, hogy a kérelem azért nincs megalapitva, mert a felperes nagyon keveset állitott, vagy azért, mert nagyon is sokat állitott, ez a jogszabályok alkalmazása szempontjából közömbös. A magánjog szerint kölcsönből éppen olyan kevéssé van követelés, ha a kölcsönt az adósnak át nem adták, mint akkor, ha azt kiskorunak adták, vagy mint akkor, ha az adós a kölcsönt már visszafizette.

Az előzetes beismerés azonban azért sem bizonyithat, mert az nem egyéb, mint tényelőadás, tényállitás. Ha az előzetes beismerés bizonyitana, akkor ez a tényállitás volna a bizonyitó ok is és a bizonyitási tétel is, azzal a bizonyitási tételnek kellene önmagát bizonyitania. Mert hiszen az előzetes beismerés hatályához nem szükséges egyéb, mint az előadás. Nem szükséges nevezetesen még az sem, hogy a beismerő fél előadásának hátrányosságát tudja. A bizonyitás lehetősége tehát ki van zárva, mert nincs, amiből a biró okszerüen következtethessen vagy visszakövetkeztethessen. Nem marad ennélfogva más hátra, mint hogy a biró a fél előadását minden bizonyitás, azaz a valóságról való minden meggyőződés nélkül egyszerüen itéletének alapul fektesse. És nincs az a törvényes bizonyitási szabály, amely ezen a polgári per mai berendezése mellett változtathatna.

Azt kérdjük ezután, hogy az ellenfél megfelelő tényállitásával kiegészitett beismerés hatásának más-e az alapja, mint a magában álló beismerésé?

Én azt hiszem, hogy nem. Ez is csak azért kiméli meg a bizonyitást, mert a fél a beismerésben foglalt tényelőadás alapján kéri a jogvédelmet.

Maradjunk előbb annál az esetnél, amidőn a beismerés megelőzi az állitást.

Bülow szerint a magában álló beismerés nem mint olyan, hanem mint tényelőadás kiméli meg a bizonyitást és pedig azért, mert az arra alapitott kérelem jogilag nincs megalapitva. Az állitással kiegészitett beismerés pedig mint beismerés azon az alapon kiméli meg a bizonyitást, mert a felek között nincs vita, amelybe a birónak bele kellene avatkozni. Eszerint a felfogás szerint tehát az előzetes beismeréssel már megkimélt bizonyitást, az utólagos állitás ismételve megkimélné. Azaz kétszeres megkiméléssel volna dolgunk. Nézetem szerint erre nincsen semmi szükség, és pedig annyival kevésbbé, mert a második megkimélés az elsőt nyilván nem szünteti meg. A biró a felperest, aki keresetében a követelés kifizetését beismerte, akkor is egészen helyesen fogja keresetével azon az alapon elutasitani, hogy keresete nincs jogilag megalapitva, amikor az alperes a felperes beismerését már a megfelelő állitással kiegészitette. Az itéletnek ez az indokolása igaz és megáll akkor is. Ha továbbá a második megkimélés az elsőt megszüntetné, akkor az utólagos állitás visszavonásával az első megkimélésnek nem lehetne ismét feléledni, hacsak azt nem mondjuk, hogy a visszavonás ujból létrehozza a hatást. Az állitás visszavonásával pedig a beismerés hatálya, hacsak a beismerést is vissza nem vonják, tényleg fenmarad. Az utólagos állitás tehát legfeljebb megerősithetné, még egy uj alapra helyezhetné az előzetes beismerés hatását, mintegy accessorius és nem privativ novatiót létesithetne. Ámbár az is nehezen képzelhető el, hogy hogyan erősitse meg az egyik félnek önmagára nézve kedvező és a a bizonyitás megkimélése tekintetében erőtlen előadása, a másik félnek beismerését, amely már magában véve is megkiméli a bizonyitást. Mindenesetre azt kell kérdeznünk, hogy mire legyen jó ez a pazarlás a bizonyitás megkimélésében, illetőleg a megkimélés megalapitásában. Olyan volna ez, mintha valaki a váltókötelezésre nézve az egyoldalu igéret elméletét a szerződési elmélettel egyesiteni akarná.

Az előzetes beismerésnek az utólagos állitással való kiegészitése mindazonáltal nem hatálytalan. Az utólagos állitás hatálya azonban nem a bizonyitás megkimélésében jelentkezik, hanem abban, hogy most, amikor már az ellenfél is ezen az alapon kéri a jogvédelmet, és az állitó félnek joga támadt, hogy ez az alap, amely most már saját jogvédelmi alapja is, bizonyitás nélkül figyelembe vétessék, a beismerő fél őt ettől az előnytől vagy jogtól a beismerés egyoldalu indokolatlan visszavonásával meg ne foszthassa.[94]

Ezek után röviden végezhetünk azzal az esettel is, amidőn a beismerés, amint ez rendszerint történni szokott, az ellenfél állitását követi. Az az ok, amely miatt a bíróság a

[93] Hogy a jog létezésének vagy nem létezésének megalapitására szolgáló tényt melyik fél hozza fel, ez közömbös. A kereset meg van akkor is alapitva, ha a kereseti tényt az alperes hozza fel és nincs megalapitva, ha a joggátló vagy jogmegszüntető tényt a felperes adja elő. (L. erre nézve Bülow, 293. l. és különösen az általa is idézett Unger-t, Syst. 124. §. 21.). Magától érthető, hogy mindez csak az u. n. ipso iure ható tényekre nézve áll. Ahol a magánjog az alperesnek kifogási jogot ad, amelynél fogva a felperesi követelés érvényesitését meggátolhatja, (u. n. szükebb vagy technikus értelemben vett kifogás, exceptio (Unger), magánjogi értelemben vett kifogás (Windscheid), Einrede, (a n. polg. törvkv. szerint), ott az alperesen mulik, hogy akar-e e jogával élni, pl. azzal, hogy az ügylet kötésénél megcsalták, hogy megtartási joga van stb. De mihelyt az alperes kifejezést adott annak, hogy kifogási jogával élni akar, közömbös, hogy a kifogás megalapitására szolgáló tényalapot melyik fél szolgáltatja.

[94] Ez a felfogás teljes mértékben indokolja, hogy a perrendtartás javaslata (most 205. §.), a beismerés visszavonását az ellenfél beleegyezésével feltétlenül megengedi. E szabály czélszerüségét különben az is eléggé indokolja, hogy az a visszavonhatás körül keletkezhető bonyolult tárgyalásoknak, a leginkább érdekelt fél nyilatkozatával elejét veszi.

magában álló előzetes beismerést itéletének minden bizonyitás nélkül alapul fekteti, nézetem szerint teljesen megáll ebben az esetben is. A fél, aki ellenfelének tényállitását beismeri, most már a beismerésben foglalt tényelőadás alapján kéri a jogvédelmet. A felperes, aki az alperes fizetési kifogását beismeri, most már maga is azt mondja, hogy a tartozás ki van fizetve, és ha azután még mindig kéri a jogvédelmet, azt csak eme tényelőadás alapján is teheti, és pedig teheti esetleg sikerrel is, ha t. i. a fizetés jogi hatálytalanságát állitja és szükség esetén be is bizonyitja.

A beismerésnek az a hatása, hogy az a bizonyitást feleslegessé teszi, legszorosabban összefügg a tárgyalási elvvel. Csakis azokban a perekben áll fenn, amelyek a tárgyalási elven alapulnak. És csakis ezekben a perekben áll fenn az a szabály is, hogy a bíróságnak már azon az alapon meg kell tagadnia a jogvédelmet, hogy a kérelem a fél saját tényelőadása szerint nincs jogilag megalapitva. Eltekintek a bünvádi eljárástól. Csak a házassági per köréből emlitek fel egy példát. A nő kéri házasságát semmisnek kimondatni, mert férjének korábbi házassága fennáll. Egyuttal előadja, hogy férje korábbi házasságát testvérének vérszerinti leszármazójával kötötte. A kereset igy, amint elő van adva, a házassági törvény 12. és 21. §-a szerint meg nem áll. A bíróság mindazonáltal nem fogja a felperest keresetével elutasitani, hanem előbb kinyomozza a való tényállást és ehhez képest határoz.

Azt, hogy a biró csak azokban a perekben nem mérlegelheti szabadon a perbeli beismerés bizonyitó erejét, amelyekben a rendelkezés és tárgyalás elve érvényesül, Magyary is elismeri (129 l., 241. l.) és Pollak is segitségül hivja a perbeli beismerés formális bizonyitó erejének konstruálhatása végett a felek önfelelősségét (114. és köv. l.). Nem látom be, hogy mi köze van a tárgyalási elvnek a bizonyitás mérlegeléséhez és miért kell a tárgyalási elv mellett még a bizonyitó erőre is hivatkozni. Talán azért, hogy a polgári perben az igazság elvét megmentsük? Hiszen a tárgyalási elv magában véve szintén az igazságot akarja szolgálni. Csakhogy a maga módja szerint.

A tárgyalási elv, amelynek körét én szükebbre fogom, mint rendszerint szokták, szerintem a perbeli cselekmények megosztásának elve, és lényege abban áll, hogy a tényállás szolgáltatását, ide értve a bizonyitó anyag szolgáltatását is, a felek feladatává és pedig kizárólagos feladatává teszi.

Megalapitását abban találja, hogy a felek legjobban ismerik magánjogviszonyaik tényleges alapjait, mig ellenben a biró rendszerint nem ismeri azokat és nem is ismerheti meg azokat kellően saját erejéből. A birónak nincs magánjogi rendőrsége, és ilyent felállitani felette czélszerütlen is volna és a felek méltányos érdekeit is sértené. A tényalap beszerzése körüli tevékenység sulypontja tehát már a dolog természete szerint a feleken nyugszik.

A birónak emellett még kutatási jogot engedni, sem nem szükséges, sem nem czélszerü. A polgári perben ugyanis a felek magánérdekeiről van szó és feltételezhető, hogy ők mindent, ami érdeküknek védelmére szükséges, elő fognak adni. Ha mindenik fél elő adja az általa legjobban ismert tényállásból azt, ami érdekében van, akkor általában véve az a czél, hogy a tényállás, amely az ügy elintézését befolyásolhatja, össze legyen gyüjtve, el fog éretni. Az állam ebben annyival inkább megnyugodhatik, mert neki a polgári igazságkiszolgáltatásban nincs az egyesek érdekén tulterjedő érdeke.[95] Bátran a felekre bizhatja tehát a tényalap előterjesztését. Minden eshetőséggel szemben megnyugodhatik abban is, hogy a végén a felek magánjogviszonyaikról rendelkezhetnek is, hogy a végén ezekre nézve már a magánjogi szabálylyal reájuk bizta, hogy a jogalkotó, jogváltoztató és jogmegszüntető tényeket létesitsék. De nem is volna — legalább rendszerint czélszerü, — hogy az állam a felek mellett még a biróra is bizza a tényalap beszerzését. Ha ez csak ötletszerüen történnék, akkor ez a bíróság önkényére vezethetne vagy legalább annak szinét tüntethetné fel. Ha pedig a bíróság rendszeresen kutatná a való tényállást, akkor ez az eljárást a legtöbb esetben felesleges, czéltalan hosszadalmassággal és költséggel terhelné.

Az állam tehát legczélszerübben cselekszik, ha lemond arról, hogy a polgári perben a valódi tényállást maga kideritse, hanem ahelyett áttér egy más gondolatra, amely a valódi tényállás kideritését az esetek tulnyomó többségében megvalósitja, de sokkal practicabilisabb és œconomicusabb, szabályozást eredményez.

Látjuk tehát, hogy a tárgyalási elv érinti ugyan megokolásában a felek rendelkezési jogát is, de azzal nem azonos. A tárgyalási elv egy merőben perjogi czélszerüségi elv, amely az anyagi igazság kideritésének szolgálatában áll, de korántsem egyszerü következménye a felek rendelkezési jogának. Mint ilyen czélszerüségi elv, az csak eszköz de nem végczél. Éppen ezért ezt az elvet nem is kell a törvényhozásban következetesen keresztül vinni. Semmi elvi akadály nem forog fenn arra nézve, hogy a törvényhozó ott, ahol az igazság kideritésére czélszerübbnek mutatkozik, a tárgyalási elv alól kivételt állapitson meg. Egészen más tekintet aláesik a rendelkezési jog korlátolása, amely a feleknek a magánjog által megadott és biztositott hatalmába ütközik.

A beismerésnek a bizonyitást megkimélő hatása az itt kifejtett tárgyalási elvnek folyománya. A tárgyalási elv szerint a tényállás szolgáltatása a feleknek feladata. Ehhez képest a bíróság csak azt a tényállást fektetheti itéletének alapjául, amelyet a felek eléje terjesztettek. Egyformán áll ez ugy a beismerésre, mint a többi tényelőadásra, nevezetesen a tény állitásra és a tagadásra is. Különösen a tagadásnak az a hatása, amely szerint csak a tagadott tényállitást kell bizonyitani, azaz amely szerint az állitással ellenkező ténybeli előadás is csak akkor vehető figyelembe, ha azt a fél felhozta, a nyomozó eljárásban szintén nem áll fenn. Ott a nem tagadott tényállitást is bizonyitani kell, hogy figyelembe vétethessék.

A tárgyalási elvnek azonban a bíróságra nézve még az a jelentősége is van, hogy a bíróságnak már a felek puszta ténybeli előadása alapján is meg kell hoznia itéletét, ha az lehetséges. A polgári perben nem az absolut igazságról van szó, hanem a felek közötti vita eldöntéséről. A polgári perben az állam csak relativ igazságot szolgáltat. Azt dönti el, hogy a két fél közül melyiknek van igaza, mert az ő érdeke a polgári per mikénti eldöntésében nem terjed tovább, mint a felek érdeke. Ha tehát az egyik félnek már saját előadása szerint nincs igaza,[96] akkor ellene dönt. Csak ha mindegyik félnek igaza van saját előadása szerint, csak ekkor megy az állam tovább és dönteti el a bírósággal azt is, hogy melyik félnek előadása felel meg a valóságnak. De ebben az esetben is csak annyit enged bizonyittatni, amennyi a jogszabály alkalmazhatása végett okvetetlenül szükséges. Az állam a polgári perben a megitélés körül is takarékoskodik.

Ez a beismerés bizonyitást megkimélő hatásának alapja. Mélyen benne gyökeredzik az a polgári per természetében és egész berendezésében.

Hogy egyebekben mi legyen a perbeli beismerés jogi természete, ez egy olyan kérdés, amelyet csak valamennyi tényelőadásra, nevezetesen az állitásra és a tagadásra sőt a bizonyitó eszköz megnevezésére nézve is csak közösen lehet megoldani.

Amiről szó lehet, ez csak az, hogy akaratnyilvánitás és

[95] Ezért nem volna helyes a tárgyalási elvet ott is alkalmazni, ahol az államnak, a kérdés elintézésében az egyesek érdekét tulhaladó érdeke van.

[96] Ha egyiknek sincs igaza, akkor a felperes ellen dönt. Itt is áll az, hogy actore non probante reus absolvitur et si ipse nihil probaverit.

különösen rendelkezés-e a tényelőadás. Akaratnyilvánitás annyiban, amennyiben a fél a kinyilvánitást, a ténybeli előadást akarja. Rendelkezés legfeljebb annyiban, amennyiben a fél előadása által meghatározza a bíróság itéletének ténybeli alapját. Vajjon ezt már rendelkezésnek lehet-e tekinteni, ez a rendelkezés fogalmának a kérdése. Ebbe ezuttal nem bocsátkozom. *Dr. Plósz Sándor.*

A büntető-novella javaslatának 44. §. 2. pontjához.

Midőn — nagyon helyesen — a javaslat a visszaeső tolvajokkal szemben felveszi a harczot és azokkal a törvény teljes szigorát akarja éreztetni: ugyanakkor kettőzött gonddal kell ügyelni arra, hogy az igazság mérlege fel ne billenjen és a törvénynek teljes szigora csak olyant sujtson, aki azt valójában megérdemli.

A javaslat 44. §. 2. pontja azonban — ha a Btk. 338. §-a egyidejüleg nem szövegeztetik világosabban, hanem megmarad jelenlegi alakjában — alkalmat ad arra, hogy a hozandó törvénynek sulyos intézkedése olyant is érhet, ki arra reá nem szolgált.

A javaslat 44. §. 2. pontja szerint 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő a lopás, ha «a 338. §. esetében az előző büntetéseket büntett miatt szabták ki és a tettesnek ujabb cselekménye más körülménynél fogva is büntett». Ez esetben a törvényhozónak az a szándéka, hogy ily sulyos büntetés azt a megrögzött tolvajt érje, kit meg nem javitott az ismételt büntetés, tehát ismételve visszaeső.

De az a tettes, aki két lopás büntettet követ el és az ezekért két külön kiszabott büntetés kiállása után egy kisebb lopás büntettet elkövet, még nem okvetlen megrögzött tolvaj, még csak nem is ismételve visszaeső. Ennek daczára ez a tettes — a jelenlegi gyakorlat szerint — a Btk. 338. §-a és jövőben ennek megfelelőleg a javaslat 44. §. 2. p. alapján büntetendő; tehát 10 évig terjedhető fegyházzal sujtható.

Ugyanis a jelenlegi gyakorlat nem tesz különbséget a közt, ha a tettes egy lopást elkövet és azért megbüntettetvén, ujra lop és az ujabbi lopásért kiszabott második büntetés után harmadszor is lop és azon tettes közt, aki két lopást követ el, azután ezekért két külön büntetést kap és azok kiállása után ujra lop. Mind a két tettes utolsó lopását a Btk. 338. §-a alapján bünteti, mert egyedül azt nézi a gyakorlat, hogy az elbirálás alatt levő lopása előtt tettes kétszer volt büntetve.

Már pedig a két eset és két tettes közt lényeges különbség van. Egyiknél a tettes megbüntetése után csak egyszer lopott. A másiknál a tettes a megbüntetése után kétszer lopott, még pedig ugy, hogy közben ujra büntetve volt; tehát ismételve adta bizonyságát annak, hogy a kiállott büntetés rajta nem javitott.

Ha a Btk. 338. §-ának szövegezése és gyakorlata változatlan marad, az igazságossággal meg nem egyeztethető esetek történhetnek meg. Tegyük fel, hogy *A* és *B* 1896. év január havában hazamenet utközben két faluban mindenik egy-egy libát lop bemászással.

A-ra az egyik lopás azonnal kiderül, ezért 6 havi börtönt kap, ennek kitöltése után 1897 elején kiderül a másik lopás, ujra 6 hónapi börtönt mint minimumot kap. Az első lopás után több mint 10 év elteltével 1907. év elején ujra bemászással ellop egy libát. Ez utolsó cselekménye a Btk. 338. §-a és a javaslat 44. §. 2. p. alapján 10 évig terjedhető fegyházzal büntethető, daczára, hogy büntetése után csak egyszer lopott és első lopása után 10 évnél többet töltött el büncselekmény elkövetese nélkül.

Ezzel szemben *B*-nek mindkét lopása azonnal kiderült és összbüntetésként 1896. évben 7 hónapi börtönt kapott, mit még azon évben kitöltött és szabadulása után csakhamar betörés mellett ellopott egy 150 K értékü ékszert.

Minden józanul gondolkodó — nem jogász — előtt világos, hogy *B* a nagyobb bünös, az ő utolsó lopása a sulyosabb, tehát a cselekménye sulyosabban minősitendő és büntetendő. De a jogász tudja, hogy *B*-nek a nagyobb bünösnek sulyosabb cselekménye nem minősithető a Btk. 338. és igy a javaslat 44. §. 2. pontja szerint, hanem egy egyszerü lopás büntettének és csak fél annyi időre: 5 évre szabható ki büntetése és ez sem fegyházban, hanem az enyhébb börtönben.

Tehát *A* nemcsak hogy 7 hónapi börtön helyett 12 hónapi börtönt szenvedett, hanem utolsó lopása kétszer oly sulyosnak minősittetett mint a *B* utolsó lopása. És ez az óriási különbség előállott anélkül, hogy ő bármily módon arra befolyt volna.

Előállott véletlenül azáltal, hogy a két első lopása nem egyszerre derült ki *A*-nak, vagy hogy esetleg a két község, hol a lopásokat elkövette, két birósághoz tartozott és mielőtt egyesitették volna a két ügyet, egyik jogerősen elintéztetett. Esetleg éppen az eljáró hatóságok valamelyikének hibája okozta, hogy a két lopás külön biráltatott el.

Ily nagy különbségeket, oly sulyos minősitést maga után vonó ténykörülményt azonban nem szabad a véletlen esélyektől, egy harmadik ténykedése vagy mulasztásától függővé tenni. Azon minősitő ténykörülményt ugy körül kell irni, hogy azt mindig csak a tettesnek ténykedése hozhassa létre. Az a büntetésbeli többlet, amit a Btk. 338. §-a szerinti minősités foglal magában, okozata és egyenértéke kell hogy legyen a tettes bünös ténykedése többletének.

Nem lehet igazságos, hogy a tettes aszerint bünhődjék enyhébben, vagy szigorubban, hogy egy — a büncselekményen kivül álló — harmadik igy vagy ugy cselekszik.

A fent leirt következetlenségeknek könnyen elejét lehet venni, ha a Btk. 338. §-a a német büntetőtörvénykönyv 244. §-ához* hasonló módon megváltoztattatik, talán az alábbi szövegezésnek megfelelőleg: «338. §. Tekintet nélkül az ellopott dolog értékére büntettet képez a lopás, ha azt olyan egyén követte el, aki rablás, lopás, sikkasztás, vagy orgazdaság büntette vagy vétsége miatt büntetve volt, azután ujra ezen cselekmények valamelyikét elkövette és azért ujra büntetve volt.»

Gróf Lázár Kálmán,
dési kir. ügyész.

A gazdagodási kereset viszonya az általános magánjoghoz.

A hiteljogi döntvénytárban 196. szám alatt közölt jogesetben a budapesti királyi itélőtáblának a Curia által helybenhagyott döntése a váltótörvény 90. §-ában szabályozott gazdagodási keresetnek az általános magánjogon alapuló jogczimekhez való viszonyát határozta meg.

Felperes egy elévült váltó alapján a váltó elfogadója ellen gazdagodási keresetet inditott és abban azt adta elő, hogy a váltó összegét, 800 forintot kölcsönképp adta az alperesnek, ki azt vissza nem fizetvén, annak értékével gazdagodott.

A királyi itélőtábla kimondotta, hogy a váltótörvényben szabályozott gazdagodási kereset csak azt a váltóhitelezőt illeti meg, akinek magánjogi követelése nincs és a váltóigéret hatályosságának ideje alatt sem volt a váltóadós ellen, akár azért, mert köztük magánjogi viszony egyáltalán nem keletkezett, akár azért, mivel a váltó éppen a köztörvényi tartozás megszüntetése végett adatott. Aki váltói *fedezet* mellett kölcsönt vett fel, azt a váltó elévülése után is visszafizetni köteles és igy sem a váltó elévülése által, sem a váltói ügylet megkötése következtében nem gazdagodhatik.

* 244. §. Wer im Inlande als Dieb, Räuber oder gleich einem Räuber oder als Hehler bestraft worden ist, darauf abermals eine dieser Handlungen begangen hat, und wegen derselben bestraft worden ist, wird, wenn er einen einfachen Diebstahl begeht, mit Zuchthaus bis zu zehn Jahren, wenn er einen schweren Diebstahl begeht, mit Zuchthaus nicht unter zwei Jahren bestraft.

Első olvasásra ez a jogelv azt a látszatot kelti, mintha benne a váltóhitelező jogainak korlátozása foglaltatnék. Ha azonban a dolog mélyére nézünk, látni fogjuk, hogy nem igy van. Nem megfosztja a hitelezőt a váltótörvény 90. §-a szerinti gazdagodási keresettől, hanem ellenkezőleg fentartja számára azt a köztörvényi keresetet, melyet a 90. §. egy lehető értelmezése kétessé tett Arra a váltóbirtokosra nézve, aki egy meglévő magánjogi jogczim fedezetéül kapta a váltót, az általános magánjogi kereset fönmaradása sokkal kedvezőbb, mint a gazdagodási kereset. Kedvezőbb elsősorban az alperesként perbefogható személyek köre és száma szempontjából, mert gazdagodási keresetnek a 90. §. értelmében csak elfogadó és kibocsátó ellen lehet helye, mig az esetleges magánjogi kereset a forgatók ellen is irányulhat. Az pedig épenséggel nincs kizárva, hogy a fedezetül adott váltó forgatója legyen az, aki a váltóbirtokossal magánjogi ügyleti viszonyban áll. Sőt ellenkezőleg igen gyakori az az eset, hogy pl. a forgató veszi föl azt a pénzkölcsönt, melynek biztositására a váltó szolgál. Kedvezőbb másrészt a bizonyitási teher szempontjából, mert a 90. §. esetében a gazdagodást kell a felperesnek bizonyitani, mig a magánjogi keresetnél csak a magánjogi ügylet megkötését, ami jóval könnyebb, mert a saját ügyletemre vonatkozó bizonyitékok inkább hozzáférhetők rám nézve, mint az alperes tényeire, az alperes vagyoni állapotára vonatkozók.

Arra nézve, hogy mely váltóhitelezők részesülnek a magánjogi igény fenmaradásának eme kedvezményében, a birói itélet szintén megfelel. Természetes és magától értetődő kellék a magánjogi ügylet fenforgása a váltóbirtokos és a váltókötelezett között. Ez azonban még nem elég, illetve nem elég annak kimutatása, hogy a váltóadás létrejöttét megelőzőleg volt ily magánjogi ügylet a felek közt. Szükséges, hogy ez a viszony maga a váltóadás által se legyen megszüntetve, vagyis a váltó ne adassék a köztörvényi tartozás megszüntetése végett. A verbum regens tehát az esetek elbirálásánál a váltó «*fedezetül*» adása lesz, mert ilyenkor marad meg a köztörvényi tartozás.

A bíróság döntése megfelel a váltójog és az általános magánjog helyesen fölfogott viszonyának. A 90. §. eme szavai: «a váltóbirtokos irányában köztörvényileg csak annyiban maradnak kötelezve, amennyiben ennek kárával gazdagodnának» ugyis volnának ugyan magyarázhatók, hogy minden köztörvényi kereset megszünik a váltó elévülése esetében. De ott van: «a váltóbirtokos irányában», amiből nyilvánvaló, hogy ez a törvényhely csakis arra a hitelezőre vonatkozik, akinek hitelezői joga pusztán a váltóbirtokosi minőségen alapul, de nem vonatkozik arra, akinek külön magánjogi igénye van. A «köztörvényi uton» kifejezés tehát nem a magánjogi hitelezők anyagi jogi igényeinek akarja utját vágni, hanem elsősorban perrendi szempontból állapitja meg, hogy mikor van nem váltójogi, hanem polgári keresete a külön magánjogi igénynyel nem biró váltóbirtokosnak.

Egyébként a döntés nem izolált. A Grill-féle Döntvénytár váltójogi kötetének 679. számu esete tartalmazza már 1896-ból a győri tábla egy hasonló, bár kevésbé præcizen kifejtett döntését. Akkor azonban — legalább tudtunkkal — nem ment fel az ügy a Curiáig.

A külföldi gyakorlat, nevezetesen a Reichsgerichté is azonos.

Dr. Hevesi Illés,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A birák fizetésrendezéséhez.** Amikor annyi szó hangzik el a birák javadalmazásának megjavitása érdekében, s amikor az igazságügyi kormány annyi jóakaratát tapasztaljuk a fizetésjavitás kérdésében, talán nem lesz kiáltó szó a pusztában a Curia és a budapesti kir. itélőtábla biráinak érdekében ez a mostani felszólalásunk. Közismeretü dolog, hogy a Curia birái az V. fizetési osztálynak, a budapesti kir. itélőtábla birái a VI. fizetési osztálynak megfelelő 2000, illetőleg 1600 K évi lakpénzt kapják, egészen ugy, mint a miniszteriumok miniszteri tanácsosai, illetőleg osztálytanácsosai. Azonban mig ez utóbbiak az államtól kényelmes hivatali helyiséget, abban világitást, télen fütést kapnak s hivatalszolga is áll rendelkezésükre, addig a curiai s a budapesti táblai biráknak nincs hivatalos helyiségük, hanem a lakpénzükből kénytelenek külön dolgozószobát bérelni s azt a maguk jövedelméből füthetik és világithatják, s a tisztogatás s kiszolgálás költségét is maguk viselhetik. (Az évi 12 csomag gyertya, amit a birák kapnak, csak nem lehet világitási æquivalens!) Ez a helyzet nem méltó a magyar államhoz, mert az még sem igazságos, hogy a curiai és táblai biró a vele egyenrangu más tisztviselővel szemben abban a hátrányos helyzetben legyen, hogy ő fizesse az állam helyett a hivatalos helyiség bérét s ő viselje annak fütési, világitási és tisztogatási költségét. Ha nincs a birák számára elég hivatalos helyiség, tessék nekik lakbérpótlékot adni. Ezt az anomáliát, ugy hisszük, a költségvetési törvényben is lehetne orvosolni.

— **A munkás baleset-biztositási törvény** f. é. julius 1-én lépett életbe, de sem az életbeléptető rendelet, sem a birói eljárást szabályozó rendelet nem tétetett mind a mai napig közzé. Egyenesen elképzelhetetlen, hogy fél évig müködjék ily fontos intézmény, anélkül, hogy a nélkülözhetlen eljárási szabályok kibocsáttattak volna.

— **A pestvidéki kir. törvényszék ujjáépitése** tárgyában legujabban tett kormánynyilatkozatból látjuk, hogy e bíróság részére külön törvényház épitésével az irányadó körök komolyan foglalkoznak. Ideje is, hogy ezen bíróság rettenetes helyiségei helyett ujakat kapjon. Ha már a bíróság helyiségei türhetetlenek, a fogház elhelyezése valósággal országra szóló botrány. Hogy egyebet ne emlitsünk, a földszinti czelláknak ablakai nem nyilnak sem utczára, sem udvarra, hanem egy zárt folyosóra, amely viszont csak a lépcsőházból nyeri világosságát.

— **Gruber Lajos emlékezete.** A kulturvilág első büntetőjogi egyesülete, a párizsi *Société générale des prisons* 1907 november 6-iki ülésén az egyesület elnöke, Albert *Gigot* a következő szavakban emlékezett meg Gruber Lajos haláláról: «A büntetőjogtudományt érzékeny veszteség érte, egy tudós magyar kriminalista: Gruber Lajos elhunytával. Mint a büntetőtörvények reformjának meggyőződésbeli hive, annak a kettős feladatnak szentelte életét, hogy hazájában megismertesse a külföldön megvalósitott haladást és az idegen nemzetekkel megismertesse a magyar törvényhozást. A budapesti ügyvédi kamara megbizta egy Btk. novella javaslat készitésével; a reformok közé, melyeket abban megvalósitani igyekezett, elsősorba helyezte azt, mely kiváló kollégánk: Bérenger nevéhez füződik. Erélyes és kitartó törekvéssel sikerült diadalra juttatnia a feltételes elitélést Magyarországon. Fáradhatatlan tevékenysége nem szoritkozott az elmélet birodalmára. Érvényesitette azt a patronage ügyében és a leánykereskedés elleni küzdelemben. Gruber szavával és tollával derekasan szolgálta az általunk hirdetett eszméket. Több mint egy izben támogatta a mi Revue-nket becses munkásságával. Azok, kik közülünk résztvettek a Budapesten 1899-ben tartott büntetőjogi és 1905-ben tartott börtönügyi kongresszuson, megőrizték ezen elvszilárd kriminalista emlékét, ki lelkes volt a munkában, imádta a haladást s mindig kész volt erejét a jog és az igazság javára áldozni.»

Az érdemleges ügyvédi munka mindinkább elismerésre talál. Egy 254,000 K-s perben a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 75,816/906. számu itéletével, melyet a felsőbíróságok is helybenhagytak, felperes tömeggondnoknak 10,234 K perköltséget állapitott meg, mig az alperesi ügyvédek munkáját a következőképp honorálta: 5040, 6080, 680, 3010, 2590, 3060, 2500 K.

— **A kiskoru beleegyezése, mint az ajándékozás feltétele.** Az 1907 deczember 7-én kiállitott ajándékozási okirat és bekebelezési engedélylyel H. L. budapesti lakos a bajai 4214. sz. telekkönyvi betétben foglalt ingatlanát kiskoru H. E. *leányának* elajándékozza. Ezen okirat alapján kértem a tulajdonjog törlésének, illetve bekebelezésének keresztülvitelét. Kérvényem következőképp intéztetett el: 11316/07. telekkönyvi szám. «A kérelem elutasittatik,» s az elutasitás a bajai 4214. számu betétben feljegyeztetni rendeltetik, mert sem a csatolt ajándékozási okirathoz, sem bekebelezési kérelemhez az ajándékozott hozzá nem járult.» Azt hiszem, ehhez nem kell kommentár.

P.

— **Az uj polgári perrendtartás és az ügyvédjelöltek.** Az Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete f. hó 17-én vitaestét rendezett, melyen *dr. Lázár Ferencz* bevezető előadást tartott: «Az ügyvédjelöltek helyzete és a polgári perrend javaslata» czimen. Az Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete az előadás kapcsán kifejtett vita alapján memorandumot nyujtott be az ügyvédi kamarához, hogy az egyesületnek azon kérelmét, mely az uj polgári perrendtartás 96. §-ában foglalt rendelkezések elejtését czélozza, pártfogolja.

— **A strike jogi következményei.** Jogelemző tanulmány tekintettel a polgári törvénykönyv tervezetére. Irta dr. Baumgarten Nándor egyetemi magántanár. Habár a strike jogalapjáról legujabban egész irodalom keletkezett és e közgazdasági és szocziális problémák állandóan napirenden vannak, mindeddig nem jelent meg egy oly összefoglaló jogi munka, mely a mai jogrend szempontjából a strike jogi következményeit megállapitja. Ennek oka abban rejlik, hogy jogrendünk az egyszerre történt önkéntes munkabeszüntetéshez specziális jogi hatásokat nem füz és azért azokat az általános jogszabályokat, melyek strike következtében alkalmazhatók, a jogrendszer legkülönbözőbb részeiből kell felkutatnunk. Ezt teszi szerző jogelemző tanulmányában, melyben induktiv rendszerrel, az egyes jogszabályok fejtegetésével és gyakorlati alkalmazásával vonja le eredményeit. A strike, ha a munkabérszerződés megszegésével kapcsolatos, jogot ad a munkaadónak a szerződés felbontására és kártéritésre; az ipari és gazdasági különtörvények (1907 : XLV. tcz.) ezenfelül még kihágási büntetést is tartalmaznak, habár ezek az eszközök alig alkalmasak a strike-ok meggátlására. Ha a strike nem kapcsolatos szerződésszegéssel, akkor sem az abban résztvevők, sem a strike felbujtók felelősség alá nem vonhatók. Foglalkozik szerző továbbá a strike-felbujtók és a szakszervezetek felelősségével és érinti a kollektiv szerződéseket. Szerepet játszik a strike abból a szempontból is, midőn a vállalkozó strike okozta vis major folytán harmadik személyek iránt kötelességeinek nem tehet eleget. Ha az elvállalt kötelezettség előállitandó áruknak átadásában áll, kereskedelmi törvényünknek a vételre vonatkozó szabályai alkalmazandók. Ezzel kapcsolatban szerző behatóan foglalkozik eladó késedelmével és vevő ellenjogaival, melyeket a kereskedelmi törvény 353. §-a nem szabályoz megfelelően. Példák kapcsán fejtegeti, mikor tekinthető a gyáros a strike keletkezése körül vétkesnek és reámutat arra, hogy mily kevéssé alkalmas a magánjogi per e kérdés tisztába hozására. Sulypontja a kérdésnek abban van, hogy köteles-e eladó a fajilag meghatározott árunál azt máshonnan beszerezni, ha ő maga a teljesitésre nem képes. Itt különösen a kőszénszállitás iránti perek kerülnek beható feldolgozásra. Megkülönböztetendő az ideiglenes akadály és végleges lehetetlenülés és a strike hatásai a záros és halasztó határidők szempontjából. Mindezek az eredmények módosulnak akkor, ha a szerződés strike-klauzulát tartalmazott. A vasuti strike következményeit és a fuvarozói felelősséget szerző az 1904. évi strike alkalmából kifejlődött jogi gyakorlatunk nyomán foglalja össze, miközben reámutat üzletszabályzatunk tételes intézkedéseire és arra, hogy a vasuti strike hatásait a nemzetközi vasuti egyezmény reviziójára összehivandó értekezleteken kellene szabatosan meghatározni. Végül mint kárvallási szerződéssel a strike-biztositással foglalkozik. Ez értekezés tehát végigvezet mindazokon a jogi következményeken, melyeket a strike előidézhet és ezzel kapcsolatban kritikailag megvilágitja jogrendszerünk hiányait és polgári törvénykönyvünk tervezetének idevágó szabályait. A mintegy 100 oldalra kiterjedő monographia a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg és ára 3 K.

— **Erdélyrészi jogi közlöny** czim alatt uj szaklap indult meg Kolozsvárott. Szerkeszti Pap József ügyvéd, főmunkatársak: Tóth György és Kusztrich János táblai tanácsjegyző birák. A helyes érzékkel szerkesztett lap a kolozsvári és marosvásárhelyi táblák elvi határozatait is közölni fogja.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Az általános polgári törvénykönyv módositásáról** Ausztriában egy 199 §-ból álló törvényjavaslatot nyujtott be a kormány. 1904-ben a novella tervezet elkészitésével egy bizottságot biztak meg, melynek Unger József volt az elnöke; azonban azokat a módositásokat, amelyek legsürgősebbnek látszottak, és amelyek a kormány tudomása szerint a szakirodalomban fölvettetvén, semmi ellenzéssel sem találkoztak, maga az igazságügyminiszterium foglalta össze egy javaslatba. Igy a szakkörök, kereskedők, iparosok, gyakorlati jogászok tervbe vett meghallgatása is, tekintettel a sürgősségre, elmaradt.

A novella nevezetesebb ujitásai közül egyelőre fölemlitjük a következőket:

Örökjogi téren javitja a házastárs helyzetét és behozza a *törvényes örökösödési jogot a törvénytelen* rokonság alapján. Viszont megszoritja az öröklő személyek körét a fiscus javára, de ennek ellenében az ujjászövegezett 760. §-ban kimondja, hogy a kincstár által elfoglalt örökség humánus közczélokra, szocziális intézményekre forditandó. Kiterjeszti a kötelesrész intézményét az örökhagyó által életében bárkinek adott ajándékoknak a hagyaték összértékébe való beszámitása által.

A családjog körében a nők jogait bizonyos fokig kiterjeszti az uj törvény, mert megadja nekik a teljes gyámgondnoki jogkör megszerzésére való képességet, valamint a végrendeleti tanuzási képességet. A magán családi tanácsok helyébe az állami gyámi tanácsot lépteti. A törvénytelen anyának jogigényt enged a szülési költségekre is.

A kötelmi jogban számos uj intézkedést tartalmaz a novella. Fontos, hogy eltörli a 887. §-t, mely az okirattal ellenkező szóbeli megállapodásokat általában érvénytelenné deklarálta és a 919. §-t, mely a szerződéshez hü felet a másik fél rossz teljesitése esetén az elállás jogától zárta el. A 879. §-ban a semmis ügyletek között felsorolja az uzsora-ügyletet is, még pedig ugyanabban a tág értelemben mint a német birodalmi polgári törvénykönyv, tehát a hitelügyleteken kivül is bármely szerződés bevonásával, amelynél a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt feltünő aránytalanság, illetve egyik fél kizsákmányolása fordul elő.

Az általános polgári törvénykönyv harmadik részére (a személyek- és dolgokra) egyaránt vonatkozó szabályok tekintetében is tartalmaz uj intézkedést a novella, és pedig különösen az elévülés kérdésében, ahol a rövid, három éves elévülés körét kitágitja.

— **Az adósok börtöne,** mely mint köztudomásu, Angliában ma is fennáló jogintézmény, egy a minap történt eset folytán nagyban foglalkoztatja az angol jogi lapokat. A brixtoni börtönben elhunyt egy John Sessions nevü rab, aki ott adósság nem fizetés miatt volt letartóztatva. Annak idején birói itélet arra kötelezte, hogy ipariskolában elhelyezett fia tartozására heti egy schillinget fizessen. Egy darabig fizette is, de betegség miatt csökkent a keresete, a hátralékok felszaporodtak, ugy, hogy kötelezettségének nem tudott eleget tenni. Ennek következtében az adósok börtönébe került és itt maradt egész haláláig. Állitólag ez már a harmadik hasonló eset az elmult évben és igy érthető, hogy Angliában mozgalom indul meg «a szegénység bünének» emez oly kegyetlen, hiábavaló és költséges büntetése ellen.

— **Estharang törvényt** (Curfew Act) hozott a brittcolumbiai parlament. E törvény azt rendeli, hogy a 14 éven aluli gyermekek esti 9 órától kezdve a családi otthonon belül kötelesek tartózkodni. Az első ily törvényt Ontárió államban hozták; ott a municipiumokra van bizva az óra megállapitása.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája